

Sic propriis consuluit otiis
Anno 1790.

COMMENTARIUS

DE

SACRIS ECCLESIÆ ORDINATIONIBUS,

SECUNDUM ANTIQUOS ET RECENTIORES LATINOS, GRÆCOS, SYROS ET BABYLONIOS,

IN TRES PARTES DISTINCTUS.

IN QUO

DEMONSTRATUR ORIENTALIUM ORDINATIONES, Conciliis Generalibus, & Summis Pontificibus, ab initio Schismatis in hunc usque diem fuisse probatas, & ab Adversariis vindicatas: Plurimi Ordinationum libelli Rituales ex antiquissimis illorum populorum Sacramentariis eruti nunc primùm eduntur; Græci & Syri Latinitate donantur: Variæ Exercitationes Ecclesiasticæ elaborantur, quibus quæstiones omnes de Ordinis Sacramento in Scholis disputari solitæ, secundum istos libellos & antiquos Patres probabiliter definiuntur: perpetua Ecclesiæ Orientalis cum Occidentali in hoc Sacramento convenientia; & quando, quave occasione & causa utraque Ecclesia, aut alterutra novum ritum addidit antiquo, luculenter docetur. Quinque insuper antiquissimarum sub Episcopali dignitatum, origines, varia incrementa & decrementa enarrantur.

HIS ACCEDUNT

SYMEONIS THESSALONICENSIS ARCHIEPISCOPI LIBER DE Sacramento Ordinis, & ejus mysteriis; Auxilii de Ordinationibus Formosi Papæ non iterandis libri duo; Cophticarum Ordinationum exemplar: omnia ex antiquis membranis exscripta, & hactenus desiderata. Denique Adnotationes, in verba, ritus, ornamenta Ecclesiastica, aliaque ejusmodi obscura, Latinis insitata, in Ritualibus Græcis & Syris occurrentia.

Authore JOANNE MORINO Blesensi, Congregationis Oratorii Domini nostri JESU CHRISTI Presbytero.

Editio Nova, à mendis quæ in Editionem Parisinam irrepserant repurgata.

ANTVERPIÆ.

Venalia prostant Exemplaria

AMSTELODAMI,

Apud HENRICUM DESBORDES,

In vico vulgò de Kalverstraet dicto.

M. DC. LXXXXV.

SERENISS. AC REVERENDISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO

FRANCISCO LUDOVICO

D. G.

COMITI PALATINO RHENI,

GENERALI MILITIÆ HIEROSOLYMITANÆ,
ORDINIS BEATÆ MARIÆ TEUTONICORUM,

PRUSSIÆ ADMINISTRATORI, AC EJUSDEM PER GERMANIAM, ITALIAM PARTESQUE TRANSMARINAS SUPREMO MAGISTRO, EPISCOPO WORMATIENSI & URATISLAVIENSI, ELECTO PRÆPOSITO & PRINCIPI ELVACENSI, BAVARIÆ, JULIÆ CLIVIÆ & MONTIUM DUCI, COMITI VELDENTIÆ, SPONHEMII, MARCHIÆ, RAVENSPURGI, & MOERSIÆ, DOMINO IN RAVENSTEIN, FREUDENTHAL, & CULLENBERG. S. C. MAJESTATIS PER UTRAMQUE SILESIAM SUPREMO CAPITANEO.

SERENISSIME PRINCEPS.

Cum ars nostra, SERENISSIME AC REVERENDISSIME PRINCEPS, *quæ versatur in excudendis & evulgandis Doctorum Virorum scriptis, non in eo duntaxat sita sit, ut quæ numquam lucem adspexerunt legenda primùm proponamus, sed etiam ut quæ rariora facta sunt iterum in studiosorum gratiam producamus; hoc mihi quoque negotii credidi datum, ut, pro virili, in manus plurimorum revocarem, quæ à paucis, ob exemplarium raritatem, evolvebantur. Hoc cùm in aliis multis præstare conatus sum, tùm in hoc præcipuè* JOAN. MORINI *eruditissimi viri laudatissimo Opere faciendum mihi duxi; suadentibus harum rerum peritis, & applausurâ, ut spero, Republicâ Litterariâ. Non poterat certè argumentum in scenam iterum prodire, aut majoris momenti ad antiquitatum ecclesiasticarum eam partem, quæ ad Ordinationes Sacras spectat, illustrandam; aut opus in quo latiùs porrecta eruditio eniteret. Hîc enim habemus antiquissimos libros rituales Latinarum, Græcarum & Syrarum Ecclesiarum, in quibus cernere licet quibus ritibus earum Præsules à multis sæculis consecrati sint; eosque libros vir doctissimus ita interpre-*

tatus

tatus est, ut & voces, quibus in hoc negotio usi sunt veteres Christiani, & res ipsas felicissimè explicuerit. Quin etiam Ordinum Sacrorum, apud omnes gentes Christianas, origines, variásque earum consuetudines è tenebris in lucem protraxit, atque inter se ita contulit, ut nihil in hoc argumento ampliùs possit desiderari. Verùm nec Opus hoc commendatione mea apud doctos indiget, satis vel ex prima editione notum, vel famâ scriptoris celebratum; nec præsertim apud Te, REVERENDISSIME PRINCEPS, quem omnes norunt ita à teneris unguiculis educatum, ut animo Tuo simul cum Litterarum amore & studio, eorum qui Reipublicæ Litterariæ strenuam & fidelem operam navarunt admiratio insereretur.

Igitur cùm de edendo iterum Moriniano hoc Opere cogitarem, intelligeremque nomen meum in Aula SERENISSIMI Fratris Tui ELECTORIS PALATINI non esse, ob varia à me aut edita aut vendita, prorsus ignotum, nullum alium ei Patronum mihi quærendum esse judicavi, quàm ejus SERENISSIMI ELECTORIS Fratrem dignissimum, quem & ingenii nativa propensio, & vitæ institutum ab hoc rerum genere alienum non reddebant.. Amor quo tota SERENISSIMA DOMUS PALATINA Litteras sacras & profanas semper prosequuta est, atque etiamnum prosequitur, & favor quo eruditos honestare non digna-

dignatur; quem utrumque unà cum sanguine nobilissimo à Majoribus, quasi per manus traditum, accepisti, effecere ut hoc munusculum ad Te, SERENISSIME PRINCEPS, *mittere non dubitarem. Si in Eruditorum numero non censemur, at hoc saltem nobis nemo negaverit nos eorum foetibus, ut ita dicam, obstetricari, & absque nostra opera & industria, plurima Opera luce dignissima numquam in dias luminis auras perventura fuisse, aut post lucem semel conspectam, in tenebris iterum delitescere oportere. Itaque in alienam prorsus messem falcem injicere nemo jure nos dixerit, si exiguam particulam ejus favoris, quo Litteras & Litteratos prosequimini, ad nos quoque derivare conemur; cùm sumtibus & periculo nostro hujusce modi Opera publicamus. Quam si apud Te impetrare mihi contigerit, animum ad alia similia edenda addideris, & beaveris*

SERENISSIME

AC

REVERENDISSIME PRINCEPS

Datum Amstelodami XVI Calendas Novemb. A. C. MDC. XCIV.

Humillimum, & devotissimum
Tui cultorem

HENR. DESBORDES.

EMINENTISSIMO
ET REVERENDISSIMO PRINCIPI,

FRANCISCO CARDINALI BARBERINO,

JOANNES MORINUS Congregationis Oratorii D. N. JESU-CHRISTI Presbyter.

Uæ res in Libri nuncupatione duæ plurimùm conſiderari ſolent, eæ mihi ambæ perſuaſerunt ut nomini tuo hunc nuncuparem; diuturna Eminentiæ tuæ in me benevolentia, & conſilium de hoc opere colligendo, atque edendo domi tuæ natum. Harum altera ut ſic agerem, hortata eſt; altera perſuaſit. Æquum enim eſt corollas de floribus in horto primùm exortis, quum calyculi erumpunt, & expandi geſtiunt, fundi Domino texere, illique appendere. Sed perpetua benevolentiæ tuæ teſtimonia, tum mihi tum aliis de me, cum ſe dedit occaſio, reddita, effecerunt, ut ingrati animi dicam meritò mihi impingi poſſe crederem, niſi in ipſo libri limine publicè teſtarer, quantum Eminentiæ tuæ debeam, quantaſque cum referendo non ſim, illi habeam gratias.

Magni inſuper mea intereſſe exiſtimavi notum poſteris facere, Eminentiam tuam amicitia ſua, familiaritate, Epiſtolis, & laudibus, me jam tot annis cohoneſtaſſe. Non ſum equidem adeo imperitus rerum

æſtimator, Eminentiſſime Cardinalis, ut purpuræ tuæ ſplendorem tantùm admirer, atque ideo me innotuiſſe tibi, & à te amari glorier. Tanta dignitas eſt tibi cum multis aliis communis, nec meritis ſemper, ſed ſorti nonnunquam, aut Principum commendationibus ambitiosè emendicatis, atque etiam per vim obtentis defertur.

Neque auguſtiſſimam illam & ſecundiſſimam fortunam ſuſpicio, quæ tibi annis viginti integris benigniſſimè aſpiravit. Fortunam enim conqueruntur Philoſophi omnes, cœcam, brutam, & inſanam eſſe, quæ ſui ſimiles plerumque amplecti amat, adulantibus titulis ornare, iis ſuaviter blandiri, omnigenûmque honorum, & deliciarum exoculata effuſione lenocinari. Raró enim *ſors & virtus miſcentur in unum.*

Rhetor. ad Heren. l. 2.

Teipſum in eminentiſſima dignitate potiſſimùm ſuſpicio: Summam animi tui in tanta fortuna moderationem admiror; cum hominum maxima pars ſoleat fortunæ ſuæ magnitudinem inſaniſſimo honorum divitiarumque incremento, & audaci peccandi licentia metiri. Tu verò quum omnia poſſes, orbemque Chriſtianum ſub beatiſſimæ memoriæ Patruo tuo Urbano VIII. Pontifice maximo conſiliis tuis regeres, ſummæ fortunæ decus eſſe tibi perſuadebas, ſervire legibus non imperare; fortis animi eſſe, mediocria malle quàm nimia; Viris magnis omnibus in maxima fortuna minimam eſſe licentiam; Te aliis majorem tunc futurum, quum melior fores; contrà quàm vani & illiberalis ingenii homines, qui cum fortunæ ſubridentis libidini ſeſe dedidere, verſatilem naturæ humanæ conditionem etiam dediſcunt; immemores ſe perituros accepiſſe peritura; mare momento verti, & eodem die ubi luſerunt navigia, fluctibus obrui.

Qua igitur ratione adverſa fortuna animum tuum frangeret, qui ſecundam tam ſanctè & fortiter ſuſtinueras? *Nulla*, inquit S. Auguſtinus, *infelicitas frangit,*

Enarr. in Psal. 63.

quem

quem nulla felicitas corrumpit. Secunda hominum opinione te felicem fecerat, ſed adverſa, quæ te poſtmodùm graviſſimè inſecuta eſt, magnum probavit. Ita te exagitari paſſa eſt providentia divina, ne ſub continuæ felicitatis ſplendore, cui prona ſunt omnia, lateret & marceret virtus tua. Memini cum Roma pulſus Pariſios in aſylum confugiſſes, tecumque familiariter verſarer, fortuitoſque de variis rebus ſermones haberemus, me ſæpius admiratum heroïcam illam tuam in tot malis ferendis patientiam. Injuriarum aſſultu non magis commovebare, quàm ſi cor tibi fuiſſet adamantinum, aut exterum non te feriiſſent. Neminem incuſabas, de nemine conquerebaris, ſat vindictæ de omnibus ſumptum ratus, ſi omnibus ignoviſſes Nec dolorem corde premere, triſtia verò fronte ſerenare videbaris, ſed totum radicitus excuſſiſſe, affligentiumque amore & reverentia commutaſſe.

Recurſabat tum animo meo quàm acres doloris aculeos afflictis infigere ſoleat priſtinæ felicitatis recordatio. Cenſent enim hujus mundi Sapientes infortunii genus eſſe infeliciſſimum, aliquando fuiſſe felicem: Veterem inſuper ferendo injuriam, nec ulciſcendo, invitari & accerſi novam. Recurſabat iterum hanc fortunæ procellam ab iis in te excitam, quos omni bonorum & dignitatum genere cumulaveras; quos ut extolleres, omnes tuæ autoritatis & felicitatis nervos & machinas commoveras, ita ut videreris potiſſimùm felix fuiſſe, ut iſtos felices faceres, honoribus abundaſſe, ut iſtos honorares, & beares.

Adverſa fortuna omnibus artificiis uſa eſt, ut amarior, & infeſtior tibi incumberet. Sed quo fuit illa in te affligendo induſtrior, eo fuiſti in ea toleranda generoſior: Quo crudelius tela ſua infigebat, eo lætius excipiebas: Quo contumelioſius inſultabant inimici tui, eo conſtantius & tacebas, & iis parcebas.

Ad quid hæc adversæ fortunæ ſtratagemata? Ut patientiæ verè chriſtianæ pulcherrima ſpecimina ederes; ut magnificentius de ipſa triumphares, & ea triumphata tuis caſibus glorioſior, ut tandem contigit, reſurgeres. Sic Balſamum inciſum liquorem nobis fundit ſuaviſſimum; ſic frumentorum ſemina gelu & nivibus operta & preſſa fœcundantur; Sic aquis diluvii Arca non obruebatur, ſed iis ſupèrnatans, fluctibus, & procellis in altum tollebatur.

Iſta, & innumera ejuſmodi quæ prætermitto, ſentiendo longè copioſiùs quàm ſcribendo, me multò magis in tui admirationem rapuerunt, quàm Purpuræ tuæ lumina; mihique honorificentiſſimum eſſe perſuaſerunt aliquod ingenii mei monumentum poſteritati relinquere, quo conſtaret me tanto Cardinali, virtutum omnium theſauro locupletiſſimo, literarum ſanctarum columini, Urbani VIII. ſummi Pontificis nepoti, familiariter notum fuiſſe; dumque orbem Chriſtianum ſapientiſſimis conſiliis ſuis regeret, Regum & Principum Legatis reſponſa daret, mei, laborumque meorum curam interpoſuiſſe.

Memores igitur diuturnæ tuæ erga nos benevolentiæ, & eorum quorum occaſione hoc opus aggreſſi ſumus, illius frontem radiis & fulgoribus nominis tui micare & vallari grato animo voluimus. Leviuſculum, fateor, munus: Sed humilitas noſtra præſtare magna non poteſt, nec iis eget Eminentia tua. Verumtamen ſi calculos ſubducens animum meum adjungas, ut de tua benignitate confido, juſtum pondus deprehendes,

AUTHORIS

AD LECTOREM CATHOLICUM,

PRÆFATIO

IN QUA EXPONIT QUA OCCASIONE MOTUS TAM multos ordinationum libellos, omnium nationum, & omnium seculorum in variis Bibliothecis latitantes adeo studiosè conquisivit: Quo consilio conquisitos inter se, & cum Scholasticorum sententiis comparavit; & Exercitationes ex hac comparatione prodeuntes cum ipsis ritualium libellis in lucem edidit.

CUM anno Salutis sexcentesimo tricesimo nono supra millesimum, Romam profectus essem, ab Eminentissimo & Religiosissimo Cardinale Francisco Barberino vocatus, paucis post adventum meum diebus voluit me cuidam Theologorum Congregationi adesse, in qua jussu Summi Pontificis Urbani VIII. Francisci Cardinalis patrui, Græcorum Euchologium recensebatur, singulæque ipsius periodi diligenter expendebantur, & ad fidei Catholicæ canonem & stateram examinabantur. Cum primùm huic Congregationi adscriptus sum, cœpta erat in Græcorum Ordinationes inquisitio. Varii Theologi varias judicii ferendi rationes inibant. Mihi non satis tutum videbatur ex solis Doctorum Scholasticorum dictatis de re tanti momenti pronuntiare. Experiebar enim eos nulla Græcorum morum scientia tinctos, nulla linguæ Græcæ cognitione aspersos, nunquam illis in mentem venisse ut inquirerent, quæ, quot, qualesve essent Græcæ ordinationes. Æquum non judicabam ad eorum sola axiomata, tanquam ad lapidem lydium, istas ordinationes exigere; quæ cum eis consentiunt, probare; quæ dissentiunt, eo ipso statim ut spuria improbare, & ab Ordinationum choro eliminare. Sanè quoties obversabantur animo, Ecclesiæ Orientalis imago, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, inferiorumque Ministrorum & Monachorum ordines; Ceremoniarum Liturgicarum, aliorumque ejusmodi constans & pertinax observatio, in variis populis, sermone, moribus, & habitatione quàm longissimè dissitis consimilis, & prope uniusmodi: Religio mihi erat ex solis eorum hominum decretis, qui ne levissima quidem earum rerum cognitione imbuti fuissent, de rebus tantis judicium ferre.

Diffidentia illa quam de Doctoribus Scholasticis hac in causa conceperam, mihi videbatur eorum placitis disertè comprobari; ita ut si aliter apud me statuissem, contra id quod dictis & exemplo suo docent, facturus viderer. Fere enim quotquot eorum, doctrina & ingenii acumine maximè celebrari solent, conveniunt, Ministri baptismo expressionem non esse absolutè necessariam: baptismum etiam valere forma deprecativa datum, eo quod sibi persuadeant Ecclesiam Orientalem baptizando eam formam usurpare. Quanquam autem hoc falsum sit; forma enim baptismi Orientalis, ut & latina, est indicativa: Attamen tanta est apud eos præsumpta Græcæ consuetudinis opinio, ut eam esse validi Sacramenti certum argumentum pronuntiare non dubitent, velut nos docent, cæteris innumeris brevitatis causa prætermissis, summi Theologorum apices, Thomas in 4. distinct. 3. art. 2. quæst. 2. resp. ad 1. Scotus in 4. dist. 3. quæst. 2. sæpius; sed potissimum celeberrimus Franciscus Suarez, ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, tom. 3. in tertiam partem S. Thomæ disput. 21. sect. 1. & 2. Similiter igitur in causa quam agimus, Scholasticorum placita ad amussim sequitur, qui eam secundum sola eorum placita examinare & judicare refugit. Cum enim solos Ordinationum Latinarum ritus suo tempore vulgatos præ manibus & oculis habuerint, eorum plerique multa statuerunt, quæ si absolutè & universè concedantur, actum est de Græcis Ordinationi-

tionibus, inanes fructus pariunt, omni gratia Euangelica cassos; nulla materia, nulla forma instructæ sunt: Ordinationum potius umbras dices & somnia, quàm veram & solidam Sacramenti substantiam. Quemadmodum igitur cognoscentes axioma suum de baptismi forma, atque etiam de Ministri expressione in actu baptismi, non convenire Ecclesiæ Orientalis baptismo, illud ita correxerunt, & reformarunt, ut Ecclesiæ Orientali nullum ex eo incommodum inferretur. Sic dubitandum non est eos ita animatos fuisse, si postmodùm illis Græcæ ordinationis ritus innotuissent, ut decreta sua correcturi fuissent, & provisuri, ne quod ex iis præjudicium Ecclesiæ Orientali crearetur. Quapropter illorum mentem assequitur, & placita amplectitur, qui de istis Ordinationibus judicaturus, axiomatis quæ de Latinis condiderunt, usquequaque non adhæret, ne iis mordicus inhærens, Orientis ordinationes vanas esse & inanes asserere cogatur, quod profiteri Scholasticorum maxima pars horruisset.

Mihi igitur hæc animo versanti videbatur aliam examinis viam ineundam esse, in qua nullum subesset erroris periculum, sed veritatis inveniendæ certa fiducia. Duplex autem mihi tum occurrebat. Prior, inquirendum esse qua ratione Ecclesia Romana post exortum & divulgatum schisma, Græcos Sacerdotes & Episcopos schismati renuntiantes in sinu suo excepisset. Nam si eos exceptura, iterum in Diaconos, Sacerdotes, & Episcopos non ordinabat, procul omni errore & dubio Græcorum ordinationes approbavit, & confirmavit. Quis autem Catholicus, quidquid olim disputaverint Doctores Scholastici, hanc consequentiam improbabit? Antecedentis istius demonstratio occasionem dedit primæ operis nostri parti contexendæ. Tota enim in hoc demonstrando versatur: Summos Pontifices continuis post exortum schisma decretis & actionibus suis Græcas ordinationes probasse, & ab Adversariorum impugnationibus vindicasse.

Altera ineundi istius examinis via post priorem securissima mihi videbatur, comparatio rituum secundum quos Græci nunc & post divulgatum schisma sacras suas Ordinationes celebrant, cum iis ritibus quos ante exortum schisma observare solebant. Nam si utrique iidem sunt, nec est inter utrosque alicujus momenti variatio, procul omni dubio, sicut sufficientes & legitimi erant ritus quibus Græci ante schisma ordinabantur, ita sufficientes & legitimi erunt ritus quibus post schisma ordinantur. Difficultas erat nancisci tantæ antiquitatis Euchologia, seu libellos sacrarum Ordinationum rituales. Superata tamen difficultas est, duoque præ cæteris mihi tradita sunt Euchologia, de quibus dubitari non poterat, quin ætatem illam antecederent. Alia etiam mihi suppeditata sunt, quæ ad eam ætatem proximè accedebant; alia denique quæ ab ea longius recedebant. Hæc lustro, sibi invicem comparo, antiquissimos cum recentioribus, utrosque cum mediis; nec inter hæc magni momenti discrimina deprehendo. Itaque apud me concludebam, si rituales antiqui legitimi erant, quod nemo sanæ mentis negare poterat, recentiores quoque esse legitimos: Utrosque esse æqua ratione aut admittendos, aut repudiandos; præsertim cum omnes veluti conspirent in earum rerum omissione in quibus totam istius Sacramenti substantiam Scholasticorum plerique reponunt.

Euchologia quoque illa utilitati publicæ alio modo profecerunt. Nam cum Parisios reversus de rebus ejusmodi familiariter cum R. Patre Jacobo Goartio Dominicani Ordinis Presbytero doctissimo sermones conferrem eum monui Romæ conservari antiquissima Euchologia, & quibus in Bibliothecis laterent, indicavi, ut Euchologii Græci vulgaris editionem quam meditabatur, & interpretationem latinam quam tum confecerat, ditare & illustrare posset: quod postea egregiè, & abundè præstitit.

Nacti quoque sumus penitissimi Orientis sacras Ordinationes, Syrorum videlicet Maronitarum qui Catholici sunt, & Libanum montem incolunt; Nestorianorum qui per Syriam, Babyloniam, Persidem, extremosque Indos dispersi Christianum nomen & Religionem profitentur: Et Jacobitarum quorum non modo in Syriæ plerisque locis magnus est numerus; sed etiam per Ægyptum & Æthiopiam, cis, ultraque Æquinoctialem circulum, Zonamque torridam latissimè diffunduntur. Qua ratione in istarum gentium rituales libellos inciderimus, præfationibus quas unicuique ritui præposuimus, à nobis explicatur: Ideo hæc adnotasse nunc sufficit. In iisdem autem præfationibus uniuscujusque gentis mores religiosos enarramus; quando & quoties cum Romana Ecclesia reconciliati sunt, quos Reges & Principes in India habuerunt, quando funditus apud eos principatus interiit, multaque ejusmodi, ex variarum historiarum lectione, & comparatione colligimus. Lectorem autem hic obiter monemus istorum Schismaticorum ordinationes ab Ecclesia Romana probatas esse, & quotidie probari. Nec hoc tantum,

tùm, sed universam Ecclesiam olim ab initio damnatæ hæresis & schismatis idem præstitisse, eorumque Clericos resipiscentes, & ad Ecclesiam redeuntes, post solam hæresis suæ & schismatis abjurationem, & anathematizationem cum exercitio Ordinum quos à suis acceperant, in sinum recepisse, & fovisse.

Interea dum hanc collationem instituo, & Græcos istos Ordinationum rituales describo, Parisios, vix novem mensibus Romæ commoratus, revocor ab Eminentissimo Cardinale Richelio, qui tum solus Gallicæ Monarchiæ habenas consilio suo moderabatur, unicuique pro animi libidine οἷαδὲν ἀγαθὸν κατόντι. Revocationis causas ignoro. Sed ei parere necesse est, etiam dura præscribenti, cujus arbitrio altissima & asperrima quæque subsidunt; quique non æstimari justum & sanctum quod ipsi lubet, indignabundus audit. In Galliam reversus, Ordinationum sacrarum non me cepit oblivio, animo sæpe recurrunt, eumque pulsant. Videbam cum Ritualibus Græcorum antiquis & hodiernis convenire quæ S. Dionysius de Ordinationibus tradit in libris de Hierarchia Ecclesiastica; quæ etiam S. Clemens in Constitutionibus Apostolicis. Considerabam ambos præsertim convenire in omissione eorum omniam quæ sola substantialia sacris Ordinationibus adeo multi tradiderunt Scholastici. Idem experiebar fieri ab antiquis Patribus omnibus, tam Latinis, quàm Græcis, apud quos altissimum silentium omnium in quibus Scholastici plerique tradunt Diaconatus, Presbyteratus, & Episcopatus inesse materias & formas. Quapropter animum subiit desiderium inquirendi, An etiam antiquissimi Rituales Latini recentioribus hac in causa similes essent. Rationibus enim jam explicatis ductus, suspicabar multas ceremonias lapsu temporis Ritualibus additas fuisse, quibus Scholastici plerique, præteritis antiquis, materias & formas Sacramentales assignarunt. Suspicionem meam augebat exemplar Ritualis antiqui quem ex Italia mecum asportaveram, aliusque Romæ editus in Gregoriano Sacramentario, in quibus multa ejusmodi omittuntur, aut ad alias Ordinationes transferuntur.

Itaque varias Bibliothecas lustro manuscriptis divites, non modo Lutetiæ, quæ ejusmodi Bibliothecis abundat, sed etiam aliis in locis, prout occasio, sorsve ferebar. Incessebat etiam animum meum Ritualium Pœnitentialium cupido. Quotquot igitur occurrunt Pœnitentiæ aut Ordinationum bonæ notæ Rituales libelli exscribo. Jam prope quadriennium effluxit cum opere pœnitentiali defunctus sum, atque cum eo Pœnitentiales libellos lectu dignos publici juris feci. Sermone igitur de his prætermisso, dum innumeros codices huc & illuc verso, & inspicio, incidunt in manus meas nonnulli antiquissimi. In illis id quod suspicabar, deprehendo, omissionem scilicet eorum omnium in quibus Scholasticorum vulgus sacrarum ordinationum materias & formas inhærere credit. Simillimæ sunt iis quos nobis exhibet S. Clemens in Constitutionibus Apostolicis; multisque additamentis carent quæ in Dionysianis, & omnibus Græcis ritualibus leguntur. Quapropter à dictatis Scholasticorum magis quàm ipsi Græci recedunt. Si quis autem variorum sæculorum rituales invicem comparaverit, non injucundè animadvertet, quo sæculo unumquodque additamentum Ordinationibus accesserit. Hinc alio argumento probatur, quod jam ex ritu Græco demonstravimus, non esse exigendas ad Scholasticorum omnia decreta Græcorum ordinationes. Nam non solum ipsæ damnatione periclitarentur; sed etiam Latinorum omnes antiquæ, cum non minus hæc decreta illæ evertant, quàm Græcæ.

At vice versa, si omnes illæ ordinationes simul conjungantur, & diligenter examinentur, evidenter colligetur, quantum ad Sacramentum ordinis attinet, veritas istius axiomatis in scholis vulgatissimi, materias & formas Sacramentorum esse perpetuas, nec unquam mutandas. Ubique enim in Sacris, Diaconatus, Presbyteratus, & Episcopatus Ordinationibus, Latinis, Græcis, Syris, Ægyptiis, antiquis, hodiernis, mediis, conspicies manus impositionem, & orationem unicuique gradui convenientem: In antiquissimis verò omnibus, præter hæc duo, nihil aliud occurret quod cum aliqua probabilitatis specie rationem materiæ & formæ inducere possit. Orientales primi novos ritus antiquis materiis & formulis addiderunt; ut qui Dionysianos, quos Græci omnes Syrique sequuntur, cum Clementis constitutionibus, & utrasque cum Latinis antiquis & recentioribus comparaverit, experietur. Addiderunt & Latini longè plures, sed multo seriùs, & paulatim, longoque annorum decursu.

Quare ad conciliandas cum Latinis Græcorum ordinationes, non opus est distinguere in Ordinationum causa, ut recentiores Theologi subtilissimè faciunt, Sacramenta in ea quorum materias & formas Christus in specie & in hypothesi, & in ea quorum materias & formas in genere tantum & in thesi instituit, & designavit; singularem vero harum rerum designationem & applicationem Ecclesiæ commisit: Seu in ea in quibus quod

formalis rationem tenet, Christus in particulari & nominatim edidit, & expressit; quod verò materialis & signi, in genere tantùm imperavit, illius vero particularem designationem & demonstrationem Ecclesiæ prudenti Oeconomiæ instituendam reliquit, & commendavit. Nam si quis omnium populorum, & omnium seculorum ordinationes inter se conferat, & componat, statim animadvertet ab omnibus, & omni tempore eos omnes observatos esse ritus quorum & sacra Scriptura, & antiqui recentioresque Patres meminerunt. Quidni igitur in solis istis ritibus Apostolicis, perpetuis, & inviolatis, materiæ & formæ istius Sacramenti, ejusque partium commodè constituentur; cæteri verò ratione quorum Ecclesiæ variarum regionum à se invicem differunt, atque etiam una & eadem Ecclesia vario tempore à seipsa, sanctis & prudentibus variarum Ecclesiarum institutionibus tribuentur, non autem Sacramenti substantiæ & necessitati? Quocirca mihi serio in hanc meditationem incumbenti, nulla mihi videtur amplius istius distinctionis hac de causa usurpandæ & excolendæ urgens occasio. Quod enim Latinam Ecclesiam cum Græca & Orientali in hoc Sacramento committere videbatur, cujus conciliandæ causa inventa est, somnium esse cui rerum antiquarum incuria, & ignoratio causam dedit, oculata experientia demonstratur.

Hæc est posterior examinis ratio ad quam exigendas esse judicabamus hodiernas Græcorum ordinationes, eáque constituit secundam operis nostri partem. Universa enim operis hujus secunda pars, nihil aliud est quam collectio variorum ordinationis rituum ex antiquis codicibus Latinis, Græcis, & Syris decerpta, & verbo tenus exscripta, ut ex ejus lectione & examine discat Lector quæ fuerint Ecclesiarum hac in causa antiquæ & recentiores traditiones, & auditis partibus causaque cognita, judicium ferat. Nihil in ea parte nostrum est, omnia antiqua, ex Archivis & scriniis Ecclesiarum petita. Addidimus his Symeonis Thessalonicensis Archiepiscopi libellum de Sacramento ordinis; eo quod Græcorum ritus non modo diligenter describit, verumetiam uniuscujusque ritus rationes elegantes, morales, & mysticas apposite tradit. Huic conjunximus Gabrielis Philadelphiensis Metropolitæ de sacris Græcorum ordinationibus libellulum, eo quod universam de hoc Sacramento doctrinam compendiosè admodum, & Scholasticorum more explicet, cui subjunximus brevem dignitatum Ecclesiasticarum Notitiam, seu catalogum ex antiquo codice exscriptum, magis ne periret, quàm quod necessarium esset. Quanquam nec hic tractatus haberi possit à scopo nostro alienus. Cum autem multa passim occurrant, vestium, ornamentorum, instrumentorum, dignitatum, rituumve vocabula, in Ritualibus tam Græcis, quàm Syris, quæ Latinis istorum morum insuetis negotium facessere possunt, ea ad finem uniuscuiusque Ordinationis Græcæ vel Syræ non indiligenter explicamus.

Fini quoque Ordinationum Latinarum libellos duos Auxilii de Ordinationibus à Papa Formoso factis, nondum editos, diu ramen multumque à viris doctis desideratos adtexuimus, quibus lux maxima effunditur illustrissimæ quæstioni quæ ante septingentos fermè & quinquaginta annos in ecclesia Romana, magna animorum contentione in utramque partem agitata est, tam in thesi, quàm in hypothesi: An scilicet Ordinationes à Formoso Papa celebratæ validæ essent, an iterandæ. Plurimi enim, eas adeo improbarunt, ut iterarint: Alii, sed numero pauciores, eodem tempore probarunt, quorum unuserat Auxilius, cujus edimus in Formosi defensionem opuscula. Sed eodem tempore, atque etiam multis seculis ante & post illud tempus, generalius quæsitum est, atque ἐπὶ ἴσῃ disputatum, An ordinationes contra canonum præscripta factæ, essent validæ, an iterandæ. Plurimi eas iterarunt credentes non sufficere Ordinationem, ut rata sit & efficax, esse factam ab Episcopis Catholicis, & juxta ritules ab Ecclesia præscriptos, sed etiam fieri debere secundum canones Ordinatoribus & Ordinandis à Conciliis secundum tempora latos. Insidebat igitur eorum animo ea sententia quam modo explicavimus, quæque hodiernis Theologis est communissima; Ecclesiam scilicet quorundam Sacramentorum materias particulares decretis restringere aut ampliare posse, Spiritumque S. ita decretis istis sese attemperare, ut secundum ea vim suam exerat, aut comprimat: Et sic quæ Ecclesia ligaverit, alliget; quæ solverit, dissolvat.

Hæc quæstio sui obscuritate, & perplexis ambagibus, Ecclesiæ Doctores diutissimè distinuit, atque etiam vexavit. Tandemque quadringentis abhinc annis communi consensu, re maturiùs considerata, concluserunt, & definierunt canones ab Ecclesia secundum tempora & occasiones de his rebus conditos, Ordinationis substantiam & efficaciam non afficere, sed tantùm executionem; ordines conferendi, aut collatos exercendi potentiam non auferre, sed tantùm legitimam authoritatem.

Duæ

Duæ istæ partes basis sunt & fundamentum cui potissimum innituntur Exercitationes, quæ operis nostri tertiam & postremam partem constituunt. Sedulò enim examinatis his antiquis & recentioribus sacrarum Ordinationum codicibus, & consideratis summorum Pontificum continuis pro Ordinationibus Orientalium decretis, ea cum variis sanctorum Patrum sententiis, & utraque cum plerisque Scholasticorum Doctorum placitis contulimus. Cum autem in eo studio nonnihil nos exercuissemus, videreturque nobis utriusque ritus, Occidentalis & Orientalis, maximus in rebus substantialibus esse consensus, nec opus esse perplexis & impeditis Scholasticorum distinctionibus ut alter in alterius gratiam rediret, sed sponte & αὐτομάτως nullisque cum ambagibus sese mutuò amplecterentur, tandem decrevimus Exercitationem nostram ulterius protendere, & omnes quæstiones quæ de Ordinationibus in Scholis agitari solent, secundum hæc principia, veluti ad Aurificis trutinam examinare, & expendere, studiumque nostrum in lucem edere; ut si Lectori Catholico luberet, eandem comparationem & Exercitationem instituere, eo nonnihil juvaretur.

Visum est præterea ab instituto opere non fore alienum, si connecteremus ei Exercitationem de antiquis & primigeniis sub Episcopo dignitatibus Ecclesiasticis, nempe Archipresbyteris, Archidiaconis, Oeconomis, Defensoribus, & Græcorum Chartophylace; & in ea veluti ad coronidem universo operi imponendam exponeremus quæ fuerint uniuscujusque dignitatis, tam secundum Latinos, quàm secundum Græcos, Origines, incrementa, & ministeria; quanta fuerit authoritas, qua ratione variis seculis variata est, aucta, imminuta, & immutata.

Denique Lectorem in cujus manus hoc opus inciderit tituli meminerit, monemus: Exercitationes videlicet nos scribere, non decisiones, adumbrationes delineare, non rei expressiones jactare; instructiones ad litigiosarum de ordinationibus quæstionum dijudicationem suppeditare, nihil decretorio judicio statuere. Sapientis cujusdam vulgo fertur apophtegma, Exercitationem omnia posse. Verùm mediocritatis, & tenuitatis ingenii nostri conscii hoc nobis non arrogamus. Tanta cordi non inest confidentia. Quapropter si legenti offendiculum aliquod occurrat, illud aut removeat, aut benignè excuset, deprecamur; de eo non ex verbis, sed ex mente, & consilio nostro sententiam ferens. Consilium nobis fuit illi prodesse, non obesse; illum adjuvare, non in errorem inducere; Traditionem antiquam cum recentiore & hodierna conferre, & utramque ex mutuo lumine illustrare. Si forte caligine aliqua offusa est, eam pristino nitori & splendori restituere: Si aliquo situ obducta, eum detergere. In hoc conatu, siquando nos cæcutire & labi deprehendat, quod sæpe nobis contigisse non inviti credimus, porrecta manu benigne nos erigat, aversos in rectam viam reducat. Nam, ut scribit S. Dionysius ad Demophilum, διδάσκειν, οὐ τιμωρεῖν χρὴ τοὺς ἀγνοοῦντας, ὥσπερ καὶ τοὺς τυφλοὺς οὐ κολάζομεν, ἀλλὰ καὶ χειραγωγοῦμεν. *Ignorantes docendi sunt, non puniendi; quemadmodum cæcos non punimus; sed manu ducimus.* Quidquid de Lectoris erga nos modestia contingat, hoc opus nostrum, & quæcunque hactenus scripsimus, aut in posterum Deo dante scripturi sumus, Apostolicæ Sedi, corrigenda, expungenda, eradenda, aut penitus delenda toto affectu subjicimus. Animo enim fixum, & immotum sedet, nihil unquam privatim aut publice scribere, quantum memoria & studio recolere, aut mente prævidere potero, quod Ecclesia Romana olim improbaverit, aut aliquando improbatura sit.

PERMISSIO R. P. GENERALIS.

FRANCISCUS BOURGOING Presbyter Præpositus Generalis Congregationis Oratorii JESU CHRISTI Domini Nostri, Juxta Regium diploma datum 14. Julii 1642. quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ejusdem Congregationis imprimant aut venales exponant citra nostram licentiam, Permittimus GASPARO METVRAS Parisiensi Bibliopolæ, ut librum qui inscribitur, *Commentarius de Sacris Ecclesiæ Ordinationibus, secundum antiquos & recentiores Latinos, Græcos, Syros, & Babylonios*, Authore IOANNE MORINO, Congregationis Oratorii Domini Nostri Jesu Christi Presbytero, imprimere ac liberè divendere possit. Datum Parisiis pridie Non. Augusti 1655. FRANC. BOURGOING.

APPROBATIO OPERIS.

NOs subsignati Doctores Theologi Sacræ Facultatis Parisiensis legimus *Commentarium de Sacris Ecclesiæ Ordinationibus* JOANNIS MORINI Congregationis Oratorii Presbyteri. Opus polymitum & ocellatum contextum erudita manu Theologi, Philologi, antiquarii, & Scholastici, & quem variæ lucubrationes dudum publico commendarunt. Majestatem totius operis & argumentum perpetuum prior in fronte libri pagina explicat, cæteræ exequuntur. Ritus Sacros & ceremonias veteris & novæ Romæ, & primarum sedium inter se confert & annotat, & in tanta rituum diversitate fidem eandem & illibatam. Hinc porro enatas quæstiones maximæ operæ, ex variante disciplina Religionis & praxi, cote subtili disputatricis Theologiæ agitat & explanat. Totum opus in maximum Ecclesiæ decus cessurum judicamus, testati nil in eo contineri quod fidei Catholicæ adversetur. Datum Parisiis die 18. Febr. an. 1655. CHASTELLAIN. CHAPELAS, Curatus S. Jacobi.

COMMENTARIUM de Sacris Ordinationibus Authore JOANNE MORINO Blesensi, ex Congregatione Oratorii D. N. JESU CHRISTI Presbytero legi non minore cum fructu quam voluptate. Opus est summæ plenum eruditionis, & studiosæ Ecclesiasticorum rituum perscrutationis, in quo non probabiliter tantum, quod unicum pollicitus erat, sed certius accurata doctrinæ & disquisitionis indagine multa persuadet quæ circa inaugurationem Ministrorum Sacrorum huc usque agitata sunt. Leget & quivis alius sine ullo erroris periculo. Ita censui Academiæ Parisiensis Doctor Theologus, Prid. Non. Aug. anno 1655. & subscripsi.

MARGARITUS GAUQUELIN.

LEMMATUM
UNIUSCUJUSQUE PARTIS HUJUS OPERIS
INDEX.

PARS PRIMA.

Enarrat causas schismatis Græcorum, simulque demonstrat hoc schisma non impedivisse, quin Concilia generalia, summique Pontifices continuis à schismate in hunc usque diem decretis Græcas ordinationes approbaverint, & ab Adversariorum calumniis vindicaverint.

Cap. I. *Quo rerum quas author in toto opere tractaturus est, ordo & dispositio explicantur; & talis ordinis & dispositionis rationes redduntur.* pag. 1

Cap. II. *De causis & insolentia schismatis inter Græcos & Latinos exorti. Licet Græci privatim, atque etiam Latini quidam, sese metua ut Hæreticos prosciderint, Græci tamen nullo decreto communi judicarunt Latinos iterum ordinandos, aut cum eorum sacrificiis non esse communicandum. Pontifices nullo unquam tempore Græcorum ordinatianes improbarunt.* 2

Cap. III. *Pontifices, Leo IX. Cælestinus III. Innocentius III. Concilium Lateran. IV. Innocentius IV. Alexander IV. Gregorius X. Concilium Lugdunense II. non modo Græcas ordinationes probarunt, sed Græcos cum omnibus ritibus suis Ecclesiasticis in Ecclesiam admiserunt. Prohibuit Cælestinus rituum commixtionem, postea tamen tolerata est; iterumque prohibita. Græcorum in Latinos furor. Variæ controversiæ inter Græcos & Latinas in Cypro ortæ ab Alexandro IV. componuntur. Imperatori Græco subditi quare Romæi dicti. Syri Græcum ritum sequuntur. In Concilio Lugdunensi tria præsertim capita inter Græcos & Latinos composita sunt. Nunquam de ordinationibus controversia.* 4

Cap. IV. *In Concilio Florentino annum integrum in doctrinam & ritus Græcorum, & in minima quæque inquisitum, de Ordinatione tamen nulla lis mota. Bullæ Leonis X. & Clementis VII. quibus Græcorum Sacerdotium & ritus probantur, quidquid ad eorum firmam conservationem desiderari potest, conceditur. Græci in diœcesi Latinorum habitantes visitationi Ordinariorum subditi. Clementis VIII. decretum de Episcopo Græco Romæ habendo qui Græco ritu ordinet. Græci Presbyteri in casu necessitatis Latinos absolvunt. Clemens VIII. Ruthenos Græcos cum ritibus suis in Ecclesiam admisit, nec ullum est illis de ordinatione sua factum negotium. Paulus V. turbantes Græcos in ritibus suis compescuit. Urbanus VIII. jussit quoque Romæ Episcopum Græcum sumptibus publicis ali, qui Italogræcos ritu Græco ordinaret.* 9

PARS SECUNDA.

ORDINATIONUM RITUALES, GRÆCOS, LATINOS, SYROS, Copticos, ex antiquis codicibus erutos, & in eos adnotata quædam; nonnullosque Authores Antiquos hactenus ineditos complectitur.

Præfatio generalis in sequens formularum sacræ Ordinationis systema. 15

GRÆCORUM ORDINATIONES.

Sacræ Ordinationes secundum Clementis Romani Apostolorum discipuli traditionem. 17

Præfatio in ritus Ordinationum à S. Dionysio traditos, cujus sex sunt capita, quibus de isto Dionysio & ejus operibus disseritur. 23

Ordinationum S. Dionysii textus incipit. 43

Sacrarum Ordinationum ritus Græcus ex antiquissimo octingentorum annorum codice Barberino literis majoribus & uncialibus integrè scripto decerptus. 52

Ordinationum ritus Græcus ex antiquissimo septingentorum prope annorum codice Monasterii Cryptæ Ferratæ in Latio decerptus. 60

Ordinationum ritus Græcus ex codice Bibliothecæ regiæ ante annos trecentos scripto decerptus. 67

Ordinationum ritus ex antiquo codice Græco Bibliothecæ Clericorum regularium S. Andreæ Vallensis in urbe descriptus. 74
Ordinationum ritus Græcus ex duabus antiquis Bibliothecæ Vaticanæ manuscriptis. 78
Ex posteriore codice Vaticano. 82
Ordinationum ritus Græcus ex Euchologio manuscripto, sed recentiore. 85
Notulæ in quasdam codices præcedentes. 103
Symeonis Thessalonicensis Archiepiscopi liber de sacris Ordinationibus ex Bibliotheca Vaticana. 104
Præfatio in formulam Electionis Patriarchæ Constantinapolitani. 155
De Electione & Consecratione Patriarchæ, CP. ex Codina Curopalate. 158
Ritus Electionis Patriarchæ CP. à Turcarum Imperatore observatus. 161
Gabrielis Philadelphiæ Metropolitæ de Sacerdotii Sacramenta libellus. 163
Explicatio officiorum sanctæ & magnæ Ecclesiæ ex Bibliotheca Archiepiscopi Tolosani. 168
Adnotationes in sacras Græcorum Ordinationes, quibus multæ ceremoniæ, vestes Sacerdotales, & dignitates Ecclesiasticæ Orientalium propriæ radicitus excutiuntur, & explicantur, textus Græcus plurimis locis emendatur, & restituitur, &c. 173

LATINORUM ORDINATIONES.

Præfatio in rituales Latinos sacrarum Ordinationum, qua Authoris scopus in Ritualium istorum inquisitiane & editione explicatur. 209
Ritus Ordinationum ex Concilio Carthaginensi quarto depromptus. 210
Ritus Ordinationum ex antiquissimo & venerando undecim seculorum codice decerptus. 212
Ritus Ordinationum ex codice nongentorum annorum ætatem superante decerptus. 217
Ritus Ordinationum ex antiquissimo Corbeiensi cadice octingentorum annorum ætatem longè superante. 219
Ritus Ordinationum ex antiquissimo Bibliothecæ Vaticanæ codice. 223
Ritus Ordinationum ex antiquissima Corbeiensis Monasterii cadice. 226
Ritus Ordinationum ex antiquissimo Rathomagensis Ecclesiæ annorum saltem octingentorum codice Anglicano. 230
Ritus Ordinationum ex antiquissimo Rhemensis Ecclesiæ annorum octingentarum codice descriptus. 236
Ritus Ordinationum ex antiquissimo Senonensi codice decerptus. 239
Ritus Ordinationum ex manuscripto annorum prope septingentorum cadice Bibliothecæ S. Germani in Suburbio Parisiensi. 243
Ritus Ordinationum ex antiquo octingentorum annorum codice Bibliothecæ Thuanæ. 252
Ritus Ordinationum ex cadice annarum septingentorum Bibliothecæ Abbatis Constantini Caëtani. 257
Ritus antiquus Electionis, Examinis, & Ordinationis Episcapalis ex Bibliotheca Archiepiscopi Tolasani. 268
Ritus Ordinationum ex duobus cadicibus Bellovacensibus, quorum unus est sexcentarum & quinquaginta annorum, alter paulò posterior. 269
Ritus Ordinationum ex codice annorum circiter quingentarum Bibliothecæ Victorinæ. p. 271
Excerpta quædam ex duabus codicibus ante annos quinquaginta supra quadringentas scriptis quæ ad sacras ordinatiaues spectant. 277
Electa quædam miscellanea sacras Ordinationes spectantia, de variis Pontificalibus, sive sanctorum officiorum Ordinibus, abhinc annos quadringentos scriptis decerpta. 280
Præfatio in duos Auxilii libellos de Ordinationibus à Formoso Papa factis. 282
Auxilii de Ordinationibus Formosi Papæ. Lib. I. 285
Auxilii de Ordinationibus Formosi Papæ. Lib. II. qui infensor, & defensor dicitur. 294

SYRORUM ORDINATIONES.

Præfatio in ritum Ordinationis Maroniticum in qua de origine gentis, ejus doctrina & moribus Ecclesiasticis, antiquis, & recentioribus, perfectaque cum Ecclesia Romana unione differitur. p. 310
Ritus Ordinatianum Syrorum Maronitarum ex antiquo Orientis codice descriptus. p. 314
Præfatio in ritum Ordinationis Nestorianum, in qua de istius hæresis dissemiuatiane per Syriam, Assyriam, Persidem, Indiam, Tartariam, de magno Rege Joanne Presbytera Nestoriana, regni illius amplitudine, extinctione, & reliquiis; de Asineeis an fiut Nestoriani, deque Nestorianorum & Armenorum cum Ecclesia Romana reconciliatione sæpius inita differitur. p. 364
Ritus Ordinationum Syrorum Nestorianorum ex antiquissimis Orientis codicibus Bibliothecæ Vaticanæ exscripti. p. 370
Præfatio in ritum Ordinationum Jacobitarum, & Eutychianorum, in qua de Jacobo à quo namen ducunt, de istius hæresis per Ægyptum & utramque Æthiopiam prapagatiane, de Rege Æthiapum, seu Abyssinorum, & Alexandrino Patriarcha cui subsunt Æthiapes. Quanda & quare in Ægypto desiit secreta confessio, quæ apud Æthiopes maximè viget. De variis eorum cum Ecclesia Romana recanciliationibus. p. 402
Ritus Ordinationum Syrorum Jacobitarum, & Eu-

Eutychianorum, ex antiquissimis Indiarum codicibus excerpti. p. 406

Ritus Ordinationum Cophtorum, seu Ægyptiorum. p. 443

P A R S   T E R T I A.

Varias Exercitationes continet in quibus quæcumque à Scholasticis de Sacramento Ordinationis disputari solent, secundum antiquos Patres, & Rituales omnium gentium probabiliter suadentur: Et antiqua Ecclesiæ Orientalis cum Occidentali convenientia docetur; & quando, quave occasione aliquid novum in antiquum ritum inductum est, adnotatur.

E X E R C I T A T I O I.

De variis Conciliationibus Græcarum Ordinationum cum Latinis, deque Origine explicationis substantiæ Sacramentorum per materias & formas, Ordinisque & χειροτονίας significatis.

CAP. I. *Ex comparatione antiquorum Ritualium Latinorum cum Græcis non colligitur in materia Ordinum aliquid esse immutandum. Regula colligendi materias & formas ordinum, ex utrisque Ritualibus. Antiqui Scholastici Græcarum ordinationum ignari. Decepti sunt in forma baptismi Græci, verecundè tamen & modestè de ea pronuntiarunt: Cognita Græcorum praxi eam probarunt, & secundum eam sententiam suam temperarunt. Variæ Græcarum ordinationum cum Latinis conciliationes à recentioribus Scholasticis inventæ recensentur. Pauci quidam & obscuri Scholastici Græcorum baptismum improbarunt. Vasta admodum quorumdam conciliandi ratio explicatur: Aliæ enarrantur ex quibus idem planè consequitur. Ritualia ordinum Græca & Latina inter se non pugnant, sed pronuntiata scholastica cum Ritualibus Græcis. Pontificale Romanum hodiernum omnia continet quæ antiqua; sed antiqua non omnia continent quæ hodiernum.* p. 3

CAP. II. *Varia χειροτονίας apud Græcos, & Ordinis apud Latinos significatio discutitur. Quid propriè χειροτονία Græcis Christianis. Hæc dictio vix in novo Testamento occurrit, in Ritualibus Græcis perpetua. Aliquando χειροθεσία idem. Ea noluit uti S. Dionysius, ut nec aliis vulgaribus vocabulis. Rarissimè electionem significat. Ordo definitur, & ipsius potestas dividitur. Ordinum numerus varius. Ordines majores, minores, sacri, non sacri.* p. 10

CAP. III. *Qua occasione & quando cœptum est Sacramenta explicare per materias & formas. Quas formas Magister, & Hugo à S. Victore, & alii intelligunt, quum eas in Sacramentis asserunt. Quam disparem materiam ab hodierna enarrent. Quis primus disertè hanc methodum in Sacramenta invexit. In Orientem tandem cum approbatione penetravit. Materiæ & formæ in Sacramentis, Metaphysicæ & Logicæ intelligendæ sunt, per analogiam ad Physicas sic dictæ. Quid sit materia & forma Physica, & quomodo concipiatur. Ante hanc Doctrinæ methodum qua ratione explicabatur substantia Sacramentorum.* p. 12

E X E R C I T A T I O I I.

De Episcopatus materia & forma secundum Græcos & Latinos.

CAP. I. *An Evangelii super caput consecrandi impositio sit materia Episcopatus. Latini & Græci in materia Episcopatus conveniunt. Evangelium ponitur supra caput Episcopi juxta Græcos & Latinos. A traditione demonstratur istam impositionem non esse Episcopatus materiam. Plurimi eum ritum omiserunt. In impositione Evangelii triplex varietas observatur.* 15

CAP. II. *De forma Episcopatus disseritur: Non esse imperativam: Quando, & qua de causa additum ritui, Accipe Spiritum sanctum: Nec contradicit Concilium Trid. Traditio Evangelii Episcopo facta post Ordinationem recens est.* 17

CAP. III. *Formam Episcopatus apud Græcos ab Arcudio, aliisque assignatam, esse tantùm decreti de electione facti promulgationem. Eadem est mutato nomine in Presbytero & Diacono. In Episcopo variatur pro Consecrantis dignitate. Mos Græcorum de rebus divinis loquentium, omnia ad Deum, nihil ad se referre. Quid propriè significet προχειρίζεσθαι. Decretum istud in primo Ordinationis principio pronuntiatur. Post pronuntiationem semper vocatur ad finem usque precum, Ordinandus. Idem decretum & solemnius, ab antiquis Latinis Ordinantibus ter pronuntiabatur. Hujus moris vestigia nunc supersunt.* 19

CAP. IV. *Idem decretum esse electivum ex S. Dionysio & illius interpretibus Græcis probatur. Quid Dionysio ἀνάῤῥησις, & quando in Ordinatione fit. Ex Symeone Thessalonicensi objectio solvitur. Eadem ipsius in hac causa quæ Canonistarum sententia. Quare in Subdiaconis & Lectoribus creandis non pronuntiatur*

tiatur hoc decretum. Non semper usos hoc decreto Græcos. Ad hoc decretum alluserunt Chrysostomus & Nazianzenus. Syri ut Græci, hoc decreto electivo utuntur, etiam in Subdiaconis Ordinandis, non in Lectoribus. 22

EXERCITATIO III.

De Episcopatus à Presbyteratu distinctione, Episcopi consecrandi necessitate, ejusque in Presbyteros & universos Clericos authoritate.

CAP. I. *De distinctione Episcopatus à Presbyteratu quatuor Scholasticorum sententiæ enarrantur. De Charactere Variæ Scholasticorum sententiæ. Multi eorum sentiunt à Patribus testimonium non habere. Ejus dissertam mentionem non faciunt recentiores Patres, nedum antiquiores, sed postmodum duo Concilia generalia rem dubiam definierunt. Episcopatus nihil intrinsecum addit Presbyteratui, sed tantùm denominationem extrinsecam. Entitas moralis, & relationes, licet fundamento suo nihil reale addant, sunt plerumque efficacissimæ.* 25

CAP. II. *Quænam Scholasticarum sententiarum ad Patrum sententiam proximè accedat. Sententia sancti Hieronymi de differentia Episcopi à Presbytero erat in illo tempore in Ecclesia communis, & à posteris ad Scholasticos usque disertè & repetitis verbis ipsius asserta, & prædicata. Alexandriæ Presbyter electus Patriarcho, non consecrabatur. Qua alia actione inaugurabatur. Episcopi & Presbyteri una Ordinatio.* 29

CAP. III. *Tres sententiæ enarrantur de Primatu Episcoporum in Presbyteros. Episcopos jure divino esse Presbyteris superiores, nondum ut de fide ab Ecclesia definitum. Probatur tamen ex scriptura, ex antiquissimis Ecclesiæ monumentis, & exemplis, atque ex antiqua Ordinatione Episcopi. Verba S. Hieronymi explicantur. Demonstratur non simul & semel, sed paulatim Apostolos præcepta divina quæ politiam spectabant, executos esse. Apostoli & 72. discipuli ante multiplicatum Euangelium soli munere Episcopali fungebantur. Progressus Euangelicæ prædicationis describitur. Probatur ante illud initium quod ponit S. Hieronymus ipso teste creatos ab Apostolis Episcopos. S. Hieronymus in æstu contentionis indulgere solet exaggerationibus Rhetoricis. Exaggerationis hoc in loco occasio.* 34

EXERCITATIO IV.

De Chorepiscopis, eorum Origine, Officiis, & duratione.

CAP. I. *De Chorepiscoporum nomine, origine, institutione, & progressu tam in Oriente, quàm Occidente. Epistolæ S. Damasi de Chorepiscopis spuriæ, una quoque S. Leoni tributo. Quando suppositæ fefellerunt multa Concilia Gallica. In Africa nulli commemorantur Chorepiscopi. In Gallia & Germania ab annis nongentis frequentes. Quæ fuerit Chorepiscopos instituendi occasio. Chorepiscoporum officia & munia latè describuntur.* 40

CAP. II. *Chorepiscopos de quibus canones & antiqua Ecclesiæ monumenta tam sæpe loquuntur, non fuisse Episcopos demonstratur. Chorepiscopis in præsentia urbicorum Presbyterorum licet offerre. A duobus tantùm Episcopis ordinati non judicantur Episcopi, sed ordinantes & ordinatus puniuntur. Ab uno Episcopo, & eo cui subjectus est, canones jubent Chorepiscopum ordinari. Episcopi depositi, aut ab Hæresi conversi Chorepiscopatu misericorditer aliquando donantur. Presbyter ab uno Episcopo ordinari non potest in Episcopum, nisi in extrema necessitate. In Oriente Chorepiscopi peculiari ritu ordinabantur, non in Occidente.* 44

CAP. III. *Recensentur multi authores antiqui & recentiores, qui docuerunt simplicem Presbyterum delegatione Pontificis posse Diaconos & Presbyteros Ordinare. Longè plures id de Diaconatu concedunt. De 4. Minoribus & Subdiaconatu prope omnes. Istarum sententiarum fundamenta explicantur.* 48

CAP. IV. *Sententiam præcedentem multis S. Patrum Canonibus & dictis videri conformem. Demonstratur antiquos Canones & authores hanc authoritatem Chorepiscopis delegasse, modo id agerent consentiente loci Episcopo. In rebus Eccles. quæ sunt extra Ordinem non est facile à pari aut simili argumentandum. Hujus rei ex Patribus ratio. Episcopi aliquando, sed rarò, Chorepiscopi vices agunt. Ideo canones de Chorepiscopis lati de iis per accidens intelliguntur. Balsamonis glossa ineptiæ redarguitur. Canon Ancyr. ambiguus examinatur, & emendatur.* 50

CAP. V. *Eadem Chorepiscoporum potestas aliis antiquorum testimoniis probatur. Variæ causæ recensentur ob quas Chorepiscopi contra Pontificum & Conciliorum de iis delendis decreta conservati sunt. Objectio ex S. Chrysostomo & Hieronymo dissolvitur. Chorepisco-*

pi aliquando sub nomine Episcoporum intelliguntur. S. Hieronymi dictum prima fronte videtur temere & ignoranter prolatum, ut pote contra seipsum, Occidentis canones, & praxim. Discrimen enarratur potestatis propriæ & delegatæ. Chorepiscopalis potestas non est absolutè delegata. Doctores Canonistæ celebres asserunt Papam leges novas ferre posse quarum contemptus impediet Sacramenta characterem imprimere. 53

CAP. VI. *Quando, & qua occasione Chorepiscopi desierunt in Oriente & Occidente. Sublata nomine & privilegiis Episcopalibus successerunt iis in Occidente Archipresbyteri, sive Archidiaconi, & Decani rurales; in Oriente Exarchi: Verùm in Patriarchatu Alexandrino Chorepiscopi Episcopos extinxerunt.* 57

EXERCITATIO V.

De Sacrarum Ordinationum iteratione, variisque difficultatibus, quæ aliquot seculis Ecclesiam hac in causa vexaverunt.

CAP. I. *Variæ antiquorum Scholasticorum de iteratione Ordinationum sententiæ enarrantur, Lombardi, Petri Pictaviensis, Hugonis à S. Victore, Roberti Pulli Cardinalis, Roberti de Flamesburg, Hugonis Canonistæ, Gulielmi Parisiensis, S. Raymundi, &c. Quæstio hæc nonnullis judicatur difficilis, insolubilis. Lucius III. Papa cum consensu Cardinalium ordinationes Schismaticorum iterare permittit. Quandiu ea sententiarum varietas in Ecclesia viguit.* 58

CAP. II. *Eadem difficultas, An Ordinationes ab Hæreticis, Schismaticis, Degradatis, factæ essent iterandæ, Patres plurimùm anxios habuit. Urbanus II. in hoc dubio iterum ordinavit. Quædam Synodi idem fecerunt. Tempore Petri Damiani obscura admodum inter Catholicos, & litigiosa quæstio. Plurimi Simoniacè Ordinatos à Simoniaco iterum ordinabant. Ipse tamen hoc negat faciendum. Leo IX. omnes Simoniacorum ordinationes irritas declaravit; postea decretum ad Simoniacè Ordinatas restrinxit. Gravius Nicolai II. decretum. Tantæ anxietatis causa inquiritur apud Damianum. Multi asserebant à Simoniaco ordinatum nihil à Laico differre. Nonnullos à Simoniacis ordinatos Leo IX. iterum ordinavit. Asseruit Damianus non Hæreticorum baptismum, sed ordinationem iterandam.* 62

CAP. III. *In quo agitur de Formosi Papæ Ordinationibus publicè iteratis. De scriptis Auxilii Formoso coætanei ineditis Quibus de causis Formosi Ordinationes iteratæ. Ipsius electia non omnino innacens. Ioannes IX. Formosi Ordinationes ratas habet. Sergius verò III. iterum irritas & iterandas. Quæstio erat inter eos de facto, non de jure.* 67

CAP. IV. *Ebbonis Archiepiscopi Rhemensis Ordinationes post depositionem factas ab Hincmaro esse iteratas: Concilium Suessionense iterationem approbasse. Nicolaus I. Concilium improbavit; sed de facto an Ebbo legitimè restitutus fuisset, agebatur. Ea quæstio quæ annis 27. Galliam afflixerat, ab Adriano II. sopita, magis quàm soluta. Ordinationes à Deposito factæ erant irritæ: sed Depositus reconciliandus, non ordinandus.* 69

CAP. V. *Constantini Papæ Laici contra canones electi, & ordinati consecratio, depositio, & ab ipso Ordinatorum reordinatio enarrantur.* 71

CAP. VI. *Photius Patriarcha depositus, judicatus est nec Episcopus esse, nec Presbyter, & ipsius Ordinationes repetitæ sunt, Ecclesiæ & altaria reconsecrata. Ordinati à Photio cum verè ordinatis sed depositis comparati: verba Patrum de utrisque examinantur. Chrismationem Photii iterarunt Legati Pontificis; ita ipse Ignatius. Photius Laicus in eo nullum Sacerdotii vestigium. Quare nunquam fuit Episcopus. Nicolai I. verba quibus describit ejus ordinationem, perpenduntur. Status quæstionis in controversia Photii. Comparatio cum ea modo loquendi S. Augustini quo significat ratum esse baptismum Hæreticorum, & non repetendum. Photius nunquam fuit Episcopus, nec ab eo ordinati. A deposito ordinati nothi sunt, non filii. Maximus Cynicus per Simoniam ordinatus, nec est, nec putari debet Episcopus; ita Photius.* 73

CAP. VII. *Varia testimonia eandem ordinationum iterationem probantia referuntur. Hæretici nomen qua sensu sumatur can. Apost. 68. Illegitimè ordinatus declaratur nec esse, nec fuisse Episcopus. Locus Justini Martyris difficilis illustratur. Ecclesiæ ab Hæreticis consecratæ iterum consecrantur, ita ordinationes Clericorum Hæreticorum solent iterari. Solus baptismus apud Hæreticos ratus. Bonosiaci aliquando vocati Photiniani. Ordinationes Hæreticorum inanes, &c. esse asserit Innocentius, aut nimius est exaggerator. Propter revocandos fratres licet Hæreticos suscipere, ordines quos apud eos habent iterando. Manus impositio can. 8. Nicæno significat ordinationem.* 76

CAP. VIII. *Quo tria axiomata explicantur, quæ in tanta opinionum conflictu necessario tenenda & credenda sunt. Difficultas describitur. Apostolica traditia est Ordinationem Catholicam legitimè factam nunquam esse repe-*

tendam. Ab annis quadringentis concors sententia Hæreticorum, &c. Ordinationes secundum Ecclesiæ formam factas, quoad substantiam validas esse, & non iterandas. Viri docti sententia privata quanti facienda in Scholis. 80

CAP. IX. *Variis distinctionibus præcedentium difficultatum conciliatio tentatur. Ordinatio contra canones Ecclesiasticos facta judicatur irrita & nulla quandiu canones vigent; ut & matrimonium & Absolutio. Variis exemplis hoc axioma confirmatur, & illustratur. Pontificum inter se hac in causa dissensiones in facto non in jure sedisse. Hos Canones Ecclesiam minuere, ampliare, abrogare posse. Id à simili confirmatur. Characteris virtus ab Ecclesia suspendi potest, ita ut si velit agere, nihil producat. Legitimè in Ecclesia ordinatus, si deponatur, aut Hæreticus postea factus resipiscat, iterum non ordinatur, sed tantùm reconciliatur. Quarta Scholastic. sententia difficultates omnes facile solvit. Possunt Pontifices agere, & dispensare ex probabili opinione. Opinionum varietas tandem ab Ecclesia definiri potest. Sacramentum dubium sive in jure, sive in facto reperitur. Canones antiquitus difficillimè solvebantur.* 82

CAP. X. *Qua ratione antiquitus recepti sunt Clerici tam apud Græcos quàm Latinos in Catholica ordinati, sed ad Hæreticos transfugæ, cum resipiscentes ad Ecclesiam revertebantur. Annis 350. nullum exemplum eos cum ordinibus suis receptos. Exemplis in contrarium respondetur. Qui primi ita recepti dicuntur, non fuerant ex animo Hæretici. Indulgentia paulatim ab ipsis Conciliis in Hæreticos numerosos postea exorientes prorogata est. Causæ prorogationis explicantur. Nonnullorum ordinatio judicari posset Hæretica, quæ tamen est Catholica.* 87

CAP. XI. *Qua ratione Clerici Hæretici extra Ecclesiam ordinati resipiscentes ad Ecclesiam admittebantur. Varietas admissionis ab Ecclesiæ decreto & dispensatione pendet. Dispensatio aliquando facta est nascente hæresi, aliquando longè post. Ecclesiæ consuetudine Privilegium uni hæresi factum non licet ad alias extendere. Nullæ formulæ admissionis apud Græcos ordinationum mentionem faciunt. Quod initio hæreseos jussum fuerat Clericos Hæreticos cum suis ordinibus recipere, Orientales postea mutarunt, & ordinationes iterarunt.* 90

CAP. XII. *Qua ratione Clerici Schismatici resipiscentes in Ecclesiam admittantur. Schismatici duplices, & de iis variè pronuntiandum. S. Basilii sententia difficilis, sed in ea maximè eminet Ecclesiæ autoritas in administratione Sacramentorum. Videtur insinuare effectum Sacramentalem retroagi. Sæpe Patres ajunt Deum Ecclesiæ Decretis extraordinariè cooperari. S. Basilius Hæreticos strictè sumit, Schismaticos largè. In can. 8. Nicæno manus impositio sumenda pro ordinatione: Ita quoque intellexerunt Theophilus Patriarcha, S. Basilius, & Innocentius I. Receptio Hæreticorum per manus impositionem Græcis inusitata. Meletianos Clericos iterum ordinari voluit Concilium Nicænum. Quare eorum ordinationes licet in Ecclesia factæ pronuntiantur irritæ. Donatistis ab initio schismatis Ordinum indulgentia facta; licet à Schismaticis ordinati forent. Donatus damnatus quod rebaptizasset, & Ordinationem Catholicam iterasset.* 92

EXERCITATIO VI.

De Episcoporum, & Presbyterorum unctione.

CAP. I. *Nec Presbyterorum, nec Episcoporum unctio apud Græcos unquam fuit in usu. Nullum hujus ritus apud eos vestigium, nec in autoribus, nec in Euchologiis. Si Græcus autor aliquis de unctione materiali quid videtur dixisse, facilè de spirituali explicatur.* 97

CAP. II. *Unctio Episcopalis antiquior est Presbyterali: utraque unctio in Gallia est antiquissima, eamque testantur antiquissimi Rituales. Si in Africa & Hispania recepta est, id serius contigit. Episcopalis unctio Romæ antiquior Leone primo. Unctio Presbyteri Romæ non erat in usu tempore Nicolai primi, nec antiqui rituales duo eam exhibent. Alibi tamen, tum, & antea viguisse ex antiquis monumentis demonstratur. Ex verbis Nicolai I. nihil contra unctionem Episcopalem colligi potest. Varietas olim magna fuit in unctione adhibita. Ex Anacleti Epistola Verticis Episcopalis unctio tantùm colligitur. Pacianus & Optatus qui unctionem probare videntur, explicantur.* 98.

EXERCITATIO VII.

De Presbyteratus materia & forma.

CAP. I. *Solam manuum impositionem Presbyteratus esse materiam. Sacerdotium characterem imprimere principium fidei. Quinque de Sacerdotii materia sententiæ enarrantur. In Presbyteri ordinatione triplex manus impositio, & quæ censenda Ordini substantialis. Traditionem instrumentorum Græci autores & rituales ignorarunt. Idem tribus exemplis demonstratur. Antiqui autores & rituales Latini eorum similiter non meminerunt. Ex*

Conciliorum canonibus idem evincitur. Quando primùm instrumentorum additio ritui facta est. Varietas in ista traditione observata enarratur. 102

Cap. II. *Quæ manuum impositio sit Presbyteratus substantialis. Quando cœpit, & cum qua varietate manuum impositio, & ejus formula quæ hodie ritum finit. Nec antiqui rituales, nec antiqui autores, qui quingentos annos antecesserunt, illius meminerunt. Idem demonstratur ex nonnullis canonibus, & Concilio Tridentino. Objectioni ex antiquo monumento occurritur.* 106

Cap. III. *Confutatio illius opinionis quæ manuum impositionem interpretatur instrumentorum porrectionem ab Episcopo factam. Sententiæ istius absurditas explicatur. Quid Patribus manus impositio. Ceremonia ista à Judæis derivata, ad plures effectus usurpatur. Tria Sacramenta dicuntur manus impositio. Sed Ordines majores potissimum per manus impositionem dari innumeris testimoniis probatur* 109

Cap. IV. *De manus impositione qua secundum Judæos Rabbini creantur. Quomodo eam usurpent, & de ea philosophentur. Omnes eorum historici qui Hebraicè scripserunt, sunt recentissimi. Monstrosa Judæorum ingestis nationis suæ ignorantia. Nulla historiæ insulsitas & fatuitas tam horrida esse potest, quin statim ad eam probandam præsto non sit illis aliquod Scripturæ sacræ testimonium.* 111

Cap. V. *Presbyteratus formam nec inesse in verbis quæ proferentur in instrumentorum traditione, nec in verbis istis, Accipe Spiritum sanctum, &c. possent tamen ex Ecclesiæ præcepto formæ vicem tenere. Concilii Trident. canonem demonstratur non esse huic sententiæ contrarium. Ex S. Augustino & Amalario probatur antiquos dicere non solitos; Accipe Spiritum sanctum.* 117

Cap. VI. *Alexandrinæ Ecclesiæ consuetudinem nunquam tulisse, ut ipsius Patriarcha sine Episcopis per solos Presbyteros regeret Patriarchatum suum; neque ipsum per Presbyteros aliquando consecratum fuisse, ut quidam Eutychius Patriarcha scripsisse fertur. In paucissimis verbis multorum mendaciorum convincitur Eutychius ille. Prava textus Arabici interpretatio absurditatem auget. Ægypti variæ erant Provinciæ, sed Autoribus sacris & prophanis una dicebatur propriè Ægyptus. Ægyptus urbibus abundantissima ab uno Episcopo regi non potuit. Sanctus Athanasius ab urbe, Episcopi necessitatem colligit.* 119

EXERCITATIO VIII.

De Episcopis & Presbyteris multis simul sacrificantibus, & Eucharistia post Ordinationem Presbyteris data.

Cap. I. *Antiquitus Presbyteros multos, atque etiam Episcopos passim unam simul Missam concelebrare solitos demonstratur. Qua ratione Presbyteri Latini cum ordinantur unam Missam simul & cum Episcopo celebrent, ex antiquis codicibus describitur. Referuntur Scholastici multi qui de hoc ritu variè disputant. Ritus ille apud Græcos Ordinarius, & qua ratione celebretur. Variis antiquorum Patrum, & Conciliorum Græcorum & Latinorum testimoniis probatur. Varii canones ad hanc consuetudinem alludunt. Quibus potissimum diebus hoc fiebat. Omnium Presbyterorum in Sanctuario sedes communis. Clarissimè hic ritus describitur in antiquis Ordinibus Officiorum Romanis. Hinc colligitur quid erat vera communio Ecclesiastica. Hujus antiqui ritus ignoratio Doctores multos in absurda præcipites egit.* 124

Cap. II. *De antiquo usu Hostiæ consecratæ Episcopis & Presbyteris post Ordinationem apud Latinos datæ, per 40. dies degustandæ & consumendæ. Quæ hujus ritus causa, quando cœpit, & desiit. De ritu Græcorum, qui sancti panis particulam Ordinato Presbytero tradunt, reddendam Pontifici tempore communionis. Hujus ritus ratio, varietas in illius exercitio. Quare ordinis materia esse non potest. Quando apud eos cœpit. Presbyter recens Ordinatus jubetur septem dies continuos celebrare.* 130

EXERCITATIO IX.

De Diaconatu, ejus materia, forma, & officiis.

Cap. I. *Quatuor de materia Diaconatus Theologorum sententiæ recensentur. Multis argumentis demonstratur Euangelii traditionem in ordinatione Diaconi esse recentem. Verba quibus traditur multis modis variasse. Indicatur tempus quo Romanus ordo scriptus fuit. Traditio stolæ Diacono in Occidente & Oriente antiquissima. In multis locis inferiores Ministri Euangelium legebant. Id Romæ aliquando fieri solebat. Primitus Euangelium in Missa non legebatur. Solemnis Euangelii lectio in Missa per Diaconum multis locis antiquissima. Quamobrem hoc factum. Nonnullis id fiebat per Archidiaconum.* 132

Cap. II. *De forma Diaconatus quadruplex sententia. Formam Diaconatus nullam aliam anti-*

antiquitus fuisse præter Orationem. Quæ nunc in Pontificali imperativè enuntiatur, retentem esse. Non cohærere cum textura Orationis in cujus medio profertur. Orationes quæ in ordinationibus occurrunt, & præcipua Ecclesiæ officia à Pontificibus ante Constantini imperium composita. In quibusdam Provinciis Presbyteri manum Diaconis cum Episcopo imponebant. 136

CAP. III. *De Diaconorum officiis. Diaconorum officia & munera à Levitis antiqui Patres repetere solent. Electio & ordinatio Diaconorum unde sumptæ. Concilii Græcorum in Trullo sententia improbatur. Quodnam principale Diaconi officium. Varia Diac. officia ex SS. Patribus enarrantur. Diaconi olim administrabant Eucharistiam; postea hoc illis prohibitum in præsentia Presbyteri. Omnia exteriora negotia Episcopi per Diaconos gerere solebant. Ideo Diaconi dicti, aures, oculi, os, cor, & anima Episcopi. Causas Christianorum cum Episcopis judicabant. In Concilio eorum officium. Paræciam aliquando regunt. Possunt esse Vicarii Metropolitarum. Ex tot prærogativis fastus eorum ortus & repressus. Romæ & aliis locis in Occidente septem tantùm solebant esse Diaconi. Antiquitus prædicatio Diaconis non permittebatur, licet Euangelium legerent. Postea concessa. Privatim & extra Ecclesiam Laïcis, nedum inferioribus Clericis data occasione Christianam Religionem docere licet.* 138

EXERCITATIO X.

De Diaconissis, earum Ordinatione & ministeriis secundum Ecclesiæ Græcæ & Latinæ praxim.

CAP. I. *Ordinationi Diaconi benedictio Diaconissæ simillima. Quatuor genera mulierum enarrantur, quæ antiquitus ad castitatem tenebantur. Benedictio Virginis apud Latinos in tribus potissimum differt à benedictione Viduæ. Tertium mulierum genus apud Latinos tantùm deprehenditur. Rituales omnes antiqui Græcorum repræsentant ordinationem Diaconissæ. Iisque consentiunt Balsamon & Blastares. Quid μαφόριον.* 143

CAP. II. *De Diaconissarum ordinatione seu benedictione. Apostolus & antiquissimi Patres per Viduas univiras intelligunt Diaconas impositione manus ordinatas. Diaconissæ ex omni devotarum genere, & ex Laïcis eligi poterant. Diaconarum quænam ad 40 annum, quænam ad 60. ordinabantur. Diaconissæ ad Clerum pertinent, & ordinari dicuntur, & ut Clerici puniuntur. Frequentissimæ fuerunt apud Græcos. Diaconissas & earum ordinationem apud Latinos non infrequenter deprehendi. Quæ de Diaconissis dicta sunt, autoritate Concilii Nicæni 1. demonstrantur. Quid ἐξετάζεσθαι, quid σχῆμα in eo canone.* 145

CAP. III. *Ex antiquis Patribus varia & multiplicia recensentur Diaconissarum ministeria. Diaconissa Diacono erat subdita, non autem inferioribus Ministris. Quando desierunt in Oriente, Quando in Occidente. Conciliatio multorum canonum Occidentalium qui videntur Diaconissas ante multa secula abrogasse. sanctimoniales ante 25. annum secundum canones non consecratur. Nullæ fuerunt apud Græcos mulieres πρεσβυτερίδες, Presbyteræ, sed πρεσβύτιδες, seniores.* 149

EXERCITATIO XI.

De variis quæstionibus quæ secundum Latinos & Græcos communiter de Subdiaconatu & quatuor Minoribus Ordinibus disputari possunt.

CAP. I. *Subdiaconatum & quatuor Minores Ordines demonstratur non esse Sacramenta, eo quod antiqui autores dicunt eos non esse sacros, & ab Ecclesia labente tempore esse institutos. Deinde eo quod olim plures in quibusdam Provinciis fuerunt, in aliis multò pauciores, nonnulli abrogati, alibi viguerunt: Nonnullorum in multis Provinciis nulla unquam memoria. Multi Scholastici asserunt Subdiaconatum non esse Sacramentum: Plurimi de quatuor Minoribus id negant. Non omnes Ordines instituti sunt propter Missæ sacrificium. Ordo Custodiæ Martyrum, in quo consistebat. Acolythorum apud Græcos nusquam mentio.* 152

CAP. II. *Idem demonstratur iis Antiquorum testimoniis quæ docent Diaconatum & Presbyteratum collatos omissis Subdiaconatu, & aliis minoribus, vel omnibus, vel aliquo, aut aliquibus eorum. Presbyteratus ad sui collationem nullum ordinum antecedentium prærequirit, sed ad exercitium requirit Diaconum. Acolythus aliquando pro Subdiacono ponitur. Saltus in Ordinibus antiquitus dupliciter committebatur. Confessoris Christi dignitas licet non esset Ordo, sufficiens tamen erat ad Diaconatum præparatio.* 155

CAP. III. *Idem demonstratur ex scopo Ecclesiæ in iis ordinibus instituendis, & hodierna, multorumque seculorum praxi. Ordines illi instituti, ne Tyrones, Neophyti, & imperiti Presbyterio fungerentur. A multis seculis offi-*

officia istorum Ordinum cum non ordinatis ordinaria praxi communicata sunt. Officia quorundam Ordinum ab ordinatis nunquam exercentur. Quid olim fuerit manipulus, & quare institutus. Ridiculè quæritur an Græci sint ad quatuor minores cogendi. Objectionibus respondetur. Principis qui potest impedire, tolerantia actus validitatem inducit. 158

Cap. IV. *Cum Scholastici affirmant, vel negant Subdiaconatum vel quatuor Minores esse Sacramenta, quæstionem esse potius de verbis quàm de rebus; multisque modis dici passe istos ordines juris esse divini. Unius sive totius triplicis explicatio. Antiqui Scholastici dixerunt ordinem esse totum potestativum, & inferiores Ordines esse analogicè Sacramenta. Qui ajunt totum esse universale necessariò tredecim Sacramenta facere. Quidam dicunt Sacramentalia characterem imprimere. Minores Ordines triplici ratione dicuntur juris divini, etsi non sint Sacramenta. Qua ratione jus gentium dicatur naturale.* 161

Cap. V. *Explicatur occasio varietatis antiquissimæ inter Græcos & Latinos in collatione Subdiaconatus & Minorum Ordinum. Apostoli qui majores Ordines instituerunt imitati sunt Judæos. In Minoribus Occidens imitatus Magistratuum Romanorum creationem. Qua ratione creabantur Magistratus Romani tam præsentes, quam absentes, tempore Cæsarum. Codicillis adjungebantur insignia Magistratus præferri solita. Conformitas creationis Magistratuum & collationis minorum Ordinum enarratur. Nonnullæ Ecclesiæ Occidentis minores Ordines & Subdiacon. sine instrumentorum porrectione conferebant.* 165

Cap. VI. *Antiquitus Subdiaconatum, & Minores Ordines apud Latinos non secus ac etiam nunc apud Græcos extra altare & Sanctuarium collatos fuisse. Ordines dividunt Græci in eos qui in Sanctuario, & extra Sanctuarium conferuntur. Quid Græcis Diaconicum, & porta speciosa. Ecclesiæ Græcæ brevis descriptio. Accusatus Chrysostomus quod extra altare ordinaret Presbyteros & Diaconas. Cum Diaconi & Presbyteri ordinantur, prosternuntur: Prosterni non debent Subdiaconi: Quando majores ordines, & quando minores ordines conferri debent. Quando Subdiaconatus cum Majoribus Ordinibus conferri cœpit.* 167

Cap. VII. *Explicatur triplex differentia porrectionis instrumentorum quæ fit à Græcis in quorundam Ordinum collatione, & ejus quæ fit à Latinis. Illa porrectio non semper à Græcis facta est. Imitati sunt missionem in possessionem rei venditæ aut donatæ jure Romano institutam.* 170

EXERCITATIO XII.

De Subdiaconatus materia, forma, officiis, & ei adnexis castitate, & vasorum sacrorum contactu, tam secundum Græcos quàm Latinos.

Cap. I. *De materia & forma Subdiaconatus secundum Græcos & Latinos. Multi materiam istam, & consequenter formam plurimùm extendunt. Eorum quæ in Pontificali præcipiuntur, nihil omittendum. Quidam falso principio freti multa necessaria ab ea præscindunt. Traditio Libri in Ordinatione Subdiaconi recens est Ecclesiæ institutio. Vix antecedit quadringentos annos. Verba formæ Subdiaconatus exhortatoria. Apud Græcos nihil aliud præter manuum impositionem & orationem assignari potest.* 172

Cap. II. *De Subdiaconorum officiis & muneribus secundum Latinos. Subdiaconi Sanctuarium ingrediuntur ut præbeant Diaconis quæ necessaria sunt altari. Nulla Lectio ad eos pertinet ex ordinatione sua. Rectè Nathinæis comparantur. Doctoris cujusdam Hallucinatio. Quid propriè ἱερόδουλος. è Levitis multi Cantores erant & Janitores. Nathinæi non erant Gabaonitæ. Unde Nathinæi sic dicti. Vasorum sacrorum vacuorum contactus Subdiaconis semper concessus; sed apud Græcos in magno Missæ introitu non licebat illis ea deferre. Quibusdam in locis idem contactus Acolythis concessus.* 174

Cap. III. *Christianos omnes ex antiqua & vulgata consuetudine corpus Christi tangere, secum portare, domum & peregrè ferre, & quando libebat, comedere solitas. Qua ratione hoc conciliari potest cum ea consuetudine quæ solis Subdiaconis vasa sacra tangere permisit. Id hoc tempore sibi tribuunt Monachi Græci. Qua ratione in Oriente manus componebant ad corpus Christi suscipiendum. Presbyteri & Diaconi nunc eodem modo sancta dona suscipiunt. Inferioribus Clericis & Laïcis genuflexis corpus Christi sanguine mixtum cochleari in os infunditur. In Occidente mulieres illud linteo quem Dominicalem vocabant olim susceperunt: Consuetudo illa corporis Dominici privatim reservandi quomodo, & quando in Occidente prohibita est.* 177

Cap. IV. *De Subdiacanorum officiis secundum Græcos. Subdiaconi nomen Græcis & Latinis fere Homonymum. Græcus Subdiaconus maximè convenit cum Acolytho Latinorum. Subdiaconi portas Ecclesiæ observant: ex antiquissima consuetudine Diaconi. Quomodo hoc Subdiaconi officium ab Ostiariorum officio, ubi sunt Ostiarii distinguatur. Antiquissima Ecclesiarum divisio, & portarum si-*

tus enarratur. Edictum illud, Quicunque fideles, &c. *qua ratione Diaconis & Subdiaconis tribuatur. Nunc soli Subdiaconi hoc enuntiant.* 180

CAP. V. *Subdiaconatum longo tempore post cœlibatum illi adnexum, majoribus ordinibus fuisse adscriptum. Demonstratur quo tempore prohibitum fuit Subdiaconis uxores ducere, aut ductis uti. Sensim consuetudine invalescente Subdiaconatus minoribus Ordinibus exemptus est, & majoribus adscriptus; sed apud Græcos locum retinet.* 181

EXERCITATIO XIII.

De Minoribus Ordinibus secundum Latinos.

CAP. UNIC. *Lapsu temporis materiæ & formæ Ordinum ab Ecclesia ampliata. Materiæ accessio facta non formæ. Contra regulas in Rituali præscriptas non valet ratio. Acolythatus materiæ & formæ, & applicantium varietas multiplex enarratur. Quorundam istorum ordinum officia ab ordinatis non amplius exercentur aliorum officia cum Laicis communicantur. Antiqua disciplina describitur, in qua istorum ordinum vigebat necessitas. Octavo & nono seculo instaurata illa disciplina, & illius necessitas. Collapsa illa disciplina quæ ratione cum fœnore compensata est.* 184

EXERCITATIO XIV.

De Minoribus Ordinibus secundum Græcos, eorum materia, forma, collatione, & officiis.

CAP. I. *Demonstratur ab annis mille supra centum, nullam fuisse apud Orientales trium minorum Ordinum memoriam. Imò hoc silentium extendi posse ad tempora Apostolis vicina.* 188

CAP. II. *Objectiones ex antiquorum Patrum testimoniis allatæ, dissolvuntur. Tria genera Clericorum, alii sunt in gradu, alii in ministerio; & dupliciter, vel cum manus impositione, vel sine ea. Quid esse in canone, vel ex canone. Quid* ἀρχοντίκια, *Quid* διακονία. *Præcipua* ἀρχοντίκια, *sive dignitates Diaconis delatæ, nonnullæ Presbyteris.* ἀρχοντίκια μεγάλα καὶ μικρά. *Pura ministeria quæ, & quomodo collata. Dignitates quomodo collatæ. Dignitates apud Græcos in immensum creverunt. A primordiis Ecclesiæ cœpit illud incrementum. Janitoribus quibusdam dignitas tributa. Quid monampulum, & dibampulum. Patriarchæ CP. ignis prælatus.* 192

CAP. III. *Explicatur ex Symeone Thessalon. discrimen perfectæ & Sacramentalis Ordinationis ab imperfecta, & non Sacramentali, qua Ecclesiæ dignitates institui solent. Tres differentiæ inter utramque enarrantur. Reduci possunt ad differentiam Scholasticam inter Sacramentum & Sacramentalia. Antiquorum Patrum inter hæc distinctiones cum Symeone consentiunt. Objectionis solutio. Varietas in imperfecta ordinatione explicatur.* 195

CAP. IV. *Quænam est tertia promotionis species à Zonara & Balsamone memorata, quæ fit per* σφραγῖδα *sigillum. Quamobrem Lectorum & Cantorum propria. Multis testimoniis probatur* σφραγῖδα & σφραγίζεσθαι *absolutè sumi, pro signo crucis, & cruce se signare. Tonsura Lectoris, vel Cantoris dicitur absolutè* σφραγὶς, *&* σφραγὶς [illegible], *dicitur etiam* σφραγὶς σταυροειδὴς, *sigillum cruciforme. Explicantur tria sigilla solemnia in Ordinatione Episcopi fieri solita. Explicantur quoque duo* μηνύματα, μικρὸν καὶ μέγα, *duæ renuntiationes Electionis Episcopi, parva & magna. Codinus* σφραγῖδα *sumit* ἀντὶ μηνύματος. *Quid* μηνύματα *Jurisconsultis.* 196

CAP. V. *Explicantur tres modi quibus promotiones, & collationes dignitatum apud Græcos olim fieri solebant. Quid* προβιβάζειν, *& cujus competebat* τὸ προβιβάζειν. 200

CAP. VI. *De Lectore, & Cantore, eorumque officiis secundum Orientales. Utriusque materia & forma juxta Græcos & Syros definitur. Eorum officia enarrantur. Cantorum officium alii facilè usurpant, ipsi autem aliorum non ita facilè. Lectoratus & Cantoratus apud Græcos disparatè se habent, non subordinatè, ut apud Syros. Lectores videntur Libros veteris Testamenti, non novi, apud Syros legere. Subdiaconi & Lectores apud Maronitas & Nestorianos orarium deferunt, ut Diaconi, Subdiaconi: Lectores à Nestorianis extra Sanctuarium ordinantur.* 201

EXER-

EXERCITATIO XV.

De Tonsura Clericali secundum Latinos & Græcos.

CAP. I. *Tonsuræ Clericorum & Monachorum antiquitas, & causæ enarrantur. Plures aliæ causæ testimoniis Patrum demonstrantur. Tonsura comæ Latinis & Græcis Ethnicis ignominiosa. Tonsuræ figura circularis, ideo dicta corona. Quanta fuerit.* 203

CAP. II. *Clericos duplicem gestasse coronam, majorem & minorem. Majore tantùm, Monachi insigniebantur. Monachi longos capillos gestantes improbantur. Clerici antiquitus radi prohibebantur. Solvuntur quæ contra objici possunt. Tonsura coronæ minoris, erat alterâ depressior antequam rasura esset in usu. Figura Tonsuræ varia. Triplex figura in Anglia olim commemorabatur, quarum una tantùm probabatur. Quorundam Hæreticorum in Hispania peculiaris.* 206

CAP. III. *Tonsura simul cum primo Ordinum gradu antiquitus conferri solebat, eratque pars illius ceremonialis. Quando & qua occasione Tonsura & vestis Clericalis, separatim ab omnibus ordinibus dari cœpit.* 208

CAP. IV. *Tonsura Clericalis apud Græcos & Syros simul cum Lectoratu traditur, estque pars ritus dandi Lectoratus. Aliquando Tonsura pro Lectoratu sumitur. Quare concessum Abbatibus regularibus minores Ordines conferre; idque sine petita ab Episcopis venia. Quatuor Tonsuræ genera apud Græcos enarrantur. Clericalem Tonsuram tria hominum genera conferre poterant, & quo jure Tonsuram Clericalem non esse Sacramentum, licet multæ rationes hoc videantur suadere.* 210

EXERCITATIO XVI.

De quatuor Antiquis Dignitatibus quibus jurisdictio ab Ecclesia tributa est, Archipresbyteris, Archidiaconis, Oeconomis, Defensoribus secundum Græcos & Latinos; atque etiam de Græcorum Chartophylace.

CAP. I. *Præfatio qua dignitatum Ecclesiasticarum creandarum occasio enarratur; & ratio aperitur qua persuasus autor has dignitates, non alias, hic explicandas sibi proposuit.* 213

CAP. II. De Archipresbyteris. *Quando primùm instituti sunt, & qua occasione. Græci Archipresbyterum vocant tantum πρωτοπρεσβύτερον Archipresbyter apud Latinos multis parœciis præest. Qui antiquitus dicebantur Presbyteri Cardinales. Protopresbyter apud Græcos præsidet tantùm parœciæ suæ Presbyteris. In Sanctuario primas habet. Curia Imperatoris habebat suum Archipresbyterum seu Protopapam. Romæ tres tantùm Archipresbyteri, olim plures. Quæ fuerit olim, & quæ nunc, Archipresbyt. apud Latinos jurisdictio, Archipresbyter dictus parochialis omnium Sacerdos. Archipresbyteri ab antiquo in oppidis constituti, dictique Decani. Quæ fuerit illis tributa jurisdictio. Etiam nunc in quibusdam locis Archipresbyteri præcedunt Archidiaconos.* 215

CAP. III. De Archidiaconis. *Archidiaconorum quando primùm mentio apud Latinos. Frequens est & Antiqua apud Græcos. Dicitur & πρωτοδιάκονος. Quæ fuerit olim, & quæ nunc Archidiaconorum jurisdictio. Quæ officia intra & extra Ecclesiam. Apud Græcos nunc & ab aliquot seculis nulla est Archidiaconis jurisdictio. Ad Chartophylacem devoluta est. Tria enarrantur in quibus tamen apud Græcos præfertur summis dignitatibus. Diaconorum ambitio Presbyteris dominandi à multis Conciliis repressa, ab Hieronymo quoque & Augustino. Ambitionis Diaconicæ occasio. Spuria periodus Epistolæ assuta autoritatis Archidiac. in Presbyteros occasio. Quando Episcopi quidam Cardinales dici cœpere. Quando cæteris Episcopis præferri, & qua occasione. Quando Presbyteri Cardinales & Diaconi Episcopis, &c. Permutandorum titulorum quæ illis occasio fuit. Romæ & Constantinopoli ab aliquot seculis nulli Archidiaconi. Quæ hujus rei occasio.* 218

CAP. IV. De Græcorum Chartophylace. *Chartophylax licet Diaconus sit, consuetudine & edicto Episcopis, nedum Presbyteris, Constantinopoli præit, & præsidet. Quando hoc privilegium cœpit. Cæteris Exocatacœlis tributum. Qui, & quot Exocatacœli: Olim erant Presbyteri, nunc tantùm Diaconi. Chartophylax est Vicarius Episcopi, & manus illius dextera. Exocatacœlorum varia etyma. Quid stauropegium. Chartophylacis officium, & amplissima jurisdictio verbis Græcorum multis describitur. Chartophylax malè vertitur Chartularius. Jurisdictionis Chartophylaceæ antiquitas. Chartophylax unde dictus. Ex variis notitiis Chartophylacis munus describitur. Quando, & qua occasione magni nomen illi datum est.* 223

CAP. V. De Oeconomis. *Instituendi Oeconomi causæ enarrantur. Bona Ecclesiastica olim quomodo administrata, & divisa. E quibus personis eligebantur Oeconomi. Qui erant Electores. Imperatores Græci hoc jus*

sibi aliquando tribuerunt. Primus Officialium Patriarchalium erat Oeconomus. Hoc nunquam Latinis Oeconomis tributum. Latinorum & Græcorum Oeconomorum varia officia describuntur. Magnus Oeconomus quare apud Græcos sic dictus. Viget adhuc apud eos hæc dignitas. Antiqua hæc dignitas quando in Ecclesia Latina desiit. Nomen in ea non est extinctum. Quæ illi ministeria jure novo tributa sunt. 227

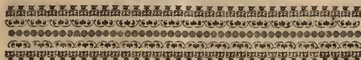
CAP. VI. De Defensoribus Ecclesiarum. *Defensores non fuerunt ante Christianos Imperatores. Eorum creandorum causa & occasio demonstrantur. Defensores cur civitatibus & pagis creabantur. Istius officii duratio & eorum munera explicantur. Cum Cleri consensu eligendi erant. Defensorum Ecclesiasticorum officia. Leviores causas judicabant, graviores ad Episcopum remittebant. Eorum functiones è variis Græcorum Notitiis eruuntur: Antiquitus ad alia extensas. S. Gregorius autoritatem tantùm temporalem illic deferebat. Varios Defensores variis Patrimoniis destinabat. Creationis formula editur. Qualis & quanta potestas illi tributa. Exempla instructionis Defensori à S. Gregorio datæ. Clerici potissimum eligebantur in Defensores. Sic semper S. Gregorius. Aliquando tamen electi Laïci.* 231

CAP. VII. *Defensores olim apud Græcos erant Presbyteri, nunc Diaconi. Apud Latinos inferioribus ordinibus potissimum tributi. Monachis olim concessa hæc dignitas. Autoritas illis delata non erat in res spirituales, neque in Presbyteros, multò minus Episcopos. Pontifices multa commiserunt Defensoribus Patrimoniorum Ecclesiæ Romanæ commoditatis causa, quæ ad Defensoris officium non pertinebant: Quod aliis Episcopis ob autoritatis defectum non licuit. Hujus commissionis multa exempla referuntur. Delegatio quæ Defensoris autoritatem excedebat. Defensori Presbytero committebatur.* 236

CAP. VIII. *Quis Pontifex primus Defensores regionarios instituit. Quamdiu viguerunt. Defensoribus successerunt Ecclesiarum Advocati. Quando cœperunt illi Advocati eligi aut dari. Varii autores de iis mentionem faciunt, & eorum officia describunt. Graphiones eodem munere aliquando functi. Prohibetur Advocatis ne novas Angarias ab Ecclesiis exigant. Qui olim dicebantur in Ecclesiis Vicedomini. Quando in Ecclesiis primum instituti. Varii autores eos & eorum officia commemorant. Quando desierunt illi Advocati & Vicedomini.* 239

COM-

COMMENTARII DE SACRIS ECCLESIÆ ORDINATIONIBUS

SECUNDUM ANTIQUOS ET RECENTIORES, LATINOS, GRÆCOS, ET SYROS,

PARS PRIMA,

In qua agitur de origine & causis Schismatis Græcorum; ostenditurque Schisma illud non impediisse ne Concilia quædam generalia, summique Pontifices continuis à Schismate in hunc usque diem decretis Græcas ordinationes approbaverint, & ab Adversariorum calumniis vindicaverint.

CAPUT I.

Quo rerum quas Author toto opere tractaturus est, ordo & dispositio explicantur, & talis ordinis & dispositionis rationes redduntur.

NOnnullis forsan præposterè admodum agere, atque in portu ipso impingere videbor, qui de sacris Christianorum ordinationibus sermonem instituturus, ab eo incipiam in quod finire debueram. Cum enim totius sermonis & disputationis conclusio & fructus deberet esse Græcarum ordinationum confirmatio, & antiqui Latinorum ritus approbatio; à Græcorum schismate ordimur absolutè. Deinde breviter demonstrato illius Authore, & anno quo primùm cœpit, Conciliorum Pontificúmque decreta referimus quibus Græcorum ordinationes post schisma probantur, & eorum qui iis adversantur calumniæ coërcentur & obteruntur; nihil de ordinationibus in genere præfati, nihil de Latinis aut Græcis in hypo- A thesi. Quid Græcorum schisma cum ordinationibus habet commune, ut ab eo exordium sumamus, & cœptum prosequamur? Poëtas imitari videmur, & historiarum ludicrarum simulatores, qui fabulæ narrationem ab umbilico inchoant, & miris, improvisisque rerum eventibus invicem connexis, eam ita evolvunt, & expediunt, ut paulatim ad pedes, caputque perveniant. Attamen si consilium nostrum lector perpenderit, speramus eum sponte judicaturum, nihil nos agere præposterè, nihil absurdè; sed sapientem Architectum imitari, qui magnum ædificium aggressurus, altum prius jacit fundamentum, cui ædificium ne mole sua corruat, innita- B tur. Sic cum nobis perspecta essent quæ de ordinationibus scribunt Theologi Scholastici, antiqui, & recentiores; qualiter celebrarentur antiquæ & hodiernæ Græcorum & Orientalium cæterorum ordinationes, quibus quoque ritibus antiqui Latini idem præstarent, quibus in rebus à recentioribus Latinis differrent, animoque sederet quid de his rebus quæ sunt in Ecclesia maximi momenti conjiceremus, litteris mandare: credidimus in tantâ rituum differentiâ & oppositione quanta vix quisquam suspicari posset, tutissimum esse ab iis opus nostrum inchoare quæ essent certissi-

ma, & apud Catholicos extra omne falsitatis A periculum & aleam; ut ex certis & indubitatis principiis & demonstrationibus, quæ videntur nutare confirmarentur, quæ falsa essent eliminarentur, quæ difficilia explicarentur & expedirentur.

II. Quapropter antequam singularum partium quæ in sacra Ordinatione spectari possunt, explicationem aggrediamur, nobis visum est Conciliorum & Pontificum decreta colligere quæ ab initio schismatis ad nostra usque tempora Græcorum ordinationes probarunt & confirmarunt; quænam etiam fue- B rit ab eo tempore continua Ecclesiæ Romanæ praxis in recipiendis, cum se occasio dedit, Græcorum Episcopis & Presbyteris demonstrare. Ex hoc enim principio, cui secundum Catholicos nec fraus, nec error inesse possunt, necessario consequitur, & sponte sua fluit, Græcas ordinationes omnia continere quæ ad substantiam Ordinationis pertinent. Hoc igitur principio demonstrato, eoque vt primo & principali freti, consequentias ex eo enascentes & pullulantes tertia operis parte quæ doctrinalis est, expandimus, & in singulas partes replicamus. C

III. Alterum principium secundum hoc certissimum & tutissimum est, demonstrare Græcos post schisma ad hunc usque diem in ratione & modo Ordinationum nihil quod esset substantiale immutasse, sed iisdem ritibus & formulis Clericos suos post schisma ordinare quibus ante solebant. Hoc enim demonstrato, duo evidentissimè consequuntur. Prius, Græcorum ordinationes hodiernas validas esse ac ratas, cum eædem sint quæ antiquissimorum Patrum à quibus nostras accepimus. Posterius, Pontificum decreta hac in causa plurimùm illustrari & comprobari, cum id docuerint & statuerint, quod experientia post- D modum oculata confirmatur. Hoc autem à nobis in secunda operis parte variorum Ritualium quæ ante schisma descripta sunt, editione, & cum posterioribus & hodiernis comparatione abunde præstamus, & unusquisque per seipsum nullo negotio præstare potest, cum ea de causa Græco textui Latinam interpretationem conjunxerimus. Utraque enim Lector invicem comparet, verba cum verbis, periodos cum periodis; singula minutim examinet, tum antiquissima à recentioribus & hodiernis nihil quod alicuius sit momenti differre deprehendet, & mirabitur.

IV. Tertium principium quod in secunda operis parte explicamus præcedenti est paral- E lelum, & eadem ratione certum & tutum. Petitur enim à comparatione antiquorum Ritualium Latinorum cum Græcis Ritualibus & recentioribus Latinis. Multa eiusmodi Ritualia in celeberrimis & Antiquis Galliæ Bibliothecis reperimus, quæ nunc primùm edimus. Multa alia diligenter inquirentibus erunt obvia. Verùm ex perpetua conformitate secundum secula, eorum quæ in manus nostras inciderunt, de iis quæ non vidimus judicium facilè ferri potest: A nostris procul dubio nihil different alia, modo quæ fuerint paris ævi inter se conferantur.

V. His fixis & immotis principiis, conjunctis interdum antiquorum Patrum testimoniis & Conciliorum canonibus, maxima pars tertiæ partis operis nostri nititur: his erectis columnis fulcitur, & sustentatur. Ideo passim in explicationis tertiæ partis decursu ad ea confugimus, ut vera confirmemus, falsa rejiciamus, perplexa enodemus, dubia & incerta ad hæc, velut ad veritatis hæc in causa normam, examinemus. Itaque ante omnia nobis plane necessarium fuit hæc fundamenta iacere, & toti ædificio nostro substruere, diligenterque ea demonstrare & illustrare, ut quæ superstruenda nobis erant, basim & firmamentum haberent, quibus immota insiderent. Hoc est quod præstamus prima & secunda parte istius operis, ne tertia pars, qua quod principaliter nobis propositum fuit; exequimur, cæcæ speculationis in modum à principiis ignotis aut incertis ad evidentiora procederet.

CAPUT II.

De causis, & insolentia Schismatis inter Græcos & Latinos exorti. Licet Græci privatim, atque etiam Latini quidam sese mutuo ut Hereticos proscíderunt, Græci tamen nullo decreto communi judicarunt Latinos iterum ordinandos, aut cum eorum sacrificiis non esse communicandum. Pontifices nullo unquam tempore Græcorum ordinationes improbarunt.

Secessionis Ecclesiæ Græcæ à Latina prima semina jacta sunt circiter annum à Christo nato octingentesimum sexagesimum sextum. Tum enim Photius, vir equidem doctissimus, sed ingenii ambitiosi, vafri, versipellis, & accurationis veteratoriæ, iniquissima sancti Ignatii depositione creatus Patriarcha Constantinopolitanus, litteras encyclicas misit ad universos Orientis Patriarchas & Episcopos, quibus Ecclesiam Latinam nonnullarum impietatum insimulabat, ut hac arte, quasi versura facta, Nicolao I. Pontifici par pari referret, & Excommunicationem ab eo adversùm se latam quadamtenus elevaret & retunderet. Primus Græcorum Photius Ecclesiam Latinam errorum in fide accusare ausus est, & schismatis vexillum cæteris præferre: Verùm quæ objiciebat, aut putidæ erant calumniæ; aut antiquissimæ & Apostolicæ traditiones in Ecclesia Romana & Latina continenter observatæ. Sed Ioanne VIII. Pontifice remissiùs agente, precibusque Imperatoris Græci, Patriarcharum Orientis, & ipsius Photii, benignè annuente, anno 879. throno restitutus est, & sic alto vulneri inducta cicatrix: Verùm ab eo tempore vix unquam obducta est intimè, sæpe recruduit, & in vulnus rediit; sæpe quoque ducta est & contracta, potius quam curata; sæpe visus est, ut vulgò dicitur, Σφὴξ βομβεῖν πλήγας ἐκπαίων. Sæpe pulsus est, sed nunquam elisus.

II. Hujus mali sæpius refricandi causæ multæ fuerunt, quas hic enarrare præposte-

rum

rum mihi videtur. Tandem vulnus alio vulnere, & atrociori apertum est, & in schisma manifestum erupit, anno salutis 1053. centum & octoginta septem annis postquam illius sementis à Photio primùm facta fuerat. Hactenus cæteri Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolymitanus communionem cum Pontifice Romano sanctè coluerant, illiusque nomen intra Missarum solemnia è Diptychis recitaverant: illoque ipso anno 1053. Leo IX. Pontifex litteras à Petro Antiocheno Patriarcha communionem sedis Apostolicæ ambientes, & fidei professionem exponentes, acceperat, vicissimque ad eum dederat. Verum enimverò dum hæc ab Orientis interioris Patriarcha geruntur; En litteræ Michaëlis Cerularii Patriarchæ CP. & Leonis Acridiæ Archiepiscopi Bulgarorum Metropolis ad Tranensem Episcopum scriptæ, Leoni IX. Pontifici redduntur, quibus non modo Ecclesiæ Romanæ, Latinisque omnibus, eadem crimina quæ olim Photius imputaverat, impudenter inferuntur, & invidiosè exacerbantur: Verum etiam novum crimen, & hactenus inauditum, panis scilicet azymi in corpus Christi consecrati insano argumentorum molimine intenditur. Quid Michaëlem ad tam audax facinus impulerit, nescitur; nisi forsan hac impietate sibi cavere voluerit à legitima censura qua Pontifex in eum animadvertere poterat, ut pote, qui, non secus ac Photius, contra canones ex laïco repente, & velut *αὐτοβοεὶ* factus fuerat Episcopus & Patriarcha. Amanter admodum pro tam nefario crimine illi respondit Leo, ab eo, sed frustra, pœnitentiam expectans.

III. Hæc Schismatis Epoche nobis constituenda videtur. Tum enim Constantinopoli, & alibi, ut plurimùm in imperio Græco ritus Latini interdicti sunt. A Latinis ad eos deficientes Hæreticorum more per unctionem nonnunquam recepti. Nonnulli eorum eo dementiæ proruperunt, ut Latinos ad se venientes rebaptizarent. Schisma cœpit Michaël Cerularius ab interdictione rituum Latinoorum Constantinopoli, & in aliis Patriarchatus sui locis, ut testatur Leo IX. ad eum ea de causa scribens. Nonnulli alii Episcopi aliquando similiter in Latinos sævierunt. Eorum unus fuit Balsamon Patriarcha Antiochenus. Interrogatus ille à Marco Patriarcha Alexandrino, An Latini apud eos captivi divinæ Eucharistiæ participes fieri deberent: Respoudet, Papæ in divinis sacrificiis memoriam non amplius fieri, *Nec debere Latinicum genus manu sacerdotali per divina & immaculata mysteria sanctificari, nisi consentiat prius se a Latinicis dogmatis & consuetudinibus abstenturum, & secundum canones instructus fuerit, & orthodoxis adaequatus.* Iterum ab eodem interrogatus, an Latini, Armenii, Monothelitæ, Nestoriani, & cæteri ejusmodi possint in baptismo esse infantium susceptores: Respondet, lib. 1. tit. 1. Basilicorum, Hæreticum definiri qui paulùm ab orthodoxa fide declinat. *Cum igitur*, inquit, *ii omnes qui hac interrogatione enumerati sunt, non parvo, sed longo spatio, & quod difficile superari queat, ab orthodoxorum Ecclesia prorsus alienati sint, omnino non communicabunt nobiscum gratiam susceptionis liberorum spiritualium per sacras preces, &c.* Latinos conjungit aliis Hæreticis, nec illis ullam cum Orthodoxis communionem concedit. Hæc Juris Orientalis lib. 5. responso 15. & 32. Balsamonis. In Provincia Dyrrachiensi Latinos Sacerdotes iterum ordinabant: Ita eodem loco refert Constantinus Cabasilas Dyrrachii Archiepiscopus cum sic interrogat Joanuem Episcopum Citri, *Hic consuetudo est, ut in extraneam regionem azymitæ Sacerdotes a nostratibus Episcopis ordinentur.*

IV. Sed non omnium Græcorum in Latinos is fuit furor, nec unquam universali ipsorum Concilio adversus Latinos aliquid simile constitutum est, ut rectè notavit Demetrius Chomatenus Bulgariæ Archiepiscopus, ejusdem Constantini Cabasilæ interrogationibus respondens, qui ibidem reprehendit responsa Theodori Balsamonis jam allegata, *Huic autem responso præclari multi viri tunc non sunt suffragati, ut quod multum duritiei, & acerbitatis haberet, nec convenientis reprehensioni latinicarum formarum, & morum. Et quod, inquiunt, hæc synodaliter decreta non sint, neque ipsi ut hæretici, publicè rejecti fuerint; sed & simul nobiscum cibum sumant, & precentur.* Postea Balsamonis ratiunculis occurrit. Et paulò antè ad alteram interrogationem sic responderat, *Unde neque consecrata a Latinis azyma, neque hæc suscipientia, & sacrificio servientia eorum vasa, & consequenter, neque sacras eorum stolas, neque hujusmodi quidpiam immundum pollutumque existimabimus.* Ita quoque respondet, *Nullum fore Episcopo præjudicium Latinorum Ecclesias ingredi, & ibi adorare cum ab eis evocatus fuerit, & iis de Eucharistia quid distribuere, cum in sancta & Catholica Ecclesia liturgia interfuerint.* Confirmat autem Demetrius responsa sua authoritate Theophylacti Prædecessoris sui, qui licet Latinis infensus fuerit, adeo tamen ut Balsamon non insanivit.

V. Similis est Joannis Citri Episcopi sententia. Interrogatus enim an rectè Sacerdotum Latinorum iteraretur Ordinatio, respondit: *Cum hujusmodi ordinationes lex Ecclesiæ non agnoverit, ob eam rem neque nos possumus statuere, ut ista consuetudo valeat & obtineat. Etsi enim forte longa est, nescimus verè num synodali applausu judicio confirmata fuerit, &c. Inquirendum est igitur num prædicta ordinandorum Sacerdotum consuetudo synodice disceptata fuerit unquam & firmata: Et si hoc factum sit, valeat etiam in posterum. Sin minus ad sacram magnamque synodum de ea referri necesse est, ut quod ei placuerit fiat.* Plures ejusmodi fuerunt apud Græcos qui de Latinis non ita sinistrè senserunt; ut præter jam allegatos testatur Gregorius Hieromonachus Protosyncellus qui fuit Joanni Palæologo Imperatori à Confessionibus, & Concilio Florentino subscripsit, & postmodum creatus est Patriarcha Constantinopolitanus, in sermone quem edidit adversus Marci Ephesini Latinorum hostis capitosissimi Epistolam encycli-

cam. Non igitur attendendum est quid Græcorum unus aut alter fecerit, sed quid communi Concilio constituerint. In Concilio Florentino omnes Latinæ Ecclesiæ communionem amplexi sunt. Restitit unus Marcus Ephesinus. Perperam unius Ephesini Episcopi pertinacia Græcis omnibus tribueretur, cum è contra unius vitium sub cæterorum omnium innocentia latere soleat. Idem etiam apud Latinos reperire est. Nonnulli enim, ut infra notabimus, de ipso Græcorum baptismo dubitarunt, eumque iterarunt; id multò magis de ordinationibus eorum dicturi. Nam ad libellam axiomatum Scholasticorum, quæ ut oracula suspiciebant, ista examinantes, multa substantialia iis deesse colligebant. Verùm quid Græcus quidam privatus, aut Latinus dixerit, aut fecerit parum laboramus. Quid Ecclesia Romana, quid summi Pontifices de Græcis decreverint, inquirimus, & ob lectorum oculos proponere satagimus.

VI. Scopus igitur noster est hic demonstrare Ecclesiam Romanam à data anni salutis CIↃLIII. Epocha, nihil obstantibus Græcorum injuriis & calumniis, Græcos ad Catholicam redeuntes in ordinibus quos apud suos ritu Græco acceperant, admisisse, nulla nova ordinatione inducta; Episcopos Græcos Episcopalia, Sacerdotes Sacerdotalia, Diaconos quæ ad Diaconum pertinent, Pontificum approbatione, aut etiam procuratione exercuisse, non modò in Græcia, quod scopo nostro abundè sufficeret, sed etiam in ipsa Roma, cæterisque Latinorum Ecclesiis. Insuper demonstrabimus Romanos Pontifices ægre succensuisse iis qui Græcos in ritibus suis perturbare conabantur, idque ne in posterum fieret diplomatis suis in hunc usque diem diligenter cavisse. Ex quibus solis, licet nihil aliud superadderetur, evidentissima demonstratione, cui nihil opponi potest, hæc colliguntur: Orientalium ordinationes idoneas esse; quæ sunt Sacerdotio, cæterisquo ordinibus substantialia continere; atque, ut uno verbo dicam, in rei summa validas esse; Quæ ex Scholasticis rationibus, aut quorundam Scholasticorum authoritate opponi possunt, nullius esse roboris adversus tam augustæ authoritatis argumenta; sed cum eis comparata, aut esse benignè interpretanda & emollienda; aut si pervicacius instaretur, insuper habenda. Pontificalium testimoniorum enarratio verborum nostrorum fidem longè superat. Illis igitur, non nobis attendat lector.

CAPUT III.

Pontifices Leo IX. Cælestinus III. Innocentius III. Concilium Lateran. IV. Innocentius IV. Alexander IV. Gregorius X. Concilium Lugdun. II. non modo Græcas ordinationes probarunt, sed Græcos cum omnibus ritibus suis Ecclesiasticis in Ecclesiam admiserunt. Prohibuit Cælestinus rituum commixtionem, postea tamen tolerata est; iterumque prohibita. Græcorum in Latinos furor. Varia controversia inter Græcos & Latinos in Cypro orta ab Alexandro IV. componuntur. Imperatori Græco subditi quare Romæi dicti. Syri Græcum ritum sequuntur. In Concilio Lugdunensi tria præsertim capita inter Græcos & Latinos composita sunt. Nunquam de ordinationibus controversia.

PRimus igitur testimonium dicat Leo IX. quo Pontifice, ut dictum est, prava Græcorum æmulatio in schisma, & odium Latinorum primùm erupit. Sic ille cap. 29. Epistolæ quam scripsit ad Michaëlem Cerularium Patriarcham, & Leonem Acridanum Episcopum Schismatis authores, *Omnes Latinorum Ecclesias penes vos clausistis, Monachis monasteria, & Abbatibus tulistis, donec vestris viverent institutis. Ecce in hac parte Romana Ecclesia quanto discretior, moderatior, & clementior vobis est. Siquidem cum intra & extra Romam plurima Græcorum reperiantur Monasteria, sive Ecclesiæ, nullum eorum adhuc perturbatur, vel prohibetur a paterna traditione, sive sua consuetudine, quin potius suadetur, & admonetur eam observare. Nec enim animositatem impiæ hæreseos habet, quæ semper divisione gaudet, dicens per Parricidam meretricem, nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur: sed pietate vera matris sic Salomonem deprecatur, Obsecro, Domine, date huic infantem vivum, & nolite interficere eum. Scit namque quia nihil obsunt saluti credentium diversæ pro loco & tempore consuetudines, quando una fides per dilectionem operans bona quæ potest, uno Deo commendat omnes.* Et iterum idem Pontifex ad Constantinum Monomachum scribens de eodem Cerulario: *Sed noverit tua charitas super præsumptionibus ejus multa & intolerabilia jamdudum pervenisse ad aures nostras, qualiter etiam aperta persecutione in Latinam Ecclesiam exardescens, anathematizare non timuit omnes, qui Sacramenta attrectant ex Azymis, &c.*

II. Cælestinus III. qui Pontificatum iniit anno Christi 1191. interrogatus ab Episcopo Hydruntino, quid agendum esset de nonnullis Presbyteris Latinis qui contra consuetudinem Ecclesiasticam fuerant ab Episcopis Græcis alio tempore quàm quatuor temporum ad ordines promoti, ita respondet, ut decreto suo supponat ordinationum Græcarum validitatem. Idem etiam facit Episcopus Hydruntinus: nam in dubium non vocat ordinis accepti validitatem, sed tantùm an sic ordinatus ab ordine suscepto secundum Latinorum canones suspendi debeat. Pontifex autem

tem quia ignota sibi erat consuetudo illius regionis, nihil de suspensione decernit, sed vices suas eidem Episcopo hac in parte committit, ut in eum de quo lis agebatur juxta consuetudinem statueret; interim prohibet ne in posterum rituum commixtiones fierent, hoc est, ne Latinus à Græco Episcopo consecretur, neve Græcus à Latino, *Quia verò sicut dicitur, in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci a Latinis secundum alterutrius institutionis observantiam ordinantur, nolumus de cætero commixtiones, & consuetudines rituum in ordinibus observari.* Extra de tempor. Ordin. Cum secundum.

III. Innocentius III. Cælestini Successor, anno 1198. creatus Pontifex Prædecessore longè videtur indulgentior: Istam enim rituum commixtionem permittit, modo cum proprii cujusque Episcopi concessione fiat, hoc est, Clericum Latinum ab Episcopo Græco, & Clericum Græcum ab Episcopo Latino, cum Episcopi sui dimissoriis litteris ordinari posse, & penes sic ordinatum esse ordinis accepti executionem. Sic respondet sancti Laurentii Cardinali Apostolicæ Sedis Legato. *Super eo verò quod nos consulere voluisti, quod multi Græcorum Clerici consistentes in diœcesibus Latinorum ab Episcopis Græcis non in quatuor temporibus, interdum omnes simul, nonnunquam partem recipiunt; qui postmodum prohibentur a Latinis Episcopis celebrare, consultationi tuæ taliter duximus respondendum: Quod cum Clericus Græcus Episcopo Latino subjectus à Græco Pontifice ordinatur, nisi de mandato vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est ei ordinis executio sic suscepti, tanquam ab alieno Pontifice sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato. Si verò de mandato sui Præsulis a Græco Pontifice secundum morem Græcorum fuerit ordinatus, licet culpandus sit Episcopus Latinus, qui Clericos suos à Græco facit Antistite ordinari, quandiu tamen talis mos ab Ecclesia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.* Extra de tempor. Ordinat. C. Quod translationem. Capitulum tamen ex antiqua tertia collectione descripsimus, eo quod in corpore juris nonnulla prætermittuntur quæ quæstioni propositæ conducebant. Lapsu temporis eo deventum erat, ut Presbyteri Græco ritu ordinati Missas Latinas passim celebrarent, & vicissim Latini Græcas. Quum ad Pium V. relatum fuisset nonnullos abusus istius concessionis occasione committi, eam sustulit Pius anno 1566. Constitutione in Bullario 12. & utrisque Presbyteris prohibitum est alieno ritu Missas celebrare, Græcis Latino ritu, & Latinis Græco. Notandum insuper ex allegatis testimoniis evidenter constare, Catholicorum neminem Græcarum ordinationum veritatem in dubium revocasse, sed nonnullos tantùm conquestos, Quod Clericis Latinis ordines, interstitiis legitimis non servatis, conferrent: Quod quolibet anni die nulla quatuor temporum canonicorum habita ratione id præstarent: Quod Clericos alienos sine Episcopi proprii licentia consecrarent.

IV. Innocentius IV. eadem mente scribebat ad Episcopum Tusculanum, Apostolicum in regno Cypri Legatum, Constitutione edita an. 1254. quæ in Bullario Cherubini, inter Innocentii IV. Bullas est 14. *Verum quia nonnulli Græcorum jamdudum ad devotionem Sedis Apostolicæ redeuntes, ei reverenter obediunt, & intendunt, expedit ut mores & ritus eorum, quantum cum Deo possumus tolerantes, ipsos in Ecclesiæ Romanæ obedientia præservemus. Quanquam in iis quæ animarum periculum parerent, vel honestati Ecclesiasticæ derogarent, nec debeamus illis deferre, nec velimus.* Quanquam Innocentius in ea Constitutione rigidior multò sit in Græcos quam qui eum secuti sunt Pontifices, ut Constitutionem istam comparanti cum subsequentibus manifestum est; eo quod forsan Cypriis Græcis quorum causa scribit, Latini tum dominabantur. Attamen definitionibus suis semper ut fundamentum substernit Ordinationum Græcarum veritatem. Verbi gratia, cùm articulo 4 præcipit solos Episcopos eorum in fronte chrismare: 6. prohibet Sacerdotibus ne solam unctionem pro satisfactione Pœnitentiæ injungant: 8. permittit eis in Altaris sacrificio tepidam aquam miscere, *Dummodo credant & asserant, quod servata canonis forma, conficiatur pariter de utraque.* 9. Prohibet ne Eucharistiam in die cœnæ Domini consecratam communionis infirmorum causa in annum reservent, *Liceat tamen eis pro infirmis corpus Christi conficere, ac per quindecim dies, & non longioris temporis spatio conservare.* 19. *Volumus & expressè præcipimus quod Episcopi Græci septem ordines secundum morem Ecclesiæ Romanæ de cætero conferant, cum hucusque tres de minoribus circa ordinandos neglexisse vel prætermisisse dicantur. Illi tamen qui jam sunt taliter ordinati per eos, propter nimiam ipsorum multitudinem, in sic susceptis ordinibus tolerentur.* Plurima legi possunt ejusmodi in eadem constitutione ex quibus non minus necessariò quàm evidenter colligitur Ecclesiam Romanam de Græcis ordinationibus nunquam dubitasse, sed earum veritatem & valorem in decretis quæ disciplinam eorum spectant, semper præposuisse.

V. Diligenter igitur consideratis Pontificum decretis mens Ecclesiæ Catholicæ nunquam fuit Græcorum ritus quaquaversum inquirere, dispungere, invertere, torquere, ut aliquod à Latina consuetudine discrimen studiosè eruatur, quod eorum culpandorum ansam præbeat: Sed è contrà hæc omnia præstare, ut quantum fieri potest, Latinorum cum Græcis concordia & conformitas eruatur, & confirmetur. Nec ita tantùm cum Græcis agendum censuit Innocentius IV. verùm etiam cum universali Concilio Later. IV. Innocentius III. cujus verba huc referre operæpretium nobis videtur. Licet enim nonnulli Græci maxima cum impietate Latinorum sacrificia abhorrerent, & eo usque odii & furoris procederent, ut à Latinis baptizatos rebaptizarent, nihil tamen ejusmodi Concilium in eos, aut eorum ritus decernit, aut ab aliquo Latinorum legitur probatum fuisse. Sic igitur Concil. c. 4. & refertur extra. De baptismo, & ejus eff. c. 6. *Licet Græcos in diebus nostris ad obedientiam Sedis Apostolicæ re-*

vertentes fovere & honorare volumus, mores ac ritus eorum in quantum cum Domino possumus sustinendo: in his tamen illis deferre nec volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiastica derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia cum quibusdam Complicibus ac fautoribus suis ab obedientia Sedis Apostolicæ se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia quæ in derogationem eorum impiè committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificare volebant in illis, quam ea tanquam per hoc inquinata, lavissent. Baptizatos etiam à Latinis, & ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant, & adhuc, sicut accepimus, quidam hoc agere non verentur. Volentes ergo tantum ab Ecclesia Dei scandalum amovere, sacro suadente Concilio, districtè præcipimus ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam obedientiæ filii sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile, & unus Pastor. Si quis autem quid tale præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponatur. Hæc & similia sunt quæ non tolerat Ecclesia Romana; sed Excommunicatione vindicat. Talionis tamen legem insano conatu non retorquet, sed ritibus inviolatis brutos animi exacerbati impetus reprimit & castigat, ut à Leone X. & Clemente VII. post hæc factum docebimus. Minæ autem Concilii tum non erant inanes: Constantinopoli enim dominabantur Latini, & in Græciæ atque Orientis plerisque partibus; ipseque Concilio aderat Constantinopolitanus Patriarcha.

VI. Cum ad Alexandrum IV. Pontificem delatæ essent variæ & mutuæ querelæ Episcoporum Græcorum in Insula Cypro, Latinorum dominationi tum obnoxiæ, adversus Latinos, & Latinorum adversus Græcos, auditis utriusque partis rationibus, & gravaminibus, tandem anno 1260. litem constitutione sua ita diremit, ut Sacrarum Ordinationum veritatem Græcis assereret. Non equidem directò: Nam de Ordinationum Græcarum defectu quæstio non vertebatur, sed sermoni suo hanc veritatem tam evidenter supposuit, non secus ac ipsi Latini Episcopi contra Græcos contendentes, ut luce Meridiana clarius in eorum verbis eluceat. Hanc Alexandri IV. constitutionem olim Græcè editam ex antiquis manuscriptis descriptam ad me misit ante aliquot annos Leo Allatius vir de litteris Latinis & Græcis optimè meritus, & eruditissimorum librorum editione illustris. Pauca tantùm quæ instituto nostro conducunt, referemus.

VII. Ὁσάκις δὲ συμβῇ λείπειν τὸν εἰρημένον θρόνον χηρεύοντα, ἕτερος ἐκλεγέσθω παρὰ τῶν κληρικῶν τοῦ αὐτοῦ θρόνου ἐπικληθείσης τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτος. Τὴν δὲ ἐκλογὴν ὁ ἔξαρχος τῆς ἐνορίας ἐκείνης ἐπισκοπῆς ἐξεταζέτω. καὶ εἴπερ εὕρῃ αὐτὴν περὶ ἐπιτηδείου καὶ ἀξίου προσώπου καὶ κανονικῶς γενομένην, ἐπικυρώτω ταύτην χωρίς τινος δυσκολίας διὰ τῆς προειρημένης ὑποθέσεως. καὶ ἐνεργησάσθω χειροτονηθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἑτέρων τελείων ῥωμαίων ἐπισκόπων. καὶ δότω αὐτῷ τῷ νεοχειροτονηθέντι ἐπισκόπῳ τὴν φροντίδα πᾶσαν, καὶ ἐπιμέλειαν τῶν μοναστηρίων, τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦ κλήρου, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τῶν ῥωμαίων, τῶν ὑπαρχόντων ἐντός τι καὶ μέσον τῆς αὐτοῦ πόλεως, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἐνορίᾳ. ἀντιλαμβανέτω δὲ ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ χειροτονηθέντος ἐπισκόπου τὸν νέον ὅρκον παραδόσεως ὑποταγῆς ἐν τῷ δὲ τῷ τύπῳ.

VIII. Ἐγὼ ὁ τῆς σολίας ἐπίσκοπος τῆς τῶν λευκοσίων ἐνορίας, ἀπὸ ταύτης τῆς ὥρας καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὑποτασσόμενος ὄσομαι τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ, καὶ τῷ θρόνῳ τῆς ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας, καὶ τῷ κυρίῳ μου τῷ δὲ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ λευκοσίας, καὶ τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις, τοῖς κανονικῶς εἰσιοῦσιν, ἵνα * ἢ τὴν ζωὴν αὐτῶν ἀπολέσωσιν, ἢ μέλος αὐτῷ, ἵνα πιασθῶσιν ὑπό τινος. βουλὴν, ἣν ἂν μοι εἴποι, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ μηνυτοῦ, ἢ διὰ γραμμάτων, οὐ μὴ ἐξείπω ἐπὶ βλάβῃ καὶ ζημίᾳ αὐτοῦ. Τὸ παπάτον τῆς ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐν λευκοσίᾳ ἀρχιερατικὴν καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων πατέρων συνδέσω διαφυλάξειν, καὶ βοηθεῖν, σώζω ὄρδινα μέο, ἐκόντερα ὅμως ἔμινος ἤγουν σωζομένης τῆς τάξεως μου ἐν πᾶσι, ἤτοι τοῦ πατρίου δόγματος, κληθεὶς εἰς σύνοδον ἀπελεύσομαι, ἐὰν μὴ τύχω ἐμποδιζόμενος ὑπὸ κανονικοῦ ἐμποδίου· λεγάτον τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ὃν ἂν ὁμολογούμενον εἶναι μάθω ἐν τῷ ἔρχεσθαι, καὶ ἀπερχόμενον μετὰ τιμῆς ὑποδέξομαι, καὶ ταῖς αὐθεντίαις αὐτοῦ βοηθήσω, οὕτως ἐμοὶ βοηθήσῃ ὁ θεὸς, καὶ τὰ ἅγια εὐαγγέλια.

IX. Τοῦτον τὸν τύπον παρὰ τοῦ ῥωμαίου ἐπισκόπου τῆς ἑαυτοῦ ἐνορίας ἕκαστος ἐπίσκοπος τῶν ἐν τῇ κύπρῳ λατίνων λαμβανέτω ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. ἐὰν δὲ τὴν ἐκλογὴν καταιτήσῃ ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος οὐ κατὰ λόγον γεγονημένην, ἐχέτω ἄδειαν ἀνατρέπειν αὐτὴν κατὰ ἔννομον ἀκολουθίαν.

X. Οἱ δὲ ῥωμαῖοι ἐπίσκοποι κληθέντες παρὰ τοῦ λατίνου ἐπισκόπου εἰς χειροτονίαν τοῦ ψηφισθέντος ἐπισκόπου ῥωμαίων ὀφείλουσι παραγίνεσθαι χωρίς τινος ἀργείας καὶ ὑπερθέσεως εἰς χειροτονίαν αὐτοῦ.

XI. Μὴ ἐχέτω δὲ ἄλλος τις ἄδειαν καταδικάζειν τὸν ῥωμαῖον ἐπίσκοπον, ἢ κολάζειν, ἢ ἐξορίζειν, ἢ μετατιθέναι ἀπὸ μιᾶς ἐνορίας εἰς ἄλλην, ἢ καὶ ἀργὸν αὐτὸν ποιεῖν ἀπὸ τῆς ἀρχιερωσύνης, εἰ μὴ μόνος ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιερεὺς κατὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς δικαίωμα τῆς ἀποστολικῆς προτιμήσεως

XII. Ἐκκλησίας δέ τινος τῶν ῥωμαίων χηρευούσης ἐπισκόπου, ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος μὴ ἐχέτω ἄδειαν ποιεῖν εἰς αὐτὴν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπίσκοπον· εἰ μὴ ἴσως ὅταν εἴδῃ τοὺς κληρικοὺς ἀμελοῦντας, καὶ μὴ βουλομένους ἐκλέξασθαι ἐπίσκοπον, ὀφείλει αὐτοὺς, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς περιμένων δύο καὶ τρεῖς φοράς. καὶ ἂν οὐδὲν ποιήσωσιν

σιν οἱ κληρικοὶ ἑαυτοῖς τῶν εἰρημένων τεσσάρων τὴν ἐκλογὴν, τότε ἐχέτω ἄδειαν αὐτὸς ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπίσκοπον, πλὴν ῥωμαῖον καὶ καλὸν ἄνθρωπον, χειροτονούμενον ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐπισκόπων.

XIII. Ἐὰν ἡ χηρεύσῃ ἐπισκοπὴ τῶν ῥωμαίων, τὰ πράγματα αὐτῆς φυλαττέσθωσαν ἀκριβῶς τῷ μέλλοντι ἐπισκόπῳ. πάντες δὲ οἱ ἐπίσκοποι ῥωμαῖοι οἱ ἐν τῇ τοιαύτῃ νήσῳ ἐχέτωσαν ἐξουσίαν πᾶσαν ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐν τῷ λαῷ τῶν ῥωμαίων, τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς. καὶ ἐχέτωσαν πάντα τὰ δίκαια τῆς ἐπισκοπῆς, μηδὲν ἐπὶ τούτοις παρὰ τῶν λατίνων ἐπισκόπων ἀδικούμενοι. ἐὰν συμβῇ ὑπόθεσις μέσον δύο ῥωμαίων παρὰ τῶν ῥωμαίων ἐπισκόπων διορθούσθω. ἐὰν δὲ μέσον ῥωμαίου καὶ λατίνου, εἴτε ἐνάγων εἴη ὁ ῥωμαῖος, εἴτε ἐναγόμενος, ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος ταύτην κρινέτω.

XIV. *Quoties contigerit sedinum jam dictarum aliquam Pastore viduatam esse, alius invocata S. Spiritus gratia à Clericis illius sedis eligatur. Exarchus autem illius Episcopatus electionem examinet: & si deprehenderit canonicè factam, & de idonea persona, eam sine difficultate per hanc causa definitionem confirmet, curetque efficaciter electum a tribus aliis Romais Episcopis ordinari, tradatque ipsi recens ordinato Episcopo curam omnem, & solicitudinem monasteriorum, Ecclesiarum, Cleri, & omnis populi Romai, tam illius qui est intra urbem ipsam, quam qui est in Episcopatus districtu. Suscipiat autem ab Episcopo recens ordinato Latinus Episcopus jusjurandum in subjectionem & obedientiam ad hunc modum.*

XV. *Ego N. Solia Episcopus Provincia Leucosiensi subditus, ab hac hora, & in futurum subditus ero S. Petro, & Romana Ecclesia throno, & Domino meo N. Leucosia Archiepiscopi, & ipsius successoribus canonice sedem adeuntibus. In consilio, vel facto, unde vitam perdant, aut membrum, vel ab aliquo capiantur, non ero. Consilium quod mihi crediderit, vel per seipsum, vel per Monitorem, vel per litteras in ipsius damnum & perniciem non revelabo.*

XVI. *Pro virili conabor defendere & tueri contra omnes homines, Papatum Ecclesia Romana, dignitatem Archiepiscopalem Ecclesia Leucosiensis, & sanctorum Patrum canones, salvo in omnibus ordine meo, & patria consuetudine. Vocatus ibo ad Synodum nisi legitime fuerim impeditus. Legatum sancta Sedis Apostolica quem certo talem esse didicero, eundo & redeundo cum honore suscipiam, & rebus necessariis adjuvabo. Sic me Deus adjuvet, & sancta Euangelia.*

XVII. *Hanc jurisjurandi formam unusquisque Episcoporum Latinorum qui in Cypro sunt ab Episcopo Romao qui intra Diœcesis sua terminos consistit, tam pro se, quam pro Ecclesia sua accipiat & exigat. Quod si Latinus Episcopus judicaverit electionem non esse ritè factam, potestatem habeat eam secundum legitimam consequentiam refutandi, & probandi.*

XVIII. *Romai autem Episcopi à Latino vocati ad ordinationem electi Romaorum Episcopi sine ulla mora & dilatione adesse debent.*

XIX. *Nullus autem potestatem habeat judicandi Romaum Episcopum, vel puniendi, vel expellendi, vel transferendi ab una diœcesi in aliam, vel eum Episcopatu spoliandi; sed solus Roma Episcopus secundum antiqua jura Apostolica praecellentia.*

XX. *Ecclesia aliqua Romaorum Episcopo viduata, Latinus Episcopus non attribuat sibi authoritatem constituendi in ea Episcopum, nisi forsan viderit Clericos negligentes, & Episcopum eligere nolentes. Tum illis terminum bis vel ter indicere debet. Si vero Clerici intra tres illos terminos electionem non agant, tunc Latinus Episcopus authoritatem habeat ex seipse eligendi Episcopum, sed Romaum, virum probum, qui à Romais Episcopis ordinetur.*

XXI *Si Romaorum Episcopatus vacaverit, Res & bona ipsius diligenter conserventur futuro Episcopo. Omnes autem istius insula Episcopi Romai omnem authoritatem habeant in monasteria, in Ecclesias, & in Romaum populum, qui sibi subjiciuntur. Fruantur quoque omnibus Episcopatus juribus, neve in his aliqua molestia ab Episcopis Latinis inferatur. Si contigerit lis aliqua inter duos Romaos, a duobus Romais Episcopis decidatur, Si vero inter Romaum & Latinum, sive Romaus actor sit, sive Reus, Latinus Episcopus litem definito.*

XXII. Iterum post multa idem Pontifex, τὴν ἵνα μὴ ὀχλήσεις καὶ διώξεις γένωνται μέσον τοῦ εἰρημένου ἀρχιεπισκόπου Γερμανοῦ, καὶ τοῦ μητροπολίτου λευκωσίας, καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων περὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαίων ὁρίζομεν, ἵνα ὁ τοιοῦτος ἀρχιεπίσκοπος Γερμανὸς ἕως ἂν ζῇ ἐνεργεῖν τὴν πνευματικὴν διακονίαν αὐτοῦ, ὡς ἀρχιεπίσκοπος ἀκωλύτως, καὶ χωρὶς ἀντιλογίας καὶ ἐμποδισμοῦ μητροπολίτου λατίνου. καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων αὐτοῦ. ἐὰν γὰρ χηρεύσῃ τις τῶν ὑπ' αὐτῷ ἐπισκόπων ἕξει ἄδειαν ὁ τοιοῦτος Γερμανὸς μετὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ τῶν ἑτέρων ῥωμαίων καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κλήρου παντὸς μετὰ εἰδήσεως καὶ τοῦ ἐπισκόπου λατίνου, τῶν ἐν τῇ ἱερείᾳ ἐκείνῃ * καὶ ἁπλῶς πᾶσαν ἄδειαν δίδομεν τῷ τοιούτῳ Γερμανῷ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εἰς ἅπασαν τὴν κίνησιν, εἴς τε ἀνακρίσεις ἐλεγκτικὰς καὶ διοικήσεις πνευματικάς τε καὶ ἀναθεωρήσεις, ὅσα ὀφείλουσι μητροπολῖται, μηδὲν ἐπὶ τούτοις ἐναντιουμένων τῶν ἐπισκόπων λατίνων, παρεκτὸς ὧν διωρισάμεθα ἔχειν αὐτοὺς ἰδίας, ἵνα μηδεμίαν ἐξουσίαν καὶ ἄδειαν ἔχῃ ὁ μητροπολίτης λατῖνος κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ῥωμαίων.

XXIII. *Praterea ut nulla perturbationes & persecutiones oriantur inter dictum Archiepiscopum Germanum, & Leucosia metropolitam, aliosque Episcopos de Ecclesiarum suarum juribus, decernimus, ut Germanus Episcopus quandiu vixerit ministerium & officium spirituale quod illi ut Archiepiscopo competit, sine ulla contradictione & impedimento Metropolita Latini, & aliorum ipsius Episcoporum exerceat. Si ergo Ecclesia aliqua earum qua sub ipso sunt Pastore viduata fuerit, potestatem habebit Germanus iste cum aliis ipsius Romais Episcopis, & totius Cleri qui est in*

illa

illa diœcesi electione etiam cum cognitione Episcopi Latini, Vidua Ecclesia Episcopum instituendi. Absolutè autem omnem huic Germano quandiu vixerit potestatem tradimus in universam insulam Cyprum, ut videlicet examina, judicia, administrationes spirituales; & visitationes, quæ ad Metropolitam spectare possunt, exerceat; neve Episcopi Latini ipsi contradicant, prohibemus, præterquam in iis quæ ad ipsos pertinere specialiter definivimus: ita tamen ut Latinus Metropolita nullam in Romæorum Archiepiscopum potestatem & authoritatem usurpet.

XXIV. Vides in Pontificis constitutione quæcunque in causa quam agimus desiderari possunt, manifestè contineri. Electum Episcopum jubet à Romæis Episcopis ordinari: B Si forsan Romæus Episcopus à Latino electus fuerit, à Romæis tamen consecrari: Metropolitam Romæum non modo Electum consecrandi, verumetiam omnia jura & privilegia spiritualia & ecclesiastica quæ Metropolitis in Provinciam competunt, sibi vindicandi ex concessione Pontificis jus habere, atque hæc aliaque secundum patrias consuetudines ab iis fieri consentire Pontificem: Neque hoc primum in regno Cypri constituerat Alex. IV. ut in eodem Pontificio diplomate ex Episcoporum Græcorum suggestu docetur; verùm & ipsius Prædecessor Innoc. IV. duòq; ipsius Legati Petrus Albanensis Episcopus, & C qui in legatione Cypria ei successit Tusculanus, idem constituerant, ut scilicet quem elegissent Romæi Episcopi, Albanensis Episcopus si muneri idoneum probasset, confirmaret, καὶ συγχωρεῖν παρὰ τῶν ῥωμαίων ἐπισκόπων χειροτονηθῆναι, *& a Romæis Episcopis ordinari concederet.* Hoc postmodum in Germani Archiepiscopi persona qui de Latinis conquerebatur, ab Albanensi Legato factitatum est, ἐπειδὴ προσηνέχθη αὐτῷ ἡ τοῦ πάπα Γερμανοῦ ἐκλογή, ἐπεκύρωσεν αὐτὴν ὁ ῥηθεὶς Ἀλβανοῦ, καὶ ἐποίησεν ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐπισκόπων χειρο- D τονηθῆναι· ὑπὸ δὲ τούτου ὁμολογηθείσης ὑπ' αὐτοῦ τε τοῦ Γερμανοῦ, καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ ἐξ ὀνόματος τῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ῥώμης ὀφειλομένης ὑποταγῆς, ἐδεδώκασι πάλιν καὶ πρὸς αὐτὸν Γερμανὸν οἱ εἰρημένοι ἐπίσκοποι αὐτοῦ, ὡς Μητροπολίτην ὑπόσχεσιν κανονικῆς ὑποταγῆς. *Præsentata ei ipsius Germani Electione eam confirmavit jam dictus Albanensium Episcopus, curavitque ut a Romæis Episcopis ordinaretur. Postea nominatim professa ab eodem Germano & ipsius Episcopis debita Ecclesiæ Romanæ subjectione, dicti ipsius Episcopi ediderunt iterum canonicæ subjectionis promissionem eidem Germano ut Metropolitæ suo.* Ex quibus, aliisque consimilibus E probabat Germanus ille Episcopus se suosque in legitima esse sic agendi possessione, seque soli Romanæ Ecclesiæ subditum esse; petebatque ab Alexandro Pontifice se suosque in ea possessione adversus illegitimas Latini Archiepiscopi usurpationes qui eum sibi subjicere conabatur, conservari.

XXV. Denique idem Pontifex in eadem Constitutione vult ea quæ Græcis confirmat, communicari quoque cum Syris insulæ Cypri incolis eo quod iisdem quibus Græci ritibus A utantur, τούτων οὖν τὸν τρόπον τῶν ὅρων, καὶ τῶν δικαίων ἑκατέρας τῶν ἐκκλησιῶν διορισθέντων διὰ τῶν παρόντων γραμμάτων, ἅπερ ὁμοίως καὶ τοῖς ἐν τῇ εἰρημένῃ νήσῳ κύπρου Σύροις διατίθεται ὡς καὶ τοῖς ῥωμαίοις ἐπειδὴ τὴν αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ συνήθειαν καὶ δόγμα ἐξ ἀρχῆς ἔχουσι καὶ φυλάττουσι, ἅπερ καὶ οἱ ῥωμαῖοι. *Hunc igitur in modum definitis per præsentes literas utriusque Ecclesiæ limitibus & juribus, ea similiter composita sunt & decreta pro Syris insulæ Cypri, ut & pro Romæis, quandoquidem eundem ordinem Ecclesiasticum, consuetudinem, & fidem à principio habeant, & conservent quem Romæi.* Romæi ii sunt quos Græcos vocare B solemus. Ῥωμαῖοι propriè Romani Græci dicuntur: ita Ethnici autores Græci Romanos vocare solent, se verò Ἕλληνας. Verum postquam Constantinus Romanorum imperium Constantinopolim transtulit, non modo Urbis istius incolæ, sed etiam Christiani omnes imperio Romano subditi Græcis ῥωμαῖοι dicti & Ethnici Ἕλληνες. Quum verò Græci vindicata sibi propter causam jam dictam Romæi sive Romani appellatione, sese ab Occidentalibus Romanis distinxerunt, eos Latinos vocarunt, sicque Ecclesia Christiana Græcis distincta est in Romæam & Latinam, sive Orientalem & Occidentalem. Secundum C hanc distinctionem qui Alexandri IV. Constitutionem Græcè transtulit, Ecclesiam Græcam vocavit Romæam, & à Latina distinxit. In textu Græco περιέχω scriptum erat, sed legendum περιέχει. Iterum ad Asteriscum à nobis affixum aliquid deest, quod ex Epist. 1. lib. 8. Gregorii VII. supplevimus. Ejusmodi enim juramenti formula circa Nicolai II. & Gregorii VII. tempora cœpit originem, & inde Episcopis, & Episcopatus candidatis ad edendum proposita.

XXVI. Paulò pòst Alexandri IV. mortem anno scilicet, 1274. celebratum est Concilium generale Lugdunense secundum, quod Episcoporum numero copiosissimum fuit. In eo Concilio Ecclesia Græca Latinæ unita est, hoc satagente non modo Pontifice Gregorio X. sed etiam Imperatore Græco Michaële Palæologo. Adfuerunt Concilio præter Legatos Michaëlis plurimi Metropolitæ & Episcopi Græci, ut videre potes apud Matthæum Westmonasteriensem, & Annales Bzovii ad ann. 1274. At in eo Concilio nusquam negotium Græcis de eorum ordinationibus facessitum est: in unum corpus cum Ecclesia Catholica coaluerunt; Missam simul cum Pontifice celebrarunt, fidei professionem omnibus Latinis probantibus publicè ediderunt. Qui de sacris eorum ordinationibus litem moveret, nemo repertus est, licet plurimi Episcopi, & Monachi Latini Concilio adessent, non modo linguæ Græcæ periti, verumetiam qui diu Episcopatu & Sacerdotio in Græciæ meditullio functi fuerant. Vix dum enim anni duodecim integri elapsi erant eum Balduinum Imperatorem, cæterosque Latinos Constantinopoli totaque Græcia expulerat Michaël iste Palæologus, imperiumque Constantinopolitanum recuperaverat. Num sincerum vas incrustare cupiunt, virtutesque

ipsas

ipſas invertere; qui ſibi perſpicere videntur A quod tam numeroſus Pontificum cœtus non vidit?

XXVII. Trium tantùm fidei capitum profeſſionem à Schiſmaticis exegerunt Patres, ut eos Eccleſiæ Catholicæ incorporarent. Ita Nicephorus Gregoras author Græcus illius temporis, initio lib. 5. *Suos Legatos* Michaël Palæologus, *illis adjungit* Epiſcopis, *qui concordiam conciliarent atque amplecterentur, cujus hac tria capita fuerunt. Primum, ut ſacrorum voluminum hymnodiis, Papa cum quatuor Patriarchis mentio fieret. Alterum, ut liceret cuivis Romam veterem, qua curia major & perfectior eſſet, appellare. Tertium, ut illi principatus in omnibus deferretur.* B *De appendice verò ſacri Symboli quam illi novarunt, aut alio quovis argumento, tum nulla acrior contentio incidit; ſed, quod ad eas quidem res attinebat, pacata & tranquilla fuerunt omnia.* In Appendice Symboli, Latini authores plerique, ut Annales Eberhardi Ratiſponenſis, Naucleri, & aliorum cum Gregora non conveniunt: Affirmant enim Græcos in eo Concilio proceſſionem Spiritus S. à Filio amplexos eſſe & profeſſos. Ita forſan cenſuit Gregoras eo quod rogantibus Græcis permiſſum eſt Symbolum Conſtantinopolitanum ſolemniter ſine illa additione recitare, ut antiquitus ante natum ſchiſma ſolebant. Ita enim Matthæus Weſt- C monaſterienſis, qui omnia illa capita refert, ut & appendicem, *Rogamus magnam ſanctitatem veſtram, ut Eccleſia noſtra Græcorum dicat ſanctum Symbolum ſicut dicebat hoc ante ſchiſma uſque in hodiernum diem, ut permaneamus in ritibus noſtris, quibus utebamur ante ſchiſma, qui ſcilicet ritus non ſunt contra ſupradictam fidem, nec contra præcepta divina, nec contra doctrinam novi & veteris Teſtamenti, nec contra ſanctum Concilium univerſalium iſtorum Patrum approbatorum a Sanctis ſpiritualis dominatione ſancta Romana Eccleſia celebratis.*

CAPUT IV.

In Concilio Florentino annum integrum in doctrinam & ritus Græcorum, & in minima quæque inquiſitum, de ordinatione tamen nulla lis mota. Bulla Leonis X. & Clementis VII. quibus Græcorum Sacerdotium & ritus probantur, & quicquid ad eorum firmam conſervationem deſiderari poteſt, conceditur. Græci in diœceſi Latinorum habitantes viſitationi Ordinariorum ſubditi. Clementis VIII. decretum de Epiſcopo Græco Romæ habendo qui Græco ritu ordinet. Græci Presbyteri in caſu neceſſitatis Latinos abſolvunt. Clemens VIII. Ruthenos Græcos cum ritibus ſuis in Eccleſiam admiſit, nec ullum eſt illis de ordinatione ſua factum negotium. Paulus V. turbantes Græcos in ritibus ſuis compeſcuit. Urbanus VIII. juſſit quoque Romæ Epiſcopum Græcum ſumptibus publicis ali, qui Italogræcos ritu Græco ordinaret.

VErùm quid ſolemnius, quid auguſtius in ejuſdem cauſæ demonſtrationem deſiderari poteſt, quam Concilium Florentinum totum quantum eſt? Annum integrum Latini cum Græcis tum Ferrariæ, tum Florentiæ de variis fidei articulis, & rituum utriuſque Eccleſiæ differentiis diſputarunt. Aderant Concilio è Græcis Imperator ipſe Joan. Palæologus, Joſephus CP. Patriarcha, Vicarii Patriarcharum cæterorum, Metropolitæ Græci quindecim, aliorumque hominum Clericorum & Laïcorum Græcorum numeroſa turba, nullus tamen legitur de Græcorum ordinationibus vel verbulo litem intendiſſe, aut aliquid muſſitaſſe. Præcipuis tamen difficultatibus ultro citroque per annum integrum examinatis diſcuſſis & definitis, viri duo- D decim doctiſſimi, ſex Latini, ſex Græci à Concilio electi ſunt, qui litteras unionis componerent, *quas cum ſummus Pontifex & Imperator* Græcus *accurate vidiſſent, juſſerunt, ut Græcis & Latinis litteris in uno, eodemque folio deſcriberentur, ita ut à parte dextera Latinè cum Occidentalium Patrum ſubſcriptionibus, ac ſummi Pontificis ſigillo; ab altera verò parte Græcè cum Græcorum ſubſcriptionibus, necnon ipſius Imperatoris ſigillo ſcripta eſſent. Quibus quidem omnibus rite diligenterque peractis communi partium ambarum conſenſu ſummus Pontifex Imperatore præſente, omnibuſque tam Græcis, quam Latinis Præſulibus, veſtibus ſacris indutus, in* E *templo ſanctæ Mariæ liberatæ, die luna ſexta menſis Julii Miſſam ſolemniter celebravit. Qua quidem celebrata, ipſa eadem littera a Iuliano Caſarino ſanctæ Sabinæ Cardinale Latinè, a Beſſarione vero Græcè, Dei gratia lecta promulgataque fuere in hac forma.*

II. *Eugenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam, conſentiente ad infra ſcripta chariſſimo filio noſtro Ioanne Palæologo Romæorum Imperatore illuſtri, & loca tenentibus venerabilium fratrum noſtrorum Patriarcharum, & cæteris Orientalem Eccleſiam repræſentantibus.*

III. *Lætentur cœli, & exultet terra: sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem Orientalemque dividebat Ecclesiam, & pax atque concordia rediit, illo angulari lapide Christo, qui fecit utraque unum vinculo fortissimo charitatis & pacis, unumque jungente parietem, & perpetua unitatis fœdere copulante ac continente, postque longam mœroris nebulam, & dissidii diuturni atram ingratamque caliginem, serenum omnibus unionis optata jubar illuxit. Gaudeat & mater Ecclesia, quæ filios suos hactenus invicem dissidentes, jam videt in unitatem pacemque rediisse, &c.* Multa in eandem rem consequuntur, quæ perfectissimam & omnibus gratissimam utriusque Ecclesiæ unionem testantur. Unde quæso factum est ut Latinorum nullus, licet nonnulli fuerint in eo Concilio Latinè, Græceque doctissimi, Græcarum ordinationum vitium deprehenderit; Pontificem aut alios Episcopos Latinos de ea re monuerit? Cum Missas sæpius Ferrariæ & Florentiæ celebraverint, tam execrandam impietatem nullus adverterit? Sacerdotalia scilicet, non Sacerdotes peragere, Episcopalia non Episcopos?

IV. Præter ea quæ in unionis decreto inserta sunt, de processione Spiritus S. à Patre & Filio, velut uno principio, de pane azymo & fermentato ad corpus Christi conficiendum, de pœnis post mortem purgatoriis, de intuitiva Dei visione pro uniuscujusque meritis, de Ecclesiæ Romanæ in universam Ecclesiam primatu, & de Patriarchæ CP. *Πρωτοκαθεδρία* post Romanum Pontificem supra cæteros Patriarchas, multa alia post unionis decretum publicatum ab iis inquisivit Eugenius IV. Pontifex, hæc videlicet, *Cur partem sacratissimi panis in calice cum sanctissimo sanguine misceant: Et in magno Exodo, quando videlicet panis in Patena, & vinum in calice de uno in aliud altare vidente populo fertur à Sacerdote, capita sua reverenter inclinent, cum panis ipse, vinumque nondum sint consecrati & aquam ferventem, non autem frigidam in calicem fundant: & cur ante consecrationem his verbis utantur, unus autem de militibus lancea latus ejus aperuit, & statim sanguis & aqua exivit. Et paulo pòst. Ecce stella venit, & stetit super pueri caput, & cur Presbyteri, non autem Pontifices, sacro chrismate utantur, cum soli Pontifices eo uti deberent.* (Hæc verba, *non autem Pontifices,* irreptitia videntur.) *Et mortuos ungant oleo. Et neque Pontifices, neque Presbyteri celebraturi peccata sua confiteri soleant. Et post hæc Dominica verba, Accipite & manducate, hoc est enim corpus meum, & reliqua, quibus procul dubio sacratissimi Christi corpus & sanguis conficitur, his quoque verbis utantur: Et fac quidem panem hunc, honorabile corpus Christi tui; quod autem in calice isto est, honorabilem sanguinem Christi tui, ea sancto tuo spiritu transmutante. Amen, Amen, Amen. Et cur matrimonia separent, cum Dominus noster præceperit eos disjungendos non esse, quos Deus conjunxerit. Cur denique suum Patriarcham ibidem non eligant, sed absque eo discedere patiantur.* Has quæstiones Pontifex ipse à Græcis convocatis quæsivit, quæ, inquit Concilii textus, *Præsul Mutylenensis, dissolvisse facile visus est, ultimis duabus exceptis.* Quum igitur sancti illi Patres in minutas plerasque Græcorum ceremonias tam accuratè inquisierint, quis in animum suum induxerit religionis Christianæ capitale fundamentum quo Græci, ut illis placet, à Latinis differebant, eos aut ignorasse, aut sibi cognitum neglexisse, aut cassa glande contrà existimasse? Hoc sanè est aduersus concilia generalia obniti, quod laudarunt condemnare, quod catholicum judicarunt, hæresis insimulare.

V. Duorum Pontificum una & eadem Bulla id quod contendimus confirmantium testimonia referemus, quibus severissimè prohibetur ne Græcis de eorum ritibus & ordinationibus molestia creetur: eoque argumento imprimis nituntur, quod à Concilio Florentino approbati fuerint. Bullam prope integram Clementis VII. quæ Bullam Leonis X. Prædecessoris sui continet, referemus. In ea quæcunque hac in causa dicere, colligere & desiderare possemus, evidenter enarrantur. Eam refert Leo Allatius sæpe à nobis laudatus in opusculo de ætate & interstitiis in collatione ordinum apud Græcos servandis, Romæ cum privilegio & approbationibus anno 1638. edito. Itaque eâ hîc exscriptâ nihil erit nobis assumendum.

CLEMENS PAPA VII.
ad futuram rei memoriam.

VI. *Provisionis nostræ debet provenire subsidio, ut suum jus cuilibet conservetur. Hinc est quod nos tenore quarundam literarum fel. rec. Leonis Papæ decimi Prædecessoris, & secundum carnem fratris patruelis nostri, in forma Brevis à veris ipsius Prædecessoris litteris, quas in Secretaria nostra diligenter inspici & examinari fecimus, extractumque pro eo, quod sicut natio Græca nobis exposuit, ipsa hujusmodi tenore ex certis causis dignoscitur indigere, de verbo ad verbum transcribi, & ad ipsius nationis supplicantis instantiam præsentibus annotari fecimus, qui talis est.*

VII. *Leo Papa decimus ad perpetuam rei memoriam. Accepimus nuper, quod licet dudum in Concilio Florentino sub fel. rec. Eugenio Papa IV. Prædecessore nostro, in quo inter cæteros Principes & Prælatos Imperator tunc Græcorum, & quamplurimi alii Prælati nationis Græcæ pro unione facienda de Orientali Græcorum cum Romana Ecclesia, res tandiu a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, ac tota Christiana Republica desiderata, interfuerunt, inter alia statuta, ac determinata nationem prædictam in quibusdam eorum ritibus & observantiis, quæ non imputabantur hæresi, permanere, & inter cætera scilicet quod Presbyteri in fermentato celebrare, ac sub alia forma quam Romana baptizare, videlicet, baptizatur servus Dei in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Item quod ordinati in sacris matrimonio ante ipsorum sacrorum ordinum susceptionem contracto uti, ac barbam nutrire, venerandumque Sacramentum sub utraque specie omnibus etiam pueris ministrare possint, per dictum Concilium statutum, ordinatum, & decretum, sive per-*

permissum fuerit; tamen Ordinarii locorum Latini ipsam nationem super dictis ritibus & observantiis in locis ubi de præsenti Græci morantur, quotidie molestant, perturbant, & inquietant, cogentes pueros ipsorum, & alios eorum more baptizatos, iterum more Romanæ Ecclesiæ rebaptizare, dictumque sacramentum sub utraque specie omnibus etiam pueris minimè ministrari debere, neque barbam nutrire, neque in fermento, sed azymo celebrare, ac ordinatos in dictis sacris ordinibus matrimonio non uti, propter quæ ac nonnulla alia quotidie in populo diversa scandala exoriuntur, ac in dies, nisi de opportuno remedio per nos, aut sedem prædictam provideretur, exoriri contingeret. Considerantes nos quam operæ pretium, piumque fore, ac necessarium, ut unio prædicta multo labore quæsita, ac per Romanos Pontifices solicitata conservetur, & dictorum Græcorum molestiis, ac impedimentis ejusmodi obvietur, atque ipsorum quieti, atque animarum consolationi in præmissis opportunè consuletur, necnon ritus & observantiæ in eorum Ecclesiis & alibi juxta antiquam ipsorum consuetudinem, præserventur: Motu proprio, non ad alicujus super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine dictis Græcis tam Prælatis, quàm aliis personis nationis Græcæ, & eorum cuilibet, ut eorum ritibus, ac observantiis, sive consuetudinibus, ut præmittitur, uti, ac illos & illas observare, Missasque & alia divina officia secundum eorum antiquam consuetudinem celebrare. Necnon Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis Græcis, & inter eosdem Græcos, ubi Archiepiscopi, Episcopi, & alii Prælati Latini jurisdictionem habent, Pontificalia liberè exercere officia, ac a suis ordinariis officiis, Ecclesiis, ac piis locis, & Oratoriis super hujusmodi rituum observantia per Latinos Antistites, & Prælatos etiam locorum ordinarios, & Dominos temporales, Magistratus seculares in judicium vel alias inviti minime trahi: Necnon quicunque Clerici Græci, ac alia persona nationis Græcæ undecunque venientes in locis ubi Archiepiscopi, Episcopique, & alii Prælati Latinorum, & Domini temporales sunt, ab ipsis tam Græcis, quàm Latinis eleemosynas petere, & accipere liberè, & licitè possint; motu & scientia similibus, tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Et insuper quod nullus Archiepiscopus, & Episcopus Græcus Clericos Latinos, nec Latinus Archiepiscopus, & Episcopus etiam Ordinarius Clericos Græcos ad Sacerdotium promovere valeant. Ac quod in diœcesi, ubi Latini & Græci inhabitant, & solum Archiepiscopum, sive Episcopum Latinum Ordinarium habent, dictus Archiepiscopus, sive Episcopus circa negotia, & causas dictorum Græcorum Vicarium Græcum ipsis Græcis gratum, vel per ipsos Græcos eligendum, ex quo Græcus vir meliùs Græcos mores novit, quam Latinus, eorum stipendio & salario retinendum deputare. Quodque in causis appellationis ad Metropolitanum, qui forsan Græcus non esset, dictus Metropolitanus similiter in dictis causis judicem Græcum deputare teneatur. Et insuper cum in Parochialibus Ecclesiis ipsorum Græcorum, ex antiquissimo & hactenus observato ritu non nisi semel in die per unum Sacerdotem celebrari liceat, & tamen nonnulli Sacerdotes Latinorum dimissis ipsorum propriis Parochialibus Ecclesiis, ut præfatos

A *Græcos injuria afficiant, & ad disturbandum eorum ritus, & consuetudinem hujusmodi, nescitur quo spiritu ducti, interdum altaria dictarum Parochialium Ecclesiarum præoccupant, & inibi contra voluntatem eorundem Græcorum Missas, & forsan alia divina officia celebrant, adeoque dicti Græci sæpenumerò sine auditione Missarum cum magna animarum molestia festivis & aliis diebus quibus Missam audire consueverunt, remanent. Nos autem ad obviandum scandalis & providendum ne in futurum molestia hujusmodi Græcis ipsis inferantur, Sacerdotibus prædictis Latinis ne de cæ-*

B *tero Missas, & alia divina officia in dictis aliis Ecclesiis eorundem Græcorum celebrare: Magistratibus verò, si qui sunt, ne dictis Sacerdotibus auxilium & favorem præstent: Necnon ut nullus, ritus, & ceremonias Græcorum in dicto Concilio Florentino, vel alias approbatos blasphemare, aut reprobare, seu improbare: Ac ubi duo, unus Latinus, alter verò Græcus ejusdem loci, prout in Cephalonia, & Zacyntho, & forsan alibi, sint Episcopi, Episcopus Latinus de personis Ecclesiasticis, & secularibus Græcis, ac de jurisdictione Episcopi Græci, vel aliis quibuscunque ad Episcopum Græcum quomodolibet spectantibus, nullatenus se intromittere præsumat, sed*

C *Episcopus Latinus Latinorum, Episcopus verò Græcus Græcorum duntaxat curam, regimen ac jurisdictionem respectivè habeant & exerceant. Et insuper quod Presbyteri & Clerici Latini in Ecclesiis Græcorum neque celebrare, neque funeralibus, nuptiis ac baptismis, & aliis Græcorum actibus publicis ac privatis interesse, aut se immiscere, nisi ad hæc specialiter per ipsos Græcos vocati fuerint, audeant vel præsumant. Quod Clerici & Presbyteri seculares, & Monachi Græcorum, eorumque Ecclesiæ & Monasteria, & bona quæcunque omnibus & singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, favoribus, & indultis, ac gratiis, quibus Clerici, Presbyteri, & Monachi La-*

D *tini, eorumque Ecclesiæ, Monasteria, & bona quæcunque de jure sive consuetudine, vel alias quomodolibet, utuntur, potiuntur, & gaudent, uti, potiri, & gaudere liberè, & licitè possint, & valeant. Necnon Abbates & Monachi Græci, eorumque Monasteria, loca, & bona quæcunque omnibus, & singulis privilegiis, exemptionibus, indultis, gratiis, & prærogativis in Bulla mare magnum nuncupata, contentis, Fratribus ordinis Minorum regularis observantiæ; eorumque Monasteriis locis, seu conventibus, tam per dictam Bullam, quam alias quomodolibet concessis, & concedendis, etiam uti, potiri, & gaudere possint. Necnon viduæ Presbyterorum, vel Clericorum Græcorum in castitate juxta ritum*

E *Græcorum viventes eisdem immunitatibus, exemptionibus, privilegiis, quibus viventibus eorum viris Presbyteris seu Clericis gaudere poterant, gaudeant, & fruantur, paribus motu, & scientia, & potestate concedimus, decernimus, & declaramus. Ac ita per Archiepiscopos, Episcopos, & alios Prælatos, & Presbyteros, & Clericos Latinos prædictis, & quibuscunque aliis, eis videlicet Prælatis, & sub majoribus, vel suspensionis a divinis; aliis vero inferioribus, sub Excommunicationis latæ sententia, privationis beneficiorum Ecclesiasticorum quæ obtinent, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia in posterum obtinenda ipso facto per quemlibet contra facientem in-*

*currendis pœnis * præcipiens, mandamus quatenus præsentes literas, ac omnia in eis contenta inviolabiliter observent, sicque per quoscunque Iudices in Romana Curia, vel extra eam in quacunque instantia judicari, sententiari, & diffiniri debere, sublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi, sententiandi, & definiendi facultate; ac irritum & inane quidquid secus super his a quocunque quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, &c.*

VIII. *Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 18. Maji 1521. Pontificatus nostri anno nono. Cæterum ut earundem litterarum tenor prædictus sic insertus omnimodam rei, seu facti certitudinem faciat, Apostolica authoritate decernimus, ut illud idem robur, eandemque vim, & eundem vigorem dictus tenor per omnia habeat, quem haberent originales littera supradicta, ac eadem prorsus eidem tenori fides adhibeatur quandocunque, & ubicunque, sive in judicio, sive alibi, ubi fuerit exhibitus vel ostensus, & eidem teneri firmiter stetur in omnibus, sicut eisdem originalibus litteris staretur, si forent exhibita, & ostensa. Per hoc autem nullum jus denuò cuiquam acquiri volumus, sed antiquum tantummodò conservari. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 26. Martii 1526. anno tertio.*

IX. Hæc Clementis VII. Bulla tum temporis ab Anonymo quodam Græcè in Græcorum commodum translata est, eamque idem Allatius in eodem opere evulgavit. Ad eam respiciebat Antonius Galatæus lib. de situ Japygiæ, sic de Græcis scribens, *Cum Latini quidam ex his circumforaneis Mendicantibus Græcos persequerentur, ac cogerent eos ex Azymo non ex fermentato pane conficere Sacramentum: Hi Sacerdotes post longas disputationes Romæ in pleno collegio Principum Sacerdotum vicere, & ne a patrio ritu discederent, impetravere. Quem morem huc usque servant, & Romanæ Ecclesiæ jussis nostrates omnes Catholici Græci parent.*

X. Cum autem privilegiorum istorum occasione immodestius Græci per Calabriam & Siciliam sese gererent, de iis graviter conquesti sunt apud Pontificem Pium IV. locorum Ordinarii, quibus obnoxii erant: multa perturbatè facere contra Canones, contra Ecclesiam Romanam; multa etiam impiè & hæreticè, nec Ordinariorum Visitationem pati, asserentes per Bullas præcedentes se ab Ordinariorum visitatione exemptos. Pius igitur anno 1564. Constitutione edita declarat eos à potestate & visitatione Ordinariorum non esse exemptos, imò nec eorum Archiepiscopos, Episcopos, Prælatos, Abbates, Rectores in civitatibus Ordinariorum habitantes. Nec contentus sermoni suo supposuisse Episcopos & Sacerdotes esse validè ordinatos, ita tandem excipit § 5. *Per hoc tamen non intendimus, quod ipsi Græci ab eorum Græcanico ritu distrahantur, vel alias desuper, quoquo modo per locorum Ordinarios, aut alios impediantur.*

XI. Verum decreto Clementis VIII. semel enarrato, quod non modo ipse, sed etiam ipsius successores executi sunt, atque etiam nunc exequuntur, rem factam habes, frustra aliis posthac argumentis confirmatur. Clemens VIII.

A post longum examen ex sententia Congregationis pro reformatione Græcorum institutæ instructionem de ritibus nonnullis Græcorum edidit anno 1595. cujus ultimus articulus hic est, *Insuper idem sanctissimus Dominus noster constituit, Romæ habendum esse Episcopum Græcum Catholicum, qui Græcos Episcopis Latinis Italiæ, & insularum adjacentium subjectos, ab Episcopo Græco ordinari volentes, cum illorum dimissoriis ad id tantum concedendis ritu Græco ordinet.* Refertur ista instructio Bullarii tom. 3. Clementis VIII. Constit. 34. Ab eo tempore in hunc usque

B diem Romæ in Ecclesia S. Athanasii non modo singulis Dominicis & Festis Liturgiæ seu Missæ, cæteraque officia Ecclesiastica ritu planè Græco publicè celebrantur & decantantur, ipsissimo Pontifice procurante, & sumptus suppeditante quibus cum Romæ viverem sæpius interfui: Verumetiam ordines ipsi tam sacri, quàm non sacri ritu Græco juxta Euchologii ipsorum præscriptas ceremonias ab Episcopo Græco conferuntur. Ex eadem instructione multa alia argumenta colligi possunt, exempli gratia, ex eo quod decernit Pontifex, *In casu necessitatis Presbyteri Græci Catholici possint La-*

C *tinos absolvere.* Item, *Nunquam Monachis Græcis seu Calogeris animarum cura committatur, nisi ex necessitate, vel alia justa causa.* Item, *Presbyteri seculares Græci, abjuratis schismate & erroribus, atque in fide Catholica bene instructi, in Parochialibus seu curatis Ecclesiis Græcorum institui possunt.* Ita ex multis aliis Paragraphis, sed posito præcedente argumento cætera solem facula videntur illuminare.

XII. Illustris admodum & Augusta ejusdem argumenti confirmatio petitur ab eo quod fecit idem Pontifex & eodem anno. Rutheni, sive Russi, aut Roxolani Regno Poloniæ subditi, quorum Provincia in octo di-

D œceses latissimas diffunditur, quarum una est Archiepiscopalis, Concilio facto decreverunt post multorum annorum schisma sese cum Ecclesia Romana unire, illique obedientiam velut omnium Ecclesiarum matri & principi præstare. Decretum factum est anno 1594. die 2. Decembris: deinde ut decretum executioni mandarent duos Episcopos Romam ad Clementem VIII. anno sequenti Rutheni miserunt, cum litteris ad Pontificem datis die 12. Junii anno 1595. quibus obedientiam illi ut summo Christianorum Pontifici pollicentur, testanturque duos illos Episcopos à se Procuratores missos ut non modo fidei confessionem à Græcis exigi solitam suo nomine profite-

E rentur, sed etiam obedientiam schismate ejerato & anathematizato summo Pontifici præstarent. Decretum autem istud, sicut & litteræ ad Pontificem missæ hanc conditionem continebat, *Salvis tamen & in integrum observatis ceremoniis & ritibus cultus divini peragendi, & sanctorum Sacramentorum juxta consuetudinem Ecclesiæ Orientalis; correctis tantummodò iis articulis, qui ipsam unionem impedirent, ut more antiquo fierent omnia, sicut olim unione durante fuerunt.*

XIII. Eodem anno die 23. Decembris solemniter & magno cum apparatu in aula Constantiniana Palatii Romani à Clemente VIII.

Car-

Cardinalibus, magnoque comitatu cincto, fidei professione edita & obedientia præstita, Ecclesiæ Catholicæ uniti sunt, & incorporati. Anno sequente aurea & argentea numismata jussu Pontificis in æternam rei tam præclarè gestæ memoriam cusa sunt, in quorum obversa facie Pontificis Ectypum cum hac inscriptione sculpitur, CLEMENS VIII. PONT. MAX. A. V. In adversa verò Pontifex throno insidens benedictionem adventantibus & procumbentibus Ruthenis impertitur, his verbis supra sculptis RUTHENIS RECEPTIS, & infra, CIↃIↃ. XCVI. In natali sanctorum Apostolorum Petri & Pauli publicè ab ipsomet Pontifice populo distributa sunt. Cardinalis Baronius tanti fecit hujus actionis memoriam, ut tomo Annalium septimo cui tum elaborando incumbebat, illius historiam in appendicem adjungere voluerit: Hinc superiora decerpsimus. Rutheni Græci ritûs tanta cum solemnitate non modo recepti sunt à tanto Pontifice cum omnibus ritibus suis, sed quod nunc potissimum agimus, de eorum ordinationibus nulla lis mota est. Recepti sunt in Ecclesiam, & ei incorporati cum iis ordinibus quos apud suos acceperant, Episcopi ut Episcopi, Presbyteri ut Presbyteri. Quis igitur de ordinationum Græcarum veritate & valore post exemplum tam solemne & augustum dubitare audeat?

XIV. Cum quidam Græcis invidentes postea rumorem sparsissent ritus Græcos in divinis & Sacramentorum administratione observari antea solitos per istam unionem esse extinctos, Paulus V. Pontifex maximus huic calumniæ maturè occurrendum esse censuit. Ideo Bullam edidit anno 1515. qua calumniam detegit, & aversatur, ritus confirmat, & ordinatos ab eis suscipit, & suscipiendos esse declarat; Bullam hîc inseremus quæ simul decretum Clementis VIII. de Ruthenorum unione cum Ecclesia Romana refert & commendat, ut Lector de toto negotio per sese judicet: Eam habet jam sæpe laudatus Leo Allatius de interstitiis à Græcis in collatione ordinum servandis.

PAULUS V. AD PERPETUAM rei memoriam.

XV. *Solet circumspecta Romani Pontificis memoria, si qua aliquando super litteris ab Apostolica sede emanatis dubia oriuntur, sua declarationis oraculo tollere, & aliis providere, prout temporum & personarum qualitatibus debitè pensatis conspicit in Domino salubriter expedire. Alias siquidem fel. rec. Clemens Papa VIII. Prædecessor bonæ M. Michaëlem Archiepiscopum & Metropolitam Kijoviensem, ac Haliciensem totius Russiæ, & cum eo plerosque ejus Comprovinciales Episcopos, & alios tunc expressos unà cum omni eorum Clero, & populo nationis Ruthenæ, seu Russæ, quæ cum Romana Ecclesia non communicabat, sed Græcorum schisma sequebatur, intra gremium Ecclesiæ Catholicæ, & unitatem S. R. E. uti membra sua in Christo sub certis modo & forma recepit, univit, adjunxit, annexuit, & incorporavit, prout in dictis Clementis Prædecessoris, sub plumbo desuper sub dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ 1595. 10. Kal. Januarii, Pontificatus sui anno quarto expeditis litteris plenius continetur. Cum autem sicut venerabilis fratris Iosephi Archiepiscopi moderni Kijoviensis & Haliciensis nomine nobis nuper expositum fuit, non desint qui veritatis ignari, aut ab aliis in errorem inducti, sibi persuadeant Romanam Ecclesiam per unionem præmissam eorum ritus & ceremonias in divinis officiis, & Sacramentorum administratione tollere & extinguere voluisse, unde scandalum multorum provenire dignoscitur. Ea propter nos ex pastoralis officii debito, inimico homini bono semini superseminanti zizania occasionem auferre, & errorem ejusmodi ex mentibus hominum evellere, ac scandalis occurrere volentes, necnon litterarum præfatarum tenores præsentibus pro expressis habentes, supplicationibus dicti Iosephi Archiepiscopi nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, omnes sacros ritus, & ceremonias quibus Rutheni Episcopi, & Clerus juxta sanctorum Patrum Græcorum instituta in divinis Officiis, & sacrosancta Missæ sacrificio, cæterorumque Sacramentorum administratione, aliisque sacris functionibus utuntur, dummodo veritati & doctrinæ fidei Catholicæ non adversentur, & communionem cum Romana Ecclesia non excludant, per unionem præmissam tollere aut extinguere, Ecclesiæ Romanæ intentionem, mentem, & voluntatem non fuisse, non esse, neque id dici, vel censeri potuisse, nec posse. Quinimò dictos ritus eisdem Ruthenis Episcopis & Clero ex Apostolica benignitate permissos, concessos, & indultos esse, sicut ex litteris prædictis, & Concilio Florentino apparet, & ex instituto Collegii Græcorum Urbis nostræ, nec non Alumni de ritibus hujusmodi servandis, sicut accepimus, juramentum præstant, Apostolica authoritate tenore præsentium decernimus & declaramus; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die 10. Decemb. an. 1615. Pontificatus nostri an. 11.* Non adversari autem doctrinæ Catholicæ, nec communioni cum Ecclesia Romana prædictos ritus, & potissimum eos qui spectant Ordinationes, evidentissimum est ex Bulla istius Pontificis quæ Russis Episcopis secundum ritum Græcum ordinatis dignitatem Episcopalem tribuit, eorum sacrificia sancta vocat, nihil, ne minimum quiddam, in eorum ordinatione carpit, sed eos authoritate Prædecessoris sui & Concilii Florentini defendit; atque ut calumniatores acriter increpat eos qui de iis detrahunt, & Ecclesiæ Romanæ mentem esse ritus istos abolere mentiuntur.

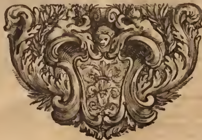
XVI. Denique non modo Clemens VIII. Episcopum Græcorum Romæ suis sumptibus aluit, & alendum decrevit, qui in Roma ipsa Ordinationes ritu Græco celebraret; idemque præstitit Paulus V. & Prædecessoris sui constitutionem quandiu vixit, inviolatam conservavit: Verumetiam Urbanus VIII. utriusque successor Constitutionem illam innovavit, & ampliavit, *Curæ Protector procurationi Collegii specialiter deputatus, ut Græcus aliquis*

ex

ex Oriente ritu Græco consecratus Episcopus Romæ ad divina officia atque ordinationes, ritu Græco in Ecclesia S. Athanasii peragendas, qui quæ ad ceremonias & ritus Orientalis Ecclesiæ faciunt, docere Alumnos possit, & ipse per omnia servet. Item, *Jurent Italo-græci statum Ecclesiasticum, ac sacros ordines usque ad Presbyteratum ritu Græco suscepturos quandoque, & ubi superioribus visum fuerit.* Præterea, *Qui tales fuerint sine litteris dimissorialibus suorum Ordinariorum, sed ad titulum Collegii ac Missionis ordinari possint, & debeant, dummodo Græco ritu ab Episcopo Græco, ad id à Sede Apostolica deputato ordinentur.* Est igitur evidentissimum Eccle-

A siam Romanam Græcas ordinationes semper approbasse, Græcorum Episcopos & Presbyteros Schismate ejerato nunquam reordinasse, sed cum exercitio ordinum quos à Schismaticis susceperant, nisi aliud crimen subesset, admisisse, ratamque ordinationem quam apud eos acceperant, semper habuisse; nec ullam difficultatis umbram in hac assertione prospi-

B cere possum. Pontificum enim decretis, & evidenti publicæque Ecclesiæ Romanæ praxi cedant necesse est omnia Doctorum argumenta, & Philosophemata, quæ huic praxi quoquomodo opponi possent.

ÇOM-

COMMENTARII
DE SACRIS ECCLESIÆ ORDINATIONIBUS
SECUNDUM ANTIQUOS ET RECENTIORES, LATINOS, GRÆCOS, ET SYROS,

PARS SECUNDA,

QUÆ COMPLECTITUR VARIOS SACRARUM ORDINATIONUM Rituales, Latinos, Græcos, Syros, ex antiquis Sacramentariorum codicibus exscriptos: Adnotationes in quædam verba, ritus, & ornamenta Ecclesiastica Latinis inusitata, in ritualibus Græcis & Syris occurrentia: Symeonis Thessalonicensis Archiepiscopi librum de Sacramento Ordinis, & ejus mysteriis: Gabrielis Philadelphiæ Metropolitæ de eodem Sacramento libellum; & Auxilii de ordinationibus à Formoso Papa factis, & earum post ejus mortem iteratione libellos duos.

PRÆFATIO.

IN SEQUENS FORMULARUM SACRÆ ORDINATIONIS SYSTEMA.

Quâ explicat Author quid ipsum commoverit ad conquirendos & colligendos tam varios & multiplices Ordinationum rituales libellos; & quid commodi & incommodi ex iis consequatur.

I. QUanquam quæ prima hujus operis parte demonstrata sunt, tam ex continua Ecclesiæ traditione & praxi, quàm ex continuis summorum Pontificum & Conciliorum generalium decretis, satis superque probent homini Catholico, sacras Orientalium ordinationes post Schisma in hunc usque diem validas fuisse & ratas, attamen his firmissimis & augustissimis probationibus animus non acquievit. Experiri volui an duo alia probationum genera mihi succederent. Prius est, an antiquissima Ordinationum Græcarum ritualia secundum quorum præceptum Ordines ante schismata conferrebantur, cum hodiernis convenirent. Ideo cum Romæ tum viverem an ibi aliqua nancisci possem, diligenter inquisivi: Nec frustra fui: Quædam enim mihi suppeditata sunt, quæ altero seculo schismatis initium præcedebant; quædam quæ paulò ante schisma, aut circa illa tempora, diligenter & accuratè scripta fuerant, sed ex aliis antiquioribus descripta: quædam, sed variis gradibus posteriora. Quale fuerit eorum unumquodque, & à quibus acceptum, infra locis suis describemus. Hæc igitur diligenter legens & examinans deprehendi antiqua omnia esse hodiernis simillima, nec ullum in iis occurrere discrimen quod irritæ ordinationis vel tantillam suspicionem inducere possit.

II. Comparationis istius successu, continua Ecclesiæ praxis, Pontificum quoque & Conciliorum decreta pulcherrimè illustrantur, & confirmantur. Unusquisque enim experientia, oculis, & manibus videre & tangere potest eorum veritatem quæ Concilia & Pontifices solo Dei spi-

ſpiritu ducti antea ſæpius definiverant. In manus tantùm ſumat è membranis antiquis exſcripta quæ proponimus, & hodierna Euchologia, juxta quorum præſcripta Græci ſolent ordines conferre, oculoſque adhibeat, & antiqua cum hodiernis comparet, tum non ſine admiratione fateri cogetur, veritatem undecunque veniat, & à quocunque proferatur, ſibi ſemper eſſe ſimillimam. Unde argumentum in confirmationem Græcarum ordinationum graviſſimum & certiſſimum conſurgit. Nam ſi hodiernæ Græcorum ordinationes irritæ ſunt, cum ab antiquis non differant, antiqua quoque fuit inefficax, venerandique illi Patres Conciliorum generalium Aſſeſſores nihil minus fuerunt quàm Sacerdotes & Epiſcopi. Quod cum cogitare animus horreat, hodiernæ Græcorum ordinationi neceſſario eſt efficacitas, & veritas aſſerenda. Vel dicendum Sacramenta validè à Schiſmaticis ex natura ſua conferri poſſe, quod non ſolum eſt ab Eccleſiæ doctrina maximè alienum, verum etiam decretis Pontificum jam allegatis è diametro repugnat.

III. Cum autem hoc ita proſperè mihi ſucceſſiſſet, alterum tentare volui, comparationem ſcilicet antiquiſſimorum Ritualium Latinorum cum Græcis, & cum Latinis recentioribus quibus nunc utimur, & quibus uſi ſunt olim antiqui Scholaſtici. Plures ejuſmodi libros rituales & antiquiſſimos nacti ſumus, quos non ſecus ac Græcos hoc opere in lucem edimus. De quibus tria Lectorem moneho. Primum, quæcunque antiquiſſima ritualia complectuntur, recentiora complecti; ſed recentiora multa continere quæ in antiquioribus non deprehenduntur, ut utraque legendo unuſquiſque animadvertet. Unde conſtat non aliter nunc ordinationes fieri quàm antiquitus, ſive quidquid eſt ordinationi ſubſtantiale, rituales libros hodiernos continere. Secundum, Ritualia Latinorum antiquiſſima Græcis eſſe ſimillima, nihilque ſubſtantiale in illis aſſignari poſſe, quod in his ſimili modo non deprehendatur; quod alterum & evidens argumentum eſt, Concilia, Pontificeſque meritò Græcorum ordinationes approbaſſe.

IV. Tertium ſpinoſum eſt & perplexum, multiſque difficultatibus occaſionem præbet. In antiquiſſimis enim Latinis Ritualibus nihil eorum occurrit in quibus nonnulli Theologi Scholaſtici Ordinationum ſacrarum ſubſtantias, ſive materias & formas conſtituerunt. Quo verò magis rituales illi libri ab antiquitate recedunt, eò propius ad dictata iſtorum Scholaſticorum accedunt, ita ut ab annis quadringentis ſcripti raro atque in paucis ab iis differant. Omnis autem illa differentia in additione conſiſtit, vix in textus mutatione, qui ab Apoſtolis ſeu viris Apoſtolicis compoſitus ad nos uſque invariatus permanſit. Difficultatum quæ hinc frequentiſſimæ pullulant explicatio & reſolutio, tertiæ operis noſtri parti componendæ occaſionem dedit. Nihil enim aliud in ea nobis propoſitum eſt, quàm ſuppoſita antiquarum Latinarum Ordinationum concordia cum Græcis & antiquis & recentioribus, viam aperire qua concordia quoque cum doctrina Scholaſtica iniri poſſit. Occurrent etiam nonnullæ difficultates in operis progreſſu quæ aliunde originem trahent; ex comparatione videlicet quorundam antiquorum canonum & decretorum cum eorundem Theologorum axiomatis: Illæ quoque à nobis non negligentur, ſed pro captu noſtro diſcutientur, & evolventur.

V. Partis hujus ſecundæ quatuor erunt partes. Prima complectetur Ordinationum Græcarum exemplaria quotquot nacti ſumus. Incipiemus autem ab antiquiſſimis quas huc referemus, licet ſæpius editæ fuerint, quarum prima eſt S. Clementis Romani, ſecunda S. Dionyſii vulgò Areopagitæ dicti, cæteræ poſteriores ſunt ex antiquis membranis nunc primùm editæ. His ordinationum Græcarum ritibus addidimus librum Simeonis Theſſalonicenſis Archiepiſcopi de Sacramento ordinis ex Vaticanis codicibus exſcriptum, in quo non modo ritus & ceremoniæ Ordinationum continentur; verumetiam earum rationes myſticæ præclarè & doctè explicantur; præſertim quæ ad ſolemnem Epiſcoporum, & Patriarcharum inaugurationem ſpectant, hactenus Latinis incognita, ſcitu tamen, ut mihi videtur, digniſſima. Ex quibus collectis, & cum ritu Latino collatis ſummus conſurgit utriuſque Eccleſiæ conſenſus, ex Diametro ſterili & exangui Novatorum electioni oppoſitus & infeſtus. Huic conjunximus tractatulum de eodem ordinis Sacramento à Gabriele Philadelphienſi Metropolita Græco recentiore compoſitum, ante annos plures Venetiis editum, qui utriuſque Eccleſiæ conſenſum, & Catholicam de Sacramento ordinis ſententiam & praxim illuſtrat & confirmat. His etiam adtexere viſum eſt ritum electionis & renunciationis Patriarchæ Conſtantinopolitani à poſterioribus Imperatoribus factæ, ex Codino & Phrance deſcriptum, ut nihil eorum quæ antiquos & novos Græcorum ritus ſpectant, te celemus.

VI. Secunda pars complectetur varias adnotationes in textum ejuſmodi Ordinationum à nobis elaboratas, ut nonnulla quæ in eo occurrunt obſcura, & Latinis hominibus inuſitata, aut nondum ſatis dilucidè explicata, vel è tenebris in lucem erueremus, vel dilucidiùs explicaremus. Tertia pars, complectetur rituales antiquos Latinos, quotquot bonæ notæ in manus noſtras inciderunt, indicatis in cujuſque præfatione locis & perſonis à quibus eos accepimus; quibus adnectimus Auxilii libellos duos de ordinationibus à Formoſo Papa factis, & earum iteratione, diu deſideratos, hactenus tamen nunquam editos. Quarta denique Syros rituales exhibebit, non ſecus ac Græci, Latinitate à nobis donatos, ut Ordinationum ſacrarum formulas ex penitiſſimo Oriente in extremum Occidentem deductas & Latinè ſonantes audire & examinare poſſis. Hac ratione quæcunque pertinent ad antiquas totius orbis Chriſtiani, Catholici, & Schiſmatici, & omnium ſeculorum ordinationes, uno conſpectu, & velut una oculatione contemplari poteris.

PRÆFATIO

IN SACRARUM ORDINATIONUM Ritum Apostolicum ex S. Clementis Romani Pontificis, & in Euangelii Prædicatione Apostolorum Coadjutoris, constitutionibus decerptum.

PRæposito nostro convenientissimum nobis visum est ab iis Græcorum Ordinationibus principium ducere, quæ omnium apud eos sunt antiquissima. Quidquid autem sit de Constitutionum illarum antiquitate & authoritate, certum & exploratum apud omnes videtur, eas & S. Athanasium & Concilium Nicænum primum antecessisse: Ad eas enim nonnunquam, ut ad antiquas & vulgatas Ecclesiæ regulas, vel confugiunt vel alludunt. Nec illi tantum, aut qui eo seculo vixerunt, verumetiam sequente seculo. S. Epiphanii testimonium huc retulisse contenti simus: Plures enim viri docti hanc difficultatem enodarunt, & ab ea salebras omnes removerunt. Sanctus igitur Epiphanius hæresi 70. quæ est Audianorum, de iis sic scribit, Audiani verò ad institutum suum quandam ex Apostolorum constitutione authoritatem accommodant. Qui liber tametsi dubiæ apud nonnullos fidei sit, non est tamen improbandus. Nam in eo quæ ad Ecclesiæ disciplinam attinent, omnia comprehenduntur: neque quidpiam aut in fide, ac Catholica professione depravatum, aut Ecclesiæ administrationi ac decretis contrarium continent.

II. *Non ideo tamen velim asserere, aut alicui persuadere Apostolica esse decreta quæcunque complectitur iste liber. Nonnulla enim videntur in eo variis occasionibus ab Apostolorum successoribus vel decreta, & postmodum in unum velut corpus cum cæteris assuta, vel etiam addita, explicationis & illustrationis causa. Veluti quæ cap. 14. & 15. lib. 2. dicuntur adversus eos qui Pœnitentibus veniam negandam esse blasphemant. Hæc enim adversus Novatianos, aut saltem Montanistas, quorum hæresim in hoc capite Novatiani amplexi sunt, decreta videntur. Quæ lib. 5. cap. 6. de carminibus Sibyllæ, & ave Phœnice referuntur, ad certiorem & augustiorem resurrectionis propter Ethnicos demonstrationem, à viris piis addita non abs re dici possunt.*

III. *Idem duobus modis demonstrant quæ de Paschate dicuntur ejusdem libri cap. 16. Judæos scilicet Pascha celebrare ex calculo, & ratiociniis. Id enim contingere non potuit nisi post Judæos tota Judæa expulsos. Quandiu enim illis licuit in Judæa habitare, Pascha non ex cyclorum calculo, sed ex visione Lunæ celebrarunt, ut multi adnotarunt. Imò axioma est apud eos vulgatum, in terra Promissionis Pascha non esse aliter quam ex visione Lunæ celebrandum. Itaque animum ad Computi Paschalis ratiocinia post expulsionem à Patria quæ ab Adriano Imperatore decreta est, tantum appulerunt.* Tres ferunt Judæi computi sui authores RR. Samuëlem, Addam, & Hilelem, quorum primus paulò post annum Christi ducentesimum floruit. Vide sis quæ de computo Judaïco & his Computistis scripsimus Exercitation. Samarit. prima, c. 3. Paucula quidem de Computo scripsit author libri Pirke Eliezeris dicti, quæ ibidem referimus: sed alibi probamus authorem libri istius non ea esse antiquitate quæ à Judæis vulgo jactatur.

IV. *Idem quoque probare videtur quod eodem loco asseritur, æquinoctium vernum in diem Martii 22. incidere. Nam omnium Astrologorum constans est sententia Ptolemæi observationes & ratiocinia temporis ipsius & vicino, sive ipsum sequatur sive præcedat, esse convenientissima. Atqui anno Christi ducentesimo bissextili vernum æquinoctium secundum medium & æquabilem motum cæpit in meridiano Alexandrino die 23. Martii paulò post meridiem; secundum autem verum die 21. paulò post horam octavam matutinam. Itaque anno primo post bissextum eo loci sol primum gradum Arietis ingrediebatur sequenti die post horam secundam pomeridianam, hoc est, post horam secundam diei 22. Martii. Diem enim Alexandrini, à quibus omnis computandi peritia in Ecclesiam Christianam derivata est, à meridie inchoabant. Semper igitur vernum æquinoctium ad diem Martii 22. eo seculo pertinebat, excepto anno bissextili, in quo per intercalationem reducebatur ad horam 20. cum parte quinta elapsam diei vicesimi primi, quod perfectissime quadrat cum Nicenorum Patrum sententia qui vernum æquinoctium in vicesimo primo die Martii fixerunt. Nam anno Christi 325. quo celebrata est celeberrima illa Synodus, quinque pri-*

primus est post bissextilem secundum Ptolomaei calculos aequinoctium vernum secundum veros motus in Alexandrino meridiano initi die 21. Martii tantisper post horam quartam matutinam: secundo igitur anno post bissextum hoc est anno Christi 326. aequinoctium vernum verum tantisper post horam decimam matutinam incipiebat, &c.

V. Itaque his, aliisque conjecturis fretus, Constitutiones illas quae vulgo Clementis nomine feruntur, censeo disciplinam esse Ecclesiasticam qua Orientalis Ecclesia ante Constantinum primum sub ethnicis Imperatoribus regebatur. Primus eas in ordinem ex ore & mandatis Apostolorum ex- A *ceptas redegit, & edidit Clemens; Deinde successu temporis a synodis Orientis aucta primi authoris nomen constanter retinuerunt. Hoc non inficiabitur opinor, qui disciplinae Orientalis peritus Constitutiones illas legerit. Opponi multa scio: sed eorum magnam partem jam constat veritatem esse patentissimam, nedum errorem, aut crimen; de reliqua facile stipulari possem. Constitutiones igitur illas quae spectant ordinationes sacras, non praecise ut ab Apostolis editas, sed ut ante 1400. annos in Oriente usurpatas, exscribimus, & ob lectorum oculos exponimus.*

B

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου κατὰ τὸν Κλήμεντα.

Ἅμα τοίνυν ὑπάρχοντες ἡμεῖς οἱ δεκαδύο τοῦ κυρίου Ἀπόστολοι, τὰς δὲ τὰς θείας ἡμῶν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, συμπαρόντων ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς ἐκλογῆς σκεύους Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν, καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν ἑπτὰ διακόνων.

C Πρῶτος οὖν ἐγώ φημι Πέτρος, ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἅμα πάντες διεταξάμεθα, ἐν πᾶσιν ἄμεμπτον ἀριστίνδην ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλελεγμένον. οὗ ὀνομασθέντος καὶ ἀρέσαντος συνελθὼν ὁ λαὸς ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ, καὶ τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ συνευδοκείτω. ὁ δὲ προκριτὸς τῶν λοιπῶν ἐρωτάτω τὸ πρεσβυτέριον, καὶ τὸν λαὸν, εἰ αὐτός ἐστιν ὃν αἰτοῦνται εἰς ἄρχοντα· καὶ ἐπινευσάντων, προσεπερωτάτω εἰ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων ἄξιος εἶναι τῆς μεγάλης ταύτης καὶ λαμπρᾶς ἡγεμονίας· εἰ τὰ κατὰ τὴν εἰς Θεὸν αὐτοῦ εὐσέβειαν κατώρθωται· εἰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια πεφύλακται· εἰ τὰ κατὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ καλῶς ᾠκονόμηται· εἰ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀνεπιλήπτως· καὶ πάντων ἅμα κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ κατὰ πρόληψιν μαρτυρησάντων τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ δικαστῇ Θεῷ καὶ Χριστῷ παρόντος δηλαδὴ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ λειτουργικῶν πνευμάτων· ἐκ τρίτου πάλιν πυθέσθωσαν εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας· ἵνα ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Καὶ συντιθεμένων αὐτῶν ἐκ τρίτου ἄξιον εἶναι, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα, καὶ δόντες προθύμως ἀκουέσθωσαν· καὶ σιωπῆς γενομένης, εἷς τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἅμα καὶ δυσὶν ἑτέροις πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἑστὼς, τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων, τῶν δὲ διακόνων τὰ θεῖα εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῆς ἀνεπτυγμένα κατεχόντων, λεγέτω πρὸς θεόν.

ORDO OBSERVANDUS IN ordinatione Episcopi secundum Clementem Romanum.

Nos igitur duodecim Apostoli Domini, qui una sumus, has vobis divinas constitutiones nostras de omni Ecclesiastica forma & ordinatione indicimus, praesentibus nobiscum Paulo Vase electionis Coapostolo nostro, & Jacobo Episcopo, ac reliquis Presbyteris, & septem Diaconis.

Ego igitur primus Petrus dico, ordinandum esse Episcopum, ut omnes antea pariter constituimus, scilicet, de quo in nulla re sit querela, & qui sit à cuncto populo ex optimis quibusque electus. Quo nominato & placente, populus in unum congregatus unà cum Presbyterio, & Episcopis, qui tum adsunt, praesentibus, die Dominico consentiat. Caeteris verò praelatus percontetur Presbyterium & populum, an ipse sit quem Principem sibi petunt. Et illis annuentibus iterum percontetur, an omnes testentur eum dignum esse hoc magno & illustri munere praesidendi. D An quae ad pietatem erga Deum pertinent, rectè peregerit: An jura in omnes homines servaverit; An domum suam, resque domesticas bene administraverit; & an vita ei per omnia honestè & laudatè acta fuerit. Cum verò omnes simul non secundum opinionem praejudicatam, sed secundum veritatem testificati fuerint tanquam in conspectu Judicis Dei, & Christi, praesente etiam Spiritu sancto, atque omnibus Sanctis, & administratoriis spiritibus, talem esse eum; rursus tertiò interrogent, utrum verè sit ministerio di- E gnus, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Cum autem tertiò annuerint eum esse dignum, petatur ab omnibus, ut praebeant signum assensus, & libenter praebentes, audiantur. Postea silentio facto, unus ex primis Episcopis unà cum duobus aliis stans prope altare, reliquis Episcopis & Presbyteris tacitè precationem facientibus, & Diaconis aperta Euangelia super caput ejus qui ordinatur, tenentibus; in hunc modum precetur.

In-

Invocatio in Ordinatione Episcopi.

HERE Domine Deus omnipotens, qui solus es ingenitus, & non subjectus ullius regis imperio; qui semper es, & ante secula existis; qui nullius unquam rei indiges; qui nullam tui causam aut ortum habere potes; qui solus es verus, & sapiens, qui solus altissimus; qui naturâ es invisibilis; cujus cognitio non habet ullam originem; qui solus es bonus, & cum nemine conferri potes; qui omnia nosti antequam fiant; cui occulta sunt cognita; ad quem accedi non potest; qui non potes habere Dominum; Deus & pater unigeniti filii tui, Dei & Salvatoris nostri; effector omnium per ipsum, Providens & Procurator; Pater miserationum, & Deus totius consolationis; qui in altis habitas, & humilia respicis. Tu es qui dedisti leges Ecclesiæ per adventum Christi tui in carne, testante Paracleto per Apostolos tuos, & per nos qui gratia tua adsumus Episcopi; qui à principio Sacerdotes providisti, qui populo tuo præessent: In primis Abel, Seth, Enos, & Enoch; Noë, Melchisedech, & Job; qui declarasti Abraham & reliquos Patriarchas cum fidelibus famulis Moyse & Aaron, Eleazaro & Phinees: qui ex ipsis instituisti Principes & Sacerdotes in tabernaculo testimonii; qui elegisti Samuëlem in Sacerdotem & Prophetam; qui Sanctuarium tum non reliquisti sine ministerio; qui complacuisti in iis quos elegisti ad te glorificandum; ipse etiam nunc intercessione Christi tui per nos infunde virtutem spiritus tui principalis, qui à dilecto filio tuo Jesu Christo ministratur; quem te volente, qui es æternus Deus, donavit sanctis Apostolis tuis. Da in nomine tuo, cognitor cordis Deus, huic famulo tuo quem ad Episcopatum elegisti, ut pascat sanctum gregem tuum, atque ut Pontificatu tibi sanctè fungatur, & sine reprehensione, ministrans die ac nocte; ut propitiando vultum tuum, congreget numerum eorum qui salvandi sunt, & offerat tibi dona Ecclesiæ tuæ sanctæ. Da ipsi Domine omnipotens, per Christum tuum participationem Spiritus sancti, ut habeat potestatem remittendi peccata secundum mandatum tuum; item dandi cleros, ut tu jussisti, ac solvendi omne vinculum secundum potestatem quam Apostolis dedisti, placendique tibi in mansuetudine, & corde mundo, offerendo tibi sine culpa semper, & sine crimine sacrificium mundum & incruentum, quod per Christum constituisti mysterium novi Testamenti, in odorem suavitatis per sanctum filium tuum Jesum Christum, Deum & Salvatorem nostrum; per quem tibi gloria, honor & veneratio in sancto Spiritu nunc & semper, & in secula seculorum.

Postquam sic Episcopus precatus est, reliqui Sacerdotes illi respondeant, Amen, & omnis populus cum eis. Prece facta unus ex Episcopis offerat hostiam in manus Ordinati;

A

Ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας ἐπισκόπου.

Ὁ ὢν δέσποτα κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἀγέννητος, καὶ ἀβασίλευτος, ὁ ἀεὶ ὢν καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχων ὁ πάντων ἀπροσδεὴς, καὶ πάσης αἰτίας καὶ γενέσεως κρείττων ὁ μόνος ἀληθινὸς, μόνος σοφὸς, ὁ ὢν μόνος ὕψιστος ὁ τῇ φύσει ἀόρατος οὗ ἡ γνῶσις ἄναρχος ὁ μόνος ἀγαθὸς, καὶ ἀσύγκριτος· ὁ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ ἀπρόσιτος. ὁ ἀδέσποτος· ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆ-
B ρος ἡμῶν· ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων δι' αὐτοῦ, ὁ προνοητὴς, ὁ κηδεμὼν ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν· σὺ ὁ δοὺς ὅρους ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐν σαρκὶ παρουσίας τοῦ Χριστοῦ σου ὑπὸ μάρτυρι τῷ παρακλήτῳ διὰ τῶν σῶν Ἀποστόλων καὶ ἡμῶν τῶν χάριτι σῇ παρεστώτων ἐπισκόπων ὁ προορίσας ἐξ ἀρχῆς ἱερεῖς εἰς ἐπιστασίαν λαοῦ σου· Ἄβελ ἐν πρώτοις, Σὴθ καὶ Ἐνὼς, καὶ Ἐνὼχ, καὶ Νῶε, καὶ Μελχισεδὲκ, καὶ Ἰὼβ ὁ ἀναδείξας Ἀβραὰμ καὶ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας σὺν τοῖς πιστοῖς σου θεράπουσι Μωϋσεῖ καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ἐλεαζάρῳ καὶ Φινεὲς ὁ ἐξ αὐτῶν
C προχειρισάμενος ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὁ τὸν Σαμουὴλ ἐκλεξάμενος εἰς ἱερέα καὶ προφήτην· ὁ τὸ ἁγίασμά σου ἀλειτούργητον μὴ ἐγκαταλιπὼν ὁ εὐδοκήσας, ἐν οἷς ᾑρετίσω δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ νῦν μεσιτείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου δι' ἡμῶν ἐπίχεε τὴν δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ σου πνεύματος, ὅπερ διακονεῖται τῷ ἠγαπημένῳ σου παιδὶ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅπερ ἐδωρήσατο γνώμῃ σου τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις σου τοῦ αἰωνίου Θεοῦ· δὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου καρδιογνῶστα Θεὲ ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τοῦτον ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπί-
D σκοπον, ποιμαίνειν τὴν ἁγίαν σου ποίμνην, καὶ ἀρχιερατεύειν σοι ἀμέμπτως λειτουργοῦντα νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ ἐξιλασκόμενόν σου τὸ πρόσωπον, ἐπισυναγαγεῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν σωζομένων, καὶ προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας· δὸς αὐτῷ δέσποτα παντοκράτορ διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν μετουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐντολήν σου· διδόναι κλήρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου· λύειν δὲ πάντα σύνδεσμον κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκας τοῖς ἀποστόλοις· εὐαρεστεῖν δέ σοι ἐν πρᾳότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ ἀτρέπτως ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως· προσφέροντά σοι καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον
E θυσίαν ἣν διὰ Χριστοῦ διετάξω τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης εἰς ὀσμὴν εὐωδίας διὰ τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ, καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ταῦτα ἐπευξαμένου, οἱ λοιποὶ ἱερεῖς ἐπιλεγέτωσαν ἀμὴν καὶ σὺν αὐτοῖς πᾶς ὁ λαός. καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν εἷς τῶν ἐπισκόπων ἀναφερέτω τὴν θυσίαν ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ χειροτονηθέντος.

A καὶ τῇ ἕωθεν ἐνθρονιζέσθω εἰς τὸν ἑαυτοῦ διαφέροντα τόπον παρὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων πάντων αὐτὸν φιλησάντων τὸ ἐν κυρίῳ φίλημα. καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, τῶν τε ἐπιστολῶν ἡμῶν, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν εὐαγγελίων ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθεὶς τὴν ἐκκλησίαν λέγων· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ἡμῶν· καὶ πάντες ἀποκρινέσθωσαν, καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. καὶ μετὰ τὴν πρόσρησιν προσλαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως.

& mane à reliquis Episcopis in solio suo collocetur, eunctis eum in Domino osculantibus. Post verò lectionem legis & Prophetarum, & Epistolarum nostrarum, & Actorum, & Euangeliorum salutet Ecclesiam Ordinatus, dicens, Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei & Patris, & communicatio Spiritus sancti cum omnibus vobis. Et omnes respondeant, Et cum Spiritu tuo. Post salutationem alloquatur populum sermone exhortatorio.

B

Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων διάταξις Ἰωάννου τοῦ φιληθέντος ὑπὸ κυρίου

ΠΕρὶ δὲ χειροτονίας πρεσβυτέρων ἐγὼ ὁ φιλούμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις. Πρεσβύτερον χειροτονῶν, ὦ ἐπίσκοπε, τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπίθες αὐτοῦ τοῦ πρεσβυτερίου παρεστῶτός σοι καὶ τῶν διακόνων καὶ εὐχόμενος λέγε.

Κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ Χριστοῦ τὰ πάντα δημιουργήσας, καὶ δι᾽ αὐτοῦ τῶν ὅλων προνοῶν καταλλήλως· ᾧ γὰρ δύναμις διάφορα ποιῆσαι, τούτῳ δύναμις καὶ διαφόρως προνοῆσαι. διὰ γὰρ τοῦτο ὁ Θεὸς προνοεῖς, τῶν μὲν ἀθανάτων φυλακῇ μόνῃ, τῶν δὲ θνητῶν διαδοχῇ· τῆς ψυχῆς, φροντίδι νόμων· τοῦ σώματος, ἀναπληρώσει τῆς ἐνδείας. αὐτὸς οὖν καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν, καὶ αὔξησον αὐτὴν καὶ πλήθυνον τοὺς ἐν αὐτῇ προεστῶτας· καὶ δὸς δύναμιν πρὸς τὸ κοπιᾶν αὐτοὺς λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ σου· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον τὸν ψήφῳ καὶ κρίσει τοῦ κλήρου παντὸς εἰς πρεσβυτέριον ἐπιδοθέντα· καὶ ἐμπλῆσον αὐτὸν πνεύματος χάριτος καὶ συμβουλίας τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ κυβερνᾷν τὸν λαόν σου ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ὃν τρόπον ἐπεῖδες ἐπὶ λαὸν ἐκλογῆς σου, καὶ προσέταξας Μωυσεῖ αἱρήσασθαι πρεσβυτέρους οὓς ἐπλήσας πνεύματος. Καὶ νῦν κύριε παράσχου ἀνελλιπὲς τηρῶν ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς χάριτός σου, ὅπως πλησθεὶς ἐνεργημάτων ἰατικῶν καὶ λόγου διδασκαλικοῦ ἐν πραότητι παιδεύῃ τὸν λαόν σου, καὶ δουλεύῃ σοι εἰλικρινῶς ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ, καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἱερουργίας ἀμώμους ἐκτελῇ διὰ τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ᾽ οὗ σοι δόξα, τιμὴ, καὶ σέβας, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Joannis à Domino dilecti de ordinatione Presbyterorum Constitutio.

DE Ordinatione Presbyterorum ego dilectus à Domino sic vobis Episcopis constituo. Cum Presbyterum ordinas, Episcope, impone ipse manum super caput ejus astantibus tibi Presbyterio & Diaconis, & orans dicito.

Domine omnipotens Deus noster, qui cuncta per Christum condidisti, & C universa per ipsum providentia, ut cuique naturæ convenit curas: Qui enim potest varia efficere, hic etiam potest variis modis providere. Propter hoc enim immortalibus quidem sola conservatione prospicis; mortalibus autem successione; animæ, studio legum; corpori, expletione indigentiæ. Ipse igitur & nunc respice Ecclesiam tuam sanctam, eamque auge, & eos qui in ea præsunt multiplica. Da illis virtutem ut verbo & opere ad ædificationem populi tui laborent. Ipse etiam nunc respice super hunc famulum tuum suffragio & judicio totius Cleri ordini Presbyterorum ascriptum; & imple eum spiritu gratiæ; & consilii ad opitulandum populo tuo, D ad eumque corde mundo gubernandum; sicut respexisti populum tuum electum, & sicut Moysi jussisti Seniores eligere quos spiritu implevisti. Idem nunc Domine præsta servans in nobis spiritum gratiæ tuæ non deficientem, ut plenus operationibus ad sanandum aptis, sermone ad docendum idoneo, populum tuum mansuetè erudiat, serviatque tibi sincerè, ac mente pura, animoque libenti, ac pro populo tuo sacra rite, & sine vitio operetur per Christum tuum, cum quo tibi gloria, honor, cultus, & sancto Spiritui in secula. Amen.

E

Περὶ χειροτονίας διακόνων τοῦ Φιλίππου διάταξις.

ΠΕρὶ δὲ χειροτονίας διακόνων ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι. Διάκονον καταστήσεις ὦ ἐπίσκοπε, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὰς χεῖρας· παρεστῶτος σοι παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, καὶ τῶν διακόνων, καὶ ἐπευξάμενος ἐρεῖς.

Ο Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀψευδὴς, ὁ πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους σε

De ordinatione Diaconorum Philippi Constitutio.

DE ordinatione verò Diaconorum ego Philippus sic constituo. Diaconum ordinabis Episcope imponens ei manus, præsentibus universo Presbyterio, & Diaconis, & orans dices.

Deus omnipotens qui verax es, qui non mentiris, qui divitias tuas effundis in omnes qui te invocant in veritate, qui terribilis in con-

consiliis, qui sapiens cogitatione, qui validus & magnus, exaudi orationem nostram, & auribus percipe preces nostras Domine, & ostende faciem tuam super hunc servum tuum electum tibi in ministerium, & imple eum Spiritu sancto & virtute, sicut implevisti Stephanum Protomartyrem & imitatorem passionum Christi tui; & concede ei, ut ministerio sibi commisso, ad voluntatem tuam constanter extra querelam & crimen administrato, majore deinceps gradu dignus habeatur, per Mediatorem Christum & unigenitum Filium tuum, cum quo tibi gloria, honor, & veneratio, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

A ἐν ἀληθείᾳ. ὁ φοβερὸς ἐν βουλαῖς, ὁ σοφὸς διανοίᾳ, ὁ κραταιὸς καὶ μέγας, εἰσάκουσον προσευχῆς ἡμῶν κύριε, καὶ ἐνώτισαι τὴν δέησιν ἡμῶν, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν νῦν προχειριζόμενόν σοι εἰς διακονίαν· καὶ πλῆσον αὐτὸν πνεύματος ἁγίου καὶ δυνάμεως· ὡς ἐπλήρωσας Στέφανον τὸν μάρτυρα καὶ μιμητὴν τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ καταξίωσον αὐτὸν διαρέστως λειτουργήσαντα τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ διακονίαν ἀτρέπτως ἀμέμπτως ἀνεγκλήτως μείζονος ἀξιωθῆναι βαθμοῦ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμή, καὶ σέβας, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

B

Constitutio Bartholomæi de Diaconissa.

DE Diaconissa verò ego Bartholomæus sic constituo, Episcope, manus ei impones præsentibus Presbyterio, Diaconis & Diaconissis, & dices.

Περὶ διακονίσσης Βαρθολομαίου διάταξις.

ΠΕρὶ δὲ διακονίσσης Βαρθολομαῖος διατάσσομαι, ὦ ἐπίσκοπε, ἐπιθήσεις αὐτῇ τὰς χεῖρας, παρεστῶτος τοῦ πρεσβυτερίου, καὶ τῶν διακόνων, καὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ἐρεῖς

Invocatio in Ordinatione Diaconissæ.

DEus æterne, pater Domini nostri Jesu Christi, qui viri & mulieris author es, qui Mariam, Deboram, Annam, & Oldam Spiritu sancto implevisti; qui non dedignatus es Filium tuum unigenitum ex muliere nasci, qui in tabernaculo testimonii, & in templo custodes fœminas januis tuis Sanctis præfecisti: Ipse etiam nunc respice hanc ancillam electam ad ministerium, & da ei Spiritum sanctum, illamque emunda ab omni inquinatione carnis, & spiritus, ut opus sibi impositum dignè perficiat ad gloriam & laudem Christi tui, cum quo tibi gloria & adoratio, & sancto Spiritui in secula. Amen.

Ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας διακονίσσης.

ΟΘεός, ὁ αἰώνιος πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δημιουργός,
C ὁ πληρώσας πνεύματος Μαριὰμ καὶ Δεβόῤῥαν, καὶ Ἄνναν, καὶ Ὀλδάν, ὁ μὴ ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν γεννηθῆναι ἐκ γυναικός· ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐν τῷ ναῷ προχειρισάμενος τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων σου πυλῶν, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου, τὴν νῦν προχειριζομένην εἰς διακονίαν καὶ δὸς αὐτῇ πνεῦμα ἅγιον καὶ καθάρισον αὐτὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐκτελεῖν αὐτὴν τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῇ ἔργον εἰς δόξαν σὴν καὶ ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα, καὶ προσκύνησις, καὶ
D τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Constitutio sancti Thomæ de Subdiaconis.

DE Subdiaconis verò ego Thomas sic vobis Episcopis constituo. Cum Subdiaconum ordinas Episcope, impones ei manus, & dices.

Domine Deus, cœli & terræ factor, & omnium quæ cœlo terraque continentur; qui in tabernaculo testimonii æditituos fecisti Sanctorum vasorum tuorum custodes, & ipse nunc respice in hunc famulum tuum qui ad ministerium Subdiaconi electus est. Et tribue ei Spiritum sanctum, ut vasa ad ministrandum tibi facta dignè attrectet, pareatque voluntati tuæ semper, per Christum tuum; cum quo tibi gloria, honor, & cultus, ac sancto Spiritui in secula, Amen.

Περὶ ὑποδιακόνων διάταξις τοῦ Θωμᾶ.

ΠΕρὶ δὲ ὑποδιακόνων ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις. ὑποδιάκονον χειροτονῶν ὦ ἐπίσκοπε ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτῷ τὰς χεῖρας, καὶ ἐρεῖς.

Δέσποτα θεέ, οὐρανοῦ καὶ γῆς δημιουργέ, καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τοὺς νεωκόρους ἀναδείξας τῶν ἁγίων σου σκευῶν φύλακας, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν νῦν προχειρισθέντα ὑποδιά-
E κονον· καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐφάπτεσθαι τῶν λειτουργικῶν σου σκευῶν. καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου διὰ παντός, διὰ τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ σέβας, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A

Περὶ Ἀναγνωστῶν τοῦ Ματθαίου διάταξις.

ΠΕρὶ δὲ τῶν ἀναγνωστῶν ἐγὼ Ματθαῖος ὁ καὶ Λευΐς, ὁ ποτὲ τελώνης, διατάσσομαι· ἀναγνώστην προχείρισαι, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα· καὶ ἐπευξάμενος πρὸς τὸν Θεὸν λέγε.

Ο Θεὸς, ὁ αἰώνιος, ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ὁ τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν διὰ τῶν ἐνεργουμένων φανεροποιήσας, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν σου διαφυλάττων, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε B ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν ἐγχειριζόμενον τὰς ἁγίας σου γραφὰς ἀναγινώσκειν τῷ λαῷ σου· καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον πνεῦμα προφητικόν· ὁ σοφίσας Ἔσδραν τὸν θεράποντά σου ἐπὶ τὸ ἀναγινώσκειν τοὺς νόμους τῷ λαῷ σου καὶ νῦν παρακαλούμενος ὑφ' ἡμῶν σόφισον τὸν δοῦλόν σου. καὶ δὸς αὐτῷ, ἔργον ἀκατάγνωστον διανύσαντα τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῷ, ἄξιον ἀναδειχθῆναι μείζονος βαθμοῦ διὰ Χριστοῦ· μεθ' οὗ σοι ἡ δόξα, καὶ σέβας, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Matthæi Constitutio de Lectoribus.

DE Lectoribus verò ego Matthæus Levi, qui aliquando fui Publicanus, sic constituo. Lectorem elige, impositaque illi manu, Deumque deprecans, sic dicito.

Deus æterne, multus in misericordia, & miserationibus, qui mundi fabricam per ea quæ fiunt, patefecisti, & qui numerum Electorum tuorum conservas: Et ipse nunc respice in hunc famulum tuum, cui Scripturæ sanctæ tuæ ad legendum eas populo tuo committuntur; da ei Spiritum sanctum, Spiritum propheticum: Qui docuisti & sapientem fecisti Esdram famulum tuum ad legendum populo tuo leges tuas; nunc à nobis obsecratus, sapientem redde servum tuum, & da ei ut opus sibi injunctum rectè & sine reprehensione perficiendo, dignus majore gradu reddatur per Christum, cum quo tibi gloria, & veneratio, ac sancto Spiritui in secula. Amen.

PRÆ-

PRÆFATIO

IN RITUS ORDINATIONUM A SANCTO Dionysio traditos, & hîc exscriptos, in qua de isto Authore, & illius operibus disseritur.

CAPUT I.

Quo inquiruntur ii per quos Dionysiani libri primum divulgati sunt, demonstraturque Hæreticos fuisse, quibus Catholici eo tempore sese opponebant, contendentes libros esse Dionysio suppositos. Tandem Catholici frequentes eos amplexi sunt, Pontifices, Concilia, Patres. Areopagita & Atheniensis Episcopi Epitheta nunquam sibi tribuit author, sed ab Hæreticis, ut authoritatem his operibus conciliarent, illi primùm sunt indita. Improbabile est Arianos hæc opera abscondisse.

PRudenter olim velut adagione quadam dictum est, *malum bene conditum ne moveas.* Commotio enim ejusmodi quæ fronte aliquid utile promittit, & omnibus esse grata gestit, nonnunquam tamen maxima incommoda rebus publicis attulit, nedum privatis. Adagionem istam in narrationibus fabulosis quæ pietatis aliquid præ se ferunt, maximè locum habere experientia quotidiana testatur. *Fabula*, inquit S. Ambrosius lib. 3. de officiis, *etsi vim veritatis non habet, tamen rationem habet*, quæ Lectori studioso documentum veritatis latentis præbet. Quemadmodum enim Iridis suavissimi colores sole in nubibus relucente, & radios suos reflectente efformantur: Ita fabula est quædam de radiis veritatis reflexa expressio, personis & circumstantiis imaginariis colorata. Verùm licet fabellæ historicæ nullam aliquando rationis aut veritatis speciem habere ab historiarum peritis judicentur; attamen cum semel hominum animos occupaverint, non modo difficillimè ex eorum animis avelluntur, sed etiam in eos qui hoc præstare tentant, nonnulli vehementissimè excandescunt, insignem religioni injuriam, si hoc malum purgetur, inferri arbitrantes. Gliscunt autem & in hominum mentes facillimè sese insinuant istæ fabellæ. Nam doctrinæ, pietatis, religionis pleræque speciem habent; Quis autem est, qui non ista lubens ambabus manibus amplectatur, atque etiam veneretur? Malum autem iis insitum conspicere quis potis est? non unus ex mille,
A sed ex multis myriadibus hominum vix unus. Tribus argumentis potissimum malum illud dignoscitur; stylo dicendi, fabellæ suppositæ cum veris & indubiis historiis comparatione, alto denique & profundo, eo seculo & sequentibus aliquot, de fabella silentio. Quis autem hæc argumenta deducere & persequi potest?

II. Pleræque autem ejusmodi fabulæ ita fortunatæ fuerunt, ut iis seculis exortæ sint, quibus istorum argumentorum versandorum nulla erat peritia: Ideo eas statim omnes amplexi sunt, & deosculati, quamvis in eis nulla esset & rationis, & veritatis intelligentia. Postquam autem hominum animos pervasit
B ista opinio, quod statim ab iis inventis contigit, non fuit ampliùs integrum viris doctis contrà niti. Quare adagione nostra usi, malum bene jacens eorum plerique quietum dimiserunt. Qui aliter fecit, in se expertus est, quod Telemachus Odyss. τ. dicebat Procorum matris suæ multitudinem conspicatus. χαλεπὸν γάρ ἐρυκακέειν ἕνα πολλούς. Maledicta enim & opprobria irreligiosa omnium linguis & stylis appetitus diligentiæ & laboris sui præmium reportavit. Neque tantùm ab ignaris aut Theologiæ scholasticæ & moralis, canonicæque doctrinæ peritis hoc passi sunt, sed
C & à nonnullis historiæ antiquæ & eloquentiæ & temporum consultissimis. Opinioni enim quæ plebis animos invasit, si religio conjuncta prætexitur, viri docti nunquam desunt defensores, quia defensioni nunquam deest illustris pietatis fama, plebisque favor. Illi excutiunt omnem suam literariam supellectilem, miscentque sacra prophanis, ut opinionem qua plebis animi semel imbuti sunt, ab omnibus adversantium argumentis eruant, & cum antiquis historiis, & antiquo more concilient. Si quando illis hæret aqua, ut sæpe contingit, tum sicut Tragicis Poëtis Deus è machina irruens
D præsto semper est, qui fabulæ exitum difficilem & perplexum explicet; ita illi statim ab actione probabili ad Dei omnipotentiam confugiunt, quasi omnibus hominum figmentis ut valeant adesse teneretur; idque faciunt passim in rebus minimis, prudens istud Horatii præceptum animo parum revolventes, *Nec Deus intersit, nisi dignus Vindice nodus.*

III. Hunc timorem in causa quæ nobis est præ manibus, duo exemerunt: Prius, viri docti plures qui hanc de Dionysio, ejusque

scriptis

scriptis difficultatem hoc tempore in utramque A partem doctissimè & diligentissimè versarunt, atque in contrarias partes iverunt, unoquoque partis adversæ contradicta dissolvente, ita ut nunc alter alterum impietatis sine insigni temeritate accusare non possit. Unde unicuique fas est nullo imminente periculo quam sententiam probabiliorem judicaverit eam amplecti. Posterius, Nobis perinde esse ad causam quam agimus, quam sententiam amplectamur. Attamen cum res sit obscura, & virorum doctorum oppositis sententiis perplexa, juris canonici regulam 30. sequemur, quæ B præcipit, *in obscuris minimum esse sequendum.* Altissima igitur illa S. Dionysii origine dimissa, posteriorem tribus seculis de qua vix aliquis dubitare potest, amplectemur: Saltem enim ad hoc tempus, nec seriùs referenda est. Si quis tamen antiquiorem præferre velit, per nos illi liceat. Hoc enim modo sacras ordinationes, quarum illustrandarum causâ S. Dionysii textum exscribimus, augustiores reddet, & reverentia majore suspiciendas & colendas. Antequam illas secundum Dionysii textum exponamus, quæ nobis de boc authore, & ejus scriptis obscura videntur, & obscuritatis C rationes enarrabimus. Quæcunque autem hac de causa disputabimus ad quatuor præcipua capita revocabimus, quorum expositione facilè Lectori consilii nostri ratio constabit.

IV. Maxima est, & admodum multiplex inter viros doctos de authore isto ejusque operibus controversia. Mitto nunc Hæreticos qui Dionysii antiquitatem magnopere aversantur, eo quod plerasque hæreses suas illius authoritate evidentissimè, confutari & elidi sentiunt. De viris Catholicis mihi tantùm sermo est, qui doctrinam his libris contentam ut sanctam & Catholicam amplexi, & reveriti, de tempore & dignitate authoris solùm D dissentiunt. Itaque tota illa contentio, ut inter Catholicos viget, critice est chronologica, quam quisque prout historiæ antiquæ consentire judicat, definit. De ea igitur disceptaturi primum caput nobis esto, eorum inquisitio quorum ministerio & industria hic author, ejusque opera, & Areopagitica dignitas primùm orbi Christiano innotuerunt.

V. Quantum nos in hac causa juvant antiquissima & indubitata Ecclesiæ monumenta, certissimum est istius viri, quicunque ille sit, opera per Hæreticos orbi Christiano primùm innotuisse: Hæreticos his usos, ut hæresim suam defenderent; ideo ut illis certior & augustior accederet authoritas, authori nomen A- E reopagitæ primos indidisse. Catholicos autem eorum operum antea insolentes & ignaros ea tum repudiasse, causatos personam, fœtumque suppositа esse: Antiquos Patres, licet causæ ipsorum adversus Arianos insigniter faverent, imò antiquorum omnium Scriptorum evidentissimè Arianæ perfidiæ jugulum peterent, & frangerent, ea tamen illis nunquam opposuisse, ne levissimè quidem eorum meminisse. Qui fieri potuit ut omnes Catholicos in tanto, tamque fervente contentionis æstu latuerint? An existimandi sunt Hæretici diligentiores in occulendis ejusmodi libris quàm Catholici in iis conquirendis & publicandis? Iis litem parere solet, & noxa noxam. Nunquam homines operi alicui diligentiùs, animosiùs, & patientiùs incumbunt quàm cum inter eos efferbuerunt contentiones, rixæ, bella. Experientia quotidiana nos docet, tum revera nihil esse tam occultum quod non reveletur. Quamobrem causa tegendi potior fuit, quàm retegendi? An omnia exemplaria penes Arianos fuerunt, nulla penes Catholicos?

VI. Deinde cum in hæresi multo sæpius quàm in bello civili familiæ dividantur; quotidie contingat, sæpissime non modo Patrem à Filio, Filium à Patre, & quæ sunt conjunctissima, ab invicem secedere; partesque quas hoc anno quis amplexus fuerat, sequente mordicus persequi; Cur eximios istos libros ab Arianis absconsos, aliquis Arianam perfidiam exosus & ejerans, Catholicamque fidem amplexus, & pro virili promovens, tanto annorum spatio non revelavit, scelus Arianorum ad Ecclesiam non detulit? Scitum est Hæreticos cum ad Ecclesiam revertuntur, hæresi publicè renuntiare, & quæ ad hæresim pertinent publicè proferre, & detestari. An istius absconsionis conscius nemo factus est Catholicus, crimenque hoc, quod ad hæresim maximè spectat, confessus est, & quanta potuit vigilantia damnum Ecclesiæ illatum resarcivit? Sed Patrum nostrorum verba referamus.

VII. Antiquissimum monumentum Ecclesiasticum in quo Dionysii Areopagitæ, & operum ejus diserta fit mentio, habetur tom. 2. Conciliorum in collatione Constantinopoli, in Justiniani Imperatoris palatio facta an. 532. inter Catholicos & Hæreticos Severianos, sive Acephalos. Utrosque Constantinopolim accersiverat Imperator, ut collatione habita experiretur an mutua concordia inter eos conciliari posset. Episcopi quinque Catholici aderant cum Presbyteris septem: Acephali verò Episcopi sex, quos nonnulli Presbyteri & Monachi comitabantur. In Collatione secundæ diei sic Catholici objicientibus Hæreticis respondent. *Quod autem prius dici debuit, hoc in ultimo dicimus: Illa enim testimonia quæ vos Dionysii Areopagitæ dicitis, unde potestis ostendere vera esse, sicut suspicamini? Si enim ejus erant, non potuissent latere beatum Cyrillum. Quid autem de beato Cyrillo dico? Quando & beatus Athanasius, si pro certo scisset ejus fuisse, ante omnia in Niceno Concilio de consubstantiali Trinitate eadem testimonia protulisset adversus Arii diversæ substantiæ blasphemias. Si autem nullus ex antiquis recordatus est ea, unde nunc potestis ostendere, quia illius sint, nescio.* Antiqui illi Patres eodem loco nonnulla alia opera Patribus falsò tributa conqueruntur; sed ea nunc nihil ad nos.

VIII. Validum videtur argumentum, nec negari posse Arianos ea occultasse, tum propter rationes jam explicatas, tum eo quod innumeri Patres qui vixerunt ante exortam Arianam hæresim, cum nulla poterat esse de Arianorum fraudibus suspicio, eos libros nunquam citarunt. Ab antiquis autem hæc opera nunquam citata fuisse ante mille & centum

annos

annos testati sunt Catholicarum partium Coryphæi. Quo verò in loco? coram quibus? In palatio imperiali, coram non modo clarissimis Cæsaris Comitibus, verumetiam coram Eutychianæ perfidiæ capitibus. Hoc illis Catholici in os exprobrant, nec excipere possunt. Præterea Arianos non tantùm jugulat ille liber, sed Hebionem, Artemonem, Theodotum, & similes plures qui Christi divinitatem annis multis antequam nasceretur Arius, negaverunt. Quamobrem igitur ab antiquorum nemine adversus omnes antiquos istos Hæreticos, aut eorum aliquem, commemoratus est? An Ariani antequam nascerentur, illum occultaverant? Authorum omnium quos antiquitas Christiana peperit, philosophiæ doctissimus, maximorum fidei mysteriorum Interpres fidelissimus & acutissimus, ratione personæ suæ augustissimus, ab omnibus Christianis annorum prope quingentorum spatio neglectus est, neminem invenit qui eum vel censura, vel approbatione, vel ipsa nominis expressione dignaretur, donec Acephali Hæretici exurgerent, qui eum Catholicis invitis ad stabiliendam hæresim suam obtruderent?

IX. Aliud est antiquorum testimonium præcedente quidem paulò posterius, sed quod antiquioris mentionem facit. Istud, sicut prius, Hæretici Catholicis opposuerunt, sed eodem modo Catholici præscripserunt: Scribebat Liberatus Archidiaconus Carthaginensis Breviarium suum paulò post annum 546. quatuordecim post illam collationem annis. Sic ille cap. 10. *Basilius quidam Diaconus sumens tomum Procli quem Armeniis scripserat, Alexandriam venit, & Armeniorum libellos suis libellis annectens obtulit Cyrillo ejusdem urbis Antistiti. Quibus (ut ferunt rumores) permotus Cyrillus quatuor libros scripsit, tres adversus Diodorum, & Theodorum quasi Nestoriani dogmatis auctores, & alium de Incarnatione librum in quibus continentur antiquorum Patrum testimonia incorrupta, id est, Felicis Papæ Romani, Dionysii Areopagitæ Corinthiorum Episcopi, & Gregorii mirabilis cognominati. Et licet in eis libris Theodori dicta laudentur contra Arianos edita, ipsum tamen Magistrum Nestorii, fuisse contendunt.* Nunc attende quinam hanc ex Cyrilli libris objectionem texuerunt, & quid illis à Catholicis responsum. Pergit Liberatus: *Contra quos Catholici veritatis Defensores sic Acephalis responderunt; illos libros non esse Cyrilli; quoniam testimoniis quæ contra mortuos posuisse in eis dicitur, contra Nestorium non est usus, neque in Synodo, neque in aliquibus Epistolis. Unde dicunt illos nec dictasse Cyrillum, nec edidisse libros.*

X. Iidem igitur Acephali Hæretici Eutychetis Asseclæ primùm libris istis adversus Catholicos usi sunt, illisque tum adeo erant infensi Catholici, ut non modo eos suppositios prædicarent, verumetiam sancto Cyrillo nuncupatos libros hinc potissimum suppositionis arguerent, quod ex eis testimonia depromerent. Ex hoc testimonio colligi videtur saltem ante ann. Christi 514. innotuisse orbi Christiano Dionysii libros. Tum enim Severiani & Acephali Hæretici exorti sunt, & à cæteris Eutychianis sese diviserunt. Quinimò ipse Acephalorum author & caput Severus Antiochenus Patriarcha ex eo authore argumentum depromebat in suæ hæresis confirmationem, ut constat ex Themistio Monothelita, cujus verba referuntur in concilio Lateranensi sub Martino I. Consultatione tertia. Citantur equidem hi libri in operibus S. Athanasio nuncupatis, quæstione videlicet 4. vel 8. ad Antiochum. Sed fatentur omnes librum illum non esse Athanasii fœtum; verùm authoris longè recentioris, & Liberato multò posterioris. Citantur prætereà homilia 2. de diversis apud Origenem: sed omnium quoque consensu spuria est ista homilia, non ab Origene, sed ab homine Latino composita, qui multis adversus Arianos disputat. Quod ad sanctum Cyrillum attinet, qui ex libris istis argumenta deprompsit, jam à Catholicis, ut vidimus, ante mille centumque & aliquot annos responsum est, Hæreticorum esse imposturam Cyrillo factam.

XI. Paulatim tamen Catholici librorum istorum lectioni diligentiùs incumbentes, eorum soliditatem in fide, sensumque absolutè Catholicum admirati, tandem eos amplexi sunt, & læti Areopagitæ nomen Authori continuarunt. Cum enim maturius & penitiùs examinassent testimonia ab Hæreticis Eutychianis in hæresis suæ defensionem hinc deprompta, animadverterunt ea facilè dissolvi posse, & longè plura in istius hæresis eversionem ex iisdem colligi. Ideo labente tempore non modo Eutychianos ex istis libris argumento retorto convicerunt; verum etiam cum Monothelitarum hæresis primùm erupit, & Dionysii istius opera velut clypeum septemplicem Catholicis opponeret, Catholici mutato pugnandi genere Hæreticos non permiserunt ut antea, sub eo latere, sed hunc è manibus eorum excussum sibi vendicarunt, & ex iis varia testimonia in fidei Catholicæ confirmationem, velut ex Armamentario instructissimo depromspserunt, ut sæpe fecit Martinus I. Papa, & ante cum Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, ut ipse ibidem testatur, & post eum sæpius Concilium sextum generale.

XII. Primus Dionysium cum elogio citasse legitur S. Gregorius Papa homilia 34. *Fertur verò Dionysius Areopagita antiquus videlicet, & venerabilis Pater, &c.* Refert equidem Photius in ipsissimo initio Bibliothecæ suæ Theodorum quendam Presbyterum demonstrasse hæc opera germanum esse Dionysii Areopagitæ fœtum, & iis quæ contra objiciuntur, respondisse. Verùm quo tempore scripserit Theodorus ille, non adnotat Photius: Deinde objectiones ab eo solvendas proponit quidem, sed solutiones prætermittit. Post S. Gregorium plurimi tam Græci, quàm Latini scripserunt velut de re explorata, Dionysium Areopagitam Athenienſium Episcopum horum librorum esse authorem. Ita Sophronius Episcopus Hierosolymitanus scribens Sergio Patriarchæ Constantinopolitano. Refertur & probatur Epistola ista actione 2. Concilii sexti. Sophronius autem erat Gregorio

paulò junior. Martinus I. Papa ſæpe hæc opuſ- A cula laudat in Concilio Lateranenſi, & ab Hæreticis in Catholicos citata defendit, nihilque in ipſis eſſe quod eos juvet, demonſtrat. Similiterque eum Areopagitam & Athenienſem vocat, Concilii Lateran. Conſultatione 5. Pontificatum autem iniit Martinus anno ſalutis 649. Eodem tempore vivebat S. Maximus Monachus, vir & multis operibus, & Martyrio clarus, qui non modo Scholia in univerſos Dionyſii libros ſcripſit, quæ nunc Latinè & Græcè edita ſunt; verumetiam eos Dionyſio Areopagitæ Athenienſi Epiſcopo, ſolutis contrariis argumentis aſſeruit. Eundem authorem citat adverſus Monothelitas Agatho Pontifex in epiſtola ad Imperatores Conſtan- B tinum, Heraclium, & Tiberium ſcripta ſalutis anno 680. *Sanctus quoque Dionyſius Areopagita Epiſcopus Athenienſis in libro divinorum nominum c. 2. ſic liter docet*, &c. habetur Epiſt. act. 4. Concilii 6. Actione 2. Macarius Antiochenus Patriarcha, & Hæreticus Monothelita eundem ad cauſæ ſuæ defenſionem allegat: Actione verò octava ab utraque parte & Catholica, & Hæretica objicitur. Aliquot annis poſt hoc Concilium S. Joannes Damaſcenus de Imaginibus ſcribens eum vocat Athenienſium Epiſcopum. Hadrianus I. epiſt. 3. quam ad Carolum magnum Francorum regem ſcripſit pro ſeptima Synodo. *S. Dionyſius* C *Areopagita, qui & Epiſcopus Athenienſis, valde nimirum laudatus eſt à S. Gregorio Papa confirmante eum antiquum Patrem & Doctorem eſſe*, &c. Poſt Adrianum authores innumeri tam Græci, quàm Latini eandem ſententiam amplexi ſunt, quos recenſere operoſum eſſet, & inutile, quum de eorum ſententia nemo litem moveat.

XIII. Innocentius tamen III. ante annos quadringentos & aliquot teſtatur ſententiam illam de Dionyſio Areopagita & Pariſienſi, ejuſque ſacris reliquiis in Eccleſia Dionyſiana tumulatis nondum tranſiiſſe in rem judicatam, ſeque neutri præjudicare velle: *Verum*, inquit, *glorioſus Martyr & Pontifex Dionyſius, cujus vene-* D *rabile corpus in veſtra requieſcit Eccleſia, ſit ille cenſendus qui Areopagita vocatur ab Apoſtolo Paulo converſus, diverſa ſunt ſententia diverſorum. Quidam namque fatentur Dionyſium Areopagitam in Græcia fuiſſe mortuum & ſepultum, aliumque Dionyſium extitiſſe, qui fidem Chriſti Francorum populis prædicavit. Alii verò aſſerunt illum poſt mortem B. Pauli veniſſe Romam, & à S. Clemente Papâ in Galliam deſtinatum, aliumque fuiſſe qui mortuus eſt in Græcia, & ſepultus*, &c. *Nos neutri ſententiæ volentes præjudicare, ſed veſtrum cupientes Monaſterium honorare, ſacrum B. Dionyſii pignus quod bonæ memoriæ Petrus S.* E *Marcelli Cardinalis de Græcia tulit ad urbem, vobis devotè dirigimus, ut cum utriuſque reliquias habueritis, nulla de cætero remaneat dubitatio, quin ſacra B. Dionyſii Areopagitæ reliquiæ apud Monaſterium veſtrum habeantur.*

XIV. Antequam caput finiam, Lectorem duo notare velim: unum: Quanquam Hæretici Eutychiani, & Monothelitæ, Catholicorumque pars longè major ab anno Chriſti ſexcenteſimo Dionyſium uno conſenſu vocent Areopagitam & Epiſcopum Athenienſem, vel etiam Corinthium; ipſum tamen nunquam ſeſe Areopagitam aut Epiſcopum dicere, nedum Athenienſem, licet nonnunquam in ſcriptis ſuis Epithetorum iſtorum affirmandorum ſeſe præberet occaſio, authoritatemque dictis ſuis non mediocrem hæc adrogatio conciliaret. Eutychiani qui primi illum ad hæreſim ſuam ſtabiliendam publicarunt, Areopagitæ nomen illi indiderunt, ut argumentis ex eo depromptis majus authoritatis pondus accederet. Catholici poſtea authorem ſibi vindicantes eadem de cauſa nomen ab Hæreticis jam vulgatum retinuerunt. Alterum, authores omnes iſtos qui de Dionyſio Areopagita loquuntur, Pariſienſem profundiſſimo ſilentio involvere.

CAP. II.

Quo quæritur an traditio de S. Dionyſio Areopagita Epiſcopo Pariſienſi bene conveniat cum ſcriptis quæ eidem Dionyſio tribuuntur, probaturque annum ſaltem egiſſe 106. cum ex Aſia Romam venit, & in Galliam miſſus eſt. Aperitur Dionyſii ſcopus latens in omnibus opuſculis ſuis, ex quo ejus ætas facile colligitur. Oratiensis ejus vitia & virtutes deſcribuntur.

TRaditionem ab annis circiter octingentis de S. Dionyſii Areopagitæ in Gallias adventu vulgari cœptam, quæ univerſum pene orbem Chriſtianum Orientalem non ſecus quàm Occidentalem velociſſimè occupavit, nobis ſecundò propoſitum eſt examinare, & velut incudi reddere. Hoc capite inquiremus tantùm, an hæc traditio cum ſcriptis S. Dionyſii bene conveniat; ſequenti quis ſit illius primus author, & quid ante illam vulgatam & diſſeminatam, de S. Dionyſio primo Pariſienſium Epiſcopo in Galliis & in territorio Pariſienſi credebatur, inveſtigabimus. Ut veritatis narratio ſuaviſſima eſt, inquit Plato apud Stobæum, ſic & eſſe debet illius inveſtigatio: Nec minoris facienda veritas quod anticipatæ opinioni præjudicet. Sol quotieſcunque nebulis diſſipatis emergit, gratioſus eſt; ita veritas. Nemini igitur odioſam fore hanc comparationem arbitramur: imò potius omnibus gratis & beneficii memoribus ſperamus placituram. Indignum eſt enim viro bono diffiteri per quem profecerit, & beneficium acceptum in alium quàm in autorem referre. Quid aliud quàm turpe hoc opprobrium à Parente ſuo expectare poſſunt, *Filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me*, qui humilitatem Patris, viri optimi & de filiis optimè meriti, dedignati, alienæ familiæ, ut ex ejus claritudine gloriolam captent, inſeri amant, & geſtiunt? Piè & acutè ejuſmodi homines duplicis criminis accuſaſſe mihi viſus eſt R. Pater Jacobus Sirmondus, Societatis Jeſu Theologus, induſtrius & prudens Eccleſiaſticæ antiquitatis indagator, præfatione quam præpoſuit libello de duobus Dionyſiis: Malè, inquit, de Gallia & Eccleſia merentur, qui duos Dionyſios in unum confundunt;

De

De Gallia quidem, quod reverentiam quam Antistiti suo debet, transferre in alium cogant: de Ecclesia autem, quod pro geminis quos in cœlo patronos habet, altero detracto unicum relinquant.

II. Sanè, ut cætera argumenta à negatione petita prætercam, miratus sum sæpius quamobrem Dionysius Corinthi Episcopus, qui familiaris esse potuit eorum qui juvenes cum Dionysio Areopagita vixerant, cum scriberet ad Athenienses, & Dionysium Areopagitam eorum Episcopum, aliosque sequentes illis commemoraret; ejusdem postea Parisiensis Episcopi, & in agro Parisiaco passi, miraculorumque maximorum quæ tum contigerunt, mentionem non fecerit, si vera est opinio ab aliquot seculis vulgata de uno & eodem Dionysio Areopagita, Episcopo Atheniensi, & postea Parisiensi? Multo magis mirari subit, quamobrem præclara illa opera quæ ante discessum illis reliquerat, si verus est illorum author, ut domesticum exemplum ad eos scribens, ipsis non proponit. Id exigere videbatur ratio quæ eum ad iis scribendum commoverat, quam Eusebius lib. 4. historiæ c. 23. ex Dionysii Epistola sic describit, Athenienses *ad vitam ex Evangelii præscripto piè degendam excitat; quâ spreta & contempta, eos vehementer reprehendit, quòd à verbo Dei penitus ferè ab eo tempore desciscere cœpissent.* Hæc si Dionysio Corint. cognita fuissent, nunquam ea silentio præterisset, Eusebiusque qui longe minora non negligit, historiæ suæ inseruisset. Sed Dionysii scriptis ut polliciti sumus, insistamus.

III. Scribit Dionysius Epist. 10. ad S. Joannem Evangelistam in Patmo exulantem, illique prædicit brevi ab exilio liberatum iri, seque iterum illius gratissima præsentia fruiturum. Manifestum est ex illa Epistola, atque etiam ex universis ipsius epistolis & opusculis, Dionysium illum in Oriente tum vixisse, & egisse, ut etiam agnoscit Cardinalis Baronius, testaturque ad annum 98. n. 22. neminem hoc diffiteri. Non est autem ab exilio revocatus S. Joannes nisi post Domitiani Imperatoris mortem, quæ eodem Cardinale supputante contigit sub finem anni 98. Nerva successore, Prædecessoris acta omnia abrogante. Vivebat igitur in Asia Dionysius annum agens 91. Nam ipse testatur se Heliopoli in Ægypto Eclipsim quæ contigit Christo Domino nostro patiente, anno ætatis 25. conspexisse. Cui probabile fiet senem nonagenarium Ephesò Romam venisse, indeque Parisios à Clemente Papa missum, ut genti exteræ cujus nec linguam, nec mores noverat, Evangelium prædicaret? Sed hæc ulterius examinanti, absurditas ista videbitur longè absurdior.

IV. Præterea vivebat Dionysius in Asia cum scripsit ad Polycarpum Smyrnæ Episcopum qui eum monuerat de calumniis & convitiis ab Apollophane Philosopho in eum jactatis. Tum erat Dionysius in Asia minore & Provinciis finitimis, ut ex ea Epistola colligitur, admodum celebris, scriptaque ejus passim divulgabantur, & occasionem Philosophis de eo detrectandi suppeditabant. Sed Polycarpus anno Christi 169. martyrium passus est, à S. Evangelista Joanne Episcopus creatus. Joannes autem diem obiit an. 101. ut notat Cardinalis Baron. Ponamus igitur Polycarpum annos 70. Episcopum egisse, annum scilicet ante Joannis mortem ab eo ordinatum esse; Deinde Polycarpum Episcopatûs anno primo ad Dionysium scripsisse, eodemque anno respondisse Dionysium. Sanè istis citius fieri non potuerunt. Agebat igitur Dionysius saltem annum 94. aut si quàm minimè subducas, annum 93. antequam Asia Romam proficisceretur. Neque etiam ætate Dionysio dispar erat Apollophanes, cum ambo Eclipsim Solis quæ in passione contigit in Ægypto conspexerint, & diligenter examinaverint.

V. Insuper idem Dionysius in Oriente versabatur, cum librum de divinis nominibus scribebat, ut facilè demonstratur ex titulo: eum enim Timotheo Ephesiorum Episcopo nuncupat. Deinde verba quibus liber finitur, necessariò evincunt utrosque in eadem aut vicina regione vixisse, *Sin hæc aut non recta sunt, aut inchoata sunt, & à veritate vel omnino, vel ex parte aberravimus; erit humanitatis tuæ non sponte ignorantem corrigere, scientiamque tradere roganti, ut doceatur; & non satis per se munito subvenire, curareque ægrotare nolentem: & alia quadam a te, alia ab aliis excogitata, omnia autem à bonitate accepta, ad nos etiam mittere, nec te pigeat in Amicum beneficia conferre, &c.* Cætera quæ sequuntur, in eundem sensum dicuntur, & præcedentia confirmant. Denique librum legenti id videtur per se manifestum: libris enim scribendis studiosissimè vacabat, ut ex libri initio & fine probatur. Sic enim incipit, *Nunc autem, beate vir, post Theologicas institutiones, ad divinorum nominum pro viribus parte interpretationem veniam.* Ita verò finit, *Hunc habeant a nobis finem & terminum divina nomina quæ animo intelliguntur. Ad Theologiam autem, quæ in rerum signis versatur, Deo duce veniamus.* Itaque Dionysius toto illo tempore, atque etiam præcedentibus annis in Oriente degebat, otioque abundabat: Qui aliter tam profundè philosophatus fuisset? Si tempus inquiramus quo hunc de divinis nominibus librum scribebat, ipse docebit: citat enim istius libri c. 4. hanc S. Ignatii sententiam ad Romanos cum ad Martyrium duceretur scribentis, *Amor meus crucifixus est.* Atqui certum est Ignatium martyrio coronatum anno 109. Scribebat igitur hunc librum Dionysius in Oriente post annum Christi nonum supra centesimum. Ideo annum saltem agebat centesimum secundum cum Romam ex Asia ad Clementem Pontificem profectus est. Sed eo casu non deprehendisset Romæ Clementem, ut volunt omnia Martyrologia, & quotquot antiqui & recentiores de Dionysio Areopagita Parisiensi verba faciunt, sed Anacletum Clementis martyrio functi successorem. Cui fiet unquam probabile senem centenarium relicto Episcopatu tam longinquam peregrinationem suscipere jussum, ut in terra moribus, lingua, & institutis à nativo solo diversissima, Evangelium prædicaret?

VI. Verùm si comparemus quæ jam ex ultimis verbis libri de divinis nominibus retulimus cum iis quæ scribit initio Epistolæ ad

Titum Episcopum, necessaria consequentia colligemus Dionysium antequam in Gallias proficisceretur, annos natum saltem quinque aut sex supra centum, ac proinde non à Clemente, nec ab Anacleto ejus Successore, sed ab Euaristo tam annosum & decrepitum senem ab Asia, aut media Græcia in Gallias esse missum. Finiens enim librum de divinis nominibus, ait se Deo duce aggressurum librum de Theologia Symbolica, ἐπὶ δὲ τὴν συμβολικὴν θεολογίαν ἡγουμένου θεοῦ μεταβήσομαι. Librum igitur de Theologia Symbolica post libri de divinis nominibus editionem composuit. At initio Epistolæ quam ad Titum Episcopum scribit, ait se de Theologia Symbolica scripsisse, eamque Timotheo domi suæ explicasse. *S. quidem Timotheus, optime Tite, cum discessit, num aliquid eorum quæ de Theologicis Symbolis constitui, non didicisset, ignoro. Sed in Theologia Symbolica, omnia scriptorum divinorum, quæ de Deo plerisque monstra verborum videntur esse, et accuratè explanavimus.* Ista profectò contingere non potuerunt nisi aliquot annis post Epistolas à S. Ignatio Martyre ad mortem proficiscente scriptas, quod ut scribit Cardinalis Baronius anno Christi centesimo nono factum est.

VII. Omnia Dionysii opera non modo in Asia minore, aut Græcia Asiæ contermina scripta sunt, verumetiam in umbra, & otio profundo. Quanquam enim author ille oratione semper utatur plusquam Asiatica, hoc est, super omnem modum inflata, redundante, semper alta, exaggerata; & ubique circumfluente verborum compositionibus, ordinariis, novis, plerumque tumidis, atque insolentibus: Nihil unquam illi sit nimium, verba semper sint magnifica, oratio grandiloqua, amplificatio tragica; in re humili, hoc est, ad doctrinam spectante, sæpe cothurnos & dithyrambos longè supergrediens: Rarissimè rectus sermo sit ei, & secundum naturam enuntiatus; ita ut stylo Attico & Areopagitico nihil omnino fingi possit dissimilius. Attamen negari non potest tria admiratione dignissima in his opusculis excellenter eminere, quibus paulatim capti Catholici hunc librum Hæreticis eripuerunt, & sibi vindicarunt; repudiati olim, eo quod ab Hæreticis primùm proderetur, veluti pœnitentes.

VIII. Primum est orthodoxa fides rectè explicata, quæ præcipuè ad sanctam & consubstantialem Trinitatem spectat. Eam enim ita clarè, dilucidè, verbisque tam expressis, & more suo tam efficacibus explicat, & profitetur, ut omnes qui S. Athanasium præcesserunt, longe in ea professione superet. Nestorii quoque hæresis tacito nomine ab eo ita evidenter confutatur, ut Nestoriani eum causæ suæ testem nunquam protulisse legantur. At dum Nestorianæ separationis fundamenta latenter subruit, in Eutychianæ confusionis scopulos aliquando videtur impingere. Quæ tamen causam Nestorianam attingunt, in ejus operibus πάρεργα sunt, & occasione alterius rei explicandæ dicta. Nam generalis & præcipuus scopus ad quem in omnibus prope operibus suis collimare videtur, Antropomorphitarum est confutatio, quæ anno quadringentesimo & sequentibus potissimum erupit, sanctumque Chrysostomum cum sancto Epiphanio commisit, variisque seditionibus Ecclesiam Orientalem turbavit. Totus est ubique, non modo in libris qui nobis supersunt, sed etiam in iis quos se composuisse dicit, & perierunt, quantum de titulis judicium ferri potest, ut demonstret, ea quæ de Deo & Angelis dicuntur, non esse abjectè, materialiter, & secundum vulgus intelligenda; sed sacra oracula naturæ divinæ, atque etiam Angelicæ spiritalem virtutem & vim mirabilem his figuris & simulachris adumbrare, ut ex iis quæ sub sensum cadunt, nobisque familiaria sunt, in eorum quæ sunt sensus & materiæ expertia cognitionem veluti per gradus deveniamus. Hunc suum scopum fusissimè, & more suo grandiloquè exponit duobus primis capitibus de cœlesti Hierarchia & præcipuè capite 2. in quo ita evidenter Antropomorphitas describit, ut nihil præter Antropomorphitarum nomen desideretur. Idem facit Epist. 9. ad Titum Episcopum, necnon capite primo libri de divinis nominibus, præsertim versus finem. Eundem quoque scopum sibi proposuit in Ecclesiasticæ Hierarchiæ explanatione, ut capite primo testatur. Sed hoc lucet in unoquoque istorum librorum capite, cum ad hypothesim descendit. In hunc enim sensum præclarè, subtiliter, & meditationibus è Philosophiæ penetralibus petitis singula Epitheta Deo & Angelis tributa interpretatur; eodemque etiam tendere docet singulos Hierarchiæ Ecclesiasticæ ritus.

IX. Secundum quod in his libris eminet, insignis est Philosophiæ Platonicæ & Peripateticæ cognitio, quæ in singulis fere periodis splendet, cujus ope divina religionis Christianæ mysteria penitissimè scrutatus est; & non minus sanctè quàm doctè explicavit, ita ut Antecessorum nemo illi jure comparari possit, fueritque posteris, atque etiam nunc summæ sit admirationi.

X. Tertium quod in his scriptis eminet, nova quædam est & inusitata orationis majestas, verborum, sententiarumque philosophicarum floribus perpetuò conspersa, & condita. Quanquam enim periodi longæ sæpe sint, & rerum atque Epithetorum varia congerie obscuræ; attamen si diligenter attendantur, dissipatæ non sunt, nec dissolutæ, sed accuratè limatæ & conclusæ, anantapodotis & hyperbatis vix unquam incultæ & asperæ. Miræ sunt & insolentes verborum compositiones, sed artificiosæ, atque plurimum ex intimis Philosophiæ adytis petitæ. Earum magna pars vergit ut Deum prædicet ab omni creaturæ intellectu, similitudine, imaginatione esse quàm longissimè secretum, nulli creaturæ comparandum, aut assimilandum. Quum igitur hæc labente tempore in his operibus animadverterent Catholicorum plurimi, admiratione capti, in eorum sententiam facilè concesserunt, qui ea Dionysio Areopagitæ adscripserunt. Ideo quæ ire contrà videbantur, aut dissolvere conati sunt, aut excusarunt, aut etiam ut irreptitium re-

je-

jecerunt. Verùm quidquid sit de ipsius stylo, & scribendi scopo, ex istis libris evidenter colligitur quod initio dictum est, non modo eos omnes in Asia minore & Græcia scriptos esse, sed etiam authorem, cum siut de rebus difficillimis, & in genere dicendi sibi proprio cultissimi, & elaboratissimi, otio dum illos scriberet plurimùm abundasse.

CAP. III.

Quo quæritur quando primùm, & quo authore traditio de Dionysio Areopagita Episcopo Parisiensi in vulgus disseminari cœpit, probaturque id post octogintesimum à Christo annum contigisse. Sepulchrum ipsius in medio Parisiensis urbis, non extra situm & cultum fuisse: Ad ipsius sepulchrum in urbe non extra, peregrinationes & miracula facta. Dagobertum Regem & alios Principes in Ecclesia Dionysiana Parisiis, non extra sepultos.

I. TErtio loco nobis inquirendum proposuimus quando primùm traditio illa de S. Dionysio Areopagita Parisiensi Episcopo, quove authore & incentore, in vulgus disseminari cœpit. Nulla prorsus est istius rei apud Gallicos authores, aut ullos alios, memoria, nullum vestigium, aut umbra levissima nisi post annum à Christo nato octingentesimum. Sæpius apud authores nostros Dionysii Martyris & Sociorum passio, memoria, sepulchrum, miracula commendantur, nunquam tamen Areopagita, vel Atheniensis, vel Græcus innuitur, nedum asseritur. Per totam Galliam, & potissimum Parisiis altissimum erat de hoc authore silentium. Parisienses tamen, ut ex antiquis monumentis constat, Dionysium Martyrem & Episcopum suum honoribus semper coluerunt, & miracula ad ejus sanctas reliquias facta suspexerunt: sed eum esse Areopagitam & Atheniensem ad seculum adnotatum omnes ignoraverunt. Author gestorum Dagoberti Regis, Dionysianus ipse Monachus, qui fusè historiam inventionis corporum SS. Dionysii & Sociorum ejus describit, Ecclesiam magnificentissimam à Dagoberto Rege sanctis Martyribus ædificatam commemorat, anathemata à Rege appensa minutatim enumerat, Monasterii istius fundationem, & amplissimos reditus ei à Dagoberto collatos latè prosequitur, nusquam tamen Areopagitæ & Parisiensis Episcopi meminit. Scribebat tamen author ille anonymus post Dagoberti mortem annos saltem ultra centum, ut perspicuè ex capitibus 20. & 43. illius historiæ colligitur. Si vel levissimus rumusculus de Dionysio Areopagita Parisiensium Episcopo in agro Parisiensi tum percrebuisset, eum sanè quoquomodo author ille publicasset: Solet enim historiam suam anilium fabellarum nugamentis variare & ornare. Nulla autem occurrere poterat scopo suo excolendo magis idonea, & opportuna. Argumentum sanè est certissimum anno circiter 750. quo poterat ille anonymus scribere, nou-

A dum rumusculi istius Areopagitici auram Dionysianos Monachos afflasse.

II. Obiter notabit Lector, Monachum istum Dionysianum inventionem corporis S. Dionysii & Sociorum, Dagoberto regi tribuere, & ita totam inventionis istius historiam texere, quasi tunc primùm sacra pignora interveniente duplici miraculo in regia majestate conspicuo cognita fuerint; nihilque anterioribus seculis de hac cognitione relictum esset præter humationis eo loco factæ famam. *Sic*, inquit, *incomparabilis thesaurus diu latuit, nec præter famam locus ille quicquam habebat conspicuum.* Horum narratio & ejusmodi quæ ad Dionysiani Monasterii in agro Parisiensi fun- B dationem amplificandam & excolendam spectant, videntur huic authori fuisse scribendi libelli potissima occasio; cætera verò πάρεργα.

III. Hilduinus fabulator alter, sed prioré ut insulsior, ita ad audendum longè protectior, cum eo consentit de loco sepulturæ Sanctorum corporum, quinto videlicet ab urbe milliario distante; sed in loci obscuritate, & ædiculæ vilitate planè dissentit. Fatetur enim in fine Areopagiticorum suorum, sepulchrum non modo miraculis celebre fuisse, sed etiam magnificè ædificatum. Idque factum fuisse scribit non ab uno, aut altero ante se seculo, sed Catullam nobilem Matronam quæ ossa C Dionysii & Sociorum sepelivit, statim à sedata persecutione qua Dionysius passus est, diem martyrii cum fidelium turbis splendidè celebrasse, *ipsumque locum eminentis Mausolei ædificatione signasse.* Tunicam, cilicium & caligas S. Dionysii, Casulam Rustici Archipresbyteri, & Dalmaticam Eleutherii, exceptis partibus quas sibi fideles sumpserant, conservasse, quæ in hunc usque diem honore debito coluntur. Scribit insuper processu temporis multiplicato credentium numero, fideles Basilicam Sanctis, *magno sumptu, & cultu eximio construxisse, ubi quotidie merita eorum* D *virtutum probantur monstrari frequentia. Quorum miraculorum insignia, non solum sermo non prævalet enarrare, verùm nec ipsis queunt humanis mentibus comprehendi.* Miraculorum multitudinem & gloriam postea prosequitur. Nihil Hilduinus de miraculo Cervi quem Dagobertus insequebatur, sese in ædiculam Martyribus sacram recipientis, quo canes accedere ausi non sunt. Nihil de miraculo Dagoberti Clotarium Patrem iratum fugientis, qui in idem asylum confugit, quo accedere nec milites à Rege missi, nec ipse Rex divino nutu permissi sunt, quæ tamen multis circumstantiis ornatus historici causa adinventis amplificat author anonymus. Nihil de Ecclesia Mar- E tyribus munificentissimè à Dagoberto Rege constructa, deque donis innumeris ab eodem & Monachis & Ecclesiæ collatis, quæ Anonymus toto libro fusè prosequitur.

IV. Pari ratione nihil Anonymus de Dionysio Areopagita, de Dionysio portante caput suum post illius truncationem, de Angelorum melodia Dionysium caput suum portantem ad quatuor milliaria deducente. Nihil de Larcia nobili matrona quæ Visbium maritum Christianissimi accusaverat, quem confessus mar-

martyrio coronatus est. Nihil de Larcia, quæ viso hoc prodigio Christum publicè confessa martyrium subiit. Non videntur Monachi illi Dionysiani alter alterius scripta legisse, sed uterque aniles rumusculos suo tempore Parisiis & in vicinia disseminatos amplexus est, istud Orestis apud Sophoclem in Electra menti infixum habens,

Δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν.

Anonymus tamen ille videtur nobis Hilduino antiquior, cum scripserit ante famam de Dionysio Areopagita Parisiensi Episcopo divulgatam. Nam si tum divulgata fuisset, procul dubio Monasterium suum isto decore non fraudasset. Sed his in medio relictis quæ à scopo nostro nonnihil aberrant, tria tantùm Francicorum Historicorum authoritate demonstrabimus: Duo priora una & eadem opera: videlicet Dionysii Parisiensis sepulchrum ante Dagobertum Regem miraculis coruscasse, & in territorio Parisiensi fuisse celebre. Deinde sepulchrum illud in ipso Parisiensis urbis meditullio positum fuisse, & ibi miracula facta. Tertium, Dagoberti Regis sepulchrum in Ecclesia Dionysiana intra urbem Parisiensem similiter positum.

V. Duo priora testatur antiqua & religiosa Parisiensis diœcesis traditio, & devotio. Sacræ enim Dionysii & Sociorum ejus reliquiæ non quinque ab urbe milliariis, sed in ipsa urbe, antiquitus coli solebant: Sepulchrum ipsius non extra urbem ignobile erat, sed in civitate situm miraculis per totam viciniam coruscabat. S. Audoenus, S. Eligii coætaneus & Collega, qui eodem tempore electus est Archiepiscopus Rothomagensis, quo Eligius Noviomensis Episcopus, & S. Eligii vitam conscripsit, eamque Roberto Parisiensi Episcopo misit, non modo hæc manifestissimè testatur, sed etiam religiosis & artificiosis operibus à S. Eligio elaboratis adnumerat S. Dionysii quod est in urbe sepulchrum: *Fabricavit etiam Eligius mausoleum sancti Martyris Dionysii in Parisiensi civitate, & super illud tectum marmoreum mirifico opere, auro & gemmis ornatum, itemque cristam & species de fronte magnifice composuit: Necnon & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea, atque gemmata. Lectorium quoque & ostia diligenter argento vestivit. Sed & tectum throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoque repam in loco anterioris tumuli, & altare intrinsecus ad pedes sancti Martyris fabricavit. Tantumque illi suppeditante Rege suam exercuit industriam, atque ita suum declaravit ingenium & artificium, ut pene singulare sit in Galliis ornamentum, & in magna omnium admiratione usque in hodiernum diem.*

VI. Ex his verbis duo evidenter colliguntur. Prius, S. Dionysii sepulchrum in urbe, non extra positum fuisse, multò minus quinque ab urbe milliariis. Quidam hæc verba, *in Parisiensi civitate*, interpretatur, *in agro Parisiensi*, ita ut nec urbs significetur, nec certus aliquis vicus aut oppidum, sed indefinitè dixerit Audoenus sepulchrum in territorio Parisiensi ab Eligio elaboratum fuisse. Hanc exceptionem retulisse, infirmasse est, nec opus regerere S. Audoenum sæpius in eodem libro Parisios & Parisiensem civitatem non modo à suburbiis, sed etiam à territorio distinguere. Civitas licet pro populo civitatis, aut ad civitatem pertinente, atque etiam pro jure civitatis apud optimos Latinos authores accipiatur, nunquam tamen aliquid fieri aut facere in civitate legetur idem esse quod in agris, & extra civitatem. Posterius, Sepulchrum illud ante ornamenta ab Eligio elaborata in urbe cognitum & ornatum fuisse. Dicit enim Eligium *repam fecisse in loco anterioris tumuli*, &c. Tumulus igitur S. Dionysii in urbe præcedebat insigne illud Mausoleum ei ab Eligio erectum. Deinde nihil S. Audoenus in tam opportuna occasione de magnis miraculis in inventione sepulchri S. Dionysiani præsente Rege Dagoberto, & in ipsius persona patratis. Imò refert illud sepulchrum ab Eligio decoratum, ut multa alia sanctorum Martyrum monumenta, quæ tamen nemo dixit tum primùm inventa, *Inter alia bonorum operum insignia, multas Sanctorum ex auro, argento, atque gemmis fabricavit thecas sive tumbas: Puta Germani Parisiensis Episcopi, Severini Abbatis Agaunensis, Piatonis Presbyteri, & Martyris, &c.* Præcipuam autem ejus operam & artificium scribit in Martini Turonensis, & Dionysii Parisiensis Memoriis exornandis enituisse.

VII. Sed omni exceptione valentius est quod antea c. 22. ejusdem libri dixerat S. Audoenus, insigne miraculum Parisiis ad sepulchrum S. Dionysii, interveniente quoque S. Eligio, factum fuisse: *Denique quodam tempore cum anniversaria Parisius S. Dionysii Martyris celebraretur passio, dum vigilia à Clero caneretur in Choro, egressus Eligius à templo ad Atrium se conferebat, viditque eminus virum cunctis membris contractum, contra sancti Sepulcrum jacere in pavimento, &c.* Eum nonnulla interrogavit Eligius, deinde *roga*, inquit, *potius hunc Sanctum, ut intercedens apud Dominum reddat te protinus sanum.* Postea cum aliquandiu orasset Eligius, iterum ad eum, *Si indubitanter credis, sicut promittis, in nomine Domini Jesu Christi surge, & sta super pedes tuos, &c.* Cum autem statim sanatus fuisset, comminatus ei S. Eligius *præcepit, ut si nollet rursus talia pati, nullum aliud de reddita ipsi sanitate verbum ediceret, nisi quod Dominus Jesus per sanctum Dionysium eum sanasset.* Hoc Parisiis, & ante inventa secundum Dionysianum illum Monachum Dionysii & sociorum corpora.

VIII. Sed longè ante Dagobertum Regem, & SS. Audoenum & Eligium, celeberrima erat Parisiis sancti Dionysii Basilica, celeberrimæ reliquiæ; & frequentissimæ ad eas ex tota vicinia sanitatis recuperandæ causa peregrinationes. Gregorius Turonensis lib. 1. Miraculorum, cap. 72. duo miracula enarrat Parisiis ad S. Dionysii sepulchrum perpetrata: Unum cum Sigebertus Rex omnia circum urbem depopularetur, tum inquit, *quidam de Primoribus ejus* Sigeberti Regis) *ad Basilicam antedicti Martyris properat, non orationis devotione, sed tantum ut aliquid fraudaret ab æde: Scilicet ubi reserata ostia, ac vacuum*

cuum templum à custodibus reperisset, pallam olosericam, auroque exornatam & gemmis, quæ Sanctum tegebat sepulchrum, temerario ausu diripuit, secumque sustulit. Veniens autem ad castra, fuit ei necessitas navigandi. Cumque puer ejus, quem tunc creditum habebat, suspensis ad collum uncentis aureis, navem cum eodem ascendisset, subitò à nullo tactus, de navi decidit, oppressusque aquis nunquam potuit inveniri. Nullum tunc erat oppidi Dionysiani vestigium: Parisiensis quoque civitas tum, ut & longo post tempore, insulam tantùm complectebatur, ideo illi erat necessariò navi exeundum; nam ponte non audebat, ne in itinere deprehenderetur. Cum servi pœnam Dominus conspexisset: *Velociter*, inquit Gregorius, *littori de quo digressus fuerat remeavit, pallamque sepulchri summa velocitate restituit.* Attamen intra annum morte occubuit.

IX. Alterum miraculum his verbis describit, *Alius autem super sepulchrum sanctum calcare non metuens, dum columbam auream lancea quærit elidere, elapsisque pedibus ab utraque parte, quia turritus erat tumulus, compressis testiculis lancea in latere defixa, exanimis est inventus.* Idem Gregorius historiæ Francorum lib. 5. cap. 3. refert quandam mulierem Parisiis adulterii accusatam à Propinquis defensam, tandem controversiam eò devenisse, ut mulieris pater diceret se Sacramento super S. Dionysii tumulum affirmaturum filiam suam criminis cujus insimulabatur puram esse, Actores autem, si Sacramentum præstaret, fidem adhibituros: *Apud Parisios autem*, inquit Gregorius, *mulier quædam ruit in crimen, asserentibus multis, quasi quod relicto viro cum alio misceretur, &c.* Tandem Pater, *ne crimen consurgat ulterius, innocentem eam faciam Sacramento. Et illi, Si, inquiunt, est innoxia, super tumulum hoc beati Dionysii Martyris Sacramentis adfirma. Faciam, inquit Pater. Tunc inito placito ad Basilicam S. Martyris conveniunt, elevatisque pater manibus super altarium juravit, filiam non esse culpabilem.*

X. Refert quoque Fredegarius Chronici, cap. 54. contigisse Clotarii II. anno 43. hoc est, duobus annis antequam Dagobertus Regnum iniret, ut quidam Godinus Majoris domus filius Novercam suam duceret. Hoc execratus Clotarius Godinum ad supplicium destinat. Hoc subodoratus Godinus ad Dagobertum in Burgundiam fugit. Tandem intercedente Dagoberto, & repudiata Noverca, Clotario reconciliatur. Cum tamen Clotarius Godino nonnihil diffideret, *jussu Clotarii per præcipua loca Sanctorum Domni Medardi Suessionis, & Domni Dionysii Parisiis, ea praventione Sacramenta daturus adducitur, ut semper Clotario deberet esse fidelis.* Nunc apud te animo revolve, qua ratione Anonymus ille Dionysianus scribere potuit tanto cum apparatu Sepulchrum S. Dionysii & Sociorum ejus ante Dagobertum Regem prope incognitum fuisse, vilemque & ignobilem ædiculam à nemine celebratam, ita ut ad illud agnoscendum opus fuerit multiplicibus miraculis, & Sanctorum in somnis apparitione, qui Dagobertum ubinam loci essent corpora eorum, & A qua ratione unum ab altero distingui posset, admonerent: tum primùm Sanctorum mandato egesta humo eorum reliquias cum propriis titulis effossas fidelium conspectui expositas esse. Denique cogita qua ratione verum esse possit sepulchra illa quinque ab urbe milliariis tum effossa fuisse, quæ constat certissimis & oculatis testibus eo tempore & longè anteriore in ipsa urbe condita fuisse, & maxima totius populi religione frequentata & honorata.

XI. Nec etiam vera narrat author ille cum scribit Dogobertum Regem in monasterio Dionysiano quinque ab urbe milliaribus sepultum; cum id factum fuerit in eadem urbis Parisiensis Ecclesia Dionysiana, si qua fides viB ro Sancto oculato testi, & Francorum Magnatum facilè principi, adhibenda est. Ita enim apud S. Audoenum in vita S. Eligii post verba jam allegata statim sequitur: *His operibus mirificè perfectis, atque omnibus circumquaque gentibus sedatis, ferocissimis etiam Vacceis dissonis sua hostili gladio subactis, mortuus est Rex magnus & inclytus Dagobertus, & sepultus est in eadem S. Dionysii Basilica, sub arcu, in latere dextero.* Hæc autem nobis exhibent, non modo exemplaria vitæ S. Eligii edita, sed etiam antiqua illius vitæ manuscripta quæ Andreas Quercetanus diligentissimus historiæ Franciæ illustrator in lucem edidit tom. 1. collectionis C suæ. Ita olim factum est; ita antiquitus credebatur.

XII. Author alius Anonymus ex antiquis membranis ab eodem Quercetano publicatus qui post annum octingentesimum & Caroli magni imperium vitam Sigeberti regis Dagoberti filii ex antiquis historicis Francicis, & Sanctorum gestis collegit, hæc de Dagoberti sepultura scribit, *Rex Dagobertus tam justè & prudenter Regno utroque ordinato, &c. Anno Regni sui 17. mortuus, & Parisiis in Basilica sancti Dionysii sepultus, Regnum dimisit ab exteris pacatum gentibus, & in nullo diminutum à suis* D *finibus.* Neque Dagobertus Rex Principum primus in Ecclesia Dionysiana intra urbem sepultus est: filius Chilperici regis & Fredegundis jussu Patris in eadem Ecclesia longè ante Dagobertum sepelitur, ut antiqua Francorum gesta memorant è vetustissimis membranis à Quercetano eruta, & in eadem collectione edita c. 34. *Parvulus filius ejus* (Chilperici) *moritur. Quem cum grandi mœrore Parisiis in Basilica sancti Dionysii Martyris deportantes sepelierunt.* Eadem ante authorem illum scripserat sanctus Gregorius Turonensis lib. 5. c. 35. *Quem cum maximo mœrore deducentes à villa Brennaco Parisius ad Basilicam S. Dionysii sepe-* E *lire mandaverunt.* Chilpericus autem erat Dagoberti avus, interque Chilpericum & Dagobertum regnaverat 45. annis Clotarius secundus Dagoberti pater & Chilperici filius. Qua ratione hæc concilientur videant quorum interest. Ex hoc authore solùm colligimus quod est in omnium oculis, nullam adhuc cum scriberet, Dionysii Parisiensis Episcopi & Areopagitæ Dionysianis Monachis scintillam affulsisse, hancque traditionem eo tempore juxta cum ignarissimis ignorasse.

CAP.

CAP LV

Ejusdem disquisitionis continuatio, qua demonstratur traditionem Ecclesiæ Parisiensis de duobus Dionysiis huc usque Parisiis & in Gallia pleraque celebratam fuisse. Visbii narratio quæ fabulæ præcipuum est columen, ex antiquo codice eruitur, & in genere examinatur. Dionysii Areopagitæ & Parisiensis novitas Hilduino teste probatur. Hilduini cum Gregorio Turonensi comparatio instituitur.

I. INquisitionem istam si prorogemus ulterius, & ad secula posteriora descendamus, etiam ea quæ longissimè ab Hilduino distant, experientia discemus traditionem Ecclesiæ Parisiensis de Dionysio Parente suo, & primo Episcopo, ab Areopagita & Atheniensi diverso, huc usque in ea, & tota Provincia Senonensi, imò in tota Gallia celebratam fuisse, & quotidie de Ecclesiarum pulpitis solemniter annuntiatam. Quidquid Monachi Dionysiani contrà egerint ut commodis suis inservirent, Ecclesia Parisiensis optimi sui Parentis nunquam fuit immemor, nec alium passa est, licet claritudine præstaret, nativo subducto sibi supponi. Hoc ex iis quæ nunc edisserentur, evidentissimè constabit.

II. Anno Christi 754. quo Stephanus Papa III. à Longobardis afflictus in Galliam, Parisiosque venit, & in Monasterio Dionysiano sedem aliquandiu fixit, nulla prorsus erat Dionysii Areopagitæ, & Episcopi Parisiensis, ipsis Parisiis, & in toto agro Parisiensi, memoria, nullus rumor. Hujus rei evidentissimum est argumentum, revelatio Stephano Pontifici facta sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, atque Dionysii, quorum orationibus morbo gravissimo quo tum laborabat, liberatus est. Non inquiro nunc in istius revelationis veritatem: Quidquid sit, antiqua est, & paulò post tempus adnotatum composita, aut supposita. Veram assumo. Adjuncta est Areopagiticis Hilduini, eaque usus est ut eleganti & memorabili monumento. Multa sunt in ea parum credibilia: Nihil tamen in ea de Dionysio Areopagita, ac Episcopo Parisiensi. Author istius relationis qui procul dubio Monachus erat Dionysianus, Areopagitam nunquam omisisset, si leviculus rumusculus de Dionysio Areopagita Episcopo Pariensi in agro, Monasterioque Dionysiano tum disseminatus fuisset. Epistolam præterea Stephani Papæ relatio illa continet de sanitate sua miraculo per S. Dionysium in cujus Ecclesia recumbebat, recuperata. Nihil tamen de Areopagita habet. Quàm avidè & importunè Dionysium suum Areopagitam ingeminassent Monachi, si tum fabulæ istius rumor ad eos usque pervenisset!

III. Idem evincit præcipuum & Achillæum Hilduini Abbatis Dionysiani argumentum à Visbii conscriptione petitum, quam ait Hilduinus diu latitasse, & tandem divino nutu Parisiis inventam. Licet enim maximam par-
A tem eorum contineat quæ narrat Hilduinus, nusquam tamen Dionysium vocat Areopagitam. Hæc Visbii narratio quæ præcipuum est historiæ seu fabulæ Areopagiticæ columen, non attexitur Hilduini Areopagiticis. Eam in antiquo quodam Sacramentario deprehendimus, cujus scriptio, aut ætati Hilduini æqualis est, aut major. Antiquus ille codex cui multa diversi generis sunt inserta, pertinet ad clarissimum virum, & de literis bene meritum N. Vion Erovallis Dominum, & in sacro Regiorum computorum Auditorio Rationalem, qui humanitus admodum nobis eum utendum concessit. Hanc Visbii narrationem præcedit in eo codice relatio revelationis factæ Stephano
B no Papæ, prorsus eadem quæ in Areopagiticis Hilduini apud Surium, si unam aut alteram voculam excipias in quibus alteruter Scriptorum cespitavit. Titulus revelationis tantillum variat, ideo illum ex antiquo nostro codice referemus.

Incipit revelatio quæ ostensa est S. Stephano Papæ, & memoria de consecratione altaris Sanctorum Petri & Pauli, quod est situm ante Sepulchrum sanctissimi Dionysii, Sociorumque; ejusque revelatio acta est V. Kal. Augusti.

C *Stephanus servus servorum Dei. Sicut nemo debet se jactare, &c.* prorsus ut apud Surium. Finita Stephani Epistola, & quæ eam apud Surium consequuntur, statim Visbii narratio de Martyrio Dionysii & Sociorum ejus, inauditisque miraculis & portentis in ejus morte divinitus patratis adtexitur, eodem quibus cætera charactere & atramento descripta. Nondum tamen Barbarus ille, & inconditus fabulator Dionysium suum sciebat esse Areopagitam. Hoc de suo velut supremum actum fabulæ addidit Hilduinus. Narrationem personati Visbii hic integram expressimus, ut de
D illius ingenio, & eruditione judices cui tam horrenda historiæ & latinitatis portenta imposuerunt. Quid fabulæ, quid barbariei, quid portentosi figmenti non erat ille amplexurus & laudaturus? Istius farinæ Scriptoribus

Nihil intra est oleam, nihil extra in nuce duri.

Sic in codice, quinque prioribus dictionibus majori charactere scriptis.

IV. Quapropter ego Visbius Lisbii filius *Christum Jesum quem nobis prædicavit Dionysius Jonicus qui appellatur Macarius, Deum esse de Spiritu sancto ex digna Maria, quæ nunquam*
E *fuit aliter nisi virgo, conceptum; & hominem sine ulla macula natum, & passum ac mortuum pro hominum salvamento; qui resurrexit, & in cælo ad dexteram sui Patris, qui est Deus similiter vivus, sedens in omni loco est, usque dum veniet ad judicium, quando incipiet illud regnum quod non habet finem. Dono illi & tibi bonus Minister Masso Presbytero schopos omne postliminium meum, cum illo quod est in Urbanio hujus. Illi restituo quod Dionysius Macarius à Patre meo comparavit ad domum baptismalem faciendam, quia dicebat Deum Jesum in locato natum, & de ejus pretio Captivorum sepulturam comparatam; & romansit mihi de matre mea Larcia, quæ prodidit Patrem meum a Macario Dionysio Christianum*

unum Fescennino Sisinnio. Sed post nimias torturas, catastatas, & catenas, & militum terniones, & bestias mansuetas, & clibana extincta videret in carcere Glaucini Macarium Dionysium Dominicas celebrantem, lumen quod tale non vidit homo super omnes qui per illum crediderunt, cum in frangendo pane Jesum Dominum multitudinem Albatorum illi dedisse, & audisse dicentem, Accipe hoc care munus quod mox complebo tibi unà cum Patre meo: Quoniam mecum est maxima merces tua, & omnibus qui audierint te salus in Regno meo. Nunc facies fortiter, & memoria tua erit in laude. Dilectio autem & benignitas quam habes semper pro quibuscunque petierit, impetrabit. Et sic cum cæsa cervice vidisset caput suum illum cum grandi luce portare, clamavit se esse Christianam, & occisa est. Ego namque Romam ductus Domitiano ejus Pilato per tres Cæsares militavi. Nunc quia mihi promittis justa desero, & Jesu Deo milito cum Dionysio Macario, & justificatis Rustico & Eleutherio & Patre & matre, & omnibus qui diligentes Jesum mortui sunt. Illud Regnum ab eo ubi mori non debeo, sed gloriam semper habere, & Reges quibus militavi in panis videre cum illis qui non credunt. Et sic totum credo, & trado omnia mea ad victum illis qui sic esse credunt, & me alienum facio de hoc mundo, & trado me Iesu Deo, & nomen meum ad fontem baptismalem dono. Ego Visbius Iesum Christum cum Patre, & Spiritu sancto unum Deum credo & mundum & Diaboli voluntates abjicio. Amen.

V. En fons limpidissimus è quo rivulos historiæ suæ derivat Hilduinus. En thesaurus ille retroactis seculis absconditus, qui tandem Hilduino diligentissimè conquirenti divino nutu revelatus est. Nam ut ille ait ad Ludovicum Augustum scribens, hæc præcipuè testatur *Visbius conscriptio, quæ in tomo satis superque abdito Parisiis divino nutu inventa, inter alia memoranda, &c.* En præclarum priscæ latinitatis monumentum, admirandis eloquentiæ floribus & pigmentis variatum, sententiarumque emblematis vermiculatum, dignissimum cui exornando antithetis & Paronomasiis luderet Hilduinus, & Danielis Prophetæ verba applicaret, *Neminem*, inquit, *sani capitis hæc minus acceptare putamus, quia anteriori tempore repetita non fuerant, cum liquidò noscat, quod is qui creavit omnia simul, noluit revelari cuncta, vel cunctis semel, &c. cum Daniel dicat, Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia.* Multis autem de causis ea quæ refert, credenda esse asseverat, sed præsertim quod *de Antiquariorum antiqua scriptura sint, velut ex prato non Parisiaco, sed Paradisiaco.* Alter Antiquarius suus est Eusebius Cæsariensis, sed in ejus Historia, vel Chronicis nihil insomniorum Hilduini occurrit: imò contraria sententia ex ejus scriptis planè colligitur, ut videre est supra initio capitis secundi. Tertius est Aristarchus Chronographus in Epistola ad Onesimum Primicerium, sed author est incognitus. Qui Visbii relationem legitimum primi seculi fœtum judicavit, nihil est sermone tam inconditum, tam infans, tam horridum, hiulcum, & mendosum quod illi facilè non imponat. Non est nobis propositum singula Hilduini σφάλματα indicare, citius quis Augiæ cloacas repurgabit quam breve Hilduini opusculum emaculabit.

VI. His testimoniis accedat continua & publica Ecclesiæ Parisiensis, & non modo vicinarum, sed etiam totius Galliæ Ecclesiarum traditio, in hunc usque diem religiosè conservata, quæ hactenus semper distinxit inter Dionysium Areopagitam Atheniensem Episcopum, & Dionysium Parisiensem, sociosque ejus Eleutherium & Rusticum, quorum festum assignat in Martyrologiis suis VII. Idus Octobris; illius vero V. Nonas ejusdem mensis. Hoc de Martyrologiis testatur Jacobus Sirmundus Societatis Jesu Theologus in Ecclesia Dei meritò celeberrimus in dissertatione quam de duobus Dionysiis scripsit, *Si testes*, inquit c. 3. *quærantur qui duos Dionysios disertis verbis pronuntient, Testes damus Ecclesias omnes Gallicanas, & quotquot in his olim Pontificales cathedras tenuerunt. Qui ore uno si loquantur omnes, de Dionysiis quid senserint, Ecclesiarum suarum Martyrologiis se testatos respondebunt. In his enim Parisiensem ab Areopagita distingui, & alterum V. Nonas Octobris, alterum VII. Idus celebrari. Vidimus ipsi passim non pauca, viderunt que pro nobis aliis pluribus in locis. Nullum usquam observatum est, in quo discrimen idem non eluceat.*

VII. Joannes de Launoy Theologus Parisiensis vir eruditissimus & ejusmodi fabellarum animadversor acerrimus, & diligentissimus, hanc causam magna cum sedulitate persecutus est in discussione dissertationis de duobus Dionysiis. Innumera enim Martyrologia variis admodum locis & antiquissima, & recentiora inspexit, verbaque exscripsit, quæ omnia duos Dionysios distinguunt, unum Parisiensem Episcopum Parisiis, alterum Areopagitam Atheniensem Episcopum in Græcia eodem mense, sed diversis diebus martyrio coronatos. Indicem tantum Martyrologiorum texemus, qui plura cupit laudatum opus legat. Bedæ martyrologium antiquissimum; antiquissimum Romanum à Rosveido editum; Usuardi, Adonis quoque Viennensis, Hilduino coævi qui testatur se antiquissimum Romanum Martyrologium præ manibus habuisse, Notkeri cognomento Balbuli; Martyrologium Arvernensis Ecclesiæ, Remensia duo, Antisiodorensia tria, Trecense unum: Parisiensia permulta, & ejusdem temporis, & præcedentibus longè posterioris. In Ecclesia Metropolitana Parisiensi duo anno 1448. exarata, quæ diutinè post illud tempus publice lecta sunt. In Ecclesiis prætereа ejusdem urbis, sancti Germani Antisiodorensis, sancti Sepulchri, sancti Germani de Pratis; Monialium sancti Antonii in suburbio ejusdem nominis, sancti Martini de Campis, sancti Victoris in suburbio. In ipso sancti Dionysii monasterio ante trecentos & paucos annos unum reperiebatur quod Guido illius Monasterii Abbas recensuit, & sanctilogio suo inseruit, quod nunc in Bibliotheca sancti Victoris conservatur. Præterea Ecclesiæ Rothomagensis, Monasterii sancti Martini Pontisarensis, sancti Taurini Ebroicensis,

beatæ Mariæ de Lyra in diœcesi Ebroicensi, Ecclesiæ Senonensis, Augustodunensis, Aniciensis, Andegavensis, Suessionensis, & sancti Martini Turonensis: Ecclesiæ Ambianensis, sancti Joannis Ambianensis ordinis Præmonstratensis; Monasterii Pontiniacensis in diœcesi Antisiodorensi, beatæ Mariæ de Valle in diœcesi Parisiensi; beatæ Mariæ de Marsiliaco in diœcesi Augustodunensi; Tria hæc ordinis Cisterciensis. Universus ordo Prædicatorum in Martyrologio quod includit Breviarium eorumdem an. 1254. descriptum Lutetiæ in Conventu sancti Jacobi conservatum. Bellinus in Martyrologio quod Patavii edidit ad usum Ecclesiæ Romanæ. Calendarium antiqui Breviarii ad usum cujusdam Ecclesiæ è secunda Belgica quod in eodem conventu servatur. Calendarium Antiphonalis cujusdam Ambianensis Parisiis in Collegio Choletæorum. Calendarium Ordinarii Narbonensis Ecclesiæ Tolosæ an. 1545. typis impressum. Calendarium Ecclesiæ Venetensis in Britannia typis mandatum an. 1595.

VIII. His Martyrologiis & Calendariis accedunt Sanctorum vitæ ante & post annum octingentesimum scriptæ, quorum authores disertissimè asserunt Dionysium in Gallias Decio imperante venisse; vel idem disertè testantur de multis Sanctis quos eodem loco vocant Dionysii socios, simulque Roma profectos in Galliam advenisse, variasque urbes prædicationis causa peragrasse, tandemque sub variis Decii Imperatoris successoribus martyrium passos. Hujusmodi sunt vita sancti Luciani Bellovacensis Episcopi: vita Sanctorum Fusciani & Victorici: vita sancti Juliani Cœnomanensis Episcopi à Lethaldo Monacho descripta, qui hoc etiam probat sancti Gregorii Turonensis authoritate. Breviarium manuscriptum Parisiense 17. Septembris in Lectionibus de vita sancti Audomari. Folcardus Monachus sancti Bertini in vita sancti Audomari. Fulbertus Carnutensis Episcopus in hymno de sancto Piato. Hinc etiam huc usque in Calendariis manualibus Ecclesiæ Carnutensis Dionysii duo distinguuntur, alter v. Non. Octobris ponitur; Parisiensis autem cum sociis Eleutherio & Rustico VII. Id. Octobris, ut Calendarium 1604 editum, & alterum an. 1490. Dionysianorum Monachorum Innovatio antiquam Ecclesiæ Parisiensis traditionem abolere non potuit, licet imperitum vulgus natura mendaciorum & portentorum amans innovationem cœco impetu amplexum fuerit.

IX. Hujusce traditionis nullum testem certiorem habere possumus quàm Hilduinum fabulæ Areopagiticæ incentorem. Postquam enim omnia conquisivit, & scrutatus est quæ eam confirmare possent, tandem fatetur eam esse Latinis hominibus omnino incognitam: postmodum tamen singulari Dei beneficio se in Visbii scriptum Parisiis secretò latitans incidisse, quo de Dionysiani Martyrii historia hactenus ignorata plenè edoctus est. Hæc in Prologo Historiæ suæ Areopagiticæ, quorum jam partem retulimus. Fatetur præterea sibi contradicere Gregorium Turonensem Episcopum & Bedam, *Quid quisque dixerit*, inquit, *veluti de æstimatione Gregorii Turonensis Episcopi, & subreptione Bedæ sancti Presbyteri, atque aliorum quorumcunque authoritate jactatur.* Quasi verò nulla sit tantorum virorum authoritas, cum præsertim habeant sibi consentientem universam sui temporis traditionem. Deinde quæ refert Gregorius non à se, sed ab authentica Martyrum historia depromit. Est præterea Gregorius Hilduino annis prope ducentis & quinquaginta antiquior, & eo consequenter in hac causa longè credibilior.

X. At occurrit Hilduinus in Præfatione, *Parcendum est*, inquit, *simplicitati viri religiosi Gregorii Turonensis Episcopi, qui multa aliter quam se veritas habeat, æstimans, non calliditatis astu, sed benignitatis ac simplicitatis voto, litteris commendavit.* Ponamus Gregorium, ut vult Hilduinus, simplicem, minimè diligentem, & cautum. Fingamus eum ab aliquo deceptum falsa de Dionysio scripsisse. Constat ex Gregorii & aliorum historia eum Parisios sæpe venisse negotiorum Ecclesiasticorum tractandorum causa, & ibi aliquando id postulantibus negotiis diu commoratum esse. Suberat enim Turonensis Provincia Francorum Regi qui Parisiis sedem fixerat. Si qua igitur traditionis umbella, si quis rumusculus fabellæ de Dionysio Areopagita Parisiensi Episcopo, & eorum miraculorum quæ fabulæ attexuit personatus Visbius, Parisiis tum divulgatus fuisset, Gregorium certè non latuisset. Nam ut apparet ex libris quos Gregorius de gloria Martyrum, & de miraculis S. Martini composuit, in ejusmodi historiis quæ pietatis prætextum habent, erat admodum credulus, & in iis quocunque modo colligendis sedulus, & diligens. Quapropter cum istius traditionis de Dionysio Areopagita Episcopo Parisiensi, & miraculorum quæ ei adnectuntur, non modo nullam mentionem faciat, de Ecclesiæ Pariensis origine disserens; verumetiam eam amplectatur quæ magna sui parte cum illa consistere non possit, certissimum est Parisiis ipsis, & in agro Parisiensi altissimum tum temporis de ista traditione fuisse silentium.

XI. Fortunatum Poëtam insuper ait Hilduinus canere, Dionysium à Clemente in Gallias destinatum, sed de natione ejus & ordinatione nihil referre, *quia lingua Græca penitus expers fuit.* Quod consequentiæ monstrum est istud? Spurius est præterea ille Fortunati hymnus è quo colligit Hilduinus Dionysium à Clemente in Gallias missum. De Dionysio enim Parisiensi primo Episcopo & Ecclesia Parisiensi multa & magnifica canit Fortunatus, lib. 1. opuscul. cap. 11. & lib. 8. c. 4. Sed de Dionysio à Clemente misso ne γρῦ quidem. Fingamus tamen Dionysium à Clemente in Galliam & Parisios missum, cum Hilduinus ipse testetur nullam in poëmatis suis de Areopagita mentionem facere, num evidens est, & certissimum argumentum nullam tum in agro Parisiensi de Dionysio Areopagita Episcopo, & omnibus quæ huic historiæ superaddita sunt, famam vel rumorem sparsum fuisse? Quàm læta dicendi & amplificandi se-

seges Poetæ, si hujus rei fama tum per ora virûm volitasset? Quis enim nescit Poetas carminis materiam hominum opinione, non veritate metiri? Quid non de dignitate Areopagitica, de Episcopatûs antiquitate, de prodigioso miraculo hominis mortui caput suum in ulnis deportantis, de Angelorum agminibus funus deducentibus, & cohonestantibus Fortunatus cecinisset?

XII. Non possum hîc non mirari Hilduini frontem qui simplicitatis & stoliditatis Gregorium Turonensem arguit, virum tota Europa celebrem: qui cum viveret Gallicorum Episcoporum lumen non modo pietate, sed etiam doctrina habitus est; quique eo nomine in Episcoporum Conciliis & conventibus primas semper tulit: Quem Fortunatus ab Hilduino maximi factus, & dictus Scholasticissimus, hoc est, doctissimus, maximis laudibus in cœlum usque evehit; cujus matrem ob illum unum partum felicitate æquat Maccabeæ, septem filiorum & omnium Martyrum genitrici. Hilduinus, inquam, litterarum planè rudis, ingenio incultissimus, sermone infantissimus, historiæ prophanæ & Ecclesiasticæ imperitissimus; cujus opus Areopagiticum perpetua est barbarismorum, solœcismorum, infantiæ, imperitiæ, & ἀνισοφυΐας textura. Crepat equidem unum aut alterum Historicum Græcum, quasi de rebus nostris contra continuam Majorum traditionem & eorum illustria monumenta, legitimos testes. Verùm si testimonium eorum perpendas, nihil dicto absurdius; si testes, aut supposititi sunt, aut ipsis imponitur. Vix dicas in eo Hilduini opere quid prævaleat, an sermonis incondita, & ridicula barbaries, an historiarum omnis generis cæca & bruta ignorantia. Si verò authorem compares, non dicam cum antiquis, sed cum æqualibus, Carolo magno, Æginartho, Nitardo, Hincmaro, aliisque ejusdem seculi scriptoribus meritò judicabis eum scriptorum sui seculi barbari retrimentum.

CAP. V.

Nonnulla Dionysii effata inter se, & cum Antiquorum dictis comparantur, probaturque cum eo Areopagita consistere non posse. Timotheum vocat juvenem, & se cum scriberet nondum senem. Evangelium tamen Ioannis citat, & Apocalypsim quoque de ea nihil dubitans. Millenariorum sententiam improbat, qua ante annum Christi 120. divulgari non potuit. Virginum, Viduarum Deo sacrarum, & Diaconissarum authoribus antiquis frequens mentio, nulla Dionysio. Monachi Dionysio familiares post annos 250. tantùm noti.

I. Quartum & postremum caput eorum quæ examinanda suscepimus, nunc aggrediemur; examen scilicet nonnullorum dictorum Dionysii istius Areopagitæ vulgo nuncupati, eorumque tam cum aliis ejusdem authoris dictis, quàm cum nonnullis certissimis historiis comparationem, ut Lector judicet an ita & secum & cum Dionysio Apostolico & Areopagita bene consentiant. Refert Dionysius c. 4. de divinis nominibus testimonium ex Epistola S. Ignatii ad Romanos cum ad martyrium duceretur, scribentis. At librum de divinis nominibus dedicat Dionysius S. Timotheo Ephesiorum Episcopo. Vivebat igitur Timotheus post Ignatii Epistolam ad Romanos missam. Verùm ex eodem Ignatio scribente ad Philadelphios constat Timotheum cum ad Romanos scriberet, defunctum fuisse. Constat præterea ex Epistola ejusdem Ignatii ad Ephesios Onesimum Timotheo longo tempore post Timothei mortem.

II. Respondet S. Maximus hoc testimonium à Dionysio non esse allegatum, sed aliquem hoc ad marginem adnotasse, atque à margine in textum irrepsisse. Sed repugnant omnia exemplaria ab invento & publicato illo authore ad hoc usque tempus. Deinde Ignatii testimonium illud Dionysii scopo, eo loci appositissimum est, & ita textus circumstantiis antecedentibus & consequentibus innexum & catenatum, ut oporteat necessariò multas lineas antecedentes abradere, si velis hoc testimonium loco movere. Nonnulla præterea quæ sequuntur, ad illud testimonium relationem habent. Ex quibus manifestissimum est authorem ipsum illud textui inseruisse & innexuisse.

III. Aliter respondent Cardinalis Baronius & alii, Timotheum illum non esse Ephesiorum Episcopum, sed aliquem alium Presbyterum ejusdem nominis. Sed hoc contra omnium antiquorum sensum qui crediderunt hunc Dionysium esse Areopagitam: contra omnia exemplaria quæ Ephesiorum Episcopum perbibent: contra ipsum Dionysium qui Timotheum illum ad quem scribit Episcopum vocat in fine libri de Hierarchia Ecclesiastica, δεῖ δὲ τὴν ἱεραρχικὴν σύνεσιν μὴ χαλεπαίνειν ἐπὶ τοῖς πεπλανημένοις, *Pontificiam autem sapientiam tuam iis qui in errore versantur, succensere non oportet.* ἱεράρχης enim huic authori semper Episcopum significat, eoque nomine & ab eo derivatis frequentissimè utitur. Iidem quoque conjiciunt, Dionysium cum primum librum scripsit hoc Ignatii testimonium textui suo non inseruisse, sed multis post annis opus suum relegentem & recensentem. Sed mera est conjectura, nullo fundamento nisi anticipatæ opinionis subnixa, quæ solvendi quemcunque nodum campum aperit patentissimum.

IV. Hoc concesso quod certum videtur, aliæ & graves suboriuntur difficultates. Vocat enim sæpius author ille Timotheum filium suum. Quod certè absurdum est, & ab usu Ecclesiastico, & à recta ratione maximè alienum. Quis enim legit, Episcopum alteri Episcopo publicè scribentem, filium vocasse? Potest equidem Episcopus juvenis, alterius aliquando discipulus, se illius filium humilitatis & gratitudinis causâ dicere. Ideo potuisset Timotheus se Dionysii filium inscribere. At Dionysius Timotheum filium appellare nunquam debuit. Deinde certum est

Actorum 16. Timotheum ante S. Dionysium multis annis Christiana religione imbutum fuisse. Quo jure, qua traditione fretus seniorem se religione & paternitate Christiana, filium perpetuò vocat? Præterea cum hæc scribebat Dionysius, ut probatum supra, erat centenario major; Timotheusque tum erat illi aut ætate æqualis, aut annum superabat nonagesimum. Senem igitur decrepitum, & Episcopum, religionis ætate se majorem non aliter quàm filiolum vocabat!

V. Denique S. Timotheus antiquus erat Christianus, ab ipso Paulo Apostolo diutissimè institutus, ab eo ad Episcopatum ordinatus. Quo sensu dixit Dionysius cap. 3. de divinis nominibus Timotheum intelligere non potuisse librum quem Jerotheus scripserat de elementis Theologicis, & ideo librum ad se remisisse ut illum explanaret. An adeo stupidus erat Timotheus, ut Jerothei elementa Theologica capere non posset? Quis adeo emotæ mentis, ut hoc de primario Pauli Apostoli discipulo credat? Huc pertinent frequentes admonitiones Timotheo factæ, ne mysteria evulget, & cum impuris hominibus communicet. Pertinent etiam multa alia ejusdem generis sæpe iisdem libris repetita, in quibus decorum & conveniens personis quas imponit, parum observat.

VI. Silentio prætereundum non videtur, Dionysium eo loco Timotheum vocare juvenem, se quoque profiteri senem nondum fuisse, multò minus ætatis decrepitæ; Jerotheum autem pro senibus scripsisse elementa Theologica quæ Dionysius ait se pro virili & captu suo iis explicare qui sibi similes sunt, hoc est, nondum senes, & scientia perfecti. Iste loquendi modus homini septuagenario, nedum Centenario convenire non potest. Hæc sunt Dionysii verba, *Sed quandoquidem reverà ille* (Jerotheus) *divina pro captu perfectorum senum Sacerdotum explanans, brevia nobis decreta exposuerit in uno multa complectentia, ipse nobis, atque iis omnibus qui, ut nos, præceptores sunt tyronum & recens initiatorum præceperit, ut quantum possumus explicaremus, & distingueremus nobis consentanea oratione summarios ac singulares maxime spiritualis illius viri difficultatum nodos; itaque nos sæpe etiam ad hoc studium hortatus es, ac librum ipsum, ut nimis sublimem remisisti. Hac quidem ex parte nos etiam illum, ut perfectorum, senilumque animorum Magistrum, iis qui plerosque superant, secernimus, quasi altera scripta divina, & iis qui à Deo uncti sunt, consentanea: Iis autem qui nobis similes sunt, nos pro captu nostro divina trademus.* Et paulò post, inferiorum Magistrorum ordini sese adscribit, eamque perspicuè explicandi facultatem quæ in Senioribus Sacerdotibus esse solet, sibi non adesse fatetur.

VII. Negotium præterea facessere potest, quod omnia S. Joannis Euangelistæ opera Dionysius passim citat, laudat, interpretatur, velut suo tempore non secus ac cætera Euangelia per orbem vulgata. At apud omnes constat S. Joannem Euangelium suum scripsisse postquam Ephesum ab exilio rediisset. Ita S. Athanasius in Synopsi, Hippolytus Martyr referente Cedreno in Nerva Imperatore, Epiphanius hæresi 51. & alii, nemóque diffitetur. In exilium autem missus est à Domitiano Imperatore, & revocatus, ut & alii omnes, cum Nerva, occiso Domitiano, imperare cœpit. Domitianus autem Tyrannus, & Christianorum acerrimus persecutor anno Christi 98. XIV. Kal. Octobris occisus est, ut supputat Cardinalis Baronius. Itaque citius non potuit Ephesum rediisse S. Joannes quàm anno 99. verno tempore. Statim autem postquam rediit, animum ad scribendum Euangelium non appulit, sed ad id precibus suis eum coëgerunt Christi fideles, ut antiqui authores testantur, & S. præsertim Hieronymus in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, Irenæus lib. 3. cap. 11. Epiphanius hæresi 51. Sanè scriptum esse non potuit & publicatum citius, quàm anno 101. Eadem ratio Apocalypsis, de qua difficile dictu est, an præcedat Euangelii scriptionem an subsequatur. Quidquid sit, certum est ex antiqua & perpetua in hunc usque diem traditione, Euangelium secundum Joannem, & Apocalypsim post Domitiani Imperatoris mortem & Joannis ab exilio Ephesum reditum scripta esse & publicata.

VIII. Hinc tria necessariò consequuntur. Primum, authorem istorum librorum annum egisse saltem nonagesimum tertium, cum primum animum ad scribendum appulit. Nam si velimus paulò liberalius agere, atque ut res postulat, saltem centesimum aut quid amplius tunc egisset. Ita enim in omnibus operibus suis testimonia ex Euangelio & Apocalypsi Joannis promit, ut indicet jamdudum vulgata fuisse & fidelibus communia, nusquam autem innuat recens scripta esse, & eo ipso anno quo ab ipso citabantur, quemadmodum assumpsimus. Nam cum agebat Christus Dominus noster annum trigesimum tertium vel quartum, testatur Dionysius se egisse vigesimum quintum. Secundum, ista non convenire cum iis quæ mox ex cap. 3. de divinis nominibus retulimus, ubi testatur, se nondum senilem ætatem attigisse. Tertium, inde confirmari testimonium sancti Ignatii ab eo revera citari potuisse. Cum enim scribere cœperit saltem an. 101. aut ut ex ipsius scriptis probabilius, anno 106. aut 107. vel quid amplius, cur negotium facesset, quod scripta anno 109. vel 110. edita allegaverit? Dionysius multa scripsit, & liber de divinis nominibus in quo Ignatius citatur, inter posteriora ejus opera recensetur. Procul dubio non uno anno scripsit omnia opera sua, sed pluribus. Hinc etiam demonstratur quod supra probatum est, Dionysium illum, si Parisiensis est, citius in Galliam mitti non potuisse quàm anno Christi 111. juxta Baronii numeros, ac proinde ab Anacleto missum fuisse ultimo Pontificatûs anno, vel potius ab Evaristo, annum ætatis agentem centesimum quartum aut quintum.

IX. His accedit quod Apocalypsim perpetuò citat & confidenter, ut librum divinum & canonicum, non secus ac Joannis Euangelium, cæterosque libros de quibus nunquam dubitatum est. At sanctus Hieronymus Epist. 129. ad

ad Dardanum, testatur Græcos Joannis Apocalypsim inter scripturas canonicas non admittere: Ideo nec canones Apostolici, nec Concilium Laodicenum, nec Gregorius Nazianzenus, nec Amphilochius in carmine ad Seleucum, canonicorum librorum catalogum texentes, illis Apocalypsim adscribunt: imò Amphilochius non tantum omittit, verum etiam ab eo disertè abjudicat.

Ast Apocalypsim Joannis aliqui
Iis inserunt: rursus, sed longè plurimi
Adulterinam dicunt.

Hinc est quod S. Epiphanius dicit se aliquomodo Hæreticos Alogos excusaturum si Apocalypsim tantùm Canonicorum numero movissent, non autem cætera Joannis opera; *Siquidem suscepissent Evangelium* Joannis, *Apocalypsim vero rejecissent, diximus utique; Nunquid juxta exactam rationem hoc faciunt, Apocryphum non admittentes propter ea quæ in Apocalypsi profunde & obscure dicta sunt, &c.* Testatur Dionysius Alexandrinus Episcopus apud Eusebium lib. 7. cap. 20. Nonnullos Catholicos Apocalypsim non modo librum dubium existimasse, sed prorsus ut ab Hæreticis compositum, repudiasse, singulaque ejus capita refutasse. Præcipuam autem in librum insurgendi occasionem dabat illis Millenariorum sententia cui liber favere videtur. *Verum*, inquit Dionysius, *ego librum ipsum nullo modo audeo abrogare, præsertim cum adeo multi fratres eum tam magni æstiment, &c.* Licet autem librum probet, multis tamen & verosimilibus rationibus fretus indicat illius authorem esse non posse Joannem Euangelistam. * Hanc antiquam de libri Apocalypsis authoritate in utramque partem inter Catholicos disceptationem suo tempore adhuc viguisse testatur Eusebius in fine cap. 18. vel 24 lib. 3.

X. Eadem ratio Epistolæ secundæ Joannis, & Epistolæ Judæ, atque Epistolæ ad Hebræos, licet iis tantis animis contradictum non fuerit, ut Apocalypsi. Clementis autem Epistolam ad Corinthios quæ tanti ab Ecclesiis æstimabatur, ut refert Eusebius historiæ lib. 3. cap. 12. quam citant ut canonicam antiqui Patres: Irenæus lib. 3. cap. 3. Clemens Alexandrinus Stromaton lib. 4. & alibi. Justinus q. 74. Hieronymus in Esaiam cap. 52. Quam etiam Dionysius Corinthiorum Episcopus, qui Sotere Pontifice vivente illam Ecclesiam administrabat, ut ipse refert apud Eusebium histor. lib. 4. cap. 22. hoc est, annis 55. aut sex post tempus cui Dionysii martyrium assignari solet, testatur ab antiquo in Ecclesia legi solere, nusquam tamen Dionysius ille Areopagita dictus eam commemorat, licet vitam ageret in regionibus Corintho finitimis. Eadem ratio Epistolæ S. Barnabæ quæ ab antiquis sæpe citatur, Clemente Alexandrino Stromaton lib. 2. & 5. Origene περὶ ἀρχῶν lib. S. Hieronymo de scriptoribus Ecclesiasticis, & aliis: Eadem quoque libri Pastoris qui tanta cum laude à plerisque antiquissimis Patribus, etiam ad probanda fidei dogmata allegatur. Utitur tamen istis libris Dionysius vel eos prorsus præterit, non secus ac si seculo quinto scripsisset, quo ratus erat & status librorum canonicorum numerus: Aliquid ex iis probaturus nihil unquam præfatur, aut ullo verbo innuit nonnullos de iis dubitare: Absolutè eos proponit ut scripturam canonicam & fidei regulam, veluti si apud omnes hoc ratum esset, quanquam eo tempore Catholicorum Orientis apud quos vivebat, magna pars hoc diffiteretur. Traditionem seculo quinto quo scripsit acceptam & statam credidit omnibus retroactis seculis viguisse.

XI. Scripsisse insuper authorem istum plurimis annis post Joannis Euangelium & Apocalypsim, hoc est, post annum Christi centesimum, ex iis quæ ipse scribit initio c. 7. de Ecclesiastica Hierarchia evidenter probari videtur. Eo loco enim Millenariorum hæresim acriter improbat, & refutat, varias de animarum statu post mortem sententias enarrans: *Alii nescio quomodo in cogitationes & sententias quæ terram & corpus redolent, delapsi, similem huic vitæ sanctissimum, beatissimumque statum qui sanctis promissus est, esse consuerunt; ciboisque vitæ immutabili accommodatos iis qui pares Angelis futuri sunt, nefarie projecerunt. Verum Deus prohibeat, ne quis sanctus vir in ejusmodi errores incidat, &c.* Sanctus Maximus in hæc Dionisii verba, *Hæc ait, obscure significans, opinor, Papiam qui Hierapolis Asiæ tum fuit Episcopus, & divini Joannis temporibus floruit. Hic enim Papias lib. 4 Dominicarum suarum explanationum scripsit fore in resurrectione voluptates quæ percipiuntur ex cibis, in quod quidem decretum postea credidit Apolinarius, quod appellant nonnulli annum millesimum.* Eodem modo, & iisdem prope verbis Pachymeres ista commentatur, nec aliter poterant, ita mihi videtur res clara & evidens. Testatur autem Papias se Apostolorum discipulum non fuisse, nec ullum Apostolorum unquam vidisse, sed diligenter se ex Apostolorum discipulis veritatem inquisivisse, & quæ didicerat, memoriæ mandasse. *Si quis*, inquit, *Presbyter mihi forte occurrebat, qui cum Apostolis versatus fuisset, dicta Apostolorum ab eo diligenter sciscitabar; Nempe quid Andreas dixisset, quidve Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Ioannes, quid Matthæus, aut quid alius discipulus.* Hæc apud Eusebium lib. 3. histor. cap. ultimo ex S. Irenæo.

XII. Hinc necessario consequens est, Papiam ista scripsisse post Joannis Euangelistæ mortem multis annis. Nam cum esset Papias Hierapolitanus Episcopus, & ideo S. Joannis vicinus, procul dubio eum visitasset, ut familiari ipsius colloquio usus, traditiones Apostolicas ad quas tantopere anhelabat, disceret, si tum S. Joannes superstes fuisset. Quid enim non fecisset ut Magistrorum colloquio frueretur, qui discipulos tam ardenter sectabatur, ut ex iis quæ Magistri docuissent, sciscitaretur? At mortuus est S. Joannes anno Trajani 2. Christi 101. Post igitur illud tempus in animum induxit suum Papias libros suos scribere, & ideo diligenter discipulos Apostolorum visitavit, ut ab iis quid Dominus, quid Apostoli retulissent, disceret, & in unum colligeret: Deinde ea omnia apud se conservata digessit, & in lucem edidit. Sic ipse Papias præfatur initio librorum suorum refe-

rente S. Irenæo, *Non gravabor tuâ causâ, illa quæ olim a Presbyteris commode diſcebam, & accuratè mandabam memoriæ cum explicationibus eorundem contexere, quo veritatem ab illis traditam pro viribus corroborare queam.* Longo igitur temporis interſtitio poſt annum 101. & Joannis mortem libros ſuos ex iis quæ olim à diſcipulis Apoſtolorum didicerat, compoſuit. Hoc opus conjicit Baronius in annum Chriſti 118. Trajani penultimum, Euariſti ſeptimum. Verùm iſta ſententia non ſtatim ac publicata eſt à Papia, variorum Doctorum animos ſeduxit, ut hoc factum fuiſſe commemorat Dionyſius cum librum de Eccleſiaſtica Hierarchia ſcriberet. Itaque non poterat ea citius ſcribere quàm elapſo anno Chriſti 120. ætatis verò ſuæ centeſimo duodecimo: quanquam parum probabile mihi videatur Papiæ ſententiam de Millenaria fabula ex prava duplicis reſurrectionis de qua loquitur Joannes Apocal. cap. 20. interpretatione ortam, brevi biennii ſpatio adeo diffuſam eſſe & propagatam, ut author Hierarchiæ Eccleſiaſticæ de ſuo tempore teſtatur.

XIII. Epochen ſcriptionis Areopagiticæ ſede iſta movendam eſſe, & ad poſteriores annos attrahendam, Lectorem ſedulum admonere videntur, quæ de Monachis ſcribit Dionyſius. De illis enim loquitur ut in Eccleſia ſtatum certum & publicum habentibus, primaſque ſuper omnes fideles in ſacra Synaxi de more tenentibus: Eorum conſecrationis ritus enarrat, non ſecus ac Sacerdotum, & reliquorum Clericorum, quaſi non minus eſſent inſignes, Ordinarii, frequentes in Eccleſiis Chriſtianorum quàm ipſi Sacerdotes, & Clerici. Neque tantùm ſcribit eos ſuo tempore cœpiſſe, ſed vult Chriſtianos illos Monachos multò quàm ipſe ſit, antiquiores: *Hinc divini præceptores noſtri*, inquit cap. 6. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, *Sanctis eos nominibus appellari voluerunt, alii Therapeutarum, alii Monachorum à puro Dei famulatu & cultu.* Itaque ex ipſius doctrina Monachi tempore primo Apoſtolico, & in ipſis Eccleſiæ incunabulis fuerunt, non in deſertis locis, ſed in mediis Chriſtianorum Eccleſiis conſpicui, à plebe & Clero diſtincti, peculiaribus benedictionibus publicè conſecrati. Unde igitur factum eſt ut poſt natum Chriſtum multis annis ſupra ducentos nulla ſit Monachorum apud Eccleſiaſticos authores mentio, nullum veſtigium? Unde factum ut res ſecundum iſtum authorem tam publica, tam ſolemnis, in medio ſole poſita, omnes tamen authores latuerit? S. Cornelius Papa ad Fabium Antiochenum ſcribens apud Euſebium hiſtor. lib. 6. cap. 35. omnes Eccleſiæ ordines recenſet ad Viduas uſque, pauperes & afflictos. Clemens Romanus in Conſtitutionibus omnes Eccleſiæ gradus ſigillatim & minutè refert, eorumque ordinationis & benedictionis ritum explicat, Diaconiſſas, Viduas, Virgines enarrat. Sancti Athanaſius, & Hieronymus primorum Eremitarum vitas deſcripſerunt. Ignatius Apoſtolorum commenſalis, Tertullianus, Cyprianus, Viduas & Virgines Deo ſacratas commemorant. At de Monachis ne verbum quidem. Sanè videri poteſt Dionyſius ille ſub alio cœlo natus, ſolemque ſuum, ſua ſidera noſſe, quæ Patres alii, Europæi, Aſiatici, Africani non noverunt. Si ſeculo quinto, aut ſexto, vel etiam hoc tempore de Monachis ſcriberet, nihil ſanè de iis expreſſius dicere, & prædicare poſſet.

XIV. Oppones forſan quæ Philo Judæus de Therapeutis ſcribit. Sed ea de Eccleſia Chriſtiana intelligenda ſunt, quæ Philone ſcribente ſub Marco Euangeliſta in Ægypto, aliiſque locis vigebat, in quibus ea diſciplina quæ Actorum 4. deſcribitur, rigidè obſervabatur. Sic Philonem intelligendum contendunt Euſebius hiſtor. lib. 2. cap. 15. & 16. Epiphanius hæreſi 29. S. Hieronymus de ſcriptoribus Eccleſiaſticis in Marco, & in Philone Judæo, ubi dicit ex Philonis verbis apparere, *talem primam in Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc Monachi eſſe nituntur & cupiunt, ut nihil cujuſquam proprium ſit, nullus inter eos dives, nullus pauper, patrimonia egentibus dividantur, orationi vacetur, & Pſalmis, doctrina quoque & continentiæ; quales & Lucas refert primum Hieroſolymis fuiſſe credentes.* Sozomenus hiſtor. l. 1. c. 12. Cardinalis Baronius ad ann. Chriſti 64. & alii complures antiqui & recentiores. Hæc autem nihil ad Monachos de quibus Dionyſius, quos & à plebe & à Clero diſtinguit. Mirum alicui videri poteſt quamobrem, quæ ſunt apud authores antiquos perpetuis ſilentii tenebris involuta, tam confidenter author ille aperit, & induſtriè illuminat; Quæ verò ſunt apud eos clariſſima, & in aprico, ut Diaconiſſarum, Viduarum & Virginum conſecrationes, tam confidenter perpetuis ſilentii tenebris involvit.

CAP. VI.

Ejuſdem argumenti continuatio, quo demonſtratur, authorem illum longè poſt Concilium Nicænum primum ſcripſiſſe. Quando primum ὑπόστασις ἀπὸ τῆς οὐσίας diſtingui cœpit, & de ea re in Eccleſia diſputatum. Occidentalium ab Orientalibus hac in re diſſidium enarratur. Ipſe ſui oblitus diſertè indicat ſe viris Apoſtolicis eſſe longè poſteriorem. Curioſitatem Doctoribus primi ſeculi inuſitatam aſſerit. Ejus ſtylus deſcribitur, & quo tempore ſcripſerit, adnotatur.

I. NOn improbabiliter mea quidem ſententia ſuadetur authorem iſtum longo tempore poſt Concilium Nicænum ſcripſiſſe. Prætermitto argumentum illud quo ante mille centumque annos uſi ſunt Catholici adverſus Hæreticos, S. Athanaſium nempe, reliquoſque ejuſdem temporis Patres, hujus authoris teſtimoniis adverſus Arianos nunquam uſos, licet omnium Patrum evidentiſſimè eorum blaſphemias confutaret. Id mihi videtur non inevidenter probare nomen hypoſtaſis, quod ab eſſentia ita diſtinguit, ut perſonam divinam ſignificet, à natura diſtinctam: Unde illi tres divinitatis perſonæ dicuntur tres hypoſtaſes, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.

Ne-

Neque ea significatione utitur ut sibi peculiari, & à se aut alio quodam ad mysterium explicandum primùm inventâ, sed veluti apud Theologos sui temporis vulgata & celebrata. Cap. 7. de cœl. Hier. Deum vocat ἑνάδα τρισυπόστατον, *unitatem in tribus personis subsistentem.* Cap. autem 1. de div. nom. scribit Deum propter simplicitatem laudibus ornari ὡς μονάδα καὶ ἑνάδα ut unitatem; *ut Trinitatem autem propter cœlestis fœcunditatis in tribus personis enunciationem* ὡς τριάδα δὲ διὰ τὴν τρισυπόστατον τῆς ὑπερουσίου γονιμότητος ἔκφανσιν. Et c. 2. ejusdem libri, passim, ἐν ἀλλήλαις, εἰ οὕτω χρὴ φάναι, τῶν ἐναρχικῶν ὑποστάσεων μονὴ καὶ ἵδρυσις, ὁλικῶς ὑπερηνωμένη, *Personarum excellentissimè unarum, si ita dicendum est, in se invicem mansio & fundatio, omnino supra modum unita.* Et aliquanto post, μόνη δὲ πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατὴρ, οὐκ ὄντος υἱοῦ τοῦ πατρὸς, οὐδὲ πατρὸς τοῦ υἱοῦ φυλαττόντων δὲ τὰ οἰκεῖα τῶν ὕμνων εὐαγῶς ἑκάστῃ τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων. *Solus autem fons supersubstantialis divinitatis est pater, ita ut non sit pater filius nec filius pater, sed laudes sanctè suas cuique personæ divinæ proprietates conservent.* Pauculis ante hæc verba lineis eandem dictionem in eadem significatione usurpaverat, atque iterum in fine capitis, *Omne divinum nomen ex bonitate premanans, cuicumque divinarum personarum impositum sit, in tota ipsa divina Trinitate promiscuè accipitur.* Ἐφ' ἧσπερ ἂν αὐτῇ τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων. Ita confidenter usurpat hoc nomen in ea significatione, veluti ab omnibus Theologis, aut saltem à maxima parte vulgo sic usurparetur.

II. Attamen isto nomine primùm uti cœperunt Theologi Græci post Concilium Alexandrinum quod anno 362. Constantino Imperatore mortuo celebratum est, ut testatur Socrates lib. 3. cap. 4. & 5. Confessores enim ab exilio revocati cum sancto Athanasio, multisque Episcopis Alexandriam convenerunt, atque inter multa alia quæ agitarunt οὐσίας & ὑποστάσεως nomina de quibus inter Catholicos ortæ jam erant disceptationes, explicarunt, & iis qua significatione uti liceret, definierunt. *Porro autem Episcopi qui in Concilio Alexandrino aderant, hanc de* οὐσίᾳ *&* ὑποστάσει *controversiam excusserunt. Nam Osius Episcopus Cordubæ civitatis Hispaniæ, cujus antea fecimus mentionem, ab Imperatore Constantino ad tumultum ab Ario concitatum sedandum missus, dum Sabellii Afri dogma explodere cogitaret, de* οὐσίᾳ *&* ὑποστάσει *disceptavit, unde materia alteri contentioni suppeditata est. Verùm id temporis in Concilio Nicæno de ea controversia ne verbum quidem factum est. At postquam nonnulli cœpere de ea digladiari, ob eam causam in eo concilio de* οὐσίᾳ *&* ὑποστάσει *ista deciderunt: Non oportere cum de Deo sermo sit instituitus his verbis uti. Nam* οὐσίας, *id est, essentiæ nomen in sacris literis non reperiri, & voce* ὑποστάσει *Apostolum, dogmatum tradendorum necessitate adductum, usum fuisse. Cæterùm alia quadam ratione voces istas admittendas decreverunt, nimirum quod Sabellii opinionem explodant, ne verborum inopia rem quæ triplici nomine nuncupatur, quasi unam putare cogamur, sed ut singula nomina Trinitatis in propria subsistente persona Deum significent. Ista eo tempore a Concilio decreta fuere.*

III. Primus de hac significatione quæstionem movit Osius adversus Sabellianos disputans. Sabelliani enim contendebant οὐσίαν & ὑπόστασιν idem esse, atque etiam id demonstrare conabantur ex Symbolo Nicæno in quo dicitur, *Si quis verò ex alia* οὐσίᾳ vel ὑποστάσει, *filium Dei esse dixerit,* quos S. Basilius tota Epistola 76. refutat. Cum autem Concilii Nicæni Patres de hac controversia nihil definiissent, eo quod ad Arianos nihil spectaret, & ab Osio tantùm obiter adversus Sabellianos disceptata fuisset, Catholici potissimum Occidentales hac in causa Sabellianis consentiebant, & Orientales Arianismi accusabant: Orientales autem Sabellianismi eos vicissim insimulabant. Gregorius Nazianzenus maximis laudibus Athanasium prosequitur oratione in ipsius laudes, quod dissentientes in Concilio Alexandrino Orientales cum Occidentalibus prudenter conciliavisset. Sic Nazianzenus explicata difficultate, essentiæ, & hypostasis, atque personæ quæ Patres tum vexabat, subjicit, *Quæ cum beatus ille vir, & verè homo Dei, magnusque animarum Oeconomus, oculis, auribusque perciperet, tam stultam & absurdam Orthodoxæ fidei sectionem dissimulandam ac negligendam sibi non putavit; verùm medicinam morbo quamprimùm infert: Quonam autem modo id fecit? Utraque parte leniter & humaniter accersita, verborumque sententia diligenter & accuratè perpensa, postquam concordes comperit, neque quoad doctrinam quicquam inter se dissidentes, ita negotium transegit, ut nominum usum ipsis concedens, rebus eos constringeret.* Ut videas Lector planius quid fecerit Athanasius hac in causa, & in qua re cardo quæstionis istius vertebatur, lege istius Synodi Epistolam Synodalem ad Antiochenos apud S. Athanasium.

IV. Eam autem sententiam quæ asserebat οὐσίαν idem esse quod ὑπόστασιν amplectebantur communiter Occidentales, etiam post Alexandrinum Concilium, ut constat ex Epistola S. Hieronymi 57. ad Damasum Pontificem, in qua multis de hac re differit, *Sufficiat nobis dicere unam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, coæquales, coæternas. Taceantur tres hypostases, si placet, & una teneatur, &c.* Judicat sub nomine hypostasis venenum latere. Idem etiam timebant nonnulli Orientales, ut evidens est ex doctissima S. Basilii Epistola ad fratrem suum Gregorium Nyssenum de differentia οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, quæ est inter Basilii Epistolas 43. Idem etiam colligitur ex Epistola præcedente 41. ad Maximum Philosophum. Tandem brevi post illa tempora apud omnes Catholicos tam Orientales, quàm Occidentales obtinuit decretum Alexandrinum & interpretatio S. Basilii de οὐσίᾳ & ὑποστάσει, ut constat ex Theodoreto in Immutab. dialog. & S. Augustino lib. 5. de Trinit. cap. 8. & 9. qui non dubitat Græcè

rectè

rectè dici tres hypostases, & unam usiam, sed Latinè reformidat tres substantias dicere, cum Latinorum usus ferat unam substantiam vel essentiam, tres autem personas.

V. Cum igitur Dionysius ille confidenter & nihil hæsitans Deum τριυπόστατον, tres in deitate hypostases prædicat, manifestè ostendit imprudens se vixisse non modo post Alexandrinum Concilium, Sanctosque Basilium, Nazianzenum, & Nyssenum, sed etiam post exactum sæculum quartum. Unde enim hanc ὑποστάσεως & οὐσίας distinctionem aliunde haurire potuit Dionysius noster quàm à Concilio Alexandrino & Patribus jam allegatis? Ante enim illa tempora ista hypostasis significatio, & ab usia distinctio, res erat prorsus incognita, inaudita apud omnes Philosophos, Theologos, Historicos, Christianos & Ethnicos. Ideo cum primum in Concilio Alexandrino anno Christi 362. inventa est & definita, ei tantopere contradictum est, tandemque versus finem seculi quarti ab omnibus ægrè recepta. Testatur hoc S. Hieronymus loco jam allegato, hypostasim ab usia nihil differre, *Tota*, inquit, *secularium litterarum schola nihil aliud hypostasim nisi usiam novit, & quis ore sacrilego tres substantias prædicabit?* Et paulò post, *Quisquis tria esse, hoc est, tres esse hypostases, id est, usias dicit, sub nomine pietatis, tres naturas conatur asserere.* Idem testatur Socrates lib. 3. histor. cap. 5. postquam, inquit, hanc difficultatem diligenter versavit, *Qui Græcam inter Græcos sapientiam & doctrinam explicare nituntur, οὐσίαν multis modis sumi definiverunt; de hypostasi autem nullam qualemcunque fecere mentionem. Imo verè Irenæus Grammaticus in Attica lingua dictionario vocem barbaram appellat. Nam apud nullum veterem scriptorem reperiri. Quod sicubi forte reperiatur, non eam rem significare pro qua jam capitur, asserit. Etenim apud Sophoclem in Phœnice ὑπόστασιν insidias significare, apud Menandrum autem condimenta: posse etiam dici feces vini in dolio.* Ista postrema significatio Medicis antiquis & recentioribus est usitata. Addit Socrates de sensu suo, *Verùm licet hæc vox a veteribus Philosophis non sit usurpata, tamen recentiores Philosophi pro illâ οὐσία crebrè abusi sunt.* Socratis sententia illustrari potest his verbis authoris libri de mundo qui Aristoteli tribuitur, τῶν ἐν ἀέρι φαντασμάτων, τὰ μὲν ἐστὶ κατ᾽ ἔμφασιν, τὰ δὲ καθ᾽ ὑπόστασιν, atque etiam Themistii in Physic. 2. οἱ δὲ τὰς ἰδέας λέγοντες, ἃ μηδὲ τοῦ λόγου χωριστὰ, ταῦτα καὶ ὑποστάσει χωρίζουσι. His enim locis hypostasis opponitur iis quæ specie tenus apparent & existunt. Eadem significatione ὑπόστασιν usurpavit Dionysius cap. 4. de divinis nominibus philosophicè de mali natura disserens, *Malum quatenus malum essentiam nullam aut originem efficit, sed tantum depravat & corrumpit, quantum in ipso est,* τὴν τῶν ὄντων ὑπόστασιν, *eorum quæ sunt, essentiam atque naturam* & eodem capite; διὸ οὐκ ὑπόστασιν ἔχει τὸ κακὸν ἀλλὰ παρυπόστασιν.

VI. Nec aliter intellexerunt antiqui Scripturæ sacræ Interpretes. Quinquies tantùm A in novo Testamento deprehenditur hæc dictio: bis in Epist. 2. ad Corinthios cap. 9. v. 4. & cap. 11. v. 17. & ter in Epistola ad Hebræos, sed ubique antiquus Interpres transfert, *substantiam*. Ita quoque antiqua Latina Septuaginta Interpretum translatio, ut probatur ex interpretatione Latina quam ex antiquis authoribus collegit Flaminius Nobilius, & jussu Sixti V. Pontificis Romæ edita est. Ubi Græcè legitur ὑπόστασις, duobus aut tribus locis exceptis, semper Latinè transfertur *substantia*, verbi gratia Psal. 38. v. 6. & 8. Psal. 68. v. 2. Psal. 88. v. 46. Psal. 138. v. 15. licet Psalmorum translatio à S. Hieronymo castigata fuerit. Ubi verò *substantia* non transfertur, B multò longius à significatione quam illi tribuit Concilium Alexandrinum aberrat Deuter. 1. v. 12. *Quomodo potero solus portare molestiam vestram,* καὶ ὑπόστασιν ὑμῶν, *& pondus vestrum.* 1 Reg. cap. 13. v. 23. De Jonatha dicitur, *Et exiit de statione alienigenarum trans Machmas,* Græcè, καὶ ἐξῆλθεν ἐξ ὑποστάσεως. versu 21. ejusdem capitis transfertur *substantia*. Sic cap. sequenti v. 4. *Quærebat Jonathan transire ad stationem alienigenarum,* εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν ἀλλοφύλων. Jeremiæ 23. v. 22. vertitur subsistentia, *Si stetissent in subsistentia mea, & si audissent verba mea,* εἰ ἔστησαν ἐν τῇ ὑποστάσει μου. C Eodem sensu quo substantia, ut manifestum est, & testatur sanctus Hieronymus, Septuaginta & Theodotionem interpretatos Verbum Hebraïcum, *substantiam* sive *subsistentiam*, Aquilam *secretum*, Symmachum, *sermonem*. Hebraïcè scribitur סודי, *secretum meum consilium meum*. Videntur Septuaginta & Theodotio legisse in textu Hebræo יסודי, *fundamentum meum*. Hæc quàm distant à significatione Concilii Alexandrini!

VII. Si Dionysius ille à Patribus quarti seculi non hausit istam significationem, unde ergo constans illi fuit & stata? Non à Theo- D logis, non à Philosophis, non ab Historicis, & Grammaticis tam Ethnicis, quàm Christianis, non à Scriptura sacra. Ubique ad illa usque tempora distinctio ista fuit incognita. Cum quis deprehendit in aliquo authoris scripto nomen ὁμοούσιον statim judicat, & nemo contradicit, scriptum illud post Concilium Nicænum compositum: Multò magis cum ὑπόστασιν, & τριυπόστατον in eo significaru. Sanè multò insolentius est legere apud antiquos authores tres in Deo hypostases, unam οὐσίαν καὶ θεότητα quàm homoousion. S. Hieronymus qui tot Patres Græcos authores antiquos diu noctuque versavit, nullum E hujusce significationis testimonium apud eos deprehenderat, ideo ut tres hypostases confiteretur, adigi non potuit: nec Orientales qui se ei opponebant, ullum pro sententia sua tuenda poterant allegare. Quàm erant ista Dionysii Areopagitæ testimonia convincendo Hieronymo idonea & accommoda? Ista tamen opponit Nemo. Catholici & Ariani cum esset Hieronymus Antiochiæ ab eo importunè exigebant utrique ut tres Hypostases confiteretur, *Nunc proh dolor*, inquit Epist. 57. *post Nicænam fidem, post Alexandrinum juncto*

juncte pariter Occidente decretum, trium hypostaseon ab Arianorum Præsule, & a Campensibus novellum à me Romano homine nomen exigitur. Qui, quaso, ista Apostoli prodidere? Quis novus Magister gentium Paulus hæc docuit, interrogamus, &c. Facile erat S. Hieronymo respondere, Dionysius Areopagita Doctoris gentium discipulus hoc docuit, hoc Ecclesiis tradidit. Tum Euzojus Arianorum Antiochensium Præsul prodere debuit Dionysii Areopagitæ opera apud Fratres suos latitantia, si quæ tum ei cognita fuerunt. Quid Euzojum dico? Cum universus occidens nollet in Deo cum Arianis tres hypostases admittere, debuerunt universi Occidentalium Arianorum Episcopi opera Dionysii eruere, ut inde Catholici Occidentales convincerentur. Dicetne aliquis Catholicos Occidentales ea occultasse, ne à Catholicis Orientalibus & ab Arianis convincerentur?

VIII. Denique capite ultimo libri de Ecclesiastica Hierarchia personam quam sibi toto opere imposuit, evidenter videtur deponere. Agit eo loco de Infantium baptismo, cujus circumstantias irridebant Ethnici, veluti interrogationes, abrenunciationes, &c. quarum sunt incapaces. Multa respondet Dionysius tandemque ad hoc responsum devolvitur, *Tametsi hoc quoque de hac re dicimus quod divini nostri Pontifices ab antiqua traditione mysticè edocti, ad nos usque produxerunt.* Græce hæc ita habentur, πλήν γε, ὅτι ἐ περὶ τούτου τοῦτο φαμὲν ἄττ' οἱ θεῖοι ἡμῶν ἱεροτελεσταὶ πρὸς τῆς ἀρχαίας μυηθέντες παραδόσεως εἰς ἡμᾶς προήγαγον Manifestissime docet præceptores suos Baptismum Infantium ab antiqua traditione accepisse, & usque ad seculum suum produxisse, & continuasse. Qua ratione verè dicere potuit, si Areopagita est, Præceptores suos sive Pontifices, hoc est, Apostolos ab antiqua traditione baptismum infantium accepisse, & ad tempus usque suum conservasse? Lanselius ita pervertit hanc periodum in translatione sua ut ei vix aliquid sani fecerit reliquum: *Tametsi hoc quoque de hac re dicimus quod divini nostri Pontifices (Apostoli) a prima Christi traditione mysticè edocti, ad nos usque produxerunt.* Primùm supplevit *Apostoli*. Deinde contra verbi notionem ἀρχαίας vertit, *prima*, denique addit de genio suo, *Christi*. Neque hæc translationis perversitas omnem à textu absurditatem abstergit. Nam cum ea non bene conveniunt postrema verba, *ad nos usque produxerunt.* Concesso enim quod fuerit immediatus Apostolorum successor, quod cum eis toto prædicationis tempore vixerit, superstesque adhuc fuerit Joannes Euangelista cum scriberet, ineptè dicit, ad nos usque produxerunt traditionem illam. Hic loquendi modus postulat necessariò longum temporis interstitium, & optimè convenit cum epitheto ἀρχαίας, *antiqua*, quod traditioni in textu tribuitur. Rationem perversitatis suæ facetam reddit Lanselius in adnotationibus, *alioquin dubium moveretur de antiquitate S. Dionysii. Si enim discipulus fuerit S. Pauli, quomodo dicit suum præceptorem ab antiqua traditione ista edoctum fuisse?* Atqui hoc dicit, nec aliter integro textu explicari potest. Antiquissimi Interpretes Scotus & Saracenus transtulerunt, *ab antiqua eruditi traditione.* Perionius, *A veteribus acceptis*, Vercellensis, *a suis senioribus docti*, Ambrosius, *ex pristina traditione.* Omnium optimè antiquissimi Interpretes, omnium pessimè recentissimus. Pachymeres in sua paraphrasi textum reliquit immutatum, μυηθέντων καὶ τούτων ἐκ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, *edocti illis ab antiqua traditione.*

IX. Nonnulla alia occurrunt hujus generis quæ imprudenti exciderunt. Difficile est enim aliquem tamdiu personatum sese movere, ut non aliquid ex eo promineat, quo tandem agnoscatur, sed nos uno aut altero indicato cætera missa facimus. Cap. 5. Ecclesiasticæ Hierarchiæ difficultatem movit de divina sorte per quam Matthias ad Apostolatum electus fuit. Sic ille quæstionem proponit: *De divina autem sorte, qua divinitus Matthiæ obtigit, alii alia dixerunt, non rectè mea quidem sententia. Ego verò meam etiam sententiam exponam.* Difficile creditu est tam multos tum temporis de hac sorte diversa sensisse. Initiis Christianismi, & toto illo seculo Apostolico curiositatibus ejusmodi non vacabant Christiani: Et si qui iis vacassent numero erant paucissimi. Ejusmodi curiositates frequentes fuerunt tertio & quarto seculo. Itaque personæ quam induerat oblitus, supponit quæstioni suæ ea quæ tantum tertio aut quarto seculo fieri poterant. Sæpe hoc peccatum peccat, quod etiam omnibus virorum Apostolicorum scriptis manifestè repugnat. Deinde improbabile est eam tum opinionum varietatem hac in causa fuisse. Si de hoc aliqui dubitabant, poterant Apostolos consulere cum quibus familiariter versabantur, & ab iis percontari quidnam esset sors illa secundum quam Matthias electus est, certumque ab iis responsum referre.

X. Quis præterea est iste apud eum solum tam famosus Hierotheus, ipsius præceptor, cujus longè sæpius meminit, & multò evidentius quàm sancti Pauli? Qui tam multos & admirabiles Theologiæ libros composuit, quos sanctus Timotheus non capiebat, ipse Dionysius vix caperet; de quo tamen & ejus libris apud authores Ecclesiasticos nulla mentio, nulla umbra, nulla suspicio. Dionysii opera post annos a nato Christo quingentos publicantibus Hæreticis Eutychianis orbi Christiano primùm innotuerunt. At præclara ista Hierothei opera hactenus in tenebris delitescunt; nomen ipsum hactenus incognitum, sola Dionysii narratione notum. Nulli Catholici, nulli Hæretici illius unquam meminerunt. Stylus tamen Magistri, Stylo discipuli simillimus, ut ex pauculis quæ ab eo refert Dionysius evidenter colligitur: ovum ovo, lac lacti vix similius, ita ut videantur in eodem ludo instituti.

XI. Quum igitur tantæ, tamque perplexæ sint difficultates in asserenda huic authori summa antiquitate Christiana, rem in medio relinquamus. Unusquisque per nos de hac quæstione, ut libuerit, opinetur. Experientia quotidie discitur plerosque homines ægrè admodum ferre caducum quodlibet authoritatis vel pietatis præposteræ fundamentum sibi sub-

duci. Quapropter quod indubitatum est, & ab omnibus concessum, hoc sectemur. Certum est, nemoque diffiteri potest, anno Christi quingentesimo, aut pauculis post annis, Dionysii operae tenebris in lucem emissa fuisse. Deinde certum est tum primùm composita non fuisse, nec eo anno; sed quisquis eorum fuerit author, tempus adnotatum aliquot annis praecessisse. Praeterea cum propter sententias quasdam ambiguas Eutychiani ea Catholicis opposuerint, certum quoque mihi videtur ante Eutychetis condemnationem, hoc est, ante Concilium Chalcedonense, eorum authorem vixisse. Nam apud omnes notum & confessum Catholicos Doctores liberius & minus cautè ante natam haeresin nonnunquam scribere, & loqui solere. Ideo nihil novum & insolens fecit, si verba quaedam ambigua protulit, quae haeresis postmodum nata, in suum commodum interpretata est. Forsan post Nestorium scribens, dum tacita haeresi personae in Christo unitatem vehementer confitetur, & explicat, visus est Eutychianis naturarum unitatem & confusionem inducere.

XII. Saltem igitur librorum istorum scriptio initio quinti seculi, & ante Concilii Chalcedonensis celebrationem assignanda est, nec ulla ratione probabili ad inferius aevum devolvi potest. Si quis tamen hanc Epochen retro trahere velit, atque in tempore Apostolis vicino figere, id erit augustius, & proposito nostro convenientius. Sed quae certa sunt, amplectimur, & proponimus, controversis non praejudicamus. Quo ritu igitur sacrae ordinationes in Oriente ante Concilium Chalcedonense fieri solerent, ex S. Dionysio demon-

A strare tantùm intendimus. Eosdem ritus huc usque observant Graeci, & pauca admodum superaddiderunt. Si mysticas orationes in vulgus edidisset Dionysius, perfectam nobis exhibuisset Orientalium ordinationem, sed ab iis in lucem edendis religione captus abstinuit. Verùm in earum vicem mysticas & praeclaras divinarum ceremoniarum explicationes primus Ecclesiasticorum Doctorum nobis reliquit, quas hic ob oculos tuos habes expositas.

XIII. Graeci textus translationem vulgatam edemus, eo quod saepius à viris doctis emendata & recensita fuerit, non quod omnibus locis eam planè probemus. Sed res non est tanti, ut sensum in iis quae ad sacras ordinationes pertinent, immutet. Deinde difficillima est Graecae istius elocutionis multis de causis translatio: Stylus enim novis verbis, & affectata vocum efficacium, & divina summè significantium expressione perpetuo luxurians; Periodi longae, & epithetorum, diversorumque membrorum congerie perplexae; nominum mirifica compositio quam nulla lingua

C assequi potest, ejusdem compositionis sine modo repetitio. Nihil unquam illi significanter satis & ornatè dictum est, ita ut videatur author ille maximè abhorruisse proprium, communem, perspicuum & atticum loquendi modum. Nullum similem scribendi stylum continuum natura humana hactenus enixa est. Verùm cum plerique profunda mysteria in hujusmodi verbis Φωτανώνται, ut ipsis satis fiat, interpretationem ab aliis magno studio & conatu elaboratam ut arcana quae his verbis inesse credunt, aliquo modo adumbrarent, integram & inemendatam repraesentabimus.

A

DE SACRIS CONSECRATIONIBUS.

Ex operibus S. Patris nostri Dionysii Areopagitæ vulgo dictis, excerpta.

Atque hæc quidem est divina unguenti confectio. Tempus est autem ut post divina opera, ipsos Sacerdotum ordines exponamus, & distributiones, vimque eorum, & actiones, atque perfectiones, ternionemque excellentium ordinum qui eis subjectus est, ut Hierarchiæ nostræ descriptio id quidem quod inordinatum est, indigestum, & confusum sine ulla communione atque admixtione improbare, excludereque doceatur: Quod autem digestum est, quod ordinatum, quod bene dispositum, cum rationem ordinum suorum habet, ostendere. Triplicem quidem universæ Hierarchiæ divisionem in Hierarchiis quæ à nobis laudatæ sunt, præclarè, ut opinor, exposuimus, cum diximus sanctam traditionem nostram secuti, omnem Hierarchicam rationem in divina mysteria & sacra dividi, & in eos qui ea tenent enuntiantque aliis, atque in eos qui ab illis initiantur.

Itaque sanctissima quidem cœlestium naturarum Hierarchia, mysterium habet, suam Dei, divinarumque rerum, quam possunt à materia maximè solutam, ac liberam intelligentiam & scientiam, divinæque naturæ integrum habitum & statum, qui divinitatem quatenus licet, imitatur: Illustratores autem, & sacræ hujus perfectionis duces ac principes primas essentias, quæ præsto sunt Deo. Hæ iis subjectos sacros ordines, benignè, atque pro captu cujusque data sibi à perfecta, sapientiæque effectrice divinitate, divinarum rerum scientiam diffundunt. Quæ verò distinctiones primis illis naturis subjectæ sunt, quia ab illis ipsis sanctè deducuntur, ad divinitatis illustrationem, ordines qui perficiuntur, & sunt, & verè nominantur.

Secundum autem illam cœlestem mundoq; superiorem hierarchiam, divinitas in nostra, pro sua in nos benignitate, sanctissima dona, muneraque sua depromens, iis quidem qui pueri erant, ut ait Scriptura sancta, hierarchiam legis dedit: quod cum fecit tenuibus verorum imaginibus simulachrisque ab exemplaribus remotissimis, & signis quæ non facile cognosci poterant, ac figuris, quæ non facilem ad dijudicandum contemplationem, spiritualemq; intelligentiam quæ in eis abstrusa est, continebant, congruam lucem ei quæ in eis inerat quasi imbecillibus oculis sine incommodo impertivit. Hujus verò hierarchiæ legis mysterium quidem, ductus ad cultum spiritualem fuit: Duces autem ad eum ii fuerunt, qui sacri illius tabernaculi ritum à Moyse primo Pontificum legis Doctore ac duce didicerant. Qui quidem ad sacrum illud tabernaculum in-

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ τελειώσεων.

Ἐκ τῶν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου κοινῇ καλουμένων ὑπομνημάτων.

Αὕτη μὲν ἡ θειοτάτη τοῦ μύρου τελετουργία· καιρὸς δ' ἂν εἴη μετὰ τὰς θείας ἱερουργίας, αὐτὰς ἐκθέσθαι τὰς ἱερατικὰς τάξεις τε καὶ ἀποκληρώσεις, δυνάμεις τε αὐτῶν, καὶ ἐνεργείας καὶ τελειώσεις, καὶ τὴν ὑπ' αὐτὰς τριάδα τῶν ὑποβεβηκυιῶν τάξεων, ὅπως ἂν ἀποδειχθείη τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἡ διακόσμησις, τὸ μὲν ἄτακτον καὶ ἀκόσμητον καὶ συμπεφυρμένον ἀμιγῶς ἀποδιαστέλλουσα καὶ ἀποκληροῦσα τὸ κόσμιον δὲ καὶ τεταγμένον, καὶ διεστηθὲς ἐν τῇ κατ' αὐτὴν ἀναφαίνουσα τῶν ἱερῶν τάξεων ἀναλογίας. καὶ τὴν μὲν ἁπάσης ἱεραρχίας τελεσιουργικὴν διαίρεσιν, ἐν ταῖς ἤδη παρ' ἡμῶν ὑμνημέναις ἱεραρχίαις, ὡς οἶμαι, καλῶς ἐξεθέμεθα, φήσαντες ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς ἱερὰ παράδοσις ἔχει, πᾶσαν ἱεραρχικὴν πραγματείαν εἰς τὰς θειοτάτας τελετὰς διαιρεῖσθαι, καὶ τοὺς ἐνθέους αὐτῶν ἐπιστήμονας, καὶ μύστας, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἱερῶς τελουμένους.

Οὐκοῦν ἡ μὲν ἁγιωτάτη τῶν ὑπερκοσμίων οὐσιῶν ἱεραρχία τελετὴν μὲν ἔχει τὴν κατὰ δύναμιν οἰκείαν Θεοῦ, καὶ τῶν θείων ἀϋλοτάτην νόησιν, καὶ τὴν τοῦ θεοειδοῦς ὁλόκλησιν, καὶ ὡς ἐφικτὸν θεομίμητον ἕξιν· φωταγωγοὺς δὲ καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην τελείωσιν ἡγεμόνας, τὰς περὶ θεὸν πρωτίστας οὐσίας. αὗται γὰρ εἰς τὰς ὑποβεβηκυίας ἱερὰς τάξεις ἀγαθοειδῶς καὶ ἀναλόγως διαπορθμεύουσι τὰς δωρουμένας αὐταῖς ἀεὶ θεουργικὰς γνώσεις, ὑπὸ τῆς αὐτοτελοῦς καὶ σοφοποιοῦ τῶν θείων νόων θεαρχίας. αἱ δὲ τῶν πρώτων οὐσιῶν ὑφειμέναι διακοσμήσεις, ὡς δι' ἐκείνων ἱερῶς ἀναγόμεναι πρὸς τὴν θεουργὸν τῆς θεαρχίας ἔλλαμψιν αἱ τελούμεναι τάξεις, εἰσί τε, καὶ ἀληθῶς ὀνομάζονται.

Μετ' ἐκείνην δὲ τὴν οὐρανίαν, καὶ ὑπερκόσμιον ἱεραρχίαν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀγαθουργικῶς ἡ θεαρχία τὰς ἱερωτάτας αὐτῆς δωρεὰς περιφέρουσα νηπίοις μὲν οὖσι κατὰ τὸ λόγιον ἐδωρήσατο τὴν κατὰ νόμον ἱεραρχίαν ἀμυδραῖς τῆς ἀληθείας εἰκόσι, καὶ πόρρω τοῖς ἀρχετύποις ἀπεικονίσμασι καὶ δυσθεωρήτοις αἰνίγμασι, καὶ τύποις οὐκ εὐδιάκριτον ἔχουσι τὴν ἐγκεκαλυμμένην αὐτοῖς θεωρίαν ἀνάλογον φῶς, ὡς ἀσθενέσιν ὄψεσιν ἀβλαβῶς ἐπιλάμψασα. ταύτῃ δὲ τῇ κατὰ νόμον ἱεραρχίᾳ, τελετὴ μὲν ἡ πρὸς τὴν πνευματικὴν λατρείαν ἀναγωγή· χειραγωγοὶ δὲ πρὸς ταύτην, οἱ τὴν ἁγίαν ἐκείνην σκηνὴν ὑπὸ Μωσέως ἱερῶς μαθόντες, τοῦ πρώτου τῶν κατὰ νόμον ἱεραρχῶν μύστου καὶ ἡγεμόνος· πρὸς ἣν ἱερὰν σκηνὴν εἰσαγωγικῶς ἱερογραφῶν τὴν κατὰ νόμον ἱεραρ-

ἱεραρχίας εἰκόνα τύπου δειχθέντος αὐτῷ κατὰ τὸ σιναῖον ὄρος ἐκάλει. πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον ἱερουργούμενα· τελούμενοι δὲ οἱ πρὸς τῶν νομικῶν συμβόλων ἀναλόγως, ἐπὶ τελεωτέραν μύησιν ἀναγόμενοι.

Τὴν τελεωτέραν μύησιν ἡ θεολογία τὴν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίαν φησίν, ἀποπλήρωσιν αὐτὴν ἐκείνης ἀποκαλοῦσα καὶ ἱερὰν λῆξιν. ἔστι δὲ καὶ οὐρανία καὶ νομικὴ κοινωνικῶς τῇ μεσότητι τῶν ἄκρων ἀντιλαμβανομένη, τῇ μὲν κοινωνοῦσα ταῖς νοεραῖς θεωρίαις τῇ δὲ, ὅτι καὶ συμβόλοις αἰσθητοῖς ποικίλλεται, καὶ δι' αὐτῶν ἱερῶς ἐπὶ τὸ θεῖον ἀνάγεται. τὸ τελεστὸν δὲ ὡσαύτως ἔχει τῆς ἱεραρχικῆς διαιρέσεως· εἰς τὰς ἁγιωτάτας τῶν τελετῶν ἱερουργίας διαιρουμένη, καὶ τοὺς θεοειδεῖς τῶν ἱερῶν ὑπηρέτας, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀναλόγως ἐπὶ τὰ ἱερὰ προσαγομένους. ἑκάστη δὲ τῶν τριῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας διαιρέσεων, ἀναλόγως τῇ τε νομικῇ, καὶ τῇ θειοτέρᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίᾳ, πρώτη καὶ μέση καὶ τελευταία τέτακται δυνάμει, τό τε ἱεροπρεπὲς ἀναλογίας προμηθουμένη, καὶ τὸ ἁπάντων εὐκοσμίας, καὶ κατὰ τάξιν ἐναρμονίου καὶ συνδετικῆς κοινωνίας. Ἡ μὲν οὖν ἁγιωτάτη τῶν τελετῶν ἱερουργία πρώτην μὲν ἔχει θεοειδῆ δύναμιν τὴν ἱερὰν τῶν ἀτελέστων κάθαρσιν· μέσην δὲ, τὴν τῶν καθαρθέντων φωτιστικὴν μύησιν· ἐσχάτην δὲ καὶ τῶν προτέρων συγκεφαλαιωτικήν, τὴν τῶν μυηθέντων ἐν ἐπιστήμῃ τῶν οἰκείων μυήσεων τελείωσιν. ἡ δὲ τῶν ἱερουργῶν διακόσμησις ἐν μὲν τῇ δυνάμει τῇ πρώτῃ διὰ τῶν τελετῶν ἀποκαθαίρει τοὺς ἀτελέστους· ἐν τῇ μέσῃ δὲ φωταγωγεῖ τοὺς καθαρθέντας· ἐν ἐσχάτῃ δὲ καὶ ἀκροτάτῃ τῶν ἱερουργῶν δυνάμεων, ἀποτελειοῖ τοὺς τοῦ θείου φωτὸς κεκοινωνηκότας ἐν τῇ τῶν θεωρηθέντων ἐλλάμψεων ἐπιστημονικαῖς τελειώσεσιν. ἡ δὲ τῶν τελουμένων δύναμις, ἡ πρώτη μέν ἐστιν ἡ καθαιρομένη· μέση δὲ μετὰ τὴν κάθαρσιν, ἡ φωτιζομένη, καί τινων ἱερῶν θεωρητική· τελευταία δὲ καὶ θειοτέρα τῶν ἄλλων, ἡ τῶν ἱερῶν φωτισμῶν ὧν ἐγεγόνει θεωρὸς ἐλλαμπομένη τὴν τελειωτικὴν ἐπιστήμην. ἡ μὲν οὖν ἁγίας τῶν τελετῶν ἱερουργίας, ἡ τελεστὴ δύναμις ὕμνηται· τῆς μὲν ἱερᾶς θεογενεσίας, ἐκ τῶν λογίων ἀποδειχθείσης καθάρσεως, καὶ φωτιστικῆς ἐλλάμψεως· τῆς συνάξεως δὲ καὶ τοῦ τοῦ μύρου τελετῆς τελειωτικῆς τῶν θεουργιῶν γνώσεως, καὶ ἐπιστήμης, δι' ἧς ἱερῶς ἡ πρὸς τὴν θεαρχίαν ἑνοποιὸς ἀναγωγὴ καὶ μακαριωτάτη κοινωνία τελεσιουργεῖται. Νῦν δὲ τὴν ἱερατικὴν διακόσμησιν ἑξῆς ἀφηγητέον, εἰς καθαρτικήν, καὶ φωτιστικήν, καὶ τελειωτικὴν ἐν τάξει διῃρημένην.

Θεσμὸς μὲν οὗτος ἐστὶ τῆς θεαρχίας ὁ πανίερος, τὸ διὰ τῶν πρώτων τὰ δεύτερα πρὸς τὸ θειότατον αὐτῆς ἀνάγεσθαι φέγγος. ἢ οὐχὶ καὶ τὰς αἰσθητὰς τῶν στοιχείων οὐσίας ὁρῶμεν εἰς τὰ μᾶλλον αὐταῖς συγγενέστερα πρῶτον ἰούσας, καὶ δι' ἐκείνων

A ſtitutionis cauſa hierarchiam legis deſcribens ad exemplaris quod ipſi in monte Sina monſtratum fuerat, imaginem & imitationem, omnia quæ in lege ſanctè fiebant, revocabat. Perficiebantur porro ii qui à ſignis legis eadem ratione ad perfectiorem, abſolutioremque myſteriorum diſciplinam traducebantur.

Perfectiorem autem myſteriorum diſciplinam divina Scriptura hierarchiam noſtram nuncupat, cum eam illius expletionem, ſacrumque finem vocat. Eſt autem eadem noſtra & cœleſtis, & ut ita dicam, legalis, quod media ſocietate quadam extrema comprehendat, cum illa quidem communes habens ſpirituales contemplationes; cum hac autem B ſigna quæ ſenſum movent, quorum etiam varietate diſtinguitur, & per ea ad Deum deducitur. Trinum autem numerum eodem modo habet hierarchicæ diviſionis, quod & in ſanctiſſima ceremoniarum ſacrificia tribuitur, & in divinos ſacrorum Miniſtros, & in eos qui ab illis pro captu ſuo ad ſacra evehuntur. Porro autem unaquæque trium hierarchiæ noſtræ partitionum, accommodatè ad legalem hierarchiam, & eam quæ noſtris eſt divinior, prima, media, poſtremaque virtute ordinatur, habita ratione tum ſacra decentis proportionis, tum pulcherrimæ univerſorum, C atque ordine conſentaneo præditæ, connectentiſque ſocietatis. Ac ſanctiſſimum quidem ſacrorum myſteriorum munus ac miniſterium, primam quidem habet vim divinæ ſimilem, ſanctam eorum qui non ſunt initiati, ſuntque, ut ita dicam, imperfectiſſimi, expiationem. Mediam autem illuminatricem eorum qui iam expiati ſunt, inſtitutionem. Poſtremam verò quæ eadem ſuperiores concludit, earumque ſumma eſt, eorum qui inſtituti, doctique ſunt, ſcientiæ inſtitutionum ſuarum perfectionem. Eorum autem qui ſacra perficiunt ordo in prima quidem vi, ſacris myſteriis mi- D nus perfectos expiat; in media expiatos illuſtrat: in poſtrema atque ſumma vi ſacrificiorum, eos qui divini luminis participes facti ſunt, perfecta viſarum illuſtrationum ſcientia abſolvit. Eorum verò qui initiantur, & perficiuntur, vis prima eſt quæ expiatur: media quæ ſecundum expiationem illuſtratur, & quæ nonnulla ſacra ſpectat: Poſtrema, quæ eadem cæteris eſt divinior, ea quæ ſacrorum luminum quæ ſpectavit, perficiente illuſtratur ſcientia. Ac ſancti quidem myſteriorum operis, & muneris triplex vis à nobis laudata eſt, ita ut ſacrum quidem ortum à Deo ſcriptorum E divinorum teſtimoniis expiationem, illuſtratoremque ſplendorem eſſe demonſtraverimus. Synaxim autem unguentique ſacrum, cognitionem ac ſcientiam quæ Dei opera perficiat, qua ſanctè deductio ad divinitatem quæ unum facit, beatiſſimaque communio abſolvitur. Nunc autem deinceps Sacerdotum, quæ in ordinem expiantem, illuſtrantem, perficientemque dividitur, exponenda eſt diſtinctio.

Mos quidem eſt divinitatis ſanctiſſimus, per prima, ſecunda, & inferiora ad diviniſſimam lucem ſuam deducere. An non videmus elementorum naturas, quæ ſenſibus percipiuntur primùm ad ea quæ eis magis cognata ſunt, ve-

venire, deinde per illa in alia ſuam traducere vim & actionem? Jure igitur ac meritò omnis deſcriptionis, & quæ videtur, & quæ non videtur, principium ac ſedes primùm ad eos, qui maximè divinitatem imitantur, vult divinos radios pervenire: Deinde per illos, quòd ſint clariores ſpiritus, aptique ad accipiendum lumen, aliíſque tradendum, in inferiores pro eorum captu diffundit. Eorum igitur eſt, qui primi Deum cernunt, ſequentibus largè pro illorum modo & captu divina ſpectacula quæ ſanctè aſpexerunt, monſtrare. Docere etiam ea quæ hierarchiæ propria ſunt, eorum eſt qui cum perficiente ſcientia divina omnia, quæ ſuæ hierarchiæ ſunt, præclarè didicerunt, perfectámque docendi vim acceperunt: tradere quoque ſacra pro cujuſque dignitate eorum eſt qui ſcienter & integrè præditi ſunt Sacerdotum perfectione atque virtute.

Divinus igitur Pontificum ordo primus quidem eſt eorum ordinum, qui Deum vident. Summus autem & poſtremus rurſum idem eſt. In eo enim & abſolvitur & expletur omnis hierarchiæ noſtræ diſtinctio. Ut enim hierarchiam omnem videmus in Jeſum deſinere: ſic unamquamque in ſuum Pontificem. Vis autem hierarchici ordinis in ſacris omnibus diſtinctionibus capitur, agitque per omnes ſacros ordines hierarchiæ ſuæ myſteria. Ei verò præcipuè præter cæteros ordines ſacra lex diviniora opera ad munus ſuum tribuit. Hæ autem ſunt perficientes divinæ potentiæ imagines, quæ divina ſigna omnia, omneſque ſanctas deſcriptiones perficiunt. Etſi enim etiam à Sacerdotibus ſigna quædam veneratione digna perficiantur, nunquam tamen ſanctum à Deo ortum Sacerdos ſine divino unguento peraget, nec divinæ communionis myſteria perficiet, niſi communionis ſacramenta in divinum altare impoſuerit. Quin ne Sacerdos quidem ipſe erit, niſi Pontificiis officiis ac perfectionibus ad id delectus fuerit. Itaque divinus mos ſanctam hierarchicorum ordinum inſtitutionem, divinique unguenti confectionem, atque ſanctam altaris conſecrationem divinorum Pontificum efficacibus facultatibus ſingulari munere attribuit.

Eſt igitur Pontificatus ordo, qui perficiente vi præditus munera hierarchiæ quæ perficiunt, ſecretus à cæteris ex cum delectu exequitur, ſacrorumque diſciplinam interpretando tradit, ſanctúmque & conſentaneum eorum ſtatum atque vim docet. Sacerdotum autem ordo, qui ad lucem deducit, ſpectatum divina myſteria introducit eos qui initiantur, ſubjectus Pontificum ordini, & cum eo propria, ſuaque munera exequitur. Atque in iis quidem quæ facit, divina opera ſanctiſſimis ſignis & ſacramentis oſtendit, ſpectatoreſque eos qui accedunt efficit, & in ſanctorum myſteriorum ſocietatem communionémque admittit; ſed ad Pontificem remittit eos qui diſciplinæ myſteriorum quæ aſpexerunt cupiditate ducuntur. Miniſtrorum verò ordo eſt qui expiat, & diſſimilia diſcernit antequam

A ἐφ᾽ ἑτέρα τῆς οἰκείας διδούσας ἐνεργείας· εἰκότως οὖν ἡ πάσης ἀοράτου καὶ ὁρατῆς διακοσμήσεως ἀρχὴ καὶ ἵδρυσις εἰς τοὺς θεοειδεστάτους πρώτως ἐνδίδωσι τὰς θεουργικὰς ἀκτῖνας ἰέναι, καὶ δι᾽ ἐκείνων ὡς διειδεστέρων νόων, καὶ πρὸς μετοχὴν φωτὸς, καὶ μετάδοσιν οἰκείως ἐχόντων τοῖς τοὺς ὑφειμένους ἀναλόγως αὐτοῖς ἐλλάμπει, καὶ ἐπιφαίνεται· τούτων οὖν ἐστι τῶν πρώτων θεοπτικῶν, τὸ τοῖς δευτέροις ἀφθόνως ἐν συμμετρίᾳ τῇ κατ᾽ αὐτοὺς ὑποδεῖξαι τὰ πρὸς αὐτῶν ἱερῶς ἐποπτευθέντα θεῖα θεάματα· καὶ τὸ μυεῖν τὰ ἱεραρχικὰ τῆς μετ᾽ ἐπιστήμης τελειωτικῆς τὰ θεῖα τῆς κατ᾽ αὐτοὺς ἱεραρχίας ἅπαντα καλῶς μυηθέντων, καὶ
B τῆς τελεσιουργοῦ τοῦ μυῆσαι δύναμιν προσειληφότων, καὶ τὸ μεταδοῦναι κατ᾽ ἀξίαν τὰ ἱερὰ τῶν ἐπιστημονικῶς καὶ ὁλοκλήρως μετεχόντων τῆς ἱερατικῆς τελειώσεως.

Οὐκοῦν ἡ θεία τῶν ἱεραρχῶν τάξις, πρώτη μέν ἐστι τῶν θεοπτικῶν τάξεων. ἀκροτάτη δὲ καὶ ἐσχάτη πάλιν ἡ αὐτή· καὶ γὰρ εἰς αὐτὴν ἀποτελεῖται καὶ ἀποπληροῦται πᾶσα τῆς καθ᾽ ἡμᾶς ἱεραρχίας διακόσμησις· ὡς γὰρ ἅπασαν ἱεραρχίαν ὁρῶμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀποτελευτωμένην, οὕτως ἑκάστην εἰς τὸν οἰκεῖον ἔνθεον ἱεράρχην· ἡ δὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως δύναμις ἐν πάσαις χωρεῖ ταῖς ἱεραῖς ὁλότησι, καὶ διὰ πασῶν τῶν ἱερῶν τάξεων ἐνεργεῖ
C τὰ τῆς οἰκείας ἱεραρχίας μυστήρια· ἐκκρίτως δὲ αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς τάξεις εἰς αὐτουργίαν ὁ θεῖος θεσμὸς ἀπονενέμηκε τὰς θειοτέρας ἱερουργίας· αὗται δέ εἰσιν αἱ τελεσιουργοὶ τῆς θεαρχικῆς δυνάμεως εἰκόνες, ἀποτελοῦσαι πάντα τὰ θειότατα σύμβολα καὶ πάσας τὰς ἱερὰς διακοσμήσεις. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς τῶν ἱερέων τελοῦνται ἔνια τῶν σεβασμίων συμβόλων, ἀλλ᾽ οὔ ποτε τὴν ἱερὰν θεογενεσίαν ὁ ἱερεὺς ἐνεργήσει τοῦ θειοτάτου μύρου χωρίς, οὐδὲ τὰ τῆς θείας κοινωνίας τελέσει μυστήρια, μὴ τῷ θειοτάτῳ θυσιαστηρίῳ τῶν
D κοινωνικῶν ἐπιτεθέντων συμβόλων· ἀλλ᾽ οὐδὲ αὐτὸς ἱερεὺς ἔσται μὴ πρὸς τῆς ἱεραρχικῆς τελειώσεως εἰς τοῦτο κεκληρωμένος· ὅθεν ἡ θεία θεσμοθεσία τὴν τῶν ἱεραρχικῶν τάξεων ἁγιαστείαν, καὶ τὴν τοῦ θείου μύρου τελείωσιν, καὶ τὴν ἱερὰν τοῦ θυσιαστηρίου τελετουργίαν, ταῖς τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν τελεσιουργοῖς δυνάμεσιν ἰδικῶς ἀπεκλήρωσε.

Ἔστιν οὖν ἡ ἱεραρχικὴ τάξις ἡ τῆς τελειωτικῆς δυνάμεως ἀναπεπλησμένη, τὰ τελεσιουργὰ τῆς ἱεραρχίας ἐκκρίτως τελετουργοῦσα, καὶ τὰς ἐπιστήμας τῶν ἱερῶν ἐκφαντορικῶς μυοῦσα, καὶ ἐκδιδάσκουσα τὰς ἀναλόγους αὐτῶν καὶ ἱερὰς ἕξεις τε καὶ δυνάμεις. ἡ δὲ τῶν ἱερέων φωταγωγικὴ
E τάξις, ἐπὶ τὰς θείας τῶν τελετῶν ἐποψίας χειραγωγεῖ τοὺς τελουμένους ὑπὸ τῇ τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν τάξει, καὶ μετ᾽ αὐτῆς ἱερουργοῦσα τὰς οἰκείας ἱερουργίας· ἐν οἷς μὲν αὐτὴ δρᾷ τὰς θεουργίας ὑποδεικνύουσα διὰ τῶν ἱερωτάτων συμβόλων καὶ θεωρητικοὺς τοὺς προσιόντας ἀποτελοῦσα, καὶ τῶν ὁσίων τελετῶν κοινωνοὺς· εἰς τὸν ἱεράρχην δὲ ἀναπέμπουσα τοὺς τῆς ἐπιστήμης τῶν θεωρηθεισῶν ἱερουργιῶν ἐφιεμένους. Ἡ δὲ τῶν λειτουργῶν τάξις, ἡ καθαρτική, καὶ τῶν ἀνομοίων δια-

διακριτικὴ πρὸς τὸ ἐπὶ τὰς τῶν ἱερῶν ἱερουργίας προσαγωγῆς, ἀποκαθαίρει τοὺς προσιόντας, ἀμιγεῖς αὐτοὺς ἀποτελοῦσα τῶν ἐναντίων, καὶ πρὸς ἱερουργικὴν ἐποψίαν καὶ κοινωνίαν ἐπιτηδείους.

Ὅθεν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς θεογενεσίας οἱ λειτουργοὶ τὸν προσιόντα τῆς παλαιᾶς ἀπογυμνοῦσιν ἐσθῆτος· ἔτι μὴν καὶ ὑπολύουσι, καὶ πρὸς δυσμὰς εἰς ἀποταγὴν ἱστῶσι, καὶ αὖθις πρὸς ἕω μετάγουσι· τῆς καθαρτικῆς γάρ εἰσι τάξεως καὶ δυνάμεως, ἀποβάλλειν ὁλικῶς ἐγκελευόμενοι τοῖς προσιοῦσι τὰς τῆς προτέρας ζωῆς ἀμφιέσεις, καὶ τοῦ προτέρου βίου σκοτεινὸν ὑποδεικνύντες, καὶ ἐκδιδάσκοντες αὐτοὺς ἀποταξαμένους τοῖς ἀλαμπέσιν, ἐπὶ τὰ φωτιστικὰ μεταταχθῆναι. Καθαρτικὴ τοίνυν ἐστὶν ἡ λειτουργικὴ διακόσμησις ἐπὶ τὰς φανὰς τῶν ἱερέων ἱερουργίας ἀνάγουσα τοὺς κεκαθαρμένους, καὶ τοὺς ἀτελέστους ἀποκαθαίρουσα, καὶ μαιευομένη ταῖς καθαρτικαῖς τῶν λογίων ἐλλάμψεσι καὶ διδασκαλίαις, καὶ προσέτι τοὺς ἀνιέρους τῶν ἱερῶν ἀμιγῶς ἀποδιαστέλλουσα. Διὸ καὶ ταῖς ἱεραῖς αὐτὴν ἐφίστησι πύλαις ἡ ἱεραρχικὴ θεσμοθεσία, τὴν πρὸς τὰ ἱερὰ τῶν προσιόντων εἴσοδον, ἐν τῇ παντελεῖ καθάρσει αἰνιττομένη, καὶ τὴν ἐπὶ τὰς ἱερὰς αὐτῶν ἐποψίας, καὶ κοινωνίας προσαγωγὴν, ταῖς καθαρτικαῖς δυνάμεσιν ἐγχειρίζουσα, καὶ διὰ τούτων αὐτοὺς ἀκηλιδώτους εἰσδεχομένη.

Δέδεικται τοίνυν ἡμῖν, ἡ μὲν τῶν ἱεραρχῶν τάξις, τελεστικὴ, καὶ τελεσιουργός· ἡ δὲ τῶν ἱερέων, φωτιστικὴ καὶ φωταγωγός· ἡ δὲ τῶν λειτουργῶν, καθαρτικὴ, καὶ διακριτική, δηλαδὴ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως, οὐ τελεσιουργεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ φωτίζειν ἅμα καὶ καθαίρειν ἐπισταμένης, καὶ τὰς τῶν ἱερέων δυνάμεις ἐχούσης ἐν ἑαυτῇ μετὰ τῆς φωτιστικῆς, καὶ τὴν καθαρτικὴν ἐπιστήμην. αἱ μὲν γὰρ ἥττους ἐπὶ τὰ κρείττω μεταπηδᾶν ἀδυνατοῦσι, πρὸς τὸ μηδὲ θεμιτὸν αὐταῖς εἶναι πρὸς τοιαύτην ἐγχειρεῖν ἀλαζονείαν. αἱ δὲ θειότεραι δυνάμεις, μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τὰς ὑφειμένας τῆς αὐτῶν τελειότητος ἱερὰς ἐπιστήμας γιγνώσκουσιν. ὅμως ἐπειδὴ θείων εἰσὶν ἐνεργειῶν εἰκόνες αἱ ἱερατικαὶ διακοσμήσεις τῆς εὐκόσμου καὶ ἀσυγχύτου τῶν θείων ἐνεργειῶν τάξεως, ἐν ἑαυταῖς δεικνῦσαι τὰς τεταγμένας ἐλλάμψεις εἰς τὰς πρώτας καὶ μέσας καὶ τελευταίας ἱερὰς ἐνεργείας καὶ τάξεις ἐν διακρίσεσιν ἱεραρχικαῖς ἐτάχθησαν. ἐμφαίνουσαι καθάπερ ἔφην ἐν ἑαυταῖς τῶν θείων ἐνεργειῶν τὸ τεταγμένον καὶ ἀσύμφυρτον. ἐπειδὴ γὰρ ἡ θεαρχία τοὺς ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται νόας ἀποκαθαίρει πρῶτον, εἶτα φωτίζει, καὶ φωτισθέντας ἀποτελεῖ πρὸς θεοειδῆ τελεσιουργίαν, εἰκότως ἡ ἱεραρχικὴ τῶν θείων εἰκόνων εἰς διακεκριμένας ἑαυτὴν διαιρεῖ τάξεις τε καὶ δυνάμεις, ἐναργῶς ὑποδεικνῦσα τὰς θεαρχικὰς ἐνεργείας, ἐν παναγεστάταις καὶ ἀμιγέσι τάξεσιν. ἑστατῶς καὶ ἀσυγχύτως ἑστηκυίας. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὰς ἱερατικὰς τάξεις τε καὶ ἀποπληρώσεις, δυνάμεις τε αὐτῶν καὶ ἐνεργείας εἰρήκαμεν, ὡς ἡμῖν ἐφικτὸν, καὶ τὰς ἱερωτάτας αὐτῶν, ὡς οἷοί τε ἐσμὲν, ἐποπτεύσωμεν τελειώσεις.

A ad Sacerdotum sacra veniant, expiat eos qui adeunt, puros à contrariis efficit, dignosque sacrorum mysteriorum spectaculo & communione.

Itaque in sancto à Deo ortu Ministri ei qui accedit veterem vestem detrahunt, atque tibialia & calceos, Occidentemque versus remittendi nuntii causa locant, rursusque traducunt ad Orientem. Sunt enim ejus ordinis atque loci qui expiandi vim habent, hortanturque eos qui adeunt, ut omnino superioris vitæ & amictum abiiciant, & tenebras: docentque eos desertis tenebris se ad ea quæ sunt
B lucis traducere. Est igitur vi expiandi præditus ordo Diaconorum, cum eos qui expiati sunt ad illuminantia Sacerdotum sacra deducat, & eos qui nondum initiati sunt, expiet, expiantibusque scriptorum divinorum splendoribus ac doctrinis instituat, & quasi obstetricum more educet, ac præterea prophanos à sacerdotibus secernat. Itaque sanctis janüis eum præficit Pontificii juris institutum; quod significat aditum sacrorum in perfectis expiationibus, committitque introductionem ad sanctum eorum aspectum & communionem, iis qui vi purgandi, expiandique sunt præditi, atque per illos ab omni macula solutos ac liberos admittit.
C

Demonstratum est igitur Pontificum quidem ordinem vim perficiendi habere, ac re perficere: Sacerdotum autem illustrandi vim habere, atque lucem afferre; Ministrorum autem expiandi & secernendi vim habere: Quod scilicet Pontificum ordo non solùm re perficere possit, verumetiam illustrare simul & expiare, Sacerdotumque ordo in se habeat conjunctam cum illuminandi vi, mundandi etiam expiandive scientiam. Nam inferiores quidem ordines ad majora, superioraque munera tran-
D silire non possunt. Ac præterea nefas eis est manus huic ostentationi adhibere: diviniores autem ordines unà cum suis inferiores quoque sua perfectione ac virtute, sanctas scientias tenent. Quoniam tamen Sacerdotum descriptiones divinarum actionum simulachra quædam sunt, quod ordinati distinctique divinarum actionum ordinis certas ratasque illustrationes in se declarant; in primas, medias, postremasque sanctas actiones & ordines distinctionibus hierarchiæ propriis distributæ sunt, exprimentes, ut dixi, in se ratum distinctumque divinarum actionum ordinem. Quo-
E niam enim Deus ipse mentes in quibus fuerit, expiat primùm, deinde illustrat, illustratasque perficit ad divinam similitudinem & imitationem: Rectè facer ordo qui divinis imaginibus, similitudinibusque præest, se in distinctos ordines, atque facultates dividit, quo planè declarat divinas actiones in sanctissimis ac non perturbatis, confusisque ordinibus constanter distinctéque consistere. Sed quoniam Sacerdotum ordines ac munera, vimque eorum & actiones pro virili parte exposuimus; sanctissimas etiam eorum consecrationes, ut possumus, consideremus.

MYSTE-

A

MYSTERIUM SACRARUM consecrationum.

Pontifex quidem qui ad consecrationem in Pontificem adducitur, utroque genu flexo ante altare supra caput habet Euangelia à Deo tradita, manumque Pontificis: Atque hoc modo ab eo Pontifice qui eum consecrat sanctissimis precationibus appellationibusque consecratur. Sacerdos autem flexis ante aram genibus, capiti suo admotam Pontificis manum dextram habet: atque ita à Pontifice qui eum consecrat, sanctis precationibus consecratur. Minister verò genu altero flexo ante altare dexteram manum Pontificis qui eum consecrat, super caput habet, ab eoque consecratur iis precationibus, & invocationibus quibus Ministri consecrari solent. Unicuique autem eorum signum crucis à consecrante Pontifice imprimitur, & singulorum nomen & gradus declaratur, perficiensque salutatio adhibetur, omnibus Ecclesiastici ordinis consalutantibus, ac Pontifice consecratore, eum qui in aliquem ordinem Ecclesiasticum eorum quos enumeravimus, cooptatus est.

ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ τελειώσεων.

Ὁ μὲν ἱεράρχης ἐπὶ τὴν ἱεραρχικὴν τελείωσιν προσαγόμενος, ἄμφω τὼ πόδε κλίνας ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὰ θεοπαράδοτα λόγια καὶ τὴν ἱεραρχικὴν χεῖρα, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον πρὸς τοῦ τελοῦντος αὐτὸν ἱεράρχου ταῖς παναγιωτάταις ἐπικλήσεσιν ἀποτελεῖται. ὁ δὲ ἱερεὺς ἄμφω τὼ πόδε κλίνας ἐνώπιον τοῦ θείου θυσιαστηρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὴν ἱεραρχικὴν δεξιάν, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον B πρὸς τοῦ τελοῦντος αὐτὸν ἱεράρχου ταῖς ἱεροποιοῖς ἐπικλήσεσιν ἁγιάζεται. ὁ δὲ λειτουργὸς ἕνα τῶν ποδῶν κλίνας ἐνώπιον τοῦ θείου θυσιαστηρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὴν τοῦ τελοῦντος αὐτὸν ἱεράρχου δεξιάν, τελούμενος ὑπ' αὐτοῦ ταῖς τῶν λειτουργῶν τελεστικαῖς ἐπικλήσεσιν. ἑκάστῳ δὲ αὐτῶν ἡ σταυροειδὴς ἐνσημαίνεται πρὸς τοῦ τελοῦντος ἱεράρχου σφραγὶς, καὶ καθ' ἕκαστον ἀνάρρησις ἱερὰ γίνεται, καὶ τελειωτικὸς ἀσπασμὸς, ἀσπαζομένου παντὸς ἱερατικοῦ παρόντος ἀνδρὸς, καὶ τοῦ τελέσαντος ἱεράρχου τὸν πρὸς ἕν τῶν εἰρημένων C ἱερατικῶν ταγμάτων ἀποτελεσθέντα.

CONTEMPLATIO.

Communia quidem sunt & Pontificibus & Sacerdotibus, & Ministris cum cooptantur & consecrantur, accessus ad divinum altare, inflexio genuum, Pontificis manus admotio, signum crucis, nominis & dignitatis publica declaratio, perficiens salutatio. Præcipua autem & propria Pontificibus quidem divinorum librorum ad caput admotio, quod inferiores ordines non habent. Sacerdotibus D autem utriusque pedis demissio, quo caret Ministrorum consecratio: Ministri enim, ut dictum est, alterum modò genu inflectunt.

Aditus quidem ad divinum altare, genuumque flexus significat omnibus, qui instituto Pontificio consecrantur, subjiciendam omnino Deo sacrorum auctori propriam vitam, & quidquid spiritualia in se habent castissimum, & consecratum ipsi offerre; atque simile, & quantum fieri potest, dignum divino & sanctissimo tum templo, tum altari, quod mentes quæ divinam speciem præ se ferunt, sacro E modo consecrat. Manus autem Pontificis impositio simul quidem divinum præsidium sacramento annexum declarat, quo tanquam sancti pueri Patris charitate foventur; ita ut eis quidem statum vimque Ecclesiastici ordinis largiatur: contrarias autem potestates procul ab eis fuget. Docet etiam omnia officia & munera sacri ordinis exequi eos qui consecrati sunt, ut sub Deo agentes, eumque omnium suarum actionum habentes ducem in omnibus. Signum figura crucis impressum significat omnium simul corporis cupiditatum cessationem, divinæque vitæ imitationem, quæ constanter humanam Jesu divinamque vitam

ΘΕΩΡΙΑ.

Κοινὰ μὲν ἐστὶ τοῖς ἱεράρχαις τε καὶ ἱερεῦσι καὶ λειτουργοῖς ἐν ταῖς ἱερατικαῖς αὐτῶν τελειώσεσιν ἡ πρὸς τὸ θεῖον θυσιαστήριον προσαγωγὴ, καὶ ὑπόπτωσις, ἡ τῆς ἱεραρχικῆς χειρὸς ἐπίθεσις, ἡ σταυροειδὴς σφραγὶς, ἡ ἀνάρρησις, ὁ τελειωτικὸς ἀσπασμός. ἐξαίρετον δὲ καὶ ἔκκριτον τοῖς ἱεράρχαις μὲν, ἡ τῶν λογίων ἐπὶ κεφαλῆς ἐπίθεσις, οὐκ ἐχόντων τοῦτο τῶν ὑφειμένων ταγμάτων. τοῖς δὲ ἱερεῦσιν, ἡ ἀμφοῖν τοῖν ποδοῖν κλίσις, οὐκ ἐχούσης τοῦτο τῆς τῶν λειτουργῶν τελειώσεως· οἱ γὰρ λειτουργοὶ καθὼς εἴρηται, τὸν ἕνα κλίνουσι τῶν ποδῶν μόνον.

Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον προσαγωγὴ καὶ ὑπόπτωσις αἰνίττεται πᾶσι τοῖς ἱερατικοῖς τελουμένοις, ὑποτίθεσθαι καθόλου τελετάρχῃ θεῷ τὴν οἰκείαν ζωὴν, καὶ τὴν ἑαυτῶν νοερὰν ὁλότητα πάναγνον αὐτῷ καὶ καθιερωμένην προσάγειν καὶ ὁμοειδῆ, καὶ ὡς δυνατὸν ἀξίαν ὄντος τοῦ θεαρχικοῦ καὶ παναγιωτάτου καὶ ἱερουργοῦ θυσιαστηρίου τοῦ καθιεροῦντος ἱερατικοῖς τοὺς θεοειδεῖς νόας. ἡ δὲ τῆς ἱεραρχικῆς χειρὸς ἐπίθεσις ὁμοῦ μὲν ἐμφαίνει τὴν τελεταρχικὴν σκέπην, ὑφ' ἧς ὡς παῖδες ἱεροὶ φρουροῦνται πατρικῶς, αὐτοῖς μὲν ἕξιν καὶ δύναμιν ἱερατικὴν δωρουμένης, τὰς ἐναντίας δὲ αὐτοῖς δυνάμεις ἀπορραπιζούσης· διδάσκει δὲ ἅμα καὶ πάσας τελεῖν τὰς ἱερατικὰς ἐνεργείας, ὡς ὑπὸ θεοῦ πράττοντας τοὺς τελεσθέντας, καὶ τὸν οἰκείων ἐνεργειῶν αὐτὸν ἔχοντας ἐν πάσῃ καθηγεμόνα. ἡ σταυροειδὴς δὲ σφραγὶς τὴν ἁπασῶν ὁμοῦ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἀνενεργησίαν, καὶ τὴν

τὴν θεομίμητον ζωὴν ἀφορῶντα ἀκλινῶς εἰς τὴν ἀνδρικὴν Ἰησοῦ θεουργικὴν ζωὴν ἄχρι σταυροῦ καὶ θανάτου ἐκ θεαρχικῆς ἀναμαρτησίας ἐληλυθότος, καὶ τοὺς οὕτω ζῶντας, ὡς ὁμοιοειδεῖς ἐνσημαίνοντος τῇ σταυροειδεῖ τῆς οἰκείας ἀναμαρτησίας εἰκόνι.

Τὴν ἱερὰν δὲ τῶν τελειώσεων, καὶ τῶν τελουμένων ἀνάρρησιν ὁ ἱεράρχης ἀναβοᾷ, τοῦ μυστηρίου δηλοῦντος, ὡς ὁ φιλόθεος ἱεροτελεστὴς ἐκφαντορικός ἐστι τῆς θεαρχικῆς ἐκλογῆς, οὐκ αὐτὸς ἰδίᾳ χάριτι τοὺς τελουμένους ἐπὶ τὴν ἱερατικὴν ἄγων τελείωσιν, ἀλλ' ὑπὸ Θεοῦ κινούμενος εἰς πάσας τὰς ἱεραρχικὰς ἁγιαστείας. οὕτω Μωσῆς ὁ νομικὸς ἱεροτελεστὴς, οὐδὲ ἀδελφὸν ὄντα τὸν Ἀαρὼν εἰς ἱερατικὴν τελείωσιν ἄγει, καὶ φιλόθεον αὐτὸν εἶναι καὶ ἱερατικὸν οἰόμενος ἄχρις οὗ θεόθεν εἰς τοῦτο κινηθεὶς ὑπὸ τελετάρχῃ Θεῷ τὴν ἱερατικὴν τελείωσιν ἱεραρχικῶς ἐτελεσιούργησεν. ἀλλὰ καὶ ὁ θεαρχικὸς ἡμῶν καὶ πρῶτος ἱεροτελεστής· ἐγεγόνει γὰρ καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς ὁ φιλανθρωπότατος Ἰησοῦς· οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν, ὡς τὰ λόγιά φησιν, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. διὸ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἱερατικὴν τελείωσιν ἄγων τοὺς μαθητὰς, καίτοι ὑπάρχων ὡς θεὸς τελετάρχης, ὅμως ἐπὶ τὸν πανάγιον αὐτοῦ πατέρα, καὶ τὸ θεαρχικὸν πνεῦμα, τὴν τελεταρχικὴν ἀνατίθησιν ἱεραρχικῶς τελεσιουργίαν, παραγγέλλων τοῖς μαθηταῖς, ὡς τὰ λόγιά φησιν, ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι ὑμεῖς βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ μὲν δὴ αὐτὸς ὁ τῶν μαθητῶν κορυφαῖος μετὰ τῶν ὁμοταγοῦς αὐτῷ καὶ ἱεραρχικῆς δεκάδος εἰς τὴν τοῦ δωδεκάτου τῶν μαθητῶν ἐληλυθὼς ἱερατικὴν τελείωσιν, ἐπὶ τῇ θεαρχίᾳ τὴν ἐκλογὴν εὐλαβῶς καταλέλοιπεν, ἀνάδειξον, φήσας, ὃν ἐξελέξω, καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ θείου κλήρου θεοειδῶς ἀναδεδειγμένον εἰς τὸν τῆς ἁγίας δωδεκάδος ἱεραρχικὸν ἀριθμὸν εἰσεδέξατο.

Περὶ δὲ τοῦ θείου κλήρου τοῦ τῷ Ματθίᾳ θεαρχικῶς ἐπιπεσόντος, ἕτεροι μὲν ἄλλα εἰρήκασιν, οὐκ εὐαγῶς ὡς οἶμαι· τὴν ἐμὴν δὲ καὶ αὐτὸς ἔννοιαν ἐρῶ. δοκεῖ γάρ μοι τὰ λόγια κλῆρον ὀνομάσαι, θεαρχικόν τι δῶρον, ὑποδηλοῦν ἐκείνῳ τῷ ἱεραρχικῷ χορῷ, τὸν ὑπὸ τῆς θείας ἐκλογῆς ἀναδεδειγμένον· πλὴν γε ὅτι τὸν θεῖον ἱεράρχην οὐκ αὐτοκινήτους χρὴ τὰς ἱερατικὰς ποιεῖσθαι τελεσιουργίας, ἀλλ' ὑπὸ Θεοῦ κινούμενον ταύτας ἱεραρχικῶς καὶ οὐρανίως τελεσιουργεῖν. ὁ δὲ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἱερατικῆς τελειώσεως ἀσπασμὸς ἱερὰν ἔμφασιν ἔχει· πάντες γὰρ ὅσοι πάρεισι τῶν ἱερατικῶν ὄντες τάξεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τελέσας ἱεράρχης ἀσπάζονται τὸν τετελεσμένον. ὅταν γὰρ ἱερατικαῖς ἕξεσι καὶ δυνάμεσι, καὶ θείᾳ κλήσει καὶ ἁγιαστείᾳ, πρὸς ἱερατικὴν τελεσιουργίαν ἀφίκηται νοῦς ἱερός, ἐραστὸς ἐπὶ τῶν ὁμοταγέσι καὶ ἱερωτάταις τάξεσιν εἰς τὸ θεοειδέστατον ἀνηγμένος κάλλος, ἐρῶν τῶν ὁμοειδῶν νοῶν, καὶ

A intueatur, qui ad crucem usque & mortem cum peccandi privatione à divina subsistentia procedente, eosque qui ita vivant, ut similes, imagine similitudineque suæ à peccato libertatis, quæ crucis speciem præ se fert, insigniat.

Sanctam consecrationum, & gradus nominumque eorum qui consecrantur distinctionem Pontifex recitat: Quod quidem mysterium declarat, Pontificem cui Deus charus sit, interpretem esse divinæ creationis sive electionis, qui non suo munere eos qui consecrantur ad Ecclesiastici ordinis honorem virtutemque efferat, sed divini numinis instinctu agitatus in omnibus consecrationibus quæ Pontificem B attingunt. Sic Moses sacrorum legis Mysteriorum interpres ac Præfectus, ne Aaronem quidem qui frater erat, antè ad Pontificiam dignitatem extulit, quem alioqui Deo charum esse, ac dignum Sacerdotio existimaret, quàm ad id agitatus, Deo consecrationis principe, consecrationis ritum & munus, ut Pontifex executus est. Quin etiam divinus ac primus Pontifex noster (hoc enim etiam causa nostra humanissimus Jesus factus est) non seipsum clarificavit, ut divina scripta tradunt, sed qui locutus est ad eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Itaque ipse cum discipulos ad Sacerdotii hono- C rem efferret, quanquam erat, ut Deus, auctor sacrorum, tamen sanctissimo Patri suo, divinoque spiritui munus consecrationis attribuit, præcipiens discipulis, ut scripta divina loquuntur, ne Hierosolymis discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam à me audistis, quia vos baptizabimini Spiritu sancto. Atque etiam ipse discipulorum facilè princeps cum decem condiscipulis paribus & Pontificibus, cum ad supplendum & perficiendum condiscipulorum duodecim numerum in Pontificio honore venisset, Deo electionem timidè, religioseque permisit, cum dixit, Osten- D de nobis quem elegeris, atque eum qui divina sorte divinitus declaratus est, in sanctum duodecim numerum qui Pontificum erat, admisit.

De divina autem sorte, quæ divinitus Matthiæ obtigit, alii alia dixerunt, non rectè mea quidem sententia. Ego verò meam etiam sententiam exponam. Videntur enim mihi scripta divina sortem appellare, divinum quoddam munus, quod illi Pontificum choro eum qui divino judicio, delectuque esset renunciarus, indicaret. Divinus enim Pontifex non suo impulsu consecrationes quæ Pontificem attingunt, conficere debet, sed Deo per- E movente, eas ut Pontifice dignum est, divinitusque celebrare. Salutatio quæ in extrema sacrorum ordinum consecratione adhibetur, sacram significationem continet. Nam & omnes qui adsunt sacrorum ordinum homines, & Pontifex ipse qui consecravit; eum qui consecratus est, salutant. Cum enim sancta mens scientia, vique Pontificis, & divina vocatione atque sanctimonia ad Ecclesiastici ordinis consecrationem, honoremque pervenit. tum charus est paribus, sanctissimisque ordinibus: & ad pulchritudinem divinæ similem

lem perductus, mentes similes amat, atque ab eis sanctè redamatur. Hinc consalutatio illa inter Ecclesiastici ordinis homines servatur & perficitur, quæ sanctam parium, similiumque mentium societatem indicat, lætitiamque mutuam quæ amore digna est, quippe quæ divinam pulchritudinem salvam & incolumem Ecclesiastici ordinis formæ conservet.

Atque hæc quidem, ut dixi, communia sunt totius consecrationis Sacerdotum. Pontifex autem præcipuam habet sanctissimam divinorum librorum super caput admotionem. Quoniam enim perficiens omnis Sacerdotii, vis & scientia à divina mysteriorum auctore bonitate divinis Pontificibus datur: jure ac merito in capitibus Pontificum scripta divinitus tradita ponuntur, quæ conjunctè scienterque interpretantur omnia Dei verba, & opera, omnes Dei, ut ita dicam, apparitiones, sacra verba & facta; atque, ut uno verbo omnia complectar, omnes divinas ac sacras, & orationes, & actiones quas hierarchia nostra habet Dei benefici concessu, ac munere, quod divinus Pontifex omni quidem facultate quæ Pontifice digna est, præditus esse debeat, & omnium sacrarum interpretationum, atque factorum quæ hierarchiam attingunt, vera atque à Deo tradita scientia non illustrari modo, verum etiam aliis, ut Pontifici consentaneum est, tradere, perficereque divinis scientiis, ac summis, ut ita dicam, promotionibus ex Pontificis dignitate omnia quæ in tota hierarchia maximam vim perficiendi habent. Sacerdotibus autem duorum pedum flexus præcipuus est, præter Ministrorum ordinem, ut qui unum tantùm flectat, & figura hac à Pontifice consecretur. Flexus quidem significat subjectum accessum ejus qui accedit, & subjicit Deo id quod sanctè offertur.

Quoniam autem tres, ut sæpe diximus, eorum qui sacra mysteria perficiunt, descriptiones, per tres sanctissimas ceremonias atque facultates, tribus eorum, qui initiantur, præsunt, salutaremque eorum sub Dei jugum accessum perficiunt, rectè Ministrorum ordo, ut qui tantum expiandi vim habeat, solum eorum qui expiantur accessum procurat, eumque divino altari proponit, quod in eo mentes quæ expiantur, divino more consecrentur. Sacerdotes verò utrumque genu flectunt, quod ii qui ab illis sanctè producuntur, non solum expientur, sed etiam præclarissimis eorum officiis expiata sursum ferendo vita, ad scientiam & facultatem, quæ in contemplatione posita est, Sacerdotis munere consecrentur. Pontifex autem utrumque genu flectens, divinis libris caput supponit, eosque qui à Ministrorum ordine expiati sunt, & à Sacerdote illustrati, ad sacrorum quæ ab eis aspecta sunt, scientiam pro captu eorum, Pontificio munere efferuntur, eaque perficit eos qui producuntur ad integram consecrationem.

A πρὸς αὐτῶν ἱερῶς ἀντιφιλούμενος. Ἔνθεν ὁ πρὸς ἀλλήλους ἱερατικὸς ἀσπασμὸς ἱερουργεῖται, τὴν τῶν ὁμοειδῶν νοῶν ἱερὰν κοινωνίαν ὑποδηλῶν, καὶ τὴν ἐπ' ἀλλήλοις ἱερὰν εὐφροσύνην, ὡς ὁλοκλήρως ἀποσώζουσαν ἱερατικὴν μορφὴν τὸ θεοειδέστατον κάλλος.

Ταῦτα μὲν ὡς ἔφην, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῆς ὅλης ἱερατικῆς τελειώσεως· ὁ δὲ ἱεράρχης ἔκκριτον ἔχει τὴν τῶν λογίων ἐπὶ κεφαλῆς ἱερωτάτην ἐπίθεσιν. ἐπειδὴ γὰρ ἡ τελεστικὴ τῆς πάσης ἱερατείας δύναμις καὶ ἐπιστήμη, τοῖς ἐνθέοις ἱεράρχαις ὑπὸ τῆς θεαρχικῆς δωρεῖται, καὶ τελεταρχικῆς
B ἀγαθότητος, εἰκότως ἐπὶ τῶν ἱεραρχικῶν κεφαλῶν ἐπιτίθεται τὰ θεοπαράδοτα λόγια τὰ περιεκτικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἐκφαντορικὰ πάσης θεολογίας, θεουργίας, θεοφανείας, ἱερολογίας, ἱερουργίας, ἐν λόγῳ πάντων τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἔργων τε καὶ λόγων τῶν ὑπὸ τῆς ἀγαθουργοῦ θεαρχίας, τῇ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίᾳ δεδωρημένων, ὡς τοῦ θεοειδοῦς ἱεράρχου, πάσης μὲν ἱεραρχικῆς δυνάμεως ὁλοκλήρως μεθέξοντος, πασῶν δὲ τῶν ἱεραρχικῶν ἱερολογιῶν τε καὶ ἱερουργιῶν τὴν ἀληθῆ καὶ θεοπαράδοτον ἐπιστήμην, οὐκ ἐλλαμφθησομένου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ἀναλογίαις ἱεραρχικαῖς μεταδώσοντος καὶ τελεσιουργήσοντος ἐν
C θεοπτάταις γνώσεσι, καὶ ἀκροτάταις ἀναγωγαῖς, ἱεραρχικῶς ἅπαντα τὰ τῆς ὅλης ἱεραρχίας τελεστικώτατα. Τοῖς δὲ ἱερεῦσι τῶν δυοῖν ποδοῖν ἡ κλίσις ἔκκριτον ἐπὶ παρὰ τὴν λειτουργικὴν διακόσμησιν, ὡς τῆς ἕνα κλινούσης ἐκείνης, καὶ τούτῳ τῷ ἱεραρχικῷ σχήματι τελειουμένης. Ἡ μὲν οὖν κλίσις ἐμφαίνει τὴν ὑποκειμένην προσαγωγὴν τοῦ προσάγοντος, ὑποτιθέντος Θεῷ τὸ ἱερῶς προσαγόμενον.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, αἱ τρεῖς τῶν ἱεροτελεστῶν διακοσμήσεις διὰ τῶν τριῶν ἁγιωτάτων τελετῶν καὶ δυνάμεων ἐφεστᾶσι ταῖς τρισὶ τῶν
D τελουμένων τάξεσι, καὶ τὴν ὑπὸ τὰ θεῖα ζυγὰ σωστικὴν αὐτῶν ἱερουργοῦσι προσαγωγήν, εἰκότως ἡ λειτουργικὴ τάξις ὡς μόνον καθαρτική, τὴν μίαν ἱερουργεῖ τῶν καθαιρομένων προσαγωγὴν ὑπὸ τὸ θεῖον αὐτὴν ὑποτιθεῖσα θυσιαστήριον, ὡς ἐν αὐτῷ τῶν καθαιρομένων νοῶν ὑπερκοσμίως ἱερουμένων. οἱ δὲ ἱερεῖς ἄμφω τὼ πόδε κλίνουσιν, ὡς τῶν ὑπ' αὐτῶν ἱερῶς προσαγομένων, οὐ μόνον κεκαθαρμένων, ἀλλὰ καὶ ταῖς φανοτάταις αὐτῶν ἱερουργίαις ἀναγωγικῶς ἀποκεκαθαρμένης ζωῆς εἰς θεωρητικὴν ἕξιν καὶ δύναμιν ἱερουργικῶς ἀποτελεσθέντων. ὁ δὲ ἱεράρχης ἄμ-
E φω τὼ πόδε κλίνων ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὰ θεοπαράδοτα λόγια, τοὺς ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς δυνάμεως ἐκκεκαθαρμένους, καὶ πρὸς τοῦ ἱερουργοῦ πεφωτισμένους, πρὸς τὴν τῶν ἐποπτευθέντων ὑπ' αὐτῶν ἱερῶν ἀναλόγως αὐτοῖς ἐπιστήμην ἱεραρχικῶς ἄγων, καὶ δι' αὐτῆς ἀποτελῶν τοὺς προσαγομένους, εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς ὁλόκληρον ἀφιέρωσιν.

ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ τελειώσεως.

MYSTERIUM MONASTICÆ consecrationis.

Post superiùs excerpta S. Dionysius interserit sermonem de iis qui initiantur & perficiuntur, quorum triplicem ordinem constituit, infimum, medium, & supremum. Infimus eorum est qui mysteriorum conspectu indigni judicantur, nedum communione; quales sunt Pœnitentes, Catechumeni, & varii qui mentis perturbationibus agitantur. Medius est sancti populi, qui propter animum omni labe purum mysteriorum sit compos. Supremus est Monachorum: Duobus prioribus prætereitis, ut ad propositum nostrum nihil pertinentibus, Tertium, atque illius consecrandi ritum S. Dionysii verbis explicamus.

A Ὁ μὲν ἱερεὺς ἕστηκεν ἐπίπροσθεν τοῦ θείου θυσιαστηρίου, τὴν μοναχικὴν ἐπίκλησιν ἱερολογῶν· ὁ δὲ τελούμενος ὄπισθεν τοῦ ἱερέως ἕστηκεν οὐκ ἄμφω τὼ πόδε κλίνων, οὐχ ἕνα τῶν ποδῶν, οὐκ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων τὰ θεοπαράδοτα λόγια· μόνον δὲ τῷ ἱερεῖ παρεστὼς ἱερολογοῦντι τὴν ἐπ' αὐτῷ μυστικὴν ἐπίκλησιν. Τελέσας δὲ αὐτὴν ὁ ἱερεύς, ἐπὶ τὸν τελούμενον ἐλθών, ἐπερωτᾷ πρῶτον αὐτόν, εἰ πάσαις ἀποτάσσεται ταῖς διαιρετοῖς, οὐ μόνον ζωαῖς, ἀλλὰ καὶ φαντασίαις. εἶτα τὴν τελεωτάτην αὐτῷ ζωὴν ὑφηγεῖται μαρτυρόμενος ὅτι χρὴ τῆς μέσης B αὐτὸν ὑπεραναβεβηκέναι. ταῦτα δὲ πάντα τοῦ τελουμένου προθύμως ὁμολογήσαντος, τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἀποκείρει, τὴν τριαδικὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοήσας ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφιάσας, ἑτέραν ἀμφιέννυσι, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν ὅσοι πάρεισιν ἀσπασάμενος, αὐτὸν κοινωνὸν ἀποτελεῖ τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων.

Sacerdos quidem stat ante divinum altare, precationem quæ Monachos attingit, recitans ac pronuntians: Is autem qui consecratur, & initiatur, stat post Sacerdotem, nec utrumque genu flectit, nec alterum, nec caput habet suppositum à Deo traditis Euangeliis, sed tantùm præsto est Sacerdoti, qui mysticam precationem pro ipso recitat. Sacerdos vero ea perfecta, cum ad eum qui initiatur, venit, illum rogat primùm num remittat nuntium non solùm dividuis distinctisque vitis, verumetiam imaginationibus. Deinde perfectissimam ei vitam exponit, hoc pro testimonio dicens, cum mediam vitam superare ac transilire oportere. Quæ ubi omnia is qui initiatur, continenter professus est se esse facturum, Sacerdos signo Crucis eum consignatum tondet, appellans tres personas divinæ beatitudinis: omnique veste detracta, cum aliâ induit, & cum aliis Sanctis viris qui adsunt, cum eum salutavit, participem facit divinorum mysteriorum.

ΘΕΩΡΙΑ.

C Τὸ μηδένα τῶν ποδῶν κλίνειν, μηδ' ἐπὶ κεφαλῆς ἔχειν τὰ θεοπαράδοτα λόγια, παρεστάναι δὲ τῷ ἱερεῖ τὴν ἐπίκλησιν ἱερολογοῦντι, δηλοῖ τὴν μοναχικὴν τάξιν, οὐκ εἶναι προσαγωγικὴν ἑτέρων, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῆς ἑστῶσαν ἐν μοναδικῇ καὶ ἱερᾷ στάσει, ταῖς ἱερατικαῖς ἑπομένην τάξεσι, καὶ πρὸς αὐτὰς ὡς ἑπόμενον ἐπὶ τὴν θείαν τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν ἐπιστήμην εὐπειθῶς ἀναγομένην. Ἡ δὲ τῶν μεριστῶν οὐ μόνον ζωῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ φαντασιῶν ἀποταγὴ τὴν τελεωτάτην ἐμφαίνει τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν, ἐν ἐπιστήμῃ τῶν ἑνοποιῶν ἐντολῶν ἐνεργουμένην. ἔστι γὰρ ὡς ἔφην, οὐ τῆς μέσης D τῶν τελουμένων τάξεως, ἀλλὰ τῆς πασῶν ὑψηλοτέρας. διὸ καὶ πολλὰ τῶν πρὸς τῆς μέσης τάξεως ἀκατακρίτως ἐνεργουμένων, ἀπείρηται τρόπῳ παντὶ τοῖς ἑνιαίοις μοναχοῖς, ὡς πρὸς τὸ ἓν αὐτῶν ὀφειλόντων ἑνοποιεῖσθαι καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν μονάδα συνάγεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἱερατικήν, ὡς θεμιτόν, ἀπομορφοῦσθαι ζωήν, ὡς τὸ συγγενὲς αὐτῆς ἔχουσαν ἐν πολλοῖς, καὶ μᾶλλον αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς τῶν τελουμένων τάξεις πλησιάζουσαν.

CONTEMPLATIO.

Quod neutrum genu flectit, neque habet caput divinis libris subjectum, præstoque est Sacerdoti precationem recitanti; declarat Monachorum ordinis non esse alios deducere, sed in se ac per se perstare in singulari sanctoque statu, Sacerdotum ordines affectantem, & ab eis divinam sacrorum quæ illum attingunt scientiam facilè traduci. Dividuarum autem, diversarumque non solùm vitarum, sed etiam visionum, ut ita dicam, abrenuntiatio, perfectissimam Monachorum Philosophiam significat, quæ in præceptorum quæ unum faciunt, scientia vim & efficacitatem habet. Est enim, ut dixi, non medii eorum qui initiantur ordinis, sed summi omnium. Itaque multa eorum quæ impunè ac sine improbatione à medio ordine geruntur, omni ratione singularibus Monachis interdicta sunt, quippe qui cum uno conjungi debeant, & cum sacra monade colligi, atque ad Sacerdotum vitam, quantum licet, formari, quod ei ordini in multis ordo ille similis sit, & unus ex omnibus ordinibus eorum qui initiantur, ad eum proximè accedat.

Signum

A Signum verò figuræ Crucis, ut jam à nobis dictum est, declarat universarum ad corpus pertinentium cupiditatum privationem. Capillus autem tonsus puram, nullaque figura fucatam vitam indicat, quæ non fictarum figurarum aut colorum inductione deformitatem mentis ornet, sed per ipsam in seipsa non humana pulchritudine, verùm singulari & unica ad Dei exactissimam similitudinem excitetur. Prioris verò vestis detractio, & alterius inductio, significat à media sancta vita ad perfectiorem traductionem. Quemadmodum in ortu à Deo, sive baptismo vestis vicissitudinem ac mutationem à vita quæ expiabatur ad contemplationem, sapientiæque statum & habi-
B tum migrationem significare dicebamus. Quod si nunc etiam & Sacerdos, & omnes Sancti intersunt, eum qui initiatus est, consalutant: intellige sanctam eorum qui divina imitantur, societatem, amanter cum divina lætitia inter se gratulantium. Postremò Sacerdos ad divinam communionem invitat eum qui initiatus est, sanctè indicans illum qui consecratus est, si verè ad Monachorum institutum quod singulare est pervenerit, non solùm spectatorem sacrorum quæ ei permissa sunt, fore, nec ritu medii ordinis in sanctissimorum Sacramentorum societatem communionemque venturum, sed cum divina eorum sacrorum quæ percepit,
C communione venturum esse ad divinæ societatis adeptionem. Itaque cum Sacerdotum ordinibus in sanctis eorum consecrationibus ad extremum sanctissima Eucharistia communicatur à Pontifice qui eos consecravit, non solùm quod divinorum mysteriorum perceptio uniuscujusque ad hierarchiam pertinentis perceptionis est summa, verumetiam quod ipsius divini muneris, quod communicatur, sancti omnes ordines pro captu suo participes fiunt, ad suam ipsorum divinæ similitudinis traductionem, & perfectionem.

Ergo hoc à nobis conclusum est, sancta qui-
D dem mysteria esse expiationem, illustrationem & perfectionem: Ministros autem, ordinem eum qui expiandi; Sacerdotes, qui illustrandi; divinos Pontifices, qui perficiendi vim habent. Ordinem verò qui expiatur, eum qui sancti aspectus & communionis est expers, quòd etiam expietur. Ordinem qui spectat sanctum populum: Ordinem qui perficitur, eum qui est singularium Monachorum. Ita enim Hierarchia nostra ordinibus qui à Deo traditi sunt, sanctè digesta, cœlestibus Hierarchiis est similis, si suas Deum imitantes, quantum hominibus fas est, divinasque figuras & notas obtinet. Sed objicies non esse
E omnino in cœlestibus Hierarchiis ordines qui purgentur. Neque enim fas est dictu, nec verum esse, cœlestem aliquem esse ordinem qui piaculo sit ac scelere constrictus. Ego verò integros quidem incorruptosque eos penitus esse, ac sanctitatem eximio modo habere planè confirmaverim, nisi omnino à sanctissima sententia aberraverim. Si quis enim eorum à vitio superatus est, is & à cœlesti puraque divinarum mentium harmonia prolapsus est, & in obscura multitudinis quæ defecit loca delatus.

Ἡ δὲ τοῦ σταυροειδοῦς τύπου σφραγίς, ὡς ἤδη παρ' ἡμῶν εἴρηται, δηλοῖ τὴν πασῶν ὁμοῦ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἀνενεργησίαν. ἡ δὲ τῶν τριχῶν ἀποκάρσις ἐμφαίνει τὴν καθαρὰν καὶ ἀσχημάτιστον ζωήν, οὐκ ἐπιπλάστοις σχήμασι τὸ κατὰ νοῦν δυσειδὲς ἐπιτηδευτικῶς καλλωπίζουσαν, ἀλλ' αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐκ ἀνθρωπικοῖς κάλλεσιν, ἀλλ' ἑνιαίοις καὶ μοναχικοῖς εἰς τὸ θεοειδέστατον ἀναγομένην. ἡ δὲ τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀποβολή, καὶ τῆς ἑτέρας λῆψις, τὴν ἀπὸ μέσης ἱερᾶς ζωῆς ἐπὶ τὴν τελεωτέραν μετάταξιν ἐμφαίνει, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς θεογενεσίας, ἡ τῆς ἐσθῆτος ἄμειψις ἐδήλου τὴν ἀπὸ καθαιρομένης ζωῆς εἰς θεωρητικὴν καὶ φωτιστικὴν ἕξιν ἀναγωγήν. εἰ δὲ νῦν ὁ ἱερεύς τε καὶ πάντες ὅσοι πάρεισιν ἱεροὶ τὸν τετελεσμένον ἀσπάζονται, τὴν ἱερὰν τῶν θεοειδῶν ἐννόησον κοινωνίαν, ἀγαπητικῶς ἐν εὐφροσύνῃ θείᾳ συνηδομένων ἀλλήλοις. ἐν τέλει δὲ πάντων ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὴν θεαρχικὴν κοινωνίαν καλεῖ τὸν τετελεσμένον, ἐμφαίνων ἱερῶς, ὡς ὁ τελεσθείς, εἴπερ ἀληθῶς ἐπὶ τὴν μοναχικὴν ἀφίκοιτο καὶ ἑνιαίαν ἀναγωγήν, οὐ θεωρητικὸς μόνον ἔσται τῶν κατ' αὐτὸν ἱερῶν, οὐδὲ κατὰ μέσην τάξιν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν ἥξει τῶν ἱερωτάτων συμβόλων, ἀλλὰ μετὰ θείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ μετεχομένων ἱερῶν γνώσεως ἑτέρῳ τρόπῳ παρὰ τὸν ἱερὸν λαὸν ἐπὶ τὴν μετάληψιν ἥξει τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας. διὸ καὶ τῶν ἱερατικῶν τάξεων, ἐν ταῖς ἱεροτελεστικαῖς αὐτῶν ἁγιστείαις, ἐν τέλει τῶν ἱερωτάτων αὐτῶν ἀφιερώσεων, ἡ τῆς ἁγιωτάτης εὐχαριστίας κοινωνία μεταδίδοται πρὸς τοῦ τελέσαντος αὐτὰς ἱεράρχου· οὐ μόνον ὅτι τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων ἡ μετάληψις ἑκάστης ἱεραρχικῆς μεθέξεως ἐστὶ τὸ κεφάλαιον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς καὶ θεοπρεποῦς δωρεᾶς ἀναλόγως αὐταῖς καθ' ἑκάστην αἱ ἱεραὶ πᾶσαι τάξεις μετέχουσι πρὸς τὴν οἰκείαν αὐτῶν τῆς θεώσεως ἀναγωγὴν καὶ τελείωσιν.

Συνῆκται τοίνυν ἡμῖν, ὡς αἱ μὲν ἅγιαι τελεταὶ καθαρσίς εἰσι καὶ φωτισμὸς καὶ τελείωσις· οἱ δὲ λειτουργοὶ καθαρτικὴ τάξις· οἱ δὲ ἱερεῖς φωτιστική· τελεστικὴ δὲ οἱ θεοειδεῖς ἱεράρχαι· καθαιρομένη δὲ τάξις, *ἡ τῆς ἱερᾶς ἐποψίας καὶ κοινωνίας ἀμέτοχος, ὡς ἔτι καθαιρομένη. θεωρητικὴ δὲ τάξις, ὁ ἱερὸς λαός· τελεσμένη δὲ τάξις, ἡ τῶν ἑνιαίων μοναχῶν. οὕτω γὰρ ἡ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία ταῖς θεοπαραδότοις τάξεσιν ἱερῶς εὐθετουμένη, ταῖς οὐρανίαις ἱεραρχίαις ὁμοειδής ἐστι, τοὺς θεομιμήτους αὐτῆς ὡς ἐν ἀνδράσιν ἀποσώζουσα, καὶ θεοειδεῖς χαρακτῆρας. ἀλλ' ἐρεῖς ἔτι ταῖς οὐρανίαις ἱεραρχίαις ἐλλείπουσι πάντως αἱ καθαιρόμεναι τάξεις. οὐ γὰρ θεμιτόν, οὐδὲ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὡς ἐστί τις οὐρανία διακόσμησις ἐναγής· ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ἀλώβητοι παντελῶς εἰσι, καὶ τὸ πάναγνον ὑπερκοσμίως ἔχουσιν, ὁμολογήσαιμι πάντως, εἰ μὴ παντελῶς ἀποπέσοιμι τοῦ ἱερωτάτου νοός. εἰ γάρ τις αὐτῶν ὑπὸ τῆς κακίας ἑάλω, τῆς μὲν οὐρανίας καὶ ἀμιγοῦς ἀποπέπτωκε τῶν θείων νόων ἁρμονίας, εἰς τὴν ἀλαμπῆ δὲ τῶν ἀποστατικῶν πληθύων ἐφέρετο πτῶσιν.

Ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ἱερῶς ἐπὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας, ὅτι καθαρσίς ἐστι ταῖς ὑφειμέναις οὐσίαις ἡ παρὰ Θεοῦ τῆς πως ἀγνοουμένων ἐλλάμψις, ἐπὶ τελεωτέραν αὐτὰς ἐπιστήμην ἄγουσα τῆς θεαρχικῆς γνώσεως, καὶ τῆς ἀγνοίας ὧν οὔπω τὴν ἐπιστήμην εἶχον οἷον ἀποκαθαίρουσα διὰ τῶν πρώτων καὶ θειοτέρων οὐσιῶν ἀναγομένας, εἰς τὰς ὑπερτέρας τῆς θεοειδοῦς καὶ φανοτέρας μαρμαρυγάς· οὕτω καὶ φωτιζόμεναι τάξεις εἰσὶ καὶ τελούμεναι, καὶ καθαρτικαὶ, καὶ φωτιστικαὶ, καὶ τελεστικαὶ κατὰ τὴν οὐρανίαν ἱεραρχίαν, ὡς τῶν ὑπερτάτων καὶ θειοτέρων οὐσιῶν τὰς ὑφειμένας ἱερὰς καὶ οὐρανίας διακοσμήσεις, ἀγνοίας μὲν ἁπάσης ἀποκαθαιρουσῶν ἐν τάξεσι καὶ ἀναλογίαις τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν· πληρουσῶν δὲ αὐτὰς τῶν θειοτάτων ἐλλάμψεων, καὶ τελειουσῶν ἐν τῇ παναγεστάτῃ τῶν θεαρχικῶν νοήσεων ἐπιστήμῃ. Καὶ γὰρ ἤδη πρὸς ἡμῶν εἴρηται, καὶ τοῖς λογίοις θεοειδῶς διηγόρευται, τὸ μὴ ταυτὰς εἶναι πάσας τὰς οὐρανίας διακοσμήσεις, ἐν πάσαις τῆς ἱερᾶς τῶν θεολογικῶν ἐλλάμψεων ἐπιστήμαις· ἀλλ' ἐκ Θεοῦ μὲν ἀμέσως τὰς πρώτας· δι' ἐκείνων δὲ πάλιν ἐκ Θεοῦ τὰς ὑφειμένας, ἀναλόγως αὐταῖς ἐλλάμπεσθαι τὰς φανοτάτας τῆς θεαρχικῆς ἀκτῖνος αὐγάς.

A Licet tamen sanctè fateri in cœlesti Hierarchia expiationem esse inferioribus naturis eorum quæ interim ignorantur à Deo profectam illustrationem, quæ eas & ad perfectiorem divinarum rerum scientiam deducat, & ab ignoratione earum, quarum nondum scientiam habebat, purget ac liberet, dum à primis divinioribusque essentiis ad summos clarissimosque divinarum contemplationum splendores efferuntur. Sic etiam ordines sunt, qui illustrantur, & qui perficiuntur: sunt qui purgant, qui illustrant, & qui perficiunt in cœlesti Hierarchia. Quippe summæ diviniores que naturæ, inferiores sanctos, cœlestesque ordines omni quidem ignoratione purgent ac liberent ordine & proportione Hierarchiarum cœlestium, compleant autem eosdem divinis illustrationibus, absolutaque ac perfecta divinarum intelligentiarum scientia imbuant. Nam & à nobis jam dictum est, & à scriptis divinis divinè expositum, non esse eosdem omnes cœlestes ordines, nec tantumdem posse in omnibus Sanctis divinarum illustrationum scientiis, sed à Deo quidem primùm ac sine medio primos, per illos autem rursus à Deo inferiores pro captu suo clarissima divini radii luce illustrari.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS

Græcus ex antiquissimo octingentorum annorum Codice litteris majoribus & uncialibus integrè scripto decerptus.

Pertinet hic pulcherrimus codex, antiquitate & majestate sua venerandus, ad Bibliothecam Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, & libris excusis & manuscriptis instructissimam. Erat antea Monasterii S. Marci Dominicanorum Florentinorum, quem habuerant ex hæreditate Nicolai de Nicolis, ut initio libri adnotatur litteris Latinis minusculis, ante centum & aliquot annos, ut apparet, efformatis. Egregius ille codex litteris majoribus scriptus est, non quadratis, sed longioribus & pressioribus, quæ à forma quadrata in hanc labente tempore degenerarunt. Certum videtur cuicunque qui antiquos codices Græcos versaverit, octingentis annis minorem esse non posse, & fortasse multis annis ætatem illam excedere. Sic eo tempore se habuit apud Græcos sacrarum Ordinationum ritus.

C

ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.

Μετὰ τὸ τρισάγιον, ὅτε κατέλθωσιν οἱ ψάλται ἐκ τοῦ ἄμβωνος ἵσταται ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν κρηπῖδα ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ ἐπιδίδοται αὐτῷ χάρτης ἐν ᾧ γέγραπται

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον εἰς ἐπίσκοπον, εὐχόμεθα οὖν ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ

ORDINATIO EPISCOPI.

Post Trisagion, cum Psaltæ de Ambone descenderint, stat Archiepiscopus in crepidine ante sanctam mensam, ipsique charta datur in qua scriptum est.

D Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia complet, promovet hunc N. Deo amabilem Presbyterum in Episcopum. Precemur igitur ut super ipsum veniat Spiritûs sancti gratia. Hanc chartam, *sive decretum* omnibus audientibus legit, manum tenens super

A per verticem capitis illius qui ordinatur. Postquam autem lectum est illud, Divina gratia, Ter dicit populus Kyrie eleison: Et replicans Archiepiscopus Euangelium imponit illud super caput & collum ipsius adstantibus aliis Episcopis, & tangentibus ipsum sanctum Euangelium. Archiepiscopus autem tres cruces super caput ipsius signat, imponensque illi manum sic precatur.

Here Domine Deus noster, qui per eximium & omnibus modis celebrandum Apostolum tuum Paulum constituisti nobis in sancto altari tuo graduum & dignitatum ordinem; primùm Apostolos, deinde Prophe- B tas, tertiò doctores ad inserviendum & ministrandum venerandis & immaculatis mysteriis tuis: Ipse omnium Domine, confirma & corrobora hunc Electum ut per manum mei peccatoris & adsistentium Ministrorum & Coëpiscoporum, sanctique Spiritus adventu, virtute, & gratia subeat Euangelicum ᵃ jugum, & dignitatem Episcopalem, sicut confirmasti & corroborasti sanctos Prophetas tuos; sicut unxisti reges, sicut sanctificasti principes Sacerdotum; ipsiusque hierarchicam dignitatem irreprehensibilem ᵇ effice & conser- C va, eumque omni morum gravitate & sanctimonia adornans sanctifica, ut dignus sit qui intercedat apud te, & postulet ea quæ ad salutem populi spectant, & obedientiam sibi exhibendam: Quia sanctificatum est nomen tuum, & glorificatum regnum tuum, &c.

Dicto Amen, precem ᶜ Diaconicam recitat præsentium Episcoporum unus hoc modo.

In pace Dominum deprecemur. Pro superna pace, & salute animarum nostrarum, Dominum deprecemur.

Pro pace totius mundi, & bono stabilique statu sanctarum Ecclesiarum, & omnium u- D nione, Dominum deprecemur.

Pro Archiepiscopo nostro N. ipsius Sacerdotio, auxilio, perseverantia, pace, & salute, & operibus manuum ejus, Dominum deprecemur.

Pro eo qui nunc designatur & promovetur ad Episcopatum, & salute ipsius, Dominum deprecemur.

Ut benignus & hominum amans Deus ipsi largiatur Episcopatum ab omni sorde emaculatum & irreprehensibilem, deprecemur.

Pro religiosissimo, & à Deo custodito Im- E peratore nostro, pro hac urbe, ut nos liberemur. Auxiliare, serva, miserere, intercedente sanctissima, & immaculata Domina nostra Dei genitrice.

Dum autem profertur hæc oratio ab Episcopo, habet similiter Archiepiscopus manum super caput illius qui ordinatur sic orans.

Domine Deus noster, qui propterea quod non potest humana natura divinitatis ferre præsentiam, constituisti prudenti œconomia tua Doctores affectibus, & animi perturbationibus nobis similes, qui throni tui sedem occuparent, qui pro universo populo tuo sacrificia & oblationes offerrent: Tu domine hunc declaratum œconomum gratiæ Episcopalis, ef-

A ἀναγινώσκει, ἀκουόντων πάντων, ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ χειροτονουμένου. Καὶ μετὰ τὸ ἀναγνωσθῆναι τὸ Θεία χάρις, λέγει ὁ λαὸς τὸ κύριε ἐλέησον τρίτον. Καὶ ἀναπτύξας ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ εὐαγγέλιον ἐπιτίθησιν αὐτῷ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν τράχηλον παρεστώτων καὶ ἄλλων ἐπισκόπων, καὶ ἐφαπτομένων αὐτοῦ, καὶ ἐπιτιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα ἐπεύχεται ταῦτα.

Δέσποτα κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ νομοθετήσας ἡμῖν διὰ τοῦ πανευφήμου σου ἀποστόλου Παύλου βαθμῶν καὶ ταγμάτων τάξιν εἰς τὸ ἐξυπηρετεῖσθαι καὶ λειτουργεῖν τοῖς σεπτοῖς καὶ ἀχράντοις B σου μυστηρίοις ἐν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ· πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τοῦτον τὸν ψηφισθέντα ὑπεισελθεῖν τῷ εὐαγγελίῳ καὶ τῇ ἀρχιερατικῇ ἀξίᾳ διὰ τῆς χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τῶν συμπαρόντων λειτουργῶν καὶ συνεπισκόπων τῇ ἐπιφοιτήσει καὶ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἐνίσχυσον, ὡς ἐνίσχυσας τοὺς ἁγίους σου προφήτας, ὡς ἔχρισας τοὺς βασιλεῖς, ὡς ἡγίασας τοὺς ἀρχιερεῖς· καὶ ἀνεπίληπτον αὐτοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην C ἀπόδειξον, καὶ πάσῃ σεμνότητι κατακοσμούμενον ἅγιον ἀνάδειξον ὡς τὸ ἄξιον γένεσθαι τοῦ αἰτεῖν σε τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, καὶ ὑπακούειν αὐτοῦ. ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα, δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία. καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ποιεῖ εὐχὴν ὁ διάκονος, εἷς τῶν παρεστώτων ἐπισκόπων οὕτως.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας D τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ τῆς πάντων ἑνώσεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ νῦν προχειριζομένου ἐπισκόπου τοῦ δεῖνος καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ ἀρχιερωσύνην χαρίσηται δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφυλάκτου ἡμῶν E βασιλέως, ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς, ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, τῆς παναγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου.

Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν εὐχὴν ταύτην ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου ὁ ἀρχιεπίσκοπος εὔχεται οὕτως.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἀνθρώπου φύσιν τὴν τῆς θεότητος ὑπενεγκεῖν οὐσίαν τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν διδασκάλους καταστήσας τὸν σὸν ἐπέχοντας θρόνον εἰς τὸ ἀναφέρειν σοι θυσίαν καὶ προσφορὰν ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· σὺ κύριε καὶ τοῦτον τὸν ἀναδειχθέντα οἰκονόμον τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος, ποίησον γενέσθαι μιμη-

μιμητὴν σου τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, τιθέντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων σου, ὁδηγὸν τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, φωστῆρα ἐν κόσμῳ· ἵνα καταρτίσας τὰς ψυχὰς, τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ ἐπὶ τῆς παρούσης ζωῆς, παραστῇ τῷ βήματί σου ἀκαταισχύντως, καὶ τὸν μέγαν μισθὸν λήψηται ὃν ἡτοίμασας τοῖς ἀθλήσασιν ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου σου. ἐκφώνως. σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ἐπαίρει τὸ εὐαγγέλιον ὁ πατριάρχης καὶ ἀποτίθεται αὐτὸ ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ τότε ἐπιτίθησι τὸ ὠμοφόριον τῷ χειροτονηθέντι, καὶ ἀσπάζεται αὐτὸν αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἐπίσκοποι, καὶ συνανέρχεται ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὸ σύνθρονον, καὶ τελεῖται λοιπὸν πᾶσα ἡ λειτουργία.

Ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου

Μετὰ τὸ εἰσενεχθῆναι τὰ ἅγια δῶρα, καὶ ἀποτεθῆναι ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ πληρωθῆναι τὸν μυστικὸν ὕμνον τοῦ τῶν χερουβίμ, ἐπιδίδοται τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ὁ πρὸς συνήθειαν χάρτης, ἐν ᾧ γέγραπται, ἡ θεία χάρις, καὶ ἀναγινωσκομένου αὐτοῦ εἰς ἐπήκοον πάντων προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι, καὶ τούτου γόνυ κλίνοντος, ποιῶν σταυροὺς τρεῖς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα, ἐπεύχεται ταῦτα.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ὁ πάσης κτίσεως πρεσβύτερος ὑπάρχων, ὁ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πρεσβυτέρου τιμήσας τοὺς ἐν τῷ βαθμῷ τούτῳ ἀξιωθέντας ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων καὶ τοῦτον ὃν εὐδοκίμασας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ ἐν ἀμωμήτῳ πολιτείᾳ, καὶ ἀκλινεῖ τῇ πίστει εὐδόκησον ὑποδέξασθαι τὴν μεγάλην ταύτην χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου ἐν πᾶσιν εὐαρεστοῦντά σοι, καὶ ἀξίως πολιτευόμενον τῆς δωρηθείσης προγνωστικῆς δυνάμεως μεγάλης ταύτης ἱερατικῆς τιμῆς· ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, &c.

Καὶ ποιεῖ εἷς τῶν πρεσβυτέρων εὐχήν, διακονοῦ οὕτως. ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν

Ὑπὲρ τοῦ δεῖνος τοῦ νῦν προχειριζομένου πρεσβυτέρου καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφυλάκτου ἡμῶν βασιλέως, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν εὐχὴν ταύτην ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου ἐπεύχεται οὕτως.

A fice imitatorem tui, veri Pastoris, ut ponat animam suam pro ovibus suis, ut sit cœcorum dux, lumen eorum qui in tenebris, Institutor insipientium, luminare mundi, & præparatis rectèque institutis animabus sibi creditis quandiu luce terrena fruuntur, non erubescat, sed confidenter adstet tribunali tuo, magnamque illam mercedem recipiat, quam iis præparasti qui pro prædicatione Euangelii tui depugnarunt. *Alta voce*, Tuum est enim misereri, & salvare, &c.

Amen pronunciato, tollit Euangelium Patriarcha, & deponit illud in sacra mensa. Tunc imponit pallium Ordinato eumque ipse osculatur, & omnes Episcopi, & cum eo ascendit Archiepiscopus in communem thronum, & quæ de liturgia supersunt, perficiuntur. B

ORDINATIO PRESBYTERI.

Postquam allata sunt sancta dona, & in sacra mensa reposita sunt, & completus est S. Hymnus mysticus Cherubicus. Charta consueta traditur Archiepiscopo, in qua scriptum est, Divina gratia, &c. Eaque lecta, ita ut omnes audiant, qui ordinandus est adducitur, eoque genu flectente, tria crucis signa facit super caput ejus, habensque manum ei impositam hæc precatur. C

Deus qui es principii & finis expers, qui omni creatura longè es antiquior, quique denominatione Presbyteri eos honorasti qui digni judicati sunt in eo gradu sanctè administrare verbum veritatis tuæ. Ipse omnium Domine complaceat tibi hunc, quem à me propter politiam irreprehensibilem, modumque agendi inculpatum & fidem constantem promoveri probasti, magnam illam gratiam Sancti Spiritus tui suscipere. Perfectum redde servum tuum, ut tibi in omnibus placeat, & prodita sibi à providente virtute tua magno illo sacerdotali honore dignè sese gerat & conversetur: Quia tua est potentia, tuum est regnum & virtus, &c. D

Tum facit Presbyterorum unus Diaconi precem in hunc modum. In pace Dominum deprecemur: Pro superna pace ac salute. Pro pace universi mundi. Pro Archiepiscopo nostro N. ipsius sacerdotio, auxilio, perseverantia, pace ac salute, & operibus manuum ejus, Dominum deprecemur.

E Pro eo qui nunc promovetur Presbytero, & salute ipsius Dominum deprecemur.

Ut clemens & hominum amans Deus immaculatum & irreprehensibile largiatur illi Sacerdotium, deprecemur.

Pro piissimo, & à Deo custodito Imperatore nostro, &c. Et cum à Presbytero hæc habetur oratio, Archiepiscopus consimiliter manum tenens super caput illius qui ordinatur sic precatur.

Deus qui potens es in virtute, cujus prudentiam ſcrutari nemo poteſt, qui ſupra omnes hominum filios admirabilis es in conſiliis, Ipſe Domine & hunc quem Presbyterii gradum ſubire, & adipiſci voluiſti, reple dono Sancti tui Spiritus, ut dignus ſit ſine crimine & querela aſſiſtere altari tuo, prædicare Euangelium ſalutis tuæ, ſanctè adminiſtrare verbum veritatis tuæ, offerre tibi dona & ſacrificia ſpiritualia, renovare populum tuum per lavacrum regenerationis, ut ipſe occurrens in ſecundo adventu magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti unigeniti filii tui, adminiſtrationis proprii gradus & officii bene geſti ſecundum multitudinem bonitatis tuæ mercedem recipiat. Elata voce, Quia benedictum eſt & glorificatum magnum, & maximè honorabile nomen tuum, &c.

Amen dicto Orarii ſive ſtolæ [6] partem quæ poſteriùs eſt, in partem anteriorem deducit, ipſumque [7] Phelonio induit, & oſculo ei dato cum cæteris Presbyteris ſiſtit. Tunc ait Diaconus [8] Perficiamus preces noſtras Domino. Poſtquam autem levatum eſt velum à ſanctis donis, & populus dixerit, dignum & juſtum eſt, tunc tradit Archiepiſcopus Presbytero ordinato in manus panem unum è diſco, tenentemque manibus panem ſibi traditum & imponentem caput ſupra ipſum, inclinat ſupra ſacram menſam [9] ſicque manet donec dicatur, Sancta Sanctis. Tunc Ordinatus reſtituit Archiepiſcopo panem, omniumque Presbyterorum primus communicat, & ab Ordinatore ſancti ſanguinis fit particeps.

A Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει, καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, ὁ θαυμαστὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς κύριε καὶ τοῦτον ὃν ηὐδόκησας τὸν τοῦ πρεσβυτερίου ὑπεισελθεῖν βαθμὸν, πλήρωσον τῇ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δωρεᾷ, ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα, καὶ θυσίας πνευματικὰς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας· ὅπως καὶ αὐτὸς ὑπαντήσας ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιδημίᾳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ B μονογενοῦς σου υἱοῦ δέξηται τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθῆς οἰκονομίας τοῦ οἰκείου τάγματος ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀγαθότητός σου. Ἐκφώνως, ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγ. καὶ τὰ ἑξῆς

Καὶ μετὰ τὸ Ἀμὴν φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ ἐνδύει αὐτὸν τὸ φελώνιον αὐτοῦ, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ἀγάπην ἵστησιν αὐτὸν μετὰ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ τότε λέγει ὁ διάκονος, πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ ὅτε ἐπαρθῇ τὸ καταπέτασμα τῶν ἁγίων δώρων, καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τὸ ἄξιον καὶ δίκαιον. τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπιδίδωσι τῷ χειροτονηθέντι πρεσβυτέρῳ ἕνα C ἄρτον ἐκ τοῦ δίσκου εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ κλίνει αὐτὸν ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης κρατοῦντα τὸν ἐπιδοθέντα αὐτῷ ἄρτον ἐν ταῖς χερσὶν καὶ ἐπιτεθέντα τὴν κεφαλὴν ἐπάνω αὐτοῦ καὶ μένοντι οὕτως μέχρι τοῦ ῥηθῆναι τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, καὶ τότε ἀποδίδωσιν τὸν ἄρτον ὁ χειροτονηθεὶς τῷ ἀρχιεπισκόπῳ. καὶ κοινωνεῖ πρῶτος τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων. μεταλαμβάνει καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος παρ' αὐτοῦ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν.

ORDINATIO DIACONI.

Poſtquam facta eſt ſancta oblatio, & portæ apertæ ſunt, antequam dicat Diaconus, [10] Omnium Sanctorum, adducitur Archiepiſcopo qui ordinandus eſt Diaconus; Et cum dictum eſt, Divina gratia, genu flectit qui ordinatur; Archiepiſcopus autem tribus factis ſuper caput ejus crucis ſignis, manuque ipſi impoſita, ſic precatur.

Domine Deus noſter qui providentia tua ſubminiſtrationem & abundantiam Sancti tui Spiritus in eos miſiſti qui ab inſcrutabili virtute tua conſtituti ſunt Miniſtri ut inſerviant immaculatis tuis myſteriis: Ipſe Domine hunc quem tibi placuit à me promoveri ad Diaconi munus in omni morum gravitate & ſeveritate conſerva, ut myſterium fidei in pura conſcientia detineat. Donaque illi gratiam quam Stephano Protomartyri tuo donaſti, Et quem primum vocaſti ad opus miniſterii tui, dignum quoque illum redde pro tuo beneplacito qui adminiſtret datum ſibi à benignitate tua gradum: Qui enim bene miniſtrant, gradum ſibiipſis bonum acquirunt. Perfectum quoque ſervum tuum effice, quia tuum eſt regnum & virtus.

Ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου.

D Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ ἀνοιγῆναι τὰς θύρας, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον πάντων τῶν ἁγίων, προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι διάκονος τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ μετὰ τὸ ῥηθῆναι, ἡ θεία χάρις γονυκλιτεῖ ὁ χειροτονούμενος, καὶ ποιῶν γ΄. σταυροὺς ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα ἐπεύχεται οὕτως

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τῇ προγνώσει τῇ σῇ τὴν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος χορηγίαν καταπέμπων ἐπὶ τοὺς ὡρισμένους ὑπὸ τῆς σῆς ἀνεξιχνιάστου δυνάμεως λειτουργοὺς γίνεσθαι, ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς ἀχράν- E τοις σου μυστηρίοις, αὐτὸς δέσποτα καὶ τοῦτον ὃν ηὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ εἰς τὴν τῆς διακονίας λειτουργίαν ἐν πάσῃ σεμνότητι διαφύλαξον, ἔχοντα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. δώρησαι δὲ αὐτῷ τὴν χάριν ἣν ἔδωκας Στεφάνῳ τῷ πρωτομάρτυρί σου, καὶ ὃν ἐκάλεσας πρῶτον εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ καταξίωσον αὐτὸν κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον οἰκονομῆσαι τὸν παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος δεδωρημένον αὐτῷ βαθμόν· οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, Καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις.

Καὶ

Καὶ ποιεῖ εἷς διακόνων εὐχὴν, Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου. ὑπὲρ τοῦ δεῖνος τοῦ νῦν προχειριζομένου διακόνου καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου. ὅπως ὁ φιλάνθρωπος ὁ θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν διακονίαν χαρίσηται δεηθῶμεν. ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως, καὶ τὰ λοιπά.

Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι ταύτην εὐχὴν ὑπὸ τοῦ διακόνου ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου ἐπεύχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν ὁ τῇ ἀφθάρτῳ φωνῇ τοῖς ἀποστόλοις σου θεσπίσας καὶ πρῶτον αὐτῶν κηρύξας τὸν τοῦ διακόνου ἀποπληροῦντα ἔργον καθὼς γέγραπται ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ σου, ὅς τις θέλει ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν διάκονος, Σὺ δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τοῦτον τὸν δοῦλόν σου, ὃν κατηξίωσας εἰς τὴν τοῦ διακόνου ὑπεισελθεῖν λειτουργίαν, πλήρωσον πάσης πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ δυνάμεως, καὶ ἁγιασμοῦ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ζωοποιοῦ σου πνεύματος· οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐπιθέσει τῶν ἐμῶν χειρῶν, ἀλλ' ἐν ἐπισκοπῇ τῶν πλουσίων σου οἰκτιρμῶν δίδοται χάρις τοῖς ἀξίοις σου, ἵνα πάσης ἁμαρτίας ἐκτὸς γενόμενος ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἀμέμπτως σοι παραστῇ, καὶ τὸν μισθὸν τῆς ἀψευδοῦς τῆς σῆς ἐπαγγελίας λήψηται. σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, &c.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ἐπαίρεται τὸ φαινόλιον τοῦ χειροτονουμένου, καὶ ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὸ ὠράριον, καὶ διδοὺς αὐτῷ ἀσπασμὸν ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ῥιπίζοντα τὰ ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ τὰ ἅγια δῶρα, καὶ τότε ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος λέγει, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύοντες, καὶ τὰ λοιπά. καὶ μετὰ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τὸν χειροτονηθέντα, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον, ὅπερ κατέχων μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις τοῦ ἁγίου αἵματος. ταῦτα μὲν ὅτε τελεία γίνεται· ἐπειδὴ ἔξεστι τὴν τοῦ διακόνου καὶ τῆς διακονίσσης χειροτονίαν, καὶ ἐπὶ τελείας προσκομιδῆς καὶ ἐπὶ προηγιασμένων γίνεσθαι· ὅτε ἐπὶ προηγιασμένων γίνεται ἡ τοιαύτη χειροτονία, εἰσέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἵσταται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ παρεστῶτος τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι, διάκονος ἐκφωνεῖ τὸ ἡ θεία χάρις καὶ τὰ λοιπὰ ποιῶν αὐτὸν γονυκλιτῆσαι, καὶ πάντα κατὰ τὴν προαναφερομένην τάξιν γίνεται ἐπ' αὐτῷ μέχρι τῆς ἀπολύσεως.

* Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ Διακονίσσης.

Μετὰ τὸ γίνεσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν καὶ ἀνοιγῆναι τὰς θύρας, πρὶν ἢ εἰπεῖν τὸν διάκονον πάντων τῶν ἁγίων, προσφέρεται ἡ μέλλουσα χειροτονεῖσθαι τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ἐκφωνοῦντος τὸ ἡ θεία χάρις, κλινάσης αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ἐπι-

A Facitque precem Diaconorum unus. In pace Dominum deprecemur. Pro pace superna & salute animarum nostrarum, Dominum deprecemur. Pro pace universi mundi. Pro Archiepiscopo nostro N. ipsius Sacerdotio, auxilio, perseverantia, pace, & salute ipsius, & operibus manuum ejus, Dominum deprecemur. Pro eo qui nunc promovetur Diacono, & salute ipsius, Dominum deprecemur: Ut benignus Deus & hominum amans illi donet Diaconatum sine macula, & inculpatè exercere, Dominum deprecemur. Pro piissimo Imperatore nostro, &c.

B Dum à Diacono fit hæc oratio, Archiepiscopus habens similiter manum super caput illius qui ordinatur, sic precatur.

Deus servator noster qui incorrupta voce Apostolis tuis prædixisti, & primum eorum fore prædicasti eum qui adimpleverit Diaconi ministerium, sicut scriptum est in sancto Euangelio tuo, *Quicunque voluerit inter vos esse primus, sit vester minister.* Tu omnium Domine hunc quoque servum tuum quem dignum effecisti qui Diaconi ministerium subiret, reple per adventum vivifici tui spiritus omni fide, & charitate, & virtute, & sanctificatione. Non enim in impositione ma- C nuum mearum, sed in visitatione divitis misericordiæ tuæ datur iis qui te digni sunt, gratia conceditur, ut omni peccato purgatus in die tremenda judicii tui sine culpa tibi præsentetur, & mercedem tuæ promissionis quæ fallere non potest, recipiat. Tu enim es Deus noster, Deus misericordiæ & salutis, &c.

Amen pronuntiato, tollit Phenolion illius qui ordinatur, & illi Orarium imponit, datoque illi osculo tradit ei [11] sanctum flabellum, sistitque ventilantem sancta dona quum in divina mensa exponuntur. Tunc qui in ambone est Diaconus dicit, Omnium Sanctorum memoriam agentes, &c. Cum autem Ordinatus D participaverit sancto corpori, & pretioso sanguini, tradit ei Archiepiscopus sanctum calicem; quo accepto participes facit sacri sanguinis ad eum accedentes. Hæc equidem cum Missa integra peragitur. [12] Cum autem liceat Ordinationem & Diaconi & Diaconissæ peragere & in perfecta oblatione, & diebus quibus præsanctificatorum solemnitas celebratur, cum in solemnitate præsanctificatorum hæc Ordinatio celebratur, ingreditur Episcopus, & stat coram sacra mensa, & adstante qui ordinandus est, Diaconus alta voce eloquitur, Divina gratia, & cætera: Deinde eo genu flectere jusso, reliqua secundum ordinem jam E relatum super eum peraguntur usque ad officii absolutionem.

Oratio in Ordinatione Diaconissæ.

[13] Postquam facta est sancta oblatio, & apertæ sunt portæ, antequam dicat Diaconus, Omnium Sanctorum, Ordinanda ad Episcopum ducitur, & alta voce pronuntians istud, Divina gratia, Ordinandæ caput inclinanti

nanti manum imponit, factisque tribus crucis signis sic precatur.

Deus sancte & omnipotens qui per nativitatem filii tui unigeniti & Dei nostri ex Virgine secundum carnem sanctificasti sexum muliebrem, & largitus es non solùm viris sed etiam mulieribus gratiam & adventum Spiritus sancti, ipse nunc Domine respice super hanc ancillam tuam, eamque advoca ad opus ministerii tui, & immitte in eam divitem & abundantem donationem Sancti tui Spiritus: Conserva illam in Orthodoxa fide, in conversatione irreprehensibili, ministerium suum juxta id quod tibi placitum est, semper exequentem: quia te decet omnis gloria & honor. Dicto Amen Diaconorum unus hanc facit orationem.

In pace Dominum deprecemur. Pro superna pace. Pro pace universi mundi. Pro Archiepiscopo nostro, N. Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, & salute, & operibus manuum ejus. Pro hac ista quæ nunc promovetur Diaconissa, & ejus salute ut clemens, & hominum amans Deus noster puram & inculpatam illi largiatur diaconiam, Dominum deprecemur. Pro piissimo, & à Deo custodito Imperatore nostro.

Dum hæc à Diacono fit oratio Archiepiscopus similiter habens manum super caput Ordinandæ ita precatur.

Here Domine qui non repellis mulieres consecrantes seipsas, & volentes ut decet, ministrare sanctis domibus tuis, sed eas in ordine Ministrorum recipis, largire gratiam sancti tui Spiritus & huic ancillæ tuæ quæ vult seipsam tibi consecrare, ministeriique diaconici gratiam adimplere, ut largitus es Phœbæ ministerii tui gratiam quam vocasti ad opus hujus administrationis. Da illi Deus sine culpa perseverare in sanctis templis tuis, caute curare propriam conversationem, moderationem præsertim & temperantiam. Effice præterea ancillam tuam perfectam, ut ipsa tribunali Christi tui adsistens dignum optimæ conversationis fructum reportet, misericordia, & humanitate Unigeniti filii tui.

Dicto Amen circumponit collo ipsius Orarium sive Stolam Diaconicam subtus maphorium ipsius, gestans anterius duas Stolæ extremitates. Tunc qui stat in Ambone dicit, Omnium Sanctorum memoriam agentes, & reliqua. Postquam autem particeps facta est sancti Corporis, & pretiosi sanguinis, tradit ei Archiepiscopus sanctum Calicem, quem accipiens in sancta mensa deponit.

A τίθησι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ ποιῶν σφραγῖδας τρεῖς ἐπεύχεται οὕτω.

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος καὶ παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἁγιάσας τὸ θῆλυ, καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναιξὶ δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην καὶ προσκάλεσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ κατάπεμψον αὐτῇ τὴν πλουσίαν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, διαφύλαξον αὐτὴν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει, ἐν ἀ-
B μέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διαπαντὸς ἐκπληροῦσαν. ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή. καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ποιεῖ εἷς τῶν διακόνων εὐχὴν οὕτως.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦδε, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ. ὑπὲρ τῆς δεῖνα τῆς νῦν προχειριζομένης διακονίσσης, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῇ τὴν διακο-
C νίαν χαρίσηται, τοῦ κυρίου. ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφυλάκτου ἡμῶν βασιλέως.

Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι ταύτην τὴν εὐχὴν ὑπὸ τοῦ διακόνου ἔχων ὁμοίως ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς χειροτονουμένης ἐπεύχεται οὕτως.

Δέσποτα κύριε ὁ μηδὲ γυναῖκας ἀναθεμένας ἑαυτὰς, καὶ βουληθείσας καθ' ὃ πρέπει λειτουργεῖν τοῖς ἁγίοις οἴκοις σου ἀποβαλλόμενος, ἀλλὰ ταύτας ἐν τάξει λειτουργῶν προσδεξάμενος, δώρησαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ τῇ δούλῃ σου ταύτῃ τῇ βουληθείσῃ ἀναθεῖναί σοι
D ἑαυτὴν, καὶ τὴν τῆς διακονίας ἀποπληρῶσαι χάριν, ὡς ἔδωκας τὴν χάριν τῆς διακονίας σου Φοίβῃ ἣν ἐκάλεσας εἰς τὸ ἔργον τῆς λειτουργίας· παράσχου δὲ αὐτῇ ὁ Θεὸς ἀκαταγνώστως προσκαρτερεῖν τοῖς ἁγίοις ναοῖς σου, ἐπιμελεῖσθαι τῆς οἰκείας πολιτείας, σωφροσύνης δὲ μάλιστα, καὶ τελείαν ἀνάδειξον δούλην σου, ἵνα καὶ αὐτὴ παρεστῶσα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ σου ἄξιον τῆς ἀγαθῆς πολιτείας ἀπολήψηται τὸν μισθόν· ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ.

Καὶ μετὰ τὸ Ἀμὴν περιτίθησι τῷ τραχήλῳ αὐτῆς ὑποκάτωθεν τοῦ μαφορίου τὸ διακονικὸν ὠ-
E ράριον, φέρον ἔμπροσθεν τὰς δύο ἀρχάς. καὶ τότε ἐν τῷ ἄμβωνι ἑστὼς λέγει, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, καὶ τὰ λοιπά· μετὰ τὸ μεταλαβεῖν αὐτὴν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, ἐπιδίδωσιν αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον, ὅπερ δεχομένη ἀποτίθεται ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ.

A

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ ὑποδιακόνου.

Εἰσερχομένου τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῷ διακονικῷ, καὶ ἱσταμένου ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης προσφέρεται αὐτῷ ὁ χειροτονούμενος, καὶ ἐπιτεθεὶς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν χεῖρα σφραγίζει, καὶ ἐπεύχεται οὕτως.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διαιρῶν ἑκάστῳ ὧν ἐξελέξω τὰ σὰ χαρίσματα, ὁ τὰ πράγματα διάφορα τῇ ἐκκλησίᾳ σου δωρησάμενος, βαθμοὺς λειτουργίας καταστησάμενος ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου, καὶ ἀχράντων μυστηρίων, ὁ τῇ ἀρρήτῳ προγνώσει ὁρίσας καὶ τοῦτον δοῦλόν σου ἄξιον εἶναι τοῦ ὑπηρετεῖν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, αὐτὸς δέσποτα ἀκατάγνωστον ἐν πᾶσι διαφύλαξον, καὶ δὸς αὐτῷ ἀγαπᾶν εὐπρέπειαν οἴκου σου, παρεστάναι ταῖς θύραις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου, ἀνάπτειν λύχνους σκηνώματος δόξης σου, καὶ καταφύτευσον αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ ὡς ἐλαίαν κατάκαρπον, καρποφοροῦντα καρπὸν δικαιοσύνης, καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου ἐν καιρῷ τῆς παρουσίας σου, τοῦ τῶν εὐαρεστησάντων σοι, ἀπολαύοντα ἀμοιβῆς. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ Ἀμὴν λέγει ὁ γενόμενος ὑποδιάκονος γ' ὅσοι πιστοί, καὶ δίδωσι νίψασθαι τῷ χειροτονοῦντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ, καὶ οὕτως μεταλαμβάνει παρ' αὐτοῦ τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας.

Oratio in Ordinatione Subdiaconi.

Ingrediente Episcopo in [15] Diaconicum, & eo ante sacram mensam stante, adducitur ad eum qui ordinandus est, impositaque super caput ejus manu, signo Crucis eum signat, & ita precatur.

B Domine Deus noster, qui per unum sanctum Spiritum unicuique eorum quos elegisti charismata tua divisisti, qui actiones diversas Ecclesiæ tuæ concessisti, gradus administrationis differentes in ea constituens ad ministerium Sanctorum tuorum & immaculatorum mysteriorum; cum ineffabili præscientia tua sancivens hunc famulum tuum dignum esse qui inserviat sanctæ tuæ Ecclesiæ: Ipse, Domine, conserva eum sine querela, & reprehensione, & inde illi amorem honestatis & decoris domus tuæ, ut adstet portis sancti Templi tui, accendat luminaria tabernaculi gloriæ tuæ. Planta illum in Ecclesia sancta tua, sicut olivam frugiferam, fructum justitiæ ferentem: Et C redde servum tuum perfectum, ut compensatione eorum qui tibi placuerunt, fruatur cum præsentiæ tuæ tempus advenerit. Quia tuum est regnum, &c.

Dicto Amen, qui factus est Subdiaconus ter dicit [16] Quicumque fideles, datque lavare Episcopo qui ipsum ordinavit, & sic ab eo fit particeps vivificæ communionis.

Εὐχὴ ἐπὶ προχειρίσεως ἀναγνώστου καὶ ψάλτου.

Μετὰ τὸ καρῆναι τὸν ἔχοντα προχειρισθῆναι εἰς ἀναγνώστην ἢ ψάλτην προσάγεται τῷ χειροτονοῦντι ἐπισκόπῳ καὶ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σφραγίζων αὐτὸν ἐπεύχεται οὕτως.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ἔκλεξαι τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, καὶ ἁγίασον αὐτὸν καὶ καταξίωσον μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως τῶν θείων σου λογίων τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι, διαφυλάττων αὐτὸν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ· ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν δίδοται τῷ ἀναγνώστῃ ἀποστολικὸν βιβλίον καὶ ἀναγινώσκει ὀλίγον, καὶ δίδωσιν αὐτῷ εἰρήνην· τῷ δὲ ψάλτῃ ψαλτήριον, καὶ λέγει προκείμενον.

Oratio in Promotione Lectoris & Cantoris.

D Postquam tonsus est is qui in Lectorem & Cantorem promovendus est, adducitur ad Episcopum Ordinatorem, qui imposita super ipsius caput manu, factoque super ipsum Crucis signo sic precatur.

Domine Deus omnipotens elige servum tuum hunc, eumque sanctifica, & dignum redde qui meditationem & lectionem faciat cum omni sapientia & intelligentia divinorum oraculorum: Conservans eum in conversatione nulli crimini obnoxia & irreprehensibili, misericordia & miserationibus Unigeniti filii E tui cum quo, &c.

Dicto Amen, traditur Lectori liber Apostolicus, paululumque legit, datque illi pacem Episcopus: Cantori verò traditur Psalterium, dicitque ex Psalterio propositum.

Εὐχὴ ἐπὶ προχειρήσεως ἡγουμένου ἐν τῷ σεπτῷ πατριαρχείῳ.

Προσάγεται ὁ μέλλων προχειρίζεσθαι παρόντων καὶ πάντων τῶν ψηφισαμένων αὐτῷ μοναχῶν, καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν ἐπιτίθησιν τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὁ πατριάρχης, σφραγίζων καὶ ἐπευχόμενος οὕτως.

Oratio [17] in promotione Abbatis in sancto Patriarcheio.

Qui promovendus est adducitur præsentibus omnibus qui ipsi suffragati sunt Monachis: Et dicente Diacono, Dominum deprecemur, imponit Patriarcha manum super caput ejus Crucis signum faciens, & sic deprecans.

A Deus qui salutis hominum curam semper geris, quique rationale hoc ovile in unum idemque cogis & congregas, Ipse omnium Domine, illud immensa misericordia sincerum & irreprehensibile conserva, mandata tua indesinenter custodiens, ut ex eo nulla ovis pereat, & à lupo contrario non corrumpatur, & devoretur, huncque servum tuum quem tibi placuit ipsis præficere, dignum bonitate tua demonstra, omnibusque virtutibus cohonesta, factum per propria & bona opera typum & exemplar iis qui ipsi subsunt; ita ut fiant imitatores & Æmuli irreprehensibilis ipsius conversationis, & cum eo sine damnatio-
B nis formidine coram tremendo tuo tribunali compareant: Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria.

Dicto Amen dicit, Pax omnibus. Dicente verò Diacono capita vestra Domino inclinate, iterum precatur.

Inclina Domine aurem tuam, atque exaudi preces nostras, & effice hunc servum tuum fidelem, & prudentem Oeconomum ovilis rationalis à tua gratia illi crediti, in omnibus facientem voluntatem tuam, ut regno cœlesti dignus fit, gratia & miseratione, & humanitate, &c. Amen dicto, tollit Pallium quo
C circumdatur, & aliud ipsi circumponit, postea ipsum deosculans dimittit.

Oratio super eum qui vestem Monachalem suscepturus est.

DOmine Deus noster, qui lege edixisti & declarasti, eos qui omnia hujus vitæ bona derelinquunt, & consanguineos, & amicos, teque sequuntur, te dignos esse; suscipe hunc servum tuum, qui secundum præcepta tua his omnibus renuntiat. Deduc eum in veritate tua humiliter tibi accidentem: Vir-
D tute Spiritus sancti tui velut muro circumda eum, ut adversus ipsum nihil possit ulla contraria fraus & machinatio, largiens ipsi patientiam qua tibi semper placeat intercessionibus Dominæ nostræ Dei genitricis, & omnium Sanctorum qui à sæculo tibi placuerunt, quoniam benedictum & glorificatum, &c.

Oratio super eam quæ susceptura est vestem Monachalem.

CHriste Deus noster qui Virginitatem ita
E adamasti, ut matrem œconomiæ tuæ in carne Virginibus adscriberes, Ipse omnium Domine suscipe hanc ancillam tuam volentem humanam & temporariam hujus vitæ gloriam deserere, & in tuam bonitatem oculos intendere: Dignare illam infusione & adventu Sancti tui Spiritus, donaque illi abstinentiam, omnemque morum gravitatem, ut ipsa pinguedine & oleo suorum operum indeficienter crescens, & invalescens, prudentiæ splendorem & alacritatem tibi placentem te cœlesti sponso præeunte demonstrare possit. Quia benedictum est, & glorificatum, &c.

Ο Θεὸς ὁ διὰ παντὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας πρόνοιαν ποιούμενος, ὁ καὶ τὴν λογικὴν ταύτην ποίμνην ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς ἓν συναγαγὼν, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων τῇ ἀμετρήτῳ σου φιλανθρωπίᾳ ἀκαταμέμπτον αὐτὴν διατήρησον. Τὰς σὰς ἐντολὰς ἀδιαλείπτως φυλάττουσαν πρὸς τὸ μὴ ἀπολέσθαι ἐξ αὐτῆς ἓν πρόβατον, καὶ ὑπὸ λύκου τοῦ ἐναντίου διαφθαρῆναι· καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον ὃν εὐδόκησας καταστῆναι ἐπ᾽ αὐτοὺς ἡγούμενον ἄξιον τῆς σῆς ἀνάδειξον ἀγαθότητος, καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς κατακόσμησον διὰ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ἔργων τύπον τοῖς ὑφ᾽ ἑαυτὸν γινόμενον, ὥστε αὐτοὺς ζηλωτὰς γενέσθαι τῆς ἀμέμπτου αὐτοῦ πολιτείας, καὶ σὺν αὐτῷ ἀκατακρίτως παραστῆναι τῷ φοβερῷ σου βήματι. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν λέγει εἰρήνη πᾶσι. καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε ἐπεύχεται πάλιν.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν καὶ ἀνάδειξον τὸν δοῦλόν σου τοῦτον πιστὸν, καὶ φρόνιμον οἰκονόμον τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος λογικῆς ποίμνης, ποιοῦντα ἐν πᾶσι τὸ σὸν θέλημα, καὶ ἄξιον τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας γενόμενον. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ἐπαίρει τὸ περικείμενον αὐτῷ πάλλιον, καὶ περιτίθησιν αὐτῷ ἕτερον, καὶ ἀσπαζόμενος αὐτὸν ἀπολύει.

Εὐχὴ ἐπὶ τοῦ λαμβάνειν μέλλοντος σχῆμα μοναχοῦ.

ΚΥριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἀξίους σου εἶναι νομοθετήσας τοὺς τὰ βιωτικὰ πάντα καταλείποντας καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους, καὶ ἀκολουθοῦντάς σοι, πρόσδεξαι καὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν ἀποταξάμενον πᾶσι τούτοις κατὰ τὰς θείας σου ἐντολὰς, καὶ ὁδήγησον αὐτὸν ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου προσπίπτοντά σοι ἀμεταστρέπτως, τείχισον αὐτὸν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος εἰς τὸ μὴ δύνασθαι ἐνεργεῖν κατ᾽ αὐτοῦ πᾶσαν ἐναντίαν μηχανὴν, ὑπομονὴν αὐτῷ δωρούμενος πρὸς τὸ εὐαρεστεῖν σοι, διὰ παντὸς πρεσβείαις τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εὐχὴ ἐπὶ μελλούσῃ λαμβάνειν σχῆμα μοναστρίας.

ΧΡιστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τὴν παρθενίαν οὕτως ἀγαπήσας, ὡς καὶ μητέρα τῆς σῆς οἰκονομίας αὐτὴν ἐπιγράψασθαι, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων καὶ τὴν δούλην σου τήνδε, τὴν βουληθεῖσαν τὰς βιωτικὰς ταύτας καὶ προσκαίρους καταλεῖψαι δόξας, καὶ εἰς τὴν σὴν ἀφιδεῖν ἀγαθότητα πρόσδεξαι, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ἀξίωσον. ἐγκράτειαν αὐτῇ καὶ πᾶσαν σεμνότητα δωρούμενος· πρὸς τὸ αὐτὴν εὐαρέστως σοι τὴν τῆς σωφροσύνης φαιδρότητα ἐπιδεῖξαι τῷ ἐλαίῳ τῶν ἑαυτῆς ἔργων ἀνελλείπτως πιαινομένην ἐν τῇ προηγήσει σου τοῦ ἐπουρανίου νυμφίου. ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται, καὶ τὰ ἑξῆς.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS
Græcus ex antiquissimo septingentorum prope annorum Codice decerptus.

Codex ille pertinet ad Monasterium Græcum Cryptæ Ferratæ, octo vel novem milliaribus ab urbe distans. Inscribitur Euchologium Patriarchale, eo quod Patriarchales ritus contineat, & pro Patriarcha conscriptus fuerit. Illum in Concilio Florentino olim dedit Iuliano S. Sabinæ Cardinali Georgius Vari Cretensis Presbyter, ut in libri calce adnotavit ipse Julianus Cardinalis. Eo postmodum donatus est Bessarion Cardinalis, & Archiepiscopus Nicænus, qui factus Abbas Cryptæ Ferratæ, eum Cryptensibus Monachis concessit. Istius antiquissimi codicis ἀπόγραφον est in amplissima & magnificentissima Eminentissimi Cardinalis Barberini Bibliotheca; Unde quæ sequuntur descripsi, & postea quædam quæ mihi videbantur difficilia cum ipso Archetypo contuli. Græcæ ordinationes ut sequitur, ante sexcentos annos celebrabantur.

A

ΕΥΧΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ Ἐπισκόπου.

Μετὰ τὸ τρισάγιον ἀνέρχεται ὁ πατριάρχης εἰς τὴν κρηπίδα ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ ἐπιδίδοται αὐτῷ χάρτης ἐν ᾧ γέγραπται ταῦτα, ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὁσιωτάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον τῆς θεοσώστου πόλεως τῆς δεῖνα. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος.

Τοῦτον λαβὼν εἰς χεῖρας, τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος πρόσχωμεν ἀναγινώσκει εἰς ἐπήκοον πάντων. καὶ λέγουσι πάντες μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ κύριε ἐλέησον τρίς. καὶ προσαχθέντος ἤδη τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τῶν συγχειροτονούντων τριῶν ἀρχιερέων, ἀναπτύσσει ὁ πατριάρχης τὸ εὐαγγέλιον καὶ τίθησιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ συνεφαπτομένων καὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ποιήσας τρεῖς σταυροὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα ἐπεύχεται οὕτως.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ νομοθετήσας ἡμῖν διὰ τοῦ πανευφήμου σου ἀποστόλου Παύλου βαθμῶν καὶ ταγμάτων τάξιν εἰς τὸ ἐξυπηρετεῖσθαι καὶ λειτουργεῖν τοῖς σεπτοῖς καὶ ἀχράντοις σου μυστηρίοις ἐν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ. πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων καὶ τοῦτον τὸν ψηφισθέντα καὶ ἀξιωθέντα ὑπεισελθεῖν τῷ εὐαγγελικῷ ζυγῷ, καὶ τῇ ἀρχιερατικῇ ἀξίᾳ διὰ τῆς χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τῶν συμπαρόντων λειτουργῶν καὶ συνεπισκόπων τῇ ἐπιφοιτήσει καὶ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἐνίσχυσον, ὡς ἐνίσχυσας τοὺς ἁγίους σου προφήτας, ὡς ἔχρισας τοὺς βασιλεῖς, ὡς ἡγίασας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἀνεπί-

ORATIO IN ORDINATIONE Episcopi.

Post Trisagion ascendit Patriarcha in Sanctuarii crepidinem ante Sanctam mensam, ipsique charta datur, in qua hæc scripta sunt, Suffragio & approbatione Deo amabilium Episcoporum, & Sanctissimorum Presbyterorum & Diaconorum, divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc N. religiosissimum Presbyterum in Episcopum urbis N. à Deo conservatæ: Precemur igitur pro eo, ut in ipsum veniat sanctissimi Spiritus gratia. B

Hac charta in manus accepta, & Archidiacono dicente attendamus, legit eam Patriarcha, ita ut omnes audiant. Lectione facta ter dicunt omnes, Kyrie eleison. Jamque à tribus Episcopis Coordinatoribus adducto qui ordinandus est, aperit Patriarcha Euangelium, & imponit super ceruicem ipsius contingentibus Episcopis. Deinde factis super caput ejus C tribus crucis signis manum habens impositam sic precatur.

Here Domine Deus noster qui per eximium & omnibus modis celebrandum Appstolum tuum Paulum constituisti nobis graduum & dignitatum ordinem, primùm Apostolos, dein Prophetas, tertiò Doctores ad inserviendum & ministrandum venerandis & immaculatis mysteriis tuis in Sancto altari tuo, ipse omnium Domine hunc electum, & dignum à nobis judicatum qui subiret jugum Euangelicum & Episcopalem dignitatem per manum D mei peccatoris, & adsistentium Ministrorum & Coepiscoporum corrobora & confirma, sancti Spiritus adventu, virtute & gratia, sicut corroborasti & confirmasti sanctos Prophetas tuos, sicut unxisti reges, sicut sanctificasti Sacerdotum principes; ipsiusque Hierarchicam

cam dignitatem irreprehensibilem effice, & conserva, eumque omni morum gravitate & sanctimonia adornans sanctifica, ut dignus sit postulare quæ ad salutem populi spectant, & obedientiam sibi exhibendam: quia sanctificatum est nomen Patris, &c.

Dicto Amen, sic fit oratio Diaconica à primo trium Episcoporum. In pace Dominum deprecemur. Pro superna pace. Pro pace universi. Pro Archiepiscopo N. Sacerdotio ipsius, auxilio, perseverantia, pace, salute, & opere manuum suarum Dominum deprecemur. Pro eo qui nunc designatur & promovetur Episcopo N. & salute ejus Dominum deprecemur, ut benignus & hominum amans Deus ipsi largiatur Episcopatum ab omni sorde emaculatum, & irreprehensibilem, deprecemur. Pro piissimis Imperatoribus nostris, &c. Cum hæc ab Episcopo dicuntur, Patriarcha manum habens super ordinandi caput, precatur.

Domine Deus noster, qui eo quod non potest humana natura divinitatis sufferre præsentiam, constituisti prudenti œconomia tua Doctores affectibus, & animi perturbationibus nobis similes, qui throni tui sedem occuparent, ad offerendum sacrificia & oblationes pro universo populo tuo: Tu Domine hunc factum dispensatorem gratiæ Episcopalis, effice imitatorem tui, veri Pastoris, ut ponat animam suam pro ovibus tuis, ut sit cæcorum dux, lux eorum qui sunt in tenebris, institutor insipientium, luminare mundi, & præparatis animabus, quandiu luce terrena fruuntur sibi creditis, confidenter adstet tribunali tuo, ut magnam illam mercedem recipiat, quam iis præparasti qui pro prædicatione Euangelii tui decertarunt. Tuum est enim & misereri & servare Deus noster.

Dum autem hoc dicit, ter signat caput ejus. Dicto Amen tollit Euangelium, & in sacra mensa deponit. Sicque [19] imponat pallium ei qui ordinatur, ter dicente Clero, dignus est. Postea osculatur ipsum & Episcopus, & cum aliis [20] in thronum Episcopalem ascendit, primusque sedet, & Apostolo lecto, [21] pacem precatur, deinde Patriarchæ communionem tradit.

Oratio in Ordinatione Presbyteri.

POstquam allata sunt sancta dona, & deposita in sancta mensa, completusque est Hymnus mysticus, adducto iam ordinando dicit secundum consuetudinem illud. Divina gratia: eoque genu flectente super crepidinem utroque pede, tres cruces facit super ipsius caput, habensque manum ipsi impositam, precatur.

Deus qui es principiî & finis expers, qui omni creatura longè es antiquior, quique denominatione Presbyteri eos honorasti qui digni judicati sunt in eo gradu sanctè administrare verbum veritatis tuæ: Ipse omnium

A λῆψιν αὐτοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀνάδειξον, καὶ πάσῃ σεμνότητι κατακοσμῶν, ἁγίασον ἀνάδειξον εἰς τὸ ἄξιον γενέσθαι τοῦ αἰτεῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, καὶ ὑπακούειν αὐτῷ· ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν γίνεται εὐχὴ διακονικὴ ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν τριῶν ἐπισκόπων οὕτως. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δ. ἱερωσύνης ἀντιλήψεως διαμονῆς, εἰρήνης καὶ σωτηρίας αὐτοῦ. καὶ τοῦ ἔργου B τῶν χειρῶν αὐτοῦ. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τοῦ νυνὶ προχειριζομένου ἐπισκόπου Δ καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ κυρίου δεηθῶμεν ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἀρχιερωσύνην χαρίσηται δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ἐν τῷ λέγεσθαι ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ὁ πατριάρχης ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου εὔχεται.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἀνθρώπου φύσιν τὴν τῆς θεότητός σου ὑπενεγκεῖν οὐσίαν C τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν διδασκάλους καταστήσας τὸν σὸν ἐπέχοντας θρόνον εἰς τὸ ἀναφέρειν σοι θυσίαν καὶ προσφορὰν ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου. Σὺ κύριε καὶ τοῦτον τὸν ἀναδειχθέντα οἰκονόμον τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος ποίησον γενέσθαι μιμητὴν σου τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος τιθέντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων σου, ὁδηγὸν τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, φωστῆρα ἐν κόσμῳ ἵνα καταρτίσας τὰς ψυχὰς τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ ἐπὶ τῆς παρούσης ζωῆς παραστῇ τῷ βήματί σου ἀκαταισχύντως, καὶ τὸν μέγαν μισθὸν λήψηται ὃν ἡτοίμασας τοῖς ἀθλήσασιν D ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου σου. σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ὁ θεὸς ἡμῶν.

Καὶ ἐν τῷ λέγειν τοῦτο σφραγίζει τρίτον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ δὲ τὸ ἀμὴν ἐπαίρει τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἀποτίθησιν αὐτὸ ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ. καὶ οὕτως ἐπιτεθῇ τῷ ἐπιχειροτονουμένῳ τὸ ὠμοφόριον λέγοντος τοῦ κλήρου τὸ ἄξιος τρίτον, καὶ ἀσπάζεται αὐτὸν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ συνανέρχεται εἰς τὸν σύνθρονον, καὶ καθέζεται πρῶτος, καὶ εἰρηνεύει τὸν ἀπόστολον, καὶ μεταδίδωσι τῷ πατριάρχῃ.

E Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου.

ΜΕτὰ τὸ εἰσενεχθῆναι καὶ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια δῶρα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ πληρωθῆναι τὸν μυστικὸν ὕμνον λέγει κατὰ συνήθειαν τὸ, ἡ θεία χάρις προσαχθέντος ἤδη τοῦ χειροτονουμένου. καὶ τούτου γονυκλιτοῦντος ἀμφοτέρους τοὺς πόδας ἐπὶ τῆς κρηπῖδος, ποιῶν σταυροὺς γʹ. ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα ἐπεύχεται.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος, καὶ ἀτελεύτητος ὁ πάσης κτίσεως πρεσβύτατος ὑπάρχων, ὁ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πρεσβυτέρου τιμήσας τοὺς ἐν τῷ βαθμῷ τούτῳ ἀξιωθέντας ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, αὐτὸς Δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τοῦτον ὃν

ἰδ-

ἐδοκίμασας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ καὶ ἀκλινεῖ τῇ πίστει, εὐδόκησον ὑποδέξασθαι τὴν μεγάλην ταύτην χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου, ἐν πᾶσιν εὐαρεστοῦντά σοι, καὶ ἀξίως πολιτευόμενον τῆς δωρηθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς σῆς προγνωστικῆς δυνάμεως μεγάλης ταύτης ἱερατικῆς τιμῆς. ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ ποιοῦντος τοῦ πρωτοπαπᾶ διακόνου εὐχήν, τὸ ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, καὶ τὰ ἑξῆς, ταῦτα μόνα ἐναλλάσσονται· τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ δεηθῶμεν· ὑπὲρ τοῦ νυνὶ προχειριζομένου πρεσβυτέρου τοῦ δεῖνος, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, δεηθῶμεν.

Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι ταύτην τὴν εὐχὴν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν εὔχεται.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, ὁ θαυμαστὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· αὐτὸς κύριε καὶ τοῦτον ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ πρεσβυτέρου ὑπεισελθεῖν βαθμόν, πλήρωσον τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δωρεᾶς, ἵνα γένηται ἄξιος παραστῆναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, προσφέρειν σοι δῶρα, καὶ θυσίας πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, ὅπως καὶ αὐτὸς ὑπαντήσας ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιδημίᾳ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ δέξηται τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθῆς οἰκονομίας τοῦ οἰκείου τάγματος ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀγαθότητός σου. ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ ἐνδύει αὐτὸν φαινόλιον, καὶ διδοὺς αὐτῷ ἀγάπην ἱστᾷ αὐτὸν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ τότε λέγει ὁ διάκονος, Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ καὶ τὰ λοιπά. καὶ ὅτε ἐπαρθῇ τὸ καταπέτασμα καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τὸ ἄξιον καὶ δίκαιον, τότε ἐπιδίδωσιν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῷ χειροτονηθέντι ἕνα ἄρτον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ κλίνει αὐτὸν ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης κρατοῦντα τὸν ἐπιδοθέντα ἄρτον, καὶ ἐπιτιθέντα τὸ μέτωπον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ μένοντος οὕτως μέχρι τοῦ ῥηθῆναι τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, καὶ τότε ἀποδίδωσι τὸν ἄρτον τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ κοινωνεῖ πρῶτος τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων μεταλαμβάνει καὶ τοῦ τιμίου αἵματος παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ μεταδίδωσι, καὶ ποιεῖ καὶ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν, καὶ λειτουργεῖ ἡμέρας ἑπτά.

A Domine, complaceat tibi hunc quem à me propter conversationem irreprehensibilem, & fidem constantem promoveri probasti, magnam illam gratiam sancti Spiritus tui suscipere. Perfectum redde servum tuum in omnibus placentem tibi, ut dignè pro magno hoc Sacerdotali honore à providente virtute tua sibi concesso sese gerat. Quia tua est potentia, regnum, virtus, & gloria, &c.

Faciente autem [22] Protopapa Diaconi precem, scilicet, in pace Dominum deprecemur, & quæ sequuntur, hæc sola immutantur: Istud, Pro Archiepiscopo, Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, sanitate, & salute deprecemur. B Pro isto qui nunc promovetur Presbytero, & salute ipsius, Dominum deprecemur, ut clemens & hominum amans Deus purum & inculpatum largiatur illi Sacerdotium, deprecemur.

Dum hæc fit oratio Archiepiscopus habens similiter manum super caput, precatur.

Deus qui potens es in virtute, cujus prudentiam scrutari nemo potest, qui supra filios hominum admirabilis es in consiliis: Ipse Domine, & hunc quem Presbyterii gradum subire, & adipisci voluisti, reple dono sancti tui C Spiritus, ut dignus fiat sine crimine & querela assistere altari tuo, prædicare Euangelium salutis tuæ, sanctè administrare verbum veritatis tuæ, offerre tibi dona & sacrificia spiritualia, renovare populum tuum per lavacrum regenerationis, ut ipse occurrens in secundo adventu magni Dei & salvatoris nostri Jesu Christi unigeniti filii tui secundum multitudinem bonitatis tuæ mercedem recipiat proprii ordinis, & officii bene administrati. Quia benedictum est & glorificatum, &c.

Amen dicto, Orarii partem eam quæ po- D steriùs est in partem anteriorem defert, ipsumque Phenolio induit, & osculo dato cum cæteris Presbyteris sistit. Tum dicit Diaconus, Perficiamus preces nostras Domino, & reliqua. Cum autem levatum fuerit velum, dixeritque populus dignum & justum est, tunc tradit Archiepiscopus in Ordinati manus panem unum, cumque inclinat super sanctam mensam, tenentem ipsi datum panem, & imponentem frontem super ipsam. Ipse autem in eo statu manet donec dicatur: Sancta Sanctis, tum reddit panem Archiepiscopo, & primus cæterorum Presbyterorum communi- E cat, pretiosique sanguinis ab Archiepiscopo fit particeps; deinde alios communicat, [21] orationemque post Ambonem recitat, & septem diebus Missam celebrat.

Ordo Officii in Ordinatione Presbyteri [24] *cum illud facienti Patriarchæ ministrat Archidiaconus.*

POstquam illata sunt sancta, & ablatum est velum, Archidiaconus deponit Patriarchæ Omophotium super velum in parte ipsius dextera, statque post Patriarcham præstolans hymni mystici finem. Tum silet qui est in ambone Diaconus. Adducitur autem à primo Presbytero qui ordinandus est. Subintrante verò Archidiacono, & dicente, Attendamus, Patriarcha sublegit [25] citatoriam à Chartophylace acceptam. Tunc Ordinando flectente genua super crepidinem sanctæ mensæ, signat caput ipsius, illique manu imposita primam precem orat: Postea primus Presbyter diaconicam precem recitat, Patriarchâ manum consimiliter tenente, & faciente secundam precem, qua completa erigit ordinandum, & reflectit in anteriorem partem eam stolæ ejus partem quæ posterius rejecta erat, cumque induit Phenolio, & osculatur, & cum Presbyteris collocat. Archidiacoous verò ingressurus stat Patriarchæ proximus. Patriarcha autem tollens è sancta mensa [26] Omophorion tradit Archidiacono. [27] tum permittit Diacono in Ambone stanti ut pergat. Eo verò dicente, impleamus, usque ad Osculemur invicem, dat osculum Patriarchæ Ordinatus, atque aliis Presbyteris, [28] sed Archidiacono prius. Postquam verò dictum est, [29] sancta Doctrina, & sublatum est velum, dictumque, dignum & justum est, tradit Ordinato panem in manibus, ut supra explicatum, donec dicatur, Sancta sanctis Tum illum reddens Patriarchæ impertitur sanctam Communionem, primusque communicat. Si autem contingat aliquos Episcopos adesse, Calicem quoque à Patriarcha accipiens distribuit communicantibus in Sanctuario.

Τάξις ἀκολουθίας ἐν τῇ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου τοῦ ὑπηρετοῦντος ἀρχιδιακόνου.

Μετὰ τὸ εἰσαχθῆναι τὰ ἅγια, καὶ βληθῆναι τὸ καταπέτασμα ἀποτίθησιν ὁ ἀρχιδιάκονος τὸ τοῦ πατριάρχου ὠμοφόριον ἐπάνω τοῦ καταπετάσματος ἐν τῷ δεξιῷ αὐτοῦ μέρει, καὶ ἵσταται ὄπισθεν τοῦ πατριάρχου ἀναμένων πληρωθῆναι τὸν μυστικὸν ὕμνον, καὶ τότε ὁ μὲν ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος σιγᾷ· προσάγεται δὲ ὑπὸ πρώτου πρεσβυτέρου ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι, καὶ λέγοντος τοῦ ὑπεισερχομένου ἀρχιδιακόνου πρόσχωμεν, ὑπαναγινώσκει τὸ κιτατόριον ὁ πατριάρχης λαμβάνων αὐτὸ ἐκ τοῦ χαρτοφύλακος· καὶ τότε κλίνοντος τὰ γόνατα τοῦ χειροτονουμένου ἐν τῇ κρηπῖδι τῆς ἁγίας τραπέζης σφραγίζει αὐτοῦ τὴν κεφαλήν, καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα ποιεῖ τὴν πρώτην εὐχήν, καὶ μετὰ τοῦτο ποιεῖ ὁ πρωτοπρεσβύτερος εὐχὴν διακονικὴν ἔχοντος τοῦ πατριάρχου τὴν χεῖρα ὁμοίως καὶ ποιοῦντος τὴν δευτέραν εὐχὴν ἧς πληρωθείσης ἐγείρει τὸν χειροτονούμενον καὶ φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου ἔμπροσθεν, καὶ ἐνδύει αὐτὸν φαινόλιον, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ἀγάπην, καὶ ἱστᾷ αὐτὸν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων. ὁ δὲ μέλλων εἰσιέναι ἀρχιδιάκονος ἵσταται πλησίον τοῦ πατριάρχου. καὶ ἐπαίρων ὁ πατριάρχης ἐκ τῆς ἁγίας τραπέζης τὸ ὠμοφόριον ἐπιδίδωσιν αὐτῷ. καὶ ἀπολύει τῷ ἑστῶτι ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνῳ. καὶ λέγοντος τὸ πληρώσωμεν μέχρι τοῦ ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, καὶ δίδωσιν ἀγάπην τῷ πατριάρχῃ ὁ χειροτονηθεὶς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἀφ' οὗ ἐφθάσθη ὁ ἀρχιδιάκονος. μετὰ δὲ τὸ ῥηθῆναι τὸ ἅγιον μάθημα, καὶ ἐπαρθῆναι τὸ καταπέτασμα καὶ εἰπεῖν τὸ ἄξιον καὶ δίκαιον ἐπιδίδωσι τῷ χειροτονηθέντι ἄρτον ἐν ταῖς χερσὶ καθὼς προείρηται μέχρι τοῦ εἰπεῖν τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις· καὶ οὕτως ἀποδιδοὺς μεταδίδωσι τῷ πατριάρχῃ τῆς ἁγίας κοινωνίας, καὶ μεταλαμβάνει πρῶτος. καὶ εἰ συμβῇ ἐπισκόπους παρεῖναι καὶ λαμβάνων τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ πατριάρχου μεταδίδωσι τοῖς κοινωνοῦσιν ἐν τῷ ἱερατείῳ.

ORATIO IN ORDINATIONE Diaconi.

POstquam facta est sancta oblatio, & apertæ sunt portæ, antequam dicat Diaconus, Omnium Sanctorum memoriam agentes, postquam & hoc dictum est, Et erunt misericordiæ, adducitur ad Archiepiscopum qui ordinandus est: hic cum dictum est, Divina gratia, dextrum genu tantùm flectit qui ordinandus est. Archiepiscopus autem factis super caput ejus tribus crucibus, habensque manum capiti impositam precatur.

Domine Deus noster qui providentia tua subministrationem & abundantiam sancti tui Spiritus in eos misisti qui ab inscrutabili virtute tua constituti sunt Ministri, ut inserviant immaculatis tuis mysteriis: Ipse Domine hunc quem tibi placuit à me promoveri ad Diaconi munus, in omni morum gravitate & seve-

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου.

Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν προσφοράν, καὶ ἀνοιγῆναι τὰς θύρας πρὸ τοῦ εἰπεῖν τὸν διάκονον, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸ καὶ ἔσται τὰ ἐλέη προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι διάκονος τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ μετὰ τὸ ῥηθῆναι τὸ ἡ θεία χάρις γονυκλιτεῖ τὸ δεξιὸν γόνυ μόνον ὁ χειροτονούμενος· καὶ ποιῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τρεῖς σταυροὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπικειμένην ἐπεύχεται.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τῇ προγνώσει τῇ σῇ τὴν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος χορηγίαν καταπέμπων ἐπὶ τοὺς ὡρισμένους ὑπὸ τῆς σῆς ἀνεξιχνιάστου δυνάμεως λειτουργοὺς γίνεσθαι, καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς ἀχράντοις σου μυστηρίοις, αὐτὸς δέσποτα καὶ τοῦτον ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ εἰς τὴν

τὴν τῆς διακονίας λειτουργίαν ἐν πάσῃ σεμνότητι διατήρησον ἔχοντα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. δώρησαι δὲ αὐτῷ τὴν χάριν ἣν ἔδωκας Στεφάνῳ τῷ πρωτομάρτυρί σου, ὃν καὶ ἐκάλεσας πρῶτον εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ καταξίωσον αὐτὸν κατὰ τὸ σοὶ διάρεστον οἰκονομῆσαι τὸν παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος δεδωρημένον αὐτῷ βαθμόν· οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ ποιεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος εὐχὴν ὡς προείρηται τῆς γινομένης, ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν τοῦ χειροτονουμένου κεφαλὴν εὔχεται.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ τῇ ἀφθάρτῳ φωνῇ τοῖς ἀποστόλοις σου θεσπίσας καὶ πρῶτον αὐτῶν κηρύξας τὸν τὸ τοῦ διακόνου ἀποπληρώσοντα ἔργον, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ σου. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔσω ὑμῶν διάκονος. Σὺ δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον ὃν κατηξίωσας τὴν τοῦ διακόνου ὑπεισελθεῖν λειτουργίαν· πλήρωσον πάσης πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ δυνάμεως, καὶ ἁγιασμοῦ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. Αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἐπιδέ· οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐπιθέσει τῶν ἐμῶν χειρῶν ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῶν πλουσίων σου οἰκτιρμῶν δίδοται χάρις τοῖς ἀξίοις σου· ἵνα καὶ οὗτος πάσης ἁμαρτίας ἐκτὸς γενόμενος ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεώς σου ἀμέμπτως σοι παραστῇ, καὶ τὸν μισθὸν τὸν ἀδιάψευστον τῆς σῆς ἐπαγγελίας λήψηται. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν. καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ἐπαίρεται τὸ φαινόλιον, καὶ ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὸ ὠράριον, καὶ δοὺς αὐτῷ ἀγάπην ἐπιδίδοται αὐτῷ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον· καὶ ἵσταται αὐτὸν ῥιπίζειν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ· καὶ τότε ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος λέγει, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες. μετὰ δὲ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σώματος τὸν χειροτονηθέντα ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις τοῦ ἁγίου αἵματος.

Ταῦτα μὲν ὅτε τελεία γίνεται· ἐπειδὴ δὲ ἔξεστι τὴν τοῦ διακόνου καὶ τῆς διακονίσσης χειροτονίαν καὶ ἐπὶ προηγιασμένοις γίνεσθαι, ὅτε γίνεται ἐπὶ τῶν προηγιασμένων εἰσέρχεται ὁ πατριάρχης καὶ ἵσταται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ παρεστῶτος τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι, ἐκφωνεῖ τὸ ἡ θεία χάρις, καὶ ποιεῖ αὐτὸν γονυκλιτῆσαι καὶ πάντα κατὰ τὴν προαναφερομένην τάξιν γίνεται ἐν αὐτῷ. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ διακονίσσης ἄνευ τοῦ γονυκλιτῆσαι· ἐκείνη γὰρ μόνην τὴν κεφαλὴν κλίνει· καὶ μετὰ τὴν θείαν μετάληψιν λαμβάνουσα τὸ ἅγιον ποτήριον παρὰ τοῦ χειροτονοῦντος οὐδενὶ μεταδίδοται ἐξ αὐτοῦ· ἀλλὰ εὐθέως ἀποτίθεται αὐτὸ ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ.

A ritate conserva, mysterium fidei in pura conscientia habentem. Dona quoque illi gratiam quam Stephano Protomartyri tuo donasti, quem & primum vocasti ad opus ministerii tui: Et dignum redde illum qui pro tuo beneplacito administret datum illi à bonitate tua gradum. Qui enim bene ministrant gradum sibi ipsis bonum acquirunt: demumque perfectum redde servum tuum. Quia tuum est Regnum & virtus, &c.

B Facit autem Archidiaconus precem sicut dictum est. Quæ cum fit Archiepiscopus manum habens super caput illius qui ordinatur, orat.

Deus servator noster qui incorrupta voce Apostolis tuis prædixisti, & primum eorum prædicasti eum fore qui Ministri opus adimplesser, sicut in Euangelio tuo scriptum est, *Quicumque voluerit inter vos esse primus, sit Minister vester.* Tu omnium Domine, hunc quoque servum tuum quem dignum effecisti qui Diaconi ministerium subiret, reple per adventum vivifici tui Spiritus omni fide, & charitate, & virtute, & sanctificatione. C Nunc ipse Domine in eum respice: Non enim in impositione manuum mearum, sed in visitatione divitis misericordiæ tuæ iis qui te digni sunt, gratia conceditur, ut hic ab omni peccato longè factus, in die tremenda judicii tui sine culpa compareat, & tuæ promissionis mercedem quæ fallere non potest, recipiat. Tu enim es Deus noster, Deus misericordiæ & salutis, tibique gloriam reddimus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Pronuntiato Amen tollit Phenolion, & imponit ei Orarium, datoque osculo traditur ei sanctum flabellum, sistitque eum ventilantem D in sacra mensa. Tum qui in Ambone est Diaconus dicit, Omnium Sanctorum memoriam agentes. Postquam autem Ordinatus participaverit sancto corpori, tradit ei Archiepiscopus sanctum Calicem, & participes facit sancti Sanguinis ad ipsum accedentes.

Hæc equidem cum Missa integrè peragitur. Cum autem liceat & Diaconi & Diaconissæ ordinationem Præsanctificatorum diebus facere, cum illis diebus fit, ingreditur Patriarcha, & stat ante sanctam mensam: & adstante qui E ordinandus est, proclamat istud, Divina gratia, Deinde eum adgeniculari jubet, omniaque in eo fiunt secundum ordinem jam relatum. Eadem fiunt, præter adgeniculationem, in ordinatione Diaconissæ: illa enim solum caput inclinat; & post divinam participationem accipit ab Ordinante sanctum Calicem, sed nulli ex eo impertitur, verùm statim illum in sancta mensa deponit.

Oratio

A

Oratio in Ordinatione Diaconissæ.

Postquam facta est sancta oblatio, & apertæ sunt portæ, antequam dicat Diaconus illud, Omnium Sanctorum, adducitur ordinanda. Et alta voce effert illud, Divina gratia: Ordinandæ verò caput inclinanti imponit manum suam, factisque tribus crucibus hæc precatur.

Deus sancte & omnipotens, qui per Nativitatem Filii tui Unigeniti & Dei nostri ex Virgine secundum carnem sanctificasti sexum muliebrem, & largitus es non solùm viris sed etiam mulieribus gratiam, & adventum sancti tui Spiritus: Ipse nunc Domine respice super hanc tuam ancillam, & advoca eam ad opus ministerii tui, & mitte divitem sancti tui Spiritus donationem: Conserva eam in Orthodoxa fide, in conversatione irreprehensibili, ministerium suum semper juxta id quod tibi placitum est, implentem. Quia te decet gloria & honor, &c.

Dicto Amen Diaconorum unus facit solitas preces. Dum autem ista fiunt, Archiepiscopus manum habens super ordinandæ caput, precatur.

Here Domine qui non repellis mulieres consecrantes seipsas & volentes, ut decet, ministrare sanctis domibus tuis, sed eas in ordinem Ministrorum recepisti, largire gratiam sancti tui Spiritus huic ancillæ tuæ, quæ vult seipsam tibi consecrare, & Diaconici ministerii tui implere opus & officium, sicut gratiam ministerii tui Phœbæ contulisti, quam vocasti ad opus hujus ministerii. Da illi Deus sine culpa in sanctis tuis templis perseverare, curam gerere propriæ conversationis, prudentiæ potissimum & castitatis. Perfectam redde hanc ancillam tuam, ut ipse tribunali tuo adsistens dignam bonæ conversationis mercedem consequatur, misericordia & benignitate Unigeniti Filii tui.

Dicto Amen, circumponit collo ejus subtus Maphorium Diaconicum Orarium sive Stolam, ferens ab anteriori parte duas ipsius extremitates. (*Postea Diaconus stans in Ambone proclamat.*) Compleamus preces. Postquam autem particeps facta est pretiosi corporis & sanguinis, dat ei Archiepiscopus sanctum poculum, quod accipiens aliis non tradit, sed in sancta mensa reponit.

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίας διακονίσσης.

Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ ἀνοιχθῆναι τὰς θύρας, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον, τὸ, πάντων τῶν ἁγίων, προσφέρεται ἡ μέλλουσα χειροτονεῖσθαι, καὶ ἐκφωνεῖ τὸ ἡ θεία χάρις· κλινούσης αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ἐπιτίθησιν αὐτῇ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ποιῶν γ΄. σταυροὺς, ἐπεύχεται ταῦτα.

Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος καὶ παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἁγιάσας τὸ θῆλυ· καὶ οὐκ ἀνδράσι
B μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναιξὶ δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· Αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην, καὶ προσκάλεσαι εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ κατάπεμψον τὴν πλουσίαν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· διαφύλαξον αὐτὴν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διαπαντὸς ἐκπληροῦσαν. ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ τὰ ἑξῆς

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν, ποιεῖ εἷς τῶν διακόνων τὴν συνήθη εὐχὴν, καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι ταῦτα ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
C τῆς χειροτονουμένης εὔχεται.

Δέσποτα κύριε, ὁ μηδὲ γυναῖκας ἀναθεμένας ἑαυτὰς καὶ βουληθείσας καθ᾽ ὃ πρέπει λειτουργεῖν τοῖς ἁγίοις σου οἴκοις ἀποβαλλόμενος, ἀλλὰ ταύτας ἐν τάξει λειτουργῶν προσδεξάμενος, δώρησαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ τῇ δούλῃ σου ταύτῃ βουληθείσῃ ἀναθεῖναι σοι ἑαυτὴν καὶ τὴν τῆς διακονίας ἀποπληρῶσαι τὴν χρείαν, ὡς ἔδωκας τὴν χάριν τῆς διακονίας σου Φοίβῃ ἣν ἐκάλεσας εἰς τὸ ἔργον τῆς λειτουργίας ταύτης, παράσχου δὲ αὐτῇ ὁ θεὸς ἀκαταγνώστως προσκαρτερεῖν τοῖς ἁγίοις ναοῖς σου, ἐπιμελεῖ-
D σθαι τῆς οἰκείας πολιτείας, σωφροσύνης δὲ μάλιστα, καὶ τελείαν ἀνάδειξον δούλην σου, ἵνα καὶ αὐτὴ παρεστῶσα τῷ βήματί σου, ἄξιον τῆς ἀγαθῆς πολιτείας λήψηται τὸν μισθόν· ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν περιτίθησι τῷ τραχήλῳ αὐτῆς ὑποκάτωθεν τοῦ μαφορίου τὸ διακονικὸν ὀράριον φέρων ἔμπροσθεν τὰς δύο ἀρχὰς, τὸ πληρώσωμεν τὴν δέησιν. Μετὰ δὲ τὸ μεταλαβεῖν αὐτὴν τοῦ ἱεροῦ σώματος καὶ αἵματος ἐπιδίδωσιν αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον, ὅπερ δεχομένη οὐ μεταδίδωσιν, ἀλλὰ
E ἀποτίθεται ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ.

Oratio in Ordinatione Subdiaconi.

Diaconicum ingrediente Archiepiscopo & stante ante sanctam mensam, Ordinandus adducitur [10] indutus sticharium, & cinctus, & desuper Phenolio amictus, [11] facitque Pœnitentias tres. Episcopus verò ter caput ipsius signat; & imponens manum precatur.

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίας ὑποδιακόνου.

Εἰσερχομένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐν τῷ διακονικῷ καὶ ἱσταμένου ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, προσφέρεται ὁ χειροτονούμενος ἐνδεδυμένος στιχάριον, καὶ ἐζωσμένος· καὶ ἐπάνωθεν περιβεβλημένος φαινόλιον, καὶ ποιεῖ μετανοίας τρεῖς, σφραγίζει τρίτον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιτιθεὶς τὴν χεῖρα εὔχεται.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου σου πνεύματος διαιρῶν ἑκάστῳ ὧν ἐξελέξω τὰ σὰ χαρίσματα. ὁ τάγματα διάφορα τῇ ἐκκλησίᾳ σου δωρησάμενος, καὶ βαθμοὺς λειτουργίας καταστησάμενος ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου καὶ ἀχράντων μυστηρίων, ὁ τῇ σῇ ἀρρήτῳ προγνώσει ὁρίσας καὶ τοῦτον τὸν δοῦλόν σου ἄξιον εἶναι τοῦ ὑπηρετεῖν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ· αὐτὸς δέσποτα ἀκατάγνωστον αὐτὸν ἐν πᾶσι διαφύλαξον, καὶ δὸς αὐτῷ ἀγαπᾶν εὐπρέπειαν οἴκου σου, παρεστάναι ταῖς θύραις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου. ἀνάπτειν λύχνον σκηνώματος δόξης σου· καὶ φύτευσον αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ ὡς ἐλαίαν κατάκαρπον καρποφοροῦντα καρπὸν δικαιοσύνης, καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου, ἐν καιρῷ τῆς παρουσίας σου, τῆς τῶν εὐαρεστησάντων σοι ἀπολαύοντα ἀμοιβῆς. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ἀποδύεται τὸ φαινόλιον, καὶ ἀποζώννυται, καὶ λέγει τρίτον, ὅσοι πιστοὶ, καὶ δίδοται νίψασθαι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, εἰσοδεύει καὶ κοινωνεῖ.

A Domine Deus noster qui per unum & eundem Spiritum sanctum unicuique eorum quos elegisti charismata tua divisisti; qui ordines diversos Ecclesiæ tuæ donasti, & gradus ministerii in ea contulisti ad ministrandum sanctis tuis & immaculatis mysteriis: Qui ineffabili providentia tua definisti hunc servum tuum N. dignum esse inservire sanctæ tuæ Ecclesiæ: Ipse Domine conserva illum in omnibus sine querela, & reprehensione. Da illi amare honestatem & decorem domus tuæ, assistere portis templi Sancti tui, accendere lumen tabernaculi gloriæ tuæ. Planta eum in sancta Ecclesia tua ut olivam frugiferam justitiæ fructum ferentem, & perfectum redde servum tuum B ut cum adveneris retributione eorum qui tibi placuerunt, fruatur. Quia tuum est regnum & virtus.

Dicto Amen, exuit Phenolium, & Zonam solvit, terque dicit, Quicunque fideles, datque lavare Archiepiscopo, introitum facit, & communicat.

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίας ἀναγνώστου

Μετὰ τὸ σφραγισθῆναι καὶ καρῆναι ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου σταυροειδῶς λέγει, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ ἑξῆς, ἀποκείρεται παρά τινος εἰς κληρικός· καὶ οὕτω προσαχθέντα ἐνδύει φαινόλιον ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ σφραγίζων τρίτον ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ εὔχεται ταῦτα.

Κύριε ὁ θεὸς παντοκράτωρ ἔκλεξαι τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα, καὶ ἁγίασον αὐτὸν, καὶ καταξίωσον μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως τῶν θείων σου λογίων τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι διαφυλάττων αὐτὸν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ, ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν δίδοται τῷ μὲν ἀναγνώστῃ ἀπόστολος, καὶ ἀναγινώσκει ὀλίγον, καὶ δίδοται αὐτῷ εἰρήνη, τῷ δὲ ψάλτῃ ψαλτήριον, καὶ λέγει προκείμενον.

Oratio in Ordinatione Lectoris.

Postquam signatus est & tonsus ab Archiepiscopo in figuram crucis, dicit in nomi- C ne Patris, &c. Tondetur ab aliquo ut Clericus. Et sic adductum induit eum Phenolio Archiepiscopus, terque illum signans, imponit manum suam, & hæc precatur.

Domine Deus omnipotens elige servum tuum hunc N. eumque sanctifica, & dignum redde qui meditationem & lectionem faciat cum omni sapientia & intelligentia divinorum tuorum oraculorum. Conserva eum in conversatione nulli crimini obnoxia, & irreprehensibili, misericordia & miserationibus Unigeniti Filii tui, cum quo benedictus, &c.

Dicto Amen, dat lectori librum Apostoli, de quo paululum legit, ipsique pax datur: D Cantori verò psalterium, dicitque ex Psalterio propositum.

Εὐχὴ ἐπὶ κηροφόρου καὶ δεποτάτου.

Ὁ πᾶσαν κτίσιν τῇ αἴγλῃ λαμπρύνας τῶν θαυμασίων σου κύριε, ὁ καὶ πρὶν γενέσεως τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας εἰδὼς, καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τὰς προθέσεις ἑκάστου περιμετρῶν· καὶ τοὺς ἐξυπηρετεῖσθαί σοι βουλομένους ἐνισχύων, αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα προτρέχειν λαμπαδηφορεῖν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων αἱρετισάμενον, κατακόσμησον ταῖς ἀμολύντοις σου καὶ ἀχράντοις στολαῖς, ἵνα λελαμπρυμμένος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀπαντήσας σοι αἰῶνι δέξηται τὸν τῆς ζωῆς ἀκήρατον στέφανον σὺν τοῖς ἐκλεκτοῖς σου εὐφραινόμενος ἐν ἀιδίῳ μακαριότητι· ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα, δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Oratio super Ceroferario [11] *& Deputato.*

Domine qui omnem creaturam splendore operum tuorum mirabilium illustras; qui consilia hominum antequam fiant, vides, & postquam facta sunt mensura circumscribis & limitas, & deservire tibi volentes corroboras: Ipse adorna incontaminatis & immaculatis vestibus servum tuum hunc N. eligentem E sanctis tuis mysteriis præire, & lampada ferre, ut clarus & illustratus & in futuro seculo occurrens tibi, recipiat incorruptam vitæ coronam in æterna beatitudine cum tuis Electis exultans. Quia sanctificatum est nomen tuum, glorificatum est regnum tuum, Patris, &c.

A

Oratio in Promotione Abbatis in Patriarchio facta.

QUi instituendus est adducitur præsentibus omnibus qui ipsi suffragati sunt Monachis: Et dicente Diacono, Dominum deprecemur, imponit Patriarcha manum suam super caput ejus, & ter signans eum precatur.

Deus qui semper hominum saluti provides, quique gregem hunc rationalem, in unum idemque cogis & congregas, Ipse omnium Domine, immensa misericordia tua sincerum B & irreprehensibilem illum conserva, mandata tua indesinenter custodientem, ut ex eo nulla ejus ovis pereat, & à lupo contrario corrumpatur. Hunc etiam servum tuum quem tibi placuit ipsis præficere, dignum redde bonitate tua, omnibusque virtutibus cohonesta, factum per propria opera typum bonum & exemplar iis qui ipsi subsunt, ita ut fiant imitatores & Æmuli irreprehensibilis ipsius conversationis, & cum eo sine damnationis formidine coram tremendo ipsius tribunali compareant. Quia tuum est regnum, & virtus & gloria, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. C

Dicto Amen, dicit, Pax omnibus, & Diacono dicente, 11 Capita, iterum precatur.

Inclina Domine aurem tuam, & exaudi orationem nostram, & effice hunc servum tuum N. fidelem & prudentem œconomum gregis rationalis à gratia tua illi crediti, facientem in omnibus voluntatem tuam, dignumque regno cœlesti: gratia & humanitate Unigeniti Filii tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo, &

Amen dicto, aufert pallium quo circumdatur, & aliud ipsi circumponit, & sic osculo salutans dimittit ipsum.

Εὐχὴ ἐπὶ προχειρίσεως ἡγουμένου γινομένης ἐν τῷ πατριαρχείῳ.

Προσάγεται ὁ μέλλων προχειρίζεσθαι παρόντων καὶ πάντων τῶν ψηφισαμένων μοναχῶν, καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ πατριάρχης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ σφραγίζων γʹ. εὔχεται.

Ὁ Θεὸς ὁ διὰ παντὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας πρόνοιαν ποιούμενος, ὁ καὶ τὴν λογικὴν ταύτην ποίμνην ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς ἓν συναγαγών, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων τῇ ἀμέτρῳ σου φιλανθρωπίᾳ ἀμώμητον αὐτὴν διατήρησον τὰς σὰς ἐντολὰς ἀδιαλείπτως φυλάττουσαν, πρὸς τὸ μὴ ἀπόλεσθαι ἐξ αὐτῆς ἓν πρόβατον, καὶ ὑπὸ λύκου ἐναντίου διαφθαρῆναι, καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον ὃν εὐδόκησας καταστῆναι ἐπ' αὐτοὺς ἡγούμενον, ἄξιον τῆς σῆς ἀνάδειξον ἀγαθότητος, καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς κατακόσμησον διὰ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ἔργων· τύπον τοῖς ὑφ' ἑαυτὸν γινόμενον ὥστε αὐτοὺς ζηλωτὰς γενέσθαι τῆς ἀμέμπτου αὐτοῦ πολιτείας, καὶ σὺν αὐτῷ ἀκατακρίτως παραστῆναι τῷ φοβερῷ σου βήματι· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν, λέγει τὸ, εἰρήνη πᾶσι, καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος τὰς κεφαλὰς, ἐπεύχεται πάλιν.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν, καὶ ἀνάδειξον τὸν δοῦλόν σου τοῦτον πιστὸν καὶ φρόνιμον οἰκονόμον τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς χάριτός σου λογικῆς ποίμνης, ποιοῦντα ἐν πᾶσι τὸ σὸν θέλημα, καὶ ἄξιον τῆς ἐπουρανίου βασιλείας γενόμενον χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν, ἐπαίρει τὸ περικείμενον αὐτῷ παλλίον, καὶ περιτίθησιν αὐτῷ ἕτερον, καὶ οὕτως ἀσπαζόμενος ἀπολύει αὐτόν.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS
ex Codice Bibliothecæ Regiæ ante annos trecentos scripto decerptus.

Codex in Bibliotheca Regia notatur 1741. Codex ille varios tractatus continet, nonnullos rituales & liturgicos: ille quem exscripsimus habetur fol. 221. & seq. Olim mihi illum consideranti videbatur ante annos trecentos scriptus, nec hac ætate inferior. Charta in qua exaratus est, Vervecina non est, nec vitulina, sed ex Gossypio confecta. Ita fert codex.

D

ORDO OBSERVANDUS IN Ordinatione Lectoris.

TAlis adductus ad Episcopum ter signatur in capite, & ab eo tondetur in crucis formam, dicente, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, præsentibus ad unam-

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἀναγνώστου.

Προσαγόμενος τῷ ἀρχιερεῖ ὁ τοιοῦτος σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλήν· καὶ κείρεται παρ' αὐτοῦ σταυροειδῶς λέγοντος, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐπιφωνούντων

καθ' ἑκάστην ἐπίκλησιν τῶν συμπαρόντων τὸ ἀμήν. εἶτα τέλειον ὑπό τινος εἰς κληρικοῦ κείρεται σχῆμα· καὶ οὕτω πάλιν τῷ ἀρχιερεῖ προσάγεται· καὶ αὐτὸς λαμβάνων φαινόλιον ἐνδιδύσκει αὐτόν. καὶ τρίτον τὴν τούτου κεφαλὴν σφραγίζων ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὴν χεῖρα καὶ εὔχεται.

A quamque invocationem exclamantibus Amen. Postea ab aliquo perfectè tondetur in Clerici formam; sicque iterum ad Episcopum adducitur. Ipse verò accepto phenolio eum induit, terque ipsius caput signans, illi imponit manum, & precatur.

ΕΥΧΗ.

Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἔκλεξαι τὸν δοῦλόν σου τόνδε, καὶ ἁγίασον αὐτόν, καὶ καταξίωσον μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως, τῶν B θείων λογίων μελέτην, καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι, διαφυλάττων αὐτὸν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ. Ἐκφών. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, τῷ μὲν ἀναγνώστῃ δίδοται βιβλίον ἀποστολικόν, καὶ ὀλίγον ἀναγινώσκων λαμβάνει παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰρήνην, τῷ δὲ ψάλτῃ, ψαλτήριον, καὶ λέγει.

ORATIO.

Domine Deus omnipotens suscipe servum tuum hunc & sanctifica illum: Dignum quoque redde qui cum omni sapientia & prudentia meditationem & lectionem divinorum oraculorum faciat, cum conservans in conversatione irreprehensibili. *Alta voce.* Misericordia, miserationibus, & benignitate Unigeniti Filii tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo, & bono, & vivifico tuo Spiritu, &c.

Dicto Amen Lectori datur liber Apostolicus, & pauca legens accipit ab Episcopo pacem. Cantori verò datur Psalterium, [14] & dicit.

C

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ. ὑποδιακόνου.

Τοῦ ἀρχιερέως ἱσταμένου πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης τῆς ἐν τῷ διακονικῷ ἢ καὶ πρὸ τῶν μεγάλων τοῦ ναοῦ πυλῶν, ὅτε μέλλει εἰσοδεύειν, προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων, φορῶν φαινόλιον· καὶ κελεύει ὁ ἀρχιερεὺς ἀποδύσασθαι τοῦτον τὸ φαινόλιον, καὶ ἐνδύσασθαι στιχάριον, καὶ ζώσασθαι, κομισθῆναί τε καὶ χερνιβόξεστον, καὶ μανδύλιον· εἶτα σφραγίζων τρὶς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως. D

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πνεύματος διαιρῶν ἑκάστῳ ὧν ἐξελέξω τὰ σὰ χαρίσματα, ὁ τάγματα διάφορα τῇ ἐκκλησίᾳ σου δωρησάμενος, καὶ βαθμοὺς λειτουργίας καταστησάμενος ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου καὶ ἀχράντων μυστηρίων· ὁ τῇ σῇ ἀρρήτῳ προγνώσει ὁρίσας καὶ τοῦτον τὸν δοῦλόν σου ἄξιον εἶναι ὑπηρετεῖν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, αὐτὸς δέσποτα, ἀκατάγνωστον αὐτὸν ἐν πᾶσι διαφύλαξον, καὶ δὸς αὐτῷ ἀγαπᾶν εὐπρέπειαν οἴκου σου, παρεστάναι ταῖς θύραις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου, ἀνάπτειν λύχνον E σκηνώματος δόξης σου, καὶ φύτευσον αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐλαίαν κατάκαρπον καρποφοροῦσαν καρπὸν δικαιοσύνης· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου ἐν καιρῷ παρουσίας σου, τὸν τῶν εὐαρεστησάντων σοι ἀπολαύσοντα ἀμοιβῆς. Ἐκφών. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἔπειτα τὸ μανδύλιον ὁ ἀρχιερεὺς δεχόμενος ἐπιτίθησι τῷ τοῦ χειροτονηθέντος ὤμῳ· καὶ κελεύει λαβεῖν τὸ χερνιβόξεστον, καὶ δοῦναι αὐτῷ νίψασθαι· τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ χειροτονηθείς, ἐν τῷ νίπτεσθαι τὸν ἀρχιερέα, λέγει τρίτον, ὅσοι πιστοί· καὶ οὕτως σφραγιζόμενος ἄπεισιν εἰς τοὺς ὑποδιακόνους.

Ordo observandus in Ordinatione Subdiaconi.

Episcopo stante ante sanctam mensam quæ est in Diaconico, vel ante [15] magnas templi portas, cum est Introitum Missæ facturus adducitur ordinandus Phenolion gestans. Tum jubet Episcopus eum phenolio exui, & induere Sticharium, & se cingere, afferri quoque [16] malluvium [17] & mantile. Deinde ter signans ipsius caput, ipsique manum imponens sic precatur.

Domine Deus noster qui per unum & eundem Spiritum sanctum divisisti unicuique eorum quos elegisti, tua charismata, qui dignitates differentes in Ecclesia tua donasti, & gradus ministerii in ea constituisti ad ministrandum sanctis tuis & immaculatis mysteriis, qui ineffabili providentia tua definiisti hunc famulum tuum dignum fore qui inserviat sanctæ tuæ Ecclesiæ: Ipse Domine conserva illum in omnibus sine querela & reprehensione. Da illi amare honestatem & decorem domus tuæ, adsistere portis templi sancti tui, accendere lumen tabernaculi gloriæ tuæ. Planta ipsum in sancta tua Ecclesia ut olivam frugiferam fructum justitiæ ferentem. Perfectum effice servum tuum, ut in tempore adventus tui retributione eorum qui tibi placuerunt perfruatur. *Alta voce.* Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, &c.

Postea Episcopus mantile accipiens imponit Ordinati humero, jubetque ipsum aqualem prehendere, & inde aquam ad lavandum effundere. Dum hoc facit Ordinatus, lavatque Episcopus, ter dicit, Quicunque fideles. Sic ille charactere signatus abit ad Subdiaconos.

A

Ordo qui observatur in ordinatione Diaconi.

POstquam facta est sancta oblatio, & portæ apertæ sunt, & Episcopus exclamavit illud, Et erunt misericordiæ magni Dei, antequam dixerit Diaconus istud, Omnium Sanctorum memoriam agentes, qui ordinandus est ducitur ab Archidiacono, aut aliquo alio Diaconorum ad sacram mensam versus dexterum Episcopi latus. Carthophylax autem à sinistris Episcopi stans dat Episcopo chartam scriptam: Carthophylace autem vel Archidiacono proclamante, Attendamus, legit Episcopus ea quæ scripta sunt, ita ut omnes audire possint. Sunt autem ejusmodi. Divina gratia, quæ semper [32] infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum Subdiaconum in Diaconum. Precemur igitur pro illo, ut veniat super ipsum gratia sanctissimi Spiritus. Omnibus autem dicentibus ter Kyrie eleison, qui ordinatur flectit dextrum genu, & Episcopus tres cruces super caput ejus signans, habensque impositam manum suam sic precatur.

Domine Deus noster qui providentia tua subministrationem & abundantiam sancti tui Spiritus in eos misisti qui ab inscrutabili virtute tua constituti sunt Ministri ut inservirent immaculatis tuis mysteriis: Ipse Domine, hunc quem tibi placuit à me promoveri ad Diaconi munus in omni morum gravitate & severitate conserva, mysterium fidei in pura conscientia habentem & retinentem. Dona quoque illi gratiam quam Stephano Protomartyri tuo donasti; quem & primum vocasti ad opus ministerii tui: Et dignum redde illum qui pro tuo beneplacito administret datum illi à bonitate tua gradum. Qui enim bene ministrant, gradum sibi bonum acquirunt. Demumque perfectum redde servum tuum. Quia tuum est regnum, & virtus, & gloria.

Et dicit Archidiaconus voce summissa, ita tamen ut præsentes audiant & respondere possint, ista Diaconica.

In pace Dominum deprecemur: Auxiliare, salva, miserere, conserva. Pro superna pace. Pro pace universi. Pro Archiepiscopo nostro isto N. Sacerdotio ipsius, auxilio, perseverantia, pace, salute, & opere manuum ejus. Pro servo Dei isto N. qui nunc promovetur Diaconus, & salute ipsius, Dominum deprecemur.

Ut Deus clemens largiatur illi puram & inculpatam Diaconiam, Dominum deprecemur. Ut eruat & liberet nos, Auxiliare, salva, miserere, Sanctissima & immaculata. His dictis Episcopus habens manum vertici illius qui ordinatur, impositam sic precatur.

Deus salvator noster qui inenarrabili tua voce Apostolis tuis prædixisti, & primum eo-

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου.

ΜΕτὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ τὰς θύρας ἀνοιχθῆναι, καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐκφωνῆσαι τὸ, Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον τὸ, πάντων ἁγίων μνημονεύσαντες, ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου, ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν διακόνων τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ κατὰ τὸ δεξιὸν τοῦ ἀρχιερέως μέρος. ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπιδίδωσι χάρτην ἔγγραφον τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ἐκφωνοῦντος αὐτοῦ τοῦ χαρτοφύλακος, ἢ τοῦ ἀρχι- B διακόνου, τὸ, πρόσχωμεν, ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων, ἔχοντα δὲ οὕτως. Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενοῦντα θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον εἰς διάκονον· εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. Καὶ πάντων λεγόντων ἐκ τρίτου τὸ, κύριε ἐλέησον, ὁ χειροτονούμενος κλίνει τὸ δεξιὸν γόνυ, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ποιῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς ἔχων καὶ ἐπικειμένην αὐτοῦ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τῇ προγνώσει τῇ σῇ τὴν τοῦ C ἁγίου σου πνεύματος χορηγίαν καταπέμπων ἐπὶ τοὺς ὡρισμένους ὑπὸ τῆς σῆς ἀνεξιχνιάστου δυνάμεως λειτουργοὺς γίνεσθαι καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς ἀχράντοις σου μυστηρίοις, αὐτὸς δέσποτα καὶ τοῦτον ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ εἰς τὴν τῆς διακονίας λειτουργίαν ἐν πάσῃ σεμνότητι, διατήρησον ἔχοντα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει· δώρησαι δὲ αὐτῷ τὴν χάριν, ἣν ἐδωρήσω Στεφάνῳ πρωτομάρτυρί σου, ὃν καὶ ἐκάλεσας πρῶτον εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ καταξίωσον αὐτὸν κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον, οἰκονομῆσαι τὸν παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος δεδωρημένον αὐτῷ βαθμόν· οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν D ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου. Ἐκφών. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα.

Καὶ λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος λεπτῇ τῇ φωνῇ ὥστε ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας διακόνους, καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, σωτηρίας αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ. ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦδε, τοῦ νῦν προχειριζομένου διακό- E νου καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν διακονίαν χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. τῆς παναγίας ἀχράντου. καὶ τούτων λεγομένων, ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ τὴν χεῖρα κειμένην, εὔχεται οὕτως.

Ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ τῇ ἀφθάρτῳ σου φωνῇ τοῖς ἀποστόλοις σου θεσπίσας, καὶ πρῶτον αὐτοῦ

κηρύξας τὸ τοῦ διακόνου πληρῶσαι ἔργον, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ σου, ὅτι ὃς θέλει ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν διάκονος· σὺ δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον ὃν κατηξίωσας τὴν τοῦ διακόνου ὑπεισελθεῖν λειτουργίαν, πλήρωσον πάσης πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ δυνάμεως καὶ ἁγιασμοῦ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ζωοποιοῦ σου πνεύματος. οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐπιθέσει τῶν ἐμῶν χειρῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῶν πλουσίων σου οἰκτιρμῶν δίδοται χάρις τοῖς ἀξίοις σου, ἵνα καὶ οὗτος πάσης ἁμαρτίας ἐκτὸς γενόμενος ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως σου ἀμέμπτως σοι παραστῇ, καὶ τὸν μισθὸν τὸν ἀψευδῆ τῆς σῆς ἐπαγγελίας λήψηται. Ἐκφών. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν περιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὠράριον, καὶ ἀσπαζόμενος τοῦτον, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας τραπέζης, πρὸς τὸ ῥιπίζειν· καὶ οὕτως ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος διάκονος λέγει τὸ, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύοντες. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων πρῶτος τῶν ἄλλων διακόνων ὁ χειροτονηθεὶς τοῦ θείου ἄρτου μετέχει, παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος ἀρχιερέως, καὶ μεταλαμβάνει τοῦ τιμίου αἵματος πρὸ αὐτοῖς παρὰ τοῦ μεταδιδόντος τοῦ ἀρχιερέως, καὶ πρώτου δεχομένου παρ' αὐτοῦ τὸ ἅγιον ποτήριον ἱερέως ἢ καὶ ἀρχιερέως, καὶ τούτου μεταλαμβάνοντος, εἰ μὲν δύο ποτήριά εἰσιν αὐτίκα δέχεται παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τὸ δεύτερον. καὶ ἐξιὼν δίδωσιν αὐτὸ τοῖς κοινωνοῦσι λαοῖς· εἰ δὲ ἓν ὑπάρχει μόνον, περιμένει μέχρις ἂν οἱ τοῦ βήματος μεταλάβωσι πάντες παρὰ τοῦ λαβόντος τὸ ποτήριον ἱερέως, ἢ καὶ ἀρχιερέως, καὶ οὕτω κομιζομένου τοῦ ποτηρίου τῷ χειροτονήσαντι ἀρχιερεῖ, λαμβάνει τοῦτο παρ' αὐτοῦ· καὶ ἐξερχόμενος μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις.

Καὶ ταῦτα μὲν, ὅτε γίνεται λειτουργία τελεία· ἐπεὶ δὲ ἔξεστι τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν καὶ ἐν τοῖς προηγιασμένοις ποιεῖν, ἰστέον ὅτι μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ προηγιασμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον, πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ, προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων· καὶ τὰ ἑξῆς ἅπαντα ἀκολούθως καὶ ἀπαραλλάκτως γίνεται.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου.

ΜΕτὰ τὸ εἰσενεχθῆναι καὶ ἀποτεθῆναι τὰ θεῖα δῶρα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ. πληρωθῆναί τε τὸν μυστικὸν ὕμνον, προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων, ἢ ἄλλου τῶν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ· καὶ τοῦ χαρτοφύλακος διδόντος τῷ ἀρχιερεῖ χάρτην ἔγγραφον, καὶ ἐκφωνοῦντος αὐτοῦ, ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου τὸ, πρόσχωμεν· ἀναγινώσκει τὰ γράμματα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων ἔχοντα οὕτως. Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τόνδε τὸν εὐλαβέστατον διάκονον εἰς πρεσβύτερον, εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ

A rum prædicasti illum fore qui Ministri opus adimpleslet, sicut in Euangelio tuo scriptum est, Quicunque voluerit inter vos esse primus, sit Minister vester: Tu Domine, hunc quoque servum tuum quem dignum effecisti qui Diaconi ministerium subiret, reple per adventum vivifici tui Spiritus omni fide, & charitate, & virtute, & sanctificatione. Non enim in impositione manuum mearum, sed in visitatione divitis misericordiæ tuæ iis qui te digni sunt, gratia conceditur; Ut & hic qui promovetur ab omni peccato alienus factus in die tremenda judicii tui sine culpa compareat, & B promissionis tuæ mercedem quæ fallere non potest, consequatur. *Alia voce.* Tu enim es Deus noster, tibique gloriam reddimus, Patri, & Filio, &c.

Dicto Amen, circumponit Orarium ordinato, eumque deosculatus tradit ei sanctum flabellum, & collocat eum ex obliquo sanctæ mensæ ut ventilet; sicque qui est in Ambone Diaconus dicit, Omnium Sanctorum memoriam agentes. Sub tempus autem participationis divinorum mysteriorum Ordinatus primus cæterorum Diaconorum ab Ordinatore Episcopo fit divini panis particeps; communicat quoque ante eos pretioso sanguini, ab eo illum C accipiens qui tradit Episcopo. Ab eo igitur primus sanctum poculum accipiens, sive ille sit Presbyter, sive Episcopus, & illius particeps factus, si quidem duo sunt pocula, statim secundum ab Episcopo accipit, exiensque tradit populis communicantibus. Si verò unicum tantùm est, expectat donec omnes qui sunt in Sanctuario communicati fuerint ab eo Presbytero vel Episcopo qui poculum accepit; sicque reportato poculo ad Episcopum Ordinatorem illud ab eo accipit: Deinde exiens participes facit accedentes.

D Hæc equidem sic, cum Missa integra celebratur. Cum verò liceat Diaconi ordinationem in Præsanctificatis celebrare, sciendum est quod postquam præsanctificata reposita sunt in sacra mensa, antequam dicat Diaconus, Compleamus orationem nostram Deo, adducitur ordinandus. Quæ postea sequuntur omnia, consequenter & sine variatione fiunt, ut prædictum est.

Ordo observandus in Ordinatione Presbyteri.

E POstquam allata sunt divina dona, & reposita in sancta mensa, completosque est mysticus hymnus, ordinandus adducitur à primo Presbyterorum, vel alio eorum qui assident sacræ mensæ. Chartophylace autem tradente Episcopo chartam scriptam, eoque proclamante vel Archidiacono istud, Attendamus, legit literas Episcopus omnibus audientibus, sic habentes: Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum Diaconum in Presbyterum. Oremus igitur pro eo, ut gratia Spiritus sancti adveniat super eum. Omnibus autem

tem ter dicentibus Kyrie eleison, qui ordinatur utrumque genu flectit super crepidinem. Episcopus verò tria crucis signa faciens, habensque manum capiti impositam sic precatur.

Deus qui es principii & finis expers, qui omni creatura longè es antiquior, quique denominatione Presbyteri eos honorasti qui digni judicati sunt sanctè administrare verbum veritatis tuæ: Ipse omnium Domine, & hunc quem placuit tibi à me propter conversationem irreprehensibilem & fidem constantem promoveri, complaceat quoque tibi magnam illam gratiam sancti tui Spiritus eum suscipere. Perfectum igitur redde servum tuum, in omnibus placentem tibi, ut dignè pro magno hoc Sacerdotali honore à providente virtute tua sibi concesso sese gerat. *Alta voce*, Quia tua est potentia, tuum est Regnum, &c.

Tum primus Presbyterorum incipit tenui voce, ita tamen ut omnes qui adsunt Presbyteri exaudiant, & respondeant ad hæc Diaconica. In pace Dominum deprecemur. Auxiliare, salva. Pro superna pace, &c. Pro pace universi. Pro Archiepiscopo nostro N. Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, sanitate, salute, & opere manuum ejus, Dominum deprecemur. Pro servo Dei hoc qui nunc promovetur in Presbyterum, & salute ejus, Dominum deprecemur, ut elemens, & hominum amans Deus Sacerdotium largiatur illi sine sorde & inculpatum. Pro religiosissimis & à Deo conservatis. Pro hac urbe. Pro liberatione nostra. Auxiliare, salva, miserere, Sanctissimæ, immaculatæ. Dum hæc dicuntur, Episcopus habens similiter manum vertici illius qui ordinatur, impositam, sic precatur.

ORATIO.

Deus qui magnus es in virtute, cujus prudentiam scrutari nemo potest, qui supra filios hominum admirabilis es in consiliis, Ipse Here Domine, & hunc quem Presbyteri gradum subire & adipisci voluisti, reple dono Spiritus tui sancti, ut dignus fiat sine crimine & querela assistere altari tuo, prædicare Euangelium salutis tuæ, sanctè administrare verbum veritatis tuæ, offerre tibi dona & sacrificium spirituale, renovare populum tuum per lavacrum regenerationis, ut ipse occurrens in secundo adventu magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, Unigeniti Filii tui, mercedem recipiat secundum multitudinem bonitatis tuæ, officii, gradusque sui bene administrati. *Alta voce.* Quia benedictum est, & glorificatum undequaque honorandum, & magnificum.

Amen dicto transfert anteriùs partem Orarii quæ posteriùs est: Postea phenolio eum induit, datoque illi osculo mandat ut cum cæteris Presbyteris consistat. Et sic dicit Diaconus, Compleamus orationem nostram. Cum autem à sanctis donis ablatum fuerit velum,

A αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ πάντων λεγόντων ἐκ τρίτου τὸ κύριε ἐλέησον ὁ χειροτονούμενος ἀμφότερα κλίνει τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ποιῶν σταυροὺς γ', καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτῷ τὴν χεῖρα, εὔχεται οὕτως.

Ο Θεὸς ὁ ἄναρχος, καὶ ἀτελεύτητος, ὁ πάσης κτίσεως πρεσβύτερος ὑπάρχων, ὁ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πρεσβυτέρου τιμήσας τοὺς ἐν τῷ βαθμῷ τούτῳ ἀξιωθέντας ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων καὶ τοῦτον ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ, καὶ ἀκλινεῖ τῇ πίστει, εὐδόκησον ὑποδέξασθαι τὴν
B μεγάλην ταύτην χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· καὶ τέλειον ἀνάδειξον τὸν δοῦλόν σου, ἐν πᾶσι εὐαρεστοῦντά σοι· καὶ ἀξίως πολιτευσάμενον τῆς δωρηθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς προγνωστικῆς δυνάμεως μεγάλης ταύτης ἱερατικῆς τιμῆς. Ἐκφων. ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, &c.

Καὶ ἄρχεται ὁ πρῶτος τῶν πρεσβυτέρων λεπτῇ φωνῇ ὅσον ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας πρεσβυτέρους, καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ διακονικὰ ταῦτα. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κ. Ἀντιλαβοῦ σῶσον. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τ. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπι-
C σκόπου ἡμῶν τοῦ δε, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦ δε, τοῦ νυνὶ προχειριζομένου πρεσβυτέρου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται. ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων. ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. ἀντιλαβοῦ, σῶσον ἐλέησον. τῆς παναγίας, ἀχράντου. Καὶ τούτων λεγομένων ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὁμοίως τὴν
D χεῖρα ἐπικειμένην τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ εὔχεται οὕτως.

ΕΥΧΗ.

Ο Θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει, καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει ὁ θαυμαστὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς δέσποτα κύριε καὶ τοῦτον ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ πρεσβυτέρου ὑπεισελθεῖν βαθμὸν, πλήρωσον τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δωρεᾶς ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ
E θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας σου· ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου προσφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας πνευματικὰς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας, ὅπως καὶ αὐτὸς ὑπαντήσας ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιδημίᾳ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, δέξηται τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθῆς οἰκονομίας τοῦ οἰκείου τάγματος ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀγαθότητός σου. Ἐκφων. ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν· εἶτα τὸ φαινόλιον αὐτῷ ἐνδύων, καὶ διδοὺς αὐτῷ ἀγάπην, ἐπιτρέπει στῆναι μετὰ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὕτως ὁ διάκονος λέγει, Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν. ὅταν δὲ ἀρθῇ τὸ κατα-

πέτα-

A πίζασμα ἐκ τῶν ἁγίων δώρων, καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τό, ἄξιον καὶ δίκαιον, λαμβάνων ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ δίσκου μερίδα τοῦ θείου ἄρτου, δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ χειροτονουμένου· καὶ ἀσπάζεται μόνην τὴν τοῦ ἀρχιερέως χεῖρα· καὶ κλίνει πρόσω ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης· ὁ δὲ τὸ μέτωπον ἐπιτίθησι τῷ παρ' αὐτοῦ κατεχομένῳ ἄρτῳ, καὶ μένει κεκλιμένος οὕτως· ὅτε δὲ εἴπῃ ὁ ἀρχιερεὺς τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, τότε ὁ χειροτονηθεὶς ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὸν ἄρτον· καὶ παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ πρὸ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων, μεταδίδωσιν αὐτὸς τοῖς λοιποῖς· B ποιεῖ δὲ καὶ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν, καὶ λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑπτά.

& dixerit populus, dignum & justum est, accipiens Episcopus è disco divinorum panum particulam eam tradit in manus illius qui ordinatur, qui osculatur solam Episcopi manum. Episcopus verò inclinat eum super sanctam mensam, ipse autem frontem pani quem tenet, imponit, sicque inclinatus manet. Cum verò Episcopus dixerit, Sancta Sanctis, Tum ordinatus reddit ipsi panem. Deinde ante cæteros Presbyteros particeps factus pretiosi Corporis & sanguinis Christi, cæteros participes illius facit. Recitat quoque orationem post Ambonem, & septem diebus unoquoque die Missam celebrat.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου.

ΜΕτὰ τὴν τοῦ τρισαγίου συμπλήρωσιν, ἄνεισιν ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὴν κρηπῖδα τὴν πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης· καὶ προσάγεται τούτῳ παρὰ τῶν συμπαρόντων τριῶν ἀρχιερέων ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων, ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους· ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσιν αὐτῷ χαρτίον ἐν ᾧ γέγραπται, C εἰ μὲν πατριάρχης ἐστὶν ὁ χειροτονῶν, ταῦτα, ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, καὶ ὁσιωτάτων ἀρχιεπισκόπων· εἰ δὲ μητροπολίτης, ταῦτα, ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, καὶ ὁσίων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, Η θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν δεῖνα, τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον, μητροπολίτην τῆς θεοσώστου πόλεως τῆς δεῖνος, εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος· ὁ λαός, τὸ κύριε ἐλέησον τρίς.

Επιδιδομένου τοίνυν τοῦ τοιούτου χαρτίου τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τοῦ χαρτοφύλακος, ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος τό, πρόσχωμεν, ὁ ἀρχιερεὺς ἀναγι- D νώσκει τὰ γεγραμμένα εἰς ἐπήκοον τῶν παρεστώτων· καὶ πάντων φωνούντων ἐκ τρίτου τό, κύριε ἐλέησον, ἀναπτύσσει τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἀρχιερεύς, καὶ ἐπιτίθησιν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ τραχήλῳ τοῦ χειροτονουμένου, συνεφαπτομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων· εἶτα ποιεῖ σταυροὺς τρεῖς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτῇ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

Ordo observandus in Ordinatione Episcopi.

POst Trisagion completum ascendit Episcopus ad crepidinem quæ ante sanctam mensam, & à tribus præsentibus Episcopis adducitur ei ad dexteram partem qui ordinandus est. Chartophylax autem dat eidem à sinistris Chartam in qua hoc scriptum est, siquidem Patriarcha ordinationem celebrat, Suffragio & approbatione sacerrimorum Metropolitarum, & sanctissimorum Archiepiscoporum: Illud verò, si Metropolita est, Suffragio & approbatione Deo amabilium Episcoporum, & sanctorum Presbyterorum & Diaconorum, Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc N. Deo maximè amabilem Presbyterum in Metropolitam hujus à Deo servatæ urbis N. Oremus igitur pro eo, ut super ipsum veniat gratia sancti Spiritus. Populus ter dicit Kyrie eleison.

Data igitur Episcopo hac charta, & Chartophylace vel Archidiacono dicente, Attendamus, Episcopus eam legit circumstantibus audientibus Kyrie eleison, aperit Euangelium Episcopus, & imponit capiti & cervici ordinandi contingentibus aliis Episcopis: Deinde tres cruces facit super caput ejus, habensque manum capiti impositam sic precatur.

ΕΥΧΗ.

ΔΕσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ νομοθετήσας E ἡμῖν διὰ τοῦ πανευφήμου σου ἀποστόλου βαθμῶν καὶ ταγμάτων τάξιν εἰς τὸ ἐξυπηρετεῖσθαι, καὶ λειτουργεῖν τοῖς σεπτοῖς καὶ ἀχράντοις σου μυστηρίοις ἐν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους· αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων, καὶ τοῦτον τὸν ψηφισθέντα ὑπεισελθεῖν τὸν εὐαγγελικὸν ζυγόν, καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν διὰ τῆς χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ τῶν συμπαρόντων λειτουργῶν συνεπισκόπων, τῇ ἐπιφοιτήσει καὶ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἐνίσχυσον, ὡς ἐνίσχυσας τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους καὶ προφήτας·

ORATIO.

HEre Domine Deus noster, qui per eximium & omnibus modis celebrandum Apostolum tuum constituisti nobis graduum & dignitatum ordinem, Primùm Apostolos, dein Prophetas, tertiò Doctores ad inserviendum & ministrandum venerandis & immaculatis mysteriis tuis in sancto altari tuo: Ipse omnium Domine hunc quoque Electum ut subiret Euangelicum jugum, & Episcopalem dignitatem per manus mei peccatoris & adsistentium Ministrorum Coepiscoporum corrobora per adventum, virtutem, & gratiam sancti tui Spiritus, ut corroborasti sanctos Apostolos tuos & Prophetas, sicut unxisti reges,

sicut

sicut sanctificasti principes Sacerdotum. Irreprehensibilem quoque & inculpatum fac ejus Episcopatum, ut dignus sit à te postulare quæ ad populi salutem spectant, & exaudiri. *Alta voce*, Quoniam sanctificatum est nomen tuum, glorificatum est regnum tuum, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc, & semper, &c.

Dicto Amen, dicit coordinantium unus voce submissa, ita tamen ut omnes Episcopi præsentes audire possint & respondere ad ista Diaconica. In pace Dominum deprecemur. Pro superna pace. Pro pace universi. Pro Archiepiscopo nostro isto N Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, sanitate, salute, & opere manuum ejus, Dominum deprecemur. Pro eo qui nunc promovetur Episcopo, & salute ipsius Dominum deprecemur, ut hominum amans Deus putum & inculpatum ei Episcopatum largiatur. Pro religiosissimis. Pro sociis juvandis. Pro hac urbe. Pro liberatione nostra. Auxiliare, serva, miserere. Sanctissima, immaculata.

His dictis Episcopus habens manum impositam vertici ordinandi sic precatur.

ORATIO.

Domine Deus noster, qui eo quod non potest humana natura divinitatis sufferre præsentiam, constituisti œconomia tua & dispensatione Doctores affectibus & animi perturbationibus nobis similes qui throni tui sedem occuparent, ad offerendum sacrificia & oblationes pro universo populo tuo: Tu Christe & hunc factum dispensatorem Episcopalis gratiæ effice imitatorem tui, veri Pastoris, ut ponat animam suam pro ovibus suis, ut sit cæcorum Dux, lux eorum qui sunt in tenebris, institutor insipientium, luminare mundi, ut cum animas sibi creditas quandiu luce præsenti fruuntur, instituerit, & perfecerit, confidenter & sine dedecore adstet tribunali tuo, magnamque mercedem consequatur, quam iis præparasti qui pro prædicatione Euangelii tui decertarunt. *Alta voce*. Tuum est enim misereri, & servare Deus noster, & tibi gloriam.

Dicto Amen, tollit ab eo Euangelium, illudque super sanctam mensam reponit. Postea circumponit humerale Ordinato, dicente Clero dignus est. Deinde ordinatum osculatur, & ipse Ordinator & cæteri Episcopi. Facta acclamatione consueta ascendunt in thronum communem, primusque sedens ordinatus lecto Apostolo pacem precatur, primusque participat pretioso Corpori & Sanguini Christi; & ipse postea Ordinatorem & cæteros illius participes facit.

Idem officium & ritus fit & in Patriarchæ, & in Metropolitæ, & in Episcopi ordinatione.

A ὡς ἔχρισας τοὺς βασιλεῖς· ὡς ἡγίασας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἀνεπίληπτον αὐτοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπόδειξον, εἰς τὸ ἄξιον γίνεσθαι τοῦ αἰτεῖν αὐτὸν τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπακούειν σε αὐτοῦ. Ἐκφών. Ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα, δεδόξασται σου ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν λέγει τῶν συγχειροτονούντων ἀρχιερέων εἷς λεπτῇ φωνῇ, ὥστε ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας ἀρχιερεῖς, καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ διακονικὰ ταῦτα. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ
B τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τοῦ δεῖνος τοῦ νυνὶ προχειριζομένου ἐπισκόπου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἀρχιερωσύνην χαρίσηται. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων· ὑπὲρ τοῦ συμπαραμένειν· ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον· τῆς παναγίας ἀχράντου.

C Καὶ τούτων λεγομένων, ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπικειμένην τῇ κορυφῇ τοῦ χειροτονουμένου εὔχεται οὕτως.

ΕΥΧΗ.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν τὴν τῆς θεότητος ὑπενεγκεῖν οὐσίαν τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν διδασκάλους καταστήσας τὸν σὸν ἐπέχοντας θρόνον εἰς τὸ ἀναφέρειν σοι θυσίαν, καὶ προσφορὰν ὑπὲρ
D παντὸς τοῦ λαοῦ σου, σὺ Χριστὲ καὶ τοῦτον τὸν ἀναδειχθέντα οἰκονόμον τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος, ποίησον γενέσθαι μιμητὴν σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, τιθέντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων σου, ὁδηγὸν τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, φωστῆρα ἐν κόσμῳ, ἵνα καταρτίσας τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ ψυχὰς ἐπὶ τῆς παρούσης ζωῆς παραστῇ τῷ βήματί σου ἀκαταισχύντως, καὶ τὸν μέγαν μισθὸν λήψηται ὃν ἡτοίμασας τοῖς ἀθλήσασιν ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου σου. Ἐκφών. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ὁ θεὸς ἡμῶν, καί σοι τὴν δόξαν.

E Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν, αἴρει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τίθησιν εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν. καὶ οὕτως περιτίθησιν τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὠμοφόριον, λέγοντος τοῦ κλήρου τὸ, ἄξιος. εἶτα ἀσπάζεται τὸν χειροτονηθέντα, αὐτός τε ὁ χειροτονήσας, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι καὶ τῆς συνήθους εὐφημίας τελεσθείσης ἀνέρχονται εἰς τὸ σύνθρονον, καὶ καθεζόμενος πρῶτος ὁ χειροτονηθεὶς εἰρηνεύει εἰς τὸν ἀπόστολον. καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ μεταλαμβάνων, αὐτὸς τῷ χειροτονήσαντι, καὶ τοῖς λοιποῖς μεταδίδωσιν.

Αὕτη ἡ ἀκολουθία γίνεται καὶ ἐπὶ πατριάρχου καὶ ἐπὶ μητροπολίτου, καὶ ἐπισκόπου.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS ex alio antiquo Codice Græco decerptus.

Codex de quo ſequentem ritum decerpſi pertinet ad Bibliothecam Clericorum regularium qui Romæ ſunt ad Eccleſiam ſancti Andreæ Vallenſis nuncupatam. Codicem iſtum quà ſacras ordinationes ſpectat cum antiquiſſimo Barberino contuli, ne quæ prorſus eadem ſunt, exſcribere mihi foret neceſſe. Conjecturam de ætate cum illum manibus verſarem, non adnotavi, nec amplius memini, niſi quod duobus prioribus antiquitate plurimùm cederet. Fini hujus codicis & ſequentium notulas addidi, quæ indicant tantùm ubi deprehendantur quæ prætermiſi; & varietatem lectionis, ſi quæ eſt, cum ea parte codicis quam non deſcripſimus. Ad has notulas referuntur litterulæ Alphabeti textui innexæ. Ritus igitur ille ſic ſe habet.

A

Βιβλίον σὺν Θεῷ ἔχον ἀκολουθίας κατὰ τὴν τῶν θείων ἀποστόλων παράδοσιν περὶ χειροτονίας ἑκάστης τάξεως τῆς θείας ἱερωσύνης.

Τάξις καὶ ἀκολουθία εἰς τὸ κοῦραι τὴν κόμην.

Ο διάκονος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐντειλάμενος τῷ προπάτορι ἡμῶν Ἀβραὰμ ἀποκεῖραι B τὴν κόμην τοῦ σοῦ ἀρχιερέως Μελχισεδὲκ, καὶ πάσας αὐτοῦ τὴν ἀπαρχὴν εἰσαγαγεῖν ἐν ναῷ ἁγίῳ σου· ὁ παραγινόμενος ἐπὶ τῇ εὐλογίᾳ καὶ κουρᾷ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων, καὶ χαρισάμενος αὐτοῖς ἀντὶ τῆς κουρᾶς τῶν τριχῶν ἀμώμητον πίστιν, καὶ λογισμὸν μεταδόσεως, καὶ πολιτείαν ἐνάρετον, ἀξιῶν αὐτοὺς καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σου στάσεως, τὸν δεῖνα πίστει Χριστοῦ ταύτας τὰς τρίχας δεχόμενον εὐλόγησον αὐτὸν κατὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ δικαίου σου Συμεὼν τοῦ ἐν ἀγκάλαις δεξαμένου τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ πάντας τοὺς C συνελθόντας ἡμῖν διὰ τὸ ὄνομά σου ἅγιον εὐλόγησον εὐλογίαν πνευματικὴν, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῶν. Ἐκφώνησις. ὅτι εὐλόγηται, καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ εὔχεται οὕτως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ὑποδιακόνου.

Τοῦ Ἀρχιερέως ἱσταμένου πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης ἐν τῷ διακονικῷ, ἢ καὶ πρὸ τῶν μεγάλων τοῦ ναοῦ πυλῶν, ὅτι μέλλει εἰσοδεύειν προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων, φορῶν φαινόλιον. καὶ κελεύει ὁ ἀρχιερεὺς ἀποδύσασθαι τοῦτον τὸ φαινόλιον καὶ ἐνδύσασθαι στιχάριον καὶ ζώσασθαι· κομισθῆναι δὲ καὶ χερνιβόξεστον, καὶ μανδήλιον. Εἶτα σφραγίζων τρὶς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν, καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως. D

Liber cum Dei auxilio continens officium ritumque ordinationis uniuſcujuſque ordinis divini Sacerdotii ſecundum divinorum Apoſtolorum traditionem.

[a] *Ordo & officium ad tondendam comam.*

Diaconus. Dominum deprecemur.

Here Domine Deus noſter qui præcepiſti Progenitori noſtro Abraham detondere B comam Sacerdotis tui ſummi Melchiſedech, & omnes ipſius primitias introduxiſti in templum ſanctum tuum: Qui adfuiſti benedictioni & tonſuræ ſanctorum Apoſtolorum tuorum, illiſque largitus es pro capillorum tonſura, fidem inculpatam, & conſilium communicationis, converſationemque virtute præditam, dignans eos ſtatione à dextris tuis: Hunc N. benedic fide in Chriſti hos capillos ſuſcipientem, benedic eum ſecundum benedictionem juſti tui Simeon qui in ulnis Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſuſcepit. Omnes quoque no- C biſcum convenientes benedic propter nomen tuum benedictione ſpirituali quæ ab eis non auferetur. *Alta voce*, Quia benedictum eſt, & glorificatum in omnibus honorabile, & magnificum nomen tuum Patris. [b] Et ſic precatur.

Domine Deus noſter omnipotens, [b] &c.

Ordo obſervandus in ordinatione Subdiaconi.

D Stante Epiſcopo in Diaconico ante ſanctam menſam, vel ante magnas templi portas, cum eſt introitum facturus, adducitur ordinandus geſtans phenolion. Jubet autem Epiſcopus eum exui Phenolio & Sticharium induere & præcingi: afferri quoque malluvium & mantile. Poſtea ter ſignat ejus caput, & impoſita ipſi manu ſic precatur.

[c] Do-

A Domine Deus noster qui per unum, &c. Postea Episcopus mantile accipiens imponit Ordinati humero; jubetque eum malluvium accipere, & ipsi ad lavandum dare. Hoc faciens Ordinatus, dum lavat Episcopus, ter dicit, Quicunque fideles. Et sic cruce signatus abit ad [d] Subdiaconos.

Ordo observandus in Ordinatione Diaconi, quem annos viginti quinque integros attigisse oportet.

B Postquam facta est sancta oblatio, & portæ apertæ sunt, & proclamaverit Episcopus, & erunt misericordiæ magni Dei, Antequam dixerit Diaconus, Omnium Sanctorum memoriam agentes, Qui ordinandus est adducitur ab Archidiacono, vel aliquo Diaconorum ad sanctam mensam versus dexterum latus Episcopi. Chartophylax autem vel Archidiaconus à sinistro latere tradit Episcopo chartam scriptam. Et proclamante Chartophylace vel Archidiacono istud, Attendamus, legit Episcopus quæ in charta scripta sunt, audientibus omnibus circumstantibus, quæ sic se habent.

C Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc N. religiosissimum Subdiaconum in Diaconum. Precabimur igitur pro ipso ut veniat super eum gratia sanctissimi Spiritus.

Omnibus autem dicentibus ter Kyrie eleison, Ordinandus flectit dextrum genu. Episcopus autem faciens super ipsius caput tres cruces, habensque manum capiti impositam sic precatur.

[e] Domine Deus noster, qui providentia, &c.

D Dicit autem Archidiaconus voce remissa, ita tamen ut omnes Diaconi præsentes audire possint & respondere, hæc Diaconica.[f]

His dictis Episcopus habens similiter manum impositam vertici capitis Ordinandi, sic precatur.

Deus servator noster, [g] &c.

Amen dicto circumponit [h] Orarium Ordinato, eumque deosculatus tradit ei sanctum flabellum, & collocat eum ex obliquo sanctæ mensæ, ut ventilare possit. Quo facto qui est in Ambone dicit hoc, Omnium Sanctorum reminiscimur.

E Cum autem tempus advenit participationis divinorum mysteriorum, Ordinatus aliorum Diaconorum primus ab ordinante Episcopo fit divini panis particeps: Ante quoque ipsos pretiosi sanguinis fit particeps ab eo qui Episcopum eo donavit. Primusque ab eo Presbytero vel Episcopo sanctum poculum recipit: Et eo potitus, si duo sunt pocula, secundum statim ab Episcopo accipit, & exiens de eo participes facit populos communicantes. Si verò unicum fuerit, expectat donec qui sunt in Sanctuario omnes ab eo communione donati fuerint, sive Presbytero, sive Episcopo qui poculum distribuendum acceperit. Sicque de-

A Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἔπειτα τὸ μανδήλιον ὁ ἀρχιερεὺς δεχόμενος ἐπιτίθησι κατὰ τοῦ χειροτονηθέντος ὤμου· καὶ κελεύει λαβεῖν τὸ χερνιβόξεστον, καὶ δοῦναι αὐτῷ ἀπονίψασθαι· ὅτε δὲ ποιῶν ὁ χειροτονηθεὶς ἐν τῷ νίπτεσθαι τὸν ἀρχιερέα, λέγει τρίτον, ὅσοι πιστοί. καὶ οὕτως σφραγιζόμενος, ἄπεισιν εἰς τοὺς ὑποδιακόνους.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου ὀφείλοντος ἤδη κε᾽ χρόνους τελείους, εἴκοσι καὶ πέντε.

B Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν καὶ τὰς θύρας ἀνοιγῆναι, καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐκφωνῆσαι τὸ, καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ, πρὸ τοῦ εἰπεῖν τὸν διάκονον τὸ, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου ἢ καί ἑτέρου τινὸς τῶν διακόνων τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ κατὰ τὸ δεξιὸν τοῦ ἀρχιερέως μέρος. ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἢ ὁ ἀρχιδιάκονος ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ χαρτίον ἔγγραφον, καὶ ἐκφωνήσαντος αὐτοῦ τοῦ χαρτοφύλακος ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου τὸ, πρόσχωμεν, ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον τῶν περιεστώ-

C των, ἔχοντα οὕτως.

Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον εἰς διάκονον, εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ᾽ αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος.

Καὶ πάντων λεγόντων ἐκ τρίτου τὸ κύριε ἐλέησον, ὁ χειροτονούμενος κλίνει τὸ δεξιὸν γόνυ. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ποιῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τρεῖς σταυροὺς, καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτῇ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τῇ προγνώσει, καὶ τὰ ἑξῆς.

D Καὶ λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος λεπτῇ φωνῇ, ὥστε ἀκούειν τοὺς συμπαρεστῶτας διακόνους καὶ ἀποκρίνεσθαι, τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Καὶ τούτων λεγομένων ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὡσαύτως τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ τὴν χεῖρα ἐπικειμένην εὔχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν περιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὠράριον, καὶ ἀσπαζόμενος τοῦτον ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας τραπέζης πρὸς τὸ ῥιπίζειν. καὶ οὕτως ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος λέγει τὸ, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύομεν.

E Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων, πρῶτος τῶν ἄλλων διακόνων ὁ χειροτονηθεὶς τοῦ θείου ἄρτου μετέχει παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος ἀρχιερέως, καὶ μεταλαμβάνει τοῦ τιμίου αἵματος πρὸ αὐτῶν παρὰ τοῦ μεταδιδόντος τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ πρῶτος δεχόμενος παρ᾽ αὐτοῦ τὸ ἅγιον ποτήριον ἱερέως ἢ καὶ ἀρχιερέως. καὶ τούτου μεταλαμβάνων, εἰ μὲν δύο ποτήρια εἰσιν, αὐτίκα δέχεται παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τὸ δεύτερον· καὶ ἐξιὼν μεταδίδωσιν αὐτοῦ τοῖς κοινωνοῦσι λαοῖς. εἰ δὲ ἓν ὑπάρχει μόνον, περιμένει μέχρις ἂν οἱ τοῦ βήματος μεταλάβωσι πάν-

τες

τῆς ἐπὶ τῷ καθέδρᾳ τὸ ἅγιον ποτήριον· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς καὶ αὐτὸς ἀσπαζόμενος τὸ ποτήριον τοῦ χειροτονηθέντος ἀρχιερεῖ λαμβάνει τοῦτο παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐξερχόμενος μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις. καὶ τοῦτο μὲν ὅτε γίνεται λειτουργία τελεία. Ἐπεὶ δὲ ἔξεστι τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν καὶ ἐν τοῖς προηγιασμένοις ποιεῖν, ἰστέον ὅτι μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ προηγιασμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον, πληρώσωμεν τὴν δέησιν, προσάγεται ὁ χειροτονηθῆναι μέλλων καὶ τὰ ἑξῆς ἅπαντα ἀκολούθως καὶ ἀπαραλλάκτως.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου ὀφείλοντος εἶναι χρόνων λ΄. πλείω.

Μετὰ τὸ εἰσαχθῆναι, καὶ ἀποτεθῆναι τὰ θεῖα δῶρα εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, πληρωθῆναί τε τὸν μυστικὸν ὕμνον, προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων, ἢ ἄλλου τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, καὶ ἐκφωνοῦντος τοῦ ἀρχιδιακόνου τό, Πρόσχωμεν, ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον τῶν περιεστώτων, ἔχοντα οὕτως.

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν εὐλαβέστατον διάκονον εἰς πρεσβύτερον, εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. καὶ πάντων λεγόντων ἐκ τρίτου τὸ κύριε ἐλέησον ὁ χειροτονούμενος ἀμφότερα κλίνει τὰ γόνατα ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ποιεῖ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς, καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτῇ τὴν χεῖρα, εὔχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ λέγει ὁ πρῶτος τῶν πρεσβυτέρων λεπτῇ φωνῇ ὅσον ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας πρεσβυτέρους καὶ ἀποκρίνεσθαι, τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ τῆς σωτηρίας.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δεῖνος τοῦ νυνὶ προχειριζομένου πρεσβυτέρου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου. ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφυλάκτου.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης.

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως; ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου.

Καὶ τούτων λεγομένων ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπικειμένην τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ εὔχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει, καὶ τὰ ἑξῆς.

A portato poculo ad ordinantem Episcopum, illud ab eo accipit. Tum etiam cum accedentibus illud communicat. Hoc isto modo fiunt cum Missa integrè celebratur. Cum autem liceat Diaconi ordinationem in Præsanctificatorum officio celebrare, Sciendum est quod depositis in sancta mensa Præsanctificatis, antequam Diaconus dicat, Perficiamus orationem, adducitur ordinandus. Quæ vero sequuntur, omnia consequenter & invariato ordine, ut narratum est, perficiuntur.

B *Ordo qui observatur in ordinatione Presbyteri quem triginta annos complesse oportet.*

POstquam allata sunt sancta dona, & in sacra mensa reposita, completusque est hymnus mysticus, adducitur Ordinandus à primo Presbytero, aut alio, ad sanctam mensam, & proclamante Archidiacono, Attendamus, legit Episcopus quæ in charta scripta sunt audientibus omnibus circumstantibus, quæ ita se habent.

Divina gratia quæ semper infirma curat &
C deficientia supplet, promovet hunc N. religiosissimum Diaconum in Presbyterum. Precemur igitur pro eo ut veniat super ipsum gratia sancti Spiritus. Et omnibus ter dicentibus Kyrie eleison, qui ordinatur utrumque genu flectit super crepidinem sanctuarii: Episcopus verò ter caput ipsius signo crucis signat, & manum tenens super caput illius impositam sic precatur.

[h] Deus qui est principii & finis expers, &c.

Recitat autem primus Presbyterorum remissa voce, ita tamen ut omnes qui adsunt Presbyteri audire possint & respondere, hæc Diaconica.

D In pace Dominum deprecemur.

Pro superna pace & salute.

Pro pace universi mundi.

Pro Episcopo nostro N. Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, sanitate & salute, & opere manuum ejus, Dominum deprecemur.

Pro hoc N. qui nunc promovetur Presbytero, & salute ipsius. Dominum. Ut hominum amans Deus purum & inculpatum Sacerdotium ei concedat, Dominum deprecemur.

E Pro religiosissimo, & à Deo conservato.

Pro hac urbe.

Pro liberatione nostra ab omni tribulatione. Auxiliare, serva, miserere, custodi nos, intercedente sanctissima, immaculata, & super omnia benedicta, Domina nostra, Dei genitrice, & semper Virgine.

Cum hæc dicuntur Episcopus similiter habens manum impositam super verticem Ordinandi sic precatur.

Deus qui potens es in virtute, &c.

Amen

Amen dicto transfert Orarii partem posteriorem in anteriorem. Postea ipsum Phenolio induit, dansque illi osculum mandat ut cum cæteris Episcopis consistat. Quo sic facto dicit Diaconus, Compleamus orationem nostram.

Cum autem ablatum fuerit velum de sanctis donis, dixeritque populus, dignum & justum est, Episcopus accipiens è disco particulam divinorum panum tradit in manus Ordinandi; inclinatque illum super sanctam mensam. Ille verò frontem imponit super panem quem tenet, & sic inclinatus manet. Cum autem dixerit Episcopus, Sancta sanctis, tunc Ordinatus reddit ei panem, atque ab eo factus particeps pretiosi Corporis & sanguinis Christi ante alios Presbyteros, ipse eum aliis illud communicat. Recitat quoque orationem post Ambonem, & Missam celebrat unoquoque die septem diebus continuis.

Ordo qui observatur in ordinatione Episcopi.

Completo Trisagio ascendit Episcopus ad crepidinem quæ extat ante sanctam mensam, eique Ordinandus à præsentibus Episcopis adducitur, & ad dexterum ipsius latus collocatur. Chartophylax verò è latere sinistro dat illi chartam in qua scriptum est, Suffragio & approbatione Deo amabilium Episcoporum, & sanctissimorum Presbyterorum & Diaconorum, Divina gratia quæ semper Infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc N. Deo amabilem Presbyterum in Episcopum hujus à Deo conservatæ urbis. Precemur igitur pro ipso, ut veniat super eum gratia sanctissimi Spiritus.

Postquam igitur tradita est hæc charta Episcopo, & Chartophylax vel Archidiaconus, dixerit, Attendamus, Episcopus legit audientibus omnibus circumstantibus quæ in ea charta scripta sunt. Et omnibus ter clamantibus Kyrie eleison, aperit Episcopus Evangelium & illud imponit capiti & cervici Ordinandi, contingentibus & aliis Episcopis. Postmodum tria crucis signa super caput ejus faciens, habensque manum capiti impositam, sic precatur.

Domine Deus noster qui propterea quod non potest humana natura divinitatis ferre præsentiam constituisti, [i] &c.

Dicto Amen, coordinantium Episcoporum unus tenui voce profert hæc Diaconica, ita tamen ut præsentes Episcopi & audire, & respondere possint hæc Diaconica [k].

His dictis Episcopus habens similiter manum super Ordinandi verticem impositam, [l] sic precatur.

Dicto Amen, removet Evangelium Episcopus, & ponit illud in sancta mensa. Deinde ordinato circumponit pallium, dicente Clero, Dignus est. Postea Ordinatum osculatur,

A Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, εἶτα φαινόλιον αὐτὸν ἐνδύουσι. καὶ δοὺς αὐτῷ ἀγάπην ἐντέλλεται στῆναι μετὰ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων, καὶ οὕτως ὁ διάκονος λέγει, τό, πληρώσωμεν.

Ὅτε δὲ ἀρθῇ τὸ καταπέτασμα ἐκ τῶν ἁγίων δώρων, καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τὸ, ἄξιον καὶ δίκαιον, λαμβάνων ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ δίσκου μερίδα τῶν θείων ἄρτων, δίδωσιν εἰς τὰς τοῦ χειροτονουμένου χεῖρας· καὶ κλίνει τοῦτον ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης· ὁ δὲ τὸ μέτωπον ἐπιτίθησι τῷ παρ' αὐτοῦ κατεχομένῳ ἄρτῳ, καὶ μένει κεκλιμένος οὕτως ἕως
B ἂν εἴπῃ ὁ ἀρχιερεύς, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις· τότε ὁ χειροτονηθεὶς ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὸν ἄρτον. καὶ παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ πρὸ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων μεταδίδωσιν αὐτὸς τοῖς λοιποῖς· ποιεῖ δὲ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν. καὶ λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου.

C Μετὰ τὴν τρισαγίου συμπλήρωσιν ἄνεισιν ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὴν κρηπῖδα τὴν πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης. καὶ προσάγεται τούτῳ παρὰ τῶν συμπαρόντων ἱερῶν ἀρχιερέων ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους· ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσιν αὐτῷ χάρτην ἐν ᾧ γέγραπται, ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὁσιωτάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον τῆς θεοσώστου πόλεως τῆς δεῖνα, εὐξώ-
D μεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος.

Ἐπιδιδομένου τοίνυν τοῦ τοιούτου χάρτου τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τοῦ χαρτοφύλακος, ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου λέγοντος τὸ, πρόσχωμεν. ὁ ἀρχιερεὺς ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα εἰς ἐπήκοον τῶν περιεστώτων· καὶ πάντων φωνούντων ἐκ τρίτου τὸ, κύριε ἐλέησον, ἀναπτύσσει τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἀρχιερεύς, καὶ ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ τραχήλῳ τοῦ χειροτονουμένου συνεφαπτομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. εἶτα ποιῶν τρεῖς σταυροὺς ἐπὶ τῆς κεφα-
E λῆς αὐτοῦ, καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτῇ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

Δέσποτα κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ νομοθετήσας ἡμῖν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν λέγει τῶν συγχειροτονούντων ἀρχιερέων εἷς λεπτῇ φωνῇ ὡς ἀνακούειν τοὺς συνόντας ἀρχιερεῖς καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Καὶ τούτων λεγομένων ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὡσαύτως τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν αἴρει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τίθησιν εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν· καὶ οὕτως περιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὠμοφόριον, λέγοντος τοῦ κλήρου, τό, ἄξιος. εἶτα τὸν χειροτονηθέντα ἀσπά-

ζεται αὐτὸς τε ὁ χειροτονήσας, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι. καὶ τῆς συνήθους εὐφημίας τελουμένης ἀπέρχονται εἰς τὸ σύνθρονον. καὶ καθεζόμενος πρῶτος ὁ χειροτονηθεὶς εἰρηνεύει εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ μεταλαμβάνων αὐτὸς καὶ τῷ χειροτονήσαντι καὶ τοῖς λοιποῖς μεταδίδωσι.

A & ille qui ordinavit, & cæteri Episcopi. Consueta acclamatione finita in thronum Episcopalem omnes ascendunt. Primus autem sedet Ordinatus, pacemque precatur ad Apostolicam lectionem: cumque primus participaverit pretioso Corpori & sanguini Christi, ipse & ei qui ipsum ordinavit, & cæteris communionem impertitur.

Τάξις γινομένη ἐπὶ προχειρίσεως Ἡγουμένου.

Περικειμένου τοῦ Ἀρχιερέως φαινόλιον καὶ ὠμοφόριον, προσάγεται αὐτῷ ὁ προχειριζόμενος παρόντων καὶ τῶν ἐκλεξαμένων αὐτὸν μοναχῶν, καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, σφραγίζει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ γ'. ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ εὔχεται οὕτως.

Η θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεταί σε διὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος εἰς τήνδε τὴν τάξιν.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν εἰρηνεύει ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ τοῦ διακόνου λέγοντος, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, εὔχεται πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσον, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν αἴρει τὸ παλλίον ὁ περικείμενος ὁ προχειρισθεὶς, καὶ περιτίθησιν αὐτῷ ἕτερον, καὶ οὕτως ἀσπαζόμενος αὐτὸν ἀπολύει.

Ordo observandus in promotione Abbatis.

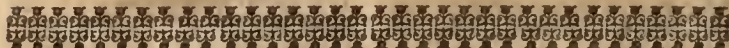
B Gestante Episcopo phenolion, & omophorium, ad ipsum adducitur qui promovendus est, Monachis qui ipsum elegerunt præsentibus. Diacono autem dicente, Dominum deprecemur, ter signat caput ipsius, & sic precatur.

Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, promovet te per meam mediocritatem ad hunc ordinem. "

C Amen dicto, pacem adnuntiat Episcopus, & dicente Diacono, Capita vestra, sic iterum precatur Episcopus.

Inclina Domine aurem tuam, & exaudi, " &c.

Dicto Amen, tollit Pallium quo circumdatur promotus, illique alterum circumponit, sicque eum osculatus, dimittit.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS
Græcus ex antiquis duobus Bibliothecæ Vaticanæ manuscriptis decerptus.

Neuter codicum istorum sacras Ordinationes integras continebat, sed eas tantùm quas hic exhibemus. Quem priorem edimus videbatur nobis ætatem quingentorum annorum superare. De posteriore nihil in schedis nostris adnotatum deprehendimus, eo quod forsan priori parem tum judicaremus. Codex prior notabatur numero 1872. albo pergameno opertus, & forma quæ à Bibliopolis in duodecimo dici solet, sive ter complicata. Posterior in quarto, tectus quoque pergameno. Numerus adnotatus erat 1872. vel 1875. Textus se habet ut sequitur.

D

ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ
ἀναγνώστου καὶ ψάλτου.

Προσαγόμενος ἀρχιερεῖ ὁ τοιοῦτος σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλὴν, καὶ κείρεται παρ' αὐτοῦ σταυροειδῶς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Εἶτα παραλαμβάνεται ὑπό τινος κληρικοῦ καὶ κείρεται. καὶ οὕτως πάλιν τῷ ἀρχιερεῖ προσάγεται· καὶ αὐτὸς λαβὼν φελόνιον ἐνδιδύσκει αὐτὸν, καὶ σφραγίζων τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὴν χεῖρα, καὶ εὔχεται οὕτως.

IN ORDINATIONE Lectoris & Cantoris.

Hujusmodi ad Episcopum ductus ter in capite ab eo cruce signatur, & in crucis figuram tondetur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

E Postea ab aliquo Clerico assumitur & tondetur; sicque iterum ad Episcopum adducitur. Ipse autem accipiens phenolion eo illum induit: & cruce signans ipsius caput, imponit ei manum & sic precatur.

Do-

Domine Deus omnipotens, * &c.
Amen dicto datur Lectori quidem Apostolicus liber, & in eo paululum legit; postea dat illi pacem. Cantori verò Psalterium, & psallit ex Psalterio propositum.

Ordo observandus in ordinatione Subdiaconi.

STante Episcopo ante sanctam mensam quæ est in Diaconico, vel ante magnas portas, cum introitum facturus est ad ipsum ducitur Ordinandus phenolion ferens. Jubet Episcopus cum phenolio exui, & Stichario indui, & præcingi, ferri quoque in manu sua [40] æneum malluvium [41] mappam, & mantile. Deinde signat Episcopus capitis comam, & manum ei imponens hanc dicit orationem.

Domine Deus noster qui per unum, [7] &c.
Postea Ordinandus tradit mantile Episcopo, & illud imponit humero ordinati: Deinde jubet eum malluvium accipere & sibi lavandum dare. Hoc faciens Ordinatus, dum lavat Episcopus, ter dicit, Quicunque fideles. Quo facto ipsum signat Episcopus, & ad Subdiaconos dimittit.

Ordo observandus in Ordinatione Diaconi cujus ætatem definimus annorum viginti quinque.

POstquam facta est sancta oblatio, & portæ apertæ sunt, & proclamaverit Archidiaconus, Et erunt misericordiæ, antequam dicat Diaconus, Omnium Sanctorum, ducitur Ordinandus ad sanctam mensam ab Archidiacono ex parte dextera Episcopi. Archidiaconus autem tradit Episcopo chartam scriptam; Et proclamante Archidiacono, Attendamus, legit Episcopus quæ in ea scripta sunt audientibus omnibus circumstantibus. Sunt autem ejusmodi.

Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc N. religiosissimum Subdiaconum in Diaconum. Precemur igitur ut in eum veniat gratia sancti Spiritus. Omnibus autem dicentibus Kyrie eleison, tum Ordinandus dextrum genu flectit ante sanctam mensam, & Episcopus tres cruces super caput ipsius facit, habensque super caput ejusdem manum impositam, [9] sic precatur.

Postea Archidiaconus incipit submissa voce orationem [42] connexam ita tamen ut adstantes Diaconi audire possint, & ipsi respondere. In pace Dominum deprecemur. Pro superna pace. Pro illa. Pro patre & Archiepiscopo nostro N. Sacerdotio illius, auxilio, perseverantia, pace, salute & operibus manuum ejus, & pro N. nunc promoto Diacono, & salute ipsius Dominum deprecemur.

A Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, καὶ τὰ ἑξῆς.
Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν δίδοται τῷ μὲν ἀναγνώστῃ ἀποστολικὸν βιβλίον, καὶ ἀναγινώσκει ὀλίγον, καὶ δίδωσιν αὐτῷ εἰρήνην. τῷ δὲ ψάλτῃ ψαλτήριον, καὶ ψάλλει προκείμενον.

Τάξις γινομένη εἰς χειροτονίαν ὑποδιακόνου.

ΤΟῦ ἀρχιερέως ἱσταμένου πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης τῆς ἐν τῷ διακονικῷ, ἢ καὶ πρὸ τῶν μεγάλων πυλῶν, ὅτε μέλλει εἰσοδεύειν προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι φορῶν φελόνην· καὶ κελεύει
B ὁ ἀρχιερεὺς ἀποδύσασθαι αὐτὸν τὸ φελόνιον, καὶ ἐνδύσασθαι στιχάριον, καὶ ζώσασθαι· κομισθῆναι δὲ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ χαλκόξεστον, καὶ μαζηλὸν, καὶ μανδήλιον. εἶτα σφραγίζει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.
Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς, καὶ τὰ ἑξῆς.
Εἶτα ἐπιδίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ τὸ μανδήλιον ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι. καὶ ἐπιτίθησιν αὐτὸ τῷ χειροτονηθέντι εἰς ὦμον· καὶ κελεύει λαβεῖν χαλκόξεστον, καὶ δοῦναι αὐτῷ νίψασθαι. τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ χειροτονηθεὶς ἐν τῷ νίπτεσθαι τὸν ἀρχιερέα, λέγει γ' ὅσοι πιστοὶ,
C ὅσοι πιστοί· καὶ οὕτως αὐτὸν σφραγίζει, εἶτα ἀφίησιν αὐτὸν εἰς ὑποδιακόνους.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου, οὕτως ὁρίζομεν αὐτὸν εἶναι χρόνων εἴκοσι καὶ πέντε.

ΚΑὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ τὰς θύρας ἀνοιχθῆναι, καὶ τὸν ἀρχιδιάκονον ἐκφωνῆσαι, καὶ ἔσονται τὰ ἐλέη, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον πάντων τῶν ἁγίων, προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ ἐκ δεξιῶν τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ ἀρχιδιάκονος δίδωσι
D τῷ ἀρχιερεῖ χαρτίον ἔγγραφον· καὶ ἐκφωνοῦντος τοῦ ἀρχιδιακόνου πρόσχωμεν, ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων περιεστώτων, λέγων οὕτως.
Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον εἰς διάκονον, εὐξώμεθα οὖν ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. καὶ πάντων λεγόντων τὸ, κύριε ἐλέησον, τότε ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι κλίνει τὸ δεξιὸν γόνυ τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ
E ὁ ἀρχιερεὺς ποιεῖ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς, καὶ ἔχει ἐπικειμένην ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, καὶ εὔχεται οὕτως.
Εἶτα ἄρχεται ὁ ἀρχιδιάκονος τὴν συναπτὴν λεπτῇ τῇ φωνῇ, ὅσον ἀκούειν τοὺς περιεστῶτας διακόνους, καὶ ἀποκρίνεσθαι αὐτῷ· ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, ὑπὲρ τῆς. ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δ. ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ τοῦ δ. τοῦ νῦν προχειριζομένου διακόνου καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμόλυντον αὐτῷ τὴν διακονίαν χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου. ὑπὲρ τῆς πόλεως. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι. καὶ ὑπὲρ πάντων χριστιανῶν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. ἀντιλαβοῦ. τῆς παναγίας ἀχράντου. καὶ εἶτα ἐπιτίθησιν ὁ ἀρχιερεὺς τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτὸν, λέγων τὴν εὐχήν.

Ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν ὁ τῇ ἀφθάρτῳ φωνῇ τοῖς ἀποστόλοις συνθεσπίσας, καὶ πρῶτον αὐτοῖς κηρύξας τὸ τοῦ διακόνου ἀποπληροῦν ἔργον, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐκφώνως, Σὺ γὰρ εἶ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τοῦ ἐλεεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς

Εἶτα ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὸ ὠράριον, καὶ δοὺς αὐτῷ ἀγάπην, δίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, καὶ ἵσταται αὐτὸν ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ· εἶτα ἐν τῷ ἄμβωνι ἱστὰς διάκονος λέγει. Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες. ὅτε δὲ ἔλθῃ ὁ τῆς μεταλήψεως καιρὸς, πρῶτος τῶν ἄλλων ὁ χειροτονηθεὶς μετέχει τῶν θείων μυστηρίων παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν ἀρχιερέως., καὶ μεταλαμβάνει τοῦ ἄρτου, καὶ τοῦ ποτηρίου, πρῶτος ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως. μετὰ δὲ τὸ μεταλαβεῖν τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς πάντας, μεταδίδωσιν ὁ χειροτονηθεὶς πᾶσι τοῖς λαοῖς. καὶ μετὰ τὸ μεταλαβεῖν αὐτοὺς τοὺς πάντας ὑποστρέφει ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ.

A Ut clemens & hominum amans Deus largiatur illi Diaconatum sincerum & incontaminatum, Dominum deprecemur. Pro religiosissimo. Pro urbe. Pro liberatione, & pro omnibus Christianis fratribus nostris. Auxiliare. Sanctissima & immaculata Dei genitrice. Et postea imponit Episcopus ei manum hanc orationem dicens.

Deus servator noster, qui immortali voce Apostolis tuis prædixisti, & primùm ipsis prædicasti ut Diaconi officio fungerentur, &c.

Alia voce, Tu enim es Deus noster, Deus B misericordiæ, &c.

Postea imponit ipsi Orarium, datoque ipsi osculo tradit illi sanctum flabellum, eumque collocat ad sanctam mensam. Demum Diaconus qui in Ambone est dicit, Omnium Sanctorum memoriam agentes. Cùm verò advenerit Communionis tempus, Ordinatus aliorum Diaconorum primus ab ipsius Ordinatore Episcopo Sanctorum mysteriorum communicationem accipit; primusque de manibus Episcopi participat pani & Calici. Postquam autem communicaverit Patriarcha, cæterique omnes, communionem tradit Ordinatus omnibus C populis. Postquam omnes communicaverint, ad sanctam mensam revertitur.

Ἐπειδὴ ἔξεστι τοῦ διακόνου καὶ τῆς διακονίσσης χειροτονίαν ἐπὶ τῶν προηγιασμένων γίνεσθαι, ἵσταται ὁ ἀρχιερεὺς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης. καὶ παρεστώτων τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι διακόνων, εἶτα ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, ἡ θεία χάρις, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ποιῶν αὐτὸν γόνυ κλίνειν καὶ ἅπαντα καθὼς προείρηται τῇ πρώτῃ τάξει γίνεται μέχρι τῆς ἀπολύσεως· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ εἰς διακόνισσαν ἄνευ τὸ γονυκλῖναι αὐτὴν, ἐκκλίνει μόνην τὴν κεφαλήν. καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν λαμβάνουσα τὸ ἅγιον ποτήριον παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὴν οὐδενὶ μεταδίδωσι, ἀλλ' εὐθὺς ἀποτίθεται αὐτὸ τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ

Cum autem liceat Diaconi & Diaconissæ ordinationem in diebus Præsanctificatorum celebrare, stat Episcopus coram sancta mensa, & adstant Diaconi ordinandi. Postea proclamat Episcopus, Divina gratia, & cætera omnia. Deinde jubet ipsum genu flectere, omniaque fiunt ad finem usque officii ut in priori ordine dictum est. Idem etiam observatur in ordinatione Diaconissæ præter genuflexionem, cujus loco solum caput inclinat. Post communionem Diaconissa ab eo qui ipsam ordi- D navit Calicem accipiens nulli impertitur, sed statim illum in sancta mensa reponit.

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ διακονίσσης.

Μετὰ τὸ γίνεσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν προσάγεται ἡ μέλλουσα χειροτονεῖσθαι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ· καὶ ἐκφωνοῦντος αὐτοῦ λέγει, ἡ θεία χάρις, καὶ κλινάσης αὐτῆς μόνην τὴν κεφαλὴν, ἐπιτίθησιν τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτὴν, καὶ ποιεῖ σταυροὺς τρεῖς, καὶ εὔχεται οὕτως

Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος, καὶ παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἁγιάσας τὸ θῆλυ, καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναιξὶ δωρησάμενος τὴν χάριν, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην καὶ προσκάλεσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου, καὶ κατάπεμψον αὐτῇ τὴν πλουσίαν σου δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· διαφύλαξον αὐτὴν ἐν ὀρθοδοξίᾳ

Oratio in ordinatione Diaconissæ.

Post factam oblationem ad Archiepiscopum adducitur Ordinanda, & eo exclamante dicit, Divina gratia. Ipsa autem inclinante solum caput, imponit ei manum, facitque E tria crucis signa, & sic precatur.

Deus sancte & omnipotens, qui per Nativitatem Filii tui unigeniti, & Dei nostri ex Virgine secundum carnem sanctificasti sexum muliebrem, & largitus es non solum viris, sed etiam mulieribus gratiam & adventum sancti tui Spiritus: Ipse nunc Domine respice super hanc ancillam tuam, eamque advoca ad opus ministerii tui, & immitte in eam divitem tuam & abundantem donationem sancti tui Spiritus. Conserva illam in Orthodoxa fide, in conversatione irreprehensibili. Da illi ministerium suum

suum juxta id quod tibi placitum est, semper exequi. Quia te decet, &c. Postea recitat Diaconus prædicta Diaconica.

A πίστει, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον τῆς ἑαυτῆς λειτουργίας διὰ παντὸς ἐκπληρώσῃ. ὅτι πρέπει. εἶτα ὁ διάκονος τὰ προειρημένα διακονικά.

Episcopus autem habens manum super Ordinandam, hanc dicit orationem.

Καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἔχων τὴν χεῖρα ἐπάνω τῆς χειροτονηθείσης λέγει τὴν εὐχήν.

Here Domine qui non repellis mulieres consecrantes seipsas, & volentes; sicut & jussisti, ministrare sanctis domibus tuis, sed eas in ordine 41 Ministrorum suscipis, largire gratiam sancti tui Spiritus, & huic ancillæ tuæ volenti seipsam tibi consecrare, ministeriique Diaconici munus implere, ut largitus es gratiam istam ancillæ tuæ Phœbæ, quam vocasti ad opus hujus ministerii tui. Da illi Deus sine culpa perseverare in sanctis templis tuis, & cautè curare propriam conversationem, moderationem præsertim, & castitatem. Redde præterea ancillam tuam perfectam, ut ipsa tribunali Christi adsistens bona conversatione tua digna habeatur, & illius mercedem à te recipiat, misericordia & humanitate unigeniti.

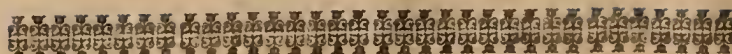
Δέσποτα κύριε ὁ μὴ γυναῖκας ἀναθεμένας ἑαυτὰς, καὶ βουληθείσας, καθὼς καὶ προσηκάλουσας, λειτουργεῖν τοῖς ἁγίοις σου ἀποβαλλόμενος, ἀλλὰ ταύτας ἐν τάξει λειτουργῶν προσδεξάμενος, δώρησαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου B πνεύματος, καὶ τῇ δούλῃ σου ταύτῃ τῇ βουληθείσῃ ἀναθεῖναί σοι ἑαυτὴν, καὶ τὴν τῆς διακονίας ἀποπληρῶσαι χρείαν, ὡς ἔδωκας τὴν χάριν τῇ δούλῃ σου Φοίβῃ, ἣν ἐκάλεσας εἰς τὸ ἔργον τῆς λειτουργίας ταύτης. παράσχου δὲ αὐτῇ ὁ θεὸς ἀκατακρίτως προσκαρτερεῖν τοῖς ἁγίοις ναοῖς σου, καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῆς οἰκείας πολιτείας, σωφροσύνης δὲ μάλιστα. καὶ τελείαν ἀνάδειξον δούλην σου, ἵνα καὶ αὐτὴ παρεστῶσα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ ἀξιωθείη τῆς ἀγαθῆς πολιτείας σου, καὶ τὸν μισθὸν ἀπολάβῃ παρὰ σοῦ, ἐλέει καὶ φιλαν- C θρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς.

Postea circumponit collo ejus subtus maphorion orarium Diaconicum, transfertque in partem anteriorem 44 ambas extremitates. Tum qui est in Ambone Diaconus dicit, Omnium Sanctorum. Postquam autem ipsa communicavit tradit ipsi Sacerdos sanctum poculum, quod accipiens nulli ex eo impertitur, sed in sancta mensa reponit, & relinquit.

Εἶτα περιτίθησι τῷ τραχήλῳ αὐτῆς ὑποκάτωθεν τοῦ ὠμοφορίου τὸ διακονικὸν ὀράριον, καὶ φέρει ἔμπροσθεν τὰς ἀρχάς. καὶ τότε ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ἑστὼς διάκονος λέγει πάντων τῶν ἁγίων. μετὰ δὲ τὸ μεταλαβεῖν αὐτὴν ἐπιδίδωσιν αὐτῇ ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον ποτήριον ὅπερ δεχομένη οὐδενὶ μεταδίδωσιν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ ἀποτίθησι, καὶ ἀπολύει.

In priore codice nihil ultra continebatur: & in posteriori ea tantùm quæ sequuntur.

EX POSTERIORE CODICE VATICANO.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου· ὀφειλομένου εἶναι τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι χρόνων λ'.

Καὶ μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ θεῖα δῶρα εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸν μυστικὸν ὕμνον προσάγεται ὁ χειροτονηθῆναι μέλλων ὑπὸ τοῦ πρώτου παπᾶ ἐν ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ ὁ χαρτοφύλαξ δίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ χάρτην ἔγγραφον· εἶτα ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος, πρόσχωμεν.

Καὶ τότε ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον τῶν περιεστώτων, λέγων οὕτως. Ἡ θεία χάρις, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ ἀποκρίνονται τό, κύριε ἐλέησον. Ὁ δὲ χειροτονούμενος ἀμφότερα κλίνει τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ποιεῖ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς, καὶ τὴν χεῖρα ἔχων ἐπικειμένην ἐπ' αὐτόν, καὶ εὔχεται.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ὁ πάσης κτίσεως πρύτανις, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος λέγει λεπτῇ τῇ φωνῇ ὥστε ἀκούειν τοὺς ἑστῶτας, ἐν εἰρήνῃ. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ, δεηθῶμεν· ὑπὲρ τοῦ δὲ τοῦ νυνὶ προχειριζομένου πρεσβυτέρου, καὶ τῆς σωτηρίας. ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφίλων.

Ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Καὶ τούτων λεγομένων ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν χειροτονούμενον, καὶ εὔχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν εἰσφέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν· καὶ φαινόλιον αὐτὸν ἐνδύσας, καὶ δοὺς αὐτῷ ἀγάπην ἵστησιν αὐτὸν μετὰ τῶν ἱερέων· καὶ τότε διάκονος λέγει, πληρώσωμεν τὴν δέησιν. καὶ ὅτε εἴπωμεν τὸ ἄξιον καὶ δίκαιον λαμβάνων ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ δίσκου μερίδα τοῦ θείου ἄρτου καὶ δίδωσιν εἰς χεῖρας τοῦ χειροτονουμένου, καὶ κλίνει τοῦτον ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ μένει καὶ κλινόμενος τὴν κεφαλὴν οὕτως ὅτε δὲ εἴπῃ ὁ διάκονος πρόσχωμεν, ἀποκρίνεται ὁ ἀρχιερεύς, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. τότε ὁ χειροτονηθεὶς ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὸν ἄρτον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ πρῶτον τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων καὶ τότε μεταδίδωσι τοῖς λοιποῖς· ποιεῖ δὲ καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ ὀπισθάμβωνος, καὶ λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην ἕως ἑπτὰ ἡμέρας.

A *Ordo observandus in Ordinatione Presbyteri, quem, cum ordinatur, annorum oportet esse triginta.*

Post reposita divina dona super sanctam mensam, hymnumque mysticum completum, Ordinandus à primo Presbytero ducitur ad sanctam mensam, traditque Chartophylax Episcopo chartam scriptam. Postea proclamat Archidiaconus, Attendamus.

B Tum Episcopus exaudientibus omnibus circumstantibus legit quæ in charta scripta sunt, sic dicens, divina gratia, &c.

Et respondetur, Kyrie eleison. Ordinandus verò utrumque genu flectit super altaris crepidinem. Quo facto Episcopus ter signo crucis caput ejus signat, manumque super eum tenens impositam, precatur.

Deus qui es sine principio & fine, qui omnis creaturæ Rector es, & Curator, [t] &c.

Tum Archidiaconus summissa voce, ita tamen ut omnes adstantes audire possint, dicit, In pace. Pro superna. Pro pace. Pro Ar- C chiepiscopo nostro N. Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, sanitate, & operibus manuum ejus, deprecemur. Pro eo qui nunc promovetur Presbytero, & ejus salute. Ut hominum amans Deus sincerum & inculpatum illi gratiosè præstet Sacerdotium, Deum deprecemur.

Pro religiosissimis, & Deo amabilibus.

Pro urbe. Pro liberatione nostra.

Auxiliare, serva, sanctissima, & immaculata.

His dictis Episcopus habens manum impositam super Ordinandum, sic precatur.

D Deus qui potens es in virtute, [t] &c.

Dicto Amen, transfert Episcopus partem Orarii posteriorem in anteriorem. Deinde phænolio ipsum induens, datoque ipsi osculo eum cum Presbyteris collocat. Tum dicit Diaconus, Compleamus orationem nostram. Cum autem dixerimus, dignum & justum est, accipiens Episcopus ex disco divini panis particulam, eam tradit in manus Ordinandi, & eum inclinat super sanctam mensam, & sic inclinato capite permanet. Cum verò dixerit Diaconus, Attendamus, respondet Episcopus, E Sancta sanctis. Tunc Ordinatus reddit ipsi panem, & ab eo particeps fit pretiosi Corporis & Sanguinis Christi ante omnes alios Presbyteros: Ipse verò postea cæteros ejusdem participes facit. Facit etiam orationem quæ dicitur post Ambonem. Insuper septem dierum continuarum unaquaque Missam celebrat.

Ordo

A

Ordo observandus in Ordinatione Episcopi.

POst decantatum Trisagion surgit Episcopus & ad sanctam mensam accedit: ad ipsum verò ducitur Ordinandus tribus Episcopis ipsi adstantibus comitatus. Stat autem à dextero illius latere, cum Archidiaconus à latere sinistro dat illi chartam in qua scriptum est, suffragio & approbatione Deo amabilium Episcoporum, & sanctissimorum Presbyterorum & Diaconorum: sic dicens.

B

Divina gratia, &c.

Tunc datur Episcopo charta, & Archidiaconus connexam precem dicit. Episcopus verò legit quæ in charta scripta sunt, ita ut omnes adstantes intelligant. Populus autem respondet Kyrie eleison. Postea aperit Euangelium Episcopus, & illud imponit super caput & cervicem contingentibus aliis Episcopis. Deinde factis super caput ejus tribus crucibus habens super ipsum manum suam, precatur.

Here Domine Deus noster, qui constituisti, &c.

C

Postea dicit Episcoporum unus voce submissa hæc Diaconica, ita tamen ut præsentes Episcopi audire possint.

In pace Dominum. Pro superna. Pro pace. Pro Archiepiscopo nostro isto N. Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, salute, & operibus manuum ejus, Dominum. Pro eo qui nunc promovetur Episcopo & salute ejus, Dominum deprecemur, ut clemens & hominum amans Deus noster Sacerdotium sincerum & inculpatum ei largiatur. Pro religiosissimis. Pro urbe. Pro liberatione nostra. Et pro omnibus Christianis. Auxiliare, serva. Sanctissima, immaculata. Dum

D

autem fit hæc sequentia, Archiepiscopus habens manum super Ordinandum, hanc dicit orationem.

Domine Deus noster, qui propterea quod non potest, &c.

Dicto Amen, aufert Euangelium, & imponit Omophorion Ordinato, dicente Clero, dignus est. Postea Ordinatum osculantur & qui eum ordinavit, & cæteri Episcopi. Et consueta acclamatione facta ascendunt in communem thronum. Sed Ordinatus primus om-

E

nium sedens pacem precatur Epistola lecta, primusque omnium participat pretioso corpori, illudque dat aliis, & dimissionem facit.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίας ἐπισκόπου.

Μετὰ τὴν τοῦ τρισαγίου συμπλήρωσιν ἀνίσταται ὁ ἀρχιερεὺς πρὸς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι μετὰ καὶ τριῶν ἐπισκόπων συμπαρεστώτων αὐτῷ. καὶ ἵσταται ἐκ τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ μέρους· ὅτε ἀρχιδιάκονος ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσιν αὐτῷ χάρτην ἐν ᾧ γέγραπται. Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, καὶ ὁσιωτάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, λέγων οὕτως.

Η θεία χάρις, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τότε ἐπιδίδοται ὁ χάρτης τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος λέγει συναπτήν. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἀναγινώσκει τὰ ἀπογεγραμμένα εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν παρεστηκότων, καὶ ὁ λαὸς τὸ κύριε ἐλέησον. εἶτα ἀναπτύσσει τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ ἐπιτίθησιν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ τραχήλῳ συνεφαπτομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων· εἶτα ποιῶν σταυροὺς τρεῖς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἔχει καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ νομοθετήσας, καὶ τὰ ἑξῆς

Εἶτα λέγει εἷς τῶν ἀρχιερέων λεπτῇ τῇ φωνῇ ὅσον ἀκούειν τοὺς παρεστῶτας ἀρχιερεῖς τὰ διακονικά.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου· ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος. ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου. ὑπὲρ τοῦ δεῖνος τοῦ νῦν προχειριζομένου ἐπισκόπου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, κυρίου δεηθῶμεν. ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, τοῦ κυρίου. ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων. ὑπὲρ τῆς πόλεως. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι, καὶ ὑπὲρ πάντων χριστιανῶν, ἀντιλαβοῦ, σῶσον. τῆς παναγίας ἀχράντου· καὶ ἐν γίνεσθαι τὴν συναπτὴν, ἔχων ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὴν χεῖρα ἐπάνω τοῦ χειροτονουμένου, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, &c.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν αἴρει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐπιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὠμοφόριον, λέγοντος τοῦ κλήρου, τὸ, ἄξιος, εἶτα τὸν χειροτονηθέντα ἀσπάζονται, * τῷ δὲ αὐτῷ ὁ χειροτονήσας, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι καὶ τῆς συνήθους εὐφημίας γενομένης ἀνέρχονται εἰς τὸ σύνθρονον. καὶ καθεζόμενος πρῶτος, ὁ χειροτονηθεὶς δίδωσιν εἰρήνην εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων τοῦ ἱεροῦ σώματος μεταλαμβάνει, εἶτα δίδωσι καὶ τοῖς λοιποῖς, καὶ ἀπολύει.

A

Ἐπὶ προχειρίσει Ἡγουμένου.

Προσάγεται ὁ μέλλων προχειρίζεσθαι, συμπαρόντων καὶ τῶν ψηφισαμένων αὐτὸν μοναχῶν. εἶτα ὁ ἀρχιδιάκονος ἄρχεται τὰ διακονικά. αὐτὸς ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ εὔχεται λέγων.

Ὁ Θεὸς ὁ διαπαντὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας πρόνοιαν ποιούμενος, ὁ καὶ τὴν λογικὴν ταύτην ποίμνην ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς ἓν συναγαγών, αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων τῇ ἀμέτρῳ σου φι- B λανθρωπίᾳ ἄμεμπτον αὐτὴν διατήρησον τὰς ἐντολάς σου ἀδιαλείπτως διαφυλάττουσαν πρὸς τὸ μηδὲ ἀπόλλεσθαι ἓν πρόβατον, καὶ ὑπὸ λύκου τοῦ ἐναντίου * διαφυλαχθῆναι, καὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον ὃν εὐδόκησας καταστῆναι ἐπ' αὐτοῖς ἡγούμενον ἄξιον τῆς σῆς ἀνάδειξον ἀγαθότητος καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς κατακόσμησον διὰ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ἔργων τύπον τοῖς ὑφ' ἑαυτὸν γενόμενον, ὥστε αὐτοὺς ζηλωτὰς γενέσθαι τῆς ἀμέμπτου πολιτείας, καὶ σὺν αὐ- C τοῖς ἀκατακρίτως παραστῆναι τῷ φοβερῷ σου βήματι. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ δύναμις.

Εἶτα τοῦ διακόνου λέγοντος, Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει τὴν εὐχήν.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν· καὶ ἀνάδειξον τὸν δοῦλόν σου τοῦτον πιστὸν καὶ φρόνιμον οἰκονόμον τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος λογικῆς ποίμνης, ποιοῦντα D ἐν πᾶσι τὸ σὸν θέλημα, καὶ ἄξιον τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας γενόμενον· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς.

Εἶτα ἐπαίρει τὸ περικείμενον αὐτῷ παλλίον, καὶ περιτίθησιν αὐτῷ ἕτερον, καὶ ἀσπάζεται αὐτὸν, καὶ ἀπολύει.

In Promotione Abbatis.

Adducitur promovendus præsentibus iis Monachis qui eum elegerunt. Postea Archidiaconus incipit Diaconica. Quibus dictis statim imponit Episcopus manum super ipsius caput, precaturque dicens.

Deus qui salutis hominum curam semper geris, quique rationalem hunc gregem ad eundem in unum congregas, Ipse omnium Domine, illum immensa misericordia tua inculpatum conserva, mandata tua indesinenter custodientem, ut ex eo nulla ovis pereat, & à lupo contrario eorrumpatur, & devoretur: huncque servum tuum quem tibi placuit ipsis præficere, dignum redde bonitate tua, & omnibus virtutibus cohonesta, factum per propria & bona opera typum & exemplar iis qui ipsi subsunt; ita ut fiant imitatores & æmuli irreprehensibilis ipsius conversationis, & cum ipsis sine damnationis formidine coram tremendo ipsius tribunali compareant. Quia tuum est Regnum, & virtus.

Deinde Diacono dicente, Capita nostra Domino inclinemus, Episcopus hanc orationem dicit.

Inclina Domine aurem tuam, & exaudi orationem meam; & effice servum tuum hunc fidelem & prudentem Oeconomum ovilis rationalis à gratia tua illi crediti, in omnibus facientem voluntatem tuam, & regno cælesti dignum: gratia & misericordia.

Postea tollit ab eo pallium quo circundatur, & alterum ipsi circumponit; deinde ipsum osculatur, & dimittit.

SA.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS Græcus ex Euchologio manuſcripto, ſed recentiore decerptus.

Pertinet hoc Euchologium ad Leonem Allatium Græcum Corcyræum, virum doctiſſimum, deque literis Eccleſiaſticis quà Græcis quà Latinis optimè meritum, cujus ſuavi amicitia cum Romæ eſſemus, familiariter uſi ſumus. Euchologium iſtud nactus; de eo me monuit, titulorum indicem miſit, eligendi quæ placerent optionem perhumanè dedit, electaque ſe exſcribi curaturum pollicitus eſt, & præſtitit. Longè plura ad ſacras ordinationes ſpectantia quàm præcedentia complectitur. Non fruſtra forſan conjicio Græcorum Antiochenorum & Syriæ incolarum ritus continere. Syri enim & Orientales Chriſtiani, ritus Græcos moreſve propè ſequuntur. Illi autem Archidiaconos, Archipresbyteros, aliaſve dignitates Eccleſiaſticas ſolemnibus ceremoniis inaugurare ſolent, ut infra ceremoniis exhibitis docebimus. Hoc autem Græcos Europæos, & alios Patriarchæ Conſtantinopolitano ſubditos uſurpare nec argumentis, nec conjecturis deprehendo. Ut ut ſit iſtius Euchologii de quo Ordinationum ritus hic eſt ἀποσπασμάτιον, *character antiquitatem non arguebat maximam. Scribebat tamen ad me ante annos decem Allatius iſtius rei Judex acerrimus* manuſcriptum codicem nec eſſe ita recentem, nec ſatis antiquum, bonæ tamen notæ. *Si dignitatum inaugurationem excipias à præcedentibus, niſi quod amplior ſæpe eſt & copioſior, in ritibus alicujus momenti vix differt. En textus.*

A

ORDO IN PROMOTIONE Cantoris.

VEoit Diaconus in Diaconicum. In pace Dominum precemur.

Pro ſervo Dei N. qui nunc promovetur, & ejus ſanitate & ſalute, Dominum deprecemur.

Ut detur illi in vicem capillorum capitis cogitatio & ratiocinatio juſta, vitæque ratio virtutibus cumulata, Deum deprecemur.

B Pro Epiſcopo noſtro N. & opere manuum ejus, Dominum deprecemur.

Ut liberemur ab omni tribulatione, ira, & neceſſitate, Dominum deprecemur.

Auxiliare, ſalva, miſerere, & gratia tua nos conſerva Deus, ſanctiſſima, immaculata, & præ omnibus benedicta Domina noſtra; Dei genitrice, & ſemper Virgine Maria intercedente. Poſtea dicit Epiſcopus hanc orationem.

C Here Domine Deus omnipotens, Pater Domini, & Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, te hominum amans deprecamur & invocamus: ſervus tuus N. ad ſanctam Eccleſiam tuam confugit. Ipſum illumina, ut cantica ſpiritalia & ſuaviſſima tibi pſallat; dignum redde qui iotellectuale & ſanctum miniſterium tuum incipiat: timore tuo ſanctifica; gratia tua protege, ut ſecundum tibi placita vivens ad majores ſancti tui Spiritus gratias advocetur, gratiâ & miſerationibus & elementia Unigeniti tui Filii, cum quo benedictus es, cum ſanctiſſimo, & bono, &c.

ΤΑΞΙΣ ΕΠΙ ΠΡΟΧΕΙΡΙΣΕΩΣ Ψάλτου.

Ἔρχεται ὁ διάκονος ἐν τῷ διακονικῷ. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦ νυνὶ προχειριζομένου, καὶ τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ὑγιείας, καὶ σωτηρίας· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτῷ ἀντὶ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς λογισμὸν δικαιοσύνης, καὶ πολιτείαν ἀρετῶν τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν

Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης· τοῦ κυρίου δεηθῶμεν

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι, τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. εἶτα λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην

Δέσποτα κύριε θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν φιλάνθρωπε· ὁ δοῦλός σου ὁ δεῖνα πρὸς τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν κατέφυγε· φώτισον αὐτὸν, τὴν γλυκύτητα ψάλλειν σοι τὰ ᾄσματα τὰ πνευματικὰ, ἐνάρξασθαι τῆς νοητῆς καὶ ὁσίας σου δουλείας ἀξίωσον, ἁγίασον τῷ σῷ φόβῳ, φρούρησον τῇ σῇ χάριτι, ἵνα κατὰ τὸ ἀρεστόν σου ζήσας, καὶ ἐπὶ τὰς μείζω δωρεὰς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος κληθῇ χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶτα κείρεται τὴν κόμην, καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεὺς, κείρεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί. καὶ κείρεται σταυροειδῶς. εἶτα λέγει ὁ ψάλτης, ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, καὶ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα ὁ ἀρχιερεὺς λέγει

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ θεὸς ἡμῶν, σοῦ δεόμεθα καί σε παρακαλοῦμεν, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν παρόντα δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα καὶ εὐλόγησον αὐτὸν εὐλογίαν πνευματικὴν, ἣν εὐλόγησας τὸν ἱερέα σου Μελχισεδὲκ, κειρομένων τῶν τριχῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν σὴν ἐντολὴν διὰ τοῦ δούλου σου Ἀβραὰμ καὶ δὸς αὐτῷ φυλάττειν τὰς ἐντολάς σου αἰδοῖ καὶ φόβῳ δουλεύοντά σοι ἐν σπουδῇ καὶ εὐλαβείᾳ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ· πλήρωσον αὐτὸν πάσης ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τὴν ὑπηρεσίαν, ἵνα εὐάρεστός σοι εἴη πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, *χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ. εἶθ' οὕτως εὐλογεῖ αὐτὸν, καὶ ἀπολύει.

A Posthæc ipsius coma tondetur, dicitque Episcopus. Tondetur servus Dei hic N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper. Tondetur autem in crucis formam. Deinde dicit Cantor, Psalmus Davidi: imponensque illi Episcopus manum dicit.

Here Domine Jesu Christe Deus noster, te deprecamur, te invocamus, Respice super nos, & super præsentem hunc servum tuum, & ei benedic benedictione spirituali, qua Sacerdotem tuum Melchisedech benedixisti, dum juxta præceptum Abrahæ servi tui tondebantur
B capilli ejus; donaque ipsi cum pudore & timore mandata tua custodire; cum diligenti studio & pietate, cum sanitate & justitia tibi inservire. Ipsius ministerium omni Ecclesiastica constitutione & ordine perfice, & cumula, ut omnibus diebus vitæ suæ tibi placeat, gratia & miserationibus & clementia Unigeniti Filii tui, cum quo benedictus es, cumque sanctissimo & bono. Hac sic facta benedictione eum dimittit.

C

Ἀκολουθία εἰς Ἀναγνώστην.

Προσφέρει ὁ Ἀρχιδιάκονος τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι, καὶ κλίνοντος ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως τὸ γόνυ λέγει, κύριε εὐλόγησον· καὶ λέγει ὁ ἐπίσκοπος.

Ὁ Κύριος εὐλογήσῃ σε εἰς ἀναγνώστην τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς δε, ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί· καὶ κείρεται παρ' αὐτοῦ σταυροειδῶς λέγων οὕτως, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεί. εἶτα τέλειον ὑπό τινος, κληρικοῦ κείρεται σχῆμα· καὶ οὕτω πάλιν τῷ ἀρχιερεῖ προσάγεται, καὶ αὐτὸς λαμβάνων φελώνιον ἐνδιδύσκει αὐτὸν, καὶ τίθησιν ὁ ἐπίσκοπος τὸ ὠμοφόριον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ εὔχεται οὕτως, εἰρήνη πᾶσι. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν

Εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ ἀποστείλας Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν κεῖραι τὴν κόμην τοῦ σοῦ ἱερέως Μελχισεδὲκ, ὁ παραγενόμενος ἐπὶ τῇ τῶν σῶν ἀποστόλων εὐλογίᾳ καὶ κουρᾷ, καὶ δωρησάμενος αὐτοῖς ἀμώμητον τὴν πίστιν ἐν παντὶ ἔργῳ παρέχων, καὶ λόγων ἁγίων καὶ ἱερῶν, αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα πρόσδεξαι ἀντὶ τῆς κουρᾶς τῶν δικαίων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ λογισμῶν δικαιοσύνης, καὶ πολιτείαν ἐνάρετον, ἵνα κατὰ τὰς ἐντολάς σου πολιτευσάμενος ἀξιωθῇ τῆς ἐκ δεξιῶν σου στάσεως, τὸν δὲ τῆς εἰς σὲ πίστεως ταύτας τὰς τρίχας δεχόμενον δώρησαι εὐλογίαν τοῦ δικαίου Συμεὼν τοῦ ἐν ἀγκάλαις αὐτοῦ δεξαμένου σε, καὶ πάντας τοὺς συνελθόντας εὐλόγησον εὐλογίαν πνευματικήν.

Ἐκφώνησις. Ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν, καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί. Εἰρήνη πᾶσι. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Officium in Ordinatione Lectoris.

Præsentat Archidiaconus Ordinandum, eoque coram Episcopo genu flectente dicit, Domine benedic, & dicit Episcopus,

Dominus benedicat te in lectorem sanctissimæ Ecclesiæ hujus N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper. Tonderturque ab eo in figuram crucis, sic dicente, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper; postea ab aliquo in Clerici
D formam perfecte tondetur, sicque iterum ad Episcopum adducitur, qui accepto phenolio ipsum induit: ** imponit quoque Episcopus omophorium super caput ejus, sicque precatur. Pax omnibus. Dominum deprecemur.

Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum, qui misisti Abraham Patrem nostrum ut tonderet comam Sacerdotis tui Melchisedech: Qui adfuisti benedictioni & tonsuræ Apostolorum tuorum, eisque fidem irreprehensibilem dedisti, & in omni opere illis præbuisti
E ** sermonem sanctum & sacrum: Ipse in servi tui hujus caput pro justorum tonsura immitte cogitationes & ratiocinationes justitiæ, & conversationem concede virtute suspiciendam, ut secundum mandata tua vitam suam instituens dignus reddatur qui ad dexteram tuam aliquando subsistat; huicque qui propter in te fidem hos capillos recipit, benedictione Simeonis justi donato, qui te in ulnis suis suscepit, omnibusque huc convenientibus benedictione spirituali benedicito.

Exclamatio, Quia is es Christe Deus noster qui omnia benedicis & sanctificas, tibique gloriam reddimus Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc & semper. Pax omnibus. Dominum deprecemur.

Do-

Domine Deus omnipotens elige servum A tuum hunc, * &c.

Traditque ipsi librum Apostolicum, & sic legit, Lectio Epistolæ Pauli ad Romanos.

Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus Jesu Christi, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo qui factus est de semine David secundum carnem. Postmodùm Ordinatus accipiens aquale & mantile Episcopo dat aquam manibus lavandis, dicitque, Quicunque fideles. Episcopus verò eum officii sui his verbis admonet.

Fili, primus Sacerdotii gradus est lectoratus: Convenit igitur te singulis diebus divinas scripturas diligenter tractare, & in iis profectus quotidie facere, ut earum auditores contemplantes te ædificentur, tuque majoris gradus acquisitionem promerearis, nullomodo suffragium de te latum dedecore afficiens. Prudenter enim, sanctè, & justè teipsum gerens, senties quoque Deum tibi clementem, & misericordem; dignusque majori & eminentiori ministerio in Christo Jesu Domino nostro censeberis, cui gloria in secula seculorum Amen. Postea sic dicit Episcopus.

Benedictus es Domine. Ecce servus Dei C hic N. factus est lector sanctissimæ Ecclesiæ istius N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper & in secula seculorum. Populus ter dicit, dignus est, & Episcopo multos annos precatur.

** *Sancti Thomæ Constitutio de Ordinatione Subdiaconi.*

EGo Thomas sic constituo; ô Episcope cum Diaconum ordinas, impones ei manum deprecans.

Episcopo stante ante sanctam mensam quæ est in Diaconico, vel ante magnas templi portas, cum est introitum facturus ad ipsum Ordinandus D ducitur Phenolion gestans. Episcopus jubet eum phelonio exui, & sticharium induere, cinguloque cingi, & afferri malluvium & mantile. Postea Episcopus caput ejus signans, propriamque manum illi imponens precatur.

Domine Deus noster qui per unum & sanctum Spiritum dividis unicuique, ** &c.

Postea exuit eum Phelonio, eumque induit Stichario dicente Episcopo.

** Induitur servus Dei N. Sticharium Subdiaconatus, in nomine Patris, & Filii, & E Spiritus Sancti, nunc & semper, & in secula. Cingit quoque eum dicens,

Circumcingitur servus Dei N. lumbos suos, in præparatione Euangelii in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Deinde mantile accipit Episcopus, & imponit sinistro humero Ordinati, cumque jubet malluvium manu prehendere, ipsique lavandum dare.

Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ἔκλεξαι τὸν δοῦλόν σου τὸν δεῖνα, καὶ τὰ ἑξῆς

Καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὸν ἀπόστολον, καὶ ἀναγινώσκει οὕτως· Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα

Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ· ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα. εἶτα λαβὼν ὁ χειροτονηθεὶς χερνιβόξεστον, καὶ μανδήλιον ἐπιδίδει τῷ ἀρχιερεῖ νίψασθαι, καὶ λέγει ὅσοι πιστοί· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς παραινεῖ αὐτὸν οὕτως.

B Τέκνον ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς ἱερωσύνης ὁ τοῦ ἀναγνώστου τυγχάνει. προσήκει οὖν σε καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν τὰς θείας γραφὰς μεταχειριζόμενον καὶ τὰς προόδους ποιεῖσθαι, ἵνα οἱ ἀκροώμενοι θεωροῦντές σε οἰκοδομὴν δέξωνται, καὶ σεαυτῷ μείζονα βαθμὸν περιποιήσῃ, μηδαμῶς καταισχύνων τὴν ἐπὶ σοὶ ψῆφον· σωφρόνως γὰρ καὶ ὁσίως καὶ δικαίως πολιτευόμενος, καὶ τὸν φιλάνθρωπον θεὸν ἵλεων ἕξεις, καὶ τῆς μείζονος ἀξιωθήσῃ λειτουργίας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. εἶτα λέγει ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως.

Εὐλογητὸς κύριε, ἰδοὺ γέγονεν ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα ἀναγνώστης τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς δεῖνα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ λέγει ὁ λαὸς γ᾽. ἄξιος, καὶ πολυχρονίζεται ὁ ἀρχιερεύς.

Θωμᾶ διάταξις ἐπὶ χειροτονίᾳ ὑποδιακόνου.

Ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι. ὑποδιάκονον χειροτονῶν ὦ ἐπίσκοπε ἐπιθήσεις αὐτῷ τὴν χεῖρα εὐχόμενος.

Τοῦ ἀρχιερέως ἱσταμένου πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης, τῆς ἐν τῷ διακονικῷ, ἢ καὶ πρὸ τῶν μεγάλων τοῦ ναοῦ πυλῶν, ὅτε μέλλει εἰσοδεύειν προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων φορῶν φελώνιον. καὶ κελεύει ὁ ἀρχιερεὺς ἀποδύσασθαι τὸ φελώνιον, καὶ ἐνδύσασθαι τοῦτον στιχάριον, καὶ ζώσασθαι ζώνην· κομισθῆναι δὲ καὶ χερνιβόξεστον καὶ μανδήλιον· εἶτα σφραγίζων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς τὴν ἰδίαν χεῖρα ὁ ἀρχιερεὺς εὔχεται.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς, καὶ ἁγίου πνεύματος διαιρῶν ἑκάστῳ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶτα ἀποδύει αὐτὸν τὸ φελώνιον, καὶ ἐνδύει αὐτὸν τὸ στιχάριον λέγοντος τοῦ ἀρχιερέως, ἐνδύεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα στιχάριον τῆς ὑποδιακονίας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. καὶ ζώννυσιν αὐτὸν λέγων,

Περιζώννυται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ λαμβάνει ὁ ἀρχιερεὺς τὸ μανδήλιον, καὶ ἐπιτίθησι τῷ τοῦ χειροτονηθέντος ἀριστερῷ ὤμῳ, καὶ κελεύει λαβεῖν τὸ χερνιβόξεστον, καὶ δοῦναι αὐτῷ νίψασθαι.

Καὶ

Καὶ ἐν τῷ νίπτεσθαι τὸν ἀρχιερέα λέγει ὁ χειροτονηθεὶς ὅσοι πιστοί. καὶ κρατῶν ὁ ἀρχιερεὺς τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου λέγει οὕτως. A

Εὐλογητὸς κύριος. ἰδοὺ γέγονεν ὁ δοῦλος αὐτοῦ ὁ δεῖνα ὑποδιάκονος τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ οὕτως σφραγιζόμενος ἄπεισιν εἰς τοὺς ὑποδιακόνους.

Φιλίππου διάταξις ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου.

Ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι, διάκονον καταστήσεις, ὦ ἐπίσκοπε. μετὰ τὸ γένεσθαι τὴν B ἁγίαν ἀναφορὰν, καὶ τὰς θύρας ἀνοιγῆναι, καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐκφωνῆσαι τὸ, καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον τὸ, πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου, καὶ ἑτέρων διακόνων δύο, καὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τῆς προθέσεως ψάλλοντες τὸ, βασιλεῦ οὐράνιε· ἐλθόντες δὲ εἰς τὰς ὡραίας πύλας ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος.

Προσφέρομεν τὸν εὐλαβέστατον τὸν δεῖνα, τὸν ὑποδιάκονον εἰς διάκονον τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε. καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ποιήσας μετάνοιαν λέγει, κύριε εὐλόγη- C σον, καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς.

Ὁ Θεὸς * εὐλογήσαι σε εἰς διάκονον τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε εἰς τὸ ὄνομα. καὶ τίθησι τὸ ὠμοφόριον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος, πρόσχωμεν· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφωνεῖ οὕτως.

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται, τὸν εὐλαβέστατον τὸν δεῖνα, τὸν ὑποδιάκονον εἰς διάκονον· εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπ᾽ αὐτόν· καὶ πάντων λεγόντων τὸ κύριε ἐλέησον γ΄.

D Ὁ δὲ χειροτονούμενος κλίνει τὸ δεξιὸν γόνυ· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ποιῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σταυροὺς γ΄. ἔχων ἐπικειμένην αὐτῷ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως ἡσύχῳ καὶ λεπτῇ φωνῇ ὥστε ἀκούεσθαι ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ ἱερέων καὶ διακόνων.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τῇ προγνώσει τῇ σῇ τὴν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος χορηγίαν καταπέμπων, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος λεπτῇ φωνῇ τὰ διακονικὰ οὕτως.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν E ψυχῶν τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦ δεῖνος τοῦ προχειριζομένου διακόνου, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν, ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν διακονίαν χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Dum autem lavat Episcopus, dicit Ordinatus, Quicunque fideles. Tum sumens Episcopus Ordinati caput, sic dicit,

Benedictus Dominus. Ecce servus ejus N· factus est Subdiaconus sanctissimæ Ecclesiæ hujus, in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti: Sicque sacro sigillo signatus abit ad Subdiaconos.

Philippi Constitutio de ordinatione Diaconi.

EGo Philippus constituo, Diaconum sic creabis Episcope. Postquam facta est sancta oblatio, & apertæ sunt portæ, exclamavitque Episcopus, Et erunt misericordiæ Dei magni, antequam edicat Diaconus hoc, Omnium Sanctorum memoriam agentes, Ordinandus ab Archidiacono, & duobus aliis Diaconis ducitur: Et egrediuntur à [10] mensa propositionis cantantes hymnum qui incipit, Rex cœlestis. Cum verò pervenerunt ad portas speciosas, exclamat Archidiaconus.

Offerimus hunc religiosissimum N. Subdiaconum in Diaconum sanctissimæ Ecclesiæ hujus N. Ducuntque illum coram Episcopo, factaque illi metanœa, sive inclinatione reverentiali, dicit, benedic Domine, Episcopus verò:

Deus benedicat te in Diaconum sanctissimæ hujus Ecclesiæ in nomine, &c. Et ponente Episcopo pallium super caput ejus, dicit Archidiaconus, Attendamus: Episcopus verò sic exclamat.

Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum Subdiaconum in Diaconum. Oremus igitur pro ipso, ut veniat super ipsum gratia Spiritus sancti, terque omnes dicunt, Kyrie eleison.

Qui verò ordinatur flectit dextrum genu, & Episcopus factis super caput ejus tribus crucis signis manum habens ipsi impositam sic tranquilla & tenui voce precatur, ita tamen ut eum audiant qui adsunt Presbyteri & Diaconi.

Domine Deus noster qui providentia tua subministrationem & abundantiam sancti tui Spiritus in eos misisti, [bb] &c.

Postea statim remissa voce Diaconica ista dicit Archidiaconus.

In pace Dominum deprecemur. .

Pro superna pace, & salute animarum, Dominum deprecemur. Pro universi pace.

Pro Episcopo nostro N. Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, sanitate, & salute, & opere manuum ejus Dominum deprecemur.

Pro servo Dei hoc qui promovetur in Diaconum, Dominum deprecemur.

Ut clemens & hominum amans Deus noster, sincerum & irreprehensibile ei largiatur ministerium, Dominum deprecemur.

Pro

A Pro religiosissimis & Christi amantibus Imperatoribus nostris, Dominum deprecemur.

Pro hac urbe, & universo ipsius territorio, & iis qui cum fide habitant in eo, Dominum deprecemur.

Ut liberemur ab omni tribulatione, ira, & necessitate, Dominum deprecemur.

Auxiliare, salva, miserere, & gratia tua nos conserva: sanctissima, immaculata, & præ omnibus benedicta, & gloriosa Domina nostra, Dei genitrice & semper Virgine Maria, cum omnibus sanctis. Nosmetipsos insuper, & invicem commemorantes, omnem vitam nostram Christo Deo commendemus. B

Interea Episcopus manum tenens vertici Ordinandi impositam, hanc secundam orationem precatur.

Deus servator noster qui incorrupta voce Apostolis tuis prædixisti, & primum eum prædicasti qui ministri officium adimpleret, “ &c.

Deinde Episcopus sic Orarium benedicit, dicens, Induitur servus Dei N. Orario diaconatus in nomine Patris, &c. Dicto Amen circumponit Ordinato Orarium secundùm sinistrum humerum dicens, Dignus; & more consueto ter à Cantoribus cantatur, Dignus. C

Quo facto tradit illi Episcopus sanctum flabellum similiter dicens, dignus, eumque deosculatur, & omnes Diaconi similiter. Ipse verò flabellum accipiens stat ad dexterum sanctæ mensæ latus ab obliquo, ventilatque super sancta. Stat verò alius Diaconus extra Sanctuarium in loco ubi legi solent pacifica, ibique dicit, Omnium Sanctorum memoriam agentes, insuper atque insuper in pace Dominum deprecemur, & reliqua.

D Sub tempus autem Communionis, Ordinatus ante alios participat divinis mysteriis, dicitque eodem loco Diaconica, videlicet hoc, Recti state qui divinorum participes fuistis, usque ad exclamationem. Antea verò dicit Episcopus.

Benedictus Dominus: Ecce servus ejus factus est Diaconus sanctissimæ Ecclesiæ hujus in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. Et ter dicit populus, dignus. Deinde osculo salutatur ab Episcopo, reliqua consequuntur, ut declaratum est.

Sciendum etiam hoc, quod hæc sic fiunt cum Missa dicitur integra. Si verò occurrerint dies præsanctificatorum, proponitur & E ordinatur Diaconus secundum superiùs factam descriptionem, sed post pretiosorum donorum super sacram mensam repositionem, quæ fit in magno introitu, antequam dicat Diaconus, compleamus orationem nostram.

Post exaltationem Sanctorum donorum, & communionem, venit Episcopus ante sanctas portas inter duas columnas, & in populum respiciens. Diaconus autem recens ordinatus ante ipsum stat cum “ tricerio.

A Τῶν τ εὐσεβεστάτων, καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Τῶν τ πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τ πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τ ἁγίων, μνημονεύσαντες ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ θεῷ B παραθώμεθα.

Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τ χεῖρα ἐπὶ τ κορυφὴν τοῦ χειροτονουμένου ἐπεύχεται, καὶ τ δευτέραν εὐχήν.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ τῇ ἀφθάρτῳ φωνῇ τοῖς ἀποστόλοις σου θεσπίσας, καὶ πρῶτον αὐτὸν κηρύξας τ τοῦ διακόνου ἔργον ἀποπληροῦντα, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶθ' οὕτως εὐλογεῖ ὁ ἀρχιερεὺς τὸ ὠράριον λέγων, ἐνδύεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ὁ δεῖνα ὠράριον τ διακονίας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν C περιτίθησι τὸ ὠράριον τῷ χειροτονηθέντι κατὰ τ ἀριστερὸν ὦμον, λέγων ἄξιος· καὶ ψάλλεται συνήθως τρίτον τὸ ἄξιος παρὰ τ ψαλτῶν.

Εἶτα ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς τὸ ἅγιον ῥιπίδιον λέγων ὁμοίως ἄξιος, καὶ ἀσπάζεται αὐτὸν, ὁμοίως ἀσπάζονται αὐτὸν πάντες οἱ διάκονοι. ὁ δὲ τὸ ῥιπίδιον λαβὼν ἵσταται ἐκ πλαγίου τ ἁγίας τραπέζης ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους, καὶ ῥιπίζει ἐπάνω τ ἁγίων· καὶ ἕτερος διάκονος ἵσταται ἔξω τοῦ βήματος εἰς τ τόπον ἐν ᾧ ἀναγινώσκονται τὰ εἰρηνικά, καὶ λέγει, πάντων τ ἁγίων μνημονεύσαντες ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν καὶ τὰ λοιπά.

D Εἰς δὲ τ τ μεταλήψεως καιρὸν πρῶτος τ ἄλλων ὁ χειροτονηθεὶς μετέχει τ θείων μυστηρίων. καὶ λέγει τὰ διακονικὰ εἰς τ τόπον αὐτοῦ, ἤγουν τὸ, ὀρθοὶ μεταλαβόντες τ θείων. ἕως τ ἐκφωνήσεως, προηγουμένως λέγει ὁ ἀρχιερεύς.

Εὐλογητὸς κύριος· ἰδοὺ γέγονεν ὁ δοῦλος αὐτοῦ ὁ δεῖνα διάκονος τ ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τ δε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ λέγει ὁ λαὸς γ'. ἄξιος. εἶτα ἀσπαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς δεδήλωται.

Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ταῦτα γίνεται, ὅτι ἐστὶ E πλεία λειτουργία εἰ δὲ ἐστὶ καὶ τύχοιεν προηγιασμένα, μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τ τιμίων δώρων τ μεγάλης εἰσόδου προσφέρεται καὶ χειροτονεῖται διάκονος κατὰ τὴν ἄνωθεν ὑποτύπωσιν, πρὶν εἰπεῖν τ διάκονον πληρώσωμεν τὴν δέησιν.

Μετὰ δὲ τὴν ὕψωσιν καὶ τὸ κοινωνικὸν, ἔρχεται ὁ ἀρχιερεὺς ἔμπροσθεν τ ἁγίων θυρῶν μεταξὺ τ δύο κιόνων βλέπων πρὸς τὸν λαὸν, καὶ τοῦ ἄρτι χειροτονηθέντος διακόνου ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἱσταμένου μετὰ τοῦ τρικηρίου.

Φιλουμένου διάταξις ἐπὶ χειροτονίᾳ ἱερέως.

Ἐγὼ ὁ Φιλούμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου διατάσσομαι ὑμῖν, τοῖς ἐπισκόποις οὕτως. μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια δῶρα ἐν τῇ τραπέζῃ πληρωθέντος τοῦ μυστικοῦ ὕμνου, εὐθὺς ὑπὸ τοῦ πρώτου πρεσβυτέρου, ἢ ἄλλων ἱερέων, ἐξέρχεται ὁ μέλλων χειροτονηθῆναι. ψαλλόντων τὸ βασιλεῦ οὐράνιε, ἢ ὅτι δ' ἂν ὁρίσῃ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ ἐξέρχονται ἐκ τῆς προθέσεως ἕως τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ οὕτω ἄρχεται ὁ εὔγλωττος τῶν ἱερέων μεγαλοφώνως οὕτως.

Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος διάκονος ὁ δεῖνα ἀδελφὸς ἡμῶν, τοῦ χειροτονηθῆναι εἰς ἱερέα τῆς ἐκκλησίας τῆς δεῖνος. Ὁ δὲ μέλλων χειροτονεῖσθαι ποιεῖ μετάνοιαν. καὶ γίνεται καὶ ἡ δευτέρα προσφέρσις * ὡς τῇ πρώτῃ. καὶ ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιδιάκων, ἢ ἄλλος τις τὸ πρόσχωμεν· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει ἡ θεία χάρις.

Ἑτέρα ἀκριβεστέρα ἑρμηνεία

Μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸν χερουβικὸν ὕμνον ἵσταται ἐν τῇ σολέᾳ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος. καὶ ἐξερχόμενοι δύο διάκονοι λαμβάνουσιν ἐξ ἑκατέρου αὐτὸν μέρους, καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἄχρι τῶν ἁγίων θυρῶν. ἐκεῖ δὲ ἀπολύουσιν αὐτὸν οἱ διάκονοι, καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν δύο πρεσβύτεροι, ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος, καὶ κυκλοῦσι τρὶς τὴν ἁγίαν τράπεζαν ψάλλοντες καὶ τὸ, ἅγιοι μάρτυρες οἱ καλῶς ἀθλήσαντες.

Ἰστέον δὲ ὅτι ὅταν ψάλλουσι τὸ ἅγιοι μάρτυρες κάθηται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὁ ἀρχιερεὺς εἰς θρόνον μικρόν. καὶ ἐκεῖ ὅπου κυκλοῦσι γόνυθεν ὅταν ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως ποιοῦσι μετάνοιαν, καὶ ἀσπάζεται τὸ γόνυ τοῦ ἀρχιερέως ἐπάνω τοῦ ὠμοφορίου. εἶτα ἀνιστάμενος ὁ ἀρχιερεὺς προσέρχεται αὐτῷ ὁ χειροτονούμενος, καὶ σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐρείσας τὸ μέτωπον τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ κλίνει καὶ ἄμφω τὰ γόνατα. καὶ ἐκφωνοῦντος τοῦ διακόνου πρόσχωμεν, εὐθὺς ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπικειμένην αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, λέγων.

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν εὐλαβέστατον ἱεροδιάκονον εἰς πρεσβύτερον. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ λέγουσι τὸ κύριε ἐλέησον. πάλιν οὖν σφραγίσας αὐτὸν γ', καὶ τὴν χεῖρα ἔχων ἐπικειμένην, τοῦ διακόνου εἰπόντος τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ὁ πάσης κτίσεως πρεσβύτερος ὑπάρχων, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν λέγει ὁ πρωτοπαπᾶς λεπτῇ φωνῇ ὅσον ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Philumeni sive dilecti constitutio de ordinatione Presbyteri.

Ego dilectus à Domino vobis Episcopis sic constituo. Repositis super mensam sanctis donis, completoque mystico hymno statim Ordinandus egreditur, à primo Presbytero aut aliis ductus canentibus hymnum, Rex cœlestis, vel aliquid aliud quod præscripserit Episcopus. Egrediuntur autem de Prothesi, proceduntque in medium usque templi. Tum sic incipit magna & elata voce is Presbyterorum qui lingua est expeditior.

B Offertur religiosissimus Diaconus N. frater noster ut ordinetur in Presbyterum sanctissimæ Ecclesiæ N. Qui autem ordinandus est sese inclinat, secundaque oblatio fit ut prima. Deinde veniunt ante propitiatorium in conspectu Episcopi, & exclamat Archidiaconus, vel aliquis alius, Attendamus, dicitque Episcopus, Divina gratia.

Alia accuratior explicatio.

Completo hymno Cherubico stat in Solea ordinandus in Presbyterum. Tum
C egredientes duo Diaconi ipsum ex utraque parte accipiunt, & deducunt usque ad portas sanctas, ibique eum dimittunt Diaconi, & excipiunt duo Presbyteri, primus & secundus, terque circumdant sanctam mensam hymnum canentes, Sancti Martyres qui præclare decertarunt.

Sciendum autem quod cum canunt, Sancti Martyres, sedet Episcopus in parva sella ante sanctam mensam, illicque gyrando cum pervenerint ante Episcopi conspectum inclinationem reverentiæ causa faciunt; Ordinandusque genu Episcopi desuper pallium deoscu-
D latur. Postea surgit Episcopus, & ad ipsum accedit Ordinandus, terque ab eo caput ipsius signatur. Deinde fronte sanctæ mensæ imposita flectit quoque ambo genua, & exclamante Diacono, Attendamus, Episcopus imposita manu dextra super caput illius statim exclamat dicens.

Divina gratia quæ infirma semper curat, & deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum sacrum Diaconum in Presbyterum. Precemur igitur pro eo, ut veniat super ip-
E sum gratia sancti Spiritus. Dicto postea ter Kyrie eleison iterum ipsum ter signat, manumque tenens ipsi impositam, Diacono dicente, Dominum deprecemur, orat.

Deus qui es principii & finis expers, qui omni creatura longè es antiquior, &c.

Exclamatione facta dicit Protopapas voce demissiore, ita tamen ut qui præsentes sunt respondere possint hæc Diaconica.

In

In pace Dominum deprecemur. Pro pace superna & salute animarum nostrarum. Pro pace orbis universi. Pro Archiepiscopo nostro N. Sacerdotio ejus, auxilio, perseverantia, pace, sanitate, salute, & opere manuum ejus, Dominum deprecemur. Ut elemens & hominum amans Deus noster purum & inculpatum Sacerdotium illi concedat, Dominum deprecemur.

Pro hoc Dei servo N. qui nunc promovetur in Presbyterum, & salute ejus, Dominum deprecemur. Pro hac urbe. Pro liberatione nostra. Auxiliare, serva. Sanctissima, immaculata. Episcopus autem manum habens impositam sic precatur.

Deus qui potens es in virtute, cujus prudentiam scrutari nemo potest, « &c. »

Amen dicto, jubet eum surgere, & transfert Orarii partem posteriorem in anteriorem dextri lateris, dicens, Dignus. Postea Phelonio ipsum induens exclamat iterum, Dignus. Idemque canunt qui sunt in Sanctuario, & Cantores: & sic osculatus Episcopum & Presbyteros, abiens consistit cum Presbyteris, & legit [13] contacion; sed Diaconus in loco consueto subsistit, dicitque.

Compleamus orationem nostram Domino: Pro iis quæ proposita sunt, &c. Cum verò sancta consecrata fuerint, & dicturus est, Ita ut fiant participantibus, accedit Ordinatus, eique sanctum panem tradit Episcopus, sic dicens,

Accipe hoc depositum, & illud custodi usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi, quia illud à te est repetiturus. Ipse verò eo accepto Pontificis manum osculatur, & revertitur ad locum in quo priùs steterat, manusque ponit super sanctam mensam, dicens apud se Kyrie eleison, & miserere mei Deus. Cum autem dicendum est, Sancta sanctis, tum Ordinatus reddit sanctum panem, & ab Episcopo primus communicatur. Dicit insuper orationem post ambonem.

Ordo observandus in Ordinatione Sacerdotis [14] amplior & locupletior.

Ego Philumenus in nomine Domini vobis Episcopis sic constituo. Postquam super mensam reposita sunt sancta dona completo hymno mystico statim prodeat Ordinandus, à primo Presbytero, aut aliis Presbyteris adductus. Cum canitur, Rex cœlestis, vel quod præscripserit Episcopus, egrediuntur de Prothesi, & procedunt donec pervenerint ad medium templi. Tum elata voce sic incipit Presbyterorum qui est lingua expeditiore, & voce contentiore,

Offertur religiosissimus Diaconus frater noster, ut ordinetur in Presbyterum sanctissimæ Ecclesiæ N. Ordinandus verò sese prosternit, fitque secunda oblatio similis primæ.

A Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν τοῦ δεῖνος, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ. καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ τοῦ δεῖνος τοῦ νυνὶ προχειριζομένου πρεσβυτέρου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. ἀντιλαβοῦ, σῶσον. τῆς παναγίας ἀχράντου. B ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπικειμένην εὔχεται οὕτως

Ὁ θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει, καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, ἀνίστησιν αὐτόν, καὶ φέρει ὄπισθεν τοῦ ὠραρίου αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ δεξιοῦ μέρους λέγων ἄξιος. ἔπειτα ἐνδύων αὐτὸν τὸ φελώνιον ἐκφωνεῖ καὶ αὖθις τό, ἄξιος. καὶ ψάλλουσιν αὐτὸ οἱ τοῦ βήματος, καὶ οἱ ψάλται. καὶ οὕτως ἀσπάζεται τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀπερχόμενος ἵσταται μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἀναγινώσκων τὸ κοντάκιον. καὶ ὁ διάκονος ἵσταται εἰς τὸν C συνήθη τόπον καὶ λέγων τό

Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ. ὑπὲρ τῶν προτεθέντων. ὅτε δὲ πληρωθῶσι τὰ ἅγια καὶ μέλλει εἰπεῖν, ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσι, προσερχόμενος ὁ χειροτονηθεὶς ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων οὕτως

Λάβε τὴν παρακαταθήκην ταύτην, καὶ φύλαξον αὐτὴν ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι παρ᾽ αὐτοῦ μέλλει ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν. ὁ δὲ λαβὼν ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ ἀρχιερέως. καὶ καθίσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τόπῳ. τὰς δὲ χεῖρας θεὶς ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης, D καθ᾽ ἑαυτὸν δὲ λέγων τό, κύριε ἐλέησον, καὶ ἐλέησόν με ὁ θεός. ὅτε δὲ μέλλει εἰπεῖν τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, τότε ὁ χειροτονηθεὶς ἀποδίδωσι τὸν ἅγιον ἄρτον, καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως μεταλαμβάνει πρῶτος τῶν ἄλλων, καὶ λέγει καὶ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἱερέως πλουσιοπαροχωτέρα.

Ἐγὼ ὁ φιλούμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις οὕτως. μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια δῶρα ἐν τῇ τραπέζῃ πληρωθέντος τοῦ μυστικοῦ ὕμνου εὐθὺς ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου, ἢ ἄλλων ἱερέων ἐξάγεται ὁ μέλλων χειροτονηθῆναι. ψαλλόντων τὸ βασιλεῦ οὐράνιε, ἢ ὅτι δ᾽ ἂν ὁρίσῃ ὁ ἀρχιερεύς, καὶ ἐξέρχονται ἐκ τῆς προθέσεως ἕως τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, καὶ οὕτως ἄρχεται ὁ εὔγλωττος τῶν ἱερέων μεγαλοφώνως οὕτως.

Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος διάκονος ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν τοῦ χειροτονηθῆναι εἰς ἱερέα τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας. ὁ δὲ μέλλων χειροτονεῖσθαι ποιεῖ μετάνοιαν, καὶ γίνεται καὶ ἡ δευτέρα πρόσφερσις ὡς τῇ πρώτῃ.

Καὶ ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως. καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος, ἢ ἄλλος τις, τὸ πρόσχωμεν, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν εὐλαβέστατον Δ. τὸν διάκονον εἰς πρεσβύτερον. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. καὶ πάντων λεγόντων ἐκ γ' τὸ, κύριε ἐλέησον, ὁ χειροτονούμενος κλίνει ἀμφότερα τὰ γόνατα ἐπὶ τοῦ κρηπῖδος, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ποιεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σταυροὺς γ'. καὶ ἔχων ἐπικειμένην αὐτοῦ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ὡς προείρηται. καὶ εὐθὺς λέγει εἷς τῶν πρεσβυτέρων, ἢ τῶν πρωτοϊερέων ταῦτα διακονικὰ λεπτῇ τῇ φωνῇ ὥστε ἀκούειν τοὺς παρόντας καὶ ἀποκρίνεσθαι.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Δ. εἰρήνης, ὑγείας, ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Δ. τοῦ νῦν προχειριζομένου πρεσβυτέρου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσηται, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων. ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι. ὑπὲρ τῆς πόλεως ἡμῶν ταύτης πάσης. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης. ὑπὲρ πάντων τῶν χρῃζόντων τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ εὔχεται οὕτως.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ θαυμαστὸς ἐν δυνάμει καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τάξις καὶ ἀκολουθία εἰς τὸ ποιῆσαι πρωτοπρεσβύτερον. προσφέρεται συνήθως ὑπὸ τῶν ἱερέων οὕτως.

Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος ἀδελφὸς ἡμῶν Δ. ἱερεὺς εἰς τὸ γενέσθαι πρωτοπρεσβύτερον τῆς Δ. πόλεως. καὶ μετὰ τὴν δευτέραν προσφορὰν ἔρχεται ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐκφωνεῖ εἰς ἐπήκοον πάντων.

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν εὐλαβέστατον Δ. ἱερέα εἰς πρωτοπρεσβύτερον τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας Δ. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. καὶ οἱ κληρικοὶ τὸ κύριε ἐλέησον γ'.

Ὁ δὲ μέλλων γενέσθαι πρωτοϊερεὺς κλίνει τὰ δύο γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, εὔχεται οὕτως.

Vaduntque ante propitiatorium coram Episcopo: exclamatque Archidiaconus vel aliquis alius, Attendamus, dicitque Episcopus,

Divina gratia, quæ infirma semper curat, & deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum N. Diaconum in Presbyterum. Precemur igitur pro eo ut veniat super eum gratia Spiritus sancti, omnesque ter dicunt, Kyrie eleison. Qui verò ordinandus est flectit utrumque genu super altaris crepidinem, & Episcopus tactis super caput ejus tribus crucibus, manuque super eum imposita sic precatur,

Deus qui es principii & finis expers, &c. *Ut paulò ante* statim dicit Presbyterorum unus, vel primorum Presbyterorum hæc Diaconica voce tenui, ita tamen ut præsentes omnes audire possint, & respondere.

In pace Dominum deprecemur. Pro superna pace, & salute. Pro pace universi mundi. Pro Episcopo nostro N. pace, sanitate, Sacerdotio, auxilio, perseverantia, & salute ipsius, & opere manuum ejus, Dominum deprecemur. Pro servo Dei N. qui nunc promovetur in presbyterum, & salute ejus Deum deprecemur.

Ut clemens & hominum amans Deus Sacerdotium ejus ab omni sorde emaculatum & inculpatum illi largiatur, Dominum deprecemur. Pro religiosissimis, & à Deo conservatis. ,, Ut compugnemus & subjiciamus. Pro omni hac civitate nostra. Ut ab omni liberemur. Pro omnibus egentibus auxilio Dei, Dominum deprecemur. Auxiliare, serva, miserere, & custodi, sanctissima, immaculata, & præ omnibus benedicta intercedente. Episcopus autem habens manum vertici Ordinandi impositam, sic precatur.

Deus qui magnus es, & mirabilis in virtute, & cujus prudentiam scrutari nemo potest, &c. *Ut paulò ante.*

Ordo & officium ad creandum Protopresbyterum. Sic offertur à Presbyteris more consueto.

Offertur religiosissimus frater noster N. Presbyter, ut fiat Protopresbyter hujus urbis N. Et post secundam oblationem accedunt ad Episcopum. Episcopus autem exclamat, ita ut omnes audiant,

Divina gratia quæ infirma semper curat, & deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum Presbyterum N. in Protopresbyterum sanctæ Dei Ecclesiæ N. Oremus igitur pro eo, ut veniat gratia sanctissimi Spiritus. Tum Clerici ter dicunt, Kyrie eleison.

Qui verò futurus est primus Sacerdos flectit genua super crepidinem altaris in conspectu Episcopi: Episcopus verò manum habens ipsius vertici impositam sic precatur.

A

ORATIO.

Here Domine Jesu Christe Deus noster, qui generi nostro Sacerdotium concessisti, & qui isto dono & honore præditi sunt, pios efficis, ut sacro & Sacerdotali modo gubernent & exornent inferiores tui mysterii ministros: Ipse indue gratia tua fratrem nostrum N. eumque gravitate morum exorna, ut in Presbyterorum populi tui præfectura subsistat. Effice illum exemplar honestæ conversationis, iis dignum qui cum ipso degunt; placeatque tibi ut cum pio timore & pudore vitam in bona senectute finiat; & omnium nostrûm, ut bonus & clemens Deus, miserere.

ΕΥΧΗ.

Δέσποτα κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ τῆς ἱερωσύνης χαρισάμενος τῷ γένει ἡμῶν, καὶ τῆς τοιαύτης δωρεᾶς καὶ τιμῆς, τοὺς ἐνδυομένους αὐτὴν εὐλαβεῖς καταστησάμενος καὶ ἱερατικῶς διαπρέπειν καὶ διακοσμεῖν τοὺς ὑποβεβηκότας λειτουργοὺς τοῦ μυστηρίου σου, καὶ αὐτὸς ἔνδυσον τῇ χάριτί σου, τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Δ. καὶ τῇ σεμνότητι κατακόσμησον αὐτὸν τοῦ ἐν ἀρχῇ ἵστασθαι τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ σου, καὶ καλὸν ὑπόδειγμα τοῖς μετ' αὐτοῦ διάγειν καταξίωσον, καὶ μετ' εὐλαβείας καὶ αἰδοῦς ἐν γήρει καλῷ πλέσαι τὸν βίον εὐδόκησον, καὶ πάν-
B τας ἡμᾶς ὡς ἀγαθὸς θεὸς ἐλέησον.

EXCLAMATIO.

Quoniam tu es Sapientiæ dator, teque laudat omnis creatura in secula. Deinde caput ejus tenens dicit, Benedictus Dominus, Ecce factus est frater noster primus Sacerdos urbis N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Terque consequenter dicit Clerus, Dignus, dignus.

Ἐκφώνησις.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ δοτὴρ τῆς σοφίας καί σε ὑμνεῖ πᾶσα ἡ κτίσις εἰς τοὺς αἰῶνας. καὶ κρατῶν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ λέγει· εὐλογητὸς κύριος, ἰδοὺ γέγονεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Δ. πρωτοϊερεὺς τῆς Δ. πόλεως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ λέγει ὁ κλῆρος γ΄. ἄξιος, ἄξιος.

Ordo in Promotione magni Oeconomi sic fit ipsius oblatio, sive præsentatio.

C

Τάξις ἐπὶ προχειρίσεως μεγάλου οἰκονόμου, γίνεται ἡ πρόσφερσις οὕτως.

Offertur religiosissimus frater noster N. ut fiat magnus Oeconomus hujus sanctissimi Episcopatus N. factaque in Missa secunda oblatione veniunt ante Episcopum; Episcopus verò sic exclamat.

Divina gratia quæ infirma semper curat, & deficientia supplet, promovet hunc religiosissimum N. in magnum Oeconomum sanctissimi hujus Episcopatus N. Oremus igitur pro eo, ut veniat super ipsum gratia sancti Spiritus. Et ter dicit Clerus, Kyrie eleison, & flectit genua super crepidinem. Episcopus autem manum habens impositam, sic precatur.

Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος ἀδελφὸς ἡμῶν Δ. εἰς τὸ γενέσθαι μέγας οἰκονόμος τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Δ. καὶ μετὰ τὴν δευτέραν πρόσφερσιν ἔρχεται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς βοᾷ οὕτως.

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν εὐλαβέστατον Δ. μέγαν οἰκονόμον τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς ἡμῶν Δ. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ ὁ κλῆρος τὸ κύριε ἐλέησον γ΄. καὶ κλίνει ἀμφότερα τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος. ὁ δὲ ἀρχι-
D ερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως.

ORATIO.

Domine Deus noster qui omnia sapienter administras, qui per œconomiam tuam secundum carnem operatus es salutem nostram, qui velut familiæ Dominus laudasti ex prudentibus œconomis eum qui rectè domum administraverat: Benedic & hunc præsentem servum tuum N. in Oeconomum, corrobora eum, & fortem redde ut fideliter, prudenter, & secundum voluntatem tuam res & opes Ecclesiæ administret, ut cum sic fecerit, sicque ministraverit dignus fiat gaudio eorum qui talenta rectè administraverunt, & detestandum pudorem, condemnationemque impii servi effugiat, qui talentum sibi commissum contemptim aggesta terra obruit: Precibus & intercessionibus super omnia benedictæ Dominæ nostræ Deiparæ, sancti & celeberrimi Barnabæ Apostoli, & generosi Martyris, & Omnium Sanctorum tuorum.

ΕΥΧΗ.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ πάντα σοφῶς οἰκονομῶν, καὶ τῇ κατὰ σάρκα σου οἰκονομίᾳ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐργασάμενος, ὁ τὸν φρόνιμον οἰκονόμον καλῶς οἰκονομήσαντα, ὡς ὁ οἰκοδεσπότης ἐπαινέσας, εὐλόγησον καὶ τὸν παρόντα δοῦλόν σου Δ. εἰς οἰκονόμον, καὶ ἐνδυνάμωσον αὐτὸν, καὶ ἐνίσχυσον πρὸς τὸ πιστῶς καὶ φρονίμως καὶ εὐαρέστως σοι οἰκονομεῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματά τε καὶ χρήματα· ὅπως
E οὕτως ποιήσας καὶ οὕτως διακονήσας ἀξιωθῇ τῆς χαρᾶς τῶν τὰ τάλαντα καλῶς διακονησάντων, ἀποφύγῃ δὲ τῆς φευκτῆς ἐντροπῆς τε καὶ κατακρίσεως τοῦ τὸ τάλαντον ὀλιγώρου. καταχώσαντος δούλου πονηροῦ, εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου Βαρνάβα τοῦ ἀποστόλου καὶ γενναιομάρτυρος, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

A

Ἐκφώνησις.

Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. καὶ λαμβάνει αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ κρανίου λέγων οὕτως. Εὐλογητὸς κύριος, Ἰδοὺ γέγονεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Δ. μέγιστος Οἰκονόμος τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς ἡμῶν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ὁ κλῆρος ἐκφωνεῖ γ'. ἄξιος, ἄξιος.

EXCLAMATIO.

Quia ſanctificatum & glorificatum eſt per omnia honorandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & nunc, & ſemper, & in ſecula. Deinde Epiſcopus eum per caput accipiens, ſic dicit, Benedictus Dominus. Ecce factus eſt hic frater noſter N. maximus Oeconomus ſanctiſſimi Epiſcopatus noſtri N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Et ter Clerus exclamat, Dignus, dignus.

B

Τάξις γινομένη εἰς τὸ γενέσθαι ἀρχιδιάκονον προσφέρεται οὕτως.

Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος ἀδελφὸς ἡμῶν Δ. τοῦ γενέσθαι ἀρχιδιάκονον τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Δ. καὶ μετὰ τὴν δευτέραν προσφορὰν ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως.

Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν εὐλαβέστατον Δ. εἰς ἀρχιδιάκονον τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Δ. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ ὁ κλῆρος τὸ κύριε ἐλέησον γ'. καὶ κλίνει ἀμφότερα τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπῖδος. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα εὔχεται οὕτως μεγαλοφώνως.

C

Ordo qui obſervari ſolet, ut aliquis fiat Archidiaconus. Sic præſentatur.

Offertur religioſiſſimus Frater noſter N. ut fiat Archidiaconus ſanctiſſimæ Eccleſiæ N. & poſt ſecundam præſentationem veniunt ante Epiſcopum, qui ſic dicit,

Divina gratia quæ infirma ſemper curat, & deficientia ſupplet, promovet hunc religioſiſſimum N. in Archidiaconum ſanctiſſimæ Eccleſiæ N. Oremus igitur pro eo ut veniat ſuper ipſum gratia ſancti Spiritus. Ter Clerus repetit Kyrie eleiſon. Poſtea flectit utrumque genu ſuper crepidinem: Epiſcopus autem imponens ipſi manum ſic precatur elata voce.

ΕΥΧΗ.

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τὴν ἀρχιδιακονίαν τοῦ γένους ἡμῶν τῇ ἀφάτῳ σου προμηθείᾳ δωρησάμενος, τοὺς αὐτὴν ἐνδυσαμένους καὶ διαζώσαντας, καὶ διακοσμεῖν ἐν τοῖς ὑποβεβηκόσιν ὑπουργοῖς τῶν θείων σου μυστηρίων, αὐτὸς ἔνδυσον τὴν χάριν ταύτην τῆς ἀρχιδιακονίας τὸν παρόντα δοῦλόν σου Δ. τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ κατακόσμησον αὐτὸν τῇ σεμνότητί σου ἐν ἀρχῇ ἱστάμενος τῶν διακόνων τοῦ λαοῦ σου, καὶ ὑπόδειγμα καλὸν αὐτὸν γενέσθαι τοῖς μετ' αὐτὸν ποίησον, καὶ ἐν γήρει πίονι φθάσαι δοξάζειν σου τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ φορεῖ αὐτὸν τὸ ὑπομανίκα καὶ λέγει. Εὐλογητὸς κύριε ἰδοὺ γέγονεν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Δ. ἀρχιδιάκων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Δ. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ δίδει αὐτῷ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν, καὶ ἵσταται εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ἀρχιερέως.

D

ORATIO.

Here Domine Deus noſter qui ineffabili providentia tua generi noſtro Archidiaconatum largitus es, & eum indutos & conſecutos decreviſti regere & exornare inferiores Miniſtros divinorum myſteriorum tuorum, Ipſe imbue hac Archidiaconatus gratia hunc tuum præſentem ſervum N. Fratrem noſtrum, eumque exorna gravitate morum, ut in Præfectura Diaconorum populi tui ſubſiſtat, ſitque inferioribus ſibi pulchrum exemplar. Præſta quoque ut amplam ſenectutem attingat, & glorificet magnificum nomen tuum, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, nunc & ſemper. Deinde induit eum hypomanica, & dicit, Benedictus Dominus: Ecce factus eſt Frater noſter N. Archidiaconus ſanctiſſimæ Eccleſiæ N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, datque illi oſculum in Chriſto, & ad dextrum Epiſcopi latus ſubſiſtit.

E

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ, ἤτοι οὖν προχειρίσει ἐκκλησιάρχου, ἢ οἰκονόμου μονῆς ἢ κελλαρίου.

Μετὰ τὸν εὐλογητὸν τελουμένον, τροπάριον τοῦ ἁγίου τοῦ ἐν τῷ ναῷ, καὶ θεοτόκιον ὁ διάκονος λέγει τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς εὔχεται οὕτως.

Ordo obſervandus in ordinatione, ſive Promotione Eccleſiarchæ, vel Oeconomi Monaſterii, vel Cellarii.

Poſt benedictum Triſagion, Troparion ſancti qui eſt in templo, & Theotocion, dicit Diaconus, Dominum deprecemur, Epiſcopus autem ſic precatur.

Tibi

A Tibi ſupplicamus multùm miſericors Domine Deus noſter, quem latere aut oblivioni mandare nemo poteſt, nec ſcrutari, nec explicare, reſpice ſuper ſervum hunc tuum a nobis inutilibus & indignis ſervis tuis promotum in miniſterium Eccleſiarchici ordinis, vel Oeconomi: Ea dignitate cum timore Dei eum redde dignum in omni fortitudine ſine murmuratione, in patientia, in obedientia: Tu enim declaraſti majores eſſe miniſtrantes iis qui miniſtrantur. Ita Here Domine, da illi ordinem in quem promotus eſt rectè exercere, ut mercedem prudentium & fidelium Oeconomorum conſequatur, ſicut in Euangelio dicis, Euge ſerve bone & fidelis; ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. B

Σὲ ἱκετεύομεν πολυεύσπλαγχνε κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, τὸν ἀλάθητον καὶ ἀνεξερεύνητον καὶ ἀνερμήνευτον ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου Δ. τὸν προχειριζόμενον παρ' ἡμῶν τῶν ἀπλῶν, καὶ ἀναξίων δούλων σου εἰς διακονίαν τοῦ ἐκκλησιαρχικοῦ τάγματος, ἢ οἰκονόμου μετὰ φόβου θεοῦ ἐν πάσῃ ἰσχύϊ ἀγογγύστως, ἐν ὑπομονῇ, ἐν ὑπακοῇ καταξίωσον, σὺ γὰρ μείζονας ἀπεφήνω τοὺς διακονοῦντας, ἢ διακονουμένους. Ναὶ δέσποτα κύριε δὸς αὐτῷ καλῶς τὸ ἐπίταγμα ὑπουργῆσαι, ἵνα τὸν μισθὸν τῶν φρονίμων, καὶ πιστῶν οἰκονόμων τύχῃ. καθὼς διὰ τοῦ εὐαγγελίου λέγεις, εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.

EXCLAMATIO.

Quia ſanctificatum & glorificatum eſt nomen tuum maximè honorandum & magnificum, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, nunc & ſemper. Pax omnibus. Dominum deprecemur. Epiſcopus precatur.

Deus magnus & admirabilis, qui æternus es, & ante ſecula, qui per ineffabilem adven- C tum unigeniti Filii tui & adventum ſancti tui Spiritus demonſtraſti nobis vias ad ſalutem, Ipſe, & nos te nunc deprecamur Domine, reſpice ſuper nos, & ſuper ſervum tuum N. qui aggreditur opus miniſterii in honorem & gloriam ſancti tui nominis. Corrobora eum Domine, & fortem redde, indeficientem decertationem, & potentiam toto vitæ ipſius curriculo ei concedens & ſubminiſtrans, ut in patientia, & longa in timore tuo perſeverantia Eccleſiæ tuæ, & omnibus ſanctum tuum nomen reverentibus [a] inſerviens, partem quæ ab auxilio & protectione tua procedit, conſe- D quatur, bonorumque æternorum fructu non excidat, ſed gratiam & miſericordiam coram te per virtutem Chriſti tui ſemper inveniat.

Ἐκφώνησις.

Ὅτι ἡγίασταί καὶ δεδόξασταί τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί. Εἰρήνη πᾶσι. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν ὁ ἀρχιερεὺς εὔχεται.

Ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς, ὁ αἰώνιος, ὁ πρὸ αἰώνων, ὁ διὰ τῆς ἀῤῥήτου καθόδου τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ὑποδείξας ἡμῖν τὰς εἰς σωτηρίαν ὁδοὺς, αὐτὸς καὶ νῦν δεόμεθά σου κύριε, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου Δ. τὸν προσελθόντα εἰς ἔργον διακονίας, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ ἁγίου σου ὀνόματος. ἐνίσχυσον αὐτὸν δέσποτα, ἐνδυνάμωσον ἀκαταμάχητον ἀγῶνα καὶ ὑπομονῆς παρεκτείνων τῇ ζωῇ αὐτοῦ, ἵνα ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ πολλῇ τοῦ φόβου σου ἐξυπηρετησάμενος τῇ ἐκκλησίᾳ σου * οἰκονομεῖν καὶ πᾶσι τοῖς τὸ ἅγιον σου ὄνομα φοβουμένοις τύχῃ τῆς μερίδος τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως· καὶ μὴ ἐκπέσῃ τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν· ἀλλ' εὕρῃ χάριν καὶ ἔλεος ἐνώπιόν σου διὰ παντὸς, διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ σου.

EXCLAMATIO.

Tuum eſt enim miſereri & ſalvare Deus noſter, tibique gloriam reddimus, Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, nunc & ſemper, & in.

Ἐκφώνησις.

Σὸν γὰρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σώζειν ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς.

Ordo obſervandus in Promotione Cerophori & Deputati. E

Τάξις γινομένη ἐπὶ προχειρίσει κηροφόρου καὶ δεποτάτου.

Hujusmodi ad Epiſcopum adductus inclinat caput, cumque eum ter ſignavit, ſic precatur.

Domine qui omnem creaturam ſplendore operum tuorum mirabilium illuſtras, &c. *Ut ſupra ex codice Crypta ferrata.* Et ſic [a] induit eum veſtem huic miniſterio decretam, deinde precatus dimittit, & Epiſcopo dies multi optantur.

Προσαγόμενος ὁ τοιοῦτος τῷ ἀρχιερεῖ κλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ σφραγίζων ἐκ τρίτου ὁ ἀρχιερεὺς εὔχεται οὕτως.

Ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν τῇ αἴγλῃ λαμπρύνας τῶν θαυμασίων σου κύριε, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ οὕτως ἐνδιδύσκει αὐτὸν τὸ προσῆκον στολὴν καὶ ἐπευξάμενος ἀπολύει, καὶ πολυχρονεῖται ὁ ἀρχιερεύς.

A

Τάξις γινομένη ἐπὶ προχειρίσει ἡγουμένου.

Παραγίνεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῇ μονῇ· καὶ εἴπερ θελήσει λειτουργῆσαι ἀλλάσσει πᾶσαν τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν. καὶ γίνεται εὐλογία. τρισάγιον. τροπάριον τοῦ κατὰ μονὴν ἁγίου. δόξα. καὶ νῦν. εἶτα προσφέρεται ὁ ὑποψήφιος ὑπὸ τῶν τῆς μονῆς ἱερομονάχων ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως οὕτως.

Προσφέρεται ὁ αἰδεσιμώτατος ἱερομόναχος Δ. καὶ ὑποψήφιος ἐστερρωμένος τοῦ λαβεῖν τὰς ἁγίας εὐχὰς, καὶ ἐνθρονισθῆναι εἰς ἡγούμενον καὶ ποιμένα τῆς σεβασμίας μονῆς Δ. καὶ μετὰ τὴν δευτέραν προσαγωγὴν βοᾷ ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως.

B

Η θεία χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος εἴη μετὰ σοῦ φωτίζουσα, στηρίζουσα, καὶ συνετίζουσά σε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως, πρόσχωμεν. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην ἔχων τὴν χεῖρα ἐπεύχεται οὕτως.

Ο θεὸς ὁ διὰ παντὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας προνοιαν ποιούμενος, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ εὐθὺς εἷς τῶν ἱερέων λέγει Εν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Υπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Δ. καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τοῦ νῦν προχειριζομένου Δ. εἰς ἡγούμενον καὶ ποιμένα τῆς σεβασμίας μονῆς Δ. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Οπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ καὶ καταστάσει διαφυλάξῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφότητα τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου.

Οτι σὺ εἶ ὁ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ο ἀρχιερεὺς εἰρήνη πᾶσι, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν· καὶ ἀνάδειξον τὸν δοῦλόν σου τοῦτον τὸν καθηγούμενον ταύτης τῆς σεβασμίας μονῆς πιστὸν καὶ φρόνιμον οἰκονόμον τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος λογικῆς ποίμνης ποιοῦντα ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου, καὶ ἄξιον τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας γενόμενον.

Εκφώνησις.

Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ordo obſervandus in Promotione Abbatis.

Conſert ſe Epiſcopus in monaſterium, & ſi voluerit Miſſam celebrare ⁶¹ induit omnem ornatum Epiſcopalem, fitque benedictio, Triſagion, Troparium Sancti qui tum in Monaſterio honoratur. gloria. & nunc. Poſtea electus à Sacerdotibus Monachis iſtius Monaſterii Epiſcopo ſic præſentatur.

Reverendiſſimus Hieromonachus, ſuffragiis potior, & eligentium conſenſu perſeveranter confirmatus præſentatur ad ſanctas preces excipiendas, atque ut in throno collocetur ⁶⁶ in venerandi hujus Monaſterii Hegumenum & Paſtorem. Poſt ſecundam præſentationem ſic clamat Epiſcopus.

Divina gratia ſanctiſſimi Spiritus ſit tecum, te illuminans, confirmans, & intelligentem faciens. Tum elata voce dicit Presbyter, Attendamus: Epiſcopus autem manum habens impoſitam ſic precatur.

Deus qui ſemper hominum ſaluti provides, ⁶ &c.

Statimque Presbyterorum unus dicit, In pace Dominum deprecemur. Pro ſuperna pace, & ſalute animarum noſtrarum, Dominum deprecemur. Pro pace univerſi mundi. Pro Epiſcopo noſtro N. & opere manuum ejus, Dominum deprecemur. Pro eo qui nunc promovetur N. in Hegumenum & Paſtorem venerandi hujus Monaſterii, Dominum deprecemur. Ut clemens & hominum amans Deus noſter in pace & concordia, bonoque ſtatu conſervet ipſius fraternitatem, Dominum deprecemur. Pro ſancto hoc monaſterio, Dominum deprecemur. Pro fratribus noſtris omnibus Dominum deprecemur. Ut liberemur ab omni tribulatione, ira, periculo, neceſſitate, Dominum deprecemur. Auxiliare, ſalva, miſerere, conſerva nos. Sanctiſſima, immaculata, præ omnibus benedicta Domina noſtra, Deipara, & ſemper Virgine.

C

D

Quoniam tu es qui omnia ſanctificas, tibique gloriam reddimus Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, nunc & in ſecula ſeculorum. Epiſcopus, Pax omnibus. Dominum deprecemur.

Inclina Domine aurem tuam, & exaudi orationem noſtram, & effice hunc ſervum tuum N. Præfectum hujus venerandi Monaſterii fidelem & prudentem Oeconomum gregis rationalis à gratia tua illi crediti facientem in omnibus voluntatem tuam, & dignum Regno cœleſti.

E

EXCLAMATIO.

Gratia, & miſerationibus, & humanitate unigeniti Filii tui cum quo benedictus es, cum ſanctiſſimo, bonoque & vivifico Spiritu tuo, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum.

Poſtea

Postea ipsum collocat in throno in medio A Ecclesiæ, ab eoque Pallium suum aufert, & illi aliud novum infert, dicens, Inthronizatur servus Dei, N. sacer Monachus in Hegumenum, sive Abbatem & Pastorem hujus venerandi Monasterii N. Ipsumque universi Monachi in altum efferunt, ter dicentes, dignus, dignus, dignus. Et osculatur Episcopus Hegumenum, "+ & omnes Calogeri, illique tradit Episcopus baculum, dicens, Accipe hunc baculum, ut ipso fultus gregem tuum sanctè & secundum Deum gubernes: Nam in die judicii rationem de eo redditurus es Deo nostro. Deinde multi anni voventur Episcopo B & Hegumeno, sanctaque incipit Liturgia.

Ordo observandus in Ordinatione Episcopi.

Inchoatur divinum officium: Et cum egressi fuerint Sacerdotes ad primum introitum divinæ Mystagogiæ cum ipsis egreditur Electus. Confecto in troitu dicit Diaconus, "+ Sapientia recta, Et ingreditur solus cum Euangelio ad sanctum altare. Sacerdotes autem & Clerici Electum ante medium templum in coronæ modum circumstant. C

Tres autem Episcopi, vel etiam plures omnem Episcopalem ornatum induti sedent in Sellis suis ante sanctas altaris portas. Primus autem Episcopus qui Ordinationem facturus est, in medio aliorum Episcoporum sedet, & Diacono Euangelii dicente voce contenta, Attendamus, Unus Clericorum qui est honoratissimus statim facit primam præsentationem Electi, prædicans & hæc dicens,

Præsentatur dilectissimus Deo Presbyter N. D Electus & confirmatus, "+ ut ordinetur in Episcopum & Præpositum hujus à Deo conservatæ urbis N. Et a Clericis adducitur Electus "+ usque ad caudam Aquilæ, ferens in manibus suis divinos Orthodoxæ fidei libellos descriptos.

Et dicit illi Episcopus qui ipsum ordinaturus est, Quid venisti huc frater à nobis petere. Resp. Et respondet Electus, dicens, Ordinationem & virtutem Episcopalis gratiæ suffragentibus mihi Clericis sanctissimi Episcopatus N. Et iterum Episcopus respondet dicens, E Quid credis? Et Electus elara & elata voce dicit sanctum Symbolum quod ita se habet.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, qui ex Patre natus est ante omnia secula. Lumen de lumine; Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, & Homo factus est, cru-

Καὶ ἐνθρονιάζει αὐτὸν μέσον τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ δίφρου· καὶ ἐπαίρων τὸ παλλίον αὐτοῦ καὶ φέρει αὐτῷ ἄλλο καινόν, καὶ λέγει· Ἐνθρονιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Δ. ὁ ἱερομόναχος εἰς ἡγούμενον καὶ ποιμένα τῆς σεβασμίας μονῆς Δ. ὑψοῦσιν αὐτὸν ὅλοι οἱ μοναχοὶ ἐκ τρίτου λέγοντες ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος. καὶ ἀσπάζεται ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἡγούμενον καὶ πάντες οἱ καλόγεροι· καὶ παραδίδει ὁ ἀρχιερεὺς αὐτῷ τὴν βακτηρίαν λέγων, Λάβε ταύτην τὴν βακτηρίαν, ἵν᾽ ἐφ᾽ ᾗ στηριζόμενος θεοφιλῶς τὸ ποίμνιόν σου *, ὅτι καὶ λόγον μέλλεις ἀποδοῦναι ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ ἡμετέρῳ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. καὶ πολυχρονεῖται ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ὁ ἡγούμενος καὶ ἄρχεται ἡ θεία λειτουργία.

Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου.

Ἄρχονται τῆς θείας ἱερουργίας· καὶ ὅταν ἐξέλθωσιν οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν πρώτην εἴσοδον τῆς θείας μυσταγωγίας συνέρχεται μετ᾽ αὐτῶν καὶ ὁ ὑποψήφιος, καὶ πληρουμένης τῆς εἰσόδου λέγει ὁ διάκονος· σοφία ὀρθοί, καὶ εἰσέρχεται μετὰ τοῦ εὐαγγελίου μόνος εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον· οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ κληρικοὶ ἵστανται κύκλῳ τοῦ ὑποψηφίου περὶ τοῦ μέσου τοῦ ναοῦ.

Τρεῖς δὲ ἀρχιερεῖς ἢ καὶ πλείονες τούτων ἐνδεδυμένοι πάσας τὰς ἀρχιερατικὰς στολὰς καθέζονται ἐν τοῖς στασίοις αὐτῶν, πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν τοῦ θυσιαστηρίου. ὁ δὲ πρῶτος ἀρχιερεὺς ὁ μέλλων ποιῆσαι τὴν χειροτονίαν καθέζεται μέσον τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. καὶ ὁ διάκονος τοῦ εὐαγγελίου λέγων μεγαλοφώνως πρόσχωμεν εἷς δὲ τῶν κληρικῶν ὁ λογιώτατος εὐθὺς ποιεῖται τὴν πρώτην προσαγωγὴν τοῦ ὑποψηφίου, κηρύσσων καὶ λέγων ταῦτα.

Προσφέρεται ὁ θεοφιλέστατος ὑποψήφιος ἐστερεωμένος Δ. ἱερεὺς τοῦ χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπος τῆς θεοσώστου πόλεως Δ. καὶ πρόεδρος πόλεως Δ. καὶ προσφέρεται ὑπὸ τῶν κληρικῶν ὁ ὑποψήφιος ἄχρι τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀετοῦ κρατῶν ἐπὶ χεῖρας αὐτοῦ ἐγγράφως τοὺς θείους λιβέλλους τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ μέλλων χειροτονῆσαι αὐτὸν ἀρχιερεύς. Τί προσῆλθες ἀδελφὲ ἐνθάδε παρ᾽ ἡμῶν αἰτῶν; ἀπόκρισις. καὶ ἀποκρίνεται ὁ ὑποψήφιος λέγων. τὴν χειροτονίαν καὶ ἐνέργειαν τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος τῶν συμψηφισαμένων μοι κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Δ. καὶ ἀποκρίνεται πάλιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς λέγων· καὶ πῶς πιστεύεις; καὶ ὁ ὑποψήφιος μεγαλοφώνως λέγων τὸ ἅγιον σύμβολον οὕτως.

Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν, οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ

ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ A
Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός. καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον· τὸ σὺν πατρὶ, καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν· ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν B
τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀμήν. Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευλογῶν αὐτὸν σταυροειδῶς.

Η χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος εἴη μετὰ σοῦ. Εἶτα προσφέρεται ὑπὸ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ ὁ ὑποψήφιος, ἄχρι καὶ τοῦ μέσου τοῦ ἀετοῦ κηρύσσων τὴν προσαγωγὴν αὐτοῦ ὁ ἐντιμότερος τῶν κληρικῶν ὡς δεδήλωται. Καὶ στάντος τοῦ ὑποψηφίου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ αὐτοῦ προσφωνεῖ αὐτῷ, καὶ λέγει ὁ ἀρχιερεύς.

Δήλωσον ἡμῖν ἔτι πλατύτερον τῆς ὁμολογίας, καὶ περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς ἀκαταλήπτου θεότητος. Καὶ ὁ ὑποψήφιος C
διαπρυσίῳ καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγινώσκει τὸ δεύτερον λίβελλον ζώσῃ φωνῇ οὕτως.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, ἐν τρισὶ προσώποις μεριζόμενον, πατέρα φημὶ, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα. μεριζόμενον λέγω κατὰ τὸν τῆς ἰδιότητος λόγον· ἀμέριστον δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ ὅλη τριὰς ἡ αὐτή, καὶ ὅλη μονὰς ἡ αὐτή, μονὰς κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, καὶ μορφήν. τριὰς κατὰ τὴν ἰδιότητα, καὶ ὀνομασίαν. ὀνομάζεται γὰρ ὁ μὲν πατήρ, ὁ δὲ υἱός, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγέννητος καὶ ἄναρχος, οὐ γὰρ ἔστιν αὐτοῦ τι πρεσ- D
βύτερον· εἰ γὰρ ἦν, ἐκεῖνο πάντως ἂν εἴη θεός. ἄναρχος δέ, διὰ μὴ ἔκ τινος ἔχει τὸ εἶναι, ἢ ἐξ αὐτοῦ. πιστεύω δὲ ὅτι ὁ πατὴρ αἰτία ἐστὶν υἱοῦ καὶ πνεύματος, τοῦ μὲν υἱοῦ γεννητῶς, τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος ἐκπορευτῶς, μηδεμιᾶς διαστάσεως, ἢ ἀλλοτριώσεως ἐν τούτοις θεωρουμένης, ἢ μόνον τῇ διαφορᾷ τῶν ὑποστατικῶν ἰδιωμάτων. ὅτι ὁ μὲν πατὴρ γεννᾷ τὸν υἱόν, καὶ προβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ δὲ υἱὸς γεννᾶται ἐκ μόνου τοῦ πατρός, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρός, καὶ οὕτως μίαν ἀρχὴν πρεσβεύω, καὶ ἓν αἴτιον ἐπιγινώσκω, τὸν πατέρα υἱοῦ καὶ πνεύματος· λέγω E
δὲ τὸν υἱὸν ἀρχὴν ὑπέρχρονον καὶ ἀόριστον, οὐχ ὡς ἀρχὴν τῶν κτισμάτων, οἱονεὶ πρωτόκτιστον ὄντα, τὰ πρεσβεῖα τούτων ἐπιφερόμενον, ἄπαγε. τοῦτο τῆς ἀρειανικῆς δυσσεβείας ἐστὶ παραλήρημα. ἐκεῖνος γὰρ ὁ δυσώνυμος ἐβλασφήμει κτίσμα τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐγὼ δὲ λέγω ἀρχὴν τὸν υἱὸν ὡς ἐκ τοῦ ἀνάρχου ὄντα, καὶ ἵνα μὴ παρεισαχθῶσι δύο ἀρχαί· μετὰ τῆς ἀρχῆς δὲ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπειδὴ ἅμα καὶ ὁμοῦ τὸ εἶναι ἔχουσιν ἐκ πατρὸς ὅ, τε υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ μὲν γεννητῶς, τὸ δὲ ἐκπορευτῶς,

A cifixus pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus & ſepultus, & reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas, & aſcendit in cœlum, ſedetque ad dexteram Patris, & iterum venturus eſt cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus Regni non erit finis. Et in Spiritum ſanctum, Dominum, vivificantem, qui ex Patre procedit, qui cum Patre & Filio adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas. In unam ſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor unum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi B
ſeculi. Amen. Statim dicit Epiſcopus ipſi in crucis figuram benedicens.

Gratia ſanctiſſimi Spiritus ſit tecum. Poſtea Electus à Clericis ſuis adducitur uſque ad medium Aquilæ, prædicante ipſius præſentationem qui è Clericis eſt honoratior, ut declaratum eſt. Stante autem electo in medio Aquilæ appellat ipſum Epiſcopus & dicit,

Explica nobis adhuc latius & clarius quid credis & confiteris de proprietatibus trium per- C
ſonarum incomprehenſibilis divinitatis. Electus autem voce clara & penetrante, ita ut omnes audiant, legit viva voce ſecundum libellum, qui ſic ſe habet.

Credo in unum Deum, in tribus perſonis diſtinctum, Patrem dico, & Filium, & Spiritum ſanctum. Diſtinctum dico ſecundum proprietatis rationem, indiviſum verò ſecundum eſſentiam. Et tota trinitas eadem eſt; & tota unitas eadem. Unitas ſecundum eſſentiam, naturam, & formam: Trinitas ſecundum proprietatem, & nominationem. Nominatur enim hic quidem Pater, ille verò Fi- D
lius, iſte autem Spiritus ſanctus. Pater ingenitus eſt, & ſine principio. Non eſt enim quid ipſo antiquius. Si enim illud eſſet, omnino Deus eſſet. Sine principio autem, quia ex aliquo præterquam ex ſeipſo non habet eſſentiam. Credo autem quod Pater principium eſt Filii & Spiritus ſancti: filii quidem per generationem, Spiritus verò per proceſſionem, nulla in iis conſpecta diviſione ſive alienatione, ſed ſola idiomatum perſonalium diſtinctione. Quoniam Pater quidem generat filium & producit Spiritum ſanctum: filius verò generatur à ſolo Patre, « & Spiritus ſanctus à patre procedit. Et ſic unum principium aſſero & hono- E
ro, & originem unam agnoſco, Patrem Filii, & Spiritus. Dico autem filium principium eſſe ſupra tempus, & infinitum; non ut principium creaturarum, veluti creaturarum primus eſſet, & privilegia præ ipſis ferret. Apage hoc: impietatis Arianæ hoc eſt deliramentum. Ille enim infauſti nominis, Filium & Spiritum ſanctum creaturam eſſe blaſphemabat. Ego verò dico filium principium eſſe ex eo qui ſine principio eſt, ut non ſtatuantur duo principia: cum principio autem, Filio Spiritum ſanctum adjungo, quandoquidem ſimul ex Patre eſſe habeant & Filius & Spi-

Spiritus sanctus, ille per generationem, hic per processionem, ut dictum est. Neque autem Pater à Filio dividitur, neque Filius à Spiritu, neque Spiritus sanctus à Patre & Filio. Sed Pater totus est in Filio, & in Spiritu sancto; & totus Filius in Patre & Spiritu sancto; & Spiritus sanctus totus in Patre & Filio. Uniuntur enim distinctim, & distinguntur unitè. Confiteor autem Dei verbum, Patri coæternum, super omne tempus, incomprehensibile, interminatum descendisse usque ad pauperem nostram naturam; & eum qui ceciderat integrum assumpsisse ex puro & virginali sanguine solius Virginis puræ & inculpatissimæ, ut integro homini salutarem gratiam propter propriam misericordiam largiretur. Et facta est naturarum unio in personam, non paulatim factis additionibus perfecto infante, neque unitis & concurrentibus naturis secundum mixtionem, vel confusionem, vel temperamentum; neque antea subsistenti homini adveniente verbo, & facta inde unitione respectiva, juxta Deo exosum, & Judaica sapientem Nestorium: neque sine mente & anima, juxta mente verè cassum Apolinarium. Delirabat enim ille divinitatem pro mente sufficere. Ego verò cum confiteor Deum perfectum, eundemque perfectum hominem, qui simul caro, & simul Dei verbum est: Caro animata, rationalis & intellectu prædita salvis & incolumibus omnibus divinitatis naturalibus elogiis, etiam post unionem. Non enim quæ sunt Divinitatis ejus, aut Humanitatis propter sincerissimam conjunctionem cum verbo, mutata sunt; ipso ferente semper unam personam compositam, conservantem duas naturas, & duas operandi virtutes, & ex quibus & in quibus fit unus Christus Deus noster, habens duas voluntates naturales, non hominum opinione. Sciendum verò quod passus est ut Deus; carne dico: divinitatem autem in carne patibilem, aut in carne passam nullo modo dico. Confiteor insuper ipsum assumpsisse omnes nostras passiones accusationi non obnoxias, quæ naturæ nostræ inesse solent sine peccato. Peccatum enim naturale non est, quemadmodum, fames, sitis, labor, lachrymæ, & similia. Ista autem operabantur in eo non coactè, ut in nobis, sed voluntate divina humanam subsequente. Volens enim esurivit, volens sitivit, volens laboravit, volens mortuus est. Moritur igitur mortem pro nobis suscipiens, sed impatibili permanente ipsius divinitate. Ipse qui tollit peccata mundi, non est morti subjectus; sed ut nos omnes educeret de manu mortis omnia devorantis, proprium suum sanguinem obtulit proprio Patri; morsque corpus humanum adorta virtute divinitatis pellitur, & eliditur, & inde educuntur animæ justorum quæ illic à seculo erant alligatæ. Postquam autem resurrexit à mortuis, & quadraginta diebus in terra cum ipsius discipulis suis apparuit, assumptus est in cælum, & sedit ad dexteram Dei. Dexteram Dei dico, non localem, & circumscriptam, sed dexteram voco Dei gloriam sine principio, & ante secula

A ὡς εἴρηται. καὶ οὔτε ὁ πατὴρ διῄρηται τοῦ υἱοῦ, οὔτε ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος, οὔτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πατρὸς καὶ υἱοῦ· ἀλλ' ὅλος ἐστὶν ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ ὅλος ὁ υἱὸς ἐν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. καὶ ὅλον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. ἑνοῦνται γὰρ διῃρημένως, καὶ διαιροῦνται ἡνωμένως. ὁμολογῶ δὲ ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ συναΐδιος τῷ πατρὶ, ὁ ὑπέρχρονος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀπεριόριστος κάτεισι μέχρι τῆς πτωχῆς ἡμῶν φύσεως, καὶ ὅλον τὸν πεπτωκότα λαμβάνει ἐκ τῶν ἁγνῶν καὶ παρθενικῶν αἱμάτων τῆς μόνης πανάμωμου καὶ καθαρᾶς παρθένου, ἵν' ὅλῳ τὴν σωτήριον χάριν ἕνεκα ἰδίας B εὐσπλαγχνίας χαρίσηται. καὶ γέγονεν ἡ καθ' ὑπόστασιν τῶν φύσεων ἕνωσις, οὐ τῷ κατὰ μικρὸν προσθήκαις τελειουμένου τοῦ βρέφους, οὐδὲ κατὰ φυρμὸν, ἢ σύγχυσιν, ἢ ἀνάκρασιν ἑνωθεισῶν τῶν συνεληλυθυιῶν φύσεων, οὐδὲ προϋποστάντος τοῦ ἀνθρώπου ἐπιγενομένου τοῦ λόγου, καὶ σχετικὴν ποιησαμένου τὴν ἕνωσιν κατὰ τὸν θεοστυγῆ, καὶ ἰουδαιόφρονα Νεστόριον, οὐδὲ ἄνουν καὶ ἄψυχον κατὰ τὸν ἄνουν ὄντως Ἀπολινάριον. ἐκεῖνος γὰρ ἐλήρει ἀρκεῖν τὴν θεότητα ἀντὶ τοῦ νοός. Ἐγὼ δὲ θεὸν τέλειον αὐτὸν ὁμολογῶ καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν, ὡς ἅμα σὰρξ, ἅμα θεοῦ λόγος. Σὰρξ ἔμψυχος λογική τε καὶ νοερὰ, σώζουσά τε πάντα τὰ τῆς C αὐτοῦ θεότητος φυσικὰ αὐχήματα, καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν· καὶ μὴ τρεψάντα τὰ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ἢ τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον ἀκραιφνεστάτην συνάφειαν, φέροντα τὸν αὐτὸν μίαν ὑπόστασιν σύνθετον, δύο τὰς φύσεις καὶ τὰς ἐνεργείας σώζουσαν τὰς ἐξ ὧν, καὶ ἐν αἷς, ἦν ὁ αὐτὸς εἷς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ἔχοντά τε καὶ δύο θελήσεις, φυσικὰς οὐ γνωμικάς. ἰστέον δὲ καὶ ἔπαθε μὲν ὡς θεὸς, λέγω σαρκὶ, θεότητα παθητὴν, ἢ παθοῦσαν σαρκὶ, οὐδαμῶς. ἔτι δὲ ὁμολογῶ αὐτὸν ἀναλαβεῖν πάντα τὰ ἡμέτερα ἀδιάβλητα πάθη, τὰ συνόντα τὴν φύσιν ἡμῶν δίχα τῆς ἁμαρτίας· αὕτη γὰρ οὐ φυσι- D κή· οἷον τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὸν κόπον, τὸ δάκρυον καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐνεργοῦντα δὲ ἐν αὐτῷ οὐκ ἠναγκασμένως, ὥσπερ καὶ ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως ἀκολουθησάσης τῇ αὐτοῦ θείᾳ θελήσει· θέλων γὰρ ἐπείνασε· θέλων ἐδίψησε. θέλων ἐκοπίασε. θέλων ἀπέθανε. θνήσκει τοίνυν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδεχόμενος θάνατον, ἀπαθοῦς μὲν οὔσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. αὐτὸς οὐχ ὑπόκειται θανάτῳ, ὁ τὴν ἁμαρτίαν αἴρων τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα πάντας ἡμᾶς ἐξάξῃ τῆς παμφάγου χειρὸς τοῦ θανάτου, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ αἷ- E μα προσάξει τῷ οἰκείῳ πατρὶ, καὶ σώματι προσβαλὼν ὁ θάνατος ἀνθρωπίνῳ, δυνάμει θεότητος καθαιρεῖται, καὶ ἀνάγονται ἐκεῖθεν αἱ ἀπ' αἰῶνος τῶν δικαίων πεπεδημέναι ψυχαί. μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐν τῇ γῇ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐπιφαινόμενος, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός· δεξιὰν δὲ τοῦ πατρὸς λέγω, οὐ τοπικὴν, ἢ περιγραπτικὴν, ἀλλὰ δεξιὰν λέγω τοῦ θεοῦ εἶναι, τὴν ἄναρχον καὶ προ-

προαιώνιον δόξαν, ἣν εἶχεν ὁ υἱὸς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ταύτην ἔσχηκε. συμπροσκυνουμένη γὰρ ἡ ἁγία αὐτοῦ σὰρξ τῇ αὐτοῦ θεότητι τιμία προσκυνεῖται, οὐ προσθήκην δεξαμένης τῆς ἁγίας τριάδος, μὴ γένοιτο. τριὰς γὰρ ἔμεινεν ἡ τριάς, καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ μονογενοῦς ἀχωρίστου μενούσης τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς, καὶ ἔτι μετ' αὐτοῦ μενούσης καὶ εἰς τὸν αἰῶνα. μετ' αὐτῆς γὰρ ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, δικαίους τε καὶ ἁμαρτωλοὺς, καὶ τοῖς μὲν δικαίοις ἀποδώσειν τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀνθ' ὧν ἐν ζωῇ ἐκοπίασαν· τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς τὴν αἰώνιον ἀνταμειβόμενος βάσανον, καὶ τὸ τῆς γεέννης ἀτελεύτητον πῦρ. οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς τὴν πεῖραν ἐκφυγεῖν, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων καὶ ἀκηράτων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἀμήν.

A existentem, quam ante incarnationem possidebat filius, & post incarnationem possidebit. Sancta enim ejus caro cum ipsa divinitate, veneranda adoratione coadoratur: Sancta Trinitate additamentum non recipiente, Absit. Trinitas enim manet Trinitas: Manet quoque post unionem Unigeniti inseparabilis & indivisa ipsius sancta caro, & adhuc cum ipso permanet in æternum. Cum ipsa enim veniet judicare vivos & mortuos, justos & peccatores; Justis quidem redditurus juxta opera virtutis & Regnum cœlorum in præmium eorum laboris: Peccatoribus autem æternum tormentum, & ignem gehennæ fine carentem, cujus B experientiam utinam nos omnes effugiamus, & bona immortalia promissa consequamur, per Christum Jesum Dominum nostrum. Amen.

Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευλογῶν τὸν χειροτονούμενον σταυροειδῶς.

Statim dicit Episcopus, ordinandum benedicens in crucis formam,

Ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος εἴη μετὰ σοῦ φωτίζουσα, στηρίζουσα, καὶ συνετίζουσά σε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. εἶτα προσφέρεται ὁ ὑποψήφιος ὑπὸ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ ἄχρι καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀετοῦ, κηρύσσων τὴν προσαγωγὴν εἷς τῶν κληρικῶν, ὡς προδεδήλωται, καὶ τοῦ ὑποψηφίου στάντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀετοῦ λέγει οὕτως ὁ ἀρχιερεύς.

Gratia sanctissimi Spiritus sit tecum, te illuminans, confirmans, intellectum, prudentiam tibi conferens omnibus diebus vitæ tuæ. Postea adducitur Electus à Clericis suis C usque ad caput Aquilæ, annuntiante præsentationem ejus uno è Clericis, ut supra explicatum est. Electo autem stante ad caput Aquilæ, sic infit Episcopus.

Δήλωσον ἡμῖν πλατύτερον ἔτι, πῶς ὁμολογεῖς καὶ τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ ἐνυποστάτου υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ θεοῦ, καὶ πόσας φύσεις δογματίζεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν. καὶ ὁ ὑποψήφιος εὐθὺς μεγαλοφώνως ἀναγινώσκει τὴν τρίτην ὁμολογίαν οὕτως ζώσῃ φωνῇ.

Declara nobis adhuc latius ac clarius quomodo confiteris quæ spectant incarnationem personæ filii & verbi Dei; & quot naturas doces esse in uno & eodem Christo Domino nostro. Statim autem Electus viva, magna & elata voce legit tertiam confessionem.

Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, ἄναρχον μὲν καὶ ἀγέννητον, καὶ ἀναίτιον, ἀρχὴν δὲ φυσικὴν καὶ αἰτίαν υἱοῦ καὶ πνεύματος. πιστεύω καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, τὸν ἀρρεύστως καὶ ἀχρόνως ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα, ὁμοούσιον αὐτῷ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. πιστεύω καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, ὡς συναΐδιον, καὶ σύνθρονον, καὶ ὁμοούσιον, καὶ ὁμόδοξον, καὶ τῆς κτίσεως δημιουργόν. πιστεύω τὸν ἕνα τῆς ὑπερουσίου καὶ ζωαρχικῆς τριάδος τὸν μονογενῆ λόγον, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, τουτέστι τέλειον ἄνθρωπον γενόμενον, μένοντα θεὸν, καὶ μηδὲν μεταλλάξαντα τῆς θείας οὐσίας διὰ τὴν πρὸς σάρκα κοινωνίαν, ἢ ἀλλοιώσαντα, ἀλλ' ἀτρέπτως προσειληφότα τὸν ἄνθρωπον. ἐν αὐτῷ τὸ πάθος καὶ σταυρὸν ὑπομεῖναι, τὸν παντὸς πάθους κατὰ τὴν θείαν φύσιν ἐλεύθερον, καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνεληλυθότα ἐκ δεξιῶν καθῆσθαι τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. πιστεύω καὶ τὰς περὶ θεοῦ καὶ τῶν θείων παραδόσεις τε καὶ εἰσηγήσεις τῆς μιᾶς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium om- D nium & invisibilium, principio & causa carentem & ingenitum; Principium verò naturale & originem Filii & Spiritus. Credo & in Unigenitum ipsius filium ex eo sine fluxu & tempore genitum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Credo & in Spiritum sanctum, qui ex Patre procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, ut coæternus, & coæqualis, & consubstantialis, & ejusdem gloriæ, & cum iis creaturæ factor. Credo unum unigenitum verbum de eadem supersubstantiali, & vivifica Trinitate, descendisse de cœlis propter nos homines, & propter nostram sa- E lutem incarnatum ex Spiritu sancto, & Maria Virgine, & hominem factum, hoc est, hominem perfectum, permanentem Deum, & nihil de divina essentia propter carnis communionem mutantem vel alterantem, sed sine mutatione assumpsisse hominem, in quo passionem & crucem toleravit omnis passionis secundum naturam divinam liber; & resurrexisse tertia die ex mortuis, & in cœlos ascendisse, ad dexteram Dei Patris sedisse. Credo traditiones & institutiones unius Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ de Deo rebusque divinis. Confiteor unum baptisma

A in remissionem peccatorum, expecto resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi. Præterea confiteor unam personam verbi quod homo factus est, eundemque credo & prædico unum Christum in duabus post incarnationem voluntatibus & naturis, quæ in iis & ex iis naturalia sunt, conservantem. Consequenter verò & duas voluntates assero & prædico, unaquaque natura servante propriam voluntatem, & propriam agendi virtutem. Adoro relativè, non Latria divinas & reverendas imagines, ipsius Christi, & purissimæ Matris Dei, & omnium Sanctorum: Honorem ipsis debitum ad ipsa Prototypa transfero. B Illos autem qui aliter sentiunt, ut aliena a fide sentientes rejicio. Anathematizo Arium, & qui cum eo sentiunt, & furiosæ impiæque ipsius sententiæ sunt participes. Macedonium & ipsius Asseclas qui rectè vocantur Spiritus hostes. Similiter & Nestorium, & reliquos Hæresiarchas, & qui cum eis sentiunt rejicio & anathematizo, & clarè magnaque voce edico & denuntio: Omnibus Hæreticis anathema; universis Hæreticis anathema.

C Dominam autem nostram Dei genitricem Mariam propriè & verè confiteor & prædico in carne peperisse unum è Trinitate Christum Deum nostrum, quæ omnibus diebus vitæ meæ sit mihi, adjutrix, præsidium, & protectio. Amen. Hac expleta Confessione benedicit ipsi Episcopus in crucis figuram, dicens.

Gratia sanctissimi Spiritus per meam mediocritatem promovet te Deo amabilem Presbyterum & Electum N. in Episcopum hujus à Deo conservatæ urbis N. Statim surgit D Episcopus, & cum eo omnes Episcopi. Unus autem ex ipsis defert Electo subgenuale, & fausta exclamatione ab omnibus multi anni ordinando velut Episcopo optantur. Deinde dat illi Episcopus virgam Episcopalem sic ipsi dicens.

Accipe virgam istam, ut pascas gregem Christi tibi creditum, & rectè obedientibus esto baculus & firmamentum: Adversus autem inobedientes, scurras, & dicaces utere eadem virga, sed eos constringente, & corrigente. E Deinde assumitur Ordinandus ab Episcopis, & introducitur cum iis in sanctum altare ante sanctam mensam, & statim flectit genu coram Episcopis. Eorum verò unus accepto Euangelio, eoque aperto confestim ponit illud super caput ejus faciei obversum; alii autem Episcopi illud tenent hinc & illinc. Postea dicit illi Episcopus omnibus audientibus,

Suffragio & approbatione Dei amantissimorum Presbyterorum & Clericorum civitatis N. Divina gratia quæ infirma semper curat, & deficientia supplet, promovet Deo amantissimum Sacerdotem, & electum N. in

A ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἔτι δὲ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος λόγου μίαν ὑπόστασιν ὁμολογῶ. καὶ ἕνα πιστεύω τὸν αὐτὸν καὶ κηρύττω Χριστὸν ἐν δυσὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ταῖς θελήσεσι καὶ ταῖς φύσεσιν, τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς πέφυκε σώζοντα. ἀκολούθως δὲ καὶ δύο θελήματα πρεσβεύω ἑκάστης τῶν φύσεων τὸ ἴδιον θέλημα καὶ τὴν οἰκείαν σωζούσης ἐνέργειαν. προσκυνητὴς εἰμὶ σχετικῶς, ἀλλ' οὐ λατρευτικῶς, καὶ τῶν θείων καὶ σεπτῶν εἰκόνων αὐτοῦ τε τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς παναγίου θεομήτορος, καὶ πάντων τῶν B ἁγίων ἐπὶ τὰ πρωτότυπα τὴν πρὸς ταύτας διαβιβάζων τιμήν. τοὺς δ' ἄλλως ἤτοι φρονοῦντας, ὡς ἀλλοτριόφρονας διαβάλλομαι. ἀναθεματίζω Ἄρειον καὶ τοὺς αὐτῷ σύμφρονας, καὶ κοινωνοὺς τῆς αὐτοῦ μανιώδους κακοδοξίας, Μακεδόνιόν τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καλῶς ὀνομασθέντας πνευματομάχους ὡσαύτως καὶ Νεστόριον, καὶ τοὺς λοιποὺς αἱρεσιάρχας, καὶ τοὺς τούτων ὁμόφρονας ἀποβάλλομαι, καὶ ἀναθεματίζω. καὶ τρανῶς ἀνακηρύττω μεγίστῃ φωνῇ πᾶσι τοῖς αἱρετικοῖς ἀνάθεμα πᾶσι τοῖς αἱρετικοῖς ἀνάθεμα ὅλοις C τοῖς αἱρετικοῖς ἀνάθεμα.

Τὴν δὲ δέσποιναν ἡμῶν τὴν θεοτόκον Μαρίαν κυρίως καὶ ἀληθῶς ὁμολογῶ καὶ κηρύττω, ὡς τεκοῦσαν σαρκὶ τὸν ἕνα τῆς τριάδος Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, ἥτις γένοιτό μοι βοηθὸς σκέπη, καὶ ἀντίληψις πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, ἀμήν. καὶ ταύτης πληρωθείσης εὐλογεῖ αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς σταυροειδῶς, λέγων.

Ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος προβάλλεταί σε τὸν θεοφιλέστατον ἱερέα, καὶ ὑποψήφιον τὸν δεῖνα ἐπίσκοπον τῆς D θεοσώστου πόλεως τῆς δεῖνος. καὶ εὐθὺς ἀνίσταται ὁ ἀρχιερεύς, καὶ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς μετ' αὐτοῦ, εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν φέρει τῷ ὑποψηφίῳ τὸ ὑπογονάτιον, καὶ πολυχρονεῖται παρὰ πάντων ὡς ἐπίσκοπος ὁ χειροτονούμενος. εἶτα δίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν ἀρχιερατικὴν ῥάβδον λέγων οὕτως πρὸς αὐτόν.

Λάβε τὴν ῥάβδον ταύτην, ἵνα ποιμαίνῃς τὸ ἐμπιστευθέν σοι ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῖς μὲν εὐπειθέσιν ἔσω αὐτοῖς ὑπὸ σοῦ βακτηρία, καὶ ὑποστηριγμός· τοῖς δὲ ἀπειθέσι καὶ εὐτραπέλοις E χρήσου αὐτῇ ῥάβδῳ ἐπιστυπτικῇ, ῥάβδῳ παιδεύσεως. εἶτα παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ὁ χειροτονούμενος· καὶ εἰσάγεται μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ εὐθὺς κλίνει τὸ ἑαυτοῦ γόνυ κατ' ἐνώπιον τῶν ἀρχιερέων. εἷς δὲ τῶν ἀρχιερέων λαβὼν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ τοῦτο ἀνοίξας τίθησιν αὐτὸ ἐξάπινα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ πρόσωπον κρατοῦντες αὐτὸ οἱ ἕτεροι ἀρχιερεῖς ἔνθεν κἀκεῖθεν. εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ὑπήκοον πάντων

Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων καὶ κληρικῶν πόλεως τῆς δεῖνος ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται τὸν θεοφιλέστατον

τὸν ἱερέα, καὶ ὑποψήφιον τοῦ δεῖνα ἐπίσκοπον πόλεως τοῦ δεῖνος, καὶ πρόεδρον τῆς θεοσώστου πόλεως τοῦ δεῖνος. εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος. καὶ λέγουσιν οἱ ἱερεῖς τὸ κύριε ἐλέησον γ'. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς κρατοῦντες τὸ εὐαγγέλιον ὁ χειροτονῶν ἀρχιερεὺς ποιεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου σταυροὺς γ'. ἐπευλογῶν αὐτὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν εὔχεται οὕτως.

ΕΥΧΗ.

Δέσποτα κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ νομοθετήσας ἡμῖν διὰ πανευφήμου σου ἀποστόλου Παύλου, καὶ τὰ ἑξῆς.

A Episcopum & Præsidem à Deo conservatæ urbis N. Oremus igitur pro eo, ut veniat super ipsum gratia sanctissimi Spiritus: Dicuntque Sacerdotes ter Kyrie eleison. Tenentibus autem Episcopis Euangelium, Episcopus ordinans tria crucis signa facit super caput ordinandi, benedicens ei in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum. Impositaque manu super caput ejus sic precatur.

B

ORATIO.

Here Domine Deus noster qui pereximium, & omnibus modis celebrandum Apostolum tuum Paulum constituisti, &c.

Prorsus ut supra retulimus ex Euchologio Cryptæ ferratæ; nec alia ex aliis Euchologiis sunt dissimiles, ut comparantibus a nobis editas manifestum erit. Exemplar unde hæc desumpta sunt, cæteros ritus non continebat.

N O-

NOTULÆ IN QUOSDAM CODICES praecedentes, quibus indicatur ubi deprehenduntur, ea quæ hîc non sunt exscripta; & nonnullæ variæ lectiones referuntur.

[a] IN præcedentibus ordinationibus non habetur hæc oratio, sed præsupponitur: Adducitur enim ad Episcopum jam tonsus. In tertio tamen codice, ut & in Euchologio Tonsuram incipit Episcopus, sed hæc tantum verba profert, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, cæteris respondentibus, *Amen*. Postea remittit eum ad alios, qui quod cœpit, perficiant; fortasse dicebatur illa oratio ab eo qui Tonsuram perficiebat. In antiquo Barberino deprehenditur eadem oratio sub hoc titulo, εὐχὴ εἰς τὸ κουρεῦσαι παιδίον, sed ab ista nonnihil variat. Ibi melius, λόγους μεταδώσεως δικαιοσύνης, *verba communicationis justitiæ*. In alio quem hîc interpretamur, videtur omissa dictio δικαιοσύνης. Nonnulla alia sunt variata, sed eodem prope sensu.

[b] Ista oratio prorsus eadem quæ in antiquissimo codice Barberino. In conclusione post οἰκτιρμοῖς additur καὶ φιλανθρωπίᾳ.

[c] Eadem oratio quæ supra in codice Barberino his exceptis, στέμματι, hîc melius τάγματι. ὅτι σῇ, hîc melius ὁ σῇ σῇ. συμφυλάσσειν, hîc simpliciter φυλάσσειν. ἀπολαύοντες, hîc ἀπολαύσαντα.

[d] Sequitur in codice alia oratio quæ legitur in constitutionibus S. Clementis in Ordinatione Subdiaconi.

[e] Oratio eadem, quæ supra in Barberino: Tantùm quod hîc διατήρησον, ibi διαφύλαξον.

[f] Ista Diaconica efferuntur prope ut in Barberino, in omnibus Euchologiis editis & non editis.

[g] Oratio eadem quæ supra. ἵνα πάντες, hîc ἵνα ἅπαντες. In fine hîc omittitur, διὰ τοῦ ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν. Interjicitur alia oratio quæ habetur in Constitutionibus Clementis.

[h] Oratio eadem quæ in antiquissimo illo codice, una aut altera vocula nullius momenti excepta. Sequebatur in codice alia oratio sine titulo quæ tota legitur in Clementis constitutionibus.

[i] Oratio ut in Barberino. ψηφισθέντα, καὶ ἀξιωθέντα. Barber. non habet posterius. ἀπόστολος καὶ προφήτας. Barb. non habet prius. τοῦ λαοῦ σου. Barb. non habet σου. Verùm ista nihil in substantia rei mutant.

[l] Diaconica illa eadem sunt omninò cum præcedentibus.

[m] Oratio planè ut in Barb. codice.

[n] Sequitur oratio quæ prorsus eadem est quæ in codice Barb.

[o] Oratio prorsus ut supra in codice Barber.

[p] Eadem quæ in Euchologio edito, & in aliis. καὶ δὸς αὐτῷ, noster habet ἐκ προσώπου:

[q] Oratio prorsus eadem quæ in aliis.

[r] Oratio eadem quæ in Euchologiis editis, & quæ supra.

[s] Cætera ut in Euchologio edito his exceptis, τὴν τῆς διακονίας ὑποδιαδόχου διακονίαν, ἐκ λειτουργίας, δίδου αὐτῷ χάριν. In edito tantum τὴν τῆς διακονίας ὑποτελεστικὴν λειτουργίαν. In fine λέψεται. editum χρηματίσῃ.

[t] Oratio eadem quæ in Euchologio, & supra sæpius. Cætera exemplaria habent. προσάγοντες, sed melius αἰτοῦντες, paulò post ἀξιώσαντες, sed codex ille ἱλασμούς.

[v] Oratio eadem quæ in Euchologio, & supra sæpius. Sed pro Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, habet τῆς σωτηρίας: Sic pro, τῇ ἁγίᾳ σου ἐπιδημίᾳ habet ἐπιφανείᾳ.

[x] Eadem quæ in Euchologio, & sæpius hîc expressa. ἀχράντῳ δυναστείᾳ. In edito est, ἁγίᾳ. Codex iste αὐτῆς δόγματα. Omittit codex ille hæc verba, καὶ πᾶσι σημαίνεται προκειμένοις ἄχρι, ἀπόδειξον.

[y] Oratio prorsus eadem cum ea quæ in Euchologio edita est, sæpiusque supra refertur. Vaticanus codex omittit, διδάσκαλον τοπίον.

[z] Oratio eadem quæ in Euchologio, & supra sæpius. Hic habetur προκείμενον. Euchol. δὸς.

[aa] Oratio hæc in Euchologio & sæpius supra eodem modo legitur.

[bb] Oratio eadem quæ in Euchologio, & sæpius supra, hoc excepto quod post, λειτουργοὺς γενέσθαι, non additur, ἐξυπηρετοῦντας.

[cc] Oratio ut sæpius supra & in Euchologio.

[dd] Eadem quæ in Euchologio, & quæ sæpius supra.

[ee] Eadem oratio habetur in Euchologio, & sæpius supra: Solùm post, ἐπιδημίας, omittitur τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

[ff] Supra ex Euchologio Cryptæ ferratæ descripta est. Hic codex habet, φυλάττοντα: Prior, φυλάττοντας. Hic codex ἐπ' αὐτῷ. Prior ἐπ' αὐτούς. Hic codex ἀγαθὸν τόπον.

IN SYMEONIS

THESSALONICENSIS ARCHIEPISCOPI

LIBRUM, SIVE DIALOGUM

DE SACRAMENTO ORDINIS.

PRÆFATIO.

PAuca de hoc autore præfari possumus, cum præter ipsius opera, & paucos autores qui ea citarunt de eo nihil habeamus, & pauculum quod habebamus, in præfatione ad librum ejusdem Symeonis de Pœnitentia quem in opere nostro de Administratione Sacramenti Pœnitentiæ Græcè, & Latinè translatum edidimus, jam retulerimus; nec nobis necessarium videatur quæ alibi dicta sunt, repetere. Lectorem tantùm monitum velim Symeonem cap. 8. libri istius mihi videri innuere se scribere cum Franci in Græcia dominarentur: *Ideo*, inquit, *afflictiones & contusiones nostræ multæ factæ sunt, & præ omnibus gentibus contemptibiles, & minimi habiti sumus: & dum violentè festinamus ea quæ non decet attingere, & iis quibus non oportet imperare, nobis alienigenæ dominantur: dumque facimus quæ Deo displicent, hostes voluntati Dei obsequentes nobis insultant, & quæ nobis sacra sunt possident, Deoque consecratis potiuntur. Eheu existimantes lucrum aliquod facere, propria nostra perdidimus. Messes & fructus nostros colligunt inimici nostri, eaque ante oculos nostros comedunt.* Hæc de aliis quàm de Francis videntur dici non posse: Librum istum cum Romæ essemus in Bibliotheca Vaticana ex codice Vaticano maxima ex parte ipsi exscripsimus. Cum autem otium non superesset, nonnulla quæ minus videbantur scopo nostro necessaria sparsim transilieramus, quæ postea nobis diligenter exscribi sedulò curavimus, ut librum integrum nulla sui parte mutilum repræsentare possemus Librum commoditatis causa, & materiæ habita ratione in tredecim capita, & capita in varios paragraphos distinximus; Capitibus quoque titulos Latinos & Græcos marte nostro apposuimus, ut facillimè & uno oculi nutu totius capitis lemma lector conspiceret.

SIMEONIS

Theſſalonicenſis Archiepiſcopi

DE

SACRIS ORDINATIONIBUS

LIBER.

In quo rationem ſuæ ſcriptionis explicat, & uniuſcujuſque ordinationis functiones enarrat, & diſtinguit.

CAPUT I.

CLERICUS, en à te edocti ſumus quæ ad divinum templum pertinent, & cum ejus cognitione multa alia novimus. Cæterùm ſanctè Domine explica quoque nobis quæ ſacras ordinationes ſpectant. EPISCOPUS. Hoc certè faciam, cum nobis qui conſecrati ſumus ſcire neceſſarium ſit rationes divinorum myſteriorum quorum participes ſumus; ut quo magis cognoſcimus qualibus donis & gratiis dignati ſumus, eo æquiorem & gratiorem ſervitutem benefactori noſtro exhibeamus, & pro viribus divino operi agendo cum timore ſtudioſè incumbamus. Qua ratione multiplicem mercedem pro modico certamine & labore conſequemur, remunerationem accipientes merita noſtra excedentem, taleruque qualem à Deo hominem accipere par eſt: hic ſecundum vires tribuens, & velut creatura, & creaturarum puſilla portio; ille ut ſolus creator & omnipotens. Contrà autem nullo modo fiat: Condemnatio pro mercede ei retribuatur, qui de talento ſibi credito rectè non fuerit negotiatus, vel divinam illam minam in terram defoderit, aut aliquo modo adulteraverit. Sed propitius ſit nobis Deus, Dei vivi Filius, qui factus eſt hominis filius, & ſolus magnus Epiſcopus, Salvator mundi, qui Chriſtus eſt, purus, ſanctus, peccati expers, princeps pacis, pacifque conciliator, corde mitis, & humilis, qui bonus eſt Paſtor, animam ponens pro ovibus ſuis; donetque nobis ipſum amare toto animo, atque ut ipſi placitum eſt per ipſum ipſius ovile paſcere, & ſacra divini ejus Sacerdotii munera unumquemque noſtrum ſecundum gradum ipſi impoſitum, ejus voluntati obſequentes perficere, & adimplere, ut cum ipſi placuerimus, ei tandem uniamur, & per ipſum cum divino ejus grege nos quoque ſalvemur. Nunc materiæ propoſitæ inchoanda tractatio.

ΣΥΜΕΩΝΟΣ

τοῦ Θεσσαλονίκης Ἀρχιεπισκόπου

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ

βιβλίον.

Ἐφ' ᾧ δηλοῖ Συμεὼν διὰ τί περὶ τούτων γράφει, καὶ τὰ ἑκάστης χειροτονίας λειτουργήματα διηγεῖται, καὶ διακρίνει.

ΚΕΦΑΛ. α'.

Κληρικός, ἰδοὺ καὶ τὰ περὶ τοῦ θείου ἐγνώκαμεν ναοῦ, καὶ σὺν αὐτῷ περὶ πλειόνων ἄλλων. λοιπὸν ἄγε διατάξας, καὶ τὰ περὶ χειροτονιῶν ἱερῶν ἡμῖν δήλωσον. Ἀρχιερεύς. Τοῦτο δὴ καὶ ποιήσω, ἐπεὶ καὶ ἀναγκαῖον τοῖς ἱερωμένοις ἡμῖν τὰ περὶ τῶν ἐν ἡμῖν θείων τελετῶν τοὺς λόγους εἰδέναι, ὡς ἂν μᾶλλον γινώσκοντες οἵων κατηξιώθημεν δωρημάτων, εὐγνώμονες δοῦλοι περὶ τὸν εὐεργέτην τυγχάνωμεν, καὶ τοῦ θείου ἔργου αὐτοῦ, ὅση δύναμις, ἐπιμελώμεθα μετὰ φόβου. ἵνα καὶ τὸν μισθὸν πολλαπλάσιον εὕρωμεν, ἀντὶ μικροῦ τινος ἀγῶνος καὶ πόνου τὴν ὑπὲρ λόγον λαβόντες ἀντιμισθίαν, καὶ τοιαύτην, οἵαν παρὰ Θεοῦ ἄνθρωπος· ὁ μὲν τὸ κατὰ δύναμιν δεδωκὼς ὡς κτίσμα καὶ κτισμάτων μέρος βραχύ, ὁ δὲ ὡς μόνος καὶ κτίστης καὶ παντοδύναμος. καὶ μὴ τοὐναντίον, ὃ μηδαμῶς ὅλως γένοιτο κατάκρισις ἔλθοι τινί, ὡς μὴ τὸ τάλαντον καλῶς ἐμπορευσαμένῳ, ἢ τὴν θείαν μνᾶν ἐκείνην, ὡς καταχώσαντι, ἢ κατά τι παραχαράξαντι· ἀλλ' ἡμῖν ἵλεως εἴη Θεὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ζῶντος υἱὸς ὁ υἱὸς ἀνθρώπου γεγονώς, καὶ μέγας μόνος ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς, ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός, ὁ ἀμίαντος, ὁ ὅσιός τε καὶ ἄκακος, ὁ εἰρηνάρχης, ὁ εἰρηνοποιός, ὁ πρᾶος τὴν καρδίαν καὶ ταπεινός, ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ προβάτων, καὶ δοίη ἀγαπῆσαι αὐτὸν ὁλικῶς. καὶ ὡς φίλον αὐτῷ ἐν αὐτῷ αὐτοῦ ποιμᾶναι τὸ ποίμνιον, καὶ τὰς τῆς θείας ἱερωσύνης αὐτοῦ, ὡς βούλεται αὐτὸς ἕκαστον ἡμῶν κατὰ τὸν ἐπιβάλλοντα βαθμὸν ἐκτελέσαι τε καὶ πληρῶσαι, καὶ ἑνωθῆναι αὐτῷ εὐαρεστήσαντας αὐτῷ, καὶ σὺν τῇ θείᾳ ποίμνῃ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ καὶ ἡμᾶς σωθῆναι, ἀρκτέον δὲ ἤδη περὶ τοῦ προκειμένου

Δύο μὲν οὖν εἰσι χειροθεσίαι ἔξω τοῦ βήματος, ἡ τοῦ ἀναγνώστου καὶ τοῦ ὑποδιακόνου· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι, ὀφφικίων δηλαδὴ, καὶ ἡ τοῦ δεποτάτου ἢ κηροφόρου, εἰπεῖν περὶ τὸν ἀναγνώστην γινομένη, ἥτις οὐκ οἶδ' ὅπως οὐκ ἐνεργεῖται· ὥσπερ δὲ νῦν ἐξέλιπεν, ἐν δὲ τῇ τῶν Θεσσαλονικέων ἐκκλησίᾳ καὶ πρὸ ὀλίγου αὕτη ἦν, καὶ ἐν ταῖς ἀρχαίαις ὑποτυπώσεσι γέγραπται· ἐξαίρετοι δὲ χειροτονίαι ἐντὸς τοῦ βήματος, καὶ ἐν τῇ ἱερωτάτῃ τραπέζῃ εἰς τύπον τῆς τριάδος τρεῖς, περὶ ὧν καὶ ὁ ἱερὸς φησι Διονύσιος, ἡ τοῦ διακόνου, ἡ τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ ἡ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ τὴν μὲν φησι λειτουργικὴν, ὡς ὑπηρέτου, καὶ ἐν τῶν δύο ἔχουσαν τάξιν· οὐδὲν γὰρ ὁ λειτουργικὸς ἤτοι διάκονος ἐνεργεῖ δίχα ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου. τὴν δὲ τελεστικὴν, τὴν τοῦ πρεσβυτέρου δηλονότι· τὰς τελετὰς μὲν, τὴν τῆς ἱερουργίας καὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἑτέρας ἐνεργοῦσαν. οὐ τὰς πάσας δὲ, οὐδὲ μὲν χειροτονίας· καὶ γὰρ οὐ τὴν μεταδοτικὴν ἔχει χάριν, οὐ δὲ ἄλλο τελεστικὸν ἢ φωτιστικὸν ἐνεργεῖν ἰσχύει, πλὴν δὲ μόνον τὰ μυστικὰ καὶ τὸ βάπτισμα.

Ὁ δὲ ἱεράρχης φωτιστικός ἐστιν, ὅτι μιμεῖται τὸν πατέρα τῶν φώτων, καὶ τὴν αὐτοῦ πλουτεῖ δύναμιν, καὶ πᾶσα τάξις καὶ πᾶν μυστήριον, καὶ πᾶσα τελετὴ δι' αὐτοῦ· αὐτὸς γὰρ καὶ βαπτίζειν ἅμα, καὶ μύρον ἐνεργεῖν, καὶ λειτουργικὸν καὶ τελεστικὸν ἀποτελεῖν, καὶ φωτιστικὸν τῇ χειροτονίᾳ ἰσχύει, καὶ ἀναγινώσκειν, καὶ ψάλλειν, καὶ μονάζοντας καθιστᾶν, καὶ καθιεροῦν οἴκους, καὶ βαθμοὺς χορηγεῖν, καὶ πρὸς γάμον συνάπτειν, καὶ παρθενεύοντας συνιστᾶν, καὶ πάντα ποιεῖν χάριτι τοῦ Χριστοῦ δύναται· ὡς γὰρ ἀπὸ πηγῆς φωτὸς, πάντα δι' αὐτοῦ τὰ τῆς ἐκκλησίας τελεῖται· διὸ καὶ φωτιστικὸς ὀνομάζεται ὁ ἐπίσκοπος. τέως δὲ ἤδη ἀπὸ τοῦ δοκοῦντος μικροτέρου τῶν δωρημάτων ἀρχόμεθα ὡς ἂν κατὰ βραχὺ εἰς τὸ τέλειον ἔλθωμεν· τοῦτο δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ ἐγνώσθη Διονυσίῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ διακόνου ἀρξάμενος εἰς τὸν ἐπίσκοπον ἦλθε. καὶ ἡμεῖς τοίνυν καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐρεῖν βουλόμενοι ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν τῆς ἱερωσύνης χαρισμάτων ἀρξώμεθα, ὅ ἐστι δὲ τὸ τοῦ ἀναγνώστου.

Duæ sunt igitur extra Sanctuarium [71] manuum impositiones, lectoris & hypodiaconi. Sunt & aliæ, officiorum videlicet, & Deputati, sive, ut ita dicam, Cereoferi, quæ ante lectorem celebratur. Ista nescio qua ratione non fit amplius, & nunc veluti defecit. Vigebat autem ante paucum tempus in Thessal. Ecclesia, & in antiquis formulariis describitur. Ordinationes autem eximiæ & propriè dictæ quæ intra Sanctuarium fiunt & in ipsa sanctissima mensa, tres sunt in Trinitatis similitudinem de quibus loquitur S. Dionysius, Diaconi, Presbyteri, & Episcopi. Istam quidem vocat ministrationem, velut ad Ministrum pertinentem, & duabus aliis subordinatam. [72] Nihil enim minister sive Diaconus sine Episcopo vel Presbytero facit. Hanc autem perfectivam, quæ scilicet ad Presbyterum spectat, quæque sacrificii & baptismatis mysteria, & alia quædam operatur, non autem omnia; nec enim Ordinationes. Nam gratiam communicativam non habet, neque aliquid aliud perfectivum, vel illuminativum producere potest, sed mysteria solùm & baptismum perficere.

Verùm Episcopus illuminandi vim habet, eo quod Patrem luminum imitatur, ipsiusque virtutem abunde possidet, & per ipsum omnis ordo, omne mysterium & Sacramentum. Ipse enim ordinatione sua & baptizare valet, simul & sacrum unguentum conficere; & quæ ad ministerium, & perfectionem, & illuminationem pertinent, perficere; & legere, & psallere, & Monachos constituere, & domos dedicare, & gradus sive officia distribuere, & matrimonio conjungere, & virgines congregare & consecrare, omnia denique per gratiam Christi præstare. Omnia enim Ecclesiastica ab ipso velut luminis fonte perficiuntur: Ideo Episcopus illuminativus vocatur. Nunc autem ab eo gratiæ dono incipiemus, quod est omnium minimum, ut brevi ad perfectum accedamus. Hoc etiam ita visum est magno Dionysio, qui à Diacono incipiens ad Episcopum progressus est. Nos igitur & de hoc, & de aliis quoque dicere volentes, à primo Sacerdotii charismate, qui lectoratus est, incipiemus.

Ἀκολουθία ἐπὶ χειροτονίᾳ τοῦ ἀναγνώστου, καὶ ταύτης μυστικὴ θεωρία.

ΚΕΦΑΛ. β'.

Οὗτος τοίνυν προσάγεται τῷ ἀρχιερεῖ, μαρτυρηθεὶς εἶναι τοῦ ἁγίου βίου, καὶ ἄξιος ἀγωγῆς ἱερᾶς, καὶ τὰ ἱερὰ εἰδὼς γράμματα· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐνδεδυμένος στολὴν ἱερὰν, καὶ τὸ ὠμοφόριον· ὃ δὴ ἐπὶ πάσῃ φέρει ἱερᾷ τελετῇ, τοῦτο γὰρ ἐκτυποῖ Ἰησοῦν Χριστὸν θεὸν ὄντα καὶ σαρκωθέντα, εὐλογεῖ τὸν θεὸν εὐχαριστῶν ἁρμοδίως ἐπὶ παντὶ ἔργῳ θεοῦ, καὶ μάλιστα

Ritus Ordinationis Lectoris illiusque sacra explicatio.

CAPUT II

Hic ergo ad Episcopum adducitur, dato prius testimonio quod sanctæ sit vitæ, quod sacra conversatione & promotione dignus, literasque sacras didicerit. Episcopus autem sacram stolam indutus, & pallium, quod in omnis sacri mysterii confectione gestare solet (hoc enim repræsentat Jesum Deum & incarnatum) Deo benedicit, gratias convenienter agens in omni Dei opere, sed maximè

ximè pro homine qui in ipſius miniſterium eligitur. Finita Triſagii oratione à Clericis luminaria tenentibus, quia tum illuminatio fit, & gratia communicatur, Epiſcopus veſtem nigram quæ humilitatis & religioſi timoris Symbolum eſt, benedicit, & conſecrandum jubet eam induere. Quo facto ad eum adducitur, & benedicitur, ſigno crucis ab eo ter manu peracto: [73] poſtea obſignatur. Tondet enim Epiſcopus capillos capitis ejus in figuram crucis, divinum & tremendum Trinitatis nomen ſuper eum invocans, ex qua omnis ſacra conſecratio & myſterium. Primùm quidem capillos in vertice capitis tondet dicens, In nomine Patris; Poſtea in fronte dicens, & filii: Deinde ex latere capitis dextro, dicens, & Spiritus ſancti; iterumque ex latere ſiniſtro crucem perficit, inferens, ubique nunc & ſemper. Omnes autem ad unamquamque invocationem reſpondent, Amen, confitentes ſimul & confirmantes quæ ab Epiſcopo fiunt. Capillorum autem detractio & reſectio conſecrationem ſignificat: Capilli enim totius ſunt corporis floſculi de eo efflореſcentes, qui detractione ſua indicant primitias ab homine Deo offerri.

Fit autem illa capillorum reſectio in crucis figuram propter Jeſum; quoniam ipſe incarnatus & crucifixus ſanctificat: In nomine autem Trinitatis; quoniam ſolus Deus eſt omnium creator, & conſummator. Poſtremò fit in vertice, à quo Tonſura incipit (major enim Tonſura & integra ab aliquo Clerico perficitur) quoniam Chriſtus omnium eſt caput, & vertex; ſigillumque & ſignum iis qui propter ipſum perficiuntur. Ipſe quoque iis inſidet, & Rectores ſanctificat, eorumque eſt caput. Confecto igitur in vertice majore ſigillo, ut [74] ipſius ſanctificatio ab eo velut à radice in univerſum hominem perveniat, iterum adducitur ad Epiſcopum.

Adductus igitur ad Epiſcopum, jamque per tonſuram conſecratus, & phenolio ſive camiſio, quod eſt ſacrorum indumentorum primum & veluti primitiæ, benedicto, manumque Pontificis deoſculatus per collum induitur, non ſecus ac ſi jugum Sacerdotii ſubiret, Deique protectioni ſubjiceretur, & miniſterio devoveretur. Deinde ſigno crucis ter obſignatur ſuper ſigillum tonſurâ impreſſum: Et Epiſcopus ponens manum ſuper illud ſigillum, (qua re virtus Dei protegens & gratiam communicans ab eo demonſtratur) Deum precatur ut conſecrandum ſibi Electum ſanctificet, & cum omni ſapientia & prudentia divinorum oraculorum lectionem & meditationem exerceat, ſicque gratias agens hanc orationem complet. Oratione completa iterum obſignat eum ad Sacramenti conſummationem, pacemque illi precatur propter pacem à Deo obtinendam, & cum eo unionem; & dicere eum jubet, ſi in lectorem ordinatus eſt, lectionem ex Apoſtolo; ſi verò in Cantorem, ex Pſalterio. Sicque data illi pace & precatus, conſecratum dimittit undique ſigno crucis velut muro cinctum &

A ἐπὶ ἀνθρώπῳ εἰς ὑπηρεσίαν ἐκλεγομένῳ αὐτοῦ. καὶ τῆς προσευχῆς τοῦ τρισαγίου παρὰ τῶν κληρικῶν τελεσθείσης φῶτα κρατούντων, ὅτι φωτισμὸς γίνεται καὶ μεταδίδοται χάρις· ὁ ἱεράρχης ἱμάτιον εὐλογήσας μέλαν, κελεύει τοῦτο ἐνδύσασθαι τὸν τελούμενον· τὸ ταπεινὸν καὶ εὐλαβὲς τῆς ζωῆς δηλοῦντος τοῦ μέλανος. εἶτα ἄγεται ὁ τελούμενος πρὸς αὐτὸν καὶ εὐλογεῖται τῇ χειρὶ σταυροειδῶς παρ' αὐτοῦ τρίς· εἶτα καὶ σφραγίζεται· κείρει γὰρ τὰς αὐτοῦ τρίχας τῆς κεφαλῆς σταυροειδῶς ὁ ἀρχιερεὺς, τὸ θεῖον καὶ φρικτὸν ὄνομα ἐπιλέγων αὐτῷ τῆς τριάδος ἐξ ἧς πᾶσα ἱερὰ τελετὴ καὶ μυστήριον· καὶ πρῶτον μὲν κατὰ
B κορυφὴν κείρων τὰς τρίχας φησὶν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, εἶτα κατὰ τὸ μέτωπον, λέγων, καὶ τοῦ υἱοῦ, εἶτα ἐκ πλαγίων τῆς κεφαλῆς δεξιόθεν λέγων, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἶτα ἐκ πλαγίων πάλιν ἐκ τῶν ἀριστερῶν σταυρὸν τελειῶν, καὶ ἐπιφέρει, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί. πάντες δὲ ἑκάστῃ ἐπικλήσει τὸ ἀμὴν λέγουσι, ὁμολογοῦντες ἅμα καὶ βεβαιοῦντες τὰ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως. καὶ ἡ μὲν ἀφαίρεσις τῶν τριχῶν τὴν καθιέρωσιν σημαίνει, ὅτι αἱ τρίχες ὅλου τοῦ σώματος ἐξανθήματα· καὶ ἀπαρχὴν θεῷ προσενεχθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει.

Σταυροειδῶς δὲ διὰ τὸν Ἰησοῦν, ὅτι αὐτὸς
C σαρκωθεὶς καὶ σταυρωθεὶς ἁγιάζει· ἐπ' ὀνόματι τῆς Τριάδος δὲ, ὅτι αὕτη ἡ δημιουργὸς τῶν ὅλων, καὶ τελεστικὸς ὁ μόνος Θεός· ὕστερον δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἐν ᾗ ἀρχὴ τῆς κουρᾶς, μείζων ἡ κουρὰ παρά τινος κληρικοῦ γίνεται, ὅτι κεφαλὴ πάντων καὶ κορυφὴ ὁ Χριστὸς, καὶ αὐτὸς σφραγίς ἐστι καὶ σημεῖον τοῖς τελουμένοις εἰς αὐτὸν, καὶ αὐτὸς τούτοις ἐπικάθηται, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἁγιάζει, καὶ κεφαλὴ αὐτῶν ἐστι. τῆς σφραγῖδος οὖν μείζονος γενομένης τῇ κορυφῇ, ἵν' αὐτοῦ ταύτης, ὥσπερ ἀπὸ ῥίζης εἰς ὅλον ἔλθῃ τὸν ἄνθρωπον ὁ ἁγιασμός.

D Προσάγεται πάλιν ἤδη ἀνατεθεὶς διὰ τῆς κουρᾶς, καὶ φαινολίου εὐλογουμένου ἤτοι τοῦ καμισίου, ὅπερ τῶν ἱερῶν ἐνδυμάτων ἐστὶν ἀπαρχὴ, τοῦτο τὴν χεῖρα τοῦ ἱεράρχου ἀσπαζόμενος, ἐνδύεται τῷ τραχήλῳ, ὡς ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἐλθὼν τῆς ἱερωσύνης καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην γεγονὼς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφιερούμενος εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ. εἶτα ἐπάνω τῆς σφραγῖδος σφραγίζεται τρίς. καὶ θεμένου τὴν χεῖρα ἐπὶ τῇ σφραγῖδι τοῦ ἱεράρχου, τὴν σκεπαστικὴν δύναμιν ἐπιδεικνυμένου τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι μεταδίδωσι χάριτος, εὔχεται ὅτι ἁγιασθῆναι
E τὸν τελούμενον ἐκλελεγμένον εἶναι αὐτῷ, καὶ μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως ποιεῖσθαι τὴν ἀνάγνωσίν τε καὶ μελέτην τῶν θείων λογίων καὶ οὕτως εὐχαριστῶν πληροῖ τῆς εὐχῆς μετὰ τὴν εὐχὴν δὲ σφραγίζεται πάλιν αὐτὸν εἰς τελείωσιν, καὶ εἰρηνεύων διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ εἰρήνην, καὶ τὴν ἐν Θεῷ ἕνωσιν, εἰπεῖν προτρέπεται, εἰ μὲν ἀναγνώστης ἐστὶ, περικοπὴν ἀποστολικὴν, εἰ δὲ ψάλτης ἐκ τοῦ ψαλτῆρος· καὶ οὕτως εἰρήνην δοὺς αὐτῷ καὶ εὐξάμενος ἀπολύει τῇ

σφραγῖδι πάντοθεν τειχίζων αὐτὸν τὸ πλεύμον. ἔνιοι δὲ καὶ τῇ ῥήσει τῶν ἀναγνωσθέντων προσέχουσι, καὶ ὡς προοίμια καὶ δείγματα ἔχουσι ταύτας τῆς τῶν τελουμένων ζωῆς.

Οὕτως οὖν ὁ εἰς ἀναγνώστην καταστὰς ὅστις τὰς θείας τοῦ λαοῦ ἕνεκα ὑπαναγινώσκει γραφὰς προτρεπόμενος ὑπὸ διακόνων ἢ ἱερέων, τὰς τῶν προφητῶν δηλαδὴ καὶ τῶν ἀποστόλων ἱερὰ λόγια, ἱστάμενος ἐν τῷ μέσῳ ὡς ἐσφράγισται ἀσκεπής· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βῆμα χωρῶν ὡς τοῦ βήματος ὑπηρέτης ἀνάπτει φῶτα, καὶ πῦρ προσάγει τῷ ἱερεῖ, καὶ προπορεύεται λαμπαδηφορῶν τῶν ἁγίων· καὶ τὰς προσφορὰς, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ ζέον φέρει αὐτῷ, καὶ κοσμεῖ τὰ τοῦ B ναοῦ καὶ τὰ ἄλλα ὑπηρετεῖ, καὶ τοὺς θείους προλέγει τοῖς ψάλλουσιν ὕμνους, ἤτοι κανοναρχεῖ, καὶ ἁπλῶς ὑπηρέτης τῶν θείων ἐστὶν ἐν τῷ ναῷ· ὃς δεῖ καὶ ὀφείλει μετ' εὐλαβείας πάντα ποιεῖν, καὶ γινώσκειν ὧν ὑπηρέτης ἐστί· καὶ ὅτι θεοῦ καὶ τῶν ἐγγιζόντων ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν ἀγγέλων ὑπηρετεῖ, ἐκεῖσε βαίνων ὅπου χωροῦσιν οἱ ἄγγελοι.

A munitum. [75] Nonnulli verbis lectis attendunt, eaque velut proœmia & argumenta futuræ Consecratorum vitæ æstimant.

Sic igitur qui lector constitutus est legit ab eo tempore scripturas propter populum positas, sacra scilicet Prophetarum & Apostolorum oracula, à Diaconis vel Presbyteris jussus, stans in medio, aperto capite eo modo quo obsignatus est. Nec hoc tantùm, verum etiam Sanctuarium Ingrediens ut Sanctuarii Minister, lumina accendit, ignemque affert Sacerdoti, præceditque Cereos accensos ante sancta dona gestans; oblationes quoque, & aquam, & [76] fervidam Sacerdoti affert, B & exornat quæ ad templum spectant; cæteraque subministrat, hymnos quoque divinos psallentibus præcinit, [77] sive canonem incipit, atque ut absolutè dicam, Divinorum minister est in templo. Hæc autem omnia cum pietate & tremore agere debet, & quarum rerum minister est, attendere; cogitare quoque se Dei esse, & eorum qui ad eum appropinquant; & cum sanctis se ministrare, illucque accedere quo se conferunt Angeli & habitant.

Ἀκολουθία ἐπὶ χειροτονίᾳ τοῦ ὑποδιακόνου, τοῦ αὐτοῦ λειτουργήματα, καὶ μυστικὴ τούτων ἐξήγησις. C

ΚΕΦΑΛ. γ'.

Μετὰ τούτους τοὺς ἀναγνώστας, ὡς ἔφημεν, ἡ τάξις τῶν ὑποδιακόνων ἐστὶν, ἥτις ὑψηλοτέρα, ὡς μετὰ τοὺς διακόνους οὖσα, καὶ εἰ μὲν ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις μετὰ τὴν σφραγῖδα τὴν θείαν καὶ εἰς γάμον ἔννομον ἐλθεῖν συγχωρεῖται, ὑποδιακόνοις δὲ οὐκέτι· οὗτοι τοίνυν τὴν σφραγῖδα D πρότερον τοῦ ἀναγνώστου λαβόντες, καὶ καλῶς ἐξυπηρετήσαντες ἐν τῷ ὡρισμένῳ καιρῷ τῆς χειροτονίας ταύτης ἀξιωθῆναι προσάγονται· καιρὸς δὲ αὐτοῖς τὸ εἰκοστὸν ἔτος. τοῦ ἀρχιερέως τοίνυν ἱσταμένου ἠλλαγμένου πρὸ τῶν βασιλικῶν πυλῶν, μήπω ἀρξαμένης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας προσάγεται ὁ τὴν χειροθεσίαν τοῦ ὑποδιακόνου λαμβάνων, μετὰ τοῦ μέλανος ἱματίου καὶ τοῦ πορφυροῦ καμισίου, ἀναπτομένων φώτων, τοῦτο δὲ γίνεται ἐν πάσῃ χειροτονίᾳ, εἰς τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου φωτὸς, καὶ εἰς ἔνδειξιν τοῦ χορηγουμένου φωτισμοῦ θείου· καὶ ἀρχιερατικῇ προσταγῇ ἀποτίθεται μὲν τὸ καμίσιον· ἐνδύεται δὲ στιχάριον, εὐλογήσαντος E αὐτῷ τοῦ ἀρχιερέως, πρότερον τρεῖς προσκυνήσας κατὰ ἀνατολὰς τῷ θεῷ τῷ χορηγῷ τῶν φωτισμάτων, ὅπερ στιχάριον δηλοῖ, ὡς πρὸς μείζονα ἔρχεται φωτισμόν. τὸ πορφυροῦν μὲν ἀποδυθεὶς, ὃ παθητικόν ἐστι, τοὺς μώλωπας ἔτι τοὺς αἱματώδεις δηλοῦν, τὸ λευκὸν δὲ στιχάριον, τὰς καθαρωτέρας τῆς δόξης τοῦ θεοῦ περιβολὴν ἀπαθῆ ἐμφαῖνον. οἱ καὶ περιζωννύουσι τοῦτον, ὅτι μὴ ἀπολύτως ἔχειν δυνάμενον τὴν τῆς ἁγνείας στο-

C *Ritus Ordinationis Subdiaconi, ejus officia & sacra horum explicatio.*

CAPUT III.

Post Lectores, sequitur, ut diximus, Subdiaconorum ordo, qui lectoratu excelsior est, ut pote Diaconis tantùm postpositus. Lectoribus autem & Psaltis licet post susceptum divinum sigillum legitimo matrimonio jungi; Subdiaconis autem non ampliùs. Il- D li igitur postquam lectoris sigillum primùm acceperunt, & bene ministrarunt, tempore huic Ordlnationi suscipiendæ definito offeruntur. Tempus autem est annus ætatis vigesimus. [78] Pontifice igitur stante ante portas regias, Missa nondum incepta adducitur qui manus impositionem Subdiaconi accepturus est, vestem nigram indutus, & [79] porphyreum camisium. Accendunturque luminaria, quod in omni Ordinatione fieri solet in gloriam magni luminis, & demonstrationem illuminationis divinitus subministratæ. Deinde jussu Pontificis camisium deponit, & Sticharium induit Pontifice ipsum benedicente: E Sed priùs ad Orientem versus ter Deum adorat autorem & Subministratorem illuminationum, velut ad majorem illuminationem, quæ Stichario significatur, accedens. Porphyream quidem vestem exuit, quæ passionis indicium est, utpote vibices adhuc sanguinolentas indicans: sed album sticharium demonstrat puriores gloriæ Dei radios, amictumque perturbationis expertem. Eum etiam cingunt, ut doceant eum non posse amplius vestem castitatis suo arbitrio possidere, sed ipsam circa lumbos ejus in humilitate constringi per temperan-

perantiam & caſtitatem, cum in poſterum A uxorem ducere non poſſit.

Adiens igitur Epiſcopum ab eo ſignatur, quia Jeſus qui mortificatus eſt, & vivit, ipſum inaugurat, & ipſi conſecratur. Manus quoque illi imponitur, quoniam oratio à Deo gratiam & protectionem recipit. Ipſa autem eſt ejuſmodi: *Qui in poſuiſti in Eccleſia gradus & ordines, hunc quoque ſuſcipe, ut adſtet portis templi ſancti tui, &c.* Et cum gratias egit, cumque ſignavit, mantile imponit Epiſcopus ejus humero, [10] ma- B nibus autem malluvium tradit; ipſe verò Epiſcopi manus deoſculatus hæc accipit. Huncque honorem ei defert, eo quod hujuſmodi miniſterium conſecutus eſt. [11] Epiſcopus autem manus extendit, & conſueta recipit; ſicque ordinatus benedicitur, & ſalutans Subdiaconos, ut factus ejuſdem ordinis, ad eos abit, executurus Subdiaconorum munia; cuſtoditque portas ſacras, ne quis Prophanorum intra Sanctuarium ingrediatur: tangit quoque vaſa ſacra, & pulchro ordine ea diſponit, ut Sacerdotes præparata invenientes dona deſerant, & in maximo introitu ea ſuſcipiens, C vaſa inquam ſacra quæ ſuperſunt, conſervat, & Miniſtris (ſive Subdiaconis aliis) tradit. Fas enim non eſt inferioribus quàm iſti ſunt, ea tangere. Catechumenos quoque expellit tempore conſtituto, cum ſcilicet dicit Diaconus, *Catechumeni procedite.* In Litaniis crucem tenens cæteros præcedit. Subdiaconi inſuper cereoſtata in divina menſa, & tricerium Sanctuarii, & luminaria præparant, & adornant. Ideo in omni ſacra operatione cum Epiſcopo inſerviendum eſt, accedunt illi ad ſacras portas poſt Diaconos, ibique myſteriorum communione fruuntur. Sic ſe habent ea quæ ad Subdiaconos ſive Miniſtros pertinent.

λεῖν· ἀλλὰ προσφέρειν αὐτὴν ἐν πεποιθήσει περὶ τὴν ὀσφὺν ἑαυτοῦ διὰ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἁγνείας· ἐπεὶ καὶ οὐ δύναται λαμβάνειν ἔτι γυναῖκα.

Προσερχόμενος οὖν σφραγίζεται, ὅτι ὁ νεκρωθεὶς καὶ ζῶν Ἰησοῦς οὗτος αὐτὸν τελειοῖ καὶ αὐτῷ ἀνατίθεται καὶ χειροθετούμενος, ὡς ἀπὸ Θεοῦ τὴν χάριν καὶ σκέπην διὰ τῆς εὐχῆς δέχεται· αὕτη δέ ἐστιν, ὡς σὺ ὁ θέμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαθμοὺς καὶ τάξεις, καὶ τοῦτον πρόσδεξαι, ὡς ἂν παρίστηται ταῖς πύλαις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ B εὐχαριστήσας καὶ σφραγίσας αὐτὸν ἐπιτίθησιν αὐτοῦ τῷ ὤμῳ μανδύλιον· ταῖς δὲ χερσὶ χερνίβιον καὶ ξέστην παρέχει, καὶ αὐτὸς ἀσπαζόμενος τὰς τοῦ ἀρχιερέως χεῖρας ταῦτα λαμβάνει τιμὴν διδοὺς, ὡς τοιούτου τετύχηκεν ὑπηρέτης εἶναι. ὁ ἱεράρχης δὲ ὑφαπλοῖ τὰς χεῖρας, καὶ τὰ εἴθιμα δέχεται· καὶ οὕτως εὐλογούμενος ὁ τελεσθεὶς, καὶ τοὺς ὑποδιακόνους ἀσπαζόμενος, ὡς ὁμοταγὴς, αὐτοῖς γεγονὼς ἀπέρχεται ἐκτελῶν τὰ τῶν ὑποδιακόνων σὺν αὐτοῖς, καὶ φυλάσσει μὲν τὰς πύλας τὰς ἱερὰς, ἵνα μή τις τῶν ἀναξίων ἔνδον εἰσέλθῃ τοῦ βήματος. ἅπτεται δὲ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ εὐκόσμως C αὐτὰ κατατίθησιν εἰς τὸ τοὺς ἱερεῖς προσενέγκαι τὰ δῶρα εὑρηκότας ἡτοιμασμένα· καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ δὲ εἰσόδῳ ταῦτα ὑποδεχόμενος, τὰ περιττεύοντα λέγω, τῶν ἱερῶν σκευῶν περιφυλάξας τοῖς ὑπηρέταις δίδωσιν, οὐ γὰρ ἅπτεσθαι θεμιτὸν τούτων ἄλλοις τῶν ὑποδεεστέρων. τοὺς κατηχουμένους δὲ ἐξωθεῖ κατὰ καιρὸν, ὅτι φησὶν ὁ διάκονος, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, καὶ ἐν ταῖς λιτανείαις τὸν σταυρὸν οὗτος κατέχων προπορεύεται· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ λυχνίαν, καὶ τὸ τρικήριον τοῦ βήματος, καὶ τὰ φῶτα οἱ ὑποδιάκονοι εὐτρεπίζουσι, διὸ καὶ μετὰ τοὺς διακόνους πρὸ τῶν ἱερῶν πυλῶν ἐν πάσῃ ἱερουργίᾳ, ὅτι δεῖ ὑπηρετεῖν τῷ ἀρ- D χιερεῖ, προσέρχονται οὗτοι, καὶ τῶν μυστηρίων κοινωνοῦσι, καὶ τὰ μὲν τῶν ὑποδιακόνων, ἤτοι ὑπηρετῶν οὕτως.

Ritus Ordinationis Diaconi, ejus officia, & ſacra horum explicatio.

CAPUT IV.*

POſt hos veniunt Diaconi, qui & Miniſtri & Levitæ velut à legalibus illis, di- E cuntur. Verumtamen nihil eſt æquale iſtis & antiquis: Quoniam hi umbræ ſerviebant, illi verò veritati, & Apoſtolicis Diaconis, quorum Stephanus primus erat, adnumerantur; quique non ſolùm myſteriis inſerviunt, ſed etiam adminiſtrant ea quæ in Eccleſia ſunt officia. Hoc etiam huc uſque fieri videre eſt. Præcipuos enim & ſelectos è Diaconis in Epiſcoporum ordinem admittunt: Cruces quoque in capite geſtant, & judices conſtituuntur. Eorum quidem unus quæ ad magnam Eccleſiam pertinent tam pro Clericis quàm pauperibus, adminiſtrat juxta ſanctiſſi-

Ἀκολουθία ἐπὶ χειροτονίᾳ διακόνου, τὰ αὐτοῦ λειτουργήματα, καὶ μυστικὴ τούτων θεωρία.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

Μετ' αὐτοὺς δὲ εἰσιν οἱ διάκονοι, οἱ καὶ λειτουργοὶ καὶ λευῖται, ὡς ἀπὸ τῶν νομικῶν ἐκείνων καλούμενοι· πλὴν οὐδὲν ἴσον τούτοις καὶ τοῖς παλαιοῖς, ὅτι σκιᾷ μὲν ἐκεῖνοι ἐλάτρευον· οὗτοι δέ γε ἀληθείᾳ. καὶ τοῖς ἑπτὰ τῶν ἐν ἀποστόλοις διακόνων, ὧν Στέφανος πρῶτος ἦν, οὗτοι συναρίθμιοι. οἱ καὶ οὐ μόνον τοῖς μυστηρίοις ὑπηρετεῖν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐξοικονομεῖν τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διακονήματα. Καὶ τοῦτο ἄχρι τοῦ νῦν ὁρᾶν ἐστιν ἐνεργούμενον· τοὺς γὰρ ἐκκρίτους τῶν διακόνων, καὶ εἰς ἐπισκόπων τάξιν τιθέασι· καὶ σταυροὺς μὲν ἔχουσιν ἐπὶ κεφαλῆς, κριταὶ δὲ πέλουσι. καὶ ὁ μὲν αὐτῶν τὰ τῆς μεγάλης ἐκ-

κλησίας οἰκονομεῖ, ὑπόρρητον τῆς κληρικῶν, καὶ τῆς πολιτῶν, κατὰ τὸν ἱερώτατον Στέφανον. ὁ δὲ τὰ τῶν ἱερῶν μόνον· ὁ τὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας· ὁ δὲ τὰ τῶν ἱερέων διατίθεται καὶ τῶν κρίσεων, καὶ χαρτοφυλακεῖ τὰ πεπραγμένα· ὁ δὲ τὰ τῶν ἱερῶν οἴκων φροντίζει τῶν ἐν τῇ πόλει, ὅπως εὐτάκτως ἔχωσι καὶ μάλιστα τὰ τοῦ βήματος, ὁ δὲ τὰ τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκδικεῖ, καὶ οἰκονομεῖ, καὶ ἁπλῶς ἡ τοιαύτη τάξις καὶ τοῖς μεγάλοις ἐγχειρίζεται.

Ὁ μέλλων τοίνυν γενέσθαι διάκονος οὐ πρότερον χειροτονεῖται, εἰ μὴ μαρτυρίαν ἱκανὴν ἀποδώσῃ τοῦ βίου ἁρμόζουσαν, ὡς καὶ ὁ ὑποδιάκονος, ὡς καὶ ἡνίκα προεχειρίσαντο Στέφανον, οὐ πρότερον ἂν κατεστήσαντο, εἰ μὴ ἄρα πλήρη πνεύματος ἁγίου ἔγνωσαν αὐτὸν, καὶ σοφίας τε καὶ δυνάμεως, καὶ τοῦτο ἐπεμαρτύρησαν· μαρτυρεῖται τοίνυν ὑπὸ ἑπτὰ πρεσβυτέρων, καὶ οὐχὶ διακόνων, ὅτι τελείαν εἶναι δεῖ καὶ παρὰ τελείων τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ. καὶ τέλειον εἶναι τῶν χρόνων ὀφείλει, καὶ μὴ τῇ ἡλικίᾳ ἀτελῆ, ἵνα μὴ εἴη ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἀπρόσδεκτος. Εἰ γὰρ μὴ ὁ τῷ χρόνῳ τέλειος, ἐν τοῖς τοῦ κόσμου ἀβέβαιος· πολλῷ γε δὴ τοῦτον τέλειον χρὴ τὸν ἐν τοῖς θείοις ὑπηρετούμενον, ὡς καὶ τῷ χρόνῳ τὸ ἀσφαλές τι καὶ σεβάσμιον ἔχῃ· καὶ τοῦτο οἱ τὰ πάντα κοσμοῦντες, καὶ ῥυθμίζοντες θεῖοι κανόνες τῶν πνευματοφόρων πατέρων φασίν. Εἰ καί τινες ἐπὶ μοναχοῖς διακρίσει θείων ἱεραρχῶν τὸν χρόνον τοῖς ὑποτασσομένοις συντέμνουσιν, ἐστὶν ὅτι ἐπεὶ οὐ τὸ θέλημα ἑαυτοῦ αὐτοῖς ἐστιν, ἀλλ' ἑτέρου· καὶ εἴπερ τοῦτο φανείη ὂν ἀληθὲς, ἴσως καί τινα ἔξω λόγου τὸ συντολμᾶν, πλὴν τὰ κεκανονισμένα τηρεῖσθαι δέον· τοῦτο γὰρ ἡ ὑποταγή. προσέρχεται τοίνυν ὁ τὴν χειροτονίαν δεξάμενος καὶ πρότερον μὲν μαρτυρεῖται οὐχ ὑπὸ δύο ἢ τριῶν, ἀλλ' ὑπὸ ἑπτὰ πρεσβυτέρων, ὡς μέλλων ἐλθεῖν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ πνεύματος. διὸ καὶ ὑπὸ τελείων μαρτύρων ἱερέων, καὶ τὰ τοῦ πνεύματος ἐχόντων τελείως, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐκλέγεται ἵνα βεβαία ᾖ διὰ τούτων ἡ ἐκλογή τε καὶ μαρτυρία. ὅτι καὶ τὸν λειτουργὸν τῶν τῆς ἐκκλησίας ἱερῶν μυστηρίων ὑπὸ πάντων ἐκλέγεσθαι χρὴ διὰ τὸ ἀνύποπτόν τε καὶ ἀσφαλές. ἐπεὶ καὶ Στέφανος ὑπὸ πάντων ἐμαρτυρήθη πλήρης σοφίας καὶ πίστεως. οἱ μάρτυρες δὲ οἰκείαις χερσὶ πιστοῦνται τὴν μαρτυρίαν, ὡς καὶ τῇ πολιτείᾳ, τοῦ ἱερᾶσθαι ἄξιός ἐστι, καὶ τῷ χρόνῳ τέλειος τοῦ διακονεῖν.

Καὶ εἰ μὲν οὔπω ὑποδιάκονος γέγονε, τελεῖται πρότερον ὡς ἔφημεν εἰς ὑποδιάκονον, πρὸ τοῦ τῆς ἱερουργίας ἐνάρξασθαι, κάτωθεν ἐν ταῖς πύλαις χειροθετούμενος αὐτὸν καὶ τελέσαντος τοῦ ἀρχιερέως· ἐπεὶ καὶ οὐ ταῖς προσευχαῖς τοῦ θυσιαστηρίου, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν, καὶ τοῖς κατὰ χάριν ἄλλοις ἔργοις ὑπηρετεῖ· εἰ δὲ προκεχειροτόνηται, ἐπιτήδειος ὢν μετὰ τὴν τῶν θείων δώρων τε-

A mum Stephanum: Alius verò quæ ad ſacra tantùm: Alius quæ ad vaſa ſacra, & Eccleſiaſticam diſciplinam: Alius quæ ſunt Sacerdotum & judiciorum inter eos exercendorum diſponit & curat, actaque deſcribit, archivis inſerit, & cuſtodit: Alius ſacrarum domuum quæ in urbe ſunt, curam gerit, ut omnia in eis bene ſe habeant, præſertim quæ ad Eccleſiarum Sanctuaria: Alius ad religionem vel meliorem frugem converſos protegit & procurat; atque, ut abſolutè dicam, ordo iſte ad magna quæque agenda admittitur.

Quapropter qui in Diaconum promovendus eſt, non prius ordinatur quàm ſicut Subdiaconus teſtimonium idoneum præſtiterit, B & vitæ ſanctæ conveniens: Veluti cum Stephanum promoverunt, non prius conſtituerunt eum Diaconum quàm cognoviſſent, & teſtimonium accepiſſent eum Spiritu ſancto plenum, ſapientia & virtute præditum. Teſtimonium igitur de eo perhibent ſeptem Presbyteri, non autem Diaconi, quoniam teſtimonium quod de eo perhibetur, perfectum eſſe debet, & à perfectis redditum. Debet quoque eſſe ætatis perfectæ, ne ſit in operibus reprobandus: Nam qui ætate nondum eſt perfecta, nihil firmum & ratum in rebus mundi agere poteſt, multò magis ætatis eſſe debet perfectæ qui divinis rebus in- C ſervit, ut annorum numero & ſecuritatem & majeſtatem ſibi conciliet. Hoc ſtatuunt divini Patrum Spiritu ſancto actorum canones qui res omnes Eccleſiaſticas modo conſentaneo diſponunt, & digerunt. Si autem nonnulli divini Epiſcopi diſcretione quadam iſtos annos in Monachis ſibi ſubditis breviant, & contrahunt, hoc ideo fit quod Monachis voluntatem ſuam facere non licet, ſed aliorum. Quod ſi hoc verum eſſe viſum fuerit, forſan & audere rationabile erit: attamen quæ à canone ſtatuta ſunt obſervare decet; id enim eſt ſubjectio. Adducitur ergo qui D Ordinationem Diaconatus ſuſcipit; primumque teſtimonium illi perhibetur, non à duobus vel tribus, ſed à ſeptem Presbyteris, ut aceeſſuro ad ſancti Spiritus miniſterium. Ideo à perfectis teſtibus videlicet Sacerdotibus, & quæ Spiritus ſunt perfectè poſſidentibus, juxta numerum eligitur, ut firma ſit & rata quæ per eos ſit electio & teſtimonium. Nam Sacrorum Eccleſiæ myſteriorum miniſtrum oportet ab omnibus eligi, ut electio ſuſpicione vacet, & ſit ſecura; cum omnes Stephano teſtimonium perhibuerint, quod ſapientia & fide plenus fuerit. Teſtes autem propriis manibus teſtimonium ſuum confir- E mant, videlicet quod moribus & vitæ inſtituto dignus ſit Sacerdotio fungi, & quod ſit ætate ad miniſtrandum perfecta.

Si nondum Subdiaconus factus eſt, priùs, ut diximus, conſecratur in Subdiaconum antequam Miſſa inchoetur, Epiſcopo in inferioribus portis ei manum imponente, & eum conſecrante, cum miniſtret non precibus quæ fiunt in altari, ſed iis qui exterius ſunt, aliiſque ſecundum gratiam operibus. Si verò priùs ordinatus eſt Subdiaconus, idoneus eſt ut poſt Sanctorum Donorum conſecrationem

ante

ante postremam orationem silentio facto; sive antequam Diaconus dicat, omnium Sanctorum memoriam agentes, ter in medio stans ter elata voce dicat istud, Quicunque fideles. Quo quidem ex una parte exequitur sacrum Subdiaconi ministerium, ipso Catechumenos ejiciente, & fideles solos ad sacram mysteriorum celebrationem & communionem admittente, & convocante: Quæ hujusce rei firmior & solidior ratio est. Diaconus enim jam jam ordinandus veluti reddit & exhibet Subdiaconi opus, non secus ac Presbyter ordinandus legit Euangelium, sanctaque super caput in introitu gestat. Ita quoque qui ex Subdiacono in Diaconum ordinatur, omnibus fidelibus testatur se purum & immaculatum à tot testibus & à Deo maximè judicatum, consecrari.

Post orationem igitur, & postquam dictum est, *Et erunt misericordiæ magni Dei*, jussu Episcopi adducitur à duobus Diaconis, & in Sanctuarium introducitur; accensisque luminaribus in gloriam Dei primi luminis, & demonstrationem divinæ illuminationis ter altare circumambulat tenentibus & ducentibus eum Diaconis aliisque præcedentibus, & Choream componentibus, & elata voce hymnum, *Sancti Martyres*, canentibus, atque etiam, *Gloria tibi Christe Deus*; Ter etiam reverentiam & inclinationem sanctæ mensæ facientibus, semel in unaquaque chorea, sive altaris circumitione veluti Christo ipso in throno Dei illic consistente & sedente cum mysteria celebrantur. Ter igitur circumeunt in honorem Trinitatis. Diaconi autem eum tenent, eo quod ad eorum ordinem & dignitatem accersendus est. Canticum autem Martyrum canitur, eo quod qui adducitur, hujus vitæ certamen pulchrè peregit, fidem servavit, castitatem custodivit, & propterea coronatur. Hinc tum Ecclesia non solùm Martyres choreæ socios invocat, divinamque misericordiam nobis adesse & largiter affluere impetrat. Verumetiam mysteriorum principem Christum, Apostolorum & Martyrum gaudium præclarè & justè laudat & celebrat, quoniam ipse est victoriæ & coronarum præses, & autor, ut pote qui pro nobis mortuus est, atque ut vincamus superexaltatus. Nec hoc tantùm, sed etiam prædicanda est in sancta Trinitate consubstantialitas. Ipsa enim verè est exultatio & gaudium choreæ festum in cœlis celebrantium maximè cum Sacerdos, & Sanctorum minister consecratur.

Post tertiam igitur Choream quam Angeli quoque agunt majore quam nos lætitia: (Nos enim cognitione antecedunt, & quæ fiunt magis quàm nos sentientes eorum admiratione capiuntur) ordinandus in conspectum Episcopi adducitur opere ostendente quod electus est, & præsentatur antea probatus idoneus ut Deo ministret. Inclinat igitur caput in servitutis argumentum, atque ut demonstret se cum gratiarum actione & humilitate gratiæ dona recipere. Ter in capite cruce signatur in primitias Ordinationis, tribus divinis Trinitatis personis super ipsum elata voce invocatis, quia ex ipsa omne donum per u-

A λύουσι περὶ τὸ τῆς τελευταίας εὐχῆς σιγῆς γενομένης, ἤτοι περὶ τοῦ εἰπεῖν τὸν διάκονον, πάντων ἁγίων μνημονεύσαντες, περὶ τούτου τρεῖς στὰς ἐν τῷ μέσῳ, καὶ τρεῖς ἀνειπὼν ἐκφώνως τὸ ὅσοι πιστοί· τὸ μὲν ἐκπληρῶν τὴν τοῦ ὑποδιακόνου λειτουργίαν αὐτοὺς κατηχουμένους ἐκβάλλοντος, καὶ τοὺς πιστοὺς μόνους εἰς τὴν ἱερουργίαν, καὶ κοινωνίαν ἀφιέντος τε καὶ προσκαλουμένου, ὁ καὶ ἐστι βεβαιότερος λογισμός· μέλλων γὰρ χειροτονεῖσθαι διάκονος, οἷον ἀποδίδωσι τὸ τοῦ ὑποδιακόνου ἔργον, ὡς καὶ ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων πρεσβύτερος, ἀναγινώσκει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὰ ἅγια ἐπὶ κεφαλῆς κατὰ τὴν εἴσοδον φέρει. τὸ δὲ μαρτυρεῖ πᾶσι πιστοῖς ἑαυτὸν ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων B ὑποδιάκονος εἰς διάκονον, ὡς καθαρὸς ἐπὶ μάρτυσι πᾶσι, καὶ μάλιστα τῷ θεῷ χειροτονηθήσεσθαι

Προσέρχεται τοίνυν μετὰ τὴν εὐχήν, καὶ ἔστι τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου θεοῦ. κελεύσει τοῦ ἀρχιερέως ὑπὸ δύο διακόνων εἰς τὸ βῆμα εἰσάγεται, καὶ ἀναφθεισῶν φώτων εἰς δόξαν θεοῦ τοῦ πρώτου φωτὸς καὶ δεῖγμα τοῦ θείου φωτισμοῦ τρεῖς τὸ θυσιαστήριον περιέρχεται προκρατούντων αὐτὸν τῶν διακόνων, καὶ ἑτέρων προηγουμένων, καὶ χορείαν συνιστώντων, καὶ τὸ ἅγιοι μάρτυρες ἐκφώνως ᾀδόντων, καὶ τὸ δόξα σοι Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ τρεῖς προσκυνησάντων ἐν τῇ τραπέζῃ ἅπαξ κατὰ C χορείαν, ὡς ἐν τῷ τοῦ θεοῦ θρόνῳ, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῖς μυστηρίοις ἐκεῖσε προκειμένου καὶ καθημένου. Τρεῖς μὲν οὖν κυκλοῦσι διὰ τὴν τιμὴν τῆς τριάδος· διάκονοι δὲ προκρατοῦσιν, ἐπειδὴ μέλλει εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν ἐλθεῖν· ᾆσμα δὲ ᾄδεται τῶν μαρτύρων, ὅτι καὶ ὁ προσαγόμενος ἤθλησε βιώσας καλῶς· καὶ τὴν πίστιν ἐτήρησε καὶ τὴν ἁγνείαν ἐφύλαξε, καὶ διὰ τοῦτο στεφανοῦται. ὅθεν καὶ τοὺς μάρτυρας συγχορευτὰς τότε ἡ ἐκκλησία ἐπικαλεῖται, καὶ τὸ θεῖον ἔλεον δαψιλῶς ἡμῖν ἐπελθεῖν ἐκδυσωπεῖ· ἀλλὰ καὶ τὸν τελετάρχην Χριστόν, τὸ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν μαρτύρων ἀγαλλίαμα λαμπρῶς καὶ δικαίως, ὅτι τῆς νίκης D καὶ τῶν στεφάνων οὗτος ὁ ἀρχηγὸς καὶ αἴτιος, ὡς καὶ ἀποθανὼν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑπερυψωθεὶς τοῦ νικῆσαι δοξολογεῖ· ἀλλὰ καὶ τῆς Τριάδος τὸ ὁμοούσιον δεῖ κηρύττειν· αὕτη γὰρ ἡ ὄντως ἀγαλλίασις καὶ χαρὰ τῆς τῶν ἑορταζόντων ἐν οὐρανοῖς χορείας, καὶ μάλιστα ἐπὶ καθιερώσει ἀνδρὸς ἱερέως, καὶ ὑπηρέτου τῶν ἁγίων.

E Μετὰ τὴν τρίτην οὖν χορείαν, ἐν ᾗ καὶ ἄγγελοι συγχορεύουσι μᾶλλον ἡμῶν εὐφραινόμενοι, (ὑπὲρ ἡμᾶς γὰρ εἰσι τῇ γνώσει καὶ τοῖς γινομένοις ἐξίστανται πλέον ἡμῶν αἰσθανόμενοι,) προσάγεται ὁ χειροτονούμενος τῷ ἀρχιερεῖ, δεικνύμενος ὑπὸ ἔργου, ὡς ἐξελέγη τε καὶ ἱκανὸς δειχθεὶς τῷ Θεῷ λειτουργεῖν προσκομίζεται· ὑποκλίνει τοίνυν τὴν κεφαλὴν δεικνὺς τὴν δουλείαν, καὶ ὡς μετ' εὐχαριστίας καὶ ταπεινώσεως δέχεται τὰ τῆς χάριτος· καὶ σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλὴν τῆς χειροτονίας εἰς ἀπαρχήν, τῆς τρίτης θείας ὑποστάσεως ἐπι-

ἐπιβοωμένης αὐτῷ, ὅτι πᾶν δώρημα ἐξ αὐτῆς διὰ τοῦ ἑνὸς αὐτῆς ἐνανθρωπήσαντος λόγου καὶ σαρκὶ σταυρωθέντος. εἶτα κλίνει τὸ ἓν γόνυ, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποταγὴν δεικνὺς, καὶ τὴν ἀφιέρωσιν. προσάγεται γὰρ, ὅτι καὶ ἓν καὶ μόνον τῆς ἱερᾶς λειτουργίας λαμβάνει χάρισμα, ὥς φησι Διονύσιος, τὸ ἐξυπηρετεῖν, καὶ προσκαλεῖσθαι καὶ κατηχεῖν· προσάγει γὰρ μόνον, καὶ παραγγέλλει, καὶ προσφωνεῖ προσελθεῖν, οὐ μὴν δὲ καὶ τελειοῖ· εὐλόγησον γάρ φησι, καὶ οὐκ εὐλογεῖ, καὶ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, προτρέπεται οὐκ εὔχεται δέ. καὶ ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν, οὐ τελειοῖ δέ· ὡς διακονῶν τοίνυν ὤν, καὶ οὐ τελειῶν, τὸ ἓν κλίνει καὶ μόνον γόνυ· ὅτι καὶ ἑνὸς τῆς θείας διακονίας ὑπηρέτης καθίσταται. καὶ τοῦτο δὲ τὴν ἔνδοσιν λαμβάνων παρ' ἱερέως καὶ οὐ παρ' ἑαυτοῦ, λειτουργικὸς γάρ. κλίνας τοίνυν τὸ γόνυ καὶ τῇ τραπέζῃ τῇ ἱερᾷ προσερείσας τὴν κεφαλὴν, ὅτι αὕτη τὸν Χριστὸν σημαίνει τὴν τῶν ἁπάντων κεφαλὴν, καὶ ἐν αὐτῇ τὸ μύρον, ἡ χάρις τοῦ πνεύματος, καὶ τὰ μυστήρια, αὐτὸς δὴ ὁ Ἰησοῦς, προκείμενά ἐστι, καὶ ἀποκεκαλυμμένα. ἐπεὶ καὶ αὐτῷ προσάγεται λειτουργῶν τῷ δι' ἡμᾶς τυθυμένῳ, καὶ τὰ λόγια τούτου ἐν τῇ τραπέζῃ τῷ αὐτοῦ μνήματι, καὶ ὑποκάτω ταύτης τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων, οὓς δὴ καὶ πρὸς ἀρωγὴν ὁ ὕμνος ὑπεκαλέσατο· ὅτι καὶ ὁ προσαγόμενος μάρτυρ τῇ προαιρέσει εὐσεβῶς πολιτευσάμενος, καὶ ἁγνῶς μετὰ τοῦ ἱερῶσαι τὸ μέτωπον τῇ τραπέζῃ καθ' ἑαυτὸν τὸν Ἰησοῦν εἰς ἔλεον ἑαυτοῦ καὶ κατοικίαν σὺν πατρὶ καὶ πνεύματι ἐπικαλούμενος τὴν ἀρχιερατικὴν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς ἐπιδέχεται δεξιὰν, ἣ δεικνύει τὸ ἐπισκιάζον τῆς χάριτος. καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ μεταδοτικὸν, ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις τὰς χεῖρας ἐπέθηκε· καὶ αὐτὸς γὰρ ἐπάρας τὰς χεῖράς φησιν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ κατελθὸν ταῖς κεφαλαῖς αὐτῶν ἐπεκάθισε, διὸ καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἐπιθέσει πάντες τὴν χάριν ἐλάμβανον. καὶ ὥσπερ αἱ χεῖρες θεοῦ ἡμᾶς ἔπλασαν, καὶ νῦν χεὶρ οἰκονομεῖ πρὸς ἀνάπλασιν τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὅτι δεξιὰ κυρίου ἐποίησε δύναμιν, καὶ δεξιὰ κυρίου ὑψοῖ, καὶ ἡ δεξιὰ κυρίου δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ. γέγραπται, καὶ ἡ δεξιά σου, καὶ ὁ βραχίων σου, ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτά με ὡδήγησαν καὶ ἤγαγόν με εἰς ὄρος ἅγιόν σου, τὴν ὑψηλὴν καὶ ἐπουράνιον ἐκκλησίαν σου. καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου, ἐν οἷς αὐτὸς ἐν σκηνώσεις ὁ κατοικῶν ἐν τοῖς οὐρανίοις.

Καὶ τοῦ διακόνου κεκραγότος τὸ πρόσχωμεν· δεῖ γὰρ τοῖς μεγίστοις οὕτω πάντας προσέχειν τε καὶ συστέλλεσθαι, ὁ ἀρχιερεὺς ἐκφωνεῖ, ἡ θεία χάρις, τὸ τριάδος εἶναι κοινὴν μαρτυρῶν τὴν δωρεὰν, καὶ ταύτην ἐπικαλούμενος· καὶ ἐπάγει, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα· ταπεινοὶ γὰρ ἡμεῖς καὶ λίαν ἀσθενεῖς, καὶ μάλιστα πρὸς τοιαῦτα τοῦ θεοῦ ἔργα. διὸ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν ἡμῶν παρ' αὐτῆς· αὕτη γὰρ ἔχει τὴν δύναμιν. καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα φησίν· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἀφ' ἑαυτῶν τι κεκτήμεθα, ἢ ἰσχύομεν· ἀλλ' αὕτη ἡ τοῦ θεοῦ χάρις ἡ πάντα ἰσχύουσα, καὶ τέ-

A num ex ipsa verbum incarnatum, & in carne crucifixum Deinde unum genu flectit, quo subjectionem suam & consecrationem testatur. Adducitur enim, quoniam, ut ait Dionysius, unum & solum sacri ministerii accipit donum ministrare, exhortari, & catechizare. Nam adducit solùm, & exhortatur, & exclamat ut accedant, non tamen perficit: dicit enim *Benedic*, non autem benedicit: *Et Dominum deprecemur*, exhortatur, sed non precatur: Et *Sapienter attendamus*, non autem perficit. Se habet igitur ut ministrans, non ut perficiens. Unum & solum genu flectit; [81] quia unius scilicet divini ministerii constituitur Minister; hoc autem non à seipso, sed permissione à Pres-
B bytero accepta: est enim alterius potestati obnoxius. Postquam igitur genu flexerit, & sacræ mensæ capite incubuerit, eo quod ipsa Christum significat omnium caput, & in ipsa est unguentum chrismatis, Spiritus gratia, mysteria quoque, ipsusmet Jesus, proposita tunc & aperta: quando quidem adducitur Minister ei, qui propter nos sacrificatus est; & ipsius oracula mensæ quæ ejus est sepulchrum imposita sunt, & subtus hanc reliquiæ sunt sanctorum Martyrum quos ad auxilium hymnus invocavit; quia qui adducitur electione Martyr est, & vitam piè peregit, & purè post frontem mensæ affixam Jesum
C apud se invocavit ad misericordiam ipsius sibi conciliandam; & habitationem Patris & Spiritus promerendam, suscipit supra caput Episcopalem dexteram, quæ demonstrat gratiæ adumbrationem, & illius à Christo participationem, quandoquidem & ipse Apostolis manus imposuerit. Ipse etenim elevans manus, dixit, *Benedic eos*, & Spiritus descendens capitibus eorum insedit; ideo manuum impositione gratiam omnes accipiebant. Et sicut manus Dei nos creaverunt, sic nunc manus disponit, ad reformationem & recreationem hominum. Et quoniam *dextera Domini fecit virtutem, & dextera Domini exaltat,*
D *& dextera Domini glorificata est in virtute*; scriptum quoque est, dextera tua, & brachium tuum Filius Patris; & illuminatio faciei tuæ, Spiritus sanctus; ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, altam illam & cœlestem Ecclesiam tuam, & in tabernacula tua; [83] in quibus ipse habitat qui est in cœlestibus.

Cum autem Diaconus exclamaverit, Attendamus: (Oportet enim rebus maximis
E omnes attendere, & tum decenter sese componere, & colligere) Episcopus edicit clara voce, *Divina gratia*, testificans gratiam commune esse donum Trinitatis, & eam advocans. Adjungit, *Qua semper infirma curat*, Humiles enim sumus & admodum infirmi, præsertim ad hæc Dei opera. Quapropter ab ea manat curatio infirmitatum nostrarum; hanc etenim virtutem possidet. *Et deficientia supplet*, inquit: Non enim nos à nobis ipsis aliquid possidemus, aut valemus; sed ipsa est gratia

gratia quæ omnia potest, & distribuit quæcunque habemus, quæque supplet quod in nobis deficit. *Promovet*, id est, designat, constituit, perficit: simul autem cum verbo datur gratia. Omnipotens enim, & per se absoluta, & consummata Dei virtus tempore opus non habet. *Hunc N.* Nomen profert, ut illud superiùs scribat, notumque sit Angelis & hominibus, cum Dei constituatur Minister, *Religiosissimum Subdiaconum in Diaconum.* Honorat & prius Dei donum, & possidentem, ut Dei servum, ut gratiæ divinæ possessorem, & per Christum operantem. Cum dicit ordinans, *In Diaconum*, & gratiam donat, & qui ordinatur, Diaconatum Episcopi verbo statim accipit: Efficax enim est per sanctissimum Dei Spiritum, eo quod non ut homo, sed ut Pontifex loquitur cum gratia, & gratiam producit, & gratia operatur. Efficax enim & operativus est sermo Dei, & omnia operatur unus & idem Spiritus. Tunc quidem statim è Subdiscono fit Diaconus. Nihilominus tamen opus adhuc habet mysterio & perfectione precum Episcopalium, & cæterorum omnium quæ in Ordinationum paradigmate continentur. Non enim vox sola sufficit, ut Subdiaconus promoveatur, nec dicere in Diaconum, vel quemvis alium gradum promoveatur; sed cum hoc oportet etiam caput ejus sacræ mensæ incumbere, & flectentem genu manum Episcopi impositam habere, & descriptas preces & orationes recitari, & cruce signari, & dignum proclamari, & sacram salutationem fieri. Hæc enim omnia ordinandum perficiunt, & omnia quæ præscripta sunt, fieri necesse est, cum in cæteris Sacramentis res ita se habeat, ut omnia quæ constituta sunt peragantur, & nihil eorum prætermittatur, ut pote eorum unoquoque peculiarem rationem habente.

His superaddit Episcopus, *Precemur igitur pro eo ut veniat super ipsum gratia sanctissimi Spiritus*, simul quidem & Dei gratiam invocans, simul quoque & se per eam operari testificans, & universam Ecclesiam advocans tam pro se quàm pro ordinando ut huic operi cooperetur. Nam si Petrus cooperantem suis precibus habuit Ecclesiam, multò magis ipse. Ideo omnibus dicentibus Kyrie eleison ter in honorem Trinitatis, ipse ter signat ordinandum in nomine Trinitatis eum per crucis signum consecrans. Postea manum habens ipsi impositam precem recitat, qua Deo supplicat ut gratiam sacri Diaconatus in ipsum immittat, eumque juxta Protomartyrem Stephanum faciat bonum Oeconomum & dispensatorem officii Diaconatus, cæteraque, ut moris est, precatur. Deinde alta voce sanctæ Trinitatis gloriam celebrat. Tunc igitur in adventu spiritus omnium fidelium fit commemoratio. Unus enim primorum Diaconorum rogationes infert, dicens, *Deprecemur pro ordinante Episcopo & opere manuum ejus.* Hoc est, pro eo qui promovetur ad gratiæ donum, ut in eo immaculatè conservetur. *Pro Imperatoribus & urbe, omnique Christiano populo.* Oportet enim in adventu gratiæ pro omnibus fidelibus orare; & eorum memoriam facere: Tunc enim locuples spiritus donatio omnibus in certaminis præmium dispensatur. Ipsum quoque ordinandum tunc oportet ardentius pro omnibus

μένα ὅσα περ ἡμεῖς ἔχομεν, ἡ δὲ ἀναπληροῦσα τὸ ἐλλιπὲς ἐν ἡμῖν. προχειρίζεται, ἤτοι προβάλλεται, καθιστᾷ, τελειοποιεῖ· ἅμα δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ χάρισμα δίδοται· οὐδὲ γὰρ χρόνου χρεία τῇ παντοδυνάμῳ καὶ αὐτοτελεῖ δυνάμει. Τὸν δεῖνα, καὶ τὸ ὄνομα λέγει, ἵνα τοῦτο γραφῇ ἄνω, καὶ γνώριμος ὑπάρχῃ ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις, ἐπεὶ καὶ Θεοῦ καθίσταται λειτουργὸς· τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον εἰς διάκονον. τιμᾷ καὶ τὸ πρῶτον χάρισμα καὶ τὸν ἔχοντα ὡς ὑπηρέτην τοῦ Θεοῦ, ὡς Θεοῦ χάριν ἔχοντα, καὶ ἐν Χριστῷ ἐνεργοῦντα. εἰς διάκονον δὲ εἰπὼν, καὶ τὸ χάρισμα δίδωσιν ὁ χειροτονῶν, καὶ ὁ χειροτονούμενος διακονίαν
B ἔλαβε τῷ λόγῳ τοῦ ἱεράρχου εὐθύς. ἐνεργὴς γάρ ἐστι τῷ παναγίῳ καὶ θείῳ πνεύματι, ὅτι καὶ οὐχ αὐτὸς οἷα ἄνθρωπος ἀλλ' ὡς ἱεράρχης λέγει μετὰ τῆς χάριτος, καὶ τὴν χάριν ἐποίησε, καὶ ἡ χάρις ἐνεργεῖ· ὅτι καὶ ἐνεργὴς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ αὐτὸ πνεῦμα. τότε μὲν εὐθὺς ἀπὸ ὑποδιακόνου εἰς τὸ διάκονος εἶναι γέγονε· πλὴν ἔτι χρείαν ἔχει τῆς λοιπῆς τελετῆς τῆς ἀρχιερατικῆς εὐχῆς, καὶ τῶν κατὰ τύπον ἁπάντων· οὐ γὰρ ἀρκεῖ μόνον ἡ φωνὴ, τὸ τὸν ὑποδιάκονον προχειρισθῆναι εἰπεῖν εἰς διάκονον, ἢ εἰς ἄλλον ἕνα βαθμὸν, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ χρὴ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τὴν κεφαλὴν ἔχειν, καὶ κλινάντα τὸ γό-
C νυ τὴν χεῖρα τοῦ ἱεράρχου ἐπικειμένην ἔχειν, καὶ τὰς τεταγμένας εὐχὰς ῥηθῆναί τε καὶ αἰτήσεις, καὶ σφραγισθῆναι, καὶ ἄξιον ἀνακηρυχθῆναι, καὶ τὸν ἱερὸν ἀσπασμὸν ποιήσασθαι· πάντα γὰρ ταῦτα τελειοῖ τὸν χειροτονούμενον, καὶ πάντα γίνεσθαι χρή· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μυστηρίοις οὕτως ἐστὶν, ὥστε πάντα νενομισμένα πραχθῆναι, καὶ μηδὲν παραλειφθῆναι, ὡς ἑκάστου τὸν οἰκεῖον ἔχοντος λόγον.

Ἐπάγει δὲ καὶ τὸ, εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος, ἅμα μὲν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐπικαλούμενος, ἅμα δὲ καὶ τὸ δι' αὐτῆς ἐνεργεῖν μαρτυρῶν, καὶ τὴν ἐκκλη-
D σίαν δὲ πᾶσαν προσκαλούμενος συνεργὸν εἰς τὸ ἔργον ὑπέρ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ χειροτονουμένου. εἰ γὰρ Πέτρος συνεργὸν εἶχε τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰς εὐχὰς, πολλῷ γε μᾶλλον αὐτός· διὸ καὶ πάντων λεγόντων τρὶς εἰς δόξαν τῆς τριάδος τὸ κύριε ἐλέησον, καὶ αὐτὸς τὸν χειροτονούμενον τρὶς σφραγίζει ἐν τῇ τριάδι τοῦτον διὰ τοῦ σταυροῦ τελειῶν. εἶτα καὶ τὴν χεῖρα ἐπικειμένην ἔχων, τὰ τῆς εὐχῆς ἐπιλέγει τὴν χάριν τῆς διακονίας τῆς ἱερᾶς ἐπιφοιτῆσαι αὐτῷ δυσωπῶν, καὶ κατὰ τὸν πρωτομάρτυρα καταστῆναι Στέφανον, καὶ οἰκονόμον γενέσθαι τῆς διακονίας καλὸν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐπευχόμενος· εἶτα
E καὶ ἐκφωνεῖ δοξολογῶν τὴν τριάδα. τότε οὖν ἐν τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ πνεύματος, καὶ μνήμη γίνεται τῶν πιστῶν πάντων· εἷς γὰρ τῶν πρώτων διακόνων τὰ τῶν αἰτήσεων ἐπιφέρει ὑπέρ τε τοῦ χειροτονοῦντος ἱεράρχου, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν λέγων, τουτέστι τοῦ προχειριζομένου εἰς τὸ χάρισμα, καὶ τοῦτον ἄμεμπτον ἐν αὐτῷ διαφυλαχθῆναι, καὶ τῶν βασιλέων καὶ τῆς πόλεως, καὶ παντὸς τοῦ χριστωνύμου λαοῦ· δεῖ γὰρ τῇ ἐπιφοιτήσει τῆς χάριτος πάντων πιστῶν ὑπερεύχεσθαι

καὶ μεμνῆσθαι. πλουσία γάρ ἐστιν ἡ δωρεὰ τοῦ πνεύματος πᾶσιν ἐπιβραβεύεται. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν χειροτονούμενον χρὴ πάντως ὑπερεύχεσθαι θερμότερον τότε· ὡς γὰρ παρὰ πατέρων ἐμάθομεν, ὅσα ἂν τότε κατὰ θεὸν ὁ χειροτονούμενος εὔξαιτο, λαμβάνει παρὰ θεοῦ, καὶ ὑπὲρ ὧν αἰτήσει κατὰ λόγον εὑρίσκει, ὡς ἁγιαζόμενος, καὶ τὴν χάριν δεχόμενος. διὸ κἀγὼ πολλάκις πολλοὺς ἀδελφῶν χειροτονουμένων ἠξίωσα ἐν τῷ χειροτονεῖσθαι εὔχεσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ μνησθῆναί μου τότε, ὥστε ἐλεηθῆναι. A

intercedere: Nam ut à Patribus didicimus, quæcunque Ordinandus secundum Deum tunc precatus fuerit, accipit, & pro quibus rationabiliter petierit, obtinet, velut tum sanctificatus & gratia donatus. Ideo sæpius « multos fratrum qui ordinabantur rogavi, ut eum ordinarentur, pro me orarent, & mei recordarentur, ut misericordiam à Deo consequerer.

Ὁ ἀρχιερεὺς οὖν, καὶ τῶν αἰτήσεων λεγομένων, τὴν χεῖρα ἔχων ἐπικειμένην τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, δι' αὐτῆς γὰρ ἡ χάρις ἐνεργεῖ, καὶ τὸ δεύτερον B μετὰ τὰς αἰτήσεις ἐπιλέγει εὐχὴν, καὶ πληρωθῆναι ἐξαιτεῖται τὸν χειροτονούμενον, πίστεως, καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως, καὶ ἁγιασμοῦ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος. τοῦ ἐν ἀληθείᾳ πεπεισμένος ταῦτά φησι λέγων, ὅτι οὐκ ἐν τῇ ἐπιθέσει τῶν αὐτοῦ χειρῶν θαρρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τοῦ θείου ἐλέους διδόναι χάριν τοῖς ἀξίοις, ὥστε διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἡ τοῦ θείου ἐλέους ἐπισκοπὴ δηλοῦται), καὶ ὅτι ἡ χάρις τοῖς ἀξίοις ἐπιφοιτᾷ. εἶτα καὶ πάσης αὐτὸν ἁμαρτίας ἐκτὸς γενέσθαι δυσωπεῖ, ὅτι οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, καὶ οὐδεὶς ἱκανὸς πρὸς τοιαύτας διακονίας· καὶ καλῶς διακονήσαντα τὸν μισθὸν τοῦ κόπου λαβεῖν παρὰ τοῦ Χριστοῦ. καὶ οὕτως C ἐκφώνως τὸν θεὸν ἀνυμνήσας, εὐχαριστεῖν γὰρ ἐπὶ πᾶσι τοῖς θείοις δώροις, τρὶς πάλιν σφραγίζει τὴν τελείωσιν ἐνεργῶν· καὶ ἀνιστᾷ τῆς τραπέζης τὸν χειροτονηθέντα.

Episcopus igitur recitatis rogationibus manum habens capiti ipsius impositam, per eam enim gratia operatur, secundam dicit orationem, qua postulat ordinandum per adventum sancti Spiritus repleri, fide, sapientia, virtute & sanctificatione. Hæc autem vera cum humilitate ait, dicens, se manuum suarum impositioni non confidere, sed per divinæ misericordiæ visitationem dignis gratiam donari; ita ut per manuum impositionem divinæ misericordiæ visitatio significetur, & gratia indignis adveniat. Deinde vehementer petit eum ab omni peccato esse alienum; quia nullus est à macula purus, nullusque sufficiens ad hujusmodi ministeria. Petit insuper ut cum bene ministraverit laboris mercedem à Christo accipiat. Sicque Deo alta voce laudato (oportet enim gratias illi agere pro omnibus divinis donis) ter iterum illum signando mysterii consummationem adimplet; deinde Ordinatum è mensa erigit.

Καὶ ὅρα πανταχόθεν τὴν τριάδα κηρυττομένην τε καὶ ἐνεργοῦσαν ἐν ἡμῖν, καὶ τελειοῦσαν τὰ θεῖα δωρήματα· πρῶτον μὲν γὰρ εὐθὺς προσαχθέντα σφραγίζει τρίς· ὅπερ ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς καθιερώσεως, καὶ χειροτονίας· εἶτα δεύτερον πάλιν σφραγίζει τρὶς μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τῆς θείας χάριτος, ἐνεργῶν ἐν αὐτῷ διὰ τοῦ σταυροῦ κατὰ τὸ μέσον τῆς D τελετῆς ἐν τῇ τριάδι τὸ δώρημα, πάντων λεγόντων τὸ κύριε ἐλέησον μετ' ᾠδῆς· καὶ τρίτον ἤδη μετὰ τὰς εὐχὰς, τρὶς καὶ πάλιν σφραγίζει. ὡς τελειώσας καὶ ἀποκαταστήσας θείᾳ δυνάμει ὁλοτελῶς, ἢ λειτουργὸν, ἢ πρεσβύτερον, ἢ ἐπίσκοπον. καὶ ἐπ' ἐκείνοις γὰρ ὁμοίως γίνεται) τρὶς ἡ τριὰς ὑμνουμένη καὶ ἐνεργοῦσα τῇ σφραγῖδι ἐν ἀρχῇ τε τοῦ ἔργου, καὶ τῇ μεσότητι, καὶ τῷ τέλει, ὅτι καὶ τοῦ ἄρξασθαι εἶναι, καὶ τοῦ προκόπτειν, καὶ τοῦ εἰς τέλος ἐλθεῖν, αὐτὴ μόνη αἰτία. ἡ καὶ τῶν ὅλων ἡ αἰτία ὁ θεὸς ἡ τριάς ἐστιν· ἀλλὰ καὶ ὡς ἀγγελικῶν E τούτων τῶν τριῶν οὐσῶν τάξεων διακόνου, πρεσβυτέρου, καὶ ἐπισκόπου, καὶ ὁ ἀγγελικὸς τῶν ἐννέα ταγμάτων ἀριθμὸς, ὃς τριττῶς τὴν τριάδα ἐν ἑαυτῷ περιέχει τε καὶ κηρύττει, διὰ τῶν τρὶς τριττῶν σταυρικῶν σφραγίδων ἐν αὐτοῖς τοῖς χειροτονουμένοις ἐκτυποῦται καὶ δείκνυται. ἀναστήσας δὲ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τὸν χειροτονηθέντα ὁ ἱεράρχης σημαίνει ὅτι ἀπὸ τῆς ἡλάττονος καὶ ταπεινοτέρας τάξεως ἀναγαγὼν εἰς ὑψηλοτέραν ἀνύψωσε. καὶ κείμενον κάτω, καὶ ταπεινὸν ὄντα ἀνέστησέ τε, καὶ ἀνεβίβασε.

Aspice autem & attende Trinitatem ubique prædicatam, & operantem in nobis, atque divina dona consummantem. Episcopus enim adductum statim ter cruce signat, in primitias consecrationis & ordinationis. Deinde secundò iterum eum signat ter post invocationem divinæ gratiæ, & in eo per crucem operatur donum gratiæ in medio mysterio per virtutem Trinitatis, omnibus cum cantu dicentibus Kyrie eleison. Tertiò denique post orationes pronuntiatas iterum illum ter cruce signat, ut jam per divinam virtutem à se integrè consecratum, & constitutum vel Diaconum, vel Presbyterum, vel Episcopum. In illis enim ter similiter id fit, ut laudetur & celebretur Trinitas, atque signo crucis operari ostendatur, in principio scilicet operis, in medio, & in fine: quoniam ea sola causa est & cœpti, & profectus, & executionis, quæ etiam Trinitas Deus est, omnium rerum causa. Præterea eum sint tres horum, ut Angelorum, ordines Diaconi, Presbyteri, & Episcopi; & Angelicus numerus ex novem ordinibus consistat, qui ter in se Trinitatem continet & prædicat, per tria crucis signa in ordinandis ter repetita rectè effingitur & exprimitur. Cum autem Episcopus ordinatum à sacra mensa erigit, significat hac exaltatione se eum ab ordine minore & humiliore ad subliminorem deducere; ideo jacentem & humilem erigit, & attollit.

Postea

A Poſtea circumponit ei veſtimenta gradui analoga. Primum ante ordinationem jubet zonam ſticharii ſolvere, & malluvium manibus deponere; quo ſignificat eum transferri ab ordine minore in majorem, & miniſterium accipere, attamen non materiale, " ſed materiæ expers: Non enim ut portas occludat, neque ut luminaria accendat, aut Catechumenos expellat, conſtituitur, ſed ut myſteriis miniſtret, In quorum conſpectu contremiſcunt Angeli. Cinguntur quidem & iſti horariis ſuis, at certo tempore, videlicet in ſola communione, in ſignum contractionis ſpiritus, & timoris, & humilitatis. Ideo Ordinatus, ut Angelorum ordinem conſecutus, B horario circumcingitur, quod naturam Angelorum intelligibilem indicat: Et ſicut alæ quarum figuram habet, ſignificat quoque humeris in ſublime ſuſpenſum: habet etiam inſcriptum Triſagion Angelorum canticum. Hoc inſuper ſigillo crucis obſignat Epiſcopus: Ille verò Epiſcopum oſculatur, ejuſque manum; oſtendens ſe donum diligere, illudque & ipſum dantem, ut beneficum rerum ejuſmodi largitorem honorare. Hic verò ſiniſtro illius humero horarium adaptat, eo quod Diaconus minoris eſt adhuc & ſubjecti ordinis, Miniſterque unius & ſolius operis, ad miniſtrandum ſcilicet & ſerviendum tantùm inſtitutus. Cum verò initiabitur in Preſ- C byterum, tunc ſtolam in dexterum quoque humerum accipiet: velut tunc & miniſtrandi & ſacrificandi poteſtate donatus.

Horarium autem dicitur quia ipſum gratiâ conſpicuum reddit, & gloriæ Dei pulchritudine & ſplendore exornat. Ille enim horario velut alis conſpicuus fit & ſplendidus, pietate & virtute circum tectus: ſed præſertim dum Communionis fit particeps Seraphim illa imitatur, quæ, ut ſcribitur, ſex alis prædita ſunt, quarum duabus facies ſuas velant, duabus aliis pedes & reliquis volant, Sanctus, Sanctus, Sanctus clamantia. Nec hæc D tantùm ſex alæ ſignificant, verumetiam Crucifixi typum gerunt. Alæ enim ſupernæ & infernæ ſunt, veluti lignum crucis erectum; quæ verò ex lateribus cornu repræſentant & lignum transverſum. Ideo Diaconis ut Seraphim figurantibus flabellum à Pontifice traditur: Illud autem alas Angelorum deſignat, ipſa quoque Cherubim & Seraphim, cum & Seraphim flabellum depicta habeat, quæ typum gerunt eorum quæ in lege obumbrabant arcam, & ea quæ Sancta Sanctorum dicebantur. Nam ſi hæc tunc erant in umbra, multò magis veritate comparente lo- E cum habere debent. Sunt etiam hic verè Angelorum multitudines, & multi Patrum noſtrorum eos viderunt & contemplati ſunt domum replentes. Angelorum autem ordinem & vices ſuſtinent, qui ad ſacrum altare pertinent. Rejiciendi tamen non ſunt rerum divinarum typi & imagines, quippe qui nos ad prototypa manuducunt.

Tradens igitur Epiſcopus Diacono flabellum, eum jubet primum oſculari ſacram menſam, ut pote qui in ea gratiam ſuſceperit.

A Εἶτα περιτίθησιν αὐτῷ καὶ ἀμφία ἀνάλογα τοῦ βαθμοῦ· καὶ πρῶτον μὲν πρὸ τῆς χειροτονίας τὴν ζώνην λῦσαι τοῦ στιχαρίου εἰπών, καὶ τὸ χερνιβόξεστον ἀποτίθεσθαι, τὸ μεταβαίνειν ἀπὸ τῆς ἐλάττονος ἰδίως τάξεως εἰς τὴν μείζονα, καὶ διακονίαν μὲν λαμβάνειν τὸν χειροτονούμενον πλὴν οὐχ ὑλικωτέραν, ἀλλὰ * πλανωμένην τῆς ὕλης. οὐ γὰρ ἵνα κλείσῃ τὰς πύλας, οὐδ' ἵνα φῶτα ἀνάψῃ, οὐδ' ἵνα τοὺς κατηχουμένους ἐξωθήσῃ, καθίσταται, ἀλλ' ἵνα λειτουργῇ, οἷς ἄγγελοι φρίττουσι μυστηρίοις· περιζώννυνται μὲν ἴσως καὶ οὗτοι, ἀλλὰ κατὰ καιρὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μόνῃ τοῖς ὠραρίοις εἰς δεῖγμα τῆς συστολῆς τε τῆς εὐλαβείας καὶ ταπεινώσεως. B διὸ καὶ ὡς τὴν τῶν ἀγγέλων ἐσχηκὼς τάξιν ὁ χειροτονηθεὶς ὠράριον περιβάλλεται· ὃ δὲ τὸ νοερὸν δηλοῖ τῶν ἀγγέλων. καὶ ὡς πτερὰ σημαίνει ἀπῃωρημένον τῶν ὤμων, καὶ τὸ τρισάγιον ᾆσμα τῶν ἀγγέλων γεγραμμένον ἔχει· καὶ τοῦτο σφραγίζει μὲν ὁ ἀρχιερεύς, αὐτὸς δὲ ἀσπάζεται, καὶ τὴν χεῖρα τοῦ ἱεράρχου, δεικνὺς ὅτι καὶ ἐρᾷ τοῦ δώρου, καὶ τιμᾷ τοῦτο, καὶ τὸν διδόντα αὐτόν, ὡς εὐεργέτην τοιούτων. ὁ δὲ περιτίθησιν αὐτῷ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, ἐπεὶ τῆς ἐλάττονος ἔτι καὶ οὗτος τυγχάνει καὶ ὑφειμένης τάξεως ὁ διάκονος, καὶ τοῦ ἑνὸς ἔργου, καὶ μόνου τοῦ λειτουργεῖν καὶ διακονεῖν ἐστιν ὑπηρέτης. ὅτε δὲ τελεσθείη πρεσβύτε- C ρος, τότε καὶ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τοῦτο λήψεται, ὡς καὶ τὸ διακονεῖν, καὶ τὸ τὰς τελετὰς ἐνεργεῖν λαβών.

Ὠράριον δὲ καλεῖται διὰ τὸ ὡραΐζειν αὐτὸν τῇ χάριτι, καὶ τῆς δόξης Θεοῦ τοῦ κάλλει περικοσμεῖν· αὐτὸς γὰρ καὶ οὗτος ἐν τούτῳ ὡς ἐν πτέρυξιν ὡραΐζεται, καὶ περικαλύπτεται εὐλαβείᾳ καὶ ἀρετῇ· καὶ μάλιστα ἐν τῷ μετέχειν τῆς κοινωνίας τὰ Σεραφὶμ ἐκεῖνα μιμούμενος· ἃ δὴ ἑξαπτέρυγα ὡς διαγέγραπται εἶναι. τὰ μὲν δυσὶ πτέρυξι καλύπτουσι τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ταῖς D δὲ δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶ πετάμενα, τὸ ἅγιος ἅγιος, ἅγιος ἐκβοῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σταυρωθέντος ἐν τούτῳ ἔχουσι τύπον τὰ ἑξαπτέρυγα· τὰ ἄνω μὲν γὰρ καὶ κάτω πτερά, ὥσπερ τὸ ὄρθιον ἐστὶ τοῦ σταυροῦ· τὰ δὲ ἐκ πλαγίων πτερὰ τὸ κέρας· διὸ καὶ τοῖς διακόνοις ὡς τὰ Σεραφὶμ ἐκτυποῦσι, καὶ ῥιπίδιον δίδοται παρὰ τοῦ ἀρχιερέως· αὐτὸ δὲ τὰς πτέρυγας δηλοῖ τῶν ἀγγέλων, καὶ αὐτὰ τὰ Χερουβὶμ τε καὶ Σεραφίμ· ἐπεὶ καὶ Σεραφὶμ ἐξεικονισμένα ἔχει· καὶ ἐκείνων φέρουσι τύπον τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἐπισκιαζόντων τὴν κιβωτόν, καὶ τὰ λεγόμενα ἅγια E τῶν ἁγίων. εἰ γὰρ τότε ἦν ἐν τῇ σκιᾷ, δεῖ μᾶλλον ἐνταῦθα εἶναι φανείσης τῆς ἀληθείας. εἰσὶ δὲ καὶ ἀληθῶς πλήθη ὧδε ἀγγέλων, καὶ πλεῖστοι πάντες πληροῦντας τὸν οἶκον τῶν πατέρων ἡμῶν ἐθεάσαντο· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τοῦ ἱεροῦ βήματος τάξιν ἔχουσι τῶν ἀγγέλων· ὅμως δὲ οὐκ ἀπόβλητοι καὶ οἱ τῶν θείων τύποι, ὡς χειραγωγοῦντες πρὸς τὰ πρωτότυπα.

Παραχὼν τοίνυν ὁ ἱεράρχης τῷ διακόνῳ καὶ τὸ ῥιπίδιον, κελεύει τοῦτον ἀσπάσασθαι πρῶτον τὴν ἱερὰν τράπεζαν, ὡς ἐν αὐτῇ τὴν χά-

ειν δεξάμενον, εἶτα καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν χεῖρα. ὡς δι' αὐτῆς χειροτονηθέντα, καὶ τρίτον τὴν παρειὰν, διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἕνωσιν πρὸς τὰ θεῖα, καὶ ὅτι ἐραστὸς ἐν Χριστῷ, ὁ τὰ ἀγαθὰ ἐν πνεύματι νέμων, καὶ ἀγαπητὸς ὁ λαβών. εἶτα καὶ τοὺς διακόνους ἀσπάζεται πρότερον ἐν ἑκάστῳ καὶ τὸ ὡράριον ἀσπαζόμενος, δεικνὺς καὶ οἱονεὶ λέγων, ὅτι διὰ τούτου διὰ τοῦ χαρίσματος ὑμῖν ἑνώθην καὶ ὁμότιμος γέγονα καὶ ἓν εἰμὶ μεθ' ὑμῶν, καὶ τῆς αὐτῆς ὑμῖν τάξεως· οἱ δὲ φθόνου χωρὶς ἐν ἀγάπῃ ἀντασπάζονται τοῦτον, καὶ ἐρασταὶ, ὡς ὁμοταγεῖς, καὶ ἀγαπητοὶ, καὶ ἀγαπῶντες ἐν πνεύματι δείκνυνται.

Οὕτως οὖν τελειωθεὶς ὁ διάκονος πρὸς τὸ ἐξυπηρετεῖν ἵσταται, τὸ ῥιπίδιον κατέχων τῇ χειρὶ, ἕως ὑψωθῶσι τὰ ἅγια· τότε δὲ τίθησι τοῦτο τῆς ὑπηρεσίας τελεσθείσης· ἄρχεται γὰρ ἡ κοινωνία. διὸ καὶ τοῦ ἱεράρχου καὶ τῶν ἱερέων μετασχόντων, καὶ οὗτος μετ' εὐλαβείας προσελθὼν πρὸ παντὸς ἄλλου διακόνου, τὸν θεῖον ἄρτον λαμβάνει παρὰ τοῦ ἱεράρχου τῇ χειρὶ, ὡς ἔθος τοῖς διακόνοις, καὶ τοῦ ποτηρίου τοῖς χείλεσι πρὸ τῶν ἄλλων· ὡς ἄρτι γὰρ καθιερωθεὶς προτιμᾶται, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ τῆς θείας ἐγκαινισμὸν χάριτος· καὶ ἐπὶ ἡμέρας δὲ ἑπτὰ συνεχῶς σὺν τῷ ἱερεῖ λειτουργεῖ, καὶ διὰ τὴν τιμὴν τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος, καὶ ὡς ἂν εἰς ἕξιν ἔλθῃ τοῦ ἔργου, καὶ ἵνα μὴ διακοπή τις τοῦ θείου ἔργου γένηται τῇ ἑβδομάδι τῶν ἡμερῶν, ἥτις δηλοῖ τὴν παροῦσαν ἑβδοματικῶς διερχομένην ἡμῶν ζωὴν, ἐν ᾗ πάσῃ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἀδιαλείπτως ποιεῖν ὀφείλομεν· ἐν γὰρ τῷ μέλλοντι, μία ἔσται καὶ ἀδιάδοχος ἡ ἡμέρα, καὶ τοῦ θείου ἔργου τελετὴ μία καὶ ἀκατάπαυστος· καὶ οὕτω μὲν τελεῖται ἡ τοῦ διακόνου χειροτονία.

A Deinde manum Episcopalem, velut per ipsam ordinatum: Tertio genam propter charitatem, & in divinis unionem; & quod amabilis sit in Christo qui bona per spiritum distribuit, & dilectus qui accepit. Postea & Diaconos osculatur, prius uniuscujusque horarium deosculans; demonstrans hac actione, & veluti dicens, per hoc donum vobis sum unitus, & aequalis factus, & unum vobiscum, ejusdemque vobiscum ordinis. Illi verò invidia procul in charitate eum resalutant, sesèque demonstrant socii sui & aequalis amatores ab ipso in spiritu amati, & ipsius amantes.

Diaconus igitur sic consecratus & consum- B matus stat ad ministrandum, flabellum manu tenens, donec sancta extollantur & demonstrentur: Tunc illud deponit finito ministerio, accedit enim communionis tempus. Ideo postquam Episcopus & Presbyteri communicaverunt, ipse ante quemvis alium Diaconum cum pio timore accedit, & divinum panem, ut moris est Diaconis, manu ab Episcopo accipit, & calicis aliquid labiis degustat ante omnes alios: Prae caeteris enim ut recens consecratus honoratur propter divinae gratiae in ipso innovationem & consecrationem. Et septem diebus continuis cum Sacerdote ministrat, tum ob honoranda Spiritus C gratuita dona, tum ut operis habitum contrahat: Tum etiam ne divini operis aliqua fiat interruptio integrâ dierum hebdomade, quae praesentem nostram vitam significat septimanarum more praetereuntem, in qua integra Dei opus indesinenter facere debemus. Nam in futuro una est, & successione carens dies, una quoque & indeficiens divini operis perfectio & consummatio. Hoc modo perficitur Diaconi Ordinatio.

Ἀκολουθία ἐπὶ χειροτονίᾳ τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ θεωρία τῶν ἐν αὐτῇ συνεχομένων μυστηρίων.

D *Ritus Ordinationis Presbyteri, & mysteriorum quae in ea continentur explicatio.*

ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

ΤΟῦ πρεσβυτέρου δὲ, ὡς καὶ τελεστικὸς ὀνομάζεται παρὰ τοῦ θείου Διονυσίου, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν διὰ τὸ τὰς τελετὰς ἐνεργεῖν, οἷον τὴν κοινωνίαν, τὸ βάπτισμα, καὶ τὰς προσευχὰς, οὐ μὴν δὲ τὴν μεταδοτικὴν ἔχων χάριν, οὐδ' ἄλλον τελεῖν ἱερέα δύναται, οὕτως ἄνωθεν ἐνεργεῖται. ἐξετάζεται δὲ οὗτος παρὰ τοῦ ἱεράρχου περί τε βίου καὶ χρόνου. τριάκοντα δὲ οὗτος ὀφείλει εἶναι ἐτῶν, διὸ καὶ πρεσβύτερος ὀνομάζεται ὡς τὴν νεανίσκου ὑπεραναβὰς, καὶ τὸν Χριστὸν τῇ ἡλικίᾳ μιμούμενος. καὶ αὐτὸς γὰρ διδάσκειν ἤρξατο μετὰ τὸ λαβεῖν τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν αὐτοῦ προσμαρτυρίαν ἐν πνεύματι, ἣ δὴ καὶ ὡς χειροτονία ἦν παρὰ τοῦ πατρὸς, τριάκοντα ἦν ἐτῶν ἀρχόμενος, καθὰ γράφει Λουκᾶς· καὶ οὗτος τοίνυν τῇ ἡλικίᾳ εἶναι ὀφείλει τέλειος. ἔτι καὶ ἱερεὺς Χριστοῦ καὶ διδάσκαλος, καὶ τελεστὴς τῶν θείων καθίσταται.

CAPUT V.

17 PResbyter, qui à Dionysio Telesticus sive mysteriorum operator vocatur, ut saepius diximus, eo quod mysteria conficiendi virtutem habeat, veluti communionem, baptismum, & preces, non tamen gratiam istam cum altero communicandi, neque alium in Presbyterum consecrandi, sic ab antiquo creatur. Inquiritur ab Episcopo de vi- E ta & aetate: Triginta autem annorum esse debet; ideo Presbyter, id est, senior nominatur, veluti juvenilem aetatem supergressus, & Christum aetate exprimens. Ipse enim docere coepit post acceptum baptismum, redditumque de ipso in spiritu testimonium, qui velut ordinationis à Patre vicem gerebat. Scribit enim Lucas, *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta.* Ille igitur aetate perfectus esse debet, quoniam Christi constituitur Sacerdos, rerum divinarum doctor, & mystagogus.

Testi-

A Teſtimonium igitur à Presbyteris referens, & idoneus ad hoc opus electus adducitur ut conſecretur. Sed antea ſecundus panis in menſa propoſitionis •• in oblatione quæ in ea fit, offertur, ut ordinatus eum manibus accipiat. Poſtea ſacra faciente Epiſcopo miniſtrat, & quæ ſunt Archidiaconi facit, & accepta benedictione Euangelium legit, divinumque panem ſuper caput in magno introitu geſtat; Diaconatus officio ſic fungens. Poſitis igitur divinis donis, •• & velo quod aër dicitur, ſive agnus, ſedet Epiſcopus, & accenduntur luminaria, quæ illuminationem ſignificant, & lucis per gratiam donationem. Tum Ordinandus tentus à Diaconis, ut pote prioris ſui ordinis, ducitur uſque ad ſacras B Sanctuarii portas. Demonſtrat equidem ſe adhuc Diaconum eſſe, cum ab æqualibus teneatur. Quum verò pervenerit ad portas à Diaconis quidem dimittitur, eò quod ultra eorum ordinem promoveatur. Ipſum autem ſuſcipiunt duo è Presbyteris præcipui, quia ad eorum ordinem procedit. Archidiacono autem & cæteris Sacerdotibus præeuntibus ter circumit & choream facit circa divinam menſam, effingens ipſe & commendans Angelorum & Sacerdotum choream. Ter autem eam conficit, Trinitatem laudibus celebrans, & ſanctos Martyres invocans, ipſe quoque agonis in Chriſto decertator, & propter Chri- C ſtum in Eccleſiæ diſciplina multa paſſus. Poſtremò Chriſtus laudatur, ut Apoſtolorum gaudium, & Athletarum ſive decertatorum exultatio: Quorum prædicatio erat Trinitas conſubſtantialis quæ omnes glorificat.

Sic facta chorea, & Altaris circuitu, adducitur à Presbyteris velut electus, & ad divinum opus, & gratiam quantum poſſibile eſt, idoneus repertus. Epiſcopus autem alacriter ſurgit: Non enim tardus eſt circa Dei dona, ſed præparatus & gaudens ſtatim ſignat Ordinandi caput, primitias ordinationis per tri- D plex crucis ſignaculum decerpens. Deinde Ordinandus ambos pedes flectit propter ſervitutem, & ad Deum acceſſum: Conſecratur enim ad majora. Quoniam autem priùs diaconatus gratiam ſuſcepit, & Miniſter erat, nunc verò Sacerdos & initiator ſacrorum myſteriorum, & orationum, & baptiſmatis, & ſacrificii conſtituitur, frontem altari imponit, & velut affigit. Altare enim eſt gratiæ donorum theſaurus. Epiſcopus autem manum imponens (Ipſa eſt enim communicativa donationis divini Sacerdotii, & imitatur omnipotentem, & omnia operantem, protegentem, omniaque inſpicientem & moderantem E Dei dexteram) invocat divinam gratiam, & conſecrandum è Diacono Presbyterum creat, gratiam Spiritus Ordinando advenire deprecans. Omnibus dicentibus ter Kyrie eleiſon, ipſe Epiſcopus ter ſignat Ordinandi caput, ſignum crucis imprimens perfectionis operativum. Sic facta prima prece, »° & exclamatione ad Deum, poſt rogationes à primo Presbytero recitatas, & ſecundam precem, ejuſque exclamationem erigit Ordinatum è ſacra menſa, ita demonſtrans, ut diximus divinum

A Μαρτυρηθεὶς οὖν καὶ αὐτὸς ὑπὸ πρεσβυτέρων, καὶ ἱκανὸς πρὸς τὸ ἔργον ἐκλεγεὶς, προσάγεται τελεσθησόμενος, καὶ προηγουμένως ἐν τῇ προθέσει ἄρτος δεύτερος ἐν τῇ προσκομιδῇ προσκομίζεται, ὥστε τοῦτον δέξηται ταῖς χερσὶ χειροτονηθείς. εἶτα ἱερουργοῦντος τοῦ ἱεράρχου συλλειτουργεῖ καὶ αὐτὸς τὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου ποιεῖ, καὶ τὸ εὐαγγέλιον λέγει εὐλογίαν δεξάμενος· καὶ τὸν θεῖον ἄρτον ἐπὶ κεφαλῆς ἐν τῇ μεγάλῃ φέρει εἰσόδῳ, ὡς τὰ τῆς διακονίας ἀποδιδούς. τῶν θείων οὖν δώρων τεθέντων, καὶ τοῦ καταπετάσματος ὃ ἐστιν ὁ ἀὴρ ἤτοι ὁ ἀμνὸς, κάθηται ὁ ἀρχιερεύς. καὶ ἅπτονται φῶτα τὴν λάμψιν δηλοῦντα, καὶ φω- B τοδοσίαν τῆς χάριτος· καὶ οὕτως ὁ χειροτονηθῆναι μέλλων ὑπὸ διακόνων τῆς πρώτης αὐτοῦ τάξεως δηλονότι περικρατούμενος φέρεται ἄχρι καὶ τῶν τοῦ βήματος ἱερῶν πυλῶν, δεικνύμενος μὲν καὶ νῦν, καὶ ὡς διάκονος ἔτι παρὰ τῆς ὁμοταγοῦς κατεχόμενος· ἐπεὶ δὲ φθάσειε τὰς πύλας ἀφίεται μὲν παρὰ τῶν διακόνων, ἐπεὶ τῆς τάξεως τούτων ἐπέκεινα γίνεται· λαμβάνουσι δὲ τοῦτον δύο τῶν πρεσβυτέρων οἱ ἔκκριτοι, ἐπεὶ πρὸς τὴν τάξιν ἔρχεται τούτων. καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου καὶ λοιπῶν ἄλλων προηγουμένων ἱερέων, κυκλοῦται καὶ χορείαν ποιεῖ περὶ τὴν θείαν τράπεζαν τρὶς σχηματίζων καὶ αὐτὸς χορείαν ἀγγέλων καὶ ἱερέων· καὶ τρὶς ταύτην ποιεῖ τὴν τριάδα C δοξολογῶν, τοὺς ἁγίους μάρτυρας ἐκκαλούμενος, ἀγωνισάμενος καὶ αὐτὸς ἐν Χριστῷ, καὶ ἐναθλήσας τῇ πολιτείᾳ διὰ Χριστὸν καὶ ὁ Χριστὸς δοξολογεῖται τελευταῖον, τῶν ἀποστόλων ὡς καύχημα, καὶ ἀθλητῶν ἀγαλλίαμα, ὧν τὸ κήρυγμα ἦν ἡ τριὰς ἡ ὁμοούσιος, ἥτις καὶ πάντας δοξάζει.

Καὶ οὕτω τῆς χορείας γεγενημένης, ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων προσάγεται ὡς ἐκλεκτὸς καὶ πρὸς θεῖον ἔργον, καὶ τὴν χάριν ἱκανὸς εὑρεθεὶς ὡς ἐνεχώρει, ὁ ἀρχιερεὺς δὲ ἑτοίμως ἀνίσταται· οὐ γὰρ διαμέλλει περὶ τὰ τοῦ Θεοῦ δῶρα, ἀλλ' ἕτοιμος καὶ χαίρων ἐστὶ, καὶ εὐθὺς σφραγίζεται τοῦ χειροτονουμένου τὴν D κεφαλὴν, τὴν ἀπαρχὴν διὰ σφραγῖδος τριττῆς τῆς χειροτονίας ποιούμενος. εἶτα τοὺς δύο πόδας ὁ χειροτονούμενος κλίνας, διά τε τὴν δουλείαν καὶ τὴν προσαγωγήν· καθιεροῦται γὰρ πρὸς τὰ μείζω, καὶ ἐπεὶ τὴν διακονίας πρότερον λαβὼν χάριν, καὶ λειτουργὸς ὢν, νῦν καὶ ἱερεὺς. καὶ τελεστὴς τῶν ἱερῶν τελετῶν, τῶν προσευχῶν, καὶ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῆς ἱερουργίας καθίσταται, τὸ μέτωπον προσερείδει τῷ θυσιαστηρίῳ. τοῦτο γὰρ τῶν χαρισμάτων ὁ θησαυρός. ὁ ἱεράρχης δὲ τὴν χεῖρα ἐπιθεὶς, αὐτὴ γὰρ ἡ τῆς δωρεᾶς μεταδοτικὴ τῆς θείας ἱερωσύνης, ἡ καὶ τὴν παντουργόν τε καὶ παντοδύναμον ἐκμιμουμένη, καὶ E σκεπαστικὴν καὶ παντεπίσκοπον δεξιὰν, ἐπικαλεῖται τὴν θείαν χάριν, καὶ ἀπὸ διακόνου πρεσβύτερον καθιστᾷ τὸν τελούμενον, καὶ τὴν χάριν ἐπελθεῖν τῷ χειροτονουμένῳ τοῦ πνεύματος ἐπευξάμενος, πάντων λεγόντων τὸ κύριε ἐλέησον τρὶς αὐτὸς ὁ ἱεράρχης σφραγίζει τρὶς τὴν τοῦ χειροτονουμένου κεφαλὴν τὴν τελεσιουργὸν ἐνεργοῦν σφραγῖδα. Καὶ οὕτω τὴν πρώτην εὐχὴν ποιησάμενος, καὶ ἐκφωνήσας μετὰ τὰς αἰτήσεις ὑπὸ πρεσβυτέρου τοῦ πρώτου γινομένας, καὶ τὴν δευτέραν εὐχὴν καὶ ἐκφω-

ἐκφω-

ἐκφώνησιν, ἀνιστῶν τὸν χειροτονηθέντα ἐκ τῆς ἱερᾶς τραπέζης δεικνὺς αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ἐπὶ τὰ θειότερα καὶ ὑψηλότερα θείαν ἀνάβασιν ὡς εἰρήκαμεν, καὶ τὴν πρὸς τὰ κρείττω φύσιν· καὶ ὅτι ὁ κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐνανθρωπήσας Ἰησοῦς ἄχρι τοῦ ᾅδου διὰ σταυροῦ κατῆλθε· καὶ ἀναστὰς καὶ ἀνυψωθεὶς ἡμᾶς συνανέστησε, καὶ ἀνιστῶν ἀνυψοῖ διηνεκῶς. τοῦτο οὖν καὶ ἐπὶ πάσῃ προσκυνήσει δηλοῦμεν, κλίνοντές τε καὶ ἀνιστάμενοι, ὅτι κατῆλθε, καὶ ἀνέστη Χριστὸς, καὶ ἡμᾶς πεσόντας ἀνήγειρεν.

Εἶτα καὶ τὸ ὡράριον ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐπὶ τὸν δεξιὸν μεταφέρει τὸ ὄπισθεν ἄγων ἔμπροσθεν, καὶ ὡς ὑπὸ ζυγὸν τὸν χειροτονούμενον ποιῶν. καὶ B γὰρ ὁρᾷν ὀφείλει καὶ διὰ τῶν συμβόλων ἥνπερ ἔλαβε χάριν· καὶ ὅτι πρῶτον μὲν καθ' ἓν καὶ μόνον τῆς διακονίας ἔργον ὑπῆρχε κεκτημένος τὴν ὀφειλήν. Νῦν δὲ πρὸς τὰς τελετὰς καὶ τὴν ἱερωσύνην ὅλην, καὶ μείζων αὐτῷ ὁ ζυγὸς, καὶ ὅλου τοῦ ἔργου ὀφείλει εἶναι ὑπηρέτης καὶ φροντιστής. διὸ καὶ ἐκ δευτέρου ζώννυται ὡς πρὸς μεῖζον κληθεὶς ἔργον. καὶ φαινόλιον περιβάλλεται. ὅπερ ἔνδυμα λευκόν ἐστι δίχα μανικίων ὅλον περιστέλλον τὸ σῶμα· λευκὸν μὲν διὰ τὴν καθαρότητα καὶ ἁγιωσύνην, καὶ τῆς θείας δόξης περιβολήν, ὅτι ὁ θεός ἐστιν ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον. καὶ οἱ C ἄγγελοι δὲ λευκὴν ἐσθῆτα περιβεβλημένοι πολλάκις ὤφθησαν. οὐκ ἔχει δὲ μανίκια διὰ τὸ ἐκτυποῦν τὸν σάκκον ὃν ὁ σωτὴρ ἐπιπεζόμενος ἐνεδύετο, περιστέλλον δὲ ὅλον τὸ σῶμα ἄχρι καὶ τῶν ποδῶν ἀπὸ κεφαλῆς, διὰ τὴν ἄνωθεν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν, καὶ τὸ συνεκτικὸν τοῦ θεοῦ καὶ φυλακτικόν· αἴρεται δὲ ὑπὸ τῶν χειρῶν ἐκ πλαγίου ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἱερῶν ἔργων, οἷον ὡς πτερὰ γινόμενος, διὰ τὸ ἀγγελικὸν τῆς ἀξίας· καὶ ὅτι αἱ χεῖρες δι' αὐτοῦ φαινόμεναι τὸ πρακτικὸν ἐμφαίνουσι, καὶ ἐνεργὸν τοῦ θεοῦ ἐν οἷς ὁ ἱερεὺς ἐνεργεῖ.

D Πρῶτον μὲν οὖν ἀναγορεύει τοῦτον ὁ ἱεράρχης ἐν τῷ τὸ ὡράριον λαμβάνειν. ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ὄπισθεν, καὶ εἰς τὸ δεξιὸν ἐπιθεῖναι τῶν δύο μερῶν ᾐωρημένων ἔμπροσθεν· ὅπερ τότε ἐστὶν ἐπιτραχήλιον ἐκπληρούμενον καὶ οὕτω καλούμενον· δηλοῖ δὲ τὴν ἄνωθεν κατιοῦσαν ἀπὸ κεφαλῆς χάριν, ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς φησιν ὁ Δαβὶδ τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ᾤαν τοῦ ἐνδύματος, καὶ τὸν χρηστὸν ζυγὸν τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὥς φασί τινες, τὸ ἑλκυσθῆναι πρὸς τὸ πάθος αὐτὸν τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων κατέχοντα, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ ἱερεὺς τὰ τοῦ πάθους μυστήρια ἐνεργεῖν κατηξίωται· τοῦτο τοίνυν ἐνδύων αὐ- E τὸν ὁ ἀρχιερεὺς, φησὶν ἄξιος, καὶ φαινόλιον ὃ εἰρήκαμεν ἐπιβάλλων οὕτω φησιν, ἄξιος· εὐχόμενος τοῦτο εἶναι αὐτὸν ἄξιον, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁμολογῶν, καὶ ὅτι ὡς ἄξιος ἔλαβεν· ἐν οἷς καὶ ταπεινοῦσθαι δεῖ τὸν λαμβάνοντα· τίς ἄξιος; τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἐντὸς ψάλλουσι τοῦ βήματος καὶ ἐκτὸς τὸν ἀρχιερέα μιμούμενοι. Εἶτα προτρέπεται τὴν ἱερὰν ἀσπάσασθαι τράπεζαν ὡς πλήρη χάριτος, καὶ ὡς ἐν αὐτῇ καθαγιασθείς. εἶτα τὴν

A ascensum ejus ab humilioribus ad diviniora, & altiora, melioremque & præstantiorem statum. Demonstrans quoque quod Jesus descendit è cœlis, & homo factus descendit per crucem usque ad Inferos, & suscitatus & exaltatus; nos secum suscitavit, & suscitans exaltat. Hoc igitur in omni adoratione & prostratione significamus, cum inclinamus nos, & erigimus, Christum descendisse, & se suscitasse, nos quoque lapsos secum suscitasse.

Postea Horarium à sinistro humero in dexterum transfert, quod posterius est anterius agens, & hoc modo velut sub jugum mittit B ordinandum. Conspicere enim debet, & considerare per symbola quam acceperit gratiam; & primùm quod secundum unum & solum Diaconatus opus contraxerit debitum: Nunc verò ad mysteria, & Sacerdotium universum, unde majus illi impendet jugum, ita ut totius operis debeat esse Minister & Curator. Ideo secundò cingitur, velut vocatus ad majus opus. Phœnolio quoque induitur: 91 quod indumentum est album sine Manicis totum circumdans & operiens corpus. Album est propter puritatem, & sanctitatem, & divinæ gloriæ amictum: Deus enim amictus est lumine ut vestimento, & Angeli ve- C stem albam amicti sæpius apparuerunt. Manicis autem caret, ut repræsentetur saccus quem Salvator pedes iter faciens induebat. Cooperit autem totum corpus à capite ad pedes usque propter supernam erga nos providentiam, & Dei virtutem qua nos continet & conservat. Manibus verò attollitur à latere dum sacra fiunt opera; quo alis fiat consimile propter significandam angelicam quam adeptus est dignitatem; atque etiam eo quod ista elevatione manus ipsius apparentes operationis virtutem declarant, & internam Dei cooperationem in iis quæ Sacerdos operatur.

D Primùm igitur Episcopus hunc renuntiat, & deprædicat, cum horarium accipit, & ex posteriore parte sinistri humeri in dexteram imponit, duabus partibus anterius pendentibus, 92 quod tunc est perfectum ἐπιτραχήλιον supercollare, & ita vocatur. Indicat autem gratiam desuper à capite descendentem, ut inquit David, velut unguentum super caput descendens ad fimbriam vestimenti, & bonum Sacerdotii Christi jugum: Et, ut dicunt quidam, ut significetur eum gestantem humeris crucem ad passionem trahi, cum ipse Sacerdos passionis mysteria operetur. Horario igitur eum induens Sacerdos, ait, Di- E gnus. Et phænolion, ut diximus, ipsi imponens dicit quoque, Dignus. Optat eum esse dignum, & coram omnibus fatetur, & velut dignum accepisse dignitatem. Qua in re modestum esse & humilem oportet accipientem, Quis enim dignus? Hoc idem cantant qui sunt intra & extra Sanctuarium, Episcopum imitantes. Deinde admonetur osculari sanctam mensam, ut gratiæ plenam, atque ut in ipsa sanctificatus: postea Episcopalem dexteram, ut per eam ordinatus, &

insuper

inſuper genas propter divinam charitatem, & pacem, & eo quod genæ precum ſint organon, & quoniam amat, & amatur; conſecrat & conſecratur. Propter hoc omnes Presbyteri lætantes eum ut æqualem & ejuſdem ordinis factum ſalutant, illique demonſtrant charitatis & unionis vinculum.

His peractis illicò ſtat à latere inclinatus menſæ, & in ſeipſo orat donec tollatur velum, ᵛ & divina fiat ſalutatio. Tum enim Presbyterorum primus venit, & quæ ſunt ſalutationis peragit, iterumque ſtat divinæ menſæ inclinatus, & Dei miſericordiam invocans. Cum autem Epiſcopus ſignaverit, & conſummaverit dona invocatione divini Spiritus; tunc advocatur iterum Ordinatus, & Epiſcopus accipiens dextera manu ſecundum panem integrum ſanctificatum ei tradit, palmas in modum crucis componenti in divinæ paſſionis demonſtrationem, atque etiam eo quod in palmis vulneratus eſt pro nobis crucifixus, eique dicit, Accipe hoc depoſitum, illudque cuſtodi uſque ad adventum Domini cum illud à te requiſiturus eſt. Res hæc tremore & horrore omnino plena eſt. Oſtendit enim eum myſteriorum Dei Oeconomum factum, ſeque ſacrificandum accepiſſe Jeſum ipſum panem viventem, & non alium; ipſumque & illius Sacerdotium ut depoſitum ipſi creditum eſſe, eaque teneri ſervare; Sacerdotium videlicet, & ſacram actionem immaculata, eo quod Dominus rationem adminiſtrationis iſtorum ab eo requiret. Ubi nunc ſunt qui ſacerdotii gratia accepta, officia ſacerdotalia quibuſdam occaſionibus pietatis ſpeciem & opinionem reverà autem nihil pietatis habentibus negligunt, & ſupinè habent, ſemel tantùm idque perfunctoriè ea contingentes & exercentes? Hujuſmodi rationem incuriæ poſtulabuntur, quidnam fuerit quod eos ab exercendo munere prohibuerit. Tum enim Pœnitentiam agentes à Sacerdotii exercitio penitus removeantur. Quandiu autem Sacerdotium retines, & non prohiberis, operi ſacro quantum homini fieri poterit inſiſte. Eſt enim opus illud mundi ſalus & conſervatio.

Poſtquam igitur Epiſcopi manum oſculatus eſt, & cum cordis contritione egreſſus eſt, defert, elatas manus habens, ſacrum panem ad menſam, & capite manibus incumbente orat, memoriam faciens & ſui ipſius & Epiſcopi qui ipſum ordinavit, omniumque Clericorum & Laïcorum, omnibuſque ſalutem depoſcit: Viventium quoque Orthodoxorum & mortuorum recordatur. Ipſum enim Dominum manibus tenet, ejuſque manus vaſa ſunt; ipſe qui tenetur Jeſus Chriſtus, eſt ei, & manibus, & capiti unctio: Ideo hic ut & in omnibus ᵛᵃ innovant Latini Presbyteros ſuos legali more ungentes, quod Dionyſius non dicit. Ita ſtans Presbyter poſt capitis inclinationem, & orationem, *Attende Domine Jeſu Chriſte*, admonetur iterum, & fert divinum panem, & in diſco ponit, cum ſit exaltandus: Tunc enim Epiſcopus

A ἀρχιερατικὴν δεξιὰν ὡς δι' αὐτῆς χειροτονηθείς· καὶ ἐπὶ τὴν παρειάν. διὰ τὴν θείαν ἀγάπην τε καὶ εἰρήνην, καὶ ὅτι ὄργανον ἡ παρειὰ τῆς εὐχῆς, καὶ ὅτι ἀγαπᾷ καὶ ἀγαπᾶται, καὶ ὁ πλέων καὶ ὁ πλεούμενος· διὰ τοῦτο καὶ πάντες πρεσβύτεροι χαίροντες ἀσπάζονται τοῦτον ὡς ὁμόταγῆ γεγονότα, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ἑνώσεως ἐπιδείκνυνται.

Καὶ εὐθὺς ἵσταται ἐπικλινόμενος ἐκ πλαγίου τῇ τραπέζῃ καθ' ἑαυτὸν εὐχόμενος, ἕως ἀρθῇ τὸ καταπέτασμα, καὶ ὁ θεῖος γένηται ἀσπασμός· τότε γὰρ αὖθις πρῶτος τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων ἐρχόμενος ποιεῖ τὰ τοῦ ἀσπασμοῦ, καὶ πάλιν ἵσταται ὑποκλινόμενος τῇ θείᾳ τραπέζῃ, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἐκκαλούμενος ἔλεος. B ἡνίκα δὲ ὁ ἀρχιερεὺς σφραγίσῃ καὶ τελέσῃ τὰ δῶρα τῇ ἐπικλήσει τοῦ θείου πνεύματος, τότε δὴ προσκαλεῖται πάλιν ὁ χειροτονηθείς, καὶ λαβὼν τὸν δεύτερον ἡγιασμένον τέλειον ἄρτον τῇ δεξιᾷ ὁ ἀρχιερεὺς δίδωσι τούτῳ τῷ χειροτονηθέντι τὰς παλάμας σταυροειδῶς ἐκτυποῦντι εἰς τὴν τοῦ θείου πάθους ἔνδειξιν· καὶ ὅτι τὰς παλάμας ἐτρώθη ὑπὲρ ἡμῶν ὁ σταυρωθείς, καὶ φησίν, λάβε ταύτην παρακαταθήκην, καὶ φύλαξον αὐτὴν ἄχρι τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου, ὅτι παρ' αὐτοῦ μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν. τοῦτο φρίκης ἁπάσης μεστόν· δείκνυσι γὰρ ὡς οἰκονόμος τῶν τοῦ θεοῦ μυστηρίων γίνεται· C καὶ οὐκ ἄλλον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν τὸν ζῶντα ἄρτον λαμβάνει ἱερουργεῖν, καὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ὡς παρακαταθήκην πιστεύεται, καὶ ὀφείλει τηρεῖν ταῦτα τὴν ἱερωσύνην τε καὶ ἱερουργίαν ἀμώμητα. ὅτι παρ' αὐτοῦ ταῦτα ἀπαιτηθήσεται τοῦ κυρίου· ποῦ ἄρα εἰσὶν ἄρτι οἱ τὴν χάριν τῆς ἱερωσύνης λαβόντες, καὶ ἐπὶ προφάσεσί τισι, καὶ τῇ δοκούσῃ μὲν, μὴ οὔσῃ δὲ εὐλαβείᾳ, ὀκνήσει δὲ μᾶλλον εἰπεῖν τῶν τῆς ἱερωσύνης καταμελοῦντες, καὶ ἀργὰς ἔχοντες; ἅπαξ δὲ μόνον οἷον ἀπτόμενοι, καὶ ὡς ἐν παρέργῳ ποιοῦντες, οὗτοι τὸν λόγον τῆς ἀμελείας ἀπαιτηθήσονται, εἰ μή που τὸ κωλῦον ἐστὶν· τότε γὰρ D τοῦ τῆς ἱερωσύνης καθόλου μετανοοῦντες ἀποστήτωσαν. ἐφ' ὅσον δὲ ἀντέχῃ ταύτης καὶ οὐ κωλύῃ, ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ παρ' ὅλον τοῦ ἱερουργεῖν, ἔχου τοῦ ἔργου, ὅτι τοῦ κόσμου ἐστὶ σωτήριον.

Ἀσπασάμενος οὖν τὴν χεῖρα τοῦ ἱεράρχου, καὶ μετὰ συντριβῆς ἀπελθών, ἄνω τὰς χεῖρας ἔχων ἐν τῇ τραπέζῃ τὸν ἄρτον φέρων τὸν ἱερόν, καὶ ταῖς χερσὶν ἐπικειμένην τὴν κεφαλήν, εὔχεται μεμνημένος καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν ἱεράρχου, καὶ πάντων ἱερατικῶν τε καὶ λαϊκῶν, καὶ τὴν E σωτηρίαν ἅπασιν ἐξαιτεῖται, καὶ ζώντων ὀρθοδόξων καὶ τεθνεώτων μέμνηται· αὐτὸν γὰρ ταῖς χερσὶ κατέχει τὸν κύριον, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ εἰσι σκεύη· καὶ ὁ κατεχόμενος Ἰησοῦς Χριστὸς, οὗτος χρῖσμα αὐτῷ καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τῇ κεφαλῇ. διὸ καὶ οὐδὲ ὡς καὶ ἐν πᾶσι καινοτομοῦσι Λατῖνοι τοὺς αὐτῶν πρεσβυτέρους νομικῶς χρίοντες ὅπερ οὐ φησι Διονύσιος· οὕτω δὲ ἱστάμενος μετὰ τὴν κεφαλοκλισίαν ὁ ἱερεὺς, καὶ τὴν εὐχήν, πρόσχες κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, προσκαλεῖται πάλιν, καὶ φέρει τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ δίσκῳ, ἐπεὶ μέλλει ὑψοῦσθαι· τότε γὰρ ὁ ἱεράρχης,

χης, τὸν ἐν τῷ δίσκῳ προκείμενον θεῖον ἄρτον, καὶ αὐτὸν ἀνυψοῖ ὁμοῦ· ἓν γάρ ἐστι τὸ σῶμα Χριστοῦ. καὶ οὕτω μάλιστα διὰ τῆς ἑνώσεως τοῦ ποτηρίου, καὶ τὰ τῆς κοινωνίας κατὰ τὸ ἔθος ἐκ πλείονος. κοινωνήσαντος οὖν τῶν ἁγιωτάτων τοῦ ἱεράρχου, πρὸ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων ὁ χειροτονηθεὶς ἔρχεται προτιμώμενος ἅμα διὰ τὴν χάριν, καὶ τὸ ἐγκαινισθῆναι ἤδη ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος. ὅθεν καὶ κατὰ τὸ ἔθος τοῦ ζωοποιοῦ μεταλαχὼν ἄρτου λαβὼν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τὴν δεξιὰν, καὶ τὴν παρειὰν αὐτοῦ ἀσπασάμενος, καὶ κοινωνήσας τοῦ φρικτοῦ ποτηρίου. καὶ οὕτω τέλειος ὄντως γεγονὼς, τῆς φρικτῆς κοινωνίας ἐπισφραγιζούσης τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας, ἔν τινι τόπῳ τοῦ θυσιαστηρίου ἵσταται, καὶ τὸ ἱερώτατον ποτήριον τῇ χειρὶ κατέχων, μεταδίδωσι τοῦ θείου αἵματος τοῖς προσερχομένοις ἱερεῦσι καὶ διακόνοις, μαρτυρούμενος διὰ τοῦ ἔργου, ὡς τῶν μυστηρίων τετέλεσται ἱερεὺς, καὶ τούτων ἄλλοις μεταδιδόναι ἐξουσίαν καὶ δύναμιν εἴληφε.

Τῆς δὲ τελευταίας μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν θείων δώρων ἐν τῇ προθέσει γινομένης εὐχῆς, ὁ μὲν διάκονος χειροτονηθεὶς νεωστὶ, τὰς αἰτήσεις τότε φησὶ, ἄρτι μαρτυρούμενος καὶ δεικνὺς τῷ λαῷ ὡς κατέστη θεοῦ ὑπηρέτης, καὶ τὰς αἰτήσεις ποιῆσαι ὑπὲρ αὐτοῦ χάριν εἴληφε, καὶ προσκαλέσαι τὸν λαὸν πρὸς τὰς προσευχὰς, καὶ δεήσεις, ὃ δὴ τῆς καθαρτικῆς ἐστι τάξεως, καὶ λειτουργικῆς, καὶ ἀναθεῖναι αὐτοὺς τῷ θεῷ· διὸ καὶ τῷ ἱερεῖ ἐξυπηρετούμενος φαίνεται ἐν ταῖς ἱεραῖς εὐχαῖς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιλέγων. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ἐν τῷ μέλλειν τὸν ἱερέα λέγειν τὴν εὐχὴν πρὸς τὸν θεόν. ὁ δὲ νεωστὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς αὐτὴν τὴν εὐχὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀναφέρει· ἣ καὶ τελευταία ἐστὶ, καὶ ὀπισθάμβωνος λέγεται· δεικνύμενος μὲν καὶ αὐτὸς, καὶ μαρτυρούμενος τοῖς πιστοῖς ὡς ἱερεὺς κατέστη καὶ μεσίτης γέγονεν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὸν θεόν· καὶ ὡς ἄρτι τὴν χάριν δεξάμενος εὔχεται ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. αὐτὴ γὰρ ἡ εὐχὴ τελευταία οὖσα, πάντα ἐξαιτεῖται ἱερεῦσι καὶ βασιλεῦσι καὶ λαϊκοῖς τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν εἰρήνην ἀπὸ τοῦ θεοῦ τῶν φώτων πατρός· πρῶτον δὲ λαμβάνει, ἀρχιερατικὴν εὐλογίαν· καὶ οὕτως ἐξέρχεται δεικνὺς, ὅτι ὑπὸ τὸν ἱεράρχην ἐστί. καὶ ὑπ' αὐτοῦ τετελείωται καὶ μετὰ τὸ εὔξασθαι πάλιν εὐλογεῖται τὸ τῆς ὑπακοῆς ἐκπληρῶν, καὶ ὡς μισθὸν λαμβάνων τοῦ ἔργου τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ τῆς ἱερᾶς· οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ πρεσβύτερος τελεῖται δὴ καὶ χειροτονεῖται.

Καὶ εἰ μὲν τῆς μοναδικῆς ἐστι τάξεως, τὰ ἱερὰ ἀποθέμενος ἀμφία τὰ συνήθη ἐνδύεται τοῦ σχήματος ἑαυτοῦ, καὶ εὐλογίαν λαβὼν ἄπεισιν ἄχρι τῆς ἑβδόμης καθ' ἡμέραν ἱερουργῶν ὡς τετύπωται· ἵνα καὶ πρὸς τὸ ἔργον καὶ ἔπος ἔλθῃ, καὶ ἀδιάκοπος ἡ τῆς ἱερωσύνης ἐνέργεια τῇ ἑβδομάδι τῶν ἱερῶν διαμένῃ, δι' ἧς ἡ παροῦσα πᾶσα οἰκονομεῖται ζωή· ὡς ἂν τοῦτο τὸ ἔργον ἐπιμελῶς ἐνεργήσας ἐν τῷ παρόντι, εἰς τὴν ἄληκτον ἐκείνην ἱερουργίαν, καὶ ἄμεσον κοινωνίαν τοῦ Χριστοῦ καταντήσῃ, ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸν λαβὼν μέγα χάρισμα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν τοῦ πνεύματος χαρισμάτων, καὶ ἐν ἡμέραις ἴσαις ὀφείλει ἀδιαλείπτως ἐνεργεῖν τὰ τῆς χάριτος, ὡς προγέγραπται.

A divinum panem in disco positum elevat, & hunc simul eo. Unum est enim Christi corpus. » Sic cum hostiæ divisionem peregit, quæ spectant ad unionem partis ejus cum calice, & quæ ad communionem pro more perficit. Postquam igitur sanctissimis mysteriis communicavit Episcopus, ante cæteros Presbyteros venit Ordinatus, honore præ cæteris habitus propter recens acceptam gratiam, & renovationem à divino spiritu jam factam. Unde juxta consuetudinem vivifici panis particeps per Episcopum factus, & dexteram & genam ejus osculatur, deinde tremendo calici communicat. Redditus sic verè perfectus, & tremenda communione sigillante &
B obsignante Sacramentum Ordinationis, in quodam loco altaris subsistit, & sacratissimum calicem manibus tenens de divino sanguine tradit Presbyteris & Diaconis accedentibus, opere testificans se consecratum esse in Sacramentorum Sacerdotem, & ea aliis communicandi facultatem & auctoritatem accepisse.

Postrema oratione facta, » post depositionem divinorum donorum in Prothesi, Diaconus recens ordinatus Rogationes tunc recitat, jam testificans & demonstrans populo se constitutum esse Dei Ministrum, gratiam rogationes pro ipso faciendi accepisse, ad preces & orationes populum exhortandi (Est e-
C nim ordinis purgativi & ministerialis) & eum Deo consecrandi Ideo in sacris precibus conspicitur Sacerdoti inservire, populo edicens, *Dominum deprecemur*, cum Sacerdos preces ad Deum dicturus est. Sacerdos autem recens ordinatus orationem Deo offert, quæ liturgiæ postrema est, & post Ambonem dicitur: quo ipse ostendit, & testatur se Sacerdotem factum, & Mediatorem esse ipsis in iis quæ sunt ad Deum. Quia etiam recenter gratiam accepit, precatur pro populo. Oratio enim illa cum sit postrema bona omnia pacémque à Deo luminum Patre postulat pro Sacerdoti-
D bus, Imperatoribus & Laicis. Sed primùm benedictionem Episcopalem accipit, sicque egreditur ostendens se Episcopo subjectum esse, & ab eo consecratum. Postquam precatus est, iterum benedicitur, quæ sunt obedientiæ & submissionis adimplens velut in mercedem sacri sui ministerii. Sic ergo Presbyter consecratur, & ordinatur.

Si autem Monastici fuerit ordinis sacras vestes deponit, & consuetas ordini suo induit, benedictioneque accepta abit, & sa-
E crificat unoquoque die per hebdomadem, ut jam declaratum est, ut ad opus & verba sese assuefaciat, & Sacerdotii virtus sine interruptione per sacrorum hebdomadem qua vita præsens universa gubernatur, permaneat: ut hoc opere solicitè in præsenti seculo defunctus, ad indeficientem illam & æternam sacram operationem, & immediatam Christi communionem occurrat. Prætera velut magna spirituali gratia donatus debet juxta numerum donorum spiritus æqualibus diebus » indesinenter quæ sunt gratiæ operari, ut antea scriptum est.

Si

A Si verò secularis fuerit, vestimentis induitur; quæ Diaconus vestire solet, sacerdotalem dignitatem indicantibus quæ propter pietatem violacea sunt, vel nigra, & secundum ›› vestem, ἱμάτιον, dictam, adaptata. Vestem enim hujusmodi Lectores & Psaltæ, omnesque Sacerdotes propter divinum ministerium induunt, eo quod ejusmodi vestis facile connectatur & adaptetur cuicumque Sacerdoti; vel quod quilibet ea indutus nullo negotio sacerdotales vestes induere possit immediatè cum secularibus, quibus conjungi possunt quæ sunt corpori commoda. Unde est quod Lector antequam sigillum accipiat, statim cum benedicendus est illud induat, nigrum propter humilitatem significandam, ut B diximus, & animi compressionem: Hæc enim sunt luctus signa. Amplum quoque & longum est, ad pedes usque pertingens propter pietatem & divinam charitatem. Circumcingitur etiam eo quod ministrare debet. Crucis quoque figuram tenet longitudine & manicis. Hæc igitur vestimenta omnibus communia sunt, atque, ut dicitur, ex Imperatorio dono & privilegio in honorem Sacerdotii: Senatores enim iis vestiuntur, umbellas etiam sive pileos ipsi Imperatores gestant. Propriam autem ordinis sui vestem habet Lector, quæ Camision vocatur, habetque Phænolii parvi vel Sticharii ex lino figuram, & C Sacerdotii primitias, cum parvum sit, & perfectionem à Deo emanantem designat. Est autem coloris purpurei propter purpuream Salvatoris vestem; vel albi, propter Sacerdotii puritatem, & illuminationem à Deo fluentem. Quapropter Diaconi & Sacerdotes vestimenta induunt his imatiis supernè similia, & umbellas in capite, cæteraque gestari solita, omnia Crucis figuram exprimentia, ut & ipsa umbella. Jure sanè meritoque cum crucifixi propter nos sint Ministri, non secus ac ii qui supra caput maximè, cruces gestant. En hactenus quæ ad Diaconos & Presbyteros pertinent, explicavimus. D

A Εἰ δὲ τῶν κοσμικῶν εἴη περιβάλλεται ἄμφια ἃ καὶ ὁ διάκονος ἀμφιέννυται, σημαντικὰ τῆς ἱερωσύνης, καὶ διὰ τὴν εὐλάβειαν, ὀξέα, ἢ μέλανα· καὶ κατὰ τὸ λεγόμενον ἱμάτιον ἐρραμμένα. τὸ μὲν γὰρ ἱμάτιον καὶ ἀναγνώστης, καὶ ψάλτης, καὶ πάντες ἐνδιδύσκονται ἱερεῖς, διὰ τὴν θείαν ὑπηρεσίαν, ὥστε μὲν ἁπλοϊκή τις τῶν ἱερέων, ἢ τοῖς τῆς ἱερωσύνης ἀμφίοις εὐθὺς χρῆσθαι μετὰ τῶν ἐνδυμάτων ἀμέσως τῶν κοσμικῶν, δι᾽ ὧν ἅπτονται καὶ τῶν τοῦ σώματος χρειωδῶν· ὅθεν καὶ εὐθὺς πρὸ τῆς σφραγῖδος ὁ ἀναγνώστης τοῦτο εὐλογούμενος ἀμφιέννυσθαι μέλλει, ὂν διὰ τὴν ταπείνωσιν, ὡς εἰρήκαμέν τι καὶ στολήν. τοιαῦτα γὰρ τὰ τοῦ πένθους, B καὶ ἄχρι ποδῶν καὶ εὐρύχωρον διὰ τὴν εὐλάβειαν μετὰ τῆς θείας ἀγάπης, καὶ περιζώννυται διὰ τὸ ὀφείλειν ὑπηρετεῖν· σταυροῦ δὲ τύπον ἐπέχει τῷ μήκει καὶ τοῖς μανικίοις. ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἱμάτια κοινὰ πᾶσι, καὶ ὥς φασιν ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς εἰς τιμὴν τῆς ἱερωσύνης, ὅτι καὶ συγκλητικοὶ ταῦτα ἐνδύονται, καὶ τὰ σκιάδια καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς. ἴδιον δὲ τῆς τάξεως αὐτοῦ ὁ ἀναγνώστης ἀνάπτηται ἔνδυμα, τὸ καλούμενον καμίσιον, ὅπερ ἢ κατὰ τύπον φαιλονίου ἐστὶ μικροῦ ἢ στιχαρίου ἐκ λίνου, τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἱερωσύνης δηλοῦν, διὸ καὶ μικρόν ἐστι, καὶ τὴν ἀπὸ C τοῦ θεοῦ σκέπην· καὶ ἢ πορφυροῦν διὰ τὸ πορφυροῦν τοῦ σωτῆρος ἱμάτιον, ἢ λευκὸν διὰ τὸ καθαρὸν τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὸν ἀπὸ θεοῦ φωτισμόν. τοίνυν οἱ διάκονοι καὶ ἱερεῖς ὅμοια ἱματίοις ἄνωθεν ἐνδύονται ἄμφια, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τὰ σκιάδια, καὶ λοιπὰ συνήθη φορέματα, πάντα σταυρὸν ἐκτυποῦντα, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ σκιάδιον, ἐπεὶ καὶ τοῦ ἐσταυρωμένου δι᾽ ἡμᾶς εἰσὶ λειτουργοί, ὡς καὶ οἱ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μᾶλλον τοὺς σταυροὺς φέροντες. ἰδοὺ καὶ τὰ περὶ διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἡμῖν εἰρήκαμεν.

Ritus Electionis Episcopi amplè describuntur, eorumque mystica explicatio traditur.

CAPUT VI.

JAm incipimus de magna illa gratia, illuminativo scilicet Episcoporum ordine verba facere; ideo pro viribus illam con- E templabimur, & explicabimus, licet vires nostras superet horum intelligentia. Est enim donorum quæ hominibus à Deo fiunt maximum & perfectissimum, à quo omnis donatio & illuminatio immittitur. Ipsa est fundamentum, principium, & fons pietatis, radix quæ Christum ipsum repræsentat, & gestat. Quapropter quæ in illius initiatione fiunt, omnia perfectiora sunt. Nos igitur de illis dicemus, quantum licet & possumus: Vos verò mentem dictis advertite, & videte

Ἀκολουθία τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπισκόπου ἐν πλάτει διαγράφεται, καὶ αὐτῆς μυστικὴ θεωρία ἐκδίδοται.

ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

Ἀρχόμεθα οὖν ἤδη καὶ περὶ τῆς τῆς μεγάλης χάριτος τῆς φωτιστικῆς τάξεως ἐρεῖν τῶν E ἀρχιερέων. διὸ καὶ περὶ ταύτης θεωρήσομεν κατὰ δύναμιν. ὑπὲρ ἡμᾶς γὰρ καὶ τούτων ὁ νοῦς. ἔστι καὶ περὶ τοῦ μεγίστου καὶ τελειοτάτου δώρου τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἐστιν, ἀφ᾽ οὗ δὴ πᾶν δώρημα ἡμῖν καὶ φωτισμὸς καταπέμπεται. καὶ θεμέλιος αὕτη, καὶ ἀρχή, καὶ πηγὴ δὲ τῆς εὐσεβείας ἐστί, καὶ ῥίζα, καὶ τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἰκονίζει καὶ φέρει. διὸ καὶ τελειότερα πάντα τὰ ἐν ταύτῃ τελούμενα. ἡμεῖς μὲν οὖν ἐροῦμεν περὶ αὐτῶν ὅσα ἐγχωρεῖ, καὶ ἰσχύομεν· ὑμεῖς δὲ συντείνατε τοῖς λεγομένοις

τὸ ποιῶν, καὶ ὁρᾶται ἐξ ἀρχῆς ἤδη τὸ ἐπηρμένον τῆς θείας ταυτησὶ τάξεως. Πᾶσι μὲν ἐφεῖται καθαρὸν μόνον βίον ἐπανῃρημένοις ἐν ὀρθοδόξῳ τῇ πίστει ζητεῖν τὰ λοιπὰ τῆς ἱερωσύνης, ἀναγνώστου σφραγῖδα, ὑποδιακόνου χειροθεσίαν, διακόνου χειροτονίαν, καὶ πρεσβυτέρου, καὶ προβιβασμοὺς ἐν τούτοις δή τινας διακονημάτων καὶ τιμάς. Ἐπισκοπὴν δὲ οὐδενὶ ἔξεστι ζητεῖν οὐδὲ δυνατὸν χωρὶς ἐκλογῆς τε καὶ ψήφου. κἂν γὰρ καὶ ἀνθρωπίνως τις καὶ παρὰ τὸν ὅρον τὸν ἱερὸν πρὸς τοῦτο ἐπιχειρήσῃ, οὐκ ἂν ἐπιτεύξαιτο ψήφων ἱερῶν χωρίς· ὅθεν ἐκ τούτου προσεκτέον τινὰ μὴ ἐπεμβαίνειν, μηδὲ ζητεῖν, μηδὲ περιδρομὰς ποιεῖν ὡς ὁ χρυσορρήμων φησί. καὶ τοὺς ἐκλεγομένους καὶ ψηφιζομένους ἀπαθῶς τοῦτο ἀποστολικῶς ἐνεργεῖν, μᾶλλον δὲ θείως. Εἰ γὰρ καὶ παρὰ τῶν ἀποστόλων ψῆφος ἀπήρξατο ἡνίκα προσεβλήθη εἰς τὴν δυοκαιδεκάτου τάξιν τοῦ παραπεπτωκότος Ματθίας, ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ ἀπὸ τοῦ σωτῆρος πρότερον ἤρξατο, ὃς ἀρχηγός ἐστι καὶ τελειωτὴς τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀφ' οὗ δὴ Ἀνδρέαν ἐλέξατο καὶ Πέτρον, Ἰωάννην τε καὶ Ἰάκωβον, Φίλιππον, καὶ Ναθαναήλ, καὶ Ματθαῖον, καὶ τὴν λοιπὴν χορείαν τῶν μαθητῶν πρὸς οὓς καὶ μετὰ ταῦτα φησίν, οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, ἵνα ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. οὓς καὶ ἁλιεῖς ἀνθρώπων, καὶ ἅλας τῆς γῆς, καὶ φῶς τοῦ κόσμου, καὶ κριτὰς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ συνθρόνους, καὶ ποιμένας τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ λύειν, καὶ δεσμεῖν δυναμένους καὶ ἱερεῖς, καὶ ἱερουργούς, καὶ διδασκάλους, καὶ κήρυκας, εἶπέ τε καὶ ἔδειξε, καὶ κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου, καὶ διδασκάλους οἰκουμενικούς, καὶ ἐκάλεσε, καὶ ἐποίησε. παρ' αὐτοῦ τοίνυν διὰ τῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκλέγεσθαι χρὴ καὶ χειροτονεῖσθαι τοὺς τελουμένους. μᾶλλον δὲ εἰ ὡς αὐτὸς βούλεται ἡ ἐκλογὴ γίνοιτο καὶ χειροτονία ἔσται ἀληθῶς παρ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τῶν ἀξίων ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ ἀξίως τὰ θεῖα ἔσται πληρούμενα. εἰ δ' οὖν παρὰ τῶν ἀναξίων ἔσται, ἐπεὶ καὶ δι' αὐτῶν ἡ χάρις, ὡς ἐμάθομεν, ἐνεργεῖ. πλὴν παρὰ γνώμην Χριστοῦ, τοῦ τὴν χάριν παρὰ πατρὸς ἐν ἁγίῳ πνεύματι νέμοντος, καὶ πρὸς καθαίρεσιν, οὐ πρὸς οἰκοδομὴν ψυχῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Ὡς οὖν Χριστοῦ καὶ θεῖον ἔργον ἡ ἀρχιερωσύνη ἐξαιρέτως, οὕτω δὴ νενόμισται ἐν τοῖς δεχομένοις αὐτὴν ἐνεργεῖσθαι. ὁ πρῶτος ἱεράρχης, ὃς δὴ τύπῳ τοῦ Χριστοῦ συγκαλεῖται τοὺς τελοῦντας ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς τὴν τῶν πρώτων ἀποστόλων τάξιν ἐπέχοντας, καὶ τὴν αὐτοῦ παρ' αὐτοῦ ἐσχηκότας χάριν καὶ δύναμιν, καὶ κοινοῦται τὸ ἔργον. ἐπεὶ οὖν θεῖον τοῦτο καὶ ἐραστὸν πάντες ἐπὶ τοῦτο συντίθενται· καὶ εἰ μὲν οἱ τῆς ἐπαρχίας πάρεισι πάντες καλόν· τοῦτο γὰρ ἡ διαταγὴ τῶν κανόνων βούλεται, καὶ ἀποστολικόν ἐστιν ἔργον καὶ διάταγμα· πάντες γὰρ ἦσαν ἐπὶ ψήφου Ματθίου· εἰ δὲ οὐ δυνατὸν ἐξ ἅπαντος εἶναι, τρεῖς διὰ τὴν τριάδα, ὅτι αὕτη τῶν ὅλων δημιουργός τε καὶ τελειοποιός, συμφωνούντων αὐτοῖς καὶ ἀνα-

A ab ipso initio hujus divini ordinis altitudinem & sublimitatem. Omnibus quidem vitæ puræ in orthodoxa fide tantùm amore captis quærere & persequi licet cæteros Sacerdotii gradus, Lectoris sigillum, Subdiaconi manus impositionem, Diaconi & Presbyteri ordinationem, & in his ordinibus promotiones quasdam, & ministeriorum dignitates. Verùm Episcopatum nemini quærere licet, nec possibile sine electione & suffragiis. Nam si quis humanum patiens hunc assequi præter sacras definitiones adnisus fuerit, illum tamen sine sacris suffragiis non consequetur. Unde diligenter attendendum est ne quis violentè in Episcopatum ingrediatur, ne quis eum requi- B rat, ne quis ambitus faciat, " ut ait aurea loquens. Eos similiter qui eliguntur, & suffragiis prævalent, id præstare debent nullo acti humano affectu, sed Apostolicè, vel potius divinè. Quanquam enim ab Apostolis suffragium inceperit, cum in ordinem duodecimi qui ceciderat promotus est Matthias; attamen electio primùm à Salvatore cœperat, qui dux est & consummator salutis nostræ; propterea Andræam elegit, & Petrum & Joannem, & Jacobum, Philippum & Nathanaël, & Matthæum, reliquumque Discipulorum chorum, ad quos postea dicit, non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis C & fructum feratis, & fructus vester maneat, quos etiam piscatores hominum, & sal terræ, & lumen mundi, & Judices Israël, & Assessores ipsius, & ovium ejus Pastores, & solvere, & ligare potentes, & Sacerdotes, & sacrorum operatores, & Doctores, & Prædicatores dixit & instituit: Prædicatores quoque Euangelii, & Doctores terræ vocavit, & effecit. Oportet igitur eos qui consecrandi sunt, eligi & ordinari ab ipso per eos qui sunt ipsius, præsertim si ut vult, electio fiat. Ordinatio tum verè ab ipso erit, & divina per dignos & condignè pro ipsius Ecclesia erunt D celebrata. Si igitur ab indignis facta fuerit, per ipsos tamen, ut dicimus, gratia operatur, verùm ad destructionem, non ad animarum & Ecclesiæ ædificationem, idque præter Christi intentionem gratiam à Patre per Spiritum sanctum distribuentis.

Quemadmodum igitur Episcopatus præ cæteris est divinum Christi opus; sic etiam legibus statutum est qua ratione in iis qui eum suscipiunt, agendum sit. Primus Epi- E scopus, qui Christi typus est, convocat qui sub ipso sunt Episcopos, primorum Apostolorum ordinem tenentes, ipsiusque gratiam & virtutem ab eo emanatam possidentes, remque cum iis communicat. Cum igitur opus sit divinum & desiderabile, omnes ad hoc conveniunt. Si omnes Provinciæ Episcopi adsint, bene est. Hoc postulat canonica constitutio, opusque est & Præceptum Apostolicum: Omnes enim aderant in Electione Matthiæ. Si hoc fieri non potest, ex omni cœtu tres adsint propter sanctam Trinitatem, quoniam hæc est omnium creatrix & per-

& perfectrix, cæteris conſentientibus, & quæ de hac Electione judicant, mandantibus. Hoc in Chriſti baptiſmate conſpicitur, Patre cum Spiritu ſancto teſtimonium de filio perhibente. In transfiguratione quoque filius cum iis de ſeipſo teſtatus eſt, baptizatus eſt, gratiamque dedit, & divino lumine coruſcavit. Ideo in duobus vel tribus teſtibus, inquit, ſtabit omne verbum. In Apoſtolis idem obſervatum fuit: Tres enim à cæteris exempti electi ſunt, Petrus, Joannes, & Jacobus frater Domini, qui ut ait Paulus, videbantur eſſe columnæ. Tres quoque ſervator præ cæteris & eximiè myſteriis majoribus adhibuit, Petrum, Joannem, & illius conſanguineum Jacobum.

Omnibus igitur præſentibus, vel neceſſariò tribus, primus Epiſcopus jubet eos in loco ſacro ſedere, & ſuffragia dare. Oportet enim divina divino juſſu & exhortatione fieri. Ipſe quidem primus cum iis non ingreditur, tunc vel hoc ipſo Jeſum Deum & hominem figurans, qui corpore abſens poteſtatem ſuam dedit, & per eos operatur qui ſui ſunt. Nec hoc tantùm, ſed etiam ut vices Chriſti agens divinum ſuffragium ipſe iterum obſignet, & approbet. Ne autem videatur cum ipſis non agere, ſed ipſis aſſentiens & unanimis appareat, aliquem ex iis qui illi miniſtrant vice ſua functurum cum iis mittit, è Clero ſelectum, qui potiſſimum eſſe ſolet Chartophylax. Ideo in medio Epiſcoporum ſedet, non ut Chartophylax: Ea enim ratione cathedram inter Epiſcopos non habet, vel aliquis alius Clericus, ſed ut vices agens magni Epiſcopi. Sedet igitur & per ordinem interrogat Epiſcopos, non tamen cum iis fert ſuffragium. Magni enim Epiſcopi ſententia ab initio data eſt, ut Epiſcopi ſuffragium ferrent, iterumque dabitur finitis ſuffragiis, eo quod illius ſententia divinæ ſortis locum tenebit. Propter hoc præter Epiſcopos qui illic ſunt nullus alius fert ſuffragium. Venientibus igitur illis cum Chartophylace quò ſuffragia dare mos eſt, ante divinam Chriſti imaginem cerei tres accenduntur in gloriam & typum ſanctæ Trinitatis, & quod ab ea nobis veniat omnis illuminatio, & multò magis hæc diviniſſima. Ideo hinc Tricerii emanat origo, cujus uſus viget in omnibus ſacris Epiſcopi operationibus: quo evidenter indicatur perfectam illuminationem à ſola & perfecta Trinitate emanare. Deinde primus Epiſcoporum Epitrachelium ſive ſtolam ſacerdotalem, quæ ſupernam gratiam, ut diximus, deſignat collo circumponit, & ad Orientem ter adorat, Deum in perſonarum Trinitate benedicens. In his enim divinis & maximis rebus à Deo incipere edocti ſumus, & ante omnia ipſi benedicere, exordiumque à Deo & precibus facientes gratiam ſpiritus ad nos attrahere, ſicque divinum opus aggredi. Ideo facta prece ab omnibus qui illic ſunt, invocatur divinus ſpiritus ut adveniat, & inhabitet in eis.

Poſtea triſagio Angelorum hymno decantato, & prece à nobis recitata, quæ Salvatoris eſt, & reliquis aliis dictis quæ myſterio

A ὑψηλοτέρων τε περὶ τούτου καὶ τῶν λοιπῶν. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος ὤφθη, μαρτυρουμένου τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος. καὶ ἐν τῇ μεταμορφώσει ἑαυτόν τε σὺν τούτοις τοῦ υἱοῦ μαρτυρουμένου, βαπτιζομένου καὶ διδόντος τὴν χάριν, καὶ θείῳ φωτὶ λάμποντος. διὸ καὶ ἐπὶ δύο μαρτύρων, ἢ τριῶν, φησι, σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. καὶ ἐν τοῖς ἀποστόλοις δὲ τοῦτο ἦν. τρεῖς γὰρ ἐξαίρετοι ἀπελέγησαν τῶν λοιπῶν, Πέτρος, Ἰωάννης τε καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου ἀδελφὸς, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι Παῦλός φησιν, καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ τρεῖς ἐξαιρέτως εἶχεν ἐν τοῖς μείζοσι μυστηρίοις τὸν Πέτρον, καὶ Ἰωάννην καὶ τὸν ὁμαίμονα τούτου Ἰάκωβον.

B Τῶν πάντων οὖν ὄντων, ἢ κατ᾽ ἀνάγκην τριῶν, κελεύει τούτοις ὁ πρῶτος ἀρχιερεὺς ἐν τόπῳ ἱερῷ καθίσαι καὶ τὰς ψήφους ποιήσασθαι, ὅτι θείῳ κελεύσματι τὰ θεῖα γίνεσθαι χρή· καὶ αὐτὸς μὲν ὁ πρῶτος σὺν αὐτοῖς οὐκ ἔρχεται, τότε τιμῶν κἂν τούτῳ τὸν θεάνθρωπον Ἰησοῦν. ὅτι καὶ σωματικῶς μὴ παρὼν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ δοὺς, ἐνεργεῖ διὰ τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ᾽ ἵνα τὴν θείαν ψῆφον οὗτος αὖθις ἐπισφραγίζῃ τὸν τόπον Χριστοῦ πληρῶν· ἵνα δὲ καὶ μὴ δόξῃ, ὅτι οὐ συμπράττων ἐστὶν, ὡς ἂν φαίνηται συνὼν καὶ συμψηφιζόμενος τὴν ἐπιτροπὴν C αὐτοῦ σὺν αὐτοῖς πέμπει, τῶν αὐτοῦ λειτουργούντων ἀπὸ τοῦ κλήρου τὸν ἔκκριτον, ὃς ἐξαιρέτως ὁ χαρτοφύλαξ· διὸ καὶ μέσον κάθηται τῶν ἀρχιερέων, οὐχ ὡς χαρτοφύλαξ. οὐδὲ γὰρ καθέδραν ἐν ἐπισκόποις οὗτος ἔχει, ἢ ἄλλος τις κληρικὸς, ἀλλ᾽ ὡς τοποτηρητὴς τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως· κάθηται δὲ καὶ ἐρωτᾷ κατὰ τάξιν τοὺς ἐπισκόπους ψηφίσασθαι· δοθήσεται δὲ αὖθις ὕστερον τῶν ψήφων πληρωθεισῶν· ὅτι καὶ ἡ τούτου γνώμη ὡς θεῖος κλῆρος ἐστὶ· διὰ τοῦτο πλὴν τῶν ἐπισκόπων ἐκεῖσε ἄλλος τις οὐ ψηφίζεται. Ἐλθόντων D τοίνυν τούτων σὺν τῷ χαρτοφύλακι ἔνθα ψηφίζειν ἔθος ἅπτονται μὲν τῆς θείας εἰκόνος Χριστοῦ τρεῖς κηροὶ, εἰς δόξαν τε καὶ τύπον τῆς ἁγίας τριάδος. καὶ ὅτι παρ᾽ αὐτῆς ἡμῖν ἅπας φωτισμὸς, καὶ μᾶλλον οὗτος ὁ θειότατος· διὸ καὶ ἐντεῦθεν ἀρχόμενος τὸ τρικήριον, καὶ ἐν πάσαις τελεταῖς τοῦ ἀρχιερέως ἐστί· τὸ μὲν ἐν αὐτῷ τέλειον ἀπὸ τῆς τελείας μόνης τριάδος φωτισμὸν σαφῶς ἐνδηλοῦν. Εἶτα ὁ πρῶτος τῶν ἐπισκόπων ἐπιτραχήλιον περιτίθεται, τὴν ἄνωθεν χάριν, ὡς εἰρήκαμεν ἐκτυποῦν, καὶ κατ᾽ ἀνατολὰς τρὶς προσκυνῶν, τὸν ἐν τριάδι θεὸν E τοῦτον εὐλογεῖ. δεῖ γὰρ ἐν τοῖς οὕτω θείοις τε καὶ μεγίστοις ἀπὸ θεοῦ, ὡς ἐδιδάχθημεν, ἄρχεσθαι, καὶ τοῦτον πρὸ πάντων εὐλογεῖν. καὶ ἀπὸ θεοῦ, καὶ προσευχῆς ἀρχομένους τὴν χάριν ἐν ἑαυτοῖς ἐπισπᾶσθαι τοῦ πνεύματος, καὶ οὕτω τῷ θείῳ ἐγχειρεῖν ἔργῳ. διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐκεῖσε γενομένης προσευχῆς τὸ θεῖον πνεῦμα ἐπικαλεῖται ἐλθεῖν, καὶ ἐνσκηνῶσαι αὐτοῖς.

Εἶτα τὸν τρισάγιον ὕμνον τῶν ἀγγέλων ὑμνήσαντες, καὶ τὴν παρ᾽ ἡμῶν προσευχὴν, ἥτις τοῦ σωτῆρός ἐστι, καὶ λοιπῶν ἄλλων λεγομένων

ἁρμοζόντων τῷ μυστηρίῳ, τὸ Εὐλογητὸς εἶ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν διὰ τοὺς ἀποστόλους οὓς ὁ Χριστὸς ἐξελέξατο, δι' αὐτῶν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, τὴν οἰκουμένην σαγηνεύσας, καὶ τὸ, ὡς ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν σου παραγενόμενος ὁ σωτὴρ, ἵνα καὶ σὺν αὐτοῖς Χριστὸς γένοιτο. καὶ τὸ τῇ πρεσβείᾳ κύριε πάντων τῶν ἁγίων, καὶ τῆς θεοτόκου, ἵνα δι' αὐτῶν τῆς θείας εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχωσι, καὶ ὡς οἱ ἅγιοι σύμφωνοι, καὶ τῷ Χριστῷ ἡνωμένοι μετ' εἰρήνης καὶ οὗτοι, καὶ συμφώνως τὴν τοῦ ἐπισκόπου ἐκλογὴν, καὶ τὰς θείας ψήφους τελέσωσιν, ἐκτενῆ δέησιν ποιεῖται πρότερον θυμιάσας εἰς δήλωσιν τῆς ἐπιδημίας τῆς χάριτος ἐνδεξάμενος ἀρχιερεὺς, καὶ τῶν βασιλέων μνησθεὶς, ὡς ἐκδίκων τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὡς πτωχοῦ ὄντος ἐν Χριστῷ τῷ ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν τὸ πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις ἐκπέμψαντι, τῆς θείας ἱερωσύνης καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀρχιερέων, δηλαδὴ ὡς ὁμοταγῶν τῇ χάριτι καὶ συνεργῶν, καὶ συνεπισκόπων, ἀπολύσεως γενομένης ἐπ' εὐχαριστίᾳ θεοῦ διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ, δι' ὧν ἡ χάρις τοῦ θεοῦ χορηγεῖται. καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἵνα ἐπ' αὐτοὺς ἔλθῃ τὸ θεῖον ἔλεος.

Εὐξάμενοι ὑπὲρ ἀλλήλων λόγῳ κατὰ τὴν ἐντολὴν καθέζονται τοῦ ψηφίσασθαι· καθέζονται δὲ ἑκατέρωθεν μὲν οἱ ἀρχιερεῖς οὐκ ἐπὶ θρόνων, ἀλλ' ἐπὶ σκιμποδίων τινῶν μικρῶν ὅπου ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐκεῖσε οὐ πάρεστιν· ὁ χαρτοφύλαξ δὲ μέσον αὐτῶν ὁμοίως, πλὴν ὑψηλότερον, τὸν τόπον τοῦ ἀρχιεπισκόπου πληρῶν, ὃς καὶ ἐρωτᾷ ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν ἀρχιερέων κατὰ τάξιν ἕκαστον τὴν γνώμην εἰπεῖν. Συμφωνούντων οὖν ἐν προσώπῳ ἑνὶ, ὃς ἄξιος τῆς ἱεραρχίας ἐστὶ, τὸ ὄνομα τούτου παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος ἤ τινος ἄλλου ὑπηρέτου παρόντος, καὶ κάτω καθημένου, ἐν χάρτῃ γράφεται ἀποτεταγμένῳ εἰς τοῦτο· οὐ πολλοὶ δὲ πάρεισιν ἐκεῖ, εἰ μὴ οἱ ἀρχιερεῖς μόνοι, καὶ ὁ χαρτοφύλαξ σὺν ὑπηρέτῃ τῷ ὑπομνηματογράφῳ, ὅτε γράφονται τὰ ὀνόματα, διὰ τὰς γινομένας ἐκεῖσε μυστικὰς ἐξετάσεις. Εἰ μὲν οὖν συμφωνήσωσι πάντες, πνευματικὸν ἔργον· εἰ δὲ ἔρις τις γένηται, οὐκ ἀγαθὸν μέν· εἰ καὶ διὰ τὴν ἐξέτασιν, ὅτι οἱ ἐξετάζοντες ἄνθρωποι, αὖθις ἀγαθὸν πλὴν ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος πάλιν κρατεῖ κατὰ τοὺς κανόνας· ὅμως ἀπολεγόντες ἐκ τῶν πλειόνων, ἢ καὶ πάντων, καὶ ψηφισθέντες τρεῖς ἄνδρες εὐλαβεῖς, εἰς δόξαν τῆς τριάδος, καὶ τύπον, καὶ γραφέντες ὡς ἐψηφίσθησαν, ὁ πρῶτος ψηφισθεὶς πρότερον τεθεὶς κἂν ὁποίου τύχῃ βαθμοῦ. καὶ ὁ ψηφισθεὶς δεύτερος μετὰ τὸν πρώτως ψηφισθέντα τεθεὶς, καθὼς παρὰ τῆς χάριτος γέγονεν· οὐδὲ γὰρ χρὴ ἐνταῦθα βαθμοὺς καὶ τάξεις προτιθέναι, ἀλλ' ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξιώτερον, ἐπεὶ καὶ διὰ τοὺς ἱκανοὺς πρὸς τὸ ἔργον ἐστὶν ἡ ψῆφος, καὶ οὐ διὰ τὸν προβιβασθῆναι φθάσαντα, ἂν μὴ καὶ τὴν ἀρετὴν ἔχῃ, ὅτι πολλάκις προτιμότεροι ἐπισκόπων ἱερεῖς, καὶ ἐπισκόπων καὶ ἱερέων εὐλαβεῖς μοναχοὶ ἢ λαϊκοί. Ὁ πρῶτος ψηφισθεὶς, καὶ πρῶτος τεθεὶς δίκαιος· μετὰ τὸ γρα-

A conveniunt, ut pote, Benedictus es Christe Deus noster propter Apostolos quos Christus elegit; per eos in Spiritu sancto terram universam indagine cinxit & cepit: Et illud, Velut in medium Discipulorum advenisti ô Salvator, ut cum ipsis Christus esset; & istud, Intercessione omnium Sanctorum & Deiparæ, ut per ipsos divinam Christi pacem consequantur, Et sicut sancti concordes cum pace Christo uniuntur, sic & illi concorditer electionem & divina suffragia perficiant. Episcopus officium initians orationem extensam pronuntiat, facto prius in significationem adventus gratiæ thuris suffimento: Imperatorum quoque meminit, ut Ecclesiæ B defensorum; & Archiepiscopi, 101. ut in Christo pauperis, qui in figura linguarum flammearum immisit in Apostolos Spiritum sanctum. Meminit etiam divini sacerdotii, & fraternitatis Episcopalis, nempe per gratiam velut ejusdem ordinis, & comministrorum, & Coepiscoporum. Tum fit dimissio in gratiarum actione Deo per sanctam ejus matrem, & Apostolos suos per quos gratia Dei dispensatur. Omnium quoque Sanctorum, ut super eos descendat divina misericordia.

Denique precibus pro invicem factis secundum divinum præceptum sedent ad suffragia C colligenda. Sedent autem Episcopi ex utraque parte, non super thronos, sed super scabella quædam parva, cum illic non adsit Archiepiscopus; Chartophylax autem similiter in medio eorum sedem habet, sed superiorem, eo quod Archiepiscopi locum occupet, qui & sententiam unumquemque rogat, ab Episcoporum primo incipiens, & secundum ordinem procedens. Consentientes igitur in unam personam, ut Episcopatu dignam, ipsius nomen à Chartophylace, vel aliquo alio Ministro præsente, & inferiùs sedente, in charta scribitur ad hoc præparata. Illic autem multi non adsunt, propter secretas inquisitiones quæ ibidem fiunt, sed Episcopi soli, D & Chartophylax cum Ministro qui illi est à commentariis cum nomina scribuntur. Si igitur omnes convenerint, spiritus est opus: Si verò contentio aliqua oriatur, non equidem bonum est. Si verò contingat propter scrutinium, eo quod qui scrutantur homines sunt; iterum bonum est, verumtamen plurium suffragia secundum canones prævalent. Tres tamen viri pii in gloriam & typum Trinitatis eligantur è pluribus, vel ex omnibus, & scribatur quod suffragiis prævaluerunt. Primus electus priùs ponatur, cujuscumque sit E gradus; & secundus electus post primum ponatur, sicut à gratiâ factum est: Non enim hic oportet gradus & dignitates præferre, sed virtutem & meritum; cum suffragia sint ad idoneos operi eligendos instituta, non ad promovendum eum qui prævenerit, & virtute caruerit. Nam sæpe præferendi sunt Sacerdotes Episcopis, & Sacerdotibus & Episcopis pii Monachi, vel Laïci. Qui primus electus est, dignus est quoque qui primo loco ponatur. Postquam inscriptio facta est, surgunt Episcopi, & suffragia ad Archiepisco-

scopum per Chartophylacem mittuntur. Sciendum autem quod in suffragiis ferendis, si opus est Episcopum aliquem ex minori urbe ad majorem eligi, & synodo tum intersit, eligendus ipse reliquorum mandato è Synodo secedit, & ipso absente sententiæ de ipso feruntur, & si idoneus ad majus ministerium visus fuerit, electus ponitur. Ex quo discitur, gradus præferri non oportere; sed virtutem; & primò probatum Episcoporum uniformi consensu affectibus vacuo, vel secundò, vel tertiò, ut divina gratia decrevit, inscribi debere secundum suffragiorum ordinem. Innovatio certè est, dignitates & gradus præferre cum novum hoc sit & recens, & ab initio ita factum non fuerit, ut inquisitione facta cognovimus.

Episcopi igitur post lata suffragia discedunt. Archiepiscopus ergo suffragia accipiens, dijudicat apud se Electos, & in quem animo inclinaverit, ad eum mittit, illique significat ut Episcopatum accipiat. Considera autem mysterium divinæ gratiæ, & integritatis affectu carentis, in iis qui student divina divinè in Ecclesia peragere. Archiepiscopus cum suffragia feruntur, præsens non est, propter solam suffragiorum sinceritatem conservandam, ut actio liberè & sine dissimulatione fiat. Si etenim hac ratione adesse non possit, ne sanè adsit. Absentibus autem iis qui suffragia tulerunt, ut omnis affectus humani occasio tollatur, magnus Episcopus, quemadmodum sors aliqua divina ipsis relicta, iterum solus eligit de tribus jam electis præstantiorem. Si ergo castitas & puritas conscientiæ hic adsit, ut ego spero, quomodo Dei voluntas scopum non attinget? [102] Propterea qui primus ab Episcopis judicatus fuerit dignus, Electione illi significata, si eam acceptaverit (si verò non, secundus, vel tertius; si verò noluerint illi, iterum alii similiter eliguntur) quicunque inquam ex illis electionem acceptare, eique se submittere voluerit, ad magnum Episcopum adducitur, & cum eo verba facit, an sit eam suscepturus, & completurus Ecclesiæ mandatum: Et inclinatione facta se opus impleturum pollicetur. Hoc jam Arrhabon & pignus est spirituale. Si enim datum hominibus verbum firmum est, [103] nec irriatur, multò magis quod Deo datur. His actis mox abire jubetur & præparari. Ista sunt nuptialis fœderis & Arrhabonis primitiæ. Dies etiam prius annuntiatur, qua universa Ecclesia simul cum universis ordinibus congregetur. Oportet enim Ecclesiam ad nuptias petitam, Deo teste, & Angelis ipsius, & Sanctis; & fidelibus omnibus eum suscipere, & sponsam ipsius fieri quæ Christo desponsata est, pro qua libenti animo sanguinem & animam dedit in dotem & redemptionis pretium: oportet quoque ipsam pascere, & pro ea sollicitum esse, quæ charitatis in eum specimen edidit.

Coacta igitur universa Ecclesia qui ad Episcopatum electus est, sese intra templum

A φέρωνται, ἀνίστανται οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ αἱ ψῆφοι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ διὰ τοῦ χαρτοφύλακος ἀποστέλλονται. ἰστέον οὖν ὡς ἐν ταῖς ψήφοις εἰ χρεία γένοιτο ἀρχιερέα τινὰ ἐν μείζονι πόλει ἐξ ἄλλης πόλεως ἀπολέξασθαι, καὶ οὗτος παρείη τῇ συνόδῳ, προσταγῇ τῶν λοιπῶν τῆς συνόδου αὐτὸς ἐξέρχεται καὶ ἀπόντος αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ δίδοται γνώμη· καὶ εἴ γε φανείη ἱκανὸς πρὸς τὴν μείζονα διακονίαν, ψηφισθεὶς τίθεται· ἔστιν οὖν καὶ ἐκ τούτου μαθεῖν, ὡς οὐ χρὴ βαθμοὺς προτιθέναι, ἀλλ' ἀρετήν· καὶ τὸν δοκιμασθέντα πρῶτον, ἢ δεύτερον, ἢ τρίτον, ὡς ἡ θεία ἔκρινε χάρις, τῇ ὁμογνωμοσύνῃ ἐν ἀπαθείᾳ τῶν ἀρχιερέων. B Χριστοῦ, κατὰ τὴν τάξιν τῶν ψήφων γράφεσθαι, καινοτομία ἄρα τὸ τάξεις καὶ βαθμοὺς προτιθέναι· ἐπεὶ καὶ νέον τοῦτο, καὶ οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἦν ὡς ἐξετάσαντες ἔγνωμεν.

Οἱ μὲν οὖν ἐπίσκοποι μετὰ τὰς ψήφους ἀπέρχονται. ὁ ἀρχιεπίσκοπος δὲ τὰς ψήφους λαβὼν, ἀνακρίνει καθ' ἑαυτὸν τοὺς ψηφισθέντας· καὶ εἰς ὃν ἂν κινηθείη τῷ πνεύματι, εἰς τοῦτον δὲ καὶ ἀποστέλλων μηνύει τὴν ἐπισκοπὴν καταδέξασθαι. καὶ ὅρα μυστήριον θεοῦ ἀπαθείας καὶ χάριτος τοῖς προσέχουσι τὰ θεῖα θείως ἐνεργεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐν μὲν ταῖς ψήφοις ὁ ἀρχιεπίσκοπος οὐ παρών ἐστι διὰ τὸ καθαρὸν τῶν ψήφων, C μόνον ἀνυποκρίτου ὄντος τοῦ ἔργου. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω δύναται παρεῖναι, καὶ μὴ παρών. τῶν ψηφισαμένων τε ἀπόντων διὰ τὸ ἀπαθὲς αὖθις μόνος ὁ μέγας ἀρχιερεὺς τὸν κρείττονα τῶν ἐκλεκτῶν ἐκλέγεται, οἷά τις κλῆρος θεῖος αὐτοῖς ἐναπολειφθείς. Εἰ οὖν ἁγνότης συνειδήσεως, ἐνταῦθα εἴη, ὡς καὶ ἐλπίζων εἰμὶ, πῶς οὐκ ἂν τὸ τοῦ θεοῦ εἰς πέρας ἐκβαίη βούλημα; ὅθεν ὁ διακριθεὶς πρῶτος, καὶ μηνυθεὶς, καὶ δεξάμενος, εἰ δὲ ὁ δεύτερος, ἢ ὁ τρίτος· εἰ δὲ μὴ βουληθεῖεν ἐκεῖνοι ὁμοίως πάλιν ἑτέρων ψηφιζομένων, ἐξ ἑαυτῶν ὁ βουληθεὶς καὶ ὑποταγεὶς D προσέρχεται τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ καὶ λόγον δίδωσιν ὡς εἰσδέχηται τὴν τῆς ἐκκλησίας πλήρεως ἐπιταγήν. καὶ προσκυνήσας, τὸ ἔργον πληρῶσαι καθυπισχνεῖται, καὶ ἀρραβὼν τοῦτο ἤδη τυγχάνει πνευματικός. Εἰ γὰρ ὁ πρὸς ἀνθρώπους λόγον δοὺς, οὐ βέβαιος ἀθετῶν, πολλῷ μᾶλλον ὁ πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἤδη κελεύεται ἀπελθεῖν καὶ ἑτοιμασθῆναι. τοῦτο δέ ἐστι τὸ τῶν συναλλαγμάτων γίνεσθαι, καὶ τῶν μνήστρων τὰς ἀπαρχάς. καὶ ἡ ἡμέρα προκαταγγέλλεται, καὶ ἡ ἐκκλησία πᾶσα συνάγεται, πάσης τάξεως συναθροιζομένης ὁμοῦ. ἐπεὶ γὰρ θεοῦ μάρτυρος, E καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ ἀνθρώποις πᾶσι πιστοῖς τὴν μεμνηστευμένην χρὴ ἀναδέξασθαι ἐκκλησίαν, καὶ μνηστὴν αὐτοῦ γίνεσθαι τὴν μεμνηστευμένην Χριστῷ, ὑπὲρ ἧς οὗτος προῖκά τε καὶ λύτρον τὸ αἷμα προθύμως καὶ τὴν ψυχὴν δέδωκε· καὶ τὸ ποιμαίνειν καὶ φροντίζειν ὑπὲρ αὐτῆς, τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπης δεῖγμα ἐδίδαξε.

Συναχθείσης τοίνυν τῆς ἐκκλησίας ἁπάσης, ὁ τὴν ἐπισκοπὴν ὑποψήφιος ἔνδον γίνεται τοῦ ναοῦ

καὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, καὶ λαμπάδας ἀναπτόντων ἁπάντων διὰ τὴν ἔνθεον χαρὰν ἐπὶ τῇ συναπτομένῃ τῷ ἱερῷ ἀνδρὶ ἐκκλησίᾳ, καὶ αὐτῷ ὡς καθαρῷ μνηστῆρι, καὶ τῷ ἐξηγουμένῳ ἐπὶ τούτοις φωτισμῷ, ἐπιτραχήλιον διὰ τὴν ἄνωθεν χάριν, καὶ φαινόλιον διὰ τὸ λαμπρὸν τι καὶ καθαρὸν ὁ ὑποψήφιος ἐνδιδύσκεται. καὶ εὐλογήσαντος τὸν θεὸν, εὐχὴ λέγεται τρισαγίου καὶ τοῦ πάτερ ἡμῶν, καὶ λοιπῶν ἄλλων τῷ καιρῷ ἁρμοδίων. ὅτι θείου ὄντος τοῦ ἔργου, καὶ θεὸς προηγεῖται καὶ εὐχὴ ἁγιάζουσά τι καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναφέρουσα· καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς, τῆς ἀπολύσεως γενομένης ἔμπροσθεν τοῦ φρικτοῦ θυσιαστηρίου ἐν ταῖς ἱεραῖς τοῦ βήματος πύλαις, ὁ ψηφισθεὶς B ἵσταται· καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ναοῦ πρὸς αὐτὸν ὁρῶντες, τὸν θεὸν μᾶλλον εἰπεῖν, λαμπαδηφοροῦντες ἱστάμενοι, οἱ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου σταλέντες τὰ τοῦ ἱεροῦ μηνύματος λέγουσιν, ὡς ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν θεία σύνοδος προσκαλοῦνται τὴν ἁγιωσύνην σου εἰς ἀρχιερέα τῆς δεῖνα ἁγιωτάτης ἐκκλησίας. ὁ δὲ τούτων ἀκούσας ἀπολογεῖται τὰ εἰκότα, καὶ εὐχαριστεῖ πρῶτον τῷ θεῷ ἀξιωθεὶς τῶν ὑπὲρ αὐτόν. εἶτα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ τοιούτου ἔργου αὐτὸν ὑπηρέτην ἐκλεξαμένοις, καὶ εἰς τοῦτο καταξιῶσαι θελήσασιν. C Εἶτα καὶ εὔχεται καλῶς, καὶ ὡς θεοῦ φίλος χάριτι αὐτοῦ, καὶ εὐχαῖς τῶν ἐκλεξαμένων διακονῆσαι καὶ ἐκτελέσαι τὸ ἐγχειρισθέν· καὶ οὕτως αὐτὸς μὲν μνηστὴρ τῆς ἐγχειρισθείσης ἐκκλησίας ἐνώπιον τοῦ θρόνου Χριστοῦ, καὶ τοῦ μνήματος· καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων καθίσταται, συμφωνήσας, καὶ παραλαβὼν τὴν ἐκκλησίαν καὶ φροντίζειν ταύτης καὶ προνοεῖσθαι ὀφείλων.

A & venerandum Sanctuarium recipit: deinde omnibus lampades & luminaria accendentibus ad demonstrandum divinum gaudium propter Ecclesiam viro sacro, & velut casto sponso, & insuper divina illuminatione perfuso, matrimonio conjungendam, stolam sacerdotalem induit Electus ad significandam supernam gratiam, & phaenolion sive casulam propter illustrem claritatem & puritatem. Ipso autem Deum benedicente oratio Trisagii dicitur, Pater noster, aliaque tempori consentanea, eo quod divinum cum sit opus, Dei invocatio praecedit, & oratio sanctificans, & ad Deum animum reflectens. Finita oratione, & facta absolutione stat Electus ante tremendum Sanctuarium in sacris ipsius portis. Dum autem qui luminaria gestant in medio templi subsistunt, in ipsum, dicere malim in Deum, inspicientes, qui ab Archiepiscopo missi sunt, sacrum significationis decretum pronuntiant, videlicet, Sanctissimus Archiepiscopus, & quae cum ipso est, divina Synodus advocant & adsciscunt sanctitatem tuam in Episcopum sanctissimae N. hujus Ecclesiae. Ipse autem haec audiens, modestè, ut decet, de se loquitur, & se excusat. Deinde primùm gratias Deo agit, qui eum supra meritum honorare dignatus est: Postea Archiepiscopo, & sacrae Synodo, qui eum hujusmodi operis Ministrum elegerunt, & eo dignari voluerunt. Denique ut Dei Amicus Deum piè deprecatur, ut ipsius gratia, & eligentium precibus provinciam sibi commissam rectè administret. Hoc modo sponsus Ecclesiae sibi demandatae in conspectu throni Christi, & monumenti ejus, sanctorumque Angelorum & hominum constituitur. Cum autem consenserit, & Ecclesiam susceperit, de ea curam providam habere tenetur.

Ἀκολουθία χειροτονίας καὶ καθιερώσεως τοῦ ἐπισκόπου διὰ μέρους διαγράφεται, ἕως τέλους τῆς λειτουργίας ἐν ᾗ χειροτονεῖται.

D *Ritus omnes ordinationis & consecrationis Episcopalis ad finem usque Missae qua consecratur, sigillatim describuntur, & mystica uniuscujusque explicatio breviter enarratur.*

ΚΕΦΑΛ. ζ.

ΤΑ τῆς χειροτονίας δὲ ἤδη μετὰ ταῦτα καὶ τῆς τελειώσεως ἑτοιμάζεται. τῆς δὲ ὡς κυρίως ἐπιστάσης, συνάγονται μὲν πάντες οἱ ψηφισάμενοι ἀρχιερεῖς· πάρεστι δὲ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὴν χειροτονίαν σὺν αὐτοῖς ἐκτελέσων. ὁ Χριστὸς δὲ E μᾶλλον εἰπεῖν δι' αὐτῶν ἐνεργῶν τὰ οἰκεῖα καὶ ἃ παραδέδωκε· συναθροίζεται δὲ καὶ ἅπαν πλῆθος τοῦ κλήρου, καὶ πρὸ μὲν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἡ ἀνάβαθρα τίθεται, καὶ κάθηται ἐπὶ θρόνου ἐν αὐτῇ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, κάτω δὲ ἕτεροι ἑκατέρωθεν θρόνοι, καὶ ἐπ' αὐτοὺς οἱ ἐπίσκοποι. καὶ οὕτως οἱ ψάλται μὲν ἐρχόμενοι, πρῶτον τὸν μέγαν προσκυνοῦσιν ὡς τὸν σωτῆρα Χριστὸν ἀρχιερέα. καὶ εὐφημοῦσι τρὶς εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα λέγοντες, ἐπὶ τῷ θείῳ χαίρον-

CAPUT VII.

HIs sic peractis quae pertinent ad ordinationem & consecrationem praeparantur. Instante igitur die dicta omnes Episcopi Electores congregantur; adest quoque Archiepiscopus Ordinationem cum ipsis facturus, vel potius Christus operans quae peculiaria sunt, quaeque ipse tradidit. Congregatur quoque omnis Cleri multitudo, & antequam Missa inchoetur, [104] Anabathra ponitur, & super eam thronus in quo sedet magnus Episcopus, infra verò ex utraque parte positi sunt alii throni in quibus sedent Episcopi. Deinde Cantores venientes primùm adorant magnum Episcopum, ut Salvatorem Christum Sacerdotum principem, faustis acclamationibus ingeminantes, *in multos annos Domine*; quo suum propter divinum opus gaudium non modo de-

demonſtrant, verum etiam illi continuam & perpetuam in opere perſeverantiam deprecantur. Deinceps & cæteri Clerici per ordinem ſimilia faciunt, & ſtant juxta ordinem qui peculiariter de hac re deſcriptus eſt. Tandem venit Electus præcedentibus ipſum Clericis, ipſoque Chartophylace, & Miniſtro qui ex ſuis ab initio illi aderat. 203. Cum verò Electus tres fluvios petranſiit in ſolo per gypſum figuratos, qui doctrinæ donum ad quod vocatus eſt, ſignificant, ſubſiſtit ſuper urbem ob oculos deſcriptam quæ ipſius Epiſcopatum indicat: In cujus ſummitate Aquila ſimiliter deſcribitur, puritatem, rectitudinem, & altitudinem Theologiæ ſubindicans, quod de Filio tonitrui Theologo, Diſcipulo Virgine, qui in Chriſti ſinu requieſcere ſolebat, vulgo ſcribunt. Ideo lucis radios habet Aquila qui Theologicum & gratia donatum ſignificant.

Stans igitur ſuper illam urbem, ipſius inſcriptionem recitat, quæ dicendorum ſecuritatem declarat. Deinde ſacrum fidei ſymbolum rectè & invariatè refert, ut à Patribus poſitum eſt, cæteraſque Orthodoxorum Patrum confeſſiones. Affirmat quoque ſe ad Epiſcopatum aſſequendum nihil dediſſe, ſeque ovile ſuum ſanctè & irreprehenſibiliter gubernaturum. Denique propriam ſubſcriptionem recitat per quam quæ dicta ſunt, confirmat, & confitetur, proteſtans ſe hanc doctrinam Orthodoxam, quæque confeſſus eſt, gregi ſuo prædicaturum, & ad finem uſque ſervaturum. His peractis ad Aquilam procedit, ad Theologiam videlicet, & doctrinæ ſublimitatem. Poſtea capite ipſius à Chartophylace nudato per quod gratiam accepturus eſt, teſtans Chriſtum & Archiepiſcopum ſuum à quo ordinatur, ſibi caput eſſe, illud inclinat, inclinatione ſubjectionem demonſtrans, & Chriſti gratiæ cum humilitate acceptionem. Chartophylace autem tenente eum qui ſignandus eſt per collum, & exclamante, *Jubete*, ſurgunt Epiſcopi, & qui eſt in Anabathra Archiepiſcopus, extendenſque manum deſuper, & eum cruce ſignans ait, Gratia ſanctiſſimi Spiritus per mediocritatem meam promovet te in Epiſcopum vel Metropolitam civitatis N. & reliqua. In fine autem crucis ſignum facit, quo demonſtrat non ſe, ſed Chriſtum per ipſum ordinare. Pſaltis autem cantantibus illud, *In multos annos Domine*, (Orandum enim eſt gratiam Dei nobis abundè ſuppeditari) Aſcendit Electus, & ſedente Archiepiſcopo illius oſculatur genu, ſeſe volut coram Deo inclinans, tam propter ſervitutem indicandam quam propter dexteram ejus quæ divini operis eſt adjutrix, quæque ipſum ordinavit. Genam quoque oſculatur ut Ordinatoris ſui, propter charitatem in Chriſto, & unionem. Abit quoque ad Epiſcopos Electores quos in ore oſculatur, ut jam cum iis incipiens ejuſdem eſſe ordinis, tum etiam propter ſacra labia quæ ipſum elegerunt, & in Chriſto charitatem & pacem.

A τῷ ἔργῳ, καὶ τὴν εἰς τὸ διηνεκὲς διαμονὴν τούτου καὶ ἐργασίαν εὐχόμενοι· ἐφεξῆς δὲ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ κατὰ τάξιν ἐκτελοῦντες τὰ ὅμοια, καὶ κατὰ τάξιν ἱστάμενοι, ὡς καὶ ἰδία τάξις περὶ τούτου διατυποῖ. καὶ τελευταῖον ὁ ὑποψήφιος ἔρχεται προηγουμένων αὐτοῦ κληρικῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ χαρτοφύλακος, καὶ τοῦ τινι ὄντων ἐξ ἀρχῆς ὑπηρέτου· ὁ δὲ ὑποψήφιος τρεῖς ποταμοὺς διελθὼν, ἐπ' ἐδάφους διὰ γύψου διατυπωθέντας, τὸ τῆς διδασκαλίας ἐφ' ᾧ ἐκλήθη δηλοῦντας χάρισμα, ἐπάνω πόλεως ἵσταται ἀνιστορουμένης, τὴν ἐπισκοπὴν δηλούσης αὐτοῦ· ἧς ἐπὶ τῇ κορυφῇ ἀετὸς ὁμοίως ἀνιστορεῖται τὸ καθαρὸν καὶ
B ὀρθὸν τῆς θεολογίας καὶ τὸ ὑψηλὸν ὑπεμφαίνων· ὁ δὴ καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς βροντῆς τοῦ θεολόγου, μαθητοῦ, καὶ παρθένου, τοῦ καὶ ἐπιστηθίου γράφουσι, διὸ καὶ φεγγαίον ἔχει ὁ ἀετὸς, ὡς τὸ θεολογικὸν καὶ κεχαριτωμένον δηλοῦν.

Στὰς οὖν ἐπὶ τῆς πόλεως ἐπιγραφὴν λέγει ἑαυτοῦ, τὸ ἀσφαλὲς δηλοῦν περὶ τῶν μελλόντων ῥηθῆναι· ἐπιλέγει δὲ τὸ ἱερὸν τῆς πίστεως σύμβολον ὀρθῶς, καὶ ὡς παρὰ τῶν πατέρων ἐτέθη, καὶ τὰ λοιπὰ ἔτι τῆς τῶν ὀρθοδόξων πατέρων ὁμολογίας· καὶ ὅτι οὐ δέδωκέ τι πρὸς τὸ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ ὡς καθαρῶς καὶ ἀμέμπτως διοικήσει τὴν ποίμνην· καὶ τέλος λέγει τὴν ἰδίαν
C ὑπογραφὴν, δι' ἧς τὰ προειρημένα σφραγίζει. καὶ ὁμολογεῖ μαρτυρῶν ὡς καὶ τὰ ὀρθόδοξα ταῦτα τῇ ἑαυτοῦ κηρύξει ποίμνῃ ἃ δὲ καὶ καθωμολόγησε, καὶ εἰς τέλος ταῦτα φυλάξει. τούτων οὖν πληρωθέντων εἰς τὸν ἀετὸν ἔρχεται τὴν θεολογίαν δηλαδὴ καὶ τὸ τῆς διδασκαλίας ὕψος. καὶ παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος τὴν κεφαλὴν γυμνωθεὶς, δι' ἧς μέλλει λαμβάνειν χάριν, καὶ κεφαλὴν ἑαυτοῦ μαρτυρῶν τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἀρχιεπίσκοπον, δι' οὗ καὶ τὴν χειροτονίαν λαμβάνει, ὑποκλίνει τὴν κεφαλὴν δεικνὺς τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν ἐν ταπεινώσει τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος παραδοχήν· καὶ τοῦ χαρτοφύλακος βοῶντος κε-
D λεύσατε, κατέχοντος τὸν σφραγιζόμενον ἀπὸ τοῦ τραχήλου, ἀνίστανται οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἐν τῇ ἀναβάθρᾳ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ ἄνωθεν τὴν χεῖρα ἐκτείνων, καὶ σφραγίζων τοῦτον, φησὶν, ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος προχειρίζεταί σε ἐπίσκοπον ἢ μητροπολίτην τῆς δεῖνος καὶ τὰ λοιπά, ποιῶν σταυρὸν ἐν τῷ τέλει· σημαίνων ὡς οὐκ αὐτὸς, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ ὁ Χριστὸς χειροτονεῖ· καὶ τῶν ψαλτῶν ᾀδόντων τὸ εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα, εὐκτέον γὰρ δεῖ
E εἶναι τὸ χορηγεῖσθαι τὴν τοῦ θεοῦ χάριν ὑμῖν, ὁ ὑποψήφιος ἀνερχόμενος, καθεσθέντος δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀσπάζεται τούτου τὸ γόνυ, ὡς πρὸς θεὸν κλίνων, καὶ διὰ τὴν δουλείαν, καὶ τὴν δεξιὰν ὡς ὑπουργὸν θείου ἔργου, καὶ ὡς τοῦτον χειροτονήσασαν, καὶ τὴν παρειὰν διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην καὶ ἕνωσιν· ἀπέρχεται δὲ καὶ πρὸς τοὺς ψηφισαμένους ἐπισκόπους ἀσπάζεται τούτους κατὰ τὸ στόμα, ὡς ἤδη ἀρξάμενος τούτων γίνεσθαι ὁμοταγὴς, καὶ διὰ τὰ ἱερὰ τούτων χείλη τὰ αὐτὸν ψηφισάμενα, καὶ διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην τε καὶ εἰρήνην.

Καὶ οὕτω πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἱστάμενος ὑποκλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ τοῦ χαρτοφύλακος λέγοντος τὸ κελεύσατε ὑπανίστανται αὖθις, οἱ δὲ ἐπίσκοποι καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ τὴν χεῖρα ἐκτείνων ἐκφωνεῖ, ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος ἔστω μετὰ σοῦ. καὶ σφραγίζων αὐτὸν ἀπολύει. καὶ οὕτως ὁ μὲν ὑποψήφιος ἤδη τοὺς ἀρραβῶνας ἔχει τῆς ἐκκλησίας. καὶ τέλειος τυγχάνει μνηστὴρ καὶ σφραγῖδα ταύτην ἀντὶ δακτυλίου λαμβάνων, καὶ τὸ ἀπαθὲς, καὶ ἱερὸν ἀσπασμὸν τιθέμενος, ὡς φησὶν Παῦλος, ἀσπαζόμενος ἐν ἁγίῳ φιλήματι, καὶ χερσὶ ἤδη τὴν ἐκκλησίαν παραλαμβάνων. διὸ καὶ τὰ γινόμενα ἐπὶ τούτοις λαμπρὰ, καὶ τὰ συμβόλαια μεγαλοπρεπῆ, καὶ τὰ προγαμιαῖα, καὶ δῶρά τε θαύμαστα. ταῦτα δέ ἐστιν, ἡ πίστις, ἡ εἰς θεὸν ἀληθεστάτη καὶ ἀπαρέγκλητος καὶ ὀρθὴ ὁμολογία, καὶ τὸ καθυπόσχεσθαι διατηρῆσαι τὴν ἁρμοζομένην ἐκκλησίαν ἐν ἀγάπῃ τε καὶ εἰρήνῃ καὶ σωτηρίας νομῇ· οὔπω δὲ τελείως ἀνήρ ἐστιν, οὐδὲ ἁρμοσθεὶς, καὶ ἤδη ἔχων αὐτὴν, οὐδὲ ἓν σῶμα καὶ μέλος γενόμενος μετ' αὐτῆς. τοῦτο δὲ καὶ ἤδη ἄρχεται γίνεσθαι καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν τῷ τοῦ μεγάλου, καὶ καθαροῦ νυμφίου γάμῳ, ἡνίκα προῖκα λαμπρὰν αὐτὸς, τὰ αἵματα δοὺς, ταύτην ἑαυτῷ ἐνυμφεύσατο, ὁ ἄμωμός τε καὶ καθαρός, ἄσπιλον αὐτὴν τὴν πρὶν πόρνην ἀπεργασάμενος, καὶ ἔνδοξον τὴν ῥερυπωμένην, καὶ καθαρὰν τὴν ῥυπαρὰν, καὶ βασιλίδα τὴν πονηρὰν δούλην καὶ αἰσχρὰν ἀποδείξας.

Τῆς ἱερουργίας γὰρ ἀρξαμένης, ὁ μὲν πρῶτος ἀρχιερεὺς, τῆς θείας λειτουργίας ἀπάρχεται, καὶ τὴν πρώτην εἴσοδον ποιεῖται μετὰ τῶν ἀρχιερέων συνήθως καὶ ἱερέων. ὁ ὑποψήφιος δὲ ἐν τῷ διακονικῷ φορέσας, καὶ ἐπιγονάτιον περιθέμενος, ἤδη γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν ἀρραβῶνα ἔχει τῆς καθαρωτάτης νύμφης τῆς ἐκκλησίας, τὸ σημεῖον τῆς διὰ σταυροῦ ἐν ἁγνείᾳ καὶ καθαρότητι νίκης καὶ ἀναστάσεως τοῦ ὡραίου νυμφίου, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐπιγονάτιον, ὡς ῥομφαία κατὰ τὴν ζώνην ἐκκρεμάμενον, τόν τε σταυρὸν ἐκτυποῦν, καὶ τὴν ἀνάστασιν γεγραμμένην ἔχον, τὸ κατὰ τοῦ θανάτου κράτος δηλοῦν. αὐτὸς μὲν εἰς τὴν εἴσοδον οὐκ ἐξέρχεται, οἷα νυμφεύεσθαι μέλλων τιμώμενος, καὶ ἰδίᾳ μετὰ προπομπῆς εἰσαγόμενος, καὶ τοῦτο δὲ εἴσοδός ἐστι· ἀπὸ τοῦ διακονικοῦ γὰρ ἐξάγεται, καὶ προηγουμένου αὐτοῦ διακόνου, παρακρατούντων δύο πρεσβυτέρων διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦ σωλέως ἄχρι τοῦ βήματος ἔρχεται· καὶ τὰ τοῦ θείου γάμου τελεῖται, ἃ καὶ ἔχουσιν οὕτως.

Ἰδοὺ οὖν μετὰ τὴν πρώτην εἴσοδον ὁ γάμος οὗτος τοῦ πνεύματος ἤτοι ἡ χειροτονία τελεῖται· ἐπεὶ καὶ οὕτω παρηκολούθησε τὴν ἀρχήν· σαρκωθέντος μὲν καὶ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ δεσπότου καὶ ἀναστάντος, καὶ ἀναληφθέντος εἰς οὐρανοὺς, ἃ δὴ πάντα ἡ πρώτη σημαίνει εἴσοδος· μετὰ ταῦτα δὲ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου κατελθόντος ὃ τοὺς διαδόχους τοῦ σωτῆρος κεχειροτόνηκε, καὶ ὁμοθρόνους ἀπέδειξεν. ὅθεν καὶ τοῦ ἀρχιερέως εἰσελθόντος εἰς τὸ θυσιαστήριον ὡς εἰς οὐρανοὺς μετὰ τῶν

A Sic iterum ad Aquilam subsistit capite inclinato: Et Chartophylace dicente, *Iubete*, Surgunt iterum & Episcopi & ipse Archiepiscopus, qui manu extensa exclamat, Gratia sanctissimi Spiritus sit tecum, eumque cruce signans dimittit. Hoc modo Electus arrhas matrimoniales Ecclesiæ consequitur, fitque perfectè illius sponsus, & crucis illud signum pro annulo nuptiali accipit, osculumque sacrum affectu humano carentem tradit, ut ait Paulus, salutantes in osculo sancto, & Ecclesiam jam ipsi traditam manu accipit. Ideo & facta hactenus præclarè in hac causa, & pacta magnifica, & munera ante nuptias data, & dona Sponsi Sponsæ B oblata hæc sunt, fides in Deum verissima, quæ nulla impietate laborat, & recta confessio, & promissio conservandæ Ecclesiæ sibi desponsatæ in charitate & pace, & salutis distributione. Nondum tamen perfectè illius est vir, neque desponsatus, & jam ipsam possidens, neque unum corpus & membrum cum ipsa factus; sed hoc jam fieri incipit, verùm non absolutè, sed in matrimonio magni & puri mariti, cum ipse præclaram dotem, sanguinem videlicet suum tradens eam sibiipsi nuptum collocavit; irreprehensibilis ipse & castus immaculatam efficiens quæ prius meretrix erat, & gloriosam quæ C nudata, & puram quæ sordibus contaminata erat, & reginam quæ mala & fœda erat ancilla.

Incepta enim sacrorum operatione primus Episcopus Missam inchoat, primumque introitum cum Episcopis & Sacerdotibus more consueto facit. ***. Electus autem in Secretario sese vestit, & supergeniculare sibi circumponit: Jam enim castissimæ sponsæ Ecclesiæ arrham habet, signum nempe victoriæ & resurrectionis speciosi sponsi Jesu Christi Dei nostri per crucem in castitate & D puritate datum. Hæc enim demonstrat supergeniculare quod est velut ensis è zona dependens, crucemque figurans; habensque resurrectionem inscriptam, qua Christi potestatem in mortem significat. Ipse equidem ad introitum non egreditur, sed honoratur ut sponsam jam jam ducturus, & privatim præeunte pompa introitum factus. Sic autem fit ille introitus. E Secretario educitur, & præeunte Diacono, tenentibus eum duobus Presbyteris venit per dexteram templi partem, & soleam usque ad Sanctuarium, ubi quæ ad divinum matrimonium spectant, E perficiuntur, quæ sic se habent.

Post primum igitur introitum matrimonium hoc Spiritus, nempe ordinatio, perficitur, eo quòd sic res ab initio hanc ordinis consequentiam nacta fuerit. Dominus enim noster incarnatus est, & pro nobis passus, & resuscitatus, deinde in cœlos assumptus est, quæ omnia primus introitus indicat. Post hæc Spiritus sanctus descendit, qui Salvatoris successores ordinavit, & ejusdem dignitatis effecit. Inde est quod Pontifice cum reliquis ad altare velut in cœlos ingresso, ante-

A antequam ad communem thronum velut ad supercœlestem sedem ascendat, Ordinandus adducitur, & consecratur, atque ita eâdem sede potitur. Nam post Trisagium hymnum decantatum, qui Angelorum est ode, & consentiens superiorum & inferiorum melodia, facto per tricerium in crepidine sanctæ mensæ crucis signo, non autem in Synthrono propter ordinationem (Deus enim cum vult nos sanctificare & exaltare nobiscum humiliatur) tum Ordinandus à Presbyteris præsentatur. 107. Licet enim factus sit sponsus Episcopatus perfectus, & sigillum crucis atque osculum acceperit, ut nuptiarum pignus, nondum tamen istius Ecclesiæ vir est, neque filiæ regis quam desponsavit, dignitatem accepit, cum nondum ipsi connubio junctus fuerit, neque maritus factus, nec ejus fidei commissa sit, nec in unum Spiritum cum ea coaluerit. Hæc enim omnia spiritualia sunt, & illuc caro non accedit, quoniam per eam filios gignit quæ neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo gignuntur.

B Ideo & Presbyter adhuc appellatur ante matrimonii celebrationem, quoad usque vir Ecclesiæ, & Episcopus fiat & vocetur. Adducitur autem à Presbyteris ad portas usque Sanctuarii, interiùs verò ab Episcopis duobus primis ut actionis testibus: Verùm suscipitur ab iis quoniam ad eorum ordinem progreditur. Ter autem chorea facta circumit sacram mensam: Interim cantantur hymni in tono diem festum agentium, & panegyrim celebrantium, Martyresque ut nobis indulgentiam impetrent magno clamore invocantur. Cantatur quoque hymnus, *Gloria tibi Christe Deus, Apostolorum gaudium, Martyrum exultatio*; Sed exultatione & lætitia gestientes; Quia Trinitas consubstantialis eorum prædicatio. Ordinandus magno Episcopo adducitur ad crepidinem sacræ mensæ, velut lapis firmus positus & stabilitus super fundamentum Ecclesiæ. Quod ad hymnum, *Gloria tibi Christe Deus*, non novimus omnino quod in ordinationibus quæ Constantinopoli fiunt, decantetur. In Thessalonicensium verò Ecclesia hoc invenimus, postquam bis dictum est; *Sancti Martyres*. Quod necessarium est: 108 Nam illic quidem Martyres tantùm in Chorea invocantur; Hic verò etiam Salvator ipse, qui unus de Trinitate incarnatus est, & ipsa quoque Trinitas consubstantialis glorificantur.

Omnibus divinissimis Episcopis circumdantibus ordinandum, & ipsum tangentibus ut appareant primo consentientes, primum sigillum, & ordinationis primitiæ à primo Episcopo fiunt capiti illius qui ordinatur. Postea flectit utrumque genu Ordinandus super crepidinem, & fronte sacræ mensæ incumbit, quandoquidem gubernat & ædificat ipse super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Recipit autem gratiam à Deo supercœlesti, cujus quidem veluti thronus est altare; cujus veluti manus est, Episcopi manus. Eâ igitur Ordinandi impositâ capiti, 109. & alâ portatâ quæ columbam sub-

λαμπρῶς πρὸ τοῦ ἀναβῆναι τὸ σύνθρονον ὡς τὸν ὑπερουράνιον θρόνον ὁ χειροτονούμενος ἄγεται καὶ πληροῦται, καὶ οὕτω σύνθρονος γίνεται. μετὰ γὰρ τὸν τρισάγιον ὕμνον τὸν τῶν ἀγγέλων ᾠδὴν τὴν σύμφωνον τῶν ἄνω καὶ κάτω μελῳδίαν τῆς σφραγῖδος διὰ τοῦ τρικηρίου ἐν τῇ κρηπῖδι γινομένης τῆς ἱερᾶς τραπέζης, καὶ οὐκ ἐν τῷ συνθρόνῳ διὰ τὴν χειροτονίαν· συνταπεινοῦται γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἁγιάζειν ἡμᾶς καὶ ἀνυψοῦν βουλόμενος· τότε ὁ χειροτονούμενος ὑπὸ πρεσβυτέρων προσφέρεται. Εἰ γὰρ καὶ μνηστὴρ γέγονε τέλειος τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τὴν σφραγῖδα τῶν μνήστρων εἴληφε καὶ ἀσπασμόν. ἀλλ' οὔπω νυμφίος γέγονε ταύτης. οὐδὲ τὴν τιμὴν ἔλαβε τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως, ἣν ἐμνηστεύσατο, ὡς μήπω ἁρμοσθεὶς αὐτῇ. οὐδὲ ἀνὴρ γεγονώς. οὐδὲ ταύτην ἐμπιστευθείς· οὐδὲ ἓν σὺν αὐτῇ γεγονὼς πνεῦμα. ἐπεὶ πνευματικὰ πάντα ταῦτα, καὶ οὐ σὰρξ ὧδε χωρεῖ· ὅτι καὶ τέκνα τίκτει δι' αὐτῆς, ἃ οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ πλέον τικτόμενα.

Διὸ καὶ πρεσβύτερος ἔτι καλεῖται πρὸ τῆς νυμφεύσεως, ἄχρι δὴ καὶ τοῦ ἀνὴρ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπίσκοπος γένηται καὶ κληθείη. καὶ προσάγεται μὲν ἄχρι καὶ τῶν θυρῶν ὑπὸ πρεσβυτέρων, ἔνδοθεν δὲ ὑπὸ ἐπισκόπων δύο πρώτων ὡς μαρτύρων τοῦ πράγματος, ἀλλὰ παραλαμβάνεται, καὶ ὅτι εἰς τὴν τάξιν ἔρχεται τούτων, καὶ κύκλῳ τρὶς τὴν ἱερὰν τράπεζαν διελθὼν θείας χορείας συνισταμένης, τοῦ ἤχου τῶν ἑορταζόντων καὶ πανηγυριζόντων ᾀδομένου, καὶ τῶν μαρτύρων συγχωρεῖν ἡμῖν ἐπιβοωμένων, καὶ τοῦ Δόξα σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς τῶν ἀποστόλων καύχημα, τῶν μαρτύρων ἀγαλλίαμα· ἀλλ' ἐν ἀγαλλιάσει μελπομένου, ὅτι τούτων ἡ τριὰς ἡ ὁμοούσιος κήρυγμα· προσάγεται τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ ὁ χειροτονούμενος ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης κρηπῖδι, ὡς λίθος στερεὸς ἑδραζόμενος ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς ἐκκλησίας· τὸ γε Δόξα σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει ταῖς χειροτονίαις οὐκ ἔγνωμεν ὅλως ᾀδόμενον· ἐν τῇ τῶν Θεσσαλονικέων δὲ εὕρομεν μετὰ τὸ δὶς εἰπεῖν τὸ Ἅγιοι μάρτυρες· ὃ καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι, ὡς ἐκεῖσε μὲν τῶν μαρτύρων μόνον τῇ χορείᾳ προσκαλουμένων, ὧδε δὲ καὶ τοῦ σωτῆρος αὐτοῦ τοῦ ἑνὸς τῆς τριάδος σεσαρκωμένου καὶ τῆς τριάδος αὐτῆς ὁμοουσίου δοξαζομένης.

Καὶ πάντων τῶν θειοτάτων ἐπισκόπων κυκλούντων τὸν χειροτονούμενον καὶ ἁπτομένων αὐτοῦ ὡς συγχαιρόντων τῷ πρώτῳ, ἡ πρώτη σφραγὶς καὶ ἀπαρχὴ τῆς χειροτονίας παρὰ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως τῇ κεφαλῇ τοῦ χειροτονουμένου γίνεται· εἶτα κάμπτει καὶ ἄμφω τὰ γόνατα ὁ χειροτονούμενος ἐπὶ τῆς κρηπῖδος, καὶ τὸ μέτωπον τῇ ἱερᾷ προσερείδει τραπέζῃ, ἐπειδήπερ οἰκονομεῖται μὲν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν· δέχεται δὲ τὴν χάριν ἀπὸ τοῦ ὑπερουρανίου Θεοῦ, οὗ ὡς θρόνος μὲν τὸ θυσιαστήριον, ὡς χεὶρ δὲ ἡ χεὶρ τοῦ ἀρχιερέως· ταύτης οὖν ἐπιτιθεμένης τῇ τοῦ χειροτονου-

μένου κεφαλῇ, καὶ τοῦ πλευροῦ φερομένου, ὃ δὲ τὴν πρόσωπον ὑπεμφαίνει διὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα ἐκφωνεῖ ἀρχιερεύς. Ἡ θεία χάρις, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τοῦ Κύριε ἐλέησον τρὶς ᾀδομένου, ἡ δευτέρα γίνεται ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ τελειουμένου σφραγίς· καὶ εὐθὺς τὸ εὐαγγέλιον ἀνοίγεται, ὃ δὴ ὁ Χριστός ἐστι, καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀνεῳγμένον καὶ τοῦ τραχήλου τοῦ χειροτονουμένου τίθεται· δηλοῦντος τοῦ ἔργου ὡς τὸν Χριστὸν ἔχει κεφαλὴν, κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας γενόμενος, καὶ πάντα τὰ τοῦ Χριστοῦ εἰδέναι τοῦτον, καὶ πᾶσαν ἔχειν τὴν γνῶσιν αὐτοῦ, ὡς ἐγχωρεῖ, ἐπεὶ καὶ περὶ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ τίθεται, καὶ πάντα νοῦν καὶ λόγον καὶ τὰς αἰσθήσεις τυποῦν καὶ ῥυθμίζειν κατὰ Χριστὸν, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ ἐλαφρὸν τοῦτον ἔχειν τὸν αὐχένα, καὶ μηδὲν πράττειν παρὰ γνώμην αὐτοῦ· ὅτι καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐδέξατο.

Τούτου οὖν ἀνεῳγμένου τεθέντος, τῶν γραμμάτων τῶν ἱερῶν ἐπικειμένων τῇ τοῦ τελουμένου κεφαλῇ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν πρώτην εὐχὴν εὔχεται, ἵνα ὁ δεσπότης καὶ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ καταστήσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, καὶ τὰ λοιπά. ὁ καὶ τοῦτον καλέσας εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν, διὰ χειρὸς καὶ τῶν λοιπῶν συνεπισκόπων τῇ ἐπιφοιτήσει, καὶ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνισχύσῃ, ὡς τοὺς ἀποστόλους ἐνίσχυσε καὶ προφήτας, καὶ χρίσῃ ὥσπερ βασιλεῖς, καὶ ἁγιάσῃ ὡς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἀνεπίληπτον αὐτὸν τηρήσας τὴν ἀρχιερωσύνην κατακοσμῶν ἐν πάσῃ σεμνότητι ἅγιον ἀναδείξῃ, ὡς αἰτεῖσθαι τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, καὶ ὑπακούειν αὐτὸν αὐτοῦ· ὃ δὴ τὸ μέγιστόν ἐστι δώρημα, καὶ ὄντως μέγιστα λίαν παρέχεται δῶρα ἡ ἱερὰ αὕτη εὐχὴ, τὴν ἰσχὺν τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν τῷ χειροτονουμένῳ διδοῦσα. διὸ καὶ ἀποστολικὰ καὶ προφητικὰ οἱ ἀρχιερεῖς χαρίσματα κέκτηνται. χρίσαι δὲ τοῦτόν φησιν, ὡς τοὺς βασιλεῖς, ὅτι καὶ οὗτοι ἐχρίοντο ἐλαίῳ καὶ πνεύματι καὶ νῦν οἱ βασιλεῖς χρίονται παρὰ τῆς ἐκκλησίας, τὸ ἄρχοντας εἶναι παρ' αὐτῆς λαμβάνοντες· καὶ οἱ ἀρχιερεῖς δὲ διὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ πνεύματος τῇ χάριτι χριόμενοι, καταστήσεις γὰρ αὐτούς φησιν ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. ἁγιάζει δὲ τοῦτον ὡς τοὺς ἀρχιερεῖς· καὶ τοὺς πάλαι μὲν ἐκείνους τὸν Μελχισεδὲκ, τὸν Ἀαρών τε καὶ Σαμουήλ. ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἱεράρχας τῆς χάριτος, ὑπὲρ τὸν νόμον καθιστῶν, ὥστε εἰς τὸ ἄνω θυσιαστήριον εἰσιέναι, καὶ τὸν ζῶντα θύειν ἀμνὸν, καὶ ὑπὲρ πάντων ἱλάσκεσθαι καὶ ἡγιασμένον εἶναι. ὅταν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσέρχεται, καὶ αὐτὰ τὰ ὄντως ἅγια ἐνεργῇ, καὶ ἀνεπίληπτον ἑαυτὸν μένειν ἱερέα θεοῦ, καὶ κατακοσμεῖσθαι πάσῃ σεμνότητι, καὶ τέλος ἅγιον ἀναδεῖξαι πεπληρωμένον τῆς θείας ἁγιότητός τε καὶ χάριτος.

Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δέσποτα ἅγιε, καὶ μεγάλην αὐτοῦ τὴν ἁγιωσύνην λέγουσιν, ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς

A indicat propter Spiritum sanctum, elata voce quæ in ea scripta sunt, promulgat, *Divina gratia*, & quæ sequuntur. Cantato deinde ter Kyrie eleison secundum sigillum fit super caput consecrandi; mox Evangelium aperitur, quod Christus est, per ipsum Ecclesia ejus; & apertum ponitur super caput, & cervicem Ordinandi. Qua actione significatur Christum habere pro capite, qui factus est Ecclesiæ caput, & omnia quæ Christi sunt illum cognoscere, omnemque illius cognitionem, quantum licet, habere, cum constituatur in ea quæ principatum ejus spectant: omnem præterea mentem, & rationem, & sensus secundum Christum efformare & accommodare, eumque cervicem levi Christi jugo submittere, nihilque agere præter ipsius sententiam; quoniam Ecclesiam ipsius super caput & cervicem per Evangelium suscepit.

Eo igitur aperto, & imposito, sacrisque literis Ordinandi capiti incumbentibus, Episcopus primam precem precatur, *Ut Herus & Dominus Deus noster qui constituit in ecclesia sua primum Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores* & reliqua, *quique hunc vocavit ad Episcopalem dignitatem* [110] *per manum meam & reliquorum Coepiscoporum, corroboret per adventum & virtutem, & gratiam sancti Spiritus, sicut Apostolos corroboravit & Prophetas, & ungat quemadmodum reges, & sanctificet ut principes Sacerdotum, & eo sine peccato & macula conservato, & Episcopatu ornato in omni morum gravitate & severitate sanctum efficiat, ut postulet quæ ad populi salutem spectant, & ad obedientiam ipsi præstandam.* Quod equidem maximum est donum: & revera maxima dona hæc sacra precatio præbet, cum tradat Ordinando Apostolorum & Prophetarum virtutem. Quapropter Episcopi donis [111] gratiæ Apostolicis & Propheticis fruuntur. Hunc autem ungendum, inquit, *non secus ac reges*: quoniam illi ungebantur oleo & spiritu; & nunc etiam reges unguntur ab Ecclesia, principatum ab ea suscipientes. Episcopi quoque propter potestatem & principatum gratiâ Spiritus unguntur; *Constitues eos*, inquit Scriptura, *principes super omnem terram.* Sanctificat autem eum sicut Principes Sacerdotum, & antiquos illos Melchisedech, Aaron, & Samuel; ut etiam Apostolos quos sacros gratiæ principes & Mystas constituit, ut in altare supernum ingrediatur, & agnum viventem sacrificet, & pro omnibus propitietur; atque ut sanctificatus ingrediatur in Sancta Sanctorum, & quæ verè Sancta sunt, operetur, permaneatque Dei Sacerdos irreprehensibilis & immaculatus, omni puritate & morum gravitate ornatus, demonstretque finem sanctum Dei sanctitate & gratia cumulatum.

Propter hoc enim Domine sancte, magnam dicunt esse illius sanctimoniam, quandoquidem

dem & aliis Presbyteris ſanctimonia ineſt gratiæ per ſpiritum ſanctificantis, præſertim verò Epiſcopo qui ſanctus ordinatur. Epiſcopus autem Imperatorem ungens, eum ſanctum proclamat, ſed verbo tantum hoc per proclamationem dicit, propter unctionem ſacri unguenti chriſmatis, à quo fideles ómnes & unguntur & ſancti denominantur. *Fratres ſancti*, inquit Paulus; *vocationis cæleſtis participes*. Effice illum, inquit, Epiſcopum ſanctum, & ita illum ordinat precibus ſanctitate donatum. Imperator equidem quæ ſunt Sacerdotii non habet, neque Apoſtolorum, Prophetarum, aut Doctorum dona. Solum renuntiatur Pontifex unctione chriſmatis: Verùm Epiſcopus per preces ordinationis accipit eum ipſis donis & ſanctum eſſe, & quod majus eſt, ut in iis quæ pro alicujus ſalute poſtulaverit, exaudiatur. Hæc cum dixerit, alta voce pronuntiat Orationis concluſionem, *Quoniam ſanctificatum eſt nomen tuum, glorificatum eſt regnum tuum*: Quia ſolus eſt natura Deus ſanctus, & glorificatus: Ipſe quoque eſt qui ſanctificat, & glorificat, quique rex ſolus eſt & Epiſcopus. Poſtea exclamans laudat Trinitatem, à qua omnia conſecrantur, & cujus ſunt omnia ejuſmodi dona. Verum enimvero Trinitatis invocatio ut in baptiſmate, ita & hic, & in omnibus ſacris myſteriis ſacras initiationes & conſecrationes operatur.

Deinceps rogationes eo tempore à primo congregatorum Epiſcoporum meritò dicuntur. Pro ſuperna pace, & omnium ſalute, pro Archiepiſcopo velut operante diviniſſimum opus. Et pro operibus manuum ejus, ordinatione ſcilicet: Pro ipſo quoque Ordinando, & piis Imperatoribus; Pro urbe & omnibus fidelibus: Reliqui reſpondent, Kyrie eleiſon. Ipſo facto teſtante eum ab omnibus Epiſcopum conſecrari: Omnes enim Epiſcopi cum Archiepiſcopo conſentiunt, & comprecantur, & coordinant, cum ſimul contingant ſuſcipientem ordinationem. Hoc autem fit in ſola Epiſcopi ordinatione; quoniam in hac maxima donatione, & ſpiritus Dei acceſſione omnium fidelium memoriam agere oportet, ut miſericordiam, ſalutem, & gratiam conſequantur. Archiepiſcopus autem manum habet impoſitam, ut gratiam Dei ſignificet protectricem, & conſervatricem, & ſancti Spiritus adventum & virtutem; & obumbrationem tum fieri, potius vero gratiæ in Ordinando inhabitationem.

Recitatis rogationibus ſtatim ad ſecundam progreditur orationem, manum ſemper habens capiti illius qui ordinatur impoſitam. Qua ratione docet quæcunque precatur efficacia eſſe, & ea, qui manus impoſitione donatur, accipere. Oratio autem ipſa quàm admirabilis! *Domine Deus qui eo quod non poteſt natura humana divinitatis ferre præſentiam, œconomica tua diſpenſatione conſtituiſti nobis Doctores affectibus nobis ſimiles, qui thronum tuum viceſque tenerent.* Papæ myſterium! Dei poteſtatem & virtutem homo accipit, & throno

A ἄλλοις μὲν ἱερεῦσιν ἁγιωσύνη ἐστὶ τῆς χάριτος ἁγιαζομένης ἐν πνεύματι· ἐξαιρέτως δὲ τῷ ἀρχιερεῖ χειροτονουμένῳ ἁγίῳ. Καὶ τὸν βασιλέα δὲ χρίων ὁ ἀρχιερεὺς, ἅγιον ἀνακηρύττει, ἀλλὰ μόνῳ λόγῳ τῇ ἀνακηρύξει φησὶ διὰ τὸ χρίσμα τὸ ἅγιον τοῦ ἱεροῦ μύρου, ἐξ οὗ δὴ καὶ πάντες πιστοὶ χρίονται καὶ ἅγιοι ὀνομάζονται. ἀδελφοὶ ἅγιοι, Παῦλός φησι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι. τὸν ἀρχιερέα δὲ ἀνάδειξον φησὶν ἅγιον, καὶ οὕτω χειροτονεῖ ταῖς εὐχαῖς ἅγιον. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς, τὰ τῆς ἱερωσύνης οὐκ ἔχει, οὐδὲ τὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ προφητῶν, καὶ διδασκάλων χαρίσματα, μόνον δὲ ἀναγορεύεται ἀρχιερεὺς B τῇ χρίσει τοῦ μύρου· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς σὺν αὐτοῖς τοῖς χαρίσμασι, καὶ τὸ ἅγιος εἶναι διὰ τῆς εὐχῆς τῆς χειροτονίας λαμβάνει, τὸ δὲ μεῖζον, ἵνα καὶ ἐφ' οἷς ὑπὲρ τῆς τοῦ σωτηρίας αἰτήσεται καθυπακούηται. ταῦτα εἰρηκὼς ἐκφωνεῖ, ὅτι ἡγίασταί σου τὸ ὄνομα, δεδόξασταί σου ἡ βασιλεία. ὅτι μόνος φύσει ἅγιος ὁ θεὸς, καὶ δεδοξασμένος ἐστὶ καὶ αὐτὸς ὁ ἁγιάζων καὶ δοξάζων, καὶ μόνος ὢν βασιλεὺς, καὶ ἀρχιερεύς. καὶ ἐκφωνῶν αἰνυμνεῖ τὴν Τριάδα. παρ' ἧς πάντα τελεῖται, καὶ ἧς τὰ τοιαῦτα δωρήματα. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίκλησις τῆς τριάδος, ὡς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος τελεσιουργεῖ, καὶ ἐνταῦθα, C καὶ ἐν πάσαις ἱεραῖς τελεταῖς.

Εἶτα παρὰ τοῦ πρώτου τῶν συνελθόντων ἀρχιερέων αἱ αἰτήσεις εἰκότως λέγονται κατὰ τοῦτον δὲ καιρόν. ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ σωτηρίας ἁπάντων, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὡς ἐνεργοῦντος τὸ θειότατον ἔργον, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ τῆς χειροτονίας δηλαδὴ, καὶ τοῦ χειροτονουμένου αὐτοῦ, τῶν εὐσεβῶν τε βασιλέων, τῆς πόλεως, καὶ πάντων πιστῶν· καὶ τὸ κύριε ἐλέησον οἱ λοιποὶ ἀποκρίνονται μαρτυρουμένου τοῦ ἔργου, ὅτι παρὰ πάντων τελεῖται ἱεράρχης, καὶ πάντες συμφωνοῦσι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ συνεύχονται, καὶ συγχειροτονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς, ἐπεὶ καὶ συνεφάπτονται D τοῦ τὴν χειροτονίαν δεχομένου. τοῦτο δὲ ἐν μόνῃ ἐπισκόπου χειροτονίᾳ τελεῖται· καὶ ὅτι ἐν τοιαύτῃ μεγίστῃ δωρεᾷ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ θείου πνεύματος δεῖ πάντων μεμνῆσθαι τῶν πιστῶν ἵνα τύχωσιν ἐλέους καὶ σωτηρίας καὶ χάριτος. ὁ ἀρχιεπίσκοπος δὲ τὴν χεῖρα ἔχων ἐπικειμένην, ὡς τὴν σκεπαστικὴν καὶ φρουρητικὴν χάριν δηλοῦσα τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιδημίαν τε καὶ ἐνέργειαν καὶ ἐπισκίασιν γινομένην, μᾶλλον δὲ κατασκήνωσιν ἐν τῷ χειροτονουμένῳ τῆς χάριτος.

E Μετὰ τὰς αἰτήσεις εὐθὺς καὶ τὴν δευτέραν ἐπιφέρει εὐχὴν, τὴν χεῖρα ἔχων αἰεὶ ἐπικειμένην τῇ τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῇ· δηλῶν ὡς ὅσα περιεύχεται ἐνεργεῖται, καὶ λαμβάνει ὁ χειροθετούμενος· ἡ εὐχὴ δὲ πάλιν ὡς θαυμαστὴ, κύριε ὁ θεὸς ὁ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἀνθρώπου φύσιν τὴν τῆς θεότητος ὑπενεγκεῖν οὐσίαν τῇ σῇ οἰκονομίᾳ ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν καταστήσας διδασκάλους, τὸν σὸν ἐπέχοντας θρόνον. βαβαὶ τοῦ μυστηρίου, τὴν τοῦ θεοῦ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἄνθρωπος λαμβάνει, καὶ εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ τοῦ

θεοῦ

θεοῦ καταξιοῦται. ὢ τοῦ θαύματος· ἐπεὶ οὐ δύναται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος δέξασθαι· μόνον γὰρ τὸ ἀφ' ἡμῶν πρόσλημμα τῷ λόγῳ κατὰ πάντα ἑνώθη, καὶ ἡ αὐτοῦ παρθένος μήτηρ ὑποστατικῶς ἕως ἔτικεν αὐτὸν τὸν λόγον σαρκωθέντα ἐν τῇ μήτρᾳ ἐδέξατο· διὸ καὶ πάντων μετὰ θεὸν τιμιωτέρα, καὶ τῇ τοιαύτῃ φρικτῇ οἰκονομίᾳ, καὶ ἡμεῖς τοῦ τοιούτου μεγίστου δώρου τῆς ἀρχιερωσύνης Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἠξιώθημεν.

Αὐτὸν οὖν φησι, καὶ τοῦτον τὸν ἀναδειχθέντα οἰκονόμον τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος. ἰδοὺ οἰκονόμος τοῦ μεγίστου· ὅθεν καὶ πιστὸς καὶ φρόνιμος, ὡς ἀπαιτεῖται, ὀφείλει εἶναι· ποίησον μιμητὴν σου τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, τιθέντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων σου. ἰδοὺ καὶ ποιμήν. πλὴν κατὰ τὸν Ἰησοῦν χρεωστῶν εἶναι, καὶ τῆς λογικῆς αὐτοῦ ὅλῃ δυνάμει ἐπιμελεῖσθαι ποίμνης· ὢ τῆς μεγάλης δωρεᾶς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὀφειλῆς, ὑπεραποθνήσκειν ὀφείλει τῶν προβάτων Χριστοῦ, ὡς καὶ μιμητὴς αὐτοῦ τῇ χειροτονίᾳ, καὶ ποιμὴν κατ' αὐτὸν καθιστάμενος, καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα ἰσχύων δι' αὐτοῦ ἐνεργεῖν ἐν ἁγίῳ πνεύματι. καὶ ἐπιφέρει λέγων, ὁδηγὸν τυφλῶν, ἀπίστων δηλαδὴ πρὸς τὴν πίστιν, παιδευτὴν ἀφρόνων, τῶν ἀγνωσίᾳ κρατουμένων αἱρέσεων, ὡς ἐπαναγάγοι πρὸς τὸ ὀρθόδοξον. ἢ καὶ ἁμαρτανόντων εἰς τὴν μετάνοιαν, ἢ καὶ παιδευτὴν τῶν ἀνυποτάκτων τε καὶ θρασυνομένων· διδάσκαλον νηπίων. κατὰ τὴν ἀληθῆ σύνεσιν. φωστῆρα ἐν κόσμῳ, κατὰ τοὺς ἀποστόλους αὐτοὺς φῶς ὄντας τοῦ κόσμου καὶ κληθέντας ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ ζῶντος φωτός. καὶ κατὰ Παῦλον, φωστῆρα ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντα. τὸ δὲ τέλος ὅταν τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ φησι ψυχὰς καλῶς ἐξοικονομήσας· τοῦτο γὰρ τὸ κεφάλαιον, σωθῆναι ταύτας σπουδάσῃ τε καὶ ποιήσῃ. ὅτι ἐμπεπίστευται ψυχάς. μέγα τὸ χρέος· ἀλλὰ καὶ μεγίστην δίδωσι τὴν χάριν τοῖς ἀγωνιζομένοις ὁ θεός, καὶ τὸν μέγαν μισθὸν λήψονται. ὁρᾷς μέγαν παρὰ πάντα ἄλλον ἔργου θείου μισθόν, τὸν ἐκ τοῦ ἔργου τῆς ἀρχιερωσύνης. τίς δὲ οὗτος; ὃν ἡτοίμασας, φησι, τοῖς ἀθλήσασιν ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου σου. ἰδοὺ καὶ ἀθλήσεως ὀφειλή, καὶ ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος. αὕτη δὴ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ὡς ἀθληταὶ οἱ ἀγωνιζόμενοι, καὶ τίς ὁ ταύτην ἀθλήσας; αὐτὸς πρῶτος ὁ σωτὴρ μαρτυρήσας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν καλὴν ὁμολογήσας ὁμολογίαν, ὅτι πατὴρ αὐτοῦ ὁ θεός, καὶ αὐτὸς υἱὸς τοῦ πατρός, καὶ οἱ τούτου ἀπόστολοι· ὥστε ὁ καλῶς ἐναθλήσας ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου ἀρχιερεύς, εἴτε ἐν ἀγῶσι καὶ κόποις, εἴτε δὲ καὶ δι' αἵματος, εἴτ' ἐν πειρασμοῖς, διωγμοῖς τε καὶ ὕβρεσιν, εἴτ' ἐν ζήλῳ, ἢ ἐν ἐλέει, ἢ θείοις ἄλλοις ἔργοις μετὰ τῶν ἀποστόλων ἔσται καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ τὴν αὐτοῦ κομισάμενος χάριν, καὶ συνδοξασθησόμενος.

Ὁ δὲ ἱεράρχης τὴν εὐχὴν τελέσας ἐκφωνεῖ, καὶ δοξάζει τὸ κράτος, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος ὑπὲρ ἡμῶν υἱοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ πνεύματος τῇ ἐπικλήσει τῆς τριάδος τὸ προ-

A ipsius Dei dignus judicatur! ô rem mirandam! Cum non possit natura humana divinitatis præsentiam capere. Solum enim illud quod à nobis assumptum est, verbo secundum omnia unitum est, & ipsius mater Virgo verbum in utero suo personaliter carnem factum donec pareret, excepit & continuit: Ideo omnium maximè post Deum honorari meretur, nosque tremendâ ejusmodi Oeconomiâ maximo isto dono, Sacerdotio nempe Christi Dei nostri, digni facti sumus.

Ipse igitur orando pergit, *Et hunc declaratum & effectum Oeconomum sacræ Episcopalis gratiæ.* En Oeconomus rei maximæ efficitor: unde & fidelis & prudens, ut requiritur, es-
B se debet. *Fac eum imitatorem veri Pastoris, qui animam posuit pro ovibus suis.* En Pastor, verùm qui secundum Jesum tenetur totis viribus curam gerere gregis sui rationalis, ô gratiam magnam! at & debitum. Mori debet pro ovibus Christi, ut ordinatione factus ipsius imitator, & Pastor secundum ipsum constitutus, potensque omnia quæ sunt ejus per ipsum in sancto Spiritu operari, & administrare. Et addit, dicens, *Cæcorum ducem*, Infidelium videlicet ad fidem, insipientium institutorem, eorum qui propter ignorantiam ab hæresi possidentur, ut eos ad fidem orthodoxam revocet, aut etiam peccatorum ad Pœ-
C nitentiam; necnon *Institutorem, & Correctorem* refractariorum & audacter contumacium. *Doctorem Simplicium* secundum veram prudentiam. *Lumen mundi*, secundum Apostolos qui lumen mundi fuerunt, sicque à Christo vivo lumine vocati; & secundum Paulum, lucem mundi verbum vitæ tenentem. Tandem, *Ut cum animas ipsi creditas*, inquit, *recte gubernaverit.* Hæc est rei summa, omni studio conetur & efficiat ut salventur. Creditæ sunt illi animæ, magnum debitum! sed Deus maximam gratiam concedit certantibus, magnamque officii sui præstiti mercedem reportabunt. Vides magnam omnesque alias excedentem divini operis remunerationem,
D Episcopali scilicet officio redditam. Quæ verò illa? Quam præparavit, inquit, iis qui decertarunt pro prædicatione Euangelii tui. En certaminis obligatio, & pro prædicatione, nempe Euangelii: Et qui decertant, velut Athletæ sunt. Quis autem hoc certamen decertavit? Ipse primus est Salvator, qui pro veritate testimonium perhibuit, bonamque illam confessionem confessus est, Quod Pater ipsius est Deus, & ipse Dei Patris Filius. Eum in hoc agone secuti sunt Apostoli. Unde Episcopus qui pulchrè pro
E Euangelio decertaverit, sive in certaminibus & laboribus, sive etiam ad sanguinis usque effusionem, sive in tentationibus, & persecutionibus, & contumeliis, sive in zelo, aut misericordia, aut aliis divinis operibus, cum Apostolis erit & ipso Christo, ut qui ipsius, & ipsorum gratiam retulerit, & cum iis glorificabitur.

Episcopus oratione completa exclamat, & glorificat imperium & misericordiam ipsius Filii qui pro nobis incarnatus est, & Patris ejus & Spiritus; invocatione Trinitatis con-

firmans

firmans priùs dicta, & ordinandum perficiens: Propter quod sigillum postremum ipsius capiti imprimit in perfectionis & consecrationis argumentum. Et sic sacrum Euangelium attollens reponit in mensa; quia Ordinatus gratiam ejus possidet, & totus est Euangelium, & Euangelii Christi divinum instrumentum. Deinde eum pallio ornat, ut ovium Christi Pastorem probatum atque ut ipsum Christum per gratiam factum. Denotat autem pallium Salvatoris incarnationem. Illud enim benedicens Archiepiscopus, osculante eum Ordinato, ipsius collo imponit, exclamans. Dignus. Ter autem clarè & magnificè interiùs & ab ipso Archiepiscopo cantatur, omnibus eum Superioribus ordinibus gratiam probantibus, & confirmantibus, & in ea admodum lætantibus.

Pallium autem manifestè significat, ut diximus, Verbi Dei Incarnationem; quoniam nos ovem perditam inveniens super humeros portat, naturamque humanam integram indutus, eamque sibi coadunatus deificavit, atque idipsum quod assumpserat per crucem & mortem Patri pro nobis obtulit, & suscitatus nos exaltavit. Ideo pallium circumfert cruces, & è Lana texitur, & collo humerisque Episcopi imponitur, maximè verò secundum tempus circa humeros anteriùs & posteriùs. Nunc autem illud sumit ut præsens & ad manum, atque ut divinum jugum cervici impositum, & brevi illud ablaturus, cum scilicet Euangelium prædicatur. Illa autem Pallii cum Euangelium legitur remotio, significat servitutem & subjectionem Servatori devotam. Non audet enim Episcopus illud sibi circumponere, testificans Christum esse incarnatum & passum, & viventem, lectisque ipsius verbis quod illemet est qui loquitur. Removens autem à se Pallium indicat, se velut servum illius esse: sim utinam servus illius, & gratia sua circumder? Illud præterea symbolum est, & Incarnationis, & Passionis, & vitæ. Ideo non audet illud induere, sed conspicit ante se gestatum, & recordetur eorum quæ portendit, ut contremiscat in cogitatione operum tanta admiratione & stupore dignissimorum.

Euangelio igitur prædicato, & mystico sacrificio confecto ab Euangelio usque ad tempus quo sunt exaltanda mysteria divina, sic facit propter ea quæ dicta sunt: quoniam sacrorum operatio Salvatoris nostri opus est, & ipse est qui per nos Sacerdotes & servos suos sacrificat, & sacrificatur. A principio autem Missæ & in exaltatione divini panis, & in ordinationibus, & in aliis sacris mysteriis Episcopus semper, ut dictum est, Pallio ab humeris in orbem cingitur. Quod etiam tunc ordinatus à primo Episcopo accipiens, collum induitur, & dignus renuntiatur, utpote à Deo dignus effectus, & talis ab Angelis & hominibus cognitus, atque in posterum obligatus operi condignè & condecorè vivere & conversari, & eo dignum veluti precibus & votis acceptum sese præbere. Postea eum osculatur Pontifex, ut propter gratiæ magnitudinem sibi amabilem, & per ipsum æqua-

A λεχθέντα βεβαιωσάμενος, καὶ τὸν χειροτονούμενον τελειώσας· διὸ καὶ τὴν τελευταίαν ποιεῖται σφραγῖδα τούτου τῇ κεφαλῇ εἰς δεῖγμα τῆς τελειώσεως. καὶ οὕτω τὸ μὲν ἱερὸν εὐαγγέλιον αἴρων τίθησι τῇ τραπέζῃ, ὅτι τὴν χάριν αὐτοῦ ὁ χειροτονηθεὶς λαβὼν ἔχει, καὶ ὅλος ἐστὶν εὐαγγέλιον, καὶ τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ ὄργανον θεῖον. Εἶτα καὶ ὡς ποιμένα δειχθέντα τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων, καὶ κατὰ χάριν ὡς τὸν Χριστὸν γενόμενον τῷ ὠμοφορίῳ κοσμεῖ, ὃ τὴν τοῦ σωτῆρος δηλοῖ ἐνανθρώπησιν. καὶ γὰρ εὐλογῶν αὐτὸ ἀσπαζομένου τοῦ χειροτονηθέντος τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ περιτίθησιν, ἐκφωνῶν τὸ ἄξιος, ὃ δὲ τρισσῶς τε καὶ αὐτὸς λαμB πρῶς ᾄδεται, πιστουμένων πάντων τὴν χάριν καὶ βεβαιούντων μετὰ τῶν ἄνω τάξεων, καὶ ἐπὶ ταύτῃ λίαν εὐφραινομένων.

Τὸ δέ γε ὠμοφόριον αὐτὴν δηλοῖ προφανῶς, ὡς εἰρήκαμεν, τὴν τοῦ θεοῦ λόγου σάρκωσιν, ὅτι τὸ ἀπολωλὸς ἡμᾶς πρόβατον ἐπὶ τῶν ὤμων εὑρὼν ἐβάστασε, τὴν ἀνθρωπίνην ἐνδυσάμενος ὅλην φύσιν, καὶ ἑνώσας ἑαυτῷ, καὶ θεώσας ταύτην. καὶ ἅμα προσάξας ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸ τὸ πρόσχημα τῷ πατρὶ διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου, καὶ ἀναστήσας καὶ ἀνυψώσας ἡμᾶς. διὸ καὶ τοὺς σταυροὺς περιφέρει, καὶ ἐξ ἐρίου ἐστί, καὶ τῷ τραχήλῳ τοῦ ἀρχιερέως τοῖς ὤμοις τίθεται, C μᾶλλον δὲ κατὰ καιρὸν καὶ κύκλῳ τῶν ὤμων καὶ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ἄρτι δὲ ὡς ἐν προχείρῳ, καὶ ὡς ζυγὸν θεῖον ἐν τῷ τραχήλῳ λαμβάνει. καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον ἐξελεῖν αὐτὸ μέλλει, τοῦ εὐαγγελίου κηρυττομένου. τοῦτο δὲ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐκβάλλειν, τὴν δουλείαν τε, καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὸν σωτῆρα σημαίνει. οὐ τολμᾷ γὰρ ὁ ἀρχιερεὺς αὐτὸ περιτίθεσθαι, μαρτυρῶν αὐτὸν σαρκωθέντα τε καὶ παθόντα, καὶ ζῶντα, ἀναγινωσκομένων τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ λαλῶν, καὶ δείκνυσι τὸ ὠμοφόριον ἐξελών, ὡς ὑπηρέτης D τούτου καὶ δοῦλος εἰμί, καὶ αὐτοῦ τὴν χάριν περίκειμαι, καὶ τι τῆς ἐν σαρκώσεως αὐτοῦ, καὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ζωῆς σύμβολον τοῦτο· διὸ καὶ οὐ τολμᾷ ἐνδεδύσθαι· ἀλλ' ὁρᾷν ἔμπροσθεν βασταζόμενον, ὥστε μιμνήσκεσθαι τῶν αὐτοῦ καὶ φρίττειν ἐπὶ ταῖς οὕτω θαυμαστοτάταις ἔργοις.

Τοῦ εὐαγγελίου τοίνυν κηρυττομένου, καὶ τῆς μυστικῆς θυσίας τελουμένης, ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου ἄχρι καὶ τοῦ μέλλειν ὑψοῦσθαι τὰ θεῖα μυστήρια, οὕτω δὲ ποιεῖ διὰ τὰ προειρημένα· ὅτι καὶ ἡ ἱερουργία ἔργον αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ὁ αὐτὸς ὁ δι' ἡμῶν τῶν ἱερέων αὐτοῦ καὶ δούλων ἱερουργῶν E καὶ ἱερουργούμενος. ἐξ ἀρχῆς δὲ τῆς λειτουργίας, καὶ ἐν τῇ ὑψώσει τοῦ θείου ἄρτου, καὶ ταῖς χειροτονίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἱεραῖς τελεταῖς πάντοτε ἀπὸ τῶν ὤμων κύκλῳ, ὡς εἴρηται, τοῦτο περιβάλλεται ὁ ἀρχιερεύς· ὅπερ δὲ καὶ τότε χειροτονηθεὶς ἐπενδύεται τῷ τραχήλῳ παρὰ τοῦ πρώτου ἱεράρχου λαβὼν καὶ ἀναγορεύεται ἄξιος, ὡς παρὰ θεοῦ γεγονὼς ἄξιος, καὶ γνωστὸς ὢν τοῖς ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ ἀξίως τοῦ ἔργου ὀφείλων πολιτεύεσθαι· καὶ ὡς εὐχὴν τοῦτο δεχόμενος ἄξιος εἶναι. Εἶτα ἀσπάζεται τοῦτον ὁ ἱεράρχης, ὡς ἱερ-

ἱερατεῖον αὐτοῦ διὰ τὸ μέγα τῆς χάριτος, καὶ ὡς ὁμοζυγῆ δι' αὐτοῦ, καὶ ἡγιασμένον ἐν Χριστῷ καὶ ἑνωμένον. καὶ αὐτὸς δὲ τὴν ἱερὰν τράπεζαν, ἀσπασάμενος, τιμῶν αὐτὴν ὡς τῆς χάριτος ἐργαστήριον, ἐν ᾗ καὶ τετέλεσται, καὶ τὴν χειροτονίαν ἐδέξατο. καὶ τὴν χειροτονήσασαν ἀσπάζεται δεξιὰν, ὡς καὶ αὐτὴν ἡγιασμένην, καὶ κεχαριτωμένην, καὶ τὸ μεταδοτικὸν τῆς χάριτος ἔχουσαν, καὶ τελεστικὴν ἐν ἁγίῳ πνεύματι, καὶ εὐλογίας χορηγὸν, χαρισμάτων θείων παρεκτικὴν, δι' ἧς καὶ οὗτος ἀρχιερεὺς κεχειροτόνηται, καὶ τετέλεσται. ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ ἱεράρχου ἀσπάζεται παρειὰν, ὡς ὄργανον τοῦ λόγου, ὡς ὑπηρέτιν τῆς εὐχῆς· καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἕνωσιν. ἐρᾷ γὰρ καὶ αὐτὸς τοῦ μεταδόντος τὴν χάριν, καὶ ἀγαπῶν ἐστι καὶ φιλῶν ἀληθῶς ἐν Χριστῷ τῷ ἐραστῷ μόνῳ ὡς καὶ ἀγαπώμενος καὶ φιλούμενος.

Καὶ ὅτι οὐ ψευδῶς ἀσπάζεται, ὡς Ἰούδας, οὐδὲ ῥαπίζει τὴν παρειὰν, ὡς οἱ θεοκτόνοι· ἀλλὰ μᾶλλον ταύτην τιμᾷ καὶ ἁγίαν ἡγεῖται καὶ φιλτάτην, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς τῆς αὐτῆς τῷ ἱεράρχῃ γεγένηται τάξεως, εἰ καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐστί· τοῦτο γὰρ τὸ τὴν χεῖρα καὶ τὴν παρειὰν ἀσπάζεσθαι, καὶ οὐ τὰ χείλη αὐτοῦ. ἀσπάζεται γὰρ τοῖς χείλεσι τοὺς καὶ κατὰ τὴν τάξιν ἴσους, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀρχιερεῖς, καὶ παρ' αὐτῶν ἀντασπάζεται, ὡς ἑνωμένος, ὡς φίλτατος, ὡς τὴν θείαν χάριν λαβὼν, ὡς ὁμοταγὴς τῶν ἴσων κατὰ πάντα ἠξιωμένος, καὶ φιλῶν, καὶ φιλούμενος, καὶ εἰρηνικὸς, καὶ συνεργὸς, ὡς ἐν τοῖς θείοις συλλειτουργός.

Ὅθεν καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀρχιεπισκόπων χειροτονίαις, τῶν πατριαρχῶν δηλαδὴ, οὐ τὸν ἀσπασμὸν ὁ χειροτονηθεὶς ὁ πατριάρχης ποιεῖται εἰς τὴν χεῖρα τοῦ χειροτονήσαντος, καὶ τὴν παρειὰν· ἀλλὰ ἀσπασάμενος πρῶτον τὴν θείαν τράπεζαν ἀνέρχεται εἰς τὴν κρηπῖδα, καὶ τὸν ἀσπασμὸν ποιεῖται κατὰ τὸ ἔθος. τοῦ μὲν χειροτονήσαντος αὐτὸν τὴν ἱερὰν τράπεζαν ἀσπαζομένου πρότερον, ὡς τῶν ἱερῶν ἔργων πηγὴν· εἶτα τὴν χεῖρα τοῦ χειροτονηθέντος πατριάρχου, ὡς πρώτου κατὰ πάντος τῷ θείῳ πνεύματι, καὶ πατριάρχου αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἕνωσιν εἰς τὸ στόμα ἢ τὴν παρειὰν διὰ τὴν ὑποταγὴν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς οἱ σὺν αὐτῷ τοῦτον χειροτονήσαντες. εἰ γὰρ μία τῆς ἐπισκοπῆς χάρις, καὶ δύναμίς τε καὶ τάξις ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ πρώτου καὶ μόνου πατρὸς, καὶ ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ πατριὰς ἔχει υἱότητας καὶ χάριτας διαφόρους, ὡς καὶ ἑκάστη τάξις, ἐπεὶ πατὴρ, καὶ υἱὸς, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἡ θεότης, καὶ μία μὲν τῇ τριάδι ἡ φύσις. ἓν δὲ τὸ αἴτιον ὁ πατὴρ, ὥσπερ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ πάντα ὑπείκει· καὶ ἓν θέλημα τούτων, καὶ μία κίνησίς τε καὶ δύναμις. ἐκ τῆς τριάδος δὲ καὶ πᾶσα εὐταξία ἄνω τε καὶ κάτω ἐστί. διὸ καὶ πρώτην καὶ μέσην καὶ τελευταίαν τάξιν ἑκάστη τῶν ἄνω τάξεων ἐν ἑαυτῇ κέκτηται, καὶ διδασκάλων εἰσὶ, καὶ ἐν ἐκείναις διδάσκαλος καὶ πατέρων πατέρες, ἐπεὶ καὶ ἐν τῇ ἀσυγχύτῳ καὶ προανάρχῳ, καὶ συμφυεῖ, καὶ ὁμοδόξῳ

A li honore fruentem, & in Christo sanctificatum & unitum. Ipse quoque sacram mensam osculatur, eam ut gratiæ officinam honorans, in qua & consecratus est, & ordinationem accepit. Osculatur etiam dexteram quæ ipsum ordinavit, quasi & ipsa sit sanctificata, & gratia abundet, eamque communicandi jus habeat, itemque perficiendi & consecrandi per spiritum Sanctum, & benedictionem largiendi, divinaque dona distribuendi, per quam & ipse ordinatus est Episcopus, & consummatus. Osculatur insuper Pontificis genam ut sermonis instrumentum, ut precum Ministram, atque etiam propter charitatem & unionem. Amat enim & ipse communi- B cantis gratiam. Ut autem amatus & dilectus verè in Christo solo amabili amat & diligit.

Mendax autem osculum, ut Judas non figit, nec alapis genam cædit ut Deicidæ; sed contra osculo testatur se eam honorare, sanctamque judicare, & dilectissimam, atque etiam se ejusdem ordinis cum Episcopo consecrante, licet sub eo, esse factum: Hoc est enim eorum manum et genas osculari, non autem labia. Nam labiis osculatur sibi ordine æquales, & qui antè ipsum ordinati sunt Episcopi, & ab ipsis mutuis osculis honoratur, C ut ipsis unitus, ut charissimus, ut gratia divina donatus, ut Collega iisdem secundum omnia prærogativis dignatus, amans & amatus, pacificus, & Cooperator, atque ut in divinis mysteriis eorum Comminister.

Unde in Ordinationibus Archiepiscoporum, Patriarcharum scilicet, Patriarcha ordinatus, nec manum ordinantis, nec genas osculatur, sed primùm divinam mensam osculatus ascendit ad altaris crepidinem, & more consueto tradit osculum. Postquam ipsius Ordinator sacram mensam primùm osculatus fuerit, ut sacrarum operationum fontem, osculatur ordinati Patriarchæ manum, ut divi- D no Spiritu secundum omnia primi, & ipsorum Patriarchæ; os quoque ipsius osculatur propter unionem, vel genam propter subjectionem: similiter faciunt cæteri Episcopi, qui cum ipso hunc ordinaverunt. Etsi enim una est Episcopatus gratia, & virtus, & ordo ex Deo primo & solo Patre & Episcopo emanans, Patrias tamen habet filiationes, & gratias differentes, ut unusquisque ordo postulat, cum Pater, & Filius, & spiritus Sanctus una sint in Trinitate divinitas & natura. Unum autem est principium Pater, quemadmodum Filius, & Spiritus, secundum omnia consentiens; una eorum voluntas, & una E motio & virtus. Ex Trinitate autem omno decus & bonus ordo tam rerum superiorum quàm inferiorum procedit. Ideo unusquisque superiorum ordinum in se possidet primum, medium, & postremum ordinem, [112] atque è Doctoribus est, & in iis sunt Doctores, & Patrum Patres: quandoquidem, ut diximus, ordo est in Trinitate inconfusa, consubstantiali, per omnia sibi consentiente, quæ sine principio est, & omne principium antecedit. [113] Pater quidem sine principio est;

est; Quæ verò ex ipſo, principiata dicuntur, & horum unum eſt genitum nempe filius, alterum procedit nempe ſpiritus Sanctus. Eſt tamen indiviſibilis Trinitas, unaque eſt illius ut ſubſtantia, ita & virtus. Ex ipſa igitur eſt, ut ait Paulus, omnis paternitas & ordo in cœlo, & in terra.

Cum igitur, Deo favente, huc devenerimus, paucis ediſſeremus qua ratione Patriarchæ ordinatio perficitur; Et ſi Epiſcopus eſt, qua ratione conſtituitur Patriarcha; & qua ratione ſi non eſt Epiſcopus. Sunt enim hæc contemplatione & conſideratione digna: verùm quæ ſunt Epiſcopi paucis perficiemus. Poſt ſacram iſtam ſalutationem Archiepiſcopus oſculatus iterum ſacram menſam in thronum communem aſcendit, ut Chriſtus in cœlos; Ordinatus quoque eandem oſculatus aſcendit, & à dextris primi Epiſcopi adſtat, atque ut mox conſecratus primum inter Epiſcopos locum tunc obtinet. Deinde facta Imperatorum & primi Archiepiſcopi fauſta acclamatione, ſtat & ipſe ſub manu cum cæteris Epiſcopis. Cum autem ſederunt omnes Epiſcopi & Presbyteri, & Apoſtoli verba legenda ſunt, adit Archiepiſcopum, ut benedictionem accipiat ab eo, eamque det lectori. Hæc autem pacis dandæ ratio myſterium eſt, quo ſignificatur à Deo donari. Non licet autem ei hoc agere ſine ſententia germani, & Diœceſani Pontificis; præſertim in ipſius Eccleſia, & ipſo præſente, qui Paſtorum primus eſt & princeps. Ideo per benedictionem permiſſionem accipit. Lecto Apoſtolo pacem precatur Lectori, ſecundas poſt Archiepiſcopum ferens. Ipſe enim Archiepiſcopus pacem precatur ei qui Euangelium legit.

Sic [115] perficitur divina Miſſa, ſtante Ordinato ante omnes Epiſcopos Miſſam ſimul facientes. Pronuntiat etiam primam exclamationem precis Catechumenorum, & conſequenter reliquas preces. In divina verò communione primus divinum panem manibus ab Archiepiſcopo accipit, & cum eo communicat: poſteà tradit Archiepiſcopo divinum ſanguinem per ſacrum calicem, & illi iterum Archiepiſcopus, quandoquidem licet miſericordia, & humanitate Dei divina ſibi mutuo tradant homines, attamen unus eſt per omnes operans & datus. Deinde quoniam bono primùm participant primi, & qui ad eos dignitate ſua propiùs accedunt; (Ordo enim continet omnia, & nihil eſt bono ordine penitus privatum) poſt divinam communionem Archiepiſcopus ad inſtar Salvatoris divinum panem dividens omnibus diſtribuit. Ordinatus autem Epiſcopus accipiens primùm divinum calicem cum accedentibus Epiſcopis & reliquis eum communicat: Deinde lavatis manibus [116] ſacrum antidorum juſſu Archiepiſcopi populo præbet; quo jam Ordinatus demonſtrat, & teſtatur populo ſe per antidorum ſanctificationem omnibus communicare.

A Τριὰς δὲ τάξις ἐστὶν ὥσπερ ἔφημεν· καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἀναίτιος, τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ αἰτιατά. καὶ τούτων τὸ μὲν γεννητὸν, ὁ υἱός· τὸ δὲ ἐκπορευτὸν, τὸ ἅγιον πνεῦμα· καὶ ὅμως ἀδιαίρετος ἡ Τριὰς, καὶ μία ταύτης ὡς καὶ ἡ οὐσία ἐστὶ καὶ ἡ δύναμις. ἐξ αὐτῆς οὖν καὶ πᾶσα πατριὰ, Παῦλός φησι, καὶ τάξις ἐν οὐρανῷ τε καὶ ἐπὶ γῆς.

Ἐπεὶ δὲ ἤκομεν ὧδε σὺν θεῷ· μικρὸν θεωρήσωμεν ὅπως καὶ ἡ τοῦ πατριάρχου χειροτονία τελεῖται, καὶ εἰ ἐπίσκοπός ἐστιν ὅπως καθίσταται πατριάρχης, καὶ εἰ μὴ ἔστιν ἐπίσκοπος. ἄξια γὰρ καὶ ταῦτα ἐστὶ θεωρίας, πλὴν τὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐν ὀλίγοις πληρώσωμεν. μετὰ τὸν ἀσπασμὸν οὕτως τὸν B ἱερὸν, τοῦ ἱεράρχου ἀσπασαμένου αὖθις τὴν ἱερὰν τράπεζαν, καὶ εἰς τὸ σύνθρονον ἀνελθόντος ὥσπερ εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἀσπασάμενος ἀνέρχεται, καὶ ἐκ δεξιῶν ἵσταται τοῦ πρώτου ἀρχιερέως, ὡς τὴν πρώτην τάξιν ἔχων παρὰ τοὺς ἄλλους τότε ἐπισκόπους, ἤδη τῇ χάριτι χειροτονηθεὶς, καὶ τῆς φήμης τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως γενομένης ἵσταται μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ὑπὸ χεῖρα ὢν καὶ αὐτός. Πάντων τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων καθεσθέντων ἐν τῷ μέλλειν ἀναγινώσκεσθαι τὰ ἀποστολικὰ ῥήματα, ἀπελθὼν λαμβάνει εὐλογίαν ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὡς ἂν εἰρήνην δῷ τῷ ἀναγινώσκοντι· τοῦτο δὲ τελετή ἐστι C τὸ εἰρηνεύειν καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ διδόμενον. καὶ οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ τοῦτο πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ γνησίου ἀρχιερέως. καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ τούτου αὐτοῦ παρόντος, καὶ πρώτου ὄντος, καὶ ἀρχιποίμενος· λαμβάνει τοίνυν διὰ εὐλογίας τὴν ἔνδοσιν καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ ἀποστόλου εἰρηνεύει τὸν ἀναγνόντα, δευτερεῖα φέρων τοῦ ἀρχιεπισκόπου· αὐτὸς γὰρ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸν εὐαγγέλιον εἰρηνεύει.

Καὶ οὕτω μὲν ἡ θεία λειτουργία τελεῖται ἱσταμένου πρὸ πάντων συλλειτουργούντων ἐπισκόπων τοῦ χειροτονηθέντος, καὶ τὴν πρώτην ἐκφώνησιν τῆς D εὐχῆς τῶν κατηχουμένων λέγοντος, καὶ τὰς λοιπὰς εὐχὰς ἀκολούθως. ἐν δὲ τῇ θείᾳ μεταλήψει πρώτου τὸν θεῖον ἄρτον ταῖς χερσὶ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου λαμβάνοντος, καὶ σὺν αὐτῷ κοινωνοῦντος, εἶτα μεταδιδόντος τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τοῦ θείου αἵματος διὰ τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου, κἀκείνου πάλιν αὐτῷ. ἐπεὶ εἰ καὶ τὰ θεῖα παρ' ἀλλήλων ἀλλήλοις ἡμῖν δίδοται φιλανθρωπίᾳ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' εἷς ἐστιν ὁ διὰ πάντων ἐνεργῶν καὶ διδόμενος· καὶ ὅτι τῆς μετοχῆς τοῦ ἀγαθοῦ πρῶτον οἱ πρῶτοι μετέχουσι, καὶ ἐγγίζοντες τῇ ἀξίᾳ· ἐπεὶ καὶ τάξις συνέχει πάντα καὶ οὐδὲν χωρίς ἐστιν εὐταξίας· μετὰ δὲ θείαν μετά- E ληψιν, ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος πᾶσι τὸν θεῖον δίδωσι μελίσας ἄρτον κατὰ μίμησιν τοῦ σωτῆρος· ὁ χειροτονηθεὶς δὲ ἀρχιερεὺς, λαβὼν τὸ πρῶτον θεῖον ποτήριον μεταδίδωσι προσερχομένοις ἀρχιερεῦσι τε καὶ λοιποῖς, εἶτα ἀπονιψάμενος καὶ τὸ ἱερὸν τῷ λαῷ παρέχει ἀντίδωρον προσταγῇ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, δεικνύμενος ἤδη χειροτονηθεὶς καὶ μαρτυρούμενος τῷ λαῷ, καὶ μεταδιδοὺς ἁγιασμοῦ πᾶσι τῷ ἀντιδώρῳ.

A

Θεσμοὺς διέξεισι ἐφ' οἷς ὁ χειροτονηθεὶς ἐνθρονίζεται, καὶ βασιλέα ἀσπάζεται.

ΚΕΦΑΛ. η'.

Εἶτα καὶ ἐν ἑνὶ μέρει τοῦ ναοῦ περὶ τὴν πρόθεσιν γινόμενος ἐνθρονίζεται τῷ ἀρχιερατικῷ εὐτρεπισθέντι ἐκεῖσε θρόνῳ, εἰς τύπον τοῦ ἐνθρονισμοῦ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐνθρονισμὸς πρότερον μὲν μεγαλοπρεπῶς, ὡς νῦν ὁ τοῦ πατριάρχου, περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐνθρονιζομένου ἀρχιερέως, ἐπισκόπων συναγομένων τῆς ἐπαρχίας, καὶ τὸν ἐνθρονισμὸν ἐπιτελούντων γράμμασι τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Νῦν δὲ τοῦτο μὲν πέπαυται ταῖς βαρβαρικαῖς ἐφόδοις, καὶ ταῖς ἐπελθούσαις ταῖς ἐκκλησίαις πειρασμοῖς καὶ ταραχαῖς, ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ μόνῃ γίγνεται ἐκκλησίᾳ.

Καὶ προτεθέντος θρόνου ἐν ᾧ κάθηται ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ πέπλου συνήθους, ὑπὸ ἱερέως εὐχῆς γινομένης, καὶ τρισάγιον τῶν ἐπισκοπειανῶν παρόντων καὶ λαμπαδηφορούντων ἁπάντων, κυκλοῦντος καὶ τοῦ λαοῦ, ἐνθρονίζεται παρὰ τοῦ πρώτου ἱερέων, καὶ δευτερεύοντος, ὁ χειροτονηθεὶς ἀρχιερεὺς, τρὶς ἐν τῷ θρόνῳ ἱδρυνθέντων αὐτὸν τῶν ἱερέων καὶ ἐκφωνούντων τὸ ἄξιος. εἶτα καθημένου αὐτοῦ εὐφημοῦσι τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς, τὸν ἀρχιεπίσκοπον, καὶ αὐτὸν τὸν χειροτονηθέντα. καὶ οὕτως ἀπολύουσιν. ὁ δὲ γε λαὸς προσερχόμενος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἱερωμένοι ἀσπάζονται τὴν τοῦ χειροτονηθέντος χεῖρα καὶ εὐλογοῦνται μετὰ πίστεως τρέχοντες, ἐπειδήπερ νεωστὶ χειροτονηθεὶς ὅλος ἐστὶ κεκαθαρμένος τε καὶ πεφωτισμένος, καὶ τῷ ἁγιασμῷ ἡ χάρις δαψιλέστερον χορηγεῖται παρὰ τῶν λαβόντων αὐτὴν ἄνωθεν. τότε δὲ οὐδὲ κωλύεται εὐλογεῖν ἄλλης ὢν ἐπίσκοπος πόλεως, ἐπεὶ τὸ ἐνδόσιμον ἔχει, ὡς ἄρτι χειροτονηθείς. λαμβάνει δὲ καὶ τὸν μανδύαν μετὰ τῶν ποταμῶν ὡς διδάσκαλος τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἰδέξω τὴν θείαν χάριν λεγόμενος· ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἡ χάρις ἡμῖν ἐκκέχυται· καὶ ἀπὸ τὸ ἐγκόλπιον, ὡς ἔνθεον ἀρραβῶνα, ὅτι καὶ τὸ πρόσωπον φέρει τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν Χριστῷ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως· καὶ ὅτι νυμφίος γέγονε τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς νυμφεύσεως πᾶσαν κέκτηται τὴν ἄδειαν εὐλογεῖν τε καὶ εὔχεσθαι, ὡς καὶ ὁ γνήσιος αὐτῆς ἀρχιερεύς· οὐ μὴν δὲ χειροτονεῖν· καὶ εὐλογεῖ δὲ παρρησίᾳ κατ' αὐτὴν μόνην τὴν ἡμέραν· διὸ καὶ μετὰ τὴν τράπεζαν ἐπικαθεζόμενος ἵππῳ κυκλοῖ τὴν πόλιν δορυφορούμενος· καὶ σφραγίζει πάντας καὶ εὐλογεῖ ἁγιάζων τῇ σφραγῖδι τὴν πόλιν, καὶ ἐπευχόμενος ὡς καινὸς γεγονὼς ἀρχιερεὺς τῆς ἁγιασθείσης αὐτῷ μεταδίδως θείας χάριτος, καὶ ἁγιασμὸν τῇ εὐλογίᾳ χορηγῶν· διὸ δὲ ὡς πρὸς θεὸν παρρησίαν ἔχων, καὶ τῇ χειροτονίᾳ δυνάμενος, καὶ τὸ βασιλεῖ πέμπεται εὐξόμενος, καὶ ἅμα ὡς Χριστὸς νυ-

Ritus Enthronismi Episcopalis, & salutationis Imperatori à recens ordinato datæ describuntur.

CAPUT VIII.

Postea in una templi parte versus Prothesin in Cathedra Episcopali inthronizatur, præparato ibi throno in figuram & argumentum Enthronismi in Ecclesiam suam. Enthronismus ille magnifico cum apparatu, ut nunc Patriarchæ, prius fieri solebat, circa B Ecclesiam inthronizandi Episcopi, convocatis per literas Archiepiscopi ad hunc Enthronismum celebrandum Provinciæ Episcopis. Nunc verò Barbarorum incursionibus, & ingruentibus in Ecclesias tentationibus & perturbationibus celebritas illa cessavit, & in sola magna Ecclesia peragitur in hunc modum.

Præparato & proposito throno in quo sedet Archiepiscopus, & peplo solito ipsi adaptato, factaque prece à Presbytero, & [111] præsentibus Episcopianis omnibus trisagion cantantibus & cereos deferentibus, & circumdante plebe inthronizatur Ordinatus Episco- C pus à Sacerdotum primo, & eo qui post ipsum secundus agit; terque à Presbyteris in throno collocatur, exclamantibus, dignus. Deinde eo sedente faustis acclamationibus Imperatores prosequuntur, Archiepiscopum, & ipsum ordinatum, & sic celebratum dimittunt. Populus autem accedens, atque etiam Clerici sacrati osculantur Ordinati manum, & benedicuntur qui cum fide concurrunt. Cum enim sit recens ordinatus, totus est purgatus & illuminatus, gratiaque in hac nova consecratione abundantius ab iis suppeditatur qui eam supernè acceperunt. Neque etiam tunc benedicere prohibetur, licet alterius sit D urbis Episcopus, cum hujus rei, ut recens ordinatus, potestatem habeat. Accipit quoque Mandyam sive Pallium [112] undulatum velut [113] Doctor ejus qui divinam gratiam è cœlis dicitur excepisse; quia gratia è cœlis in nos effusa est, & [114] per Encolpium, sive per crucis reliquiis gravidæ quæ collo appenditur traditionem, ut per divinum Arrhabonem confirmatur: quoniam etiam personam Christi sustinet, & in Christo primi Episcopi. Quia denique sponsus Ecclesiæ Christi factus est, & hac ratione omnem habet benedicendi, & precandi quam germanus illius urbis Episcopus, non tamen ordinandi. Be- E nedicit autem publicè & confidenter per hunc solum diem. Ideo postquam ab altari recessit, equo insidens gyrat urbem satellitum armatorum corona cinctus, crucisque signo signat omnes, & benedicit: urbem quoque signo crucis sanctificat; & preces faciens ut novus factus Episcopus divinam insuper gratiam qua per novam consecrationem donatus est, communicat, & sanctificationem benedictione largitur. Quapropter, ut apud Deum confidentiam consecutus, & ordinatione sua potens,

tens, ad Imperatorem mittitur ipsi bene precaturus, & simul ut Christus Domiui per Spiritum, Christum Domini chrismate factum benedicit, & precibus corroborat. Unde ad eum accedit, & quæ salutaria sunt, ei precatur. Hic [120] ordo prius decenter, & secundum Deum amanter observabatur; ideo Episcopi oratio plurimùm erat utilis & efficax. Nunc verò contrarium observatum orationem reddit inutilem.

Antiquitus mos erat ut mitteretur Referendarius cum Episcopo in Cæsaris Palatium, Piusque Imperator stationem faceret donec veniret Episcopus. Eo igitur accedente dicebat Diaconus, Dominum deprecemur, & Episcopus orationem legebat: præstoque erat Thuribulum, ut scribitur in vita S. Amphilochii. Hoc nunc facit Patriarcha [121] quinta die nova: Episcopus accepto Thuribulo, thure incenso Imperatorem perfundit, & cum ipso communicat divinam gratiam & sanctificationem. Inclinante caput Imperatore, ut significatur in vita S. Ambrosii, impertiebat illi benedictionem Episcopus, ut recens ordinatus, & jam spiritu innovatus, & valens in Christo benedicere & sanctificare. Postea Imperatorem in ore osculabatur propter eam quæ in Christo est pacem, charitatem, & sanctificationem. Sanctus enim est Episcopus non modo mysteriorum communione, & ordinatione, verumetiam hoc facit ut habens ordinatione sua cum Imperatore communionem. Nam religiosus [122] Imperator chrismate quidem sanctus est, Episcopus verò ordinatione. Post osculum honorabat Episcopus inclinatione capitis Imperatorem propter mundanam potestatem, & discedebat.

Multi religiosorum Imperatorum eum muneribus donabant, ut pro ipsis precatum, & honorificè dimittebant, ut sanctificatum. Sic Magnus Constantinus non modo divinum Sylvestrum, sed etiam Episcopos propè omnes qui erant in Synodo honorificè comitabatur & deducebat, & conspiciebatur largitionibus eos prosequens, & membra eorum qui propter Christum passi fuerant, ut cæteris magis pretiosa honorans. Nunc autem fit omnino contrarium: Expectatur quidem Episcopus, venit, precatur; nullius tamen honoris propter Christum dignus judicatur, sed potius dedecoratur, & eo qui benedicitur multò minor habetur, & illius secundum servitutem Minister, Lectoribusque vilior, qui die quinto novo cum Patriarcha & cæteris Clericis Imperatoris manum genasque osculantur. Accedens enim coram Imperatore sese prosternit, & precatus illius dexteram osculatur. Quomodo qui precatus est hoc facit? Quamobrem Imperator Sacerdotis manum osculatur, Ordinatus verò Episcopus post orationem habitam Imperatoris manum? Hoc fit planè præter rationem & inconsequenter. Vide verò quantum & quale sit id quod fit. Sanctificatus Spiritu, consecratus Episcopus, qui manum habet sanctificatam, ita ut possit

A εἶναι τῷ πνεύματι. τὸν Χριστὸν κυρίου τῷ μύρῳ εὐλογοῦν καὶ ἐνισχύον ταῖς εὐχαῖς· ὅθεν καὶ ἀπελθὼν εὔχεται τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ. ὅτι καὶ πρότερον μὲν ἐγίνετο θεοφιλῶς τε καὶ δεόντως ἡ τάξις, διὸ καὶ ἀνύσιμος ἦν ἡ τοῦ ἀρχιερέως εὐχή. Νῦν δὲ τοὐναντίον γινόμενον, ἄπρακτον τὴν εὐχὴν ἀποφαίνει.

Τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἦν ἐπὶ ἀποστελλομένου τοῦ ῥεφερενδαρίου μετὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὰ B βασίλεια, ἐποίει πρόστασιν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς, καὶ ἐρχόμενος ὁ ἀρχιερεὺς, τοῦ διακόνου λέγοντος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ἀνεγίνωσκε τὴν εὐχήν· καὶ ὄντος θυμιατοῦ, ὡς καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου γέγραπται· τοῦτο ποιεῖ ὁ πατριάρχης τῇ νέᾳ πέμπτῃ νυνί. λαμβάνων ὁ ἀρχιερεὺς τὸ θυμιατὸν ἐθυμία τὸν βασιλέα μεταδιδοὺς αὐτῷ θείας χάριτος καὶ ἁγιασμοῦ· καὶ ὑποκλίνοντος τοῦ βασιλέως τὴν κεφαλὴν, ὡς καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἁγίου δηλοῦται Ἀμβροσίου, ἐδίδου εὐλογίαν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς, ὡς νεωστὶ χειροτονηθεὶς, καὶ ἐγκαινισθεὶς ἤδη τῷ C πνεύματι, καὶ ἰσχύων ἐν Χριστῷ εὐλογεῖν τε καὶ ἁγιάζειν· εἶτα καὶ ἠσπάζετο τὸν βασιλέα τῷ στόματι διὰ τὴν ἐν Χριστῷ εἰρήνην τε καὶ ἀγάπην, καὶ τὸν ἁγιασμόν, ἅγιος γὰρ τῇ κοινωνίᾳ τῶν μυστηρίων, καὶ τῇ χειροτονίᾳ ὁ ἀρχιερεύς. ἀλλὰ καὶ ὡς κοινωνίαν μετὰ τοῦ βασιλέως ἔχων τῇ χειροτονίᾳ ὁ ἀρχιερεὺς τοῦτο ἐποίει· ὅτι ὁ μὲν τῷ χρίσματι ἅγιος, ἤτοι ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς, ἅγιος τῇ χειροτονίᾳ. μετὰ δὲ τὸν ἀσπασμὸν προσκυνῶν τῇ κεφαλῇ τὸν βασιλέα διὰ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν ἀπήρχετο ὁ ἀρχιερεύς.

Πολλοὶ δὲ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων καὶ ἐδωροῦντο D τούτῳ ὡς εὐξαμένῳ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ προέπεμπον ὡς ἡγιασμένον, ὡς καὶ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας οὐ τὸν θεῖον Σύλβεστρον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ πάντας σχεδὸν, προπέμπων αὐτοὺς καὶ τιμῶν, καὶ δωρούμενος καθωρᾶτο, καὶ τὰ διὰ Χριστὸν παθόντα τίμια τούτων μέλη τιμῶν. Νῦν δὲ τοὐναντίον γίνεται ἅπαν· καὶ ἡ προσδόκησις μὲν πληροῦται, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐρχόμενος εὔχεται, οὐ τιμῆς δὲ ἴσως διὰ Χριστὸν ἀξιοῦται· ἀλλ' ἀτιμάζεται μᾶλλον, καὶ ὡς ἐλάττων κατὰ πολὺ δείκνυται τοῦ εὐλογηθέντος, καὶ κατὰ δουλείαν ὑπηρέτης, καὶ τῶν ἀναγνωστῶν εὐτελέστερος τῶν κατὰ τὴν νέαν E πέμπτην ἀσπαζομένων τὸν βασιλέα, εἴς τι τὴν χεῖρα, καὶ τὴν παρειὰν μετὰ τῶν κληρικῶν καὶ τοῦ πατριάρχου. προσελθὼν γὰρ τῷ βασιλεῖ προσκυνεῖ, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἀσπάζεται χεῖρα μετὰ τὸ εὔξασθαι. καὶ πῶς εὐχόμενος τοῦτο ποιεῖ; καὶ διὰ τί πρεσβυτέρου μὲν τὰς χεῖρας ἀσπάζεται βασιλεὺς, ἀρχιερεὺς δὲ χειροτονηθεὶς καὶ εὐχόμενος τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως; τοῦτο παρὰ πᾶσαν ἀκολουθίαν ἐστί. καὶ ὅρα τὸ γινόμενον ὅσον· ὁ ἡγιασμένος τῷ πνεύματι, ὁ καθιερωθεὶς ἀρχιερεὺς, ὁ τὴν χεῖρα ἁγιασθεὶς,

-θεὶς, ὥστε χειροτονεῖν δύνασθαι, καὶ εὐλογεῖν, καὶ σφραγίζειν τοὺς εὐσεβεῖς, αὐτὸς δεσμεῖ τὰς χεῖρας, καὶ τὰς μὴ καθιερωμένας εἰς τὸ εὐλογεῖν, ἀλλὰ κοσμικὰς χεῖρας ἀσπάζεται δουλικῶς, χείλεσιν ἱεροῖς καὶ ἡγιασμένοις. χθὲς ἤδη καὶ καθ' ἡμέραν τῇ φρικτῇ προσψαύουσι κοινωνίᾳ, ἀλλὰ καὶ καθημένου τοῦ βασιλέως παρίστανται. ταῦτα εἰ μὲν ἰδιώτης ἦν ἔδει· ἐπεὶ καὶ τὸν βασιλέα τιμᾶτε φησὶν ὁ ἀπόστολος. εἰ δὲ Χριστοῦ ἀρχιερεὺς, καὶ τὸν τόπον Χριστοῦ κεκτημένος, οὐ δεῖ οὕτω γίνεσθαι· εἰς Χριστὸν γὰρ ἀνατρέχει ἡ ἀτιμία· ὅτι οὐ τῶν πολλῶν εἷς ἐστιν, ἀλλὰ τῶν ἀφιερωμένων, καὶ τῶν τὴν ἀποστολικὴν πλουτησάντων δύναμιν. ἀλλὰ ταῦτα οὐ τοσοῦτον ἀπὸ τῶν βασιλέων, ὅσον ἀπὸ κολάκων ἀνθρώπων γίνεται, παραπεισάντων αὐτοὺς ἀνθρωπίνοις λόγοις ἐνεργεῖν καὶ τὰ μείζω, ὥστε καὶ προβιβάζειν ἐπισκόπους, καὶ μεταθέσεις ποιεῖν· βαβαὶ, τὸν κεχειροτονημένον τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ τῆς ἐκκλησίας ποιμένα, ἑτέρας ποιμένα καθίστασθαι παρὰ τῶν μὴ ἐχόντων τὴν τῆς ἱερωσύνης δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ παρὰ γνώμην τοῦ πνεύματος· εἰ δεῖ πρὸς οἰκοδομὴν κατασταθῆναι πρὸς μείζω πόλιν, παρὰ τοῦ πνεύματος ἱστατεύτω παρ' οὗ δὴ καὶ κεχειροτόνηται, οὐ παρὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας.

Ἀλλὰ καὶ καθηγούμενοι ἀνδρῶν μοναστῶν, καὶ θεῷ καθιερωμένων, καὶ ψυχῶν χάριτι θεοῦ προεστῶτες, οὕτω παρὰ τὸ τοῦ πνεύματος θέλημα πολλοὶ δείκνυνται· καὶ λύουσι, καὶ δεσμοῦσι, λαβόντες τοῦτο παρὰ τῶν μὴ λαβόντων τὴν τοῦ χαρίσματος δύναμιν· καὶ χειροτονοῦνται καὶ πολλῶν ἄρχουσι, μηδὲν φροντίζοντες ὅλως τῶν ἐχόντων τὸ χάρισμα· διὸ καὶ τὰ συντρίμματα ἡμῶν πολλὰ γέγονεν. καὶ ἐσμικρύνθημεν, καὶ ὀλιγοστοὶ παρὰ πάντα τὰ ἔθνη γεγόναμεν, καὶ βίᾳ προσδόντων τῶν μὴ καθηκόντων ἄρχειν τι καὶ ἐφάπτεσθαι, κατάρχουσιν ἡμῶν οἱ ἀλλότριοι· καὶ τὰ μὴ φίλα θεῷ ποιούντων οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν καὶ τοῦ θεοῦ, ἀκολούθως ἡμῖν καταπεμβαίνουσι, καὶ τὰ ἱερὰ οἰκειούμενοι, καὶ κοινωνοῦντες ἐκ τῶν ἀνατεθειμένων τῷ θεῷ· λογιζόμενοι φεῦ κερδαίνειν, τὰ ἴδια ἡμῶν ἀπωλέσαμεν. καὶ καρποῦνται τὰ ἡμέτερα, καὶ ἔδονται ἐνώπιον ἡμῶν οἱ ὑπεναντίοι. ἀλλ' εἴθε γένοιτο τις θεραπεία τοῦ δεινοῦ τούτου, καὶ εἴησαν μὲν τὰ τοῦ Καίσαρος, Καίσαρος, τὰ δὲ θεοῦ, τοῦ θεοῦ, ὡς ἂν καὶ ἠξιωμένα ἅπαντα γένοιντο εὐλογίας τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἱερὰ συνιστάμενα, καὶ τὰ κοσμικὰ αὐξανόμενα· καὶ μὴ τοὐναντίον ὑπ' ἀλλήλων φθειρόμενα. ὅτι καὶ ὁ ἀρχῆθεν πολέμιος καὶ φθορεὺς δεινὸς ἐν τούτοις σπουδάζει, ὅπως καὶ ἱερωσύνην τοῖς εὐσεβέσι περιτρέψῃ, καὶ τῶν ἱερῶν καὶ θείων τὴν καθαίρεσιν ἐνεργήσῃ. ἀλλὰ καθαιρεθείη παρὰ θεοῦ ὁ πονηρὸς, καὶ ζήσαιεν εὐσεβῶς καὶ θεοφιλῶς οἱ πιστοί τε καὶ εὐσεβεῖς, καὶ μισθὸν τῆς φιλοχρίστου γνώμης εἴησαν κομιζόμενοι ἐν Χριστῷ τὴν τῶν δεινῶν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν πάντων ἐπαύξησιν.

Ὁ χειροτονηθεὶς δὲ ἀρχιερεὺς καὶ τὸν τελευταῖον ἐν τῇ συνόδῳ ποιήσας ἀσπασμὸν, καὶ τὸν

A & ordinare, & benedicere, & cruce signare viros pios, *** ipse manibus ligatur. Manus verò ad benedicendum non consecratas, sed mundanas, labiis sacris & sanctificatis, quæ jam heri & nnoquoque die tremendam communionem attingunt, non tantùm serviliter osculatur, sed etiam sedenti Imperatori adstat. Si privata persona esset, hæc quidem sic fieri oporteret, cum dixerit Apostolus, Regem honorate. Si verò Christi est Episcopus, & Christi locum tenens, sic fieri non oportet: in Christum enim recurrit dedecus, quoniam non è vulgo ille est, sed è personis consecratis, & virtutem Apostolicam copiosè possidentibus. Verùm ista non B tam ab Imperatoribus quàm ab adulatoribus fiunt, qui eos humanis verbis falsa persuasione commovent ad majora perpetrandum, ita ut audeant & promovere Episcopos, & translationes facere. Papæ! Ordinatum per Spiritum Sanctum hujus Ecclesiæ Pastorem, ab iis constitui alterius Pastorem qui non habent Sacerdotii potestatem & virtutem, & præter Spiritus sententiam! Si ædificationis Ecclesiæ causa oportet aliquem Episcopum in majori urbe constitui, hoc à Spiritu statuendum est, à quo & ordinatus est, non autem à mundana potestate.

Multi etiam Duces & Abbates Monacho- C rum, qui Deo consecrati sunt, & gratia Dei animabus præsunt, sic præter Spiritus voluntatem agere convincuntur: Solvunt enim & ligant, ab iis potestate accepta qui gratiæ virtutem non acceperunt. Ordinantur quoque, multisque imperant, nihil omnino curantes eorum qui gratiæ donum possident. Ideo afflictiones & contusiones nostræ multæ factæ sunt, & præ omnibus gentibus contemptibiles, & minimi habiti sumus, & dum violentè festinamus ea quæ non decet attingere, & iis quos non oportet imperare, nobis alienigenæ dominantur; dumque facimus quæ D Deo displicent, inimici nostri Deique, consequenter nobis insultant, & quæ nobis sacra sunt, possident, Deoque consecratis potiuntur: Eheu, existimantes lucrum aliquod facere, propria nostra perdidimus. Messes, & fructus nostros colligunt inimici nostri, eaque ante oculos nostros comedunt. Sed utinam fiat hujus gravissimi mali quædam sanatio, & quæ sunt Cæsaris dimittantur Cæsari, & quæ Dei Deo, ut omnia fiant Dei benedictione digna, consistantque sacra & conserventur, & secularia augeantur; non autem contrarium, ut ab invicem corrumpantur. Quoniam qui à prin- E cipio inimicus noster est, & molestus corruptor in ejusmodi rebus festinat, ut Sacerdotium cum viris piis committat, illudque atterat, sacraque & divina evertat. Sed evertatur a Domino malus, vivantque sanctè, & Deo amanter fideles & pietatis studiosi, & mercedem sententiæ Christo dilectæ reportent, libertatemque per Christum ab his gravibus molestiis, omnifariumque bonorum augmentum.

Ordinatus autem Episcopus, postremáque salutatione in Synodo functus proprium locum

cum occupat, non ampliùs eget cæteris quæ typo continentur, ſed ut Epiſcopus exiſtens quæ ad ſuam Eccleſiam ſpectant, curat. Cooperatur quoque ſacris operibus accedens ad Synodum à ſeipſo cum opus eſt, & advocatus. Oſculum ter datur ordinando præter illud quod fit in Sanctuario Primum quidem poſt indicationem, utpote tum factus Eccleſiæ ſponſus cujus poſſeſſionem aggreditur. Cum videlicet nullo exiſtente ſuaveolente ſuffitu vel roſeo liquore adducitur Ordinandus ad Archiepiſcopum ſedentem, & ad Epiſcopos circa ipſum ex utraque parte ſedentes, terque ſeſe proſternit, & oſculatur genu, manum, & genam Pontificis, & in os Epiſcopos tum ſedentes; nondum enim eſt Epiſcopus, juſſus autem ſedet, non in throno Epiſcopali, ſed privatim inferius, in loco depreſſiore: Quo ſignificatur eum Eccleſiam tantùm deſpondiſſe, & ſponſalium primitias accepiſſe. Nondum enim vir ejus eſt, vel Maritus. Ideo velut qui tantùm dederit ſymbola & Arrhabonum primitias cum Amicis & fratribus Sponſæ ea peragit quæ ad amicitiam confirmandam inſerviunt. Unde eos oſculatur ut jam Amicus, & ſedet cum eis, & conſulit cum eis; non tamen conſidet, cum thronum nondum aſſecutus fuerit, nec honorem & dignitatem Patris Eccleſiæ; nec enim ipſis cooperatur, cum ordinare non poſſit. Conſilium verò dat ſolùm, ſive ſententiam dicit, & eorum quæ ſunt ſponſæ curam gerit, poſſeſſionum ſcilicet & negotiorum ad Eccleſiam ſpectantium.

Secunda ſalutatio fit cum perficiuntur Sponſalia, traditque ſponſus, & accipit pignora, & mutuas donationes ante matrimonium fieri ſolitas, eaque agit quæ Patri conveniunt, & ad ipſum referuntur, veluti quod rectam fidem confeſſus, & œconomiam ſibi creditam ſe bene adminiſtraturum ſincerè pollicitus primitias matrimonii accipiat, & in illius poſſeſſionem per paruum ſigillum veluti per Arrhabonem mittatur: Tunc enim ſine unguento & ſuffitu oſculum facit. Oſculum verò Ordinationis quod fit in ſanctuario conſummativum eſt & matrimonii & unionis, quia vir & maritus Eccleſiæ conſtituitur. Sed de eo dictum eſt, cum de ordinatione verba faceremus.

Nunc autem tertium dicimus illud quod fit extra ſanctuarium, ſicut & alia oſcula, illud nempe quod fit in Synodo, & poſt ordinationem, cum recens ordinatus veniens ſedentibus Archiepiſcopo & Epiſcopis ter ſeſe proſternit coram magno Pontifice, ut ſubjectionem ſuam demonſtret, & Trinitatem honoret. Poſtea ſurgente paululùm Archiepiſcopo, ut ipſum honoret velut Epiſcopum, ſtantibus verò aliis Epiſcopis, æqualis enim eſt eis, & ejuſdem honoris, accedit & conſuetam facit ſalutationem: Archiepiſcopi ſcilicet genu, manum, & genam oſculatur; Epiſcopos verò ſtantes in ore. Hoc peracto iterum in medio ſtat, & poſtquam ſeſe coram Archiepiſcopo inclinavit, aſſidere jubetur. Sedet autem in loco Eccleſiæ ſuæ debito, jam illius capturus poſſeſſionem: ideo enim fit illa ſalutatio, ut thronum ſuum accipiat, &

A οἰκεῖον τόπον λαβών, οὐκέτι χρείαν ἑτέρων τῶν κατὰ τόπον ἔχει· ἀλλ' ὡς ἀρχιερεὺς ὢν τὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ φροντίζει· συνεργεῖ δὲ καὶ τοῖς ἱεροῖς ἔργοις παραβάλλων τῇ συνόδῳ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι χρεία, καὶ προσκαλούμενος. ὁ ἀσπασμὸς δὲ τοῦ χειροτονουμένου, πλὴν τοῦ ἐν τῷ βήματι τελουμένου, γίνεται τρίς· πρῶτον μὲν μετὰ τὸ μήνυμα, ὡς γεγονότος αὐτοῦ μνηστῆρος τῆς ἐκκλησίας ἧς τὴν ἐγχείρησιν δέχεται. ἔτι μὴ εὐόσμου ὄντος τινός, θυμιάματος δηλονότι ἢ ῥοδοστάγματος, καθημένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν ἀρχιερέων ἑκατέρωθεν, προσαγόμενος προσκυνεῖ τρίς, καὶ ἀσπαζόμενος γόνυ καὶ χεῖρα καὶ παρειὰν τοῦ ἱεράρχου, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς εἰς τὸ στόμα καθημένους καὶ αὐτούς, οὐ γὰρ ἐπίσκοπός ἐστιν ἔτι. B κελευσθεὶς κάθηται, οὐκ ἐν θρόνῳ τῶν ἐπισκόπων, ἀλλ' ἰδίᾳ κάτωθεν ἐν ὑφειμένῳ τόπῳ, δηλουμένου ἐκ τούτου, ὡς ἡρμόσατο μόνον τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῆς μνηστείας ἔλαβε τὴν ἀπαρχήν· οὐδέπω δέ ἐστιν ἀνὴρ ἢ νυμφίος. διὸ ὡς μόνον τὰ σύμβολα δοὺς καὶ τῶν ἀρραβώνων τὰς ἀπαρχὰς μετὰ τῶν φίλων τῆς νύμφης καὶ ἀδελφῶν ποιεῖται τὰ τῆς φιλίας ἐνέχυρα, καὶ ἀσπάζεται ὡς φίλος ἤδη, καὶ κάθηται σὺν αὐτοῖς, καὶ βουλεύεται μετ' αὐτῶν, οὐ συγκάθηται δέ, ἐπεὶ οὐδὲ τοῦ θρόνου τετύχηκεν, οὐδὲ τῆς τιμῆς τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ ἀξίας· οὐδὲ γὰρ C συμπράττει, ἔτι οὐδὲ χειροτονεῖν δύναται. συμβουλὴν δὲ ἤτοι γνώμην καὶ μόνον δίδωσι καὶ τῶν τῆς νύμφης φροντίζει, κτημάτων δηλαδὴ καὶ πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ δεύτερος δὲ ἀσπασμός, ὅτε πληρωθῶσι τὰ μνῆστρα, καὶ δοὺς τοὺς ἀρραβῶνας καὶ λαβών, καὶ τὰς πρὸ τοῦ γάμου δωρεὰς καὶ τὰ σύμφωνα τῷ πατρί, οἷον τὴν πίστιν ὀρθὴν ἀνομολογήσας, καὶ γνησίως τὴν ἐμπιστευθεῖσαν οἰκονομίαν καθυποσχεθεὶς τὰς ἀπαρχὰς τῆς νυμφεύσεως λάβῃ καὶ τῇ μικρᾷ σφραγῖδι πρὸς αὐτὴν ὡς ἐν ἀρραβῶνι ἐγχειρισθῇ· καὶ τότε γὰρ δίχα μύρου καὶ θυμιάματος ποιεῖται τὸν ἀσπασμόν· γίνεται δὲ καὶ ὁ τῆς χειροτονίας D ὃς ἐντός ἐστι, καὶ τελεστικός, καὶ τῆς νυμφεύσεως καὶ ἑνώσεως· ὅτι ἀνὴρ καὶ νυμφίος τῆς ἐκκλησίας καθίσταται. ἀλλ' ὁ περὶ τούτου ἐν τῇ χειροτονίᾳ ἐῤῥέθη λόγος.

Νῦν δὲ τρίτον φαμὲν τὸν ἔξωθεν τοῦ βήματος, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους ἀσπασμούς, τὸν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ὅτε ἐλθὼν ὁ νεωστὶ χειροτονηθεὶς τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν ἀρχιερέων καθημένων, προσκυνεῖ τρὶς τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ δεικνὺς E καὶ τιμῶν τὴν τριάδα· εἶτα προσελθὼν ὑπανισταμένου καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου μικρόν· τιμῶντος αὐτὸν ὡς ἀρχιερέα, καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἱσταμένων ἀρχιερέων, ἴσος γάρ ἐστιν αὐτοῖς καὶ ὁμοταγής, ποιεῖται τὸν ἀσπασμὸν συνήθως· καὶ τὸν μὲν ἀρχιεπίσκοπον, εἰς τὸ γόνυ, καὶ τὴν χεῖρα, καὶ τὴν παρειὰν ἀσπάζεται· τοὺς ἀρχιερεῖς δὲ ἱσταμένους εἰς τὸ στόμα· καὶ οὕτω πάλιν μέσον στάς, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον προσκυνήσας, κελεύεται καθεσθῆναι· καὶ κάθηται εἰς τὸν τόπον τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἤδη καὶ ταύτην παραλαβών· διὸ καὶ

ὁ ἀσπασμὸς γίνεται, ἵνα καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ λάβῃ, A καὶ συγκάθεδρος ἀναγορευθῇ τῆς συνόδου καὶ συγκριτής, καὶ δὴ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ τὴν τιμὴν ἔχει, καὶ κάθηται, καὶ γνωμοδοτεῖ, καὶ τὰ λοιπὰ ἐνεργεῖ. ἐπεὶ δὲ ταύτην διὰ τῆς χάριτος καὶ ἔλαβε, καὶ τὸ εὔοσμον προσφέρεταί τι, οἷον ῥοδόσταγμα καὶ θυμιακὰ διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς εὐταξίας· ὃς καὶ προηγεῖται, καὶ τὸν χειροτονηθέντα ἐν τούτοις πᾶσι προπέμπει.

Οὕτως οὖν ὁ χειροτονηθεὶς ἀρχιερεὺς καταστὰς πάντα τὰ νενομισμένα τετέλεκεν, ὃς καὶ ἐγγράφως λαμβάνει τὰ περὶ αὐτοῦ ὑπομνήματα εἰς δήλωσιν ἀσφαλείας, γράμμα λαβὼν πάντα περιέχον, τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ, τὴν ἱερωσύνην, τὸν βίον, B τὰς ψήφους, καὶ ὑπὸ τινων ἐψήφισται, καὶ ὅπως τὴν ἀρχιερωσύνην κανονικῶς ἔλαβεν. ὃ δὴ καὶ ἀρχιεπίσκοπος ὑπογράφει, καὶ βούλλῃ οἰκείᾳ σφραγίζει, ὥστ᾽ ἂν ᾖ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν καταστάσεως ἐμμάρτυρον τοῦτο ᾖ.

Synodi promulgetur Assessor, & cum aliis judex. Nam secundum ordinem throni sui & honoratur, & sedet, & sententiam dicit, & cætera operatur. Cum autem per gratiam hæc acceperit, offert aliquid suave-olens, veluti roseum liquorem, & quæ suffitum apta sunt facere [124] per eum qui ceremoniis ordine agendis Præpositus est, qui in hujusmodi & præit, & ordinatum deducit.

Cum igitur sic Episcopus institutus, omnia quæ legibus statuta sunt perfecerit, Scripto etiam accipit testificationem securitatis causa eorum quæ de ipso dicta factáve sunt; diploma nempe omnia continens, institutionem ipsius, mores, Sacerdotium, suffragia, & à quibus suffragia accepit, quave ratione Episcopatum Canonicè suscepit. Hoc testimonium Archiepiscopus subscribit, & [121] Bullâ propriâ obsignat, ut sit illi promotionis & institutionis ad Episcopatum testificatio.

Θεσμοὶ προϊόντες καὶ ἑπόμενοι τῇ ἐκλογῇ καὶ τῇ προβλήσει τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐξαγορεύονται, ἢ ἐπίσκοπος, ἢ καὶ πρεσβύτερος μόνον, ἢ μηδέπω πρεσβύτερος ἐκλέγηται. C

Ritus & ceremoniæ electionis & promotionis Patriarchæ Constantinopolitani, tam antecedentes quàm consequentes, ipsius electionem & promotionem, enarrantur, sive Electus fuerit Episcopus sive, Presbyter, sive nondum Presbyter.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ πατριάρχης ἐπίσκοπος, ἴδωμεν καὶ τὰ κατὰ τὸ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἐπισκόπου. Πατριάρχου πρὸς θεὸν μεταστάντος οὐδεὶς τῶν ἀρχιερέων τῇ μεγάλῃ ὅλως ἐκκλησίᾳ παραβάλλει, ἵνα μὴ ὡς ἐπιβάτης λογισθῇ· τοῦ βασιλέως δὲ ὡς ἐκδίκου τῆς ἐκκλησίας προτροπὴν ἄνωθεν ἔχοντος τῶν θείων πατέρων, σύνοδον ἱερὸν τούτου χάριν συνάγειν ἀρχιερέων, αὐτὸς D δὴ ὁ βασιλεὺς τοὺς πλησιοχώρους προσκαλεῖται διὰ προσταγμάτων ἀρχιερεῖς, καὶ συναχθέντων αὐτῶν, πάντες, οἵ τε πρότερον ὄντες ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει, οἵ τε συναθροισθέντες ἔξωθεν ὅσοι δυνατὸν ἐλθεῖν, ἐπεὶ καὶ εἴπερ πάντες ἦσαν κανονικόν. τοῦ βασιλέως προστάγματι ὁμοῦ συνάγονται ἐν ἱερῷ τόπῳ ἑνί. καὶ τοῦτο δὲ ἀρχαῖον ἔθος τὸ μὴ μόνους συνάγεσθαι, ἵνα μὴ σχίσματά τινα συμβαίη γενέσθαι καὶ ταραχάς. συνάγονται δὲ οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τοῦ πατριαρχείου, ὅτι πατριάρχης οὐκ ἔστι, καὶ οὐ τινὶ ἄδεια ἐκεῖ σε παραβαλεῖν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων E θείῳ σηκῷ διὰ τὴν χάριν τῶν ἀποστόλων, καὶ ὅτι ἀποστολικὸν τὸ λειτούργημα. καὶ κύκλῳ δὲ αἱ εἰκόνες τῶν ἀποστόλων, ὡς καὶ ἐν τῷ ψηφοφορείῳ οἱ ἀπόστολοι ἀνιστόρηνται ἄνωθεν τὸ πνεῦμα δεχόμενοι. τῆς εὐχῆς οὖν καὶ τῶν τριῶν φώτων, καὶ τοῦ θυμιάματος, καὶ τοῦ μνημοσύνου, καὶ τῆς ἀπολύσεως παρὰ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως τελεσθέντων, συμψαλλόντων, καὶ συνευχομένων καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τάξιν κάθηνται, μόνου τοῦ χαρτοφύλακος αὐτοῖς συμπαρόντος, καὶ ὡς ἔθος αἱ ψῆφοι ἐν τρισὶ

CAPUT IX.

Quum autem Episcopus sit Patriarcha videamus, quid, in ejus consecratione observari soleat. Patriarcha ex hac vita ad Deum profecto nullus omnino Episcoporum ad magnam Ecclesiam accedit, ne sedem hanc invadere velle videatur: Sed Imperator ea de causa sacram Episcoporum Synodum convocat, ea utens autoritate sibi antiquitus à divinis Patribus ut Ecclesiæ defensori concessa. Advocat igitur in urbem Regiis suis literis, vicinos Episcopos quantum fieri potest. Nam si omnes adessent res esset planè canonica. Illi igitur secundum Regias literas simul cum iis qui in urbe tum versantur in loco sacro congregantur. Ex antiqua autem consuetudine soli non congregantur, ne schismata inter eos & tumultus contingant. Congregantur autem non in magno Patriarchii templo, eo quod non est, Patriarcha, nemini que licet illuc accedere, sed in divina Sanctorum Apostolorum Ecclesia, tum propter gratiam Apostolicam, tum propter ministerium Apostolicum. Circa eos appensæ sunt Apostolorum imagines, velut in loco suffragiorum ferendorum historia Apostolorum cœlitus Spiritum recipientium depingi consueta est. Oratione igitur & tribus luminibus, & thuris suffitu, [126] & monumento, & absolutione ab Episcoporum primo perfectis, cæteris simul psallentibus, & comprecantibus ordine sedent, solo Chartophylace ipsis contidente. Suffragia autem secundum consuetudinem, ut diximus in tres personas feruntur, lataque ad Imperatorem à Chartophy-

phylace & duobus Epiſcopis deferuntur. Unius de tribus à Concilio nominatis electio antiquitus Imperatori ut uncto, à Patribus permiſſa eſt, eo quod omnes ſunt à Synodo electi, & digni eo honore judicati.

Qui igitur è tribus electus eſt, & declaratus, & ab ipſo Imperatore præſente dignus pronuntiatus; hoc enim fit ut plurimùm propter operis magnitudinem, & grave actionis momentum, quod qui noverunt, reverentur, electioni conſentire perſuaſus, eaque accepta, indicta die declarationem excipit, convocatis omnibus qui illic ſunt, Epiſcopis, Presbyteris, Archimandritis, Hegumenis, Clero, & populi magna parte, velut promoto communi Patre, omnibus quoque Principibus lampades geſtantibus facta prece, ut dictum eſt, ab electo Patriarcha, & dimiſſione, ſolemnis illa Patriarchæ electi declaratio ſive indicatio à maximis Senatoriis Principibus pronuntiatur. Imperatoris enim perſonam gerunt, Imperator verò quæ Synodi ſunt adminiſtrat, ut unctus Domini, & defenſor atque Miniſter Eccleſiæ cum unctus eſt, conſtitutus, idque tum pollicitus. Quapropter qui declarationem pronuntiant, ſic loquuntur, *fortis & ſanctus Dominus noſter & Imperator, & divina, ſacraque & magna Synodus advocant ſanctitatem tuam ad excelſiſſimum thronum Patriarchiæ Conſtantinopolitanæ.* Teſtantur quod Imperator non à ſeipſo, ſed quæ Synodus ſtatuit ſimul cum Synodo pronuntiat, & ſolum miniſterium hic præbet. Quapropter nugantur quidam rerum novarum inventores invidia impulſi cum dicunt, Imperator Patriarcham creat. Nullo modo id facit Imperator, ſed Synodus miniſtrante pio Imperatore, ut demonſtratum eſt; non tantùm quoniam defenſor eſt, & Imperator unctus ab Eccleſia, ſed etiam ut cooperetur, & miniſtret, & diligat, & firma conſervet quæ ad Eccleſiam ſpectant: Tenetur enim propter Eccleſiæ pacem hæc inter Orthodoxos obſervare.

Poſtquam igitur electus ſeſe ab onere ſubeundo modeſtè & honeſtè excuſavit, Eccleſiamque ſuſcepit, omnes Epiſcopi illum adeunt, & adoratione colunt, ſimiliter Clerici & Laïci benedictione ab eo accepta, quia Sponſus Eccleſiæ eſt. Si igitur ille Electus Patriarcha Epiſcopus eſt, ordinatione non eget, ſed tantùm Enthroniſmo. Si verò Presbyter, ordinatur & in thronum collocatur. Si autem Electus non erat Presbyter, poſtquam ut fieret conſenſit, ſecundum ordinem & gradum quem habet promotus, primùm in Presbyterum conſecratur, & conſecratus ſolemni declaratione inauguratur. Poſt declarationem autem illam & paululum antequam Epiſcopus ordinetur, vel inthronizetur, fit id quod dici ſolet Promotio: Hoc eſt, Confeſſio Imperatoris per os proprium, honoremque defert Eccleſiæ teſtificans ſe electum ab Eccleſia diligere & amplecti quem ſtatuit Synodus Eccleſiam paſcere, habereque illum & agnoſcere in nomine ſanctæ Trinitatis à qua imperium accepit, in Archiepiſcopum Conſtantinopoleos novæ Romæ &

A προσώποις, ὡς εἰρήκαμεν, γίνονται. καὶ τὰς ψήφους ταύτας ὁ χαρτοφύλαξ σὺν δύο ἀρχιερέων προσκομίζει τῷ βασιλεῖ· τούτῳ δὲ ἀνεῖται ἄνωθεν ἀπὸ τῶν πατέρων ὡς κεχρισμένῳ βασιλεῖ, ἡ ἀπὸ τῶν τριῶν ἐκλογή. ὅτι ἐκλελεγμένοι εἰσὶ παρὰ τῆς συνόδου καὶ οἱ τρεῖς κεκριμένοι ἄξιοι.

Ὁ οὖν ἐκ τῶν τριῶν ἐκλεγεὶς καὶ διαφημισθείς, ἢ καὶ παρ' αὐτοῦ ἀξιωθείς, παραγινομένου τοῦ βασιλέως· τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ πλεῖον γίνεται διὰ τὸ μέγα τοῦ ἔργου, καὶ διὰ τὸ παρὰ τὴν μεγάλην ἐγχείρησιν τοὺς εἰδότας, ὡς εὐλαβουμένους αὐτήν, ὁ πεισθεὶς καὶ καταδεξάμενος ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ τὸ μήνυμα δέχεται, πάντων συνηγμένων ἐκεῖσε B ἀρχιερέων, ἱερέων, ἀρχιμανδριτῶν, ἡγουμένων, τοῦ κλήρου, καὶ πλείστου λαοῦ, ὡς τοῦ κοινοῦ προχειριζομένου πατρός, καὶ ἀρχόντων λαμπαδηφορούντων ἁπάντων. καὶ τῆς εὐχῆς γινομένης, ὡς εἴρηται, παρὰ τοῦ ὑποψηφίου πατριάρχου, καὶ ἀπολύοντος τὸ μήνυμα δίδοται παρ' ἀρχόντων συγκλητικῶν τῶν μεγίστων. τοῦ βασιλέως γὰρ φέρουσι τὸ πρόσωπον· ὁ βασιλεὺς δὲ τὰ τῆς συνόδου ὑπηρετεῖ, ὡς χριστὸς κυρίου καὶ δεφένσωρ, καὶ ὑπηρέτης τῆς ἐκκλησίας καταστὰς ἐν τοῖς χρίσμασι, καὶ τοῦτο καθυποσχεθείς. διὸ καὶ οἱ τὸ μήνυμα λέγοντες, οὕτω φασίν, ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν αὐθέντης, καὶ βασιλεύς, καὶ ἡ θεία, καὶ ἱερὰ καὶ C μεγάλη σύνοδος προσκαλοῦνται τὴν ἁγιωσύνην σου εἰς τὸν ὑψηλότατον θρόνον τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. μαρτυροῦντες, ὡς οὐχ ὁ βασιλεὺς ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὰ τῆς συνόδου μηνύει, καὶ μόνον ὑπηρετεῖ· φλυαροῦσι τοίνυν οἱ λέγοντες καινοτόμοι φθόνῳ βαλλόμενοι, ὡς ὁ βασιλεὺς τὸν πατριάρχην ποιεῖ· οὐδαμῶς γὰρ ὁ βασιλεύς, ἀλλ' ἡ σύνοδος ἐνεργεῖ, ἐξυπηρετουμένου μόνον τοῦ βασιλέως εὐσεβοῦς ὄντος, ὡς δέδεικται. οὐ μόνον ὅτι ἔκδικός ἐστι καὶ βασιλεὺς χρισθεὶς ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἵνα συνεργὸς εἴη καὶ ὑπηρέτης, καὶ στέργῃ καὶ βέβαια τηρῇ τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὀφειλόμενον καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις D τηρεῖσθαι διὰ τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας.

Ἀπολογουμένου οὖν καὶ τοῦ ὑποψηφίου τὰ εἰκότα, καὶ καταδεξαμένου τὴν ἐκκλησίαν, πάντες ἀρχιερεῖς προσέρχονται τούτῳ, καὶ προσκύνησιν ἀπονέμουσιν, ὁμοίως κληρικοί τε καὶ λαϊκοὶ λαμβάνοντες εὐλογίαν, ὅτι μνήστωρ τῆς ἐκκλησίας ἐστίν. οὗτος οὖν εἰ μὲν ἐκ τῶν ἀρχιερέων ἐστίν, οὐ δεῖται χειροτονίας, ἀλλὰ μόνον ἐνθρονισμοῦ. εἰ δὲ ἱερεὺς χειροτονεῖται καὶ ἐνθρονίζεται. εἰ δὲ ψηφισθεὶς οὐκ ἦν ἱερεύς, καταδεξάμενος γενέσθαι κατὰ τάξιν καὶ βαθμὸν προα- E γόμενος, πρῶτον χειροτονεῖται εἰς ἱερέα, καὶ οὕτω τὸ μήνυμα δέχεται. μετὰ δέ γε τὸ μήνυμα καὶ ὕστερόν τι γίνεται πρὸ τῆς χειροτονίας, ἢ τοῦ ἐνθρονισμοῦ, ὃ καλεῖται προβλησις. τοῦτο δέ ἐστιν ὁμολογία τοῦ βασιλέως διὰ στόματος οἰκείου, καὶ τιμὴ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὡς στέργει τὸν ἐκλεγέντα παρ' αὐτῆς ἐψηφισμένον τὴν ἐκκλησίαν ποιμαίνειν καταδεξάμενον, καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι τῇ δωρησαμένῃ τούτῳ τὴν βασιλείαν ἔχει καὶ αὐτὸς ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην. οὐ μὴν ἐνεργεῖ

αὐτὸν αὐτὸς, οὐδὲ δίδωσι τούτῳ τι, ἀλλὰ συμφωνεῖ, καὶ ἐπακολουθεῖ τοῦ ἔργου. καὶ δῆλον ὅτι οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ λαμβάνει μᾶλλον, καὶ ὡς ὑπηρέτης τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐστίν. ὅτι τὴν ἱερὰν ῥάβδον αὐτῷ τῷ ὑποψηφίῳ ἐγχειρίσας οἰκείᾳ χειρί, προσέρχεται καὶ ὑποκλίνει τούτῳ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀποκαλύπτων αὐτήν, ὡς ἔθος, εὐλογίαν δέχεται, καὶ ἀσπάζεται τὴν τοῦ ὑποψηφίου χεῖρα.

Φανερώτερον δὲ ὅτι οὐ δίδωσιν αὐτὸς τι. ἀλλὰ τοῦτο ποιῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας στέργει τι καὶ βεβαιοῖ· ὅτι καὶ ὄντος ἀρχιερέως τοῦ ὑποψηφίου πατριάρχου καὶ μηδενὸς εἰς χειροτονίαν ἀρχιερατικῆς χρείαν ἔχοντος, τοῦτο γίνεται. καὶ ἔτι τοῦτο διὰ τὸ τιμᾶν ἐστι τὴν βασιλεία τὴν ἐκκλησίαν οὐκ ἄρχειν, ὅτι ἐλθόντα τὸν ὑποψήφιον ὁ βασιλεύς, πρὸ τοῦ ἰδεῖν φιλοφρονεῖ, καὶ μανδύον μετὰ ποταμῶν ἀποστέλλει, καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἐγκόλπιον, ὅπερ ὡς ἀρραβὼν ἐστι, καὶ ὡς ὑπηρέτης καὶ φύλαξ αὐτὸς φυλάσσει. διὸ καὶ τὴν ῥάβδον ὡς τιμιωτέραν, καὶ ποιμαντικῆς ἐξουσίας σύμβολον, αὐτὸς δίδωσι διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὸ ἀσφαλέστερον τῇ χειρί. καὶ δείκνυσι πᾶσιν ὅτι καὶ αὐτὸς τοῦτον ποιμένα στέργει, ὃν ἐξελέξατο ὁ θεός. καὶ φανερώτερον τούτων μαρτυριῶν, κελεύει καὶ ἵππος παρασήμοις ἴσοι κοσμεῖται, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁ ὑποψήφιος κάθηται καὶ ὑποπεζοῦ τοῦ κόμητος τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου κατέχοντος, ἀντὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, ὡς ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι Κωνσταντῖνος τῷ ἱερῷ πεποίηκε Συλβέστρῳ, περιπέμπεται διά τε τῆς βασιλικῆς πάσης αὐλῆς, καὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἄχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ πατριαρχείου. εἰ ἔστι δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ υἱὸς ἕπεται ἔφιππος, καὶ ἡ σύγκλητος πᾶσα. οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα καὶ ἡ καλουμένη πρόβλησις γίνεται διὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας τιμήν, ἢ εἰς Χριστὸν ἀναφέρεται.

Καὶ εἰ μὲν ὁ ψηφισθεὶς ἀρχιερεύς ἐστιν, ὡς ἔφημεν, μετὰ τὸ μήνυμα, εὐθὺς πατριάρχης ἐστί, καὶ οὐδενὸς ἄλλου δέεται, εἰ μὴ τοῦ ἐνθρονισμοῦ μόνου. καὶ προβληθεὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔρχεται, καὶ εἰσελθὼν τὸν ναὸν καὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον ἐπιτραχήλιον, καὶ ὠμοφόριον περιτίθεται, καὶ θυμιατήριον λαβών, καὶ τὸ θυμίαμα εὐλογήσας κύκλῳ θυμιᾷ τὴν ἱερὰν τράπεζαν, καὶ τὸν ἄνω ἅγιον θρόνον, ὡς δεδομένον αὐτῷ, καὶ πάλιν τὴν ἱερὰν τράπεζαν. καὶ ἀσπάζεται τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, καὶ αὐτὴν ὡς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἣν παρέλαβε. καὶ τὸ θυμιατὸν δοὺς διακόνῳ, θυμιᾶται παρ' αὐτοῦ, καὶ καιροῦ γινομένου εὐλογεῖ τὸν θεόν, τὸν τηλικούτων αὐτὸν ἀξιώσαντα· καὶ ὅτι ἀπὸ προσευχῆς δεῖ ἄρχεσθαι τὴν ἐκκλησίαν παραλαβών, ἐπεὶ καὶ ἕνωσις πρὸς Χριστόν, οὗ ἡ ἐκκλησία, ἡ προσευχή, ὅθεν καὶ προσευχῆς τρισαγίου γινομένης, ὁ διάκονος ἐπὶ τῆς ἐκτενοῦς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ποιεῖται δεήσεως, καὶ μνημονεύει τῶν τε βασιλέων, καὶ τοῦ πατριάρχου αὐτοῦ· ὁ δὲ πατριάρχης τὴν εὐχὴν εἰπὼν καθ' ἑαυτὸν τῆς ἐκτενοῦς ἱκεσίας ἐκφωνεῖ, ὅτι ἐλεήμων. καὶ ἀπόλυσιν ποιησάμενος, τοῦ εἰς πολλὰ ἔτη ᾀδομένου ὑπὲρ τοῦ διαμένειν τὴν ἀρχιερωσύνην, σφραγίσας ἀπέρχεται.

A Oecumenicum Patriarcham. Non igitur creat illum Imperator, neque illi dat aliquid, sed operi jam facto consentit, & obsequitur. Clarum est quod nihil illi dat; sed potius ab eo accipit, & veluti Minister est rerum Ecclesiasticarum. Nam cum electo sacram virgam propria manu tradidit, ad eum accedit, & illi caput inclinat, & aperit, & sicut moris est, benedictionem accipit, osculaturque electi Patriarchæ manum.

Clariùs adhuc patet Imperatorem nihil illi dare, sed hæc facere ut ostendat se amore in Ecclesiam ferri, & quæ ab ea constituta sunt, confirmare. Quoniam si electus Patriarcha est Episcopus, nulloque consequenter e-
B geat Episcopali ministerio ad ordinationem, id tamen fieri solet. Prætcrea hoc facit Imperator, ut demonstret se Ecclesiam honorare, non ut illi imperet: Nam Imperator electum ad se venientem antequam illum videat, blandè & amanter prosequitur, Pallium undulatum illi mittens, & crucem sinu gestari solitam, quæ ut pignus velut Minister & Custos conservat. [127]. Ideo virgam, ut honorabilius potestatis Pastoralis Symbolum, ipse manu tradit propter honorem & securitatem, atque ut demonstret se Pastorem quem Deus elegit, charitate complecti. Testimoniorum tamen evidentissimum hoc est, jubet
C ut præparetur equus phaleris pulchrè insignitus, & illi Electus insideat, frænaque equi prehendat vice Imperatoris Comes pedes incedens, ut olim sancto Sylvestro fecit magnus Imperator Constantinus, & sic pedibus incedat per arcam Regiæ, & viam publicam donec ad Patriarchium perveniat. Si autem est Imperatori filius, eques sequitur, & omnis Senatus. Sic igitur ad Ecclesiæ honorem fit ea quæ vocatur Promotio, sed hæc omnia ad Christum referuntur.

Si Electus Episcopus est, ut diximus, post solemnem declarationem statim est Patriarcha, nulloque alio indiget præter solum En-
D thronismum. Promotus in Ecclesiam venit, templumque ingressus & sanctum Altare, Epitrachelium & Pallium sibi circumponit, & accepto Thuribulo & Thure, prece facta suffumigat sacram mensam, & thronum sanctum superiorem, ut sibi concessum, iterumque sacram mensam, osculaturque sacrum Euangelium, & sanctam mensam iterum, velut Christum & Ecclesiam quam accepit. Postea reddens Thuribulum Diacono ab eo suffumigatur, & tempore adveniente benedicit Deum, qui eum tantis donis dignatus est: quoniam etiam ab oratione incipere debet qui Ecclesiam accepit, cum oratio unionem
E cum Christo cujus est Ecclesia, significet. Hinc etiam Trisagii oratione facta Diaconus ambonem ascendit, ibique [121]. supplicationem protensam pronuntiat, in qua Imperatorum memoriam facit, & ipsius Patriarchæ: Patriarcha autem dicta apud se oratione protensæ supplicationis exclamat, quia misericors, &c. & dimissione facta, faustaque acclamatione ad multos annos decantata, ut Sacerdotium perseveret incolume, crucis signo facto abit.

Cra-

Crastina verò die congregatis Imperatoribus & Principibus, & ferè omni populo Liturgia magno cum apparatu celebratur à Patriarcha, assistentibus ei Episcopis omnibus, & Clero; & urbis Sacerdotibus. Oportet enim omnes adesse Pastoris sui Enthronismo, & eum in cathedra conspicere velut ipsum Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei viventis, & ab ipso in his initiis tum maximè benedici, pacemque ab eo de Sacerdotali throno suscipere, eamque illi vovere, & acclamare. Pax autem illa est Servatoris nostri, quæ omnem intellectum superat, hæreditas nostra, suavis compellatio & æterna expectatio, ut quemadmodum precatus est, unum cum ipso simus, Patreque ejus & Spiritu. Illa igitur est quæ nos Deo & Angelis conjungit, quæ bona nobis abundè suppeditat in hoc & præsenti seculo, cujus pacis Jesu non est terminus, quam ad crucem procedens nobis in hereditatem reliquit, ut dictum est, quamque à mortuis suscitatus primùm pronuntiavit, & dedit, nobisque inseruit. Hanc divinam pacem qui zelotæ sunt fidei, & verè Christiani audire desiderant ab Episcopo; quique sciunt quæ sit salutatio illa pacis, orant sacros Episcopos quandiu vivunt, in throno sedere, & pacem ipsis dicere & precari, ut scriptum est in vita magni Petri Alexandrini, qui sæpè verecundabatur hoc facere, reverens virtutem quæ est in throno Episcopali, quam sæpius corde puro conspiciebat. Post mortem etiam magno cum desiderio petierunt videre Pastores suos mortuos in throno suo sedentes, hoc modo credentes se divina pace frui. Hoc certè accidit Alexandriæ in divino illo Petro post ejus cædem; Et in Urbe regia & Christi amante in Patre S. Chrysostomo, quem longo post mortem tempore in thronum suum collocarunt, quique tum, ut dicunt, divinâ gratiâ aperuit labia, & illud, Pax vobis, pronuntiavit.

Nunc autem nescio quomodo hoc contemnitur, quamvis thronus adsit, & signum Crucis desuper conficiatur, & sacra Cathedra subsistat, pronuntieturque ab Episcopo, *Pax vobis*, priusque Diaconus inclamet, *Attendamus*: Nullus tamen ad hoc mentem advertit, neque audire desiderat, neque respondet, *Et cum Spiritu tuo*. At ¹¹³· Gregorius Theologus vocem amat & desiderat, vocatque eam dilectam pacem, remque & nomen dulce, quam dare & percipere per orationem procurat. Sed ut probabile est, dictio illa maximè potens & efficax, eo quod exigua sit, ignoratur; & obtinuit consuetudo, ut nequidem audiatur, & sentiatur, frustraque dicat Diaconus illud, *Attendamus*, & Episcopus ipse languidè & supinè, non autem cum cura & studio pronuntiet illud, *Pax omnibus*, vel, *Pax vobis*. Sed seriò his advertendum est, & quæ nobis tradita sunt, custodienda; præsertim quæ à Christo, qui est pax nostra, cujus pacem Petrus nobis imprecatur, & ubique Paulus, discipulorumque omnium & Sacerdotum Chori. Attendendum autem est

A Τῇ αὔριον δὲ ἡμέρᾳ τῶν βασιλέων συνηγμένων καὶ ἀρχόντων, καὶ σχεδὸν παντὸς τοῦ λαοῦ, ἡ λειτουργία μεγαλοπρεπῶς τελεῖται παρὰ τοῦ πατριάρχου, συνόντων αὐτῷ τῶν ἀρχιερέων ἁπάντων καὶ τοῦ κλήρου, καὶ τῶν πόλεως ἱερέων. δεῖ γὰρ πάντας παρεῖναι ἐπὶ τῷ τοῦ ποιμένος αὐτῶν ἐνθρονισμῷ, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς καθέδρας, ὡς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ εὐλογηθῆναι παρ' αὐτοῦ τότε μᾶλλον καὶ καταρχὰς, καὶ τὴν εἰρήνην παρ' αὐτοῦ δέξασθαι ἀπὸ τοῦ ἱερωτάτου θρόνου, καὶ προσφωνῆσαι ταύτην αὐτῷ· αὕτη δέ ἐστιν ἡ εἰρήνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἡ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα, ἡ κληρονομία ἡμῶν, τὸ
B γλυκὺ πρόσρημα, ἡ αἰώνιος προσδοκία, ἵνα ὦμεν ἓν μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ ηὔξατο· αὕτη οὖν ἡ καὶ τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις ἡμᾶς συνάπτουσα, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἡμῖν χορηγοῦσα, καὶ ἐν τῷ παρόντι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἧς εἰρήνης τοῦ Ἰησοῦ ὅρον οὐκ ἔστιν οὐδὲν, ἣν καὶ πρὸς τὸ πάθος ἐρχόμενος κληρονομίαν ἀφῆκεν ἡμῖν, ὡς εἴρηται, καὶ ἀναστὰς πρῶτον εἴρηκέ τε καὶ δέδωκε, καὶ ἐφύτευσεν ἐν ἡμῖν. ἧς ἐπιθυμοῦσιν ἀκοῦσαι παρὰ τοῦ ἱεράρχου θείας εἰρήνης οἱ ἐξ ἀρχῆς ζηλωταὶ τῆς πίστεως καὶ ὄντως χριστιανοὶ, εἰδότες τί ἐστι τὸ πρόσρημα τῆς εἰρήνης, καὶ ζώντων τῶν ἱερῶν ἀρχιερέων ἐδέοντο ἐπὶ τοῦ
C θρόνου καθῆσαι, καὶ τὴν εἰρήνην αὐτοῖς εἰπεῖν, ὡς ἐν τῷ βίῳ τοῦ μεγάλου Πέτρου Ἀλεξανδρείας γέγραπται. ὃς καὶ πολλάκις ᾐδεῖτο τοῦτο ποιεῖν, τὴν ἐν τῷ θρόνῳ εὐλαβούμενος δύναμιν, ἣν καὶ πολλάκις ἑώρα καρδίαν καθαρός. καὶ μετὰ τέλος ἐζήτουν ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ καὶ νεκροὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἰδεῖν αὐτῶν τοὺς ποιμένας, ὡς καὶ οὕτω πιστεύοντες τυχεῖν τῆς θείας εἰρήνης· ὃ δὴ καὶ μετὰ τὴν σφαγὴν ἐπὶ τῷ θείῳ ἐκείνῳ Πέτρῳ γέγονεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἐν τῇ βασιλίδι δὲ πόλει τῇ φιλοχρίστῳ ἐπὶ τῷ Χρυσορρήμονι πατρὶ, ὃν καὶ νεκρὸν ἐπὶ πολὺ ὄντα ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκάθισαν, καὶ ὥς φασι, χάριτι θείᾳ
D διᾶραι τὰ χείλη, καὶ τὸ εἰρήνη ὑμῖν, εἰπεῖν.

Νῦν δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως τοῦτο καταπεφρόνηται, καὶ τοί γε τοῦ τε θρόνου ὄντος, καὶ τῆς σφραγῖδος ἄνωθεν πληρουμένης, καὶ τῆς ἱερᾶς γενομένης καθέδρας, καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τὸ εἰρήνη πᾶσι, λεγομένου, καὶ τοῦ διακόνου πρότερον τὸ πρόσχωμεν, βοῶντος· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπὶ τούτῳ φροντίζει, οὐδὲ ἀκοῦσαι ποθεῖ, οὐδὲ ἀντιφωνεῖ, καὶ τῷ πνεύματί σου. καὶ τοί γε Γρηγόριος ὁ θεολόγος φωνὴν ἐρᾷ τε καὶ ἐπιποθεῖ τὴν φίλην εἰρήνην, καὶ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα, καὶ ὄνομα ταύτην καλεῖ, καὶ δοῦναι καὶ ἀντι-
E λαβεῖν δι' εὐχῆς ποιεῖται. ἀλλ' ὡς ἔοικε τῷ μικρὸν εἶναι τὴν φωνὴν ἀγνοηθῆναι τὴν τὰ μέγιστα δυναμένην, καὶ πρὸς ἔθος ἐλθεῖν τοῦ μηδὲ αἰσθάνεσθαι ταύτης, καὶ τὸν διάκονον ὡς εἰκῆ λέγειν τὸ πρόσχωμεν, καὶ τὸν ἀρχιερέα δὲ καθ' ἑαυτόν. καὶ ἀνειμένως πως, καὶ οὐκ ἐν φροντίδι τὸ εἰρήνη πᾶσι λέγειν, ἢ τὸ εἰρήνη ὑμῖν. ἀλλὰ προσεκτέον, καὶ τὰ παραδεδομένα φυλακτέον, καὶ μᾶλλον τὰ παρὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν. οὗ περ τὴν εἰρήνην καὶ Πέτρος ἡμῖν εὔχεται, καὶ Παῦλος πανταχοῦ, καὶ τῶν μαθητῶν ἁπάντων καὶ ἱερέων οἱ χοροί. καὶ προσεκτέον

σκιτίου μήπω ῥαθυμίᾳ, ἢ καταφρονήσει τῆς δωρεᾶς, ἢ ἀγνοίᾳ τῆς μεγίστης εὐεργεσίας, ἢ καὶ ἐπηρείᾳ ἐχθροῦ, τῆς ἐννοίας καὶ ζητήσεως ἀπάγειν ἡμᾶς βουλομένου τῆς εἰρήνης, ὡς ψυχρῶσαι τὴν ἀγάπην ἀεὶ ζητοῦντος, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἕνωσιν, τοῦτο γίνεται· ὅθεν καὶ καθεσθέντος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἱεράρχου, πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν ἱερωμένοι τε καὶ λαϊκοὶ, ἐνατενῶς εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς Χριστὸν ἐν τῷ οὐρανῷ καθήμενον ἱστάμενοι καθοράτωσαν. καὶ τοῦ διακόνου τὸ πρόσχωμεν λέγοντος, ὁ μὲν ἀρχιερεὺς τὸ εἰρήνη πᾶσι, ἢ τὸ, εἰρήνη ὑμῖν ἐκφώνως λεγέτω. πάντες δὲ καὶ τῷ πνεύματί σου ἀποκρινέσθωσαν τὰς κεφαλὰς ὑποκλίνοντες. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μετὰ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἕνωσίς τε καὶ εἰρήνη, καὶ οὕτως οἱ μὲν ἀρχιερεῖς καθιζέσθωσαν, οἱ λοιποὶ δὲ κατὰ τὴν τάξιν στηκέτωσαν.

ne hoc fiat pigritia quadam & supinitate, vel doni neglectu, vel maximi beneficii ignorantia, vel inimici malignitate nos à pacis cogitatione & inquisitione avertere volentis, semperque quærentis charitatem & nostri cum Christo unionem tepidiorem & frigidiorem reddere. Hinc igitur Episcopo sedente in throno qui ei subsunt Sacrati & Laïci stantes fixis oculis in eum velut in Christum cœlo insidentem intueantur: & cum Diaconus profert, *Attendamus*, Episcopus dicat, alta voce. *Pax omnibus*, vel, *Pax vobis*, Omnes verò capita inclinantes respondeant, *Cum Spiritu tuo*. Hæc est illa pax quæ nos unit Christo & sanctis ejus. Sic igitur Episcopi hoc pronuntiantes sedeant, stent verò reliqui ordine suo.

Ὁ ἐνθρονισμὸς τοῦ πατριάρχου, εἰ ὑποψήφιος ἐστὶ καὶ ἐπίσκοπος, καθ' ἕκαστα διηγεῖται, καὶ μυστικὴ τούτων θεωρία ἐκπονεῖται.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ο δὲ τοῦ πατριάρχου ἐνθρονισμὸς γίνεται οὕτως. εἰ ἀρχιερεὺς ἐστὶ κεχειροτονημένος μετὰ τὴν πρόβλησιν παραγενόμενος εἰς τὸν μέγαν τῆς θεοῦ σοφίας ναὸν, καὶ προσευξάμενος, καὶ τοῦ μνημοσύνου γινομένου, ὡς εἴρηται, ἄνεισι. καὶ τῆς κυρίας ἐπιστάσης, πάντων συναθροισμένων κάτεισι. καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ μετὰ τοῦ σάκκου ἐνδύεται, καὶ τῆς λειτουργίας ἀπάρχεται, κατὰ τὸ ἔθος τῶν μητροπολιτῶν προσκυνούντων, καὶ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τὰς ἱερὰς περιβαλλομένων στολὰς, καὶ προσκαλουμένων συνήθως ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰσόδου. μετὰ δὲ τὴν εἴσοδον δὲ ἡ φήμη κάτω οὐ γίνεται, ἀλλ' ὡς ἐν ἀρχιερέως χειροτονίᾳ ἐν συνθρόνῳ. μετὰ γὰρ τὸν τρισάγιον, καὶ τὴν εὐχὴν κηροδοσία γίνεται. ἀναπτομένων φώτων πολλῶν διὰ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ἐγκαινιζομένην τῷ ἱεράρχῃ πρὸς τὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας οἰκονομίαν τε καὶ ἐγχείρησιν διὰ τῆς ἐν τῷ θείῳ θρόνῳ τῷ πατριαρχικῷ ἱερᾶς καθιδρύσεως. ἐπιφοιτᾷ γὰρ δαψιλέστερον αὐτῷ πιστευτέον, ὡς ἐνισχύειν πρὸς τὸ μεῖζον ὑπὲρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἔνθεον ἔργον καὶ ὑπηρέτημα. ὅτι καὶ ἔλλαμψις μείζων, καὶ χάρις, καὶ δύναμις κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς διακονίας ἑκάστῳ χορηγεῖται. ἔχοντες δέ φησι, χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, καὶ λοιπὰ ἔτι καταλέγει.

Λοιπὸν ὁ πατριάρχης εἰ καὶ ἐπίσκοπος, ἀλλ' οὖν κατὰ τὴν διακονίαν καὶ μείζω λαμβάνει χάριν, καὶ μᾶλλον ἐν τῷ ἀποκαθίστασθαι. ὅθεν καὶ ἐναπτομένων τῶν φώτων, πάντων ἱσταμένων ἐν τοῖς βαθμίσι κατὰ τὴν τάξιν ὑπὸ δύο τῶν πρώτων ἀρχιερέων ἐγκαθιδρύεται, λαμβανόντων αὐτὸν ἑκατέρωθεν, καὶ τῷ θείῳ θρόνῳ ἐγκαθιζόντων, καὶ ἐκβοώντων τὸ ἄξιος. ὃ δὴ καὶ

Ritus Enthronismi Patriarchæ, seu collocationis in thronum, si Electus est Episcopus; & ejus mystica explicatio.

CAPUT X.

Patriarchæ autem Enthronismus, sive in Cathedram collocatio fit hoc modo. Si Episcopus ordinatus est, post promotionem accedit ad magnum Sapientiæ Dei Templum, ibique precatus, & monumento, ut dictum est, facto recedit. Die autem dicta instante omnibus congregatis accedit, & ornamenta Episcopalia, 120. cum facco induitur, & Missam incipit, Metropolitis eum de more venerantibus, & in loco consueto sacras Stolas vestientibus, qui postea in tempore Introitus Missæ advocantur. Introitu facto fausta acclamatio inferius non fit; sed in Synthrono, velut in Episcopi ordinatione. Trisagio decantato, & oratione finita cerei traduntur, & plurimi accenduntur propter spiritus gratiam significandam, quæ tum in Episcopo innovatur ad Ecclesiæ Catholicæ administrationem suscipiendam & aggrediendam per ipsius in divino Throno Patriarchico collocationem. Credendum enim est gratiam abundantius & profusius in eum advenire, ut corroboretur ad majus divinum opus & ministerium pro omnibus Ecclesiis subeundum. Nam secundum proportionem ministerii demandati, major unicuique illuminatio, & gratia, & virtus à Deo suppeditatur: *Habentes*, inquit, *donationes differentes secundum gratiam nobis datam, sive Prophetiam secundum rationem fidei; sive ministerium, in ministrando*: reliqua insuper enumerat Apostolus.

Cæterùm Patriarcha licet Episcopus, secundum tamen ministerium quo fungitur majorem accipit gratiam, maximè cum in dignitate illa constituitur: Ideo accenduntur luminaria, omnibus stantibus secundum ordinem suum in gradibus suis, duoque primi Episcopi prodeunt, & electum accipiunt ex utroque latere, & in divinum Thronum collocant, exclamantque illud, *Dignus*, quod postea

A postea ter cantatur ab omnibus sacris hominibus qui sunt intra sanctuarium, terque ab omnibus qui sunt extra, Psaltis & Clericis. Iterum secundò surgunt, & sedent clamantes, *Dignus*, & iterum ter intus, & ter extra sanctuarium illud psallitur; & tertiò similiter ab iis in sedem collocatur, terque, *dignus*, dicitur, & psallitur, à sacratis intra, & à Psaltis extra. Tunc fausta fit acclamatio, quæ est sacrum quoddam mysterium Christi Cruce & morte sua vincentis, & carne resurgentis, & exaltati, mundum fide ad se trahentis. *Ipsa est enim victoria qua mundum vicit, fides nostra*, ut ait dilectus Discipulus: Quæ per Episcopos Regnum Christi quod antea Christum persequebatur, Christo subegit. B Ideo in hac acclamatione Imperatores prædicantur pii, non infideles, nec aliena sapientes, eorumque anni optantur multi, utinam permaneant semper: Nam regni Christi non erit finis. Episcopatus autem cum Regno faustis acclamationibus denunciatur, eo quod Episcopatus Regnum Christo subegit, & Christianorum Imperium constituit: Christi verò regnum est æternum; dicitur enim, *Tu es Sacerdos in seculum*, hoc est semper, *secundum ordinem Melchisedech*, non autem secundum legem. Ea de causa clamante Diacono, *Sapienter attendamus*, alta voce profert Patriarcha, *Pax omnibus*: C Ad quod omnes, ut diximus, magna cum cura attendere oportet; Episcopos verò & Presbyteros attentos stare & ei respondere, *Et Spiritui tuo*, sicque sedere: Populum similiter pacem accipere, & Spiritui tuo resonare. Hæc est enim Servatoris hereditas & donatio nobis concessa, postremaque oratio, ut unum cum ipso simus. Prima quoque ipsius vox post resurrectionem, *Pax vobis*. Propterea collocatio Patriarchæ in Thronum suum tam magnificè, tantoque fit cum apparatu, ut quemadmodum servator sedens in cœlis pacem inde omnibus donat & prædicat, ita Patriarcha è sede sua tricerio benedicit, D velut à cœlesti throno præbens per Servatorem Trinitatis gratiam & illuminationem.

ψάλλεται τρὶς παρὰ τῶν ἐντὸς πάντων ἱερωμένων, καὶ τρὶς παρὰ τῶν ἐκτὸς ψαλτῶν τε καὶ κληρικῶν. καὶ δεύτερον αὖθις ἀνιστῶσί τε καὶ καθίζουσι βοῶντες τό, ἄξιος, καὶ πάλιν τοῦ τρὶς, ἐντὸς καὶ ἔξωθεν ψάλλεται. καὶ τρίτον ὁμοίως ἐνθρονίζεται παρ' αὐτῶν, καὶ τὸ ἄξιος λέγεται, καὶ ψάλλεται τρὶς, παρά τε τῶν ἱερωμένων ἐντὸς, καὶ παρὰ τῶν ψαλτῶν ἐκτὸς, καὶ τότε ἡ φήμη γίνεται. ἥτις δὴ καὶ ἱερά ἐστι τελετὴ τοῦ Χριστοῦ νικήσαντος τῷ σταυρῷ καὶ θανάτῳ, καὶ ἀναστάντος σαρκὶ καὶ ἀνυψωθέντος, τὸν κόσμον ἑλκύσαντος τῇ πίστει αὐτοῦ. ἐπεὶ καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, καὶ ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν, ὁ ἠγαπημένος φησίν. ἥτις καὶ διὰ τῶν ἀρχιερέων Χριστοῦ τὴν βασιλείαν, τὴν τὸν Χριστὸν πρὶν διώκουσαν τῷ Χριστῷ καθυπέταξε. διὸ καὶ βασιλεῖς ἀνακηρύττονται εὐσεβεῖς οὐκ ἄπιστοι, οὐδὲ ἑτερόφρονες, καὶ τούτων πολλὰ λέγονται ἔτη, εἴη τὸ διαμένειν ἀεί· ὅτι καὶ τῆς βασιλείας Χριστοῦ οὐκ ἔσται τέλος. καὶ ἡ ἀρχιερωσύνη δὲ σὺν τῇ βασιλείᾳ ἀναγορεύεται, ἔτι καὶ ἡ ἀρχιερωσύνη τὴν βασιλείαν Χριστῷ καθυπέταξε, καὶ αὕτη τὴν χριστιανῶν βασιλείαν κατέστησε. καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀρχιερωσύνη αἰώνιος, σὺ ἱερεὺς γὰρ, φησιν, εἰς τὸν αἰῶνα. τουτέστι διαπαντός. κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, καὶ οὐ κατὰ νόμον. καὶ οὕτω σοφία πρόσχωμεν κράζοντος τοῦ διακόνου, τὸ εἰρήνη πᾶσιν ὁ πατριάρχης ἐκφωνεῖ. περὶ οὗ, ὡς εἰρήκαμεν, ἔδει φροντίζειν πάντας, καὶ δεῖ φροντίζειν καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἱσταμένους, καὶ ἀντιφωνεῖν αὐτῷ, καὶ τῷ πνεύματί σου· καὶ οὕτω καθέζεσθαι. καὶ τὸν λαὸν ὁμοίως δεξάμενον τὴν εἰρήνην, καὶ τῷ πνεύματί σου βοᾷν. τοῦτο γὰρ ἡ τοῦ σωτῆρος πρὸς ἡμᾶς κληρονομία, καὶ δωρεὰ, καὶ ἡ τελευταία εὐχὴ, τὸ ἓν εἶναι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἡ πρώτη φωνὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, εἰρήνη ὑμῖν. καὶ διὰ τοῦτο οὕτω λαμπρὰ καὶ ἡ ἐν τῷ συνθρόνῳ τοῦ πατριάρχου γίνεται ἐγκαθίδρυσις ἵνα καθισθεὶς ὥσπερ ὁ σωτὴρ εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὴν εἰρήνην ἐκεῖθεν ἅπασι διδῷ τε καὶ κηρύξῃ· ὡς καὶ ἐκεῖθεν τῷ τρικηρίῳ εὐλογεῖ, ὡς ἀπὸ τοῦ οὐρανίου θρόνου, τὴν τῆς Τριάδος παρέχων χάριν, καὶ ἔλλαμψιν διὰ τοῦ σωτῆρος.

Ritus ordinationis & consecrationis Patriarchæ Constantinopolitani, cum Electus non est Episcopus, & hujus ritus rationes quædam mysticæ.

Τὰ συνήθη τῆς χειροτονίας καὶ καθιερώσεως τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν ὑποψήφιος οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος, καί τινων λόγοι μυστικοί.

E

CAPUT XI.

Quæ sequuntur, eodem modo fiunt, quo in cæteris Liturgiis. Si Episcopus est, ita fit ut dictum: Si verò electus Presbyter est, non Episcopus, ordinatur primùm Episcopus; posteà in Thronum collocatur. Ad Episcopum enim Thronus pertinet, eo quod Christi virtutem abunde possideat. Hoc autem ritu fit ordinatio. Patriarcha electus sanctissimum ingrediens Tribunal

ΚΕΦΑΛ. ια'.

Τὰ δὲ ἐφεξῆς, ὡς ἐν πάσαις ταῖς λειτουργίαις γίνεται. εἰ μὲν ἀρχιερεὺς ἦν, οὕτως· εἰ δὲ πρεσβύτερος καὶ οὐκ ἀρχιερεὺς ὁ ὑποψήφιος ἐστι, χειροτονεῖται πρῶτον ἐπίσκοπος, ἔπειτα ἐνθρονίζεται· ἐπισκόπου γὰρ ὁ θρόνος, ὅτι καὶ ἐπίσκοπος τὴν τοῦ Χριστοῦ πλουτεῖ δύναμιν· καὶ γίνεται οὕτως ἡ χειροτονία. εἰς τὸ ἁγιώτατον εἰσελθὼν βῆμα προσκυνεῖ τὴν ἱερὰν τράπεζαν, καὶ ἀσπά-

ἀσπάζεται ὁ ὑποψήφιος πατριάρχης, καὶ περὶ τὰς βαθμίδας τοῦ θείου συνθρόνου γενόμενος προσκυνεῖ κατὰ ἀνατολὰς τρίς, καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ ἐνδιδύσκεται, τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόνων, ὡς ἀγγέλων τὰς ἱερὰς ἐνδεδυμένων στολάς, πρώτων εὐλογίαν λαβόντων παρ' αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐξυπηρετούντων αὐτῷ. οἱ ἀρχιερεῖς δὲ μετὰ μανδύων ἵστανται μόνον. πάντες οὖν ἐνδυσάμενοι τὰ ἀρχιερατικά, στιχάριον μετὰ ποταμῶν διὰ τὸ ἁγνόν τι καὶ τὴν διδασκαλίαν, διὰ τὴν ἄνωθεν χάριν, ἐπιτραχήλιον καὶ ζώνην, καὶ ἐπιγονάτιον διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ ἰσχὺν τὴν κατὰ τοῦ θανάτου καὶ νίκην, ἐπιμανίκιά τε καὶ σάκκον διὰ τὴν θείαν ἐνέργειαν, καὶ τὴν διὰ τοῦ πάθους ἀφθαρσίαν. ὠμοφόριον μόνον οὐ περιβάλλεται. τοῦτο γὰρ ἴδιον ἐπισκόπων. μετὰ τοῦ σάκκου οὖν στάς, δεικνὺς ὡς οὔπω ἐπίσκοπος, πάντων ἱσταμένων ἀρχιερέων, καὶ κληρικῶν, τὰ τοῦ κανόνος ἐκπληροῖ. καὶ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ ἐνώπιον λέγει πάντων, τὴν πίστιν ὀρθὴν διδοὺς ὡς δῶρον τῆς νυμφεύσεως καθαρόν. ὁ μὲν γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς πατριάρχην μετατεθειμένος δοὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὁμολογίαν ἐν τῷ χειροτονεῖσθαι, οὐκ ἔχει χρείαν αὖθις λέγειν αὐτήν. ὅτε δὲ μήπω ἐπίσκοπος γεγονὼς ἀνάγκη ταύτην δοῦναι πρὸ τῆς χειροτονίας τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐντὸς ταύτην λέγειν τοῦ βήματος, ὡς πάντων τῶν ἐν τῷ βήματι ἄρχων ἐν πνεύματι καθιστάμενος καὶ πατήρ. αὐτὴν δὲ λέγει, ἣν καὶ πάντες οἱ ὑποψήφιοι ἀρχιερεῖς λέγουσι, χωρὶς μόνου τοῦ ὑποτάσσεσθαι τῷ πατριάρχῃ. ἐπεὶ γὰρ αὐτὸς πατριάρχης χειροτονούμενός ἐστι, τίνι ὑποταγήσεται; ἀλλ' εἰ τοῖς κανόσι καὶ μόνοις, οὓς καὶ ὁμολογεῖ φυλάσσειν.

Τῆς ὁμολογίας οὖν πληρωθείσης μετὰ τῆς οἰκειοχείρου ἐπιγραφῆς καὶ ὑπογραφῆς, οἱ ἀρχιερεῖς προσκυνοῦσι διὰ τὴν ὑποταγήν, ὅτι μνήστωρ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐγένετο· καὶ εὐλογούμενοι παρ' αὐτοῦ εἰς τοὺς συνήθεις ἔξωθεν τοῦ βήματος ἀπέρχονται τόπους. καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ ἀμφιέννυνται ἅπαντες. τῶν πρεσβυτέρων δὲ λαβόντων. καὶ αὐτῶν εὐλογίαν, τοῦ τῶν ἱερέων τι δευτερεύοντος ποιησαμένου τὴν προσκομιδὴν ὡς ἔθος, ἡ λειτουργία ἄρχεται. καὶ τῆς πρώτης εἰσόδου γενομένης οἱ μὲν διάκονοι καὶ ἱερεῖς διὰ τοῦ ναοῦ ἐξελθόντες, καὶ τὴν εὐχὴν ἐκπληρώσαντες τῆς εἰσόδου, συνήθως κατὰ συζυγίαν εἰς τὸ θεῖον βῆμα εἰσέρχονται. οἱ ἀρχιερεῖς δὲ παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ προσκαλούμενοι, καὶ προοδηγούμενοι διὰ τῆς πλαγίας τῆς δεξιᾶς εἰσέρχονται τὸ θυσιαστήριον, καὶ προσκυνοῦντες κατὰ συζυγίαν τῷ ἔτι ὑποψηφίῳ ἵστανται κατὰ τάξιν. κηροδοσίας δὲ γενομένης, καὶ φώτων ἀναπτομένων πολλῶν εἰς δεῖγμα τοῦ θείου φωτισμοῦ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, καὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος καὶ ἐλλάμψεως, καὶ τῆς μεγίστης ὑπὲρ τούτου ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν γῇ λαμπρότητος καὶ χαρᾶς, ὁ ὑποψήφιος ὑπὸ τῶν δύο πρώτων ἑκατέρωθεν λαμβάνεται ἀρχιερέων· οἱ λοιποὶ δὲ ἕπονται, καὶ οἱ κληρικοὶ πάντες προάγονται ὑμνο-

A adorat ſacram menſam, & oſculatur. Cum verò pervenerit ad gradus divini Synthroni ter ad Orientem adorat, & veſtes Epiſcopales induitur. Eccleſiaſtici autem ... Diaconi, ſicut Angeli ſacras Stolas, ſive Tunicas induti, benedictionem primùm ab eo accipiunt, & ei ſic miniſtrant. Epiſcopi autem cum Mandyis ſive longis Palliis, ſtant tantùm. Omnes igitur Archieraticas veſtes induti, Sticharium undulatum propter puritatem & doctrinam, Epitrachelium ſive Stolam Sacerdotalem, & zonam propter gratiam supernè venientem, ſupergenuale propter temperantiam, & fortitudinem contra mortem, deque ea victoriam, ſupermanicalia verò & ſaccum propter divinam virtutem, & per paſſiones immortalitatem. B Solum eſt Pallium quo non induitur: Eſt enim Epiſcopi proprium. Stans igitur cum ſacco, & hoc habitu demonſtrans ſe nondum eſſe Epiſcopum, ſtantibus quoque omnibus Epiſcopis & Clericis, quæ ſuperſunt è Canone complet, & Confeſſionem ſuam coram omnibus recitat, rectam fidem ut purum deſponſationis ſuæ donum exponens. Qui Epiſcopus ad Patriarchatum transfertur, quia Confeſſionem ab initio dedit cum ordinaretur, non opus habet eam iterum proferre. Sed cum nondum factus eſt Epiſcopus, neceſſe eſt ut antè ordinationem ſuam edat illam in Eccleſia, & intra Sanctuarium, C ut omnium qui ſunt in Sanctuario princeps & Pater per Spiritum conſtitutus. Eandem autem edit quam omnes electi Epiſcopi edere ſolent; eo ſolùm excepto quod ſubjectionem Patriarchæ non promittit: Cum enim in Patriarcham ordinetur cui ſubjicietur, niſi ſolùm Canonibus quos confitetur ſe ſervaturum.

Facta igitur Confeſſione propria manu ſcripta, & ſubſcripta, Epiſcopi ut teſtentur ſubjectionem ſuam, eum adorant, quoniam magnæ Eccleſiæ ſponſus factus eſt; atque ab eo benedicti in loca conſueta extra Tribunal ſecedunt, & veſtes Epiſcopales induunt D omnes. Presbyteri quoque benedictionem ab eo accipiunt. Cum autem qui ſecundas inter Presbyteros agit, ... oblationem de more fecerit, Miſſa incboatur. Primo introitu facto Diaconi & Presbyteri per Templum egrediuntur, & oratione introitus completa, bini de more in Sanctuarium ingrediuntur. Epiſcopi verò à Chartophylace, & iis qui cum ipſo ſunt, advocantur, iiſque præeuntibus à dextris & ſiniſtris, Sanctuarium ingrediuntur, binique adorantes Electum, ſtant ſecundum ordinem. E Cereorum diſtributione facta, & luminaribus pluribus accenſis in demonſtrationem divinæ illuminationis, ut ſæpius diximus, & adventus Spiritus & illuſtrationis; maximæ quoque propter hoc alacritatis & gaudii in cœlo & in terra, Electus à duobus primis Epiſcopis hinc inde aſſumitur, cæteri verò ſequuntur, ſed Clerici omnes antecedunt, dumque præclarè & magnificè decantatur hymnus, *Sancti Martyres*, ter ducitur Chorea ex conſuetudine circum ſacram menſam propter lætitiam cœleſtem, omnibus, ipſo quoque

quæ electo, in unaquaque Chorea ad ſacram A menſam velut ante Dei Thronum, ſeſe abjicientibus, atque proſternentibus.

His peractis, ſtatim ſi adeſt Heracleæ Epiſcopus, ille quæ ad Patriarchæ ordinationem ſpectant, exequitur; eo quod ut dicitur, Byzantium à Severo Imperatore Heracleæ ſubjecta fuit, & uſque ad magnum Conſtantinum Epiſcopatus fuit Heracleæ Metropoli attributus. Aſcendit igitur ſuper crepidinem omnibus Epiſcopis ipſum juvantibus, & contingentibus, ut conſenſum ſuum in illius ordinatione demonſtrent, quam ſimul decreverunt, ordinandum B omnes quoque ſimul in Spiritu Sancto conſecrant. Hunc primum de more Heracleæ Archiepiſcopus ter cruce ſignat, hac actione primitias ordinationis delibans. Si verò non adeſt Heracleæ Archiepiſcopus, Primus eorum qui adſunt Epiſcopus ordinationem cum aliis facit. Poſtea Ordinando genua flectenti, fronte quoque & capite in ſacram menſam incumbenti manum ordinans illi imponit, & cæteri illum contingunt. Deinde quæ ſunt 114. in ala ſeu Spiritu deſcripta, legit Ordinans, iſtud nempe, *Divina gratia*. Hoc facto, ſecundum facit ſigillum, ſive Crucis ſignum cum pronuntiatur, Kyrie eleiſon. Ordinandus poſtea Evan- C gelium apertum ſuſcipit ſuper caput & cervicem, pronuntiaturque prima oratio, 115. manu ordinantis ipſi impoſita. Oratione completa ſecundus Epiſcopus ſupplicationes facit. Sic iterum Ordinans ſecundam orationem perficit. Ea finita tertiò ordinandum Cruce ſignat in figuram Trinitatis, & ordinationis conſummationem: nam ſola Trinitas conſummationem & perfectionem operatur: Deinde Evangelium ab eo tollit, & altari imponit, & Ordinatum erigit, velut gratia exaltatum & excelſum factum. Pallium demum accipiens & Cruce ſignans Ordinato circumponit, exclamans *Dignus* (Ipſum enim crucifixus dignum D reddidit) quod intra & extra ſanctuarium ter claiè & magnificè decantatur, omnibus conſentientibus, & gaudentibus, & quæ gratiæ ſunt, confirmantibus.

Opere ſic confecto ordinator de crepidine deſcendit; eam autem aſcendit Patriarcha ordinatus, ut perfectè conſecratus Epiſcopus, & omnium primus. Ideo manum ſuper ſacram menſam eo imponente, ipſe Ordinator venit, velut ſub ejus poteſtate conſtitutus, & oſculatur ſacram menſam, & ma- E num genam quoque vel os ab eo in Patriarcham ordinati, & conſequenter ordine conſervato omnes Epiſcopi. Sic ipſe Patriarcha, & cæteri omnes iterum ſacram menſam deoſculati, ut fontem gratiæ, & Chriſti monumentum, in ſacros gradus & Synthronum aſcendunt velut in cœlum propter ſuperiores ordines ſignificandos. Denique quæ ad Enthronſmum ſpectant, ut ſcriptum eſt, perficiuntur, & conſequenter fauſta fit Imperatorum, & novi Patriarchæ acclamatio, ut

A θεν. καὶ λαμπρᾶς ᾀδομένης τῆς, ἄγει μάρτυρες, ἡ χορεία γίνεται τελευτὴ κύκλωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης κατὰ τὸ ἔθος διὰ τὴν εὐφροσύνην καὶ ἐπινεάνιον κατὰ χορείαν, προσκυνήσεων ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ πιπτομένων ἁπάντων, καὶ τοῦ ὑποψηφίου.

Καὶ εὐθὺς, εἰ μὲν Ἡρακλείας ἐστὶν ἀρχιερεὺς οὗτος τὰ τῆς χειροτονίας ἐνεργεῖ τοῦ πατριάρχου· ἐπεὶ, ὥς φησι, τὸ Βυζάντιον ἀπὸ Σεβήρου βασιλέως ὑπὸ τὴν Ἡράκλειαν γέγονε, καὶ ἐπισκοπὴ ἦν τῆς Ἡρακλείας ἄχρι καὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. ἀνελθὼν οὖν ἐπὶ τῆς κρηπῖδος τῶν ἀρχιερέων πάντων συνεργούντων αὐτῷ καὶ συνεφαπτομένων τῷ χειροτονουμένῳ τε, καὶ ἀλλήλοις δεικνύντες B ὡς συμφωνοῦσι πάντες, ἐπεὶ καὶ συνεψηφίσαντο, καὶ συγχειροτονοῦσιν ὁμοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι τὸν χειροτονούμενον. σφραγίζει τοῦτον ὁ Ἡρακλείας πρῶτον κατὰ τὸ ἔθος τρὶς, τὴν ἀπαρχὴν ποιῶν τῆς χειροτονίας· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν Ἡρακλείας, ἕτερος ἀρχιερεὺς τῶν ἄλλων πρῶτος τὴν χειροτονίαν σὺν τοῖς λοιποῖς ἐνεργεῖ. εἶτα κλίναντος τὰ γόνατα, καὶ ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης τὸ μέτωπον ἔχοντος τοῦ χειροτονουμένου, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπ' αὐτῇ, τὴν χεῖρα τίθησιν ὁ χειροτονῶν, καὶ οἱ λοιποὶ συνεφάπτονται. καὶ τὰ τοῦ πτεροῦ, ἤτοι τοῦ πνεύματος, ὁ χειροτονῶν ἀναγινώσκει τὸ, ἡ θεία χάρις. C καὶ μετὰ τοῦτο τὴν δευτέραν ποιεῖται σφραγῖδα, εἰς τὸ, κύριε ἐλέησον. εἶτα τὸ εὐαγγέλιον ἀνεῳγμένον δεχομένου τοῦ χειροτονουμένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τε καὶ τοῦ τραχήλου, ἐπικειμένης καὶ τῆς χειρὸς τοῦ χειροτονοῦντος ἡ πρώτη εὐχὴ λέγεται, ἧς πληρωθείσης ὁ δεύτερος ἀρχιερεὺς τὰς αἰτήσεις ποιεῖται. καὶ οὕτω πάλιν ὁ χειροτονῶν καὶ τὴν δευτέραν εὐχὴν ἐκπληροῖ, καὶ σφραγίσας τὸ τρίτον εἰς τύπον τῆς Τριάδος, καὶ τῆς χειροτονίας τελείωσιν, ὅτι μόνη ἡ Τριὰς τελειοποιός, τὸ εὐαγγέλιον αἴρει, καὶ τίθησι τῇ τραπέζῃ, καὶ τὸν χειροτονηθέντα ἀνίστησιν ὡς ὑψωθέντα τῇ χάριτι. καὶ λαβὼν τὸ ὠμοφόριον, καὶ σφραγίσας, τῷ χειροτο- D νηθέντι περιτίθησιν ἐκφωνῶν τὸ, ἄξιος. ἄξιον γὰρ αὐτὸν ὁ σταυρωθεὶς ἐκπεπλήκει. ὃ δὴ καὶ λαμπρῶς τρὶς ἔνδον τε ᾄδεται, καὶ ἐκτὸς, συμφωνούντων, καὶ ἀγαλλιωμένων ἁπάντων, καὶ βεβαιούντων τὰ τῆς χάριτος.

Καὶ οὕτως ὁ μὲν χειροτονήσας τῆς κρηπῖδος κατέρχεται τελέσας τὸ ἔργον. ἀνέρχεται δὲ εἰς αὐτὴν ὁ χειροτονηθεὶς πατριάρχης, ὡς τελειωθεὶς καὶ ἐπίσκοπος, καὶ πρῶτος ἁπάντων ὤν. διὸ τῆς τάξεως σωζομένης, ἐπιθέντος τούτου τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς τρα- E πέζης τῆς ἱερᾶς, αὐτός τε ὁ χειροτονήσας ἔρχεται, ὡς ὑπ' αὐτὸν ὤν, καὶ ἀσπάζεται τὴν ἱερὰν τράπεζαν, καὶ τὴν χεῖρα ἀσπάζεται αὐτοῦ τοῦ χειροτονηθέντος ὑπ' αὐτοῦ, ὡς πατριάρχου, καὶ τὴν παρειὰν, ἢ τὸ στόμα, καὶ καθεξῆς οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς ἅπαντες· καὶ οὕτως ὅ, τε πατριάρχης, καὶ αὐτοὶ πάντες, ὡς πηγὴν χάριτος καὶ μνῆμα Χριστοῦ αὖθις τὴν ἱερὰν ἀσπαζόμενοι τράπεζαν ἄνω ἀνέρχονται ἐν τῷ συνθρόνῳ ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ τοῖς ἱεροῖς βαθμοῖς διὰ τὰς ἄνω τάξεις. καὶ τὰ τοῦ ἐνθρονισμοῦ ὡς προγέγραπται, γίνεται, μετὰ δὲ τὸν ἐνθρονισμὸν τὰ τῆς

φήμης τοῦ τε Βασιλέως, καὶ τοῦ νῦν πατριάρχου, ὡς εἴρηται, καὶ οὕτως ὁ ἀπόστολος λέγεται), εὐλογίαν λαβόντος τοῦ Ἡρακλείας καὶ εἰρηνεύοντος, καὶ τὸ θεῖον ἀναγινώσκεται εὐαγγέλιον, εἰρηνεύοντος ἐν τούτῳ τοῦ πατριάρχου καὶ ἡ θεία λειτουργία καθεξῆς, ὡς ἔθος παρ' αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου τελεῖται. Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν ὡς ἐξισχύσαμεν γνῶναι, ἐξεθήκαμεν ἀδελφοί, καὶ ὡς ἐν ἱστορίας μέρει τὸ πλέον ἐγράψαμεν ταῦτα δι' ἡμᾶς ἐρωτῶντας, καὶ τῶν εἰδότων εἰς δήλωσιν. Ἀρκείτω οὖν τὰ εἰρημένα. Κληρικός. Ἱκανά δέσποτα, καὶ λίαν εὐφράνθημεν ἐκ τούτων. ἅπερ γὰρ οὐκ εἴδαμεν, ἔγνωμεν, καὶ τὴν εὐταξίαν τῆς ἐκκλησίας θαυμάζομεν. Ἀρχιερεύς. Καὶ ὄντως εἰσὶ θαυμαστὰ τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι καὶ θεοῦ εἰσιν ἔργα, τοῦ θαυμαστὰ ποιοῦντος τε καὶ ἐξαίσια. καὶ μᾶλλον ταῦτα τὰ τῆς οἰκονομίας ἔργα, ὡς τελευταῖα, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου σωτήρια.

A dictum est. His sic actis Apostolus legitur, benedictionem accipiente Heracleæ Episcopo, & pacem annuntiante: Divinum quoque Euangelium legitur, in eo pacem annuntiante ipso Patriarcha. Divina Missa consequenter ab ipso Patriarcha de more perficitur. Hæc fratres de sacris ordinationibus à nobis, ut cognoscere valuimus, exposita sunt, & magna ex parte in modum Historiæ descripta. Hoc vobis interrogantibus præstitimus, ad majorem eorum qui jam illa novcrunt, instructionem. Sufficiant igitur quæ dicta sunt. *Clericus.* Sufficiunt Domine, & ex iis plurimùm lætati sumus: Quæ enim ignorabamus, B cognovimus, & pulchrum Ecclesiæ ordinem admiramur. *Episcopus.* Verè admiranda sunt Ecclesiæ mysteria; Dei enim sunt opera facientis mirabilia, & ingentia, hominibus inusitata: & maximè hæc Oeconomiæ opera, velut postrema, & universo mundo salutaria.

Επιδείκνυται ὅτι ὁ σωτὴρ τὰ ἑκάστου βαθμοῦ δι' ἑαυτοῦ ἐνήργησε.

ΚΕΦΑΛ. ιβ'.

Demonstratur Christum officia uniuscujusque gradus Ordinationum per seipsum exercuisse.

C

CAPUT XII.

Ταύτας δὲ τὰς χειροτονίας καὶ ὁ σωτήρ, καθὼς ἔφημεν, ἔδειξεν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τὰ ἑκάστου βαθμοῦ δι' ἑαυτοῦ ἐνήργησε. καὶ θεμέλιος αὐτὸς γέγονε καὶ ἀρχέτυπον ἀγαθοῦ παντὸς τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας. ὅτι καὶ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, καὶ τελετάρχης καὶ τελεσιουργός, καὶ τελῶν, καὶ τελούμενος, καὶ αὐτοτελειότης μόνος ἐστίν. ὥσπερ οὖν τότε βάπτισμα καὶ μύρον ἐδέξατο δι' ἡμᾶς ἐν τῷ βαπτισθῆναι τὸ πνεῦμα δεξάμενος ἄνωθεν, καὶ τὰ τῆς ἱερωσύνης κατὰ βαθμὸν ἐνήργησε πρὸ τοῦ βαπτίσματος, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα· τὰ τοῦ ἀναγνώστου ποιῶν, καθήμενος ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων δωδεκαέτης παῖς ὤν, καὶ ἀκούων αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶν αὐτούς. ἔτι δὲ καὶ ἐν μέσῳ συναγωγῆς ἀναγινώσκων τῷ λαῷ, ὡς ἐν τῷ Λουκᾷ γέγραπται. ὅτι καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι, καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ προφήτου, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τὰ δὲ ὑποδιακόνου τε καὶ διακόνου ἐνήργησεν ὑποτασσόμενος τοῖς γονεῦσι, καὶ ἐξυπηρετούμενος αὐτοῖς, καὶ κατὰ ἑορτὴν εἰς τὸ ἱερὸν ἀνερχόμενος σὺν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς θεοκαπήλους ἐκβάλλων τοῦ ἱεροῦ, ὃ τῶν ὑποδιακόνων ἐστί, καὶ κωλύων, ἵνα τις σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ εἰσενέγκῃ, καὶ προτεθεὶς τράπεζαν, καὶ νίπτων τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ διάκονον ἑαυτὸν καλῶν.

Τὰ δὲ πρεσβυτέρου δὲ καὶ διδασκάλου εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα ἄνωθεν λαμβάνων τὸ πνεῦμα, καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς υἱὸς ἀγαπητὸς μαρτυρούμενος. ὅτι καὶ τέλειος ἦν τὰ τοῦ σώματος λοιπόν, τριακοντα ὢν ἐτῶν,. ἀρχόμενος, ὡς γέγραπται, ὅτι καὶ εὐθὺς πρὸς τὸν ἀγῶνα ὑπέδυ, καὶ νηστείαις καὶ προσευχαῖς ἐσχόλαζε, καὶ πειρασμοὺς τρεῖς ὑπέμεινεν ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου διαβόλου,

HAs Ordinationes Servator, ut diximus in semetipso suscepit, & demonstravit, & uniuscujusque gradus officium per seipsum executus est, fundamentumque fuit, & exemplar primitivum omnis boni quo Ecclesiam suam donavit. Est enim Dux & Princeps vitæ & salutis nostræ, mysteriorum Præses, & initiationis operator, perficiens ipse & perfectus: Ipse solus est ipsissima perfectio & consummatio. Quemadmodum igitur tunc Baptismum & Chrisma suscepit propter nos, cum baptizatus Spiritum desuper accepit: Ita quæ D ad Sacerdotium pertinent secundum ipsius gradus operatus est ante baptismum, & post baptismum. Lectoris officio functus est, cum annum agens duodecimum in medio Doctorum sedit, eos audiens & interrogans. Præterea populo legens in medio Synagogæ, ut apud Lucam scriptum est, *Quia surrexit ut legeret, & datus est illi Liber Isaiæ Prophetæ*, & quæ sequuntur.

Quæ autem sunt Subdiaconi & Diaconi fecit, cum Parentibus subjectus est, & iis ministravit, & in die festo cum iis ascendit in Templum; cum etiam [136] Nummularios è E Templo ejecit, quod Subdiaconorum est, & prohibuit ne quis vasa in Templum inferret, & proposita mensa discipulorum pedes lavit, seque Ministrum vocavit.

Munera quoque Presbyteri & Doctoris peregit cum statim post baptismum desuper Spiritum accepit, testimoniumque filii dilecti à Patre reportavit. Perfectus enim tum erat corpore, annorum triginta incipiens esse, ut scriptum est. Ideo statim agonem subiit, jejuniisque & precibus vacavit, & tentationem ter ab inimico suo Diabolo passus est, tandemque eum pro nobis vicit, & dejecit, tro-

phæum

phæum erexit, Discipulos elegit & assumpsit, Pœnitentiam prædicavit, & ad eam vocavit, signaque multa operatus est, animas prudenter rexit, Peccatores ad se convertit, & aggregavit, quæ omnia sunt Sacerdotii munera. Insuper maximum aliud testimonium velut ordinationem accepit, cum transfiguratus est, & divinam Deitatis suæ gloriam denudavit, ut quantum hominibus licet, conspiceretur, perque divinum corpus suum fulgores & fulgura coruscavit, apparuitque ut nubes divinus Spiritus, ubi medius erat: & vox desuper à Patre venit, *Hic est Filius meus in quo mihi complacui, ipsum audite.* Illud autem, *ipsum audite*, aliquid est amplius, baptismate & excellentius, atque signum supernæ vocis quæ tum facta est, & Sacerdotii Episcopalis; ipse enim est æternus Sacerdos. Sed jam Pater de eo testimonium perhibebat, & quod ille Discipulis suis dicebat, *Qui audit vos, me audit*; idem Pater & de eo dicit, ipsum audite, testificans eum esse Doctorem & Pastorem nostrum, & Episcopum, & imaginem suipsius vivam, ut Verbum & Sapientiam subsistentem, & characterem connaturalem, ideo illum audire abhortatur & jubet.

In seipso quoque Christus demonstravit virtutem ministerialem, consecrativam, & illuminativam, in quas Dionysius virorum sacrorum divisit officia. Ante baptisma subjectus fuit Parentibus, Templum adiens, legens populo, & ministrans. Baptizatus autem & accepto Spiritu virtutem consecrativam exhibuit, baptizando discipulos, eos ad sanandum mittendo, oleo ungendo, ipsemet operando miracula, & sanitates. Illuminativam verò cum transfiguratus est, & perfectiùs atque illustriùs à Patre commendatus est, Spiritumque secum possedit, & Spiritus illuminationem Discipulis præbuit, & aliquantò perfectiùs adhuc eos illuminandi virtute cumulavit per adventum ignearum linguarum, ut quod acceperant, cum aliis communicare possent. Cujus transfigurationis, seu manifestationis, & revelationis divinitatis suæ secundum videntium vires, naturalis quoque splendoris, & gratiæ, & virtutis, cum testimonio perfectiori supremi Patris, & ordinationis veluti per nebulam, & per vocem cœlitus editam promulgationis, oculatos testes & Præcones habuit Apostolorum selectos & eximios. Qua voce edita solus relictus est, ut ait Lucas, quoniam ipse solus erat cui testimonium perhibebatur, & qui demonstrabatur. Cum Apostolis autem alios habuit testes fide dignos è Prophetis electos. Collegit enim sibi testimonia tam ex veteri quàm ex nova lege, ut veritatem demonstraret. Duos ex umbra adduxit Testes, eo quod figuræ, typi & umbratilia imperfecta sunt; tres autem ex gratia, quoniam resplenduit gratia & veritas: Ecclesia quoque prædicat Trinitatis mysteriorum principis & auctricis cognitionem, & perfectissimam possidet Dei intelligentiam & virtutem.

Ideò Christus à Patre & Spiritu testificatus,

A νενίκηκεν εἰς τέλος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ αὐτὸν καταβέβληκε, καὶ τρόπαιον ἔστησε, καὶ μαθητὰς ἐκλεξάμενος προσελάβετο, καὶ μετάνοιαν ἐκήρυξε, καὶ πρὸς ταύτην ἐκάλεσε, καὶ σημεῖα πολλὰ κατηργάσατο. καὶ ᾠκονόμησε ψυχάς, καὶ ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέψας πρὸς ἑαυτὸν συνηγάγετο, ἃ τῆς ἱερωσύνης ἐστὶν ἔργα. καὶ μεγίστην ἄλλην μαρτυρίαν οἷα χειροτονίαν ἐδέξατο· μεταμορφωθέντος γὰρ καὶ τὴν θείαν αὐτοῦ τῆς θειότητος παραγυμνώσαντος δόξαν, ὡς ἀνθρώποις ἐνεχώρει ἰδεῖν, καὶ διὰ τοῦ θείου ἀστράψαντος σώματος, ὡς νεφέλη μὲν τὸ θεῖον ἐδείχθη πνεῦμα. οὗ μέσον γέγονε. καὶ φωνὴ δὲ ἄνωθεν ἠχήθη ἐκ τοῦ πατρός, ὅτι· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ B ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. τοῦτο δὲ τό, αὐτοῦ ἀκούετε, τελειότερον τοῦ βαπτίσματός ἐστι, καὶ τῆς ἄνωθεν τότε γεγενημένης φωνῆς. καὶ ἀρχιερωσύνης ἐστὶ σημεῖον, καίτοι γε αὐτὸς ὁ αἰώνιός ἐστιν ἱερεύς. ἀλλ' ἤδη καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐμαρτύρει καὶ ὅπερ αὐτὸς τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν· ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει, τοῦτο ὁ πατὴρ καὶ περὶ αὐτοῦ λέγει, αὐτοῦ ἀκούετε· διδάσκαλον αὐτὸν καὶ ποιμένα ἡμῶν μαρτυρῶν καὶ ἀρχιερέα, καὶ εἰκόνα ζῶσαν ἑαυτοῦ ὡς λόγον καὶ ἐνυπόστατον σοφίαν, καὶ χαρακτῆρα συμφυῆ, καὶ αὐτοῦ ἀκούειν παρεγγυᾶται.

Καὶ ἔτι τὸ λειτουργικόν, καὶ τελεστικόν, καὶ φωτιστικόν, ἅπερ εἰς τοὺς ἱερωμένους διαιρεῖ Διονύσιος, C καὶ εἰς ἑαυτὸν Χριστὸς ἐπεδείξατο· πρὸ τοῦ βαπτίσματος μέν, καθυποτασσόμενος τοῖς γονεῦσι, καὶ προσιὼν τῷ ναῷ, καὶ ἀναγινώσκων τῷ λαῷ, καὶ διακονῶν. βαπτισθεὶς δὲ καὶ τὸ πνεῦμα λαβὼν τὸ τελεστικὸν ἐνδεικνύμενος διά τι τοῦ βαπτίζειν τοὺς μαθητάς, καὶ ἀποστέλλειν ἰᾶσθαι, καὶ χρίειν ἐλαίῳ, καὶ αὐτὸν ἐνεργεῖν τὰ τῶν σημείων τε καὶ ἰάσεων. τὸ φωτιστικὸν δέ, ἐνταῦθα δὴ μεταμορφωθείς, τελεώτερον μαρτυρηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός, καὶ τὸ πνεῦμα μεθ' ἑαυτοῦ κεκτημένος καὶ τὴν λάμψιν τοῦ πνεύματος τοῖς μαθηταῖς παρασχών. καὶ ὡς τελεώτερον ἔτι τῇ ἐπιδημίᾳ τῶν ἐμπύρων τε D γλωσσῶν φωτιστικοὺς καὶ αὐτοὺς ποιῶν, ὡς ἂν μεταδιδόναι ἰσχύωσιν, ὅπερ ἔλαβον. ἧς δὴ μεταμορφώσεως αὐτόπτας καὶ κήρυκας, ἤτοι τῆς φανερώσεως, καὶ ἀποκαλύψεως κατὰ δύναμιν τῶν ὁρώντων τῆς θεότητος αὐτοῦ, καὶ φυσικῆς αὐγῆς τε καὶ χάριτος, καὶ δυνάμεως, καὶ μαρτυρίας τελεωτέρας τοῦ ἀνωτάτου πατρὸς μάρτυρας, καὶ οἱονεὶ διὰ τῆς νεφέλης χειροτονίας, καὶ διὰ τῆς ἄνωθεν φωνῆς ἀνακηρύξεως τοὺς ἐξαιρέτους εἶχε τῶν ἀποστόλων· ἧς καὶ γενομένης τῆς φωνῆς μόνος αὐτὸς ὑπελείφθη, ὥσπερ ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν μόνος ὁ μαρτυρούμενος, καὶ ἀναδεικνύμενος. E σὺν τοῖς ἀποστόλοις δὲ καὶ ἄλλους μάρτυρας εἶχεν ἀξιολόγους, τοὺς ἐκκρίτους τῶν προφητῶν ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας τὰς μαρτυρίας συνιστῶν ἑαυτῷ καὶ ἀποδεικνὺς τὴν ἀλήθειαν. καὶ δύο μὲν ἐκ τῆς σκιᾶς ἄγει μάρτυρας, ἐπεὶ ἀτελὴς ὁ τύπος, καὶ τὰ σκιώδη· τρεῖς δὲ ἐκ τῆς χάριτος· ἐπέλαμψεν ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια. καὶ ἔτι τῆς τελεταρχικῆς Τριάδος τὴν γνῶσιν κηρύττει ἡ ἐκκλησία, καὶ τὴν τελεωτάτην τοῦ θεοῦ ἐκτήσατο γνῶσιν τε καὶ δύναμιν.

Διὸ καὶ ὡς τέλειος ὁ Χριστὸς μαρτυρηθείς τε, καὶ ἀνα-

ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ τὰ τῆς θειότητος ἐνδειξάμενος, εὐθὺς τοῖς κορυφαίοις τῶν μαθητῶν τοῦ πρώτου φωτισμοῦ μεταδίδωσι, καὶ τῆς χάριτος τῆς θειότητος κοινωνοὺς ἀποφαίνει καὶ λάμψεως. διὸ καὶ ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσον, φησὶ, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς μὴ δυνάμενοι τῇ λαμπρότητι φέρειν. εἶτα καὶ ἑτέρους σὺν αὐτοῖς ἐξελέξατο μετὰ τὴν μεταμόρφωσιν γὰρ, ὡς ὁ Λουκᾶς αὖθις φησὶν, ὁ μέγας καὶ μόνος ἀρχιερεὺς, ὁ πάντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ δι' ἡμᾶς πάντα γενόμενος, ἱεράρχας μὲν τοὺς πρώτους, ἱερεῖς δὲ τοὺς δευτέρους κατέστησε, καὶ πρὸ προσώπου αὐτοῦ κηρύττειν ἀπέστειλε.

A

Τέλος δὲ καὶ ἱερούργησεν αὐτὸν, καὶ τὰ μυστήρια δέδωκε, καὶ θυθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν διὰ τοῦ σταυροῦ, θανών τε καὶ ἀναστὰς τῷ πατρὶ κατήλλαξεν ἡμᾶς, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τοῦ πνεύματος τῷ ἐμφυσήματι δέδωκε. καὶ τελειότερον ἔτι χειροτονεῖ τοὺς μαθητὰς ἀναβὰς ταῖς ἐμπύροις ἐκείναις γλώσσαις τοῦ πνεύματος διαμερισθείσαις αὐτοῖς, αἳ καὶ ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἐπεκάθησαν, ἐπεὶ καὶ ἴσην ἅπαντες ἔλαβον τὴν χάριν, καὶ πάντες ἁγίου πνεύματος ἐνεπλήσθησαν. ἐπεὶ καὶ ἐξελέγησαν μὲν ἀπ' ἀρχῆς οἱ μαθηταὶ, καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα, καὶ δωρεὰν ἔλαβον, καὶ δωρεὰν παρέχειν ἐτάχθησαν. οὔπω δὲ καὶ τετελείωντο· ὅτι καὶ οὔπω τὸ ἱλαστήριον προσηνέχθη, καὶ τὸ ὑπὲρ ἁπάντων ἐθελόθυτον σφάγιον, καὶ θῦμα ἄμωμον τῷ πατρὶ αὐτὸς ὁ ὑπὲρ ἡμῶν θυθεὶς ὁ ἀγαθὸς θεὸς ἡμῶν, ὁ καὶ ἀπαρχὴ τῆς φύσεως ἡμῶν γεγονὼς, ἐνανθρωπήσας ὑπὲρ ἡμῶν. οὗτος οὖν ἑνωθεὶς ἡμῖν εὐσπλαγχνίᾳ εὐθὺς ἡμῖν παρεῖχε τὰ δῶρα τῆς χάριτος. καὶ πρῶτον μὲν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ καὶ παρθένον μητέρα πρὸς τὴν κυοφορίαν ἐνίσχυσε τῇ ἐπελεύσει τοῦ πνεύματος, πληρώσας αὐτὴν τῶν αὐτοῦ χαρίτων, καὶ πρὸς τὸ ἐνυποστάτως αὐτὸν δυνηθῆναι φέρειν σεσαρκωμένον ἐξ αὐτῆς ἀπορρήτως, δυνάμει περιεχόμενος· καὶ παρθένον διαφυλάξας, ὡς καὶ πρὸ τόκου, καὶ τίκτουσαν, καὶ μετὰ τόκον ἁγνήν. ἔπειτα τῷ Ἰωσὴφ γνῶναι τὸ μυστήριον τῇ χάριτι χορηγήσας. εἶτα τοῖς μάγοις μακρόθεν οὖσι καὶ ἐθνικῶς ζῶσι, καὶ εὐαγῶς, ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἀστέρος γνωρίσας, καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ φάτνῃ κείμενος ὡς καὶ τοῖς ἀγγέλοις, καὶ τοῖς ποιμέσι τοῖς ἁπλοϊκωτέροις ἐμφανισθεὶς διὰ τὸ ἴσον τοῦ εἰκότος, ὅτι ποιμὴν καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ ψυχῶν καὶ προβάτων λογικῶν δεσπότης, ὡς κτίστης καὶ νομεὺς παραγεγονὼς, καὶ φύλαξ ὡς κηδεμὼν, καὶ ὡς ἀγρυπνῶν δι' ἡμᾶς προνοητὴς ὢν ἀθάνατος. ἔπειτα μετὰ τοῦτο τῷ Συμεὼν προλεγηματισθεὶς ὡς δικαίῳ, καὶ ἐμφανισθεὶς νήπιος, καὶ ὡς θεὸς γνωρισθεὶς, καὶ τῇ Ἄννῃ δὲ ὁμοίως· καθαρώτερον δὲ τῷ Βαπτιστῇ καὶ προκηρύξαντι φίλῳ, καὶ προδραμόντι ἐν πᾶσι καὶ τῷ θανάτῳ.

B

C

D

E

Καὶ ἐμφανέστερον ἔτι τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, οὓς καὶ καταρτίζων πρὸς τὴν ἀποστολὴν, καὶ τὴν παγκόσμιον ἄγραν, ἁλιεῖς ἀνθρώπων ἐκάλεσε, καὶ φῶς τοῦ κόσμου, καὶ ἅλας, καὶ κριτὰς, καὶ ποιμένας, καὶ τὰ λοιπά. καὶ κατ' ὀλίγον διδοὺς αὐτοῖς, ὡς ἐνεχώρει τὰς χάριτας, τέλος κοινὴ θυσία προσενεχθεὶς, καὶ

& renuntiatus ut perfectus, postquam divinitatis argumenta demonstravit, statim Coryphæos Discipulorum primæ illuminationis participes facit, gratiæque & fulgoris deitatis suæ communionem dedit. Quapropter cum tantum splendorem ex eo coruscantem oculis corporeis ferre non possent, *in faciem*, inquit, *ceciderunt*. Postea & alios cum eis elegit. Nam post transfigurationem, ut iterum ait Lucas, magnus & solus Episcopus qui omnia in seipso continet, & propter nos omnia factus est, primos Episcopos constituit, secundos verò Presbyteros, atque ante faciem suam, ut Euangelium prædicarent, dimisit.

Tandem seipsum sacrificavit, & mysteria nobis dedit. Per crucem autem sacrificatus pro nobis, mortuus & suscitatus Patri nos reconciliavit, & primitias Spiritus insufflatione dedit. Perfectiori adhuc ordinatione ascendens discipulos consecravit per igneas illas linguas Spiritus unicuique eorum distributas, & insidentes. Unde omnes æqualem gratiam acceperunt, & Spiritu sancto repleti sunt. Ideo electi sunt ab initio Discipuli, & ad oves perditas missi, & gratiam acceperunt, & gratiam ut aliis præberent, jussi. Nec tamen hoc modo perfectè consecrati sunt. Nondum enim propitiatio pro omnibus oblata fuerat Patri, victima & hostia voluntaria & immaculata, benignus scilicet Deus noster, qui ipse pro nobis sacrificatus est, & Primitiæ naturæ nostræ factus, homo pro nobis factus est. Ille igitur nobis clementer unitus statim gratiæ dona nobis præbuit. Et primùm sanctam ipsius matrem & Virginem adventu Spiritus, gratia sua cumulatam ad bene gestandum iterum corroboravit; atque ut ipsum ex se ineffabiliter & in personæ unitatem incarnatum ferre posset, virtutem præbuit, & Virginem puram, ante partum, parientem, & post partum conservavit. Postea cum Josepho mysteriorum cognitionem gratiosè communicavit. Deinde Magis longè dissitis, ethnicis, piè tamen viventibus seipsum per stellam manifestavit, in specu & præsepi jacentem. Ita quoque Angelis & Pastoribus simplicioribus propter imaginis analogiam & æqualitatem innotuit: Nam Pastor ipse est, licet animarum, & ovium rationalium Dominus, velut qui eos creavit, beneficiis afficit, & magna cum cura custodit, & immortalis ipse existens perpetua vigilantia ipsis providet. Præterea & Symeoni qui appellabatur justus innotuit infans, & ab eo agnitus est Deus, Annæ similiter: Purius verò & perfectius Baptistæ, qui ante prædicatus fuerat Amicus; quique in omnibus & in ipsa morte ipsius Præcursor fuerat.

Omnium autem evidentissimè ipsius Discipulis, quos præparans ad Apostolatum, & totius mundi capturam, vocavit Piscatores hominum, lumen & sal mundi, Judices & Pastores, & cætera, quibusque paulatim ut expediebat, gratiam dedit. Tandem ut communis victima oblatus, inimicitia soluta, exina-

nita

nita morte, aſſumptus eſt ad Patrem, deferens victimam, divinoque honore exaltavit naturam humanam. Denique nobis per ipſum Patri reconciliatis perfectiorem gratiam conceſſit; fonſque gratiarum Paracletus nobis præſens adfuit, à nobis peregrè non diſcedens; (Eſt enim ubique, ut omnia ſemper vivificans & continens) ſed ſeipſum manifeſtans, & purgatis, transmutatiſque per Filium Patris beneplacito & virtute propria, ut ei conſubſtantialis & cooperator, clariùs & evidentiùs ſeſe demonſtrans, & patefaciens; atque, ut ita dicam, totus in nobis per gratiam inhabitans, & in unoquoque diviſus, ipſe tamen indiviſus permanens. Gratiâ, ut diximus, inhabitat, non tamen perſonaliter, licet natura præſens ſit ubique, & ſuper omnia, infinitus exiſtens. Non enim perſonâ incarnatur, atque nobis ineſt, ſicut nec Pater, ſed per gratiam in nobis & inhabitat, & manet, & operatur. Solus Filius incarnatus eſt, in nobis tamen perſonaliter non habitat, ſed in eo ſolo quod aſſumpſit, ut ex primitiis noſtris velut è fonte, generis conjunctione gratiam accipiamus, & per eum Filii Patris legitimè efficiamur. Verùm ille Filius Dei eſt naturalis, nos verò adoptione, & per gratiam.

Vides myſterium, Deus nobiſcum Emmanuel, ut nos deificemur. Sed naturâ Deus ille eſt, & Filius; nos autem poſitione gratioſâ: Ideo & Pater, illius Pater eſt, ſed naturâ; Pater autem noſter, ſed ſecundum gratiam; ſicut & Deus ipſius eſt propter id quod à nobis aſſumpſit; & Deus noſter, quia Creator. Illud eſt quod poſt reſurrectionem dixit, *Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum.* *Clericus.* Hæc alta ſunt & divina, plurimumque luminis cognitioni noſtræ addunt. *Epiſcopus.* Opera ſunt gratiæ ipſius: Ipſius enim gratia, illuminatio eſt, quoniam ipſe vera lux eſt. Me igitur & vos per ipſum gratia illuminat, ſicut lumen in lampade, & ſuſtinentem illuminat, & qui ſunt circa ipſum. Deo igitur gratias qui nos humiles & abjectos dignos fecit qui hæc ſua fratribus annuntiaremus.

τὴν ἔχθραν λύσας, καὶ τὸν θάνατον καταργήσας καὶ ἀναληφθεὶς πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἀνενεγκὼν τὴν θυσίαν, καὶ τιμῇ ὑψώσας τῇ θεϊκῇ τὸ ἀνθρώπινον, τέλος τοῖς καταλλαγεῖσιν ἡμῖν δι᾽ αὐτοῦ τῷ πατρὶ, τὴν πλειοτέραν χάριν ἀπέστειλε, καὶ ἡ πηγὴ τῶν δωρημάτων ἡμῖν ὁ παράκλητος ἐπεδήμησεν. οὐκ ἀποδημῶν, καὶ γὰρ ἐστὶ πανταχοῦ, ὡς πάντα ζωογονῶν καὶ συνέχων· ἀλλὰ φανερῶν ἑαυτὸν, καὶ τοῖς καθαρθεῖσι καὶ ἀναμορφωθεῖσι διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς εὐδοκίᾳ, καὶ συνεργείᾳ ἰδίᾳ, ὡς σύμφυής τι καὶ συνεργός. ἐμφανιζόμενος ἐναργέστερον, καὶ ὅλως ὡς εἰπεῖν. καὶ τῇ χάριτι ἐνσκηνῶν καὶ μεριζόμενος ἐν ἑκάστῳ καὶ μένων ἀμέριστός τι καὶ ὁ αὐτός. τῇ χάριτι δὲ ὡς εἴπομεν ἐνσκηνοῖ, οὐ μὴν τῇ ὑποστάσει, εἰ καὶ φύσει παρὼν ἐστὶ πανταχοῦ, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν ἀπειρόριστος ὤν. οὐ γὰρ τῇ ὑποστάσει σαρκοῦται, καὶ ἐν ἡμῖν γίνεται, ὥσπερ οὐδ᾽ ὁ πατήρ, ἐνσκηνοῖ δὲ καὶ μένει καὶ ἐνεργεῖ τῇ χάριτι. μόνος δὲ σεσάρκωται ὁ υἱός, καὶ οὗτος οὐκ ἐν ἡμῖν ἐνυποστάτως οἰκεῖ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ προσλήμματι μόνῳ. ἵν᾽ ἐκ τῶν ἡμῶν ἡμεῖς ἀπαρχῆς ὡς ἀπὸ πηγῆς συγγενῶς τὴν χάριν λαμβάνωμεν, καὶ δι᾽ αὐτοῦ γνησίως υἱοποιώμεθα τῷ πατρί· πλὴν ἐκεῖνος μὲν κατὰ φύσιν υἱὸς, θέσει δὲ καὶ κατὰ χάριν ἡμεῖς.

Ὁρᾷς τὸ μυστήριον, θεὸς μεθ᾽ ἡμῶν ὁ Ἐμμανουὴλ, ἵνα καὶ ἡμεῖς θεωθῶμεν. ἀλλὰ κατὰ φύσιν μὲν αὐτὸς, θεός ἐστι καὶ υἱὸς, θέσει θεοὶ καὶ κατὰ χάριν ἡμεῖς. διὸ καὶ πατὴρ αὐτοῦ ὁ πατήρ, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· καὶ πατὴρ ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ χάριν· ὡς καὶ θεὸς αὐτοῦ διὰ τὸ ἐξ ἡμῶν πρόσλημμα, καὶ θεὸς ἡμῶν, ὅτι κτίστης. καὶ τοῦτο ὃ εἴρηκεν ἀναστὰς, ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου, καὶ θεὸν ὑμῶν. Κληρικός. ὑψηλὰ τὰ εἰρημένα καὶ θεῖα. καὶ πολὺν ἡμῖν τὸν φωτισμὸν δὲ τῆς γνώσεως δέδωκεν. Ἀρχιερεύς. τῆς αὐτοῦ χάριτός εἰσιν· ἡ δὲ αὐτοῦ χάρις φωτισμός, ὅτι τὸ ἀληθινὸν φῶς αὐτός. καὶ ἐμὲ τοίνυν, καὶ ὑμᾶς ἐν ἑαυτῷ ἡ χάρις φωτίζει, ὥσπερ φῶς ἐν λαμπάδι τόν τε κατέχοντα, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν αὐγάζει. χάρις οὖν τῷ θεῷ, τῷ τὰ ἐκείνου καταξιώσαντι τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς τοῖς ἀδελφοῖς ἀναγγέλλειν.

Breviter deſcribuntur, Oeconomi, Sacellarii, Sceuophylacis, Chartophylacis, & Protoecdici officia. Explicatur iſtorum principalium officialium ordinatio, & qua ratione à ſacra ordinatione diſtinguatur.

Ἐν βραχεῖ διαγράφονται τὰ ὀφφίκια καὶ διακονήματα Οἰκονόμου, Σκευοφύλακος, Χαρτοφύλακος, Σακελλίου, καὶ Πρωτεκδίκου· τούτων δὲ χειροτονία διορίζεται, καὶ δηλοῦται πῶς ἀπὸ τῆς ἱερᾶς χειροτονίας ταῦτα διαφέρει.

CAPUT XIII.

VErba nunc faciamus de cæteris ordinationibus. *Clericus.* Ita Domine: Dignum eſt enim & utile de omnibus edoceri: Doce nos quænam illæ ſint. *Epiſcopus.* Protopresbyterorum, Archidiaconorum, Cathegumenorum, ſeu Abbatum, & cæterorum qui in diverſis miniſteriis quæ officia dicuntur, differentes adminiſtrationes Eccleſiaſticas obtinent, quorum varii ſunt ordines & munera. Tov. Ex

ΚΕΦΑΛ. ιγ΄.

Εἴπωμεν δὲ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν χειροτονιῶν. Κληρικός. ναὶ δέσποτα ἐπεὶ καὶ περὶ πασῶν ἄξιόν ἐστι μαθεῖν. καὶ δίδαξον ἡμᾶς τίνες αὗται. Ἀρχιερεύς. Τῶν πρωτοπρεσβυτέρων, τῶν ἀρχιδιακόνων, τῶν καθηγουμένων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐν διαφόροις διακονήμασι, τοῖς λεγομένοις ὀφφικίοις λειτουργίας κεκτημένων ἐκκλησιαστικὰς, ὧν καὶ τάξεις εἰσὶ, καὶ ὑπηρεσίαι διάφοροι. καὶ ὁ μὲν

αὐτῶν

αὐτῶν οἰκονόμος χειροτονεῖται, τῶν κτημάτων τε καὶ προσόδων, καὶ τῶν διαδιδομένων ἑκάστῳ μισθῶν προνοίαν· δεῖ γὰρ καὶ περὶ τούτων φροντίζειν εἰς λυσιτέλειαν τοῦ κοινοῦ, καὶ σύστασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν. καὶ μαρτυρεῖ ἡ οἰκονομία Στεφάνου, καὶ τῶν λοιπῶν διακόνων, ἐξυπηρετουμένων μὲν καὶ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῷ κηρύγματι, ὡς Στέφανός τε καὶ Φίλιππος, ἀλλὰ καὶ ταῖς χρείαις, καὶ ταῖς τραπέζαις τῶν ἀδελφῶν. ὁ δὲ τῶν ἱερῶν μονῶν ἐπιμελεῖται, καὶ ἐν αὐταῖς ἐπιτακτεῖ, καὶ τὰ τούτων, ὡς δυνατόν, ἐξετάζει. ὁ δὲ φυλάσσει τὰ σκεύη, καὶ τῶν ἱερῶν προνοεῖται, καὶ τὰ τῶν ὕμνων καὶ τοῦ ναοῦ διατακτεῖ. καὶ τῶν ἱεραρχικῶν ἐνδυμάτων, καὶ τῶν λοιπῶν ἄλλων ἱερῶν κέκτηται τὴν φροντίδα. ὁ δὲ τὰ τῶν ἱερέων ἐπιστατεῖ, καὶ διατακτεῖ τούτους, καὶ ἀνερευνᾷ τὰ περὶ αὐτῶν. προσαγομένους τε ἐξετάζει, καὶ πρὸς τὸ ἱερᾶσθαι προσάγει. καὶ τὰ τῶν γάμων νομίμως φροντίζει γίνεσθαι. τὰ τῶν ἐπισκόπων τε καὶ τὰ τῶν κρίσεων ἐξυπηρετῶν διοικεῖ μετὰ γνώμης τοῦ ἱεράρχου, καὶ τὰ ὑπομνήματα φυλάσσει. καὶ γὰρ ὅλος ἐστὶ τοῦ ἀρχιερέως δεξιά. ὁ μετὰ τοῦτον δέ, τὰ τῶν ἁγίων οἴκων τῶν κατὰ τὴν πόλιν διερευνᾷ, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐπιμελεῖται εὐταξίας· καὶ μᾶλλον τῶν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τε καὶ τῷ βήματι, μή ποτέ τι παρὰ τὸ δέον εἴη γινόμενον, ἢ τὰ ἱερὰ ἀμελεῖται. ἕτερος δὲ πάλιν τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐξ ἀρνήσεως δέχεσθαι τάξιν ἔχει, καὶ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς ἐκδικεῖ νόμους· τοὺς φόνῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἁμαρτήματι περιπίπτοντας ἐξετάζων, καὶ ἐὰν ὑπὲρ βοηθείας αὐτῶν καὶ σωτηρίας διενεργεῖ. οἳ καὶ ἐξαιρέτως χειροτονοῦνται κριταί, τὸ θεῖον εἰς χεῖρας λαμβάνοντες εὐαγγέλιον. ὃ τὸ μεῖζον ἐγχείρημα, καὶ ἐγγίζουσι τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ πρῶτοι αὐτοῦ τυγχάνουσιν ὑπουργοί.

Μετὰ τούτους δὲ καὶ ἕτεροί εἰσι πλείους, ἄλλος ἄλλην ἱερὰν λειτουργίαν λαμβάνοντες, οἳ πάντες οὐχ ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχεν, ἐνεργοῦσιν· ἀλλὰ χάριν λαμβάνοντες πνεύματος, ἵνα καὶ τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ ἱεράρχου, καὶ τὸν ἁγιασμόν, καὶ τὴν ἔνδοσιν, καὶ τὴν ἰσχὺν πρὸς τὸ ἐνεργεῖν διὰ τῆς χάριτος ἔχωσιν, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦτό ἐστιν, ὡς καὶ περὶ Βαρνάβα καὶ Παύλου γέγραπται, οὓς προσδεξάμενοι, οἱ ἀπόστολοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ πρὸς τὸ ἔργον ἀπέστειλαν. διὸ καὶ ἐνταῦθα χειροτονίαι γίνονται, πλὴν ἔξωθεν, καὶ οὐκ ἐν τῷ βήματι. ἐντὸς μὲν γὰρ τοῦ βήματος, ὡς εἰρήκαμεν, τρεῖς χειροτονίαι γίνονται μόναι, διακόνου, πρεσβυτέρου, καὶ ἐπισκόπου· ἐν οἷς καὶ τό, ἡ θεία χάρις, διὰ τὸ τέλειον τοῦ χαρίσματος, ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς λέγει. ὅτι καὶ τελεωτέρα ἡ χειροτονία ἐστί, καθολική τε καὶ οὐ μερική. πάντες γὰρ μίαν χάριν διάκονοι καὶ τελείαν κατὰ τὸ διακονεῖν ἔχουσι· καὶ μίαν πρεσβύτεροι δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἔχουσιν εἰς

A iis Oeconomus ordinatur, qui possessionibus, & proventibus, & sportulis quæ unicuique tribuuntur, providere debet. Oportet enim eum de his curam gerere in utilitatem publicam, & Ecclesiasticorum emolumentum & conservationem. Hoc testatur Oeconomia Stephani, & reliquorum Diaconorum, qui non solùm ministrabant doctrinæ, & prædicationi, ut Stephanus & Philippus, sed etiam fratrum necessitatibus & mensis. Ille verò *Magnus videlicet Sacellarius* sacrorum Monasteriorum curam gerit, & in iis bonum ordinem procurat, & quæ ad ea spectant, pro viribus inquirit. Iste autem, hoc B est, *Sceuophylax, seu Vasorum custos*, custodit vasa, & sacris providet, & quæ ad hymnos & templum pertinent, bono ordine disponit, vestium quoque Episcopalium, & cæterorum sacrorum sollicitudinem habet. Iste autem, *hoc est, Chartophylax*, Presbyteris præsidet, in ordine continet, & quæ eos spectant, scrutatur, productos ad ordines examinat, atque ut ordinentur Episcopo adducit, & proponit. Procurat etiam ut matrimonia legitimè celebrentur. Negotiis Episcopalibus, & judiciariis inserviens ea dirigit, & disponit cum sententia Episcopi: Commentarii & acta publica illius C custodiæ commissa sunt. In summa, totus est Episcopi dextera. Qui hunc sequitur, *Sacello Præpositus*, Quæ pertinent ad sacras domos quæ sunt in urbe disquirit, atque ut bonus ordo secundum disciplinam canonicam in iis observetur, sollicitudinem gerit, & maximè eorum quæ sunt in Altari & Sanctuario, ne præter decus aliquid in iis fiat, vel sacra negligantur. Alius iterum, *Protecdicus, seu primus Defensor* delegatur, Ut revertentes ab Apostasia recipiendi curam habeat, atque ut prævaricationes legis vindicet, eosque qui homicidii aut alterius criminis Rei sunt, examinet & in eos inquirat, quo si quid auxilii ad eorum salutem procurandam ab Ecclesia postulent, ipD sis præstetur. Qui etiam potissimum ordinantur Judices, cum divinum Euangelium in manus accipiunt: & quod majus est, ad Episcopum prope accedunt, primique sunt sub ipso Ministri.

Post istos plures sunt alii, quorum unusquisque sacram functionem, alius aliam, nanciscitur. Illam verò non simpliciter, atque ut sors tulit, exercent; sed accepta Spiritus gratia, ut benedictionem & sanctificationem, & licentiam, & virtutem ad agendum per gratiam ab Episcopo consequantur, quia & hoc ab Apostolis traditum est; Ut de BarnaE naba & Paulo scriptum est, quod orantes Apostoli imposuerunt illis manus, & ad opus miserunt. [131] Ideo & hic ordinationes fiunt, verùm extra, non intra tribunal. Intra enim, ut diximus, tres tantùm ordinationes fiunt, Diaconi, Presbyteri, & Episcopi: In quibus etiam Episcopus pronuntiat illud, *Divina gratia*, propter doni perfectionem. Nec tantùm quod ordinatio illa sit perfectior, sed etiam eo quod universalis sit, & non partialis. Omnes enim Diaconi unam gratiam, sed perfectam secundum ministerium possident; unam quoque Presbyteri virtutem ad mysteriorum operationem: Unam denique

vim

vim & energiam omnes Epiſcopi ad munera Epiſcopalia exercenda, licet in eis varii ſint thronorum & principatuum ordines. Ideo gratia communis ſanctæ Trinitatis in iſtis univerſalibus & communibus ordinationibus invocatur, idque fit in ſacra & divina menſa.

In iis autem ordinationibus quæ fiunt extra Sanctuarium, ut pote quorum miniſteria varia ſunt & exteriora, non ita dicitur. Sed Ordinando caput admonitu Chartophylacis inclinante, & detectum habente, velut gratiam à Chriſto per Epiſcopum accipiente, atque ut illi ſubjecto, tumque Chartophylace, *Jubete*, pronuntiante; ſurgit Epiſcopus, velut divinum opus ſignificans, & gratiam quaſi præbens, manumque extendens ſic dicit, *Gratia ſanctiſſimi Spiritus promovet te*, vel Oeconomum, vel aliquod aliud officiorum quæ in ſanctiſſima Eccleſia noſtra frequentantur. Et ſtatim cruce illum ſignat, quo facto ſedet Epiſcopus. Interim cantatur acclamatio, ad multos annos, qua gratiæ Deo aguntur, optaturque Eccleſiam per Epiſcopos ſemper proficere, & augeri, donaque conferre. Poſtea ordinatus ad Ordinantem accedit, illiuſque genu oſculatur propter ſubjectionem; manum, ut Epiſcopi dexteram quæ ordinationem perfecit; & genam propter unionem & gratiam. His actis oſculatur quoque eos qui ſunt ſui ordinis: ſi primi ordinis primos, ſi ſecundi ſecundos, ut eorum Collega factus. Sicque iterum humillimè ſalutato Epiſcopo in locum proprium ad quem ordinatus eſt, abit, gratias agens de dono ſuſcepto. Si verò è numero eſt primorum Judicum, Euangeliumque ipſi dat Epiſcopus, ante oſculum hæc adjicit: Dicit Dominus, *In quo judicio judicatis, judicabimini.* Tremendus ſermo: ut enim quis judicabit, judicabitur. Oportet enim ſecundum Euangelium judicare; atque ut ipſe ait, non ſecundum ſpeciem, ſed rectum judicium judicare. His dictis ſalutationem exequitur.

Illud igitur dicere, *Gratia ſanctiſſimi Spiritus*, &c. Univerſale aliquod & perfectum donum non ſignificat, nec ex Subdiacono Diaconum, vel ex diacono Presbyterum conſecrare, ſed aliquem perſeverantem in Diaconatu vel Presbyteratu unum aliquod miniſterium ſacrum ad bonum Eccleſiæ ordinem conſervandum inſuper operari. Illud verò à gratia Spiritus accipit, videlicet à differentibus gratiæ donis quæ unicuique ordini, ut inde augeatur,, & perficiatur, conferuntur. Partiale igitur eſt, & uni gradui inhærens. Alius enim ejuſdem gradûs & ordinis iterum aliud poſſidet; fiunt autem hæc omnia ſecundum Eccleſiæ definitionem & conſuetudinem. Omnia autem iſta ſacra officia conferri debent viris ſacratis, Diaconis videlicet & Presbyteris, non autem ſecularibus, & ſacerdotio nondum ordinatis. Nam officia illa ſacra ſunt, & per ſigillum Epiſcopale & gratiam ſpiritualem imprimuntur; eaque non oportet aſſumere qui ordinatione carent, ut fieri ſolet in Trapezuntiorum Metropoli. Hoc enim eſt contra ordinem canonicum: Et maximè quia iſtorum officiorum plurima multis Sacerdotibus præſunt: Nullo modo autem oportet ordine carentem ſacrato alicui præeſſe.

A τὰ τῆς τελετῆς ἐνεργεῖν. καὶ μίαν πάντες εἰς τὰ ἀρχιερατικὰ οἱ ἐπίσκοποι τὴν ἰσχὺν καὶ ἐνέργειαν, εἰ καὶ θρόνων, καὶ ἀρχῆς εἰσὶ τάξεις. διὸ ἡ κοινὴ χάρις τῆς ἁγίας Τριάδος ἐν ἐκείναις ἐπιβοᾶται ταῖς καθολικαῖς καὶ κοιναῖς χειροτονίαις, καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ τραπέζῃ.

Ἐν ταύταις δὲ ἔξωθεν τοῦ βήματος γινομέναις, ὡς διαφέρον ἔξωθεν διακονικὸν οὐ λέγεται οὕτως. ἀλλ' ὑποκλίνοντος τοῦ χειροτονουμένου διὰ τοῦ χαρτοφύλακος τὴν κεφαλὴν, ἀσκεπῆ ταύτην ἔχοντος, ὡς λαμβάνοντος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ἀρχιερέως,
B καὶ ὡς ὑποκειμένου αὐτῷ, καὶ τὸ κελεύσατε τοῦ χαρτοφύλακος λέγοντος, ἀνίσταται ὁ ἱεράρχης ὡς θεῖον τὸ ἔργον δηλῶν. καὶ ὡς παρέχει χάρισμα, καὶ τὴν χεῖρα ἐκτείνας, ἡ χάρις, λέγει, τοῦ παναγίου πνεύματος προχειρίζεταί σε, ἢ οἰκονόμον, ἢ ἕτερόν τι τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας. καὶ εὐθὺς σφραγίζει τοῦτον, καὶ κάθηται ὁ ἀρχιερεύς. καὶ οἱ μὲν ᾄδοντες ψάλλουσι τὸ εἰς πολλὰ ἔτη, εὐχαριστοῦντες θεῷ, καὶ ἐπευχόμενοι διὰ τῶν ἀρχιερέων ἀεὶ τὴν ἐκκλησίαν προκόπτειν καὶ τὰ χαρίσματα δίδοσθαι. ὁ χειροτονηθεὶς δὲ προσελθὼν ἀσπάζεται τὸ γόνυ διὰ τὴν ὑποταγὴν,
C τὴν χεῖρα ὡς τελεσιουργὸν τὴν δεξιὰν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τὴν παρειὰν διὰ τὴν ἕνωσιν καὶ ἀγάπην. εἶτα καὶ τοὺς ἐν τῷ οἰκείῳ ἀσπάζεται τάγματι· εἰ πρῶτος τοὺς πρώτους, εἰ δὲ δεύτερος τοὺς δευτέρους, ὡς ὁμοταγὴς γεγονώς. καὶ οὕτω πάλιν, καὶ τὸν ἀρχιερέα προσκυνήσας εὐχαριστῶν τῷ χαρίσματι, εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον, ὃν κεχειροτόνηται ἄπεισιν. εἰ δὲ τῶν κριτῶν ἐστὶ καὶ τῶν πρώτων, καὶ εὐαγγέλιον αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς δίδωσι πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ ἐπιλέγων, εἶπεν ὁ κύριος· ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, φοβεροῦ ὄντος τοῦ λόγου. ὡς γὰρ κρινεῖ, κριθήσεται. καὶ ὅτι κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ὀφείλει κρίνειν. καὶ ὡς αὐτό φησι, μὴ κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν
D κρίσιν κρίνειν. καὶ οὕτω ποιεῖται τὸν ἀσπασμόν.

Τὸ δὲ ἴσως εἰπεῖν, ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος, οὐ καθολικόν τι καὶ τέλειόν φησι χάρισμα, καὶ ἀπὸ ὑποδιακόνου εἰς διακονίαν, ἢ ἀπὸ διακόνου εἰς πρεσβύτερον ἐκτελοῦν. ἀλλὰ μένοντα διάκονον, ἢ πρεσβύτερον, ἔν τι λειτούργημα ἱερὸν πρὸς εὐταξίαν τῆς ἐκκλησίας ἐνεργεῖν. ὃ δὴ ἀπὸ τῆς χάριτος λαμβάνει τοῦ πνεύματος, ἤτοι ἀπὸ τῶν διαφόρων χαρισμάτων τῶν κατὰ προκοπὴν ἑκάστῳ τάγματι διδομένων. μερικὸν οὖν καὶ ἐν ἑνί. ἕτερος γὰρ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καὶ τάγματος, κέκτηται πάλιν ἄλλο. καὶ πάντα κατὰ λόγον τῆς ἐκκλησίας
E εἰσί. ταῦτα δὲ ἱερὰ λειτουργήματα ἐν ἱερωμένοις ὀφείλουσιν εἶναι διακόνοις τε καὶ πρεσβυτέροις, καὶ οὐκ ἐν ἀνδράσι κοσμικοῖς, καὶ μὴ ἱερωσύνην ἔχουσιν. ὅτι ἱερὰ ταῦτα, καὶ διὰ σφραγῖδος ἀρχιερατικῆς, καὶ χάριτος πνευματικῆς ἐνεργούμενα. καὶ τοὺς μὴ κεκτημένους χειροτονίαν οὐ δεῖ λαμβάνειν αὐτά, ὡς ἐν τῇ μητροπόλει Τραπεζοῦντι ἐνεργεῖται. παρὰ τὴν τάξιν γὰρ τοῦτο. καὶ μᾶλλον ὅτι πλεῖστα τῶν ὀφφικίων τούτων. καὶ πολλῶν ἱερέων προΐστανται, καὶ οὐδόλως χρὴ ἱερωμένου τινὸς ἀχειροτόνητον προεστάναι.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῆς πνευματικῆς πατρότητος λειτούργημα οὐ χρὴ διορεῖσθαι μοναχοῖς ἰδιώταις, χειροτονίαν ὅλως μὴ ἔχουσιν. ἐπεὶ τοσοῦτον ἱερόπρακτόν ἐστι τοῦτο, ὅτι μόνον ἐπισκόπων ἐστὶ καὶ οὐ πρεσβυτέρων, ὡς οἱ κανόνες φασί. τὸ πρεσβυτέρους δὲ ἐνεργεῖν τὸ τοιοῦτον κατ' ἀνάγκην γίνεται καὶ μετὰ προτροπῆς ἐπισκόπου, καὶ ἀπόντος αὐτοῦ, οὐ παρόντος. καὶ τὰ μείζω δὲ τῶν ἐγκλημάτων, ἤτοι ἄρνησιν πίστεως, καὶ φονικὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὰ τῶν ἱερατικῶν πταίσματα εἰς τὸν ἐπίσκοπον ἀναφέρεσθαι χρή, καὶ ὅσαπερ ἕτερα διαφεύγει τὴν τοῦ ἀναδεχομένου γνῶσιν, καὶ πάντα πράττειν μετὰ τῆς τοῦ ἐπισκόπου βουλῆς· ὅτι τοῦ ἐπισκόπου τὸ ἔργον ἴδιον, καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ προτρεπτικοῦ γράμματος. εἰ γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου ἦν, οὐκ ἂν προτροπῆς καὶ ἐντάλματος ἐδέοντο. εἰ οὖν ἐπὶ πρεσβυτέρων τοιαύτη ἡ προσοχὴ καὶ διαταγὴ παρὰ τῶν κανόνων, πῶς ἄρα τοῦτο δυνήσεται ἱερωσύνην μὴ κεκτημένος. δεῖ γὰρ τὸν ἐξομολογήσεις δεχόμενον, καὶ εὐλογεῖν, καὶ εὐχὴν συγχωρήσεως ἐπιλέγειν, καὶ συγχωρεῖν, καὶ ἐπιτιμᾶν, καὶ τῶν θείων κοινωνεῖν μυστηρίων τοὺς ἀξίους. καὶ πῶς ἐνεργήσει ταῦτα ὁ μὴ κεκτημένος ἱερωσύνην.

Ἴσως δὲ εἴποι τις διὰ τὴν ἔνδοσιν, καὶ τὸ ἀναφέρεσθαι ταῦτα τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ τίς ἡ ἀνάγκη; ἐπεὶ οὐ κανονικόν. εἰ γὰρ οὕτω περὶ τῶν πρεσβυτέρων οἱ κανόνες φασίν, ὡς κατ' ἀνάγκην ὑπηρετήσουσιν ἀπόντος τοῦ ἐπισκόπου καὶ προτροπῇ τοῦ ἐπισκόπου, πῶς τοῦτο ἐνεργήσει ὁ μὴ ἱερωσύνην λαβών. ἐπεὶ καὶ τῶν ἀποστόλων φασὶν οἱ πατέρες ἡ χάρις αὕτη ἐστί. τῶν ἀποστόλων δὲ τὴν χάριν ἔχουσιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οὐχὶ πρεσβύτεροι. οἱ πρεσβύτεροι δὲ τὴν τῶν ἑβδομήκοντα κέκτηνται, πάλιν λέγουσιν αὖθις. διὸ καὶ τοῖς βαπτισθεῖσιν ὑπὸ Φιλίππου ἑνὸς τῶν ἑπτὰ διακόνων ἐν τῇ Σαμαρείᾳ πιστοῖς, Πέτρος καὶ Ἰωάννης τὰς χεῖρας ἐπετίθεσαν ἀπελθόντες, ἵνα λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. ὃ δὴ τὸ μύρον ἐστὶ παρ' ἐπισκόπου μόνου γενόμενον. οὗ τὴν χάριν οὐκ ἔχει πρεσβύτερος· καὶ διακόνου δὲ οὐδόλως μέμνηνται οἱ κανόνες ἐν τῇ μεγίστῃ ταύτῃ ὑπηρεσίᾳ. εἰ οὖν πρεσβύτεροι χωρὶς προτροπῆς οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν, καὶ διακόνων οἱ κανόνες οὐ μέμνηνται, πῶς ἕτερος ἰδιώτης μὴ ἱερωσύνην ὅλως λαβὼν ὑπηρετήσει τούτῳ τῷ μυστηρίῳ, καὶ ἱερῷ τῆς μετανοίας λειτουργήματι. περὶ οὗ δὴ καὶ κατὰ δύναμιν ἐρρήθη τῷ εἱρμῷ τοῦ λόγου καὶ πρὸς τοῦτο ἐλθόντες ἤδη, θεοῦ θέλοντος, πρότερον τὰ περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν κατὰ δύναμιν ἑρμηνεύσαντες.

A Similis ratio est de officio spiritualis paternitatis. Illud conferendum non est Monachis Idiotis, nullam prorsus ordinationem habentibus. Nam adeo sacratissimum hoc est, ut solis Episcopis conveniat, non autem Presbyteris, quemadmodum canones loquuntur. Eo autem officio funguntur Presbyteri urgente necessitate cum licentia Episcopi, illoque absente, non præsente. Crimina tamen majora, veluti sunt fidei abnegatio, homicidium, & personarum sacratarum lapsus ad Episcopum referre oportet; & alia quæcunque fugiunt & excedunt cognitionem suscipientis confessionem, omnia quoque agere cum Episcopi consilio: Nam opus illud est Episcopi proprium, ut manife- B stum est ex literis permissoriis. Si enim Presbyterorum hoc esset proprium officium, non darentur illis licentia & mandatum ad excipiendas Confessiones. Ergo 140. si canones hæc tam attentè & studiosè de Presbyteris constituunt, quo jure hoc conceditur iis qui nullo Sacerdotio fruuntur? Oportet enim confessiones excipientem & benedicere, & orationem absolutionis super absolvendum dicere, & indulgere, & pœnas imponere, & eos qui digni sunt divinorum mysteriorum participes facere. Qua ratione hæc omnia perficiet, qui nulli Sacerdotio est initiatus?

Dicet forsan aliquis, id præstabit propter C permissionem Episcopi, & eo quod ad eum hæc omnia refert. Verùm quæ hujus rei necessitas, cum canonibus non consentiat? Nam si de Presbyteris sic loquuntur canones, ut in eo tantùm ministrent cum necessitas id postulat, abest Episcopus, & cum illius absentis licentia, quomodo hoc operabitur qui Sacerdotium non accepit? Dicunt enim Patres hanc esse ipsissimam Apostolorum gratiam: Apostolorum autem gratiam habent Episcopi, non Presbyteri; Presbyteri verò, ut iterum iidem dicunt, septuaginta Discipulorum gratiam possident. Quapropter fidelibus qui Samariæ à Philippo D uno ex septem Diaconis baptizati fuerant; Petrus & Joannes manus imposuerunt, ea de causa de Jerusalem Samariam venientes ut Spiritum sanctum acciperent: Illud verò unguentum ab Episcopo solo conficitur, cujus rei gratiam non habet Presbyter. Diaconorum autem in hoc maximo ministerio nusquam meminerunt canones. Ergo si Presbyteri sine licentia Episcoporum hanc facultatem non habent, & Diaconorum non meminerunt canones; Quo jure homo Idiota nullo Sacerdotii charactere insignitus administrabit hoc mysterium, & sacrum E Pœnitentiæ ministerium? Cum igitur connexione sermonis nostri ducti ad hoc mysterium enarrandum, Deo volente devenerimus, quæ ad sacras ordinationes spectant jam priùs interpretati, de eo nunc pro viribus verba faciemus.

Explicitus est Symeonis Archiepiscopi Thessalonicensis Liber de Sacris Ordinationibus.

PRÆ-

PRÆFATIO

IN FORMULAM ELECTIONIS PATRIARCHÆ Constantinopolitani, & post electionem renuntiationis ejus ab Imperatore Græco factæ.

Ex Codino & Phranze Græcis historicis decerptam, in qua de antiquitate, æquitate, & observatione istius formulæ differitur.

LICET Symeon Thessalonicensis Archiepiscopus amplè satis & perspicuè Electionis Patriarchæ & renuntiationis ejus sive προβλήσεως ritus, ceremoniasque omnes nobis descripserit: nonnulla tamen addunt Codinus & Phranzes quæ Thessalonicensis vel omisit compendii causa, vel postmodum à novis Imperatoribus solemnitati adjecta sunt. Ideo visum est utramque Superioribus attexere, ut hunc ritum quantum fieri potest completum Lectori exhibeamus. Electionis substantia in eo potissimum consistit, quod à Clero tribus electis Imperatori optio datur quem è tribus maluerit, in Patriarcham designandi, qui postea unanimi Episcoporum consensu manuum impositione consecratur. Quando primùm hoc electionis genus apud Græcos cœpit, mihi est incompertum. Antiquis & recentioribus canonibus contrarium esse nemo potest ambigere, qui legerit can. Apost. 30. Nicænum 4. Epistolam S. Basilii ad Nicopolitanos, Nicæn. 2. c. 3. Concilii 8. sub Adriano II. c. 12. ut quæ à Latinorum Conciliis & Pontificibus decreta sunt, omittam.

Joannes tamen Cantacuzenus Imperator circiter annum Christi 1340. testatur hanc electionis formulam antiquam esse, & à Patribus acceptam, perque summum nefas, & à se, & à Prædecessoribus suis esse violatam, tanti sceleris se pœnitere. *Proinde*, inquit in Synodo Patres alloquens, *cum nunc de Patriarcha nominando quæratur, veterem vobis libertatem restituo; nec tam vobis quàm Deo, cui magnæ curæ erit, qui bene Ecclesiæ præfuturus sit, vobis revelare. Postea ego quoque unum ex tribus, ut mos est, decernam.* Hæc Cantacuzenus histor. l. 4. c. 37. Hac à Principe data licentia tres elegit Synodus, Philotheum Heracleæ, Macarium Philadelphiæ Episcopos, & privatum adhuc Nicolaum Cabasilam, quorum nomina scripta Imperatori misit, qui Philotheum designavit. Andronicus senior aliquot annis ante Joannis Cantacuzeni imperium conjuratione Esaiæ Patriarchæ ab Andronico Nepote dignitate spoliatus, sic apud Nicephorum Gregoram versus finem lib. 9. de Patriarcha conqueritur, *Imperium olim Ecclesiæ privilegia dedit, ea quæ etiam nunc cernuntur; ac vicissim Ecclesia id imperio concessit, ut quem vellet è designatis Patriarcham declararet. Istum verò ego non solùm designavi, sed & ipse elegi*, &c. Quibus sane verbis eandem consuetudinem evidentissimè testatur. Qui tamen studiosè inquisierit in Electiones, Patriarcharum potissimum, quæ istud tempus præcesserunt, animadvertet vix aliquando illud decretum esse observatum; Imperatoribus jus sibi quoquomodo acquisitum mordicus retinentibus, & Episcopale insuper usurpantibus, sola Ordinatione, sive manuum impositione, Pontificiæ dignitati relicta.

Forsan huic consuetudini occasionem dederunt Justiniani Imperatoris Novellæ 123. & 137. in quibus constituitur, ut cum Episcopi electio habenda est, tres à Clericis & civibus urbis eligantur, sed unius è tribus optio non Imperatori, sed ordinanti deferatur: *Ea sanè observatione in talibus personis, earumque electione observanda; ut ex tribus ita electus personis melior eligatur, electione & judicio ordinantis.* Rara sunt admodum istiusmodi Electionis exempla. Licet enim canonibus non adeo opponatur,

ut præcedens, opponitur tamen, ut ex can. 6. Nicæno, & Antioch. 19. colligitur, qui volunt plurium suffragia vincere. Fieri tamen potest, ut Novellæ verba perperam intellecta novæ huic consuetudini occasionem dederint, quæ mihi videtur ante annum Christi nongentesimum invalescere non potuisse. Nam octava Synodus quæ severissimè prohibet ne Principum favore Episcopatus ambiantur an. 869. celebrata est, qua Photius multas ob causas, quas inter, ambitus Principum notatur, Patriarchatu pulsus est.

Ex Zonara evidenter colligi videtur, circa annum 963. Electionis formulam à Justiniano præscriptam usurpatam fuisse, aut quid consimile in Ecclesiam Orientalem introductum. Refert enim hæc in Nicephoro Phoca qui anno adnotato regnare cœpit: *Orta porro inter summum Pastorem* (Polyeuctum Patriarcham) *& primarios Sacerdotes contentione, cum hi decernendi licentiam, & approbandi potestatem sibi vendicarent, ille suffragia reprehenderet, ut quæ nec sine affectibus, nec recto judicio ferrentur, operamque daret, ut ab his judicium facturis, & ipse in consilium adhiberetur; Imperator ex hac sumpta occasione, & omni authoritate designandi Episcopos sibi vendicata, edixit ne quisquam injussu suo in ullam Ecclesiam mitteretur. Mortuo igitur Episcopo ex Ministris suis in Ecclesiam vacantem mittebat aliquem, quo sumptus necessarios parcè faciente, ipse reliqua sibi vendicabat.* Ad hæc usque tempora videntur Græcorum Electiones secundum canones celebratæ, quibus etiam tum praxis juxta Justiniani Novellas prævalere incipiebat: Quod cum Patriarchæ indignè ferrent, & ea de re Metropolitis litem moverent, superveniens Imperator, utrisque jus illud eligendi ademit, & sibi vindicavit.

Injustam hanc Nicephori usurpationem aliis adnectit Cedrenus, veluti malorum ab ipso perpetratorum fastigium: *Id verò omnium gravissimum quod legem tulit, cui & Episcopi quidam leves, atque adulatores subscripserunt: Ne imperatoris injussu ullus crearetur Episcopus, & mortuo Episcopo aliquem suorum submisit qui defunctos faceret sumptus: Ipse quod erat de reditibus reliquum accepit.* Hinc videtur occasio sumpta consuetudinis quam Codinus describit, quamque Joannes Cantacuzenus Imperator antiquam esse testatur. Cum enim electionis jus integrum sibi vendicarent Imperatores Nicephori edicto freti, res ita videtur paulatim temperata, ut tres eligeret Clerus, & ex tribus unum Imperator. Sed hoc multis post annis contigit, Imperatoris auctoritate semper prævalente. Nam & Basilius Porphyrogenneta paulò ante mortem mero imperio Alexium Patriarcham designavit, ut testantur Zonaras & Cedrenus, quod anno 1025. contigisse nonnulli asserunt, alii verò paulò tardiùs.

Idem demonstrat quod postea nonnulli Metropolitæ in Alexium Patriarcham machinati sunt. Nam Joannes Imperatoris Michaëlis Paphlagonis frater Patriarchatum ambiens de Alexio pellendo cum nonnullis Metropolitis deliberat, causatus eum non canonicè, sed jussu Imperatoris Patriarcham esse creatum. Verùm Alexius cum suis hoc audito prudenter Joanni & sociis ita rescripsit, ut refert Cedrenus: *Quandoquidem, ut vos dicitis, non suffragiis Pontificum, sed jussu Basilii Imperatoris ego hoc solium contra canones conscendi; agedum, quos ego constitui Metropolitas, jam per undecim annos ac anni semissem Ecclesiam gubernans, deponantur. Anathema quoque obnuntietur tribus Imperatoribus quibus ego coronas imperii imposui. His factis cedo solium ei qui vult succedere.* Hoc responso territi Adversarii, & pudore suffusi ab incepto destiterunt. Attamen negotium quod illi Metropolitæ Alexio facessiverunt demonstrat memoriam electionis canonicæ non fuisse tum in Oriente penitus extinctam.

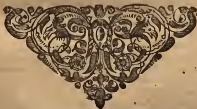
Idem demonstrat Constantini Lichudis electio in Patriarcham à Zonara & Joanne Curopalata enarrata, quæ paulò post annum Christi 1057. facta est, licet Isaacius Comnenus Imperator eam interverterit. Sed qui successerunt Imperatores electionum jus universum, potissimum quod spectat ad thronos majores, omni arte, fraude, violentia, Clero præripuerunt, nihilque illi reliqui, aut quam pauculum, idque specie tenus, fecerunt. Aliquando tamen fortiter obstitit Clerus, cum sceleris evidentia, & atrocitas intolerabilis fuit, resque tandem secundum canones transacta est: cujus exemplum insigne legi potest apud Nicetam Choniatem lib. 2. de Imperatore Isaacio Angelo, & Patriarchis Leontio & Dositheo ab eo institutis, quod brevitatis causa, ut & multa ejusmodi prætermittimus.

Utut sit bipertita ejusmodi electio vix ante annum Christi 1100. in Græcia cœpisse potuit; sed rarò admodum ab Imperatoribus usurpata est. Auri sacra fames religioni semper prævaluit: Omnes sibi melius esse malunt, quàm alteri. Ideò difficillimè passi sunt Imperatores Græci hanc sacrilegam prædam sibi avelli. Ex Joanne tamen Cantacuzeno, & Georgio Codino, cujus occasione hæc elaboravimus, demonstra-

ſtratur poſt recuperatam à Græcis Conſtantinopolim hanc conſuetudinem, Imperatoribus Religioni paulatim cedentibus, obtinuiſſe. Symeon Theſſalonicenſis quem ſupra conjecimus ſcripſiſſe cum Franci in Græcia dominarentur, utramque conſuetudinem ſuo tempore viguiſſe teſtatur. Hoc eſt, Synodum tres elegiſſe ut eſſent Patriarchatus candidati, eoſque Imperatori in ſcriptis propoſuiſſe, atque è tribus quem vellet, Imperatorem elegiſſe in Patriarcham. Electionis tam Synodalis quam imperialis ceremoniæ capite nono ſui libri fusè deſcribuntur. Quod ad cæteros Epiſcopos attinet, ſuo ſaltem tempore, & in ſua Provincia Juſtiniani lex magna ex parte obſervabatur. Tres eligebantur, & Metropolitæ offerebantur, quorum unum deſignabat Epiſcopatui vacanti ſucceſſurum. Sed Juſtiniani lex trium Electionem Clero urbis, & civium Primatibus deferebat. At conſuetudo Symeonis tempore vigens electionem illam Epiſcoporum Provincialium Synodo tribuit. Utriuſque electionis ritus omnes perſpicuè explicavit Symeon libri ſui capite ſexto.

Verùm Imperatorum & Aulicorum ambitio & avaritia, cum Epiſcopatus reditibus pingues erant vix paſſa eſt legis iſtius obſervationem. Teſtatur Matthæus Blaſtares qui poſt Symeonem ſcripſit, Imperatores utrumque invaſiſſe, & ſibi vendicaſſe, Elementi K. c. 32. Τῶν κανόνων τὰς τῶν ἐπισκόπων ψήφους τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἐπαρχίας ἀνατεθέντων, ἄρχουσι δὲ μηδενὶ τούτων ἐξεῖναι κοινωνεῖν κελευόντων· οἱ βασιλεῖς καὶ τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων χυρεῖς, καὶ πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους προβάλλουσι). Διὰ γοῦν τοῦτο, ὡς ἔοικε, ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος τῆς Σίδης τὰ τῆς βασιλείας οἰκονομεῖ· καὶ ὁ Νεοκαισαρείας τὰ τῆς πόλεως ἀνεγράφετο· καὶ ἐφ' ἡμῶν ὁ Κυζίκου Νίφων τήν τε ἀπογραφὴν, καὶ τὰς τοῦ δημοσίου ἁπάσας ἐνήργησε δουλείας. *Licet canones reſervent Epiſcopis Provinciæ ſuffragia in Epiſcoporum electionibus, prohibeantque ne aliquid ejuſmodi cum quovis Principe communicetur, Imperatores tamen ſine Epiſcoporum ſuffragiis & Patriarchas & Epiſcopos eligunt & promovent. Propterea, ut videtur, regnante Michaële Duca Metropolita ille Sidæ regni negotia adminiſtrabat, & qui tum Neocæſareæ, quæ ad urbem ſpectabant in commentarios referebat. Et noſtra ætate Niphon Cycici Metropolita & Vectigalium deſcriptionem & cæteras omnes publicas ſervitutes procurabat & exequebatur.* Obiter notabit Lector ex his Blaſtaræ verbis colligi tempus quo floruit. Niphon enim ille Cyzici Metropolita, quem ait ſuo tempore negotia Cæſaris procuraſſe, anno Chriſti 1311. Patriarcha factus eſt, imperante Conſtantinopoli Andronico ſeniore Palæologo.

Præcedenti adtexuimus Phranzis narrationem de ritu quo Patriarcha electus ab Imperatore excipiebatur, quem ait Mahomethem Turcarum Imperatorem capta Conſtantinopoli imitari voluiſſe. Multa Phranzes omittit quæ potiſſimum ſpectamus, ſed illi ut pote laico, & res laicas ſcribenti parcendum. Nonnulla tamen habet ſcitu non indigna quæ cæteri præteriere; quapropter præcedentibus non abs re connectenda cenſuimus. Deſideraret forſan aliquis ut de Latinorum electionibus, qua ratione ſcilicet ab annis mille ſupra centum in hæc uſque tempora ſeſe habuerint, breviter ediſſereremus. Sed mihi iſta per unum quodque ſeculum animo contemplanti tam multa occurrerunt quæ vir diſciplinæ Eccleſiaſticæ & canonum amans probare non poſſit, ut ab hac opera perplexa, & maximè odioſa, penitus abſtinere & hic & alibi potius duxerim.

ΠΕΡΙ

ΠΡΟΒΛΗΣΕΩΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ,

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

καὶ ἄλλων πατριαρχῶν τε καὶ ἐπισκόπων.

DE ELECTIONE

ET CONSECRATIONE PATRIARCHÆ,

aliorumque Patriarcharum & Epiſcoporum.

A ΣΥΝΑΓΟΝΤΑΙ οἱ ἐπιδημοῦντες τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς. εἰ μὲν καὶ πλείους τύχοιεν ὄντες, εἰ δ᾽ οὔ, δώδεκα· ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων ἐκκλησιῶν μετακεκλημένοι· εἰ δὲ μήτε ἐπιδημοῦντές τις τύχοιεν, μήτε ἐν ταῖς πλησιοχώροις ἐκκλησίαις ὦσιν ἀρχιερεῖς δώδεκα, κάθηνται ἐν τῷ ψηφηφορείῳ ἐξ ἀνάγκης ὅσοι ἂν εὑρεθῶσι, καὶ ἐκλέγονται εἰς πατριαρχείαν πρόσωπα τρία οὓς ἂν ὁ Θεὸς χορηγήσῃ εἰς τὴν γνῶσιν αὐτῶν· ὧν τὰ ὀνόματα διακομίζουσιν ἐγγράφως τῷ βασιλεῖ οἱ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας ἔκκριτοι καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκλέγεται ἀπὸ τούτων, ὃν ἂν ὁ Θεὸς ἐμβατεύσῃ εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ.

B Εἶτα ἀποστέλλονται ἄρχοντες παρ᾽ αὐτοῦ οὓς ἂν διακρίνοι, καὶ οἱ δηλωθέντες ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες, καὶ διακομίζουσι τὸ ψήφισμα πρὸς τὸν ψηφισθέντα, καὶ ἐκλεγέντα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τε καὶ βασιλέως· κἂν μὲν δέξηται τοῦτο, ἤδη καλόν· εἰ δὲ μὴ ἀπέρχονται εἰς τὸν ἕτερον· εἰ δὲ καὶ οὐχ οὗτος, εἰς τὸν λοιπόν· εἰ δὲ ἴσως οὐδ᾽ ὁ τρίτος, γίνονται αὖθις ψῆφοι, ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς. καὶ μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν ψηφισθέντα τὸ μήνυμα, προβάλλεται τοῦτον ὁ βασιλεὺς οὕτως.

C Γινομένης ἀναβάθρας διὰ ξύλων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρικλίνου, περισκεπομένης διὰ βλαττίου κοκκίνου, ἐφ᾽ ἧς ἵσταται θρόνος βασιλικὸς ὁποῖος ἐν τῇ τοῦ βασιλέως στεφηφορίᾳ εἴρηται· ὁ μὲν τρίκλινος ἐστὶ διαπεφραγμένος βλαττίοις, καθὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ δεσπότου προβλήσει δεδήλωται.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τότε στέμμα καὶ τὰ λοιπὰ φορῶν καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐρχόμενος ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, πάντων τῶν ἀρχόντων περιϊσταμένων ἔξω τοῦ διαφράγματος, μετὰ τῶν ἐπισήμων καὶ φορεμάτων αὐτῶν. καὶ θρόνου ἠερίνου τεθέντος κατὰ τὸ τοῦ τρικλίνου τρίτον μέρος ἀπὸ τοῦ τοίχου πρὸς τὸν βασιλέα, περισκεπομένου διὰ βλαττίων χρυσῶν ὁ ὑποψήφιος πατριάρχης· ὑποψήφιος γὰρ μέχρι τότε λέγεται· καὶ καθίζει ἐπ᾽ αὐτοῦ.

CONGREGANTUR qui tunc Conſtantinopoli degunt Epiſcopi, licet plures fuerint, ſin minus, duodecim: Præterea etiam ex Vicinis Eccleſiis evocati. Si verò neque ex iis qui peregrè advenerunt, neque ex finitimis Eccleſiis, duodenarius numerus Epiſcoporum confici queat, tunc neceſſario in loco ſuffragii ferendi ſedent tot, quot reperti fuerint; treſque in Patriarcham eligunt, quos ſcilicet Deus ipſis inſpiraverit. Eorum nomina ſcripto conſignata deferunt ſelecti Eccleſiæ Proceres ad Imperatorem; qui ex iis eligit aliquem quem Deus in mentem ejus miſerit.

Deinde ablegat Imperator Principes pro arbitrio, qui ſimul cum Eccleſiaſticis Proceribus deferunt Electionem ad Electum. Electum, inquam, & ab Eccleſia, & ab Imperatore. Si Electus electioni annuat, bene eſt: Si abnuat, eunt ad alterum. Si neque iſte conſentiat, ad tertium ſe conferunt. Si forſan & hic recuſet, rurſus de integro, & velut alio principio ſumpto, ſuffragia ferunt. Poſtquam Electus ſuffragationi aſſenſum præbuit, hunc in modum ab Imperatore renuntiatur.

Extructa lignea [141]. Anabatbra ad initium Triclinii, opertaque pannis ſericis coccineis; in qua ſtat talis Imperatoris thronus, qualis in ipſius coronatione deſcriptus eſt. Triclinium autem interſepitur pannis ſericis quales in Deſpotæ inauguratione deſcripti ſunt.

At Imperator ſtemma, & alia ornamenta geſtans, ſedet in throno egreſſus è conclavi ſuo, omnibus Principibus extra ſeptum conſiſtentibus cum ſuis inſignibus, & ornamentis. Poſitoque [142] cæruleo throno circa tertiam Triclinii à pariete diſtantem partem verſus Imperatorem, qui aureis velamentis inſtratus eſt, accedit Electus (eo uſque enim hoc nomine appellatur) & ſedet in eo.

Deinde

Deinde sublatis Septi velamentis surgit uterque; & mox omnes adprecantur multos annos.

Posthæc non aliquis in summa dignitate constitutus; puta, vel Despota, vel Sebastocrator, vel Cæsar, sistit Electum (neque enim isti Patriarcharum renuntiationibus interesse solent; hac de causa, quia Patriarcha sedente insolitum est ipsos stare. Rursus fausta adclamatio Imperatoribus facta, non sinit, ut isti sedeant: Quamobrem non adsunt) sed ex Principibus dignior & eminentior manu prehensum ducit ante Anabathram.

Reperto autem intra septum Patriarchali sceptro, sive pedo pastorali, Imperator illud accipit ab aliquo nobilium adolescentum qui sine pileo in aula versantur, stansque tam ipse, quam filius ejus, si adsit, magna voce ita fatur, *Sancta Trinitas per imperium ab ipsa nobis concessum renuntiat te Archiepiscopum Constantinopoleos, nova Roma, & Oecumenicum Patriarcham.* Et mox universi multos annos adprecantur.

Deinde Patriarcha ascendens in Anabathram ab Imperatoris manu Dicanicion sive pedum accipit; dataque ei benedictione statim descendit.

Sedentibus igitur utrisque in thronis suis fausta acclamatione tam Imperatorem quàm Patriarcham prosequuntur.

Post acclamationem clauso septo Imperator abit in conclave suum; Patriarcha autem eques se confert ad sanctam Sophiam, & equus illius operimento ex candido panno ad caput usque contegitur, quem comitantur Principes, suis quique insignibus spectabiles.

Sciendum est Patriarcham dum adhuc electus est, extra Palatium pedibus incedere, quando ad renuntiationem venit: Post renuntiationem suam, in Palatio tantùm. Tegunt autem & equum ejus velamento, ut dictum est.

Profectus igitur ad sanctam Sophiam. post suam renuntiationem, ut ostensum est, epulum init cum Episcopis, & Proceribus Ecclesiæ. In ordinatione autem ejus & consecratione, venit Imperator ad sanctam Sophiam, ferens consuetam sibi in dies singulos stolam. Ordinatur verò Patriarcha ab Episcopo Heracleæ, quia Byzantium olim ad Episcopatum Heracleæ spectabat.

141. Scire oportet alios quidem Episcopos duplici obsignatione accepta ordinari: ex quibus primam nominant parvam; alteram magnam, quæ est ipsa Ordinatio; Patriarcham verò solùm unà ordinari, quandoquidem Imperatoris renuntiatio parvæ obsignationis vicem supplet.

Ad eundem modum sine ulla variatione peragitur aliorum Patriarcharum proclamatio & designatio, nimirum Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum: Quin & Archiepiscopi primæ Justinianæ: Achridis, & totius

A Εἶτα τῶν βηλαρίων τοῦ διαφράγματος αἰρομένων, ἀνίστανται ἀμφότεροι, καὶ πάντες αὐτίκα πολυχρονίζουσι.

Καὶ μετὰ τοῦτο, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀξιωμάτων τις, τουτέστιν ἢ δεσπότης, ἢ σεβαστοκράτωρ, ἢ Καῖσαρ φέρει τὸν ὑποψήφιον· οὐδὲ γὰρ ἐνδημοῦσιν οὗτοι ταῖς τῶν πατριαρχῶν προβλήσεσι· τῇ αἰτίᾳ, ὅτι τοῦ πατριάρχου καθημένου ἀνοικεῖόν ἐστιν ἵστασθαι τούτους. πάλιν δὲ τῆς τῶν βασιλέων εὐφημίας γενομένης οὐκ ἀφίενται τούτους καθῆσθαι. διὰ τοῦτο καὶ οὐ παρεῖσιν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ὁ κρείττων καὶ διαφορώτερος ἐπαίρων διὰ χειρὸς, φέρει τοῦτον ἔμπροσθεν τῆς ἀναβάθρας.

B Τοῦ δὲ ἔσω πατριαρχικοῦ δικανικίου ἐκεῖσε ἐν τῷ ἐρήμῳ διαφράγματι εὑρισκομένου, λαβὼν τοῦτο ὁ βασιλεὺς διά τινος τῶν μὴ φορούντων σκιάδια εὐγενῶν, ἱσταμένου δὲ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰ πάρεστιν ἐκεῖσε, μεγάλῃ φωνῇ λέγει οὕτως. Ἡ ἁγία Τριὰς διὰ τῆς παρ᾽ αὐτῆς δωρηθείσης ἡμῖν βασιλείας προβάλλεταί σε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, καὶ οὕτως αὐτίκα πολυχρονίζουσι πάντες.

Εἶτα ὁ πατριάρχης ἐπὶ τῆς ἀναβάθρας ἀνελθὼν λαμβάνει τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρός· καὶ εὐλογῶν αὐτὸν εὐθὺς κατέρχεται.

C Καθεσθέντων δὲ ἑκατέρων ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν γίνεται ἡ εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πατριάρχου.

Καὶ μετὰ τῆς εὐφημίας κλεισθέντος τοῦ διαφράγματος, ὁ μὲν βασιλεὺς εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέρχεται, ἱππότης εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, τοῦ ἵππου αὐτοῦ περισκεπομένου σαγίσματι ἐκ πανίου λευκοῦ μέχρι καὶ κεφαλῆς· συναπέρχονται δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες μετ᾽ αὐτοῦ τὸ οἰκεῖον ἐνδεδυμένοι σχῆμα.

Ἰστέον δὲ ὅτι ὑποψήφιος ὢν ἔτι καὶ ἐρχόμενος ὑποβληθῆναι ἔξω τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς πεζεύει. D μετὰ δὲ τὴν πρόβλησιν, ἐντός. σκεπάζουσι δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ σαγίσματι, καθὼς εἴρηται.

Ἐπελθὼν δὲ εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν μετὰ τὸ προβληθῆναι, ὡς δεδήλωται, εὐωχεῖται μετὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῷ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, τὴν καθ᾽ ἡμέραν συνήθη φορῶν στολήν. χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας· ἐπεὶ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπὴ ἦν τὸ Βυζάντιον.

Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἀρχιερεῖς E χειροτονοῦνται σφραγιζόμενοι ἐκ δευτέρου. τὴν μὲν πρώτην σφραγίδα καλοῦσι μικράν. τὴν δὲ δευτέραν, μεγάλην, ἥτις ἐστὶ χειροτονία. ὁ δὲ πατριάρχης χειροτονεῖται μόνον, ἐπεὶ ἡ τοῦ βασιλέως πρόβλησις ἀντὶ τῆς μικρᾶς λογίζεται σφραγῖδος.

Ὁμοίως καὶ ἀπαραλλάκτως γίνεται καὶ ἡ τῶν ἑτέρων πατριαρχῶν πρόβλησις, τουτέστιν Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων· ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος, καὶ πάσης Βουλγαρίας· ἐπεὶ

A ἐπεὶ δευτέρα Ἰουστινιανή ἐστιν ἡ Κύπρος, καὶ τρίτη ἡ Καρχηδών.

Οἱ μὲν τοί γε ἀρχιερεῖς μετὰ τὰς ψήφους αὐτῶν χειροτονούμενοι παρὰ τοῦ πατριάρχου μεθ' ἡμέρας τινὰς τῆς χειροτονίας αὐτῶν, ποιῶν εὐχὴν ἕκαστος ὑπὲρ τῶν κρατούντων, καὶ ὑπηκόου, ἀπέρχεται προσκυνῶν τὸν Βασιλέα, καὶ ἀναγινώσκει ταύτην τῆς παραστάσεως ἱσταμένης.

Οἱ δέ γε Ἀρχιμανδρῖται καὶ Πρωτοσύγκελλοι, ἀλλὰ δὴ καὶ καθηγούμενοι τῶν ἐντίμων μοναστηρίων, μετὰ τὸ τὴν σφραγῖδα παρὰ τοῦ πατριάρχου λαβεῖν, ἀπέρχονται, καὶ προσκυνοῦσι καὶ οὗτοι, καὶ λαμβάνουσι τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ Βασιλέως χειρός· καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς προσκύνησιν τοῦ Βασιλέως, ὡς εἴρηται, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἐχόντων μανδύων αὐτῶν ποταμοὺς προσκυνοῦσιν αὐτόν. οἱ δέ γε τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες μετὰ τῶν ἐπιρριπταρίων, καὶ ἱματίων.

Bulgariæ: Nam secunda Justiniana est Cyprus, tertia Carthago.

Episcopi postquam electi, & à Patriarcha consecrati sunt, conferunt se post aliquot dies à consecratione sua ad Palatium; vota ibi precesque pro Imperatoribus & subjecto populo unusquisque facturus, & Imperatorem veneraturus, precesque legit unusquisque eorum, circumstante aulico comitatu.

144. At Archimandritæ, 145. & Protosyn-
B celli, sed & Præfecti venerabilium Monasteriorum, postquam à Patriarcha electi, & cruce signati sunt, abeunt & ipsi ad Palatium, venerant urque Imperatorem, & ab Imperatoris manu sceptrum sive pedum accipiunt. Episcopi quidem ad honorem Imperatori habendum profecti, ut dictum est, venerantur illum Palliis suis undulatis induti: Ecclesiæ verò Proceres 146. Epirrhiptariis, seu capitum tegminibus, tunicisque ornati.

RITUS

RITUS ELECTIONIS PATRIARCHÆ CP. à Turcarum Imperatore obſervatus.

Eundem Patriarcham nominandi & renuntiandi ritum obſervare voluit Mahometes Turcarum Imperator, cum ſtatim poſt captam Conſtantinopolim Patriarcha moreretur. Hæc Georgius Phranzes teſtis oculatus ſigillatim deſcribit Hiſtor. l. 3. c. 19. multaſque renuntiationis ceremonias minutim refert quas Codinus omiſit. Quapropter ipſius verba Latinè huc referre non cenſemus fore ſupervacaneum, cum Græcè nondum ſit editus. His ſimilia de Mahomete leguntur Turco-Græciæ libro 1.

Vſſit, *Mahometes*, ut Patriarcham pro conſuetudine & more ſuo crearent; Vetus enim morti conceſſerat. Tum Epiſcopi qui forte aderant, paucique de Clero, & Laïci, ſapientiſſimum & doctiſſimum Georgium Scholarium etiamnum Laïcum elegerunt, quem & Gennadium mutato nomine nũncuparunt. Erat autem munus & conſuetudo Chriſtianorum Imperatorum ut electo Patriarchæ pedum ſeu virgam paſtoralem auream, lapillis, & margaritis diſtinctam, & electum equum de regio ſtabulo, ſella & phaleris regificè, & ſumptuoſè ornatum, albo & aureo ſtratorio tectum donarent: Et Patriarcha illi inſidens, è palatio toto Procerum collegio ſtipante, cum fauſtis acclamationibus in Patriarchium revertebatur, atque ab Epiſcopis pro lege & more conſecrabatur. Hoc modo è manibus Imperatoris futurus Patriarcha pedum accipiebat: Sedente eo ſuper ſolio Regio, & tota Procerum corona nudis capitibus circumſtante, Magnus Protopapas Palatii benedictionem pronuntiabat, & magnus Domeſticus pſallebat illud, Ubi enim Regis Præsentia, & quæ ſequuntur. Deinde, Gloria, &c. & Lampadarius ex altero choro, Et nunc, & ſemper, &c. Item, Rex Coelorum, &c. Finito autem Tropario, Imperator ſurgens habet in manu dextra pedum: Accedit

A autem candidatus cujus unum latus Cæſar, alterum Heracleæ Metropolita tegit; Corpus ter coram omnibus inclinat. Deinde ad Imperatorem accedit, & conſueta adoratione illum veneratur: Imperator paulum attollens pedum ait; *Sancta Trinitas quæ mihi imperium donavit, te in Patriarcham novæ Romæ deligit.* Atque ita de manibus Imperatoris Patriarcha poteſtatem ſumebat, eique agebat gratias. Deinde Chori pſallebant, Ad multos annos Domine, idque ter, poſtea *dimiſ-*

B *ſionem*. Secundùm hæc Patriarcha cum lampadibus ad atrium deſcendebat, paratumque inveniens equum aſcendebat. Tyrannus ominoſus ut Imperator urbis, Imperatorumque Chriſtianorum imitator, idem facere cupiens, Patriarcham futurum, uti ſecum conſidéret ad colloquendum, ac unà epularetur, accerſivit: venientem magno cum honore excepit, longumque cum eo ſermonem habuit, & infinita ſe ei daturum ſpopondit. Ubi tempus

C fuit è Palatio exeundi, ſurgens Ameras, pretioſumque illi pedum porrigens hortatur accipere, ac volente, nolente Patriarcha, eum ad extremum uſque Palatii deducit, & in equum eo modo quo diximus ornatum aſcendere jubet. Mandatque inſuper omnibus aulæ ſuæ nobilibus ut ipſum comitentur. Ita hi præcedentes, illi ponè ſequentes ad veneranda Apoſtolorum ſepta eum deducunt; quod templum Ameras in Patriarchium donaverat.

IN

GABRIELIS PHILADELPHIÆ

METROPOLITÆ

LIBELLUM DE SACRAMENTO ORDINIS

ADNOTATIO.

Uis fuerit author ille, quæ scripserit, quando vixerit, & quando edita fuerint illius opera, edisseruimus in volumine de Administratione Sacramenti Pœnitentiæ cui libellum inseruimus quem de Pœnitentiæ Sacramento composuit. Ut in illo opere, sic & in hoc sese demonstrat Theologiæ Scholasticæ non ignarum, stylumque affectat Scholastico non dissimilem. Tractatus est brevissimus summa tangens tantùm rerum fastigia. Quemadmonum de culmo spica judicatur, sic de paucis quæ attingit facilè demonstratur eandem esse Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis de Sacramento Ordinis & ejus partibus sententiam: Si quæ differentia est, eam ad usum & praxim, non ad doctrinam, multò minus ad fidem spectare. Quædam peccare videtur author iste partim Theologiæ Scholasticæ ignorantia, partim nimia antiquitatis affectatione; Sed eorum Lectorem in Adnotationibus admonebimus.

ΤΟΥ

ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

Φιλαδελφείας Γαβριήλ, ἐπισκόπου καὶ ἐξάρχου πατριαρχικοῦ συνταγμάτιον περὶ τοῦ ἁγίου τῆς ἱερωσύνης μυστηρίου, ἀφαιρέμενον ἐκ τῶν αὐτοῦ πεποιημένων συνταγματίων περὶ τῶν ἑπτὰ τῆς ἐκκλησίας μυστηρίων.

GABRIELIS

HUMILIS PHILADELPHIÆ METROPOLITÆ,

Procuratoris & [147] Exarchi Patriarchici libellus de ſancto Sacerdotii Sacramento, ex iis exemptus quos de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis elaboravit.

A

DE ORDINE SACERDOTII *in quo hæc tractantur.*

1. Quid eſt ſacer Ordo. 2. Unde ſacer Ordo. 2. Quantitas ordinis, & illius qualitas. 4. Quæ ejus materia. 5. Quæ forma. 6. Quis illius effectus, & quænam uniuſcujuſque ordinis proprietas.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ τῆς ἱερωσύνης.

α΄. Τί ἐστιν ἡ ἱερωσύνη. β΄. πόθεν ἱερωσύνη. γ΄. ἡ ποσότης τῆς τάξεως καὶ ποιότης αὐτῆς. δ΄. τίς ἡ ὕλη αὐτῆς. ε΄. τί τὸ εἶδος. ς΄. καὶ τί τὸ ἔργον, καὶ τὸ ἴδιον ἑκάστου πράγματος.

B

De hoc, quid eſt Sacerdotium.

CAPUT. I.

[148] SAcerdotium eſt Ordo divinus myſterii ſenſibilis, virtutem habens ſpiritualem ab hominibus maſculis adminiſtratus, à ſervatore noſtro pro hominum ſalute & auxilio traditus.

Περὶ τοῦ τί ἐστιν ἱερωσύνη.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

Ἱερωσύνη ἐστὶ τάξις θεία μυστηρίου αἰσθητοῦ, δύναμιν ἔχουσα πνευματικὴν ὑπὸ ἀῤῥένων ἀνθρώπων ἐνεργουμένη ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας καὶ βοηθείας, παρὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν παραδεδομένη.

C

De hoc, unde Sacerdotium.

CAPUT. II.

[149] SAcerdotium dicitur ab ἱημι quod ſignificat mitto. Sacerdotes enim ſacrificia & oblationes ſurſum mittunt Deo. Vel ab ἱερεύω, ſacra facio. Sacrifico.

Περὶ τοῦ πόθεν ἱερωσύνη.

ΚΕΦΑΛ. β΄.

Ἱερωσύνη λέγεται παρὰ τὸ ἵημι τὸ πέμπω. οἱ γὰρ ἱερεῖς τὰς θυσίας ἀναπέμπουσι τῷ θεῷ. ἢ παρὰ τὸ ἱερεύω, τὸ θύω.

A

Περὶ τῆς ποσότητος τῆς αὐτῆς τάξεως.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

Ἑπτά εἰσιν αἱ τάξεις τῆς ἱερωσύνης. α'. ἡ πρώτη τῶν πυλωρῶν, καὶ ἀκολύθων. β'. ἡ τῶν ἐξορκιστῶν. γ'. ἡ τῶν ἀναγνωστῶν. δ'. ἡ τῶν ὑποδιακόνων. ε'. ἡ τῶν ἱεροδιακόνων. ς'. ἡ τῶν ἱερέων. ζ'. ἡ τῶν ἀρχιερέων, ἤτοι ἐπισκόπων.

Τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὡς ἀρχαῖον ὄντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὁ ἅγιος μάρτυς Ἰγνάτιος ἐν ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς, καὶ τῇ πρὸς Ἀντιόχου ταῦτά φησιν· ἀσπάζομαι ἱεροὺς διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, ἐπορκιστάς, καὶ τοὺς λοιπούς.

Ἔτι ὁ δέκατος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου φησί, μὴ ἐξεῖναι τοῖς χωρεπισκόποις χειροτονεῖν διάκονον ἢ πρεσβύτερον, ἀλλὰ μόνον ἀναγνώστας καθιστᾶν, ὑποδιακόνους, καὶ ἐπορκιστάς.

Ἔτι μνημονεύει καὶ ἐνίων τῆς εἰρημένης τάξεως ἡ τρίτη διάταξις τῶν νεαρῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἡνίκα τὴν τοῦ κλήρου ποσότητα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐπιτάττει, ὁποία καὶ πόση εἶναι ὀφείλει. διό φησι, θεσπίζομεν μὴ περαιτέρω μὲν ἑξήκοντα πρεσβυτέρων κατὰ τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν εἶναι. διακόνους ἄρρενας ἑκατόν, ὑποδιακόνους ἐνενήκοντα, ἀναγνώστας δὲ ἑκατὸν δέκα, καὶ ψάλτας εἴκοσι πέντε, καὶ ἑκατὸν πρὸς τούτοις τῶν καλουμένων πυλωρῶν.

Ἔτι καὶ ὁ δ'. κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου οἰκουμενικῆς, ὅστις φησίν, ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, ἢ θυρωρός, γυναῖκα ἀφιερωμένην θεῷ, καὶ τὰ λοιπά.

De quantitate & numero ejusdem Ordinis.

CAPUT III.

110 Septem sunt ordines Sacerdotii. 1. Primus est Janitorum, & Acolythorum. 2. Exorcistarum. 3. Lectoris. 4. Subdiaconorum. 5. Sacrorum Diaconorum. 6. Sacerdotum. 7. Principum Sacerdotum, sive Episcoporum.

Hunc numerum antiquum esse in Ecclesia testatur Sanctus Martyr Ignatius in Epistolis suis. In Epistola ad Antiochum hæc dicit. B Saluto sacros Diaconos, Subdiaconos, Lectores, Psaltas, Janitores, Exorcistas, & reliquos.

Præterea septimus canon Synodi Antiochenæ ait, non licere Chorepiscopo Diaconum vel Presbyterum ordinare, sed solum Lectores constituere, Subdiaconos, & Exorcistas.

Amplius, quosdam iam dicti ordinis commemorat tertia constitutio Novellarum Justiniani Imperatoris, cum quantitatem Cleri magnæ Ecclesiæ definit, qualis, quantáve esse debeat. Ideo, inquit, constituimus Pres- C byteros Ecclesiæ magnæ plures sexaginta non esse; Diaconos mares centum, Subdiaconos nonaginta, lectores centum & decem, & cantores viginti quinque: & centum his accedant eorum qui Janitores dicuntur.

Insuper & quartus canon Synodi Oecumenicæ in Trullo, quæ sic ait, Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel Lector, vel Cantor, vel Janitor mulierem consecratam Deo, & reliqua.

D

Περὶ τῆς ὕλης τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

Καὶ ἡ μὲν ὕλη τοῦ ἱερατικοῦ τάγματός ἐστιν ὁ ἅγιος ἄρτος, καὶ ἡ τῶν ἱερῶν σκευῶν ποσότης, καὶ τὰ λοιπὰ ἑκάστου τάγματος, ὡς ἔθος. τὸ δὲ ὑποκείμενον, οἱ τοῦτο λαμβάνοντες κανονικῶς.

De materia sacrati Ordinis.

CAPUT IV.

111 Materia quidem sacrati Ordinis sanctus est panis, & sanctorum vasorum quantitas, & cætera uniuscujusque ordinis, ut fert consuetudo. Subjectum verò sunt, qui illum ordinem canonicè suscipiunt.

Περὶ τοῦ ὁποῖόν ἐστι τὸ ἔργον, καὶ ἡ πρᾶξις ἑνὸς ἑκάστου τάγματος.

E

ΚΕΦΑΛ. ς'.

Τοῦ μὲν ἐπισκόπου τὸ ἔργον ἐστὶ τὸ διδάσκειν, τὸ βαπτίζειν, τὸ λύειν, καὶ δεσμεῖν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας, καὶ τὸ χειροτονεῖν τοὺς λοιποὺς τῆς ἐκκλησίας ἅπαντας βαθμούς.

Ταῦτα γὰρ ἀμέσως ὁ κύριος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις παρέσχεν, δι' ὧν οἱ ἀνὰ πᾶσαν χειροτονη-

De hoc, Quale est opus & effectus uniuscujusque ordinis.

CAPUT V.

Episcopi opus & officium est, docere, baptizare, solvere & ligare hominum peccata; atque ordinare & consecrare reliquos omnes Ecclesiæ gradus.

Hæc omnia immediatè Sanctis Apostolis Dominus concessit: per quos qui sunt in universa

niversa terra ordinati Episcopi gratias & potestatem hanc acceperunt, sicut S. Clemens Romanus Episcopus ab Apostolorum Coryphæo Petro; & Sanctus Titus Cretæ Episcopus à Sancto Paulo: cæteri quoque Sancti Apostoli alios Episcopos in aliis ordinarunt civitatibus.

Quod autem Dominus hæc Apostolis demandaverit, audi sacrum Matthæum dicentem, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæ præcepi vobis.

Et Sanctus Joannes, insufflavit, & dixit eis, accipite Spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. Sacerdotibus autem ab iis qui eos ordinaverunt data est potestas sacro modo immaculata mysteria operari, eaque cum fidelibus communicare, prout requirit ordo, & sanctæ Ecclesiæ officium.

152. Diaconis autem concessa est in Ambone sacri Euangelii lectio.

Subdiaconis verò Sanctorum vasorum & sacrorum ornamentorum præparatio, & exornatio, horumque conservatio, & cura.

Lectoribus autem Apostoli lectio data est.

Exorcistis facultas malos Spiritus adjurandi gratiosè donata est.

Janitoribus denique sacrarum templi portarum introitus demandatus est: Qui quidem excommunicatos & Hæreticos à Sanctis portis expellunt, Orthodoxos verò & benedictos admittunt; sicut fecerunt Chrysostomus & Ambrosius, quorum hic Theodosium Imperatorem, ille vero Eudoxiam Augustam ab Ecclesia eliminarunt, & in templum ingredi nullo modo consenserunt.

Verumtamen sciendum est, Episcopum Dei universorum conditoris locum tenere, Presbyterum autem Christi, cæteros Sanctorum Angelorum.

ET ALITER.

Episcopi nomen genericum est. Prædicatur enim de Patriarcha, de Metropolita, & de Episcopo, ut discere licet in actis Sanctarum & universalium Synodorum: Primam dico, & secundam, cæterasque.

Sciendum est Patriarcham sic vocari, eo quod sit Princeps & Dux Patrum qui sub ejus ditione continentur, Metropolitarum videlicet, Episcoporum, Abbatum, & cæterorum.

Metropolitæ autem dicuntur Archiepiscopi. Metropolitæ dicuntur, velut urbium matres quas nutrire & educare debent spiritualiter & politicè. Spiritualiter equidem per doctrinæ sanitatem, vitæ probæ, & Sanctorum morum exemplum. 151. Politicè verò per reditus & Provinciæ pensiones secundum 38, & 41.

A θέντες ἐπίσκοποι τὰς χάριτας καὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔλαβον, ὡς ὁ ἅγιος Κλήμης τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ ὁ ἅγιος Τίτος τῆς Κρήτης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ ἁγίου Παύλου, καὶ οἱ ἕτεροι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἄλλους ἐν ἄλλαις ἐχειροτόνησαν ἐπισκόπους.

Ὅτι μὲν ὁ κύριος ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις ἐνεχείρησεν, ἄκουσον τοῦ ἱεροῦ Ματθαίου λέγοντος· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν.

B Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ἐνεφύσησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται. τοῖς δὲ ἱερεῦσι ἐδόθη ἐξουσία ὑπὸ τῶν αὐτοὺς χειροτονησάντων τὸ ἱερουργεῖν τὰ ἄχραντα μυστήρια, καὶ τὸ μεταδιδόναι αὐτὰ τοῖς πιστοῖς, καθὼς ἡ τάξις, καὶ ἡ ἀκολουθία ἀπαιτεῖ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας

Τοῖς δὲ διακόνοις. ἡ τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου ἐπεδόθη, ἀνάγνωσις ἐπ' ἄμβωνος.

Τοῖς δὲ ὑποδιακόνοις, ἡ τῶν ἁγίων σκευῶν, καὶ τῆς ἱερᾶς στολῆς προπαρασκευή τε καὶ εὐτρέπισις, καὶ ἡ τήρησις τούτων, καὶ ἡ ἐπιμέλεια.

C Τοῖς δὲ ἀναγνώσταις, ἡ τοῦ ἀποστόλου ἀνάγνωσις ἐπεδόθη.

Τοῖς δὲ ἐξορκισταῖς ἡ τοῦ ἐξορκίζειν ἐξουσία ἐδωρήθη κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Τοῖς δὲ πυλωροῖς, ἡ τῶν ἱερῶν τοῦ ναοῦ πυλῶν εἴσοδος ἐνεχειρίσθη· οἱ τοὺς μὲν ἀφωρισμένους καὶ αἱρετικοὺς τῶν ἁγίων πυλῶν ἐξωθοῦσι, τοὺς δὲ ὀρθοδόξους καὶ εὐλογημένους εἰσδέχονται· καθάπερ οἱ περὶ τὸν Χρυσόστομον καὶ Ἀμβρόσιον ἐποίησαν· ὧν ὁ μὲν τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον, ὁ δὲ τὴν Αὐγοῦσταν Εὐδοξίαν τῆς ἐκκλησίας ἐξώρισαν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ὅλως οὐ κατένευσαν.

D Πλὴν ἰστέον ὅτι ὁ μὲν ἐπίσκοπος τόπον ἔχει τοῦ ὅλων θεοῦ, ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

ΚΑΙ ΑΛΛΩΣ.

Τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα γενικὸν ὄνομά ἐστι. κατηγορεῖται γὰρ κατὰ πατριάρχου, κατὰ μητροπολίτου, καὶ κατ' ἐπισκόπου, ὡς ἔξεστι μαθεῖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων· πρώτης τέ φημι, καὶ δευτέρας, καὶ τῶν E λοιπῶν.

Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ πατριάρχης λέγεται πατριάρχης ὡς ἀρχὴ τῶν ὑπ' αὐτὸν πατέρων· ἤγουν μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων, ἡγουμένων, καὶ τῶν λοιπῶν.

Οἱ δὲ μητροπολῖται λέγονται ἀρχιεπίσκοποι. Λέγονται μητροπολῖται, ὡς μητέρες τῶν πόλεων, ἃς τρέφειν ὀφείλουσιν καὶ πνευματικῶς καὶ πολιτικῶς. πνευματικῶς μὲν, διὰ τῶν διδαχῶν, καὶ τῆς ζωῆς, και τῶν ἁγίων ἠθῶν αὐτῶν. πολιτικῶς δὲ, διὰ τῶν εἰσοδημάτων, καὶ φόρων

τῆς ἐπαρχίας κατὰ τὸν λδʹ. καὶ μαʹ, τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα. λέγουσι γὰρ ἐκεῖ οἱ ἅγιοι· πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος.

A canonem Sanctorum Apostolorum. Illic enim dicunt Sancti: Rerum omnium Ecclesiasticarum curam habeat Episcopus, easque ut Deo inspiciente gubernet.

Λέγονται δὲ ἀρχιεπίσκοποι, ὅτι εἰσὶν ἀρχὴ τῶν ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἐπαρχίαν ἐπισκόπων· εἰς τὸ κῦρος, καὶ τὴν χειροτονίαν παρέχουσιν κατὰ τὸν κεʹ κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. λέγονται δὲ ἐπίσκοποι ἀρχιερεῖς, καὶ ἀρχαὶ τῶν ἱερέων, οὓς καὶ χειροτονοῦσιν ἀκωλύτως. εἰσὶ δὲ καὶ τινες ἐπισκοπαί, αἵ τινες ἐτιμήθησαν παρὰ τῶν πάλαι βασιλέων, τοῦ καλεῖσθαι ἀρχιεπισκοπαί, εἰ καὶ ὑπ' αὐτὰς ἐπισκοπὰς ἄλλας οὐκ ἔχουσι τοῦ ἀρχιεπισκοπεύειν.

Dicuntur autem Archiepiscopi, eo quod principatum obtineant Episcoporum qui sub eorum sunt Provincia, quibus & autoritatem præbent & ordinationem secundum, B 25. Canonem Concilii Chalcedonensis. Dicuntur autem Episcopi, Principes Sacerdotum, atque etiam eorum Rectores, sive Magistratus quos ordinandi integra & plena est illis facultas. Sunt [154] & quidam Episcopatus, qui olim ab Imperatoribus obtinuerunt ut Archiepiscopatus vocarentur, licet sub se alios Episcopatus non haberent in quos Archiepiscopi jure uterentur.

IN

IN NOTITIAM SEQUENTEM,
Dignitatum, Officiorum, & Ministeriorum Ecclesiæ Magnæ Constantinopolitanæ.

PRÆFATIO.

IAM elapsus est annus decimus tertius, cum Tolosæ aliquot dies commoratus, Bibliothecam Illustrissimi & eruditissimi Præsulis D. de Montchal, dum viveret Archiepiscopi Tolosani, libris manuscriptis, & editis, raris & pretiosis copiosam studiosè lustravi. Inter cæteros autem libros quibus abundat, incidi in codicem Græcum varia opuscula continentem, partim edita, partim non edita, in quo hanc officiorum Ecclesiæ magnæ Notitiam deprehendi. Ea perlecta, dignam judicavi quam exscriberem, præsertim illo tempore quo nondum plures aliæ è situ & tenebris erutæ fuerant, quæ paucis post annis prodierunt. Duæ tum publicæ tantùm erant, una in fine lib. 4. Juris Orientalis; sed ea officiorum sola nomina sine ulla explicatione continet. Altera apud Codinum amplior & explicatior. Verùm isthæc quam nanciscebar, erat Codinianâ, præsertim in majoribus officiis, expressior & diffusior. Præterea nonnulla officia in una omittebantur, quæ alia supplebat, & enarrabat; ideo sibi mutuum auxilium præstare poterant. Aliquot post annos sex alias è variis Bibliothecis decerptas vir unus in lucem emisit, Jacobus Goartius familiæ Dominicanæ eruditissimus Sacerdos; hoc anno 1553. magno cum literarum Græcarum Ecclesiasticarum incommodo, è vivis ad cœlites sublatus: Tres in Euchologio Græco Latino, tres in notis ad Codinum typis regiis editum. Habemus insuper lib. 5. juris Orientalis Joannis Episcopi Citri responsum quæstioni illi factæ de ordine & dignitate officiorum Ecclesiasticorum, in quo ista breviter explicat. Denique Exercitatione, 16. hujus operis fusè agimus & disserimus de antiquis & præcipuis Ecclesiarum Episcopalium officiis & dignitatibus, Archipresbyteris, Archidiaconis, Oeconomo, Chartophylace Exocatacœlis, Defensoribus.

Quapropter omni explicatione istorum Ecclesiæ Græcæ officiorum supersedemus; Notitiam Græcam ut in eam incidimus, sed Latinè translatam, dare contenti. Officia principalia quæ ex antiquis autoribus illustrari possunt, jam exegimus. Cætera ab ipsa Notitia explicantur. Si quis plura cupit, fontes è quibus hæc hauriri possunt, indigitavimus; sed his apertis & lustratis vix ditior quàm è sola nostra Notitia redibit. Variantes lectiones in margine adnotavimus desumptas ex tertia Notitia Euchologio inserta, quæ nostræ Notitiæ admodum similis est. Illius ope nonnulla Amanuensis manifesta παρεγγεγραμμένα correximus. Occurrunt aliquando, præsertim versus finem, verba ex Græcorum Neotericorum dialecto petita quorum difficiliora secundum numerum adjectum in adnotationibus explicamus. In Notitia illa ante officiorum explicationem scriptus erat Officiorum Index quo omnia in duos choros distribuebantur, dextrum & sinistrum; dextrum in tres quinarios; sinistrum nulla distributione facta continua serie enumerabat. De his posterioribus in fine indicis ita adnotabatur, οὐ τίθενται μετὰ τῶν ἀρχοντικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὀφφίκιά εἰσι, καὶ μόνα. *Ista non ponuntur in ordine dignitatum magnæ Ecclesiæ, sed solum sunt officia.* Notabit autem Lector istius Notitiæ autorem in explicatione uniuscujusque officii seu dignitatis nusquam Patriarchæ mentionem facere, sed Episcopi tantum, licet initio sibi proposuerit explicandas magnæ Ecclesiæ dignitates, & tot dignitates, & ministeria magna Ecclesia complectatur

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

EXPLICATIO OFFICIORUM
SANCTÆ ET MAGNÆ ECCLESIÆ.

A ΓΙΝΩΣΚΕ δὲ τοῦτο, ὅτι εἴτις δ' ἂν ἔχει ἀπὸ τὰς τρεῖς σφραγῖδας, * ταῦτα ὁμπορεῖ νὰ στέκῃ εἰς οἷον ὀφφίκιον θέλει καὶ κληρικάτον. οἷον ἀναγνώστου, ὑποδιακόνου καὶ ἱεροδιακόνου· ὁμοίως δὲ καὶ ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων.

[*ταύτας]

Οὐκ ὀφείλει γὰρ εἶναι τὸν ἱερέα κληρικὸν διότι τοῖς ἱερεῦσιν ἔταξεν ὁ κανὼν ἱερουργεῖν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, καὶ οἰκέτας τοῦ ἀρχιερέως μὴ εἶναι· τὰ γὰρ ἀρχοντίκια καὶ ὀφφίκια τῆς ἁγίας ἐκκλησίας εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως γεγόνασι καὶ εἰς κρίσεις τῶν ἐν βίῳ πραγματευομένων. B καὶ * διερμηνευόμενα κατὰ τάξιν ἵν' ἕκαστον τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ ὑπηρεσίαν.

[*διερμηνεύονται]

Ὁ μέγας Οἰκονόμος φέρων τὸ στιχάριον αὐτοῦ, καὶ ἵσταται ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς ἁγίας τραπέζης ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεύς, βαστῶν τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, λαμβάνων δὲ εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους, καὶ λογαριασμοὺς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ. ἔστιν οὖν καὶ ἐπὶ πᾶν κτῆμα, κρατῶν καὶ χαρτουλάριον, καὶ ἀναγράφει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ εἰσερχόμενα πράγματα· καὶ δὶς τὸν ἐνιαυτὸν ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ. ἔστιν οὖν καὶ εἰς κρίσεις· C προσφέρων καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι ἱερέα. ὑποκρατῶν καὶ τὴν ἐπισκοπὴν μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ ἀρχιερέως, μέχρις ἐλεύσεως τοῦ ἐρχομένου. ἔστιν οὖν καὶ εἰς ψῆφον τοῦ ἐπισκόπου πρῶτος· διανέμων, * καὶ τοῖς δικαιώμασι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ τὰ εἰσερχόμενα δίκαια τῆς ἐπισκοπῆς.

[*τὰ δικαιώματα]

Ὁ μέγας σακελλάριος φορῶν τὸ στιχάριον αὐτοῦ καὶ τὸ ὠράριον, ἵσταται ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει τῆς ἁγίας τραπέζης, βαστῶν τὸ ἅγιον ῥιπίδιον· ἔχων οὖν καὶ τὰ μοναστήρια τὰ ἀνδρικὰ τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν· κρατῶν χαρτουλάριον. D καὶ ἀναγορεύει τὰς τῶν μοναστηρίων εἰσόδους καὶ ἐξόδους, βίους καὶ πολιτείας τῶν μοναχῶν. καὶ τρεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ· ἔστιν οὖν καὶ εἰς κρίσεις, * προσφέροντα δὲ καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι εἰς ἱερέα, στηκόμενος πλησίον τοῦ μεγάλου οἰκονόμου.

[*προσφέρων]

A HOc autem primùm ſcito, quod ſi quis acceperit [155] tria ſigilla, ſive Crucis ſigna, iis poterit uti in quocunque voluerit officio, & [156] Clericato, veluti Lectoris, Subdiaconi, & Diaconi. Similiter & Archidiaconus, & Diaconorum ſecundus.

Sacerdos enim Clericus eſſe non debet: Eo quod juſſit Canon Sacerdotes ſacrificare incruentam Hoſtiam, & Pontificis Miniſtros non eſſe. Dignitates enim & officia Sanctæ Eccleſiæ in miniſterium Pontificis, & ad dirimendas lites quæ in vita quotidiana contingere ſolent, inſtituta ſunt. Uniuſcujuſque poteſtas & miniſterium ordine explicantur.

Magnus Oeconomus Stichario ſuo, ſeu tunica indutus, conſiſtit à dextra parte Sanctæ menſæ cum ſacris Pontifex operatur, ſanctumque flabellum manu tenet. Excipit quoque reditus ad Epiſcopatum ſpectantes, & expenſarum, [157] ratiociniorumque curam habet. Præponitur igitur adminiſtrationi omnium poſſeſſionum, habetque ſub ſe Chartularium qui deſcribit annuos Epiſcopii reditus, & de iis bis quotannis ad Epiſcopum refert. Præficitur etiam judiciis dicundis, & eum qui ordinandus eſt Presbyter Epiſcopo præſentat. Adminiſtrat inſuper Epiſcoparum poſt Epiſcopi mortem, donec alius adveniat. Primus fert ſuffragium in electione Epiſcopi. Denique unicuique fratrum ſuorum debitos fructus ex reditibus Epiſcopatui obvenientibus ex æquo diſtribuit.

Magnus Sacellarius geſtans Sticharium & Horarium ſtat ad ſiniſtrum latus ſanctæ menſæ, manuque tenet ſanctum flabellum. Solicitudo Monaſteriorom virilium Epiſcopatus ipſi demandatur. Habet ſibi miniſtrantem Chartularium. Cenſus & expenſas Monaſteriorum [158] examinat, & in vitam diſciplinamque Monachorum inquirit, & de his ter unoquoque aono ad Epiſcopum refert. Adeſt quoque judiciis dicundis, & ſtans magno Oeconomo proximus; ordinandum in Presbyterum præſentat Epiſcopo.

Magnus

A Magnus Scevophylax, seu vasorum custos, cum Missam celebrat Episcopus, stat ante Sacristiam, ut si aliqua re in sacro operando opus est, è Sacristia depromat, sive vas, sive sacrum librum, sive cereos, sive vestes. Promptuarium enim omnium vasorum & ornamentorum Ecclesiæ ipsius curæ & fidei commissum est. Ecclesiæ quoque viduatæ, & ipsarum sacra omnia ipsius solicitudini creduntur. Judiciis etiam faciendis adhibetur. Census Ecclesiasticos unicuique Clerico obvenientes conservat, donec eos diviserint, & distribuerint.

B Chartophylax vestit se, & stat prope sanctas portas; cumque sanctæ Communionis tempus advênit, ipsemet dicit, *Sacerdotes accedite*. Offert quoque Patriarchæ suffragium Episcopis. Adstat & vice Episcopi omnibus judiciis ut proferatur sententia. Adest quoque sponsalium celebrationi, Arrhabonis & annuli donatione ab ipso facta, quam postea describit, Sacerdote deinceps nuptiis benedicturo.

Sacello Præpositus minister est quinti quinarii. Episcopi carcerem habet curæ suæ commissum, & mulierum Monasteria administrat.

C

Primus Officiorum quinarius hæc continet.

PRotonotarius stat in Ecclesia ut Episcopo ministret, 159. tenens calamarium suum, & atramentum, ipsique præsto est, ut scribat si qua re opus fuerit. Examinat legum peritos, scribit testamenta, manumissiones, mandata, & his similia.

D Castrensius, Pontificem vestit, thuribulum tenet, & velum, aërem vocatum, dum hymnus Sanctæ Trinitatis cantatur. Populum rore aquæ benedictæ aspergit, 160. & vestium Pontificis custos est.

Referendarius ad Principes, virosque magnos ad Episcopi secreta quædam indicanda, & quidquid libuerit, mittitur.

Logotheta bullam sive sigillum Episcopi tenet, & bullat, seu sigillum imprimit cuicunque scripturæ. Tenet quoque in Ecclesia discum eum 161. sancto antidoro dum in partes confractum ab Episcopo distribuitur.

E Commentariensis Scriba sedet in electione Episcoporum, & scribit, si quid definierint Episcopi. Est autem Minister secundi quinarii.

Ὁ μέγας Σκευοφύλαξ ἵσταται ὅταν λειτουργῇ ὁ ἀρχιερεὺς ἔμπροσθεν τοῦ σκευοφυλακίου· καὶ εἴ τι δ' ἂν χρειασθῶσιν ἐκ τοῦ σκευοφυλακίου, οὗτος ἀποδίδει. ἤτοι σκεῦος, ἢ βιβλίον ἱερὸν, ἢ κηροὺς, καὶ ἀλλαγάς· ὑποκρατῶν τὸ σκευοφυλάκιον τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ πᾶν σκεῦος τῆς ἐκκλησίας· ἔχων δὲ καὶ τὰς χηρευομένας ἐκκλησίας εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν, καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν πάντα. ἔστι δὲ καὶ εἰς κρίσεις φυλάττων καὶ τὰ δίκαια τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τοὺς κληρικοὺς, μέχρι τοῦ διανέμειν αὐτοὺς ταῦτα.

Ὁ Χαρτοφύλαξ, ἀλλάσσεται καὶ ἵσταται πλησίον τῶν ἁγίων θυρῶν. καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει αὐτὸς λέγει, Ἱερεῖς προσέλθετε. προσφέρει καὶ τὸ ψῆφος τοῦ ἐπισκόπου τοῖς ἀρχιερεῦσιν. ἔστι δὲ καὶ ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως εἰς πάσας κρίσεις, διδόναι τὰς ἀποφάσεις, ἔστιν ὅτε καὶ εἰς μνηστείας, ἀρραβῶνας γινομένους ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφει, τοῦ ἱερέως τοῦ μέλλοντος εὐλογῆσαι τὸν γάμον.

Ὁ Σακελλίου ἐστὶν οἰκέτης τῆς πρώτης πεντάδος, κρατῶν καὶ τὴν φυλακὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἔχων ἔσω καὶ ἐν τῇ ἐπισκέψει αὐτοῦ τῶν γυναικείων μοναστηρίων τὴν σκέψιν.

Οὕτως περιέχει ἡ α' πεντὰς τῶν ὀφφικίων.

Ὁ Πρωτονοτάριος ἵσταται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ κρατῶν τὸ καλαμάριον αὐτοῦ. παρίσταται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως καὶ γράφει ὁ τοιοῦτος εἴ τις χρεία ἐστίν. ἀναθεωρεῖ καὶ τοὺς νομικοὺς, γράφει καὶ διατάξεις, καὶ ἐλευθερίας, καὶ προστάγματα, καὶ τὰ τούτων ὅμοια.

Ὁ Καστρήσιος, ἀλλάσσων τὸν ἀρχιερέα. κρατῶν καὶ τὸ θυμιατὸν, καὶ τὸν ἀέρα ἐν τῷ ὕμνῳ τῷ τριαδικῷ· ῥαντίζων καὶ τὸν λαὸν τὴν δρόσον· φυλάττων ὅτε καὶ τὰ ἀλλάξιμα τοῦ ἀρχιερέως.

Ὁ Ῥεφερενδάριος ἀποστελλόμενος εἰς ἄρχοντας καὶ εἰς μεγάλους ἀνθρώπους ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, μηνύματα, καὶ εἴ τι ἂν βούληται ἀποστέλλει.

Ὁ Λογοθέτης ὑποκρατῶν τὴν βοῦλλαν τοῦ ἀρχιερέως βουλλώνει πᾶσαν γραφὴν, κρατῶν καὶ τὸν δίσκον μετὰ τοῦ ἁγίου ἀντιδώρου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, * καὶ διδομένου τοῦ κατακλάστου παρὰ τοῦ ἀρχιερέως.

* διδόμενον τὸ κατακλαστόν.

Ὁ Ὑπομνηματογράφων, καθεζόμενος εἰς τὸ ψῆφος τῶν ἐπισκόπων, καὶ γράφει εἴ τι τῶν ὁρίσωσιν οἱ ἀρχιερεῖς. ἔστι δὲ καὶ οἰκέτης τῆς δευτέρας πεντάδος.

A

Οὕτως περιέχει ἡ β' πενθὰς τῶν ὀφφικίων.

Ὁ Πρωτέκδικος, κριτὴς ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως, κρίνει δὲ ὑποθέσεις μικρὰς μετὰ τῶν δύο ἐκδίκων τὰς εἰσερχομένας εἰς τὴν ἐπισκοπήν.

Ὁ ἱερομνήμων κρατῶν ἐν τῇ φυλακῇ αὐτοῦ τὸ κοντάκιον τῆς ἐκκλησίας· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος, μέλλει σφραγίζειν ἀναγνώστας, καὶ ἐγκαινιάσαι, καὶ ἐκκλησίας καινουργίας.

B

Ὁ ὑπὸ γονάτων, ὅταν ἱερουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς φέρει αὐτοῖς τὸ ὑπογονάτιον αὐτοῦ.

Ὁ ὑπομιμνήσκων, δεχόμενος τὰς ὑπομνήσεις τῶν ὑπομνημάτων, τὰς εἰσερχομένας εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ.

Ὁ διδάσκαλος ἑρμηνεύει τὸ εὐαγγέλιον εἰ δυνατὸς ἐστίν, ὁμοίως καὶ τὸ ψαλτήριον· κρατῶν καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐπισκοπῆς. ἔστι δὲ καὶ εἰκέτης τῆς τρίτης.

Ista continet secundus officiorum quinarius.

PRimus defensor, judex est vices gerens Episcopi. Judicat autem [162] cum duobus judicibus minutas causas ad Episcopum delatas.

Jeromnemon, seu sacer memorialis Contacion Ecclesiæ custodit. Si autem abest Episcopus, cruce signat Lectores, & consecrat Ecclesias novas.

Qui à genubus est, cum sacrificat Episcopus, ipsius genuale defert.

Monitor suscipit argumenta & breviaria libellorum supplicum qui ad sanctam Ecclesiam deferuntur, & ea ad Episcopum refert.

Doctor Euangelium interpretatur si potest: Similiter & psalterium. Tenet quoque & curat Scolas Episcopales. Est autem Minister tertii quinarii.

C

Οὕτως περιέχει ἡ γ' πενθάς. τέλος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ.

Ἰστέον οὖν καὶ αὐτὸ εἰς τὴν τῶν κληρικῶν διάκρισιν· τὸ μὲν ἅγιον εὐαγγέλιον τῆς βαιοφόρου ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ πρωτονοταρίου. τὸ τῆς μεγάλης δευτέρας, ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ ἱερομνήμονος. * τῆς μεγάλης τρίτης ὁ καστρήσιος. τὸ τῆς μεγάλης τετράδος ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ σακελλαρίου. τὸ τῆς μεγάλης πέμπτης ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλακος. τὸ τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ σκευοφύλακος. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ κυριακῇ τοῦ Πάσχα, D ἀναγινώσκεται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ὑπὸ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου.

* Hoc ex alio Exempl. suppletur.

Hæc continet tertius quinarius. Finis dextri Chori.

SCito igitur & hoc ad Clericorum distinctionem. Sanctum Euangelium in festo Palmarum legit Protonotarius: Secunda feria magna legit illud Jeromnemon. Feria tertia magna Castrensius. Feria quarta magna Sacellarius. Feria quinta magna Chartophylax. Magno Sabbato Scevophylax. Sancta & magna Dominica Paschatis sanctum Euangelium legit magnus Oeconomus.

Χορὸς δὲ ὁ εὐώνυμος οὕτως τέτακται.

Ὁ Πρωτοπαπᾶς ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἵσταται ἐπάνω ὅλων τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ μεταδίδει τῷ ἀρχιερεῖ τὴν ἁγίαν μετάληψιν ὁμοίως καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῷ πρωτοϊερεῖ. ἄρχει δὲ καὶ εἰς τὰ πρωτεῖα τῆς ἐκκλησίας, κρατῶν οὖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τόπον τοῦ ἀρχιερέως.

Ὁ δευτερεύων, ὅταν λείπει ὁ πρωτοπαπᾶς, κρατεῖ τὸν τόπον αὐτοῦ * ὁ δευτερεύων.

* in aliis hæc abest.

Ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, ἵνα γράψῃ τὰ ἀντιμίνσια, καὶ τὰ σταυροπήγια.

Ὁ ἔξαρχος, ἵνα γνωρίζει εἴ τις κρίσις ἐκρίθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν ἐκρίθη δικαίως.

Ὁ κατηχητής, κατηχίζει τὸν λαόν, καὶ πάντας τοὺς εἰσερχομένους ἐκ τῶν ἑτεροδόξων εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ μέλλουσι βαπτισθῆναι.

Chorus autem sinister sic ordinatur.

CUm Missam celebrat Episcopus, Protopapas antecedit omnes Ecclesiæ dignitates, & in Missa sanctam Communionem tradit Episcopo, similiter & Episcopus Protopresbytero. Præest quoque Primoribus E Ecclesiæ, locum, vicesque Episcopi in Ecclesia tenens.

Cum abest Protopapas, locum ejus tenet secundus Sacerdotum.

Præfectus Ecclesiarum institutus est, [163] ut describat antimensia, & stauropegia.

[164] Exarchus, ut inquirat an lites Ecclesiasticæ rectè judicatæ fuerint.

Catechista catechizat & docet populum, & omnes qui ex Heterodoxis ad Orthodoxos veniunt, & baptizandi sunt.

Vi-

Visitator perambulat, & præit iis qui fidem Orthodoxam amplexuri sunt.

Duo defensores judicant causas parvi momenti cum primo defensore.

165. Immersor cum preces immersionis compleverit Sacerdos, apprehendit infantem, & illum immergit, & baptizat.

Duo Domestici stant in duobus choris, & cum primo Cantore psallunt.

Duo populi Convocatores convocant Diaconos, & publicè denuntiant, ne quis ex iis desit. Advocant quoque ad Ecclesiam, & Magnates, & populum.

Duo Primicerii præcedunt quoque Subdiaconos, & cum primo Cantore psallunt.

Primus Cantor stat in medio Ecclesiæ, & Psalmodiam incipit, eumque sequuntur Domestici, & Primicerii.

Proximus institutus est, ut jubeat signum fieri in Sancta Dei Ecclesia.

Deputatus Magnates ad Episcopum vocat, & populum à via emundat, *hoc est, semovet, ne incedens Episcopus à turba opprimatur.*

Inspectores, ut videant & considerent Magnates, & dignitate præditos, ut illic sedeant vel stent bono ordine inter eos conservato.

166. Ceremoniis observandis Præfectus, ut jubeat Ecclesiam verri & ornari, lampadesque lavari.

Denuntiator, ut populum moneat de insignioribus festis feriandis.

Decanus, ut Sacerdotes vocet ad jura sua, & oblationum portiones participandas.

Cubicularius, ut pedum Pastorale Episcopi portet, cum incedit.

Lampadarii, ut emungant, & emundent lampades & Cereos Ecclesiæ.

Circumambulator, ut ferat ignem in Ecclesiam. Bastagarius, seu Bajulus, ut in processionibus & insignibus festis Ecclesiæ Sanctum gestet.

Unguentarius, ut teneat & conservet sacrum Chrisma; & cum ei jusserit Episcopus illud tradat.

Sciendum autem est, quod nec magnus Archidiaconus, nec Diaconorum secundus dignitates sunt, sed officia tantùm. Sciendum quoque quod cum Missam celebrat Episcopus, Archidiaconus Euangelium legit. Si noluerit, ipse officium hoc mandat, cui voluerit.

Cum abest Archidiaconus, secundus Diaconorum vicem ejus gerit.

Hoc etiam te admonitum velim, quod Synodicorum lectionem, & quamcunque aliam Chartophylax legit. Si verò abest, id præstat dignitate primus quicunque ille sit.

A Ὁ περιοδεύτης, ὁ περιπατῶν, καὶ ὁδηγῶν τοὺς μέλλοντας εἰσελθεῖν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν.

Οἱ δύο ἔκδικοι, κρίνουσι μετὰ τοῦ πρωτεκδίκου μικρὰς ὑποθέσεις.

Ὁ βαπτιστὴς ὅταν εἴπῃ ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς τοῦ βαπτίσματος, λαμβάνει ὁ βαπτιστὴς τὸ παιδίον, καὶ βαπτίζει αὐτό.

Οἱ δύο δομέστικοι στήκουσι ἐν τοῖς δύο χοροῖς, καὶ ψάλλουσι μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου.

Οἱ δύο λαοσυνάκται συνάγουσι τοὺς διακόνους, καὶ ἀναγορεύουσιν ἵνα μὴ λείπῃ τις ἐξ αὐτῶν. ἐπισυνάγουσι δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

B Οἱ δύο πριμικήριοι στήκουσι καὶ αὐτοὶ ἐπάνω τοὺς ὑποδιακόνους, καὶ ψάλλουσι μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου.

Ὁ πρωτοψάλτης στήκει μέσον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἄρχεται τῆς ψαλμῳδίας, καὶ μετὰ τοῦτο οἱ δομέστικοι καὶ οἱ πριμικήριοι.

Ὁ προξιμὸς, ἵνα ὁρίζῃ νὰ σημαίνωσιν εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν.

Ὁ δεποτάτος ἀνακαλεῖ τοὺς ἄρχοντας εἰς τὸν ἀρχιερέα, καὶ ἀνακαθαρίζει καὶ τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν στράταν.

Οἱ θεωρεῖς, νὰ θεωρῶσι καὶ νὰ σκοπεύουσι τοὺς ἄρχοντας ἵνα καθίζωνται εὐτάκτως καὶ ἱστήκουσιν ἐν τάξει.

C Ὁ ἐπὶ τῆς εὐταξίας, νὰ ὁρίζῃ ἵνα φιλοκαλῶσι καὶ νὰ πλύνωσι, καὶ τὰς κανδήλας τῆς καθολικῆς.

Ὁ κατηχηγοριάρης, νὰ ὑπομιμνήσκῃ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τοῦ λαοῦ ἵνα σχολάζωσιν.

Ὁ δικαιὸς, ἵνα καλῇ τοὺς ἱερεῖς εἰς τὰ αὐτῶν δικαιώματα καὶ προσφερόμενα.

Ὁ κουβουκλῆς, ἵνα βαστᾷ τὸ δικανίκιον τοῦ ἀρχιερέως ὅταν περιπατεῖ.

Οἱ λαμπαδάριοι, ἵνα καθαρίζουσι τὰς λαμπάδας εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

D Ὁ περιερχόμενος ἵνα φέρῃ λαμπάδα εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ὁ βασταγάριος ἵνα βαστᾷ τὸ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἅγιον εἰς λιτὰς καὶ ἑορτὰς ἐπισήμους.

Ὁ μυροδότης, ἵνα ὑποκρατῇ τὸ ἅγιον μύρον, καὶ ὅπου τὸν ὁρίζει ἀρχιερεὺς, τοῦ δώσῃ μύρον.

Ἰστέον οὖν ὅτι ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ δεύτερος τῶν διακόνων ταῦτα οὐκ εἰσιν ἀρχοντίκια, ἀλλὰ ὀφφίκιά εἰσι μόνον. καὶ ὅταν λειτουργῇ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος τὸ εὐαγγέλιον· εἰ δὲ οὐδὲν θέλει, αὐτὸς ὁρίζει ἄλλον οἷον θέλει.

E Ὁ δεύτερος τῶν διακόνων, ὅταν λείπει ὁ ἀρχιδιάκονος, ὁρᾷ τὸν τόπον αὐτοῦ.

Ἴσθι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ συνοδικὸν, καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἅπασα ὁ χαρτοφύλαξ ἀναγινώσκει αὐτά· εἰ δὲ οὐκ ἔστι χαρτοφύλαξ, οὗτος πρωτεύει τῶν ἀξιωμάτων.

In fine alterius Notitiæ huic ſimilis quæ in Euchologio Græcolatino edita eſt, hoc ſcitu dignum & utile præcedentibus addebatur, quod ideo hic omiſſum noluimus.

A Καὶ διαμεμερίζονται τὰ μηνιαῖα τῶν κληρικῶν, ἡ πρώτη πεντὰς, τὰ διπλᾶ. ἡ δευτέρα, ἡμίσου. ἡ τρίτη πεντὰς, ἕνα τέταρτον. ἀρχιτηρῶν ὁ πρωτοπαπᾶς εἰς τὰ διπλᾶ τοῦ εὐωνύμου χόρου.

B 167. Menſtruæ diſtributiones ita diſponuntur inter Clericos. Primus quinarius duplum accipit. Secundus dimidium: Tertius Quadrantem. Protopapas autem duplam diſtributionum ſiniſtri Chori portionem primus accipit.

ADNO.

ADNOTATIONES

IN

GRÆCAS ORDINATIONES

QUIBUS

MULTÆ CEREMONIÆ, VESTES Sacerdotales, & dignitates Ecclesiasticæ Orientalium propriæ, sed Latinis insitatæ, radicitus excutiuntur, & explicantur; Textus Græcus nonnunquam restituitur & emendatur, & pleraque alia obscura & difficilia evoluuntur, & illustrantur.

1\. POST *Trisagion*. Hymnus A à Græcis, τρισάγιον, dictus in universo Oriente celeberrimus est, & in omnibus eorum Missis magno cum apparatu decantatur. Paucis his verbis continetur, ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς. *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miserere nobis.* Referunt Græci hymnum istum cantari cœptum imperante Theodosio Juniore, idque hoc definiente S. Proclo Patriarcha Constantinopolitano, propter miraculum cujusdam pueruli B in cœlum manibus Angelorum in omnium conspectu, & evecti, & è cœlo descendentis, qui retulit hymnum istum sine Theopaschitarum additione, *qui crucifixus est pro nobis* ab Angelis in cælo decantari. A multis refertur miraculum: Justinianus Episcopus Siciliæ ad Petrum Episcop. Act. 1. Concil. Constantinop. sub Menna. Epist. Contiæni ad eundem ibid. Epist. Acacii Archiepiscop. Constantin. ad eundem ibid. Joan. Damascen. in Epist. de Trisagio: Menologium Græcorum 24. sept. Theophanes in Chronico. Vincentius Riccardus in vita Procli quam operibus C ejus quæ Græcè & Latinè primus edidit, præposuit. Hymnus ille à Græcis cantatur in Missa ante Lectionem Epistolæ, & eo decantato statim Epistola huic diei secundum eorum ritum conveniens legitur. Itaque Episcopi ordinatio incipit illicò post Trisagion, sed ante Epistolæ lectionem.

2\. *Euangelicum jugum.* Ex aliis codicibus supplevimus, *Euangelicum jugum.* εὐαγγελικῷ ζυγῷ. Nam ut in textu extat, εὐαγγελίῳ mendum est.

3\. *Effice, & conserva*, Alii codices, simpliciter, ἀνάδειξον, vel ἀπόδειξον. Melius quàm ἀποδίδωσιν, nec dictio perfectè Græca. Scriptor cum scribendum esset ἀνάδειξον, παρέγραψε, ἀποδίδωσιν. Paulò post, καὶ ὑπακούσειν αὐτῷ, melius ut alii codices, καὶ σε ὑπακούειν αὐτοῦ, ita ut sensus sit, & illum exaudias.

4\. *Precem Diaconicam.* Perperam in textu ὁ διάκονος. Legendum vel τοῦ διακόνου, vel post, διάκονος addendum ἡ, vel ut alii codices, διακονικὴν, quam lectionem amplexi fuimus. Preces Diaconicæ dicuntur certæ quædam & statæ preces à Diacono recitari solitæ, non absimiles illis quæ in Breviario Romano ad Laudes & Vesperas esurialibus potissimum diebus dicuntur. Verùm Græci in omnibus prope Officiis divinis eas usurpant; & aliquando sæpius in uno & eodem Officio, ut vel in Ordinationum Officiis deprehendetur. Dicuntur etiam preces illæ εἰρηνικαὶ, pacificæ, quia in iis semper pax à Deo postulatur: Passim etiam absolutè neutro genere efferuntur τὰ διακονικὰ, τὰ εἰρηνικά. Clerus Græcus respondere solet Diacono ad unamquamque preculam hæc tantum, κύριε ἐλέησον.

σον. Ejusmodi precum nonnunquam mentionem facit in Homiliis S. Chrysostomus, ut Homil. 2. de Prophetarum obscuritate, *Ubi communiter omnes audiunt Diaconi vocem jubentis & dicentis. Oremus pro Episcopo, & senectute ejus, & protectione, atque ut recte doceat verbum veritatis; & pro iis qui hic sunt, & ubique terrarum; quod jussum est, agere non recusatis.* Ita quoque Homil. 2. in Epist. 2. ad Cor. Passim occurrunt ejusmodi preces in ipsius & S. Basilii Liturgiis.

5. Hymnus mysticus Cherubicus. Cantatur Hymnus Cherubicus post lectam Epistolam, & Euangelium, post Orationes Catechumenorum fusas, ipsosque Catechumenos dimissos, & Missam fidelium inceptam. Eo cantato Sancta dona solemniter à mensa sive altari propositionis per mediam Ecclesiam omnibus procumbentibus ad sanctum altare deducuntur. Sanctis igitur donis in sacra mensa repositis sacram Presbyterorum Ordinationem inchoat Græcorum Pontifex, hoc est, Latino more, cum jamjam esset Offertorium faciendum, tantisper differtur donec Ordinatio Presbyteri compleatur.

6. *Horarii sive stolæ partem.* Orarium dictio est anceps, purè Latina, & purè Græca; sed Græcè scribenda est cum Spiritu aspero, *Horarium*, ὡράριον. Latinè deducitur ab ore, & significat, Sudarium, faciale, linteum quo facies abstergitur, aut etiam tegitur, vel pars ejus involvitur. S. Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum. *Non absque amictu lineo incedere, sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est: Alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est, referto Marsupio quod sudarium, orariumque non habeas gloriari.* S. Ambrosius oratione quam habuit in obitu Satyri fratris sui, tempestatem qua jactatus est describens, ait eum deliberantem, an sese in mare præcipitem daret, Sacramentum fidelium à fideli petiisse, *Non ut curiosos oculos insereret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium involvit in collo, atque ita se dejecit in mare.* Similiter S. Augustin. lib. 22. de Civitate Dei c. 8. enarrans miraculum de oculo prope eruto & sanato ad reliquias Sanctorum Martyrum Gervasii & Protasii perpetratum, scribit, *Tunc sicut potuit oculum lapsum atque pendentem loco suo revocatum ligavit orario*, Orarium septimo die abstulit, oculumque suum sanatum deprehendit. S. Ambrosius Epist. 85. de Inventione corporum Sanctorum Gervasii & Protasii describens miracula tum patrata. *Quanta oraria jactitantur; quanta indumenta super reliquias sacratissimas, ut tactu ipso medicabilia reposcantur.* Oraria linteola erant quæ promiscua plebs ad eos conjiciebat qui Sanctorum corporum curam gerebant, ut eorum contactu sanctificata ad se rejicerentur, atque ut pretiosissima supellex ad miraculorum perpetrationem conservarentur. Eo sensu usurpavit Vopiscus in Aureliano sub finem, *donasse eundem populo Romano tunicas albas manicatas ex diversis Provinciis, & lineas Afras, atque Ægyptias puras, ipsumque primum donasse oraria populo Rom. quibus uteretur populus ad favorem.* Gregorius Turonensis eadem significatione, sed paulò ampliore, non semel hoc nomine usus est, pro linteo videlicet longiore quàm sit faciale, ut Mappa vel Syndon esse solent: Ita historiæ lib. 3. c. 5. ubi refert Sigismundum Burgundionum Regem filium suum vino malignè sopitum & dormientem jussisse occidi, *dormienti orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, suffocatus est.* & lib. 4. c. 20. refert similiter Chramnum Clotarii Regis filium antequam morti traderetur, *super scamnum extensum orario sugillatum fuisse.* & lib. 6. c. 17. *Die Sabbati Priscus præcinctus Orario, &c.* Sanè etymum ab aure, vel ora nullo modo huic significationi convenire potest. Occurrit tamen apud posteriores Græcos orarium Latinorum civitate Græca donatum, ut alia innumera. Hinc Eustathius in Iliad. δ. *Φασὶ δέ τινες καὶ αὐτὸ τοῦτο στεφάνους εἶναί ποτε τὰς μίτρας φάμενοι ὅτι μίτραι κυρίως αἱ ἀπὸ φασκιῶν καὶ ὠραρίων στέφανοι. Hoc autem dicunt aliqui, Mitras aliquando fuisse coronas; asserentes Mitras propriè esse coronas ex fasciis & orariis plexas.* Eodem modo Mitram interpretatur Phavorinus ζωνίαν καὶ φασκίαν, & testimonio evidenti ex Euripide demonstrat. Deinde eadem quæ superius verba refert, sed pro ὠραρίων, male bis scribitur ὠαρίων; ut & apud Etymologicum magnum; qui à præcedentibus ista desumpsit.

Verùm Ecclesiasticus usus longè dispar fuit. Autores enim Ecclesiastici Latini cum de vestibus & ornamentis Ecclesiasticis verba faciunt, Orarium usurpant pro stola, unumque altero permutant: Per stolam autem idem intelligebant quod nos etiam nunc intelligimus. Itaque de Orarii forma, figura, & usu nihil habemus speciale dicendum, cum id omne ex usu quotidiano satis superque constet. Orarii autem etymologiam non ab ore derivant, sed ab orando, quæ Orarii ministeriis apprimè quadrat. Ita Flaccus Alcuinus de divinis officiis, capite, Quid significent vestimenta, *Orarium, id est, stola, dicitur eo quod Oratoribus, id est, Prædicatoribus concedatur. Admonet illum qui illo utitur, ut memor sit sub jugo Christi quod leve & suave est, esse se constitutum.* Beda quoque in Collectaneis de septem Ordinibus. Ad eandem etymologiam longo ante utrumque tempore alluserat Concilium Toletan. 4. c. 39. fusius hæc describunt Rabanus Maurus in Antiphonario cap. 19. Ivo Carnutensis sermone de significationibus indumentorum Pontificalium, Hugo de S. Victore in speculo de mysteriis Ecclesiæ c. 6.

Ex consensu Latinorum & Græcorum Orarium propriè Diacono convenit, non autem inferioribus ordinibus, ut constat ex antiquo ordine Romano, & antiquis ritualibus. Id etiam evidenter deducitur ex Concil. Tolet. 4. c. 27. *Episcopus Presbyter aut Diaconus, si a gradu suo injustè dejectus, in secunda Synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altario de manu Episcoporum. Si Episcopus est, Orarium, annulum, & baculum. Si Presbyter, Orarium*

rium & Planetam. Si Diaconus, Orarium & Albam: si Subdiaconus, patenam & Calicem. Sic & reliqui gradus ea in reparationem sui recipiant, quae cum ordinarentur, perceperant. Iuo part. 5. c. 367. & part. 6. c. 237. Gratian. 11. q. 3. cap. 65. Idem refert Burchard. lib. 2. c. 192. sed ex Concilio Mogunt. Concilium Laodicenum c. 22. & 23. Orarii usurpationem disertè prohibet Subdiaconis, & aliis inferioribus Clericis. Orarium usurpatum fuisse à Subdiaconis in Provincia Hispaniæ Bracarensi nullo modo colligi potest ex can. 9. vel aliis 27. Concilii primi Bracarensis, ut canonem illum attentè considerantibus manifestum erit. Apud Syros Subdiaconi & Lectores Oraria gestant, ut in eorum ordinationibus legere est. Id olim in Gallia usurparunt Monachi, sed hoc prohibuit Concil. Aurelian. 1. c. 22. Verùm Presbyteros Orariis indesinenter uti voluit Concilium Bracar. 3. c. 3. & præsertim Moguntinum c. 28. Capitul. lib. 5. c. 81. Burchard, l. 2. c. 101. Iuo part. 6. c. 178. Distinctionem autem inter Diaconum & Presbyterum in gestando Orario qualem nunc in Occidente habemus præter antiquissima Sacramentaria testatur velut ex antiqua traditione emanantem canon tertius Concilii Bracarensis 3. ante annos prope mille celebrati, quem etiam refert Gratian distinct. 23. c. 6. Oraria autem duo gestare prohibetur non modo Diaconis & Presbyteris, sed etiam Episcopis can. 39. Concilii Toletani quarti: simplicia præterea & nuda jubet esse, nullis coloribus ornata.

Horarii usus Græcis est antiquissimus, ut constat ex jam citatis duobus Concilii Laodiceni canonibus, & commentariis tam Zonaræ quàm Balsamonis in eosdem canones. Facilè conjicerem à Græcis ad Latinos devenisse, & Latinum ab antiquis judicatum propter accidentariam vocis similitudinem. Unde factum est ut post illius usum vulgatum autores Ecclesiastici ab orando illud derivaverint. Nam ut demonstratum est, nulla est Latini & prophani Orarii cum Ecclesiastico convenientia. Horarii apud Græcos à Diaconis gestatio dupliciter à Latina differt. Primùm, Diaconus Græcus illud super humerum sinistrum ex utrâque parte dependens & in alarum quemdam typum utrimque fluitans defert: Non alligat partes illas fluitantes ut Latinus sub humero & brachio dextero. Ideo Græci mysteriorum interpretes horarii partes ante retroque pendentes Angelorum alas significare contendunt, easque alas absolutè vocare solent. Sic Simeon Thessalonicensis multis infra de ordine cap. 4. ubi Diaconicæ ordinationis mysteria explicat. Sic S. Germanus in explicatione Liturgiæ, *Diaconi verò ad typum Angelicarum potestatum ταῖς λεπταῖς τῶν λεπτῶν ὠραρίων πτέρυξιν, tenuibus tenuium horariorum alis, ut administratorii spiritus, in ministerium missi, præcurrunt.* Et longè ante eos S. Chrysostomus idem scripserat homilia de filio prodigo, *Recordamini tremendorum mysteriorum,* καὶ τῶν λειτουργῶν τῆς θείας λειτουργίας, τῶν μιμουμένων τὰς τῶν ἀγγέλων πτέρυγας ταῖς λεπταῖς ὀθόναις ἐπὶ τῶν ἀριστερῶν ὤμων κειμέναις, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περιτρεχόντων, *& Ministrorum, sive Diaconorum divini sacrificii tenuibus linteis super sinistros humeros impositis Angelorum alas imitantium, & per Ecclesiam discurrentium.* Alterum discrimen est quod Diaconus in certis actionibus horario cingitur, eo tamen à sinistro humero nequaquam deposito. Simeon Thessalonicensis videtur hoc ad tempus communionis restringere; & in Liturgiis sub horam Communionis disertè monetur Diaconus, ut cum stola cingat se in figuram crucis. Non est prætereundum Græcorum horaria ter inscriptum habere, nomen ἅγιος, Sanctus, quo Angelorum canticum designatur, eosque Angelorum ordinem & ministeria consecutos.

Horarii etymon tribus modis lego à Græcis deduci. Balsamon loco iam citato derivat ἀπὸ τοῦ ὁρᾷν significante, τὸ φυλάσσω, καὶ ἐπιτηρῶ, custodio, observo; eo quod, inquit, diligenter observent in mysteriis Sacerdotum proclamationes, & quæ consequenter sunt agenda iis qui in Ambone sunt, per Orarium significent. Simeon Thessalonicensis, de Sacram. Pœnitentiæ, deducit ἀπὸ τοῦ ὡραΐζειν, eo quod gratiâ divina Diaconus speciosus & conspicuus redditur. Ὡρα enim Hesychio est, κάλλος, εὐμορφία, & interpretatur, ὡραΐζεται, καλλωπίζεται. Arcudius lib. 6. c. 10. ἀπὸ τῆς ὥρας ab hora sive tempore, ὅτι δείκνυσιν ὁ διάκονος διὰ τοιαύτης στολῆς τὰς ὥρας, καὶ τὸν καιρὸν τοῦ ψάλλειν, τοῦ προσεύχεσθαι, τοῦ ἐνάρχεσθαι τῆς λειτουργίας. *Quia per ejusmodi stolam demonstrat Diaconus horas & tempus psallendi, orandi, Liturgiam inchoandi, &c.* Hæc etymologia antiquæ & hodiernæ Græcorum consuetudini maximè videtur consentire, qua Diaconi tribus digitis extremas horarii partes apprehendunt, easque elevant, ut Sacerdoti, iisque qui sunt in Ambone vel chòro significent horam, momentumque quo actiones officii præcipuæ sunt faciendæ, iam advenisse, quod in eorum Liturgiis passim adnotatur. Quamcunque harum etymologiarum spectes, Horarium per aspirationem scribendum est: Nam si tenuiter scribatur, aliud omnino significabit. Ὤρα enim cura est & sollicitudo. Horarium præterea ab eodem etymo Latinè significabit sciatericon, sive solarium, horas umbris denotans, vel alio quodam artificio: Eo sensu dixit Censorinus, *Cornelius Nasica ex aqua fecit Horarium.* Hanc Latinam Horarii significationem apud Græcos autores non legi, nec ab aliquo adnotatam memini, nisi fortè quis hûc referat quod scribit Hesychius in voce σιμικίνθια, φακιόλια, ζωνάρια, ὠράρια τῶν ἱερέων. Ubi semicinctia explicat per fasciolas, cingula, & Sacerdotum horaria. Sed Hesychius qui, ut scribit Suidas, Ethnicus erat, Sacerdotum nostrorum horaria non bene intellexit; Sicut nec Meursius, qui in glossario Horarium Græcorum interpretatur ἐκμαγεῖον τοῦ προσώπου, atque etiam χειρόμακτρον quo refert ex Isidori glossis, *manuale, orarium.* Non negarim tamen favere huic interpretationi Isidorum Pelusiotam li. 1. Epist. 136. cum ait, *Linteum illud,* ἡ ὀθόνη, *cum quo Diaconus in sanctis mysteriis munus suum obeunt, humilitatem Domini, qui Discipulorum pedes*

pedes lavit, & extersit, nobis in memoriam redigit. Licet enim orarium non nominetur, illud tamen per ὀθόνην videtur intelligendum. Quidquid sit Orarii Ecclesiastici usus ab Orarii secularis usu & significatione quàm longissimè abest, ut ex iis quæ dicta sunt evidenter colligitur.

7. *Ipsumque Phenolio induit*, Variè scriptum reperitur, Φαινόλιον, φαινόλιον, Φαινώλιον, & Φενώλιον. Sic Φαινόλης & φαινώλης apud Athenæum lib. 3. Apud S. Paulum 2. Timoth. c. 4. vers. 13. scribitur φελόνης, & in aliis φελώνης. Hoc posterius Latinorum penula est, vestis exterior omnibus superposita, ut pluvia, cæteræque aëris tempestates arceantur. Unde Juvenalis, *multo stillat penula nimbo.* Strictior B erat vestis, hominemque cum vestibus involvens. Unde Tacitus sive quis alius de causis corruptæ eloquentiæ versùs finem, *Quantum humilitatis putamus attulisse eloquentiæ penulas istas, quibus adstricti, & veluti inclusi cum judicibus fabulamur.* Ideo Artemidorus ὀνειροκριτικῶν lib. 2. c. 3. ait si quis φαινόλην somniaverit, hoc θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν, καὶ τοῖς δικαζομένοις καταδίκην μαντεύεται, διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ σῶμα, *tribulationem, & angustiam, & iis qui judicandi sunt, damnationem ominari, eo quod corpus contineat, & comprehendat.* Videtur planè sumptum à Latinis nomen: Ideo Athenæus loco iam citato illud vocat καινὸν, καὶ C οὐδέπω ἐν χρείᾳ γενόμενον; & Lucianus in Lexiphane recenset inter Barbara. Alia planè ratio mihi videtur τοῦ Φαινολίου Græcorum Christianorum, ut ex dicendis colligetur. Ideo multò præstat φαινόλιον ἀπὸ τοῦ φαίνειν, ab apparendo seu lucendo derivare, propter colorem tam album quàm purpureum quorum alterutro semper nitet. Quare rectè mihi conjecisse videtur Etymologici autor, cum scripsit Φαινόλιον dici, eo quod φαίνεται ὅλον, totum est splendidum: Totum enim hominem ambit & circumtegit, sive qua Lectorum, sive qua Sacerdotum proprium est. Dimissa D igitur ista penula quid sit sacrum Græcorum Phenolium breviter explicemus.

Ut hoc distinctè fiat quadruplex vestis genus ex Symeone Thessalonicensi nobis enarrandum est. Primum Clericis omnibus commune, secundum Lectorum proprium, tertium Sacerdotum, quartum Episcoporum: Tria posteriora Phenolii nomine apud Græcos insigniuntur. Primum est toga nigra vel violacea, talaris, manicata, totum corpus ambiens, & vesti seculari corpori tegendo primò necessariæ superposita. Hanc indutus lector Pontifici præsentatur ordinandus. Nigra est vel violacea, eo quod colores isti sint luctus E & tristitiæ argumenta: Manicata, ut per manicas crucis figuram effingat: Talaris & laxa, ut charitatis & pietatis qua Clerici abundare debent, diffusionem denotet. Antequam Lector ordinandus eam assumat, à Pontifice benedicitur. Toga ista sive Pallium propriè à Græcis dicitur, τὸ ἱμάτιον, eoque utuntur Lectores, Subdiaconi, & Presbyteri; sed vestis propriè non est sacra, sed civilis & secularis, qua Clericos decet in publicum prodire. Ea autem est Clericorum κοσμικῶν secularium:

A Nam Monachi peractis sacris, & deposita veste sacra, proprium professionis suæ habitum retinent, & in eo consecrandi offeruntur Episcopis. De hac verba facit Balsamon in can. 14 septimæ Synodi cum ait, ὁρῶμέν τινας νηπιόθεν μελανειμονήσαντας, ὡς τῷ θεῷ ἀφιερωθέντας, καὶ κουρὰν δεξαμένους, *Videmus nonnullos à pueritia vestibus indui nigris, ut Deo consecratos, & Tonsuram suscipere* μελανειμονεῖν verbum à Græcis recentioribus effictum, ut λευχειμονεῖν, vestes albas induere. Vide Codinum c. 25. Euchologium initio Ordinationis Lectoris, προσαγόμενος τῷ ἀρχιερεῖ ὁ τοιοῦτος, εἰ μὲν κοσμικός ἐστι, μετ' ἱματίου ἀσκεπής, εἰ δὲ μοναχὸς μετὰ μανδύου, *Ad Pontificem adducitur ejusmo-* B *di: si secularis est capite nudato cum Himatio, si Monachus cum Mandya.* Himation, toga est quam Clericus factus in posterum perpetuò gestare debet. Est autem Himation vestis honorabilis quam Senatores, inquit Simeon Thessalonicensis, gestare solent, quæ Clericis ex privilegio Cæsareo conceditur. Codinus ubi de coronatione Imperatoris agit, si mater Imperatoris, inquit, vidua est, Φορεῖ ἔνδυμα μέλαν, λεγόμενον ἱμάτιον, καὶ μανδύαν ὀξὺν, *gestat vestimentum nigrum, dictum Himation, & Mandyam violaceam.* Itaque Himation Tunica est ampla, cui superinjici potest pallium.

Secundum vestis genus in præsentiarum no- C bis edisserendum est. Phenolion illud triplex est. Primum ad Lectores pertinet. De eo sic Simeon Thessalonicensis c. 4. *Propriam autem ordinis sui vestem habet Lector, quæ Camision vocatur, habetque Phenolii parvi vel Sticharii ex lino figuram, & Sacerdotii primitias cum parvum sit, & protectionem à Deo emanantem designat. Est autem coloris purpurei propter purpuream Salvatoris vestem; vel albi, propter Sacerdotii puritatem & illuminationem a Deo fluentem.* Utriusque vestis Lectoris disertam mentionem iterum facit Simeon Thessalonicensis cap. 1. ubi lectoris ordinationem enarrat; *Episcopus vestem nigram* D *quæ humilitatis & religiosi timoris Symbolum est, benedicit, & Consecrandum jubet eam induere.* Deinde delibatis ab Episcopo per Tonsuram cum solemni crucis figura Consecrandi capillis, aliisque postmodum eo tradito ut integrè ad Clerici formam tondeatur, pergit, *Adducitur iterum ad Episcopum per tonsuram consecratus, & Phenolio, quod est sacrorum indumentorum primum & veluti primitia, benedicto sive camisio, Pontificis manum osculatus, per collum induitur, non secus ac si jugum Sacerdotii subiret, &c.* Vestem illam sacram Euchologia antiqua & recentia φαινόλιον quoque vocant.

Phenolion alio nomine vocat καμίσιον, hîc E & in Ordinatione Subdiaconi: nomen ab Italis desumptum; *Camice* enim illis dicitur vestis sacra, quæ in ritualibus, Alba, vocatur, quæ vestis est linea Tunicæ imposita quam omnes norunt. Bocacio n. 1. *Tutti vestiti co' camici, e co' piviali.* Itaque φαινόλιον Lectorum idem prorsus nobis est quod Alba, qua apud nos non modo Subdiaconi, sed etiam Lectores sive Clerici sæpe utuntur. Illis sic dicitur à *camicia*, interula indusium ob similitudinem: Sic & Græci neoterici interulam vocant ὑποκάμισον. Galli tamen nomen pro-

fa-

fanum cum re ſacra communicare detrectantes Latinum uſurpant, & qui aliter loqueretur, omnibus eſſet deridiculo. Curopalates de officiis Conſtantinop. c. 6. *Lectores ſtant in medio Triclinio è conſpectu Imperatoris*, μετὰ τῶν ἱματίων καὶ περιπτυχίων αὐτῶν, φοροῦντες καὶ καμίσια ἐπάνω τῶν ἱματίων, ὁ μέντοι πρωτοψάλτης καὶ ὁ δομέστικος λευκά, ὁ μαΐστωρ, καὶ πάντες οἱ ψάλται πορφυρᾶ, *cum tunicis & pileis ferentes camiſia ſuper tunicas. Protapſaltes quidem, & Domeſticus, candida, &c. Magiſter autem & Pſaltæ omnes porphyrea.* His verbis evidenter exprimitur quid propriè ibi ſignificent, τὸ ἱμάτιον καὶ τὸ καμίσιον. Idem c. ſeptimo, *Poſtea ingrediuntur etiam Cantores*, μετὰ τῶν περιπτυχίων καὶ καμισίων, *cum Pileis & Camiſiis.* Dictionem hanc uſurparunt antiquiores Græci, ſed ſenſu paululùm diverſo. Palladius in hiſtoria Lauſiaca c. 149. ubi hiſtoriam refert Magiſtriani militis qui datis Virgini Chriſtianæ veſtibus ſuis eam è periculo eripuit, τῇ ἑαυτοῦ ἐσθῆτι μεταμφιάσας αὐτὴν τοῖς τε καμισίοις, καὶ τῇ χλαμύδι, καὶ τοῖς ἀνδρείοις πᾶσιν, &c. *Suis veſtibus eam induit, camiſia, & chlamyde, & omnibus virilibus indumentis.*

Phenolion Presbyterorum proprium, ait Simeon Theſſalonicenſis, album eſt, manicis caret, & totum corpus à capite ad pedes uſque circumtegit. Uniuſcujuſque rei rationes myſticas ibidem tradit. Et in libro de templo & Miſſa, *Iam verò ſacra Caſula*, ἱερὸν φαινόλιον, *ſublimiorem, & ſuperne collatam ſpiritus virtutem ſub quadam effigie monſtrat. Imprimis ſaccum quo per ludibrium ſalvator indutus eſt: idcirco & ſacci formam habet; nec enim in eo ſunt, quæ appellantur Manicæ.* S. Germanus in Theoria rerum Eccleſiaſticarum. *Caſula*, τὸ δὲ φαινόλιον, *denotat coccineam purpuram quam Ieſu illudentes geſtandam impii dederunt. Eſt etiam ſtola baptiſmi.* Videtur innuere S. Germanus Caſulam illam poſſe eſſe porphyream. Paulò ante eam vocaverat στολήν, *Stola Sacerdotis eſt ad exemplum talaris Aaron, id eſt, veſtimentum, quod Sacerdotale eſt indumentum ad pedes uſque honorabiliſſimum. Eſt autem ignea ſpecie, juxta Prophetam dicentem, Qui facit Angelos ſuos Spiritus, & miniſtros ſuos ignem ardentem.* Rectè φαινόλιον iſtud interpretantur Caſulam. Nam in omnibus fere ſimilis eſt Caſulæ Latinorum, ſive Planetæ: Sicut Caſula, ultima eſt veſtis ſacra quam induit Sacerdotes, ſic etiam Phenolion illud. Deinde ſine Manicis eſt, & velut ſaccus, totum ambiens Sacerdotem: Ita quoque antiquæ Latinorum Caſulæ omnes, ut conſpicere eſt in Eccleſiis Cathedralibus quarum Caſulæ non modo antiquiſſimæ, verum etiam non admodum antiquæ, ut pote ducentorum annorum aut minus, veſtes ſunt planè rotundæ totum ambientes hominem à collo uſque ad pedes; in quibus una tantùm eſt apertura per quam caput immittitur, & poſtea toti corpori allabitur veſtis, brachia, manuſve cum cætero corpore concludens. Ideo cum aliquid Sacerdoti eſt agendum Caſulæ lacinias interiores ſuper brachia reflectit, & revolvit, ut manibus liberis uti poſſit. Tales non modo ſunt antiquæ quæ extant Caſulæ, verumetiam quotquot Pontifices, & Sacerdotes in antiquis Ritualibus & Sacramentariis, aliiſque locis picti ſuperſunt, ejuſmodi caſulis induti conſpiciuntur. Tales uſque in hodiernum diem perſeverarunt Græcorum & Orientalium caſulæ ſive Phenolia.

Epiſcoporum Phenolion ſive Caſula, ab ea quæ Presbyterorum eſt nonnihil differt. Presbyteralis enim ſimplex eſt, alba vel violacea ſive porphyrea. Prioreutuntur ut plurimum toto anno præter Quadrageſimam, qua poſteriorem uſurpant: Eſt enim illis purpureus color luctus indicium. Epiſcopalis autem eſt variis crucibus inſignita; ideo ab illis vocatur φαινόλιον πολυσταύριον, ſive ſimpliciter, πολυσταύριον, multicrucium. Simeon Theſſalonicenſis de templo, poſtquam caſulam Presbyterorum deſcripſit, *Pontifices Caſulam* φαινόλιον πλῆρες σταυρῶν *crucibus plenam induentes, quæ & multicrucium* πολυσταύριον, *vocari ſolet, clarè docent, quoniam paſſionis Domini ſignum eſt, ſe illum imitari, qui per paſſionem & crucem, veram juſtitiam conſummavit, &c.* Demetrius Chomatenus in jure Orientali interrogatus an liceret in Phenoliis Epiſcopalibus purpureis cruces apponere ut in albis, Reſpondet, τὸ ἔθος τῆς ἐκκλησίας τὰ πορφυρᾶ ἀρχιερατικὰ θεῖα ἐνδύματα ἁπλᾶ βούλεται εἶναι, καὶ χωρὶς προσθήκης τῶν εἱρμῶν ποταμῶν καὶ σταυρῶν. *Eccleſiæ conſuetudinem poſtulare ut divinæ veſtes Epiſcopales ſint ſimplices, & ſine ulla additione fluviorum & crucium.* Sticharii fluvii adduntur, Phenoliis cruces. Si quis antiquiſſimam Eccleſiæ Græcæ conſuetudinem ſpectaret, neutrum admitteret.

8. *Perficiamus preces noſtras Domino.* Statim poſt Ordinationem Presbyteri incipiunt preces offertorii, ut more Latino loquamur; Sacerdoſque ſecretò recitat τὴν εὐχὴν προσκομιδῆς, *Orationem Oblationis*, & aliquas precunculas Diaconicas, ſublatoque è ſacris donis velo populus clamat, dignum & juſtum eſt: Tum Archiepiſcopus tradit Presbytero panem unum è diſco. Panis ille nondum eſt conſecratus; multò enim ante verba conſecratoria traditur, ut in Liturgiæ conſequentia videre eſt, ita quoque cætera Euchologia antiqua, etiam regium. Verùm Euchologium Allatianum, & Venetiis editum, quibus conſentit Simeon Theſſalonicenſis, diſertè teſtari videntur panem iſtum eſſe conſecratum & verum Chriſti corpus, traditionemque fieri poſt conſecrationem conſummatam. Ajunt enim duo illa Euchologia, *Cum autem conſummata fuerint ſancta, & acturus eſt Epiſcopus, ut fiat accipientibus, &c.* Itaque recentiores Græci antiquum morem ſuum nonnihil immutarunt; Sed Ruſſi & Moſchi illibatum, ut tradit Arcudius lib. 6. c. 3. hactenus conſervant.

9. *Sicque manet donec, &c.* Presbyter ordinatus accepto ab Epiſcopo pane, inclinatus ſupra panem, ipſumque altare manet, donec à Sacerdote dicatur, *Sancta Sanctis.* Hoc eſt, ab initio precum conſecratoriarum, ad finem uſque conſecrationis, & ſacræ hoſtiæ adorationem à populo præſtitam, tum panem ſibi creditum Epiſcopo reſtituit.

10. *Omnium Sanctorum, &c.* Ita Diaconi Ordinatio incipitur, & peragitur poſt completam ſanctorum donorum etiam ſecundùm Græcos,

consecrationem, ut videre est in eorum Liturgia. Et peracta Diaconi ordinatione confestim clamat Diaconus *omnium Sanctorum memoriam agentes, &c.* inchoanturque ea quæ spectant ad Communionis præparationem.

11. *Tradit ei sanctum flabellum.* Flabellorum usus in Ecclesia Orientali est antiquissimus, & huc usque celebris permanet. Institutus primùm est ut è sacris donis muscæ, aliaque ejusmodi animalcula abigantur. Flabella autem motitare & ventilare Diaconorum munus est, ut expressè adnotat Clemens Constitut. lib. 8. cap. 12. Idem Amphiloch. in vita S. Basilii. Mysticas hujus ventilationis causas referunt Jobius apud Photium lib. 6. cap. 25. & S. Germanus in Contemplatione rerum Ecclesiasticarum quos adire potes, si ejusmodi rerum desiderio caperis. Flabellorum ejusmodi in sacra Synaxi, cum sacrificium celebratur, mentionem faciunt Liturgiæ S. Chrysostomi, S. Basilii, aliæque Græcæ, atque etiam Syriacæ, nec non Ordinationis Diaconicæ ritus omnes. Joannes Moschus in prato spirituali cap. 196. Chronicon Alexandrinum Olympiad 351. ubi de Sergio Patriarcha verba facit. Metaphrastes in vita S. Epiphanii. Si forte flabellum non adsit, solent Græci linteola, aut etiam vela Sanctorum donorum apprehendere, & cum iis ventilare, ut ex usu quotidiano, & Moschi testimonio colligitur, & diserte adnotatur in Liturgia S. Chrysostomi post ἐπινικίου hymni recitationem, *ὧδὲ οὐκ ἔςι ῥιπίδιον, ποιεῖ τοῦτο μετὰ καλύμματος*. Flabellorum ejusmodi usum in sacrificii consummatione nullum apud Latinos lego. Refertur ex Joanne Moscho prati spiritualis c. 150. Quemdam Episcopum Italum Missam, præsente Pontifice celebrantem dixisse Agapeto Pontifici, *Diaconum illum prope me assistentem, qui flabellum tenet, ab altari remove.* Verum quidquid sit de historia illa ex usu Græco addidit Moschus, *qui flabellum tenet*, ut paulò ante dixerat illi Episcopo quid insolitum accidisse, cum recitaret orationem oblationis εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς quæ in Missa Latina nulla est. Quapropter eo testimonio tantùm demonstrari potest flabellorum apud Græcos usus. Hildebertus Cenomanensis Episcopus epistol. 8. testari videtur in sua Provincia, flabella in sacrificio usurpata fuisse. Sed quod ibi refert de flabello allegoricè intelligendum est, vel est factum Episcopi alicujus speciale, & planè extraordinarium quod in consequentiam trahi non debet. Eorum forma est ejusmodi: Manubrium est ligneum oblongum, in cujus extremitate inseritur Cherubini facies sex alis circumdata. De materia istorum flabellorum ita Clemens Constit. libr. 8. cap. 12. *Duo Diaconi ex utraque parte altaris teneant flabella ex tenuibus membranis, aut ex pennis Pavonis, aut ex linteo ut parva animalia volitantia abigant, ne in calicem cadant.* Cum hoc instrumento Diaconus à dextris & sinistris ventilat sancta dona certis temporibus quæ in Liturgiæ ritu notantur. De istis flabellis Lege quæ scribunt Hugo Menardus in notis ad S. Gregorii Sacramentarium pag. 319.

A Isaacus Habertus ex Theologo Parisiensi nunc jure meritoque Vabricensis Episcopus, observat. 7. ad part. 9. Liturgiæ, & Jacobus Goartus è familia Dominicana in notis ad S. Chrysostomi Liturgiam.

12. *Cum autem liceat, &c.* Ordinationes Episcopi & Presbyteri facere non licet in diebus solemnitatis Præsanctificatorum, eo quod tum Sacrificium non fiat, sed Præsanctificatis, hoc est, ante Sacrificatis utantur. Diebus illis qui sunt omnes Quadragesimales, præter dies Dominicas & Sabbata festumque Annuntiationis, apud Græcos sacrificare non licet: Ideo nec Episcopos nec Presbyteros ordinare, quos ante Sacrificium or- B dinant, ut post Ordinationem suam cum Ordinatore sacrificent. Verùm cum Diaconi ordinatio celebretur post sacrificium peractum, nihil inquit, rituale, impedit quominus diebus Præsanctificatorum ordinentur. Cum igitur Diaconi ordinandi illis diebus sese dat occasio, *ingreditur Episcopus, & stat coram sacra mensa, &c.* Videtur tum prope initium illius Officii Diaconorum Ordinatio fieri. Græcorum mos non sacrificandi diebus quadragesimalibus perantiquus est. Eum testatur Concilium Trullanum cap. 52. quod Dominicis, Sabbatisque addit festum Annuntiationis; & ante Concilium Trulla- C num annis prope quadringentis Concilium Laodicenum, cap. 49. & 51. Idem observabat Ecclesia Latina duobus ultimis Quadragesimæ diebus, ut testis est Innocentius primus epist. 1. cap. 4. & hactenus retinuit diem penultimum. Quod ergo observat quotannis Ecclesia Romana in magno die Veneris, hoc quinquies observat Ecclesia Græca unaquaque Quadragesimæ septimana. Balsamon & Zonaras in can. 52. Trullan. referunt Græcos diebus festis non jejunare, & jejunii diebus non sacrificare; quia nullus potest simul & mœrore & lætitia diffundi. Sic D Judæi & olim & nunc observant. Dicitur de Judith cap. 8. *habens super lumbos suos cilicium jejunabat omnibus diebus vitæ suæ præter Sabbata, & Neomenias, & festa domus Israel.* Eadem ratione Græci nec diebus festis jejunant, nec diebus jejunii sacrificant. Ideo Sabbatis Quadragesimæ, & die Annuntiationis, sacrificant, & non jejunant. Hinc, inquit, idem Balsamon, accuratioris disciplinæ Monasteria festa quæ in Quadragesima eveniunt, prævenire solent, & ea celebrant πρὸ τῆς τυροφάγου ante Dominicam Quinquagesimæ. Vult tamen Concil. Laodicenum cap. 51. memorias illas Martyrum Sabbatis & Dominicis E fieri, non autem ante Quadragesimam præveniri. Forte cum Balsamone in hunc locum distinguendum, aliud esse memoriam simpliciter agere Martyris, aliud diem natalem celebrare. Prius licere Sabbatis & Dominicis Quadragesimæ, non autem posterius. Euchologia edita omnia Præsanctificatorum Liturgiam nobis exhibent, & Latinam Bibliotheca Patrum.

13. *Postquam facta est sancta oblatio.* Eodem Liturgiæ, sive Missæ loco, atque etiam iisdem prope ceremoniis Diaconissa benedicitur quibus

bus Diaconus, ut manifeſtum eſt ex Euchologii verbis.

14. *Maphorium.* Pallium eſt Virginum Deo ſacratarum: Caſſianus Mavortem, aut Maforteṃ vocat, & viris tribuit, lib. 1. cap. 7. *Pallia eorum Mavortes tam noſtro quam ipſorum eloquio vocantur.* Breve illud erat, nec humeros, ut ille ait, excedebat. Servio & Nonio non fuit incognitum. Phavorinus illud interpretatur, τὸ τῆς κεφαλῆς περίβλημα, *capitis amictum.* Suidas verò κρήδεμνον, *capitis & humerorum velamentum*, per κεφαλοδέσμιον, & μαφόριον explicat. Euſtathius quoque Iliad. X. κρήδεμνον, μαφόριον ut dictionem vulgatam interpretatur. Achmes. c. 265. Si viderit mulier μαφόριον *velum ſuum ſibi violenter rapi, vel quod totum diſciſſum fuerit, ſignum eſt virum ipſius moriturum, aut ab eâ omnino ſeparatum iri.* Concilium in S. Chryſoſt. Maphorium pro virili veſte uſurpat. Exprobrant enim viro Sancto quod tres Diaconos accuſaverit, ὡς τὸ μαφόριον αὐτοῦ κλέψαντας, *Maphorii ſui ab iis ſurrepti.* Inter Patriarchæ veſtes à Joanne Cantacuzeno numeratur lib. 1. c. 41. S. Athanaſius libello de Virginitate paulò ante medium inter veſtes Virginis Deo ſacratæ μαφόριον recenſet, quod jubet eſſe ἀκρόσσον, ſine fimbriis, & villis, illudque diſtinguit à κεφαλοδεσμίῳ, κουκουλίῳ, & ἐπωμίῳ, à vitta capitis, cuculla, & ſuperhumerali. Itaque videtur μαφόριον diaconiſſæ velum eſſe capitis cæteris capitis ornamentis ſuperinjectum, ſubtus quod ſtola Diaconalis ab utraque colli parte imponebatur, cujus ideo ambæ extremitates anterius conſpiciebantur. Velum ejuſmodi ſive flammeum geſtant in Occidente Moniales. Poſſet etiam dici genus eſſe aliquod ſcapularis, ſive analabi ſub quo ſtola à poſteriori parte occultabatur. Hoc dato, Maphorium ad caput non pertinebat. Nunc utriuſque ſexus pallium Græci μανδύ vocant, Monialeſque illud capiti imponunt, & univerſum corpus ambit, ad talos uſque dependens, ut fere Hollandicæ & Brabanticæ mulieres geſtare ſolent.

15. *Diaconicum.* Subdiaconi & Lectoris Ordinatio non celebratur in altari, ſed in Secretario, ſive Sacriſtia, ἐν τῷ διακονικῷ, ſive σκευοφυλακίῳ. Celebrari etiam ſolet ante portas Eccleſiæ ὡραίας, ſpecioſas, hoc eſt, ante portas quæ τὸν ναὸν templum ſive chorum à Narthece dividunt. Juxta ordinem & diſtinctionem Eccleſiarum Latinarum ſic diceres, celebratur Ordinatio Subdiaconi & Lectoris ante portam inferiorem Chori qua Chorus ſpectat ad populum, non illa parte Superiore qua ſpectat altare. In illa porta vel proximè ad illam portam collocatur cathedra Epiſcopi Ordinantis, & Ordinandus, Ordinationiſque Adminiſtri adſtant Epiſcopo à dextris & ſiniſtris, ſive in ipſius conſpectu pro ratione muneris quo funguntur. Quanquam autem Ordinationes iſtæ celebrentur extra Miſſarum ſolemnia, cum extra Sanctuarium de more agantur, neceſſariam tamen habent cum Miſſæ ſolemnitate σχέσιν, & habitudinem. Ait enim editum Euchologium, *Epiſcopo ſedente ad portam ſpecioſam; antequam Liturgiam incipiat, Ordinandus in Subdiaconum adducitur, &c.* Facta igitur Ordinatione ſtatim inchoatur Miſſa. Et antiquus Vaticanus codex *Epiſcopo ſtante ante ſanctam menſam quæ eſt in Diaconico, ſive ante magnas portas, cum eſt introitum facturus, adducitur in Subdiaconum ordinandus, &c.* Juxta hunc codicem intra Miſſarum ſolemnia celebratur Græca Subdiaconi Ordinatio. Idem evidentiſſimè demonſtrat ſequens adnotatio.

16. *Quicunque fideles.* In Liturgia tam Sancti Chryſoſtomi quàm S. Baſilii adnotatur hæc verba pronuntiari à Diacono ſimul cum iis quæ immediatè præcedunt, *Quotcunque Catechumeni eſtis, recedite, &c.* Quibus finitur Miſſa Catechumenorum, & inchoatur Miſſa fidelium. Ita quoque Conſtitutiones Clementis lib. 8. c. 9. Sed c. 11. inter Diaconum & Subdiaconum hæc diſtribuuntur, *Diaconi ſtent ad januas quibus viri in templum ingrediuntur, & hypodiaconi ad januas quibus mulieres, ne quis egrediatur, neve aperiatur janua tempore oblationis, quamvis ſit aliquis fidelis.* De facto tamen nunc, & à multis ſeculis hæc verba pronuntiant Subdiaconi. Ut enim omittam antiqua & multorum ſeculorum canitie veneranda Euchologia, S. Maximus in Scholiis ad S. Dionyſii c. 5. *Nota*, inquit, *quod Diaconi tum fores cuſtodierunt, Nunc verò Subdiaconi.* At mille anni præterierunt, cum hæc ſcribebat Maximus. Concilium Laodicenum cap. 22. *Non oportet Miniſtrum ferre horarium; neque oſtia relinquere.* Miniſter hoc loco nihil aliud ſignificare poteſt quàm Subdiaconum. Balſamon in hunc canonem, poſtquam dixit horarium proprium eſſe Diaconorum, ſcribit, *Viſum eſt Hypodiaconos quoque Eccleſiarum fores tenere, & Catechumenos introducere, & educere eos qui ſunt in Pœnitentia. Propterea enim hodie quoque ab Hypodiaconis dicitur illud, Quotquot fideles, qui ſcilicet non eſtis fideles, ſed Catechumeni, egredimini; fideles autem ſtate.* Idem dixit Zonaras in hunc canonem centum ante Balſamonem annis. Simeon Theſſalonicenſis idem munus Subdiacono tribuit in explicando illius conſecrationem: Imo oratio ipſius conſecratoria portis Eccleſiæ eum deſtinat. Cum igitur poſt ordinationem clamet iſtud, *Quicunque fideles*, manifeſtum eſt extra Liturgiam conſecrari, ſed cum neceſſaria ad Liturgiam celebrandam habitudine. Idem etiam colligitur ex aqua quam lavandis manibus præbet Epiſcopo, & nonnullis aliis quæ addunt cætera Euchologia.

17. *In promotione Abbatis*, ἐπὶ προχειρίσει ἡγουμένου, diſtinguunt ſemper Græci inter προχείρησιν, promotionem & χειροτονίαν, ita ut hoc poſterius ad Ordinationem proprie dictam ſemper referatur: Prius verò vel ad dignitatis alicujus collationem, quæ præcedentem ſupponit ſibi ordinationem, vel ad propoſitionem, nominationem, electionem, & promotionem ad ſacram Ordinationem; nunquam autem pro ſacræ Ordinationis collatione. Ita diſtinguunt cum περὶ τῶν ἀρχοντικῶν ὀφφικίων, καὶ διακονικῶν ἀξιωμάτων verba faciunt. Ad ejuſmodi enim dignitates, quæ

ante Constantinopolim captivatam apud eos A erant plurimæ, προχειρίζονται non χειροτονοῦνται. Si forsan χειροτονίας verbo in ejusmodi utuntur, statim addunt ἢ προχειρήσεως, ut significent se de sacra Ordinatione verba non facere. Aliquando utuntur verbo προβάλλεσθαι, & προβλήσις, ut idem denotent, ut legere est c. 2. Concilii Chalcedon. *Si quis Episcopus ordinaverit χειροτονήσοι Episcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, &c. vel promoverit, προβάλλοιτο, Oeconomum, vel Defensorem, vel Paramonarium, &c.* Singulariter verò recentioribus Græcis Imperator dicitur Patriarcham προβάλλεσθαι, cum è tribus à Synodo electis unum renuntiat, & actio illa B dicitur πρόβλησις, ut videre sæpius est apud Codin. c. 20. Sic Andronicus senior apud Nicephorum Gregoram lib. 9. Ecclesia imperio concessit, quem vellet ex electis προβάλλεσθαι. Ego verò istum non modo προβαλλόμην, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐξελεξάμην. Plura vide Exercitat. 14. c. 4. & 5.

18. *In Sanctuarii crepidinem.* Sanctuarii crepido non est solea, sive loculus in longum protensus inter ναὸν, seu chorum & sanctuarium, ubi stat Diaconus in Presbyterum ordinandus, ut videre est in recentioribus Euchologiis. Sed crepido est locus præterita solea jam intra Sanctuarium, & solea altior, in quo stat Presbyter in Episcopum ordinandus, C & ubi à tribus Episcopis Archiepiscopo præsentatur. Est igitur κρηπὶς, Basis sive solium Sanctuarii quod est ante sanctam mensam, & interjacet inter ultimum gradum Altaris & Sanctuarii cancellos.

19. *Imponit Pallium.* Græcè ὠμοφόριον, Humerale, quod humeris gestatur. Longum est discrimen inter Pallium Latinorum, & Græcorum, quacumque illud consideres. Sed antequam hoc enarrare aggrediamur, notabit Lector nomine Pallii hìc nihil minus significari quàm quod mente primò concipit. Pallium enim vestis oblonga est, humeros & totum corpus, aut maximam illius partem tegens, unde phrases, colligere pallium, attollere pallium, corpus tegere pallio, amictus pallio. Sed pallium Ecclesiasticum Latinum fascia est lanea duos aut tres digitos lata hominem per humeros ante retroque in circuli modum cingens, cui fasciæ cruces quatuor applicantur; una ante pectus, altera retrorsum ex opposito, cæteræ super humeros, ita ut tam pertineant ad partem corporis anteriorem quàm posteriorem. Duæ præterea fasciolæ breviculæ ejusdem materiæ & latitudinis, sed spithamam longitudine vix excedentes ante retroque in medio corpore à priore dependent, utraque cruce insignita. Græcum verò longa est fascia ejusdem aut paulò majoris latitudinis primò collum involvens, deinde à collo per medium pectus longè infra genua descendens, crucibus quoque intertexta. Quanquam igitur nihil sit illis cum pallii ministeriis commune, ut ex descriptione constat, antiquus tamen usus obtinuit, ut utrumque Pallium diceretur. Græca dictio, ὠμοφόριον convenientior videtur; nam simpliciter sonat, quod humeris gestatur.

Jam vides inter utriusque figuram non minimum esse discrimen. Sed aliud est discrimen longè maximum. Græcorum ὠμοφόριον quod pallium dicimus, ornamentum est, sive vestis genus omnium Episcoporum proprium, dignitatis, non jurisdictionis insigne; quod ipsis in Consecratione traditur, ut Subdiacono Sticharium, Diacono Orarium & Presbytero Epitrachelium. Hoc autem non heri, aut nudius tertiùs ab iis usurpatum est, sed quantum ex antiquis monumentis colligere est, ab omni ævo. Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 136. istius vestis velut Episcoporum communis usus & mysticos sensus explicat, τὸ δὲ τοῦ ἐπισκόπου ὠμοφόριον, *Episcopi autem pallium, ex lana non ex lino contextum, ovis illius quam Dominus aberrantem quæsivit, inventamque humeris suis sustulit, pellem significat. Episcopus enim qui Christi typum gerit ipsius munere fungitur; atque etiam ipso habitu illud omnibus ostendit, se boni illius ac magni Pastoris imitatorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.* Antiquissima Metrophanis & Alexandri acta apud Photium cap. 256. referunt Metrophanem Episcopum Byzantinum præsente & rogante Constantino Imperatore Alexandrum Presbyterum absentem sibi successorem renuntiasse, populumque & Imperatorem hoc audito una voce diu exclamasse: dignus est, εἶτα τὸ ὠμοφόριον τῇ ἁγίᾳ ἐναποτίθησι τραπέζῃ, *Postea,* Metrophanes, *pallium sacra mensa deponit, præcipiens illud successori servari.* Similiter S. Germanus in Theoria rerum Ecclesiasticarum, ὠμοφόριον, *Pallium Episcopi est ad exemplum stola Aaron, quam gestabant legales Pontifices sudariis longis lævo humero circumponentes ad significandum jugum mandatorum Christi. Humerale autem quo Episcopus circumdatur, significat ovis pellem, quam errantem cum Dominus invenisset, humeris assumpsit, &c. Habet autem cruces, quia Christus super humero gestavit crucem suam.* Et Concil. 8. act. 9. Legati Papæ sic conqueruntur, *Intelleximus quosdam in hâc regia urbe improbos D Laicos rerum sacrarum irrisores, & Senatores, sacram vestem seu humeralia gestare,* ὠμοφόρια, *Episcoporumque ritus & ceremonias ridicule imitari.*

His testimoniis antiquorum manifestum est ὠμοφόρια, humeralia, vel si mavis pallia, vestem esse sacram Episcoporum propriam quæ cum agitur de ornamentis Episcoporum, iis semper adnumeratur, quamque assumpserant homines prophani, ut ritus Episcopales simularent. Istius prophanationis occasione eadem Synodus condidit can. 14. Θεσπίζομεν τοὺς ἱερωθέντας ὠμοφορεῖν ἐπισκόπους, E &c. *Decernimus ut Episcopi quibus statutum est, sive qui jubentur, certis statisque temporibus pallia gestare, ea gestent ejusmodi temporibus & locis, ne hujusmodi cultu per fastum & superbiam abutantur, aut quovis tempore divini Sacrificii, aut quacunque Ecclesiastica functione ferant,* malè & contra canonis mentem vertitur, *Sancimus ut designati ad homophoria gestanda Episcopi,* &c. Quasi certi, non omnes Episcopi ea ferre debeant. Designatio illa non cadit super Episcopos, sed super Pallii gestationem

tionem quam Patres nolunt illis convenire omnibus locis, & omni tempore, quod semper in Græcia factum est. Hoc evidenter testantur ejusdem canonis verba quæ sequuntur. *Quod si quis Episcopus præter designata sibi seu scripto, seu sine scripto tempora Omophorium tulerit, religiosamque vestem abjecerit, aut corrigatur aut exautoretur.* Similia post hos autores de Pallio seu Omophorio recentiores omnes Græci scripserunt, Balsamon de privilegiis Patriarcharum, & respons. 16. ad Marcum Alexandrinum Patriarcham in jure Orientali, Simeon Thessalonicensis in Ordinatione Episcopi, & Libello de Templo & Missa, Joannicius Hieromonachus in libro αὐτ@ inscripto, Codinus de officiis aulæ CP. c. 17. Malaxi historia Patriarcharum in Turcogræcia, & alii complures, quibus addenda sunt antiqua & recentiora Euchologia, Picturæque omnes antiquorum Græciæ Episcoporum quæ nobis semper Episcopos cum Palliis seu Omophoriis exhibent.

Episcopus cum sacra celebrat, pallium induit cujus fascia super φαινόλιον sive casulam ab anteriori parte è collo dependet: sic Missam incipit. Deinde, sic nos docente Simeone Thessalonicensi in Libello de Templo & Missa, *dum Euangelium legitur Episcopus pallium deponit, servitutem ac subjectionem suam erga Dominum demonstrans. Quoniam enim ille per Euangelium loqui cognoscitur, & tanquam præsens est, ipse tunc Symbolum incarnationis ejus gestare non audet, sed ab humeris sublatum Diacono tradit, qui illud dextera complicatum tenet, ipsi Episcopo adstans, & sacra dona præcedens.* Mos ille deponendi pallii cum Euangelium legitur est antiquissimus: illum enim commendat Isidorus Pelusiota, loco jam citato. Sequitur enim verba allata: *Diligenter animum attende. Nam cum ipse verus Pastor per adorandorum Euangeliorum apertionem accedit, tum demum Episcopus assurgit, & imitationis habitum deponit, Dominum ipsum pastoralis artis ducem, ac Deum, & herum adesse significans.* Tanti denique fit pallium illud, ut in celebri pompa cum qua sacra dona à mensa propositionis ad altare deferuntur, pallium ipsum præferatur, testante hoc eodem Symeone, *Post hæc veneranda dona cum comitatu & pompa splendida circumferuntur, Lectoribus, Diaconis, Sacerdotibus cum cereis & sacris vasis præeuntibus ac sequentibus, illudque ultimum Christi adventum in quo cum gloria accessurus est, manifestat. Ideo & Pallium ὠμοφόριον cruce insignitum præcedit, quod signum Iesu & ipsum Iesum de cælo ostensum iri hominibus præfigurat.*

Postquam verò absoluta est Consecratio, & Communio præparatur, resumit Episcopus ὠμοφόριον: Ita Symeon, *Postquam sacris absolutis ad communionem devenit, Pallium iterum assumit, declarans hac re, se prius Ministrum fuisse, & sanctissimum illud ornamentum in se capessere veritum, &c. Cum Episcopi præcipuum indumentum sit Pallium, illud necessario assumit, & cum eo divinissimorum se participem reddit.* Idem Simeon in Ordinatione Episcopi distinctiùs notat quando utatur Pallio his verbis: *A principio autem Missæ, & in exaltatione divini panis, & in Ordinationibus, & in aliis sacris mysteriis Episcopus semper, ut dictum est, pallio ab humeris in orbem cingitur.* Archieratici p. 7. totus hic de Pallio ritus paucis describitur. Ita notatur cum instat Euangelii Lectio: *Deponunt autem Episcopi omnes Pallia sua. Scire verò oportet quod postquam Patriarcha Pallium suum deposuit, dum canitur Allelnja; non illud ulterius induit nisi sub tempus elevationis Sanctorum mysteriorum, antequam Diaconus dicat, Attendamus: Quod si intercedat Ordinatio vel Presbyteri vel Diaconi, illud induit secundum tempus solum ordinationis: Deinde rursus illud exuit usque ad tempus elevationis mysteriorum. Tunc autem illud induens fert usque ad finem Liturgiæ. Episcopi verò tempore Ordinationis qui simul cum Patriarcha celebrant Liturgiam, eadem faciunt cum Patriarcha.*

Pallium igitur Græcum nihil aliud est quàm ornamentum sacrum Episcopale, ut φαινόλιον πολυσταύριον quocum quivis Episcopus Missam celebrat, aut alia mysteria insignia peragit, necessariò utitur, ut Episcopalis dignitas à Presbyteriali secernatur; ideo cuilibet Episcopo in Ordinatione sua traditur. Simeon Archiepiscopus Thessalonicensis in Ordinatione Lectoris, *Episcopus autem sacram stolam induitus, & Pallium, quod in omnis sacri mysterii confectione gestare solet; hoc enim repræsentat Iesum Deum & incarnatum, benedicit,* &c. Sed Latinorum pallium insigne est jurisdictionis Archiepiscopalis, quo post Ordinationem completam traditur Archiepiscopo plenitudo Pontificalis officii. Quapropter ante illud obtentum nec Concilia convocare potest, nec Ordinationes celebrare, nec Ecclesias consecrare, nec chrisma conficere, nec Missàm solemniter dicere, ne quidem Archiepiscopi nomen sibi tribuere: Eo verò à Romano Pontifice obtento, hæc omnia potest, & cætera quæ ad jurisdictionem Archiepiscopalem pertinere possunt. Quis autem hæc aut quid simile de Græcorum pallio somniavit? Quo antiquitatis monumento hæc apud Græcos aliquando usurpata fuisse demonstrabitur? Deinde si Pallii Latini usum ab origine examinemus, longiùs adhuc à Pallio Græco distabit. Pallium à primo sui initio non erat omnibus Archiepiscopis aut Metropolitis commune, sed paucis quibusdam Metropolitis à Pontifice concedebatur, quo Vicarii Pontificis in plures Provincias creabantur, cum insigni quadam & Papali in cæteros Metropolitas qui diplomate Pontificio notabantur potestate, quam exercere Archiepiscopus ille ante pallium concessum non poterat. Etenim autoritas illa non erat Archiepiscopalis, sed Archiepiscopali major, Archiepiscopo gratiosè à Pontifice concessa: Par enim in parem non habet potestatem nisi illi ab utriusque Superiore per privilegium tribuatur. Hinc autoritas illa dicta est plenitudo Pontificalis officii; eo quod autoritatem ipsis ratione Archiepiscopatus convenientem compleret & consummaret. Hinc pallium petebatur, instanter, instantius, instantissimè. Cum enim autoritas per Pallium data precaria esset, possetque à Pontifice pro arbitrio revocari,

nullâ illatâ Archiepiscopo injuriâ, instanti prece erat Successori à Pontifice solicitanda. Quod sanè de potestate Archiepiscopo ratione ordinationis suæ in Archiepiscopum collata præposterè admodum & absurdè diceretur. Qui enim dat esse, ut ajunt Philosophi, dat omnia ad esse consequentia: vel ut regulæ utriusque juris, atque ipsum rationis dictamen, Qui dat jurisdictionem, dare censetur omnia sine quibus exerceri non potest. Lapsu temporis Pontifices Pallium cum pluribus Metropolitis communicarunt; quibus certa quædam autoritas καὶ αὐθεντία, ut pote à Primate exemptio, ista communicatione accedebat. Tandem ante septingentos paulò plus minusve annos Pallium omnes Archiepiscopi ambiverunt, omnibusque cum certis conditionibus partim antiquis partim accessoriis concessum. Hæc de pallio Latinorum sufficiant, cum de eo agere non sit nobis propositum.

Hinc facilè colligitur Pallio Græcorum cum Pallio Latinorum vix aliquid esse commune, atque ideo Pallii nomen esse utrique æquivocum. Græci nunquam hanc vestem pallium vocaverunt, licet pallium vox sit apud eos ab antiquo usitata, ut videre est in eorum antiquis Lexicographis, nec non SS. Epiphanium, Nazianzenum & alios, sed semper *ὠμοφόριον, ἐπωμάδιον*, quod simpliciter, *humerale*, significat; ornamentum sacrum Episcopale, non jurisdictionis insigne, intelligentes. Itaque rem acu tetigerit, qui dixerit Græcos omophorium habere, nullum autem pallium. Latini nonnulli omophorion, propter nonnullam exteriorem cum pallio sibi cognito similitudinem, pallium vocarunt, utriusque munia & ministeria non considerantes. Quapropter fabella est id quod scribit autor historiæ legationis Luitprandi Cremonensis Episcopi ad Nicephorum Phocam Orientis Imperatorem, Romanum scilicet Imperatorem à Papa obtinuisse literas quarum autoritate cum Theophylactus ipsius filius Patriarcha, *tum successores ejus absque Paparum permissu palliis uterentur. Ex quo turpo commercio mos inolevit, ut non solum Patriarcha, sed etiam Episcopi totius Græciæ palliis uterentur.* Nec refutatione eget dictum ab universa & perpetua praxi tam insolens.

Fabellæ forsan occasionem dedit quod ex antiquo illius temporis codice Græco manuscripto refert Leo Allatius in libro de ætate & interstitiis in collatione ordinum apud Græcos p. 203. & sequentibus, Romanum Imperatorem Græcorum de hac re consuluisse Pontificem qui Ordinationem Theophylacti, licet pene pueri probavit, & fieri præcepit. Verùm Romano fortiter resistentibus Episcopis Græcis Trypho quidam eligitur cum pacto cedendi Patriarchatu intra certum tempus. Lege de hac re Cardinalem Baronium ad an. 943. fieri igitur potuit ut Papa de hac ordinatione consultus occasionem huic fabellæ dederit.

20. *In thronum Episcopalem ascendit;* Græcè legitur *συνανέρχεται εἰς τὸ σύνθρονον* Sedes est multorum capax. In ea sedet Episcopus cum Presbyteris, ideò *σύνθρονοι* dicuntur qui

A sedent. Cum multi adsunt Episcopi tum longam illam & arcuatam sedem occupant. In medio sedet Episcopus, cujus sedes cæteris paulo altior, quam insidet Metropolita cum plures sunt Episcopi. Liturgia Chrysostomi eam vocat. *τὴν ἄνω καθέδραν*, & Gregorius Nazianzenus in somnio de Anastasia, *ὑψίθρονον*, nomine magnificentiore *ἕζεσθαι δοκέεσκον ὑψίθρονος, οὐχ ὑπέροφρυς.* Et Eusebius historiæ l. 10. c. 4. *templum ædificavit, thronis ad honorem Ecclesiæ Præsulum in altissimo loco collocatis.* Symeon Thessalonicensis sæpius hoc in Ordinatione Episcopi testatur. Synthronon illud est *ἐν τῷ βήματι*, in Sanctuario conjunctum muro absidis sive hemisphærii quo

B Altare & Sanctuarium continetur, & consequenter ingredientibus Ecclesiam Synthronon post altare conspicitur. Symeon Thessalonicensis libello de templo circa medium, *ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ θείῳ ἀνελθὼν συνθρόνῳ, sed divinum ascendens synthronon quod Christi ad dexteram Patris sessionem notat.* Et paulò post, *in synthrono sedens Christum imitatur συγκαθέδρους ἔχει καὶ τοὺς συνεπισκόπους καὶ ἱερεῖς, Consessoresque habet Coepiscopos, & Presbyteros.* Archieratici parte 6. *ἀνέρχεται ἐν τῷ συνθρόνῳ μετὰ τῶν συλλειτουργούντων αὐτῷ ἀρχιερέων, καὶ ἱερέων thronum ascendit simul cum Pontificibus & Presbyteris qui cum eo sacrificant.* Et parte ejusdem 11. *ἱστάμενος*

C *περὶ τὰς τοῦ συνθρόνου βαθμίδας.* Sic intelligendus canon 56. Laodicenus, *Non oportet Presbyteros ante Episcopum ingredi, & sedere in Sanctuario, sed cum Episcopo.* Et ante Concilium istud Clemens Constit. l. 8. c. 5. de Ordinatione agens Episcopi, *Mane in solio sibi conveniente a reliquis Episcopis collocetur, ἐνθρονίζεσθαι.* Joannes Curopalates in Constantino, *μὴ καταδεξαμένων τῶν μητροπολιτῶν προκαθέζεσθαι αὐτῶν τοὺς συγκέλλους ἐν τῷ συνθρόνῳ, non tolerantibus Metropolitis Syncellos in Synthrono ante ipsos sedere,* quæ verba à Cedreno mutuatus est p. 597.

21. *Pacem precatur. εἰρηνεύει τὸν Ἀπόστολον.* hoc est, lecta Epistola Ordinatus Lectori dicit *εἰρήνη σοι, Pax tibi.* S. Clemens eodem

D loco jubet his verbis pacem hoc peracto universæ dari Ecclesiæ, *Post lectionem legis, & Prophetarum, & Epistolarum nostrarum, & Actorum, atque Evangeliorum, salutet Ecclesiam Ordinatus, dicens, Gratia Domini nostri Jesu Christi, & Charitas Dei Patris, & communicatio Spiritus sancti cum omnibus vobis. Et omnes respondent, & cum Spiritu tuo.* Hoc honoris causa Ordinato conceditur propter recentem Spiritus sancti gratiam qua per Ordinationem donatus est: alioquin ad Metropolitam seu celebrantem pertineret.

22. *Faciente autem Protopapa.* Protopapas

E primus est Presbyter, *πρῶτος ἱερεύς.* vel una voce *πρωτοϊερεύς.* Presbyter Cardinalis, Parœcus, sed ampla gaudens potestate. Canones Nicæni à Turriano editi can. 57. *Protopapas verò, id est, Archipresbyter, honoretur in absentia Episcopi, tanquam Episcopus, quia est loco ejus, & caput Sacerdotum qui sunt in Ecclesia.* Codinus sic eum definit cap. 1. *Protopapas defensor est, & primus in Altari, secundas à Patriarcha obtinens.* In notitia Officiorum Ecclesiæ, *ὁ πρωτοπαπᾶς ἔκδικος τῶν κλήρων, Protopa-*

topapas judiciorum vindex. Alia notitia, *Protopapas præficitur officiis finistri chori cum sacra facit Episcopus, eique sanctam communionem tradit, similiter Episcopus Protopapæ, & in omnibus primas in Ecclesia obtinet.* Tertia notitia, *Protopapa cum Missam celebrat Episcopus, stat super omnes in Ecclesiastica dignitate constitutos, & in divina Missa communionem tradit Episcopo, & Episcopus ipsi. Primas etiam obtinet in Ecclesia privilegiis, vicem Episcopi in Ecclesia obtinens.* Phranzes lib. 3. cap. 19. *Magnus Protopapas palatii benedictionem pronuntiabat* In Palatio erat Protopapas, Princeps Ecclesiastici Cleri in palatio, ut ait Codinus. Illius mentionem faciunt Zonaras & Cedrenus. Vide Meursium in Glossario Græcobarbaro. Jacobus Goartius Græcorum morum scientissimus, in notis ad Euchologium p. 287. sic ejus officia describit, *Archipresbyter est, & antiqui Chorepiscopi, si non nominis, saltem potestatis successor. Nam & insulis Venetorum Lectores instituit, & de rebus Ecclesiasticis dijudicat. Ubi plures Sacerdotes concelebrant, primas ipse tenet, & ἐκφωνήσεις Exclamationes profert, &c. Unde & in vicis, Episcopo absente, reliquis Sacerdotibus semper præeminet, & in eos jus exercet.* Idem alibi ex usu Græcorum hodierno sic distinguit, πάπας προεξυψωμένος Romanum Pontificem significat, παροξυτόνως autem in ultima, παπᾶς, Sacerdotem secularem: Hieromonachus autem, Monachum Sacerdotem.

23. *Orationemque post ambonem recitat.* Oratio illa in fine Liturgiæ dicitur, ut videre est in Liturgiis S. Chrysostomi, S. Basilii, & Præsanctificatorum; adnotaturque in Rubricis, εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως ἔξω τοῦ βήματος. *Oratio retro Ambonem à Sacerdote extra Sanctuarium alta voce pronuntiatur.* Orationes apud Orientales secretò pronuntiari solent: fine seu conclusione excepta, cui in Euchologiis additur ἐκφώνως, sive ἐκφωνητικῶς, hoc est, elata voce. Orationem igitur istam principalis celebrans pronuntiaturus, primò extra velum & cancellos Sanctuarii egreditur, deinde in media Ecclesia, post Ambonem tamen, totam orationem alta voce pronuntiat. Honorificum hoc est, ideo Presbytero recens ordinato defertur. Hujus facti rationem reddit Symeon in fine Ordinationis Presbyteralis quam adire potes. Eam quoque enarrat Nicolaus Cabasilas in fine Expositionis Liturgicæ, & S. Germanus in fine Theoriæ de rebus Ecclesiasticis dicit orationem istam esse *quasi sigillum omnium petitionum, & summam ordine compositam, primis & præcipuis epilogis convenientem*; qua ratione autem hoc fiat fusiùs ibidem explicat.

24. *Cum illud facienti Patriarcha, &c.* Lacuna est in titulo, quam replere ex textu conati sumus. Quæ specialia adnotantur, Patriarcham spectant & Archidiaconum. Hinc quæ titulo desunt resarcivimus. Si cui non satisfecimus, aliter corrupta verba restituat. Non est hic ἀκολουθία sive officium Ordinationis, sed admonitio tantum sive expressio eorum quæ sunt agenda Archidiacono, cum Ordinationem Patriarcha celebrat, cætera eodem modo agenda sunt quo explicatum est capite præcedenti.

25. *Citatoriam à Chartophylace acceptam*, Græcè κιτατώριον. Idem est hoc loco quod in præcedente Ordinatione Episcopi & in aliis Ordinationibus ὁ χάρτης, Charta, diploma electionis quod à Chartophylace acceptum Patriarcha omnibus audientibus legit. Cedrenus in Artemio Anastasio de S. Germani è Cycico Constantinopolim translatione verba faciens κιτατώριον μεταθέσεως ἐκπεφώνηται, ἡ θεία χάρις. *Decretum translationis ejus pronuntiatum est, Divina gratia, &c.*

26. *Omophorion tradit Archidiacono.* Ut scilicet in magno introitu cum sancta dona ad altare deferuntur, illud deferat. Solet enim Episcopi pallium in illa pompa solemniter à Diacono præferri.

27. *Tum permittit Diacono, &c.* Hæc verba, καὶ ἀπολύει τῷ ἱσταμένῳ ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνῳ. Subobscura sunt. Ita illa accipio, ut signum faciat Patriarcha, vel Archidiaconus qui ipsi assidet Diacono qui est in Ambone ut exclamare pergat ea quæ in Liturgia sequuntur, scilicet πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ, &c. Officium enim quotidianum Liturgiæ propter ordinationem interpositam fuerat interruptum. Tum igitur illi significat, tempus esse officium resumendi.

28 *Sed Archidiacono prius.* Græcè, ἀφ' ὧν ἐφθάσθη ὁ ἀρχιδιάκονος, à quo prævenitur Archidiaconus. ἐφθάσθη Aoristus primus à φθάσω, sive φθάω, sicut à φάω, πέφασθαι & πεφασμένος.

29. *Sancta doctrina.* Intelligit Symbolum Apostolicum quod tum à populo dicitur: Nam aliàs istud τὸ ἅγιον μάθημα nunquam in Liturgiis pronuntiatur.

30. *Indutus Stycharium, & cinctus, & desuper Phenolio amictus.* Phenolion illud est vestis Lectorum propria, καμίσιον aliàs dicta, de qua fusè numero 7. Prodit igitur in medium Lector in Subdiaconum Ordinandus cum veste Lectorali, quam postea juxta hunc Ordinationis typum exuit, & remanet cum Stichario veste Subdiaconali. Reliqui typi melius. Prodit Lector cum Phenolio ante Episcopum, qui jubet eum se Phenolio exuere, & Sticharium induere. Sticharium Græcè στιχάριον dicitur, & στοιχάριον. Nonnulli derivant ab antiquo nomine Latino, *stica*, quod glossæ Isidori interpretantur tunicam. Glossæ veteres Græcolatinæ στιχάριον dicunt Tunicam. Quidam ἀπὸ τοῦ στίχου. ordine, versu, linea, quod vestis illa fit in longum protensa, & unius modi sive tenoris, sicut linea. Nomen, illiusque significatio certa sunt, sed etymologia incerta. Sticharium vestis est Subdiacono & Superioribus ordinibus communis, quæ Subdiacono in ipsius Ordinatione primùm datur, ut testantur Euchologia, & Symeon Thessalonicensis, capite de Ordinatione Subdiaconi. Coloris est Albi: *Album autem Sticharium*, inquit ibidem Symeon, *demonstrat puriores gloria Dei radios, amictumque perturbationis expertem.* Et de templo, πρότερον τὸ στιχάριον περιβάλλεται, ὁ δὴ στιχάριον τὴν φωτεινὴν τῶν ἀγγέλων ἐμφαίνει περιβολήν.

Pria

Primum Stichario induitur: Sticharium autem lucidum Angelorum amictum demonstrat, &c. S. Germanus alium mysticum sensum tradit. πρῶτον μὲν τὸ στιχάριον λευκὸν ὂν τῆς θειότητος τὴν αἴγλην ἐμφαίνει, καὶ τοῦ ἱερέως τὴν λαμπρὰν πολιτείαν. *Primum quidem Sticharium cum album sit, divinitatis splendorem indicat, & Sacerdotis splendidam conversationem.* At Subdiaconos, aut etiam Diaconos, spectabat Gregorius Nazianzenus cum scripsit in somnio Anastasiæ, *Ministri autem in splendidis vestibus adstabant, fulgoris Angelici imagines:* Codinus de officiis Ecclesiæ CP. cap. 9. de Archidiacono Palatii verba faciens. Φορῶν μὲν τὸ σύνηθες αὐτῷ στιχάριον, φορῶν δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ φελόνιον, οὐ μὴν καὶ ἐπιτραχήλιον, ἀλλ' ὀράριον, *gestans consuetum sibi sticharium, & super ipsum Casulam, phelonin, non tamen Epitrachelium, sed Orarium.* Casulam Archidiaconus Palatii portat, sed ex privilegio. In Quadragesima Sticharia erant purpurea præterquam in diebus Annuntiationis, Palmarum, & magni Sabbati, ut notat idem Codinus.

31. *Facitque Pœnitentias tres.* μετάνοια Græcis est ab aliquot seculis reverentiæ quoddam genus; μετάνοιαν ποιεῖν, est coram aliquo se prosternere. Est autem μετάνοια μεγάλη, & μικρὰ, pro ratione prostrationis. Unde quælibet corporis inclinatio, & genuflexio à Monachis præsertim dici solet μετάνοια. Unde etiam pro Pœnitentia in Confessione centum, pluresve μετάνοιαι imponi solent. In Euchologiis, Typicis, & Pœnitentialibus frequentissimus est τῶν μετανοιῶν usus.

32. *Et Deputato.* Variè legitur apud Græcos hæc dictio, δεποτάτος, δηπουτάτος, δεπουτάτος. Deputati munus non erat dignitas sed ministerium, multo minus ordo. Joannes Episcopus Citri in responsis, Juris Orientalis lib. 5. p. 328. βηγλάτοι τε καὶ δηπουτάτοι, καὶ καμισάτοι οὐκ εἰσὶν ὀφφίκια, ἀλλὰ διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον βῆμα τούτοις ἁρμόζουσαι, *Vigiles, Deputati, & Camisati non sunt officia, sed ministeria circa sacrum altare ipsis convenienter tributa.* Similiter Symeon Thessalonicensis capite de Lectoris Ordinatione. Sed latius nomen officii sumit, sub eo complectens & ministeria. Ipsius enim propositum erat de solis ordinibus verba facere. *Sunt & alia officiorum χειροθεσίαι, videlicet, Deputati, sive ut ita dicam, Ceroferarii, qua ante Lectorem celebratur. Ista nescio qua ratione non fit amplius, & nunc veluti defecit. Vigebat autem ante paucum tempus in Thessalonicensium Ecclesia, & in Tabulariis, antiquisque archetypis, describitur.* Istius officii sive ministerii institutionem nobis exhibet vetus hoc Euchologium. Ex oratione colligitur ipsius ministerium esse sacris lampada sive Cereum ardentem præferre; qua in re cum Latinorum Acolytho convenit, licet à Græcis ordo sive χειροθεσία non censeatur. Joannes Citri ubi supra hoc ministerium disertiùs explicat, μανδυοφορῶν, *pallium*, inquit, *gestans prait cum Cereo ardente cum Evangelium ad Ambonem legendi causa defertur; cum sancta dona ad altare solemniter portantur, & cum ad mensam propositionis referuntur.* Deputatus lampada deferens sanctuarium ingrediebatur, ut ex Codino cap. 17. ubi agens de coronatione Imperatoris refert Imperatorem pretiosissimis vestibus ornatum, sceptrumque manu gestantem ad prothesin sese conferre, ἐπέχει γοῦν τότε τάξιν ἐκκλησιαστικὴν, ἣν καλοῦσι δεποτάτου. *Tunc*, inquit, *locum Ecclesiasticum habet quem vocant Deputati.* Idem Cantacuzenus lib. 1. cap. 41. cum describit Andronici junioris coronationem. Alii ex antiquis notitiis dignitatum Ecclesiasticarum tribuunt illi ministerium in publicis solemnitatibus, plebeculam è via semovendi, cum procedit Episcopus. Interrogatur Nicetas Metropolita Thessalonic. lib. 5. Juris Orientalis, An Deputatus qui secundas nuptias contraxit debeat simul cum Episcopo introire? Respondet hoc illi gratiosè posse concedi postquam Pœnitentiam bigamis canonicè impositam compleverit.

33. *Capita*, κεφαλὰς, subaudiendum κλίνατε, inclinate, scilicet ad benedictionem, ut sæpius illud disertè exprimitur.

34. *Et dicit*, videlicet, Propositum illius diei ex Psalterio.

35. *Magnas templi portas.* Eas intellige quæ aliàs speciosæ dicuntur: de quibus lege quæ supra n. 15. non autem Ecclesiæ valvas, quibus ab Area in Ecclesiam est ingressus. Sic & infra in Ordinatione Subdiaconi ex Vaticano codice: Symeon in Ordinatione Subdiaconi eas vocat regias.

36. *Afferri quoque maluvium.* Græce χερνιβόξεστον, Maluvium, Vas manibus lavandis. Pleraque Euchologia hac dictione utuntur: Apud tamen antiquos autores Græcos non occurrit. Athenæus in fine lib. 9. χέρνιβον dixit suo tempore usurpari pro vase quo aqua manibus lavandis effusa excipitur. Cumque Deipnosophistarum aliquis dubitaret an esset dictio antiqua, profertur ex Homero versus in quo continetur. Attice χειρόνιβον dici autor est, ut & Phavorinus. Epicharmus χειρόνιβα vocavit. Tragicos & Comicos Poetas notat Athenæus παροξυτόνως efferre χέρνιβον. Phavorinus quoque maluvium interpretatur, sed & ipsam aquam quæ manibus funditur: Homerum notat semel tantum χέρνιβον pro vase sumpsisse, sæpius pro aqua è vase fusa. Hesychius aquam tantum manibus effusam interpretatur. Verùm istud nominis χερνιβόξεστον non leges. Si compositionis rationem, ut par est, habeas, vas politum & fabrefactum aquæ excipiendæ aptum significabit, ut dixit Homerus ξεστὴν τράπεζαν, mensam politam, lævigatam,

πὰρ δὲ ξεστὴν ἐτάνυσσε τράπεζαν.

Hesychius & Phavorinus ξεστὸν, per γλυπτὸν, λεῖον, ποιητὸν, *sculptum, lævigatum, confectum* explicant. Compositionis hanc rationem & significationem apud Græcos vulgarem esse disertè docent: Joannes Curopalates in Theophilo, *Adhæc dedit vasa duo, auro, lapillisque pretiosis ornata, ἅπερ ἡ κοινὴ λέξις καλεῖ χερνιβόξεστα, qua vulgato sermone dicuntur Chernibo-xesta.* Ita quoque Nicetas lib. 3. in Isacio Angelo.

37. *Et mantile.* Græcè καὶ μανδύλιον. Mappula, manutergium, χειρόμακτρον. Linteum ma-

manibus abstergendis postquam lotæ sunt. Rectè & necessariò cum malluvio conjungitur. Utrumque gestare ad Græcum Subdiaconum spectat. μανδύλιον dictio à Latino mantili derivata. Codinus c. 6. Imperator manu sinistra fert pannum sericum codici simile, δεδεμένον μετὰ μανδυλίου, cum mantili ligatum. Moschopulus μανδύλιον explicat χειρόμακτρον, manutergium. Hesychius verò, Suidas, & Phavorinus explicant χειρόμακτρον per μανδύλιον, mantile. Huc usque apud Græcos sudariolum vulgari dialecto vocatur μανδύλι. Sed μανδύλια, significant præmium aliquod grati animi argumento datum, non in laboris justam mercedem.

38. *Infirmitates*, Græce ἀσθενήματα, mendum est, & reponendum τὰ ἀσθενῆ, infirma, ut alibi semper. Est enim hæc formula in omnibus ordinum & dignitatum promotionibus usitatissima.

36. *Ordo, & officium ad tondendam comam.* Græci non habent, ut Latini, solemnem tonsuram à primo gradu Ordinationum distinctam. Solent tamen Parvulos tondere, & veste Clericali induere, ut hac ratione Parentes ostendant se filios suos Ecclesiæ consecrare. Hanc tonsuram tradit Presbyter, nec aliquid operari censetur. At si Episcopus eam conferat, illâ Tonsura Lector creatur, jusque habet sacras Lectiones in Ecclesia legendi. Hoc nos docet canon. 14. Conc. Nicæn. II. *Quoniam videmus nonnullos à pueris Cleri Tonsuram accipientes, nondum accepta Episcopi manuum impositione, & in Synaxi in Ambone legentes, id contra canones facientes, fieri in posterum prohibemus.* Clariùs hoc explicat Balsamon in hunc canonem, *Quoniam, inquiunt Patres, videmus nonnullos à pueris, nigris vestibus indutos tanquam Deo consecratos, tonsuramque susceptâ non per sui Episcopi manuum impositionem, audentes, postquam ad ætatem pervenerunt, divinas Scripturas in suggestu legere non canonice, statuimus ne hoc fiat, &c. Neve quis divinas Scripturas aliter in Ambone legat, quam si Tonsura characterem acceperit per Episcopalem manuum impositionem.* Eadem ratio Tonsuræ Monachalis quæ & secularis. Clericis propter crimina canonica, Mœchiam, &c. à gradu suo depositis, si pœnitentiam agant, priorem Tonsuram deferre licet, non autem posteriorem, cujus virtute Lectoratu defungi possunt. Hoc docet canon 21. in Trullo. Si autem Pœnitentiam de crimine non egerint, exteriorem illum Clerici habitum gestare eodem canone prohibentur. Tonsura illa dicebatur παπαλήθρα, ut autor est Balsamon in eundem canonem. Sic etiam antiquitus puelli per capillorum Tonsuram militiæ Ecclesiasticæ vovebantur, cujus rei fidem faciunt antiqui divinorum officiorum Ordines, & antiqua Sacramentaria, ut videre potes in ordine Romano, & Hugonis Menardi Sacramentario Gregoriano. Gregorius Turonensis in Nicetio Trevirensi Episcopo sui temporis consuetudinem testatur, *Nicetius ab ortu suo Clericus est designatus. Nam cum partu fuisset effusus, omne caput ejus, ut est consuetudo puerorum, à capillis nudum quidem cernebatur; in circuitu verò mediocrum capillorum ordo apparuit, ut putares ab iisdem coronam Clerici fuisse signatam.* Hactenus hic mos pueros & adolescentes militiæ Ecclesiasticæ per Capillorum Tonsuram ab omnibus ordinum Ecclesiasticorum gradibus distinctam consecrandi per universum Occidentem observatur. Sed ab annis forsan quingentis, aut aliquot minus, Tonsuræ ejusmodi Clericali ingentia privilegia in Ecclesia Latina concedi cœpta sunt, quæ nullus non novit. Tonsura autem in eo textu quem illustramus, Lectoralis est, qua in Lectorem ab Episcopo tondetur & ordinatur. Titulus Tonsuram dicit, sed Lectoratum consequenter complectitur, cum sub hoc titulo Lectoratus ordinatio contineatur: nisi forsan aliquid desit, nam nonnihil è folio abruptum est.

40. *Vas æneum.* Idem est quod supra χερνιβόξεστον, malluvium. χαλκόξεστον vocat, eo quod æneum plerumque erat. ξεστὸν additur eadem ratione qua χερνιβόξεστον, eo quod politum erat, & affabrè factum. Vide quæ dicta sunt n. 36. Apud nos vile esset & indecorum lavare Episcopum in æneo vase, ἀργυρόξεστον esse debet, atque etiam κεχρυσωμένον.

41. *Mappam.* Græcè μαζηλόν. Alibi nusquam legi hanc vocem. E re subjecta necessariò colligitur manutergii speciem aliquam esse à mantili distinctam: nisi forte dicas esse aqualem, sive guttum urceolum, quo aqua manibus infunditur; χαλκόξεστον malluvium quod aquæ excipiendæ subjicitur; & μανδύλιον quo manus abstergitur.

42. *Connexam precem.* Græcè συναπτὴ subaudiendum δέησις, vel, αἴτησις, connexa, conjuncta, continua oratio. Ex materia subjecta facilè intelligitur quid sit. Sunt enim variæ & brevissimæ oratiunculæ simul conjunctæ pro diversis, quales Parochi in Missis solemnibus, Dominicalibus præsertim, habere solent lecto Euangelio, & eo enarrato. Sed habendi modus est diversus: Apud Græcos enim Diaconus hortatur populum ad orandum pro pace, pro Imperatore, pro Exercitu, Patriarcha, Episcopo, urbe, &c. ut det illis pacem, victoriam, salutem, &c. Clerus autem, respondet tantùm, Κύριε ἐλέησον, vel in quibusdam aliis, παράσχου Κύριε, *concede Domine*: Nihil est quod apud nos ad ejusmodi orationum genus accedat magis quàm quæ dicuntur preces, & ad Laudes & Vesperas diebus quadragesimalibus, Adventus, & Vigiliarum recitantur. Idem dici potest de precibus quæ iisdem diebus ad Primam dicuntur. Preces ejusmodi sunt proprie συναπτή. Est autem hæc συναπτὴ duplex, μεγάλη, καὶ μικρὰ, magna & parva. Magna, cum plurimæ ejusmodi oratiunculæ conjunguntur: Parva, cum paucæ. Itaque magna συναπτὴ essent preces jam notatæ; Parva verò, eæ quæ ad Tertiam, Sextam, & Nonam dicuntur. Eædem orationes frequentissime dicuntur τὰ διακονικὰ, eo quod à Diacono semper pronuntientur, nisi forsan ob certam aliquam & magnam solemnitatem id fiat à Presbytero, aut etiam Episcopo, si in ea solemnitate multi Episc. simul

concelebrent. Dicuntur & εἰρηνικὰ à pace quam semper initio petunt. Ejusmodi preces non mihi videntur aptè satis dici collectæ. Nam collecta ab autoribus Ecclesiasticis dicitur oratio solitaria quæ in fine alicujus actionis dicitur, quasi præcedentium collectio & breviculum, ut ait Alcuinus de divinis officiis. cap. de celebratione Missæ, Valfridus Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. Sic dicuntur omnes prope orationes in Missalibus & Breviariis assignatæ. Sed συναπτὴ est plurimarum precuncularum globus, aggregatio. Si Græcum morem cum Latino comparemus, Collecta est, εὐχὴ quæ post συναπτὴν dicitur, & in universum αἱ εὐχαὶ ab iis vocatæ. Sed ut verbis Græci multò magis abundant quàm Latini, ita eorum εὐχαὶ orationes, Latinis Collectis ut plurimùm sunt longiores. Exemplum connexæ precis Latinæ prorsus Græcæ similis habes in Missali Ambrosiano inter Liturgica Pamelii ad Dominicam. 2. Quadragesimæ & Dominicis sequentibus. Istæ preces sive materiam, sive pronuntiandi formam, sive eos qui pronuntiant, aut exhortantur, & respondent, nihil habent à Græcis dissimile. Non solùm in Provincia Mediolanensi erant usitatæ ejusmodi preces, sed etiam in plerisque aliis locis, ut probari videtur ex can. Vasensis Concilii, *Quia tam in sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales atque Italiæ Provincias; dulcis & nimium salubris consuetudo est intromissa, ut* Κύριε ἐλέησον *frequentius cum affectu grandi, & compunctione dicatur: placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista consuetudo sancta, & ad Matutinum, & ad Missas, & ad Vesperas Deo propitiante admittatur.* Quando autem parva vel magna facienda est, adnotant rituales Libri. Frequentissimæ autem sunt apud Græcos ejusmodi preces: Vix aliquod officium peragunt sine ejusmodi precibus, & aliquando sæpius in eodem officio eas repetunt.

43. *Ministrorum.* In textu scribitur λειτουργῶν, melius judicamus λειτουργῶν.

44 *Ambas extremitates.* In textu Græco scribebatur βαρχὰς. Error videtur, pro ἀρχὰς, ut jam bis in eadem causa Diaconissæ superius lectum est. Si sincera lectio βαρχὰς, erant alicujus rei extremitates. Aliàs nomen est incognitum.

45. *Imponit quoque Episcopus omophorion.* Ceremonia est peculiaris cujus cæteri codices mentionem non faciunt. Episcopus pallii sui extremitatem quæ infra genua protenditur super ordinandi caput imponit, sicque precatur. Idem facit quod sæpe Presbyteros de stola sua hîc facere videmus, unam scilicet illius extremitatem super genuflexi caput imponunt, & precantur, vel aliquid è sacro Evangelio legunt. Idem de pallio suo Archiepiscopus Latinus facere non potest.

46. *Sermonem sanctum, & sacrum.* In textu Græco genitivi sunt plurales, sed legendum judicamus, per accusativos singulares, vel aliquid deëst. Potest ἐν παντὶ ἔργῳ referri ad præcedens, ita ut sit sensus, eisque fidem in omni opere irreprehensibilem dedi-

A sti. Menda quoque videtur in sequentibus, & legendum, τῷ δούλῳ σου τῷδε, & eo sensu interpretati sumus. Similiter paulò post τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ λογισμῶν, legendum τὸν ἐν τῇ κεφαλῇ λογισμόν.

47. *Sancti Thomæ constitutio*, &c. Ordinatio ista, & quæ sequuntur, tribuuntur Apostolis, sed immeritò, nisi quatenus fons & origo, ipsaque rei substantia ab Apostolis emanant. Sed vel ex ipso Clemente constat sacras Ordinationes ceremoniis multò minus abundasse, ut utrasque legenti manifestissimum est, nec opus est in re tam clara bonas horas malè collocare.

B 48. *Induitur servus Dei.* Hæc loquendi formula est Græcis frequentissima cum de actionibus sacris sermonem instituunt, imò vix unquam aliam deprehendes, ut vel ex hoc capite & sequentibus evidenter constat. Humilitatis causa nunquam sibi actionem sacram attribuunt, sed eam semper in Deum referunt, vel manifestè & rectà, ut cum dicunt, Divina gratia promovet hunc, &c. quod videmus in omnibus Ordinationibus, nec unquam aliter. Sic apud Codinum de Electione Patriarchæ c. 20. *Sancta Trinitas quæ nobis imperium concessit, constituit te Archiepiscopum Constantinopoleos novæ Romæ, & Oecumenicum*
C *Patriarcham.* Ita quoque sæpius Symeon Thessal. c. 9. & 10. de Sacramento Ordinis, ubi de electione & promotione Patriarchæ. Cedrenus annis multis ante Codinum, & Thessalonic. ubi de translatione S. Germani è Cycico Constantinopolim verba facit, scribit translationis Decretum fuisse ejusmodi, *Suffragio & approbatione Deo amantissimorum Episcoporum, Divina gratia quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, transfert Germanum sanctissimum Cycizena Metropoleos Antistitem in Archiepiscopum hujus à Deo conservatæ regnatricis urbis.* Vel indirectè, cum Deo, vel divinâ gratiâ non nominata, in tertia per-
D sona actionem efferunt, in prima eam efferre reveriti. Hujus reverentiæ multa hîc prostant exempla; in ritu Baptismi, χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, *Ungitur servus Dei N. oleo exultationis in nomine Patris, &c.* Et paulò post, ἐνδύεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, *induitur servus Dei tunica justitiæ in nomine Patris*, &c. κείρεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. *Tondetur Servus Christi N.* Euchologium in officio parvi habitus, *Frater noster N. tondetur comam capitis sui in nomine, &c.* Et paulò post, *Frater noster N. induitur tunica jucunditatis, &c.* Cum igitur sic baptizant, *Baptizatur Servus Dei*, &c. mo-
E rem suum perpetuum sequuntur, qui efficientiam rerum sacrarum modestiæ causâ nunquam per primam personam significare solent.

50. *Et egrediuntur à mensa propositionis.* In Sanctuario Ecclesiarum Græcarum præter altare majus, θυσιαστήριον, τὸ βῆμα, est à latere sinistro sive boreali aspicientis in altare, mensa propositionis, sive altare quoddam minus, quod τράπεζαν τῆς προθέσεως vocare solent, in quo sancta dona solemni ritu à Sacerdote & Diacono præparantur, variis ceremoniis cum particulis ab integro pane exciduntur, Deo præsentantur, thuris odore cum

sacris

ſacris velis ſuffiuntur, multáque alia fiunt quæ initium Liturgiæ S. Chryſoſtomi minutim docet. Rurſus in eodem Sanctuario tres ſolent eſſe portæ, ſaltem duæ, porta ſancta quæ maxima eſt, & media, & ſecunda Borealis qua à Choro ad Protheſin itur. Tertia dicitur Auſtralis quæ commoda eſt, ſed non neceſſaria. Diaconus cum Euangelium lecturus magna cum pompa illud ad ſanctam menſam defert, ut à Sacerdote benedicatur, è protheſi & Sanctuario egreditur, & per medium Eccleſiæ gyrans tandem ad portas Sanctuarii medias regreditur. Hanc ſolemnitatem vocant parvum introitum; magnum verò cum longè auguſtiori cum pompa Sacerdos & Diaconus ſancta dona ad altare deferunt. Tum ſimiliter è protheſi proficiſcuntur, & per portam Borealem è Sanctuario egrediuntur, per Eccleſiam gyrant in chorum, ſi ſit aliquis, per portas ſpecioſas ingrediuntur, & in Sanctuarium per portas Sanctas. Ex prædictis facile eſt verba textus intelligere, *Et egrediuntur a menſa propoſitionis.* Specioſæ portæ de quibus hic fit mentio, jam explicatæ ſunt n. 15. In Liturgiis explicatur quæ ſit utriuſque introitus ſolemnitas quas quiſque poteſt conſulere. Interim huc referam quæ de minori introitu ſcribit Symeon Theſſalonicenſis in Libello de Templo & Miſſa, ut hinc quæ de magni introitus pompa credere par ſit, conjiciatur. *Dum præferuntur faces, & Diaconi bini, iterumque bini præcedunt, ſacrumque Euangelium deſcendit manibus delatum, Pontifex ipſe hinc inde à Diaconis ſtipatus, & ſuſtentatus deducitur; mox autem à tergo Sacerdotes reliqui ſequuntur, & illud, Venite Chriſtum adoremus, clariſſima voce cantant, & Pontifici fauſta acclamationes fiunt, paulò ante Diacono, poſt introitus orationem, Euangelium geſtante, & Sapientia Recti, exclamante, reſurrectio Domini, & Aſcenſio adumbratur, &c.* Paulo poſt Græcè habetur ὁ Θεὸς εὐλόγησεν σε. Legendum in tertia perſona Imperativi εὐλογησάτω, vel pro pronomine ſecundæ perſonæ legendum αὐτὸν.

51. *Ante ipſum ſtat cum Tricerio.* Græcis Epiſcopis ſolemne eſt benedicere cum Cereo bicipiti ſive biſulco, atque etiam cum Cereo tricipiti, ſive triſulco, cujus unus eſt ramus, ſive capulus & manubrium, duo verò vel tres è ramo ſeu trunco in lineam rectam ramuſculi pullulant. Ramuſculi & Cerei illi duo vel tres accenduntur; Epiſcopus autem certis & ſtatis Liturgiæ locis dicerion vel tricerion accenſum per truncum & capulum capit, & facto crucis ſigno benedicit populo. Dicerion dicitur, ſi truncus & capulus duos tantùm cereos geſtet; Tricerion ſi tres. Symeon Theſſalonicenſis initio Ordinationis Epiſcopi ſic paucis de Tricerio & ejus inſtitutione diſſerit. *Ante divinam Chriſti imaginem Cerei tres accenduntur in gloriam & typum Sanctæ Trinitatis, & quod ab ea nobis veniat omnis illuminatio, & multo magis hac divinißimus. Ideo hinc incipit Tricerium, cujus uſus viget in omnibus ſacris Epiſcopi operationibus, quo evidenter indicatur perfectam illuminationem a ſola & perfecta Trinitate emanare.* Et poſtea, *factoque per tricerium in crepidine ſancta menſa crucis ſigno, non autem in ſynthrono propter Ordinationem, tum Ordinandus a Presbyteris præſentatur.* Idem autor in Libello de Templo & Miſſa, *Verum & bicipiti quodam cereo ſignans Euangelium Pontifex, illuminationem a Ieſu duplici natura conſtante in cœlo & in terra factam, per aſſumptam ab eo humanitatem docet.* Deinde paucis poſt hæc verbis, *Quod ipſum Pontifex declarat, dum rurſus tricipiti cereo Euangelium ſignat, & in eodem Trinitatis prædicationem contineri indicat.* Iterum Pontifex in parvo introitu, cum Euangelium ſolemniter defertur; tricerium geſtat, & Euangelio lecto populum tricerio ſignat, ut verbis ſequentibus idem autor docet. Archieratici pag. 6. *tenenſque* Patriarcha *Bicerium, dextra facit tres cruces ſuper Euangelium in menſa repoſitum dicens tacitè, &c.* Et paulò poſt; *Patriarcha accipiens Tricerium a Canſtriſio facit rurſus tres cruces ſuper Euangelium in menſa repoſitum.* Deinde iterum, *Patriarcha tenens Tricerium, dextra convertitur ad Occidentem benedicens etiam populum, &c.* quod tertia vice ſtatim paulò poſt præſtat. Nec tot benedictionibus cum Cereo bicipiti & tricipiti contentus ſæpius intra Miſſæ quæ ſuperſunt ſolemnia, illas repetit. An autem Tricerii uſus antiquus ſit, difficile eſt divinare. Sanè Tricerii mentionem nec in Sancto Maximo, nec in S. Germano reperio. Paulò poſt legitur in textu, ὡς τῇ πρώτῃ, legimus ὡς ἡ πρώτη.

52. *Stat in Solea ordinandus.* Græcè vario modo ſcriptum reperitur, ὁ σωλίας, ἡ σωλία, ἡ σωλέα, τὸ σωλεῖον, ὁ σωλεὺς, aliquando etiam pro ω, ſcribitur ο. Locus eſt in Eccleſiis Græcorum intermedius inter Sanctuarium & chorum. A choro ingreſſus eſt in Sanctuarium, vel à Sanctuario in chorum per mediam Soleam. Altior eſt, & eminentior choro. Illuc uſque procedunt qui corporis Chriſti participes eſſe volunt. Ex una igitur parte cancellis Sanctuarii contiguus eſt, ex altera, choro. Colligi videtur hoc ex loco quem illuſtramus. Codinus c. 17. n. 22. *Imperator ex Ambone, non ex ea parte qua aſcendit; ea ſcilicet qua ad ſpecioſas portas reſpicit, ſed ex altera qua ſoleam, & ſanctum altare.* Et n. 37. ejuſdem capitis. *Circumeuntes, ut ſolitum eſt* ναὸν *Chorum, veniunt* μέχρι καὶ τοῦ σωλεῶς, *omnibus aliis extra adſtantibus, Solus Imperator* διερχόμενος τὸν σωλέα, *tranſita Solea reperit Patriarcham in portis Sanctis ſtantem.* Cantacuzenus ſimiliter, *Ipſe ſolus Imperator tranſita Solea Patriarcham* ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς κιγκλίσιν ἑστηκότα εὑρὼν, *in ſacris cancellis ſtantem invenit.* Sæpius idem ex Archieratico colligere eſt, ut initio partis 7. *Exeuntes per oſtium Secretarii, Præpoſito ceremoniis antecedente, progrediuntur per Soleam quouſque ad ſanctas januas perveniant.* Vide quoque initio p. 7. & 9. Hinc evidenter colligitur quo Eccleſiæ loco ſit Solea. Simeon Theſſalonic. ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καθῆσθαι χρὴ ἔξωθεν τοῦ βήματος περὶ τὸν σωλέα. *Subdiaconos & Lectores ſedere oportet extra Sanctuarium, circa Soleam* Euchologium in Ordinatione Diaconi. *Egrediuntur duo Diaconi è Sanctuario,*

assumuntque Diaconum ordinandum, ἱςῶσι ἐν τῇ σωλέᾳ, *stantem in Solea, & introducunt eum in Sanctuarium*. Et in Ordinatione Presbyteri, *Presbyter ordinandus*, ἵςαται ἐν τῇ σωλέᾳ *stat in solea, & egredientes duo Diaconi, eum assumunt ex utroque latere, & deducunt eum usque ad sanctas portas, ibique dimittunt Diaconi, & assumunt eum duo Presbyteri*. Ex his non modo constat Soleam spatium esse inter Chorum & Sanctuarium, sed etiam spatium illud esse amplum & extensum.

In originibus Constantinopolitanis refertur Soleam à Justiniano conditum, fornice & camera Ecclesiæ decidentibus confractum fuisse, atque à Justino successore reparatum, sed non cum eodem splendore, καὶ τὴν σωλέαν μὴ δυνάμενος ποιῆσαι καθὼς ἦσαν πρότερον, ἐποίησεν ὡς ὁρᾶται νῦν, ἀργυρένδυτον. Qualia verò prius erant describit Cedrenus, *Trulla sancta Dei magna Ecclesiæ quæ formcata erat cecidit*, τὸν ἄμβωνα καὶ τὴν σωλέαν ἐξ ὀνυχίτου λίθου ὄντας συνέτριψε, καὶ εἰς χοῦν ἀπετέλεσε, *& ambonem, soleasque quæ erant ex lapide Alabastrite contrivit, & velut in terram & rudera illuc aggesta convertit*. Soleas, vel solea non videtur illic esse solum, pavimentum, τὸ ἐπίπεδον, licet altius & editius solo contermino, quod vicem teneat alicujus itineris continui inter Sanctuarium & Chorum: Sed sicut ambo, aliquid arte factum in loco jam assignato ex onychino lapide constructum, quod Justinus cum ex simili lapide in integrum restituere non posset, argento, ut & Ambonem, incrustavit. Quid sit Solea in Græcorum Ecclesiis ex locis prolatis judicet Lector.

53. *Et legit Contacion*. Variè à Græcis recentioribus sumitur. Aliquando enim tomum, sive volumen aliquod, sed breve significat; aliquando brevem aliquam Sancti viri laudem, aut brevem de eodem orationem. Ideo rectè à κοντὸς derivant nonnulli quod vulgari idiomate Græco, breve, arctum & pusillum significat. In omnibus enim significatis inest brevitatis & compendii connotatio. In fine Missæ S. Chrysostomi, μετὰ ταῦτα τὸ κοντάκιον, *Postea contacium sive breviculum illius diei legit*. Codinus de officiis Constantinop. Ecclesiæ in tertio quinario ponit Hieromnemonem, Suggestorem, Memorialem cui hæc tria munera tribuit, *ponit Patriarchum preces inspicere, præesse ad ipsius enthronismum, & ad Contacion Ordinationis*, hoc est, Librum ritualem in quo Ordinationes continentur, Patriarchæ suppeditare, atque etiam dicenda indicare. Joannes Episcopus Citri lib. 5. juris Orientalis in responsis ad Constantinum Cabasilam, inter officia Lectorum recenset illud, Præfectum esse τῶν κοντακίων. Idem Codinus c. 7. n. 13. *Ingrediuntur Cantores, multosque annos cantando precantur, psallentes postea Contacium illud, Virgo hodie supersubstantialem parit*. Contacion eo loco hymnus est aliquis brevis in Virginis laudem. Balsamon Juris Orientalis lib. 5. respon. 5. ad Marcum Alexandriæ Patriarcham, interrogatus si gens aliqua Græcæ linguæ ignara est, an illi liceat sacrum lingua vernacula celebrare, Respondet illi licere ἀκριβῆ ἔχοντας τῶν συνήθων ἁγίων εὐχῶν ἀπαράλλακτα, εἰς μεταγραφέντα ἐκ κοντακίων καλλιγραφηθέντων διὰ γραμμάτων ἑλληνικῶν. *Modo habeat exemplaria sanctarum precum consuetarum invariata, transcripta de contaciis Græce eleganter scriptis*, hoc est de codicibus. Jacobus Gretserus lib. 1. cap. 7. observationum in Codinum refert ex quodam origine Græco Contacia à vernaculo idiomate Græco κοντῷ esse dicta, & à quodam Romano Diacono Emeseno regnante Anastasio Imperatore, primum inventa, qui ejusmodi Contacia millena composuit, ut refertur in Græcorum Menæis 1. Octobris. Alius Græcus Chius originem ducebat ἀπὸ τοῦ κοντοῦ, jaculo, hasta, unde Homerus Odyss. 1.

Αὐτὰρ ἐγὼ χείρεσσι λαβὼν περιμήκεα κοντόν.

Quasi contacion esset brevis quædam oratio jaculatoria, vel hymnus quidam brevis in Dei aut alicujus sancti laudem fusus.

54. *Amplior, & locupletior*. Hic ordo prior in paucissimis est præcedente amplior, ut comparanti manifestum est. Sed Amanuensis eum nactus, vel inconsideratè, vel ut falleret, hunc titulum imposuit, Epithetum sonorum suo marte fingens, πλουσιωτεροχαρίεις.

55. *Ut compugnemus, & subjiciamus*. Hoc est, Deum oremus pro auxiliaribus nostris, atque ut hostes nostros superemus.

56. *Et qui iste deae prædati sunt & honore*. In Græco textu, ἐνδομένους, lego ἐνδυομένους, vel ἐνδυναμένους, paulò post, αὐτὴν vel abundat, vel αὐτὸς legendum.

57. *Decrevisti regere, &c*. Omissum est in textu Græco participium καθιστάμενος, καθιστάμενος, καταστήσας, vel quid simile, vel horum aut similis verbi præteritum, quod interpretando supplevimus. Vel simplicius, pro τὴν αὐτὴν ἐνδυναμένους legendum τὶς, ut referatur ad infinitiva sequentia διατάττειν, καὶ διακοσμεῖν.

58. *Induit eum hypomanica*. Legendum ἐπιμάνικα. Nam aliàs ubique inter Sacerdotalia vestimenta & ornamenta, recensentur ἐπιμάνικα, sive ἐπιμανίκια, brachialia, supermanicalia, eo quod Sacerdos Missam celebraturus ea imponat brachio super tunicam, non autem toti brachio, sed à carpo manus ad cubitum usque. Græci illa gestant ampla & soluta; ideo loris sericis ea brachio constringunt. Cum dextrum supermanicale accipit Sacerdos dicit, *Dextera tua Domine glorificata est in virtute: Dextera tua Domine confregit inimicos, & multitudine gloriæ tuæ adversarios contrivisti*. Cum verò sinistrum, *Manus tuæ Domine fecerunt me, & plasmaverunt me*. Symeon Thessalon. τῶν ἐπιμανικίων mysticum sensum tradit, *Supermanicalia virtutem divinam omnia efficientem significant, & Jesum suis manibus sacrificium corporis & sanguinis sui per se obtulisse, &c. Quinetiam vincula manuum Salvatoris, quibus ad Pilatum deductus est, quidam hæc supermanicalia exprimere asserunt*. Eandem rationem reddit Balsamon Juris Orient. lib. 5. resp. 37. ad Marcum Alexandr. Patriarcham: Et lib. 7. de privilegiis Patriarcharum circa medium, *Sanctorum Patriarcharum supermanicalia* ἵνα χειρίδας τοῦ κυρίου δοξάζωσι *catenas manibus*

Domi-

Domini injectas celebrant quas volens propter salutem nostram sustinuit, quum instar Verberonis ad Caipham duceretur.

59. *Troparium Sancti qui est in templo.* Vox illa accommodatur prope universis Græcæ Ecclesiæ Canticis. Facta est ἀπὸ τοῦ τρέπειν, à vertendo, vel eo quod varia sit vocis in eo cantando modulatio: Vel eo quod Canonarcha cum illius prima commata adnuntiat Choro, variè convertatur. Zonaras, *Troparia dicuntur quia ad tractuum modos inflectuntur, & canuntur,* πρὸς τὸν εἱρμὸν τρεπόμενα: *vel quod Cantorum voces ad sonum & numerum tractuum modificant. Nisi enim ad eorum normam modulantium vox dirigatur, nusquam erit consonus cantus, aut suavis harmonia.* Itaque quoque censet Arcudius propter eandem rationem. εἱρμὸς autem est nexus, series, ab εἴρω, necto. Accedit ad Ecclesiasticum Latinorum tractum. Ita Zonaras interpretatur. εἱρμὸς *tractus dicitur quod seriem quandam & connexionem cantus & consonantia tribuat consequentibus post se Tropariis. Nam ad cantum τῶν εἱρμῶν conformantur, & temperantur Troparia; & ad eos relata decantantur, eorumque harmoniam & melodiam imitantur.* Alii deducunt ἀπὸ τοῦ τροπαίου, quasi τροπαιάριον, quod sit hymnus Sanctorum trophæa & laudes enarrans. Testatur Cedrenus in Zenone Anthimum & Timoclem primos τῶν τροπαρίων autores fuisse, & ante Cedrenum annis multis idem vulgaverat Theodorus Lector Ecloge 1. S. Germanus in explicatione Liturgiæ scribit Troparium secundi Antiphoni opus esse Iosephi & Nicodemi, alios dicere à Justiniano Imperatore primum esse vulgatum. Græcorum Menæa & ritualia Tropariorum mentione plena sunt. Codin. c. 6. *Canuntur igitur horæ, ut moris est, Prima, Tertia, Sexta, Nona cum Tropariis.* Post acclamationes factas Imperatori, *Canitur illud Troparium Deus, &c.* Deinde, *Si festum in Sabbatum aut Dominicam diem inciderit, cum hora & Troparia concinuntur.* Innumera sunt ejusmodi. A materia nanciscuntur varia Epitheta, ἀναστάσιμα τροπάρια, in resurrectionis honorem. σταυροαναστάσιμα in laudem crucis & resurrectionis, τριαδικὰ Trinitatis: μαρτυρικὰ, Martyrum. ἀνατολικὰ, quæ mane dicuntur; νεκρώσιμα, in defunctorum requiem, &c.

60. *Theotocion.* Troparium est in Laudem beatæ Virginis. Post Oden solent Troparium ejusmodi cantare. Hujus rei exemplum insigne videre est in Euchologio, in officio sancti Olei. Plures ibi Odæ sunt, & post unamquamque Oden θεοτόκιον sequitur, quo simul disces quid sit Troparium.

61. *Inserviens.* In illa textus pericope mendum est quod illam obscuram reddit. Ut verba jacent verbum οἰκονομῶν vel οἰκονομεῖ abundat. Deinde perperam scribitur παραγγελτάθον, lego παραγγελθείς. Post δέσποτα, supplevimus καὶ.

62. *Induit eum vestem decretam, &c.* τὴν πεποικιλμένην στολήν. Stola non est Ecclesiastico Latinorum more intellecta, sed vestis integra. πεποικιλμένη, significare posset, figuratam, variegatam. Sed figuratas vestes, πολυσταυρίους, πολυμορφοῦς gestare apud Græcos Episcoporum est & Patriarcharum, non Ministrorum & infimorum, ut est Deputatus de quo hic agitur.

63. *Induit omnem ornatum Episcopalem.* Græcè ἀλλάσσει, mutat, permutat, ornatum Episcopalem suo, hoc est, assumit, induit. Recentiores Greci absolutè etiam ἀλλάσσειν sumunt pro induere, vestire se, & ἄλλαγμα pro vestimento. Codinus c. 10. n. 3. τοῦ ὄρθρου ψαλλομένου ἀλλάσσει ὁ βασιλεύς, καὶ ἐξέρχεται τοῦ κελλίου αὐτοῦ μετὰ τῶν ῥηθέντων ἀλλαγμάτων. *Dum matutinum officium decantatur vestit se Imperator, atque è Conclavi suo egreditur cum prædictis vestimentis,* & n. 4. ἀλλάσσουσιν ἑαυτοὺς καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ συνήθη τούτων ἀλλάγματα. In Euchologio initio ordinis baptismi, εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀλλάσσει τὴν ἱερατικὴν στολήν, *Ingreditur Sacerdos, & induens vestem Sacerdotalem, &c.* Hinc quoque ἀλλαξιμάριον Vestiarium, ut autor est Codinus c. 5. n. 15.

64. *Et omnes Calogeri.* Græcorum vulgus Monachos vocat Calogeros, quasi bonos senes, καλογερόντους, & contractè καλογήρους, sive καλογέρους. Probabile est Monachos ætate provectos primum sic vocatos, & eorum Superiores, & paulatim honorificum hoc nomen ad omnes prorogatum. Hæc nominis compositio antiqua est, & Monacho seni tributa: Palladius in historia Lausiata c. 103. Innocentium senem Monachum vocat καλόγηρον. Eadem ratione Monachæ Græcis vulgo dicuntur καλογραῖαι, quasi καλαὶ γραῖαι, sive γεραιαί.

65. *Sapientia recti.* Exclamatio est quam pronunciat Diaconus cum Euangelium lecturus est. In Liturgia S. Chrysostomi, *Completo ultimo troparo in medium procedit Diaconus, & stans ante Sacerdotem paululum attollit manus, & demonstrans sanctum Euangelium alta voce dicit,* Σοφία ὀρθοί. *Sapientia recti.* S. Germanus hæc verba sic interpretatur, *Sapientia, sermo Dei. Recti audiamus sanctum Euangelium, id est, erigamus mentes nostras cum operibus a terrenis, & intelligamus bonorum declarationem, &c.* Hæc Nicolaus Cabasilas c. 21. Liturgicæ expositionis multis explicat. *Hæc quoque acclamatio, Recti, habet adhortationem. Quæ est autem adhortatio? Vult nos esse certaminis intentos, qui ad Deum & divina mysteria accedimus, & non socorditer, sed cum studio & diligentia, omnique reverentia in eis versari, &c. Et hoc primum signum ostendere hujus studii & reverentiæ corporis erectionem, ut non sedentes, sed recti hoc agamus.* In textu Græco est σοφία ὀρθή, *Sapientia recta,* sed ὀρθοί frequentius legitur, & illud interpretantes sequi maluimus.

66. *Ut ordinetur in Episcopum & Præpositum, &c.* In textu Græco superflus est repetitio tam nominis πόλεως quàm pronominis infiniti, τοῦ δεῖνα, ut etiam infra.

67. *Usque ad caudam Aquilæ.* In Ordinatione Episcopi solent Græci describere in solo Sanctuarii tres fluvios; supra fluvios urbem; supra urbem, Aquilam. Simeon de ordinatione Episcopi. *Cum vero electus tres fluvios pertransit in solo per gypsum figuratos qui*

doctrina donum ad quod vocatus est, significant, subsistis super urbem ob oculos descriptam, quæ ipsius Episcopatum indicat. In cujus summitate aquila similiter describitur, puritatem, rectitudinem, & altitudinem Theologiæ subindicans, &c. Cætera apud eum legi possunt, cum præsenti Ordinationum syntagmati sit insertum. De hac Aquila textus loquitur. In principio Archieratici graphicè describuntur paucis verbis, istorum locus, situs, & ordo: *Anabathram Patriarcha præparans intra templum ad januas regias, vel etiam in ferula. In extremis autem gradibus ex utraque parte Pontificias sedes ponunt. In medio verò sedium ab extremo gradu ceremoniæ Præpositus Aquilam cum luminari depingit, caput illius ad partem Anabathræ statuens; circa pedes verò ejusdem figuram civitatis pingit, & subter civitatem fluvios tres. Quæ quidem cum speciosè instruxerit, collocat Ministros extra sedes qui picturam custodiant, ne qui pertranseant, & ista conculcent.*

68. *Et Spiritus sanctus à Patre procedit.* Symeon Græcus errorem Græcorum sequitur, Spiritum Sanctum à solo Patre procedere. Putant enim hoc si non concedatur, duo fore sancti Spiritus principia, Patrem & Filium. Sed non animadvertunt Patrem & Filium unicum esse Spiritus Sancti principium, unicamque esse Patris & Filii spirationem, sive processionem activam, qua Pater & Filius ut unum principium spirant & producunt Spiritum sanctum. Cum autem sit hæc doctrina apud Latinos vulgata, non opus est in ea explicanda diutius immorari. Sæpe etiam animadvertes in hac confessione Patrem non modo dici Filii & Spiritus sancti principium ἀρχὴν, sed etiam αἴτιον, causam, quod Latini refugiunt. Verùm ipsi Latini Græcos excusant, prætexentes αἴτιον ampliùs significare quàm Latinè causam. Ideo αἴτιον commodè dici posse de Patre respectu Filii & Spiritus sancti, quia hoc modo denotatur tantùm principium & origo à quibus res emanat, & procedit. At causa Latinè dicitur effectus, & rei creatæ. Quapropter si de Filio aut Spiritu Sancto diceretur, consequeretur Filium, aut Spiritum Sanctum esse creaturas. Ut ambiguum igitur sensum vitaremus αἴτιον Latinè originem transtulimus.

69. *Defert Electo subgennuale.* ὑπογονάτιον, Ornamenti sacri genus est Græcorum proprium, cujus nullus usus apud Latinos commemoratur. Illius figura est quadrangula, latitudinis sesquipalmi, vel circiter; à Zona dependet, & super femur ad usque genu fluitat; inferius enim nullo loro constringitur. Symeon de templo, *Pontifex insuper a Zona dependens supergennuale fert, quod Victoriam adversus mortem, nostræque naturæ immortalitatem, & vires Salvatoris contra maligni Dæmonis tyrannidem robustissimas ostendit. Quamobrem & Romphææ similis est, & lumbis alligatur.* Eandem rationem reddit Symeon in Ordinatione Episcopi: Et eo videntur tendere verba quæ pronuntiare jubetur is qui illud sibi accingit, *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, &c.* Sanè videntur Græci in hac comparatione ἀλλοτριοκοπῆ laborare. Quid enim cæcius quàm supergenuale ensi comparare? Nulla prorsus intercedit similitudo, nisi forte quod supergenuale ab angulo lateri suspendunt, unde fit ut angulus inferius propendeat, & sic quandam aciei imaginem repræsentet. Ornamentum hoc solis Episcopis deferre licet. Ita ordo sacræ Liturgiæ, εἶτα λαβὼν τὸ ὑπογονάτιον, εἰ ἔστι πρωτοσύγκελλος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἢ ἄλλος τις ἔχων ἀξιώματί ἐστι. *Sumit postea subgenuale, si est Protosyncellus magnæ Ecclesiæ, aut aliqua alia dignitate ornatus est.* Severior est Balsamon in resp. 37. ad Marcum Alexandrinum Patriarcham: A gestatione enim Subgenualis ita excludit Abbates, & Protopapas, ut eo honore solos Episcopos dignetur. Aliud tamen fert Græcorum praxis, ut ex Liturgiis eorum, & usu quotidiano colligitur. Vulgo vocant ὑπογονάτιον, Subgenuale; Malè: Illud enim supra genu gestant. Itaque propriè est ὑπεργονάτιον, sive ἐπιγονάτιον, quod posterius nomen aliquando usurpant. In Archieratico p. 2. ὁ δὲ ἐπὶ τῶν γονάτων λαβὼν τὸ ἐπιγονάτιον, & alibi.

70. *Illud tenent super faciem*, ἐπὶ πρόσωπον, referri potest vel ad antecedens, vel ad consequens. Utroque modo difficilis est sensus: Nam Euangelium ponitur super partem faciei obversam, cervicem scilicet, non super faciem. Sed intelligendum videtur super faciem poni, vel teneri Euangelium; eo quod cum ordinandus inclinat cervicem, inclinat quoque faciem, ideo Euangelium sub quo facies inclinatur, meritò dicitur super faciem imponi. hoc est faciei obversum.

71. *Manuum impositiones.* Græcè χειροθεσία, & χειροθετεῖν non semper sumuntur pro ordinatione quæ characterem imprimit, & Sacramentum sit. Sed pro benedictione qua orationi conjungitur manus impositio, & dignitas, vel officium aut ministerium aliquod Ecclesiasticum confertur, aut illius exercitium restituitur. Sic à plurimis sumitur can. 8. Nicæno, in quo de Novatianis dicitur, *Sancta magna Synodo visum est, ut impositis eis manibus sic maneant*, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς, μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ. Ita censuit & publicè hunc canonem interpretatus est Tharasius CP. Patriarcha actione 1. Concilii Nicæni II. Et can. 14. ejusdem Concilii, per χειροθεσίαν, qui est Presbyter, Monasterio præficitur, quod & testatur eo loco Zonaras. Deinde in præcedentibus promotionibus Abbatum, Archidiaconorum, Archipresbyterorum, &c. Episcopi manuum impositione semper usi sunt. Idem etiam antiquitus in Abbatum & Abbatissarum benedictione usurpabatur. Nihil mirum igitur si Symeon Thessal. hoc nomen eodem modo ampliat. Non est igitur statim concludendum, manus imposuit, ergo ordinavit, & consecravit. In omni Ordinatione sacra fit manus impositio, sed non in omni manus impositione qua confertur aliqua dignitas Ecclesiastica, fit ordinatio. Legendus Symeon libri sui capite ultimo, ubi utramque ordinationem optimè & multis verbis distinguit.

72. *Nihil enim Minister.* In textu Græco

menda videtur, & legendum λειτουργὸς, non λειτουργικός.

73. *Postea obsignatur.* Apertè distinguit inter benedictionem per signum crucis datam, & σφραγῖδα, sigillum, obsignationem. Sigillum enim appellat Tonsuram Capillorum in figuram crucis factam. Itaque quum Græcis περὶ τῆς σφραγῖδος, de sigillo sermo est, non est simplex crucis signum intelligendum, sed Tonsura in figuram crucis facta, quæ in causa ordinationis ab iis dicitur primum sigillum; ut paulò post in eadem Ordinatione non semel Tonsura illa dicitur absolutè σφραγίς.

74. *Ut ipsius sanctificatio.* In textu scribitur, ἵν᾽ αὐτὸ, lego ἵν᾽ αὐτῆς, ut referatur ad ἁγιασμὸς, quod sequitur, ut supra sæpius dicitur Christus ipse, κορυφὴ, σημεῖον, κεφαλή.

75. *Nonnulli verbis lectis attendunt, &c.* Consuetudo illa de verbis libri Scripturæ fortuitò aperti conjiciendi futura, & quasi prophetandi, antiqua est. Refert Gregorius Turonensis histor. l. 4. 16. Chramnum regis Clotarii I. Filium contra Patrem bellum meditantem, quid ipsi eventurum esset inquirere voluisse, *Positis Clerici tribus Libris super altarium, id est, Prophetia, Apostoli, atque Euangeliorum, oraverunt ad Dominum, ut Chramno quid eveniret, ostenderet; aut si ei felicitas succederet, aut certè si regnare posset, divina potentia declararet. Simulque unam habentes convenientiam, ut unusquisque in Libro, quod aperiebat, hoc ad Missas etiam legeret.* Id factum est, sed apertis Libris omnia Chramno infausta occurrerunt. Celebre aliud ejusdem moris exemplum legitur ejusdem historiæ lib. 5 c. 14. de Meroveo Chilperici filio contra Patrem bellum parante, qui similiter tribus Libris supra tumulum S. Martini positis, post triduum jejunii eos aperuit, sed legenti nihil nisi sinistrum & ominosum contigit. Contra ejusdem historiæ lib. VIII. c. 4. ut omen fœlicissimum acceptum est in Childeberti nativitate, quod eodem prorsus momento nuntiatum est Patri Missam audienti filium illi natum esse, quo Diaconus Euangelium legens hæc Euangelii verba proferebat, *filius natus est tibi.* Quo concursu, & Rex & circumstans populus ingenti lætitia perfusus est. Longè ante hoc tempus idem fecit S. Euvertus Episcopus Aurelianensis cum morti proximus S. Anianum sibi succedere procuraret. Propositis tribus Libris, iisque apertis, omnia fausta lecta sunt, quibus Clerici & Cives persuasi in S. Aniani electionem consenserunt, ut refert autor antiquus in vita S. Aniani 17. Novembris. Hoc prædicendi genus non fuit S. Augustino incognitum, sed illi non placuit: Sic de eo censet Ep. 119. *Hi qui de paginis Euangelicis sortes legunt, etsi optandum est, ut id potius faciant, quam ad Dæmonia consulenda concurrant, tamen etiam ista mihi displicet consuetudo ad negotia secularia, & ad vitæ hujus vanitatem propter aliam vitam, divina oracula velle convertere.*

76. *Fervidam Sacerdoti affert.* Solent Græci post consecrationem, cum jam sunt communicaturi, aquam fervidam calici miscere quam τὸ ζέον, fervens, seu fervidum, atque etiam ζέσιν fervorem, nuncupant, ut in eorum Liturgiis videre est. Hoc faciunt ut gratiam Spiritus sancti in sacrificio præsentem significent, atque ut Communicantes videantur sibi sanguinem & lac è Christi vivi mammis sugere & potare, vivificumque Christi corpus mansisse, licet anima à corpore separata. Videndus S. Germanus in Theoria rerum Ecclesiasticarum, Symeon, Libro de Templo, & Nicolaus Cabasilas c. 37. Liturgicæ expositionis. Hanc aquam calefacere propriè pertinebat ad eos quos Camisatos vocabant, ut testatur Joannes Episcopus Citri Juris Orientalis lib 5. *Camisati in circumferendis ad altare carbonibus ignis, & sacris cucabis calefaciendis occupati sunt, ut illinc mere solito aqua fervens sacris poculis infundatur.*

77. *Sive canonem incipit.* Græcè ἤτοι κανοναρχεῖ. Κανονάρχης officium est Ecclesiasticum in choro quod paucis verbis explicat Symeon, scilicet divinos hymnos psallentibus προλέγειν prædicere, præcinere. Canonarches igitur ille est qui certis hymnis & Tropariis longioribus cantandis præcinit. Cum enim Græci non habeant, ut Latini, magnos & expansos Libros in quibus non modo textus cantandus, sed etiam toni Musici majoribus literis descripti sunt, ad quos cantus causâ magna Chori pars confugere possit, istius adminiculi loco Canonarchas habent, quorum munus est universo choro præcinere, & quid cantandum sit, & quo tono cantandum. Dicuntur autem Canonarchæ, eo quod eorum munus sit canones, id est, certos hymnos multis tropariis constantes, & canones dictos, aliis præcinere. Quid sit canon facilè disces ex eo quod refert Gretserus lib. 3. Observat. in Codin. c. 7. ex Græcorum Triodio, ut explicet vigiliam magni canonis: sic ille Græca interpretatur, *Appellatur autem magnus canon, ut forte quispiam dixerit, propter sententiarum pondus & gravitatem, quarum feracissimus est Canonis hujus autor in his componendis præclarè exercitatus: cumque cæteri canones, triginta aut paulò amplius, Troparia contineant, iste ad ducenta & quinquaginta progreditur, quolibet ex illis ineffabilem stillante dulcedinem.* Qui Canonarchorum primus erat, dicebatur ὁ πρωτοκανόναρχος de quo mentionem facit Codinus c. 1. in octavo dignitatum Quinario. Nonnulla alia recenset Codinus c. 6. Canonarcharum Palatii munera, *Canonarchæ imagines adferunt, & tabulatum erigunt, ex quo pendent sanctæ imagines Nativitatis Christi, & aliæ tres, vel quatuor.* Protopsaltes autem à Canonarcha plurimùm differt, quantum scilicet canon à promiscuis hymnis & cantibus. *Protopsaltæ officium*, ut referunt officiorum Ecclesiasticorum notitiæ à R. Patre Goartio in lucem editæ, *est inter duos Choros, dextrum & sinistrum, medium stare. Exordium verò psalmodiæ ipse aggreditur, quem sequuntur Cantores cuncti.* Itaque universim loquendo, Protopsaltes idem prope est qui Latinis Præcentor.

78. *Pontifice igitur stante, &c.* In textu additur, ἠλλαγμένου, irreptitium videtur; quapropter dictionem illam non transtuli: nisi forsan de veste dicatur, ut sit sensus: Pontifice igitur stante & vestito, &c. ab ἀλλάσσειν vestire

ſtire ſe; induere, vide ſupra n. 63. Paulò infra, poſt περιζωννύμενοι τῦτον, ſupplendum videtur, ὡς.

79. *Et porphyreum camiſium.* Vide quæ dicta ſunt n. 7.

80. *Manibus autem malluvium tradit.* Textus, χερνίβιον ᾗ ξεϛὴν παρέχει. Euchologia una voce hoc enuntiant χερνιβόξεϛον. De quo vide quæ ſcripſimus n. 36. Quid hîc ξεϛὴ aut περιξυτοιῶς ξέϛη ſignificet, difficile dictu eſt. Nota eſt reſpectu Etymi ſignificatio, de qua eodem loco diximus. Suidas ξεϛίον dicit eſſe liquidorum menſuram: Alludit ad Latinorum Sextarium. Quidquid ſit Symeon ξεϛὴν ſumit pro vaſe. Quo ſenſu ξεϛὴ commodè pro aquali quo aqua infunditur, ſumitur, & χερνίβιον pro malluvio ſive pelvi, quæ aquæ effuſæ ſupponitur. Uno nomine malluvio, contenti fuimus. Poſtea quoque Symeon in Ordinatione Diaconi dictionem compoſitam, non dividit, jubet, inquit, Epiſcopus, τὸ χερνιβόξεϛον ἀποδίδοσθαι. Vide que de μανδυλίῳ dicta ſunt Num. 37.

80. *Epiſcopus autem manus extendit, &c.* Græcè ὁ ἱεράρχης δὲ ὑφαπλοῖ τὰς χεῖρας, ᾗ τόνιμα δέχεται. Vix dubium eſt legendum eſſe τὸ νόμιμα. Sed quo feratur hæc Pericope non video, aliquid deeſſe videtur, quo iſta cum Superioribus conjungantur.

81. *Cruces quoque in capite geſtant.* Omnia prope officia magni momenti in Græcorum Eccleſiis Cathedralibus per Diaconos adminiſtrantur, iiſque conferuntur maximæ quæque dignitates Eccleſiaſticæ, ut hîc teſtatur Symeon. Ii autem quibus convenit judicia exercere, liteſque dirimere, cruces in capite geſtant, ut ab aliis diſtinguantur, dicunturque ϛαυροφόροι. Alibi Symeon idem clarius hoc explicat, τινὲς δὲ τῶν πρώτων πρεσβυτέρων, ἤτοι οἱ ϛαυροφόροι τῶν ἀρχιμανδριτῶν τέ τινες ᾗ ἐπιγονάτια ἔχουσι. τῦτο δὲ κατὰ δωρεάν ἐϛιν ἀρχιερατικὴν, ὡς ὁ ϛαυρός. οὐδεὶς γὰρ πλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τὰς ϛαυροὺς τε ἐν τῷ φαινολίῳ, ᾗ ἐπὶ κεφαλῆς, ᾗ ἐπιγονάτιον φέρειν δύναται. τούτοις δὲ ὅμως διὰ τὸ πρώτους τῶν ἄλλων χειροτονεῖσθαι, τὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἔχειν ϛαυρὸν μόνον, ᾗ ἐπιγονάτιον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ φορεῖν δίδοται. ἐπεὶ μετὰ τῆς ἱερωσύνης ᾗ κρίσεως χειροτονίαν οἱ μὲν ἔχουσι, ᾗ διακονίας μεγίϛης ἐκκλησιαϛικῆς τινος. οἱ δὲ ποιμένες ψυχῶν ᾗ Οἰκονόμοι καθίϛανται. ᾗ σημεῖά τινα φέρουσι τοῦ πρώτου ποιμένος, ὡς ἂν ἐκεῖνον ᾗ ἐκμιμοῦνται. *Primorum Presbyterorum quidam, qui videlicet cruces in capite geſtant, Archimandritarum quoque nonnulli Supergonualia habent, eo autem privilegio gaudent, ut & cruce, ex beneficio Epiſcopali. Nullus enim præter Epiſcopum geſtare poteſt cruces, nec in Phænolio, neque in capite, nec etiam ſupergonuale. His tamen quia aliorum primi ordinati ſunt, conceſſum eſt crucem ſolam ſuper caput habere; & Supergenuale ferre cum ſacris operantur, eo quod alii cum Sacerdotio & Judicii Ordinatione, maximam aliquam adminiſtrationem Eccleſiaſticam habeant: Alii vero Paſtores animarum, & Oeconomi conſtituantur. Unde inſignia primi Paſtoris gerunt, ut & ipſum imitentur.* Horum Crucigerorum, utpote poſt Epiſcopos, maximæ dignitatis, ſæpiſſimè mentio fit in Concilio Florentino, ut initio ubi deſcribitur adventus Patriarchæ Ferrariam: *Die verò Dominicæ mane, juſſu Patriarchæ celebrata eſt Miſſa per quindecim circiter Sacerdotes in ejus Palatio, aſtantibus ordine Epiſcopis, ᾗ τοῖς ϛαυροφόροις & crucigeris.* Et paulò poſt ſub eodem titulo, poſtquam relatus eſt Epiſcoporum conſeſſus, *Deinde ſederunt cruce ſignati ϛαυροφόροι ἄρχοντες, viri principes, ſive dignitatibus primi illuſtres circum Patriarcham.* Poſtea ſæpius, atque ut hîc, eorum locus circa Patriarcham aſſignari ſolet. Sæpe ſolent Græci tegumenta capitis crucibus inſignire in autoritatis argumentum. Refert c. 3. Cod. de officiis aulæ CP. Pileos generorum Imperatoris, ſi ſint Deſpotæ, inſigniri crucibus ex Margaritis: eorumque Imperator in antiquis Picturis nobis repræſentatur in vertice capitis crucem geſtans. Imò notat idem Symeon in fine cap 5. de Sacramento ordinationis, omnia prope Diaconorum veſtimenta, ſed præcipuè capitis umbellas ſive pileos, crucis figuram exprimere.

82. *Quia unius, ſcilicet divini miniſterii.* illic ἑνὸς neutraliter ſumitur, unius rei, & ſubauditur δηλαδὴ, vel ἤτοι.

83. *In quibus ipſe habitat.* Græcè, ἐν οἷς αὐτὸς ἐν οἰκεῖ, Præpoſitio ἐν ſaltem redundat.

84. *Et gratiam producit.* In textu legebam, ἐπαίσατο, reſtitui ἐποιήσατο. Si retinendum eſſet ἐπαίσατο, ſignificaretur Epiſcopum gratiam pulſare, excitare, provocare, à παίειν, quod coactum mihi videtur. Paulò poſt, ᾗ τὸν, legendum ᾗ τῶν κατὰ τόπον, &c.

85. *Multos fratrum, &c.* ſcribebatur ἀδελφετῶν, ſcribendum videtur, ἀδελφῶν. Nam ἀδελφετῶν nec Græcum eſt antiquum, nec hodiernum. ἀδελφάτον quidem dicitur, & eo nomine ſignificatur quædam Eccleſiaſtica hominum conſociatio, ſeu congregatio, quæ varia bona poſſidebat, ex quibus annua penſio unicuique Collegæ ſeu Confratri pendebatur: Penſio ipſa ſeu reditus annuus ἀδελφάτον dicebatur. De his Adelphatis & aliis ejuſmodi beneficiis, extat Alexii Comneni Imperatoris conſtitutio, referente Balſamone lib. 2. Juris Orientalis p. 138. & in Concil. 6. c. 37. & de Privilegiis Patriarcharum, qua permittitur ἀδελφάτα poſſidentibus, cum ad Epiſcopatus eliguntur, ἀδελφᾶτα retinere. Nonnulli enim Epiſcopatus refugiebant, ne ἀδελφάτοις ſe abdicare cogerentur. Sed iſta textûi noſtro non conveniunt.

86. *Sed materia expert.* Ita ex ſenſu conjeci; nam cum hoc deſcribebam, lectionem ſenſui commodam aſſequi non potui, nec ex litteris quæ ſuperſunt quid vocabuli ſit, divinare.

87. *Presbyter qui à Dionyſio.* Græcè τοῦ πρεσβυτέρου δὲ, Nihil ſequitur à quo regi poſſit Genitivus ille, niſi ſubaudiatur χειροτονία, & referatur nominativus ille ad verbum longè poſitum, ὅτω ἄνωθεν ἐνεργεῖται.

88. *In oblatione quæ in ea fit, effertur.* Duplex apud Græcos in Miſſa fit offertorium, minus & majus. Minus in Menſa τῆς προθέσεως, *Propoſitionis*, ante Miſſam inceptam, cujus multæ ſunt ceremoniæ, quæ initio Liturgiarum Græcarum deſcribuntur. Offertorium enim

enim illud est ad Missam Græcam præparatorium. S. Germanus illud vocat προσκομιδὴν oblationem, offertorium: Non enim aliter possunt intelligi hæc verba, τὸ δὲ σκευοφυλάκιον ὅπου ἡ προσκομιδὴ ἐπιτελεῖται. Habet etiam oblatio ista precem suam, quam vocant εὐχὴν τῆς προθέσεως precem propositionis: *Domine Deus noster, &c. ipse benedic hanc propositionem, & suscipe eam in supercœleste tuum altare. Memento ut bonus & benignus, eorum qui obtulerunt, & propter quos obtulerunt, &c.* Ejusmodi oblatio apud Latinos non est in usu, nec ulla earum ceremoniarum quibus peragitur. Offertorium majus fit post Euangelium Lectum, expulsos Catechumenos, & magnum introitum celebratum, hoc est, post sancta dona in mensa Propositionis oblata & benedicta, & ad sanctum altare, magnificè delata. Postquam enim reposita sunt in sancta mensa, Deo primùm, ut apud Latinos, offeruntur; deinde consecrantur. Hæc oblatio propriè nobis est offertorium, & oratio quam tunc habet Sacerdos, à Græcis dicitur εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς, *Oratio oblationis*. Ait igitur author panem secundum, qui Presbytero ordinato datur, ut videbitur postea, in mensa propositionis, id est, in prima oblatione, Deo, antequam ordinatio incipiat, offerri.

89. *Et velo quod aër dicitur, sive agnus.* Græci in Missa triplici velo ad tegenda sancta dona utuntur. S. Chrysostomi Liturgia, duo priora non aliter distinguit, quàm unum vocando πρῶτον κάλυμμα, alterum δεύτερον κάλυμμα. Primum etiam dicitur δισκοκάλυμμα, disci operculum, tegumentum. Primo discus sive patina in qua panis consecrandus ponitur, & consecratus quiescit, tegitur; Secundo calix. Tertium velum quod utraque tegit, ἀὴρ aer dicitur. S. Germanus in Theoria Liturgiæ, τὸ καταπέτασμα, ἤγουν ὁ ἀήρ, *Velum, sive aer, est & dicitur esse vice lapidis quo munivit Joseph monumentum, quod obsignavit tabella custodia.* De velo autem disci philosophatur, τὸ δισκοκάλυμμα *est pro sudario quod super ejus facie erat, circumtegens ipsum in sepulchro.* In Typico Sabbæ c. 30. dicitur hanc veli istius sacri appellationem ab usu Hierosolymitano derivatam esse, atque innuitur in aliis Græciæ locis velum istud ἀναφορὰν vocatum esse, per synedochen, nomine rei rectæ cum tegente communicato. αἴρει δὲ ὁ ἱερεὺς τὰ καλύμματα ἐκ τῶν ἁγίων, καὶ σκεπάζει αὐτὰ μετὰ τῆς ἀναφορᾶς, ἤτοι τοῦ ἀέρος. οὕτω γὰρ καλεῖν εἰώθασι αὐτὰ ἐν τοῖς τῶν ἱεροσολύμων μέρεσι. Symeon Thessalonicensis velum illud ἀμνὸν vocat, quod ipsi est speciale. Ita velum illud in ea Provincia vocare solebant.

90. *Exclamatione ad Deum, &c.* Sæpissimè hoc occurrit, ἐκφωνήσεως, ἐκφώνησις, ἐκφώνως. Quibus verbis nihil aliud significatur quàm orationis conclusionem alta voce esse efferendam. Sæpissimè enim Græci preces Ecclesiasticas submissa voce recitant, sed conclusio semper alta & sonora voce profertur.

91 *Quod indumentum est album, &c.* Vide quæ de Phenolio diximus n. 7. De eo enim eo loco multis dictum est.

92. *Quod tunc est perfectum Epitrachelium.* Duo sunt diversa Sacerdotum ornamenta, Orarium & Epitrachelium, ut videre est in Græcorum Liturgiis, ubi Sacerdotes separatim ista sumunt, iisque cum induuntur verba Scripturæ diversa tribuuntur. Id quoque videre est apud S. Germanum, Codin. c. 9. de Archidiacono Palatii, *fert super ipso Phelonem*, οὐ μὴν καὶ ἐπιτραχήλιον. ἀλλ᾽ ὠράριον, *Non tamen Epitrachelium, sed Orarium.* Idem observat Symeon in Libro de Templo, Epitrachelium est stola Sacerdotalis: Orarium, stola Diaconalis Epitrachelium soli Sacerdotes deferunt: Orarium verò deferunt & Sacerdotes & Diaconi; Sacerdotes super utrumque humerum; Diaconi super humerum sinistrum. Multùm autem stola una differt ab altera. Epitrachelium est latius Orario; Deinde Sacerdos Epitrachelium stringit ante pectus, sed Orarium gestat solutum & fluitans, neutrâ partium adstrictâ. Denique Orario ter inscriptum est ἅγιος, Epitrachelio verò nihil. Vide quæ de Orario diximus n. 6.

Epitracheliun verbum è verbo sonat supercollare. Eadem ratione Orarium Sacerdotis dici posset ἐπιτραχήλιον, eodem enim modo super & circa collum gestatur. S. Germanus illud etiam vocat, περιτραχήλιον, cujus mysticum hunc sensum rimatur. *Peritrachelium est fasciola, qua producebatur à Pontifice vinctus & tractus in anteriorem partem per collum Christus, ad patiendum ipse proficiscens. Epitrachelii dextera pars denotat arundinem quam dederint illudentes dextera Christi. Læva pars, crucis est gestatio super humeris ejus.* Idem paucis verbis Balsamon de Privilegiis Patriarcharum, τὸ ἐπιτραχήλιον, τὸ φακιόλιον τὸ ἑλκύσαν τὴν ζωὴν πρὸς τὸν θάνατον. *Epitrachelia, lorum illud quod vitam ad mortem traxit.* Symeon Thessalon. de Templo, *Stola Sacerdotalis* ἐπιτραχήλιον, *initiativam & è cœlo descendentem Spiritus gratiam mentis subjicit. Ob hoc enim & Pontifex illam induens, Benedictus Deus, inquit, qui effundit gratiam super Sacerdotes suos. Unde ea quilibet Sacerdos utitur, quando quamlibet actionem Sacerdotalem aggreditur.* Vide quanti fiat à Græcis ἐπιτραχήλιον. Utramque mysticam significationem hoc loco conjunxit Symeon.

93. *Et divina fiat salutatio.* Hoc fit post magnum introitum, allataque ad altare sancta dona, cum dicit Diaconus, diligamus nos invicem. Post factam salutationem inclinatur perpetuò Ordinatus super sanctam mensam, donec sanctorum donorum consecratio perfecta fuerit. Tum ipsi tradit panem consecratum, verba proferens, quæ habet textus. Confer quæ adnotata sunt n. 8.

94. *Ideo hic & in omnibus innovant Latini.* Latinos Græcus Schismaticus accusat quòd ungant Presbyteros, cum ordinantur: contendit sine unctione iis sufficere, quod post Ordinationem corpus Christi in eorum manus traditur. Sed frivola ratio, Græcis potissimum, apud quos sæpissimè multi Sacerdotes concelebrant. Qui enim celebrans potior est, aliis corpus Christi in manus tradunt. Imò non tantùm Presbyteris illud tradunt, verumetiam Diaconis. Hoc Latinorum & Græco-

rum discrimen quæstione separata discutimus.

95. *Sic cum hostia divisionem peregit.* Solent Græci panem consecratum in quatuor partes dividere, quarum unam Latinorum more cum calice miscent, ut in Liturgiis eorum videre est. Tum igitur Sacerdos recens ordinatus panem sanctum ipsi datum Episcopo reddit, cum jam exaltandus est, adorandus, & dividendus.

96. *Post depositionem divinorum donorum, &c.* Post actam communionem, ut nos docent Græcorum Liturgiæ, Diaconus discum sanctum, sive Patinam in calice cum spongia diligenter abstergit. Deinde Sacerdos discum imponit super Diaconi caput; ipse verò adorato calice eum manibus sumit, amboque ad mensam Propositionis accedunt, & utrumque in ea reponunt. Posthæc ultima oratio quam ὀπισθάμβωνον vocant, à Sacerdote recens ordinato alta voce pronuntiatur. Diaconus quoque novus rogationes sive αἰτήσεις, de quibus vide n. 4. & 42. recitat. His actis Diaconus ad mensam Propositionis revertitur, & quæ de Sanctis donis in calice supersunt, piè & reverenter ὁλαβῶς consumit, & ne ulla Margarita sive particula in calice remaneat, diligenter attendit.

97. *Indesinenter.* In textu διαστάτως, sed sensus postulat negationem, ideo restituimus, & interpretati sumus quasi scriptum esset ἀδιαστάτως, indesinenter, sine interruptione, septem diebus continuis, & non interruptis.

98. *Et secundum vestem ἱμάτιον dictam adaptata.* Consuta, assuta. Subobscurus sensus. Videtur mihi author hoc sibi velle. Si Secularis ordinatus est Presbyter, Ordinatione peracta & depositis sacris vestibus, togam ἱμάτιον dictam assumit, quia toga ista bene convenit & accommodatur sacris & secularibus vestibus. Ideò eam gestant Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri, non tantùm Lectores.

99. *Ut ait aurea loquens,* S. Chrysostomum intelligit. Cæteri vocant eum Chrysostomum, os aureum, ipse Chrysorremonem, aurea loquentem.

100. *Est divinum Christi opus.* In textu post ἔργον subaudiendum ἐστι. In periodi ejusdem membro quod sequitur, aliquid deest. Transferendum κατὰ λέξιν, *sic decretum est in eum suscipientibus operari*, ita ut operatio referatur ad actionem Episcopatus in eos qui illum suscipiunt, non ad modum agendi quo conferatur, quod absurdum & sequentibus adversum.

101. *Ut in Christo pauperis.* Quid nominis sit πτηγὴν quod est in textu nescio. Legi πτωχοῦ, ut aliquis sensus commodus erueretur. Paulò post, *secundum divinum præceptum*, Græcè omissum est κατά.

102. *Propterea qui primus.* Scribitur, ὁ τοι, sed lego ὅτοι, propterea, vel ὅτι, seu ὁ cum conjunctione τοι, expletiva & enclitica.

103. *Nec irritatur.* textus Græcus, ὑβίζω ἀθετῶν, lego βίβαιός ἐστι, καὶ οὐκ ἀθετῶν. Nam ut jacet, dat textus sine mente sonum.

104. *Anabathra ponitur.* Anabathra Symeoni

A Tabulatum est aliquod ex asseribus & tabulis constructum quo qui illud insidet, circumstantibus spectabilis redditur. Tabulato sedes imponitur, in qua sedet qui cæteris est spectabilior. Hanc sedem occupat Archiepiscopus, inferiores verò sedes cæteri Episcopi. Dicitur ἀναβάθρα ἀπὸ τοῦ ἀναβαίνειν, ab ascendendo, quia per aliquot gradus ad illius planiciem, in qua thronus est, ascenditur: Unde quidam alibi scalam interpretantur. Codinus c. 17. n. 15. *Prope ædiculam ligneam de qua jam diximus, ædificata est lignea anabathra, ἀναβάθρα, pannis rubris vestita, in qua pro numero Imperatorum ponuntur aurei throni.* Et numero 30. de Imperatore & Imperatrice,

B *ascendentes simul in Anabathram, rursus consident in thronis, &c. Cum autem utraque ex parte templi lignea Anabathra hunc ipsum in usum extructa sint, quas occupant Protopsaltæ, Domestici, & Lectores.* Et cap. 20. n. 3. *Extructa lignea anabathra ad initium Triclinii, opertaque coccineis sericis in qua stat imperatoris thronus, &c.* Et n. 8. *Deinde Patriarcha in anabathram ascendit.* Alibi quoque eadem significatione eandem dictionem usurpat, quid sit Anabathra facilè colligitur. Eadem est apud Symeonem acceptio.

105. *Cum verò Electus tres fluvios pertransiit.*

C Jam numero 67. de his fluviis, urbe, & Aquila dictum est. Nec ullus autor mihi lectus qui plura quàm Symeon de his ritibus referret; Quapropter omnis hujus rei illustratio ex ipso textu desumenda est. Harum autem ceremoniarum nulli antiqui Libri mentionem faciunt: à posterioribus Græcis ut Episcoporum inanguratio angustior esset, adinventæ sunt.

106. *Electus autem in Secretario, &c.* Eo loco φορήσας barbarè sumitur pro vestimentum induere. Hoc enim recentioribus Græcis φορεῖν, & φόρεμα, φορεσία, vestis, indumentum.

107. *Licet enim factus sit Sponsus Episcopatus.*

D Distinguunt Græci, ut Latini, inter Sponsalia, & matrimonium, & diversis sacris ritibus utrumque peragunt, ut in eorum Euchologiis videre est. Sponsaliorum ritum vocant, ἀκολουθίαν ἐπὶ μνήστρων, ἤγουν τοῦ ἀῤῥαβῶνος. *Officium in Sponsaliorum celebratione, seu nuptiarum Arrhabone.* Nuptiarum verò sive matrimonii celebrandi ritum vocant ἀκολουθίαν τοῦ στεφανώματος, *officium coronationis*, à corollis olivæ quas tum matrimonio junctis imponere solent. Singulæ ceremoniæ ab Euchologio sub his titulis peti possunt. Sponsalia vocant μνῆστρα,

E matrimonium γάμον; Sponsum μνηστῆρα, maritum, νυμφίον, καὶ ἄνδρα. Symeon Thessalonicensis diligenter & fusè istam sponsaliorum à matrimonio distinctionem explicat, & persequitur, cum singulas Episcopalis consecrationis minutias discutit, & illius rationes mysticas enarrat: Perpetuò enim ad utriusque ritus distinctionem alludit. Itaque Græcis, ut & Latinis, Episcopi consecratio verum est cum Ecclesia sua matrimonium, quod Sponsalia præcedunt, variæque ceremoniæ, carnalis matrimonii ritibus proportione quadam respondentes. Cum autem Symeonis textus singula dilucidè explicet, in iis non est

est diutiùs immorandum. Itaque cum interpretati sumus, *licet factus sit sponsus Episcopatus perfectus*, &c. Sponsum propriè accipimus oppositè ad Maritum pro eo cui puella nondum nupta est, sed tantùm sponsa, sive promissa. Perfectus sponsus in cujus sponsalibus peracta sunt omnia quæ ad contrahenda sponsalia legitimè requiruntur. Hoc & sequentia verba demonstrant, & Græca quibus Symeon utitur.

108. *Nam illic quidem Martyres, &c.* Mihi est obscura ratio propter quam in Ordinationibus necessariò decantandus hymnus, Gloria tibi Christe Deus, nisi forsan ab hymni materia desumpta sit: eo quod scilicet in hymno, *Sancti Martyres*, Sancta Trinitas non glorificetur, sed tantùm sancti Martyres invocentur: In Priore verò & sancta Trinitas, & unus de Trinitate incarnatus glorificentur, quod facere necessarium illi videtur. Ut cognoscatur an hoc verum sit, hymni integri videndi sunt.

109. *Et ala portata, &c.* Videtur alam vocare quod alii appellant τ̀ χάρτlω, chartam, tabellam, in qua scriptum est illud celebre apud Græcos, Divina gratia, &c. supra legimus eam vocatam πιτάκιον. In Archieratici p. 7. *Magnus autem Chartophylax tradit Patriarcha quod vocatur ala, & clamat: Attendamus. Patriarcha vere manu finistra Alam accipiens, &c. Legit ea, qua in Ala scripta sunt, omnibus audientibus, hunc in modum: Electione & comprobatione Deo dilectissimorum Metropolitarum, &c. Divina gratia qua infirma semper curat, &c.* Ex his verbis manifestum est Alam iis locis nihil aliud esse quàm quod diximus. Ala forsan dicta est, quod ad figuram alæ formata fuerit. Figuræ rationem reddit, quod ala ista columbæ figuram gerat, & per columbam Spiritus sanctus repræsentetur.

112. *Per manum meam*. Supplevi pronomen possessivum μȣ, quod sensus necessariò exigit.

111. *Donis gratia Apostolicis*, &c. Scriptum erat χέρσι μυςικῆ λειτ, lego, χαρίσμασι λειτȣτα.

112. *Atque e Doctoribus est.* Obscurè philosophatur, & alludit ad vulgare & tritum S. Dionysii effatum: Angelos superiorum ordinum omnia complecti & nosse quæ inferiores, Et minimum superioris ordinis præstare maximo inferioris ordinis. Idem quoque, ut S. Dionysius, fieri docet in Ecclesiastica Hierarchia. Hujus autem Oeconomiæ fontem in sancta Trinitate statuit, in qua nihil est confusum, sed ipsa est ordo primigenius è quo omnis bonus ordo emanat in cælo & in terra. Ideo in Hierarchia inferiore seu Ecclesiastica, Doctores sunt & Patres Patrum, ex quibus alii generantur & procedunt: ut in sancta Trinitate Pater est ἀναίτιος sine principio; & ab ipso αἰτιατὰ, principiata, Filius & Spiritus sanctus. Subobscurum est in textu & ambiguum, διδασκάλων εἰσί. Videtur idem significari quod sequentibus verbis, κὴ ὡς ἐκείνων διδασκαλοι. nisi dicamus priore membro significari ordinem illum à Doctoribus efformatum; & posteriore, Doctores in eo vigere.

113. *Pater quidem sine principio est*, &c. Græcè scriptum, ἀναίτιος, *sine causa*. Rectè quidem, si solitariè positum esset, diceretur. Deus enim omninm causa jure optimo sui causam nullam habere dicitur. Verùm sic loquitur Symeon comparatè ad Filium & Spiritum sanctum, quorum Pater secundum ipsius mentem αἴτιός ἐςι, *causa est*, ipsi verò αἰτιατὰ, *causata*, quod loquendi genus refugiunt aures Latinæ, licet Græcis sit familiare. Ideo pro causa substituimus *principium*, & pro causato Scholasticum nomen *principiatum*. Hujus acceptionis causam reddit S. Thomas q. 33. primæ partis art. 1. resp. ad primum, & cum eo Theologi omnes Scholastici, *Græci utuntur in divinis indifferenter nomine causa, sicut & nomine principii. Sed Latini Doctores non utuntur nomine causa, sed solum nomine principii. Cujus ratio est, quia principium communius est quam causa; sicut causa communius quam elementum. Primus enim terminus, vel etiam prima pars rei dicitur principium, sed non causa* &c. Et ad secundum, *Dicendum quod apud Græcos invenitur de Filio vel Spiritu sancto dici quod principientur. Sed hoc non est in usu Doctorum nostrorum.* Concilium quoque Florentinum in Decreto de processione Spiritus sancti probat Græcorum phrasin, sed apud Latinos non admittit, *Declarantes quod id quod sancti Doctores & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit; ut per hoc significetur Filium quoque esse, secundum Græcos quidem, causam; secundum Latinos verò principium Spiritus sancti, sicut & Patrem.* Hac ratione persuasi causam & causata in principium & principiata convertimus. Non ita tamen scrupulosi fuerunt antiqui Patres Latini, ut Scholastici nostri. Sæpe enim Patrem Filii causam dixerunt, ut S. Hieronymus in c. 3. Epist. ad Ephes. v. 15. S. Augustinus l. 7. de Trinit. c. 1. & lib. 83. quæstionum, quæst. 15. & alii.

114. *Pontifex osculatus iterum*, &c. Vel dicto ἔτος irrepsit, vel legendum πάντων.

115. *Sic perficitur divina Missa*. Legendum est, τελεῖται passivè, non activè.

116. *Sacrum antidorum*. Græcorum ἀντίδωρον est panis ille fermentatus è quo excisæ sunt sacræ particulæ, quæ postmodùm in Missa consecrantur, & in corpus Christi convertuntur. Panis ille ut plurimùm rotundus est, & ab iis vocatur προσφορά, Oblatio, sive Oblata. Crucem habet in medio effictam, & intra latera crucis hæc verba Ἰησȣ̃ς χριςὸς νικᾷ, *Jesus Christus vincit*. Figura crucis cum his verbis Oblatæ impressa, iis vulgo σφραγὶς sigillum dicitur. Cum Sacerdos Missam celebraturus est, primam particulam quæ major est ex hoc sigillo excindit, deinde alias. Hoc autem facit in mensa sive altari propositionis, iis benedictionibus & ritibus qui initio Liturgiæ explicantur. Panis igitur ille, vel panes (possunt enim plures Sacerdoti à populo offerri, & ab unoquoque particula consecranda excindi) qui προσφορὰ initio dicuntur, postquam hoc factum est, dicuntur ἀντίδωρον Antidorum, hoc est, vice doni: Corpus enim Christi & sanguis vocari solent

ἅγια δῶρα, *sancta dona*, Ideo panis iste non consecratus in locum corporis Christi traditus, ab iis vocari solet ἀντίδωρον. Sic autem tradi solet: In varias & minutas partes frangitur, ut in Gallia panis qui dicitur benedictus. Ideo absolutè ab aliis vocatur κατακλαστόν. Deinde finita Missa Sacerdos ad portam Sanctuarii meridionalem stans, omnibus accedentibus antidori particulam porrigit, & discedentes eo accepto manum Sacerdotis osculantur. Illud postea quisque si jejunus est comedit: religio est enim illis cibo aliquo pastos istum comedere. Si jejunus non est, vel honorificè servat, vel vicino absumendum donat. Qui pœnis canonicis propter peccata subjiciuntur, & ideò à communione Eucharistica arcentur, non ideo tamen Antidori participatione multantur, ut constat can. 5. Nicephori Confessoris, Juris Orientalis lib. 3. *Monachos canonicis panis obnoxios cum cæteris & comedere, & precari oportet; Eulogia quoque participare, hoc est, comminuto, simul ac confessionem ediderint.* Legendum eo loco κατακλαστοῦ non κατακλαύσει. Vide initium & finem Liturgiæ S. Chrysostomi Arcudium lib. 3. de Concord. Ecclesiæ Orient. Leonem Allatium l. 3. c. 9. de perpetua Ecclesiæ Orientalis cum Occidentali consensione. Jacobum Goartium adnotationibus in Euchologium p. 154. & quæ scripsimus lib. 6. c. 23. sect. 13. de Administrat. Pœnitentiæ.

Balsamon in can. 2. Concilii Antiocheni, qui prohibet ne Ecclesiam ingressi ante Liturgiæ finem, & mysteriorum participationem discedant, probabiliter conjicit ex eo canone antidori distribuendi consuetudinem emanasse, hac ratione persuasus: *Puto autem ex hoc canone esse inventam & excogitatam antidori distributionem, ut necesse haberent ii etiam qui non possunt sanctorum & vivificorum mysteriorum esse participes, ad finem usque divini ministerii perseverare, & ipsum è manu Sacerdotis ad sanctificationem accipere.* S. Germanus in fine mysticæ explicationis Liturgiæ, altiùs & diviniùs hujus rei originem arcessit, *Virginalis*, inquit, *corporis typus est divisio Eulogia, & oblationis. Frangitur quidem ut panis, distribuitur autem ut ineffabilis benedictionis communicatio, communicantibus cum fide. Ut oblatio autem sanctimoniæ plena iis qui eam tulerunt, vice sanctorum donorum offertur. Et ita ex participatione quidem immaculati corporis, & pretiosi sanguinis Christi Dei nostri qui ex ea natus est, sanctificatio & filiorum adoptio fidelibus adveniunt; spiritualis verò benedictio, & alia quævis bonorum larga suppeditatio ex distributione panis corporis Deiparæ, Christianorum generi fieri creditur.* De eodem antidoro sic Nicolaus Cabasilas cap. ultimo Liturgicæ expositionis. *Deinde oblatum panem ex quo sacrum panem abscidit, in multa divisum tradit fidelibus, ut qui sanctus factus sit, eo quod Deo fuerit dedicatus & consecratus. Illi autem cum omni reverentia suscipiunt, & dextram osculantur, ut quæ sanctissimum servatoris corpus recenter tetigerit, & quæ ex eo procedit sanctificationem & susceperit, & iis qui attingunt impertiri credatur.* Symeon quoque Thessalonicensis in fine libelli de Templo & Missa, Antidori usum & sanctitatem ex eo emanantem explicat. Finito sacrificio, & quæ de sacris donis supersunt ad Prothesin delatis, ibique à Diacono absumptis, Sacerdos egreditur, τὸ κλώμενον ἀντίδωρον μεταδιδοὺς τῷ λαῷ, *ut participem faciat populum illius panis qui vocatur Antidorum.* Sacerdos, inquit, & viri sacrati, in sacrificii actione, corporis Christi participes facti sunt; oportet etiam populum sanctificationi participare. *Id per Antidorum præstatur: Illud autem est panis sanctificatus, super quo in Propositionis mensa preces fusæ sunt, ex quo media pars excisa, precibus consecrata est. Qui postea, ut lanceola signatus, & divinis verbis super se factis loco tremendorum donorum, Sacramentorum videlicet, iis qui non communicarunt, distribuitur. Quod Pontifex ubi fecit, & populo bene precatus est, Missæ finem imponit.* Codinus c. 17. de officiis aulæ CP. n. 4. *finita Liturgia, & sanctificatione, quam ἀντίδωρον appellamus, populo distributa, de qua participans Imperator à Patriarcha benedicitur*, &c. Tanti faciunt Græci Antidorum suum: Quid de ipso dono cujus vicem antidorum gerit?

117. *Et præsentibus Episcopianis omnibus*, &c. In Codino editionis regiæ, ex antiquis codicibus eruti sunt Officialium Ecclesiæ CP. catalogi, in quorum 5 Quinario recensentur οἱ ἐπισκοπιανοί, & explicantur, Chartophylacis scribæ. Balsamon in meditato de Officio Chartophylacis & primi Defensoris, Juris Orientalis lib. 7. invehitur in quosdam nimium prorogantes Defensoris autoritatem, & ipsi tribuentes quod est Chartophylacis: *Qum*, inquit, *& Episcopianos ut Episcopi rationalis, sibi vindicare conabitur.* Episcopiani Chartophylaci subditi erant. Et sæpius in Novella Isaaci Angeli Imperatoris Juris Orient. l. 2. *Variè monitus est a Reverendo Episcopiano D. Constantino, nec ejus denuntiationi parere voluit.* Et paulò post, *accedentes Episcopianos quoque jussu religiosissimi Chartophylacis de more missos ad cellas in quibus commorabatur.* Officiales erant à Chartophylacis nutu pendentes. In Archierat. p. 6. *Cum autem Diaconus dixerit, Sapientia recta, exclamant οἱ ἐπισκοπιανοί, ad multos annos Domine.*

118. *Accipit quoque Mandyam sive Pallium*, &c. μανδύας sive μανδύον quatuor diversa apud Græcos significare deprehendo. Hesychius & Phavorinus dicunt Mandyam genus esse vestimenti quo Persæ in bello utuntur. Suidas & Phavorinus ajunt vestis illud genus λωρίκιον loricam vocari. λωρίκιον interpretatur Achmes apud Meursium, thoracem. Hæc Mandyæ significatio nihil aut parum facit proposito nostro. Secundò Mandyas apud Græcos præsertim recentiores, Pallium est regium oblongum totum corpus tegens, Viris & mulieribus commune. Codinus de officiis aulæ CP. c. 17. n. 34. Imperator *extra Prothesin stans, induit super saccum & diadema Mandyam aureum.* Et n. 41. *Imperator salutato Patriarcha*, ἐκδύεται χρυσοῦν μανδύαν, *exuit aureum Pallium.* Et num. 25. de Imperatrice vidua, *fert indumentum nigrum dictum himation*, καὶ μανδύαν ὀξὺν, *& pallium violaceum.* Nec hæc significatio ea est quam nunc quærimus, cum ad Ecclesiam non pertineat.

Tertiò

Tertiò Mandyas est pallium amplum & longum à Monachis super reliquas vestes gestari solitum. Euchologium in Ordinatione Lectoris, *Adducitur Ordinandus ad Episcopum: Si secularis quidem est, cum himatio, & capite aperto. Si verò Monachus, μετὰ μανδύου cum Mandya.* In Euchologio, ἀκολουθία τοῦ μικροῦ σχήματος, ἤτοι τοῦ μανδύου. *Officium parvi habitus, sive Mandya.* Et iterum in antiquo Cryptoferratensi codice, εὐχὴ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος λαμβάνειν μανδύαν S. Germanus in contemplat. rerum Ecclesiast. de vestibus Monachalibus loquens, *Mandyon*, inquit, *per liberam & solutam suam amplitudinem & explicationem, imitatur alatam Angelicam naturam; secundum quod Angelicus habitus dicitur.* τὸ δὲ μανδύον ἐμφαίνει διὰ τῆς ἀπολελυμένης ἁπλώσεως τὴν πτερωτὴν τῆς τῶν ἀγγέλων μιμήσεως, καθὸ ἀγγελικὸν σχῆμα λέγεται. Jacobus Goartius familiæ Dominicanæ Monachus doctissimus, harum rerum curiosus, & peritus, quique cum Græcis in ipsa Græcia multis annis vixit, de Mandya & aliis vestibus quibus Monachi Græci distinguuntur hæc scitu digna docet, Euchologii à se Latinitate donati p. 488. *Ut tres sunt Monasticæ vitæ gradus penes Græcos; ita & tria vestium sunt genera, triplici solemnitatis precumque ritu in Ecclesia suscipienda.* ἀρχαρίων, *Novitiorum est* ῥάσον, *tunica, cingulum, & pileus.* τελείων καλογήρων, *religiosorum perfectorum; id est votis perennibus adstrictorum, est* μανδύας, *Pallium. Aliorum rursus sublimiorum est* κουκούλιον, *Cucullu.* τέλειοι καλόγηροι *μανδύαν gerentes in sublimiorem ordinem cui sanctior habitus debetur, nondum aggregati, habitu minori τοῦ μανδύου contenti,* μικρόσχημοι vel τοῦ μικροῦ σχήματος *appellantur. Supra illos tamen virtutis studio provectiores, & amplioris perfectionis professione magis adstricti, sunt Cucullo donati; & hi τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, sive μεγαλόσχημοι vulgo dicuntur.* Monachi enim Græci per familias, ut apud nos, in infinitum non distinguntur, sed per status sui tres tantum gradus, Novitios, quos ἀρχαρίους appellant, Incipientes: Perfectiores quos μικροσχήμους dicunt parvi habitus; & perfectissimos, μεγαλοσχήμους vocant, magni habitus, sive ἀγγελικοῦ σχήματος, Monachos ἀγγελικὴν πολιτείαν προσδεξαμένους, qui Angelicam vivendi rationem amplexi sunt. Unicuique statui conveniens datur habitus suo tempore, sed magna cum solemnitate quæ in Euchelog. sub suo quæque titulo legi potest. Illa distinctio Monachorum Græcorum in μικροσχήμους, & μεγαλοσχήμους antiqua est. Cum vivebat Theodorus Studita jam obtinuerat, hoc est, circa annum Christi 800. licet Theodorus eam non probaret, ut apud Baronium videre est ad ann. 826. n. 57. in Theodori Studitæ testamento, *Non dabis parvum habitum quem vocant, postea velut magnum. Unus est enim habitus, sicut & baptisma, quemadmodum in more fuit Sanctorum Patrum.* Horum igitur μικροσχήμων Monachorum vestis peculiaris qua ἀπὸ τῶν ἀρχαρίων ab incipientibus distinguuntur, est μανδύας, Pallium tunicæ impositum nigri coloris & talare, hominem totum involvens, à parte tantùm anteriori apertum, prorsus simile Monachorum nostrorum cappis, quas tunicis suis injicere solent.

Denique μανδύας, Pallium est Episcopale, sed à præcedente plurimum differt. Monachale enim simplex est, & uniusmodi, è lana contextum: Verùm Episcopale, ut hîc ait Symeon μετὰ τῶν ποταμῶν, fluviis ornatur, Codinus c. 20. de officiis Ecclesiæ CP. n. 16. *Episcopi quidem ad honorem Imperatoris habendum profecti, venerantur illum μετὰ μανδύων αὐτῶν τῶν ἐχόντων ποταμοὺς, Mandyis suis fluvios habentibus.* Idem Symeon Thessalonicensis istorum fluviorum rationem reddit hoc loco quem illustramus, & in Libello de Templo: *Vocantur autem flumina propter vocem Salvatoris in Evangelio dicentis, Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc idem Pontifici ostenditur Mandya sive pallio. Flumina quidem habet propterea quæ diximus: Pocula verò pro typo veteris & novæ gratiæ, quæ etiam fluminibus quasi innatant. Quod non aliud sibi vult quam Magistro sive Doctori, ex duobus testamentis ad docendum, hauriendum esse.*

Non frustra quæret in his regionibus Lector, quid sit pallium habens fluvios, undulatum, fluctuosum, quave ratione in eo undæ & flumina notentur? Hoc describit Jacobus Goartius adnotat. in c. 20. Codini, qui sæpius ista in Græcia vidit, & diligenter consideravit: *Superius Pontificum indumentum extra Missarum solemnia est Mandyas, pallio quàm similis, ad fauces fibula nexus, sinibus & rugis amplissimus, & omnino insignis. Ad ejus latera circa ventrem affixa sunt taniola albi rubrique coloris torta, quibus undequaque variatur, & adornatur. Taniola illa sunt ποταμοὶ de quibus in præsenti, eamque gratiam & scientiam designant quam intellexit Christus ipse Dominus, dicens flumina de ventre ejus fluent, &c. ac propterea circa ventrem appicta. Superius ad collum & angulos inferiores sunt πόματα, quatuor nimirum addita panniculi quadri.* Panniculi illi sunt veluti scatebræ de quibus fluvii illi scaturiunt. Eadem ratio τῶν ποταμῶν redditur in Turco-Græcia p. 189. διὰ τὴν διδασκαλίαν; Testatur quoque idem autor eodem loco fluvios illos esse κοκκίνους καὶ ἀσπρους, coccineos & albos. Quæri potest an vestes illæ Ecclesiasticæ undulatæ sint apud Græcos antiquæ. Demetrius Chomatenus Bulgariæ Episcopus lib. 5. respondet. *Consuetudo Ecclesia purpurea Pontificalia indumenta simpla vult esse, & sine prædictorum fluminum, crucimnque adjectione. Saccum autem purpureum nequaquam posuit.*

119. *Velut Doctor ejus.* &c. textus corruptus. Sic lego, ὡς διδάσκαλος τοῦ ἐκ τῶν ἱερέων δέξασθαι τὴν θείαν χάριν λεγομένου. Et paulò post, ἀπὸ τὸ ἐγκόλπιον, vulgaris idiotismus, quo omnes præpositiones accusativum regere solent, hoc est, διὰ τοῦ ἐγκολπίου. Est autem ἐγκόλπιον Græcis neotericis parvula crux reliquias continens quæ collo appenditur, & in sinum descendit; vel etiam arcula quædam in qua crux illa concluditur, quæ simili modo in sinum è catenula demittitur. Illa Episcopo post ordinationem, & Pallii

acceptionem dari solet, ut ex hoc loco colligitur, atque etiam ex cap. 9. ubi dicit Symeon Imperatorem electo Patriarchæ Pallium & ἐγκόλπιον mittere.

120. *Hoc ordo prius decenter, &c.* Ut verba sensui respondeant, aut legendum κατὰ τάξιν, non ἡ τάξις, quæ dictio, ut verba jacent, videtur superflua: vel retrahenda dictio τάξις, & hoc modo legendum, ἥ τε τάξις καὶ πρέπον, &c.

121. *Quinta die nova.* Dies illa est feria quinta post Pascha. Septimanam Pascha sequentem vocant ἑβδομάδα διακαινήσιμον, *Septimanam renovationis*; & Dominicam quam vocamus in Albis, quæ Septimanam διακαινήσιμον claudit, appellant illi ἀντίπασχα, καινὴν ἢ νέαν κυριακὴν, Antipascha, novam Dominicam, diem quintam istius hebdomadæ νέαν πέμπτην. Hoc & singula quæ hic leguntur, confirmat Codinus cum cap. 14. de officiis aulæ CP. n. 19. scribit Patriarcham eo die solere in Palatium se conferre, Imperatorem salutare, & suffitu perfundere, κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἣν καλοῦσι διακαινήσιμον, *Feria quinta Septimanæ quam vocant διακαινήσιμον, renovationis, abit Patriarcha in Palatium cum Episcopis & Ecclesiæ Primoribus, &c. thuris suffitu honorat Imperatorem; deinde tradit thuribulum Archidiacono. Ipse verò accedens benedicit, & osculatur Imperatorem in ore, eodemque modo fert ipse osculum ab Imperatore. Postea stat Patriarcha vicinus Imperatori. Episcopi porro duo simul accedentes obsculantur & ipsi Imperatorem, primùm quidem manum, deinde genam. Postea idem faciunt omnes Ecclesiæ proceres, Archimandritæ, & Monasteriorum Præfecti.* Itaque ex Codino manifestum, cum paulò post dicit Symeon Lectores & cæteros Clericos cum Patriarcha manum genasque Imperatoris deosculari, hoc esse intelligendum de Primoribus ordinis & officii sui, ut de Primicerio Lectorum, Protopsalta, Protocanonarcha, Ecclesiarcha, de Præfecto Contaciis, & ejusmodi, non de promiscua Clericorum turba.

122. *Imperator quidem Chrismate sanctus est.* Imperatores Græcos ungi recentius est. Græcorum historici ut quid novum & inusitatum retulerunt unctionem Caroli magni in Imperatorem à Leone IV. Pontifice factam. Primi Romanorum Christiani Imperatores Episcopos aut Patriarchas ad inaugurationem suam non admiserunt. Primùm in renuntiatione Martiani Imperatoris hoc factum est, Pulcheria quæ ipsum promovebat, Patriarcham & Senatum convocante: ideo dictus est divinio suffragio electus. Sed hæc convocatio politica fuit, non religiosa. Leo primus qui ipsi successit ab Anatolio Patriarcha coronatus est. Anastasium successorem coronavit Euphemius Patriarcha. Justinum verò illi suffectum Joannes Pontifex Constantinopoli coronavit. Justinum alterum coronat Joannes Patriarcha. Tiberium successorem Eutychius, & Mauricium Joannes jejunator, & Phocam Mauricii interfectorem Cyriacus Patriarcha, sublatoque Phoca tyranno, Heraclius à Sergio coronam Imperii accepit. Ita fere qui secuti sunt quos longum enumerare. Repetet eos curiosus Lector è Theophane, Anastasio, Cedreno, & Zonara, unde ista deprompta sunt. Cum Imperatores, filios, nepotes, aut aliquos alios Augustos renuntiabant, ipsi eos coronabant, Patriarcha aliquando preces fundente. Leo Imperator, Leonem nepotem, Zenonis & Ariadnes filium coronavit, & Imperatorem salutavit. Idem Justinus Justiniano fecit. Heraclius filios duos, Heraclium & Constantinum coronavit. Imperatricem de more coronabat Imperator, ut testatur Codinus cap. 17. Sic Justinus primus Lupiciam uxorem corona donavit; Justinus secundus Sophiam; Tiberius Anastasiam, Phocas Leontiam: Aliter tamen aliquando factum est: Epiphaniam Heraclii uxorem coronavit Sergius Patriarcha, & Martinam posteriorem Heraclii uxorem. Non fuit in hac observatione regula certa. Nonnulli enim sine ullo Patriarchæ interventu post illa tempora Imperatores renuntiati sunt, & coronati. Precum typum & ordinem referunt Euchologia. Vide Euchologium Græco-Latinum pag. 924. Subsequentibus tamen seculis à Patriarchis non modo coronati sunt, sed etiam uncti. Quando, quáve occasione unctio illa cœperit, mihi difficile dictu est Illius non modo mentionem facit Symeon Thessalonicensis, verumetiam Codinus de officiis aulæ CP. cap. 17. quo omnes Ceremoniæ fusè describuntur. Ea verba tantùm referemus quæ textum nostrum directè illustrant not. 17. *Legit Patriarcha ad unctionem Imperatoris compositas preces, partim tacitè, partim clara voce. Supplicat autem Deo pro illo qui in Imperatorem inungendus est, eumque eidem propitium reddere studet. Posthac tollit novus Imperator capitis tegumentum, qualecunque illud fuerit. E vestigio autem quotquot in Templo reperiuntur, apertis capitibus adstant. At Patriarcha crucis in formam caput Imperatoris divino unguento inungit, accinens elata voce illud, Sanctus. Omnes porro qui sunt cum Patriarcha in Ambone excipientes vocem, canunt & ipsi tertio illud, Sanctus. Quos similiter reliqua populi multitudo subsequitur, ter illud, Sanctus admodulantes.* Hinc vides quamobrem dixerit Symeon Imperatorem chrismate sanctum esse. Eo enim adulationis deveniunt Græci, ut Imperatorem suum sacro unguento ungentes, se sanctificare credant.

Unctionis quoque Imperatoriæ & energiæ ipsius mentionem facit Balsamon, & Codino & Symeone antiquior, monumentisque certis illius praxim apud Græcos multò esse vetustiorem testatum facit in can. 12. Ancyranum, ut habetur in translatione Latina an. 1571. apud Morelium Parisiis edita, & refertur quoque in supplementis ad Balsamonem Græco-Latinum. *Nota quod præsento canone usus ille quoque sanctissimus Patriarcha Dominus Polyeuctus, primum quidem ex sanctissima Dei magna Ecclesia sacris ambitibus Imperatorem Dominum Joannem Tzimischen expulit, ut qui Imperatorem Phocam interfecisset: Postea autem suscepit. Dixit enim cum sancta Synodo in Synodalibus actis quæ tunc habita fuerunt, quæ in Chartophylacio seu Tabulario reposita sunt, quod quoniam*

sancto

sancti baptismatis unctio, omnia quæ ante baptismum fuerunt, qualia & quantacunque sunt peccata delet omnino Imperatoris quoque unctio, eadem quæ ante eam ab Tzimische facta est, delevit. &c. In eundem finem Patres illius Concilii argumentantur ex Ordinatione Episcoporum, & illius cum unctione Regum comparatione. Hæc sunt ampliori, & accuratiori consideratione digna, quæ non est hujus loci. Sed ex eo loco constat Imperatorum Græcorum unctionem aliquot seculis ante Codinum, Symeonem, & ipsum Balsamonem usurpatam fuisse. Nam Joannes Zimisces in Imperatorem creatus est circiter annum Christi 970.

123. *Ipse manibus ligatur.* In textu δεσμεῖ, melius forsan passivè δεσμεῖται.

124. *Pe enim qui ceremoniis agendis Præpositus est.* Græcè ὁ ἐπὶ τῆς εὐταξίας. Qui est super bonum ordinem; Magister ceremoniarum. Inter officia Ecclesiæ CP. eodem modo vocatur. Apud Curopalatem verò cap. 1. sic describitur ipsius officium, ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, εἰς τὸ ποιεῖν εὐταξίαν ἔσω τοῦ βήματος. *Qui Præfectus est disciplinæ, ut intra Sanctuarium bonum ordinem observari curet.* In aliis istorum officiorum catalogis Ceremoniarum Magister eodem modo describitur: Qua descriptione non tantum ceremoniarum observandarum ratio, verum etiam modestia, & morum decus intelliguntur. In alio catalogo ὁ ἐπὶ εὐταξίας ἵσταται, καὶ δέχεται τοὺς ἄρχοντας, καὶ στήνει αὐτοὺς κατὰ τὴν τάξιν μᾶλλον ἢ καὶ τὰ καθίσματα. *Præfectus boni ordinis præsto est ad suscipiendum viros Principes secundum uniuscujusque ordinem & dignitatem, præsertim autem ut sedeant.* Hoc postremum munus spectat Symeon.

125. *Bulla propria obsignat.* Hoc est, sigillo suo. Ita sigillum suum vocant βοῦλλαν, & βουλλίον Imperatores Græci, & Patriarchæ, imitati Latinos Imperatores, & Pontifices summos. Erant autem quatuor generum, χρυσόβουλλον, καὶ ἀργυρόβουλλον, μολιβδόβουλλον, & κηρόβουλλον, Aurea Bulla, argentea, plumbea, & cerea. βουλλεύειν bullare, sigillum imprimere βουλλάτος Bullatus. βουλλωτήριον, Bullatorium De eo Balsamon lib. 7. Juris Orientalis in meditato de Chartophyl. & Defensore, dicit Patriarcham tradere Chartophylaci in manum annulum aureum, Et quisnam is est? τὸ πατριαρχικὸν βουλλωτήριον, τὸ παρὰ τῷ στήθει τοῦ χαρτοφύλακος ἀπῃωρημένον ὡς εἴωθε. *Patriarchicum Bullotorium de more suspensum Chartophylacis pectori.* Itaque Bullatorium propriè est sigilli Patriarchici Archetypum quod servat Chartophylax; & Bulla, istius sigilli Ectypum, sive ἐκτύπωμα, βουλλεύειν verò ἐκτυποῦν, ex Archetypo figuram exprimere. βουλλάτον, quod est isto sigillo insignitum. Meursius ex Harmenopulo hæc citat. μονίτα ἡ καλεῖται τὸ ἀρχέτυπον σφραγιστήριον. ἡ βουλλωτήριον. Ista nonnunquam metonymicè permutantur. Juris Orientalis lib. 4 in fine Diplomatis Constantini Lichudis. *Hæc ita sancita, & Ecclesiastico more perscripta, & obsignata, τῷ διὰ μολίβδου βουλλωτηρίῳ, per Bullam plumbeam.* Sæpe etiam χρυσόβουλλον sumitur, pro Imperatoria diplomate, mandato, & Constitutione. Dignitatum sive Officiorum catalogus, ὁ λογοθέτης ἐπικρατεῖ τὴν βοῦλλαν τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἴ τι ἂν γράφῃ ὁ ἀρχιερεύς. σφραγίζεται παρ' αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς πᾶσαν εἴσοδον τῆς ἐπισκοπῆς. *Episcopi Bullam, sive sigillum tenet Logotheta; & siquid scripserit, sigillatur ab eo. Similiter & in omni Rationali Libello censuum Episcopalium.* Ita in aliis Episcopatibus; sed in CP. hoc jure fruitur Chartophylax. Exemplum huic sigillo illustrando commodum legitur Juris Orientalis lib. 3. in fine diplomatis Germani Patriarchæ: *Pendebat autem inferne* μολιβδίνη βοῦλλα *plumbea Bulla habens in una parte sanctissimam Deiparam in ulnis gestantem Dominum nostrum Iesum Christum, ex altera autem has literas, Germanus Dei miseratione Archiepiscopus Constantinopoleos, novæ Romæ, & Oecumenicus Patriarcha.* Hactenus isti similes sunt Patriarcharum CP. Bullæ. Patriarchales autem, ut ex hoc Libro & sequente sæpius colligere est tantùm sunt plumbeæ, vel cereæ. Harum dictionum usus apud recentiores & anteriorum seculorum autores Græcos tam Ecclesiasticos quàm seculares est frequentissimus.

126. *Et monumento, & absolutione,* μνημοσύνου, καὶ τῆς ἀπολύσεως. Græcis recentioribus μνημονεύειν, est parentare, exequias defunctis facere, μνῆμα & μνημεῖον, Tumba, sepulchrum, μνημόσυνον, Parentatio, exequiæ. Significatio ab Ecclesiastica consuetudine desumpta, quæ μνημονεύειν, in officiis perpetuò usurpat, cum de precibus & commemoratione mortuorum agitur. μνῆμα quoque sæpius in officiis mortuorum ipsum sepulchrum significat, quod antiquorum autorum Græcorum testimoniis nititur; & Euangelii Joannis cap. 11. & 19. ubi μνημεῖον sæpe pro sepulchro, autoritate comprobatur. Itaque cum dicitur, *monumento & Absolutione seu dimissione ad Episcoporum primo perfectis*, videtur intelligendum compendiosum aliquod officium in gratiam defuncti tum ab Episcopis illis congregatis fuisse celebratum. Dici etiam potest versiculi esse initium, qui in Agenda mortuorum decantari solet. Græci vocant στίχον, ut initio officii pro funere Monachorum, στίχος. Καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν.

127. *Ideo virgam*, &c. ῥάβδον simpliciter pedum pastorale vocat. Alias Græci virgam illam cui incedentes Patriarchæ innituntur δικανίκιον vocant, ita Codinus cap. 20. & in Turco-Græcia sæpe. Euchologium ἀρχιερατικὴν ῥάβδον & Gregoras lib. 6. ποιμαντικήν. Vulgus vocat πατερίτσαν, & δικανίκι. Longè est minor pedo pastorali Latinorum; ita ut Episcopus incedens facilè possit super ipsam manu sese fulcire. Summitas ejus sese in longum extendit, & versùs extremas partes incurvatur, finitque velut in faciem duorum serpentum sese ex adverso adspicientium. Mahometes Gennad. Patriarchæ, ἰδίαις χερσὶ δίδωκεν δικανίκιον πολλοῦ ἄξιον, ἤτοι ῥάβδον ἀργυρᾶν περικεχρυσωμένην, ὁλογύραν. *proprius manibus dedit pedum pastorale longe pretiosum; videlicet virgam argenteam, undique deauratam;*

&

& pulchritudine ſpectandam. Dicanicion etiam geſtant Abbates, ipſiſque ab Imperatoribus olim poſt electionem tradebantur, ut eodem capite 20. teſtatur Codinus. Multis Magnatibus aulæ Imperialis Conſtantinopolitanæ *δικανίκια* tribuit Codinus, ut videre eſt toto capite quarto.

128. *Supplicationem protenſam pronuntiat. τὰ τῆς ἐκτενοῦς δεήσεως.* Si ſpectes etymon, explicari poteſt protenſam, extenſam, prolixam, ut interpretati ſumus ex Vulgata c. 22. v. 4. Lucæ, *Et factus in agonia, prolixius orabat ἐκτενέστερον προσηύχετο.* Itaquoque 1 Petr. c. 44. v. 8. *Ante omnia autem mutuam in voſmetipſos charitatem continuam habentes, ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες.* Poſſent etiam iſta interpretari, aſſiduam, intentam, & vehementem, exemplo ſumpto ex cap. 12. Act. v. 5. ubi de S. Petro in carcerem conjecto dicitur, *Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γενομένη.* In Græcorum officiis videtur primò ſignificare, extenſam & prolixam orationem. Ubicunque enim dicitur *ἐκτενῶς δεηθῶμεν*, vel Diaconus dicit, *τὴν ἐκτενῆ*, aut quid ſimile, ſequitur brevium precum accumulatio, & concatenatio, ut videre potes in Euchologio in fine matutini officii, & in Liturgia S. Chryſoſtomi poſt Euangelii lectionem. Cum eadem oratio paucioribus precunculis conſtringitur, dicitur *μικρὰ*, parva; cum in plures diffunditur, dicitur, *μεγάλη*. Eadem ratio *ἐκτενοῦς* iſtius orationis quæ *συναπτῆς*: Aut nihil aut leviſſimè differunt. Itaque vide ſupra adnot. 42. quæ de *συναπτῇ* diximus. His jungere potes quæ de *συναπτῇ* ſcribit Meurſius in Gloſſario Græco-barbaro.

129. *At Gregorius Theologus.* Mendum in textu: legendum, *Καίτοι γε χρηγόρ(ι)ος ὁ θεόλογος φωνῆς*, &c. Hanc lectionem interpretati ſumus. Textûs ut jacet, nullus eſt ſenſus.

130. *Cum ſacco induitur.* Saccus eſt veſtis ſummorum Pontificum Græcorum, atque etiam Imperatorum propria, cujus figuram & ſignificationem, qua Eccleſiam reſpicit, paucis deſcribit idem Symeon Theſſalonicenſis Libello de Templo & Miſſa, *Sacrum Phenolion ſublimiorem & supernè collatam Spiritus virtutem demonſtrat. Imprimis ſaccus quo per ludibrium Salvator indutus eſt. Idcirco & ſacci formam habet. Nec enim in eo ſunt, qua appellantur Manicæ. Manifeſtius hoc confirmat, quod eo veſtiuntur è Pontificibus ſelecti, & primi, ipſaque ſacci appellatio.* Itaque ſaccus manicis caret, corpori adſtrictus eſt, ut ſaccus; nullis ſtriis aut undis laſciviens, Metropolitarumque eſt & Patriarcharum ornamentum. Ideo Symeon illum imprimis Patriarchæ tribuit, non Epiſcopo. Tanti etiam ab iis æſtimatur iſtud ornamentum, ut ſingulis annis ter tantum à majoribus Epiſcopis deferri licitum ſit, & ideo purpureum eſſe non poſſit, ut ex Juris Orientalis lib. 5. conſtat, ubi Demetrius Bulgariæ Archiepiſcopus à Conſtantino Cabaſila Dyrrachii ſimiliter Archiepiſcopo interrogatus, An ſaccum fieri oporteat purpureum, reſpondet, Eccleſiam *purpureum ſaccum nullo modo agnoſcere: Quandoquidem ſaccus in tribus duntaxat anni celebribus Dominicis feſtis ſui uſum præbet, nimirum magno Paſchatis Dominico, Pentecoſte, & Natali Chriſti. Hoc igitur ſatis plenam fidem facit ſaccum purpureum eſſe non debese. His accedit quod purpurea veſtimenta ſunt luctus indicia in ſolis jejunii diebus, & mortuorum memoriis uſitata.* Saccus etiam ornamentum erat imperatorium, ut videre eſt apud Codinum libello de officiis aulæ Conſtantinopolitanæ cap. 6. *Quando Imperator fert ſtemma, aliud indumentum non geſtat præter ſaccum & diadema.* Capite verò decimo, *Hoc autem palmarum feſto nihil aliud fert niſi ſtemma & ſaccum.* Nicephorus Gregoras lib. 5. verſus finem, ſcribit Joannem Deſpotam Michaelis Palæologi fratrem accepta clade ſaccum à ſe abjeciſſe. Jacobus Goartius in Codinum ex antiquis picturis conjicit purpureum fuiſſe, rubrum vel violaceum: In membranis tamen regiis quas exſcripſit, legitur, *Διὰ τοῦ σάκκου μέλανος ὄντος τὸ τῆς βασιλείας κρύφιον δείκνυται. Per ſaccum qui niger eſt, ſignificatur regni ſecretum.*

131. *Extra Sanctuarium illud pſallitur.* Græcè *καὶ πάλιν οὖν τρὶς*, &c. lego *καὶ πάλιν τοῦτο τρὶς.* Ter in thronum collocatur Patriarcha, & unaquaque vice ter pſallitur, *Dignus*, intus & extra Sanctuarium.

132. *Diaconi ſicut Angeli ſacras ſtolas, &c.* Per ſtolas Symeon intelligit Sticharia alba, quæ geſtant Diaconi, qua de cauſa Angelis comparari ſolent, eo quod ſit veſtis talaris hominem à collo ad pedes uſque ambiens. Longe ante Symeonem hanc comparationem eâdem de cauſa inſtituit Gregorius Nazianzenus in ſomnio de Anaſtaſia,

Οἱ δ' ὑποδρηστῆρες ἐν εἵμασι παμφανόωσιν
Ἕστασαν ἀγγελικῆς εἰκόνες ἀγλαΐης.

Sic ſcripſit Nazianzen. divina oracula imitatus quæ Angelos nobis deſcribunt, ſtolis albis, ſeu tunicis, totum corpus tegentibus indutos, ut Marci 16. 5. apparet ad monumentum Angelus *περιβεβλημένος στολὴν λευκήν.* Notum eſt ſtolam ſignificare tam Gnecè quàm Latinè veſtimentum longum, hominem ambiens. Sæpe uſurpatur in novo Teſtamento, præſertim in Apocalypſi, ſed in ea ſignificatione ſemper. Nonnunquam Græcè pro ornamento univerſè ſumitur, & Latinè pro veſte muliebri longiore. Sed Latinis Eccleſiaſticis pro Orario quo nunquam utuntur Subdiaconi. Ideo addidimus *ſive tunicas*, ne ſtolas Latinorum, ſive Oraria Lector intelligeret. Stolæ autem illæ, ſive Sticharia, ſunt ſimillimæ veſtibus lineis ſacris quas *Albas vocare ſolemus.* De Stichariis ſupra adnotatione 30.

133. *Oblationem de more fecerit, Miſſa inchoatur.* Oblatio iſta ea eſt quæ fieri ſolet in menſa propoſitionis ante Miſſam, quæ dici poteſt minus offertorium. Poſtea magna & principalis oblatio fit in altari poſt lectum Euangelium & cantatum hymnum Cherubicum, ut videre eſt in Euchologiis & Græcorum Liturgiis.

134. *In ala ſeu ſpiritu deſcripta.* Alam, ſive chartam alæ figuram habentem, vocat ſpiritum,

tum, eo quod columbæ figuram imitetur, quæ Spiritus ſancti eſt hieroglyphicum.

135. *Manu Ordinantis impoſita.* Scriptum erat, ἐπικειμένου manifeſtum παράγραμμα. Correximus, ἐπικειμένης. Referri debet ad χειρὸς quod ſequitur. Similiter paulò poſt, τὰς χειροτονίας, reſtituimus τῆς χειροτονίας.

136. *Numularios è templo ejecit.* Ii qui Joan. 3. κερματιςαὶ καὶ Κολλυβιςαὶ, Numularii dicuntur, voce barbara vocat Θεκαμπήλους. Unde derivatum nomen neſcio, niſi ex ipſa barbarie Græciam vaſtante. Forſan quis alluſione vocis perſuaſus ἀπὸ τοῦ κάμπτειν deducet, unde καμπύλος, curvus, καμπύλα κᾶλα, ligna curva; ſed ſcribendum eſſet per υ, non per η, deinde derivationis ratio longè petita videtur.

137. *Ex iis Oeconomus ordinatur.* De Oeconomis, Chartophylace, & Defenſore vide quæ diximus Exercitatione 16. cap. 4, 5. & ſequentibus, ubi de his ampliſſimè.

138, *Ideo & hic ordinationes fiunt.* De hac Symeonis ſententia fusè diſputatum eſt cap. 3. Exercitationis 14. cui etiam junge cap. 2. & 4. ejuſdem Exercitationis.

139. *Univerſale aliquod, &c.* Iſta explicata habes eadem Exercitatione 14. caput 3.

140. *Si canones hoc tam attentè, &c.* Scribitur προσοχὴ καὶ διαταγὴ, ſed legendum προσοχῇ καὶ διαταγῇ.

141. *Anabathra.* Vide quæ dicta ſunt adnotatione 104.

142. *Cæruleo throno.* ἠερινὸς nomen adjectivum à recentioribus Græcis frequentatum, ut vel ex ſolo capite tertio. Codini de officiis aulæ CP. deducitur ἀπὸ τοῦ ἀέρος, Poëtice ἠέρος, unde ἠέριος, & ἠερόεις Poëtis frequentes. A Recentioribus Græcis pro colore ſumitur cæruleo. Malè vertitur aëreo, nullus enim color aëreus eſt, niſi per ſimilitudinem cæruleus, ſive cœleſtis. Talis eſt enim color ille qui cælo ſereno in ſummo æthere conſpicitur, & oculorum aciem terminat: color ille cæruleus eſt, καὶ ἠερινὸς, aut certè ad hunc colorem proximè accedit. Citat Meurſius ex Orneoſophio hæc verba, quæ videntur colorem iſtum medium ſtatuere inter citrinum & praſinum ῥιπτεῖ θολά, καὶ ποτὲ μὲν κίτρινα, ποτὲ δὲ ἠερινὰ, ποτὲ δὲ πράσινα.

143. *Duplici obſignatione.* Lege quæ de verbis iſtis Codini diximus cap. 4. Exercitationis 14.

144. *At Archimandritas, &c.* Archimandritas à Monaſteriorum Præfectis diſtinguit, & illis non modo præfert Archimandritas, verum etiam inter utroſque medios collocat Protoſyncellos, veluti cæteros Monaſteriorum Præfectos Archimandritæ longè antecellerent. Archimandritas olim idem fuiſſe cum Monaſteriorum Præfectis, & ratio nominis oſtendit, & uſus, ut videre eſt Novella 5. & 123. & in Zenonis Imperatoris Henotico, & alibi ſæpius. Unde & Αρχιμανδρίτης Abbatiſſa. In Oriente poſtea factum eſt ut in Occidente, multiplicatis Monachis multiplicata ſunt Monaſteria, pluribuſque Monaſteriis unus præpoſitus eſt, qui Archimandrita vocabatur. In ſacro monte plurima ſunt Monaſteria, omnibus præeſt unus Archimandrita quem Cantacuzenus l. 1. c. 33. ſacri montis Præfectum vocat. Balſamon in Photii Nomocanonem tit. 1. c. 20. Pantocratorenorum mentionem facit qui pluribus Monaſteriis Præfecti erant. *Quod autem Pantocratorenus Præfectus præſit multis Monaſteriis, canoni non adverſatur. Multa enim Monaſteria ut unum reputantur, quod per acceſſionem ad Pantocratorem redeant.* Marianus etiam Monachus Monaſterii S. Dalmatii Archimandrita ſubſcribit in Concilio ſub Mena Patriarcha, *Et Exarchus ſanctorum Monaſteriorum hujus regiæ urbis*: Archimandrita erat, & inſuper ſub titulo Exarchi omnia Monaſteria regiæ urbis regebat.

145. *Et Protoſyncelli.* Reperies nonnunquam dictos Syngelos, & Protoſyngelos, Græcè σύγγελοι, πρωτοσύγγελοι. Guilielmus Tyrius lib. 14. cap. 12. Concellos vocat: occurret etiam *Cellulanos, & Concellaneos*: Propriè tamen Syncelli, & Protoſyncelli dicendi ſunt, cætera veri etymi corruptelæ ſunt. Syncellatus eſt dignitas Eccleſiaſtica apud Græcos frequens, & ambitioſè appetita: Unde præ eorum multitudine inter eos creati ſunt Protoſyncelli. Ita dicuntur à Cella nomine Latino quod jamdudum Græci adoptarunt, ut ab eo derivata κέλλιον, κελλαρεῖον, κελλάριος, κελλαρικὸν, κελλαρίτης, Penetrale, ſeu cubiculum reconditum, Cellarium, Cellarius. Monachorum cellæ, κέλλαι dicuntur, ut & Monachis Latinis, ſed potiſſimum κέλλια. Sozomenus lib. 6. hiſtoriæ cap. 31. οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς κελλίοις, ὅσοι φιλοσοφίας εἰς ἄκρον ἐληλύθασι. *Has cellas, κέλλια, incolunt ii qui ad id quod in hac diſciplina Monaſtica ſummum eſt, pervenerunt.* Ideo dicit ibidem locum in quo habitabant illi Monachi, κέλλια dictum fuiſſe. Et Theodorus Collectaneorum lib. 1. *Timotheus Ælurus, antequam occideretur, Proterius, nigra veſte indutus νυκτὸς ἐν τοῖς τῶν μοναχῶν κελλίοις περιερχόμενος, ἐξ ὀνόματος ἐκάλει ἕκαστον μοναχόν, in cellis Monachorum noctu circuibat, & unumquemque Monachum ex nomine vocabat.* Et hoc ipſo Codini capite quod illuſtramus, Imperator, &c. Sedet in throno, egreſſus è Conclavi ſuo, ἐρχόμενος ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, & alibi non ſemel. Sumi ſolet etiam apud eos pro quovis cubiculo. Moſchopulus, κοιτὼν, κυρίως, μὲν οἶκος ὁ περιέχων κοίτας πολλὰς, ὡς οἱ ξενῶνες. καταχρηστικῶς δὲ τὸ κοινῶς λεγόμενον κέλλιον. *Propriè κοιτὼν domus eſt continens multos Lectos, ut Xenodochia: Abuſivè autem, id quod vulgo dicitur cella, κέλλιον.* Palladii hiſtoria Lauſiaca in Apollonio, πάντων ἰατρικὰ καὶ κελλαρικὰ ἀγοράζων ἐν Αλεξανδρείᾳ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι εἰς τὰς νόσους ἐπαρκεῖ. Typicon S. Sabæ, ὁ δὲ κελλαρίτης διακλάσας τοὺς ἄρτους ἐπιδίδωσι τοῖς ἀδελφοῖς. *Cellerarius fractis panibus tradit fratribus.* Et Euchologium in fine Lucernarii, ὁ δὲ κελλαρίτης προτίθησιν ἐν τῷ ἀναλογίῳ ἄρτους πέντε ἐξ ὧν ἐσθίομεν ἐν τῇ τραπέζῃ. ὡσαύτως καὶ σκεῦος μεστὸν οἴνου. *Cellerarius autem exponit in pulpito quinque panes in menſa comedi ſolitos; ſimiliter vas optimo vino plenum.*

Syncellus idem igitur eſt quod Concellaneus, ejuſdem cellæ incola, contubernalis,

com-

commensalis. Ita κατ' ἐξοχὴν dicebatur Clericus qui in Patriarchæ domo ipsi ministrandi causa habitabat, & ideo plerorumque negotiorum ad Patriarcham spectantium conscius erat. In memoriam Lectori revocandum est, Patriarchas, ut & plerosque Episcopos, è Monachis eligi solitos. Unde ad Patriarcheium translati aliquos sibi asciscebant Monachos, cum quibus vitam Monasticam colerent, quibus ideo in Patriarcheio cellas concedebant. Eorum semper aliquis, ut potè præ cæteris industrius, & in rebus gerendis acer, familiarius cum Patriarcha versabatur, ipsique erat ab intimis consiliis. Quapropter cæteris propius ad Patriarcham accedebat, & habebatur veluti Patriarchæ contubernalis: Hinc Monachi συνάδελφοι confratres dederunt illi Syncelli Συγκέλλου nomen, quasi Cellæ Patriarchalis socium. Talis erat Nestorio Patriarchæ Constantinopolis Anastasius quidam Presbyter, quem secum Antiochiâ duxerat, cujus opera potissimum in disseminanda hæresi utebatur, ut testantur Socrates lib. 7. cap. 32. & Evagrius lib. 1. cap. 2. Hunc Nestorii fidum Consiliarium vocant Theophanes & Anastasius historici ad annum Christi 423. Nestorii Syncellum, sed eo nomine abstinent Socrates & Evagrius; nondum puto in vulgus nomen eruperat, sed tamen Syncelli officio apud eum fungebatur: Brevi tamen postea qui præ cæteris Patriarchæ familiaris erat, Syncellus dictus est. Theophanes & Anastasius ad annum Christi 510. testantur Timotheo Constantinopolitano Episcopo mortuo Joannem Cappadocem Syncellum ipsi suffectum, eoque brevi mortuo successisse Epiphanium ejusdem Ecclesiæ Presbyterum & Syncellum. Iidem in Leone Iconomacho ad annum ejus 13. ubi referunt qua ratione Leo S. Germanum Patriarcham Constantinopolitanum in suam hæresim irretire satagebat. *Habuit in hoc comparticipem Anastasium discipulum & Syncellum ejus, cui spoponderat, utpote impietatis suæ consentaneo, throni eum adulterum successorem futurum*, quod & paulò post præstitit, S. Germano Patriarchatui, quem annis quatuordecim sanctè administraverat, renuntiante. Eadem testatur Cedrenus in historiarum compendio ad eundem Imperatorem.

Tantopere autem crevit, & amplificata est illa dignitas, ut fratres & Cæsarum filii magnum beneficium sibi præstitum existimarent, si ea ornarentur. Nec abs re ejusmodi desiderium eos incessebat. Eò enim tandem deventum est, ut qui Protosyncellus esset, spem haberet prope certissimam capessendæ post Patriarchæ mortem tantæ dignitatis. Zonaras enim & Cedrenus in Monomacho Imperatore referunt antiquum fuisse Constantinopoli morem, ut qui Syncellus creatus esset, Patriarchæ defuncto succederet: Sultanus *Legatum ad Imperatorem misit, quem illi Seriphen vocant. Cujus eadem fere conditio fuit, quæ olim apud nos Syncelli. Nam ut is Patriarcha mortui locum occupabat; sic etiam Seriphes Calipha defuncto succedebat.* Similia, & eadem occasione Cedrenus. Ideo Leo

A Sapiens Imperator, ut idem ait, Stephano fratri suo hanc Syncellatus Constantinopolitani dignitatem procuravit, & postea expulso Photio, Patriarchatu eum decoravit. Paucis post annis Euthymius Syncellus, procurante eodem Leone Imperatore Patriarcha creatur. Eandem dignitatem filio suo natu minimo procuravit Romanus Lecapenus Imperator, ut his verbis refert Cedrenus, *duos suos filios Stephanum & Constantinum coronat in magno templo; reliquum Theophylactum Patriarcha tondet, ac Clericum facit, & Subdiaconum, ac Syncellum designat, cum prius in Sanctuarium intrasset officio Subdiaconi functurus.* Eadem Zonaras adnotat in rebus à Romano Imperatore B gestis.

Syncellatus dignitas erat ad maximas & supremas quasque dignitates gradus & præparatio. Inde est quod Romanus Imperator alter, Argyrus dictus, Syncellos tres ad Metropoliticas dignitates evexit. Ita idem Cedrenus, *fecit etiam tres Syncellos Metropolitas, Cyriacum Ephesi, utpote, Consanguineum Patriarchæ; Demetrium Cyzici, quem etiam antequam fieret Imperator, admodum dilexerat; & Michaëlem Euchaitarum, ut genere huic propinquum.* Mentionem quoque in Basilio Porphyrog. Romani filio, facit Stephani Syncelli, & Nicomediæ Præsulis. Tanta Syncellatus dignitas eos C aliquando impulit ad movendam Metropolitis litem de honorifico in Liturgia celebranda consessu, ut autor est idem Cedrenus in Romano Argyro, *Die Pentecostes, inquit, tumultuatum est ob sessionem in sacro officio, Metropolitis non ferentibus superiore loco Syncellos sedere.* Qua ratione lis composita fuerit, aut quis causâ ceciderit, non enarrat Cedrenus. Quidquid tamen contigerit, ipsa audendi confidentia maximam arguit Syncellorum autoritatem.

Aula Imperatoria videtur etiam Syncellos habuisse, qui aliquando sub Imperatoribus negotia publica magna cum autoritate admini- D strarunt. Talis erat Leo Syncellus, dictus Strabo Spondylus, quem Theodora Imperatrix sola imperio potita rerum civilium administrationi præfecit, ut referunt Zonaras & Cedrenus. Deinde Theodora defuncta autor fuit renuntiandi Imperatorem Michaëlem Stratioticum, sub quo etiam rempublicam administrabat: Sic de eo Zonaras, & similia Cedrenus, *Cæterum Orientales duces injuriis affecti, denuo fortunam periclitaturi Protosyncellum Leonem communia negotia procurantem adeunt, eo intercessore Imperatorem precaturi, ne soli negligerentur, cum cæteri omnes liberalitatis ejus fructum aliquem percepissent.* Inde tamen hoc necessariò non evincitur. E Objici enim potest Leonem Cleri Ecclesiæ CP. Protosyncellum fuisse, sed Reipublicæ gubernaculis ob insignem rerum gerendarum peritiam à Theodora admotum; deinde eadem de causa, & gratitudinis ergò, à Michaële in hoc officio continuatum. Eadem videtur ratio Gregorii magni Protosyncelli quem Phrantzes ait Imperatorem ad Concilium Florentinum euntem esse comitatum.

Quum igitur Syncellatus dignitas tanti haberetur, mirum videri non debet si à Græcis præ cæteris nationibus ambitiosis, magnopere affectaretur.

retur. Hinc factum est ut brevi Patriarchæ cogerentur plures hoc honore decorare. Tempore Heraclii Imperatoris in tantum numerum jam in Ecclesia Constantinopolitana excreverant, ut rogante Sergio Patriarcha ad duos eos constitutione sua redegerit, ut videre est Juris Orientalis lib. 2. Heraclii Novella 2. Sed non obstantibus Imperatorum Constitutionibus, numero crescente factus est inter eos, ut ordo servaretur, πρωτοσύγκελλος Protosyncellus, primus Syncellus. Deinde cum hoc non sufficeret ambitioni hominum exsaturandæ μέγας πρωτοσύγκελλος, magnus Protosyncellus creatus est. Protosyncell. ille jus habet hypogonation sive subgenuale, cum sacrificio assidet, gestandi, ut nominatim adnotat Euchologium initio Liturgiæ S. Chrysostomi. Ad ipsum quoque spectat orationem pronuntiare quæ fieri solet pro Patriarcha inter sacrificandum cum ipse est qui sacris operatur Aliis locis ubi Episcopus aut Metropolita in suis Diœcesibus Missam celebrant, ipsi eam non promintiant, sed Presbyter aliquis ex honoratissimis. Indecotum enim existimant Græci aliquem publice pro seipso orationem pronuntiare: Ideo verecundæ modestiæ causa ab ista pronuntiatione abstinent Episcopi.

Hic difficultas eieri potest quæ alicui forsan videbitur maxima: Cum tanta sit Syncellatus dignitas, & apud Græcos tam frequens, Unde est quod Codinus qui dignitates magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ tanto studio & accuratione enumerat & describit, inter eas tamen Syncellatum nunquam commemorat? Unde est quod Joannes Citri easdem dignitates qua potest diligentia inquirens & explicans Juris Orientalis lib. quinto, Syncellorum non meminit? Unde est quod tam variæ expositiones & ordines Officialium magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ ex Bibliotheca regia & aliis decerptæ, & in Euchologio Græco-Latino descriptæ alto silentio Syncellatum omnes prætereunt? Nihil mihi occurrit hac in causa dicendum, nisi Syncellatum, nec esse officium, nec ministerium, οὐκ εἶναι ὀφφίκιον, οὐδὲ ἀρχοντίκιον, οὐδὲ διακόνημα, ut illi vocare solent, sed puram putam dignitatem honorificam quæ Patriarcharum arbitrio conferebatur, qua Syncellus Collegis præibat, & multis in causis anteferebatur. Notitiæ autem illæ omnes sunt officiorum & ministeriorum in Ecclesia magna ab unoquoque clerico clientelari obeundorum, ut ex Notitiarum titulis, & uniuscujusque officii seu ministerii descriptione manifestum est. Hæc de Syncellis dicta sunto.

146. *Epirrhipthariis, seu capitum tegminibus.* Quid sit Epirrhiptarion verba sequentia declarant. Pileus est usualis, quem Græci vulgari idiomate neutro genere efferunt καμέσι, vel σκιάδι. Sic dicitur ἀπὸ τοῦ ἐπιῤῥίπτειν, à superjiciendo, quod capiti veluti superjiciatur: Evidenter colligitur hæc significatio ex cap. 6. de officiis aulæ CP. ubi dicitur Lectores stare in medio triclinio è conspectu Imperatoris μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιῤῥιπταρίων, *cum tunicis & Epirrhiptariis*, paulò post, *Canonarcha autem cum solis tunicis*, καὶ ἀσκεπεῖς *& detecti*, hoc est, & aperto capite opposite ad id quod paucis ante verbis dixerat, & *Epirrhiptariis*. Stare igitur cum Epirrhiptario, est capite operto, sive pileatum. Curopalates in Constantino Leonis filio, *Simeoni caput inclinanti ut Patriarcha benedictionem acciperet, Patriarcha, ut dicunt, imposuit* αὐτῷ στέφανον τὸ ἴδιον ἐπιῤῥιπτάριον, *pro corona proprium pileum.*

147. *Et Exarchi Patriarchici.* Metropolitæ olim apud Orientales quandoque dicebantur Exarchi, ut pluribus exemplis lib. 1. Exercitationum Ecclesiasticarum, Exercit. 9. demonstravimus. Postea Concilium Chalcedonense mediam quandam Magistratus Ecclesiasticam dignitatem instituit inter Patriarchas & Metropolitas, cui non modo Exarchatus nomen attribuit, verumetiam appellationum à Metropolitis cognitionem, ut videre est istius Concilii canonibus 9. & 17. & pluribus docuimus eodem loco, Exercitatione 15. jamdudum est cum Exarchorum istorum potestas in Oriente penitus extincta est, ut in can. 17. Chalcedonensem testatur Balsamon, & Blastares cap. 9. literæ δ, διοίκησις λέγεται, ἡ ἐπαρχίας πολλὰς περιέχουσα καὶ τὴν ἐξαρχὴν ἀπονέμον τὸ νῦν ἔχον, οὐκ ἐνεργεῖ. εἰ γὰρ καὶ λέγονταί τινες τῶν μητροπολιτῶν ἔξαρχοι, ἀλλ' οὖν ἐν ταῖς διοικήσεσι ἑτέρους μητροπολίτας οὐκ ἔχουσιν ὅλως ὑποκειμένους αὐτοῖς. *Diœcesis dicitur, quæ plures Provincias complectitur. Exarchorum autem privilegium hoc tempore non amplius viget. Licet enim Metropolitarum quidam Exarchi dicantur, alios tamen Metropolitas sibi subjectos in diœcesibus nullos omnino habent.* Abhinc sexcentis annis superbi tituli nonnullis Metropolitis ab Imperatoribus concessi sunt, quibus annexum est Exarchi Epitheton. Cæsareæ Cappadociæ Metropolita dicitur hypertimorum hypertimus, honoratissimorum honoratissimus, & totius Orientis Exarchus. Ephesinus autem hypertimus, & totius Asiæ Exarchus. Heracleensis Hypertimorum Præsul, totiusque Thraciæ & Macedoniæ Exarchus. Hunc superbum titulum adhuc retinet idem Præsul, ut videre est apud Crusium adnotat. in Librum secundum Turco-Græciæ, pag. 191. Sic & Thessalonicensis nunc subscribit, ὑπέρτιμος, καὶ ἔξαρχος πάσης Θετταλίας, quem titulum illi tribuunt antiquæ notitiæ, ut eodem loco legitur.

Plures sunt alii in Notitia apud Codinum Hypertimi dicti & Exarchi, quos inter tertius recensetur Philadelphiensis Metropolita, ὁ Σάρδεων, πάσης Λυδίας. αὐθ' οὗ ἔτι νῦν ὁ Φιλαδελφείας, ὃν μὲν πρότερον ἐπίσκοπος τοῦ Σάρδεων, γενόμενος δὲ μητροπολίτης, ἔχει νῦν καὶ τὸν τόπον, καὶ τὴν ἐξαρχίαν τοῦ Σάρδεων, καὶ τὰς λοιπὰς ἐπισκοπὰς ὑφ' ἑαυτόν. *Sardicensis, universa Lydiæ* (nempe Hypertimus Exarchus) *cujus locum tenet nunc Philadelphiensis, cum prius esset Episcopus Sardicensi subiectus. Factus autem Metropolita, nunc possidet & locum, & Provinciam, & Episcopatus Sardicensi subjectos.* Ideo tamen Gabriel noster non se vocat Exarchum Patriarchicum: Exarchi enim illi nunquam se Patriarchicos vocarunt, sed simpliciter hujus vel illius

Provinciæ Exarchos. Nec erant à Patriar- A chis ad hanc dignitatem evecti, sed ab Imperatoribus, id probantibus Græcorum Conciliis, saltem non improbantibus. Ideo Crusius iis locis Exarchum malè interpretatur, *Legatum aut Vicarium Patriarchæ*, pejus addit, *aut Metropolita*. Erant enim ipsi non modo Metropolitæ, sed Metropolitarum primi, cæteris ratione istius tituli præeuntes. Deinde Exarchatus ille nec à Patriarcha concedebatur nec ab eo pendebat. Sunt alii apud Neotericos Græcos Exarchi Patriarchici dicti, qui frequenter à Patriarchis Constantinopolitanis in varias Provincias velut Visitatores mittuntur, ut Monasteria sibi subdita visitent, B Monachorum querelas audiant, definiant, quæ in iis contra disciplinam Monasticam commissa sunt, castigent, & reforment, variaque munera obeant juxta delegationis Litteras ipsis concessas. Longum esset singulos articulos autoritatis à Patriarcha ipsis concessæ hic inserere. Qui hujus rei curiosus erit, adeat librum 3. Juris Orientalis pag. 232. & sequentibus, in quibus habetur Germani Patriarchæ decretum contra Naupacti Metropolitam, qui jure Metropolit. contendebat alterius Diœcesis Monasteria sibi vendicare. Deinde duo consequenter referuntur diplomata, quorum alterum est ejusdem Germani Patriarchæ. In iis abunde docebitur nullo- C modo ad Metropolitas, sed ad solos Patriarchas, pertinere Monasteria & Ecclesias extra propriam Diœcesim sui juris habere, σταυροπήγια in alieno solo figere, ea per Exarchos regere, & administrare: Quæ sint insuper istorum Exarchorum seu Visitatorum Patriarchalium, jura, officia, privilegia, autoritas: Maxima enim sunt, & longa præscriptione in toto Patriarchatu Constantinopolitano usitatissima. Sed qui munera Exarchis ejusmodi concedi solita articulatim descripta videre cupit, Librum ejusdem Juris sextum adeat, & caput cui titulus est, ἔνταλμα διδόμενον τοῖς ἐξάρχοις, *Mandatum Exarchis datum*, nihil præterea desiderio D suo explendo requiret.

Matthæus Blastares in canonum syntagmate nondum edito, cap. 9. elementi Π, hoc privilegium non modo asserit Patriarchæ Constantinopolitano, verum etiam videtur aliis Patriarchis denegare, τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέδρῳ ἔξεστιν, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων θρόνων ἐνορίαις, ἐν αἷς οὐκ ἔστι προκαθιέρωσις ναῶν, σταυροπήγια διδόναι. *Constantinopoleos Præsuli licet in aliorum thronorum Parœciis, in quibus nulla præcedit Ecclesiæ consecratio, Stauropegia concedere.* Et alio loco cui titulus est, Quod soli Constantinopolitano Patriarchæ permissum sit Stau- E ropegia ubique mittere, μόνῳ τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐκ συνηθείας ἐφεῖται μακρᾶς, σταυροπήγια τε διδόναι, καὶ τὴν ἀναφορὰν, καὶ μνήμην τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχειν, οὐ μόνον ἐφ' οἷς κέκτηται ἰδίοις χωρίοις, ὁπουδήποτε κειμένοις, καὶ τοῖς ἀκινήτοις κτήμασι τῶν ὑποκειμένων τούτῳ μοναστηρίων· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τῶν μητροπόλεων αὐτοῦ ἐνορίαις, ἔνθα ἂν παρὰ τοῦ τὸν ναὸν ἀνεγείροντος δηλαδὴ προσκληθείη. *Soli Patriarchæ Constantinopolitano ex longa consuetudine permittitur Stauropegia statuere, & in iis oblationem & memoriam sui no-*
minis facere, non solum in iis locis quæ possidet, ubicunque illa sita sint, & in bonis immobilibus Monasteriorum ipsi subjectorum, sed etiam in parœciis Metropoleon suarum, ad quamcumque ab eo qui templum fundat, & erigit, vocatus fuerit.

Stauropegion Patriarchicum recentioribus Græcis non modo significat crucis fixionem à Patriarcha, vel ejus mandato factam, ut sola nominum consideratio postulat, sed crucis fixionem in alieno solo, extra scilicet diœcesim propriam, in Diœcesibus videlicet Episcoporum & Metropolitarum sibi subditorum. Unde sæpe Stauropegia sumuntur absolutè pro Monasteriis & Ecclesiis Patriarchæ subditis extra Diœcesim, ejus mandato aut nunc aut olim conditis, quæ Latini vocarent exempta, & ad sedem Apostolicam nullo medio pertinentia. Ita passim Stauropegion sumitur, & ita Euchólog. ubi titulus περὶ σταυροπηγίου, & alibi, ἀκολουθία τοῦ σταυροπηγίου, in quo ritus omnes in illa crucis fixione observandi præcipiuntur. Quapropter recte Crusius Turco-græciæ lib. 1. pag. 300, interroganti quid sit Stauropegium, respondet, Πατριαρχικὸν μοναστήριον, πλὴν κείμενον εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν· ὡς ἐν ναυπλίῳ, ἀθήναις, ἢ ἀλλαχοῦ. Recte quoque distinguit inter Ecclesiam ἐνοριακὴν, & σταυροπηγιακὴν. Est, inquit, ἐνοριακὴ quam Metropolitæ administrant: addere debuerat, & Episcopi. ἐνορία enim Græcis hodiernis nomen vulgatum, quo significant id quod vulgo Parochiam vocamus; unde ἐνορίτης, Parochianus. σταυροπηγιακὴ Ecclesia quæ regitur à Patriarcha, aut ejus mandato. Significat etiam aliquando simpliciter crucis fixionem ab Episcopo aut illius mandato factam, ut apud Iulianum Antecessorem, Constitut. 61. & Basilic. Ecloga 4. τὸν οἰκοδομεῖν βουλόμενον μοναστήριον προσκαλεῖν δεῖν φασὶ τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ποιεῖν σταυροπήγιον. *Volentem ædificare Monasterium ajunt teneri Episcopum advocare, & Stauropegium facere.* Sic & apud Balsamon. in c. 17. septimæ Synodi. Exarchus Patriarchicus ejusmodi Monasteriorum & Ecclesiarum potissimum curam habet, & hæc est præcipua illius instituendi & delegandi causa: Cui jam instituto nonnulla alia Patriarchæ demandare solent, ut eleemosynarum collectionem, quibus & sese sustentent, & tributa sibi imposita solvant. Exempla istius muneris Exarchicis Patriarchicis demandati habes Turco-Græciæ l. 4. p. 293. Gabriel igitur noster talis erat Exarchus, & ideo verè Patriarchicus, ut sese inscribit, id est, Monasteriorum & Ecclesiarum exemptarum, seu σταυροπηγίων Visitator & Corrector, atque ut ipse explicat ἐπίτροπος, Curator, à Patriarcha Constantinopolitano institutus. Cura enim ejusmodi, ut & crucis figendæ, & Monasterii fundandi, non modo Presbyteris, sed etiam Episcopis mandari solebat, sicut ex Euchologio in eodem titulo colligitur.

Huic Patriarchæ CP. autoritati aliquando sese opposuerunt Episcopi Græci, sed causâ Concilio judicante ceciderunt, ut testatur Balsamon in can. Apostolicum 31. *Hoc canone, & reliquis qui eadem decernunt, freti Metropolitani, & Episcopi, murmurant adversus*

tot

eos qui quærunt ut cruces Patriarchales, σταυροπήγια πατριαρχικὰ, in suis regionibus figantur: & ideo sæpe quoque nonnulli Imperatoris & Patriarchæ aures obtuderunt, quærentes ut Patriarchalium affigendarum crucium concessio auferretur; utpote, quod qui ea quærerent, & de his ad universalem Patriarcham referrent, eorum nullam rationem haberent. Sed non sunt exauditi: & cum postularunt proferri canones, qui crucium ejusmodi figendarum τῶν τιμίων σταυροπηγίων concessionem permitterent, sanctissima Ecclesia pars, eorum instantiam rejecit per longam non scriptam Ecclesiasticam consuetudinem, quæ pro canonibus servata est, tanto tempore, quanti memoria haberi non potest, & in hodiernum usque diem. In aliis exemplaribus manuscriptis nonnulla à Balsamone adduntur ex quibus tria colligi possunt: Primum, hoc privilegium esse canonibus conveniens Secundum, idem esse cæteris Patriarchis permissum, quod Blastares supra negare visus est. Tertiò unicuique Patriarchæ in proprio Patriarchatu non extra, hoc esse licitum, ideo verba illius referemus, quæ habentur in additionibus ad Balsamonem f. 1120. *Animadverti hæc jure & canonicè fieri, & Episcopos hæc fieri frustra queri. A divinis enim canonibus nec Metropolitano, nec Archiepiscopo, nec Episcopo data est regio, sed quinque Patriarchis distributa sunt regiones totius orbis terrarum: & ideo ab omnibus qui sunt in ipsis, nomina ad eos referuntur, ut clarum est ex can. 6. & septimo primæ Synodi, &c. Cum autem ipsi eos Antistites, qui earum curam gerunt, judicent, & canonicè corrigant, jure etiam dabunt jus figendi cruces in earum civitatibus & Parochiis; earum quoque Clericos impunè sibi proprios efficient, quoties voluerint. Cum autem hæc ita se habeant, nulli Patriarcha licebit in alterius Patriarchæ provinciam mittere jura figendi crucem, nec ejus Clericum abducere, ne confundantur jura Ecclesiarum.* Ideo Theophylactus in Epistola quadam refert quendam Monachum in Diœcesi sua Ecclesiam se inscio ædificandam suscepisse, sed quia hoc contra canones aggrederetur, prohibuisse, donec Stauropegion Patriarchicum accepisset.

148. *Sacerdotium est ordo.* Græcum ἱερωσύνη latius à Gabriele sumitur, quàm Latinis Sacerdotium. ἱερωσύνη, enim illi non est modo Sacerdotium, sed etiam quilibet ordo. Definitio quoque τῇ ἱερωσύνῃ data, unicuique ordini adaptari potest. Symeon Thessalonicensis sæpe ἱερωσύνην in eadem significatione usurpat. Descriptio illa ordinis vera est, licet nonnulla ad veram definitionem postulari possent. Sed in his adnotationibus à Scholasticis subtilitatibus longè absumus.

149. *Sacerdotium dicitur ab ἵημι.* Etymologia prior longè petita est. Sensus equidem commodus est, sed verba non correspondent. Utramque tamen assignat Etymologicon magnum, & ab eo videtur noster illas accepisse. Priorem probat exemplo, ἱερὸς, inquit ab ἵημι, ut ἰσχυρὸς à ἴσχω.

150. *Septem sunt ordines.* Hanc sententiam amplectitur Gabriel ut se demonstret in antiquitate Ecclesiastica versatum. Licet enim brevissimus sit tractatulus, magnam illius partem in hoc ex antiquis autoribus probando occupat. Nam non tantùm hodierna Græcorum consuetudo Janitores, Exorcistas, & Acolythos penitus ignorat, verum etiam ab annis mille supra centum tres isti ordines apud eos prorsus inusitati fuerunt, ut demonstravimus Exercit. 14. c. 1. & 2. in quo testimoniis quæ allegat, respondetur, & ostenditur, Janitores & Exorcistas apud istos autores non fuisse τῇ χειροτονίᾳ institutos. Cæterùm in unum ordinem Janitores cum Acolythis confundit, qui apud Latinos distinctissimi sunt; apud Græcos autem licet Janitorum fiat mentio, à Latinis tamen sunt diversissimi, ut videre potes c. 1. Exercitationis nostræ jam citatæ. Acolythi verò nusquam gentium apud eos comparent, nomen est illis ministerio Ecclesiastico significando prorsus incognitum. Itaque Gabrieli, nec cum Latinis, nec cum suis Græcis bene convenit.

151. *Materia quidem sacrati ordinis.* Vult Gabriel aliquo modo se Latinis accommodare, qui constituere solent Sacramenti ordinis materiam in instrumentorum porrectione. Sed maxima est hac in causa inter Græcos & Latinos differentia, quam explicamus Exerc. 11. c. 7. Deinde videtur ille materiam sumere alio sensu quàm soleant Scholastici & Aristoteles; videlicet, pro aliquo sensibili, materiato, & palpabili, quod spirituali opponitur, non prout materia, rei substantia est totius compositi, quodcunque illud sit, pars constitutiva, quæ cum forma ipsam definiente, & determinante, necessariam habet relationem. Ideo quamvis de materia aliquid dixerit, formæ tamen prorsus non meminit, nec etiam potuisset: nam materiæ quam indicat, nulla est more Latinorum adjuncta verborum formula. Sed in hæc absurda eum præcipitem egit Latinæ Scholasticæ affectatio.

152. *Diaconis autem concessa est, &c.* Exiliter valde & diminutè uniuscujusque ordinis officia & ministeria recenset, & quæ præcipua sunt, nonnunquam omittit. Sed de uniuscujusque ordinis officiis & ministeriis tam secundum Græcos quàm Latinos accuratè disputavimus. Itaque si curiosus es, Exercitationes nostras his adnotationibus adjunctas consule.

153 *Politicè verò per reditus, &c.* Canones quos autor citat de Episcopo loquuntur, & de Diœcesi Episcopi; ipse vero ad Metropolitas & Provinciam detorquet. Sed nihil horum in canonibus Apostolicis deprehenditur, nec ut opinor in quibusvis aliis. Diœcesis propria Metropolitæ ad sustentandum Episcopum suum, qua Episcopus est, non qua Metropolita, tantùm tenetur, nec aliud præcipiunt canones ab autore citati. Imò nec Archiepiscopi, nec Metropolitæ in universis canonibus Apostolicis fit mentio: Solummodò præcipitur. c. 33. *ut Episcopi uniuscujusque gentis noscant eum qui in eis primus est, & existiment ut caput, nihilque agant quod sit arduum, aut magni momenti præter illius sententiam, &c. Sed nec ille absque omnium sententia aliquid agat.*

154. *Sunt & quidam Episcopatus, &c.* Plures sunt ejusmodi Archiepiscopatus in Patriarchatu Constantinopolitano. Notitia Imperatoris

Leonis Sapientis, 39. ejusmodi Archiepiscopatus enumerat, & 81. Metropoles. Alia notitia posterior Juris Orientalis lib. 3. inserta, eundem numerum recenset. Est & alia notitia in fine Georgii Codini typis regiis cum commentariis an. 1648. elegantissimè editi, quæ post enumerationem omnium Metropolitarum quibus titulus Exarchi, aut superior aliquis est tribuendus, describit Archiepiscopos & Episcopos ad Metropoliticam dignitatem evectos. *Sunt & alii Metropolita extra illos qui veteri descriptione comprehenduntur, quibus ex Archiepiscopis & Episcopis honor Metropolita diversis temporibus obtigit. Et quidem ex Archiepiscopis Metropolita effecti sunt sequentes, Bizya, Mileti*, &c. Duodecim ejusmodi Archiepiscopatus enumerat, quorum tamen duo in unum Archiepiscopatum primùm conjuncti sunt; deinde Archiepiscopatus ille ad Metropoliticam dignitatem evectus: Episcopatus verò 19. qui eadem dignitate & jure Metropolitico donati sunt. Admonet eadem Notitia Patriarcham Metropolitas & Archiepiscopos, cum ad eos scribit, vocare sacratissimos ἱερωτάτους: Sed Archiepiscopis titulum hypertimi non dari, sed tantùm appellari fratres, & Consacerdotes, ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς, eandemque Metropolitarum rationem esse. Verùm id de Metropolitarum vulgo intelligendum, qui scilicet ab eo supra recensiti non fuerunt. Omnes enim ab eo recensiti, Exarchi nomine gaudent, & eorum plures insuper hypertimi salutantur, & quidam ὑπερτίμων ὑπέρτιμοι, honoratissimorum honoratissimi, de quibus vide adnotationem 147.

Tantæ in dignitatibus Ecclesiasticis mutationis, & tam frequentis, causa fuit inconsiderata Græcorum Imperatorum voluntas: Ab iis enim pendebat dignitatum Ecclesiasticarum creatio, saltem consequenter. Dignitate enim politica urbium ab Imperatore immutata, mutabantur & dignitates primæ Ecclesiasticæ; ita ut civitas Metropolis facta, Episcopum quoque efficeret Metropolitam, ut docetur c. 17. Chalcedon. & 38. in Trullo Lege de hac re Commentarium Balsamonis in hunc posteriorem canonem. Huic immutationi primùm occasionem dedit Episcoporum ambitio quorum quidam in aula gratiosi, pragmaticas Imperiales emendicabant quibus Provincia sua in duas divideretur, ipsique hac divisione ex Episcopis Metropolitæ crearentur. Ambitionem istam ne longius serperet, graviter coercuit Concilium Chalcedonense, ita tamen ut dignitatem Metropoliticam ab Imperatore jam obtentam non omnino abrogaret, ne pragmaticam Cæsaream videretur planè neglexisse, sed hoc temperamento plurimùm emolliret. Statuit enim Metropolitas sic creatos solo honore & dignitate Metropolitica frui, autoritatem verò & jurisdictionem Metropoliticam integram penes priorem Metropolitam, ut antea, residere. Si tamen Imperator sponte sua, propter causas ab Episcopis non emendicatas, civitatem in Metropolim evehebat, statum politicum imitaretur Ecclesiasticus. Hinc primum ebulliit fons & origo istorum Archiepiscoporum; qui Leonis Sapientis tempore ad 39. in solo Patriarchatu Constantinopolitano excreverant. Isti autem Archiepiscopi ad usque Alexium Comnenum Imperatorem à Metropolita suo ordinabantur, eique in omnibus subjecti erant. Primus est Alexius qui Archiepiscopos illos à Metropolitarum potestate exemit. Iniit autem ille imperium anno Christi 1081. Imperatori facile consensit Patriarcha; eo quod Alexius Archiepiscopos Metropolitis eximens eorum ordinationem illi attribuit, & consequenter omnem in eos jurisdictionem. Hæc fusiùs explicata & demonstrata lege l. 1. Exercit. nostrarum Ecclesiasticarum Exercit. 10. & 18.

155. *Tria crucis sigilla.* Dictum obscurè. Velle videtur eum qui ter ab Episcopo signo crucis benedictus fuerit, ministerialium officiorum quodlibet, ad tempus saltem, exequi posse: Et hoc privilegium Episcopo concedi necessarium esse, ut habere possit Episcopus qui illi ministret; eo quod apud Græcos non liceat Presbyterum ministerialibus officiis & ordinibus defungi. Totius istius periodi phrasis barbara est, & Græcorum recentiorum idiotismo enuntiata. Ἀπὸ τὰς τρεῖς σφραγίδας, lingua vulgari Græcorum omnes præpositiones regunt accusativum. Legendum videtur *ἱμπορεῖ, potest*, vel *possibile*, non ὑπορεῖ. Vulgatissima apocope νὰ pro ἵνα.

156. *Officio & Clericoto.* Aliàs Clericatum. Clerici apud Græcos, ut apud Latinos, latissimè sumuntur pro quovis ordine & dignitate Ecclesiastica, ut ca. 2. Conc. Chalced. Sed primùm oportet eos Tonsuram ab Episcopo suscepisse. Ita Concil. in Trullo c. 33. Balsamon in hunc canonem. *Nota autem, quod simul ac acceperunt aliqui Tonsura characterem de manu Episcopali, eos pro Clericis habet canon.* Si ab alio Tonsuram acceperunt quàm ab Episcopo, Clericorum numero eos non habet Conc. 7. can. 14. Neque etiam Tonsuram Monachalem æquivalere vult Tonsuræ ab Episcopo acceptæ, Canonem lege, & quæ in eum commentatur Balsamon. Clericatum autor notitiæ usurpat pro Ecclesiastica dignitate. Et Clericati sunt quælibet Ecclesiæ dignitates, aut etiam ministeria. Scribitur hic Clericoton κληρικάτον, alibi, κληρικάτον.

157. *Ratiociniorumque curam habet.* λογαριασμὸς, ratiocinium, supputatio vulgo Græcis est. Antiqua tamen apud Græcos dictio, sicut λογαριάζειν, & λογαριαστὴς eadem significatione. Ea utuntur Codinus, Gregorius Lecapenus, Suidas, Scholiastes Sophoclis, & alii.

158. *Expensas Monasteriorum examinat.* ἀναγυρεύω & γυρεύω Græco-barbaris est, investigo, inquiro, examino. γυρευτὴς, Inquisitor. Glossæ Græco-barbaræ, ἰξετάζω, ἤγουν, ὁ γυρεύγι. Græcis, circumago, incurvo; eo sensu Neoterici dicunt γυρίζειν. Utitur sæpe ἀλλαγῆς, καὶ ἀλλάξιμον vestis mutatoriæ significatione, quod ipsi commune est cum Euchologio, Typicis, Codino, & cum multis aliis istorum temporum.

159. *Tenens calamarium suum.* Atramentarium. Vulgo nunc Græcis dicitur καλαμάρι. Nicetas de rebus post excid. Οἱ δὲ καλαμάρια, καὶ δοχεῖα μέλανος φέροντες, τόμους εἰς τὰς

χεῖρας

χάρτῳ ἰδίδωσιν, illi calamaria, & atramenti receptacula ferentes, tomos in manus tradiderunt. Paulò post nomine διατάξεως utitur significatione speciali, & Græco barbara, pro testamento.

160. *Et vestium Pontificis custos est.* Exemplar nostrum habet, ἀλλαξίματα, quod, *vestes*, transtulimus. Notum est, & jam non semel adnotavimus, ἀλλάσσειν, vulgo Græcis nunc esse vestire se, & alia induere vestimenta, mutare vestimenta, ἀλλαγὴν, & ἀλλάγματα vestes, & ἀλλαξιμάδιον, vestiarium, locus in quo conservantur, ut apud Codin. c. 5. n. 15. *Quandocunque Imperatorem equitare oportet, calceos adfert puer ex Vestiario, quod vulgo vocant Allaximarium.* Eodem modo formatum ἀλλάξιμα aut compositum ex ἀλλάξαι, & ἱμάτιον ἀλλαξιμάτιον ἀλλαξιμάτια. Hæc significatio optimè convenit muneri quod Castrensio tribuitur. In exemplari de istis officiis edito legitur ἀξιώματα, quod mihi videtur sensui non satisfacere. Paulò ante διάταξις vulgari Græcorum idiomate usurpaverat pro testamento.

161. *Cum sancto antidoro.* Alia lectio habet μετὰ τοῦ ἁγίου δώρου, quod mihi videtur convenientius. ἅγιον enim δῶρον, absolutè positum, & in plurali ἅγια δῶρα est sanctissimum Christi corpus. Alia quoque lectio mihi convenientior videtur quàm quæ in textu. Antidori enim fractio non convenit Episcopo. Vide quæ supra adnotatione 116. de antidoro scripsimus.

162. *Cum duobus Judicibus.* Nostra lectio, cum centum. Altera mihi videtur convenientior. Improbabile prorsus videtur primo Defensori centum Assessores ad minutias dijudicandas datos esse. Deinde hæc lectio contradicit iis quæ infra dicuntur, *Duo Defensores judicant causas parvi momenti cum primo Defensore.* Itaque pro ς legendum β.

163. *Ut describat antimensia.* Utraque Ecclesia Occidentalis & Orientalis convenit, non licere in altaribus non consecratis sacrificium celebrare. In utraque tamen Ecclesia hoc fit sæpissimè, variis causis ad hoc faciendum adigentibus. Verùm ne canoni fiat injuria, utraque Ecclesia providit, sed diverso remedio. Occidentalis enim permisit altaria parvula lapidea consecrari, eaque & illuc deferri in Ecclesias & Oratoria nondum dedicata, ut altaribus nondum consecratis imposita, Missa super iis possit celebrari; & Christi corpus consecrari, ut omnibus notum est. Orientalis autem certos pannos in eundem finem usurpat, quos vocat ἀντιμήνσια, *Antimensia*, quasi sint vice & loco sacræ mensæ, seu altaris: vel ut ait Nicephorus Confessor, καλοῦνται δὲ ἀντιμήνσια, ὡς ἀντὶ τραπέζης, ἢ ἀντὶ τῶν πολλῶν μηνσῶν, τῶν καθιερωθέντων τὴν ἁγίαν τράπεζαν. *Vocantur Antimensia, ut multarum ferculorum quæ sacram mensam perficiunt, vices & figuram exprimentia.* Quosque magnis ceremoniis consecrat, ut videre est in Euchologio, in quo consecrationis ritus describuntur. Pannos istos sacro chrismate perfundit, & reliquiis sanctorum ditat, & sanctificat. Euchologium, ὅτι προσαγομένων τῶν λειψάνων, καὶ ἐμβαλλομένων τῷ κηρομαστίχῃ, ἐπιχέει τούτοις ὁ Ἀρχιερεὺς μύρον. καὶ ἐνθέμενος αὐτὰ ὄπισθεν τοῦ ἀντιμηνσίου ἐν τῷ ἐπιμαρ-

A τυρίῳ θήκῃ, καὶ ἀσφαλισάμενος καλῶς, εὔχεται τὴν εὐχὴν ταύτην. *Postea prolatis reliquiis & cum ceromastice permixtis, Episcopus chrisma in eas infundit. Deinde in posteriori Antimensii, parte, in loculo ad id præparato eas reponit, eisque benè & securè conclusis sic precatur, &c.* Pannos sic consecratos unusquisque Presbyter accipit, & iis altari non consecrato appositis, licet Missam celebrare, ut Latinis altari portatili supposito: sine his autem celebranti depositionis pœna infligitur. Istos pannos consecrat Episcopus cum Ecclesiam aliquam dedicat valentque non in Diœcesi, aut Provincia sua tantùm, sed ubique. Nolunt autem Episcopos super ejusmodi Antimensia consecrare, sed solos

B los Presbyteros, eo quod hoc facto Episcoporum autoritati derogaretur. *Cæterùm Antistites sacra non faciunt in Oratoriis quæ non sunt consecrata; quoniam Antistitis autoritas, & dignitasque deprimitur, si non sit templum, in quo Apostolicè consecretur, & alia quæ Templi consecrationem, decoremque constituunt*, ut scribit Balsamon in c. 7. septimæ Synodi. Plura de his Antimensiis lege apud eundem Balsamonem eodem loco, & in can. 31. Synodi in Trullo, sed præsertim l. 5 juris Orientalis in responsis Joannis Citri Episcopi ad Constantinum Cabasilam, & Euchologium in titulo de Consecratione Antimensium.

C 164 *Exarchus ut inquirat, &c,* Alia notitia longè plura tribuit Exarcho, ἵσταται πλησίον τοῦ ἱερουργοῦντος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, γινώσκει δὲ καὶ πᾶν σκεῦος, καὶ ἀλλαγὰς τῆς ἐπισκοπῆς. *Stat in Ecclesia prope secundum Presbyterum; omniaque vasa, vestes, & ornamenta Episcopalia examini suo & curæ commissa sunt.* Illi etiam tribuit antimensia scribendi autoritatem, & insuper, ἀναγινώσκει δὲ καὶ τῶν ἀνδρογύνων τὰ κωλύματα, *ipsius est examinare, & inquirere matrimoniorum impedimenta.* ἀνδρόγυνον vulgari idiomate Græco, matrimonium dicitur.

D 165. *Immersor cum preces, &c.* βυθιστής, lingua Græcorum vulgari, Immersor. βυθίω, & βυθίζω, immergo. Alia Notitia hanc actionem clarius explicat, ὁ βυθιστὴς ἵσταται ἐν τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὰς εὐχὰς ὁ δὲ ἀρχιερεὺς σταυρώνει τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ βαπτιστὴς βαπτίζει τὸ μέλλοντα βαπτισθῆναι. *Immersor stat ad sanctam piscinam; Sacerdos autem recitat preces; Episcopus verò cruce signat aquam: Deinde immersor baptizandum baptizat.* Immersor autem ille publicus, Sacerdos est. Itaque ad baptismi actionem tres Personæ concurrunt, Episcopus, & duo Sacerdotes. Episcopus aquam benedicit; Sacerdos fundit preces baptismales, & Exorcismos facit: Immersor baptizat.

E 166. *Ceremoniis observandis Præfectus.* Altera Notitia tribuit huic Officiali munera planè alia, δέχεται τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἵστησι αὐτοὺς κατὰ τὴν τάξιν μᾶλλον δὲ τὰ καθίσματα. *Ad eum pertinet Magnates recipere, & procurare ut stent ordine suo, maximè ut sedeant.* Id verò quod nostra tribuit ceremoniarum Præfecto, altera tribuit τῷ καστρησίῳ. Quo posito, difficilis est hujus nominis significatio, quæ tamen à verrendo, aut ab accensione vel lotione lampadum Ecclesiæ sumi debet.

167. Me-

167. *Menstrua distributiones*, &c. Hæc Arithmetica distributio variis modis intelligi potest. Primum, ut Quinarius primus duplum accipiat secundi, & quadruplum tertii: hoc est, si assem habeat primus, secundus semisse donabitur, & quadrante tertius. Verbi gratia menstrua summa integra in Clerum hoc modo distribuenda, sit Aureorum mille ducentorum; Primò Quinario obvenient Aurei 685. & $\frac{5}{7}$ hoc est. Asses 42. cum decem denariis. Secundo Quinario, aurei 342. cum $\frac{6}{7}$ unius aurei, hoc est, Asses 51. & Denarii 5. Tertio 171 aurei cum $\frac{3}{7}$ hoc 25. s. 8. d. Eliditur Denarius unus: Partes enim Denariis superstites, hæ videlicet $\frac{1}{7}\frac{2}{7}\frac{4}{7}$ quæ simul Denarium unum componunt, proportione non respondent Monetæ nostræ, nec cum ea sunt *σύμμετροι*. Deinde ita sunt leviculæ, ut nulla nobis sint *κέρματα* adeo minutula. Sumatur mille & quadringentorum Aureorum summa, nullæ interserent se fractiones: Primus Quinarius 800. sortietur, Secundus 400. Tertius 200.

Secundo potest intelligi, ut primus habeat duplum, sive duas partes: Secundus unam partem cum semisse: Tertius similiter unam partem, sed cum quadrante. Hoc pacto, si portio contingens primi sit 2 Secundi erit $1\frac{1}{2}$ & Tertii $1\frac{1}{4}$. Summa $4\frac{3}{4}$. Sit igitur summa distribuenda 3800. Aureorum. Secundum hanc proportionem divisa: Primo obveniunt aurei 1600. Secundo aurei 1200. Tertio aurei 1000. Utraque interpretatio secundum textus verba probabilis est. At prior Personarum dignitati magis convenit. Improbabile est enim vilium & honoratissimorum Officialium mercedem & stipendia tanta cum æqualitate fuisse distributa. Ideo priorem interpretationem amplexi sumus. Notabit Lector Scriptorem istum omisisse in hac supputatione quod præcedere necessariò debebat, & quod conjicere ex ejus verbis non possumus; Distributionem scilicet generalem inter Officiales dextri Chori, & sinistri. Nam oportuit fructus Ecclesiasticos in duas partes generales dividi; Unam pro choro dextero, alteram pro sinistro, qui ut prior in Pentades dividebatur. Fructibus igitur omnibus bifariam divisis, una quæque pars in Pentades singulas modo explicato distribuebatur. At nihil nos docet autor de prima illa distributione, nec de illius proportione. Nam videtur prope necessarium propter personarum dignitatem, portionem dextro choro datam multo excessu sinistri chori partem superasse.

Nihil ille scriptor de portione Episcopi, & ejus cum cæteris proportione: Nihil de reditibus Ecclesiarum fabricæ instaurandæ conservatis. Alius erat Ecclesiarum Occidentalium usus. Omnia bona Ecclesiastica in quatuor partes ex antiqua consuetudine dividebantur. Una cedebat Pontifici ad sui sustentationem: Secunda Presbyteris, & omni Clero: Tertia Ecclesiarum impensis, luminaribus, & reparationi: Quarta pauperibus, & peregrinis. Ita jubent multi canones, & Pontificum decreta, S. Sylvester in Synodo, can. 4. Gelasius Epist. 1. c. 29. Parisiensis Synodus sub Ludovico & Lothario lib. 1. cap. 15. Vormatien. c. 47. Triburiens. cap. 13. Sanctus Gregorius ad Augustin. interrog. 1. *Mos Apostolicæ sedis est, Ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut ex omni stipendio quod accedit, quatuor fieri debeant portiones: Una videlicet Episcopo & familiæ propter hospitalitatem, & susceptionem; alia Clero, tertia Pauperibus, quarta Ecclesiis reparandis.* Greg. II. Epist. 3. Conc. Mogunt. sub Rabano c. 10. Nannet. c. 10. Tres tantùm partes in Hispania fieri solebant: Pauperum & Peregrinorum pars Episcopis & Clero credebatur, eorumque sustentatio illis committebatur. Imò tertiam partem Ecclesiis consecratam Episcopi Hispani aliquando usurparunt. Hæc videre est Concilio Bracar. II. c. 2. Emeritensi c. 16. Toletan. XVI. c. 5. Si quis hæc introspicere velit multæ scaturient difficultates. Sed hæc occasione data breviter & obiter adnotata sunt.

Cæterùm *μηνιαῖα* dicuntur, ut *τὰ ψαλτικά*, *τὰ ἐμφανιστικά*, supplendum *τέλη* merces, sive munus, pro cantu, pro insinuatione, seu jucundo adventu. Munera sunt quæ novi Clerici dant veteribus, cum in eorum numerum ab iis recipiuntur, *τὰ διάρια* pro unius diei victu, retributione, aut etiam singulis unius anni diebus; unde *ἰδὸς ἐνιαυτοῦ διάρια*. *τὸ κανονικὸν*, quod regulariter & ex consuetudine in mercedem, aut grati animi significationem tribuitur. *τὰ ἐνθρονιστικά*, quæ Episcopi, Metropolitæ, aut Patriarchæ dare solent pro collocatione in thronum suum, aliis Cathedraticum vocatur. Ita *μηνιαῖα* sunt quæ singulis mensibus pro victu Clericis in mercedem laboris tribuuntur. Consule Justiniani Novell. 56. & 123. & Isaaci Comneni Novellam Juris Orientalis lib. secundo.

PRÆ-

PRÆFATIO

IN RITUALES LATINOS SACRARUM Ordinationum, ex antiquis variarum Provinciarum codicibus exſcriptos, & nunc primùm editos; qua Autoris Scopus in Ritualium iſtorum inquiſitione & editione explicatur.

CUM ordinationum Græcarum tenorem & formulas meditarer, easque cum Latinis vulgatis compararem, diſcrimen inter utraſque maximum deprehendi, potiſſimum in inſtituta comparatione innixus multorum & celebrium Scholaſticorum axiomatis. Videbam enim ex iis neceſſariò conſequi Orientales omnes prorſus Sacerdotio deſtitui; cum nihil eorum quæ ſubſtantialia credunt ordinibus magni illi & famoſi Scholaſtici, à Græcis, cæteriſque Orientalibus in ordinum collatione obſervetur. Hoc tamen abſurdiſſimum, & dictu horrendum mihi videbatur; contrarium inſuper Eccleſiæ Romanæ menti, & ejus quotidianæ praxi, ut ex iis quæ tota parte prima hujus operis demonſtravimus, manifeſtiſſimum eſt. Mihi præterea viſa eſt abſurditas multò major, cum oculis vidi antiquiſſimorum rituum Græcorum cum hodiernis conformitatem, qui non minus à vulgatis Latinis diſſentiunt quàm recentiores. Secundum enim iſtorum Doctorum principia ſequeretur antiquos Patres qui Conciliis generalibus interfuerunt, non minus eſſe Sacerdotio ſpoliandos quàm neoterici Græci, cum eædem ſint utriuſque ordinationis formulæ. Videbam etiam paucos quoſdam Doctores, ſed recentiores, quibus hoc diſcrimen innotuit, iſtorum Scholaſticorum ſententias amplectentes, difficultatem hanc conciliare equidem, ſed ita ut in multis aqua, ut dicitur, illis hæreret. Alios longè plures, recentiores quoque, rationem inire qua res tam diſpares ad concordiam non difficulter adducunt; ſed rationem illam novam eſſe, & inventam videri, magis ut avertatur difficultas, quàm ut diſſolvatur, velut apud Tragicos Poëtas Dii ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφαινόντες, cum argumenti exitum explicare non poſſunt.

Quum hæc animo verſarem, tandem judicavi confugiendum eſſe ad antiquiſſimos Latinorum rituales, mihi perſuadens vix fieri poſſe, vel potius fieri non poſſe, ut in rebus ſubſtantialibus ab antiquis Græcis differrent. Speravi quoque hac arte me in fontes diſcriminis quod maximum putatur, & revera tale eſt ſi Scholaſticorum ſyllogiſmis ſtatur, digitum intendere poſſe. Nec in utroque me feſellit opinio. Antiquiſſimi enim rituales Latini Græcis antiquis ſunt ſimillimi: Nihil eſt in illis quod ſubſtantiale cenſeri poſſit, quod in his ſimiliter non reperiatur; ita ut argumentorum quibus Scholaſticè ordinationes Græcæ impugnantur, nullum veſtigium, nulla umbra in antiquiſſimis Latinorum ritualibus appareat. Hodierni quoque diſcriminis fons & ſcaturigo eadem opera recluditur. Hoc enim factum eſt, eo quod Pontifices Romani poſteriores, atque etiam Græci, nonnullas ceremonias antiquis ritibus addiderunt, ut ordinationis ritum magnificentiorem, auguſtiorem, & commendatiorem redderent, quas poſtmodum Scholaſtici nonnulli in vulgatis Pontificalibus deprehendentes, & more ſuo materias & formas Ordinationum indagantes, ſuperadditas illas ceremonias Apoſtolis coævas judicarunt, & verè Apoſtolicis in ſcriptura à Spiritu ſancto laudatis prætulerunt. Hæc animadverſio non conjecturis ſed certiſſimis argumentis & experientia demonſtratur. Tota enim à Scholaſtice

petita argumentatio non veritate, sed imaginario fundamento nititur: unde nonnunquam factum est, ut in ejusmodi rebus neque cœlum neque terram, ut dicitur, attigerint. Si codices antiquos Latinos cum Græcis antiquis, & utrosque cum recentioribus Latinis & Græcis: Si hos omnes iterum cum Latinorum & Græcorum Patrum & canonum dictis comparemus, evidentissimè deprehendemus antiquos Latinos eodem modo ordines contulisse quo antiqui Græci; Utrosque præterea eodem modo nunc quo Majores sui: Ritualesque recentiores Latinos & Græcos, non tantùm cum antiquis consentire, verumetiam cum Patrum & canonum dictis & sententiis. Nihil est enim in antiquis vel levissimi momenti, quod recentiores tam Latini quàm Græci non contineant. Sed multa sunt in recentioribus prudenter & religiosè superaddita, quæ licet ad rei substantiam nullo modo spectent, imprudenter tamen, præteritis & contemptis substantialibus, à nonnullis & magni nominis Scholasticis ut sola necessaria in ratiociniis suis habita sunt & deprædicata.

Hæc nunc monuisse sufficiat; pluribus enim ista erunt nobis explicanda in disputationibus quas his Ritualibus subjungemus: Erunt enim Rituales isti libelli, quibus mirificè consonant omnia Patrum canonumque dicta, disputationum nostrarum certissimum & indubitatum fundamentum. Rituales autem sive Pontificales ejusmodi libellos Latinos nacti sumus permultos, & variorum seculorum; quosdam etiam summa antiquitate admodum venerandos. Istorum ritualium comparatione quæ sunt Apostolicæ traditionis facilè distinguuntur ab adscitis postea: Adscitorum quoque varia secula non difficilè dignoscuntur. Duos jam editos propter summam antiquitatem, & quia breves sunt, huc transtulimus, ut ex opere nostro, velut ex fœcundo penu, depromat Lector quæcunque ad hanc materiam pertinere possunt. Ab omnium antiquissimo visum est nobis initium ducere, licet solam ordinum sacrorum materiam nobis repræsentet; formas autem nomine tantùm benedictionis indicet. Preces enim quibus concipiebantur vulgatissimæ erant, nec ulla tum erat in ea Provincia de precibus ejusmodi controversia, sicut in materia, quam ideo definiunt, ut sit omnibus Episcopis unus idemque ordinandi ritus. Ritualis ille liber, vel qui Ritualis vicem tenere potest, desumitur ex Concilio Carthaginensi quarto, quem tanti Rituales subsequentes secerunt, ut omnes illum citent, & ab ejus canonibus ne latum quidem unguem discedant. Interrogationes præterea continet Presbytero in Episcopum ordinando faciendas, ejusque fidei professionem. Cætera omittuntur ut in formulis Ordinationum communibus contenta, & canonum brevitati parum commoda, qui, vel nova tantùm statuunt, vel antiqua corrigunt, vel dubia explicant, & definiunt.

Ritualium nostrorum textum non semper integrum repræsentamus, ut opus nostrum minore pomœrio definiamus, neve sæpius idem repetendo Lectori fastidium creemus. Ideo passim initia orationum, Præfationum, Admonitionum, aliorumque sermonum exscripsisse contenti, Lectorem ad Rituales præcedentes remittimus, in quibus ea quæ ibi omittimus, integrè describuntur: Remissio illa fit potissimum ad Ordinem antiquum Romanum, quem sæpe præ oculis habebamus cum Ritualium nostrorum descriptioni vacaremus. Denique liber ille sæpissimè editus est, omniumque manibus teritur: Quapropter cætera ejusdem generis quisque cum eo facile comparare poterit. Quanquam nec hoc sit necesse, cum prope omnia quæ prætermittimus, in Ritualibus præcedentibus hic insertis verbum è verbo exprimantur.

SACRARUM ORDINATIONUM
Ritus ex Concilio Carthaginensi quarto depromptus.

QUI Episcopus ordinandus est, antea examinetur, si natura sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper suis negotiis cavens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus, & ante omnia, si fidei documenta verbis simplicibus asserat, id est, Patrem, & A Filium & Spiritum S. unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis Deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans: si singularem quamque in Trinitate personam plenum Deum, & totas tres personas unum Deum. Si incarnationem divinam non in Patre, neque in Spiritu S. factam, sed in filio tantùm credat, ut qui erat in divinitate Dei Patris filius, ipse fieret

in

in homine hominis matris filius: Deus verus ex Patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem; simul in eo ambæ naturæ, id est, Deus & homo, una persona, unus filius, unus Christus, unus Dominus, creator omnium quæ sunt, & autor, & Dominus, & rector cum Patre & Spiritu sancto, omnium creaturarum. Qui passus sit vera carnis passione; mortuus vera corporis sui morte, resurrexit vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ resumptione, in qua veniet judicare vivos & mortuos. Quærendum etiam ab eo, si novi & veteris Testamenti, id est, legis, & Prophetarum, & Apostolorum unum eundemque credat autorem & Deum. Si Diabolus non per conditionem, sed per arbitrium sit malus. Quærendum etiam ab eo si credat hujus quam gestamus, & non alterius, carnis resurrectionem. Si credat judicium futurum, & recepturos singulos pro his, quæ in carne gesserunt, vel pœnas vel gloriam. Si nuptias non improbat; Si Secunda matrimonia non damnet; si carnium perceptionem non culpet; si Pœnitentibus reconciliatis communicet; si in baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quàm illa quæ voluntariè admissa sunt, dimittantur; Si extra Ecclesiam Catholicam nullus salvetur.

Cum in his omnibus examinatus, inventus fuerit plenè instructus, tunc cum consensu Clericorum, & Laïcorum, & conventu totius Provinciæ Episcoporum, maximéque Metropolitani vel autoritate vel præsentia ordinetur Episcopus. Suscepto in nomine Christi Episcopatu non suæ delectationi, nec suis motibus, sed his Patrum definitionibus acquiescat. In cujus ordinatione etiam ætas requiritur, quam sancti Patres in præeligendis Episcopis constituerunt. Dehinc disponitur, qualiter Ecclesiastica officia ordinantur.

Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi ponant, & teneant Euangeliorum codicem supra caput, & cervicem ejus; & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant.

Presbyter cum ordinatur, Episcopo cum benedicente & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant.

Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus qui eum benedicit, manum super caput illius ponat; quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, Patenam de Episcopi manu accipiat vacuam, & Calicem vacuum. De manu verò Archidiaconi urceolum cum aqua, & mantile, & manutergium.

Acolythus quum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo, Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, sive baptizatum, sive Catechumenum.

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans ejus fidem, ac vitam atque ingenium. Posthæc spectante plebe, tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens ad eum; Accipe & esto Lector verbi Dei, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverint.

Ostiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves Ecclesiæ de altario, dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.

Psalmista, id est, Cantor potest absque scientia Episcopi, sola jussione Presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas; & quod corde credis, operibus probes.

Sanctimonialis Virgo quum ad consecrationem suo Episcopo offertur; in talibus vestibus applicatur, qualibus semper usura est, professioni & sanctimoniæ aptis.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS ex antiquissimo & venerando undecim seculorum codice decerptus.

In Bibliotheca viri amplissimi D. Petavii Senatoris Parlamenti Parisiensis integer-
rimi codex est omnium codicum ritualium quos nobis videre contigit, antiquissimus:
Accuratè admodum scriptus, literis uncialibus majoribus, bene quadratis, & splen-
didè efformatis. In gratiam Ecclesiæ Pictaviensis videtur olim descriptus: Nullius
enim Sancti præter Hilaris Missam specialiter continet, ipsius nomine in orationibus,
in Præfatione, & infra actionem, expresso; cæteræ communes sunt. In memento
quoque post Cosmam & Damianum Hilaris fit memoria & Martini. Codicem illum
Gallicum fuisse dubitari non potest, cum in Missa pro Regibus Francorum, & in
variis orationibus imperium Romanum nunquam commemoretur, sed perpetuò Deus
in eo pro Regni Francici prosperitate exoretur. Itaque mihi videtur codex ille post an-
num 511. sed ante annum 560. in Gallia scriptus, Gallisque nondum in unum popu-
lum cum Francis coalescentibus. Ter enim pro Regno Francorum nominis *preces fiunt:*
alias pro Francorum principatu, *alias* pro Principibus Francorum, *& semel,* pro sa-
lute & incolumitate Regni Francorum. *Codex ille vetustate, & characteris magni-*
ficentia adeo venerandus, è Gallia migravit Stokolmium, Suecorum Regiam, à Chri-
stina incomparabili Suecorum Principe cum innumeris aliis auro redemptus. Magna
illa Regina Vernante juventutis flore mortalium genus exemplo suo docuit gloriosius esse
regnum fastidire, quàm possidere. Non placuit illi hoc maximi Regis decretum: Nun-
quam imperium vivus amittam; idemque erit regni mei, qui & Spiritus finis. *Nemo*
tamen hactenus regno se lubens abdicavit, cui eventus omnes ex sententia processerint,
quemque facti tandem non pœnituerit. Consilia enim hominum magis moderatur fortuna
quàm humana sapientia. Ideo rectè Poëta; Nescia mens hominum fati, sortisque futuræ.
An casuum quibus humana rotantur, gnara, omnibus caverit, posteri narrabunt. Incipit
antiquissimus ille & pulcherrimus codex à sacris Clericorum ordinationibus, sed ini-
tio aliquid deest. Dictio ista superest, recluduntur, *ex præcedentibus periodis deperdi-*
tis. Postea sequitur totius Ordinationis ritus integer in hunc modum. Admonitus esto,
Lector, nos multa verba, atque etiam phrases quæ non abs re judicari possent Scribarum
errata, & allucinationes non correxisse, Exemplaris vetustate & καλλιγραφία cohibi-
tos. Deinde earum repetitio suasit, nobis id factum esse, non scribæ incogitantia, aut pa-
ragrammate, sed ex vulgato idiomate Gallico, quod tunc Latinum erat, necdum, quod
postea contigit, universum Germanicorum populorum barbarie fœdatum.

ACOLYTHUS cum ordinatur ab Archidiacono quidem doceatur qualiter officio suo agere debeat. Sed ab ipso Archidiacono accipiat ceroferarium cum Cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari, & orciolum vacuum ad suggerendum vinum Eucharistiæ corporis Christi.

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe, & commenda, & habeto potestatem imponendi manus super inherquiminum, sive baptizatum sive Caticuminum.

B

Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus, qui ei benedicit, manum super caput illius ponat.

Presbyter cum ordinatur, Episcopus ei be- A nedicat, manum suam super caput ejus teneat, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant.

Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi manus eorum super caput ejus ponant, & teneant Euangeliorum codicem supra cervicem ejus: Et unum super eum infundentem benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt, manibus suis super caput ejus teneant.

Benedictio Ustearii.

DEum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hunc famulum suum benedicere dignetur quem in officii Ustearii eligere dignatus est, ut sit ei fidelissima cura in

in diebus ac noctibus, ad distinctionem horarum certarum ad invocandum nomen Domini. Per.

Alia. Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum hunc Ustearium, ut inter Janitores Ecclesiæ paret obsequia, & inter partem tuam mereatur habere mercedem. Per Dominum, &c.

Benedictio Acolythi.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui Moysen & Aaron locutus es, ut accenderetur lucerna in tabernaculo testimonii; sic benedicere & sanctificare B digneris hunc famulum tuum ut sit Acolythus Ecclesiæ tuæ. Per.

Præfatio Lectoris.

Elegunt te fratres tui, ut sis Lector in domo Dei tui, & agnuscas officium tuum, ut impleas illud: Potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam. Per.

Benedictio Lectoris.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum C tuum hunc nomine illo in officium Lectoris, ut assiduitate lectionum distinctus, atque ordinatus curis modolis spirituali devotione lingua resonet Ecclesiæ.

Præfatio Exorcistæ.

Deum Patrem omnipotentem supplices deprecamur, ut hunc famulum suum nomen ill. benedicere dignetur in officio Exorcistæ, ut sit spiritualis Imperator ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis cum omni nequitia eorum multiformi. Per, &c.

Benedictio Exorcistæ.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris, famulum tuum hunc nomen ill. in officio Exorcistæ, ut per impositionis manuum, & honoris officium eum elegere digneris, & imperium habeat spirituum immundorum cohercendorum, & probabilis sit Medicus Ecclesiæ, tunc gratia curationum virtute confirmatus.

Allocutio ad Subdiaconum ordinandum.

Exhibeatur in conspectu Episcopi Patena, & Calix vacuus, & dicat ei Episcopus, Vide cujus ministerium tibi traditur. Et ideo si usque nunc fuisti tardus ad Ecclesiam, à modo debes esse assiduus. Si usque nunc somnolentus, à modo vigiles; si usque nunc ebriosus, à modo sobrius: si usque nunc inhonestus, à modo castus: Oblationes quæ veniunt in altario panes propositionis appel- A lantur. De ipsis oblationibus tantum debet in altario poni, quantum populo possit sufficere, ne aliquid potridum in sacrario maneat. Pallæ verò quæ sunt in Substraturio, in alio vase debent lavi, in alio corporales pallæ. Ubi pallæ corporales lavatæ fuerint, nullum lenteamentum ibidem aliud debet lavi: Ipsa aqua in baptisterio debet vergi. Ideo te admoneo, Tu ita te exhibe ut Deo placere possis, & trades ei Calicem & Patenam.

Præfatio ordinationis Subdiaconi.

Oremus Deum & Dominum nostrum, ut super servum suum nomine ill. quem ad Subdiaconatus officium evocare dignatus est, infundat benedictionem & gratiam suam, ut in conspectu suo fideliter serviens, destinata sanctis præmia consequatur. Per Dominum.

Benedictio Subdiaconi.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum hunc, nomen ill. quem ad Subdiaconatus officium elegere dignatus es, uti eum sacrario tuo sancto strinuum, solicitumque cœlesti militiæ instituas, & sanctis altaribus fideliter subministret, & requiescat super eum Spiritus Sapientiæ & intellectus; Spiritus consilii & fortitudinis; Spiritus scientiæ & pietatis. Repleas eum Spiritu timoris tui, ut eum in ministerio divino confirmes, ut obediens atque dicto parens tuam gratiam consequatur. Per Dominum.

Allocutio ad populum in ordinatione Diaconi.

Dilectissimi fratres, quamlibet possint ad ordinationem Ecclesiastici ministerii promovendam sibi ipsa sufficere privilegia Sacerdotum; attamen quia probabilior, & D nostra apud Dominum conversatio est, & eorum quorum honor augetur, major est gratia, si id quod arbitria nostra elegunt, etiam vestra elegat dilectionis adsensus. Idcirco filio nostro illo cupio ad officium Diaconatus in consortium nostrum divinitatis auxilium promovere, an cum dignum hoc officio censeatis scire desidero. Et si vestra apud meam concordat electio, testimonium quod vultis, vocibus adprobate. Per, &c.

Oratio ad Diaconum ordinandum.

E Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum quem ad officium Diaconatus vocare dignatur, benedictionem gratiæ clementer effundat, & consecrationis adulta propitius dona conservet, ut preces nostras clementer exaudiat, & quæ nostro sunt gerenda servitio, suo benigno prosequatur auxilio, & quem sacris ministeriis exequendis pro nostra intelligentia credimus offerendum, sua potius electione justificet. Per Dominum.

Consecratio.

Adesto quæsumus omnipotens Deus honorum dator, ordinum distributor, officiorumque dispositor, qui in te manens, innovas omnia, & cuncta disponis per verbum, virtutem, sapientiamque tuam Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum, sempiterna providentia præparas, & in singulis quibusque temporibus aptanda dispensas; cujus corpus Ecclesiam tuam cœlestium gratiarum varietate distinctam, suorumque connexam discretione membrorum per legem totius mirabilem compagis unitam in augmentum templi tui crescere, dilatarique largiris, sacri muneris servientem trinis gradibus Ministrorum nomini tuo militare constituens, electis ab initio Levi filiis qui mysticis operationibus domus tuæ fidelibus excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ sorte perpetua possiderent; super hunc famulum tuum quæsumus Domine placatus intende, quem tuis sacris serviturum in officium Diaconi suppliciter dedicamus. Et nos quidem tanquam homines divini sensus & summæ rationis ignari hujus vitam quantum possumus, æstimamus. Te autem Domine quæ nobis sunt ignota non transeunt; Te occulta non fallunt. Tu cognitor peccatorum: Tu scrutator es animarum. Tu veraciter in eum cœleste potes adhibere judicium, & velut indignis donare quæ poscimus. Emitte in eum quæsumus Domine Spiritum S. in opus ministerii fideliter exequendi munere septiformis tuæ gratiæ roboretur. Abundet in eum totius forma virtutis, autoritas, modestia, pudor, constans innocentiæ, & spiritualis observantia disciplinæ: in moribus ejus præcepta tua fulgeant, ut suæ castitatis exemplo imitationem sanctæ plebis acquirat, & bonum conscientiæ testimonium perferens in Christo firmus & stabilis perseveret, dignisque successionibus de inferiore gradu per gratiam tuam potiora capere mereatur. Per Dominum nostrum.

Exaudi Domine supplicum preces, & devoto tibi pectore famulantes perpetua defensione custodi, ut nullis perturbationibus impediti liberam servitutem tuis semper exhibeamus officiis. Per Dominum nostrum.

Ad confirmandum Diaconatus Officium.

Commune votum, communis prosequatur oratio, ut is totius Ecclesiæ prece qui in Diaconatus ministerio præparatur, * Levitice benedictioni & spirituali conversatione præfulgens gratia sanctificationis eluceat. Per Dominum.

Benedictio sequitur.

Domine Sancte, spei, fidei, gratiæ, & profectuum munerator, qui in cœlestibus & terrenis Angelorum ministeriis ubique dispositis per omnia elementa voluntatis tuæ A defendis affectum, hunc quoque famulum tuum illo speciali dignare illustrare aspectu, ut tuis obsequiis expeditus, sanctis altaribus minister purus adcrescat, ut indulgentia purior eorum gradu quos Apostoli tui in septenario numero, Beato Stephano duce ac prævio, sancto Spiritu autore elegerunt, dignus existat, & virtutibus universis quibus tibi servire oportet instructus compleat. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Allocutio ad populum in Ordinatione Presbyteri.

B Quoniam dilectissimi fratres, Rectori navem & navigium deferendis eadem est vel securitatis ratio, vel timoris, communis eorum debet esse sententia quorum causa communis existit, nec frustra à Patribus reminiscimur institutum, ut de electione eorum qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur. Quia de actu & conversatione præsenti quod nonnunquam ignoratur à pluribus, scitur à paucis. Et necesse est ut facilius quis obedientiam exhibeat ordinato, cui adsensum præbuerit ordinando. Fratris nostri & Compresbyteri, conversatio quantum nosse mihi videor probata, ac Deo pla-C cita est, & digna, ut arbitror, Ecclesiastici honoris augmento. Sed ne unum fortasse vel paucos, aut decipiat assensio, aut fallat affectio, sententia est expectanda multorum. Itaque quid de ejus actibus aut moribus noveritis, quid de meritis sentiatis Deo teste consulemus. Debet hanc fidem habere caritas vestra quam secundum præceptum Euangelii & Deo exhibere debetis & proximo, ut huic testimonium Sacerdoti magis pro merito quàm pro affectione aliquid tribuatis. Et qui devotione omnium expectamus, intelligere tacentes non possumus. Scimus tamen D quod est acceptabilius Deo, aderit per Spiritum sanctum consensus unus omnium animorum, & ideo electionem vestram debetis voce publica profiteri. Per Dominum.

Oratio ad Presbyteros ordinandos.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum quem ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet, & quæ ejus dignatione suscipit, ejus exequatur auxilio. Per Dominum.

E *Item alia.* Exaudi nos Deus salutaris noster, & super hunc famulum tuum benedictionem Spiritus S. & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quem tuæ pietatis suspectibus offerimus consecrandum, perpetua muneris tui largitate persequaris. Per Dominum.

Consecratio.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum omnium, dignitatum quæ tibi militant, distributor, per quem cuncta

cuncta firmantur, amplificatis semper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congruam rationem dispositum, unde Sacerdotalis gradus & officia Levitarum Sacramentis mysticis instituta creverunt, ut cum Pontifice summos regendis populis præfecisses ad eorum societatis & operis adjumentum sequentes ordines viros, & secundæ dignitatis elegeris, sic in eremo per 70. virorum prudentium mentis Moysi Spiritum propagasti, quibus ille adjutoribus usus in populo, innumeras multitudines facilè gubernavit. Sic & Eleazaro & Ithamar filiis Aaron paternæ plenitudinis abundantiam transfudisti, & ad hostias salutaris, & frequentioris' officii Sacramenta sufficeret meretum Sacerdotum. Hac providentia Domine, Apostolis filii tui Doctores fidei Comites addedisti, quibus illi orbem totum secundis Prædicatoribus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque nostræ, Domine, quæsumus hæc adjumenta largire, qui quanto magis fragiliores sumus, tanto his plurius indigemus. Da quæsumus, omnipotens Pater, in hoc famulo tuo illo Presbyterii dignitatem: Innova in visceribus ejus Spiritum sanctitatis acceptum à te Deus secundi meriti munus obtineat, censuramque morum exemplo suæ conversationis insinuet. Sit providus cooperator ordinis nostri, eluceat in eum totius forma justitiæ, ut bonam rationem dispensationis sibi creditæ redditurus, æternæ beatitudinis præmia consequatur.

Consummatio Presbyteri.

Sit nobis fratres communis oratio, ut his qui in adjutorium &ntilitatem vestræ salutis eligetur, Presbyteratus benedictionem divini indulgentia muneris consequatur, & S. Spiritus Sacerdotalia dona privilegio virtutum, ne impar loco deprehendatur, obtineat per suum. Per.

Item Benedictio.

Sanctificationum omnium autor, cujus vera consecratio, plena benedictio est, Tu Domine super hunc famulum ill. quem Presbyterii honore dedicamus, manum tuæ benedictionis in eum infunde, ut gravitate actuum, & censura vivendi probet se esse seniorem, his institutus disciplinis quas Tito & Timotheo Paulus exposuit, ut in lege tua die ac nocte, omnipotens, meditans quod elegerit, credat; quod crediderit, doceat; quod docuerit, meditetur: justitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem in se ostendat, exemplum probet, admonitionem confirmet, ut purum, atque immaculatum ministerii tui donum custodiat, & per obsequium plebis tuæ corpus & sanguinem filii tui immaculata benedictione transformet, & inviolabili caritate in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, in die justitiæ æterni judicii, conscientia pura, fide plena, Spiritu S. plenus persolvat. Per Dominum.

Consecratio manus.

Consecrentur manus istæ, & sanctificentur per istam unctionem, & nostram benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint, & quæcunque sanctificaverint, sanctificentur. Per Dominum.

Item alia.

Vnguantur manus istæ de oleo sanctificato; & chrismate sanctificationis, sicut unxit Samuel David in Regem & Prophetam, ita unguantur & consummentur in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus S. facientes imaginem sanctæ Crucis Salvatoris Domini nostri J. Christi, qui nos à morte redemit, & ad regna cœlorum perducit. Exaudi nos pie Pater omnipotens æterne Deus, & præsta quod te rogamus & oramus. Per Dom.

Exhortatio ad populum cum Episcopus ordinatur.

Servanda est, dilectissimi Fratres, in excessu Sacerdotum, antiqua Ecclesiæ consuetudo, ut decidentibus alii quidem dignissimè subrogentur per quorum doctrinam fides Catholica, & Religio Christiana subsistat, ne ovile Domini præda violentus irrumpat, & dispersas absque Pastore oves fur nocturnus invadat. Recepto itaque dispensatione Dei Sacerdote vestro solicitè vobis agendum est ut in locum defuncti talis successor præparetur Ecclesiæ, cujus pervigili cura, & instanti solicitudine ordo Ecclesiæ, & credentium fides in Dei timore melius convalescat. Qui præcipienti Apostolo in omni doctrina formam boni operis ipse præbeat; cuique habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina, virtus sit. Qui nos ut Pastor bonus fide instruat, exemplum patientiæ doceat, doctrinam Religionis instituat, in omni opere bono confirmet caritatis exemplum. Secundum voluntatem ergo Domini in locum sanctæ memoriæ, illi nomen virum venerabilem ill, testimonio Presbyterorum, & totius Cleri, & consilio civium ac consistentium credimus elegendum, virum ut nostis natalibus nobilem, moribus clarum, religione probum, fide stabilem, misericordia abundantem, humilem, justum, pacificum, patientem, charitatem habentem, tenacem in cunctis quæ Sacerdoti elegenda sunt, bonis omnibus exuberantem. Hunc ergo, dilectissimi fratres, testimonii boni operis electum, dignissimum Sacerdotio, consonantes laudibus clamate & dicite, dignus est.

Oratio & preces de Episcopis ordinandis.

Oremus dilectissimi nobis, ut his viris ad utilitatem Ecclesiæ providendis benignitas omnipotentis Dei gratiæ suæ tribuat largitatem. Per Dominum.

Exaudi Domine supplicum preces, ut quod nostrum gerendum est ministerium tua potius virtute firmetur. Per Dom. nostr. J. Christum.

Propitiare Domine supplicationibus nostris, & inclinatus super hos famulos tuos cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eos effunde virtutem. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Coll. sequitur.

Deum totius sanctificationis ac pietatis actorem, qui placationem suam, & sacrificia & sacra constituit, Fratres dilectissimi, deprecemur, ut hunc famulum suum quem ex altari in Ecclesia, & seniorum cathedra concordibus sua inspiratione judiciis, & effusis super plebem suam votis fidelibus, ac vocum testimoniis voluit imponi, collocans eum cum principibus populi sui, ad eorum nunc precem universam, eundem summum Sacerdotium debita honoris plenitudine charismatum gratia sanctificationum ubertate hac, præcipuè humilitatis virtute locupletet, ut Rector potius non extollatur, sed in omnibus se quantum est major humilians, sit in ipsis quasi unus ex illis, omnia judicii Domini nostri non pro se tantum, sed & pro omni populo qui sollicitudini suæ creditur contremiscens, ut qui meminerit de speculatorum manibus omnium animas requirendas pro omnium salute pervigilet, pastorali erga creditas sibi oves Domini diligentiæ ejus semper se flagrantissimum approbans. Te delictorum * adigitur præfuturus ex omnibus electus, ex omnibus universis sacris, sacrandique idoneus fiat sub hac quæ est homini per hominem postrema benedictio consummata atque perfecta suæ consecrationis nostræ supplicationis attentissimè concordissimisque omnium precibus adjuvetur, omnium pro ipso oratio incumbat, cui exorandi pro omnibus pondus imponitur. Impetret ei affectus totius Ecclesiæ virtutem, pietatem sanctificationem, & cæteras summi Sacerdotii sacras dotes universæ Ecclesiæ profuturas, Domino Deo nostro qui sacrorum munerum profluus fons est, qui dat omnibus affluenter quod Sacerdoti pro affectu poscitur ad exundandam in omnibus sanctificationem suorum omnium promptissimè ac plenissimè conferente. Per Dominum nostrum.

Consecratio.

DEus honorum omnium, Deus omnium dignitatum quæ gloriæ tuæ sacris famulantur honoribus: Deus qui Moysen famulum tuum secreti familiaris affectu inter cætera cœlestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti Sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestire intersacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati, cum & apud veteres reverentiam ipsam significationum species obtineret, & apud nos certiora essent experimenta rerum quàm ænigmata figurarum. Illius namque Sacerdotii interioris habitus nostræ mentis ornatus est, & Pontificalis gloria non jam nobis honorem commendat vestium sed splendorem animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus ea potius quæ ipsis erant intelligenda poscebant. Et idcirco famulis tuis, quæsumus, quos ad summum Sacerdotium elegisti, hanc quæsumus, Domine gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, & multimodi operis varietate signabant, hoc in horum moribus clarescat. Comple, Domine, in Sacerdotibus tuis mysterii tui summam, & ornamentis totius glorificationis instructum cœlestis unguenti flore Sanctifica. Hoc Domine copiosè in eorum caput influat, hoc in oris subjecta decurrat, hoc in totius corporis extrema descendat, ut tui Spiritus virtus & interiorum ora repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in his constantia fidei, puritas dilectionis, sinceritas pacis. Sint speciosi munere tuo pedes horum ad Euangelizandum pacem, ad Euangelizandum bona tua. Da eis Domine ministerium reconciliationis in verbo, & in virtute & signorum, & prodigiorum. Sit sermo eorum & prædicatio non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus & virtutis. Da eis Domine claves Regni cœlorum: utantur nec glorientur potestate quam tribuis in ædificationem, non in destructionem. Quodcunque ligaverint super terram sit ligatum & in cœlis. Et quodcunque solverint super terram, sit solutum & in cœlis. Quorum detinuerint peccata, detenta sint, & quorum dimiserint, tu dimittas. Qui benedixerit eis sit benedictus, & qui maledixerit eis, maledictionibus repleatur. Sint servi fideles & prudentes quos constituas tu Domine super familiam tuam, ut dent illis cibum in tempore necessario, ut exhibeant omnem hominem perfectum. Sint solicitudine impigri, sint Spiritu ferventes, oderint superbiam, diligant veritatem, nec eam unquam deserant, aut lassitudine aut timore superati. Non ponant lucem ad tenebras, nec tenebris lucem; non dicant malum bonum, nec bonum malum. Sint sapientibus & insipientibus debitores, & fructum de profectu omnium consequantur. Tribuas eis Domine Cathedram Episcopalem ad regendam Ecclesiam tuam, & plebem universam. Sis eis autoritas, sis eis potestas, sis eis firmitas. Multiplices super eos benedictionem, & gratiam tuam, ut ad exorandam semper misericordiam tuam tuo munere idonei, tua gratia possint esse devoti. Per Dominum nostrum, &c.

Super Oblata.

SUscipe Domine munera quæ tibi offerimus pro famulo tuo illo, & propitius in eodem tua dona custodi.

Hanc igitur oblationem quam tibi offerimus pro illo famulo tuo quem ad Pontificalem gloriam promovere dignatus es, quæsumus Domine placatus accipias, ut quod divino munere consecutus est, tua in protectione firmetur. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Adesto

Adesto misericors Deus ut quod actum est nostræ servitutis officio, tua benedictione firmetur. Per.

Item alia. Ecclesiam tuam Domine benignus illumina, ut & gratis tui proficiant ubique successus, & grati fiant nomini tuo te gubernante Pastores. Per Dominum.

Orationes illa postrema titulum super oblata, *sequentes, sunt orationes ordinatione facta ad Missam complendam dicenda. Postea sequitur in* A *antiquissimo illo codice ritus consecrationis Virginum, in cujus fine datur ei Pallium cum his verbis,* accipe puella pallium quod perferas sine macula ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, cui flectitur omne genu cœlestium, & terrestrium, & infernorum. *Succedit benedictio* B *& consecratio vestimentorum viduæ. Deinde ritus Viduæ castitatem profitentis. De Abbate nihil habet codex.*

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS
Ex Codice nongentorum annorum ætatem superante decerptus.

Post hunc codicem antiquissimus est Sacramentarium quoddam Gelasianum, ex eadem Bibliotheca Petaviana depromptum, & nobis perhumanè commodatum. Antiquissimum istum Sacramentorum librum descripsimus in fine Commentarii nostri historici de administratione Sacramenti Pœnitentiæ, ubi varios manuscriptos libros quibus in eo opere usi sumus, enarramus: Ideo plura hic non addimus.

In isto codice post Missam Sabbati ante secundam Dominicam Quadragesimæ sic legitur.

ORdo qualiter in Romana sedis Apostolicæ Ecclesia Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi eligendi sunt. Mensis primi, quarti, septimi, & decimi, Sabbatorum die in duodecim lectiones ad Sanctum Petrum ubi Missæ celebrantur, postquam Antiphonam ad introitum dixerint, data oratione adnuntiat Pontifex in populo dicens: Auxiliante Domino Deo & Salvatore nostro Jesu Christo. Iterum dicit, Auxiliante Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo, Elegimus in ordine Diaconi sive Presbyteri illum Subdiaconum sive Diaconum de titulo illo. Si quis autem habet aliquid contra hos viros pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat: Verumtamen memor sit communionis suæ. Et post modicum intervallum mox incipiunt omnes Kyrie eleison. Cum Letania hac expleta ascendunt ipsi Electi ad sedem Pontificis: Et benedicit eos à quo vocati sunt, & descendunt. Stant in ordines suos benedictione percepta.

Sequitur oratio de bened. require ipsam in quarto aut decimo mense.

Ad ordinandos Presbyteros.

ORemus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos quos ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet, & qui ejus dignationem suscipiunt, ejus exequantur auxilio. Per Dominum.

Exaudi nos Deus salutaris noster, & super hos famulos tuos benedictionem S. Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandos, perpetuam muneris tui largitatem consequantur. Per.

C

Consecratio.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus honorum omnium, dignitatum quæ tibi militant distributor, per quem proficiunt universa, &c. *Omnia prorsus ut in Sacramentario S. Gregorii, sed hac pluraliter enuntiantur. Verùm ubi in Sacram. Gregorii legitur,* ut ad hostias salutares, & frequentioris officii Sacramenta ministerium sufficeret Sacerdotum, *mal in antiquo illo codice,* & ad Hostias salutaris officia Sacramenta sufficeret meritum Sacerdotum *Et pro,* probus cooperator, *legitur* providi cooperatores.

D *Sequitur in codice, Consummatio Presbyteri.*

SIt nobis fratres communis oratio, ut ii qui in adjutorium & utilitatem vestræ salutis eliguntur, Presbyteratus benedictionem divinæ indulgentiæ munere consequantur, ut S. Spiritus Sacerdotalia dona privilegio virtutum, ne impari loco deprehendantur, obtineant. Per.

Item Benedictio.

E SAnctificationum omnium autor, cujus vera consecratio, cujus plena benedictio est, Tu Domine super hos famulos tuos quos Presbyterii honore dedicamus, manum tuæ benedictionis his infunde, ut gravitate actuum & censura vivendi probent se esse seniores, his instituti disciplinis quas Tito & Timotheo Paulus exposuit, ut in lege tua die ac nocte ** meditantes, quod elegerint & credant; quod crediderint doceant; quod docuerint

Ee

sint imitentur. Justitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem in se ostendant, & exemplo probent, admonitionem confirment, ut purum atque immaculatum ministerii tui donum custodiant, & per obsequium plebis tuæ corpus & sanguinem filii tui immaculata benedictione transforment, & inviolabili charitate in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, in die justitiæ æterni judicii, constantia pura, fide plena, Spiritu S. pleni persolvant. Per.

Plura non habet eo loco de Presbyterorum ordinatione, sed infra iterum, qua exhibebimus, cum quæ sequuntur relata fuerint. Succedit Diaconi Ordinatio cui præponitur capitulum ex S. Gregorio excerptum, Sicut qui invitatus renuit, &c. *Quod alia Sacramentaria & Pontificalia ordinationi Subdiaconi præponere solent. Sequitur statim.*

Ad Ordinandos Diaconos.

OReмus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem ut super hos famulos suos quos ad officium Diaconatus vocare dignatur, benedictionem gratiæ suæ clementer effundat, & consecrationis adultæ propitius dona conservet.

Oremus, sequitur Oratio.

DOmine Deus preces nostras clementer exaudi, ut quæ nostro sunt gerenda servitio, tuo benignus prosequaris auxilio, & quos sacris ministeriis exequendis pro nostra intelligentia credimus offerendos, tua potius electione justifices.

Consecratio.

ADesto quæsumus omnipotens Deus, honorum dator, &c. *prorsus similia sunt iis quæ habentur in Sacramentario S. Gregorii. Unica periodus diversimode legitur,* Tu es scrutator animarum, Tu veraciter in eis cœleste potes adhibere judicium, & velut indignis donare quæ poscimus. Emitte, &c. *ἄμεως* sequitur.

Ad consummandum Diaconi officia.

COmmune votum, communis oratio prosequatur, ut ii totius Ecclesiæ prece qui in Diaconatus ministerio præparantur Leviticæ benedictionis, & spirituali conversatione præfulgentes, gratia sanctificationis eluceant. Per Dominum.

Sequitur Benedictio.

DOmine sanctæ spei, fidei, gratiæ, profectuum munerator, qui in cœlestibus & terrenis Angelorum ministeriis ubique dispositis per omnia elementa voluntatis tuæ diffundis affectum, hos quoque famulos tuos nostri speciali dignare affectu, ut tuis obsequiis expediti sanctis altaribus ministri puri adcrescant, & indulgentia puriores, eorum gradu quos Apostoli tui in septenarium numerum Beato Stephano duce atque prævio, sancto Spiritu autore elegerunt, digni existant, & virtutibus universis quibus tibi servire oportet, instructi complaceant. Per.

Hæc tantum de Ordinationibus eo manuscripti loco, sed post ritum dedicationis Ecclesiæ cap. 95. de ordinationibus hæc iterum leguntur.

Incipit Ordo de sacris Ordinationibus benedicendis.

HÆc autem singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia Ecclesiasticis Ministris nomen dederit, inter Lectores usque in vicesimum ætatis annum continuata observatione perduret. Si majore ætate jam accesserit, ita tamen ut post baptismum statim se divinæ militiæ desiderat mancipari, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinquennio teneatur, & exinde Acolythus vel Subdiaconus quatuor annis stet, & sic ad benedictionem Diaconatus, si meretur, accedat. In quo ordine quinque annis, si inculpatè se gesserit, hærere debet, & suffragantibus meritis stipendiis per tot gradus, datis propriæ fidei documentis, Presbyterii Sacerdotium poterit promereri. De quo loco si illum exactior ad bonos mores vita perduxerit, summum Pontificatum sperare debebit, hac tamen lege servata, ut neque bigamus, neque Pœnitens ad hos gradus possit admitti. Sanè ut etiam Defensores Ecclesiæ qui ex Laïcis fiunt, supradicta observatione teneantur, si meruerint esse in ordine Clericatus. Episcopus cum ordinatur duo Episcopi ponant, & teneant Evangeliorum codicem super caput ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt manibus suis caput ejus tangant. Presbyter cum ordinatur, Episcopum eum benedicentem etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt. * Diaconus cum ordinatur solus Episcopus qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, reliqui verò Sacerdotes juxta manum Episcopi super caput illius ponant, quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur. Subdiaconus cum ordinatur, quia manuum impositionem non accipit, Patenam de manu Episcopi accipiat vacuam, & Calicem vacuum; de manu verò Archidiaconi accipiat urceolum cum aqua, & aquamantile, ac manutergium. Acolythus cum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter se in officio suo agere debeat, sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda luminaria Ecclesiæ mancipari. Accipiat & urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistia corporis Christi. Exorcista cum ordinatur accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo; Accipe & commenda, & habe potestatem imponendi manum super Energumenum sive baptizatum, sive Catechumenum. Lector cum ordinatur faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans ejus fidem atque ingenium; posthæc spectante plebe tradat ei codi-

* Omissa sunt nonnulla verba quæ in aliis codicibus supplenda.

codicem de quo lecturus est, dicens ad eum, Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium, partem eum his qui verbum Dei ministraverunt. Ostiarius cum ordinatur postquam ab Archidiacono instructus fuerit qualiter in Domo Dei debeat conversari, à suggestione Archidiaconi tradat ei Episcopus claves Ecclesiæ de altari, dicens ei. Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus quæ istis clavibus recluduntur. Psalmista, id est, Cantor potest absque scientia Episcopi sola jussione Presbyteri, officium suscipere cantandi; dicente sibi Presbytero, Vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus probes. Sanctimonialis Virgo cum ad consecrationem sui Episcopi offertur, in talibus vestibus applicetur qualibus semper usura est, professioni & sanctimoniæ aptis.

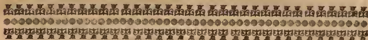
Item. Benedictiones super eos qui sacris ordinibus benedicendi sunt.

Præfatio Ostiarii.

P*Refationes illæ & benedictiones vix aliquo verbulo ab antiquis aliis jam enarratis aut enarrandis differunt. Imprudenter in eo codice omissae sunt quæ ad Exorcistam spectabant. Quæ verò ad Diaconum & Presbyterum, hic omisit Amanuensis; quia supra retulerat: Sed post benedictionem Subdiaconi refert loco non suo consecrationem manus Presbyteri, iisdem prorsus verbis quæ mox in codice Corbeiensi deprehenden. Postea in eodem codice sequuntur Missa in natalitiis consecrationis Diaconi, & Presbyteri.*

Sequitur Oratio de Episcopis ordinandis.

ORemus dilectissimi, &c. *Omnia, ut in codice Corbeiensi sequente, præter Episcopi consecrationem quæ eadem est cum ea quæ in ordine Romano edita est, quamque ex antiquissimo Gallicano codice supra exhibuimus. Itaque nihil in eo est, de unctione manus & pollicis, & aliis quæ in codice Romano fuse descripta leguntur. Posthac sequitur in eo codice Virginum consecratio, quæ ut ibi adnotatur in Epiphania, vel secunda Feria Paschæ, aut in Apostolorum Natalitio celebratur.*

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS

ex antiquissimo Corbeiensi codice octingentorum annorum ætatem longè superante decerptus.

Secundum duos præcedentes codices antiquissimus mihi videtur ille ex quo sequentem ritum descripsimus. Optimus ille codex nunc pertinet ad Monachos Sancti Germani de Pratis vulgo nuncupatos in Suburbano Parisiensi; olim Abbatiæ fuit S. Petri Corbeiensis, & à Monachis illius Abbatiæ vocabatur Missale S. Eligii: Posteriùs tamen descriptum fuisse, ex quorundam Sanctorum commemoratione qui post Eligium vixerunt, colligitur. Hunc codicem abhinc annos decem in lucem edidit, recensuit, variisque & utilissimis notis illustravit Hugo Menardus S. Germani Monachus. Quapropter illius ampliore descriptione supersedebimus. Antequam publici juris fieret, in eum incideramus, & quæ ad sacras Ordinationes spectant, exscripseramus: Eas tum propter antiquitatis majestatem & venerationem, tum propter Lectoris commodum, aliis ejusdem generis inserere, licet aliunde eas recuperare possit, non fore inutile judicavimus.

Incipit ordo ad sacros ordines benedicendos.

MAjores gradus ante Euangelium; Minores verò post communionem dantur. Et minores quidem Dominicis diebus si necesse est: Majores autem in Sabbatis duodecim lectionum per quatuor tempora tantummodò.

Ordinatio Ostarii.

OStiarius cum ordinatur postquam ab Archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves Ecclesiæ, dicens, Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ istis clavibus recluduntur: Et tradat ei Diaconus ostium Ecclesiæ.

Præfatio Ostiarii.

DEum Patrem omnipotentem suppliciter deprecamur, &c. *ut supra in primo codice*

Benedictio ejusdem.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum,

mulum tuum ill. Ostiarium, ut inter Janitores Ecclesiæ pareat obsequia, & inter electos tuos partem tuæ mereatur habere mercedis. Per Dominum.

Ordinatio Lectoris.

LEctor cum ordinatur, &c. *planè ut in antiquo Rotomagensi infra.* Dei sui, *hic*, Dei tui, *melius.*

Benedictio Lectoris.

DOmine Sancte Pater. *ut in eodem Rotomag.* ornatus, *hic*, ordinatus.

Ordinatio Exorcistæ.

EXorcista cum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, dicente sibi Episcopo, Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manum super Energumenum, sive baptizatum, sive Catechumenum.

Præfatio Exorcistæ.

DEum Patrem omnipotentem supplices deprecamur, ut hunc famulum suum ill. benedicere, &c. *prorsus ut in eodem Rotomag.*

Benedictio Exorcistæ.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus benedicere digneris hunc famulum tuum ill. in officium Exorcistæ, & ad impositionem manuum, & oris officium eum eligere digneris, ut imperium habeat Spirituum immundorum coercendorum, & probabilis sit Medicus Ecclesiæ, gratiæ curationum virtute confirmatus. Per Dom. nostr.

Ordinatio Acolythi.

AColythus cum ordinatur, primùm ab Episcopo doceatur, qualiter in officio suo agere debeat; sed ab Archidiacono accipiat Ceroferarium cum Cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari, ita sibi dicente.

Accipite hoc gestatorium luminis, ut per illud valeatis Adversariorum tenebras effugare. & verissimum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in mundum, fideliter invenire.

Accipiat & Urceolum vacuum ad fundendum vinum in Eucharistia corporis Christi.

Benedictio Acolythi.

OMnipotens sempiterne Deus, fons lucis, & origo bonitatis, qui per Jesum Christum filium tuum, lumen verum, mundum illuminasti, ejusque passionis mysterio redemisti, benedicere dignare hunc famulum tuum, quem in Acolythi officium consecramus, poscentes tuam clementiam, ut ejus mentem, & lumine

A scientiæ illustres, & pietatis tuæ rore irriges, ut ita perceptum ministerium tibi peragat, qualiter ad æternam remunerationem pervenire mereamur. Per eundem Dominum nostrum.

Ordinatio Subdiaconi.

Cap. S. Gregorii.

SIcut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus removendus: sic qui ultro ambit, vel importunus se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decrescat. Cur non perpendit, quia benedi-

B ctio illi in maledictum convertitur, qui ad hoc, ut fiat Hæreticus, promovetur?

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, Patenam de manu Episcopi accipiat vacuam, & Calicem vacuum: De manu Archidiaconi accipiat urceolum cum aquamanili ac manutergium. Exhibeatur in conspectu Episcopi Patena, & Calix vacuus, & dicat Episcopus.

Vide cujus ministerium tibi traditur, &c. *cætera prorsus ut in Rotom. sequente.* Pallæ quæ sunt in Substratorio, in alio vase debent lavari, in alio corporales Pallæ. Ubi Pallæ corporales lavatæ fuerint, nullum linteamen ibidem

C aliud debet lavari: Et ipsa aqua in baptisterio debet vergi. Ideo te admoneo: Tu talem te exhibe, ut Deo placere possis. Et tradat ei Calicem & Patenam.

Ordinatio Subdiaconi.

ORemus Deum ac Dominum nostrum, ut super servum suum ill. quem ad Subdiaconatus officium vocare dignatus est, infundat benedictionem & gratiam suam, ut in conspectu suo fideliter serviens, prædestinata Sanctis præmia consequatur, auxiliante Do-

D mino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit, & regnat Deus.

Benedictio Subdiaconi.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum hunc quem ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es, &c. *ut in Rotomag. & præcedentibus.*

E *ORDO QUALITER IN ROMANA Ecclesia Diaconi & Presbyteri ordinandi sunt, Mensis primi, quarti, septimi, & decimi, Sabbatorum die in duodecim lectionibus ad Sanctum Petrum, ubi Missæ celebrantur.*

POstquam Antiphonam ad introitum dixerint, data oratione venit Archidiaconus, & offert eum, qui ordinandus est Pontifici, ita dicens.

Postulat Sancta mater Ecclesia Catholica, ut hunc præsentem Subdiaconum ad onus Dia-

Diaconii, vel Diaconum ad onus Presbyterii ordinetis. A

Interrogat Episcopus: Scis illum dignum esse? Respondet offerens. Quantum humana fragilitas nosse sinit, & scio & testificor ipsum dignum esse ad hujus onus officii.

Et tunc annuntiat Pontifex populo, dicens, Auxiliante Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo. Iterum dicit, Auxiliante Domino Deo & Salvatore nostro Jesu Christo, eligimus in ordinem Diaconii, sive Presbyterii ill. Subdiaconum sive Diaconum de titulo ill. ill. Presbyterum de titulo ill. Si quis autem habet aliquid contra hos viros, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat: Verumtamen memor sit conditionis suæ. B

Et post modicum intervallum mox incipiunt omnes Kyrie eleison cum Litania. Hac expleta ascendunt ipsi Electi ad sedem Pontificis, & benedicit eos ad quod vocati sunt: & descendentes stant in ordine suo benedictione percepta.

Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad Sacerdotium sed ad ministerium consecratur. Ad ordinandum Diaconum & Presbyterum prima oratio dicitur legendo: Et sequitur oratio. Et non dicitur, Vere dignum in Consecratione. C

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum quem in sacrum ordinem dignatur assumere, benedictionis suæ gratiam clementer effundat, eique donum consecrationis indulgeat, per quod eum ad præmia æterna perducat, auxiliante Domino nostro Jesu Christo. Qui cum eo vivit & regnat. *Oremus.*

Exaudi Domine preces nostras, & super hunc famulum tuum Spiritum tuæ benedictionis emitte, ut cœlesti munere ditatus, & tuæ gratiam possit Majestatis acquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per Dominum nostrum, &c. in unitate ejusdem, &c. D

Consecratio.

Adesto quæsumus omnipotens Deus, honorum dator, ordinum distributor, officiorumque dispositor. Qui in te manens innovas omnia, & cuncta disponens per verbum, virtutem, sapientiamque tuam Jesum Christum filium tuum Dominum nostrum, sempiterna providentia præparas, & singulis quibusque temporibus aptanda dispensas. Cujus corpus Ecclesiam tuam cœlestium gratiarum varietate distinctam, suorumque connexam discretione membrorum per legem mirabilem totius compagis unitam in augmentum templi tui crescere, dilatarique largiris, sacri muneris servitutem trinis gradibus Ministrorum nomini tuo militare constituens. Electis ab initio Levi filiis, qui in mysticis operationibus domus tuæ fidelibus excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ sorte perpetua possiderent. Super hunc quoque famulum tuum, quæsumus Domine, placatus intende, quem tuis sacrariis serviturum in officium Diaconi suppliciter dedicamus. Et nos quidem tanquam homines divini sensus, & summæ rationis ignari, hujus vitam quantum possumus existimamus. Te autem Domine, ea quæ nobis sunt ignota, non transeunt: Te occulta non fallunt. Tu cognitor secretorum, Tu scrutator es cordium: Tu ejus vitam cœlesti poteris examinare judicio, quo semper prævales, & admissa purgare, & ea quæ sunt agenda concedere. Emitte in eum Domine quæsumus, Spiritum sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exequendi, septiformis gratiæ tuæ munere roboretur. Abundet in eo totius forma virtutis, autoritas modesta, pudor constans, innocentiæ puritas, & spiritualis observatio disciplinæ. In moribus ejus præcepta tua fulgeant, ut suæ castitatis exemplo imitationem sancta plebs acquirat; & bonum conscientiæ testimonium proferens, in Christo firmus, & stabilis perseveret; dignisque successibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereatur. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum.

Quando stolam eum induis, dices.

Per hoc signum vobis Diaconatus officium humiliter imponimus, ut firmamentum mensæ divinæ, tanquam sustentacula columnarum esse possitis, & præcones regis cœlestis irreprehensibiliter existere mereamini.

Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput ejus teneant.

Oratio ad Presbyteros ordinandos.

Oremus Dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum quem ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet: & quæ ejus dignatione suscipit ipsius exequatur auxilio, auxiliante Domino nostro Jesu Christo.

Oremus, Exaudi nos quæsumus Domine Deus noster, & super hunc famulum tuum benedictionem sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quem tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandum, perpetua muneris tui largitate prosequaris. Per Dominum.

Consecratio. E

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum autor, & distributor omnium dignitatum, per quem proficiunt universa, per quem cuncta firmantur, &c. *ut in præcedentibus. Sed in aliis legitur*, sufficeret meritum Sacerdotum, *hic vero*, ministerium sufficeret Sacerdotum. *Ibi* pluriùs, *hic* pluribus. *Ibi*, providus cooperator, *hic* probus cooperator. *Ibi*, censuraque, *hic* censuramque. *Ibi*, qui tantò magis, *hic*, quia tantò magis.

His vestis & casulam.

BEnedictio Patris, & Filii, & Spiritus sancti descendat super te, ut sis benedictus in ordine Sacerdotali, & offeras placabiles hostias pro peccatis atque offensionibus populi omnipotenti Deo. Cui sit honor & gloria in secula seculorum.

Consecratio manus.

COnsecrentur manus istæ, quæsumus Domine, & sanctificentur per istam unctionem, & nostram benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint, & quæcunque sanctificaverint, sanctificentur. Per.

Episcopus cum ordinatur.

DUo Episcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem super caput ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant.

Oratio ad ordinandos Episcopos.

ORemus dilectissimi nobis, ut his viris ad utilitatem Ecclesiæ providendam Electis, benignitas omnipotentis Dei, gratiæ suæ tribuat largitatem. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Benedictio Episcoporum.

ADesto supplicationibus nostris omnipotens Deus: & quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, virtutis impleatur effectu. Per.

Alia.

PRopitiare Domine supplicationibus nostris: Et inclinato super hunc famulum tuum cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per.

Consecratio.

DEus honorum omnium, Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ sacratis famulantur ordinibus. Deus qui Moysen famulum tuum secreti familiaris affatu, inter cætera cœlestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti Sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis Priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati: Cum & apud veteres reverentiam ipsa significationum species obtineret, & apud nos certiora essent experimenta rerum quàm ænigmata figurarum. Illius namque Sacerdotii anterioris habitus nostræ mentis ornatus est, & Pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat vestium, sed splendor animarum: A quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipsis erant intelligenda poscebant. Et idcirco huic famulo tuo quem ad summi Sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine, gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, in multimodi operis varietate signabant, hoc in ejus moribus actibusque clarescat. *Hic accipit chrisma.* Comple Domine in Sacerdote tuo mysterii tui summam, & ornamentis totius glorificationis instructum, cœlestis unguenti flore sanctifica. † *Hic mittatur Chrisma super caput ejus.* Hoc Domine copiosè in ejus caput † influat, hoc in oris subjecta † decurrat, hoc in totius B corporis extrema descendat, ut tui Spiritus virtus, & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo constantia fidei, puritas dilectionis, sinceritas pacis: tribuas ei Domine Cathedram Episcopalem ad regendam Ecclesiam tuam, & plebem universam. Sis ei autoritas, sis ei firmitas, sis ei potestas. Multiplices super eum benedictionem & gratiam tuam, ut ad exorandam semper misericordiam tuam, tuo munere semper idoneus, tua gratia possit esse devotus. Per.

Si Papa ordinatus est, hæc addi debent in loco ubi scriptum est, Et idcirco huic famulo tuo quem Apostolicæ sedis Præsulem & Primatem C omnium qui in orbe terrarum sunt Sacerdotum, ac universalis Ecclesiæ tuæ Doctorem dedisti, & ad summi Sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine gratiam largiaris.

Super Oblata.

HÆc hostia, Domine, quæsumus, emundet nostra delicta, & sacrificium celebrandum subditorum tibi corpora mentesque sanctificet. Per Dominum nostrum, &c.

D

Infra actionem.

HAnc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus, etiam pro famulo tuo ill. quem ad Episcopatus ordinem promovere dignatus es; quæsumus Domine, ut placatus accipias, & propitius in eo tua dona custodias, ut quod divino munere consecutus est, divinis effectibus exequatur, diesque nostros, &c.

Ad Complendum.

E HÆc nos communio Domine, purget à crimine, & cœlestis remedii faciat esse consortes. Per Dominum nostrum.

Oratio in Nat. Papæ.

DEus qui licet sis magnus in magnis, mirabilia tamen gloriosus operaris in minimis, concede mihi indigno famulo tuo, sacris convenienter servire mysteriis: atque in omnibus tua misericordia protegat, quem conscientiæ reatus accusat. Per Dominum.

Alia.

Alia.

DEus qui populis tuis indulgentia consulis, & amore Dominaris, da Spiritum sapientiæ, quibus dedisti regimen disciplinæ, ut de profectu Sanctarum ovium fiant gaudia æterna Pastorum. Per Dominum nostrum.

Super Oblata.

HOstiam tibi Domine laudis exsolvo, suppliciter implorans, ut quod immeritò mihi contulisti, intercedente Beato Petro Apostolo tuo, propitius exequaris.

Præfatio.

VEre dignum & justum est, æquum & salutare, Nos tibi semper & ubique gratias agere, Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus; ut quia in manu tua, diesque nostri, vitaque consistit, sicut honorem nobis indignis largiris ministerii, sic quoque tribuas rationabilis obsequii propitius incrementum; & tua dona in nobis custodias, ut ejus suffragiis apud te semper reddar acceptus, cujus me vice hodie Ecclesiæ tuæ præesse voluisti. Per Christum Dominum nostrum.

Ad complendum.

COrporis sacri & pretiosi sanguinis repleti libamine, quæsumus Domine Deus noster, ut gratiæ tuæ munus quod nobis immeritis contulisti, intercedente Beato Petro Apostolo tuo propitius muniendo custodias. Per Dominum.

Sequitur in eodem codice Missa propria in die Ordinationis quotannis dicenda. Sed quia editus est codex integer, eam prætermittimus.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS
ex antiquissimo Bibliothecæ Vaticanæ codice decerptus.

Codex ille Sacramentorum de circulo anni à S. Gregorio expositus, unde Ordinationum iste ritus decerptus est, antiquus plurimùm fuit, ut testatur qui illum edi curavit Angelus Rocca Apostolici Sacrarii Præfectus; ferebatque codex ille in ipso limine, descriptum fuisse ex authentico Bibliothecæ cubiculi. *Scilicet Pontificalis. Idem etiam præfert codex præcedens: Quo sanè demonstratur duos illos antiquos codices ex libris secretarii Basilicæ Sanctorum Petri & Pauli descriptos esse, quibus Romani Pontifices ad officiorum Ecclesiasticorum operationem utebantur. Itaque de illius fide & sinceritate non secus ac de præcedente nullus est dubitandi locus. Liber ille Sacramentorum reperitur tomo, 5. operum S. Gregorii editionis Romanæ, anni ni fallor, 1593. & Parisiensis, anni 1605. quas posteriores imitatæ sunt. Tanta est utriusque conformitas in omnibus Ordinationibus præterquam in Episcopali, ut verba, syllabæque omnes, & verborum ordo ubique prope sint eadem, vixque tantilla compareat examinantibus differentia. Quapropter uno descripto censeatur & alter descriptus. Utriusque similiter idem est titulus.*

Incipit ordo ad sacros ordines benedicendos.

MAjores gradus ante Euangelium; Minores vero post Communionem dantur, & minores quidem Dominicis diebus si necesse est: Majores autem in Sabbatis duodecim lectionum per quatuor tempora tantummodò.

Cætera similiter, hæc admodum paucula si tantùm excipias. In Ordinatione Acolythi omittuntur verba quæ Ceroferario dicuntur cum ipsi cereus traditur, Accipite hoc gestatorium luminis, &c. *Ideo in titulo Ordinationis Acolythi uno tenore dicitur post,* mancipari, Accipiat & Urceolum vacuum ad fundendum vinum in Eucharistia Corporis Christi, *quæ in præcedente referuntur post hæc verba,* Accipite hoc gestatorium.

In Ordinatione Subdiaconi post hæc verba, & tradat ei Calicem & Patenam, *non additur titulus.*

Ordinatio Subdiaconi.

I*N Ordinatione Subdiaconi,* Etenim dicitur, Verè dignum in Consecratione. *In præcedente,* Et non dicitur verè dignum in Consecratione. *Quæ videntur contradicentia. Postea Consecratio incipit,* Verè dignum, &c. *quæ præcedens codex omittit, in Consecratione. In Consecratione Diaconi,* bonorum dator *præcedens,* honorum. *Iterum,* tuis sacris altaribus, *præcedens* tuis sacrariis. *In Vaticano omittuntur verba in traditione stolæ prolata, atque ipsa stolæ traditio. In quo procul dubio aberravit & cespitavit Amanuensis.*

In

In Ordinatione Presbyteri; in Consecratione, bonorum autor, *praecedens,* honorum autor. *Postea,* secundis prædicatoribus. *Hallucinatio Librarii, legendum* Prædicatoribus. *Iterum* Hic imponitur ei Casula. *præcedens,* Hic vestis & Casulam. *Postea sequitur Ordinatio Episcopi in codice Vaticano in hunc modum.*

Examinatio in ordinatione Episcopi ante Litaniam facienda.

ANtiqua Sanctorum Patrum institutio docet & præcipit, ut is qui ad ordinem Episcopatus eligitur, maximè, ut legimus in canone Carthaginiensi, antea diligentissimè examinetur cum omni charitate, de fide sanctæ Trinitatis, & interrogetur de universis causis, vel moribus quæ huic regimini congruunt, & necessaria sunt retinere secundum Apostoli dictum: Manus nemini citò imposueris. Et ut etiam is qui est ordinandus, antea erudiatur qualiter sub hoc regimine constitutum oporteat etiam versari in Ecclesia Dei; ut inexcusabiles sint, qui ei manus ordinationis imponunt.

Eademque autoritate & præcepto interrogamus te, dilectissime frater, charitate sincera, si omnem prudentiam tuam, quantum tua capax est natura, divinæ scripturæ sensibus accommodare volueris? *Resp.* ita: Ex toto corde volo in omnibus consentire & obedire.

Interr. Vis ea quæ ex divinis scripturis intelligis, plebem cui ordinandus es, & verbis docere, & exemplis? *Resp.* Volo.

Interr. Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantum poteris Domino adjuvante, ad omne bonum commutare? *Resp.* Volo.

Interr. Vis castitatem & sobrietatem cum Dei auxilio custodire, & docere? *Resp.* Volo.

Vis semper in divinis esse negotiis mancipatus, & à terrenis negotiis, vel lucris turpibus esse alienus, quantum te hæc humana fragilitas consentiat posse? *Resp.* Volo.

Interr. Vis humilitatem & patientiam in temetipso custodire, & alios similiter docere? *Resp.* Volo.

Tunc dicatur ei, Vis esse subditus huic nostræ sedi, atque obediens? *Resp.* Volo.

Hæc & omnia cætera bona tribuat tibi Dominus, & custodiat te, atque corroboret in omni bono. Et respondeant omnes, Amen.

Interr. Credis secundum intelligentiam tuam & capacitatem sensus tui, sanctam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate Deitatem coessentialem, & consubstantialem, coæternam, & coomnipotentem, uniusque voluntatis, potestatis, & majestatis, Creatorem omnium creaturarum à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quæ sunt in cœlo

A & in terra, visibilia, & invisibilia, & spiritualia? *Resp.* assentio, & ita credo.

Interr. Credis singulam quamque personam in sancta Trinitate unum verum Deum, plenum atque perfectum? *Resp.* Credo.

Interr. Credis ipsum filium Dei, Verbum Dei, & naturaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem & coæqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu S. & Maria semper Virgine, cum anima rationali, duas habentem Nativitates, unam ex Patre æternam; alteram ex Matre temporalem, Deum verum, & hominem verum, proprium in utraque natura atque per-

B fectum non adoptivum, nec phantasmaticum, unicum & unum filium Dei in duabus naturis, sed unius personæ singularitate; impassibilem & immortalem divinitate: in humanitate pro nobis & pro salute nostra passum, vera carnis passione: & sepultum, & resurgentem à mortuis tertia die, vera carnis resurrectione: Die Quadragesimo post Resurrectionem cum carne qua surrexit, & anima, ascendisse in cœlum, & sedere ad dexteram Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos, & reddentem unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala? *Resp.* Assentio, & per omnia credo.

C Interr. Credis etiam Spiritum sanctum plenum & perfectum, verumque Deum à Patre & Filio procedentem, coæqualem, & coessentialem, & coomnipotentem, & coæternum Patri, & Filio? *Resp.* Credo.

Interr. Credis sanctam Catholicam & Apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur verum baptisma, & vera omnium remissio peccatorum? *Resp.* Credo.

Interr. Anathematizas omnem hæresim extollentem se adversus hanc sanctam Ecclesiam Catholicam? *Resp.* Anathematizo.

Interr. Credis etiam veram resurrectionem ejusdem carnis, quam nunc gestas, & vitam æ-

D ternam? *Resp.* Credo.

Interr. Credis etiam novi, & veteris Testamenti, legis, & Prophetarum, & Apostolorum, unum esse autorem Deum & Dominum omnipotentem? *Resp.* Credo.

Hæc tibi fides augeatur à Domino, ad veram & æternam beatitudinem, dilectissime Frater in Christo, & respondeant omnes. Amen.

Interr. Dilectissimi Fratres, elegistis hunc ill. Presbyterum ad Episcopum? *Resp.* Ipsum elegimus omnes. Et hoc ter.

Iterum Episcopus: Est dignus & justus hoc

E subire ministerium? *Resp.* dignus est, justus est. Et hoc ter.

Iterum Episcopus. Auxiliante Domino nostro Jesu Christo, & Beato Petro Apostolo intercedente, volumus hunc ill. Fratrem nostrum ordinare ad Episcopum, si vobis omnibus placet. *Resp.* Placet nobis omnibus. Et hoc tertiò. Iterùm Episcopus, Orate pro nobis.

EPISCO-

A

EPISCOPUS CUM ORDINATUR, duo Episcopi ponant & teneant Euangeliorum codicem super caput ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant. Hoc facto accipiat Patenam cum oblatis, & Calicem cum vino, & det ei dicens, Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missamque celebrare tam pro vivis quàm pro defunctis.

Oratio ad ordinandos Episcopos.

ORemus dilectissimi nobis, ut his viris ad utilitatem Ecclesiæ providendam electis, benignitas omnipotentis Dei, gratiæ suæ tribuat largitatem. Per Dominum.

Benedictio Episcoporum.

ADesto supplicationibus nostris omnipotens Deus, & quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per. *Alia.*

Propitiare Domine supplicationibus nostris: & inclinato super hunc famulum tuum cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per Christum Dominum nostrum. C

Ad Annulum dandum.

MEmor sponsionis & desponsationis Ecclesiasticæ, & dilectionis Domini Dei tui in die, qua assecutus es hunc honorem, cave ne obliviscaris illius. Accipe ergo annulum discretionis, & honoris, fidei signum, ut quæ signanda sunt, signes: Et quæ aperienda sunt, prodas: Quæ liganda sunt, liges: Quæ solvenda sunt, solvas: utque credentibus per fidem baptismatis, lapsis autem sed Pœnitentibus, per mysterium reconciliationis januas regni cœlestis aperias: Cuncta verò de thesauro Dominico nova & vetera proferas, ut ad æternam salutem omnibus consulas, gratia Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre & Spiritu S. est honor & gloria in secula seculorum. Amen. D

Ad Baculum dandum.

ACcipe baculum sacri regiminis signum, ut imbecilles consolides, titubantes confirmes, pravos corrigas in viam salutis æternæ, habeasque potestatem attrahendi dignos, & corrigendi indignos, cooperante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre in unitate Spiritus sancti & virtus & imperium, per omnia secula seculorum. Amen.

Consecratio.

DEus bonorum omnium, Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ sacratis famulantur ordinibus, Deus qui Moysen famulum tuum secreti familiaris affatu, &c. *Prorsus ut in præcedente codice. Sed malè hic*, ut quidquid illa vel anima. *Legendum* velamina. *Statim post finita Consecrationis verba*, tua gratia possit esse devotus. Per. *Sequitur.*

B

Super oblata.

HÆc hostia, Domine, quæsumus, emundet nostra delicta, & sacrificium celebrandum subditorum tibi corpora, mentesque sanctificet. Per.

Infra Actionem.

HAnc igitur oblationem servitutis nostræ, &c. *ut in præcedente.*

Ad Complendum.

HÆc nos communio Domine purget à crimine, & cœlestis remedii faciat esse consortes. Per Dominum, &c.

Statim sequitur Missa in Natali Papæ, quæ ne syllaba quidem differt ab ea quæ ex præcedente codice descripta est.

Oratio in Nat. Papæ.

DEus qui licet sis magnus &c. *Alia.* Deus qui populis tuis, &c. *Super oblata.* Hostiam tibi Domine laudis exolvo, &c.

Præfatio. Vere dignum, &c. ut quia in manu tua.

Ad Complendum. Corporis sacri, & pretiosi sanguinis, &c.

Sequitur quoque hic Missa propria in die annuo Ordinationis, eadem prorsus quæ in præcedente. Sed hic adest solemnis benedictio. Ista & similia quia propositum nobis scopum non spectant, prætermittimus.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS ex antiquissimo Corbeiensis Monasterii codice descriptus.

Quod aliis codicibus rarò, huic feliciter contigit, ut scilicet temporis quo scriptus est, æra adnotetur. Hæc præstitit in ipso libri limine scriptor simul & Collector; Ego, inquit, Rodradus misericordia Dei indigens, victus Hilmeradi Antistitis jussionibus, vinctusque Episcopalis autoritatis excommunicationibus, IV. Non. Martis Sacerdotalis ministerii trepidus suscepi officium, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLIII. Indictione I. Epacta VII. Concurrente VII. Termino Paschali IV. Kal. April. Quicunque hanc Ordinationis meæ adnotatiunculam legeris, & per hunc codicem Dominici corporis consecrationem recitaveris, tuis quæso precibus adjutus, dicatum Christo exhibere Sacerdotium, & supernæ visionis consequi merear bravium. *Creatus est igitur Rodradus Presbyter anno Christi 853. tumque vel paulò ante, aut paulò pòst, hunc Sacramentorum librum collegit, & descripsit. Characteres illius anni quos adscripsit omnes præter unum anno conveniunt. Anno enim Christi 853. Indictio erat, prima: Epactæ septem. Est enim aureus numerus 18. sive penultimus cycli decemnovennalis, cumquo in antiqua supputatione concurrunt semper Epactæ septem, ut altero post anno redeunte Enneadecaeteride, saltui quem vocant Lunæ sive diei ab anno Lunari exemptili locus detur. Terminus Paschalis, sive Luna decima quarta tum incidit in IV. ante Kal. Aprilis. Est enim cycli Solaris annus 22. littera Dominicalis A, Numerus aureus 18. Igitur Novilunium ex antiquo computo commissum est 17. Kal. ejusdem mensis, & consequenter terminus Paschalis incidet in IV. Kal. April. feria quarta, & Pascha celebratum est IV. Non. Ap. sed concurrens dies erat sextus, non septimus, ut vult autor. Concurrentes dies in vetustissimo computo erant vice litteræ Dominicalis, eorumque circulus annuus eodem planè modo vertebatur. Verùm littera Dominicalis diem Dominicum notat toto anno; Sed concurrens notat tantùm feriam IX. Kal. Aprilis, sive diem Martis 24. Quando igitur sic loquuntur; Hoc anno concurrens est tertius, quartus, &c. id est, hoc anno 24. dies Martis est feria tertia, feria quarta, &c. Hinc facile illis erat feriam termini Paschalis, & ipsum Pascha eruere, cum dies ille 24. sit semper Paschati proximus. Hæc omnia rectè anno 853. conveniunt, sed 24. Martis illo anno fuit feria sexta, non Sabbato.*

Collegit Rodradus magna cum diligentia quæ in libro Sacramentorum S. Gregorii Papæ habebantur, spuriaque à legitimis pro sententia sua discrevit, ut testatur in præfatione secundæ partis. Nam multa reperit in aliis Sacramentorum libris Gregorii nomen præferentibus, quæ non judicavit esse S. Gregorii, sed posteriùs ab aliis Patribus inventa & addita, de quibus secundam libri partem composuit. Præfatio ista eadem est quæ reperitur ante secundum librum Sacramentorum Grimoldi Abbatis quem Jacobus Pamelius in Liturgicis suis edi curavit. Non est tamen idem opus quod Rodradus composuit, & Grimoldus, & multis demonstrat Hugo Menardus præfatione in Gregorianum Sacramentarium. Quidquid sit, id quod de sacris Ordinationibus ex Rodrado edimus apud Grimoldum non deprehenditur. Testatur autem in eadem Præfatione quæ de inferioribus Ordinationum gradibus in secunda parte refert, ea se non deprehendisse in S. Gregorii codicibus, Addidimus etiam & benedictiones ab Episcopo super populum dicendas: nec non & illud quod in præfato codice beati Gregorii ad gradus inferiores in Ecclesia constituendos non habetur. *Hæc fuit Rodradi sententia: sed aliorum codicum Rodrado multò antiquiorum autores legitimum S. Gregorii fœtum judicarunt eos libros, qui utrosque gradus, superiores & inferiores, complexi sunt.*

Initium codicis est ejusmodi, Incipit liber Sacramentorum de circulo anni expositus à S Gregorio Papa Romano, qualiter Missa Romana celebratur: hoc est in primis Introitus qualis fuerit, &c. *planè ut in Gregorianis quos Menardus & Pamelius ediderunt. Post Missæ præfationem sequitur canon: Post canonem, videlicet post hæc verba,* Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis, *semel tantùm dicta, immediatè sequitur,* Benedictio Episcoporum, *quos excipit Presbyterorum, & Diaconorum. Quibus peractis sequitur ut apud Pamelium & Menardum Missarum officium à Vigilia Nativitatis incipiens.*

Bene-

A

Benedictio Epiſcoporum.

ADeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quod humilitatis noſtræ gerendum eſt miniſterio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per Dominum. *Alia.*

PRopitiare Domine ſupplicationibus noſtris, & inclinato ſuper hunc famulum tuum cornu gratiæ, Sacerdotalis benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per Dominum. B

Conſecratio.

DEus bonorum omnium; Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ ſacratis famulantur ordinibus: Deus qui Moyſen famulum tuum ſecreti familiaris affatu, inter cætera cœleſtis documenta culturæ de habitu quoque indumenti Sacerdotalis inſtituens, Electum Aaron myſtico amictu veſtiri inter ſacra juſſiſti, ut intelligentiæ ſenſum, de exemplis Priorum caperet ſecutura poſteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deeſſet ætati: Cum & apud veteres reverentiam ipſa ſignificationum ſpecies obtineret, & apud nos certiora eſſent experimenta rerum quàm ænigmata figurarum. Illius namque Sacerdotii anterioris habitus, noſtræ mentis ornatus eſt, & Pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat veſtium, ſed ſplendor animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipſis erant intelligenda poſcebant. Et idcirco huic famulo tuo quem ad ſummi Sacerdotii miniſterium elegiſti, hanc, quæſumus Domine, gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, in multimodi operis varietate ſignabant, hoc in ejus moribus actibuſq. clareſcat.

Comple in Sacerdote tuo myſterii tui ſummam, & ornamentis totius glorificationis inſtructum, cœleſtis unguenti flore ſanctifica, ✝, Hoc Domine copioſè in ejus caput influat ✝ hoc in oris ſubjecta decurrat ✝. Hoc in totius corporis extrema deſcendat, ut tui Spiritus virtus, & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo conſtantia fidei, puritas dilectionis, ſinceritas pacis. Tribuas ei Cathedram Epiſcopalem ad regendam Eccleſiam tuam, & plebem univerſam. Sis ei autoritas, ſis ei firmitas, ſis poteſtas. Multiplices ſuper eum benedictionem & gratiam tuam, ut ad exorandam miſericordiam tuam tuo munere ſemper idoneus, tua gratia poſſit eſſe devotus. Per.

Super Oblata.

HÆc hoſtia, quæſumus Domine, emundet noſtra delicta, & ſacrificium celebrandum ſubditorum tibi corpora, menteſque ſanctificet, Per Dominum.

Præfatio.

HAnc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ quam tibi offerimus etiam pro famulo tuo ill. quem ad Epiſcopatus ordinem promovere dignatus es: Quæſumus Domine, ut placatus accipias, & propitius in eo tua dona cuſtodias, ut quod divino munere conſecutus eſt, divinis effectibus exequatur, dieſque noſtros in tua pace diſponas.

Ad Completam.

HÆc nos communio Domine, purget à crimine, & cœleſtis remedii faciat eſſe conſortes. Per Dominum.

Oratio ad Ordinandum Presbyterum.

OReinus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hunc famulum ſuum quem ad Presbyterii munus elegit, cœleſtia dona multiplicet, auxiliante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum eo vivit. *Alia.*

EXaudi nos, quæſumus Domine Deus noſter, & ſuper hunc famulum tuum benedictionem ſancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quem tuæ pietatis aſpectibus offerimus conſecrandum, perpetua muneris tui largitate proſequaris. Per Dominum. In unitate ejuſdem Spiritus ſancti.

Conſecratio.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum autor, & diſtributor omnium dignitatum: per quem proficiunt univerſa; per quem cuncta firmantur, amplificatis ſemper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione diſpoſitum: Unde & Sacerdotales gradus, atque officia Levitarum Sacramentis myſticis inſtituta creverunt. Ut cum Pontifices ſummos regendis populis præfeciſſes, ad eorum ſocietatis & operis adjumentum ſequentis ordinis viros, & ſecundæ dignitatis eligeres. Sic in Eremo per ſeptuaginta virorum prudentium mentem, Moyſi Spiritum propagaſti, quibus adjutoribus uſus ille in populo innumeras multitudines facilè gubernavit. Sic in Eleazaro & Ithamar paternæ plenitudinis abundantiam transfudiſti, ut ad hoſtias ſalutares & frequentioris officii Sacramenta miniſterium ſufficeret Sacerdotum. Hac providentia, Domine, Apoſtolis filii tui Doctores fidei comites addidiſti, quibus illi orbem totum ſecundis Prædicatoribus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque noſtræ, Domine, hæc adjumenta largire, qui quanto magis fragiliores ſumus, tanto his pluribus indigemus. Da, quæſumus pater, in hunc famulum tuum Presbyterii dignitatem. Innova in viſceribus ejus Spiritum ſanctitatis, acceptum à te Deus ſecundi meriti munus obtineat, Cenſuramque morum exemplo ſuæ converſationis inſinuet. Sit probus cooperator ordinis noſtri: Eluceat in eo totius

Ff 2 forma

forma justitiæ, ut bonam rationem dispensationis sibi creditæ redditurus, æternæ beatitudinis præmia consequatur. Per Dominum. A

Oratio ad ordinandum Diaconum.

OReмus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum quem in sacrum ordinem dignatur assumere, benedictionis suæ gratiam clementer effundat, eique donum consecrationis indulgeat, per quod eum ad præmia æterna perducat, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo.

Alia.

EXaudi Domine preces nostras, & super hunc famulum tuum Spiritum tuæ bene- B dictionis emitte, ut cœlesti munere ditatus, & tuæ gratiam possit majestatis adquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per Dominum.

Consecratio.

ADesto quæsumus omnipotens Deus, honorum dator, &c. *omnia prorsus ut jam jam ex Corbeiensi codice descripsimus. Ibi*, existimamus, *hic*, æstimamus. *Ad finem ibi*, quo in opus ministerii tui, *hic*, qui in opus ministerii. *Sed scribendum* quo. *Paulò post initium scribitur*, C unitate, *sed menda est*, *legendum ut in Corbeiensi & aliis*, unitam.

Nihil præterea in hoc codice de majoribus ordinibus. Omittitur stolæ traditio, cum verbis quæ nunc ordinando dicuntur. Exemplaria Sacramentarii Gregoriani quibus usus est Rodradus plura non continebant. Sed manca sanè fuerunt: Nam stolæ traditio antiquissima est, & diutissimè ante Gregorium usurpata. Deinde non modo alia Gregoriana exemplaria, verum etiam Gelasiana, ordines inferiores complectebantur, quos ille in secunda parte velut a S. Gregorio prætermissa, & ab aliis S. Patribus superaddita reposuit. Itaque dicendum est Rodradum, & post ipsum Grimoldum, imperitè admodum eo- D *rum quæ Gregoriana erant, electionem fecisse. In secunda parte Rodradus inferiores ordines, & splendidius multò quàm majores, & fusius, distinctiusque in hunc modum descripsit.*

Ordinatio Ostiarii.

OStiarius cum ordinatur postquam ab Archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conversari ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves de altari dicens: Sic age quasi redditurus Deo ra- E tionem pro his rebus quæ istis clavibus recluduntur, & tradat ei Diaconus ostium Ecclesiæ.

Præfatio Ostiarii.

DEum Patrem omnipotentem suppliciter deprecamur, ut hunc famulum suum ill. benedicere dignetur, quem in officium Ostiarii eligere dignatus est, ut sit ei fidelissima cura in diebus ac noctibus ad distinctionem horarum certarum, ad invocandum nomen Domini. Adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat Deus, in unitate Spiritus S. per omnia secula seculorum.

Benedictio ejusdem.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum ill. Ostiarium, ut inter Janitores Ecclesiæ pareat obsequiis; & inter Electos tuos partem tuæ mereatur habere mercedis. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum.

Ordinatio Lectoris.

LEctor cum ordinatur faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans ejus fidem ac vitam, atque ingenium. Post hæc spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens, Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum his qui verbum Dei ministraverint: Eligunt te fratres tui, ut sis Lector in domo Dei tui, & agnoscas officium tuum, & impleas illud. Potens est enim Deus ut augeat tibi gratiam.

Benedictio Lectoris.

DOmine Sancte Pater, omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum hunc in officium Lectoris, ut assiduitate lectionum distinctus atque ornatus, & agenda dicat, & opere dicta compleat, & in utroque sanctæ Ecclesiæ consulat. Per Dominum nostrum.

Ordinatio Exorcistæ.

EXorcista cum ordinatur accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, dicente sibi Episcopo. Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manum super Energumenum, sive baptizatum, sive Catechumenum.

Præfatio Exorcistæ.

DEum Patrem omnipotentem supplices deprecemur, ut hunc famulum suum ill. benedicere dignetur in officium Exorcistæ, ut sit spiritualis Imperator ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis cum omni nequitia eorum multiformi, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit, & regnat.

Benedictio Exorcistæ.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum ill. in officium Exorcistæ, ut per impositionem manuum & oris officium, eum eligere digneris, ut imperium habeat Spirituum immundorum coercendo, & probabilis sit Medicus Ecclesiæ, gratiæ curationum virtute confirmatus. Per Dominum.

Ordi-

Ordinatio Acolythi.

ACOlythus cum ordinatur primùm ab Episcopo doceatur qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat Ceroferarium cum Cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum vacuum ad fundendum vinum in Eucharistia corporis Christi.

Benedictio Acolythi.

OMnipotens sempiterne Deus, fons lucis, & origo bonitatis, qui per Jesum Christum filium tuum, lumen verum, mundum illuminasti, ejusque passionis mysterio redemisti, benedicere dignare hunc famulum tuum quem in Acolythi officium consecramus, poscentes tuam clementiam, ut ejus mentem, & lumine scientiæ illustres, & pietatis tuæ rore irriges, ut ita perceptum ministerium te auxiliante peragat, qualiter ad æternam remunerationem pervenire mereatur. Per eundem Dominum nostrum Jesum.

Ordo qualiter in Romana Ecclesia Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi ordinandi sunt.

MEnsis 1. 4. 7. & 10. Sabbatorum die in duodecim lectionibus, ad Sanctum Petrum ubi Missæ celebrantur, postquam Antiphonam ad Introitum dixerint, data oratione annuntiat Pontifex in populum dicens.

Auxiliante Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo. Iterum dicit, Auxiliante Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo, Eligimus in Ordinem Diaconi, sive Presbyteri ill. sive ill. Diaconum de titulo ill. Presbyterum de titulo ill. Si quis autem habet aliquid contra hos viros pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat; verumtamen memor sit communionis suæ. Et post modicum intervallum, mox incipiunt omnes, Kyrie eleison, cum Letania. Hac expleta ascendunt ipsi Electi ad sedem Pontificis, & benedicit eos ad quod vocati sunt. Et descendentes stant in ordine suo benedictione percepta.

Capitulum S. Gregorii.

SIcut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est Altaribus removendus. Sic qui ultrò ambit, vel importunus se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo decrescat? Cur non perpendit, quia benedictio illi in maledictum convertitur, quia ad hoc ut fiat hæreticus, promovetur.

Subdiaconus cum ordinatur quia manus impositionem non accipit, Patenam de manu E-

A piscopi accipiat vacuam, & Calicem vacuum: De manu Archidiaconi accipiat Urceolum cum aquamanili, & manutergio.

Ad Subdiaconum ordinandum.

EXhibeatur in conspectu Episcopi Patena & Calix vacuus, & dicat Episcopus, Vide cujus ministerium tibi traditur: & ideo si usque nunc fuisti tardus ad Ecclesiam, à modo debes esse assiduus. Si usque nunc somnolentus, à modo vigil. Si usque nunc ebriosus, à modo sobrius. Si usque nunc inhonestus, à modo castus. Oblationes quæ veniunt in Altarium panes propositionis appellantur.
B De ipsis oblationibus tantum debet in altare poni, quantum populo possit sufficere, ne aliquid putridum in sacrario remaneat. Pallæ verò quæ sunt in Substratorio, in alio vase debent lavari: in alio corporales Pallæ. Ubi Pallæ corporales lavatæ fuerint, nullum linteamen ibidem aliud debet lavari. Ipsa aqua in baptisterio debet vergi. Ideo te admoneo, Tu talem te exhibe, ut Deo placere possis. Et tradat ei Calicem & Patenam.

Ordinatio Subdiaconi.

C ORemus Deum ac Dominum nostrum, ut super servum suum ill. quem ad Subdiaconatus officium vocare dignatus est, infundat benedictionem, & gratiam suam, ut in conspectu suo fideliter serviens prædestinata sanctis præmia consequatur, Auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat Deus, in unitate Spiritus sancti. Per omnia secula seculorum.

Benedictio Subdiaconi.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum
D hunc quem ad Subdiaconatus officium dignatus es eligere, uti eum sacrario tuo sancto strenuum solicitumque cœlesti militiæ instituas, & sanctis altaribus fideliter subministret, & requiescat super eum Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis. Repleas eum Spiritu timoris tui, & eum ministerio divino confirmes, ut obediens, facto, atque dicto parens, tuam gratiam consequatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, filium tuum, qui tecum vivit & regnat, &c.

E *Quæ de ordinationibus habes eo loco sic finiunt, & loco vacuo relicto, Pagina sequente, Missa de Sancta Trinitate sequitur. Has ordinationes integras descripsimus ob exemplaris antiquitatem, & characteris elegantiam, licet à similibus jam descriptis nulla in re differant.*

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS ex antiquissimo Rotomagensis Ecclesiæ annorum saltem octingentorum codice Anglicano decerptus.

Codex ille magnificentissimè descriptus est. Initio insignium festorum prima pagina tota literis aureis, & versicoloribus perfectè quadratis scripta est: Rubricæ quoque omnes sive tituli quadrato charactere & unciali. Universa denique scriptura octavi seculi characterem sapit & genium. Nonnulla ex eo decerpsimus in libro nostro de Pœnitentia, hincque data occasione ibidem eum descripsimus: Quapropter nunc pauca sufficiunt. In Anglia, & pro Anglia scriptum olim fuisse certo videtur colligi ex nonnullis Sanctis quorum in illo fit mentio, ut Sancti Suvithuni Grimbaldi, & Sanctæ Ætheldrich, Deinde ex coronatione Regis, in qua hæc habetur oratio. Super hunc famulum tuum ill. quem supplici devotione in Regnum Anglorum sive Saxonum pariter elegimus, benedictionum tuarum dona multiplica, &c. *Quæ sequuntur ex eo codice ante plures annos descripsimus.*

A

Oratio ad Capillaturam.

OMnipotens sempiterne Deus respice propitius super hunc famulum tuum N. quem ad novam tondendi gratiam vocare dignatus es, tribuens ei remissionem omnium peccatorum, atque ad cœlestium donorum pervenire consortium. Per Dominum.

Oratio ad Clericum faciendum.

ORemus, dilectissimi fratres, Dominum nostrum Jesum Christum pro hoc famulo suo N. qui ad deponendam comam capitis sui pro ejus amore festinat, ut donet ei spem sanctam, qui habitum religionis in eo perpetuum conservet, & à mundi impedimento, vel seculari desiderio cor ejus defendat, ut sicut immutatur in vultu, ita manus dextera ejus, ei virtutis tribuat incrementa, & ab omni cæcitate humana oculos ejus aperiat, & lumen ei æternæ gratiæ concedat. Qui.

Alia. Adesto Domine supplicationibus nostris, & hunc famulum tuum N. benedicere dignare, cui in tuo sancto nomine habitum sanctæ religionis imponimus, ut te largiente, & devotus in Ecclesia persistere, & vitam percipere mereatur æternam. Per.

Dum Tondes eum dicas hanc Antiphonam, Hic accipiet, &c. Sequatur oratio, Omnipotens sempiterne Deus propitiare peccatis nostris, & da ut ab omni, &c.

Ad Barbam tondendam.

DEus cujus Spiritu creaturæ, &c. *ut in Rom. edito.*

Oratio post rasam barbam.

DEus qui Ecclesiam tuam novo semper fœtu multiplicas, concede famulo tuo N. qui divini timoris & amoris instinctu exteriora pubertatis abscidit, ut tuorum omnium intervenientibus Sanctorum meritis, carnis petulantiam non solùm verbo tenus, sed intima cordis conscientia in sancta perseverans conversatione, te eum ubique præcedente &
B subsequente, calcare, & contemnere * vitam mereatur æternam. Per.

Incipit ordo de sacris Ordinibus benedicendis.

PSalmista, id est Cantor, potest absque scientia Episcopi, sola jussione Presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero, Vide ut quod ore cantas, corde cre-
C das; & quod corde credis opere probes.

Ordinatio Hostiarii. Primus gradus.

HOstiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conversari ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves Ecclesiae de altari dicens.

Sic age quasi redditurus Deo rationem pro
D his rebus quæ istis clavibus recluduntur. Et tradat ei Diaconus ostium Ecclesiæ.

Benedictio Hostiarii.

DEum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hunc famulum suum ill. benedicere dignetur, quem in officium Hostiarii eligere dignatus est, ut sit ei fidelissima

lissima cura in domo Dei diebus ac noctibus, ad distinctionem horarum certarum, ad invocandum nomen Domini, adjuvante Domino Deo nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat Deus, in unitate. A

Alia. Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum ill. hostiarium, ut inter Janitores Ecclesiæ pareat obsequio, & inter Electos tuos partem suæ mereatur habere mercedis. Per Dominum.

II. Gradus. Ordinatio Lectoris.

Lector cum ordinatur faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans ejus fidem ac vitam, atque ingenium. Post hæc spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens ad ad eum: Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus si fideliter & utiliter impleveris officium tuum partem cum his qui verbum Dei ministraverunt. Eligunt te Fratres tui, ut sis Lector in domo Dei sui, & officium tuum agnoscas, & impleas illud: Potens est enim Deus ut augeat tibi gratiam. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre. B

Benedictio Lectoris.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum ill. in officium Lectoris, ut assiduitate lectionum distinctus atque ornatus, & agenda dicat, & dicta opere compleat, & in utroque sanctæ Ecclesiæ consulat. Per. C

III. Gradus. Ordinatio Exorcistæ.

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manum super Energumenum, sive baptizatum, sive Catechumenum. D

Benedictio Exorcistæ.

Deum Patrem omnipotentem supplices deprecemur, ut hunc famulum suum benedicere dignetur in officium Exorcistæ, ut sit spiritualis Imperator ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis, cum omni nequitia eorum multiformi, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat. E

Item Alia. Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus benedicere digneris hunc famulum tuum ill. in officium Exorcistæ, ut per impositionem manuum, & officium oris, eum eligere digneris, ut imperium habeat spirituum immundorum, coercendorum, & probabilis sit Medicus Ecclesiæ tuæ, gratia curationum virtute confirmatus. Per.

IV. Gradus. Ordinatio Acolythi.

Acolythus cum ordinatur, primum ab Episcopo doceatur qualiter in officio suo agere debeat, & ab Archidiacono accipiat Ceroferarium cum Cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari: Accipiat & Urceolum vacuum ad fundendum vinum in Eucharistiam corporis Christi.

Benedictio Acolythi.

Omnipotens sempiterne Deus, fons lucis & origo bonitatis, qui per Jesum Christum filium tuum, qui est lumen verum, mundum illuminasti, ejusque passionis mysterio redemisti, benedicere dignare hunc famulum tuum ill. quem in Acolythi officium consecramus, poscentes clementiam tuam, ut mentem & cor ejus lumine scientiæ illustres, & pietatis tuæ rore irriges, ut ita perceptum ministerium te auxiliante peragat, qualiter ad æternam remunerationem pervenire mereatur. Per Dominum. *Item alia.*

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui per Jesum Christum filium tuum in hunc mundum lumen claritatis misisti, & in cruce passionis tuæ triumphans sanguinem & aquam ex latere tuo pro genere humano dignatus es effundere, & per Apostolos tuos in hoc seculo lumen gratiæ spiritualis misisti, ita benedicere digneris hunc famulum tuum ill. in officium Acolythi, ut ad accendendum claritatis Ecclesiæ tuæ lumen, & ad suggerendum vinum & aquam ad conficiendum sanguinis tui mysterium in offerendo Eucharistiam sanctis Altaribus tuis fideliter subministret. Accende Domine ejus mentem, & cor ad amoris tui desiderium, & gratiam tuæ miserationis in eo tua virtute confirma. Per.

ORDO QUALITER PRESBYTERI, Diaconi, Subdiaconi, ordinandi sunt, Mensis primi, quarti, septimi, & decimi, Sabbatorum die, in duodecim lectionibus, ubi Missæ celebrantur. Finita benedictione antequam Euangelium legatur, annunciat Pontifex in populum dicens.

Auxiliante Domino Deo & Salvatore nostro Jesu Christo, eligimus in ordinem Diaconi, sive Presbyteri ill. Subdiaconum, sive Diaconum de titulo illo, ill. Presbyterum ad titulum ill. Si quis autem habet aliquid contra hos viros pro Deo, & propter Dominum cum fiducia exeat, & dicat: verumtamen memor sit communionis suæ. Deinde accedant qui ordinandi sunt, & prosternant se ante altare, & dicatur litania, qua expleta erigant se, & inclinati stent ante Episcopum, & benedicantur ab eo, ut in sequentibus scriptum habetur.

Ordinatio Subdiaconi.

SUbdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, Patenam de manu Epiſcopi accipiat vacuam, & Calicem vacuum; de manu verò Archidiaconi accipiat Urceolum cum aquamanili, & manutergio; Et dicat Epiſcopus Subdiacono: Vide cujus miniſterium tibi traditur, & ideo ſi uſque nunc fuiſti tardus ad Eccleſiam, à modo debes eſſe aſſiduus. Si uſque nunc ſomnolentus, à modo vigil: ſi uſque nunc ebrioſus, à modo ſobrius: ſi uſque nunc inboneſtus, à modo caſtus. Oblationes quæ veniunt in altari panes propoſitionis appellantur. De ipſis oblationibus tantùm debet in altari poni quantum populo poſſit ſufficere, ne aliquid putridum in ſacrario remaneat. Pallæ verò quæ in ſubſtratorio fiunt, in alio vaſe debent lavari, in alio corporales pallæ. Ubi pallæ corporales lavatæ fuerint, nullum aliud linteamen ibidem lavari debet. Ipſa aqua in baptiſterium debet vergi: Ideo te admoneo, ut talem te exhibeas, ut placere poſſis Deo.

Benedictio Subdiaconi.

ORemus Deum ac Dominum noſtrum ut ſuper ſervum ſuum quem ad Subdiaconatus officium vocare dignatus eſt, infundat benedictionem, & gratiam ſuam ut in conſpectu ſuo fideliter ſerviens prædeſtinata Sanctis præmia conſequatur, auxiliante D. N. I. C. qui cum eo vivit, & regnat Deus in unitate Spiritus Sancti.

Alia.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum ill. quem ad Subdiaconatus officium vocare dignatus es, uti cum ſacrario tuo ſancto ſtrenuum ſolicitumque cœleſti militiæ inſtituas, & ſanctis altaribus fideliter ſubminiſtret, & requieſcat ſuper eum Spiritus ſapientiæ & intelligentiæ, Spiritus conſilii & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ & pietatis. Repleas eum Spiritu timoris tui, & eum miniſterio divino confirmes, ut obediens facto, atque dicto parens, tuam gratiam conſequatur. Per Dominum.

V. Gradus. Ordinatio Diaconi.

DIaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat, reliqui verò Sacerdotes juxta manum Epiſcopi caput illius tangant, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

Oratio ad ordinandum Diaconum.

ORemus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hunc famulum ſuum ill. quem in ſacrum ordinem Diaconatus officii dignatur aſſumere, benedictionis ſuæ gratiam clementer infundat, eique donum conſecrationis propitius indulgeat, per quod eum
A ad præmia æterna perducat, auxiliante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum eo vivit & regnat, per omnia.

Alia.

EXaudi Domine preces noſtras, & ſuper hunc famulum tuum ill. Spiritum tuæ benedictionis emitte, ut cœleſti munere ditatus, & tuæ gratiam majeſtatis poſſit adquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per Dominum.

Alia. Domine Deus omnipotens preces noſtras clementer exaudi, ut quæ noſtro ſunt gerenda ſervitio, tuo benignus proſequaris auxilio, & quos ſacris myſteriis exequendis
B pro noſtra intelligentia credimus offerendos, tua potius electione juſtifices. Per.

Alia.

ADeſto quæſumus omnipotens Deus honorum dator, &c. *ut ſupra in ſecundo codice, uno aut altero tantum verbulo quod hic adnotari non meretur.*

Oratio ad ſtolas, vel Planetas benedicendas.

DEus invictæ virtutis triumphator, & omnium rerum creator ac ſanctificator
C intende propitius preces noſtras, & has ſtolas ſive Planetas Leviticæ ac Sacerdotalis gloriæ miniſtris tuis fruendas tuo proprio ore benedicere ac ſanctificare, conſecrareque digneris, omneſque eis utentes, tuiſque miniſteriis à nobis indignis conſecratis vel conſecrandis aptos, & tibi in eis devotè & amabiliter ſervientes, gratos efficere concedas, & nunc, & per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Poſtea imponatur ſtola ſuper humerum Levitæ, & dicatur hæc oratio.

In nomine Sanctæ Trinitatis, & unicæ divinitatis accipe ſtolam quam tibi Dominus per humilitatis noſtræ ſamulatum, & per manus
D noſtras accipiendam præparavit, per quam ſcias ſarcinam Domini Dei tui cervicibus tuis impoſitam, & humilitatem, atque in adminiſtrationem te eſſe connexum, & per quam te cognoſcunt fratres tui Miniſtrum Dei eſſe ordinatum, ut qui in Diaconatus miniſterio es conſtitutus, Leviticæ benedictionis ordine clareſcas, & ſpirituali converſatione præfulgens gratia ſanctificationis clareſcas. Sed & in Chriſto Jeſu ſtabilis perſeveres ac firmus, quatenus hoc quod per banc ſtolam ſignificatur in die diſtricti judicii ante Tribunal Domini ſine macula repræſentari valeas,
E ipſo auxiliante cui eſt bonor & gloria in ſecula ſeculorum.

Poſtea tradat ei Epiſcopus ſanctum Evangelium dicens, Accipe iſtud volumen Evangelii; lege & intellige, & aliis trade, & tu opere adimple.

Conſecratio manuum Diaconi de oleo atque chriſmate.

COnſecrentur manus iſtæ, quæſumus Domine, & ſanctificentur per iſtam unctionem, tuamque benedictionem, ut quæcunque

quæ benedixerint benedicta sint; & quæcunque sanctificaverint, sanctificata sint. Per.

Oratio ad consummandum Diaconatus officium.

COmmune votum permaneat, communis oratio prosequatur, ut hic totius Ecclesiæ prece qui in Diaconatus ministerium præparatur, & Leviticæ benedictionis ordine clarescat, & spirituali conversatione præfulgens per gratiam sanctificationis eluceat. Per.

Item alia.

DOmine sancte, spei, fidei, gratiæ, & profectuum munerator, qui in cœlestibus & terrenis ministeriis Angelorum ubique dispositis per omnia elementa voluntatis tuæ diffundis effectum, hunc quoque famulum tuum ill. speciali affectu intueri digneris, ut tuis obsequiis expeditus, sanctis altaribus purus Minister clarescat, & indulgentia purior, gradu eorum quos Apostoli tui in septenario numero, Beato Stephano duce atque Spiritu Sancto autore, elegerunt, dignus existat, & virtutibus universis, quibus tibi servire oportet, instructus polleat. Per.

VI. Gradus. Ordinatio Presbyteri.

PResbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus ponente, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super illius ponant caput.

Oratio ad ordinandum Episcopum.

ORemus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum quem ad Presbyterii munus elegit, cælestia dona multiplicet, & qui ejus dignationem suscipit, ejus exequatur auxilium. Per.

Alia.

Exaudi nos quæsumus Domine Deus noster, & super hunc famulum tuum ill. &c. *ut supra in Corbeiensi primo.*

Hic mutatur stola, sequitur oratio.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, bonorum autor, & distributor omnium dignitatum quæ tibi militant: Per te proficiunt universa, per te cuncta firmantur. *Cætera ut supra in Corbeiensi primo, nisi quod hic scribitur* Sacerdotalis ordo, mentem, sacrum ministerium, quæsumus hæc, qui quanto famulum tuum ill. ut acceptum, *Corbeiensem codicem hoc loco cum verbis nostris comparans varietatis lectionem facile intelliget, sed levissima sunt differentia.*

Benedictio vel consecratio manuum Sacerdotis ante unctionem Chrismatis.

BEnedic Domine & sanctifica has manus Sacerdotis tui ill. ad consecrandas hostias

A quæ pro delictis atque negligentiis populi offeruntur, & ad cætera benedicenda quæ ad usus populi necessaria sunt, & præsta quæsumus, ut quæcunque benedixerint benedicantur, & quæcunque sacraverint sacrentur, Salvator mundi qui vivis & regnas.

Consecratio manuum Sacerdotis de oleo & chrismate.

COnsecrentur manus istæ, quæsumus Domine, de oleo sancto, & sanctificentur per istam unctionem, sanctamque benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta
B sint, & quæcunque sanctificaverint, sanctificata permaneant. Per.

Consecratio capitis cum oleo.

UNgatur & consecretur caput tuum cœlesti benedictione in ordine Sacerdotali, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Pax tibi Resp. & cum Spiritu tuo.

Tunc vestiatur casula. Sequitur oratio.

BEnedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti descendat superte, & hac Sacer-
C dotali veste indutus, protectus, & munitus esse valeas ab omnibus impugnationibus malignorum Spirituum; & sis benedictus, & offeras hostias placabiles pro peccatis atque offensionibus populi omnipotenti Deo, cui est honor & gloria.

Ad consummandum Presbyteri officium.

SIt nobis communis oratio, Fratres, ut hic qui in adjutorium & utilitatem vestræ salutis eligitur, * Presbyteratus benedictionem divini muneris indulgentia consecratur, &
D sancti Spiritus Sacerdotalia dona privilegio virtutum, ne impar loco deprehendatur, obtineat. *Item alia.*

DEus sanctificationum omnium autor, cujus vera consecratio plena benedictio est, super hunc famulum tuum ill. quem ad Presbyterii honorem ad ill. Ecclesiam dedicamus, gratiam tuæ benedictionis infunde, ut gravitate actuum probet se esse omnium seniorem, his institutis disciplinis, quas Tito & Timotheo Paulus instituit, ut in lege tua omnipotens Deus, die ac nocte meditans, quod legerit credat, quod crediderit doceat, &
E quod docuerit, imitetur. Justitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem in se ostendat, probet, admonitione confirmet, ut purum atque immaculatum mysterii donum custodiat, & per obsequium plebis tuæ corpore & sanguine filii tui immaculata benedictione transformetur ad inviolabilem charitatem, & in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, in die justi & æterni judicii, conscientia pura, fide plena, Spiritu sancto plenus appareat, te largiente. Qui vivis, &c.

Incipit Ordinatio Episcopi. Septimus Gradus incipit.

EPiscopum qui ordinandus est, duo Episcopi per manus de Secretario antequam Euangelium legatur, deducant ante altare, & eo inibi prosternato, ab Archiepiscopo inchoetur Litania, qua finita, & eo erecto ponatur Euangelium super scapulas ejus, & has dicant Episcopi super ipsum orationes. *Oremus,* Dilectissimi nobis, ut huic viro ill. ad utilitatem Ecclesiæ provehendo benignitas omnipotentis Dei gratiæ suæ tribuat largitatem. Per Dominum. *Alia.*

ADesto supplicationibus nostris omnipotens Deus, ut quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per. *Alia.*

PRopitiare Domine supplicationibus nostris: Et inclinato super hunc famulum tuum ill. cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per Dominum.

Solus verò Archiepiscopus hanc dicat Consecrationem cæteris adstantibus, & duobus Episcopis Euangelium super ipsum qui ordinandus est tenentibus.

DEus honorum omnium, Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ sacratis famulantur ordinibus. Deus qui Moysen famulum tuum secreti familiaris affatu, inter cætera cœlestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti Sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis Priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati: Cum & apud veteres reverentiam ipsa significationum species obtineret, & apud nos certiora essent experimenta rerum quàm ænigmata figurarum. Illius namque Sacerdotii anterioris habitus, nostræ mentis ornatus est, & Pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat vestium, sed splendor animarum: quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipsis erant intelligenda poscebant. Et proinde huic famulo tuo quem ad summi Sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine, gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, in multimodi operis varietate signabant, hoc in ejus moribus actibusque clarescat. *Hic accipit chrisma.* Comple Domine in Sacerdote tuo, mysterii tui summam, & ornamentis totius glorificationis instructum eum cœlestis unguenti flore sanctifica. *Hic mittatur Chrisma super caput ejus.* Hoc Domine copiosè in ejus caput influat, hoc in oris subjecta decurrat, hoc in totius corporis extrema descendat, ut tui Spiritus virtus, & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo constantia fidei, puritas dilectionis, sinceritas pacis, sint speciosi munere tuo pedes ejus ad Euangelizandam pacem, ad Euangelizandum bona

A tua. Da ei Domine mysterium reconciliationis in verbis, & factis, & virtutibus, & signis, & prodigiis. Sit sermo ejus & prædicatio non in persuasibilibus humanæ Sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus & virtute. Da ei, Domine, claves regni cœlorum; utatur nec glorietur potestate quam tribuis in ædificationem, & non in destructionem: Quodcunque ligaverit super terram sit ligatum & in cœlis, & quodcunque solverit super terram, sit solutum & in cœlis. Quorum detinuerit peccata, detenta sint, & quorum dimiserit, tu dimittas. Qui benedixerit ei sit benedictus; & qui maledixerit ei, maledictio-
B nibus repleatur. Sit fidelis servus & prudens quem constituas Dominum super familiam tuam, ut det illis cibum in tempore necessario, & exhibeat omnem hominem perfectum. Sit sollicitudine impiger, sit Spiritu servens, oderit superbiam, diligat veritatem, nec eam unquam deserat, aut lassitudine, aut timore superatus. Non ponat lucem tenebras, nec tenebras lucem: Non dicat bonum malum, nec malum bonum. Tribuas ei Domine cathedram Pontificalem ad regendam Ecclesiam tuam, & plebem universam. Sis ei autoritas, sis ei firmitas, sis ei potestas. Multiplices super eum benedictionem, & gratiam tuam ut ad
C exorandam misericordiam tuam tuo semper munere idoneus, tua gratia possit esse devotus. Per.

Item alia super Episcopum.

PAter Sancte, omnipotens Deus, qui per Dominum nostrum Jesum Christum ab initio cuncta creasti, & postmodum in fine temporum secundum pollicitationem quam Abraham Patriarcha noster acceperat, Ecclesiam quoque Sanctorum congregatione fundasti, ordinatis rebus per quas legibus à te datis disciplinæ religio regeneretur. Præsta ut hic famulus tuus sit ministeriis cunctisque fideliter gestis officiis dignus, ut antiquitus in-
D stituta Sacramentorum mysteria possit celebrare, per te in summum ad quod assumitur Sacerdotium consecretur. Sit super eundem benedictio tua, licet manu nostra sit. Præcipe Domine, huic pascere oves tuas, ac tribue ut commissi gregis custodia solicitus pastor invigilet. Spiritus huic sanctus cœlestium charismatum divisor adsistat, ut sicut ille electus gentium Doctor instituit, sit justitia non indigens, benignitate pollens, hospitalitate diffusus; fervet in Exhortationibus alacritatem, in persecutionibus fidem, in charitate patientiam, in veritate constantiam, in hæresibus ac vitiis omnibus odium sciat; in æmu-
E lationibus nesciat: In judiciis gratiosum esse finas, & gratum esse concedas. Postremo à te largitore discat, quæ salubriter tuos doceat. Sacerdotium ipsum opus esse existimet, non dignitatem. Proficiant ei honoris augmenta, etiam ad incrementa meritorum, ut per hæc sicut apud nos nunc adsciscitur in Sacerdotium, ita apud te postea adsciscatur in regnum. Per Dominum.

Bene-

A

Benedictio de septiformi Spiritu.

SPiritus sanctus septiformis veniat super te, & virtus altissimi sine peccato custodiat te, & omnis benedictio quæ in scripturis sanctis scripta est, super te veniat. Confirmet te Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ut habeas vitam æternam, & vivas in secula seculorum. Amen.

Consecratio manuum Episcopi ab Archiepiscopo, oleo sancto, & Chrismate.

B

UNgantur manus istæ, & sanctificentur, & in te Deo deorum ordinentur. Ungo has manus oleo sanctificato, & chrismate unctionis purificato, sicut unxit Moyses verbo oris sui manus S. Aaron germani sui, & sicut unxit Spiritus sanctus per suos flatus, manus suorum Apostolorum, ita ungantur manus istæ, & sanctificentur, & consecrentur, ut in omnibus sint perfectæ in nomine tuo, Pater, filiique tui, atque æterni Spiritus S. qui es unus ac summus Dominus omnium vivorum & mortuorum, manens in secula seculorum.

Hic mittatur oleum super caput ejus.

C

UNgatur & consecretur caput tuum cœlesti benedictione in ordinem Pontificalem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Pax tibi. Resp. & cum Spiritu tuo.

Benedictio baculi ut alii volunt.

Tu Baculus nostræ, & rector per secula vitæ
Istum sanctifica pietatis jure bacillum
Quo mala sternantur, quo semper recta regantur.

Hic detur Baculus, sequatur oratio.

D

ACcipe baculum pastoralis officii, & sis in corrigendis vitiis sæviens; in ira judicium sine ira tenens: Cum iratus fueris misericordiæ reminiscens. *Item alia.*

Accipe baculum sacri tegiminis signum, ut imbecilles consolides, titubantes confirmes, pravos corrigas, rectos dirigas in viam salutis æternæ, habeasque potestatem erigendi dignos, & corrigendi indignos, cooperante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu S. vivit.

Cum datur annulus hæc oratio dicatur.

E

ACcipe ergo annulum discretionis & honoris, fidei signum, ut quæ signanda sunt signes, & quæ aperienda sunt prodas, quæ liganda sunt liges, quæ solvenda sunt, solvas; atque credentibus per fidem baptismatis, lapsis autem & Pœnitentibus per ministerium reconciliationis, januas reconciliationis aperias; cunctis verò de thesauro Dominico nova & vetera proferas ad æternam salutem omnium Consolator, gratia Domini nostri Jesu Christi qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat.

Additio in Consecratione.

DEus honorum omnium, Deus omnium dignitatum quæ gloriæ tuæ sacris famulantur ordinibus, huic famulo tuo ill. quem Apostolicæ sedis Præsulem & Primatem Sacerdotum ac Ecclesiæ tuæ Doctorem dedisti, & ad summi Sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine gratiam largiaris, ut Cathedram Pontificalem ad regendam Ecclesiam tuam, & plebem universam ascendat. Per.

Hic mittatur in Cathedram Episcopalem & hæc oratio dicatur.

OMnipotens Pater Sancte, Deus æterne, Tu omnem ordinem dignatus es in cœlestibus sedibus ordinare, in cœlo Domine in æternum permanet verbum tuum, ubi Angelos & Archangelos suo tibi ordine mancipares, & in veteris Testamenti privilegio Moysen, & Aaron, & Samuël inter eos in Sacerdotibus tuis qui invocant nomen tuum, Patriarchas & Prophetas per unguinem ordinasti; in novo per filium tuum Jesum Christum Apostolos sanctos, & præcipuè Apostolum Petrum in cathedram honoris universæ Ecclesiæ præposuisti, & Mathiam ejusdem consortem in Apostolatum atque Cathedram enumerasti, & in numerum Sanctorum omnium Apostolorum evocasti, quæsumus, pro tua immensa misericordia in nostris temporibus, da tuam gratiam fratri nostro ill. ad instar Sanctorum Apostolorum tuorum, sedentium in Cathedra honoris & dignitatis, ut in conspectu Majestatis tuæ dignus honore appareat. Per Dominum. *Alia.*

DOmine Jesu Christe tu prælegisti Apostolos tuos, ut doctrina sua nobis præessent, ita etiam vice Apostolorum hunc Episcopum, doctrinam docere, & benedicere, & erudire digneris, ut immaculatam vitam & illæsam conservet. Per omnia secula seculorum.

Benedictio ejusdem Sacerdotis.

POpulus te honoret, adjuvet te Dominus, quidquid petieris præstet tibi Deus cum honore, cum castitate, cum scientia, cum largitate, cum charitate, cum nobilitate. Dignus sis, justus sis, humilis sis, sincerus sis, Apostolus Christi sis Accipe benedictionem, & Apostolatum qui permaneat in die ista, & in die futura. Angeli sint ad dexteram tuam, Apostoli coronati ad sinistram: Ecclesia sit mater tua, & altare sit Deus Pater tuus, sint Angeli Amici tui, sint Apostoli fratres tui, & Apostolatus tui gradum custodiant. Confirmet te Deus in Justitia, in sanctitate, in Ecclesia sancta. Angeli recipiant te, & pax tecum indiscrepabilis per Redemptorem Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre & Spiritu sancto, vivit & regnat in secula seculorum. Amen.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS ex antiquissimo Remensis Ecclesiæ annorum octingentorum codice descriptus.

In Bibliotheca Ecclesiæ Metropolitanæ Remensis extat antiquus admodum Sacramentorum liber Gregorianus præclarè scriptus, atque ut facile colligitur ante annos octingentos. In codicis limine prostat S. Gregorii imago in Cathedra sedentis egregiè & splendide depicta, habens à latere versus caput columbæ effigiem, & sub pedibus hos versus litteris aureis inscriptos.

Spiritus æthereo descendens sanctus Olympo
Gregorium Papam fœcundat famine sacro
Quo valeat corpus Christi, sanguisque sacrari.

Pallium humeris super sacras vestes gestat aureum, quod sub imo stomacho in angulum desinit, à quo rursus pendet ad genua. In illa parte inferiori quæ à stomacho ad genua, & ultra dejicitur, tres signatæ sunt cruces, & duarum partium quæ à collo descendentes subtus stomachum uniuntur; unaquæque duabus crucibus signatur; Præterea circa unamquamque crucem quatuor puncta alba & illustria notantur. Planeta rotunda est, super brachia ad carpum usque collecta, qualem non solum omnes antiquæ imagines Pontificum & Presbyterorum, verumetiam quæ supersunt in majoribus Ecclesiis antiquæ Planetæ seu casulæ nobis repræsentare solent. Initio Canonis est imago Christi in cruce pendentis quatuor clavis in cruce affixi cum hoc titulo IHS *Nazarenus Rex Judæorum. Similes Crucifixi imagines in locis insignioribus ejusdem Ecclesiæ visuntur.*

Initio eximii istius voluminis ante Missæ Præfationem descriptus eodem quo cætera charactere Sacrarum Ordinationum ritus in hunc modum.

A

Ordinatio Ostiarii.

Ostiarius cum ordinatur postquam ab Archidiacono instructus fuerit qualiter in Domo Dei debeat conversare: Ad suggestionem Archidiaconi tradet ei Episcopus claves Ecclesiæ de altari dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus quæ istis clavibus recluduntur, & tradit ei Diaconus ostium Ecclesiæ.

Præfatio Ostiarii.

Deum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hunc famulum suum ill. benedicere dignetur, quem in officium Ostiarii eligere dignatus est, ut sit ei fidelissima cura in diebus ac noctibus ad distinctionem horarum certarum, ad invocandnm nomen Domini. Per.

Benedictio Ostiarii.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus benedicere digneris hunc famulum tuum, nomen ill. Ostiarium, ut inter Janitores Ecclesiæ paret obsequia, & inter Electos tuos partem tuæ mereatur habere mercedis. Per.

Ordinatio Lectoris.

Lector cum ordinatur faciat de illo verbum Episcopus, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium. Posthæc stante plebe tradet ei codicem de quo lecturus est, dicens, Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum his qui verbum Dei ministraverint. Eligunt te fratres tui, ut sis Lector in domo Dei tui, & agnoscas officium tuum, ut impleas illud. Potens est enim Deus

B ut augeat tibi gratiam. Per.

Benedictio Lectoris.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, famulum tuum hunc nomen ill. in officio Lectoris benedicere digneris, ut assiduitate lectionum destinatus, atque ornatus, cujus modulis spirituali devotione gratiam resonet Ecclesiæ. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum.

C

Ordinatio Exorcistæ.

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manum super Energumenum, sive baptizatum, sive Catechumenum.

Præfatio Exorcistæ.

DEum Patrem omnipotentem supplices deprecemur, ut hunc famulum suum, nomen ill. benedicere dignetur in officium Exorcistæ, ut sit spiritualis Imperator ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis, cum omni nequitia eorum multiformi. Per.

Benedictio. Exorcistæ.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum hunc, nomen ill. in officio Exorcistæ, ut per impositionem manuum, & oris officium eum eligere digneris, & imperium habeat spirituum immundorum, coercendorum, & probabilis sit Medicus Ecclesiæ, gratiæ curationum virtute confirmatus. Per.

Ordinatio Acolythi.

ACOlythus cum ordinatur, primum ab Episcopo doceatur qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat Ceroferarium cum Cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari, & accipiat Urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam corporis Christi.

Benedictio Acolythi.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui per Jesum Christum filium tuum in hunc mundum lumen claritatis misisti, & in cruce passionis suæ triumpho, sanguinem & aquam ex latere pro genere humano dignatus es fundere: Et per Apostolos tuos in hoc seculo lumen gratiæ spiritualis misisti: Ita benedicere digneris hunc famulum tuum ill. in officio Acolythi, ut ad accendendum claritatis tuæ * * & ad suggerendum vinum, & aquam ad conficiendum sanguinis tui offerendo Eucharistiam sanctis Altaribus tuis fideliter subministret. Accende Domine ejus mentem, * & cordis adam restitui cœlestia, & gratiæ miserationis tuæ virtute confirma. Per Dominum.

ORDO QUALITER IN ECCLESIA Romana Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri ordinandi sunt.

MEnsis primi, quarti, septimi, & decimi, Sabbatorum die in 12. lectiones ad S. Petrum ubi Missa celebratur, postquam Antiphonam ad Introitum dixerint, data oratione adnunciat Pontifex in populo dicens, Auxiliante Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo, eligimus in ordine Diaconii sive Presbyterii illum Subdiaconum sive Diaconum de titulo illo. Si quis autem habet aliquid contra hos viros pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat & dicat: Verumtamen memor

A sit communionis suæ. Modicum intervallum mox incipiunt omnes Kyrie eleison cum Litania. Hac expleta ascendunt ipsi Electi ad sedem Pontificis, & benedicit eos * à quo vocati sunt, & descendunt: Stant in ordinibus suis benedictione accepta.

Capitulum S. Gregorii.

SIcut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est admovendus altaribus: Sic qui ultro ambit, vel importunus se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut

B crescendo decrescat? Cur non perpenditur quia benedictio illi in maledictionem convertitur, quia ad hoc ut fiat Hæreticus promovetur.

Ad Subdiaconos ordinandos.

SUbdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, Patenam de manu Episcopi accipiat vacuam & Calicem vacuum; de manu Archidiaconi accipiat urceolum cum aquamanili ac manutergium.

Ordinatio Subdiaconi.

C EXhibeatur in conspectu Episcopi Patena & Calix vacuus, & dicat Episcopus, Vide cujus ministerium tibi traditur: Et ideo, si usque nunc fuisti tardus ad Ecclesiam, à modo debes esse assiduus. Si usque nunc ebriosus, à modo sobrius. Si usque nunc inhonestus, à modo castus. Oblationes quæ veniunt in altario panes propositionis appellantur. De ipsis oblationibus tantum debet in altario poni, quantum populo possit sufficere, ne aliquid putridum in sacrario remaneat. Pallæ verò quæ sunt in substratorio, in alio vase debent lavi, in alio corporales pallæ. Ubi pal-

D læ corporales lavatæ fuerint, nullum linteamen ibidem aliud debet lavi. Ipsa aqua in baptisterio debet vergi. Ideo te amoneo, tu ita te exhibe ut Deo placere possis. Et tradit ei Calicem & Patenam.

Benedictio Subdiaconi.

ORemus Deum ac Dominum nostrum, ut super servum ill. quem ad Subdiaconatus officium evocare dignatus est, infundat benedictionem & gratiam suam, ut in conspectu suo fideliter serviens, prædestinata sanctis præmia consequatur.

E

Item Benedictio eorumdem.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum, &c. *ut in ordine Romano edito, excepto quod hic omnia in singulari leguntur. Deinde omittitur,* Excubitores. *Statim post hanc benedictionem sequitur.*

Ad Diaconum ordinandum.

DIaconus cum ordinatur solus Episcopus qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

Præfatio Diaconi.

ORemus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum quem ad officium Diaconatus vocare dignatus est, benedictionem gratiæ suæ clementer effundat, & consecrationis adultæ propitius dona conservet, ut preces nostras clementer exaudiat, & quæ nostra sunt gerenda servitio, suo benigno consequatur auxilio, & quem sacris ministeriis exequendis pro nostra intelligentia credimus offerendum, sua potius electione justificet. Per.

Consecratio ejusdem.

E*Adem est quæ supra in Corbeiensi primo, & in ordine Romano edito, atque etiam in aliis supra expositis, Si paucissima excipias. Veluti*, Discretione membrorum, Tu scrutator es animarum: Tu veraciter in eum cœleste potes adhibere judicium, & velut indignis donare quæ poscimus. Emitte in eum quæsumus Domine, &c. *Quæ ab aliis aliquantulum variant. Omnia verò ut in Corbeiensi codice ad singularem personam diriguntur: omnia planè ut in antiquissimo supra exscripto.*

Ad consummandum Diaconatus officium.

COmmune votum, communis oratio prosequatur, ut hic totius Ecclesiæ prece qui in Diaconatus ministerio præparatur, Leviticæ benedictionis ordine clarescat, & spirituali conversatione præfulgens gratia sanctificationis eluceat. Per.

Sequitur Benedictio. Oremus.

DOmine sancte fidei, spei, gratiæ & profectuum remunerator, &c. *exactè ut in Ordine Romano edito, & supra in antiquissimo describitur. Finita benedictione, nullo verbo interposito sequitur.*

Presbyter cum ordinatur Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manus Episcopi super caput illius teneant.

Allocutio ad populum ad ordinandum Presbyterum.

QUoniam dilectissimi fratres, &c. *prorsus ut in ordine Romano edito, & supra in eodem antiquissimo codice. Sed post illa verba ad finem*, Et ideo Electionem vestram debetis voce publica profiteri, *statim sequitur ut in antiquissimo codice.*

Oratio ad ordinandum Presbyterum.

ORemus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hunc famulum suum

A ill. quem ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet, & quæ ejus dignatione suscipiunt, ejus exequantur auxilio. Per.

Item. Oremus.

EXaudi nos Deus salutaris noster, & super hunc famulum tuum ill. benedictionem Spiritus sancti, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quem tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandum, perpetua muneris tui largitate prosequaris. Per.

Consecratio. Dominus vobiscum. Et reliqua.

B DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum omnium, dignitatum quæ tibi militant distributor, per quem proficiunt universa, &c. *prorsus ut in ordine Romano edito, atque etiam in tribus primis superioribus codicibus. Finita Consecratione statim in codice sequitur.*

Ad consummandum Presbyteratus officium.

SIt nobis frater communis oratio, ut hic qui in adjutorium & utilitatem vestræ salutis eligitur, presbyteratus benedictionem divini indulgentiam muneris consequatur, ut sancti Spiritus Sacerdotalia dona privilegio virtutum, ne impar loco deprehendatur, obtineat. Per. C

Item Benedictio. Oremus.

DEus sanctificationum omnium autor, cujus vera consecratio, plena benedictio est, &c. *ut in ordine Romano edito: sed ibi refertur secundò sub titulo Consecrationis. Supra relata est in antiquissimo codice. Habetur ut in illo codice singulariter, non pluraliter ut in edito Romano. Statim sequitur.*

D

Hic induas eum Planeta dicens.

BEnedictio Patris, & Filii, & Spiritus S. descendat super te, & sis benedictus in ordine Sacerdotali, & offeras placabiles hostias pro peccatis atque offensionibus populorum potenti Deo, cujus honor & gloria.

Posthac unges ei manus dicens, Consecrentur manus istæ, quæsumus Domine, & sanctificentur per istam unctionem, & nostram benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint, & quæcunque sanctificaverint, sanctificentur. Per.

E *Sequuntur in illo Sacramentorum codice orationes Missæ super oblata, Præfatio, infra actionem, ad complendum, super populum: quibus finitis additur.*

Ad ordinandum Episcopum.

EPiscopus cum ordinatur duo Episcopi ponant, & teneant Euangeliorum codicem super caput ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt manibus suis caput ejus tangant.

Allocutio

A

Allocutio ad populum ad ordinandum Episcopum.

SErvanda est, dilectissimi fratres, in excessu Sacerdotum, &c. *prorsus ut in ordine Romano edita. Eam quoque habes supra in antiquissimo codice sub hoc titulo.* Exhortatio ad populum cum Episcopus ordinatur. *Statim sequitur in codice post hæc verba*, Et dicite dignus est.

Benedictio Episcopi.

OReмus dilectissimi nobis ut his viris ad utilitatem Ecclesiæ providendis benignitas omnipotentis Dei gratiæ suæ tribuat largitatem. Per. *Item alia.*

EXaudi Domine supplicum preces, ut quod nostro gerendum est ministerio, tua potius virtute firmetur. Per. *Item alia.*

PRopitiare Domine supplicationibus nostris, & inclinato super hos famulos tuos cornu C gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per Dominum.

Consecratio.

DEus honorum omnium, Deus omnium dignitatum quæ Ecclesiæ tuæ sacris famulantur ordinibus; Deus qui Moysen, &c. *ut in ordine Romano edito: Sed post illa verba*, unguenti flore sanctifica, *hæc sequuntur*, Hoc Domine ✝ copiosè in eorum caput influat. Hoc ✝ in oris subjecta decurrat. Hoc ✝ in totius corporis extrema descendat, ut tui Spiritus virtus, & B interiorum ora repleat, & exteriora circumtegat. *ut in antiquissimo codice supra habes descripta. Post postrema Consecrationis verba, possint esse devoti. Per. subjungitur.*

Dehinc sequitur.

INunctio manuum, & dicit, Ungantur manus istæ, &c. *& finis ritus in hæc verba*, Præstaut quod te rogamus, exoremus. Per. *ut in ordine Romano edita. Statim sequitur*, Missa in Ordinatione Episcopi, *nihil postea quod huc pertineat.*

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS
ex antiquissimo Senonensi codice decerptus.

Codex unde sequentes Ordinationes exscriptæ sunt, antiquissimus etiam mihi videtur. Non est Sacramentarium integrum, sed solemnes quasdam actionum Pontificalium formulas continet, è Sacramentario selectas. Incipit ab orationibus super Pænitentes in capite Quadragesimæ conceptis, quarum initium, ut & Litaniæ, magnificè admodum scribuntur. Sequuntur Ordinationes cum hoc titulo, Qualiter sacri Ordines fieri debeant. *Deinde primus titulus qui est Ostiariis splendidè scribitur. Multa alia solemnia habet à Pontificibus similiter peragi solita. Codex ille pertinuit olim ad Ecclesiam Senonensem, ut manifestum est ex variis locis, præsertim ex iis in quibus de Regum & Reginarum agitur coronatione. Subscripserunt enim manu propria iis locis, sed variis temporibus viginti & aliquot Episcopi Provinciæ Senonensis, nomenque suum libro inscripserunt, his ferè verbis omnes*, Ego Episcopus N. promitto debitam subjectionem & reverentiam sanctæ Matri Ecclesiæ Senonum, suisque Præsulibus, ore promitto, & manu confirmo. *Antiquissimi Præsulum sic subsignatorum sunt Gislebertus Meldensis, qui creatus est Episcopus anno* 1004. *& Fulbertus Carnutensis anno* 1007. *Nominum autem illæ inscriptiones animi gratia codici factæ videntur, non aliqua legis necessitate. Neque enim factæ sunt in loco ordinationis, neque in loco alio ad id ex industria præparato, sed prout sors tulit, in margine inferiori & superiori, quæ solent esse omni scriptura vacuæ. Longè autem codicis istius scriptura superat hoc tempus; conjicerem sub Ludovico Pio Imperatore; aut regnantibus ipsius filiis exaratum esse cum coronationis & unctionis Regum & Reginarum ordinem exhibeat. Olim fuit Abbatiæ Cisterciensis de Valle-Gratiosa nuncupatæ in agro Parisiensi: Nunc ad virum clarissimum & omnimodæ supellectilis antiquæ curiosum D. Vion d'Erouval pertinet à quo, ut quæ liberet, describerem, mutuò accepi. Sic se textus habet.*

Qualiter sacri ordines fieri debeant. Ordinatio Ostiarii.

OStiarii cum ordinantur, postquam ab Archidiacono instructi fuerint, qualiter in domo Dei debeant conversari, ad suggestionem Archidiaconi tradat eis Episcopus claves de altari dicens, &c. *ut in Rom. edito, & aliis.*

D

Præ-

A

Præfatio Oſtiarii.

DEum Patrem omnipotentem ſuppliciter deprecamur, ut hos famulos ſuos ill. &c. *ut in Rom. edito. Finis*, adjuvante Domino noſtro Jeſu Chriſto qui cum eo vivit & regnat Deus in unitate Spiritus S. Per. *ut antiquus Rotomag.*

Benedictio eorundem.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulos tuos ill. &c. *ut in Rom. edito, & Rotomag. antiquo,* B *aliiſque.*

Ordinatio Lectoris.

LEctores cum ordinantur, &c. *planè ut in antiquo Rotomag. ſed hic pluralis numerus uſurpatur.*

Benedictio Lectorum.

PLanè *ut in antiquo Rotomag. ſed plurali numero.*

Ordinatio Exorciſtæ. C

EXorciſtæ cum ordinantur, accipiant de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi, dicente eis Epiſcopo, Accipite, &c. *ut in antiquo Rotomag. & aliis.*

Præfatio.

DEum Patrem, &c. *Planè ut in antiquo Rotomag. ſed plurali numero, titulus tantùm differt.*

Benedictio Exorciſtæ.

DOmine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hos famu- D los tuos ill. in officium Exorciſtæ, & per impoſitionem manuum & oris officium eos eligere digneris, ut imperium habeant ſpirituum immundorum coercendorum, & probabiles ſint Medici Eccleſiæ, gratiæ curationum virtute confirmati. Per Dominum. *vix uno aut altero verbo à ſecunda benedictione differt, quæ in antiquo Rotomag.*

Ordinatio Acolythi.

ACOlythi cum ordinantur, primùm ab Epiſcopo doceantur qualiter in officio ſuo agere debeant ſed ab Archidiacono accipiant Ce- E roferarium, &c. *ut in antiquo Rotom.*

Benedictio Acolythi.

OMnipotens ſempiterne Deus, fons lucis, &c. *plano ut in antiquo Rotomag. in priore benedictione: nam ſecunda hic abeſt.*

Capitulum S. Gregorii.

SIcut qui invitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris altaribus eſt removendus: ſic qui ultrò ambit, vel importunus ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conſcendere, quid agit niſi ut creſcendo decreſcat? Cur non perpendit, quia benedictio illi in maledictum convertitur? Quia ob hoc ut fiat hæreticus promovetur.

Subdiaconi cum ordinantur, quia manus impoſitionem non accipiunt, Patenam de manu Epiſcopi accipiant vacuam, & Calicem vacuum. De manu Archidiaconi accipiant Urceolum cum aquamanili, & manutergio.

Ordinatio Subdiaconi.

EXhibeatur in conſpectu Epiſcopi Patena, ac Calix vacuus, & dicat Epiſcopus: Videte cujus miniſterium vobis traditur, &c. *ut ſupra in antiquo Remenſi. Sed hic plurali numero.* Lavari *quoque hic ſcribitur, ſed in Remenſi lavi. In fine hic,* & tradat eis.

Præfatio Subdiaconi. Oremus Dominum ac Deum noſtrum, &c. *ut in ant. Rotomag. & Remenſi, titulus tantùm differt.*

Benedictio Subdiaconi. Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulos tuos hos quos ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es ut eos ſacrario tuo, &c. *ut in antiquo Rotomag. in ſecunda benedictione, ſed hic omnia plurali numero.*

ORDO QUALITER IN ROMANA Eccleſia Presbyteri, & Diaconi ordinandi ſunt.

MEnſis primi, quarti, ſeptimi, & decimi, Sabbatorum die, in duodecim lectionibus ad Sanctum Petrum ubi Miſſæ celebrantur. Poſtquam Antiphonam ad Introitum dixerint, data oratione annuntiat Pontifex in populum dicens: Auxiliante Domino Deo & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, eligimus hos viros in Ordinem Diaconi, ſive Presbyteri. Si quis autem habet aliquid contra hos viros, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat. Verumtamen memor ſit communionis ſuæ. Et poſt modicum intervallum mox incipiunt omnes Kyrie eleiſon, cum Litania. His expletis aſcendunt ipſi electi ad ſedem Pontificis, & benedicit eos ad quod vocati ſunt. Et deſcendentes ſtant in ordine ſuo, benedictione ſua percepta.

Præfatio Diaconi.

ORemus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos, quos in ſacrum ordinem dignatur aſſumere, benedictionis ſuæ gratiam clementer effundat, eiſque donum conſecrationis indulgeat, per quod eos ad præmia æterna perducat, auxiliante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum eo vivit.

Oratio.

Oratio.

Exaudi Domine preces nostras, & super hos famulos tuos Spiritum tuæ benedictionis emitte, ut cœlesti munere ditati, & tuæ gratiam majestatis possint acquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per.

Consecratio.

DOminus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda. ℟. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. ℟. Dignum & justum est. Verè dignum & justum est, &c. æterne Deus, Honorum dator, ordinum distributor, &c. *ut in ordine Rom. edito, vocculis quibusdam exceptis. Ita quoque in antiquissimo & aliis. Quæ sequuntur hæc verba,* Te occulta non fallunt. *Se habent prorsus ut in edito Romano, Sed pro* mitte, *habet codex noster*, Emitte, *& pro*, observantia, observatio. *Post Consecrationem statim sequitur ordinatio Presbyterorum. Nihil de stola: omiserat hoc Amanuensis, sed folio uno ante Ordinationum initium alia manu sed minus accurata in loco vacuo suppletum est in hunc modum.*

Benedictio ad stolas vel Planetas.

Deus invictæ virtutis triumphator, & omnium rerum creator, ac sanctificator, intende propitius preces nostras; & has stolas sive Planetas Leviticæ ac Sacerdotalis gloriæ ministris tuis fruendas tuo proprio ore benedicere, consecrareque digneris: Omnesque eis utentes, tuisque ministeriis à nobis indignis vel consecrandis aptos, & tibi devotè & amabiliter servientes gratos efficere concedas, & nunc & per infinita secula seculorum. Amen. *Habetur supra planè iisdem verbis in antiquo codice Rotomag.*

Ad Presbyterum Ordinandum.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos quos ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet, & quod ejus dignatione suscipiunt, ipsius exequantur auxilio, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo.

Oratio.

Exaudi nos quæsumus Domine Deus noster, & super hos famulos tuos benedictionem sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandos, perpetuam muneris tui largitatem consequantur. Per Dominum.

Consecratio.

Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda. ℟. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. ℟. Dignum & justum est. Verè dignum & justum est, &c. æterne Deus, honorum auctor, & distributor omnium dignitatum, per quem proficiunt universa, per quem cuncta firmantur, amplificatis semper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione dispositum. Unde & Sacerdotales gradus, atque officia Levitarum Sacramentis mysticis instituta creverunt; ut cum Pontifices summos regendis populis præfecisses, ad eorum societatis & operis adjumentum sequentis ordinis viros, secundæ dignitatis eligeres. Sic in Eremo per 70. virorum prudentium mentes Moysi Spiritum propagasti, quibus ille adjutoribus usus in populo innumeras multitudines facilè gubernavit. Sic in Eleazarum & Ithamar filios Aaron paternæ plenitudinis abundantiam transfudisti, ut ad hostias salutares, & frequentioris officii Sacramenta ministerium sufficeret Sacerdotum. Hac providentia Domine Apostolis filii tui Doctores, fidei Comites addidisti, quibus illi totum orbem secundis prædicatoribus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque nostræ, Domine, hæc adjumenta largire, quia quanto fragiliores sumus, tanto magis his pluribus indigemus. Da quæsumus, Domine Pater, in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem, innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis. Acceptum à te Deus secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suæ conversationis insinuent. Sint probi cooperatores ordinis nostri, & luceat in eis totius forma justitiæ, ut bonam rationem dispensationis sibi creditæ reddituri, æternæ beatitudinis præmia consequantur. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat Deus in unitate ejusdem Spiritus sancti. Per omnia secula seculorum.

Hic vestis casulam, ita dicendo.

Benedictio Patris, & Filii, & Spiritus sancti descendat super te, & sis benedictus in ordine Sacerdotali, & offeras placabiles hostias pro peccatis atque offensionibus populi omnipotenti Deo, cui est honor & gloria, in secula seculorum.

Consecratio manuum.

Consecrentur manus istæ, quæsumus Domine, & sanctificentur per istam unctionem & nostram benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint, & quæcunque sanctificaverint, sanctificata sint.

Statim sequitur cum titulo splendido.

Benedictio Episcopalis ad Missam.

Adesto supplicationis nostris omnipotens Deus, & quod nostræ humilitatis gerendum est ministerio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per Dominum.

Ad dandum Euangelium.

Accipe hoc Euangelium, & ito doce omnes gentes.

Oratio super eum dicenda.

Propitiare Domine supplicationibus nostris, & inclinato super hunc famulum tuum cornu

gratiæ tuæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eo effunde virtutem.

Consecratio.

Dominus vobiscum. ℞. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda. ℞. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. ℞. Dignum & justum est. Verè dignum & justum est, &c. æterne Deus honorum omnium: Deus omnium dignitatum quæ gloriæ tuæ sacratis famulantur ordinibus: Deus qui per Moysen famulum tuum secreti familiaris affatu, inter cætera cœlestis documenta culturæ, de habitu indumenti Sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra jussisti, &c. *prorsus ut in edito Romano ordine, atque ut superius jam relatum, (hoc tantùm excepto quod post*, velamina, *additur hic*, vestium,) *usque ad hac verba.* Comple in Sacerdote tuo, *quæ sic se habent*, Comple in Sacerdote tuo mysterii tui summam, & ornamentis totius glorificationis instructum, cœlestis unguenti flore sanctifica. † *Hic infundatur Chrisma super caput*, Hoc Domine copiosè in ejus caput influat †: hoc in oris subjecta decurrat †: hoc in totius corporis extrema descendat †, ut tui Spiritus virtus, & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo constantia fidei, puritas dilectionis, sinceritas pacis. Tribuas ei Cathedram Episcopalem ad regendam Ecclesiam tuam, & plebem universam. Sis ei autoritas, sis firmitas, sis potestas. Multiplices super eum benedictionem & gratiam tuam, ut ad exorandam misericordiam tuam, tuo munere semper idoneus, tua gratia possit esse devotus. Per.

Hic in margine scriptum erat. Sicut ros Hermon qui descendit in Sion. Sic descendat super te Dei benedictio.

Ad virgam dandam.

Accipe virgam Pastoralem ad regendum sanctæ ill. Ecclesiæ populum, & Pastoraliter in omnipotentis Dei servitio corroborandum.

Ad annulum dandum.

Accipe annulum sacræ devotionis quo insignitus sponsum Dei sinceriter custodias, & populum sanctum Dei divinis effectibus abundare facias.

Secreta.

Hæc hostia, quæsumus Domine, emundet nostra delicta, & ad sacrificium celebrandum subditorum tibi corpora, mentesque sanctificet. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus etiam pro famulo tuo ill. quem ad Episcopatus ordinem promovere dignatus es, Quæsumus Domine, ut placatus accipias, & propitius in eo tua dona custodias, & quod divino munere consecutus est, divinis effectibus exequatur, diesque nostros.

Ad complendum.

Hæc nos, Domine, communio purget à crimine, & cœlestis remedii faciat esse consortes. Per Dominum.

His plura non habet codex. Sed aliquot postea titulis versus libri medium hæc habentur, quæ huc pertinere possunt.

Oratio ad Capillaturam.

Omnipotens sempiterne Deus, respice propitius super hunc famulum tuum ill. quem ad novam tondendi gratiam vocare dignatus es; & tribue ei perseverantem tibi placendi famulatum, atque cœlestium bonorum consortium. Per.

Oratio ad Clericum faciendum.

Oremus, dilectissimi fratres, &c. *ut supra in antiquo Rotomag. si excipias quod pro* spem sanctam, *scribitur hic*, Spiritum sanctum, *quod melius est.*

Benedictio.

Adesto Domine supplicationibus nostris, &c. *ut in antiquo Rotomag.* Dum tondes cum dic, A. Tu es Domine qui restitues hæreditatem meam. V. Dominus pars hæredit. A. Hæc est generatio. Et gloria.

Oratio post Tonsionem.

Præsta omnipotens Deus huic famulo tuo ill. cujus hodie capitis comam pro divino amore deposuimus, ut in tua dilectione perpetuò maneat, & eum sine macula in sempiternum custodias.

Oratio ad Barbas tondendas.

Deus cujus Spiritu creatura omnis incrementis adulta congaudet, exaudi preces nostras super hunc famulum tuum ill. juvenilis ætatis decore lætantem, & primis auspiciis ad tondendum: Præsta Domine, ut in omnibus protectionis tuæ munitus auxilio cœlestem benedictionem accipiat, ut & præsentis vitæ prosperitate gaudeat, & æternæ. Per Dominum.

SACRA-

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS, ex manuſcripto annorum prope ſeptingentorum codice decerptus.

Hic codex olim pertinuerat ad Monaſterium S. Petri de Corbeia ad fluvium Somnonam, & in illius gratiam, & uſum, primò ſcriptus eſt: Nunc eſt penes Monachos S. Germani in Suburbio Pariſienſi. In Calendario iſtius codicis ad Idus Martias ſcriptum eſt, ſed alia manu, alioque atramento,

Abbatis Domini ſtat mentio ſancta Ratoldi
Iſtum qui fecit ſcribere quippe librum.

Deinde in margine exteriori recentiſſima manu, hic fuit 26. Abbas hujus loci qui obiit anno Domini 986. id. Martii. *Videtur tamen eſſe nonnihil vetuſtior; aut ſaltem Ratoldum Abbatis dignitate diu potitum eſſe, & ſtatim à dignitate adepta librum hunc deſcribi curaſſe. Scribitur enim c. 26. in coronatione Regis*, Reſpice propitius ad preces noſtræ humilitatis, & ſuper hunc famulum tuum, quem ſupplici devotione in Regnum N. Albionis, totius videlicet Francorum pariter eligimus: *Et paulò poſt*, & totius Albionis Eccleſiam deinceps cum plebibus ſibi annexis, ita enutriat, ac doceat, &c. regale ſolium videlicet Francorum ſceptra non deſerat, ſed ad priſtinæ fidei, paciſque concordiam eorum animos te opitulante reformet, ut utrorumque horum populorum debitâ ſubjectione fultus, condigno amore glorificatus per longum vitæ ſpatium, &c. *Hæc autem de nullo alio Francorum Rege dici poſſunt, quàm de Ludovico quarto, cujus Mater erat Eadgina, ſive Ogina, Alſtani Anglo ſaxonum Regis filia, quæ audita Caroli Simplicis conjugis ſui in carcerem per Herbertum Comitem conjectione, in Angliam ad Patrem cum Ludovico filio ſuo confugit. Unde longo poſt tempore à Principibus Francorum evocatus, paterni regni ſceptra capeſſivit. Ludovicus autem ille ideò tranſmarinus vulgo dictus, obiit an. 955. Itaque videtur omnino codex ille regnante iſto Rege ſcriptus fuiſſe; ac conſequenter annum 955. præceſſiſſe. Nec repugnat Character: Eſt enim admodum ſimilis ei qui vulgaris erat ſeculo præcedente. Experientia demonſtratur ab anno ſeptingenteſimo ad nongenteſimum uno prope & eodem charactere ſcriptum in Europa fuiſſe, niſi quod in Italia præter Romanum characterem, uſurpatus eſt etiam character Longobardicus. Ideo ex charactere ſolo difficile eſt de codicis ætate ſpeciale judicium ferre. Pronuntiari poteſt hic codex annos excedit ſeptingentos fieri tamen poteſt per characterem ut nongentos. Specialis annus, aut huic vicinus aliis indiciis inquirendus eſt. In codice antiquiſſimo Senonenſi de quo ſupra, legitur eadem Regis coronatio, ſed quàm quæ Rotaldi eſt, multò minus ampla. Hæc Oratio in Senonenſi reperitur, ſed quæ de Albione dicuntur ab eo codice abſunt; eo quod codex Senonenſis antequam Carolus in carcerem conjiceretur, ſcriptus eſt.*

Codex iſte Ratoldi eſt integer: Initio omnium capitum habetur index, quadringenta triginta quatuor complectens capita, quæ poſtea ſecundum indicis ordinem exponuntur. Plurimùm variat ab ordine cæterorum Sacramentariorum. Incipit ab Eccleſiæ & Altarium dedicatione: Calendarium continet multis ſanctis intertextum, ſed corpori libri inſertum, quadrageſimo ſcilicet capite. In Calendario iſto nulli numeri aurei inſixi. Artificium iſtud Novilunii inveniendi, aut nondum inventum erat, aut nondum Calendaria omnia pervaſerat. Deinde quadrageſimo primo capite habet quod in aliis prope omnibus eſt principium, Nempe, In nomine Domini incipit liber Sacramentorum de circulo anni à S. Gregorio Papa Romano editus, &c. *prorſus ut in præcedentibus: Præfatio & canon Miſſæ ſequuntur, quæ 41. caput conficiunt, deinde Miſſa in Vigilia Nativitatis, & ſic deinceps; ſed Dominicas poſt Pentecoſten annuis feſtis Martyrum ordine miſcet, licet iis reſpondere non poſſint, cum modo citius modo tardiùs contingant. Iſte codex omnes Ordinationes continet, ſed diffuſiùs quàm reliqui, ut pote recentior: Capite centeſimo & ſequentibus ſic exponuntur.*

Oratio ad Clericum faciendum.

ORemus dilectissimi fratres, Dominum nostrum Jesum Christum pro hoc famulo suo N. qui ad deponendam comam capitis sui pro ejus amore festinat, ut donet ei Spiritum sanctum, qui habitum religionis in eo perpetuum conservet, & à mundi impedimento, vel seculari desiderio cor ejus defendat, ut sicut immutatur in vultu, ita manus dexteræ tuæ ei virtutis tribuat incrementa, ut ab omni cæcitate humana oculos ejus aperiat, & lumen ei æternæ gratiæ concedat. Qui vivit.

Alia.

Adesto Domine supplicationibus nostris, & hunc famulum tuum benedicere dignare, cui in tuo sancto nomine habitum sacræ Religionis imponimus, ut te largiente, & devotus in Ecclesia persistere, & vitam percipere mereatur æternam. Per Dominum.

Dum Tondes eum dicis Antiphonam.

A. Tu es Domine qui restitues mihi hæreditatem meam. V. Dominus pars hæreditatis meæ, cum gloria. A. Hæc est generatio. Cum gloria. A. Hic accipiet benedictionem à Domino. *Psal.* Domini est terra.

Oratio post Tonsionem.

Præsta omnipotens Deus huic famulo tuo N. cujus hodie capitis comàm pro divino amore deposuimus, ut in tua dilectione perpetua maneat, & eum sine macula in sempiternum custodias. Per.

Oratio ad Barbas tondendas.

Deus cujus Spiritu creatura omnis incrementis adulta congaudet, exaudi preces nostras super hunc famulum tuum ill. juvenalis ætatis decore lætantem, & primis auspiciis ad tondendum: Exaudi Domine ut in omnibus protectionis tuæ munitus auxilio, cœlestem benedictionem accipiat, & præsentis vitæ præsidiis gaudeat, & æternæ. Per.

Incipit sermo Innocentii Papæ de 7. Gradibus Ecclesiæ.

Hæc autem singulis gradibus observanda sunt tempora: Si ab infantia Ecclesiasticis mysteriis nostra didicerit exempla, & inter Lectores usque in vicesimum annum continuata observatione perduraverit, & .... ætati jam accesserit. Ita tamen ut post baptismum statim se divino cultui mancipare desiderat, & sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinque annis teneatur. Et tunc Acolythus, vel Subdiaconus quatuor annis sit; & sic ad benedictionem Diaconatus, si meretur accedit. In quo ordine quinque annis si inculpabiliter vixerit hærere debet, ut melius inveniat. Exinde suffragantibus meritis per tot

A gradus, datis propriæ fidei documentis, si acutior vita illum ad bonos mores perduxerit, summum Pontificatum sperare debebit, hac tamen lege servata, neque Bigamus, neque revertens, sive Pœnitens, à maximis criminibus ad hos gradus possit admitti. Alioquin Defensores Ecclesiæ, qui ex Laicis fiunt unius uxoris viri, si in supradicta observatione teneantur: Et si vita, & moribus, & scientia scripturarum meruerint, in ordine Clericatus admittere debent.

Sabbato in duodecim Lectiones ad Sanctum Petrum. Dicit Episcopus, Oremus. *Et Diaco-*
B *nus,* flectamus genua.

Populum tuum, Domine quæsumus propitius respice, atque ab eo flagella tuæ iracundiæ clementer averte. Per.

Incipit Ordinatio Clericorum.

Hic dentur claves queat ut captare fideles. Ostiarii cum ordinantur, postquam ab Archidiacono instructi fuerint, qualiter in domo Dei debeant conversari; Tunc vocet Archidiaconus omnes nominatim coram Episcopo, & ad suggestionem ejus tradat eis Episcopus claves Ecclesiæ de altari dicens,

C Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro his rebus quæ istis clavibus recluduntur. Et ducat eos Archidiaconus ad ostium Ecclesiæ, & dicat,

Per hoc ostium traditur vobis ministerium, ut sitis Janitores templi Dei, habeatisque potestatem recipiendi bonos, & recipiendi indignos.

Præfatio super Ostiarium.

Deum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos N. benedicere dignetur, quos in officium Ostiariorum eligere dignatus est, ut sit eis fidelissima cura
D in domo Dei diebus ac noctibus ad distinctionem horarum certarum ad invocandum nomen Domini, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit.

Benedictio ejusdem.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hos famulos tuos N. Ostiarios ut ut inter Janitores Ecclesiæ pareant obsequia, & inter electos tuos partem tuæ mereantur habere mercedis. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Modo legatur Lectio Deuteron. Deinde responsorium. Dicit Episcopus. Oremus. *Diacon.* fle-
E ctamus genua. Deus qui nos in tantis periculis constitutos, pro humana scis fragilitate non posse subsistere: Da nobis salutem mentis & corporis, ut ea quæ pro peccatis nostris patimur, te adjuvante vincamus. Per Dominum.

Ordinatio Lectoris.

Codex hic dabitur Lectori rite legendus.

Lecto-

Lectores cum ordinantur faciat de illis verbum Episcopus ad plebem, indicans eorum fidem ac vitam, atque ingenium. Posthæc expectante plebe tradat eis codicem Esaiæ Prophetæ de quo Lecturi sunt, dicens. Accipite & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter impleveritis officium vestrum partem cum his qui verbum Dei ministraverunt. Eligunt vos fratres vestri, ut sitis Lectores in domo Dei vestri. Et agnoscatis officium vestrum, & impleatis illud. Potens est Deus ut augeat vobis fidem. ,

Consecratio Lectorum.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hos famulos tuos in officium Lectorum, ut assiduitate lectionum distincti, atque ordinati, & agenda discant, & dicta opere compleant, & in utroque sanctæ Ecclesiæ consulant. Per.

Modo legatur Lectio Deuteron. Deinde responsorium. Dicit Episcopus, Oremus, *Diacon.* ut supra.

Collecta.

Protector noster aspice Deus, ut qui malorum nostrorum pondere premimur, percepta misericordia libera tibi mente famulemur. Per.

Ordinatio Exorcistarum.

Exorcismalis datur hic ex more libellus.

Exorcistæ cum ordinantur accipiant de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt Exorcismi, dicente illis Episcopo, Accipite & commendate memoriæ, & habetote potestatem imponendi manum super Energumenum, sive baptizatum, sive Catechumenum.

Consecratio Exorcistæ.

Deum Patrem omnipotentem supplices deprecemur, ut hos famulos suos N. benedicere dignetur in officium Exorcistarum, ut sint spirituales Imperatores ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis cum omni nequitia eorum multiformi. Adjuvante Domino.

Benedictio.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hos famulos tuos N. in officium Exorcistæ, ut per impositionem manuum & oris officium eos eligere digneris, ut imperium habeant, &c. *ut in aliis omnibus.*

Lectio Machabeorum, Et respons.

Coll. Adesto quæsumus Domine supplicationibus nostris ut esse te largiente mereamur, & inter prospera humiles, & inter adversa securi. Per.

Ordinatio Acolythorum.

Urceus hic vacuus tripode, denturque regendo.

Acolythi cum ordinantur, primùm ab E-
A piscopo doceantur qualiter in officio suo agere debeant: Sed ab Archidiacono accipiant Ceroferarium cum Cereo, ut sciant se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari, ita dicente,

Accipite hoc gestatorium luminis, ut per illud valeatis Adversariorum tenebras effugare, & verissimum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum fideliter invenire.

Detur eis urceum vacuum, Accipite Urceum ad effundendum vinum in Eucharistia corporis Christi.

Benedictio Acolythorum.

B Omnipotens sempiterne Deus, fons lucis & origo bonitatis, &c. *ut supra sæpius, sed hic post* mentes, *additur*, & corda.

Consecratio Acolythorum.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui per Jesum Christum filium tuum in hunc mundum lumen claritatis misisti, & in cruce passionis tuæ triumphum, sanguinem & aquam ex latere pro genere humano dignatus es fundere; & per Apostolos tuos in hoc seculo lumen gratiæ spiritualis misisti: Ita benedicere digneris hos famulos tuos in officio Acolythi; ut * accendendum caritatis
C Ecclesiæ tuæ, & ad suggerendum vinum & aquam ad conficiendum sanguinem tuum in offerenda Eucharistia, sanctis altaribus tuis fideliter subministrent. Accende Domine eorum mentes & corda ad amoris tui * cœleste, & gratiæ, miserationis tuæ virtute confirma. Per Dominum.

Capitula Sancti Gregorii.

Sicut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus removendus: sic qui ultrò ambit, vel importunus se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui innititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo decrescat? Cur non perpendit, quia benedictio illi in maledictum convertitur?
D quia ad hoc ut fiat Hæreticus promovetur.

Lectio libri Sapientiæ Resp ut supra. *Coll.*

Preces populi tui Domine, quæsumus clementer exaudi, ut qui justè pro peccatis nostris affligimur, pro tui nominis gloria misericorditer liberemur. Per.

Hic Calicem, Patenam, cum Syndone sistat & Orcam. Ordinatio Subdiaconi.

Subdiaconi verò cum ordinantur, quia manus impositionem non accipiunt, Patenam
E de manu Episcopi accipiant vacuam; Urceolum cum aqua ac manutergium. Exhibeantur in conspectu Episcopi Patena & calix vacuus: & dicat Episcopus.

Videte cujus ministerium vobis traditur: Et ideo si usque nunc fuistis tardi ad Ecclesiam, modo debetis esse assidui. Si usque nunc inhonesti, à modo casti: si usque nunc somnolenti, à modo vigiles: Si usque nunc ebriosi,

à modo fobrii. Oblationes quæ veniunt in A altari panes propofitionis appellantur. De ipfis oblationibus tantùm modò debet in altari poni quantum populo poffit fufficere, ne aliquid putridum in facrario remaneat. Pallæ verò quæ funt in fubftratorio, in alio vafe debent lavari, in alio corporales. Ubi Pallæ vel corporales lavatæ fuerint, nullum linteamen ibidem aliud debet lavari, & ipfa aqua in baptifterio deber vergi. Ideo vos admoneo, ut tales vos exhibeatis, ut Deo placere poffitis. Et trader eis Calicem & Patenam.

Ordinatio Subdiaconorum.

Oremus Deum ac Dominum noftrum ut B fuper fervos fuos. N. *ut fupra, fed hic in plurali.*

Benedictio Subdiac.

Domine Sancte Pater, omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris famulos tuos hos quos ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es, ut eos facrario tuo fancto ftrenuos, folicitofque cœlefti militiæ inftituas, & fanctis altaribus fideliter fubminiftrent, & requiefcat fuper eos Spiritus Domini, Spiritus fapientiæ & intellectus. Amen. Spiritus confilii, & fortitudinis, Amen. Spiritus fcientiæ & pietatis, Amen. Reple eos Spiritu ti- C moris tui, &c. *ut in aliis.*

Ordo qualiter ordinandi Romæ.

Menfis primi, quarti, feptimi, & decimi, Sabbatorum die in duodecim lectionibus, ad S. Petrum, ubi Miffæ celebrantur, Poftquam Antiphonam & Introitum dixerint, data oratione, dicat Archidiaconus taliter.

Poftulat Sancta Mater Ecclefia Catholica, ut hos præfentes Subdiaconos ad onus Diaconii, vel Diaconos ad onus Presbyterii ordinetis. Interroget Epifcopus, fcis illos dignos effe. Refpondeat Archid. Quantum humana D fragilitas noffe finit, & fcio, & teftificor ipfos dignos effe ad hujus onus officii.

Poftea adnuntiat Pontifex populum dicens, Auxiliante Deo & Salvatore noftro Jefu Chrifto elegimus in ordinem Diaconii, five Presbyterii, illum Subdiaconum, vel Diaconum. Tunc nominat illos de titulo S. Mariæ vel S. Petri, & aliorum. Si quis autem habet aliquid contra hos viros pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat. Verumtamen memor fit communionis fuæ. *Et poft medicum intervallum, dicat hanc orationem.*

Oremus fratres chariffimi, ut Deus omni- E potens gratiam fancti Spiritus fui fuper nos, Electofque noftros dignetur fundere, ut in domo illius fancta dignè majeftati illius defignatis ordinibus miniftrent, ipfo adjuvante qui vivit & regnat Deus.

Alia.

Ad preces noftras, quæfumus Domine, propitiatus intende, & Levitæ tui facris altaribus fervientes, & fidei veritate fundati, & mente fint fpirituali confpicui. Per.

Incipit Clerus Litaniam.

Kyrie eleifon. Chrifte eleifon. Chrifte audi nos. S. Maria ora. S. Michael ora. S Gabriel ora. S. Raphael ora. Omnes S. Ang. orate. S. Joannes ora. S. Petre ora. S. Paule ora. S. Andrea ora. Omnes S. Apoftoli orate. S. Stephane ora. S. Line ora. S. Clete ora. Omnes S. Martyres orate. S. Sylvefter ora. S. Leo ora. S. Ambrofi ora. S. Auguftine ora. Omnes S. Confeffores orate. S. Felicitas ora. S. Agnes ora. S. Agatha ora. Omnes S. Virgines orate. Omnes S. orate. Propitius efto, libera nos Dom. Per adventum tuum lib. nos D. Per Nativitatem tuam lib. nos D. Per Circumcifionem tuam lib. nos Dom. Per baptifmum tuum lib. nos Dom. per jejunium tuum lib. nos Dom. Per crucem tuam lib. nos Dom. Peccatores te rogamus, Ut Apoftolicum noftrum. Ut Regem noftrum. Ut Epifcopum noftrum Fili Dei, te rog. Agnus Dei, qui tollis. Chrifte audi nos.

Finita Litania furgat Epifcopus ad orationem. Lectio. Et refponf. Quafi ut fupra.

Collecta. Quæfumus omnipotens Deus, vota humilium refpice, atque ad defenfionem noftram, dexteram tuæ majeftatis extende. Per Dominum.

Ordinatio Diaconorum.

Diaconi verò cum ordinantur, folus Epifcopus qui eos benedicit, manum fuper capita illorum ponat, quia non ad Sacerdotium fed ad minifterium confecrantur.

Oratio ad ordinandum Diaconum. Omnes Epifcopi dicant has.

Oremus dilectiffimi Deum Patrem omnipotentem ut fuper hos famulos fuos N. quos in facrum ordinem dignatur affumere, benedictionis fuæ gratiam clementer effundat, eifque donum confecrationis indulgeat, per quod eos ad præmia æterna perducat, auxiliante Domino noftro Jefu Chrifto.

Alia.

Exaudi Domine preces noftras, & fuper hos famulos tuos Spiritum tuæ benedictionis emitte, ut cœlefti munere ditati, & tuæ gratiam poffint majeftatis adquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per.

Item alia.

Domine Deus omnipotens, preces noftras clementer exaudi, ut quæ noftra funt gerenda fervitio, tuo benignus profequaris auxilio, & quos facris minifteriis exequendis pro noftra intelligentia credimus offerendos, tua potius electione juftifices. Per.

Confecratio.

Adefto quæfumus omnipotens Deus honorum dator, ordinum diftributor, &c. *ut in anti-*

antiquissimo Corbeiensi, & supra sæpius. Sed hic Diaconi pluraliter efferuntur. hic compaginis, æstimamus, *alii* existimamus. *hic* ministerii tui. *In aliis abest. Hic,* autoritas modestia. Male, *legendum ut in aliis,* modesta, *hic* per gratiam, alii *addunt,* tuam.

Benedictio ad stolas, sive ad Planetas Sacerdotales, seu Leviticas.

Deus invictæ virtutis triumphator, & omnium rerum creator ac sanctificator, intende propitius preces nostras: Et has stolas sive Planetas Leviticæ ac Sacerdotalis gloriæ Ministris tuis fruendas, tuo proprio ore † benedicere † ac sanctificare consecrareque digneris, omnesque eis utentes, tuisque mysteriis B à nobis indignis consecratis vel consecrandis, & tibi in eis devotè & amabiliter servientes gratos efficere concedas, & nunc, & per infinita seculorum secula.

Modo ponendæ sunt stolæ in humero.

Per hoc signum tibi Diaconatus officium humiliter imponimus, ut firmamentum mensæ divinæ tanquam sustentaculum columnarum esse possit, & præco regis cœlestis inreprehensibiliter existere merearis.

Benedictio post stolas super omnes.

In nomine sanctæ Trinitatis, & unicæ divinitatis: Accipite stolas quas vobis Dominus per humilitatis nostræ famulatum, seu & per manus nostras accipiendas præparavit. Per quas sciatis sarcinam Domini Dei vestri cervicibus vestris impositas, & ad humilitatem atque administrationem vos esse connexos; & per quas vos cognoscant fratres vestri Ministros Dei esse ordinatos. Ut qui in Diaconatus ministerio estis constituti, Leviticæ benedictionis ordine clarescatis, & spirituali conversatione præfulgentes gratia sanctificationis eluceatis. Sed & in Christo Jesu firmi & stabiles perseveretis, quatenus hoc quod per has stolas significatur in die districti judicii ante tribunal Domini sine macula repræsentare valeatis. Ipso adjuvante cui est honor & gloria in secula.

Alia.

Domine sanctæ spei, fidei, gratiæ, profectuum munerator, qui in cœlestibus & terrenis ministeriis Angelorum ubique dispositis per omnia elementa voluntatis tuæ diffundis affectum: hos quoque famulos tuos speciali affectu intueri digneris, ut tuis obsequiis expediti, sanctis altaribus ministri puri clarescant, & indulgentiæ prioris gradu eorum quos Apostoli tui in septenarium numerum Beato Stephano duce, E atque Spiritu S. autore elegerunt, digni existant, & virtutibus universis quibus tibi servire oportet, instructi polleant.

Ad consummandum Diaconatus officium.

Commune votum permaneat, communis oratio prosequatur, ut hi totius Ecclesiæ prece qui in Diaconatus ministerio præparantur, & Leviticæ benedictionis * spiritualis conversationis præfulgentes per gratiam sanctifica-A tionis eluceant. Per. *Hucusque. V. Gradus.*

Missa in die Consecrat. Diaconi.

Ad preces nostras quæsumus Domine, propitiatus intende, & Levitæ tui sacris altaribus servientes, & fidei veritate fundati, & mente sint spirituali conspicui. Per.

Super oblata.

Suscipe, quæsumus Domine, hostias Levitarum tuorum quibus mentium integritates tuo nomini consecratas, & terrenis contagiis expiari, & cœlestibus contulisti propinquare consortiis. Per Dominum nostrum.

Infra Actionem.

Hanc igitur oblationem quam tibi offerimus pro famulis tuis, quos ad Diaconatus ordinem promovere dignatus es, quæsumus Domine placatus suscipias, ut quod eis divino munere contulisti, in eis propitiatus dona custodi, diesque nostros.

Benedictio.

Benedicat vos Deus misericordia plenus pietate immensus, majestate gloriosus, virtute præcipuus. Multiplicetur pax in diebus C vestris, saturitas in tempore, temperies in aëre, fructus in germine, ut dum vos pius miserator locupletat, & in suam hæreditatem propitius introducat. Amen.

Benedicat in vobis Dominus imagines quas plasmavit, & det misericordiam quam promisit, custodiatque animas vestras quas redemit, servando gratiam quam profudit, ut impleatis quæ præcepit, & ille custodiat quod donavit. *Amen.* Quod ipse.

Postcom.

D Hæc nos communio Domine, purget à crimine, & cœlestibus remediis faciat esse consortes. Per Dominum.

Legatur Lectio Danielis. Et Diac. ut sup. *Coll.* Actiones nostras, quæsumus Domine, & aspirando præveni, & adjuvando prosequere, ut cuncta nostra operatio & à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Dominum.

Item ad Missam, dicat Episcopus. Dominus vobiscum. Diaconus ut supra. *Coll.*

Deus qui tribus pueris mitigasti flammas ignium, concede propitius, ut nos famulos tuos non exurat flamma vitiorum. Per Dominum.

Ordinatio Presbyterorum.

Presbyteri cum ordinantur, Episcopo eos benedicente, & manus super capita eorum tenente, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas super scapulas eorum teneant, & Archidiaconus nomina eorum, & Sanctorum titulorum, locis in congruis, prout decet, denominat.

Oratio

A

Oratio super Presbyteros dum ordinantur.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem ut super hos famulos suos, quos ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet, & quæ ejus dignatione suscipiunt, ipsius dignè exequantur auxilium. Per Dominum.

Alia.

Exaudi nos Domine Deus noster, & super hos famulos tuos benedictionem S. Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandos perpetua muneris tui largitate* consequaris. Per. B

Consecratio Presbyteri.

Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda. ℟. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino. ℟. Dignum & justum est. Verè, quia dignum & justum est æquum & salutare, nos tibi semper & ubique gratias agere, Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum autor, & distributor omnium dignitatum, &c. *prorsus ut in antiquissimo Corbeiensi, semel tantum hic est*, quæsumus, *quod à Corbeiensi abest. Deinde hic ubique locutio in plurali, quasi plures proponantur ordinandi; In Corbeiensi in singulari.* C *Statim finita consecratione sequitur.*

Modo convertat stolam in collo, & induatur casula.

Per hæc indumenta, stolam & casulam salutis indui merearis, & æternæ perpetuitatis plenitudinem cum sanctis Sacerdotibus Christo ministrante capescere valeas.

Benedictio post casulas super omnes.

Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti descendat super vos, & his Sacer- D dotalibus vestibus induti, protecti, & muniti esse valeatis ab omnibus impugnationibus malignorum spirituum, & sitis benedicti in nomine Domini nostri, & in virtute Spiritus sancti, in ordine Sacerdotali, & offeratis hostias placabiles pro peccatis atque offensionibus omnipotenti Deo, cui est honor, & gloria.

Consecratio manuum.

Consecrentur manus istæ, quæsumus Domine, de oleo sancto, & de Chrismate sancto; & sanctificentur per istam unctionem, E sanctamque benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint, & quæcunque sanctificaverint, sanctificata permaneant.

Ungatur caput.

Ungatur caput tuum, & consecretur cœlesti benedictione in ordine Sacerdotali, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Pax tibi.

Item benedictio manus Sacerdotum.

Benedic Domine has manus, & sanctifica Sacerdotum tuorum ill. ad consecrandas hostias quæ pro delictis atque negligentiis populi offeruntur, & ad cætera benedicenda quæ ad usus populi necessaria sunt, & præsta quæsumus, ut quæcunque benedixerint, benedicantur, & quæcunque sacraverint, sacrentur, Salvator.

Consummatio Presbyterorum.

Sit nobis communis oratio fratres, ut hi qui in adjutorium & utilitatem vestræ salutis eliguntur, Presbyteratus benedictionem divini muneris indulgentia consequantur, & sancti Spiritus Sacerdotalia dona privilegio virtutum, ne impares loco deprehendantur, obtineant. Per.

Item alia.

Sanctificationum omnium autor, cujus vera consecratio, cujus plena benedictio est. Tu Domine super hos famulos tuos ill. quos Presbyteratus honore dedicamus, gratiam tuæ benedictionis infunde, ut gravitate actuum probent se esse omnium seniores, his instituantur disciplinis quas Tito & Timotheo Paulus instituit, ut in lege tua omnipotens Deus, die ac nocte meditantes quod legerint, credant; quod crediderint, doceant, & quod docuerint, imitentur. Justitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem in se ostendant, exemplo probent, ammonitione confirment, ut purum atque immaculatum ministerii donum custodiant, & per obsequium plebis tuæ* vel corpus, corpore & sanguine filii tui immaculata benedictione transformentur, & inviolabilem charitatem, & in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, in die justitiæ æterni judicii, conscientia pura, fide plena, Spiritu sancto pleni appareant. Per Dominum.

Modo legatur Epistola. Tractus, & Evangelium.

Et tunc offerant omnes sacras oblationes.

Super oblata.

Præsentibus sacrificiis Domine jejunia nostra sanctifica, ut quod observantia nostra profitetur extrinsecus, intrinsecus operetur. Per.

Præfatio.

V. D. &c. æterne Deus, Inluminator & redemptor animarum nostrarum. Qui nos per primum Adam abstinentiæ lege violata paradiso ejectos, fortioris jejunii remedio ad antiquæ patriæ beatitudinem per gratiam revocasti, nosque pia institutione docuisti, quibus observationibus à peccatis omnibus liberemur. Quem laudant Angeli.

Benedictio.

Deus fons indulgentiæ suscipiat propitius libationem abstinentiæ vestræ. Amen.

Impleat corda vestra suarum delectationibus hostia-

hostiarum, & det vobis posse suis parere præceptis. Amen.

Ut quod non potestis carnali ex infirmitate perficere, ipsius gratiæ ubertate mereamini adimplere. Amen.

Quod ipse præstare dignetur.

Ad complendum.

Sanctificationibus tuis omnipotens Deus, & vitia nostra curentur, & remedia nobis æterna proveniant. Per.

Postea sequitur in codice Missa in annua die Ordinationis sive consecrationis Presbyteri, quæ proposito nostro nihil omnino conducit. Deinde cæteras anni Dominicas & festa prosequitur codicis auctor. Ordinationem autem Episcopi longe alio loco, & solam refert, capite scilicet 15. in ipso fere codicis initio. Diffuse autem & minutè admodum, ritus omnes & eorum circumstantias explicat, quarum nonnulla, ut admodum probabile est, paucis antequam scriberetur ille codex, invaluerant. Sacramentaria enim isto ducentis annis vetustiora atque etiam recentiora earum nullam faciunt mentionem. Quidquid sit, En Ordinationis Episcopalis, ut continetur in illo codice, ritus integer.

ELECTIO QUO MODO A CLERO & à populo eligitur Episcopus in propria sede cum consensu regis, Archipræsulisque, omniumque populo.

Domino, Francorumque meritis coæquando Patri Patrum, Domino N. Præsuli summo, cunctus Clerus, omnisque populus sanctæ ill. Ecclesiæ multimodam in Domino optamus salutem. Igitur quoties aliqua plebs vestræ ditioni subdita à proprio fuerit viduata Pastore, non aliunde nisi à vobis est implorandum auxilium, quem ad hoc divina præordinavit Majestas, ut non solum vestros specialiter pascatis filios, sed etiam Rectores non habentibus, & spirituali pabulo indigentibus Pastores tribuatis. Quapropter ad vestræ sanctitatis paternitatem fiducialiter nostras fundimus preces, poscentes videlicet ut hunc ill. summæ honestatis humilem vestrum famulum, nobis Pontificem ordinare dignemini. Cujus conversationem & mores in quantum cognovimus, laudamus, & ad tam dignum opus idoneum testificamus. Et quandiu ad benedictionem * Episcopali immunes fumus, ejus doctrina & exemplo roborati, ad viam salutis Domino miserante, quasi perdita ovis & inventa, redituros nos credimus. Quod decretum nostris manibus roboratum ill. Ecclesiæ vestræ vobis dirigere statuimus. Anno Incarnat. Domini & Episcopatus vestri & Regis ill. annis illorum. Indictione tali. Datarum. tali.

Oratio ab Archiepiscopo dicenda post Electionem super Electum, Et super se.

Oremus fratres, ut Deus & Dominus noster Jesus Christus nos & Electum nostrum gratia Spiritus sancti inlustrare dignetur. Per Dominum.

Sequitur Ammonitio Episcopi.

Hæc solita mente, & studio vigilanti conserva, & tibi commissis nota facere cura, ut unanimes uno ore conlaudetis Dominum de suis erga vos beneficiis, cui exhibendus est honor & gloria, per omnia.

Promissio.

In nomine Altithroni Conditoris, regis æterni ego N. humilis Christi famulus licet indignus ad Episcopalem ill. Ecclesiæ sedem electus ad regendam eam, deoque servatam, suppliciter confiteor cum omnipotentis Dei auxilio, & quantam voluerit mihi gratiam superna sapientia revelare, & vitam commodare in hoc seculo, quod ego sanctæ * Salvatoris mundi ill. & venerando Patriarchæ ill. ejusque successoribus, quem superna prævidet gratia, & nobis prædestinat in Patrem, devota & fideli mente semper deservire & obedire desidero; stabilemque me esse, permanentem sine aliqua dissimulatione, & deceptatione omnibus diebus, quandiu Spiritus est in naribus meis, & vita comes fuerit, nunquam ad dexteram neque ad sinistram ab illa sede ill. Ecclesiæ quæ caput est, sed sine aliquo scrupulo diabolicæ fraudis & humili devotione, & sincera mente, illo præfato Patri ill. & successoribus ejus, quem divina gratia ad illam sanctam sedem prædestinavit Episcopum, deservire & obedire omnibus viribus meis Deo omnipotenti confiteor. Et illam sanctam Apostolicam fidem quam Patres nostri dignè servaverunt, cum omni humilitate & obedientia divina simul & humana, sicut Prædecessores mei ipsa sede sancta Ecclesiæ Christi subjecti sunt, semper servare me velle humiliter per omnia fateor: Et quod illi hic & ibi justè plebi Dei prædicaverunt, & custodiendo impleverunt, hoc prædicare, & observare non cesso, favente & volente pio Domino, & Salvatore nostro Jesu Christo.

Item ammonitio post promissionem.

Memor sis sponsionis & desponsationis Ecclesiasticæ, & dilectionis Domini Dei tui in die qua assecutus es hunc honorem. Cave ne obliviscaris illius.

Benedictio ad Annulum Episcopi.

Creator & conservator humani generis, dator gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis, Tu Domine permitte tuam benedictionem super hunc annulum, ut armata virtute coele-

cœlestis defensionis proficiat illis ad æternam A salutem.

Hic detur annulus in digito.

Accipe ergo annulum discretionis, & honóris fidei signum, ut quæ signanda sunt, signes, & quæ aperienda sunt, prodas, quæ liganda sunt, liges, quæ solvenda sunt, solvas; atque credentibus per fidem baptismatis, lapsis autem sed Pœnitentibus per ministerium reconciliationis januas regni cœlestis aperias: cunctis verò de thesauro dominico nova & vetera proferas, ad æternam salutem omnibus, consolatus gratia Domini nostri Je- B su Christi qui cum Patre & Spiritu S. vivit & regnat.

Benedictio Baculi.

Tu baculus nostræ, & Rector per secula vitæ.

Istum sanctifica pietatis jure bacillum.

Quo mala sternantur, quo semper recta regantur.

Hic detur Pastoralis Baculus.

Accipe baculum sacri regiminis signum, ut imbecilles consolides, titubantes confirmes, pravos corrigas, rectos dirigas in viam salutis æternæ, habeasque potestatem erigendi dignos, & corrigendi indignos, cooperante Domino nostro Jesu Christo.

Item alia datio.

Accipe baculum Pastoralis officii, & sis in corrigendis vitiis sæviens: in ira judicium sine ira tenens; cum iratus fueris, misericordiæ reminiscens. Per.

Modo surgendi sunt, & incipiatur Introitus.

Elegit te Dominus sibi in Sacerdotem. *Psal.* Exaudiat te Deus. *Ad R.* Mittat tibi. *Alu.* Sicut fuit cum Moysi. *Psal.* Exaudiat te Deus. A. Benedixit te hodie Deus. *Psal.* Deus Deorum.

Oratio ad Missam in die.

Oremus dilectissimi nobis, ut huic viro ad utilitatem Ecclesiæ provehendo benignitas omnipotentis Dei gratiæ suæ tribuat largitatem. Per, *Epistola.* Charissimi, fidelis sermo. Si quis Episcopatum desiderat. ℟. Memor sit omnis sacrificii tui. ℣. Mittat tibi Dominus. ℟. Immola Deo. *Tr.* Desiderium. *All.* Disposuit. *All.* Diffusa est gratia.

Hic ordinandus est Episcopus antequam legatur Evangelium post Alleluja. Et tunc debent duo Episcopi deducere illum per manus extra secretarium in præsentia Archiepiscopi ante altare, & prosternens se & cæteri faciant Litaniam. Finita tenentes librum Evangelii super scapulas, & Archiepiscopus benedicant eum.

Adesto supplicationibus nostris omnipotens Deus, & quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per.

Alia.

Propitiare supplicationibus nostris, & inclinato super hunc famulum tuum cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per Dominum.

Consecratio ab Archiepiscopo solo dicenda.

Deus honorum omnium, Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ sacris famulan- C tur ordinibus: Deus qui Moysen famulum tuum secreti familiaris affatu inter cætera cœlestis documenta culturæ, &c. *prorsus ut in aliis Corbeiensibus, & aliis jam sæpius hic editis: sed post hæc verba,* Puritas dilectionis, sinceritas pacis, *& ad finem hæc inseruntur, quæ in duobus quoque antiquissimis. & in antiquo Rotomagensi, & in Cætrant similiter referuntur.*

Sint speciosi munere tuo pedes ejus ad Evangelizandam pacem, ad Evangelizandum bona tua. Da ei Domine mysterium reconciliationis in verbis, & factis, & virtutibus, & signis, & prodigiis. Sit sermo ejus prædicatio, D non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus & virtutis. Da ei Domine claves Regni cœlorum. Utatur nec glorietur potestate quam tribuis in ædificationem, non in destructionem. Quodcumque ligaverit super terram, sit ligatum & in cœlis; Et quodcunque solverit super terram, sit solutum & in cœlis. Quorum detinuerit peccata, detenta sint, & quorum dimiserit, tu dimittas. Qui benedixerit ei, sit benedictus; & qui maledixerit ei, maledictionibus repleatur. Sit fidelis ei servus & prudens quem constituas Dominum super familiam tuam, ut det illis cibum in tempore necessario, ut E exhibeat omnem hominem perfectum. Sit sollicitudine impiger, sit Spiritu fervens. Oderit superbiam, diligat veritatem, nec eam unquam deserat, aut lassitudine, aut timore superatus. Non ponat lucem tenebras, nec tenebras lucem. Non dicat malum bonum, nec bonum malum. Sit sapientibus & insipientibus debitor, & fructum de profectu omnium consequatur. Tribuas ei Domine Cathedram Episcopalem &c. *ut in aliis omnibus ad finem usque. Altera consecrationis formula quæ sequitur, habetur quoque in antiquo Rotomagensi eodem modo*

Item.

Item alia super Episcopo.

Pater Sancte omnipotens Deus, qui per Dominum nostrum Jesum Christum ab initio cuncta creasti, & postmodùm in fine temporum secundum pollicitationem quam Abraham Patriarcha noster acceperat, Ecclesiam quoque Sanctorum Congregatione fundasti, ordinatis rebus per quas legibus à te datis disciplinæ religio regeneretur: Præsta ut hic famulus tuus sit ministeriis, cunctisque fideliter gestis officiis dignus, ut antiquitus instituta Sacramentorum possit mysteria celebrare: Per te in summum ad quod assumitur Sacerdotium consecretur. Sit super eundem benedictio tua, licet manu nostra sit. Præcipe Domine huic pascere oves tuas, ac tribue ut commissi gregis custodia solicitus Pastor invigilet. Spiritus huic sanctus tuus cœlestium charismatum divisor adsistat, ut sicut ille electus gentium Doctor instituit, sit justitia non indigens, benignitate pollens, hospitalitate diffusus: Servet in exhortationibus alacritatem, in persecutionibus fidem, in charitate patientiam, in veritate constantiam. In hæresibus ac vitiis omnibus odium sciat, in æmulationibus nesciat. In judiciis gratiosum esse sinas, & gratum esse concedas. Postremò omnia à te largiter discat, quæ salubriter tuos doceat. Sacerdotium ipsum opus esse existimet, non dignitatem. Proficiant ei honoris augmenta, etiam ad incrementa meritorum, ut per hæc sicut apud nos nunc adsciscitur in Sacerdotium, ita apud te postea adsciscatur in regnum. Per Dominum. *Tunc debet ei manus ungere.* Unguantur manus istæ, & sanctificentur, & in te Deo Deorum ordinentur. Unguo has manus oleo sanctificato, & chrismate unctionis purificato, sicut unxit Moyses verbo oris manus sancti Aaron germani sui, & sicut unxit Spiritus S. per suos flatus manus omnium Sacerdotum; & sicut Jesus Salvator omnium nostrorum sanctas manus suorum Apostolorum, ita unguantur manus & sanctificentur, & consecrentur ut in omnibus sint perfectæ, in nomine tuo, Pater, filiique, atque æterni Spiritus S. qui es unus ac summus Deus omnium vivorum & mortuorum, manens in secula seculorum. *Tunc debet ei caput ungere.* Unguatur, & consecretur caput tuum cœlesti benedictione in ordine Pontificali. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Pax tibi. ℟. Et cum Spiritu tuo.

Domine Jesu Christe tu prælegisti Apostolos tuos, ut doctrina nobis præessent, ita etiam vice Apostolorum Episcopos doctrinam docere, & benedicere, & erudire digneris, ut immaculatam vitam & inlæsam conservent, quatenus Spiritus S. septiformis veniat super eos, & super nos omnes, & virtus altissimi sine peccato unà custodiat nos, & omnis benedictio quæ in Scripturis sanctis scripta est super nos pariter veniat, & confirmet nos Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ut habeamus vitam æternam in secula seculorum.

Et tunc legatur Evangelium secundum Lucam.

A In illo tempore facta est contentio. *Et tunc offerat Panem & Vinum ipse & omnes offert.* Inveni David servum meum. Memor sit Dominus. *Off.* Gloria & honore.

Super oblata.

Hæc Hostia, Domine quæsumus, mundet nostra delicta, & ad sacrificium celebrandum subditorum tibi corpora, mentesque sanctificet.

Infra Actionem.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus,
B etiam pro famulo tuo ill. quem ad Episcopatum ordinem promovere dignatus es, quæsumus Domine, ut placatus accipias, ac propitius in eo tua dona custodias, ut quod divino consecutus est munere, divinis effectibus exequatur, diesque nostros in tua.

Benedictio Episcopalis in die.

Deus qui populis indulgendo consolaris, & amore dominans, da Spiritum sapientiæ quibus tradidisti regimen disciplinæ. *Amen.* Et de profectu sanctarum ovium fiant gaudia æterna Pastorum; & de electione eorum gaudeant simul in æternum. *Amen.*

C Et quidem dierum nostrorum numeros, temporumque mensuras, majestatis tuæ potestate dispensas, ad humilitatis nostræ respice servitutem, & pacis tuæ abundantiæ tempora nostra pretende, & conserva. *Amen.*

Collatis quoque in nos per gratiam tuam propitiare muneribus, & quem fecisti gradu Episcopali sublimem, fac operum perfectione tibi esse placabilem. *Amen.*

Atque in eum affectum dirige cor plebis & Præsulis, ut nec Pastori obedientia gregis, nec gregi unquam desit cura Pastoris. *Amen.* Quod ipse præstare dignetur.

D *Et tunc communicant omnes Episcopi ad manus Archiepiscopi.*

Com. Lætificabimur in salutari tuo, & in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. *Com.* Beatus servus.

Ad Complendum.

Plenum, quæsumus Domine, in nobis remedium tuæ miserationis operare, & tales nos esse perfice, ut propitius nos ubique fovere digneris. Per Dominum.

Tunc mittendus est in Cathedra, & hæc dicenda oratio.

E Omnipotens Pater Sancte, Deus æterne, Tu omnem ordinem dignatus es in cœlestibus sedibus ordinare, ut ait Psalmista, Domine in æternum permanet verbum tuum in cœlo, Angelos & Archangelos suo tibi ordine mancipari; in veteris Testamenti privilegio, Moysen, & Aaron, & Samuël inter eos in Sacerdotibus suis qui invocant nomen ejus, Patriarchas, Prophetas perungui ordinasti: In novo per Filium tuum J. Christum, Apostolos san-

sanctos * suis omnibus elegisti. Primum Petrum Apostolum in Cathedra honoris, & Mathiam ejusdem consortem in Apostolatum, atque Cathedra honoris enumerasti, & in numero Sanctorum omnium Apostolorum evocasti, & ut Spiritus S. ait per Prophetam; In Cathedra seniorum laudent Dominum, divino nutu æque de aliis hæc illis contigerunt. Et tu Domine pro tua immensa misericordia in nostris temporibus: Da similem gratiam fratri nostro ill. ad instar Sanctorum Apostolorum tuorum sedentium in Cathedra honoris & dignitatis, ut in conspectu Majestatis tuæ dignus honore appareat. Per eundem.

A

Orationes quæ dicendæ sunt à Domno Papa super Archiepiscopum ante Pallium.

B

Deus omnipotens Pater, qui non propriis suffragantibus meritis, sed sola ineffabili gratiæ tuæ largitate, istum famulum tuum ill. populo tuo præesse jussisti, tribue ei per gratiam Spiritus sancti tui dignè tibi persolvere ministerium Sacerdotalis officii, & Ecclesiasticis convenienter servire ministeriis, plebemque commissam ad gloriam tui nominis, te in omnibus protegente, gubernare concede. Per Dominum.

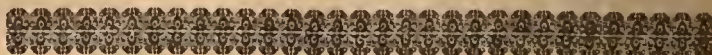
Item alia.

Deus innocentiæ restitutor, & amator, dirige hunc famulum tuum ill. Spiritus tui fervore, ut in fide inveniatur stabilis, & operibus tuis efficax. Illuminare eum lumine sapientiæ: munda eum & sanctifica. Da ei consilium rectum, doctrinam sanctam, ut qui eum inter summos Sacerdotes voluisti numerare: Concede ut quod humano ore eum voluisti vocari, hoc in conspectu tuo per gratiam tuæ pietatis possit fieri, ut cum Electis tuis æternæ vitæ beatitudinem percipere mereatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum. *Hic detur pallium.*

Consecratio per Pallium.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, Rex Regum & Dominus Dominantium, Clementiam tuam humiliter exoramus, nec non & unigeniti Filii tui, Domini nostri Jesu Christi, qui omnes æterno Pontificatu supereminens, solus sine macula Sacerdotale ministerium implevit, simulque sancti Spiritus, cujus septiformis gratia cœlesti virtute cuncta sanctificat, ut hunc famulum tuum ill. divinæ providentiæ gratia largiente, à minoribus usque ad majora per gradus ascendentem supernæ pietatis tuo gremio grataner suscipias. Et quia nobis indignis quos sedis Apostolicæ, summæque Ministros servitutis non exigentibus meritis, sed dono clementiæ tuæ constituisti, salutaribus indumentis, ad sacri altaris officium foras vestitus in præsenti appareat, ab omnibus criminum contagiis castigatus perpetua Spiritus tui sanctificatione intus impleri mereatur; vivique fontis fluentibus irrigatum, virtutum fructibus crescere, & coram omnibus clarescere concedas, ut ejus vita aliis possit exempla præbere. Sit ei honor Pallii ornamentum animæ: Et unde advenit fastigium visibile, inde florescat amor invisibilis. Tua divina potentia eum corroboret, tui filii virtus viscera ejus fœcundet, tui Spiritus gratia interiora ejus impleat: Per te firmitatem fidei Catholicæ non solùm sibimet servandi, sed etiam alios docendi causa conservet. Per te Cathedræ Episcopalis Ecclesiæ universalis scutum, non solùm à Spiritibus, sed etiam à corporalibus hujus seculi adversitatibus habere mereatur. Per te Apostolicæ dignitatis in cœlis & in terris, solvendi, & ligandi non solùm corpora, sed & animas divina ditatus gratia dominium suscipiat, ut ita dignis successibus devotè degens ad destinata sanctis præmia perveniens, æternam accipiat beatitudinem. Per.

C

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS ex antiquo octingentorum annorum codice Thuano decerptus.

Hæc ex antiquo Missali annorum circiter octingentorum. Sanè omnino scriptus est ante septingentos annos. Pertinet ad Bibliothecam Thuanam: Notatur n. 537. Inscribitur initio, In nomine Domini incipit liber Sacramentorum de circulo anni à S. Gregorio Papa Romano editus, qualiter Missa Romana celebratur. *Præclarè scribitur, & initium quinque primis paginis magnificentissimè. In aliquot foliis quæ initium illud præcedunt, eadem manu, charactere, & atramento descripta sunt, quæ sequuntur. Pluribus istum codicem descripsimus in Commentario nostro historico de Sacramento Pœnitentiæ ubi varios codices quibus usi fueramus, enarramus p. 72.*

D

Exhortatio & ordo Professionis ordinandorum Sacerdotum.

Primitus cum venerint ordinandi Clerici ante Episcopum, debet Episcopus inquirere unumquemque si natura prudens, vel si Electus à populo sit, si literatus, si bene doctus, quoniam si cæcus cæco ductum præbet, ambo in foveam cadunt: Et Apostolus, si quis ignorat ignorabitur. Si docibilis, si mori-

si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si domui suæ bene præesse sciat, si Sacerdotes & testes habeat bonos, qui eum testificentur ad hunc gradum dignum esse accipiendum. Et ante omnia, si fidei documenta pleniter sciat. Et tunc demum in conspectu Episcopi, vel Cleri, sive populi, polliceri debet, quæ subter inserta sunt, id est, ut orationem Dominicam, & credo in Deum intelligat, & fidem Catholicam quam S. Athanasius, & cæteri sancti Patres composuerunt, pleniter sciat, & populis rationabiliter tradat. Et ut sacras Scripturas cotidie meditetur, & populum doceat, ut intentus sit lectioni assiduæ, ut castitatem servet, ut fœminas secum habitare, aut domum suam frequentare non permittat: ut testes secum habeat assiduè, qui suum conversationis testimonium reddant. Ut eleemosynarius, hospitalis, humilis, benignus, misericors, largus, Ecclesiasticus prædicator, visitator infirmorum, & carcerum reclusorum, sive opprimentium sit. Insuper ut Ecclesiam suam in officiis divinis, id est, in Missis, Nocturnis, Matutinis, primis vel secundis, tertiis, sextis, Nonisque, Vesperis, Completoriis, frequentare non negligat, & hæc officia prout melius potest peragat cum Clericis religiosis, & luminariis, & fabricis, & signis, & instructuris, tam bene & pleniter, atque rationabiliter, prout potest, ornet. Ut populum ad eam vel ad se venientem bene recipiat & instruat. Ut baptismum non faciat, nisi duobus temporibus, id est, Pascha, & Pentecosten, nisi causa infirmitatis. Ut infirmos visitet ungendo eos oleo sancto, & oret pro eis oratione convenienti. Ut canones pleniter discat, & intelligat. Ut Ecclesia una, id est, sua cui ordinatus est, contentus sit. Ut supplantator alicujus Sacerdotis per aliquod ingenium occultè vel manifestè non fiat. Ut sine jussione sui Episcopi extra suam Ecclesiam non proficiscatur. Ut decimas ad alterius Ecclesiam pertinentes non usurpet.

Incipit ordo de Sacris Ordinibus.

Ostiarii cum ordinantur, postquam ab Archidiacono instructi fuerint, qualiter in domo Dei debeant conversari, ad suggestionem Archidiaconi tradat eis Episcopus claves Ecclesiæ de altari dicens; Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro his rebus quæ istis clavibus recluduntur. Et tradat eis Archidiaconus ostium Ecclesiæ.

Benedictio Ostiarii. Oratio.

Deum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos benedicere dignetur, quos in officium Ostiarii eligere dignatus est, ut sit eis fidelissima cura in diebus ac noctibus ad distinctionem horarum certarum ad invocandum nomen Domini, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat Deus in unitate Spiritus S. per omnia secula seculorum.

Item Benedictio ejusdem. Dominus vobiscum.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hos famulos Ostiarios, ut inter Janitores Ecclesiæ pareant obsequia, & inter Electos tuos partem tuæ mereantur habere mercedis. Per Dominum.

Ordinatio Lectoris.

Lectores cum ordinantur faciat de illis verbum Episcopus ad plebem, indicans eorum fidem ac vitam, atque ingenium. Posthæc expectante plebe tradat eis codicem de quo lecturi sunt, dicens, Accipite & estote verbi Dei relatores, habituri si fideliter & utiliter impleveritis officium partem cum his qui verbum Dei ministraverint. Eligunt vos fratres B vestri, ut agnoscatis officium vestrum, & impleatis illud: Potens est enim Deus ut augeat vobis gratiam.

Benedictio Lectoris. Oratio.

Domine Sancte Pater, omnipotens æterne Deus, benedicere digneris famulos tuos hos in officium Lectoris, ut assiduitate lectionum distincti, atque ornati, & agenda dicant, & dicta opere compleant, & in utroque sanctæ Ecclesiæ consulant. Per Dominum.

C *Ordinatio Exorcistæ.*

Exorcistæ cum ordinantur, accipiant de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo, Accipite, & commendate memoriæ, & habetote potestatem imponendi manum super Energumenum, sive baptizatum, sive Catechumenum.

Præfatio Exorcistæ. Oratio.

Deum Patrem omnipotentem supplices deprecemur, ut hos famulos suos benedicere † dignetur in officium Exorcistarum, ut sint D spirituales Imperatores ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis cum omni nequitia eorum multiformi. Adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat Deus in unitate Spiritus sancti per omnia secula seculorum. Amen.

Benedictio Exorcistæ. Dominus vobiscum.

Domine Sancte Pater, omnipotens æterne Deus, benedicere † digneris hos famulos tuos in officium Exorcistæ, ut per impositionem manuum & oris officium eos eligere digneris, E ut imperium habeant spirituum immundorum coercendo, & probabiles sint medici Ecclesiæ, gratiæ curationum virtute confirmati. Per.

Ad Acolythum.

Acolythi cum ordinantur, primùm ab Episcopo doceantur, qualiter in officio suo agere debeant, sed ab Archidiacono accipiant ceroferarium cum cereo, ut sciant se ad accendenda

denda Ecclesiæ luminaria mancipari. Acci- A
piant & urceolum vacuum ad fundendum vinum in Eucharistiam corporis Christi.

Benedictio ad Acolythum. Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, fons lucis & origo bonitatis, qui per Jesum Christum filium tuum, lumen verum, mundum illuminasti, ejusque passionis mysterio redemisti, benedicere † dignare hos famulos tuos, quos in Acolythi officium consecramus, Poscentes tuam clementiam, ut eorum mentes & lumine scientiæ illustres, & pietatis tuæ rore irriges, ut ita perceptum ministerium te auxiliante peragant, qualiter ad æternam remunerationem pervenire mereantur. Per eundem Dominum.

ORDO QUALITER IN ROMANA sedis Apostolicæ Ecclesia, Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi ordinandi sunt.

MEnsis primi, quarti, septimi, & decimi, Sabbatorum die in duodecim le-
ctionibus ad sanctum Petrum ubi Missæ cele- C
brantur. Postquam Antiphonam ad Introitum dixerint, prætermisso Kyrie eleison, data oratione, adnuntiat Pontifex in populum dicens: Auxiliante Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo, eligimus hos viros ad sacros ordines promovendos in ordinem Diaconii sive Presbyterii, illum Subdiaconum sive Diaconum de titulo illo: Illnm Presbyterum de titulo illo. Si quis autem habet aliquid contra hos viros, pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat. Verum tamen memor sit communionis suæ. Ergo quia nihil illis objicitur oremus pro eisdem viris, ut Dominus noster Jesus Christus tribuat eis donum consecrationis, & Spiritus sancti, ad
laudem nominis sui, & utilitatem sanctæ Ec- D
clesiæ. Et post modicum intervallum. Mox incipiunt omnes Kyrie eleison, cum Litania. Hac expleta ascendunt ipsi Electi ad sedem Pontificis, & benedicit eos ad quod vocati sunt, & descendentes stant in ordine suo benedictione percepta.

Capitulum S. Gregorii Papæ.

Sicut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus removendus, sic qui ultrò ambit, vel importunè se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui nititur
ad altiora conscendere, quid agit nisi ut cre- E
scendo decrescat? Cur non perpendit quia benedictio illi in maledictum convertitur, quia ad hoc ut fiat Hæreticus promovetur. Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, Patenam de manu Episcopi accipiat vacuam, & Calicem vacuum: De manu Archidiaconi accipiat Urceolum cum aquamanili, ac manutergio.

Ad Subdiaconum ordinandum.

Exhibeatur in conspectu Episcopi Patena & Calix vacuus; Et dicat Episcopus, Videte cujus vobis ministerium traditur; & ideo si usque nunc fuistis tardi ad Ecclesiam, à modo debetis esse assidui. Si usque nunc somnolenti, à modo vigiles. Si usque nunc ebriosi, à modo debetis esse sobrii. Si usque nunc inhonesti, à modo casti. Oblationes quæ veniunt in altari, Panes propositionis appellantur. De ipsis oblationibus tantùm debet in altari poni, quantum populo possit sufficere, ne aliquid putridum in sacrario remaneat. Pallæ verò quæ sunt in substratorio, in alio
B vase debent lavari, in alio corporales pallæ. Ubi pallæ corporales lavatæ fuerint, nullum linteamen ibidem aliud debet lavari: Ipsa aqua in baptisterium debet vergi. Ideo vos admoneo, ut tales vos exhibeatis, ut Deo placere possitis, & tradat eis Calicem & Patenam.

Ordinatio Subdiaconi.

Oremus Deum ac Dominum nostrum, ut super servos suos ill. quos ad Subdiaconatus officium vocare dignatus est, infundat benedictionem, † & gratiam suam, ut in conspectu suo fideliter servientes, prædestinata sanctis præmia consequantur, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat Deus in unitate Spiritus sancti, per omnia secula seculorum.

Benedictio Subdiaconi. Dominus vobiscum.

Domine Sancte Pater, omnipotens, æterne Deus, † benedicere digneris famulos tuos hos quos ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es, ut eos sacrario tuo sancto strenuos solicitosque cœlestis militiæ instituas, * & sanctis altaribus fideliter subministrent, & requiescat super eos Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis. Repleas eos Spiritu timoris tui, & eos ministerio divino confirmes, ut obedientes facto, atque dicto parentes tuam gratiam consequantur. Per Dominum nostrum.

Oratio ad ordinandum Diaconum. Dominus vobiscum.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos quos ad sacrum ordinem dignatur assumere † benedictionis suæ gratiam clementer effundat, eisque donum consecrationis indulgeat, per quod eos ad præmia æterna perducat, auxiliante Domino Jesu Christo.

Alia Oratio.

Exaudi Domine preces nostras, & super hos famulos tuos Spiritum tuæ † benedictionis emitte, ut cœlesti munere ditati, & tuæ gratiam possint majestatis acquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per Dominum.

Con-

Consecratio.

Adesto quæsumus omnipotens Deus, honorum dator, ordinum distributor, officiorumque dispositor, qui in te manens innovas omnia, & cuncta disponis, per verbum, veritatem, sapientiamque tuam, Jesum Christum filium tuum, Dominum nostrum, * sempiterna providentia præparas, & singulis quibusque temporibus aptanda dispensas. Cujus corpus Ecclesiam tuam cœlestium gratiarum varietate distinctam, suorumque connexam discrimine membrorum, per legem mirabilem totius compaginis unitam, in augmentum templi tui crescere dilatarique largiris; sacri muneris servitutem trinis gradibus ministrorum nomini tuo militare constituens, electis ab initio Levi filiis qui mysticis operationibus domus tuæ fidelibus excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ sorte perpetua possiderent: Super hos quoque famulos tuos, quæsumus Domine placatus intende, quos tuis sacrariis servituros in officium Diaconii suppliciter dedicamus. Et nos quidem tanquam homines divini sensus, & summæ rationis ignari, horum vitam, quantum possumus, æstimamus. Te autem, Domine, ea quæ nobis sunt ignota non transeunt, Te occulta non fallunt. Tu cognitor secretorum, tu scrutator es cordium, tu eorum vitam cœlesti poteris examinare judicio, quo semper prævales, & admissa purgare, & ea quæ sunt agenda concedere. Emitte in eos, quæsumus Domine, Spiritum sanctum quo in opus ministerii fideliter exequendi septiformis gratiæ munere roborentur. Abundet in eis totius forma virtutis, autoritas modesta, pudor constans, innocentiæ puritas, & spiritualis observatio disciplinæ. In moribus eorum præcepta tua fulgeant, ut suæ castitatis exemplo, imitationem sancta plebs acquirat, Et bonum conscientiæ testimonium proferentes, in Christo firmi & stabiles perseverent, dignisque successibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereantur. Per Dominum nostrum.

Oratio quando Diaconus accipit stolam.

Accipe stolam candidam, ut agnoscas officium tuum, & impleas illud. Potens est enim Deus augere tibi gratiam.

Oratio ad ordinandum Presbyterum. Dominus vobiscum.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos quos ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit & regnat Deus per omnia secula seculorum.

Alia.

Exaudi nos quæsumus Domine Deus noster, & super hos famulos tuos † benedictionem sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandos, * perpetua muneris tui largitate consequans. Per Dominum.

Consecratio.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum autor, & distributor omnium dignitatum, per quem proficiunt universa, per quem cuncta firmantur, amplificatis semper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione dispositum; unde & Sacerdotales gradus, atque officia Levitarum Sacramentis mysticis instituta creverunt, ut cum Pontifices summos regendis populis præfecisses, ad eorum societatis & operis adjumentum, sequentis ordinis viros, & secundæ dignitatis eligeres. Sic in eremo per septuaginta virorum prudentium mentem Moysis Spiritum propagasti, quibus ille adjutoribus usus in populo, innumeras multitudines facilè gubernavit. Sic in Eleazaro & Ithamar paternæ plenitudinis abundantiam transfudisti, ut ad hostias salutares, & frequentioris officii Sacramenta ministerium sufficeret Sacerdotum. Hac providentia Domine Apostolis filii tui Doctores fidei comites addidisti, quibus illi orbem totum secundis prædicatoribus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque nostræ, Domine, hæc adjumenta largire, qui quanto magis fragiliores sumus, tanto his pluribus indigemus. Da quæsumus Pater in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem; innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis. Acceptum à te Deus secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suæ conversationis insinuent. Sint probi cooperatores ordinis nostri. Eluceat in eis totius forma justitiæ, ut bonam rationem dispensationis sibi creditæ redditurі, æternæ beatitudinis præmia consequantur. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Ad Casulam vestiendam Sacerdoti.

Benedictio † Patris, & Filii, & Spiritus S. descendat super te, & sis † benedictus in ordine Sacerdotali, ut offeras placabiles hostias pro peccatis atque offensionibus populi omnipotenti Deo, cui est honor, & gloria in secula seculorum.

Consecratio manuum Sacerdotis.

Consecrentur manus istæ, quæsumus Domine, & † sanctificentur per istam unctionem, & nostram † benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint; & quæcunque sanctificaverint, sanctificentur.

Item alia.

† Benedic Domine, & sanctifica has manus Sacerdotis tui ad consecrandas hostias, quæ pro delictis atque negligentiis populi offerun-

feruntur; & ad cætera benedicenda quæ ad A uſus populi neceſſaria ſunt. Et præſta, quæſumus omnipotens Deus; & quæcunque benedixerint; benedicta ſint, & quæcunque ſanctificaverint, ſanctificata ſint. Qui vivis & regnas Deus per omnia ſecula ſeculorum.

Mementote fratres & filii hujus diei veſtræ conſecrationis: habentes quoque ſemper memoriam mei.

Benedictio Epiſcoporum.

Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quod humilitatis noſtræ gerendum B eſt miniſterio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per Dominum.

Alia.

Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris, & inclinato ſuper hunc famulum tuum cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per Dominum noſtrum.

Conſecratio.

Deus honorum omnium, Deus omnium C dignitatum quæ gloriæ tuæ ſacratis famulantur ordinibus, Deus qui Moyſen famulum tuum ſecreti familiaris affatu inter cætera cœleſtis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti Sacerdotalis inſtituens, electum Aaron myſtico amictu veſtiri inter ſacra juſſiſti, ut intelligentiæ ſenſum de exemplis priorum caperet ſecutura poſteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deeſſet ætati, cum & apud veteres reverentiam ipſa ſignificationum ſpecies obtineret, & apud nos certiora eſſent experimenta rerum, quàm ænigmata figurarum. Illius namque Sacerdotii anterioris ha- D bitus, noſtræ mentis ornatus eſt. Et Pontificalem gloriam, non jam nobis honor commendat veſtium, ſed ſplendor animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipſis erant intelligenda poſcebant. Et idcirco huic famulo tuo quem ad ſummi Sacerdotii miniſterium elegiſti, quæſumus Domine, gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, in multimodi operis varietate ſignabant, hoc in ejus moribus, actibuſque clareſcat. Comple in Sacerdote tuo myſterii tui ſummam, & ornamentis totius glorificationis inſtructum, cœleſtis unguenti flore ſanctifica. † Hoc Domine copioſè in ejus caput influat †, hoc in oris ſubjecta decurrat †, hoc in totius corporis extrema deſcendat, ut tui Spiritus virtus & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo conſtantia fidei, puritas dilectionis, ſinceritas pacis. Tribuas ei Cathedram Epiſcopalem ad regendam Eccleſiam & plebem univerſam. Sis ei auctoritas, ſis ei firmitas, ſis ei poteſtas. Multiplices ſuper eum benedictionem & gratiam tuam, ut ad exorandam miſericordiam tuam, tuo munere ſemper idoneus, tua gratia poſſit eſſe devotus. Per.

Hic eſt in margine codicis, ſed alia planè & recentiore manu, Dum datur annulus: Accipe annulum fidei ad confirmandam Eccleſiam ſanctam Dei. *Dum baculus datur.* Accipe baculum ſalutis, ut ſcias timentium corda reprimere, & infirmantium relevare, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Super oblata.

Hæc hoſtia, Domine quæſumus, emundet noſtra delicta, & ſacrificium celebrandum ſubditorum tibi corpora, menteſque ſanctificet. Per Dominum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus etiam pro famulo tuo ill. quem ad Epiſcopatus ordinem promovere dignatus es, quæſumus Domine, ut placatus accipias, & propitius in eo tua dona cuſtodias, ut quod divino munere conſecutus eſt, divinis effectibus exequatur. Dieſque noſtros.

Ad completa.

Hæc nos communio Domine purget à crimine, & cœleſtis remedii faciat eſſe conſortes. Per Dominum noſtrum.

SACRA-

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS, ex codice annorum ſeptingentorum ætatem ſuperante decerptus.

Codicem illum cum Romæ eſſem, utendum mihi conceſſit ſenex venerabilis, doctus piuſque, Conſtantinus Caëtanus Abbas, vir dum viveret Literarum & antiquitatis amans. Ordinem continet divinorum officiorum ab Italo Romæ vicino compoſitum. Propriè non eſt ordo Romanus; nonnunquam enim illum refert, ab eoque ſuos diſſentire aſſeverat. Nonnunquam etiam librum Sacramentorum commemorat, eoque Lectorem remittit: Sed illius autor in Diœceſi Romæ contermina vixit: Ideo Romanos ritus ſui temporis perpetuò explicat, & quando ſui variabant, aliquando adnotat. Idem etiam fatebitur de ordine Romano jam pluries in Bibliotheca Patrum edito, qui eum diligenter verſaverit. Noſter iſto eſt multo brevior, ſimplicior, ceremonias concisè magis & anguſtè enarrans, præcedentibus tamen multò diffuſior. Scripturæ character annis ſeptingentis non potuit eſſe minor. Ceremonias ut communes & vulgo uſitatas explicat, quæ ab annis prope ſexcentis obſoleverunt. Verbi cauſa in Sabbato Paſchæ ubi baptiſmi ritum explicat, ſic monet, Illud autem de parvulis providendum eſt, ne poſtquam baptizati fuerint, ullum cibum accipiant, neque lactentur ſine ſumma neceſſitate, antequam communicent Sacramento corporis Chriſti. *Eandem admonitionem, & iiſdem verbis, & eodem loco, proponit Romanus ordo editus. Cum enarrat ritum Miſſæ ſolemnis ab Epiſcopo celebratæ Presbyteros nobis repræſentat in altari concelebrantes, & Diaconos cum Presbyteris de manu Epiſcopi celebrantis corpori & ſanguini Jeſu Chriſti communicantes, qui ritus in Oriente huc uſque celebris eſt, ſed in Occidente abhinc ſexcentos annos vix illius memoria, ſi Ordinationum ſolemnitatem excipias, in qua antiqui moris umbram aliquam videre eſt. Præter hanc ſolemnitatem poſtremi hunc morem diu obſervarunt ſummi Pontifices cum Cardinalibus in majoribus feſtis Miſſam celebrantes. Verba quibus hæc effert codex, non videtur ſupervacaneum huc referre,* Statimque Epiſcopo dicente per omnia ſecula ſeculorum accipiat *Archidiaconus* benedictionalem librum, & conversus ad populum dicat, humiliate vos ad benedictionem, & Clero reſpondente Deo gratias, porrigat Epiſcopo librum. Expleta autem benedictione, veniens Presbyter accipiat pacem ab Epiſcopo, eandem cæteris oblaturus. Diaconus verò ſumens Calicem ac Patenam porrigat, quam ille Acolytho ad tenendum præbeat. Ipſe autem Diaconus tenens Calicem & fiſtulam ſtet ante Epiſcopum uſque dum ex ſanguine & corpore Chriſti quantum voluerit ſumat, & ſic Calicem & fiſtulam Subdiacono commendet. Quo protinus in ſiniſtrum cornu altaris pergente, Acolythus ibi cum Patena coram Epiſcopo conſiſtat: Presbyteri verò & Diaconi oſculando Epiſcopum corpus Chriſti ab eo manibus accipiant in ſiniſtra parte altaris communicaturi. Subdiaconi autem oſculando manum Epiſcopi, ore accipiant corpus Chriſti ab eo. Poſtquam verò Diaconi in ſiniſtro cornu altaris de ſanguine Chriſti communicaverint, venientes Subdiaconi ordinatim accipiant ſanguinem ab Archidiacono, manum ejus oſculantes. Et idem Archidiacono nimis cautè procurandum eſt, ne quid in Calice aut Patena ſanguinis vel corporis Chriſti remaneat. *Ex antiquo præterea more & perpetuo Epiſcopus populo benedicebat triplici benedictione, dicto ſolemniter, Per omnia ſecula ſeculorum, non autem ut nunc moris eſt, poſt ultima Miſſæ verba, cujus nunc veſtigia apparent cum corpus Chriſti in Miſſa propter tum communicaturam plebem conſecratur. Audivi in quibuſdam Eccleſiis Cathedralibus occurrente ſolemniore aliquo feſto Epiſcopum eodem Miſſæ loco ex antiquis libris populo benedicere. Fiſtula autem cum quâ Chriſti ſanguis ſumitur, utitur nonnunquam Pontifex cum ſolemniſſimè celebrat, hocque ut inuſitatum & grande quid ſuſpicitur, quod erat antiquitus tritum & vulgatum. Plura ſunt ejuſmodi quibus codicis antiquitas commendari poteſt. Ordine Romano edito duabus de cauſis mihi videtur antiquior, primùm quod ille omnia prope hujus verba contineat, ſed pluribus in locis & fere ubique multa inſuper addat, quod in hujuſmodi libris certæ novitatis eſt argumentum. Deinde quod ille hoc ſit longè ordinatior. His accedit quod hic rituum antiquorum mentionem faciat, de quibus ille ſiles, ut pote obſoletis. Codex noſter multis erat mutilatus; atque etiam ab initio. Sacrarum tamen ordinationum præter pauca & pauci momenti nihil deperiit. Quæ ſuperſunt, ab iis in hunc modum ordiuntur, atque codex, ut nunc extat, ſic incipit.*

Oremus, dilectissimi fratres, Dominum nostrum Jesum Christum pro famulo suo qui ad deponendam comam capitis sui pro ejus amore festinat, ut donet ei Spiritum sanctum, qui habitum religionis in eo perpetuum conservet, & à mundi impedimento, vel seculari desiderio cor ejus defendat, ut sicut immutatur in vultu, ita manus dextera ejus, ei virtutis tribuat incrementa, & ab omni cœcitate spirituali vel humana, oculos ejus aperiat, & lumen ei æternæ gratiæ concedat; Qui vivis.

Dum tondes eum dicis Antiphonam, Tu es Deus qui restitues mihi hæreditatem meam. *Vers.* Dominus pars hæreditatis meæ, & Calicis mei. Et repetant, Tu es Deus. Gloria Patri. Et repetatur, Tu es Deus. *Antiph.* Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo; quia hæc est generatio quærentium Dominum. *Psalm.* Domini est terra, usque in finem.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, propitiare peccatis nostris, & ab omni servitute secularis habitus hunc famulum tuum N. emunda, ut dum ignominiam secularis habitus deponit, tua semper in eum perfruatur gratia; & sicut similitudinem coronæ tuæ eum gestare facimus in capite, sic tua virtute hæreditatem subsequi mereatur æternam in corde. Per.

Postquam Tonsuratus fuerit.

Præsta quæsumus omnipotens Deus, ut hic famulus tuus N. cujus hodie comam capitis pro divino amore deposuimus, in tua dilectione perpetuò maneat, & eum sine macula in sempiternum custodias. Per Dominum.

Oratio ad barbam tondendam.

Deus cujus providentia omnis creatura incrementis adulta congaudet, preces nostras super hunc famulum tuum N. juvenilis ætatis decore lætantem, & primis auspiciis attondendum, exaudi, ut in omnibus protectionis tuæ munitus auxilio, ævoque largiori provectus, cœlestem benedictionem accipiat, & præsentis vitæ præsidiis gaudeat, & futuræ. Per.

Incipit de officiis Clericorum, de singulis septem ordinibus.

Ostiarium oportet percutere cymbalum, & aperire Ecclesiam, & sacrarium & librum aperire ei qui prædicat.

Lectorem oportet legere ea quæ prædicat, & lectiones cantare, & benedicere panem, & omnes fructus novos.

Exorcistam oportet abjicere Dæmones, & dicere populo qui non communicat, ut det locum: & aquam in ministerio effundere.

Acolythum oportet ceroferarium ferre, & luminaria accendere, & vinum & aquam in Eucharistiam ministrare.

Subdiaconum oportet præparare aquam ad administrationem altaris, & ministrare Diacono.

Diaconum oportet ministrare ad altare, & baptizare.

Sacerdotem oportet offerre & benedicere, præesse, prædicare, & baptizare.

Episcopum oportet judicare, interpretari, & consecrare, consummare, ordinare, offerre, & baptizare.

Hæc autem singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia Ecclesiasticis ministeriis studium dedit inter Lectores, usque vicesimum ætatis annum continua observatione perduret. Si majore ætate jam accesserit, ita tamen ut post baptismum statim se divinæ militiæ desiderat mancipari, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinquennio teneatur, ac deinde Acolythus, vel Subdiaconus, quatuor annis stet, & sic ad benedictionem Diaconi si mereatur, accedere. In quo ordine quinque annis inculpatè, si se gesserit, hærere debet. Exinde suffragantibus meritis per tot gradus datis Presbyterii, Sacerdotium poterit promereri. De quo loco si illum exactior ad bonos mores vita perduxerit, summum Pontificatum sperare debebit: hac tamen lege servata, ut digamus, neque Pœnitens ad hos gradus possit admitti. Sanè ut etiam Defensores Ecclesiæ qui ex Laïcis fiunt, super dicta observatione teneantur, si meruerint in ordine esse Clericatus. Paulus Apostolus præcipit Timotheo, manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Quid est, citò nemini manus imposueris, nisi ante maturitatis ætatem, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ. Et sicut boni operis comparat fructum, qui rectum scrutatur in legendo Sacerdote judicium: ita gravi semetipsum afficit damno, qui in suæ dignitatis collegio sublimat indignum.

Psalmista, id est, cantor, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, potest absque conscientia Episcopi, sola jussione Presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero, Videte ut quod ore cantatis, corde credatis, & quod corde creditis, operibus probetis.

Ordinatio Ostiarii.

Ostiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Domini conversari debeat, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves Ecclesiæ dicens ei, Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.

Et tradat ei Archidiaconus ostium Ecclesiæ dicens.

Deum Patrem omnipotentem, fratres charissimi, suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos N. benedicere dignetur, quos in officium Ostiariorum eligere dignatus est, ut sit eis fidelissima cura diebus ac noctibus, ad distinctionem horarum certarum, ad invocandum nomen Domini nostri Jesu Christi. *Oremus.* Et Diaconus, *Flectamus genua, levate.*

Domine Sancte Pater, omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hos famulos tuos N. in officium Ostiarii, ut inter Janitores Eccle-

Ecclesiæ pareant obsequio, & inter electos tuos partem tuæ mereantur habere mercedis.

Ordinatio Lectoris.

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum ad plebem Episcopus, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium, posthæc expectante plebe, tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens ad eum.

Accipite & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter & utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum his qui verbum Dei ministraverunt.

Pronuntiatio.

Eligunt vos fratres vestri, ut sitis Lectores in domo Dei vestri, & agnoscatis officium vestrum, & impleatis illud. * Potens est enim Deus ut augeat vobis gratiam perfectionis æternæ. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum eo & Spiritu S. vivit & regnat Deus.

Præfatio Lectoris.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos N. quos in ordinem lectorum dignatur assumere, benedictionem suam clementer effundat, quatenus distinctè legant, quæ in Ecclesia legenda sunt, & eadem operibus impleant. *Oremus.* Et Diaconus. *Flectamus genua. Levate.*

Benedictio ejusdem.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos N. in officium Lectorum, ut assiduitate lectionum distincti sint, atque ordinati, & agenda dicant, & dicta opere compleant, ut in utroque sanctæ Ecclesiæ exemplo, sanctitati suæ consulant. Per Dominum nostrum.

Ordinatio Exorcistæ.

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, dicente sibi Episcopo, Accipite, & commendate memoriæ, & habetote potestatem imponendi manus super Energumenos, sive baptizatos, sive Catechumenos.

Præfatio.

Deum Patrem omnipotentem, fratres charissimi, supplices deprecemur, ut hos famulos suos N. benedicere dignetur in officium Exorcistarum, ut sint spirituales Imperatores ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis, cum omni nequitia eorum multiformi, per unigenitum filium suum Dominum nostrum, qui vivit & regnat Deus in unitate Spiritus S. Per.

Oremus. Et Diaconus. *Flectamus genua. Levate.* Sequitur Benedictio.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos N. in officium Exorcistarum, ut per impositionem manuum, & oris officium, potestatem

A & imperium habeant abjiciendi Spiritus immundos, & probabiles sint Medici Ecclesiæ tuæ, gratiâ curationum, virtuteque cœlesti confirmati. Per Dominum nostrum.

Ordinatio Acolythi.

Acolythus cum ordinatur, primùm ab Episcopo doceatur qualiter in officio suo agere debeat, & accipiat ab eo ceroferarium, dicente sibi Episcopo, Accipite Ceroferarium cum Cereo, & sciatis vos ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari.

Accipiat & urceolum vacuum, dicente sibi, Accipite urceolum ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

B

Præfatio.

Deum Patrem omnipotentem, fratres charissimi, suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos N. benedicere dignetur in ordinem Acolythorum, quatenus lumen visibile manibus præferentes, lumen quoque spirituale moribus præbeant.

Oremus, & Diaconus, Flectamus genua. Sequitur.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui per Jesum Christum filium tuum, C & Apostolos ejus, in hunc mundum lumen claritatis misisti, quique ut mortis nostræ antiquum aboleres chirographum, gloriosissimè illum crucis vexillo affigi, ac sanguinem & aquam ex latere illius pro salute generis humani effluere voluisti; benedicere dignare hos famulos tuos N. in officium Acolythorum, ut ad accendendum lumen Ecclesiæ tuæ, & ad suggerendum vinum & aquam ad conficiendum sanguinem Christi filii tui, in offerenda Eucharistia, sanctis altaribus tuis fideliter subministrent. Accende Domine mentes eorum, & corda, ad amorem gratiæ tuæ, ut illuminati vultu splendoris tui fideliter tibi in sancta Ecclesia inserviant. Per Dominum.

D Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui ad Moysen & Aaron locutus es, ut accenderentur lucernæ in tabernaculo testimonii, benedicere & sanctificare dignare hos famulos tuos, ut sint Acolythi in Ecclesia tua. Per.

Omnipotens sempiterne Deus, fons lucis & origo bonitatis, qui per Jesum Christum filium tuum, lumen verum, mundum illuminasti, eumque passionis mysterio redemisti, benedicere dignare hos famulos tuos N. quos in officium Acolythorum consecramus, poscentes clementiam tuam, ut eorum mentes, & * lumen scientiæ illustres, & pietatis tuæ ro- E re irriges, ut ita perceptum ministerium, te auxiliante peragant, qualiter ad æternam remunerationem pervenire mereantur. Per Dominum nostrum.

Ordinatio Subdiaconi. Capitulum Sancti Gregorii.

Sicut qui invitatus renuit, quæsitus refugit,

fugit, ſacris eſt altaribus admovendus: Sic qui ultro ambit, vel importunus ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Nam qui nititur ad altaria conſcendere indignus, quid agit niſi ut creſcendo decreſcat? Cur non perpendit quia benedictio illius in maledictum convertitur? Quia ad hoc ut fiat hæreticus promovetur?

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, Patenam de manu Epiſcopi vacuam accipiat; ſimiliter & Calicem vacuum: De manu verò Archidiaconi accipiat urceolum cum aquamanili, ac manutergium dicente ſibi Epiſcopo.

Videte cujus miniſterium vobis traditur; & ideo ſi uſque nunc fuiſtis tardi ad Eccleſiam, à modo debetis eſſe aſſidui. Si uſque nunc ſomnolenti, à modo vigiles. Si uſque nunc ebrioſi, à modo ſobrii. Si uſque nunc inhoneſti, à modo caſti. Oblationes quæ veniunt ad altare, panes propoſitionis appellantur. De ipſis oblationibus tantum debet in altari poni, quantum populo poſſit ſufficere, ne aliquid putridum in ſacrario remaneat. Pallæ verò quæ ſunt in ſubſtratorio altaris, in alio vaſe debent lavari, in alio corporales pallæ. Ubi autem pallæ corporales lotæ fuerint, nullum linteamen ibidem debet lavari, ipſa aqua in baptiſterium debet mergi. Ideo admoneo ut vos exhibeatis, ita ut Deo placere poſſitis.

His dictis ſequitur præfatio.

Oremus Deum ac Dominum noſtrum, fratres chariſſimi, ut ſupra famulos ſuos N. quos ad Subdiaconatus officium vocare dignatus eſt, infundat benedictionem ſuam & gratiam, ut in conſpectu ejus fideliter ſervientes prædeſtinata ſanctis præmia conſequantur.

Oremus. Et Diaconus, *Flectamus genua.*
Benedictio Subdiaconi.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos, quos ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es, eos in ſacrario tuo ſancto ſtrenuos ſolicitoſque cœleſti militiæ inſtituas excubitores, ſanctiſque altaribus tuis fideliter ſubminiſtrent, & requieſcat ſuper eos Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilii & fortitudinis; Spiritus ſcientiæ & pietatis. Repleas eos Spiritu timoris tui, & eos miniſterio divino confirmes, ut obedientes facto, atque dicto parentes tuam gratiam conſequantur. Per.

ORDO QUALITER IN ROMANA Eccleſia Diaconi, Presbyteri, eligendi ſunt, Menſe primo, quarto, ſeptimo, & decimo.

SAbbatorum die in duodecim lectionibus •• S. Petrum •• Poſtquam Antiphonam ad Introitum dixerint, data oratione & expletis omnibus ex more, veniat Archidiaconus, & offerat eum Pontifici qui ordinandus eſt, ita dicendo.

Poſtulat mater Eccleſia ut hunc præſentem Subdiaconum ad onus Diaconi •• vel Presbyterii ordinetis. *Interrog.* Scis illum dignum eſſe. ℞. *Off.* Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor ipſum dignum eſſe ad hujus onus officii. Et tunc annuntiat ante Euangelium Pontifex in populo, dicens ad omnes.

Auxiliante Domino Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto eligimus hunc in ordinem Diaconi. Si quis autem habet aliquid contra illum pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat: Verumtamen memor ſit conditionis ſuæ.

Tunc proſternat ſe Pontifex cum Archidiacono ante altare ſuper ſtramenta cum his qui conſecrandi ſunt ••. La imponat Letaniam qu•••. at•. ſe, & aſcendant... ad ſedem Pontificis, & benedicat eos ad quod vocati ſunt, & deſcendant, & ſtent in ordine ſuo. Benedictione accepta Archidiaconus imponat Euangelium, & cætera ex more: Et omnes qui ordinati ſunt, oblationes deferant ad manus Epiſcopi, & ab eo conſecratas accipiant.

Ordinatio Diaconi.

Diaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus qui eum benedicit, manus ſuper caput ejus ponat, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur, & alloquitur populum his verbis.

Commune votum, communis oratio proſequatur, ut hi per totius Eccleſiæ precem, quia in Diaconatus miniſterio præparantur, Leviticæ benedictionis ordine clareſcant, & ſpirituali converſatione præfulgentes gratia ſanctificationis eluceant, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto qui cum Patre.

Præfatio.

Oremus dilectiſſimi Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos N. quos ad officium Diaconatus aſſumere dignatus eſt, benedictionis ſuæ gratiam clementer effundat, & conſecrationis indultæ propitius dona conſervet, & preces noſtras clementer exaudiat, ut quæ noſtro gerenda ſunt miniſterio, ſuo benignius protegantur auxilio, & quos ſacris myſteriis exequendis pro noſtra intelligentia credimus offerendos, ſua electione juſtificet.

Oremus, & Diaconus. Flectamus genua.
Oratio.

Adeſto quæſumus, omnipotens Deus, honorum dator, ordinumque diſtributor, ac officiorum diſpoſitor, qui in te manens innovas omnia, & cuncta diſponis per verbum, virtutem ſapientiamque tuam, Chriſtum filium tuum Dominum noſtrum, ſempiterna providentia præparans, & ſingulis quibuſque temporibus aptanda diſpenſans: cujus corpus, Eccleſiam videlicet tuam, cœleſtium gratiarum varietate diſtinctam, ſuorumque connexam diſtinctione mem-

membrorum, per legem mirabilem totius compaginis unitam, in augmentum templi tui crescere, dilatarique largiris, sacri muneris servitutem trinis gradibus ministrorum nomini tuo militare constituens, Electis ab initio Levi filiis, qui in mysticis operationibus, domus tuæ fidelibus excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ sorte perpetua possiderent. Super hos quoque famulos tuos N. quæsumus Domine placatus intende, quos tuis sacrariis servituros in officium Diaconi supplicitei dicamus Et nos quidem tanquam homines divini sensus, & summæ rationis ignari, horum vitam quantum possumus, æstimamus. Te autem, Domine, ea quæ nobis sunt ignota non transeunt, te occulta non fallunt: Tu cognitor es secretorum: Tu servator es cordium. Tu eorum vitam cœlesti poteris examinare judicio, quo semper prævales, & admissa purgare, & ea quæ sunt agenda concedere. Emitte in eos, quæsumus Deus, Spiritum S. quo ministerii fideliter exequendi, septiformis gratiæ tuæ munere roborentur. Abundet in eis totius forma virtutis, autoritas modesta, pudor constans, innocentiæ puritas, & spiritualis observantia disciplinæ. In moribus eorum præcepta tua fulgeant, ut suæ castitatis exemplo imitationem sanctæ plebis acquirant, & bonum conscientiæ testimonium præferentes, in Christo firmi & stabiles perseverent, dignisque successibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereantur. Per.

Ad consummandum Diaconi officium cum stola.

Accipe stolam tuam, imple ministerium tuum, potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam, qui vivit.

Alia.

Accipe stolam candidatam de manu Domini, ab omnibus vitiorum sordibus purificatus in conspectu divinæ Majestatis, ut omnibus vita conversationis tuæ præbeat exemplum, plebsque dicata Christi nomine possit imitando te, imitationem acquirere justam.

Benedictio post acceptam stolam.

Exaudi Domine preces nostras, & super hos famulos tuos N. Spiritum tuæ benedictionis emitte, ut cœlesti munere ditati, & tuæ majestati gratiam possint acquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per.

Alia.

Domine sancte, spei, fidei, gratiæ, & profectuum remunerator, qui cœlestibus & terrenis Angelorum ministeriis ubique dispositis, per omnia elementa voluntatis tuæ diffundis effectum; hos quoque famulos tuos N. speciali dignare illustrare affectu, ut tuis obsequiis expediti sacris altaribus ministraturi puri accrescant, & indulgentia tua puriores, eorum gradu quos Apostoli tui in septenario numero,

A Beato Stephano duce ac prævio, Spiritu sancto autore elegerunt, digni existant, & virtutibus universis, quibus tibi servire oportet, instructi complaceant. Per.

Ordinatio Presbyteri.

Post lectionem autem & tractum, atque Letaniam, parate Electo qui Presbyter ordinandus est, Diaconi more orarium tantùm, & præsentantibus eum, atque ducentibus duobus Diaconibus usque ad Presbyteros, & duo Presbyteri ducant ad sedem Pontificis: Et ipse se erigens interrogat, si justus & dignus sit. B Illis autem attestantibus, eundem dignum & justum esse Dei gratia. Eo inclinato imponat manum super caput ejus, & omnes Presbyteri, qui cum eo assunt pariter, & ille dat orationem super eum.

Allocutio ad populum.

Quoniam, dilectissimi fratres, rectori navis, & navigio deferendis, eadem est vel securitatis ratio, vel timoris, communis eorum debet esse sententia, quorum causa communis existit. Nec frustra à Patribus reminiscimur institutum, ut de electione eorum qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur & po- C pulus: Quia de actu & conversatione præsentandi, quod nonnunquam ignoratur à pluribus, scitur à paucis; & necesse est ut facilius quis obedientiam exhibeat ordinato, cui assensum præbuerit ordinando. Fratrum nostrorum & Presbyterorum N. conversatio, quantum mihi videtur, probata, ac Deo placita est, & digna, ut arbitror, Ecclesiastici honoris augmento. Sed ne unum fortasse vel paucos aut decipiat assensio, aut fallat affectio, sententia est expectanda multorum. Itaque quod decorum actibus aut moribus noveritis, quid de merito censeatis, Deo teste consulimus. Debet hanc fidem charitas vestra habere D quam secundum præceptum Euangelii, & Deo exhibere debetis & proximo, ut his testimonium Sacerdotii magis pro merito quam affectione aliqua tribuatis; Et qui devotionem omnium expectamus, intelligere tacentes non possumus. Scimus tamen quid est acceptabilius Deo, si aderit per Spiritum S. consensus omnium animorum, & ideo electionem vestram debetis publica voce profiteri.

Præfatio.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos N. quos ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona mul- E tiplicet, & quod ejus dignatione suscipiunt, ipsius consequantur auxilio.

Oremus, & dicat, Flectamus genua. Sequitur.

Exaudi nos quæsumus, Domine Deus noster, & super hos famulos tuos N. benedictionem S. Spiritus, & gratiæ Spiritualis infunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aspectibus offeri-

offerimus consecrandos, perpetua muneris tui largitate prosequaris.

Per omnia secula seculorum. Amen.

Dominus vobiscum. Et cum. Sursum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. Dignum. Verè dignum & justum est, æquum & salutare, nos tibi semper & ubique gratias agere, Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum dator, & distributor omnium dignitatum, per quem proficiunt universa, per quem cuncta firmantur, amplificatis semper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione dispositum. Unde & ad Sacerdotales gradus, atque officia Levitarum Sacramentis mysticis instituta creverunt, ut cum Pontifices summos regendis populis præfecisses, ad eorum societatis, & operis adjumentum, sequentis ordinis viros, & secundæ dignitatis eligeres. Sic & in eremo per septuaginta virorum prudentium mentes Moysis Spiritum propagasti: Quibus ille adjutoribus usus, in populo innumerabiles multitudines facilè gubernavit. Sic Eleazaro & Ithamar filiis Aaron paternæ plenitudinis abundantiam transfudisti, ut ad hostias salutares, & frequentioris officii Sacramenta ministerium sufficeret Sacerdotum. Hac providentia, Domine, Apostolis filii tui Doctores fidei comites addidisti, quibus ille orbem totum secundis prædicatoribus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque nostræ, Domine quæsumus hæc adjumenta largire, qui quanto fragiliores sumus, tanto his pluribus indigemus. Da quæsumus omnipotens Deus in hos famulos tuos N. Presbyteri dignitatem. Innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis, ut acceptum à te Deus secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suæ conversationis insinuent. Sint providi cooperatores ordinis nostri: Eluceat in eis totius forma justitiæ, ut bonam rationem dispensationis sibi creditæ redditur, æternæ beatitudinis præmia consequantur. Per eundem. In unitate ejusdem.

Hic reflectatur Orarium super humerum dexterum, dicens ad eum.

Accipe jugum Dei, jugum enim ejus suave est & onus ejus leve.

Hic vestiens eum casula dicit,

Stola innocentiæ induat te Dominus.

Sequitur Benedictio.

Deus sanctificationum omnium autor, cujus vera consecratio, plenaque benedictio est. Tu Domine super hos famulos tuos N. quos Presbyterii honore dedicamus, manus tuæ benedictionis infunde, ut gravitate actuum, & censura vivendi probent se seniores, his instituti disciplinis, quas Tito & Timotheo Paulus exposuit, ut in lege tua die ac nocte meditantes, quod legerint credant, quod crediderint doceant, quod docuerint imitentur. A Justitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem in se ostendant, exemplo probent ammonitionem, & confirment, ac purum & immaculatum ministerii sui donum custodiant, & per obsequium plebis tuæ, panem & vinum in corpus & sanguinem filii tui immaculata benedictione transforment, & inviolabili charitate in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, in die justi & æterni judicii, conscientia pura, fide plena, Spiritu S. pleni persolvant. Per eundem. In unitate ejusdem Spiritus S.

Expleta autem oratione, ac capiens oleum faciat ✝ super manus ambas ita dicendo.

Consecrare & sanctificare digneris Domine, manus istas per istam unctionem, ut quæ- B cunque consecraverint, consecrentur, & quæcunque benedixerint benedicantur, & sanctificentur, in nomine Domini nostri Jesu Christi.

Hoc facto accipiat Patenam cum oblatis, & Calicem cum vino, dicat, Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missamque celebrare, tam pro vivis quàm pro Defunctis, in nomine Domini.

Benedictio.

Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus S. descendat super vos, ut sitis benedicti in ordine Sacerdotali, & offeratis placabiles C hostias pro peccatis atque offensionibus populi omnipotenti Deo, cui est honor & gloria, per omnia.

Postea sequitur in codice, orationes ad Abbatem faciendum, vel Abbatissam, *quas ultrò prætermittimus; Orationibus istis finitis succedit ritus consecrationis Episcopalis in hunc modum.*

In Christi nomine incipit ordo ad vocandum & examinandum, seu consecrandum electum Episcopum.

D Sabbati die circa Vesperam, sedente Domino Apostolico in atrio juxta Ecclesiam, venit Archipresbyter indutus casula cum Clericis illius Ecclesiæ cui electus consecrandus est; & flectens genua ante Apostolicum, benedictionem petit dicendo.

Jube Domine benedicere. *Resp.* Apostolicus, Nos regat & salvet cœlestis conditor aulæ. Archipresbyter autem surgens procedit paululùm, & iterum petens benedictionem genua flectit, & dicit. Jube Domine *Resp.* Nos Dominus servet, custodiat, atque gubernet.

Tertia verò vice benedictionem simili modo E petit, dicens, Jube Domine. *Resp.* Gaudia cœlorum, det nobis Rector eorum.

Benedictione completa interrogat eos Dominus Apostolicus, Omnia rectè, quod vos fatigastis fratres? *Resp.* Ut Deus & Dominus noster concedat nobis Pastorem. *Interr.* habetis vestrum? *Resp.* habemus. *Interr.* Est de ipsa Ecclesia, an de alia? *Resp.* de ipsa. *Interr.* Quo bonore fungitur? *Resp.* Presbyteratus. *Interr.* Quot annos habet in Presbyteratu? *Resp.* Decem. *Interr.* habuit

habuit conjugium? ℞. minimè. *Interr.* Dispo-suit domui suæ? ℞. Disposuit. *Interr.* Quid vobis complacuit in ipso? ℞. Sanctitas, castitas, humilitas, benignitas, & omnia, quæ placabilia sunt. *Interr.* habetis decretum? ℞. habemus. Et dicit Apostolicus, legatur. Tunc profertur decretum, & legitur hoc modo.

Beatissimo Papæ, & Apostolicæ sedis dignitate conspicuo, Clerus & populus illius Ecclesiæ, totius devotionis famulatum.

Credimus non latere Apostolatus vestri celsitudinem, quod nostra Ecclesia suo sit viduata Pastore, ac propter hoc solatio proprii sit destituta Rectoris. Quapropter ne Pastore absente grex Dominicus perfidorum luporum morsibus pateret, & ne improbi raptoris fieret præda, communi voto atque consensu eligimus nobis in Pontificem illum Presbyterum nostræ Ecclesiæ: Virum utique prudentem, hospitalem, ornatum moribus, castum, sobrium, & mansuetum; Deo & hominibus per omnia placentem, quem ad Apostolatus vestri dignitatem mittere curavimus, unanimiter postulantes, & obsecrantes à vestra majestate nobis illum ordinari Pontificem, quatenus autore Domino nobis velut idoneus Pastor præesse valeat, & prodesse, nosque sub sacro ejus regimine Domino semper militare possimus. Ut autem omnium nostrum vota in hanc electionem convenire noscatis, huic canonico decreto propriis manibus roborando subscripsimus. Ego ill. ss. Ego ill. ss.

Hoc lecto prosequitur Apostolicus.

Videte ne aliquam vobis promissionem fecerit: sciatis quia Simoniacum est, & contra canones. ℞. Absit. Et dicit, ducatur.

Tunc venit ipse electus, Planeta indutus, & ter benedictionem petit sicut superius. Benedictione expleta interrogat eum Apostolicus.

Omnia rectè quod te fatigasti frater? ℞. Quod ego dignus non fui, isti Confratres mei elegerunt me sibi præesse Pastorem. *Interr.* De ipsa Ecclesia es, an de alia? ℞. de ipsa. *Interr.* Quo honore fungeris? ℞. Presbyteratus. *Interr.* Quot annos habes in Presbyteratu? ℞. Decem. *Interr.* habuisti conjugium? ℞. minimè. *Interr.* Disposuisti domui tuæ? ℞. Disposui. *Interr.* Qui libri leguntur in Ecclesia tua? ℞. T. Eptaticus Prophetarum. Euangelium, Apocalypsis, Epistolæ Pauli, & reliqui. *Interr.* Nosti canones? ℞. Doce nos Domine.

Et dicit Apostolicus.

Vide ordinationes si feceris, ut certis temporibus facias, id est, primi, quarti, septimi, & decimi mensis. Bigamos aut Curiales, aut de servili conditione, ad sacrum ordinem non promoveas. A Simoniaca verò hæresi te omnino custodias. Tamen dabitur tibi edictum de scrinio nostro qualiter debeas consecrari. Vide autem ne aliquam promissionem pro hac causa feceris, quia Simoniacum est,

A & contra canones. ℞. Absit. Et dicit. PP. Tu videris. Quia ergo omnium in te vota conveniunt, hodie abstinebis, & cras Deo annuente consecraberis.

Primo verò die progreditur Domnus Apostolicus cum Electo, & Clero, & cuncto populo ad Ecclesiam. *Tunc Cantores incipiunt Introitum.* Elegit te Dominus sibi in Sacerdotem magnum, & aperiens thesaurum suum optimum, & abundare te faciet omnibus bonis. *Psalmus.* Exaudiat te Dominus. *Finito Introitu* non dicatur Kyrie, sed gloria in excelsis. *Quo finito* dicitur pax vobis. *Resp.* Et cum Spiritu tuo.

B *Oratio.*

Adesto supplicationibus nostris omnipotens Deus, ut quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per.

Finita Oratione.

Sedeat Domnus Papa in sua sede, facto ibi silentio fiat examinatio talis,

Antiqua Sanctorum Patrum institutio docet, & præcipit, ut is qui ad ordinem Episcopatus eligitur, maximè ut legimus in canone Carthaginensi, antea diligentissimè examine-
C tur cum omni charitate, de fide Sanctæ Trinitatis, & interrogetur de diversis causis, vel moribus, quæ huic regimini congruunt, & necessaria sunt retineri secundum Apostoli dictum, manus citò nemini imposueris: Et ut etiam is qui est ordinandus antea erudiatur, qualiter sub hoc regimine constitutum oporteat conversari in Ecclesia Dei: Irreprehensibiles sint, qui ei manus ordinationis imponunt. Eadem itaque autoritate & præcepto interrogamus te, dilectissime frater, charitate sincera, si omnem prudentiam tuam, quantum tua capax est natura, divinæ scripturæ
D sensibus accommodare volueris. *Resp.* Ita ex toto corde volo in omnibus obedire & consentire. *Interrog.* Vis ea quæ ex divinis scripturis intelligis, plebem cui ordinandus es, & verbis docere & exemplis? *Resp.* Volo. *Interrog.* Vis traditiones orthodoxorum Patrum, ac decretales Sanctæ & Apostolicæ sedis constitutiones reverenter suscipere, docere, atque servare? *Resp.* Volo. *Interr.* Vis Beato Petro cui à Domino data est potestas ligandi atque solvendi, ejusque Vicario, successoribusque ejus fidem & subjectionem exhibere. ℞. Volo. *Interr.* Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantum poteris Domino adjuvante
E ad omne bonum commutare? ℞. Volo. *Interr.* Vis semper in divinis esse negotiis mancipatus, & à terrenis negotiis, vel lucris turpibus alienus, quantum te humana hæc fragilitas consenserit posse. ℞. *Interr.* Vis castitatem & sobrietatem cum Dei auxilio custodire. *Resp.* Volo. *Interr.* Vis humilitatem & patientiam in temetipso custodire, & alios similiter docere. *Resp.* Volo. *Interr.* Pauperibus & peregrinis omnibus indigentibus vis esse propter nomen Domini affabilis & misericors. *Resp.* Volo.

Tunc

Tunc dicatur ei.

Hæc omnia & cætera bona tribuat tibi Dominus, & custodiat te, atque corroboret in omni bonitate. *Resp.* Amen. *Interr.* Credis secundum intelligentiam & capacitatem sensus tui Sanctam Trinitatem Patrem, & Filium, & Spiritum S. unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate Deitatem, coessentialem & consubstantialem, coæternam, & coomnipotentem, unius voluntatis, potestatis, & majestatis, creatorem omnium creaturarum, à quo omnia, in quo omnia, per quem omnia quæ sunt in cœlo & in terra, visibilia & invisibilia, & spiritualia. *Resp.* assentio, & ita credo. *Interr.* B
Credis singulam quamque in Sancta Trinitate personam, unum verum Deum, plenum, & perfectum. *Resp.* Credo. *Interr.* Credis ipsum Filium Dei, verbum Dei æternaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem, & coæqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto, & Maria semper Virgine cum anima rationali. Duas habentem nativitates, unam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem. Deum verum, & hominem verum, proprium in utraque natura, atque perfectum, non adoptivum, nec phantasticum; sed unicum & unum Filium Dei, in duabus, & ex duabus naturis, sed in unius personæ singularitate, impassibilem, immortalem divinitatem, sed in humanitate pro nobis, & pro salute nostra passum vera carnis passione, ac sepultum, ac resurgentem à mortuis tertia die, vera carnis resurrectione. Die quadragesimo post resurrectionem, cum carne qua resurrexerat, cum anima ascendisse in cœlum, & sedere ad dexteram Dei Patris. Inde venturum judicare vivos & mortuos, & redditurum unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala. *Resp.* Assentio, & per omnia credo. *Interr.* Credis etiam Spiritum sanctum, plenum, & perfectum, verumque Deum, à Patre & Filio procedentem, coæqualem, & coessentia- D
lem, coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio? *Resp.* Credo. *Interr.* Credis hanc Sanctam Trinitatem non tres Deos, sed unum Deum omnipotentem, æternum, invisibilem, & incommutabilem. *Resp.* Credo. *Interr.* Credis sanctam Catholicam & Apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur baptisma, & vera omnium remissio peccatorum. *Resp.* Credo *Interr.* Anathematizas etiam omnem hæresim extollentem se adversus hanc sanctam Ecclesiam Catholicam. *Resp.* Facio, vel anathematizo. *Interr.* Credis etiam veram resurrectionem ejusdem carnis quam nunc gestas, & vitam æternam. *Resp.* Credo. *Interr.* Credis etiam novi E
& veteris Testamenti, legis, & Prophetarum, & Apostolorum, unum esse autorem Deum, ac Dominum omnipotentem. *Resp.* Credo.

Tunc dicatur ei.

Hæc tibi fides augeatur à Domino, ad veram & æternam beatitudinem, dilectissime frater in Christo. *Resp.* Amen. Hæc solicita mente, & studio vigilante conserva, & tibi commissis nota facere cura, ut unanimes uno ore collau-
A detis Deum de suis erga vos beneficiis, cui exhibendus est honor & gloria, per omnia secula seculorum. *Resp.* Amen.

Ita quoque examinatus, & plenè instructus cum consensu Clericorum, & Laïcorum, ac conventus totius Provinciæ Episcoporum, maximéque Metropolitani autoritate & præsentia ordinetur. Nullis detur invitis Episcopus, nisi Cleri, plebis, ordinis consensus, & desiderium requiratur.

His ita peractis duo Episcopi cooperatores ordinis sacri reducant ipsum Electum in sacrarium. Tunc egreditur Archidiaconus cum Acolythis, & Subdiaconibus, & induit ipsum Electum Cambagos, Sandalia, Dalmaticam, Planetam, & manicas.

Interim legitur Apostolus de Epistola B. Pauli Apostoli ad Timotheum.

Charissime, fidelis sermo, si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, Doctorem, non vinolentum, non percussorem sed modestum, non litigiosum, non cupidum, suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui
C suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit. Non neophytum, ne in superbiam elatus in judicium incidat Diaboli, Oportet autem illum, & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut doctrinam Dei ornet in omnibus.

Memor sit omnis sacrificii ... Mittat tibi auxilium ... Alleluja. Et ... Diffusa est gratia. Desiderium animæ ejus.

Quando induitur sandaliis dicatur Oratio ab Episcopis.

Omnipotens sempiterne Deus qui es initium & finis, fac istum famulum tuum N. fratrem scilicet nostrum tua benedictione calceari pedulibus istis, in præparationem Euangelii pacis.

Ad manicas.

Immensam clementiam tuam rogamus omnipotens & piissime Deus, ut manus istius famuli tui N. scilicet fratris nostri, sicut exterius obducuntur manicis istis, sic interius aspergantur rore tuæ benedictionis, ut quæcunque per eas sint benedicenda, vel consecranda, per te benedicantur & consecrentur. Qui vivis.

Ad Dalmaticam.

Deus bonorum omnium autor, & largitor, guberna famulum tuum hunc N. fratrem nostrum, ut sicut hoc typico indumento priscorum Patrum ritu latiora vestimenta præsentialiter * perstringunt, ita mentis ejus vanæ & vagæ cogitationes, ne in effectum periculosum proveniant, te protegente coërceantur. Præstante.

Episcopo verò designato, solemniter præparato, duo Episcopi casulis induti deportent eum supe-

superius juxta altare: & convertens se Ordinator ad populum, faciat sermonem si velit. Deinde imponat Clerus Litan. & prosternat se Ordinator Electi simul cum Electo, & cæteris Episcopis ante altare super stramenta usque dum dicit Schola, *Agnus Dei*. Ut autem surrexerint, duo Episcopi ponunt & tenent Euangeliorum codicem super verticem ejus, & inter scapulas clausum; & uno fundente super eum benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui assunt, manibus suis caput ejus tangunt, & dicat Ordinator.

Oratio.

Adesto supplicationibus nostris omnipotens Deus, & quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, tuæ virtutū compleat effectu. Per Dominum.

Oremus, dilectissimi nobis, ut huic viro utilitati Ecclesiæ providens benignitas omnipotentis Dei, gratiæ suæ tribuat largitatem. Per eum qui.

Oratio.

Propitiare Domine supplicationibus nostris, & inclinato super hunc famulum tuum N. cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ in eum effunde virtutem. Per Dominum.

Tunc incipit alta voce.

Per omnia secula seculorum. Amen. Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda. ℟. Habemus. Gratias agamus Domino Deo nostro. ℟. Dignum & justum est. V D. æterne Deus. Honor omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ sanctis famulantur ordinibus: Deus qui Moysen famulum tuum secreti familiaris affatu inter cætera cœlestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti Sacerdotalis instituens Electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati, cum & apud veteres reverentiam ipsa significationum species obtineret, & apud nos certiora essent experimenta rerum, quàm ænigmata figurarum. Illius namque Sacerdotii interioris habitus, nostræ mentis ornatus est, & Pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat vestium, sed splendor animarum: Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipsis erant intelligenda poscebant. Et idcirco huic famulo tuo quem ad summi Sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, & in multimodi operis varietate signabant: Hoc in ejus moribus, actibusque clarescat. Comple in Sacerdote tuo mysterii tui summam, & ornamentis totius glorificationis instructum, cœlestis unguenti flore sanctifica. *Hic mittatur chrisma* in capite ejus in modum † & dicatur.

Unguatur & consecretur caput tuum cœlesti benedictione in ordine Pontificali. In nomine A Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Pax tibi. ℟. Et cum Spiritu tuo. Hoc Domine copiosè in ejus caput influat: hoc in oris subjecta decurrat: hoc in totius corporis extrema descendat, ut tui Spiritus virtus, & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo constantia fidei, puritas dilectionis, sinceritas pacis. Sint speciosi munere tuo pedes ejus ad Euangelizandum pacem, ad Euangelizandum bona tua. Da ei Domine ministerium reconciliationis, in verbo & in factis, in virtute signorum & prodigiorum. Sit sermo ejus & prædicatio non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis; sed in ostensione Spiritus & virtutis. Da eis Domine claves regni cœlorum, ut utatur, non glorietur potestate B quam tribuis in ædificationem, non in destructionem. Quodcunque ligaverit super terram, sit ligatum & in cœlis, & quodcunque solverit super terram, sit solutum & in cœlis: Quorum detinuerit peccata, detenta sint, & quorum dimiserit, tu dimittas. Qui benedixerit ei, sit benedictus; & qui maledixerit ei, maledictionibus repleatur. Sit fidelis servus & prudens, quem constituas tu Domine super familiam tuam, ut det illis cibum in tempore oportuno, & exhibeat omnem hominem perfectum. Sit sollicitudine impiger, sit Spiritu fervens, oderit superbiam, humilitatem diligat, nec C eam unquam deserat, aut laudibus, aut timore superatus. Non ponat lucem tenebras, nec tenebras lucem, non dicat malum bonum, sit sapientibus & insipientibus debitor, ut fructum de profectu omnium consequatur. Tribuas ei Domine Cathedram Episcopalem, ad regendam Ecclesiam tuam, & plebem universam. Sis ei autoritas, sis ei potestas, sis ei firmitas, multiplices super eum benedictionem, & gratiam tuam, ut ad exorandam misericordiam tuam tuo munere semper idoneus, tua gratia possit esse devotus. Per.

Consecratio manuum.

D Unguantur manus istæ de oleo sanctificato, & chrismate sanctificationis, sicut unxit Samuël David in Regem & Prophetam, ita unguantur & consecrentur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, facientes imaginem sanctæ Crucis Salvatoris nostri Jesu Christi, qui nos à morte redemit, & ad regna cœlorum perduxit. Exaudi nos pie Pater omnipotens æterne Deus, & præsta ut quod te rogamus, exoremus. Per.

Completa benedictione confirmet pollicem consecrati cum Chrismate, dicens.

E Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui te Pontificatus sublimari voluit dignitate, ipse te chrismate & mysticæ delibationis liquore perfundat, & spiritualis benedictionis ubertate fœcundet, ut quidquid benedixeris, benedicatur, quidquid sanctificaveris, sanctificetur; & consecratæ manus istæ, vel pollicis impositio, cunctis proficiant ad salutem. Per.

Benedictio annuli.

Creator & conservator humani generis, dator gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis: Tu Domine permitte tuam benedictionem super hunc annulum, ut quicunque hoc sacrosanctæ fidei signo insignitus incedit, in virtute cœlestis defensionis, ad æternam vitam sibi proficiat. Per.

Quando datur annulus, dicatur.

Accipe annulum discretionis & honoris, fidei signum, ut quæ signanda sunt, signes, & quæ aperienda sunt, perdas, quæ liganda sunt, liges, quæ solvenda sunt, solvas; atque credentibus per fidem baptismatis, lapsis autem & Pœnitentibus per ministerium reconciliationis januas regni cœlestis aperias, cunctis verò de thesauro Dominico nova & vetera proferas, ad æternam salutem hominibus, consolatus gratia Domini nostri.

Ad annulum digito imponendum.

Accipe annulum, fidei scilicet signaculum, quatenus sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide, ornatè, illibatè custodias.

Benedictio Baculi.

Deus sine quo nihil potest benedici vel consecrari, hunc baculum benedicere dignare, ut quotiescunque famulus tuus illum gestando, & te in corde tenendo, per hunc sustentetur, & tuæ benedictionis ubertate repleatur. Per.

Cum datur Baculus, dicit.

Accipe baculum sacri regiminis signum, ut imbecilles consolides, titubantes confirmes, pravos corrigas, rectos dirigas in viam salutis æternæ, habeasque potestatem eligendi dignos & corrigendi indignos, cooperante Domino nostro.

Tunc dat osculum

Pontifici, & Diaconibus omnibus. Tenens cum Archidiaconus deportat in Presbyterium, & dat osculum Episcopis & Presbyteris. Et tunc jubet eum Dominus Pontifex in capite sedium Episcoporum sedere. Dominus verò Pontifex redit ad sedem. Dum autem sederit, lavat manus; & ponens incensum in Thymiamaterio dat benedictionem, & ille imponat Euangelium *secundum Marcum.*

In illo tempore circuibat Jesus in civitate docens, & convocavit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem Spirituum immundorum, & præcepit eis ne quid tollerent in via nisi virgam tantùm, non peram, non panem: neque in Zona æs, sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis, Quocunque introieritis in domum illic manete, donec inde exeatis. Et quicun-

A que non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. Et exeuntes prædicabant ut Pœnitentiam agerent, & dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabantur.

Item aliud secundum Lucam. Facta est contentio.

Offertor. Benedic anima mea. *Off. Secreta.*

Suscipe Domine munera quæ tibi offerimus pro famulo tuo ill. ut propitius in eodem tua dona custodias. Per.

Alia.

B Hæc hostia quæsumus Domine emundet nostra delicta, & ad sacrificium subditorum tibi corpora, mentesque sanctificet. Per Dominum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ quam tibi offerimus, etiam pro famulo tuo N. quem ad Episcopatus ordinem promovere dignatus es, Quæsumus Domine ut placatus accipias, & propitius in eo tua dona custodias, ut quod divino munere consecutus est, divinis effectibus exequatur: Diesque nostros.

C

Benedictio.

Benedicat tibi Dominus custodiens te sicut voluit super populum suum constituere Pontificem: ita & in præsenti seculo felicem, & æternæ felicitatis faciat esse consortem. ℟. Amen. Clerum ac populum quem sua voluit opitulatione in tua sanctione congregari, sua dispensatione, & tua administratione per diuturna tempora faciat feliciter gubernare. ℟. Amen.

Quatenus divinis monitis parentes, adversitatibus carentes, bonis operibus exuberan-
D tes, tuo ministerio fide obsequentes, & in præsenti seculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum civium consortio potiri mereantur. ℟. Amen.

Cum autem venerit ad communicandum, Domnus Pontifex porriget ei formatam, atque sanctam oblationem integram, suscipiensque eam Episcopus, ipse ex ea communicat super altare. Quod verò residuum fuerit, sibi reservat denuò ad communicandum unoquoque die usque quadraginta diebus expletis.

Et postmodum jussus à Domino Pontifice, communicat populum cum cæteris Episcopis.

Com. Messis quidem multa, Operarii au-
E tem pauci.

Rogate ergo Dominum Messis, ut mittat Operarios in Messem suam.

Col. Lætabimur.

Ad complendum.

Plenum quæsumus Domine in nobis remedium tuæ miserationis operare, & tales nos esse perfice propitius, & sic foveri, ut tibi in omnibus placere valeamus. Per Dominum.

¶ *Postea sequitur Missa pro Episcopo in ipsius Ordina-*

Ordinatione; qua finita sequitur alia pro eodem Episcopo in die Ordinationis suæ anniversario, quibus succedit benedictio sacrarum vestium in hunc modum.

Item benedictio vestimentorum.

Sacerdotalium sive Leviticorum, atque sequentium ordinis ministrantium.

Omnipotens sempiterne Deus: qui per Moysen famulum tuum Pontificalia vestimenta, atque Levitica ad explendum in conspectu tuo ministerium eorum, & ad decorem seu laudem nominis tui fieri decrevisti: Adesto propitius invocationibus nostris; & hæc indumenta famuli, & Sacerdotis tui, desuper gratia tua irrigante, tua ingenti benedictione per nostræ humilitatis servitutem purificare, benedicere & consecrare digneris, ut divinis cultibus, & sacris ministeriis apta & benedicta existant. His quoque sacris vestibus Sacerdotes vel Levitæ tui induti, defensi ab omnibus impulsionibus, seu tentationibus malignorum Spirituum esse mereantur, tuisque ministeriis aptè & condignè servire, & inhærere, in hisque placidè & devotè tribue perseverare. Per.

Benedictio ab Albam, Planetam, Stolam, & cingula.

Domine Deus Pater omnipotens, Rex & C magnificus triumphator, qui per sanctos Patres nostros, qui tibi in Sacerdotali ordine placuerunt, diversi ordinis ornamenta, & vestimenta Sacerdotalia fieri, & his ornari Sacerdotes tibi servientes jussisti: Exaudi propitius orationem nostram, Et hanc Planetam famuli tui, ac Poderem, ac cingulum, Orariumque, dextera tua sancta benedicere, consecrare, sanctificare, & purificare digneris, quatenus hæc vestimenta Ministris & Levitis, ac Sacerdotibus tuis ad divinum cultum D ordinandum, explendumque, proficiant, sanctisque altaribus tuis mundè & ornate in his sacris vestibus ministraturi, irreprehensibiles in actu & vestitu, interius exteriusque appa- A reant, tibique solido puro corde, & mundo corpore, omnibus diebus vitæ suæ, irreprehensibiliter Sanctorum Patrum exempla sequentes servire valeant, hisque sacris ministeriis secundum tuam voluntatem, quando tibi placuerit, expletis, cœlestis regni gloriam cum omnibus sibi commissis percipere mereantur. Per Dominum.

Benedictio Stolarum.

Deus invictæ virtutis triumphator, & omnium rerum creator ac sanctificator, intende preces nostras, & hanc stolam sive mappulam, vel Planetam Leviticæ ac Sacerdotalis B gloriæ Ministris tuis fruendis tuo proprio ore benedicere ac sanctificare, & consecrare digneris, omnesque eis utentes, tuisque ministeriis à nobis indignis consecrandos, aptos, & tibi cum eis devotè & amabiliter servientes, gratos efficere dignare. Per.

Item Bened. Corporalium.

Domine Deus qui jam sanctificare dignatus es hoc genus specierum, quando eo dignatus es involvi corpus Domini nostri Jesu Christi unigeniti tui in beata passione: Concede quæsumus per eundem Dominum, nobis quanquam indignis famulis tuis, ut præsens linteum cœlesti benedictione sanctum & aptum fiat Dominico sepulchro, altari videlicet tuo, ut placabiliter possit in eo poni corpus & sanguis ejusdem Domini nostri Jesu Christi, qui est vita omnium fideliter sumentium, & vivit & regnat tecum Deus in unitate.

Alia.

Clementissime Domine, inenarrabilis virtus, cujus mysteria arcanis mirabilibus celebrantur, tribue quæsumus ut hoc linteamen tuæ propitiationis benedictione sanctificetur, ad consecrandum super illud corpus & sanguinem Dei, & Domini nostri Jesu Christi, qui tecum.

RITUS ANTIQUUS ELECTIONIS, examinis, & ordinationis Episcopalis.

Mihi ante duodecim aut tredecim annos lustranti Bibliothecam eruditissimi Domini de Montchal Tholozatis Archiepiscopi libris raris copiosam, contigit incidere in antiquam quandam canonum collectionem, vitulina charta conscriptam, cujus character annorum saltem sexcentorum ætatem arguebat. In fine adtextus erat, ritus iste Ordinationis Episcopalis, si bene memini, ejusdem characteris & antiquitatis. Eo lecto dignum judicavi quem exscribi curarem. Eoque multos post annos relecto, dignum quoque judicavi qui hic insereretur. Propriè docetur in eo modus Electionis Episcopalis, & præsentationis Electi, qui tum fiebat Archiepiscopo, ratioque Scrutinii & examinis Electi, ut ad Ordinationem admitteretur. Nam ea quæ ad Ordinationem specialiter pertinent; obiter, & uno prope verbo significantur. Plura ad Ordinationum materiam spectantia non adtexebantur. Hoc fragmento qualecunque sit, Lector fruatur. Illi multis de causis utile fore censui. Nonnulla de origine, & Officiis Episcoporum antecedebant in illo codice quæ sequuntur, magna ex parte decerpta verbo tenus exc. 5. lib. 2. S. Isidori de Officiis Ecclesiasticis, & Rabani Mauri lib. 1. c. 4. de Instit. Clericorum, & nonnullis canonibus; quæ ut hic non necessaria prætermisi.

Ordo qualiter in Sancta Romana Ecclesia Episcopus ordinatur.

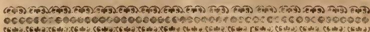
Dum à civitate & loco Episcopus fuerit defunctus, à populo civitatis eligitur alius, & fit à Sacerdotibus, Clero, vel populo decretum; & veniunt ad Archiepiscopum, adducentes secum & suggestionem, hoc est, rogatorias literas ut eis Episcopus consecretur quem secum deportant. Tunc Archiepiscopus præcipit Sacellario vel numenculatori, ut eum ad Archidiaconum dirigat, quatenus inquirat illum de quatuor capitulis, secundum Canones, id est, de Arsenoquita, quod est coïtus cum masculo, pro ancilla Deo sacrata quæ à Francis nonna dicitur: Pro quadrupedibus, & muliere alio viro conjuncta; aut si conjugem habuit ex alio viro, quæ à Græcis dicitur deuterogamia. Et dum nihil eorum ipse vir conscius fuerit, Euangeliis ad medium deductis, Jurat ipse electus Archidiacono; & post hæc traditur Subdiacono, & pergit cum præfato electo ad aulam Sanctæ Matris Ecclesiæ, ibique supra ejus sacratissimum corpus confirmat, quod non cognovisset superius nominata capitula. Alia vero die nunciatur ab Archidiacono sicut actum est. Tunc Archiep. induit se pallio, & sedet in sede; & vocatis ad se Episcopis & Presbyteris jubet eos secum consedere. Stante autem universo Clero, præcipit Sacellario suo ut plebs civitatis ingrediatur: & ille dum perrexerit ad eos introducendum, eligit ex illis, id est, ex Sacerdotibus personam, qui reddat rationem, dum fuerit interrogatus; & dum fuerint introducti, interrogantur ab Archiepiscopo sic; Quid est,

A fratres, quod vos fatigastis? Illi respondent, ut
nobis Domine concedas patronum. Respondet
Archiepiscopus, habetis virum? Respondent,
habemus. Quo honore fungitur? Respon-
dent, Diaconus est, vel Presbyter, aut quod
fuerit. Iterum interrogantur; quot annos ha-
bet in Diaconatu, aut Presbyteratu? Respon-
dent quot. Tunc Archiepiscopus dicit, de ipsa
Ecclesia est, an de alia? Respondent de ipsa;
& si dixerint de alia, dicit Archiepiscopus; di-
missionem habet ab Episcopo suo? Respondent,
habet; & mox offerunt eam. Deinde Archiepis-
copus dicit; conjugem habuit, aut disposuit
de domo sua? Respondent, si habuit, aut non,
& si de domo sua disposuit. Archiepiscopus
dicit, quid vobis complacuit de eo? Respon-
B dent, castitas, hospitalitas, benignitas, &
omnia bona quæ Deo sunt placita. Archiepisco-
pus dicit, Videte fratres ne aliquam promissio-
nem fecisset vobis: Scitis quod Simoniacum &
contra canones est. Respondent, absit à nobis:
Archiepiscopus dicit; Vos videritis; & iterum
dicit, habetis decretum, respondent, habe-
mus; & dum eum offerunt, jubet Sacellario ut
relegatur; & dum relectus fuerit, jubet Ar-
chiepiscopus introducere electum. Dum verò
introductus à Subdiacono fuerit; à longè ter-
tia vice se infra prosternit. Tunc Archiepis-
copus dicit, protegat nos Dominus, Respon-
dent omnes, Amen. Archiepiscopus interro-
gat eum; quid te fatigasti frater? Respon-
C det, ad quod non sum dignus: Isti confra-
tres mei me adduxerunt: & dicit, quo ho-
nore fungeris? Respondet, Diaconus aut Pres-
byter sum; vel cujusque gradus est. Et in-
terrogat eum Archiepiscopus; quot annos
habes in Diaconatu, aut Presbyteratu? Re-
spondet quot; iterum interrogat eum Archie-
piscopus: habuisti conjugem, aut de domo

tua

tua dispoſuiſti? Ille reſpondet, ſi habuit aut non, & ſi de domo ſua diſpoſuit. Iterum interrogatur, ſi aliquam dationem aut promiſſionem feciſſet: Reſpondet, abſit. Iterum dicit ei, quales codices in Eccleſia tua leguntur? Reſpondet Octateucum regnorum, Prophetarum, Actus Apoſtolorum, Euangelium, & Apoſtolorum Epiſtolæ, atque Apocalypſis. Et iterum interrogant eum; noſti canones, & reſpondet, doce nos Domine. Archiepiſcopus dicit, ordinationem ſi feceris, aptis temporibus fac; id eſt, primo, quarto, ſeptimo, & decimo menſe. Bigamos & curiales ad ſacros ordines ne promoveas: attamen dabitur tibi edictum de ſcrutinio quomodo debeas converſari. Tunc præcipit Archidiacono Archiepiſcopus, & relegit petitionem quam ipſe electus à populo, Archiepiſcopo offert; & dum relecta fuerit: Dicit Archiepiſcopus, quoniam vota omnium interveniunt; hodie te abſtinebis, & craſtino ſi placuerit Deo, conſecraberis: Reſpondet Archidiaconus, juſſiſti Domine; & dat ipſi electo oſculum Archiepiſcopus, & egredietur foras.

Alia verò die, quæ eſt Dominica, procedit Archiepiſcopus in Eccleſia, ibique Epiſcopi & Presbyteri cum eo, vel cæteri ordines Clericorum conſiſtunt. Et ingreditur Archiepiſcopus ſecretarium, & jubet Scholam pſallere, proceditque de ſecretario, cum omni decore in Eccleſia ipſa, ſicut mos eſt. Completo verò Introitu non dicunt tunc Kyrie eleiſon, ſed mox Archiepiſcopus dat ora- A tionem; deinde legitur Apoſtolus ad Timotheum. Chariſſime, fidelis ſermo; ſi quis Epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat, &c. Et dum pſallitur gradale, egreditur Archidiaconus cum Acolythis & Subdiaconis, & induit eum Dalmaticam, Planctam, & Campobos, & introducit eum; dumque introductus fuerit, vocat eum Archiepiſcopus ſic: Clerus & plebs conſentiens civitatis illius cum adjacentibus Parochiis ſuis elegerunt hunc Diaconum, B vel Presbyterum, Epiſcopum ſibi conſecrari: Oremus itaque pro eodem viro, ut Deus & Dominus Jeſus Chriſtus tribuat ei Cathedram Epiſcopalem, ad regendam Eccleſiam ſuam, & plebem univerſam; Deinde Schola incipit, Kyrie eleiſon cum Litania, proſtrato Archiepiſcopo cum Epiſcopis, & ipſo Electo, infra, ante altare. Completa vero Litania, ſurgunt, & benedicit eum. Benedictione expleta, dat oſculum Archiepiſcopo, & C tenens eum Archidiaconus, deportat illum; & ſic dat oſculum Epiſcopis ac Presbyteris; & tunc jubet eum Archiepiſcopus, ſuper omnes Epiſcopos ſedere. Et dum ſederit, dicitur Alleluja, vel tractus, deinde Euangelium, & expletur Miſſa. Dum verò venerit ad communicandum, Archiepiſcopus porrigit ei ſormatam, atque ſacratam oblationem; & ea ſuſcipiens ipſe Epi- D ſcopus, communicat ex illa ſuper altare, & cæterum ex ea ſibi reſervat ad communicandum uſque ad dies quadraginta: & poſtmodum ex præcepto Archiepiſcopi communicat omnem populum.

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS, ex duobus codicibus Bellovacenſibus, quorum unus eſt ſexcentorum & quinquaginta annorum, alter paulò poſterior, decerptus.

Codex prior ſcriptus eſt circa annum Chriſti milleſimum, aut paulò poſt, regnante Roberto Rege & Conſtantia Regina, Rotgerio Bellovacenſi Epiſcopo, & Joanne Romano Pontifice, ut colligitur ex Litaniis in quibus orationes habentur pro Rege Roberto, Conſtantia Regina, Epiſcopo Rotgerio, & Joanne Pontifice. Poſterior eſt priori ſimillimus, annis forte centum aut aliquot junior. Utrumque comparavimus cum Ordine Romano edito: Ideo neutrius textum integrum referemus, ne idem ſæpius repetendo Lectori faſtidium creemus, ſed tantùm ea in quibus ab ordine Romano diſſidet, aut quæ nobis notatu digna viſa ſunt.

Incipit ordo ad ſacros ordines benedicendos.

Menſis primi, quarti, ſeptimi, & decimi; Sabbatorum die in duodecim lectionibus, ad S. Petrum ubi Miſſæ celebrantur, poſtquam Antiphonam ad Introitum dixerint, data oratione, venit Archidiaconus, & offert eos qui ordinandi ſunt Pontifici.

Poſtulat S. Mater Eccleſia Catholica, ut hos præſentes electos noſtros, ad quod vocati ſunt, veſtra ſanctitas promovere dignetur.

Interroget Epiſcopus: ſcis illos dignos eſſe?

E Reſpondet offerens. Quantum humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcio, & teſtificor ipſos dignos eſſe.

Reſpondet Epiſcopus, non ſufficit unius teſtimonium, niſi alios interrogemus. Tunc venit Pontifex juxta Ambonem, & annuntiat in populum dicens, Auxiliante Domino Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto verum dicit. Auxiliante Domino Deo, & Salva-

tore nostro Jesu Christo, Eligimus in ordinem Subdiaconi ill. Diaconii ill. sive Presbyterii ill. Subdiaconum sive Diaconum, de titulo ill. Presbyterum de titulo ill. Si quis autem habet aliquid contra hos viros pro Deo, & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat: Verumtamen memor sit communionis suæ. Prosequatur Pontifex ad plebem, Orate, fratres, ut nos & Electos nostros gratia Spiritus sancti illustrare dignetur. Et post modicum intervallum, mox incipiunt omnes Kyrie eleison cum Litania. A

Hac expleta ascendunt ipsi Electi ad sedem Pontificis, & benedicit eos ad quod vocati sunt. Et descendentes stant in ordine suo benedictione percepta. *Posterior codex omnia prope similiter.* B

Sequuntur Ordinationes Ostiarii, Lectoris, & Exorcistæ, quæ eadem sunt cum Ordine Romano edito, & consequenter sæpius supra relata. In Ordinatione Lectoris hic est ordo, Lectores cum ordinantur faciat de illis verbum Episcopus ad plebem, indicans eorum fidem, ac vitam, & ingenium. Posthæc spectante plebe tradat eis codicem de quo Lecturi sunt, dicens, Accipite, & estote verbi Dei Relatores, &c. *ut in ordine Rom.* Eligunt vos fratres vestri, ut sitis Lectores in domo Dei vestri, & agnoscatis officium vestrum, & impleatis illud: Potens est enim Deus ut augeat in vobis gratiam suam, quod ipse dignetur adimplere. *Omittitur Præfatio. In Ordinatione Ostiarii,* tradat eis Episcopus claves Ecclesiæ de altari, *omittitur* de altari. *In posteriore codice, eadem quoque. Si quæ variant ab ordine Romano, ea mihi visa sunt nullius momenti.* C

Ordinatio Acolythi.

Convenit prorsus cum ordine Romano, & jam non semel, ut & alia, superius descripta est. Archidiaconus post datum cereferarium, & ceream ait, Acolythis, Accipite hoc gestatorium luminis, ut per illud valeatis Adversariorum tenebras effugare, & verissimum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in mundum, fideliter invenire. *Postea,* Accipiant & urceolum vacuum ad infundendum vinum in Eucharistiam corporis Christi. *Ad Acolythos sermo non dirigitur. Præfatio omittitur, & Benedictio ea est quæ in ordine Romano tertio loco collocatur,* Omnipotens sempiterne Deus, fons lucis, & origo bonitatis, &c. *Eodem modo ista se habent in posteriore codice.* D

Ad Subdiaconum ordinandum.

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipiunt, Patenam de manu Episcopi accipiant vacuam, & Calicem vacuum: De manu verò Archidiaconi accipiant urceolum cum aquamanili, ac manutergium. Exhibeatur in conspectu Episcopi Patena & Calix vacuus, & dicat Episcopus, Videte cujus ministerium vobis traditur. Et ideo si usque nunc fuistis tardi ad Ecclesiam, à modo debetis esse assidui. Si usque nunc somnolenti, à modo vigiles. Si usque nunc ebriosi, à modo sobrii. Si usque nunc inhonesti, à modo casti. Oblationes quæ veniunt in altare, panes propositionis appellantur, &c. *quæ sæpius supra descripta sunt: tandem sic concluditur.* Ideo vos admoneo tales vos exhibere, ut Deo placere possitis. Et tradat eis Calicem & Patenam. *Eadem in posteriore codice.* E

Benedictio Subdiaconi.

Oremus Deum ac Dominum, &c. *Ea est quæ in ordine Romano præfigitur titulus.* Præfatio.

Item Benedictio Subdiaconi.

Domine Sancte Pater omnipotens Deus, benedicere dignare, &c. *Eadem quæ in ordine Romano habetur, sub titulo,* Benedictio eorundem, *sed omittitur dictio,* Excubitores.

Ad Diaconum ordinandum.

Diaconi cum ordinantur, solus Episcopus qui eos benedicit, manum suam super caput illorum ponat, quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecrantur. Ad ordinandum Diaconos & Presbyteros, prima oratio dicitur legendo, & sequitur collecta: deinde consecratio, & non dicitur, verè dignum in consecratione Diaconi. *Sic in posteriore codice.*

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos quos in sacrum ordinem dignatur assumere, benedictionis suæ gratiam clementer effundat, eisque donum consecrationis indulgeat, per quod eos ad præmia æterna perducat, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum eo vivit.

Col. Oremus.

Exaudi Domine preces nostras, &c. *ut in ordine Rom.*

Consecratio.

Adesto quæsumus omnipotens Deus, honorum dator, ordinum distributor, officiorumque dispositor. *cætera prorsus ut in ordine Romano. Sæpius supra describitur.*

Quando stolam eum induis, sic dicis: Per hoc signum tibi Diaconatus officium humiliter imponimus, ut firmamentum mensæ divinæ tanquam sustentacula columnarum esse possis, & Præco Regis cœlestis irreprehensibiliter existere merearis. *Sic finitur ritus Ordinationis Diaconi in utroque codice. Sed in posteriore adnotatum erat in extrema margine, alia manu & charactere post hæc omnia,* Tunc porrigit Episcopus eis textum Euangelii, ita dicens, Accipite licentiam legendi Euangelium in Ecclesia Dei. Sequitur tractus à Cantore excelsa voce levatus, Et legitur Euangelium.

Orationes ad ordinandum Presbyterum.

Presbyteri cum ordinantur, Episcopo eos benedicente, & manum super capita tenente, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus

manus suas juxta manum Episcopi super capita eorum teneant.

Oremus dilectissimi Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet, & quæ ejus dignatione suscipiunt, ipsius exequantur auxilio. Auxiliante Domino nostro Jesu Christo qui cum eo vivit. *Sic per omnia posterior codex.*

Oremus.

B Exaudi nos quæsumus Domine Deus noster, & super hos famulos tuos benedictionem sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis infunde, ut quos tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandos, perpetua muneris tui largitate prosequaris. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum.

Hic mutas Stolam, *ita quoque & in posteriore codice.*

C Dominus vobiscum. ℞. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda. ℞. Habeamus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. ℞. Dignum & justum est. Vere dignum & justum est, &c. Honorum autor, & distributor omnium dignitatum, &c. *ut in ordine R. supra sæpius describitur.*

Hic vestis & casulam.

D Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti descendat super te, & sis benedictus in ordine Sacerdotali, & offeras placabiles hostias pro peccatis atque offensionibus populi, omnipotenti Deo, cui est honor & gloria in secula seculorum.

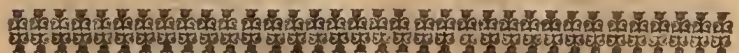
Consecratio manus in posteriore codice legitur, manuum.

Consecrentur manus istæ, quæsumus Domine, & sanctificentur per istam unctionem, & nostram benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint, & quæcunque sanctificaverint, sanctificentur.

Nihil præterea est in iste codice quod ad ordinationem Presbyteri pertineat, aut referri possit, licet residuum pagina quod amplum est, vacuum sit. Longo post tempore aliquis in illo vacuo orationem inscripsit, sed quæ ad ordinationem non spectat. Abest Ordinatio Episcopi, postea sequitur, Ordo ad benedicendum Abbatem, in cujus oratione dicitur, ut qui per manus nostræ hodie impositionem Abbas instituitur; &c.

In Bellovacensi posteriore hæc adduntur, Benedictio, Benedicat in vos Dominus imaginem quam plasmavit, & det misericordiam quam promisit. Amen. Custodiat animas vestras quas redemit, servando gratiam quam profudit. Amen. Ut & vos impleatis quæ præcepit, & ille custodiat quod donavit. Amen. Quod ipse præstare dignetur, cui regnum, &c. *In margine infima, alia manu & charactere adductum erat,* Postea dat eis Episcopus Calicem ita dicens, Accipite Calicem, & habetote potestatem, atque licentiam offerre sacrificium Deo, tam pro vivis, quàm & pro defunctis fidelibus. *Sequitur credo in unum Deum.*

Offerunt omnes panem & vinum, & communicant se. *Traditio Calicis, &c. adnotabatur facienda post manuum consecrationem.* Sequebatur in eodem codice, *Incipit ordo ab benedicendum Abbatem: Idem est ordo ille cum eo qui est in priore. Idem in Oratione legitur, ut in præcedente,* qui per manus nostræ impositionem Abbas instituitur. *Idem etiam de Abbatissa dicebatur; eadem enim Oratio utrique accommodatur. In utroque codice omittitur Ordinatio Episcopi; quia forsan codices illi pertinent ad sedem Episcopalem, quæ consecrandi Episcopos jus non habebat.*

SACRARUM ORDINATIONUM RITUS, ex codice annorum circiter quingentorum exscriptus.

Pertinet codex ille ad Canonicos regulares S. Victoris in Suburbano Parisiensi. Inscribitur, Officium Episcopi cum benedictionibus Episcopalibus. *Illi impressæ sunt hæ notæ,* GG. 14. *Mihi videbatur illius scriptio annos quingentos superare, aut saltem ea ætate non esse junior. Nam in Litaniis quas nonnunquam refert, Sanctorum Bernardi, Francisci, & Dominici nusquam fit mentio: Novissimus est Sanctus Dunstanus. Multa ex eo codice in opere nostro de Administratione Sacramenti Pœnitentiæ descripsimus. Continet ille codex amplam rituum sacræ Ordinationis enarrationem, in qua multa peculiaria referuntur, ex quibus præcedentia illustrari possunt, & quæ ad veram ordinationum substantiam pertinent, colligi. Quapropter mihi visum est non inutile fore, si integrum ritum, paucissimis exceptis, quæ sæpius supra, & ubique eadem deprehenduntur, hic insereremus.*

E

Ad Clericum faciendum præfatio.

Oremus dilectissimi fratres, *ut in ord. Rem. & supra.*

Oratio.

Adesto Domine supplicationibus nostris, & hunc famulum tuum N. benedicere digna-re,

re, cui in tuo sancto nomine signum sacræ religionis imponimus, ut te largiente, & devotus in Ecclesia tua persistere, & vitam percipere mereatur æternam. Per. *ita & R. ordo.* Dum tondes eum dices Antiph. Tu es Domine qui restitues hæreditatem meam mihi. Conserva me. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Domini est terra, cum Gloria Patri & repetatur Antiphona. Sequitur Orat.

Omnipotens sempiterne Deus, propitiare, &c. *ut in Ord. Rom. & supra.*

Alia.

Præsta quæsumus, &c. *ut in ord. Rom. & supra. Sequitur.*

Oratio ad barbam tondendam.

Deus cujus providentia omnis creatura &c. *ut supra, & in ord. Rom, sed longè postea; peracta scilicet Acolyth. ordinatione.*

Dum tondes eum dices Antiph. Sicut ros hermon qui descendit in Sion, sic descendat super te Dei benedictio. Ecce quam bonum.

Sequitur oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, * hunc famulum N. qui tibi primitias suæ offert juventutis; effunde Domine super eum benedictionem tuam, ut in caput, barbamque ejus transeat, sicut unguentum quod descendit in barbam Aaron, ut in eadem benedictione, in via mandatorum tuorum ambulet, & cum eadem ad supremam senectutem perveniat. Per. *eandem habet quoque ordo Rom. sequitur.*

Qualiter ordinandi sunt, Psalmistæ, Hostiarii, Lectores, Exorcistæ, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes.

Mensis primi, quarti, septimi, & decimi; Sabbatorum die in duodecim lectionibus, in Ecclesia ubi tunc Episcopus Missam celebrat, postquam Antiphonam ad Introitum dixerint, dictis orationibus usque dum, benedicite, cantatur, Missâ celebratâ Archidiaconus sine casula procedens, nomina eorum qui ordinandi sunt præ manibus habens, humiliter respicit in Episcopum, & eum his verbis alloquitur.

Postulat hæc Sancta Ecclesia, reverende Pater, hos viros ordinibus aptos consecrari sibi à vestra paternitate.

Responsio Episcopi.

Vide ut natura, scientia, & moribus tales pro te introducantur, imò tales per nos in domo Domini ordinentur personæ, per quas Diabolus procul pellatur, & Clerus Deo nostro multiplicetur.

Archidiaconus.

Quantum ad humanum spectat examen, natura, scientia, & moribus digni habentur, & Presbyteri cooperatores effici in his Deo volente possunt.

Tunc annuntiet Pontifex, vel cui ipse præcepit, in Ecclesia publicè, dicens.

Auxiliante Domino, & Salvatore nostro Jesu Christo, præsentes fratres nostri in sacrum ordinem electi sunt à nobis, & Clericis, huic sanctæ sedi famulantibus, alii ad officium Presbyterii, alii ad officium Diaconii, vel Subdiaconii; quidam verò ad cæteros Ecclesiasticos gradus. Proinde admonemus & postulamus, tam vos Clericos, quàm cæterum populum, ut pro nobis, & pro illis puro corde, & sincera mente apud divinam clementiam intercedere dignemini, quatenus nos dignos faciat pro illis exaudiri, & eos unumquemque in suo ordine eligere, & consecrare per manus nostras dignetur. Si quis autem habet aliquid contra hos viros pro Deo, & propter Dominum cum fiducia exeat & dicat, Verumtamen memor sit communionis suæ.

Deinde verò Pontifex super tapetia, & qui consecrandi sunt super pavimentum prosternantur. At tunc agatur Litania, dicatur, & inter alia,

Ut fratres nostros ad sacrum ordinem electos, in vera religione conservare digneris, te rogamus audi nos.

Hac expleta, electi ascendant ad sedem Pontificis per nomina vocati ab Archidiacono, & benedicat eos ad quod vocati sunt.

Ordinatio Cantorum.

Psalmistæ, id est, Cantores, possunt absque præsentia Episcopi, sola jussione Presbyteri officium suscipere cantandi, dante illis Presbytero, vel potius Episcopo, Antiphonarium in manus, ac dicente,

Videte, ut quod ore cantatis, corde credatis; & quod corde creditis, operibus probetis. *Eadem prorsus ord. R. de Psalmistis.*

Ordinatio Hostiariorum.

Finita prima oratione, & lectione, & graduali, vocentur ordinandi Hostiarii, singuli ex suo nomine ab Archidiacono, cum instructi fuerint qualiter in domo Dei conversari debeant: tradat eis Episcopus claves Ecclesiæ de altari dicens.

Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro his rebus quæ Ecclesiæ vobis commissæ clavibus includuntur.

Et Archidiaconus ducat eos ad hostium, & tradat eis. *Præfatio super eos inclinatos.*

Deum Patrem omnipotentem, fratres charissimi, suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos quorum nomina hîc recitantur, &c. *ut in ord. Rom. & supra.*

Benedictio eorundem. Episcopus. *Oremus.* Et Diaconus dicat, Flectamus genua, *Sequitur*, levate.

Domine Sancte Pater, &c. *ut in ordine Rom. & supra.*

Ordi-

Ordinatio Lectorum.

Finita secunda oratione, & lectione, & graduali, vocentur ex nomine ordinandi Lectores singuli. Lectores cum ordinantur, faciat de illis verbum Episcopus ad plebem, indicans eorum fidem, ac vitam, atque ingenium. Postea tradat eis Lectionatium in quo Lecturi sunt, dicens,

Accipite, & estote verbi Dei relatores, habituri si fideliter, & utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum his qui verbum Dei ministraverunt.

Præfatio Lectorum.

Oremus dilectissimi Deum omnipotentem, ut super hos famulos suos quorum nomina hic recitantur, &c. *ut in ord. Rom. & supra.*

Benedictio eorundem, Oremus, Diaconus. Flectamus genua, *sequitur, levate.*

Oratio.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos in officium Lectorum, ut assiduitate lectionum distincti atque ornati, earum modulis spirituali devotione gratiam resonent Ecclesiæ. Per.

Ordinatio Exorcistarum.

Finita tertia oratione, & lectione, & graduali, vocentur ex nomine ordinandi Exorcistæ singuli. Exorcistæ cum ordinantur accipiant de manu Episcopi libellum, 1. Officialem in quo scripti sint Exorcismi, dicente Episcopo.

Accipite, &c. *ut in ord. Rom. & supra.*

Præfatio Exorcistarum.

Deum Patrem omnipotentem fratres charissimi suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos quorum nomina hic recitantur, N. benedicere dignetur in officium Exorcistarum, ut sint spirituales Medici ad abjiciendos Dæmones de corporibus obsessis, cum omni nequitia eorum multiformi, præstante Domino nostro Jesu Christo.

Benedictio eorumdem. Oremus, Diaconus, Flectamus genua, sequitur, levate.

Oratio.

Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos in officium Exorcistarum, ut per impositionem manuum & oris officium, eos eligere digneris, ut potestatem & imperium habeant spirituum immundorum ad coercendum, & probabiles sint medici Ecclesiæ, gratia curationum, & virtute confirmati. Per.

Ordinatio Acolythorum.

Finita quarta lectione & graduali, ex nomine * singuli ordinandi Acolythi. Acolythi cum ordinantur primum ab Episcopo doceantur qualiter in officio suo agere debeant. Ac-

A cipiant ceroferarium cum cereo, dicente Episcopo, ita.

Accipite, &c. *ut in ordine Romano & supra.*

Deinde accipiant urceolum vacuum ab Episcopo dicente, Accipe urceolum, &c.

Præfatio Acolythorum.

Deum Patrem omnipotentem fratres, charissimi suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos benedicere dignetur in officium Acolythorum, quorum nomina hic recitantur, &c.

Sequuntur tres eadem orationes; sed quæ in ord. Rom. & supra est prima, hic est tertia: duo
B *præterea aut tria verba forsan scriptoris vitio omittuntur in eadem oratione.*

Post quintam orationem, & lectionem, & vocentur ordinandi Subdiaconi. Et quia manus impositionem non accipiunt, Patenam vacuam, & Calicem vacuum accipiant de manu Episcopi, dicente eis Episcopo.

Videte cuius ministerium vobis traditur, & ideo si usque nunc fuistis tardi ad Ecclesiam; à modò debetis esse assidui. Si usque nunc somnolenti, à modo vigiles. Si usque nunc ebriosi, à modò sobrii. Si usque nunc fuistis aliquo vitio polluti, à modò puri debetis esse & casti. Ideo vos moneo, ut ita vos exhibea-
C tis, & Deo placere possitis.

Postea verò ab Archidiacono tradatur eis tangendum urceolum, cum aquamanili atque manutergio.

Sequitur Præfatio eorum, & teneant capita inclinata coram Episcopo.

Oremus Deum ac Dominum nostrum, frattes charissimi, ut super hos famulos suos quorum nomina hic recitantur, &c. *ut in ord. Rom. & supra*, item benedictio, *sed loco*, Excubitotum, *habet* ministrorum.

Ordinatio Diaconorum.

D Finita collecta, Deus qui tribus pueris, & Epistola, & tractu, Laudate Dominum, vocentur ordinandi Diaconi. Episcopus manum solus super capita eorum ponat, quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecrantur.

Præfatio eorum.

Oremus dilectissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos quorum nomina hic recitantur N. quos in sacrum ordinem dignatur assumere, benedictionis suæ gratiam clementer effundat, eisque donum consecrationis indulgeat, per quod eos ad præ-
E mia æterna perducat. Qui vivit.

Benedictio eorumdem. Oremus. Et Diaconus, Flectamus genua. Sequitur, levate.

Oratio.

Exaudi Domine, &c. *ut in ordine Roman.* Amen.

Dominus vobiscum. Et cum Spiritu tuo. Sursum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. Dignum & justum est.

M m Præ-

Præfatio.

Verè dignum & justum est, æquum, & salutare, nos tibi semper & ubique gratias agere, Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum dator, ordinumque distributor, &c. *ut in ordine Romano & supra.*

Quando Episcopus Diacono stolam imponit, dicat, Accipe stolam tuam, &c. *ut in ord. Rom. & supra.*

Tunc stola lævæ ejus circumdata, det Euangelium dicens, Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis quàm pro defunctis, in nomine Domini. Amen.

Commune votum, communis oratio prosequatur, ut hi totius Ecclesiæ prece, qui in Diaconatus ministerium præparantur, Levitica benedictione, & spirituali conversatione præfulgentes, gratia sanctificationis eluceant. Per eundem.

Benedictio Oremus.

Domine Sancte Pater, spei, fidei, & gratiæ, profectuumque munerator, qui cœlestibus & terrenis mysteriis ubique dispositis, per omnia elementa virtutis tuæ diffundis effectum, ut tuis obsequiis coadunati, &c. *ut in ord. Rom. & supra.*

Ordinatio Presbyterorum.

Lecto Euangelio vocentur qui ordinandi sunt Presbyteri *** legitimi, natali, vita, & doctrina, personæ suæ Ecclesiæ vestiti, ut Diaconi cum orario, & sic ab Archidiacono præsententur Episcopo. Ille coram se inclinatis ponat manus super capita singulorum, & Presbyteri qui aderunt omnes levent dexteras cum Episcopo super eos, Ipse verò fundat preces pro ordinandis ad Deum.

Præfatio.

Oremus dilectissimi fratres, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quorum nomina hic recitantur, quos ad Presbyterii munus elegit, dona cœlestia multiplicet. Per Dominum Jesum filium suum, qui cum eo vivit & regnat, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Episcopus, Oremus. Diaconus, Flectamus genua, Et sequitur, levate.

Exaudi nos quæsumus Deus noster, & super hos famulos tuos benedictionem sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandos, perpetuam tui muneris largitatem consequantur. Per Dominum nostrum.

Per omnia secula sæculorum, Amen. Dominus vobiscum, & cum Spiritu tuo. Sursum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. Dignum & justum est.

A

Sequitur Præfatio.

Omnipotens æterne Deus honorum autor, & distributor omnium dignitatum, &c. *ut in ord. Rom. & supra.*

Hic reflectat orarium super humerum dextrum dicens ad eum, Accipe jugum Domini: Jugum enim Domini suave est, & onus ejus leve. Quando casulam imponit illi.

Accipe vestem Sacerdotalem per quam charitas intelligitur. Potens est enim Deus ut augeat tibi charitatem, qui vivit.

Præfatio ad consummationem Presbyteri.

Sit nobis fratres communis oratio, ut hi qui
B in adjutorium & utilitatem vestræ salutis eliguntur, Presbyterii benedictionem divini muneris indulgentia consequantur, & gratia Sancti Spiritus Sacerdotalia dona privilegio virtutum, ne impares loco honoris deprehendantur, obtineant. Per eum qui vivit, &c.

Benedictio.

Oremus, Deus sanctificationum omnium autor, &c. *ut in ord. Rom. & supra: in fine,* in virum perfectum, &c. appareant. *alii legunt,* persolvant.

Expletis benedictionibus faciat Episcopus
C crucem in manus singulorum de oleo & chrismate, dicens orationem, Consecrare & sanctificare, quæsumus Domine, manus istas, &c.

Deinde Patenam cum oblatis, & Calicem cum vino, de singulis dicens ad eos lenta voce,

Accipite potestatem offerre sacrificium Deo, Missamque celebrare, tam pro vivis quàm & pro defunctis, in nomine Domini.

Sequitur ultima Benedictio.

Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, descendat super vos, ut sitis benedicti
D in ordinem Sacerdotalem, offerentes placabiles hostias pro peccatis atque offensionibus populi omnipotenti Deo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. Pax Domini sit semper vobiscum.

Et osculetur singulos; & omnes qui ordinati sunt oblationes deferant ad manus Episcopi.

Decretum quod Clerus, & populus firmare debet de electo Episcopo.

E Venerando Sanctæ N. Ecclesiæ Metropolitano, N. Clerus & populus Ecclesiæ N. debitam subjectionem.

Vestræ paternitati est cognitum, quantum temporis est, ex quo accidentibus variis eventibus, Ecclesia N. suo sit viduata pastore, ac destituta rectore. Quod non solum ad nostrum, verùm & ad vestrúm, ac omnis hujus diœceseos detrimentum pertinere dignoscitur, cum totius Provinciæ sollicitudinem Metropolitano constet esse commissam. Propterea elegimus illius Ecclesiæ Presbyterum

A rum nomine N. nobis sufficientissimè cognitum, &c. *ut in ord. Rom. & supra.*

Ut autem omnium nostrum vita in hanc electionem convenire noscatis, huic Decreto canonico, promptissima voluntate, singuli manibus propriis roborantes, subscripsimus.

Incipit examinatio ordinandi Episcopi, quæ agenda die Dominica antequam Missa celebretur.

Antiqua Patrum institutio docet ac præcipit, ut is qui ad ordinem Episcopatus eligitur, maximè ut legimus in canone, &c. *ut in ord. Rom. & supra. Sed illa omnia quæ præcedunt in ordine Rom. & supra, illud examen,* B *& sequuntur decretum electionis, hic absunt.*

Eadem autoritate & præcepto interrogavi te, dilectissime frater, charitate sincera, si omnem prudentiam tuam, quantum tua capax est natura, divinæ scripturæ sensibus accommodare volueris.

Ita toto corde volo in omnibus obedire, & consentire. *Interrogatio.* Vis ea quæ ex divinis scripturis intelligis, plebem cui ordinandus es, & verbis docere & exemplis. ℟. Volo. *Interr.* Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantum potueris, Domino adjuvante, ad omne bonum commutare. ℟. Volo. *Interr.* Vis castitatem & sobrietatem cum C Dei auxilio custodire & docere. ℟. Volo. *Interr.* Vis semper divinis negotiis esse mancipatus, & à terrenis negotiis & lucris turpibus esse alienus, quantum humana fragilitas te consenserit posse. ℟. Volo. *Interr.* Vis humilitatem & patientiam in temetipso custodire, & alios similiter docere. ℟. Volo. *Interrogatio.* Vis traditiones orthodoxorum Patrum, ac decretales Sanctæ & Apostolicæ sedis constitutiones veneranter suscipere, docere, atque servare. ℟. Volo. *Interrog.* Vis sanctæ N. Ecclesiæ fidem & subjectionem per omnia exhibere. ℟. Volo. *Interrogatio.* Vis pauperibus, & peregrinis, omnibusque indigentibus esse propter nomen Domini affabilis & misericors. ℟. Volo. Tunc dicatur D ei: Hæc omnia, & cætera bona tribuat tibi Dominus, & custodiat te, atque corroboret in omni bono. Et respondeant omnes. Amen.

Interrogatio. Credis secundum intelligentiam tuam, & capacitatem sensus tui, Sanctam Trinitatem, &c. *prorsus ut in ord. R. & supra omnes illæ interrogationes & responsiones. Postquam dictum est ut in ord. Rom. & supra,* Hæc tibi fides augeatur à Domino, ad veram & æternam beatitudinem, dilectissime frater in Christo. Respondeant omnes, Amen, *statim sequitur.*

Ita examinatus, & pleniter instructus cum E consensu Clericorum, Laïcorum, ac conventu totius Provinciæ Episcoporum, maximéque Metropolitani autoritate aut præsentia, ordinetur in nomine Domini.

Qualiter ordinetur.

Finita examinatione, præparet se Dominus Archiepiscopus, & cæteri cum eo ad celebrandam Missam. Interim autem qui ordinandus est expectet extra chorum: Finito gradali eant duo Episcopi, adducant per manus electum Episcopum ante altare, ubi Dominus Metropolitanus stat. Quibus isti stantibus coram eo, dicat Dominus Metropolitanus.

Clerus & plebs de civitate illa, cum adjacentibus Parochiis suis, rogat sibi Episcopum consecrari. Nunc autem à piissimo Domino nostro, N. consentiente Clero & populo, electus est venerabilis frater noster N. in hoc opus. Oremus itaque pro eo, ut & Deus & Dominus noster Jesus Christus tribuat ei Cathedram Episcopalem, ad regendam Ecclesiam suam, & plebem universam.

Tunc duo Episcopi incipiant Litaniam, & inter alia dicant, Ut fratrem nostrum electum Pontificem in vera religione conservare digneris, te rogamus audi nos.

Interim autem Dominus Archiepiscopus, & cæteri Episcopi, si assunt, prosternant se super stramenta coram altari, & ordinandus humilius post Pontifices, usque dum finiatur Litania. Finita autem Litania surgat Dominus Archiepiscopus, & cæteri cum eo, & incipiat Hymnum, Veni creator Spiritus. Quo finito accedat sacrandus Episcopus, & ponat Dominus Archiepiscopus caput ejus super altare, & duo Episcopi ponant & teneant textum Evangelii apertum super caput ejus: Et Dominus Metropolitanus infundens benedictionem super eum dicat lenta voce.

Oremus dilectissimi nobis, ut huic viro, N. ad utilitatem Ecclesiæ provehendo, benignitas omnipotentis Dei, gratiæ suæ tribuat largitatem, Per Dominum nostrum Jesum Christum filium suum, qui cum eo & Spiritu Sancto, vivit & regnat Deus. Per. Amen. Oremus, Et Diaconus, Flectamus genua. Idem, levate. Sequitur benedictio.

Propitiare Domine supplicationibus nostris, & inclinato super hunc famulum tuum N. cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionis tuæ, in eum effunde virtutem. Per Dominum.

Per omnia secula seculorum, Amen. Dominus vobiscum, & cum Spiritu tuo. Sursum corda, habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo nostro. Dignum & justum est, *Præfatio.* Verè dignum. Æterne Deus. Honorum omnium Deus, omnium dignitatum quæ gloriæ tuæ sacris famulantur ordinibus. Deus qui Moysen, &c. *ut in ord. Rom. & supra. Post hæc verba,* ingenti rore sanctifica, *leguntur,* hic effundatur oleum super caput ejus in modum crucis, *deinde sequitur immediate,* Hoc Domine copiosè in ejus caput influat, &c. *ut in ord. Rom. & supra. Post illa verba quæ finiunt præfationem,* tua gratia possit esse devotus, per. *hæc sequuntur.*

Oratio.

Pater Sancte omnipotens Deus, qui per Dominum nostrum Jesum Christum ab initio cuncta creasti, & postmodum in fine temporum secundum pollicitationem quam Abraham Patriarcha

triarcha noster acceperat, Ecclesiam quoque A Sanctorum Congregatione fundasti, ordinatis rebus per quas legibus à te datis disciplinæ religio regeretur: Præsta ut hic famulus tuus sit ministeriis, cunctisque fideliter gerendis officiis dignus, ut antiquitus instituta Sacramentorum possit mysteria celebrare. Per te in summum ad quod sumitur Sacerdotium consecretur. Sit super eundem benedictio tua, licet manu nostra sit porrecta. Præcipe Domine huic pascere oves tuas, ac tribue ut in commissi gregis custodiam solicitus pastor invigilet. Spiritus huic sanctus tuus cælestium charismatum divisor assistat, ut sicut ille electus gentium Doctor instituit, sit justitia non B indigens, benignitate pollens, hospitalitate diffusus. Servet in exhortationibus alacritatem, in persecutionibus fidem, in charitate patientiam, in veritate constantiam, in hæresibus, ac vitiis omnibus odium sciat, in æmulationibus nesciat, in judiciis gratiosum esse sinas, & gratum esse coocedas. Postremò omnia à te largiter discat, quæ salubriter tuos doceat. Sacerdotium ipsum opus esse existimet, non dignitatem. Proficiant ei honoris augmenta, etiam ad incrementa meritorum, ut per hæc sicut apud nos, noster ascisci tur in Sacerdotium, ita apud te postea ascisca tur in regnum. Per.

Benedictio de septiformi Spiritu.

Spiritus S. septiformis veniat super te, & virtus altissimi sine peccato custodiat te, & omnis benedictio quæ in scripturis Sanctis scripta est, super te veniat. Confirmet te Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, ut habeas vitam æternam, & vivas in secula seculorum. Amen.

Consecratio manuum Episcopi oleo sancto, & Chrismate.

Ungantur manus istæ, & sanctificentur, & in te Deo Deorum ordinentur. Ungo has manus oleo sanctificato, & chrismate unctionis purificato, sicut unxit Moyses verbo oris sui manus sancti Aaron germani sui, & sicut unxit Spiritus S. per suos flatus, manus Sanctorum Apostolorum, ita ungantur manus istæ, & sanctificentur, & coosecrentur, ut in omnibus sint perfectæ in nomine tuo Pater, filiique tui, atque etiam Spiritus Sancti, qui es unus ac summus Deus omnium vivorum & mortuorum, manens in secula seculorum, Amen.

Hic mittatur chrisma super caput ejus.

Ungatur & consecretur caput tuum cœlesti benedictione, in ordinem Pontificalem, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen. Pax tibi. ℟. Et cum Spiritu tuo.

Hic imponatur capiti ejus Mitra.

Benedictio annuli: Sanctifica quæsumus Domine, annulum istum, ut famulus tuus gestator illius, quem in ordinem Episcopalem electum sacravimus, fide sit plenus, operatione sincerus, in revelandis atque claudendis sacris mysteriis, salubri semper consideratione discretus. Per Dominum.

Cum datur annulus.

Accipe annulum discretionis & honoris, &c. *ut in ord. Rom. & supra. In fine*; ad æternam salutem, omnibus consolatio factus, gratia, &c.

Benedictio baculi.

Sustentator humanæ imbecillitatis Deus, benedic baculum istum, & quod in eo exterius designatur, interius in moribus famuli tui N. tuæ propitiationis clementia operetur. Per.

Cum datur baculus.

Accipe baculum Pastoralis officii, & sis in corrigendis vitiis piè sæviens, judicium sine ira tenens; cum iratus fueris, misericordiæ reminiscens.

Postea Dominus Metropolitanus, ut incepit Missam, peragat. Electus autem juxta præscriptum ordinem consecratus, inclinet se ad pedes ejus gratias referendo, quem duo ex Coepiscopis per manus adducentes in locum ubi voluerit, Missam celebret. Cum ad sedem Episcopii sui consecratus Episcopus venerit, priusquam in Cathedra ponatur, ab aliquo Episcopo, cui à Metropolitano injunctum fuerit, hæc oratio ante ipsam Cathedram dica- C tur.

Deus honorum omnium, Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ sacris famulantur ordinibus, huic famulo tuo N. quem Apostolicæ sedis Præsulem, & Primatem Sacerdotum Ecclesiæ tuæ Doctorem dedisti, & ad summi Sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine gratiam largiaris, ut Cathedram Pontificalem ad regendam Ecclesiam tuam, & plebem universam ascendat. Per.

Hic mittatur in Cathedram Episcopalem, & hæc oratio dicatur,

D Omnipotens Pater, Sancte, Deus æterne, Tu omnem ordinem dignatus es in cœlestibus sedibus ordinare: in cœlo Domine in æternum permanet verbum tuum, ubi Angelos & Archangelos suo tibi ordine mancipasti, & in veteris Testamenti privilegio Moysen & Aaron in Sacerdotibus tuis, & Samuël inter eos qui invocant nomen tuum, Patriarchas & Prophetas ad consulendum populo tuo ordinasti; in novo per filium tuum Jesum Christum Apostolos Sanctos, & præcipuè Apostolum Petrum in E Cathedram honoris universæ Ecclesiæ proposuisti, & Mathiam ejusdem consortem in Apostolatum, atque Cathedram honoris annumerasti, & in numerum Sanctorum omnium Apostolorum evocasti, quæsumus pro tua immensa misericordia in nostris temporibus, Da tuam gratiam fratri nostro, N. ad instar Sanctorum Apostolorum tuorum sedentium in Cathedra honoris & dignitatis, ut in conspectu Majestatis tuæ dignus honore appareat. Per.

Alia.

Domine Jesu Christe, tu prælegisti Apostolos tuos, ut doctrina sua nobis præessent: Tu etiam

etiam vice Apostolorum hunc Episcopum doctrinam docere, & benedicere, & erudire digneris, ut immaculatam vitam & illæsam conservet, qui cum Patre & Spiritu sancto, vivis & regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Benedictio ejusdem Episcopi.

Populus te honoret, adjuvet te Deus: quidquid petieris præstet tibi Dominus cum honore, cum castitate, cum scientia, cum largitate, cum charitate, cum humilitate, dignus sis, justus sis, humilis sis, sincerus sis, Apostolus Christi sis. Accipe benedictionem & Apostolatum, qui permaneat in die ista, & in die futura. Angeli sint ad dexteram tuam, & ad sinistram tuam, Ecclesia sit mater tua. Sit Deus Pater tuus, sint Angeli amici tui, sint Apostoli fratres tui, & Apostolatus tui gradum custodiant. Confirmet te Deus in justitia, in sanctitate, in Ecclesia sancta. Angeli recipiant te, & pax tecum inseparabilis, per redemptorem Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre & Spiritu sancto, vivit & regnat in secula seculorum. Amen.

Postea sequitur in manuscripto benedictio Monachorum, &c.

EXCERPTA QUÆDAM E' DUOBUS Codicibus, ante annos quinquaginta supra quadringentos scriptis, quæ ad sacras ordinationes spectant.

Priorem codicem ab amplissimo viro D. Petavio supremæ Curiæ Parisiensis Senatore mutuò accepi. Pertinuerat olim ad Ecclesiam Moguntinensem, ut colligitur ex juramento quod Episcopus consecrandus Ecclesiæ Moguntinæ præstare jubetur. Vis Ecclesiæ Moguntinæ, successoribusque meis fidem & subjectionem exhibere. *Deinde prima pagina versa extat effigies Sancti Martini stantis, & Pontificaliter vestiti; à cujus latere pingitur genibus flexis, manibusque junctis, Archiepiscopus cum hac à latere, inscriptione,* CHRISTIANUS ARCHIEPISCOPUS. *In fine libri figura est Archiepiscopi stantis cum hoc supra verticem titulo* CHRISTIANUS ARCHIEPISCOPUS, *qui librum porrigit Monacho qui ibidem vocatur*, FRIDERICUS MONACHUS. *Iste librum scripsit Christiano Archiepiscopo Moguntinensi, qui illi gratias agens his duobus versibus inducitur*

Hunc quia scripsisti, præstet tibi dextera Christi
Ut pro sudore, cœli potiaris honore.

Duo autem fuerunt eo nomine Archiepiscopi Moguntini. Prior obiit anno 1180. *cujus duæ sunt Epistolæ ad S. Hildegardem, & plures Hildegardis ad ipsum. Posterior obiit an.* 1251. *& interfuit an.* 1248. *coronationi Wilelmi Romanorum Regis. In isto Pontificali codice in Ordinatione Presbyteri post consecrationem ita legitur.*

POsthæc Episcopus offert Calicem cum Patena præparata cum hostia & vino, duobus vel pluribus ad tangendum, dicens, Accipite potestatem offerre sacrificium Deo, Missamque celebrare tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Domini. Amen.

Sequitur Benedictio.

Benedictio Dei omnipotentis Patris, &c. *statim finita benedictione jungitur hac Rubrica*, Hic cantatur ultimus versus tractus. Et Diaconus petita benedictione legat Euangelium, quo lecto omnes ordinati offerre tenentur. Missa perficitur ordine suo. Debent autem Presbyteri stantes juxta Episcopum ad altare attendere diligenter quando Episcopus signat Hostiam, ut & ipsi ita faciant, quia omnes communicabant. Post Missam lavabunt manus cum sale* aqua, & in piscinam vel in ignem ablutio effundatur.

Post hæc verba statim sequitur.

Ordo qualiter debeat Episcopus consecrari, &c. Quemadmodum in consecratione Presbyteri nusquam habetur in illo codice. Accipe Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis, &c. *Sic in consecratione Episcopi nusquam dicitur.* Accipe Spiritum Sanctum. *Nihil imperativè dicitur, omnia sunt deprecatoria, exceptis.* Accipe baculum, &c. Accipe annulum, &c. Accipe Euangelium, &c. Postea Episcopus dat osculum Electo, & Electus Episcopis & Presbyteris: Et ab Episcopis deducitur reverenter ad sedendum, & Missa continuatur. Electus offerre debet duos cereos, duas amphoras vini, panes triticeos quinque. Cum ventum fuerit ad communicandum, Electus communicabit de manu Episcopi, acci-

accipiens hostiam integram. Si quid residuum A fuerit, servabit sibi ad communicandum quotidie per triginta dies. Et post, Communione dicta sedent omnes, & Ordinator ad Ordinatum longissimam habet admonitionem.

In Consecratione Abbatis. Cum Episcopus præfationem incipit, tunc manum ponit super caput ejus, & in fine præfationis dat ei regulam, Accipe regulam, &c. Accipe baculum, &c. *Sed in ejus benedictione hoc non fit. Post lectum Evangelium omnes offerunt.*

De posteriore codice excerpta.

B

Posterior codex ad Ecclesiam Rotomagensem pertinet, atque inde mutuo accepi. Scriptus est tamen pro Ecclesia Rhemensi, ut colligitur ex variis Sanctis qui in eo invocantur, sed præsertim ex Episcopi consecratione, & Abbatis benedictione, in quibus ista leguntur. Vis beato Petro, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ejusque Vicario esse subditus secundum statuta Patrum. ℞. Volo. Vis sanctæ Rhemensi Ecclesiæ, mihique & successoribus meis obediens esse, & subditus. ℞. Volo. Vis mihi & Ecclesiæ meæ professionem facere, sicut tui Antecessores fecerunt? ℞. Volo, & paratus in omnibus obedire, *Eandem sponsionem facit Abbas antequam benedicatur, & benedictione peracta.* C Ego N. humilis cœnobii beati ill. Abbas promitto tibi Pater N & successoribus tuis, atque Matri Ecclesiæ Rhemensi debitam subjectionem, atque obedientiam, secundum instituta Sanctorum Patrum. *Hunc codicem judicabam ante annos quinquaginta supra quadringentos scriptum fuisse. In Ordinatione Acolythorum hæc erat rubrica.*

Acolythi cum ordinantur, primùm ab Episcopo doceantur qualiter in officio suo agere se debeant, & ab Archidiacono accipiant Ceroferarium cum Cereo, ut sciant se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiant & Urceolum vacuum, ad infundendum D vinum in Eucharistiam Corporis Christi.

Manu recenti additum erat interlineariter ad dictionem debeant, *&c.* Episcopo dicente, Accipite Ceroferarium cum Cereo, &c. *Deinde in margine è regione dictionis* mancipari *scriptum erat charactere minutiore, sed antiquo & textui coævo*, Accipite hoc gestatorium luminis, ut per illud valeatis Adversariorum tenebras effugare, & verissimum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in mundum fideliter invenire. Per Dominum. *Denique recenti scriptura super dictionem accipiant, scriptum erat*, Accipite Urceolum ad infundendum vinum & aquam.

Benedictio Acolythorum.

Omnipotens sempiterne Deus, fons lucis, & origo bonitatis, &c. *ut in ordine Romano.*

ORDO QUALITER IN ROMANA Ecclesia, Subdiaconi vel Diaconi, & Presbyteri ordinandi sunt.

S*Equuntur ordinationes iisdem prope verbis quibus in ordine Romano.* Subdiaconi quia manus impositionem non accipiunt, Patenam de manu Episcopi accipiant vacuam, & Calicem vacuum; de manu verò Archidiaconi accipiant Urceolum cum aquamanili, & manutergium. Videte cujus ministerium, &c. *Rubrica notat.*

Pronuntiatur sicut lectio dicenda.

Post præfationem Subdiaconorum sequitur. Tunc tradat eis Episcopus manipulos, dicens, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. *In margine scriptum charactere antiquo.* Accipe Manipulum in manibus tuis, ad extergendas sordes cordis & corporis. *Nihil aliud illis traditur, nec Epistolarum liber, nec tunica, nihil prorsus, sed statim sequitur*, Tunc legatur Epistola, & cantetur tractus.

Ad Diaconos ordinandos, &c.

Ad Diaconos ordinandos facta examinatione, & accepta professione, quærat Episcopus à circumstantibus, Placet vobis hæc consecratio? Quibus respondentibus placet, persequitur Episcopus: Commune votum, communis oratio prosequatur, &c. *ut in ordine Romano, & sæpius supra. Deinde*, Diaconi cum ordinantur, solus Episcopus qui eos benedicit, manum super capita singulorum ponat, Sacerdotes verò juxta manum Episcopi supra capita illorum manus suas non ponant, quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecrantur. *In margine è regione verbi* ponat *alio atramento, & scriptura recentiore*, dicens, D accipite Spiritum sanctum. *Sequitur Præfatio Diaconorum vulgata, quam excipit titulus.* Consecratio Diaconorum sicut lectio, *& immediatè post*, Adesto quæsumus omnipotens Deus, *ut in ordine Rom. & supra sæpius, quam statim excipiunt hæc verba*, Tunc induet eos stola, dicens singulis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, accipe stolam jucunditatis quam immaculatam perferas ante tribunal Christi, & agnoscas officium tuum, & impleas illud: Potens est enim Deus tibi augere gratiam.

Sequitur Benedictio.

E Domine sancte, spei, fidei, gratiæ, & profectuum, &c. *sæpius supra. Benedictione finita.* Tunc det illis textum Euangeliorum dicens, Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei. Tunc legatur Euangelium in Ecclesia Dei. *Sic finitur ordinatio Diaconi. Sed post priora hæc verba*, Ecclesia Dei, *nota est remissionis ad marginem, & in inferiori margine scriptura recenti, & atramento planè alio*, Tam pro vivis quàm pro defunctis in nomine Domini. Amen. Deinde tradat eis Episcopus Dal-

Dalmaticam, dicens, Induat te Dominus veſtimento ſalutis, & indumento lætitiæ circumdet te ſemper. Et tunc qui lecturus eſt Euangelium, petit benedictionem dicens, Jube Domine benedicere. Epiſcopus verò dicit, Dominus ſit in corde, & in ore tuo ad pronuntiandum Euangelium Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen. Lecto Euangelio antequam dicatur, Dominus vobiſcum, Dicat Archidiaconus, Recedant qui ordinati ſunt Diaconi Quo facto injungatur eis aliqua Pœnitentia quotidiana pro obſervantia tanti myſterii.

Ordo Presbyterorum.

Facta Electione, & accepta profeſſione ordinandorum Presbyterorum, dicat Epiſcopus, Sit nobis, quæſumus fratres communis oratio, &c. *ut in ordine Rom. ſub titulo*, Allocutio ad populum. *Deinde*, Presbyteri cum ordinantur, Epiſcopo eos benedicente, & manum, &c. *ſæpius ſupra relatum. Præfatio Presbyterorum ſicut lectio.* Hac præfatione finita, ſequitur, *Conſecratio Presbyterorum*, Honorum dator, &c. *In ordine Rom. & ſæpius jam exſcripta eſt. Ea completa ſequitur.* Hic reflectat ſtolam ſuper humerum dextrum, & dicat, Accipe jugum Domini Dei dicentis: Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve. Hic veſtiet caſula dicens, Veſte nuptiali induat te Dominus ℟. Deo gratias. *Sequitur Benedictio.* Deus ſanctificationum omnium autor, cujus vera conſecratio, plena benedictio eſt, Tu Domine ſuper hos famulos tuos quos Presbyterii honore dedicamus, &c. *ut in ordine Rom. & jam ſæpius. Ea dicta ſequitur*, conſecrare & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcunque conſecraverint, &c. Hoc facto accipiat Patenam cum oblatis, & Calicem cum vino, & det eis dicens, Accipite poteſtatem, &c. *ut in ordine Rom. Immediatè ſubjungitur benedictio. Sequitur Benedictio.* Benedictio Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus ſancti deſcendat ſuper vos, ut ſitis benedicti in ordine Sacerdotali, & offeratis placabiles hoſtias, &c. *ut in ord. Rom. & ſupra, ſequitur confeſtim.* Et convertat ſe Epiſcopus ad populum, & dicat, Dominus vobiſcum, & Oremus, & dicatur offerenda. Poſtea proſequatur officium Miſſæ uſque ad Pax Domini. Tunc dat ſingulis oſculum pacis dicendo, Pax tibi, & communicent omnes Presbyteri. Presbyteri verò pro Conſecratione ſua ſtantes ante altare fidem Sanctæ Trinitatis quam prædicaturi ſunt, incipiant ita. Credo in unum Deum Patrem, &c. & ſic finiatur Miſſa ordine ſuo.

Ita ſe habet in illo codice Presbyteri ordinatio.

In margine inferiore poſt benedictionem adnotatur ſcriptura recenti dicendum eſſe, Veni creator, *Deinde in margine è regione iſtarum dictionum*, Accipe poteſtatem *adnotatur ſcriptura antiqua, & ad textus antiquitatem accedente*, Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, &c. *Et poſt completum ritum, legitur in margine manu recentiore adnotatum.* Et poſt ſumptionem corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti antequam dicatur

A Poſtcommunio, Tunc Epiſcopus trahat unicuique Caſulam deorſum (habetur in textu juſſum, Gallica dictio antiqua jus,) per ſcapulas; oſculans eum, & dicens, Pax Domini ſit ſemper tecum. Reſpondeat Ordinatus, & cum Spiritu tuo. Et per manus ſe commendet orationibus eorum, dicens, Ora pro me frater. Reſpondet Ordinatus, Dominus vobis retribuat.

Incipit Ordo vel Examinatio in ordinatione Epiſcopi.

Primum faciat Clerus & populus Electionem Epiſcopi. Poſtquam autem Electio Cleri
B ri & populi, Domini quoque Metropolitani autoritate, corroborata fuerit; ipſe Electus Sacerdotalibus veſtimentis induatur præter caſulam, & pro caſula induatur Pluviali: Et ſic Comprovincialas Epiſcopi deducant eum per manus coram Metropolitano ad examinandum; ipſo Metropolitano ſedente in loco examinationis, dorſo verſo ad majus altare. Sedilia verò ipſorum ſint diſpoſita ante conſpectum Metropolitani in modum coronæ à dextris & à ſiniſtris Electi. Stantes autem Epiſcopi cum Electo infra coronam, offerant eum his verbis: Reverende Pater poſtulat ſancta Mater Eccleſia ut hunc præſentem Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevetis. Et Metropolitanus
C reſpondet, Scitis illum dignum eſſe? Epiſcopi, Quantum ad humanæ fragilitatis ſpectat examen, credimus illum dignum eſſe. Et reſpondent omnes, Deo gratias. Tunc Metropolitanus.

Antiqua Sanctorum inſtitutio docet, & præcipit, &c. *ut in ord. Rom. & ſæpius ſupra. Sequuntur interrogationes Epiſcopo de more faciendæ, ibidem relata.*

Ita quoque examinatus, & plenè inſtructus, cum conſenſu Clericorum & Laïcorum, ac conventu totius Provinciæ Epiſcoporum, maximéque Metropolitani vel autoritate vel præ-
D ſentia ordinetur. Poſthæc deducatur ante majus altare, & tunc faciat profeſſionem Archiepiſcopo ſuo, tenens ſcripturam in manu, & legat ſuper Sanctum altare. Tunc incipiat Cantor Introitum ad Miſſam, & Electus ad ſacrarium deductus veſtimentis & inſignibus Pontificalibus **. Lecto autem Euangelio, & toto officio uſque ad ſecretam peracto, duo ex Comprovincialibus Epiſcopis deducant eum per manus ad majus altare, ante conſpectum Metropolitani, Et ſic in nomine Domini facta Litania, fiat Conſecratio.

E *Hic incipit qualiter Epiſcopus ordinetur in Roma.*

Epiſcopus cum ordinatur, primò progreditur Dominus Metropolitanus cum cuncto Clero ad Eccleſiam ubi ipſam vult Ordinationem fieri. Veniens autem ante altare, mox ut vult indicat Cantori, & mox incipit Introitum. *Antiph.* Benedicat te Deus hodie, cum Pſalmo, cum gloria Patri. Cumque Introitum finierint, non dicitur Kyrie eleiſon, ſed Dominus Metropolitanus dicit, Gloria in excelſis Deo. Hoc finito dicit, Pax vobis; Deinde

det

det orationem. Et duo Episcopi ponant & teneant Euangeliorum codicem super caput ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui assunt, manibus suis caput ejus tangant. Hæ orationes dicantur mediocri voce, Adesto supplicationibus nostris, &c. Oremus dilectissimi, &c. Propitiare Domine, &c. *Præfatio.* Verè dignum, &c. Honor omnium dignitatum, &c. *Hac omnia eodem modo & ordine quo in ordine Ro. & supra explicatum est. Cum dicitur illa Præfatio, unctio fit; sed in ordine Romano unctio dicitur fieri in capite in modum crucis. In codice nostro absunt ista verba. Unctione facta & verbis prolatis additur in codice.* Et omnes Episcopi pertingant caput ejus manibus suis. *Postea sequitur ut in ordine Rom.* Hoc, Domine, copiosè in ejus caput influat, &c. *Statim post finem Præfationis additur,* Tunc cantet Clerus communiter, unguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in ora vestimenti ejus. Mandavit Dominus benedictionem in seculum. *Psalmus.* Ecce quàm bonum & quàm jucundum. Per unumquemque versum repetit Clerus commu-

A niter. *Hæc absunt ab ordine Rom.*

Ista verba statim sequitur Benedictio Baculi. Tandem sequitur Benedictio super Episcopum, quæ additur in inferiore margine, sed scriptura antiqua, & inferius adhuc charactere rubro. Hæc omnia fiunt post Offertorium, & ante secretam Missæ.

Cum autem venerit ad communicandum Dominus Archiepiscopus porrigit ei formatam, atque sacratam hostiam integram, suscipiens eam Episcopus ex ea communicat super altare. Quod verò residuum fuerit; reservetur sibi denuò ad communicandum unoquoque die usque ad quadraginta dies expletos: & postmodum jussus ab Archiepiscopo communicet populum cum cæteris Episcopis, &c.
B Finita Missa Archiepiscopus det novo Episcopo librum Euangeliorum, ita dicendo, Accipe Euangelium, & vade, &c. & dat ei osculum, & cæteri Episcopi similiter. Datur Episcopo scriptum quod Ordinationis acceptæ testimonium est, quod formata dicitur. *Eadem planè est quæ in ordine Romano. Nullibi autem in toto ritu occurrit, Accipe Spiritum sanctum.*

ELECTA QUÆDAM MISCELLANEA

sacras Ordinationes spectantia, de variis Pontificalibus, sive Sanctorum officiorum Ordinibus, abhinc annos quadringentos scriptis decerpta.

In Bibliotheca Ecclesiæ Rotomagensis conservatur liber Pontificalis minoris formæ, & littera minutiore descriptus, cujus ætas non videtur annos trecentos excedere, in quo hæc habentur in Ordinatione Subdiaconi.

ADepturi fratres hujusmodi officium Subdiaconatus, sedulò attendite quale mysterium vobis traditur. Subdiaconum oportet præparare vinum & aquam ad administrationem altaris, & ministrare Diacono. Accedentes igitur Subdiaconi ordinandi, accipiunt Calicem vacuum cum Patena superposita de manu Episcopi. Accipite potestatem ministrandi, ut augeat vobis Deus gratiam suam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen. Postea dicat Episcopus in modum lectionis quod sequitur, legendo & sedendo. Videte cujus ministerium, &c. *usque ad hæc verba.* Deo placere possitis. Postea stans, &c. Oremus Deum, &c. Domine Sancte Pater, &c. *hoc est Præfatio & Benedictio Subdiaconorum ut in ordine Romano, & sæpius supra.*

Tunc imponit eis Episcopus manipulos in D sinistris brachiis, dicens singulis quod sequitur, Accipe Manipulum per quem designatur fructus bonorum operum: Imple ministerium tuum. Potens est enim Deus ut augeat tibi gratiam suam, in nomine, &c. Et Episcopus. Pax tibi: & Ordinatus, & cum Spiritu tuo. Et post exuta tunica Subdiaconi principaliter Episcopo ministrantis, Episcopus immittit illam cuilibet usque ad scapulas, retrahens eam usque ad ultimum qui eam totaliter

indutus, dicit quod sequitur. Induat te Dominus vestimento salutis & tunica justitiæ circumdet te semper in nomine, &c. Tunc
C dicitur Collecta Missæ diei, & Collecta sequens cum ea pro Ordinatis sub uno per Dominum. *In margine scriptum est alia manu.* Accipe librum Epistolarum, &c.

In Presbyteri Ordinatione.

Tunc omnibus Sacerdotibus ibi existentibus ponentibus manum dexteram super illos, suspensam tenentibus, quod eis per Capellanum debet annuntiari, & Episcopus ponit utramque manum super caput cujuslibet. Postea dicit super eos hanc orationem manibus extensis, & debet surgere. Oremus, &c. *ut in Pontificali.*

Postquam Episcopus dixit.

Accipe potestatem offerre sacrificium, &c. *subjungitur statim,* Sequitur benedictio, super eos plane dicenda. Benedictio, &c. *ut in Pontificali in fine ante Communionem. Dehinc Offertorium dicitur; postea antequam profratur Agnus Dei.* Dicatur solemnis Benedictio quæ sequitur, Omnipotens Deus sua clementia vos benedicat, & sensum in vobis sapientiæ salutaris infundat, & Catholicæ fidei vos documentis im-

imbuat, & in sanctis operibus perseverabiles reddat, & gressus vestros ab errore convertat, & viam pacis & charitatis vobis ostendat, quod ipse præstare dignetur, cujus regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen. Et Benedictio Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti descendat super vos, & maneat semper, &c. *Sequitur, Agnus Dei. Episcopus seipsum & alios communicat*, Et tunc successivè imponit manus super capita singulorum inclinata, dicendo cuilibet quod sequitur, Accipe Spiritum sanctum. Quorum remiseritis, &c. Postmodum extendens casulam complicatam cujuslibet, induit quemlibet eorum manibus remanentibus junctis, dicendo sic, Stola innocentiæ, &c. & eum osculando dicit, Pax Domini, Amen. *Planetas, ut apparet, induuntur postquam ipsis dictum est, Accipe Spiritum S. Deinde ante dictum fuerat*, Quibus Planetas super brachia plicatas tenentibus, & existentibus coram Ordinatore, Episcopus admonet eos, &c.

Ex libro Pontificali literis Majoribus & elegantibus scripto, qui pertinet ad Bibliothecam Collegii de Fuxo apud Tolosates, & inscribitur, liber Pontificalis officii.

EX *Ordinatione Presbyteri*. Postea Episcopos stans imponit manus super capita singulorum, nihil dicens secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ: Et similiter omnes Presbyteri qui assistunt. Secundum verò consuetudinem quarundam Ecclesiarum dicunt, Accipite Spiritum S. quorum remiseritis, &c. Deinde deposita Mitra dicit cantando, Oremus dilectissimi, &c. *Ea pronuntiata*. Hic reflectat Orarium super humerum dextrum, dicens: Accipite jugum Domini. Jugum enim ejus suave est, & onus ejus leve. Hic vestit eos casula plicata per singulos dicens: Accipe vestem Sacerdotalem per quam charitas intelligitur. Potens est enim Deus, ut augeat tibi charitatem, & opus perfectum. Deinde Episcopo incipiente cantatur Hymnus, *Veni creator Spiritus, &c.* Orationem sequentem aliqui cantant in tono orationis; alii verò in tono Præfationis, Deus sanctificationum omnium autor, cui, &c. *Ea dicta, ungit manus, quo peracto*, Accipit de altari Calicem cum vino, & Patenam cum Hostia Calici superpositam, & tradit ei dicens cuilibet sigillatim, Accipite potestatem offerre sacrificium Deo, Missamque celebrare tam pro vivis, quàm & pro defunctis, in nomine Domini. Post communionem explicat eis casulas, sive Planetas, dicens, cuilibet sigillatim: Stolam innocentiæ induat te Dominus. Accipe vestem Sacerdotalem per quam charitas intelligitur. Potens est enim Deus ut augeat tibi charitatem & opus perfectum. Si verò Presbyter fuerit Cardinalis dat ei Dominus Papa annulum, ita dicendo, Ad honorem Domini nostri Jesu Christi, & Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, committimus tibi Ecclesiam N.

A cum Clero & populo suo. *Sequitur Benedictio*: Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus S. descendat super vos, ut sitis benedicti in ordine Sacerdotali; & offeratis placabiles hostias pro peccatis atque offensionibus populi omnipotenti Deo, cui est honor, &c. *Hæc verba statim subsequitur* Ordo ad Episcopum faciendum. *Omnia ordinariis Pontificalibus prope similia, si excipias*, Accipe Spiritum S. *consecrando dictum; quod in eo codice nusquam apparet.*

Ex Pontificali S. Mariæ Remensis manuscripto vix a trecentis annis, qui nigro coopertus est, cujus forma, minore folio. In Ordinatione Subdiaconi liber Epistolarum non datur, sed Subdiaconus cui tunica remanet; statim legit Epistolam, B *quam sequitur tractus.*

Sic in eo de Consecratione Virginum, Consecratio sacrarum Virginum, quæ in Epiphania vel in 2. Feria Paschæ, aut in Apostolorum natalitiis celebratur; Omnes qui ad sacros ordines debent promoveri, aote pronuntiationem Euangelii ab Episcopo debent cònsecrari; quia prædicatio S. Euangelii debet per totum mundum diffundi. Virgines autem & viduæ post lectum Euangelium debent velari, quia decet eas, & per Euangelium prædicari. Virginem Episcopo Parentes cum oblatione offerant, & ille involutam manum ejus in Palla altaris recipiat, dicendo cum adstantibus An- C tiphonam, &c. *In fine Consecrationis sic legitur*, Deiode publica voce bannum Episcopalem imponat, ne quis eas à divino servitio sub vexillo castitatis impediat, & ut bona sua cum pace & quiete possideant. Post hæc relinquentes puellis cereos, stent inclinatæ, usque dum communicent, & Missa finiatur ordine suo: Postquam communicaverint, reservent de ipsa communione usque in diem octavum, & tunc communicent. *In Consecratione Viduæ dicitur, quod a Presbytero velari potest; Velum autem debet ipsamet sibi imponere. Ad Missam cum velatis offerat & communicet.*

D *In alio Pontificali, cujus forma semel complicata, sive in quarto, qui ligneo operculo tantùm tegitur, & præcedente videtur paulo antiquior, libri Epistolarum Subdiacono traditi nulla fit mentio. Nulla in Ordinatione Presbyteri istius formula*, Accipe Spiritum S. quorumcunque remiseritis, &c. *sed statim post traditionem Calicis, Patenæ & oblatæ, & verborum*, accipe potestatem offerre, &c. *Sequitur*, Benedictio Dei Patris, &c. Tunc osculetur singulos, dicens, Pax Domini sit semper vobiscum. *Missa continuatur, & finita Missa, & data benedictione solemni, nullius postea rei fit mentio. In Ordinatione Episcopi similiter non legitur*, Accipe Spiritum Sanctum.

E *In eodem Pontificali in fine Ordinationis Episcopi.* Cum autem venerit ad communicandum Dominus Pontifex porrigit ei formatam, atque sacratam oblationem integram: suscipiens eam Episcopus, ipse ex ea communicat super altare. Quod verò residuum fuit, sibi denuò ad communicandum, unoquoque die usque ad quadraginta dies expletos, *reservat*. Et postmodum jussus à Domino Pontifice communicat populum cum cæteris Episcopis.

N PRÆ-

PRÆFATIO

IN DUOS AUXILII LIBELLOS,

qua docetur unde accepti ſint, Quis fuerit Auxilius: Multa ex iis erui poſſe ad hiſtoriam quorundam Pontificum illuſtrandam. Argumenta ipſius non ſemper ſcopum attingere. Actionem Stephani VII. Pontificis in Formoſum ancipitem eſſe. Ei Formoſum occaſionem amplam dediſſe. Nonnulla denique notantur, quæ in eo cautè legenda ſunt.

QUum anno ſalutis milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo primo in itinere quod tum agebam, Toloſa occurreret, in ea octiduum commoratus ſum. Interea dum Bibliothecam Illuſtriſſimi Præſulis Domini de Montchal Archiepiſcopi Toloſani multis codicibus manuſcriptis divitem luſtro, incidunt in manus meas hi Auxilii libelli charactere antiquo, ſi bene memini, deſcripti, & ad autoris ſeculum accedente. Multa tum exſcripſi quæ mihi utilia fore prævidebam. Poſtea cum hoc opus ſub prelo ſudare inciperet, & de operis mei ſcopo cum reverendo Patre Vigniero noſtrate, & noſtræ Congregationis Presbytero, viro eruditiſſimo, & antiquitatis, qua ſacræ, qua prophanæ, indagatore ſolertiſſimo & perſpicaciſſimo colloquerer, monuit me ſe habere Auxilii libellos manu ſua exſcriptos ex codice antiquo quem forte fortuna in Monaſterio Lotharingico deprehenderat; Monaſterium indicavit, ſed illius non memini: Se poſtea apographum ſuum cum alio antiquo codice quem penes ſe habebat Reverendus Pater Jacobus Sirmondus, Doctorum nemini incognitus, contuliſſe. Exemplar ſuum mihi roganti lubens conceſſit utendum & edendum. Hinc, Lector, iſtos habui libellos quos nunc tibi publicè exhibeo. Papyrius Maſſonus poſterioris libelli titulos Cardinali Baronio Romam olim tranſmiſit, quos tanti fecit, ut eos ne perirent ultimo Annalium tomo adnexuerit. Hunc libellum vocat Cardinalis, Acta Formoſi Papæ. Eodem loco Epiſtolam Auxilii ad Leonem Nolæ Epiſcopum integram exſcribit, ut etiam libelli capita ultima 29. & 30. Codices autem noſtri triginta duo Capitula nobis exhibent, prioremque libellum Baronio & Papyrio prorſus incognitum.

Quis fuerit Auxilius non liquet. Italus non fuit, ut ipſe teſtatur l. 2. c. 31. Ita enim ſibi objicit, *Porro cum ſis homo extera gentis, & apud nos humana vitæ ſubſidiis indigeas, quid ad te pertinet noſtris reſiſtere diſceptationibus.* Et paulò poſt, *Si advenis & peregrinis, Eccleſiæ Præpoſitos accuſare licet, vel judicare, aut præjudicare, &c.* Hoc autem non diffitetur, imò reſponſo ſuo ſupponit: Dicit enim tantùm ſe eſſe ex eo genere quod Apoſtolus Petrus vocat, genus electum, regale Sacerdotium, gentem ſanctam, populum acquiſitionis, hoc ſibi ſufficere, ut à teſtimonio hac in cauſa perhibendo excludi non poſſit, velut eo loco pluribus legere potes. Cujas autem fuerit, difficile dictu eſt, cum hoc in libellis ſuis non indicet. Francum fuiſſe vix dubitari poteſt: Sed eo tempore Franci nomine Germani non ſecus ac Galli intelligebantur: Uter fuerit non liquet, nec de hoc magnopere laborandum: In fine tamen ejuſdem capitis videtur negare, ſe exterum eſſe, quod initio conceſſerat. Presbyter autem erat, atque à Formoſo Papa ordinatus, ut ex initio cap. 31. colligi poteſt. Deinde id videtur probare quod ab Epiſcopis de canonibus & eorum obſervatione conſulitur. Sed cap. ultimo libri primi utrumque evidenter docet, & ſe fuiſſe ſaltem Presbyterum, & à Formoſo ordinatum.

Ex his autem libellis multa erui poſſunt quibus lumen affulget nonnullis maximi momenti geſtis Pontificum, Formoſi, Stephani ſeptimi, Joannis noni, & Sergii tertii, quæ obſcurè admodum hiſtoricorum illius temporis partim negligentia, partim penuria, nobis tradita ſunt. Hinc conſtat Pontifices Stephanum & Sergium non adeo fuiſſe ſceleratos, nec Formoſum adeo ſanctum, ut multi ſibi perſuadent: Stephanum & Sergium probabiles cauſas, imò in ſpeciem graves, exautorandi Formoſi Ordinationes habuiſſe. Formoſus enim à Joanne octavo Papa propter varia crimina depoſitus, & degradatus fuerat, & ad communionem Laïcam redactus, atque ab Epiſcopatu Portuenſi expulſus. Joannis Papæ ſententia in eum edita eſt, 3. tom. Concilior. Galliæ p. 432. Accuſabatur cum

cum nonnullis aliis in Papæ Joannis vitam conspirasse, in Caroli-Calvi Imperatoris & Franciæ Regis ruinam conjurasse, Romam Saracenis prodere voluisse, ut Papam illius excidio involveret, multaque alia crimina perpetrasse, quæ in sententia Joannis VIII. referuntur. Ob tam horrenda crimina Pontifex fugitivum & contumacem ab omni ministerio Sacerdotali & Clericali deponit, & anathema in ipsum pronuntiat. Nec hoc Romæ pronuntiasse contentus, sententiam suam ad omnes Galliæ & Germaniæ Episcopos Pontigone congregatos, litisque processum mittit per legatos suos, eosque hortatur ut sententiam suam per universas diœceses suas publicari curent, ut videre est præterea tom. 3. Conciliorum part. 1. c. 5. Concilii Pontigonensis, Cum autem Formosus, & criminum ejus consortes in criminibus & contumacia perseverarent, Joannes VIII biennio post, Trecas in Galliam venit, ubi congregata Synodo Episcoporum Galliæ & Belgicæ, Excommunicationem in Formosum renovat, & consentientibus atque subscribentibus omnibus Episcopis, eam iterum ipse fulminat; ut legere est apud Aimonium l. 5. c. 37. & tom. 3. Concil. Galliæ, in Concil. Tricass. 11. c. 4. Scribebat insuper idem Pontifex ad varios Provinciarum Magnates, ut *à consortio Formosi anathematizati* diligenter sibi caverent, ut videre est Epistola istius Pontificis 305.

Opponebant equidem Formosi fautores, Marinum Papam Joannis VIII. successorem ab anathemate Formosum absolvisse, & ordinibus suis atque Episcopatui redintegrasse. Sed quidquid sit de hac absolutione, regerebant præterea Formosi Adversarii eum iniquè & contra canones procurasse, ut à sede Portuensi ad Romanam transferretur, quod hactenus nunquam in hac sede factum fuerat. Omnes enim Pontifices ad Formosum usque electi fuerunt ex Diaconis & Presbyteris Romanis. Crimen illud translationis Episcopalis, Romanis moribus planè insoleus, aggravabat Formosi jusjurandum, quo se nunquam Romam rediturum Papæ Joanni solemniter promiserat: Non tantùm autem redierat, verumetiam Pontificatum ambierat, & obtinuerat. Nec sine exemplo ordinationes Formosi iterarunt. Exemplum Stephani IV. se sequi prætexebant, qui convocato magno Concilio Italorum, Francorum, & Germanorum Episcoporum, cum omnium consensu Constantini Papæ ordinationem irritam & cassam declaravit, eo quod cum Laïcus esset, ad Pontificatum electus fuerat, & paucis diebus, nullis prope servatis interstitiis, omnes ordines susceperat. Nec Constantini degradatione contenti fuerunt, sed etiam omnes qui ab eo ordinati fuerant, nihil ex ea ordinatione consecutos esse declararunt, ideo iterum ordinandos esse, si Ecclesiæ quibus destinati fuerant, eos instanter peterent. His & similibus argumentis & exemplis Pontifices illi ausum suum tuebantur. Nitebantur forsan aliis rationibus quas Auxilius præterit, ut pote istorum Pontificum Adversarius.

Nec est de illis reordinationibus & superordinationibus judicandum, ut nunc judicaretur: Nondum enim in rem judicatam transierat, & in fidei Catholicæ axioma, quamlibet ordinationem secundum Ecclesiæ ritum ab Episcopo secundum eundem ritum, ordinato celebratam, validam esse & nullo casu iterandam. Variæ erant & contrariæ de hac re traditiones, variæ observationes, varia & contraria Doctorum responsa. Hanc varietatem evidentissimè & luce meridiana clariùs docent hi libelli, nec disceptationem inter eos de ordinum executione tantùm fuisse, sed primò & principaliter de ipsa ordinum substantia. Communi equidem sententia, quantum ex eorum actis colligere est, omnes fatebantur ordinationes secundum præscripta canonum, & librorum Ritualium ab Episcopis Catholicis celebratas, nunquam esse repetendas. Sed de multis quæstionibus quæ in hac materia fieri solent, variæ erant sententiæ, quæ nec illo seculo, nec duobus sequentibus universaliter definitæ sunt, & ideo variæ de his rebus leguntur observationes. Verbi gratia, An Ordinatio contra canones usurpata, esset ordinatio. An Episcopus depositus, degradatus, & ad communionem Laïcam damnatus, ordinare posset. Alia erant dubia, sed hæc duo potissimum illius temporis Pontifices vexaverunt, & ingentes tumultus excitarunt. Testimoniorum ab Auxilio pro sententia sua allatorum magna pars scopum non ferit, multaque quorum diversa ratio velut idem sonarent, confundit, nec semper accuratè satis examinat, an argumenta quibus utitur rem acu tangant: Verùm ista Lectoris judicio pensitanda relinquimus.

In Stephani Pontificis actionem, qui Formosum Papam mortuum in judicium vocavit, exhumari jussit, & condemnatum vestibus Pontificalibus exui, tribusque digitis amputatis in Tiberim projici, plurimùm invehitur: nec ipse tantùm, sed recentiores plerique hoc facinus tragicè exaggerant, ideoque Pontificem illum injuriis & opprobriis onerant, & dilacerant. Actio ista anceps est, & pro vario conspectu variam & contrariam speciem induit. Certo conspectu spectata, crudelis, inhumana, barbara videtur. Plerique omnes historici qui hactenus de hac actione scripserunt, eam sinistrè conspexerunt, ideoque Pontificem Stephanum innumeris conviciis nulla tantæ dignitatis habita reverentia prosciderunt. At si alio conspectu, eoque dextero, quis eam contempletur, justa, & severa legum observatio apparebit, zelusque pro disciplina Ecclesiastica suspiciendus; non secus ac ii laudantur qui viris principibus, aut cognatis, atque etiam filiis sontibus non pepercerunt, sed de eorum criminibus juxta leges vindictam sumpserunt. Verùm ista in medio relinquamus neutri præjudicium facientes: Per nos sit hac in causa unicuique, velle suum, & conspectus. Hoc solùm velim Lectorem adnotare, totum istud Pontificum dissidium ad fidem nullo modo spectasse. Duo tantùm spectabat quæ hominum opinationibus erant obnoxia, quorum unum in quæstione singulari versabatur. An Formosi ad Papatum promotio fuisset canonica: Pars una hoc affirmabat; negabat altera. Alterum in quæstione universali, sed nondum decisa, & edicto peremptorio confirmata; An Episcopus depositus & degradatus validè ordines conferret.

Monendus es præterea Lector, nonnulla esse apud hunc Autorem quæ evidenter à veritate aliena sunt; his notam inurere satis erit; nam ad ea refutanda longum sermonem texere, esset à scopo nostro longissimè aberrare. Lib. 1. c. 11. Osium accusat Novatianismi, & adversus eum invehitur

quatuor sequentibus capitibus, ut & c. 23. lib. 2. eo quod canone 1. & 2. Concilii Sardicensis dixisse refertur, Episcopo qui sedem mutaverit fraude & mercede aliqua, licet excusationem afferat quod plebs eum expetierit, ne Laicam quidem communionem esse concedendam. At totum Concilium Sardicense quod velut universale censetur, & unum cum Concilio Nicæno, Osii sententiam approbat, & confirmat; nec illi duo canones Osii esse censentur, sed Concilii. *Placetne hoc omnibus? Omnes Episcopi dixerunt, placet.* Deinde modus quo pœnam illam infligunt Patres, adversatur è Diametro hæresi Novatianorum. Ostendit enim hanc pœnæ inflictionem, aut illius indulgentiam esse in eorum potestate; cujus veritatis negatio Novatianismum constituebat.

Præfatiunculâ in lib. 2. & in responsione, scribit ordinem per puram coactionem susceptum valere, idque simili absurdo probat & illustrat; quod iterum repetit cap. ultimo libri. *Si quispiam*, inquit, *nolens credere in Christum per vim baptizatus fuerit, & postmodum in Christum credere acquiescit, numquid iterum baptizandus erit? Minimè.* At ejusmodi baptismus, sic & ordo, Characterem non imprimunt, ut docent Doctores omnes, & disertissimè traditur, extra c. Majores Ecclesiæ. § Item quæritur, De baptismo & ejus effectu. Nec facit ad rem infantium baptismus: Quoniam sicut sine voluntate propria peccarunt; ita sine voluntate sua baptizantur, & baptismo purgantur.

Lib. 2. c. 12, 13, 14, 15. parum considerate loqui mihi videtur de obedientia quæ summo Pontifici jubenti debetur. Quanquam enim id quod scribit verum forsan sit in hypothesi quam tractat; tamen generaliter pronuntiatum falsum est, & periculosum: Hoc erat cautius explicandum & pronuntiandum Eadem ratio est distinctionis quam facit c. 18. lib. 2. inter Apostolicam sedem, & in ea Præsidentes; cautius erat explicanda. Prætextu enim honoris conservandi throno Apostolico debiti, habenæ laxantur Convitiatoribus Pontificum, unde necessariò & evidenter convitia in sedem ipsam reflectuntur.

Temerè etiam mihi videtur c. 4. l. 2. condemnare Stephani Pontificis decretum. Nihil enim de Constantino & ejus ordinationibus statuit, nisi approbante & laudante numeroso Episcoporum Concilio, quos in eam Rem ex Italia, Gallia, & Germania convocaverat. Omnes pedibus, manibusque iverunt in Stephani & Cleri Romani sententiam. Joannes XII. approbante Concilio Romano, annis circiter quinquaginta post Auxilium, longè aliter sensit de sententia Stephani VI. in Constantinum Pseudopapam. Nam Joannes ejus imitatione,& ejus facto in exemplum prolato, similem prorsus in Leonem Pseudopapam, & ab eo ordinatos, cum universi Concilii unanimi consensu pronuntiavit sententiam. Postquam enim ab omni ministerio Episcopali eum deposuit, ita de iis quos ordinaverat, definit, *Eos verò quos ipse Leo Neophytus, & invasor S. Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ in quolibet Ecclesiastico ordine provexit, Apostolica atque canonica autoritate, & Synodali decreto, in pristinum revocamus gradum, quia ordinator eorum nihil sibi habuit, nihil illis dedit. Sicut olim noster Prædecessor piæ memoriæ Papa Stephanus sententiam tulit de iis qui ordinati fuerant à Constantino quodam Neophyto, & Invasore sanctæ sedis Apostolicæ, & postmodum quosdam eorum sibi placabiles Presbyteros aut Diaconos consecravit.* Sententia autem actione prima Concilii in ordinatos à Leone Schismatico, seu VIII. lata fuerat, qua data Joannes Papa *præcepit ingredi eos in Concilium cum vestimentis, planetis, atque stolis; & unumquemque eorum in chartula scribere fecit hujusmodi verba, Pater meus nihil sibi habuit, nihil mihi dedit. Et sic eos exutos privavit honore, quem dederat eis ipse invasor & Neophytus, atque Curialis, & revocavit eos in pristinum gradum.* Hæc præter acta Concilii disertè refert Sigebertus ad an. 963. Sed Auxilius Argumentis Adversariorum pressus, qui Osii in Concilio Sardicensi, & Stephani Papæ in alio Concilio decreta illi objiciebant, in hæc incommoda sese conjecit, attentè ut debuerat non satis considerans, se eum Osio & Stephano Pontifice magna & numerosa Episcoporum Concilia condemnare.

Facilius forsan excusari poterit quod c. 25. & 27. l. 1. & c. 4. l 2. Liberium Pontificem Hæreticum vocat, & Apostatam. Optimos enim habet autores sibi in hac credulitate præeuntes, sanctos scilicet, Athanasium, Hilarium, Hieronymum, & autorem vetustum libri vitas Pontificum continentis, à quo hausit Auxilius quæ de Liberio refert. Tanti viri hanc de Liberio opinionem conceperant, eo quod Liberius tædio exilii, & persecutionum ab Arianis inflictarum crudelitate dejectus, tandem Athanasii condemnationi subscripserit, licet hæresim Arianam nunquam fuerit professus. Tria crimina commiserat Liberius quæ famæ de ipsius hæresi vulgandæ, ut ait Cardinalis Baronius ad Annum 357. n. 42. occasionem dederunt, *Quod victus labefactatus Sacerdotalem constantiam, injustè contra S. Athanasium subscribendo: quodque communicaverit, ut ipse fatetur, cum illis quorum communionem hactenus exhorruisset: Sed & quod etiam professioni illi subscripserit, qua licet Catholica videri posset, tamen voce illa Nicæna careret Consubstantialitatis, quam Majores omnes adversus Arianos, magna semper gloria defendissent.* Hujus infamiæ disseminationem non parum auxit oppositio quam Clerus Romanus duce Damaso, & cives Romani Catholici prope omnes fecerunt Liberio Papæ ab exilio Romam redeunti. Publicatis enim quæ humanitus illi contigerant, cum eo communionem colere noluerunt, sed Felici secundo, secessione à Liberio facta, adhæserunt: Unde neces, exilia, & martyria multa contigerunt, Præfectis Constantii Imperatoris Ariani, in eos qui Liberii communionem amplecti nollent, sævientibus. Qui hæc sigillatim discere cupit, Cardinalis Baronii Annales legat ad annum Christi 357. n. 32. & sequentibus, Cardin. Bellarm. Controvers. tom. 1. l. 4. de Pontif. Rom. c. 9. Cum igitur sententiæ suæ tantos habeat Autores Auxilius, facile excusandus est; ut & multi graves Autores qui ante & post ipsum in eandem lapsi sunt sententiam, quos inter Sanctus Petrus Damianus Episcopus & Cardinalis Hostiensis, doctrina, pietate, & dignitate in Ecclesia celeberrimus.

AUXI-

AUXILIUS
DE ORDINATIONIBUS A FORMOSO PP. FACTIS.

PRÆFATIUNCULA.

PRUDENS Lector, hæc de ſcripturarum copiis & Sanctorum Patrum documentis pauca defloravimus, ſcilicet, Quod ſi Epiſcopus à propria ſede fuerit pulſus, certa imminente neceſſitate vel utilitate, in alia Eccleſia quæ Præſulem non habet, Inthronizari poſſit, non tamen abſque authoritate dumtaxat Romani Pontificis: Et quod ordinatio illa quam Papa Formoſus fecit, rata & legitima eſſe probabiliter oſtendatur, etiamſi ipſe Formoſus, ut ajunt, non ritè fuerit ordinatus. Quapropter cui plurima legere minimè vacat, hæc breviter congeſta, ſi ſenſum intendat, ubertim ſufficere poſſe non dubium eſt.

INCIPIUNT CAPITULA.

I. *Ablatio ex Epiſtola Anteri Papæ.*
II. *De Sancto Gregorio Nazianzeno.*
III. *Nomina Epiſcoporum qui tranſmigraverunt ad aliam ſedem.*
IV. *De his, & apud Chronica Græca.*
V. *Quod BB. Gregorius atque Baſilius, ignari non fuerunt Nicæni Concilii.*
VI. *De vitanda Epiſcoporum tranſmigratione de ſede ad ſedem ex Concilio Niceno.*
VII. *Qualiter Chalcedonenſis Synodus idem Nicænum intelligat.*
VIII. *Quod authoritate S. Leonis Papæ Chalcedonenſe Concilium ſit inſtitutum.*
IX. *Unde ſupra Cap. S. Leonis Papæ.*
X. *Gelaſii Papæ.*
XI. *Oſii Capitulum.*
XII. *Quod idem Oſius non Catholicè dixerit, nec Laicam in fine communionem accipiat.*
XIII. *Sancti Auguſtini de hoc ipſo.*
XIV. *Interrogatio ſuper Oſii definitione dicentis, nec in fine Laicam communionem accipiat, & qui ſine Canones auctoritate præditi.*
XV. *Quo fine ſuum ſuper Oſias concluſit.*
XVI. *Ab hinc præclara ſequuntur teſtimonia, quibus Papæ Formoſi ordinatio rata & legitima eſſe monſtratur. S. Leonis Papæ quod Pſeudo Epiſcopi ſint abjiciendi, & quod eorum ordinatio poſſit rata conſiſtere.*
XVII. *Quia ſicut denuo baptizari quiſquam non poteſt, ita nec denuo in ipſam conjectari, ad Joannem Epiſcopum Ravennatis Eccleſiæ.*
XVIII. *Unde ſupra in Canonibus Apoſtolorum.*
XIX. *Anaſtaſii Papæ, quod eos quos poſt damnationem ſuam vel baptizavit, vel ordinavit Acacius, nulla læſionis portio attingat, ad Anaſtaſium Imperatorem.*
XX. *Ejuſdem, quod mali bona miniſtrando ſibi tantum-*
A *modò noceant, nec Eccleſiæ Sacramenta commaculent.*
XXI. *Unde ſupra, S. Auguſtinus contra Parmenianum Donatiſtam.*
XXII. *Quod Bonoſiaci Clerici cum ſuis honoribus ſint recepti. Innocentii Papæ.*
XXIII. *Nicæna Synodus Clericos qui cathari dicuntur, recipi jubet.*
XXIV. *De Anatolio licet malè ordinato, tamen non expulſo.*
XXV. *De Liberio.*
XXVI. *Quod Vigilii ordinationes nemo removere auſus fuerit.*
XXVII. *Quod excepto Liberii ſacrilegio, quod peſſimum eſt, Vigilius pejora commiſiſſe dignoſcitur quam Formoſus.*
B XXVIII. *Quod qui Papæ Formoſi ſacram Ordinationem nihil eſſe vel fuiſſe cauſatur, Chriſtianæ Religionis ſit inimicus.*
XXIX. *Quod ſi æmulatoribus illis Papa Formoſus diſplicet, non externi & longinqui, ſed Romani populo imputare debent.*
XXX. *Utrum verè ſit Sacerdos aut Levita, vel Subdiaconus, qui ad ſubvertendam eandem ordinationem, ſe cuiquam juramento conſtrinxit.*
XXXI. *Ex Conc. Chalcedonenſi de conjuratione vel conſpiratione.*
XXXII. *Quod ad faciendam iniquitatem, nulli unquam ſit obtemperandum.*
C XXXIII. *Quod illud Evangelicum, omnia quæ dixerint vobis, ſervate, & facite, ſolummodò in bonam partem accipiendum ſit.*
XXXIV. *Quod ad ſcelera committenda, nullius excommunicatio ſit obſervanda.*
XXXV. *De obſervanda excommunicatione.*
XXXVI. *De injuſta Paſtorali obligatione.*
XXXVII. *Unde ſupra in Salomone.*
XXXVIII. *Item ibid.*
XXXIX. *Unde ſupra, S. Gregorii Papæ.*
XL. *De univerſali Concilio expectando.*

A

CAPUT I.

Ablatio ex Decretali Epistola. Anteri Papæ.

NOn transit de civitate in civitatem, vel de minori civitate ad majorem, qui hoc non suo libitu, non ambitu, non propria voluntate facit, sed aut vi, aut propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci aut populi, non superbè, sed humiliter transfertur. Non igitur migrat de civitate ad civitatem, qui non avaritiæ causa, non sponte dimittit suam, sed ut jam dictum est, aut pulsus à sede sua, aut necessitate coactus, aut electione, aut exhortatione Sacerdotum & populorum ad aliam civitatem transfertur, & inthronizatur. Hinc est quod Eusebius de quadam parva civitate, Apostolica authoritate mutatus est Alexandriam. Felix quoque de civitate qua ordinarus erat electione civium, propter doctrinam, & bonam vitam quam habebat, communi Episcoporum & reliquorum Sacerdotum, ac populorum consilio translatus est Ephesum. Hæc Anterus.

CAPUT II.

De Sancto Gregorio.

CÆterum autem si quisquam objectare tentaverit, quod idem Anterus ante Nicænum fuerit concilium, tandem discere non erubescat, quod Pater Sanctissimus & Doctor mirabilis, Gregorium dico verè Theologum, non paucis labentibus annis post Nicænum Concilium, ob Ecclesiæ utilitatem de civitate ad civitatem migravit. Nam cum prius unius civitatis Cappadociæ, quæ Samsima dicebatur, fuisset Episcopus, Beati Basilii, & aliorum Episcoporum hortatu & consensu, Nazianzo constitutus est. Deinde Constantinopolim demigravit: Neque enim audiendi sunt qui eum Synodali judicio asserunt à Constantinopolitana sede projectum. Verùm est quia congregati sunt Episcopi, sed non adversus eum, sed magis adversus inthronizatores ejus, videlicet, quod sine suorum consensu eum inthronizare ausi fuerint. Ipse nimirum Sanctissimus Pater testificatur, cujus testimonium utique verum est, quod sedem illam ritè acceperit, eique rectè præsederit, imò & precibus pulsatus fuerit, ut eam non desereret; sed propter assiduos corporis dolores, exterasque infirmitates, curvamque Senectam, istiusmodi precibus assensum præbere noluit; reversusque ad quietem & Philosophicam vitam, quam semper amaverat, in qua multiplices ac saluberrimos fructus afferens, quievit in Domino. Hæc autem partim reperiuntur in gestis quæ de vita ejus scripta sunt, partim in sermone ipsius qui * Syntactirius appellatur. Apertiusque in homilia inveniuntur, quam ipse de se apud Constantinopolim adversus eos disseruit, qui eum sedem illam desideraſse dicebant.

Confer hoc caput, & sequentia cum c. 35. lib. 7. Hist. Socra.

CAPUT III.

Nomina Episcoporum qui transmigraverunt ad aliam sedem.

VEruntamen quia de Episcoporum transmigratione facimus mentionem, restat ut & alios qui utilitate vel necessitate inthronizati sunt, ad memoriam revocemus. Perigenes in Petris est ordinatus Episcopus, sed quoniam Cives ejus Civitatis eum suscipere noluerunt, Romanæ Civitatis Episcopus jussit eum inthronizari in Corinthum Metropolim, defuncto ejus Episcopo, eique, donec advixit,
B Ecclesiæ præfuit. Dositheum Seleuciæ Episcopum Alexander Antiochenus Episcopus in Tharsum Ciliciæ demigravit. Reverentius ab arcis Phœniciæ in Tyrum migratus est. Joannes de Gordolyde mutatus est in Procoso, & in ea præsedit Ecclesia. Palladius ab Helenopoli, mutatus est in Asponiam, Alexander ab alia Helenopoli in Adriopoli mutatus est. Meletius prius in Sebastena Ecclesia præfuit, & postea Antiochiæ præsul est constitutus Theosebius ab Apamia Asiæ, transfertur in Eudoxiopolim, quæ dudum Salambria vocabatur. Polycarpus de urbe Antapri-
C stena Mysiæ, in Nicopolim Thraciæ mutatus est. Hierophylus de Trapezopoli Phrygiæ in Antiochiam mutatus est. Obtimus ab Agardamia Phrygiæ in Antiochiam Pisidiæ migratus est. Sylvanus à Philippopoli Thraciæ mutatus est in Troada. Eusebius itaque Pamphili in sexto Historiæ Ecclesiasticæ libro, Alexandrum unius Cappadociæ Civitatis Episcopum refert, quia cum venisset causa orationis Hierosolymam tentus sit ab ejus Civibus, & in locum Narcissi Episcopi constitutus, & de cætero omni vita sua, ipsi Ecclesiæ præsedisset.

CAPUT IV.

D

De his autem & apud Chronica Græca ita legitur.

IMperante Romanorum, secundo anno, Artemio, qui est & Anastasius, tertia decima Indictione, undecima die mensis Augusti, translatus est de Metropoli Cyzico Germanus Archiepiscopus Constantinopolim, adstante Sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis Apocrisario, Reverendissimo Presbytero Michaëlio, Consentientibus Episcopis, & omnibus Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, & cuncto Clero, vel Senatu. Quibus omnibus idem
E Presbyter talem fecit sermonem. Divina enim gratia quæ scit semper infirma erigere, & incompleta complere, transtulit, & ordinavit in sacratissimam sedem à Deo servatæ Civitatis Constantinopolitanæ, præsentem Germanum sanctissimum Archiepiscopum. Hæc autem non ideo prælibavimus, ut quasi licitum sit cuiquam Episcoporum de se transferre ad sedem, nisi certa imminente necessitate, vel utilitate.

CAP.

CAPUT V.

Quod BB. Gregorius atque Basilius non ignari fuerint Nicæni Concilii.

HIs ita breviter commemoratis, revertamur ad ea quæ paulò superius de B. Gregorio Theologo dicere cœperam. Nonne si quispiam temeritate accensus, objicere præsumpserit quod Beatus Basilius, & iisdem luculentissimus Doctor Gregorius, ignari fuerint Nicæni Concilii, & in hujusmodi facto à Sancta Romana Ecclesia deviaverint, etiam imperitiæ cachinnum præbebit? Sed animadvertendum est, quod in hujusmodi negotio iidem Sancti Patres, Nicænos Canones ita intellexerint, quemadmodum Chalcedonensis Synodus, nec non & Sanctissimus Papa Leo, atque Gelasius intellexisse noscuntur, quod in consequentibus liquidius apparebit.

CAPUT VI.

De vitanda Episcoporum transmutatione de sede ad sedem ex Concilio Nicæno.

PRopter multam perturbationem, & seditiones quæ fiunt, placuit consuetudinem * omnibus amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videatur admissa, ita ut de civitate in civitatem, non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus, transferatur. Si quis autem post definitionem sancti & magni Concilii tale quid agere tentaverit, & se hujusmodi negotio manciparit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, & restituatur Ecclesiæ cui fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus.

* Omnimodis.

CAPUT VII.

Qualiter Chalcedonensis Synodus, idem Nicænum intelligat.

CLericos in Ecclesia ministrantes, sicut jam constituimus, in alterius Civitatis Ecclesia statutos fieri non oportet, sed contentos esse in quibus ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis, qui proprias amittentes Provincias, ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Si quis autem post hanc definitionem susceperit Clericum ad alium Episcopum pertinentem, placuit, & susceptum & suscipientem communione privari, donec is qui migraverat * Clerus, ad propriam fuerit reversus Ecclesiam.

* Clericus.

CAPUT VIII.

Quod authoritate S. Leonis Papæ Chalcedonense Concilium sit institutum.

AUthoritate igitur, & Apocrisariis Beati Leonis Papæ, ut in ejus Epistolis legi-
A tur, Chalcedonense Concilium institutum est atque roboratum. Et propterea memoratus Papa, discrepare ab illo æstimandus non est.

CAPUT IX.

Sancti Leonis Papæ.

SI quis autem Episcopus civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, & ad majorem se, Plebem, quacumque ratione transtulerit, à Cathedra quidem pelletur aliena, sed carebit & propria: ut nec illis præsideat quos per avaritiam concupivit, nec illis quos per superbiam
B sprevit. Suis igitur terminis quisque contentus sit, nec supra mensuram juris sui affectet augeri.

CAPUT X.

Gelasii Papæ.

QUisquis propriæ desertor Ecclesiæ, nullis existentibus causis, ad aliam putaverit transeundum, temereque susceptus fuerit & protervus reverendorum Canonum, vel ipse, vel receptor ejus atque provector, instituta non fugiet, quæ de hujusmo-
C di præsumptoribus sacri Canones præfixere servanda. Audistis, ô æquitatis judices! quomodo Chalcedonense Concilium, quod utique à Nicæno Concilio nullatenus deviat, statuerit, quod absque Provinciarum amissione, in alterius civitatis Ecclesiam demigrandum non sit. Nihilominus audistis quod Beatissimus Papa Leo censuerit, ut Episcopus civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambire non debeat, nec per avaritiam ad majorem, se, plebem transferre. Id ipsum autem & Papa Gelasius, ut supra ostensum est, definire videtur. At vero si alicujus prædecessoris Pontificis capitulum ad hæc objicere quis præsumpserit, noverit Chalcedonensem Synodum, nec non & Apostoli-
D cos Præsules, quorum testimonia prætulimus, Leonem dico atque Gelasium, cuncta præcedentium Patrum, quæ canonicè instituta sunt, melius considerasse atque tractasse, quàm homines hujus temporis, & idcirco nemo eis præferendus est.

CAPUT XI.

Osii Capitulum.

NOnnulli tanquam validissimum murum objiciunt Osium dicentem, si quis Episcopus per avaritiam aut ambitionem, & ut
E dominationem agat, sedem mutaverit, nec Laïcam communionem habeat. Deinde in sequenti capitulo. Etiamsi talis exstiterit ut per fraudes, & quosdam præmio & mercede corruptos, excusationem afferens, ut quasi eum populi petere videantur, nec Laïcam in fine communionem accipiat.

CAP.

CAPUT XII.

Quod idem Osius non Catholicè dixerit, nec Laicam in fine communionem accipiat.

Attendite, quæso, veritatis amatores, quod dicturi sumus, nam quod idem Osius ait. Si quis Episcopus per avaritiam, vel ambitionem, & ut dominationem agat, sedem mutaverit, libenter amplectimur. Quod autem subjunxit: Nec Laicam in fine communionem percipiat, æquis auribus audire non possumus. Ubi hoc didicit Osius? præsertim B cum in Synodo Nicæna, quæ inter omnes Synodos principatum tenet, in qua ipse etiam cum Sanctis Patribus consedit, tale quid non habetur? Quin potius, ut supra intimatum est, humanius definierunt dicentes. Hoc factum prorsus irritum ducatur, & restituatur Ecclesiæ cui fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus. Ergo quod dictum est, nec in fine Laicam communionem accipiat, non Catholicum sed Catharum sonat. Cathari enim Græcè, mundi dicuntur, cum prorsus sint immundi. Isti nimirum sunt Novatiani hæretici, qui neminem post culpam Pœnitentiam agere posse, dogmatizant. Contra quos Dominus per Prophetam clamat; C Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Sunt & alia quamplurima, quibus ostenditur quod peccator etiamsi in extremo vitæ suæ Pœnitentiam petat, non sit abjiciendus, nec desperandus.

CAPUT XIII.

Sancti Augustini de hoc ipso.

Hinc est quod B. Augustinus, cujus auctoritas ad instar solis in tota fulget Ecclesia, exponens ad populum quæ sit blasphemia in Spiritum S. dicit: Non omnem blasphemiam, nec omne verbum contra Spiritum sanctum prolata, debemus accipere, quæ D in hoc sæculo non remittantur, neque in futuro; sed quamdam blasphemiam & quoddam verbum, videlicet cor impœnitens contra Spiritum sanctum; quo in Ecclesia peccata dimittuntur. Verbum valde malum, & nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua sua dicit, quem patientia Dei cum ad pœnitentiam adducit, ipse secundum duritiem cordis sui, & cor impœnitens thesaurizat sibi E iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei. Hæc impœnitentia non habet remissionem, neque in hoc sæculo, neque in futuro; quia Pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valeat in futuro. Sed quamdiu quisquis in hac carne vivit, de eo judicari non potest De nullo enim desperandum est, quamdiu patientia Dei ad Pœnitentiam adducit. Paganus est hodie, quid si cras efficietur Christianus? Judæus infidelis est hodie, quid si cras credet in Christum? Hæreticus est; quid si cras sequetur Catholicam veritatem? A Schismaticus est hodie quid si cras amplectitur Catholicam * veritatem?

* Unitatem.

CAPUT XIV.

Interrogatio super Osii definitione dicentis: nec Laicam in fine communionem accipiat; & qui sint Canones authoritate præditi.

Et hoc non prætereundum existimo: nam teste B. Papa Gelasio in Epistola ad Anastasium Imperatorem, nulli alii Canones auctoritate præditi sunt, nisi quos Apostolica sedes, suo judicio roboraverit. Quapropter ostendant si possint, quis ex Apostolicis Patribus, quod Osius dixit, nec in fine Laicam communionem accipiat, firmaverit. Et quia tale aliquid ostendere minimè possunt, restat ut ejusmodi definitio, non Catholica, sed ut dictum est, Cathara sonet.

CAPUT XV.

Quo fine suum sapere Osius conclusit.

Præterea quod adhuc de Osio subjiciendum est, quoniam homines sumus, non absque gravi gemitu exprimere possumus. Iste nimirum Osius Cordubensi Ecclesiæ præfuit Antistes, qui quondam Apostolicæ sedis Apocrisarius, una cum Vincentio & Victore Presbyteris, sancto & magno Nicæno interfuit Concilio. Postmodum vero Sardicensem Synodum, cum ingenti Episcoporum numero fecisse legitur, ubi capitula quæ per eum decurrunt, statuta fuerunt. Hic autem usque ad Constantii Imperat. tempus in corpore mansit. Iste quidem Constantius Arianæ perfidiæ particeps extitit. Orta itaque altercatione adversus eamdem hæresim, Episcopalis legatio Missa est ad Osium in Hispania commorantem; dixitque ad eum. Tu qui Nicænæ Synodo præsens affuisti, dic quæso Omousion sicuti nos Catholici rectè confitemur, id est unius cum Patre substantiæ filium: An sicut Ariani garriunt Omiousion, quod est similis cum Patre substantiæ filium, trecenti decem & octo Patres confiteri decreverunt? Qui, sive per longam ætatem desipiens, seu certè pro assentatione principis, responsum dedisse perhibetur, utramqne partem rectè intendere, quæ confessa fuerit sive Omousion, sive Omiousion. Cujus sententia ita stultè prolata, non solùm à Catholicis, verumetiam ab Arianis, uno ore irrisa, atque refutata est. Denique in Civitate Corduba in qua Episcopatum tenuit, post hujusmodi responsum, nomen ejus intra Catholicos Episcopos antecessores, vel post decessores ejus, minimè recitatur.

CAP.

CAPUT XVI.

Ab hinc præclara sequuntur testimonia, quibus Papæ Formosi ordinatio rata & legitima esse monstratur. Sancti Leonis Papæ, quod Pseudo-Episcopi sint abjiciendi, & eorum ordinatio possit rata consistere.

Nulla ratio sinit ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à Provincialibus Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati. Unde cum sæpe quæstio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis tribuendum esse, quod non doceatur fuisse collatum? Si qui autem Clerici ab istis Pseudo-Episcopis in Ecclesiis ordinati sunt, qui ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum consueto judicio Præsidentium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent. Aliter autem vana habenda est creatio, quæ nec loco fundata est, nec authoritate munita.

CAPUT XVII.

Sancti Gregorii Papæ, quia sicut denuò baptizari quisquam non potest; ita nec denuò in id ipsum consecrari, ad Joannem Episc. Ravennatis Ecclesiæ.

Illud autem quod dicitis, ut is qui ordinatus est, iterum ordinetur, valde ridiculum est, & ab ingenii vestri consideratione extraneum, nisi fortè quod exemplum ad medium deducitur, de quo & ille judicatus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit à fraternitate vestra sic sapere: Sicut autem baptizatus semel iterum baptizari non debet; ita consecratus semel, in eodem ordine iterum non valet consecrari.

CAPUT XVIII.

Unde supra in Canonibus Apostolorum.

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, secundam manus impositionem acceperit ab aliquo, deponatur & ipse, & qui eum ordinare tentaverit. Nam eos qui ab hujusmodi baptizati fuerint, vel etiam ordinati; neque fideles, neque Clericos esse, possibile est.

CAPUT XIX.

Anastasii Papæ, quod eos quos post damnationem suam, vel baptizavit, vel ordinavit Acacius, nulla læsionis portio attingat, ad Anastasium Imperatorem.

Nam secundum Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem, sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat, quod nullum de his, vel quos

A baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes, sive Levitas secundum Canones ordinavit, nulla eos ex nomine Acacii portio læsionis attingat, quod forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia, minus firma videatur. Nam & Baptismum quod procul fit ab Ecclesia, sive ab adultero, sive à fratre fuerit datum, ad percipientem munus pervenit illibatum: Quia vox illa quæ sonuit per Columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit, qua declaratur ac dicitur, hic est qui baptizat in Spiritu & igne. Nam si visibiliter Solis istius radii, cum per loca fœtidissima transeunt, nullius contactus inquinatione maculantur, multo magis illius qui istum visibilem fecit virtus, nul-
B la ministerii indignitate, contingitur. Nam & Judas cum fuerit sacrilegus atque fur, quicquid egit inter Apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipso Domino manifestissima voce, Scribæ & Pharisæi super Cathedram Moysi sederunt, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim & non faciunt. Quicquid ergo in hominum profectum quilibet in Ecclesia pro officio suo videtur operari, hoc totum complet & implet divinitatis effectus. Ita ille, per quem Christus loquitur, Paulus affirmat. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed
C Deus incrementum dedit. Itaque, neque qui plantat est aliquid; neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. A Deo autem non quæritur quis vel qualis prædicet; sed quem prædicet, ut invidos etiam bene Christum prædicare confirmet, quo malo Diabolus ipse dejectus est.

CAPUT XX.

Ejusdem, quod mali bona ministrando, sibi tantummodò noceant, nec Ecclesiæ Sacramenta commaculent.

D

Ideo ergo & hic Acacius, cujus nomen dicimus esse reticendum, malè bona ministrando, sibi tantummodò nocuit. Nam inviolabile Sacramentum quod per illum datum est, aliis perfectionem suæ virtutis obtinuit, ei autem obfuit. Quorumdam autem in tantum se extendit curiosa suspicio, ut imaginetur, probato à Papa Felice judicio, postea inefficaciter in Sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse; ac perinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate, mysteria tradita susceperunt. Nam superbia semper si-
E bi, non aliis facit ruinam.

CAPUT XXI.

Unde supra. Sancti Augustini contra Parmenianum Donatistam.

Quod autem in libro sapientiæ legitur, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu; ita intelligendum est,

ut desit saluti ejus, ministerium tamen non deleat, quod per eum salutem operatur aliorum. Unde ait Apostolus, si enim volens hoc facio, mercedem habeo; si autem invitus, dispensatio mihi credita est. Ac si dicat, illis prodest quibus hoc dispenso, non mihi qui sictus sum.

CAPUT XXII.

Quod Bonosiaci Clerici cum suis honoribus sint recepti: Innocentii Papæ.

Certum est quod Bonosiaci hæretici comparandi sunt Judæis, eo quod Christum Deum ex Patris substantia ante sæcula negent, sicut Judæi qui ejus divinitatem negaverunt & negant. Unde consequens est ut participium damnationis cum eis habeant, quorum errorem imitati sunt. Et infra: Anysii fratris quondam nostri, aliorumque Sacerdotum summa deliberatio hæc fuit, ut quos Bonosus ordinaverat, ne cum eo remanerent, ac fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperentur.

CAPUT XXIII.

Nicæna Synodus Clericos qui Cathari dicuntur, ita recipi jubet.

De his qui se nominant Catharos, id est, mundos, si quando veniant ad Ecclesiam Catholicam, placuit Sancto & magno Concilio, ut impositionem manus accipientes, sic in Clero permaneant.

CAPUT XXIV.

De Anatolio licet malè ordinato, tamen non expulso.

Sancto Flaviano Constantinopolitano Episcopo ob Catholicam fidem in exilium destinato, Anatolius eo vivente in ejus loco ordinatus est. Ad quem Sanctus Papa Leo ita loquitur: Decessore enim tuo beatæ memoriæ Flaviano, propter defensionem Catholicæ veritatis ejecto, non immeritò credebatur quod ordinatores tui contra Sanctorum Canonum instituta, viderentur sui similem consecrasse. Sed affuit misericordia Dei, in hoc te diligens atque confirmans, ut malis principiis bene utereris, & non te judicio hominum provectum, sed Dei benignitate monstrares. Quod vere ita accipiendum est, si hanc divini muneris gratiam alia offensione non perdas. His ergo relectis capitulis, o justitiæ dilectores, audistis liquidius, quod à Pseudo-Episcopis ordinatio facta possit rata consistere. Audistis etiam, quia sicut denuò quisque baptizari non debet, ita nec denuò in eodem ordine consecrari potest. Nihilominus autem audistis, quod eos quos Acacius post damnationem suam ordinavit, nulla portio læsionis attigerit, eo quod mali bona ministrando, sibi tantummodo noceant, ministerium autem maculare non possint, quod talibus officiis Spiritus Sanctus præsideat author. Inde nimirum est quod Bonosiaci, qui ad Catholicam Ecclesiam redire voluerunt, cum suis honoribus recepti sunt. Inde etiam & Novatiani, ut fuerant ordinati, per manus impositionem suscipiuntur. Anatolius quoque, ut dictum est, magis sacrilegus invasor, quam Episcopus fuit ordinatus, & tamen à S. Papa Leone non condemnatur, sed potius admonetur, quatenus Sacerdotalem benignitatem alia offensione non perdat. Et isti qui sunt? vel cujus magisterii, cujusve authoritatis, qui sacram ordinationem à Catholico viro ministratam, & pluribus annis Deo fideliter famulantem, & Ecclesiastica officia Christiano populo ministrantem, non Catholicè sed Apostaticè subvertere nituntur?

CAPUT XXV.

De Liberio.

Quis enim nesciat quod Liberius, heu proh dolor! Arianæ hæresi subscripserit, & per ejus transgressionem nefandissima scelera sint commissa. Multitudo quoque Sacerdotum & Clericorum interfecta sit, & Martyrio coronata: residui vero Catholici non solum ab Ecclesiis, sed etiam à balneis prohibiti sint. Liberius autem Apostata factus vixit annos sex, ordinationes tamen quas fecit in sua stabilitate permanserunt. Nec mirum; reverà enim Judas, quamvis fur & sacrilegus, quæ salubriter inter Apostolos gessit, quisquam redarguere non ausus fuit.

CAPUT XXVI.

Quod Vigilii ordinationes, nemo removere ausus fuit.

Hoc est quod Vigilii ordinationes, nemo commovere ausus est. Istum namque scias esse Vigilium qui prius Bonifacio Papæ insidias molitus est, quatenus eo vivente Apostolicam dignitatem sacrilegus obtineret. Sed resistente Senatu tale quid facere minimè potuit. Postmodum verò solitis machinationibus Silverium Papam Apostolica dignitate exspoliare aggressus est. Quod ille animadvertens advocatis Episcopis, authoritate Sancti Spiritus, & Apostolica potestate, eum velut Simoniacum & invasorem anathematis vinculis obligavit, & ille, ut mente conceperat, per Imperialem potentiam, simulque falsos testes, eumdem Apostolicum Patrem nequiter condemnavit: Monachicis vestibus, & ad Pontias in exilium destinavit, sustentans eum pane tribulationis, & aqua angustiæ; ibique mortuus est ac sepultus, & Confessor effectus est; ad cujus corpus infirmi sanabantur. Vigilius autem anathematis nexibus meritò irretitus, insuper & homicidii crimine nominatim infamatus, nefario ausu se Papam instituit. O ineffabilem Dei pietatem! Vigilius qui jam desperatus erat, servatur ad Pœnitentiam. Anthimum scilicet hæreticum Patriarcham

quem

quem reconciliare spoponderat, reconciliare nolens, longo exilio, longaque afflictione maceratus, digna factis recepit, & sic demum procul à patria defunctus quievit in Domino. Ordinationes tamen ejus, ut dictum est, in sua stabilitate manserunt. Hæc enim quæ de Silverio & Vigilio retulimus, partim in Synodali decreto ejusdem Silverii, partim in Pontificali libro habentur.

CAPUT XXVII.

Quia excepto Liberii sacrilegio, quod pessimum est, Vigilius pejora commisisse dignoscitur, quàm Formosus.

HIs ita de compendio prælibatis, percunctari libet quis horum deteriora commiserit? Formosus quidem, ut ajunt, ambitionis causa ab Episcopali sede ad Apostolicum thronum translatus est. Quod si objecerint depositum fuisse, & postmodùm reconciliatum; noverint quia plurimi Sacerdotum depositi fuerunt, & postmodùm reconciliati, reconciliati, inquam, non denuò in idipsum consecrati. Quippe aliud est reconciliatio, & aliud consecratio. Nam qui semel consecratur, denuò in idipsum consecrari non potest; reconciliari tamen per dignam satisfactionem potest. Nonne quod plurimi Sacerdotum post depositionem reconciliati sint, in authenticis apicibus sufficienter habetur? Quod legentibus liquidius patet. His namque digestis Vigilium nefandissima perpetrasse, si homines silent, ipsi etiam lapides clamabunt. Cujus execrabile scelus nemo imitari ausus est, vel audebit, nisi particeps factus illius qui dicit; Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Porro de sede ad sedem, vel de civitate ad civitatem Episcopos transferri, & in decretalibus litteris, ob necessitatem, vel ob utilitatem concessum legimus, & plurimos Sacerdotum, etiam sanctos, tale quid egisse non D dubium est. Ex quibus extat B. Gregorius Nazianzenus; ut supra retulimus. Hæc autem, prudens Lector, non ideo prælibare studuimus, ut cuiquam Sacerdotum de sede ad sedem, vel de civitate ad civitatem, mutari licitum esse dicamus, sed ut manus impositionem etiam à Pseudo-Episcopis ministratam, ratam, & justam esse testimoniis comprobaremus.

CAPUT XXVIII.

Quod qui Papæ Formosi sacram ordinationem nihil esse, vel fuisse causatur, Christianæ Religionis sit inimicus.

QUa de re qui præfatam ordinationem, falsam & inanem esse vel fuisse confingunt, eoque Sacerdotes ac Levitas consecrandos esse dogmatizant, quid aliud quam Italiæ regiones, longe latéque, ecce jam circiter viginti annos, absque Christiana Religione vixisse garriunt? Ac per hoc, quid aliud restat, nisi ab ejusmodi Episcopis per universam Ita- A liam dedicatæ Ecclesiæ, altaria consecrata, & Chrismata solenniter instituta, prorsus perierint. Similiter autem tam ab Episcopis quàm à cæteris Sacerdotibus, fontes in remissionem peccatorum sanctificati, & Missarum solemnia tam in Dominicis diebus, quàm in aliis Festivitatibus, frustra, ut blasphemant, celebrata sint. Oblationes quoque tam pro vivis, quàm etiam pro defunctis, quod dictu nefas est, tanquam nugaces perierint. Matutinæ seu Vespertinæ, ac reliquarum preces horarum, velut ineptæ non sint exauditæ: Levitarum ac Subdiaconorum officia, in vacuum administrata sint; universa Ecclesia quæ huic ordinationi B Synodicum præbuit assensum, pariter periclitetur, quippe non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt prava facientibus, parilem excipiunt vindictam. O incomparabile sacrilegium! Quis enim de timentibus Deum æquis auribus hoc audire poterit? Ut non statim Christiano zelo commotus scandalizetur? Nonne linguam illam quæ talibus implicatur blasphemiis melius fuerat particulatim dari avibus, quàm in tantam prorumpere vesaniam? Scimus enim quia necessitatis causa, etiam Laïco baptizare licet. Sed aliud est periculo mortis urgente, Laicum posse dare baptisma, & longè incomparabiliter aliud est, ad Sacerdotum preces ac C benedictiones, & chrismatum admixtiones, & Cleri ac populi votivas responsiones, fontes in remissionem peccatorum sanctificatos, nihil prorsus, ut isti volunt, sanctificationis habuisse. Quis hoc nisi hæreticus dogmatizare audeat? Et quis talia per hujuscemodi os loquitur, nisi de quo Dominus dicit; Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia veritas non est in eo; cum loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax, & pater ejus?

CAPUT XXIX.

Quod si æmulatoribus illis Papa Formosus displicet, non exteris & longinquis, sed Rom. populo imputare debent.

POrro si æmulatoribus illis, Papa Formosus istiusmodi facto displicere videtur, ut non rectè fuerit ordinatus; quibus hoc imputare debent, nisi Romano populo qui eum elegerunt? Quibus hoc adscribi oportet, nisi Clero, & magnatibus Romanæ urbis, qui libenter Dominici corporis & sanguinis Hostiam, donec advixit, ab eo percipere studuerunt, eique per universas solemnitates, atque stationes solito more communicaverunt, & per omnia participes extiterunt? De cætero autem qui sani capitis est, nihil omnino habere se dicit, quod E de Formoso illis imputare debeat, qui de longinquis terrarum spatiis, per mille, ut ita dicam, discrimina tremebundi, ad Apostolicam sedem profecti sunt, & Sacram Ordinationem, ut moris est, magis ab Apostolo Petro quàm ab ejus Vicario susceperunt, imo à S. Spiritu, ut Papa docet Anastasius, quod jam supra commemoratum est.

A

CAPUT XXX.

Utrum verè sit Sacerdos, vel Levita, vel Subdiaconus, qui ad subvertendam eandem ordinationem, se cuiquam juramento constrinxit.

IGitur quia necessitate incumbente, de Sacris Ordinationibus altercatio interposita est, percunctari congruum est, quid de eo censendum sit qui, Sacræ Ordinationis, de qua nunc disputatio ventilatur, nullam omnino consecrationem habet, & tamen eandem ordinationem non solùm nihil esse, nihil fuisse, B coram testibus profitetur, sed etiam jurejurando subvertere pollicetur. Nunquidnam hujusmodi promissor inter sacrilegos est deputandus, & malè conjuratos, qui se ad facinus perpetrandum juramentis obligant. Revera enim tales mundana lex districtius punit, & si Clerici fuerint, Ecclesiastico judicio à suis dejiciuntur honoribus, de quibus Canonica institutio ita se habet.

CAPUT XXXI.

Ex Concilio Chalcedonensi de conjuratione vel conspiratione.

C COnjurationis crimen, vel conspirationis, & ab exteris est omnino legibus prohibitum, multò magis hoc in Dei Ecclesia ne fiat admonere conveniet. Si qui ergo Clerici vel Monachi reperti fuerint conjurantes aut conspirantes, aut insidias ponentes Episcopis aut Clericis, gradu proprio penitus abjiciantur. His ergo prolatis testimoniis luce clarius apparet, quod istiusmodi Sacerdos aut Levita, vel Subdiaconus, inter sacrilegos, & malè conjuratos sit habendus, nec non & Canonico judicio reprobandus.

CAPUT XXXII.

Quod ad faciendam iniquitatem nulli unquam sit obtemperandum.

D NOnnulli præterea suam Apologiam ita prætexunt, dicentes: Cur nobis subversionem ordinationis hujus tempore imputandam esse decernitis? An ignoratis quod ille præcipiat, cui in omnibus penitus obtemperandum est? Absit, inquam, absit, ut cuiquam Deus ad faciendam iniquitatem obtemperandum esse mandaverit, cui Psalmographus canit. Quoniam non volens Deus iniquitatem tu es. Odisti Domine omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium. Et ipse Dominus ad Hieremiam; Si E separaveris, inquit, pretiosum à vili, quasi os meum eris. David quoque de se testatur, dicens: Non sedi in Concilio vanitatis & cum iniqua gerentibus non introibo. Odivi congregationes malignantium, & cum impiis non sedebo.

CAPUT XXXIII.

Quod illud Euangelii, omnia quæ dixerint vobis, servate & facite, solummodò in bonam partem accipiendum sit.

SUper Cathedra Moysi, ait Euangelium, sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæcunque dixerint vobis, servate & facite. Omnia enim hujusmodi in loco solummodò in bonam partem accipienda sunt. Alioquin Judæi qui Scribarum & Pharisæorum consilio & hortatu Dominum crucifixerunt, immunes à tanto scelere esse debuerant. Sed quàm graviter, & qui dixerunt, & qui fecerunt, peccaverint, & scriptura testatur, & in posteris eorum usque ad mundi finem protelatur. Quod autem omnia non semper ad totum, sed plerumque ad maximam pertineant partem, non tantùm divini apices quibus magis credendum est, sed etiam gentilium librorum demonstrat authoritas.

CAPUT XXXIV.

Quod ad scelera committenda, nullius excommunicatio sit observanda.

SEd sive, inquiunt, justè, sive injustè obligget Pastor, gregi timendum est, ne per elationem tumidæ reprehensionis, culpa quæ non erat, fiat. Vera quidem sententia, sed non ita intelligenda, ut illud, quod dicitur injustè, sic accipiendum sit, tanquam in illis quæ manifesta ratione Deo inimica esse probantur, cuilibet Pastori obtemperandum sit. Verbi gratia, si te ad perjurium, falsum testimonium, sacrilegium, vel homicidium excommunicando impulerit, numquid nam in talibus vel eorum similibus Pastoris excommunicatio timenda vel facienda decernitur? Nequaquam. Quippe non solum qui faciunt, (Apostoli verba sunt) sed & qui consentiunt facientibus, digni efficiuntur morte perpetua. Nam quod Pastoribus ad illa quæ Deo inimica sunt, consentire non debemus, testatur ipse Salvator, qui cum ei discipuli dicerent; Scis quia Pharisæi audito verbo scandalizati sunt? ait, sinite illos, cæci sunt; duces cæcorum. Si cæcus cæco ducatum præbeat, nonne ambo in foveam cadunt? Ergo & qui ducit, & qui sequitur ad malè faciendum, cæci sunt, & merito uterque in foveam damnationis cadunt. Et quo, inquiunt, pacto per Apostolum dicitur, qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit? Non est enim potestas nisi à Deo. Audiantque, In his enim quæ Christiana lex abominatur ac prohibet, nulli unquam potestati obedire, vel consentire debemus, hoc est, non materialibus carnis, non dolosis machinationibus, sed rationabili responsione, atque humillima deliberatione. Quid multa? de Pastoribus ad Apostolum revoca intentionem, qui dicit; Minister Dei est tibi in bonum. Cur addit in bonum, nisi quia minister Dei non est tibi in malum?

CAP.

A

CAPUT XXXV.

De observanda excommunicatione, & quod aliud sint Pontificales sedes, & aliud præsidentes.

PRæterea si nos Ecclesiarum Pastores de nostris offensionibus justè vel injuste obligare voluerint, justè videlicet, si nostra præcesserit culpa; injustè verò, si non habuerimus culpam. Talis obligatio rectissimè formidanda B est, & diligentissimè observanda, donec per ejus qui obligavit indulgentiam, absolvi mereamur. Nempe aliud sunt Pontificalis sedes, & aliud Præsidentes. Proinde honor & dignitas uniuscujusque sedis regulariter observanda sunt. Præsidentes autem si deviaverint, per devia sequendi non sunt, hoc est, si contra fidem vel Catholicam Religionem agere cœperint, in talibus eos nequaquam sequi debemus. In his autem quæ ritè dicunt, etiamsi non faciant, libenter eis obedire debemus. Hinc est quod C botros carpere, & spinas cavere debemus.

CAPUT XXXVI.

De injusta Pastoris obligatione.

BEatus namque Hieronymus exponens Euangelii capitulum; Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo; Et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo, ait. Istum locum non intelligentes Episcopi, & Presbyteri, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere noxios se arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur. Hæc S. Hieronymus. Per Prophetam quoque dicitur; Mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt: Non morientem quippe mortificat, ut Sanctus docet Gregorius, qui justum damnat, & non victurum vivificare nititur, qui reum supplicio absolvere conatur.

CAPUT XXXVII.

Unde supra in Salomone.

SIcut avis in contrarium volans, & passer quilibet vadens, sic maledictum frustra prolatum, super illum qui misit illud, veniet.

CAPUT XXXVIII.

Item ibidem.

ANima quæ benedicit, impinguabitur; qui autem frustra maledicit, ipse in maledictione erit.

CAPUT XXXIX.

Unde supra Sancti Gregorii Papæ.

IN omni autem quod de nobis extra dicitur, recurrere ad arcana mentis debemus; & si omnes vituperent, liber est tamen quem conscientia non accusat. Quia & si omnes laudent, liber esse non potest, si hunc conscientia accusat.

CAPUT XL.

De universali Concilio expectando.

HÆc igitur scripturarum collatio, fortassis supervacua quibusdam videtur, eo quod ad præsens tempus non sit, qui æquitatis de- D promat judicium. Neque enim justitiæ palmam apud eos obtinere possumus, qui contra nos, ipsi sibi sunt judices & testes, pariterque cau-sidici. Attamen juxta Beati Hieronymi sententiam, canimus nobis & nostris, scilicet, ut bono animo simus, & bonam nos causam habere, non nobis, sed Sanctis Patribus credamus, observantes quod scriptum est; Si Spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum E tuum ne demiseris: Et illud, tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Ideoque in sacro ordine quo consecrati sumus permanentes, præstolamur, universalis Concilii æquissimum examen, authore illo ad quem clamantes dicimus. Exurge Domine, & judica causam tuam: Cui est honor & gloria per infinita sæcula sæculorum.

EJUSDEM AUXILII
DE EADEM QUÆSTIONE TRACTATUS
QUI
INFENSOR ET DEFENSOR DICITUR.
PRÆFATIUNCULA AD MODUM Interrogationis & Reſponſionis.

A

Interrogatio ſuper his qui primò per vim, poſtea voluntariè in eodem ordine conſecrati ſunt.

VEllem ſcire quod de illis congrua deliberatione cenſendum ſit, qui primò, ut ajunt, per vim, poſtea in eodem ordine voluntariè conſecrata ſunt? Eſto; primitus violentam manus impoſitionem acceperunt, B ac per hoc hujuſcemodi noluerunt fungi Sacerdotio; Poſtmodum verò quia * miniſtrare Sacerdotium, præbuerunt aſſenſum, numquid nam in eodem ordine, in quo dudum per vim conſecrati fuerant, iterum conſecrari debuerunt? Nonne juxta Sanctorum Patrum definitionem, ſic nimirum cavenda eſt ſecunda manus impoſitio, quemadmodum ſecundus cavendus eſt baptiſmus? Sed ajunt, prima illiuſmodi conſecratio, quamvis à Catholico Pontifice, tamen violenta fuit, & propterea pro C nihilo ducenda eſt. Dic, quæſo, ſi quiſpiam per vim fortaſſis baptizatus fuerit nolens credere in Chriſtum, poſtmodùm verò ſe in eum credere voluntariè profitetur? Ergone denuo baptizandus eſt? Non ita ſapiebat B. Alexander Patriarcha, quando S. Athanaſius adhuc puerulus, ſed utique jam baptizatus, ad oram maris, quaſi Sacerdos, quamquam ludendo, verè puerulos baptizavit. Quid plura? Velut præfatus ſum de hujuſmodi ſententia * ad certam pertingere veritatem. Propoſitam ergo D quæſtionem qui novit, obnixè nobis præſentibus dignanter aperiat: quoniam inter illos accipiet coronam, de quibus Danieli per Angelum dicitur. Qui autem docti fulgebunt quaſi firmamentum, & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

RESPONSIO.

HUjus quæſtionis anſas manifeſta ratio diſſolvit. Dicis enim ſi quiſpiam nolens credere in Chriſtum per vim baptizatus fuerit, & poſtmodum in Chriſtum credere acquieſcet, nunquid iterum baptizandus erit? Minimè. Exemplum de parvulis ſume, qui cum alienis manibus deferuntur, quantum in eis eſt, toto annisu reluctantur, ne in baptiſmatis fontem mergantur. Sed cum ad rationalem ſcientiam * pertinxerint, etiamſi recordari nequeant quando baptizati ſunt, narrantibus tamen indubitanter credunt, & Chriſtianam Religionem abſque baptiſmi iteratione colere incipiunt. Hinc eſt quod B. Papa Leo dicit. Si nulla exiſtant indicia inter propinquos & familiares, nulla inter Clericos atque vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuiſſe doceantur: Agendum eſt ut renaſcantur, ne manifeſtè pereant, quia quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit ut videatur iteratum. De his autem qui ex Africa, vel ex Mauritania veniunt, & neſciunt, in qua ſecta ſunt baptizati, non ſe baptizatos neſciunt, ſed cujus fidei fuerint qui eos baptizaverunt, ſe neſcire profitentur. Unde quoniam quolibet modo formam baptiſmatis acceperint, baptizandi non ſunt, ſed per manus impoſitionem, virtute Spiritus Sancti quem ab hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi ſunt. Nonne vides quia Pater ſanctus, etiam ab ignotis hæreticis baptizatos, non iterum baptizandos eſſe, ſed per manus impoſitionem ſuſcipi jubet. Recolendum etiam quod Sanctus Geneſius Arelatenſis Epiſcopus, cum eſſet Hiſtrio, fictus & ludens baptizatus fuerit; ſed cognita veritate quæ Chriſtus eſt, ſine baptiſmatis iteratione, Chriſtianæ fidei, quam ſe credere fallaciter ſpoponderat, veraciter adhæſit. Sed ais: Parvuli baptizati, ſi in parva moriuntur ætate, non du-

* Pervenerint.

dubium est quod Paradisi gaudia statim percipiant; ille autem qui perfectus ætate per vim baptizatus est, si prius ex hac vita subtrahitur, quam voluntariè eredat in Christum, num quidnam pro eo tanquam pro fideli orandum est? Præsertim cum Joannes Apostolus dicat, est peccatum ad mortem, non pro illo dieo ut quis roget. Peccatum quippe ad mortem, ut ait Augustinus, est fidem, quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem. Hujus quæstionis nodus ita solvitur. Parvulis propterea non est imputandum, quod reluctantes, nolentesque baptizantur; quia needum ratione uti possunt, necdum boni malive distantiam nosse valent. Illis autem qui legitimam ætatem habentes, per vim baptizati sunt, si prius moriantur quàm voluntariè in Christum credant, ideo baptismus prodesse non potest, nec pro eis orandum est, quia & rationis capaces fuerunt, & distantiam inter verum & falsum habere potuerunt. His ergo de compendio prælibatis, evidentius patet, ut ille qui per vim baptizatus est, si postea in Christum eredere voluerit, baptizandus iterum non sit, sed magis hortandus, ut quod invitus suscepit, amando & operando usque in finem custodiat. Igitur per hanc formulam intelligi datur, ut qui Sacrum Ordinem invitus accepit, si postmodum ministrare voluerit, ulterius jam in eodem ordine non sit conseerandus, sed potius admonendus, ut quod per vim coactus suscepit, per dilectionem reverenter ministrare studeat.

Explicit Præfatiuncula.

REVERENDISSIMO DOMNO Leoni Sanctæ Nolanæ Ecclesiæ Præsuli, Auxilius in Domino salutem.

Missa legatione asseris te violentas pati oppressiones, ut Episcopale Sacerdotium, quod olim à Papa Formoso suscepisti, quasi nihil sit, irritum facias. Qua ex causa fateris te mirificæ solertiæ Francos, necnon & Beneventanæ Civitatis peritos consuluisse viros, eorumque consulta apud* rescripta retinere, quæ te hujusmodi transgressionem committere, manifesta ratione prohibeant. Nihilominus autem cogis me objectionibus, quas adversus eumdem Formosum Papam, ejusque ordinationes quidam objiciunt, dialogico schemate breviter respondere. Misi quod jam in opusculo ejusmodi altercationis causatus sum. Attamen quia de una auri materia diversæ conficiuntur species, quæ diversis hominum voluntatibus placeant, orationibus tuis fultus, faciam quod hortaris, ita duntaxat ut in unaquaque objectione prænotetur, Insensor, & responsione, Defensor. Non hic syllogismorum quæratur arcta conclusio, non perihermeniaca subtilitas, ut pote qui discipuli sumus piscatoris, hoc est, Apostoli Petri. Et quanquam in ejus navicula sedeamus, tempestatem patimur, invocantes Dominatorem omnium, ut imperet ventis, & mari, & fiat tranquillitas magna.

*ce scripta

INCIPIUNT CAPITULA.

I. *Quod ordinatio quam Papa Formosus fecit, rata & legitima esse probabiliter ostendatur, etiamsi, ipse Formosus, ut ajunt, non ritè fuerit ordinatus.*
II. *Testimonia quæ Papa Anastasius contulit in defensionem ordinationum, quas hæreticus fecit Acacius.*
III. *Quod Spiritus Sanctus disciplinæ effugiat fictum, ministerium tamen ejus non deserat.*
IV. *Quod Constantini Neophyti ordinatio, contra statuta Sanctorum Patrum deposita sit.*
V. *Quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cujus prævaricationis est iteratum baptismum.*
VI. *Quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cujus prævaricationis sunt hæretici qui Catholicos rebaptizare audent.*
VII. *Quod minor culpa, quàm iterata consecratio, infra hæreseon denotationes, inveniatur admixta.*
VIII. *Adversus eos qui se excusant dicentes, inviti denuo in idipsum consecrati sumus.*
IX. *Adversus eos qui dicunt, Non perdet Deus multitudinem peccatorum.*
X. *Ut qui semel & iterum in eodem gradu consecratus est, a sacro ministerio sit excludendus.*
XI. *Ut juramentum quod ad scelus committendum pertinet, non sit observandum.*
XII. *Ut ad Synodum quæ manifestè contra Catholicam rectitudinem agit, non sit occurrendum.*
XIII. *Ut Præpositorum culpæ, nec omnes tegendæ sint, nec omnes denudanda.*
XIV. *Ut Excommunicatio quæ ad committendum facinus pertinet, non sit observanda.*
XV. *De eo quod scriptum sit, sive justè, sive injustè obligat Pastor, gregi timendum est.*
XVI. *De eo quod scriptum est, omnia quæ dixerint vobis, servate & facite.*
XVII. *Quod ad peccandum nullius potestati sit obtemperandum.*
XVIII. *Quod aliud sint Pontificalis sedes, & aliud Præsidentes, & quia Præsidentes si deviaverint, per devia sequendi non sunt.*
XIX. *De eo quod scriptum est, quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo.*
XX. *Qualiter Formosus post depositionem suam, Apostolica authoritate reconciliatus sit.*
XXI. *Quia plurimi Sacerdotum depositi fuerunt, & postmodum reconciliati.*
XXII. *Ut quod incertum est, solius Dei judicio relinquendum sit, & de Episcopis, qui de sede ad aliam sedem translati sunt.*
XXIII. *Quod Osius non Catholicè dixerit, nec Laicam in fine communionem accipiat.*
XXIV. *De eo qui semel in aliqua Ecclesia Lector exstiterit.*
XXV. *Ut absque necessitate, vel certis existentibus causis, Episcopus de sede ad sedem transire non debeat.*
XXVI. *Quod Formosus quando inthronizatus est, non id quo Episcopus erat iterum accepit: Sed augmentum Apostolicæ dignitatis, quod non habebat, susceperit.*
XXVII. *Ut qui simultates & lites inter se habent, alter eorum adversus alterum non possit testimonium proferre.*
XXVIII. *Quod humanum judicium, quatuor personis justissimè compleatur.*
XXIX. *De Concilio quod in Ravennate Urbe pro Formoso ejusque ordinatione factum est.*
XXX. *De scelere quod in cadaver Papæ Formosi perpetratum est.*
XXXI. *Quod ad testificandum quæ recta sunt, nullius generis homo prohibendus sit.*
XXXII. *Quod juramentum etiam per vim datum, si ad peccandum non pertinet, irrefragabiliter sit observandum.*

INCI

INCIPIT TEXTUS.

CAPUT I.

Quod ordinatio quam Papa Formosus fecit, rata & legitima esse probabiliter ostendatur, etiam si ipse Formosus, ut ajunt, non ritè fuerit ordinatus.

INsensor. Formosus propria relicta uxore, aliam abstulit, hoc est, relicto Episcopatu, his qui rectè ordinandi erant, Apostolicam abstulit sedem, & propterea reprobus & fictus esse dignoscitur. *Defens.* Non mihi curæ est quid fuerit Formosus; sed quod ordinatio quam fecit, rata & legitima esse indubitanter pateat. *Infensor.* Formosus non fuit Papa, ideoque ordinatio quam fecit, pro nihilo ducenda est. *Defens.* Non solùm in Romano regno, sed etiam procul in barbaris nationibus divulgatum est, quod Formosus per annorum curricula, Apostolicus fuerit Pontifex. Et idcirco de longinquis terrarum partibus Clerici ad Apostolorum limina properantes, sacram Ordinationem, ut moris est, ab eo percipere studuerunt. *Inf.* Tenuit quidem Apostolicam dignitatem, sed fictus, ac reprobus & non legitimè ordinatus. *Def.* Non ad me pertinet utrumnam rectè fuerit ordinatus, sed pertinet ad me ut ordinatio quam fecit, rata & legitima esse liquidiùs ostendatur. *Inf.* Si Formosus fictus ac reprobus fuit, ordinatio quam fecit, qua ratione stare poterit? *Def.* Illa videlicet ratione qua Sanctissimus Leo Papa censuit, ut Pseudo-episcopi abjiciantur, & ordinatio eorum possit rata consistere. Necnon & illa ratione qua Papa Anastasius confirmavit, ut ordinationes quas hæreticus Acacius, etiam postquam damnatus est, fecit, in sua stabilitate permanerent. Ordinationes quoque Liberii innocuæ permanserunt, imò & Vigilii ordinationes, qui non solùm Simoniacus invasor, sed etiam anathematis nexibus merito irretitus, contra Canonicum fas, est ordinatus Quod ita sit, pene cunctis legentibus notum est. Sancto namque Flaviano propter Catholicam fidem in exilium destinato, Anatolius in ejus loco ab hæreticis ordinatus est, nec tamen à Sancto Papa Leone damnatus est, sed admonitus. *Inf.* In Concilio Nicæno præfixum habetur, ut de civitate ad civitatem non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transferantur. Si quis autem tale quid agere tentaverit, & se hujuscemodi negotio mancipaverit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, & restituatur Ecclesiæ cui fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus. Sanè quod ait hoc factum prorsus in irritum ducatur, utrumque intelligi oportet, scilicet ut Episcopus de civitate ad civitatem non transferatur, & si translatus ordinationem fecerit, ipsa ordinatio prorsus in irritum ducatur. *Def.* Hic quidem nodus in junco quærendus non est. Quis videat quod hujusmodi definitio, nihil obscuritatis habeat, & nihil
A aliud intelligi possit, nisi prorsus irritum ducatur hoc, quod de civitate ad civitatem transferatur. De ordinatione quam fecit nihil omnino tetigit, quod sequens articulus manifestius declarat dicens, Et restituatur Ecclesiæ cui fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus. Si ergo restituitur Ecclesiæ cui fuit Episcopus ordinatus, ordinatio quam tunc fecit, quomodo irrita esse potest? *Inf.* Formosus, ut dixi, fictus & reprobus Sacrum Ordinem ibi non habuit, quomodo aliis, teste Papa innocentio, largiri potuit? *Def.* Papa Innocentius hoc de hæreticis protulit, quod tamen non de omnibus hæreticis accipiendum
B est; juxta quod ipse Bonosiacos Clericos, quos tamen antequam damnaretur, Bonosus ordinaverat, cum suis honoribus recipi assensum præbuit. *Inf.* Miror qua fronte dogmatizare potes, ut reprobato Formoso ejus ordinatio consistere possit, cum membra nullo modo sine capite consistant? Et ut aliquid plus objiciam, quibus ergo imputandum est quod Formosus fallax ac reprobus fuit, si ejus ordinatio illibata persistit? *Def.* Romano scilicet Clero ac Populo, qui eum elegerunt, atque donec advixit, per omnia participes, imputandum est. Mihi autem qui de longinquis terrarum spatiis ad Apostolorum limina
C profectus sum, & Sacram ordinationem, ut moris est, magis ab Apostolo Petro quàm ab ejus Vicario suscepi; imò à sancto Spiritu, ut Beatus Papa docet Anastasius, ab his qui sanæ mentis sunt, nihil adscribendum esse decernitur. *Inf.* Nolo verborum ambages, sed si vales certis rebus ostende, qualiter à ficto & reprobo consecratore, possit ordinatio justa & idonea fieri. *Def.* Si judex æquitatis adesset, jam te victum ostenderet. Nunquid non oblitus es testimonia, quæ breviter de S. Papa Leone, & Anastasio, & de Liberio, pariterque Vigilio, etiam & de Anatolio contuli. *Inf.* Acacius ritè ordinatus fuit, & ideo ejus
D ordinationes innocuæ permanserunt. *Def.* Ipse nimirum Decretalis textus, manifestius ostendit quod Pontifex Anastasius, de illis baptizatis ordinatisque dicat, quos hæreticus Acacius, postquam à Papa Felice damnatus est, baptizavit & ordinavit. Similiter autem & de Liberio qui Arianæ hæresi subscripsit, sentiendum est. Jam verò de Vigilio quid dicendum est, qui non solum Simoniacus invasor, verumetiam homicidii reus, & insuper à Papa Silverio justissimè anathematizatus, eumdemque Apostolicum Patrem Silverium in exilium destinavit, * & si sacrilegum Papam
E instituit, ordinationes tamen quas fecit, nemo removere ausus fuit.

CAPUT II.

Testimonia quæ Papa Anastasius contulit in defensionem ordinationum, quas hæreticus fecit Acacius.

INf. Dum membra sine capite ut præfatus sum, consistere minimè possint, mirari non sufficio, qualiter ficti ordinatores, ratas ordinationes efficere valeant *Def.* Qualiter hoc fieri possit

possit prædictus Pontifex Anastasius probabilibus adstruit documentis. Ait enim inter cætera, secundum Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem, nullum de his vel quos baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes sive Levitas secundum Canones ordinavit, nulla eos ex nomine Acacii portio læsionis attingat. Hinc est quod Baptismum quod procul sit ab Ecclesia, sive ab adultero, vel à fure fuerit datum, ac percipientem, munus pervenit illibatum. Quia vox illa quæ sonuit per Columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit, qua declaratur ac dicitur, hic est qui baptizat in Spiritu & igne. Nam si visibiliter Solis istius radii cum per loca fœtidissima transeunt, nullius contactus inquinatione maculantur; multò magis illius, quæ istum visibilem solem fecit, virtus nulla ministerii indignitate contingitur. Nam & Judas cum fuerit sacrilegus atque fur, quicquid egit inter Apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt. Sic ille, per quem Christus loquitur, Paulus affirmat; Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. A Deo autem non quæritur quis, vel qualis prædicet, sed quem prædicet, ut invidos etiam bene Christum prædicare confirmet, quomodo Diabolus ipse dejectus est. Ideo ergo & hic, cujus nomen dicimus esse reticendum, malè bona ministrando sibi tantummodò nocuit: Nam inviolabile Sacramentum quod per illum datum est, aliis perfectionem suæ virtutis obtinuit, ei autem obfuit. Quorumdam autem se in tantum extendit curiosa suspicio, ut imaginetur, prolato à Papa Felice judicio, postea inefficaciter in Sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse, ac perinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate ministeria tradita susceperunt.

CAPUT III.

Quomodo Spiritus S. disciplinæ effugiat fictum, tamen ejus ministerium non deserat.

INf. Quomodo ergo in libro sapientiæ scriptum est, Spiritus S. disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu? *Def.* Hoc Beatus Augustinus contra Parmenianum Donatistam ita exponit. Quod autem scriptum est, Spiritus S. disciplinæ effugiet fictum, ita intelligendum est, ut desit saluti ejus; ministerium tamen non deserat, quo per eum salutem operatur aliorum: Unde dicit Apostolus: Si enim volens hoc facio, mercedem habeo; Si autem invitus, dispensatio mihi credita est. Ac si dicat, illis prodest, quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum. *Inf.* Quod Spiritus S. ministerium ficti Sacerdotis non deserat, aliud mihi exhibe testimonium. *Def.* Idem Augustinus in expositione in Joannem, ubi Dominus baptizatus est, latius ex eo apertiusque disputat. Ordinatio igitur quam Beatus Formosus fecit, quod rata & legitima sit, rectè intelligentibus ecce satisfactum habetur. Nunc age, dic quibus documentis, vel qua authoritate præfatam ordinationem subvertere nitimini, & quod est deterius in eodem gradu iterum consecrare non formidatis? *Inf.* Omne quod falsum esse decernitur, destruendum est, & propterea ordinationem illam destrui oportet, quia falsa est. Et ordinationem, quæ vera est, unicuique prout ratio postulat, impertiri studemus *Def.* Video te puerili certamine, ad ea quæ jam discussa sunt, & testimoniis comprobata, impudenter recurrere. Quod ideo quasi securus agis, quia deest justitiæ censor. Adest tamen Isaiæ vaticinium, Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

CAPUT IV.

Quod Constantini Neophyti ordinatio contra statuta SS. Patrum, deposita sit.

INf. Non tibi novum videatur, si fictus ordinatur, projicitur, ejusque ordinatio refutatur. Siquidem Constantinus, ut in Pontificali libro legitur, qui ex Laico repente Neophytus, validaque manu armatus, Apostolicam sedem nequiter invasit, depositus est, & ita damnatus, ut etiam oculis privaretur: ordinationem verò quam fecit, in pristinos deposuerunt gradus. Episcopi namque iterum à Papa Stephano consecrati sunt. De Presbyteris verò & Diaconibus præfixum est, ut si civium suorum electio vellet, in eosdem gradus de quibus depositi sunt, iterum à Papa Stephano consecrarentur; ita dumtaxat ut jurejurando promitterent, quatenus ad ampliorem honorem, jam nullatenus promoverentur, ne talis error per injuriam pullularet. Statuerunt etiam ut cuncta Ecclesiastica Sacramenta quæ Constantinus peregerat, iteranda essent absque baptismo & Chrismate. *Defens.* Numquam exemplum à malis est sumendum. Ex his enim quæ in voluminibus leguntur, ea solummodò imitanda vel facienda sunt, quæ bona esse probantur, mala autem penitus execranda sunt, & omnino cavenda. Inde est quod Abel justus laudatur, & Cain * parricida condemnatur. Inde, inquam, est quod Sixtus Martyrio coronatur, & Liberius Ariana colluvione maculatur. Quocirca Constantinus qui Neophytus, armisque circumseptus, Apostolicam sibi Cathedram usurpavit, jure damnatus atque dejectus est. Jam verò quod eum oculis privarunt, non Apostolicum sed Apostaticum est. Ordinationem quoque ejus non rectitudinis intuitu, sed invidiæ zelo contra Sanctorum Patrum sanctiones, in pristinos deposuerunt gradus, addentes & juramento constringentes, ut nullus de Presbyteris ac Diaconibus, ad superiores gradus promoveretur. In qua deliberatione, quid aliud intelligi datur nisi retributionis timor, scilicet, ne quando ad fastigium Apostolicæ dignitatis provecti suam vindicarent injuriam? *Inf.* Istiusmodi vindictam propterea inferre decreverunt, ut ambitionem

* Fratricida.

tionem à Sacro Ordine penitus amputarent. A *Def.* Sicut morbus non valet expellere morbum, ita nec vitium potest excludere vitium. Bene, inquam, bene, quod Neophytum ab Apostolica celsitudine projecerunt; sed manifestè in eis peccaverunt, qui secundum Canones ordinati fuerant, & eos deponere non formidarunt, eosque nefario ausu iterum in eadem ordinatione consecrandos esse statuerunt. Alioqui frustra sanctissimus Leo Papa censuit, ut Pseudo-Episcopi abjiciantur, & eorum ordinatio rata consistere possit. Frustra enim Papa Anastasius præfixit, ut ordinationes Acacii nulla portio læsionis attingeret. Imò & Liberii ordinationes, atque Vigilii consecrationes, frustra illibatæ permanserunt. Numne post B Apostolos, quis in Ecclesia major Beatissimo Papa Leone, ad cujus, ut ita dicam, cœlestem rugitum, diversi ac plures hæretici exterriti sunt, atque fugati? Nec Papa Anastasius est contemnendus, qui suos decretales apices Euangelicis, pariter Apostolicis testimoniis roboravit. Nec Sanctissimus Papa Gregorius est parvipendendus, qui scripsit, ut sicut baptismus iterari non debet, ita nec consecratio iterari valeat. Quapropter si horum Patrum statuta observanda non sunt, ubi est ergo quod scriptum est, ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui? Et Apostolus, licet nos, aut Angelus de cœlo aliud vobis Euangelizaverit, quam quod euangelizavimus, anathema sit? C *Inf.* Quod ejusdem Neophyti ordinatio contra statuta Patrum deposita sit, in Pontificali libro expressum minimè habetur. Quod autem Papa Stephanus, Formosum post ejus obitum deposuerit, & quod neminem ex his quos idem Formosus ordinaverat, secum in Ecclesia vestiri permiserit, plurimi recolunt. *Def.* In eodem Pontificali libro scriptum habetur, quod Liberius Arianæ hæresi subscripserit, sed non ibi additum quod malè fecerit. Nec de Vigilio additum est quod malè egerit, in eo quod Silverium Pontificem suum in exilium destinavit, & se Apostolicum instituit. Sed eos D adversus interdicta scripturarum egisse nemo ambigit. Ideo & de ordinatione præfati Constantini, quod nequiter deposita fuerit, sentiendum. Porro quod Formosum post mortem deposuerit, nihil ordinationi quam fecit præjudicari potest, uti jam superius seriatim inculcatum est. Eos namque quos Stephanus secum in Ecclesia vestiri prohibuit; Papa Theodorus qui utique de Formosi ordinatione non fuit, & vestiri, & suum agere officium præcepit; ejusque corpusculum quod pertinaciter ejectum fuerat, cum exultatione ad Apostolicam tumbam reduxit. E

CAPUT V.

Quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cujus prævaricationis est, iteratum baptisma.

INf. Est ne aliquid contra Catholicam regulam, si quisquam in eodem ordine, iterum consecratus fuerit? *Def.* Ejusdem proculdubio prævaricationis est iterata consecratio, cujus prævaricationis est iteratum baptisma. *Inf.* Quis hoc dicit. *Def.* Sanctus Papa Gregorius ad Joannem Episcopum Ravennatis Ecclesiæ scripsit dicens; illud quod dicitis, ut is qui ordinatus est iterum ordinetur, valde ridiculum est, & ab ingenii vestri consideratione extraneum, nisi forte quod exemplum ad medium deducitur, de quo & ille judicatus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit etenim à fraternitate vestra sic sapere. Sicut autem baptizatus, semel iterum baptizari non debet, ita consecratus semel, in eodem ordine iterum consecrari non valet. Hoc itaque non solùm B. Gregorius, sed etiam Canones testantur Apostolorum. S. namque Isidorus in præfatione Canonici Collegii Apostolorum Canones recipiendos esse confirmat. Quod si cuiquam displicet, velit, nolit, Gregorius, cujus authoritas ad instar solis in tota fulget Ecclesia, respuendus non est. *Inf.* Major est Conciliorum authoritas quam unius Papæ Gregorii. *Def.* Nusquam legitur quod Catholica consecratio, in eodem ordine iterum dari possit. Cæterùm longe incomparabiliter melius B. Gregorius conciliorum scita considerasse, atque intellexisse dignoscitur, quàm homines nostri temporis, ideoque illi nemo præferendus est

CAPUT VI.

Quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cujus prævaricationis sunt hæretici, qui Catholicos rebaptizare audent.

INf. Iteratam in eodem gradu consecrationem, cujus prævaricationis esse putas? *Def.* Non putativè sed veraciter scio, quod ejusdem prævaricationis sit iterata consecratio, cujus prævaricationis sunt hæretici omnes qui Catholicos rebaptizare audent. An mente excidit, quia sicut semel baptizatus, iterum baptizari non debet; ita & qui semel consecratus est, in eodem ordine jam consecrari non valet? *Inf.* Itane levioribus offensis oritur hæresis? *Def.* Parumne tibi videtur, irritum facere Sacrosanctum ministerium, per quod divinæ Trinitatis fides percipitur, & Christiana Religio indesinenter colitur; & quasi hoc non sufficiat, iteratam manus impositionem superadjicere non pertimescitis?

CAPUT VII.

Quod minor culpa, quàm iterata consecratio, infra hæreseon denotationes, invenìatur admixta.

INf. Incredibile mihi videtur ut errores, qui non usquequaque noxii sunt, inter hæreticas denotationes annumerari queant. *Defens.* S. Augustinus in libro de Hæresibus ita commemorat. Coluthiani hæretici, à quodam Colutho dicti sunt, qui dicebat Deum non facere mala, contra illud quod scriptum est, ego sum Deus creans mala. Floriani quoque à Florino, qui è contrario dicebat Deum creasse mala,

mala, contra id quod dictum est, fecit Deus A omnia, & ecce bona valde. Ac per hoc quamvis contraria inter se dicentes, tamen ambo divinis eloquiis resistebant. Creat enim Deus mala, pœnas justissimas irrogando, quod Coluthus non videbat; non autem malas creando naturas atque substantias, in quantum sunt naturæ atque substantiæ, uti Florinus errabat.

CAPUT VIII.

Adversus eos qui se excusant dicentes, inviti denuò in idipsum consecrati sumus.

B INf. Si æqua lance pensetur Sacræ Ordinationis iteratio, non mihi, sed illi adscribendum est, qui me primam negare, & secundam consecrationem suscipere compulit. *Def.* O Domine universorum Magister quid ad hoc dicis? Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum. Si cæcus cæco ducatum præstet, nonne ambo in foveam cadunt? Ergo juxta hanc Domini sententiam, ad male faciendum, & qui ducit & qui sequitur cæci sunt, & meritò uterque in foveam damnationis cadunt. Tu autem vas electionis per quem Christus loquitur, quid dicis? Non solum qui pravè faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, digni efficiuntur morte perpetua. *Infensor.* Quid ergo adversus eos agendum est, quibus resistere minimè possumus? C *Def.* Illud quod ait Salvator, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius eum timete qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

CAPUT IX.

Adversus eos qui dicunt, non perdet Deus multitudinem peccatorum.

INf. Numquid omnes qui Formosi consecrationem, nihil esse professi sunt, & in eodem ordine iterum consecrati sunt, ad inferna præcipitantur? Neque enim Deus tantam Episcoporum, Presbyterorum, atque Le- D vitarum multitudinem perdet? *Def.* Quasi Deus ad quorumlibet multitudinem, vel numerositatem respiciat, & non potius ad eos de quibus ipse loquitur, Ad quem respiciam nisi ad humilem & quietum, & trementem sermones meos? Et in Euangelio, nolite, inquit, timere pusillus grex, quoniam complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Quid plura? Quod Deus multitudini prævaricatorum, nisi Pœnitentiam egerint non parcat, audi Apostolum Petrum dicentem, Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, E sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in judicium reservari: & originali mundo non pepercit, sed octavum Noe justitiæ præconem custodivit, Diluvium mundo impiorum inducens, exemplum eorum qui impiè acturi sunt, ponens. Item, Si Deus ad multitudinem malignorum respiceret, tot millia hominum in deserto Sina non prostravisset, atque utinam corpore tantùm & non anima. Unde in Epistola Judæ legitur: *Jesus*, populum Israël de terra Ægypti salvans, secundò eos qui non crediderunt, perdidit. Cæterum autem justitiæ prævaricatores imitandi non sunt, juxta quod Mathathias dicit, & si omnes consentiunt Regi Antiocho, ego & Domus Patris mei non consentiemus. Per Prophetam quoque dicitur, Noli æmulari inter malignantes, neque æmulatus fueris facientes iniquitatem. Tempore igitur Sanctissimi Patris Athanasii, pene universus orbis ad Arianam hæresim se contulit, & tamen paucissimi in Catholica fide perseverantes, victoriæ palmam consequuti sunt.

CAPUT X.

Ut qui semel & iterum in eodem gradu, consecratus est, à sacro ministerio sit excludendus.

INf. Qua ratione fateri ausus es, ut qui semel & iterum in eodem consecratus fuerit, à sacro ministerio sit excludendus? *Def.* Non à memet ipso sed, ut supra relatum est, à B. Gregorio, nec non & Apostolorum Canonibus, tale quid audenter protuli. *Inf.* Ergo ne qui denuò baptizatus fuerit, Christianitate pellendus est? *Def.* Nequaquam, sed aliud est baptizatus, aliud consecratus. Omnis enim qui consecratus est, baptismum dare potest; non tamen omnis qui baptizatur, consecrationem vel sibi habere, vel aliis dare potest. Hoc est quod baptizati bigami, si necessitas incumbit, baptizare possunt, sacrum vero Ordinem Canonicè accipere nequeunt. Cernisne quod Baptismus ad fidem pertineat, consecratio autem ad Ministerium per quod ipsa fides percipitur, & Christiana Religio celebratur? Et idcirco qui ejusmodi sacrilegium incurrit, à sacro ministerio est removendus. Adde etiam quod absque baptismo, nullus in Regnum cœlorum intrare possit; & ideo bis baptizatum, à Christianitate sequestrari nefarium. *Inf.* Sacerdotes qui tempore persecutionis negaverunt, suis honoribus non sunt expoliati. Isti ergo, propter iteratam manus impositionem, à Sacerdotio quomodo sunt excludendi? *Def.* Aliter est; nam de Sacerdotibus qui tempore persecutionis negaverunt, non parva distantia est, inter eos qui absque periculis, & eos qui violenta oppressione negaverunt. Quod ita sit, testis est Ancyranus Canon dicens; * Presbyteri immolantes, & iterum luctamen adeuntes, si hoc non per illusionem aliquam, sed ex veritate fecerunt, nec ante parentes, nec affectantes, atque suadentes, ut æstimentur quidem tormentis aptari, sed his visu tamen & habitu subjici, hos placuit honorem quidem retinere propriæ sedis, offerre verò aut alloqui populum, aut omnino Sacerdotalibus fungi officiis, non licere.

* Confer can. 1. Ancyrani Concil.

Item ex Concilio Nicæno, de his qui in persecutionibus negaverunt, & postmodum in Clero promoti sunt.

QUicumque de Lapsis ad ordinem Clerici promoti sunt per ignorantiam, vel

per ordinantium dissimulationem, hoc Ecclesiasticæ non præjudicat regulæ, cogniti namque deponantur. His itaque digestis ad memoriam redit, quod Papa Innocentius, Rusticium, qui iterata ordinatione Presbyter effectus est, noluerit in Ecclesia retineri. Scripsit enim Marciano Episcopo Naisitann, dicens. * In Ravennati urbe mihi constituto, propter Romani populi necessitates crebrimas, Germanius qui se asserit Presbyterum, atque Lupentius qui se Diaconum dicit, multorum talium quasi legatione suscepta, prece fusa, dolores proprios exprimere gestiverunt, asserentes se quidem Ecclesias in dilectionis tuæ constitutas Parochiis retinere, sed tuam communionem non potuisse mereri, ea videlicet ratione qua Rusticius quidam nomine, iterata ordinatione Presbyterium suscepisset: & non levi impedimento fit, dum aut illi dolent hujusmodi hominem in Ecclesia retineri, aut ille sic peccare debere in alio arbitretur, quemadmodum in se agnoscit esse peccatum. Similiter autem & illud recolendum, quod * subhabeatur Papa Gregorius, ad Joannem Episcopum Ravennatis Ecclesiæ scribens, dicit, illud quod dicitis: Ut is qui ordinatus est, iterum ordinetur, valde ridiculum est, & ab ingenii vestri consideratione extraneum, nisi forte quod exemplum ad medium deducitur, de quo & ille judicatus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Nonne vides quod hujusce modi transgressores, etiam apud anteriores Patres jam judicati sint?

* Lege Epistol. 21. S. Innoc.

CAPUT XI.

Ut juramentum quod ad scelus committendum pertinet, non sit observandum.

INf. Cum summo Pontifici in omnibus sit obediendum, tu è contrario dicis, ut quicumque ex Clero, se illi juramento constrinxerit, quatenus ad subvertendam ordinationem adjutor existat, Canonico sit judicio plectendus. *Def.* Ad scelera committenda nulli unquam potestati obtemperandum est, quia odit Dominus omnes qui operantur iniquitatem, & perdet eos qui loquuntur mendacium. Et Apostolus, non solum qui prava faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, digni efficiuntur morte perpetua. *Inf.* Quisquamne fidelium juramentum, quod semel spoponderit, audebit licenter irritum facere? *Def.* Juramentum quod à peccato alienum est, prævaricari non debet. Juramentum autem quod pertinet ad scelus committendum, observari nefas est. Ut cætera omittam, David ad preces Abigail flexus, remissius elegit perjurium incurrere, quam homicidium perpetrare. Herodes autem quia in jurejurando discretionem habere neglexit, homicidii barathrum incurrit. Attende, inquam, quid ex hoc Isidorus censeat: Ait enim, non est conservandum Sacramentum, quod malè & incautè promittitur, veluti si quispiam adulteræ perpetuam cum ea manendi fidem polliceatur, tolerabilius est non implere Sacramentum, quam permanere in stupri flagitio.

A *Inf.* Hujuscemodi testimoniis non satis apparet, ut quisque pro tali juramento à Sacro Ordine sit removendus. *Def.* Post Nicænum Concilium Chalcedonensis Synodus auctoritatis retinet palmam: Illa nimirum censuit dicens, conjurationis vel conspirationis crimen, & ab exteris legibus est omnino prohibitum, multo magis hoc in Ecclesia Dei ne fiat, admonere convenit. Si qui ergo Clerici vel Monachi, reperti fuerint conjurantes, aut conspirantes, aut insidias ponentes Episcopis aut Clericis, gradus proprius abjiciatur. Cernisne quam sublimi auctoritate Clerici de quibus sermo exortus est, inter sacrilegos & malè conjuratos sint habendi, & Canonico judicio reprobandi?

B

CAPUT XII.

Ut ad Synodum quæ manifestè contra Catholicam rectitudinem agit, non sit occurrendum.

INf. Apostolicus Pontifex vocavit te ad Synodum, tu verò jussionem ejus contemnens occurrere noluisti. *Def.* Si aliquando ad vocem Lupi cucurrit ovis, & ego ad Synodum illam occurrere debui. Hic est quod Salvator ait, oves Pastorem sequuntur, quia sciunt vocem ejus; alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum. An non sunt Lupi, non sunt alieni, qui præfatam ordinationem subvertentes, fere totam Italiam à pluribus annis veluti paganam absque Christi religione vixisse blasphemant? Dominus enim dixit & fecit; bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis, vos è contrario Dominicas oves, Lupinis dentibus non tantùm corpore, sed quod est infelicius, & anima discerpere non erubescitis. Istud est quod beatus Gregorius dolens dicit. Considerate quid de gregibus agatur, quando Lupi Pastores fiunt, contra quos Dei greges custodire debuerant. Contempsi properare ad Concilium? ad quale Concilium? Scilicet ubi secundo baptismate baptizarer, ac per hoc non purificatus, sed contaminatus existerem. Quamobrem salubriter elegi cum David verbis & actu canere: Non sedi in Concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: odivi congregationes malignorum, & cum impiis non sedebo.

C

D

CAPUT XIII.

Quod Præpositorum culpæ, nec omnes tegendæ sint, nec omnes denudandæ.

INf. Præpositorum culpæ juxta reverentiam filiorum Noe, à subditis denudandæ non sunt, sed potius tegendæ. *Def.* Exemplum Sem & Japhet, in eo quod Patris verenda cooperuerunt, discretione adjuncta, ita nos imitari oportet, ut nec ad dextram, nec ad sinistram declinare videamur. Qua de re nec omnes Præpositorum culpæ tegendæ sunt, nec omnes denudandæ. Ut cætera omittam, illa nimirum culpa quæ Catholicæ Religioni officit, si aliter emendari non potest, proculdubio denudanda

E

danda est, ne per eam ignaræ vel simplices animæ pereant. Quædam Præpositorum culpæ, teste Pontificali libro, adeo superabundant, ut apicibus tradantur, utique non ut imitentur, sed ut à posteris caveantur. Notum est enim quod mala Præpositorum actio, generaliter subditis noceat, eo quod peccata regis, redundent in regnum. Sed nunc de illa culpa specialiter sermo frequentatur, quæ meticulosos vel simplices in Catholica Religione supputat. Ita enim culpa non à subditis est denudata, sed à suis authoribus magis exaggerata. Nos autem istiusmodi noxæ nec favorem, nec assensum porrigere audemus; sed procul ab ea discedere debemus. Denique Apostolus Paulus qui clamat, imitatores mei estote, In faciem restitit Apostolorum Principi Petro, quia reprehensibilis erat; eo quod gentiles in quibusdam judaizare cogeret. Quod claviger Regni cœlorum adeo libenter suscepit, ut ei nullo modo contradiceret, & insuper ejus documenta in sua Isudaret Epistola.

CAPUT XIV.

Ut excommunicatio quæ ad facinus committendum pertinet, non sit observanda.

INF. Quomodo parvi pendens Apostolicam excommunicationem, celebrare Missarum solemnia præsumpsisti? *Def.* Illa equidem excommunicatio quæ ad sacrilegium committendum pertinet, pro nihilo ducenda est, & nullatenus observanda. Quippe sub hujuscemodi occasione cogitis me negare Sacerdotium, quod ecce jam circiter viginti annos per totam Ausoniam Domini Salvatoris regit Ecclesiam, & tam pro vivis quàm etiam pro defunctis Ecclesiastica officia; ut moris est, frequentare non cessat. Et quod est deterius, consentientes vobis iterum in eodem gradu consecrare non formidatis. Istane observanda excommunicatio?

CAPUT XV.

De eo quod scriptum est, sive justè sive injustè obliget Pastor, gregi timendum est.

INF. Sive justè sive injustè, ut S. Gregorius ait, obliget Pastor, gregi timendum est, ne per elationem tumidæ reprehensionis, culpa quæ non erat, fiat. *Def.* Si de nostris negligentiis, nostrisque offensionibus excommunicatio facta fuerit, omnino formidanda est, & usque ad dignam satisfactionem, vel indulgentiam, penitus observanda. Cæterùm verò in his quæ manifesta ratione Deo inimica esse probantur, nullius excommunicatio metuenda est, vel observanda. Verbi gratia, si me ad perjurium, falsum testimonium, sacrilegium, vel homicidium, excommunicando impulerit; nunquid nam in talibus, vel eorum similibus, Pastoris excommunicatio timenda, vel facienda esse decernitur? Præsertim cum dicat Apostolus, Non solum qui prava faciunt, sed &

A qui consentiunt facientibus, digni efficiuntur morte perpetua. *Inf.* Hanc Apostoli sententiam ecce jam bis objicere non vitasti. *Def.* Si quando necessitas incumbit, non dico bis aut ter, sed etiam centies unum idemque testimonium sinistris argumentationibus fidenter opponam, nec immeritò: Agonista enim contra diversi inimicorum jacula uno utitur clypeo. *Inf.* Responde mihi quomodo hactenus super Pontificum excommunicationibus istiusmodi distinctionem nullus facere præsumpsit? *Def.* Ergone oblitus es testimonia, quibus paulò superius declaratum est, non esse iniquis jussionibus obtemperandum, nec sinistris actibus

B consentiendum? Secundum quod in iisdem testimoniis legitur, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es; Odisti Domine omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium: Et illud, Væ qui dicunt bonum malum, & malum bonum, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum: Et illud, Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris; Et illud, Minister Dei est tibi in bonum. Interea & hoc recolendum, quoniam quidem ille qui dicit, justè an injustè obliget Pastor, gregi timendum est, ipse in eodem loco dicit, sub magno moderamine Pastores Ecclesiæ vel solvere studeant vel ligare.

C Plerumque contingit ut hic judicis locum teneat, qui ad locum, vitâ minimè concordat, & sæpe agitur ut vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus solvat; & infra. Judicare autem dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Unde rectè per Prophetam dicitur. Mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt. Postremò autem, nec illud oblivioni tradendum, quod doctor gentium redarguens ait. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris Idola, sacrilegium facis? Et Dominus

D in Euangelio; Medice cura te ipsum.

CAPUT XVI.

De eo quod scriptum est, omnia quæ dixerint vobis, servate, & facite.

INF. Ubi est ergo illud Euangelicum, supra Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæ dixerint vobis servate & facite? *Defensor.* Omnia hoc in loco, solummodò in bonam partem accipienda sunt: alioquin Judæi qui Scribarum & Pharisæorum consilio & hortatu Dominum crucifixerunt, immunes

E à tanto scelere esse debuerant, sed quàm graviter, & qui dixerunt & qui fecerunt, peccaverint, & scriptura testatur, & in posteris eorum usque ad finem mundi protelatur. Igitur, quod omne non semper ad totum, sed plerumque ad maximam partem referatur, testis est Hieronymus, ubi ad Damasum de frugi & luxurioso filio disputat.

CAPUT XVII.

Quod ad peccandum, nullius potestati sit obtemperandum.

I*Nf.* Cum aliis potestatibus resistendum non sit, eo quod non sit potestas nisi à Deo, & qui resistit potestati Dei ordinationi resistit; Apostolicæ potestati quæ proculdubio omnes humanas potestates excellit, in omnibus quæ jubet resistendum non est. *Def.* Omni humanæ potestati subditi esse debemus, & quàm maximè Apostolicæ. Sed utique non in illis quæ Christiana lex abominatur ac prohibet, & Deo inimica esse monstrantur, cui dicit Propheta: Quoniam non volens Deus iniquitatem tu es, odisti Domine omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium: Et ipse Dominus ad Hieremiam, Si separaveris inquit pretiosum à vili, quasi os meum eris.

CAPUT XVIII.

Quod aliud sint Pontificales sedes, & aliud Præsidentes, & quia Præsidentes per devia sequendi non sint.

I*Nf.* Sancta Romana Ecclesia super Ecclesias primatum tenet, ideoque judicat omnes, & ipsa à nemine judicatur. Tu autem quis es, qui contra eam loqueris? *Def.* Absit ut ego infimus, vel potius vermis contra eam loquar, sed ut Deus donaverit, magis pro ea. Quæso, diligenter attende quod dicturus sum longè incomparabiliter. Aliud sunt Pontificales sedes, aliud præsidentes. Proinde honor & dignitas uniuscujusque sedis venerabiliter observanda sunt. Præsidentes autem si deviaverint, per devia sequendi non sunt; hoc est, si contra fidem vel Catholicam Religionem agere cœperint, in talibus eos nequaquam sequi debemus, quod plerumque apud Constantinopolitanam & Alexandrinam sedem contigit: in his autem quæ jure dicunt, & si non faciunt, libenter eis obedire debemus. Hinc est quod botros carpere, & spinas cavere jubemur. Quid multa? de Pastoribus ad populum revoca intentionem: Qui dicit, Minister Dei est tibi in bonum. Propterea subjunxit in bonum, quia Minister Dei non est tibi in malum.

CAPUT XIX.

De eo quod scriptum est, quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo.

I*Nf.* Ligandi atque solvendi potestas omnibus Episcopis cœlitus est collata; præcipuè tamen Apostolorum Vicario, qui vicem Apostoli Petri, & claves regni cœlitus tenet. Et idcirco, quomodolibet ligaverit, ligatum erit. *Def.* Non ita sapit divinæ legis interpres Hieronymus exponens illud Euangelicum, A quæcumque ligaveritis super terram erunt ligata & in cœlo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo, ait, Istum locum intelligentes Episcopi & Presbyteri aliquid sibi assumunt de Pharisæorum supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere noxios se arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur. Nec illud omittendum quod per Prophetam dicitur, mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt. Non morientem quippe mortificat, ut Sanctus docet Gregorius, qui justum damnat; & non victurum vivificare nititur, qui reum B à supplicio absolvere conatur. Item à Salomone, sicut avis in contrarium volans, & passer quolibet vadens, sic maledictum frustra prolatum, super illum qui misit illud, veniet. Item ibi, anima quæ benedicit, impinguabitur; quæ autem frustra maledicit, ipsa in maledictione erit. Item S. Gregorii Papæ, in omni autem quod de nobis extra dicitur, recurrere ad arcana mente debemus; & si omnes vituperent, liber est tamen quem conscientia non accusat: quia etsi omnes laudent, liber esse non potest, si hunc conscientia accusat.

CAPUT XX.

C *Qualiter Formosus post depositionem, Apostolica authoritate reconciliatus sit.*

I*Nf.* Ecce jam ad littus cœptæ loquutionis propinquantes vela deponimus, & Formosus qui procellas exeitare non veritus est, à tanto discrimine velut immunis remansit. *Def.* Humano examine judicari nec debet nec potest, qui jam in illius est judicio constitutus, qui est judex vivorum & mortuorum; qui non secundum auditum aurium, neque secundum oculorum intuitum judicat, sed secundum id quod est scrutans corda & renes Deus. *Inf.* D Non te cognoscere pigeat, quomodo per eum in Sancta Ecclesia, ubi summa concordia esse debet, scandali seminarium sit exortum. *Def.* Formosus, ut dixi, non ad me, id est, ad ordinationem quam fecit, sed ad eos pertinet qui eum elegerunt, ordinaverunt, eique donec advixit communicaverunt, & per omnia participes extiterunt: attamen, fac, ut tibi rectum videtur. *Inf.* Formosus post depositionem suam Episcopus esse non potuit, quantominus Papa? *Def.* Sicut verum est quod Apostolica authoritate depositus fuerit, ita verum est quod Apostolica authoritate reconciliatus extiterit. *Inf.* Quando depositus est, mediantibus Sacro- E sanctis Euangeliis jurejurando conclusit, ut Romuleam urbem nullatenus ingrederetur, suumque Episcopatum nullo modo reciperet, & propterea reconciliari minimè potuit. *Defens.* Istiusmodi juramentum non solùm à Christianis, verumetiam ab Ethnicis cruentum atque nefarium esse decernitur. Revera enim nihil aliud in eo deprehenditur, nisi ut limina Apostolorum Petri & Pauli nunquam adoraret, nunquam ad reconciliationem accederet, suumque Episcopatum nunquam reciperet.

Proh

Proh nefas! Hujuſmodi juramenti crudelitas, nec apud paganos invenitur. Væ illis qui tale Sacramentum ab eo per vim extorſerunt: Benignus ille & miſericors Apoſtolicus Pater qui eum reconciliare decrevit. *Inſenſor.* Verène debuit Apoſtolicus Pontifex reconciliare hominem, qui ſe coram Epiſcopis proprio ore damnavit, & idcirco depoſitus fuit? *Def.* Poteram ad hæc opponere, quia cum ſe proprio ore damnavit, non veraci profeſſione, ſed magno timore perterritus, interroganti ſe, quamvis non inculpabiliter, ſatisfecit; ſed ſufficit ei quod poſtmodùm Apoſtolica authoritate reconciliatus ſit. Audi etiam, quid Alexander Papa ſuper hujuſcemodi occaſione Synodaliter cenſeat, dicens. Eſt etiam & hoc ad hanc Sanctam perlatum ſedem, quod pudet dicere, & non ſolùm Sacerdotali, ſed etiam omni Chriſtiano nomini inimicum eſt; id eſt, quod nonnullos Epiſcopos vel Sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confeſſionis ſuæ, in aliud quod non debent, aut pro ſuarum requiſitione rerum, aut quod deterius eſt, pro alieni erroris ſecta, ſcripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populo recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt ergaſtulis & carceribus recludi, ut ſaltem his territos inſidiis decipiant Domini Sacerdotes, & ſuis faciant voluntatibus ſubditos fieri. Has conſiderantes impietates, & pericula vitantes animarum, una cum omnibus Sacerdotibus, qui vobiſcum in hanc ſacram convenerunt urbem, & cum omnibus hujus capitis membris, ſicut à Beatis Apoſtolis, & reliquis Sanctis Patribus & ſucceſſoribus eorum accepimus, ſtatuentes decernimus, omnes qui Sanctos Patres perſequuntur, aut amovere vel dilacerare manifeſtantur, infames eſſe, & alienos à liminibus Eccleſiæ uſque ad ſatisfactionem fieri. Ejuſdem * Similiter ſi hujuſmodi perſonis quædam ſcripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut ſe liberare poſſint, quocumque ab eis conſcriptæ, vel roboratæ fuerint, ingenio, nullum eis præjudicium aut nocumentum provenire cenſemus: neque ullam eis infamiam aut calumniam, aut à ſuis ſequeſtrationem bonis unquam, authore Domino, & Sanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus ſuſtinere, permittimus.

* Supple, Epiſtolæ.

CAPUT XXI.

Quia plurimi Sacerdotum depoſiti fuerunt, & poſtmodum reconciliati.

INſ. Si tale quid ad lapſorum reconciliationem pertinet, exemplis confirma. *Def.* Plurimi namque Sacerdotum depoſiti fuerunt, & poſtmodùm reconciliati: reconciliati, inquam, non denuò in idipſum conſecrati; quoniam quidem aliud reconciliatio & aliud conſecratio. Nam qui reconciliatur, in gradum priſtinum reſtituitur; qui autem conſecratur id quod non habet accipit. Sed ut dicere cœpi, Joannes Chryſoſtomus à duabus Synodis Orthodoxorum Epiſcorum fuit judicatus, ſed iterum fuit reſtitutus Eccleſiæ ſuæ. Nec non A & Marcellus Epiſcopus Ancyræ Galatiæ depoſitus fuit, ſed poſtmodùm proprium recepit Epiſcopatum. Aſclepius item judicatus à Synodo, Eccleſiam ſuam poſtea recepit. Lucianus Epiſcopus Adrianopolites damnatus à Papa Julio, recepit Eccleſiam ſui Epiſcopatus. Item Cyrillus Hieroſolymitanus depoſitus fuit, poſtea reconciliatus eſt Eccleſiæ ſuæ. Simili modo & Polychronium ejuſdem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Pontificem Xyſtus Papa damnavit, & iterum ipſe eum reconciliavit. Innocentius item Papa Photinum damnavit Epiſcopum, ſed ipſe eum poſtea in proprio reſtituit loco Eccleſiæ ſuæ. Itemque Miſenum B Epiſcopum à Felice Papa damnatum, Gelaſius Papa ſucceſſor illius, & communicavit, & Eccleſiæ ſuæ reſtituit. Leontius autem dum eſſet Presbyter depoſitus fuit, ſed poſtea in Antiochia Patriarcha extitit. Gregorius verò quartus Papa, Theodoſium, quem Eugenius ejus anteceſſor Presbyterii honore privaverat, Sanctæ Eccleſiæ Siguinæ conſecravit Epiſcopum. Ibas namque Epiſcopus judicatus fuit, ſed Sancta Synodus Canonicè ſuam illi reſtituit Eccleſiam. Rothadum verò Epiſcopum Sanctæ Sueſſionenſis Eccleſiæ, à Synodo cui Carolus interfuit Rex, condemnatum, & Soffrenium Placentinum Epiſco- C pum meritò reprobatum, Nicolaus Papa unà nobiſcum reconciliavit.

CAPUT XXII.

Ut id quod incertum eſt ſolius Dei judicio ſit relinquendum, & de Epiſcopis qui de ſede ad alteram ſedem tranſlati ſunt.

INſ. Formoſus, eſto, reconciliatus fuerit, poſtmodum verò humanæ laudis cupidus, propriam relinquens uxorem, alienam abſtulit; videlicet relicto Epiſcopatu, his qui ordinandi erant, Apoſtolicam abſtulit ſedem. D *Def.* Utrumnam humanæ laudis cupidus Apoſtolicum thronum conſcenderit incertum eſt, ideoque ſolius Dei judicio relinquendum eſt. Attamen univerſa Romana Civitas, & omnes circumpoſitæ regiones, præcipuæ ſanctitatis eum fuiſſe commemorant, exceptis admodum paucis, qui eum infamare non erubeſcunt. Nec mirum, cum etiam de Salvatore ſcriptum ſit; alii dicebant quia bonus eſt, alii non, ſed ſeducit turbas. Cæterùm verò quod in hujuſmodi tranſlatione alienam uxorem non abſtulerit, probabilibus exemplis clareſcere poteſt. Omitto eos qui ante Nicænum Concilium, de ſede ad aliam ſedem tranſlati ſunt. E Nunquidnam Gregorius Nazianzenus, homo ſanctiſſimus atque doctiſſimus, ignarus fuit ejuſdem Concilii, aut illud quiſquam melius intelligit, quàm ipſe intellexiſſe dignoſcitur? Hic enim cum unius civitatis quæ ſazima dicebatur fuiſſet Epiſcopus, conſilio & hortatu Beati Baſilii & aliorum Epiſcoporum, in oppido Nazianzo conſtitutus eſt, deinde Conſtantinopolim tranſlatus eſt. Doſitheum Seleuciæ Epiſcopum Alexander Antiochenus Epiſcopus in Tarſum Ciliciæ demigravit. Reverentius ab Arcia Phœniciæ in Tyrum migratus eſt. Joannes de Gordo Lydiæ mutatus eſt in Proconiſſum, & in

& in ea præsedit Ecclesia. Palladius ab Helenopoli mutatus est in Aspamam. Alexander ab alia Helenopoli in Adrianopolim mutatus est. Meletius prius in Sebastena Ecclesia præfuit, & postea Antiochiæ præsul est constitutus. Theosebius ab Apamia Asiæ transfertur in Eudoxiopolim, quæ dudum Salambria vocabatur. Polycarpus de urbe Antepristena Mysiæ, in Nicopolim Thraciæ mutatus est. Hierophilus de Trapezopoli Phrygiæ in Antiochiam migratus est. Optimus ab Agardamia Phrygiæ in Antiochiam Pisidiæ migratus est. Sylvanus à Philippopoli Thraciæ mutatus est in Troada. Perigenes in Patris est ordinatus Episcopus, sed quoniam cives ejusdem civitatis eum recipere noluerunt * Romanæ civitatis jussit eum inthronizari in Corinthum Metropolim defuncto ejus Episcopo, eique donec advixit Ecclesiæ præfuit. Eusebius itaque Pamphili in sexto Ecclesiasticæ historiæ libro, Alexandrum unius Capadociæ civitatis Episcopum refert, quia eum venisset causa orationis Hierosolymam, tentus fit ab ejus civibus, & in locum Narcissi Episcopi constitutus, & de cetero omni vita sua ipsi Ecclesiæ præfedisset. Germanus Archiepiscopus de Metropoli Cyzico translatus est Constantinopolim, in qua translatione Presbyter Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Apocrisarius nomine Michaël, talem fecit sermonem, Divina enim gratia quæ dignatur infirma eligere, & incompleta complere, transtulit & ordinavit in sacratissimam sedem a Deo conservatæ civitatis Constantinopolitanæ præsentem Germanum Sanctissimum Archiepiscopum. Aitardus quoque de Terraconensi; Episcopatu inthronizatus est in Turonensi Archiepiscopatu, dante Imperatore Carolo II. & consentiente Papa Hadriano Secundo.

CAPUT XXIII.

Quod Osius non Catholicè dixerit, nec Laicam in fine communionem accipiat.

INfensor. Osius dicit: Si quis Episcopus per avaritiam vel ambitionem, & ut dominationem agat, sedem mutaverit, nec Laicam communionem habeat. Deinde in sequenti capitulo, etiamsi talis extiterit ut per fraudes, & quosdam præmio & mercede corruptos, excusationem afferens, ut quasi eum populi petere videantur, nec Laicam in fine communionem accipiat. *Def.* Quod Osius avaritiam & ambitionem, dominationem, & fraudes prohibuit, libenter amplector. Quod autem subjunxit, nec Laicam in fine communionem accipiat, non suscipio, quoniam non Catholicum sed Catharum sonat. Præsertim cum Dominus per Prophetam clamet, nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Et in Euangelio, gaudium est, inquit, coram Angelis Dei super uno peccatore Pœnitentiam agente, quàm supra nonaginta novem justis, qui non indigent Pœnitentia. Aliàs autem quo fine suum sapere Osius concluserit, fiere magis libet, quàm verbis exprimere.

CAPUT XXIV.

De eo qui semel in qualibet Ecclesia Lector extiterit.

INf. Africanum Concilium statuit, ut quicumque in Ecclesia semel legerit, ab alia Ecclesia ad Clericatum non admittatur. Et si hoc de Lectoribus statutum est, quo pacto Formosus ab Episcopali sede ad Apostolicum thronum transferri debuit? *Def.* Hoc etenim quod de Lectore objecisti, non intelligendum est, ut qui semel in qualibet Ecclesia Lector extiterit, ulterius jam in alia Ecclesia nullatenus ad Clerum admitti possit: Sed manifestius in Africano Concilio, ubi Epigonius pro suo discipulo, simulque alumno conqueritur, sancitum est, ut Clericum alienum, nullus sibi præripiat Episcopus, præter ejus arbitrium cujus fuerit. *Infensor.* Cœlestinus Papa de Clericali electione ita delegavit dicens: Cleri, ac plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur, tunc alter de altera requiratur & eligatur Ecclesia, si de civitatis ipsius Clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus, quod evenire non credimus, poterit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis meritò præferantur. Habeat unusquisque suæ fructum militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem: In aliena stipendia minimè alter obrepat, nec alii debitam, sibi alter audeat vindicare mercedem. *Defens.* Istiusmodi Papæ Cœlestini decretum landabile, justumque nemo ambigit, sed aliquando accidit ut certa imminente necessitate, vel certis existentibus causis, Episcopus de sede ad sedem transferri licenter possit, quod jam supra latius intimatum est. Similiter autem ad Clericatus officium ex alia Ecclesia transitur. Quod adeo verum est ut etiam Papa Siricius, Religiosos Monachos per Canonicos gradus ad Episcopalem celsitudinem ascendere statuerit. Hinc est quod S. Papa Gregorius ad Marianum scribit, ad ordinandum alia Monasteria, ut ad Clericatus officium, Monachi cum consensu Abbatis ex Monasterio tolli debent. Quod si Abbas sufficienter habeat Monachos, & dare noluerit, Episcopus in cujus Parochia est, de his qui supra fuerint, solertius tollat.

CAPUT XXV.

Ut absque necessitate, vel certis existentibus causis, Episcopus de sede ad sedem transire non debeat.

INf. Jam verò quid ad hæc objicere poteris? * Nicæna siquidem Synodus definivit dicens. Propter multam perturbationem & seductiones quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videatur admissa, ut de civitate ad civitatem non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transferatur. Quod si factum fuerit prorsus irritum ducatur, & restitua-

* lege ca. 15. Nicæna

restituatur Ecclesiæ cui fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus. *Def.* Tam magni Concilii sententiam meæ parvitati exponere non licet. Audenter tamen dico, quod nulli unquam Nicænos Canones, rectius vel subtilius considerare atque intelligere valeant, quam Gregorius Nazianzenus quem supra tetigimus, nec non & Chalcedonense Concilium, & Beatissimus Papa Leo, atque Gelasius. *Inf.* Quod Gregorius Nazianzenus de sede ad sedem transierit, jam superius objecisti, nunc superest, ut reliqua subjiciantur. *Def.* Ut dicere cœpi, Chalcedonensis Synodus & Sanctissimus Papa Leo atque Gelasius, præfatam Nicæni Concilii regulam ita intelligere videntur.

Ex Chalcedonensi Concilio.

Clericos in Ecclesia ministrantes, sicut jam constituimus; in alterius civitatis Ecclesiam statutos fieri non oportet, sed contentos esse, in quibus ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis, qui proprias amittentes Provincias ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Si quis autem Episcopus post hanc definitionem susceperit Clericum ad alium Episcopum pertinentem, placuit & susceptum & suscipientem communione privari, donec is qui migraverat Clericus ad propriam fuerit regressus Ecclesiam.

Leonis Papæ.

Si quis autem Episcopus civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, & ad majorem se plebem quacumque ratione transtulerit, à Cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propria, ut nec illis præsideat quos per avaritiam concupivit, nec illis quos per superbiam sprevit. Suis igitur terminis quisque contentus sit, nec supra mensuram juris suis affectet & augeri.

Gelasii Papæ.

Quisquis propriæ desertor Ecclesiæ, nullis existentibus causis ad aliam putaverit transeundum, temereque susceptus fuerit, & *protervus, reverendorum Canonum, vel ipse vel receptor ejus atque provector, instituta non fugiet quæ de hujusmodi præsumptoribus sacri Canones præfixere servanda. *Inf.* Hæc capitula meis inserviunt objectionibus. Video enim quod Chalcedonense Concilium statuerit, ut absque Provinciarum amissione, & necessitate, in alterius civitatis Ecclesiam demigrandum non sit, & quod Papa Leo censuerit, ut Episcopus civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci superioris ambire non debeat, nec per avaritiam ad majorem se plebem transferre. Gelasius quoque dicit, ut nullis existentibus causis, propriam deserere Ecclesiam nemo audeat. Formosus qua ex necessitate aut quibus existentibus causis Ecclesiæ propriæ desertor Apostolicum thronum conscendere jussus est? *Def.* Quibus existentibus causis, vel qua necessitate Formosus effectus sit Papa, Clero & magnatibus Romanæ civitatis scire convenit, qui nec Francorum, nec alterius gentis obsidione, vel impulsu, coacti, sed sua sponte eum eligere, atque inthronizare decreverunt. Illi enim non ob aliud eum elegisse se dicunt, nisi ob Ecclesiæ utilitatem. Ipse autem se inthronizandi præbuit assensum, quemadmodum plurimi Episcoporum fecisse leguntur, quod jam paulò superius intimatum est. *Inf.* Pene omnibus notum est quod plurimorum Pontificum major sit authoritas quàm paucorum. Quapropter in hac quæstione magis observanda est Nicæna Synodus, quæ indifferenter & penitus de sede ad sedem transferendi consuetudinem amputavit. *Def.* * *Videtur* non intellexisse quod Nicæna Synodus dicit; placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa. Qualem, inquam, consuetudinem placuit amputari? Illam scilicet quæ præter regulam, hoc est, absque rectitudine in quibusdam partibus videtur admissa. Nonne discretione adhibita, quæ mater est omnium virtutum, idipsum & Concilium Chalcedonense adstruere videtur, in eo quod dicit, Clericos in alterius civitatis Ecclesia, statutos fieri non oportere, exceptis illis qui proprias amittentes Provincias ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Nec illud est absimile quod Beatissimus Papa Leo censuit, ut Episcopus civitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambire non debeat. Inde nimirum & Gelasius dicit, ut quisquam nullis existentibus causis propriæ desertor Ecclesiæ ad aliam transire non debeat. Hoc modo etiam S. Gregorius Nazianzenus, non ignarus, nec contemptor Nicæni Concilii, de sede ad sedem translatus est. Porro qui nulla necessitate cogente, & nullis existentibus causis, sed solummodò avaritia, vel ambitione ad aliam sedem transfertur, iste proculdubio prævaricator rectitudinis est, & idcirco præter regulam tale quid admisisse convincitur. *Infensor.* Formosus ergo qui tantummodò avaritia & ambitione Cathedram mutavit acrius est puniendus? *Defens.* Quod ambiguum crimen solius Dei judicio sit relinquendum jamjam supra responsum est. *Inf.* Video te sub colore cujusdam tuitionis dogmatizare, quatenus Episcopalis transmigratio de sede ad sedem licenter fieri possit. *Def.* Absit ut ex meo ore procedat, quod quisquam Episcoporum tale aliquid licenter agere possit, nisi certa imminente necessitate, vel certis existentibus causis.

* Promotus lege Gelasii Epist. 9. c. 25.

* videtur.

CAPUT XXVI.

Quod quando Formosus inthronizatus est, non id quod Episcopus erat iterum accepit, sed augmentum Apostolicæ dignitatis, quod non habebat, suscepit.

Inf. Hactenus hinc inde contractis scripturarum malagmatibus, languido capiti medicatus

es;

es; nunc autem ventum est ad insanabile vulnus, cui nulla medela succurrere valet. Formosus quando accessit ut Papa efficeretur, manus impositionem ita sibi tribui præcepit, ac si Episcopus non esset; ac per hoc, non solùm Apostolicam dignitatem non acquisivit, verùm etiam id quod Episcopus erat, perdidit. *Def.* Hoccine est insanabile vulnus, cui nulla medela subvenire potest? Noone cujus oculus, juxta Euangelicam sententiam, simplex est, in ejus manus impositionem, non vulnus, sed dignitatis augmentum conspicit, non detrimentum, sed Sacri Ordinis incrementum. Ut enim hoc liquidius pateat audi documentum. Nam quod Presbyter ipsum sit quod est B Episcopus, testis est B. Hieronymus in Epistola 85. dicens. Audio quemdam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id est Episcopis anteferret. Nam cum Apostolus perspicuè doceat, eosdem esse Presbyteros quos Episcopos, quid patitur mensarum & viduarum minister, ut super eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur? Audi testimonium: Paulus & Timotheus servi Christi Jesu omnibus Sanctis qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus. Et in Actibus Apostolorum, ad unius Ecclesiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur. Attendite vobis & cuncto gregi in quo vos C Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo. Ac ne quis contentiosè in una Ecclesia plures Episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium in quo manifestè comprobatur, eumdem esse Episcopum atque Presbyterum. Propter hoc reliqui te Cretæ, ut ea quæ deerant corrigeres, & constitueres per civitates Presbyteros, sicut & ego tibi mandavi, si quis unius uxoris vir, sine crimine filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem. Et ad Timotheum: Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ tibi data est per impositionem D manuum Presbyterii. Sed & Petrus in prima Epistola, Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter, & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ quæ revelanda est. Quod autem postea, unus electus est, qui cæteris præponeretur, in Schismatis remedium factum est, ne unusquique ad se trahens Ecclesiam Christi irrumperet. * Hue usque S. Hieronymus. Nos autem revertamur ad id quod cœpimus. Ecce probabilibus documentis patefactum est, quod ipsum sit Presbyter quod est Episcopus. Igitur cum Presbyter manus impositionem accipit, ut cæteris præponatur, & specialiter Episcopus appelletur, Nunquid E num in eo quod est Presbyter iterum consecratur, & non potius in ejusdem manus impositione augmentum Episcopalis * ministerii, quod non habet accipit. Sic itaque sic Formosus in illa manus impositione, non id quod Episcopus erat, perdidit, sed augmentum Apostolicæ dignitatis, quod non habebat, accepit. Hæc igitur ad ea quæ ipse de manus impositione objeceras, respondisse sufficiat.

* rumperet.

* mysterii.

A Cæterum autem interrogavimus eos qui præsentes fuerunt quando Formosus inthronizatus est; sed dixerunt, proculdubio falsissimum est quod Formosus in illa translatione manus impositionem acceperit: sed quemadmodum in itinere ambulantes, precibus effusis Deum exorant: ita & nos gubernatorem omnium exorantes, deduximus eum ad Apostolicam sedem, ibique inthronizavimus eum, dantes congruam orationem.

CAPUT XXVII.

Ut qui simultates & lites inter se habent, alter eorum adversus alterum, non possit testimonium proferre.

INf. Adhuc superstites sunt idonei testes, qui Formosum non ritè inthronizatum fuisse, sed in eodem ordine quem habebat, iterum sibi manus impositionem tribui fecisse testificantur. *Def.* Hæc accusatio penitus absurda esse deprehenditur, alioquin juxta tuam sententiam non fuerunt Episcopi, qui eum inthronizaverunt, sed potius bruta animalia. Ego enim & non pauci mecum, certò certius compertum habemus, quia hæc de Formoso non alii referunt, nisi qui simultates & inimicitias cum eo habuerunt. Et revera non solùm divina, sed etiam humana lex præcipit, ut qui jurgia & lites ad invicem habere noscuntur, alter eorum adversus alterum testimonium proferre minimè possit. Hinc est quod Anacletus Papa dicit: Accusatores autem & testes esse non possunt, qui ante hesternum aut nudiustertius diem inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, ne læsi ulcisci velint. Hinc etiam & Sixtus Papa scripsit: Non, inquiens, accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus, est credendum. Papa quoque Telesphorus. Hi verò qui inimici * morantur aut qui suspecti habentur, minimè recipiantur, quia eorum æmulatio lacerat innocentes.

CAPUT XXVIII.

Quod humanum judicium quatuor personis justissimè comprobatur.

INf. Fortassis coram judicibus pro Formoso causam dicere velis, accusatores præsto sunt: accede, ut quod hujus altercationis verum est, luculento examine clarescat. *Def.* Non possumus justitiæ palmam obtinere apud eos, qui testes iidem sunt qui & judices, pariterque accusatores: siquidem quatuor personis omne justissimum consummatur judicium, accusati videlicet & accusatoris, testium simul & judicum. Neque enim de levioribus causis quæstio ventilatur: proinde necesse est ut authore Deo congregetur universale Concilium, & ad instar magni Constantini, intersit Regis præsentia, & tunc istiusmodi scandalum sedabitur, & Ecclesiæ pax instaurabitur.

CAPUT

A

CAPUT XXIX.

De Concilio quod in Ravennati Urbe pro Formoso, ejusque ordinatione factum est.

INf. Verùm in Ravennati Urbe congregata Synodo sancitum est, ut tam Formosus quàm ejus ordinatio in suo vigore stabilita permanerent. Quod non sincera concordia, sed auri copia institutum est, ideoque pro nihilo ducendum est. *Def.* Ut opinor illud tibi contigit quod ait Psalmus; Foderunt ante faciem meam foveam, & ipsi inciderunt in eam. Nam B quod delatis muneribus tale quid in illa Synodo statutum fuerit, probare minimè poteris. Nos autem & plurimi nobiscum luce clarius compertum habemus, quod non solum Romuleæ civitatis, sed omnes pene Italiæ præsules memorato interfuere Concilio. Quapropter si favente Deo regalis potestas universale fecerit Concilium, quid de vobis censendum erit, qui tot Episcoporum sanctiones irritas facere, non veriti estis?

CAPUT XXX.

De scelere quod in cadaver Papæ Formosi perpetratum est. C

INf. Stephanus qui tertius à Formoso extitit Papa, eumdem Formosum adeo reprobum esse indicavit, ut cadaver ejus de tumulo extrahi, & in Concilium pertrahi faceret, ibique eum pristinis vestibus denudantes, Laico amictu velaverunt, & ferro duobus dextræ digitis amputatis, in quodam peregrinorum tumulo sepelierunt, nec multò post in Tiberinum fluvium præcipitarunt. *Def.* Sicuti belluæ humanitatis immemores quomodo intellexerunt Ita & operati sunt. Miserrimi ubi hoc didicerunt? præsertim cum Dominus non dixerit, quæcunque ligaveritis sub terra, D vel sub flumine; sed ait quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo. De talibus enim Apostolus dicit, Quidam zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Proh scelus! saltem Poëticam attendere debuerunt sententiam.

Parce pias scelerare manus, jam parce sepulto!

Verumtamen si hujusmodi de sede ad sedem translatio quodammodo illicita fuisset, nonne Ecclesiastica pietate, tolerare & non inauditis crudelitatibus exaggerare debuerant, & sic E demum advocata universali Synodo generaliter censerent, ut deinceps Romana civitas tale quid committere non auderet.

CAPUT XXXI.

Quod ad testificandum quæ recta sunt, nullius gentis homo prohibendus sit.

INf. Tandem aliquando ad te revertar. Porro cum sis homo exteræ gentis, & apud nos humanæ vitæ subsidiis indigeas, quid ad te pertinet nostris resistere disceptationibus? *Def.* Notum tibi sit quoniam illius generis sum quod Apostolus Petrus his laudibus extollit, Vos estis genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Et quia iste populus per universum orbem terrarum Christum adorat & colit, propterea inter eos recipiendus sum, & à veritate testificanda nusquam excludendus. Quis enim nesciat ex Hebræis fuisse Apostolos, qui sanctum Euangelium sua prædicatione in toto mundo coruscare fecerunt? Et ut breviter concludam, nonne si Doctor gentium, etiam invidos bene Christum prædicare confirmat, me qui Sacerdotali compassione quæ recta sunt testificor, prohibere quis poterit? *Inf.* Si advenis & peregrinis Ecclesiæ præpositos accusare licet, vel judicare, aut præjudicare, aut aliquâ scripturâ adversus eos facere, frustra ergo in Pontificalibus Epistolis ita præfixum habetur. Anacletus. Deteriores sunt subditi qui Rectorum suorum vel Doctorum mores, vitamque carpunt, licet pravi sint, his qui substantias aliorum prædiaque diripiunt: Et ideo justè infames sunt, & meritò ab Ecclesia extorres fiunt. Doctor enim vel quilibet, qui locum Pastoris in Ecclesia tenet, si à fide exorbitaverit, est à fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus, magis tolerandus quam judicandus. Telesphorus. Non suscipiatur ovis in accusationem adversus Pastorem, verùm omnes qui adversus eum qui locum Pastoris tenet armantur, infames esse censemus. Pius. Oves Pastorem non reprehendant; plebs Episcoporum non accuset, etiam si aliter fecerint, nam eorum judicium sibi Deus voluit reservari. Callistus. * Criminationes, conspirationes, susurrationes contra Doctorem, vel qui locum superioris tenet, nemo suscipiat; quia non oportet filios, Patres reprehendere, nec servos Dominos lacerare. Non enim bene vivunt qui superiores detrahunt vel reprehendunt. Magistri enim portandi sunt, non reprehendendi, nisi in recta fide aberraverint. Nullus doctor per scripturarum accusetur, nec cuiquam accusatori respondeat qui ducit vitam reprehensibilem, quoniam indignum est ut doctor indocto, ovi Pastor respondeat. Ipse. Sicut Laicus non est, qui legitimè convictus, in accusatione recipiendus, sic nec Sacerdos sine titulo criminari vel testificari potest, quoniam maculosus & infamis est, accusare non permittitur, & non solùm hi, sed & qui consentiunt, rejiciendi. Huc usque Callistus. Item Nicænum Concilium. Peregrina judicia generali sanctione prohibemus, quomodo dignum est ut ab extraneis judicetur, qui Provinciales & à se electos debet habere judices. Audisti ò

* Hoc non extat in Ea pist. Callisti.

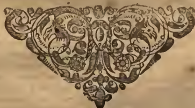
Defensor quid Pontificum authoritas super hujuscemodi accusationibus censeat. Sunt & alia quamplura ad eumdem sensum pertinentia, quæ replicare fastidium duxi. *Def.* Nullius Pontificis sententiam veraciter opponere potes, ut scripturarum veritas interrogantibus non sit narranda, & exponenda. Ista nimirum capitula illis obviare probantur, qui quoslibet Ecclesiæ præsules accusare non erubescunt, asserentes eorum crimina facta vel conficta, scilicet quod aut homicidæ aut raptores, aut adulteri sint, aut aliquid hujusmodi; non quod in decretalibus apicibus habeatur, ut veritas quæ in sacris voluminibus continetur, non sit interrogantibus proferenda; & si necesse, fuerit brevitatis causa in literis assumenda. Quod autem scriptum est, ut nullus adversus aliquem præsulem scripturas faciat, nullusque doctor per scripta accusetur, miror te ita sentire velle, ut interrogantibus nos, non audeamus ea quæ respondenda sunt ex divinis libris in scedulis breviter assumere, eisque satisfacere. Aliud namque est dolosas litteras adversus aliquem componere, ut eum aliquatenus lædere possit, & aliud est testimonia de scripturis in unum conferre, quatenus veritatem quærentibus, ignorantia quæ mater errorum est, nocere minimè possit. Illud namque ad fraudis deceptionem pertinet, hoc autem ad veritatis cognitionem. Me autem quo pacto adversus Patrum sanctiones repugnare asseris, qui non aliquod crimen vel vitium, cuiquam præsuli inferre præsumo, sed veritatem quam in sacris voluminibus didici, percunctantibus silentio tegere nefas æstimo; præsertim cum Psalmographus dicat ad Deum, veritatem tuam non abscondi in corde meo. Jesus quoque filius Sirach dicit, In justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia. Sanctus namque Isidorus dicit, Testis falsus & is qui vera reticet, idem sunt; attamen pejor est testis falsus qui lædit, quàm qui veritatem testificari nolit. Nam ille malignus est, iste inutilis. Ego itaque, ut dicere cœpi, nemineni accusare vel ad judicium trahere nitor; sed veritatem quàm in scripturis legere potui, interrogantibus præsentibus per vivam vocem, absentibus verò per stylum replicare curabo; ne talentum, quod meæ parvitati creditum est, defossum sit, & ab eo qui talenta confert, districtius puniar. Alioquin in cassum sancti Doctores tot libros efficere studuerunt, si recitandi non sunt, & eorum veritas asserenda non est, maximè interrogantibus. Quis hoc vel fatuus dogmatizare audeat? Præterea quod ex eisdem capitulis objicere voluisti, ut Ecclesiæ Pastor non sit arguendus à fidelibus, nisi in fide erraverit, quis non videat, quod isto te tuo gladio interficias? Ego quidem neminem arguere quæro, sed si me quis iterum baptizare voluerit, errat in fide, ait non? Manifestum est quia errat, ac per hoc sine dubio in Spiritu sancto errat per quem omnia Ecclesiæ Sacramenta sanctificantur, & credentes baptismate purificantur, Sacrisque Ordinibus per quos ipsa fides percipitur, instituuntur: Et revera quicumque in eum blasphemaverit, nisi pœnitendo se correxerit, non remittetur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro. Qua de re, ut Sancto placet Augustino, blasphemia in Spiritu Sancto est, quæ non remittetur neque in hoc sæculo neque in futuro, cor impœnitens, illius videlicet qui absque pœnitentia in suis moritur peccatis. Ergo qui in Sacris Ordinibus, ut supra declaratum est, erraverit, nisi ab ejusmodi errore pœnitendo recesserit, absque dubio non remittitur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro. Ecce de Sacerdotali consecratione percontantibus veritatem, quæ in sacris eloquiis passim habetur, pro viribus aggregare curavi; quamquam peregrinus & advena, ut ipse frustra confingere non erubescis. De cætero autem jam quid aliud restat, nisi ut dominatorem omnium invocantes, dicamus cum Propheta, Exurge Domine, judica causam tuam?

CAPUT XXXII.

Quod juramentum etiam per vim datum, si ad peccandum non pertinet, irrefragabiliter sit observandum.

INf. Calcata reverentia, velut obtrectator, me perjurium incurrere asseris, in eo quod jurejurando spopondi, & secundum meum posse ordinationem quam Formosus fecit, subvertam. Fateor equidem quia violenter depressus juraveram, & secundum meum scire & posse præfatæ ordinationis defensor existerem. Sed quoniam in Apostolicis Pontificibus una est authoritas, Sicuti Papa Marinus eumdem Formosum de juramento quod invitus dederat, solvere potuit, ita & me Apostolicus Pater, ab illius Sacramenti nexu, dissolvit, & juramenti sponsione ligavit, ut eamdem ordinationem secundum meas vires ad nihilum redigam. *Def.* Scripturarum testimoniis, & Patrum documentis superius diffinitum est, ut ad malè faciendum nemo Sacramento constringi debeat; & si aliquatenus factum fuerit, non sit observandum, sed magis pœnitentiæ summittendum. Formosus enim non juravit ut cuiquam læsionem inferret, sed * nequam angustatus jurando promisit, ut Romuleam Urbem nunquam ingrederetur, ad reconciliationem sui honoris nunquam accederet, suumque Episcopatum nunquam reciperet. Hoccine Sacramentum apud Christianos cuilibet imponi fas est? Nonne contra sacram Religionem contrarium esse convincitur? Contra sacram Religionem in quod invitus juravit ut Romuleam Urbem nunquam introiret, hoc est, nunquam Apostolorum corpora Petri & Pauli adoraret. Contrarium verò in eo quod adjunxit, ut ad reconciliationem sui honoris nunquam accederet, suumque Episcopatum nunquam reciperet. Rata ergo compassione Formosum a tali juramento solvere decreverunt, juxta id quod Dominus ait, Misericordiam volo magis quàm sacrificium, & scientiam Dei plusquam holocaustum. Tu autem aperi oculos cordis tui, & vide qualiter in eisdem tuis Sacramentis dupliciter prævaricator existas. Jurasti enim licet invitus, ut ipse fateris, ut ordinationem illam secundum tuum scire & posse adversus æmulos defen-

A defendas; quod utique non ad cujusquam calamitatem, sed ad utilitatem pertinet. Postmodum jam non invitus, sed quibusdam placere desiderans, jurasti ut eamdem ordinationem secundum tuum posse subvertas, quod proculdubio ad malum faciendum attinet. Denique in Apostolicis Pontificibus unam esse authoritatem quis ambigat? sed utique ad ligandum, quo meritò ligari debet, & ad solvendum quo merito solvi oportet. B Alioquin frustra B. Gregorius dicit, judicare de subditis nequeunt, qui in subditis suis sua vel odia vel gratiam requirunt. Unde rectè per Prophetam dicitur, mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt. Non morientem quippe mortificat, qui justum damnat, & non victurum vivificare nititur, qui reum supplicio absolvere conatur. C Et Hieronymus tractans illud Euangelicum, Quæcumque ligaveritis super terram, ait, istum locum non intelligentes Episcopi & Presbyteri, aliquid sibi assumunt de Pharisæorum supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur. Patenter ergo intelligi datur, quod nemo te à vinculo illius juramenti, quod ad bene faciendum præbueras, solvere potuerit. Juramentum autem quod ad malè faciendum dedisti, proculdubio non est observan- D dum, sed magis pœnitentiæ submittendum. Interrogatio super his qui primò per vim, postea voluntariè in eodem ordine consecrati sunt: Vellem scire quid de illis congrua deliberatione censendum sit, qui primo, ut ajunt, per vim, postea in eodem ordine consecrati sunt voluntariè! Esto, primitus violentam manus impositionem acceperint, ac per hoc hujusmodi voluerunt fungi Sacerdotio; postmodum E æquanimiter ministrare Sacerdotium præbuerunt assensum: nunquidnam in eo ordine, in quo dudum per vim consecrati fuerant, iterum consecrari debuerunt? Nonne juxta Sanctorum Patrum definitionem, sic nimirum cavenda est secunda manus impositio, quemadmodum secundus cavendus est Baptismus? Sed ajunt, prima illiusmodi consecratio, quamvis à Catholico Pontifice, tamen violènta fuit, & propterea pro nihilo ducenda est. Dic quæso, si quispiam fortassis per vim baptizatus fuerit nolens credere in Christum, postmodum vero se in eum credere voluntate profitetur, ergone denuò baptizandus erit? Non ita sapiebat B. Alexander Patriarcha quando Sanctus Athanasius adhuc puerulus, sed nunquam baptizatus, ad oram maris quasi Sacerdos, quanquam ludendo, verè puerulum baptizavit. Quid plura? vellem, ut præfatus sum, de hujusmodi sententia ad certam pertingere veritatem. Propositam ergo quæstionem qui movit, obnixè nobis petentibus dignanter aperiat, quoniam inter illos accipiet coronam de quibus Danieli per Angelum dicitur: Qui autem docti fuerint, fulgebunt sicut firmamentum; & quia justitia erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Responsio. Hujus quæstionis sensus manifesta ratio dissolvit. Dicit, si quispiam nolens credere in Christum per vim baptizatus fuerit, & postmodum in Christum credere adquiescet, nunquid iterum baptizandus erit? Minimè. Exemplum de parvulis sume, qui alienis manibus deferuntur & baptizantur: Quantum in eis est toto annisu reluctantur, ne in baptismatis fontem mergantur: sed cum ad rationalem scientiam pertigerint, etiam si recordari nequeunt quando baptizati sunt, narrantibus tamen indubitanter credunt, & Christianam Religionem atque baptismi rationem colere incipiunt. Hinc est quod B. Papa Leo dicit, Si nulla extent indicia inter propinquos & familiares, nulla inter Clericos atque vicinos, quibus hi de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur, agendum est ut renascantur, ne manifestè pereant, quia quod non ostenditur gestum, ratio non sinit ut videatur iteratum. De his qui ex Africa & Mauritania veniunt, & nesciunt in qua secta sunt baptizati, non se baptizatos nesciunt, sed cujus fidei fuerunt, qui eos baptizaverunt, se nescire profitentur. Unde quoniam quomodolibet formam baptismatis acceperint, baptizandi non sunt; sed manus impositione virtutem Spiritus Sancti quam ab hæreticis accipere non potuerunt.

PRÆFATIO
IN RITUM ORDINATIONIS MARONITICUM,

IN QUA NOMINIS ISTIUS ORIGO, & occasio demonstratur: Hæresis genti propriæ abjuratio, ejus doctrina, mores Ecclesiastici, & perfecta cum Ecclesia Romana à multis seculis reconciliatio, & Collegii Romæ in eorum gratiam fundatio enarrantur.

Aronitæ quarum sacras ordinationes Syrè & Latinè edimus, gens est Syra Montem Libanum, & vicinas planities incolens, quæ licet paucula sit, & Saracenis Turcisque in quorum medio habitat, comparata, guttulæ in mare conjectæ rationem habeat, nomen tamen & religionem Christianam conservavit, libertatemque, intercedente mediocri tributo, sibi hactenus vindicavit. Quare Maronitas sese vocent difficile dictu est: Nullus enim populus hac appellatione antiquitus insignis fuit. Mardaitarum in Monte Libano habitantium mentionem faciunt Cedrenus, Zonaras, & Paulus Diaconus in Justiniano secundo Constantini pogonati filio. Sed quid Mardaitarum nomen cum Maronitis commune habet? Deinde populi illi quicumque fuerint, erant Monti Libano Advenæ, non Autochthones, qui sedem illic fixerant, aut Imperante Pogonato, aut paulò ante ipsius imperium, quos Justinianus ipsius filius precibus & pecunia principis Arabum persuasus inde amovit, aliasque terras incolere jussit. Licet enim pauci essent, & ultra duodecim militum millia sub signis non haberent, finitimos tamen Arabes continuis incursionibus infestabant. Hæc Zonaras. Advenas fuisse non Libani Indigenas ex Pauli verbis apertè colligitur. Unde in Libanum venerint, quo inde pulsi recesserint, cum priores Historici istas circumstantias non fuerint persecuti, nec nos scire possumus. Mardos in citeriore Armenia versus mare Caspium commemorat Ptolomæus. Sed quid his populis cum Monte Libano? Certum videtur à religione hoc nomen illis inditum fuisse: Scilicet, aut à loco in quo potissimum fervebat eorum secta Maronitas dictos esse, qui Maronia vocabatur. In Syria autem non longè à Monte Libano vicus erat *Maronia* dictus, de quo S. Hieronymus in vita Malchi Monachi: *Maronia triginta fermè millibus ab Antiochia urbe Syriæ, haud grandis ad Orientem distat viculus.* Postmodùm est in Episcopatum erectus. Initio enim collationis Catholicorum cum Severianis refertur Epistola Innocentii Episcopi Maroniæ civitatis ad Thematem Presbyterum. Aut à quodam Marone qui opinionem quam amplexi sunt, vel primus docuit, vel ab aliis traditam strenuè defendit & propagavit. Theodoretus in Philotheo c. 16. Maronem Presbyterum & Monachum pietate & miraculis celeberrimum fuisse scribit, illiusque sanctam vitam breviter eodem capite enarrat, deque eo aliis locis, ut c. 21. c. 24. c. 30. honorificè meminit. S. Chrysostomus cum esset in exilio ad eundem Maronem scribit Epistolam 36. illiusque precibus sese commendat. Maro iste Monasterium condidit, quod in Syria diu floruit, & Nestorianis, Eutychianisque Hæreticis fortiter restitit. Id videre est in Epistola quam Hormisdæ Pontifici rescribunt, in qua primus subscribit eorum Abbas, *Ego Alexander misericordia Dei Presbyter & Archimandrita S. Maronis deprecatus sum.* Id quo-

que

que passim conspicitur in Concilio Constantinopolitano sub Mena, quod an. 536. celebratum est. In eo enim sæpius Monachorum istius Monasterii fit mentio. Actione prima & secunda subsignant, Paulus Monachus Monasterii Maronis: Actione 5. alius Joannes dictus; & postea primus subscribit, *Alexander Presbyter, & Archimandrita Monasterii beati Maronis.* Sed hæc Monachos spectant, nihil ad populum. Deinde cum Maro & ipsius Monachi viri Catholici fuerint & sancti, ab iis nullus populus nomen accepit. Id enim solùm contingit iis qui nova aliqua dogmata in turbas disseminant. Quapropter mihi non est probabile à Marone isto, aut ipsius Monachis qui Catholici erant, Maronitas esse vocatos. »

Hanc difficultatem explicat, & litem omnem quæ ex ea enasci potest, dirimit Guilelmus Tyri civitatis Maronitis finitimæ Archiepiscopus; qui cum plurimis annis in eadem Maronitarum Provincia magna cum autoritate præfuerit, deque re quæ ipsius tempore, ipsoque vidente contigit, testimonium perhibeat, fides ipsi denegari non potest. Sic ille paucis non modo quod quæsitum est, sed etiam multa alia scitu digna quæ hanc nationem spectant, nos docet l. 22. c. 8. Historiæ suæ transmarinæ. *Interea*, inquit, *dum Regnum pace, ut prædiximus, gauderet temporali, natio quædam Syrorum in Phœnice Provincia circa juga Libani, juxta urbem Bibliensium habitans, plurimam circa sui statum passa est mutationem. Nam cum per annos penè quingentos cujusdam Maronis Hæresiarchæ errorem fuissent secuti, ita ut ab eo dicerentur Maronitæ, & ab Ecclesia fidelium sequestrati, seorsum Sacramenta conficerent, sua divina inspiratione ad cor redeuntes, languore deposito, ad Patriarcham Antiochenum Americum, qui tertius Latinorum nunc eidem præest Ecclesiæ, accesserunt, & abjurato errore, quo diu periculosè nimis detenti fuerant, ad unitatem Ecclesiæ Catholicæ reversi sunt, fidem orthodoxam suscipientes, parati Romanæ Ecclesiæ traditiones cum omni veneratione amplecti, & observare. Erat autem hujus populi turba non modica, sed quasi quadraginta millium dicebatur excedere quantitatem, qui per Bibliensem, Botriensem, & Tripolitanum Episcopatus juga Libani, & Montis devexa, ut prædiximus, habitabant: erantque viri fortes, & in armis strenui, nostris, in majoribus negotiis quæ cum hostibus habebant, frequentissimè valde utiles. Unde & de eorum conversione ad fidei sinceritatem maxima nostris accessit lætitia. Maronis autem error & sequacium ejus, est & fuit, sicut ex sexta Synodo legitur, quæ contra eos collecta esse dinoscitur, & in qua damnationis sententiam pertulerunt, Quod in Domino nostro Jesu Christo una tantùm sit & fuerit ab initio & voluntas & operatio. Cui articulo ab Orthodoxorum Ecclesia reprobato, multa alia perniciosa nimis, postquam à cœtu fidelium segregati fuerunt, adjecerunt. Super quibus omnibus ducti pœnitudine ad Ecclesiam redierunt Catholicam, una cum Patriarcha suo, & Episcopis nonnullis, qui eos sicut prius in impietate præcesserant, ita ad veritatem redeuntibus pium ducatum præstiterunt.* Maronitæ igitur dicti sunt à Marone Hæresiarcha Monothelita, cujus errores, annis quingentis amplexi sunt, donec Guilelmo Tyri Archiepiscopatum administrante hæresim abjurarunt, & fidem Catholicam amplexi sunt, cujus postea professionem in Concilio Lateranensi quarto generali ediderunt.

Eandem Maronitarum originem & hæresim, atque ab hæresi resipiscentiam refert Jacobus de Vitriaco Acconis in Syria Episcopus, testis similiter oculatus. nonnullaque addit c. 77. lib. 1. Historiæ Hierosolymitanæ, quorum lectorem participem faciam. *Unde cum omnes alii Orientales Prælati, exceptis duntaxat Latinis, annulis, & mitris Pontificalibus non utantur, nec baculos Pastorales gestent in manibus, nec usum habeant Campanarum, sed percussis baculo vel malleo tabulis populum ad Ecclesiam solitisint congregare, hi prædicti Maronitæ, in signum obedientiæ, consuetudines & ritus observant Latinorum. Unde & eorum Patriarcha interfuit generali Concilio Lateranensi sub venerabili Papa Innocentio III. in urbe Romana solemniter celebrato. Utuntur autem Chaldæa Litera, & vulgari idiomate saraceno.* Eadem quæ uterque enarrat Marinus Sanutus Torcellus cap. 2. partis 8. lib. 3. rerum Orientalium, qui Sanutus quinquies easdem Orientis regiones diligenter lustraverat, librosque de rebus quas in iis animadverterat, aut pro recuperatione terræ sanctæ faciendas conjiciebat, composuit, & summo Pontifici anno 1321. solemniter obtulit. Eadem prorsus de Maronitis antiqua Epitome gestorum in bello sacro refert. Extat apud Canisium tom. 6. antiquæ lectionis; & ex ea quæ spectant ad Maronitas Annalibus suis inseruit Abraham Bzovius ad an. 1330. n. 55. Raymundus de Agiles Canonicus Podiensis in historia captæ à Francis Hierusalem graphicè describit tyrannidem quam in Maronitas exercebant Saraceni, sed de eorum ad Catholicam reditu nihil, eo quod ipso

scri-

fcribente nondum contigiffet. Aitonus Armenus, Præmonftratenfis Monachus, Regii fanguinis Armeniaci princeps c. 14. libri quem de Tartaris confcripfit, Maronitas plurimum laudat, Jacobiticæ tamen hærefis eos accufat. Sed ille, ut pote princeps, & militiæ magna vitæ parte deditus, non ita fcrupulofe philofophatus eft. *Maronini, inquit, tenent ritum Jacobitarum & linguam, & literas Arabicas habent. Circa Montem Libani, & in partibus Hierofolymitanis habitant iftæ gentes, & funt fagittarii boni: de culturis vivunt. Syriani funt multi, Maronini vero in modica quantitate.*

Maronitæ equidem Neoterici à priore Marone, feu ipfius Monafterio nominis fui originem derivant, voluntque Joannem qui vivebat cum fextum Concilium celebratum eft, Maronem ab illo celebri, & antiquo Monafterio dictum effe, fed meo judicio ifta parum probabiliter, ut ratio, teftimoniaque jam allata demonftrant. Negant præterea Maronem illum, quem Joannem vocant, Hæreticum fuiffe Monothelitam, imò virum Catholicum affirmant, idque ex ipfius fcriptis Syriacis adverfus Neftorianos, Eutychianos, Monophyfitas, Acephalos, & Severianos demonftrare fatagunt. Sed nihil inde confequitur, cum certum fit Hærefes pofteriùs natas cum anterioribus acriter depugnare, & contra eas cum Catholicis fortiter ftare. Neftoriani Arianos averfantur, Neftorianos Eutychiani, Acephali, Severiani, &c. hos omnes Monothelitæ. Sed dum priores hærefes extinguere conantur, fuam ftabiliunt. Quapropter ejus fcripta quæ Maronitæ dicunt adverfus Neftorianos, Eutychianos, Severianos & Acephalos effe multa, cum fuerit Monothelita, non demonftrant eum effe Catholicum. Deinde in fcripta illa inquirendum effet, genuinane fint, an fuppofita, & fuppofitionis condemnanda quæcunque funt Arabica, nifi forfan conftaret effe tranflata: Nondum enim ita invaluerat dialectus Arabica, ut Syris effet Vernacula. Quapropter ea quæ leguntur in officio Maronitico Diaconi ad Miffam ubi Doctorum Ecclefiæ fit memoria, p. 76.

ܘܠܓܒܝܐ ܕܡܪܝ ܡܪܘܢ ܗܘ ܐܒܐ ܛܘܒܢܐ ܘܩܕܝܫܐ ܕܐܬܢܩܦ ܠܥܕܬܐ
ܩܕܝܫܬܐ ܩܬܘܠܝܩܝܬܐ ܕܪܗܘܡܝܐ. *Et electi Domini Maronis, qui pater eft beatus & fanctus, quique adhæfit Ecclefiæ fanctæ, Catholicæ Romanæ*, de priore Marone intelligenda funt.

A Guillelmi Tyrii Archiepifcopi tempore in hunc ufque diem Maronitæ fideliter permanferunt in fide Catholica, & Ecclefiæ Romanæ obedientia, ut teftatur Gregorius XIII. Pontifex initio Bullæ qua Romæ Collegium ipfis fundat, & reditibus munificè dotat. *Maronitæ*, inquit Pontifex, *qui in Libani montibus degentes à multis feculis fub S. R. E. obedientia & devotione fidem Catholicam inter tot circumftantes Infidelium & Schifmaticorum fectas retinent, ac certis annorum fpatiis ad Apoftolorum limina vifitanda, fedemque Apoftolicam amplectendam & recognofcendam, aliquos deftinare foliti funt, de peculiari loco ad ufum hofpitalitatis erga ejufdem nationis Indigenas ad urbem confluentes exercenda noftra opera provifum effet, ipfiufque Nationis erga fedem Apoftolicam continuum fufciperet incrementum, &c.* Eandem obedientiam teftantur eorum officia publica in quibus pro Pontifice Romano & Ecclefia Romana preces quotidianas fundunt, ut in libro minifterii Diaconici p. 66. 67.

ܘܥܠ ܪ̈ܥܘܬܐ ܘܡܕܒܪ̈ܢܐ ܡܝܩܪ̈ܐ ܕܥ̈ܕܬܐ ܩܕܝܫܬܐ ܕܐܠܗܐ ܘܥܠ ܛܘܒܢܐ
ܡܪܝ ܢ: ܦܦܐ ܕܪܗܘܡܝܐ: ܘܡܪܝ ܦܛܪܘܣ ܦܛܪܝܪܟܐ ܕܝܠܢ.
ܘܥܠ ܡܪܝ ܢ: ܡܛܪܦܘܠܝܛܐ ܘܥܠ ܫܪܟܐ
ܕܡܛܪ̈ܦܘܠܝܛܐ ܘܐܦܝܣܩܘ̈ܦܐ ܡܝܩܪ̈ܐ ܬܪ̈ܝܨܝ ܫܘܒܚܐ.

Et pro Paftoribus & Rectoribus venerandis Ecclefiarum fanctarum Dei; & pro Beato Domino N. Papa Romano, & Domino Petro Patriarcha noftro: Et pro Domino N. Metropolita, & reliquis venerandis Metropolitis & Epifcopis Orthodoxis, &c.

Ideo Gregorius XIII. in urbe fundavit iftius Nationis Collegium, in quo Adolefcentes plures Maronitæ literis Latinis, & Theologicis inftituuntur, ut iis imbuti in patriam revertentes religionem Catholicam quam eorum Majores coluerunt, excolant, & amplificent. Fundationis Bulla inter Gregorii XIII. Bullas habetur 91. in qua præ-

præter cætera, ipsis conceditur Missas & cætera officia Ecclesiastica idiomate Chaldaïco vel Arabico celebrare. Hoc autem faciunt Romæ, non modo in Collegio proprio, non secus ac Græci; sed etiam, ut accepi, nonnunquam extra Collegium, quod aliis Orientalibus non facilè permittitur. Collegium istud pensionibus auxit anno 1585. & 1586. Sixtus V. Pontifex. Paulus verò V. an. 1612. eorum Patriarchæ, Archiepiscopis, & Episcopis, ipsis enixè id petentibus per solemnem Epistolam impertiit benedictionem Apostolicam, potestatemque dedit Patriarchæ vel per se vel per delegatum Episcopum una vice tantùm Indulgentias peccatorum plenarias populo suo concedendi: Epistolamque sic finit, *Precamurque Dominum, ut aperiens manum suam, impleat vos, & bona vestra, & universam Maronitarum Catholicam nationem benedictione sua.* Edita est Epistola inter Pauli V. Bullas, 77.

Consuetudines Græcorum, ut plerumque sequuntur. Diaconi & Sacerdotes eorum conjugati sunt, sed matrimonio ante ordinationem suscepto: Qui tamen conjugati non sunt, maximè honorantur. Confirmationis Sacramentum statim à baptismo, & continua actione, Infantibus conferunt. Semel tantùm singulis diebus Missam in Ecclesia celebrant, nec sine urgenti necessitate, & Episcopi licentia, bis in die super uno & eodem altari sacrificant. Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi in Azymis conficiunt, ut Latini, licet cæteri Orientales, ut Nestoriani, & Jacobitæ fermentato pane utantur, ajuntque consuetudinem illam esse in eorum Ecclesiis antiquissimam, licet fateantur panis consecrandi figuram quam nunc usurpant, à paucis annis ad Latinorum formam esse mutatam. Antiquos Maronitas azymis usos fuisse demonstrat Abraham Ekellensis testimonio cujusdam Davidis Archiepisc. Maronitæ, qui anno Christi 1053. scribebat, in adnotationibus ad catalogum Librorum Chaldaicorum Hebed Jesu p. 134.

Istius nationis Catholicæ sacras ordinationes edimus. Codex ex quo eas descripsimus antiquus erat, & egregiè scriptus. Nobis cum anno 1639. Romæ essemus eum dederat Abraham Ekellensis Maronita, linguæ Syriacæ & Arabicæ eruditissimus Professor, cujus tum congressu & colloquio familiariter utebamur. Dum Romæ commorarer Latinè interpretatus sum: Postea Parisios revertens codicem mecum asportavi, eum tempore commodo publici juris facturus. Abraham ipse postmodum in Galliam vocatus est, deinde aliquot post annis quidam Episcopus Maronita Parisios venit, qui inter alia quæ sibi agenda proponebat, codicem meum Syrè in gratiam nationis suæ edere satagebat. Sed urbe obsessa, omnibusque tumultuantibus à proposito destitit, & in Italiam unde huc venerat, reversus est. Tumultibus deinde civilibus recrudescentibus Abraham ipse Romam ab eminentissimo Cardinale Palloto, ut Congregationi de Propaganda Fide maximè utilis, revocatus est. Abiens autem codicem sarcinis suis imprudenter permixtum Romam retulit. Ibi recognitum fideliter mihi describi curavit, & descriptum ad me remisit. Hunc acceptum cum Interpretatione mea quam annis quatuordecim elapsis elaboraveram, diligenter contuli. Coronide sic interpretationi meæ imposita, & eam & codicem tui juris facio.

IN VIRTUTE Sanctæ, & laudabilis, & æqualis in substantia Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, incipimus scribere ritum [1] perfectionis & consummationis [2] Chirotoniæ, seu Ordinationis uniuscujusque gradus.

ܒܚܝܠܐ ܕܬܠܝܬܝܘܬܐ ܩܕܝܫܬܐ ܘܡܫܒܚܬܐ.
ܘܫܘܝܬ. ܒܐܘܣܝܐ ܐܒܐ ܘܒܪܐ ܘܪܘܚܐ
ܩܕܝܫܐ ܡܫܪܝܢܢ ܠܡܟܬܒ ܛܟܣܐ
ܕܫܘܡܠܝܐ ܕܟܝܪܘܛܘܢܝܐ ܕܟܠ
ܚܕ ܡܢܗܘܢ ܕܕܪ̈ܓܐ.

Ritus [3] Ordinationis Psaltæ.

ܛܟܣܐ ܕܟܠ ܫܘܡܠܝܐ ܕܐܝܕܘܗܝ ܕܦܣܠܛܐ.

Paratum sit altare, & instructum omnibus ad sancta mysteria peragenda necessariis. Ille autem quem gratia vocat, exterius & interius lavet corpus & animam, jungat manus, & caput aperiat. In hoc habitu [4] stet ad portam altaris, & adoret, dicatque, benedic Domine, *Tum Episcopus signat eum inter oculos, incipitque & dicit*, [5] Laus Deo. [6] *Versus*, Miserere. [7] *Responsum*, Amplius lava me. Pater sancte, & sanctitatis donator Deus, sanctifica secundum gratiam tuam servum tuum qui expectat donum tuum ut per illud sanctificetur. *Tum autem.* Spiritus qui Apostolos linguis igneis docuit, Deus sanctifica dono tuo servum tuum expectantem spiritum tuum, ut in eo sanctificetur. *Cor mundum.* Stola tua ornetur collum hoc coram te inclinatum Deus, & suspiciens in donum tuum, ut per illud ornamentis Spiritus sancti decoretur. *Libera me.* Admirantur Angeli cum cœlos findit Spiritus Deus, & descendit, ut per manus Episcoporum donum tradat iis qui illud ab eo postulant. *Benignè fac.* Emundationem peccato-

ܢܗܘܐ ܡܛܝܒܐ ܡܕܒܚܐ ܘܡܛܝܒܝܢ ܟܠܗܘܢ ܡܐܢܐ
ܕܩܘܕܫܐ. ܗܘ ܕܩܪܝܗ̇ ܛܝܒܘܬܐ. ܢܫܝܓ
ܦܓܪܗ ܘܢܦܫܗ ܡܢ ܠܒܪ ܘܡܢ ܠܓܘ
ܘܢܟܘܦ ܐܝܕܘܗܝ ܘܢܓܠܐ ܪܫܗ ܘܢܩܘܡ
ܥܠ ܬܪܥܐ ܕܡܕܒܚܐ. ܘܢܣܓܘܕ ܘܢܐܡܪ.
ܒܪܟܡܪܝ. ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܪܫܡ ܠܗ ܒܝܬ
ܥܝܢܘܗܝ ܘܡܫܪܐ ܘܐܡܪ. ܬܫܒܘܚܬܐ ܠܐܠܗܐ.
ܥܘܠܐ ܠܪܚܡܝܢ. ܥܢܝܢܐ. ܐܣܓܝ. ܐܒܐ
ܩܕܝܫܐ ܘܝܗܘܒܐ ܕܩܕܝܫܘܬܐ ܐܠܗܐ. ܩܕܫ
ܒܛܝܒܘܬܟ ܠܥܒܕܟ ܕܡܩܪܒ ܠܡܘܗܒܬܟ
ܕܒܗ ܢܬܩܕܫ. ܐܦ ܕܝܢ. ܪܘܚܐ ܕܠܫܠܝܚܐ
ܒܠܫܢ̈ܐ ܕܢܘܪܐ ܚܟܡ ܐܠܗܐ ܩܕܫ
ܒܡܘܗܒܬܟ ܠܥܒܕܟ ܕܡܣܟܐ ܠܪܘܚܟ
ܕܒܗ ܢܬܩܕܫ. ܠܒܐ. ܒܐܣܛܠܟ ܢܬܨܒܬ
ܨܘܪܐ ܕܡܬܟܦܦ ܩܕܡܝܟ ܐܠܗܐ. ܘܚܐܪ
ܠܡܘܗܒܬܟ ܕܒܗ ܢܬܨܒܬ ܒܨܒ̈ܬܐ ܕܪܘܚܐ
ܩܕܝܫܐ: ܦܨܢܝ. ܬܗܪܝܢ ܥܝܪ̈ܐ ܡܐ ܕܨܪ
ܠܫܡܝܐ ܪܘܚܐ ܐܠܗܐ. ܘܢܚܬ ܕܢܬܠ
ܡܘܗܒܬܐ ܒܐܝ̈ܕܝ ܐܦܝܣܩ̈ܘܦܐ ܠܡܫܐܠܝܗ
ܠܗ̇. ܐܛܐܒ. ܡܕܟܝܢܐ ܕܚܛ̈ܗܐ ܒܗ

[illegible]

catorum per illapſum Spiritus Dei pro miſeratione tua perage in ſervo tuo, qui à te expectat conſecrationem, ut per eam purificetur. *Laus Deo.* Sanĉte, cujus majeſtas inſedit & opplevit montem Sinai, & illum inhabitatione ſua ſanĉtificavit, habitare fac majeſtatem tuam ſuper ſervum tuum & ſanĉtificabitur. *Laudate.* Spiritus Sanĉtus qui illapſus eſt ſuper Apoſtolos in medio cœnaculi, ipſe veniat, inhabitet, & requieſcat ſuper ſervum tuum, & ſanĉtificetur. Laus Patri ſanĉto, qui miſit Filium ſanĉtum, & Sanĉtos per Spiritum ſuum ſanĉtum ſanĉtitate donavit. *Archidiaconus thus offerens, dicit,* ' Benedic Domine ' Stemus convenienter in oratione & prece coram Deo Deorum, & coram Domino Dominorum, & coram altari propitiationis, & coram myſteriis ſanĉtis quæ poſita ſunt ſuper eo, & coram Chirotonia hac ſervi tui N. & coram patre noſtro electo & Epiſcopo Domino N. ut etiam manibus ejus conſecretur. *Aromata imponuntur. Pro miſericordia impetranda Deus oratur. Epiſcopus dicit, Proœmium: Deinde dicunt, Ego, ego ſum lux. Epiſcopus precatur. Deinde Archidiaconus alta voce dicit,* '' *hoc ſanĉti Ephrem, Ego, ego. Poſtea dicit,* Dominus qui in monte Sinai locutus eſt Moſi de medio rubi, & dixit illi, Veni, ingredere in medium Ægypti, & educ filios Iſraël. Ipſe eſt murus ſecuritatis, & conſervationis Eccleſiæ ſanĉtæ, ut cantet laudem & confeſſionem Patri, & Filio, & Spiritui Sanĉto, Trinitatis myſterio. Videte Sacerdotes cui miniſtratis: Vos eſtis ordines excelſi Sacerdotii quod ligat & ſoluit, ſicut conceſſit ei Redemptor omniũ creaturarũ. Claves altitudinis

dinis & profunditatis ecce positæ sunt in manibus vestris. Beati vos cum feceritis voluntatem Domini, Domini vestri, ut cum eo intretis in paradisum. *Domini Ephrem.* Stemus omnes in oratione, & offeramus Patri gloriam, & Filio qui ex eo est confessionem, & Spiritui sancto laudem. Pro hoc servo tuo N. ut sit Psaltes in medio Ecclesiæ tuæ. Det illi Dominus noster Jesus gradum excelsum Sacerdotii, ut adnumeret eum Dominus, & adscribat libris tuis, sitque in Ecclesia tua sancta magister domus, & mysteriorum purorum, & sanctorum Minister: Misericordiæ tuæ sint protectio illius, Christe Deus noster. Da ei gradum in Ecclesia tua, ut mysteriis tuis ministret. Parce nobis amator hominum, & propitius esto nobis; gratiam & benignitatem in synceritate & sanctitate nobiscum perfice. Donum tuum cœleste illabatur, & inhabitet in nobis, & in opere manuum nostrarum. Pro servo quoque tuo hoc N. ut sit Psaltes in medio Ecclesiæ tuæ, precemur & supplicemus. *Episcopus precatur. Tum psallunt. Quàm bonum, & quàm pulchrum, & quod sequitur. Tunc Pastor scindit è pilo ejus, & precatur. Diaconus hoc Domini Ephrem exclamat.* Stemus omnes in oratione, & supplicemus Domino cum singultu, & vocibus quæ cum nobis placatum reddant: Unanimi consensu ad Dominum clamemus. [11] Petamus à Patre abscondito, & Filio laudando & sancto, atque à Spiritu S. Paraclito, [12] arma quibus induti sunt qui veritatem profitentur. Domine [13] pro securitate gregis tui, & pace universæ Ecclesiæ tuæ, & redemptione omnium Filiorum ejus: Dona eis Domine remissionem. Pro

ܡܛܠܢ ܘܡܛܠ ܢܦ̈ܫܬܐ ܕܟܠܢ ܩܥܝܢ
ܠܘܬܟ. ܕܬܚܘܣ ܥܠܝܢ ܐܝܟ ܛܝܒܘܬܟ ܘܡܣܝܒܪܢܘܬܢ
ܬܩܢ ܩܕܡܝܟ. ܡܛܠ ܥܘܕܪܐ ܘܦܘܪܩܢܐ
ܘܫܘܫܛܐ ܕܥܒܕܟ ܗܢܐ ܕܡܩܒܠ ܒܣܝܡܐ ܐܝܕܐ
ܠܡܢܚܬܐ ܕܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ. ܡܛܠ ܥܒܕܟ
ܗܢܐ ܕܩܪܝܬܝܗܝ ܘܓܒܝܢܐ ܕܥܕܬܐ ܗܘܐ.
ܒܥܘܬܗ ܡܬܟܫܦܝܢܢ ܠܟ ܡܪܗ ܕܟܠ
ܫܡܠܐ ܒܗ ܛܝܒܘܬܟ. ܡܛܠ ܕܓܒܝܗ
ܟܐܢܘܬܟ ܘܩܪܝܗ ܡܪܝܐ ܛܝܒܘܬܟ. ܕܢܗܘܐ
ܒܥܕܬܐ ܪܒܝܬܐ ܒܗܢܐ ܛܟܣܐ ܕܡܫܡܫܢܘܬܐ.
ܒܝܕ ܟܗܢܘܬܐ ܢܬܚܣܐ ܘܒܣܝܡܐ ܐܝܕܐ
ܢܬܓܡܪ ܘܒܪ̈ܚܡܐ ܕܡܢ ܛܝܒܘܬܟ ܢܦܩܝܢ
ܠܛܟܣܐ ܫܦܝܪܐ. ܟܠܢ ܡܪܝ ܢܨܠܐ ܘܡܛܠܢ ܟܠܢ
ܘܡܛܠ ܥܒܕܟ ܗܢܐ ܦܠܢ. ܕܒܕܚܠܬܐ ܩܐܡ
ܘܡܣܟܐ ܠܪ̈ܚܡܐ ܥܬܝܪܐ ܕܛܝܒܘܬܟ.
ܢܨܠܐ ܘܢܒܥܐ ܘܢܐܡܪ. ܚܘܣ ܐܠܗܐ ܥܠ
ܥܡܟ ܘܡܛܠܗܘܢ ܢܩܥܐ ܟܠܢ ܬܠܬ ܙܒ̈ܢܝܢ
ܗܒ ܠܗ ܡܪܝܐ. ܘܒܬܪܟܢ ܠܗ ܠܡܕܒܚܐ
ܘܦܝܣܩܘܦܐ ܡܨܠܐ ܘܝܗܒܝܢ ܠܗ ܕܢܛܥܘܢ
ܟܬܒܐ ܕܡܙܡܘܪ̈ܐ ܘܢܫܩ ܡܕܒܚܐ ܠܦܝܣܩܘ
ܦܐ ܘܡܒܪܐ. ܘܡܬܟܪܟܝܢ ܒܥܕܬܐ ܟܕ
ܐܡܪܝܢ ܦܫܝܛܬܐ. ܥܠ ܦܫܝܛ݀. ܐܝܕ̈ܘܗܝ
ܕܒܪܐ ܒܢܝܐ ܥܕܬܐ ܘܥܠ ܫܬܐܣ̈ܝܐ ܕܬܪ̈ܥܣܪ
ܫܠܝ̈ܚܐ ܡܫ̈ܒܚܐ ܣܝܡܐ. ܘܡܪܢ ܝܗܒ
ܠܗ. ܚܝܠܐ ܘܫܘܠܛܢܐ. ܕܢܬܒܪ ܒܟܠܗܘܢ
ܦܬܟܪ̈ܐ ܕܛܥܝܘܬܐ. ܢܣܟ ܠܗ ܙܝܢܐ ܕܫܪܪܐ
ܨܠܝܒܐ ܚܝܐ. ܘܛܒܥܐ ܕܡܫܘܚܐ ܕܒܗ ܘܒܛܒܥܗ
ܟܗ̈ܢܐ ܡܬܚܬܡܝܢ ܗܠܠܘܝܐ. ܘܦܝܣܩܘܦܐ
ܡܨܠܐ. ܘܝܗܒܝܢ ܠܗ ܫܠܡܐ ܘܡܬܩܪܒ
ܠܗ ܒܐܪ̈ܙܐ ܩܕ̈ܝܫܐ. ܫܠܡ ܕܬܫܡܫܬܐ ܕܩܘܪܒ

Pro nobis Domine, & pro animabus omnium nostrum clamamus ad te ut parcas nobis secundum gratiam tuam, & perseverantiam nostram coram te confirmes & perficias. Pro auxilio, redemptione, & incolumitate servi tui istius qui accepturus est per impositionem manus inhabitationem Spiritus sancti. Domine pro servo tuo quem vocasti, & qui ab Ecclesia electus est, rogamus te omnium Domine, perfice in eo gratiam tuam. Pro eo quem elegit justitia tua, & vocavit Domine gratia tua, ut sit in Ecclesia Magister domus in hoc Ministrorum ordine. Per Sacerdotium expietur, & per impositionem manuum consecretur; & per misericordias è bonitate tua procedentes ad ordinem decorum & præstantem evehatur. Nos omnes Domine oremus, & pro nobis omnibus & pro servo tuo N. qui in timore adstat, & expectat misericordias abundantes gratiæ tuæ, Oremus, & precemur, & dicamus, Parce Deus populo tuo; & pro eo tribus vicibus clamemus omnes, Da ei Domine. *Posthæc eum admovent altari, & Episcopus precatur. Ordinato conceditur ut portet librum Psalmorum: Deinde osculatur mensam & Episcopum, & circumducitur per Ecclesiam, dum dicitur* ** *hæc Peshita.* Super volam manuum filii ædificata est Ecclesia, & super fundamenta duodecim Apostolorum laudandorum posita: Dominus autem noster dedit ei virtutem & potestatem omnia idola erroris conterendi & conculcandi. Arma veritatis conflavit ei, crucem scilicet vivam, & impressionem chrismatis, cujus signaculo & impressione Sacerdotes obsignantur. *Alleluja.* Episcopus precatur: datur Ordinato pax, & mysteriorum Sanctorum communicat

munio. Finis obsignationis cum auxilio Domini nostri. *Laus Deo in æternum.*

[15] *Item ritus impositionis manuum super Lectore quem Dei gratia vocat.*

INtrat per medium portæ altaris, habens caput apertum, eoque inclinato dicit, Benedic Domine. Episc. signat eum signo crucis inter oculos, incipitque & dicunt, Laus Deo. [16] *Et consuetum, Miserere. Propitius esto mihi. Cum autem ordinatio agitur, thus adolet Diaconus, dicens, benedic Domine.* Stemus pulchrè, & convenienter in oratione & precibus coram Deo Deorum, & coram Domino Dominorum, & coram altari propitiationis, & coram mysteriis sanctis, quæ super illud posita sunt; atque etiam pro hac servi tui ordinatione peragenda; & pro Patre nostro sancto Episcopo, Domino N. cujus manibus consecratur. *Thura odorifera ponuntur, & adolentur. Episcopus dicit ordinem: Et dicunt versum, seu hymnum,* qui incipit, *Ego ego. Episcopus verò orationem thurificationis. Ille autem qui ordinatur, hæc legit ex Ezechiele,* Et adduxit me ad portam quæ respicit ad Orientem: Et ecce gloria Dei Israelis venit ex via Orientali: Et vox ejus ut vox aquarum multarum, & terra illuminata est ex gloria ejus. Similis erat visioni quam vidi super fluvium Chobar. Et cecidi super faciem meam, & gloria Domini ingressa est domum in via portæ, quæ respicit versus Orientem. Et accepit me Spiritus, & intrare me fecit in atrium interius; & vidi quod domus Domini erat plena gloria: Et audivi aliquem dicentem mihi de interiori domus, & homo stans erat coram me, dixitque mihi; fili hominis locus

ܐܬܪܐ ܕܡܘܬܒܝ ܘܐܬܪܐ ܕܦܣ̈ܬܐ ܕܪ̈ܓܠܝ ܕܥܡܪ
ܐܢܐ ܒܝܢܬ ܒܢ̈ܝ ܐܝܣܪܝܠ ܘܟܗ̈ܢܐ ܘܠܘܝ̈ܐ
ܒܢ̈ܝ ܨܕܘܩ ܕܢܛܪܘ ܡܛܪܬܐ ܕܡܩܕܫܝ. ܟܕ
ܛܥܘ ܒܢ̈ܝ ܐܝܣܪܝܠ ܡܢܝ. ܗܢܘܢ ܢܩܪܒܘܢ
ܠܘܬܝ ܠܡܫܡܫܘܬܝ. ܘܗܢܘܢ ܢܥܠܘܢ
ܠܡܩܕܫܝ. ܘܗܢܘܢ ܢܩܪܒܘܢ ܠܦܬܘܪ
ܐܦܝ ܕܢܫܡܫܘܢܢܝ ܘܢܛܪܘܢ ܡܛܪ̈ܬܝ.
ܡܫܡܫܢܐ ܡܟܪܙ ܒܪܟܡܪܝ. ܬܘܒ ܘܬܘܒ
ܐܡܝܢܐܝܬ ܘܒܟܠܙܒܢ ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ.
ܚܠܦ ܐܒܘܢ ܓܒܝܐ ܡܕܒܪܢܢ ܕܒܡܫܝܚܐ
ܡܪܝ ܦܠܢ ܡܛܪܦܘܠܝܛܐ ܕܝܠܢ
ܘܚܠܦ ܟܠܗ ܩܠܝܪܘܣ ܕܝܠܗ ܠܡܪܝܐ
ܢܒܥܐ. ܚܠܦ ܫܝܢܐ ܕܡܢ ܠܥܠ
ܘܚܝ̈ܐ ܘܦܘܪܩܢܐ ܕܢܦܫܬ̈ܢ ܘܕܦܓܪ̈ܝܢ ܠܡܪܝܐ
ܢܒܥܐ. ܚܠܦ ܦܘܪܩܢܐ ܘܥܘܕܪܢܐ
ܘܡܣܝܥܢܘܬܐ ܕܥܒܕܗ ܕܐܠܗܐ ܦܠܢ. ܚܠܦ
ܕܗܪܟܐ ܩܐܡ ܘܣܝܡܬ ܐܝܕܐ ܐܠܗܝܬܐ ܕܟܗܢܘܬܐ
ܗܫܐ ܡܩܒܠ ܡܢ ܕܪ̈ܓܐ ܕܡܙܡܪܢܘܬܐ ܠܕܪ̈ܓܐ
ܕܩܪ̈ܘܝܐ ܥܠ ܡܕܒܚܐ ܗܢܐ ܕܩܘܕܫܐ ܕܡܪܝ
ܦܠܢ ܕܡܕܝܢܬܐ ܡܒܪܟܬܐ ܘܪܚܝܡܬ. ܠܡܫܝܚܐ
ܘܐܠܗܘܢ ܡܫܥܒܕܐ ܠܛܘܒܢܘܬܐ ܕܝܠܟ
ܐܒܘܢ ܚܣܝܐ ܕܐܠܗܐ. ܒܥܝܢ ܡܬܟܫܦܝܢ
ܘܡܬܟܫܦܝܢ ܠܐܠܗܐ ܡܪܝܐ ܚܠܦܘܗܝ ܘܢܩܥܐ
ܘܢܐܡܪ ܬܠܬ ܙܒ̈ܢܝܢ ܩܘܪܝܐܠܝܣܘܢ.
ܩܘܪܝܐܠܝܣܘܢ ܡܪܝܐ. ܡܫܡܫܢܐ ܐܡܪ ܒܫܠܡܐ
ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ. ܩܫܝܫܐ ܫܠܡܐ ܠܟܠܟܘܢ.
ܥܡܐ ܘܥܡ ܪܘܚܐ ܕܝܠܟ ܐܒܘܢ. ܘܪܥܝܐ ܣܐܡ
ܐܝܕܗ ܥܠ ܐ̈ܪܙܐ ܘܡܨܠܐ ܘܡܦܩܕ ܠܗ ܕܢܟܠܐ
ܒܘܪܟܗ ܕܣܡܠܐ. ܘܡܨܠܐ. ܘܬܘܒ ܡܩܝܡ ܠܗ
ܘܡܠܒܫ ܠܗ ܟܘܬܝܢܗ ܘܐܘܪܪܗ. ܡܫܡܫܢܐ

locus hic est sedis meæ, & locus plantarum pedum meorum, in quo habito ego inter filios Israël. Sacerdotes autem & Levitæ filii Sadok, qui custodiunt excubias Sanctuarii, cum aberraverint à me filii Israël, ipsi accedent ad me ad serviendum mihi, ipsique intrabunt in Sanctuarium meum; & offerent ad mensam meam, ut serviant mihi, & observent custodias meas. *Diaconus proclamat, Benedic Domine.* [17] Iterum atque iterum, perpetuò, & omni tempore Domino supplicemus: Pro Patre nostro à Christo electo Rectore nostro, Domino N. Metropolita nostro, & pro omni Clero ejus, Domino supplicemus. Pro tranquillitate superna, & vita, & redemptione animarum nostrarum, & corporum, Domino supplicemus. Pro redemptione, auxilio, & adjutorio servi Dei N. Pro eo qui hîc adstat, & impositionem [18] manus divinæ Sacerdotii nunc accipit, ex ordine Psaltæ ad ordinem Lectoris super altare hoc sanctum Domini N. urbis benedictæ, & à Christo amatæ, quique est subditus beatitatis tuæ, Pater noster Deo dilecte: Rogamus & supplicamus Domino pro eo. Exclamemus igitur, & dicamus tribus vicibus, [19] Kyrie elison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. *Episcopus precatur. Diaconus dicit. Pro pace Domino supplicemus. Episcopus,* Dominus vobiscum: *Populus.* Et cum Spiritu tuo. Pater noster. *Pastor autem imponit manum suam super mysteria, & precatur, eumque jubet genu sinistrum flectere. Precatur, & iterum erigit eum, & induit* [20] *tunica, & orario suo. Diaconus* [21] *dicit hymnum, Exaltans*

altans me. Dominus est qui hominibus terrenis Sacerdotium tradidit, & eos velut Angelos Vigiles fecit, ut laudent divinitatem suam : ⁚ Sacerdotes instar ordinis Angelorum, & Diaconos velut Seraphim, Hypodiaconos & Lectores velut Vigiles ministerii causa missos : Eructet lingua mea sermonem tuum, & præcepta tua in justitia. Loquentur labia mea laudes tuas, cum docueris me Præcepta tua. *Tunc traditur ei, ut legat de Isaia.* Sic dicit Dominus qui fecit te, & formavit te in utero, & opitulatus est tibi. Netimeas servus meus Jacob, & Israel quem vocavi; quia posui aquas in loco sitiente, & rivulos in terra arida: & mittam spiritum meum super semen tuum, benedictiones meas super filios tuos, & germinabunt de medio terræ, sicut salices super fluenta aquarum. Hoc est fœdus meum vobiscum dicit Dominus. Spiritus meus est super te, & verba mea quæ posui in ore tuo non migrabunt ab ore tuo, & ab ore seminis tui, dicit Dominus ex nunc usque in seculum. Ecce spiritus Domini super me, propter quod unxit me Dominus Deus meus, & misit me etiam, ut prædicarem mansuetis, & mederer contritis corde, & annuntiem captivis libertatem, & dimissionem vinctis, & prædicem annum voluntatis Domini, & diem redemptionis Deo nostro, ad consolandum omnes lugentes, & dandum lugentibus Sion gloriam; pro cinere oleum dulcedinis; & pro luctu vestem laudis; & pro spiritu doloris vocabuntur filii justitiæ, plantatio Domini laudabilis. *Diaconus alta voce dicit.* Stemus omnes in

in oratione coram Deo miſericorde, & vocibus quæ eum placare poſſint, ad Dominum ſimul & unanimiter clamemus. Petamus à Patre abſcondito, & à Filio laudando & ſancto, atque à Spiritu Sancto Paraclito, arma quibus veſtiti ſunt veraces. Deus qui elegit juſtos, & pios, & Monachos, & poſuit eos ut ſerviant ei in ſimilitudinem filiorum lucis, diſtinxit ordinum gradus, hoc eſt, ſuperiores & inferiores, & elegit eos ut Sacerdotio fungerentur in Eccleſia ſancta & fideli. Excelſior enim ille eſt Vigilibus; nec eorum ordines illius conſilia ſcrutari poſſunt: Abſconditus eſt ab Angelis, nec eum intellectu continent congregationes eorum: Lumen & ſplendor quo circumdatur, obſcurat & hebetat Angelorum igneorum oculos; ideo igneis alis perſonas flammeas tegunt. Parce Deus populo tuo, & miſerere gregis tui. Ideo pro eo exclamemus omnes, Laus Trinitati. *Dum verò precatur Epiſcopus, tunc egrediuntur in agios, & gyrant per Eccleſiam dicentes Peſitam.* Superbia & humilitas ſimul incedebant, una elata, altera depreſſa; & unaquæque cum indolis ſuæ ingenio & libertate, Humilitas erat quieta, ſuavis & humana, à bonis pacem petens & malis. Sed ſuperbia vultu erat alto, & acri, in varia deſideria hiante. Væ illi cum veniet Dominus ejus, & ſuperbi humiliabuntur. *Poſtea venit Ordinatus, & oſculum dat ſacræ menſæ, & Epiſcopo; ſanctorumque myſteriorum fit particeps. Dicit Paſtor,* Pax vobiſcum. *Populus,* Cum ſpiritu tuo. *Tandem Paſtor convertitur ad Occidentem, & facit ſignum crucis.* Explicit ordinatio Lectoris. Orate pro eo qui deſcripſit.

Ritus

Ritus Ordin. Subdiaconi.

Primùm ille qui hunc gradum suscepturus est, stat ad portam altaris, caput habens apertum & inclinatum: idemque ritus, qui in prioribus, observatur. Tum dicit Archidiaconus, Benedic Domine. Stemus omnes pulchrè in prece & oratione coram Deo, & reliqua ut in præcedentibus gradibus dictum. Episcopus deinde precatur, & recitatur Symbolum. Postea exclamat Archidiaconus, Iterum atque iterum, perpetuò & omni tempore Domino supplicemus. Pro tranquillitate superna, & auxilio & redemptione animarum nostrarum, & corporum nostrorum Domino supplicemus. *Hoc Domini Ephrem.* Pro servo tuo quem elegisti, ut sit Subdiaconus in Ecclesia tua, & vas electum in ministerium tuum, perfice & consumma in eo gratiam tuam. Benignitatem tuam nunc ego rogo, & gratiam tuam ego deprecor: Parce mihi peccata mea secundum gratiam tuam, & secundum bonitatem tuam protege me. Cura ulcera mea secundum gratiam tuam, quia thesaurus tuus robore & sanitate opulentus est. Pone medicamentum infirmitati ejus, 24 ut sanetur à morbo suo. Ubi Domine medicina tua applicatur, non potest stare dolor. Misericordiæ tuæ Jesu rogent te, & parce mihi quidquid peccavi tibi: Ne occludas portam tuam in faciem meam, eo quod operibus meis irritavi te. Facilem mihi redde reconciliationem tuam, & remissionem peccatorum mihi concede. 25 *Muta.* Sanctam & laudandam, & benedictam, & incontaminatam Dominã nostram, beatam & perpetuò Virginẽ, Dominam Mariam Dei

Dei genitricem commemoramus, & Joannem Nuntium veritatis, & Præcursorem: Stephanumque 26 caput Diaconorum, & primum Martyrem, & Prophetas veraces, & Apostolos divinos, & Martyres victoria vestitos & inclytos, ut Dominus Deus potens, precibus eorum illustribus, & orationibus Sanctis, nos omnes gratiis afficiat, & conservet: Domino supplicemus. *Episcopus precatur: Interea Diaconus ducit eum manu dextra, & dicit, Offerimus sanctitati vestræ, ô Domine Pater noster Sancte, & electe Dei, Domine N. Episcope Christi, & nostri, hunc Dei amantem N. qui hic stat, ut impositionem manus divinæ accipiat ex ordine Lectorum ad ordinem Subdiaconorum super altare hoc Sanctum Domini, N. urbis benedictæ amantis Christi, estque subditus beatitudini tuæ, Pater noster electe Dei*: Oramus omnes, & precamur Deum pro eo. Clamemus igitur, & dicamus tribus vicibus, Kyrie eleison. *Episcopus tenet eum per tempora, & dicit*, 27 Gratia divina. *Diaconus, in pace Domino supplicemus. Episcopus precatur. Diaconus exclamat in Domino Ephrem.* Stemus omnes in oratione coram eo qui novit abscondita & petamus ab eo indulgentiam cum suspiriis cordium nostrorum. Petamus à Patre abscondito, & à Filio laudando & sancto, atque à Spiritu Sanctitatis Paraclito, ut audiat vocem orationis nostræ. Pro servo tuo quem elegisti, & secundum bonitatem tuam promoves ex ordine Lectoratus ad ordinem Subdiaconatus: Pro eo quem elegit gratia tua, ut si vas ad glo-

gloriam tuam, quemque promoves Domine secundum gratiam tuam ad ordinem Subdiaconatus. Justitia elegit te hodie ut sis Subdiaconus in Ecclesia: Propter opera justitiæ ad ordinem excelsum offerris. Domine pro superioribus Ecclesiæ tuæ, & Pastore benedicto gregis tui, Domino N. Patriarcha: Secundum misericordias tuas suscipe orationem ejus. Parce Deus populo tuo, & miserere gregis tui. Pasce eos Domine noster secundum misericordiam tuam, regeque eos, & deduc secundum gratiam tuam. *Episcopus induit eum Tunica sua, & orario suo, eumque benedicit, & præficit vasis Ecclesiæ. Postea Episcopus involvit orario collum ejus, cum circumducunt eum per Ecclesiam, dicuntque tono remisso.* Convivium magnum & excelsum fecit sponsus cœlestis Ecclesiæ sanctitatis fidelis. Invitavit & vocavit omnes populos, ut venirent, & gauderent convivio quod fecit Sponsus sponsæ suæ Ecclesiæ, quam per crucem suam desponsavit. Duodecim Scriptores, & LXXII. Lectores in ea collocavit, & in medio ejus statuit illos, ut diebus & noctibus divinitati suæ inservirent. Alleluja. Parce Congregationi nostræ, quæ te deprecatur. *Cum autem pervenit ad Candelabrum, accendit illud, & extinguit tribus vicibus. Postea vadunt ad portam Ecclesiæ, eamque apprehendit, claudit, & aperit tribus vicibus. Archidiaconus dicit Psalmum Exalta me.* Exalta me Domine, exalta me. Dixit Sacerdotium Domino suo, & convertit se Dominus noster, dixitque ei, nullus est ordo excellior tuo; neque in congregationibus domus

[illegible]

ܕܓܒܪܝܐܝܠ ܘܠܐ ܒܓܘܕܐ ܕܒܝܬ ܡܝܟܐܝܠ. ܘܠܐ
ܒܛܓܡܝܗܘܢ ܕܣܪ̈ܦܐ ܥܠܝܐ ܕܪܓܐ ܝܬܝܪ ܡܢ
ܕܝܠܟ. ܟܗ̈ܢܐ ܒܛܓ̈ܡܐ ܕܡܠܐ̈ܟܐ
ܘܡܫܡܫ̈ܢܐ ܒܣܪ̈ܦܐ. ܗܘܦܕ̈ܝܩܢܐ ܘܩܪ̈ܘܝܐ
ܐܝܟ ܥܝܪ̈ܐ ܡܫܬܕܪ̈ܝܢ. ܘܢܗܘܐ ܠܗ ܕܢܩܪܐ
ܦܪܗܣܝܐ ܡܩܒܠܝܢ ܗܘܝܬܘܢ ܕܐܚ̈ܒܝ
ܒܝܘܐܝܠ ܢܒܝܐ. ܘܢܗܘܐ ܒܝܘܡ̈ܬܐ ܐܚܪ̈ܝܐ
ܐܡܪ ܡܪܝܐ. ܐܫܘܕ ܪܘܚܝ ܥܠ ܟܠ ܒܣܪ
ܘܢܬܢܒܘܢ ܒܢܝ̈ܟܘܢ ܘܒܢܬ̈ܟܘܢ
ܘܥܠܝ̈ܡܝܟܘܢ ܚܙ̈ܘܢܐ ܢܚܙܘܢ ܘܣܒ̈ܝܟܘܢ
ܚܠܡ̈ܐ ܢܚܠܡܘܢ. ܘܥܠ ܥܒ̈ܕܝ ܘܥܠ
ܐܡܗ̈ܬܝ ܐܫܘܕ ܪܘܚܝ ܒܝܘܡ̈ܬܐ ܗܢܘܢ.
ܘܢܬܢܒܘܢ. ܘܐܬܠ ܐܬ̈ܘܬܐ ܒܫܡܝܐ ܘܬܕܡܪ̈ܬܐ
ܒܐܪܥܐ. ܘܟܠ ܕܢܩܪܐ ܫܡܗ ܕܡܪܝܐ ܢܚܐ.
ܬܘܒܘ ܘܥܡܕܘ ܒܫܡܗ ܕܡܪܝܐ ܠܫܘܒܩܢ
ܚܛ̈ܗܝܟܘܢ. ܘܬܣܒܘܢ ܡܘܗܒܬܐ ܕܪܘܚܐ
ܕܩܘܕܫܐ. ܠܟܘܢ ܓܝܪ ܗܘܐ ܫܘܘܕܝܐ
ܘܠܒܢ̈ܝܟܘܢ ܘܠܟܠܗܘܢ ܐܝܠܝܢ ܕܩܪܐ
ܠܗܘܢ ܡܪܝܐ ܐܠܗܢ. ܘܡܢ ܒܬܪܟܢ. ܒܪܟܡܪܝ
ܐܪܟܕܝܩܘܢ ܩܥܐ ܕܡܪܝ ܐܦܪܝܡ. ܢܩܘܡ
ܟܠܢ ܒܨܠܘܬܐ ܩܕܡ ܐܠܗܐ ܡܪܚܡܢܐ
ܘܒܩ̈ܠܐ ܕܡܪܥܝܢ ܠܗ ܠܡܪܝܐ ܢܩܥܐ
ܒܬܘܬܐ. ܢܒܥܐ ܡܢ ܐܒܐ ܟܣܝܐ ܘܡܢ
ܒܪܐ ܡܫܒܚܐ ܘܡܢ ܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ
ܦܪ̈ܩܠܛܐ ܙܝܢܐ ܕܠܒܫܝܢ ܫܪܪܐ.
ܒܗܬܝܢ ܡܪܝ ܕܢܬܟܫܦ ܠܟ. ܕܟܠ
ܕܐܦ ܐܝܟ ܕܪܓܙܟ ܕܫܠܐ ܥܡ ܬܝܒܘܬܢ
ܐܦ ܐܝܟ ܕܐܡܪܢܐ. ܘܚܠܦ ܕܗܦܟ ܠܗ
ܠܪܘܓܙܟ ܗܘܐ ܥܠܝܢ. ܘܝ ܠܢ ܕܣܓܝܬ ܥܘܠܢ
ܟܠ ܗܐ ܓܝܪ ܠܗ ܥܛܪܐ ܡܢ ܠܗ. ܗܐ
ܠܐ ܐܝܬ ܒܪܢܫܐ ܕܢܣܝܡ ܒܪܥܝܢܗ

Gabrielis; neque in cœtu domus Michaelis, neque in ordinibus Seraphim est ordo excelsior tuo. Sacerdotes ordinibus Angelorum comparantur; Diaconi τοῖς Seraphim, Subdiaconi & Lectores Vigilibus in ministerium mitti solitis. *Deinde datur illis actuum liber ut legat.* Dilecti mei, hoc est quod per Prophetam Joël dictum est: Et erit in diebus novissimis dicit Dominus, effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ, & Juvenes vestri visiones videbunt, & senes vestri somnia somniabunt & super servos meos, & ancillas meas effundam spiritum meum in diebus illis, & prophetabunt. Et ponam signa in cœlo, & portenta in terra, & omnis qui invocaverit nomen Domini vivificabitur. Convertimini,& baptizamini in nomine Domini in remissionem peccatorum, ut accipiatis donum Spiritus Sancti. Vobis enim facta est promissio, & filiis vestris, & omnibus illis quos Dominus vocavit. *Postea, benedic Domine. Tunc Archidiaconus alta voce dicit hoc Domini Ephrem.* Stemus omnes in oratione coram Deo misericorde, & vocibus quæ eum placent, ad Dominum unanimes clamemus. Petamus à Patre abscondito à Filio laudando & sancto, atque à Spiritu Sanctitatis Paraclito, arma quæ veritatis amantes induunt. Erubescimus Domine deprecari te; quia placata ira tua dum nos pœnitet, uno & eodem tempore mutata sententia iram tuam provocamus, & in nos accersimus. Væ nobis, quia multiplicata est iniquitas nostra. Ecce enim vaporem emittit, tanquam fumum; & non est homo qui hoc in animum suum inducat

& veritatem ex corde judicet. Ecce ad portam tuam, Medice misericordiarum pulsant infirmi, & afflicti. Gratia tua adstet, atque fasciis & medicamentis curet dolores & ulcera nostra. Colloces in loco nostro gratiam tuam, omnemque hominem ornes dono tuo. Tu fons ille es qui propinat medicamentum vitæ omnibus hominibus. Non sit ira tua nunc causa mortis nostræ humanæ naturæ. Aspice eam oculis tuis, quia tremenda virga tua erit ei tranquillitas, eruntque voces orationis nostræ claves thesauri tui divitis: Eritque tibi Domine os nostrum thus placatione & expiatione plenum. Parce Deus populo tuo, & miseratione commoveare in gregem tuum, tresque voces laudis offeramus Trinitati. *Episcopus precatur dicens,* 28 *Ordinatus est N. in Ecclesia sancta. Archidiaconus exclamat, in Ecclesia sancta urbis N. Episcopus, Subdiaconis N. Postea precatur Ordinatus, & dat osculum altari, & Episcopo, tandemque mysteriorum sanctorum communione donatur. Explicit ordo Subdiaconatus. Precamini pro immundo.*

ܘܩܘܫܬܐ. ܡܫܒܚܐ ܢܗܘܐ ܘܢܬܒܥ ܒܠܒܐ
ܠܡܚܝܢ. ܗܐ ܠܬܪܥ ܐܣܝܘܬܟ ܠܟܠܟܝܗ
ܢܩܫܘ ܡܟܪ̈ܗܐ. ܛܝܒܘܬܟ ܡܥܡܕܐ ܘܐܣܦ
ܗܘܐ ܚܒ̈ܠܐ ܠܟܐܒ̈ܝܢܐ. ܠܐ ܢܗܘܐ ܪܘܓܙܟ
ܗܫܐ ܥܠܬܐ. ܡܘܬܐ ܠܐܢܫܘܬܢ. ܚܘܪ ܒܗ
ܒܥܝ̈ܢܝܟ ܕܫܒܛܐ ܕܚܝܠܐ ܗܢܐ ܢܗܘܐ
ܠܗ. ܢܗܘܘܢ ܩ̈ܠܐ ܕܨܠܘܬܢ ܩܠܝ̈ܕܐ ܠܓܙܟ
ܥܬܝܪܐ. ܢܗܘܐ ܠܟ ܦܘܡܢ ܡܪܝܐ ܦܝܪܡܐ
ܕܡܠܐ ܬܪܥܘܬܐ. ܚܘܣ ܐܠܗܐ ܥܠ ܥܡܟ
ܘܐܬܪܚܡ ܥܠ ܡܪܥܝܬܟ ܘܬܠܬܐ ܩ̈ܠܐ ܕܫܘܒܚܐ
ܢܩܪܒ ܠܗ ܠܬܠܝܬܝܘܬܐ. ܦܪܘܫܘܬܐ ܡܪܢܐ
ܐܡܪ. ܐܬܬܣܝܡ ܦܠܢ ܒܥܕܬܐ ܩܕܝܫܬܐ.
ܐܪܟܝܕܝܩܘܢ ܡܟܪܙ ܒܥܕܬܐ ܩܕܝܫܬܐ ܕܡܕܝܢܬܐ
ܦܠܢ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܦܠܢ ܗܘ ܗܦܘܕܝܩܢܐ
ܘܡܨܠܐ. ܘܢܫܩ ܡܕܒܚܐ ܠܐܦܝܣܩܘܦܐ
ܘܡܢ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܘܡܫܬܘܬܦ ܒܐܪ̈ܐܙܐ
ܩܕ̈ܝܫܐ. ܫܠܡ ܛܟܣܐ ܕܗܘܦܘܕܝܩܢܐ. ܨܠܘ
ܥܠ ܕܛܢܦ.

RitusOrdinationisDiaconi.

Primùm stat subtus gradum qui est ante altare, habens caput apertum, & inclinatum, donec conficiatur oblatio. Tum apprehendit eum Episcopus per manum dexteram, & ascendere eum, 29 *genuque dexterum flectere coram altari jubet: Ipse autem dicit, Benedic Domine: Episcopus verò benedicit ei: Et dicitur, Laus Deo, Et consuetus Psalmus, Miserere. Archidiaconus offert thuris suffumigationem, & dicit, Benedic Domine.* Stemus pulchrè, & convenienter in precibus & oratione coram

ܬܘܒ ܛܟܣܐ ܕܥܠ ܡܫܡܫܢܐ.

ܩܝܡܝܢ ܩܕܡ ܡܕܒܚܐ ܡܢ ܛܟܣܐ ܕܩܢܘܢ
ܡܢ ܬܚܝܬ ܕܪܓܐ ܪܝܫܗ ܘܪܟܝܢ ܥܕܡܐ
ܕܡܫܬܡܠܝܐ ܩܘܪܒܢܐ. ܘܐܚܕ ܠܗ ܐܦܝܣܩܘܦܐ
ܒܝܡܝܢܗ ܘܡܣܩ ܠܗ ܘܡܒܪܟ ܠܗ ܥܠ
ܒܘܪܟܗ ܕܝܡܝܢܐ ܩܕܡ ܡܕܒܚܐ. ܘܐܡܪ
ܒܪܟܡܪܝ ܘܐܦܝܣܩܘܦܐ ܡܒܪܟ ܠܗ. ܘܐܡܪܝܢ
ܫܘܒܚܐ ܠܐܠܗܐ ܘܡܙܡܘܪܐ ܕܪܚܡܝ.
ܘܐܪܟܝܕܝܩܘܢ ܡܩܪܒ ܒܣܡܐ ܘܐܡܪ.
ܒܪܟܡܪܝ ܢܩܘܡ ܫܦܝܪ ܒܨܠܘܬܐ ܘܒܒܥܘܬܐ

ܩܕܡ ܐܠܗܐ ܐܠܗ̈ܝܢ ܘܩܕܡ ܡܪܐ ܡܪ̈ܘܬܐ
ܘܩܕܡ ܡܕܒܚܗ ܡܚܣܝܢܐ ܘܩܕܡ ܐܪ̈ܙܐ
ܩܕܝ̈ܫܐ ܕܡܣܬܝܡܝܢ ܥܠܘܗܝ. ܘܩܕܡ
ܟܝܪܘܛܘܢܝܐ ܗܕܐ ܕܥܒܕܗ ܕܐܠܗܐ ܦܠܢ
ܕܒܪܬܝܬܐ ܩܐܡ ܩܕܡ ܐܒܘܢ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܡܪܝ
ܦܠܢ ܡܝܛܪܘܦܘܠܝܛܐ ܕܡܢ ܕܒܐܝ̈ܕܘܗܝ
ܡܬܩܕܫܐ. ܒܣܡ̈ܐ. ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܡܨܠܐ
ܘܐܡܪ. ܩܕܝܫܐ ܕܐܫܪܝܬ ܫܟܝܢܬܗ. ܘܐܡܪ
ܨܠܘܬܐ ܕܒܣܡܐ. ܐܪܟܝܕܝܩܘܢ ܡܟܪܙ
ܒܪܟܡܪܝ. ܬܘܒ ܘܬܘܒ ܐܡܝܢܐܝܬ
ܘܒܟܠܙܒܢ ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ. ܡܛܠ
ܫܝܢܐ ܕܥܠܡܐ ܘܦܘܪܩܢܐ ܕܢܦ̈ܫܬܢ
ܘܦܓܪ̈ܝܢ ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ. ܡܛܠ ܐܒܘܢ
ܩܕܝܫܐ ܘܓܒܝܐ ܘܡܕܒܪܢܐ ܕܒܡܫܝܚܐ ܡܪܝ
ܦܠܢ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܘܡܛܠ ܟܠܗ ܩܠܝܪܘܣ
ܕܝܠܗ ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ. ܕܡܪܝ ܐܦܪܝܡ.
ܛܒܐ ܩܒܠ ܠܬܫܡܫܬܢ ܘܒܗ̇ ܫܦܘܟ ܥܠ
ܟܠܢ ܚܢܢܟ ܘܐܬܪܚܡ ܥܠ ܡܟܝܟܘܬܢ ܘܥܠ
ܥܕܬܐ ܘܥܠ ܒܢ̈ܝܗ̇ ܟܠܗܘܢ. ܝܡܝܢܟ ܡܠܝܬ ܪܚܡ̈ܐ.
ܬܫܪܐ ܥܠ ܗܠܝܢ ܐܠܗܐ. ܕܡܛܝܒܝܢ
ܗܘܘ ܝܘܡܢܐ ܠܡܩܒܠܘ ܡܢܟ ܟܗܢܘܬܐ.
ܡܘܗܒܬ ܚܘܒܟ ܘܫܪܪܟ ܡܢ ܓܘܐ ܕܒܝܬ
ܩܘܕܫܐ ܘܬܫܪܐ ܒܗܘܢ ܡܢ ܛܝܒܘܬܟ
ܐܝܟ ܠܬܠܡ̈ܝܕܐ ܒܥܠܝܬܐ. ܫܘܕܝܐ ܕܣܟܝܘ
ܠܗ ܟܐܢ̈ܐ ܘܐܬܪܓܪܓܘ ܠܗ ܙܕܝ̈ܩܐ.
ܠܗ ܐܬܪܓܪܓܘ ܗܘܘ ܩܕܝ̈ܫܐ ܢܣܒܘܢ
ܝܘܡܢܐ ܟܗܢܘܬܐ. ܡܒܘܥܐ ܕܚܝ̈ܐ
ܕܫܬܝܘ ܡܢܗ ܟܐܢ̈ܐ ܘܐܬܩܕܫܘ.
ܢܦ̈ܫܬܗܘܢ ܕܥܒ̈ܕܝܟ ܝܘܡܢܐ ܢܐܪܬܘܢ
ܚ̈ܝܐ ܕܠܥܠܡ. ܣܒܪܐ ܕܚ̈ܝܐ ܢܗܘܐ
ܠܗܘܢ. ܙܝܢܐ ܘܬܪܣܐ ܕܦܘܪܩܢܐ

Deo Deorum, & coram Domino Dominationum, & coram altari propitiante, & coram mysteriis sanctis quæ super illud ponuntur; & pro Chirotonia hac servi Dei N. qui cum tremore stat coram Patre nostro Episcopo, Domino N. Metropolita nostro, cujus manibus consecratur. *Aromatum suffitus. Episcopus precatur, & dicitur*, Sanctus qui habitare fecisti Majestatem tuam. *Postea dicitur oratio thurificationis. Archidiaconus exclamat, Benedic Domine.* Iterum atque iterum perpetuò, & omni tempore Domino supplicemus: Pro tranquillitate sæculi, & redemptione animarum nostrarum & corporum, Domino supplicemus. Pro Patre nostro sancto & electo, & Rectore nostro in Christo, Domino N. Episcopo, & pro omni Clero ejus, Domino supplicemus. *Domini Ephrem.* Bona accepit ministerium nostrum: ideo in nos omnes effunde misericordias tuas. Parce & miserere humilitatis nostræ, Ecclesiæ, & omnium filiorum ejus. Dextera tua plena misericordiis illabatur in eos Deus, qui parati sunt hodie ut accipiant à te Sacerdotium. Dona amorem tuum, & veritatem tuam de penetralibus portæ domus sanctæ, & inhabitet in eis gratia tua, ut in discipulis tuis in cœnaculo. Promissum quod expectarunt justi, & desiderant Sancti, illud idem desiderant servi tui qui Sacerdotium hodie suscepturi sunt. Fons vitæ de quo biberunt Justi, & sanctificati sunt. Animæ servorum tuorum hodie hæreditabunt vitam æternã. Spes vitæ erit eis; arma & clypeus redemptio-

ptionis: Non timebunt. Domine, animæ eorum in illo die quo fiet judicium. O tibi amator lucrorum, ne tædio afficiare in oratione, quia oratio est quæ adhæret tibi in hoc seculo, & in futuro. Non reputabis otiosum tempus in quo precaris: quia tempus in quo fit oratio, thesaurus est in supernis repositus tibi. Furare & eripe tibi horam de die, & ingredere, precare in ea coram Domino tuo: Et si possibile est, ô prudens, coram multis eam exhibe. Usquequo lûgebis tu super divitiis quæ hic remanent. Usquequo dolor erit tibi super divitiis quæ non permanent Parce Domine populo tuo, & miserere gregis tui. Tres autem laudis voces offeramus Trinitati. *Episcopus precatur, & dicitur, Sanctificasti Deus, & Symbolum. Archidiaconus ducit eum manu dextera, dicitque, offerimus sanctitati tuæ, ô Pater noster sancte & electe Dei, Domine N. Metropolita, hunc amantem Dei, qui hic adstat, ut impositionem manus divinæ accipiat ex ordine Subdiaconatus ad ordinem Diaconatus, super altare sanctum Domini N. civitatis benedictæ N. estque subditus beatitudini vestræ, Pater sancte Dei. Tum orant & supplicant omnes Deo pro eo. Clamemus igitur, & dicamus tribus vicibus, Kyrie eleison. Episcopus,* Gratia divina. *Archidiaconus exclamat hoc Domini Jacob.* Stemus omnes in orationibus coram Deo, & petamus ab eo gratiam & misericordiam ut eum invocemus. Petamus ab eo qui est Pater absconditus, & Filio laudando, atque à Spiritu San-

ctitatis, Deo uno, ut misereatur nostri. Oro ego Domine ut alienus non fiam à commercio tuo. Si iniquitas ejecit me à familiaritate tua, in eam intrare me faciat amor suavitatis tuæ. Peccatum insidiatum est mihi inhumanè, & sine modo contritionem meam multiplicavit. Tu sapiens fascus alliga vulnus quod me angit. Ego peccavi Domine: Et ego nunc ecce te deprecor. Suscipe deprecationem meam, & dele Chirographum peccatorum quæ feci. Ea vorago magna iniquitatis me absorbet & deglutit, Domine noster: Da mihi manum tuam, & eripiar ex ea, & in ea non peribo. Impius abscondit mihi laqueos, & me fraudulenter venatur. Domine bone contere eos, & evadam ego. Pastor bone egredere ad inquisitionem ovis errantis, & non relinquas me in manibus inimici, qui quærit vitam ejus. Parce Domine gregi tuo, qui te deprecatur, & ternis laudis vocibus gloriam effert nomini tuo. *Episcopus precatur, & 3o vestit eum tunica, & orario suo. Archidiaconus Psalmum. Exalta me.* Ministri Ecclesiæ contremiscite, quia igni vivo servitis, & authoritas quam sustinetis excelsior est Seraphim. De verticibus montium clamabunt Ministri Ecclesiæ, contremiscite; & dabunt gloriam Domino: Ille excelsior est quàm Seraphim. Hoc mysterium desideravit Isaias Propheta, cujus ori carbonem ignis in spiritu Seraph applicuit. *Deinde traditur ei, ut legat Epistolam Apostoli primam ad Timotheum*, Fratres, similiter quoque Diaconi sint casti, non bilingues, non multo vino dediti, nec ament lucra sordida, sed teneant mysterium

rium fidei in conscientia pura, illique ipsi examinentur. Diaconus sit ille cui una fuit uxor, qui filiis suis & domui suæ bene præfuerit. Illi enim qui bene ministraverunt, gradum bonum acquirent sibi, & multùm apertam faciem, seu fiduciam in fide Jesu Christi. *Domino autem, &c. Pastor precatur, & Diaconus dicit alta voce hoc Domini Jacob.* Stemus omnes in oratione coram Domino, & petamus ab eo gratiam & misericordiam, & remissionem peccatorum, ut ipse ex benignitate sua dignetur à nobis ministerium nostrum accipere, & aperiat portam suam orationibus nostris ut apud ipsum admittantur. Commendavit oves suas Simoni Petro, quia ipsi obediens erat, & eo quod obedientem viderat, Pastorem fecit eum. Rogavit eum si amaret eum, pasceret agnos suos. Et cum cognosceret, quod ab eo multum amaretur, multum dedit illi. Agnos, oves & oviculas manibus ejus & potestati deposuit, persuasus veram esse in gregem suum illius charitatem. Ille prioribus dedit Pontificatum & principatum, & posterioribus dedit Sacerdotium quod est virtutum operativum. Ipse dedit thuris suffitum Aaroni Sacerdoti, & Eleazaro: & impositionem manuum Simeoni Petro, & Joanni. Sacerdotio etiam Melchisedek celeberrimus illi fungebatur: Illi offerebantur omnia filiorum Levi sacrificia. Illum mysticè figurabat Moses cum sanguine sacrificiorum suorum. Sacerdotes autem cum vino miscent sanguinem ejus pro populo fideli. Apostoli omnes cum illo Petro discipulorum capite, acceperunt

[illegible]

petunt Ecclesiam ab eo qui est Dominus Pastorum. Parce Deus gregi tuo, qui audit verba tua, & stat coram te, ut pro indulgentia te exoret. *Tum datur ei thuribulum ut cum eo circumeat altare in circuitu, dum dicunt Duplicem.* Præclarè fecit Dominus Simeonem Caput Apostolatus. Cum interrogatus est Discipulus ille primus, Quis ego sum? Respondit, & dixit ei, Tu es Dominus meus, & Deus meus; Filius Dei, Filius Virginis. Beatus es Simon, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in cœlis, & super te ædifico ego Ecclesiam, & vectes, serræque Inferorum non prævalebunt ei, nec vincent eam. Alleluja. Alleluja. *Ponit autem in thuribulo aromata, & portat Apostolum, & circumducunt eum per Ecclesiam, dicentes Duplicem.* Super fundamentum veritatis, Petrum & Paulum, Apostolos electos, ædificium Ecclesiæ sanctæ, Sponsæ Filii, positum & stabilitum est. Tonatque in medio ejus prædicatio duodecim Apostolorum electorum Discipulorum filii; & doctrina LXXII. Præconum. Et in eo fixa est crux ejus splendida, velut columna veritatis, & altare sanctitatis quòd super illud circumfertur corpus ejus velut triumphans. Alleluja, Alleluja. *Postea deponit librum Apostoli, & motitat velum, dicens.* Stemus pulchrè, stemus in timore, stemus in puritate, aspiciamusque & reddamus ei gratias pro consummatione hujus Chirotoniæ servi Dei N. Diaconi, & Patri nostro sancto Episcopo, cujus manibus con-

consecratus est. Precemur ut producantur dies ejus in pietate & justitia; clamemusque & dicamus tribus vicibus, Kyrie eleison. *Inclinatur ille qui accepit impositionem manus coram altari: Et Episcopus ponit manum suam super caput ejus, & precatur, & Diaconi portant flabella. Tunc Episcopus pronuntiat*, Ordinatus est in Ecclesia sancta. *Archidiaconus exclamat*, N. Diaconus ad altare Sanctum Ecclesiæ sanctæ, civitatis N. *Et Pastor*, N. est Diaconus, *& reliqua. Postea dat osculum altari, & Episcopo. Demum sanctorum mysteriorum fit particeps, ipsumque admonet. Finis.*

RITUS ORDINATIONIS ARCHIDIACONI.

Primùm stat coram altari, vestitus juxta ordinem & consuetudinem Diaconi. Incipit Pastor, & prosequuntur juxta ordinem in gradu præcedente præscriptum. Dicitur, Laus Deo, *& consuetus Psalmus*, Miserere. *Diaconus dicit, Benedic Domine*. Stemus pulchrè in precibus & oratione. *Et reliqua. Pastor precatur. 31 Ordo, diciturque versus ex ordine Stephani, & oratio suffitus. Diaconus Psalmum. Deinde legunt acta Apostolorum.* Dilecti mei, Tunc vocaverunt Apostolos, & dixerunt eis: Quærite igitur Fratres, & eligite septem viros ex vobis super quos sit testimonium, plenos Spiritu Domini & sapientia, & constituemus eos super hoc negotio: Nos autem assiduò intenti erimus ministerio verbi. Et placuit

[illegible]

hic sermo omni populo. Et elegerunt Stephanum virum plenum Spiritu Sancto, & Philippum, & Procorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & 32 Nicolaum Proselytum Antiochenum. Istos statuerunt coram Apostolis; & cum precarentur, imposuerunt eis manum. Barnabas autem & Saul reversi sunt ex Jerusalem Antiochiam post quam compleverunt ministerium suum, & duxerunt secum Joannem, qui cognominabatur Marcus. Cum autem illi jejunarent, & orarent, & supplicarent Deo, dixit eis Spiritus Sanctitatis: Separate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod ego vocavi illos. Et postquam jejunarunt, & orarunt, imposuerunt super eos manum, & miserunt eos. *Pastor ponit Evangelium super* 33 *pectus ejus. Et Episcopus insufflat in faciem ejus in figuram crucis, & egrediuntur cum pompa pulchra; & decenti dum dicunt hymnos. Sic ingrediuntur ad altare, & tunc Diaconus proclamat hoc Domini Ephrem.* Stemus omnes in oratione coram eo qui cognoscit occulta, ut ipse per gratiam misericordiarum suarum accipiat à nobis ministerium nostrum. Petamus à Patre abscondito qui misit Filium suum in redemptionem nostram, & induit corpus humanitatis nostræ, ut perficiat omnia quæ scripta sunt. Confiteamur Filio sancto, qui descendit ut nos cruce sua liberaret, & perficeret nobiscum quæ scripta erant, quique elegit Apostolos in sui prædicationem. Adoramus & laudamus Spiritum Sanctum Paraclitum, qui locutus est per os Prophetarum,

rum, & habitat in corde Apostolorum. Eo illustratus est Moses: Eo Elias exaltatus est, & Aaron, & Phinees, & Eleazar: Eo servierunt tabernaculo temporis. Christus qui Apostolatui dedit potestatem Sacerdotii, ipse det tibi Sacerdotium, gradum excelliorem Seraphim. Hodie elegit te gratia, & vocavit te etiam justitia, ut sis caput & dux Diaconorum & Lectorum. Dominus qui elegit te ex servis suis, ut ipsis imperares, & eorum curam gereres exaltet gradum Sacerdotii tui supra gradum Diaconorum. Christus elegit te in honorem suum, & constituit te Ducem & Rectorem in Ecclesia sua, statuitque omnes gradus obedientes esse præceptis tuis. Patri qui elegit te Confessio; Et Filio ejus Jesu laus, & Spiritui Sancto gloria, qui dedit tibi regulam Sacerdotii. Parce Deus populo tuo, & miserere gregis tui, & tres voces laudis offeramus Trinitati. *Episcopus precatur, & ab eo accipit Euangelium. Deinde osculum dat Episcopo, & revertitur in locum suum. Tuncque permittit ei ut legat Euangelium; & cum legit Diaconi proclamant. Denique sanctorum mysteriorum fit particeps. Finis. Deo laus in seculum seculorum.*

[illegible]

RITUS ORDINATIONIS PRESBYTERI.

[illegible]

Primùm venit ille quem elegit gratia, & utrumque genu flectit, manus habens ante se junctas; Benedicitur que ab Episcopo, dicens, Benedic Domine. Tunc Episcopus

[illegible]

ܣܩܘܦܐ ܪܫܡ ܠܗ ܒܨܠܝܒܐ ܒܝܬ
ܥܝ̈ܢܘܗܝ ܘܫܪܐ. ܘܐܡܪܝܢ ܗܘ ܩܠܐ
ܕܟܬܝܒ ܒܛܟܣܐ ܩܕܡܝܐ. ܐܪܟܕܝܩܘܢ
ܡܩܪܒ ܒܣܡܐ ܘܐܡܪ ܒܪܟܡܪܝ. ܢܩܘܡ
ܫܦܝܪ ܒܨܠܘܬܐ ܘܫܪܟܐ. ܪܥܝܐ ܡܨܠܐ.
ܘܐܡܪܝܢ ܩܕܝܫܐ ܕܐܫܪܝ ܫܟܝܢܬܗ.
ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܨܠܘܬܐ ܕܒܣܡܐ. ܘܐܪܟܕܝܩܘܢ
ܗܘܐ ܒܪܘܪܒܐ ܒܪܟܡܪܝ. ܬܘܒ ܘܬܘܒ.
ܐܡܝܢܐܝܬ ܘܒܟܠܙܒܢ ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ.
ܚܠܦ ܡܪܝ ܦܘܪܩܢܐ ܘܥܘܕܪܢܐ ܘܫܘܒܩܢܐ
ܘܫܘܙܒܐ ܕܥܒܕܟ ܗܢܐ ܦܠܢ ܕܗܪܟܐ
ܩܐܡ ܘܣܝܡ ܐܝܕܐ ܐܠܗܝܬܐ ܡܩܒܠ.
ܗܒ ܠܗ ܡܪܝܐ. ܢܨܠܐ ܗܟܝܠ ܘܢܒܥܐ.
ܘܢܒܥܐ ܘܢܬܟܫܦ ܟܠܢ ܐܟܚܕܐ ܒܗ
ܒܗܝܡܢܘܬܐ ܫܪܝܪܬܐ. ܘܒܚܘܒܐ ܕܠܐ ܢܟܠܐ
ܘܒܣܒܪܐ ܛܒܐ ܘܡܚܕܝܢܐ ܕܢܦܫܬܢ
ܕܪܚܡ ܐܢܫܐ ܡܪܝܐ ܐܠܗܐ ܢܩܒܠܝܘܗܝ ܕܠܐ
ܡܘܡ ܘܕܠܐ ܥܕܠ. ܘܢܬܠ ܠܗ ܕܪܓܐ ܒܥܕܬܐ
ܘܟܗܢܘܬܐ ܡܫܡܠܝܬܐ. ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ.
ܠܩܕܝܫܬܐ ܘܡܫܒܚܬܐ ܘܠܐ ܡܛܘܫܬܐ ܡܪܬܢ
ܕܟܠܢ ܛܘܒܢܝܬܐ ܘܡܫܒܚܬܐ ܒܟܠܙܒܢ
ܡܪܬܝ ܡܪܝܡ ܝܠܕܬ ܐܠܗܐ. ܥܡ ܫܘܦܪܗ
ܒܝܐ ܘܩܕܝܫܬܐ ܘܒܬܘܠܘܬܗ ܡܥܗܕܝܢܢ.
ܘܠܝܘܚܢܢ ܐܝܙܓܕܐ ܕܫܪܪܐ. ܘܠܩܕܘܡܪܗܛܐ
ܘܠܐܣܛܦܢܘܣ ܪܫܐ ܕܡܫܡܫܢܐ ܘܩܕܡܝܐ
ܕܣܗܕܐ ܘܠܢܒܝܐ ܫܪܝܪܐ. ܘܠܫܠܝܚܐ
ܐܠܗܝܐ. ܘܠܣܗܕܐ ܕܠܒܝܫܝ ܙܟܘܬܐ.
ܐܝܟܢܐ ܕܡܪܝܐ ܐܠܗܐ ܒܨܠܘܬܗܘܢ
ܢܨܝܚܬܐ ܘܒܒܥܘܬܗܘܢ ܩܕܝܫܬܐ ܟܠܢ ܢܚܘܣ
ܘܢܛܪ: ܠܡܪܝܐ ܢܒܥܐ. ܟܠܢ
ܡܪܝ ܘܚܠܦ ܟܠ ܘܡܛܠܬ ܟܠ. ܘܚܠܦ

scopus signat eum cruce inter oculos, & incipit, diciturque versus ille seu hymnus, qui scriptus est in ordine primo. Interea Archidiaconus thus offert, dicitque, benedic Domine: Stemus omnes pulchrè in oratione, *& reliqua. Pastor precatur, tumque dicunt*, Sanctus qui habitare facit Majestatem suam. *Episcopus orationem Thuris; Archidiaconus autem alta voce dicit, Benedic Domine.* Iterum atque iterum, continuò & omni tempore Domino supplicemus. Domine pro redemptione, auxilio, ope, & remissione hujus servi tui N. qui hic adstat, & impositionem manus divinæ accipit, Dona ei Domine. [14] Precemur igitur, & oremus, & flagitemus, & supplicemus omnes simul in fide vera, & amore sine fraude, in spe bona, & lætificante animas nostras, ut diligens homines Dominus Deus suscipiat eum immaculatum, & nulla reprehensione dignum: atque ut concedat illi gradum in Ecclesia, & Sacerdotium perfectum, Domino supplicemus. Sanctam & laudandam, & immaculatam Dominam nostram, beatam & perpetuò Virginem, Dominam Mariam Dei genitricem cum ejus pulchritudine decora & sancta, & virginitate ejus commemorantes; Joannem quoque Nuntium veritatis & Præcursorem, Stephanum caput & principem Diaconorum, & primum Martyrem, & Prophetas veraces, & Apostolos divinos, & Martyres victoria vestitos, & inclytos, ut Dominus Deus precibus eorum illustribus, & orationibus sanctis nos omnes beneficiis afficiat, & conservet, Domino supplicemus. Omnes nos Domine, & pro omnibus, & propter omnes,

omnes, & pro ſervo tuo hoc qui ſtat coram majeſtate tua, qui attentè aſpicit, & expectat redemptionem tuam, & donum tuum divinum, & inhabitationem Spiritus tui ſancti, ut perpetuò habitet ſuper eum. Oremus igitur, & precemur, & ſupplicemus, & clamemus, dicamuſque tribus vicibus, Kyrie eleiſon. *Epiſcopus precatur, & dicitur, Sanctificaſti Deus, & Symbolum. Interea Archidiaconus ducit eum manu dextera, & dicit:* Offerimus ſanctitati tuæ, ô Pater Sancte, & electe Dei, Domine N. Epiſcope, hunc Dei amantem, qui hìc adſtat, ut impoſitionem manus divinæ accipiat ex ordine Diaconi ad ordinem Presbyteratus, ſuper altare ſanctum Eccleſiæ ſanctæ, ſancti Domini N. civitatis benedictæ, & amantis Chriſti N. Eſt autem ſubjectus beatitati veſtræ. Pro eo clamemus, & dicamus tribus vicibus, Kyrie Eleiſon. *Epiſcopus precatur.* Divina gratia. *Diaconus, in pace Domino ſupplicemus. Epiſcopus precatur. Diaconus proclamat iſtud Domini Ephrem.* Stemus omnes in oratione coram eo qui novit abſcondita. Rogemus miſericordiam & gratiam Dei miſericordis. Petamus à Patre abſcondito, & à filio laudando & ſancto, & à Spiritu Sancto Paraclito, arma quæ induunt veraces. Deus eſt qui fecit ordines ſuperiores cum inferioribus, & eos elegit, ut cum puritate & ſanctitate miniſtrent: Novem ordines Angelorum in cœlis ut miniſtrent ei: Novem ordines Sacerdotii in medio Eccleſiæ ut laudent eum. Diſtinxit ordinem ab ordine, ſuperiores & inferio-

[illegible]

riores: Ad similitudinem ordinum Angelicorum distinxit gradus Sacerdotii. Superiores velut Angelos; & medios ad similitudinem Vigilum; & inferiores velut Seraphim in typum convenientem eorum qui inserviunt ei. Hunc ordinem Sacerdotij figurarunt Sacerdotes & Levitæ, & Ithamar, & Eleazar, & Phinees Sacerdos, & Zacharias. Habitavit excelsus super montem Sinai, & descendit manus ejus in Mosē & Moses posuit eam super Aaron, & deducta est usque ad Joannem. Joannes dedit eam Domino nostro, Dominus noster dedit eam Apostolis, & illi per creaturas omnibus ordinibus Sacerdotii. Hunc Sacerdotii gradum constituerunt nobis sancti Apostoli, & hodie in medio Ecclesiæ per manus Patris nostri perficitur. Sacerdotes qui eam induerunt, glorientur, Episcopi sanctificentur, Diaconi & Hypodiaconi accipiant suorum remissionem peccatorum. Parce Domine Ecclesiæ tuæ, & miserere gregis tui, tresque voces laudis in honorem Trinitatis emittamus. *Episcopus imponit dexteram suam super caput ejus, & dicit, Ordinatus est in Ecclesia: Archidiaconus clamat, N. Presbyter, ad altare sanctum Ecclesiæ sanctæ istius loci N. Episcopus, N. Presbyter. Archidiaconus psalmum. Laus huic Pastori.* Laus illi qui cōstituit altaria, & oblationes, & pro iis in honorem sui instituit Sacerdotes. Laudate Dominum in sanctitate ejus qui pro illis instituit Saderdotes in propitiationem; Laudate cum in firmamento virtutis suæ. Laus illi Pastori qui ornavit gregem suum Sacerdotibus & Episco-

Episcopis, & altaribus, & oblationibus. *Postea legunt hunc Apostolum.* Fratres, posuit enim Deus in Ecclesia sua primùm Apostolos, postea Prophetas, postea Doctores, post eos operatores virtutum, post eos dona curationis, & auxiliatores, & Rectores. Fidelis est sermo: Si quis desiderat Presbyteratum, opus bonum desiderat: Hæc doce, & præcipe. Propter hæc enim reliqui te in Creta, ut ea quæ deficiunt, ordines, & constituas Presbyteros per singulas civitates, si quis est irreprehensibilis. Debet enim ille qui futurus est Presbyter, esse sine culpa velut Magister domus Dei. Non sit iræ deditus, nec modum in vino excedat, nec manu promptus sit ad percutiendum, nec lucri sordidi avidus; sed amet hospites, sitque modestus, & sanctus, & pius, & contineat se à concupiscentiis hujus mundi, & curam habeat doctrinæ Verbi fidei, ut possit consolari in doctrina sana, & redarguere pertinaces. In his meditare, & hæc considera, ut manifestum sit omni homini quod proficis. Nec spernas donum quod est in tè, quod tibi datum est per Prophetiam, & impositionem manuum Presbyterii. Attende tibi ipsi, & doctrinæ, & in his permane; cum enim hæc feceris, teipsum vivificabis, & eos qui te audiunt. *Datque ei Evangelium ut legat, tum proclamat Archidiaconus, Christe Deus omnium.* Ipse est qui elegit in medio Ecclesiæ sanctæ Sacerdotes resplendentes, & veraces, qui Sacer-

ܘܥܠ ܟܗܢܐ ܘܡܕܒܚܐ ܘܩܘܪܒܢܐ. ܘܩܪܝܢ
ܠܫܠܝܚܐ ܗܢܐ. ܐܚܝ ܣܡ ܓܝܪ ܐܠܗܐ
ܒܥܕܬܗ ܠܘܩܕܡ ܫܠܝܚܐ ܒܬܪܗܘܢ ܢܒܝܐ
ܒܬܪܗܘܢ ܡܠܦܢܐ. ܒܬܪܗܘܢ ܥܒܕܝ ܚܝܠܐ
ܒܬܪܗܘܢ ܡܘܗܒܬܐ ܕܐܣܝܘܬܐ. ܘܡܥܕܪܢܐ
ܘܡܕܒܪܢܐ. ܡܗܝܡܢܐ ܗܝ ܡܠܬܐ. ܕܐܢ
ܐܢܫ ܪܓܐ. ܩܫܝܫܘܬܐ ܥܒܕܐ ܛܒܐ ܪܓܐ..
ܗܠܝܢ ܐܠܦ ܘܦܩܘܕ. ܡܛܠ ܗܕܐ ܫܒܩܬܟ
ܒܩܪܛܐ. ܕܐܝܠܝܢ ܕܚܣܝܪܢ ܬܬܩܢ. ܘܬܩܝܡ
ܩܫܝܫܐ ܒܟܠ ܡܕܝܢܐ ܡܕܝܢܐ. ܐܝܢܐ ܕܠܐ
ܪܫܝܢ ܗܘ. ܣܢܝܩ ܗܘ ܓܝܪ ܩܫܝܫܐ ܕܢܗܘܐ
ܕܠܐ ܪܫܝܢ ܐܝܟ ܪܒ ܒܝܬܐ ܕܐܠܗܐ. ܘܠܐ ܢܗܘܐ
ܡܪܝܪ. ܘܠܐ ܢܗܘܐ ܪܘܝ ܚܡܪܐ ܘܠܐ ܢܗܘܐ
ܐܚܝܕ ܪܘܓܙܐ ܠܡܡܚܝܢܐ. ܘܠܐ ܢܗܘܐ ܪܚܡ
ܡܘܬܪܐ ܛܢܦܐ ܐܠܐ ܢܗܘܐ ܪܚܡ ܐܟܣܢܝܐ.
ܘܢܗܘܐ ܢܟܦ ܘܢܗܘܐ ܟܐܢ ܘܢܗܘܐ ܚܣܝܐ.
ܘܡܚܝܕ ܢܦܫܗ ܡܢ ܪܓܝܓܬܗ ܕܥܠܡܐ
ܗܢܐ. ܘܢܬܒܛܠ ܠܗ ܥܠ ܡܠܦܢܐ
ܕܡܠܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ. ܕܢܫܟܚ ܠܡܒܝܐܘ
ܒܝܘܠܦܢܐ ܚܠܝܡܐ ܘܠܡܟܣܘ
ܠܐܝܠܝܢ ܕܡܬܚܪܝܢ. ܒܗܠܝܢ ܐܬܗܓܐ
ܘܒܗܝܢ ܗܘܝ ܦܢܐ. ܕܢܬܚܙܐ ܠܟܠܢܫ
ܕܡܘܬܪ ܐܢܬ ܐܠܗ. ܘܠܐ ܬܒܣܐ ܒܡܘܗܒܬܐ
ܕܐܝܬ ܒܟ ܗܝ ܕܐܬܝܗܒܬ. ܠܟ ܒܢܒܝܘܬܐ
ܒܣܝܡܬ ܐܝܕܐ ܕܩܫܝܫܘܬܐ. ܘܐܙܕܗܪ
ܒܢܦܫܟ ܘܒܝܘܠܦܢܟ ܘܩܘܝ ܒܗܘܢ
ܟܕ ܗܠܝܢ ܓܝܪ ܬܥܒܕ ܠܢܦܫܟ ܬܚܐ
ܘܠܐܝܠܝܢ ܕܫܡܥܝܢ ܠܟ. ܘܝܗܒ ܠܗ ܕܢܩܪܐ
ܐܘܢܓܠܝܘܢ ܘܩܥܐ ܐܪܟܕܝܩܘܢ. ܡܫܝܚܐ
ܐܠܗܐ ܕܟܠܢ. ܗܘ ܕܓܒܐ ܟܗܢܐ ܒܓܘ

cerdotio fungerentur in puritate [16] & ſanctificarent in unitate & concordia corpus & ſanguinem ſuum ad propitiationem debitorum, & remiſſionem peccatorum. *Precemur,* [17] *Chriſte Deus omnium.* Ipſe cognoſcit occulta, & ſcrutatur corda & renes. Ille eſt qui elegit, & obtulit hodie hunç ſervum ſuum N. & vocabit eum, & promovit eum ad ordinem Presbyteratus. *Precemur, Chriſte Deus omnium.* Ille eſt qui à Cherubim benedicitur, à Seraphim ſanctificatur, ab Angelis laudatur, à Vigilibus celebratur, à ſpiritualibus exaltatur. *Oremus, Chriſte Deus omnium.* Ille in cujus conſpectu adſtant millia millium, & cujus majeſtati ſervientes myriades myriadum curvantur, & tremunt, conſtituit ſibi in Eccleſia ſancta Sacerdotes caſtos & verecundos de genere terrenorum, qui annuntiarent Euangeliū populis redemptis per crucem ſuam. *Supplicemus, Chriſte Deus omnium.* Verbo tuo vivifico, & gratia tua divina juſſi ſunt ſervi tui ut diligenter invigilarent, & parati eſſent ad hoc ad miniſterium quod oblati ſunt, & Electi. *Precemur, Chriſte Deus omnium.* Deus noſter parce, & miſerere omnium noſtrum ſecundum miſericordiam tuam & gratiam tuam. Paſce, deduc, & guberna nos ſecundum miſerationem tuam: Perfice & fac ſtabile opus noſtrum, quod coram te in gratiam ſervi tui N. Presbyteri confecimus; & acquieſce ordinationi quam hodie accepit, unaque voce & trina, qua ſibi complacet divinitas tua, mereamur dicere tribus vicibus, Kyrie eleiſon. *Epiſcopus precatur, & thus datur ei, circumducuntque ordinatum per Eccleſiam, & adferunt ei*

Euangelium. Dum autem circumducunt eum, dicunt Pesitam. Ascendit Moses in montem Sinai, & vidit ibi majestatem domus Dei, & splendorem ex ea contractum indutus, deduxit secum typos & similitudines eorum quæ viderat in hac Primogenitorum Ecclesia. Tabernaculum temporis attulit & erexit, ut scriptum est, & sanctificatum est à Domino, & in medium ejus ingressus habitavit, [38] Alleluia. Per me juravi, dicit Dominus dominorum, quod nolo ego perditionem peccatorum qui convertuntur. Venite benefaciamus, & petamus remissionem donec sunt misericordiæ, & apertæ portæ; quia nemo potest justificari post mortem suam. Omnis homo sollicitus sit de seipso, quia finis ad nos appropinquat. *Postea instituit ipsum de officio suo. Explicit ordo Presbyteri. Qui legit, oret pro me.*

RITUS ORDINATIONIS [39] ARCHIPRESBYTERI.

PRimùm accedit ille quem elegit Spiritus Sanctus, & ingredietur in secretarium. Inclinabit autem caput coram Pastore, manus habens junctas, caputque deteget, indutus ordinis sui vestimenta. Tumque egredientur pulchro & decenti ordine, dicentes hanc Pesitam. Super volam manuum filii ædificata est Ecclesia, & super lapidibus ordinum duodecim Apostolorum posita est. Dominus noster dedit illi potestatem & dominationem, ut conterat omnia Dæmonum idola: Adnexuit illi arma veritatis, crucem vivam, & [40] impressionem chrismatis, ut consignatione ejus Sacerdotes consignentur. Alleluia. *Cum autem accesserint, & ingressi fue-*

fuerint omnes, remanet hic extra ſolus, & benedicitur ab Epiſcopo, & ab eo ſignatur ſigno crucis; diciturque Laus Deo, & reſponſum; Miſerere. Archidiaconus, Benedic Domine. Stemus pulchrè in oratione, *& reliqua. Epiſcopus ponit aromata, & precatur, diciturque verſus juxta ordinem primum. Precatur interea Epiſcopus. Archidiaconus dicit alta voce hoc Domini Ephrem.* Stemus omnes in oratione coram Deo miſericorde, & voce qua eum exoremus, ad Dominum unanimiter clamemus. Petamus à Patre abſcondito, à filio laudando & ſancto, & à Spiritu Sancto Paraclito, arma quæ induerunt veraces. Deus qui fecit ordines ſuperiores & inferiores, qui elegit eos ut in puritate, & ſanctitate Sacerdotio fungerentur: Novem ordines cœleſtes Angelorum qui miniſtrant ei, & novem ordines Sacerdotii in medio Eccleſiæ, ut laudent eum. Diſtinxit ordinem ab ordine, ſuperiores ab inferioribus, Angelos & Sacerdotium, ut laudent divinitatem ſuam: Superiores ut Angelos, & medios in ſimilitudinem Vigilùm, & infimos ut Seraphim, qui ei cum tremore miniſtrant. Hunc ordinem Sacerdotii figurabant Moſes & Aaron, & Ithamar, & Eleazar, & Phinees Sacerdos, & Zacharias. Dominus noſter dedit illum Apoſtolis, & ipſi poſuerunt illum in mundo, & ecce in medio Eccleſiæ propagatur in omnes ordines Sacerdotii. Hoc myſterium ſanctum [a] figurarunt nobis Pontifices & Levitæ, & hodie in medio Eccleſiæ per manus Patris noſtri perficitur. Parce Deus populo tuo, & miſerere gre-

gregis tui, vocibusque laudum plenis exclamemus ad Trinitatem. *Episcopus precatur. Tum aperiunt* ** *portas cancellorum, dicuntque, Sanctificasti Deus, & Symbolum. Unusque ex Archipresbyteris ducit eum dextera sua, dicitque sic.* Offerimus sanctitati tuæ, ô Pater sancte, & electe Dei, Domine N. Episcope noster, hunc amatorem Dei N. qui hic adstat, & impositionem manus divinæ accipit, ex ordine isto Presbyteratus ad ordinem Archipresbyteratus, super altare sanctum Domini N. civitatis benedictæ, & amantis Christum, & est subditus beatitudinis vestræ, Pater Deo sancte, pro eo orantes & precantes Deum. Clamemus igitur, & dicamus tribus vicibus, Kyrie eleison. *Episcopus dicit, Gratia divina. Diaconus pro pace Dominum rogemus. Episcopus precatur, Archidiaconus exclamat hoc Domini Ephrem.* Stemus omnes in oratione & oremus eum: Cum singultu, cum dilectione & fide inclamamus nomen tuum sanctum. Rogemus verum istum Pastorem, qui per crucem suam redemit Ecclesiam suam, & in ea constituit ** novem ordines Sacerdotii qui inserviant ei. Pro redemptione animarum nostrarum, & pro salute & auxilio bono servi tui qui hic stat expectans auxilium gratiæ tuæ. Pro eo quem Ecclesia elegit, & grex tuus obtulit, ut sit in Ecclesia tua Magister domus, ut Moses & Aaron Sacerdos. Parce nobis amator hominum, & perfice nobiscum gratiam tuam, & in corde istius servi tui quem

que

quem vocasti, gratia tua inhabitet, oremus & precemur. *Episcopus precatur. Diaconus annuntiat hoc Domini Ephrem:* Stemus omnes in oratione, & offeramus ei preces pro servo suo hoc quem elegit. Clamemus ad eum in fide. Per te Domine accedat ad consecrationis consummationem; spiritusque tuus descendat & illabatur in vitam ejus, & impositione manuum perficiatur Sacerdotium quod ei datum est. In medio Ecclesiæ tuæ Sacerdos erit, & habitabit in eo sanctitas tua: Ex altari sancto eliciet propitiationem in filios Adam. Quæsumus Domine accipias eum, ut sit è numero Electorum tuorum, & ex ordine Presbyteratus in gradum excelsiorem extollatur. Parce nobis amator hominum, & miserere defectibus omnium nostrum. Tres laudis voces offeramus Trinitati. *Episcopus precatur, & insufflat in faciem ejus de Spiritu Sancto. Postea circumducunt eum per Ecclesiam dum hymnos dicunt convenientes, & Canticum, laus huic Pastori.* Laus huic Pastori qui decoravit gregem suum Sacerdotibus, & Episcopis, & altaribus, & oblationibus. Laudate Dominum in sanctitate ejus qui ornavit gregem suum. Laudate eum in firmamento virtutis suæ cum Sacerdotibus & Episcopis. Propitiare Domine secundum misericordiam tuam peccatis gregis tui, & parce defectibus ejus qui adorat crucem tuam. *Apostolus Epistola ad Hebræos:* Fratres, Quoniam igitur est nobis summus Pontifex Jesus Christus filius Dei ** qui ascendit coelos, perseveremus in confessione. Non enim est nobis summus Pontifex qui non possit compati infirmitati nostræ; sed qui tenta-

tatus est in omni re, sicut nos excepto peccato. Accedamus igitur revelato oculo, seu confidenter, ad thronum gratiæ ejus, ut obtineamus misericordiam, & inveniamus gratiam in auxilium tempore oppressionis. Omnis enim summus Pontifex qui est ex hominibus, pro hominibus constituitur in iis quæ Dei sunt, ut offerat oblationes, & sacrificia pro peccatis. Et ipsi Domino, &c. *Euangelio lecto exclamat Diaconus, Christe Deus omnium.* [41] Tu ille es, qui elegit sibi in medio Ecclesiæ sanctæ Sacerdotes castos, illustres, & veraces, ut in puritate & munditia Sacerdotio fungantur, & unanimiter cum cœtibus laudatis Seraphim excelsorũ amore commoveantur. *Oremus, Christe Deus omnium.* Tu es ille qui es Cognitor absconditorum, & scrutator cordium & renum; qui elegit & obtulit hodie[44] hunc servum suum N. Metropolitæ; & vocavit, & obtulit eum huic gradui excelso Sacerdotii, ut Aaronem, & Ithamar, & Eleazar, & Phinees. *Supplicemus, Christe Deus omnium.* Tu es ille qui à Cherubim benedicitur, à Seraphim sanctificatur, & ab Angelis laudatur, & à spiritualibus celebratur, & ab ignitis exaltatur, & glorificatur. *Oremus, Christe Deus omnium.* Tu es ille in cujus conspectu adstant millia millium, & sub cujus curru myriades myriadum Seraphim curvantur, & tremunt ministerio suo erga Majestatem ejus fungentes: Qui constituit sibi in Ecclesia sancta Sacerdotes & Rectores de genere terrenorum, ut omni tempore, mundo prædicent Euangelium suum. *Supplicemus, Christe Deus omnium.* Verbo tuo vivifico, & gratia tua divina jussi sunt Sacerdotes veri, ut seriò & diligenter invi-

ܢܗܘܘܢ ܥܝܪܝܢ ܘܡܬܒܝܢܝܢ ܘܡܛܝܒܝܢ
ܠܬܫܡܫܬܐ ܗܕܐ ܕܠܗ ܐܬܓܒܝܘ ܘܐܬܩܪܒܘ.
ܡܫܡܫܢܝܢ. ܩܘ. ܡܛܠ ܫܝܢܐ ܘܐܫܘܝܘܬܐ
ܕܟܠܗ ܥܠܡܐ ܡܗܝܡܢܐ. ܘܡܛܠ ܢܛܘܪܬܐ
ܕܥܕܬܐ ܘܕܝܪܬܐ ܘܡܦܪܢܣܢܘܬܐ ܦܐܝܬܐ ܕܪܥܘܬܐ.
ܘܡܛܠ ܗܘ ܕܢܥܒܪ ܡܪܝܐ ܐܠܗܐ ܡܢ
ܐܪܥܐ ܘܡܢ ܥܡܘܪܝܗ ܟܠܗܝܢ ܡܚܘܬܐ ܘܫܒܛܐ
ܕܪܘܓܙܐ. ܘܡܛܠ ܥܢܝܕܐ ܕܡܢ ܡܝܐ ܘܪܘܚܐ
ܐܬܝܠܕܘ ܘܒܗܝܡܢܘܬܐ ܬܪܝܨܬܐ ܠܘܬܗ ܫܢܝܘ.
ܘܡܛܠ ܥܡܐ ܗܢܐ ܕܒܫܡܟ ܩܕܝܫܐ ܥܡܢ
ܟܢܝܫ. ܦܟܫܠܝ. ܩܘ. ܐܫܘܐ ܠܢ ܕܒܬܐܪܬܐ
ܕܟܝܐ ܡܢ ܛܘܠܫܐ ܘܒܫܓܝܪܘܬܐ ܕܚܘܒܐ
ܕܠܘܬܟ ܢܐܡܝܢ ܒܦܘܠܚܢܐ ܕܟܪܡܟ
ܩܕܝܫܐ. ܘܥܡ ܢܩܦܐ ܕܩܕܝܫܝܟ ܢܦܘܩ
ܠܐܘܪܥܟ ܒܡܐܬܝܬܟ ܕܬܪܬܝܢ. ܘܢܩܥܐ ܘܢܐܡܪ.
ܟܕ ܡܬܟܫܦܝܢ. ܩܘ. ܚܘܣ ܘܪܚܡ ܥܠ ܟܠܢ
ܒܪܚܡܝܟ ܘܒܚܢܢܘܬܟ ܦܪܘܣ ܘܕܒܪ ܠܢ
ܒܡܪܚܡܢܘܬܟ. ܘܫܡܠܐ ܫܪܪܢ ܕܩܝܡܢ
ܩܕܡܝܟ ܘܩܒܠ ܨܠܘܬܢ ܘܒܥܘܬܢ
ܗܕܐ ܕܒܚܠܦ ܡܘܚܕܐ. ܘܬܗܘܐ ܠܟ ܪܓܝܓܐ
ܢܣܒܐ ܘܡܩܒܠܐ ܗܕܐ ܫܪܛܘܢܝܐ. ܕܝܘܡܢܐ
ܩܒܠ ܘܐܡܪܝܢ ܐܟܘ ܕܒܩܠܐ. ܐܡܪܝܢܢ
ܐܡܝܢ. ܩܘܪܝ ܡܪܢܐ ܬܠܬ ܙܒܢܝܢ. ܘܡܨܠܐ
ܩܘܪܝܐ ܡܕܒܪܐ ܐܠܗܐ. ܐܒܘܢ. ܘܐܟܘܐ
ܫܘܒܚܐ.

ܫܠܡ ܕܦܘܪ ܫܠܐ ܟܗܢܐ ܐܦܣܩܘܦܐ.

ܩܪܝܬܐ ܡܫܝܚܐ ܘܐܡܪܝܢ ܠܫܘܒܚܐ
ܠܐܠܗܐ ܘܗܝܕܝܢ ܕܢܦܩܐ ܩܠܝܬܐ ܩܪܝܬܐ.

vigilarent, & assidui essent, atque parati ad hoc ministerium ad quod electi sunt, & oblati. *Oremus, Christe Deus omnium.* Pro securitate & unanimi consensu totius mundi fidelis, & pro conservatione Ecclesiarum, & Monasteriorum, bonaque & convenienti Pastorum subsistentia & incolumitate, atque ut avertat Dominus Deus à terra, & habitatoribus ejus omnes plagas; & virgas furoris. Et pro mortuis qui ex aqua & spiritu nati sunt, & in fide orthodoxa ad eum discesserunt: Et pro populo hoc qui in nomine tuo sancto nobiscum convenit. *Oremus, Christe Deus omnium.* Fac nos dignos ut in conscientia munda à sordibus, & inflãmatione charitatis erga te, assidui simus in cultu vineæ tuæ sanctæ; & cum purioribus Sanctorum tuorum egrediamur in occursum tuum in adventu tuo secundo. Clamemus autem & dicamus deprecantes, *Christe Deus omnium.* Parce & miserere omnium nostrum secundum misericordias tuas; & in clementia tua pasce & guberna nos secundum miserationem tuam. Perfice & confirma statum nostrum, & consistentiam in conspectu tuo, & suscipe orationes, & deprecationes nostras pro hoc Archipresbytero N. grataq; sit tibi & accepta hæc Chirotonia quam hodie accepit, unaque voce trina clamemus, & dicamus, Kyrie eleïson. *Episcopus precatur, dicuntque, Pater noster qui es in cælis. Archidiaconus, coram Domino capita inclinemus. Populus. Coram te Domine Deus. Finis. Laus Deo.*

RITUS ORDINATIONIS
47 CHOREPISCOPI.

E*piscopus primum incipit, & prosequuntur,* Laus Deo. *Sequitur versus in primo ordine notatus.*

Archidiaconus thus offert, & dicit, Benedic Domine. Stemus pulchrè in oratione, *& reliqua. Episcopus postea precatur, diciturque versus, & oratio suffitus. Archidiaconus autem inclamat, Benedic Domine.* [40] Iterum atque iterum, continuò & omni tempore Domino supplicemus: Domine pro securitate superna, vitaque & redemptione animarum nostrarum, & corporum, Domino supplicemus: Pro Patre nostro sancto, & à Deo electo, & in Christo Rectore nostro, Domino N. Episcopo nostro, & pro stabilitate prosperi sui status cujuslibet, atque opere manuum suarum, Domino supplicemus: Domine pro redemptione, & auxilio, & adjumento, & corroboratione servi tui istius N. qui huc accedit, & impositionem manus divinæ accipit; Da ei Domine. Oremus, precemur, & supplicemus nos omnes cum diligentia amatorem hominum Dominum Deum, ut suscipiat eum sine macula & reprehensione, detque illi gradum decorum Sacerdotii per inhabitationem Spiritus Sancti. Omnes pro eo oremus: Sanctam, & laudatam, & immaculatam Dominam nostram, beatam omni tempore Mariam genitricem Dei commemorantes, & Joannem Nuntium [41] primum veritatis, & Stephanum caput Martyrum, & primum Diaconorum, & Prophetas veraces, & Apostolos divinos, & Martyres victoria vestitos & triumphantes, ut Dominus Deus illustribus eorum precibus, & orationibus sanctis, omnes nos gratia afficiat, & conservet, & venia donet. Domino supplicemus: Omnes nos Domine, & pro nobis omnibus, & propter nos omnes &

ܘܐܪܟܕܝܩܘܢ ܡܩܪܒ ܒܣܡܝܢܐ ܘܐܡܪ
ܒܪܟܡܪܝ. ܢܩܘܡ ܫܦܝܪ ܒܨܠܘܬܐ ܘܫܪܟܐ.
ܘܐܦܝܣܩܘܦܐ ܡܨܠܐ. ܘܐܡܪܝܢ ܩܠܐ ܘܨܠܘܬܐ
ܕܦܝܪܡܐ. ܘܐܪܟܕܝܩܘܢ ܩܥܐ ܒܪܟܡܪܝ. ܬܘܒ
ܘܬܘܒ ܐܡܝܢܐܝܬ ܘܒܟܠܙܒܢ ܠܡܪܝܐ
ܢܬܟܫܦ. ܚܠܦ ܡܢ ܫܠܡܐ ܕܡܢ ܠܥܠ
ܘܚܝܐ ܘܦܘܪܩܢܐ ܕܢܦܫܬܢ ܘܕܦܓܪܝܢ ܠܡܪܝܐ
ܢܬܟܫܦ. ܚܠܦ ܐܒܘܢ ܩܕܝܫܐ ܘܓܒܝܐ
ܕܐܠܗܐ. ܘܡܕܒܪܢܢ ܕܒܡܫܝܚܐ ܡܪܝ ܦܠܢ
ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܕܝܠܢ. ܘܚܠܦ ܕܟܠܗ ܦܘܪܣܗ
ܘܡܦܪܐ ܕܐܝܕܘܗܝ ܠܡܪܝܐ ܢܬܟܫܦ. ܚܠܦ
ܡܢ ܦܘܪܩܢܐ ܘܥܘܕܪܢܐ ܘܡܥܕܪܢܘܬܐ ܘܫܘܪܪܐ
ܕܥܒܕܟ ܗܢܐ ܦܠܢ ܕܩܪܒ ܗܪܟܐ ܘܣܝܡ
ܐܝܕܐ ܐܠܗܝܬܐ ܡܩܒܠ. ܗܒ ܠܗ ܡܪܝܐ.
ܢܨܠܐ ܘܢܬܟܫܦ ܟܠܢ ܒܟܠܗ ܠܒܢ
ܒܚܦܝܛܘܬܐ ܕܪܚܡ ܐܢܫܐ ܡܪܝܐ ܐܠܗܐ
ܢܩܒܠܝܘܗܝ ܕܠܐ ܡܘܡ ܘܕܠܐ ܪܫܝܢ. ܘܢܬܠ
ܠܗ ܕܪܓܐ ܡܫܒܚܐ ܕܟܗܢܘܬܐ ܒܝܕ
ܡܥܡܪܢܘܬܐ ܕܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܟܠܢ
ܚܠܦܘܗܝ ܢܬܟܫܦ. ܠܩܕܝܫܬܐ ܘܡܫܒܚܬܐ
ܘܠܐ ܡܬܛܘܫܬܐ ܡܪܬܢ ܕܟܠܗܝܢ ܛܘܒܬܐ
ܒܟܠܙܒܢ ܡܪܝܡ ܝܠܕܬ ܐܠܗܐ. ܡܥܗܕܝܢ
ܘܠܝܘܚܢܢ ܐܝܙܓܕܐ ܘܡܥܡܕܢܐ ܫܪܪܐ.
ܘܠܐܣܛܦܢܘܣ ܪܫܐ ܕܣܗܕܐ ܘܩܕܡܝܐ
ܕܡܫܡܫܢܐ. ܘܠܢܒܝܐ ܫܪܝܪܐ ܘܠܫܠܝܚܐ
ܐܠܗܝܐ. ܘܠܣܗܕܐ ܠܒܝܫܝ ܙܟܘܬܐ.
ܐܝܟܢܐ ܕܡܪܝܐ ܐܠܗܐ ܒܝܕ ܨܠܘܬܗܘܢ
ܘܒܥܘܬܗܘܢ ܩܕܝܫܬܐ ܟܠܢ ܢܚܢܢ
ܘܢܛܪ ܘܢܚܘܣ ܠܡܪܝܐ ܢܬܟܫܦ.
ܟܠܢ ܡܪܝ. ܘܚܠܦ ܟܠܢ ܘܡܛܠ ܟܠܢ

[illegible]

& pro servo tuo N. qui accedit, expectans donum tuum; Te Domine Deus rogamus, oramus, & clamamus, dicimusque tribus vicibus, Kyrie eleison. *Postea dicit Psalmum qui scriptus est in ordine Archipresbyterorum; & legit Apostolum in Epistola ad Galatas.* Fratres, fructus autem Spiritus sunt, delectio, gaudium, pax, longanimitas, humanitas, bonitas, fides, humilitas, patientia. Super hæc lex non est posita. Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum omnibus doloribus ejus, & concupiscentiis. Vivamus igitur in spiritu, & secundum spiritum consummabimus. Et non simus inanes gloria, alter alterum parvi pendentes, & alter alteri invidentes. Fratres si quis præoccupatur errore & delicto, vos qui estis in spiritu, dirigite eum in spiritu modesto, & humili. *Episcopus legit Evangelium. Diaconus inclamat hoc Ephremiticum.* Stemus omnes in oratione coram Deo misericorde, & vocibus quæ eum placent, & concilient, unanimiter ad Dominum clamemus. Petamus à Patre abscondito, & à filio laudando & sancto, & à Spiritu Sancto Paraclito, ut misericordia sua suscipiat orationem nostram. Gygas potens qui bonitate sua mundum misericorditer suscepit, ille det tibi mores qui divinitatem suam placant: Dominus qui dedit tibi Sacerdotium, & ad cujus præsentiam stas in timore, det per manus tuas universo mundo propitiationem & remissionem, recipiat de manu tua thymiama purum & sanctum, oblationesque & fidem offeras Deo. Vir-

Virtutem quam induerunt Levitæ, & in qua vicerunt Angelum mortis, ipse det tibi ministerium, videlicet quod superat omnia mala. Bonus qui plenus est benedictionibus, & eas ab hominibus non cohibet, nec iis interdicit, ipse det tibi benedictiones plenas misericordiæ & gratiæ. Splendidus qui dedit Melchisedek, ut stet coram eo splendidè, ipse det tibi potestatem & authoritatem in ordine quem hodie accepisti. Tibi obediant Levitæ, & ad nutum tuum contremiscant, timeatque populus coram te, nec dispicentur verbum oris tui. A te [11] Magnates accipient leges & præcepta, & in omnes generationes terræ diffundetur fama Sacerdotii tui. Parce illi amator hominum, & miserere defectuum omnium nostrum; trinisque vocibus laudes offeramus Trinitati. *Episcopus precatur. Diaconus, procedite in pace, & egrediuntur cum pompa decente tenentes thuribulum, & Diaconi flabella flatque in eius faciem cum dicunt Pesitam.* Super volam manuum filii Ecclesia ædificata est, & super ordines laudandos 12. Apostolorum posita. Dominus dedit illi virtutem & potestatem conterendi omnia idola erroris; adjunxit illi arma veritatis, crucem vivam, & sigillum Chrismatis, cujus virtute Sacerdotes sanctificantur. Alleluja. Ascendit Moses in montem Sinai, ibique vidit majestatem domus Dei, & splendorem ex ea contraxit, & induit. Attulit secum typos, & similitudines eorum quæ vidit in ea Primogenitorum Ecclesia: Tabernaculum temporis inde detulit, & construxit, ut scriptum est, & sanctificatum est à Domino,

ܘܐܬܒܪܟ ܡܢ ܡܪܝܐ ܘܠܗ ܥܠ ܘܥܡܪ
ܗܠܠܘܝܐ. ܟܦܘܠܐ. ܢܛܪ ܡܪܝ ܒܙܩܝܦܟ
ܥܢܐ ܡܠܝܠܬܐ ܕܦܪܩܬ. ܒܕܡܟ. ܘܠܐ ܢܫܠܛ
ܒܗ ܣܛܢܐ ܣܢܝܐ ܕܟܠܗܘܢ ܫܦܝܪܘܬܐ.
ܐܩܝܡ ܒܗ ܡܪܝ. ܕܒܪ̈ܐ ܒܪ̈ܝܟܐ. ܘܪ̈ܥܘܬܐ
ܕܥܒܕܝܢ ܨܒܝܢܟ ܘܡܕܒܪܝܢ ܠܗ ܒܫܒܝܠܐ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ. ܘܪܥܝܢ ܠܗ ܒܟܠ ܡܪ̈ܥܝܐ
ܕܟܫܝܪܘܬܐ ܕܚ̈ܝܐ ܫܪܝܪ̈ܐ ܕܒܗܘܢ ܢܬܚܝܐ
ܘܢܬܒܣܡ ܐܡܝܢܐܝܬ. ܗܠܠܘܝܐ ܘܗܠܠܘܝܐ.
ܫܠܡ ܛܟܣܐ ܕܟܘܪܐ. ܨܠܘ ܥܠܝ.

mino, & illud ingressus habitavit. [52] Alleluja. *Duplicata*, Custodi Domine noster per crucem tuam gregem rationabilem, redemptum sanguine tuo, ut non dominetur ei Satanas, osor omnis rectitudinis & pulchritudinis. Suscita Domine in eo benedictos Rectores, & Pastores, qui voluntatem tuam exequantur, eumque ducant, & regant in semitam fidei, & pascant in pratis fortitudinis vitæ veræ, ut in iis perpetuò vivificetur,& oblectetur. Alleluja, Alleluja. Explicit ordo Chorepiscopi. Precamini pro me.

ܬܘܒ ܛܟܣܐ ܕܥܠ ܐܦܣܩܘܦܐ.

ܒܪܝܫܐܝܬ ܨܠܘܬܐ ܕܫܘܪܝܐ ܡܥܝܕܢܐ ܕܪܚܡ
ܥܠܝ. ܐܪܟܝܕܝܩܘܢ ܡܩܪܒ ܒܣܡܐ ܘܐܡܪ
ܒܪܟܡܪܝ. ܢܩܘܡ ܫܦܝܪ ܒܨܠܘܬܐ ܘܫܪܟܐ.
ܘܐܦܝܣܩܘܦܐ ܣܐܡ ܒܣܡܐ ܘܡܨܠܐ. ܘܐܡܪܝܢ
ܐܢܐ ܐܢܐ ܢܘܗܪܐ. ܟܕ ܩܒܠܘ ܫܠܝܚ̈ܐ
ܒܥܠܝܬܐ ܪܘܚܐ ܩܘܕܫܐ ܦܪܩܠܝܛܐ. ܢܦܩܘ
ܠܥܠܡܐ ܘܐܟܪܙܘ ܒܒܪܝܬܐ ܗܝܡܢܘܬܐ
ܕܫܪܪܐ. ܘܛܟܣܐ ܕܟܗܢܘܬܐ. ܘܐܩܝܡܘ
ܒܗ ܪ̈ܥܘܬܐ ܕܢܪܥܘܢ ܠܥܢܗ ܕܡܫܝܚܐ
ܒܬܪܝܨܘܬܐ ܘܒܟܐܢܘܬܐ. ܥܕܡܐ ܠܫܘܠܡܐ
ܘܫܘܡܠܝܐ. ܒܪܝܟ ܕܐܥܕܝ ܕܪ̈ܓܐ ܕܟܗܢܘܬܐ
ܒܐܪܥܐ ܘܥܠܠ ܒܫܡܝܐ. ܘܝܗܒ ܗܘܐ
ܠܗ ܫܘܠܛܢܐ ܪܒܐ ܒܪܘܡܐ ܘܒܥܘܡܩܐ
ܘܒܟܠ ܦܢܝܢ. ܗܐ ܒܓܘ ܥܕܬܐ ܡܬܥܒܕܐ
ܘܡܬܚܕܪܐ ܒܪܝܫܗ ܕܟܗܢܘܬܐ. ܕܒܕܪ̈ܓܐ
ܪ̈ܡܐ ܘܬܚܬܝ̈ܐ ܕܡܫܡܫ̈ܢܐ ܘܕܟܗ̈ܢܐ
ܘܕܟܘܡܪ̈ܐ ܘܪ̈ܥܘܬܐ. ܐܦܣܩܘܦܐ ܡܩܒܠ
ܒܣܡܐ. ܡܫܡܫܢܐ ܩܥܐ ܐܦܪܝܡܝܬ.

RITUS ORDINATIONIS EPISCOPI.

P*Rimùm oratio principii, & Psalmus consuetus, miserere mei. Archidiaconus offert incensum & dicit, Benedic Domine.* Stemus pulchrè in oratione, *& reliqua. Episcopus ponit aromata, & precatur. Interea dicitur, Ego sum lumen.* Cum acceperunt Apostoli in cœnaculo Spiritum S. Paraclitum, egressi sunt, [56] docuerunt, & prædicaverunt mundo fidem veram, & gradus Sacerdotii ordinaverunt; constitueruntque in eo Pastores, qui gregem Christi pascerent in rectitudine & justitia, usque ad finem & consummationem. Benedictus qui ordines Sacerdotii in terra magnificavit,& sursum in cœlis, eique in excelso, in profundo, & in omnibus partibus authoritatem plurimam dedit. Ecce in medium Ecclesiæ ea deducitur, & circumfertur in capite Sacerdotii, in ordinibus superioribus & inferioribus Diaconorum, Sacerdotum, Pontificum, & pastorum. *Episcopus thus accipit. Diaconus clamat Ephremiticum.*

Verte retro quatuor folia in ordinatione Chorepiscoporum, & illud invenies. Tum dicunt Sanctificasti Deus, Et eum ducunt duo Chorepiscopi, Unus à dextra ejus, & unus a sinistra. Tum Archidiaconus dicit, Offerimus ſanctitati tuæ, ò Pater noſter ſancte, & electe Dei, Domine N. Metropolita noſter hunc Dei amanrem, N. qui huc accedit, & impoſitionem manus divinæ accepit ex ordine Chorepiſcopi, qui excelſior eſt, & dignior Archipresbytero ſuper altare ſanctum Domini ſancti N. Urbis benedictæ, & Chriſtum amantis N. Eſt autem ſubditus beatitatis tuæ, Pater noſter. Pro eo precemur, & oremus Deum, dicamuſque tribus vicibus, Kyrie eleiſon. *Epiſcopus precatur, & flat in faciem ejus, circumducuntque eum per Eccleſiam, dicentes Peſitam.* [14] Benedictus eſt ille qui dedit Sacerdotium Apoſtolis duodecim, & miſit eos in mundum, ſicque dixit eis, Quod ſi ligaveritis, ego ipſe ligabo; ſi autem ſolveritis, ego ipſe ſolvam. Ipſe dedi vobis claves excelſi & profundi. Ordinem Sacerdotii conſtituite in omnibus Eccleſiis. [15] *Altera oratio.* Tibi laus Deus, Domine terræ & cœli, qui donum ſervo tuo dediſti, ur gubernet ſecundum voluntatem tuam. Exultet in eo, & in præceptis ejus Eccleſia ſancta; omneſque filii ejus ex ipſius doctrina lætificentur; & cum exorta fuerit divinitas tua in occurſum tuum cum gaudio egredietur. *Pſalmus, Laus ei, Et Apoſtolus Epiſtola ad*

[illegible]

ad Hebræos: Iſta ſcribuntur in ordine Archipresbyteri. Epiſcopus autem legit Euangelium ex Ioanne, & Archidiaconus dicit alta voce, Chriſte Deus omnium. [16] Tu ille es qui elegit ſibi in medio Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, Sacerdotes, caſtos, veraces, qui Sacerdotio cum puritate fungerentur, & concorditer cum cœtibus Seraphim Superiorum, amore arderent & commoverentur. *Precemur, Chriſte Deus omnium.* Ille qui eſt cognitor occultorum, & ſcrutator cordium & renum, elegit & obtulit hodie hunc ſervum Dei N. in ordinem excelſum & ſublimem Aaronis capitis Sacerdotum, & primi Patrum. *Oremus, Chriſte Deus omnium.* Tu ille es cui Cherubim benedicunt, quem Seraphim ſanctificant, Angeli laudant, Vigiles exaltant, Igniti glorificant, & ſpirituales celebrant. *Supplicemus, Chriſte Deus omnium.* Ille in cujus conſpectu adſtant millia millium, & myriades myriadum ſubjiciuntur, & cujus majeſtati ſervientes tremunt, conſtituit ſibi in Eccleſia ſancta Sacerdotes de genere terrenorum, ut illi perpetuo Sacerdotio fungerentur, eumque laudibus honorarent. *Oremus, Chriſte Deus omnium.* Tu ille es qui verbo tuo vivifico, & gratia tua divina juſſiſti omnibus Sacerdotibus, ut diligenter attenderent, & ſe præpararent ad hoc Sacerdotium ad quod præſentati ſunt, & quod acceperunt. *Precemur, Chriſte Deus omnium.* Tu ille es propitiator delictorum, & condonator peccatorum, qui peccatrici remiſit, & Latroni propitiatus eſt, & Zachæum juſtificavit, Simeonem ſuſcepit, & ſuper David miſericordia affectus eſt. Servo tuo huic parce, juxta vehementem ſanctæ tuæ

tuæ misericordiæ affectum. *Oremus, Christe Deus omnium.* Tu es ille excelsus, & tremefaciens superna, & ad cujus præsentiam inferna timore concutiuntur: Ipse est qui acceptat secundum misericordiam suam preces & orationes tuas, & dignos efficit nos omnes, qui [17] misceamur, & inseramur turmis & ordinibus eorum qui bona operantur. *Oremus, Christe Deus omnium.* Parce nobis secundum misericordiam tuam, & deduc nos secundum gratiam tuam, & pasce nos secundum benignitatem tuam, & perfice stationem nostram, quæ est in conspectu tuo, & suscipe supplicationem nostram pro servo tuo hoc; Psalmos quoque, & laudes, & invocationes, & proclamationem, & Chirotoniam quam hodie accepit. Unam autem vocem trinam qua placatur divinitas tua dignare nos emittere, tribus scilicet vicibus, Kyrie eleison. Explicit.

ORDO QUO CONSECRATUR PATRIARCHA.

PRimùm dicit [18] *Clerus hunc hymnum: Quia Dominus est spes nostra.* Tunc locutus est in visionibus cum Justis suis, Sanctis suis; & exaltavi Electũ de populo meo. Propter hoc unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ & gaudii, excellentius quàm participes, Socii tui. [19] *Unus autem ex Episcopis legit acta.* Dilecti, Postquam præcepit Jesus Apostolis quos elegerat per Spiritum Sanctum, atque etiam seipsum demonstrasset eis post passionem insignis multis per dies quadraginta apparens eis, loquensque eis de regno Dei, necnon cum eis panem manducans, præcepit eis, ut de Jerusalem non discederent, sed

ܐܠܐ ܢܣܟܘܢ ܠܡܘܠܟܢܗ ܕܐܒܐ. ܗܘ ܕܫܡܥܬܘܢ
ܡܢܝ ܕܝܘܚܢܢ ܐܥܡܕ ܒܡܝܐ. ܐܢܬܘܢ ܕܝܢ
ܬܬܥܡܕܘܢ ܒܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܠܐ ܒܬܪ ܣܓܝܐܐ
ܝܘܡܬܐ. ܗܢܘܢ ܕܝܢ ܟܕ ܟܢܝܫܝܢ ܫܐܠܝܢ ܗܘܘ
ܘܐܡܪܝܢ ܠܗ. ܠܡ ܒܗܢܐ ܙܒܢܐ ܡܦܢܐ ܐܢܬ
ܡܠܟܘܬܐ ܠܐܝܣܪܝܠ. ܐܡܪ ܠܗܘܢ ܗܘ. ܠܐ
ܗܘܐ. ܕܝܠܟܘܢ ܗܝ ܠܡܕܥ ܙܒܢܐ ܐܘ ܙܒܢܐ
ܐܝܠܝܢ ܕܐܒܐ ܣܡ ܐܢܘܢ ܒܫܘܠܛܢܗ
ܐܠܐ ܡܐ ܕܐܬܐ ܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܥܠܝܟܘܢ ܬܩܒܠܘܢ
ܚܝܠܐ ܘܬܗܘܘܢ ܠܝ ܣܗܕܐ ܒܐܘܪܫܠܡ
ܘܒܟܠܗ ܝܗܘܕ. ܘܐܦ ܫܡܪܝܢ. ܘܥܕܡܐ
ܠܣܘܦܗ ܕܐܪܥܐ. ܘܟܕ ܨܠܝܢ ܐܡܪܝܢ. ܐܢܬ
ܡܪܝܐ ܝܕܥ ܐܢܬ ܕܒܠܒܘܬܐ ܕܟܠ. ܚܘܝ ܗܘ
ܐܢܫܐ ܕܓܒܝܬ ܐܢܬ ܡܢ ܗܠܝܢ. ܕܗܘ ܢܣܒ
ܦܣܐ ܕܬܫܡܫܬܐ ܕܫܠܝܚܘܬܐ ܕܡܢܗ ܢܦܩ
ܝܗܘܕܐ ܕܢܐܙܠ ܠܗ ܠܐܬܪܗ. ܘܐܪܡܝܘ ܦܣܐ
ܘܣܠܩ ܥܠ ܡܬܝܐ. ܘܐܬܡܢܝ ܥܡ ܚܕܥܣܪ
ܫܠܝܚܝܢ. ܘܟܕ ܟܢܝܫܝܢ ܗܘܘ ܟܠܗܘܢ
ܐܟܚܕܐ. ܗܘܐ ܡܢ ܫܠܝܐ ܩܠܐ ܡܢ ܫܡܝܐ ܐܝܟ
ܪܘܚܐ ܥܙܝܙܬܐ. ܘܐܬܡܠܝ ܗܘܐ ܡܢܗ ܟܠܗ
ܒܝܬܐ ܕܒܗ ܝܬܒܝܢ ܗܘܘ. ܘܐܬܡܠܝܘ
ܟܠܗܘܢ ܒܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ. ܟܕ ܩܡ
ܫܡܥܘܢ ܟܐܦܐ ܐܡܪ. ܓܒܪܐ ܐܚܝܢ. ܘܟܠܟܘܢ
ܐܝܠܝܢ ܕܥܡܪܝܢ ܒܐܘܪܫܠܡ. ܗܕܐ ܬܬܝܕܥ
ܠܟܘܢ ܘܨܘܬܘ ܡܠܝ. ܝܫܘܥ ܢܨܪܝܐ ܓܒܪܐ
ܕܡܢ ܐܠܗܐ ܐܬܚܙܝ ܠܘܬܟܘܢ ܒܚܝܠܐ
ܘܒܐܬܘܬܐ ܘܒܬܕܡܪܬܐ ܐܝܠܝܢ ܕܥܒܕ ܐܠܗܐ
ܒܝܢܬܟܘܢ ܒܐܝܕܗ. ܗܢܐ ܕܦܪܫ
ܗܘܐ ܠܗ ܠܗܕܐ ܒܡܩܕܡܘܬ ܝܕܥܬܗ
ܘܒܨܒܝܢܗ ܕܐܠܗܐ. ܘܗܘ ܕܒܝܡܝܢܗ

fed expectarent promissionem Patris, quam audistis à Joanne qui baptizavit in aqua; vos autem baptizabimini Spiritu Sanctitatis non post dies multos. Illi igitur cum convenissent, interrogaverunt eum, dicentes ei: Num hoc tempore restitues regnum Israëli. Dixit eis ipse. Non est vestrum hoc, nosse tempus, aut tempora ea quæ pater posuit in potestate sua; sed cum venerit Spiritus Sanctus super vos, accipietis virtutem, & eritis mihi testes in Jerusalem, & omni Judæa; atque etiam Samaria, & usque ad fines terræ. Et cum orarent, dixerunt: Tu Domine nosti quod est in cordibus omnium, ostende virum quem ex iis elegisti, ut accipiat sortem ministerii Apostolatus à quo discessit Judas, ut abiret in locum suum. Et jecerunt sortem, & ascendit in Marthiam, & adnumeratus est cum undecim Apostolis. Et cum congregati essent omnes simul, factus est repente sonus de cœlo velut Spiritus vehementis, & repleta est ex eo omnis domus in qua sedebant, & repleti sunt omnes Spiritu Sanctitatis. Cum autem surrexisset Simeon Cephas dixit, Viri fratres, & omnes illi qui habitant in Jerusalem, hoc notum sit vobis, & auscultate verba mea: Jesus Nazarenus, homo qui erat à Deo, Visus est apud vos in virtutibus & in signis, & præclarè factis quæ Deus fecit inter vos per manum ejus. Hunc ad hoc segregaverat Deus in præscientia & voluntate sua: Et ipse est qui dextera Dei exaltatus est, & accepit ab eo promissionem

de Spiritu Sancto, & effudit hoc donum quod videtis & auditis. Vobis autem & filiis vestris promissio facta est accipiendi donum Spiritus Sancti. Tunc convocaverunt duodecim Apostoli omnem congregationem Discipulorum, & dixerunt eis: Inquirite igitur fratres, & eligite septem viros ex vobis super quos sit testimonium, plenos Spiritu Domini, & sapientia, & constituemus eos super hoc opus; nos autem perseverantes erimus in oratione & ministerio verbi pro universo populo. Et elegerunt Stephanum virum plenum Spiritu Sancto, & Philippum, & Procorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum Proselytum Antiochenum. Illos statuerunt in conspectum Apostolorum; & cum orarent, imposuerunt eis manus. Cum autem audivissent qui in Jerusalem, quod accepisset populus Samariæ Verbum Dei, miserunt ad eos Simonem Petrum, & Joannem. Cum autem descendissent ad eos, oraverunt super eos, ut acciperent Spiritum Sanctum. Videns autem Simon quod per impositionem manus Apostolorum dabatur Spiritus Sanctus, obtulit eis argentum, dicens, Date etiam mihi potestatem hanc, ut super quem manus imponam, recipiat Spiritum Sanctum. Dixit illi Simeon Petrus, Argentum tuum tecum abeat in perditionem: Quia putasti quod donum Dei possessionibus & divitiis seculi comparatur. Non est tibi pars, neque

ܒܗܝܡܢܘܬܐ ܗܕܐ. ܒܪܢܒܐ ܕܝܢ ܘܫܐܘܠ ܦܢܘ
ܡܢ ܐܘܪܫܠܡ ܠܐܢܛܝܘܟܝ ܡܢ ܒܬܪ ܕܫܠܡܘ
ܬܫܡܫܬܗܘܢ. ܘܕܒܪܘ ܥܡܗܘܢ ܠܝܘܚܢܢ
ܗܘ ܕܐܬܟܢܝ ܡܪܩܘܣ. ܟܕ ܨܝܡܝܢ ܗܘܘ
ܘܡܨܠܝܢ ܠܐܠܗܐ. ܐܡܪܬ ܠܗܘܢ ܪܘܚܐ
ܕܩܘܕܫܐ ܦܪܘܫܘ ܠܝ ܠܫܐܘܠ ܘܠܒܪܢܒܐ
ܠܥܒܕܐ ܐܝܢܐ ܕܐܢܐ ܩܪܝܬ ܐܢܘܢ. ܘܒܬܪ
ܕܨܡܘ ܘܨܠܝܘ ܣܡܘ ܥܠܝܗܘܢ ܐܝܕܐ ܘܫܪܘ
ܐܢܘܢ. ܗܢܘܢ ܕܝܢ ܐܫܬܠܚܘ ܡܢ ܪܘܚܐ
ܕܩܘܕܫܐ ܢܚܬܘ ܠܗܘܢ ܠܣܠܘܩܝܐ. ܘܡܢ
ܬܡܢ ܪܕܘ ܒܝܡܐ ܠܩܘܦܪܘܣ. ܘܐܡܪܘ
ܠܗܘܢ. ܐܚܝ ܐܣܘܪܘ ܚܨܐ ܕܬܪܥܝܬܟܘܢ
ܘܐܬܬܥܝܪܘ ܓܡܝܪܐܝܬ. ܘܣܒܪܘ ܠܚܕܘܬܐ
ܕܐܬܝܐ ܠܟܘܢ ܒܓܠܝܢܗ ܕܡܪܢ ܝܫܘܥ
ܡܫܝܚܐ. ܘܗܘܘ ܩܕܝܫܝܢ ܒܟܠܗܘܢ
ܗܘܦܟܝܟܘܢ ܐܝܟ ܕܩܕܝܫ ܗܘ ܗܘ ܕܩܪܟܘܢ.
ܡܛܠ ܕܐܡܝܪ ܕܗܘܘ ܩܕܝܫܝܢ. ܐܝܟܢܐ ܕܐܦ
ܐܢܐ ܩܕܝܫ ܐܢܐ. ܠܟܘܢ ܗܟܝܠ ܝܗܝܒܐ ܐܝܩܪܐ
ܗܢܐ ܠܐܝܠܝܢ ܕܡܗܝܡܢܝܢ. ܘܐܡܪ ܠܗܘܢ
ܦܛܪܘܣ ܒܥܐ ܐܢܐ ܡܢ ܩܫܝܫܐ ܕܐܝܬ ܒܟܘܢ
ܐܢܐ ܩܫܝܫܐ ܚܒܪܟܘܢ ܘܣܗܕܐ ܕܚܫܘܗܝ
ܕܡܫܝܚܐ ܘܫܘܬܦܐ ܕܫܘܒܚܐ ܗܘ ܕܥܬܝܕ
ܕܢܬܓܠܐ. ܪܥܘ ܡܪܥܝܬܐ ܕܐܠܗܐ ܕܡܫܠܡܐ
ܒܐܝܕܝܟܘܢ. ܘܣܥܘܪܘ ܪܘܚܢܐܝܬ ܠܐ ܒܩܛܝܪܐ
ܐܠܐ ܒܨܒܝܢܐ. ܠܐ ܒܥܘܬܪܐ ܛܢܘܦܐ ܐܠܐ ܡܢ
ܟܠܗ ܠܒܟܘܢ. ܠܐ ܐܝܟ ܡܪܘܬܐ ܕܡܪܥܝܬܐ.
ܐܠܐ ܐܝܟ ܕܬܗܘܘܢ ܠܗܘܢ ܕܡܘܬܐ ܛܒܬܐ
ܕܡܐ ܕܐܬܓܠܝ ܪܫ ܪܥܘܬܐ ܬܣܒܘܢ ܡܢܗ
ܟܠܝܠܐ ܕܫܘܒܚܐ ܕܠܐ ܚܡܐ. ܬܘܒ ܩܪܐ
ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܐܚܪܢܐ ܫܠܝܚܐ ܡܢ ܐܓܪܬܐ

neque fors in fide ista. Barnabas autem & Saul reversi sunt ex Jerusalem Antiochiam, postquam confecerunt ministerium suum, & duxerunt secum Joannem, qui cognominatus est Marcus. Cum autem jejunarent, & orarent Deum, dixit eis Spiritus Sanctus, separate mihi Saulem & Barnabam in opus ad quod eos vocavi. Et postquam jejunarunt, & orarunt, imposuerunt super eos manum, & dimiserunt eos. Illi autem missi à Spiritu Sancto descenderunt Seleuciam, & inde descenderunt per mare in Cyprum. Et dixerunt eis: Fratres, accingite lumbos cogitationum vestrarum, & evigilate perfectè, & sperate in gaudium, quod vobis in revelatione Domini nostri Jesu Christi adventurum est. Estote quoque sancti in omnibus actionibus, & conversationibus vestris, ut ipse sanctus est, qui vocavit vos. Propterea dixit, Estote Sancti, sicut & ego Sanctus sum. Vobis itaque data est gloria ista qui credidistis. Dixit autem eis Petrus. Rogo ego Presbyteros qui sunt inter vos, Presbyter ego Collega vester, & testis passionum Christi, & particeps gloriæ quæ revelanda est. Pascite gregem Dei, qui creditus est manibus vestris, & visitate illum spiritualiter, non violenter sed sponte; non propter lucra turpia, sed ex toto corde vestro, non ut Domini gregis, sed ita ut sitis bonum exemplar, ut cum apparebit princeps Pastorum, accipiatis ab eo coronam gloriæ, quæ non marcessit. *Iterum legit Episcopus alium Apostolum ex Epistola ad*

ad Timotheum. Fratres, [60] Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum præcedentes prophetias quæ de te factæ sunt, ut milites per eas militiam hanc bonam, in fide & conscientia bona. Fidelis est sermo, Si quis desiderat Presbyteratum, opera bona desiderat. Debet igitur Presbyter esse talis, ut macula in eo non inveniatur: Qui fuerit maritus unius uxoris, qui mente vigilet, castus sit, & pudicus, moribus bene compositis, amans peregrinos, & Doctor. Qui modum in vino non excedat, cujus manus ad percutiendum non currat; sed sit humilis, non litigator, non pecuniæ cupidus, bene regat domū suam, contineat filios suos in subjectione honesta cum omni puritate. Si quis enim domum propriam non novit regere, quomodo Ecclesiam Dei regere poterit? [61] Nec sit puer disciplinæ suæ, seu Neophytus, ne extollatur, & incidat in judicium Satanæ. Oportet etiam ut testimonium bonum habeat ab iis qui foris sunt, ut non incidat in opprobrium & in laqueum Satanæ. Illi enim qui bene ministraverint, gradum bonum sibi ipsis acquirent, & [62] fiduciam multam in fide Jesu Christi. Fidele hoc est, & dignum quod accipiatur. Hæc doce, & præcipe, & nemo contemnat juventutem tuam, sed exemplar esto credentibus, in verbo, & conversatione, & charitate, & fide, & puritate. Nec contemnes fidem quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam & impositionem manuum Presbyterii. Cum enim hæc perfeceris, teipsum vivificabis, & eos qui te audiunt. Seniorem non increpabis, sed precaberis ut Patrem, & Juvenes ut fratres tuos, & Anus ut matres tuas, Juniores ut soro-

rores tuas in omni castitate. Viduas honora, eas quidem quæ verè viduæ sunt. Adversus Presbyterum accusationem non admittes, nisi in ore duorum vel trium testium. Eos qui peccant coram omnibus argue, ut cæteri homines timeant. Testor ego tibi coram Deo, & Domino nostro Jesu Christo, & Angelis ejus electis, ut hæc conserves, nec ulla re mens tua præoccupetur: Nec facias aliquid cum acceptione personarum. Manus subitò super hominem non impones, ne communices peccatis alienis. Teipsum conserva in castitate, ô homo Dei. Curre & sequere justitiam, & puritatem, & fidem, & charitatem, & patientiam, & humilitatem. Pugna autem agonem bonum fidei; apprehende vitam æternam, quoniam ad hæc vocatus es; jamque confessus es confessionem bonam coram testibus multis. Attestor ego te coram Deo qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui confessionem edidit coram Pontio Pilato, Confessionem pulcherrimam, ut serves mandatum quod est sine macula, & sorde, usque ad revelationem Domini nostri Jesu Christi, qui est judicaturus vivos & mortuos: Ipse est cui gloria in secula seculorum. Amen. *Postea dicitur laudatio, & Patriarcha legit Euangelium. Post lectionem autem Euangelii sedet Patriarcha super thronum suum, & unusquisque Episcoporum secundum gradum suum. Tunc offerunt ei illum qui ordinatur. Stat autem versus alam altaris ad latus dex-*

dexterum; & cum jubet Patriarcha, [63] *legit volumen confessionis, quod prius manibus suis ipse scripserat. Et quum tradidit Patriarchæ volumen quod scripsit ut illud conservetur, Episcopi adducunt eum coram altari, & flectit ambo genua, habens super se* [64] *ornatum Presbyteratus sui. Deinde* [65] *cidarim ab eo detrahunt, usque ad tempus suum. Tunc Patriarcha surgit à sede sua, & accedet in conspectum altaris; incipitque ministerium secundum. Dum autem precatur, dicunt hymnum miserere; Patriarcha verò dicit ordinem. Unus autem ex Episcopis antiquioribus circumit cum thuris suffumigatione, & altare, & universam Ecclesiam, eumque comitantur duo Presbyteri, & duo Diaconi cum luminaribus & flabellis, dicuntque,* Sanctus qui majestatem suam habitare facit super montem. *Patriarcha dicit,* Pax vobiscum. *Populus,* cum Spiritu tuo. *Tunc Patriarcha jubet uni ex Episcopis, ut alta voce hoc edictum pronunciet,* [66] Gratia divina quæ infirma sanat, & deficientia complet, quæque curat ea quæ ad Ecclesiam spectant, vocat & ordinat hunc N. amantem Dei super gregem benedictum. Oremus igitur omnes, ut veniat super eum gratia & inhabitatio Spiritus Sanctitatis. Clamemusque & dicamus tribus vicibus, Kyrie eleison. *Patriarcha precatur, & imponit manus super corpus, & super calicem ut consummet, teguntque manus ejus* [67] *cum velo. Postea revertitur ad eum qui ordinatur,* [68] *easque imponit super caput*

[illegible]

caput ejus, [69] *ac ei aptat. Interea Episcopi duo manibus suis sustinent Librum sanctorum Evangeliorum apertum super manus Patriarchæ, & alii sustinent flabella super Evangelium. Tunc Patriarcha attollit manus suas, & extendit brachia, eaque elevat & deprimit tribus vicibus super caput illius qui ordinatur. Tum verò Episcopi cum manibus Patriarchæ* [70] *attollunt Evangelium super manus illius, deprimuntque illud, & flabella similiter super Evangelium, illaque commovent. Patriarcha autem precatur precationem invocationis Spiritus. Et dum consummat precatur iterum.* Pax vobiscum. *Populus,*& cum Spiritu tuo. *Postea Patriarcha sese inclinat; deinde cum redierit ad eum qui ordinatur, Episcopi attollunt Evangelium & avertunt ab eo. Patriarcha signat eum, & dicit,* Ordinatur in Ecclesia sancta Dei. *Respondent Episcopi,* N. Episcopus & Metropolita ad Ecclesiam sanctam Urbis N. gregis benedicti. *Tunc apprehendit Patriarcha manum ejus dexteram, ut erigat eum; & unus ex Episcopis clamat, & dicit,* [71] Kyrie ologon, *& respondent,* Kyrie eleison. *Tunc Patriarcha imponit super caput ejus cidarim, & dicit,* In laudem, & gloriam, & honorem, & exaltationem Trinitatis sanctæ, & æqualis in substantia, & in securitatem, & ædificationem Ecclesiæ sanctæ Dei. *Respondent Episcopi, & universus Clerus. Postquam autem vestivit eum, tunc deducunt eum ad sedem throni, atque ita collocant eum, ita ut facies ejus sit versus Occidentem.*

Dein-

Deinde apprehendunt Episcopi & Sacerdotes sedem ejus, attolluntque eum, & circumducunt tribus vicibus, & unaquaque vice incipit Patriarcha, Dignus, *& respondent post eum,* Dignus & justus. *Tunc unus ex Episcopis legit Evangelium, & post Evangelium alius ex Episcopis alta voce pronuntiat hæc verba.* Stemus pulchrè omnes in oratione cum attentione & vocibus quæ Deum nobis placatum reddant. Pro Ecclesia sancta & unica, Catholica & Apostolica hac, quæ à finibus orbis terrarum usque ad fines ejus, Dominum rogemus. Pro hac congregatione nostra à Domino petamus; Ut electio hæc non sit offendiculo, [72] sed gratiæ, Dominum deprecemur. Pro Episcopo hoc qui hic stat, Domino supplicemus. Pro firma stabilitate ejus & timore Domini qui est in Spiritu Sancto, Domino supplicemus: Ut placeat Deo sancto, oremus. Pro Ecclesia quæ ipsi commendata est, Dominum rogemus. Pro honestate & decore vitæ, & ejus tranquillitate, & humilitate, & scientia recta & orthodoxa, Deum oremus. Ut nos omnes dignos reddat merito & victoria vocationis supernæ, Dominum deprecemur. Omnes pro omnibus, & pro invicem studiosè Dominum rogemus. *Patriarcha orationem dicit Eucharisticam.* [73] *Affertur baculus, cujus summitatem apprehendit Patriarcha, & subter manum Patriarchæ apprehendit eum unusquisq; ex Episcopis juxta ordinem suum, & subter hos omnes apprehendit eundem baculum ille qui ordinatur. Patriarcha autem dicit voce, & tono harmonico.* Virgam fortitudinis mittet

tibi Dominus ex Sion, & dominaberis inimicis tuis. *Respondent Episcopi, & omnes Clerici. Et post hæc adducunt eum ad mensam vitæ. Precatur autem Patriarcha, & statim unus ex Episcopis alta voce profert hanc Litaniam, dum Clerus omnis stat coram altari,* [74] *& alternant cum antiphona, Christe Deus omnium nostrum.* Stemus pulchrè omnes ante eum qui in personis ex proprietatibus subsistentibus distinctè non divisim trinus cognoscitur: In unitate verò substantiæ & naturæ, & honoris & potestatis una divinitas tantummodò intelligitur & creditur: Scilicet Pater æternus ante secula, & Filius qui natus est sine principio; Et Spiritus Sanctus, [75] qui neque quantus est, neque qualis, unus & solus Deus in Trinitate etiam adoratur, & Trinitas in unitate ab omnibus naturis intelligibilibus, & sensibilibus laudatur. *Oremus, Christe Deus noster.* Ille est cui cum timore & tremore ministrant qui sunt in altis & supremis sedibus, nempe throni in veritate confirmati, & cujus majestatem aspicere non audent: Attamen interea summos Sacerdotes nostros dignatur communicatione, quum sacerdotio suo spirituali fungentes, unanimitate rebus omnibus [76] excelsiore delectantur; atque etiam eum in volis suis circumferunt, dum cœli & terra nutu voluntatis suæ consistunt. *Oremus, Christe Deus noster.* Tu qui cum Patre senex es, & cum Spiritu Sancto es substantialiter divinitas, & principium Deificationis illuminativum; quique propterea

quod

quod humanitatem tuam amore prosequeris, cum hominibus conversatus es, & Pontifex noster es vocatus, ministerium hoc Episcopatus hominibus terrenis tradidisti; & qui officio Sacerdotali funguntur, & qui Episcopatum cœlestem suscipiunt, & deificare, & perficere super terram declarasti. *Supplicemus, Christe Deus noster.* Tu qui Piscatoribus scientiam dedisti, & Idiotas per excellentiam cursus Apostolici victoria donasti, & magnificasti; Episcopum istum quem elegisti, ut istas oves tuas pasceret, erudi præterea divinis tuis donis, ut illuminationes tuas spirituales secundum veram tuam promissionem effundat, & oves tuas rationales abundanti effusione potus spiritualis alat, & enutriat. *Oremus, Christe Deus noster.* Tu qui Apostolos tuos sanctos instar solis in mundo exhibuisti, ut terram universam per rete & venationem doctrinæ suæ attraherent, & ad lumen cognitionis veritatis Theologicæ admoverent, Tu Episcopum istum victoria extolle & magnifica, ut eos qui in tenebris ignorantiæ sedent, illuminet, & ad lumen scientiæ adducat. *Adoremus.* Pro securitate & concordia totius mundi fidelis: Et pro conservatione Ecclesiarum, & cœnobiorum, & bono Pastorum statu, & incolumitate; Atque ut avertat Dominus Deus à terra & incolis ejus omnes plagas, & virgas furoris. Et pro defunctis qui ex aqua & spiritu nati sunt, & in rectitudine laudis, seu fide orthodoxa ad te discesserunt. Et pro populo isto, in nomine tuo sancto nobiscum congregato deprecemur. Fac nos mereri Christe

Christe Deus noster, ut per hoc suum Sacerdotium mysteriis plenum nos dignos reddat qui promereamur hoc perfectum donum, quo perfectionem perfectè consequamur; atque ut in Ecclesia Primogenitorum cœlestium magno hoc Sacerdotii ministerio fungamur, & laudem æternam cum exultatione Angelica offeramus, & cum omnibus sanctis spirituali gaudio gestientes, clamemus & ter dicamus, Kyrie eleison. Post hæc Litaniam incipiunt, dicuntque hymnos cujusdam ex Doctoribus qui nomen habet in Chritonia celebre. Patriarcha autem & Episcopi dant ei pacem, & reliquæ Congregationi dextera benedicunt. Postea eum adducunt ad portam altaris, ubi universum populum obsignat Chrismate, & ab eo circumitur populus, & sanctorum mysteriorum participatione donatur.

PRÆFATIO.

IN RITUM NESTORIANUM, IN QUA de Nestorianis cis & ultra Euphratem in Perside, India, Tartaria, ad Sinas usque & Antipodas habitantibus. De Patriarcha Mosul cui omnes obediunt. De amplissimo Episcoporum ipsi subjectorum numero. De Presbytero Johanne rege Christiano, ubi olim Regnum ejus, quàm spatiosum, & quando eversum. De Rege Abyssinorum qui à recentioribus falsò creditus est Presbyter Joannes, & quamobrem. De Armenis an Nestoriani. De ipsorum Patriarcha, qui ut & Nestorianorum Catholicus dicitur. De antiquitate istius Epitheti. De eorum unione cum Ecclesia Romana ab annis quingentis sæpius repetita, sed potissimum anno 1552. quo hæreses coram Julio III. abjurarunt. De obedientia ipsius successoribus sæpius ab ipsis præstita. Quare hæc obedientiæ præstatio tamdiu interrupta. Nestorianus Patriarcha profitetur se ex antiqua Romanorum Pontificum concessione Episcopos ordinare & confirmare.

Estoriani quorum sacras ordinationes Latinè & Syrè edimus ab Hæretico Nestorio cujus hæresim amplectuntur, denominati sunt. Notissima est Nestorii Patriarchæ CP. in Concilio Ephesino condemnatio, nec opus est in ea enarranda diutius immorari. Nestorium Ecclesia & sede expulit Theodosius Imperator, & in exilium relegavit; sed cum ipso hæresis extincta non est, verùm universum Orientem infecit, & extremos ipsius fines penetravit. Nam autor est Anastasius Sinaita in ὁδηγῷ c. 4. Nestorium *in Mesopotamiam evasisse, venenum suum ac lutum inibidem consevisse, unde, velut è canali quodam, Orientem omnem maxime infecit, conspurcavitque, &c. Sanè sciendum est nullam hodie Nestorii hæresi maligniorem extare, quæ ægrius venenum suum prodat.* Quidquid sit de Nestorii in Mesopotamiam fuga, ita per Orientem serpsit teterrimus illius doctrinæ cancer, ut non modo plurimi Christiani cis Tigrim & Euphratem habitantes Nestorianæ hæresi addicti sint, sed etiam quotquot trans Euphratem & Tigrim ad Sinas usque & Antipodas nostros Christianum nomen profitentur, & Nestoriani sint, & hactenus dici glorientur. Pontificem autem summum sibi constituunt illi Hæretici quem Catholicum vocant, cui, ut summo capiti, Metropolitæ omnes & Episcopi parent. Maximi etiam Reges & Principes in penitissimo Oriente hanc hæresim cum populis suis olim excoluerunt.

De his sic Jacobus de Vitriaco, lib. 1. Historiæ Hierosolymitanæ c. 76. *Sunt aliæ nationes non solùm in terra Sancta, vel inter Saracenos, sed sparsim per se in majori parte Indiæ habitantes. Hos autem Nestorinos seu Nestorianos appellant, à quodam Hæresiarcha Nestorio, qui perversa doctrina sua ex magna parte Orientalem regionem lethaliter infecit, & maximè illos qui in terra potentissimi Principis, quem Presbyterum Ioannem vulgus appellat, commorantur. Hi omnes Nestoriani sunt cum Rege suo, qui cum Iacobinis plures esse dicuntur, quàm Latini vel Græci, &c. Chaldæa autem litera utuntur in divinis scripturis, & ex fermentato divina more Græcorum conficiunt.* Eadem, atque etiam de Presbytero Joanne, refert Marinus Sanutus lib. 3. part. 8. c. 4. & Henricus Canisius ex antiquo autore t. 6. antiquæ Lectionis, qui forte Vitriacum in Epitomen redegerat: Unde hæc & multa alia de Sectis Orientalium Scriptorum in Annales suos transtulit Bzovius ad an. 1330. n. 52. & sequentibus.

Paulus Venetus qui juvenis regiones Orientales adiit, & intimè penetravit, propeque omnes sigillatim lustravit, qui annis septemdecim tam in comitatu quàm sub principatu

cipatu magni Tartarorum Imperatoris commoratus est, ei familiaris factus, & ab eo quandoque ad varia regni negotia obeunda delegatus, testatur plurimos esse in intimo illo Oriente Christianos Nestorianos. Ait enim l. 1. lingua italica scripti c. 6. in civitate Mosul ad Tigrim sedem habere Nestorianorum Patriarcham, qui inde Episcopos & Archiepiscopos Babylonem & in universam Indiam mittit, non secus ac Pontifex Romanus in regiones Catholicas. Similiter c. 29. 31. 36. 50. 53. ejusdem Libri narrat oculato testimonio plurimos Christianos Nestorianos vivere, & Ecclesias habere in Provinciis Caschar, Carchan, Tanguth, Erginul, Mongul, quæ maximo Tartarorum Principi subjiciuntur. Libro verò 2. c. 34. 39. 68. testatur se vidisse in extremo Oriente, hoc est, apud Sinas, & postremos Tartaros multas istorum Christianorum Ecclesias. Anno 1274. inquit Paulus c. 65. lib. 2. Marsakis Christianus Nestorianus, constitutus est à Tartarorum Imperatore gubernator civitatis Cinghiansu in Provincia Mangi, id est, Sinensium, in qua duas pro Nestorianis suis ædificavit Ecclesias. In civitate Sinarum Quinsai omnium maxima unam tantùm esse refert Nestorianorum Ecclesiam. Vincentius speculi majoris tom. 4. l. 31. c. 90. mentionem facit Hiurorum populorum Nestorianorum qui à Tartaris devicti sunt, quorum, inquit, literas Tartari cum essent hactenus illiterati iis devictis assumpserunt. Aitonus ipse Armenus in libello de Tartaris c. 11. *Christiani qui in Chaldæa habitant*, inquit, *Nestoriani vocantur, ab errore Nestorii, & literas habent Chaldæas.*

Hoc confirmant Lusitanorum navigationes in Indiam Orientalem. Quos enim ad Gangem, in India interiore, & vicinis locis deprehenderunt Christianos, omnes Nestoriani erant, Episcopos à Patriarcha Babylonis, seu Mosul, qui, ut quidam volunt, Armenus est, suscipientes. Ita Maffæus Historiarum Indicarum lib. 2. atque etiam l. 16. Osorius l. 3. & 9. de Lusitanorum gestis in India: & Jarricus l. 2. c. 18. Joseph Indus Christianus qui Lusitania lustrata Romam venit sedente Alexandro VI. testatur nonnullos esse Principes Christianos in India, plurimos in variis Provinciis Christianos, omnesque pendêre à Catholicô Armeniæ, qui duos veluti Primates creat, unum in India, alterum in Cathaio, quibus subsunt multi Episcopi. Præcipua quoque fidei istorum populorum capita diffusè satis enarrat, ut videre est in Collectione variarum peregrinationum & Navigationum dicta *Novus orbis*. Basileæ an 1555. edita cap. 132. 133. 134. Idem refert Petrus Strozza qui Paulo V. erat à Secretis, idque discere potuerat ex Legatis quos ad Paulum V. miserat Nestorianorum Patriarcha, *Patriarchæ Nestorianorum amplissima est autoritas, eaque in Indiam sese extendit. Nam Chaldæi qui Goæ, Cochini, Angamalæ, atque in Insula S. Thomæ ante adventum Patrum Societatis Jesu reperiebantur, omnes pariter professione Nestoriani, obediebant Patriarchæ Babylonis.* Id ex eo refert Bzovius ad an. 1330.

Istius hæresis per universum Orientem amplitudini conveniunt quæ infra dicuntur in fine ritus ordinationis Episcopalis, & quæ adnotamus n. 105. Sed eam multò illustrius probant quæ addit Addisu, seu potius Hebed Iesu, electus Patriarcha Mosul seu Babylonis ad calcem professionis fidei quam præsente Pio IV. Pontifice edidit cum Romam venit, ab eo petiturus electionis confirmationem. Ea sic referuntur ab Augustino Thuano Historiæ l. 16. & Genebrardo ad an. 1566. *Iuravit se credere recipere, & approbare omnia quæ in sede Apostolica tenerentur, & se id curaturum in sua jurisdictione, sub qua essent multi Metropolitæ, Episcopi, & Diœcesani: Videlicet, Arbel Metropolis, Sarava & Hancava Episcopatus. Cheptian Metropolis; Chramleis, Achusch Episcopatus. Nassibin Metropolis; Machazzin, Talescavi, Mardin Episcopatus. Sceert Metropolis. Azzen Episcopatus. Elkessen Metropolis; Zuch & Messiara Episcopatus. Gurgel Metropolis, Esci Episcopatus. Amed Metropolis; Chiaruchia, Hain, Tammir Episcopatus, quæ omnes regiones subsunt imperio Turcarum. Ormi superior Metropolis; Vscimi & Cuchia Episcopatus. Ormi inferior Metropolis; Dutra, Saldos, Eschinuch, Episcopatus. Esgurgan Metropolis; Nare, Gian nunc Episcopatus. Salamas Metropolis; Baumar, Sciabatam, Vascam, Episcopatus. Omnes Persarum Regi subjecti. In India verò Lusitana Guschin Metropolis: Canonor Metropolis: Goa Metropolis: Calicuth Episcopatus, cui subest Carongol civitas.* Longè plures sunt civitates Indiæ & Tartariæ in quibus habitant ejusmodi Christiani, quàm quæ enumeratæ sunt, ut ex variarum peregrinationum, & navigationibus relationibus colligitur. Sed hoc certissimè demonstratur ex iis quæ refert Otto Frisingensis in Chron. l. 7. c. 31. *Ea tempestate Legati Armeniorum Episcoporum, eorumque Metropolitani, quem ipsi Catholicum, id est, universalem, propter infinitum, id est, amplius quam mille Episcopo-*

rum sub se habentem numerum vocant, Legati ab ultimo penè Oriente summum Pontificem Viterbii laboriosum iter, per annum & sex menses complentes adeunt. Quàm amplas esse oportuit regiones illas in quibus supra Millenos numerabantur Episcopi, cum præsertim plebis major pars, aut esset Mahumetana, aut Ethnica.

Verùm præ cæteris memorabile est in hac causa quod Historici nostri qui post subactam à Francis Palestinam, & magnam Syriæ partem scripserunt, de magno intimi Orientis rege Joanne Presbytero Nestoriano referunt. Longè enim lateque ditionem suam per Septemtrionem, Orientem, & Indiam ad Persidem usque dilatavit, ut præter jam commemoratos Historicos plures alii uno consensu literis mandarunt. Otto Frisingensis eodem loco c. 33. hæc de isto Rege scribit quæ acceperat ex narratione Gabbulensis Episcopi qui ad Pontificem Armeniorum Episcoporum legatus venerat. *Narrabat etiam quod ante non multos annos Joannes quidam, qui ultra Persidem & Armeniam in extremo Oriente habitans, Rex & Sacerdos cum gente sua Christianus est, sed Nestorianus, Persarum & Medorum Reges fratres, Samiardos dictos, bello petierit atque Ecbatant, cujus supra mentio facta est, sedem Regni eorum expugnaverit. Cui dum præfati Reges cum Persarum, Medorum & Assyriorum copiis occurrerent, triduo utrisque mori magis quàm fugere volentibus, dimicatum est, Presbyter Joannes, sic enim eum nominare solent, tandem versis in fugam Persis cruentissima cæde Victor extitit.* Romæ hæc narrabat Armenorum Episcoporum legatus circiter annum Christi 1145.

Paucis post annis extinctum est Christianum istud imperium. Nam Tartari, gens antea obscurissima, & contemptissima, Presbyteri Joannis imperio subdita, cum ab eo intemperanter nimis premeretur, in ulteriores Septemtrionis terras primùm fugit, deinde pressa anno 1187. tandem Duce Chingio aut Changio, à quo cæteri Imperatores Tartarorum originem ducunt apertè rebellavit, & deleto Presbyteri Joannis imperio cœpit esse universo orbi formidabilis. Hæc narrant, eorumque circumstantias, Paulus Venetus l. 1. c. 52. 53. Aitonus de Tartaris c. 16. Joannes de Plancarpio Dominicanus à Pontifice ad magnum Tartarorum Imperatorem legatus missus in libello quem de legatione sua conscripsit, cujus magnam partem operi suo inseruit Vincentius 4. Tomo speculi sui lib. 31. Vincentius ipse ejusdem operis lib. 29. c. 69. & 70. Eadem referebant Magni Chan Tartarorum Legati ad S. Ludovicum missi, ut testatur Guillelmus Nangius in ejus gestis, *Dicebant quoque quod iidem Tartari primò debellaverunt filium Joannis Presbyteri Regis Indiæ, ipsumque cum exercitu suo peremerunt in ore gladii.*

Paulus Venetus Regem istum devictum vocat Unchan, Vincentius verò Davidem: fieri potest ut utroque nomine appellatus fuerit. Regis istius Christiani præcipua sedes erat in Provincia Tenduk, quæ est versus Orientem maximè Septemtrionalis. Provincia illa, inquit, Paulus l. 1. c. 64. principem adhuc habet de progenie Presbyteri Joannis Magno Cham subditum, cui solent Tartarorum Imperatores filias suas nuptum collocare, *Et licet ibi sint aliqui Idololatræ, & item aliqui Mahumetani, tamen major pars Provinciæ fidem observat Christianam, & hi Christiani primas tenent in hac Provincia.* Huic narrationi conformis est ea quam refert Armeniæ Comestabularius ad magnum Cham legatus missus, in Epistola ad Cypri Regem scripta de legatione sua, quam refert Nangius in gestis S. Ludovici, Ubi de terra Tenguth verba faciens ait, *Christiani* sunt homines illius terræ. *Ego siquidem fui in Ecclesiis eorum & vidi Jesum Christum depictum, tres quoque reges, unum aurum, alium thus, & alium myrrham offerentes, &c. Invenimus etiam multos Christianos effusos per terram Orientis, & multas Ecclesias pulchras, altas, & antiquas, quæ vastatæ fuerant à Tartaris, &c. In terra verò Indiæ quam beatus Apostolus Thomas convertit, est quidam Christianus Rex, qui inter alios Reges, utpote Saracenos, erat in anxietate magna positus: Nam undique faciebant ei violentiam, donec Tartari venerunt in terram illam, & ipse factus est homo illorum, acceptoque exercitu suo, & Tartarorum, Saracenos invasit, tantumque in terra Indiæ acquisivit, quod tota Orientis India plena sit Slavis Indicis.*

Verum annis abhinc ducentis postquam Lusitanorum navigationibus innotuit Europæis Abyssinorum rex Christianus, Presbyteri Joannis nomen ab Historicis ad eum translatum est, quod hac occasione imprudenter mihi contigisse videtur: Primi qui Proavorum memoria per Oceanum Atlanticum in Indiam Orientalem superato Bonæ spei promontorio penetrarunt, indeque reflectentes cum Æthiopibus commercia habuerunt, animadvertentes Abyssinos seu Abassinos, eorumque regem religionem Chri-

stia-

stianam profiteri, statim nulla alia inquisitione facta Regem illum crediderûnt eundem esse quem antiquioris seculi fama sub nomine Presbyteri Ioannis per universam Europam vulgaverat. Ut strenui illi Navigatores crediderunt, & retulerunt, sic passim ab Historicis acceptum & vulgatum est. Primus qui hoc scripsit, fuit Damianus Goez Eques Lusitanus, qui varios tractatulos de hac re in lucem emisit, magnumque habuit cum Matthæo Armeno primo Regis Abyssinorum ad Regem Lusitaniæ legato commercium: Primus etiam legationis istius Historiam, atque Æthiopum Christianorum mores publicavit. In tractatuum titulo, & ubique in narrationis contextu, Æthiopum regem vocat Presbyterum Joannem. Hunc secutus est Aloisius Cadamusti c. 58. & 60. Navigationum, Ludovicus Romanus Patricius Navigat. l. 2. c. 4 15. lib. 3. c. 3. & alibi, Alvares in legatione Æthiopica, Mapphæus histor. Indicarum lib. 1. Genebrardus in Chron. an. 1513. & 1566. & plerique alii. Josephus Scaliger opinatur Regem illum à Persis, è quorum regione primùm ad nos illius cognitio derivata est, dictum פרסתבגן *Presthegan*, hoc est, Apostolicum, eo quod hoc religioso epitheto sese insigniret. Alii volunt sed minori cum probabilitate, vocem esse Æthiopicam, *Belulgiam*, aut, *Beldigian*, quæ Dominum significet, excellentem & pretiosum, Ut Vincentius Albus Massiliensis in Itinerario suo. Ita quoque Damianus Goez tractatu de moribus Æthiopum ex relatione Zaga Zabo Æthiopis, qui secundus post Matthæum legatione functus est apud Lusitaniæ regem. Genebrardus hoc, ut opinor, etymon secutus in Chronico, passim Regem Abyssinorum non aliter vocat quàm Æthiopiæ pretiosum. Quidquid sit Presbyteri Ioannis Epithetum non à meridie, sed ab Oriente ad nos pervenit, annis trecentis antequam ulla cum Abyssinis & Æthiopibus Europæi commercia exercerent. Paulo Veneto qui Presbyteri Joannis imperium collocat in extremo Oriente & Septemtrione, non erant incogniti Abassini seu Abyssini; nec etiam erat illi incognitum Abyssinorum regem, illiusque populos religionem Christianam amplecti, & esse illis cum Arabibus Mahumetanis continua bella: Hæc cum describit lib. 3. c. 43. 44. 45. Unde colligere licet nihil esse antiquo Presbytero Joanni cum recentiori commune, sed Navigatorum incogitantiam, quam Historici imprudentes amplexi sunt, unum altero permutasse.

Huic vulgari opinioni occasionem dederunt Lusitaniæ reges. Cum enim sibi proposuerunt gyrata navibus Africa in Indiam Orientalem penetrare, homines miserunt qui Mercatorum habitu per Ægyptum & Arabiam ad Indos sese conferrent, Incolas diligenter de Rege Ioanne Presbytero sciscitaturi. Cum autem fama accepissent in Æthiopia supra Ægyptum Regem esse potentissimum & Christianum, statim sibi persuaserunt Regem illum esse Ioannem Presbyterum quem Lusitaniæ Rex quærebat, quod à Lusitanis postea illuc navigantibus confirmatum est. Hæc fusius enarrant Maffæus l. 1. Rerum Indicarum, & Osorius ad finem l. 9. Huic opinioni disseminandæ non parum favit quod Æthiopia vocetur etiam India: Paulus Venetus eam vocat Indiam Inferiorem. Et in fine Concilii Nicæni apud Gelasium Cyzicen. Concilii decreta committuntur Alexandro Alexandriæ Episcopo deferenda *per totam Ægyptum Libyam, & Pentapolim, & regiones finitimas usque ad Indiæ Provincias*, quod aliter quam de Æthiopibus intelligi non potest. E contra antiquissimis Cosmographis Indi dicebantur Æthiopes: Unde Homero Æthiopes duplices dicuntur, ad meridiem & ad ortum, qui sinu Arabico dividuntur, ut videre est apud Strabonem lib. 1.

Nonnulli ajunt Armenos quoque esse Nestorianos, & Catholicum Armenorum, seu eorum Pontificem Oecumenicum omnibus Indiæ & Tartariæ Christianis præesse. Ita Otto Frisingensis l. 7. c. 32. necessariò intelligendus, cum dixit plusquam mille Episcopos Armenorum Catholico subesse. Ita Iosephus Indus Navigat. c. 133. ubi dicitur eum cum alio Episcopo ab Urbe Caranganor in Indiæ meditullio profectum ad Ormum insulam in sinu Persico appulisse, indeque peragrata Perside in Armeniam venisse, *ut consalutarent reverentissime suum magnum Pontif. à quo dictus Episcopus initiatus sacris, Iosephque ad Sacerdotii gradum promotus est. Iisdem agunt Christiani omnes Indi, & regni Cathaji, &c.* Alii dicunt eos esse Eutychianos & Jacobitas. Ita Nicephorus l. 18 Histor. c. 53. qui testatur à Iacobo ipso, istius hæresis altero autore fuisse primùm seductos. Vincentius in speculo tom. 4. l. 30. c. 98. scribit eos nullo modo concedere velle duas in Christo esse naturas. Idem de iis asserit Photius Epist. 2. sed addit eos istam hæresim ejerasse, & fidem Catholicam esse amplexos. Hoc posterius Photii dictum falsum esse ex Niconis fragmento de pessima Armenorum religione demonstratur, quod extat in variis Bibliothecæ Patrum editionibus, & adjectum est ad calcem commentariorum Balsamonis in canones antiquos. Videtur tamen

men

men Nico Armenos Eutychianis adnumerare, sed varias hæreses iis imputat, quæ minimè videntur probabiles. Extat in Bibliotheca Patrum opusculum Theoriani cujusdam viri docti qui ab Emmanuele Comneno Græcorum Imperatore an. 1170. ad Armenorum conversionem delegatus est. Refertur in eo disputatio cum Armenorum Catholico, & ejus Episcopis habita. Sed Armeni unam in Christo naturam perpetuo profitentur quam sententiam strenuè impugnat, & evertit Theorianus. Verùm ex Catholicorum responsis colligitur, primùm Armenos nullo modo Nestorianos esse Concilium Ephesinum, & S. Cyrilli libros admittere: Secundum, eos unam naturam in Christo profitendo errare magis ignorantia discriminis inter personam & naturam quàm deliberata unius substantiæ in Christo definitione. Ideo non minus ibidem Eutychii confusionem quàm Nestorii divisionem execrantur.

Nihilo secius quidam recentiores autores qui à paucis annis in ea Provincia peregrinati sunt, eos quoque Eutychianos affirmant. Concilium sextum in Trullo varios eorum errores notat, ut videre est can. 32. 33. 56. 99. & apud Balsamonem hos canones commentantem: Idem quoque faciunt Vitriacus, Sannutus, Epitome apud Canisium & Bzovium jam relata, sed hæc insuper Eutychianismi Armenos accusat. Est autem omnibus populis illis Christianis Orientalibus commune summum suum Pontificem vocare Catholicum, seu universalem, ut videre est apud Ottonem loco citato, Vitriacum c. 78. Sanutum l. 3. p. 8. c. 3. Vincentium eodem loco c. 96. Paulum Venetum lib. 1. c. 6. vel 15. Josephum Indum c. 133. Antiquissimus autem est apud eas nationes iste summi sui Pontificis titulus, cum illius mentionem faciat Procopius lib. 2. de bello Persico. Vide si placet hac in causa quæ diximus lib. 1. Exercit. 3. & 16. de Patriarchis & Primatibus.

Parum nostra interest, an Armeni Nestorii blasphemias, an Eutychis amplectantur. Quidquid sit hac de re, Nestoriani Orientales, qui per Syriam, Assyriam, Persidem, Indiam, aliasque his finitimas regiones disseminati sunt, seu etiam Armeni, sæpius erroribus suis partim ejuratis partim in bonum sensum explicatis, Ecclesiæ Catholicæ aut uniti sunt, aut uniri vehementer cupierunt, & adnisi sunt. Primùm unionem petierunt anno 1145. quo Romam venerunt gentis illius Legati ad Eugenium III. *eique ex parte illius Ecclesiæ subjectionem omnimodam, eum consalutando offerunt*, ut ibi supra refert Otto Frisingensis, qui præsens aderat, cum obsequium illud Pontifice obtulerunt, quique cum eis collocutus est. Eos, inquit idem, *Romanus Antistes gratanter suscipiens, Missarum solemniis, ac sacrificii secretis adhibuit, diligenterque ea quæ fiebant ibidem, eos animadvertere monuit.* Unio illa biennio antea fuerat in Concilio Hierosolymitano inchoata. Huic Concilio, inquit Guillelmus Tyri Archiepiscopus l. 15. *interfuit Maximus Armeniorum Pontifex, imò omnium Episcoporum Cappadociæ, Mediæ, & Persidis, & utriusque Armeniæ princeps, & Doctor eximius, qui Catholicus dicitur. Cum hoc etiam de fidei articulis, in quibus à nobis dissentire videtur populus ejus, habitus est tractatus, & ex parte ejus promissa est in multis correctio.* Quæ hanc unionem consecuta fuerint, nemo, opinor, scriptis persecutus est. Triginta sex post annis, anno videlicet 1181. Unio illa repetita est, aut alia inita, ut testatur Genebrardus ad hunc annum. Unde hoc acceperit, non adnotat: Fortasse eadem est cum ea cujus mentionem facit Marinus Sanutus lib. 3. p. 8 c. 3. *Sciendum quod Armeni summo Pontifici, & sanctæ Ecclesiæ Romanæ obedientiam promiserunt: Quando scilicet Rex eorum ab Imperatore Romano Henrico terram suam recepit, & coronam regiam ab Archiepiscopo Moguntino: Ritus tamen veteres & consuetas observantias mutare noluerunt.* Sanutus forsan in nomine Imperatoris lapsus est. Tertia solemnis fuit, quamque nemo doctus ignorat, quæ scilicet in Concilio Florentino magno cum apparatu celebrata est.

Quarta Nestorianorum cum Ecclesia reconciliatio seculo præterito facta est, anno videlicet 1552. Julio tertio in Cathedra Petri sedente. Tum Siud Ordinis S. Pachomii Monachus à Nestorianis Assyriis Assyriæ & Persidis electus Patriarcha Mosul, seu Seleuciæ Parthorum, qui etiam Babylonis Patriarcham sese vocat, Romam venit suorum literis fretus ut à Pontifice confirmaretur. Fidei professione facta, & sensu Nestoriano ejurato Confirmationem & Pallium Patriarchale obtinuit, & in Patriam reportavit. Literas Episcoporum ad Patriarchatum Mosul pertinentium ad Pontificem datas laudibus Ecclesiæ Romanæ, & prærogativarum ejus splendentes, professionemque fidei, Latinè transtulit, & edidit Andræas Masius linguarum Orientalium peritissimus, & eo nomine apud doctos omnes celeberrimus. Hujus legationis meminit Genebrardus in Chronico, & Petrus Strossa in Annalibus Bzovii ad an. 1330.

Re-

Reconciliationem sic initam continuavit AbdJesu præcedentis successor S. Antonii Monachus, qui electus ab Episcopis Assyriæ & Persidis Patriarcha ejusdem civitatis Mozul Romam venit an. 1562. ad Pium IV. Pontificem, ut ab eo confessione fidei edita confirmaretur. Vir erat doctus, & linguarum cognitione insignis, qui etiam confessione edita & accepta, deinde Confirmatione impetrata Concilio Tridentino interfuit, ut testatur Petrus Stroffa apud Bzovium ad an. 1330. & Genebrardum in Chron.

Eam iterum continuavit Elias ejusdem civitatis Mozul Patriarcha, legatumque ad Paulum V. misit Adam Cameræ Patriarchalis Archidiaconum, & Chaldæorum Monachorum Archimandritam, qui Paulo fidei confessionem offerret, & obsequium præstaret. Literas Eliæ ad Pontificem dedit Archidiaconus adeo honorificas, & autoritatis Romanæ observantes, ut nihil honorificentius desiderari possit. *Non obsistam*; inquit Elias, *sicut reliqui hæretici contra præceptum Sanctorum Apostolorum, & Patrum orthodoxorum, qui affirmaverunt quod sedes Romæ magnæ tenet principatum; & ipsa est caput omnium sedium. Absit à me: Sed fateor quod Ecclesia Romana sit mater Ecclesiarum. Et qui hoc non fatetur, sit anathema.* Et paulo post. *O Pater, ecce fides mea pervenit ad tuam sanctitatem cum Epistolis. Videas si est dolus in professione nostra, aut est error, & recessio quædam à matre nostra Ecclesia Romana. Admone, & faciemus: Doce, & obediemus.* Pleraque continet ejusmodi in Ecclesiam Romanam obsequii & observantiæ summæ testimonia. Obtulit etiam ille Archidiaconus vir doctus fidei professionem, & longam illius explicationem composuit qua contendit Patriarchæ sui fidem sensu nihil omnino à fide Ecclesiæ Romanæ differre. Cum verò in his non satis esset instructus, se amplius instrui modestè passus est; tandemque abjurata hæresi Nestorii ad Patriarcham suum cum literis summi Pontificis cummunicatoriis remissus est. Hæc omnia integra, licet longiuscula sint, in Supplementum Annalium Cardinalis Baronii retulit ad an. 1330. Abrahamus Bzovius Dominicanus, quos rerum harum curiosus Lector consulere poterit.

Non mihi videtur prætereundum, imò diligenter adnotandum quod idem Elias Babylonis Patriarcha scribit ad Pontificem, Patres Orientales olim Romæ ordinatos fuisse: Sed factum esse postea, ut qui mittebantur ad confirmationem procurandam in itinere interficerentur. Cumque diu hoc fecissent, omnesque perirent, hoc autem Ecclesiæ & *Pontifici narrato, Pontifex consilio inito decrevit, & dixit, ordinemus eis Patriarcham & permittamus ut Patriarchas sibi eligant, ne in via pereant propter Confirmationem, neque eis mala accidant, & nos peccemus, aut ipsi sint extra ovile Romæ. Sic itaque accepimus potestatem usque adhuc, & non a nobis ipsis aliquid fecimus, ut reliqui qui Apostolorum canones conculcaverunt & leges Patrum.* Idem respondit Josephus Indus Alexandro VI. Pontifici ab eo interrogatus qua autoritate Babylonis Patriarcha Orientalibus regionibus præesset, ut refertur c. 133. Indicarum navigationum jam sæpius citato. Hoc profirentur etiam ipsi Nestoriani, quoties apud eos Episcoporum fit ordinatio. Eos enim ordinantes publicè testantur, ordinationis jus & autoritatem ex concessione Sanctorum Patrum Occidentis penes se habere, ut legere est ad finem ordinationis Episcoporum Nestorianæ.

Hæc curiosè Lector de Nestorianis & eorum Regibus & Patriarchis occasione rituum quos in sacris suis ordinationibus observant, te præmonere volui, ut rerum quæ ipsis ab annis quingentis contigerunt, quibus reconciliationem cum Ecclesia Romana ambire, & renovare cœperunt, gustum aliquem habeas. Cum autem justum præfationis modum jam excesserimus, finem illi imponimus, modò priùs unde Ordinationum istarum codicem acceperimus, tibi significaverimus. Sacras istas Nestorianorum ordinationes è Bibliotheca Vaticana habuimus, & diligenter exscribi curavimus. Deinde Abraham Ekellensis de nobis, deque Republica literaria bene meritus ἀπόγραφον cum αὐτογράφῳ rogatione nostra diligenter contulit, nonnullisque interrogatis nostris hac de re amanter respondit.

IN VIRTUTE DOMINI nostri JESU CHRISTI Incipimus scribere ordinem quo manus [77] Lectoribus imponuntur.

Domine noster adjuva nos secundum misericordiam tuam ad rem hanc perficiendam, Amen.

PRIMUM accedunt ordinandi ad Episcopum, qui tondet eorum capillos, & cingulo ligat lumbos eorum: Ipsi autem stant ante gradum altaris; Episcopus verò ad altare ingreditur, & incipiunt Pater noster qui es in cœlis. *Archidiaconus statuit ordinandos coram* [78] *gradibus secretarii, ut inde tollant vestes, & operimenta sua exteriora. Iungunt autem manus suas, & partes lectionum & stolas gestat unus ex Diaconis. Tum Diaconus alta voce,* Pax nobiscum. *Dicit Episcopus,* Virtus tua, Domine & Deus noster, perficiat per manus infirmitatis nostræ, & per medium parvitatis nostræ compleat spirituale hoc ministerium muneris Sacerdotalis, [79] quod per ejus gratiam illi concreditū est: spiritualium munerum Donatur Domine omnium. Et respondent, Amen. *Incipit Præsul,* Confitemini Domino, & invocate, usque ad, per universam terram. Et laudant intra, & repetunt extra, Confitemini Domino, & invocate in terra peregrina. *Præsul autem genu flectit coram throno donec absolverint,* & absoluto hoc prooemio non precatur Præsul, sed osculatur altare, & extra egreditur donec pedum suum pastorale prehenderit, statque super gradum inferiorem, & pedum

[illegible]

[illegible]

suum tradit Archidiacono. *Tum Archidiaconus pacem precatur, Et Præsul remissa voce repetit,* Gratia Domini nostri Jesu Christi, quæ omni tempore supplet quod deficit beneplacito Dei Patri, & virtute Spiritus sancti sit semper nobiscum, & per manus mediocritatis nostræ perficiat ministerium hoc tremendum & rationabile in animarum nostrarum redemptionem: Deinde vocem attollit, Nunc & omni tempore, & in seculum seculorum. *Post hæc signum crucis imprimit in personam ejus, & respondent,* Amen.

His peractis Archidiaconus exclamat, Lectores ordinandi sunt: Orate pro illis. (*Pronuntiet ea verba in numero singulari, si unus est ordinandus*) Et jubet eos ascendere in primum gradum. Et repetit Præsul submissa voce hanc benedictionem manu capitibus eorum imposita; Sanctifica hos servos tuos, Domine Deus fortis & omnipotens. *Repete,* & elige illos electione excellenti in multitudine gratiæ tuæ, eosque tua misericordia dignos redde, quibus credatur lectio librorum sanctorum, & verborum divinorum coram populo tuo electo in Ecclesia tua sancta, ut sine macula conserventur omnibus diebus vitæ suæ per gratiam & misericordiam Unigeniti tui, cui, & tibi, & spiritui S. laudē, honorē, confessionem & adorationem referimus. *Vocem attollit,* Nunc, &c. Deinde ordinandum signat ab anteriori parte faciei Versus posteriorem per medium capitis, & à dextera tendens ad sinistram. Exclamant, Amen. *Traditque Præsuli Archidiaconus stolas* [20] *duplicatas, easque super eorum brachia expandit, iis manus extensas tenentibus.* Et [21] tradit eis unam ex partibus lectionis, vel unā ex duabus par-

partibus libri vitæ. *Hic est ordo in Lectorum consecratione observandus.*

ORDO QUO SUBDIACONUS ORDINATUR.

Exclamat Archidiaconus, Subdiaconi ordinantur, orate pro illis. Erigit se ordinandus, & jubet eum ordinans ascendere de gradu inferiore in medium. Ascendit quoque Præsul, & stat in superiore gradu. *Et profert Episcopus orationem hanc remissa voce*: Aspice in hos servos tuos Domine Deus fortis omnipotens. *Repete*, Et elige eos electione sancta secundum multitudinem gratiæ tuæ, eosque in misericordia tua redde dignos qui defectus suppleant in Ecclesia tua sancta, & da eis Domine pro benignitate tua ut sine macula cum corde puro, & conscientia bona tibi ministrent, & in iis cognitio tua, & omnis virtus inhabitet per gratiam & misericordiam unigeniti tui. Tibi, & ei, & spiritui sancto laudem, & honorem, & confessionem, & adorationem referimus. Nunc, &c. *Vocem suam exaltat cum profert*, Nunc, &c. Deinde signat eorum capita, & librum accipit de manu ejus qui ordinatur, & eum in capite osculatur, *traditque librum Archidiacono, deinde stolam accipit*, & eâ collum ejus circumdat, & ascendere eos facit ad gradus sese mutuò tenentes, & qui primus est, oram seu fimbriam vestimenti Præsulis tenet. Ipse verò stat ad portam altaris, jubetque iis ut dicant Oremus, pax nobiscum.

ܛܟܣܐ ܕܣܝܡ ܐܝܕܐ ܕܡܫܡܫܢܘܬܐ.

[illegible]

RITUS ORDINATIONIS DIACONI.

Orat pro iis. Purus & diligens puros Domine. *Repete*, Effunde lumen tuum purificans ſuper hos ſervos tuos, & præſta illis virtutem tuam & auxilium tuum, ut cum ſplendore & puritate myſteriis tuis inſerviant, & mandata tua ſancta, ſanctificantia membra eorum perficiant. Tu excelſus humiliaſti excellentiam majeſtatis tuæ, & deſcendiſti in mundum noſtrum, & operatus es redemptionem omnium creaturarum. Tu Domine hos ſervos tuos dignos effice qui ingrediantur altare tuum ſanctum, & miniſtrent coram throno tuo ſublimi, qui in terra fixus eſt ad typum & ſimilitudinem cœleſtis, Largitor donorum ſpiritualium, omnium Domine, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Et ad altare ingrediuntur, Præſulque canonem incipit. Domine quis habitabit. In puritate cogitationum, Domine noſter, fac me ſtare coram altari tuo. *Deinde ſtat Præſul ſuper ſedem, & qui ordinandi ſunt ſubtus candelabrum, ubi adorant. Tum dicit Archidiaconus*, Oremus, Pax nobis. Epiſcopus dicit, Auxilium Domine deſiderandum miſericordiæ tuæ, quod ab altari tuo ſancto conceſſum eſt, & conceditur adorantibus te omnibus ſeculis, ipſum circumdet à dextris & ſiniſtris, ab anteriori parte, & poſterion, hos ſervos tuos qui te adorant, & illud accipere deſiderant, Donator munerum ſpiritualium, Domine omnium. *Deinde ſuffitum ſuavem facit Præſul, & incipit hos hymnos:* Doce me Do-

Domine viam mandatorum tuorum. Ostende mihi Domine viam tuam: Doce me Domine ut ambulem. *Repete*. Lauda. omni tempore estote vigilantes. *Et dicit Archidiaconus*: Oremus, Pax nobiscum. *Orat episcopus*. Christe qui dignus es cui homines inserviant, cui placuit redemptioni omnium nostrum ministrare, te oramus & postulamus, ut introducas, Domine, componasque & adaptes hos servos tuos cœtui septeno Stephanitico quem elegerunt Apostoli tui Sancti. Bone, qui approbas ministerium cordis puri & perfecti, Largitor donorum spiritualium Domine omnium. *Et adorant ordinandi* donec absolvatur canon. Deinde Præsul incipit hunc canonem. Doce me Domine viam mandatorum tuorum. Virtutem tuam Domine noster infunde in servos tuos, ut in nomine tuo mysteria perficiant servitutis tuæ in sanctitate, eosq; imple gratia tua. *In eodem tono*. Christe qui elegisti Stephanum, & Philippum, & Procorum & Niconorem, & Nicolaum, & Timonem, & Parmenam elige servos tuos in ministerium tuum. *Tun dicit Archidiaconus*. Oremus, Pax nobiscum. *Precatur Præsul*. Tibi Christe Ministro domus sanctæ & tabernaculi veritatis, quod suscepit Deum & non hominem; qui non venit ut ministraretur, sed ut ministraret, offerimus orationem pro his servis tuis qui separati sunt & selecti in tuum ministerium. Imple eos Domine & Deus noster donis tuis, ut præclarè Ministrent tibi, ut decet sanctitudinem tuam. Sancte, qui à Sanctis sanctè sanctificatur, largitor donorum spiritualium, Domine omnium. *Canon*. Beatus ille. Gratia Domini à se-

à ſeculo eſt. Gratiam domus Domini Petri, quæ deſcendit in Stephanum, Domine noſter Jeſu juſte, per miſericordiam tuam copiosè effunde in ſervos tuos, & expande. *In eodem tono.* ô qui fecit Angelos ſuos ſpiritum, & Miniſtros ſuos ignem urentem. Benedic Domine adorantibus te; ut miniſtrent myſteriis tuis laudandis. *In eodem tono.* Jeſu Domine cœleſtis qui ſtatuit ſeipſum Miniſtrum in humilitate & voluntate, non in eſſentia & natura; concede virtutem ſpiritualem quam accepit Stephanus juſtus & rectus ſervis tuis, qui hodie cum ſpe & fiducia coram te ſtant, [33] & ad te reſpiciunt, ut ſint Miniſtri ſicut decet pro gradu, ſerviantque corde tranquillo. *Aliud, eodem tono.* Chriſtus Dominus noſter in bonitate ſua, & abundantia ſuavitatis ſuæ gubernavit divitiás domi ſui, juxta ſapientiam cognitionis ſuæ, & ſtatuit vos pro beneplacito ſuo Miniſtros in medio Eccleſiarum ſuarum, elegitque vos in miniſterium domus ſuæ, & ad majeſtatem ſuam celebrandam; ipſe diſtribuat vobis theſauros ſuos ſicut majeſtatem ejus decet, & ſanctificet vos virtute verbi ſui, ut myſteriis Eccleſiæ ſuæ miniſtretis, & cuſtodiatis, faciatiſque voluntatem ejus, & nomen ſanctitatis ſuæ laudetis. *Aliud, eodem tono.* Cum exercitu domus Stephani, & cohorte domus Philippi, & Parmenæ, & Procori, & Nicanoris, & Nicolai; & cum Apoſtolis Petro & Paulo, & Euangeliſtis Matthæo & Marco, & Martyribus Sergio & Baccho, & Georgio & Cyriaco, conjunge eos Domine cum [34] ſervis tuis Juſto & Athanaſio. *Aut iſtum*, In multitudine

Do-

Domine. In luce, *usque ad* manus auxiliata est ei. Auxilium graríæ tuæ, Redemptor noster, præsta adorantibus te, & corrobora eos ut sancte tibi serviant in corde puro & vero, atque in fide. *In eodem.* Gratiam Spiritus Sancti quam accepit Stephanus, & socii ejus, accipiat, Domine noster, servi tui, qui selecti sunt ut serviant altari tuo glorioso & sancto, & mysteriis tuis propitiandi vim habentibus. *Item.* Christe qui Apostolis sanctis spiritum in linguis igneis dedisti, Da his servis tuis linguâ igneam, & talenta spiritualia, ut iis prædit diligenter negotientur, & lucrum faciant in populo tuo sancto. *Aut hunc.* In diuturnitate. Desiderium cordis ejus, *usque ad*, cum gratia Excelsi. Virtutē gratiæ tuæ, Redemptor noster, descendere fac super servos tuos, ut in typum & figuram Angelorum tuorum præclarè ministrent intra altâre tuum. *In eodem.* Dominus qui laudatur in propinquis suis, & in Electis suis honoratur, Tu præbe auxilium adorantibus te, qui donū tuum acceperunt. *Oratio.* Tibi mare magnum & immensum misericordiarum, & indulgentiæ; abyssus gratiæ & miserationis qui contrectari & exhauriri non potest, te oramus, à te petimus & postulamus: Perfice Domine Deus noster cum his servis tuis donum tuum; abundè effunde super eos gratiam tuam, & auxilii tui vires in iis multiplica: Corrobora illos ut in ministerio suo tibi placeant, & in vias mandatorum tuorum rectorum ambulent, mediténturque in libris tuis vivificis, & divinis, Dator donorum spiritualium, Domine omnium. *Canon.* Ad te levavi oculos meos. Copiosè effunde gratiam tuam Domine noster

[illegible]

noſter ſuper ſervos tuos. *Singuli reſponſum, uſque ad* Miſerere mei Domine, miſerere mei, *donec repetierint hunc canonem. Genua coram altari flectit Epiſcopus, poſtea ſtat: Deum autem in corde ſuo laudat,* quod eum alto hoc gradu dignatus fuerit. *Et repetunt illum in fine Pſalmi. Tum jubet Archidiaconus ordinandos genu dexterum flectere, & ſiniſtrum erectum habere,* quod unicum talentum acceperint. *Ambas etiam manus opponunt auribus ſuis, & erigunt digitos qui ſunt verſus pollicem in altum.* Committit autem ordinans pedum ſuum paſtorale Archidiacono, qui dicit Oremus, pax nobiſcum. *Sciat ad omnes Laudes canonum quas dicit Præſul, Ordinandus eſſe adorandum. Repetit Præſul orationem hanc inclinationis voce æquabili manum dexteram imponens ſuper caput illius qui ordinatur; ſiniſtram verò extendit extenſione deprecantis,* & dicit lentè & remiſſa voce Deus noſter bone, & rex noſter, qui miſericordiis plenus es. *Repete.* Ille es, qui dives eſt in miſerationibus ſuis, & gratiis abundans: Tu Domine bonitate tua inenarrabili poſuiſti me mediatorem donorum tuorum divinorum in Eccleſia tua Sancta, ut darem in nomine tuo Miniſtris myſteriorum tuorum ſanctorum talenta miniſteril ſpiritualis; & juxta traditionē Domine Apoſtolicam quæ ad nos per impoſitionem manus miniſteru Eccleſiaſtici delata eſt, ecce offerimus tibi hos ſervos tuos ut ſint Diaconi electi in opere tuo ſancto, unde pro iis oramus omnes. *Repete,* Ut veniat ſuper eos gratia Spiritus Sanctitatis, perficiatque & conſecret eos ad miniſterium illud exercendum ad

ad quod eos offerimus per gratiam & misericordiam Unigeniti tui. Tibi, & ei, & spiritui sancto gloriam, & honorem, & confessionem, & adorationem referimus, Nunc. *Signatque eorum capita, & respondent*, Amen. *Tum dicit Archidiaconus*, Tollite oculos vestros in excelsa suprema, & misericordiam, gratiamque à Deo petite pro his & his Subdiaconis qui ordinantur, & constituuntur Diaconi in Ecclesia Dei cui destinati sunt. Orate pro illis. *Apprehendit & ponit manum dexteram super capita eorum, & sinistram extendit in modum deprecationis. Et hæc repetit Præsul super eorum capita*, Domine Deus fortis omnipotens. *Repete*, Sanctus, & laudandus, qui servat pactum, & gratiam, & veritatem timentibus eum, & custodientibus mandata ejus. Tu per gratiam tuam dedisti cognitionẽ veritatis omnibus hominibus in revelatione filii tui unigeniti Domini nostri Iesu Christi quæ in carne facta est; & elegisti Ecclesiam tuam sanctam, & suscitasti in ea Prophetas, & Apostolos, & Sacerdotes, & Doctores, ad perfectionem Sanctorum, & in ea quoque posuisti Diaconos puros ad ministerium mysteriorum tuorum gloriosorum & sanctorum: Et quemadmodum elegisti Stephanum & socios ejus: Ita nunc quoque Domine secundum misericordiam tuam da servis tuis istis gratiam Spiritus Sancti, ut sint Ministri electi in Ecclesia tua sancta, & serviant altari tuo puro cum corde puro, & conscientia bona, & splendeant in operibus justitiæ, ministrantes mysteriis tuis divinis, & vivificantibus, digni-

ܘܢܫܬܘܘܢ ܠܡܣܒ ܡܢܟ ܐܓܪܐ ܫܡܝܢܝܐ
ܒܝܘܡܐ ܕܦܘܪܥܢܐ. ܡܛܠ ܠܬܫܡܫܬܐ ܗܕܐ
ܕܕܟܝܬܐ ܘܩܕܝܫܬܐ ܕܡܫܡܫܝܢ ܒܗ ܩܕܡܝܟ.
ܒܛܝܒܘܬܗ ܘܒܪ̈ܚܡܘܗܝ ܕܝܚܝܕܝܟ. ܕܠܟ
ܘܠܗ ܘܠܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܫܘܒܚܐ ܘܐܝܩܪܐ
ܘܬܘܕܝܬܐ ܘܣܓܕܬܐ ܢܣܩ. ܗܫܐ. ܘܪܫܡ ܠܗ
ܩ̈ܪܩܦܬܗܘܢ ܡܫܡܫܢܐ ܐܡܝܢ.. ܘܗܘ ܦܩܕ ܠܗܘܢ
ܘܣܓܕܝܢ، ܥܠ ܐܪܥܐ ܘܩܝܡܝܢ ܘܫܩܠ
ܐܘܪܪܐ ܡܢ ܨܘܪ̈ܝܗܘܢ ܘܣܐܡ ܥܠ ܟܬܦܐ
ܕܣܡܠܐ ܘܒܬܪܟܢ ܐܪܟܕܝܩܘܢ ܠܐܦܘܣܛܘܠܐ
ܟܬܒܐ ܕܫܠܝܚܐ. ܘܡܩܪܒ ܠܚܕ ܚܕ
ܡܢܗܘܢ ܕܡܬܬܣܝܡܝܢ ܘܪܫܡ ܠܗ ܒܝܬ
ܥܝ̈ܢܘܗܝ. ܒܨܒܥܗ ܕܠܘܬ ܒܘܗܢܐ ܡܢ
ܠܬܚܬ ܠܥܠ ܘܡܢ ܝܡܝܢܐ ܠܣܡܠܐ.
ܘܐܡܪ ܐܬܦܪܫ ܘܐܬܩܕܫ ܘܐܬܓܡܪ
ܘܐܬܡܠܝ ܦܠܢ ܠܥܒܕܐ ܕܡܫܡܫܢܘܬܐ
ܥܕܬܢܝܬܐ. ܘܠܦܘܠܚܢܐ ܕܠܘܝܘܬܐ
ܐܣܛܦܢܝܬܐ. ܒܫܡ ܐܒܐ ܘܒܪܐ ܘܪܘܚܐ.
ܘܢܫܩ ܠܗ ܥܠ ܪܫܗ ܘܐܡܪ ܩܢܘܢܐ ܗܢܐ
ܘܡܫܡܫܢܐ. ܡܚܕܪ ܠܗܘܢ ܐܪܟܕܝܩܘܢ
ܡܢ ܝܡܝܢܐ ܘܣܡܠܐ ܕܡܕܒܚܐ.
ܘܫܩܠ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܟܬܒܐ ܡܢ ܐܝ̈ܕܝܗܘܢ.
ܘܝܗܒ ܠܗ ܠܐܪܟܕܝܩܘܢ ܘܫܩܠ ܚܘܛܪܐ
ܒܐܝܕܗ. ܘܣܠܩ ܠܡܘܬܒܐ ܕܡܕܒܚܐ.
ܘܡܣܓܕ. ܡܬܟܢܫ ܘܡܫܪܐ ܩܢܘܢܐ. ܕܡܢ
ܠܘܩܕܡ. ܒܗ ܒܗ ܡܪܢ ܡܫܝܚܐ ܕܠܥܒ̈ܕܘܗܝ
ܝܗܒ ܟܟ̈ܪܐ ܕܟܣܦܐ ܪܘܚܢܝܐ ܐܦ ܠܗܘܢ ܗܒ
ܥܘܕܪܢܐ ܠܣܓܘ̈ܕܝܟ ܕܩܒܠܘ ܡܘܗܒܬܟ.
ܒܗ ܒܗ ܒܐܝ̈ܕܝܟ ܡܬܛܝܒܢ ܐܘ̈ܪܚܬܢ ܡܫܝܚܐ
ܦܪܘܩܢ ܕܐܢܬ ܗܘ ܡܫܬܟܚܢܐ ܕܒܚܝܠܟ

dignique fiant à te accipere [16] mercedem cœleſtem & bonam in die quo ſecundum gratiam & miſerationem unigeniti tui retribuetur huic puro & ſancto miniſterio quo tibi miniſtrarunt. Tibi, & ei ſpiritui ſancto gloriam & honorem, & confeſſionem, & adorationem referimus, Nunc. *Poſtea cruce ſignat Epiſcopus eorum capita:* Clamant, Amen. *Deinde jubet eis ut ad terram proſtrati adorent, & ſeſe erigant. Quo facto tollit de collo eorum ſtolam, eamque adaptat humero ſiniſtro. Poſtmodum Archidiaconus librum Apoſtoli tradit Epiſcopo, qui eum apprehendendum præbet unicuique eorum qui ordinantur eumq; ſignat inter oculos digito qui eſt pollici vicinus incipiens ab inferiori parte, & tendens ad ſuperiorem, atque à parte dextera verſus ſiniſtram, &* dicit, Separatus eſt, ſanctificatus eſt, perfectus eſt, conſecratus eſt N. ad fungendum miniſterio Diaconatus Eccleſiaſtico, & opere levitæ Stephanitico, In nomine Patris, & Filii, &c. eumque in capite oſculatur, & hunc canonem dicit, [16] Et Diaconus. *Archidiaconus circumducit eos à dextris & ſiniſtris altaris. Epiſcopus autem librum de manibus eorum tollit, & tradit Archidiacono; baculum vero accipit in manum ſuam, & aſcendit in ſedem altaris,* [17] & μετάνοιαν ſeu proſtrationem facit, deinde canonem incipit cujus initium, *Ab antiquo.* Proximus eſt Dominus: Chriſte qui ſervis ſuis dedit talenta argentea ſpiritualia, [18] concede auxilium adorantibus te qui donum tuum ſuſceperunt. *In eodem.* Non in manibus veſtris proſperant viæ noſtræ, Chriſte redemptor noſter; Quia tu es qui virtute & ſapientia tua ſtabilis & con-

& confirmas opera nostra. Te invocamus, Domine noster. *Deinde Præsul unumquemque ex iis benedicit, dicens*, Christus qui te obtulit in ministerium suum perficiat te ad opus justitiæ in secula. Cum autem absolvit canonem precatur coram throno, Domine, & hymnum Secretarii incipit. Procedunt ad altare, & crux cum eis. Si non adsunt mysteria adjungunt post canonem, Pater noster qui es in cœlis. Et absolvunt. *Finit Ordinatio, Lectorum, & Subdiaconorum, & Diaconorum. Domino nostro laus & honor. Amen.*

ITEM CUM AUXILIO divino Scribimus Ordinationes Sacerdotum. Domine noster adjuva me secundum misericordiam tuam. Amen.

PRimùm incipiunt, Pater noster qui es in cœlis. *Et Præsul precatur.* Virtus tua Domine, Deus noster, per manus infirmitatis nostræ, & compleat media parvitate nostra ministerium hoc spirituale doni Sacerdotalis, cui beneficio Majestatis tuæ concrediti sumus, Largitor donorum spiritualium, Domine omnium. Et incipit, Quam dilecta sunt. *Scito Domine quod in omni laude, & in omni prece, & in omni canone adorant ordinandi ad terram usque prostrati. Primum Præsul abscindit » capillos illius qui ordinatur, & cingulo ligat lumbos ejus, & dejicit cucullam ejus super humerum ejus sinistrum, & ingrediens stat in medio Secretarii.* Tum Archidiaconus, statuit, seu orat pacem. *Et precatur Episcopus.* Stolam Domine Sacerdotii, & re-

[illegible]

& reliqua. [51] Commendati ſumus, & commiſſi: Dator donorum ſpiritualium omnium Domine. *Poſtea incipit,* Quàm dilecta. *Voce mutata,* ô tibi Sacerdos, Quam magnus eſt gradus cui tu miniſtras; quia Miniſtri lucis & ſpiritus in conſpectu ejus contremiſcunt. Glorioſus Gabriel, magnus Michael. Hoc teſtatur nomen eorum: At ſi comparentur cum Sacerdotio, multò ſunt inferiores. *Pſallunt Laudes, & repetunt initium Pſalmi cum mutatione toni.* Venite accedamus ad Sacerdotium, terræ ſalem quod virtute ſpirituali inſipidis dat ſaporem. *Et adprecatur Archidiaconus pacem, & precatur Præſul,* Stola Domine Sacerdotii veteris & novi qua induiſti veraces tuos, hac indue adorantes te qui manus ſuas extendunt coram throno divinitatis tuæ, & corrobora eos ut offerant tibi ſine macula ſacrificia pacifica diu noctuque, Dator donorum ſpiritualium, Domine omnium. *Ponunt odoramenta, & incipit hunc hymnum,* Qui puri. Sacerdos cum ingreditur ad altare Sanctitatis. Laudat Sacerdos invocans ſpiritum ſecretò. *Si autem ſint plures, dicit hæc:* Cavere oportet, Sacerdotes ſancti ut lavetis conſcientias veſtras ab omni ſorde iniquitatis. *Lauda.* Sacerdotes qui digni facti eſtis Angelorum ſtatu cavete ab iniquitate. *Oratio.* Oleo Sanctitatis Domine unge hos ſervos tuos: Manus tua iis auxilietur, brachium tuum confortet eos, ut ſacrificio fungantur in Eccleſia tua ſancta, & perficiant miniſterium myſteriorum tuorum propitiantium in ædificationem animarum te adorantium,

Dator donorum ſpiritualium Domine omnium *Canon.* Beatus ille. Domine in ſplendore, *uſque*, illa adjuvit eum. *Et ſuper una perſona.* Deſiderium cordis ejus dediſti *uſque* Gratia Excelſi. Rex factor & factus. Unus Dominus, & filius unitus, introduc ſervos tuos ad opus ſanctificationis & conſecrationis myſteriorum & baptiſmi, & corrobora illos nutu tuo adorando ut tibi cum pudore clam & palam ſimul Sacerdotio fungantur ſicut in lege conſtitutum eſt, & conſpiciantur viatico inſtructi hic & in futuro ſeculo. *Item*, Chriſte Sacerdos veritatis cujus Sacerdotium nunquam omnino præterit, operare erga ſervos tuos id quod adjuvat; & indue illos ſplendore & decore, ut Sacerdotio fungantur tibi præclarè & cautè, quod tibi placeat, & talenta quæ acceperunt in ſpem quæſtuoſæ negotiationis, quæ per Spiritum virtutem nanciſcitur, tandem ponant ſuper menſam cum abundante lucro, ut digni fiant voce illa ſpe plena intrandi in gaudium quod non finitur. *Vel hanc*, Ambulent de virtute: De virtute Domine in virtutem: Extolle & eleva adorantes te, & dona tua cum eis perfice, & eorum capita diademate corona, & in cordibus eorum tanquam in arca gratia tua recondantur, & auxilia tua iis abundè præſta, & virtutibus [92] labores eorum imple. *Item*, Sors ad eos qui te adorant derivatione ſpirituali pervenit, ut exerceant & negotientur duo talenta, ſanctificationis myſteriorum & baptiſmi. Chriſte Domine donorum, da illis virtutem cum iis quæſtum faciendi. *Oratio.* Effunde Domine Deus noſter gratiam tuam ſuper hos ſervos tuos,

confecrans manus eorum in puritate & candore, ut accedant ad miniſterium myſteriorum tuorum propitiationem operantium, & ad ſanctificandam urnam propitiantem baptiſmi ſancti, fontem de quo generat filios ſpirituales, mortales quidem, ſed gratia & miſericordia tua ad immortalitatem: Largitor donorũ ſpiritualium Domine omnium. *Canon in tono, Parcendo parce.* Bona fecit. Bonus qui tradidit Diſcipulis ſuis virtũtem Dominationis in excelſa & profunda, da Domine virtutem gratiæ tuæ adorantibus te. *Item*, Spiritus Sanctus Paraclitus qui deſcendit & habitavit ſuper Diſcipulos, ipſe Domine deſcendat ſuper capita te adorantium. *Item*, Quàm multæ miſericordiæ tuæ Deus, *uſque*, Juſtitia tua Rectis. Virtutem gratiæ Spiritus Sancti infunde & habitare fac ſuper ſervos tuos, quos elegiſti ut ſacrificio fungantur in Eccleſia tua glorioſa; & eos per gratiã tuã ſanctifica. *Item*, Myſteria ſunt diſpoſita, Sacerdotes pſallunt, Vigiles Angeli circũdant, ordines timent, Virtus fovet, adorandus ſpiritus omnia ſanctificans. *Oratio.* Inunda Dñe ubertatem gratiæ tuæ, & diluvia donorum tuorum in capita te adorantium, qui divinum donum tuum deſiderant, eoſque corrobora, ut ſanctis tuis altaribus deſerviant, & reſonent vocem laudis tuæ populo cruce tua redempto, & enarrent miracula tua gregibus ſigni tui vivi & vivificantis impreſſione notatis: Largitor donorum ſpiritualium Domine omnium. *Canon.* Ad te levavi oculos. Copiose effunde gratiam tuam Domine ſuper ſervos tuos. *Et accedit ad ordinandos, & utrumque genu eos flectere jubet, ſimul*

simul extendentes manus suas super oculos suos. In eo quod duo genua flectunt, significatur eos duo talenta accepisse: In extensione autem ambarum manuum super oculos significatur propriè illis esse datam à Domino facultatem & potestatem invocandi Spiritum Sanctum, & benedictiones largè impertiendi, gignendique filios spirituales, eosque cibo spirituali alendi, & pascendi. *Et profert Archidiaconus, Oremus.* Pax nobiscum. *Et repetit Præsul demissè*, Gratia Domini nostri Jesu Christi, quæ omni tempore quod deficit supplet cum beneplacito Dei Patris, & cum virtute Spiritus Sancti, sit omni tempore nobiscum, & perficiat manibus nostris ministerium hoc tremendum, & excelsum in redemptionem vitæ nostræ. *His dictis vocem attollit*, Nunc & semper. *Deinde signat. Et profert Archidiaconus, Pax eum repetitque Præsul hanc manus impositionem manu dextera posita super caput ejus qui ordinatur, dicitque demissa voce.* Deus noster bone, & Rex noster plene misericordiarum. Tu es ille misericordia dives & gratia abundans, Tu Domine inenarrabili gratia tua posuisti nos mediatores divinorum donorum tuorum, ut donemus in nomine tuo ministerii spiritualis talenta sanctorum tuorum mysteriorum Ministris: Et juxta traditionem Domine Apostolicam quæ propagata est ad nos usque in ordinatione ministerii Ecclesiastici, Ecce offerimus tibi hos servos tuos, ut sint Presbyteri electi in Ecclesia tua sancta, & pro iis oramus omnes. *Repete.* Ut veniat super

[illegible]

super eos gratia spiritus sanctificationis, & perficiat; consummetque eos in opus ministerii Sacerdotalis, ad quod exercendum offeruntur, Per gratiam & misericordiam Unigeniti tui. Tibi, & ei, & spiritui sancto gloriam, honorem & confessionem & adorationem referimus, Nunc. *Deinde signat eorum capita; dicitque Archidiaconus;* Tollite oculos vestros in excelsa suprema, & postulate misericordiam à Deo clemente pro his & his Diaconis qui ordinantur, & constituuntur Presbyteri in Ecclesia Dei cui sunt selecti. Orate pro illis. *Et dicit Præsul super eos submissè dum dexteram super eorum capita imponit.* Domine Deus fortis & omnipotens, *repete*, factor cœli & terræ & omnium quæ in eis sunt: Ille es qui elegisti Ecclesiam tuam sanctam, & posuisti in ea Prophetas & Apostolos, & Doctores, & Sacerdotes ad perfectionem Sanctorum, & in opus ministerii, & in ædificationem corporis Ecclesiastici. Tu ergo Deus magnus virtutum, Rex omnium seculorum, respice etiam nunc in hos servos tuos, & elige eos electione sancta per habitationem Spiritus Sancti: Donaque illis in apertione oris sui sermonem veritatis, & elige illos ad officium Sacerdotale, Domine Deus fortis, ut ponant manus suas super Infirmos, & sanentur; & corde puro, conscientiaque bona inserviant altaribus tuis sanctis, cum offerent tibi oblationes orationum, & sacrificia laudis in Ecclesia tua sancta; & in virtute doni tui sanctificent " sinum propitiantem in generatio-

tionem myſticam eorum qui à gratia tua vocantur ad participationem adoptionis filiorum majeſtatis tuæ; ornent quoque & illuſtrent operibus juſtis filios Eccleſiæ ſanctæ Catholicæ ad laudem nominis tui ſancti: ita ut pro hoc miniſterio mundo quo miniſtrarunt tibi fiduciam conſequantur in novo ſeculo, ſtentque confidenter coram ſolio Majeſtatis tuæ tremendo per gratiam & miſericordiam Unigeniti tui. Quoniam tibi, & ei, & ſpiritui ſancto gloriam, honorem, confeſſionem, & adorationem referimus, Nunc. *Tunc ſignat capita eorum, & imperat eis ut adorent proſtrati in terram, & ſurgant. Poſtea Præſul cucullam accipit quæ poſita fuerat ſuper humerum uniuſcujuſque eorum, & ea illum induit;* tollitque orarium de ejus humeris, & illius pectori imponit. *Et accipit Epiſcopus ipſe librum adorandum Evangeliorum, & tradit eum in manus illius qui ordinationem accepit, eumque ſignat inter oculos pollice dextro, dicitque.* Separatus eſt, ſanctificatus eſt, perfectus eſt, conſecratus eſt N. in opus ſanctum Eccleſiaſticum, & in miniſterium Sacerdotii Aaronitici, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Deinde accipit Præſul Evangelium, & tradit alteri. *Sic facit ſingulis quotquot ſunt. Cum autem omnes cruce ſignati fuerint, Præſul tollit ab eis Evangelium, illudque tradit Archidiacono. Ille autem qui ordinatus eſt flectit genu, & ſtat. Præſul vero baculum ſuum accipit, & re-*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

& revertens ascendit sedile, & coram altari adorat; & illud salutat. Tum convertit faciem suam versus Occidentem, & incipit canonem, Proximus est Dominus. Christe tu es ille qui dedit servis suis talenta argentea spiritualia, concede auxilium adorantibns te, qui dona tua acceperunt. Item, non in manibus nostris prosperant viæ nostræ, Christe redemptor noster; Quia tu es qui virtute & sapientia tua disponis opera nostra. Te Domine noster invocamus. *Dum autem dicitur canon, apprehendit Archidiaconus eos qui ordinati sunt, & jubet eos salutare altare, & Episcopum & Sacerdotes & Diaconos. Illi autem osculantur capita eorum.* Si adsint mysteria, orant ante thronum Domini, & incipiunt canticum Secretarii, [54] & egrediuntur in templum, cruxque eos comitatur cum luminaribus & thure. Si autem mysteria non sint, dicunt post canonem, Pater noster qui es in cœlis, & precantur ut consuetum est, & absolvunt.

Finit ordo impositionis manus Presbyterorum. Laus sit Deo, & super nos misericordiæ ejus, & super universum mundum à finibus ejus, benedictiones, miserationes, & gratia ejus semper multiplicentur. Amen. *Orate pro me in charitate.*

ITEM CUM AUXILIO Christi, & adjutorio gratiæ ejus incipimus scribere seriem Ordinationis Episcoporum.

TEmpore Vespertino cum incipit ingressus in primam Sabbati *jubet Episcopus ut vigilia fiat, & seliguntur hymni cantandi;* nēpe, Ante Apostolos sanctos

Tri-

Trinitas. Vel, Apoſtoli ſancti, Doctores. Lauda. Da Eccleſiæ tuæ Redemptor mundi, tranquillitatem & pacem fili Dei: ut portæ inferi nunquam prævaleant ei: Confirma ei verbum tuum, Unigenite qui poſt. Apoſtoli ſancti Redemptor noſter, qui in ortu diei ejus. *Et pauſam fac quando conveniit.* In nocte autem incipimus, à capite Davidis. Et dicunt in cathedra cantica Apoſtolorum, & theſaurum Euangeliſtarum, & cantica vigiliæ diei: Et conjungunt, Dominus regnavit. Extollam te Domine. Lauda Dominum laude. Laus in Eccleſia, Canticum aſcenſus diei. *Et adjungunt de Apoſtolis quod volunt. De matutino quoque & canone diei & Apoſtolorum.*

Et mane illius diei tempore horæ tertiæ congregantur fideles in Eccleſia. Egreditur Patriarcha, aut Metropolita, & Epiſcopi qui convenerunt apud eum ornati veſ pallijs Pontificalibus & pedis ſuis, Et incipiunt, Pater noſter qui es in cœlis: recitantque officium ſeu gradus illius diei. Eoque finito, *ille qui ad ordinationem accedit ſtat in medio altaris juxta ordinem quem accepit*, ſive Diaconatus ſive Presbyteratus. *Et imponit Archidiaconus pacem, precaturque Præſul.* Laus rivulis effuſis gratiæ tuæ, & adoratio throno Majeſtatis tuæ, Et omne genus gratiarum actionis virtuti perfectæ, & vinci neſciæ Trinitatis tuæ laudabilis, quæ donorum cauſa eſt, & ordinatrix conſummationis rerum æterna, quæ nec incipit, nec finem habet, Et donatrix donorum ſpiritualium, Domine omnium pater. *Et incipit*, Gratia Domini in ſeculum.

[illegible]

In peregrinatione uſque ad Martyrem, vel memento. ** *In tono hoc.* Illa gratia, & illud donum quod deſcendit, & habitavit ſuper Diſcipulos, ipſummet Domine illabatur, ipſummet Domine habitet ſuper adorantes te, nunc & in ſeculum. Tibi commendo ego claves theſauri ſpiritualis, ut liges & ſolvas quidquid eſt in terra, & in cœlo. Et precantur. Tibi theſaurus abundans auxiliorum divinorum, & fons omnium bonorum, & donorum ſpiritualium. Mare quod menſurari non poteſt gratiarum de Sancto Sanctorum: Abyſſus quæ explorari non poteſt à creaturis terrenis, quæ perficere ſolet motu ſuo dextero omnes ordines Eccleſiaſticos. Oremus mente placante ut accipias à nobis ſacrificia propitiatoria & ſpontanea, & imponas ſuper ſervum tuum dexteram miſericordiarum tuarum æternarum, ut adminiſtret myſteria Sacerdotii juxta mandata Euangelica, omnibus diebus vitæ ſuæ præſentis, Largitor donorum ſpiritualium, Domine omuium. *Suffumigant odoramenta, & incipiunt hymnum,* Omnia fecit, *& repetunt eum,* Et laudant Sacerdotium domus Aaron, *Vel*, adjungunt Sacerdotium domus. Spiritus Sanctus qui miſſus eſt. Paſtor cœleſtis. Spiritus Paraclitus. Et laudant, Benedictus qui magnificavit vos, Sacerdotes Sancti. Benedictus qui vos triumphare fecit, Athletæ veritatis. Adorandus Spiritus Sanctus cujus virtute compreſſiſtis omnem hæreſim, & congregaſtis oves Jeſu Redemptoris noſtri quas acquiſivit ſanguine ſuo pretioſo ſuper Calvariæ locum. Dominus Ignatius & Polycarpus, & Athanaſius, & Eu-

& Eustathius, & Meletius, & Paulinus, & Gregorius, & Basilius, & Gregorius, & Ambrosius, & Diodorus, & Joannes, & „ Theodorus mare Sapientiæ, & Dominus Alexander Victor: Architecti Ecclesiæ Sanctæ, Magistri mysteriorum Dei, & Doctores cultus veritatis: Preces eorum sint nobis murus & propugnaculum. *Postea orant.* Te munerum dator, & „ ad largitiones pronus, mare magnum omnium divitiarum, deprecamur, Da Domine huic servo tuo qui electus est in ministerium tuum, divitias incommensurabiles gratiæ tuæ, & da in manu sua virgam extensam summi Sacerdotii, ut per eam regat populum tuum & cum timore Dei, & omni sanctitate pascat oves quas altissimus ipsi credidit omnibus diebus vitæ suæ super terram. Largitor donorum spiritualium Domine omnium: Et dicunt canones, Unusquisque ordine suo. *Canon.* In multitudine. Beatus homo quem tu. *Vel*, qui benedixit Discipulis suis in Bethania tempore ascensionis suæ. Extende dexteram tuam, & benedic servo tuo in virtute gratiæ tuæ ut sit Pastor, & Visitator ovium gregis tui. *Item*, Christe qui Petro dedisti claves excelsi & profundi, Tu Domine concede virtutem auxilii tui servo tuo quem elegisti ut donum Spiritus Sancti gregi tuo administret. *Aliud in tono, Jamdudum*, Sit manus tua dextera. Gratia tua quæ à Spiritu Sancto est, quam accepit Simeon filius Jona, hanc accipiat qui adorat te, ut regat Ecclesiam tuam cum decore & gloria. *Item*,

[illegible]

Item, Redemptor noster filio Jonæ mandavit ut pasceret gregem tuum, etiam nunc præsta virtutem ut regat populum tuum & Ecclesiam tuam, quoniam præfecisti eum. Christe: qui talentis negotiationis assimilavit dona sua, da servo tuo lucrum abundans de negotiatione sua, viresque & robur donorum, gradum gradui. *Item*, Spiritus Sanctus qui in Ecclesia constituit gradus Sacerdotii reple auxilio Præsulem & Electum servum tuum quē segregasti, & adde illi virtutem super virtutem, laudemque supra laudē. *Item*, In Sacerdotio domus Simeonis Sacerdotem agat servus tuus, Redemptor noster: dignusque fiat hoc munere cum puritate in medio domus sanctitatis, ut Indulgentiam concedat ovibus gregis tui. *Item*, Redemptor noster qui Simeoni dedisti claves excelsi & profundi, ut ligaret & solveret ordine decoro, & justitia debita: Acquiesce in eo Pastore gregis quem passione tua redemisti & liberasti. Mitte lumen tuum & esto. Oriri fac Domine splendorem luminis tui, & expande claritatem vultus tui super servum tuum in veritate tua electum, ut sit Pastor gregis tui. Trade in manum ejus potestatem tuam, & gladium verbi mandati tui, ut pascat oves gregis tui secundum voluntatem majestatis tuæ. Da illi virtutem de virtute tua, & auxilium virtute dexteræ tuæ ut benedicat juxta voluntatem tuam ad gloriam tuam. *Item*, ô qui misertus est & vocavit servū suum ut esset Pastor gregis sui, & gratia sua selegit, & sanctificavit eum, ut propitiationē indulgentiamque præstaret populo suo & Ecclesiæ suæ: Auxilium tuū Dñe præbe ei, ut per illud prosperè agat in ministerio suo. Virgā fortitudinis trade in manū ejus, ut non deprimatur in

certamine & sollicitudine laboris sui, & corrobora eum ut pascat oves suas, eumque non pigeat integritatis suæ, & omnibus diebus suis se gerat ut tibi placuerit, & ei opitulare. *Item*, In habitationem quam dextera tua segregavit, & elegit divinitas tua; & constituit eum in Ecclesia sponsa tua in lampadem illuminantem populum tuum: Da ei Domine donum tuum, & sanctifica eum virtute majestatis tuæ ut secundum voluntatem tuam regat populum tuum, & oves gregis tui. *Item*, Pastor magne Gregis, Jesus spes creaturarum abundè tribue honorem & gloriam, deprecamur per gratiam; & effunde munera donorum super Electum tuum pietate plenum, ut liget & solvat in justitia, regatque in rectitudine, & pascat oves tuas in decore, continentia, & justitia, ut cum tu adveneris in gloria, in die illa consummationis cum gaudio splendorem accipiat, & tecum intret in regnum. Domine Deus potens audi orationem meam. Advola spiritus cum gloria curruum tuorum, & commove inspirationes vehementium amoris tui motuum in mysterio ardente scintillis tuis: Et imaginem flammarum donorum tuorum, " & cidarim quæ virtute tua texta est, & virgam quæ splendore tuo vestita & incrustata est, & omnem decorem ordinis tui expande & effunde super caput servi tui, qui electus est ad pascendum gregem tuum secundum majestatis tuæ voluntatem. *Item*, Coronâ honoris pulchritudinis tuæ, & laude, & splendore gloriosæ Majestatis tuæ, & omni ordine Pontificatus tui corona Domine servum tuum, & Electum tuum quem segregavit dextera tua, & unge eum oleo sanctitatis tuæ, &

[illegible]

& indue eum ſtolam gloriæ tuæ, vaſque electum fac eum tibi, ut convenit honori miniſterii tui, & fiant per eum ſigna, virtutes, & miracula tua, ut ipſo medio nomen tuum magnificetur, & occaſione ipſius multiplicetur laus tua Paſtor Iſraël, Chriſte Paſtor cœleſtis, qui tradidit animam ſuam pro ovibus emptis ſanguine ſuo propitiante, redemptis paſſione ſua vivificante: Separa, & elige hunc ſervum tuum ut ſit Paſtor, & Præſul, & providus Gubernator hujus loci N. & ditionis, & gubernet omnia negotia ut convenit, & canonibus conſtitutum eſt, appareatque omnis rei honeſtæ & juſtæ æmulus, & zelator. *Item*, Chriſtus magnus Paſtorum, qui per ſanguinem ſuum acquiſivit ſibi gregem, & liberavit eum de manu ſervitutis Diaboli, & morte, & peccato: Confide ſervo tuo paſtionem Agnorum baptizatorum, & ovium, atque etiam ovicularum, qui Trinitatis ſigno notati ſunt, ut paſcat eos in juſtitia, & regat in rectitudine, & de iis judicium ferat cum integritate, ut honeſtas poſtulat, & triumphet in bonis ovibus populorum & nationum. Sit manus tua dextera, Chriſte! perfectio Sacerdotum: Largitor omnium donorum elige ſervum tuum electione juſta, & eum perfice & conſumma pulchritudine cœleſti, ut paſcat gregem quem paſſione tua redemptum, in paſcuis ſpiritualibus, & liberet eum à zizaniis, & lupis doloſis & fraudulentis, ut cum adveneris in plenitudine temporum, hæreditate accipiat vitam beatam. *Item*, Pulchritudo tua cæteris pul-

pulchritudinibus præstat, Illustris tu inter electos & perfectos, Iesu Domine veracium, quem adorant homines, & Angeli vigiles. Da servo tuo, ô Princeps Pontificum ut ungat Sacerdotes atque etiam Pontifices, & mitram gloria plenam ei impone, ut ordinum sit caput & princeps, & aliis tradat virgas, eosque induat veste Pontificia, & pedis, & [100] pallio; corona quoque eum omni decore ut gregis & ovilis tui sit princeps, & oratione [101] Principis Magnatum exaltetur, fructumque ferat. *Precatur Præsul*, Effunde Domine rorem gratiæ tuæ, & pluvias sanctas donorum tuorum super servum tuum, qui secundum voluntatem misericordiæ tuæ electus est ad propitiandum populum tuum, & Sacerdotio tuo sanctè fungendum in Ecclesia tua, & tibi præparandum populum bonum qui æmuletur opera bona & pulchra. Tu bonus es ille qui non invidet, & misericors qui non irascitur, & largitor donorum spiritualium, Domine omnium, pater! *Et incipit*, Ad te levavi oculos meos. Effunde gratiam tuam Domine noster super servum tuum ô Deus noster miserere nostri! Dona tua effunde. *Absoluto canone, non precantur, sed Euangelium accipit Præsul, & imponit illud super dorsum illius qui ordinatur. Dicit autem Archidiaconus*, Præparatò stemus: *Tum legunt ex textu cap. 16. Matthæi. Euangelium sanctum Domini nostri Iesu Christi prædicationis Matthæi.* Cum autem venisset Jesus in partes Cæsareæ Philippi, interrogavit Discipulos suos, & dixit, Quid dicunt de me homines, quod ego sim filius hominis? Illi vero dixerunt, sunt qui dicunt Joannem Baptistam; Alii Eliam, Alii

[illegible]

ܘܐܚܪ̈ܢܐ ܐܪܡܝܐ ܐܘ ܚܕ ܡܢ ܢܒܝ̈ܐ. ܐܡܪ
ܠܗܘܢ ܐܢܬܘܢ ܕܝܢ ܡܢܘ ܐܡܪܝܢ ܐܢܬܘܢ ܕܐܢܐ.
ܥܢܐ ܫܡܥܘܢ ܟܐܦܐ ܘܐܡܪ ܐܢܬ ܗܘ ܡܫܝܚܐ
ܒܪܗ ܕܐܠܗܐ ܚܝܐ. ܥܢܐ ܝܫܘܥ ܘܐܡܪ ܠܗ.
ܛܘܒܝܟ ܫܡܥܘܢ ܒܪܗ ܕܝܘܢܐ. ܕܒܣܪܐ ܘܕܡܐ
ܠܐ ܓܠܝ ܠܟ. ܐܠܐ ܐܒܝ ܕܒܫܡܝܐ. ܐܦ ܐܢܐ ܐܡܪ
ܐܢܐ ܠܟ ܕܐܢܬ ܗܘ ܟܐܦܐ. ܘܥܠ ܗܕܐ ܟܐܦܐ
ܐܒܢܝܗ ܠܥܕܬܝ. ܘܬܪ̈ܥܐ ܕܫܝܘܠ ܠܐ
ܢܚܣܢܘܢܗ. ܟܕ ܕܝܢ ܐܫܠܡܘ ܗܠܝܢ ܡܢ
ܝܘܚܢܢ. ܐܡܪ ܝܫܘܥ ܠܫܡܥܘܢ ܟܐܦܐ.
ܫܡܥܘܢ ܒܪ ܝܘܢܐ ܪܚܡ ܐܢܬ ܠܝ ܝܬܝܪ
ܡܢ ܗܠܝܢ. ܐܡܪ ܠܗ ܐܝܢ ܡܪܝ. ܐܢܬ ܝܕܥ
ܐܢܬ ܕܪܚܡ ܐܢܐ ܠܟ. ܐܡܪ ܠܗ ܝܫܘܥ ܪܥܝ
ܠܝ ܐܡܪ̈ܝ. ܐܡܪ ܠܗ ܬܘܒ ܕܬܪܬܝܢ ܙܒܢܝܢ
ܫܡܥܘܢ ܒܪ ܝܘܢܐ ܪܚܡ ܐܢܬ ܠܝ. ܐܡܪ
ܠܗ ܐܝܢ ܡܪܝ. ܐܢܬ ܝܕܥ ܐܢܬ ܕܪܚܡ ܐܢܐ
ܠܟ. ܐܡܪ ܠܗ ܝܫܘܥ ܪܥܝ ܠܝ ܢܥܘ̈ܢܝ.
ܐܡܪ ܠܗ ܕܬܠܬ ܙܒܢܝܢ. ܫܡܥܘܢ ܒܪ
ܝܘܢܐ ܪܚܡ ܐܢܬ ܠܝ. ܘܟܪܝܬ ܠܗ
ܠܟܐܦܐ ܕܐܡܪ ܠܗ ܕܬܠܬ ܙܒܢܝܢ
ܪܚܡ ܐܢܬ ܠܝ. ܘܐܡܪ ܠܗ ܡܪܝ. ܟܠ
ܡܕܡ ܐܢܬ ܝܕܥ ܐܢܬ. ܐܢܬ ܝܕܥ ܐܢܬ
ܕܪܚܡ ܐܢܐ ܠܟ. ܐܡܪ ܠܗ ܝܫܘܥ ܪܥܝ
ܠܝ ܢܩܘ̈ܬܝ. ܡܢ ܡܬܝ ܠܟ ܐܬܠ
ܩܠܝ̈ܕܐ ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܫܡܝܐ. ܘܟܠܡܕܡ
ܕܬܐܣܘܪ ܒܐܪܥܐ. ܢܗܘܐ ܐܣܝܪ ܒܫܡܝܐ.
ܘܟܠܡܕܡ ܕܬܫܪܐ ܒܐܪܥܐ ܢܗܘܐ ܫܪܐ ܒܫܡܝܐ.
ܘܕܥ ܕܟܕ ܡܬܬܣܝܡ ܐܘܢܓܠܝܘܢ ܥܠ ܚܨܗ
ܕܗܘ ܕܡܬܬܣܝܡ ܟܠܗܘܢ ܐܦܝܣܩܘܦ̈ܐ
ܕܬܡܢ ܣܝܡܝܢ ܐܝܕ̈ܝܗܘܢ ܥܠܘܗܝ. ܡܢ ܗܘ

Alii Jeremiam, vel unum de Prophetis. Dixit eis: Vos autem quem me eſſe dicitis. Reſpondit Simeon Petrus, & dixit, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Reſpondit Jeſus, & dixit ei. Beatus tu fili Jona. Nam caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Ego etiam dico tibi quod tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt ei. Cum autem hæc abſoluta fuerint, lege ex Joanne: Dixit Jeſus Simeoni Petro, Simeon Barjona; amas me plus his. Dixit ei, ita Domine, tu ſcis quod amo te. Dixit ei Jeſus, paſce mihi agnos meos. Dixit illi iterum ſecunda vice, Simeon fili Jona, Amas tu me. Dixit ita Domine, tu ſcis quod amo te. Dixit illi Jeſus paſce mihi oves meas. Dixit illi tertia vice: Simeon fili Jona Amas tu me: Et triſtis fuit Petrus quod dixiſſet ei tribus vicibus, amas tu me: & dixit ei, Domine, omnia tu cognoſcis. Tu ſcis quia ego te amo. Dixit ei Jeſus, paſce mihi oves meas. Ex Matthæo: Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcumque ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis. Et quodcumque ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlis. *Scito autem quod cum imponitur Evangelium ſuper dorſum ejus qui ordinatur, omnes Epiſcopi qui illic ſunt imponunt manus ſuas ſuper illum ex utroque latere, donec omnes preces abſolutæ fuerint, & tunc ab eo rece-*

recedunt. Cum autem absolvit Euangelium, illud ponit super dorsum ejus. Et imponit Archidiaconus pacem. Et repetit Præsul, Gratia Domini nostri Jesu Christi quæ omni tempore deficientia supplet cum beneplacito Dei Patris & Filii sui unici, & virtute Spiritus Sancti ab omnibus adorandi, datoris omnium bonorum nostrorum, etiam nunc Domine Deus, elige in Ecclesia tua altaris ¹⁰³ Cucorum, matris Ecclesiarum Seleuciæ & Ctesiphontis, urbium matricum & principum, hunc N. Presbyterum Solitarium, seu Monachum in opus magnum Episcopatus. Precemur omnes pro eo ut veniat donum tuum Deus, & eum virtute perficiat, & consummet in ministerio Episcopali, gratia & misericordia unigeniti tui. Et tibi, & spiritui sancto laus, honor, confessio & adoratio. *Deinde signat eum, & vocem attollit.* Nunc & semper, *& respondent Amen. Statuit Archidiaconus pacem. Et repetit Præsul, cum imponit manum dexteram super caput ejus qui ordinatur, sinistram verò extendit extensione deprecatoria dicens:* Deus noster bone, & liberalis. *Repete*, Ille qui dives est in miserationibus quæ mensurari & definiri non possunt, & abundans in gratia divinitatis suæ: Tu Domine in multitudine donorum tuorum inenarrabilium posuisti nos intercessores istorum donorum tuorum divinorum, & cœlestium, quæ nobis data sunt ab auxilio majestatis tuæ, & concessa nobis in adjumentum hominum, & in redemtionem communem per manus infirmitatis nostræ in Ecclesia tua sancta sponsa

[illegible]

sa tua quam despondisti filio tuo, & coronasti redemptione ejus per passionem Christi tui. Et quemadmodum domine traditio Apostolica quæ per Chirotoniam deducta est ad nos, & impositio manus ministerii Ecclesiastici, & beneplacito consensuque Sanctæ Trinitatis, & concessione Sanctorum Patrum qui in Occidente sunt in Ecclesia hac Cucorum peculiariter matre omnium Ecclesiarum Orthodoxarum communi: En offerimus coram majestate tua Deus noster laudabilis, ab omnibus adorande hunc servum tuum quem segregasti & elegisti ut sit Episcopus electus in Ecclesia tua sancta, quæ una unione, charitatisque & honoris vinculo omnium nostrum grex est divinitatis tuæ. Oramus omnes pro eo. *Repete*, ut veniat super eum gratia Spiritus Sancti cum vehementi amoris affectu, & illapsu divino; perficiatque, & sanctificet eum, & compleat ad opus perfectum magni hujus & excellentis ministerii ad quod accedit, Gratia & misericordia Unigeniti tui. Nunc. *Postea signat in capite eum qui ordinatur, Respondent*, Amen. *Deinde dicit Archidiaconus*: Tollite in altum mentes & intellectum vestrum, & postulate misericordiam à Deo clemente pro hoc N. Presbytero & Monacho, cui manus imponitur, & ordinatur Episcopus in Ecclesia Dei quæ in loco N. aut urbe, aut ovili N. & omni ditioni cui electus, & segregatus est. Orate pro eo. *respondet populus*, Decet & convenit; *semel Episcopus. Et recitat* Præ-

Præsul eam orationem, quæ dici solet super Episcopos, quæ eadem etiam recitatur super Metropolitam. Deus Dominus, ab æterno occultorum cognitor, *repete*. Ille qui creavit omnia virtute verbi sui: Qui possidet, & regit omnia nutu placido voluntatis suæ: Ille qui omni tẽpore præstat nobis multo plura quàm petimus, & cogitamus secundum virtutem suam magnam quæ operatur in nobis: Ille qui pretioso sanguine Unigeniti Domini nostri Iesu Christi acquisivit Ecclesiam sanctam, & constituit in ea Apostolos & Prophetas, & Doctores, & Sacerdotes quorum manibus multiplicaretur scientia veritatis, quam filius tuus unigenitus dedit humano generi. Tu Domine etiam nunc illumina faciem tuam super hunc servum tuum, & eum elige electione sancta per Spiritus Sancti unctionem, ut sit tibi Sacerdos perfectus, qui æmuletur summum Pontificem veritatis: Qui posuit animam suam pro nobis, confirma eum per Spiritum Sanctum in hoc sancto ministerio ad quod accedit. Tu Domine pater sancte & laudande, da illi ut eum rectitudine cordis regat greges tuos, cum prædicat lingua ejus verbum rectum & Orthodoxum veritatis, ut sit lumen iis qui sedent in tenebris, & correptor delinquentium, Pastor & Doctor Iuvenum. Indue eum Domine virtute ex alto, ut liget & solvat in cœlis, & in terra, atque in impositione manus ejus curentur infirmi, fiantque per eum virtutes in nomine tuo sancto ad laudem divinitatis tuæ, & creet in virtute doni tui Presbyteros, & Diaconos, ••• & Diaconissas, & Subdiaconos, & lectores in ministerium

ܩܕܝܫܬܐ ܐܝܟ ܨܒܝܢܐ ܕܐܠܗܘܬܟ. ܘܢܟܢܫ
ܘܢܪܥܐ ܘܢܪܒܐ ܠܥܡܟ ܘܠܥܢܐ ܕܡܪܥܝܬܟ
ܘܢܓܡܘܪ ܠܢܦܫܬܐ ܐܝܠܝܢ ܕܐܬܗܝܡܢ
ܠܗ ܒܟܠܗ ܕܚܠܬ ܐܠܗܐ ܘܒܟܐܢܘܬܐ
ܘܢܩܘܡ ܒܦܪܗܣܝܐ ܩܕܡ ܒܝܡ ܕܝܠܟ
ܕܚܝܠܬܐ. ܘܢܫܘܐ ܠܡܩܒܠܘ ܐܓܪܐ ܗܘ
ܕܡܠܝܟ ܠܪ̈ܒܝ ܒ̈ܬܐ ܩ̈ܕܝܫܐ. ܒܛܝܒܘܬܗ
ܘܒܪ̈ܚܡܘܗܝ ܕܝܚܝܕܝܟ. ܕܠܟ ܘܠܗ
ܘܠܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܬܫܒܘܚܬܐ ܘܐܝܩܪܐ ܘܬܘܕܝܬܐ
ܘܣܓܕܬܐ. ܘܡܪܝܡ ܩܠܗ ܟܕ ܪܫܡ ܨܠܝܒܐܝܬ
ܥܠ ܪܫܗ. ܗܫܐ ܘܒܟܠܙܒܢ ܘܥܢܝܢ ܐܡܝܢ
ܘܗܘ ܡܬܬܣܝܡܢܐ ܣܓܕ ܠܐܪܥܐ. ܘܩܐܡ
ܦܫܝܛܐܝܬ ܒܬܪ ܕܫܩܠܘ ܐܝ̈ܕܝܗܘܢ ܐܦܝܣܩ̈ܘܦܐ
ܡܢ ܓܒ̈ܘܗܝ ܘܡܪܝܡܝܢ ܠܟܬܒܐ
ܕܐܘܢܓܠܝܘܢ ܥܡ ܡܢ ܕܩܒܠܗ ܡܢ ܚܨܗ.
ܘܡܥܦܪܐ ܘܡܪܛܘܛܐ ܣܝܡܝܢ ܥܠ ܡܕܒܚܐ.
ܘܚܘܛܪܗ ܘܚܘ̈ܛܪܐ ܠܘܬ ܐܣܬܐ ܩܝܡܝܢ
ܒܩܘܪܒܐ ܕܡܕܒܚܐ. ܘܡܝܬܐ ܠܗܘܢ
ܐܪܟܝܕܝܩܘܢ. ܘܡܒܪܟ ܠܗ ܪܒܐ ܡܥܦܪܐ.
ܘܡܠܒܫ ܠܗ ܒܡܪܛܘܛܐ. ܘܡܫܠܡ ܠܗ
ܚܘܛܪܐ ܒܐܝܕܗ ܕܝܡܝܢܐ ܘܪܫܡ ܠܗ ܒܗ
ܒܝܬ ܥܝ̈ܢܘܗܝ ܒܨܒܥܬܗ ܕܝܡܝܢܐ ܟܕ ܡܫܪܐ
ܡܢ ܠܬܚܬ ܘܡܢ ܝܡܝܢܐ ܠܣܡܠܐ.
ܘܐܡܪ. ܐܬܦܪܫ ܘܐܬܩܕܫ. ܬܪܝܢ ܘܐܬܓܡܪ
ܘܐܬܩܕܫ ܦܠܢ ܠܥܒܕܐ ܪܒܐ ܕܐܦܝܣܩܘܦܘܬܐ.
ܕܐܬܪܐ ܦܠܢ ܐܘ ܡܕܝܢܬܐ ܐܘ ܡܪܥܝܬܐ ܦܠܢܝܬܐ.
ܘܕܟܠܗ ܐܘܚܕܢܗ. ܒܫܡ ܐܒܐ ܘܒܪܐ
ܘܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܠܥܠܡܝܢ ܘܥܢܝܢ ܐܡܝܢ.
ܘܢܫܩ ܠܗ ܪܒܐ ܥܠ ܪܫܗ ܟܕ ܡܒܪܟ
ܠܗ ܒܩܠܐ ܕܡܫܬܡܥ. ܘܐܡܪ. ܢܫܡܠܝܟ
ܐܠܗܐ ܠܥܒܕܐ ܕܙܕܝܩܘܬܐ ܠܥܠܡܝܢ.

Eccleſiæ tuæ ſanctæ ſecundum voluntatem divinitatis tuæ; congreget, paſcat, & augeat populum tuum, & oves gregis tui, perficiatque animas illas quæ illi creditæ ſunt in omni timore Dei & juſtitia, ſtetque confidenter coram tribunali tuo tremendo, dignuſque fiat mercedem illam recipere quæ promiſſa eſt ſanctarum domorum Oeconomis & diſpenſatoribus diligentibus, gratia & miſericordia Unigeniti tui. Tibi, & ei, & ſpiritui ſancto laus, gloria, confeſſio, & adoratio. *Vocem autem ſuam exaltat, cum ſignat in figuram crucis caput ejus.* Nunc & ſemper. Et reſpondent, Amen. *Qui verò ordinatur adorat ad terram uſque proſtratus; & ſurgit rectus poſtquam Epiſcopi dexteras ſuas à lateribus ejus removerunt. Deinde elevant librum Evangeliorum cum eo qui illud accepit à dorſo ejus: Pallium autem & Pluviale ſuper altare reponunt. Virga verò ejus, & aliæ Virgæ, ad parietem prope altare ſtant, & eas affert Archidiaconus; Præſul autem benedicit Pluviale & induit eum pallio Pontificali, & tradit virgam ſeu pedum paſtorale in manum ejus dexteram, ſignatque eum ſigno crucis inter oculos pollice ſuo dextero, incipiens infra & pergens ſupra, tendenſque à dextera in ſiniſtram, dicens:* Separatus eſt, Sanctificatus eſt, *repete.* Perfectus eſt, conſecratus eſt N. in opus magnum Epiſcopatus, loci N aut urbis, aut gregis N. omniſque ditionis ejus, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in ſecula. *Reſpondent*, Amen. *Et oſculatur eum Præſul in capite benedicens ei voce intelligibili,* dicenſque, Perficiat te Deus ad opus juſtitiæ in ſeculum.

Poſtea

Postea apprehendit illius manum, *& collocat eum in ordinem suum à dextera sua, vel sinistra, secundum præcessionem sedis ejus. Deinde accedunt Presbyteri & Diaconi, & salutant Præsulem, & eum qui ordinatus est.* Incipit Præsul hymnum Cancelli, & dum dicitur hymnus, *Salutat Præsul altare, & convertit faciem suam ad Occidentem. Deinde deducit Archidiaconus Ordinatum ad altare, baculumque accipit de manu ejus, Ille vero salutat altare, & Episcopum, statque in loco suo cum decore. Tunc reddit illi baculum suum. Et accedunt illi qui intra cancellos, unusquisque secundum ordinem suum, & salutant altare, & Episcopum, & eum qui ordinatus est. Et egrediuntur Sacerdotes, & Diaconi ad tribunal portantes luminaria, & thuribula; unusque de Presbyteris crucem portat, & Episcopus procedit cum eo, & dum laudem recitat Episcopus, ascendunt tribunal, pacemque indicit Archidiaconus. Precatur Præsul, & dicit,* Ad Pontificem, & Sanctus. *Stant autem Episcopi, unusquisque juxta præeminentiam sedis suæ.* Dum autem egredientes recitant sanctam lectionem, accedit Archidiaconus, & omnium baculos accipit, defertque in domum Patrum præter baculum Præsulis. *Scito autem quod lex erat Antiquis quod ab eo tempore quo qui factus Episcopus ad altare accesserat, donec absolveretur ultima oratio, quæ est,* Deus magnus qui à seculo, *Evangelium super dorsum ejus positum erat, nec tollebatur, sed hanc consuetudinem abrogaverunt Patriarchæ. Sic quoque canonem,* Christus qui servis suis, *dicebant Antiqui, & hoc etiam*

ܒܛܠܘܗܝ ܐܒܗ̈ܐ ܦܛܪ̈ܝܪܟܐ. ܘܐܡܪܘ
ܚܠܦܘܗܝ ܥܘܢܝܬܐ ܕܩܢܟܐ ܗܘ ܕܒܗ
ܢܦܩܝܢ ܠܒܝܡܐ. ܘܗܟܢܐ ܡܫܬܠܡܐ
ܫܘܡܠܝܐ ܕܐܦܝܣܩܘܦܐ ܕܚܕܬܐܝܬ
ܡܬܬܣܝܡܝܢ ܡܢ ܡܝܛܪ̈ܦܘܠܝܛܐ ܘܡܢ
ܦܛܪ̈ܝܪܟܐ. ܗܘܐ ܕܝܢ ܗܘ ܛܟܣܐ ܕܟܠ
ܡܝܛܪ̈ܦܘܠܝܛܐ ܕܡܬܬܣܝܡܝܢ. ܒܪܡ
ܡܘܣܦܝܢ ܠܗ ܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ ܐܠܗܐ ܪܒܐ
ܕܡܢ ܥܠܡ. ܕܢܥܒܕ ܒܚܝܠܐ ܕܡܘܗܒܬܟ
ܐܦܝܣ̈ܩܘܦܐ ܘܩܫܝ̈ܫܐ ܘܫܪܟܐ. ܘܡܟܪܙ ܠܗ
ܐܪ̈ܟܕ ܕܡܬܬܣܝܡ ܘܡܬܬܩܝܡ ܦܝܫ
ܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ ܠܥܕܬܐ ܘܫܪܟܐ. ܘܥܢܝܢ
ܫܘܐ ܘܙܕܩ ܬܪ̈ܬܝܢ ܙܒ̈ܢܝܢ ܒܣܝܡ ܐܝܕܐ
ܕܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ. ܘܡܘܣܦܝܢ ܐܦ ܥܠ
ܗܠܝܢ ܫܬܐ ܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ ܕܥܝܠܡ
ܘܨܘܒܐ ܘܦܪܬ ܕܡܝܫܢ ܘܐܬܘܪ ܘܒܝܬ ܓܪܡܝ
ܘܕܒܠܘܢ. ܘܒܐܝܕܗ ܘܡܫܡܫܢܘܬܗ ܬܫܬܡܠܐ
ܓܒܝܬܗ ܕܦܛܪܝܪܟܐ ܒܬܪ ܡܦܩܢ ܕܡܢ
ܥܠܡܐ. ܗܕܐ ܦܫܩܢܢ ܠܒܝܢܘܬܐ.

ܫܠܡ ܛܟܣܐ ܕܣܝܡܐ ܕܐܦܝܣܩܘܦܐ
ܡܫܡܠܝܐܝܬ ܘܠܐܠܗܐ ܫܘܒܚܐ
ܐܡܝܢܐ. ܠܥܠܡܝܢ
ܐܡܝܢ.

abrogaverunt. Patres Patriarchæ, & eius vice dixerunt hymnum Cancelli cum quo egrediuntur ad Tribunal, ſicque perficitur ordinatio Epiſcoporum qui recens ordinantur à Metropolitis aut Patriarchis. Hic etiam ordo eodem modo obſervatur cum Metropolitæ ordinantur : Addunt tamen in ordinatione Metropolitæ, Deus magnus qui à ſeculo. Ut faciat in virtute doni tui Epiſcopos & Presbyteros, & cæteros. *Et pronuntiat Archidiaconus eum ordinatum & conſtitutum Metropolitam Eccleſiæ, &c.* Et bis reſpondent, convenit, & juſtum eſt in impoſitione manus Metropolitarum. *His addunt* [105] *ſex Metropolitas, Hilam, Sobæ,* [106] *Pherat de Miſchan, & Aſſyriæ, Bethgarmi, & Dabalon. Per manum autem ejus & operam perficiatur electio Patriarchæ poſt diſceſſum noſtrum è mundo. Hæc dilucidationis cauſa adnotavimus.*

Ritus ordinationis Epiſcoporum perfectè completus eſt. Et Deo ſit laus perpetua, in ſecula. Amen.

PRÆFATIO

IN RITUM ORDINATIONIS JACOBITICUM,

in qua præter antiquorum ritualium ex quibus decerpta est descriptionem, agitur de istius hæresis autore, illius per Orientem & Africam propagatione, & Abyssinorum Patriarchæ Alexandrino subjectione. Inquiritur quoque an apud eos vigeat peccatorum Confessio, quæ apud Æthiopes celebris semper fuit & ordinaria, doceturque Alexandrinum Patriarcham, & Æthiopum reges unionem cum Ecclesia Romana procurasse, & quinam in Oriente dicti fuerint, hactenusque dicantur Melchitæ, qualisve eorum doctrina & mores Ecclesiastici.

Jacobitæ quorum sacras ordinationes edimus, Eutychianæ hæresis ramusculi sunt, ita dicti à Jacobo quodam Syro insigni istius hæresis propagatore, qui imperante Anastasio Orientem cum Severo perturbare cœpit: de eo ita Nicephorus Historiæ l. 18. c. 52. *Jacobus à quo nunc quoque Jacobitarum hæresis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obscurus prorsus & nulla gloria vir, qui etiam zanzalus propter summam tenuitatem est cognominatus. Hic Eutychetis & Dioscori, Cnaphetque præterea Petri, atque Severi dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare studuit.* S. Joannes Damascenus de Hæresibus in Eutychianorum & Monophysitarum hæresi. *Horum principes fuerunt Theodosius Alexandrinus, à quo Theodosiani, & Jacobus Syrus à quo Jacobitæ sunt nominati.* Ducentis ante Damascenum annis hoc nomine jam appellari incipiebant, ut constat ex Anastasii Sinaitæ libro, cui nomen fecit, *Dux vitæ*. Istius enim Hæresis studiosos Jacobitas passim vocat, & Severianos. Eutychiana heresis paulò post ortum suum in varia dissimilia capita divisa est, quæ fusè enarrat Nicephorus libro Historiæ suæ 18. Ista huc referre alienum esset à proposito nostro: Lectorem tantùm monebo omnes istas Eutychis sectas quæ Ecclesiam Dei seculo quinto & sexto gravissimè afflixerunt, exurgentibus Saracenis, & Orientem, Ægytumque & Africam subigentibus, in Jacobiticam velut pace facta coaluisse, aliarumque nomen prorsus extinctum esse; In Oriente & Africa ubi secta ista viget & numerosa est, Jacobitarum nomen tantùm audiri.

De secta ista sic Jacobus de Vitriaco historiæ Hierosolymitanæ lib. 1. c. 75 *Sunt præterea in terra sancta, & in aliis partibus Orientalibus, aliæ Barbaræ nationes à Græcis & Latinis in multis dissidentes, quorum alios Jacobitas appellant, à quodam Magistro suo dicto Jacobo cujusdam Alexandrini Patriarchæ discipulo. Hi à multis jam temporibus à CP. Patriarcha Dioscoro excommunicati, & ab Ecclesia Græcorum sequestrati, majorem partem Asiæ, & totius tractus Orientalis inhabitabant. Quidam inter Saracenos; alii autem proprias absque Infidelium consortio occuparunt regiones, scilicet Nubiam, quæ contermina est Ægypto, & magnam Æthiopiæ partem, & omnes regiones usque in Indiam, plusquam quadraginta regna, ut asserunt, continentes.* Eadem scribit Marinus Sanutus Hist. l. 3. parte 8. c. 4. ubi Scribæ error in Dioscoro supra commissus, corrigitur: legitur enim *cum Dioscoro excommunicati.*

Hanc Hæresim etiam nunc amplectuntur Christiani Asiatici permulti: Alexandrinus quoque Patriarcha cum Coptitis sive antiquis Ægyptiis, quos Mahumetana pernicies non vastavit; universumque Æthiopum imperium. Eandem etiam Jacobitarum Hæresim profitentur Christianorum reliquiæ quæ in Insula Socotora Arabiæ & Æthiopiæ imminente deprehenduntur, teste Maffæo Historiarum Indicarum l. 3. Jacobitarum nomen non erubescit illa hæresis. Hinc Chronicon Alexandrinum Arabicum ante annos quadringentos ab Hæretico aliquo Jacobita compositum vocat Imperatores, Leonem, Zenonem, & Anastasium, Jacobitas; Martianum autem, Leonem majorem, Justinia-

nianum, Tiberium, Mauritium, Heraclium, Imperatores orthodoxos vocat Chalcedonenses, id est, Concilii Chalcedonensis fautores. Ideo autor ille Patriarcharum Alexandrinorum catalogo post Dioscorum eos tantùm inserit qui Eutychianæ hæresis professores erant, cæteros prætermittit. Refert quoque Apollinarem à Justiniano loco Timothei in Patriarcham Alexandrinum institutum circiter ducenta millia virorum, mulierum & puerorum ex Jacobitis in Ecclesiis trucidasse, & nonnunquam Jacobitas, & Coptos quasi unam gentem, aut sectam significantes permutat. Georgius quoque Elmacinus Arabs in Historia Saracenica, quam ante annos quingentos composuit Christianos Ægyptios non aliter fere quàm Jacobitas appellat & eorum Patriarcham, quàm Jacobitarum Patriarcham.

Æthiopes autem non modo sunt hæresi Eutychianæ addicti, Verumetiam Alexandrinum Patriarcham Eutychianum ut caput suum agnoscunt, & reverentur, habentque etiam Primatem ab eodem ordinatum, & ad eos missum, ut Franciscus Alvares in eadem legationis Historia, Damianus Goez de moribus Æthiopum, Osorius ad finem l. 9. de gestis Lusitanorum in India, & alii recentiores testantur. Id quoque probat Chronicon illud Arabicum ad annum Christi 841. ubi refert Æthiopum Imperatore ad bellum gerendum profecto uxorem ipsius Primati iratam, alio sibi constituto cum exilio multasse, *quod*, inquit, *præter canonem fecit. Quod percipiens Rex Æthiopiæ reversus à bello ægerrimè tulit, misitque aliquos qui veniam peterent à Deo, ac Patriarcha, & reduxerunt illum Episcopum in Æthiopiam.* Idem refert Georgius Elmacen in Historia Saracenica ad annum Hegiræ 223. *Rex è bello reversus*, inquit, *uxorem suam objurgavit, & misit ad Patriarcham veniam ab eo petens, eumque rogans, uti remitteret Episcopum; id quod fecit, eumque receperunt cum gaudio magno.* Narrat quoque idem Chronicon Arabicum ad annum Christi 758. Cyprianum Nubiæ regem cum audisset Calipham Ægypti in carcerem conjecisse Alexandrinum Patriarcham, arma in eum movisse, *& habuisse secum centum millia Nigrorum centum millibus equorum insidentium, duxisse quoque Camelorum centum millia, &c. Cum autem appropinquasset Ægypto, rogavit Patriarcham Calipha, ut illum suis litteris placaret. Qui scripsit pacem petens, eamque obtinuit, deprecatusque est pro illo, & benedixit, reversusque est absque bello gaudens plurimùm Patriarchæ benedictione.*

Scribunt Vitriacus & Sanutus locis citatis Jacobitas Confessionis peccatorum Sacerdotibus factæ usum non habere, quod non est usquequaque verum. Cum equidem scriberent autores illi ita ferebat Jacobitarum consuetudo, nec mentiebantur; sed nova erat & recens à Patriarcha Joanne Abulmagedo in plebem suam introducta. Ita enim de hoc Patriarcha qui Pontificatum Alexandrinum init anno Christi 1207. Chronicon Alexandrinum jam laudatum, *Confessionem ab Ecclesia Cophtitarum abrogavit, circumcisionem verò plurimùm commendavit.* Ratio autem quam habuit ille Patriarcha Confessionis abrogandæ, à mente Hæreticorum nostri temporis longe diversa est, ut docet Abnel Hassali in constitutionibus Ecclesiæ Copticæ c. 51. quod hic inseremus ex interpretatione Abrahami Ekellensis qui illud Arabice & Latine refert in adnotationibus in catalogum librorum Syriacorum Hebed Jesu: *At verò confessio medicina est spiritualis, cujus comparatio ad animam est ut comparatio medicinæ corporalis ad corpus. Quemadmodum autem corporalis* (medicina) *non peragitur nisi per medicum probum, & peritum; aliòquin melius esset ejusmodi relinquere curationem quæ fit ab imperito, & improbo: Necnon ut ægrotus amplectatur & utatur quidquid ipsi præscribitur; deinde ut medicina sit possibilis ex parte temporis, loci, & potentiæ, aliàs nihil prodest, ita spiritualis. Cum ergo rarò reperiatur probitas in perito, quemadmodum & aliæ duæ conditiones, hinc factum est, ut rarò reperiatur Confessio inter Coptitas. Quidam autem ex eorum Patriarchis interdixerunt plebi usum ejus ob defectum concursus illarum trium conditionum sine quibus non bene peragitur. Et quemadmodum etiam non omnes egent medicina corporali, ita nec spirituali. Et quemadmodum non omnes qui ea indigent, semper in omni morbo, ita nec spirituali.* Quod addit Chronicon Joannem Patriarcham circumcisionem commendasse, comprobant Vitriacus & Sanutus, cum ajunt Jacobitas circumcisionem usurpare, & magni facere, & Lusitani Historici omnes qui de imperio Æthiopum, eorumque moribus verba faciunt: necnon idem Chronicom Alexandrinum qui in Macario Patriarcha scribit eum multa in eorum ritibus mutasse, atque inter cætera jussisse ut Infantes prius circumciderentur quàm baptizarentur, qui antea baptizabantur, deinde circum-

cidebantur. Desuetudo illa Jacobitarum Ægyptiorum confitendi in Æthiopes nunquam irrepsit: Hactenus enim apud eos celebris est, & usitatissima, ut testantur, Franciscus Alvares qui totam istam regionem lustravit, Damianus Goez de moribus Æthiopum, Osorius l. 9. versus finem, & Jarricus Histor. Indicæ l. 3. c. 14. Ex Jacobitarum Catechismo aliquid memorabile adnotat Abraham Ekellensis in synopsim Arabicam Constitutionum Concilii Nicæni quam Latinè edidit Jacobitas scilicet processionem Spiritus Sancti à Patre & Filio confiteri, atque constanter affirmare hoc fuisse in Concilio Ephesino definitum.

Anno tamen 1595. Gabriel Alexandrinus Patriarcha & nonagesimus septimus S. Marci successor, Nuntios suos Presbyteros Monachos duos, & Archidiaconum Patriarchalem unum, ad Clementem VIII. Pontificem misit, qui obedientiam & subjectionem fidelem illi nomine suo præstarent, & mandata se facturum promitterent, fideique suæ professionem ederent, quod publicè præsente Pontifice, & Cardinalibus Romæ præstiterunt, eamque verè synceram & orthodoxam ediderunt, ut videre potes tomo 6. Annalium Cardinalis Baronii in appendice. Quid postea fecerit Patriarcha ille Gabriel, quid ejus successores mihi non constat: Nihil de consequentiis istius obedientiæ præstationis unquam audivi. Idem fecerat antea pro se & imperio suo David Æthiopum Rex, & ipsius Avia Helena, miserantque conciliandæ pacis & unionis ergo cum Ecclesia Romana legationem ad Clementem VII. Pontificem. Deinde procurante Emmanuële Lusitanorum Rege Paulus IV. Pontifex Patriarcham Æthiopibus creavit è Societate Jesu Presbyterum, & in Æthiopiam ad Claudium Regem Davidis defuncti filium destinavit, sed obnitentibus Eutychianis Monachis res prosperè non successit, ut ista fusè referunt Maffæus rerum Indicarum lib. 16. & Jarricus fusissimè historiæ Indicæ l. 3. c. 14. 15. 16. 18.

Quod ad ritum Ordinationis Jacobitarum quem edimus, attinet, breve compendium est ritus integri, quod olim ad Congregationem de propaganda fide ex Oriente missum est. Archetypum latet in ipsius Archivis; Inde cum Romæ commoraremur, permittente viro clarissimo & erudito, Domino Ingolio sacræ istius Congregationis Secretario, illud exscripsimus: nec plura continebat Archetypum. Verùm Ordinationibus nostris Syris jam sub prelo desudantibus, & ad finem properantibus, contigit ut vir clarissimus, eruditione & literariæ suppellectilis curiositate suspiciendus Honoratus de Bonsis Ecclesiæ Metropolitanæ Aquensis Canonicus audito labore nostro sponte nobis offerret tres antiquos codices Syriacos, quorum duo sacras Syrorum Ordinationes continebant; atque alias Officiorum Ecclesiasticorum partes: Sed in altero admodum antiquo Rubricæ omnes, seu Actionum & ceremoniarum præcepta minuto erant exarata charactere, qui vetustate & temporis infortuniis ita obscurus, sordidatus, partimque ambesus & erasus erat, ut ex eo sensum continuum elicere non potuerim. Preces vero, Hymni, Psalmi, Lectiones, & alia ejusmodi quæ ibi abundant, ut pote majori & illustriori charactere scripti, non adeo magna cum difficultate legi poterant. Alter codex erat splendidè scriptus, sed ritum Ordinationis Diaconicæ & Presbyteralis tantùm complectebatur, cum prior omnes exhiberet, atque etiam Diaconissarum quem nullibi præterquam in antiquissimis Græcis deprehendi. Ritus autem Ordinationis iidem erant, & verba prope omnia eadem in utroque codice, ita ut qui ex uno exscripserit aliquid, & utroque exscripsisse dicendus sit. Tres autem illi codices ex Goa Indiarum Orientalium Metropoli per Ulyssiponem ad ipsum pervenerant.

Feliciter tamen contigit ut compendium illud quod Romæ olim exscripseram, desumptum fuisset ex codice nostris Goensibus planè simili. Omnia enim verba compendii nostri eodem ordine reperiuntur in codicibus nostris. Sed cum nonnulla omittat compendium nostrum præsertim in Ordinatione Presbyteri, quæ ad ritus & ceremonias spectant, ea visum est addere, ut nihil ad ritus istarum gentium cognoscendos Lectores desiderent. Nam cætera quæ admodum prolixa sunt, nihil aliud continent quàm varias orationes & hymnos, quibus Spiritus S. gratia postulatur, prudentia Ordinando flagitatur, ut officium quod illi confertur, sanctè & utiliter exerceat; & his adduntur in eundem finem aliquot lectiones ex Euangeliis, Actibus quoque & Epistolis Apostolorum. Compendium nostrum tres tantum ordinationes continebat Diaconi, Presbyteri, & Episcopi. Nihil addere potuimus ex codicibus nostris Ordinationi Episcopali. Alter enim qui præclarè scriptus erat, ea carebat, In altero autem qui omnes Ordinationes exhibebat, character rituum altero minutior, ita obscurus & deturpatus erat, ut nihil

nihil ex eo exprimi poſſit. Itaque ritus Ordinationis Epiſcopalis tales exhibemus, quales ex priore compendio exſcripſimus.

Rogabis non immerito quamobrem Ordinationes iſtas vocemus Jacobiticas, & de Jacobitis hanc præfationem inſtituerimus. Duæ cauſæ fuerunt: Prior, quod titulus compendii noſtri ferebat Ordinationes illas eſſe Iacobiticas. Poſterior, quod Eutychianorum maxima pars lapſu temporis Iacobitarum Epithetum ſibi adſcivit, & eo nomine à cæteris ſectis Orientalibus potiſſimum diſtincti ſunt, ut ex iis quæ hactenus de Jacobitis dicta ſunt, evidenter conſtat. His accedit quod ex verbis iſtorum antiquorum codicum manifeſtè demonſtratur eos eſſe ab Hæreticis Eutychianis ſeu Jacobiticis compoſitos. Ita enim in exhortatione priore, quæ poſterior eſt in antiquiore codice, *Ex utero unitus eſt ei perſonaliter, & naturaliter, & ex eo tempore Deus incarnatus eſt* ܘܚܕ ܟܝܢܐ ܐܝܬ ܒܗ ܐܝܟܢܐ ܕܐܦ ܚܕ ܩܢܘܡܐ. ܘܠܐ ܬܪܝܢ ܟܝܢܝܢ ܐܘ ܒܬܪܝܢ ܟܝܢܝܢ. *Et una natura eſt in eo, ut etiam una perſona; non autem duæ naturæ, aut in duabus naturis.* Deinde cum multis affirmarunt hanc eſſe veram & Apoſtolicam doctrinam quam Sancti Patres & Doctores prædicarunt; Eos ſic enumerant, *Primum Petrus Apoſtolorum Coryphæus, omnes Apoſtoli ejus ſocii, Euangeliſtæ qui eos ſecuti ſunt: Ignatius ille igneus; & Dionyſius ille magnus: Julius ille triumphator: Athanaſius ille ſublimis; Baſilius, & Gregorii duo, illi magnifici: Joannes & Cyrillus, illi famoſi: Dioſcorus ipſe Confeſſor; & Severus os omnium Doctorum,* ܘܕܝܘܣܩܘܪܘܣ ܗܘ ܡܘܕܝܢܐ. ܘܣܐܘܝܪܘܣ ܦܘܡܐ ܕܟܠܗܘܢ ܡܠܦܢܐ. Itaque dubitari non poteſt eos codices & ritus eſſe Eutychianos, ſeu Severianos & Jacobiticos. Id præterea colligitur tam ex ea opinione quam de antiquitate operum S. Dionyſii primi conceperunt Severiani, quæ in iſtis codicibus ut certa & rata prædicatur, quàm ex præcipuo doctrinæ ſuæ Hierarchicæ fundamento quod ritibus ſuis chirotonicis ſubſternunt, ut videre eſt infra in Ordinationibus Diaconi & Presbyteri, nec dubium eſt quin idem præſtent in Epiſcopali.

Chriſtianorum in Oriente quartum genus eſt, qui Melchitæ dicuntur, id eſt, Regii, Imperiales. Æquum nobis non videtur eos præterire, licet nullos ab iis Rituales proferamus: Plurimi enim ſunt; & in Oriente, ſaltem multitudine ſua, conſiderandi. Ii ſunt Syri, & Arabes qui Græcorum dogmata ſequuntur. Differunt à Neſtorianis quod Synodum Epheſinam primam quæ Neſtorium condemnavit, amplectantur: Ab Eutychianis eorumque ramuſculis, quod Synodum Chalcedonenſem & Conſtantinopolitanam religiosè colant: A Monothelitis quod ſextæ Synodo quæ Monothelitas damnavit, ſubſcribant. Ut uno verbo dicam, Græcæ ſunt opinionis & ritus, qui ab aliis Sectis Orientalibus ab antiquo Melchitæ dicti ſunt, eo quod Imperatorum edictis Chalcedonenſem fidem amplecti jubentibus morem geſſerunt, ut teſtatur Nicephorus l. 18. Hiſtoriæ. c. 52. & Chronicon Alexandrinum in Marciano, *Qui Imperatoris ſententiam ſunt ſecuti, vocati ſunt Melchitæ, id eſt, Imperiales.* Hoc nomen ab eo tempore iis qui Chalcedonenſe Concilium tuebantur, ab Hæreticis inditum, in hunc uſque diem illis adhæſit. Primùm igitur Catholici omnes Syriæ & Ægypti Melchitæ ab Hæreticis dicti ſunt; ſed poſtea cum Græcis ſchiſma fecerunt: Chronicon Alexandrinum Arabicum, ad an. 561. *Eo tempore defunctus eſt Imperator Chalcedonenſis*, id eſt, Juſtinianus. Refert eum *conſtituiſſe Apollinarem Alexandriæ Præfectum & Patriarcham qui clauſit Eccleſias, occiditque ex Jacobitis pluſquam ducenta millia virorum, mulierum, & puerorum, & promulgavit fidem Melchitarum.* Et ad an. 611. *Anaſtaſius plures condidit Eccleſias, pluresque alias quas Melchitæ occupaverant, recuperavit.* Abraham Ekellenſis Maronita in adnotationibus ad Catalogum librorum Hebed-Jeſu quem Latinè interpretatus eſt, p. 168. ex Melchitarum conſtitutionibus orationes pro defunctis demonſtrat, & p. 150. *ex Melchitis*, inquit, *ſeu Græcis Arabibus adſit nobis, &c.* Melchitæ, & Græci Arabes illi ſunt unus idemque populus.

Autores Europæi qui de Chriſtianis terræ Sanctæ ſcribunt, eos Surianos vocant, eademque iis tribuunt, quæ Ægyptii & Maronitæ Melchitis. Sic eos deſcribit Vitriacus c. 74. *Utuntur Suriani in ſermone vulgari lingua Saracenica: litera etiam & ſcriptura Saracenica in contractibus & negotiationibus, & in omnibus aliis, exceptis divinis Scripturis, & aliis ſpiritualibus, in quibus litera Græca utuntur. Unde in divinis of-*

 fi-

fictis Laïci eorum, qui non nisi linguam Saracenicam noverunt, eos non intelligunt, &c. Consuetudines & institutiones Græcorum in divinis officiis, & in aliis spiritualibus Suriani penitus observant, & eis tanquam Superioribus suis obediunt; Latinorum autem Prælatis, in quorum diœcesibus commorantur, non corde, sed ore tantùm & superficialiter se dicunt obedire, timore scilicet secularium Dominorum, &c. Cum igitur Suriani, ut prædictum est, omnes Latinos excommunicatos reputent, altaria super quæ Latini celebraverunt divina, priusquam in ipsis celebrent, abluere consueverunt. Sacramentis etiam nostris nullam exhibent reverentiam, &c: Spiritum Sanctum à Patre tantùm procedere affirmant, in pane fermentato sacrificant, Infantibus statim à baptismo Confirmationem conferunt, cæteraque more Græco peragunt. Marinus Sanutus eadem de Surianis refert, eosque cum Græcis conjungit lib. 3. p. 8. c. 1. ut & Epitome jam sæpius citata apud Henricum Canisium tom 6. antiquæ lectionis, cujus verba in hac causa referuntur à Bzovio ad an. 1330. Annalium. Haitonus de Tartaris c. 14. idem paucis verbis testatur, *Syriani ritum tenent Græcorum, & fuerunt longo tempore obedientes sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ. Linguam loquuntur Arabicam; sed officium Ecclesiæ dicunt in litteris Græcis, &c. Syriani sunt multi, Maronini verò in modica quantitate.* Ex ea gente nullus sacrarum Ordinationum ritualis in manus nostras incidit: Nec erat admodum necessarium, cum iidem sint illis ritus qui Græcis. Itaque expositis Græcorum variis ritualibus Melchitarum quoque sacras Ordinationes in lucem edidimus; atque ut dicitur, de eadem fidelia duos parietes dealbavimus. Quanquam si bene conjecimus, Ritualis quem ex schedis clarissimi & eruditissimi viri Leonis Allatii supra p. 104. latinitate donatum edidimus, Melchitarum sacras ordinationes exponat.

CUM VIRTUTE Trinitatis Sanctæ & consubstantialis, incipimus scribere ordinem Chirotoniæ Diaconorum.

ܒܚܝܠܐ ܕܬܠܝܬܝܘܬܐ ܩܕܝܫܬܐ ܘܫܘܝܬ
ܐܘܣܝܐ ܡܫܪܝܢܢ ܠܡܟܬܒ ܛܟܣܐ
ܕܟܝܪܘܛܘܢܝܐ ܕܡܫܡܫܢܐ.

Diaconus cum ordinatur stat ante altare subter gradus, caput habens apertum, & inclinatus donec perficiatur oblatio, [107] Tunc Episcopus tondet caput ejus in formam crucis, traditque eum ipsius institutori & Magistro; illique dat præceptum de perfectione doctrinæ in qua est instituendus: Atque etiam eum admonet de obedientia quam institutori ut Domino suo præstare debet. Statim postea apprehendit eum Episcopus per manum dexteram, & dicit, *Spiritus Sanctus te vocat.* Introducitque eum ad altare, & procidit super unum genu quod est

ܡܫܡܫܢܐ ܡܐ ܕܡܬܬܣܝܡ ܩܐܡ ܬܚܝܬ
ܡܢ ܕܪ̈ܓܐ ܩܕܡ ܡܕܒܚܐ ܟܕ ܓܠܐ ܪܝܫܗ
ܘܓܗܢ ܥܕܡܐ ܕܡܫܬܡܠܝܐ ܩܘܪܒܢܐ.
ܗܝܕܝܢ ܡܣܦܪ ܪܝܫܗ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܨܠܝܒܐܝܬ
ܘܝܗܒ ܠܗ ܠܪܒܗ. ܘܡܦܩܕ ܠܗ
ܥܠ ܫܘܡܠܝ ܝܘܠܦܢܗ. ܘܐܦ ܠܗ
ܡܙܗܪ ܥܠ ܡܫܬܡܥܢܘܬܐ ܕܠܪܒܗ ܐܝܟ
ܕܠܡܪܗ. ܘܡܚܕܐ ܠܟܝ ܕܫܡܫܘܢܐ
ܒܬܫܡܫܬܗ. ܘܐܚܕ ܐܝܕܗ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܝܡܝܢܐ.
ܘܩܪܒ ܠܗ ܠܡܕܒܚܐ ܘܩܐܡ ܥܠ ܚܕ
ܒܘܪܟܗ ܕܝܡܝܢܐ. ܡܢ ܕܠܐ ܚܕܐ ܒܘܪܟܐ

dexterum. *Procidit autem super solum genu dexterum; Quia Diaconi, ut notum est, purificant tantùm.* Oratio principii. *Dignare nos Christe, & reliqua.* Primus Diaconorum hoc præconium prædicat, *Gratia Domini nostri Jesu Christi quæ omni tempore supplet defectus nostros secundum Dei Patris voluntatem, in virtute Spiritus Sancti, iis qui hic offeruntur, & cum timore, & tremore, veraque fide colla sua coram altari sancto incurvant, & rogant ut mentes suæ & cogitationes aspiciant ad te qui habitas in excelsis, & expectant donum tuum cæleste:* Ipsa est quæ vocat & offert ex ordine fratrum ad ordinem Diaconorum N. Diaconum ad altare sanctum & divinum domus [101] Dei genitricis Mariæ, & duodecim Apostolorum sanctorum, & quadraginta Martyrum Victoriosorum, [102] & Patris nostri Domini Matthæi, & Domini Zachæi, & Domini Abrahæ, qui est in monte Alphap, Victoriosi quoque & Martyrum coronæ Domini Bohenam: Necnon sancti Domini N. loci N. qui est sub potestate throni Apostolici Antiochiæ Christum amantis, & à Christo amatæ. Cum periculo suo cum offerunt. Precemur igitur omnes ut veniat descendatque super eos gratia & illapsus Spiritus Sancti ex nunc & usque in seculum: Ter ideo clamemus Kyrie eleison.

Episcopus ponit manus suas super Mysteria, & extendit brachium suum, & colligit, contrahitque tribus vicibus super corpus & sanguinem, accipiens de calice in pugillum suum, cum mysteria colligant & cooperiunt

riunt peplo, ſeu linteo ſacro. Poſtea revertitur ad eum qui eſt ordinandus, imponitque manus ſuas ſuper illius caput, eaſque illi admetitur; iterumque attollit manus ſuas extendens brachia ſua deſuper, & ea deprimit tremula ſuper caput ejus: hocque tribus vicibus facit Epiſcopus, oculis ipſius in altum cum timore aſpicientibus. Poſtea imponit dexteram ſuam ſuper ejus caput, & tegit [110] Phaina manus & caput illius qui ordinatur. Dextera illius poſita erit ſuper hujus caput, & ſiniſtra hinc & hinc commovebitur; circumducetque Epiſcopus ſiniſtram ſuam tribus vicibus ſuper cervicem ſuam & faciem. Sic faciet ſuper unumquemque eorum. Cum autem movet Ordinans, flabella cum eo commovent Diaconi. Dum autem repetit [111] orationem inflexionis, dicant quod eſt dicendum. *Veniat Spiritus Sanctus & habitet ſuper unumquemque eorum ſecundum promiſſionem tuam Redemptor noſter. Ne prives eos Domine dono Spiritus Sancti. Hoc à te petimus acceptator precum, Videlicet, ſpiritum illum Paraclitum: Et propterea clamamus, Sanctus es ſpiritus ille Paraclitus: Sanctus es, ſpiritus ille qui vitam fecit: Sanctus es, ſpiritus ille qui datus eſt nobis. O donum Spiritus Sancti! ô myſterium magnum & ineffabile! ô mirabilia tua Domine erga genus noſtrum! Domine omnium. Laus tibi.* Et reliqua. Poſtea revertitur Epiſcopus ad Occidentem, ad eum qui ordinatur, dexteramque ſuam imponit ſuper caput ejus, & eum ſignat inter oculos, ſic dicens, Ordinatus eſt in Eccleſia ſancta Dei.

Ar-

[illegible]

Archidiaconus verò dicit, N. Diaconus ad altare ſanctum domus genitricis Dei, & ſanctorum Apoſtolorum, & quadraginta Victorioſorum Martyrum, & ſancti Domini N. loci N. Epiſcopus addit, cum dicit, N. Diaconus ad altare ſanctum, loci orthodoxi qui prius nominatus eſt. Diaconus: Benedic Domine. Epiſcopus. In nomine Patris, Amen. Et in nomine Filii, Amen. Et in nomine Spiritus Sancti in vitam ſeculi ſeculorum, Amen. Tunc revertitur Epiſcopus ad eum qui ordinatur, & eum apprehendit per manum dexteram, & erigit, accipitque orarium, & circumfert ſuper caput, dicens, *In laudem & honorem, & decorem, & celſitudinem ſanctæ Trinitatis & conſubſtantialis, atque ad pacem & ædificationem Eccleſiæ ſanctæ Dei.* Et reſpondent ei Clerici eadem ſententia. Poſtea deprimit Orarium, illudque ponit ſuper humerum ejus ſiniſtrum, eique tradit flabellum, & unuſquiſque recitat reſponſum *In laudem*, & reliqua. Iterum accipit Epiſcopus thuribulum, & odoramenta in eo ponit, eique tradit, & circumit populum, & unuſquiſque idem reſponſum recitat. Si autem multi fuerint, omnes ita conſecrat. Tunc incipiunt Canticum, & ei pacem tradunt, Ipſe vero myſteriorum communionem.

Iterum

Iterum cum Deo omnium Domino incipimus scribere ordinem Chirotoniæ [iii] Presbyterorum.

Presbyter quando ordinatur, stat coram altari subter gradus ipsius, caput habens apertum, & inclinatum donec perficiatur oblatio. Tunc Episcopus tondet in formâ crucis capillos ejus qui ordinatur, traditque eum Institutori suo, & præceptum dat illi de perfectione doctrinæ suæ, & ordinis sui: Atque etiam eum admonet ut Institutori obediat ut Domino suo. Statim postea apprehendit Episcopus manum ejus dexteram, dicitque, *Spiritus S. vocat te*; eumque introducit ad altare, & procumbere facit super duo illius genua coram altari, manus habentem junctas ante se, & Orarium Diaconatus super se. Procumbit autem super ambo genua sua; eo quod Presbyteri sunt veluti purificantes & illuminantes. Oratio principii, & reliqua. Archidiaconus hoc præconium proclamat, *Gratia Domini nostri Iesu Christi, quæ omni tempore perficit defectus nostros secundum voluntatem Dei Patris in virtute Spiritus Sancti, adsit iis qui hic offeruntur, & cum timore & tremore, fideque vera, colla sua coram altari sancto incurvant, rogantque ut mens sua & cogitationes ad te intentè aspiciant qui habitas in excelsis, & expectant donum tuum cæleste.* Ipsa est quæ vocat, & offert ex ordine Diaconorum ad ordinem Presbyteratus N. Presbyterum ad altare sanctum & divinum Domus genitricis Dei Mariæ,

ܠܬܪܬܥܣܪܐ ܩܕܝܫܐ ܫܠܝ̈ܚܐ ܘܕܐܪ̈ܒܥܝܢ ܣܗ̈ܕ
ܟܠܝܠܐ: ܡܪܝ ܡܬܝ. ܘܕܐܒܘܢ ܡܫ̈ܒܚܐ ܩܕܝܫܐ.
ܘܕܐܒܘܢ ܩܕܝܫܐ ܕܛܘܪܐ. ܘܕܐܒܘܢ ܡܪܝ ܡܬܝ
ܘܡܪܝ ܙܟܝ ܘܡܪܝ ܐܒܪܗܡ ܕܒܛܘܪܐ
ܕܐܠܦܦ. ܘܕܢܨܝ̈ܚܐ ܘܬܓܐ ܕܣܗ̈ܕܐ ܡܪܝ
ܒܗܢܡ. ܘܕܩܕܝܫܐ ܡܪܝ ܦܠܢ ܕܒܐܬܪܐ
ܦܠܢܝܐ. ܕܬܚܝܬ ܐܘܚܕܢܐ ܕܬܪܘܢܘܣ ܫܠܝܚܝܐ
ܡܫܝܚܝܬܐ ܕܪܚܡܬ ܩܪܒܬ: ܠܡܫܝܚܐ
ܘܩܪܒܬ: ܡܢ ܡܫܝܚܐ. ܒܡܣܟܢܘܬܗܘܢ
ܕܗܠܝܢ ܕܩܪܒܘ. ܢܒܥܐ ܗܟܝܠ ܟܠܢ ܕܬܐܬܐ
ܥܠܝܗܘܢ ܛܝܒܘܬܐ ܘܡܐܬܝܬܐ ܕܪܘܚܐ
ܩܕܝܫܐ. ܡܢ ܗܫܐ ܘܥܕܡܐ ܠܥܠܡ. ܘܢܩܥܐ
ܬܠܬ ܙܒܢܝܢ ܩܘܪܝܠܝܣܘܢ. ܘܫܪܟܐ.

ܐܦܣܩܘܦܐ ܣܐܡ ܐܝ̈ܕܘܗܝ ܥܠ ܐܪ̈ܙܐ ܘܦܫܛ
ܕܪ̈ܥܘܗܝ ܘܡܟܢܫ ܬܠܬ ܙܒܢܝ̈ܢ ܥܠ ܦܓܪܐ
ܘܥܠ ܕܡܐ ܟܕ ܢܣܒ. ܠܗܘܢ ܡܢ ܟܣܐ
ܒܚܘܦܢܗ ܟܕ ܡܟܢܫ ܠܗܘܢ ܘܡܟܣܐ ܠܗܘܢ
ܒܦܝܠܘܢ ܐܘ ܒܫܘܫܦܐ ܩܕܝܫܐ. ܘܡܬܦܢܐ ܠܘܬ
ܗܘ ܕܡܬܬܣܝܡ ܐܝܕܐ ܗܘܐ. ܘܣܐܡ ܠܗ
ܠܐܝ̈ܕܘܗܝ ܥܠ ܪܫܗ ܘܡܫܡܫ. ܘܬܘܒ
ܡܪܝܡ ܐܝ̈ܕܘܗܝ ܡܢ ܦܫܛܐ ܕܪ̈ܥܘܗܝ ܠܥܠ.
ܘܡܚܬ ܠܗܘܢ ܟܕ ܪ̈ܬܝܬܢ ܥܠ ܪܫܗ.
ܗܕܐ ܬܠܬ ܙܒܢܝܢ ܥܒܕ ܗܘ ܐܦܣܩܘܦܐ
ܟܕ ܥܝ̈ܢܘܗܝ ܚܝ̈ܪܢ ܠܥܠ ܒܕܚܠܬܐ.
ܘܒܬܪ ܗܠܝܢ ܣܐܡ ܝܡܝܢܗ ܥܠ ܪܫܗ.
ܘܡܟܣܐ ܠܐܝ̈ܕܘܗܝ ܘܠܪܫܗ ܕܡܬܬܣܝܡ
ܒܦܝܢܐ: ܝܡܝܢܗ ܬܗܘܐ ܣܝܡܐ ܥܠ
ܪܫܗ: ܘܣܡܠܗ ܬܗܘܐ ܡܬܙܝܥܐ ܠܟܐ
ܘܠܟܐ ܘܡܟܪܟܐ ܬܗܘܐ ܕܝܠܗ ܠܥܠ
ܩܕܠܗ: ܘܥܠ ܦܪܨܘܦܗ ܗܟܢܐ ܥܠ ܟܠ ܚܕ
ܘܡܢܗܘܢ ܠܟܠ ܚܕ ܚܕ. ܗܟܢܐ ܢܥܒܕ ܥܠ

riæ, & duodecim sanctorum Apostolorum, & quadraginta Martyrum Victoria inclytorum, & Patris nostri domini Matthæi, & Domini Zachæi, & Domini Abraham qui est in monte Alphap, & victoriosi Martyrumque coronæ Domini Bohenam, necnon Sancti Domini N. loci, N. qui est sub potestate throni Apostolici Thagarith amantis Christum, & à Christo amatæ. Cum periculo suo eos offerunt. Precemur igitur omnes ut descendat super eos gratia & illapsus Spiritus S. ex nunc & usque in seculum. Ter ideo clamemus Kyrie eleison. Et reliqua.

Episcopus ponit manus suas super mysteria, & extendit brachia sua, colligitque & contrahit ea tribus vicibus super corpus & sanguinem, accipiens ex calice in pugillum suum dum colligant ea, & cooperiunt peplo seu linteo sacro. Postea revertitur ad eum qui est ordinandus, & imponit manus super caput ejus, easque illi admetitur: Iterumque attollit manus, porrigens brachia sua in altarum, easque deprimit tremulas super caput ejus, hocque tribus vicibus facit Episcopus ipse, oculis ipsius desuper cum timore aspicientibus. Post hæc ponit dexteram suam super illius caput, & tegit manus & caput illius qui ordinatur cum Phaina. Dextera illius ponetur super ejus caput, & sinistra hinc & hinc movebitur, circumferetque sinistram suam tribus vicibus super cervicem ipsius & faciem: sic faciet super unumquemque eorum:

Cum

Cum autem commovet, flabella cum eo commovent Diaconi. Dum verò repetit orationem inflexionis seu secretam, dicunt quod dici solet. Invocatio Spiritus Sancti. Et reliqua. Postea revertitur Episcopus ad Occidentem, ad eum qui ordinatur, imponitque dexteram suam super caput ejus, & cum signat inter oculos, sic dicens, Ordinatus est in Ecclesia Sancta Dei. Archidiaconus dicit, N. Presbyter ad altare sanctum domus genitricis Dei, & duodecim Apostolorum sanctorum, & quadraginta Martyrum Victoriosorum, & sancti Domini N. loci N. Episcopus addit, cum dicitur, N. Presbyter ad altare sanctum, loci orthodoxi qui prius nominatus est. Diaconus, Benedic Domine: Episcopus, In nomine Patris, Amen: In nomine Filii, Amen: In nomine Spiritus vivi & Sancti, in vitam seculi seculorum, Amen. Cum autem consecrerit tria crucis signa, tunc qui consecratur Sacerdos, sive unicus fuerit, sive plures, redit ad altare, hanc mysticè dicens orationem, *Suscepimus gratiam tuam Domine noster omnipotens*. Et reliqua.

Post hæc redit Episcopus ad eum qui ordinatur, eumque apprehendit per manum suam dexteram, & erigit. Archidiaconus autem Dicit, Benedic Domine. Episcopus accipit orarium, quod super ipsum positum est, & traducit illud super humerum ejus dexterum à parte anteriori, dicens, *Ad laudem, & honorem, & decorem, & exaltationem Trinitatis sanctæ & consubstantialis, Et ad pacem, & ædificationem Ecclesiæ sanctæ Dei.* Respondent

[Syriac text]

[illegible]

dent Clerici, eodem modo, *Ad laudem*, & reliqua. Et cum pompa defert [115] casulam & tunicam, & zanadas, & cingulum, dicitque, *Ad laudem*, & reliqua. Deinde tradit ei thuribulum, & præcipit ut imponat odoramenta: Diciturque ordo communis, & ei adjungitur *Ad laudem*. Respondent consimiliter. Apprehendit autem Episcopus manu eum qui ordinatus est, & adducit ut osculetur mensam vitæ, eaque salutata manum Episcopi deosculatur, qui ipse pacem illi donat, jubetque, ut cæteri omnes illi quoque pacem donent. Et statim obsignat Episcopus consummationem corporis Sancti cum populo, cumque communicat, & præcipit, ut ipse Congregationem communicet. Cruce autem signabit, & finiet Episcopus, legens super eos admonitionem consuetam dum sese salutant.

[illegible]

Ordo Chirotoniæ seu Ordinationis Episcoporum, Metropolitarum & Patriarchæ.

[illegible]

POstquam circumtulerunt mysteria divina, dat Patriarcha cidarim uni ex Episcopis, & ponit eam super caput Ordinandi, cumque assumunt duo Episcopi, unus per dexteram, alter per sinistrâ, & adducūt eum coram Patriarcha. [116] Iubet autem Patriarcha eum qui ordinandus est genua ponere; deinde dicit orationem. Postea sedent, Patriarcha, Episcopi, & omnis Clerus. Tunc dat Patriarcha confessionem Ordinando, qui surgens de me-

meridie tendensque versus Aquilonem, eam legit, & testimonium perhibet de illo. Et postquam legit, tradit eam Patriarchæ coram universa Congregatione, & ambo genua flectit coram altari sancto, existente tunc super ipsum vestis & ornatus Sacerdotalis ordine. Surgit tum Patriarcha, & incipit orationem.

Et dicit Patriarcha, Pax vobis. Populus, & cum Spiritu tuo, Pater noster. Et unus ex Episcopis alta voce pronuntiat Præconium hoc: *Gratia divina quæ infirma sanat, & deficientia complet, & Ecclesiarum curam gerit, vocat & promovet hunc N. amantem Dei Presbyterum, qui est hic proximus ad Episcopatum, aut Metropolitatum urbis N. quæ est sub potestate Apostolica & divina Antiochiæ urbis benedictæ amantis Christum, & à Christo amatæ, & Metropolis Orientis totius orthodoxi. Precemur igitur omnes ut veniat super eum gratia & habitatio Spiritus Sancti.* Et clamat ter populus, Kyrie eleison.

Deinde sumit Patriarcha dona ex corpore & sanguine cum sunt utraque in invicem conjuncta. Postea revertitur ad eum qui ordinatur. Tum Euangelium super caput ejus apertum tenent Episcopi quotquot sunt. Patriarcha autem ponit manus suas super caput ejus subter Euangelium: Eas autem movet dum Episcopi attollunt Euangelium desuper manus Patriarchæ, & deprimunt illud quoties movet: Oculi ejus interim cum timore suspiciunt in altum. Ter sic facit. Post tertiam autem motionem, im-

ܡܣܝܡ ܝܡܝܢܐ ܕܝܠܗ ܥܠ ܪܫܗ ܕܗ̇ܘ ܕܡܬܬܣܝܡ.
ܣܡܠܐ. ܘܗܦܟܐ ܐܝܟ ܬܠܬ ܙܒܢܝܢ. ܘܥܠ
ܪܘܫܡܐ ܕܨܠܝܒܐ ܥܒܕ ܦܛܪܝܪܟܐ ܡܟܝܟܐܝܬ
ܥܠ ܪܫܗ ܕܗ̇ܘ ܕܡܬܬܣܝܡ ܗܘ ܒܫܬܩܘ
ܘܡܫܬܒܩܝܢ ܣܦܪܐ ܕܐܘܢܓܠܝܘܢ ܥܠ ܪܫܗ ܕܗ̇ܘ
ܕܡܬܬܣܝܡ. ܘܗܘ ܟܕ ܡܨܠܐ ܘܐܡܪ
ܐܚܝܕܝܢ ܐܦܣܩܘ̈ܦܐ ܐܘܢܓܠܝܘܢ ܥܠ ܪܫܗ ܕܗ̇ܘ
ܪܫܗ. ܘܡܨܠܐ.

ܘܐܚܕ ܠܗ ܦܛܪܝܪܟܐ ܒܐܝܕܗ ܝܡܝܢܐ
ܘܡܩܝܡ ܠܗ ܠܗ̇ܘ ܕܡܬܬܣܝܡ
ܘܡܠܒܫ ܠܗ ܦܛܪܝܪܟܐ ܟܘܬܝܢܐ ܘܦܝܢܐ
ܚܘܪܐ. ܘܣܐܡ ܡܨܢܦܬܐ ܥܠ ܪܫܗ. ܘܗܝܕܝܢ
ܡܘܬܒ ܠܗ ܥܠ ܟܘܪܣܝܐ ܗ̇ܘ ܕܡܬܬܣܝܡ ܥܠ
ܬܪܘܢܘܣ. ܘܡܟܪܟܝܢ ܠܬܠܬ ܙܒܢܝܢ. ܘܟܠ
ܙܒܢܐ ܩܥܐ ܦܛܪܝܪܟܐ ܐܟܣܝܘܣ. ܘܟܠܗ
ܥܡܐ ܒܬܪܗ ܗܟܘܬ ܐܟܣܝܘܣ.

ܗܝܕܝܢ ܡܬܗܦܟ ܠܘܬ ܗ̇ܘ ܕܡܬܦܛܪܝܪܟ ܦܛܪܝܪܟܐ
ܗܘܐ. ܘܐܚܕ ܒܐܝܕܗ ܝܡܝܢܐ ܘܡܚܬ ܠܗ
ܠܒܪ ܡܢ ܬܪܘܢܘܣ. ܘܡܚܕ ܗܘ ܦܛܪܝܪܟܐ
ܠܡܪܥܝܬܐ ܒܝܡܝܢܗ ܒܪܫܗ ܕܟܠܗ.
ܘܟܠܚܕ ܡܢ ܐܦܣܩܘ̈ܦܐ ܐܚܕ ܠܡܪܥܝܬܐ
ܐܝܟ ܛܟܣܗ. ܘܗܘ ܕܐܬܬܣܝܡ ܐܚܕ ܠܬܚܬ
ܡܢ ܐܝܕܝ̈ܗܘܢ ܕܐܦܣܩܘ̈ܦܐ ܠܡܪܥܝܬܐ.
ܘܡܨܠܐ.

ܘܒܬܪ ܨܠܘܬܐ ܩܥܐ ܦܛܪܝܪܟܐ
ܒܢܥܝܡܬܐ ܗܟܢܐ ܘܐܡܪ ܗܟܢܐ. ܫܒܛܐ
ܕܥܘܫܢܐ ܢܫܕܪ ܠܟ ܡܪܝܐ ܡܢ ܨܗܝܘܢ
ܘܬܫܬܠܛ ܒܒܥܠܕܒܒܝܟ. ܘܗܕܐ ܗܟܢ ܗܝ
ܡܬܐܡܪܐ ܡܢ ܐܦܣܩܘ̈ܦܐ ܘܡܢ ܩܠܝܪܘܣ
ܘܡܢ ܦܛܪܝܪܟܐ ܠܬܠܬ ܙܒܢܝܢ. ܘܗܝܕܝܢ

imponit Patriarcha dexteram suam super caput illius qui ordinatur: Sinistram mutans in modum orbis seu circuli super caput illius qui ordinatur. Interea cum quiete & silentio, tenent Episcopi Euangelium super caput illius: & precatur.

Tunc apprehendit Patriarcha eum qui ordinatur per manum dexteram, eumque erigit & vestit [117] tunica & Phaino albo, ponitque cidarim seu mitram super caput ejus. Insuper Patriarcha illum in throno collocat, & circumferunt eum tribus vicibus, & unaquaque vice Patriarcha exclamat, dignus: Similiter quoque post eum populus exclamat, dignus.

Tunc revertitur Patriarcha ad eum qui ordinatur, & apprehensa ejus dextera deducit è throno: Deinde ipse Patriarcha pastorale pedum dextera in ejus summitate apprehendit, & unusquisque ex Episcopis illud assumit juxta ordinem suum: Et ille qui ordinatus est illud apprehendit subter manus Episcoporum & precatur.

Post orationem exclamat Patriarcha, suavi cantu sic dicens, *Virgam fortitudinis misit tibi Dominus ex Sion, & dominabitur inimicis tuis.* Et hoc similiter dicitur ab Episcopis, & à Clero, & à Patriarcha tribus vicibus. Postea dat Patriar-

triarcha baculum ei qui est ordinatus, & egreditur ad portam altaris, & signat populum cum isto baculo tribus vicibus in figuram crucis: Quo facto reddit baculum Patriarchæ.

ܦܛܪܝܪܟܐ ܫܒܛܐ ܠܗܘ ܕܐܬܬܣܝܡ. ܘܢܦܩ ܠܬܪܥܐ ܕܡܕܒܚܐ ܘܡܨܠܒ ܠܥܡܐ ܒܗ ܒܚܘܛܪܐ ܗܢܐ ܬܠܬ ܙܒܢܝܢ ܒܐܣܟܡܐ ܕܨܠܝܒܐ. ܘܝܗܒ ܠܚܘܛܪܐ ܠܦܛܪܝܪܟܐ.

Finis cum auxilio Domini nostri.

. ܫܠܡ ܒܥܘܕܪܢܐ ܕܡܪܢ.

ADNO-

ADNOTATIONES
IN SYRORUM ORDINATIONES
QUIBUS

MULTA DIFFICILIA ET OBSCURA TAM RATIONE textus, quàm illius Ecclesiæ rituum explicantur & illustrantur. Obiter quoque ex autoribus Syris inquiritur, quæ sit antiqua illius gentis de Dionysianis operibus traditio.

ERFECTIONIS & *consummationis*. Syris ܫܘܡܠܝܐ propriè est finis, & complementum alicujus rei. Verbum est ܫܡܠܝ, perfecit, absolvit. Hinc, & nomen & verbum consecrandi significationem mutuantur, eo quod rei consecratio, sit illius vera perfectio, & integra consummatio. Ideo hoc opusculo, & aliis Ritualibus, utrumque pro Consecratione, & mysteriorum perfectiori initiatione sæpissimè usurpatur. Cum autem Ordinatio sit mysterium de quo in his ritualibus agitur, sæpe in iis pro ordinatione sumitur. Significatio ista petita mihi videtur ab usu sacræ Scripturæ, quæ Sacerdotum consecrationem vocat manus impletionem, ut Exodi 28 ỿ. 41. *Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios ejus cum eo, & cunctorum consecrabis manus.* Hebraïcè, *& implebis manus eorum.* Quod retinuerunt 70. Interpretes. S. Hieronymus sensum semper expressit. Ita Exodi 29. 9. & 32. 29. Levit. 8. e. 33. 34. & Numer. 3. 3. & alibi. Translatio Chaldaica Onkelos, *Et offeres oblationes eorum* ותקריב ית קורבניהון, Similiter & Thargum Jonathan. Translatio Samaritana, Exod. 28. 41. & aliis locis, ותשלם ית אתרון *& perficies, seu consummabis manus eorum.* Syra versio utitur ipso verbo quod explicamus. R. Levi Ben Gersom ita intellexit commentario in hunc versum, ר״ל שתשלים ידם ויבלתם לעבור זאת העבודה אשר יעבדו בה באלו הקרבנות שתקריב עליהם כי אחר זה יהיה להן רשות ויכולת לעבור עבודתם. *Docet his verbis se manus eorum perfecturum: Unde jus erit ipsis administrandi hoc ministerium quo functuri sunt in oblationibus quas pro iis offeres. Nam post modum erit iis facultas & potestas exercendi ministerium suum*, ad quod vi-

A delicet divinitus destinati sunt. Rationem hanc istius Hebraïcæ phrasis reddit Salomon Jarki eo loco בל מלוי ידים לשון חנוך בשהוא נבנש לדבר להיות כוחזק בו מאותו יום והלאה הוא ובלשון לעז בשכמנים אדם על פקידת דבר נותן השליט בידו בית יד של עוד שקורין גוואנטו ועל ידו הוא מחזיקו בדבר וקורין לאותה מסירה דויסטיר והוא מלוי ידים *Omnis plenitudinis manuum significatio cum tribuitur rei ut aliquis eam apprehendat, & in ejus possessione confirmetur à die*
B *apprehensionis & deinceps, dedicationem & consecrationem denotat non secus ac in consuetudine Vernacula, cum muneri & officio quis præficitur, tradit Princeps in manuum ejus pelliceam Chirothecam, quam* Guanto *vocant, & manu eam apprehendens, rem ipsam apprehendere & possidere creditur. Hanc traditionem vocare solent*, devestir. *Hæc est significatio plenitudinis manuum.* Itaque impletio illa manus secundum eos nihil aliud est quam civilis missio in rei possessionem. Ita Chaldaïci Interpretes hanc phrasim intellexerunt, cum pro Hebraïco, *implebis manum eorum*, substituerunt, *& offeres oblationes eorum:* hoc est, postquam indueris Aaron, & filios ejus sacris vestibus,
C & eos unxeris, tum oblationibus manus ejus complebis quas Deo per te offerent, atque ita muneris Sacerdotalis quod consecuti sunt, possessionem adibunt. Ita videtur intellexisse Kimhi in hac radice cum relatis his verbis versu 33. cap. 8. Levitici ימלא את ידכם, addit בלומר ימלא את ידכם, מן הקרבנות. *Quasi diceret implebis manum vestram oblationibus.* Implere igitur manum est veluti ultimam manum eorum consecrationi imponere, quod fieri solebat à Sacerdote consecrante per hostiæ traditionem quam simul cum ipso recens consecrati offerebant. Verbo autem,

ܫܡܠܝܐ, quod Hebræis ut Syris in plenitudi- A nis significatione ex æquo usitatum est, Syri Schin ad significationem intendendam addiderunt, quod nonnunquam facere solent, unde ܫܟܠܠ, ܫܥܒܕ, ܫܡܠܝ. Quod Hebræis & Chaldæis vix est usitatum: Chaldæi tamen, שעבד, frequenter dicunt.

2. *Chirotonia seu ordinationis.* Syri multa verba Græca retinuerunt, ut Patriarcham, Catholicum, Metropolitam, Episcopum, Hypodiaconum, Psalten, Kyrie eleïson, Hyparchiam; ita & Chirotoniam, eodem sensu quo iis Græci usi sunt. Cujus rei ratio duplex mihi videtur: Præcipuæ Syrorum urbes e- B rant coloniæ Græcæ ideo lingua Græca per pleramque Syriam erat quasi vernacula, & ubique Principibus viris & Magnatibus familiaris. Deinde post imperii Romani translationem Constantinopolim Græci sub nomine Romanorum Orienti magis dominati sunt, quam Romani. Hinc multa nomina Græca, præsertim quæ administrationes tam civiles quam Ecclesiasticas spectant, sibi asciverunt, & velut nativa usurparunt. Istius vocabuli nullus usus est in novo Testamento. Actor. c. 14. 22. ubi habetur verbum, χειροτονεῖν. Interpres reddidit, ܐܩܝܡܘ *constituerunt* & 2. Cor. 8. ܓܒܘܗ *elegit.*

3. *Ordinationis Psaltæ.* Cantoratus apud Maronitas inter ordines reverà numeratur, C omniumque est primus quem sequitur Lectoratus. Novem ordines recensent, quos novem choris Angelorum comparant, & unicuique ordini peculiarem tribuunt consecrationis ritum. Quanquam antem ordines novem constituant, tres tamen Minores Latinis usitatissimos, Janitorum, Exorcistarum, & Acolythorum non agnoscunt, non secus ac Græci, quos in plerisque suis ritibus imitantur. De hoc ordine plura lege infra Exercitat. 14. c. 6. Titulus quem sic posuimus, *Ritus ordinationis Psaltæ*, sic in textu Syro verbum e verbo scribendus esset, *Primum autem de Psalta qui consecratur*, seu, *consignatur*, & præcedentibus verbis conjungendus. In fine istius D ritus ordinem Psaltæ vocant ܦܣܩܬܐ, ut initio dixerant de eo qui eum recipiebat ܠܗܘܢ ܦܣܩܬܐ. Dictio autem illa idem significat quod Græcis σφραγὶς & χαραγκτήρ. Ideo videntur Maronitæ dicere fieri per σφραγῖδα ut Græci Lectorem. Vide quæ de Græcis hac in causa dicemus infra Exercit, 14. c 4.

4. *Stet ad portam Altaris.* Maronitarum Ecclesiæ ut Græcorum distinctæ videntur. Porta altaris igitur Maronitis est ea quæ Græcis porta Sancta dicitur, mediaque est inter tres Sanctuarii portas. Consule infra cap. 6. Ex- E ercitationis undecimæ, in qua brevis delineatio Ecclesiæ Græcæ describitur. Ibi perspicuè explicatum habes quid sit porta Sancta, & consequenter quæ hic dicatur altaris porta.

5. *Laus Deo.* Laus Deo initium est Hymni, quem tum cantari aut recitari monet Ritualis Liber. Sæpius occurrit in Ritualibus A Libris, sed nihil aliud ex eo refertur præter hæc duo priora verba.

6. *Versus*, Textus Syrus habet ܩܠܐ, quod propriè vocem significat & sonum, ut Hebræis קול, Hic transtulimus Versum eò quod accedat ad Versus Ritualium nostrorum. Psalmus enim, *Miserere*, in quinque Partes scinditur; & post recitatam aut decantatam quintam partem, aliquid aliud interseritur, quod vocant ܦܬܓܡܐ: Deinde incipit secunda Psalmi pars, inter quam & tertiam aliquid aliud Hymni interseritur, B & sic deinceps usque ad Psalmi finem, ut in textu conspicere potes. Hæc alternata variorum hymnorum & cantionum recitatio speciem refert poeticarum στροφῶν & ἀντιστροφῶν. Quinque enim primi versus Psalmi 50. qui incipit, *Miserere mei Deus*, recitantur velut strophe: Sequuntur aliunde petiti versus velut Antistrophe. Postea resumuntur sequentes quatuor ejusdem Psalmi versus, velut secunda strophe, quos alii sed diversi excipiunt velut Antistrophe, quod fit quinquies donec Psalmus finiatur. Hæc hymnorum alternata & ἀντίστροφος commixtio apud Maronitas sæpe usurpatur, ut ex eorum ritualibus colligitur, & vel in solo hoc Ordinationum ritu sæpe Lector observabit.

Sunt autem apud eos multæ versuum ejus- C modi seu hymnorum species quibus, ܩܠܐ *colo* nomen tribuunt. In Officio eorum simplici septem dierum Septimanæ, in Dominicæ officio, p. 149. est, ܩܠܐ ܛܥܡܐ *Colo talemi*, Ista cum Psalmo, *Miserere*, est ἀντίστροφος, & in ejusdem diei officio p. 171. ܩܠܐ ܦܫܝܛܐ, *Colo simplex* ista quoque cum alio hymno videtur alternata. Contrà p. 59. est ܩܠܐ ܟܦܝܠܐ *Colo duplex*. Ista præter alternationem in fine cujusque strophæ habet duplex Alleluia. Alia est p. 217. in eo- D dem officio quæ vocatur ܩܠܐ ܚܣܝܢܐ *Colo fortis*: Unaquæque strophe istius alternatur per duplicem Antistrophen. Aliam vocant, ܪܫ ܩܠܐ, *Risch colo*, principium τῶν *Colo*. In ea nulla est Antistrophe. Ex his, ut opinor, facilè intelliget Lector, quid sit apud eos ܩܠܐ.

7. *Responsum*, ܦܬܓܡܐ, Chaldæis latissimè significat, rem, negotium, verbum, Sermonem, narrationem, Decretum, Sententiam. Syri versum sic vocant, ut cum dicunt hic Psalmus, hoc caput triginta continet versus ܬܠܬܝܢ ܦܬܓܡܝܢ. Hic vi- E detur accedere proximè ad id quod in Breviariis Latinorum responsorium dicitur: Vel potius ἀντιφωνίαν ἢ ἀντιστροφίαν significat. Ἀντιστροφίαν enim τοῦ ܩܠܐ, vocat *Phethgomo*.

8. *Benedic Domine.* Hic & in omnibus Maronitarum officiis Ecclesiasticis frequentissima

sima est illa deprecatio, cum videlicet Diaconus aliquid est acturus. Ante enim actionem semper petit benedictionem à Presbytero aut Episcopo: Ideo scribere solent duas illas dictiones, ut in unam coalescentes, ut hic sæpissime videre est, & in libro Ministri p. 66. in Missali f. 36. & alibi passim.

9. *Stemus convenienter in oratione, &c.* Ejusmodi oratio, seu potius ad orationem exhortatio frequenter hic usurpatur, & in aliis Maronitarum ritibus, & propria est Diaconorum. Ita in libro Ministri seu Diaconi, in quo describuntur omnia Diaconi Ministeria sæpè. ܢܩܘܡ ܫܦܝܪ. &c. *Stemus pulchrè, convenienter*, ut p. 26. *Stemus convenienter in oratione & prece coram Deo Deorum, & coram Domino Dominorum, & coram rege regum, & coram altari, &c.* Ita p. 39. 51. 168. 195. 56. 57. 156. Exhortandi hic modus à Græcis sumptus est, aut certè cum iis communis. In liturgia Chrysostomi paulò ante consecrationem στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, *Stemus pulchrè seu honestè; stemus cum timore:* Similiter in Liturgia S. Basilii. Sed Syri frequentiùs ea exhortatione utuntur.

Episcopus dicit proœmium Syr. ܦܪܘܡܝܘܢ, *Proœmium* genus est precis in Ritualibus Syrorum, cujus exempla sunt in officio Septimanæ. 43. 47. 62. 71. Ita forsan dicitur quia est proœmium sive præfatio ad aliam longiorem precem aut hymnum: Illis enim locis sequitur semper ܣܕܪܐ, *Sedre*, id est, ordo, genus orationis longioris, ut & hic hymnus qui incipit; *Ego, sum lux.*

10. *Hoc sancto Ephrem.* Maxima pars precum, præsertim hymnorum qui deprehenduntur in Ritualibus Maronitarum, sanctis Ephrem & Jacobo, ut autoribus, sed S. Ephrem potissimum, tribuuntur, ut passim videre est non modo hic, sed etiam in longissimo illo Septimanæ officio quod jam non semel citavimus. Ita quoque in eorum Missali in ipso initio, & alibi passim plures hymni ipsis nuncupantur. Ideo hos in Missa cum Sanctis Apostolis Ignatio, Basilio, Gregorio, & Marone commemorant, eosque vocant ܦܘܡܐ ܡܠܝܠܐ. ܘܡܠܦܢܐ ܘܥܡܘܕܐ ܕܥܕܬܢ ܩܕܝܫܬܐ *ora rationalia & columnas sanctæ nostræ Ecclesiæ*, ut videre est in officio quotidiano p. 76. Testantur Historici Ecclesiastici S. Ephrem Poëtam fuisse lingua sua admodum elegantem, ita Theodoret. l. 4. Histor. c. 29. Historia tripartita l. 8. c. 6. Nicephorus l. 9 c. 14. Refert Sozomenus l. 3. c. 15. quod cst parum probabile, versificationi tantopere studuisse ut tricies centenas myriades carminum composuerit, eaque in multorum manibus haberi. Quapropter nil mirum si sancti Ephrem hymnos toties usurpent.

11. *Potamus à Patre absconditu.* Verba ista & quæ præcedunt quæque sequuntur, uno aut altero excepto, magna inquam pars istius orationis sive ad orandum exhortationis quæ toties in hoc rituali repetitur, habetur in officio Diaconi p. 39.

12. *Arma quibus induti sunt, &c.* Phrasim istam qua sæpius utitur hoc rituale, usurpat quoque liber Ministri p. 11. & p. 12. modus loquendi apud eos frequens.

13. *Pro securitate gregis tui, &c.* Variæ illæ & multiplices oratiunculæ pro quolibet hominum statu, præsertim pro Ecclesia, & populo fideli fiunt in cujuslibet gradus ordinatione, ut unamquamque legendo deprehendes. In Missarum quoque solemniis sunt apud Maronitas frequentissimæ, ut videre est in officio Maronitico Ministri, p. 7. 25. 66. 81. Diaconus non Presbyter eas recitare solet; ideo Diacono in eodem libro tribuuntur. Similes oratiunculæ sunt apud Græcos frequentissimæ: Vix aliquod officium Ecclesiasticum sive publicè sive privatim cujuscunque generis illud sit, celebratur, in quo preces ejusmodi non adhibeantur. Ad Diaconum pertinet illas in Ecclesia recitare: Ideo ab iis vocari solent absolutè τὰ διακονικά. Dicuntur etiam εἰρηνικά, eo quod pro pace Ecclesiæ & totius orbis in iis semper oretur.

14. *Peshito.* Genus est hymni cujus usus frequens est in hoc ordinationum ritu. Dictus videtur eo quod simplex esset: ܦܫܝܛܐ *Peshito* enim Syris est simplicitas, à radice ܦܫܛ, extendit, ut Psal. 87. ℣. 10. ܦܫܛܬ ܐܝܕܝ ܠܘܬܟ *expandi manus meas ad te.* Itaque videtur quoddam genus hymni simplicis additamentis & ornamentis quibus alii decorari solent, nudati: Vel ita dicitur quod simpliciore cantu recitaretur. Rabinis & Chaldæis hoc idem & multa alia significat, ut, studium, meditationem, sententiam, explicationem, literalem sensum, minimam monetam.

15. *Item ritus.* In istis ritualibus frequentissimum adverbium ܬܘܒ. Item, etiam, præterea, iterum. Omnes Ordinationum ritus incipiunt ab illa conjunctione seu adverbio. Illam dictionem sæpe variavimus, aut etiam neglеximus, sicut & conjunctionem ܘ, Vau. Latinis auribus importuna est tam frequens repetitio, quasi præter hæc duo nullum esset aliud sermonis vinculum.

16. *Ex consuetum miserere*, Syriacè ܥܝܕܐ ܕܐܬܪܚܡ. Consuetudo, & ordinarium ꝙ miserere. Eodem modo initio ordinationum Diaconi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & alibi. Itaque hoc nihil aliud sibi vult, nisi tum Psalmum quinquagesimum recitari. Rabinis τὸ, ענין, significatio est latissima, res, negotium, materia, occupatio, Ens quodlibet; Philosophis, ענין משולל, מטבעי, Ens abstractum, naturale.

17. *Iterum atque iterum, &c.* Hoc orationis genus Syris frequentissimum, Græcis etiam frequens est. Eam vocant προσευχὴν ἐκτενῆ, vel simpliciter τὴν ἐκτενῆ, extensam seu prolixam orationem, propter multitudi-

nem eorum pro quibus speciatim Deo supplicant: Vel forte eo quod sit intensa & vehemens. Græci enim ut Syri initium faciunt huic preci, *iterum atque iterum & omni tempore Deo supplicemus*. Eadem videtur, quæ Græcis dicitur ἐκτενής, aut ab ea minimùm differre. Vide supra adnotationes nostras in Græcorum Liturgias adnot. 42. & 128.

18. *Manus divina Sacerdotii*. Sacerdotium hic collectivè sumitur pro omni sacro ordinationum ministerio, non autem propriè pro Sacerdotis, ut à cæteris gradibus distinguitur, munere & officio. Sic Græci sæpe ἱερωσύνην sumunt, ut adnotatum est upra. Dici etiam posset hic pro Episcopatu sumi, in B quo Presbyteratus excellenter inest.

19. *Kyrie eleison*. Ista Litania Syris frequens est, ut & Latinis. Utrique verba Græca retinuerunt. In officio Ministri Maronitici p. 24. ter Diaconus cantat Kyrie eleïson, nihil aliud addendo; Deinde terna hac prece finita, ter similiter dicit, ܫܘܒܚܐ ܠܟ ܡܪܢ, *Gloria tibi Domine noster*. Ita quoque p 51. 66. & 79. sed non additur gloria tibi Domine. Similiter in Missali Maronitico p. 36. 37. Usum istius Litaniæ frequentissimum in ordinationibus sequentibus observabis.

20. *Dicit hymnum exalta me*. ܡܪܝܡܢܘܬܐ, C propriè Psalmum significat, ut cum dicimus Psalmi sunt centum & quinquaginta: Generalius etiam cantilenam quamcunque, ut & Hebræis. Rabbinis autem & Paraphrastis Chaldaïcis quemlibet sonum. Hic hymnum quendam, cujus initium est, *Exalta me*, seu *exaltans me*: frequens est illius usus in his ordinationibus & in Syrorum ritibus, ut videre est in officio Ministri p. 28. 130. 151. 162. 173. ubi semper est ܡܪܝܡܢܘܬܐ ܪܡܪܡܡܢܝ, *hymnus, Exaltans me*. Nullus autem Psalmus sic incipit. Ideo Davidicum Psalmum significare non potest.

21. *Tunica, & orario suo*. Lectores, non tantùm Subdiaconi, nedum Diaconi soli orario decorantur apud Syros. Ea tamen differentia interesse videtur ut ordines Diaconatu minores stolas gestent à collo ex utraque parte pendulas, Diaconi verò super humerum sinistrum. Hoc videtur colligi ex his verbis in fine ordinationis Nestorianæ Diaconorum, *Quo facto tollit stolas de collo eorum, easque ponit super humerum sinistrum*. Alio modo gestat Sacerdos, ut ex fine ordinationis colligitur. De orario vide permulta, adnot. 6. in Liturgias Græcorum.

22. *Sacerdos instar ordinis Angelorum, &c.* Novem choros Angelorum distingunt Syri, & tres Hierarchias. Prima & suprema Hierarchia illis est eorum qui simpliciter Angeli dicuntur: Secunda & media, eorum qui Seraphim: Tertia & ultima eorum quos Vigiles vocare solent. Hic Angelorum ordo apud eos vulgatissimus est. Sic in loco quem illustramus, *Hominibus terrenis Sacerdotium tradidisti; & eos velut Vigiles fecisti, ut laudent divinitatem tuam: Sacerdotes instar ordinis Angelorum; & Diacones velut Seraphim;* A *Hypodiaconos & Lectores velut Vigiles ministerii causa misisti*. Paulò post in ordinatione Subdiaconi, *Sacerdotes ordinibus Angelorum comparantur; Diaconi τοῖς Seraphim; Subdiaconi & Lectores Vigilibus in ministerium missis solitis*. In ordinatione Presbyteri ordinem Hierarchiæ iterum refert, sed Seraphim in postremum non in medium locum collocat: *Novem ordines Angelorum in cælis ut ministrent ei: Novem ordines Sacerdotii in medio Ecclesiæ ut laudent eum. Distinxit ordinem ab ordine, Superiorem & inferiorem. Ad similitudinem ordinum Angelorum distinxit gradus Sacerdotii. Superiores velut Angelos; & medios ad similitudinem Vigilum; & inferiores velut Seraphim in typum convenientem eorum qui inserviunt ei*. Idem repetit in ordinatione Archipresbyteri.

In libro Ministri Maronitici, ubi de ministerio Angelico p. 195. mentio quoque fit Angelorum Vigilum, ita ut positis præcedentibus facilè colligi possit Vigilum Angelorum chorum τοῖς Cherubim & Seraphim præponi, ܡܦܪܫ ܡܢܗܘܢ ܚܙܘܗ ܘܠܐ ܡܕܪܟܝܢ ܠܗ ܠܪܒܘܬܗ. ܒܢܝ̈ ܐܢܫܐ. ܣܪ̈ܦܐ ܕܐܝܬ ܠܗܘܢ ܫܬ ܓ̈ܦܝܢ. ܘܟܪ̈ܘܒܐ ܕܐܪܒܥ ܐ̈ܦܝܢ. ܗܠܝܢ C ܡܪܟܒܬܗ ܛܥܢܝܢ ܘܒܗ ܘܒܚܘܪܗ ܠܐ ܡܡܪܚܝܢ. ܥܝܪܐ ܕܠܐ ܕܡܟ ܠܐ ܡܨܐ ܡܣܟܡ. *Remotus est ab eis, eorumque conspectu, & majestatem ejus non comprehendunt*, hominum filii, *Seraphim etiam quibus sex sunt alæ, Cherubim quoque quibus quatuor sunt facies: Isti thronum ejus portant; & in ipsum aspicere & inquirere non audent. Vigil qui nunquam dormit, hominis ingenium non poterit definire*. D Nec repugnat in eorum Missali in Liturgia Jacobi Apostoli p. 169. hæc ordinum Angelicorum enumeratio, Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Throni, Dominationes, Virtutes, Cherubim, Seraphim, quæ postea repetitur in Liturgia S. Marci p. 207. Nam à maximis utrobique descendit ad minimos, qui secundum ipsos judicantur Cherubim & Seraphim.

Sanè si hæc attentè considerentur, manifestum erit non modo istorum ritualium autores, sed etiam illos qui multis post seculis ea posteris tradiderunt, S. Dionysii libros E nunquam legisse, aut si legerunt maximi non fecisse, cum in hunc usque diem traditionem conservaverint è diametro doctrinæ S. Dionysii repugnantem. Quos summos Angelorum Dionysius definit, illi infimos. Nec in cæteris Choris Dionysio consentiunt. Sic Angelorum ordinem ascendendo constituit Dionysius, Angelos, Archangelos, Principatus, Potestates, Dominationes, Virtutes, Thronos, Cherubim, Seraphim. At Syri thronos sive ascendas sive descendas, quinto loco reponunt. Aliæ sunt ratione habita ad ordinem Dionysii perturbationes, nec enim tantùm

tantùm duos choros Dionyſio infimos in ſupremum locum evehunt: Sed hæc Lectori ventilanda relinquo. Aliam inſuper Hierarchiam à Dionyſio prætermiſſam Syri celebrant, Vigilum ſcilicet Angelorum, de qua Daniel Propheta c. 4. ℣. 10. *Ecce Vigil, & Sanctus de cœlo deſcendit, Clamavit fortiter, & dixit, &c.* & ℣. 14. *In ſententia Vigilum decretum eſt.* Iterumque verſu 20. Miror Vigiles Angelos à S. Dionyſio penitus omiſſos, cum Syris poſt Danielem ſint celeberrimi. Nec etiam S. Gregorius ordinem Dionyſii, licet autor ſit ab eo laudatus, obſervare curavit. Sic homilia 34. In Euangelia Choros Angelorum enumerat, Angeli, Archangeli, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim, Seraphim. Alio ab his omnibus modo ſancta Eccleſia choros iſtos in feſto S. Michaëlis componit, Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Poteſtates, Virtutes.

Nec etiam præcipuum & fere unicum fundamentum cui innituntur omnia Dionyſii de Angelis & cœleſti Hierarchia philoſophemata, uſquequaque verum eſt, ſi illud ad Scripturæ ſacræ exempla, & S. Gregorii mentem penſitare, & librare velimus. Vult ille primam ſuam Hierarchiam immediatè à Deo edoceri & illuſtrari; Secundam illuſtrationes divinas à Deo non immediatè excipere, ſed per primam: Tertiam à Deo longiùs abeſſe, nec immediatè à prima, nedum à Deo, edoceri, ſed à ſecunda: Homines verò longiſſimè, à tertia tantùm illuminari & perfici. Deinde primam Hierarchiam perfectiones & illuſtrationes à Deo proximè haurire quarum inferiores ſunt incapaces, & ideo nunquam cum iis communicantur; quas verò inferiores habent, à Superioribus illis eſſe inditas & immiſſas. Ex qua doctrina duo conſequi ſcribit: Prius, Nihil eſſe perfectionis in Inferioribus Hierarchiis quo non potiantur Superiores, ſed propoſitionem non eſſe reciprocam. Poſterius, Infimos tantùm Angelos ad homines mitti, & exteriora miniſteria exercere. Superſedeo nunc inquirere an iſta doctrina bene conveniat cum ea quæ docet non modo Angelos, ſed etiam animas Sanctorum poſt mortem immediatè eſſentiam Dei videre & contemplari, eamque in beatis ſpeciei impreſſæ vicem ſuſtinere.

Dicam tantùm S. Gregorium ſingulos Angelorum Choros explicare & definire homil. 34. in Euangelia, ſed contrario planè modo. Supponit enim ſemper quoſcumque Angelos ſupremos non tantùm infimos ad homines mitti, atque hæc inferiora regere: Miniſteriis tantùm eos diſtinguit, hoc eſt, ſummos Angelos ad negotia maximi momenti nuntianda, & peragenda cœlitus delegari, Inferiores verò ad negotia minoris momenti.. Sigillatim unumquemque chorum deſcribit ab actionibus quas unuſquiſque in hoc inferiori orbe exercet, ut homiliam illam legenti planum eſt, cujus etiam partes multæ quæ Angelos ſpectant, publicis Eccleſiæ lectionibus adſcriptæ ſunt.

Non erat tamen S. Gregorio incognita Dionyſii ſententia, & nova meditatio: imò eam refert, & objectionem validiſſimam quam ſibi opponit Dionyſius, ipſo Dionyſio longè commodiùs, faciliùs, & planiùs explicat, ut caput 13. libri de cœleſti Hierarchia cum verbis S. Gregorii comparanti manifeſtum erit. Ideo tamen Dionyſii ſententiam non amplectitur, ſed propriæ adhærens novam illam, ut incertam & ſcripturarum teſtimoniis non ſatisfacientem in medio relinquit. Apertè enim ei contradicunt quæ de Seraphim & Cherubim Eſaïæ c. 6. Geneſ. 3. & Ezechielis 10. & 41. ſcriptura refert; nec eſt ulla Syllaba, vel umbela textus Sacri quæ faveat ipſius philoſophemati. Ideo S Gregorius licet eum crederet virum Apoſtolicum, de ipſius tamen ſententia ſic pronuntiat. *Quia in quibuſdam ſcripturæ locis, quædam per Cherubim, quædam verò per Seraphim agi didicimus; utrum per ſe hæc faciant, an per ſubjecta agmina agantur, quæ ſicut dicitur, in eo quod a Majoribus veniunt, majorum vocabula ſortiuntur, nos affirmare nolumus, quod apertis teſtimoniis non approbamus.* Deinde Gregorius hoc axioma ut certum tenet, Angelos quoſcunque etſi mittantur, Deum tamen ipſum ſemper contemplari; cui cum intermedia illa contemplatione, & per alios Angelos ſuperiores tantùm communicata, non bene convenit.

Eutychiani qui primi Dionyſii opera in lucem ediderunt, ipſius contemplationes, velut rem ipſis domeſticè notam, in ritum ſuum intruſerunt. *Flectis*, inquiunt, *Diacone genu dextrum, quia Diaconi, ut notum eſt, purificant tantùm.* De Sacerdote vero, *Procumbis autem ſuper ambo genua ſua; eo quod Presbyter eſt veluti purificans & illuminans.* Ipſiſſimæ ſunt Dionyſii rationes quas iſtius genuflexionis ediſſerit, ut videre eſt Hierarchiæ Eccleſiaſt. c. 5. in Theoria. Neſtoriani longè aliam iſtius ceremoniæ rationem reddunt, ut Lector eorum Ordinationes luſtrans obſervare poteſt. Vide infra Adnot. 29.

Naturam quoque & proprietates τῶν Seraphim Cherubim ſola etymologia Hebraica, nulloque alio fundamento ſubnixus, nobis explicat. At ſanè à Judæo aliquo aut Chriſtiano hebraïzante deceptus eſt. Ita cap. 7. cœleſtis Hierarchiæ, *Sanctorum quidem Seraphim nomen tradunt ſi qui Hebraicè ſciunt, vel incenſores, vel calefacientes declarare; Cherubim autem ſcientiæ cognitionisque copiam, vel Sapientiæ diffuſionem.*

שרף autem, & ab eo derivata ſunt equidem in Scripturis Hebraïcis uſitatiſſima, verùm calefactionem nuſquam ſignificant, ſed tantum combuſtionem, & rei alicujus incendium. Sæpe additur, באש *in igne*, ſæpe quoque non additur, & eadem eſt ſignificatio. Sed τῶν Seraphim virtutes à calefactione potiſſimum deducit quam nuſquam hoc nomen ſignificat.

Unde illi Cherub plenitudinem ſcientiæ ſignificet, divinare difficile eſt, Grammaticæ legibus non abutenti. Paraphraſtæ omnes interpretantur ſtatuas adoleſcentium figuram imitantes. Chaldæis enim, רבין. & Em-

Emphatice, רביא, Pueri, adolescentes. A Talmudicis רובין sunt adolescentes. Cherubim itaque sonat, *velut adolescentes*, aut, *velut pueri*, appellatione petita à figura qua ejusmodi Angeli jussu Dei pingebantur. Talmudici tract. Chaggia f. 13. מאי כרוב כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא *Quid est Cherubim? Idem, quod sicut pueri. Nam Babylone pueros & infantes vocant, Rabeja*: Caph est similitudinis adverbium. In Talmudica dialecto nulla erat variatio: *Robin* enim vel *Rubim* pueros vocant. Ideo Interpretes Chaldæi, Syri, & Samaritani nomen *Cherubim* ut ipsis notum & familiare retinue- B runt, illud tantum ad propriæ dialecti inflexionem & pronuntiationem accommodantes. Ita cæteri Rabbini: Salomon Jarki in ỷ. 18. c. 25. Exodi, scribit ut rem confessam דמות פרצוף תינוק להם, *similitudo vultus & persona infantis seu pueri est illis*. Kimhi in radicibus ad hanc vocem testatur quoque antiquos Rabbinos quotiescunque hæc dictio occurrit, illam interpretatos per vocem pueri, eo quod Cherubim sit pueri similitudo. Aben Esdra tamen in 3. cap. Genes. versum ultimum censet vocem illam generalius significare מלת כרובים יש אומרים בנערים תרגום ארמית C כרביא ולפי דעתי שהיא מלת כלל צורות בולם *Nonnulli interpretantur Cherubim, sicut pueri, paraphrasis quoque Chaldaica, At mea sententia hæc dictio complectitur omnium rerum figuras*. Id probat ex Ezechiele qui quod initio vocaverat faciem bovis, postea cap. videlicet 10. appellat faciem Cherubim. Hanc difficultatem ex sententia Antiquorum solvit Kimhi loco allegato. R. Levi Ben Gersom in eundem Exodi locum interpretatur figuras quasdam imaginarias media sui parte intellectuales quæ Cherubim vocantur, eo quod perfectionem nondum assecutæ sint, sed tan- D dem assequentur, ut paulatim pueri fiunt viri. Quidquid sit hæc dictio nullo modo pertinere potest ad scientiæ & cognitionis copiam & abundantiam.

Joannes Daræ in Syria Archiepiscopus paulo diligentius quàm Dionysius, de voce Seraphim à Judæo edoctus est. Sic enim scribit c. 7. l. 1. Commentariorum in Dionysium,

ܡܢܘ ܦܘܫܩܐ ܕܫܘܡܗ ܕܣܪ̈ܦܐ.
ܐܡܪܝܢ ܥܒܪ̈ܝܐ ܡܫܚ̈ܢܢܐ
ܐܝܬܝܗܘܢ ܡܘܩ̈ܕܢܐ. ܝܕܝܥܐ E
ܐܝܬܝܗܘܢ ܓܝܪ ܡܫܚ̈ܢܢܐ
ܘܡܘܩ̈ܕܢܐ ܘܡܚܒ̈ܠܢܐ ܕܟܠ
ܗܘܠܐ ܒܝܫܬܐ ܘܝܬܝܪ ܢܗܝܪ̈ܝܢ
ܘܡܙ̈ܠܓܝܢ ܛܒ ܡܢ ܫܪܟܐ.

Quæ est significatio nominis Seraphim? Ajunt Hebræi calefacientes esse, id est, incendentes. Notum est enim quod calefaciunt, comburunt, & consumunt omnem materiam malam, multoque magis quam cæteri lucent & splendent. Ita quoque Anastasius Sinaïta procemio in Anagogicas super Hexamerum contemplationes. Sed in etymo Cherubim Dionysii errorem amplificare videtur Darensis, ܡܢܘ ܫܘܡܗܐ ܠܘܗ ܕܟܪ̈ܘܒܐ ܣܓܝܐܘܬܐ ܕܝܕܥܬܐ ܘܫܦܥܘܬܐ ܕܚܟܡܬܐ ܐܘܟܝܬ ܡܘܬܪܘܬܐ ܕܚܟܡܬܐ *Quid etiam nomen Cherubim? multitudo cognitionis & effusio Sapientiæ, sive abundantia & opulentia Sapientiæ.*

Opponet forsan Lector S. Hieronymi Hebraïcæ linguæ peritissimi autoritatem, qui Cherubim similiter interpretatus est scientiæ multitudinem in Epistola ad Paulinum, & commentario in c. 28. Ezechielis. Alios prætermitto qui ipsius autoritati obsecuti sunt. Velim primò Lector consideret nos hîc non agere de re aliqua obscura, aut quæ sola autoritate constet, sed de re vulgata quam quisque linguæ Hebraïcæ non ignarus per seipsum non admodùm difficilè invenire potest, aut de inventa judicare. Ita est: Sic est interpretatus Hieronymus. Sed vir doctissimus vulgarem interpretationem quia proposito suo tum aliquid conferebat, indiscussam amplexus est. Ipsius sanè mens non fuit eam ut genuinam, & linguæ genio convenientem venditare, multò minus posteros ab ampliori inquisitione prohibere. Ipse in interpretatione nominum Hebraïcorum diversissimam secutus est, probabilem & linguæ principiis convenientem. Cherub enim interpretatur, *tanquam Magister*, & aliam de qua nobis sermo, prætermisit, aut potius contempsit. Vir doctus qui S. Hieronymi opera adnotationibus illustravit, probabilitatem huic interpretationi conciliat ex duplici significatione, & pronuntiatione istius dictionis כרב, hoc modo, כְּרֹב significat, *tanquam multitudo*, כְּרַב *tanquam Magister*, Ex utraque significatione in uno verbo conjuncta nata est, inquit, illa interpretatio. Magister enim cum scientiam dicit, & alias nomen illud propriè multitudinem significet, non ineptè Cherub scientiæ multitudo interpretatur. Absurdæ sententiæ ratio commodior dari non potuit. Quanquam istud etymon longè & absurdè petitum sit, nihil tamen prorsus ad scientiam.

Ut hoc intelligatur notandum est *Rab* Hebraïcum, unde *Rabi & Rabinus*, hominem doctum & alios docentem ea dialecto qua scripti sunt sacri libri, nunquam significare: Hanc significationem induisse longè post captivitatem Babylonicam, sed ante Christum Dominum nostrum centum forte & aliquot annis; postquam scilicet Judæi studio scripturæ & linguæ suæ animum diligenter applicuerunt. Ab eo enim tempore qui egregiam operam scripturæ & traditionibus edicendis navaverant, Rabbini & Doctores dicti sunt & salutati.

tati. Cujus rei antiquius argumentum afferri non potest, quàm novum Testamentum. Antiquissimi enim Judæorum libri quotquot sunt novo Christianorum testamento longè posteriores sunt. Rab igitur lingua Hebræa quæ usitata erat cum Moses & Prophetæ scriberent, & ꝑ Cherubim apud Judæos erat usus, significabat Præfectum alicui rei, Præpositum, Rectorem, Dominum, Principem, nunquam Ludimagistrum aut Doctorem. Significabat Magistrum eo sensu quo Latinè dicimus Magistrum Equitum, Magistrum Peditum, Magistrum Navis. In his omnibus nihil est quod ad scientiam & doctrinam referatur, Potestas tantùm & autoritas consideratur. Ita Jerem. c. 39 ℣.9. רב טבחים, Hieronymus interpretatur *Magistrum militum*, Et Danielis 2. ℣. 14. eadem verba transfert *Principem militiæ*. Et c. 4. ℣. 6. Nabuchodonozor vocat Danielem רב חרטמיא *Principem Ariolorum*. Esther, 1. 8. רב ביתו, Princeps, *Magister domus suæ*. Esaiæ 19. ℣. 20. Mittet eis Salvatorem, ורב, & Magnatem qui liberet eos, Hieronymus transfert, *propugnatorem*. Jerem. 41. 1. ורבי המלך. Hieronymus, *Optimates regis*. Lamentationum c. 1. ℣. 1. facta est quasi vidua, *Domina gentium* רבתי בגוים. Genes. 25. ℣. 23. *Major serviet minori*, רב יעבד צעיר Multa sunt alia quæ optimi autores Hebræi & Latini eodem sensu interpretantur, ut Psalm. 48. 3. Proverb. 24. 6. Amos 3. versu ultimo. Oseæ 8. 12. Esther 4. ℣. 3. Posteriores Judæi postea hoc nomen ad Doctores suos, & traditionum enarratores transtulerunt, quod tempore Christi obtinuerat. Etymologia igitur ista licet longissimè petita sit, & absurdè huic nomini Cherub conveniat, nihil tamen prorsus ad rem facit, cum sensum adventitium dictioni, רב tribuat, qui tempore quo scriptura edita fuit, nullus erat. Hoc tamen solo fundamento fretus autor Hierarchiæ cœlestis ꝑ Cherubim naturam virtutesque nobis describit.

Abraham Ekellensis Maronita, vir egregiè doctus, & de Literis Orientalibus bene meritus, edidit nuper Latinè & Syrè libellum Hebed-Jesu autoris Syri, & adnotationibus illustravit, in quibus ait Joannem Daræ in Syria Episcopum commentarios in S. Dionysii libros scripsisse, & eorum exemplar antiquum se habere in quo scriptum erat Abbatem quendam Syrum illum Librum cum 250. aliis voluminibus an. Alexandri 1243. emisse, hoc est Christi 932. Joannem autem illum Darensem Episcopum scribit Abraham quarto seculo vixisse. Verùm hoc posterius nullo argumento docet. Illustrissimus & doctissimus Præsul Franciscus Bosquetus Lutubensis Episcopus cum Romæ hoc audisset, Librum describi curavit, secumque Parisios exemplar asportavit, & cum hæc Syriaca prelo cudi inciperent, Joannis Darensis opuscula se exseribi curasse mihi significavit, codicemque ipsum mihi tradidit utendum. Librum nactus multis locis evolvo sed nihil mihi occurrit quod tantam antiquitatem argueret. Incipit equidem ab Angelica Hierarchia quam explicat, Dionysium velut *κατὰ πόδα* sequens, & caput pro capite reponens. Idem facit in quatuor primis capitibus Hierarchiæ Ecclesiasticæ. Quum autem ad sacras ordinationes pervenit, longè fusius ista persequitur quàm Dionysius, & libellos seu tractatus peculiares de iis edit. Sed codex in capite undecimo tractatus secundi desinit, cæterea temporis injuria consumpta sunt. Videtur præterea ex primis verbis tituli aliquis alius liber Joannis Darensis præcessisse, quem non exhibet codex, ܬܘܒ ܡܐܡܪܐ ܕܣܝܡ ܠܩܕܝܫܐ ܡܪܝ ܐܝܘܐܢܢܝܣ ܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ ܕܕܪܐ. *Præterea tractatus compositus à Sancto Joanne Metropolita Dara.*

Libri longè majnrem partem percucurri, sed nihil deprehendi quod illi tantam antiquitatem assereret, verùm nonnulla quæ contrarium videntur evincere. Primùm enim ubique assumit velut vulgatum apud omnes Dionysii libros esse publicè cognitos & approbatos; non dico esse Dionysii Areopagitæ. Non enim memini huic autori, quem sæpe Dionysium vocat, Joannem Darensem Areopagitæ cognomen dedisse. Qua ratione fieri potest, ut res tanti momenti tam utilis ad convincendos Adversarios, fuerit quarto seculo ubique cognita & publicata, in linguam Syriacam conversa, & commentariis non modo Græcis, sed etiam Syris illustrata, cujus tamen tot insignes Patres eodem quarto seculo in media Græcia & Syria viventes, Athanasius, Apollinaris, Lucifer, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Nyssenus, Ephrem, Syrus, infiniti denique Patres numerosissimis Conciliis, Nicæno, Tyrio, Sardicensi, Antiocheno, Ariminensi, Alexandrino, Mediolanensi, assidentes, non meminerint, licet omni conatu Adversarios Arianos convincere fategerint? Si Joannes Darensis quarto seculo commentarios in S. Dionysii opera in lucem edebat lingua Syriaca, unde factum est ut ineunte seculo sexto Catholici Episcopi & Presbyteri, quorum plures erant Syri, atque inter cæteros Innocentius Maroniæ in Syriæ Umbilico Episcopus, una voce clamant ista opera esse S. Dionysio supposita, & antiquis Patribus qui quarto seculo vivebant planè incognita? Unde, inquam, factum est, quod Orthodoxis hæc in Hæreticos regerentibus, Hæretici quorum plures erant in ea collatione Syri, & Syrè tantùm loquentes, cachinnos non sustulerunt, tantam Orthodoxorum ignorantiam conspicati, qui Joannis Darensis Metropolitæ concivis sui commentarios in Dionysium non legerant, nec de iis fando audiverant? Unde factum quod Hæretici ad hanc Orthodoxorum exceptionem cui tam facilè præscribere poterant, obmutuerunt? Sanè Joannes Darensis Orthodoxis & Hæreticis anno 532. ex æquo erat incognitus.

Ferunt hodierni Syri Ioannem Darensem S. Ephrem discipulum fuisse. Quamobrem verò S. Ephrem tot autores coætanei & suppares

pares meminerunt, Darensis nusquam? Sancti Ephrem non meminerunt modo antiqui Patres, sed etiam eum maximi fecerunt. Basilius homil. 2. in Examerum: Gregorius Nyssenus Basilii frater, ejus vitam laudesque fusè descripsit, ut videre est ad calcem tom. 2. quod præstiterunt & alii Græci complures quorum nonnulli editi sunt S. Hieronymus in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Palladius histor. Lausiacæ c. 101. Theodoretus histor. Ecclesiast. lib. 2. c. 30. & l. 4. c. 29. Historia tripartita l. 5. c. 45. & lib. 8. c. 6. Amphilochius in vita S. Basilii. Græcorum Menologium v. Kal. Febr. Anastasius Sinaïta, libri qui inscribitur Dux vitæ c. 7. & 10. B sæpius: & Photius in Bibliotheca c. 196. Joannes Damascenus orat. de Fidelibus defunctis non semel. Sed præ omnibus Sozomenus histor. l. 3. c. 15. & post eum Nicephorus histor. l. 9. c. 14 in ejus laudes divertunt & excurrunt, nec ipsius tantùm, sed & discipulorum, *quorum*, inquiunt, *illustrissimi fuerunt, Abbas Zenobius, Abraham, Merus, & Simeon, de quibus tum Syri, tum quotquot doctrina Syriacæ diligenter operam navant, magnoperè gloriantur. Pari ratione etiam Paulonam, & Aranad propter eloquentiam laudant.* At de Ioanne Darensi Archiepiscopo, C cujus cum propter dignitatem, tum propter doctrinam & ingenii acumen præ cæteris meminisse debuerant, profundissimum silentium. Ipsius tamen in S. Dionysium elucubrationes S. Maximi Scholiis, & Pachymeris paraphrasi ingenii acumine, & Philosophicis in re Theologica ratiociniis longissimè antecellunt. Si tum cognita fuissent ejusmodi opuscula, non secus ac quæ sunt S. Dionysii laudata fuissent, & Sancti Ephrem opusculis multò pluris facta. Solent enim quæ sunt abstrusioris Theologiæ, & philosophicis subtilitatibus explicata hominum animos admiratione percellere, & longè potentiùs commovere, quàm quæ sunt moralia tantùm, & D simplici stylo elaborata, ut sunt S. Ephrem opera quæ extant omnia.

Admodum etiam mihi videtur efficax argumentum ab Anastasii silentio petitum. Erat enim Syrus, atque in monte Sinaï Monachus, qui anno Christi 561. Patriarcha dicitur creatus Antiochenus; quam Ecclesiam cum rexisset annis undecim, à Iustino Imperatore in exilium pulsus est, à quo exactis 23. annis revocatus, throno Antiocheno restituitur, tandemque multa ab Hæreticis passus anno 599. diem obiit. In toto illo opere τ͂ ὁδηγῦ cum Nestorianis, & præsertim Eutychianis, Se- E verianis, & Iacobitis disputat. Plurimos autores Græcos, Syros, partim citat, partim sibi oppositos conciliat, S. Ephrem sæpiùs, S. Dionysium sæpiùs: Darensis tamen Metropolitæ nusquam meminit. Severiani & Jacobitæ sæpiùs illi Dionysium obtendunt, quem virum Apostolicum plenis buccis crepant, Areopagitam & Pauli discipulum. Ille verò non amplius ut Orthodoxi fecerant, supposititium esse causatur sed concesso virum esse Apostolicum, illius verba non interpretatur tantùm, sed etiam ex ejusdem opuscu- A lis argumenta in Eutychis sectas assumit: Quædam verò quæ non facilè solvi possunt, ab Hæreticis corrupta docet. Hæc c. 13. 22. 24 præsertim habentur. Dionysium Alexandrinum refert Scholia in antiquum Dionysium composuisse: Sed vel ex illo solo testimonio demonstrari potest Scholia ista esse Dionys. Alexandrino supposita. Anastasii verba in commentarium suum transcripsit S. Maximus ad cap. 5. cœlestis Hierarchiæ, aut certè Anastasius à Maximo; nisi apud multos constaret Maximum esse Anastasio aliquot annis posteriorem. Diligentius his incumbere nec est hujus loci, nec otii præsentis. Eodem prope modo de Ioanne Damasceno argumentari licet, qui tot Patres in opusculis citat; Dionysium areopag. S. Ephrem; Darensem verò Syrum Syrus ipse nunquam.

Ioannis Darensis opera nunc in hypothesi tantisper examinemus. Capite sexto primi sui tractatus inquirit in ordines & acies substantiarum cœlestium, aitque disputari solere de earum quantitate, qualitate, & ordine, an postremæ perficiantur per medias, necne; Quænam purificent, quæ illuminent, &, quæ perficiant; quæ priores, quæ posteriores, quive inter eas habitus, & relatio: Ex scripturis C sacris edoctos respondere, novem esse substantiarum cœlestium ordines seu choros, & tres cœtus seu Hierarchias, & in unaquaque Hierarchia tres Choros [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
D [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
E [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

A [Syriac text]

B [Syriac text] *Dicunt autem qua ratione perficiantur; Chorum scilicet primum à Deo immediatè: Secundum à primo; tertium à*

C *secundo. Quomodo autem dispositi sint isti coetus seu ordines, non est aequalis & eadem sententia Sanctorum in universa Ecclesia: Quidam enim asserunt ordinem postremum, & qui est apud nos, esse Angelorum; deinde Archangelorum, postea principatuum: Secundum & medium; Principatuum, deinde Thronorum, postea Dominationum. Primus autem & summus, virtutum, Cherubim, & Seraphim. Sic haec tradit Iacob in oblatione seu Liturgia sua. Quidam alii ex Doctoribus, ut illis placet, eorum ordines disponunt, juxta honorem quo apud Deum gaudent, qui creavit eos. Ordinem Cherubim primum collocant; deinde Thronos, tertiò Seraphim. Alii dicunt, quod praecedit Thronorum ordo, sequitur ille τῶν Cherubim, denique Seraphim.*

D *Dionysius dicunt alii ordinem Seraphim collocavit primum velut qui est nobis proximus, & post eum Cherubim, & tertium Thronorum. Hoc cognoscitur ex capite 6. sui tractatus primi.*

Liturgiam citat Jacobi. Ea edita est in Missali Chaldaïco inter Missas Syrorum Maronitarum. Recensentur autem in ea non longè ab initio Angelorum chori eodem prorsus ordine quem refert Darensis iste Archiepiscopus, quemque jam ex eadem Liturgia exposuimus. Verùm quis haec legens in animum inducat tantam fuisse quarto seculo inter Ecclesiae Doctores de Angelicorum chorum ordine controversiam, de qua tamen

E silent tot viri insignes, Graeci, Syrique jam jam enumerati?

Persequitur eodem loco Joannes Darensis enumerationis ordinum Angelicorum variationes [Syriac text]

A [Syriac text]

B [Syriac text] *Tertia dispositio tripliciter distinguitur. Est qui dicat quod primus ordo ille est qui omni tempore apud Deum adstat, & proximè, & ante omnes alios, quique sine ullo medio appareret nobis, quia ei unitus est.* Primus autem ille est, *Throni, Cherubim, & Seraphim. Secundus, Potestates, Dominationes, & Virtutes. Tertius, Angeli, Archangeli, & Principatus. Interpretatio hac est Domini Athanasii.*

C Ista reperiuntur tantùm in quaestionibus Athanasii ad Antiochum, quaestione videlicet 31. atque etiam 8. *Throni namque Cherubim & Seraphim immediatè à Deo discunt, tanquam omnibus Superiores, ὡς Θεῷ πλησιάζοντα, & Deo proximi. Hi verò docent ordines Inferiores, &c. Infimi autem omnium ordinum sunt Angeli, qui hominum sunt Doctores.* Quaestione autem 8. Una est, inquit, Angelorum essentia; *Ordines verò, sicut multum valens in Theologia Dionysius inquit, sunt novem, Angeli, Archangeli, Principatus; Potestates, Virtutes, Dominationes; sex aliis alata Seraphim, multis oculis ornata Cherubim, & Throni.* Supremam Hierarchiam refert ordine retrogrado. Id contigit aut Amanuensis errore, aut *σφάλματι*

D *μνημονευτικῷ*: Nam profitetur se haec juxta S. Dionysii doctrinam enarrare. Apud omnes autem in confesso est quaestiones istas non esse magni Athanasii, sed alterius cujusdam qui multis post eum seculis vixit. Quare eo longè posterior est Darensis noster. Alias enumerandi rationes idem Darensis eodem capite recenser, & praesertim duas, à Superioribus descendendo ad inferiores; atque ab inferioribus ascendendo ad superiores, atque in eas commentatur; sed ea persequi non est instituti nostri.

Similiter tractatu quarto, sive sexto totius operis qui est de Sacerdotibus c. 7. Gregorii

E Nazianzeni sententiam refert, quam statim restringit, [Syriac text]

Primum matrimonium, *legis est, secundum indulgentia, inquit Theologus, vulgo fidelium non*

non Sacerdotibus. Nomine Theologi alius intelligi non potest quàm Nazianzenus. Nam ut ait Gregorius Presbyter, nullus præter ipsum & Joannem Apostolum eo cognomento appellatus est. Obiit autem Nazianzenus an. 390. finiente quarto seculo. Nec statim à morte vulgo dictus est κατ' ἐξοχὴν Theologus. Temporis aliqua fuit intercapedo. Itaque Dariensis ille citius Gregorium eo nomine appellare non potuit quam quinto seculo ad finem jam vergente. Nec etiam probabile est Gregorii libros statim in linguam Syriacam conversos.

Sed Joannem Darensem hoc tempore longè posteriorem fuisse demonstrat quæstio B quam toto illo capite exagitat. Egregie quidem primò refutat eorum sententiam qui asserebant Paulum Apostolum, cum dixit de Diaconis & Presbyteris, *sed unius uxoris vir*, esse intelligendum de pluribus uxoribus quas simul ante baptismum duxerant; aut de iis quas quidam post fidem ex legis Mosaicæ privilegio duxerant, atque etiam de iis qui legitimæ uxori Concubinam superinduxerant; Non autem de iis qui mortua prima secundam desponsaverant, aut mortua secunda tertiam. Sed postea Græcorum morem ut suo seculo communem amplectitur, qui Diaconis C & Presbyteris permittunt iis uxoribus uti quas ante ordinationem virgines duxerunt. Contrarium tamen de Oriente præsertim, testantur S. Epiphanius in Expositione fidei, & S. Hieronymus in Epistola ad Vigilantium, quorum prior Salaminæ in Cypro, Syriæ & Ægypto finitimæ erat Episcopus; posterior magnam ætatis partem Hierosolymis & in vicinis regionibus transegerat. Certum est consuetudinem illam in illis regionibus non invaluisse nisi uno aut altero post quartum seculo, quam tandem decreto suo 13. confirmavit Græcorum Synodus an. Christi 692. in Trullo celebrata. Quapropter probabile est Joannem illum Darensem post illam Synodum D scripsisse. Imò in fine illius capitis autoritate Synodi Ancyranæ malè intellectæ pressus admittere plura videtur quàm Græci concedunt, Diaconos scilicet post susceptum Diaconatum uxores ducere posse.

23. *Angelorum igneorum oculos.* Addidimus facilioris intelligentiæ causa, *Angelorum*; Textus enim solum habet igneorum. Intelligit autem eos Angelos qui vulgo dicuntur Seraphim quos ܢܘܪܢܝܐ ignitos à ܢܘܪܐ igne lingua sua vocant hîc, & postea non semel. Sic eos vocare solet Liturgia S Dionysio in E Missali Maronitarum tributa. Autumant hodierni Maronitæ Dionysium cui hæc Liturgia nuncupatur, esse Areopagitam. Oscitante uno statim omnes oscitare solent: Atque, ut ait Ovidius, *Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.* Postquam ista de Dionysio Areopagita opinio sese in hominum animos insinuavit, cum quis Dionysius, autor alicujus operis antiqui nuncupatus est, statim Areopagitæ cognomen illi est inditum. Nusquam tamen Dionysius Angelos absolutè Igneos vocat, quasi hoc esset ipsorum proprium A nomen; nec ullo modo istius Liturgiæ stylus cum Dionysiano Græco convenit. Paulò post Liturgiæ initium hæc habet. ܩܕܝܫ ܐܒܐ ܡܘܠܕܐ ܘܠܐ ܡܬܝܠܕܐ. ܩܕܝܫ ܒܪܐ ܡܬܝܠܕܐ ܘܠܐ ܡܘܠܕܐ. ܩܕܝܫ ܪܘܚܐ ܩܕܝܫܐ ܕܢܦܩ ܡܢ ܐܒܐ. ܘܢܣܒ ܡܢ ܒܪܐ. ܚܕ ܗܘ ܐܠܗܐ ܫܪܝܪܐ. ܕܦܪܩܢ ܠܢ. *Sanctus Pater genitor, & non genitus. Sanctus Filius genitus, & non ge-* B *nitor. Sanctus Spiritus Sanctus, qui procedit a Patre, & accipit à Filio; Unus Deus verus qui redemit nos, &c.* Quamobrem hæc & similia Arianis non opposuerunt Athanasius & Nicæni Patres? Numquid etiam Liturgiæ istius omnia exemplaria de medio Orthodoxorum subduxerant Ariani, & in alio mundo sibi confœderato absconderant, ad quem nullus esset Orthodoxis accessus?

24. *Ut sanetur a morbo suo.* Subauditur, Infirmitas mea, & verbum ܬܬܐܣܐ est tertia persona fœminina futuri temporis.

25. *Muta.* Hoc verbum in textu alio atra- C mento scriptum, mihi videtur admonitio toni in pronuntiatione vel cantu mutandi cum ad hæc verba perventum est.

26. *Stephanum caput Diaconorum.* Hæc duo Epitheta S. Stephano conjunctim dare solent, ut in hoc rituali sæpius videre est, & in libro Ministri p. 72. *Et commemoramus* ܠܩܕܝܫܐ ܡܫܒܚܐ ܡܪܝ ܐܣܛܦܢܘܣ ܪܫܐ ܕܡܫܡܫܢܐ ܘܩܕܡܝܐ ܕܣܗܕܐ *Sanctum & laudatum Dominum Stephanum caput Diaconorum, &* D *primum Martyrum.* Ita quoque Prophetas appellare solent veraces, ut in hoc rituali sæpissimè, & in eodem Ministri libro.

27. *Gratia divina.* Prima sunt verba celeberrimi apud Græcos, & omnes Orientales Christianos illius decreti electionis quod ante manuum impositionem publicè pronuntiatur. Decretum integrum hîc habetur in consecratione Metropolitæ seu Patriarchæ, & inde repetendum. Græci eo non utuntur in ordinatione Lectoris & Hypodiaconi. Primùm illud usurpant in ordinando Diacono, cujus rei supra causas reddidimus Exercitationis 11. cap. 4. Syri verò Maronitæ ubique exceptis E ordinationibus Psaltæ, Lectoris, Archidiaconi, & Chorepiscopi, ut formulas examinanti perspicuum erit.

28 *Ordinatus est N. in Ecclesia sancta.* Sæpe repetitur hæc proclamatio in fine ordinationis, ut videre est in ordinatione Diaconi, & in Ordinationibus Jacobiticis & Nestorianis. Non ita in ordinatione Presbyteri, & Episcopi Maronitici; de qua differentia mox disseremus. Ubique verbum Syriacum idem est, ܐܬܬܣܝܡ quod est conjugationis Etpael, cujus significatio ordinaria apud Syros est passiva, non reci-

reciproca, ut apud Hebræos, nisi rarissimè. Sub iisdem autem literis & vocalibus seu pronuntiatione hoc verbum potest esse vel tertia persona masculina præteriti temporis indicativi modi; vel secunda persona Imperativi. Itaque hoc verbum ita scriptum, ut constanter scribitur, transferendum est, vel *ordinatus est*, vel, *ordinare*. non autem, *ordinetur*. Nam Hebræi, Chaldæi, & Syri non habent tertias personas imperativas, ut Latini & Græci: Non solent ita loqui; Nec etiam habent primas ut Latini. In secunda persona loquuntur tantùm imperativè: Græci in secunda tantùm & tertia, Latini omnibus modis. Græci non habent futuri temporis Imperativum, sed tantùm præsentis; & ipsa futura licet apud eos per alios modos varientur, nullum tamen habent modum imperativum, ut nec subjunctivum. Hebræi, Chaldæi, Syri, usurpant tantùm modum imperativum futuri temporis, nullum præsentis agnoscunt. Latini utroque tempore loquuntur imperativè. Hinc Judæorum Grammatici duplex futurum tempus vulgo constituunt; unum quod vocant futurum imperativum, alterum futurum literarum איתן additarum. Ita R. David Kimhi in libro Michlol versus initium capitis de verbis. ubi utriusque futuri conjugationem explicare incipit. Item paulò post eodem capite, Sæpe inquit, Præteritum pro futuro literarum איתן & futurum ejusmodi pro Præterito, & utrumque pro præsenti tempore sumuntur. Sed nunquam Benoni seu participium præsentis temporis (præter hoc nullum aliud præsens tempus habent illæ nationes) pro præterito aut futuro usurpatur. והצווי לא ימצא בכק ב העבר ולא העבר במקום הצווי אבל הצווי במקום העתיד שהוא איתן כצאנו כמו עלה ומות בהר שהוא כמו תמות וכו' אבל העתיד במקום הצווי רבים ואין צריכין להזכירן. *Verùm futurum imperativum pro Præterito tempore non reperietur usurpatum, neque præteritum pro imperativo. Sed Imperativum pro futuro literarum* איתן *usurpatum deprehendimus, ut Deuter. 32. Ascende & morere in monte, idem est ac si dixisset, morieris, &c. Sed futuri istius Aithan pro imperativo multa sunt exempla, quæ necesse non est commemorare.* Eadem prorsus est linguæ Chaldaicæ & Syriacæ ratio.

Itaque illud verbum ܐܬܬܣܝܡ hoc loco transferri tantùm potest, *Ordinatus est*: non *ordinatur*, nam tempus præsens non habent Syri, nec est participium præsentis temporis, dicendum esset ܡܬܬܣܝܡ, *Methsarach*, non *Ethbsarach*. Neque significare potest, *ordinetur*, Nam tertiam personam imperativam non habent nationes illæ. Neque etiam, *ordinare*, Nam nec præsens tempus Indicativi modi, nec Imperativi habent Syri, ut nec finitimi Orientales: Nec sumi potest Imperativus pro præterito, aut pro præsenti. Ideo significare tantùm potest in futuro, *ordinator tu*, vel simpliciter, *ordinaberis*. Sed in materia subjecta de qua disserimus, absurdum planè esset hæc in futuro interpretari. Quid enim magis absurdum quàm peractis ritus ordinationis ceremoniis dicere quasi pro totius orationis complemento, *Ordinaberis*. Ideo in nullius unquam mentem venit, nequidem Hæreticorum, verba Sacramentorum operatoria per futurum interpretari: Hoc enim esset non modo Sacramenta omni virtute spoliare, verumetiam gratiæ factæ aut præsentis significatione privare. Necessariò igitur illud ܐܬܬܣܝܡ est tertia persona præteriti indicativi modi passivi, & transferendum, *ordinatus est*, nec ulla est particula, aut sensus consequentia quæ præteritum illud in præsentis temporis significationem convertere possit. Itaque tota illa periodus quæ incipit, *ordinatus est, &c.* nihil aliud est quam Ordinationis per antecedentes ritus peractæ in Ecclesia publicatio, & annuntiatio, ut de eorum ordinatione nullus deinceps dubitare possit. Hoc luce meridiana clarius demonstrant verba quæ in ordinatione Diaconi immediatè præcedunt, *reddamus et gratias pro consummatione hujus Cheirotoniæ servi Dei N. Diaconi, &c.* Consummata igitur est ordinatio cum hæc verba proferuntur.

His argumentum efficax jungi potest ex Nestorianorum ordinationibus, qui ubique istis verbis, *ordinatus est, &c.* conjungunt ܐܬܩܕܫ, *consecratus est*, quod necessariò præteritum est, non Imperativum. Dicendum enim esset, ܩܕܫ. Itaque antecedentia necessariò per præteritum sunt interpretanda. Hoc autem non faciunt semel, sed in omnibus ordinationibus, Diaconi, Archidiaconi, Presbyteri, Episcopi, Catholici, Verbum ܐܬܩܕܫ præteriti temporis aliis conjungitur, nec postremum ponitur. Deinde ista proclamatio semper in fine pronuntiatur, cum omnia quæ ad ordinationem pertinent, peracta sunt. In ritu ordinationis Episcopi à Catholico factæ postquam ista pronuntiata sunt, *Sanctificatus est, consecratus est, &c.* Patriarcha Catholicus eum cruce signat, Trinitatem invocans, eumque super caput osculatur, & in sede collocat, & ad eum ita collocatum accedunt Presbyteri & Diaconi ܘܡܫܠܡܝܢ ܠܡܕܒܚܐ ܘܠܦܛܪܝܪܟܐ ܘܠܗܘ ܕܐܬܩܕܫ, *& salutant altare, & Patriarcham, & eum qui consecratus est*. Hic ܐܬܩܕܫ non modo terminatione, sed etiam sensu necessariò præteritum est.

Non abs re opponetur consecrandi Presbyteri formula, in qua cum primùm fit impositionis manuum mentio, simul cum ipso manus

manus iſtius impoſitionis actu pronuntiat, A ܐܬܬܣܝܡ ܒܟܗܢܐ. Transferri non poteſt, *Ordinatus eſt*, Nondum enim facta fuit manus impoſitio, aut aliqua alia actio quæ materiæ rationem induere poſſit. Itaque illa declaratio ſeu pronuntiatio non eſt rei factæ, ſed quæ fit dum pronuntiatur, & conſequenter forma eſt quæ materiæ præſenti applicatur. Sed idem argumentum præſto ſemper eſt. Si verbum illud non eſt præteriti temporis, eſt imperativi. Ergo futuri ſignificationem habet non præſentis, niſi adverbium præſentis, temporis illi adnectetur, quod nuſquam fit. Alio argumento idem demonſtratur. B Verbum illud neceſſariò eſt tertia perſona, ut ex enuntiationis modo fit evidens *Ordinatus eſt talis Presbyter*. At tertias perſonas imperativas nullas habent iſti populi. Nomen illud vagum & indefinitum perſonæ innominatæ ܦܠܢ, Hebraïcè פלוני *ὁ δεῖνα*, de tertiis perſonis innominatis tantùm dicitur, niſi per vocativum, aut exclamationem, enuntiationem formemus ut 4. c. Ruth, ℣. 1. cum vidiſſet Boos eum tranſeuntem de quo ſermo habitus fuerat, cum vocavit & dixit, פלוני אלמני, *diverte huc & ſede*. In enuntiatione autem de qua quæſtio, nihil ejuſmodi fingi poteſt.

Quod ad objecti ſolutionem facilis eſt: Rituales Syrorum qui præ manibus noſtris C ſunt non exprimunt orationes conſecratorias, ſed tantùm dicere ſolent, poſt manus impoſitionem, *Epiſcopus precatur*, ut videre eſt in cæteris ordinationibus, Lectoris, Subdiaconi, Diaconi, & potiſſimum Epiſcopi, in qua dum varia manus impoſitio fit ordinando à Patriarcha & Epiſcopis, *Patriarcha precatur precationem ſpiritus; & cum perfecit, precatur iterum*, Poſtea ſalutat populum, deinde ſeſe inclinat, & redit ad eum qui ordinatur, eum cruce ſignat & pronuntiat illud, ܐܬܬܣܝܡ, *Ordinatus eſt*, *&c.* In ordinatione Diaconi Jacobitica hoc iterum evidenter conſpicitur, ut & in ordinatione Epiſcopi. D Conjungitur igitur ſemper oratio manuum impoſitioni apud Syros Maronitas & Jacobitas, ut & apud Latinos, & Græcos, quos præſertim in ritibus & ceremoniis ſuis imitantur. Itaque in ritu Ordinationis Presbyteri, ad hæc verba, *Epiſcopus imponit dexteram ſuam ſuper caput ejus, & dicit*, Supplendum eſt ex univerſa praxi *& precatur*, antequam ſcilicet dicat, *ordinatus eſt*, tum omnis evaneſcet difficultas. Id evidenter conſpicitur in ordinatione Sacerdotali apud Neſtorianos, in qua hæc verba ordinatione peracta pronuntiantur.

29. *Genuque dexterum coram altari flectere jubet.* In Syrorum ordinationibus eadem fulgent quæ in Græcorum: Omnia ſcilicet quæ E narrat S. Dionyſius in iis fieri ſolere, quorum è præcipuis unum eſt, Diaconi unius genu flexio; Presbyteri, utriuſque. Sed Syri omnes conſtanter notant, genu dexterum flectendum eſſe; Sanctus verò Dionyſius, alterutrum flectendum eſſe docet, quodnam autem duorum non definit. Rituale Neſtorianorum rationem iſtiuſmodi flexionis aliam reddit quàm S. Dionyſius, aliamque narrat huic conjunctam ceremoniam. *Et accedit Epiſcopus ad eos qui ordinantur, & jubet eos duo genua ſua flectere, extendentes manus ſuas ſuper oculos ſuos. In eo autem quod ambo genua ſua flectunt, ſignificatur eos duo talenta accepiſſe. Per hanc autem ambarum manuum ſuper oculos ſuos extenſionem ſignificatur eis eſſe datam facultatem & poteſtatem ſpiritum invocandi, & benedictiones impertiendi, gignendique filios ſpirituales, eoſque cibum ſpiritualem diſpergendi.* Hæc in ordinatione Presbyteri. In ordinatione verò Diaconi hæc ita ſe habent apud eos. *Archidiaconus autem jubet Ordinandorum unumquemque genu dextrum flectere, & ſiniſtrum erectum tenere, eo quod unum tantùm talentum acceperunt. Imponunt quoque ambas manus ſuper aures, & erigunt digitos pollici propinquos in altum verſus faciem.* Hujus ritus rationem non reddit.

30. *Veſtit eum tunica & orario ſuo.* Qua ratione tum orario Diaconus veſtiatur, ſpecialius explicat Rituale Neſtorianorum. Nonnulla etiam eodem loco continet quæ præcedentia confirmant, hæc infra in eorum ordinationibus legi poſſunt. Mos ille ſtolæ ſuper unum humerum à Diacono geſtandæ antiquiſſimus eſt, & apud omnes Chriſtianos celebris. Notandum autem eſt Neſtorianos poſt peractam ordinationem, his verbis illam populo annuntiare, *Separatus eſt*, *&c.* Ita fit & iiſdem verbis in fine ordinationis Presbyteri, & Epiſcopi. Crucis quoque ſignum eodem modo ſuper ordinatum ante publicationem exprimitur. Paulò poſt lecta Epiſtola S. Pauli, additur, ܘܠܡܪܝܐ ܕܝܢ *Domino autem*, nihil præterea. Hæc duo verba ſunt initialia precatiunculæ pronuntiari ſolitæ cum finiit Epiſtolæ lectio. Precatiuncula integra hæc eſt, ܘܠܡܪܝܐ ܕܝܢ ܬܫܒܘܚܬܐ ܘܬܘܕܝܬܐ ܘܒܘܪܟܬܐ ܘܟܠ ܣܓܕܬܐ ܗܫܐ ܘܒܟܠ ܥܕܢ ܠܥܠܡ ܥܠܡܝܢ. *Domino autem laudes, Confeſſiones, benedictiones, & omnes adorationes, nunc, & omni tempore in ſecula.* Hæc igitur precatiuncula ſubaudienda eſt poſt hæc verba, *Domino autem*, *&c.* Ita quoque poſt lectionis uniuſcujuſque Epiſtolæ finem.

31. *Ordo.* Genus eſt precis aut hymni, cujus eſt uſus frequentiſſimus in officio Maronitico, ut videre eſt p. 21. 43. 45. 63. &c. & unicuique titulos luſtranti perſpicuum eſt. Talis igitur oratio ſeu hymnus tum dici jubetur. Eadem ratio eſt eorum quæ ſequuntur. Hic non deſcribuntur, ſed aliunde hæc Ordinaria peti debent. Quod ſæpiſſimè propter brevitatem uſuvenit in hoc rituali.

32. *Et Nicolaum Proſelytum.* Nomen, ܓܝܘܪܐ, גיורת. tranſtulimus Proſelytum non Advenam. Nomen advenæ generalius æquo mihi videtur. Omnis equidem Proſelytus eſt Advena, ſed non omnis Advena eſt Pro-

Proselytus. In textu Græco qui originarius est, scribitur προσήλυτος. Proselytus est Judæis Ethnicus qui populo Dei certis quibusdam legibus aggregatur, quorum duo erant genera; unum eorum qui dicebantur Proselyti justitiæ, qui circumcidebantur, & ideo ad universam legem complendam tenebantur, censebanturque nativis Judæis pares. Isti erant perfecti Proselyti. Alterum erat imperfectorum, qui non circumcidebantur, nec ad legis observationem ideo tenebantur, sed tantùm ad idololatriam fugiendam, scortationem, sanguinis effusionem, rapinam, nonnullaque alia vitanda quæ Judæi vocant præcepta filiis Noæ data. Ejusmodi Proselytus erat Nicolaüs ille Antiochenus. Proselytum autem fuisse non simpliciter Advenam præter textum Græcum demonstrat nomen, ܓܝܘܪܐ quo interpres Syrus utitur, frequentissimè enim illam dictionem גיור גיורא & גר Chaldæi Interpretes, Talmudici, & Rabbini recentiores & antiqui pro Proselyto significando usurpant, ut & verbum in Pael & Hithpael pro Proselytum facere, Proselytum fieri, מתגר התגיר, כגיר יגיר. Dubium non est Syrum Interpretem eodem nomine apud Judæos & Chaldæos frequentissimo utentem ad eandem significationem respexisse.

33. *Euangelium super caput ejus.* Ceremonia illa est extraordinaria, ut apud Nestorianos in consecratione Episcopi positio ejusdem Euangelii super dorsum Episcopi, de qua infra pluribus. In codice post hæc verba, *pectus ejus* additum erat, sed in margine ܘܐܦܣܩܘܦܐ ܢܦܘܚ ܒܐܦܘܗܝ ܨܠܝܒܐܝܬ. *Et Episcopus insufflat in faciem ejus crucis in modum.* Hæc verba textui non inseruimus; sufficere credidimus Lectorem hujus rei hic admonere.

34. *Procemur igitur & oremus, &c.* Sæpe solent Syri pluribus uti verbis eandem rem significantibus, illaque Synonymorum appositio & coacervatio; quæ Græcis & Latinis vitiosa esset, ipsis est eloquentiæ Flosculus. Hujus rei exempla in hoc solo rituali sæpe occurrunt. In libro Ministri p. 78. & alibi sæpe, & eorum Missali p. 37. ubi res eadem diversis verbis idem significantibus sexies repetitur. Græcis in precibus & ritualibus idem usu sæpe venit, ut videre potes exempli causa in Missa Chrysostomi paulò post verba Consecrationis. Sed propter linguæ copiam, & dictionum componendarum facilitatem Græci elegantius hoc pleonasmo utuntur quàm Syri. Nec prorsus vanus est: Naturæ enim genium imitatur, quæ cum ardenter aliquid optat, sponte sua illud indesinenter à donante expostulat, donec consequatur.

35. *Descendit manus ejus in Mosen.* Manuum impositionis originem altissimè repetit, & continuatam vult esse à Mose ad nostri seculi Sacerdotes. Forsan melius diceretur diversam esse manus impositionem à Mose Aaroni aliisque datam, ab ea quam Christus dedit discipulis suis. Nam novi fœderis Christus autor est; Veteris Moses. Novum autem longè melioribus & præstantioribus promissionibus stabilitum est quàm vetus, ut testatur Apostolus in Epistola ad Hebræos, præsertim c. 8. Itaque Christianorum manus impositio effectus nanciscitur longè præstantiores quàm Mosaïca. Una tamen dici potest & eadem ut imperfectum & perfectum, inchoatum & consummatum unum sæpe dici possunt. Sed mentem eorum qui rituale composuerunt, potissimùm considero, & Lectorem considerare velim, continuationem scilicet impositionis manuum a Christo, vel ut illi volunt à Mose per Apostolos eorumque successores ad nos usque esse planè necessariam. Hoc egregiè docet S. Basilius Epist. 1. ad Amphilochium c. 1. *Qui se ab Ecclesia abjunxerunt, non habent amplius in se gratiam Spiritus. Defecit enim traditio, quod diæ scissa sit consequentia. Qui enim primi recesserunt, ordinationem a Patribus habebant, & per manuum impositionem habebant spiritualem gratiam.* Itaque ii in quibus non est continuata manus impositio, Spiritu Sancto destituti sunt. Ritualis Goensis idem dicit in Ordinatione Diaconi, sed alio modo: *Inclinavit se Excelsus super montem Sinaï, & descendit manus ejus super Mosen, & Moses posuit eam super Aaron, deducta est usque ad Joannem. Laudate eum in voce tubæ, laudate eum in citharis, & lyris: Spiritus qui locutus est per prophetas veniat, qui & illapsus est in Apostolos, ille veniat, habitet, & illabatur in servos tuos, eosque sanctificet. Laudate eum in tympanis ac sistris. Laudate eum in chordis suavibus. Spiritus qui volavit in similitudinem columbæ, & super caput filii incubuit, ipse veniat, inhabitet, & permaneat super servos tuos, eosque sanctificet.* Eadem & iisdem verbis iterum leguntur in ordinatione Sacerdotis.

36. *Et sanctificarent in unitate corpus & sanguinem suum.* Syri Maronitæ sæpius profitentur præsentiam corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, panisque & vini in eodem Sacramento verbis Sacerdotum in corpus & sanguinem Christi conversionem. Ut in libro Ministri p. 18. ܗܒ ܡܪܝܐ ܢܝܚܐ ܘܚܝܐ ܘܒܘܣܡܐ ܠܥܢܝܕܐ ܡܗܝܡܢܐ. ܕܐܟܠܘ ܗܘܘ ܦܓܪܟ ܘܐܫܬܝܘ ܕܡܟ ܚܝܐ ܘܒܣܒܪܟ ܫܟܒܘ. *Concede Domine requiem, & vitam, & refrigerium Defunctis fidelibus qui comederunt corpus tuum, & biberunt sanguinem tuum vivum, & in spe tua dormierunt.* Similia in eodem libro leges p 23. & 31.

In Missali eorundem in Missa S Xysti p. 72.

ܘܢܐܬܐ ܥܠܝܢ ܪܚܡܝ ܫܝܢܐ ܘܫܝܢܐ
ܘܫܠܡܐ ܟܠܗ ܘܠܐ ܫܘܒܚܐ
ܗܫܐ. ܒܟܠܙܒܢ ܘܠܥܠܡ ܥܠܡܝܢ.
ܘܠܥܠܡ ܥܠܡܝܢ. ܘܠܥܠܡ ܥܠܡܝܢ.

ܟܗܢܐ. ܘܠܐܬܐ † ܗܢܐ † ܦܓܪܐ
† ܕܡܫܝܚܐ ܐܠܗܐ ܕܝܠܢ ܢܗܘܐ
ܕܢܗܘܐ ܠܦܘܪܩܢܐ ܕܝܠܢ ܘܠܚܝܐ
ܕܠܥܠܡ ܥܠܡܝܢ. ܘܟܣܐ
† ܗܢܐ † ܕܡܐ † ܕܡܫܝܚܐ
ܐܠܗܐ ܕܝܠܢ ܢܗܘܐ ܕܢܗܘܐ
ܠܦܘܪܩܢܐ. ܕܝܠܢ. ܘܠܚܝܐ
ܕܠܥܠܡܥܠܡܝܢ *Veniat Domine Spiritus tuus vivus & Sanctus, & inhabitet super me, & super oblata ista. Populus. Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison. Sacerdos, & mysterium † istud † Corpus † Christi Dei nostri fiat, ut sit nobis in redemptionem nostram & vitam æternam. Et poculum † hoc † Sanguis † Christi Dei nostri fiat, ut sit nobis in redemptionem nostram & vitam æternam.* Paulò post p. 75. non dissimilia leguntur: Multa alia similia diligenter legenti occurrent. Hinc etiam sacra dona per Ecclesiam in omnes partes cum solemni pompa circumducunt. In eadem Xisti Missa p. 63. 64 ܟܗܢܐ
ܡܙܝܚ. ܠܟܣܐ ܥܡ ܦܝܠܐ ܠܟܠ
ܡܛܠܗ ܥܡ ܙܝܚ ܒܙܘܝܚܐ. ܥܡ
ܥܒܕ ܒܗ ܨܠܝܒܐ ܠܟܠ
ܦܢܝܢ ܠܡܕܢܚܐ ܘܠܓܪܒܝܐ.
ܘܠܡܥܪܒܐ ܘܠܬܝܡܢܐ ܟܕ
ܐܡܪ. ܬܘܒ. ܘܬܘܒ. ܠܟ ܡܪܝܐ
ܡܘܕܝܢܢ. ܘܬܫܒܘܚܬܐ
ܡܩܪܒܝܢܢ. ܡܛܠ ܕܦܓܪܟ
ܐܘܟܠܬܢ ܘܕܡܟ ܚܝܐ ܐܫܩܝܬܢ. *Sacerdos circumfert calicem habentem super se patenam; dumque illum in circuitu cum pompa gestat, facit cum eo crucis signum in omnes mundi plagas, ad Orientem, Septentrionem, Occidentem, & Meridiem, dicens. Iterum, atque iterum te Domine confitemur, & laudem offerimus; quia corpus tuum dedisti nobis manducandum, & sanguinem tuum vivum bibendum.* Hæc est fides non modo Maronitarum, & Catholicorum Orientalium omnium, sed & Hæreticorum Nestorianorum, & Jacobitarum Eutychianorum, ut multis istorum Hæreticorum testimoniis demonstravit Abraham Ekellensis Syrus Maronita in Romano Collegio linguæ Syriacæ Professor in notis ad Catalogum librorum Chaldaicorum Hebed-Jesu.

37. Illa litera, *Mem*, solitaria in textu Syro, signum est repetitionis hymni, aut totius, aut partis, qui incipit, *Mesiha*, sive,

A *Christe Deus omnium.* Quod quinquies fit, ut vides, alternatim & ἀντιςροφῶς.

38. Litera, *He*, similiter solitaria, Notaricum est, sive signum eo loco cantandum esse, Alleluja.

39. *Archipresbyteri.* Dictio ܥܝܪܘܬܐ aut, ܥܝܪܘܣܘܬܐ, Syris Archipresbyterum significat, significatio, petita videtur a, ܥܝܪܐ quod vigilantem significat, quia ipsius munus est Presbyteris invigilare. Archipresbyterum significare ex verbis ritus lector facilè colliget.

B 40. *Impressionem chrismatis.* Usurpant Syri vocem Græcam μύρον, ܡܘܪܘܢ. In novo Testamento tamen non usurpatur, sed μύρον transferunt semper ܒܣܡܐ, aut etiam ܡܫܝܚܐ, unguentum. Adduntur verba quæ demonstrant chrismate materiali apud eos unctionem non fieri, sed chrisma illud spirituale esse, gratiam scilicet spiritus quæ ordinatione confertur.

41. *Figurant nobis, Pontifices.* ܟܘܡܪܐ. & ܟܘܡܪܘܬܐ, Pontificatus, Syris frequentissi-
C mè usurpantur. Ita Pontifices & Pontificatum Christianorum passim vocare solent. At Hebræi his dictionibus in malam partem tantùm utuntur, pro idolorum scilicet sacrificulis, ut videre est 4. Reg. c. 23. ỳ. 5. Sophon. 1. 4. Hoseæ 10. 5 Unde est quod Chaldæi Interpretes ubicunque mentio fit in Scriptura Sacerdotis Idolorum, transferunt כומרא, ut videre est Judic. 17. & locis jam citatis. Sic etiam hodierni Judæi Monachos vocant, & Monachas כומרים.

42. *Portas Cancellorum.* Dictionem ܩܢܩܠܘܢ̈ܐ Cancellos significare non au-
D tem gradus altaris ex hoc loco constat. Gradus enim portas non habent, sed Cancelli illi videlicet, qui Ecclesiæ Sanctuarium à Navi seu loco fidelium separant. In Cancellis ejusmodi duæ saltem sunt apud Orientales portæ, Magna quæ est in medio Cancellorum, vocaturque sancta, atque etiam regia, minor ex parte mensæ propositionis quæ Septemtrionalis dici solet. Sine his portis pleræque eorum ceremoniæ celebrari non possent, ut illæ quas vocant Græci magnum, parvumque introïtum.

43. *Novem ordines Sacerdotii.* Maronitæ novem ordines sive gradus Sacerdotii distin-
E ctis ordinationibus seu benedictionibus celebrant, ut hic videre est, Lectoris, Psalmistæ, Subdiaconi, Diaconi, Archidiaconi, Presbyteri, Archipresbyteri, Chorepiscopi, & Episcopi, quos sæpe novem choris Angelorum comparant.

44. *Qui ascendit cælos.* In textu Syro omissa est dictio ܠܫܡܝܐ quam in translatione reposuimus.

45. *Tu ille es.* Hæc personarum enallage frequenter hic usurpatur, estque apud Syros fre-

frequens. Nos secundam personam posuimus, ut sensus esset clarior. In textu enim scribitur, *Ille qui elegit sibi in medio Ecclesiæ sanctæ Sacerdotes, &c.* Id est, Tu elegisti in medio Ecclesiæ, &c. Enallage hæc sæpius infra repetitur. De illa litera, *Mim*, idem dicendum quod jam dictum est adnotatione 37.

46. *Servum suum N. Metropolita.* Verba Syra sunt ambigua. Possunt enim hæc verba, *servum suum N.* referri ad Metropolitam, aut ad eum qui ordinatur in Archipresbyterum. Sensus necessariò petit ut ad Archipresbyterum referantur, quod & fecimus. Dictioni ܡܛܪܘܦܘܠܝܛܐ videntur B Lomad addendum ut in casu dandi accipiatur.

47. *Chorepiscopi.* In textu Syro dictio ܟܘܪ ܐܦܝܣܩܘܦܐ, in duas erat separata, Putant enim Maronitarum plerique duas esse voces. Ideo scriba noster in fine istius Ordinationis eundem errorem, sed alio modo erravit, Dicit enim, Explicit ordo ܕܟܘܪܐ non addit ܐܦܝܣܩܘܦܐ. Ita quoque infra initio ordinationis Episcopi. Unde quidam ex Maronitarum dictatis Dictionarium Syrum utile colligens, ܟܘܪܐ, interpretatus est Archipresbyterum, & Episcopum. Una dictio C est Latinis & Græcis vulgo nota: Ideo distinctionem elisimus.

48. *Iterum atque iterum, &c.* Tota oratio quæ sequitur à Græcis desumpta est, ut passim supra videre est in ordinatione Diaconi, & aliorum ordinum. Dictiones illæ ܒܟܠܗ ܫܘܪܪܗ, *omni ejus firmitate*, quas paraphrasticè vertimus, *stabilitate prosperi sui status cujuslibet*, positæ sunt pro Græcis istis, ἰσχυσύνης, ἀντιλήψεως, ἀσφαλείας, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτοῦ.

49. *Nuntium primum veritatis.* Textus habet ܘܩܕܡܝܐ ܫܪܝܪܐ. Conjunctio, ܘ, videtur jungenda adjectivo sequenti, ita ut sit D sensus, Nuntium primum & veracem.

50. *Ministerium videlicet.* Addidimus, *videlicet*, explicationis causa, quia virtus de qua sermo est in ministerio traditur. Itaque videtur Zeugma esse, aut addenda copulativa, ܘ, quæ abest.

51. *Magnates*, Syrè ܡܪܘܬܐ, Dominationes, Majestates. Sic vocatur unus è Choris Angelorum, per quandam metonymiam, Dominationes posuit pro Dominatoribus; vel per synthesim abstractum pro concreto.

52. *Alleluia duplicata.* ܗ̄ ܗܠܠܘܝܐ. Vult hæc nota, Alleluja duplicandum esse: E Initio harum adnotationum de hac nota aliquid diximus.

53. *Docuerunt.* Syrè, ܐܠܦܘ, à radice ܐܠܦ, docuit. Ita Matth. 28. 19. ܐܠܦܘ, docete, & Act. 14. ℣. 20. Paulò post ܐܘܪܒ, magnificavit. Sic Lucæ 1. 46. ܡܘܪܒܐ ܢܦܫܝ ܠܡܪܝܐ Magnificat anima mea Dominum.

54. *Benedictus est ille.* Scribitur, ܒܪܝܟܘ, transferendum videretur Benedicite, vel benedixerunt; Sed est participium Pahul, seu passivum, ܒܪܝܟ, cui adjungitur ܗܘ, & contractè seu Euphoniæ causa, eliditur ܗ, & scribitur ܒܪܝܟܘ, pro ܒܪܝܟ ܗܘ.

55. *Altera oratio.* Scribitur in textu B ܒܥܘܬܐ oratio, supplicatio: Sed mihi legendum videretur, ܦܫܝܛܬܐ. Quare dicitur alia oratio, cum oratio non præcesserit, sed Pesita?

56. *Tu ille es qui elegis sibi.* Personarum est enallage. Ista in tertia persona dicuntur, *Ille qui elegit sibi, &c.* Sed subaudienda secunda persona quam expressimus, alias mancus est sensus, & subaudienda esset periodus velut redditio quæ semper abest. Eadem personarum Enallage continuatur ad finem usque ritus. Vide quæ supra diximus ad numerum 45. Hic eadem magna ex parte repetuntur.

57. *Misceamur, & inseramur.* Hoc Syris C propriè significat verbum ܚܠܛ, ut Luc. 13. 1. de Galilæis, *quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum* ܚܠܛ ܕܡܗܘܢ ܥܡ ܕܒܚܝܗܘܢ. Hebr. 3. 14. *Participes enim Christi effecti sumus*, ܐܬܚܠܛܢ. 1. Cor. 5. 11. *Scripsi vobis non commisceri.* ܕܠܐ ܬܬܚܠܛܘܢ. Eadem significatio est Chaldæis & Rabbinis usitatissima.

58. *Clerus hunc hymnum.* Scribi debet dictio ܩܠܝܪܘ hoc modo ܩܠܝܪܘܣ, Clerus, aut ܩܠܝܪܝܩܘܣ, Clericus. D Pluralis sæpe legitur ܩܠܝܪܝܩܘ. Dictionem ܘܡܙܡܘܪܐ, quæ sequitur interpretati sumus hymnum, licet frequentius psalmum significet. Vide quæ diximus supra n. 20. Titulus est in codice qualem expressimus. Sed error videtur: Nam ex lectione ritus colligitur nihil in eo de ordinatione speciali Patriarchæ præcipi, sed esse Episcopi ordinationem à Patriarcha factam: Ritum verò præcedentem esse Episcopi ordinationem à Metropolita celebratam, sed imperfectam, & inchoatam tantùm. Videtur unus tantùm ritus utroque titulo contineri; & in priore describi quæ specialia sunt E cum Metropolita est ordinator. Cætera ex posteriore titulo pendere.

59. *Unus autem ex Episcopis legit acta.* Lectio ista consarcinata est ex variis locis, ex actorum capite primo versus secundi medio usque ad 9. Deinde jungit versum 24. & 25. Postea aliquid delibat de cap. secundo; de versu

versu scilicet 14. 22. 23. Quibus jungit versus 2. 3. 4. 5. 6. cap sexti. Deinde transit ad cap. 8. versum 14. usque ad 22. postea transit ad caput 12. versum 25. & secundum cap. 13. Quibus aliquid adaptat de versu 13. & 15. atque 16. cap. primi Epistolæ primæ S. Petri. Denique his omnibus superaddit quatuor primos versus capitis quinti ejusdem Epistolæ. Hæc autem omnia ita sibi invicem attexuntur, ut exoratione continua videantur petita. Scriba tamen nonnunquam verbula quædam oscitanter omisit, quæ ex textu Novi Testamenti Syriaco reponi possunt.

B 60. *Hoc praceptum.* Id quod diximus de præcedente testimonio, de hoc dicendum est. Desumptum est ex variis Epistolæ primæ ad Timotheum locis continuo tenore conjunctis, Ex cap. 1. ℣. 18. ℣. 13. cap. 4. 9. 11. 12. 14. cap. 5. ℣. 1. 19. cap. 6. ℣. 11. 12.

61. *Nec sit puer disciplina sua.* Præclara Metaphora qua Neophytum describit Interpres, Periculosum est à Neophytis discere. Referunt Talmudistæ c. 4. libri Aboth hanc R. Jose filii Judæ sententiam הלומד מן

C הקטנים למה הוא דומה לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו והלומד מן הזקנים למה הוא דומה לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן. *Qui discit à Iuvenibus cui similis est? Comedenti uvas acerbas, & bibenti vinum de torculari suo. Discens autem à senibus cui similis est? Comedenti uvas maturas, & bibenti vinum vetus.*

62. *Et fiduciam multam.* Syri hoc vocant, ܡܓܠܝܘܬ ܐܦ̈ܐ *revelationem facierum*, eo quod qui explicata & exporrecta fronte loquitur, confidenter quoque loquitur, dicitur

D etiam eodem sensu ܓܠܝܘܬ ܥܝܢܐ, *revelatio oculi.* Rabbini in malam partem hanc phrasim usurpare solent, pro impudentia, protervia, מגלה פנים באלהים בתורה. Revelat faciem contra Deum, contra legem, id est impudenter, protervè; perfricata, & inverecunda fronte.

63. *Legit volumen confessionis.* Nomen ܗܘܡܘܠܘܓܝܐ, Græcum est, ὁμολογία: Ritus ille à Græcis sumptus, atque etiam à

E Latinis. Græci triplicem edere solebant confessionem ut vidimus. Latinorum etiam consuetudo hac in re ex ante dictis constat, quam quilibet cum Maronitarum ceremoniis comparare potest. Ejusmodi confessionem edit quoque Episcopus Jacobitarum cum ordinatur, ut infra enarrabitur.

64. *Ornatus Presbyteratus.* Nomen ܫܕܝܐ, Chaldæis ut Syris jactum & projectionem propriè significat. Itaque habere projectionem Presbyteratus in hac causa est vestibus Presbyteralibus esse indutum. Sensus est,

A ordinandum dum genua flectit gestare adhuc ornamenta Presbyteralia, nondum Pontificalia

65. *Cidarim ab eo detrahunt.* Nomen, ܡܨܢܦܬܐ, Hebraïcum est מצנפת, & legitur Exodi 28. 4. & Levit. 16. 4. ut & apud Syros & Chaldæos. Chaldæi iisdem literis illud efferunt quibus Syri. Ab omnibus interpretari solet cidaris, capitis tegumentum quo Reges & viri principes caput operire solent; frequentius Hebræis צניף dici solet. Samaritani in dialecto sua efferunt מצטפה. Derivatur a verbo צנף quod

B Hebræis, Chaldæis, & Syris est involvere, circumdare. Unde Isaiæ 22. 18. צנוף יצנפך צנפה, circumdando circumdabit te cidari. Vulgata interpretatur, coronans coronabit te tribulatione: ultimam dictionem alio sensu accepit, ut & alii interpretes.

66. *Gratia divina, &c.* Illa est proclamatio solemnis apud Græcos, in qua nonnulli Ordinationum sacrarum formas omnes venantur. De ea in operis nostri tertia parte multa disputamus, quæ Lector curiosus adire potest.

C 67. *Cum velo.* ܦܕܬܐ. Ephod significat, ut legere est Exodi 28. ℣. 4. 6. 8. & c. 39. 5. quod est amictus humeralis è lino contextus, cujus sacræ Scripturæ veteris testamenti non infrequenter meminerunt. Samaritani ut & Chaldæi dictionem Hebraïcam. אפודה retinuerunt. Hic tamen velum aliquod sacrum seu linteum videtur potius significare quàm superhumerale quodlibet.

68. *Easque imponit super caput ejus.* In textu Syro pronomen relativum, *Eas,* non exprimitur, necessariò tamen subaudiendum & ad *manus* quod præcedit referendum. Verbum ܪܡܐ, propriè jacere ex alto deorsum

D Chaldæis & Syris significat. Matth. 13. ℣. 42. Et projicient eos in fornacem ignis, ܘܢܪܡܘܢ ܐܢܘܢ, &c. sic versu 50. Itaque ex materia subjecta necessariò hîc manunm impositionem denotat. Quid enim aliud significare potest? *& projicit super caput ejus.* Ita interpretandum Joan. 5. ℣. 7. *hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua mittat me in piscinam:* ܕܢܪܡܝܢܝ ܒܡܥܡܘܕܝܬܐ, *qui ponat me in piscinam*: Non enim projiciebatur ut lapis. Ibidem ℣. 3. & 6. ܪܡܝܢ,

E jacentes, de ægrotantibus in lecto dicitur. Matth. 10. ℣. 34. *Ut mittam pacem in terram,* ܕܐܪܡܐ *ut ponam & stabiliam.* 1. Timoth. c. 1. ℣. 4. significat animum alicui rei applicare, apponere, attendere.

69. *Ac ei aptat.* Verbum Syrum ܡܫܚܘܗܝ, duo ex æquo pro ratione sermonis significare solet, mensuram & unctionem. Eadem fere significationis ratio est apud Chaldæos. Mensuræ significationem hîc secuti sumus. Imponit Patriarcha manus capiti, easque ei committitur seu accommodat. Hoc autem illi

illi esse necessarium sequentia docent. Manus enim ita componere debet, ut & ipse ut Episcopi qui adstant ceremonias quæ manuum impositionem statim subsequuntur, rite exercere valeant. Posset forsan hic per commotionem interpretari, si spectemus Jacobiticæ ordinationis ritus: Nam Maronitici & Jacobitici ritus iidem prope sunt. Eo autem ordinationis loco, & eadem occasione propter quam Maronitæ dicunt, ܘܡܫܚܝܢ, *& aptat*, sive *commetitur*, Jacobitæ dicunt, ܘܡܪܦܝܢ, *& commovet*, seu *motitat*, ut legitur in Ordinatione Episcopi. Usurpatur quoque ab iis idem verbum in Ordinatione Diaconi, ubi de eadem manus impositione Diacono facienda res agitur. Sed unctionis significationem induere non potest, cum ne quidem in Occidente unctio Diaconorum fuerit usurpata. Deinde unctio convenire non potest cum eo quod tum agit Episcopus: Corpus & sanguinem Christi manu tangit, postea de sanguine Christi in pugillum infundit, sicque manus præparatas super Ordinandi caput imponit, & cætera manibus peragit quæ ad unctionem nullo modo referri possunt, ut textum legenti erit luce meridiana splendidius. Sed huic loco quem explicamus omnium minimè convenire potest. Quis ita Lynceus ut in his verbis manuum unctionem, & unctionis figuram inspicere possit? *Patriarcha imponit manus super corpus & calicem ut ordinationem consummet, sequunturque manus ejus cum velo sacro. Tum revertitur ad ordinandum, & eas capiti imponit, & ungit: Episcopique duo manibus sustinent librum Evangeliorum super manus Patriarchæ.* Quæ hæc sequuntur, cum unctione non minus sunt *ἀσύστατα*.

Præterea si demas hanc dictionem ambiguam quæ ex circumstantiis nullo modo ad unctionem referri potest, nullum est in toto ritu Maronitico unctionis indicium. In aliis porro Orientalium ritibus nihil prorsus est, quod eo vergat, aut alludat. Si unctionis occurrat mentio unctionem intelligunt spiritualem Spiritus S. dona, virtutisque divinæ communicationem: ut in ritu Nestoriano ordinationis Presbyteralis, *Oleo Sanctitatis, Domine, Unge servos tuos; manus tua iis auxilietur, brachium tuum confortet eos, ut sacrificio fungantur in Ecclesia, &c.* Et in ordinatione Episcopali ante medium, *Unge eum oleo Sanctitatis tuæ, & indue eum stolam gloriæ tuæ, &c.* Et paulò post, *Da servo tuo ô Princeps Pontificum ut ungat Sacerdotes, atque etiam Pontifices, & cidarim gloria plenam ei impone.* Et versus finem, *Eum elige electione sancta per Spiritus S. unctionem, ut sit tibi Sacerdos perfectus, &c.*

Postquam hæc scripsi mutuo accepi ab illustrissimo Episcopo Lutubensi Joannis Darensis Syri Metropolitæ elucubrationes in S. Dionysium: De quo Joanne supra adnot. 22. pluribus. Cum igitur hunc librum Syrum evolverem, deprehendi eum cap. 12. libri seu Sermonis secundi de Ecclesiastica Hie-

A rarchia quæstionem quam hic movimus præcisè & enucleatè dissolvere, moremque Syrorum hac in causa ita perspicuè explicare, ut nullus supersit obscurationi locus. Ille igitur capite in quo agit de Sacerdotii Christiani excellentia & prærogativis, comparat illud cum Mosaïco, & exscribit omnia pene quæ Levitici c. 8. de Sacerdotum legalium variis vestibus & unctionibus dicuntur: Quo facto subjungit, ܠܐ ܓܝܪ ܠܗ ܠܟܗܢܐ
ܦܩܕ ܕܢܫܠܚܝܘ ܢܚܬܘܗܝ̈
B ܠܟܗܢܐ ܕܝܠܢ ܐܠܐ ܠܒܪܢܫܐ
ܥܬܝܩܐ. ܘܠܐ ܕܢܣܚܐ ܒܡܝ̈ܐ
ܡܛܠ ܕܟܬܝܒ ܕܐܣܬܚܝܘ
ܘܐܬܩܕܫܘ. ܗܘ ܓܝܪ ܕܣܚܐ ܠܐ
ܣܢܝܩ. ܐܠܐ ܐܢ ܠܪ̈ܓܠܘܗܝ ܒܠܚܘܕ
ܢܫܝܓ. ܟܠܗ ܓܝܪ ܕܟܐ. ܕܢܬܥܛܦ
C ܓܝܪ ܠܗ ܒܠܒܘ̈ܫܐ ܢܡܘܣܝܐ
ܦܩܕ ܠܗ ܐܠܐ ܒܗ ܒܡܫܝܚܐ
ܐܠܗܐ. ܗܘ ܕܐܝܬܘܗܝ ܠܒܘܫܐ
ܕܠܐ ܡܬܚܒܠܢܘܬܐ. *Hic verò non jubet Episcopus Sacerdoti nostro, ut vestes exuat, & dimittat, sed ut veterem hominem. Neque ut aquis lavaretur, propter quod scriptum est, lavamini & sanctificamini. Ille enim qui lotus est, non eget nisi ut pedes tantum lavet: totus enim mundus est. Ornari igitur* D *nobis non præcepit vestibus legalibus, sed ipso Christo Deo, qui vestis est corruptioni nunquam obnoxia.* Hoc ut probet addit, Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis: & iterum, induistis novum hominem qui innovatur ad imaginem ejus qui creavit eum, & induistis arma Spiritus Sancti; accingitur ergo cingulo spiritus, & pro tiara & corona accipit opus redemptionis, coronam laudis & amorem sanctum.
ܡܬܡܫܚ ܕܝܢ ܠܗ ܒܡܫܚܐ
ܡܪܟܒܐ. ܐܠܐ ܒܗ ܒܪܘܚܐ ܩܕܝܫܐ
E ܩܢܘܡܐܝܬ ܘܡܥܒܕܢܐܝܬ.
Ungitur autem non oleo composito, sed ipso Spiritu Sancto, personaliter, & efficienter.

Similiter postquam hæc scripseram redditæ mihi sunt literæ Abrahæ Ekellensis, quem de more tam gentis suæ quàm aliorum Syrorum in hac occasione consulueram. Ille verò hoc alterum mihi indicavit testimonium, ex tractatu scilicet 4. Hebed-Jesu de Sacramentis Ecclesiæ c. 2. ubi confert quoque Sacerdotium novæ legis cum veteri, & hæc habet

verba, ܗܘ̣ ܡܐ ܕܩܕܡܝܬܐ ܡܢ ܒܡܫܚܐ ܗܘܠܝܢܝܐ ܡܫܬܡܠܝܐ ܗܘܬ. ܗܕܐ ܕܬܪܬܝܢ ܒܡܫܚܐ ܕܪܘܚܐ ܠܐ ܗܘܠܝܢܝܐ ܒܣܝܡ ܐܝܕܐ ܡܫܬܡܠܝܐ. *Primum quidem ex oleo materiali perficiebatur; hoc autem secundum,* (novæ legis) *oleo spiritus immaterialis per impositionem manus perficitur.*

70. *Attollunt Euangelium.* Dum Patriarcha manus attollit desuper caput ordinandi, easque demittit, Episcopi qui adsident ei, attollunt quoque & demittunt Euangelium, ut Patriarcha possit commodè manus attollere, cumque eas demittit, ab Euangelii codice longius æquo non distent: Euangelium enim super cervicem ordinandi non ponitur immediatè, sed super Patriarchæ manus. Idem quoque facere necesse est eos qui flabella Diaconica tenent. Videtur omissa conjunctio, ܘ, & legendum, ܘܡܢܦܝܢ: flabella autem motitant ventus excitandi causa, forsan ut Spiritum S. in ordinandum illabentem figurent.

71. *Kyrie eleyson.* Quare hanc vocem Græcam usurpent, deinde respondeant, Kyrie eleison, non video, nisi forsan error subsit. Fieri potest ut velint dicere, Domine qui es verbum Patris miserere.

72. *Sed gratia.* Textus habet, *& gratia*, sed copula, Vau, hic requirit hunc sensum, aut pro vau, legendum ܐܠܐ.

73. *Affertur baculus.* ܡܘܪܢܝܬܐ, Muronito, Chaldæis & Syris est hasta, lancea, seu scipio quivis ferrea cuspide munitus: sæpè usurpatur; sed hic peculiariter pedum Pastorale significat. In Nestorianorum ritibus perpetuò ܚܘܛܪܐ vocatur, id est baculus, virga, quæ dictio Chaldæis & Rabbinis idem significat.

74. *Et alternant cum Antiphona.* Scribitur in textu Syro, ܘܫܬܩܝܢ, & quiescunt, seu silent. Sed legendum mihi videtur Ain pro Lomad, Nam Clerus non tacet, sed antiphonam, seu antistrophen cantat & sæpius repetit, *Christe Deus omnium nostrum* ܫܥܝ autem Syris & Chaldæis, narrare, annuntiare, colloqui, sæpe sonat, ut Joan. c. 1. ℣. 18. qui est in sinu Patris, ipse enarravit, ܐܫܬܥܝ. Ita Math. 11. ℣. 4. Hinc ܫܘܥܝܐ Confabulatio, narratio.

75. *Qui neque quantus est, &c.* Verba verbis reddita sic habent, *Qui non est quantus in qualitate, . una solitudo quæ etiam in Trinitate adoratur, &c.* id est, perfectissima substantiæ unitas in personarum Trinitate adoratur. Forsan aliquid deest in textu Syro.

76. *Omnibus excelsiore.* Legendum videtur ܙܟܘܬܐ cum Olaph in fine: Nullus enim est locus constructioni. Ita post aliquot lineas in eadem dictione expungenda est, & dictio verbaliter intelligenda, non adjectivè, *Tu Episcopum istum victoria extulisti, &c.* propter tamen nomen adjunctum, *Victoria*, verbum in Imperativo deprecativo commodius videtur. Iterum post aliquot lineas ܠܐ ܗܘܝܢ, videtur ܠܐ irrepsisse.

77. *Lectoribus imponuntur.* Textus habet ܡܫܡܫܢܐ *Diaconis.* Verùm eo nomine non modo complectitur Diaconos, sed etiam inferiores Diaconatu ordines, ut textus series demonstrat. Primùm autem Lectorum ordinationem explicat, ideo huic primæ parti titulum peculiarem fecimus è materia tractata petitum. In fine Ordinationis Lectorum disertè eam ab Ordinatione Subdiaconi distinguit: Sed Ordinationem Subdiaconi cum ordinatione Diaconi uno tenore tradit. Utramque tamen distinximus, & ordinationi Diaconi peculiarem titulum, cui nullus erat, fecimus. Exemplar Ordinationum istarum Nestorianorum non erat ita correctè scriptum ut præcedens. Puncta apud Syros significationis vocabulorum ἀσχέματα sæpè omittebat; ea nonnunquam supplevimus: sed hæc non sunt magni momenti verba sensumque attentè consideranti. In textu ipso mendæ erant multæ, seu potius incuriosi Scribæ ὀρθογράμματα, eas magna ex parte correximus, & Lectorem correctionis monuimus.

78. *Coram gradibus Secretarii.* Dictio Syra, ܩܢܟܐ multa significat, Secretarium Ecclesiæ, sacrarium quod Sacristia vulgò dicitur, Græcis, Diaconicon, unde ܩܢܟܝܐ Æditiuus. Significat etiam cancellos quibus Sanctuarium à navi seu Laïcorum loco separatur. In sequentibus ista significatio sæpe nobis occurret. Ut ad finem istius Ordinationis ܥܘܢܝܬܐ ܕܩܢܟܐ, *hymnus cancelli*, qui cantatur ante Ecclesiæ concellos. Et paulò post, *Et accedunt* ܐܝܠܝܢ ܕܩܢܟܐ *illi qui intra cancellos, &c. & salutans altare, &c.* Hoc est, Presbyteri & Diaconi qui jus habent in Sanctuario consistendi. In catalogo librorum Hebed-Jesu dicitur Salita Episcopus Risainæ composuisse ܨܠܘ̈ܬܐ ܘܩܢܘ̈ܢܐ, preces & canones ܘܐܝܬ ܠܗ ܪ̈ܫܐ ܕܡܬܐܡܪܝܢ ܥܠ ܬܪܥ ܩܢ̈ܟܐ ܒܡܫܘܚܬܐ ܘܐܦ ܪ̈ܫܐ ܕܠܐ ܡܫܘܚܬܐ. *Ejusdem etiam sunt capita quæ metro dicuntur ad portam concellorum, atque etiam ea capita quæ sine metro.* Videtur à Latinis dictio desumpta, à Concha scilicet: Sanctus Paulinus Secretaria seu pastophoria quæ Ecclesiarum

rum Sanctuariis adjacent, Conchas vocat Epist. 11. ad Severum. Rabbini antiqui eadem dictione sed sensu plane diverso utuntur: Iis enim est calicis genus in formam Conchæ concavi, de quo bibere consuetum erat. Ita autor antiquus commentarii Beresith Rabba, Sect. 60. in Genesis c. 24. ỳ. 53. Unde S. Hieronymus ad Nepotianum, *Sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, betarumque succum non calice sorbere, sed Concha* Virgilius Georg. 2. ad fin. *Ut Concha bibat, & Sarrano dormiat ostro.*

79. *Quod per ejus gratiam.* Scribebatur in textu Syro mendosè ܕܒܛܝܒܘܬܗ ܡܬܟܒܪܝܢ, B sed legendum ܕܒܛܝܒܘܬܗ ܡܬܟܒܪܝܢ. Et iterum paulò post scriptum erat ܡܫܠܡ, legimus ܫܠܡܝܢ. Item paulò post ܘܡܫܠܡ ܫܠܡܐ, legimus ܘܗܘܐ ܕܫܠܡܐ.

80. *Stolas duplicatas.* Hoc est eo loco, involutas, & complicatas, quæ, ut apparet, evolvuntur, & explicantur, ut eas induat ordinatus. Scriptum erat, ܡܥܦܦܢ, emendamus ܥܦܦܢ.

81. *Trade eis unam ex partibus Lectionis.* C Idem dictum est initio ritus. Iste loquendi modus videtur innuere Lectiones Ecclesiasticas in varia volumina seu tomos esse partitas, unamque ordinato dari. Paulò post scriptum erat, ܡܢܬܐ, correximus ܡܢܬܐ. Videtur liber iste vitæ in duos tomos distinctus, unusque ordinato dari solitus.

82. *Ut ambulem.* Syrè, ܐܪܕܐ, à radice ܪܕܐ, iter fecit, navigavit, erudiit. Act. 9. 2. *Qui ambularent in hac via,* ܕܪܕܝܢ. Marci 10. 17. *Cum incederet per viam* ܟܕ ܪܕܐ ܒܐܘܪܚܐ.

D

83. *Et ad te respiciunt.* Scriptum erat, ܠܘܬܟ emendavi ܠܘܬܟ. Paulò post, *pro gradu suo*, ܟܙܢܗ, id est, prout unumquemque decet, ܙܢܐ enim Chaldæis & Syris est modus, mos, species.

84. *Cum servis tuis Justo & Athanasio.* In textu est, Athanatus; Videtur Athanasium intelligere. Nestoriani enim colunt & venerantur Sanctos Patres omnes qui Nestorium præcesserunt, eorumque doctrinæ arbitrantur se adhærere. Exemplum hujusce rei evidens habetur in ordinatione Episcopi, ubi commemorant magna cum laude S. Athanasium cum Polycarpo, Ignatio, Meletio, Paulino, Gregorio, Basilio, Joanne Chrysostomo, eorumque precibus sese commendant. Deinde dictioni ܟܐܢ̈ܐ pluralis numeri nota est affixa: Itaque referenda est ad Sanctos Justum & Athanasium, licet dictionum Syrarum positio videatur nonnihil aspera; Si ἀθάνατος interpreteris, immot-

A talem, & sensus & verborum situs erit asperior.

85. *Mercedem cœlestem.* Omissa est dictio ܐܓܪܐ aut similis quæ mercedem significet. Ita hæc verbo tenus, *ut digni fiant accipere à te mercedem bonam & cœlestem, in die retributionis pro ministerio hoc puro & sancto, &c.* Paulò superius scriptum erat ܟܒܝܬ correximus ܓܒܝܬ *elegisti.* Ita paulò post ܨܘܪ̈ܝܗܘܢ sine sensu legimus ܨܘܪ̈ܝܗܘܢ colla eorum.

B

86. *Et Diaconus.* Initium est canonis quem Episcopus ordinationis publicatione facta recitat.

87. Et μετάνοιαν, *seu prostrationem.* Retinuerunt Syri non modo nomen Græcum ܡܛܢܘܝܐ, sed etiam recentem significationem. Est enim hic μετάνοια prostratio quædam seu genuflexio. De hac significatione multa diximus in opere nostro de administratione Pœnitentiæ lib. 1. c. 5. Sect. 12. & sequentibus, atque etiam alibi.

88. *Concede auxilium.* Scriptum erat ܗܒ ܠܗ sed scribendum ܗܒ ܠܗ. C In his ritualibus hoc verbum sæpe significat, dare, præstare, concedere.

89. *Capillos illius.* Scriptum erat, ܣܥܪܗ legi ܣܥܪܗ. Paulò post, *Deficit cucullam ejus.* ܒܠܒܘܫܗ *gulibo*, cuculla Monachorum, eo quod forsan sit capitis involucrum, à Verbo, גלל quod Hebræis Chaldæis, & Syris, involvere & rotare significat. Unde Targumistis, גולח & גלחא, Pallium & corporis amictus quod corpus involvat.

90. *Statuit, seu orat pacem.* Phrasis Ritualibus frequentissima, D ܡܟܪܙ ܐܪܟܕܝܩܘܢܐ, hoc est, Archidiaconus proclamat, seu alta voce adprecatur pacem. Verbum è verbo, statuit, ponit pacem. Antiqui nostri Rituales dicebant imponere Antiphonam. Variis locis variè interpretati sumus, eodem tamen sensu. Perpetua est & quotidiana ejusmodi Diaconorum & Presbyterorum in Ecclesia Romana adprecatio, cum dicunt Dominus vobiscum: Nam pacem adprecari Episcoporum est.

91. *Commendati sumus.* Dictio, ܐܬܗܝܡܢܢ, erat in duas sine sensu divisa, eam conjunximus. ܗܝܡܢ, credidit, E passivè creditus, concreditus, fidei commissus. Paulò post ܗܝܡܢ, emendavimus ܗܝܡܢ. Iterum paulò post ܘܠܗܘܢ legimus ܘܠܗܘܢ.

92. *Et virtutibus labores eorum.* Ut scribitur in Exemplari meo transferendum esset, *& in virtutibus eorum, in seculo*, quorum verborum sensus absurdus. ܒܥܡܠܝܗܘܢ Legen-

gendum ܒܟܘܒܐ. Legendum quoque paulò superius, ܟܬܘܒܐ non ܟܘܒܐ. Et paulò inferius ܥܘܒܐ, legendum ܥܘܒ̈ܐ.

93. *Sinum propitiantem.* Ita graphicè describunt Christianorum baptismum. Propitiantem vocant, seu propitiatorem, eo quod per aquæ ablutionem baptizati à peccatis mundantur, Deusque fit nobis propitius. Expressiùs dixit in eundem sensum S. Leo Serm. 4. de Nativitate; *Omni homini renascenti aqua baptismatis est instar uteri virginalis, eodem Spiritu S. replente fontem qui replevit & virginem, & peccatum quod ibi vacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio.* Sermone sequente similia repetit. ܥܘܒܐ, Hubo, sinus ita Syris & Chaldæis. Joan. 1. ℣. 18. *Qui est in sinu Patris*, ܒܥܘܒܐ. Prov. 21. 14. *Donum in sinu*, בעובא, Ita Psalm. 36. 13. sæpius alibi apud istos Interpretes occurrit. Paulò post, ܐܬܦܣܝܠܬ scriptum erat, restituimus, ܐܬܦܣܝܫܠܬ. Itemque paulò inferius malè scriptum erat ܫܠܦ reposuimus ܫܦܠ.

94. *Et egrediuntur in templum.* ܗܝܟܠܐ, videtur ibi significare, non Sanctuarium, sed eam Ecclesiæ partem quæ ad cæteros Ecclesiasticos, atque etiam Laïcos spectat, quæ Græcis ab annis circiter mille ναὸς dicitur, cum Ecclesiam distinguunt in βῆμα, ναὸν καὶ νάρθηκα. Templum in hac significatione nobis est id quod chorum vocare solemus prout à Sanctuario distinguitur, in quo licebat olim solis Episcopis, Presbyteris, & Diaconis commorari, quod a Sanctuario cancellis dividebatur: utrumque adhuc apud Græcos, aliosque Orientales religiosè observatur. Judæi quoque templum Hierosolymitanum in tres partes distinguunt דביר, היכל & אולם, Oraculum, templum, & porticum, Syri eodem prorsus nomine quo Judæi secundam templi Christiani partem appellant. Ne mirêre igitur si dicatur in Rituali de iis qui jam sunt intra Ecclesiam, *egrediuntur in templum, &c. Et precantur ut consuetum est*, hoc est, de Sanctuario in quo consecratus est Presbyter, in templum seu Chorum secedunt, in quo antequam in Ecclesiæ Secretarium sese recipiant, aliquas preces fundunt.

95. *Palliis Pontificalibus.* Syrè est ܒܒܝܪܘܢܐ, *Biruno.* Quale sit vestis genus ignoro. Videtur pallii genus quod cæteris vestibus ultimò superponitur. Quoties enim illius mentionem faciunt ei adjungunt baculos pastorales, ut hic videre est; sed clarius in Consecratione Episcopi quæ fit ab eorum Catholico,

ܘܫܩܠ ܐܪܟܕܝܩܘܢ ܡܥܛܦܢܐ ܡܢ

ܡܕܒܚܐ ܘܝܗܒ ܠܩܬܘܠܝܩܐ

ܘܡܥܛܦ ܠܗ ܡܥܛܦܢܐ

ܘܡܠܒܫ ܠܗ ܒܝܪܘܢܐ

ܘܡܫܠܡ ܠܗ ܚܘܛܪܐ

Et accipit Archidiaconus Amictum de altari, & dat Catholico; & involvit eum amictu, & eum induit Biruno, eique tradit baculum. Iterum in ordinatione Catholici non longe à principio.

ܘܐܒܗܬܐ ܡܨܒܬܝܢ ܒܡܥܛܦ̈ܢܐ

ܒܒܝܪ̈ܘܢܐ ܘܚܘܛ̈ܪܐ *Patres ornati erant amictibus, Birunis, & pedis.* Ita quoque ad finem istius ordinationis, cum jam publicanda est Catholici ordinatio ܗܝܕܝܢ

ܡܝܬܝܢ ܟܦܝܠܐ ܘܣܐܡ ܠܗ ܥܠ

ܪܫܗ ܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ

ܘܡܠܒܫ ܠܗ ܒܝܪܘܢܐ

ܘܡܫܠܡ ܠܗ ܚܘܛܪܐ ܒܐܝܕܗ.

Tunc adducunt Kephila quam Metropolita illius capiti imponit, & induit eum Biruno, traditque pedum Pastorale in manus ejus. Ex istis colligitur Birunum esse vestem exteriorem aliis superimpositam.

96. *In tono hoc.* Dictio Syris conversionem, mutationem, & reversionem significat. Quia tamen additur ܗܢܐ, *hac*, videtur eadem soni seu toni conversio continuanda. Paulo ante scriptum erat ܠܡܫܡܫܢܐ emendavi ܡܫܡܫܢ̈ܐ.

97. *Theodorus mare Sapientiæ.* Theodorus ille videtur fuisse Mopsvestenus Episcopus qui permulta scripsit, & in multis occasionem errandi Nestorio dedit, licet dum viveret errores ipsius nec condemnati, nec deprehensi fuerint, imò quædam ipsius Epistolæ in Synodo Chalcedonensi probatæ fuerint, quæ postmodum magnas excitarunt in Ecclesiis turbas & contentiones, tandemque in quinta Synodo damnatæ sunt, ut in actis istorum Conciliorum legitur. Paulò post ܐܪ̈ܘܣ, emendavi ܐܪ̈ܘܣܗܘܢ.

98. *Ad largitiones pronus.* Dictio ܘܡܬܓܝ̈ܚܢܐ, videtur à radice גוח, derivari, quæ Hebræis & Chaldæis exire, prodire, erumpere significat. In Aphel, אגיח, erupit. Syris usurpatum ut supra, vertimus *munda.*

99. *Et cidarim.* In textu est, ܘܟܦܝܠܐ, ornamentum est capitis Sacerdotalis. An dicendum sit ܟܦܝܠܐ aut ܟܦܝܠܐ, mihi dubium est. Quod enim hîc dicitur, ܟܦܝܠܐ versus finem ordinationis Catholici scribitur, ܟܦܝܠܐ, cum dicitur, ܡܝܬܝܢ ܟܦܝܠܐ ܘܣܐܡ ܠܗ ܥܠ ܪܫܗ, *afferunt Kaphilo, & imponit illius capiti*, Unde colligitur fuisse

fuiſſe capitis tegumentum: forſan à Græco A deſumptum eſt, φάκιλλος enim & φακιόλιον Suidæ eſt τὸ κεφαλῆς φόρημα capitis geſtamen.

100. *Et palliis.* Si veſtitus ordinem ſpectemus, ut hîc deſcribitur, ܡܥܦܪܐ, Maphapro, veſtis eſt pontificalis quam poſtremò induit Pontifex poſt ipſum Birunum. Itaqoe locum habet illius ornatus Pontificii qui vulgo pluviale dicitur. In ordinatione Oeconomi ſic legitur, ܘܡܫܠܡ ܠܗ B ܚܘܛܪܐ ܘܣܐܡ ܡܥܦܪܐ ܥܠ ܟܬܦܬܗ ܘܡܩܝܡ ܠܗ ܒܪܫ ܐܚܘܗܝ. *Tradit illi virgam & ponit Maphapro in humeros ejus, ſtatuitque eum in caput fratrum ſuorum.* Videntur hæc verba cum Pluviali non malè convenire. Deduci poteſt à verbo ܟܦܪ Syro quod colligere ſignificat, quaſi veſtis illa reliquas omnes ſub ſe colligat. Idem nomen Chaldæis eſt uſitatum מעפרא ſed velum, ſeu linteum quo facies tegitur, illis eſt. 3. Reg. c. 20. 38. & C 40. Sic paraphraſis Chaldaïca nomen אפר illis locis interpretatur, quod alii pulverem, וכריך במעפרא עיניו *& operuit velo oculos ſuos.* R. D. Kimhi in hunc locum השתנה באפר ששם על עיניו שלא יכירו מלך ישראל *Immutavit ſe cum velo quod ſuper oculos ſuos poſuit, ut rex Iſrael eum non cognoſceret.* Ideo addit אפר quo eo loco ſacer textus utitur idem eſſe quod צניף, cidaris, involucrum capitis: in cujus rei probationem affert verba Paraphraſtæ jam poſita. Idem prorſus cenſet R. Levi Ben Gerſom in eundem locum. R. Salomon Jarki in eundem D verſum, שינה את מעפורתו שלא יכירוהו כל שנוי בגדים הוא לשון חיפוש׳ באפר תירגמו יונתן במעפורתא הוא סודר *Mutavit capitis ſui tegumentum, ut eum non cognoſcerent. Omnis mutatio veſtium dicitur,* חיפוש *Jonathan interpretatur,* באפר, *per Mahaphorta, hoc eſt, linteum, velum.* Forſan Syrum nomen à Græco μαφόριον deſumptum eſt, de quo vide adnotat. 14. in Ordinationes Græcas. Pleraque enim ejuſmodi quæ Chriſtianam doctrinam, Chriſtianoſque mores ſpectant à Græcis Syri derivant.

101. *Cum prece Principis Magnatum.* Dictio E ܓܙܒܪ̈ܐ Chaldaïca eſt, terque occurrit in Scriptura, Eſdræ 1. ℣. 8. & 7. ℣. 21. & Eſth. 10. 3. ibique ſignificat Theſaurarium ſeu ærarii Præfectum. Hîc eſt pluralis numeri, nec Theſaurarium aut quæſtorem ſignificare poteſt. Videntur Deum precari ut precibus Catholici Patriarchæ Epiſcoporum Principes glorioſus fiat, & frugifer.

102. *Altaris Cucorum matris Eccleſiarum, &c.* Sæpius mentionem facit iſtius Eccleſiæ Cucorum quæ caput erat Eccleſiarum quæ A Neſtorii ſectam amplectuntur. Eccleſiæ Seleuciæ & Cteſiphontis orbium ultra Euphratem ſitarum ad eam pertinebant, ut ex verbis ſequentibus conſtat. Paulò poſt iſtam Eccleſiam dicit peculiariter eſſe matrem communem omnium Eccleſiarum Orthodoxarum. In ipſo ordinationis Catholici principiò ܡܬܡܠܝܐ ܒܥܕܬܐ ܪܒܬܐ ܕܟܘܟܐ ܕܡܚܘܙܐ. *Conſecratur in Eccleſia magna Cucorum quæ eſt Machuza.* An Machuza nomen urbis, an Provinciæ? Talmudiſtis Babyloniis nomen hoc vicum, oppidum, at- B que etiam Provinciam ſignificat. Eſt etiam nomen urbis in Provincia Babylonica ſitæ. Machaſiam præterea vocant quandam urbem ad Euphratem in qua olim erat celebris Rabbinorum Academia, quæ poſtea mutato nomine Sora dicta eſt. Notiſſimæ ſunt in Talmude & Judæorum Hiſtoriis tres ipſorum Academiæ, Sorana, Nahardeenſis, & Pumbedithenſis, ad Euphratem in Chaldæa ſitæ, quarum primam prædicant quæ Soræ ſeu Muhaſiæ inſtituta erat.

103. *Et Diaconiſſas.* Hæc verba demonſtrant Diaconiſſas ſaltem olim apud iſtas gen- C tes fuiſſe celebres: In eorum tamen ordinationibus non ſecus quàm in Maroniticis, nullam reperi quæ ad Diaconiſſas pertineret. Verùm in uno antiquiſſimo Rituali Jacobitico ritum Ordinationis Diaconiſſæ integrum deprehendimus. Forſan idem iſtis nationibus accidit, quod Græcis, quibus licet olim Diaconiſſarum miniſteria fuerint frequentia, nunc tamen ab aliquot ſeculis prorſus defierunt, ut in tertia hujus operis parte oſtendemus.

104. *Dum autem egredientes, &c.* Verbum è verbo, Et dum egreditur lectio Sancta: id eſt, dum egredientes è Sanctuario D ſacram Lectionem recitant. Male in exemplari meo ſcriptum erat ܡܦܩܢܘܬܐ, pro ܡܦܩܬܐ. Ita paulò ſuperius ܒܩܪܝܢܐ, emendavimus ܒܩܪܝܢܐ. Præterea ante aliquot lineas ܣܝܡܘ, repoſui, ܣܝܡܘܗܝ.

105. *Sex Metropolitas.* Cum Catholicus Neſtorianorum ordinatur plures Metropolitæ & Epiſcopi conveniunt. Metropolitarum autem præcipui ſunt illi qui hic enumerantur, quique præ cæteris huic ordinationi adeſſe debent. Ita verſus finem ordinationis Patriarchalis

E ܒܪܥܡ ܡܝܛܪ̈ܦܘܠܝܛܐ ܕܒܝܬ ܠܦܛ
ܘܕܨܘܒܐ ܘܕܦܪܬ ܕܡܝܫܢ ܘܐܪܒܝܠ
ܕܒܝܬ ܓܪܡܝ ܒܟܪܟܐ ܘܠܚܠܘܢ
ܠܗ ܒܡܫܝܚܘܬܗ ܘܡܫܡܫܝܢ ܠܗ
ܘܡܫܬܟܚܝܢ ܠܗ ܟܠ ܒܦܘܪܫܢܐ
ܦܛܪܝܪܟܐ ܘܡܫܬܘܬܦܐ
ܕܡܫܝܚܘܬܗ ܕܦܛܪܝܪܟܘܬܐ ܡܫܡܠܝܢ

[illegible] *Accedunt Metropolitæ Hilam Seba, & Pherat de Mischan, & qui istos sequuntur secundum ordinem, cumque* (Patriarcham) *apprehendunt a dextris & sinistris, & collocant eum in sedem Patriarchalem, & peda Metropolitana tollunt ab eis, eo quod coram Patriarcha nulla est illis dominandi potestas.* Præter istos Metropolitas habent Nestoriani longè plures alios. Penetravit enim ista hæresis abstrusissimas Orientis partes, ut videre potes in præfatione quam Nestorianis ordinationibus præposuimus. Nomina quoque illa B urbium Metropoleωn comparare potes cum pluribus metropolibus quæ ibidem enumerantur.

106. *Pherat de Mischan.* Sic interpretandum esse non Mischan ad Euphraten suadet id quod jam protulimus, ubi iterum Pherat præponitur τῷ Mischan: Quid enim esset Euphrates de Mischan?

107. *Tunc Episcopus.* Ea verba usque ad paragraphum, *Statim postea*, desumpta sunt ex codice Goensi, quæ omiserat Compendium ordinationis. Similiter ea periodus, *Dignare nos Christe* usque ad, *Illa est quæ, &c.* C suppleta sunt. Deinde, *Cum periculo suo*, usque ad, *Revertitur ad eum* suppleta quoque sunt. Quæ deinceps, usque ad §. *Tunc revertitur Episcopus*, erant in Compendio. Cætera quæ sequuntur ad finem usque ex antiquo illo codice resarcita sunt.

108. *Dei genitricis Mariæ.* Eutychiani sæpius sanctam Virginem Dei genitricem prædicant: Admittunt enim Concilium Ephesinum quod contra Nestorium negantem Mariam Dei esse Matrem celebratum est. Peccabant enim Eutychiani in altero extremo confundentes quod Nestoriani dividebant. Itaque σύνθημα seu tessera qua Eutychiani à Nestorianis sese discernebant, erat Mariæ Dei genitricis D confessio. Est nunc penes nos antiquissimus officiorum diurnorum codex Eutychianus in quo passim preces & hymni ad Dei genitricem diriguntur.

109. *Et Patris Domini nostri Matthæi.* Viri illi qui ibi commemorantur, nobis sunt incogniti, sed nationibus illis admodum celebres, cum Apostolis & sanctissimis Martyribus conjunguntur. Eos compendium omiserat, sed uterque noster Goensis codex exhibebat.

110. *Phaina sua.* Vestis quædam linea Sacerdotum propria: Videtur dicta à Græco φαίνειν, eo quod sit propter nitorem & can- E dorem dilucida. Forte Græcorum est φαινόλιον. In ordinatione Episcopi Jacobitici adnumeratur vestibus Pontificalibus.

111. *Orationem inflexionis.* Oratio est quam vocare solemus, Secretam, eo quod secretò pronuntiatur. Græci vocant μυστικὴν, unde in eorum ritualibus frequenter admonent orationem aliquam μυστικῶς esse pronuntiandam, id est secretò; oppositum ἐκφώνως, alta voce [illegible], Syris est inclinare se, incurvare. Marci 1. ℣. 7. *cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam, &c.* [illegible] Chaldæi magis aspirant & pro, He, Syrorum pronuntiant, Cheth, גחן, eodem planè sensu. In ordinatione Diaconi Nestoriani supra reperitur oratio [illegible] inclinationis. Sæpe eodem sensu legitur apud eos [illegible] quietè, remissè, cui opponitur, [illegible] attollens vocem, ἐκφώνως. Paulò post, *Sanctus ei spiritus, &c.* [illegible] compendiosè pro [illegible].

112. *Presbyterorum.* Omnia fere quæ spectant ritum Ordinationis Presbyteralis desumpta sunt ex codice nostro Goensi. Nam paucissima exhibebat compendium nostrum. Incipiebat ab illis verbis, *Illa est quæ vocat & offert, &c.* Deinde una brevi periodo relata quæ finiebat his verbis, *a Christo amata*, omissis quæ interferuntur de Matthæo, Bohenam, &c. sequebatur, *Postea revertitur Episcopus*, & desinebat in benedictione Episcopi, *In nomine Patris, &c.* Itaque ex quinque aut sex partibus totius ritus vix unam complectebatur compendium nostrum.

113. *Throni Apostolici Thagarith.* In compendio nostro hic & in ordinatione Diaconi pro Thagarith scribebatur *Antiochia.* In codice autem Goensi posteriore scribebatur Thagarith in utraque ordinatione, sed in ordinatione Diaconi quidam Syrus scripserat supra Thagarith, *Antiochia*, quod sequi maluimus. In antiquioris verò codicis textu ita scriptum erat utrobique, *Illa est quæ vocat & offert ex ordine Diaconorum ad ordinem Presbyteratus, N. Presbyterum ad altare sanctum Ecclesiæ sanctæ loci N. Periculo suo illum offerunt. Precemur, &c.* In margine verò post *sanctum*, alia manu erat additum, *& divinum domus genitricis Dei Mariæ, & 12. Apostolorum Sanctorum, & quadraginta Martyrum victoriosorum, & S. Domini N. loci N. qui est sub potestate throni Apostolici Thagarith, amantis Christum, & a Christo amata.* Matthæi & aliorum in posteriori codice insertorum nulla mentio. Antiochiam vocant Thagarith penitissimi isti Orientis incolæ: Quamobrem nescio, nisi forsan à mercibus & negotiationibus eam olim sic vocaverint. Hinc apparet gentes illas Orientales Antiochenam Ecclesiam ut matrem & principem venerari, nec illi reverentiam exhibere, dedignari. Unde est quod Catholici illi Primates plerique, etiam Maronitarum, sese appellent & inscribant Antiochiæ Patriarchas. Antiochena enim Ecclesia à S. Petro Apostolorum Principe fundata est, atque inde Orientis principatum & Patriarchatum adepta, thronique Apostolici denominationem.

Quæ referunt hæc ritualia, confirmant canones Arabici, qui nomine Concilii Nicæni in primo tomo Conciliorum vulgò circumferuntur. Sic can. 33. de Antiochenæ sedis præ Seleuciensi πρωτοκαθεδρίᾳ decernitur. *Sit præterea honorandus, qui tenet sedem Seleuciæ, sitque obediendum ei, & possit is ordinare*

Archie-

Archiepiscopos sicut faciunt Patriarchæ; & non fiet injuria Patriarchæ Antiocheno, siquidem ipse consensit, postquam hoc ab eo Synodus petivit, ne de sublata potestate ista irasceretur. Et can. 35. *Quod non facilè habenda sit magna Synodus in Provincia Persidis sine consensu & autoritate Patriarchæ Antiocheni, ne qua in re leges Ecclesiasticæ detrimentum patiantur, &c.* Definiunt quoque ibidem Patres sedem & jurisdictionem Patriarchæ Æthiopum. Qui plura scire cupit consulat Librum primum Exercitationum nostrarum de Patriarcharum & Primatum origine, Exercit. 3. atque etiam 16. ubi de Antiochenæ Ecclesiæ principatu multis differuimus.

114. *Episcopus ponit.* Tanta est istorum populorum in Eucharistiam reverentia ut antequam manus Ordinando ad ipsius consecrationem imponant, Episcopum prius jubeant corpus Christi tangere, veluti securi vim maximam ex isto sacro contactu in manus ordinatrices effusum iri. Idem Maronitæ præstant in Ordinatione Episcopi. Sed Jacobitæ præterea aliquid sanguinis Christi in volam Episcopi Ordinantis effundunt, quo velut unctus Ordinandum ungat, & effusione Spiritus S. largius locupletet.

115. *Casulam & Tunicam, & Zanadas.* Vestes sunt, & ornamenta Sacerdotum. Sæpius usurpatur ܦܐܝܢܐ, phaino, tunica, linea vestis, & ܙܢܪܐ. Zonro, cingulum. Ex serie textus manifestum est alia duo ornamentorum Ecclesiasticorum esse vocabula. ܙܢܪ̈ܐ erat affixa nota pluralis numeri. ܡܥܦܪܐ vertimus casulam, à ܡܥܦ conjicientes quod projicere significat. Supra n. 64. sumebatur pro universa armatura Ecclesiastica Vide quæ ibi dicta sunt. Verùm specialis istorum verborum significatio est a Syris ipsis exquirenda.

116. *Jubetque Patriarcha, &c.* ܘܣܡܗ; videtur potius legendum istud verbum in Aphel, ܘܐܣܡܗ, & ponere fecit.

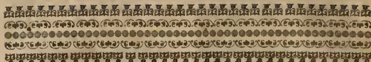
117. *Tunica & phaino albo.* Tunica illa, ܟܘܬܝܢܐ *chutino*, vestis est Sacerdotalis linea corpori adstricta. Simili ornabatur Pontifex Aaronicus Exodi 28. 4. 40 Dictio est Hebraïca כתנת in sacra Scriptura non infrequens ut ex locis Exodi jam citatis, aliisque colligitur. Est etiam dictio verè & originarie Græca χιτών, Tunica interior, atque etiam exterior, Indusium, interula, χιτώνιον. Dictio quoque Chaldæis & Syris frequens. Dicitur autem ܟܘܬܝܢܐ à materia ܟܬܢܐ, quod linum Syris & Chaldæis significat, nec tantùm linum, sed etiam à lino confecta ut videre est Joannis c. 20. ỳ. 5. 6. 7. De Phaino jam diximus adnotat. 110.

MONITUM AUTHORIS

Commatis abundant Syrorum periodi, sed plerumque malè incisis: Ea tamen ut jacebant in Archetypo expressimus, & quàm paucissima expunximus, aut emendavimus. Nonnulla erant in Archetypis quæ corruptelæ suspicione non carebant: sed horum Lectorem in adnotationibus monemus.

PRÆ:

PRÆFATIO

IN RITUM ORDINATIONUM COPHTICARUM SEU ÆGYPTIACARUM.

CUm audisset vir clarissimus, & de Literis Theologicis, Græcis & Latinis bene meritus Leo Allatius, me commentariis edendis de sacris ordinationibus sedulò incumbere, monuit se ritum Ordinationum Cophticarum edidisse in libro cui propter materiæ diversitatem nomen fecit, τὰ σύμμικτα, Miscellanea, *qui altero abhinc anno Coloniæ Agrippinæ excusus est. Cum autem difficilè Parisiis reperiretur, eo quod propter itinera bellis impedita non facilè mercium exportationes fiant, Roma misit ad me excerpta ex hoc libro quæ illas Ordinationes spectant; Postea tamen librum integrum Parisiis recuperavi. Eo Lecto visum est nobis hunc ritum Cophticum locupletaturum Systema sacrarum Ordinationum quod adornamus, nosque Lectori gratificaturos, si cæteris illum adderemus. Cophticus ille liber ex Ægypto Romam missus est ad Sacram Congregationem de propaganda fide. Antiquissimus est codex lingua & charactere Cophticis seu Ægyptiacis scriptus: Nonnulla etiam erant Arabicè, & charactere Arabico exarata: Hunc codicem jussu Cardinalium S. Congregationis de propaganda fide ex lingua Copticâ & Arabica in Latinam transtulit Athanasius Kircherius è Societate Jesu Presbyter, vir linguarum, & variarum scientiarum cognitione insignis, qui jampridem linguæ & antiquitatum Cophticarum illustratione nomen suum celebre reddidit. Hæc de Codice & interpretatione sua monuit Kircherius. Hunc libellum, ut eum interpretatus est Kircherius Collectioni suæ inseruit Allatius: Ita quoque nos nostro sacrarum Ordinationum Systemati. Paucula quædam resecuimus quæ ad Ordinationes nostras nihil pertinebant, scilicet de benedictionibus vasorum sacrorum, fragmentum ritus, baptismi, & aliud cui titulus, Consecratio sedis Episcopalis, Thymiamatis, & vestium sacrarum: Sed nihil eorum quæ ibid. subsequuntur, eiusmodi titulo convenit. Nihil in eo ritu præter exscriptionem, & editionis curam nostram est.*

Novit eruditus Lector Coptos seu Cophtitas vulgo dici Christianos Ægyptios: Nescio quo fato Ægyptii dicti sunt Copti. Coptus equidem est urbs non incelebris in superiore Ægypto, cuius mentionem faciunt, Strabo lib. 17. Plinius lib. 6. c.24. Ptolomæus in Geographia sua, & Plutarchus sæpe in tractatu de Iside & Osiride. Multæ enim sunt Ægypti urbes ista & celebriores & populosiores, à quibus Ægyptios nomen trahere æquum erat. Vocat Strabo Coptum communem Ægyptiorum, & Arabum urbem, *affirmatque*, omnes Indicas & Arabicas merces, atque etiam Æthiopicas, quæ Arabico sinu advehuntur, Coptum deferri. *Probabile est Arabes Coptum urbem frequentare solitos, postquam Mahometis deliramenta amplexi sunt, Christianos illius regionis Coptos seu Coptitas appellasse, eo quod ii cum quibus commercia exercebant, Coptitæ dicerentur. His accedit quod Arabes Meccani & Medinenses à quibus religio exorta est, urbi Copto vicini sunt, intercedente tantum freto Arabico. Huic etiam conjecturæ favet Georgius Elmacin in Historia Saracenica non longe à principio, qui scribit Muhamedum suis præcepisse ut benefacerent* Coptitis Ægypti, *Christianos intelligens.*

Forsan probabilius est Cophtitas dictos esse Ægyptios per aphæresin prioris syllabæ quasi Gyptios. Elmacin enim eo loco Coptos scribit per Gaïn literam Arabicam deinde per Be, denique per tta, Gobt. *Similiter Chronicon Orientale seu Alexandrinum inscribitur*, Historia Patriarcharum Cophtitarum, *hoc est, Ægyptiorum: Et*

Et textus prima verba sunt, Incipimus ope Dei scribere nomina Patriarcharum Cophtitarum Ægypti. , *Et in Theodosio Patriarcha*, clausæ sunt Ecclesiæ Cophtitarum. *In Patriarcha Abulmagedo*, Confessionem ab Ecclesia Cophtitarum abrogavit. *Et in Macario*, filii Cophtitarum prius baptizabantur. *Hoc est, Ægyptiorum Christianorum. Nam alias semper Christianos Ægypti vocat Jacobitas. Arabes igitur Ægyptios Christianos vocant* Gobth, *Gophtos. Ægyptus autem Arabibus ut Hebræis dicitur*, כצר, Metser. *Ideo non malè ab iis vocantur Gophtitæ Ægypti, hoc enim apud eas sonat*, Gobt Metser. *Favet huic conjecturæ Talmud Babylonicum in tractatu Megilla fol.* 18 *p.* 1. *Vocat enim Ægyptios* גיפטים, gyptios, כיתיבי קראה גיפתית עברית עילבית מדית יונית לא יצא הא לא דמיא אלא להא גיפתית לגיפטיים עברית לעברים עילמית לעילמים יונית ליוונים יצא Opponunt: Non licet *Megillam seu librum Esther* legere Ægyptiacè, Assyriacè, Elamiticè, Medicè, Græcè. Non est res similis: licet enim Ægyptiis eam legere Ægyptiacè, Assyriacè Assyriis, *seu iis qui trans fluvium habitant*, Elamiticè Elamitis, Græcè Græcis. *In Talmudis textu paragramma manifestum est*, גיפטית לגיפטית *legimus* לגיפטים. *Ita Glossa cum repetit hæc verba, & Autor Aruch in hac dictione: Sensus denique & sequentes dictiones id postulant. In Talmude Hierosolymitano tractatu Megilla ad eadem verba Misnajoth, sic commentantur*, מגילת אסתר אינה נכתבת אלא אשורית. אמר רבי שמואל בר סוסרטי תיפתר שהיתה כתוב גיגנטון. Liber Esther non scribitur nisi Assyriacè. Dixit R. Samuël filius Susrati, permittitur ut scribatur giganton. *Quid est scribere giganticè? Ex locis præcedentibus videtur legendum*, גיפטית, *Ægyptiacè.*

Quidquid sit ritus Coptitarum sunt ritus Christianorum Ægyptiorum, qui etiam passim Jacobitæ dicuntur ut supra monuimus præfatione in ritum Eutychianum, seu Jacobiticum. Discrimen igitur inter ritum istum & præcedentem hoc est, quod præcedens Jacobitarum est qui in Syria, Assyria, Perside, & toto Oriente dispersi sunt: Hic verò Jacobitarum qui Ægyptum, & utramque Æthiopiam incolunt. Cæteras differentias Lector ritum unum cum altero comparans colliget.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, DEI unius.

LIBER RITUUM CONSECRATIONIS
sive Ordinationis ad Sacerdotium, tantùm.

ORDINATIO ANAGNOSTÆ SIVE LECTORIS.

STet Ordinandus sine tunica ante Altare, capite obvelato, profunda cervicis inclinatione. Episcopus autem stet supra gradus Altaris. & qui præsentant eum, detrahant ei operimentum.

Episcopus vero dicit eis: Vosne testamini, quod hic in veritate dignus sit hujus Ordinationis? *Et testantur, dicentes*: Immo, ô Pater noster, dignus est. *Episcopus autem accipit novaculam, & tondet caput ejus in quinque Cruces; in medio unam, & quatuor in lateribus; dicendo*: In nomine Trinitatis sanctæ. B *Deinde dicit gratias; & acceptum thymiama benedicit; & converso vultu versus Occidentem, hanc orationem dicit*: Supplices te rogamus & obsecramus, ô Domine, Domine Deus, accipe servum tuum (*talem*) Anagnosten in Ecclesiam tuam: sit intellectus ejus super justitia & æquitate tua: da ei timorem servitutis tuæ: pone eum dignum, qui contrectet vasa sacra; ut sit Anagnostes sive Lector venerabilis ante te; & in hoc consequatur gratiam tuam, cum omnibus, in quibus tibi complacuisti ab æterno. Quia misericordia, existens in voluntate tua, est tibi incrementum honoris & venerationis ab unoquoque eum cultu & adoratione; ô Pater & Fili & Spiritus sancte.

Hoc peracto, dicit Archidiaconus: Orate.

Episcopus autem, conversa facie in Orientem, hanc orationem dicit: O Deus, dives in donis tuis; qui benignum te præbes super Ecclesiam tuam in Ordinatione, & statuis eos ante te in eâ per hoc mysterium: en servus tuus (*talis*) cum omni puritate & munditia, servus tuus (*talis*) quem vocasti ad officium Lectoris: dignum eum fac, & imple eum omni sapientia & intellectu, ut meditetur in eloquiis tuis divinis, & in officio Lectoris. D Conserva eum in dignitate ejus sine defectu. Perfice eum in donis tuis sine molestia & difficultate, in misericordia tua, unà cum Filio tuo unigenito & Spiritu sancto. Amen.

Conversus ad Occidentem, tenet tempora ejus, dicens: Deus magnus amator hominum, qui tenes omnia manu tua, & fundis Spiritum tuum super unumquemque; cujus potestate omnia continentur, manifesta faciem tuam super servum tuum hunc, in conspectu tuo stantem, quem tuo aspectui sistimus (*sive præsentamus*) ut prædicet eloquia tua sancta, A tam veteris quam novi testamenti, populo tuo; & doceat eos hoc sanctum verbum tuum, in quo est salus & sanitas animarum. Benignum te fac, ô Domine, ostendendo ei pulchritudinem splendoris tui: perspicax fac cor ejus in lumine & splendore tuo: da ei cor humile, ut legat, & inquirat in eo intelligentiam & prudentiam: qui vero audiunt eum, gloriam & horem dent regno tuo; ô Pater, & Fili, & Spiritus sancte.

Conversus ad Occidentem, tenet tempora Ordinandi, dicens: O Domine Deus, cujus Filius omnipotens: tu qui præcessisti tempore, ut cognosceres gradum (*sive numerum*) electorum tuorum in mundo, & incepisti ut hominem vocares: succurre inopiæ servi tui: da ei sapientiam, ut prælegat legem tuam populo tuo: tu nunc etiam succurre servo tuo (*tali*) qui signatus est in Anagnosten: concede ei sapientiam & spiritum propheticum, ut operetur verba tua in meditatione sancta, populo tuo in bonitate, sine exacerbatione, per gratiam & charitatem hominis, qui est Filius tuus unigenitus, Dominus noster & Salvator noster Jesus Christus.

Post hæc dabit librum, ut portet Evangelium supra pectus; & osculetur altare, manus autem Episcopi, & præsentes cum eo. Tunc declarant C *ei Sacramenta sancta. Ille vero (scil. Episcopus) non ponit super eum manum, sed tantum legit supra eum hanc exhortationem.*

Exhortatio ad Anagnosten, post ritus peractos.

O Fili. Hæc est prima mansio Ordinatorum: vocaturque ingressus ad eam. Stude igitur, ut scias eam unicam, una hæc ex rivulis Ecclesiæ sanctæ, quæ est ex ipso Deo, liberaliter diffundente super eam gratias suas; ut & tu præbeas populo ex iis. Et quia hoc opus arduum est, necesse est, ut erigas teipsum, & præpareris, ut sis instar lucernæ fulgentis supra candelabrum suum, & repleas auditum auscultantium te, iis quæ legisti, & quæ de iis prælegeres eis. Sis sollicitus, ut omni tempore recorderis verbi Domini, juxta id quod dicitur: Qui legit, intelligat: ut, qui ad hanc Ordinationem constituerunt te, videant bonam conversationem tuam, ædificenturque exemplo tuo, & tandem promovearis ad gradum majorem hoc; qui vero præsentarunt te, glorientur in te, & testimonium præbeant bonitatis tuæ in omni tempore, in veritate, in Domino nostro Jesu Christo: quem decet laus, honor & adoratio, eum Patre suo & Spiritu sancto, nunc & in

& in omni tempore in secula seculorum, Amen. Laus datori intellectus.

C T N Θ E O N.

ORDINATIO SUBDIACONI.

Cum vocatur Subdiaconus, stabit is ante altare, sine tunica, profunda inclinatione capitis; & adorabit ille, & qui producunt eum in medium, ante Episcopum. &, ipso stante supra gradus altaris, dicit Episcopus benedictionem; & accipit thymiama, & benedicit illud: deinde dicit hanc Orationem, conversa facie sua in Orientem:

Domine Deus virtutum, qui duxisti & fecisti nos portionem hujus ministerii, qui erigis intellectum hominis, & scrutaris corda & renes: audi nos in multitudine gratiæ & benignitatis tuæ: purifica nos ab omni iniquitate corporis & spiritus: dissipa in amore peccata nostra & iniquitates nostras, caliginis & nebulæ instar: imple nos virtute tua divina, & benignitate Filii tui unigeniti, & operatione Spiritus sancti, ut condigni simus ministerii hujus testamenti novi, ut locupletemur in meritis, & exaltemus nomen tuum sanctum, & ut stemus & ministremus ministerium beneplaciti tui divini: ne computes nos inter eos, qui communicant peccatis alienigenarum, sed concede nobis, ô Domine, ne operemur quod non licet; sed da nobis cognitionem, ut loquamur quod expedit, & accedamus ad altare tuum sanctum. Ecce accedit ad te Subdiaconus servus tuus (*talis*) stans hic perfectus, exspectans dona tua cœlestia. Quia tu bonus es, multæ misericordiæ omnibus qui invocant nomen sanctum tuum; quod potens est & potestas tua cum unigenito Filio tuo Jesu Christo Domino nostro, & Spiritu sancto. Amen

Dicit Archidiaconus. Gratia complente defectus nostros, venit ad me frater, quem stipamus, ei applaudentes, ut tollamus nomen ejus super hunc gradum, & hanc Ordinationem, quæ est Subdiaconatus in Ecclesia Dei sancta: hæc est, quæ liberavit nos a maximis periculis & laboribus. Orate omnes hic præsentes, ut veniat super eum Spiritus sanctus in verbis nostris.

Omnes dicant tribus vicibus, O Domine, miserere.

Episcopus autem, conversa facie sua ad altare, hanc Orationem dicit: Quæso, ô Domine, pone eum dignum vocatione Subdiaconatus, ut pro meritis à charitate tua, homini concessa, glorificet nomen tuum sanctum, & serviat tibi, & administret sanctum altare tuum, & accipiat misericordiam in conspectu tuo: quia misericordia & benignitas gratiæ tuæ ante te, & gloria & honor te decet, cum Filio unigenito, & Spiritu sancto. Amen.

Hic conversus Episcopus ad Occidentem, tenens tempora Subdiaconi, dicit hanc Orationem: O Domine Deus omnipotens, qui purificasti, in tabernaculo testimonii, decorem templi, eosque qui servant vasa sacra: tu nunc

A etiam, ô Rex noster, manifesta faciem tuam super servum tuum (*talem,*) qui datus est, ut sit in judicium justificationis omnibus, qui præsentant eum. Reple eum Spiritu sancto, ut dignus sit, qui contrectet vasa ministerii hujus, & stet ad portas templi (*Ostiarius sit*) & accendat lucernam fulgidam domui orationis tuæ. Planta eum in Ecclesia tua, sicuti arborem olivam, proferentem fructum sanctificantem omni tempore; speculum justitiæ in jucunditate.

Deinde, conversa facie sua ad altare, dicit: Respice, ô Domine Deus, supra ministerium nostrum: mundifica nos ab omni ini-

B quitate: & mitte gratiam tuam super servum tuum (*talem*) ut dignus efficiatur ante te, qui perficiat ministerium Subdiaconatus indeclinabiliter; ut abundet in gratia tua, cum omnibus, in quibus tibi complacuisti ab æterno, jam verò misericordia in beneplacito tuo est; teque decet honor & gloria & adoratio ab omnibus, ô Deus & Fili & Spiritus sancte. Amen.

Conversus ad Occidentem, signat frontem ejus pollice suo, dicens: Vocamus te in Ecclesiam Dei sanctam. Amen.

Dicit Archidiaconus: Hic Subdiaconus in Ecclesia sancta Dei Amen.

C *Episcopus vero alta voce dicit:* Vocamus te (*ô talis*) Subdiaconum in Ecclesia (*tali*) in civitate (*tali*) in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.

Episcopus facit duas Cruces supra faciem ejus, invocando Trinitatem. Deinde conversus ad Orientem, dicit: Gratias agimus tibi, ô Rex noster omnipotens, per omnia & in omnibus; laudamus & glorificamus nomen tuum sanctum, qui fecisti nobiscum magna, & erudivisti in justificationibus tuis servum tuum (*talem.*) Supplices te deprecamur, ô Rex noster; exaudi nos propter multitudinem gratiæ tuæ; & complaceat tibi, ut fit benedi-

D ctio in Subdiacono servo tuo (*tali*) concede ipsi veritatem, & munda eum, & perfice eum in omni re ministerii hujus; ut servetur in spe tua bona per gratiam Filii tui unigeniti, Jesu Christi Domini nostri. hic qui, &c.

Postea Episcopus conversus ponit vestem super humeros ejus, dicens: Gloria & honor nomini sancto tuo, ô Pater, Fili, & Spiritus sancte, consubstantialis. Pax ejus & intelligentia supra Ecclesiam sanctam. Amen.

Atque hæc ex Copthio originali.

Qualitas Subdiaconi. ex Arabico.

Sint ipsi virtutes Diaconi. ne imponatur ei manus; neque juret; una contentus uxore,

E cui fidem præbeat; alterius uxorem relinquat; ab usu & consuetudine mulierum remotus sit, ut pote mundatus ex lavacro. Laus Deo semper.

Exhortatio ad Subdiaconum, peracta Consecratione. ex Arabico.

O Fili, cum jam supra te collatus sit gradus Subdiaconatus, ad quem consecratus es; propone tibi eum. Hic enim consistit in eo, ut sequaris Diaconum, & mutuam ipsi operam præstes in operibus ministerii: quemadmodum Diaconus quoque imitari debet Sa-

 cerdo-

cerdotem. Obligatus igitur es, ut custodias portas domus Dei, quæ est Ecclesia; & non sustineas, ut ingrediatur in eam Judæus, neque canis, neque perversus, hora ministerii sancti: &, cum clamaverit Diaconus, non stabit detrectans disciplinam in loco isto, & nemo, cui non sint explanata Sacramenta sancta. Tu sollicitè cura, ut summo studio observes portas Ecclesiæ, quia jam tibi collata est gratia, ut tractare possis vasa sacra ministerii sancti & impolluti: propterea cognosce præceptum venerandum, & dona, quæ data sunt tibi, sicut servus prudens & fidelis, faciens voluntatem Domini sui cum omni diligentia, ut consequaris fructum vocationis tuæ altissimæ in Christo Jesu Domino nostro: cui honor & gloria & adoratio cum Patre suo bono, & Spiritu sancto vivificante, nunc & in omni tempore, & in secula seculorum. Amen. Laus datori intellectus.

DE ORDINATIONE DIACONI.

Postquam præsentator diaconi ex Sacerdotibus intellexit, eum hoc ministerio dignum esse; præsentabunt eum Episcopo, testificantes de eo. stabit autem præsentatus ante altare coram Episcopo, genu dextro flexus supra gradus altaris: dicitque Episcopus Orationem benedictionis, accipiendo thymiama: & postquam benedixit id, hanc Orationem dicit: O Domine Deus virtutum, qui induxisti nos in sortem hujus ministerii, qui constituis intellectum homini, & scrutaris corda & renes: exaudi nos in multitudine gratiæ & benignitatis tuæ, & eripe nos ab omni coinquinatione corporis & animæ: dele per amorem tuum peccata nostra & inquitates nostras sicuti nebulam: reple nos virtute divina, & gratia Filii tui unigeniti, & operatione Spiritus sancti, & fiamus digni hoc ministerio novi testamenti; ut illud exequamur cum dignitate, portantes nomen sanctum tuum, & simus ministrantes juxta beneplacitum tuum divinum. Et ne annumeres nos inter eos, qui communicant peccatis infidelium; sed concede quod nobis expedit. Concede nobis, ô Rex noster, ut operemur quod deceat, & assistamus altari tuo sancto. Ecce præsentat se tibi Diaconus (*talis*) stans sive exspectans dona tua cœlestia; quia tu bonus & multæ misericordiæ in omnibus, qui invocant te: valida enim est fortitudo tua, cum Filio tuo unigenito, & Spiritu sancto. Amen.

Dicit Archidiaconus has preces. Gratia Domini nostri Jesu Christi, perficiens nostrum defectum in Euangelium Dei Patris & Spiritus sancti, veniat supra hunc (*talem*) qui ingressus est ad hoc altare, cum timore & tremore adorans, & elevans oculos cordis sui sursum ad te, ô habitans in cœlis; exspectans dona tua cœlestia, ut transferatur ex Ordinatione Subdiaconatus ad Ordinem Diaconatus in Ecclesia tua sancta. Oremus omnes, ut veniat super eum donum Spiritus sancti. O Domine miserere.

Episcopus dicit hanc Orationem, conversus facie sua ad altare: Quæso, ô Domine, pone eum consortem vocationis ad Diaconatum, ut per merita dilectionis tuæ, quâ dilexisti homines, portet nomen tuum sanctum, & serviat tibi, administrando sanctum altare tuum, & inveniat misericordiam in conspectu tuo: quoniam misericordia & pietas ante te sunt; & te decet laus, ô Pater, & Fili, & Spiritus sancte, qui à seculo es, ex nunc & usque in seculum.

Conversus ad Occidentem, ponit manum suam dextram supra caput ejus, & orat hanc Orationem secreto: O Domine Deus omnipotens, verus sine falsitate in promissione tua, dives in omnes qui invocant te: audi nos: petimus enim à te, ut reveles faciem tuam super servum tuum (*talem*) præsentatum ad Diaconatum per judicium & justificationem eorum, qui eum hic tibi sistunt in medium. Reple eum Spiritu sancto & sapientia & virtute, qui replevisti Stephanum Archidiaconum & Protomartyrem, conformatum doloribus Christi. Fac eum crescere in gratia tua: constitue eum ministrum altaris tui sancti, ut ministret tibi secundum beneplacitum tuum, in gradu quem contulisti ei; non declinando ad dextram neque ad sinistram, & sine ullo peccato; ut dignus sit alterius gradus, majoris isto: neque enim gratiam concedis per nostras manus peccatrices, sed in visitatione misericordiæ tuæ divitiis, quæ data est soli ei, quem tu dignum feceris. Et ecce ego etiam; purifica me à peccatis meis alienis: & redime nos ab omni malo, per mediatorem Filium tuum, Dominum nostrum & Deum nostrum & Salvatorem nostrum, Jesum Christum. ille qui tecum, &c.

Conversus ad Orientem contra altare, dicit hanc Orationem: Respice, ô Domine, super nos & super ministerium nostrum: & purifica nos ab omni coinquinamento: & mitte desuper ad nos gratiam tuam supra servum tuum (*talem*) ut dignus sit coram te, qui compleat ministerium tuum sine defectu; ut abundet in gratia tua cum omnibus in quibus tibi complacuisti ab æterno. quia misericordia existit in voluntate tua, & te decet honor ab unoquoque & adoratio, ô Pater, & Fili, & Spiritus sancte. Amen.

Conversus ad Occidentem, signat ejus frontem pollice suo, dicens: Vocamus te in Ecclesiam Dei sanctam, Amen.

Archidiaconus autem dicit: (*Talis*) Diaconus est in Ecclesia sancta, Ecclesia Apostolica, Ecclesia Dei. Amen.

Episcopus autem dicit: Ordinamus (*talem*) Diaconum supra altare, id est, supra Ecclesiam orthodoxam (*talem*) in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

Deinde facit Episcopus tres Cruces supra faciem ejus, in invocatione Trinitatis sanctæ. Deinde conversus ad Orientem, ita deprecatur: Gratias tibi agimus, ô Domine Deus omnipotens: per omnia & in omnibus benedicatur & laudetur sanctum nomen tuum: quoniam fecisti nobiscum mirabilia, & dilatasti dona tua super servum tuum (*talem*:) Te supplices exoramus propter charitatem, quâ dilexisti hominem; exaudi nos per gratiam &be-

& benignitatem tuam, & complace tibi in ſervo tuo (*tali*) per gloriam Spiritus tui ſancti, & complace tibi in eo, & in populo, poſtulante Ordinationem ejus in puritate & gratia bonitatis tuæ; & voca nos cum eo ad bonum, ut mereamur invenire lucrum talenti; ut ſumamus cum omnibus, qui faciunt voluntatem tuam à ſeculo, mercedem diſpenſationis veri & prudentis œconomi, in apparitione Domini noſtri, Dei noſtri, & Salvatoris noſtri, Jeſu Chriſti. ille qui tecum, *&c.*

Poſt hæc converſus Epiſcopus, ponit baltheum ſupra humerum ejus ſiniſtrum, dicens: Gloria & honor ſanctæ Trinitati coæquali, Patri & Filio & Spiritui ſancto. Pax Eccleſiæ fabricæ uni & ſoli ſanctæ, Apoſtolicæ Eccleſiæ Dei. Amen.

Deinde accedit altare, & manus Epiſcopi cum eo, & omnes qui cum eo præſentes fuerint.

Finis ordinationis Diaconi. Salus à Domino. Amen.

Præcepta ſive Exhortatio ad Diaconum. Ex Arabico.

Scias, ô fili benedicte, hunc gradum, quem tibi Deus contulit, eſſe gradum magnum, & miniſterium majeſtate plenum. eſt enim gradus S. Stephani Archidiaconi. ut viſites populum Dei, viduas, pupillos & afflictos, ut conſoleris eos, & juxta poſſe tuum adjuves eos, & ores pro iis. ſis iis in exemplum, ut, videntes opera tua bona, ædificentur viis tuis. Sequaris Epiſcopum & Sacerdotes, & doceas hoſpites & advenas; & viſites eos ſecundum Canonem meum: & honorabis altiorem te in Ordinatione. Qui ſunt Sacerdotes, ſint apud te loco patrum. Sis dignus qui beatificeris in verbo Domini, dicentis: Qui mihi miniſtrat, honorificabit eum Pater meus. & ſicuti dicit Apoſtolus Paulus: Quoniam qui miniſtrant bene, bonus gradus fiet eis & revelatio magna in fide Domini noſtri Jeſu Chriſti. Intellige igitur menſuram & gradum dignitatis, quem contulimus tibi, qui eſt, portare Sanguinem verum qui datus eſt in ſalutem mundi; qui commiſſus eſt manibus tuis. Et laus Deo noſtro, & Salvatori noſtro Jeſu Chriſto, Domino noſtro. Amen, Amen, Amen.

Tunc Epiſcopus benedicit eum iterum, exponendo illo Sacramenta: & ponit ſuper eum manum tribus vicibus. & omnes Sacerdotes dicunt tribus vicibus, Dignus eſt. *Quibus peractis, dicit Epiſcopus.* (*Talis*) Diaconus conſtitutus eſt ſupra Eccleſiam Dei ſanctam. Amen.

ORDINATIO SACERDOTIS

Cum volunt præſentare Ordinandum Sacerdotem, teſtificantur primo Sacerdotes de operibus ejus bonis, & de ſcientia ejus in verbo doctrina bona; & quod ſit manſuetus, conſolator, benignus, & quod uxor ejus talis ſit qualem lex requirit, & ſecundum Canonem; & quod acceperit gradum Diaconatus; & quod ſeparatim gradus, Anagnoſtæ, Subdiaconi, & Diaconi, acceperit. & benedicetur altero die.

A *Deinde prodit foras, veſtitus veſte Diaconi; & baltheus ſuper humerum ejus ſiniſtrum, coram altari. Stat autem Epiſcopus cum Sacerdotibus; & qui ſeparatus eſt, incurvat genua ſua ante altare. Epiſcopus vero iterum dicit gratiarum actionem, & accipit ſimul thymiama; & orat ſuper illud: converſuſque facie ſua ad altare, dicit hanc Orationem:* O Domine Deus, qui venire nos feciſti in ſortem miniſterii hujus, qui conſtituis homini intellectum, & ſcrutaris corda & renes: exaudi nos virtute divina, & gratia Filii tui unigeniti, & operatione Spiritus ſancti; ut ſimus digni miniſterio hoc teſtamenti novi; ut B proficiamus in melius, & nomen ſanctum tuum glorificemus, & miniſtremus Sacerdotium beneplaciti tui ſancti; neque participemus in peccatis infidelium; ſed dele iniquitates noſtras: & concede, ô Rex noſter, ne faciamus quod non expedit nobis; ſed da nobis cognitionem, ut loquamur quod oportet, & adſiſtamus altari tuo ſancto. Ecce, venit ad te Ordinandus in Sacerdotem: perfice eum in ſervum tuum (*talem*,) ſtantem & exſpectantem dona tua cœleſtia. quia tu bonus es & multæ miſericordiæ in omnes qui invocant te: qui C potens es in poteſtate tua, cum Filio tuo unigenito, & Spiritu ſancto. Amen.

Dicit Archidiaconus: Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui perficit defectum noſtrum per voluntatem Dei Patris; & Spiritus ſanctus, veniat ſuper (*talem*) hunc, qui te ſibi ſiſtit in timore & tremore, & humilis corde, ad altare tuum ſanctum, & ipſe incurvatus tollit oculos cordis ſui ad te ô habitans cœlos, exſpectans dona tua cœleſtia, ut transferatur ex Ordine ſui Diaconatus ad Sacerdotium in Eccleſia (*tali*) & ad altare ſanctum. Orate omnes ut veniat ſuper eum donum Spiritus ſancti.

Dicit populus, Kyrie eleïſon, *tribus vicibus.*

D *Epiſcopus vero, converſus ad Orientem, hanc Orationem dicit:* Quæſo Domine Deus, pone eum dignum vocatione Presbyteratus, ut per merita charitatis tuæ erga homines glorificet nomen tuum ſanctum, & ſerviat tibi, & miniſtret altari tuo ſancto, & inveniat miſericordiam in conſpectu tuo: quoniam miſericordia & gratia ante te eſt, ô Deus, quem decet laus, ô Pater, & Fili, & Spiritus ſancte. Amen.

Dicit populus. Kyrie eleïſon, *tribus vicibus.*

Converſus ad Occidentem Epiſcopus, ponit manum ſuam dextram ſupra caput ejus, ſic o- E *rando:* O Domine Deus omnipotens, qui omnia creaſti in verbo tuo, & curam habes omnium quæ ſunt ante te, ſecundum voluntatem tuam, qui reſpicis ſemper ſuper Eccleſiam tuam ſanctam, ut, qui ponuntur in ea, creſcant & confortentur, proficiant verbo & opere: Reſpice ſuper hunc ſervum tuum (*talem*) qui tibi præſentatur ad Sacerdotium per approbationem & judicium eorum, qui tibi eum ſtiterunt: reple eum Spiritu ſancto tuo, gratia & beneplacito tuo, ut timeat te & gubernet populum tuum, quem elegiſti, & præcepiſti ſervo tuo Moyſi, ut eligeret

ſibi ſeniores, plenos Spiritu ſancto, qui ſine mutatione procedit à te.

Orate. Quæſo, Domine, exaudj nos in iis quæ ſupplices à te poſtulamus: & conſerva in nobis etiam ſpiritum ſanctum ſine defectu: concede Spiritum ſapientiæ tuæ, ut repleatur operibus ſalutis, & eloquio doctrinæ, ut doceat populum tuum in vocatione ſua, ut ſerviat tibi in ſanctificatione & cogitationibus mundis & animo ſincero, & compleat opera Sacerdotii ſupra populum tuum, & ſupra eos, qui-præceſſerunt eum, & qui reſtaurati ſunt per lavacrum regenerationis. Et ecce ego quoque: purifica me ab omni peccato occulto, & ſolve me à manifeſtis, per mediatorem Filium tuum unigenitum, Dominum noſtrum & Deum noſtrum & Salvatorem noſtrum, Jeſum Chriſtum: ille qui, &c.

Converſus ad altare, ſic orat: Reſpice, ô Domine, ſupra nos & ſupra miniſterium noſtrum, & munda nos ab omni coinquinatione; & mitte cœleſtem gratiam tuam ſupra hunc ſervum tuum, ut dignus inveniatur ante te, qui compleat Sacerdotale munus ſine defectu; ut accipiat gratiam tuam cum iis qui tibi complacuerunt ab æterno: quia miſericordia in voluntate tua; te quoque decet honor & gloria ab omni creatura, & adoratio, ô Pater, & Fili, & Spiritus ſancte. Amen.

Et converſus ad Occidentem, ſignat frontem ejus pollice ſuo, dicens: Vocamus te in Eccleſiam Dei ſanctam. Amen.

Deinde alta voce dicit Archidiaconus. (*Talis*) Sacerdos eſt altaris ſancti, quod eſt in Eccleſia ſancta Catholica & Apoſtolica, Eccleſia Dei. Amen.

Deinde clara voce Epiſcopus dicit: Vocamus te (*talem*) Sacerdotem altaris ſancti, quod vocatur orthodoxorum, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen.

Facit Epiſcopus, ſupra frontem ejus, tres Cruces, ſignificando Trinitatem; deinde veſtit illum ſtola, dicens: Gloria & honor Trinitati ſanctæ conſubſtantiali. Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Pax & incrementum Eccleſiæ Dei ſanctæ. Amen.

Converſus ad Orientem Epiſcopus, orat ſic: Gratias tibi agimus, ô Domine Deus omnipotens, propter omnia & pro omnibus, ut glorificetur nomen tuum ſanctum: quia feciſti nobiſcum mirabilia, & dilataſti dona tua opulenter ſupra ſervum tuum. te ſupplices exoramus, ô Rex noſter, & exaudi nos per multitudinem gratiæ tuæ, & complaceas tibi ſupra has cærimonias, quæ factæ ſunt ſupra ſervum tuum, qui accepit Spiritum ſanctum tuum ſupra ſe, & ſupra populum circumſtantem vocationis, quem elegiſti in ſanctificationem & gratiam bonitatis tuæ, & elegiſti nos eum eo in bonum, ut operetur, & lucretur cum talento ſuo, & conſequatur cum iis, qui fecerunt voluntatem tuam ab æterno, mercedem œconomi fidelis & prudentis in apparitione Domini noſtri, Dei noſtri, & Salvatoris noſtri, Jeſu Chriſti. Amen.

Monita ad Sacerdotem novum.

Nota tibi ſit, ô frater, menſura doni, quâ hodie dignus effectus es, qui eſt Presbyteratus; quo conſtituimus te ſupra myſteria magna Teſtamenti novi, & ſupra gradum Doctorum. Tuum erit, operari, & docere exemplo & converſatione bona; præſtantem verbo, & recordare verbi principis Apoſtolorum Petri, dicentis: Seniores, qui inter vos, obſecro ego, particeps veſtri in Sacerdotio, teſtis paſſionis Chriſti, & conſors gloriæ, quæ revelabitur in nobis; paſcite oves Dei, quarum cura vobis commiſſa eſt, & viſitate eas non in violentia, ſed in voluntate cordis in Deo ædificate; & non ſicut dominantes populis; ſed ſitis ſicuti oves; ut, cum apparuerit princeps paſtorum & magnus ille judex, recipiatis coronam gloriæ incorruptibilis. Impendantur igitur opera tua ſecundum talentum traditum tibi, & conducat tibi & duplicetur; accipiaſque mercedem ſervi prudentis & fidelis, & congreges populum ad verbum doctrinæ, eum alimento ſpirituali reficiens; ut ſalveris tu, & qui te audierint. Abi in pace. Dominus ſit tecum. & laus Deo ſemper.

Et juramento præſtito oſculatur altare, Epiſcopum, & præſentes. Deinde explanet aliquid de myſteriis. & Epiſcopus ponet ſuper eum manum ſuam tribus vicibus: & omnes dicunt altâ voce. Dignus eſt (*talis*) ut ſit Sacerdos in Eccleſia ſancta Catholica & Apoſtolica, quæ eſt in civitate (*tali.*) Et charitas Chriſti in pace Dei. Amen.

CONSECRATIO PRÆLATI

ſive illius, qui curam habet ſubditorum, dicti Abigumenos animarum.

Cum adductus fuerit conſecrandus in Prælatum, examinetur primum a Sacerdotibus: & ſtet veſtitus, Sacerdotis inſtar, incurvetque genua, cum iis qui præſentant eum, ante Epiſcopum. & ipſe ſtet ante altare ſanctum. Deinde dicit Epiſcopus Orationem gratiarum actionis, & ſumit thymiama, benedicitque illud: deinde populus dicit, Miſerere, *tribus vicibus. Dicitque Epiſcopus hanc Orationem*: O Domine Deus virtutum, qui nos venire feciſti in ſortem hujus miniſterii, qui conſtituis intellectum homini, & ſcrutaris corda & renes: exaudi nos per multitudinem gratiæ tuæ, & munda nos ab omni coinquinatione corporis & animæ: diſſipa nubes peccatorum noſtrorum, & malitiarum noſtrarum caliginem diſperge; imple nos virtute divina, & gratia Fili tui unigeniti, & operatione Spiritus ſancti, ut ſimus digni hoc miniſterio novi teſtamenti, ut creſcamus in meritis, exalteműſque nomen tuum Sanctum, & miniſtremus Sacerdotium beneplaciti tui ſancti: neque imputes nobis participationem peccatorum alienorum, ſed propria noſtra dele: & concede nobis, ô Domine, ne committamus defectus; ſed te nobis benignum præbe in ſcientia, ut loquamur quod expedit, & appropinquemus altari tuo mundo. Ecce, accedit

cedit ad te, intentione perfecta, servus tuus (*talis*,) qui stat exspectans dona tua cœlestia. Quoniam tu bonus & multæ misericordiæ omnibus qui invocant te; & potestas tua fortis cum Filio tuo unigenito, & Spiritu sancto, Amen.

Dicit Archidiaconus hanc Orationem: Gratia Domini nostri Jesu Christi, defectus nostros complens in beneplacito Dei Patris, & Spiritus sanctus, veniat supra (*talem*) qui cum timore & tremore intrat altare tuum sanctum, elevatque oculos cordis sui ad te qui habitas cœlos exspectans dona tua cœlestia, ut transferatur ex Ordine Sacerdotii ad ordinem Prælaturæ in Ecclesia (*tali*,) in civitate (*tali*.) Orate omnes, ut veniat super eum gratia Spiritus sancti.

Populus dicit, O Domine, miserere, *tribus vicibus*.

Episcopus vero dicit hanc Orationem, conversus facie sua ad Orientem: Quæso, ô Domine, pone dignum vocatione Prælaturæ, ut per merita & propter gratiam tuam exaltet nomen tuum sanctum, & serviat tibi, administretque altare tuum, inveniatque misericordiam in conspectu tuo, quoniam misericordia & benignitas ante te, ô Deus: te enim decet laus, ô Pater, & Fili, & Spiritus sancte. Amen.

Conversus ad Occidentem, imponit manum supra caput ejus, & dicit hanc Orationem secreto: O Domine Deus, omnipotens Pater, Dominus noster & Deus noster, & Salvator noster Jesu Christe, cognoscens omnia antequam existant: tu elegisti servum tuum (*talem*) ut sit pater, director, & præfectus servorum tuorum congregatorum in loco uno propter nomen tuum sanctum: ideo te deprecamur, ô amator hominum, ut respicias supra eum, benedicas ei, & sanctifices eum; charitas Spiritus sancti tui sit super eum: & dispone nos cum eo ad omne opus bonum: da ipsi sapientiam & virtutem, ut ante Spiritum sanctum tuum existat sine culpa dies & noctes. Da ei, ô Domine, spiritum quietum, benignum, plenum fiducia, & Christianum, ut sit placens tibi in operibus bonis, & sit præfectus ei qui ei voluerit obedire; sollicite operetur, & doceat eos præcepta legis tuæ; curam eorum habeat, ac conservet eos in puritate & amore: ut sanctificet eos, dirigat que eos ad sponsum cœlestem Christum; sublimitate vitæ spiritualis accepta, compleat quod scriptum est: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.

Postquam hanc Orationem dixit, conversus facie sua ad Orientem, dicit: Pax vobis. Respice, ô Domine, super nos, & super ministerium nostrum; & munda nos ab omni coinquinatione, & mitte gratiam tuam de cœlo supra servum tuum (*hunc*) ut dignus sit per te, qui compleat Sacerdotium suum sine defectu, ut crescat ante te per viscera misericordiæ tuæ, cum omnibus qui tibi placuerunt à seculo. Quoniam misericordia in voluntate tua est; & te decet honor ab omnibus & adoratio, ô Pater, & Fili, & Spiritus sancte, nunc & omni tempore.

Conversus ad Occidentem, signat frontem ejus, pollice suo, dicens: Vocamus te (*talem*) Abigumenon in Ecclesia sancta Dei. Amen.

Clamat Archidiaconus alta voce, dicens: (*Talis*) Abigumenus supra altare mundum, quod est in Ecclesia sancta Catholica & Apostolica, id est, Dei. Amen.

Clamat alta voce Episcopus: (*Talis*) Abigumenus in altari sancto. præsentamus memoriæ ejus Orthodoxos & civitatem (*talem*) quæ amat Christum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Dei pacis; & fabricam unicam sanctam & Apostolicam, Ecclesiam Dei.

Conversus ad Occidentem, dicit: Gratias tibi agimus, omnipotens, propter omnem gloriam, & in omni gloria, & benedicimus te, & laudamus nomen sanctum tuum; quia tu fecisti nobiscum mirabilia; quia venire fecisti à te dona tua supra servum tuum (*hunc*.) Te supplices exoramus, ô Domine, audi nos propter multitudinem gratiæ tuæ; ut complaceat tibi supra promotionem hanc in Prælaturam, servi tui (*hujus*,) quæ facta est ei, per gratiam Spiritus sancti tui. Te supplices exoramus, ô Rex noster, propter eum quem vocasti, & circumstantes quos elegisti per sanctificationem & gratiam bonitatis tuæ, & elegisti nos cum iis ad bonum, ut consequamur mereamur cum omnibus, qui faciunt voluntatem tuam ab æterno, mercedem Præpositi fidelis & prudentis in apparitione Domini nostri & Dei nostri & Salvatoris nostri Jesu Christi. ille qui, &c.

Osculetur altare & Episcopum & præsentes. Deinde incipiant Missam. Et Episcopus det ipsi sacram Synaxin; & monita salutaria prælegat.

Monita prælegenda ad Prælaturam assumpto.

Notam tibi facio, ô frater, mensuram hujus Ordinis, ad quem assumtus es ante Dominum; quæ est Prælatura. Sit tibi magna cura in verbo doctrinæ; & manifesta primus opera bona, quæ & doceas populum hunc, pro quo dabis rationem Deo: quemadmodum præcepit Doctor Apostolus: Sis vigilans super animas eorum, & dirige eas ad opera bona, ut faciant ea; increpa peccantes; & incedere facias eos juxta legem Apostolicam in omni simplicitate & mansuetudine; labora pro iis; sana membra tua, & summa sollicitudine cura; neque permittas appropinquare lupum gregi, sed exscindas eum & discerpas in verbo veritatis. Perfice quod scriptum est: Oportet nos esse fortes, supportantes infirmos cum omni patientia, ut non deficiamus in nobis ipsis. Ut audias tandem & tu: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui. Laus Deo semper.

PRÆSENTATIO ARCHIDIACONI.

Dicit Episcopus hanc Orationem: O Domine Deus magnus in donis tuis, & in misericordia summus: in gratia & bonitate, quæ est

est per Filium tuum unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum: tu fundasti Jerusalem cœlestem, & tu solus caput omnium etiam super terram; & ex similitudine tua creasti omnes formas eorum; & nominasti omnem ordinem & omnes virtutes & potestates Ecclesiæ tuæ, veluti archetypon quoddam, in quo omne ministerium Sacerdotale absque omni contrarietate.

Dicit Diaconus: Orate.

Episcopus vero dicit: Tu nunc etiam, ô Domine, amator hominum, accipe preces nostras; peccatores enim sumus. Mitte gratiam Spiritus sancti tui super servum tuum (*talem*) quem præsentarunt ad Archidiaconatum per judicium & approbationem eorum, qui eum tibi stiterumt in medium, & approbatum tibi desponsarunt eum. Pone eum dignum, ut sit Archidiaconus supra omnia Ecclesiæ tuæ sanctæ; purifica eum sicuti unum ex septem Diaconis, quos constituebant Apostoli sancti; Stephanum, primum Diaconum & principem Martyrum. Imple eum virtute & timore & intellectu, sicuti Stephanum primum Archidiaconum, supra Ecclesiam tuam sanctam in ministerio incruento, & sublimitate puri eloquii: portetque calicem sanguinis tremendi, Agni immaculati

A & inculpati, qui est Filius tuus unigenitus: ministret pupillis, & subveniat viduis, indefessus in servitio Dei: Doceat ignorantes, corrigat indisciplinatos, perversos increpet, reducat errantes; revereatur Sacerdotes, & serviat peregrinis; & jubeat ubi oportuerit; sitque exemplar omnibus reliquis in Ecclesia; ut faciat sibi gradum bonum, altum valde, & inveniat authoritatem apud omnes, * & non gratiâ, quæ datur impositione manuum nostrarum, peccatores enim sumus, sed in visitatione gratiæ tuæ, habentis divitias, quæ datur dignis eâ.

B *Diaconus dicit*: Orate. *Episcopus vero dicit*: Nunc, ô Rex noster, supplices deprecamur bonitatem tuam, ô amator hominum, pro oblatione servi tui (*talis*) ut dignus ponatur gratia vocationis, qui est Archidiaconatus; veniatque super eum Spiritus sanctus tuus. Et ecce ego etiam, munda me ab omni peccato alieno, & renova me, a peccatis omnibus immunem, per mediatorem Filium tuum unigenitum, Dominum nostrum & Deum nostrum Jesum Christum ille

C qui, &c.

Finis Exemplaris Rituum Ordinis Sacerdotii, quod deductum fuit ex Cerimoniis & titibus *Archipresbytererum, qui non sunt descripti in hoc volumine. Laus datori intellectus.*

F I N I S.

COMMENTARII
DE SACRIS ECCLESIÆ
ORDINATIONIBUS SECUNDUM
antiquos & recentiores, Latinos, Græcos, & Syros.

PARS TERTIA.

QUÆ VARIAS EXERCITATIONES CONTINET in quibus quæcumque à Scholasticis de Sacramento Ordinis disputari solent, secundùm antiquos Patres, & Rituales omnium gentium, probabiliter suadentur: & antiqua Ecclesia Orientalis cum Occidentali convenientia docetur; & quando, quave occasione aliquid novum in antiquum ritum inductum est, adnotatur.

EXERCITATIO I.

DE VARIIS CONCILIATIONIBUS GRÆCARUM Ordinationum cum Latinis; denique origine explicationis ſubſtantiæ Sacramentorum per materias & formas, ordiniſque & χειροτονίας ſignificatis.

CAPUT I.

Ex comparatione antiquorum Ritualium Latinorum cum Græcis non colligitur in materia Ordinum aliquid eſſe immutandum, Regula colligendi materias & formas ordinum, ex utriſque Ritualibus. Antiqui ſcholaſtici Græcarum ordinationum ignari. Decepti ſunt in forma baptiſmi Græci, verecundè tamen & modeſtè de ea pronuntiarunt: Cognita Græcorum praxi eam probarunt, & ſecundum eam ſententiam ſuam temperarunt. Variæ Græcarum ordinationum cum Latinis conciliationes à recentioribus Scholaſticis inventæ recenſentur. Pauci quidam & obſcuri Scholaſtici Græcorum baptiſmum improbarunt. Vaſta admodum quorumdam conciliandi ratio explicatur: Aliæ enarrantur ex quibus idem planè conſequitur. Ritualia ordinum Græca & Latina inter ſe non pugnant, ſed pronuntiata ſcholaſtica cum Ritualibus Græcis. Pontificale Romanum hodiernum omnia continet quæ antiqua; ſed antiqua non omnia continent quæ hodiernum.

PRæcedentibus præſumptis & ſtabilitis, quibus nullus error ſubeſſe poteſt, facile erit unicuique de veris, genuinis, & primitivis ſingulorum ordinum materiis & formis judicium ferre; atque illud celebre & antiquum Doctorum Scholaſticorum dogma confirmare, nempè ſacramentorum materias & formas eſſe perpetuas & immutabiles. Si quis enim diligenter attendat antiquos rituales Latinos, eoſque comparet cum Græcis antiquis, & recentioribus, traditionem Apoſtolicam de ſacris ordinationibus tanquam in ſpeculo contemplabitur facileque dijudicabit quæ ſunt in hodiernis ritualibus Apoſtolicæ traditionis, quæ verò Eccleſiaſticæ inſtitutionis. Unde colliget quanta cum æquitate Pontifices continuis decretis, unoquoque ſeculo, & qualibet occaſione data editis, & admiſerint ordinationes Græcas, & admittendas ſtatuerint, & de iis detrahentes compeſcuerint. Colliget inſuper immane quantum aberraverint à vero plerique Scholaſtici, cùm Græcarum ordinationum ignari, & antiquæ Latinorum traditionis incurioſi definire voluerunt quæ ſunt in ſacris ordinationibus Apoſtolicæ traditionis, quæ Eccleſiaſticæ inſtitutionis, quæ
A ſubſtantialia, quæ accidentalia. Quanquam autem res iſta non ſit ex antecedentibus collectu admodum difficilis, attamen operam noſtram non fore ſupervacaneam credidimus, ſi Lectori in ea colligenda præiremus, eumque in eo ſtudio exercitationibus noſtris exerceremus.

II. Nemo, ut mihi videtur, dubitare poteſt antiquos Latinos à quibus accepimus & ordinationes, & quod ſacerdotes ſumus, legi-
B timè & validè ſacerdotes conſecraſſe, & cætera ſacrarum ordinationum munia contuliſſe. Eadem antiquorum Græcorum ratio. Certiſſimum enim eſt, & evidentiſſimum neminem ordinationes Græcas criminari poſſe, quin crimen in Latinas redundet: cum utrique mutuò alterius ordinationes probaverint, Græcuſque apud Latinos, & Latinus apud Græcos ſine ulla unquam ordinationis querela, ſacra my-
C ſteria celebraverit. Pari veritatis evidentia certum eſt recentiores Latinos in hunc uſque diem legitimas ordinationes celebraſſe, & celebrare. Eadem ratio hodiernorum, Græcorum, cum, ut ex iis quæ manifeſtiſſime ἐξ αὐτοψίας quadam demonſtrata ſunt, ab antiquis non differant, eoſque publicè in ſuis ordinibus miniſtrantes ſuſcipiat Eccleſia Romana, ſemperque ſuſceperit. Complectuntur igitur utræ-

que illæ ordinationes omnia quæ sunt ordini absolutè substantialia, & consequenter in iis ritibus & verbis quæ sunt omnibus communia, inest vera materia, veraque forma: In iis verò quæ sunt alicui ritui vel tempori specialia, hoc est, quæ sunt in ritu Græco non in Latino, vel in Latino non in Græco, vel quæ antiquitus ritui Græco vel Latino non inerant, sed postea vel à Conciliis, vel à Pontificibus addita, vel quacumque consuetudine usurpata sunt, Ordinationum materias & formas non inesse.

III. Cum igitur ex antecedentibus certissimum sit Latinos & Græcos antiquos & hodiernos validè Sacramentum Ordinis conferre, alia nec est nunc, nec olim fuit Græcis materia & forma quàm Latinis. Inde necessariò & evidentissima consequentia sequitur id esse ad materias & formas notandas & explicandas, ex ritibus Latinis & Græcis eligendum & secernendum, quod est semperque fuit utrisque commune. Illud verò quod est vel Latinis vel Græcis speciale, aut quod semper apud alterutros non fuit, rejicendum esse velut ad veram & absolutam Sacramenti substantiam constituendam minimè idoneum; licet illud additamentum credere par sit, imò necesse adjunctum esse ad significationem mysterii explicatius repræsentandam, & ritus solemnitatem augustiorem reddendam. His itaque fixis & immotis regulis facile nobis erit in Ordinationum ritibus quod ad ordinum substantiam absolutè pertinet, estque illis nativum, ab eo discernere quod est ascitum & adoptivum.

VI. Antiquorum & recentiorum Theologorum nulli de Græcis ordinationibus soliciti fuerunt; ne quidem earum umbram videntur agnovisse. Nulla disquisitione facta velut rem confessam assumpserunt Græcos & Latinos iisdem ritibus ordinationes celebrare. Imò hoc ipsum vix unquam ab iis disertè dictum leges, nedum agitatum. Contrà quàm id quod dè Lamiis dicitur, domi oculatissimi fuerunt, foris planè cæcutierunt. Quæ domi gerebantur, diligenter inquisierunt, suoque lare contenti exteros ritus profundo silentio merserunt, istud Homericum præposterè observantes.

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε.

Nam cum generalia axiomata Latinos cum Græcis uno fasce complectentia de his ritibus pronuntiarent, eorum erat sedulò dispicere, & animo versare an exceptione aliqua possent debilitari. Verùm ista sedulitate prætermissa, ita infeliciter aliquando eorum plerique conjecerunt, ut neque cœlum, neque terram, ut dici solet, attigerint, velut ex sequentibus Exercitationibus Lectori innotescet. Unicus est baptismus è Sacramentis Ecclesiæ Græcæ de quo verba disertè fecerunt Doctores Scholastici: Perperam tamen illius Sacramenti formulam substantialem enuntiarunt. Dixerunt enim omnes, si hodiernos excipias quorum multi absurditatem subodorarunt, eam esse deprecativam, cùm reverà sit, semperque fuerit indicativa.

V. In hac tamen falsa opinione Lectorem maximè velim notare prudentem, verecun-
A dam, & modestam Scholasticorum prope omnium sententiam. Omnes enim tantùm detulerunt ritui Græco, licet perperam intellecto, & propter pravam intelligentiam à Latino secundum eorum principia longè diverso, ut eorum baptismum non modò judicaverint validum, & non iterandum; verumetiam dixerint Sacramenti istius & aliorum quorumdam formas, licet deprecativè efferrentur, valere posse. Quid si Ordinationum Græcarum ritus antiquos & recentiores cognovissent, atque ut nos fecimus examinassent, & sibi invicem comparassent, eosque iterum cum
B antiquis Latinis contulissent, eandum proculdubio nobiscum de Græcarum ordinationum non modò validitate, verumetiam de formarum & materiarum ejusmodi cum Latinis paritate opinionem concepissent. Itaque scholasticos omnes antiquos & recentiores, licet longè diversa statuerint, nobiscum tamen non immeritò sentire ἐ ἀδελφίζειν existimamus.

VI. Ut hoc evidentiùs ante Lectorum oculos proponam, operæ pretium mihi videtur explicare qua ratione antiqui Scholastici Græcos cum Latinis in causa Baptismi concilient.
C Idem proculdubio de Sacris Ordinationibus statuissent, si Græcorum Ordinationes illis innotuissent, nec Latinarum auctoritate Græcas evertissent. Disputatur ab iis omnibus an necesse sit personam Ministri in baptismo exprimere. Respondent prope omnes id non esse necessarium. Quamobrem verò? Quia Græci id non faciunt. Modus igitur & ratio conciliationis est Græci ritus approbatio, & austeritatis quæ ex Latino ritu colligi poterat, secundum Græcum ritum moderatio. S. Thomas in 4. dist. 3. art. 2. ad primum, *Sed utrum expressio personæ Ministri qua fit se-*
D *cundum nos, sit de necessitate baptismi, apud quosdam dubium est. Probabilius tamen dici potest quod non sit; ne cogamur totam Græcorum Ecclesiam absque baptismo ponere qui personam non exprimunt baptizantis. Quod dicitur consilio Sanctorum Patrum factum contra errorem qui in baptizantis persona spem ponebant, de quo* 1. Cor. 1. Paludanus in eandem dist. q. 1. in tertio quæsito, Quærit an persona Ministri debeat exprimi? Respondet negativè, hoc solo argumento fretus, cujus utramque propositionem Lectorem velim attendere, *Illud quod est de necessitate baptismi est idem a-*
E *pud omnes conferentes verum baptismum: Quia amissio alicujus quod est de necessitate Sacramenti, evacuat Sacramentum. Sed expressio personæ baptizantis non observatur apud Græcos; baptizant enim sic, baptizetur servus Christi Nicolaus in nomine Patris, &c. Et tamen conferunt verum baptismum; quia revertentes ex eis ad obedientiam Ecclesiæ non baptizantur. Ergo expressio personæ baptizantis non est de necessitate Sacramenti.* Eodem prorsus argumento in ordinationes converso nituntur quæcunque sequentibus nonnullis Exercitationibus dicentur.

VII. Ita quoque Franciscus Suares ratiocinatur q. 66. de baptismo sect. 1. *Certum de fide est formam qua Græci utuntur, esse sufficientem, &c. Nam Ecclesia Græca habet usum illius for-*

ma

ma antiquissimum. Unde credibile est à Sanctis Patribus & Episcopis Catholicis illum accepisse. Neque credibile est totam illam Ecclesiam caruisse vero baptismate; alioqui reliquis Sacramentis omnibus, verisque sacerdotibus caruisset, quod est absurdum, & contra id quod universa Ecclesia Romana sentit. Nam cum Graci a schismate ad obedientiam Ecclesia Romana redeunt, nec baptizantur, nec si sacerdotes vel Episcopi sint, iterum ordinantur, ac consecrantur; sed in suo gradu & ordine recipiuntur. Ergo hac omnia verè & rite apud illos perficiuntur. Atque iterum sect. 2. eodem ratiocinio quo cæteri, colligit personam Ministri non esse necessariò in baptismate exprimendam. *Uberius verò addendum est etiam hoc simplicitèr modo non esse necessariam indicari personam Ministri, ut constat ex forma Gracorum, Baptizetur servus Christi. Nam, ut notat Soto, Graci illis verbis non subintelligunt personam Ministri &c. Ergo ex vi talis forma non exprimitur ullo modo persona Ministri, & tamen est sufficiens. Ergo expressio Ministri in forma non est simpliciter necessaria, &c. Nam licet Ecclesia Latina hoc observet, non tamen Graca, qua in hac parte non arguitur erroris ab Ecclesia Latina.*

VIII. Idem argumentum, ut demonstrationem usurpant, Gabriel Biel in 4. dist. 3. q. unica, art. 2. Conclus. 2. Guilelmus de Vorilong ibidem, dist. 3. initio ubi de forma baptismi, Adrianus Papa in 4. de baptismo q. 2. §. *ad Videndum.* Thomas de Argentina in 4. dist. 3. ad finem art. 3. Michaël Aiquanus Carmelitarum olim Generalis. in 4. q. 23. Dominicus Soto ibidem q. unica, art. 5. Henriquez lib. 2. de baptis. c. 8. n. 3. & lib. 4. c. 2. Koning de Sacram. baptismi q. 66. art. 6. dubio unico, Vasquez Tom. 2. in 3. partem q. 142. c. 3. Laymannus de Sacramento baptismi tract. 2. c. 24. Nugnes de baptismo in q. 66. articulo 5. Joannes Puteanus in 3. part. q. 66. art. 5. 6. dub. 2. Cardinalis Toletus summæ lib. 2. c. 19. Plures autores citavimus lib. 8. de sacram. Pœnitentiæ c. 16. sect. 16 qui in eandem sententiam commodè explicari possunt; citarique possent autores alii innumeri, si operositatis istius esset aliquod operæ pretium, qui licet Græcorum praxim non eodem modo interpretentur, in eo tamen consentiunt, ut sententiam suam illa Græcorum praxi velut certissima demonstratione confirment. Ex dictis velut ex ungue colligis, lector, quanto conatu Ordinationum Græcarum materias formasque cum Latinis conciliare adnixi fuissent, si vel levi earum cognitione eos aspergi contigisset.

IX. Hoc diligenter præstiterant Neoterici Scholastici quotquot Græcarum ordinationum cognitione delibuti sunt. Illas enim pro viribus conantur cum Latinis conciliare, maximumque discrimen quod interest, & legentium oculis statim se objicit, emollire, & tollere. Verùm cum ante oculos sibi tantùm proponant Pontificale Romanum hodiernum, & axiomata Scholastica ab aliquot seculis inde deprompta, & erudito Scholarum pulvere trita atque celebrata, in varios difficultatum laqueos se induunt, quibus facillimum erat consultis antiquis Latinorum codicibus, & antiqua simpliciorique ordinandi consuetudine sese expedire. Nam positis & ratis Ordinationum Latinarum formis & materiis, ut à plerisque Scholasticorum definiri solent, difficillimè illis Græcarum gratiam conciliabit: Id est, ut ait Lyricus Poeta, ire per extentum funem in quo singulis gressibus casus imminet. Virorum tamen Doctorum hic labor & industria duo nobis commoda suppeditat: Prius, Græcarum ordinationum veritatem confirmat. Quidvis enim tentare malunt viri docti, ut iis efficientiam asserant, quàm tantillum de iis detrahere. Posterius, Nonnullæ conciliationis viæ ab iis ineuntur, quarum explicatione & lumine gravissimæ difficultates infra commovendæ & sedandæ evolvuntur, & illustrantur. Quapropter operæ pretium aliquod nobis facturi videmur, si huc eas breviter retulerimus. Sanè earum quædam ejusmodi sunt, ut stantibus axiomatis vulgaribus nihil melius, & difficultati enodandæ convenientius excogitari possit.

X. Gravina autor recens in Italia celebris doctrinæ S. Thomæ maximè addictus disput. 2. de materia & forma Sacramenti ordinis §. 3. hæc duo principia fixa & immota velut suæ disputationis fundamenta solidissima jacit: Prius, sacramenti ordinis materiam & formam in porrectione instrumentorum sedere: Posterius, materias & formas Græcas validas esse, & nullo modo iterandas. Cùm autem videret Græcos ordinandis nulla instrumenta porrigere, in omnes partes sese versat, & torquet, ut in Græcis ordinationibus instrumenta deprehendat; sed aquam citius è pumice. Absurda multa a se inventa, fateor, variis ratiunculis colorare, & ornare nititur, ut quocunque modo Græcos cum Latinis in unam sententiam conspirare doceat. In has angustias illum præcipitem agit ista Ecclesiæ Latinæ anticipata opinio, quam toto hoc opere demonstratum imus, Græcas ordinationes esse legitimas. Ideo nihil non tentat ut hoc axioma & illæsum, & illibatum conservetur, & Ecclesiæ Latinæ traditioni non repugnare demonstret. Infra pluribus de Conciliationis istius inanitate disseremus.

XI. Præpositus Atrebas Societatis Jesu insignis Theologus cùm Romæ vidisset ordinari Presbyterum a Græco Episcopo more Græco à Latino tam diverso, statim ille conjecit, & tandem apud se statuit de materia & forma Ordinationum longè aliter in plerisque judicandum quàm hactenus Græci ritus ignoratione judicatum fuerat, ut ipse testatur agens de Episcopatus materia & forma n. 75. quod ille demonstrat quinque corollariorum collectione, quæ ex Latina ordinatione deduci non possunt. Deinde n. 96. cum de Presbyteratus materia & forma disseruisset, addit, *& hac dicta intellige quoad Eccl. Romanam. Nam quoad Eccl. Gracam aliter est ratiocinandum, &c. Et n.* 109. *Notandum ex hactenus dictis de materia & forma ordinationis, & diversitate in Eccl. Romana & Graca patere quam sit probabile Christum non instituisse Ordinum materiam & formam in particulari, sed solum in genere,* &c. De ista conciliationis modo mox ver-

verba faciemus. Ita quoque eminentissimus Cardinalis Lugo disput. 2. de sacramentis in genere sect. 5. n. 85. & seq. licet nullum aliud suæ sententiæ fundamentum haberet præter Arcudium ex Euchologio Græcorum formas enarrantem, ac Presbyteri Romæ probante Pontifice, more Græco ordinati conspectum. Sic quoque eodem loco ut præcedentes argumentatur n. 87. *Aliunde autem habemus nec porrectionem panis & vini determinatè requiri ex divina institutione, cum Græci absque illa porrectione ordinentur. Ergo fatendum est Christum solum voluisse pro materia aliquod signum proportionatum, hoc, vel illud.*

XII. Verum equidem est olim paucos quosdam Scholasticos incognitos, quos innominatos commemorant Alexander Halensis 4. parte summæ q. 8. memb. 3. art. 3 §. 4. in fine, Albertus in 4. dist. 3. art. 2. ad quæstiunculam 2. S. Thomas ibidem q. 2. art. 2. Sylvester in summa V. Baptismus 1. in fine, de Græcorum baptismo dubitasse, eosque rebaptizandos judicasse. Sed paucorum & obscurorum hominum ante aliquot secula ea sententia fuit, cui cæteri, & eo tempore, & sequentibus seculis contradixerunt, semperque obtinuit Ecclesiæ praxis huic sententiæ contraria. Alexander tamen ut & Sylvester locis citatis videntur in eam sententiam aliquantulum propensius inclinare. Refert Albertus loco citato resp. ad octavum argumentum quæstiunculæ secundæ, Gregorium IX. in hac quæstione dubium fuisse, & de ea interrogatum primò respondisse, sic baptizatos esse rebaptizandos: Postea tamen istum baptismum tolerasse, tresque minimùm Dominicanos Romæ ipso jubente fuisse rebaptizatos. Idem fecerunt, faciendumque statuerunt de Latinis Græcorum nonnulli, atque Balsamon imprimis Patriarcha Antiochenus, & ante eum aliqui. Sed longè plures restiterunt, & cum Latinis communionem Ecclesiasticam & civilem coluerunt, ut à nobis capite primo hujus operis demonstratum est. Quanquam non existimo Gregorium IX. de veritate baptismi Græcorum apud Græcos dubitasse, sed an baptismus Latinis more Græco datus valeret; ut nonnulli viri docti antiquitùs dubitarunt, atque etiam nunc nonnulli dubitant, an Græcæ ordinationes apud Latinos valerent, & Latinæ apud Græcos, quos statim enarramus.

XIII. Doctores nonnulli recentiores hanc varietatem ita conciliant ut admittant in materiam & formam Ordinationis Latinorum, porrectionem instrumentorum, verbaque solemnia tunc pronuntiari solita; in materiam similiter & formam Græcarum Ordinationum, quidquid solemne ab iis agitur, sed hæc valere tantùm volunt in Ecclesiis propriis, id est, Græcos Græco more ordinatos Sacerdotio validè donari; Latinos multò magis à Latinis ordinatos: Verùm Latinum Græco more, & Græcum Latino invalidè ordinari; Latinum ritum in gratiam Latinæ Ecclesiæ, Græcum in gratiam Græcæ antiquitus institutum esse. Hanc sententiam amplectuntur Innocentius IV. in titul. de baptismo & ejus effectu c. 2. n. 45. Felinus in cap. Quæ in Ecclesiarum,

A de Constit. n. 26. & alii Canonistæ cum de baptismo verba faciunt. Hallerius de sacris ordinat. sect. 2. cap. 2. art. 2. §. 6. Præpositus ubi de forma Episcopatus n. 109. Parum mihi probatur ista conciliandi methodus: Quanquam enim nonnulli Pontifices, ut Celestinus III. & alii rituum commixtionem prohibuerint, Ordinationem tamen datam non pronuntiarunt irritam, sed contra decretis suis supposuerunt validam & ratam. Vide quæ de hac quæstione scripsimus cap. 2. primæ partis hujus operis.

B XIV. Scholastici plurimi, præsertim recentiores, etiam Præpositus & Hallerius jam laudati, aliam reconciliationis viam ineunt mea sententia multò probabiliorem. Opinantur enim Dominum nostrum Jesum Christum nonnullorum sacramentorum materias & formas generaliter tantùm instituisse; earum verò determinationem & designationem Apostolorum & Ecclesiæ autoritati & prudentiæ commisisse: Atque hinc materiarum & formarum varietatem fluxisse, dum Ecclesia Græca has materias & formas in specie, Latino verò istas, unaquæque pro sibi concessa potestate, definivit. Si enim Christus eas defi-
C nisset in hypothesi, eædem essent apud omnes Catholicos, atque etiam apud plerosque Hæreticos qui hæc mysteria ut sacramenta colunt, ut in baptismo & Eucharistia videre est, quorum materiam Catholici omnes, & Hæreticorum magna pars eandem confitentur, & amplectuntur. Hanc sententiam fusè explicavimus, & autorum plurimorum testimoniis demonstravimus lib. 8. de sacramento Pœnitentiæ cap. 17. ubi multos autores retulimus antiquos & recentiores, Innocentium IV. Rebuffum, Angelum, Felinum, Decium, Jacobum Cardinalem de Vitriaco, Summam Manuscriptam Petri Cantoris, Symeonem Thessalonicensem Archiepiscopum in Libro
D Manuscripto de Sacramentis, Alexandrum Halensem multis locis, Cardinalem Bellarminum, Petrum Arcudium, Philippum Gamachæum, Franciscum Hallerium, Chamarotam, Præpositum, & Cardinalem Lugonem, qui nonnullos alios ad eandem sententiam comprobandam referunt. His igitur omnibus prætermissis brevitatis causa, Nicolai Isambertl viri clarissimi, tota Gallia celeberrimi qui plurimos annos Theologiam regiis stipendiis magna cum fama & hominum concursu Parisiis publicè docuit, sententiam mihi antea non lectam hic enarrare sufficere existimo. Omnium
E fusissimè eam explicat, & explicando nonnulla consectaria assumit quæ comprobant, & plurimum illustrant ea quæ sequentibus Exercitationibus nobis edisserenda sunt.

XV. Illius igitur sententia, ut & aliorum est, Christum nonnullorum sacramentorum, sed potissimùm Ordinis hanc vel illam materiam in particulari non instituisse, sed hanc autoritatem Ecclesiæ commisisse. Instituisse tantùm ut Ecclesia sensibile aliquod eligeret, per quod potestas tradenda significaretur, & cujus traditione potestas significata traderetur. Itaque in potestate est Ecclesiæ hoc vel illud sensibile eligere cujus traditione potestas Sacramenti

cramenti conforatur. Eodem modo de forma colligendum. Instituit Christus ut verba formæ hoc significarent: Nunc autem quæ debeant esse illa verba, Latina, Græca, Hebræa, Gallica, Hispanica, quâve ratione significare debeant, non definivit Christus, sed Ecclesiæ definiendum reliquit. Unde præcisius loquendo id quod in materiis & formis materialiter se habet, instituit Ecclesia, id est, ipsum individuum sensibile; quod verò formaliter, id est, significatum, instituit Christus. Propositionem suam sic enuntiat, *Christus Dominus instituendo Ordines, determinavit tantum eorum materias in genere, nimirum ut ea esset legitima cujuslibet Ordinis materia quæ existens sensibilis, sui traditione debite & sufficienter facta tam ex parte Ministri, quam intentionis significaret tunc de facto potestatem talis ordinis propriam dari ei qui materiam istam sensibilem, seu signum istud sensibile acciperet in sua ordinatione. Particularem autem istius signi determinationem, sive imponere, & veluti affigere significationem practicam illius potestatis huic vel illi rei sensibili in particulari reliquit faciendam Ecclesia, prout & quando illa judicaret esse conveniens.* Istius propositionis singulas partes sigillatim probat.

XVI. Longum esset & importunum probationes integras huc referre: Apud autorem ipsum legantur. Quædam tantùm in scopum nostrum seligemus. Tribus exemplis hanc sensibilis particularis mutationem demonstrat. Primùm in subdiaconatu qui olim, ut ait, ab Apostolis per manuum impositionem, & verba manuum impositioni conjuncta conficiebatur, quod probat autoritate Constitutionum Clementis, *Quod Apostoli*, inquit, *loquantur ibi de impositione manuum quæ sit essentialis istis ordinationibus patet, Tum quod ibi agant ex professo de illis, ut ex simplici lectione patet; tum ex eo quod isti impositioni manuum conjungant benedictionem consistentem in quibusdam verbis tanquam illarum forma quæ tunc Episcopus ordinans proferre debet, &c.* Nunc autem constat ex praxi Ecclesiæ, & Concilio Carthag. Subdiaconos per manuum impositionem non amplius ordinari.

XVII. *Probatur*, inquit, *eadem mutatio in Presbyteratu.* Probat enim autoritate ejusdem Clementis, & Concilii IV. Carthag. manuum impositionem Episcopi, & Presbyterorum Assistentium fuisse tunc Presbyteratus materiam, & precationem illius formam, *Quæ tamen*, ait, *impositio manuum Episcopi & Presbyterorum assistentium nunc est tantum accidentalis quædam ceremonia ordinationis Presbyteralis dispositiva, & non sacramentalis, ut expresse notat S. Thomas 3. parte q. 35. art. 3. & docet communis sensus Doctorum. Quod autem Concilium ibi assignet istam impositionem manuum tanquam essentialem ordinationi Presbyterorum patet, &c.* Essentialem autem tunc fuisse, & à Concilio essentialem haberi multis argumentis demonstrat; tandemque concludit, *Igitur cum hoc nostro tempore hæc impositio manuum sit tantum accidentalis, & illa posterior quæ fit a solo Episcopo simul dicente ei quem ordinat, Accipe Spiritum S. Quorum, &c. sit nunc essentialis, ut supra ostendimus, aliqua mutatio est facta per Ecclesiam in ista materia Ordinum.* Verum equidem est S. Clementem & Concilium Carthagin. credidisse illam manuum impositionem esse Presbyteratui substantialem: Sed S. Thomas, aut si quis alius est qui substantias Ordinum in instrumentorum porrectione primùm constituit, non credidit illam manuum impositionem esse substantialem. Hoc si mentem ipsius insedisset, eam à substantia Presbyteratus nunquam eliminasset. Credidit ille, & qui eum secuti sunt, manus illam impositionem esse Ordini accessoriam, & ad illius substantiam nullo modo pertinere. Id eodem modo & una opera de Diaconatu demonstrat Ysambertus, substantialem scilicet illi esse manus à solo Episcopo impositionem. Denique præcedentibus hæc addit, *Christus Dominus non determinavit formas sacramentorum Ordinis, vel alterius cujuscumque sacramenti immediate in particulari quoad suum materiale, ut supra observavimus, & admittunt communiter omnes Theologi, docetque ipsa praxis Ecclesiæ. Igitur neque istas ordinum materias Christus Dominus determinavit in particulari, sed Ecclesia*

XVIII. Philippus, Gamachæus alterum dum viveret Sorbonæ lumen, his planè affinia scribit in fine cap. 4. de Sacramento Ordinis. *Respondemus*, inquit, *potuisse hoc modo materiam Diaconatus immutari quoad aliquid, prout exigebat temporis opportunitas, vel necessitas, &c. Neque hæc mutatio facta fuit autoritate humana, sed divina, quatenus Christus docuerat Apostolos se instituere hanc materiam Sacramentorum quæ esset temporibus conveniens, & quam vel Apostoli ipsi postea judicarent, vel Ecclesia futuris seculis declararet: sic etiam fere videmus in matrimonii sacramento aliam fuisse olim materiam quam nunc post Concilium Tridentinum, quod clandestinas nuptias fecit omnino invalidas & nullas. Sic etiam probabile Apostolos aliquando administrasse sacramentum Confirmationis per solam manus impositionem absque ulla unctione Chrismatis, ut suo loco notavimus; hodie vero sublata unctione nullum esset tale sacramentum.*

XIX. Admissâ hac distinctione, & iis quæ assumit Isambertus, nulla superest ampliùs difficultas, nec in varietate quæ conspicitur inter Latinos & Græcos comparanti utriusque gentis ordinationes; nec in varietate quæ conspicitur inter Latinos solos comparanti antiquos eorum rituales cum recentioribus. Semper enim erit in promptu, & usque quaque recurret ad unamquamque innovationem, vel factam, vel faciendam, Christum materias & formas quorumdam sacramentorum in genere tantùm instituisse, & universaliter decrevisse sensibile quoddam pro materia esse ab Ecclesia assignandum, quod ex usu gentis potestatem significaret quam tradit per illius sensibilis applicationem: Hoc autem vel illud sensibile in individuo Ecclesiam illis seculis secundum potestatem a Christo acceptam assignasse pro materia: istis verò seculis, atque etiam nunc aliud sensibile, sive aliam materiam optimis de causis substituisse; vel declarando priorem esse tantùm nunc accidentalem, posteriorem autem substantialem; vel priorem & antiquam prorsus abrogando.

XX. Si-

XX. Similiter ad cujuslibet innovationis & mutationis materiæ vel formæ oppositionem, reponentur hæc Francisci Hallerii verba, de materia & forma Ordinationum art. 1. c. 2. §. 21. sect. 57. *Negandum est materias Sacramentorum Pœnitentiæ, Ordinis, ac Matrimonii ab Ecclesia variatas esse in ea ratione formali secundum quas à Christo instituta sunt Sacramentorum materia. Negandum in diversis Ecclesiis eas secundum illam rationem esse diversas; quamvis materialiter, ut ita dicam, & ut res quadam in se sunt, nec per respectum ad sacramentum cujus sunt materia considerentur, & variata fuerint, & in diversis Ecclesiis diversa sint &c. Alio ritu Graci, alio Latini ordinant, alio a nobis ritu hoc tempore, alio primis Ecclesia seculis Ordinationes peracta sunt, manente semper eadem materia, ut est signum spiritualis potestatis tradita, quamvis diversa sit, prout diversa res ad hanc potestatem significandam assumpta sunt.* His doctissimorum hominum solutionibus bene se res habet. Plura nacti sumus quàm quærebamus; instar delphici gladii versatiles sunt.

Αμφότερον, κέντρόντε βοῶν, ἢ μέτρον ἀρούρης.

XXI. Denique Lector, ut mihi videtur, in animum suum facilè inducet eos qui ita de Ordinationibus philosophantur, approbaturos eam sententiam quæ assereret Ecclesiam posse Ordinationibus faciendis conditiones affigere quarum prætermissio Ordinationem faceret irritam & iterandam. Conditiones enim illæ materiam Ordinationis tantùm afficiunt. Sanè si potestas Ecclesiæ antiquam Ordinationum materiam abolere potuit, aliamque substituere, multò magis potuit eam conditione irritante apposita restringere, aut sublata, latins diffundere.

Longè enim incredibilius est Ecclesiam posse materiam ab Apostolis assignatam & introductam tollere, aliamque substituere; aut eam tolerando & usurpando illius statum immutare, & de substantiali, ut Apostoli & antiqui Patres constituerant, accidentariam facere; quàm eandem venerando semper, & inviolate conservando, in suo statu ut sacrosanctum, id quod Apostoli voluerunt esse sacramento substantiale, posse ei conditiones apponere, quibus violatis non secus ac si essent ab Apostolis appositæ, ordinatio esset irrita & inanis, ob spretam Ecclesiæ autoritatem, ad quam traditionis Apostolicæ conservatio jure divino pertinet.

XXII. Nolim insuper iis omnibus quæ hac in causa sentit Isambertus, assentiri, licet sic sentientes facilè feram; eo quod ista sententia viros magnos habeat autores. Multo minus approbarim quod articulo sequente demonstrare conatur, idem esse de cæteris sacramentis dicendum, cùm multorum materias & formas Christus in scripturis specificè & in hypothesi designaverit. Distinguit equidem eo quod videat paritatem in omnibus se assequi non posse: sed malo ingenii mei tenuitatem accusare, quod istis distinctionibus intelligendis hebescit, quàm viri de Ecclesia bene meriti sententiam condemnare.

XXIII. Martinus Becanus Societatis Jesu Theologus in Germania & Gallia celebris, parte 3. Theologiæ Scholasticæ. c. 26. de sacramento Ordinis quæst. 4. alio modo hanc varietatem conciliat. Sententia ipsius est materiam & formam Ordinationis esse duplicem, unam à Christo institutam, aliam ab Ecclesia, & alterutrius defectu, sed prioris potissimum, Ordinationem reddi irritam & iterandam. Sic enim respondet primo argumento quo concludebatur solam porrectionem instrumentorum esse essentialem, eo quod Concilium Florentinum nullam aliam assignet. *Concilium*, inquit, *Florentinum in instructione Armeniorum solum meminit materia accidentalis qua ab Ecclesia fuit instituta, non autem substantialis, quam Christus prascripsit: Quia hac ex scripturis & antiquis Patribus erat satis cognita, non autem illa. Addo, si hoc argumentum valeret, posse optimè retorqueri ita; Antiqua Concilia non assignant aliam materiam nisi impositionem manuum. Ergo, &c. Nota antiqua Concilia assignasse materiam à Christo institutam; Florentinum vero materiam assignasse, quàm Ecclesia introduxit.* Objectionem è Concilio Florentino eodem modo dissolvit Gamachæus c. 4 §. *Secundò probatur.* Ludovicus Meratius aliter respondet, *Concilium non suscepisse ex professo declarandam accurate singulorum Ordinum materiam & formam totalem ac integram, &c. sed solum per cujus rei traditionem potestas Ordinis conferretur* disput. 7. sect. 2. Isambertus utramque solutionem conjungit, disput. 3. art 3.

XXIV. Quærit autem ea quæstione Becanus, an impositio manuum sit de essentia Ordinis. Duplicem opinionem de hac quæstione refert: Priorem, *solam porrectionem instrumentorum esse materiam essentialem*: Posteriorem, *non solam instrumentorum porrectionem, sed etiam manus impositionem esse materiam essentialem.* Posteriorem amplectitur Becanus, & multis argumentis confirmat. Objectionem autem contra hanc sententiam ab autoritate Concilii Florentini petitam, quod impositionis manuum nullam facit mentionem eo modo solvit quem retulimus. Itaque sentit utramque materiam, & à Christo & ab Ecclesia institutam esse essentialem; alterutriusque consequenter omissionem, nisi suppleatur, Ordinationem reddere irritam. Opinatur enim Becanus Sacramentorum efficientiam Moralem esse, non Physicam, quæ existentiam & præsentiam causæ semper requirit. Deinde secundam conclusionem suam his effert verbis, *Hoc tempore confertur hac duplex potestas* (sacrificandi & absolvendi) *cum duplici ceremonia externa, & cum duplici forma verborum &c.* Hoc tempore, inquit, ut doceat hoc non semper ità factum esse, sed ab Ecclesia posteriùs institutum. Eandem sententiam multis ante Becanum seculis docuit Alexander p. 4. Summæ q. 9. membro 1. membro quoque 2. ejusdem quæstionis art. 2. § 1. resp. ad 1. & §. 3. resp. ad ultimum, distinguit inter formas Sacramentorum à Deo institutas, & ab Ecclesia. *Qua enim* inquit, *ab homine ordinata sunt, ab homine possunt mutari: Qua autem a Deo instituta sunt, non nisi dictante Deo de-*

debent mutari. Vide iterum quæ scribit q. 5. memb. 3. art. 2. §. 3. S. Bonaventura illius discipulus eadem docet, in 4. d. 7. art. 1. q. 1. art. quoque sequente, & novis rationibus confirmat.

XXV. Ex ista sententia non secus quàm ex præcedente sponte consurgit, Ecclesiam Ordinationibus conditiones ponere posse quarum prævaricatio Ordinationis actionem reddit irritam & inanem: materia enim quam Becanus vocat accidentalem non secus ac ea quam Christus immediatè præscripsit, Ordinationi est substantialis, ejusque omissio Ordinationem facit inanem, saltem quoad ad effectum formalem qui ex illa materia & forma producitur. Verbi gratia, omissio istorum verborum in Ordinatione Presbyteri, *Accipite Spiritum Sanctum*, &c. & impositionis manuum, efficit ut Presbyter ordinatus careat absolvendi potestate, sitque velut semiordinatus, sacrificationis potens non absolutionis; sic omnes Theologi qui hanc partialem materiam admittunt uno consensu decernunt. Itaque accidentalis illi dicitur, eo quod formis & materiis à Christo constitutis ex Ecclesiæ decreto advenerit. In rebus enim moralibus quæ ex hominum constitutione pendent, quæ posteriùs ex eorum decreto rei constitutæ adjunguntur, in rei substantiam non minus quàm priores coalescunt. Eadem ratione antiqui Patres permulti credidisse videntur Presbyterorum & Episcoporum Ordinationem iterandam esse quæ secundum canones non fuisset celebrata, licet regulæ ordinationum ab antiqua traditione institutæ in ea fuissent observatæ. Ut enim non sufficit illis Theologis antiquum ritum ab Apostolis introductum observare; sed etiam necesse est posteriorem ab Ecclesia decretum non negligere; ita pari ratione antiquorum Patrum multi Ordinationes rejecerunt contra canonem aliquem celebratas. Omnes istæ recentiorum Theologorum conciliationes, & antiquorum illorum Patrum actiones uno & eodem fundamento nituntur; nec ovum ovo, nec lac lacti similius mihi videtur.

XXVI. Franciscus Hallerius paragrapho jam citato comparat materiam Ordinationum cum materia sacramentorum Pœnitentiæ, & Matrimonii. Trium, inquit, istorum sacramentorum materias in genere Christus præscripsit, peculiarem determinationem Ecclesiæ reliquit. Peccata in genere constituit, Confessionis materiam, & Confessoris jurisdictioni subjecit. *Ut autem hæc vel illa peccata hujus vel illius Confessarii cognitioni ac jurisdictioni relinquerentur, vel ad majus tribunal referrentur; arbitrio Ecclesiæ reliquit. Materiam Sacramenti Matrimonii consensum legitimum statuit: Utrùm autem consensus esset legitimus, qui foret clandestinus, vel non, Ecclesiæ judicio subjici voluit. Ordinationis quoque materiam præscripsit, ritus quibus potestas spiritualis traderetur, ac significaretur: Ritus autem istos præscribendos Ecclesiæ reliquit, qui singulorum Ordinum officia, vel potissima, vel magis usitata, aut notiora significarent.* Ex sententia igitur istorum Doctorum Ordinationi convenit ut illius materia coarctetur; vel amplietur ab Ecclesia pro personarum, locorum, & temporum ratione; non secus quàm id ab Ecclesia in peccatorum reservatione, & matrimonii impedimentis fieri videmus.

XXVII. Hac doctrina posita sequitur insuper conditiones Ordinationibus ab Ecclesia positas, ab eadem tolli posse, ut æquum & utile judicaverit. Hinc nihil mirum si multi canones secundùm quos olim Ordinationes celebrari debebant, non amplius vigent, habenturque nunc aliquæ ordinationes ratæ quas olim Patres nostri irritas pronuntiassent. Ad eandem enim potestatem pertinet leges ferre, & eas rescindere. Nec etiam mirari debet Lector, si nonnunquam apud antiquos legat diversis temporibus in pari causa has Ordinationes admissas fuisse, istas repudiatas, prout Ecclesia id judicavit ad pacem conciliandam necessarium. Quum enim aliquid contra canones factum est, ab Ecclesiæ prudentia pendet illud in integrum benigna dispensatione restituere, aut irritum declarare. De hac Ecclesiæ œconomia pluribus agemus in fine Exercitationis quintæ.

XXVIII. Nonnulli eorundem autorum de quibus jam verba fecimus, quintam conciliandi Græcos cum Latinis rationem invenerunt quæ magis illis placet quàm præcedentes; quamquam mihi ad eam diligenter attendenti videatur eadem cum aliis commoda & incommoda ferre: Eam eminentissimus Cardinalis Lugo his verbis explicat loco citato n. 98. *Verior ergo & planior conciliandi modus est, quem supra insinuavimus, Ecclesiam Latinam retinuisse itaque priscum illum ritum ab Apostolis introductum ordinandi Sacerdotem per manus impositionem; illam tamen materiam magis explicitam reddidisse adjungendo traditionem panis & vini, quod Græci non faciunt: ita ut ex manus impositione & traditione panis & vini sint una integra materia magis explicita cum forma quæ tunc profertur, explicante potestatem solam ad sacrificandum. Postea verò adhibetur iterum alia manus impositio cum altera forma explicante potestatem ad absolvendum*, &c. Explicatio illa materiæ latissima est, & quod libuerit complectitur. Itaque hic explicandi modus autoritatem tradit Ecclesiæ quodlibet de ordinationibus statuendi. Quod enim statuit seculo præterito, ut implicitum nimis, per aliud quodcumque libuerit hoc seculo explicare potest. Quemadmodum manuum impositionem magis explicitam reddidit, ei addendo porrectionem calicis & patenæ cum pane & vino; sic & æquo cum jure per quodlibet aliud hoc magis explicare potest. Una hæc est ex conciliationibus à Gravina adinventis, *Græci*, inquit *manus imponunt; in manuum impositione autem instrumenta explicitè continentur. Implicitè igitur & virtualiter tangunt Græci: explicitè & formaliter Latini. Instrumenta enim in manu, ut in organo organorum continentur.* Mihi videtur impropriè admodum implicitum hac ratione explicari, cum sua vastitate, quidquid libuerit, complectatur.

XXIX. Sed non opus est tanto conatu in eam conciliationem incumbere: Hoc

videtur nihil aliud esse quam ignem gladio A dissecare. Si ordinationes istas in ipsa origine, ut initio capitis fecimus, consideremus, eadem comparebit utrobique materia, eadem forma; nec ullum effulgebit in eis momentosum discrimen, donec eas cum Scholasticorum dictatis comparaveris. Ut hoc lector penitùs intelligat, illum duo præscire necesse est, quæ eo libentius enarrabimus, quo evidentius eorum magna pars quæ sequentibus Exercitationibus, nobis dicenda sunt, iis ut fundamentis nititur. Prius est, Ordinationes ab Episcopo Catholicam communionem integram habente factas secundum Pontificale Ro- B manum, validas esse & legitimas, ad fidem omnino pertinere: Sed in his verbis Pontificalis inesse materia vel forma istius vel hujus ordinationis, non autem in illis, disputationem esse Scholasticam de qua quisque pro prudentia sua & doctrina pronuntiat, nisi forsan aliquid eorum quæ in Scholis disputantur, jam definierit Ecclesia. Quocirca his Scholasticorum pronuntiatis tantum creditur, quantum argumentis demonstratur. Discrimen autem quod inter Ordinationes Latinas & Græcas deprehenditur; inter Latinas quoque antiquas & recentiores, ex rebus ipsis non oritur, sed C ex præpostera quorundam Scholast. electione, qui Ordinationum Græcarum & antiquarum Latinarum ignari, ea verba in Pontificali selegerunt quibus materias & formas Ordinationum affigerent, quæ in antiquis Latinis Pontificalibus omnibus desunt, & posterioribus seculis à Conciliis aut Pontificibus addita sunt. Quare nihil mirum est si lapsu temporis cognitis Græcis Ordinationibus chasma maximum inter utrasque conspexerunt, & permulti nihil de suis materiis & formis in iis notare potuerunt. Quid enim Ordinationibus Græcis cum instrumentorum porrectione commune D est? Cum autem posterioribus Scholasticis quibus tantum discrimen cognitum fuit, religio esset universam Orientalium Ecclesiam condemnare, ideo omnem lapidem moverunt, nihilque intentatum reliquerunt, ut Latini cum Græcis in gratiam redirent, easque omnes ineundæ pacis conditiones quas explicavimus proposuerunt. Verum cùm nunc certum sit, recentiores Græcorum Ordinationes nec ab antiquis Græcis, nec ab antiquis Latinis substantialiter differre, supervacaneus mihi videtur labor, licet antea laudandus, animum his conciliandis E anxium diutius affligere. Hæc Pontificalis verba dixerunt materiam vel formam Ordinationis continere. Digitum paulò altius moveant, eumque in alia Pontificalis verba intendant, tunc omnis contentio sedabitur, & disputationis calor defervescet. Pronuntiatum enim Scholasticum cum ritu Græco pugnat, non ritus Latinus.

XXX. Posterius quod lectorem præscire necessarium judicamus, est, Pontificale Romanum hodiernum omnia complecti quæ habent anteriora Pontificalia: Sed anteriora Pontificalia non omnia complectuntur quæ Pontificale Romanum hodiernum. Nonnulla enim recentioribus Pontificalibus propter varias causas pias & religiosas addita sunt, quæ ab omnibus antiquis absunt. Et quo Pontificalia recentiora sunt, eo magis hoc in iis elucet. Fons igitur & origo varietatis hæc est, quod Scholastici habentes tantùm præ oculis sui seculi Pontificale, inconsultis Græcis Pontificalibus & antiquis Latinis de materiis & formis Ordinationum pronuntiarunt. Ita autem aliquando eorum multis hoc præposterè cessit, ut relicto antiquo & Apostolico ritu religiosè in hunc usque diem conservato in iis religiosis additamentis materias & formas Ordinationum collocaverint. Illorum postea successores ea sententia imbuti & occupati spinas plurimas & acutissimas quæ nullæ erant, in Græcis Ordinationibus sese videre crediderunt. Hoc autem solemne est, & admirandum in omnibus antiquis codicibus, recentioribus, & hodiernis, quod una semper est verbis & rebus Ordinationis forma, nihilque posteriores omittant eorum quæ priores nobis exhibent. Itaque nullo modo differt hodierna Ordinandi formula, nec re, nec verbis, ab ea quam antiqui Patres observarunt. Si quis tamen contendat ad substantiam Ordinationis pertinere quæ Scholastici adnotarunt, contrà contendere nolim, cùm hoc ipsum Ecclesia præstare potuerit. Hoc tantùm assero, mihi probabile videri, non esse necesse ad conciliandas Græcorum Ordinationes cum Latinis, ad tam operosas distinctiones confugere, nec terminos ab antiquioribus Scholasticis positos loco movere.

CAP. II.

Varia χειροτονίας apud Græcos, & Ordinis apud Latinos significatio discutitur. Quid propriè χειροτονία Græcis Christianis. Hæc dictio vix in novo Testamento occurrit, in Ritualibus Græcis perpetua. Aliquando χειροθεσία idem. Ea noluit uti S. Dionysius, ut nec aliis vulgaribus vocabulis. Rarissimè electionem significat. Ordo definitur, & ipsius potestas dividitur. Ordinum numerus varius. Ordines majores, minores, sacri, non sacri.

DOctrinæ tradendæ methodus à nobis nunc expostulare videtur, ut Ordinem & Ordinationem de quibus tam multa in præcedentibus dicta sunt, definiamus & distribuamus, antequam quæstionis dubias & obscuras explicare aggrediamur, licet hujus rei scientia sit in scholis vulgatissima, & nemini, ut ita dicam, non cognita. Ordo Latinè significat aptam & decoram rerum variarum collocationem & dispositionem; istaque significatio est communissima. Unde Cicero dixit, *rationem ordinis & disponendarum rerum quærere*; & alibi, *Cum admiraretur Lysander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines.* Virgilius, *insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.* Ovidius, *Triplici stant ordine dentes.* S. Augustinus l. 9. de civitate Dei c. 13. hanc Ordi-

Ordinis apud Latinos vulgatiſſimam ſignificationem deſcribit, *Parium diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuentem diſpoſitionem.* Ideo vulgò ferebant multi Platonici, pulchritudinem ex ordine effloreſcere; ita ut ex eorum ſententia nihil aliud eſſet pulchritudo quàm ſplendor quidam gratioſus ex convenienti partium diſpoſitione effulgens, qui ſenſibus & animo ſeſe objiceret, eumque ad ſe ſuaviter alliceret. Hinc apud eos tritum axioma præcedenti affine, Bonitatem eſſe in centro, pulchritudinem in circulo.

II. Secundò ſumitur Ordo, & Latinè, pro hominis ſtatu & dignitate quæ ipſi cum multis aliis communis eſt. Eo ſenſu dicitur ordo ſenatorius, ordo equeſtris: Ordinem publicanorum dixit Cicero. Ita qui vulgò dicuntur tres ſtatus, Eccleſiaſticus, nobilis, & plebejus, Latinè loquentibus tres Ordines dicuntur. Tertia ſignificatio Chriſtianorum eſt propria, & ad ſecundam proximè accedit: Eſt enim Ordo, ſtatus quidam & dignitas hominum qui conſecratione quadam pollentes, ſacerdotio apud Chriſtianos fungi poſſunt; aut deſtinatione & benedictione quadam conſecrati jus habent ad miniſterium aliquod in ſacerdotii functione exercendum. Verùm nec in ea ſignificatione Ordinem hîc ſumimus, ſed pro actione qua homo in eum ſtatum allegitur, & cooptatur. Actio autem illa eſt quædam benedictio & conſecratio verbis & ceremoniis præſcriptis concepta. Itaque propriè magis Ordinatio dicitur quàm Ordo. Illa enim actionem ſignificat, hic verò propriè ſtatum ad quem actione illa pervenitur. Nobis autem præcipuè propoſitum eſt de actione diſſerere, ſive de conſecratione qua ad ſtatum illum, ſive ad unumquemq; ordinem aſcenditur & pervenitur.

III. Græcis Ordines illi, ſive Ordinationes vocantur vulgatiſſimo nomine χειροτονίας non modo ſanctis Patribus, ſed etiam Ethnicis uſitatiſſimo. Duo ſignificat: Prius originatione ſua, electionem, deſtinationem; Poſterius conſecrationem, ordinationem. Eſt enim propriè χειροτονία manus extenſio & porrectio, ἀπὸ τοῦ χειροτονεῖν, ſeu χεῖρας τείνειν, manus extendere. Hinc χειροτονία apud autores exoticos ſuffragium dicitur, eo quod antiquitus apud Græcos ſuffragia manus elevatione, ſeu in altum extenſione & porrectione ferrentur, & χειροτονίᾳ κρατεῖν, *ſuffragio vincere*, χειροτονίᾳ ἐγχώμαλον εἶναι *ſuffragio prope æqualem eſſe.* Græcum hunc morem expreſſit Cicero pro Flacco, *Data Concio Lælio eſt, proceſſit ille, & Græcus apud Græcos non de culpa ſua dixit, ſed de pœna queſtus eſt. Porrexerunt manus, Pſephiſma natum eſt.* Inde apud eos χειροτονεῖν Magiſtratum creare, conſtituere, decernere. Bis Sacra Scriptura novi Teſtamenti eo verbo uſa eſt, & utramque ſignificationem uſurpavit. Occurrit primò hoc verbum Act. 14. v. 23. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν *conſtituentes illis Presbyteros per ſingulas eccleſias.* Deinde 2. ad Corinth. c. 8. 19. v. ubi quidam Sancti Pauli comes dicitur χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος ἡμῶν, electus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ; itaque priori loco poſterior ſignificatio, & poſteriori prior uſurpatur.

IV. Autoribus Græcis Chriſtianis, & Ritualibus, antiquis, hodiernis, ſi unum Dionyſium excipias, frequentiſſimè & vix aliter accipitur quàm pro ſacra illa actione qua quis ſacerdotio inauguratur, vel aliquo alio miniſterio ad ſacerdotium ſpectante. Unde propriè χειροτονία eſt ipſa Ordinatio, καθιέρωσις, Conſecratio. Quoniam autem Conſecratio illa in manuum impoſitione potiſſimùm conſiſtit, ideò χειροθεσία Patribus aliquando dicitur. Sed frequentiſſima eſt eo ſenſu Cheirotonias appellatio. Omnium Ordinationum Græcarum titulus eſt, τάξις γενομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἀναγνώστου, id eſt, *Ordo*, ſive, *ritus obſervandus in Ordinatione Lectoris.* Hinc χειροτονεῖν, χειροτονούμενος, χειροτονηθεὶς, *ordinare jam jam ordinandus*, vel, *qui jam ordinatur*, *ordinatus*: Verba in Patribus, & canonibus frequentia, ſed in Ritualibus, ubi de Ordinatione agitur, perpetua. Dionyſio cui ſolemne eſt nunquam atticè loqui, iſtud verbum vileſcit, ideò fruſtra apud illum requires. Mavult dicere ἱεραρχικὴν τελείωσιν, ἀποπλήρωσιν, διακόσμησιν, τελεταρχικὴν τελεσιουργίαν τελετῶν, ταῖς πανιερωτάταις ἐπικλήσεσιν ἀποτελοῦσι, & ejuſmodi grandia & magnifica verba; ita nec illi placent Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi nomina, & ut plebeja, & vilia nimis, ἀποῤῥαπίζει, ut ipſius verbo utar, fuſte ab univerſo tractatu ſuo de Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis fugat: Verùm Monachorum nomen, & ab eo conjugata, viſa ſunt ei digna quæ verborum ſuorum pompam ornarent.

V. Rariùs Græci nomine χειροτονίας pro Electione utuntur. Reperire tamen eſt in ea ſignificatione, Ut in cap. ex 2. ad Corinth. jam enarrato. Concilii Nicæni c. 4 ita neceſſario explicari debet, ut teſtatur Zonaras in hunc canonem: ſic & canon Antiochenus 19. eodem teſte, ut & Laodicenus quintus, *Non oportet χειροτονίας fieri in præſentia eorum qui audiunt* Nam, ut ait, in electionibus crimina Electorum à Pontificibus denudantur, quod publicè non fieri conſentaneum eſt. Eundem Zonaram iterum legito in canonem primum Apoſtolicum, ubi utramque ſignificationem dilucidè explicat. Syri nomen Græcum retinuerunt, eandemque conſecrationem Cheirotoniam nomine apud eos vulgatiſſimo, vocarunt, ut videre eſt in ritibus quos edimus.

VI. Ordinem ſeu potius Ordinationem, ut à nobis jam explicata eſt, varii variè definiunt, in eundem tamen finem omnes conſpirant; alii tantum expreſſiùs aliis Eccleſiæ mentem aperiunt. Hæc deſcriptio, ſeu mavis, definitio commodiſſima nobis viſa eſt, qua definitur, *Sacramentum quo poteſtas quædam Spiritualis ſignificatur & traditur ſpectans ad ſacroſanctum Corpus Chriſti conſecrandum.* Hæc definitio generalis eſt, & omnes Ordinationes complectitur, ſed primò & perfectè ſacerdotium. Eo enim revera traditur conſecrandi corporis Chriſti poteſtas, quæ omnium Ordinationum finis eſt ultimus, cujus gratia inſtitutæ ſunt. Completur autem & perficitur illa poteſtas ſacerdotii collatione, ad quam ſuſcipiendam cæte-

ræ pro modulo suo sacerdotem futurum præparant & disponunt. Notabit autem lector duplicem esse sacerdotis potestatem, primò & per se ipsi qua sacerdos est convenientem: Una in Corpus Christi verum, altera in Corpus Christi mysticum. Illâ Corpus Christi verum sacrificatur; hac Corpus ipsius mysticum, id est, Ecclesia, gubernatur. Non minus enim eget Ecclesia sacerdote ut regatur & defendatur, quàm sacrificio ut nutriatur. Hoc docet Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 1. cum ait, *Apostolis eorumque successoribus in sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi, ministrandi Corpus & Sanguinem ejus,* B *nec non & peccata dimittendi & retinendi.* Hæc enim verba utramque potestatem amplectuntur. Deinde omnes ordines, si prima eorum institutio spectetur, creati non sunt tantùm ad sacrificium Ecclesiæ celebrandum, sed etiam ad bonum Ecclesiæ regimen constituendum. Quemadmodum enim si sacrificium tollas, perit omnis religio: ita si regimen auferas, Ecclesia non erit ampliùs Ecclesia, sed hominum turba, quæ ut temere confluit, sic nullo eum consilio dissolvitur. Ista tamen differentia est, quod potestas in Corpus Christi verum sacerdoti primò convenit, & Episcopis qua sacerdotes sunt. Potestas autem in Corpus Christi mysticum primò convenit E- C piscopo, sacerdoti verò & aliis, quatenùs eum ipsis ab Episcopo canonicè communicatur: Juxta illud Pauli Apostoli Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* De hac posteriore potestate non dissérunt Doctores aut illius mentionem faciunt, cùm Ordinationes explicant & definiunt; neque etiam scopus noster est hic de ea ullo modo verba facere, cum in Ritualibus præcedentibus qui sunt totius nostræ dissertationis fundamentum, expressè non contineatur. Intra fines igitur Ordinationis, ut superius de- D finita est, nos continebimus.

XXVI. Ordinationum sic generatim definitarum vulgò septem species feruntur Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, Exorcistæ, Lectores, Ostiarii. Quidam octo enumerant; his enim adjungunt Episcopos, & huic sententiæ plurimum favent Rituales omnes tam Græci quàm Latini, & universæ prope Ecclesiæ traditio. Omnes enim Episcopis ordinandis consecrationem particularem adhibent, longeque majore cum ceremonia & apparatu quam in quavis alia Ordinatione. Nonnullis placet primam tonsuram addere; Cuidam Cantores. Sic decem species Ordi- E natio complecteretur. Nec desunt illis argumenta quibus sententiam suam tueantur, nec deessent aliis qui plures constituere vellent. Communi enim principio usi, dignitatibus aliis id nomen & nominis rationem possent indere, & communi solutione ab objectionibus se liberare. Trium mentionem facit scriptura, Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum: Cæterorum verò quinque Patres qui ab Ecclesiæ incunabulis scripserunt. Græci ab antiquissimis temporibus quinque

A tantùm usurpant. Exorcistas enim & Ostiarios nec ipsi habent, nec nobis repræsentant eorum Rituales, licet antiquissimi. Agnoscunt tamen eos in quibusdam Ecclesiis ab antiquo usurpatos fuisse, nec usurpantes unquam reprehenderunt. Maronitæ verò novem habent ritibus consecrationum distinctissimos, quos novem Angelorum choris comparare solent: Psaltas scilicet, Lectores, Subdiaconos, Diaconos, Archidiaconos, Presbyteros, Archipresbyteros, Chorepiscopos, Episcopos. Ordinum istorum alii dicuntur majores, alii minores; alii sacri, alii non sacri. Majores sunt Episcopatus, Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus. Antiquitus tres tantùm priores eo nomine censebantur; post modùm iis adjunctus est Subdiaconatus. Minores nunc & a multis seculis quatuor tantùm dicuntur, Acolythi, Exorcistæ, Lectores, & Ostiarii: Græci tamen licet Subdiaconos à matrimonio contrahendo arceant, hactenus tamen distinctionem antiquam maximi momenti conservarunt, ut tres Ordines priorea ad altare & inter Missarum solemnia conferant, cæteros verò extra Ecclesiam in Diaconico, sive Secretario; aut si in Ecclesia, extra sanctuarium & Chorum ad portas Chori speciosas, ubi Chorus Nartheci conjungitur. Sacri Ordines iidem sunt qui Majores, & non sacri qui minores. Nominis est non rei distinctio; diversa tantùm consideratione iidem Ordines dicuntur sacri & Majores. Hæc paucis, cætera fusè disquirentur & definientur, ubi de uno quoque sigillatim agemus.

CAP. III.

Qua occasione & quando coeptum est Sacramenta explicare per materias & formas. Quas formas Magister, & Hugo à S. Victore, & alii intelligunt, quum eas in Sacramentis asserunt. Quam disparem materiam ab hodierna enarrent. Quis primus disertè hanc methodum in Sacramenta invexit. In Orientem tandem cum approbatione penetravit. Materiæ & formæ in Sacramentis, Metaphysicæ & Logicæ intelligendæ sunt, per analogiam ad Physicas sic dictæ. Quid si materia & forma Physica, & quomodo concipiatur. Ante hanc Doctrinæ methodum qua ratione explicabetur substantia Sacramentorum.

I. Nihil frequentius in Scholasticorum scriptis & scholis occurrit, eùm de Sacramentis disputant, quàm spinosæ de eorum materiis & formis quæstiones: Singulæ paginæ materiæ & formæ nomina resonant, atque ad hæc nomina veluti ad sacras anchoras confugiunt, ut iis fulti Sacramentorum doctrinam explicent, & difficultates perplexas quibus aliquando scatet, evolvant.

evolvant. Hæc tradendæ doctrinæ ratio sese præsertim in Sacramento Ordinis conspicuam præbet. Cum enim istius Sacramenti minimùm septem sint species, quibusdam octo; aliis novem, vel decem, nihil aliud in paulò expansiore de hoc Sacramento tractatione quæri videas, quàm quæ sit hujus ordinis, quæ sit illius, quæ sit alterius materia & forma. Animum eorum qui ista legunt, si modo lectione Patrum & antiquorum Autorum leviter imbuti sunt, non potest non subire hæc admiratio. Unde est quod antiqui autores à quibus Theologiæ medullam & Sacramentorum doctrinam hausimus, nihil nobis explicitè de materiis & formis Sacramentorum tradiderunt, sed universam illam explicandi rationem prætermiserunt. Quando primùm in Ecclesia Dei cœpit hæc tractandi methodus? Nobis hoc animo perpendentibus visum est curam non fore supervacaneam si de singulis Ordinibus sermonem longum habituri, pauca in ipso limine præfaremur de tempore quo primùm in Ecclesia Dei audita est ista explicationis methodus, qua occasione introducta & accepta, qua ratione & quibus cautionibus intelligenda.

II. Ista Sacramenta explicandi ratio è Philosophia Peripatetica nata est, quæ rerum naturas sub his nominibus inquirere & examinare solet; res artificiales imitata, in quibus materia & forma distinctè oculis conspiciuntur. Ut igitur totum artificiale materia & forma constare videmus, priusque materiam conspicimus, deinde varias dispositiones manu artificis introduci, tandemque formam exurgere quæ artificium illud denominat, & à quocumque alio distinguit. Sic in rebus naturalibus negotium se habere imaginatus est Aristoteles, & ideo ipsius industria potissimum versata est in rerum materia & forma & utriusque cum alterutra habitudine aperienda & cognoscenda. Scholastici Doctores axiomatis Peripateticis imbuti & innutriti hanc Philosophandi rationem in Theologiam, & potissimum in Sacramentorum doctrinam introduxerunt. Hinc potissima eorum cura fuit definire quæ fuerint Sacramentorum materiæ, quæ formæ, & sub horum nominum insigniis principales de Sacramentis quæstiones efformare, & protendere. Scholas Theologicas annis jam centum integris occupaverat Philosophia Peripatetica, antequam istam tradendi Sacramenta methodum usurparent Theologi Nihil de ea Lanfrancus, Guitmundus, Anselmus, Ivo, Abaillardus, qui eo tempore, & aliquanto post, maxima cum omnium admiratione multa scripserunt. Nec etiam qui hos Doctores immediatè secuti sunt, horum nominum in doctrina Sacramentorum quam diligenter explicant, mentionem faciunt.

III. Ipse Petrus Lombardus qui scribebat sententiarum Libros circa annum Christi 1150. quique omnium Doctorum consensu omnes qui ipsum præcesserunt, doctrina longè superavit, cùm de Sacramentis in genere, & postea de singulis tractat, nunquam innuit istum explicandi Sacramenta modum illi fuisse cognitum. Nec etiam qui illum primò A commentatus est Petrus Pictaviensis. Idem dicendum de Hugone à S. Victore, qui paucis annis eos præcessit, & bis terve dataque opera fusè satis de Sacramentis agit. Nec etiam Petrus Blesensis qui his paulò posterior aliquando de Sacramentis quæstiones agitat. S. Bernardum, aliosque coævos prætermitto qui eorumdem verborum non meminerunt, quia obiter tantum de Sacramentis verba fecere, quanquam nunc & ab aliquot seculis vix reperiatur, qui de Sacramentis in genere, aut de aliquo in particulari tria verba faciat, & B materiam, formamque statim non exagitet.

IV. Opponet forsan aliquis quod scribit Magister l. 4. dist. 2. l. f. *Hic considerandum est si baptizati a Joanne iterum baptizati sunt baptismo Christi, & qua forma verborum usus sit Joannes.* Et initio dist. 3. *Post hæc videndum est quid sit Baptismus, & qua sit forma, & quando institutus, & causa institutionis. Baptismus dicitur intinctio, id est, ablutio corporis exterior, facta sub forma verborum præscripta.* Simile quid dist. 8. lit. b. Nulla est in objectione difficultas. Non alludit Magister ad materias & formas Physicas, ut ex verhis in textu sequentibus est evidens, sed ad Juris C consultorum formulas, quibus actiones à Prætore in rem, Personam, vel factum dabantur, & secundùm quas judicare tenebantur Judices. Erant autem formulæ illæ judiciariæ, solemnes quædam verborum conceptiones secundum quas actio instituenda erat, aut formula cadendum, & causa consequenter, nisi actionem restitueret Imperator. Unde formulæ Testamentorum, formulæ sponsionis, formulæ postulationis, stipulationis &c. *Jura & formulæ*, inquit Cicero, *de omnibus rebus constituta sunt.* In hunc modum formæ Sacramentorum sunt formulæ verborum præscriptæ & solemnes in administratione Sacramentorum pronuntiandæ, quæ nisi conceptis & præscriptis verbis pronuntientur, admini- D stratio Sacramenti effectum non consequitur. Ideo Magister sermone in modum quem diximus, instituto, de materia nihil habet, quod erat planè necessarium si formas Physicas intellexisset. Eadem ratio est ejus quod dicit Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis, part. 6. cap. 1. & 2. atque alibi. Nihil illi tum cogitabant de materiis & formis Physicis.

V. Forsan objici posset cum majori probabilitate quod scribit Hugo lib. 1. de Sacramentis fidei part. 9 Capite enim primo illius partis è quatuor quæ sibi tractanda proponit, tertium est, *Quæ sit uniuscujusque materia Sacramenti, in qua conficitur, & sanctificatur.* Sed E hoc nihil ad materiam qua formam respicit. Nihil enim tota illa libri parte de Sacramentorum forma scribit. Sed audiamus ab ipso quomodo materiam illam explicet cap. 6. *Restat nunc tertia pars de quatuor quæ proposita fuerant discutienda. In triplici materia omnia divina Sacramenta conficiuntur; scilicet aut in rebus, aut in factis, aut in verbis.* In rebus exempla profert Sacramentorum solidas materias, aquam in baptismo, oleum in unctione, panem & vinum in Sacramento corporis & sanguinis Christi, sed nulla cum relatione ad for-

mam. Ibi materiam vulgato more accipit, pro re solida & corpulenta quacunque ex qua fit aliquid; ut cum dicitur materiam superabat opus. Addit enim statim post exempla, quæ retulimus, *& quæcunque sunt alia corporales species in quibus Sacramenta divina conficiuntur.* In factis verò exempla profert, signum crucis, manuum expansionem, elevationem, erectionem &c. At cum de verbis disserit planè ostendit doctrinæ illius methodum fuisse sibi incognitam: Nam verba, & ea in quibus formæ Sacramentorum propriè paulò post à Scholasticis constitutæ sunt, materiæ attribuit: *In actis Sacramentum invenitur; Quemadmodum est invocatio Trinitatis, & cætera ejusmodi, quotiescumque cum verborum prolatione sacrum aliquid & Sacramentum exprimimus & significamus.* Deinde paucis additis, colligit, *His breviter de materia Sacramentorum prælibatis ad sequentia transeamus.*

VI. Primus Scholasticorum quem legi, qui hanc explicandi Sacramenta methodum amplexus est, & docuit, Guilelmus est Antisiodorensis, qui scribebat paulò post annum Christi 1215. Non memini illam tradidisse Præpositivum omnium qui eum præcesserunt σχολαστικώτατον, nec alios ejusdem temporis à me lectos qui jacent in antiquis Bibliothecis ineditι. Alius est Guilelmus Parisiensis Episcopus Altisiodorensi coætaneus, aut paulò junior, qui similiter multa Scholasticè & ἀπλικῶς, magno eum omnium applausu scripsit, atque inter cætera de Sacramentis in communi, & in specie de Baptismo, de Confirmatione, de Pœnitentia, de Ordine, reliquisque Sacramentis longos tractatus; in quibus tamen nihil istius methodi conspicitur; Altisiodorensis autem non ita terminis illis Philosophicis adhæsit, ut qui eum secuti sunt Doctores Scholastici. Nam in explicatione Sacramenti Pœnitentiæ & Ordinis istos terminos prætérit. Cùm verò de extrema Unctione tractat, solius materiæ mentionem facit, licet eodem tractatu repetat in Baptismo & Eucharistia materiam esse & formam; nunquam tamen dicit orationem, aut quid aliud esse Extremæ unctionis formam, ut oleum consecratum dixerat esse materiam. In Sacramento Matrimonii explicat causas finales, materiales, formales, & efficientes. Materiales, legitimas personas contrahentes; formales verò scribit esse solemnitatem quæ usurpatur in matrimonio, ut quòd fiat in facie Ecclesiæ, quòd benedicantur sponsus & sponsa: hoc enim, inquit, facit ad decorem matrimonii: Efficientem autem matrimonii, consensum per verba de præsenti expressum. Manifestum est formam eo loco longè alia significatione ab eo intelligi quàm nunc accipi soleat, & usus hodiernus ferat.

VII. Hunc in exornanda hac explicationis methodo secuti sunt ex familia Franciscanorum Alexander Halensis, ex familia Dominicanorum Albertus magnus, qui primi istarum familiarum Theologicè scripserunt. Isti in omnibus Sacramentis materias & formas expiscantur; quanquam Albertus Pœnitentiæ formam non tantùm aliter prorsus interpretetur, quàm nunc id fieri soleat; Verumetiam omninò aliter quàm ferat formæ pro verbis acceptio: Post istos nemo Sacramenta rectè sibi visus est explicasse, qui in eorum materias & formas diligenter non inquisierit.

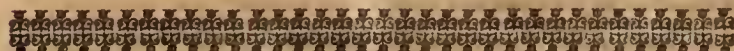
VIII. Modus iste loquendi & explicandi in Orientem penetravit, & Græcis probatus est, ut colligitur ex cap. 7. responsi Hieremiæ Patriarchæ CP. ad Theologos Witembergenses, qui ejus verba sic Latinè vertunt; *Unumquodque horum mysteriorum in sacris literis sanctum est: definitam verò materiam, formamque habet; nec non efficientem, aut potius instrumentalem causam definitam. Ut in baptismate materia aqua est: forma verba Sacerdotis, scilicet hæc: Baptizatur hic Dei servus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Instrumentalis causa sacerdos est, quanquam necessitate postulante per Laicam personam baptizari non rejicitur. Eodem modo in cæteris singulis, materia & forma inveniri potest.* Gabriël Philadelphiæ Metropolita, & Exarchus Patriarchicus qui post Hieremiam libellum de Sacramentis scripsit, eundem loquendi modum amplectitur, materiamque & formam in unoquoque Sacramento assignat.

IX. Quum igitur hanc docendi methodum Universus Occidens ab aliquot sæculis amplexus fuerit, atque Oriens non improbaverit, fieri non potest, ut id utile non sit & commodum quod tanto consensu usurpatur. Attamen cavendum est ne minutè singulas materiæ & formæ Physicas proprietates, uniusque cum altera affectiones & habitudines consectemur, easque pressè nimis & ad amussim materiis & formis Sacramentalibus applicemus. Scrupulosa enim hæc applicatio nos in varia incommoda præcipitaret. Sacramenta enim consideranda sunt, non ut tota Physica, sed Metaphysica, sive Logica: materiæ consequenter, & formæ Sacramentales, Physicæ non sunt, sed Metaphysicæ, quæ ita vocantur Metaphoricè, & per analogiam quandam ad formas & materias Physicas cum quibus conveniunt. Res enim omnes, corporeæ, incorporeæ, morales, & hominum arbitrio constitutæ, Metaphysicè, atque etiam Logicè considerari possunt ut tota quædam ex variis partibus tanquam ex materia & forma composita. Unaque considerari potest ut forma, quæ scilicet totum complet & perficit, cætera ut materia. Nec refert an partes illæ distinguantur inter se realiter, nec ne. Satis est quod mente à se invicem præscindi possint, unaque sine alia concipi, ut ex iis unæ materiæ, aliæ formæ rationem induere possint. Quod si propter uniformitatem partium inter eas concipi non possit distinctio cujus ope habitudo formæ cum materia definiatur, ut in totis homogeneis contingit partes omnes simul sumptæ, materiæ; totum verò ipsum qua tale, formæ rationem habere intelliguntur. Deinde res omnes definiri possunt. Sed omnis definitio constat genere & differentia; Genus autem, ut scribit Aristoteles, est analogum materiæ, differentia formæ. Nam sicut materia diversis formis subest, atque ad eas est indifferens, determinatur autem per formam, & perficitur; sic, genus ad varias differentias se habet, & per

eas

eas ad certam speciem quæ totum est, restringitur. Hoc modo cum in unaquaque re quantumlibet immateriata, vel morali, genus & differentia reperiri possint, materia quoque & forma assignari possunt. Id fecerunt Doctores Scholastici in causa Sacramentorum, dicentes omnia constare materia & forma, ut substantia, formamque ut in Physicis principem locum obtinere: & verba quædam solemnia in omnibus Sacramentis formæ vicem sustinere; materiæ verò in plerisque solida & materiata corpora, in aliis autem actus voluntatis nostræ. Concilium Florentinum hanc formæ & materiæ metaphysicæ non Physicæ rationem in Sacramentis evidenter confirmat, cum dicit in instructione ad Armenios, *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* Idem docuit Concil. Tridentinum sess. 14 c. 3.

X. Cum igitur mille & ducentorum annorum spatio Doctores Ecclesiastici usi non fuerint hac in docendis Sacramentis methodo, non abs re interrogabit lector quibus docendi formulis toto illo tempore usi fuerint. Brevissimè dicam, solemnes illis erant tres potissimum formulæ. Explicabant hoc per verba signi & rei sacræ seu invisibilis, dicentes Sacramenta constare signo & re sacra, seu invisibili. Per signum intelligebant, quod postea per materiam significatum est, atque etiam quod per formam; quidquid scilicet sensibus percipitur: Per rem sacram seu invisibilem, effectum Sacramenti, gratiam scilicet sanctificantem. Hic est apud antiquos frequentissimus explicandi modus; unde illa definitio, Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma: Formam vocant speciem quæ sensibus percipitur. Dicunt præterea in omni Sacramento duo reperiri, Sacramentum & rem. Per Sacramentum, signum tantùm intelligunt, quod sensibus externis ingeritur, sub cujus specie Christus Sacramentum instituit: Per rem gratiam quæ confertur. Ideo Doctores illorum temporum diligenter examinant quid sit Sacramentum, quid res Sacramenti. Denique vulgo dicebant Sacramenta rebus constare & verbis, rebus, ut aqua, oleo & ejusmodi: verbis, ut invocatione Trinitatis. Aliis etiam verbis quæ eodem tendunt, utebantur, asserentes in Sacramentis esse elementum & verbum: juxta S. Augustini celebre istud effatum. *Verbo baptismus consecratur. Detrahe verbum, Et quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum &c.* Lectore de ista docendi ratione paucis commonefacto, viam quam ab aliquot seculis tot Ecclesiasticæ stellæ signarunt, ingrediamur.

EXERCITATIO II.

DE EPISCOPATUS MATERIA ET FORMA secundum Græcos & Latinos.

CAPUT I.

An Euangelii super caput consecrandi impositio sit materia Episcopatus. Latini & Græci in materia Episcopatus conveniunt. Euangelium ponitur supra caput Episcopi juxta Græcos & Latinos. A traditione demonstratur istam impositionem non esse Episcopatus materiam. Plurimi eum ritum omiserunt. In impositione Euangelii triplex varietas observatur.

I. DE Episcopatu acturi omnium Ordinum supremo, tractationem nostram ad septem Capita revocabimus. Primùm de materia Episcopatus, deinde de forma agemus: Materias & formas hic vocamus solemnes quasdam actiones, & præscripta verba, ita necessaria, ut nisi adhibeantur, effectu cassus fit ritus & inanis. Tertiò an characterem imprimat, sive an sit Ordo à Sacerdotio distinctus inquiremus. Quartò an sit Sacerdote superior, & quo jure. Quintò de Chorepiscopis. Sextò de antiquorum varia praxi & traditione in iteratione certarum Ordinationum quæ more Catholico collatæ fuerunt. Septimò de unctione Episcopali, & Sacerdotali, ejusque antiquitate.

II. In materia Episcopatus omnes video convenire, Latinos & Græcos. Latini Scholastici disertè; Græci vero qui his verbis uti non solent, consequenter. Omnes enim manus Episcoporum impositionem adhibent, ut planè necessariam. Latini qui in omnibus aliis Ordinibus instrumenta studiosissimè consectantur, nulla in universis ceremoniis, juxta quas confertur Episcopatus, deprehenderunt quibus cum aliqua verisimilitudine materiæ ratio-

rationem tribuerent. An in baculo, in Annulo, in Mitra, in Chirothecis? hoc æquum illis viſum non eſt. Iſambertus tamen baculi paſtoralis & annuli traditionem materiæ partem conſtituit, diſputat. 3. de Sacramento Ordinis artic. 5. ſecutus, ut opinor, Michaëlis Medinæ ſententiam, qui in his omnibus Epiſcopatus materiam aſſignat, ut & fere ante eos Durandus lib. 2. Rat. c. 11. Cauſa juſtior & ſpecioſior erat Euangelii traditio, quæ conſecrato fit Epiſcopo. Sed jam Diaconum eo munere ditaverant. Itaque tandem coacti ad manus impoſitionem confugerunt, quam ſolam agnoſcunt Patres omnes, Ritualeſque omnes antiqui, tam Græci, quam Latini.

III. Una eſt Euangelii ſuper caput conſecrandi impoſitio, cui materiæ ratio unà cum manuum impoſitione magna probabilitate tribuitur à nonnullis Scholaſticis Antonino 3. part. tit. 14. c. 16. §9. Hoſtienſi de ſac. unct. n. 5. Carolo Bovio in Scholio c. 3. l. 8. Conſtit. Clementis. Turriano l. 2. pro Epiſt. Pontif. c. 21. & aliis; Iſamberto conſequenter, loco citato, Medina, & Durando: Quam omnes Rituales antiqui & recentes Latini, Græci, Syri, commemorant: Quam S. Clemens, S. Dionyſius, Concilium Carthaginenſe quartum teferunt, & explicant, ut ſupra vidimus: Quam denique laudat S. Chryſoſtomus, ut Poſteriores innumeros omittam, in Oratione qua probat unum eſſe novi & veteris Teſtamenti legiſlatorem, *Propterea & in Eccleſia in Ordinationibus Epiſcoporum Euangelium Chriſti capiti eorum imponitur, ut dicat qui per impoſitionem manuum ordinatur, ſe veram Euangelii tiaram accipere, &c.* Et paulò poſt: *Quod igitur habeat Pontifex Euangelium, ſignum eſt eum eſſe ſub poteſtate.*

IV. Nonnulli Scholaſtici contendunt Epiſcopatus materiam dici non poſſe; eo quod ab eodem materia adhiberi debeat, à quo forma pronuntiari poſſit, ſed Euangelii liber ab Epiſcopis non imponitur ſcapulis conſecrandi, verùm à Capellano, ut habet Rubrica Pontificalis, vel à Diaconis, ut ſtatuit S. Clemens. Primùm hoc falſum eſt: Apetiunt Epiſcopi librum Euangeliorum & cervici, ſcapuliſque Ordinandi imponunt, & Capellani ſive Diaconi hoc facto illum ſupra ſcapulas Ordinandi tenent, & firmant, ne dilabatur. Verùm quis eos docuit hoc axioma quo velut immoto principio nituntur, Ab eodem adhiberi debet materia à quo pronuntiari debet forma? In ejuſmodi rebus fallacia ſunt omnia argumenta aliunde quàm à ſacra ſcriptura, & Eccleſiæ traditione deprompta. Iſta enim argumenta, ſemotis his duobus principiis, in infinitum variari poſſunt, pro uniuſcujuſque præjudicio, commodo, & ſententia.

V. Aliis tamen rationibus fretus ex traditione ſcilicet Eccleſiaſtica petitis, colligo illam Euangelii ſuper cervicem & ſcapulas Ordinandi impoſitionem ad Epiſcopatus ſubſtantiam non pertinere. Primùm, Quia S. Patres cum Epiſcopatus cauſam & rationem allegant, ad manus impoſitionem confugiunt; nunquam ad iſtam Euangelii impoſitionem. Semper enim dicunt per manus impoſitionem ali-

A quem Epiſcopatus gratiam conſecutum, vel Ordinatum, vel factum Epiſcopum: ſe huic manus impoſuiſſe, vel noluiſſe ab eo, ut pote ſchiſmatico aut hæretico manus impoſitionem accipere, ut infra innumeris exemplis docebimus, quibus nullum opponi poteſt. Secundum, antiquiſſima hæc ceremonia non fuit univerſaliter ab omnibus Eccleſiis accepta. Multæ & celebres Eccleſiæ Epiſcopos ſuos hac omiſſa ceremonia conſecrarunt, ut infra de Alexandrina Eccleſia demonſtrabimus. Plures Eccleſiæ in Gallia & Germania id non obſervabant, nec forſan primis temporibus Eccleſia Romana, ut ex Alcuino qui ſcribe-
B bat circa annum Chriſti 760. non inevidenter colligitur libro de divinis officiis in titulo, *Qualiter Epiſcopus Ordinetur in Eccleſia Romana*: ſic ſcribit, *Illud verò quod duo Epiſcopi tenent codicem Euangeliorum ſuper caput, & uno fundente ſuper eum benedictionem, reliqui qui adſunt Epiſcopi manibus ſuis ſuper caput ejus tangunt, non reperitur in autoritate veteri, neque nova, ſed neque in Romana traditione.* Idem etiam ſcribit poſt ipſum annis 70. Amalarius ipſe Archiepiſcopus, & Epiſcoporum conſecrator lib 2. de officiis Eccleſ. c. 14. *Dicit libellus ſecundum cujus ordinem celebratur Ordinatio apud quoſdam, ut duo Epiſcopi teneat Euan-*
C *gelium ſuper caput ejus, quod neque vetus autoritas intimet, neque canonica autoritas.* Libellus cujus mentionem facit hic, & ſæpe, alibique, dictus eſt Ordo Romanus.

VI. Quidquid ſit de illo libello, ex his autoribus certum eſt Euangelii impoſitionem multis locis in Gallia & Germania non fuiſſe uſitatam: Ignorare enim non potuiſſent Alcuinus & Amalarius, licet hic, ut quidam ajunt, fuerit tantùm Diaconus, de Ordinationibus ex profeſſo ſcribentes quid in Eccleſiis Galliæ & Germaniæ uſurparetur. Nec etiam Alcuinus vir ſuo tempore celeberrimus & Caroli magni Præceptor, qui loco citato breviarium facit rituum omnium & interro-
D gationum quæ in Epiſcopi Ordinatione fiunt ſecundum Romanam conſuetudinem, ita conſtanter negaſſet hunc ritum à Romana Eccleſia uſurpari, ſi Galliæ, Germaniæ, & Italiæ Eccleſiæ eo ritu paſſim uſæ fuiſſent. Alcuino & Amalario favet antiquiſſimus noſter ritualis quem ſupra loco ſecundo inter rituales Latinos collocavimus. Nullibi enim apparet in eo iſta Codicis Euangeliorum ſuper Ordinandi cervicem impoſitio, licet ſingula ſatis minutè deſcribat. Tres alii rituales ad octingentorum annorum ætatem accedentes ritum Euangelicæ impoſitionis omittunt; ſed cum alia non minus neceſſaria in Presbyteratu &
E Diaconatu prætermittant, orationibus potiſſimum intenti, nihil hac in cauſa affirmare auſim. Sed Alcuino & Amalario contradicunt plures Rituales quorum unus annis circiter centum Alcuino eſt antiquior, alii coævi, qui omnes ut cæteros juniores prætercam, ceremoniam Euangelicæ impoſitionis commemorant.

VII. Alcuino & Amalario ſanè non parum favet S. Iſidorus lib. 2. c. 5. de divinis officiis, qui multis agit de Epiſcopis, eorum conſe-

secratione & muneribus, de manus impositione, numero ordinantium, cæterorum consensu, de baculo, & annulo, multisque aliis. At de Euangelii super caput impositione nullum verbum, licet sensus tropologicus quem ibi studiosè sectatur, inde bellè colligi possit. Hic ritus Provinciam Bæticam nondum pervaserat.

VIII. Usurpatam non fuisse primitus hanc ceremoniam in Provincia Carthaginensi ex iis quæ in Ordinatione Cæciliani perpetrata sunt, colligi videtur. Donatistæ Cæciliani Ordinationem calumniabantur, eo quod traditionis deificorum codicum reus esset. Cum verò id probare non potuissent, in Felicem Cæciliani Ordinatorem crimen retorserunt. Quid ad hæc Cæcilianus? *Ab eo mandatum est, ut si Felix in se, sicut illi arbitrabantur, nihil contulisset, ipsi tanquam adhuc Diaconum ordinarent Cæcilianum. Tunc Purpurius solita malitia fretus, quasi & Cæcilianus filius sororis ejus esset, sic ait, Exeat huc, quasi imponatur illi manus in Episcopatu, & quassetur illi caput de Pænitentia. His rebus compertis tota Ecclesia Cæcilianum retinuit, ne se latronibus tradidisset.* Purpurius iste ira & odio in Cæcilianum æstuans, liberiusque in eum invehens, eo quod esset eius ex sorore nepos, manuum impositionem Ordinationis propriam ad manuum impositionem quæ in Pœnitentia datur, retorquet, furentisque verbo utitur: Quasi diceret, Vult iterum manum sibi imponi, imponatur; sed loco manus impositionis ordinativæ quassetur illi caput de Pœnitentia, hoc est, detur illi manus impositio Pœnitentialis. Sanè si Euangelici codicis capiti impositio cum manus impositione tum conjuncta fuisset, furenti multò convenientius erat exclamare: Exeat huc, & quassetur illi caput de Euangeliorum codice. Hoc posterius omnino quadrabat verbo, *quassetur*, non autem Pœnitentiæ impositio, cui metaphoricè tantum convenit. Admodum igitur probabile mihi est impositionem Euangelici codicis ad Ordinationis Episcopalis substantiam non pertinere, cum ubique & semper non extiterit. Sed certum est hunc ritum in Oriente ab ipsa Ecclesiæ infantia fuisse usurpatum, & ab Oriente in Occidentem emanasse: Primùm in Africam, deinde in Italiam, Romamque, seriùs in Galliam & Germaniam.

IX. In codicis Euangeliorum impositione de qua verba fecimus, non mihi prætermittenda videtur triplex varietas. Prima respicit ipsum Euangelium. Clemens Romanus, Simeon Thessalonicensis, & Rituales omnes Græci, uno excepto qui variare videtur, disertè docent apertum imponi. Ita quoque Maronitarum & Jacobitarum rituales. Latini verò omnes nihil definiunt, dicunt simpliciter Euangelium imponendum; sed duo antiqui, Constantini scilicet Caëtani, & Ordo Romanus editus disertè exprimunt clausum esse imponendum. Pontificale Romanum hodiernum jubet esse apertum, cui præter Græcos & Syros codices suffragatur unus Victorianus codex antiquus. Secunda varietas locum respicit cui Euangelium imponitur. Græci rituales, ut & Simeon Thessalonicensis, dicunt imponi super caput & cervicem ejus, hoc est, occiput & inferius; Nestoriani super dorsum: Clemens & Dionysius hæc minutiora non definiunt. Unus codex sed recentior videtur hoc de syncipite intelligere, sed improbabile est. Latini variant: Alii & antiquissimi dicunt generaliter super caput ejus; alii scapulis imponendum esse; alii distinctiùs, *super verticem ejus & inter scapulas.* Tertia Euangelium tenentes spectat. Hoc officium tribuit S. Clemens Diaconis; Rituales verò Episcopis adsistentibus Archiepiscopus librum aperit & imponit capiti; alii Episcopi sustinent. Sic quoque Rituales Latini pene omnes; Cæteri verò Episcopi qui adsunt manus imponunt. Sic etiam disertissimè Victorianus codex. Ab hac ceremonia non dissentiunt Syri, Maronitæ, Nestor. & Jacobitæ. In hac postrema ceremonia ab omnibus differt Pontific. Romanum hodiernum: His verbis totum ritum sigillatim explicat; *Consecrator accepto libro Euangeliorum, illum apertum, adjuvantibus Episcopis assistentibus, nihil dicens, imponit super cervicem, & scapulas Electi, ita quod inferior pars libri cervicem capitis Electi tangat, litera ex parte inferiori manente, quem unus ex Capellanis Electi post ipsum genu flexus, quousque liber ipse eidem Electo in manus tradendus sit, continuè sustinet. Deinde Consecrator & Assistentes Episcopi ambobus manibus caput consecrandi tangunt.* Hæc varietas velut in speculo demonstrat quàm caduca sint & fragilia argumenta quibus plerique freti asserunt vel negant, codicis Euangelici impositionem ad Episcopatus materiam pertinere. Id statim evidentiùs deprehendet qui ea cum traditione Ecclesiastica à nobis exposita comparabit.

CAP. II.

De forma Episcopatus disseritur; Non esse imperativam: Quando, & qua de causa additum ritui, Accipe Spiritum Sanctum. Nec contradicit Concilium Tridentin. Traditio Euangelii Episcopo facta post Ordinationem recens est.

I. Omnes propè Scholastici qui de materia & forma Episcopatus disputant, illius formam in his verbis constituunt, *Accipe Spiritum sanctum*, quæ Consecrator & Assistentes Episcopi, posito Euangelio super ordinandi caput, & illud tangentes statim pronuntiant, ut præcipit Pontificale Romanum. Vix est referre Doctorem qui dissentiat: Neque aliter fieri potuit, cum apud eos plerosque ratum sit & fixum Ordinum formas necessariò esse imperativas; imò Nugnez addit. ad 3. part. q. 34. art. 4. asserit hoc ad fidem pertinere, & oppositum esse hæresim manifestam. Nihil

 est

est autem in toto ritu Latino Consecrationis Episcopalis, præter hæc verba, modo imperativo, vel etiam indicativo pronuntiatum, quod verisimiliter formæ rationem possit induere; nisi velit quis formam Episcopatus in verbis quæ in baculi, vel annuli, vel Euangelii traditione proferuntur, reponere; quod hactenus, ut opinior, præter Isambertum, & unum aut alterum jam citatos, Theologorum nullus fecit. Quanquam Canonistas plerosque imitatus, qui volunt omnia quæ canones præcipiunt, esse de medii necessitate, ut loquuntur, observanda, hoc asserenti non admodum repugnarem. Favere videtur præcedenti sententiæ Concilium Tridentin. sess. 23. art. 4. *Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe spiritum sanctum, &c. anathema sit.*

II. Nihilominus unum & nobis consuetum argumentum opponimus, Ecclesiæ traditionem, & perpetuam praxim, quæ tot seculis istorum verborum immemor Ordines contulit. Nulli enim rituales Latini antiqui hæc habent verba, nusquam comparent; etiam in recentioribus multis nulla eorum mentio. Antiqui Scholastici, Hugo de S. Victore, Alexander Halensis, Guilelmus Altisiodor. S. Bonaventura, S. Thomas, licet quæ ad Ordines spectant diligenter & minute persequantur, eorum non meminerunt. Apud Latinos cœpta sunt usurpari vix ab annis quadringentis. Apud Græcos autem & Syros, nec est, nec unquam fuit illorum usus. Itaque nulla ratione dici possunt ad Ordinis substantiam pertinere.

III. Neque huic universi traditioni contradicit Concilium Tridentinum. Certum est quod ait per sacram Ordinationem tradi Spiritum sanctum, neque frustra Episcopos dicere, *Accipe Spiritum Sanctum*, cum Ordinationis virtute detur Spiritus sanctus. Alludit Concilium ad ea verba quæ ab aliquot seculis non tantùm in Episcopatus, sed etiam in Presbyteratus & Diaconatus collatione dicuntur. Non frustra igitur dicuntur ista verba, cum Catholicis certum sit Ordinationis ritu obicem non ponentibus Spiritum sanctum dari, & gratiam produci. Præterea ab antiquissimis temporibus tam apud Latinos quàm apud Græcos non modo in Ordinatione Episcopi, sed etiam Presbyteri & Diaconi, invocatur Spiritus sanctus. Invocationem istam nobis repræsentant Rituales omnes, Latini, Græci, Syri, antiqui & recentiores in hunc usque diem, E

IV. Sed aliqui ab annis, paulò plus minusque quadringentis existimantes invocationem Spiritus sancti non sufficere, addere voluerunt traditionem Spiritus sancti modo imperativo præter præcedentem Ecclesiæ consuetudinem, quæ hactenus invocatione contenta fuerat, & disertè testabatur se id facere suppliciter, non imperativè. Quo sanè factum est ut in eodem ritu bis, terve disertè invocaretur Spiritus sanctus. Nam in Ordinationis Episcopalis ritu ante orationem illam quæ in omnibus codicibus antiquis Con-

A secratio dicitur, addita sunt hæc verba, *Accipe Spiritum Sanctum*: Deinde in medio Consecrationis, additus est hymnus integer, *Veni creator Spiritus*: In Ordinatione verò Presbyterali ad finem Consecrationis. Syllogismis suis collegerunt aliqui ad operis ultimam perfectionem dicendum esse, *Accipe Spiritum sanctum* ut dicebatur, Accipe baculum pastoralem, Annulum, Euangelium, &c. Verùm Concilium Tridentinum declarato Ordinationis sacræ principali effectu, inde verba illa ab Episcopis non frustra dici tantùm colligit, & meritò; de forma autem in qua Ordinationis specie hæreat, ne verbum B quidem. Si his verbis formam definire voluissent Patres, cum tres sint Ordinationis sacræ gradus, sive species, & in unaquaque dicatur, Accipe Spiritum sanctum, aut unam saltem cui conveniret, definire debuerunt, quod ab iis non est factum; aut tribus speciebus conveniet, quod nemo admittit. Sed rem ita se non habere ex argumento præcedente indubitanter constat.

V. Forsan aliquis censeat partem materiæ Episcopatus esse Euangelii traditionem; Cum scilicet Archiepiscopus unctione facta, dato baculo pastorali, & annulo ei quem consecravit, tradit Euangelium clausum dicens, C *Accipe Euangelium, & vade, prædica populo tibi commisso: potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam, qui vivit & regnat, &c.* Sed contra hanc sententiam eodem modo excipitur. Traditio ista res est nupera quam nulli rituales ante quingentos annos scripti, nulli autores ante idem tempus commemorant, licet nonnullis ut Isidoro, Alcuino, Amalario, & aliis commemorationis causa non defuisset. Nec etiam illa ætate invenies autorem, aut ritualem qui de Ordinationibus sacris agens istius ceremoniæ meminerit. Ipse denique Pontificalis liber id testatur. Primò datur baculus Pastoralis: 2. Annulus, ter- D tiò Euangelium: sed in horum omnium traditione semper Episcopus dicitur consecratus, antea semper Electus. Ceremonia est igitur recens Consecrato Episcopo accidens, non secus ac baculi & annuli traditio: In eo tantùm discrimen est quod hæ sunt admodum antiquæ, Græcis, Latinis & Syris communes; illa verò noviter & nudius tertius instituta, Latinorumque tantum propria.

CAP.

CAP. III.

Formam Epiſcopatus apud Græcos ab Arcudio, aliiſque aſſignatam, eſſe tantum decreti de electione facti promulgationem. Eadem eſt mutato nomine in Presbytero & Diacono. In Epiſcopo variatur pro Conſecrantis dignitate. Mos Græcorum de rebus divinis loquentium, omnia ad Deum, nihil ad ſe referre. Quid propriè ſignificet προχειρίζεσθαι. Decretum iſtud in primo Ordinationis principio pronuntiatur. Poſt pronuntiationem ſemper vocatur ad finem uſque precum Ordinandus. Idem decretum & ſolemnius ab antiquis Latinis Ordinantibus ter pronuntiabatur. Hujus moris veſtigia nunc ſuperſunt.

I. PEtrus Arcudius Corcyræus, qui Romæ vixit, ſcripſit, & docuit, cum omnem lapidem moveret, animumque per C omnia raperet & verſaret, ut concordiam Græcarum Ordinationis formularum cum Latinis aſſequeretur, in ea tandem formula acquievit, quæ modo indicativo pronuntiatur, & ne ſæpius inveſtigando fatigaretur, ex una inventa per unius verbuli mutationem tres confecit. Anxietatis cauſa vera nulla fuit, ſed anticipata quædam multorum Doctorum opinio, qui nullam aliam agnoſcebant Ordinationis formam quàm Imperativam: Quum autem nihil ejuſmodi deprehenderet in Ordinationibus Græcis, ſed omnia deprecatoria, id quod imperativo modo ſecundum Doctores Scholaſticos vicinius eſt, ſponte elegit, D indicativam ſcilicet formulam in Majorum Ordinum ritibus occurrentem. In ea pedem fixit, ratus ſe facilè Græcorum Ordinum cum Latinis concordiam hac ratione trituram. Cum autem Græcus fuerit Latinis literis & moribus egregiè eruditus, qui de Latinis poſt ipſius ſcripta quæſtiones iſtas tractavere, cum ſecuti ſunt, Græco de rebus Græcis definienti credentes.

II. Euchologii verba quibus formæ naturam tribuit, iſta ſunt, ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν δεῖνα τὸν εὐλαβέστατον ὑποδιάκονον, διάκονον· τὸν εὐλαβέστατον διάκονον, E πρεσβύτερον. τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον, ἐπίσκοπον, quæ ſic vertit, *Divina gratia quæ ſemper infirma ſanat, & quæ deſunt ſupplet, creat ſeu promovet N venerabilem Subdiaconum in Diaconum, venerabilem Diaconum in Presbyterum, Deo amabiliſſimum Presbyterum in Epiſcopum.* Cum igitur eſt Ordinandus Diaconus ex ipſius ſententia, ab Epiſcopo dicitur, Divina gratia promovet & creat hunc N. Subdiaconum in Diaconum: Cum verò Presbyter, Divina gratia promovet hunc Diaconum in Presbyterum, &c. Sententiam ſuam A tuetur autoritate Simeonis Theſſalonicenſis qui verbum προχειρίζεται, & ſequentia in hunc modum interpretatur, *deſignat, creat, conſtituit, conſecrat, ſeu conſecratione perficit. Unà cum verbo ſimul donum datur. Neque enim potentia omnipotentis ſuapte natura perfectiſſima opus eſt tempore, &c. Porro cum dicit Diaconum, & officium conſecrans diſtribuit, & qui conſecratur una cum verbo Pontificis continuò miniſterium accipit, ſanctiſſimoque ac divino ſpiritu ad operandum potens evadit. Siquidem & ipſe conſecrans non ut homo, ſed ut Pontifex una cum gratia ea verba profert, & gratiam invocat, ipſaque gratia operatur.* B *Nam verbum Dei efficax eſt, & omnia operatur unus & idem ſpiritus. Tum igitur ſtatim a Subdiacono factus eſt Diaconus.* Sententiam iſtam quam Simeon videtur evidenter docere, illuſtrat S. Dionyſii teſtimonio qui ſacrorum Ordinum creationem vocat ἱερὰν ἀνάῤῥησιν, *ſacram renuntiationem, acclamationem*; & S. Gregorii Nazianz. qui dicit divinam gratiam noſtris Magiſtratibus ἐπιψηφίζεσθαι, acclamari. Denique verbi προχειρίζεσθαι quo Græcorum Euchologia utuntur, aſſerit genuinam eſſe ſignificationem, creare, inſtituere, conſtituere.

III. Si Græcorum mentem, & Eucholo- C giorum verba attendas, nihil poterat ab utrorumque concilio proferri magis alienum. Si verò zelum, finemque quos ſibi induerat Arcudius: Nihil in toto ritu Græco deprehendere poterat commodius. Perſuaſerat ſibi Arcudius formas Ordinationum Latinarum eſſe imperativas: ſic edixerant multi & celebres Scholaſtici, antiqui & recentiores. Perſuaſerat ibi cum vulgo verba imperativa quæ nunc in ritualibus leguntur, ab Apoſtolis eſſe derivata, ſemper iis uſam eſſe Eccleſiam Latinam. Falſo hoc principio nixus nihil occurrebat in ritu Græco magis opportunum ut concordiæ conſilium exequeretur. Ve- D rùm ſi antiquos codices Latinos inveſtigaſſet, in hac conciliatione ineunda labore illi non fuiſſet opus, cum utrique ſint ſimillimi, & in utriſque nihil niſi deprecatorium deprehendatur, quod ad formam aliquomodo referri poſſit, ut iſtius formæ improbatione demonſtramus.

IV. Dico igitur renuntiationem illam, ſive proclamationem de qua Arcudius, nihil eſſe aliud quàm Electionis legitimæ jam factæ denuntiationem publicam fieri ſolitam cum Epiſcopus ad Ordinationem accinctus eſt, & eam poſt denuntiationem ſtatim incepturus. Rem ita ſe habere teſtantur univerſa Euchologia E Sic incipit antiquiſſimum Euchologium Cryptæ ferratæ Ordinationem Epiſcopi, *Poſt triſagion aſcendit Patriarcha in ſanctuarii crepidinem ante ſanctam menſam; ipſique charta datur, in qua hæc ſcripta ſunt; Suffragio, & approbatione Deo maximè amabilium Epiſcoporum, & ſanctiſſimorum Presbyterorum, & Diaconorum, Divina gratia quæ ſemper infirma curat, & deficientia ſupplet, promovet hunc N. religioſiſſimum Presbyterum in Epiſcopum urbis N. à Deo conſervatæ. Precemur igitur pro eo ut in ipſum veniat ſanctiſſimi Spiritus gratia. Hac charta in manus accepta, & Archidiacono di-*

cente, Attendamus, legit eam Patriarcha, ita ut omnes audiant. Lectione facta ter dicunt omnes, Kyrie eleison. Jamque a tribus Episcopis coordinatoribus adducto qui Ordinandus est, aperit Patriarcha Enangelium, & imponit super cervicem ipsius contingentibus Episcopis. Deinde factis super caput ejus tribus crucis signis manum habens impositam sic precatur, &c. Ita Euchologium Barberinum omnium antiquissimum disertè in Ordinatione Episcopi & Presbyteri.

V. Vaticanum exemplar non tantùm hæc fusè narrat in Ordinatione Episcopi, sed etiam in Diaconi, hoc modo, *Postquam facta est sancta oblatio, &c. ducitur Ordinandus ad sanctam mensam ab Archidiacono ex parte dextera Episcopi. Archidiaconus autem tradit Episcopo chartam scriptam. Et proclamante Archidiacono, Attendamus, legit Episcopus quæ in ea scripta sunt audientibus omnibus circumstantibus. Sunt autem ejusmodi, divina gratia,* ut supra, *Omnibus autem dicentibus Kyrie eleison, tum Ordinandus dextrum genu flectit ante sanctam mensam; Episcopusque tres cruces super caput ipsius facit, habensque super caput ipsius manum impositam sic precatur, &c.* In regio codice & Vallensi hæc in tribus Ordinibus repetuntur; quæ licet evidentissima sint, evidentius in Allatiano codice explicantur.

VI. Manifestum est igitur, illud, *Divina gratia, &c.* nihil aliud esse quàm decretum Electionis antea factæ solemniter publicatum. Ideo Euchologium editum adnotat in Ordinatione Episcopi in charta illa seu brevi quod Electionis decretum continet, si Patriarcha consecrator est, scribi, *suffragio & approbatione sacratissimorum Metropolitanorum, Archiepiscoporum, & Episcoporum: Si verò Metropolita sit consecrator, hæc; suffragio & approbatione Deo amabilissimorum Episcoporum, & reverendorum Presbyterorum.* Cum Patriarcha Ordinat, hoc est, in Provincia Patriarchali, concurrunt tantùm ad Electionem Episcopi, Archiepiscopi, & Metropolitæ. Cum verò Metropolita, etiam Presbyteri. Quid opus in forma Consecrationis suffragium & approbationem dignitatum Episcopalium apponere? Quid ea distinctione, si Consecrator Patriarcha sit, ita faciendum, si verò Metropolita, hoc modo? Quid opus ista privatim scribere, & scripta consecranti tradere, eaque publicè omnibus audientibus ante Consecrationem inceptam legere? Ea omnia ad Electionis legitimæ substantiales ceremonias pro consuetudine cujusque provinciæ pertinent, aut pertinere possunt, ut unicuique, canonibus, legibus vel levissimè imbuto, constare potest.

VII. Id simili exemplo doceri potest & illustrari. S. Germanus referente Cedreno ex Archiepiscopatu Cyziceno ad Constantinopolitanum transfertur. Quibus verbis hoc decretum concipitur? *Suffragio & approbatione Deo amantissimorum Episcoporum divina gratia, quæ semper infirma curat, & deficientia supplet, transfert Germanum sanctissimum Cyzicenæ Metropolis Antistitem in Archiepiscopum hujus a Deo conservatæ regnatricis urbis.* De Electione unius Episcopi ad majorem Episcopatum, non de Ordinatione agebatur. Apud omnes enim Græcos & Latinos in confesso est, cum Episcopus ad sedem majorem transfertur, Ordinationem nunquam repeti, aut aliam quamcunque superimponi.

VIII. Lectori forsan negotium facesset loquendi formula, *Divina gratia,* &c. verùm de hac disseruimus supra adnotat. 48. in Græcos Rituales. Græci præ modestia in tertia persona cum de actionibus divinis quæstio est, loqui solent, vel directè eas divinitati tribuunt; vix unquam de se primam personam usurpant, cujus rei exempla multa eodem loco cumulavimus. Illud ipsum quod è Cedreno jamjam retulimus id demonstrat evidentissimè. Idem quoque demonstrat & explicat Simeon Thessalonicensis cujus librum integrum hoc opere edidimus. Electum enim Episcopum, ut apud eum videre est cap. 5. Ecclesiam ingressum, & fidem Catholicam professum, antequam Missæ officium inchoetur, & sanctuarium ingrediatur, Archiepiscopus in omnium conspectu cruce signat, & his verbis Electionem ejus adnuntiat, *Gratia sanctissimi Spiritus per mediocritatem meam promovet te in Episcopum vel Metropolitam civitatis N.* hoc est, Ego te cum Collegis meis canonicè Eligo in Episcopum. Idem decretum è scripto posteà pronuntiat iterum alta voce postquam Electus in Sanctuarium ab Episcopis adductus, & altari applicitus est, liturgiaque ad ea verba promota est, ad quæ Episcopi Ordinatio inchoari solet. Manifestum est eodem modo esse explicandum decretum illud, *Divina gratia,* &c. quo & illud *Gratia sanctissimi spiritus,* &c. Sic supra vidimus Electis tribus à Concilio ut Imperator quem vellet è tribus Patriarcham designaret, designationem ab Imperatore sic pronuntiatam esse, referente Codino, *Sancta Trinitas per imperium ab ipsa nobis concessum renuntiat te Archiepiscopum Constantinopoleos, &c.* Id præterea quod in Symeone adnotavimus in postremo Euchologio iisdem verbis, & eodem modo legitur.

IX. Scribit præterea Arcudius ad sententiæ suæ confirmationem τὸ προχειρίζειν significationem esse creare, constituere. Verum equidem est; sed significatio Electionis, designationis, propositionis, promotionis, primaria est, & longè frequentior Græcis πρόχειρον, unde προχειρίζομαι, dicitur id quod præ manibus habemus, quod est nobis in promptu & obvium: Unde προχειρίζομαι, publico, notum facio, ante oculos propono, & inde illius significatio magis Ordinaria, eligo, destino, repræsento, cujus posterioris significationis multa exempla apud autores prophanos in Budei commentariis leguntur. S. Clemens lib. 8. ubi de Ordinationibus, sæpius illud in eligendi necessaria significatione usurpat, ut cap. 18. de Diacono, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δὲ τὸν προχειριζόμενόν σοι εἰς διακονίαν. *Ostende faciem tuam super hunc servum tuum Electum tibi ad ministerium.* Similiter c. 20. de Diaconissa ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην τὴν προχειριζομένην εἰς διακονίαν. *Respice hanc ancillam tuam Electam ad ministerium.* Et de Subdiacono

c. 21.

cap. 21. ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δὲ τὸν προχειρισθέντα ὑποδιάκονον, *Respice super hunc famulum tuum, qui ad ministerium hypodiaconi electus est.* Ita Concilii Nicæni Patres in Epistola ad Ecclesiam Alexandrinam de Meletio statuunt, μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν αὐτὸν, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε χειροθετεῖν, *nullam autoritatem eum habere, nec eligendi, nec manus imponendi.* Hinc nonnunquam etiam creandi & instituendi significatione à sacris autoribus usurpatur; eo quod quæ eligimus & designamus, ea volumus & instituimus, vel fieri jubemus. Ideo multis locis occurrit istius verbi anceps significatio, adeo ut vix constet quænam sit adhibenda. Rectè igitur, & apposité in hoc decreto transfertur, *Divina gratia eligit, proponit, & promovet hunc Diaconum ut illi manus in Presbyterum imponatur.*

X. Denique si textum ritualium Græcorum examinemus, decretum hoc à forma rei constitutiva plurimùm alienum deprehendemus. Primum enim quod apparet in ritualibus manuscriptis, cujusque sit ab ipso limine mentio, est illud decretum, *Divina gratia &c.* Nondum materia subest, manuum videlicet impositio, sed tantum post aliquot actiones interpositas subjicitur, ut in Euchologiis videre licet. Decreto enim solemniter primùm lecto, ter signo crucis ab Archiepiscopo signatur Ordinandus: Deinde si sit Presbyter aut Episcopus, duo genua flectit prope altare; unum si Diaconus: Postea si Presbyter est in Episcopum ereandus, imponitur ipsi Euangelium, tum demum sequitur manus impositio, quâ permanente fiunt Orationes. Repugnat sanè rationi formæ, ut non modo materiam, sed etiam quascunque dispositiones præcedat, ita ut hoc effato nihil dici possit absurdius. Verum equidem est Euchologia edita, ex manuscriptis postremum, & Simeonem Thessalonicensem significare Archiepiscopum, cùm hoc decretum pronuntiat, manum habere super caput Ordinandi impositam. Sed hoc recentius est: Nos autem ea spectamus quæ semper & ubique fuerunt, quale quid est manuum impositio cum prece conjuncta. Deinde attento diligenter postremo nostro codice nullam facit mentionem manuum impositionis in Ordinatione Diaconi, nec in priore Presbyteri Chirotonia, nec etiam in Episcopi Ordinatione, cum istud decretum pronuntiatur. In Euchologio Barberino antiquissimo manus etiam imponit Archiepiscopus, cum decretum illud pronuntiat; sed forsan hoc incuria scriptum est; nam nihil istius rei habetur in Ordinatione Presbyteri aut Diaconi; imò in Ordinatione Presbyteri hoc pronunciatur antequam Diaconus in Presbyterum Ordinandus sanctuarium ingrediatur. Denique quid ex ista varietate aliud colligi potest, quàm istius ceremoniæ non necessarius usus, & consequenter ad Ordinationis substantiam non pertinere?

XI. Præterea scopus istius decreti quem libri rituales exprimunt, cum Electione optimè convenit, non autem cum Ordinatione. Semper enim concluditur his verbis, *Precemur*

A *igitur pro eo, ut in ipsum veniat sanctissimi spiritus gratia.* Id sanè de Electo optimè dicitur, non autem de jam Ordinato. Nam gratiam spiritus sancti Ordinatione jam suscepit; postulanda est illi gratiæ susceptæ conservatio, postulandum gratiæ susceptæ augmentum. Vi Sacramenti, atque ut dicunt, ex opere operato, gratiam Ordinationis præsumendus est obtinuisse, si antea Episcopus, Presbyter aut Diaconus creatus fuerat. Idem disertis verbis docet prima oratio quæ post hæc verba, *Divina gratia &c.* funditur ab Archiepiscopo manum

B tenente super Electum ad Episcopatum, *Ipse omnium Domine hunc Electum*, ψηφισθέντα *& dignum a nobis judicatum qui subiret jugum Euangelicum, & Episcopalem dignitatem per manum mei peccatoris, & assistentium Ministrorum & Coepiscoporum corrobora, & confirma sancti spiritus adventu, virtute & gratia.* In oratione similiter quæ super Electum ad Presbyteratum funditur, gratiam quam ei precatur, vocat *magnam illam gratiam sancti spiritus*, quæ sanè alia non potest esse quàm Sacramentalis, virtute Sacramenti ab eo producta. Denique hoc clarissimè ostenditur ex eo quod nec Episcopus, nec Presbyter nec Diaconus Ordinati

C & consecrati dicuntur, post illius decreti super Electum pronuntiationem, sed tantum προχειριζόμενοι, χειροτονούμενοι, promovendi, Ordinandi, donec utraque Oratio super Electum cum manus impositione pronuntiata fuerit; tum semper χειροτονηθεὶς Ordinatus dicitur: Imò pronuntiata prima oratione non aliter quàm promovendus, & Ordinandus vocatur, sive qui promovetur & Ordinatur, ut videre est in omnibus ritualibus antiquis, & recentioribus.

XII. Istius de Electione decreti pronuntiatio illustrari potest ab antiquo Latinorum more apud quos idem factum est, sed multò solem-

D nius, ut videre est in Ordine Romano edito, sub titulo, *Qualiter in Romana Ecclesia sacri Ordines fiunt.* In quo Capitulo habetur compendium antiqui Romanorum in Ordinationibus ritus, *Post collectam ascendit lector in Ambonem & elevata voce legit Brevem in auribus populi sic continentem: Cognoscat charitas vestra quia ille & ille advocatur in tali officio, vel in tali. Si quis habet contra hos viros aliquam querelam, exeat confidenter propter Deum & secundum Deum, & dicat. Quod si nullus contradictor extiterit, sequitur lectio & responsorium.* Hæc charta Electionis legebatur inter solemnia Missæ, feria quarta quatuor temporum post primam Epistolam, ejus graduale, & secundam Collectam. Missa completa omnes do-

E mum se conferebant; feria verò sexta omnes ad Ecclesiam redibant, omniaque ut feria quarta peragebantur. Sabbato iterum magna cum solemnitate ad Ecelesiam Ordinandi conveniunt, & tandem lectis quinque lectionibus, *Apostolicus* (hoc est ipse Papa) *legit Advocationis brevem coram populo, & stant parati singulorum Ministri cum indumento, donec Archidiaconus veniat & singulis singula suè manu distribuat. Post hæc autem descendit Archidiaconus, innuente Pontifice, & dat uni ex ipsis manum, cæteri verè sequantur eum, & ascendant ad altare;*

tare; & prosternit se Pontifex cum ipsis in oratione &c. Id quod semel faciunt Græci solemniter, ter & diversis diebus olim solemnius faciebant Latini.

XIII. In eodem Ordine paulò post sub titulo, *Invitatio Ordinandorum* hæc Pontifex antequam Ordinationem inciperet, pronuntiabat, quibus pronuntiatis statim Ordinationem incipiebat, *De domo S. Mariæ eligimus N. ad Ostiarum ad eundem titulum. De titulo S. Stephani N. eligimus ad lectorem ad eundem titulum. De Ecclesia S. Petri N. eligimus ad Exorcistam ad eundem locum. Post hæc celebrabitur consecratio sacrorum Ordinum.* Ibidem initio ritus Ordinationis Episcopalis, mos, verbaque Græcorum expressius delineantur. Amplè descripto Electionis more, tandem Euangelio in missa cantato, id notatur, *Tunc advocantur in Basilicam Presbyteri a dextris ejus, Diaconi a sinistris. Ipse verò inclinato capite in medio eorum incedit usque dum veniat ante altare. Tunc exuitur casula, & induit eum Pontifex planeta, & legit Brevem hunc modum continentem; Cives nostri elegerunt sibi illum Pastorem, Oremus itaque pro hoc viro, ut Deus omnipotens infundat in eum gratiam spiritus sui, ut dignus habeatur ad Cathedram Episcopatus regendam. Et respondeatur à Schola; Christe audi nos. Et cantat Litaniam. Et tunc accedit propius ad altare subnixo capite. Pontifex verò tenet manum super caput ejus, & dicit unam orationem in modum collectæ, &c.* Hæc ad amussim ritui Græco quadrant. Quis tamen dicat lectionem istius Chartæ formam esse Episcopatus? si discrimen aliquod vis fingere, in modo enuntiandi tantùm reperies; eo quod nihil fere Græci in rebus sacris per primam personam enuntient. Divina Gratia, dixissent, de domo S. Mariæ elegit &c. Divina gratia elegit hunc Pastorem &c.

XIV. Hujus antiqui moris vestigia multa supersunt hodie in Pontificali Romano. Ita Archidiaconus Pontifici Subdiaconos consecrandos in Diaconos offert: *Reverendissime pater postulat S. Mater Ecclesia Catholica, ut hos præsentes Subdiaconos ad onus Diaconii Ordinetis. Scis illos dignos esse?* &c. Postea Pontifex cum Mitra sedens Clero & populo annuntiat, dicens, *Auxiliante Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo, eligimus hos præsentes Subdiaconos in Ordinem Diaconii. Si quis habet aliquid contra illos pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat & dicat &c.* Similia dicuntur in Ordinatione Presbyterorum antequam incipiatur, & multò solemnius in Episcoporum consecratione, ubi mandatum Apostolicum petitur & legitur, & obedientiæ juramentum præstat Electus, ut in Pontificali quisque legere potest. Quæ autem diffusius habet antiquus Ordo Romanus editus, id habent, sed paucis, omnes prope Rituales Latini antiqui, præsertim ubi incipit Subdiaconorum vel Diaconorum Ordinatio, & quidam præterea in ceremoniis Ordinationis Episcopalis. Multi quoque eorum, sensu, & prope verbis cum Græco decreto conveniunt, ut Lector comparans antiquos Rituales à nobis in hoc opere editos, evidenter videbit: Qua propter pluribus de his non agemus. Quid igitur formas Ordinationis Græcæ indicativas in ejusmodi verbis veluti nodum in scirpo quærimus.

CAP. IV.

Idem decretum esse electivum ex S. Dionysio & illius interpretibus Græcis probatur. Quid Dionysio ἀνάῤῥησις, & quando in Ordinatione fit. Ex Symeone Thessalonicensi objectio solvitur. Eadem ipsius in hac causa quæ Canonistarum sententia. Quare in Subdiaconis & Lectoribus creandis non pronuntiatur hoc decretum. Non semper usos hoc decreto Græcos. Ad hoc decretum allluserunt Chrysostomus & Nazianzenus. Syri ut Græci, hoc decreto electivo utuntur, etiam in Subdiaconis Ordinandis, non in Lectoribus.

I. INterpretationis qnam huic edicto tribuimus, testem habemus certissimum & locupletissimum S. Dionysium, tantùm abest ut contrariæ sententiæ patrocinetur. Sex ritus enumerat omnibus Ordinibus majoribus communes, accessum ad divinum altare, genuflexionem, manus Pontificis impositionem, signum crucis, mysticam salutationem, καὶ ἀνάῤῥησιν, proclamationem, deprædicationem. Hanc ἀνάῤῥησιν sic interpretabatur S. Maximus ante annos 950. *ἀνάῤῥησις, ὡσεὶ κήρυξις ἐξ ὀνόματος velut prædicatio est, & denuntiatio de nomine.* Notat Maximus suo tempore ἀνάῤῥησιν istam vocatam fuisse ἐπικήρυξιν, vel ἀνακήρυξιν renuntiationem, promulgationem, præconium. Id quod igitur præcipuè spectabat S. Dionysius ἀνάῤῥησιν illam enumerans inter sex præcipua quæ in omni Ordinatione sacra celebrantur, est personæ consecrandæ publica & honorifica de nomine appellatio, quæ certè ad formam Ordinationum, ut eam Scholastici intelligunt, pertinere non potest.

II. Idem Maximus specialius τὴν ἀνάῤῥησιν explicans illam ad duo refert quæ in Ordinatione apud Græcos fieri solent: Primò ad ea verba quæ profert Pontifex cùm crucis signo signat Ordinandos, quæ suo tempore hæc erant, *σφραγίζεται ὁ δεῖνα ἀπὸ πρεσβυτέρου εἰς ἐπίσκοπον ἐν ὀνόματι πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ πνεύματος ἁγίου. ὁμοίως καὶ ἐπὶ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου. Consignatur talis ex Presbytero in Episcopum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Similiter & in Presbyteri, & in Diaconi Ordinatione.* Secundò ad ea verba, de quibus agimus, *Divina gratia, &c. τὴν δὲ ἀνάῤῥησιν φησιν ὅταν ἐν αὐτῇ τῇ χειροτονίᾳ κηρύττῃ τὸν χειροτονούμενον, ἡ θεία χάρις προχειρίζεται τὸν δεῖνα εἰς τὸν δεῖνα. Hanc autem vocat proclamationem nominis, cum in ipsa Ordinatione prædicat Ordinandum, dicens, Divina gratia promovet hunc N. ad N.* Utrovis modo sumatur, nihil ad formam pertinet, id est, ad ritum qui si desit, irrita prorsus sit Ordinatio, & iteranda, quanquam illegitima & illicita meritò dici possit, & consecrans puniri, eo quod contra leges Ordinationi præscriptas egerit.

egerit. Deinde, ut ex S. Maximo constat, illa ἀναῤῥήσει intelligit Dionysius sacram Ordinandi de nomine appellationem contenta voce proclamatam.

III. Sed ipsum S. Dionysium tantisper audiamus suam ἀνάῤῥησιν in mysterii theoria explicantem, τὴν ἱερὰν δὲ τῶν τελέσεων καὶ τῶν τελουμένων ἀνάῤῥησιν ὁ ἱεράρχης ἀναβοᾷ. τοῦ μυστηρίου δηλοῦντος ὡς ὁ φιλόθεος ἱεροτελεστὴς ἐκφαντορικός ἐστι τῆς θεαρχικῆς ἐκλογῆς, οὐκ αὐτὸς ἰδίᾳ χάριτι τοὺς τελουμένους ἐπὶ τὴν ἱερατικὴν ἄγων τελείωσιν, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ κινούμενος εἰς πάσας τὰς ἱεραρχικὰς ἁγιαστείας. *Sanctam consecrationum, & graduum nominumque eorum qui consecrantur renuntiationem exclamans effert. Quod quidem mysterium declarat Pontificem qui Dei amans est, interpretem esse divinæ electionis; ipsum autem non suo munere & favore eos qui consecrantur, ad Ecclesiastici Ordinis perfectionem efferre, sed divini numinis instinctu in omnibus consecrationibus Pontificalibus agi.* Nihil est igitur aliud sacra ista ἀνάῤῥησις quàm publica Electionis Ordinandorum de nomine recitatio; Pontificem autem ad sacram istam Electionem suo instinctu procedere non debere tribus exemplis S. Dionysius eodem loco demonstrat; Mosis qui Aaronem, licet fratrem suum ad dignitatem sacerdotalem non antea evexit, quam divinitus id Deo placere cognovisset; Christi qui seipsum non clarificavit, sed qui locutus est ad eum, Tu es Sacerdos &c. S. Petri qui cum Pontificalis consecrationis honor duodecimo Collegæ esset deferendus ἐπὶ τῇ θεαρχίᾳ τὴν ἐκλογὴν καταλέλοιπεν, *Electionem divino principatui religiosè reliquit*, cum dixit, *ostende nobis quem elegeris*, &c. Notabit autem lector S. Dionysii verba, τῶν τελουμένων ἀνάῤῥησιν ἀναβοᾷ; Ideo disertè notant omnia Euchologia oportere Pontificem istud decretum *Divina gratia, &c.* Ita pronuntiare ut omnes circumstantes audiant.

IV. Eodem sensu S. Dionysii verba interpretatur Pachymeres, ἀναβοᾷ δὲ ὄνομα τοῦ χειροτονουμένου ὁ ἱεράρχης, οἷα ὁ φιλόθεος ἱεροτελεστὴς μόνον ἐκφαίνων τὴν θείαν ἐκλογὴν, ὅτι οὐ χάριτι, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ κινούμενος αὐτὸν ἐξελέξατο. τοῦτο γὰρ ἐστιν ἡ ἐκφώνησις, ἡ ἔκφανσις τῆς θείας βουλῆς. *Elata autem voce pronuntiat Pontifex nomen illius qui Ordinatur; quia Dei amans Consecrator solùm declarat divinam Electionem: Quod non gratia aut munere, sed Dei instinctu motus eum elegerit: Est enim proclamatio illa, divini consilii declaratio.* Deinde post enarrata in eundem sensum, exempla Electionis à S. Dionysio allata, Sermonem sic recolligit, πάλιν τὸ προκείμενον λέγομεν, ὅτι χρὴ τὸν ἱεράρχην κινούμενον ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι, *Materiam propositam repetimus, quod scilicet oportet Pontificem a sanctissimo Spiritu motum Electiones facere.* Evidens est igitur ex S. Dionysio & ejus Interpretibus Græcis ἀνάῤῥησιν illam sive decretum illud, *Divina gratia &c.* nihil aliud esse quàm Electionis legitimè factæ promulgationem ea verborum formula quæ docet Electionem ejusmodi Dei instinctu, non hominum favore fieri debere.

V. Opponitur Symeon Thessalonicensis, qui disertè testatur unà cum pronuntiatione istius decreti, *Divina gratia promovet hunc Subdiaconum in Diaconum*, statim Subdiaconum fieri Diaconum, nec Dei verbum efficax tempore egere ad effectus sui productionem: Ideo προχειρίζει interpretatur non modo promovet, sed etiam creat, constituit, perficit, veluti ipsa electione & promotione, nulla alia re adhibita, ex Subdiacono fieret Diaconus, & ex Diacono Presbyter. Verùm ab eo sensu abest quàm longissimè Symeon, ut probant verba immediatè sequentia. Postquam enim dixit verba quæ postrema citantur, & quæ videntur expressissima, *Tunc statim è subdiacono fit Diaconus*, addit, *Nihilominus tamen opus adhuc habet mysterio, & perfectione precum Episcopalium, & cæterorum omnium quæ in Ordinationum paradigmate continentur. Non enim vox sola sufficit, ut Subdiaconus in Diaconum creetur, dicere in Diaconum vel quemvis alium gradum promoveatur, sed cum hoc oportet etiam caput ejus sacra mensa incumbere, & flectentem genu, Episcopi manum impositam habere, & descriptas preces & Orationes recitari, & cruce signari &c.* quæ apud Symeonem legi possunt c. 3. Omnia in Rituali præscripta judicat esse necessaria. Cum autem illud decretum primum sit eorum quæ in Rituali præcipiuntur; ideo totam actionem illi tribuit; quod retulit Arcudius. Ne verò quis, ut Arcudius, verba sua ad aliarum ceremoniarum necessitatem excludendam arripere, ea statim addidit quæ reticuit Arcudius, nos verò retulimus.

VI. Monendus est præterea lector Symeonem non attendere distinctionem Scholasticam necessitatis in necessitatem medii, & necessitatem præcepti, sed de necessitate generaliter verba facere. Si quis illi proposuisset in specie Diaconum in cujus Ordinatione ritus omnes observati fuissent præter decreti istius promulgationem, & interrogasset eum, An istius Diaconi repetenda esset Ordinatio, existimo tum adhibiturum fuisse distinctionem Scholasticam aut similem. Promulgationem illam necessariam esse necessitate præcepti, non autem necessitate medii: Diaconum illum illicitè Ordinatum esse, validè tamen; ideo Ordinationem illam ratam habendam. Forsan amplectebatur Symeon multorum Canonistarum sententiam, quos refert, & sequitur autor Summæ Astensis lib. 6. de collat. Ordin. tit. 4. art. 5. qui asserebant omnia illa esse de substantia Ordinationis quæ in jure præcipiebantur, & expressum non erat ad illius substantiam non pertinere. Si igitur expressum erat ad substantiam non pertinere hanc & hanc ceremoniam, & omissa fuerat, tum sufficiebat omissam ceremoniam cautè supplere. Si verò id expressum non esset, tum Ordinatio de integro esset iteranda, quasi præcedenti actione nihil esset actum. Non enim, inquiebant, intelligitur iteratum quod nescitur factum. Ita censent Innocentius, Raymundus, Hostiensis, Goffridus.

VII. Istius materiæ illustrandæ causa duas quæstiones ciebimus: Prior quamobrem istud decretum, *Divina gratia &c.* non promulgatur apud Græcos in minoribus Ordinationibus? Istius consuetudinis causa duplex mihi videtur

reddi

reddi posse. Prima quod apud Græcos electione A Cleri non conferrentur ejusmodi Ordines, sed solo Pontificis arbitrio. Itaque proclamatione Electionis opus non erat, ubi nulla erat electio. Nullam autem fuisse ex S. Clemente & omnibus Euchologiis colligitur, quæ illius nullam mentionem faciunt. Secunda causa, quod hæ Ordinationes sæpius fierent in Diaconico apud Græcos, ut etiam apud Latinos; nunquam autem in Sanctuario, sive choro, ut cum de iis sigillatim agetur, demonstrabimus. Quapropter licet Lectorum & Subdiaconorum electio facta fuisset, nulla in eorum B Ordinatione istius electionis promulgatio necessaria fuisset, cum privatim coram solis Clericis, non publicè Ordines illi conferrentur.

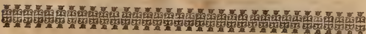
VIII. Posterior quæstio est, an ista decreti electivi proclamatione semper usi sint Græci? Difficultatem facere videtur S. Clemens in Constitutionibus, qui ejusmodi decreti nunquam meminit, licet omnes suo tempore consuetas ceremonias multis verbis explicet. Deinde Theodoretus in Philotheo c. 13. Presbyteri Ordinationem ita narrat, ut nullus huic promulgationi locus esse possit. Flavianus, inquit, Antiochenus Episcopus pietatem Ma- C cedonii plurimùm celebrari audiens eum è vertice montis in quo habitabat, simulata accusatione evocat. *Postea mystico proposito sacrificio adducit ad altare, eumque cooptat in numerum Sacerdotum. Postquam autem finitum fuit sacrum officium, & hoc ei significavit aliquis (quod enim factum fuerat, ignorabat omnino) primùm quidem incessebat omnes maledictis & conviciis, &c.* Si Decretum hoc pronuntiatum fuisset, quomodo ignorare potuisset se in Sacerdotem Ordinari, & mysterio paracto se Ordinatum esse? Hoc fieri nunquam passus fuisset: Cum primùm enim hoc Clericis monentibus rescivit, circumstantes conviciis & scipione, quo sustentabat se, incessivit, donec doctus rem am- D plius aliter se habere non posse, tandem quievit. Idem etiam colligitur ex eodem libro c. 19. ubi vitam Salamani Eremitæ refert, *Pontifex civitatis cujus is erat vicus, cum viri didicisset virtutem, accersit volens et dare donum Sacerdotii, & domuncula perfossa aliqua parte est ingressus, manumque imposuit, & peregit precationem. Et sæpe quidem ei dixit, & quæ ad eum advenerat gratiam, significavit.* Quid opus erat Pontifici toties illi significare gratiam Ordinationis illi advenisse, hoc est, illum Presbyterum constitutum, si decretum illud præcessisset. E

IX. Objicies forsan idem dici posse de Orationibus quibus Ordinandi consecrantur: Explicant enim officia Sacerdotis. Non licet tamen ex ignorantia Macedonii colligere super eum in illius initiatione pronuntiatas non fuisse; sic nec ex illa admonitione ab Episcopo facta Salamano Presbyteri gratiam eum consecutum, cum disertè testetur Theodoretus preces illas super eum conceptas fuisse. Respondeo, si Græca consuetudo pronuntiandi preces consideretur, objectionem illam evanescere. Preces enim illæ mysticè dicuntur, hoc est, secretò, nec à circumstantibus exaudiuntur, finis tantùm qui omnibus Orationibus communis est, alta voce profertur. Itaque nihil mirum si simplices illi Monachi de Ordine recepto ex precibus nihil cognoscerent. Neque id colligere poterant ex impositione manuum, aut signo crucis, quia posterior in omnibus Sacramentis & Sacramentalibus adhibetur; Prior autem plurimis.

X. His diligenter animo perpensis mihi dicendum videtur hac solemni publicatione in Ordinationibus non semper usos Græcos, aut saltem non ubique. Id constat ex S. Clemente qui in nulla Ordinatione illius mentionem facit. Licet satis diffusè electionem Episcopi enarret, populi, Clerique partes in ea distinguat lib. 8. c. 4. de ista tamen solemni pronuntiatione nullum verbum. Idem ex Theodoreti locis allegatis mihi videtur manifestum. Antiquissimus tamen est apud Orientales istius solemnis pronuntiationis usus, cum eam nobis repræsentent omnia Euchologia etiam antiquissima; ad eam evidenter alludant S. Dionysii verba locis citatis quæ ante mille ducentos annos scripta fuisse nemo negare potest; ea Dionysii verba repetat, & de solemni illa pronuntiatione explicaverit ante mille annos S. Maximus. Cum denique, ut notavit Arcudius, ante hos omnes ad illud solemne edictum alluserit S. Chrysostomus oratione 4 de Sacerdotio his verbis, ϗ μάλιϛα ὅτι πολλαὶ γίνονται τῶν χειροτονιῶν οὐκ ἀπὸ τῆς θείας γίγνονται χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων σπουδῆς, *Cum præsertim multa harum Ordinationum a divina gratia non fiant, sed ab humano studio:* Et ante Chrysostomum Gregorius Nazianzenus oratione quam habuit in laudem Patris sui, Νῦν δὲ κινδυνεύω τὰς δημοσίας ἀρχὰς εὐτακτοτέρας ὑπολαμβάνειν τῶν ἡμετέρων, αἷς ἡ θεία χάρις ἐπιφημίζεται, *Nunc verò parum deest quin existimem publicos Magistratus præstantiore Ordine nostris administrari quibus divina gratia ἐπιφημίζεται, acclamatur, & contonte advocatur.* Est enim ἐπιφημισμὸς eo loco idem quod S. Dionysii ἀνάῤῥησις.

XI. Eadem ratio est Syrorum, eodemque modo quo ex Græca Ordinatione, ex Syra argumentari possumus: Omnia enim prorsus sunt similia, idemque & iisdem verbis Electionis decretum, ut supra videre potes in Ordinationibus Syris, præcipuè in Ordinatione Episcopi in qua ritus integrè & expansè refertur, quæ hic ideo importunè non repetimus. Ex isto ritu multò expansiore hac in causa quàm alii, explicari & suppleri debent, quæ in aliis ritibus aut desunt, aut dubia sunt. Tria tantùm ad hunc ritum breviter adnotabo. Primum, decretum istud à Patriarcha vocari, *prædicationem, promulgationem*; Iubet Patriarcha uni ex Episcopis, *ut promulget, d:prædicet, prædicationem, promulgationem istam.* Hoc enim verba ista significant, ut S. Dionysii ἀναῤῥήσεις, & Gregorii Nazianzeni ἐπιφημισμός. Id est præterea quod Græca omnia Euchologia tam solicitè observari jubent, hoc decretum εἰς ὑπήκοον πάντων ἀναγινώσκειν. Secundum, id decretum legi etiam in Ordinatione Subdiaconi apud Syros Maronitas, quod Græci non usurpant; sed omitti in Ordinationi·

tionibus Lectoris & Cantoris; cujus omissionis eadem ratio mihi videtur quæ apud Græcos in Ordinatione Lectoris & Subdiaconi quam supra explicavimus: Tertium, non videtur decretum istud usurpatum in Ordinationibus Presbyteri & Diaconi apud Jacobitas. Sed dicendum in compendioso ritu quem nacti sumus subaudiri sub pronomine, *Illa*, ubi dicitur, *Episcopus clamat & dicit*, *Illa qua vocat & offert ex Ordine Diaconatus ad Ordinem Presby-* A *terorum*, *Illa*, supple gratia &c. ut in eodem ritu legitur in Ordinatione Episcopi. Idem etiam colligitur ex verbo, *vocat*, quod apud Jacobitas & Maronitas in eo decreto legitur, & ad gratiam refertur. Itaque manifestum est nihil esse in ritibus Ordinationum Orientalium omnium, tam Græcarum quàm Syrarum, non secus ac Latinarum antiquarum præter B orationes quod formæ rationem induere possit.

EXERCITATIO III.

DE EPISCOPATUS A PRESBYTERATU distinctione, Episcopi consecrandi necessitate, ejusque in Presbyteros & universos Clericos autoritate.

CAPUT I.

De distinctione Episcopatus à Presbyteratu quatuor Scholasticorum sententiæ enarrantur. De Charactere Variæ Scholasticorum sententiæ. Multi eorum sentiunt à Patribus testimonium non habere. Ejus disertam mentionem non faciunt recentiores Patres, nedum antiquiores, sed postmodum duo Concilia generalia rem dubiam definierunt. Episcopatus nihil intrinsecum addit Presbyteratui, sed tantum denominationem extrinsecam. Entitas moralis, & relationes licet fundamento suo nihil reale addant, sunt plerumque efficacissimæ.

I. Tertio nobis edisserendum proposuimus C an Episcopatus sit Ordo à Sacerdotio distinctus, sive an Characterem peculiarem à Charactere Sacerdotali distinctum in anima sui collatione imprimat. Assumimus enim non probamus, characterem esse, atque à tribus Sacramentis in anima peculiarem imprimi, quorum Ordo unum est. Sic enim definivit Concilium Tridentin. sess. 7. can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.* Idem D Concilium Florentinum sess. 23. c. 4. Doctores Scholastici cum primùm de charactere in Scholis disputari cœptum est, variè admodum senserunt de illius natura & effectibus, ut videre est apud Albertum in 4. dist. 6. artic. 3. Bonaventuram eadem distinct. q. 1. Alexandrum. 4. part. q. 8. memb. 8. art. 1. & Alios. Nonnulli, & numero & autoritate non contemnendi, professi sunt nulla aut admodum pauca à ratione aut traditione testimonia & argumenta superesse quibus character demonstretur. Albertus magnus eodem loco artic. 4. ubi examinat characteris definitionem ad quæstionem unde- E cimam sic censet. *Videtur mihi secunda solutio melior quàm prima. Neutra tamen habet robur autoritatis, nisi quantum facit usus Magistrorum: quia de charactere in sensu quo Magistri disputant, de eo parum invenitur in dictis sanctorum.* Durandus in 4. dist. 4. q. 1. ita loquitur ut eandem sententiam dictis suis evidenter supponat, *Omnes moderni profitentur imprimi characterem in aliquibus Sacramentis: & nos loquentes ut plures, dicamus cum eis characterem non nihil esse. Quid autem sit, investigandum est.* Ipse autem ex sententia sua & aliorum ita naturam ejus definit, ut antiquiores plures facilè habeat sibi consentientes: Nec ab ea multum absunt Guilelmus Parisiensis, Albertus, & Scotus. Verùm à posterioribus Doctoribus passim improbata fuit illius sententia, & hodiernorum nemini placere potuit.

II. Scotus in eandem distinctionem q. 9. ulterius progreditur: Non contentus enim idem generalius dixisse, dissolvit rationes omnes, & testimonia Patrum quibus suo tempore character ille demonstrari solebat; tandemque post longam de hac re disputationem, colligit, *Sentiendum est de Sacramentis Ecclesia sicut sentit Romana Ecclesia. Romana autem Ecclesia videtur sentire characterem imprimi in anima in baptismo, sicut dicit Innocentius III. extra de baptismo & ejus effectu C. Majores.* Et paulò post, *Propter ergo solam autoritatem Ecclesiæ, quantum occurrit ad præsens, est ponendum characterem imprimi.* Gabriel Biel in eadem distinct. q. 2. idem facit quod Scotus, sed breviùs, tandemque colligit. *Sic ergo patet, quod neque autoritates sacræ scriptu-*

ra; neque sanctorum Patrum originalia cogunt ponere characterem ad hunc intellectum in quo accipitur a recentioribus autoribus. Postea dicit probabilitet demonstrari posse certis quibusdam convenientiis, quas tamen omnes infirmas esse probat, tandemque confugit velut ad sacram anchoram ad Innocentii III. decretalem jam allegatam. Id etiam ingenuè fatetur Cardinalis Cajetanus in 3. part. q. 63. art. 1. *Adverte hic duo, primum, quod Sacramenta imprimere characterem ex sacra scriptura non habetur: sed ex Ecclesia autoritate, & non multùm antiqua, ut patet ex sacris Canonibus, & priscis quæstionibus Patrum de reiteratione baptismi, quæ locum non habuissent, si Ecclesia jam determinasset imprimi in anima characterem per baptismum, quod Innocentius III. Extr. de Bapt. C. Majores, determinavit;* deinde ait S. Dionysium id suadere probabilibus argumentis.

III. Ante hos omnes idem clarè innuit Guilelmus Parisiensis Episcopus c. 3. de Baptismo: *Sed jam consenserunt sacri Doctores in hoc quod præter gratiam, præter totum decorem, virtutem, & honorem, sine quibus Deo non placetur, imprimatur character; licet non declaraverint, nec fecerint scire quid ipse character sit specie: Etsi tamen dicunt ipsum esse in genere qualitatum, non tamen determinant nobis qualem efficiat animam Baptizantis, vel ipsum Baptizatum.* Deinde refutatis multis opinionibus suo tempore vulgatis in eam concedit sententiam quæ evertere videtur eam in quam testatur sui temporis Theologos convenisse: *Nos autem dicimus quod illud quod imprimitur in Baptismo præter gratiam gratum Deo facientem, & quod remanet post remissionem ipsius, sanctitas quædam est, cujus exemplum & figura est sanctitas Basilicarum consecratarum atque vasorum. Basilica enim consecrata quantumcunque post consecrationem polluatur aut prophanetur, sancta remanet; alioquin non essent sacrilegi violatores &c.* quæ multis prosequitur. Verùm ejusmodi sanctitas, ut recte notat Scotus, & est res per se evidens, nihil reale ponit in subjecto quod denominat.

IV. Petrus Pictaviensis Lombardi discipulus, & in cathedra Theologica Parisiensi quam annis prope 40. magno cum plausu tenuit, successor, primusque sententiarum Lombardi Commentator in dist. 24. L. K. fol. 109. ad hæc verba textus, *Si autem quæratur quid sit quod vocatur Ordo &c.* adnotat, *Dicimus quod adhuc sub judice lis est, & est quæstio eadem illi qua quæritur quid sit genus & species. Dicitur tamen quod est quibusdam character spiritualis, id est, discretio qua discernitur Ordinatus à non Ordinato.* De hoc charactere solùm quærit, *Utrum semel susceptus aliquo modo adimatur. Hæc quæstio decretalis est. Quidam concedunt, & probabilius, quidam non.* Ipse Magister sententiarum, & qui eum paululùm præcessit Hugo à S. Victore, qui suo tempore Theologorum principes erant, licet plurimas quæstiones de Sacramentis qui characterem imprimere creduntur, civerint, & eas undique ex sanctis Patribus, aliisque collegerint, de characteris tamen istius natura, effectu, cæterisque elogiis ne verbum quidem. Maximum est ubique in eorum scriptis de hoc charactere silentium, quanquam nonnullarum quæstionum ab iis excitarum solutiones juxta doctrinam quæ paulò post eorum mortem in Scholis viguit, id urgentissimè viderentur expostulare. Qui Magistrum de his Sacramentis paulo attentius legent, & Hugonem libro 2. de Sacramentis fidei, & in summa sententiarum, in quibus diversis scriptis de iisdem Sacramentis diffuse agit, quique Scholastices peritus memor erit multiplicium & subtilium quæstionum quarum otigo & resolutio huic characteri incumbit, non abs re mirabitur, viros tam doctos illius memotiam nunquam fecisse.

V. Verùm dimissis istis ut huic loco ineptis, atque etiam ut post clarissimam Concilii Tridentini definitionem à viro Catholico non committendis dubiæ, & ancipiti sententiæ; Esto nobis velut principium primum, & per se notum, Characterem esse signum spirituale & indelebile virtute Sacramenti animæ impressum, eam ad cultum divinum & gratiam justificationis præparans, & necessariò cum ea & fructibus ejus, nisi ponatur obex, connexum. Addamus aliquid specialius, qualitatem esse spiritualem & indelebilem, cum Doctorum Ecclesiæ maxima pars in eam sententiam inclinare & recumbere videatur. Quidni Posteriores ex Ptiorum cognitione & scientia profecerint? *Plurimi pertransibunt*, inquit Daniel, *& multiplex erit scientia.* Hoc igitur assumpto inquirimus, An Episcopatus characterem animæ imprimat à Sacerdotii charactere distinctum, Presbytero cum consecratur Episcopus de novo accidentem; sive an Episcopatus sit Ordo & Sacramentum speciale à Sacerdotio realiter distinctum. Respondeo quatuor esse Catholicorum de istius quæstionis solutione sententias, duas extremas; duas medias. Prima & antiquis Scholasticis, eorumque Principibus communissima est, Episcopatum characterem non imprimere, non esse Ordinem seu Sacramentum à Sacerdotio distinctum, Episcopatum nihil illi addere ejusmodi; sed tantùm per consecrationem aliquid Sacramentale: Quidquid Ordinis propriè dicti, qua ratione dicuntur septem Ordines; quidquid Sacramenti & characteris habet, illud à Sacerdotio quo necessariò ante Episcopatum imbutus esse debet, haurire. Sed Episcopatum per se nihil aliud dicere quàm officium, dignitatem, potestatem, autoritatem Sacerdoti datam multò ampliotem, & augustiorem per consecrationem Episcopalem, ea quam per Sacerdotii characterem nactus fuerat; quæ dignitas & potestas antiquitus, ut & nunc in quatuor gradus dividebatur, Patriarchas, Archiepiscopos seu Primates, Metropolitas, & Episcopos.

VI. Hæc passim Scholasticorum Doctorum Principes. Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis fidei, part. 3. cap. 12. Magister in 4. dist 24. lit. I. Alexander Hal. p. 4. Summæ q. 20. membro. 8. art. 1. in fine resolutionis. S. Bonaventura in 4. dist. 24. part. 2. art. 2. q. 3. hanc sententiam multis & dilucidè explicat, difficultatibus quæ moveri possunt, occurrit, & communem esse testatur. S. Thomas ibid. q. 3. art. 2. quæstiuncula 2. & distin. 25. q. 1. art. 2. resp. ad. 2. & in supplemento

quæst.

quæst. 40. art. 5. in corpore, & responſ. ad ſecundum. Albertus magnus in 4. diſt. 24. art. 39. Nec etiam diſplicet Scoto ibid. quæſt. 1. §. *De ſecundo articulo.* Richardus eadem diſt. artic. 5. q. 2. ſed aliorum ſententiam referens non improbat. Thomas de Argentina quæſt. unica art. 2. Capreolus in 4. diſt. 25. q. prima art. 1. 22. Aureolus quoque, quem ibidem fusè refert, Paulus Soncinas in 4. diſt. 25. q. 1. concluſ. 2. ſed Capreolus & Soncinas ambo Aureoli modum explicandi refutant, Abulenſis in c. 16. Matt. q. 74. Joannes de Turrecremata. C. Cleros diſt. 21. §. Ad quintum n. 16. Silveſter in ſumma, v. Epiſcopus, q. 1. Covarruvias tom. 2. variarum reſolutionum lib. 1. c. 10. n. 15. qui in hujus ſententiæ confirmationem multos citat autores Panormitanum, Cajetanum, & alios. Teſtatur præterea Covarruvias iſtam ſententiam apud Theologos eſſe receptiorem, ut & Dominicus Soto l. 10. de juſtitia & jure q. 1. art. 2 Eandem ſententiam amplecti neceſſariò debent quicunque ſeptem Ordines tantùm enumerant, aut ſaltem ei plurimùm favere. Septimus enim ſecundum illorum omnium enumerationem eſt Presbyteratus.

VII. Secunda ſententia huic oppoſita docet Epiſcopatum peculiarem eſſe Ordinem à Presbyteratu, ſpecie & numero diſtinctum, diverſum imprimentem characterem, ita tamen affectum ut Presbyteratum ad ſui impreſſionem naturâ ſuâ requirat. Unde illi Ordines octo numerant, quidam novem, Ordinum numero jungentes primam tonſuram. Eſt qui decem, Archiepiſcopatum omnibus ſuperaddens Hanc ſententiam docent Guilelmus Altiſiodorenſis ſummæ lib. 4 tract. 8. q 1. Major in 4. diſt. 24. q. 1. §. *ſequente.* Almainus eadem diſt. q. unica art. 2. Nicolaus de Orbellis in 4. d. 24. Nicolaus Denize tract. 6. p. 3. Petrus Soto de inſtitutione Sacerdotum lect. 4. de Sacramento Ordinis. § *ex his igitur.* Michaël Medina lib. 1. de Sacrorum hominum continentia cap. 16. & 18. Navarrus in Manuali cap. 22. n. 18. & cap 27. n. 163. Joannes Eckius lib 3. de Primatu Petri cap. 22 & homiliis 67. 68. de Sacram. Joan. Puteanus in ſummam S. Thomæ q. unica, de Sacram. Ordinis, dubio 3. & ſexto, Concluſ. 3. Bellarminus de Sacram. Ordinis l 1. cap. 5. Eſtius in 4. diſt. 24 § 28. ubi hoc multis demonſtrare nititur. Franciſcus Sylvius in 3. partem. q. 40. art. 5. Concluſ. 2. Gregorius de Valentiâ de Sacramento Ordinis quæſt. 1. puncto 4. §: *Secundò controverſiam*, ubi æſtimat cum Petro Soto ſententiam iſtam eſſe de fide. In hanc ſententiam videtur potius inclinare Ludovicus Meratius quam in ſequentem tom. 3. in S. Thomam, tractatu de Ordine, diſput. 5. ſect. 2. licet rationem explicandæ differentiæ characteris Epiſcopalis à Sacerdotali peculiarem & à nemine hactenus traditam in fine ſectionis ejuſdem doceat. Sed eam rigidè defendit Nicolaus Iſambertus dum viveret celebris Sorbonæ Doctor tom 3. diſp. in 3. partem diſp. 2. de Ordine art. & 3. diſp 4. art. 3.

VIII. Tertia ſententia inter has extremas media eſt. Non profitetur enim Epiſcopatum novum eſſe Ordinem à Presbyteratu planè diſtinctum, peculiarem characterem imprimere, octo eſſe Ordines: Nec etiam profitetur eundem eſſe planè Ordinem cum Presbyteratu, ſolo tantùm officio & dignitate, poteſtateque ipſi addita diſtingui, ut prima opinio; Sed ita priorem ſententiam cum poſteriore temperat, ut non unum abſolutè utriuſque characterem, nec duos; ſed unius characteris extenſionem & diffuſionem aſſerat; non unum omnino, & undequaque eundem Ordinem, nec duos, ſed unum imperfectè & inchoatè in Presbyteratu, perfectè & completè in Epiſcopatu tradat, adeò ut Epiſcopus ſit eis Presbyter perfectus & completus, cui poſt Epiſcopatus collationem nihil habeat Ordinatio quod inſuper addere poſſit. Itaque hac temperatura videntur ſibi Epiſcopatum præclarè à Presbyteratu diſtinguere, nec tamen duos Ordines, aut duplicem characterem conſtituere, cum res inchoata & imperfecta à conſummata & perfecta numero non differat. Ut puer generare impotens creſcente ætate vir factus & generationi idoneus, alter à ſeipſo juvene non evaſit: Sic nec Presbyter factus Epiſcopus, eo quod Epiſcopali conſecratione ad Presbyteros generandos, alioſque Eccleſiæ Miniſtros, factus eſt idoneus. Hunc explicandi modum etiam uſurpant nonnulli autores pro ſecunda ſententia citati, ut Gregor. de Valentia reſponſ. ad primum; & diſertiſſimè Meratius ſectione 2. n. 3 & 4.

IX. Extenſio illa characteris non concipitur ab iis ad modum quantitatis, ſed qualitatis quæ vires ampliores & perfectiores acquirit, eaſque in plura objecta diffundit. Rectiùs mihi videtur Paludanus hanc extenſionem explicare diſt. 24. q. 7. art. 4 ad primum: *Sicut habitus ſcientiæ aliquando augetur non intenſivè reſpectu ejuſdem concluſionis, ſed extenſivè reſpectu alterius: ut puta, quia de eodem objecto ſub eadem ratione formali per exercitium novum acquirit homo notitiam novæ concluſionis, ſic intenditur habitus ſcientiæ, non ſic quod poſſit limpidius ſpeculari iſtud quod prius obſcurius vel promptius, quia ponitur quod non plus frequentavit concluſionem prius notam; ſed quia per illum habitum, per quem prius non poterat conſiderare promptè, niſi unam concluſionem quam ſolùm frequentaverat, nunc poteſt æqualiter conſiderare ſecundam, quam prius non ſic poterat. Ita character Sacerdotalis qui priùs non poterat Ordinare, vel confirmare, ſed tantùm inungere, conficere, & abſolvere, adhibita Epiſcopali conſecratione poteſt non plus conficere, ungere, vel abſolvere quam prius, ſed Ordinare, & Confirmare, quod non prius.*

X. Character Presbyteralis acceſſione Epiſcopatus non perficitur, aut intenditur ratione functionum Sacerdotalium: Nova tamen illi advenit perfectio & intenſio qua fit ad alias functiones habilis, ad quas antea erat aut minus aptus, aut ineptus. Itaque perficitur character Presbyteralis, & reapſe augetur acceſſione Epiſcopatus, ut habitus ſcientiæ plurium concluſionum cognitione realiter creſcit. Hoc temperamentum primus forſan invenit Durandus in 4. diſtinct. 24. q. 6. Poſt ipſum Paludanus loco jam citato, Domini-

minicus Soto in 4. dist. 24. q. 2. art 3. & præsertim resp. ad 2. & 4. ubi concludit. *Gratia qua ad potestatem characteris Ordinis attinet, completò per Sacramentum Ordinis Sacerdotalis confertur ad omnia administranda Sacramenta qua quocumque tempore Sacerdos administrare debuerit. Et ideo licet dum consecratur in Episcopum, extendatur ejus potestas ad alia tradenda Sacramenta, scilicet Confirmationem & Ordinem, non tamen indiget nova gratia Sacramentali, tametsi per morum meritorumque augmentum debeat conniti ut cumulatiori provehatur.* Henriquez lib. 10. de Ordinis Sacram. cap. 7. n. 1. ubi in suam sententiam multos trahit autores, Hallerius de Sacris Ordinatio. part. 2. cap. 1. art. 1. § 4. n. 21. 22. Aegidius Konink tom. 2. de Sacram. disp. 20. in fine dubii 2. in fine sexti, & in fine 8.

XI. Quarta sententia inter primam & secundam alia ratione media intercedit, seu potius alia ratione characteris extensionem explicat. Eam tradit Gabriel Vasquez, in 3. partem disput. 240. cap. 5. n. 54. Censet igitur per Consecrationem Episcopalem alium characterem à Sacerdotali non imprimi, nec Sacerdotalem jam susceptum propriè extendi, sed eo permanente novam & distinctam à præcedente potestatem conferri. Interrogatus autem quæ sit illa potestas Characteri Sacerdotali per Episcopatum superaddita, respondet *Nihil aliud esse nisi relationem destinationis divina ad hoc aut illud ministerium, qua est extrinseca denominatio*: Sic ille disput. 239. cap. 6. n. 57. istam potestatem explicat, & eò lectorem remiserat disput. 240. ut quid esset illa potestas, intelligeret, ne idem repetere teneretur. Ex ejus enim sententia eodem modo Philosophandum est de Charactere Sacerdotali quatenus spectat Episcopalem potestatem, ut de eo quatenus spectat Sacerdotalem absolvendi facultatem, philosophatur. Putat enim characterem Sacerdotalem perfectè imprimi per hæc verba, *Accipe potestatem offerendi sacrificium* &c. nondum tamen Sacerdoti potestatem absolvendi concessam, donec protulerit Episcopus hæc verba, *Accipe Spiritum sanctum &c.* quibus characteri jam suscepto nihil intrinsecum additur, sed nova quædam deputatio illi divinitus advenit, qua Absolutionis peccatorum tradendæ fit potens, quod prioribus verbis nondum acquisierat. Itaque juxta summi istius Theologi sententiam Ordinatio Episcopalis characteri Sacerdotali nihil addit præter relationem extrinsecam deputationis divinæ ad quædam ministeria quibus peragendis non erat idoneus Presbyter: Consequenter Ordinatio illa nullam formam, sive, ut ita loquar, nullam entitatem qualemcunque absolutam novam in Sacerdote ponit, sed relationem rationis puram in eo tantùm dicit ex deputatione divina exurgentem. Koning hanc sententiam probabilem judicat, & facilè defendi posse, in fine dub. 8. loco jam citato.

XII. Philippus Gamachæus tomo 3. Summæ Theologiæ de Sacramento Ordinis cap. 9. eandem sententiam & explicandi ratio-

A nem amplectitur, licet doceat Episcopatum esse non modò Ordinem propriè dictum, & à Presbyteratu distinctum; sed etiam Sacramentum, asserat. Extensionem enim illam ita interpretatur, ut meram rationis relationem ex divina deputatione ad nova officia consurgentem dicat; non secus ac Vasquez, sed evidentius. Ipsius verba referemus, quia sunt explicatissima, sic ille tom. 3. Commentario de Sacram. Ordinis cap. 9. in tertiæ Assertionis explicatione, in qua comparat ut Vasquez hanc extensionem cum extensione quæ fit ejusdem characteris, dum in fine Ordinationis Presbyteralis manus
B Presbytero imponitur, eique dicitur, *Accipe Spiritum sanctum* &c. *Potestas Sacerdotalis in Corpus Christi verum, cum sit omnium præstantissima, facile etiam applicari potest ad quælibet officia Episcopalia per solam extensionem, & novam relationem rationis ex institutione Christi.*

Capite præcedente in quo de Presbyteratu disserit hanc extensionem multis verbis describit, *Ubi aliquis Sacerdos consecratur Episcopus, omnes fere docent fieri id per solam extensionem characteris Sacerdotalis: Ergo multò magis dicendum de Sacerdote, qui post facultatem*
C *consecrandi, accipit etiam absolvendi. Neque opus ut illa extensio sit aliquid Physicum, vel addat novam entitatem realem, sed sufficit nova relatio rationis ex institutione Christi ad novos effectus per concursum divinum edendos, &c. Explicatur à simili. Quando Rex unum eundemque subditum suum paulatim ad varias dignitates, variaque officia assumit, per solam deputationem, & relationem rationis id fit qua nihil reale ponit in subdito: Et tamen actiones istius hominis nullius essent momenti, nullius autoritatis, nisi Rex prius eum eligere, hisque officiis præficere voluisset. Aliud exemplum. Si Rex augeat pretium pecuniæ, id enim fit etiam per solam relationem rationis, & solam Principis voluntatem, quamvis pecunia non mutetur substantialiter Physicè, nec plus quam*
D *ante habeat ponderis.* Hanc sententiam referunt, & explicant celebres nostræ ætatis Theologi Nicolaus Isambertus disput. 4. de Sacramento Ordinis art. 3. & Ludovicus Meratius disput. 5. de eodem Sacramento, sect. 2. n. 6. probabilemque judicant, licet oppositæ ut probabiliori adhæreant.

XIII. Huc etiam referri potest quod docet Tannerus de potestate spirituali per Ordinationem characteri adnexa, quæ tantùm moralis est, & denominatio extrinseca, disput. 7. de Ord. q. 2. dub. 5. n. 110. & disput. 3. de Sacram. in genere, quæst. 3. dub. 7. n. 187. Non ideo tamen aliquis existimare debet nul-
E lam esse destinationis illius & denominationis extrinsecæ efficientiam, eo quod nihil reale personæ destinatæ inferat, eique intrinsecus addat. Morales enim habitudines & respectus, qui nihil entitatis addunt subjecto ad quod per humanum intellectum referuntur, δραςήριοι maximè sunt, καὶ περαλκώτατοι, ad agendum efficacissimi, & acerrimi, ut exemplis constat quæ protulit Gamachæus, aliisque innumeris demonstrari potest, quæ in usu quotidiano versantur.

Quid

Quid quod plerique celebres Philosophi & Theologi asserunt relationem in universum nihil subjecto suo atque etiam fundamento prorsus addere intrinsecum, & ex parte rei ab iis quoquomodo distinctum, præter extrinsecam denominationem à ratione comparante illatam: Ita Ockam, Gregorius, Ægidius, Hervæus, Sylvester, eosque secutus Franciscus Suarez Metaphysicæ tom. 2. disputat 47. sect 2. n. 12. & 22. An ideo relationes dicemus ventosum partum, cœcaque somniantium idola? Sufficit reale fundamentum seu subjectum cui intellectus humanus opera sua superstruat: Sufficit character Sacerdotalis divinæ ad Episcopatum destinationi sustinendæ.

XIV. Hæc sententia mihi videtur proximè ad multorum antiquorum Patrum mentem accedere, & cum eorum verbis optimè consentire, quæ cum aliis sententiis nequidem obtorto collo convenire possunt, ut ex iis quæ referemus evidenter constabit: Deinde ista sententia nihil aliud est quàm prima, sive antiquorum omnium Scholasticorum sententia, paulò aliter, & ut ita dicam augustius explicata. Omnem enim illam potestatem & autoritatem qua Episcopus Presbyteris eminet, divinæ tribuit voluntati, quæ per consecrationem deputat è Presbyteris unum ut sit aliis superior, multaque agere possit virtute illius deputationis & consecrationis, quæ non poterat dum esset tantùm Presbyter. Quod sanè optimè convenit cum antiC quorum Scholasticorum jam à nobis explicata doctrina. Quid enim aliud contendebat S. Thomas, ut Hugonem à S. Victore, & Magistrum præteream, cum ait in 4. dist. 24. q. 3. art. 2. resp. ad 2. quod reperitur in supplemento q. 40. art. 4. *Licet detur aliqua potestas spiritualis Episcopo in sui promotione respectu aliquorum Sacramentorum, non tamen illa potestas habet rationem characteris, & propter hoc Episcopatus non est Ordo secundum quod Ordo est quoddam Sacramentum.* Quid aliud Albertus magnus S. Thomæ præceptor, eadem dist. art. 39. ubi quærit an Episcopatus, & D aliæ dignitates superiores sint Ordines, & respondet, *Cum nullus possit esse actus excellentior quam conficere Corpus Christi, nullus potest esse Ordo post Sacerdotium; sed jurisdictionum officia sunt quæ enumerat* (Magister) *distincta super Corpus mysticum cui intendunt taliter officiati: & quando consequuntur accipiunt gratiam, non ad Ordinem, sed ad executionem jurisdictionis in Ecclesia si sunt digni.* Eadem pluribus S. Bonaventura locis citatis.

XV. Ulterius progreditur Alexander in ea quæ ex ista sententia consequi possunt, 4. parte q. 8. memb. 5. art. 1. §. 6. quo quærit an degradatus consecrare possit, ad 2. cum sic distinguit inter Episcopum & Presbyterum. Presbytero tolli non potest consecrandi potestas, quia pendet à charactere qui est indelebilis, sed tantùm executio: Episcopo autem utrumque, & potestas Ordinandi & executio, eo quod potestas Episcopalis qua talis, characterem non imprimit. *In Ordine Episcopali non imprimitur character, sicut in Sa-* A *cerdotali, qui impressus in anima deleri non potest; unde solummodò aufertur illi officium consecrandi. Non enim aufertur illi potestas sed executio potestatis. Sed quia in Ordine Episcopali non imprimitur character, in degradando aufertur ei potestas conferendi Ordines, & officium executionis.* Idem consequens deducit Scotus ex ista sententia, cum in 4. dist. 25. q. 1. resp. ad 1. probabiliter infert, *Si teneatur quod Episcopus depositus simpliciter non est Episcopus, tunc quoad illum casum neganda est similitudo in consequentia, quia character Sacerdotii tolli non potest nec per consequens Sacerdotium sicut Episcopatus.* Et ibidem resp. ad tertium, *Si verò sit præcisus & condemnatus ab Ecclesia non confert Ordines, si Episcopatus non sit Ordo, & possit simpliciter auferri, sicut habent respondere illi qui tenent Episcopatum non esse Ordinem, sed quandam dignitatem additam* B *super Ordines, quæ ad jurisdictionem magis spectat.* Hinc Guilelmus Estius loco citato hanc sententiam explicans scribit illius autores dicere: *Episcopatum non imprimere novum characterem, neque ex opere operato gratiam conferre; sed characterem Sacerdotalem, qui prius inerat, extendere ad quædam officia.*

CAP. II.

Quænam Scholasticarum sententiarum ad Patrum sententiam proximè accedat. Sententia S. Hieronymi de differentia Episcopi à Presbytero erat illo tempore in Ecclesia communis, & à posteris ad Scholasticos usque discertè & repetitis verbis ipsius asserta, & prædicata. Alexandrinæ Presbyter electus Patriarcha non consecrabatur. Quæ alia actione inaugurabatur. Episcopi & Presbyteri una Ordinatio.

I. Propositum nostrum non est hic in singulas sententias capite præcedenti explicatas inquirere. Quam quisque volet, amplectatur: Ex iis tamen quæ nobis dicenda sunt, facilè de unaquaque lector judicabit. Duæ priores potissimum ita sunt affectæ, ut alterutra eligatur, à contraria statim validissimis argumentis confodiatur. Unaquæque enim ea gratis assumit fundamenta quæ facilè corruunt, dum ædificiis superstructis ab adversa parte comparantur. Idem fere tertiæ ἀναλόγως contingit, ut videre est in Scholasticorum de hac re disputationibus. Postrema nobis vi- E detur Patrum testimoniis admodum conformata, & omnium facillimè cum iis conciliari posse. Idem de prima dicendum; vix enim ab ea differt, unaque autorum mens, licet aliquando in ejus expressione tantillum varient. Quamquam autem hæ quæstiones, An Episcopatus characterem imprimat à charactere Presbyteratus diversum, An tantummodò extendatur prior character, & similes, sint non modò Patribus, sed etiam primis Scholasticis inauditæ, res tamen sub his verbis latens

ab iis definita est, mea quidem sententia, ad A quartæ sententiæ sive primæ placitum proximè, ut ex eorum testimoniis, quæ permulta, & variis seculis edita referimus, demonstratur. Initium istorum testimoniorum à S. Hieronymo, ducemus: Evidentissimè enim hanc quæstionem explicat, sed semper ad quartæ sententiæ mentem, ut & innumeri Patres Latini qui pluribus sæculis, ejus verbis mordicus adhæresunt.

II. S. Hieronymus Epistolæ ad Titum caput primum explicans hæc verba: *Et constituas per civitates Presbyteros, &c.* illationemque Apostoli sequentem, *Oportet enim Episcopum sine crimine esse, &c.* sic commentatur, B *Idem est ergo Presbyter qui & Episcopus: & antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Episcoporum consilio Ecclesia gubernabantur. Postquam verò unusquisque eos quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, ut Schismatum semina tollerentur. Putet aliquis non scripturarum, sed nostram esse sententiam, Episcopum & Presbyterum unum esse, & aliud ætatis, aliud esse nomen officii, relegat Apostoli ad Philippenses verba dicentis: Paulus &* C *Timotheus servi Iesu Christi omnibus Sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconis, gratia vobis & pax, & reliqua. Philippi una est urbs Macedoniæ. Et certè in una civitate plures, ut nuncupantur Episcopi, esse non poterant. Sed quia eosdem Episcopos illo tempore quos & Presbyteros appellabant, propterea indifferenter de Episcopis, quasi de Presbyteris est locutus.* Deinde postquam id probavit tribus aliis exemplis ex scriptura, Actor. 20. Hebræor. 13. & 1 Petr. 5. petitis, addit, *Hæc propterea, ut ostenderemus apud veteres eosdem fuisse Presbyteros, quos & Episcopos: Paulatim verò ut dissensionum plantaria evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam.* D *Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi Præpositus fuerit, esse subjectos; ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate, Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere, imitantes Moysen qui cum haberet in potestate solus præesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret.*

III. His verbis nihil clarius proferri poterat adversus secundam & tertiam sententiam: ita ut multi qui eas profitentur Hieronymum palam accusent, & nonnulli cum Aerio Hæretico sentire non dissimulent. Epistola tamen 85. eandem sententiam tradit, & novis E insuper argumentis confirmat, *Legimus in Esaia fatuus fatua loquetur. Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id est, Episcopis anteferret. Nam cum Apostolus perspicuè doceat, eosdem esse Presbyteros, quos & Episcopos; quid patitur mensarum & viduarum Minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur? Quæris autoritatem? Audi testimonium. Paulus & Timotheus, servi Iesu Chri-* A *sti omnibus Sanctis in Christo Iesu qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconis.* Deinde affert testimonia ex Actis, de Epistola ad Titum, ad Timotheum 1. cap. 4. 1 Petri cap. 5. 2. Joan. 1, 3. Joan. 1. Postea infert, *Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in Schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ a Marco Evangelista usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant: quomodo si exercitus imperatorem faciat; aut Diaconi eligant de se quem industrium noverint,* B *& Archidiaconum vocent. Quid enim facit excepta Ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat.* Multa alia eodem loco in eundem sensum, sed hæc sunt præcipua. Eandem sententiam breviter perstringit Epist. 83. *In utraque Epistola sive Episcopi, sive Presbyteri, quanquam apud veteres iidem Episcopi & Presbyteri fuerint, quia illud nomen dignitatis est, hoc ætatis, jubentur monogami in Clerum eligi.* In dialogo adversus Luciferianos ad eam alludit, cum scribit, *Ecclesiæ salus in summi Sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quædam, & ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur Schismata, quot Sacerdo-* C *tes.*

IV. Secundo testimonio præter plura sacræ scripturæ loca novum magni ponderis habetur argumentum in quod animum lectoris reflectere supervacaneum non erit. Testatur S. Hieronymus Alexandriæ nulla consecratione inauguratos fuisse Episcopos à tempore Marci Evangelistæ ad Dionysium, hoc est, annorum prope ducentorum spatio, sed Presbyteros Alexandrinos mortuo Episcopo suo unum ex Ordine & gremio Ecclesiæ suæ elegisse, thronoque excelsiori collocasse, & Episcopum appellasse. Quo sanè exemplo evidentissimè constat nec Hieronymum nec Alexandrinos agnovisse characterem illum quo E- D piscopus Presbytero præstare dicitur, cum super Presbyterum electum nulla oratio, nulla ceremonia, nulla verborum formula usurpata fuerit. Dices, nullam commemorat, non ideo tamen colligi potest nullam fuisse, cum certum sit autores non omnia quæ fiunt, semper referre. Verum equidem est, sed in scopo & verbis S. Hieronymi locum non habet hæc exceptio. Contendit enim Presbyterum idem esse cum Episcopo, atque hoc demonstrat ex speciali & extraordinaria Alexandrinorum consuetudine, qui nullam adhibent consecrationem, nulla verba ut consecrent in Episcopum, electum à se Presbyterum, sed E tantum in solio collocant, & appellant Episcopum. Hoc refert S. Hieronymus ad sententiæ suæ confirmationem ut factum extraordinarium. Cum autem, ut evidens est ex antiquissimis undecim seculorum ritualibus, ex S. Dionisio & Concilio Carthag. 4. quod ætate Hieronymo par erat, atque ex Cæciliani Ordinatione, & Clemente, qui Hieronymum multis annis præcedebant, orationes, & multæ ceremoniæ adhibitæ fuerint Ordinando Episcopo, si apud Alexandriam idem præ-

stitum

stitum fuisset, S. Hieronymi argumentum non modò non fuisset efficax, sed Sophista meritò audiisset, qui occultata legis parte contra legis mentem argumentaretur, & celata Ordinaria consuetudine, partem ipsius ut quid extraordinarium pueriliter venditaret. Quid illa temporis definitio, *ad Dionysium usque ita factum est*, Si ritus alios sententiæ suæ contrarios prudens omittit?

V. Sed omnem exceptionis occasionem amputare videntur duæ similitudines quibus sententiam suam illustrat, quæ, omne ritus & precis effugium, & suspicionem intercludunt, *Quomodo si exercitus imperatorem faciat, & Diaconi eligant de se quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent.* Certum est tempore Hieronymi, atque annis post ipsius mortem prope centum, imperatores renuntiatos fuisse nulla adhibita consecratione Ecclesiastica, sed in mediis castris sola militum salutatione & acclamatione: Hoc ipsum notat Hieronym cum ait, *Exercitus imperatorem facit.* Nihil erat huic actioni cum Ecclesiastica oratione commune. Sic, inquit, Presbyter electus ab Alexandrinis de corpore suo renuntiabatur Episcopus. Idem evincit secundum à Diaconis exemplum: Quis enim dicat Diaconum ab aliis Diaconis, aut ab alio quovis in Archidiaconum electum & renuntiatum charactere novo imbui, aut quo jam imbutus est, extendi & dilatari? Nihil poterat S. Hieronymus pronuntiare secundæ & tertiæ sententiæ magis inimicum & infestum.

VI. Consuetudo ista creandi Alexandrinum Episcopum hoc modo post S. Hieronymum obsolevit, & alia inolevit, cujus mentionem facit Liberatus in Breviario cap. 20. Quando autem cœperit, mihi est incompertum. Illam sic describit Liberatus Patriarcha Mortuo Timotheo: Theodosius Eutychianorum factione eligitur, inquit, à Clero. *Consuetudo quidem est Alexandria, illum qui defuncto succedit, excubias super defuncti corpus agere, manumque dexteram ejus capiti suo imponere, & sepulto manibus suis, accipere collo suo B. Marci pallium, & tunc legitimè sedere. Dum hæc Theodosius pertentat; cognoverunt populi & Monasteria quid esset factum Vespere in Episcopio, studio Calotychii, & judicum, id est, Aristomachi ducis, & Dioscori Augustalis. Mox Theodosium persecuti sunt, & expulerunt, ne colligeret funus Timothei, &c.* Vesperi autem electus fuerat à Clero in locum defuncti Episcopi, decretumque electionis illi traditum fuerat, quo fretus statim quæ moris erant erga defunctum agere tentat, ut legitimè sederet: sed rumore Electionis civitatem pervadente, statim ad defuncti Timothei funus populus accurrit, & Theodosium ab eo expellit. Nec iste ritus Ordinandi Presbyteri in Patriarcham Alexandrinum electi tam extraordinarius characteri novo, aut veteris dilatationi favere potest. Itaque necessariò dicendum est S. Hieronymum, & Alexandrinos quartæ sententiæ, sive primæ de differentia Episcopi à Presbytero adhæsisse, quæ cum his ceremoniis & similibus optimè convenire possunt.

VII. Ista sancti Hieronymi sententia tum erat in Ecclesiis vulgatissima, passimque eo seculo & sequentibus per ora Doctorum magno cum consensu ferebatur. Sic sentiebant sancti Patres S. Hieronymo æquales, aut suppares. S. Ambrosius, sive quis alius autor Commentariorum in Epistolas Pauli, ætate S. Ambrosio æqualis eandem profitebatur sententiam ut vulgarem. Ita docet in Epistol. 1. ad Timoth. cap. 3. *Post Episcopum Diaconi Ordinationem subjicit. Quare? Nisi quia Episcopi & Presbyteri una Ordinatio est? Uterque enim Sacerdos est. Sed Episcopus primus est, & omnis Episcopus Presbyter, non Omnis Presbyter Episcopus. Hic enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est: Denique Timotheum Presbyterum Ordinatum significat: sed quia ante se alterum non habebat, Episcopus erat.* Nihil evidentius videtur dici posse; Episcopi & Presbyteri una est Ordinatio. In hoc tantùm distant quod Episcopus sit primus Presbyter. Fit autem primus Presbyter non Ordinatione aliqua, sed electione, aut Ordinationis antiquitate. Timotheus, inquit. erat Episcopus, quia ante se alterum non habebat.

VIII. Eodem sensu idem autor disserens in Epistolam ad Ephesios cap. 4. de differentia disciplinæ Ecclesiasticæ in Ecclesiæ nascentis primordiis ab ea quæ postmodum instituta est, dixerat, *Primum Presbyteri Episcopi appellabantur, ut recedente uno sequens ei succederet. Denique apud Ægyptum Presbyteri consignant, si præsens non sit Episcopus. Sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indigni inveniri ad Primatus tenendos, immutata est ratio, prospiciente Concilio; ut non Ordo, sed meritum crearet Episcopum, multorum Sacerdotum judicio constitutum, ne indignus temere usurparet, & esset multis scandalum.*

IX. Autor quæstionum veteris & novi Testamenti qui S. Augustino antiquior est, licet ejus opus quarto tomo operum S. Augustini inseratur, eandem tuetur sententiam quæst. 101. in qua adversus Diaconos agit qui Presbyteris audebant se se præferre. *Major, inquit, Ordo intra se & apud se habet & minorem: Presbyter enim & Diaconi agit officium, & Exorcistæ, & Lectoris. Presbyterum autem intelligi Episcopum, probat Paulus Apostolus, quando Timotheum quem Ordinavit Presbyterum, instruit qualem debeat creare Episcopum. Quid est enim Episcopus, nisi primus Presbyter, hoc est, summus Sacerdos. Denique non aliter quàm compresbyteros hic vocat, & consacerdotes suos. Nunquid & Ministros Condiaconos suos dicit Episcopus? Non utique quia multò inferiores sunt; & turpe est judicem dicere primicerium. Nam in Alexandria & per totam Ægyptum si desit Episcopus, consecrat Presbyter.* Non vocat, inquit, Diaconos Episcopus Condiaconos, quia sunt multò inferiores; sed Presbyteros vocat Compresbyteros. Quamobrem vero? Quia sunt ejusdem Ordinis. Episcopus est tantùm inter æquales primus. Alio præterea argumento utitur. Timotheum, inquit, Ordinavit Paulus Presbyterum, deinde creavit Timotheus Episcopum: Eadem est igitur Ordinatio Presbyteri & Episcopi, solaque dignitatis & autoritatis prærogativa differunt. Tertium addit Argumen-

mentum, in Ægypto ſcilicet & Alexandria Presbyteros abſente Epiſcopo confirmare. Irrepſit enim proculdubio vox, *conſecrat*, & legendum *confirmat*, aut, *conſignat*, ut ſectione præcedente in eadem cauſa loquebatur S. Ambroſius: Nam non in Ægypto tantùm, ſed ubique terrarum Presbyteri abſente Epiſcopo conſecrarunt, imò ipſo præſente, & annuente. Cum laboremus hic tantùm de mente iſtius autoris, non eſt nobis curioſè inquirendum, an aliquando Patres eo tempore Diaconis ſcribentes eos vocarint Condiaconos. Id aliquando fecit S. Baſilius. Si S. Baſilius, aut quis alius id aliquando uſurpavit humilitatis exceſſu, nihil ad rem noſtram. Satis eſt nunc nobis uſus autori noſtro cognitus, ut in ipſius mentem & ſcopum collimemus, eumque aperiamus.

X. Eandem ſententiam non obſcurè docent breves Commentarii in Epiſtolas S. Pauli apud S. Hieronymum, quorum autor licet ſit incognitus, antiquus tamen eſt, & S. Auguſtino æqualis: ita ille in verſum 17. cap. 3. primæ ad Timoth. *Quæritur cur de Presbyteris nullam fecerit mentionem, ſed eos in Epiſcoporum nomine comprehenderit: Quia ſecundus, imò pene unus eſt gradus, ſicut ad Philippenſes Epiſcopis ac Diaconis ſcribit, cum una civitas plures Epiſcopos habere non poſſit: Et in actibus Apoſtolorum, Presbyteros Eccleſiæ iturus Hieroſolymam congregans, ait, inter cætera videte gregem, in quo vos ſpiritus ſanctus Epiſcopos Ordinavit.* Eodem utitur ſcripturæ ſacræ argumento quo S. Hieronymus, ut id demonſtret; ideo ſcilicet in ea Presbyteri & Epiſcopi nomina permutari: quia pene unus & idem Ordo eſt, ſolo Primatus & præſeſſionis jure alter alterum antecedens. Idem colligitur ex commentatione ipſius in verſum 3. c. 1. Epiſt. ad Philippenſes.

XI. Iterum operibus S. Hieronymi inſeritur libellus cui titulus eſt, de ſeptem gradibus Eccleſiæ ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum. Libellus eſt anonymus, ſed præcedentibus multò poſterior: Epiſcopos ille quibus poteſt laudibus effert, ut apparet cuivis legenti explicationem ſeptimi gradus, quæ licet bene longa ſit, ipſius tamen pars major eſt Epiſcopalis gradus encomium. Præterea ſeptimum gradum dat Epiſcopis, ſextum Presbyteris, quintum Diaconis, &c. *Septimus*, inquit, *Epiſcopalis ordo eſt, & qui primus & perfectus in cunctis eſt; qui omnipotentiæ Dei, & in Chriſto donatur, ex quo proceſſus omnium gloriarum, & plenitudo eſt virtutum, ex quo omnia, in quo omnia. Ipſe enim Ordinat Sacerdotes*, &c. fuſiſſimè. Attamen eandem ſententiam cum præcedentibus, ut ſuo tempore vulgarem amplectitur, & propugnat. *Ab initio, ut legimus, negotiorum judices eſſe mandati ſunt Presbyteri intereſſe Sacerdotum conſilio: quoniam & ipſi Presbyteri, ut legimus, Epiſcopi nuncupantur, ſecundum quod ſcriptum eſt ad Titum: Hujus rei gratia reliqui te Cretæ &c. Vides ergo Presbyterum Epiſcopum dici, Apoſtoli Pauli eſſe ſententiam? Et alibi ad Timotheum de Eccleſiæ Ordine. Fidelis ſermo. Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat, &c. Vides ergo hic Presbyteri non fieri mentionem, ſed hunc eſſe locum quem Epiſcopatum vocat? Et alibi ad Timotheum Epiſcopum, Præcipe hæc, & doce, &c. Intelligis ergo in Presbytero ſummam Sacerdotii collocari, & alibi ad Majores natu, Qui vos poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam ſuam, &c. Quid niſi eos qui præſunt Presbyteri, Epiſcopos vocat?* Ideo ibidem ait Presbyteros in neceſſitate poſſe chriſma conficere, & nonnullas Eccleſias id obſervare; Ordinationem inſuper propter autoritatis culmen ipſis eſſe reſervatam, de qua re capite ſequenti diſputabimus.

XII. S. Auguſtinus eandem ſententiam ut vulgatam, & apud omnes in confeſſo videtur ſermoni ſuo ſuppoſuiſſe cum Epiſt. 19. ad S. Hieronymum ſic ſcribit, *Quanquam ſecundum honorum vocabula quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopatus Presbyterio major ſit, tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo major eſt.* Itaque videtur ex ejus dictis conſequi uſu tantùm Eccleſiæ Epiſcopatum Presbyteratu majorem eſſe; antequam autem obtineret uſus ille, qui dicebat Epiſcopum, non ſignificabat Magiſtratum Presbytero majorem: Erat enim utriuſque idem Ordo, ſed uſu invaleſcente paulatim obtinuit, ut qui primus inter Presbyteros eſſet, Epiſcopus vocaretur; & ſic uſus obtinuit, ut ait Auguſtinus, ut Epiſcopatus ſit Presbyteratu honorificentior. S. Auguſtino jungam Primaſium Epiſcopum Africanum annis centum Auguſtino juniorem. Hic paucis verbis hæc habet præcedentibus conſimilia in 1. ad Tim. c. 3. *Quæritur cur de Presbyteris nullam fecerit mentionem: ſed in Epiſcopis etiam Presbyteros comprehendit; quia ſecundus, & pene unus eſt gradus, ſicut multis ſcripturarum teſtimoniis comprobatur.*

XIII. Sedulius Scotus Hieronymo & Auguſtino tempore ſuppar proſa & verſu multa egregiè ſcripſit. Sic ille de hac quæſtione commentans cap. 1. Epiſt. ad Titum. *Ipſum dicit Epiſcopum quem prius Presbyterum nominavit. Antequam Diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & dicerent in populis, Ego ſum Pauli, ego autem Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam verò unuſquiſque eos quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris ad quem omnis cura Eccleſiæ pertineret, & Schiſmatum ſemina tollerentur*, Deinde allegato teſtimonio ex cap. 20. Actorum, ſubdit: *Hic diligentius obſervato quomodo unius civitatis Epheſi Presbyteros vocans, poſtea Epiſcopos dixerit. Hæc propterea ut oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe Presbyteros, quos Epiſcopos. Paulatim verò ut diſſenſionum plantaria evellerentur, ad unum omnem ſolicitudinem eſſe delatam.* Quid ad mentem S. Hieronymi colligi poterat exactius? Ne quis de ipſius cum ſancto Hieronymo conſenſu dubitaret, illius verba quædam, licet tacitus, uſurpavit.

XIV. Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus evidentiſſimè eandem ſententiam ut vulgarem & ab omnibus approbatam amplectitur, & docet lib. 2. officiorum Eccleſ. cap. 7. de Presbyteris, *Hiis ſicut Epiſcopis diſpenſatio*

satio mysteriorum Dei commissa est. Præsunt enim Ecclesiis Christi, & in confectione divina corporis & sanguinis consortes cum Episcopis sunt: similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Sed sola propter autoritatem, summo Sacerdoti Clericorum Ordinatio, & consecratio reservata est, ne à multis Ecclesiæ disciplina vendicata, concordiam solveret, scandala generaret. Nam Paulus Apostolus eosdem Presbyteros ut verè Sacerdotes sub nomine Episcoporum ita asseverat, loquens ad Titum: Hujus rei, inquit, gratia reliqui te Cretæ &c. Qua sententia ostendit Presbyterum etiam sub Episcopi nomine taxari. Unde & Timotheus de Ordinatione Episcopi & Diaconi scribens de Presbyteris omnino tacuit; quia eos in Episcopi nomine comprehendit. Secundus enim & pene conjunctus est gradus. Hoc insuper probat, ut S. Hieronymus, ex Epist. ad Philippenses, & ex Actis Apostolorum.

XV. Venerabilis Beda commentans cap. 20. Actorum paucis verbis perspicuè idem docet, *Dixerat enim supra Presbyteros Ephesi Miletum vocatos, quos nunc Episcopos, id est, super inspectores nominat. Non una civitas plures Episcopos habere potuit, sed eosdem Presbyteros ut verè Sacerdotes sub nomine Episcoporum significat. Conjunctus est enim gradus, & in multis pene similis.* Quod ajunt Isidorus & Beda unum esse gradum pene conjunctum, vel pene similem; id faciunt habita ratione ad utriusque potestatem. Nam ambo, Episcopus & Presbyter, eadem agere possunt, excepta, ut notat Hieronymus, Ordinatione.

XVI. Qui sequuntur autores sententiam Hieronymi non modo amplexi sunt, aut ad eam alluserunt, ut priores, sed S. Hieronymi sententiam eo citato palam professi sunt, ipsiusque verba & argumenta in textum suum retulerunt. Alcuinus de divinis officiis, ubi de Ordinatione agit Episcopi, *Qualis autem esset antiquitus consecratio Episcoporum ostendit Hieronymus in Epist. ad Evagrium, Alexandriæ, inquiens, à Marco Evangelista usque ad Heraclidem & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se Electum &c.* ut supra ex S. Hieronymo relata sunt. Deinde subdit, *Archidiaconus eandem consecrationem habet quam cæteri Diaconi, sed electione fratrum præponitur.* Postea ad majorem hujus rei confirmationem alterum S. Hieronymi testimonium ex Epist. ad Titum exscribit. Episcopi Itali, Galli, & Germani Aquisgrani an. 819. congregati integrum Hieronymi testimonium ex cap. 1. Epist. ad Titum in cap. 10. Concilii sui transtulerunt, & translatione sua confirmarunt, seque istam sententiam amplecti testati sunt.

XVII. Amalarius Treverensis Archiepiscopus l. 2. de officiis Ecclesiasticis cap 13. inquirens in quo Ordine essent Presbyteri tempore Apostolorum, statim S. Hieronymi testimonia jam citata refert, & integra exscribit. Deinde rursus inquirens, *Qualis esset eorum Ordinatio*, ut id explicet S. Hieronymi verba ex Epistola ad Evagrium refert de Romano Imperatore, & Archidiacono jam examinata, quibus addit hoc in causa quam agimus memorabile, *Archidiaconi consecratio nobis notissima est. Archidiaconus eandem consecrationem habet quam cæteri Diaconi, sed electione fratrum præponitur.* Quibus verbis nihil poterat efficacius proferri ad refutandos secundæ & tertiæ sententiæ autores; ut & id quod addit postea ex S. Hieronymo, *Quod autem unus electus est, qui cæteris præponeretur Presbyterorum, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet.*

XVIII. Hincmarus ipse quoque Archiepiscopus cap. 10. Opusculi 55. capitum, *Qui scilicet Episcopi & Presbyteri in primordio nascentis Ecclesiæ, & usque non ad parvum temporis progressum uno nomine in singulis officiis vocabantur, sicut in Epist. Petri, & in Epistolis Joannis, & in Epistolis Pauli manifestatur, & sicut Hieronymus ad Evagrium ostendit.* His conjungendi sunt Rabanus Maurus lib. 1. de institutione Clericorum cap. 6. Remigius quoque Lugunensis, in 1. ad Timot. cap. 3. & in Philip. c. 1.

XIX. S. Anselmus eandem sententiam sæpe inculcat, verbis S. Hieronymi usurpatis, licet non nomine, Commentario in cap. 1. Epist. ad Philipp. *Cum Episcopis, id est, Presbyteris, & Diaconibus, id est, Minoribus cum Majoribus. Episcopos namque pro Presbyteris more suo posuit. Non enim plures Episcopi in una civitate erant: neque Presbyteros intermitteret, ut ad Diaconos descenderet. Sed dignitatem & excellentiam Presbyterorum declarat, dum eosdem qui Presbyteri sunt, Episcopos esse manifestat. Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedio factum est, ne unusquisque ad se trahens, Christi Evangelium rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Evangelista usque ad Heraclam* &c. ut jam ex S. Hieronymo relata sunt. Denique sic concludit, *Constat ergo Apostolica institutione omnes Presbyteros esse Episcopos, licet nunc illi majores hoc nomen obtineant.* Iterum in 1. Epist. ad Timoth. cap. 3. sed breviter. Verum in 1. cap. Epist. ad Titum diffuse, *Ostendit, quia idem est Presbyter, qui Episcopus. Nam antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum consilio gubernabantur Ecclesiæ. Postquam vero unusquisque eos quos baptizaverat, putabat suos esse non Christi &c.* ut supra ex S. Hieronymo & aliis retulimus. Tandem sic concludit. *Hæc idcirco diximus, ut ostenderemus apud veteres eosdem fuisse Presbyteros quos Episcopos. Paulatim verò ut dissensionum plantaria evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos; ita Episcopi noverint magis se consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere &c.* Sententia igitur S. Hieronymi, ejusque verba mirum in modum S. Anselmo universisque Patribus Latinis placuerunt. His adnumerandi sunt Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis fidei, parte 3. c 12. & 13. Gratianus dist. 93. C. legimus, & dist. 95. C. Olim idem. Honorius Augustodunensis lib. 1. c. 183. & Lombard. in

quarto, dist. 24. lit. l. Quapropter S. Hieronymi sententia universæ Ecclesiæ Latinæ acceptissima fuit, & immeritò à multis Theologis cum gravi Censura repudiata: Imprudentes enim cum S Hieronymo universam propè Ecclesiam Latinam condemnarunt. Ideo sedulò caverunt Patres Tridentini ne quid in præjudicium istius sententiæ pronuntiarent; atque etiam probè intellecta longè abest ab eo sensu quem quidam illi affingunt: De qua re postea multis.

CAP. III.

Tres sententiæ enarrantur de Primatu Episcoporum in Presbyteros. Episcopos jure divino esse Presbyteris superiores nondum ut de fide ab Ecclesia definitum. Probatur tamen ex scriptura, ex antiquissimis Ecclesiæ monumentis & exemplis, atque ex antiqua Ordinatione Episcopi. Verba S. Hieronymi explicantur. Demonstratur non simul & semel, sed paulatim Apostolos præcepta divina quæ politiam spectabant, executos esse. Apostoli & 72. discipuli ante multiplicatum Euangelium soli munere Episcopali fungebantur. Progressus Euangelicæ prædicationis describitur. Probatur ante illud initium quod ponit S. Hieronymus ipso teste creatos ab Apostolis Episcopos. S. Hieronymus in æstu contentionis indulgere solet exaggerationibus Rhetoricis. Exaggerationis hoc in loco occasio.

I. PAucis verbis expediendum est id quod quarto loco nobis proposuimus, An Episcopus sit Presbytero superior, & quo jure. Tres sunt de hac quæstione sententiæ. Prima docet Episcopum nihil differre à Presbytero; non modo nomina esse communia utrique; sed etiam rem ipsam. Primus hanc sententiam divulgasse perhibetur Aërius, qui ægrè ferens repulsam Episcopatus quem ambiverat, hanc Arianismo quem profitebatur hæresim adjunxit. De eo S. Epiphanius hæresi 75. sic scribit, *Est autem illius dogma supra hominis captum furiosum & immane: imprimis enim, quanam, inquit, in re Presbytero Episcopus antecellit? Nullum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum unus Ordo, par & idem honor, ac dignitas. Manus imponit Episcopus; imponit & Presbyter. Divinum omnem cultum administrat Episcopus: non minus id facit & Presbyter. Episcopus in throno sedet: sedet & Presbyter. His in vulgus jactatis, plerosque in errorem abduxit.* Hanc hæresim ambabus manibus amplexi sunt Lutherus & Calvinus, eorumque Asseclæ hodierni Hæretici, & ante eos Wiclephus Anglus; ante hos omnes Valdenses, & Albigenses. Hæresis ista ab omnibus Doctoribus Catholicis exploditur: Ideò hoc opere supersedemus.

II. Secunda sententia admittit quidem Episcopum esse Presbytero superiorem, Hierarchiam esse in Ecclesia, Episcopis, Presbyteris, & Ministris constantem, sed ab Ecclesia, ut scandala & schismata vitarentur, non autem a Deo immediatè per Apostolos agente institutam Pauci quidam Doctores Scholastici autoritatem Sanct. Hieronymi perperam interpretati, posteriorem hanc sententiam docuerunt, Episcopum jure humano non divino majorem esse Presbytero. Michael Medina priorem sententiam Hieronymo tribuit & nonnullis aliis Patribus, conaturque admodum imprudenter Hieronymi verba, mentemque ad primam sententiam trahere, quanquam in tertiam, quam explicamus, majore pondere inclinent, nedum in primam.

III. Tertia sententia est, Episcopum Presbytero jure divino majorem esse, imò Presbyterum jure divino subditum esse Episcopo. Hanc doctrinam Concilium evidenter tradit, non ita tamen evidenter, ut qui secundam sententiam amplexus fuerit, hæreseos accusari possit. Sic Concilium sess. 23. can. 4. *Sacrosancta Synodus declarat præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc Hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere; & positos, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu S. regere Ecclesiam Dei, eosque Presbyteris superiores, ac Sacramentum Confirmationis conferre: Ministros Ecclesiæ Ordinare, &c.* & can. 7. *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris Superiores, vel non habere potestatem Confirmandi & Ordinandi, vel eam quam habent, illis esse cum Presbyteris communem, &c. anathema sit.* Primò clarum est Episcopos esse Presbyteris superiores, & contrariam sententiam esse hæresim. An verò Primatus ille sit juris divini, an Ecclesiastici, non est ita evidens. Videntur tamen Patres hoc non inevidenter dicere, cum dicunt eos à Spiritu sancto positos regere Ecclesiam Dei. Autoritate igitur divina regunt Ecclesiam Dei, ad quam pertinent Presbyteri. Deinde ad eadem verba referri possunt, *eosque Presbyteris Superiores*, ita ut conjunctim intelligantur, eos quoque à Spiritu S. constitutos esse Presbyteris Superiores. Denique prima decreti verba cum canone sexto comparata videntur convincere: Ait Episcopos *ad hunc hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere*: Canone verò sexto, *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina Ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit.* Hierarchia igitur Ecclesiastica ex Ordinatione divina ex his tribus componitur, sed potissimum locum tenent Episcopi: Si Episcopus Presbytero major non esset, ad Hierarchiam divina Ordinatione institutam, qua Hierarchia est, non pertineret, Quà enim Episcopus non imperaret, sed tantum quà Presbyter. Quomodo igitur verificatur istud, Episcopos præ cæteris gradibus, & potissimum ad Hierarchiam divinitus institutam pertinere?

IV. Hæc sententia Catholicis communis est, ut prima Hæreticis; eamque Catholici Doctores à sacra Scriptura, Patribusque antiquissi-

mis

mis hauserunt. Ita enim plerumque scribunt, A ut eam velut notam & concessam assumant. S. Paulus Epist. ad Titum cap. 1. *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Erat sanè major & superior Titus iis quos constituebat, & civitates multas, quantum ad religionem Christianam attinet, administrabat, quod proprium est Episcoporum; & sine præfectura intelligi non potest. At hoc illi præceperat, & rei gerendæ ordinem dederat Paulus. Est igitur præceptum divinum Episcoporum institutio ab Apostolis declaratum gentibus, & executioni, ipsis vi- B ventibus demandatum. Similiter ad Timotheum scribit Ep. 1. c. 5. *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* Nullis verbis clarius quàm istis exprimi potest officium & autoritas judicis in subditos. Nam inde colligitur illum exequi tria illa solemnia quibus apud Romanos Judicis officium continetur: Dat enim petentibus in Presbyteros actionem, & actionis formulam; cognoscit de controversiis; & jus dicit, sive lite contestata sententiam pronuntiat, remque judicatam in vincentem transfert. C Ne tantùm hæc in Presbyteros jubente Apostolo exequitur, verùm etiam in universos Christianos, *Peccantes coram omnibus argue, &c.* Itaque Apostolo teste & jubente omnia Judicis munia Episcopis in Presbyteros conveniunt.

V. Argumentum efficax deducit S Epiphanius ex c. 1. ejusdem capitis, quo Apostolus sic Timotheo jubet, *Presbyterum ne objurgaveris, sed hortare velut Patrem*, &c. *Quid*, inquit Epiphanius, *attinebat Episcopo vetare, ut ne Presbyterum objurgaret, nisi majorem ipso potestatem obtineret, &c. Non alicui ex Presbyteris præcepit, ut accusationem contra Episcopum non admitteret; aut ut* D *Episcopum non objurgaret.* Temerarium plane videtur ad jus divinum non referre quod Apostoli constituerunt, quod ipsis viventibus & jubentibus ubique observatum est. Qua ratione nobis constabit Apostolos aliquid jubere divinitus, si jussa eorum scriptura teste facta humano, ipsis hoc non monentibus, deputemus judicio? S. Joannes in Apocalypsi sub septem Angelorum typo septem Episcopis septem præcipuarum Asiæ civitatum scribit, modò hunc laudans, modò alium ob nonnulla vitia increpans. Episcoporum igitur institutio, viventibus Apostolis, totam Asiam pervaserat, est- E que ab Apostolis approbata. Plurima possunt ejusmodi Episcoporum exempla ab Apostolis aut ipsis superstitibus Ordinatorum ex antiquissimis & certissimis Ecclesiæ monumentis deprompta referri.

VI. Celebris est apud Eusebium l. 3. histor. c. 23. historia cujusdam juvenis, è Clemente Alexandrino petita, quem Joannes Evangelista Episcopo urbis quam visitabat, solicitè commendaverat; qui postea Prædonum dux factus, redeunte ad urbem S. Joanne, & eum ab Episcopo reposcente, ab eo repræsentari non potuit. Joannes tamen de ejus salute non desperans locum adiit, quo cum prædonibus diversabatur, eumque ad Episcopum & Ecclesiam pœnitentem reduxit. Lege ejusdem Eusebii historiam, videbis eum ex antiquissimis Ecclesiæ monumentis, quæ tum temporis recentia erant, & omnium Doctorum manibus versabantur, texere catalogum successionis Episcoporum ad suam usque ætatem, ab Apostolis in quatuor primis sedibus, Romana, Alexandrina, Antiochena, & Hierosolymitana institutorum. Ut quid unius alteri succedentis memoria scriptis tam studiosè mandata si Presbyteri omnes æquales erant, nullusque aliis Præpositus? Quamobrem ab hoc potius quàm ab isto, cum omnes sint æquales, catalogus instituitur? S. Marcus in ipsis Evangelicæ inter Gentes prædicationis initiis à S. Petro Alexand. Episcopus missus est. Hæc refert Eusebius in Chronico ad ann. Christianæ salutis 45. ubi anno, ut ait S. Hieronymus in scriptoribus Ecclesiasticis, Neronis octavo, Martyrio coronatus est, annis sex antequam Petrus ipse Martyrium subiret, cui successit Anianus. Evodius, eodem Eusebio teste, Antiochiæ circa eadem tempora à S. Petro creatus est Episcopus. Apostoli statim à resurrectione Domini Jacobum Apostolum, ut testatur eodem libro S. Hieronymus, Hierosolymæ crearunt Episcopum, quod præter Hieronymum testantur Eusebius l. 2. hist c. 23. & Clemens Constitut. l. 7. cap. 48. & lib. 8. c. 35. Denique longum Catalogum Episcoporum ab Apostolis Ordinatorum texit S. Clemens Apostolorum discipulus lib. 7. Constit. c. 48. in quo alii plurimi cum jam enumeratis inseruntur. Quis hæc Apostolos fecisse Christo non jubente suspicabitur?

VII. Præterea antiquissima Ecclesiæ monumenta disertè testantur Episcopos jure divino cæteris Presbyteris esse prælatos. Innumera sunt hujus doctrinæ testimonia in Sanct. Ignatii scriptis: pauca tantum delibabimus. In Epistola ad Trallianos, *Reveremini Episcopum vestrum, sicut Christum, quemadmodum beati nobis præceperunt Apostoli, &c. Quid enim aliud est Episcopus, quàm is qui omni principatu & potestate superior est, & quoad homini licet pro viribus imitator Christi Dei factus? Quid verò Sacerdotium aliud est, quàm Sacer cœtus, Consiliarii & Assessores Episcopi? Quid verò Diaconi quàm imitatores Angelicarum virtutum?* Nova textus Ignatiani ex antiquo codice Florentino editio, licet ab antiquis editionibus plurimùm differat, in eundem tamen sensum hac in causa conspirat, iisdem nonnunquam verbis, aliquando disparibus. Sic igitur nova editio, *Necessarium est quemadmodum facitis sine Episcopis nihil operari. Sed subjici & Presbyteris, ut Apostolis Iesu Christi*, paulò ante dixerat. *Quum enim Episcopo subiecti estis ut Jesu Christo*, &c. Et paulò post. *Similiter & omnes revereantur Diaconos, ut mandatum Iesu Christi, & Episcopos ut Iesum Christum existentem filium Patris; Presbyteros autem ut consilium Dei, & conjunctionem Apostolorum.* Et in fine Epistolæ, *Valete in Iesu Christo subjecti Episcopo similiter & Presbyteris.*

VIII. In Epistola ad Magnesianos, *Decet itaque & vos obedire Episcopo, & in nullo illi refragari. Terribile namque est tali contradicere:*

Nec enim hunc fallit, qui videtur; sed invisibilem fallere nititur, qui non potest a quoquam falli. Nam si id fit, & non ad hominem, sed ad Deum redit contumelia: Et paulò post, *Quemadmodum itaque Dominus sine Patre nihil facit; Sic & vos sine Episcopo, nec Presbyter, nec Diaconus, nec Laicus.* In nova editione postquam plebem & clerum vehementer exhortatus est ad præstandam juveni Episcopo sinceram obedientiam, tandem addit. *In concordia Dei studete omnia operari præsidente Episcopo in loco Dei, & Presbyteris in loco consessionis Apostolorum, & Diaconis mihi dulcissimis, &c. Nihil sit in vobis quod possit vos partiri; sed uniamini Episcopo & Præsidentibus.* Et in fine Epistolæ, *Subjicimini Episcopo & ad invicem ut Christus Patri secundum carnem, & Apostoli Christo.*

IX. Initio Epistolæ ad Philadelphienses scribit, *Episcopo, Presbyteris, & Diaconis ἀποδεδειγμένοις ἐν θελήματι Θεοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, designatis & institutis in voluntate Dei Patris per Iesum Christum.* Idem prorsus legitur in nova editione: Sed initium Epistolæ idem disertè confirmat, *Quem Episcopum cognovi non a seipso, neque per homines possedisse administrationem in commune convenientem, neque secundum inanem gloriam, sed in charitate Dei.* Vix clarius dici poterat Philadelphiensem Episcopum à Deo fuisse institutum. Et paulò post, *Una enim caro Domini nostri Iesu Christi, & unus calix in unionem sanguinis ipsius, unum altare, & unus Episcopus cum* Presbytero, *& Diaconis.* Episcopum semper nobis exhibet Presbyteris, Diaconis, & universæ Ecclesiæ institutione Christi præsidentem, ideoque cæterorum turbæ eximit, & gradui, locoque eximio adscribit. Ut paulò post in eadem Epistola, *Clamavi in intermedio existens, locutus sum magna voce, Dei voce, Episcopo attendite, Presbyterio, & Diaconis, &c. Spiritus autem prædicavit, dicens hæc: sine Episcopo nihil faciatis.* Et versus finem de Euangelicis Sacerdotibus verba faciens, *Boni & Sacerdotes, melius autem Princeps Sacerdotum, καλοὶ καὶ ἱερεῖς, κρεῖσσον δὲ ἀρχιερεύς.*

X. Et in Epist. ad Smyrnenses, *Omnes Episcopum sequimini, ut Christus Patrem, & Presbyterorum collegium, ut Apostolos, Diaconos revereamini, ut ex Dei præcepto ministrantes Sine Episcopo nemo quicquam faciat eorum quæ ad Ecclesiam spectant, &c. Honora Deum ut omnium autorem & Dominum, Episcopum verò ut principem Sacerdotum imaginem Dei referentem; Dei quidem propter principatum, Christi vero propter Sacerdotium.* In nova editione prius testimonium eodem modo deprehenditur, sed posterius, *Honora Deum, &c.* in ea non legitur. Quod verò sequitur ex Epistola ad Antiochenos, eodem modo deprehenditur in antiquo codice Florentino, atque in antiqua translatione recens edita; hoc videlicet, *Mementote Evodii beatissimi Pastoris vestri, qui primus vobis ordinatus est ab Apostolis Antistes.* Deinde eo quod hæc ad Antiochenos scribebat Romam ad Martyrium proficiscens, Antiochiam nunquam amplius visurus, Presbyteros suos sic exhortatur, *Presbyteri pascite gregem qui inter vos est, donec Deus designaverit eum qui principatum in vobis habiturus est. Ego enim jam immolor, ut Christum lucrifaciam*: ἀναδείξῃ demonstraverit, instituerit. En quemadmodum de successore suo creando loquitur S. Ignatius, ab Apostolis ipse creatus Episcopus. In Epistola ad Tarsenses ejusdem novæ editionis, *Presbyteri subjecti estote Episcopo: Diaconi Episcopo & Presbyteris, Populus Diaconis.* Pleraque sunt alia ejusdem veritatis testimonia, quæ Lector in ipsis originibus legere potest.

XI. Percontabitur forsan Lector unde tanta textus diversitas? Paucis dicam quod censeo. Utrumque legendo non conjicio dolo id factum esse. Itaque hoc contigit aut festinatione scribæ, qui multa prudens omisit, ut pensum celerius absolveret, & quæ hiare videbantur, verbis propriis resarsit: Aut quod mihi probabilius videtur, Aliquis sua causa exemplar exscribens, non putavit sibi necesse esse integrum describere, ideo sparsim multa hic & illic transiliit, & transeuntes ne nimium hiarent, aliquando verbis suis conjunxit. Quapropter antiqua Ignatianarum Epistolarum editio genuinum textum nobis exhibet. Nova vero mancum & interpolatum. Hinc negotium non facessit id quod in Epist. ad Magnesios novæ editionis negatur è Silentio Christum processisse. Est enim additamentum quo brevissimè Valentinianorum hæresis perstringitur, ab exscriptore non abs re textui infartum, quo caret antiquæ editionis textus. Neutrum tamen textum omnis mendæ purum asseruerim. Quædam etiam, sed paucissima, in antiqua deficiunt; in nova verò innumera. Multa conjecturæ meæ argumenta dare possem, sed tam longæ digressioni locus non est opportunus.

XII. Longè major pars canonum Apostolicorum eundem Episcoporum Primatum demonstrat, qui sanè à temporibus tam antiquis uniformiter ab omnibus acceptus non fuisset, nisi divinæ judicatus institutionis, canon 38. *Presbyteri & Diaconi sine voluntate Episcopi nihil faciant. Is etenim est, cujus fidei populus Domino creditus est, & à quo repetetur animarum populi ratio.* Omnes conveniunt Presbyteros à Deo institutos, at ex isto canone multò magis Episcopi. Et canon. 32. *Si quis Presbyter aut Diaconus ab Episcopo sit à communione remotus, hunc non licere ab alio recipi, quàm ab eo qui removit,* & can. 55. *Si quis Clericus per injuriam læserit Episcopum, deponatur. Nam principem populi tui maledictis non incesses.*

XIII. Sic Clemens Constitutionum Apostolicarum innumeris locis lib. 2. cap. 26. Episcopi autoritatem describens. *Hic Princeps & Dux vester: Hic vester Rex, & Præfectus. Hic post Deum terrenus Deus, qui honore vestro frui debet. De his enim & similibus ajebat Deus, Ego dixi, dii estis, & filii excelsi omnes, & diis populi tui non detrahes. Episcopus igitur vobis præsideat, ut dignitate Dei cohonestatus, qua Clerum sub potestate sua tenet, & toti populo præest.* Similia fusè prosequitur eodem lib. c. 29. 34 Deinde lib. 8. c. 4. & 5. scribit Ordinem & ritum Ordinationis Episcopalis à S. Petro esse institutum: Deinde in oratione qua

Epi-

Episcopi Ordinatio conficitur, verbis sæpius utitur quæ Ordinationis Deum demonstrant autorem. *Da huic famulo tuo Deus quem ad Episcopatum elegisti, ut pascat sanctum gregem tuum, &c. Da ipsi Domine omnipotens per Christum tuum participationem Spiritus S. ut habeat potestatem remittendi peccata secundum mandatum tuum,* &c. Item c. 28. refertur Simonis Cananæi constitutio, *Episcopus benedicit, & non benedicitur. Manum imponit, ordinat, offert; benedictionem ab Episcopis accipit; à Presbytero autem non accipit. Deponit omnem Clericum qui dignus sit ut deponatur præter Episcopum.* Hæc sunt Episcopatus πρωτοκαθεδρίας fundamenta, Hæ origines quibus Ecclesia continuò in hunc usque diem firmiter adhæsit. Innumera possent Patrum sequentium afferri testimonia. Sed ne Hæretici quidem diffitentur Episcoporum Primatum secundo seculo cœpisse.

XIV. Huic sententiæ opponi tantùm possunt verba Sanct. Hieronymi, & autorum plurimorum Latinorum quæ supra retulimus, qui Hieronymum secuti, videntur cum eo sentire Primatum illum humanæ esse constitutionis, & ab Ecclesia ex occasione, non Christo sic jubente & definiente institutum. Verùm ex Sanct. Hieronymi verbis pressè sumptis contraria sententia potius colligitur. Docet enim Primatum inter Presbyteros Episcopis datum initio Christianismi, cum primùm Apostolorum prædicatione Ecclesiæ multiplicatæ essent, & consequenter cum primùm Presbyterorum numerus increvisset: Ab Apostolis igitur id factum fuisse divino mandato necessariò præsumendum est. Quis enim quod omnium Apostolorum consilio factum est, expressæ autoritati divinæ non imputabit? Hoc principium si semel quasses, vix erit aliquid in Sacramentis, ut cætera omittam, quod probari possit esse juris divini, *Antequam*, inquit, *diceretur ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Episcoporum consilio Ecclesiæ gubernabantur.* Igitur non multis annis postquam Euangelium in gentibus prædicari cœptum est, Episcopus Princeps Presbyterorum ab Apostolis creatus est. Operæ pretium mihi videtur ante Lectorum oculos aperire quibus gradibus, & consiliis usi Apostoli ad Episcoporum institutionem devenerunt.

XV. Hinc enim evidenter colligetur nihil scripsisse Sanct. Hieronymum, quod divino Episcoporum supra Presbyteros Primatui repugnet. Non omnia, ut notat Epiphanius, statim constituerunt Apostoli quæ ipsis Christus imperaverat, sed paulatim ut sese dabat occasio; præsertim autem quæ Ministrorum creationem spectabant. Non modo enim inutile, verumetiam molestum illis fuisset in ipsissimis Ecclesiæ incunabulis Sacrorum Ministrorum multitudinem & apparatum ad Sacrificandum habere, quem postea decreverunt. Plures Sacrorum Ministri fuissent quàm Auditores. Sed prout necessitas expetiit, mandatum quod à Christo hac in causa habebant, executi sunt. In primis illis initiis vix erat Apostolis opus Presbyterorum primatu; quia ipsi ubique aderant, & Episcoporum vice fungebantur. Ut quid creassent Episcopos in locis in quibus ipsi vivebant, & Episcoporum Provinciam administrabant? Cum quis igitur dicit in illis initiis nullos fuisse in Ecclesia Episcopos, diversa ratione & verum & falsum dicit. Verum, quia aut nullus reverà tum Presbyter ab Apostolis factus erat aliis Superior; aut si qui fuerunt, erant rarissimi: eo quod circumstans necessitas hoc esse faciendum nondum eos admoneret. Falsum quia tum erant Apostoli unicuique Ecclesiæ principali præsidentes, è qua vicinas ut Episcopi facilè regebant. Verùm multiplicatis discipulis, & Euangelio gentibus per varias orbis regiones disseminato, non potuerunt amplius Apostoli officium Episcopale per seipsos ubique præstare, sed necesse fuit illos in variis civitatibus Episcopos constituere quorum ope Ecclesias ut Archiepiscopi & Primates regebant. Hoc autem fecerunt Apostoli non proprio arbitrio, aut humano sensu ducti, sed Spiritu S. impulsi, qui inspirabat illis quæcunque ad bonum Ecclesiæ regimen conducebant. Itaque ut sapientes Oeconomi mandata Domini sui non intempestivè, sed opportunè & prudenter executi sunt.

XVI. Idem faciliùs intelligetur, si paucis progressus Euangelicæ prædicationis hic velut in tabella descripserimus. Euangelium prædicari cœpit ab Apostolis, anno post Domini nostri nativitatem tricesimo quarto. Eo enim anno Christus mortuus est, resurrexit, cœlos ascendit, & in discipulos ejus Spiritus Sanctus descendit. Annis septem integris Apostoli sese intra Judææ terminos continuerunt, non audentes Euangelium gentibus prædicare. Primus hoc ausus est S. Petrus cum monente ipsum Spiritu Sancto ut actorum 10. refertur, Cornelium Centurionem baptizavit. Id contigit juxta annales Ecclesiasticos 41. annis post Christi nativitatem, septem post ipsius mortem. Petrus Joppe in qua Cornelium baptizaverat, Hierosolymam reversus, facti sui hactenus tam insutati causam Ecclesiæ reddidit, & miraculum quo persuasus hoc egerat, enarravit, act. 11. Persecutione in Ecclesiam commota, in qua Martyrio coronatus est Stephanus, multi Discipuli in varias regiones dispersi sunt, sed eorum nullus Euangelium Gentibus annuntiare audebat, *Perambulaverunt usque Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Iudæis.* Act. 11. v. 19. Tandem à facto Petri occasione sumpta Euangelium Antiochiæ Gentibus prædicari cœptum est anno Christi 43. ibique eo anno Discipuli Christiani vocari cœperunt. Intra tamen septennium illud quo Euangelica prædicatio Judææ limitibus contenta est, licet Apostolorum magna pars Hierosolymis semper commoraretur, Jacobus justus Domini frater Hierosolymorum Episcopus statim à resurrectione Domini consecratus est, & ipsi peculiariter istius Ecclesiæ cura commissa, ut testantur Eusebius in Chronico, & histor. lib. 2. initio, S. Clemens Constit. lib. 8. & ipse Hieronymus in Autoribus

Ecclesiasticis, quos supra retulimus. Quo Apostolorum facto duo demonstrantur. Prius, Ecclesiam diu sine Episcopis subsistere non posse, & imperio divino eorum creationem esse tribuendam, cum statim multiplicata plebe & Presbyteris, licet præsentes essent Apostoli, unum ex seipsis, credentibus jam numerosis præfecerint. Posterius, absolutè falsum esse, ad tranquillandum & extinguendum schisma jam natum Episcopos primùm creatos, cum schismatis omnis memoriam Jacobi, Marci, & Evodii in Episcopos Ordinatio longè præcesserit.

XVII. Quod fecerant Apostoli fidelibus Judæis jam multiplicari incipientibus; fecerunt erga Gentes postquam fidelium numerus ex iis plurimùm auctus est. Antiochiæ anno Christi 43. credentium è Gentibus numerus plurimùm adaugebatur; ita ut paulò post id tempus, anno scilicet Christi 44. missi fuerint à Christianis Antiochenis Barnabas & Saulus Hierosolymam ut eleemosynas pauperibus distribuerent, eosque famis tempore, quæ eo anno contigerat, sustentarent, ut refertur act. 11. v. 29. Hac legatione functi Antiochiam reversi sunt act. 12. 25. quibus reversis manus jubente Spiritu S. impositæ sunt, & ad gentibus prædicandum missi, ut videre est initio cap. 13. actorum. Hæc facta sunt anno Christi 46. & ab eo tempore confidenter, & sine ullo animi scrupulo, à Paulo præsertim & Barnaba, Euangelium Gentibus est prædicatum. Peragratis igitur Cypro, & plurimis Asiæ civitatibus Euangelium annuntiando, ut hæc sigillatim enarrantur capitibus 13. & 14. Actorum, *Navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus quod compleverunt. Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.* Hæc in fine cap. 14 Actorum Apostolicorum.

XVIII. Cum igitur Paulus & Barnabas moram facerent Antiochiæ, nonnulli Judæi adversus eos tumultum concitarunt quod Gentes non circumciderent. Hujus quæstionis occasione Antiocheni miserunt Hierosolymam Paulum & Barnabam, celebratumque est primum Christianorum Concilium, quod à Chronologis in annum Christi, 51. collocatur. Facto Concilio decreta illius Antiochiam retulerunt Paulus & Barnabas, & ibi aliquantum temporis commorati sunt. Postea Paulus circumivit civitates, in quibus Euangelium annis præteritis prædicaverat, multaque in itinere illi contigerunt quæ narrantur capitibus 16. & 17. Actorum: Tandemque Corinthi substitit sesquiannum. Corinthum appulit anno Christi 52. & inde discedere potuit circa anni quinquagesimi tertii finem. Itaque schismatica illa verba: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ*, Corinthi facta post S. Pauli discessum, annum 53. subsecuta sunt, & 56. antecesserunt. Scripta est enim prima ad Corinthios quæ hæc refert, anno 56. Totum igitur illud tempus quo, secundum S Hieronymum Ethnicorum Ecclesiæ Episcopo privatæ sunt, octennium, aut si maximè extendas, novennium excedere non potest. Cum autem tum viverent Apostoli omnes præter Jacobum fratrem Joannis; & præcipui, Petrus, Paulus, Joannes, Andreas, Marcus, Lucas, Barnabas, & alii potestate Episcopali longè superiores, Ecclesias Gentium indesinenter visitarent, profectò non erat necesse Apostolos & Euangelistas qui omnia paulatim & prudenter ad perfectum regimen disponebant, tam citò Episcopos creare. Sufficiebant Presbyteri in Ecclesiis qui eos Apostolorum jussu & ductu regerent: Et forsan nisi contigisset Corinthi schismatis periculum, mandatum de creandis Episcopis quod à Deo acceperant, nondum executi essent. Quapropter schismatis illud principium creandorum Episcoporum occasio non fuit, nedum causa; sed creationem maturavit, morasque omnes rupit, ne diutius eam differendo, maximum detrimentum caperet Ecclesia.

XIX. Itaque manifestum est tantillum temporis quod intercessit inter principium vocationis Gentium decretæ, & Episcoporum institutionem, nihil divinæ eorum autoritati derogare, cum Apostoli, aliique Apostolici viri Episcopale munus obirent; & occasionem institutionis opportunam expectarent. Multæ enim dilationis justæ causæ oboriri potuerunt: Quod ipsis esset variis locis prædicandum, & Neophytos ex Gentibus aliis præponere non auderent: Quod aliquando nullos haberent satis instructos & in fide firmos. Quod autoritatem & magistratum, ut aliis præficerentur, præ se non ferrent: Quod fidelium numerus nondum ad eam multitudinem crevisset, qui ad sui directionem egeret Episcopo, & multa ejusmodi quæ Apostolos ab Episcoporum creatione retardare potuerunt.

X X. Denique licet concedamus omnia eo sensu quem explicavimus & demonstravimus; tamen si intelligamus absolutè initium creandorum quorumlibet Episcoporum ab occasione quam commemorat S. Hieronymus, ortum habuisse, falsi statim convincetur Propositio. Historiæ enim Ecclesiasticæ certissimè docent S. Jacobum fratrem Domini paulò post ejus in cœlos Ascensum, creatum fuisse ab Apostolis Hierosolymorum Episcopum, ut jam demonstravimus. Imò, si credimus Photio Epistola 117. non modo Episcoporum primus est, sed etiam δεσποτικῇ χειρὶ τὸ ἱερὸν χρίσμα καὶ τὴν ἐφορείαν Ἱεροσολύμων λαχών, *Domini manu sacram unctionem, & Hierosolymitanam parœciam seu territorium sortitus est.* Illi adstipulatur Nicephorus hist. lib. 2. cap. 38. τὴν Ἱεροσολύμων ἐκκλησίαν πρῶτος παρὰ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐγκεχείρισται. Eo mortuo, quod contigit anno Neronis Cæsaris septimo, Christi 63. ei sufficitur Simeon Cleophæ filius, de quo Cleopha, quem nonnulli fratrem Josephi sponsi beatæ Virginis dicunt, in Euangeliis sæpe fit mentio. Clemens l. 7. cap. 47. Hegesippus l. 3. cap. 3. Eusebius lib. 2. histor. cap. 5. Petrus Apostolus cum primum Euangelium Antiochenis Judæis prædicatum est, sedem Antiochiæ fixit, ibique Ecclesiam Antiochenam rexit, non modo ut Apostolus, sed etiam ut specialis illius Ecclesiæ Episcopus. Hoc autem factum est annis, 13. aut 14. antequam Corinthi dictum esset,

set, *Ego sum Apollo. Ego sum Cepha* &c. Deinde Antiochia, Judæaque Romam discedens Euodium Antiochenum Episcopum creavit, sibique successorem reliquit, Eusebius in Chronico, Clemens lib. 7. cap. 47. Ignatius Epist. ad Antiochenos. Evodio autem mortuo Ignatium Antiochiæ ordinavit S. Paulus. Deinde Marcus Euangelista a S. Petro Alexandriam Roma missus est, ut ibi Episcopum ageret; quo mortuo Neronis Cæsaris anno octavo, ante Apostolos Petrum & Paulum, ei successit Anianus. Evodii autem & Marci Ordinationes Episcopales, octo, aut novem annis Corinthiacum schisma præcedunt. Colligitur insuper tum ex Actis Apostolorum, tum ex antiquis historiæ Ecclesiasticæ monumentis invicem comparatis, S. Dionysium Areopagitam annos aliquot Atheniensibus, Timotheum autem Ephesiis anno uno aut altero, ante illud Corinthiorum schisma à S. Paulo Episcopos consecratos. Quapropter ipso teste Hieronymo, tum in Chronico Eusebii quod edidit, & ampliavit, tum in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, & alibi verum non est absolutè & universè occasione schismatis Corinthiaci primùm creatos ab Apostolis Episcopos.

XXI. Est tamen in verbis S. Hieronymi periodus una quæ videtur in gratiam cum his interpretationibus redire non posse, *Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei qui sibi Præpositus fuerit, esse sub.ectes; ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate* Presbyteris *esse majores.* Videtur S. Hieronymus totius Episcoporum χειροτοναθεσίας causam & originem ad Ecclesiæ consuetudinem referre. Hoc non ferunt verba ipsius; sed tantùm, magis ad Ecclesiæ consuetudinem causam illam referendam, quam ad dominicam dispositionem. Ad utrumque igitur ex ipsius sententia referenda est. Sed inquies, saltem consuetudini Ecclesiasticæ videtur primas deferre. Duæ fuerunt hujus rei causæ. Prior S. Hieronymi in his locis scopus. Propositum ipsi erat Diaconorum, præsertim Romanorum, superbiam retundere, qui non modo se Presbyteris æquabant, sed etiam præferebant. Hoc ut præstet, Presbyteros quibus potest argumentis Episcopis exæquat, ut intelligerent Diaconi illi cum se pares Presbyteris faciunt, aut etiam superiores, se quoque Episcopis exæquare, aut etiam præferre. Notissimum autem est omnibus in S. Hieronymi lectione versatis eum in disputationis fervore Rhetoricis amplificationibus, & hyperbolis plurimùm indulgere, & ἐνεργητικῶς admodum καὶ ἐμφατικῶς sententiam suam pronuntiare. Quare cum tantùm ex dictis colligere debuisset consuetudine Ecclesiastica, non solum dispositione divina Presbyteros esse Episcopis inferiores, ex animi contendentis calore illud, *magis*, insuper addidit. Ita in Epistola ad Evagrium cum superioribus similia dixisset, subjicit pari calore, *Quid enim facit excepta Ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Ignorare non poterat Hieronymus in toto Occidente præter Ordinationem multa fuisse Episcopis reservata quæ nullo modo Presbyteris licerent, ut Confirmationis Sacramentum, quod ipsemet testatur in dialogo adversus Luciferianos, Ecclesiarum & Altarium benedictiones, & nonnulla alia. Attamen calore contentionis raptus, ut Presbyteros Episcopis magis exæquaret, licet de Romanis Diaconis & Presbyteris controversia verteretur, absolutè dixit nihil facere Episcopum præter Ordinationem quod Presbyter non faceret: Hoc erat aliquo modo verum: Nam in Ægypto, & Orientis multis regionibus confirmabant Presbyteri, non tantùm Episcopi; sed quod erat quadantenus verum, fervore contentionis abreptus, absolutè & simpliciter verum esse dixit, atque id d[illegible]it in iis regionibus in quibus erat falsissimum. Præter Ordinationem multa erant in toto Occidente, etiam tempore S. Hieronymi Episcopis reservata, de quibus verba faciemus infra, Exercitatione sequente cap. 5. sect. 8.

XXII. Posterior istius exæquationis à S. Hieronymo factæ causa duplex est; retardata primùm pauculis annis propter rationes jam explicatas Episcoporum creatio, deinde creationis occasio. Ante creationem nulli erant Episcopi propriè dicti, omnes Presbyteri erant æquales, & communi eorum consilio Ecclesiæ regebantur. Cum verò Corinthi schisma obortum esset, & forte aliis in locis, tum Apostoli judicarunt, ne longiùs schismata illa grassarentur, tempus creandis Episcopis opportunum advenisse; unumque è Presbyteris electum, ubi hoc factum non fuerat, cæteris præposuerunt. Utraque hæc ratio exaggerationis Hieronymianæ fundamentum fuit, Utramque mente revolvens pronuntiavit consuetudine Ecclesiastica magis quàm dispositione Dominica Episcopos esse Presbyteris prælatos: multò moderatius quàm cum paulò post hyperbolen Rhetoricam prosequens absolutè dixit, nihil præter ordinationem facere Episcopum quod Presbyter non faceret. In universo enim Occidente hoc erat falsissimum. Multa enim erant Presbyteris prohibita quæ si attentassent, non modo pœnis obnoxii fuissent, sed etiam frustra fuissent.

EXERCITATIO IV.

DE CHOREPISCOPIS, EORUM ORIGINE, Officiis, & duratione.

CAPUT I.

De Chorepiſcoporum nomine, origine, inſtitutione, & progreſſu tam in Oriente quàm Occidente. Epiſtolæ S. Damaſi de Chorepiſcopis ſpuriæ, una quoque Sanct. Leoni tributa. Quando ſuppoſitæ fefellerunt multa Concilia Gallica. In Africa nulli commemorantur Chorepiſcopi. In Gallia & Germania ab annis nongentis frequentes. Quæ fuerit Chorepiſcopos inſtituendi occaſio. Chorepiſcoporum officia & munia latè deſcribuntur.

I. QUanquam Rituales libelli noſtri variis temporibus ſcripti & recenſiti, tam Occidentales quàm Orientales, excepto uno Syro, Chorepiſcoporum nullam faciant mentionem, cum tamen in antiquis Eccleſiæ monumentis frequens ſit eorum memoria, quando, qua occaſione & ubi cœperit iſta dignitas in Eccleſia vigere, quibus functionibus ornata & commeodata fuerit, quandove deſierit, paucis hoc capite, quantum legendo aſſequi potuimus, explicabimus. Nota eſt nominis compoſitio & ratio, Chorepiſcopus, id eſt, oppidi, ſive pagi Epiſcopus, Villanus: ſive Vicanus, aut etiam oppidanus Epiſcopus; Qui extra urbem in pagis, vicis, & oppidulis Epiſcopi vice fungitur. Ideo antiqui Interpretes Chorepiſcopos nonnunquam Latinè Epiſcoporum Vicarios interpretantur. Ferrandus Diaconus Breviarii cap. 79. *Chorepiſcopi, id eſt, Vicarii Epiſcoporum.* Ita Creſconius Breviarii ſui cap 96. Iſidorus lib. 2. de officiis Eccleſiaſticis cap. 6. Rabanus de inſtit. Cleric. lib. 1. cap. 5. Iſaac Lingonenſis tit. 11. c. 30. Capitulare Aquiſgranenſe cap. 9. tom. 2. Conciliorum Galliæ an. 789.

II. Antiqua Eccleſiæ monumenta quæ poſt tot Bibliothecarum & Archivorum ruinas & incendia nobis ſuperſunt, in quibus Chorepiſcoporum memoria continetur, initium quarti ſeculi non præcedunt. Primùm enim deprehenditur in Conciliis Ancyrano & Neocæſarienſi quæ ante Conſtantini primi imperium in univerſum orbem Romanum, cum ſæviret poſtrema perſecutio, celebrata ſunt. Nihil de iis, non dicant ſacra ſcriptura, ſed ne quidem Apoſtolici canones, Clementis Conſtitutiones, & S. Ignatius, qui cæteros Ordines Eccleſiaſticos & minimos commemorant: Nihil Concilium Eliberitanum, licet non modo majoribus Ordinibus, ſed etiam A Subdiaconis aliiſque Clericis leges dicat. Nihil S. Fabianus, & Cyprianus præcedentibus poſteriores, qui ſimiliter cæteros Ordines Romæ & Chartagine uſitatos & vulgatos enumerant. Si gradus hic ipſis cognitus fuiſſet, cum ſit Presbytero ſuperior, & ad dignitatem Epiſcopalem proximè accedat, eum proculdubio non prætériiſſent. Præcedit tamen hæc Chorepiſcoporum inſtitutio Concilia memorata: Nam in iis non agitur de Chorepiſcopis creandis, ſed de eorum auto- B ritate coercenda, & Epiſcoporum faſcibus ſubmittenda, à quibus jam ſe eximere tentabant.

III. Quapropter cum Concilia illa fuerint Orientalia, & in Aſia minore celebrata, duo ex dictis conſequi videntur, Prius, in Galatia & Ponto, viciniſque regionibus Ordinem illum initium ſumpſiſſe, & inde in pleraſque ulterioris Orientis regiones diſſeminatum. Poſterius ad finem tertii ſeculi circiter annum Chriſti, 270. aut, ante à quibuſdam Provin- C cialibus Synodis Chorepiſcopos eſſe inſtitutos. Quæ autem fuerint, & quo anno celebratæ, deficientibus monumentis Eccleſiaſticis adnotari non poteſt. Brevi autem in Oriente latè propagati ſunt: Nam Concilio Neocæſaræenſi in quo prima eorum fit mentio, Chorepiſcopi duo ſubſcribunt. Nicænum primum quod præcedente decem aut duodecim annis tantùm poſterius eſt, permittit Catholico Epiſcopo locum excogitare quo vel Cho- D repiſcopum vel Epiſcopum conſtituat & collocet Novatianorum Epiſcopum qui hæreſi abjurata redierit ad Catholicam. Præterea in eodem Concilio quindecim Chorepiſcopi ſubſcribunt, ſcilicet Cappadociæ Provinciæ quinque, Iſauriæ quinque, Syriæ duo, Bithyniæ duo, Ciliciæ unus. Concilium Antiochenum poſt Nicænum annis quindecim celebratum cap. 10 jam ſuperbientes coercet, & autoritati

tati eorum limites figit, quid possint, quidve non possint, definit, & ab uno Episcopo cui subjiciuntur, Ordinari jubet: & can. 8. novum privilegium illis confert. S. Athanasius Apologia 2. negat in Mareotide regione unquam fuisse vel Episcopum vel Chorepiscopum; sed singulos regionis istius vicos habere solitos Presbyteros Alexandrino Episcopo subjectos. S. Basilius Epist. 181. ad Chorepiscopos dioecesis suæ rescribit, & conqueritur officium illis ab antiquis canonibus commissum negligenter exequi, graviterque, ni diligentius exequantur, comminatur; Concilii Ephesini tom. 2. cap. 1. in media Episcoporum turba Cæsarius Chorepiscopus recensetur, & c. 10. comdemnationi Nestorii decernens subscribit. Concilium generale quartum c. 2. eos ut vulgo cognitos inter majores Ordines post Episcopos recenset. *Si quis Episcopus &c. propter pecunias ordinaverit Episcopum, vel Chorepiscopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, vel aliquem eorum qui in Clero annumerantur &c.* & Actioni sextæ ejusdem Concilii quinque Chorepiscopi subscribunt. Actione verò prima ejusdem Concilii, ubi referuntur nonnulli Hæretici Novatiani, & Quatuordecimani ejerata Hæresi fidem Catholicam amplectentes, mentio fit cujusdam Eutychii Chorepiscopi Aularæ, qui Quatuordecimanorum Hæreticorum dicitur princeps. Itemque Zenonis Quatuordecimanorum quoque Chorepiscopi. Ibidem commemoratur alius Jacobus Dictus, Chorepiscopus Catholicus. Canonem secundum Chalcedonensem cum eadem Chorepiscopi mentione repetit Synodus septima c. 5. & can. 14. antiquum Chorepiscoporum privilegium de ordinandis cum permissu Episcopi Lectoribus innovat, & confirmat. Cum autem ex actione prima Concilii Chalcedonensis constet Hæreticos Novationos habuisse Chorepiscopos, videtur non improbabiliter inde colligi Chorepiscoporum institutionem præcessisse illam hæresim, institutionem enim ab Ecclesia post eorum hæresim decretam improbaturi potius videntur quàm amplexuri.

IV. In Occidente multò serius hic gradus invaluit. Illius primò mentio est in Concilio Galliæ Regiensi an. 439. celebrati, in quo Armentarius in Episcopum à duobus Episcopis sine conscientia Metropolitani perperam Ordinatus, Chorepiscopatus officio fungi permittitur. Verum dignitas illa multis privilegiis ab eodem Concilio mutilatur, & quasi decurtatur, ita ut Chorepiscopi nomen exangue & exuccum illi sit relictum: vix tribus seculis post Armentarium eos in Occidente commemoratos deprehendes.

V. Adversus hanc sententiam validam moveri oppositionem ex Epistola 4. Sancti Damasi multi judicabunt: mihi verò secus. Hæc enim Epistola tota quanta est, mihi suspecta videtur, tantoque & tam eloquente Pontifice indigna, sive stylum & periodorum texturam consideres, sive Majestatem Pontificiam. Conficta est trecentis saltem annis post Damasum à quodam Chorepiscoporum inimicissimo, qui gravissima aliqua injuria ab iis se credebat affectum. Scribit Damasus Episcopis Africæ velut ab iis de Chorepiscopis consultus, & utrique supponunt Chorepiscopos in regionibus suis fuisse frequentissimos. At in tot Africanis Conciliis, & numerosissimis eorum canonibus ne semel quidem Chorepiscoporum fit mentio. Ait Damasus & sæpius in hac Epistola, se nihil ad eorum quæstiones respondere posse quàm quod olim sui Prædecessores. At in Prædecessorum ipsius Epistolis, & decretis, sive veris, sive suspectis de Chorepiscopis ne verbum quidem, imò multa quæ eos hunc Ordinem ignorasse in animum inducere possint. Dicit eos nunc, ut in primitiva Ecclesia necessarios non esse. Atqui in primitiva Ecclesia Orientali & Occidentali nulla eorum memoria, nec tum erant necessarii, ut paulò post dicemus. Dicit eos non tantùm ab Apostolica sede, sed etiam ab omnibus totius orbis Episcopis à Pontificalibus officiis omnibus esse remotos. Ubinam hoc Concilium generale ante Damasum? Concilium Antiochenum generale dici posset: At contrarium definit. Mitto non tam barbarum quàm infantem loquendi, & hoc edisserendi modum, planè indignum qui Pontifici & Poëtæ eloquentissimo affingatur. Nonnulla præterea non satis sibi cohærentia de iisdem Chorepiscopis enuntiat. Unde iste tertius Ordo processerit, dicit funditus se ignorare; ideo quod ratione careat, extirpandum, immemor se paulò ante confessum in Ecclesiæ incunabulis frequentem fuisse. Operosum esset singula supposititii foetus τεκμήρια percurrere, cum fere unaquæque periodus plura suppeditare possit. Scopus ipsius est prorsus esse delendos; aut saltem in Ordinem simplicium Presbyterorum esse cogendos, ut nihil prorsus attentare audeant, quod sit Episcopis reservatum.

VI. Similiter conficta est Epistola 88. inter Sanct. Leonis Epistolas, vel ab eodem, vel ab aliquo alio ejusdem temporis, & odii in Chorepiscopos consorte. Epistola ista, vel potius Epistolæ fragmentum, ut in fine adnotatur, nihil aliud est quam canon septimus Concilii Hispalensis. 2. illuc verbum è verbo translatus; cui additum est exordium inconditum, & puerile, tam eloquente Pontifice, & in periodis suis limandis, & perspicuè circumducendis accuratissimo indignissimum. De Chorepiscopis non loquitur Hispalense Concilium; sed fefellit, aut falli voluit Impostor prava, aut depravata canonis lectione. Patres enim decretum ferunt adversus Agapium Cordubensem Episcopum qui frequenter Presbyteros delegabat ad ea agenda quæ ex Conciliorum decretis ad solos Episcopos spectabant, illiusque prævaricationis occasione renovant antiqua canonum statuta, qui Presbyteris severè prohibent ne Ordinationes, Confirmationem, Ecclesiarum consecrationem, & multa ejusmodi conferant. Patres Hispalenses de Presbyteris decernunt, at ille Presbyteris ter addidit, *vel Chorepiscopis.* Deinde in fine canonis, *Quæ omnia est à sede Apostolica prohibita esse noscuntur*, ut existimaretur canon Hispalensis ad Episto-

Epistolam Damasi alludere. Sed antiqua exemplaria è quibus Garcias edidit istos canones hæc non repræsentant. Epistolæ tamen illæ Sanctis Damaso & Leoni tributæ Francorum Episcopis ante octingentos annos imposuerunt, ut videre est in Concilio Parisiensi, 6. c. 27. Meldensi c. 44. & in Capitularibus Caroli & Ludovici Imperatorum lib. 5. c. 168. lib. 6. c. 119. & c. 284. lib. 7. c. 187. 323. 324. Et apud Isacum Lingonensem tit. 11. c. 30. 31. Et in Epistola Nicolai Pontificis ad Rodulphum Bituricensem tom. 3. Concil. Galliæ. Fertur & quædam Joannis 3. Pootificis Epistola qua idem confirmatur; sed pluribus argumentis quàm præcedentes spuria probatur, & ipsius ætiam vix contradicitur.

VII. Si tamen quis ipsarum antiquitate capitur, ad scopum nostrum perinde est. Nihil novi inde colligetur. Sequetur tantùm Chorepiscoporum Ordinem eodem tempore in Occidente cœpisse quo in Oriente. Nulli enim canones in Epistola Damasi quæ de eorum origine tractat, referuntur quàm ii quos jam retulimus. Sed in rebus omnibus veritas potissimum spectanda est, & quum datur occasio, asserenda. Ferrandus Diaconus Chorepiscopos quidem commemorat, sed compendii sui, non consuetudinis patriæ necessitate ductus. Faciens enim Græcorum canonum compendium, cum ad Ancyranos & Neocæsarienses canones pervenit, tum necessariò Chorepiscoporum illi memoria facienda fuit. Probabilius id probatur ex S. Isidoro l. 2. de officiis Eccles. c. 6. non tamen necessariò, cum tantum Chorepiscoporum munera explicando tres illos canones Ancyranum, Neocæsariensem, & Antiochenum nullo sigillatim numerato conjunxerit. Inde sanè non colligitur oecessariò in Hispania usurpatos, sed Isidoro quid de iis antiqui Græcorum canones decernerent, cognitum fuisse. Nolim tamen negare tum temporis, atque etiam antea in quibusdam casibus institutos ab iis Chorepiscopos, licet hoc monumenta Ecclesiastica quæ nobis supersunt, non commemoraverint. Quum enim antiquissimi canones illis cogniti, & generalia Concilia Nicænum & Chalcedonense Chorepiscopos probaverint, facilè fieri potest, ut aliquem constituendi occasio nobis incognita sese dederit. Certum tamen videtur eo tempore raros admodnm in Hispania fuisse, cum ex tam multis monumentis superstitibus nullum eorum mentionem faciat, nec etiam Martinus Bracarensis qui circa illud tempus & ante Concilium Hispalense, Canonum Græcorum Synopsin Latinè edidit.

VIII. In Gallia & Germania ante noogentos annos frequentes fuisse evidenter colligitur, primùm ex Epistolis quas suppositionis arguimus: Ut quid enim tam exulcerato animo adversus eos egissent, si nulli aut rarissimi fuissent? Deinde Epistolæ ipsæ plures fuisse & frequentes apertè testantur. Præterea ante annum 800. Francorum & Germanorum Concilium graviter de iis conqueritur, & de iis è medio tollendis deliberat. Sed priùs ad Leonem III. Pontificem consilium suum referendum decernunt, qui in eos durissimam pronuntiat sententiam, quam tamen Episcopi postea Ratisbonæ congregati clementer temperant. Ista referuntur tom. 2. Conciliorum Galliæ ad annum 800. & Capitulor. lib. 7. c. 187. Ex his igitur manifestum est, ex primis seculis raros admodum fuisse in Occidente Chorepiscopos; postea frequentes ab Episcopis institutos, sed paulò post illis superbientibus, & leges præscriptas transgredientibus modum esse impositum, tandemque Episcopos illorum levitatis & arrogantiæ pertæsos
B Ordinem istum abrogasse.

IX. Occasionem autem instituendi hunc novum Ordinem ex multiplicatione & dilatatione Euangelicæ prædicationis per oppida, pagos, & vicos mihi sumpsisse videntur Episcopi. Antiquissimus Ecclesiæ mos fuit, in hunc usque diem religiosè observatus, si paucula exempla recentiora demas, nullum nisi in civitatibus Episcopum instituere. Hoc nos docent non modò antiquissimi canones, sed & Apostolorum traditio. Videmus enim eos in celeberrimis quibusque urbibus Euangelium prædicasse; & Ecclesiis in
C eis constitutis exinde in oppida & pagos disseminasse. Lapsu igitur temporis diffusa per universum territorium urbis fidelium multitudine, difficile fuit Episcopo urbis per tot loca exercere munia Episcopalia, præsertim ubi diœceses circa urbem longè lateque diffundebantur. Erant equidem in singulis pagis Presbyteri, aut saltem Diaconi qui populum in disciplina Ecclesiastica continebant, & moribundis baptisma conferebant. Sed Episcopum semper accersere, aut ipsum adire, ut quod ad ipsum spectabat, præstaret, & Episcopo & diœcesanis longè distantibus molestum erat. Deinde erant aliqui Presbyteris & aliis Clericis præficiendi, ne officii sui negligentes Christianæ plebi
D essent scandalo. Denique nonnulla erant oppida civitati principali obnoxia, de quibus pagi & villæ multæ pendebant, quæ sæpe Episcopi præsentiam postulabant. His & similibus de causis visum est olim Conciliis Provincialibus in oppidis quibusdam à prima sede remotis minores Episcopos creare, subditos quidem majori Episcopo, sed propter diœcesis commodum, nonnullis Episcopalibus prærogativis donatos; Quæ autem fuerint illæ prærogativæ est nobis inquirendum.

X. Primùm constat Chorepiscopos oppido alicujus civitatis clientelari fuisse præfectos, & civitatis Episcopo subditos, rexisse
E autem non modo oppidum illud, verumetiam pagos, vicosque vicinos. S. Isidorus eorum officia explicans compendiosè refert tres canones antiquos Græcorum qui eorum autoritati limites figunt, scilicet Ancyran. can. 13. Neocæsar. 14. & Antiochen. 10. Ideo his pretermissis verba Isidori referre satis erit. Sic c. 6. l. 2. de officiis Ecclesiasticis: *Chorepiscopi, id est, Vicarii Episcoporum, juxta quod canones ipsi testantur, instituti sunt ad exemplum 70. seniorum, tanquam Sacerdotes propter soli-*

solicitudinem pauperum. Hi in vicis & villis instituti, gubernant sibi commissas Ecclesias, habentes licentiam constituere lectores, Subdiaconos, Exorcistas. Presbyteros *autem & Diaconos Ordinare non audeant præter conscientiam Episcopi, in cujus regione præesse noscuntur. Hi autem a solo Episcopo civitatis, cui adjacent, ordinantur.*

XI. Amplissima est ea potestas quam illis tribuit secundum canones Græcos Isidorus; eaque nemine conquerente in Oriente utebantur. Nusquam enim legitur aliquo Orientali canone illis prohibitum Sacramentum confirmationis ministrare, Ecclesias & virgines consecrare; aliaque ejusmodi præstare, cum ista ordinationibus sacris longè minora sint. Sed multi occidentis Episcopi ægrè admodum ferebant ista Chorepiscopos audere, & qua potuerunt autoritate ab his cœptis eos prohibuerunt. Hoc severissimè illis interdicunt Epistolæ Pontificum Damasi Epist. 4. Leonis 88. Felicis IV. Epist. 1. Joannis III. Epist. unica. Concilium Hispal. II. cap. 7. Parisiense sub Ludovico & Lothario, lib. 1. cap. 27. Capitular. lib. 5. c. 168. Meldense c. 44. Metense c. 5. Cum autem lapsu temporis in omnes fere Episcoporum prærogativas involarent, omnia quoque Episcopalium munerum privilegia illis rescindunt Galliæ & Germaniæ Episcopi, ut videre est locis jam citatis, & Capitular. l. 7. c. 187. & c. 324. De qua prohibitione infra pluribus agetur. Rabanus Maurus lib. 1. de institutione Clericorum cap. 5. testatur ordinarium eorum munus esse Sacramenti Confirmationis administrationem, *Ordinati sunt autem Chorepiscopi propter pauperum curam, qui in agris & villis consistunt, ne eis solatium confirmationis desset.* In eos tamen ita irascuntur Pontifices & Occidentis Concilia, ut ne hoc quidem illis permittant. Sed in Oriente multo liberalius cum iis actum est.

XII. Conciliis generalibus aliquando adfuerunt, & sententiam cum Episcopis dixerunt, cumque iis subscripserunt. Quo jure id fecerint, an Chorepiscopatus jure, quasi hoc esset Chorepiscopis à Conciliis concessum; an peculiari Episcopi cui suberant, delegationi datum, non satis hac in causa sese explicant antiqua Ecclesiæ monumenta. Ipsorum erat cum ordinandi erant in pagis Ecclesiæ Ministri, Presbyterorum & Diaconorum de iis testimonia excipere, & examinare, & antequam illos ordinarent ad Episcopum referre, ut colligitur ex S. Basilii, ad Chorepiscopos epistola. Idem habet Collectio Arabica c. 60. de Chorepiscopis, sed hoc officium communicat etiam cum Archidiaconis: ea tamen Chorepiscopis prærogativa eodem loco conceditur, ut *nec Episcopus, nec ullus alius Sacerdotem ordinare debeat, neque religiosum facere, nisi præsente Chorepiscopo. Siquidem ipse præest officio orationis, & cæteris omnibusque in villis fiunt.* Non licebat Vicanis Presbyteris præsente Episcopo, vel urbicis Presbyteris, sacrificium offerre, aut oblationem distribuere, sed Chorepiscopis id licebat, eo quod ut episcoporum Collegæ honorantur: cura insuper pauperum illis demandabatur. Duo hæc postrema Concilium Neocæsariense illis tribuit: Cum enim c. 13. Vicanis Presbyteris quod dictum est, prohibuisset, canone sequente sic statuit, *Chorepiscopi autem sunt quidem in figura septuaginta. Ut autem Comministri propter studium in pauperes offerunt honorati.* Collectio quoquè Arabica c. 54.

XIII. Nonnulla alia privilegia dat Chorepiscopis eadem collectio, veluti quod in Chorepiscopatu suo, seu ditione eligatur & præficiat qui Ecclesiarum & Monasteriorum curam habeant, ut divinum officium in iis decenter administretur. Visitat Ecclesias & Monasteria quæ sub sua sunt potestate quorum laterculum post consecrationem suam illi dat Episcopus. Bis quotannis congregat districtus sui Presbyteros, & semel Monachos. Sedet ad sinistram Episcopi, Archidiaconus ad dexteram sive intra, sive extra Ecclesiam: Cæteri Sacerdotes & Clerici post ipsos sedent. Ideo ab Orientalibus Archidiaconus & Chorepiscopus vocari solent alæ Episcopi. Qui de istis plura edoceri cupit, canones 54. & sequentes ab 66. usque istius collectionis in primo Conciliorum volumine legat, nos hic tantùm describemus quæ Ebbo Archiepiscopus Rhemensis in statuto de ministris Ecclesiæ Rhemensis de Chorepiscopi officio sancivit.

XIV. *Chorepiscopi ministerium est omnem Sacerdotalem totius regionis sibi commissa conversationem corrigere atque dirigere, id est, in conficiendis divinis Sacramentis & baptisterio omnium intellectum aperiens excitare, populum regionis prædicare, confessiones exigere,* Pœnitentiam *cum discretione caute imponere, hospitalitatem sectari, infirmos visitando obsequia benignitatis & benedictionis, & sancta unctionis inferre. Communioni sancta dignos fieri populos assidua communione exercere, mortuos cum commendationibus animæ, & orationibus dignis obsequiis sepultura venerabiliter tradere; pro vivis etiam ac defunctis totius Ecclesiæ filiis rationabili assiduitate exorare. Insuper verò omnia quæcumque intra Ecclesiam & extra Ecclesiam in claustro, & in omnibus habitationibus a maximo usque ad minimum quemcumque viderit negligere, secundum Ecclesiasticum correptionis modum semper corripiat, & omnem veram religionem prior ipso faciendo, omnes facere doceat.* Hæc in appendice ad Flodoardum in historia Ecclesiæ Rhemensis. Antiquorum Chorepiscoporum officia longè sunt his augustiora. Sed in Gallia & Germania propter causas infra dicendas, eorum autoritas plurimùm imminuta est, & parum absuit quin funditus deleretur.

F 2 CAP.

CAP. II.

Chorepiscopos de quibus canones & antiqua Ecclesiæ monumenta tam sæpe loquuntur, non fuisse Episcopos demonstratur. Chorepiscopis in præsentia urbicorum Presbyterorum licet offerre. A duobus tantùm Episcopis ordinati non judicantur Episcopi, sed ordinantes & ordinatus puniuntur. Ab uno Episcopo, & eo cui subjectus est, canones jubent Chorepiscopum ordinari. Episcopi depositi, aut ab Hæresi conversi Chorepiscopatu misericorditer aliquando donantur. Presbyter ab uno Episcopo ordinari non potest in Episcopum, nisi in extrema necessitate. In Oriente Chorepiscopi peculiari ritu ordinabantur, non in Occidente.

I. HOc capite & sequenti duas quæstiones C
aggredimur quas viri docti magna contentione agitarunt; paucis quid nobis videatur
probabilius, explicabimus. Prior Chorepiscoporum statum propriè spectat, An Chorepiscopi illi fuerint verè Episcopi, an verò tantùm Presbyteri aliqua dignitate aucti; non secus ac Archidiaconi nihil aliud sunt quàm Diaconi, sed autoritate in Collegas donati. Antiquos autores non adnumerasse Chorepiscopos
Episcopis planè certum mihi videtur, sive
spectes quæ de eorum ordinatione referunt,
sive officia quæ illis tribuunt, sive modum quo
de illis loquuntur, & statuunt. Omnia eorum
verba Chorepiscopos nunquam ab iis Episcopos æstimatos fuisse sonare videntur. Solemne
est omnibus qui de Chorepiscopis verba faciunt, dicere eos ad similitudinem 70. discipulorum esse creatos, quod testatur antiquissimum Neocæsariense Concilium. Omnes autem ajunt Episcopos Apostolis successisse, Presbyteros 70. Discipulis. Cùm ergo Concilium
eos dicit repræsentare 70. discipulos, Presbyterorum classi eos allegit, & ab Episcopis separat. Hæc & plura ejusmodi colligunt Zonaras & Balsamon in hunc canonem. Nec minus
efficacia sunt, quæ sequuntur ejusdem canonis
verba, *Ut autem Comministri propter studium in pauperes offerunt, honorati.* Honorantur ut E
Comministri, & propter quid? propter studium in pauperes. Quis hoc tribuat Episcopis ut
propter studium in pauperes potissimum honorentur? Duo illis Concilium tribuit honoris
privilegia; Comministri censentur, & sacrificium offerunt. Ut hoc funditus intelligatur, recensendus est canon præcedens. Dixerant Patres Vicanum Presbyterum præsente
Episcopo vel Presbyteris urbis offerre non posse, neque dare panem precationis, neque calicem; sed iis absentibus, si vocatus adsit precationi, ea posse. Postquam hunc honorem

A denegarunt Vicanis Presbyteris in præsentia
Episcopi & Presbyterorum urbicorum, id
concedunt Chorepiscopis, quia 70. discipulos repræsentant; ideo ut comministri simul
cum Episcopo & Presbyteris urbicis offerunt,
licet sint Presbyteri vicis præfecti. Si veri Episcopi ab illis Patribus habiti fuissent, numquid dubitatum fuisset, an liceret eis cum Presbyteris urbicis sacrificare? An hoc Episcopis
tantùm concessum dici potest propter studium
quod in pauperes exhibent, & quia 70. discipulorum vice funguntur?

II. Secundò, longè notius est quàm probatione indigeat, Episcopum à tribus saltem E-
B piscopis ordinandum esse. Hæc est traditio Apostolica continuò per universam Ecclesiam
Occidentalem & Orientalem religiosè in hunc
usque diem observata. Si quis ab uno ordinetur, & Ordinans, & ordinatus deponuntur.
Illustria duo hujus pœnæ in antiquis Gallorum
Conciliis leguntur exempla; non quidem Episcoporum ab uno Episcopo, sed à duobus,
quod canonibus multò minus repugnat, ordinatorum. Prius habetur in Concilio Regensi,
quod ea de causa celebratum est: In quo præter Armentarii à duobus Episcopis ordinati depositionem, seu potius expulsionem, & quod
C nunquam fuerit Episcopus, declarationem,
maximè notanda est totius synodi execratio adversus canonum prævaricationem, quæ in singulis fere canonibus, sed potissimum in principio refulget. Canone primo post tanti criminis detestationem, hanc tandem sententiam
pronuntiant, *itaque Ordinationem quam canones irritam definiunt, nos quoque vacuandam esse censuimus, in qua prætermissa trium præsentia, nec expetitis Comprovincialium literis, Metropolitani quoque voluntate neglecta, prorsus nihil quod Episcopum faceret, ostensum est.* Misericordia tamen commot, eo quod criminis Pœnitentiam
demonstraret, concedunt ut Parochia ipsi tra-
D di possit in qua Chorepiscopi nomine, aut peregrina communione foveatur, modo Parœcia illa ad Provinciam Alpium Maritimarum
in qua vitiosè ordinatus fuerat non pertineat.
Declarant sic ordinatum nullo modo esse Episcopum, sed tamen clementer illi concedi posse
ut in Parœcia aliqua Chorepiscopum agat;
Verùm ea conditione ut nulla officia Episcopalia usurpet præter Neophytorum confirmationem, & ante Presbyteros offerendi prærogativam, quæ Parœcis promiscuè in ea
Provincia, & vicinis Gallicis concedi solebant: Cætera Episcopalia munia Chorepiscopis concedi solita ipsi severè interdicuntur.
Ideo cum Chorepiscopatus illi concedi posset,
sed sic imminutus, &, ut ita dicam, ambesus,
datur optio volenti mitiùs cum illo agere, aut
Chorepiscopatus, aut peregrinæ communionis
conferendæ.

III. Cum igitur Chorepiscopi ab uno Episcopo legitimè & canonicè ordinarentur, ut
jubet Concilium Antiochen. c. 10. multò
minus Episcopi esse potuerunt, quàm illi
qui à duobus consecrabantur. Deinde cum
declarassent Patres eum qui à duobus tantùm
Episcopis effet ordinatus, *prorsus nihil quod Episcopum faceret habere*, indicant postea
Chor-

Chorepiscopi officio fungi posse. Sanè evidens est eos non habuisse Chorepiscopos Episcoporum loco, & censuisse Chorepiscopos nihil prorsus habere quod Episcopum faceret.

IV. Posterius exemplum Episcopi à duobus Episcopis Ordinati legitur in Concilio Arausicano l. cap. 21. ex quo idem quod de præcedente argumentum colligitur. *Duo si præsumpserint Ordinare Episcopum in nostris Provinciis, placuit de Præsumptoribus, ut sic ubi contigerit, duos Episcopos invitum Episcopum facere, auctoribus damnatis, unius eorum Ecclesiæ ipse qui vim passus est, substituatur, si tamen vita respondet: & ut et in alterius dejecti loco nihilominus ordinetur. Si voluntarium duo fecerint, & ipse damnabitur, quo cautius ea quæ sunt antiquitatis, serventur.* Cum jubet Concilium eum qui vim passus est, substitui, intelligit iterum ordinatum, juxta vulgatum illius temporis axioma, non censetur iteratum quod dubitatur factum. Ordinationes evidenter nullas eo tempore non modo iterabant, sed etiam dubias, ut multis exemplis alibi demonstravimus.

V. Can. 9. Concil. 3. Carthaginensis duo Episcopi Numidiæ dicuntur Episcopum ordinasse. Quid autem de Ordinantibus & Ordinato tum aut antea decretum fuerit reticetur. Hæc canonum prævaricatio obiter tantùm refertur: Probabile tamen est severè castigatam fuisse à Concilio Numidiæ. Duo enim illius Provinciæ Episcopi Honoratus & Urbanus asserunt mandatum se à fratribus habere hac occasione in Concilio intercedendi *ut in posterum, nonnisi à duodecim censeantur Episcoporum celebrari ordinationes.* Sed Aurelio negante hoc semper fieri posse, antiqua formula quæ tres necessariò postulat, confirmatur. Ideo ex hoc canone, ut jacet nunc, nihil aliud colligi potest, quàm istius moris improbatio. Multò sanè magis Episcopum ab uno Episcopo ordinari improbassent. Nonnulli olim in Gallia Episcopi hoc sibi arrogabant ut soli Episcopos ordinarent, quos improbat Concilium Arelat 1. c. 21. *De his qui usurpant sibi quod soli debeant Episcopum ordinare, placuit ut nullus hoc sibi præsumat, nisi assumptis secum aliis septem Episcopis. Si tamen non potuerint septem, sine tribus fratribus non audeant ordinare.* Non videntur Patres illi tam severi quam Regienses & Arausicani. Quapropter ex eorum actione, ut in monumentis Ecclesiasticis inscripta est, Chorepiscoporum status Episcopalis improbari quidem potest, sed non aboleri.

VI. Tertio efficacissimum argumentum ducitur ex Epistolis & responsis Pontificum, Damasi, Leonis I. Joannis III. & Leonis III. ad interrogata Gallorum. Omnes enim illi Pontifices & Episcopi tradiderunt nobis Chorepiscopos quibuscum agebant & versabantur, non esse Episcopos, nec esse posse; tribus potissimum rationibus freti. Primùm quod ab uno tantùm Episcopo Ordinati essent, non à tribus juxta canonum præscripta. Deinde quod in pagis Ordinati sint contra eosdem canones qui volunt Episcopos tantum in civitatibus Ordinari Denique quod sint instituti ad formam 70. Discipulorum, non autem duodecim Apostolorum. Prioribus autem succedunt Presbyteri; posterioribus Apostoli. Quapropter concludunt eos esse simpliciter Presbyteros; nullo officio Episcopali, nisi delegato, fungi posse: Si quod usurpaverint, nihil agere, sed esse iterandum.

VII. Hoc autem Pontificum Epistolis ita clarum est, & evidens, ut nulla tergiversatione eludi possit, Damasus Epist. 4. vel. 5. *Quod enim Episcopi non sint, qui minus quam à tribus sunt Ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Quidquid enim inter Episcopos, aut de rebus ad eos solummodo pertinentibus egerint, necesse est, ut superius jam prælibatum est, ut irritum fiat. Quia quod non habent, dare non possunt.* Et in eadem Epistola post aliquot periodos, *Quis hominum, licet more humano loquamur, dare potest, quod non habet? Præsertim cum Pontifices non erant, ea quæ solis Pontificibus debentur, dare non poterant. Et propterea magis vulnerabant capita, quæ per manus impositionem tangebant, quam ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et ideo quidquid ex supradictis ministeriis Pontificalibus præsumebant, irritum erat, & nihil tactis proficiebat: Sed magis juxta Prophetam, maledictionem pro benedictione, si ratum est dicere, conferebant. Quapropter per illam illicitam manus impositionem, ut paulò superius prælibavimus vulneratum caput illi qui videbantur aliquid accepisse habebant. Et ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, qua infixa sanetur macula, id est, reiterari necessum est, quod legitime actum non est, aut collatum minime approbatur, si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, invenire non possum, &c.*

VIII. Similia decernit S. Leo Epist. 86. & Joannes III. Epist. unica, *Omnia quoque maxima Concilia affirmant eum non esse Episcopum, qui minus quam à tribus Episcopis, auctoritate etiam Metropolitani fuerit factus Episcopus. Ideoque illos quos Chorepiscopos vocatis, quia ab uno, ut audivimus, fiunt Episcopo, Episcopos non esse, nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perspicuum est. Quoniam si nomen non habent: Quomodo officium possunt habere? Si ergo Episcopi non sunt, & Presbyteri quorum vicem gerunt, quia ad exemplum septuaginta olim fiebant, esse despiciunt, quid erunt?* Sæpius ea Epistola repetit argumentum à septuaginta discipulis quibus successerunt Chorepiscopi, deductum; hocque & alia quæ profert, autoritate Pontificum Damasi & Leonis confirmat. Concilium Hispalense 2. cap. 7. severè increpat Agapium quendam Cordubensem Episcopum qui Chorepiscopos delegare solebat ad Episcopalia munera administranda, Confirmationis Sacramentum conferendum, altaria erigenda, Ecclesias consecrandas, Virgines benedicendas, &c. Hoc in posterum fieri prohibet, nec plus licere vult Chorepiscopis, quàm Presbyteris, quia, inquit, *Juxta canones unum sunt, Pontificatus apicem non habent.*

IX. Sed nihil evidentius, desiderari potest, imò fingi quàm Leonis III. ad Episcopos Galliæ responsum. Tempore Caroli-Magni

gravis-

gravissimæ querelæ adversus Chorepiscopos à A Galliæ & Germaniæ plurimis Episcopis excitatæ sunt. Querelæ potissima causa erat, quod plurimi negarent *eos esse Presbyteros, vel Diaconos, aut Subdiaconos qui a Chorepiscopis videbantur quasi sacrati: nec Sacerdotale eos debere peragere officium, nisi forent a canonicè Ordinatis Episcopis consummati: Affirmabant quoque a Chorepiscopis ordinatos vulneratum potius quam Episcopaliter sanctificatum per illam manus impositionem habere caput.* Ideo plurimi Laïci eorum Missas fugiebant, eorumque liberos ab iis confirmari nolebant, *ne magis vulnus quam* B *benedictionem acciperent.* Quum hæc quæstio in Gallia & Germania variè & nutantibus sententiis agitaretur, statuunt Episcopi Archiepiscopum è suis Romam ad Leonem III. mittere, qui ab eo ancipitis istius quæstionis decisionem referret.

X. Quid verò respondit Pontifex Archiepiscopo ad eum misso? Quæstionem à Prædecessoribus suis jam definitam esse, nec alia definitione opus esse, *Dixit enim nullum fore Presbyterum vel Diaconum, aut Subdiaconum ab eis ordinatum; nec Ecclesiam ab eis dedicatam, nec virginem consecratam, nec quemquam confirmatum; neque quicquam quod de Episcopali* C *ministerio præsumpsere, esse peractum. Sed quidquid ex his ab eis illicitè erat præsumptum, omnia à canonicè Ordinatis Episcopis debere rite peragere, & in meliorem statum reformare; quia quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum.* Hoc Arno Archiepiscopus à Collegis suis Romam missus responsum à sede Apostolica tulit. Quo accepto Galliæ & Germaniæ Episcopi Synodum Ratisbonæ habuerunt, in qua Apostolicæ sedis decretum promulgarunt, & observare statuerunt, videlicet, *Quidquid a Chorepiscopis Episcopaliter præsumptum est, a canonice Ordinatis Episcopis peragi debere; nec ullum usquam de Episcopali ministerio* D *a Chorepiscopis aliquid accepisse, quia nihil in dante erat, quod aliquis horum accipere potuisset; quoniam quod non habuit quis eorum, dare non potuit.* Quibus verùm potissimum rationibus freti ita decernunt? *Nam Episcopi non erant, quia nec canonicè a tribus Episcopis Ordinati. Ideo de Episcopali ministerio nihil agere potuerunt. Et idcirco non ostenditur gestum quod præfixi agere putaverunt, quia quod non habuerunt, nullatenus dare potuerunt. Ideo namque nulla causa permittit, ut videatur iteratum, quod de causis memoratis à canonice Ordinatis Episcopis cognoscitur regulariter peractum.* Hæc leguntur tom. 2. Conciliorum Galliæ ad an 800. selectorum Capitulorum tit. 4 c. 1. Multa quoque in eandem sententiam sequentibus capitibus, quæ brevitatis causa E prætermitto. Deprehenduntur etiam Capitular. l. 7. c. 187. & c. 32. 328. 329. & lib. 6. c. 119. Isacus Lingonensis tit. 11. c. 30. *Si quis non ab Episcopo, sed a Chorepiscopo, qui non est Episcopus, sed Vicarius Episcopi, &c.* Refertur quoque Capitular. l. 7. c. 313. Concilium Metense quod est postremum eorum quæ de ipsis mentionem faciunt, can. 7. adversus eos, eorumque statum decernit, *Ut Basilicæ a Chorepiscopis consecratæ ab Episcopis consecrentur, roboratum est. Quia juxta decreta Damasi Papæ, Innocen-* A *tis, & Leonis, vacuum est & inane, quidquid in summi Sacerdotii Chorepiscopi egerunt ministerio. Et quod & ipsi iidem sint qui & Presbyteri sufficienter invenitur.*

XII. Est igitur non modo certissimum, sed etiam manifestissimum Chorepiscopos illos de quibus antiqua Ecclesiæ monumenta mentionem faciunt tam frequentem Episcopos non fuisse, sed tantùm Presbyteros dignitate cæteris Presbyteris præeuntes, Diœcesis partem aliquam sub Episcopi proprii autoritate regentes; quibus ideo nonnulla munera Episco- B palia in oppidis & pagis exercenda committebantur pro Episcopi arbitrio, in quibusdam Provinciis plura, in aliis pauciora. Nec his repugnat quod aliquando contingeret quemdam ex istis Chorepiscopis esse Episcopum. Id enim rarissimum erat & planè fortuitum, quod uno aut altero seculo vix semel aut bis contingebat. Duobus modis secundum canones id contingere poterat. Primo juxta can. 8. Concilii Nicæni, cum duo erant in urbe Episcopi, Catholicus unus, alter Hæreticus. Si Hæreticus ad Catholicam converteretur, tum Catholicus pacis causa poterat illi permittere ut in aliqua parte Diœcesis Chorepi- C scopum ageret. Hoc tamen de Novatianis tantùm decernunt Patres. Secundo modo id contingere poterat cum Episcopus ob crimina deponebatur. Tum Patres misericordia commoti poterant ei indulgere ut extra Diœcesim in qua peccaverat Chorepiscopatus ministerio, ita si videretur Diœcesis Episcopo, fungeretur, ut supra hoc explicatum est ex Concilio Regiensi. Sed quid est his extraordinariis actionibus quæ vix unquam contingebant, commune cum Ordinario, legitimo, & perpetuo Chorepiscoporum statu à canonibus stabilito, & definito? An quia Episcopos aliquando miseret cujusdam Episcopi, quem D noluntcertis de causis omni munere Episcopali abdicare, & ideo indulgent illi dignitatem Chorepisc. duplex erit Chorepiscoporum genus statuendum? Unum quod Episcopali Ordinatione gaudebat, licet vix in multis provinciis integro seculo semel compareret: Alterum quod nuda & solitaria Presbyterali Ordinatione frueretur?

XIII. Unum huic argumento opponi posse video: Istas Epistolas non eorum esse quorum nomina præferunt, sed iis esse suppositas. Nec ego hoc diffiteor, paulòque superius asserui. Nec velim ex iis argumentari tanquam ex autoritate Damasi, Leonis I. aut Joannis III. sed tanquam ex autoritate Leonis III. successorum ejus, & Episcoporum E Galliæ & Germaniæ, qui Epistolas istas, undecunque sint, probaverunt? Damasi & Leonis esse crediderunt, & illis similia statuerunt, verbis plerumque inde depromptis. Statutum enim à Principe revisum, probatum, & promulgatum, à promulgatione Principis jussu facta vim legis habet, quantumlibet antea de eo fuerit dubitatum, atque etiamsi Principis Antecessori falso fuerit attributum. Non à principe de cujus facto dubitatur, sed ab eo qui sciens volensque illud probavit & promulgavit, autoritatem mutuatur. Idem de aliis

per-

permultis Epistolis quæ Pontificibus antiquis falsò tribuuntur. Vim accipiunt, & legis autoritatem non ab iis Pontificibus quibus vulgo tribuuntur, eas enim ignoraverunt, sed ab iis Pontificibus & Conciliis quæ eas probaverunt, & corpori juris inseruerunt. Valent itaque ut jura à posterioribus condita, non secus ac prophana testimonia ab Apostolis prolata κανονίζον). Ideo hæc suppositio argumento vim non detrahit, sed solam antiquitatem.

XIV. Verùm adversus argumentum à consensu canonum petitum, qui tres saltem re- B quirunt Episcopos ad unius consecrationem, forsan objicietur, quod ait Clemens Constit. 8. cap. 27. ab uno Episcopum Ordinari posse, quando propter persecutiones aut alia de causa plures haberi non possunt; dummodo plurium afferatur decretum. Deinde quod Augustino respondit Sanct. Gregorius, referente Beda cap 27. lib. 1. Historiæ Anglorum, Quia solus in Anglia esset Episcopus, & à regionibus nimium longinquis accersendi essent Episcopi, alios Episcopos eum Ordinare posse, cæterorum Ordinationi postea cooperaturos. Deinde quædam exempla Episcoporum ab uno Ordinatorum afferuntur. Re- C spondeo infirmum esse admodum ejusmodi argumentum, imò sententiam nostram confirmare. Non invitus fateor in casu extremæ necessitatis Episcopum ab uno Episcopo Ordinari posse. Imò plura dico, absolutè loquendo hypothesim Metaphysicam dari posse in qua duo Sacerdotes tertium in Episcopum Ordinare possent, nisi Deus quid tum agendum esset miraculo moneret. Hypothesin ponit Guilelmus Altisiodorensis lib. 4. Summæ, tract. 8. in fine primæ quæstionis, *Si non essent in mundo nisi tantum tres simplices Sacerdotes, oporteret quod aliquis illorum consecraret alium in Episcopum.* Pelagius I. Pontifex à duobus Episcopis & uno Presbytero ex Ar- D chidiacono in Episcopum Ordinatus est, nullis aliis Episcopis tum Romæ existentibus. Anastasius in Pontificali quem Baronius & Ciaconus sequuntur, *Et dum non essent Episcopi qui eum ordinarent, inventi sunt duo Episcopi, Joannes de Perusio, & Bonus de Ferentino, & Andreas Presbyter de Ostia, & ordinaverunt eum Pontificem. Tunc enim non erant in Clero, qui eum possent promovere.* Hunc primum & solum monumenta Ecclesiastica ferunt propter necessitatem tum occurrentem à duobus Episcopis & uno Presbytero Ostiensi Ordinatum: E Nam de aliis facile est excipere.

XV. Hoc genus oppositionis, licet alia plurima exempla dari possent, nihil ad rem facit, de qua agimus. Ex dictis Clementis & Gregorii, & exemplis quæ afferri possent, hoc tantum sequitur, Episcopum in magna necessitate ab uno Episcopo posse Ordinari. At Chorepiscoporum de quibus verba facimus Ordinationes ab uno Episcopo factæ, sunt Ordinariæ, legitimæ, & canonicæ. Nulla est in iis necessitatis causa, nullus prætextus: necullum igitur cum istis exemplis commercium. Chorepiscopalis Ordinatio natura sua unum exposcit Episcopum ut Presbyteralis,

A Episcopalis verò tres. Chorepiscopalis igitur convenit cum Presbyterali, nullomodo autem cum Episcopali. Antiqui Patres qui tantò consensu prohibent ne Ordinationes Episcopales alio modo quàm à tribus Episcopis fiant, cæteris per rescriptum consentientibus, iidem volunt Chorepiscopi Ordinationem ab uno Episcopo fieri, & eo cui Chorepiscopus subjicitur. Diversæ igitur sunt Ordinationes; nec necessitas quæ rebus nonnunquam dat efficaciam, & illicita facit licita, & justa, hic locum ullum habet. Quid magis ludicrum & nugatorium quàm severissima illa prohibitio ne Episcopis ab Episcopis minus quàm tribus ordinetur, si citra omnem necessitatem, publicè & jubente canone Episcopalis Ordinatio Chorepiscopis omnibus aut pluribus legitimè traditur?

XVI. Forsan inde aliquis colliget ex dictis peculiarem fuisse Ordinandi Chorepiscopi formulam à Presbyterali & Episcopali distinctam. Non ibo inficias: Erat enim Chorepiscopatus dignitas media inter Presbyterum & Episcopum, quam cæterorum more conferri par erat orationibus & manuum impositione. Ab utraque in hoc potissimum differebat quod Chorepiscopatus juris erat humani ab Ecclesia institutus, & ab ea tandem abrogatus; vel potius cum Archipresbyteratu & Archidiaconatu commutatus. Aliæ verò duæ juris sunt divini, & in Ecclesia perennes. Hujus rei argumentum est ritus Maroniticarum Ordinationum qui nobis specialem formulam exhibet Ordinationis Chorepiscopalis, in qua cum consecratur Chorepiscopus manus impositio orationi conjungitur. Secundò ritum fuisse specialem pro Chorepiscopo docet can. 54. Arabicus, cujus præcipua capita his verbis enarrat, *Eligat Episcopus ex bonis religiosis qui habitant in deserto aliquem qui sit doctus, & optimis moribus, & maxime omnium qui in* D *universa illa Congregatione sunt, intelligens, qui nihil de electione sua cognoverit. Et qui illius congregationis debent, adducere eum, & unus ex Diaconis Congregationis dicat alta voce, Nos eligimus talem in Chorepiscopum, qui habeat totam potestatem in nos, ut sciant omnes electum esse eum in eo gradu: Et debet Episcopus recitare super electum orationem consuetam, & benedicere illi: detque ei nomina omnium Ecclesiarum, & Monasteriorum quæ sub ejus potestate sunt, ut eligat ipse prout melius visum fuerit, eos qui sint idonei, & in sermone suo constantes, quos Ecclesiis & Monasteriis præficiat, &c.* I- E dem quoque innuit canon. 10. Concilii Antiocheni: Postquam enim multa Chorepiscopis privilegia concesserunt Patres, addunt, *Chorepiscopum verò civitatis Episcopus ordinet, cui ille subjectus est.*

XVII. Videtur igitur peculiaris fuisse pro Chorepiscopo Ordinationis ritus quem Chorepiscopi, ut notat Balsamon, Metropolitis & Patriarchis ambiebant, ut hac ratione se Episcopis æquandi occasionem captarent: Sed jubent Patres eo loco ab Episcopis suis eam petere, Denique si Archidiaconi, Archipresbyteri, Oeconomi, Abbatis, Abbatissæ, & aliorum ejusmodi creandorum peculiaris fuit ritus,

ritus, cur non Chorepiscopi? Non reperitur amplius hic ritus in Græcis Ordinationibus, eo quod Chorepiscopi à multis seculis apud Græcos esse desierunt. Peculiarem fuisse ritum pro Ordinatione Chorepiscopi apud non Latinos fit mihi probabile, eò quod serò admodum apud eos admissus fuit novus iste Chorepiscoporum ordo, & vix tribus seculis viguit. Deinde non modo recentiores rituales verumetiam antiquissimi, nullos nobis ritus Consecrationis dignitatum Ecclesiasticarum, si Episcopalem excipias, nobis repræsentant.

B

CAP. III.

Recensentur multi autores antiqui & recentiores, qui docuerunt simplicem Presbyterum delegatione Pontificis posse Diaconos & Presbyteros Ordinare. Longè plures id de Diaconatu concedunt. De quatuor Minoribus & Subdiaconatu prope omnes. Istarum sententiarum fundamenta explicantur. C

I. POsterior quæstio ex prioris definitione nascitur, sed spinosa & impedita. Nam si Chorepiscopi non fuerunt Episcopi, sed tantum Presbyteri dignitate aliqua Presbyterorum vulgus superante ornati, ut Archidiaconi supra Diaconos, sequi videtur inde Presbyteros aliquos potestate delegata non modo Diaconos sed etiam Presbyteros Ordinare posse. Nonnulla enim & evidentia antiquorum Patrum testimonia testantur Diaconos & Presbyteros ab antiquis illis Chorepiscopis D Conciliorum indulgentia ordinatos fuisse. Constans equidem est Doctorum Scholasticorum sententia, cui etiam consentit quotidiana Ecclesiæ praxis, quatuor Minorum Ordinum collationem Presbytero posse a summo Pontifice delegari. Illa quoque qui istos Ordines Sacramento esse autumant, & characterem imprimere, si unum Adrianum excipias, & quendam forte alterum, qui existimant eo quod Sacramenta sint, juris esse divini cui derogare non potest Pontifex, eandem sententiam amplectuntur. Eam confirmat Concilium Tridentinum sess. 23. de Reformatione E c. 10. cum Abbatibus qui eo privilegio gaudent, prohibet aliis quàm sibi subditis Ordines istos conferre. Eandem autoritatem sibi vendicant Cardinales non Episcopi jure Cardinalatus. Cum autem id faciant sciente Pontifice, qui potest concedere & impedire, sive privilegium habeant, sive non, silentium Pontificis cum possessione conjunctum, vice privilegii fungitur, ut etiam testatur Sotus in 4. dist. 25. q. 1. art. 1. & Gregorius de Valentia quæst. 3. de Ordine, puncto 2. Eadem prope Subdiaconatus ratio. Plurimi quoque Doctores eandem de eo quam de quatuor Minoribus sententiam ferunt: solentque Abbates Cistercienses & alii subditis

A suis istos Ordines conferre, & ratam habent Episcopi istam collationem, superioresque Ordines iis superaddunt visis collationis inferiorum instrumentis ab Abbate Cisterciensi & ab aliis quibusdam, confectis.

II. De Diaconatu longè major est difficultas, sed de Presbyteratu maxima. Multi Theologi negant Presbyterum delegatione Pontificis posse Diaconum ordinare. Nonnulli tamen hoc affirmant, persuasi potissimum autoritate Innocentii VIII. qui hoc privilegium concessit Abbatibus Cisterciensibus, quo usi sunt, & hactenus utuntur. Privilegium B ejusmodi illos habere jamdudum testatus est Major in 4. dist. 7. q. unica. Illud asservatur, inquit Vasquez disput. 243. in 3. part. c. 4. in Collegio Complutensi, datumque est anno 1489. &. 4. Pontificatus Innocentii VIII. Illud legit Vasquez, & loco citato verba privilegii exscribit. Illius quoque meminit Navarrus, Consilior. l. 5. agens de Privilegiis Consilio 13. Henriquez in Summa in Additionibus ad lib. 10. de Ordine, refert simile privilegium concessum esse Prælatis Franciscanis in India. Qui collegerunt Cisterciensis Ordinis privilegia istud numero C 118. collocarunt. His rationibus fulti recentiores plerique asseverant delegatione Pontificis Presbyterum conferre posse non modo Subdiaconatum sed etiam Diaconatum. Ita Gabriel Vasquez loco jam citato, Philippus Gammachæus in 3 partem cap. 7. de Ordine, Isambertus disputat. 6. de Ordine art. 1. Meratius disputat. 8. de Ordine sect. 2.

III. De Presbyteratu difficultas videtur maxima. Non desunt tamen autores qui affirment simplicem Presbyterum à Pontifice delegari posse ad Presbyteri Ordinationem. Glossa in can. *Manus quoque impositionis* de D Consecrat. dist. 5. *Ex demandatione Papæ quilibet conferre potest, quod habet. Unde Ordinatus Ordinem quem habet, conferre posset, & confirmatus confirmationem.* Et Adnotatio lateralis hujus glossæ, *Ordinatus Ordinem quem habet confert Papa delegante.* Eadem glossa in C. Pervenit dist. 95. idem iterum asserit ex aliorum quoque sententia. Innocentius IV. in caput *Quanto, de Consuetudine* eandem sententiam amplectitur, quam etiam tribuit Sylvestro antiquo Canonistæ, *Sylvester dixit quod ex delegatione Domini Papæ, & adminiculo Sacramenti habiti, quilibet Clericus potest, quidE quid habet ipse conferre; quod verò non habet minimè.* Est autem hæc sententia Innocentii secundum Canonistarum de eo animadversionem, cum eam ultimo referat, & argumentis confirmet. Idem docet Angelus de Clavasio in Summa, V. Ordo 2. n. 2. hac etiam conditione posita, *dummodo ille cui datur talis licentia habeat ipsos Ordines quos alteri vult dare, alias non.*

IV. Ante hos omnes eandem sententiam docuit Hugo, antiquissimus & celebris Canonista quem sæpenumero allegant, & magni faciunt Innocentius, Raymundus, Ostiensis Cardinalis, & Glossa. Verba ejus sunt hæc referente Joanne Baconis in 4. Sentent. dist. 7. q. 1. in fine art. 4. *Possetne Papa concedere simpli-*

simplicibus Presbyteris ut conferant omnes Ordines? Credit quod sic, præter Episcopalem. Nam Ordinem quem non habet, nullus potest conferre. Qualiter posset ergo Ordinare Episcopum, nisi vel dixerit quod ultra Sacerdotium non sit Ordo. Similiter credit quod possit Diacono concedere quod conferat Diaconatum & Minores Ordines. Bachónius autem illam opinionem non improbabilem censuit, cum eam sibi displicere nullo verbo innuerit.

V. Eadem erat sententia Hugulini, alterius antiquissimi Canonistæ, sæpe à Raymundo, Hostiense, & Joanne de Friburgo allegati. Ita scribit in 66. distinct. c. Porro, ut refertur a Joanne de Friburgo, Summæ Confessorum l. 3. tit. 22. quæst. 27. *Notavit ibidem Hugulinus, quod si non esset modo nisi unus Episcopus, vel duo, non posset consecrari Episcopus donec aliud constitueretur a Papa: vel mortuo Papa generalis Ecclesia posset mutare hanc formam, licet ab Apostolis institutam, & statuere quod unus Episcopus solus vel duo consecrarent Episcopum. Vel si nullus esset Episcopus quod Presbyteri consecrarent eum. Si autem nec Episcopus nec Presbyter esset, dicit tunc divinum implorandum esse judicium quid fieri debeat.*

VI. Guilelmus antiquus Raymundi Glossator Romæ cum Summa Raymundi editus ad titulum de ætate Ordinandorum lib. 3. §. 6. verbo, *Porro* refert quosdam in ea fuisse sententia, & eorum fundamentum enarrat: contrariam tamen sententiam ut probabiliorem videtur amplecti. *Ibi dicitur quod Jacobus Hierosolymitanus à Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est Ordinatus Episcopus. Sed si Apostoli non erant Episcopi, quomodo Ordinatus est Jacobus in Episcopum? Si autem erant simplices Sacerdotes quomodo poterant Episcopum Ordinare? Respondeo secundum quosdam simplices erant Sacerdotes & divina tantum inspiratione consecraverunt Episcopum. Dicunt enim quod omnes Presbyteri tunc poterant conferre omnia Sacramenta; quia olim idem erat Episcopus quod Sacerdos dist. 95. c. olim.* Eodem modo Glossa in dist. 66. C. Porro. inter multas solutiones probabiles hanc reddit, *Ad hæc dicunt quidam quod omnes Apostoli erant simplices Sacerdotes, & tamen consecrare poterant. Nam Moyses simplex Sacerdos erat, & tamen consecravit Aaron*, ut 21. dist. §. 1. *nec tunc differentia erat inter Episcopum & Sacerdotem ut 95. dist. C. olim, vel dic, &c.*

VII. Nec erat alienus ab hac sententia Guilelmus Antisiodorensis Summæ l. 4. tract. 8. q. 1. cum ait, *Sicut cum ad Sacerdotem propriè pertineat baptizare; in articulo necessitatis tamen licitè alius potest baptizare quam Sacerdos. Similiter cum Dominus Papa non habeat Superiorem vel parem, de necessitate inferior consecrat eum. Unde si non essent in mundo nisi tantum tres simplices Sacerdotes oporteret quod aliquis illorum consecraret alium in Episcopum, & alium in Archiepiscopum.*

VIII. Nonnulli alii hanc sententiam tuebantur quos refert Summa Astensis lib. 6. tit. 3. art. 1. atque inter hos, Bernardum primum Decretalium Commentatorem, *Quidam autem dixerunt quod Papa potest committere cuilibet Clerico quod conferat Ordinem quem habet; non autem Ordinem quem non habet: Puta Diacono quod conferat Diaconatum, non autem Presbyteratum. Et hujus sententiæ videtur fuisse Bernardus extr. de consuetud. C. Quanto.*

IX. Similiter Abbas Panormitanus in C. Quanto de Consuetudine, n. 9. postquam sententiam contrariam explicavit, sic infert, *Ego potius putarem, ut Sacerdos hoc possit delegare indistinctè. Quia licet de Sacramento Eucharistiæ sit dispositum institutione Dominica. qui habeant illud administrare; hoc tamen non est dispositum in collatione Ordinum. Nam olim Presbyteri in communi regebant Ecclesiam, & ordinabant Sacerdotes. Unde quemadmodum olim poterant; ita videtur quod Papa possit hoc concedere Sacerdoti, maximè delegando, cum nihil exerceat delegatus nomine proprio.* Hoc Panormitani testimonium refert Bielis supplementum. dist. 24. q. 1. lit. z. Deinde addit, *Qui sunt de illa opinione hanc ponunt conclusionem. Summa potestas Ordinis erat potestas Sacerdotalis: ita quod omnis Sacerdos quantum est de potestate Sacerdotali potest omnia Sacramenta ministrare, confirmationem, omnes Ordines, omnes benedictiones, & consecrationes facere, &c. Concludunt, Episcopus est major Sacerdote, quantum ad potestatem jurisdictionis, non quo ad potestatem Ordinis. Sic enim pares sunt, tametsi aliqua sint Episcopis reservata.* Postquam retulit hanc opinionem ut probabilem, contrariam dicit esse probabiliorem & communiorem, quam amplectitur.

X. Petrus Aureolus ex familia Franciscana ad Archiepiscopatum Aquensem ob doctrinæ famam evectus; deinde ad Cardinalatum promotus, cujus opera Romæ denuò cusa sunt anno 1605. editionem procurante & recensente Petro Capullio Theologiæ Professore, & Romani Collegii S. Bonaventuræ Lectore, in 4. dist. 24. pluribus docet; & demonstrare nititur, Episcopatum nec esse Ordinem, nec potestatem à Sacerdotali distinctam; atque inter argumentandum hoc assumit, in omni Sacerdote potestatem esse alium Sacerdotem Ordinandi, sed potestatem illam esse ligatam, solui verò per consecrationem in Episcopum, posseque solvi & expediri delegatione summi Pontificis. Sic ille ratiocinatur, *Gradus Episcopalis & Sacerdotium non sunt distincta potestates: Hanc conclusionem probo sic: Quando aliqua forma sic se habet quod ei debentur multi actus, si alter eorum impeditur; & postea contingat removeri impediens, non datur nova forma, sed manet eadem forma, quæ primò, invariata; nisi quod removetur impediens prioris forma. Exemplum est, quia in habente animam rationalem, ubicunque impeditur actus rationis, & postea removetur impedimentum, non datur nova anima vel forma, sed tantum removetur illud quod prius impediebat animam rationalem ne exiret in actum rationis. Sed Ordinare in Sacerdotem est actus conveniens Sacerdoti in quantum Sacerdos est, & tantum est actus impeditus in eo. Probatur, quia nemo dat quod non habet; sicut in naturalibus, ubi forma transfundit seipsam. Ergo non Sacerdotis non est Ordinare in Sacerdotem, sed hoc pertinet ad Sacerdotem, qui habet illam formam potentem transfundere seipsam. Unde Papa non posset Ordines committere non Sacerdoti, ut Diacono & Laico; posset autem committere cuicunque Sacerdoti. Ergo videtur quod conferre Ordines sit pertinens ad Sacerdotem. Probo, quia pono quod sit Sacerdos, omni alio circumscripto potest Papa committere ei Ordines, &c.* Et paulò post, *Omnis forma ex quo est in actu vivatur*

quod possit se communicare in eadem specie. Ergo Sacerdos hoc modo, quantum est ex potestate sibi conveniente, absolute poterit Ordines celebrare. Ergo si potestas illa non sit impedita, sicut est de facto, & impedimentum removeatur, per hoc quod fit Episcopus, non datur ei nova potestas, sed tantummodo pristina potestas prius impedita reducitur ad usum impedimento remoto. Et hæc reductio illius potestatis ad usum dicitur ampliatio potestatis. Tertia propositio est, quod ex his apparet, quod Episcopatus non est gradus alter, nec intensior Sacerdotio, sed, sicut dicit Magister, est aliud officium. Fundamentum Philosophicè explicat Aureolus quo videntur usi autores præcedentes, cum dixerunt, nulla ratione aliquem dare posse Ordinem quem non habet. & dist. 25. *Nunc secundò de Ministro de regulam. Minister idoneus est solus Episcopus, licet ex dispensatione possit esse Sacerdos.*

XI. Nicolaus de Orbellis in 4 Sententiarum dist. 7. q. 1. resolvens objectionem ex facto S. Gregorii petitam, qui Presbyteris confirmare permisit, eandem opinionem ut probabilem commendat. *Aut*, inquit, *possunt esse duo modi dicendi probabiles. Unus quod in primitiva Ecclesia non erat distinctio Sacerdotum & Episcoporum, nec erat alius gradus, ut patet per Hieronymum super Epistolam ad Titum. Unde in actibus Apostolorum non legitur distinctio Sacerdotum ab Apostolis qui erant Episcopi. Tamen propter necessitatem postea multiplicati sunt Sacerdotes in Ecclesia, & restricta est ab eis potestas Episcopalis quo ad aliqua quæ reservata sunt Episcopis. Et talis actus erat confirmare. Si hoc est verum, Gregorius bene potuit Sacerdotes illos subjectos Januario Episcopo licentiare ad confirmandum: Quia in hoc non concessit potestatem non convenientem eis, sed revocavit prohibitionem prius eis factam. Alius modus dicendi est, quod sic a principio non haberet Sacerdotes, Papa potuit quemlibet Sacerdotem illius regionis facere Episcopum, quantum ad actum istum, non tamen sibi conferendo simpliciter gradum Episcopalem quantum ad alios actus.*

XII. Gabriel Vasquez Theologus admodum accuratus & diligens, Disp. 243. in tertiam partem c. 3. & 4. sententiam hanc de delegatione simplicis Presbyteri ad ordinandum Presbyteros in utramque partem versat, negantium & affirmantium fundamenta explicat, sed utramque sententiam probabilem existimans, in neutram apertè inclinat, & definitionem Lectoris arbitrio permittit. *Porro*, inquit in fine cap. 4. *in hoc & præcedenti capite opposita autorum placita, & eorum fundamenta circa hanc quæstionem memoravimus, & quæ potuimus diligentia expendimus. Judicium autem Lectori relinquere visum est.*

XIII. Ulterius progressi sunt Præpositus de Sacramento Ordinis, q. 1. n. 124. Ludovicus Meratius disput. 8. de Ordine sect. 2. Eam enim sententiam ut probabiliorem amplectuntur quæ hoc jus tribuit Pontifici. Qua in causa vult Meratius tria observari: *Primum, esse solum summi Pontificis vel Concilii Generalis collationem ordinum committere simplici Presbytero, sicut & Sacramenti Confirmationis cujus Ordinarius Minister est solus Episcopus, ex commissione autem simplex Presbyter. Secundum, potestatem hanc committendi collationem Ordinum simplici Presbytero, summo Pontifici & Ecclesiæ, seu Concilio Generali inesse ex jure divino, seu institutione Christi, &c. Tertium, ut simplici Presbytero committi possit Ordinum collatio, non esse absolute necessarium ut hic hos ipsos Ordines susceperit, &c.* Hoc postremum non concedere nt Doctores præcedentes: nec etiam absolutè Vasquez qui vult delegationem tantum valere si Pontifex ignoraret Sacerdotem illum inferiores Ordines suscepisse. Scientem autem Pontificem non putat ei hoc ministerium committere posse, eo quod Pontifex isto jure uti tenetur in ædificationem non in destructionem. Præter Doctores jam citatos & alios mihi non lectos qui in eandem sententiam referri possunt, quotquot asserunt distinctionem Episcopi à Presbytero juris esse Ecclesiastici non divini eam non improbare tenentur. Similiter quotquot asserunt Episcopatum nihil addere supra Presbyteratum quàm deputationem ad plures functiones quæ Presbyteris non licent, nihilque amplius volunt intelligi per Characteris ampliationem quam consecratione sua Episcopus consequitur, quos exercitat. 3. cap. 1. retulimus.

CAP. IV.

Sententiam præcedentem multis Sanct. Patrum Canonibus & dictis videri conformem. Demonstratur antiquos Canones & autores hanc autoritatem Chorepiscopis delegaße, modo id agerent consentiente loci Episcopo. In rebus Ecclesiast. quæ fiunt extra Ordinem non est facile à pari aut simili argumentandum. Hujus rei ex Patribus ratio. Episcopi aliquando, sed rarò, Chorepiscopi vices agunt. Ideo canones de Chorepiscopis lati de iis per accidens intelliguntur. Balsamonis glossa ineptiæ redarguitur. Canon Ancyr. ambiguus examinatur, & emendatur.

I. Sententia capite præcedente explicata, videtur multis Sanctorum Patrum sanctionibus admodum conformis, qui munera Episcopalia, inter quæ recensent Presbyterorum & Diaconorum Ordinationem asserere videntur, Episcopis autoritate Ecclesiastica specialiter esse attributa, & Presbyteris interdicta, ut Episcopi in Presbyteros autoritas magis eluceat, & à Clericis & Laicis suscipiatur, & commendetur. Sic Concil. Hispal. 11. c. 7. *Quamvis cum Episcopis plurima illis mysteriorum communis sit dispensatio, quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novellis & Ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint, sicut Presbyterorum & Diaconorum, ac Virginum consecratio, sicut constitutio altaris, benedictio, vel unctio. Siquidem nec licere eis Ecclesiam vel altaria consecrare, nec per impositionem manus fidelibus baptizandis vel conversis ex hæresi Paracletum spiritum tradere, nec chrisma conficere, &c. Hæc omnia illicita esse Presbyt.* vel

vel Chorepiscopis, quia Pontificatus apicem non habent, quod solis deberi Episcopis autoritate canonum praecipitur; ut per hoc & discretio graduum & dignitatis fastigium summi Pontificis demonstretur. Eodem modo S. Leo Epist. 88. Damasus Epist. 4. quæ etiam referunt Juo Decreti parte 6. cap. 72. & Gratianus dist. 68. cap. *Quamvis* & Capitul. l. 7. multis locis. Eodem etiam prorsus tendit Gelasius Pontifex Epist. 9. sive prima Decretali ad Episcopos Lucaniæ Concil. Tolet. 8. c. 7. Concilium Vormatiense c. 8. ubi repetitur decretum Hispalense superius, additurque in fine canonis, *Hac omnia illicita esse Presbyteris cognoscantur; quia Pontificatus apicem non habent: Qua tamen omnia Episcopis autoritate canonum conceduntur.*

II. Nobis in hæc extrema compulsis ut canonibus sua autoritas conservetur, visque eorum verbis non inferatur, necessarium videtur concedere Ecclesiastico jure Presbyterorum ordinationem, non modo Diaconorum, delegari posse non quidem simplici Presbytero, ut docent autores capite præcedente enumerati, sed Presbytero Chorepiscopatus dignitate ornato. Jam enim ex antedictis constare mihi videtur Chorepiscopos de quibus antiqua monumenta tam sæpe verba faciunt, Presbyteros tantùm fuisse non Episcopos. Certum autem, aut admodum probabile nobis est ex iis quæ jam demonstraturi sumus, Chorepiscopis illis licitum fuisse consentiente Episcopo suo Vicanos Presbyteros ordinare. Unde sequitur merum & nudum ordinatione Presbyterum, dignitate tamen Chorepiscopatus præditum, delegatione alium Presbyterum creare posse.

III. Inquires quamobrem hoc de Presbyteris universaliter non pronuntiamus. Respondeo in ejusmodi rebus extraordinariis nihil mihi videri ultra ea quæ nobis a Patribus tradita sunt pronuntiandum. Illud S. Augustini axioma est tutissimum, *Nobis tutum in ea non progredi aliqua temeritate sententia, qua nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata sunt.* l. 7. de Baptismo contra Donatistas, cap. 53. Appositè admodum sensui nostro S. Basilius Epist. 60. ad Ecclesiam Antiochenam. Οὔτε αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδιδόναι τολμῶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα λογισθῇ τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα· ἀλλ' ἅπερ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα ταῦτα τοῖς ἐρωτῶσιν ἡμᾶς διαγγέλλομεν. *Mentis nostra partus non audemus tradere, ne verba pietatis censeantur humana; sed qua a Sanctis Patribus edocti sumus, ea nos interrogantibus annuntiamus.* Video autem Sanctos Patres hoc privilegium Chorepiscopis asseruisse, nec illud in cæteros Presbyteros, nec in alias à Chorepiscopatu dignitates diffudisse. Quapropter illud ulterius prorogare mihi religio est. Nescimus an quid esset peculiare in Chorepiscoporum ordinatione, ratione cujus ista prærogativa illis tribueretur, licet nullomodo essent Episcopi. In ejusmodi factis extraordinariis quæ à traditione accepimus non mihi placet argumentum à paritate aut similitudine: Nam sæpe tota ratio institutionis est voluntas instituentis, quæ licet fuerit proculdubio rationabilis, nos tamen A sæpissimè latet. Ideo à paritate aut similitudine non possumus nisi perperam argumentari. In his huic regulæ juris inhærendum. *Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.*

IV. Canon 10. Concilii Antiocheni videtur evidenter hanc prærogativam dare Chorepiscopis; Ita enim de iis statuit, *Constituant autem, Lectores, Hypodiaconos, & Exorcistas, & eorum promotionem sufficere existiment; Nec Presbyterum nec Diaconum ordinare audeant absque urbis Episcopo, cui subjicitur ipse & regio.* Nullam loquendi formulam clariorem poterant adhibere Patres, ut hæc duo significarent; Chorepiscopis à Concilio datum quando æquum judicaverint posse Minores Ordines conferre: Sed cum de Majoribus agebatur, Episcopum cui subsunt, esse consulendum, B & de illius sententia illos ordines esse conferendos. Sic intellexit canonem istum Sanctus Isidorus lib. 2. de officiis Ecclesiasticis cap. 6. *Hi in vicis & villis instituti gubernant sibi commissas Ecclesias, habentes licentiam constituere, Lectores, Subdiaconos, Exorcistas; Presbyteros autem & Diaconos ordinare non audeant prater conscientiam Episcopi in cujus regione præesse noscuntur.* Concilium quoque Aquisgranense sub Carolo-magno an. 789. c. 9. in 2. tomo Conciliorum Galliæ. *Constituere autem his permittitur Lectores, & Subdiaconos, & Exorcistas: Quibus sufficiat istorum tantum graduum licentiam accepisse, non autem Presbyterum, non* C *Diaconum audeant ordinare præter conscientiam Episcopi civitatis, vel Ecclesia cui adjacens invenitur, seu ipse, seu regio in qua præesse dignoscitur.*

V, Harmenopulus in Epitome canonum sectione 1. tit. 9. sic canonem hunc, & 13. Ancyranum effert. *Chorepiscopus absque permissu Episcopi Presbyterum vel Diaconum non ordinato. Lectores autem, Subdiaconos, & Exorcistas, hoc est, Catechetas ordinato. Qui aliter fecerit gradu excidat.* Nec desiderari, nec fingi potest quid ad hoc probandum evidentius. Confirmatur Scholio sequente, *Canon vero 14. Synodi VII. ne quidem Lectores ut ordinet concedit, nisi per-* D *missu Episcopi.* Adnotat Synodum 7. longè esse in Chorepiscopos severiorem. Nam concedit Antiochena, ut Lectores & Subdiaconos pro arbitrio ordinent, Diaconos verò & Presbyteros tantùm cum Episcopi sui licentia: At Synodus septima nequidem illis concedit Lectorum ordinationem sine ejusdem Episcopi licentia. Eundem sensum perspicuè tradit Aristænus compendio illum canonem, efferens. Ἐξορκιστὰς καὶ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ψάλτας καθίστησι χωρεπίσκοπος· οὐ μέντοι πρεσβύτερον καὶ διάκονον ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ἐπισκόπου· ὁ δὲ τοῦτο τολμῶν ὑπερβαίνειν, ἔστω καθῃρημένος. E *Chorepiscopus Exorcistas, Lectores, Subdiaconos, & Psaltas constituit; non tamen Presbyterum & Diaconum sine urbis Episcopo. Qui autem fuerit hoc transgredi deponatur.* Zonaras in hunc canonem, *Chorepiscopos omnino ultra potestatis sua limites progredi vetat; sed Ecclesiarum, inquit, sibi subjectarum administratione contenti, Lectores, Subdiaconos, Exorcistasque constituant. A Diaconis, Sacerdotibusque creandis absque Urbani Episcopi facultate, etiamsi Episcopali ordine aliquando insigniti*

fuissent, abstineant, &c. Balsamon in c. 13. A Ancyranum, *Statuunt autem & præsentis Synodi Patres Chorepiscopum non ordinare Presbyteros vel Diaconos sine scripta Epistola proprii Episcopi, sed neque urbis Presbyterum.* Antiquæ translationes alium sensum ferre non possunt. Sic Dionysius exiguus, *Ordinent etiam Lectores, & Subdiaconos, atque Exorcistas, quibus promotiones istæ sufficiant. Nec Presbyterum verò, nec Diaconum audeant ordinare præter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est.* Similiter & alia translatio antiqua, imo clarius, *Non autem Presbyterum, non Diaconum audeant ordinare præter conscientiam Episcopi civitatis, &c.* B Est igitur evidentissimum, & antiquorum autorum suffragio testatissimum Chorepiscopis omnium Ordinationum infra Episcopatum & Chorepiscopatum, factam esse potestatem; eo tamen discrimine, ut Minores Ordines possent pro prudentia conferre, majores vero cum Episcopi sui scientia & consensu.

VI. Objicietur forsan hujus canonis principium sensui nostro repugnare: Sic enim se habet, *Iis qui sunt in vicis vel pagis, vel qui dicuntur Chorepiscopi, etiamsi Episcoporum manus impositionem acceperint, visum est ut suum modum sciant, &c.* Dionysii translatio, *Qui* C *in vicis vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, &c.* Altera antiqua translatio non dissimiliter. Legit proculdubio Dionysius in textu Græco, τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, ἢ ταῖς χώραις καλουμένους χωρεπισκόπους, multo melius quàm nunc, ἢ τοὺς καλουμένους. Chorepiscopi igitur de quibus agunt Patres, veri erant Episcopi, non tantum Presbyteri; ac ideo nihil mirum si Diaconorum & Presbyterorum ordinatio illis conceditur.

VII. Sed exceptio illa sententiam nostram confirmat; ideo non miror si in nullius antiquorum mentem venerit, ut hinc D colligerent Diaconorum & Presbyterorum ordinationem solis Chorepiscopis qui veri essent Episcopi, hoc canone permitti. Sensus Patrum nec obscurus est, nec impeditus. Nolunt ut Chorepiscopi, quicunque illi sint, jus habeant Diaconos & Presbyteros ordinandi inconsulto Episcopo proprio Diœcesis in qua Chorepiscopatus officio funguntur. Occurrunt autem Patres difficultati quæ moveri poterat, an scilicet eorum decretum extendendum etiam esset ad eos Episcopos quos aliquando contingit Chorepiscoporum officio fungi. Supra enim docuimus veros Episcopos certis de E causis aliquando, rarissimè tamen, Chorepiscopatus officio fungi. His canonis verbis quæ objiciuntur, respondent Patres se ejusmodo Chorepiscopos ab aliorum classe non eximere, sed velle eos iis regulis & statutis contineri quibus cæteri: ac proinde licet Episcopi sint, posse tantum sicut cæteri, Minores Ordines pro arbitrio conferre, majores verò cum Episcopi proprii scientia & consensu. Verba textus aliam interpretationem ferre non possunt, *Etiamsi Episcoporum manus impositionem acceperint.* Εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες. Conjunctio illa, etiamsi, idem necessario enuntiat de sequente quod de antecedente, & docet prioris adjunctum posteriori assumpto etiam convenire. Deinde hujus attributi ambæ partes, *Constituant autem Lectores, Subdiacones, & Exorcistas, & eorum promotionem sufficere existiment; nec Presbyterum nec Diaconum ordinare audeant absque urbis Episcopo, cui subjiciuntur,* de iisdem personis evidenter affirmantur, ut res est per se legenti perspicua. Utrisque igitur Chorepiscopis ambæ attributi partes conveniunt. Si dicas priorem partem convenire Chorepiscopis simpliciter Presbyteris; posteriorem Chorepiscopis qui sunt etiam Episcopi: Orationis tenor planè repugnabit, in qua omnia sunt perfectissimè conjuncta, & in qua nulla umbra diversitatis, aut ad varia relationis. Si dicas totum attributum ad Chorepiscopos referri qui sunt etiam Episcopi, omnes habebis Adversarios qui volunt Chorepiscopos quoslibet, Minores Ordines conferendi potestate præditos. Præterea contra mentem canonis nihil ageretur in eo de veris Chorepiscopis, sed tantùm de iis qui per accidens, fortuitò, & contra suæ Ordinationis formam & scopum Chorepiscopatus officium exercent. Quod est planè absurdum. Refutaturque hoc vehementissimè postrema canonis pericope, *Fiat autem Chorepiscopus ab Episcopo civitatis cui subjicitur.* De quibus Chorepiscopis potissimum antecedentia sunt intelligenda? Respondet canonis conclusio, de iis Chorepiscopis qui fiunt ab Episcopo civitatis cui subjiciuntur, non secus ac cæteri Presbyteri. Isti autem non possunt esse Episcopi, cum secundum canones à tribus saltem Episcopis Ordinari debeant. Mens igitur canonis est potissimum Chorepiscopis Presbyteris hoc privilegium indulgere.

VIII. Ludicrè festivum est quod in hæc verba canonis commentatur Balsamon. Postquam enim omnia ut jam explicata sunt, interpretatus est, adnotat, *Illud autem, sine Episcopo qui est in urbe, non accipitur pro eo quod est, sine ejus mandato, sed pro eo quod est,* δίχα τελεσιουργίας ἐκείνου, *sine illius Ordinatione seu consecratione.* Quo mihi videtur nihil magis ridiculum in hac causa dici potuisse. Hæc enim verba textui conjunge, *Chorepiscopi nec Presbyterum, nec Diaconum Ordinare audeant sine Ordinatione Episcopi urbis cui subjiciuntur.* Si Episcopus urbis solus Presbyteros ordinet, & nihil potest in ea Ordinatione Chorepiscopus, etsi mandatum illi fuerit, Quid opus Patribus illi præcipere ne ordinet nisi conjungatur illi urbis Episcopus? Ergo saltem cum urbis Episcopo ordinabit. Sed Presbyteri omnes à solo Episcopo ordinantur, nec ullæ dignitates in Ordinationibus istius societatem ab Episcopis advocantur. Ut quid igitur hic Episcopo ordinanti conjungitur Chorepiscopus? Interpretationis istius absurditas apud Græcos evidentior est, quàm apud Latinos. Episcopus enim Græcus cum Presbyteros Ordinat solus iis manus imponit: Nulla ut apud Latinos Assistentium Presbyterorum manus impositio insequitur. Itaque glossa hæc Balsamonis mera est dormitantis oscitantia

IX. Ean-

IX. Eandem prærogativam Chorepiscopis tribuit Concilium Ancyran. c. 13. longè ante Antiochenum. Ambiguus est textus, multasque ferre potest interpretationes, sed omnes prærogativam illam stabiliunt. Ita se habet textus originalis. *Χωρεπισκόπους μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους χειροτονεῖν· ἀλλὰ μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ.* Simplex canonis interpretatio hunc fert sensum *Chorepiscopis non licere Presbyteros vel Diaconos Ordinare; sed neque Presbyteros urbis sine Episcopi permissione, cum literis in aliena parœcia.* Ex hac interpretatione duo colliguntur: Prius, Chorepiscopis non licuisse suopte arbitrio Presbyteros & Diaconos Vicanos ordinare. Posterius, nec etiam Presbyteros urbicos nisi permisisset Episcopus. Denique in parœcia non sua, hoc est, in oppidis sibi non attributis opus habuisse ac hoc agendum licentia scripta. Hoc admisso sensu canon Antiochenus esset Ancyrani restrictio quædam, & nimium amplæ potestatis coërcitio. Videtur enim Antiochenus Chorepiscoporum potestatem ad rusticos Presbyteros restringere. Verum hæc interpretatio incommodo laborat: Contextus enim orationis *μείωσιν* continet, cum res connexæ sint exegeticæ. Nam Vicani Presbyteri urbicis sunt longè inferiores, ut ex re ipsa patet, & ex can. 13. Neocæsariensi. Contextus tamen orationis urbicos Presbyteros Rusticis postponit, quasi multo minus honorificum esset Ordinare Presbyterum Urbicum quàm rusticum. Itaque pro *μηδὲ* legendum esset *μὴ*; vel potius *μηδαμῶς*, ita ut sensus, *Chorepiscopis non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare nisi ab Episcopo illis permissum fuerit: sed non urbis Presbyteros*, Vel, *sed nullomodo urbis Presbyteros.* Hoc sensu quem res ipsa postulat planè cum Antiocheno conveniet.

X. Sensum etiam hunc verba Græca commodè ferre possunt, *Chorepiscopis. non licere Presbyteris vel Diaconos ordinare, sed neque urbis Presbyteros* (supple licere Presbyteros vel Diaconos ordinare) *nisi illis ab Episcopo permissum fuerit.* Hinc sequeretur prærogativam illius Ordinationis non modo Chorepiscopis convenire, sed etiam Presbyteris Urbicis. Hinc quoque necessariò convincitur in priori canonis pericope per Presbyteros esse intelligendos Presbyteros rusticos & oppidanos, qui ab Urbicis, ut pote dignitate præcellentibus distinguuntur. Canon iste clarius enuntiaretur hoc modo, *Χωρεπισκόπους, ἀλλ' μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως οὐκ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ἐπιχωρίους χειροτονεῖν χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι τοῦ ἐπισκόπου.* Verùm assumit ista interpretatio quod aliunde non constat; scilicet, non modo Chorepiscopis, sed etiam Urbicis Presbyteris indultam fuisse Presbyterorum & Diaconorum ordinationem.

CAP. V.

Eadem Chorepiscoporum potestas aliis antiquorum testimoniis probatur. Variæ causæ recensentur ob quas Chorepiscopi contra Pontificum & Conciliorum de iis delendis decreta conservati sunt. Objectio ex Sanct. Chrysostomo & Hieronymo dissolvitur. Chorepiscopi aliquando sub nomine Episcoporum intelliguntur. S. Hieronymi dictum prima fronte videtur temere & ignoranter prolatum, ut pote contra seipsum, Occidentis canones, & praxim. Discrimen enarratur potestatis propriæ & delegatæ. Chorepiscopalis potestas non est absolutè delegata. Doctores Canonistæ celebres asserunt Papam leges novas ferre posse quarum contemptus impediet Sacramenta characterem imprimere.

I. NOnnulla sunt alia Ecclesiæ antiqua monumenta quæ eandem autoritatem olim cuivis Chorepiscopis communicatam fuisse testari videntur; Ea hoc capite referemus. Id S. Basilius Epist. 181. de sua Diœcesi testatur. Initio Epistolæ quam ad Chorepiscopos scribit de iis conqueritur quod diligentiam in Ministris Ecclesiasticis examinandis à canonibus commendatam non observabant, nec procurabant ut Presbyteri & Diaconi sibi subditi Ministrorum mores sedulò attenderent, & ad se referrent, antequam eos Sacerdotio aut alio aliquo Ecclesiastico Ministerio donarent. Ex quo neglectu, inquit Basilius, *multi quidem numerantur Ministri in unoquoque pago, sed nemo est dignus altaris ministerio.* Antea longè aliter factum fuisse ipsis exprobrat, *Hac quidem examinabant Presbyteri & Diaconi qui cum eis* (Ministris) *versabantur. Referebant autem ad Chorepiscopos, qui a verè testificantibus suscepto suffragio, eorum Episcopum admonebant, ministrumque postmodum in Sacerdotalem numerum adoptabant. Καὶ ὑπομιμνήσκοντες τὸν ἐπίσκοπον οὕτως ἐνεκρίνομεν τὸν ὑπηρέτην τῷ τάγματι τῶν ἱερατικῶν.* Autoritatem autem illam creandorum Presbyterorum & Diaconorum illis non aufert, sed conservat; Hoc unum tantùm Epistola sua efficere nititur ut Chorepiscopi id in posterum canonicè præstent. Quocirca duplicem morem pravum qui ab aliquot annis in Diœcesim suam irrepserat resecare satagit. Priorem, quod Chorepiscopi se contempto omnem in semetipsos autoritatem transferrent: Posteriorem, quod *ro per summam socordiam tractata Presbyteris & Diaconis permiserat quos voluerint, vita eorum non examinata, &c. in Ecclesiam introducere.*

II. Nicolaus I. Pontifex in Epistola ad Rodulphum Bituricensem Archiepiscopum quæ habetur tom. 3. Conciliorum Galliæ an. Christi 864. litem hanc dirimere videtur. Ut hoc intelligat Lector, memoria illi repetendum,

dum, quod supra multis enarratum. In Gallia A toto illo seculo, & præcedente plurimos viguisse Chorepiscopos, eosque eò temeritatis devenisse, ut omnia prope munera Episcopalia exercerent. Multi Episcopi acriter idcirco in eos invehebantur, contendebantque eos esse simpliciter Presbyteros, nec posse ulla munera *vere* Episcopalia exercere; ideoque ab iis Ordinatos iterum ordinabant, confirmatos iterum confirmabant; aliaque ab iis præstita, ut irritè, & inaniter facta, reficiebant. Alii autem, nec numero pauci, hæc omnia impunè ab iis fieri tolerabant, imò gaudebant, quod B hoc modo cura Episcopali sublevarentur. Hanc contentionem quæ plurimos Episcopos in Gallia & Germania vexabat, Rodulphus Pontifici proponit, & ab eo quid de ea sentiendum sit, sciscitatur. Sic respondet Nicolaus, *A Chorepiscopis asseris multas esse in regionibus vestris Ordinationes Presbyterorum & Diaconorum effectas, quos quidam Episcoporum deponunt, quidam verò denuò consecrant. Nos verò dicimus nec Innocentes oportere percelli, nec ullas debere fieri reordinationes, vel iteratas consecrationes. Ad formam enim 70. Chorepiscopi facti sunt, quos quis dubitet Episcoporum habuisse officia? Sed quia sacri Canones vetant, ne omnes omnia sibi vindicent,* C *ac per hoc dignitas Episcoporum ad Chorepiscopos suos videatur transferri, fiatque vilior honor Episcopi, decernimus nihil in hoc præter regulas effici.* Ratas igitur habet Nicolaus Presbyterorum & Diaconorum Ordinationes à Chorepiscopis factas, aliaque munera Episcopalia, nec vult ea iterari. Attamen propter rationes politicas quas canones spectarunt, vult Chorepiscopos ab iis abstinere, néve alicui fiat injuria, omnia secundum canones transigi.

III. Eandem controversiam proposuit Leoni IV. Pontifici Hincmarus, ut testatur Flodoardus lib. 3. Historiæ Remensis c. 10. Sed nec Hincmari Epistolam, nec Leonis habe- D mus responsum. Epistolæ tamen occasionem sic narrat Flodoardus, *In hac verò Epistola de his quos temeritas Chorepiscopalis Ordinare, vel quod Spiritum S. consignando tradere præsumebat, requisivit. Et quod terrena potestas hac materia sæpe offenderet, ut videlicet Episcopo quolibet defuncto, per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageretur, & res ac facultates Ecclesiæ secularium usibus expenderentur, sicut & in nostra Ecclesia jam secundo actum fuisset.* In his solis Flodoardi verbis tria perspicuè lucent: Primum, Chorepiscopos illos non fuisse Episcopos: Secundum, licet non essent Episcopi, munera tamen Episcopalia sibi vendicasse, quorum duo recenset, Ordinationem & Confirmationem; quorum audax usurpatio quere- E læ occasionem multis Episcopis subministrabat. Postremum, Magnatibus & Principibus secularibus admodum placuisse autoritatem Episcopalem à Chorepiscopis attentari. Hinc enim mortuis Episcopis occasionem capiebant diutissimè bonis Ecclesiasticis fruendi. Nam existimabant se Ecclesiæ ac debito suo satisfecisse, si Chorepiscopum modica mercede redemptum Episcopalibus officiis fungentem sedi vacuæ aliquandiu suffecissent, interim ipsi verorum Episcoporum, quibus bona Ecclesiastica cedere necessarium erat, electionemque toto quo modo differre & impedire satagebant. Hoc incommodum jam bis perpessam esse Ecclesiam Remensem deplorat Flodoardus. Hincmarus hæc Leoni IV. proponebat. Quid responderit Pontifex ignoratur.

IV. Alia etiam de causa Chorepiscopi multis Episcopis gratiosi fuerunt, & ideo non obstante gravissima Conciliï Gallicani prohibitione ab iis creati sunt, & munia Episcopalia exercere permissi. Hæc causa refertur, & damnatur Capitular. l. 6. c. 119. *Placuit ne Chorepis-* B *copi a quibusdam deinceps fiant. Quoniam hactenus à nescientibus Sanctorum Patrum, & maximè Apostolicorum decreta, suisque quietibus & delectationibus inhærentibus facti sunt,* Causa igitur qua impulsi nonnulli Episcopi contra Ecclesiasticas Galliæ prohibitiones Chorepiscopos creaverunt, fuit desidia, & Episcopalium functionum fastidium. Homines scilicet Laici favore & ambitu Principum ad hanc dignitatem honoribus & divitiis opimam evecti, onera illi conjuncta ferre gravabantur, & dedignabantur: Ideo his levari à Chorepiscopis commodum erat & opportunum. *Idcirco*, inquit canon, *& olim persæpe & nostro tempore a sancta* C *Apostolica sede sunt prohibiti, & ne deinceps à quoquam tam Ordinante, quàm Ordinari cupiente talis præsumptio assumatur, à cunctis regni nostri Episcopis est in Synodo canonicè prohibitum.* Eadem causa redditur; & similiter improbatur c. 44. Concilii Meldensis, *Si Episcopus civitatis propter desidiam, aut secularem pervagationem, vel propter infirmitatem modum suum Chorepiscopis transcendere consenserit, sententiam canonicam debet attendere.* Itaque Chorepiscopis eo tempore utebantur Episcopi multi, ut nunc, in Germania potissimum, ditissimi & Principes illi Episcopi titularibus Episcopis, sive pro partibus infidelium Ordinatis, qui pauca mer- D cede contenti Diœcesis onera ferunt, quandiu veri Episcopi Endymionis somnum dormiunt.

V. Animum hæc attentè considerantium duplex objectio turbare potest. Prior oritur ex verbis Sanctorum Chrysostomi & Hieronymi, quæ cum dictis hoc capite videntur nullomodo convenire posse. Chrysostomus initio Homiliæ 11. in 1. ad Timotheum rationem reddit qua persuasus Apostolus descripto Episcoporum officio ad Diaconos prætermissis Presbyteris statim transit. Hoc, inquit, fecit, quia parum interest inter Presbyterum & Episcopum, & quæ de Episcopis dixit possunt facile Presbyteris adaptari, τῇ γὰρ χειροτονίᾳ μόνῃ ὑπερβεβήκασι, καὶ τούτῳ μόνῳ δοκοῦσι πλεονεκτεῖν τοὺς E πρεσβυτέρους, *Sola enim Ordinatione Episcopi Presbyteros videntur superasse, & antecedere.* Similiter Sanctus Hieronymus Epist. 85. *Quid facit excepta Ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Ambo illi Patres qui Presbyteralem dignitatem maximè efferunt, Ordinationem tamen Presbyteris eximunt, & solis Episcopis asserunt.

VI. Multiplex & facilis responsio. Primùm absolutè, & nulla distinctione adhibita istorum Patrum vera est propositio. Chorepiscopi enim non sunt Presbyteri simplices, sed inter

inter Episcopatum, & Presbyteratum media dignitas, quibus Presbyteri subjiciuntur. Quapropter in rebus odi [illegible] quibus aliquid Presbyteris detrahitur, sub iis intelligi non debent. Deinde ut minores Episcopi facilè sub Generali Episcopi nomine in rebus favoralibus continentur, ut Patriarchæ Minores, seu Primates, nonnunquam Generali Patriarchæ nomine intelliguntur. Interrogabis forsan, quamobrem eos non expresserunt? Ratio in promtu. Rari erant per Diœceses Chorepiscopi, & multæ erant Provinciæ in quibus nullus erat eorum usus. Chrysostomus igitur & Hieronymus qui obiter hæc tangebant, quæ ordinaria erant, & omnium oculis exposita propo-suerunt. Secundò excipi potest Sanctos illos Patres de officiis ordinariis Episcoporum & Presbyterorum esse locutos, non de iis quæ extraordinariè & per delegationem Presbyteris committi possunt. Hæc minuta persequi eorum est tantum qui data opera & omnibus nervis in rei explicationem incumbunt.

VII. Tertiò ajo in verbis istorum Sanctorum Ordinationem strictè admodum sumendam esse, aut prudentes delegatam potestatem omisisse brevitatis causa, ut exceptionem suam in gratiam Episcoporum generaliùs efferrent. Patet hoc de Chrysostomo: Erat enim Presbyter Antiochenus, nec poterat can. 10. Concilii Antiocheni ignorare, qui saltem omnium consensu Chorepiscopis concedit jus creandorum Exorcistarum, Lectorum, & Subdiaconorum. Restringenda est igitur illa ordinatio quam Episcopis solis tribuit; vel Chorepiscopos sub Episcoporum nomine complectitur. Si verò constanter dicas Chorepiscopum sub Presbyteri nomine comprehendi, hoc concesso, cum necessariò restringenda sit Ordinatio, ad Episcopalem contraham quæ à solis re & nomine Episcopis fieri potest; & hac restrictione optimè cum canonibus Orientalibus conveniet S. Chrysostomi exceptiq.

VIII. Idem, sed multò magis est de S. D Hieronymi interrogatione dicendum. Sanè si quis eam ad libellam exigere velit S. Hieronymum temeritatis, mendacii, & oscitantiæ non abs re accusabit. *Quid facit excepta ordinatione Episcopus quod Presbyter non faciat?* Permulta, & maximi momenti. Sacramentum ministrat Confirmationis: Chrisma conficit: Virgines benedicit; Ecclesias, Altaria, & Calices consecrat, quæ non potest Presbyter; & si usurpet, inaniter agit. Hæc est perpetua & constans Ecclesiæ Occidentalis traditio. Ita Clemens Epist. 4. Meltiades Epist. 1. Innocentius Epist. 1. Pontificale Damasi in Sylvestro. Eusebius Epist. 3. Concilium Carthag. E 2. c. 3. Toletan. 1. c. 20. Damasus Epist. 4. Leo. I. Epist. 86. Gelasius Epist. 1. vel. 9. S. Gregorius lib. 3. Epist. 9. & 26 Hispal. 2. c. 7. Martinus Bracar. c. 51. Tolet 8. c. 7. Concilium Parisien.e sub Ludovico & Lothario l. 1. c. 27. Vormaciense c. 8. Qua ratione consuetudinem in universo propè Occidente tam celebrem, sed in Ecclesia Romana celeberrimam ignorare potuit: Nec ignoravit, saltem quod ad Sacramentum Confirmationis attinet;

A Ipse enim testatur in dialogo adversus Luciferianos solum Episcopum esse illius Ministrum, *Non equidem abnuo*, inquit, *hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt; Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrit.* Si velimus igitur S. Hieronymum Romanum Presbyterum ut par est ab omni culpa liberare, necessariò dicendum est hoc axioma pronuntiasse ratione habita ad Ecclesiam Orientalem in qua hæc omnia Presbyteris committi solent. Eo sensu verum est nihil facere Episcopum excepta ordinatione quod non faciat Presbyter: Hoc est, ni-B hil facit Episcopus quod Presbytero in aliqua parte Ecclesiæ committi non soleat. Itaque istarum rerum Episcopus est Minister ordinarius; Presbyter autem per delegationem. Quod ad Ordinationem autem spectat, idem de Sancti Hieronymi effato dicendum, quod de Chrysostomi testimonio.

IX. Posterior objectio præcedente magis impedita nascitur ex comparatione & conflictu duarum sententiarum quas de Chorepiscopis explicavimus. Nam autores, quos retulimus ut probaremus Chorepiscopos non fuisse Episcopos, sed tantùm Presbyteros aliqua digni-C tate auctos, eadem opera demonstrant ordinationes ab iis attentatas esse inanes, & irritas, iterari debere ab Episcopis, & secundam illam ordinationem non esse dicendam ordinationis iterationem, cum prior non fuerit ordinatio, & sic ordinatus ab ordinante nihil acceperit, nihilque Chorepiscopus ordinans dare ordinato potuerit. Eadem ratio Confirmationis, Ecclesiarum consecrationis, aliorumque munerum Episcopalium. Hæc multis tradunt illi autores, quæ etiam fusè supra retulimus quum probavimus Chorepiscopos non fuisse Episcopos. Quum igitur probatum sit tam multis & authenticis testimoniis Chorepiscoporum ordinationes fuisse irritas, qua ratione postea probari potuit eorum ordinationes quod ad Diaconos & Presbyteros attinet, validas fuisse, Confirmationis Sacramentum, aliaque munera Episcopalia verè administrasse? Hæ duæ sententiæ videntur ἀσύστατα complecti, seseque mutuo collidere.

X. Respondeo, ut apparens ista sententiarum collisio sedetur, cum omnibus Canonistis distinguendum esse inter ea quæ alicui conveniunt per se & ratione officii sui, & quæ ei conveniunt tantùm per Superioris commissionem & delegationem. Constat apud omnes de posteriore, revocata commissione Commissarium nihil amplius efficaciter agere ab eo tempore quo revocatio illi significata est. Verbi gratia, concedunt omnes Pontificem concedere posse Presbytero ut Minores Ordines conferre possit. Nemo negabit revocata concessione si Presbyter ille eosdem ordines conferat, inaniter agere, non modò illicitè, & sic ordinatum iterum ordinandum. Eadem ratio Confirmationis, consecrationis Ecclesiarum, Altarium, Calicum, & aliorum munerum Episcopalium quæ delegari possunt. Certum est ordinationem, potissimum Diaconorum & Presbyterorum, pertinere ad Chorepiscopos ex

ex delegatione tantùm Episcoporum in quorum Diœcesibus Chorepiscopi sunt constituti. Eadem ratio est in Ecclesia Latina Sacramenti Confirmationis aliorumque ejusmodi. Quapropter cum ista invitis Episcopis plurimis usurparent in Gallia & Germania Chorepiscopi, meritò contendebant illi Episcopi quæcunque in hoc genere agerent esse irritum, & inane, & reficiendum. Rectè etiam colligebant ex ipsorum institutione hæc munera Episcopalia ipsis non convenire, ideo invitis ipsis nihil agere. Cum autem multi Episcopi eos tolerarent, validè quoad illos & eorum Diœcesin ista munera Episcopalia exercebant.

XI. Hinc etiam colligitur Leonis IV. decretum sententiæ Nicolai I. non contravenire, licet Nicolaus sit hac in causa Leone multò clementior, & indulgentior. Vult Leo quidquid Chorepiscopi illicitè egerunt, esse infectum, & refici. Legitimè quidem hoc: cum Chorepiscopis ex delegatione tantùm competeret: Idem est in hoc ausu illicitum & inane, sive nullum. Nicolaus autem Chorepiscopos revocat ad præscripta canonum ne temerè Episcoporum munera usurpent. Depositiones autem & iteratas ordinationes non approbat, eo quod Rodulphus Archiepiscopus Bituricensis causam Chorepiscoporum illi non retulerat ita desperatam & injustam ut antea Leoni IV. descripserant Galliæ Episcopi. Ait enim Nicolaus. *Nos vere dicimus, nec Innocentes oportere percelli, nec ullas debere fieri reordinationes.* Existimabat igitur Nicolaus Chorepiscopos esse innocentes, & injustè à multis Episcopis vexari. Quocirca ut utrisque æquum faceret, reordinationes non consuluit, & utrosque ad canones remisit. Deinde ex verbis Nicolai evidens est eum non credidisse Chorepiscopos esse absolutè & infinitè Episcoporum arbitrio subjectos; sed posito quod in Chorepiscopos ordinati fuerint, aliquam illis potestatem Presbyterali majorem à canonibus esse concessam quam Episcopi pro libitu abrogare non possent, *Ad formam enim*, inquit, *septuaginta Chorepiscopi facti sunt, quos quis dubitet Episcoporum habuisse officia?* non equidem omnia; aliòquin Nicolaus aliis Pontificum decretis contradiceret.

XII. An autem potestas quæ alicui competit per se, & ratione officii & dignitatis quam habet, ita facilè revocari possit, quæ est distinctionis præcedentis pars prior, nemo est, ut opinor qui asserat; Sed non est hujus loci in hanc distinctionis partem inquirere. Lectorem tamen obiter monitum velim Canonistas celebres Pontificis autoritatem hac in causa plurimum diffundere, atque etiam eo usque prorogare, ut asserant Pontificis prohibitionem saltem per modum legis latam, impedire ne Sacramenta contra prohibitionem ministrata characterem ullum imprimant, ac proinde facere ut sic ministrata inania sint & nulla, & consequenter iteranda, si quis eorum effectum assequi velit. Innocentius IV. Pontifex in lib. 1. Decretal. C. Quanto de consuetudine, censet cum multis aliis quos innominatos refert, *Quod si Papa prohibet Episcopum chrismare, quod postea chrismando non confert characterem. Licet enim Papa non possit tollere Sacramentum Confirmationis, potest tamen contra illud, & in forma, & in personis, & in diebus, a quibus & in quibus conferri debent, suas constitutiones facere. Et si potest circa personas conferentes aliquid statuere; ergo certa persona vel etiam Episcopo potest potestatem auferre chrismandi. Idem dicunt de baptismo.* Duas autem conditiones in Pontifice requirit. Prior, ut causa magna subsit hoc faciendi; Posterior, constitutionem hac de re esse necessariam, non autem sufficere simplicem prohibitionem. *Et quidem satis bene videntur dicere in eo quod dicunt, quod possunt facere constitutiones summi Pontifices super præmissis, & eis factis si constituatur quod non valeant Sacramenta a talibus collata, non valebunt. Item bene fatemur quod possunt Episcopos prohibere à chrismando, vel Sacerdotes à baptizando, sed in hoc non valet prohibitio sine constitutione*, Et in lib. 3. de Baptismo & ejus effectu, c. 2. idem affirmat, sed generaliter de omnibus Sacramentis. *Cave tibi, quia non dicimus quod Ecclesia infigat characterem animæ, sed solus Deus: Sed Ecclesia potest facere constitutiones super baptismo, non quod non sit, vel quod non credatur omnibus. Tamen circa baptismi collationem potest facere constitutiones, & præfigere formas, quas quia Deus ratas habet, & quia bona sunt, eis infigit characterem, qui secundum tales constitutiones baptizati sunt. Idem facit Ecclesia in Matrimonio, & in aliis Sacramentis, & dispensat in voto, & juramento; & in omnibus aliis fere, nisi contra fidem de quibus alias.*

XIII. Innocentius nominatim Sacramentum Matrimonii exprimit, eo quod in ejus administratione, potestas ista Ecclesiæ potissimum eluceat: atque etiam de potestate Pontificis in Matrimonium multo majora passim Canonistæ & Theologi scribant, quàm hactenus ullus Pontifex statuerit. Verbi gratia docet Sanchez, & cum eo plurimi autores quos refert, Hostiensis, Joannes Andreæ, Ancharanus, Felinus, Summa Astensis, Paludanus, Antoninus, Gregorius Lopez, Autor additionum ad Navarram, Pontificem non modo posse nova impedimenta Matrimonium contractum dirimentia condere, verum etiam prohibere certis personis ne Matrimonium ad invicem contrahant, ne Titius videlicet cum Caia contrahat, ita ut Matrimonium contra prohibitionem contractum nullum sit & inane. Dices, Matrimonium characterem non imprimere. Verum equidem, sed charactere majus & nobilius est, gratia Sacramenti quam tamen Deus ex illorum autorum mente denegat contra prohibitionem Pontificis contrahenti. Quidni dicerent iidem autores in aliis Sacramentis pari casu Deum characterem non imprimere; Deinde nonnulli ex autoribus citatis, & eo seculo permulti alii, docebant Matrimonium imprimere certam qualitatem quam ornatum vocabant, cujus, respectu gratiæ Sacramentalis, erat idem qui characteris effectus.

XIV. Sed Panormitanus disertè & directè Innocentii sententiam approbat, & laudat, in idem cap. de Consuetudine, *Innocentius concludendo dicit, quod aut Papa facit legem per quam tollit*

tollit hanc potestatem Episcopis, & nihil ageret Episcopus postea conferendo. Aut simpliciter prohibet Episcopis ne facerent, & tunc prohibitio non impediret impressionem characteris. Postea alterius autoris enarrata sententia contraria, addit, *Puto tamen quod Innocentius habet optimam sententiam in hac sua distinctione. Nam faciendo legem, & auferendo per legem potestatem Episcopis, nihil potestatis quoad actum prohibitum remanet ipsis Episcopis. Sed quando simpliciter prohibet, non tollit potestatem; sed interdicit exercitium: Meritò hoc casu imprimitur character non obstante prohibitione Papæ, quia simplex prohibitio non impedit impositionem characteris in habentem potestatem, &c.*

CAP. VI.

Quando, & qua occasione Chorepiscopi desierunt in Oriente & Occidente. Sublato nomine & privilegiis Episcopalibus successerunt iis in Occidente Archipresbyteri, sive Archidiaconi, & Decani rurales; in Oriente Exarchi: Verùm in Patriarchatu Alexandrino Chorepiscopi Episcopos extinxerunt.

I. POstremo nobis inquirendum est quo tempore desierint Chorepiscopi. Omnino desiisse in Oriente, hoc est, in Patriarchatu Constantinopolitano, & Antiocheno, testis est Balsamon in can 13. Ancyranum, Harmenopulus ait in eorum locum successisse Exarchos sive Patriarchicos, sive Metropolitanos. De Occidente nemini dubium esse potest, cum à multis seculis nulla reperiatur eorum mentio. Existimarim paulò post nonum seculum aut etiam intra nonum seculum, tam in Oriente quàm in Occidente hunc ordinem penitus esse abrogatum. Nam annis abhinc septingentis nullibi amplius comparent. Sæpe decreverant Episcopi Galliæ & Germaniæ ob causas proximè enarratas ab eorum institutione esse penitus abstinendum, ut videre est Capitul. l. 7. c. 187. Sed eædem causæ effecerunt, ut abstentum non fuerit. Principes enim intercedebant, ne hoc modo iter ad usurpanda bona Ecclesiastica ad quæ inhiabant, ipsis intercluderetur. Intercedebant quoque nonnulli Episcopi propriæ desidiæ fovendæ, & aulici fastus promovendi, quàm officii sui peragendi studiosiores. His Episcopis favebat Nicolai I. responsum capite præcedente relatum. Videtur enim antecedentia decreta corrigere, eaque ad antiquorum canonum formam emendare. Nihilominus paulatim evanuerunt: Nam non obstante hoc Nicolai responso Concilium Metense annis 24. post celebratum c. 8. antiquas Pontificum leges adversus eos pronuntiatas renovavit, irritumque & inane declaravit quidquid in summi Sacerdotii egissent ministerio.

II. Tandem tacito consensu, sed Orienti & Occidenti communi, circa medium seculum decimum, in tota prope Ecclesia à Chorepiscoporum creatione desitum est. Nomen Episcopi quod nomini suo insertum erat, inanem gloriolæ affectum animis eorum inspirabat, semperque Episcopi & videri & esse avebant, Huic malo non aliter Episcopi se posse mederi quàm ipsorum extinctione crediderunt. Hanc tamen extinctionem magno cum temperamento fecerunt. Nomen primum sustulerunt, ne amplius superbiendi illis occasionem daret: Deinde officia bipertiti sunt. Quæ Episcoporum erant propria, ut ordinare, Ecclesias consecrare, confirmare, & ejusmodi cum nullo Presbytero ab eo tempore amplius communicarunt, sed sibi solis reservarunt. Cætera verò quæ ad jurisdictionem & Ecclesiæ regimen pertinent, Archipresbyteris, & Decanis ruralibus potissimum attribuerunt. Unde etiam antiquitus paulò post Chorepiscoporum extinctionem Archipresbyteri à multis Decani rurales vocabantur, ut notat Innocentius III. extra de officio Archid. C. Ad hæc. Non legi Concilii alicujus decretum de iis cum isto temperamento tollendis, præter illa quæ superius relata sunt, quæ tamen posteri aliquandiu pro magna parte insuper habuerunt. Sic rem se habuisse, & desiisse ab experientia posteriore judicamus.

III. Id nonnihil edocemur ex can. 12. Concilii Romani, aliis Ravennatis, anno 904 sub Joanne IX. Canonem longiusculum integrum referimus. *Propter assiduam ergo populi Dei curam singulis plebibus Archipresbyteros præesse volumus, qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verumetiam eorum Presbyterorum qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & qua unusquisque industria divinum opus exerceat, Episcopo suo renuntient: Nec obtendat Episcopus, non egere plebem Archipresbytero. Quod si ipse gubernare valeat, quia est valde idoneus, decet tamen ut partiatur onera sua, & sicut ipse matrici præest, ita Presbyteri præsint plebibus, ut in nullo titubet Ecclesiastica sollicitudo. Cuncta tamen ad Episcopum referant, nec aliquid contra ejus decretum ordinare præsumant.* Si à prærogativis Chorepiscoporum segreges quæ Episcoporum erant propria, quæ supererunt Chorepiscopalis autoritatis munera, videbis omnia eo canone, & cum eadem summissione Archipresbyteris concedi. Utraque comparanti, statim id quod dicimus innotescet. Postea nescio quo casu plurimum imminuta est Archipresbyterorum autoritas, & cum Archidiaconis contra jus antiquum communicata. Si rem igitur ad libellam nostri temporis examinemus, Chorepiscopi antiqui demptis privilegiis Episcopalibus nihil aliud erant quàm hodierni Archidiaconi forenses: Nam in urbe Diœcesis principe & in Presbyteros urbicos nihil erat illis juris. Ideo non abs re dixit Sigebertus in Chronico de Damaso secundo verba faciens, qui Pontificatum iniit anno Christi, 1048. *Decrevit, ne quid contra Episcopos præsumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiscopi, id est, villarum, & regionum Episcopi.* Cum ineunte seculo duodecimo quo scribebat Sigebertus, nulli essent Chorepiscopi, nullam vidit in Ecclesia fulgentem dignitatem cui Chorepiscopos compararet, Archidiaconatu convenientiorem.

IV. Quæ de Chorepiſcopis Orientalibus A diximus, intelligi tantum volumus de Patriarchatu Conſtantinopolitano, & Antiocheno: Nam res contrario eventu contigit in Patriarchatu Alexandrino. Chorepiſcopi tandem Epiſcopos extinxerunt, ſi verum eſt quod ſcripſit illuſtriſſimus Archiepiſcopus Toloſanus Petrus de Marca c. 14. lib. 2. eruditiſſimi illius operis de Concordia Sacerdotii & regni, *In* B *Patriarchatu Alexandrino deletis Epiſcopis, ſoli Chorepiſcopi curam Patriarchæ in adminiſtratione Eccleſiarum levant: quod ducentis abhinc annis inductum fuiſſe teſtatur Cyrilus Alexandriæ Patriarcha in literis quas in Valachia ſcripſit anno* 1612. Hic eſt Cyrillus qui paucis poſt annis Hollandica pecunia tentatus & dejectus ad Calviniſmum defecit; & ejuſdem pecuniæ miniſterio corruptis aulæ Turcicæ primoribus Patriarchatum Conſtantinopolitanum invaſit, & paulò poſt merito ſupplicio affectus perfidiæ pœnas luit.

EXERCITATIO V.

DE SACRARUM ORDINATIONUM iteratione, variiſque difficultatibus, quæ aliquot ſeculis Eccleſiam hac in cauſa vexaverunt.

CAPUT I.

Variæ antiquorum Scholaſticorum de iteratione Ordinationum ſententiæ enarrantur, Lombardi, Petri Pictavienſis, Hugonis à S. Victore, Roberti Pulli Cardinalis, Roberti de Flammesbur, Hugonis Canoniſtæ, Guilelmi Pariſienſis, S. Raymundi, &c. Quæſtio hæc nonnullis judicatur difficilis, inſolubilis. Lucius III. Papa cum conſenſu Cardinalium ordinationes Schiſmaticorum iterare promittit. Quandiu ea ſententiarum varietas in Eccleſia viguit.

I. QUæſtionem aggredior difficultatibus C & ſpinis obſitam, ſive ſpectes antiquos Patres, ſive antiquiſſimos Scholaſticos Doctores. Varia videntur, & prope contraria antiquorum Patrum de hac re pronuntiata, varia praxis, ita ut aliquando in praxi videantur inter ſe committi, his uno modo docentibus, & facientibus, aliis contrario. Antiquiſſimorum etiam Scholaſticorum de hac quæſtione definitiones multis modis, & aliquando contrariis diverſæ fuerunt. Tam perplexa autem & ſpinoſa ab utriſque, & Scholaſti- D cis, & antiquis Patribus æſtimata eſt difficultas, ut utrique de ea verba facturi nonnunquam eam confeſſi fuerint, & ideo illius explicationem aggredi ſeſe reformidare præfati fuerint. Magiſter ſententiarum ita incipit diſt. 25. *Hanc quæſtionem perplexam, ac pene inſolubilem faciunt Doctorum verba qui plurimum diſſentire videntur*: Ipſe verò diſputando longè perplexiorem reddit. Relatis enim antiquorum Patrum de hac difficultate diverſis, & in ſpecie contrariis ſententiis, quatuor diverſas, & aliquando contrarias Docto- E rum ſui temporis de earum conciliatione opiniones explicat; ſed quæ magis probabilis ſit, quæ falſa, quæ illi magis placeat, non aperit, veluti in trivio hæſitans, quocunque pedes tulerint, eò iturus.

II. Idem prope cum ipſo, ſed paulò aſſeverantius aſſerit Petrus Pictavienſis qui primus Magiſtrum commentatus eſt in gloſſa ad diſt. 25. *In hoc ei omnes conveniunt: Hæretici poſſunt dare noſtrum baptiſma, ſi modo faciant in forma Eccleſiæ. Quidam & ſimiliter ſentiunt de confectione Euchariſtiæ, circa illos qui benedictionem manus ordinati receperunt in Eccleſia.* Itaq; ſi excipias baptiſmum, cætera quæ Ordinationem ab Hæreticis & Simoniacis factam ſpectant opinionum varietate fluctuant. Et paulò poſt, *Dictum fuit in proximo quod Hæretici non habent jus ordinandi vel conficiendi. Hoc idem dicit de Simoniacis degradatis, per quod videtur declinare in priorem opinionem de Hæreticis ſupra poſitam. Iiſdem enim paſſibus incedunt quoad conficienda Sacramenta, Hæretici præciſi, & Simoniaci degradati.* Petrus igitur cenſet probabilius eſſe Hæreticos ordinare validè, & cætera Sacramenta conficere donec ab Eccleſia præcindantur, hoc eſt, nominatim excommunicentur; quæ quatuor opinionum à Magiſtro poſitarum prima eſt, cenſetque in eam inclinaſſe Magiſtrum, quod ex ipſius verbis vix colligetur; ad illas enim quatuor videtur indifferens. Sed hoc colligit ex analogia Hæreticorum cum Simoniacis, quos docet ordinare poſſe donec ab ordine degradentur, eadem diſt. lit. D. Sic etiam Hæretici donec ab Eccleſia præciſi & expulſi fuerint.

III. Ma-

III. Magister Præpositivus Theologorum sui temporis facilè Princeps in summa manuscripta, f. 56. p. 2. proposita quæstione, *Utrum Hæreticus ab Ecclesia præcisus & depositus ordinem conferre possit*, & allatis in utramque partem Patrum testimoniis, sic respondet: *Quidam respondent aliter de ordine, aliter de Eucharistia, distinguentes circa ordinem: Utrum Hæreticus recepit ultimam manus impositionem in Ecclesia, vel extra. Si in Ecclesia recepit; & ordinem habet, & potestatem dandi. Si extra Ecclesiam, dicunt quod habet ordinem, & non habet potestatem dandi; si tamen ab eo accepit, qui habuit ultimam manus impositionem in Ecclesia. Qui vero ab eo recepit, qui dans, potestatem dandi non habuit* (aliquid deesse videtur.) *De Eucharistia non distinguunt, dicentes quod nonnisi Catholicus potest hoc Sacramentum conficere, quia Sacramentum est unitatis. Et hoc dicunt innitentes verbo Pelagii dicentis, Si veritate ducente dirigamur, non est verum corpus Christi quod conficit Schismaticus. Hoc quidam dicunt de consecratione Ecclesiæ innitentes verbis Joannis Papæ, qui Ecclesias Arianorum consecrari præcipiunt.* Hæc erat illo tempore probabilis sententia, quæ vulgò in Scholis propugnari solebat; à qua tamen multi recedebant, atque in primis Præpositivus eodem loco, Pergit enim, *Nobis videtur consentientibus Augustino, quod Hæreticus omnia Sacramenta, & habet & conficit, dummodo in forma faciat Ecclesiæ, & potestatem habeat. Potestatem autem habet non tantùm ille qui ultimam manus impositionem recepit in Ecclesia, sed & secundus, & tertius, & usque in infinitum: quod dicitur ex auctoritate septimæ Synodi, ubi Tharasius Patriarcha dixit quod in sede Constantinopolitana fuerunt Episcopi quinque omnes Hæretici, unus post alium: ordinati tamen ab eis in ordinibus suis recepti sunt. Non est credibile quod omnes hi fuissent ordinati ab iis qui ultimam manus impositionem recepissent in Ecclesia. Quod autem objicitur illud Innocentii & alia, sic exponimus, quia vulneratum caput habet, qui ab Hæretico recipit Sacramentum, quia sine peccato non recepit: Et quia ordo ille non est honor, sed onus. Quod dicit Cyprianus inania sunt, &c. sic intelligas, quantum ad effectum, &c.*

IV. Sententiam quam repudiat Præpositivus saltem ex parte docuerat Hugo à S. Victore, ut videre est Summæ sententiarum tract. 6. c. 9. *De iis qui sunt extra Ecclesiam, ut excommunicati & manifesti Hæretici. Quæritur, utrum conficiant corpus Christi. Quibusdam videtur, quod quamvis sit eis ad damnationem, tamen conficiant; quia ordinationem non amiserunt, in qua datur potestas illud conficiendi. Aliis videtur, quod nec excommunicati, nec manifesti Hæretici conficiunt. Nullus enim in ipsa consecratione dicit offero, sed offerimus, ex persona totius Ecclesiæ. Cum autem alia Sacramenta extra Ecclesiam possint fieri, hoc nunquam extra, & istis magis videtur assentiendum.* Evidenter docet Excommunicatos, & manifestos Hæreticos Eucharistiam consecrare non posse: sed Ordinationes ab iisdem factas esse irritas, nec hoc loco, nec alibi evidenter docet. Colligitur tamen ex ipsius verbis eam sententiam amplexum fuisse. Nam prioris sententiæ cui non assentitur Hugo, fundamentum est Excommunicatos, & manifestos Hæreticos ordinationem non amisisse. Posterioris igitur quæ priori contraria est, fundamentum esse videtur eosdem Ordinationem amisisse.

V. Gratianus eandem sententiam fusè docet, 1. q. 1. per totam illam quæstionem quæ ex 130. canonibus contexta est. Post can. 45. sic colligit, *Patet ergo illud Augustini, Sacramenta videlicet Christi per Hæreticos ministrata suo non carere effectu, non de omnibus intelligi generaliter; sed de Sacramento baptismi.* Paulò ante rationem dederat propter quam Hæretici, omnium Sacramentorum minimè; Ordinationem conferre poterant. Deinde post can. 74. iterum colligit, *Patet quod Sacramenta Ecclesiastica præter baptisma, ut supra dictum est, ab Hæreticis ministrari non possunt.* Item post c. 97. assumit ut exploratum; Degradatum Episcopum baptizare posse, ordines dare non posse. *Non ergo consequenter colligitur, ut si recedentibus à fide jus baptizandi relinquitur, potestas etiam distribuendi sacros ordines relinquatur; quamvis utrumque a consecratione proveniat. Degradatus enim Episcopus potestatem largiendi sacros ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amisit. Sed ne Augustinum in hac sententia penitus reprobemus, intelligamus aliud esse potestatem distribuendi ordines sacros; aliud esse executionem illius potestatis. Qui enim intra unitatem Catholicæ Ecclesiæ constituti Sacerdotalem vel Episcopalem unctionem accipiunt, officium & executionem sui officii ex consecratione adipiscuntur. Recedentes verò ab integritate fidei, potestatem acceptam Sacramento tenus retinent, effectu suæ potestatis penitus privantur, &c. De his ergo qui accepta Sacerdotali potestate ab unitate Catholicæ Ecclesiæ recedunt, loquitur Augustinus; non de illis qui in Schismate vel hæresi positi Sacerdotalem unctionem accipiunt.*

VI. Contrariam tamen sententiam Robertus Pullus docuit Hugoni, Lombardo, & Gratiano coætaneus, Summæ Theologicæ manuscriptæ parte 7. c. 14. *Rebaptizari aut reordinari non licet. Fit tamen Ordinatis suspensio; fit, & cum nimia est culpa, degradatio. Neutra potestate Sacramenti privat; Utraque ab officii exercitio alienat, &c. Dum autem sententia suspensionis aut degradationis manet, quid si interim officium interdictum agatur? Utique propter potestatem quæ non aufertur, sicut boni, ita quoque & prohibiti, videntur sua uti posse potestate, verum malo suo, omniumque qui intus ita sunt, ut prohibitionem contemnant.* Idem multò magis de Ordinatis, & Ordinantibus Hæreticis dicendum est. Omnes enim qui dixerunt Hæreticos manifestos iterum ordinandos, idem de degradatis pronuntiarunt. Sed multi qui degradatos dixerunt iterum ordinandos, idem negaverunt de Hæreticis esse faciendum.

VII. Robertus de Flammesbur S. Victoris prope Lutetiam Canonicus eodem quo Præpositivus tempore scribebat, & idem cum eo de hac quæstione sentit. Sic ille lib. 3. Pœnitentialis manuscripti qui in illa Abbatia conservatur, non longè à principio, *Utrum Episcopus Hæreticus ordines conferat, quæstio maxima est, de qua diversæ sunt opiniones. Dicunt aliqui si acceperit ultimam manuum impositionem, id est, ordinem Episcopalem, qui sic dicitur, quia post illum nullus*

 ordo

ordo confertur. Si ergo illum acceperit in Ecclesia, A *id est, in unitate Ecclesiæ, ordinem confert; si extra, non: Et qui ab illo accipit, nihil accipit. De corpore Christi dicunt, quod a nullo tali id est, extra Ecclesiæ unitatem constituto conficiatur, arg. 24. q. 1. Schisma. Hugo dicit quod quilibet Episcopus, sive exterius sive non; sive Catholicus, sive Hæreticus, sive ultimam manus impositionem acceperit in Ecclesia, sive extra, ordinem confert. Similiter & Ordinatus ab illo, & sic in infinitum, arg. 1. q. 1. Dominus. Hoc autem dico, si forma conferendi Sacramenta servetur; alioquin nihil agitur arg 1. q. 1. Si qui confugerent, & q. 7. Daimbertum.* B *Unde si cum talibus dispensetur, oportet reordinari ordinatos ab illis, ut habetur in prædictis Capitulis; alii non debent ordinari, arg 1. q. 1. quidam. Quod ordinavit Alexander in Schismate Octaviani. Lucius tamen Papa, ut dicunt, fecit reordinari ordinatos ab illis qui ultimam manus impositionem acceperant extra Ecclesiam: Et mirum fuit quod Cardinales consenserint. Forte sequebantur primam pravam opinionem: Vel hoc fecerunt in odium Schismatis. Sic ergo a quocunque Episcopo datur Ordinatio, dummodo fiat in forma Ecclesiæ, & intendatur fieri quod facit Ecclesia, ordinatur, sed executionem Ordinis nullus potest dare nisi in Ecclesia.*

VIII. In his Roberti verbis tria notabit C Lector. Primum eum vocare quæstionem hanc maximam; eo quod tum erat in Scholis & in praxi, opinionum varietate maximè agitata & celebris, his in hanc sententiam, aliis in illam inclinantibus. Scribebat autem Robertus circa annum Christi 12.0 Secundum, Hugonem quem citat non esse Hugonem à S. Victore, sed alium aliquot annis isto posteriorem, Canonistam celebrem, qui Gratiani decretum glossis illustravit, & sæpe ab Hostiensi, Raymundo, & aliis antiquis Canonistis allegatur. In additionibus tamen ad glossam in verba Gratiani post can. 97. 1. q. 1. pro contraria sententia refertur, quasi D neget eum qui extra Ecclesiam Episcopus factus est, ordinare posse; vel tertius est iste Hugo in glossa allegatus. Tertium, Lucium III Papam Schismaticos ab Antipapa Octaviano ordinatos ad Ecclesiam Catholicam revertentes de Cardinalium consensu iterata ordinatione recepisse. Hoc autem factum esse oportuit anno 1184. aut 1185. quo Lucius obiit. Id autem facilè & certò scire potuit Robertus, cum eo tempore non modo viveret, sed etiam celebris esset Parisiis pietate & doctrina, & Pœnitentiarii publici munere fungeretur. Idem quod Lucius fecerant Innocentius II. & Alexander tertius Lucii Prædecessores, ut Alexander testari videtur in Concilio Later. 3. c. 2. *Quod a Prædecessore no-* E *stro felicis memoriæ Innocentio factum est, innovantes, Ordinationes ab Octaviano & Guidone Hæresiarchis factas, & ab Ordinatis ab eis, irritas esse censemus.* Ita vulgo tunc multi censebant, & agebant.

IX. Refert Krantzius Historiæ Saxonicæ lib. 6. c. 4-. Lucium Papam, & Fredericum primum Imperatorem, Veronam Schismatis conciliandi causa venisse, Luciumque tandem precibus Imperatoris commotum, se in gratiam ab Antipapis ordinatos recepturum promisisse, *Sed quum postera die manus illis essent imponenda singulis, immutatum erat consilium, quod diceret, in Concilio Venetiano decreta non posse, nisi alio Concilio irritari. Promisit autem de proximo alium a se evocandum cœtum, in quo super his constitueretur.* In Concilio illo Lucius suffragium tulerat ut Cardinalis, tum Ostiensis dictus, degradatique fuerant & Antipapa, & omnes ab eo ordinati, ut refert in Annalibus Anglorum Rogerus de Hoveden. Memor igitur istius decreti Lucius ad Ordinationem iterandam secundum datam Imperatori promissionem jam accinctus, statim substitit, ampliusque deliberandum statuit, & brevi se cum Cardinalibus & Episcopis deliberaturum pollicitus est. Hoc Lucium tandem fecisse testatur Robertus, & Schismaticos iterata ordinatione reconciliasse. Ita quoque in Conventu Northusiensi anno 1105. cui aderant Legati Pontificis, statutum est, *ut qui a Pseudoepiscopis fuerant consecrati, per Catholicam manus impositionem reconciliatio proximo jejunio danda fore promitteretur.* Abbas Ursperg. Pseudo Episcopi dicuntur illi Schismatici, Simoniaci, & similes. Reconciliatio per Catholicam manus impositionem, susceptio est Episcoporum Schismaticorum, &c. per ordinationis iterationem.

X. Guilelmus Parisiensis Episcopus & Doctor celebris, qui post Præpositivum & Robertum annis aliquot scribebat, sententiam quam repudiarunt, magna ex parte amplexus est, c. 7. de Sacramento Ordinis. Docet enim & fusè explicat in Degradatis & depositis characterem degradatione & depositione Ecclesiastica posse deleri, atque ideo si Ecclesiæ reconciliandi sunt, iterum ordinandos esse, ut character & gratia quam exautoratione perdiderunt, secunda Ordinatione eis restituantur. Cæteros autem Hæreticos, Apostatas, & Excommunicatos simplici indulgentia & Absolutione Ecclesiæ reconciliari concedit. Primum agit adversus nonnullos qui asserebant suspensos & Excommunicatos quandiu vigebat Censura nihil agere quod non esset irritum & inane: Quia Procurator suspensus, si vigente suspensione se negotiis ingerat, falsus est Procurator, quæque agit, irrita sunt. Hoc ipse negat, nisi absolutè revocata fuerit Procuratio; & ideo, inquit, quod ajunt de Suspensis & Excommunicatis, verum est de Exautoratis, Depositis, & Degradatis. *Hoc ipsum, inquit, forma Exautorationis, & exordinationis indicat evidenter,* & paulò post, *Hinc est quod rationabilissime dixisse videtur, exautoratos atque depositos, reordinandos esse cum redierint, & Ecclesia eos restituere voluerit. Cæteros autem ab Ecclesia apostatantes, reconciliandos tantùm; non autem iterum ordinandos. Si enim Ecclesia intentio exauctorando, & deponendo, sive degradando ordinatos, ipsos characteres ordinum delere, sive abolere in illis intendit, non solum verisimile, sed etiam necesse est Ecclesiæ intentionem omnipotentia divinæ virtute, quæ ministerio Ecclesiæ semper assistit, & per ipsum operatur, impleri. Sicut enim ministerio Ecclesiæ adest omnipotens virtus ad imprimenda sanctitatis signacula, sive characteres, quos ordines vocamus, & ad infundendam gratiam ipsius ordi-*

ordinibus congruentem; sic & ad abolendum ipsa signacula, dubitandum non est ejusdem Ecclesiæ Ministris eandem esse & operari virtutem, & perficere intus quod foris facit Ecclesia. Postea probat hoc posito Sacramentum non iterari, *Nec timendum ullatenus injuriam fieri Sacramento ordinis, si hoc modo, ut diximus iteretur. Si enim non reputatur iterandum, quod nescitur esse factum; multò fortius non est reputandum iteratum, quod scitur abolitum esse penitus & destructum.* Nihil tamen absolutè definit postquam ista multis exaggeravit, sed consulendum monet Eccles. Roman. ut in hac re de Ecclesiæ intentione certi simus. Tandem his verbis sermonem concludit, *Propositum verò nostrum non est hic canones* exponere, vel contrarias opiniones Doctorum ipsorum in his *ad concordiam reducere, sed veritatem, sanctitatem ordinum, virtutemque eorum, nec non & potestatem Ecclesiæ præstandi, & auferendi, ipsis rationibus, ac declarationibus, quantum possumus, adstruere.*

XI. Eandem opinionum varietatem testatur de suo tempore S. Raymundus Summæ lib. 1. c. de Hæreticis & Ordinatis ab eis, §. 9. quæ tamen tum plurimùm frigebat, omnibus prope consentientibus Episcopum quemcunque Hæreticum in Ecclesia vel extra Ecclesiam ordinatum validè ordines conferre, sed non ordinis executionem, modo juxta formam Ecclesiæ ordinatus fuerit, & ordinet. *Ad istius quæstionis intelligentiam nota*, inquit Raymundus, *quod Joannes, & Rudolphus dixerunt, quod Episcopus Hæreticus, qui recepit ultimam manus impositionem, id est, ordinem Episcopalem in Ecclesia, ordines confert, sed non ordinis executionem. Si autem extra, nihil confert, nec ordinem, nec ordinis executionem, quia nihil receperat. arg. 1. quæst. 7. Daimbertum. Sed hæc opinio reprobatur, 9. q. 1. Ordinationes. 1. q. 1. Convenientibus. Dicas ergo cum Laurentio, Vincentio, & aliis fere omnibus, quod, seu quis recipiat ultimam manus impositionem in Ecclesia, seu extra, dum tamen formam Ecclesiæ servet in ordinando, & in forma Ecclesiæ fuerit ordinatus, semper verum ordinem confert, sed non ordinis executionem; & hoc seu scienter, sive ignoranter alius ordinetur ab ea.* Fatetur tamen mortaliter peccare, & crimen idololatriæ committere, qui in eo statu ordines conferunt, & qui ab eis accipiunt.

XII. Hæc Roberti Pulli Cardinalis, Præpositivi, Roberti de Flammesbur, & S. Raymundi sententia cæteris tandem prævaluit. Eam secuti sunt, Alexander Halensis, S. Bonaventura, S. Thomas, Scotus, Scholasticæ doctrinæ principes, præcipuaque post tantos Doctores Scholasticorum turba in hunc usque diem. Cardinalis Hostiensis, de temporibus Ordinandorum, eam quoque amplectitur, testatur tamen n. 6. Antiquis aliam fuisse sententiam. *Quid ergo si quis Episcopus a Schismatico fuerit consecratus? Dixerunt antiqui quod nulla est talis consecratio, & ideo non confert Ordines taliter consecratus. Sed hæc opinio reprobatur, &c.* Idem etiam dicit titulo de Schismaticis, sed unum tantum ex pluribus nominat Joannem Faventinum qui ita olim senserit. Itaque ab annis 400. sententia illa non præcipua, sed sola in Scholis regnavit; Nonnulli tamen posthæc ita senserunt; quorum sententiam refert Aureolus in 4. sent. dist. 2 c. sed eorum nomina tacet. *Est tamen hic opinio quædam, quod degradatus, sive excommunicatus, quandiu toleratur, potest ministrare Ordines: quandiu vero non toleratur, non potest. Doctores tamen communiter hoc non tenent, &c.* Quinam illi fuerint, nec exprimit, nec ego divinare possum: Sed nulla censura hanc sententiam notat.

XIII. Ita nonnulli sentiebant cum scriberet Joannes de Bassolis qui post Aureolum scripsit, nec erat è Scholis penitus explosa sententia, ut ex ejus verbis colligitur in 4. dist. 25. q. unica, art. 2 Dicit dubium esse. *Utrum scilicet Episcopus degradatus, vel depositus vere ordinet de facto, si attentet ordinare.* De hac re tres refert opiniones, *Dicunt aliqui quod non. Quia ad hoc non sufficit gradus vel dignitas Episcopalis manens indelebilis; sed requiritur cum hoc jurisdictio super ordinandos; sicut in foro Pœnitentiali requiritur jurisdictio super absolvendos. Et non sufficiunt etiam ad absolvendum, etiam de facto; claves Sacerdotales; quia per primam pœnam, puta depositionem, vel degradationem tollitur omnis jurisdictio. Alii dicunt eandem conclusionem, sed probant eam aliter, quod secundum eos Episcopatus non est ordo, nec est aliquid indelebile, & quod potest auferri simpliciter loquendo, & aufertur per degradationem.* Neutram sententiam amplectitur Bassolis, sed tertiam, videlicet Episcopum depositum vel degradatum, validè & de facto ordinare: Eas tamen ut non improbabiles & in Scholis disputatas refert. Ita quoque Summa Astensis cujus autor ante trecentos & aliquot annos scribebat, lib. 6. tit. 3. art. 4. *Quæritur utrum Episcopus degradatus possit conferre ordines? Respondeo, Aliqui dicunt quod non; quia degradati non tantum sunt suspensi ab officii executione, sed etiam sunt spoliati Episcopali dignitate; Unde non manent Episcopi: Alii vero dicunt, & videtur verius, & rationabilius quod possunt ordines conferre de facto, non de jure, non tamen ordinum executionem, &c.*

XIV. Præcipuum communis sententiæ fundamentum fuit quoddam Sancti Augustini testimonium ex lib. 2. contra Epistolam Parmeniani c. 13. quod fusè refertur 1 q 1. c. 97. & à Magistro l. 4. dist. 25. Nihil tamen disertè statuit de Hæreticis, sed sermo illi est tantum de Donatistis. Deinde Sanctus Augustinus toto illo capite duo tantùm demonstrat, quæ ad præsentem quæstionem pertinent, quæque Catholici omnes semper confessi sunt, Baptismum à Schismaticis & Hæreticis datum esse validum, & non repetendum, & secedentem ab Ecclesia Catholica jus dandi baptismi non amittere. Efficaciam Sacramenti Ordinis ulterius eo loco non protendit; licet nonnulla ipsius verba ulterius protendi posse innuere videantur, atque idem esse de ordinatione quod de baptismo dicendum. Nec aliter poterat decernere Augustinus, cum Donatistas quotidie videret in Ecclesiam cum ordinibus suis admitti. Sed ipsius verba ad omnes Hæreticos quorum baptismus valet, aliquis trahi debere negare posset. Alterum testimonium ex cap. 1. lib. 1. de baptismo contra Donatistas citari potest, sed minus habet roboris: cætera leviora.

XV. Si antiquorum Patrum, & recentiorum sententias qui ante natam Scholasticen scripserunt, attentè consideremus, opinionum fluctuationem longè majorem, imò inter se commissionem & collisionem deprehendemus, quæ optimum Pontificem Leonem IX. tantopere afflixit, ut referente Petro Damiano sexti opusculi sui præfatione, *in postrema Synodo*, (quam hac de causa celebrabat) *omnes Episcopos ex divina obtestatione rogaverit, quatenus Dei misericordiam in commune deposcerent, & quid super hoc scrupuloso negotio decernendum esset, nutantibus revelaret.* Fluctuationum causas, circumstantias, ambages, effectus, cum varia sint sequentibus capitibus enarrabimus. Quis enim res tam multiplices tam difformes & diuturnas uno verbo complecti possit?

CAPUT II.

Eadem difficultas, An Ordinationes ab Hæreticis, Schismaticis, Symoniacis, degradatis, factæ essent iterandæ, Patres plurimùm anxios habuit. Urbanus II. in hoc dubio iterum ordinavit. Quædam Synodi idem fecerunt. Tempore Petri Damiani obscura admodum inter Catholicos, & litigiosa quæstio. Plurimi Simoniacè Ordinatos à Simoniaco iterum ordinabant. Ipse tamen hoc negat faciendum. Leo IX. omnes Simoniacorum ordinationes irritas declaravit; postea decretum ad Simoniacè Ordinatos restrinxit. Gravius Nicolai II. decretum. Tantæ anxietatis causa inquiritur apud Damianum. Multi asserebant à Simoniaco ordinatum nihil à Laico differre. Nonnullos à Simoniacis ordinatos Leo IX. iterum ordinavit. Asseruit Damianus non Hæreticorum baptismum, sed ordinationem iterandam.

I. Si Ecclesiæ Catholicæ Patres, ut de antiquis Scholasticis capite præcedente factum est, consulamus, eandem difficultatem eos vexasse quæ Scholasticos, deprehendemus. Nonnullis Patrum testimoniis duo tantùm vel divisim vel conjunctim responderi solent, ut cum aliis aliorum Patrum testimoniis, & cum sententia nunc regnante conciliari possint: Prius ea testimonia non esse intelligenda de ordinibus ipsis, sive de eorum natura & substantia, sed tantum de ordinum executione quæ ab Hæreticis, & Schismaticis, Excommunicatis, & Degradatis suscipi & exerceri sine crimine non potest; ita tamen ut impiè licet suscepta & exercita, rata sit & valida. Posterius, tum tradentes, tum suscipientes ab eis, utrosque grave crimen ipsa traditione & susceptione perpetrare, & ordinum susceptorum gravibus pœnis executione prohiberi. Nullo tamen modo ordinem susceptum iterari debere, modo Hæreticus aut degradatus secundum Ecclesiæ formam ordinatus fuerit, & ordinaverit. Nonnulla tamen testimonia dari possunt ita clara & evidentia, ut harum solutionum neutra illis satisfacere possit; nec ulla sit etiam in iis suspicio ordinum collationem juxta Ecclesiæ formam non esse factam, aut Collatores olim juxta eandem formam non esse ordinatos. Omissis igitur aliis testimoniis ea tantùm Patrum testimonia referemus quæ cum his solutionibus nullo modo nobis conciliari posse videntur, sed quæ reverà demonstrant ordinis à legitimè ordinatis, juxta Ecclesiæ formam traditi iterationem. Ex quibus colliget Lector eam difficultatem quæ antiquissimos Scholasticos vexavit, antiquos etiam Patres plurimum vexasse. Ordine retrogrado à posterioribus ad priores conscendemus.

II. Non referam Lucii III. promissionem de reordinandis Schismaticis Frederico primo Imperatori datam; nec etiam promissionis executionem, qui postea Ordinatos ab Octaviano, aliisque Antipapis iterum ordinavit. cum id contigerit Scholasticis Doctoribus jam Cathedras possidentibus, & Ecclesiam docentibus. Incipiam ab Urbano II. qui cum nascente Scholastica & vix dum vagiente, in Cathedra Petri sedit. Rescribit Urbanus Petro Pistoriensi Episcopo, & Rustico Abbati Vallis umbrosæ, qui cum multis aliis Catholicis graviter tulerant eum in Episcopum Pisanum consecrasse quendam Daibertum à Nezelone Episcopo Moguntino Schismatico, Hæretico, Excommunicato, in Diaconem promotum; iisque rationem facti sui reddit, quod nihil à Nezelone Daibertus ista consecratione accepisset, quia Nezelo, ut pote Hæreticus & Excommunicatus, nihil habuisset, ac proinde nihil illi dare potuisset; se Diaconum illum quod esset Ecclesiæ utilis, & à Simoniaco quidem, sed non Simoniacè ordinatus fuisset, iterum in Diaconum ordinasse. Non esse autem censendam Ordinationem illam iteratam esse cum prior Ordinatio nulla fuisset, & ex ea in Daibertum nihil effluxisset. Refertur Epistola integra part. 2. tom. 3. Concil. & quæ præsertim huc spectant 1. q. 7. c. 24. *Daibertum à Nezelone licet Simoniace non Simoniacè ejusdem confessione reperimus in Diaconum ordinatum, & B. Innocentii Papa sententia constat declaratum, quod Nezelon (quem constat ab Hæreticis ordinatum) quia nihil habuit, nihil dare potuit, ei cui manum imposuit. Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati, & Damasi Papa testimonio roborati, qui ait reiterari oportet quod male actum est, Daibertum ab Hæreticis corpore & spiritu digressum, atque utilitatibus Ecclesiæ pro viribus insudantem ex integro (Ecclesia necessitate ingruente) Diaconum constituimus. Quod non reiterationem existimari censemus, sed tantum integram Diaconi dationem; quoniam ut prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.*

III. Non video qua ratione ista Pontificis actio ad solam Ordinis exequendi indulgentiam coarctari possit. Ponderentur singula verba:

verba: testantur omnia de Diaconatus substantia sermonem esse non de executione, nisi consequenter: Nam qui nullo modo est Diaconus, profecto Diaconi munus exequi non potest. Deinde certissimum est, & evidentissimum Damasum quem Urbanus citat contendere Chorepiscopos nihil Episcopalium officiorum prorsus agere, & quidquid agunt ejusmodi, iterum esse agendum ab Episcopo, si velis aliquid esse actum. Sic est Urbanus intelligendus, aut Damasi testimonio illusit. Idem de Innocentio asserendum, qui prorsus secundum Urbanum de iteratione Ordinis ab Hæreticis accepti interpretandus est, non secus ac Damasus de eo quem Chorepiscopi contulerunt. Nec etiam dicere licet repetitos esse totius ordinationis ritus, sed cæremoniæ tantùm causa, non animo novam Ordinationem inducendi. Nam præterquam quod hoc dictum est ineptum, ridiculum, & inusitatum, Urbani scopus non est obscurus, paucis verbis illum inculcat, repetitur Ordinatio, quia nihil dare potuit Hæreticus, nihil habuit, nihil ab eo accepit Ordinatus. Ideo ex integro Diaconum constituit; nec tamen, inquit, ista Ordinatio dicenda Ordinationis iteratio, quia Schismaticus qui dedisse dicitur, nihil habuit quod daret.

IV. Hinc colligitur genuinus sensus Urbani II. in Epistola ad Lucium Præpositum S. Juventii apud Ticinum quam refert Baronius an. 1099. qui aliàs ambiguus est, & posset commodè, potissimum priores pericopæ, in alienum sensum trahi. Inter cætera quærebat Lucius ab Urbano, *Utrum sit utendum Ordinationibus & reliquis Sacramentis a criminosis exhibitis, ut ab Adulteris, vel Sanctimonialium violatoribus, vel hujusmodi.* Distinguit Urbanus in hunc modum, *Si schismate vel hæresi ab Ecclesia non separentur, eorundem ordinationes & reliqua Sacramenta sancta & veneranda non negamus, sequentes Beatum Augustinum, &c.* Deinde quibusdam testimoniis allatis, & difficultate soluta, pergit ad aliud distinctionis membrum, *Hæc de malis Catholicis, qui intra Ecclesiam sunt. Cæterum Schismaticorum & Hæreticorum Sacramenta, quoniam extra Ecclesiam sunt, juxta Sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini, Hieronymi, formam quidem Sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, nisi cum ipsi, vel eorum Sacramentis initiati per manus impositionem ad Catholicam redierint unitatem.* Manifestum est ex antecedente Epistola illa verba, *non autem virtutis effectum*, quæ quodammodo possent esse ambigua, & ad solam exercitii prohibitionem restringi, sumenda esse pro, *virtute cassa, irrita, nulla*, ita ut Sacramenta in Hæreticis, & ab Hæreticis formam exteriorem Sacramenti habeant, ut pote secundum Ecclesiæ formulas & ritus celebrata, sed tamen irrita sint & nulla. Ideo vult ab ipsis ordinatos ad Ecclesiam Catholicam redeuntes per manus impositionem, hoc est, aliam ordinationem recipi.

V. Hoc insuper sequentia verba demonstrant. Nam controversia inter Stephanum Papam & Cyprianum ab eo commemorata id evincit. Scribit enim Stephanum Pontificem & Augustinum vehementer S. Cyprianum redarguere, *Affirmantes baptismum sive ab Hæretico, sive Schismatico Ecclesiastico more celebratum ratum esse, & merito, quia alia in baptismo, & alia in reliquis Sacramentis consideratio est; quippe cum & ordine prior & necessarior sit, &c.* Urbani ergo sententia est, non esse ita de Ordine sentiendum ut de baptismo: Baptismum ab Hæreticis datum, ratum esse, sed ordinem irritum. At baptismus ab Hæretico sine crimine nec petitur, nec datur, nec accipitur; & acceptus, licet ratus sit, gratiam tamen non producit, nisi per summum accidens in jam jam morituro, si Catholicus abest, qui dare possit, ut ipse Urbanus eodem loco excipit: Quo casu eundem effectum ab Ethnico datus sortiretur. Igitur similiter, si ordo in se ratus sit, & irritus tantùm ab Urbano dictus eo quod ium gratiam in suscipiente non producat, sed damnationem; nulla prorsus erit inter Ordinem & baptismum differentia, quam tamen vult esse magnam Urbanus. Quamobrem ratus est baptismus ab Hæretico datus? Respondebit Doctor Scholasticus, quia characterem imprimit, licet gratiam non inspiret. Quamobrem secundum Urbanum non est eadem ordinationis ratio. Nihil aliud secundum Urbani principium responderi potest, nisi quod Ordinatio ab Hæretico & Schismatico data, nec characterem nec gratiam producit. Aliàs eadem prorsus erit Ordinationis quæ baptismi ratio, quod aversatur Urbanus.

VI. Eodem sensu canon iste Synodi Placentinæ sub Urbano intelligendus est, *In hac quoque Synodo hæresis Simoniacorum penitus damnata est, ut quidquid in sacris Ordinibus, & in Ecclesiasticis rebus data & promissa pecunia acquisitum Simoniacè videretur, pro irrito haberetur, nullasque vires habuisse & habere judicaretur.* Idem affirmandum de hoc canone Concilii Quintilinebergensis sub Gregorio VII. Uterque à Bertholdo refertur, *In eadem Synodo ordinatio Uvecilonis Moguntini Invasoris, & Sigefridi Augustensis, & Norberti Curiensis; Immo omnes Ordinationes & consecrationes Excommunicatorum penitus irritæ judicatæ sunt juxta decreta Sanctorum Patrum, Innocentii, Leonis primi, Pelagii, atque ejus successoris Gregorii primi.* Wecilo, sive Nezelo ille est qui Daibertum de quo supra Diaconum ordinaverat. Nihil sane clarius dicere poterant, modò velimus de autorum mente ex ipsorum verbis, non ex opinione anticipata judicare. Quid enim Latinè significant, spes irrita, labor irritus, promissa irrita, irritæ preces, tela irrita, testamentum irritum, & ejusmodi. Quid sibi volunt Patres Concilii Carthag. 4. c. 28. cum decernunt, *irritam esse injustam Episcoporum damnationem, & idcirco retractandam.* Quare colligunt, *& idcirco retractandam.* Quid si addatur *penitus irrita; nullasque vires habuisse & habere.* Num hæc significare possunt, Integras habet vires Ordinatio ista, rata prorsus est. Sed tamen de jure suspenduntur vires: Ita tamen suspenduntur

si

si Hæretico placuerit. Nam si nolit Canonibus reverentiam deferre, exerit Ordinationis ejus vires suas non secus ac si a Catholico procederet, sed tantum exerendo peccat.

VII. Petrus Damianus Cardinalis Ostiensis testatur quæstionem istam fuisse suo tempore Doctorum & Synodorum contrariis & fluctuantibus sententiis maximè & operosissimè agitatam. Cum autem quæstio ista de iterata Ordinatione generica sit, multasque species complectatur, unam tantum elegit quam fuse & accuratè tractat toto opusculo sexto cui nomen fecit, *Gratissimus.* Quæstionem autem ita circumscribit, An Ordinatio ab Episcopis Simoniacè in Ecclesia, & secundum Ecclesiæ formam Ordinatis Simoniacè collata, valida sit, sive an sit iteranda. Negat Damianus, & quo valet ingenio negationem tuetur. Tria ex Damiano demonstrabimus. Primum, obscuram admodum, & litigiosam fuisse eo tempore quæstionem, & variè à variis definitam, & in praxi contrario modo à diversis, atque etiam nonnunquam ab eadem persona, sed variis temporibus observatam. Secundum, statum controversiæ tam difficilis & obscuræ, cujus definiendæ causa Pontifices tantopere laborabant, fuisse, an Simoniacè, aut à Simoniacis ordinati iterum ordinandi essent. Postremum, Damianum assumere tanquam notum & concessum Hæreticos qui fidei prima fundamenta negant, licet valide baptizent, invalidè tamen ordinare, quanquam formam ab Ecclesia præscriptam observent.

VIII. Sic Damianus in præfatione tractatus, *De iis qui gratis sunt à Simoniacis consecrati; quanta jam per triennium in tribus Romanis Conciliis fuerit disceptatio, quamque perplexa, atque confusa dubietas, & in iis partibus quotidie ventiletur, Sanctitatem vestram latuisse non arbitror; præsertim cum crescente fluctuationis ambiguo, eatenus sit processum, ut nonnullos constet Episcopos ab illis ordinatos Clericos denuò consecrasse.* Et paulo post. *Sed cum mihi recurreret in memoriam, quia jam venerabilis Papa in postrema Synodo omnes Episcopos ex divina obtestatione rogaverit, quatenus Dei misericordiam in commune deposcerent, ut quid super hoc scrupuloso negotio decernendum esset, nutantibus revelaret, ejus me arbitratus sum obsecundare prorsus imperio, si vel orando vel scribendo tam difficilem nodum de Ecclesia solvere, superna illucescente gratia, potuissem.*

IX. Capite verò 35. refert Leonem IX. habita Synodo & diligenti facta inquisitione omnes Simoniacorum Ordinationes cassasse, & irritas declarasse: sed cum incommoda hinc emergentia conspexisset, constitutionem suam ad Clementis II. decretum quod illi suggestum est, attemperasse, quod non omnes Ordinationes a Simoniacis actas, sed eas tantum quæ Simoniacè, hoc est, pacta & data pecunia factæ fuerant, irritas pronuntiabat. *Cum omnes Simoniacorum ordinationes Synodalis vigore autoritatis* (Leo Papa) *cassasset, protinus a Romanorum multitudine Sacerdotum magna seditionis tumultus exortus est; ita ut non solum ab ipsis, sed a plerisque diceretur Episcopis, omnes pene Basili-*

A *cas Sacerdotalibus officiis destitutas, & præcipue Missarum solemnia ad subversionem Christianæ religionis & desperationem omnium circumquaque fidelium, funditus omittenda. Quid plura? Post longa sanè disputationum hinc inde volumina, tandem suggestum est reverendæ memoriæ nuper ejusdem sedis Episcopum decrevisse Clementem; Ut quicunque a Simoniaco consecratus esset, in ipso Ordinationis suæ tempore non ignorans Simoniacum cui se obtulerat promovendum, quadraginta nunc dierum Pœnitentiam ageret; & sic in accepti ordinis officio ministraret. Quam nimirum sententiam protinus venerabilis Leo ratam percensuit, &c.* Hoc Clementis & Leonis posterius

B decretum probat canoni qui edicit, *Ut quicunque per pecuniam obtinuerit sacram dignitatem, dejiciatur ipse, & Ordinator ejus*, non contradicere: Quia canon jubet quidem Simoniacè ordinatum & ordinantem dejici, sed non jubet omnes dejici qui ab eo possunt promoveri. Subsistit in Simoniacè ordinatis & ordinantibus, non in eos sese diffundit, quos non Simoniacè ordinavit.

X. In fine ejusdem opusculi monitum adtexitur Amanuensis qui eodem tempore, sub Nicolao videlicet secundo, vivebat, quo eadem Ecclesiæ anxietas in hac quæstione sol-

C venda comprobatur, *Tempore Nicolai venerabilis Papa rursus hæc quæstio mota est, ac diutius ventilata. Verum post plurimos certaminum fluctus, post nutantium denique quæstionum perplexa ac sinuosa volumina ad hunc tandem judicialis sententiæ limitem res expedita pervenit, ut hactenus a Simoniacis gratuito consecrati in adepta dignitatis honore persisterent; necdum vero promoti ab illis ad Ordinem provehi de cætero licentiam non haberent, &c.* Istius Synodi Romanæ sub Nicolao II. meminit Damianus in Epistola ad Cives Florentinos: Hoc decretum sic enuntiat, *Ut quicunque per eos eatenus fuissent in cujuslibet Ecclesiastici gradus dignitate promoti, in percepti honoris ministerio permanerent:*

D *Et tunc vero & deinceps quicunque se pateretur à Simoniaco provehi, nihil penitus ex ea deberet promotione lucrari, & sic ministrandi jura deponeret, tanquam si hæc nullatenus percepisset. Hac itaque ratione jam non modo Simoniacos reprobamus, sed & per eos exhibita Sacramenta.* Vides in hac quæstione definienda anxietatem non vulgarium Episcoporum, sed Pontificum Romanorum, non cujuslibet Synodi, sed Pontificum Synodis Romanis præsidentium. Non erant illis ignota duo illa neotericorum Scholasticorum axiomata initio hujus capitis explicata, quibus difficilem illum nodum vel

E solvunt vel dissecant; sed tantæ difficultati enucleandæ ea non sufficere, aut judicabant, aut magnopere dubitabant.

XI. Secundo nobis inquirendum est, quidnam eos tam anxios habebat, quidve tantam in iis animorum fluctuationem excitabat. An certo credebant Simoniacos Ordinatores post crimen perpetratum vere esse Episcopos, & Episcopali potestate præditos, ab iisque ordinatos Ordinum substantia & facultate donatos; sed tantum dubitabant de Ordinum executione, an legitimè vel illegitimè eam potestatem exercerent, ideoque tam fervida animorum

morum & disputationum contentione inter se committebantur, atque etiamnum collidebantur, ut quæstionem adeo obscuram definirent? Sanè neminem eorum puto tam hebetem aut pertinaciter impudentem fuisse, ut dubitationem adeo ineptam & ridiculam in animum inducere potuerit, nedum totam Europam ut explicetur Consultationibus & Conciliis fatigarit. Quid? Dubitavit aliquis Christianus, (non dicam summos Pontifices, integra Concilia,) an consecrans Episcopos & Presbyteros contra canonum sanctiones, & contra easdem sanctiones petens à Simoniacis & suscipiens ab eis consecrationem Presbyteralem, &c. legitimè ageret & ageretur? Nullius Christiani animum subiit tam absurda cogitatio, nedum dubitatio. Non dubitabant viri tam insignes dubitationem tam absurdam: Omnes securissimè & confidentissimè affirmabant Ordinationes illas esse illegitimas, graviter peccasse dantem, gravite peccasse accipientem. Nec etiam dubitabant, aut dubitare poterant utrumque & dantem & accipientem pœnis canonicis subjacere. De Pœnarum gravitate & tempore potuit sanè excitari contentio, an mitigandæ essent Pœnitentiæ, an tempus contrahendum, an hi clementius quàm illi excipiendi. In inquisitione ejusmodi nihil insolens, nihil à consuetudine Ecclesiastica alienum. Sed hæc definit unum Concilium, libellumque edit in quo forma recipiendorum in Ecclesia ejusmodi peccatorum continetur, ratioque salutaris medicaminis unicuique crimini adhibendi determinatur: aut etiam soli Pontifices formam illam tradunt, quam postea singulæ Provinciæ cum moderamine sibi conveniente amplectuntur. Hujus rei innumera sunt exempla, & plurima retulimus l. 6. c. 14. & 15. de Sacram. Pœnit.

XII. Sed ne longè illa repetamus, insigne & omnino simile hujus rei exemplum nobis præbet Leo IX. procurante Damiano, ut videre est initio opusculi 7. quod inscripsit *Gomorrhianus*. Certum erat apud omnes, Clericos hoc vitio infectos non esse iterum ordinandos: disputabatur tantum de pœna istius criminis reis infligenda. Causam ad se evocat Leo, & quadripertita eorum qui hoc vitio maculati erant distinctione facta, unicuique pro gravitate criminis Pœnitentiam imponit, ita ut nonnullis perpetuam ab Ordinum executione suspensionem indiceret. Hoc decreto sopita est, & extincta contentio. Ita de cæteris omnibus factum est; nec unquam post decretum Pontificis, aut Concilii Provincialis, contentio mota est. Imo sæpe maxima cum omnium pace varia fuerunt Conciliorum Provincialium de rebus ejusmodi decreta, his rigidius, illis clementius scelera vindicantibus. Si quis autem in fratres suos hac de causa contumaciter insurrexit, statim ab omnibus Schismaticus declaratus est. Unde ergo in causa proposita tanta animorum contentio? Unde tot Concilia re infecta celebrata? tot Pontificum variantia facta? Quis tam difficilis controversiæ status, quum ridiculum sit asserere actum in iis tantum fuisse de pœna criminis infligenda, aut remittenda; multo magis dubitare an crimen sit quod contra canones agitur? Hoc est nobis in Damiani opere inquirendum.

XIII. Nemo nescit diù olim in Ecclesia disputatum esse de baptismo Hæreticorum, varios Episcopos, varia Concilia variè admodum & contrariè de hac quæstione sensisse, & definiisse. Neutra pars ita hebes erat ut dubitaret, & in quæstionem verteret, an baptismum ab Hæretico acciperens, aut Hæreticus illum ministrans crimen grande perpetraret: Neutra pars dubitabat Baptismum sic datum Spiritum Sanctum, sive gratiam, non largiri. Quæ igitur inter viros Sanctos tantæ contentionis causa? Quamobrem Africani Episcopi plerique & Orientales permulti, ab Ecclesia Romana, & Occidentalibus dissidebant, Concilia Conciliis opponebantur? Hi dicebant baptismum ab Hæreticis quoquomodo datum, irritum prorsus esse, & repetendum. Alii si forma Ecclesiæ observata fuisset, valere, & nequaquam iterandum: secundum quam sententiam Concilium generale, ut vulgo dicitur, tandem pronuntiavit, & litem diremit. Quis igitur similiter non videt Catholicos omnes in hoc consensisse, Ordines ab Hæreticis, vel Simoniacis sine crimine peti, tradi, & accipi non posse, sic accipientes ab eorundem ordinum executione suspensos esse; sed ab iis dubitatum esse, an valerent ordines sic dati, sic accepti. Hoc non innuit modo, sed disertè tradit toto tractatu Petrus Damianus.

XIV. Cap. 5. ubi quæstionem propositam versare incipit, sic illam proponit in titulo capitis, *Quod nulla sit causa, cum rebaptizari quisque non audeat, cur debeat iterum consecrari.* Deinde sic incipit caput, *quod cum ita sit, quid causa sit, ego non video cum baptizatus etiam ab Heretico non rebaptizetur; cur promotus à Simoniaco, sicut dicitur, vel deponatur, vel denuo consecretur:* Postmodum istam consequentiam prosequitur. Ita cap. 6. hoc probat, *Quod ordinatio si sit Catholica, sit etiam rata.* Quod certè aliter quàm de validitate Ordinationis intelligi non potest. Cap. 16. in titulo. *De nequissimis Episcopis, quorum tamen ordinatio rata fuerit* Deinde sic pergit, *Hinc est enim quod omnes Ordinationes quæ à Liberio, Heretico videlicet & seditioso sunt factæ, in sui status noscuntur immobilitate servatæ.* Aliis similibus exemplis demonstrat multò minus Simoniacorum Ordinationes esse iterandas. Cap. 30. probat par esse crimen rebaptizare, & reconsecrare, & c. 31. *quod sicut rebaptizari, ita & denuo consecrari quisque non potest.* Quum autem Adversarii opponerent quosdam post depositionem esse reconciliatos, rectè ille distinguit inter reconciliationem Sacerdotis depositi, & iteratam consecrationem: Prius licere, & fieri solitum, non posterius. Qui sic opponit, inquit, *noverit plurimos Sacerdotum reconciliatos quidem fuisse, qui tamen nunquam leguntur in idipsum denuè consecrati. Aliud est enim quemlibet per Synodalem sententiam in amissi ordinis jura restitui; aliud per consecrationis mysterium, quod iterari non potest, Spiritus S. gratiam promoveri: præsertim cum in eo qui deponitur, quanquam dignitatis utenda perdat extrinsecus*

 privi-

privilegium, manet tamen nihilominus semel ade- A *pti ordinis Sacramentum.*

XV. Capite vero 32. totus est ut demonstret falsum esse quod Adversarii affirmabant; Quod *quilibet a Simoniaco consecratus a Laico nihil differat.* Ita incipit caput *sed de consecrationis impietate, licet nos plura diximus.* Et in fine capitis. *Dicite mihi fratres, cum pace vestra loquar, si Simoniaci, vel ab eis ordinati, à Laicis, ut asseritis, nihil differunt, quid est, quod sacri canones Simoniacos in Synodali Concilio deponendos esse decernunt?* Cap. 34. dicit ejusmodi reconsecrationem ab iis fieri solere quolibet die feria vel festo, non expectari tempora statuta; neque etiam Ordinum suscipiendorum observari interstitia: B Deinde se aliquando cum ejusmodi consecrato sic sermocinatum, *Conveni hominem. Numquid, inquam, jam in te erat aliquid ex his gradibus, quos nuper ab Episcopo suscepisti? Nihil prorsus, ait, Ut quid enim acciperem, si me habere constaret? Et adjeci, Ergo a Laico nihil distabas, imò Laicus prorsus eras. Etiam, inquit, purus profectò Laicus, ut puta qui de Clerico nihil habuerim. Sed si Laicus inquam, ipso die quo Laicus est, ad Sacerdotii jura proruperit, tuo quoque judicio fit Neophytus, ac perinde procul dubio deponendus. Adhac ille confusus erubuit, &c.*

XVI. Hic igitur erat status controversiæ C quæ Ecclesiam Catholicam eo tempore agitabat, propter quam definiendam Pontifices tanta animi solicitudine frequentia agebant concilia, ne Ecclesia diutius turbaretur; his Simoniacos ab Ordinum executione tantùm suspendentibus, illis iterum consecrantibus. Tanta etiam & tam obscura judicabatur istius quæstionis difficultas, ut eam post longum examen ex parte tantùm definierit Nicolaus II. prohibens consecrationem eorum iterari qui à Simoniacis gratuitò se permisissent ordinari, & ordinum sic susceptorum actâ Pœnitentiâ executionem illis indulgens. Leo verò indistinctè primum Ordinationes Simoniacas cassaverit, statimque incommodo cognito validas cum eadem cautione declaraverit, D & sic ordinatis Ordinum executionem restituerit. Nec hoc solùm Leo, verumetiam nonnullos iterum ordinavit, ut testis est idem Damianus opusc. 5. circa medium. *Id etiam nos non præterit, quod nostra memoria nonus Leo Papa plerosque Simoniacos, & male promotos, tanquam noviter ordinavit.*

XVII. Postremum quod Damianum sensisse diximus, est Hæreticorum qui, ut ait, fidei plenitudinem non tenent, baptismum quidem ratum esse, Ordinationem vero irritam. Hoc clarè docet c. 22. & 23. ejusdem opusculi, & hinc rationem reddit quamobrem Novatianorum Ordinatio rata fuerit; Arianorum verò ir- E rita; unde à Pari argumentatur Simoniacorum Ordinationes ratas esse habendas, cum in fide non errent, & ordinationis Ecclesiasticæ formam observent: *Notum est quod Novatus cujus ii sequebantur errorem, dogmatizaverat, neque bigamis communicare, neque in persecutione lapsis etiam post Pœnitentiam, veniam dare oportere. Si ergo & hi qui jam ab his sunt Hæreticis ordinati, nequaquam suo sunt honore privandi, ob id scilicet, quia eorum consecratores in fide non titubant,*

A *Quid de Simoniacorum Ordinationibus sentiendum, qui & omnia fere institutionis Ecclesiasticæ jura conservant.* Continuato illo sermone tandem ad Arianos transit. *At contra Arianis qui adversus Spiritus S. divinitatem manifesta prorsus impietate confligunt, ad Catholicam fidem redeuntes, in male accepti ordinis persistere dignitate non possunt. Credunt enim, sicut eorum sacrilega professio manifestat, quod pater creator sit, filius creatura, &c. Quia igitur virtutem S. Spiritus in fide non habent, qua videlicet omnis Ecclesiæ dignitatis ordo perficitur, apud eos facta ordinatio canonicis sanctionibus irrita judicatur.* Deinde hoc probat autoritate Innocentii I. cujus verbis allatis sub- B jungit, *In quibus decretalibus verbis manifestè datur intelligi, quia in promotionibus Clericorum, non immeritò fides. Ordinantis attenditur ex qua videlicet pendet, ut Ordinatio ipsa, sive rata sive irrita judicetur. Quod enim tenet Ordinator, in fide, accipit Ordinatus in munere. Enimvero si Arianis recta fides inesset, etiamsi eos cujuslibet diversæ pravitatis error involverit, facta apud eos consecratio non periret.* Deinde c. 23. idem probat exemplo Donatistarum, tandemque concludit, *Constat profectò quia si fides stat, Consecratio robur obtineat: nec actionis labefactatur vitio, quæ fidei nititur fundamento.*

C XVIII. Videtur tamen Damianus cap. 30. & 31. negare quod paulò ante perspicuè & fusè asseruerat, Hæreticorum qui fidei principia evertunt, ordinationes esse irritas. Nam nullius Hæretici cum ad Ecclesiam revertitur ait Ordinationem esse iterandam Sed reconsecrationem æquo jure cum rebaptizatione ab Ecclesia esse eliminandam. Verùm hoc de Apostatis intelligendum qui ad quoslibet Hæreticos confugerunt, atque etiam de quibusdam Hæreticis sive Schismaticis quorum ordinationes certis de causis censuit Ecclesia non esse iterandas. Cap. 30. videtur aliquid subtile asserere Paulianistas jussum esse rebaptizare, non autem reconsecrare; quod est planè absurdum. Verum juxta Damiani men- D tem ea quæ apparet absurditas nulla est. Putat enim istorum Hæreticorum Ordinationem non modo irritam esse & nullam, verum etiam non licere ejusmodi Hæreticos ad Ecclesiam revertentes ordinare, sed secundum canones perpetuò esse Laicos debere, spe frustratos gradus quem ab Hæreticis obtinuerant, recuperandi. Itaque negat illorum Hæreticorum ordinationes esse iterandas, non quod validæ sint, sed quod prohibitum sit illis unquam gradus suos restituere. Exemplo illi sunt Paulianistæ & Hæretici similes, qui ad Ecclesiam revertentes baptizandi erant secundum canones, sed non iterum consecrandi, verùm perpetuò Laicis annumerandi. Sed E can 19. Conc. Nicæni huic Damianæ animadversioni repugnat: Vult enim eos post iteratum baptismum, si Clericatu digni censentur, iterum ordinari, sicut & iterum baptizari.

XIX. Quidquid autem sit de Damiani sententia, evidens est, & sole Meridiano fulgentius, maximam illius seculi controversiam fuisse, an Schismaticorum, Degradatorum, & Hæreticorum ordinationes essent iterandæ. Quum autem indecisa tum esset quæstio,

alios

alios ejusmodi ordinationes iterasse, alios ratas habuisse, & executionem ordinum illis tantùm denegasse; illos autem qui agerent suspensos hæsisse: Ut autem hanc controversiam definirent Pontifices plurimùm laborasse. Quod nobis probandum hac Exercit. suscepimus.

CAPUT III.

In quo agitur de Formosi Papæ Ordinationibus publicè iteratis. De scriptis Auxilii Formoso coætanei ineditis. Quibus de causis Formosi Ordinationes iteratæ. Ipsius electio non omnino innocens. Joannes IX. Formosi Ordinationes ratas habet. Sergius verò III. iterum irritas & iterandas. Quæstio erat inter eos de facto, non de jure.

I. Nonnulla sunt alia iterationis Ordinationum Ecclesiasticarum exempla quæ nullo modo ad illa duo excusationum capita de quibus capite præcedenti diximus, revocari possunt; adeo clara sunt & evidentia! Ea breviter persequi est animus. Stephanus VI. Pontifex Formosum Pontificem Prædecessorem suum sepultum exhumari jussit, in judicium vocari, & condemnatum tribus digitis in Tiberim projici, Ordinatosque ab eo rursum ordinari. Luitprandus autor ejusdem temporis Ticinensis Diaconus lib. 1. historiæ suæ cap. 8. *Quo constituto, ut impius, doctrinarumque sanctarum inscius Formosum è sepulchro extrahere, atque in sedem Romani Pontificatus Sacerdotalibus indumentis indutum collocare præcepit. Cui & ait, quum Portuensis esses Episcopus, cur ambitionis Spiritu Romanam universalem sedem usurpasti? His expletis, sacratis mox exutum vestimentis, digitisque tribus abscissis, in Tiberim jactare præcepit, cunctosque quos ipse ordinaverat, gradu proprio depositos iterum ordinavit.* Id autem fecit Pontifex cum assensu multorum Episcoporum Synodicè convocatorum. Ipse Luitprandus, licet Stephani, vel ut memoriæ lapsus scribit, Sergii factum improbet, attamen id quandoque propter crimina fieri posse concedit: Ita enim post verba citata: *Quod quam male egeris, Pater Sanctissime, in hoc animadvertere poteris, quoniam & hi qui a Juda Domini nostri J. Christi proditore ante proditionem, salutem seu benedictionem Apostolicam perceperant, ea post proditionem, propriique corporis suspensionem minime sunt privati, nisi quos improba forte defœdarant flagitia.* Itaque in hypothesim magis quàm in Thesim invehitur Luitprandus: Erat enim illi Formosus Papa vir probus, & Religiosus.

II. Sigebertus testatur ad annum 900. longo tempore de hac quæstione Romæ in utramque partem esse disputatum, *Propter quod cum multo scandalo multa per multos annos quæstio & controversia agitata est in Ecclesia, aliis ejus & ab eo Ordinatorum consecrationem irritam esse debere præjudicantibus; aliis è contra qualiscunque fuerit Formosus, tamen propter Sacerdotalis officii dignitatem & fidem eorum qui ordinati fuerant, omnes consecrationes ejus ratas esse de. ere sanioris consilio judicantibus.* Et tandem secundam partem affirmativam à Pontifice esse pronuntiatum: Ita enim ad annum 902. *Stephanus primum à Formoso Papa Episcopus Anagnina Ecclesia ordinatus ipsum, Formosum persequitur, & ordinationes ejus omnes irritas esse debere decernit.* Hoc autem adeo evidens est, ut ideo Cardinalis Baronius in Papam illum, quem Stephanum VII. vocat, acerrime invehatur.

III. Istius historiæ sincera veritas aliunde certius hauriri non potest quàm ex Auxilii scriptis, quæ nos primum in lucem edimus. Vivebat & scribebat tum temporis in Italia, licet, ut ipse testatur, externus esset. Tractatus duos de hac re scripsit, Priore 40. capitula continente probat Episcopum sede pulsum posse imminente necessitate & utilitate in Ecclesiam quæ Pastore viduata est, autoritate Pontificis transferri. Deinde probabiliter demonstrari posse ordinationes à Formoso Pontifice factas, ratas esse & legitimas, licet Formosus (ut ipsi ajunt) non ritè fuerit ordinatus. Denique ultimo capite dicit tantam esse sibi contradicentium multitudinem & autoritatem ut æquum judicium sperare non possit, sed universalis Concilii sententiam esse expectandam; interim se in ea consecratione qua initiatus est, permanere velle. *Ideo in sacro Ordine quo consecrati sumus, permanentes præstolamur universalis Concilii æquissimum examen, autore illo ad quem clamantes dicimus, Exurge Domine, & judica causam tuam.*

IV. Posteriorem tractatum composuit rogatus à Leone Nolanæ civitatis Episcopo, quem multi iterum consecrari volebant, eo quod à Formoso Papa consecrationem acceperat. Ita enim Auxilius in liminari Epistola ad Leonem: *Missa legatione asseris te violentas pati oppressiones, ut Episcopale Sacerdotium quod olim a Papa Formoso suscepisti quasi nihil sit, iteratum facias: Qua ex causa fateris te mirifica solertia Francos, nec non & Beneventana civitatis peritos consuluisse viros, eorumque consulta apud te scripta retinere, qua te ejusmodi transgressionem committere manifesta ratione prohibeant.* Ideo scribit ad Leonem libellum istum in quo præcipuus Auxilii scopus est argumentis eorum respondere qui nullas esse Formosi Papæ Ordinationes, & iterandas prædicabant. Complectitur autem libellus 32. Capitula quorum indicem cum Epistola liminari, & capitulis 29. & 30. edidit ex Papyrii Massoni codice Cardinalis Baronius in fine tomi 12. Annalium editionis Antverpianæ. Vel ex solis Auxilii verbis jam relatis manifestum est de iteratione Ordinum ab Episcopis Catholicis, sed in grave crimen lapsis & depositis collatorum, quæstionem agitatam esse, & majorem Episcoporum Italiæ partem iterationem approbasse.

V. Sed Auxilii disputatione adjutus, juvat penitius in iterationis istius causas inquirere. Non enim Pontifices illi adeo levibus argumentis nitebantur, ut aliquis status controversiæ ignarus æstimare posset: Nec Formosus Papa adeo religiosus, aut Stephanus VI. adeo impius, ut multi scribunt. Quatuor potissi-

potissimum rationibus freti pronuntiarunt Formosi ordinationes irritas esse & iterandas. Prima petebatur à can. 16. Nicæno qua prohibetur ne Episcopus, Presbyter, aut Diaconus à civitate in civitatem transferatur, Quod si factum fuerit. *hoc factum prorsus in irritum ducatur*; & à can. 1. & 2. Concilii Sardicensis quibus edicitur, *Si quis Episcopus per avaritiam aut ambitionem, & ut dominationem agat, sedem mutaverit, nec Laicam communionem habeat, licet excuset se quod populus eum postulaverit.* Secundam petebant ab exemplo Constantini Papæ, qui ex Laico repente paucissimis scilicet diebus in Episcopum Romanum ordinatus, postea à Stephano successore depositus est, & ab eo ordinati, iterum consecrati. Tertia à crimine quod Formosus perpetraverat, cujus causa fuerat à Joanne VIII. Pontifice non modo ab Episcopatu depositus, sed omni gradu Ecclesiastico spoliatus, & degradatus, & ad communionem Laicam redactus Quarta à juramento quod præstiterat se nunquam Romam ingressurum, nec Portuensem Ecclesiam repetiturum, sed perpetuò in communione Laica perseveraturum. Hæc non modo Sigebertus, & post eum Platina de Formoso scribunt, verumetiam ea non diffitetur Auxilius, ut videre est cap. 20. 21. 22. tractatus sui; sed ait ab alio Pontifice, Marino videlicet secundo, reconciliatum fuisse, crimina quidem confessum, sed formidine adactum, jurejurandum præstitisse, verùm iniquum fuisse, & consequenter non obligasse. Denique quinta addi potest ratio quam Formosi Adversarii ostentabant ut scribit Auxilius c. 26. Formosum scilicet cum in Pontificem electus est, confessum se non esse Episcopum, atque ordinari voluisse, veluti si antea nunquam ordinatus fuisset Episcopus. Negat equidem Auxilius hoc & dixisse Formosum, & factum fuisse. Verum asserebant, & Stephanus Pootifex, & Cardinales, & Clerus Romanus.

VI. Alia insuper causa reddebat populum Romanum Formoso infensum: Advocaverat enim Romam Germaniæ Regem Arnulphum, ut referunt Luitprandus, & Sigebertus, Formosi *hortatu Rex Arnulphus Romam advenerat, in cujus ingressu ulciscendo Papa injuriam multos Romanorum Principes obviam sibi properantes decollari precepit.* Eadem Sigebertus, quibus subdit, *Sic capta Roma illos qui Papam injuriaverant decollari fecit, & a Papa in Imperatorem benedicitur.* Nec etiam Formosi electio erat ab omni violentia innocens: Ita enim eam describit Luitprandus Formosi partibus addictissimus, *Causa simultatis inter Formosum Papam & Romanos hac fuit: Formosi Prædecessore defuncto, Sergius quidam Romanæ Ecclesiæ Diaconus erat, quem Romanorum pars quædam Papam sibi elegerat. Quædam vero pars non infima nominatum Formosum Portuensis civitatis Episcopum pro vera religione, divinarumque scripturarum & doctrinarum scientia Papam sibi fieri anhelabat. Nam dum in eo esset, ut Sergius Apostolorum Vicarius ordinari debuisset, ea quæ Formosi Partibus favebat pars, cum non mediocri tumultu, & injuria Sergium ab altari expulit, & Formosum Papam constituit.* Hæc obiter ex illius temporis monu-

A mentis, ne existimes tantam Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum multitudinem, quorum alii judicaruot Formosi Ordinationes iterandas esse, alii reapse iterarunt, bruto quodam furore in hanc sententiam ruisse.

VII. Plura refert vitiosæ electionis argumenta Sigebertus ad an. 900. quæ excusare nititur Auxilius. *Hic Formosus cum aliquando in sinistram suspicionem venisset Joanni VIII. Papæ, timore ejus fugiens Episcopatum Portuensem reliquit: Et quia revocatus a Papa redire noluit, anathematizatus est, & tandem ad satisfaciendum Papæ in Gallias veniens, usque ad Laicalem habitum degradatus est; jurans se non amplius Romam intraturum, nec Episcopatum suæ urbis repetiturum; confirmans, etiam propria manus scripto se in Laicali communione perseveraturum. Post a Marino Joannis successore in Episcopatu contra datum Sacramentum restitutus, non solum Romam intravit, sed etiam Romanæ Ecclesiæ Papatum suscepit, propter quod cum multo scandalo, multis permultos annos quæstio & controversia agitata est in Ecclesia; aliis ejus & ab eo ordinatorum consecrationem irritam esse debere præjudicantibus; aliis è contra, qualiscunque fuerit Formosus, tamen propter Sacer-*

C *dotalis officii dignitatem, & fidem eorum qui ordinati fuerant, omnes consecrationes ejus ratas esse debere sanioris consilio judicantibus, præsertim cum ipse Formosus à Marino Papa absolutus fuerit à perjurio.* Primum his verbis vides evidentissimè statum controversiæ eundem à Sigeberto poni quem expressimus. Deinde Ordinationum iterationem probabilibus argumentis à Formosi inimicis fuisse propugnatam. Eundem controversiæ statum ex Auxilio docet Sigebertus de Viris illustribus. *Auxilius scripsit Dialogum sub persona Insensoris & Defensoris divinis & canonicis exemplis munitum contra intestinam discordiam Romanæ Ecclesiæ, scilicet de Ordinationibus exordinationibus, & superordinationibus*

D *Romanorum Pontificum, & Ordinatorum ab eis exordinationibus, & superordinationibus.*

VIII. Joannes IX. qui paulo post Stephano successit, convocata Romæ Synodo Stephani acta rescidit, ea scilicet quæ in Formosi corpus nequiter perpetrata sunt, quæque in ejus translationem decreta, declaravitque propter urgentem necessitatem translatione ista canonem non esse violatum, nec esse violandum, *Quia necessitatis causa de Portuensi Ecclesia Formosus pro vita merito ad Apostolic. sedem provectus est, statuimus & omnino decernimus, ut id in exemplum nullus assumat, præsertim cum*

E *sacri canones hoc penitus interdicant, & præsumentes tanta feriant ultione, ut etiam in fine Laicam eis prohibeant communionem.* Canonem antiquum, & Laicam communionem in fine negari posse contra quàm Auxilius censuerat, confirmant. Ordinationum iterationem prohibent, sed adeo generaliter, ut neutri parti in Thesi præjudicare decreto suo videantur; quanquam in hypothesi, Formosi ordinationes canonibus non adversari declaraverint. Itaque de jure conveniebant; de facto tantum erat cootroversia: sed hoc nunc diligentius examinare cœptum esset ab instituto nostro alienum.

IX. Sergius III. qui tertio anno post Joan-

nis

tis mortem ei successit, Formosi Ordinationes iterum irritas declaravit, licet ipsius Decessor Joannes in duobus Conciliis Romano & Ravennatensi ratas esse constituisset. Verùm regerebant qui Stephani partes tuebantur hoc *non sincera concordia, sed auri copia institutum esse, ideoque pro nihilo ducendum*, ut refert c. 29. Auxilius. Constat autem ex Auxilii libello c. 30. Stephanum Papam non Sergium cruentum illud scelus, de quo supra, in Formosi corpus perpetrasse. Recruduit autem illa reordinationum controversia Sergio Pontificatum assecuto; tumque nonnulli Episcopi qui iterum consecrari detrectabant, minis cogebantur, ut Leo ille ad quem Auxilius scribebat. Testatur enim c. 28. se finiente illius Pontificatu priorem tractatum scripsisse, annis scilicet 20. post initum à Formoso Pontificatum. Non posita inani Formosi ordinatione sic argumentatur, *Qua de re qui præfatam ordinationem falsam & inanem esse vel fuisse confingunt, eoque Sacerdotes ac Levitas consecrandos esse dogmatizant, quid aliud quàm Italiæ regionis longè lateque, ecce jam circiter viginti annos, absque Christiana religione vixisse garriunt? Ac per hoc quid aliud restat, nisi ab ejusmodi Episcopis per universam Italiam, dedicata Ecclesia, altaria consecrata, & chrismata solemniter instituta prorsus perierint?* Multa alia absurda inde consequentia studiosè colligit. Itaque hæc controversia annis prope septemdecim Ecclesiam afflixit.

CAP. IV.

Ebbonis Archiepiscopi Rhemensis Ordinationes post depositionem factas ab Hincmaro esse iteratas: Concilium Suessionense iterationem approbasse. Nicolaus I. Concilium improbavit; sed de facto an Ebbo legitimè restitutus fuisset, agebatur. Ea quæstio quæ annis 27. Galliam afflixerat, ab Adriano II. sopita, magis quàm soluta. Ordinationes à Deposito factæ erant irritæ: sed Depositus reconciliandus, non ordinandus.

I. ANnis ante hanc controversiam circiter 80. similis exorta est in Gallia, quæ Galliæ Episcopos diu commisit. Ebbo Archiepiscopus Remensis in Ludovicum Imperatorem & Regem Francorum, cum Lothario filio Ludovici conspirat, eum de throno deturbat; regnoque dejectum Pœnitentiæ publicæ addicit, licet eum multis beneficiis Ludovicus cumulasset. Ludovicus aliorum filiorum auxilio adjutus, resumptis viribus pristinam dignitatem recuperat, fugatoque Lothario Ebbonem fugientem retrahit, & in Monasterio custoditum Concilio in Theodonis villa celebrato repræsentat. Ibi Ebbo electis ex Episcoporum præsentium numero judicibus, conspirationem, cæteraque crimina confitetur, seque Sacerdotio indignum. A Patribus deponitur: ejus condemnatio ita à Sergio Papa confirmatur, *ut in Laica tantum communione permaneret*, ut videre est act. 2. Concil. Suessionensis ao. 853. & docet Hincmarus in secunda schedula quam Concilio Suessionensi 3. obtulit; Ebbo *demum sub Papa Sergio Romam veniens, ab eo, ut damnatus in Laica tantum communione permaneret, districta sententia, sicut & gesta ipsius Papa demonstrant, condemnatus fuit.* Defuncto Imperatore Lotharius regnat, & Ebbonem in sedem reducit aliquorum Episcoporum suffragiis absolutum, quam anno uno pacificè possedit. Sed Carolo Lotharium anno elapso ultra Mosam fugante, fugit quoque Ebbo. Tandem decem post Ebbonis depositionem annis Episcopus Remensis eligitur Hincmarus S. Dionysiii Monachus. Anno illo quo Ebbo post definitionem tenuit sedem Remensem multos ordinavit Clericos Diaconos, Presbyteros, nec non & Episcopos. Hincmarus Archiepiscopus factus Clericos illos omnes exautoravit, eo quod ab Ebbone, qui ordinandi, ut opinabatur, non habebat potestatem, creati fuissent. Ebbonem autem ordinandi potestate caruisse demonstrabat Hincmarus, ex eo quod legitimè depositus fuisset, & Laica communione damnatus, & illegitimè & contra canones restitutus. Hincmaro sese Clerici illi opposuerunt. Agitata res est Suessione in Concilio ex quinque Provinciis aggregato, Rege Carolo præsente, damnataque est Ebbonis post depositionem suam Ordinatio, & Hincmari sententia confirmata. Romam à Clericis provocatum est. Jussit Nicolaus Papa ut Suessione alia Synodus celebraretur, in qua res tota, & ipsius circumstantiæ diligenter examinarentur, & examen ad ipsum mitteretur. Ita factum est; sed litteræ totius rei controversæ seriem continentes mortuo interim Nicolao redditæ sunt Adriano II. ipsius successori, qui controversiam secundum Clericos definivit.

II. Inquirendum nobis est quid intelligebat Hincmarus, quid Concilii Suessionensis Patres cum judicarunt Clericos illos non esse legitimè ordinatos, & Ebbonem ordinandi potestate privatum esse: An quæstio erat de ordinum executione tantummodo, an de ipso Ordine. Ordinatos fuisse Ecclesiastico more dubitari non potest. Nec enim Ebbo, nec isti Clerici hæresis aut Schismatis unquam vel levissimè accusati sunt, sed tantum quod ab Episcopo legitimè deposito, & non legitimè reconciliato, fuerant ordinati. Id Concilium ipsum cui assidebat Hincmarus evidenter mihi videtur declarare. Can. 1. *Serie igitur depositionis memorati Ebbonis plenissimè prolata, multis Metropolitanis, pluribusque aliis Episcopis, qui auctores fuerunt recitatis, restitutionis autem illius non canonica, imò nec verisimilis; paucis admodum, & aliarum regionum Præsulibus nominatim expressis, claruit præfatum Ebbonem Episcopale officium repetiisse, quosque gradibus Ecclesiasticis æstimatus fuerit promovisse, damnationi potius obnexios effecisse.* Ejusdem Concilii act. 2. *Qua de re Ordinatores fratris & Chorepiscopi nostri Hincmari doceant si juste & rationabiliter, quia tunc canonicè fuerat Ebbo dejectus, & non secundum Ecclesiasticas*

regulas extitit restituunt, & antè canonicam Audientiam ministrare, & illos quasi ordinare præsumpsit, quinetiam usurpavit: facilis patet responsio, quoniam ministrare nec debuerunt, nec potuerunt. Act. 4. *Tunc surgens Immo Noviomagensis Episcopus, porrexit rotulam, autoritatem canonicam & Apostolicam continentem, quod qui ab ipso voluerant; & visi fuerant ordinari in gradus Ecclesiasticos, ab eodem quod idem non habuit, nemo accipere potuit. Damnationem utique quam habuit per pravam manus impositionem eis dedit.* Non dicunt eos ordinatos, gradus Ecclesiasticos accepisse, sed visos & æstimatos accepisse, & promotos fuisse. Quid verò acceperunt? Damnationem. Nec potuerunt gradus Ecclesiasticos ab eo accipere qui nullos habebat. *Nec debuerunt*, inquiunt, *nec potuerunt ministrare.* Quid clarius his verbis in istam solutionem fingi potuit? Suspensio ab ordinis executione non erat illis infrequens. Si hoc tantùm significare voluerunt, quid opus his verborum formulis simplicem ordinis executionem penitus elidentibus? Ut quid tam acres controversiæ, & in re ad definiendum & sedandum adeo facili, cui neutra pars repugnabat, tanti tumultus, Italiam, Galliam, & Germaniam tot annis commoventes?

III. Ejusdem Concilii act. 5. *Canonica & Apostolica autoritate inventum & decretum est à sacratissima Synodo, ut quidquid in ordinationibus Ecclesiasticis idem Ebbo post damnationem suam egerit, secundum traditionem Apostolicæ sedis, ut in gestis Pontificum legitur, præter sacrum baptisma, quod in nomine sanctæ Trinitatis perfectum est, irritum & vacuum habeatur.* Eadem & fere iisdem verbis referuntur ex actis ejusdem Concilii à Flodoardo historiæ Remensis lib. 3. c. 11. Secundum igitur illos Patres discrimen hoc est inter Baptismum & Ordinationem, quod quidquid post damnationem in Ordinatione, egit Ebbo, irritum sit & vacuum; baptismus tantùm sit ratus. At baptismus à degradato extra casum necessitatis datus Adulto, licet sit ratus, gratiam tamen non confert. Ergo ordinatio à degradato data, nec similiter gratiam conferret, nec etiam rata erit; aut nullum erit inter Baptismum & Ordinationem à degradato collatam discrimen, quod tamen tantum esse volunt Patres, ut unum sit ratum alterum irritum.

IV. In actione 6. hypothesis est, quæ litem dirimere videtur. Ebbo post depositionem Halduinum Abbatem Altivillaris Monasterii Diaconum ordinaverat. Flodoardus eum vocat Haduinum. Postea Halduinus à Lupo Catalaunensi Episcopo Presbyter ordinatus est. Quæritur in Concilio an Halduinus legitimè fuerit à Lupo ordinatus. Lupus qui Concilio aderat, actionem suam defendit, causaturque Halduinum sibi ad ordinationem Presbyteralem ut Diaconum ab Archidiacono Remensis Ecclesiæ, aliisque Ministris tam Canonicis quàm Monachis de more oblatum esse; Ecclesiam Remensem tunc Pastore viduatam fuisse: Regem insuper ut eum ordinaret, rogasse. Quid ad hæc Synodus? declarat Lupum illegitimè ordinasse, Halduinum non fuisse Diaconum, & per saltum a Lupo fuisse Presbyterum ordinatum; hocque probat ex Concilio Nicæno & Sardicensi, *De quo judicatum est a Synodo secundum sacros canones, sicut scriptum est, ut qui Presbyteri sine examine per ignorantiam, vel per ordinantium dissimulationem sunt provecti, cum fuerint cogniti, deponantur: quia quod irreprehensibile est Catholica defendit Ecclesia. Et ostensum est in eodem ex Concil. Sardic. c. 9. & ex aliis Conciliis & Decretis, damnationis scripto secundum canonicam formam, eundem Episcopum nihil de illius ordinatione attigisse, sed qui saltu sine gradu Diaconi ad Sacerdotium prosilierat, in degradationem debitam resilire debere.* Eadem actio, & iisdem verbis, loco citato à Flodoardo refertur.

V. Idem colligitur ex fine act. 5. in qua dicuntur quidam Clerici ab Ebbone ordinati falso Episcopos esse criminati. Quæritur de pœna istis imponenda. Declarant Patres, *quia gradus Ecclesiasticos quibus privarentur, non habebant, jussos esse communione privari.* Ab Ebbone ordinati gradus non habent, & non possunt ab iis suspendi, vel tolli, ideò laicorum pœnis sunt afficiendi. Addit Flodoardus Carolum regem ab Hincmaro, & aliis Episcopis petiisse, *ut quia præfati fratres gradus Ecclesiasticos obtinere non valebant, communionem saltem recipere possent per Synodi indulgentiam, quod & pietas Sacerdotalis libenter assensit, & misericorditer eisdem fratribus veniam concessit.* Testatur præterea eodem loco Benedictum Papam omnia istius Synodi acta confirmasse.

VI. Nicolaus tamen Pontifex sententiam Concilii postea improbavit, multaque illi deesse ad legitimum & liberum Concilium constituendum adnotavit in Epist. ad aliud Concil. Suessione ejus jussu in hac causa celebratum, quod habetur tom. 3. Concil. Galliæ an. 866. Sed hæc objectio nihil ad rem facit, cum disputatione nostra tantùm contendamus, antiquitùs de hac re in Ecclesia esse dubitatum, quod demonstratur Nicolai Pontificis oppositione: quanquam ne hoc quidem inde colligi possit. Nam inter Nicolaum & Episcopos illos agitur tantùm de facto, non de jure. Noluit Leo Benedicti decessor Synodum approbare, eo quod approbationem petentes Synodi statuta ad eum non misissent. Nicolaus, *præcipuè quod sola obedientia subditorum reputata fuisset in culpam: Et qui Prælati judicio temere non restiterunt, sed humiliter colla subdiderunt, severissimè punirentur*, ut scribit Flodoardus. Propter ejusmodi causas Concilii approbationem distulerunt Pontifices. Ideò voluit Nicolaus aliud Suessione Concilium celebrari, ut de rei circumstantiis instructus, æquum judicium proferre posset. Interim tamen non vult à consilio aliquid absolutè definiri, & Patres reprehendit quod Vulfadum Presbyterum in Episcopum promoverint, quod instanter Carolus Rex desiderabat, ut apparet ex Caroli epist. ad Nicolaum in prætermissis ad Tom. 3. Quum enim nonnulli dicerent Ebbonem legitimè fuisse restitutum, alii negarent; neutris præjudicium fieri voluit, donec utriusque partis argumenta discussa diligenter fuissent. Hoc tandem factum est, & visa Concilii relatione secundum

Cle-

Clericos illos à Nicolao judicatum, ut videre A est in Epistola Nicolai primi ad Vulfadum & Socios in fine Concilii Suessionensis tertii. Annuum tamen spatium ad intercedendum decreto suo dedit Pontifex Hincmaro, *Nolumus tamen vos ignorare*, inquit Nicolaus in eadem Epistola, *nos fratri & Coepiscopo nostro Hincmaro dedisse inducias, ut intra spatium anni hujus licentiam habeat contra eos de dejectione vel restitutione vestra, si velit, apud nos negotium exequendi.*

VII. Hæc forsan causa fuit cur jusserit Nicolaus eosdem Episcopos anno sequenti Trecas convenire, & de eadem causa iterum delibe- B rare, ut videre est tom. 3. Concil. Galliæ an. 867. longam totius historiæ Clericorum ab Ebbone ordinatorum relationem mittunt ad Nicolaum, quæ Nicolao defuncto Hadriano II. redditur, qui ita respondet ut velit Clericos illos ordini quemque suo restitui; & rem totam sopitam esse. Ita in epist. ad Carolum regem: *At vero cum nec idem Ebbo erroris alicujus defensioni, quo Hæreticus quis efficitur, dederit operam, nec jam memorati Clerici aliud in hoc nisi humilitatem & obedientiam exhibuerint, illa quæ de Ebbone dici possunt, quia ut opinamur, nihil ad utilitatem proficiunt,* C *jam jamque silentio contegantur: maxime cum & ipse, & omnes Episcopi, præter Rothadum, qui causa illius notitiam habuere, decesserint, & præ longitudine temporis ad liquidum indubiè, qua tunc acta super hoc sunt negotio, sciri non possint.* Sic finita est illa quæstio quæ Galliam annis 27. agitaverat. Idem ante Adrianum statuere Nicolao I. consilium fuerat, ut constat ex fine schedulæ secundæ quam Synodo Suessionensi 3. obtulit Hincmarus.

VIII. Sanè si diligenter attendatur Hincmari sententia in schedulis sive libellis supplicibus quos Concilio Suessionensi 3. obtulit, D atque etiam Patrum in Concilio Suession. 2. videntur ita sentire de potestate ordinis, ut nunc Ecclesia de potestate Iurisdictionis: Depositos scilicet nullam ordinandi potestatem habere, irritum esse & inane quidquid faciunt; canonicè tamen ordinibus restitutos priorem potestatem recuperare. Verùm distinguebant inter canonicè ordinatos, & postea depositos, & à depositis ordinatos. Hos iterum credebant ordinandos, utpote qui nihil ab ordinante deposito acceperant. Illos autem à Concilio causa cognita legitimè restitutos nova Ordina- E tione opus non habere. Itaque existimabant ordinationem à Catholico Episcopo canonicè datam deleri non posse, sed illius vim depositione ita reprimi & hebetari, ut aliam Ordinationem generare non valeret. Similiter sentiebant, ut & Pontifices de quibus capite præcedente, Ordinationes contra canones factas esse irritas & iterandas. Sic intellexit Hincmarus Pontificum, Leonis, Anastasii, Gelasii & aliorum sententias quas sibi objicit. Profectò hoc tempore difficultas illa quæ Galliam præcipuè annis 27. vexavit, propter quem emendandam tot Concilia celebrata sunt, & iterata, nullo negotio abannuo Theologiæ Tyrone dissolveretur: illicitè diceret sunt ordinati, non tamen invalidè: Quo dicto cuicumque nodo cuneus est paratus. Verum Hincmarus & plerique alii tunc, ex illicita actione colligebant illius, ut ita dicam, nullitatem & inanitatem. Neque hinc philosophandi modum cæteri abhorrebant. Nam ut Hincmarus & sui demonstrare conabantur Ebbonem non fuisse legitimè restitutum; sic alii contrarium inquisitionibus suis evincere tentabant, ut sedulo legentibus Concilium Suessionense tertium, & Tricassinum, erit manifestum.

CAPUT V.

Constantini Papæ Laici contra canones electi, & ordinati consecratio, depositio, & ab ipso Ordinatorum reordinatio enarrantur.

I. INsigne iterationis Ordinationum exemplum nobis suppeditat Stephanus IV. Pontifex cum suo Concilio, cui assistebant duodecim Francorum Episcopi à Carolo magno, rogante Papa missi. Hujus rei historiam ex Pontificali Damasi breviter texemus. Paulo I. defuncto anno 767. Constantinus adhuc Laicus fratrum, qui Romæ præpotentes erant, ambitu & autoritate eligitur Pontifex. Statim post ipsius electionem à Gregorio Prænestino Episcopo Clericus factus est, & repente post, Patriarchium Lateranense invasit, *Alia vero die illucescente secunda feria, Subdiaconus, atque Diaconus ab eodem Episcopo in Oratorio S. Laurentii intra idem Patriarchium contra Sanctorum canonum instituta consecratus est: Sicque universum populum sibi Sacramentum præbere fecit. Et adveniente Dominico die rursum cum multitudine armatorum exercituum in Basilica B. Petri properans Pontifex ab eodem Gregorio Episcopo Prænestino & aliis duobus Episcopis, Eustratio Albanense, & Citonato Portuensi consecratus est. Et per anni spatium & mensem unum sedem Apostolicam invasam detinuit.* Interim intra tempus illud quo Pontificatum pacificè possedit, consecravit, ut ait Damasus, Episcopos octo, Presbyteros octo, & Diaconos quatuor. Graviter ferebant multi è Clero & plebe Romana Laicum contra canones sedem Apostolicam occupare. Laicum vocabant eo quod contemptis interstitiis canonicis ordine Ecclesiastico paucis diebus observato in Episcopum promotus fuerat. Conspiratione igitur in ipsum facta, in Monasterium catenis injectis truditur, & Stephanus eligitur. Postea Constantinus publicè deponitur, plebsque Romana confessione facta veniam deprecatur, quod tamen impiæ ordinationi non restitisset. Iterum facto tumultu Constantinus è Monasterio in quo custodiebatur violenter educitur, & erutis oculis semianimis in platea relinquitur.

II. Rebus sedatis Stephanus Concilium celebrare statuit, in quo definiretur quid in tam difficili quæstione quæ hinc oriebatur, decernendum esset. Ideo ad Francorum reges legatos mittit, eos deprecans *ut aliquantos Episcopos gnaros, & in omnibus divinis Scripturis,*

atque

atque sanctorum canonum institutionibus eruditos, ac peritissimos dirigerent, ad faciendum in hac Romana urbe Concilium pro eadem impia novi erroris, ac temeritatis præsumptione, quam ante fatus Constantinus Apostolicæ sedis invasor ausus est perpetrare. Pontificis precibus annuunt Francorum reges Pipini filii. Cum Romam advenissent Francorum Episcopi, convocavit Stephanus ex Italia plurimos alios, & considentibus omnibus in S. Salvatoris Basilica excoecatus Constantinus adducitur, qui prostratus culpam confitetur, & veniam deprecatur. Erectus & secedere jussus, alia die iterum vocatur, sed consilio mutato electionem suam defendit, asserens se nihil novi fecisse; Sergium Ravennatem Episcopum, ex Laico creatum esse, & Stephanum Neapolitanum Episcopum, atque ex Laicis repente Episcopos factos fuisse. *Dum verò talia idem Constantinus persequeretur, illico irati zelo Ecclesiasticæ traditionis universi Sacerdotes alapis ejus cervicem cadere facientes, eum extra eandem Ecclesiam ejecerunt.* Postea Stephanus ipse, Sacerdotes plerique, & plebs Romana ingenti fletu omnes se peccasse confessi sunt, *eo quod de manibus Constantini communionem suscepissent; sicque ex hoc omnibus est indicta Pœnitentia.*

III. His peractis prohibuerunt sub anathematis interdicto ne quis Laicorum, aut alius quivis, *nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus ad sacrum Pontificatus honorem possit promoveri.* Nunc proximè ad quæstionem propositam Constat ex præcedentibus nihil Constantini ordinationi defuisse, nisi quod electus est in Pontificem cum adhuc esset Laicus, & quod Ordinum susceptio in ejus consecratione præcipitata est. Secundum hodiernam ista definiendi consuetudinem certissimum est validam esse Constantini ordinationem, & consequenter validè alios ordinasse, licet illicitè fuerit ordinatus. Imò ex eadem consuetudine dici posset non illicitè ordinatus. Nam qui dispensandi potestatem habet, si impedimentum sciat, & nihilominus agat rem canone prohibitam, dispensasse censetur, licet id exteriùs non exprimat. Audiamus quid Pontifex in Concilio cum Patribus decernat. *De Episcopis verò atque Presbyteris & Diaconibus quos ipse Constantinus consecraverat, ita in eodem Concilio promulgatum est, ut Episcopi illi, si aliquis eorum Presbyter, aut Diaconus fuerit, in pristinum honoris sui gradum reverteretur. Et si placabiles fuissent coram populo civitatis suæ, denuò facto decreto electionis more solito, cum Clero & plebe ad Apostolicam advenissent sedem, & ab eodem sanctissimo Stephano Papa benedictionis susciperent consecrationem. Presbyteri verò illi ac Diaconi ab eodem Constantino consecrati, simili modo in eo quo prius existebant habitu reverterentur. Et postmodum si qui eorum placabiles extitissent, antefatus B. Pontifex Presbyteros eos, aut Diaconos consecraret. Statuens ut hi qui ex eis consecrandi essent, nequaquam ad potiorem honorem ascenderent, nec ad Pontificatus promoverentur culmen, ne talis impiæ novitatis error in Ecclesia Dei pullularet.* Licet Presbyteri & Diaconi à Constantino ordinati rogatione instanti populorum possent iterum ordinari: Concilium tamen nullo modo concedit, ut cujuscumque precibus ad Episcopatus culmen promoveantur. Imò Stephanus verbis sequentibus testatur ad majorem criminis istius horrorem incutiendum se propendere ut Presbyteratu & Diaconatu semel exuti nunquam consecrentur, & ordines amissos recuperent. *Ipse verò antefatus beatissimus Papa coram omni collegio Sacerdotali clara voce clamavit dicens, Nullo modo se immitti, aut penitus declinare in eorumdem Presbyterorum, aut Diaconorum consecrationem.* Hæc de Clericis à Constantino ad altiores gradus promotis statuerunt.

IV. *De Laicis verò qui ab eodem Constantino Presbyteri aut Diaconi consecrati sunt, ita promulgatum est, ut in religioso habitu cunctis diebus eorum vitæ, sive in propriis domibus, vel ubi fuissent, permanere deberent.* Concilii sententia, quod ad Episcopos attinet à Constantino consecratos, statim executioni mandata est. *Hujusmodi vero promulgatis sententiis illico Episcopi illi qui ab eodem Constantino ordinati sunt, revertentes juxta ejusdem Concilii sententiam in pristinum honoris gradum, electi denuo à Clero & plebe, factoque solito decreto ad sedem Apostolicam properantes, ab eodem sanctissimo Papa consecrati sunt.* Sed Presbyteros & Diaconos à Constantino ordinatos nisi forsan a plebe plurimùm desiderarentur, depositos & gradibus exutos reliquit. *Nam Presbyteri & Diaconi illi usque ad mortem ipsius Pontificis sic remanentes, nequaquam sunt ab eo consecrati. Ita enim in eodem Concilio statutum est, ut omnia quæ idem Constantinus in Ecclesiasticis Sacramentis, ac divino cultu egit, iterari debuissent, præter sacrum baptisma, atque sanctum Chrisma.*

V. Qui Formosi depositionem, & Ordinationum ab eo factarum iterationem tuebantur, Constantini exemplo sese defendebant. Ita Auxilius Adversarios argumentantes inducit, c. 4. *Ordinationem quam fecit, in pristinos deposuerunt gradus: Episcopi namque iterum à Papa Stephano consecrati sunt. De Presbyteris vero & Diaconibus præfixum est, ut si civium suorum electio vellet, in eosdem gradus de quibus depositi sunt, iterum à Pontifice Stephano consecrarentur; ita duntaxat ut jurejurando promitterent quatenus ad ampliorem honorem jam nullatenus promoverentur, ne talis error per injuriam pullularet.* Quid ad hæc Auxilius? fatetur equidem hæc omnia facta fuisse, sed impiè, & ab impiè facto negat esse trahendum exemplum. *Nunquam a malis exemplum est sumendum. Ex his enim quæ in voluminibus leguntur, ea solummodo imitanda vel facienda sunt, quæ bona esse probantur, mala autem penitus execranda sunt, & omnino cavenda,* &c. Deinde hoc aliquot exemplis probato, quædam in Constantini depositione impiè facta enarrat, postea pergit, *Ordinationem quoque ejus non rectitudinis intuitu, sed invidiæ zelo contra Sanctorum Patrum sanctiones, in pristinos deposuerunt gradus, &c.*

CAP.

CAP. VI.

Photius Patriarcha depositus, judicatus est nec Episcopus esse, nec Presbyter, & ipsius Ordinationes repetitæ sunt, Ecclesiæ & altaria reconsecrata. Ordinati à Photio cum verè ordinatis sed depositis comparati: verba Patrum de utrisque examinantur. Chrismationem Photii iterarunt Legati Pontificis; ita ipse Ignatii. Photius Laicus in eo nullum Sacerdotii vestigium. Quare nunquam fuit Episcopus. Nicolai I. verba quibus describit ejus ordinationem, perpenduntur. Status quæstionis in controversia Photii. Comparatio cum eo modo loquendi S. Augustini quo significat ratum esse baptismum Hæreticorum, & non repetendum. Photius nunquam fuit Episcopus, nec ab eo ordinati. A deposito ordinati nothi sunt, non filii. Maximus Cynicus per Simoniam ordinatus, nec est, nec putari debet Episcopus; ita Photius.

I. Denique est exemplum celeberrimum, quod Orientem cum Occidente olim commisit, & utrumque graviter commovit, & concussit. Contigit annis circiter centum post Constantini Pontificatum, & aliquot annis præcessit crimen quod in Formosum perpetratum est. Exemplum illud est Photii τοῦ περιβοήτου depositio in Concilio octavo facta, quod præsertim propter eum deponendum celebratum est. Certè, & quæ de eo deposito dicuntur plura significant quàm perpetuam sed nudam ab ordinis executione suspensionem, & quæ de Ordinationibus ab eo factis disputantur, intelligi non possunt de simplici crimine quod committit qui Sacramentum à Suspenso, aut illicitè Ordinato suscipit. Propositis tum Concilii, tum aliorum verbis, Lector ipse judicet. Ratio prope sola & sæpissimè à Concilio & illius temporis Patribus inculcata depositionis Photianæ, est eadem quæ Constantini Pontificis, quod nempe cum Laicus esset in Episcopum & Patriarcham repente ordinatus est. Noli autem judicare Lector de hac propositione ex usu & praxi frequenti hujus temporis, quasi Patres intelligerent ex Laico desultoriè præteritis anterioribus gradibus repentè Episcopum factum, sed intelligunt id factum in iis fuisse quod Pontificis dispensatione sæpe nunc fieri videmus, ut quis ex Laico paucis diebus omnes suscipiat ordines, & postremò Episcopalem. Hoc est quod horruerunt admodum Patres nostri, & cujus causa Constantinum & Photium degradarunt. Sæpissimè Photius per infamiam dicitur Laicus, eo quod sex dierum spatio omnes ordines susceperat: Primò tonsus est in Monachum, secundò factus est Lector, tertio Subdiaconus, quarto Diaconus, quinto Presbyter, sexto Episcopus, & Patriarcha, vir alioquin doctissimus, & in barbaro sæculo politissimus, & eloquentissimus.

II. Synodi octavæ canon. 4. Græcus ita Photii depositionem exprimit, *Ut ambitionem veluti quandam malorum omnium malam radicem convellamus, Photium contra jus, fasque præcipiti temeritate, velut atrocem lupum in gregem Christi insilientem orbemque terrarum perturbatione complentem, nunquam antea Episcopum fuisse, neque nunc ulla ratione esse, justo decreto declaramus; nec ab illo creatos in eo Sacerdotii gradu in quem ab eo promoti sunt manere.* Addit Anastasius Bibliothecarius sedis Apostolicæ, in ea Synodi translatione quam eodem tempore edidit. *Sed & Ecclesias, quas, ut putatur tam Photius quàm ii qui ab ipso consecrati sunt, dedicaverunt, vel si commotas mensas stabilierunt, rursus dedicari, & inthronizari, atque stabiliri decernimus, omnibus maximè quæ in ipso, & ab ipso sacerdotalis gradus acceptionem vel damnationem acta sunt, in irritum ductis.*

III. Ut perspicuè magis videas quo sensu hujus canonis verba intelligenda sunt, comparare illa oportet cum verbis c. 25. apud Anastasium, quo deponuntur Sacerdotes & Clerici ab Ignatio, & Methodio Patriarchis ordinati, qui Concilio non obediunt, sed Photii impietati pertinaciter adhærent: *Depositi sint, & omnino sacerdotali operatione privati, quemadmodum nec multùm ante beatissimus Papa Nicolaus judicavit, & nequaquam tales in Sacerdotii catalogo recipiantur, etiamsi ex hoc converti voluerint.* Ita à Patribus describitur perpetua verè & canonicè ordinatorum suspensio, sive depositio, sine spe restitutionis inflicta. Quam hæc descriptio à priore differt! Photius nulla ratione est Episcopus, nec unquam fuit, neque ab eo ordinati. Ecclesiæ & altaria ab eo, vel ab iis consecrata iterum consecrari debent. Quidquid Sacerdotale seu Episcopale fecerunt, irritum est & inane. An hæc dici possunt de iis qui reverà & substantialiter sunt Episcopi, non secus ac Pontifex ipse, sed tantùm ab executione ordinum propter crimen aliquod suspensi sunt, quos ideo decorum non est altari ministrare, licet id possint, & ratum sit si fecerint? Deinde hoc posito, quæ erit differentia inter istos, & eos qui ab Ignatio & Methodio ordinati sunt, & Schismaticis adhæserunt, quam tamen maximam esse vult Concilium, & verbis admodum differentibus & efficacibus exprimit. Idem evincunt consequentia non minus evidenter.

IV. Actione 3. ejusdem Concilii habetur Epistola Ignatii Patriarchæ ad Nicolaum I. qua petit ab eo quomodo se gerere debeat ergà tria Clericorum genera. Alii erant à se & à Methodio Prædecessore ordinati; alii à Photio. Priores erant duplices aut etiam multiplices. Quidam Ignatium secuti fuerant, afflictionesque multas propter ipsum toleraverant. Alii sponte in ipsum insurrexerant; Alii timore & vi adacti. Quando Epistola Romam pervenit, Adrianum mortuo Nicolao sedentem invenit. Decernit igitur Adrianus quam formam in unoquoque observare debeat. Primos dicit esse plurimùm honorandus; ter

beatos vocat, & Confessoribus adnumerat: de secundis sic scribit: *Porro cæteris qui ex consecratione fraternitatis tuæ, & sive sponte, sive vi se ad Photium contulerunt, si sub satisfactione libelli, cujus exemplar Missis nostris commisimus, ad te remeaverint, &c. eos in suis gradibus confirmantes ignoscendum decrevimus.* De postremis autem, hoc est, de Photio, & ab eo consecratis, sic de Prædecessoris sui sententia decernit, *Quamobrem & in his super quibus a nobis dispositiones & discretiones exigis, nihil sequendum præter ejus divinitus inspirata decreta conspicimus. Præ omnibus, & super omnia Gregorium Syracusanum, Photium Tyrannum, & quos idem Photius in gradu quolibet ordinasse putatus est, ab Episcoporum numero, & dignitate quam usurpativè, ac fictè dedit, meritò sequestrantes. Primò quia Photius Maximo, & ordinatio ejus quæ potius execratio, istius ordinationi pene in cunctis videtur esse simillima, &c. Tertiò quia Photius vir forensis, Curialis, Neophytus, invasor, atque adulter, necnon & anathemate comdemnatus existens, nihil habuit, nihil dedit; nisi forte damnationem habuit, quam se sequentibus propinaverit. Photio certe, præsidente autore dictum est, ab anathematizatis consecratus non solùm non accipit Spiritum sanctum, sed & quod ante habuit, flamen aufertur ab eo.* Eos qui ab Ignatio & Methodio ordinati erant, clementiùs hic quàm supra videtur excipere. Sed cum sceleris multi fuerint gradus, & unicuique pro sceleris gravitate satisfactio imposita fuerit, difficile est de clementia ista judicare, nisi libellum Adriani in quo hæc omnia notata erant, penes nos haberemus. Sed his omissis quæ scopo nostro nihil prosunt, consideret Lector an Episcopos æstimaverit Adrianus eos quos dicit putativè tantùm ordinatos? Paulò post S. Ignatii depositionem à Photianis factam vocat putativam depositionem. Simili igitur sensu Ordinationem à Photio factam dicit putativam. An verum Episcopum æstimavit qui usurpativè & fictè ordinatus est, cujus ordinatio est execratio, cui nihil fictà ordinatione datum est; cujus ordinator nihil habuit quod daret; cujus ordinatione non accipit Spritum sanctum, sed si quod illius donum habuit, aufertur ab eo; cujus impositione manus non lucrum, sed vulnus in capite suscipit? His clarissimis verbis clariora sunt quæ sequuntur.

V. Tota Synodus ad Adrianum II. Pontificem rescribens, ut habetur in fine textus Græci illius Synodi, testatur Legatos Nicolai primi iterasse Sacramentum Confirmationis à Photio, & Photianis datum: *Qui cum intellexisset Legatos Pontificis Romani in Bulgariam missos confirmationem ejus reprobasse, omnesque Bulgariæ Principes & subjectos chrismate iterum inunxisse, tum verò æstro percitus œcumenicam synodum confinxit, &c.* Photius hoc audito literas encyclicas dedit ad Orientis Patriarchas quibus graviter apud eos conquestus est de injuria sibi illata, quod sui in Bulgaria à Latinis iterum chrismate delibuti fuissent. Has Literas refert Cardinalis Baronius ad annum 863. Hæ literæ cum permultis aliis ejusdem Photii excusæ sunt Londini anno 1651. Græcè & Latinè; in quibus non conqueritur privatim de repetitione Unctionis ab Ordinatis à se collatæ, sed generatìm de repetitione Unctionis à Presbyteris collatæ, quasi unctionis conferendæ impotes essent Presbyteri, pertineretque ad solos Episcopos hæc prærogativa. Quidquid sit querela non contentus Photius, sortem & usuram Ignatio solvere voluit. Ab eo enim ordinatos iterum ordinavit, ut testatur Nicetas in S. Ignatii vita: *In primis hoc agebat Photius ut ordinationes Patriarchæ transmutaret, atque ab eo damnatos sedibus restitueret. Sed cum id Imperatori non probaretur, videte quid tentarit; consecratos a S. Ignatio resecrare & reordinare conatur,* τοὺς ὑπὸ τοῦ ἁγίου τετελεσμένους ἐπεχείρει ἀναχειροτονεῖν; *Quod cum æque parum succederet, &c.*

VI. Sic de Photio loquitur Stylianus Neocæsareensis Episcopus, & multi alii Græciæ Episcopi ad Stephanum V. scribentes: Extat epistola ad Synodi finem. *Qui Photium sponte renunciasse dignitatem scripserunt, illi ipsi Photium ut Sacerdotem receperunt. Nos autem nullum in Photio agnoscentes vestigium Sacerdotii secundum legitimum & canonicum laudatissimorum Pontificum Nicolai & Adriani judicium, quemadmodum sancta & œcumenica synodus, &c. promulgavit, Quomodo potuimus in hunc modum damnatum, tanquam sponte abdicatum scribere.* Ut in Photium, Photiique asseclas invehitur; ita in eos benignus est, qui eum inviti receperunt, rogatque Pontificem ut eos pœnitentes misericordia dignetur. Literas non accepit Stephanus sed Formosus ipsius successor, qui Styliano rescribens ita de Photio loquitur, *Petis misericordiam & non addis, quomodo, aut cuinam: Laico an Sacerdoti. Si Laico, venia dignandus est, ut qui a Laico dignitatem acceperit. Si Sacerdoti, non perpendis honorem ab illo nullum tribui posse, qui ipse honore careat. Photius nihil dare potuit præter damnationem, quam per impia manus impositionem habuit, damnationemque dedit. Quomodo dignitatem accipiatis qui damnato socius adhæret? Cave ne dum pro consecrato rogas, consecrantem potius foveas, &c. Numquid potest ficus uvas proferre, aut vitis ficos? &c.* In eos verò qui Photium inviti receperant, & ab eo consecrati fuerant, factique pœnitent, decernit ut *Laica tantum communione donentur.*

VII. Denique Anastasii Bibliothecarii coævi scholion, fini 8. Synodi affixum duplicem depositorum classem, & rationem distinguens, scrupulum eximere videtur. Est ejusmodi: De eo sententiam ferat Lector. *Quæritur cur sedes Apostolica eos qui à Photio damnato in diversis sunt Ecclesiæ gradibus constituti, sine recuperatione deposuerit, cum ab Hebione sacratos, & post astantibus Episcopis depositos instaurari decreverit. Sed sciendum est quia Photius tanquam Neophytus & Adulter, qui scilicet Ecclesiam viventis invaserit, nunquam fuisse Episcopus, dictus & promulgatus est: Sed nec ii qui ab eo manus impositionem acceperunt. Comparati videlicet Maximo Cynico, & ordinatis ab eo, à secunda Synodo cum ordinatore repulsis. Hebio autem licet postea sit depositus, quandoque tamen fuit Episcopus; quemadmodum & Acacius, de cujus* ordi-

ordinatione Papa statuit Anastasius, ut scilicet qu'i post damnationem ordinavit Acacius, nulla portio læsionis attingeret. Denique si pater meus adulter est, & ex adulterio nascor, profectò ut non legitimus ex hæreditate repellor. Quod tamen non paterer, etiamsi pater meus probaretur veraciter homicida. Secundum igitur Anastasium depositorum duplex est classis. Alii deponuntur qui reverà sunt Episcopi, & Sacerdotes. Hi reconciliari possunt, & Sacerdotio, & ordinum executioni. Tales erant Hebio & Acacius. Alii deponuntur, quia revera non sunt Episcopi & Sacerdotes, utpote contra canones & illegitimè ordinati. Quia igitur isti nihil habent Sacerdotii reconciliari non possunt. Tales erant Photius, & ab eo consecrati. Priores comparat filiis Homicidarum qui bonorum paternorum heredes sunt; posteriores in adulterio natis, qui non agnoscuntur filii, nec bonorum paternorum participes fiunt.

VIII. Distinctione non dissimili utitur Metrophanes Smyrnensis Metropolita, actione 6. respondens Photianis objectionibus, *Aliter*, inquit, *Ecclesiasticæ leges Episcopos ab hæresi reductos judicant, & aliter eos qui à mœchis & sacrilegis contra leges sunt initiati.* Nam leges Ecclesiasticæ volunt ut ab Hæreticis revertentes, licet eorum caput ab ordine rejiciatur, professione fidei facta cum ordinibus suis recipiantur: Sed Photium ut adulterum, & vos ut ab Adultero ordinatos, leges non recipiunt, quemadmodum fecit sacro-sancta, & œcumenica synodus de Maximo Cynico, & ab eo consecratis.

IX. Addam coronidis vice Nicolai I. Pontificis verba quibus describit actionem Gregorii Syracusani Archiepiscopi à S. Ignatio Patriarcha depositi, qui ante legitimam restitutionem Photium ordinavit, ut cum Lector ea verba examinaverit, judicet an quis ita loqui possit de Episcopo reapse & substantialiter ordinante, ordinisque substantiam, & veritatem alteri conferente. Ita Nicolaus I. ad Michaelem Græcorum Imperatorem Epist. IX. *Meritò destructus esse creditur, qui à destructo ædificari sperans, etiamsi qua alia bona fortasis habuit, omnia præsumptionis ejus temeritati communicans perdidit. Nam Gregorius quomodo quenquam ædificare poterat, qui multipliciter jam noscebatur elisus? Quomodo quemquam in aliquo Ecclesiastico poterat ordine stabilire, qui Ecclesiæ unitatem scindens, ipse jam videbatur omnino dejectus? Sicut enim ligatus ligare, & dejectus dejicere non potuit; sic destructus construere, & elisus quenquam ordinare nequivit. In summo quippe status sui oportet eum vigore constituere, & firmis omnibus per omnia basibus qui alterum vel prosternere, vel conatur statuere. Gregorius ergo qui canonicè ac synodicè depositus, & anathematizatus erat, quemadmodum posset quemquam provehere, vel benedicere, ratio nulla docet. Igitur nihil Photius à Gregorio percepit, nisi quantum Gregorius habuit; nihil autem habuit, nihil dedit. Per eorum quippe, ut legitur, manus impositionem, & invocationem dabatur Spiritus sanctus, qui noverant mundas ad Dominum manus levare. Cæterum Gregorius qui transgressor factus est legis ad iracundiam suæ magis quam ad consecrationem alicujus Spiritum sanctum per impositionem suæ manus sine dubio provocavit; etiamsi is qui ordinandus erat, nullas alias haberet sibi regulas obviantes. Hinc enim scriptum est. Qui obturat aures suas, ut audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. Si execrabilis, utique & non audibilis. Si non audibilis, ergo inefficax. Si inefficax, profectò Photio nihil præstans: nimirum qui vulneratum caput per illam manus impositionem potius habere dignoscetur.* Eadem repetit Epistola sequente ad Clerum Constantinopolitanum, Metropolitas, & Episcopos huic sedi subditos.

X. Ista sanè dici non possunt de Episcopo verè & efficaciter ordinante, quanquam illicitè, aut susque deque verborum significatio mutanda, *ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.* Quid de his verbis, *Sic elisus quenquam ordinare nequivit*, nec *in aliquo poterat ordine stabilire: Nihil habuit, nihil dedit, manus impositio inefficax nihil præstans?* Hinc est quod de Photio Nicolaus loquens eum fere semper Laicum vocat, & ad ipsum scribens nullo verbo significet, eum Presbyterum, Episcopum, Diaconum, vel ullo modo Clericum agnosci. Duæ Nicolai ad ipsum supersunt literæ, quarum prior quæ sexta est, inscribitur, *Nicolaus Episcopus servus servorum Dei, prudentissimo viro Photio.* Posterior quæ est undecima, in qua velut in os illi exprobrat omnia crimina, simpliciter, *Nicolaus, &c. viro Photio.*

XI. Nec debet negotium facessere quod sermoni suo immiscet hæc verba, *per manus impositionem & invocationem dabatur Spiritus sanctus, &c.* Quasi Ministri pietatem requireret Nicolaus ad effectum Ordinationis suscipiendum; & inde factum esset quod nihil Photius à Gregorio Syracusano Episcop. ordinatus accepisset. Est enim hæresis in Donatistis jam dudum damnata, quam Nicolaus & Latini, Photius & Græci communi consensu abhorrebant. Sed loquitur Nicolaus de virtute Spiritus sancti quæ per legitimam manus impositionem in Ordinatione operatur in omnibus qui ad aliquem Ordinem consecrantur. Hæc autem non est gratia gratum faciens, sive res Sacramenti: Nec enim Græci aut Latini tam inepti erant; imò dementes & insani, ut inter se digladiarentur, universumque Orientem cum Occidente colliderent, ad disquirendum an Photius gratiam justificationis ordinatione sua suscepisset: cum præsertim ambo thesim hanc amplecterentur. Sacramentorum effectum à bonitate Ministri non pendere, neque etiam à pietate suscipientis. Sed id quod negat Spiritum sanctum in eo produxisse per manuum impositionem à Gregorio Syracusano factam, est sacramentum ipsum, sive character, seu potestas consecrandi, quæ legitima consecratione conferuntur. Cujus causa dixit S. Innocentius Epist. 18. c 3. ad verum Ordinationis characterem producendum opus esse Spiritus sancti plenitudine.

XII. Qui mentem istorum autorum in negotio ordinationis evidenter contemplari voluerit, comparet eorum loquendi formulas de ordinatis, ab Hæreticis, à Simoniacis, Excommunicatis, Degradatis, & similibus;

cum formulis loquendi S. Augustini, ubi contendit contra Donatistas baptismum ab Hæreticis, aut aliis quibusvis malis Ministris datum, esse ratum & validum, licet gratiam non conferat, & ab Hæretico vel Schismatico, nisi cum crimine peti & suscipi non posse. Contrarias omnino formulas usurpat Augustinus iis quas videmus Nicolaum, cæterosque Pontifices tum hic, tum cæteris capitibus antecedentibus, & sequentibus usurpare. S. Augustinus non semel, non bis, non ter, non centies, non millies, sed multorum & diversorum librorum & tractatuum singulis prope periodis hæc & similia repetit, foris baptismum dari, foris accipi; sed non rectè dari, non rectè accipi; inutiliter accipi extra Ecclesiam, inutiliter dari, accipi tamen & dari. Nefas esse dicere, non esse datum, quod datum est. Sacramentum baptismi retinet qui ab Ecclesia discedit; habet qui foris accepit; Sacramentum baptismi permanet, sed non prodest. Prodesse, utile esse incipit, cum ad unitatem reditur. Quis cum leget sententias & loquendi formulas multorum sanctorum Patrum de Ordinationibus ab ejusmodi hominibus collatis prorsus contrarias, non statim colligat contrarium eos sensisse de ordinationibus illi sententiæ quam habuit de baptismo S. Augustinus? Consequenter cum voluerit S. Augustinus significare ejusmodi de baptismo loquendi formulis baptismum ab Hæreticis & impiis validè extra Ecclesiam dari & accipi, licet illicitè & inutiliter; voluerunt alii Patres contrariis formulis significare Ordinationes ab ejusmodi hominibus collatas esse irritas & invalidas, nihil dare, nihil efficere. Id sanè nos docere non poterant verbis magis propriis, perspicuis, & significantioribus quàm iis quibus usi sunt.

CAPUT VII.

Varia testimonia eandem ordinationum iterationem probantia referuntur. Hæretici nomen quo sensu sumatur can. Apost. 68. Illegitimè ordinatus declaratur nec esse, nec fuisse Episcopus. Locus Justini Martyris difficilis illustratur. Ecclesiæ ab Hæreticis consecratæ iterum consecrantur, ita ordinationes Clericorum Hæreticorum solent à Græcis iterari. Solus baptismus apud Hæreticos ratus. Bonosiaci aliquando Vocati Photiniani. Ordinationes Hæreticorum inanes, &c. esse asserit Innocentius, aut nimius est exaggerator. Propter revocandos fratres licet Hæreticos suscipere, ordines quos apud eos habent iterando. Manus impositio c. 8. Nicæno significat ordinationem.

I. Quæ nobis supersunt testimonia hoc capite in unum fascem colligabimus. Canon Apostolicus 68. evidenter eandem doctrinam confirmat, *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinavit: nisi utique constiterit quod ab Hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati vel ordinati sunt, ut fideles vel Clerici sint fieri non potest.* Objicies, sequetur inde Baptismum Hæreticorum esse repetendum. Objectionem istam in hunc canonem solvit Theodorus Studita Epist. 4. ad Naucratium quæ extat in additis ad Balsamonem, aitque eo canone Hæreticos intelligi qui in nomine Trinitatis non baptizant; *Illud cogito quod Apostolicus quidem canon illos dicit Hæreticos qui non in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti baptizati sunt, vel baptizant:* Additque ut hoc probet S. Basilium Epist. 1. canonica ad Amphilochium Hæretici nomen eodem sensu usurpare, & sic à Schismatico distinguere, idque ex sancti Basilii verbis demonstrat. Zonaras & Balsamon eodem modo videntur Hæretici nomen intellexisse cum hunc canonem commentantur. Non ignorabant enim Hæreticorum baptismum in nomine Trinitatis datum valere. Zonaras præsertim qui in can. 7. secundæ synodi disertissimè distinguit Hæreticos baptizatos à non baptizatis; ex eo quod alii baptizant secundum formam Ecclesiæ, alii autem alio modo baptizant, & ideo rebaptizandi. Quidquid sit, si sensus alius quod ad baptismum attinet, his verbis affingatur, error canoni impingetur, qui antiquitus ab Ecclesia refutatus est. Sed nullum Ecclesiæ decretum in favorem ordinationum hæreticarum hactenus afferri potest quo antiquissimus ille canon hac in parte corrigatur.

II. Maximus Cynicus Philosophus à S. Gregorio Nazianzeno baptizatus est, & Presbyter ordinatus. Postea vacante Patriarchatu Constantinopolitano sedem istam ardenter affectavit, & corruptis pecunia quibusdam Episcopis clam curavit se ab iis in Episcopum ordinari. Secundi Concilii, Patres & eum, & ab ipso ordinatos deposuit iis verbis quæ multis tum temporis visa sunt omnem Episcopatus radicem, fibrasque ab eo, & ab iis quos ordinaverat evellere. Ita canonem illum enuntiat antiqua translatio. *De Maximo Cynico Philosopho, & propter tumultus indisciplinationis ejus doctrinam quæ Constantinopoli orta est, statutum est ut neque Maximus fuisse, nunc esse etiam putetur Episcopus. Neque hi qui ab eo sunt ordinati, qualemcumque gradum Clericatus obtineant: Omnibus scilicet quæ circa eum, vel ab eo gesta sunt, in irritum revocatis.* Balsamon in hunc canonem. *Hac ergo sancta Synodus eum abdicavit, definiens nec ipsum esse vel fuisse Episcopum, eo quod nefariè, & contra leges electus sit: nec eos qui ab ipso ordinati essent, cujuscumque sint gradus, esse clericos.* Ita Zonaras. Antiqui quoque Patres plerique hunc secundæ Synodi canonem ita intellexerunt, ut & ipse, & ab eo ordinati nullo modo essent Episcopi, aut Presbyteri, quorum testimonia passim in antecedentibus relata sunt. Nec aliter intelligi possunt, si verbis vim suam statam esse velimus, nec eam pro libitu & commodo nostro interpretari.

III. Concilium Cæsar August. II. c. 1.

Pla-

Placuit sanctæ & venerabili synodo, ut Presbyteri qui ex hæresi Ariana ad sanctam Catholicam Ecclesiam conversi sunt, qui sanctam & puram fidem, atque castissimam tenuerint vitam, acceptam denuo benedictionem Presbyterii sancte & pure ministrare debeant, &c. Ita & de Diaconibus, sicut & de Presbyteris constitutum est. Benedictio Presbyterii est ipsa ordinatio, ut & in aliis canonibus non infrequenter. Ita can. 3. ejusdem Concilii, *Statuit sancta Synodus ut Episcopi de Ariana hæresi venientes, si quas Ecclesias sub nomine Catholicæ fidei consecraverint, nondum benedictione percepta, à Catholico Sacerdote consecrentur denuo.* Evidens est benedictionem esse ipsam Ecclesiæ consecrationem. Non minus autem prohibetur Ecclesiarum consecrationes iterare, quam Presbyterorum ordinationes. Utrumque tamen facere jubent illi Patres, si utrumque ab Hæreticis factum est. Dist. 68. cap. 3. tanquam ex Concilio Niceno citatur, *Ecclesiis semel consecratis Deo, non debet iterum consecratio adhiberi, &c. Si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eas consecrarunt.* Nunquam licet eas consecrare iterum nisi dubia fuerit consecratio. Felix IV. epist. 1. cap. 2. Carthagin. 5. c. 6. Capitular. l. 7. cap. 391. Burchard. l. 3. c. 58.

IV. Constantinopoli tres Hæreticorum classes statui solebant: Nonnullorum baptismus improbabatur. Sanè baptismo istorum improbato & irrito multò magis ordinationes erant irritæ, & repetendæ. Nemo est qui de hoc effato litem moveat. Aliorum baptismus ratus judicabatur: Isti in Ecclesiam per unctionem admittebantur, ut Ariani, Macedoniani, Novatiani, Tetraditæ, Apollinaristæ, & alii. Secundæ istius classis ordinationes iterabantur. Professione enim fidei ab iis facta, & confirmatione accepta, si Clericatu apud suos fungebantur, & alias Clericatu dignos eos conferent Orthodoxi, à Catholico Episcopo priore ordinatione ut inani fusque deque habita, ordinabantur. Hæc refert Anonymus quidam Patriarcha Constantinopoleos à Martyrio Antiocheno Patriarcha de more Ecclesiæ suæ interrogatus lib. 4. Juris Orientalis, p. 290. Paucis verbis id quod nos spectat, expedit, sed evidentissimis. Postquam explicavit qua ratione secundæ classis Hæretici tanquam Laici in Ecclesiam admitterentur, addit, *secundum hac tanquam egregio Laici ad eum gradum ordinantur, in quo prius apud suos erant: sive Presbyteri, sive Diaconi, sive Subdiaconi, sive Psaltanagnostæ.*

V. Eadem fuit Balsamonis de Hæreticorum ordinatione sententia. Interrogatus enim à Marco Patriarcha Alexandrino. *An Sacerdos, vel Diaconus Hæreticus dignus habitus divino & sancto baptismate, vel per sanctum chrisma sanctificatus, possit sacra facere cum priore ordinatione sua; An verò si sacra ministrare velit, iterabitur ejus ordinatio?* En interrogatio præcisè facta. Ne vero pedicam in ipso limine quis injiciat, de Hæreticis Marcum verba facere, quorum baptisma reprobabatur, addit, *vel per sanctum chrisma*, quibus verbis Hæreticos complectitur quorum baptismum Ecclesia suscipiebat. Illi enim antiquo & hodierno Græcorum more cum chrismatione admittuntur, ut fusè docuerat Balsamon in responso ad præcedentem interrogationem. Respondet igitur *eum qui cum esset prophanus Sacerdos, Orthodoxam fidem amplexus est, si ad severitatem canonicæ disciplinæ exacta ipsius vita innocens apparuerit, ita ut dignus censeatur non modo Sacerdotalis dignitatis, sed etiam Episcopalis, priore Sacerdotio pro sacrilegio habito, & pro non facto, omnino per consuetos gradus ad dilectam sublimitatem ascendere*, id est, Episcopalem. Hæc juris Orientalis l. 5. p. 379.

VI. S. Innocentius in tribus Epistolis hanc quæstionem agitat. Quanquam plurima quæ de ea recenset, aliquomodo ad solam ordinum executionem referri possint, vel de crimine intelligi quod committit Hæreticus ordines conferens, aut ab eo accipiens: Nonnulla tamen sunt quæ ulterius tendunt, & ordinis ab Hæretico traditi iterationem evincere videntur, ut Epist. 18. c. 3. *Arianos, cæterasque ejusmodi pestes, quia eorum Laicos conversos ad Dominum sub imagine Pœnitentiæ, ac sancti Spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus, non videtur Clericos eorum cum Sacerdotii aut ministerii cujuspiam suscipi debere dignitate. Quoniam quibus solum baptisma ratum esse permittimus, &c. nec Spiritum sanctum eos habere ex illo baptismate, illisque mysteriis arbitramur, &c. Nec dare ejusdem plenitudinem possunt, quæ maximè in Ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam perdiderunt.* Qua ratione intelligi potest hoc effatum, solum Hæreticorum baptisma ratum est, solum Hæreticorum baptisma non repetitur, si Hæreticorum quoque ordinatio rata est, & non iteranda. Si dices Hæreticorum ordinationem non dare gratiam, & ideo irritam dici. Nec baptisma Hæreticorum dat gratiam ut notum est, & disertè affirmat Innocentius. Ratum igitur Innocentio non dicitur ratione gratiæ collatæ, sed ratione iterationis prohibitæ. Solum igitur Hæreticorum baptisma ratum est, quia solum characterem imprimit. Sed ordinatio eorum potissimum est irrita; eo quod ex Innocentii principio Hæreticus Spiritum S. dare non potest. Sed per ordinationem Spiritus S. plenitudo traditur. Qua ratione Hæreticus qui Spiritum sanctum dare non potest, dabit ejus plenitudinem qua opus est ut ordinationis character imprimatur?

VII. Idem Innocentius epist. 21. ad Marcianum Episcopum Naxitanum narrat se antea scripsisse ad eundem Marcianum, & nonnullos alios Episcopos, & constituisse ut Clerici *qui se ante damnationem Bonosi asserebant ab eodem tam Presbyteros quam Diacones ordinatos, ut si relicto atque damnato ejus errore vellent Ecclesiæ copulari libenter reciperentur.* Germanus autem Presbyter, & Lupentinus Diaconus à Bonoso ante damnationem ordinati apud Innocentium suo & aliorum nomine conqueruntur se ideo Episcopo suo gratiosos non esse, quod vellet eos iterum ordinari, ut Rusticius quidam qui iterata ordinatione Presbyteratum ab eo susceperat. Quid vero Pontifex? nec probat, nec factum durè improbat. Peccabat tamen ille Episcopus cum or-

dinatos à Bonoso Hæretico ante ejus damnationem iterum ordinare procurabat. Sed præcedens decretum suum Papa confirmat, *Nunc etiam admonendam duximus fraternitatem tuam, ut si verè constat aliquos ante damnationem Bonosi ab eodem ordinatos, postea voluisse, vel nunc velle reverti, eos recipiendos esse censemus.* Subaudiendum cum ordinibus suis, sine nova ordinatione. De hoc enim apud Innocentium conquerebantur quod iterum vellet eos ordinare, ut officiis suis fungerentur. Unde necessario consequitur eos quos Bonosus Hæresiarcha post damnationem ordinaverat fuisse iterum ordinatos, cum Pontificis decretum eos solos excipiat, qui ante damnationem fuerunt ordinati; & Martianus, nonnullique alii etiam istos ad iterandam ordinationem perperam coegerint.

VIII. Scribit S Gregorius l. 9. indict. 4. Epist. 61 Bonosianos non fateri Christum esse Deum, eorumque baptismum in nomine Trinitatis non fieri, atque ideo repetendum. Sed vel fallitur Sanct. Gregorius, vel Bonosiani sui temporis à Bonosianis sub Innocentio Primo plurimum differebant. Sæpius enim Innocentius de Bonosianis qui eo vivente exorti sunt verba facit. Nihil tamen simile ex ipsius verbis conjici potest, imo multa contra hanc sententiam. Concilium Arelatense, II. quod celebratum est paulo post exortam Bonosi hæresim contrarium disertissimè testatur c. 17. *Bonosiacos autem ex eodem errore venientes, quos sicut Arianos baptizari in Trinitate manifestum est, dum interrogati, fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Illorum baptismum sicut Arianorum ratum habet. Damnatus fuit ab Anysio Archiepiscopo Thessalonicensi & ipsius Collegis, sed nihil de hæresi Photini. Huic sententiæ occasionem dare potuit Gelasius Pontifex in Synodo Romana qui Bonosum cum Ebione, Paulo Samosateno & Photino conjungit, dist. 15 c. *Sancta Romana.* Hujus confusionis rationem reddere videtur Gennadius in Audentio quem dicit libros scripsisse adversus Manichæos, Sabellianos, & Arianos, *maximeque & intentione speciali contra Photinianos qui nunc Bonosiaci vocantur.* Gennadii tempore qui multis annis, & sæculo integro Gregorium præcessit, Photiniani jam vocabantur Bonosiaci.

IX. Perplexæ istius difficultatis recessus evolvere & aperire mihi videtur S. Innocentius epist. 22. c. 3. & sequentibus. Duplicem ea Epistola quæstionem ad Hæreticos spectantem & sibi propositam definit. Prior est, an valeant Hæreticorum Ordinationes. Posterior, si non valent Hæreticorum ordinationes, An liceat Clericos Hæreticos ordinatione Ecclesiastica consecrare, ut ad Ecclesiam redeuntes, iis quos apud suos habebant honoribus fruantur. Utrumque enim in Macedonio commissum fuerat. Nonnulli Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes suscipiebant cum ordinibus quos ab Hæreticis acceperant: Alii eos ante susceptionem nova & Ecclesiastica ordinatione sanctificabant. Utramque actionem improbat Innocentius, primum argumento generali quod Lex sit Ecclesiastica redeuntes ab Hæreticis nullo Clericatus gradu cohonestare; quam Ecclesia Romana hactenus non violaverat. *Nostra verò Lex est Ecclesiæ venientibus ab Hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per manus impositionem Laicam tantùm tribuere communionem; nec ex his aliquem in Clericatus honorem vel exiguum subrogare.*

X. Deinde priorem quæstionem negatione definit, negationisque rationes reddit. Primam, Hæreticos vulnerare caput eorum quibus manus imponunt in ordinationem, ideoque medicina opus habere. Hinc inquit, medicina opus habent, *eisque illis adhibenda, ut possint recipere sanitatem.* Medicina autem illa est Pœnitentia. Ex eo quod Pœnitentia egent, alteram contra eorum Clericatum rationem infert, *Ubi Pœnitentia remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse decernimus.* Nec hæc consequentia est Innocentii tantum; ab antiqua & Apostolica traditione fluit quæ Pœnitentes ab ordinibus arcet.

XI. Tertiam rationem vel potius objectionem ex aliorum dictis quæ in autores retorquet, desumit. *Sed è contrario asseritur, eum qui honorem amisit, honorem dare non posse; nec illum aliquid accepisse, quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere.* Videntur illi contrario modo complexionem instituisse: Qui honore caret, illum dare non potest; quia nemo dat quod non habet; At Hæretici honores conferunt, & Sacerdotii virtutem, ergo illum habent. Hinc concludebant Hæreticorum ordinationem valere posse. Hoc axioma amplectitur Innocentius, & in autores retorquet, *Acquiescimus, & verum est. Certè qui quod non habuit, dare non potuit, damnationem utique quam habuit, per pravam manus impositionem dedit. Et qui particeps effectus est damnato, quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum.* Non modo acquiescit huic rationi Innocentius, sed etiam eam repetit ut suam in fine disputationis, ubi dicta in compendium colligit, *Ad summam certè, qui nihil à Bonoso acceperunt, reos sunt usurpatæ dignitatis, qui conficiendorum Sacramentorum sibi vindicaverunt autoritatem; atque id se putaverunt esse quod de his nulla fuerat regulari ratione concessum.* Ex isto autem suo & Adversariorum effato contrarium ejus quod assumebant demonstrat; tantique illud facit ut dicat se capere non posse quomodo Hæreticus qui nihil habet ordinationis, eam dare possit, sed se facilè capere qua ratione damnationem quam habet, communicare possit. Stulta sanè & puerilis esset exaggeratio, si Hæreticus quidquid veri, solidi, & momentosi est in ordinatione traderet, potestatis autem acceptæ & sibi creditæ usu tantum prohiberetur. Si res ita se haberet, qua fide Innocentius ingenuè dicere potuit, se invenire non posse quomodo quis potestate, autoritate, & dignitate præditus illius usu privetur? Nihil est in jure civili & canonico antiquo ea suspensione trivialius. Ea distinctio & separatio potestatis & usus potestatis fuit semper non modo in Ecclesia, sed etiam in omnibus Rebuspublicis frequentissima; nec potuit non esse S. Innocentio & omni Curiæ Romanæ, Eccle-

Ecclesiasticae & civili notissima. Itaque hac interpretatione posita Sanctus Innocentius de re maximè seria ab Episcopis Macedoniae interrogatus, illis, quod dicere nefas est, joculariter & per deridiculum respondet. Invenire non potest, quod est in omnium ore, oculis, & manibus! ô Vulcanium nodum ἀῤῥητον, ἄλυτον! Intelligere non potest qua ratione qui reverà substantialiter, & realiter est Episcopus, aut Presbyter, cui nihil prorsus deest necessarium ad agendum, agere possit: Nihil insuper habere, qui totum possidet; nihil accipere, qui quod erat illi necessarium, totum accepit. Comica est tanti Pontificis exaggeratio & ad commovendum Lectorum risum tantum comparata, si Sacerdotes & Clerici de quibus agit, sola ordinum executione secundum utriusque partis sententiam spoliati erant. Distinguere sciebant illi Pontifices non secus ac nos inter ea quae sunt causae ad producendum effectum necessaria & substantialia; & ea quae tantum illi conveniunt, ut decorè & legitimè: nec erant tam hebetes aut Comici, ut quae uni propria sunt, alteri cum frigidis & stultis exaggerationibus tribuerent. Hoc est antiquos Patres, ut nobis assentiantur, stultos, hebetes, aut Comicos praedicare.

XII. Postea secundam quaestionem aggreditur Innocentius. An liceat Clericos haereticos ordinatione Ecclesiastica consecrare ut ad Ecclesiam redeuntes iis quos apud suos habebant, honoribus fruantur. Eam similiter negatione definit, & primo autoritate antiquae traditionis confirmat; deinde trium objectionum resolutione. Dixerat Innocentius Haereticorum ordinationem caput vulnerare & polluere. Respondebatur, ita sit; sed Ordinatio ab Episcopo Catholico collata vulnus ab Haeretico inflictum sanat. *At dicitur vera, ac justa legitimi Sacerdotis benedictio aufert omne vitium quod à vitioso fuerat injectum.* Innocentius hanc objectionem potius ridet quam solvit explicatis absurdis ex ea consequentibus: *Ergo si ita est, applicentur ad ordinationem Sacrilegi, Adulteri, atque omnium criminum Rei, quia benedictione ordinationis crimina vel vitia putantur auferri. Nullus sit Poenitentia locus, quia id potest praestare ordinatio, quod longa satisfactio praestare consuevit.*

XIII. Duobus insuper objectis exemplis demonstrabant Clericos ab Haereticis ordinatos, sed ad Ecclesiam redeuntes, licitum esse nova ordinatione sanctificare. Prius exemplum petitur ab Anysii Archiepiscopi Thessaloniceosis & Concilii sui autoritate, qui hoc de Bonosiacis constituerat. *Sed Anysii quondam fratris nostri, aliorumque Consacerdotum summa deliberatio hac fuit, ut quos Bonosus ordinaverat, ne cum eadem remanerent, ac fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperentur.* Hoc exemplo duo probabant, licitum esse Haereticos Clericos, sed conversos ad Ecclesiam cum gradibus suis admittere: Deinde admissionem illam per novam & Catholicam Ordinationem facere. Ad Innocentii responsum Lector mentem advertat: In illius enim examine vertitur totius rei cardo. Sic respondet Innocentius: *Vicimus, ut opinor, ambigua. Iam ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse; ac fuisse regulas veteres quas ab Apostolis, vel Apostolicis viris traditas Ecclesia Romana custodit, custodiendasque mandat his, qui eam audire consueverunt. Sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabit: Ergo quod necessitas pro remedio invenit, cessante necessitate, debet utique cessare pariter quod urgebat. Quia aliud est ordo legitimus, alia usurpatio quam ad praesens fieri tempus impellit.* Innocentius ex objecto exemplo jus statuit, colligitque duas illas propositiones de quibus erat controversia tantum esse licitas cum urget sedandi schismatis necessitas, & sic ex ipsorum principiis ambiguitatem propositionum esse resolutam. Itaque verum est quod Innocentius contendit, non licere Clericos Haereticos cum ordinibus in Ecclesiam recipere, nisi necessitas urgeat, & magnum inde commodum in Ecclesiam redundet. Deinde cum hoc fit, ordinationes Haereticas esse iterandas, ut utrumque rectè Anysius cum Collegis statuerat. Sed cessante ista necessitate, cessare quoque debet id quod illius causa adinventum est. Quapropter perperam & stultè faciebant illi Episcopi qui sublata morbi causa remedium continuabant. Hinc lux maxima difficultati nostrae oboritur. Nam ex Anysii & Synodi suae sententia, quam vehementer probat Innocentius, evidenter constat Ordinationes propter canones non observatos irritas esse, & inanes: Deinde necessitate urgente legitimè repeti. Approbat enim Anysii & Collegarum sententiam & factum qui à Bonoso ordinatos censuerunt iterum ordinandos, ne denegato quem apud suos obtinebant gradu, eorum conversio retardaretur.

XIV. Posterius exemplum quo freti contendebant licitum esse Haereticos recipere, atque ut recipiantur nova ordinatione illos sanctificare, à can. 8. Nicaeno petitur, quem sic Innocentius interpretatur, *De his qui nominant seipsos Catharos, id est, mundos, & aliquando veniunt ad Catholicam Ecclesiam, placuit sancta & magna synodo, ut accepta manus impositione, sic maneant in Clero.* Respondet Innocentius hoc esse privilegium Novatianis concessum, nec esse ad alios Haereticos trahendum. *Possum verò dicere, de solis hoc Novatianis esse praeceptum, nec ad aliarum haeresum Clericos pertinere; Nam si utique de omnibus ita definirent, addidissent, à Novatianis; aliisque Haereticis revertentes, debere in suum ordinem recipi.* Aliis argumentis idem fusè probat.

XV. Hoc sanè posito, praerogativam esse Novatianorum propriam, necessariò credidit Innocentius manus impositionem pro ordinatione eo loco accipi. Nam certum est, & vulgatum Haereticos omnes quorum baptismus erat ratus eo tempore in Occidente potissimum, per manus impositionem in Spiritum Sanctum susceptos fuisse. Neve longius testimonia hujus rei quae innumera sunt, conquiram, hoc de omnibus Haereticis testatur idem Innocentius in eadem Epistola caput 4. Et Epistola 18. caput 3. Itaque nullo modo potuit istam manus impositionem intelligere; nec eam quoque qua Poenitentia imponitur, quae Haereticis tantùm conve-

conveniebat in Ecclesia Catholica baptizatis A cum ad eam revertebantur, ut præter certissima testimonia disertissimè docet idem Innocent. in eadem Epist. initio cap. 5. de quo testimonium de Novatianis quod nunc discutimus desumptum est, sed necessario manus impositionem qua ordines conferuntur, intellexit. Præterea si hoc non concedatur, insulsum est prorsus Innocentii responsum, & planè ἐξοχεῖται, atque ut dicitur de alliis interrogatus, de cepis respondet. Opponunt enim canonem illum de Novatianis, ut demonstrent eorum exemplo licitum esse Hæreticos in Clerum cum nova ordinatione suscipere, & hoc modo honorem quo apud suos B potiebantur eis restituere. Innocentius vero responderet illos esse per manus impositionem in Spiritum Sanctum recipiendos, de quo nulla erat quæstio, quod nemo diffitebatur. De intelligentia hujus vocis χειροθετουμένους in hoc canone. Plura vide infra cap. 12. hujus Exercitationis.

CAPUT VIII.

Quo tria axiomata explicantur, quæ in C *tanto opinionum conflictu necessario tenenda & credenda sunt. Difficultas describitur. Apostolica traditio est Ordinationem Catholicam legitimè factam nunquam esse repetendam. Ab annis quadringentis concors sententia Hæreticorum, &c. Ordinationes secundum Ecclesiæ formam factas, quoad substantiam validas esse, & non iterandas. Viri docti sententia privata quanti facienda in Scholis.*

I. VErum enimverò præcedentium controversiarum enarratione videmur oleum flammæ addidisse, & difficultatem maximam tot allatis exemplis exasperasse potius quàm sedasse. Quid enim hoc aliud est quàm Episcopos Episcopis, Concilia Conciliis, Pontifices Pontificibus collidere, eosque Cadmæam pugnam depugnantes ostentare? Difficultatem diutissimè & diligentissimè examinarunt; Concilia coegerunt: Virorum Doctorum sententias sciscitati sunt. His tamen omnibus sæpius peractis nihil definitum est. Quin imò Pontifices inter se commissi, alter alterius ordinationes exautorarunt & novas E superinduxerunt. Aliquando tamen neutra ordinatio erat Schismatica, neutra Hæretica, neutra à regulis ordinationis ab Ecclesia descriptis deflectebat. Quamobrem igitur priore abolita, posterior superaddita est? Quamobrem tantis animis, imò tantis odiis incassum utrinque concursum? Perplexam istam difficultatem mihi videor è tricis omnibus non improbabiliter evolvere, & expedire posse, aut saltem nonnulla è visceribus causæ, & abstrusioris difficultatis medullis depromere, & Lectori proponere quæ omnem fidei attentatæ suspicionem à Conciliis, & summis Pontificibus avertunt. Ingenio meo & labori non ita confido ut difficultatis istius obscura & aspera æquatis ad amussim omnibus salebris me explanare posse existimem. Meliora & proposito convenientiora proferenti mea sententia præjudicium fieri nolim. Quæ mihi his rebus studiosè incumbenti occurrerunt, ingenuè Lectori aperiam, ut si opinatione mea Lectori satisfactum non est, ex ea aliquid probabilius inquirendi occasionem desumat. Opinationem meam variis distinctionibus exponam: Mei securus judicet Lector; lubens vincta egomet cædam mea, nec mihi hac cæde malum fecisse, sed optatissimum bonum judicabo.

II. At antequam hoc aggrediar, operæpretium mihi videtur tria axiomata explicare quæ Lectori in tanto variarum opinionum conflictu necessario nunc tenenda & credenda sunt, ut his positis & illibatis de iis quæ superstruimus bona an mala sint, controversiæ opportuna vel secus, prout illi visum fuerit probet, aut improbet, judicet, & definiat. Primum est quod decrevit sancta Synodus Tridentina sess. 23. c. 4. & can. ejusdem sess. 4. quod jam statuerat sess. 7. cap. 9. & ante eam Synodus Florentina in decreto Unionis, *in Sacramento Ordinationis sicut & in baptismo & confirmatione characterem imprimi, qui nec deleri, nec auferri potest.* Hæc autem verba de Catholica ordinatione necessariò intelligenda sunt, aut quod cogitatu impium est, vana sunt & inania. Nihil autem prorsus est in eis cujus vi cogamur ea de Hæreticorum, Schismaticorum, aut Degradatorum ordinationibus intelligere. Itaque quod ad Concilium attinet, hanc controversiam Doctorum disputationibus ventilandam & decidendam permisit. Hoc videntur innuisse Patres cum can. 4. dicunt, *Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, &c, anathema sit.* D Videntur hoc suum decretum ad Ordinationes sacras, id est Catholicas, quæ solæ Spiritum sanctum infundunt, restringi voluisse.

III. Hinc alterum necessario consequitur, non minus quàm primum tenendum & credendum, sed quod longè pluribus Antiquorum testimoniis confirmatur, Catholicas ordinationes nusquam esse iterandas. Hoc disertissimè definit Conc. Trid. sess. 7. c. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordinatione non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.* Hoc perpetua Ecclesiæ traditio videtur demonstrare, Canon Apost. 68. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus secundam Ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinavit; nisi utique constiterit quod ab Hæreticis ordinationem habeat.* Antiquissimus autor de operibus Cardinalibus Christi apud Sanctum Cyprianum ubi de ablutione pedum, *Baptismum repeti Ecclesiastica prohibent regula, & semel sanctificatis nulla deinceps manus iterum consecrans præsumit accedere. Nemo sacros Ordines semel datos iterum renovat,*

vat, nemo sacro oleo lita iterum linit, aut consecrat, &c. Quia contumelia esset Spiritus S. si evacuari posset, quod ille sanctificat, vel aliena sanctificatio emendaret, quod ille semel statuit & confirmat. De Catholicis Sacramentis hæc tantum explicari possunt. Nam de Hæreticorum Sacramentis variæ erant & contrariæ observationes. Conc. Carthag. 3. c. 38. qui repetitur in Africana collectione cap. 15. *Illud autem suggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuensi plenaria Synodo videtur statutum. Non liceat fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel translationes Episcoporum.* Probabile est hanc prohibitionem ad Donatistas etiam se extendere. Catholici enim Africani Donatistarum Sacramenta non repetebant. De qua observatione inferius.

IV. S. Augustin. lib. 1. de baptismo contra Donatistas c. 1. *Sicut Baptizatus si ab unitate recesserit Sacramentum dandi baptismi non amittit; sic etiam Ordinatus, si ab unitate recesserit, Sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim Sacramento injuria facienda est. Si discedit a malis, utrumque discedit: Si permanet in malis, utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur baptismus, quem non potuit amittere qui ab unitate discesserat; sic acceptandus est baptismus, quem dedit ille, qui Sacramentum dandi, cum discederet, non amiserat. Nam sicut redeuntes, qui priusquam recederent, baptizati sunt, non baptizantur: ita redeuntes, qui priusquam recederent, ordinati sunt, non utique rursus ordinantur; sed aut administrant, quæ administrabant, si hoc utilitas Ecclesiæ postulat. Aut si non administrant, Sacramentum Ordinationis suæ tamen gerunt: & ideo eis manus inter Laicos non imponitur.* Ulterius non incvidenter progredi videtur S. Augustinus lib. 2. contra Epist. Parmeniani c. 13 & ad Hæreticos saltem Donatistas hanc prærogativam extendere, cui unico fundamento sententiæ suæ incubuerunt Doctores Scholastici.

V. Concilium 8. Toletan. cap. 7. hanc doctrinam præclarè docet adversus quosdam qui prætextis quibusdam causis ordines quos susceperant, putabant irritos esse, & iterum Laicos se esse posse, *Nosse nos convenit quod Episcopalis Eminentia divina autoritas non immerito sacris omnibus esse summa percensuit, quæ cæteris Sacerdotibus exercenda prohibuit. Scilicet templorum Dei sacrationem, Chrismatis benedictionem, sacrorumque ordinum institutionem, quæ tam divinaliter ordinata persistunt, quam excellentissime conferuntur. Quia & tanto ab eis singulariter impenduntur, quanto eidem summo culmini peragenda, servantur. Quomodo ergo quod in se recepit, a se rejicere poterit, cum hæc a nullo altero conferri, quàm à solis Pontificibus novit, a quibus nec ligata solvi, nec soluta poterunt ab aliquo religari, &c. Nequaquam ergo aliquando poterit prophanari, quod divina jussione, simulque Apostolicæ traditionis autoritate sacrum noscitur extitisse: Verum sicut sanctum chrisma collatum, & altaris honor divelli nequeunt, ita quoque sanctorum decus honorum, quod his compar habetur, & socium, qualibet fuerit occasione perceptum, manebit omnibus modis inconvulsum.* Sanè & occasio istius canonis condendi, & verba quibus effertur, & ratio rerum quæ in idem privilegium conjunguntur, evidenter demonstrant Concilii mentem esse tantum de Catholicorum Ordinationibus verba facere.

VI. Gregorius lib. 2. Epist. 32. ad Joannem Episcopum Ravennatem ita loquitur de hac traditione, ut de re certa, & apud Catholicos vulgata, *Illud autem quod dicitis, ut is qui ordinatus est, iterum ordinetur, valde ridiculum est, & ab ingenio vestræ considerationis extraneum: nisi forte quod exemplum ad medium deducitur, de quo & ille judicandus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur? Absit autem a fraternitate vestra sic sapere. Sicut enim baptizatus semel iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum levi culpa ad Sacerdotium venit, pro culpa Pœnitentia indici debet, & tamen ordo servari.*

VII. Tertium, Ordinationes omnium Hæreticorum & Schismaticorum factas secundum formam Ecclesiæ, modo Hæretici ordinantes secundum formam Ecclesiæ ordinati fuerint, validas esse secundum substantiam, & ideo non iterandas, licet illicitæ sint, peccetque graviter & dans ordines & eos accipiens; nulloque casu licere Catholico à Schismaticis & Hæreticis sine crimine ordinationem accipere. Itaque in ejusmodi ordinationibus, si cætera secundum formam Ecclesiæ adfuerint, solumque hæreseos crimen Ordinationi imputetur, non ideo vitiatur Ordinationis substantia, sed character perfectus & integer ingeneratur, illius tantum usus interdicitur, ita tamen ut interdictum violans per summum scelus characterem alium in sic Ordinatum producat. Ideo Hæretici & Schismatici sic Ordinati nova Ordinatione opus non habent, sed sola reconciliatione. Quod de Hæreticis & Schismaticis diximus, multo magis de iis qui ab excommunicatis, depositis, & degradatis ordinantur. Ultimam enim manus impositionem, ut loquuntur antiquissimi Scholastici, in Ecclesia susceperunt. Ut prior sententia ab ipsis Ecclesiæ incunabulis in hunc usque diem perpetua successione tradita est; ita posterior ab annis quadringentis, omnibus Scholasticis voce & scripto in eam conspirantibus sola regnavit. Primi equidem Scholastici variè admodum de Hæreticis, Schismaticis, Depositis, Degradatis, & Excommunicatis locuti sunt. Ante quoque eos Sancti Patres dissimiliter admodum, & multis seculis, hac in causa philosophati sunt, ut ex iis quæ huc usque enarravimus, evidenter liquet. Hactenus tamen nullo Ecclesiæ decreto quæstio tam perplexa & obscura decisa est. Sed tam multorum Doctorum concors, & tam diuturnus consensus nobis est instar legis quam dissensu nostro temerare nec volumus, nec debemus.

VIII. Gabriel Vasquez Theologiæ Scholasticæ lumen splendidissimum docet disput. 62. in primam secundæ cap. 4. n. 12. 13. quod *si aliquis vir doctus, qui non parum in studiis laboraverit, quique optime viderit rationes contrariæ partis, easque omnes examinans & expendens judicaverit contra cæteros qui ipsum præcesserunt, scriptores, suam opinionem probabiliorem esse, etiamsi illa minus tuta sit, posse eam*

amplecti, & secundum illam rectè operari. Effati sui rationem hanc tradit: *Negare enim non possumus turbam Doctorum aliquando amplecti unam opinionem absque delectu rationum, aut saltem non tam exactè ponderatis rationibus, contra quos deinde alius Doctor magnæ autoritatis opinionem aliquam maturè excogitatam in Scholas introducere potest.* Vasqui non invitus quod asserit concedam. Verùm ingenii nostri tenuitas ut hoc nobis arrogemus non patitur. Sequi malumus quàm anteire. Novas opiniones cujuscumque generis aversamur & fugimus, antiquas tantum inquirimus. Si cum recentioribus & probatis non conveniunt, concordiæ rationes qua possumus, inite studemus. Si vires superat opus, antiqua, ut obscura, & ruderibus, nimioque situ squalentia, ipsaque antiquitate antiquata, in medio relinquimus, donec Oepidus aliquis nodum solvat. Interim præsentes Ecclesiæ Doctores, & præsentem disciplinam amplectimur & colimus. Quanquam si velimus autoritati Ecclesiasticæ habenas laxare, & de ea non Philosophorum Physicorum, sed Jurisconsultorum & Canonistarum more judicium facere, antiqua ista facilè inter sese, & cum hodiernis magna ex parte mea quidem sententia, conciliari possent.

CAPUT IX.

Variis distinctionibus præcedentium difficultatum conciliatio tentatur. Ordinatio contra Canones Ecclesiasticos facta judicatur irrita & nulla quandiu canones vigent; ut & matrimonium & Absolutio. Variis exemplis hoc axioma confirmatur, & illustratur. Pontificum inter se hac in causa dissensiones in facto non in jure sedisse. Hos Canones Ecclesiam minuere, ampliare, abrogare posse. Id à simile confirmatur. Characteris virtus ab Ecclesia suspendi potest, ita ut si velit agere, nihil producat. Legitimè in Ecclesia ordinatus, si deponatur, aut Hæreticus postea factus resipiscat, iterum non ordinatur, sed tantùm reconciliatur. Quarta Scholastic. sententia difficultates omnes facile solvit. Possunt Pontifices agere, & dispensare ex probabili opinione. Opinionum varietas tandem ab Ecclesia definiri potest. Sacramentum dubium sive in jure, sive in facto repetitur. Canones antiquitus difficillimè solvebantur.

I. PRima esto; In ritu ordinationis sacræ quædam esse divinæ institutionis & traditionis, quæ omni ordini sacro semper & ubique conveniunt, veluti manus impositio, & oratio conveniens, quæ & scriptura sacra nobis tradidit, & Ecclesiæ praxis semper & ubique usurpavit. Quædam verò Ecclesiasticæ institutionis, quæ licet mutari possint, & pro temporum & regionum varietate aliter atque aliter observari, tanti tamen sunt momenti quandiu ab Ecclesia revocata, aut abrogata non sunt, ut eorum omissio ordinationem reddat non modo inhonestam & illicitam, sed etiam irritam & nullam, omnique effectu & gratia cassam. Illa autem omnia ejusmodi, conditiones sunt materiam Sacramenti sic afficientes, & determinantes, ut earum defectu materia reddatur ordinationi inepta. Illæ autem tam spectare possunt Ordinantem quàm Ordinandum. Ecclesia enim, meo judicio, definire potest quibus conditionibus Ordinans Episcopus autoritate sua uti debeat; quibusve cum donis & qualibus Ordinandus sese Ordinanti sistere, ut validè & efficaciter ordinem ab eo recipiat: Ita ut si Ordinans aut Ordinandus definitionem hanc neglexerint, contraque egerint, actio sit nulla & irrita, atque ut effectus producatur, iteranda. Idem de hoc Sacramento analogicè dicendum quod de Matrimonio & Pœnitentia, quorum materias videmus Ecclesiam sæpe sub interminatione irriti Sacramenti restrinxisse, dilatasse, vario tempore variis modis determinasse. Istius rei explicationi non est diutius insistendum, cum eam cap. primo Exercitationis primæ, & cap. 5. Exercitat. 4. diffusè enarraverimus, & multis Doctorum recentiorum auctoritatibus demonstraverimus. Hinc sequitur Sacramentorum istorum materias in diversis Ecclesiis posse esse diversas; atque Matrimonium, Absolutionem, Ordinationem, quibusdam in locis celebrata, irrita esse & nulla, quæ si eodem modo, & cum iisdem circumstantiis facta fuissent aliis in locis, fuissent rata & legitima; dummodò conditiones illæ & circumstantiæ, ut assumimus, sint ex usu illius Ecclesiæ ut substantiales imperatæ. Unusquisque enim Ecclesiæ in qua vivit morem sequi tenetur, nisi licentiam à potestatem habente sit consecutus.

II. Hoc dato quod mihi videtur maximè æquum; quodque demonstrat evidentissimè pars eorum quæ antecedenter enarrata sunt, nulla difficultas superest in Ordinationibus iteratis eorum quos ordinaverant Pontifices, Constantinus, Formosus, Photius, Ebbo, & alii. Nam qui iterum ordinabant, aut ordinandos contendebant, judicabant eos secundum canones non fuisse ordinatos. Exempli causa Stephanus IV. qui deposito Constantino creatus est Pontifex, ordinationes Constantini judicavit irritas, & omni effectu cassas. Quamobrem? eo quod Constantinus contra canones factus fuerat Pontifex, scilicet ex Laico, & derepente canonicis interstitiis de more non observatis. Cum igitur canones Ecclesiastici in ipsius ordinatione observati non fuissent, canonica tum temporis non potuit esse illius ordinatio, ac proinde secundum illos Patres irrita fuit, & per eam nihil illi datum est, nihil quoque alios consecrando illis dare potuit. Nihil igitur mirum si magni consilii sententiâ cui præsidebat Stephanus, quotquot ab eo ordinati sunt, si vellent ordinum ministeriis fungi quos inaniter acceperant, iterum ordinari jussi sunt.

III. Hanc

III. Hanc eſſe irritæ & inanis Ordinationis cauſam in Conſtantino diſertè ajunt, qui caſſas pronuntiarunt illius ordinationes. Anaſtaſius Bibliothecarius, *Ante unam diem ordinationis præfati beatiſſimi Papæ Stephani, aggregatis aliquantis Epiſcoporum, ſeu Presbyterorum & Clericis in Baſilica Salvatoris, iterum præfatus Conſtantinus ad medium allatus eſt, lectiſque ſacratiſſimis canonibus ita depoſitus eſt. Accedens enim Maurianus Subdiaconus orarium de ejus collo abſtulit, & ante pedes ejus projecit, & compages ejus abſcidit.* Paulo poſt Stephanus conſecratus, & in Pontificatu confirmatus, Legatos mittit ad Reges Francorum Carolum, & Carolomannum *deprecans atque adhortans eorum excellentiam per ſuas Literas Apoſtolicas, ut aliquantos Epiſcopos gnaros, & in omnibus divinis ſcripturis, atque ſanctorum canonum inſtitutionibus eruditos, ac peritiſſimos dirigerent ad faciendum in hac Romana urbe Concilium pro eadem impia novi erroris ac temeritatis præſumptione, quam antefatus Conſtantinus Sedis Apoſtolicæ pervaſor auſus eſt perpetrare.*

IV. Miſſis à Regibus Francorum Epiſcopis, & Concilio cui Pontifex ipſe præſidebat coacto, in medium deducitur Conſtantinus invaſor, & ob hoc crimen judicatur nullos ordines conſecratione ſua accepiſſe, *Subtilius exquiſitus cum præſumpſiſſet Apoſtolicam ſedem Laicus exiſtens invadere, & talem iniquæ novitatis errorem in Eccleſia Dei perpetrare, ita coram omnibus profeſſus eſt, vim ſe a populo pertuliſſe, &c.* Conſequenter ſupplex & pavimento proſtratus miſerabili fletu veniam deprecatus eſt. Poſtera die iterum comparuit, ſed mutato conſilio ordinationem ſuam defendit, canonicamque aſſeruit: *Reſpondit nihil novi ſe feciſſe, dicens, Quia & Sergius Archiepiſcopus Ravennatium, Laicus exiſtens Archiepiſcopus factus eſt. Et Stephanus Neapolitanæ civitatis, & ipſe Laicus, repente Epiſcopus conſecratus eſt. Dum verò talia idem Conſtantinus perſequeretur, illico irati zelo Eccleſiaſticæ traditionis univerſi Sacerdotes alapis ejus cervicem cædere facientes eum extra eandem Eccleſiam ejecerunt. Tunc detectis omnibus ejus rationum geſtis, ſimul & Concilio illo quod in ſcriptis de ejus quaſi confirmatione geſtum fuerat, igne combuſſerunt in medio Presbyterii ipſius Eccleſiæ.*

V. Confirmata fuerat, & judicata canonibus non adverſari Conſtantini ordinatio Concilio poſtea celebrato, cui Stephanus adhuc Presbyter cum reliquo Eccleſiæ Romanæ Clero conſenſerat. Ideo depoſito Conſtantino, & damnata ejus ordinatione Pœnitentiam ſibi indixerunt. Sic enim apud Anaſtaſium ſequitur, *Et hoc facto projiciens ſe in terram ſanctiſſimus Stephanus Papa cum univerſis Sacerdotibus, & populo Romano, clamanteſque Kyrie eleiſon, cum ingenti fletu peccaſſe ſe omnes profeſſi ſunt pro eo quod de manibus ipſius Conſtantini communionem ſuſcepiſſent, ſicque ex hoc omnibus indicta eſt Pœnitentia.* Quas autem regulas in ſententia adverſus Conſtantinum & ordinationem ejus ferenda ſecuti ſunt? *Tunc allatis ſacratiſſimis canonibus, eiſque liquido perſcrutatis prolata eſt ſententia ab eodem Sacerdotali Concilio ſub anathematis interdicto, ut nullus unquam præſumat Laicorum, neque ex alio Ordine, niſi per diſtinctos gradus aſcendens, Diaconus aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacrum Pontificatus honorem poſſit promoveri; & alia plura quæ de eo canonica indigebant correptione, in eodem Concilio ſtatuerunt emendanda.* Deinde ſequitur illa pars ſententiæ qua Ordinationes à Conſtantino factæ declarantur irritæ, inanes, & iterandæ: Et ſecundum illam ſententiam refert Anaſtaſius nonnullas reapſe à Stephano Papa iteratas fuiſſe. Sed iſta ſupra c. v. hujus Exercitationis fusè enarrata ſunt.

VI. Eadem ratio eſt, & evidentior Ordinationum Formoſi Papæ quas duo illius ſucceſſores Stephanus & Sergius iterarunt. Judicatæ enim ſunt irritæ & inanes, eo quod contra canonum præſcripta factæ fuerant. Eadem de reliquis ratio. Neutra pars diffitebatur iterandas eſſe Ordinationes non canonicè factas. Imò utraque hoc jacto diſputationis ſuæ fundamento, Ordinationes nempe non canonicas eſſe irritas, inanes, & ideo repetendas ut valerent, pro viribus in Adverſarium contendebat Ordinationes de quibus lis movebatur ſecundum canones non eſſe inſtitutas: Adverſarius verò quacunque poterat arte adlaborabat ut eas canonicas demonſtraret. Hoc evidenter elucet in omnibus Antiquorum de hac re contentionibus, quas tota hac Exercitatione enarravimus. Quapropter ne Lectori ſimus importuni, eorum repetitione ſuperſedemus. Hinc manifeſtum eſt acerrimas illas Pontificum inter ſe contentiones, in quas nonnulli Hiſtorici prædurè & contumelioſè invecti ſunt, in facto ſediſſe non in jure, & à diligenti circumſtantiarum inquiſitione pependiſſe, in quibus facilè, & ſummis Pontificibus, & Conciliis, ut & cæteris Judicibus & Principibus imponi poteſt.

VII. Hinc ratio commoda elicitur quamobrem varia Concilia lapſu temporis multos Clericos Hæreticos ad Eccleſiam redeuntes recepit, & in Ordinibus quas ab Hæreticis acceperant, miniſtrare præcepit, cum antea id non faceret, ſed Ordinationes eorum prorſus irritas, & inanes declararet. Variæ cauſæ politicæ, conſervandæ ſcilicet pacis & extinguendi Schiſmatis id effecerunt. Nec mirum hoc alicui videri debet. Dato enim Eccleſiam conditiones Ordinationibus ponere poſſe, quibus præteritis Ordinatio invalida eſt & inanis; Sanè eſt in poteſtate Eccleſiæ has conditiones moderari, abrogare, minuere ut pro utilitate plebis Chriſtianæ æquum eſſe judicaverit.

VIII. Non ignoro Scholaſticorum vulgus qui præteritis ſeculis ſcripſerunt, contra ſæpe decernere: Ordinationum formas ab omni ævo definitas eſſe; ipſis nihil addi aut demi poſſe, quod ad ipſorum ſubſtantiam pertineat: Si aliquid Eccleſiæ decreto aut conſuetudine additum, aut demptum fuerit, ad ſubſtantiam Sacramenti non pertinere; omitti quidem cum peccato, ſed ſine ulla effectus fruſtratione. Verum antiqui Pa-

tres, & Scholastici recentiores non ita; moraliter magis & civiliter de istis philosophati sunt: Videlicet non tantum ab ipsis Ecclesiæ incunabilis definitas esse Ordinationum materias, sed his prioribus definitionibus & materiæ conditionibus alias pro prudentia sua Ecclesiam addere posse, & addidisse, quarum prævaricatione effectum Ordinatio non consequebatur. Ideo depositus est Constantinus, & nullius Ordinis characterem accepisse judicatus, quia Neophytus cum esset, contra canones ordinatus est, & repetitæ ejus Ordinationes, velut à Laico incassum celebratæ: Formosi ordinationes pari ratione iteratæ sunt, velut qui Pontifex non fuisset, eo quod è sede propria in aliam sedem contra canones translatus: Deinde quod degradatus, & Laica communione multatus sedem contra canones recuperasset. Similiter Ordinationes Ebbonis Archiepiscopi Remensis post depositionem factas iteravit Hincmarus, contendens Ebbonem non fuisse sedi suæ legitimè & secundum canones restitutum, & iterationem approbavit Concilium Suessionense secundum. Nicolaus qnoque primus ad quem provocatum erat, eam controversiam judicaturus diligenter inquiri jubet depositionis istius & restitutionis circumstantias, secundum eas de Ordinationum ab Ebbone post restitutionem factarum validitate pronuntiaturus. Præterea tantus erat in hoc Ecclesiæ consensus, ut non solum id admitterent, Constantini, Formosi, Ebbonis, Photii, Adversarii, sed etiam Rei ipsi & qui eorum partes tuebantur. In hoc unum omnibus ingenii nervis contendebant, ut Ordinationem eorum aut restitutionem legitimè & secundum canones esse factam demonstrarent. Nihil etiam aliud velle videntur antiquiores canones cum jubent Ordinationes contra præscriptum factas *ἀκύρους εἶναι*, irritas esse, nullius roboris, sic ordinatos non esse Episcopos, aut quid ejusmodi. Nihil igitur Gregorius VII. ultra potestatem qua erat instructus, sed prudenter pro Ecclesiæ sui temporis statu egit cum hunc canonem in Concilio Romano V. condidit, *Ordinationes quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicujus personæ ea intentione impenso, vel quæ non communi consensu Cleri & populi secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab his ad quos Consecratio pertinet, non comprobantur, infirmas & irritas esse dijudicamus.*

X. Secunda distinctio; In charactere, ut in quavis alia re, duo distingui debent, rei substantia, & virtus agendi. Character semel impressus ab Ecclesia non pendet amplius: perpetuus est, & indelebilis; sed ipsius virtus Ecclesiæ regimini subdita est, ab ea suspenditur, ita ut nihil agat, aut agere possit quandiu durat suspensio. Ordinare potent Episcopus depositus, hoc est, ceremonias Ordinationis omnes exercere, sed nullo cum effectu, & fructu. Hoc disertissimè docent Innocentius Papa, Panormitanus, & alii Doctores relati Exercitat. 4. in fine cap. 5. quibus infra Cardinalem Hostiensem addo. Idem ex antiquorum illorum Patrum sententia

A de characteris virtute dicendum videtur, quod omnes prope Theologi de potestate à peccatis absolvendi docent. Illa radicaliter & substantialiter per ordinationem Presbytero confertur, nec ab eo potest auferri. Usus tamen ejus & actio à superioribus pendet, ab iis revocari potest, nihilque revocata in confitente prorsus agit; ei limites figi possunt, quos ultra citraque efficaciter non operabitur. Hoc certè nec characteris indelebilitati, & perpetuitati quam disertè docet Concil. Trid. sess. 7. c. 9. & sess. 23. c. 3. & can. 4. ejusdem B sessionis; nec ullis Ecclesiæ decretis, quæ hactenus nobis innotuerunt, ulla ratione repugnat: Contra vero multis rationibus Patrumque dictis, & exemplis conforme videtur, qui de præteritis aut futuris Depositorum actionibus ita loquuntur; ita quoque de actionibus eorum qui secundum canones ordinati non sunt, ut eas omnino irritas, & à legitimè ordinatis iterandas velint. Sane verba quibus ad hoc significandum utuntur (ut sileam iterationis ipsissima verba, & iterationis ordinum reipsa factæ plurima exempla) sic comparata sunt, ut nulla ad hunc sensum accommodatiora, nulla efficaciora eligi potuerint. Universum liti- C gium quod de Ebbonis ordinationibus Galliam tamdiu turbavit, & fatigavit huic axiomati ex utraque parte concesso innitebatur, Episcopum scilicet depositum irrito conatu ordinare, nihilque ab eo ordinatos accipere. Idem & multo magis de Episcopis degradatis, Simoniacis, & Excommunicatis, quales erant ii de quibus Petrus Damianus, Leo IX. Urbanus II. & alii Pontifices.

XI. Non est igitur omnino novum Ecclesiam characteri leges imponere quibus violatis virtus ejus hebescit. Cum igitur character sit indelebilis, qui eo donati sunt, cum ad Ecclesiam redeunt, iterum non ordinantur, sed D tantum reconciliantur, illisque exequendi ordinis potestas redditur, virtusque characteris depositione, degradatione, aut Excommunicatione ligata solvitur iis ceremoniis quæ describuntur in Concilio Toletano IV. can. 27. & apud Burchard. lib. 2. cap. 192. Ivonem p. 5. c. 367. & parte 6. c. 237. Quid consimile tradit Cardinalis Hostiensis de Schismaticis n. 4. Dicit eum, ut & Excommunicatum, dare quidem characterem, sed inefficacem, *qui per dispensationem calorem sumit, & vivificatur*, quod nonnullis exemplis à jure petitis illustrat. Et paulò post: *Transfertur igitur in casibus præmissis character inefficax & quasi mortuus, sed per dispensationem vivificatur, ut præmisimus. Sic legitur de leæna quæ Embryo-* E *nem emittit, id est, fructum carnis scilicet fœtum formatum sine anima, sed postea per ululatum in eum infundit animam, &c. Sic patet quod Schismaticus confert Ecclesiastica Sacramenta.* Sed jacto hoc fundamento præcedentibus commodo, quæ sunt consequentia usquequaque non prosequitur.

XII. Utraque ista distinctio optimè convenit cum iis quæ disputata sunt, & probabiliter ex Sanct. Hieronymo & innumeris Patribus qui eum sequuntur demonstrata de Episcopi à Presbytero differentia. Nam si ordo Episco-

Episcopalis, nihil addit substantiale & intrinsecum characteri Presbyterali, qui potestatis Episcopalis radix est, & fundamentum, præter solam divinam deputationem ad omnes ordines conferendos, cæteraque munia Pontificalia administranda, facilè intelligitur qua ratione Episcopalis potestas possit ab Ecclesia limitari, circumscribi, & revocari, non tantum prout volunt Scholastici, ne licitè agat, sed etiam ne omnino agat: Vel si contra præscriptum agat, irritus sit effectus: Et si necesse sit effectum illum produci, eadem actio ab alio Episcopo legitimam potestatem habente sit iteranda. Est enim omni deputationi & potestati extrinsecæ naturaliter insitum, ut ab eo cui subest, possit hoc vel illo modo concedi & restringi.

XIII. Itaque pleræque illæ difficultates ad quartam sententiam de differentia Episcopi à Presbytero cap. 3. Exerc. 4 explicatam examinatæ, atque etiam ad primam quæ plurimos & insignes Scholasticos habet autores, prorsus cessant & evanescunt. Hanc consequentiam rectè vidit & tetigit Scotus, nec non Alexander Halensis quos supra in fine cap. 1. Exercit. tertiæ retulimus. Quapropter qui quartam opinionem eo loco à nobis explicatam, à tot antiquis Patribus assertam, aut primam à tot Scholasticis propugnatam, & conclusiones ex illius principiis naturaliter & evidenter promanantes persequi vellet, non difficile sese à præcedentibus difficultatibus quæ iterationem Ordinationum evidenter demonstrant, extricaret. Probabilissimum igitur est antiquos illos Episcopos & Concilia particularia cum Schismaticorum, Degradatorum, Hæreticorum, & Simoniacorum ordinationes licet Catholica forma celebratas iterari decreverunt, quartam illam sententiam esse amplexos, atque secundum eam credidisse Episcopales omnes actiones esse ita Ecclesiæ subjectas ut posset non modo canones condere quos nisi sequerentur Episcopi pœnarum tenerentur rei; Verum etiam actiones ipsæ nullæ essent & irritæ, atque reficiendæ. Hoc enim videtur esse consequens illius sententiæ quæ Episcopatum docet nihil addere Presbyteratui præter deputationem extrinsecam, & relationem novam consecrationi advenientem. Consequens quoque Hieronymianæ sententiæ quam Patrum pars multò maxima disertè amplectitur, quæ confert actiones quasdam Episcopis ob datam divinitus illis supereminentiam, ab Ecclesia esse attributas, & Presbyteris prohibitas. Idem quoque admittere, aut saltem ab eo non esse alieni, debent quotquot censent Presbyterum delegatione Pontificis alium Presbyterum ordinare posse. Verùm posterior distinctio difficultates præcedentes non malè conciliare potest cum secunda sententia quæ docet Episcopatum addere Presbyteratui characterem peculiarem. Nam si virtus characteris ipso illæso Lege Ecclesiastica suspendi potest, rectè intelligitur qua ratione Depositus, Degradatus, Hæreticus, Simoniacus, licet characterem in Ecclesia acceperint, & conservent, nihil tamen in Ordinatos à se transmittant, donec cum Ecclesia in gratiam redie-

A rint. Si conciliatio initur hoc modo cum secunda sententia, multò magis cum tertia quæ intrinsecam Episcopi à Presbytero differentiam in extensione & ampliatione ejusdem characteris tantum reponit.

XIV. Tertia distinctio est quæstionis definitæ & dubiæ. Quandiu quæstio dubia est, & Doctorum disputationibus in utramque partem ventilatur, quisque Pontifex opinionem quam judicaverit probabiliorem, aut rei quam præ manibus habet accommodatiorem, amplecti potest, & secundum eam agere, & dispensare, nihilque hac œconomica B dispensatione contra sanam doctrinam decernet. Ideò dum Ecclesiæ Doctores & Episcopi vacillarent in Ordinationum à Schismaticis, Hæreticis, Degradatis, & Simoniacis factarum definitione, potuerunt Pontifices quod sibi fuit probabilius aut accommodatius in hac opinionum varietate eligere & persequi. In quibusdam eorum forsan desideranda fuisset major prudentia, neve tam præcipites ruissent in eorum rescissionem quæ Decessores fecerant. Sed aliud est imprudenter agere, aliud contra fidem: Aliud esse animo adversus aliquem C exulcerato, atque ideò durius aliquid in eum audere, aliud Majorum doctrinam & traditionem violare. Denique Lectorem commovere non debet quod ab annis quadringentis Scholastici Doctores constanter contrarium de ordinationibus Schismaticorum, Hæreticorum, Degradatorum, & Simoniacorum secundum Ecclesiæ formam factis edixisse videntur. Nam quicunque annales Ecclesiæ attenderit, facilè animadvertet Doctores Ecclesiasticos multis aliquando seculis opinionum varietate discordes fluctuasse, tandemque Deo lucem majorem præstante in unam sententiam cæteris repudiatis conspirasse. Quàm multæ D quæstiones primis Ecclesiæ temporibus dubiæ fuerunt, & in utramque partem vulgo disputatæ, quæ Posteris indubitatæ fuerunt. Quantas Concilium Tridentinum definivit, ut cætera Concilia prætermittam, quæ antea in utramque partem probabiliter agitabantur? Quid igitur periculi, si dixerimus id in hac causa accidisse quod in aliis toties contigit? Scilicet quæstionem hanc olim dubiam nunc & ab annis quadringentis unanimi Doctorum consensu esse resolutam & definitam.

XV. Denique distinguendum inter certam & dubiam Sacramenti administrationem. Con-E suetudo olim in Ecclesia invaluerat, quæ annis prope mille & ducentis perseveravit, quâ si quid exoriebatur in administratione Sacramenti dubium, statim sine ulla conditionis appositione iterum ministrabatur, sive dubium hoc spectaret totum Sacramentum; ut cum dubitabatur an aliquis fuisset baptizatus aut ordinatus; sive spectaret tantum Sacramenti jam ministrati circumstantiam. Vulgatissimum enim erat axioma, *Non est iteratum, quod certis indiciis antea non ostenditur peractum.* Sacramenta enim tanti sunt momenti, ea præsertim quæ semel tantum traduntur, ut ubi dubium est aliquod probabile, accepta non fuisse, aut non valdè tradita, debeant omnino sine scrupulo conferri, ne hæsitatione nostra anima

pereat quam Christus redemit, *Dum sub specie cautionis*, ut ait Leo Pontifex ep. 37. *negatur his gratia, quæ ideo non impenditur, quia putatur impensa* Nihil hac in causa reformidandum est iterationis crimen, *Quoniam*, ut ait idem Leo, *non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.* Eadem consuetudo nunc etiam perseverat, sed iteratio illa quæ antiquitus absolutè, nunc sub conditione fieri solet.

XVI. Consuetudinis istius permulta collegimus exempla lib. 10. de Sacr. Pœnitentiæ c. 12. quibus tantum addemus id quod scribit S. Raimundus Summæ lib. 3. tit. de ætate Ordinandorum §. 11. *Ad hoc varia sunt opiniones, sed inter alias hanc elige tutiorem, ut regulariter teneas, quod in hujusmodi de quibus non constat, quæ sunt de substantia, vel quæ non; inveniuntur tamen quod debent fieri, intelligas omnia esse de substantia, nisi invenias expressum in jure quod non sint de substantia. Unde si aliquid tale de quo dubitatur utrum sit de substantia, sive non, fuerit omissum potest ordinatio iterari: Non enim intelligitur iteratum, quod nescitur esse factum. Dist. 68. Presbyteri. De consec. dist. 1. solemnitates.* Et paulo pòst in fine illius Paragraphi: *Sunt autem alia de quibus nescitur, utrum sint de substantia, vel non, ut Missa, & quod sint jejuni, tam ordinans quam ordinandus, & similia. Quæ omnia intelligas de substantia, nisi inveniretur expressum contrarium, ut supra dictum est.* Eandem praxim asserit & consulit Summa Astensis lib. 6. tit. 4. art. 5. Raymundo citato, illiusque verbis relatis: *Unde si quid talium sit omissum, potest ordinatio iterari, scilicet ex toto, quasi nihil sit actum.* In hujus rei confirmationem allegat Innocentium in canones Decreti jam allegatos: Goffredum quoque & Hostiensem Raymundo consentire affirmat.

XVII. Huic igitur antiquissimæ & recentiori Ecclesiæ Catholicæ praxi inhærentes, nobis videmur non improbabiliter dicere Pontifices & Concilia, cum jusserunt Ordinationes Simoniacè factas, aut ab Hæreticis datas, aut à Neophytis susceptas, iterari, antiquam Ecclesiæ traditionem & praxim esse secutos. Gravissimum enim erat dubium de Ordinationum illarum valore, fluctuantibus & nutantibus in istarum quæstionum decisione, Doctoribus, Episcopis, Conciliis, & summis Pontificibus. Omnes conveniebant, Ordinationes legitimas non esse iterandas. Dissidia tamen nascebantur aliquando in facto, An hæc ordinatio esset canonica. Alii asseverabant contra canones esse factam, & ideo iterandam: Alii contrarium asserebant. Aliquando in jure speciali; Veluti an Ordinationes à Simoniaco Simoniacè factæ valerent; An ab his Hæreticis? Iuris istæ quæstiones eo tempore erant admodum perplexæ, quas Pontifices aliquot cum Conciliis & Cardinalibus magna cum animi anxietate sæpius examinaverant, & discusserant; sed obscuritate lucem Doctorum illius temporis, & aliquot sæculorum sequentium superante, decidi non poterant. Quid aliud erat illis in tam difficili & ancipiti negotio faciendum quàm quod fecerunt? Antiquum Ecclesiæ morem velut sacram anchoram amplexi sunt, & quod erat in hac opinionum fluctuatione tutissimum, vitato fumo & unda, ut est in proverbio, elegerunt.

XVIII. His omnibus attento animo & non malevolo consideratis; laudandi mihi videntur illi Pontifices qui Ordinationes quas dubias judicabant, iterari jusserunt. Id certè animi pii & canonum amantis & reverentis argumentum est. Ex hodierna Ecclesiæ indulgentia non est de antiqua severitate judicandum. Regulæ Patrum antiquitus difficillimè solvebantur. Si quando quid ejusmodi faciendum occurrebat, tum varia Concilia cogebantur; necessitas regulæ solvendæ diligenter examinabatur, vixque tandem relaxatio concedebatur. Animo sibi proponat Lector quantæ contentiones, quanti turbines propter Photinum non observatis interstitiis ordinariis in Episcopum ordinatum: Quanti propter Ebbonis depositi ordinationes qui non legitimè reconciliatus prætendebatur: Quanti propter Papam Constantinum & Formosum! Quam multa prætereo. Proh Deum immortalem! Quantæ seditiones, quanti tumultus, quanti furores Schismatis Donatistarum causa! Quid illi causabantur? Cæcilianum Archidiaconum a Traditoribus Deificorum codicum esse in Episcopum ordinatum. Difficultas Ordinatorum à Simoniacis centum annis & ultra vexavit Ecclesiam his prætendentibus ordinationes istas irritas esse, aliis valere; nonnullis eas distinguentibus, & facta distinctione variè respondentibus. Quàm multa concilia sedandæ & conciliandæ hujus difficultatis causa celebrata sunt, etiam summis Pontificibus ea procurantibus! Si tamen quis ista & pleraque alia ejusdem generis, eorum causas & circumstantias ad hodiernam consuetudinem examinet, nullamque habeat animo conceptam antiquæ historiæ effigiem, ne umbram quidem difficultatis in his omnibus deprehendet: Remedium erit illi in promptu, & velut in numerato, ad Pontificis dispensationem esse confugiendum, qui autoritate sua vitium purgabit, facietque ut quæ invalida futura erant valeseant; stupebitque antiquitus tantos esse de re tantilla, & reparatu tam facili disputationum fluctus commotos, universumque Occidentem in sese & cum Oriente collisum. Si quis tamen hæc, ut Catholicum decet, oculis aspiciat æquis, non transversis & hircinis, facile conciliabit, nec erit illi necesse absurdos & inauditos sensus verbis Patrum affingere, phrases planas & obvias velut in equuleo torquere, susque deque flectere, vertere, trahere, ut quod anticipata opinio præjudicavit, tandem exprimant. Sapiens Ecclesiæ Oeconomia cui Christus dixit, Quæcunque solveritis in terra erunt soluta & in cœlo, &c variatis personis, & temporibus regimen variat, & quæ sunt unicuique pro eadem varietate convenientia, administrat. Ideo leges olim admodum severas magna ex parte paulatim abrogavit, aut immutavit; cæteras nunc, & ab aliquot seculis facilè relaxat. Nec leges istæ actionis decus & honestatem tantum afficiebant, sed etiam rei substantiam & corpus, tanta est

&

& haberi debet Ecclesiæ autoritas. Quapropter si ea diligenter attendatur, temporis quoque & personarum varietas, ex rebus tam discordibus concors harmonia consurget; deprehendeturque Ecclesiam, instar prudentis Medici qui ægrorum temperamenta & temporis qualitates studiosè inquirit, remedia modò aspera, modò lenia, sed semper efficacia, filiis suis propinasse.

CAP. X.

Qua ratione antiquitus recepti sunt Clerici tam apud Græcos quàm Latinos in Catholica ordinati, sed ad Hæreticos transfugæ, cum resipiscentes ad Ecclesiam revertebantur. Annis 350. nullum exemplum eos cum ordinibus suis receptos. Exemplis in contrarium respondetur. Qui primi ita recepti dicuntur, non fuerant ex animo Hæretici. Indulgentia paulatim ab ipsis Conciliis in Hæreticos numerosos postea exorientes prorogata est. Causæ prorogationis explicantur. Nonnullorum ordinatio judicari posset Hæretica, quæ tamen est Catholica.

I. Distinctionem alterius generis hoc capite explicare aggredior, cui penitus, intelligendæ præcedentes distinctiones nonnunquam supponi debent. Ea spectat Clericorum Hæreticorum & Schismaticorum ad Ecclesiam redeuntium admissionem, quam ex antiquis monumentis aliquomodo adumbrare conabimur; Alius in his rebus diligentiùs versatus veras formulas exprimet. Interim hac μονογράμμῳ delineatione coloribus & luminibus cassa Lector fruatur. Clerici in ea causa quam agimus, in tres classes sive gradus distinguendi sunt. Primus eorum est qui fuere in Ecclesia Catholica ordinati, sed postea transfugerunt ad Hæreticos, deinde resipiscentiâ ducti ad Catholicam revertuntur. Secundus est eorum qui ordinationem ab Hæreticis susceperunt. Tertius est Schismaticorum. De unoquoque hoc genere, ordine & separatim, ut feret ingenii mei tenuitas, & rerum antiquitus gestarum memoria suppeditabit, verba faciemus, ita tamen ut adversanti mihi nolim adversarier. Ista enim apud me rata non sunt, sed palpans in tenebris ea Lectori pensitanda & corrigenda propono.

II. Nullum mihi occurrit exemplum spatio trecentorum & quinquaginta annorum Clerici Catholici ad Hæreticos transfugæ post reversionem ad Ecclesiam cum ordinum exercitio suscepti. Laici in Ecclesia baptizati si secessissent ad Hæreticos, resipiscentes non admittebantur nisi cum gravissima Pœnitentia, ut demonstravimus l. 9. de Sacramento Pœnitentiæ c. 7. Monstrum autem tum fuisset ingens & informe Pœnitentem in Clerum allegare. Quid de Clerico lapso? Qui consideravit quam graves Pœnitentiæ Laicis lapsis tum imponerentur, nunquam sibi persuadebit Clericos acta Pœnitentia in Clerum revocatos. Imò Clerici propter tantum crimen depositi, pristinæ dignitati nunquam restituebantur; idque plurimis seculis in Ecclesia viguit, ut probavimus lib. 4 de Sacramento Pœnit. c. 14. 15. Itaque multis seculis nullus potuit esse huic quæstioni locus. Nonnulla occurrunt Hæreticorum ejusmodi exempla, ut apud Eusebium historiæ lib. 5. c. 35. & cap. ult. apud Cyprianum Epist. 52. can. Apost. 62. sed omnia testantur ad communionem Laicam tantùm admissos. Hujus rei praxis & rationes legantur apud eundem Cyprianum Epist 64. & 68. Et Innocentium I. Epist. 22. c. 5.

III. Opponetur forsan quod legitur apud Cypr. Epist. 46. de Maximo Presbytero & Confessore, qui cum aliis Confessoribus in electione Cornelii Papæ Novato se conjunxit; sed postea, pace cum eo & cæteris Confessoribus inita, Presbyteri locus illi condonatus est: *Maximum Presbyterum locum suum ignoscere jussimus*, inquit Cornelius, *cæteros cum ingenti populi suffragio recepimus*. Sed attentis actionis circumstantiis nihil ad rem facit exemplum. Actio enim illa fuit tumultuosa: Viri optimi, & Confessores celebres à Novato decepti paucis diebus partes ipsius amplexi sunt, sed statim ad cor redierunt, & quem amplexi fuerant, paucis pòst momentis execrati sunt: *Nos*, inquiunt, *errorem nostrum confitemur, nos imposturam passi sumus, circumventi sumus perfidia & loquacitate captiosa. Nam etsi videbamur quasi quandam communicationem cum Schismatico & Hæretico homine habuisse, sincera tamen mens nostra semper in Ecclesia fuit.* Quapropter omnes eum summo fidelium omnium gaudio in Ecclesiam nulla pœna imposita suscepti sunt, & utrinque summa concordia conventum est, ut omnia ante gesta abolerentur, & ex hominum memoria obliterarentur, *proinde atque si nihil esset commissum vel dictum*. Fuit hoc non Schisma, sed tumultus & dispositio ad Schisma, qui Dei gratia, & Cornelii prudentia statim sedatus est, & extinctus. Idem pari & potiori jure de Paulo Samosateno Antiochiæ Episcopo dicendum, qui in priore Concilio Antiocheno hæresis convictus sententiam se mutaturum pollicitus est, ac ideo ab Episcopatu non est depositus. Patres enim ipsius pollicitationibus contenti ulterius progressi non sunt, ut testatur secundi Concilii Antiocheni Epistola apud Eusebium historiæ l. 7. c. 24. Simile quid fecerunt Concilii Nicæni Patres, qui teste S. Hieron. dialogo in Lucifer. octo Episcopos Arianam perfidiam amplexos, resipiscentes servatis ordinibus & dignitatibus susceperunt. Sed quando omnes illi ita suscepti sunt, lis erat adhuc sub judice, & sententiæ pronunciatæ acquieverunt.

IV. Minus probabiliter objiceretur quod ait Tertullianus de Marcione Hæretico c. 30. de Præscriptionibus, eum semel & iterum ab Ecclesia ejectum, tandemque in perpetuum discidium relegatum esse: *Postea tamen pacem illi ab Ecclesia hac conditione oblatam esse, si quos deceperat, reduces Ecclesiæ sisteret. Postmodum*

modum Marcion Pœnitentiam confessus, cum conditiones data sibi occurrit, ita pacem recepturus, si cæteros quoque quos perditioni erudisset, Ecclesiæ restitueret, morte præventus est, &c. Sed ut cum eodem Tertull. loquamur, hoc exemplum intra lineas quas nobis præduximus, non continetur. Agimus enim de Clericorum majorum Apostatarum redintegratione in ordinem quem ante Apostasiam in Ecclesia exercebant. Marcioni autem pacem tantum datam refert Tertullianus, nihil de reddito gradu loquitur. Pacem autem dare nihil aliud erat quàm in Ecclesiam admittere, quod erat privilegium omnibus ad Ecclesiam acta Pœnitentia redeuntibus commune. Imò nullibi Marcion dicitur Episcopus, Presbyter, aut Diaconus. Fuit equidem Episcopi viri probi filius quem pater ob stuprum Virgini illatum ab Ecclesia expulit, ut idem testatur Tertullianus eodem li. c. 15 & Epiph præsertim hær. 42. in cujus initio rem dilucidè explicat: Marcion inquit *primo vitæ castitatem præ se ferebat, vitamque solitariam exercebat, parente natus Catholicæ communionis Episcopo. Postea cum virginem quandam adamasset, ac fraudibus pellexisset, ab spe vita cælestis illam juxta ac semetipsum dejecit. Ob hunc igitur incestum Ecclesia ab ipso Parente pulsus est viro cum primis religioso, &c. Cui cum Marcion diu multumque supplicasset, ac Pœnitentiam postulasset, hanc a Patre precibus non obtinuit.* Non erat igitur Marcion sacris ordinibus initiatus; multo minus post sceleris pœnitentiam demonstrabitur Sacerdotio donatus. Quinimò desertè affirmat S. Epiphanius Marcionem post stuprum non modo à Patre, sed nec ab Ecclesia Romana ad Ecclesiæ communionem fuisse admissum; tantum abest ut ei bis terve parcitum fuerit. Ita prosequitur Epiphanius: *Ergo ubi se nullis artibus eblandiri posse quod cuperet animadvertit, popularium suorum probra ac ludibria non sustinens clam ab oppido secessit, ac Romam post Hygini mortem se contulit. Eo statim ac Marcion pervenit, Seniores adiens, &c. Ut in communionem admitteretur ab iis frustra petiit. Quamobrem extimulatus invidia quod principem illic locum, ac ne Ecclesia quidem aditum impetrasset, ad impostoris Cerdonis hæresim confugere in animum induxit.* Et aliquantulum postea Romanos Presbyteros alloquens, *Cur me recipere noluistis? Responderunt illi: Nobis injussu venerandi Patris tui facere illud non licet; una siquidem fides est, & animorum una consensio. At ille vehementius excandescens schisma conflavit.* Hæc Romanorum Presbyterorum responsio & actio est canonibus & Ecclesiæ praxi admodum conformis, ut manifestum est ex canonibus Apostol. can. 13. Eliberit. c. 2 c. Arelat. 1. can. 9. Carthagin. 1. can. 7. Antioch. c. 7. Aquisgran. 49. Capitular. lib. 1. c. 3 Felice III in Synodo Romana c. 6. Apost. c. 15. 16. 34. Agath. c. 52. Epaun. c. 6. Aurelian. c. 3. c. 15.

V. Primum quod occurrit susceptionis Hæreticorum qui in Ecclesia Catholica ordinati fuerant exemplum; eorum est qui in Concilio Ariminensi Arianæ perfidiæ suffragium dederunt, & exemplo suo multos alios præcipites egerunt. Tanta strage in Ecclesia Dei facta, multi Episcopi, & Confessores Christi qui integri steterant, varia Concilia in variis Provinciis celebrarunt; ut Ecclesiæ Catholicæ tantis turbinibus agitatæ suppetias ferrent. Præcipua quæstio erat quid agendum esset de tam multis Episcopis & Presbyteris qui Arianæ perfidiæ consenserant: An severitas antiqua conservanda esset, qua resipiscentes ad Ecclesiam quidem cum Pœnitentia admittebantur, & acta Pœnitentia communione tantùm Laica donabantur; An de hac severitate ratione tanti periculi aliquid esset remittendum. Multi Confessores Alexandriæ tum commorantes, ut ait Ruffinus historiæ lib. 1. c. 28. *fidei calore ferventes censebant nullum debere ultra in Sacerdotium recipi, qui se utcunque hæretica communionis contagione maculasset.* Alii clementius & prudentius, *sibi rectum videri, ut tantum perfidia auctoribus amputatis, reliquis Sacerdotibus daretur optio, si forte velint abjurato perfidiæ errore, ad fidem Patrum, statutaque converti; nec negare aditum redeuntibus, quinpotius de eorum conversione gaudere, &c.* Posteriorque hæc sententia ubique obtinuit. Nam eodem tempore varia Episcoporum Græciæ, Galliæ, & Hispaniæ Concilia eodem Spiritu eos regente idem statuerunt, ut testatur Sanctus Athanasius in epistola ad Rufinianum. Præclaræ hujus Oeconomiæ rationes locis citatis referuntur: Sed præsertim legendæ sunt apud S. Augustinum epist. 50. qui eas doctè & eleganter enarrat. Nonnulli mediam quandam sententiam secuti, eos quidem recipiendos censuerunt, sed iterum ordinatos, quasi Hæresis professione prior ordinatio erasa fuisset, & abolita. Sed hæc sententia ut traditioni contraria repudiata est. Ordinatio enim in Ecclesia Catholica legitimè facta iterari nunquam solet. Lucifer Calaritanus cum paucis aliis antiquo mori mordicus inhærens Conciliis istis non acquievit; ideo ab Ecclesia secedens schisma fecit: *Hoc*, inquit Augustinus, *displicuit Lucifero, quod factum est in eis suscipiendis, atque sanandis qui veneno perierant Ariano; & cui displicuit, in tenebras cecidit Schismatis, amisso lumine charitatis.*

VI. Non abs re tamen dici posset exemplum hoc proposito non quadrare: Propriè enim in hæresim quæ voluntaria semper est non ceciderant illi Episcopi, sed Arianorum dolis capti, iis imprudentes consenserant, & subscripserant quorum subdolum sensum toto corde execrabantur, ut eleganter ista describit Sanctus Hieronymus Dialogo adversus Lucifer. Ideo rectè negat eos fuisse Hæreticos, *Post reditum Confessorum in Alexandrina postea Synodo constitutum est, ut exceptis auctoribus hæreseos quos error excusare non poterat, Pœnitentes Ecclesiæ sociarentur: non quod Episcopi possint esse qui Hæretici fuerant; sed quod constaret eos qui reciperentur, Hæreticos non fuisse. Assensus est huic sententiæ Occidens, & per tam necessarium Concilium è Satanæ faucibus ereptus est mundus.* Itaque secundum S. Hieronymum non statuit Synodus, ut omnes Episcopi lapsi & Pœnitentes admitterentur in Ecclesiam cum honoribus quibus in ea fulgebant; sed ii tantum qui decepti; vel vi, non autem ex animi arbitrio, Arianis consenserant. Ita quoque indulgentiam

tiam illam interpretatus est Sanctus Athanasius ad Rufinianum. *Communi decreto placuit, ut hic & ubique gentium, quicumque lapsi fuissent proprio arbitrio, & antesignani fuissent impietatis, si resipiscerent, ignoscendum quidem illis, verùm non restituendos in Cleri numerum. Qui vero non autores, sed necessitate & violentia compulsi fuissent, visum est quidem illis ignoscendum, & in Cleri locum restituendos, maximè cum probabilem defensionem, & excusationem dederint.* Excusatio illa ab Araonis exemplo petebatur, qui nonnunquam in eremo rebelli populo consensit, ne in Ægyptum regrederetur, ibique idolorum cultui se dederet. Judicabat enim populum si in eremo subsisteret, facile ab impietate retractum iri: Si vero in Ægyptum remearet, nullum fore ad pietatem regressum. Itaquoque Episcopi illi Ariminenses *affirmabant se non fuisse ad impietatem traductos. Ne autem quidam à pietate longè alienissimi Ecclesias corrumperent, maluerunt vi cedere, & onus ferre, quam populos perdere.* Addit Sanct. Athanasius, *Hoc autem dicentes, nobis quoque visi sunt dicere probabiliter, &c.* Itaque vix colligitur eo exemplo Catholicis ad Hæreticos transfugis & postmodum pœnitentibus, honorem Clericatus condonatum, cum ii tantum sint ad veniam electi qui hæresi ex animo non consenserunt, sed majoris sua sententia periculi vitandi causa.

VII. Verum qui secuti sunt Patres indulgentiam latius multo, ad omnes nempe ex Catholica transfugas resipiscentes, diffuderunt, ut ex tribus S. Basilii Epistolis prima canonica ad Amphilochium, 72. & 74. quæ in ejusdem sententiæ confirmationem referuntur act. 1. Concilii septimi. Idem pleraque Concilia postmodum fecerunt. Synodus Constantinopolitana sub Sisinnio Patriarcha idem indulsit Messalianis sive Euchitis, quod postea confirmatum est à Concilio Ephesino Generali, ut videre est cap. 2. Appendicis primæ ad Tom. 2. *Omnes qui per universam Provinciam Hæretici Messaliani, & Enthusiastæ, vel de ejus hæreseos morbo suspecti, sive Clerici, sive Laici sint, conveniantur. Et si quidem anathematizaverint in scriptis juxta ea quæ in prædicta Synodo scripto pronuntiata sunt; Si Clerici fuerint, maneant Clerici, sin Laici ad communionem admittantur. Quod si renuerint anathematizare; Si Presbyteri vel Diaconi fuerint, vel in alio quopiam gradu Ecclesiæ, excidant & à Clero, & a gradu, & à communione; Laici verò anathematizentur.*

VIII. Simile decretum in eodem Concilio factum est de Nestorianis, ut ex S. Cyrilli Patriarchæ Alexandrini qui Concilio præfuit Epistolis ad Maximum & Gennadium colligitur, & ex iisdem Epistolis colligebat Tharasius Patriarcha CP. act. 1. Concilii septimi toto approbante Concilio. Istius Oeconomiæ rationem prudentissimam reddit Cyrillus, *Quod si jam videas eos congregari in recta fide, malorum te oportet oblivionem præteritorum inducere. Malumus enim eos videre negantes, quam inverecundo animo collaudantes Nestorii improbitatem. Igitur ne contentiones dicamur amare religiosissimi Episcopi Joannis familiaritatem amplectamur; hoc illi indulgentes, & Ecclesiastica* A *Oeconomiæ causa: nec simus tam exacti exploratores in eos qui ad mentem redierunt. Res enim commoda administratione; multaque, ut dixi, diligentia indiget.* S. Gregorius docet juxta hoc decretum esse cum Nestorianis agendum lib. 9. Indict. 4. Epist. 61. *Nestorium cum omnibus sequacibus suis, & reliquas hæreses, anathematizent: Venerandas quoque Synodos quas universalis Ecclesia recipit, se recipere & venerari promittant; & absque illa dubitatione eos sanctitas vestra servatis eis propriis ordinibus in suo cœtu recipiat, ut dum & per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atque eos per veram scientiam recta quæ tenere debeant, docetis, & per mansuetudinem nullam eis contrarietatem vel difficultatem de propriis suis ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis.* Eadem prærogativa donati sunt Pelagiani, ut constat ex Epist. 86. S. Leonis Papæ, in qua nonnullos Episcopos graviter reprehendit, qui Clericos Pelagianos sine ulla hæreseos expressa & publica damnatione ad Ecclesiam cum gradibus suis admittebant. Hoc postremum tantum improbat, neve ulterius fiat, prohibet.

VIII. Eandem Oeconomiam observarunt Patres in hæresi Eutychiana, ut Sanct. Leo C nascente illa hæresi de se testatur, Epist. 10. ad Flavianum cap. 6. *Si fideliter atque utiliter doles, & quam rectè mota sit Episcopalis autoritas, vel sero cognoscit; vel si ad satisfactionis plenitudinem, omnia quæ ab eo* (Eutyche) *male sunt sensa viva voce, & præsenti subscriptione damnaverit, non erit reprehensibilis ergà correctum quantacunque miseratio.* Et in fine Epist. 13. ad Theodosium Augustum. *Si ipse qui in hanc tentationem incidit, resipiscat, ita ut per libellarem satisfactionem proprium damnet errorem, communio ei sui ordinis reformetur.* Tantæ indulgentiæ rationes fuse prosequitur & explicat Epist. 51. ad Pulcheriam Augustam, ad quam Lectorem remittimus. Hanc sententiam postea D Synodus universalis Chalcedonensis secuta est. Cum ea enim indulgentia recepit Episcopos & Presbyteros, qui in Ephesina secunda Synodo duce Dioscoro prævaricati fuerant, ut passim videre est act. 8. illius Synodi, aliisque locis. Ita quoque censuerunt Patres Concilii septimi, & sententiam suam priorum Patrum & Conciliorum autoritate & exemplis, tota actione prima demonstrant. Multi enim, ut ibi videre est, contendebant aut antiquam severitatem in hac causa observandam, aut iterum Clericos ordinandos.

IX. Ad hanc classem permulti revocandi E sunt, aut etiam omni Hæreticorum classe eximendi, quos quidam ista minus examinans posset sequenti deputare. Exempli causa Anatolius qui ab impio Dioscoro post iniquissimam S. Flaviani mortem ordinatus est Episcopus Constantinopolitanus. Quanquam enim Dioscorus Patriarcha Alexandrinus, & Sanct. Cyrilli Successor & Nepos, hæresim tum profiteretur, & Hæreticorum Antesignanus esset, nondum tamen ullo Concilii aut Pontificis Romani decreto condemnatus fuerat. Imo Concilium Ephesinum secundum ipsius sententiam probaverat, quæ cum Anatolius ordinatus est, hæresis dici non poterat. Anatolii enim ordinatio non modo præcessit

Concil. Chalcedonense quod Ephesinum secundum cum Dioscoro condemnavit, sed etiam Leonis I. Pontificis gestorum in Ephesino Concilio scientiam, nedum de gestis sententiam, ut videre est apud Liberatum c. 12. Eadem prorsus ratio Maximi, qui in eodem Concilio Ephesino ordinatus est Episcopus Antiochenus Domno deposito. Ideo ejus ordinationem probavit Chalcedon. act. 10. & ante Concilium probaverat Leo Pontifex, ut ejusdem Concilii Patres ibidem asserunt., Lege & Evagrium histor. lib 2. in fine cap. 4. Iniquius objici posset Marcellus Ancyræ Episcopus qui Catholicus, & à Catholicis ordinatus cum Arianis esset infestissimus, eorumque communionem quacunque poterat arte vitaret, eorum dolis tandem libri quem scripserat perversè intellecti prætextu succubuit; & sede pulsus est; *Verum postea*; inquit, Sozomenus lib. 2. histor. c. 31. *cum in Concilio Sardicensi ratione ostendisset, se haud quaquam ita sensisse, ad Episcopatum denuo restitutus est.* Iniquissimè autem Meletius objiceretur, qui deposito Eustathio Hæretico, Sebastiæ à Gangrensi Synodo electus & ordinatus est: Deinde cum doctrina & pietate omnibus, tam Arianis quàm Catholicis admirationi esset, ab utrisque in Episcopum Antiochenum postulatus fuit. Throno verò potitus statim fidem Catholicam prædicavit, & Arianam condemnavit, ut videre est apud Socratem lib. 2. cap. 34. vel 43. & Theodoretum lib. 2. cap. 31.

X I. Acacius Episcopus Constantinopolitanus posset forsan probabilius objici, qui à Felice III. propter multa crimina & potissimum eo quod cum Petro Moggo Eutychiano, aliisque Hæreticis communionem coleret, excommunicatus est, & Sacerdotali officio exutus, ut Felicis literæ ad Acacium testantur. Gelasius tamen Felicis successor ab eo baptizatos & Ordinatos suscepit, ut scribit ad Euphemium Constantinopolitanum Episcopum. Idem fecit & Anastasius II. Epist. ad Anastasium Augustum c. 7. *Nam secundum Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscit, quod nullum de his vel quos baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes sive Levitas, secundum canones ordinavit, ulla eos ex nomine Acacii portio læsionis attingit, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minus firma videatur.* Eodem fasce, quasi eadem esset ratio, Hæreticos & malos complecti videtur. Nonnulli tamen ideo judicabant Sacramenta ab Acacio ministrata esse irrita. *Quod cum ita sit, aliquorum in tantum se extendit curiosa suspicio, ut imaginentur, prolato à Papa Felice judicio, postea inefficaciter in Sacramentis quæ Acacius usurpavit, egisse: ac perinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate mysteria tradita susceperunt, ne irrita beneficia divina videantur.* Scrupulum tamen eximit, eo quod Acacius cum condemnatus est, Sacerdos erat & Episcopus, ideoque erimen non nocuit Sacramentis, nec aliis, sed soli personæ quæ rea erat. Non nocuit autem aliis, qui scilicet ignoranter ab eo Sacramenta susceperunt, vel etiam eo quod Acacius publicè Constantinopoli Orthodoxus habebatur. Euphemius enim ipsius successor Gelasio Ponti- A fici asseverabat Acacium nihil unquam contra fidem docuisse, ut testatur Gelasius ipse in Epist. ad Euphemium, licet ut Imperatori obsequeretur cum Petro Moggo communionem haberet, ut autor est Liberatus in Breviario. Itaque si rectè omnia pensentur, Acacianum schisma propter quod à Felice III. excommunicatur, revocandum est ad Parasynagogas S. Basilii. Resipiscentes autem Clericos etiam severissimi Patres cum ordinibus suis semper admiserunt, ut inferius explicabitur. Eadem de multis aliis ratio.

CAP. XI.

Qua ratione Clerici Hæretici extra Ecclesiam ordinati resipiscentes ad Ecclesiam admittebantur. Varietas admissionis ab Ecclesiæ decreto & dispensatione pendet. Dispensatio aliquando facta est nascente hæresi, aliquando longè post. Ecclesiæ consuetudine Privilegium uni C *hæresi factum non licet ad alias extendere. Nullæ formulæ admissionis apud Græcos ordinationum mentionem faciunt. Quod initio hæreseos jussum fuerat Clericos Hæreticos cum suis ordinibus recipere, Orientales postea mutarunt, & ordinationes iterarunt.*

I. Secunda Clericorum classis, Hæreticorum est, qui extra Ecclesiam ordinati sunt. Eorum duo sunt genera: vel enim initio hæreseos Ecclesia probavit eorum ordinationes, vel de iis nihil edixit. Idem videtur ex D antiquorum sententia de prioribus dicendum, quod de iis qui in Ecclesia ordinati sunt: Eorum videlicet ordinationes non esse iterandas. Oeconomiæ enim rationes in iis ad Ecclesiam recipiendis semper vigent: ideo cum par sit susceptionis necessitas, eodem quoque modo suscipientur, & gratia facta Patribus censebitur in filios transiisse. Sicut enim Ecclesia initio hæreseos impedimentum canonicum quod eorum ordinationes irritas reddebat, publicè sustulit; ita censetur hoc impedimentum semper tollere, donec contrarium disertè edixerit. E Hoc evidentissimè nos docet S. Gregorii testimonium cap. præcedenti allatum. Scribebat enim S. Gregorius annis prope 170. post Nestorium ab Ecclesia excisum. Jubet tamen Nestorianos cum propriis ordinibus & dignitatibus in Ecclesiam admitti, prohibetque ne illis negotium de propriis ordinibus facessatur. Dubitari non potest eos de quibus loquitur a Nestorianis ordinatos fuisse.

II. Idem de Monothelitis factum fuisse docetur in fine act. 1. septimæ Synodi; *Tharasius beatissimus Patriarcha dixit: Sane & plurimi qui in sexta Synodo Præsides fuerunt a Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro, Doctoribus, inquam, hæreseos Monothelitarum fuere creati. Sed & hi vicissim Constantinopolitanas sedes inter Clerum distribuerunt,*

A *runt, & ab eorum extremo Doctore Petro, usque ad sextam Synodum anni non pauciores quam quindecim intercesserunt. Qui verò intermediis temporibus fuerunt, Thomas scilicet, Joannes, & Constantinus ab Hæreticis fuere ordinati; verum ea de causa non sunt reprobati. Circiter enim quinquaginta annos hæresis illa viguit. Et tamen in sexta Synodo Patres quatuor illos prænominatos tantum damnarunt. Cæteros cum ordinationibus susceperunt.* Idem Tharasius in eadem actione, *Quid de Anatolio dicitis? Nonne princeps fuit quarta Synodi? Et tamen à Dioscoro illo impio fuerat creatus, atque id etiam præsente Eutyche. Ergo nos ab Hæreticis ordinatos recipiamus,* B *quemadmodum quoque Anatolius receptus est.* Denique septima Synodus Majorum exemplis quæ in ejus actis multa proponuntur, innitens, post longam ea de re disputationem tota actione prima institutam idem de Iconoclastis decernit. Actio illa longa est, & tota in ea quæstione discutienda versatur. Sed ubique Tharasius, & Patrum testimonia quæ allegat, supponere videntur hanc quæstionem esse ex canonibus & Ecclesiæ sententia dijudicandam: Hoc est, nunquam allegant qualitatis vel characteris alicujus æterni, vel cujuscunque rei perpetuò stabilis impressionem in Ordinatione factam; C sed tantùm, hoc Patres statuisse, hanc Ordinationem contra Patrum statuta factam esse, ideo irritam & inanem. Assumunt etiam velut notum, & confessum, Ordinationem contra canones factam, ratam vel irritam ab Ecclesia declarari posse. Uno verbo, Ordinationis validitatem non simpliciter statuunt penes Ordinationis naturam, sed ei adjungunt Ecclesiæ autoritatem, & prudentiam.

III. Hæreticorum qui extra Ecclesiam ordinati sunt posterius genus, eorum est de D quibus Ecclesia nihil statuit. In ejusmodi Hæreticis recipiendis Ecclesiæ consuetudo regulæ loco nobis esse debet. Si eos cum ordinibus suis admittit, admittendi sunt. Præsumendum enim est initio damnationis hæreseos ab Ecclesia in hac causa dispensatum esse, licet dispensationis non extet decretum. Non enim satis erat illo tempore ut mihi quidem videtur, Hæreticos ritum Ecclesiæ Catholicæ in Ordinationibus suis imitari, & ab ejus forma non discedere, ut cum ordinibus suis reciperentur; sed tum opus fuisse Ecclesiæ decreto, sive expresso, sive tacito, quo impedimentum ab Ecclesia E ordinationi ejusmodi positum solveretur. Non enim licet à privilegio uni hæresi concesso ad aliam hæresim argumentari, ut rectè respondit Sanct. Innocentius Epist. 22. iis qui ita ex can. 8. Concil. Nicæni ratiocinabantur. *Possum vere dicere de solis hoc Novatianis esse præceptum, nec ad aliarum hæresium Clericos pertinere. Nam si utique de omnibus ita definirent, addidissent, à Novatianis aliisque Hæreticis revertentes debere in suum ordinem recipi. Quod ita esse, etiam illud maxime quod de Paulianistis dictum est, poterit confirmare, a quibus venientes etiam baptizare præcipiunt. Numquidnam cum Paulianistis jubent, omnes qui ab Hæreticis revertuntur, erunt hoc exemplo baptizandi? Quod cum nullus audeat facere, de ipsis tantum esse præceptum ratio ipsa demonstrat.*

IV. Huic sententiæ favet Ecclesia Orientalis ab aliquot seculis, antiqua & recentior. Constat enim ex formulis Orientalium ordinariis admissionis Hæreticorum ad Ecclesiam, Hæreticos cum ordinibus suis ab iis non fuisse admissos. Nusquam enim in iis Clericorum fit mentio, ut videre est Concil. 2. c. 7. & Concilio sexto c. 95. Idem est de formulis Timothei Presbyteri, Theodori studitæ, & Methodii Patriarchæ, qua nunc & à multis seculis Græci utuntur. Dices in iis formulis omittitur periodus quæ de Clericorum susceptione verba facit; Erat tamen in praxi. Verùm qua ratione id dici potest, cum datæ à variis & celeberrimis viris formulæ in hac omissione conveniant. Deinde hæc quæstio præcisè, & terminis expressis facta Balsamoni à Marco Alexandrino Patriarcha juris Orientalis l. 5. p. 379. respondet, Hæreticos per chrismatis susceptionem ad Ecclesiam admissos priore Sacerdotio pro sacrilegio habito, & pro non facto per consuetos gradus ad Episcopatum ascendere. Idem adhuc longè ante Balsamonem Anonymus quidam Patriarcha Constantinopolitanus interrogatus à Martyrio Patriarcha Antiocheno de Ecclesiæ suæ consuetudine in hac causa, præcisè & ad amussim respondet, Clericos Hæreticos per unctionem in Ecclesiam susceptos priore ordinatione cassa & inani existimata iterum ordinari, ut supra retulimus. His eum præcedentibus comparatis colligitur Ecclesiam Orientalem variè pro variis temporibus Hæreticos admisisse. Constat enim quibusdam temporibus, præsertim nascente hæresi ut via planior ad reditum iis sterneretur, certorum Hæreticorum ordinationes admisisse; aliis verò eas infirmas & irritas declarasse, & iterasse, ut gradum quo apud suos gaudebant in Ecclesia Catholica recuperarent.

V. Eandem etiam varietatem videre est in tertia recipiendi Hæreticos forma: Ea est, ut nec baptizentur, nec ungantur, sed tantùm propriam hæresim, & illius autores anathematizent. Hoc modo suscipiuntur Nestoriani, Eutychiani, Severiani, Jacobitæ, & Acephali omnes. Ita edicit Concilium sextum c. 95. Sanct. Gregorius in Epistola ad Quirinum, l. 9. Epist. 61. Theodorus studita in Epistola ad Naueratium, tria antiquissima Euchologia de quibus vide c. 9. l. 9. de Sacramento Pœnitentiæ Timotheus etiam Presbyter in forma quam edidit admittendorum ad sanctissimam fidem, quam leges in additis ad Balsamonem. Postquam tamen Timotheus ille tertiam illam formam explicavit, testatur suo tempore cessasse, & illos Hæreticos juxta secundam suscipi solere. Attentione digna sunt illius verba, *Iam vero videmus in magnis & universalibus Ecclesiis, seu Patriarchatibus, & Metropolibus, & reliquis, quod & Armenios, & Jacobitas, & Nestorianos, reliquos Acephalos, & quicunque eis similes ad fidem orthodoxam convertuntur, inungunt, & non baptizant, eorum solum duces autoresque anathematizantes, & hoc propter justas causas nuper necessario constitutum est.* Antiqua forma ab ipso hæresium illarum exortu constituta exigebat, ut nec baptizen-

 tu,

tur, nec ungerentur, sive Sacramento confirmationis imbuerentur, sed tantum fidei professione edita & hæresi anathematizata reciperentur. *Nos ergo his omnibus consideratis cum prudentissimis Patribus; ita etiam ab iis docti sumus quod quemadmodum Catholica Ecclesia pridem accepit, & sicut nostra testimonium perhibens consuetudo in Patriarchatibus, & in Metropolibus servata est, ita etiam nos quoque sequi oportet.* Hunc morem Timothei tempore, hoc est, ante Iconoclastas exortos invalescentem, nunc & ab aliquot seculis usurpant Græci, ut testatur Methodii Patriarchæ formula in Græcorum Euchologiis vulgata, cui testimonium perhibet Harmenopulus Epitomes sect. 5. tit. 4. in Scholio ad 1. can. Balsamon quoque juris Orientalis lib. 5. responso 29. ad Marcum Antioch. Patriarcham. Licet autem Balsamon can. 95. sextæ Synodi referat, qui triplicem recipiendi Hæreticos formam explicat, duas tamen priores tertia omissa colligit. *Itaque juxta canonis hujus tenorem alii quidem Hæretici lavacro sanctificantur; alii autem sancto duntaxat unguento consecrantur.* Sic Græci posteriores multos Hæreticos iterum ordinatunt, quos anteriores sine ulla ordinationis iteratione recipi jusserant. Expeditior est regula quam ab aliquot seculis observat Ecclesia Latina, ut Hæreticorum ad Ecclesiam redeuntium ordinatio non iteretur, qui secundum Ecclesiæ formam ordinati sunt ab iis qui olim legitimam ordinationem in Ecclesia Catholica fuerunt consecuti.

CAPUT XII.

Qua ratione Clerici Schismatici resipiscentes in Ecclesiam admittantur. Schismatici duplices, & de iis varié pronuntiandum. S. Basilii sententia difficilis, sed in ea maximè eminet Ecclesiæ autoritas in administratione Sacramentorum. Videtur insinuare effectum Sacramentalem retroagi. Sæpe Patres ajunt Deum Ecclesiæ Decretis extraordinariè cooperari. S. Basilius Hæreticos strictè sumit, Schismaticos largè. In can. 8. Nicæno manus impositio sumenda pro ordinatione: Ita quoque intellexerunt Theophilus Patriarcha, S. Basilius, & Innocentius I. Receptio Hæreticorum per manus impositionem Græcis inusitata. Meletianos Clericos iterum ordinari voluit Concilium Nicænum. Quare eorum ordinationes licet in Ecclesia factæ pronuntiantur irritæ. Donatistis ab initio schismatis Ordinum indulgentia facta; licet à Schismaticis ordinati forent. Donatus damnatus quod rebaptizasset, & Ordinationem Catholicam iterasset.

I. TErtia Clericorum classis Schismaticos spectat de quorum ad Ecclesiam admissione hoc capite nobis agendum proponimus. Ii autem sunt duplices: Alii enim sese ab Ecclesia separarunt, aut ab ea pulsi sunt propter causas quidem Ecclesiasticas, sed tamen non capitales, ζητήματα ἰάσιμα, ut ait S. Basilius c. 1. Ep. ad Amphilochium, *quæstiones medicabiles*. Exemplum istorum Schismaticorum tradit Basilius Novatianos qui de Pœnitentia cum Catholicis dissentiunt: addere possumus Donatistas, & Meletianos. Posteriores Schismatici ii sunt qui ab Ecclesia sese dividunt, eo quod sententiæ Ecclesiasticæ obedire nolunt, nulla alia in re ab Ecclesia dissentientes. Istorum cœtus vocat Basilius παρασυναγωγὰς illegitimos conventus. De iis hunc canonem tradit, *Ii qui sunt in Parasynagogis convenienti Pœnitentia & conversione correcti, rursus Ecclesiæ conjunguntur; ita ut sæpe ii qui in gradu collocati cum rebellibus abierunt, postquam eos pœnituerit, in eundem ordinem admittantur.* Hæc est antiqua Ecclesiæ regula de reconciliatione ejusmodi hominum, eo quod in fide nullo modo peccent, omniaque Sacramenta quæ characterem imprimunt, ab Ecclesia susceperint, Baptismum, Chrismationem, & ordinationem. Eadem opera propter unitatis conservationem severius non excipiuntur qui apud eos baptizati, confirmati, aut ordinati sunt, cum ad Ecclesiam Pœnitentes revertuntur.

II. De prioribus autem Schismaticis ita loquitur Basilius, ut in ejus sententia maximè emineat in hisce rebus Ecclesiæ autoritas. Earum enim virtutem non derivat ex irrationali quadam necessitate, quæ in omnibus agentibus physicis inest, sed ex prudenti Ecclesiæ Oeconomia, quæ res discordes, & aliquando contrarias in idem conspirare, & mutuas sibi operas tradere procurat. *Qui abrupti sunt, Laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent potestatem; ut qui non possunt amplius Spiritus S. gratiam aliis quoque præbere, à qua ipsi exciderunt. Quare eos qui ab ipsis baptizati erant, tanquam a Laicis baptizatos, jusserunt ad Ecclesiam venientes vero Ecclesiæ baptismo purgari. Sed quoniam nonnullis Asiaticis visum est propter multorum Oeconomiam & dispensationem, eorum baptisma suscipi, suscipiatur.* S. Basilii sententia de ejusmodi Schismaticis, qui ab aliis etiam hæretici vocantur, nonnullis videri posset singularis, videlicet nullam jure suo baptizandi potestatem habere, multò minus ordinandi, sed tamen Ecclesiam posse cum eis potestatem illam communicare. Idem rursus asserit paulò post de Encratitis: *Existimo ergo quoniam nihil est de iis apertè dictum, oportere nos eorum baptismum abrogare: Et si quis ab eis acceperit, ad Ecclesiam accedentem baptizare. Quod si hoc universali Oeconomiæ sit impedimento futurum, rursus consuetudine utendum est, & sequi oportet Patres, qui quæ ad nos pertinent, providerunt. Vereor enim ne ut eos volumus circa baptismum tardos facere eos qui servantur, impediamus propter severitatem mandati.* Potest igitur eorum baptismus si Ecclesia velit, ratus haberi, sed eo casu jubet ut ad Ecclesiam accedentes diligenter ungantur. Ratio videtur esse quod Hæreticorum baptismus licet validus & ratus, attamen Spiritum Sanctum non tradit: Ideo necesse est omnino sic bap-

baptizatos Sacramento confirmationis imbui.

III Eandem sententiam repetit S. Basilius can. 47 de iisdem Novatianis & Encratitis, nonnullisque aliis Hæreticis consimilibus verba faciens, eosque iterum ad Ecclesiam venientes baptizari jubet, sed cum hac pacis cautela, quæ Ecclesiæ autoritatem mirum in modum illustrat, & effert, *Si autem prohibita est apud vos hac rebaptizatio, sicut & a Romanis alicujus Oeconomia gratia, nostra tamen ratio vires obtineat, &c. Eos in Ecclesiam non admisimus, nisi in nostrum baptisma baptizati fuerint.* Si tamen aliqui Episcopi omnino velint eorum baptismum approbare, id, inquit, possunt, sed deliberatione prius cum multis Episcopis habita, ne quid temerè fiat, ut paulo post hoc capite referetur. Harmenopulus sect. 5. titulo 1. sic compendiosè effert, *Novatiani, si plurimum Episcoporum ita visum judicio fuerit, rebaptizantor.* Inde conjicere posset aliquis S. Basilium de Firmiliani prædecessoris sui sententia aliquid retinere. Quidquid sit, Græci omnes hanc S. Basilii Epistolam semper reveriti sunt. Omnia quæ huc retulimus in septima Synodo actione 1. referuntur, & probantur. Sexta Synodus in Trullo c. 2. hujus Epistolæ canones ut cæteros alios Ecclesiæ canones commendat. Sanct. Theodorus studita eundem Epistolæ canonem de quo nobis quæstio citat, & probat. Commentatores canonum, & Abbreviatores, Zonaras, Balsamon, Harmenopulus, Blastares, Aristænus, & alii, istos canones non secus ac cæteros & magni faciunt & explicant.

IV. Nec hoc de baptismo dixisse satis habuit S. Basilius, idem paulò post de ordinatione affirmat; quod etiam probatur & confirmatur act. 1. Concilii septimi, *Scio autem quod fratres Zoin & Saturninum, qui erant ex illorum* (Encratitarum) *ordine in Episcoporum cathedram suscepimus. Quare illos qui eorum ordini conjuncti sunt, non amplius possumus ab Ecclesia separare, ut pote tanquam canone aliquo communionis cum ipsis edito per Episcoporum susceptionem.* Manifestum videtur tam ex Sanct. Basilio quàm ex aliis jam allegatis maximam esse hac in causa Ecclesiæ autoritatem, & uniuscujusque seculi traditionem esse sequendam, nec ita præcisè unius seculi consuetudinem esse consuetudini alterius seculi opponendam; varias etiam esse posse in variis regionibus observationes.

V. Notandum tamen S. Basilii verba si diligenter attendantur, non esse ita largè intelligenda ut quis suspicari posset. Strictè enim usurpat Hæretici nomen. & Schismatici largissimè. Hæretici sunt illi qui Trinitatem absolutè negant, ut Manichæi, Valentiniani, Marcionitæ, Pepuzeni qui Montanum & Priscillam pro Spiritu S. substituunt. Horum baptisma, & rectè, vult nullum esse, & cum ad Ecclesiam redeunt iterandum, ut ab Ecclesia παντελῶς ἀπεῤῥηγμένοι, *omnimodo abrupti.* Hoc sensu Ariani, Macedoniani, & Apollinaristæ non sunt illi Hæretici, sed Schismatici. Ita intelligit, & intelligendum docet S. Basilium Theodorus studita Epist. 4. ad Naucratium. Sic interpretatur Theodorus canonem Apostolorum 68. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinavit; nisi utique constiterit quod ab Hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab Hæreticis baptizati, vel ordinati sunt, ut fideles vel Clerici sint, fieri non potest.* Quo sensu nihil habet canon ille Apostolicus à Latina consuetudine abhorrens. Basilio itaque plerique Schismatici tantum dicuntur qui aliis sunt Hæretici. Censet autem S. Cyprianum & Firmilianum Prædecessorem suum Hæreticos & Schismaticos uni calculo subjecisse; sed eorum adversarios Schismaticos sic intellectos ab Hæreticis separasse, & horum baptismum iterasse, non autem illorum. Semper tamen intellectu difficile est, qua ratione Schismaticorum sic intellectorum baptismus alias repetendus, œconomicè, & pacis conciliandæ causa, possit admitti, & ratus haberi.

VI. Videtur S. Basilius de baptismo & ordinatione Philosophari, ut Canonistæ & Jurisconsulti de nonnullis Rescriptis & dispensationibus, Pontificum & Cæsarum, quorum effectus ad initium actionis retro trahi solent, licet Rescripta actionem multo tempore subsequantur. Unde eorum axioma vulgatum, fictionem in casu ficto tantum operari, quantum veritas in casu vero. *Gloss. in legem, filio quem ff. de Liberis & Posthumis. l. 1. §. si quis a Principe ff. Ne quid in libro publico.* Clementina de Immunitate, & Gloss. in hæc verba, *Per hoc, &c.* Sæpissime conspiciuntur istæ retroactiones in dispensationibus quæ matrimonii illegitimè contracti revalescendi & confirmandi causa conceduntur. Finguntur enim Rescripta indulgentiæ data, ut loquuntur, *ex nunc quasi ex tunc*, id est, antequam, aut cum Matrimonium contractum est, licet multò sint posteriora. Prolem enim illegitimè natam in eum statum, jus, & dignitatem restituunt, quæ habitura fuisset, si Rescriptum Matrimonio præisset, prolesque legitimè nata fuisset. Vide Navarr. in tit. Qui filii sint legitimi, Consil. 2. n. 10. Angelum V. Papa n. 4. Sylvestr. ibid. Boerium decisione 264. n. 26. Ancharanum apud eum, Consil. 309. Aliis. 409. n. 6. Sanchez lib. 8. Disput. n. 6. & alios quos referunt plurimos.

VII. Ita videtur S Basilius evidenter id autoritatis Ecclesiæ concedere, ut baptismus, itemque ordo invalidus & irritus ab ea probari possit, & acceptari, eaque acceptatione & probatione, velut retroactione quadam, non modo quoad gratiam sed etiam quoad characterem, reviviscat, & revalescat. Si reviviscentiam illam per Ecclesiæ approbationem de gratia tantùm intellexisset Basilius, facilè posset admitti. Baptismus enim apud Hæreticos illicitè datus per Pœnitentiam subsequentem & ab Ecclesia acceptam, aut etiam per Sacramentum Confirmationis ab Ecclesia collatum gratiam baptismalem qua privatus fuerat, revocat & recuperat. Sed ulterius pergere videtur Basilius, & de baptismo irrito & alias repetendo id intelligere. Hoc Sancti viri effatum diligentiori meditatione opus habet. Dicam tamen secundum hanc

 senten-

sententiam facilè conciliari posse varia Pontificum decreta superius enarrata, quæ alioquin negotium facessere possunt: Eique favere S. Leonem Epist. 92. ad Rusticum Narbonensem cap. 1. ubi de Diacono & Presbytero verba facit, qui Episcopi contra canones facti Clericos ordinaverant. Dicit eos se mentiri Episcopos, esse Pseudoepiscopos, nihil illis fuisse collatum; posse tamen eorum ordinationes ratas haberi, si Episcopi Diœcesis in qua degunt illi Clerici, consensus accedat; aliter vanas habendas esse ejusmodi ordinationes.

VIII. Video equidem difficiles objectiones huic sententiæ tendi posse, si ad examen characteris impressio revocetur, quam non satis attendisse videtur Basilius. Possemus tamen in hac causa id facere quod in simili fecit S. Cyprianus Epist. 73. quem ideo plurimum laudat S. Augustinus, & Donatistis imitandum proponit lib. 2. de baptismo contra eos c. 13. Quærentibus, *Quid fiet de his qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes sine baptismo admissi sunt?* Respondet Cyprianus, *Potens est Dominus misericordia sua indulgentiam dare, & eos qui ad Ecclesiam simpliciter admissi, in Ecclesia dormierunt, ab Ecclesia sua muneribus non separare.* Sæpe in ejusmodi extremis Ecclesia Deo commendat consilia sua, piumque mihi videtur credere Deum Ecclesiæ suæ faventem & benedicentem aliquando misericorditer Sacramentorum efficientiam supplere. Ita S. Cornelius Papa apud Cyprianum Epist 46. Maximum Presbyterum à Novati Schismate resipiscentem in Ecclesiam admittens ut Presbyterum, atque sine Pœnitentia, dicebat, *Omnia remisimus Deo omnipotenti in cujus potestate sunt omnia reservata.* Ita S. Innocentius Papa de Bonosianorum Hæreticorum ordinationibus, quid simile decernens Epist. 22. de qua infra, *Pretera*, inquit, *dimittenda Dei judicio, & de reliquo maxima sollicitudine procurandum.* Ita videtur egisse Adrianus II. Papa cum diuturnæ liti inter Hincmarum Archiepiscopum Remensem & Clericos ab Ebbone Episcopo degradato ordinatos finem imposuit, ut supra enarravimus. Quæ de S. Basilii sententia diximus quæque de canonibus ab Ecclesia constitutis quorum prævaricatio ordinationem reddit irritam & inanem mirificè illustrat καὶ ἀπαράδεκτον efficit, id quod scribit Innocentius Papa quartus in cap. Quanto. De consuetudine, ex sua & aliorum sententia, & in cap. 2. de baptismo & ejus effectu, & confirmat Panormitanus in idem cap. de Consuetudine. Quum autem hæc fusè retulerimus supra caput 5. Exercitat. quartæ, jam actum agere nolumus. Ista dicta sunto illustrandæ Basilianæ sententiæ gratia, atque ut Lectori facem præferentes eum ad ampliorem disquisitionem stimulemus, non ut aliquid in re tam difficili asseramus.

IX. Canone octavo Concilii Nicæni 1. edicitur ut Novatiani ad Ecclesiam redeuntes per manuum impositionem recipiantur, & maneant in Clero. Dubius est canon propter ambiguitatem verbi quo Patres utuntur χειροθετεῖν, manus imponere, tria longè diversa significat apud autores Ecclesiasticos.

A Primo manus impositionem in Pœnitentiam, sed hæc significatio eo loco non usurpatur; agitur enim non de Hæreticis junioribus qui è Catholica recens exierunt, quique per Pœnitentiam recipiuntur, sed de antiquis Hæreticis apud suos baptizatis, qui secundum utriusque Ecclesiæ morem alio planè modo recipi solebant. Quapropter ista significatio hic locum habere non potest. Secundo significat manus impositionem in Spiritum sanctum quæ cum unctione sæpe conjungitur. Hac ratione suscipiuntur Hæretici omnes extra Eccle- B siam valido baptismo baptizati. Si pro ejusmodi manuum impositione χειροθεσίαν eo canone sumatur, Patres ordinationes Novatianorum confirmant; & ratas habent, eosque duplici gratia cumulant. Nam hujusmodi Hæretici seu Schismatici ex antiqua severitate in Ecclesiam suscepti, Laica tantum communione frui debebant; ex canone autem illo Ecclesiasticâ donantur. Nec hoc tantum, sed ordinatio quam à suis acceperunt Concilii suffragio autoratur. Verùm modus ille Hæreticos recipiendi nunquam fuit ab Orientalibus usurpatus. Sed mox plura de ista χειροθεσίᾳ.

X. Tertio significat, ordinare, ordines Ec- C clesiasticos conferre. Ita hoc verbum sumit in hoc canone antiqua versio apud Gratianum 1. q. 7. C. *Si qui*, & ipse Gratianus eodem loco. Nonnulli Orientis Monachi ita illud sumebant act. 1. Concilii septimi. Antiquissima versio canonum Nicænorum autoritate Concilii Carthag. VI. facta, *Si aliquando venerint ad Catholicam Ecclesiam Cathari, placuit, sicut & magna Synodo, eos ordinatos, sic manere in Clero.* Eodem sensu accipitur χειροθεσία ejusdem Concilii c. 19. Et in Epistola quam Patres scribunt ad Ecclesiam Alexandrinam & regiones illi subditas quam refert Socrates lib. 1. cap. 6. & Theodoretus lib. 1. cap. 9. D idem verbum χειροθετεῖν eodem sensu usurpant. Vetant Meletio ordinationes facere, *καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν αὐτὸν μήτε χειροθετεῖν, μήτε προχειρίζειν.*

XI Interpretationem istam validissimè confirmat Theophilus Alexandrinus Patriarcha S. Hieronymo æqualis in additis ad Balsamonem, *Declaravit mihi tua pietas quod quidam eorum qui se Catharos nominant volunt ad Ecclesiam accedere.* Theophilus interrogatur quid sit in hac causa faciendum. Sic respondet, *Quoniam ergo magna Synodus quæ Nicææ habita est a Sanctis Patribus, statuit ut ordinentur qui accedunt; ὥστε αὐτοὺς χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους velis juxta hanc formam eos qui ad Ecclesiam accedunt,* χειροτονεῖν, *ordinare; si quidem vita eorum recta* E *est, & nihil eis adversatur.* Balsamon ad hunc canonem, De Novatianis, inquit, respondet, *Quod si ad Ecclesiam Dei accedunt, quia magna, & prima Nicæna Synodus statuit ut hi ordinentur, fac tu quoque secundum hanc formam. καὶ χειροτόνει τοὺς προσερχομένους, & ordina eos qui accedunt, nisi aliquod impedimentum ex eorum vita adversetur.* Plane ridiculum est χειροτονεῖν interpretari reconciliare, absolutionem dare. Nusquam enim hanc interpretationem deprehendes. Si hoc effugium probetur, quidlibet erit in quolibet, & ex quolibet fiet quidlibet.

XII. Tex-

XII. Textus præterea istam interpretationem evertit. Sequitur enim, *Siquidem vita eorum recta est, & nihil eis adversatur.* Ordinandis conditio poni solita; oportet enim eos nullum crimen propter quod ab ordinibus arcere solent canones, perpetrasse. Tanti autem fit ista conditio, ut si post ordinationem ejusmodi crimina commisisse notum fuerit, deponi jubeantur. Hanc igitur conditionem addit Theophilus, ut ostendat Concilium de hæresi solummodo dispensationem concessisse, sed indulgentiam illam ad cætera crimina non esse extendendam. Paris indulgentiæ multa sunt exempla: In sola Concilii septimi actione prima occurrunt plurima. Idem etiam nunc observatur. Hæretico ad fidem converso indulgetur ut Presbyter esse possit: Non ideo tamen si homicidium commisit, aut irregularitati propter aliud crimen obnoxius est, ea crimina illi sunt indulta. Contrarium necessario & ex rei natura fit in reconciliatione Pœnitentiali: Datur enim primo & potissimum criminosis & scelerum reis, ita ut planè sit ridiculum sic excipere. *Absolvantur, si quidem vita eorum recta est, & nihil eis adversatur.* Imo quo vita eorum est sceleratior, eo magis Absolutione indigent, & eo magis est impendenda, si cordis contritionem demonstrent.

XIII. Denique Nicænum hunc canonem sic intellexit S. Basilius, licet illius disertè non meminerit. Vult enim Novatianorum tantum baptisma suscipi cap. 1. ad Amphilochium, imo affirmat non suscipiendum nisi concordiæ conservandæ causa: Qua ratione vellet eos cum ordinibus suscipere? Deinde si eorum baptismus suscipiatur, scribit hoc magna cum cautione, & multo Episcoporum consilio esse faciendum, *Quamobrem si hoc placuerit*, baptismum eorum approbare, *oportet plures convenire Episcopos, & sic canonem exponere, ut & is qui fecit, sit extra periculum, & qui respondet, in responsione de his fide dignus habeatur.* Si Concilii Nicæni mens secundum Basilium ista fuisset, ut Novatiani cum ordinibus suis non tantum cum baptismo, susciperentur, non potuisset sanè Basilius animo sententiam induere à Concilii mente tam longè discedentem.

XIV. Huic consuetudini favere videtur ritus recipiendorum Hæreticorum Orientalis, qui semper legitur, per unctionem usurpatus fuisse, nunquam per manus impositionem, ut videre est in quæstionibus Justino Martyri tributis quæst. 14. apud S. Basilium cap. 1. & Concilium Laodicenum c. 7. ut recentiora innumera prætermittam quæ aliis locis fusè enarravimus. Cum igitur hic dicitur Novatianos χειροθετουμένους manu illis imposita esse recipiendos, manus illa impositio nihil aliud significare potest quàm ordinationem. Nam alius ille modus per manus impositionem in Spiritum S. qui Latinis erat frequentissimus, ab Orientalibus non frequentabatur. Tharasius Patriarcha χειροθεσίαν pro εὐλογίᾳ, benedictione sumit. Sed significatio planè insolens. Nullo enim exemplo docebitur χειροθεσίαν cum agitur de admissione Hæreticorum ad Ecclesiam δι' εὐλογίας significare; multo minus cum de Clericis. Quis audivit unquam Presbyteros Hæreticos per solam εὐλογίαν in Ecclesiam admissos? Quantum hæc distant ab omnibus formulis unctionis Hæreticorum quas bene multas nobis antiquitas suppeditat, & innumera Patrum monumenta commemorant. Itaque hoc canone diligentius quam antea examinato videtur mihi probabilius, & Græcorum vulgatæ consuetudini convenientius χειροθετεῖν pro ordinatione sumere quam pro simplici manus in Spiritum sanctum impositione, quæ in Oriente vix erat in usu.

XV. Eundem canonis istius sensum velut communem amplecti videtur S. Innocentius Epist. 22. c. 5. Bonosus Hæreticos nonnullos Ecclesiæ Catholicæ transfugas ordinaverat. Episcopi Macedoniæ inito Concilio decreverant eos evitandi scandali causa ad Ecclesiam revertentes cum nova ordinatione recipiendos, *Anysii quondam fratris nostri, aliorumque consacerdotum summa deliberatio hæc fuit, ut quos Bonosus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperentur.* Postea extincta scandali occasione hunc recipiendi Bonosianos modum continuabant, eumque autoritate hujus canonis & Novatianorum exemplo defendebant. Nec hoc negat Innocentius, sed ait hoc privilegium esse Novatianorum proprium, in exemplum trahi non debere, & totus est in hoc demonstrando. Volebat autem Innocentius hujusmodi Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes antiquo more recipi, Laicos videlicet, nec ullo Clericatus honore dignatos. Approbat tamen id quod olim Anysius fecerat vitandi scandali causa, sed occasione remota contendit antiquam Ecclesiæ praxim esse resumendam, *Quod necessitas pro remedio invenit, cessante necessitate, debet utique cessare pariter quod urgebat: quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio quam ad præsens fieri tempus impellit.*

XVI. Meletio & Meletianis eadem gratia facta non est ab eodem Concilio. Ipse enim ita susceptus est, ut omne jus ordinationum illi adimeretur in posterum; in antecessum vero factæ iterum celebrarentur. Ita enim evidenter Epistola Concilii ad Alexandrinos, *Concilium clementius aliquanto in Meletium animatum (nam si accuratè in eum inquisitum fuisset, nihil certe commeruisset veniæ) decernit ut in propria ac sua civitate remaneat, nullamque habeat potestatem vel cuiquam manus imponendi, χειροθετεῖν, vel quenquam ad aliquod munus Ecclesiasticum deligendi, vel in aliena regione, civitateque ejus rei gratia commorandi, sed ut solum dignitatis & officii nomen retineat. Illi autem qui ab eo Presbyteri constituti sunt, simulatque sanctiore ordinatione confirmati fuerunt, τοὺς δ' ὑπ' αὐτοῦ κατασταθέντας μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ κατασταθέντας, hac conditione in Ecclesiæ communionem admittantur, nimirum ut Ecclesiasticæ dignitatis, & ministerii gradum habeant illi quidem, sed tamen omnibus Presbyteris in singulis Provinciis & Ecclesiis versantibus qui ab honoratissimo viro, & Collega nostro Alexandro ordinati, sint omnino inferiores.* Volunt præterea Patres, ut hi Clerici, licet nova & sanctiore ordinatione redintegrati, nullo suffragio in Electionibus Clericorum potiantur, nihil-

nihilque agere sine consensu Episcoporum ab A Alexandro institutorum. Id quidem sanè merità. Erant enim Meletius, & plerique Meletiani homines audaces, turbulenti, sui parum compotes, qui passim non modo in suis, sed etiam in alienis parœciis diversos Clericos, ut sors ferebat, ordinabant. Ideo paucis annis Ægyptum & Thebaidem malis & insolentibus cum Episcopis, tum Presbyteris, & Diaconis fœdaverant, ut testantur Patres Nicæni, Sozomenus lib. 1. cap. 19. & Sanctus Epiphanius in hæresi Meletianorum.

XVII. Hinc solvitur objectio quæ mentem subire potest. Meletius Catholicus erat, B nec verè dici potuit Schismaticus, nisi post Concilium Nicænum cui ipse & sui non obedierunt. Ideo dubium non est ordinationes ipsius fuisse Catholico more celebratas; ac proinde irritas & inanes declarari non potuisse. Ita quidem nunc ex Ecclesiæ indulgentia argumentari liceret, quæ ordinationes omnes ab Episcopis juxta formam Ecclesiæ celebratas ratas habet, omniaque impedimenta canonica non vult substantiam & radicem ordinationis afficere, sed tantum executionem. Verùm irritæ & nullæ declarari potuerunt à Concilio, quod illegitimæ partim C ratione loci, partim ratione personarum fuissent. Utrumque enim contra canones factum ordinationem sive vi & effectu constituebat, ideoque iterandam.

XVIII. Longè clementius erga Donatistas actum est, & initio Schismatis & in progressu, licet Catholicis par pari non referrent. Catholicos enim perversos, si Laici essent, baptizabant; si Clerici, iterum ordinabant. Distinguendum videtur in hypothesi de qua agimus, initium Schismatis à progressu. Initio Schismatis & aliquo tempore tenebatur Ecclesia eos Pœnitentes in sinum suum recipere, sed ordinationes quas in Ecclesia legitimè acceperant, retractare non poterat: Erant enim ab Ecclesia ordinati, nec moris D unquam fuit Ecclesiæ Catholicæ ordinationes secundum canones celebratas repetere, ut manifestum est ex can. Apostol. 68. ex usu continuo, & sententia Melchiadis & Concilii Romani in Donatum pronuntiata, quam his verbis refert Optatus in fine libri primi. *Quod confessus sit se rebaptizasse, & Episcopis Lapsis manum imposuisse, quod ab Ecclesia alienum est.* Ideo rebaptizatio illa Donatistarum cum fuerit initio Schismatis ab iis usurpata, ab Ecclesiâ secundum omnes aliena fuit, & impia. Erat enim hominum in Ecclesia baptizatorum à quo crimine non minus abhorruit Sanctus Cyprianus quàm Stephanus Pon- E tifex. Idem de manus impositione super Episcopos Lapsos. Episcopi de quibus sermo est Catholici erant cum laberentur, & consequenter in Ecclesia Catholica ordinati, unde eorum iterata ordinatio rectè pronuntiatur ab Ecclesiæ consuetudine aliena. Dici autem potest eo loco manus impositionem illam esse pœnitentialem, Illo enim tempore non erat à consuetudine Ecclesiæ alienum Episcopos & Presbyteros Pœnitentiæ subjicere, ut probavimus lib. 4. de Sacrament. Pœnitentiæ cap. 12. Sed concesso consuetudinem istam tum invaluisse, non erat tanti consuetudinis istius transgressio ut æquiparari posset rebaptizationi: sed rectè iteratio Catholicæ ordinationis cum iterato Catholicorum baptismo conjunguntur. In eo autem Ecclesiæ indulgentia tum enituit, quod Donatistas rebelles Schismatis pœnitentes cum ordinibus suis admisit, qui secundum antiquam severitatem Laici tantùm admitti debebant.

XIX. Sed in progressu Schismatis indulgentia Ecclesiæ longè major apparuit. Poterat enim ordinationes à Schismaticis factas pronuntiare irritas & inanes, ut pote contra canones celebratas: Eas tamen validas & ratas esse voluerunt Patres, ut quoquomodo omnis reconciliationis obex Schismaticis amoveretur. Hoc factum fuisse in ipso Schismatis initio nos docet Concil. Africanum c. 35. apud Balsamonem cap. 71. & Zonaram 74. *Placuit ut litera mittantur ad fratres & Coepiscopos nostros, & maximè ad sedem Apostolicam in qua præsidet memoratus venerabilis frater, & Collega noster Anastasius, quo noverit habere Africam magnam necessitatem propter Ecclesiæ pacem & utilitatem, ut ex ipsis Donatistis quicunque Clerici correcto Concilio ad Catholicam unitatem transire voluerint, secundum uniuscujusque Episcopi Catholici voluntatem atque consilium qui in eodem loco gubernat Ecclesiam, si hoc paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis honoribus suscipiantur, sicut prioribus ejusdem divisionis temporibus factum esse manifestum est. Quod multarum & pene omnium Africanarum Ecclesiarum in quibus talis error exortus est, exempla testantur.* Causa missionis istarum literarum fuit quoddam Concilium in Italia celebratum quo prohibitum fuerat, ne Donatistæ ad Ecclesiam redeuntes honore Clericatus conservato reciperentur, ut Patres ipsi eodem loco referunt.

XX. Sanct. Augustinus versus finem Epist. 50. pulchrè rationem reddit qua Ecclesia commota hoc ad pacem conservandam constituerit: Insuperque monet hoc ab initio Schismatis institutum fuisse. *Hoc erga istos ab initio servavit Africa Catholica ex Episcoporum sententia, qui in Ecclesia Romana inter Cæcilianum & partem Donati judicaverunt, damnatoque uno quodam Donato, qui autor Schismatis fuisse manifestatus est, cæteros correctos, etiamsi extra Ecclesiam ordinati essent, in suis ordinibus suscipiendos esse censuerunt: non quo etiam foris ab unitate corporis Christi possent habere Spiritum Sanctum, sed maxime propter eos quos foris positi possent, decipere, & a susceptione illius muneris impedire. Deinde ut etiam ipsorum infirmitas levius excepta, intus sanaretur; jam nulla pertinacia claudente oculos cordis adversus evidentiam veritatis.* Iterum docet Epist. 162. eandem dispensationem factam fuisse in ipso Schismatis initio, idque liberaliter admodum, & ideo Melchiadis prudentiam plurimum laudat, qui *Donato solo quem totius mali principem invenerat maxime culpato, sanitatis recuperandæ optionem liberam cæteris fecit,*

ait, paratus communicatorias literas mittere, etiam iis quos à Majorino ordinatos esse constaret, ita ut quibuscunque locis duo essent Episcopi, quos dissensio geminasset, cum confirmare vellet, qui fuisset ordinatus prior, alteri autem eorum plebs alia regenda provideretur. Similia leguntur lib. 2. contra Crescon cap. 11. & 12. Hoc autem culpare non posse Donatistas ibidem demonstrat, quod eandem indulgentiam prorsus pacis retinendæ causa in Maximinianistas Schismaticos suos exercuerint.

EXERCITATIO VI.

DE EPISCOPORUM, ET PRESBYTERORUM unctione.

CAPUT I.

Nec Presbyterorum, nec Episcoporum unctio apud Græcos unquam fuit in usu. Nullum hujus ritus apud eos vestigium, nec in autoribus, nec in Euchologiis. Si Græcus autor aliquis de unctione materiali quid videtur dixisse, facilè de spirituali explicatur.

I. NOn abs re mirabitur aliquis nusquam in tam multis & antiquis Ritualibus Græcis, unctionis vel in Presbytero vel in Episcopo mentionem comparere. Sanctus Clemens multis enarrat Episcopi electionem & consecrationem: De illius unctione chrismali, aut alia quavis, nihil prorsus. S. Dionysius ceremonias quasvis minutè persequitur, in quibus Episcopi cum Presbyteris & Diaconis conveniant; in quibus hi ab illis differant, edisserit, & uniuscujusque differentiæ sensus morales & anagogicos exprimit. De unctione tamen nihil. S. Maximus qui abhinc annos mille & quid amplius illum commentabatur, de unctione Sacerdotali, aut Episcopali nulla verba facit, nec Lectorem monet Dionysium eam prætermisisse. Antiquum Euchologium Barberinum similiter hanc unctionem alto silentio præterit. Posteriora Euchologia quid attinet commemorare cum licet antiqua, omnia tamen unanimi consensu illam omittant. Simeon Thessalonicensis, & Nicolaus Cabasilas qui ritus ordinationis explicant, nullam aliam unctionem in Episcopis & Presbyteris non modo agnoscunt quàm spiritualem & mysticam per manus impositionem & Sancti Spiritus invocationem, sed etiam aliquando negant materialem unctionem esse adhibendam. Innocentius III. priori æqualis, & posteriore multò antiquior testatur apud Græcos non solere Pontifices inungi; & in quodam à Græcis ordinato jubet unctionem suppleri, extr. de sacra unctione, C. cum venisset.

II. Sed Elias Cretensis Metropolita Sancti Gregorii Nazianzeni Scholiastes, qui ante B annos octingentos & ultra commentabatur orationes Nazianzeni, ubi videtur Nazianzenus unctionem materialem innuere, statim ipsius verba spiritualiter interpretatur, ut initio orationis 7. dixerat Nazianzenus, *Rursum super me unctio & Spiritus*, Statim Elias Cretensis, *Hoc ait propter Sacerdotii unctionem quam prius jam acceperat. Porro veteres Sacerdotes & Pontifices unctione legali & typica ungebantur;* C *Legis autem novæ Sacerdotes spirituali, quæ quidem in manuum impositione, & Spiritus S. invocatione, atque consecratione posita est.* Idem præstitit Nicetas in sextam orationem, alter, sed longe posterior, Nazianzeni Scholiastes. Sic in antiquis hymnis Ecclesiasticis canere solent Græci de S. Nicolao, ut refert Petrus Arcudius lib. 6. cap. 1. *Myræ qui tanquam advena corporaliter habitasti; unguentum revera evasisti, unctus unguento intelligibili sancte Nicolae* D *Pontifex Christi, & unguento imbuis facies eorum, qui fide ac desiderio tuam semper celebrant sempiternam memoriam.* Multiplex allusio ad urbem μύρα seu μύρον, id est, unguentum, cujus erat Episcopus; ad viri sanctitatem quæ bonum odorem ubique spirabat; ad sacri corporis reliquias suave fragrantes. Nulla ad unctionem materialem refertur. Ita quoque S. Chrysostomus Homil. 2. in priorem ad Timotheum E longe ante hos omnes quidquid est unguenti quo Christiani fragrant, ad baptismum refert; & unctionibus quæ in baptismo fiunt, Sacerdotum antiquorum unctiones comparat, unctionum Sacerdotii Christiani, quæ fuissent ejusdem generis, immemor.

III. Quapropter nullus dubito unctionem materialem apud Græcos nusquam usurpa-

tam fuisse: Si testimonia Antiquorum occurrant quæ illi favere videantur, ea spiritualiter esse interpretanda, & ex perpetua & testatissima eorum praxi intelligenda. Quod facile factu est, cum autorum verba illuc quasi manu nos adducant. Verbi gratia cum dicit Nicephorus lib. 11. historiæ cap. 46. Mosem primum Saracenorum Episcoporum *ab Episcopis unctionem Episcopalem accepisse*, certum est nihil aliud eum significare voluisse præter manuum impositionem, quam consequitur Spiritus sancti unctio. Nicephorus enim autor est recens, quo scribente, & multis ante eum seculis, sola manuum impositio in Ordinatione usurpabatur. Historici quoque alii ipso longè antiquiores à quibus quæcunque refert excerpsit, Theodoretus nempe Socrates & Sozomenus, qui eandem historiam referunt, quod ille dixit unctionem Episcopalem suscipere, dixerant gratiam Dei per ordinationem χειροτονίαν suscipere, ordinari χειροτονηθῆναι. Theodoretus lib. 4. c. 21. Socrates lib. 4. c. 29. Sozomenus lib. 6. cap. 38.

IV. Ita cum Metaphrastes in vita Sanct. Chrysostomi ait, *sacro chrismate consecratur, & in excelso Ecclesiæ loco collocatur*, de mystica unctione intelligi debet, quæ manuum impositione significatur, eo quod per eam Spiritus sanctus confertur, qui vera est Christianorum Sacerdotum unctio; cum Elias Cretensis unctionem sic interpretetur, & antiquum Euchologi. Barberinum illius non meminerit, qui ambo Metaphrastæ ætatem superant.

V. Nonnulla ex Nazianzeno referuntur quæ unctionem materialem videntur arguere; sed locorum circumstantiæ suadent, ut verba ista allegoricè sumantur. Ipse sese videtur interpretari orat. 4. in Julianum versus finem. Non enim inevidenter negat in ordinationibus esse Chrismatis usum. Verba facit eo loco de Ethnicorum unguentis in quibusdam festis effundi solitis, & iis opponit sanctum Chrisma quo Reges & Sacerdotes antiquæ legis ungebantur. Qua ratione autem illud ad nos pertinet? *Ipse quoque habeo unguentum quoddam, sed quo tantum Sacerdotes & reges unguntur, ut pote, vario & exquisito, ac nostra causa effuso, magni Unguentarii arte confectum. Atque utinam mihi suavem hujus unguenti odorem Deo afferre contingat.* Ipse Gregorius, ut vides unguentum illud metaphoricè explicat, & Ethnicorum unguentis quibus in festis utebantur opponit. Ita quoque Ethnicorum mensis & floribus, Christianorum mensam & flores opponit. *Mensam etiam habeo spiritualem hanc scilicet & divinam, quam Dominus paravit mihi in conspectu meo adversus eos qui tribulant me, & in qua reficior & delicior; nec propter saturitatem petulantia efferor: quin potius omnem turbidarum animi permotionum impetum consopio.* Similiter Christianorum flores explicat, *Sacerdotes, & suaviter olentes Pastores ac Magistros; & quidquid in plebeio ordine purum est, atque eximium.*

VI. Ipsius Scholiastes Elias Cretensis sic in illud unguentum commentatur, *Quodnam autem illud unguentum est, quo Reges tantum & Sacerdotes inunguntur? Nimirum unguenti compositio, fragrantium materiarum collectio quædam est, suaves qualitates copiosè in se habens, quarum qui participes fiunt, pro ratione atque quantitate fragrantiæ illius quæ ad eos manat, suavi odore perfunduntur. Mihi verò illud persuasum est Christum quoque unguentum esse, præcellentem quendam in modum fragrans, per spirituales infusiones mentem nostram à propensione in vitium repurgans, ac divina lætitia cumulans. Unguentum, inquam, non ex sensibilibus aromatibus, nec arte humana; verum ex deitate ac purissimis & virgineis sanguinibus magni Unguentarii arte ac solertia conflatum.* Hoc probat sermone à Gabriele Archangelo ad Virginem habito, *Spiritus sanctus superveniet in te, &c.* Deinde infert, *Quo solo ii qui turbulentis animi perturbationibus dominantur, & imperant, & qui seipsos quotidie mactant, &c. Hoc igitur unguento perfundi pater hic optat, eoque affici, atque imbui, manantemque ex eo suavem odorem Deo afferre, ut ipse quoque nos odoretur.* Unctionem materialem in ordinationibus suis hactenus ignoraverunt Græci; Idque etiam nobiscum fateri coguntur Petrus Arcudius, & eruditissimus Theologus Isaacus Habertus ex Doctore Sorbonico & Theologo Parisiensi ob egregia merita ad sedem Episcopalem Vaprincensem assumptus, in Archieratico suo, observationibus ad homiliam Gregorii Nazianzeni cum Sasymorum Episcopus consecratus est.

CAP. II.

Unctio Episcopalis antiquior est Presbyterali: utraque unctio in Gallia est antiquissima, eamque testantur antiquissimi Rituales. Si in Africa & Hispania recepta est, id serius contigit. Episcopalis unctio Romæ antiquior Leone primo. Unctio Presbyteri Romæ non erat in usu tempore Nicolai primi, nec antiqui rituales duo eam exhibent. Alibi tamen, tum, & antea viguisse ex antiquis monumentis demonstratur. Ex verbis Nicolai I. nihil contra unctionem Episcopalem colligi potest. Varietas olim magna fuit in unctione adhibita. Ex Anacleti Epistola Verticis Episcopalis unctio tantùm colligitur. Pacianus & Optatus qui unctionem probare videntur, explicantur.

I. UNctio apud Latinos antiqua est, prius tamen in Episcoporum quàm in Presbyterorum ordinatione usurpata fuit, nec eodem tempore omnes Occidentis Ecclesiæ eam usurparunt. In Gallia illius usus tam in Episcopis quàm in Presbyteris antiquissimus est. Antiquissimus enim Ritualis ante mille & centum annos in Gallia scriptus, utriusque Ordinationis unctionem nobis exhibet. Cæteri rituales, si duos excipias de quibus infra, idem faciunt. In Africa neutra Unctio videtur usurpata. Concil. enim Carthag. 4. multis enarrat qua ratione ordines singuli con-

conteruntur, multa minutula in Episcopali consecratione persequitur, atque in iis quæ spectant interrogationes Episcopis faciendas plurimum immoratur. De unctione tamen ne umbra quidem. Tarde quoque videtur in Hispania fuisse. Sanct. Isidorus lib. 2. de Officiis quàm multa fusè, & si dicere licet, superflue de Episcopis: Quàm multa de cæteris ordinibus, Lectoribus, Psalmistis, Exorcistis Monachis, &c. De unctione tamen ne verbum quidem, licet de unctione antiquorum Sacerdotum multa verba faciat. Mirabitur quis, nec abs re, Flaccum Alcuinum, qui in libro de divinis Officiis professus se Episcopi ordinationem secundum Ecclesiæ Romanæ consuetudinem enarraturum, multis specialibus & minutis enarratis nullam tamen Episcopalis unctionis mentionem facere. Ea tamen est in Ecclesia Romana Alcuino longe antiquior. Inciderat forte in vetusta quædam ritualia à quibus ille unctionis ritus aberat. Denique in tam multis Conciliis Africanis & Hispanicis nulla unctionis memoria: Nec etiam ulli autores istam unctionem commemorant, sed tantum manuum impositionem cum ritus quibus Presbyteri & Episcopi constituuntur, significare volunt.

II. Unctio Episcopalis in vertice, Presbyterali in Ecclesia Romana longè antiquior est. Eam non inevidenter nos docet S. Leo sermone 8. de Passione Domini, *Nunc enim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum, & sacratior est unctio Sacerdotum, quia crux tua omnium fons benedictionum.* Unicuique sacrorum Ordinum proprium dat Epithetum, Diaconis, Presbyteris, Episcopis, sed postremis solis unctionem. S. Gregorius in 1. Reg. c. 10. occasione unctionis Saulis Regis à Samuele factæ evidentius unctionem materialem in Ecclesia docet esse usitatam, sed in Episcopis tantum, *Hoc profectò hac unctione exprimitur, quod in sancta Ecclesia nunc materialiter exhibetur: quia qui in culmine ponitur Sacramentum suscipit unctionis.* Hæc loquendi formula manifestè unctionem materialem inducit, & non minus evidenter ab ea dignitatem Episcopali inferiorem excludit. Alterum est Sanct. Leonis testimonium serm. 3. in anniversario die Assumptionis suæ: Sed difficile dictu est, an de unctione spirituali, an de materiali loquatur. De quacunque tamen loquatur, ad Episcopalem verba ejus necessario referuntur. Idem faciunt & antiquissimi Rituales à S. Gelasio digesti.

III. Sed Presbyteralis unctio longe tardius à Romanis accepta est. Nicolao enim primo sedente nondum erat in usu, ut ipse testatur Epist. 39. ad Rodulphum Episcopum Bituricensem in tertio tomo Conciliorum Galliæ. A Rodulpho enim de hoc interrogatus sic respondet, *Præterea sciscitaris utrum solis Presbyteris, an & Diaconibus debeant cùm ordinantur manus chrismatis liquore perungi. Quod in sancta hac Romana, cui Deo auctore deservimus, Ecclesia, neutris agitur. Sed & quia sit a nova legis Ministris actum, nusquam, nisi nos fallat oblivio, legimus.* Id potuit merito de Diaconis pronuntiare Nicolaus. Licet enim in Angliæ quibus- A dam locis Diaconorum manus ungerentur, ut constat ex antiquissimo Rituali qui in Bibliotheca Ecclesiæ Rotomagensis conservatur, cujus ordinationes supra exscripsimus; idque etiam fieret in Galliæ quibusdam locis, alias Rodulphus Nicolaum de hoc nunquam interrogasset; id tamen potuit ignorare, cum paucarum quarundam Provinciarum fuerit ista observatio. Sed quomodo potuit Nicolaus idem de Presbyteris pronuntiare, cum Sacramentaria omnia, & libri rituales ante Nicolaum & ipsius ævo scripti unctionem testentur, & illius materiam & formam exprimant, Animum subiit aliquando hæc cogitatio, Verba ista in Epistola B Nicolai subreptitia esse, aut corrupta. Sed hoc asserere prohibet Gratianus qui hunc canonem eodem modo refert dist. 23. c. 12. & Iuo in Decreto part. 6. cap. 121. & Panormiæ lib. 3. cap. 31.

IV. Hæc cum animo versarem, & ea de causa rituales meos revolverem, duos deprehendi, & exquisitè Romanos, unctionem Presbyteralem prætermittere. Prior est omnium uno excepto antiquissimus, & ex aliquo codice Gelasiano exscriptus Sanct. Gregorio antiquiore, quem ordine secundum disposuimus. Nulla in eo unctionis mentio in C Ordinatione Presbyteri, nec manuum Episcopi in ejus consecratione. Amanuensis tantum qui non modo post Gelasium, sed etiam post Sanct. Gregorium scribebat, ne videretur aliquid omisisse, quia scribebat in Gallia ubi unctiones vigebant, unctionem manus Presbyteralis verbis mutuatis ex Gallicanis Ritualibus post Subdiaconi benedictionem in loco non suo reposuit. Posterior est Rodradi codex, cum Nicolaus de cujus verbis disputamus Pontificem ageret, descriptus. Testatur Rodradus se Sacramentarium suum compilasse ex iis exemplaribus quæ certissime Gregoriana habebantur, quæque spuria erant à legitimis segregasse. Sed in Ordinatione Presby- D teri nihil unctionis miscet: In ordinatione vero Episcopi unam Chrismatis unctionem in capite commemorat. His igitur duobus Sacramentariis confirmatur Nicolai sententia, Ecclesiæ videlicet Romanæ consuetudinem non esse in ordinatione Presbyteri, ut nec in Ordinatione Diaconi, unctionem adhibere. Cætera Sacramentaria extra Romam scripta, licet Romanum nomen præferant, usui regionis sunt accommodata.

V. Nihil ex Nicolai verbis contra unctionem Episcopalem colligi potest: Imo potius contrarium. Cum enim Rodulphus de Pres- E byteris & Diaconis eum tantum interrogaverit, videtur Episcoporum unctionem ratam habuisse, nec ullam de ea dubitandi occasionem esse, quod certe non sibi persuasisset, si Romæ sicut in Gallia non fuisset usitata. Nec etiam Nicolaus silentio præteriisset, nusquam unctionem in Ordinationibus Ecclesiam Romanam adhibere, si Episcopi in ea non secus ac Presbyteri & Diaconi uncti non fuissent: sed cum ab unctione eos tantum excludit, Episcopos videtur includere. Antiqui autores qui ætate Rodradi scripserunt, atque etiam ante ipsum, non secus quam antiqui Rituales

N 2 nostri,

nostri, unctionis Presbyteralis ut Episcopalis meminerunt. Amalarius lib. 2. de Officiis Ecclesiast. cap. 13. *Hunc morem tenent Episcopi nostri manus Presbyterorum ungunt de oleo, &c.* cujus rationes mysticas ibidem reddit. Et capite sequenti idem de capite Episcopi testatur, & in hujus rei testem citat Bedam lib. 3. de Tabernaculo & vasis ejus. Locus est illius libri c. 9. ubi videtur Beda unctionem in Episcopis tantum agnoscere. Theodulphus Episcopus Aurelianensis, qui, ut Amalarius, Rodradi coætaneus erat, ejusdem unctionis in Presbyteris ut vulgatæ meminit c. 1. Capitularis ad Presbyteros Parœciæ suæ, tom. 2. Concil. Galliæ. *Oportet vos semper memores esse tantæ dignitatis, memores vestræ consecrationis, memores sacræ quam in manibus suscepistis unctionis, &c.*

VI. Constare videtur ex præcedentibus tardè admodum unctionem Presbyteralem in Ecclesia Romana invaluisse, cum illius usus Nicolai seculo in ea esset incognitus. Sanè qui antiquiores Rituales examinaverit, perspiciet ritum illius unctionis esse quid extra ordinem ritui Ordinationis assutum, cum præcedentibus non cohærens, sed prorsus dissimile, & ab iis planè dissolutum, quod nihil habet subsequens, velut longè post ritum conditum ritui completo adnexum. Ideo in antiqua istius unctionis praxi magna varietas. Alii enim ungebant Presbyteri ordinati caput non secus ac manus, alii tantum manus. Alii utebantur chrismate in manibus, & oleo in capite; Alii chrismate in utroque. Alii eodem modo ungebant in capite & manibus Episcopum, Presbyterum, & Diaconum. Alii Episcopi tantum caput, non manus, quæ fuit antiquissima Episcopos ungendi ratio: Vix enim est unus perantiquus qui manuum Episcopalium unctionem nobis repræsentet. Qua figura fieret illa unctio non designant plerique Rituales: Antiquissimus tamen omnium, & alter perantiquus ex membranis Abbatis Caëtani exscriptus, ut & ordo Romanus in Bibliotheca Patrum, discertè ajunt, utramque unctionem in modum crucis formari. Sed nunc & ab aliquot seculis longe diverso modo in decussim inunguntur manus tam Presbyteri quàm Episcopi, ut in Pontificali Romano videre est. Capitis unctio etiam nunc in perfectiorem crucis figuram primo designatur, deinde quod coronæ superest chrismate imbuitur. Præterea nunc & à multis seculis Presbyteri oleo Catechumenorum non chrismate inunguntur. Tanta varietas argumentum videtur evidens unctionis ritum, nec Concilii alicujus generalis, nec summi alicujus Pontificis esse decretum, multo minus traditionem Apostolicam; sed in Occidente, forte in Gallia, à quibusdam Episcopis primum bono fine ad imitationem Sacerdotum antiquæ legis usurpatam, deinde paulatim in vicinas regiones propagatam, tardè Romam usque pervasisse, sed in Orientem non penetrasse.

VII. Autoritati Nicolai I. opponetur Anacleti testimonium, quod est ejusmodi, *Simul convenientes jejunium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus celebrent precibus, &*

A *manus cum sanctis Evangeliis quæ prædicaturi sunt, imponentes, Dominica die hora tertia orantes, sacraque unctione exemplo Prophetarum & Regum capita eorum ungentes, &c.* Concedamus Epistolam illam non esse Anacleti; certum est tamen longè ante Nicolaum vulgatam esse, ipsumque Nicolaum ejusmodi Epistolas decretales adversus Hincmarum defendisse. Quum igitur illius Epistolæ autor doceat Episcopos cum ordinantur, chrismate inungi, quomodo potuit hoc ignorare Nicolaus? Respondeo primum facile id factu fuisse. Forsan enim autor ille Gallus Romani moris imperitus, qui quæ in Provincia sua fieri vidit, u-
B bique observari credidit. Sed nihil cogit ad ea confugere. Probat enim id quod affirmat Nicolaus, ungi Chrismate Episcoporum capita. De Presbyterali unctione nihil prorsus; nec aliud ex ea colligi potest. Itaque alterum est ejusdem moris argumentum.

VIII. Sed Isidoro unctionem etiam in Episcopis omittenti, opponere se videtur Sanct. Pacianus Ep. 3. adversus Sympronianum Novatianum, *Plebs vestra unde Spiritum, quam non consignat unctus Sacerdos?* En Sacerdos, id est, Episcopus ungitur. Barcinone autem erat Episcopus Pacianus ducentis annis antequam
C scriberet Isidorus. Sed non admodum difficile est Pacianum cum Isidoro conciliare. Non loquitur Pacianus de unctione Ordinationis, sed confirmationis, qua Spiritus sanctus secundum omnes Patres confertur. Id evidenter colligitur ex ratione propter quam dicit Sacerdotem ungi debere. Nec enim necesse est Episcopum in ordinatione ungi ut administret Sacramentum Confirmationis. Sed necesse est aut admodum probabile, oportere eum Confirmationis Sacramentum suscepisse ut illud aliis tradere possit. Qua enim ratione quod non habet dare poterit, Spiritumque sanctum conferre qui illum non accepit? Exploratum enim est apud omnes Sacramentum Confirmationis Novatianos repudiare, eo
D quod isto mysterio imbutus non fuisset eorum autor. Quid igitur sanctus Pacianus objicit Novatiano? Quomodo in plebem vestram immitti potest Spiritus sanctus, cum Sacerdotes vestri nec confirmati sint, nec confirment, nec habeant Spiritum sanctum nec dare possint? Similiter de Novato ipso argumentabatur Sanctus Cornelius Papa ad Fabium Antiochenum scribens apud Eusebium lib. 6. historiæ cap. 43. *Neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit. Quoquidem nentiquam potitus, quomodo quaso Spiritum sanctum adeptus est?* Ideo statim adjungit Pacianus, *Unde aquam, qua à matre discessit?* Ut ostendat eos nullo modo Spiritu sancto frui posse,
E nec per baptismum, nec per Confirmationem. Denique nemo hactenus hanc differentiam inter ordinationem Catholicorum & Novatianorum adnotavit.

IX. Similiter Concilio IV. Carthaginensi opponetur Sanctus Cyprianus in tractatu de operibus Christi Cardinalibus, sermone de unctione Chrismatis, ubi postquam enarrasset usum vasorum sacrorum Tabernaculi, consecrationem Regum & Sacerdotum, addit,

dit, *Nec tamen cessantibus his, quæ ritu antiquo inoleverant, cum jam in populo Christiano Circumcisio videretur damnabilis, & sacrificia idololatria imputarentur, Unctionis mysterium religio Christiana contempsit; sed cæteris generali Sanctorum consensu damnatis, non solum in regibus & Sacerdotibus unctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est hujus gratiæ plenitudo, &c.* Nihil præscribo de hoc autore, & illius stylo à Cypriani genio dissimili, dicam tantum autorem illum quicunque sit, evidenter de unctione Ordinationis non loqui, sed de unctione quæ fit omnibus Christianis communis, qualis ea quæ fit in baptismo aut Confirmatione, quæ ut antiqua non convenit tantum regibus aut Sacerdotibus, sed per universam plebem Catholicam diffuoditur. Cum autem res sit perspicua, pluribus verbis non est opus.

X. Majori cum probabilitatis specie opponi possunt quædam Optati Milevitani dicta in fine lib 2. adversus Donatistas Hæc omnium quæ hactenus attulimus probabilissimè videntur unctionis Episcopalis antiquitatem adstruere. Facta sunt autem ante Concilii 4. Carthag. celebrationem. Itaque videntur vim ex illius silentio petitam prorsus infirmare. *Docete*, inquit Optatus, *ubi vobis mandatum est radere capita Sacerdotum, cum è contrario sint tot exempla proposita fieri non debere. Saul antequam peccaret, ungi meruit. Post unctionem non leviter offendit, &c. Et utique potuit Deus oleum quod dederat auferre. Sed cum voluit docere, non debere contingi oleum etiam peccatorum, ipse qui dederat Pœnitentiam gessit.* Hoc testimonio & sequente diligenter apud me consideratis non mihi videtur necessariò inferri materialem unctionem in Ordinatione usurpatam fuisse. Donatistæ furore quodam perciti degradabant Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, & degradatos simul cum plebe Pœnitentiæ subjiciebant. Ut degradationem & sortem eorum Laicam publicè testatam facerent, Episcoporum præsertim, coronas exterminabant, exæquando per rasionem capitis pilos. Detestatur Optatus eorum malitiam, quod unctos Dei, quantum in ipsis esset, per Pœnitentiæ impositionem occiderent, & per rasuram, unctionis divinæ signum delerent. Deum in Saule hoc posterius non fecisse, oleum quod dederat non abstulisse, nec Davidem in eodem Saule prius, quem cum posset occidere noluit, eo quod esset unctus Domini, *Oleum*, inquit,

A *Sacerdoti collatum non debuisse vos tangere, à puero Dei David discere debuistis.* Deinde describit qua ratione David Saulem cum posset non occidit. Subdit postea, *Deuterium, Partenium, &c. Dei Episcopos lingua gladio jugulastis, fundentes sanguinem non corporis, sed honoris. Vixerunt postea homines, sed a vobis occisi sunt in honoribus Dei Sacerdotes.* Dicit eos contra Dei præceptum fecisse, *Ne tetigeritis unctos meos, neque in Prophetas meos manum miseritis*, ne, inquit, dum peccatum hominis percutitur, & oleum quod Dei est, feriatur. Eodem modo occidisse ait Matronas, pueros, Virgines, dum promiscuè, quod timore humano ducti unitatem Catholicam amplexi fuissent, Pœni- B tentiæ subjecerunt, quod mortis genus Metaphoricum in Laicis, ut & in Clericis, fusè prosequitur. Verbis Optati satis superque fit, si Unctionem Spiritus sancti intelligamus cujus signum est corona in capitis pilis designata, quam materiali Prophetarum, Sacerdotum & regum unctioni comparat. Modus autem ille loquendi facilè à Donatistis capiebatur, cum ipsi & Catholici eodem ritu ordinationes celebrarent.

XI. Quemadmodum non licebat antiquitus unctos Domini tangere, id est, Reges & Sacerdotes; sic & nunc unctos Domini, id est, Episcopos. Non inde sequitur idem fuisse unctionis genus: Sicut nec sequitur, tactus C ille antiquus erat mors corporalis: Ergo Optatus quoque mortem Episcoporum corporalem intelligit. Ipse enim tactum illum sive mortem metaphoricè interpretatur, tum totius capitis rasuram, ut exterminetur corona Episcopalis, tum Pœnitentiæ impositionem, qua Episcopi, ut ipse loquitur, in honoribus occiduntur. Ita quoque metaphoricè unctio, & oleum intelligenda sunt. Hic sensus Optato familiaris est, ut ex libro ipsius 4. colligitur. Ita non longè ab initio: *Deus dicit, ne tetigeritis Christos meos, neque in Prophetas manum miseritis; vos tot Sacerdotes Dei honoribus expoliastis. Non est contemnere disciplinam?* Et versus ejusdem libri finem sic pariter interpre- D tatur, *Oleum peccatoris non unget caput meum*, de unctione spirituali Christi, cum baptizatus est, & in ipsum Spiritus sanctus descendit: *Apertum est cœlum Deo Patre ungente, spiritale oleum statim in imagine columbæ descendit, & sedit capiti ejus, & perfudit eum, unde cœpit Christus, &c.*

EXERCITATIO VII.

DE PRESBYTERATUS MATERIA & forma.

CAPUT I.

Solam manuum impositionem Presbyteratus esse materiam. Sacerdotium characterem imprimere principium fidei. Quinque de Sacerdotii materia sententiæ enarrantur. In Presbyteri ordinatione triplex manus impositio, & quæ censenda Ordini substantialis. Traditionem instrumentorum Græci autores & rituales ignorarunt. Idem tribus exemplis demonstratur. Antiqui autores & rituales Latini eorum similiter non meminerunt. Ex Conciliorum canonibus idem evincitur. Quando primum instrumentorum additio ritui facta est. Varietas in ista traditione observata enarratur.

I. PRæcipuus Sacramenti Ordinis gradus Sacerdotium est, ad quem & propter quem instituti sunt cæteri omnes gradus inferiores. Cum Sacerdotio Dei ordinatione sacrificium semper conjunctum fuit, ut nos docet Concilium Tridentinum sess. 23. c. 1. Itaque Sacerdotium totius religionis Christianæ fundamentum esse nemo dubitare potest. Characterem quoque imprimere iis quibus confertur, fidei Catholicæ principium est. Nam cum Concilium Tridentinum evidenter doceat per sacram Ordinationem imprimi characterem, si Sacerdotium illum non imprimat, nihil in Ordinatione superest cui hæc virtus tribui possit. Unde sequetur falsam esse & illusoriam sancti Concilii definitionem. His igitur assumptis ut principiis notis, ad alias de Presbyteratu, sive Sacerdotio controversias, de quibus in scholis disputari solet, progrediemur. Primum quæ fuerit Sacerdotii materia perpetuò necessaria inquiremus.

II. Quatuor feruntur de hac re Scholasticorum Doctorum opiniones. Prima & vulgatissima Doctorum numero & autoritate celebris, docet Sacerdotii materiam esse traditionem Calicis cum vino & aqua, & patenæ cum pane, atque in traditione ejusmodi instrumentorum characterem imprimi, & Sacerdotem creari. Fit autem illa traditio in fine ritus, postquam Sacerdotis manus oleo consecratæ sunt, ut est legere in Pontificali, & quotidiana experientia discitur. Istorum Doctorum magna pars expressè improbat eorum sententiam qui manuum impositionem tradunt esse Sacerdotii veram materiam, contenduntque ceremoniam tantum esse ordini accidentariam. De hac sententia ita censet Joannes Maldonatus eximius & celebris Societatis JESU Theologus tom. 2. de Sacramentis, tractatu de Ordine, quæst. 3. parte 2. *Impositio manuum non est habenda tanquam ceremonia non necessaria; sed tanquam pars essentialis Sacramenti, idque videtur tenendum fide Catholica. Primum quia in scriptura ubicunque fit mentio de ordinatione declaratur per impositionem manuum. Et videtur mihi esse temerarium scripturam deserere, & consectari chimeras, id est, rationes naturales. Secundò, quia veterem Ecclesiam nunquam ordinasse sine impositione manuum ex omnibus autoribus antiquis perspicuum est. De traditione autem Calicis & Hostia nulla est mentio apud illos. Tertiò, quia videtur durum nimis esse, ceremoniam quam nobis perspicuè tradunt Apostoli excludere a natura Sacramenti, & inducere illam, de qua nulla mentio fit in scriptura.* Iudicio & argumentis quæ Maldonatus de hac sententia protulit, nihil habemus nunc addendum.

III. Secunda eorum est qui hanc materiam censent esse tantum partialem, & ei jungi volunt manuum impositionem, ut ex utraque constituatur materia integra. Iudicant enim absurdum esse, ab essentia Sacerdotii illud excludere quod unicum commemorant sancta Scriptura, Concilia, Patresque omnes, cui soli tribuunt Sacerdotii originem, causam, virtutem; aliudque ejus loco solum in vehere, quod sacra Scriptura, Patresque omnes profundissimo silentio involvunt, quod eos aliquando cognovisse nullo indicio demonstrari potest. Hoc argumento persuasus Domitius Chamerota, postquam plurimas autoritates impositionem manuum ad ordinis substantiam pertinere demonstrantes retulit, tandem concludit in re tam dubia se nihil velle definire; nihil esse tutius quàm Pontificale Romanum sequi, in quo & impositio manuum,

nuum, & instrumentorum traditio conjunguntur. Ideo eam potius sententiam amplectitur; ita tamen ut per traditionem instrumentorum character imprimatur, & propriè fiat Sacerdos; Per manuum verò impositionem detur gratia, & potestas Sacerdotalis ad remissionem peccatorum qua Sacerdotium completur, tractatu 11. cap. 3. de septem Sacramentis.

IV. Tertia opinio idem tradit quod praecedens, sed insuper addit, ita separatas esse duas istas materias partiales, ut materia prius tradita nullo casu effectum posterioris supplere possit. Ajunt autem prioris materiae sive traditionis instrumentorum proprium effectum esse, sacrificandi, & Eucharistiae consecrandae potestatem, posterioris verò, seu manuum impositionis effectum, Confessiones audiendi, & absolvendi à peccatis autoritatem: sive priore traditione potestatem dari in corpus Christi verum; posteriore in corpus Christi mysticum. Interest autem inter utriusque materiae traditionem satis longum temporis spatium. Nam instrumenta dantur post lectionem Epistolae antequam tractus finiatur. Manus autem illa impositio fit post Episcopi celebrantis & omnium ordinatorum communionem. Quaerunt autem si contingeret Episcopum celebrantem post prioris materiae traditionem fortuito mori antequam posteriorem tradidisset, An Ordinati illi essent perfecti Presbyteri; respondentque hoc casu dimidiatos fore Presbyteros, id est, habituros sacrificandi quidem potestatem, non autem absolvendi à peccatis autoritatem; ideo necessarium illis fore ad Sacerdotii munus perfectè consequendum, ut alter Episcopus manus ipsis imponeret, & quod prior morte impeditus imperfectum reliquerat, compleret. Hinc variae pullularunt quaestiones, Qua parte materiae producatur character: An duplex character juxta duplicem formam duplicisque materiae traditionem in Presbytero producatur. Si unus, qua ratione posterioris materiae traditione extendatur. Extensionis autem illius varii modi explicantur. In ejusmodi quaestionibus exagitandis ludunt Recentiores, ita ut non abs re dixerit Philippus Gammachaeus cap. 8. de Ordine, *Observant hic etiam Doctores omnes eum Sacerdotem qui non suscepisset ab Episcopo impositionem manuum, sed solum Calicem, &c. Posse quidem Eucharistiam verè consecrare, quamvis id agendo peccaret mortaliter; sed tamen non posse ullo modo à peccatis absolvere per illam jurisdictionem sibi à quocunque Episcopo etiam à summo Pontifice delegatam, quia esset contra jus divinum, & contra institutionem Christi, qui seorsim hanc potestatem dedit Apostolis.* Non equidem omnes Doctores hoc philosophemate ducuntur & delectantur: At sanè recentiorum plerique, Vasquez, Tannerus, Meratius, Puteanus, Isambertus, Estius, Sylvius, & alii qui sine fructu, sed non sine labore enumerarentur. Ante Concilium Tridentinum, licet non tanto apparatu, easdem movebant quaestiones: Guilelmus de Rubione in 4. in fine dist. 24. postquam haec edisseruit colligit; *Ex quo videtur corollariè concludendum quod posset esse Sacerdos aliquis ordinatus habens potestatem conficiendi sine aliqua absolvendi.* Quod iterum postea multis probat. Idem Nicolaus de Nisse tract. 6. p. 3. quaestione 1. de sacra Ordinatione. Nicolaus de Orbellis in 4. dist. 24. q. 1. Joannes Eckius homil. 59. de Sacramentis, & alii.

V. Antequam ulterius progrediamur, praemonendus est Lector in ritu Ordinationis Presbyteralis hodierno triplicem fieri manus impositionem, ut ex Pontificali Romano colligitur. Priores duae statim fiunt post dictas Litanias: Tum nullo cantu nullaque oratione praemissis, Episcopus simul utramque manum imponit super caput cujuslibet ordinandi successivè, nihil dicens. Idemque faciunt post eum omnes Sacerdotes qui adsunt. Haec est prima manus impositio. Qua peracta statim sequitur secunda, qua tam Pontifex quàm Sacerdotes tenent manus dexteras extensas super illos, Et Pontifex stans cum Mitra dicit orationem antiquissimam quam nobis etiam nunc exhibet Pontificale. Tertia in fine Ordinationis habetur, tumque super unumquemque Ordinatum haec verba profert Episcopus, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Prima sententia omnes has manuum impositiones repudiat. Tertiae autores hanc tertiam impositionem solam admittunt, ut ordini substantialem, duas priores quas in unam confundunt, censent esse purè ceremoniales, & accidentarias. Idem faciunt secundae sententiae plerique autores, aut ad eam impositionis manuum distinctionem mentem non advertunt.

VI. Quarta opinio manuum impositioni conjungit in unitatem materiae unctionem Presbytero in Ordinatione factam. Sententiam istam amplexus est Cardinalis Hosius. Paucissimi aut nulli eum secuti sunt, licet praecedentibus omnibus longè sit probabilior, ut pote, Patrum dictis & antiquis Ritualibus multò conformior.

VII. Postrema opinio, ea est quae materiam Sacerdotii constituit solam manuum impositionem. Hanc solam omnis Ecclesia, Latina, Graeca, Barbara semper agnovit. Hanc solam commemorant omnes antiqui Rituales, Latini, Graeci; omnes antiqui & recentiores Patres, Graeci, Latini. Propositum nostrum non est in unamquamque separatim inquirere. Frustra hoc fieret, quum argumenta quibus utimur generalia sint, & tres priores ex aequo evertant. Quarta ex iis quae capite praecedente demonstrata sunt, satis confutata est. Aliis argumentis ab autoribus trium priorum sententiarum confutari solet, sed nos ejusmodi argumenta pauci facimus. Duobus igitur argumentis, seu potius demonstrationibus probabo primam falsam omnino esse, duas sequentes falsas esse qua cum prima conveniunt. Deinde demonstrabo secundam & tertiam etiam falsas esse ea parte qua cum prima dissentiunt, eo quod eam manuum impositionem eligunt, quae antiquis autoribus & ritualibus penitus incognita est.

VIII. Graeci, ut demonstratum est, legitimè,

timè, & validè Presbyteros consecrant: Semper Ecclesia Romana eorum Ordinationes probavit. At apud eos incognita est ista instrumentorum traditio, & semper incognita fuit. Ergo ea non pertinet ad Ordinationis Presbyteralis substantiam. Minor propositio non secus ac major indubitatæ est fidei, satisque demonstrata est, & quotidie Romæ ipsa praxi demonstratur. Legantur & relegantur præcedentes Græcarum ordinationum ἀκολουθίαι, seu rituales; legatur S. Clemens, Sanctus Dionysius, nihil aliud sedula lectione deprehendes præter manuum impositionem & orationem, quod materiæ & formæ rationem induere possit. Sed consideretur præsertim S. Dionysius qui ritus istos diligenter persequitur, mysticè & tropologicè multis verbis explicat; versentur, & revolvantur ipsius verba, nihil aliud præter manuum impositionem & orationem, aut si vis addere genuflexionem, tibi occurret, cui substantiale aliquid possis affingere. Eorum testimonia huc non referemus, cum supra initio secundæ partis textus integer relatus fuerit. Eadem ratio Dionysii Interpretum, S. Maximi, & Pachymeræ; horum instrumentorum traditionis in Ordinatione ignarissimi fuerunt.

IX. His igitur prætermissis argumentum evidens hujusce rei è duplici praxi desumemus. Refert Theodoretus in φιλοθέῳ c. 19. hanc de Salamano sanctissimo Eremita historiam, *Porro Pontifex civitatis cujus erat vicus, cum viri didicisset virtutem, accessit volens ei donum dare Sacerdotii; & domuncula perfossa aliqua parte est ingressus, manumque imposuit, & peregit precationem. Et sæpe quidem ei dixit, & qua ad eum advenerat gratiam significavit.* Ex hoc testimonio multa consequuntur. Primum ad Sacerdotii ordinem tradendum nihil apud Orientales præter orationem & Episcopalem manuum impositionem, requisitum fuisse. Secundum quod inde sequitur, nullam traditionis instrumentorum usum illis fuisse, non solùm ex eo quod eo loco dicitur ille Monachus sine ulla instrumentorum mentione Sacerdotium consecutus, sed etiam ex eo quod instrumentorum traditio cum eo quod accidit subsistere non potest: Sacerdos enim factus hoc nescivit, & sæpe hoc illi ab Episcopo repetendum fuit. At si tradita fuissent illi Calix cum vino, Patena cum Hostia, procul dubio se factum Presbyterum ignorare non potuisset: Imò factus Presbyter non fuisset. Tangere enim instrumenta recusasset, aut vis illi ad contactum inferenda fuisset, quod factum Theodoretus non commemorat. Tertium, preces consecratorias & ordinationis effectrices mysticè, hoc est secretò fuisse eo tempore pronuntiatas, quod etiam nunc sedulò faciunt Græci. Nam si alta voce pronuntiatæ fuissent, eum Sacerdotem creatum celare non potuissent. Denique colligitur, ἀνάῤῥησιν illam, seu proclamationem Ordinationis Sacerdotalis formam non esse: Nam ea Episcopus ille usus non est; intellexisset enim se Sacerdotem creari. ἀνάῤῥησις enim est, *Divina gratia promovet hunc N. in Sacerdotem.* Quo sane conficitur proclamationem illam ad electionis factæ pronuntiationem pertinere, qua tum opus erat, cum solus Episcopus privatim eligeret, & consecraret.

X. Eadem colliguntur & evidentius ex eodem Theodoreti libro cap. 13. ubi Macedonii alterius solitarii Monachi, & hominis simplicissimi ordinationem refert. Scribit enim eum ordinatione facta nescivisse prorsus quid contigisset. Cum autem Assistentium aliquis hoc indicasset, gravissimè excanduisse, & obvios conviciis & baculo cui innitebatur, lacessivisse.

XI. Eodem argumentationis genere idem evidenter deducitur ex verbis Sancti Hieronymi in versum 9. c. 58. Isaiæ, sic scribit, *Plerique nostrorum, χειροτονίαν, id est, ordinationem Clericorum, quæ non solum ad imprecationem vocis, sed ad impositionem impletur manus, ne scilicet, ut in quibusdam risimus, vocis imprecatio clandestina Clericos ordinet nescientes, sic intelligunt, ut assumant testimonium Pauli scribentis ad Timotheum, Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Non enim peccatum leve mittere margaritas ante porcos, &c.* Dicit quosdam Episcopos clandestinas ordinationes fecisse, néve ordinantes deprehenderentur, manus ordinandis non imposuisse. Hanc ordinandi fraudem ait Sanctus Hieronymus se risisse; eo quod Ordinatio non solùm ad imprecationem vocis, sed etiam ad manus impositionem consummatur. Si tum instrumentorum usus viguisset, num ejusmodi clandestinas ordinationes quibus nescientes consecrabantur, aliquis tentare potuisset? Manus variis admodum de causis imponuntur; deinde possunt imponi sine contactu: ideo facilè potest quis etiam manum imponens ordinatum celare. Præterea in hac occasione tam urgente Sanctus Hieronymus instrumentorum non esset oblitus, quorum traditione istorum hominum temerarius ausus multo melius & validius quàm manuum impositione confutabatur.

XII. Secundo antiqui Rituales Latini, non secus ac Græci, istam instrumentorum traditionem nobis non exhibent. Quidquid spectat ad illam materiam & formam ab iis abest. Duo ritus ordinationis editi, unus Romæ in Sancti Gregorii Sacramentario ex Bibliotheca Vaticana; Alter Parisiis ab Hugone Mainardo, ex Bibliotheca Corbeiensi, quos hic cum aliis editos habes, ista omnia nobis non repræsentant. Duo antiquissimi Petaviani literis uncialibus scripti, qui præ cæteris eminent: Duo alii secundum istos antiquissimi, & egregiè, splendideque scripti, qui ampli sunt, & multa in Ordinationibus illis exhibent, quæ videri possunt non necessaria, quorum unus est Rotomagensis, alter Rhemensis: Tres alii quorum primus Senonensis est, duo alii Corbeienses, unus à Rodrado scriptus nunc vertitur annus octingentesimus primus, alter à Rotaldo præcedente multò junior, sed copiosissimus, qui quæcunque noverat ad Ordinationes pertinere, iis ditavit Sacramentarium suum: Denique unus è Bibliotheca Thuana perantiquus, & alter Bellovacensis regnante Roberto Francorum Rege scriptus. Illi omnes

nes antiquissimi Sacramentarii libri, & istorum instrumentorum, & formæ, seu verborum solemnium quæ nunc pronuntiari solent, cum Ordinandis traduntur, *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis, quàm pro defunctis; In nomine Domini. Amen*, non meminerunt; profundum & mirum est de hisce rebus apud eos silentium. Quis adeo desipit, ut sibi persuadeat istos Scribas, & Episcopos qui eorum libris in sacris agendis utebantur, ea omisisse quæ sola Presbyterum creabant: Innumera verò quæ ad rem nihil pertinebant, tam diligenter & tam magnificè descripsisse?

XIII. Nec tantum antiqui rituales ista instrumenta prorsus ignoraverunt; verumetiam eorundem temporum & præcedentium autores eorum nunquam ne Verbulo quidem meminerunt. Isidorus, Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus, Valfridus Strabo, licet de Officiis Ecclesiasticis amplissimè scripserint. Nonnulli autores qui ab anno millesimo scripserunt istorum instrumentorum in ordinatione Presbyteri mentionem faciunt, sed in eorum traditione ordinationis naturam consistere nemo dixit, nec leviter indicavit, imo potius contrarium. Ita Hugo à Sancto Victore lib. 2. de Sacram. fidei part. 3. c. 12. *Accipiunt & Calicem cum vino, & Patenam cum Hostiis de manu Episcopi: quatenus his instrumentis potestatem se accepisse agnoscant placabiles Deo hostias offerendi.* Ipse Lombardus Scholasticorum Princeps lib. 4. dist. 24. contrarium videtur asserere. *Accipiunt etiam Calicem cum Hostiis, ut per hoc sciant se accepisse potestatem placabiles Deo Hostias offerendi*, Documenta hæc sunt potestatis acceptæ, & pignora exercendæ. Eundem sensum exprimunt, licet minus evidenter, Stephanus Æduensis, & Ivo Carnut. in sermone de excellentia sacrorum Ordinum.

XIV. Nonnulli etiam canones apud Latinos occurrunt ex quorum tenore manifestè colligitur nullam tum fuisse apud eos in Presbyteri & Diaconi ordinatione instrumentorum traditionem. Concilium Toletanum 4. c. 27. *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, si a gradu suo indignè dejectus, in secunda Synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altario de manu Episcoporum. Si Episcopus est, orarium, annulum, & baculum; si Presbyter, Orarium & Planetam; si Diaconus, Orarium & Albam.* Presbyter igitur Calicem & Patenam in ordinatione non receperat, cum ei non reddantur in restitutione sua. Qua ratione ei restituta non fuissent, si ut volunt, in eorum traditione Presbyter creetur. Sed evidens hoc argumentum evidentius fiet, si quæ sequuntur de Subdiacono & reliquis inferioribus considerentur. *Si Subdiaconus, Patenam & Calicem. Sic & reliqui gradus ea in reparationem sui recipiant, quæ cum ordinarentur, receperant.* Si tradita fuissent Presbytero Calix cum vino, Patena cum Hostia, illi consimiliter in reparatione reddita fuissent, ut factum est postquam iste traditionis usus invaluit. Ita enim nunc Pontificale Romanum, *Ministri tradunt in manus degradandi Calicem cum vino & aqua, ac Patena, & Hostia, quem Pontifex degradator aufert de manibus degradandi, &c.* Canon S. Concilii Hispal. 2. idem alio modo demonstrat, sed illum capite sequente examinamus. Concilium Carthagin 4. eodem evidenter conspirat: nulla enim instrumenta commemorat in Ordinatione Presbyteri & Diaconi, sed solam orationem & manus impositionem. Deinde can. 5. dicit instrumenta Subdiacono tradenda, eo quod manus impositionem non accipit. Itaque ipsorum erat axioma, Ordines qui instrumentis gaudent, manus impositionem non habere: & vice versa, Ordines qui manus impositionem accipimt, instrumenta non habere.

XV. Hoc observarunt sedulò antiqui omnes Rituales. Referunt enim semper illos Concilii Carthaginensis canones, & nusquam in ritu conferendorum Majorum Ordinum, instrumentorum meminerunt, ut nusquam in minorum collatione quæ instrumenta habent, impositionis manuum. Capite sequente diligentius hunc canonem examinabimus. Concilium Meldense sub Carolo Calvo Francorum Rege anno 845. celebratum, istius observationis & distinctionis praxim luculenter demonstrat can. 41. *Chorepiscopus modum suum juxta canonicam institutionem teneat, & nec sanctum chrisma, &c. nec Ecclesias consecret, neque ordines Ecclesiasticos qui per impositionem manus tribuuntur, id est, nonnisi ad Subdiaconatum, &c.* Supra igitur Subdiaconatum Ordines conferuntur per manus impositionem, Subdiaconatus & inferiores per instrumentorum traditionem.

XVI. Interrogabis forsan, Quando igitur hic ritus & illius formula superaddita sunt? Difficile dictu cum ista sæpe non fiant aliquo Provinciali decreto, sed alicujus Episcopi Pii doctive & famosi instinctu, qui religiosis & devotis aliquot rationibus ductus hoc addendum esse arbitratur: Deinde paulatim vicini Episcopi id probantes cum Rituales novos exscribi curant, id in iis addi procurant, aut etiam nova descriptione non expectata, antiquorum margini. Inde est quod posteriores Rituales semper sint prioribus ampliores, & ceremoniis auguistiores. Tandem ab aliquot seculis Romani Pontifices his additamentis modum imposuerunt, & à Ritualibus & Pontificalibus quæ superflua judicata sunt, resecuerunt. Si tamen conjecturis locus est, anni sunt septingenti vel circiter cum initium huic additamento factum est. Reperitur enim in codice Abbatis Constantini Caëtani cujus character hanc ætatem sapit, & videtur planè scriptus ante annum Christi millesimum. Est autem hodiernis similis, *Hoc facto*, id est, unctione peracta, *accipiat Patenam cum oblatis, & Calicem cum vino, dicat, Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missamque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis in nomine Domini.* Eodem modo reperitur in Ordine Romano edito, una aut altera vocula addita. Videntur autem exemplaria manuscripta de quibus expressa est illius ordinis editio, recentiora esse eo codice quem citamus,

cum ordo ille editus sit idem cum illo codice, A sed multò amplior & abundantior. Ex charactere de ordinis editi antiquitate judicare non possum, cum editionis istius prototypon non viderim.

XVII. In secundo codice Bellovacensi, licet post sexcentos annos scripto, hoc additamentum non erat; sed post libri scriptionem in infima margine alia manu & charactere additum erat, in hunc modum qui à vulgato multùm abest, *Postea dat eis Episcopus Calicem, ita dicens, Accipite Calicem, & habetote potestatem, atque licentiam offerre sacrificium Deo tam pro vivis, quàm & pro defunctis fidelibus.* Nihil de B Patena & oblata, nihil de vino in Calice. In Moguntino annorum 450. non dantur illa instrumenta omnibus, sed tantùm quibusdam omnium nomine. *Post hæc Episcopus offert Calicem cum Patena præparata cum Hostia & vino, duobus vel pluribus ad tangendum, dicens, Accipite, &c.* Omnes codices post annos quingentos scripti hoc habent additamentum uniforme in textu: vix aliquis eo carens deprehendetur. Nullibi tamen reperi in illa instrumentorum traditione vinum aqua mixtum, ut Pontificalis Romani rubrica præcipit.

XVIII. Silentio prætereundum non est, cum primum reperitur in Ritualibus ista in- C strumentorum traditio cum sua formula, eam de Presbyteris non enuntiari, sed de Episcopis. Itaque si materia est & forma substantialiter ordinem constituens, non Presbyterum, sed Episcopum primò constituebat. Nam in Sacramentario Gregoriano ex Bibliotheca Vaticana inter Sancti Gregorii opera Romæ edito ista instrumentorum traditio cum sua formula deprehenditur, sed in Ordinatione Episcopi, non Presbyteri; Et in eo ordinationis Episcopalis loco qui materiam & substantiam Ordinationis præscribit: *Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem super caput ejus, & uno super eum fundente* D *benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt, caput ejus tangant. Hoc facto accipiat Patenam cum oblatis, & Calicem cum vino, & det ei dicens, Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missamque celebrare tam pro vivis quàm pro defunctis.* Hic autem codex omnium in quibus istud additamentum reperitur, est antiquissimus. Qui primum illud addiderunt Ordinationi Episcopali addi voluerunt, eo quod sacrificium Episcopo primum convenit, deinde Presbytero permittente Episcopo, ut adnotant rituales & canones. Denique formulæ elegantia decimi seculi barbariem resipit, & priorum seculorum elegantiæ nihil conservat.

CAP. II.

Quæ manuum impositio sit Presbyteratui substantialis. Quando cœpit, & cum qua varietate manuum impositio, & ejus formula quæ hodie ritum finit. Nec antiqui rituales, nec antiqui autores, qui quingentos annos antecesserunt, illius meminerunt. Idem demonstratur ex nonnullis canonibus, & Concilio Tridentino. Objectioni ex antiquo monumento occurritur.

I. Aggrediamur nunc secundæ & tertiæ opinionis posteriorem partem, & dispiciamus, an illa postrema manus impositio, cum qua jungitur illa formula, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c.* sit formaliter vera & antiqua Sacerdotii forma, aut pars illius, quam Apostoli, & antiqui nobis tradiderunt. Formaliter dixi, quia si nudè manuum impositionem spectemus, & solum verborum additorum sensum, ritus Græcus & Latinus, seclusis & deletis illis verbis & illa manus impositione de quibus litem intendimus, expressè & sæpius idem complectitur. Itaque contendimus hanc postremam manus impositionem ut sic, cum ista formula, nullo modo ad Sacerdotii substantiam pertinuisse, sed esse ceremoniam recens à Latinis additam. In hanc posteriorem materiæ partem eodem modo argumentamur ut in priorem. Nihil prorsus horum nobis repræsentant antiquissimi, & hodierni Græcorum rituales, ut videre est singulos legentibus; ceremonia est illis prorsus incognita. Veram tamen habent ordinationem, & ab Ecclesia Romana probatam. Non igitur pertinet ad Sacerdotii substantiam, sed ad ceremoniam quæ ordinationis decorem auget & ornat.

II. Deinde tota illa ceremonia, & secundum materiam, & secundum formam, & secundum circumstantias mille ducentis annis incognita fuit in Ecclesia Dei: Nulli rituales ante hoc tempus illius meminerunt, licet copiosi sint, & singulos ritus pauci momenti sigillatim describant. Imò nonnulli sunt eo tempore longè recentiores, & diffusi admodum qui illam prætereunt. In codice Rhemensi qui ad Ecclesiam Rotomagensem pertinet, & E est annorum circiter quadringentorum supra quinquaginta habetur ista formula, sed in margine addita, charactere tamen ad textus antiquitatem accedente. Et in eodem Sacramentario post ritum completum habetur iterum in margine, sed manu recentiore adnotata, *Et post sumptionem Corporis & Sanguinis Jesu Christi antequam dicatur postcommunio, tunc Episcopus trahat unicuique casulam deorsum per scapulas, osculans eum, &c.* In alio Rotomagensi annorum circiter trecentorum post Communionem Eucharistiæ factam, scribitur, *Et tunc successivè imponit manus super capita singulorum*

lorum inclinata, dicendo cuilibet quod ſequitur, Accipe Spiritum ſanctum, Quorum remiſeritis, &c. Poſtmodum extendens caſulam cujuſlibet, induit quemlibet, eorum manibus remanentibus junctis, dicendo ſic, ſtola innocentiæ, &c. Secundum illum ritualem Ordinati tum induunt caſulam, At ſecundum Pontificalem hodiernum, & etiam antiquum morem, id fit cum jam jam ſunt ungendi ante Euangelium Miſſæ inceptum. Sed nunc induta Caſula pars ejus poſterior ſuper ſcapulas in partem anteriorem replicatur, quæ Miſſa dicta cum pronuntiatur, *Accipe Spiritum ſanctum, &c.* explicatur. Verùm illa ceremonia in eo rituali omittitur, in fineque Miſſæ cum pronuntiat Epiſcopus *Accipe Spiritum ſanctum, &c.* explicata induitur.

III. In libro Pontificali recentiore majoribus literis exquiſitè ſcripto qui pertinet ad Collegium fuxenſe Toloſanum, adnotatur ſecundum quarundam Eccleſiarum conſuetudinem, Iſtam formulam, *Accipe Spiritum ſanctum: Quorum remiſeritis, &c.* in prima manus impoſitione dici ſolere; ſed ſecundum Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem nihil prorſus dici, licet omnes Presbyteri manus imponant. In fine ſimiliter Miſſæ Caſula quam plicatam ante Euangelium induerant, ab Epiſcopo unicuique ſigillatim explicatur, tum dicente, *Stola Innocentiæ induat te Dominus. Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur: Potens eſt enim Deus ut augeat tibi charitatem & opus perfectum.* Licet contineat iſte Pontificalis ceremoniam explicationis Caſulæ, materiæ tamen & formæ de qua diſputamus nullum habet veſtigium, niſi quod quaſdam Eccleſias formam illam uſurpare notat, ſed loco planè alieno, & Doctorum noſtrorum philoſophematis & myſteriis inepto. Denique lectus eſt nobis adhuc Pontificalis alius Rhemenſis annis aliquot abhinc quadringentis ſcriptus, qui tamen iſtius materiæ & formæ planè eſt immemor. Hoc quod nunc de antiquis Pontificalibus adnotamus ex parte animadvertit Joannes Major qui anno 1516. Commentarios ſuos in 4. ſententiarum Pariſiis edebat. Diſtinctione enim 24. q. 1. ex eo præſertim probat hanc manuum impoſitionem ad Presbyteratus ſubſtantiam non pertinere, quod *aliqua paſtoralia hac non habeant, nec ſit probabile quod deficerent in aliquo tam neceſſario ad Sacramentum.* Notandum autem eſt diſcrimen inter rituales quos producimus, & eos quos citat Major. Nam rituales producimus jam exoletos, ſecundum quos à longo tempore ordines non amplius conferebantur. Diu enim eſt cum impreſſi rituales manuſcriptis ſucceſſerunt. At rituales, ſive Paſtorales citat Major ſecundum quos multis locis ordines conferri videbat, qui tamen ea manuum impoſitione & formula carebant. Teſtatur Angelus in ſumma V. ordinatio, 1. n. 14 quædam Epiſcoporum Paſtoralia, alio modo variare: habere quidem manuum impoſitionem, ſed tum aliis verbis uti, non iſtis; non ideo tamen ordinationem eſſe iterandam. *Si quis Presbyter habuiſſet in ſua ordinatione impoſitionem manuum ſed non fuiſſent dicta prædicta verba, Accipe Spiritum ſanctum, &c. ſed alia ſecundum aliqua Paſtoralia Epiſcoporum, Tunc nihil iterandum eſt, vel ſupplendum.* Similem ritualium varietatem adnotabant etiam aliqui cum ſcribebat S. Bonaventura, ut videre eſt in 4. diſt. 24. part. 2. art. 1. q. 4. in objectione ſexta.

IX. Autores quoque qui ante quingentos annos de his ſcribebant, nullam iſtius manus impoſitionis mentionem faciunt, & ita ſermonem ſuum diſtribuunt, ut nullibi in ritu Ordinationis illis cognito locum habere poſſit. Stephanus Æduenſis c. 4. *Iſti cum ordinantur, ab Epiſcopo ſuper capita eorum manus tenente benedicuntur. Omnes autem Presbyteri adſtantes cum Epiſcopo manus levant, & Spiritum ſanctum invocant. Invocatione facta ſtola ſuper utrumque humerum ponitur, &c.* ſingula perſequitur, nec verbum ullum de poſteriori manus impoſitione, & ejus formula. Similiter Ivo Carnutenſis in fine ſermonis de excellentia ſacrorum Ordinum, & Hugo à Sancto Victore in ſpeculo Eccleſiæ, c. 5. qui Ordinationis Presbyteralis compendium eodem modo ſtruunt, & iiſdem ſæpe verbis. Micrologus c. 21. de obſervationibus Eccleſiaſticis manifeſtè per conſequentiam negat hoc in ritu ordinationis haberi, *Item & ſuſceptionem Pœnitentium non ex ſua conſecratione, ſed ex Epiſcoporum conceſſione Presbyteri habere meruerunt. Quod illum non latebit, quicunque ordinem conſecrationis eorum, ſive ſtatuta ſanctorum Patrum diligenter inſpexeris.* Si legiſſet Micrologus in Ritualibus temporis ſui hæc verba Presbyteris dicta cum ordinantur, *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Qua fronte dicere auſus fuiſſet Pœnitentium ſuſceptionem Presbyteros ex ordinatione ſua non accipere, atque id ex Ritualium lectione manifeſtum eſſe, ſi ejuſmodi verba pronuntiata fuiſſent, quibus ea autoritas illis evidentiſſimè confertur?

V. Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ lib. 1. cap. 181. videtur negotium faceſſere, Ait enim, *His Epiſcopus in ordinatione manus imponit, poteſtatem ligandi atque ſolvendi tradit, quatenus ipſi ita vivant, ut alios ligare ac ſolvere valeant,* videtur alludere ad ea verba, *Quorum remiſeritis peccata, &c.* ſed hoc conceſſo res eſt ad quæſtionem iſtam indifferens, loquitur enim Honorius, ſive quiſquis ſit illius libri autor, de prima manuum impoſitione quæ verè eſt Presbyteri conſtitutiva: ſtatim enim ſequitur, *Iugum Domini ſuave eis imponit, dum collum illorum ſtola cingit, quatenus ſic legi Dei obediant, ut alios regere queant. Manus eorum chriſmate ungit, &c.* Itaque hinc tantum colligeretur, Hæc verba, *Accipe Spiritum ſanctum, &c.* dicta fuiſſe in prima manus impoſitione, quod nonnullos Rituales exhibere jam monuimus. Nec tamen hoc affirmare neceſſe eſt: Alludit enim ad ea verba quæ in omnibus antiquis Sacramentariis habentur ſub titulo, *Conſecratio Presbyteri*, & eodem modo in Pontificali Romano hodierno, ſed ſine titulo, *Da quæſumus omnipotens Pater, in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem: Innova in viſceribus eorum ſpiritum ſanctitatis ut acceptum à te Deus, ſecundi meriti munus obtineant; Cenſuramque morum exemplo ſuæ converſationis inſinuent, &c.* Finita

prece illa, ſtatim Epiſcopus, ut etiam nunc, Orarium reflectit ſuper utrumque humerum.

VI. Idem efficaciſſimè probat canon 3. Concilii Cartag. 4. *Presbyter cum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi, ſuper caput illius teneant.* Manifeſtum eſt hoc de priore manus impoſitione eſſe intelligendum, id eſt, de ea in qua Presbyteri manus ſimul cum Epiſcopo ſuper ordinandum imponunt. Autorum hodiernorum maxima pars cenſet iſtam manuum impoſitionem eſſe tantum ceremonialem: Ita ſit, ſed nobis oſtendant aliam: Deinde dicent nobis, quamobrem cum materiam Patres illi exactè in Epiſcopo, & inferioribus omnibus ordinibus deſignaverint, in Sacerdotio quod eſt omnium fundamentum & cauſa, illam omiſerint, illiuſque loco nobis ceremoniolam ſubſtituerint? Præterea ſcire velim, ſi manus illa impoſitio ad Presbyteratus ſubſtantiam nihil pertinet: Quare canone ſequente adnotatur de ordinatione Diaconi, *ſolus Epiſcopus qui eum benedicit, manum ſuper illius caput ponat, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.* Cum Presbyter ordinatur, adſtantes omnes Presbyteri manum ſimul cum Epiſcopo imponere debent, quia ad Sacerdotium conſecratur. Cum verò Diaconus, ſolus Epiſcopus manus imponit, quia ad miniſterium conſecratur. Manus igitur impoſitio Epiſcopi & Presbyterorum ſecundum Concilium neceſſaria eſt Presbytero ordinando; ſed ſolius Epiſcopi, Diacono. Qua ratione dici poteſt neutram neutrius ordinationi neceſſariam?

VII. Denique omnes illi fatentur in Ordinatione Subdiaconi, ſubſtantialem eſſe traditionem patenæ & calicis vacui. Sed idem Concilium jubet Epiſcopum hæc Subdiaconis tradere, cum ordinantur, eo quod manus ipſis non imponuntur. Eſt igitur illis vice manus impoſitionis quæ Presbyteris & Diaconis confertur, inſtrumentorum traditio. An ſubſtantialis ritus vicem tenet ceremoniolæ, & tanta cum diligentia Patribus de ceremoniola præcautum eſt & proviſum; de ſumma verò rei ſtatuâ ſunt taciturniores? Denique in ipſo illo actu quo Presbyteri manus cum Epiſcopo imponunt, formam ſive orationem pronunciat Epiſcopus, juxta Concilii præceptum: ita enim canon, *Presbyter cum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput eius tenente, etiàm omnes Presbyteri, &c.* Quid aliud, *Epiſcopo eum benedicente*, quàm ſolemnia verba pronunciante? Ut canone præcedente de Epiſcopo conſecrando, *uno ſuper eum fundente benedictionem; reliqui omnes Epiſcopi qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant.* Ita canone ſequente, de Diacono, *ſolus Epiſcopus qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat.* Plurima ſunt illius rei exempla, unumque iterum habes in argumento quod ſequitur.

VIII. Canone 5. Concilii Hiſpalenſis II. refertur caſus ex cujus deciſione duo manifeſtè conſequuntur, inſtrumentorum traditionem non eſſe Presbyteratus materiam, nec formam illa verba, *Accipe Spiritum ſanctum, &c.* Canonem licet longiuſculum integrum referemus, quia rem perſpicuè proponit, & definit, *Ad cognitionem noſtram Aniani Egabrenſis Diaconi relatu deductum eſt, de quibuſdam ipſius Eccleſiæ Clericis, quorum dum unus ad Presbyterorum, duo ad Levitarum miniſterium ſacrarentur, Epiſcopus eorum oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantum poſuiſſe, & Presbyter quidam illis contra Eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe. Qui licet propter tantam præſumptionis audaciam, poterat accuſatus judicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præventus. Sed quia jam ille examini divino relictus, humano judicio accuſari non poteſt; Hi qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potius elogium perceperunt, ne ſibi licentiam talis ultra uſurpatio faciat, decrevimus, ut a gradu Sacerdotalis vel Levitici ordinis, quem perverſè adepti ſunt, depoſiti æquo judicio abutantur. Tales enim meritò judicati ſunt removendi, quia pravè inventi ſunt, conſtituti.* Multa hinc maniſeſtiſſimè deducuntur: Primum, benedictionem dare, id eſſe quod nos nunc dicimus, formam pronuntiare. Ex eo enim quod Presbyter benedictionem dederat, totus ritus inanis judicatus eſt. Unde in ejuſmodi actionibus, benedicere, benedictionem dare, fundere, nihil aliud eſt quàm verba formæ ſolemnia proferre. Secundum, Verba formæ non eſſe, *accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Sed longam illam orationem quam repræſentant omnes libri rituales, antiqui, recentiores, & hodierni, cui antiqui omnes titulum imponunt, *Conſecratio*, & quæ eam ſequitur, cui titulus, *Conſummatio Presbyterii.* Nam ſi prior illa fuiſſet, *Accipe, &c.* Quid opus erat Epiſcopo oculorum morbo laboranti adjutore Presbytero qui eam prælegeret? Memoriter illam protuliſſet, cum ſit breviſſima, & de re communiſſima, quæ nulli Presbytero, nedum Epiſcopo, non poterat eſſe non cognita. Tertium, Orationem illam longam & quæ ſequitur, formam continere Presbyteri conſtitutivam. Tota enim actio eo quod eam pronuntiaſſet Presbyter non Epiſcopus, irrita judicata eſt, & graviter puniti qui temerè hoc nefas auſi fuerant. Quartum, inſtrumentorum traditionem, & verba quæ in traditione proferuntur, non eſſe Sacerdotii materiam & formam, quum eorum in canone nulla fiat mentio, & quidquid eſt formæ & materiæ, tribuant Patres manuum impoſitioni & benedictioni.

IX. Denique Concilium Tridentinum eandem ſententiam confirmat ſeſſ. 14. c. 3. ubi extremæ unctionis Miniſtros docet eſſe ſolos Epiſcopos, *aut Sacerdotes ab ipſis ritè ordinatos per impoſitionem manuum Presbyterii.* Loquitur evidenter Concilium de priore manuum impoſitione. Nam in poſteriore ſolus Epiſcopus manum imponit: De ea igitur non eſt intelligendum Concilium.

Deinde

Deinde ea manus impositio de qua verba facit est Sacerdotio substantialis, nec poterat hoc clarius Concilium significare, quàm cum dicit Sacerdotes ritè per manus Episcopi & Presbyteri ordinari. His denique accedat quod instrumentorum Patres Tridentini nunquam meminerint.

X. His videtur opponi posse testimonium autoris quæstionum veteris & novi Testamenti qui habetur inter opera Sanct. Augustini. Videtur q. 93. testari suo tempore hæc verba, *Accipe Spiritum sanctum*, in ordinationibus usitata fuisse: *Illud autem quod insufflasse in Discipulos Dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse, Accipite Spiritum sanctum, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. Quia enim omnia in traditione Dominica per Spiritum sanctum aguntur, idcirco cum regula eis & forma traditur hujus disciplinæ, dicitur eis, Accipite Spiritum Sanctum. Et quia vere ad jus Ecclesiasticum pertinet, statim subjicit dicens, Cujus tenueritis peccata, tenebuntur, & cujus remiseritis, remittuntur ei. Inspiratio ergo hæc, gratia quadam est, quæ per traditionem infunditur ordinatis per quam commendatiores habeantur.* Respondeo ex verbis istius autoris nihil aliud colligi posse, quàm Christum per illam actionem, & illa verba potestatem Ecclesiasticam Discipulis concessisse, & Spiritus sancti tradendi autoritatem: quod est verissimum. Sed non sequitur Apostolos, aut ipsorum successores gratiam Spiritus sancti iisdem verbis, & eadem insufflationis actione tradidisse, multo minus ad id hoc Domini exemplo adactos. Quemadmodum non sequitur, Christus in cœna Apostolos creavit Sacerdotes, & cum dixit illis, *hoc facite in meam commemorationem*, sacrificandi potestatem illis tradidit: Eadem igitur actione & iisdem verbis Sacerdotes ordinandi sunt. Nulla enim Ecclesia hunc consecrandi ritum observavit unquam.

XI. Verum ne plura exempla conquiramus, ipse autor sese explicat, & verbo & exemplo. Statim enim colligit, *Semel ergo fieri oportuit, ut de cætero traditio ista non sine dono Spiritus sancti esse credatur.* Hoc est, semel igitur oportuit Christum sufflare in Apostolos, & dicere, *Accipite Spiritum sanctum, &c.* Ut Ecclesia Christi quam Apostoli fundaturi erant, largiendi Spiritus sancti autoritatem haberet. Exemplis illustrat autor sententiam suam. Verba enim citata immediatè ista sequuntur: *Sicut enim in Salvatore forma data est visibiliter, ut post baptismum Spiritus sanctus credentibus de cætero invisibiliter dari non ambigeretur: ita & in supradicta causa forma data est in principio, ut ex eo traditione Ecclesiastica Spiritus sanctus infusus credatur.* Profecto non sequitur in priore comparationis membro, Visibiliter in forma columbæ Spiritus sanctus descendit in Salvatorem: Ergo idem fieri debet in credentibus. Imo contrarium colligit autor, sufficere id semel in Servatore factum fuisse, ut alio modo credatur gratia Spiritus sancti in credentes invisibiliter descendere. Similiter ex autoris mente colligendum, fuisse satis Christum semel insufflando in discipulos, &. iis dicendo, Accipite Spiritum sanctum, potestatem Ecclesiasticam eis contulisse, ut ex eo credatur in ejusdem potestatis per Ecclesiam collatione, gratiam tradi Spiritus sancti. Itaque contrarium ejus quod prætenditur, autoris verba clare demonstrant.

CAPUT III.

Confutatio illius opinionis quæ manuum impositionem interpretatur instrumentorum porrectionem ab Episcopo factam. Sententiæ istius absurditas explicatur. Quid Patribus manus impositio. Ceremonia ista à Judæis derivata, ad plures effectus usurpatur. Tria Sacramenta dicuntur manus impositio. Sed Ordines majores potissimum per manus impositionem dari innumeris testimoniis probatur.

I. QUoties mentem subit ea quorumdam Scholasticorum sententia quæ Ordinum majorum materias in sola traditione instrumentorum statuit, formas verò in solis verbis quæ traditionem illam comitantur, non possum non mirari, quamobrem ab ista materia manuum impositionem intercluserunt, cujus tamen solius meminit scriptura; cujus solius meminerunt sancti Patres omnes, atque ut cum Aristophane in Equitibus loquar, Οἱ δ' ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον impositione manuum Diaconos, Presbyteros, & Episcopos consecrari. Quamobrem viri doctissimi, & rerum Ecclesiasticarum studiosissimi id tantum substantiæ Ordinationum prærogativa decorarunt, quod sancti Patres juxta cum ignarissimis ignorarunt, cujus apud eos nec vola nec vestigium. Nihil nunc ad nos attinere judicamus profundius in hujus interclusionis causas penetrare: Eam tantum sententiam hoc capite examinabimus, quæ manuum impositionem in porrectione instrumentorum venatur. In hoc sanè laudanda sententia, quod Priorem cum sanctorum Patrum dictis conciliare nititur. Utinam cum pari laude id confecisset.

II. A paucis annis Recentiorum Doctorum unus aut alter, eum sententiæ prioris incommodis mederi volunt, ulcus ulceri mihi videntur addere, & lutum cœnosiore luto purgare. Dicunt instrumentorum traditionem esse manuum impositionem, eo quod calicem vel quid aliud tradendó manus extenditur, & porrigitur; & hanc manus porrectionem esse manus impositionem de qua Patres loquuntur. Primum interrogemus Patres Latinos, qui in majoribus Ordinibus manuum impositionem se usurpare profitentur; in inferioribus vero instrumentorum traditionem. *Subdiaconus* qui minorum ordinum primus est, inquiunt Concilii IV. Carthaginens. Patres, *cum ordinatur, quia*

manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum, &c. Si Neotericorum istorum interpretatio vera est, quid absurdius à Sanctis illis Patribus pronuntiari potuit? An mente capti, aut dormitantes hæc protulerunt? Si manus impositio, est instrumentorum traditio, quamobrem dicunt instrumenta Subdiacono tradenda quia manus impositionem non habet: imò perfectissimam habet quia bis porrigit manum Episcopus, & ter Archidiaconus. Quid de extrema unctione, quoties manus in illius administratione porrigitur, & extenditur? Quis tamen unquam dixit extremam Unctionem per manus impositionem dari? Quid de baptismo dicam? Numquid qui baptizat, manum non extendit? Quid de sacrificio Missæ, & rei sacrificatæ ministratione? Quid denique de reliquis Sacramentis, quoties in eis ministrandis manus extenditur, & porrigitur? Sed quid Sacramenta prosequor? Quum das eleemosynam manum imponis; quia extendis. Das nuces puero, illi manum imponis; extendis enim. Bibis, comedis, verberas aliquem, manum imponis, extendis enim. Nihil erga aliquem fieri poterit, quin statim manus imponatur. Sed semper reperiuntur aliqui qui malunt Soli obloqui quàm à Magistri aliquando labentis sententia recedere. Quapropter eminentissimus Cardinalis Lugo non immerito dixisse mihi videtur disput. 2. de Sacram. sect. 5. n. 93. *traditionem instrumentorum nonnisi impropriissimè, & ineptissimè posse appellari simpliciter manus impositionem.*

III. Verum equidem est in manus impositione extensionem fieri: sed hoc est omnis actionis manus proprium. Manus enim vix movere potest homo ut aliquid agat, quin eas cum brachio extendat, & contrahat. Si manus illa impositio religiosa in ea extensione consistat, omnis actio religiosa cujuscumque generis, erit manus impositio: ac proinde imperitè admodum antiqui Patres quandam actionis speciem per manus impositionem designarunt. Manus igitur impositio est extensio manus sive manuum super alicujus caput, aut plurium capita, ita ut vola manus sive concavum tegat caput. Non est autem necesse ut manus sic extensa insideat capiti, & illud tangat, nisi Ritualis id adnotaverit. Sufficit ut sic extensa super caput suspendatur, & illud tegat & adumbret. Unde appositè S. Dionysius sic eam mysticè interpretatur. *Manus Pontificis impositio, simul quidem divinum præsidium Sacramento annexum declarat, quo tanquam sancti pueri Patris Charitate foventur; ita ut eis quidem statum, vimque Ecclesiastici ordinis largiatur, contrarias autem potestates procul ab eis fuget?* ἱεραφανῆ πλαταρχικὴν σκέπην, propriè, *declarat mysteriosum & primarium Dei tegumentum.* σκέπη enim primo tegumentum significat, deinde translatione facta, præsidium. Alludit Dionysius ad illam manus impositionem quæ caput tegit quam exposuimus Sed obiter nota virtutem maximam quam ei Sanct. Dionysius tribuit. Idem non minus evidenter exprimit Tertullianus in

A libro de resurrectione carnis. *Caro ungitur, ut anima consecretur: caro signatur, ut anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut anima spiritu illuminetur.* Nomina illa, σκέπη adumbratio, alludunt evidenter ad descriptionem quam fecimus. Sed sanctissimi Patres disertè nonnunquam exprimunt manus impositionem in ordinatione esse manus super caput positionem & extensionem. Sanct. Clemens Constitutionum lib. 8. cap. 16. *Cum Presbyterum ordinas, Episcope, impone ipse manum super caput Presbyteri, &c.* Carthag. Concil. cap. 4. Presbyter *cum ordinatur, Episcopo eum benedicente,* B *& manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant.* Damasus epist. 4. Innocentius Epist. 22. Dionysius Eccles. Hierarch. cap. 5. Augustin. lib. 5. de baptismo contra Donat. cap. 20. & alii complures similiter iisdem verbis manuum impositionem explicant. Sic & Scriptura sacra tam veteris quam novi Testamenti, ut ex sectione sequente conspicitur.

IV. Ceremoniam manus impositionis à Judæis desumpserunt Apostoli, & ab Apostolis Christiani. Multas actiones religiosas facturi C Judæi manus solebant imponere iis quorum causa actiones illas instituebant. Benedicturi manus imponebant. Ita Genes. 48. v. 14 Jacob benedicturus nepotibus suis Ephraim & Manasse, *extendens manum dexteram posuit super caput Ephraim, &c. sinistram autem super caput Manasse, &c. Benedixitque Jacob filiis Joseph.* Ita Dominus noster pueris benedicens, manus super ipsos imposuit, Marci 10: 16. Sacrificaturi manus super hostiam imponebant, Exodi 29: 10. *Applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron & filii ejus manum super caput illius, & mactabis eum* D sic Levit. cap. 1: 4. cap. 3: 2. Testes imponebant manus super caput hominis qui eorum testimonio interficiebatur, ut constanter testarentur se nihil nisi verum perhibuisse. Daniel. 13: 34. In veteri Testamento Dux populi aliquando per manuum impositionem creabatur, ut Numerorum 27. *Dominus ait ad Mosen, Tolle Josue filium Nun, virum in quo est Spiritus Dei, & pone manum tuam super eum, &c. ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Israel.* Et paulo post, *Et impositis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.* Sic Deuteronomii 34 *Josue filius Nun* E *repletus est Spiritu Sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas.*

V. Similiter in novo Testamento Dominus noster Jesus Christus, ipsiusque Apostoli impositionem manus in variis actionibus usurparunt, eos quoque imitata Ecclesia Christiana. Tribus potissimum Sacramentis antiquitas nomen impositionis manuum indidit, Sacramento Confirmationis, Sacramento Pœnitentiæ, & Sacramento Ordinis. Duo priora aliquando sic distinguit; Sacramentum Confirmationis, vocat manus impositionem in Spiritum sanctum; Sacramentum Pœnitentiæ, manus impositionem in Pœnitentiam. Sed Ordinis Sacramentum per manus impositionem semper designat. Extra hæc Sacramenta sæpissime

ſime manus impoſitione etiam nunc utitur Eccleſia. Verum his immorari longè extra ſcopum noſtrum eſſet evagari. Nihil quoque nunc ob eandem cauſam de manus impoſitione in Spiritum ſanctum, aut in Pœnitentiam. In manus impoſitione qua Ordo ſignificatur ſubſiſtemus.

VI. Innumera ſunt hujus ſignificationis teſtimonia quæ ſimul indicant eam actionem eſſe ordinationi ſubſtantialem, ita ut non abs re ſtupore percutiatur qui animo revolvit eam ſententiam quæ à ſubſtantia Ordinum removet manus impoſitionem, & ejus loco ea ſubſtituit, quæ nunquam antiquis cognita fuerunt. Pauca ex innumeris colligimus eaque ſecundum verborum ſeriem non expandemus; operoſum nimis ea exſcribere, & parum fructuoſum. Sed tantum loca in quibus deprehenduntur, breviter adnotabimus, quæ Lector, ſi libuerit, poterit conſulere Actor. c. 6. v. 6. 1. ad Timoth. c. 4. v. 14. & c. 5. v. 22. 2. ad Tim. cap. 1. v. 6. Clemens Conſtit. Apoſtolic. lib. 8. c. 16. 17. 21. &c. S. Dionyſius Hierarchiæ Eccleſiaſt. c. 5. ſæpius. Cyprianus epiſt. 68. Euſebius hiſtor. l. 6. c. 35. ſæpius Nicænum I. Concil. c. 9. Neocæſar. c. 9. Ancyran. c. 10. Antiochenum c. 10. & 17. Carthag. IV. c. 2. 3. Synod. VII. c. 14. Concilium Chalced. c. 1. 6. 10. S. Baſilius epiſt. ad Amphiloc. c. 1. & 51. Epiſtola 192. ad Nicopolitanos, & Epiſtola ad Epiſcopos Occidentis in Synodo VII. act. 1. S. Ephrem de Sacerdotio, & in vita S. Abrahami. S. Gregorius Nazianz. Orat. 20. in laudem Baſilii, & Oratione 4. de 40. Martyribus. Chryſoſtomus homil. 14. in c. 15. actor. & in 1. ad Timot. c. 4. v. 14. & in c. 5. v. 22. in eoſdem textus Oecumenius Theodoretus, Theophylactus, Primaſius, Sedulius. Simeon Metaphraſtes in Chryſoſtomi vita ubi de ordinatione ejus verba facit. Syneſius Epiſt. 76. & 66. S. Ambroſius de dignitate Sacerdotii c. 5. S. Hieronymus in c. 58. Iſaiæ ad finem capitis. S. Auguſtinus ſuper geſtis cum Emerito, & ſermone 2. de iiſdem geſtis, & lib. 5. de baptiſmo contra Donatiſtas c. 20. S. Innocent. Epiſt. 22. c. 3. S. Leo I. Epiſt. 83. ad Epiſcopos Africæ, Optatus lib. 1. contra Parmenianum. Cæleſtinus in Epiſtola ad Concilium Epheſinum; extat. c. 20. tertiæ partis Concilii. Hilarus Papa Epiſt. 1. Hormiſdas Epiſt. 25. c. 1. Theodoretus l. 4. hiſtoriæ c. 14. in fine, & 21. Socrates l. 5. c. 20. S. Gregorius I. in fine regiſtri, decreto 5. & homil. 39. S. Iſidorus l. 2. de divinis officiis, c. 5. Beda de remediis peccatorum c. 1. lib. 3. Comment. in c. 2. Marci, & in c. 2. Joannis verſus finem. Ecbertus Eboracenſis Epiſcopus in Pœnitentiali. Concilium Meldenſe c. 44. Hiſp. II. c. 5. Alexander II. cauſa 1. q. 3. c. ex multis. Urbanus II. cauſa 1. q. 7. c. Daimbertus. Anacletus Epiſt. ad Epiſcopos Italiæ, Damaſus ep. 4. ſæpius, & alii complures quorum iſti ſunt pars minima.

CAP. IV.

De manus impoſitione qua ſecundum Judæos Rabbini creantur. Quomodo eam uſurpent, & de ea philoſophentur. Omnes eorum hiſtorici qui Hebraicè ſcripſerunt, ſunt recentiſſimi. Monſtroſa Judæorum in geſtis nationis ſuæ ignorantia. Nulla hiſtoriæ inſulſitas & fatuitas tam horrida eſſe poteſt, quin ſtatim ad eam probandam præſto non ſit illis aliquod Scripturæ ſacræ teſtimonium.

I. Impoſitio manus ſuper caput alicujus rei multis de cauſis à Judæis uſurpata fuit, quarum nonnullas capite præcedente expoſuimus; Cum victimæ Deo offerebantur Sacerdotes manus victimæ jamjam mactandæ imponebant. Exod. 26. verſ. 10. & 5. *Applicabis & vitulum coram tabernaculo teſtimonii Imponentque Aaron & filii ejus manus ſuper caput illius, &c.* Hic ritus erat in Lege Moſis ordinarius, ut colligitur ex cap. 1. verſ. 2. Levitici & cap. 3. 8. 13. & cap. 4. verſ 4. 29. 33. 2. Paralip. 29. 23. & multis aliis locis in quibus hæc ceremonia aut jubetur, aut exercetur. Hunc ritum in animalium mactatione obſervare ſolebant antiqui Ægyptii, ut refert Herodotus lib. 2. Hiſtoriæ ſuæ. Teſtes etiam manus imponere jubentur ſuper eum qui eorum teſtimonio morte plectitur, ut demonſtrent ſe in teſtimonio jam lato perſeverare Levitic. 24. 14. *Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuper caput ejus, & lapidet eum populus univerſus.* Cum Levitæ è populo Dei ſeparantur, & Deo conſecrantur, ut ſacris vice populi miniſtrarent, Primores populi manus illis imponunt, Levit. cap. 8. 10. *Cumque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Iſrael manus ſuas ſuper eos, & offeret Aaron Levitas munus in conſpectu Domini a filiis Iſrael, ut ſerviant in miniſterio ejus.*

II. Sed omnibus his manus impoſitionibus, aliiſque prætermiſſis, unum genus ſolum hic à nobis attenditur: Ea ſcilicet manus impoſitio, qua dignitas & Magiſtratus aliquis apud Judæos conferebatur. Bis tantum in hoc ſenſu & de eadem perſona legitur hæc manus impoſitio in veteri Teſtamento uſurpata, Numerorum 27. 18. *Tolle Joſue filium Nun, virum in quo eſt ſpiritus, & pone manum tuam ſuper eum, &c. Et dabis ei præcepta, cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Iſrael.* Et Deuteron. 34. verſ. 9. *Joſue verò filius Nun repletus eſt Spiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas. Et obedierunt ei filii Iſrael.* Præter Joſuam non legitur manus alteri in eum finem impoſita. Legitur equidem Moſes Numeror. 11. Dei juſſu ſeptuaginta viros è populo elegiſſe qui cum in

eo

eo regendo adjuvarent, sed non legitur eis A manus imposuisse; verum Deus nullius ministerio assumpto seniores illos Spiritu sancto replevit, *auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris*. Similiter cum consulente Jethro Exod. 18. Moses constituit in populo varios Magistratus, non dicitur illis manum imposuisse.

III. Non leguntur quoque Judæi illam manus impositionem in creandis Magistratibus suis observasse, nisi post captivitatem Babylonicam, & Templum denuo ædificatum. Tum enim in varias regiones dispergi cœperunt, & varias respublicas in terris peregrinis B constituere. Antea hac creatione se opus non habere credebant, cum omnes terram suam incolerent, haberent in ea Pontifices & Levitas ex successione qui sacrificia peragerent, & Legem docerent: Reges quoque & Principes ex Davidis posteris à quibus regebantur, & Magistratus municipales creabantur. Sed cum per varias regiones dispersi sunt & disseminati, licet nulla sacrificia præterquam in Jerusalem offerrentur, necesse tamen illis erat Magistros in Provinciis qui legem docerent, creare, & Magistratus quorum autoritate omnes in officio continerentur. Submotis enim his fundamentis nulla respublica consistere potest. C Ideo creari cœperunt apud eos Rabbini, qui utroque munere, & Doctorum, & Magistratuum fungerentur. Creationis autem formam à creatione Josuæ quam modo ex Scriptura enarravimus, desumpserunt. Sed unus creationem illam sibi arrogare non audebat: tenebatur promoturus alium, duos saltem velut testes sibi adjungere. Verum necessarium non judicabant ut duo illi testes per manuum impositionem, aut alio modo antea promoti fuissent: Sufficiebat ut primus & principalis ordinans manuum impositionem ab alio jam promoto suscepisset. Nec promotus poterat tantum una vice unum promovere, sed plurimos, quorum numerus D apud eos non erat definitus. Tantam autem in illis initiis terræ suæ prærogativam detulerunt, ut impositionem illam manuum alibi, quàm in terra Israelis fieri non posse assererent. Existimarunt præterea, sed falso, nulloque testimonio fulti, manuum illam impositionem à Josue per synedrium magnum ad Rabbinos usque suos perpetua sic consecratorum successione continuatam fuisse, & propogatam. Crediderunt insuper posteriores Judæi hanc terræ Israelis prærogativam cum Babyloniis Judæis esse communicatam, eo quod istam regionem incoleret princeps captivitatis quem è semine Davidis omnes fabulantur. Tandem istam Rabbinorum creationem solo aliorum E Rabbinorum edicto sine manuum impositione fieri posse asseverarunt, ita ut vel absentes, atque etiam per Epistolam creari possent, modo promovens & ordinans in terra starent Israelis, aut in terra Babel. Hac ratione nunc & à multis seculis Rabbinorum celebratur apud eos institutio. Unde סמיכה positio, institutio, ordinatio apud eos duplex statuitur, una cum manuum impositione; altera solo verbo. Delegabatur autem iste Magistratus Rabbinicus ad tempus, ad certum genus negotiorum, ad singularem aliquam causam, qua definita, vel tempore elapso cessabat Magistratus: vel etiam ad alterius generis causas judicandas censebatur ineptus. Cum autem nunc nec è terra Israelis, nec è Babylone Rabbinorum suorum promotiones arcessant, ideo illis non est facultas judicia criminalia exercendi: mulctas tantum possunt imponere, pœnitentialibus laboribus castigare, & Excommunicatione perpetua vel ad tempus delinquentes percellere. Hæc prolatis eorum testimoniis clariora fient.

IV. R. Moses Ben Maimon Commentario in Misnaioth. cap. 1. Tractatus Sanhedrin explicans axioma antiquæ traditionis quod habetur. n. 3. illius capitis סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי ר׳ שמעון, *impositio manus Seniorum, & decollatio Vitula à tribus fit, ut ait R. Simeon.* ita scribit, אין אנו צריכין סמיכה בידים אבל האיש אשר ראוי למנותו יאמרלו הבית דין הממנים אותו אתה רבי פלוני C סמוך אתה ורשאי אתה שתדין דיני קנסות ובזה יהיה האיש ההוא סמוך והוא נקרא אלהים וידין כל הדינין והדבר זה לא יהיה כי אם בארץ ישראל ואמרו ז״ל אין סמיכה בחוצה לארץ אבל צריך שיהיה הממנה ואתו שרוצין למנותו כלם בארץ ישראל וכשתהיה לו סמיכה בארץ ישראל הוא רשאי לדין דיני קנסות ואפילו בחוצה לארץ לפי שמעקרנו סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. *Non sumus adstricti ad ordinationem* D *quæ fit per manum impositionem. Sed domus judicii cum instituit & creat aliquem Rabbinum qui hac præfectura dignus est, dicet ei, Tu N. Rabbinus es, ordinatus es, & potestatem tu habes judicandi causas criminales. Per hæc verba vir ille ordinatus erit, vocabiturque Deus, & omnes occurrentes lites dirimet. Res autem ista non fiet nisi in terra Israelis. Dicunt autem Patres nostri bonæ memoriæ nullam manus impositionem fieri extra terram Israelis, sed necesse esse ut instituentur, & ille quem instituere volunt, ambo sint in terra Israelis. Cum autem facta fuerit manus impositio, & institutio alicujus in terra Israelis, tunc erit illi potestas judicandi causas criminales etiam extra terram, cum Synedrium quod* E *est principium & fundamentum nostrum hoc intra & extra terram facere soleat.*

V. R. Obadias à Bartenora eadem verba commentans, eadem paucioribus verbis & aliquid amplius dicit, יש במשמעות הדברים גם מנוי הדיין שהגדול הסמוך צריך שיצרף עמו שנים כשרוצה לסמוך הכם כדי שיקרא רבי

רבי וידון דיני קנסות׃ וכו ולאו דבעי מסמך ידיה עליה אלא בשמא קרו ליה רבי ואין סמיכה בחוצה לארץ אלא צריך שהסומך והנסמך יהיו כלן בארץ ישראל ואז יהיה לו רשות לדון קנסות ואפילו בחוצה לארץ לפי שסנהדרין נוהגת בין בארץ בין בכל אחד ׃שנסמכו בארץ *In sensibus qui his verbis tribus possunt, inest etiam institutio judicis; Quia necesse est ut principalis qui manus impositionem suscepit, cum alicui sapienti vult manum imponere, duos alios sibi adjungat ut Rabi vocari possit, & causas criminales judicare. Significatio autem hujus dictionis* סמיכה *impositio petita est ab eo quod Mosi praecipitur Josua 27. vers. 23. Et imponet manus suas super eum: Non ante requiritur ut manum imponat super eum, sed tantum ut nomine suo expresso vocetur Rabbi. Non fit autem illa institutio extra terram; sed necesse est ut ambo & manum imponens & cui manus imponitur, in terra Israelis versentur: Tumque erit illi potestas judicandi lites criminales, etiam extra terram Israelis; Quia sic solet facere Synedrium tam in terra Israelis, quam extra cum semel in terra ordinati fuerint.*

VI Sic loqui solent Judaei omnes de duplici Rabbinorum promotione. R. Abraham Zachuth in lib. Juchasin, ubi Alphabeticè recenset Doctores in Talmude celebres, & praecipua eorum gesta quorum in Talmude fit mentio, enarrat, haec habet in R. Juda filio Babae

רבי יהודה בן בבא הסומך שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות מישראל ובן הסכימה והסכימה לא רוקא ביד במו שעשה משה ליהושע אלא אפילו בדבור בלבד די ׃שיאמר אני סומך תהיה סמוך *Sine enim opera Rabbi Iuda filii Baba judicia criminalia extincta fuissent ex Israele, atque etiam manus impositio seu Rabbinorum creatio. Ea autem non fit tantum manu ut Moses fecit Josua, verumetiam nudo sermone. Sufficit ut instituens dicat, Ego instituo te in Magistrum. Sis institutus.* Promovit ille seu creavit quinque insignes viros ad Rabbinatum, ut ait eodem loco Zacuth. Alii his quinque unum addunt, alii duos. Mortuus est iste Baba trecentis sagittis ab Ethnicis confixus. Rab. Abraham Levita in Cabbala sua occisum refert, eo quod contra Romanor. edictum Rabbinos manuum impositione creasset. ר׳ יהודה בן בבא גם הוא נהרג על שגזר מלך רומי שכל הנסמך יהרג והסומך יהרג והעיר שסובבין בה תחרב והלך הוא וישב בין שתי עירות דגדול בין אושא לשפרעם וסמך ה׳ זקני׳ וכו ובאו עליו איבים ועשו את כל גופו ככברה ונהרג *Rabbi Juda filius Baba etiam ipse occisus est, eo quod Romanorum Imperator decreverat mortis exitium adversus Ordinatum & ordinantem, atque etiam ut deleretur urbs in qua ordinatio facta fuisset. Ille igitur protectus est, & sedit inter duas magnas urbes, inter Osam, & Sepharam, ordinavitque quinque seniores, &c. Irrueruntque adversus eum inimici, totumque ejus corpus fecerunt ut cribrum, eumque occiderunt.* Quia ut scripsit Abraham Zacuth trecentis sagittis corpus ejus trajecerunt.

Tota haec historia in Talmude Babylonico fusius refertur c. 1. tractatus Sanhedrim f. 14. p. 1. & tractatu de idololatria seu עבודה זרה, fol 8. p 2. Sed hastis transfixum dicunt filium Babae. Sic ajunt Magistri postquam Romanorum decretum, & Judae ordinationes contra decretum enarrarunt, ביון שהכירו אויביהם בהן אמר להן בניו רוצו אמרו לו ר׳ מה תהא עלוך אמר להן הריני מוטל לפניהם באבן שאין לה הופכ אמרו לא זזו משם עד שנעצו בו שלש מאות לונביאות של ברזל ועשאוהו ׃ככברה *Postquam inimici eorum haec cognoverunt, Dixit eis quidam, filii currite, in dicate ei, Rabbi quid praeparatur contra te? Respondit eis, Ecce ego jaceo projectus ante eos sicut lapis qui non commovetur. Hoc dicto inde non recesserunt, donec hostes confixissent eum trecentis lanceis ferreis, & corpus ejus velut cribrum reddidissent.* Hinc apparet quanto in pretio sit apud eos manuum illa impositio, cum maluerit R. Iuda mortem crudelem subire, quam jus illud manus imponendi quod à Majoribus acceperat, pro virili non propagare. Hoc autem Judae factum Talmudistae, Judaeique omnes ut heroicum celebrant.

VIII Continuatam volunt hanc Rabbinorum promotionem à Mose in hunc usque diem; ideo in omni Judicum consessu volunt unum saltem sic promotum adesse. Moses Tranensis in libro Kirjath Sepher tractatus Sanhedr. c. 4:

כל בד״ צריך שיהיה אחד מהם סמוך מפי הסמוך שהרי משה רבינו סמך את יהושע כדכתיב ויסמוך את ידיו עליו וכן סמך את הזקנים ושרתה עליהם שכינה והם סמכו לאחרים ואחרים לאחרים ונמצאו הסמוכים איש מפי איש עד מרעה ואחד הנסמך מפי משה ׃או מפי הסמוכים *Necesse est omni Synedrio assidere Iudicem unum qui ordinatus fuerit ab uno ante ipsum ordinato. Nam Moses Magister noster manus imposuit super Iosuam, sicut scriptum est, & impones manum tuam super eum. Eodem modo ordinavit Seniores, & super eos habitavit Divinitas. Ipsi verò alios ordinarunt, & alii alios; ita deprehenduntur ordinati unus ab alio ad Mosen usque Magistrum nostrum; unus scilicet a Mose aut ab jam ordinatis.* Statim excipit ordinationem illam non esse tantum intelligendam de ordinatione per manus impositionem facta, sed etiam de ea quae nudis verbis celebratur. והסמיכה היא לקרותו רבי ולא בעי לאנוחי ידיה על ׃רישיה דסבא *Ordinatio illa est ut vocetur Rabbi, non autem requirit ut imponantur manus super caput senioris.* Dicit insuper promotionem illam Rabbinorum, seu ordinationem fieri

non

non posse à minori numero quàm trium, modo eorum unus ante fuisset ordinatus ואין סומכין אלא בשלשה ואחד מהם סמוך· Ordinatio autem illa fieri poterat ad tempus, & propter negotium unum aliquod, ita ut tempore exacto & negotio peracto, cessaret ordinatio. ויכולין לסמוך הרבה ככת אחת כמו משה שסמך ע' זקנים וכן לסמוך לדבר אחד יכן עד וזמן כך· *Possunt etiam una vice plures ordinari, ut fecit Moses qui 70 seniores instituit. Est etiam illi potestas ad unam rem aliquam Ordinandi, & ad certum aliquod tempus.*

IX. Rabbi Moses Ægyptius in quarta parte magni operis sui quod inscribitur, יד הזקה, tractatus Sanhedrin cap. 4. eadem sed clarius & distinctius explicat, כיצר היא הסמיכה לדורות לא שיסמכו על ראש הזקן אלא שקורין לו רבי ואומרים לו הרי את סמוך ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות· ואין סומכין סמיכה שהיא מינוי הזקנים אלא בשלשה והוא שיהיה אחד מהן סמוך מפי אחרים כמו שביארנו וכו' יש לסומכין לסמוך אפילו מאה כפעם אחת ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום אחד ויש להם למנות כל מי שירצו לדברים יחידים· *Quomodo se habuit promotio quæ per secula & generationes facta est, non ita facta fuit ut manus super senioris caput imponerent, sed eum Rabbi vocantes, eique dicentes, Ecce tu promotus es, estque tibi potestas judicandi etiam judicia pœnalia. Neque promovere solent promotione ea qua Seniores in Rabbinos constituerent, nisi cum tribus quorum unus ordinatus erat ex eorum numero qui ab aliis ordinati sunt, ut explicavimus, &c. Ordinantes ordinare possunt una vice etiam centum. David enim Rex triginta millia uno die ordinavit. Est etiam eis potestas instituendi, & ordinandi quemcunque voluerint cum solis & nudis verbis.*

X. Hanc autoritatem potest Synedrium multis modis distribuere, & limitare, extendere & restringere. Ita enim eodem loco sequitur, כיצד חכם מופלא שראוי להורות לכל התורה כולה יש לבית דין לסמוך אותו וליתן לו רשות לדון ולא להורות כאיסור והתר או יתנו לו רשות כאיסור והתר ולא לדון דיני ממונות או יתנו רשות לזה לדון אבל לא לדון דיני קנסות וכו וכן יש לסומכין ליתן רשות עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשות לדון או להורות עד שיבוא הנשיא לכאן או כל זמן שאתה עמנו במדינה וכן כל כיוצא בזה· *Quid vero de Sapiente præclaro qui potest universam legem docere? Potest Synedrium eum ordinare, illique dare judicandi potestatem, sed non docendi quæ prohibita sunt & licita. Vel etiam concedit illi potestatem in prohibita & licita, sed non judicandi causas pecuniarias, aut etiam hæc judicandi, sed non causas criminales, &c. Ita quoque possunt Ordinatores potestatem concedere usque ad tempus, & Ordinato dicere. Est tibi potestas judicandi vel docendi, donec huc veniat Princeps; Vel toto illo tempore, quo nobiscum in hac urbe commoraberis, atque eadem ratio omnium quæ his similia sunt.*

XI. Conjecturam addit Moses Ægyptius quæ populo Israelitico magnam autoritatem conciliat ad Judicum suorum successionem continuandam & confirmandam, quam ideo referunt & probant Rabbini Obadias à Bartenora, & Moses Tranensis locis jam citatis, aliique Judæi, נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להן לדון דיני קנסות ויש להם לסמוך אחרים· אם כן למה היו החכמים מצטערים על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל לפי שישראל מפוזרין ואי אפשר שיסכימו כלן ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת כלן אלא דן דיני קנסות לכול שהרי נסמך מפי בית דין והדבר צריך הכרע· *Sententia ista mihi placet, quod si Sapientes omnes terræ Israelis convenirent & consentirent ad instituendum Judices, & ad manus eis imponendum, illi ordinati essent, penesque eos esset autoritas judicandi judicia pœnalia, atque etiam alios ordinandi, &c. Si res ita se habet, Quamobrem Sapientes ita solliciti & anxii fuerunt de promotione illa, ut judicia pœnalia non extinguerentur ab Israele? Id factum est propter Israelitarum dispersionem: fieri enim non potest, ut omnes conveniant. Si autem esset illic Ordinatus a jam Ordinato, necessaria non esset omnium sententia, sed judicaret & definiret causas criminales erga quemcumque, eo quod promotus esset autoritate Synedrii. Sententia ista necessario videtur admittenda.*

XII. Moses tamen Tranensis relato & laudato hoc Mosis Ægyptii testimonio scribit hanc sapientum Congregationem decem annis antequam scriberet factam fuisse, & Rabinum Jacob Berob electum, & manibus impositis ordinatum, qui postea multos discipulos suos ordinavit. Ita ille loco sæpius adnotato, והיום כמו עשרה שנים כשנת הרחץ הסכימו רוב חכמי ישראל שבאי לסמוך לגדול כדורו מורינו הרב הר' יעקב בירוב ז"ל והוא סמך קצת תלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון להחזיר העטרה ליושנה אמן· *Hodie sunt anni circiter decem cum anno 303.* (Christi 1543.) *convenerunt multi sapientes Israel ad promovendum magnum illum in generatione sua Magistrum nostrum Rabbinum, Rabin. Iacob Berob cujus memoria in benedictione est. Qui postea aliquot Discipulos suos viros insignes ordinavit, quique ab ore Dei ex-*

excelsi benedicentur, ut restituere possint coronam legis in pristinum statum, Amen. Ita illi successionem ordinationis Rabbinorum suorum quacumque arte adstruere conantur.

XIII. Nonnulla eorum quæ de impositione manuum, & Rabbinorum creatione ex antiquorum & recentiorum Judæorum commentariis prodidimus, jam Talmudis autoritate demonstrata sunt, nunc ad cætera pergamus. Eodem cap. 1. tractatus Sanhedrin, fol. 14. pag. 1. אמר ר' יהושע בן לוי סמיכה בחוצה לארץ מאי אין סמיכה אלמא דלא דיני דיני קנסות כלל בחוצה לארץ והא תנן סנהדרין נוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ אלא דלא סמיכנן בחוצה לארץ פשיטא סומכין בחוצה לארץ ונסמכין בארץ הא אמרינן דלא אלא סומכין בארץ ונסמכין בחוצה לארץ. *Dixit R. Josue filius Levi, Creatio Rabbinorum extra terram Israelis facta, Quid? non est promotio. Quamobrem? eo quod causa criminales nullo modo judicantur extra terram Israelis. Atqui traditur, quod Synedrium judicare solebat tam extra terram Israelis, quàm intra; sed non imponebant manus extra terram. Perspicuum est quod promoventes poterant esse extra terram, sed promoti in terra. Ecce asseverant alii quod non, sed promoventes esse debere in terra, promovendi verò poterant esse extra terram.*

XIV. Glossa Talmudica nonnulla notat ad verba præcedentia quæ non erit inutile huc referre. Ad hæc verba, *eo quod causa criminales, &c.* והכי קאמר אין סמיכה מועלת בחוצה לארץ ואפילו סמכוהו בארץ. *Hoc sibi volunt hæc verba promotio non est utilis extra terram Israelis, etiamsi aliquis in ea promotus fuerit.* Est quidem sensus verborum Talmudicorum quæ glossantur: Sed hæc sententia ab iis non admittitur, ut sequentia Talmudis verba demonstrant. Deinde in illa verba *perspicuum est quod promoventes*, &c. Objiciens per illa verba, *extra terram Israelis*, non intelligit, terram quamlibet, sed Babyloniam in qua erant Judæorum academiæ celeberrimæ, & Princeps juxta eorum sententiam de familia Davidis: Ideo eorum multi hanc terræ Israelis prærogativam in Judæos Babylonis diffundebant. Hæ circumstantiæ objectioni locum dederunt, אם בני בבל נותנין רשות לאחד שבארץ ישראל לדון קנסות הא אמרן דלא דאין סמיכה בחוצה לארץ וכיון דאי היה גבן הכי לא מצינן לממסכיה כל שכן היכא דליתיה גבן. *Si Babylonii dederint facultatem uni habitanti in terra Israelis judicandi causas criminales. Sed dicunt hoc fieri non posse; Quia manus impositio non fit extra terram Israelis. Quandoquidem si esset apud nos & in manu nostra quis promovendus, nec si possemus eum promovere; multò minus hic poterimus id facere in eo qui apud nos non est, nec sub manu nostra.*

Denique in hæc verba, *Promoventes erant in terra, &c.* סומכין בארץ ונסמכי בחוצה לארץ מאי אם הסומך עומד בארץ והנסמך עומד בבבל וליתיה גבי סומך מי מהני כאילו איתיה גביה בשעת סמיכה ומצי למידן בחוצה לארץ כדתני סנהדרין נוהגין בחוצה לארץ או דילמא כיון דליתיה גבייהו בשעת סמיכה לא מהניא ליה. *Qui promovent in terra Israelis, & promoventur extra terram, Quid est? Si Promovens stat in terra, & qui promovetur stat in Babel, nec est apud promoventem: Quid inde lucratur? Idem est ac si esset apud eum in hora promotionis suæ, potestque judicium exercere extra terram Israelis, ut traditur, Synedrium solet judicia exercere extra terram: Vel etiam forte hoc sic est intelligendum, quod cum apud eum non sit, cum promovetur, nihil illi prodest promotio.* Itaque juxta istum Glossatorem Promotio Absentis limitanda est his duabus conditionibus, modo Promovens sit in terra Israelis, & Promotus vel in terra Israelis, vel apud Babylonis Judæos; sicque creatus quæcunque judicia ubique gentium in Judæos exercere poterit. Posterior sensus quem verba, ut ait Glossator, pati possunt, non est apud eos in praxi.

XV. Talmud Hierosolymitanum cap. 1. Tractatus Sanhedrin fol. 19. col. 1. אמר רבי בא בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכיי מינה את רבי ליעזר ואת רבי יהושע ורבי יהושע את רבי עקיבא ורבי עקיבא את ר' מאיר ואת רבי שמעון וכו'. אמרו בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מנויו מינוי ונשיא שמינה שלא לדעת בית דין מנויו מנוי חזרו והתקינו שלא יהו בד"ה ממנין אלא מדעת הנשיא ושלא יהא הנשיא ממנה אלא מדעת בית דין. *Dixit R. Ba, ab initio unusquisque autoritatem habebat promovendi discipulos suos. Veluti Raban Jochanan filius Zachai promovit R. Eliezer, & R. Josua: Et Rabi Iosua, R. Akibam, & R. Akiba R. Meir & R. Simeonem, &c. Dixerunt, domus Iudicii qua promovit aliquem & præfecit sine sententia Principis, institutio ejus non est institutio; Princeps autem licet præficiat aliquem sine sententia domus Iudicii, institutio ejus rata est. Rem iterum consideraverunt, & constituerunt, ut domus judicii neminem promoveret nisi ex sententia Principis, neque Princeps nisi ex sententia domus judicii.*

XVI. Moses Ægyptius in magno opere, יד חזקה libro & capite jam citatis, hæc paulò aliter refert. Ait enim hanc autoritatem Rabbinis ablatam Hillele principe, & cum Principe communicatam; addita tamen certa conditione quæ sequitur, בראשונה היה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו וחכמים חלקו כבוד להלל הזקן והתקנו שלא יהא אדם נסמך

נסמך אלא ברשות הנשיא ושלא יהא
הנשיא סומך אלא אם כן היה אב בית
דין עמו ושלא יהיה אב בית דין סומך
אלא אם כן היה הנשיא עמו. *Ab initio omnis Ordinatus ordinabat Discipulos suos. Verum Sapientes gratiam Hillelis Senioris impertiti sunt, & constituerunt, ut nemo ordinaretur, nisi potestate à Principe accepta: Neque etiam ordinaret Princeps, nisi cum eo esset pater Synedrii; neque Pater Synedrii ordinaret, nisi similiter cum eo esset Princeps.*

XVII. Hæc de manus impositione à Judæis in Rabbinorum & Magistratuum suorum creatione observata edisseruimus; ex quibus Christiana manus impositio utcunque illustrari potest, & istius ceremoniæ in sacris Ordinationibus quibus Magistratus Ecclesiastici creantur usurpandæ prima occasio videtur aperiri. Ex antedictis colligi tantum velim Judæos annis centum, & forsan aliquanto pluribus ante natum Christum Dominum nostrum, Doctores & Rabbinos suos per impositionem manus in Synagogis creasse, qui etiam extra terram Israelis causas civiles & criminales judicare possent, atque etiam rebelles variis Excommunicationibus pro criminum gravitate percutere. Hanc autem manuum impositionem saltem à tribus celebratam fuisse, quorum etiam unus saltem, qui videlicet principalis esset Ordinator, & actionis moderator, eandem manus impositionem antea subiisset. Quæ certa sunt, & apud Judæos explorata, atque ab eorum antiquissimis Doctoribus, nemine dissentiente, tradita.

XVIII. Nolim autem fidem adhiberi omnibus fabulis & historiolis quas Judæorum Magistri his adtexuerunt; cujusmodi nonnullas sermoni necessario insertas exposuimus, ut video passim facere viros Hebraicè doctos putant Judæis de historia gentis suæ scribentibus assentiendum. Quæ sententia in historiæ Judaicæ causa fallacissima est. Nam Judæi nullos prorsus habent, aut habuerunt Historicos ab Esdra ad annum Christi millesimum, atque etiam centesimum supra millesimum. Josephus Matthiæ filius nobilissimus Judæus, & historiarum Judaicarum scriptor celeberrimus, ipsis planè est incognitus. Alter Ben Gorion impostor qui vix annos ante sexcentos vivebat, historiam Judaicam conscripsit ab Antiocho Epiphane ad Hierosolymæ excidium maxima ex parte de Josepho vero exscriptam, cui multa initio de Alexandro aliorumque bellis addidit, veris passim fabulas permiscens imposturæ suæ certissimos indices. Iste Gorionides ab annis quingentis fuit posterioribus Judæis notissimus. Cæteri quoque omnes quos habent, nullo excepto, posteriores sunt seculo post nativitatem Christi decimo. Antiquissimus enim post Gorionidem Abraham Levita qui Cabbalam suam historicam scribebat circa annum Christi

A 1150. Antiquius forsan est Chronicon vulgò dictum סדר עולם זוטא *ordo mundi parvus*. Sed Chronicon illud nihil aliud est quam nuda nominum & annorum textura ab initio mundi ad usque annum Christi circiter octingentesimum.

XIX Opponet aliquis Chronicon ab iis dictum סדר עולם רבא, *Ordo mundi magnus*, cujus est compendium *ordo parvus* jam nobis commemoratus, additis brevissimè eorum no-
B minibus qui Remp. Judaicam in Assyria sub Persarum Regibus annis à Christo 400. rexerunt. Concedamus huic operi quantam voluerit quilibet antiquitatem: Hoc ad rem de qua agimus nihil prorsus interest. Chronicum enim illud exponit tantum brevissimè historiam sacram per annorum seriem; & cum in Nehemiæ & Esdræ historia finit, & quæ historia sacra tacet, præteriit, paucas addit lineas quibus probat ab historiæ sacræ terminis in sequentia tempora verbis sapientum, hoc est Talmudistarum, esse attendendum. Deinde notat Monarchiam Græcorum durasse annis centum & octoginta, Maccabæorum cen-
C tum tribus, Herodianorum totidem. His autem uno verbo dictis eximius hic & diligens autor eum hoc præclaro & erudito historiæ fragmento Chronicum claudit, אלו הן שמונה
מלכי יון אלכסנדרוס מכדון פירטון שלומין
סליקס סנטרוק אנטיוך אנטיוכס גסקלגס
מפולימוס שלאסוירוס פול עד פולימוס
של אספסינוס שמונים שנה׃ אילו בפני הבית׃
כפולימוס שלאספסינוס עד פולימוס של
טיטוס כד״ ומפולימוס של טיטוס עד
D מלחמת בן כוזיבא יו׳ שנה ומלחמת בן
כוזיבא ב׳ שנים ומחצה כב׳ שנה אחר
חרבן הבית׃ *Hi sunt octo reges Græcorum, Alexander Macedo, Phirton, Selimon, Seleucus, Santeroch, Antioch, Antiochus, Gascleuas. A bello Assueri Phul usque ad bellum Vespasiani octoginta anni. Hæc ante domus destructionem. A bello Vespasiani usque ad Titi 24. anni, & à bello Titi usque ad bellum filii Cozibæ 16. anni. Et bellum filii Cozibæ annis duobus cum dimidio duravit. Sic conficiuntur anni 22. post domus eversionem.* Videant Chronologi Judaicæ inscitiæ admiratores qua
E ratione Bœotica hæc ænigmata intelligant. Amanuensis error videtur, *anni 24. ad bellum Titi*. Expungendi sunt viginti, ut summa collecta cum præcedentibus annis conveniat.

XX. Quapropter nutant & labascunt omnia prope quæ permulti literarum Hebraicarum & Rabbinicarum non imperiti magna cum pompa literaturæ Hebraicæ scribunt de jure & privilegiis Regum Judaicorum, de magni Synedrii in eos potestate, de tribus

crimi-

criminibus quorum causa jussu Synedrii vapulabant Reges, de bellis arbitrariis quæ injussu Senatus decernere non poterant. De autoritate magni istius Senatus qui Reos quatuor suppliciorum generibus afficere poterat; Regis verò qui uno tantùm: Qui Pontificem magnum etiam capitali supplicio punire: Qui solus de Pseudo propheta, de Apostatis, de vectigalibus, ædificiis publicis, aliisque compluribus cognoscere. Hæc inquam quid dico nutant & labascunt? sed plane falsa sunt, & temerè à Rabbinis & Talmudicis pronuntiata. Eorum enim omnium nihil prorsus meminit scriptura, nihil Josephus, etiamsi sæpius data occasione id necesse fuisset. Imò sæpissimè tam è scriptura quàm potissimùm è Josepho contraria his evidentissimè colliguntur. Quid dicam de magni illius Synedrii Principe, & Præside; quem è stirpe Davidis semper assumptum prædicant; de ejus Vicario quem honoris causa Synedrii Patrem appellatum fingunt; de Hillele apud eos ter maximo, qui eorum traditiones magna ex parte aut invenit, aut excoluit, & polivit; quem volunt annos quadraginta natum è Babylonia Hierosolymam venisse, annis quadraginta legem Hierosolymis docuisse, & annis quadraginta Senatus principem fuisse, populumque universum cum summo Pontifice regnante Herode gubernasse, cui in summo illo principatu filii ejus successerunt, eumque ad excidium usque Hierosolymæ conservarunt: De quo tamen ne γρῦ quidem Josephus, imò ex quo multa contraria, & cum hac principatus fabula, plane ἀσύστατα. Quid de ipso magno Synedrio, quid de 23. Synedrio, & trium judicum Synedrio apud Rabbinos recentiores & veteres tantopere decantatis? Nusquam de his meminit Scriptura, nusquam Josephus. Semel quidem meminit Scriptura, Num. scilicet c. 11. Seniorum 70. quos jubente Deo elegit Moses e senibus Israel, ut ipsi populo judicando adessent. Sed hoc fuit Mosis singulare factum, quod nec jussit populum imitari, nec unquam legitur imitatus. Si Judæis esset aliquis eorum temporum Historicus ista commemorans, aut quivis alius ejusdem temporis aut proximi liber, iis facilè assentiendum judicarem. Quod enim Historicus unus omittit, alter supplere potest. Sed nullum prorsus habent Judæi illorum tempotum historiographum. Recentiores sunt omnes; nec tantum nullum habent, sed nullum se habuisse commemorant. Josephus Hebræus licet ὑποβολιμαῖος & recentior, nihil tamen refert quod causam istam juvare possit.

XXI. Dices: Unde igitur illis tot anicularum deliramenta, tot historiarum portenta? à Talmudistis acceperunt. Unde verò Talmudistæ? à Scripturæ testimoniis deduxerunt, sed mirum in modum explicatis. Nihil est enim tam absurdum, tam comicum, tam ridiculum, tam monstrosum, atque ab omni fide & probabilitate abhorrens, ad quod demonstrandum statim præsto non sit illis è sacra Scriptura testimonium. Hoc in promptu nobis esset sexcentis testimoniis demonstrare. Sed locus hic non est huic digressioni idoneus; jamque satis superque digressi sumus. Aliquando σὺν Θεῷ hanc materiam copiosè exponemus: Nunc ad lineas nostras redeundum.

CAP. V.

Presbyteratus formam nec inesse in verbis quæ proferuntur in instrumentorum traditione, nec in verbis istis, Accipe Spiritum Sanctum, &c. possent tamen ex Ecclesiæ præcepto formæ vicem tenere. Concilii Tridentini canonem demonstratur non esse huic sententiæ contrarium. Ex Sanct. Augustino & Amalario probatur antiquos dicere non solitos, Accipe Spiritum Sanctum.

I. AD substantialem & perpetuam Ordinationis Presbyteralis formam demonstrandam eodem argumentandi genere utemur, quo in materiæ probatione usi sumus. Ut de materia factum est, duplex etiam hac in causa fit quæstio juxta duplicem de natura istius Ordinis sententiam. Qui enim dicunt unicam esse istius Ordinationis materiam, consequenter asserunt unicam esse formam, verba scilicet in rituali huic materiæ accommodata, nempe, *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis quam pro mortuis, in nomine Domini.* Qui duplicem materiam statuunt, duplicem quoque formam fingunt, jam enarratam, & hanc, *Accipe Spiritum Sanctum: Quorum remiseritis, &c.* Eadem argumenta quæ contra materiam allata sunt, contra formas quoque istas vel separatim vel conjunctim sumptas eodem cum robore afferri possunt, & jam propter rerum conjunctionem allata sunt. Itaque adversus utramque formam objicitur, rem esse inauditam hactenus apud Græcos, & nongentis a Christo annis apud Latinos. Deinde posteriorem illam formam trecentis annis priore juniorem; & recensendo rituales Latinos ab annis quinquaginta supra quadringentos in annos sequentes facilè illius ortum & progressum recognosci. Ista autem omnia jam facta sunt quum de materia disputaremus: Quapropter nunc ab isto labore nos continebimus.

II. Quum de forma loquimur, ut quum locuti sumus de materia, his verbis *instrumentorum porrectionem, non esse materiam,* addidimus de industria, *perpetuam.* Si enim quis contenderet ea instrumenta postquam ab Ecclesia communiter usurpata sunt, veram cum precibus quæ cum priore manuum impositione concipiuntur, materiam & formam constituere, atque etiamsi velit, cum verbis, quæ cum posteriore manuum impositione recitantur, nec

id iuficiarer, nec assererem. Quamobrem enim non poterit Ecclesia Sacramento Ordinis, ut sæpe fecit Sacramento Matrimonii, novas pro materia & forma conditiones apponere quarum prævaricatio Sacramentum reddat irritum & nullum, cum Christus nullam materiam aut formam hujus Sacramenti non secus ac matrimonii in specie definiverit? Sanè supra vidimus Ordinationes sæpe irritas & inanes antiquitus declaratas, eo quod regulæ à canonibus pro ordinationis materia præscriptæ, observatæ non fuissent. Hoc unum contendimus, istam instrumentorum traditionem, & postremam manus impositionem ceremonias esse recenter innovatas, & recentissimè postremam illam manus impositionem. Quapropter iniquè admodum ii populi qui sine ea ceremonia ordinationes suas ab antiquissimis temporibus celebrare solent, prævaricationis accusarentur: nec demonstrari potest Ecclesiæ intentionem fuisse, cum primùm institutæ sunt, omnem Ordinationem ubique gentium, iis omissis factam, irritam pronuntiare. Quid? An nullo autore Pontifice, nullo decernente Concilio dicemus Græcos antiquo more suo ordinationem celebrantes inaniter agere, eo quod ceremonias istas omittunt, de quibus ne fando quidem audiverunt?

III. Sunt tamen aliqui recentiores Doctores qui decreto Concilii Tridentini freti erroris & temeritatis arguunt eos qui postremam istam manus impositionem cum verbis suis non conjungunt cum instrumentorum traditione ad materiam & formam ordinationis Presbyteralis constituendam. Censent enim Concilii canonem ita clarum esse, & interpretationi suæ conformem, ut nemo sine errore & temeritate contradicere possit. Canon autem est ejusmodi, *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum, aut per eam non imprimi characterem, &c. anathema sit.* sess. 23. can. 4. Sed sanè cum sibi non consentientes erroris & temeritatis condemnant, ipsi temerarii sunt. Illa sententia quæ omnem manuum impositionem ab ordinatione excludebat, erat ante Concilium Tridentinum communissima. Cui probabile fiet unquam Patres Tridentinos sententiam in Ecclesia vulgatissimam decreto suo condemnasse? Deinde post Concilium Tridentinum Doctores permulti & celebres eandem sententiam docuerunt, & contrariam confutarunt, Dominicus Soto in 4. dist. 24. q. 1. art. 4. §. At verò, Gregorius de Valentia tom. 4. disput. 9. q. 1. puncto 5. Didacus Nugnez in eundem S. Thomæ locum, versiculo, *Septimus ordo.* Bonacina de Sacramentis disput. 8. q. unica, puncto 3. n. 2. Antoninus Diana moralium resolutionum part. 2. tract. 4 de Sacramentis, resolut. 187. Gravina ex professo multis disputat contra eos qui ejusmodi sententiam amplectuntur, disputat. 2. de materia & forma Sacrament. §. 7. conclus. 3. Joannes della Cruz in directorio conscientiæ part. 2. de Sacramento ordinis, dub. 2. conclus. 1. & multi alii mihi non lecti. Quis judicabit ex decreto illo tam evidenter colligi hæc verba, *Accipe Spiritum sanctum, &c.* ad formam Ordinationis pertinere, ut qui contradixerit, erroris condemnari possit, cum tot viri docti quibus decretum illud est perspectissimum, contrariam planè sententiam tueantur?

IV. Quod ad illum canonem attinet, statuunt Patres per sacram ordinationem dari Spiritum sanctum, & consequenter non inaniter in ritu ordinationis verba ista, accipe Spiritum sanctum, ab Episcopo proferri: Sed non dicunt per verba illa præcise characterem imprimi, & dari Spiritum sanctum. Irridebant Hæretici Episcopum illa verba proferentem, eo quod inanem existimabant ordinationem Catholicam. Hanc hæresim anathemate feriunt Patres, simulque docent per Ordinationem dari Spiritum sanctum, & characterem imprimi. Considera præterea Patres illos præcisè admodum loqui. Nam cum dixissent per sacram ordinationem dari Spiritum Sanctum his verbis, *Accipe Spiritum sanctum*, nihil addiderunt, ut possint intelligi ex æquo de tribus majoribus ordinibus, qui propriè vocantur sacri ordines, & in quibus ex omnium prope consensu character imprimitur, aut impressus extenditur. Ideo non magis hæc verba de Presbytero intelliguntur quam de Episcopo aut Diacono; frustraque omnino sunt qui eo canone volunt Presbyteris datam esse potestatem in corpus Christi mysticum. Nulla enim conjectura colligi potest id uni potius quàm alteri tribuendum. Imò videntur Patres simpliciter dixisse, accipe Spiritum sanctum, & resecuisse, *Quorum remiseritis, &c.* ne de solo Presbytero intelligerentur.

V. Verba illa, *accipe Spiritum sanctum*, ab antiquis Latinis usurpata non fuisse; & consequenter nec Ordinationis Presbyteralis, nec cujusvis alterius, formam fuisse, præter argumenta jam allegata, ex omnium ritualium, & autorum antiquorum qui de officiis ecclesiasticis scripserunt, profundo silentio petita, demonstrant evidenter nonnulla alia quæ hic subjiciemus. Id clarissimè deducitur ex iis quæ habet Sanct. Augustinus lib. 15. cap. 26. de Trinitate, *Quomodo*, inquit, *Deus non est qui dat Spiritum sanctum? Imò quantus Deus est qui dat Deum? Neque enim aliquis discipulorum ejus dedit Spiritum sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia. Denique & Simon Magus offerens Apostolis pecuniam, non ait, date & mihi hanc potestatem, ut dem Spiritum sanctum; sed cuicumque imposuero manus, ut accipiat Spiritum sanctum. Quia neque scriptura prius dixerat, Videns autem Simon quod Apostoli darent Spiritum sanctum, sed dixerat, videns autem Simon quod per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus sanctus.* Et post aliqua sic colligit. *Nos autem accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro; effundere autem super alios non utique possumus, sed ut hoc fiat, Deum super eos à quo hoc efficitur, invocamus.*

VI. Hoc tam luculentum Sancti Augustini testimonium à formula loquendi tam scripturæ sacræ quàm Ecclesiæ petitum, mendacii & imposturæ statim convinceretur, si illius ævo Epis-

Episcopi ordinantes dicere solebant, *Accipe Spiritum sanctum.* Quibus enim verbis evidentius & efficacius testari possunt Episcopi se Spiritum sanctum dare quam illa formula loquendi, *Accipe:* Ac proinde luculentissimis & quotidianis testimoniis falsi convinceretur tam confidens Sancti Augustini asseverantia, Ecclesiæ Præpositos Spiritum sanctum non dare, sed Deum orare ut ad eos veniat quibus manus imponunt. Cum aliquis quod suum est, alteri tradit, clarius id exprimere non potest quàm his verbis, Accipe hoc. Hæc enim propositio huic æquivalet, do tibi hoc, nec est minus usitata. Sic Abrahæ reddit uxorem Pharao Genes. 12. 19 *Accipe eam & vade.* Et Jacob Esau dat munera. Genes. 33. 10. *Accipe munusculum de manibus meis.* Ut apud Virgilium Andromache ad Julum, *Accipe & hæc manuum tibi quæ monumenta mearum, Sint puer.* Filia Pharaonis Mosis nutrici, Exod. 2. 9. *Accipe puerum istum.* Ita Dominus noster corpus suum tradens discipulis, *Accipite, hoc est corpus meum.* Hæc est naturalis & vulgatissima formula sese explicandi, cum nos dare aliquid significamus. In causa pari cum ordinandis instrumenta tradit Episcopus qua loquendi formula hoc facit? Accipe Amictum; Accipe Manipulum, Accipe Ceroferarium, Urceolum, Baculum, Annulum, &c. Idem est ac si dicat, do tibi manipulum, baculum, &c. Imò major est emphasis quàm si diceret, do tibi. Imperativus enim; Accipe, non solum denotat rei alicujus traditionem, sed rei istius traditionem cum potestate & autoritate conjunctam. Ideo nusquam legas in ritualibus cum instrumenta traduntur, do, vel trado tibi, sed Accipe: quia simul cum ista traditione duplex innuitur potestas, tradentis instrumentum, sive ordinantis, & ea quam ordinatus ab ordinante accipit. Ea de causa Principes Magistratus creantes eodem loquendi modo utuntur: *Accipe*, inquiebat Trajanus Præfectum Prætorio creans, *hunc ensem*, *&c.* & consimiliter Barbari Romanos imitati.

VII. Verum si quid eo argumento validius excogitari potest, illud est quod ex Sancto Augustino in eodem loco colligitur. Quibus verbis putas, Lector, probat Sanctus Augustinus Christum dedisse Spiritum sanctum? Ex his scripturæ verbis, *Et cum resurrexisset, & apparuisset discipulis suis, insufflavit, & ait, Accipite Spiritum sanctum.* Christum dicit Sanctis bis dedisse Spiritum sanctum, semel in terra post resurrectionem, quod probat solo testimonio allegato; & de cœlo postea in die Pentecostes. Ex utraque ista spiritus traditione probat Spiritum sanctum à filio procedere, & filium consequenter Deum esse. *Quomodo ergo Deus non est, qui dat Spiritum sanctum?* statimque comparat Discipulos cum Christo, affirmans Discipulos nunquam professos se spiritum dare, sed orasse ut Spiritus descenderet in eos quibus manus imponebant, *quem morem*, inquit, *in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia.* Si tum Ecclesiæ Præpositi soliti fuissent dicere, *Accipite Spiritum sanctum*, Num planè ridiculum fuisset Sancti Augustini argumentum? imo falsæ suppositioni innixum, & Ecclesiæ praxi quotidianæ contrarium?

VIII. Ex Amalario colligitur simili argumento formam, istam annis octingentis & quinquaginta post Christum natum planè fuisse in Ecclesia Dei incognitam. Amalarius lib. 2. de divinis officiis, cap. 12. Ordinationem Diaconi explicans ex Sancto Augustino docet, *non dare Apostolos Spiritum sanctum, sed orare ut veniret super eos quibus manus imponebant*, idque novis probat argumentis: quæ sanè omnia non modo falsa sunt, sed etiam ridicula, si tum soliti fuissent Episcopi, super ordinandos Diaconos, Presbyteros, & Episcopos hæc verba, *Accipite Spiritum sanctum* pronuntiare. Sequitur igitur apud Amalarium, *Unde scriptum est in libro Numerorum, Et dixit Dominus ad Moysen, Congrega mihi 70. viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint, ac Magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, facies que ibi stare tecum, & descendam & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis. Non dixit, aufer de Spiritu tuo, & trade eis; sed auferam, & tradam. Et paulo post, Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dans 70. viris. Neque hic dixit, quod Moyses daret, sed Dominus dedit, &c.* Quæ ratio, quodnam complexionis genus, si in ipsa Diaconi ordinatione, de qua est illi sermo, dicunt Episcopi, *Accipe Spiritum sanctum*, traduntque Spiritum sanctum imperando, non deprecando? Amalarii seculo nulla adhuc erat istius ritus memoria. Idem non minus evidenter ex alio ejusdem autoris testimonio, quod habetur lib. 1, cap. 23. de officiis Ecclesiasticis, ubi Sancti Augustini locum jam relatum fusè exscribit.

CAP. VII.

Alexandrinæ Ecclesiæ consuetudinem nunquam tulisse, ut ipsius Patriarcha sine Episcopis per solos Presbyteros regeret Patriarchatum suum; neque ipsum per Presbyteros aliquando consecratum fuisse, ut quidam Eutychius Patriarcha scripsisse fertur. In paucissimis verbis multorum mendaciorum convincitur Eutychius ille. Prava textus Arabici interpretatio absurditatem auget. Ægypti variæ erant Provinciæ, sed autoribus sacris & prophanis una dicebatur propriè Ægyptus. Ægyptus urbibus abundantissima ab uno Episcopo regi non potuit. Sanctus Athanasius ab urbe, Episcopi necessitatem colligit.

I. ANtequam ad alia feramur, enodandus nobis est nodus quem ex Eutychii Patriarchæ

triarchæ Alexandrini Chronico nexuit Joannes Seldenus, vir linguarum, & variarum rerum cognitione insignis. Edidit nuper ἀποσπασμάτιον brevissimum Arabicè & Latinè ex Eutychii Chronico, eo tantum fine ut demonstratet rempublicam Christianam sine Episcopis regi posse, Presbyteros Episcopis pares esse, eosque posse è corpore suo Episcopum constituere & consecrare. Verba Chronici quibus hoc conficit, ex Arabico textu ita transtulit: *Constituit item Marcus Evangelista duodecim Presbyteros cum Anania, qui nempe manerent cum Patriarcha, adeo ut cum vacaret Patriarchatus, eligerent unum e duodecim Presbyteris, cujus capiti reliqui undecim manus imponerent, eumque benedicerent, & Patriarcham crearent, &c. Neque desiit Alexandriæ institutum hoc de Presbyteris, ut scilicet Patriarchas crearent ex Presbyteris duodecim usque ad tempora Alexandri Patriarchæ, qui fuit ex numero illo 318. Is autem vetuit ne deinceps Patriarcham Presbyteri crearent. Et decrevit ut mortuo Patriarcha convenirent Episcopi qui Patriarcham ordinarent.* Et paulo post, *Ab Anania quem constituit Marcus Evangelista Patriarcham Alexandriæ, usque in tempora Demetrii Patriarchæ ibidem nullus erat in Provinciis Ægypti Episcopus; nec Patriarchæ ante eum crearunt Episcopos. Ille autem factus* Pa*triarcha tres constituit Episcopos. Et primus fuit hic* Patriarcha *Alexandrinus qui Episcopos fecit. Mortuo Demetrio suffectus est Heraclas Patriarcha Alexandrinus, qui Episcopos constituit viginti.*

II. In his verbis duo potissimum continentur insolita, & in Ecclesia Dei inaudita: Prius, Presbyteros non modo Episcopos elegisse, quod hactenus multis in locis obtinet; verumetiam consecrasse, quod nulli annales, nulla monumenta Ecclesiastica memoriæ prodiderunt. Posterius, Ecclesias Ægyptias sine Episcoporum ministerio & regimine annos ducentos transegisse ab Anania ad Patriarcham usque Demetrium qui primus tres Episcopos creavit. Verum ex eo testimonio, etiam ut jacet, & interpretatus est Seldenus contrarium omnino consequitur ejus quod cum aliis Heterodoxis contendit, inter Episcopum & Presbyterum nullum fuisse in Ægypto discrimen. Imò hoc suo effato supponit Eutychius, Episcopos Presbyteris dignitate longè præstare: Ideò ut rem notabilem & scitu dignam refert Patriarchas Alexandrinos per solos Presbyteros sine Episcopis Ecclesias Ægypti administrasse. Cum enim Episcopus à Presbytero longè differret, ex totius Ecclesiæ consuetudine; ideò notat hoc in Ecclesiis Ægypti speciale fuisse & extraordinarium, ut contra quàm solerent cæteræ, Patriarchæ illas sine Episcopis regerent. Sanè si toto illo tempore idem fuisset in Ægypto Episcopus quod Presbyter, eadem ratione potuisset dicere Eutychius Ecclesias Ægypti ducentis annis per solos Episcopos sine Presbyteris gubernatas fuisse, qua dixit tanto tempore per Presbyteros sine Episcopis.

III. Verum his prætermissis neutrum Eutychii dictum tam insolens, & ab Ecclesiastica consuetudine alienum, erat à viro docto sine diligenti examine admittendum; cum præsertim testimonium perhibeat Eutychius ille de rebus ante multa secula gestis; fueritque insuper Arabs, linguæ Græcæ quæ antiquis Patriarchis, & plebi Alexandrinæ vernacula erat, planè ignarus. Num viri cordati erat ad dicti tam temerarii, & insulsi regulam, historias sanas, dilucidas, constantes, interpretari, flectere, torquere? Sed odium quo marcent in Ecclesiam Catholicam Hæretici nihil intentatum & inausum relinquit: Sursum deorsumve omnia miscent, ut ei malum undecumque accersant,

Εγχεϊ τ' ἄορτι, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν.

Sed nunc in mucronem suum incurrunt.

IV. Refert Seldenus, & non indiligenter, ex certis historiis quæ ipsum à fide Eutychio in posteriore dicto adhibenda avertere debuerant, quæque etiam avertissent, nisi odium quo ejusmodi homines in Ecclesiam efferati sunt, ipsum excœcasset. Refert, inquam, ex Adriani Cæsaris Epistola ad Servianum Consulem apud Vopiscum in Saturnino, hæc verba quæ ex diametro sunt Eutychii dictis opposita, *Ægyptum quam mihi laudabas, totam didici, levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi qui Serapim colunt, Christiani sunt; & devoti sunt Serapi, qui se Christi Episcopos vocant.* Si tum nullus fuisset Episcopus præter Alexandrinum, an hæc Adrianus Imperator qui totam lustraverat, scribere potuisset? Hoc sanè didicerat ex constanti vulgi consuetudine qui primos urbium Presbyteros non aliter quàm Episcopos ab eo tempore nuncupare solebant. Validius est hoc argumentum si Eutychianæ persuasionis ratio habeatur. Putat enim Alexandrinum Episcopum perpetuo vocatum fuisse Patriarcham. Itaque juxta Eutychium nemo in Ægypto vocabatur Episcopus. Quis igitur Adrianum docuerat apud Christianos Ægyptios esse Episcopos?

V. Convincunt præterea Eutychium falsitatis quæ sequuntur à Seldeno relata. Vetus Marci vita, *Pentapolim pergit, &c. & ordinans Episcopos per regiones illas, & Clericos, iterum Alexandriam venit.* Alfricus Archiepiscopus Cantuariensis in Sanctorum vita idem testatur. Rabanus Maurus & Notkerus in Martyrologio, 7. Kalend. Maii, *Ordinaverat pro se Anianum, aliis quoque longè lateque Ecclesiis Episcopos, Presbyteros, & Diaconos.* Scribit quoque Nicephorus Callistus l. 2. c. 43, in Cyrene & Pentapoli Episcopos ordinasse, cui, inquit Seldenus, consentiunt Græcorum Synaxaria. Testantur præterea Metrophanis & Alexandri acta Ægyptum centum Episcopis ante Concilii Nicæni acta celebrem fuisse. Ista sanè omnia uni Arabi contra universam Ecclesiæ praxim scribenti, & de rebus multis seculis antequàm natus esset transactis testanti, si mens læva non fuisset, longè erant præferenda. His Actis addi possunt testimonia ἀναντίῤῥητα. Alexandri scilicet Patriarchæ Alexandrini in

in Epistola quàm exoriente primum hæresi Ariana scripsit ad omnes Ecclesiæ Catholicæ Episcopos quam refert Socrates historiæ lib. 1. cap. 3. & Gelasius Cyzicenus lib. 2 cap. 3. de actis Concilii Nicæni: *Ario igitur, &c. nos cum aliis fere centum Episcopis Ægypti & Libya anathema denuntiavimus.* Sanct. ipse Athanasius Apologia 2. longè post medium, idem testatur: *Sunt autem ex Ægypto, & Libya, & Pentapoli Episcopi propemodum centum, quorum nemo nos accusavit.* Huic numero convenit Epistola Concilii Sardicensis ad universos Ecclesiæ Catholicæ Episcopos. Huic enim subscribunt nonaginta quinque Episcopi Ægyptii, ut legere est apud Athanasium in eadem Apologia, & tomo 1. Conciliorum. Unde tanta Episcoporum frequentia, si annis ante hoc tempus circiter nonaginta nullus erat in toto Patriarchatu Episcopus? Si ad annum Christi prope 240. tres tantum Episcopos tulit Patriarchatus?

VI. Multis aliis testimoniis falsi convinci potest ista Eutychii sententia. Refert Eusebius lib. 6. Historiæ, c. 34. ex Dionysii Episcopi Alexandrini immediati Heraclæ successoris Epistola, Cheremonem Nili in Ægypto Episcopum cum jam grandævus esset, & ætate prope exactâ in Arabiam secessisse, ut Decii persecutionem fugeret. Itaque Chæremon ille longè præcedebat Heraclæ Pontificatum qui 13. Pontificatus sui anno defunctus est. Eodem tempore scripsit idem Dionysius librum de Pœnitentia ad Cononem Hermopolitanæ Ecclesiæ Episcopum. Biennio post epistolam scripsit de festorum celebratione ad Hieracem quem vocat Ecclesiarum Ægypti Episcopum, cujus Epistolæ nonnulla verba refert Eusebius lib. 7. hist. c 16. Nec loquuntur Eusebius aut Dionysius de his Episcopis tanquam recens in Ægypto creatis, sed sicut fecissent de aliis Asiæ, Græciæ, aut Italiæ Episcopis.

VII. Idem Dionysius Alexandrinus Episcopus, referente Eusebio lib. 7. c. 19. mentionem facit Nepotis Episcopi Ægyptii qui dudum mortuus erat, & pro Millenariorum hæresi scripserat. Cum videret Dionysius multos fratres hunc librum & autorem magni facere, publicè eum refutandum suscepit: *Quanquam*, inquit Dionysius, *non modo pro multis aliis rebus Nepotem amplector, & diligo, ut pro fide, pro studio in doctrina posito, pro assidua in Scripturis exercitatione, pro nonnullis quoque variis Psalmis hymnisque ab eo compositis, quibus huc usque nonnulli fratrum libenter utuntur; verum etiam propterea quod ex hac vita migravit, hominem multò magis revereor, &c.* Multis annis vixerat ille Nepos ante Dionysium, atque ideò multis annis ante ipsum Episcopus. Denique Chronicon Alexandrinum ante paucos annos ab Abrahamo Ekellensi Latinè redditum istius Eutychii imposturam, aut credendi levitatem evidentissimè detegit, cum ait in Juliano Demetrii Prædecessore. *Post hunc Julianum, nullus Episcopus manere potuit Alexandria, sed clam exibant, & constituebant Sacerdotes omni loco.* Ante Demetrium igitur multi Episcopi Alexandriæ commorari solebant, hoc est, circiter annum Christi, 183. Tum enim Pontificatum iniit Julianus, teste Eusebio, qui scribit histor. l. 5. c. 19. Agrippinum cui Julianus successit, anno primo Commodi obiisse. Inde forsan istius fabulæ somniandæ occasionem aliquis cœpit, cui postea supremum actum Eutychius addidit.

VIII. Verum nihil est quod evidentius revincat istam Eutychii positionem quàm sancti Hieronymi testimonium, ad quod tamen illustrandum affertur. Totus est Sanct. Hieronymus in asserenda, quantum pati potest Ecclesiæ traditio, Presbyterorum cum Episcopis paritate. Hanc demonstrat ab antiqua Ecclesiæ Alexandrinæ praxi, quæ aliarum Ecclesiarum morem in Episcoporum suorum consecratione non sequebatur. Nam à Marco, inquit, Euangelista ad Heraclam, & Dionysium usque, Presbyteri illius Ecclesiæ defuncto Episcopo alium non aliter suffecerunt, quàm unius è corpore suo electione & Enthronismo, non secus ac Milites Imperatorem renuntiant, aut Diaconi Archidiaconum. Hoc est, non convocant Provinciæ Episcopos, ut moris est in omnibus aliis Ecclesiis ad electionem faciendam, aut jam factam à Clero examinandam; nec electo ad evocandas cœlitus ampliores gratias manus imponunt, ceremoniasque solemnes in manus impositione celebrari solitas usurpant. Ex illo Alexandrinorum more colligit Sanct. Hieronymus quod assumpserat, Vix Episcopum habere quo Presbytero præstet, cum necesse non sit Presbyterum, ut ad Episcopi dignitatem evehatur, benedictione, & manuum impositione imbui. Itaque Diaconos cum se Presbyteris anteponunt, imprudenter quoque sese Episcopis anteponere. Nec ultra progreditur Sanct. Hieronymus. Si autem verum fuisset quod ait iste Eutychius, quàm opportunam argumentandi pro Presbyteris adversus Diaconos occasionem inde deprompsisset Hieronymus, vir eloquens, & Rhetoricis exaggerationibus sæpe indulgens. Deprehendisset morem quem contendebat in Ecclesia nascente observatum fuisse, in tota Ægypto annis ducentis post natum Christum perseverasse, tot urbes quibus semper abundavit Ægyptus, à solis Presbyteris tanto temporis spatio gubernatas fuisse; Presbyteros in tam ampla Provincia munia omnia Episcopalia administrasse. Nihil sanè fingi potest scopo S. Hieronymi conducibilius. Cum autem vir tam perspicax, & in Adversarios fervidè instare solitus, id non urgeat, imò penitus prætereat, argumentum est certissimum totum istud Eutychianum effatum nihil aliud esse quàm anilem fabulam ab eo temerè creditam.

IX. Posterius Eutychii dictum de Presbyteris manus Patriarchæ imponentibus, & eum consecrantibus, Sanct. Hieronymi verbis quàm maximè adversatur. Postquam enim retulit morem illum Ecclesiæ Alexandrinæ, infert ex eo propositionem huic dicto plane contradicentem, *Quid enim facit excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat.* Idem & eodem modo pronuntiavit Sanct. Chrysostomus, ut supra relatum est c. 5. sect 5 Exercitationis quartæ. Idem & S. Ambrosius in 3. c.

Epist. 1. ad Timoth. & rationem reddit: *Unde & quemadmodum Episcopum ordinet* Timotheus, *ostendit. Neque enim fas erat, aut licebat, ut inferior ordinaret majorem. Nemo enim tribuit quod non accepit.* Quasi diceret, vult Apostolus Timotheum Episcopos ordinare, non autem Presbyteros; eo quod fas non sit majorem à minore ordinari: Episcopus autem major est Presbytero. At Eutychius contra perpetuam istam traditionem dicit annis trecentis Episcopos Alexandrinos à solis Presbyteris & electos, & consecratos fuisse. Cum autem hæc assertio Eutychiana scopo ad quem collimabat Hieronymus, tantopere faveat, si vera est, quamobrem Sanct. Hieronymus de more Ecclesiæ Alexandrinæ illius temporis verba faciens sententiam Eutychio prorsus oppositam affirmavit?

X. Præterea si Presbyteri Alexandrini ipsissimi manus imponebant ei quem è corpore suo in Patriarcham elegerant; Qua ratione hoc ignorare potuit Sanct. Hieronymus, cum potestas illa consecrationis Presbyteris Alexandrinis delata ad Alexandrum usque perseveraverit, qui obiit Hieronymo jam grandiusculo, quique primus, ut refert Eutychius, autoritatem illam Presbyteris Ecclesiæ suæ abrogavit? Qua ratione Hieronymus hoc ignorare potuit, qui sæpius & variis temporibus de hac quæstione à Diaconis irritatus contentiosè scripsit, sæpiusque Æpyptum, Episcopos, & Monachos Ægyptios adiit, à quibus veritatem nullo negotio sciscitari potuit?

XI. Non immeritò quoque ad examen revocabitur quod de Decreto Alexandri asserit Eutychius, *Vetuisse ne deinceps Patriarcham crearent, & decrevisse ut mortuo Patriarcha convenirent Episcopi, qui Patriarcham ordinarent, &c. atque ita evanuit institutum illud antiquius, quo creari solitus a Presbyteris Patriarcha, & successit in locum ejus decretum de Patriarcha ab Episcopis creando.* His enim opposita certissimè constant ex Liberati Breviario c. 20. quod supra c. 2. Exercit. 3. retulimus. Ex eo enim colligitur evidenter ducentis saltem post Alexandrum annis Presbyteros Alexandrinos, non Episcopos, Patriarcham elegisse: nec Presbyteros nec Episcopos, nec quosvis alios manum electo imposuisse. Cum Liberato hac in parte bene convenit quod scribit Epiphanius in hæresi 69. *Cum hæc sit Alexandria consuetudo, ut post Episcopi mortem successor diutius non differatur, sed subinde pacis tuendæ causa subrogetur, ut aliis hunc, aliis illum amplectentibus jurgia in vulgus, & contentiones existant, absente Athanasio Achillam substituere coacti sunt.* Longum fuisset nimis & morosum Episcopos ad electionem convocare. Ideo mortuo Episcopo, & peractis exequiis Clerus urbicus statim congregabatur, & ad alterius Episcopi electionem procedebat. Hinc Achillas non expectato Athanasii Diaconi reditu ab urbis Clero suffectus est defuncto: quo intra trimestre similiter mortuo Athanasius totius Cleri consensu juxta Alexandri mandatum electus est.

XI. Deinde si verum esset illud Sanct. Marci decretum de duodecim Presbyteris & uno ex ipsis in Patriarcham ab iisdem eligendo malè illud observavit Julianus, Patriarcha tamen sanctissimus, qui moriens Demetrium Laicum & uxoratum elegit, nec hanc electionem collegio duodecim Presbyterorum detulit. Imò interrogatio à populo Alexandrino morienti Patriarchæ facta, demonstrat hoc decretum nunquam observari solitum. Totus enim populus morituro Patriarchæ assidens, sic eum interrogat, *Pater noster quis super nos post te Patriarcha futurus est?* Cumque non bene intellexisset Patriarchæ responsum, eandem interrogationem iteravit: nec ab electione excusat se Patriarcha, sed rogante populo statim quod petebat exequitur; nec populus inducitur ab autore Chronici Alexandrini ut quid inusitatum faciens. Similiter si verum esset quod Eutychius ille de Alexandri Patriarchæ decreto fabulatur, Alexander primus in Decretum suum prævaricatus fuisset. Ipse enim moriens inconsultis Episcopis mandavit Clericis suis ut Athanasium Diaconum tum absentem sibi substituerent, ut autor est S. Epiphanius tam in hæresi Meletianorum quàm Arianorum. Itaque duobus modis graviter in decretum suum incurrisset: Priori, electionem Episcopis non deferendo; posteriori, Diaconum non Presbyterum eligendo.

XII. Denique idem decretum falsi convincitur, & ratione numeri, & in ratione Decreti. Abraham Ekellensis natione Maronita Chronicon Arabicum Calipharum Saracenorum, & Patriarcharum Alexandrinorum ad annum usque 1234. Latinè transtulit, & edidit, in quo temporum ratio diligentissimè habetur. Autor ille diligens ubi de Sanct. Marco, & Aniani in Pontificem creatione verba facit, trium tantum Presbyterorum, & septem Diaconorum creationem commemorat, *Multiplicato credentium in Christum numero constituit Sanctus Anianum Episcopum Alexandriæ, & cum eo tres Presbyteros, & Diaconos septem. Quo facto egressus est inde, &c.* Improbabile sanè est in una urbe licet maxima statim ab Euangelii prædicatione creatos fuisse duodecim Presbyteros, cum trecentis fere post annis plures septemdecim Presbyteris Alexandriæ in re maximi momenti dijudicanda cum Episcopo suo non convenerint, ut constat ex Decreto quo Alexander cum omnibus Presbyteris suis anathema pronuntiat Ario apud Gelasium Cyzicenum lib. 2. c. 3. & Concilium Nicænum Pisani lib. 1. Et ex subscriptionibus Epistolæ totius Cleri Alexandrini ad Theognium, & alios Episcopos apud Sanct. Athanasium Apologia 2.

XIII. Verùm enimverò non frustra nobis timendum est, ne de rebus istis tam anxiè disputando, id nobis quodammodo contingat quod Aristophanes in Nubibus exprobrat Philosophis, περὶ καπνοῦ στενολεσχεῖν, de fumo anxiè & solicitè nugari. Illud enim contra quod potissimum contendimus, non ita absurdè scripsit Eutychius, sed perversa Eutychiani textus interpretatione colligit Seldenus. Abraham Ekellensis translationem edidit libri Hebed Jesu autoris Syri, adnotationesque in hunc librum perdoctas & curiosas translationi

stationi conjunxit. In pagina adnotationum 164. hæc scribit: *De Papa, ejusque origine fusè scripsimus in responsione ad Joannem Seldenum de originibus Ecclesiæ Alexandrinæ.* Nec ibi plura. Cum hæc legissem Romam ad Abrahamum scripsi, ab eo sciscitans quid de istis originibus censeret. Sic ille respondit, *Seldenum plura admisisse in iis originibus peccata tam vertendo, quam commentando. In versione ad suas adstruendas fallacias, & proposita argumenta, pro universalibus particularia interpretatus est, & vice versa.* Duo exempla mihi protulit quæ ad rem nostram maximè faciunt, & difficultatem ex Eutychii dictis oppositam radicitus præcidunt. Transtulit Seldenus, *Usque in tempora Demetrii Patriarchæ nullus erat in Provinciis Ægypti Episcopus.* At textus Arabicus habet, *in Provincia Ægypti.* Ægyptum sumit Eutychius pro ea parte quæ à Græcis dicitur *delta*, quæque tota Nili brachiis alluitur, & circumdatur. Ista Ægypti pars propriè Ægyptus vocatur. *Tres Provincias*, inquit Ammianus in fine l. 22. *Ægyptus fertur habuisse temporibus priscis: Ægyptum ipsam, & Thebaidem, & Libyam; quibus duas adjecit posteritas, ab Ægypto Augustanicam, & Pentapolim a Libya sicciore disparatam:* cæteræ propriis nominibus vocabantur, quorum plura ab Ammiano enumerata sunt. Romani Imperatores, ut refertur in Notitia Imperii Romani, Ægyptum in sex Provincias distinguebant, Libyam superiorem, Libyam inferiorem, Thebaidem, Ægyptum, Arcadiam, & Augustanicam, & unicuique suum dabant Præsidem; omnes Augustali Præfecto subjecti, quarum in jure sæpe fit mentio; & nonnunquam Ægypto nominata, ab ea distinguuntur, ut l. 9. Cod. de vectigal. & Commissis, & Novel. 8. in Notitia. Hoc etiam faciunt insignes Geographi, Strabo, & Ptolomæus.

XIV. Ista Ægypti acceptio, & à cæteris regni Ægyptiaci Provinciis distinctio, autoribus Ecclesiasticis est frequentissima. Concilium Nicænum I. can. 6. *Antiqua consuetudo servetur, per Ægyptum, Lybiam, Pentapolim, &c.* Idem Concilium sic inscribit Epistolam suam, *Ad fratres Ægyptum, Lybiam, Pentapolin incolentes.* Epistolam referunt Socrates lib. 1. c. 6. Theodoretus. l. 1. c. 9. Cycizenus l. 2. c. 33. Item in quibusdam subscriptionibus Concilii ejusdem apud eundem Gelasium. Sic quoque accipit Alexander Alexandriæ Episcopus in Epistola ad Alexandrum Constantinopolis Episcopum apud Theodor. l. 1. histor. c. 4. *Missi Epistolas Collegarum qui sunt in tota Ægypto, & Thebaide; deinde eorum qui per Libyam & Pentapolim.* Eandem distinctionem sæpius legere est in secunda Athanasii Apologia, in ipso initio: In titulo Epistolæ Synodi Alexandrinæ, ubi dicitur ex Ægypto, Thebaide, Libya, Pentapoli congregata: in fine item istius Epistolæ: Item in Epistola Synodi Hierosolymit. & in Epistola Constantii Imperatoris ad Nestorium Præfectum, in qua Augustanicæ mentionem facit. Sanct. Epiphan. initio hær. 68. quæ est Meletianorum. *Hic enim mos obtinet ut Alexandriæ Episcopus, totius Ægypti, ac Thebaidis, Maraeotaque, ac Libyæ, Ammoniacæque ac Mareotidis, ac Pentapolis Ecclesiasticam habeat administrationem.* Multò igitur convenientius erat Eutychii dictum tam insolens ad Ægyptum propriè dictam restringere, quàm rem de se absurdam, perversa interpretatione factam absurdissimam, in lucem emittere.

XV. Alterum exemplum est in his verbis, *Et primus fuit hic Patriarcha Alexandrinus qui Episcopos fecit.* Ita Seldenus interpretatur, cum esset interpretandum, *Et est primus Patriarcha qui in Alexandria fecit Episcopos.* Id est, Demetrius primus est Patriarcha qui in Ægypto propriè dicta sibi immediatè subjecta Episcopos creavit. Hinc tantùm sequitur particularem Ægypti diœcesim à solo Episcopo Alexandrino ducentis post Christi resurrectionem annis sine aliorum Episcoporum ministerio administratam fuisse. Quod quanquam nobis non adversetur, omnino tamen improbabile est, propter civitatum maximarum multitudinem quibus feracissima illa pars Ægypti semper abundavit, & antiquæ Apostolicæque Ecclesiæ perpetuam consuetudinem quæ Episcopos in urbibus majoribus creare semper solita fuit; Africæ denique Provinciæ vicinæ in quibus numerosissimi semper fuerunt Episcopi, & illo ipso tempore quo nullos perhibet Eutychius in Ægypto fuisse Episcopos, ut ex Sanct. Cypriani Epistolis, & Conciliis quæ eo tempore celebrata sunt, evidentissime constat. Recenset Claudius Ptolomæus, ipse Alexandrinus, urbes viginti quinque aut sex maximas & Metropoles in solo delta Ægypti. Minorum urbium & oppidorum numerus erat prope infinitus; octodecim millium fuisse scribit Diodorus Siculus. Plinius l. 5. c. 9. refert Rege Amaso regnante numerata fuisse urbium viginti millia. Cui fiet credibile ducentis prope annis Religionem Christianam maximis cum incrementis in Ægypto propagatam fuisse, & infinitæ huic hominum multitudini, atque tot Metropolibus nullum datum Episcopum? Sanct. Marcum rationem Ægypti regendæ cæteris Apostolis prorsus contrariam inivisse? Cæteri Apostoli eorumque successores cùm primum numerosi incipiebant esse in aliqua civitate Christiani, statim illis creabant Episcopum. Marcus verò & ejus successores ab hac tam necessaria disciplina, velut à peste, diligentissimè sibi caverunt. Deinde ducentis post annis mutata de repentè sententia, centum Episcopos brevi temporis spatio creaverunt, velut prioris sententiæ admodum pœnitentes.

XVI. Eandem hac in causa disciplinam in Ægypto quæ in cæteris orbis regionibus observatam evidenter satis indicant Sanct. Athanasii verba in Apologia 2. versus finem, *Mareotes, ut dixi, ager est (pagus) Alexandriæ, quo in loco nunquam Episcopus fuit, imò ne Chorepiscopus quidem, sed universa ejus loci Ecclesia Episcopo Alexandrino subjacent; ita tamen ut singuli pagi suos Presbyteros habeant. Sunt autem pagi isti maximi decem numero, aut aliquanto plures. Pagus autem ubi habitat Ischyras, minimus est, & paucissimorum hominum; adeò ut non ibi*

ſed in proximo pago Eccleſia conſtituta ſit. Nihilo tamen minus hominem qui ne Presbyter quidem erat, hujus pagi præter Majorum traditionem Epiſcopum ſcilicet, appellaverunt. Hinc ſanè evidenter colligitur Sanct. Athanaſium hæc duo fundamenta ratiocinationi ſuæ ſuppoſuiſſe: Epiſcopos in pagis ex canonum præſcripto non eſſe inſtituendos. Ut enim demonſtret Iſchyram non fuiſſe Epiſcopum, probat eum tenui pago Præfectum, cui ne Chorepiſcopus quidem unquam inſtitutus fuerat. Deinde Majorum traditionem in Ægypto fuiſſe, non ſecus quàm in cæteris orbis Chriſtiani Provinciis, Epiſcopos civitatibus eſſe præficiendos, & oppidis pagiſque Majoribus Chorepiſcopos; longè ſane contra id quod fabulatur Eutychius. Idem etiam non improbabiliter deducitur ex Sanct. Epiphanii animadverſione initio hæreſeon 68.

A & 69. Notat plurimas eſſe Alexandriæ Eccleſias, & unicuique Præfectum eſſe Presbyterum qui Eccleſiam illam ſub autoritate & directione Epiſcopi Alexandrini regat & gubernet. Opportunum erat Epiphanio annotare, olim & diuturno tempore totius Ægypti Eccleſias ita per Presbyteros adminiſtratas fuiſſe, tandem creatis ab aliquot annis Epiſcopis hanc conſuetudinem in ſola urbe principe perſeveraſſe; ut paulò ante in hæreſi 68. notaverat omnes Epiſcopos Provinciarum Ægypti uni Archiepiſcopo Alexandrino
B ſubjectas eſſe. At licet hæc ſæpius repetat, id tamen ſermoni ſuo tam opportunum, atque ut planè extraordinarium, adnotatu digniſſimum, nuſquam commemorat. Hactenus de inſulſiſſima fabula, & plura forte quam poſtulabat ejus inſulſitas. Penſum noſtrum retexamus & accuremus.

EXERCITATIO VIII.

DE EPISCOPIS ET PRESBYTERIS multis ſimul ſacrificantibus, & Euchariſtia poſt Ordinationem Presbyteris data.

CAPUT I.

Antiquitus Presbyteros multos, atque etiam Epiſcopos paſſim unam ſimul Miſſam concelebrare ſolitos demonſtratur. Qua ratione Presbyteri Latini cum ordinantur unam Miſſam ſimul & cum Epiſcopo celebrent, ex antiquis codicibus deſcribitur. Referuntur Scholaſtici multi qui de hoc ritu variè diſputant. Ritus ille apud Græcos Ordinarius, & qua ratione celebretur. Variis antiquorum Patrum, & Conciliorum Græcorum & Latinorum teſtimoniis probatur. Varii canones ad hanc conſuetudinem alludunt. Quibus potiſſimum diebus hoc fiebat. Omnium Presbyterorum in Sanctuario ſedes communis. Clariſſime hic ritus deſcribitur in antiquis Ordinibus Officiorum Romanis. Hinc colligitur quid erat vera communio Eccleſiaſtica. Hujus antiqui ritus ignoratio Doctores multos in abſurda præcipites egit.

I. Eccleſia Latina in collatione Presbyteratus, ſimiliter, & potiſſimum in conſecratione Epiſcopi, ritu utitur quodam qui ab aliquot ſeculis non abs re videtur planè extraordinarius: Eum enim, exceptis his duabus occaſionibus, nuſquam uſurpat. Presbyteri & Epiſcopi recens ordinati ſimul cum Epiſcopo ordinante Miſſam celebrant & conſecrant, & ſacrificatis participant: Eo tamen diſcrimine, ut Presbyteri ſacrificio adſtent genuflexi, & ab altari diſſiti, ſicque diſpoſiti in Miſſali ſuo omnia Legant ſicut Celebrans, canonem quoque, & verba conſecrationis ſolemnia pronuntient: deinde Laico more genuflexi ſub una ſpecie communicent. Epiſcopus autem Conſecratione ſua peracta altari conjunctus adſtat non ſecus ac Conſecrans, atque ut ipſe ſtans omnia in altari peragit. Deinde cum ad communionem ſanctiſſimi corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti Domini noſtri ventum eſt, illius communionem recipit de manu Conſecrantis reverenter inclinatus,

clinatus, non genuflexus. Unicam autem hostiam ambo consecrant, & de ea participant. Sic consecrans postquam sacri sanguinis partem cum hostiæ particula intincta sumpsit, sanguinis reliquum Consecrato similiter inclinato tradit. His actis quæ Missæ sunt, perficiunt, ut in Missali præscribitur.

II. Antiquus iste ritus qui huc usque viget, illustrari potest ex eo quod legitur in antiquo Ceremoniali manuscripto annorum circiter trecentorum, aut aliquanto minus, quod pertinet ad Collegium de Fuxo Tolosanum. Liber sine cooperculo, forma ejus parva, non plicata tamen, sed extensa. Sub titulo, *De communione Episcoporum qui consecrantur, & Abbatum qui benedicuntur*, hæc leguntur.

III. *Præterea si Pontifex aliquem vel aliquos Episcopos consecrare debuerit, Subdiaconus opportuno tempore præparet hostiam vel hostias pro consecrando vel consecrandis, consecrandam vel consecrandas; & provideat quod tantum de vino in calice ponat ad conficiendum sanguinem Domini, quantum sufficere possit ipsi Pontifici, & consecrando, seu consecrandis, qui de sanguine communicare debent. Pontifex autem quando communicat de sanguine non totum sumat, sed partem ejus cum parte hostiæ quæ in calice missa fuit. Reliquum verò dimittens in calice, det sacram hostiam consecrato, seu consecratis qui communicare debent, sicut supra de Sacerdotibus ordinatis dictum est: Excepto quod genua flectere non debent. Et si sit unus vel duo tantum consecrati, ac dispositio loci permittat, & quod stantes circa cornu altaris sicut steterunt concelebrando Missam, communicare possint, ibidem stando communicent: alioquin accedendo ad ipsum Pontificem sacram communionem recipiant, subsequente Diacono eis porrigente calicem, communicent de eodem sanguine, qui poterunt eum sumere cum calamo, si habeant paratum, alioquin sumant cum ipso calice. Postea Pontifex abluat digitos cum vino super calicem, & de ipso vino iterum abluat os: de quo & ad abluendum os consecratus seu consecrati sumere debent cum prædicto calamo; ita tamen quod is qui ultimo sumit sive sanguinem, sive vinum, postquam sumpserit cum calamo quantum potest sumere, residuum sine calamo hauriat, ut nihil in calice remaneat, &c. Quod si Pontificem Abbatem, vel Abbates benedixerit, præparandæ sunt hostiæ pro ipsis; & ipsi tempore opportuno accedentes ad Pontificem communicare debeat modo prædicto, non tamen sumere de sanguine.* Hic ritus à præcedente in duobus potissimum differt. Primum quod sanguinem cum calamo hauriunt, quod est antiqui moris monumentum. Cap. 2. Ordinis Romani, ubi Ordo Missæ secundum antiquos Patres occidentales exponitur, dicitur, quod Presbyteri sacrum sanguinem cum fistula hauriunt. Idem etiam habet sub eodem titulo antiquus ordo annorum septingentorum, qui pertinebat ad Abbatem Caëtanum. Secundum est, quod Episcopus consecratus non participat de eadem hostia, de qua consecrans, sed sibi propriam consecrat.

IV. Ante tempus prioris manuscripti adnotatum, sæpe solebant Latini Presbyteri extra Ordinationis occasionem cum Episcopo sacrificium celebrare. Est in eadem Bibliotheca Tolosana rationale ceremoniarum Missæ per quæstiones more Scholasticis consueto dispositum ante circiter quadringentos annos scriptum & compositum quod hoc ut plerumque factum suo tempore testatur sub titulo, *de diversis Sacerdotibus super eandem Oblatam celebrantibus.*

V. *Quum autem interdum uni Pontifici multi Sacerdotes concelebrent, si forte non omnes simul consecratoria verba pronuntient, Quæritur, an ille solus conficiat, qui primus pronuntiat: Quid ergo cæteri faciunt? an iterant Sacramentum? Poterit ergo contingere quod ille non conficit qui celebrat principaliter, & ille conficiat qui secundario celebrabit; & sic pia celebrantis intentio defraudabitur. Sane dici potest, & probabiliter responderi, quod sive prius, sive posterius proferant Sacerdotes, referri debet eorum intentio ad instans prolationis Episcopi cui principaliter celebranti concelebrant, & tunc omnes simul consecrant, & conficiunt. Quanquam nonnulli consentiant, quod qui primus pronuntiat, ille consecrat, nec aliorum defraudatur intentio, &c. Consueverunt Presbyteri Cardinales Romanum circumstare Pontificem, & cum eo pariter celebrare, dumque consummatum est sacrificium de manu ejus communionem accipere, significantes Apostolos, qui cum Domino pariter discumbentes, sacram de manu ejus Eucharistiam acceperunt, & in eo quod ipsi concelebrant, ostendunt Apostolos, tunc a Domino ritum hujus Sacrificii didicisse.*

VI. Presbyteri illi non adstant altari genuflexi, sed Pontificem circumstant, ut nunc in Episcoporum consecratione fieri solet. Hæc ex Innocentio III. desumpsisse videtur lib. 4. de Sacrificio Missæ c. 25. Hanc Innocentii autoritatem sibi opponit Durandus in 4. distinct. 13. q. 3. cui sic respondet, *Quod autem dicitur de Innocentio, quod videtur approbasse illam consuetudinem: potest dici quod approbat ut Doctor, & non ut Papa; nec doctrina sua tenetur in omnibus: nec Ecclesia Romana tenet illud quod ipse dicit de Presbyteris Cardinalibus concelebrantibus cum Papa, & sic fiebat tempore suo, nunc tamen non fit: quia visum est periculum posse facile contingere in tali celebratione. Imò vix fieret quin periculum contingeret: & ideo illa consuetudo abolita est, sicut nobis constat qui in curia Romana longo tempore stetimus, & adhuc ibidem sumus, & Missis summorum Pontificum interfuimus, in quibus illa consuetudo nunquam fuit observata: Et si observaretur non esset necessarium credere quod bene fieret. Quia secundum Hieronymum non quod fit Romæ, sed quod fieri debet, attendendum est.* Utrumque facilè verum esse potest, & quod dixit Innocentius, & quod Durandus. Cum enim inter utrumque centum annorum spatium intercedat, nihil prohibet morem illum qui Innocentii tempore obsolescere incipiebat, Durandi tempore fuisse obsoletum. Præsertim cum mos ille fuerit Doctoribus Scholasticis innumerarum difficultatum seges amplissima,

nonnullis asserentibus hoc fieri posse, aliis negantibus, aliis certos quosdam possibilitatis modos & terminos excogitantibus: omnibus deinde ut sese ab Adversariorum telis tuerentur, novas & involutas reculas, ἐπιλεγομένας καὶ ἀνεμοφορήτους cudentibus & recudentibus. Qui hæc cognoscere voluerit legat Alexand. Halens. 4. p. q. 10. memb. quinto art. 2. §. 8. S. Thomam in 4. dist. 13. q. 1. art. 2. ad quæstiunc. 2. & in Summa tertia parte quæst. 82. art. 2. Richardum in 4. dist. 13. art. 2. q. 1. Paludanum eadem distinctione q. 4. Capreolum ibidem q. 1. potissimum art. 4. Durandum loco jam citato. Gabrielem lectione 6. in canonem Missæ, Caëtan. in 3. p. q. 82. art. 2. Angelum. Eucharist. 2. n. 3. Sylvest. verbo, Eucharistia 2. q. 13. qui antiquos plures refert. Victoriam in Summan. 88. Dominicum Soto in 4. dist. 13. q. 1. art. 2. Ledesmam in 4. 1. part. q. 22. art. 2. dubio 2. Philippum Gamachæum de Sacrificio Missæ versus finem cap. 9. Suarem tom. 1. de Sacrament. disputat. 61. sect. 4. Gregor. de Valentia quæst. 10. de Ministro Euchar. puncto 2. Henriquez lib. 8. de Euchar. c. 18. qui permultos refert autores Anglez q. 7. de Eucharistia 1. diffic. 8. Vasquez in 3. part. disput. 218. Arcudium lib. 6. cap. ultimo, Koning de Sacram. q. 82. art. 2. Tannerum disputat. 5. de Eucharist. quæst. 9. dubio 3. Franciscum Sylvium in 3. partem, q. 82. artic. 2. Sed præ cæteris legat Richardum, Capreolum, Vasquem c. 3. & 4. & Recentiores qui aliorum modos quibus consecrationem à multis Sacerdotibus fieri posse arbitrantur, fusè admodum refutant, & suos peculiares stabiliunt. Obiter tantum referam verba Capreoli Durando respondentis ad ea quæ temerè de Ecclesia Romana censuit: *Ad ea vero quæ dicit contra Innocentium, & Ecclesiam Romanam non oportet respondere, quia temerè, & detractoriè dicta sunt.* Cætera quæ ab iis hac in causa operosè ac spinosè disputantur, prætermittimus: alienissima enim sunt ab eo scopo quem nobis proposuimus. Deinde quid opus in disputationum laqueos sese inducere, & pedicas Vulcanis tenuiores sibi tendere, τὰς οὐ κέ τις ἴδοιτο οὐδὲ θεῶν μακάρων. Rem ipsam de qua nunc agimus, in Ecclesia Catholica fuisse vulgatissimam, imò antiquitus ordinariam, & prope quotidianam in Ecclesiis majoribus quæ Presbyteris abundabant; deinde pietate lapsu temporis defervescente, & canonica disciplina tepescente, ad dies festivos & solemnes contractam, ex veteribus monumentis demonstrabimus.

VII. Hanc antiquam & Apostolicam traditionem hactenus integram Græci conservarunt, cujus vestigia Latini in ordinationibus Presbyterorum & Episcoporum etiam nunc exprimunt. Cum apud Græcos in aliqua Ecclesia multi sunt Presbyteri, omnes simul ordinariè Missam celebrant, & eorum aliquis deputatur cui primariò celebratio competit. Huic velut principali celebranti nonnulla de consuetudine dicenda competunt, ut apud nos in Capitulis & Monasteriis Hebdomadario; aliis quoque Presbyteris nonnulla alia quæ cum apud eos stata sint & ordinaria, unusquisque

A dato primo mandato, quæ sibi sunt agenda statim recognoscit. Si adsit Episcopus vel Protopapas, & celebrare voluerint, principales sunt celebrantes. Omnes igitur Presbyteri & Diaconi adsunt processioni quam magnum introitum vocant, qua sacra dona à mensa propositionis ad altare deferuntur; sed principalis celebrans calicem vino consecrando plenum manu portat, principalis verò Diaconus panem super caput tenet, & digitis thuribulum. Cæterum dum mystica consecratio peragitur, Presbyteri principali celebranti adsunt à dextris & sinistris altari juncti, & illud velut coronam cingentes. Retrò Presbyteros altari B adsunt Diaconi, sed stantes semper, licet aliquando Presbyteri sedeant. Unusquisque Presbyter Liturgicum suum præ manibus tenet & legit. Dum quædam alta voce dicenda sunt, ut omnium prope orationum fines, quas ideo ἐκφωνήσεις vocant, *exclamationes*, Principalis celebrans primus ἐκφωνεῖ; deinde secundus ab ipso Sacerdos; postea tertius. Sed si occurrat eadem ἐκφώνησις, principalis celebrans iterum eam profert, v. g. in Liturgia prima ἐκφώνησις occurrit, ὅτι πρέπει σοι, &c. Hanc dicit principalis celebrans. Secunda ὅτι σὸν τὸ κράτος, &c. Hanc dicit secundus Sacerdos. C Tertia occurrit, ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, &c. Hanc profert tertius. Quarta, eadem cum prima recurrit, ὅτι πρέπει σοι. Eam iterum dicit principalis celebrans. Quinta, ὅτι ἐλεήμων. Eam profert quartus Presbyter, & sic de cæteris. Hic ordo apud eos usque ad Præfationem observatur. Dicta præfatione omnes exclamationes, una excepta in qua pro Patriarcha aut Episcopo oratur, principalem celebrantem spectant. Hanc Constantinopoli Syncellus profert, alibi alius pro Episcopo. Verba Christi λάβετε φάγετε, &c. Semper principalis celebrans & solus ea pronuntiat: Solus item exclamat τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, & hæc, καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον. Denique & orationem quam ὀπισθάμβωνον vocare D solent, quæ ritus ultima est, & alta voce extra Sanctuarium in Ecclesiæ medio retrò ambonem recitatur. Cum ad communionem deventum est, seipsum principalis celebrans communicat. Aliis vero, Presbyteris primum, deinde Diaconis, utrisque stantibus, sed inclinatis, altari ipse conjunctus & stans consecrati panis particulas distribuit in manus, quas Presbyteri ad altare inclinati, Diaconi verò circum altare, vel ad latus, similiter inclinati magna cum reverentia consumunt. Deinde ipsis similiter ad altare positis, postquam de sanguine principalis celebrans degustavit, de Calice degustandum aliquid præbet.

VIII. Ista nunc antiquorum Patrum & E Conciliorum testimoniis demonstremus. Huic antiquo mori evidens testimonium perhibet S. Clemens Constitut. lib. 8. cap. 11. 12. 13. ubi describit sacrificii faciendi ordinem ab Apostolis constitutum. Episcopum repræsentat sacris operantem, Presbyteros ipsum ad altare à dextris & sinistris circumstantes; Diaconos quoque, alios altari ministrantes, alios variis Ecclesiæ locis; Hypodiaconos quoque, & cæteros munera sua obeuntes, cap. 11.

Alii

Alii item Diaconi deambulent, & contemplentur viros & mulieres, ne quis fiat strepitus, &c. Diaconi stent ad januas quibus viri in templum ingrediuntur, & hypodiaconi ad januas quibus mulieres, ne quis egrediatur, neve aperiatur janua tempore oblationis, &c. Unus autem hypodiaconus ministret aquam Sacerdotibus ad lavandum manus. Capite vero 12. Sacrificii Missæ ordinem prosequens, *His peractis adhibeant Diaconi dona ad altare Episcopo; & Presbyteri ad dexteram & lævam ejus ut Discipuli Magistro assistant. Duo vero Diacone ex utraque parte altaris teneant flabella ex tenuibus membranis, aut ex pennis pavonis, aut ex linteo, ut parva animalia volitantia abigant, ne in Calicem incidant. Igitur Episcopus precationem silentio faciens una cum Sacerdotibus, & splendidam vestem indutus, &c.* Capite vero 13. peracto sacrificio sic communionem describit, *Postea communicet Episcopus, deinde Presbyteri, & Diaconi, & Hypodiaconi, & Lectores, & Cantores, & Ascetici, & ex fœminis Diaconissa, &c. Recitetur verò Psalmus 33. dum cæteri omnes communicant.*

IX. Hanc unius Missæ ab Episcopo & Presbyteris, Diaconisve, & cæteris Ministris insimul celebratæ consuetudinem supponit can. 8. Apostolicus cum decernit. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut alius ordinis Ecclesiastici, oblationis facta particeps non extiterit, causam dicito. Et si justa fuerit, veniam consequatur; sin minus a consortio segregetur, ut auctor offensionis factus populo, & suspicionem præbens in offerentem.* De unico Episcopo aut Presbytero hoc intelligi non potest. Prorsus enim improbabile est unum Episcopum aut Presbyterum celebrantem nolle communicare. Quorsum enim sacrificasset? Sed eorum qui ipsi adsunt Presbyterorum ut aliquis non communicet, multæ causæ dari possunt, ut etiam fatetur canon. Deinde canonis textus disertè nolentem communicare ab offerente distinguit cum ait, Communionis recusationem in offerentis injuriam redundare. Alius igitur in eadem sacrificii actione principalis offerens Episcopus sive Presbyter; alius Episcopus sive Presbyter recusans.

X. Idem non minus evidenter colligere est ex can. 18. Nicæno. *Pervenit ad sanctam Synodum quod in nonnullis locis & Civitatibus Diacone dant Presbyteris Eucharistiam, quod neque canon, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi non habent potestatem, iis qui offerunt, dent Corpus Christi. Jam vero illud etiam cognitum est, quod quidam ex Diaconis etiam ante Episcopos Eucharistiam attingunt, &c. Accipiant autem suo ordine Eucharistiam post Presbyteros; eis præbente Episcopo vel Presbytero.* Fingi non potest qua ratione hæc audacia Diaconis contigerit, nisi ponantur plures Diaconi & Presbyteri Missam simul celebrantes. Nam non agitur de ægrotis ad quos Eucharistia delata fuerit: Nec etiam agitur de Depositis aut suspensis quos quis imaginari possit post Missæ celebrationem communicaturos advenire; Ecquid esset indecori, aut periculi Diaconos ejusmodi Clericis qui offerendi potestatem non habent, & communione Ecclesiastica privati sunt, Eucharistiam dare? Sed agitur de solemnitate ordinaria qua Episcopi, Presbyteri, & Diaconi simul unam Missam de more celebrantes ordine quisque suo communicabant, Episcopo communionem Presbyteris præbente, deinde Presbytero Diaconis. Actionem ob oculos tuos propone, ut hodie & ab aliquot seculis fieri solet, & considera an hæc Diaconorum insolentia accidere possit? An etiam nunc ante Episcopos Eucharistiam contingere?

XI. Similiter c 13. Neocæsariensi, *Vicani Presbyteri non possint in Dominico offerre præsente Episcopo, vel urbis Presbyteris; neque panem dare in oratione, neque Calicem. Sin autem absint, & solus ad orationem vocatus fuerit, dat.* Quid volunt Patres hac prohibitione? Intellectu facile est posita consuetudine superius explicata. Primum considera in illis Christianismi initiis, in singulis urbibus unam tantum aut duas fuisse Ecclesias ad quas Christiani sacrificaturi conveniebant. Deinde Presbyteros, etiam peregrinos qui literas habebant commendatitias, ad orationem & sacrificium fuisse admissos. Quid igitur sibi volunt Patres cum hoc prohibent non peregrinis Presbyteris qui sæpius incogniti sunt, sed Vicanis quorum vita, doctrina moresque non minus quàm Urbanorum nota sunt? Sanè Missæ adesse, sacrificare, συλλειτουργεῖν cum aliis concelebrare, cum adest Episcopus, aut Urbani Presbyteri, Vicani non prohibentur. Quid igitur? Prohibetur ne principaliter celebrent, sed hunc honorem Urbanis Presbyteris concedant.

XII. Id quod diximus illustrat simul & probat can. 5. Conc. Toletan. 1. *Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel quilibet Ecclesiæ deputatus Clericus, si intra civitatem fuerit, vel in loco, in quo Ecclesia est, aut castella, aut vici sunt, aut villæ, si ad Ecclesiam, aut ad sacrificium quotidianum non venerit, Clericus non habeatur, &c.* An intelligenda hæc jussio ut sacrificio adsint ut nunc, & ab aliquot seculis fieri solet, velut Laici, & Laicis permixti? An ut in aliquo privato oratorio Missam seorsim celebrent? minimè sanè, sed quisque pro gradus sui dignitate in sacrificio publico & quotidiano ministraturus: neque tum Missæ privatæ sine evidenti necessitate dicebantur, nec Ecclesiarum fabricæ, in quibus erat unicum altare, istam sacrificii innumeram eodem tempore repetitionem permittebant. Hoc explicat disertè Concil. Aruernense anno 541. sub Theodeberto Rege celebratum c. 14. *Si quis ex Presbyteris aut Diaconis, qui neque in civitate, neque in Parochiis canonicus esse dignoscitur, sed in villulis habitans, in oratorio sancto deserviens, celebret divina mysteria, Festivitates præcipuas, Domini natale, Pascha, Pentecosten, & si quæ principales sint festivitates reliquæ, nullatenus alibi, nisi cum Episcopo suo in civitate teneat.* Huic præcepto nisi obediant, graviter puniuntur. Quo igitur convenire debent Presbyteri & Diaconi per villarum oratoria dispersi? ad Episc. ut publicum cum ipso agant sacrificium. Sic Conc. Agath. can. 21. permittit Laicis propter familiæ fatigationem Missam audire in Oratoriis agrorum extra Parochias, *in quibus legitimus est, ordinariusque conventus,* sed excipit Festivitates solemnes, quarum sex enumerat; deinde addit, *Clerici vero, si qui in Festivitatibus, quas supra diximus, in Oratoriis (nisi jubente aut permittente Episcopo) Missas facere*

aut

aut tenere voluerint, à communione pellantur. Si tunc consuetum fuisset Clericis Laico more Missæ adesse, aut Presbyteris seorsim in Oratorio aliquo cum Diacono Missam celebrare, Ecclesiæ præcepto fecissent satis in agris commorantes, quod tamen factum gravissimè puniunt.

XIII. Ut qua ratione hoc fieret Lector intelligat, eum scire oportet in Ecclesiis majoribus in quibus plures erant Presbyteri, sedem omnium capacem in Sanctuario fuisse, in qua sedebant omnes cum officium aliquod in B Ecclesia peragebatur, aut cum erat in actione sacrificii sedendum. Locum communi vocabulo dicebant Latini Presbyterium, sedem vocabant Græci *σύνθρονον*. Ita quoque in Ecclesiis Episcopalibus, præsertim in Metropoliticis, sedes erat ampla plurium Episcoporum capax, quæ similiter *σύνθρονος* dicebatur. De sede ista Presbyterali Novella est Juris Orientalis lib. 2. Heraclii Imperatoris, rogatu Sergii Patriarchæ data, qua Presbyterorum Ecclesiæ Patriarchalis Constantinopolitanæ numerum definit: In tantum enim creverat, ut *σύνθρονος* eos amplius capere non posset. Patriarchæ querela his verbis refertur, *Retulit nobis eos qui Clero creditæ sibi sanctissimæ majoris Ecclesiæ continentur, videntes ad magnam quandam immensitatem progredi reverendorum Presbyterorum, & aliorum in diversis gradibus religiosorum Clericorum numerum, adeo quidem ut* C *sedes Presbyterorum communes, συνθρόνους καθέδρας, artentur, & sæpenumero complures Sacerdotale munus, ἱερατεύειν, obire volentes ab iis exclusi, qui ante venerant, cum pudore discedant.* Omnibus igitur Presbyteris erat sedes communis, & in ea sacrificantes, & sacrificaturi pro ratione temporis sedebant, ut disertè testantur Imperator, & Patriarcha.

XIV. Itaque omnes simul unicam Missam dicebant, & sacrificii participes erant, aut non participati causam juxta can. 8. Apostolicum jam citatum dicere tenebantur. Defini- D tio autem Imperatoris fuit petente Patriarcha, ut Presbyterorum Ecclesiæ majoris numerus octoginta non excederet, Diaconorum Marium 150. fœminarum 40. Subdiaconorum 70. &c. Similiter definit ut Ecclesiæ sanctæ Deiparæ in Blachernis sint tantum Presbyteri duodecim; Diaconi Mares octodecim, fœminæ sex, Subdiaconi octo, &c. Idem dicendum de Diaconis, Subdiaconis, & reliquis Clericis pro ratione ministerii sui quod de Presbyteris demonstravimus. Diaconi autem tunc in eo statu perpetuo manebant, nisi creandi Presbyteri alicujus necessitas eum ad E Presbyteratus dignitatem vocaret: Tum è Diaconis unus eligebatur qui alicujus Ecclesiæ necessitati juvandæ Presbyter ordinabatur. Eadem ratio Subdiaconorum, & reliquorum inferiorum ordinum. Unusquisque in ordine suo ministrabat, nec superior inferioris ministerium unquam nisi ingruente necessitate exercebat. Nec minus erat indecorum, Presbyterum extra necessitatem Diaconi ministerio fungi, quàm nunc in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus, Presbyterum Acolythi munus exercere. Aliquando ita puniebantur

A Presbyteri ut ministerio Sacerdotali privarentur, sed honore τῆς συνθρόνου fruerentur, ut videre est can. 1. Ancyrano, *Visum est eos cathedræ quidem honoris esse participes, non licere autem ipsis offerre.*

XV. Plurima sunt alia hujus antiqui moris testimonia quæ diligens Lector antiqua monumenta lustrans adnotare poterit. Nonnulla alia quæ nobis occurrerunt, præcedentibus adjiciemus. Concilii Ephesini tom. 3. cap 13. nonnullis Episcopis à Synodo excommunicaB tis crimini vertitur, quod audita Synodi sententia simul aggregati Missam celebrarint. *Ubi primum enim se à nobis exauctoratos, atque excommunicatos resciverint, statim una sacris operati sunt, & hactenus sacris operari non desinunt, &c.*

XVI. Concilii Chalcedonensis act 11. post medium, Bassianus Ephesi Episcopus, sed depositus, in quendam Stephanum in sedem suam intrusum sic loquitur, *Bassianus Episcopus dixit, Stephanus Presbyter meus fuit. Quatuor annis mecum Missas celebrabat, mecum communicabat, & communicabat mihi tanquam Episcopo. Et ipsa die, qua recluserunt me, simul communicavimus, & arripuit me, & inclusit me, &c.* Hoc modo etiam intelligendum est quod scribit Euagrius historiæ lib. 1. cap. 13. C de Domno Episcopo Antiocheno, & Symeone Stylita, *Ubi venit ad Symeonem,* Domnus, *mansionem, & rationem vivendi admiratus, ea qua apud illum secretiora erant, cognoscere valde cupiebat. Ambo igitur simul ingrediuntur, & puro Christi corpore consecrato, vitalem inter se mutuo participant communionem.* Ambo unam Missam celebrant, & eidem sacrificio participant. Sic quoque quod S. Athanasius Apologia 2. pro fuga sua contra Arianos longe ante medium, Ischyræ exprobrat, cum *nunquam ut Presbyterum decet Synaxim cum aliis fecisse μὴ ἦ συνῆχθαι αὐτὸν ποτὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς πρεσβύτερον.*

D XVII. In Concilio sexto actione 14. versus finem hæc habentur, *Constantinus Deo amabilis Presbyter, & Grammaticus Latinus dixit: Scio Domine temporibus Pauli quondam Patriarcha venisse Fortunium, qui fuit Episcopus Carthaginensis, & cum Missas acturus esset in sancta magna Dei Ecclesia, quæsitum est quomodo sedere debuisset, utrumne ante Metropolitanos, qui hic morabantur, an post eos. Et requirente eodem Paulo quondam Patriarcha in Bibliotheca Patriarchii librum quinti Concilii, ut cognosceret quomodo sedere debuissent, contigit ut inveniretur & Latinus liber ejusdem Concilii.* E *Et exinde instructus idem Paulus fecit eum ordinabiliter sedere.* Vides plures Episcopos eandem Missam celebrare, & in Synodo omnes considere. Ita jubet Concilium Arelat. 1. c. 20. ut Peregrino Episcopo locus sacrificandi detur, & Carthagin. 4. cap. 33. Apostol. 33. qui juxta hunc sensum intelligendi sunt; scilicet locus illi cum aliis sacrificandi concedatur: hoc est, cum Episcopis & Presbyteris ad communionem admitti.

XVIII. In relatione Remensium Clericorum de Ebbonis ad sedem Remensem restitutione apud Flodoardum. *His ita peractis,*

iterum

iterum roboantibus signis, & vociferante omni Ecclesia, Te Deum laudamus, ductus est Ebbo Episcopus in vestiarium, & indutus Episcopalibus vestimentis, similiter etiam alii Episcopi, & processerunt cum eo ad celebrationem Missæ. Nam Rotadus Episcopus dextra manu eum sustentans, habuit sua partis Lupum Catalaunensis Ecclesiæ Episcopum, & Hirminfredum Presbyterum, postea Belvacensis Ecclesiæ Episcopum: Sinistra autem manu sustentans eum Simeon Episcopus, similiter sua partis habuit Erpuinum Episcopum, & Visanum Cameracensis Ecclesiæ Chorepiscopum. Et sic ad sanctum altare cum eo procedentes ad propriam sedem eum deduxerunt, atque cum eo consedentes in omni Pontificali officio ipsa die ei communicaverunt. En sacrificat Ebbo sedi suæ restitutus cum quatuor Episcopis, uno Chorepiscopo, & uno Presbytero, Diaconorum & interiorum Ministrorum turba non adnumerata.

XIX. In Epistola Joan. 8. ad Photium in fine octavæ Synodi Græcæ, *Quod autem dictum sanctam Constantinopolitanam Ecclesiam in te convenire, teque Ecclesiam illam viduatam recepisse, Missosque nostros noluisse tecum consacrificare, συλλειτουργεῖν ει. De consensu gratias Deo agimus: Sed Missis nostris ideo de hoc mandatum non dedimus, eo quod nondum certo nobis cognitum erat quo in statu esset thronus ille.* Ex Epistola sequente ad eundem Photium: *Praterea continebant literæ pietatis vestræ, Apocrisiarios nostros noluisse statim una tecum ad Missarum solemnia convenire: quod accidisse dicimus propterea quod præter mandata nostra quicquam agere iis non permiseramus.* Una & eadem opera habes testimonium Ecclesiæ Græcæ & Latinæ; Tunc enim nullum erat inter eas hac in causa discrimen.

XX. Denique ad hujus rei demonstrationem nihil clarius legi & proferri potest quàm quatuor prima capita ordinis Romani in Bibliothecis Patrum sæpius editi, quibus sigillatim repræsentantur ceremoniæ in Missa Pontificis & aliorum Episcoporum ante septingentos saltem annos usitatæ. Pontifex Missas solemnes variis Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, aliisque Ministris comitatus celebrabat, eosque magna ex parte sacrificio peracto Pontifex sacra Corporis & Sanguinis Christi communione donabat, cæteros concelebrantes Episcopi. Initio capitis primi, *Acolythi cum Defensoribus primum, deinde Presbyteri cum suspectita benedictione, divisis hinc inde partibus, prout militant, præcedunt Pontificem usque ad Ecclesiam.* Aliquantum postea. *Et Pontifex a sæpe dictis Presbyteris in superiorem ducendus est gradum, non omnino ad altare. In quo etiam loco figendus est gressus usqueque Presbyteri primum; Et tunc duo, & duo Diaconi altaris cornua osculentur.* Iterum paulo post, *Subdiaconus vero qui lecturus est, mox ut viderit post Pontificem Presbyteros resideantes, ascendit in Ambonem ut legat, &c.* Deinde lecto Euangelio, *Tunc surgens Pontifex a sede, &c. Suscipit oblatas de manu Presbyterorum & Diaconorum quibus licitum est accedere ad altare.* Consecratione factâ, & pace data; *Tunc Acolythi vadunt dextra lavaque post Episcopos circa altare, reliqui descendunt ad Presbyteros, ut frangant Hostias, &c. Accedunt primum Episcopi ad sedem, ut communicent de manu Pontificis secundum ordinem. Sed & Presbyteri omnes ascendunt ut communicent ad altare, &c. Postea Episcopi communicant populum, innuente Pontifice, & post eos Diaconi confirmant. Presbyteri autem jussu Pontificis communicant populum, & ipsi vicissim confirmant. Nam mox ut Pontifex cœperit communicare populum in Senatorio, statim schola incipit antiphonam ad communionem, & psallunt usque dum communicato omni populo, etiam in parte mulierum, redit in sedem, & repetito versu quiescunt.* Illa autem phrasis, post Episcopos, vel Presbyteros Diaconi confirmant, significat Calicem populo præbent, postquam Corpus Domini distributum est. Tandem in fine ritus dicitur, *Descendente autem illo Pontifice, in Presbyterium, Episcopi primum dicunt, Jube Domine.* Resp. *Benedicat vos Dominus. Amen. Post Episcopos Presbyteri, deinde Monachi, deinde de Schola, deinde omnes Processores, & Mansionarii, & intrat in Secretarium.*

XXI. Idem demonstrant tria quæ sequuntur capita, quorum longum esset referre testimonia hoc probantia. Ex uno quoque capite unicum testimonium exscribam quod communionis ordinem explicat. In secundo capite cui titulus, *Ordo Processionis, Si quando Episcopus Festivis diebus Missam celebrare voluerit, ita ut ab antiquis Patribus Occidentalium institutione est constitutus,* sic habetur, *Presbyteri verò & Diaconi osculando Episcopum Corpus Christi ab eo manibus accipiant in sinistra parte altaris communicaturi; Subdiaconi autem osculando manum Episcopi ore accipiant Corpus Christi ab eo. Postquam vero Diaconi in sinistro cornu altaris de Sanguine Christi communicarunt, venientes Subdiaconi ordinatim, accipiant Sanguinem Christi ab Archidiacono, manus ejus osculantes.* Eadem leguntur iisdem prorsus verbis in antiquo plusquam septingentorum annorum codice, sub eodem titulo. In tertio vero capite ita statuitur, *Accedant primum Episcopi ad sedem, ut communicent de manu Pontificis secundum ordinem: similiter Presbyteri, ut communicent post eos. Episcopus autem primus accipit Calicem de manu Archidiaconi, & stat in cornu altaris, ut confirmet sequentes ordines, usque ad primicerium Defensorum, &c. Post hac Episcopi communicant populum, annuente eis Primicerio cum manu sub Planeta percontato Pontifice. Post eos Diaconi confirmant, &c. Presbyteri autem annuente Primicerio, jussu Pontificis communicant populum.* Et in fine quarti capitis quod inscribitur, *Qualiter celebrandum sit officium Missæ,* hæc habentur præcedentibus similia, *Accedunt primum Episcopi secundum ordinem de manu Pontificis communicare, & post eos ascendunt Presbyteri omnes, ut communicent ad altare. Cum autem communicaverit Archidiaconus, Calicem interea tenet primus Episcopus. Sicut enim in Romana Ecclesia summo Pontifici ministrant Episcopi; sic in cæteris Ecclesiis debent Episcopis facere Presbyteri, &c.*

XXII. Hic est antiquus usus totius Ecclesiæ Catholicæ Græcæ & Latinæ ubi plures erant Presbyteri, vel cum plures convenerant Episcopi & Presbyteri, quod potissimum contingebat in Majoribus festis. Tum enim, ut populus tenebatur sacrum audire, & communione refici Corporis Christi; ita Clerici, quisque pro gradus sui mensura, in Missa ministrare &

eadem communione pasci tenebantur: Presbyteri celebrare, Diaconi in altari Presbyteris inservire, Subdiaconi, Acolythi, &c. aliis ministeriis fungi. Ideo ut hoc solemniter facerent, omnes diebus Festivis, præsertim solemnibus, simul conveniebant, & Missam simul omnes celebrabant, ut ex antiquo more sigillatim quatuor primis Ordinis Romani capitibus describitur. Communis illa Missæ celebratio, quæ omnium Clericorum ministrantium communioni semper conjungebatur, erat propriè & κατ' ἐξοχὴν Communio Ecclesiastica ab antiquis Patribus tantopere celebrata, qua Clerici variis gradibus pro criminis perpetrati gravitate privabantur, quaque totaliter privati ad conditionem Laicam redigebantur, atque ut Laici ab Ecclesia excipiebantur. Antiqui istius moris desuetudo, & ex desuetudine ignoratio, occasionem dedit nonnullis Scriptoribus in ipsum debacchandi, aliis asserentibus omnino tollendum esse, aliis periculosum admodum, aliis negantibus aliquando ab Ecclesia usurpatum fuisse, & alio torquentibus quæ supersunt illius vestigia. In ejusmodi absurda præcipites agi necesse est quotquot de ritibus Ecclesiæ inconsultis antiquis monumentis ex solo capitis sui genio disputant. Nonnulli adeo sunt propositi tenaces ut de antiqua consuetudine moniti & convicti, eam negare cum non possint, malunt omnia sursum deorsum miscere, quàm eam præsentibus ceremoniis non accommodare, ita ut si ipsis credas, nihil unquam in Ecclesia factum fuerit neque fieri potuerit, nisi quod in ea quotidie fieri videmus. Eorum consilium probo & laudo; factum, nisi res id vehementer postulet, laudare non possum. Ecclesiasticæ ceremoniæ æternæ non sunt. Variis de causis immutari possunt, atque etiam sola temporis vicissitudine antiquari. Nullum inde fidei periculum imminet. Frustra sudat, & cum larvis acerrimè luctatur, qui ut ejusmodi periculum avertat, hæret anxius & sollicitus.

CAP. II.

De antiquo usu Hostiæ consecratæ Episcopis & Presbyteris post ordinationem apud Latinos datæ, per 40. dies degustandæ & consumendæ. Quæ hujus ritus causa, quando cœpit, & desiit. De ritu Græcorum, qui sancti panis particulam Ordinatio Presbytero tradunt, reddendam Pontifici tempore communionis. Hujus ritus ratio, varietas in illius exercitio. Quare ordinis materia esse non potest. Quando apud eos cœpit. Presbyter recens Ordinatus jubetur septem dies continuos celebrare.

I. Antequam iis quæ spectant ordinem Presbyteratus finem imponamus, duo nobis examinanda sunt, quæ in antiquis nostris Ritualibus extraordinaria videri possunt. Prius occurrit in ritualibus Latinis; posterius in Græcis. Episcopo Latino post consecrationem suam, cum in Missa ad communicationem perventum est, Hostiam integram dat Pontifex consecratur, de qua tum aliquid consecratus degustat; reliquum verò sibi conservat, ut quotidie quadraginta dierum spatio paulatim illud reverenter consumat. Ordo Romanus editus ita hoc enuntiat in fine ordinationis Episcopalis, *Cum autem venerit ad communicandum, Dominus Pontifex porrigit ei formatam atque sacratam oblationem integram: Suscipiensque eam Episcopus, ipse ex ea communicet super altare: quod vero residuum fuerit, sibi reservet donec ad communicandam unoquoque die usque quadraginta dies expletos. Et postmodum jussus à Domino Pontifice, communicat populum cum cæteris Episcopis.* Antiquus Constantini Abbatis codex ante annos septingentos scriptus eadem habet & iisdem verbis. Alter codex Rotomagensis ante annos saltem quadringentos supra quinquaginta scriptus, & alter Rhemensis sed junior, eundem ritum præcipiunt. Moguntinus unus triginta tantum dies præscribit. Flaccus Alcuinus de divinis Officiis capite, *Qualiter Episcopus ordinetur de Ecclesia Romana.* eandem ceremoniam ut suo tempore usitatam cæteris adnumerat.

II. S. Fulbertus Episcopus Carnutensis qui scribebat paulo post annum Christi millesimum Epist. 2. ad Finardum testimonium perhibet huic ritui ut antiquo, & ab omnibus Episcopis, Comprovincialibus suis, usurpato: *Nostri enim Episcopi Provinciales in hujusmodi ritum omnes consentiunt.* Duo etiam docet hac in causa quæ Rituales prætermittunt. Prius, sacram illam Hostiam quadraginta diebus consumendam non solum datam fuisse Episcopis in eorum consecratione, sed etiam Presbyteris. Posterius, sacræ illius Hostiæ consumptionem Episcopos & Presbyteros inter Missarum solemnia quæ celebrabant, perfecisse, hoc est, singulis illi quadraginta diebus Missam celebrasse & præter Hostiam quam consecrabant & consumebant, aliquid insuper de Hostia ab Episcopo data degustasse, donec, 40. die tota consumeretur. Hujus rei occasione hanc historiam refert. *Porro nostro tempore quidam inter cæteros ad Sacerdotalem gradum admissus, Hostiam quoque sicut & alii de manu Episcopi suscepit, quam in pergameno in hos usus parato involutam quotidiana celebratione solvebat, & portiunculam parvam juxta instantium dierum numerum computatam sumebat. Accidit vero ut quadam die expletis mysteriis, dum vestimenta cum syndone altaris incautius colligeret, immemor Hostia sacræ, diligentiam nequaquam adhibens, thesaurum cælestem infelix amitteret. Veniens ad diversorium, quoque necessaria curat; transigitur dies in crastinum: Repetita celebratione frater ille instante hora communicandi, Hostiam sanctam non inveniens, turbatus nimium & consternatus, sursum deorsum cursitans, nec etiam signum aliquod invenire potuit. Audiens Episc. ex negligentia fratris ortum periculum, omnibus in commune fratribus unius reatum pœnitendum instituit. Ipsum verò fratrem arctioris pœnitentiæ disciplina corrigendum proposuit.*

III. Ex ista Fulberti narratione colliguntur præcipuæ circumstantiæ in ritu isto observa-

tæ

tæ quas rituales non explicant. Hujus hiſtoriæ occaſione petiit Fulbertus ab illo Epiſcopo cujus mentionem fecit, an non ſatis eſſet, ut indiligentiæ iſtius periculum vitaretur, duobus aut tribus tantum diebus Hoſtiam illam ſacram conſervare, ita ut ſecundo vel tertio die tota conſumeretur, *præſertim cum ipſe noſſet rariſſimos hujus ordinis viros eſſe, qui in hac re pervigilem curam adhiberent.* Fulbertum increpavit Epiſcopus. eumque docuit ſatis non fuiſſe diſcipulis poſt reſurrectionem ſemel aut bis Chriſtum vidiſſe, ſed neceſſe fuiſſe ut *per quadraginta dies complacitis horis glorificati corporis revelata ſpecie eos tanquam panis cœleſtis ſuavitate reficeret.* Itaque ex iſtorum Præſulum mente recens ordinatus 40. diebus Hoſtiam illam ſacratam conſervat, ut hoc modo repræſententur 40 dies quibus Dominus noſter poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis conſervatus eſt, eoſque præſentia ſua corroboravit; quaſi recens ordinatum præſentia ſua ſimiliter hac quadraginta dierum communione ſit corroboraturus. Deinde ait hanc actionem providentiæ Dei erga populum Iſraëliticum eſſe imaginem: Deum dediſſe, 70. Senioribus de Spiritu Moſis, cujus participatione populum, 40. annis in deſerto rexerunt, & toto illo tempore pluit illis manna de cœlo. Ita poſtquam Presbyteri recens ordinati chariſmata Spiritus ſuſceperunt, quadraginta diebus manna cœleſti, & pane vitæ ſuſtentantur. Iſta pluribus eodem loco Fulbertus.

IV. Nihilominus ritus ille non eſt admodum antiquus. Omnes enim antiquiſſimi noſtri Rituales illum non habent. Ratoldi Sacramentarium licet amplè exhibeat nobis Epiſcopi conſecrationem, hunc ritum nihilominus non commemorat; Eſt tamen antiquorum recentiſſimum circa annum à Chriſto nato 960 ſcriptum: Huic æqualis aut etiam ſuperior eſt Conſtantini Cajetani codex, qui iſtum ritum cæteris adſcripſit. Multo majorem iſtius ritus antiquitatem arguit Alcuinus, ſi modo caput illud apud Alcuinum non irrepſit. Tempore etiam Fulberti nondum pervaſerat omnem Galliam: Nam Finardus ad quem ſcribit Fulbertus recens creatus Sacerdos, miratur quod data fuerit illi ejuſmodi Hoſtia 40. diebus continuis paulatim deguſtanda, ab eoque cauſam iſtius ritus ut extraordinarii ſciſcitatur. In regionibus Galliæ unde oriundus erat non meminerat eum obſervari Ideo hinc occaſionem capit Fulbertus de variis Eccleſiarum conſuetudinibus in unitatem tamen fidei conſpirantibus diſſerendi Itaque his omnibus conſideratis videtur hic ritus ante octingentos & quinquaginta annos alicubi in Italia cœpiſſe, ne irreptitium dicamus illud ex Alcuino teſtimonium; deinde Galliam pervaſiſſe, magnamque illius partem poſt annum à Chriſto nongenteſimum penetraſſe. Anno enim milleſimo erat in Gallia & Italia frequentiſſimus, ut ex Fulberto & illius temporis ritualibus colligitur. Tandem ab annis circiter quadringentis & quinquaginta ob varia quæ inde oriebantur incommoda, in deſuetudinem paulatim deveniſſe, & penitus extinctum eſſe. Prætererunt enim nonnulla ſecula, cum ritus iſte prorſus obſolevit.

V. Poſterior ritus apud Græcos occurrit, nec immerito, non ſecus ac prior, videri poteſt inſolens Deprehenditur in Euchologiis editis ad finem ordinationis Presbyteri, & in hunc modum ibidem explicatur. Poſtquam conſecratio facta eſt, cum dicturus eſt Pontifex illa verba, *Ita ut fiant participantibus; accedit Ordinatus, cui præbet Pontifex ſanctum panem, hoc eſt, particulam panis conſecrati, ſic dicens, Accipe depoſitum hoc, & ſerva illud uſque ad adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, quando debet abs te illud repetere. Is vero accepto ſancto pane deoſculatur manum Pontificis, & recedit ad locum ubi prius erat, imponens manum ſuper ſacram Menſam. Cum vero Pontifex dicturus eſt, Sancta ſanctis, tunc conſecratus reſtituit ſanctum panem Pontifici, & primus inter alios Presbyteros communicat.* Eadem habet ex antiquis noſtris codicibus codex Allatianus. Idem ritus vigebat tempore Symeonis Theſſalonicenſis: illum enim recenſet in ordinatione Presbyteri & explicat. *Cum autem Epiſcopus ſignaverit, & conſummaverit dona invocatione divini Spiritus, tunc advocatur iterum Ordinatus: Et Epiſcopus accipiens dextera manu ſecundum panem integrum ſanctificatum ei tradit, palmas in modum crucis componentis in divinæ paſſionis demonſtrationem; atque etiam ex eo quod in palmis vulneratus eſt, pro nobis crucifixus, eique dicit, Accipe hoc depoſitum, illudque cuſtodi uſque ad adventum Domini cum à te illud requiſiturus eſt.* Cætera in hanc rem ſupra in ipſius textu proſtant.

VI. Tria in hoc ritu Lectorem notare velim. Primum, ſanctum Dionyſium & Clementem cum prorſus prætererire, nec illius circumſtantiæ quæ cum eo cohæreat, mentionem facere. Secundum, antiquos noſtros rituales omnes uno Allatiano excepto qui recentior eſt, repræſentare panis illius traditionem ante conſecrationem, cum edicit Diaconus, *Compleamus preces noſtras Domino*, & ſancta dona deteguntur, hoc eſt, ut Latinorum more loquar, cum primum Miſſæ canon incipitur; ac proinde panis ille Ordinato traditus ſecundum antiquos illos rituales nondum eſt ſanctificatus. Hanc antiquam conſuetudinem adhuc obſervant Rutheni, ut teſtatur Arcudius lib. 6. cap. 3. Tertium eſt, omnes noſtros antiquos rituales, uno excepto qui recentior eſt, illorum verborum, *Accipe hoc depoſitum, &c.* quæ ſecundum recentiores Græcos dici ſolent cum Ordinato traditur panis ille, mentionem non facere. Itaque certum eſt cum primum ille ritus introductus eſt, nihil fuiſſe in traditione illa ab Epiſcopo pronuntiatum. Unde patet ridiculam eſſe illius ſententiam qui Ordinationis Presbyteralis ſecundum Græcos materiam in ea traditione vult contineri. Deinde Euchologia, Barberinum, & Cryptæ Ferratæ quæ ſunt omnium antiquiſſima, diſertè dicunt panem illum dari χειροτονηθέντι, Ordinato. Præterea ſeries Ordinationis id demonſtrat: Poſtquam enim omnia quæ requirit Sanct. Dionyſius peracta ſunt, ſtola ſuper utrumque humerum compoſita, à Presbyteris ut ipſorum Collega ſalutatus eſt, & in Presbyterorum συνθρόνῳ ab

Episcopo collocatus, traditur illi cum silentio panis ad consecrandum. Istius ceremoniæ novitas, origo, & progressus ex dictis evidenter colliguntur.

VII. In ritus istius descriptione nonnulli codices quasdam minutas circumstantias addunt, quas alii omittunt. Verum facilè conciliari possunt, cum unus alio diligentius ea referat. Symeon Thessalonicensis videtur B aliquid speciale dicere. Dum enim alii dicunt Episcopum panis μερίδα particulam è disco supra sacram Mensam posito desumere, & Ordinato tradere; ille ait secundum panem in- A tegrum è mensa sumere, & tradere. Nihil tamen inde consequi video nisi ritus varietatem, Latino mori conformiorem. A Latinis enim tradebatur Ordinato oblata integra. Antiqui Rituales excepto antiquissimo, & recentiore, nec non & edito qui hanc admonitionem prætereunt, adnotant Ordinatum septem diebus continuis ad Missæ sacrificium celebrandum obligari. Hujus observationis rationes nonnullas affert Symeon Thessalonicensis. Conveniunt aliqua ratione cum Latinis qui quadraginta diebus continuis post ordinationem id fieri præcipiebant.

EXERCITATIO IX.

DE DIACONATU, EJUS MATERIA, forma, & officiis.

CAPUT I.

Quatuor de materia Diaconatus Theologorum sententiæ recensentur. Multis argumentis demonstratur Euangelii traditionem in ordinatione Diaconi esse recentem. Verba quibus traditur multis modis variasse. Indicatur tempus quo Romanus ordo scriptus fuit. Traditio stolæ Diacono in Occidente & Oriente antiquissima. In multis locis inferiores Ministri Euangelium legebant. Id Romæ aliquando fieri solebat. Primitus Euangelium in Missa non legebatur. Solemnis Euangelii lectio in Missa per Diaconum multis locis antiquissima. Quamobrem hoc factum. Nonnullis id fiebat per Archidiaconum.

I. Dicturi nunc de Diaconatu tria breviter inquiremus, de ejus materia, de forma, deque Diaconi officiis: Cætera mihi videntur in vado; sed de istis nimbosi turbines in scholis concitari solent. Diaconatum ordinem esse, & characterem imprimere assumimus. Nam cum Sacerdotium characterem imprimat, idem mihi videtur necessitate quadam saltem de Diaconatu inferendum. Sacerdos enim sine Diacono sive Ministro concipi non potest: Ideo relatio qua Sacerdos fertur in sacrificium, in Diaconum necessario redundat. Diacono igitur semel & necessario propter sacrificium & Sacerdotem constituto multa alia tribuuntur in quibus præter sacrificium Ecclesiæ ministrat, de quibus postea. In Diaconi ab Episcopo creatione duo potissimum concurrere, & considerari solent, quæ his nominibus à Scholasticis vocantur, materia & C forma. De utraque separatim.

II. Quatuor colligi possunt de materia Diaconatus Scholasticorum sententiæ. Prima est eorum qui solam manuum impositionem censent esse istius ordinis materiam, quales videntur S. Bonaventura in 4. dist. 24. 1. part. art. 1. q. 4. Durandus ibidem q. 3. n. 7. & 8. Scotus in eandem dist. q. 1. Roffensis in libro contra captivitatem Babylonicam c. 22. §. 7. & de Sacerdotio contra Lutherum axiom. 9. Arcudius lib 6. c 4. Becanus eandem sententiam amplectitur de Sacramento Ordinis cap. 26. q. 4. cum ait materiam verè essentialem esse manuum impositionem, accidentalem autem, instrumentorum porrectionem. Secunda sententia eorum est qui multa alia cum manuum impositione requirunt, ut Michaël Medina lib. 1. de continentia c. 39. qui stolam, Dalmaticam, & Euangelii traditionem materiam Diaconatus statuit. Sichardus Cremonensis Episcopus lib. 2. de institutis Ecclesiæ c. 2 explicata necessitate impositionis manuum, subjicit, *Postea dat ei stolam super humerum sinistrum Episcopus, dicens, Accipe stolam candidatam de manu Domini, &c. Et postea ut intelligat se esse Christi præconem, tradat Euangelium dicens, Accipe potestatem legendi Euangelium tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini. Hæc res igitur, & hæc verba sunt hujus Sacramenti substantia. Dalmatica verò si cui datur, solemnitatis est, & non substantia.* Similiter Paulus Iadrensis

sis Archiepiscopus in thesauro Pontificum qui Tolosæ in Collegio Fuxensi asservatur manuscriptus, *Diaconus cum ordinatur, traditur sub certis verbis stola, & codex Euangelii, quæ res & verba sunt hujus Sacramenti substantia: cætera sunt de solemnitate.*

III. Tertia sententia manuum impositioni solam addit libri Euangeliorum traditionem. Ita sentiunt Sanct. Thomas q. 37. art. 5. ad quintum, & q. 38. art. 1. ad. 1. nec contradicit in 4 dist. 24. q. 2. art. 3. licet enim ibi occasione data scribat characterem imprimi in libri Euangeliorum traditione, nihil tamen addit quo manuum impositionem excludat, licet plerisque alius sit sensus. Cardinalis Hosius in Confessione Cathol. c. 52. Cardin. Bellarmin. de Sacramento Ordinis, c. 9. Petrus à Soto de Sacramento Ord. lectione 5. Ledesmius in 4. dist. 26. art. 4 ad. 1. Franciscus Hallerius de sacris Ordinat. ubi de materia & forma Ordin. §. 15. Isambertus de Sacramento Ordinis disp. 3 art. 3. Franciscus Sylvius in 3. part. q. 37. art. 2. quæsito 3. Henriquez Summæ l. 10. c. 8. Kooing disp. 20. de Sacram. Ordinis dubio 7. concl. 3. Laymannus Theolog. Moralis lib. 5. tract. 9. c. 5. n. 2. Filliucius tom. 1. tract. 9. c. 2. n. 44. Diana utramque sententiam censet probabilem tractatu 4. de Sacramentis resolut. 188. Estius in 4. dist. 24. §. 16. & 24. Puteanus quæst. unica de Sacram. Ordinis dub. 5. Gammachæus de Sacram. Ordinis c. 4. conclus. 1. 2.

IV. Quarta sententia à materia Diaconatus omnia excludit præter Euangelii traditionem, etiam manuum impositionem. Ita Richardus in 4. dist. 24. art. 4. q. 3. Summa Astensis lib. 6. tit. 5. art. 6. Sylvester Ordo. 2. n. 3. Ruard. Tapperus art. 17. in Luther. Paludan. dist. 24. q. 2. art. 8. n. 15. & sequentibus. Major in eandem dist. q. 1. circa medium Viguierius in instit. c. 16. §. 6. vers. 1. Dominicus Soto ibid. q. 1. art. 3. §. *Per quam tamen.* Gregor. de Valentia disput. 9. q. 1. de Sacramento Ordinis, puncto 5. Ludovicus Meratius tract. de Ordine disp. 6. sectione 1. tom. 3. in Summam Sancti Thomæ. Vasquez in 3. part. disp. 236. c. 7. num. 85. & disp. 238. c. 4. num. 35. 36. Recentiores nonnulli eandem sententiam adeo mordicus amplectuntur ut licet ratiunculis nemini non notis nitantur, temeritatis tamen & erroris notam contrarium sentientibus inuri velint.

IV Postrema hæc à vero longissimè aberrat; nihil enim assignat pro materia quod ad eam ullo modo pertineat. Necessarium nobis non videtur in unamquamque agere specialibus argumentis, cum præcipua quæ nobis occurrunt tres posteriores qua manuum impositioni aliquid addunt, ex æquo refellant. Antiqui omnes Rituales nongentorum annorum spatio scripti nec Dalmaticæ, nec traditionis Euangeliorum mentionem faciunt. Vix sexcenti sunt anni cum in Ordinatione Diaconi Euangelium tradi cœptum est. Excipiendum est solum Sacramentarium Anglicanum quod annorum videtur octingentorum, & illam traditionem habet cum formula speciali, *Postea tradat ei Episcopus sanctum Euangelium, dicens, Accipe istud volumen Euangelii, lege & intellige, & aliis trade, & tu opere adimple.* In codice Bellovacensi posteriore, qui annorum est quingentorum & aliquot, non aderat hæc traditio sed in extrema margine addita erat cum formula, & à præcedente, & ab hodierna differente, in hunc modum, *Tunc porrigit Episcopus eis textum Euangelii, ita dicens, Accipite licentiam legendi Euangelium in Ecclesia Dei.* Alter codex Rhemensis, sed qui nunc pertinet ad Ecclesiam Rotomagensem ætatis annorum circiter 450. repræsentabat illam traditionem, sed post benedictionem, & cum formula præcedente, *Tunc det illis textum Euangeliorum, dicens, Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei.* Verum post hæc verba, *Ecclesia Dei* nota erat remittens ad marginem, in qua alio atramento, & scriptura recenti scriptum erat, *tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini. Amen.* Quibus verbis hodierna formula completur.

V. In duobus codicibus sexcentorum annorum reperitur hæc traditio cum hodierna formula. Priorem citat Hugo Maynardus, & Tilianum à Possessore vocat; qui regnante Henrico primo Francorum Rege scriptus est. Posterior est Ordo Romanus in Bibliotheca Patrum editus, cujus scriptio, ut sæpius diximus, vix ad ætatem illam pertingit. Id ex fine non inevidenter constat: Ibi enim est ordo ad armandum & benedicendum Ecclesiæ Defensorem, sive militem. Post enim illam ætatem dictio *Miles* invaluit non pro gregario aliquo milite, sed pro viro nobili, quem postea Equitem dixerunt: Autores quoque qui post annum millesimum vixerunt, passim viros fortes, & nobilissimos, milites simpliciter vocaverunt. Autor igitur illius libri qui sub nomine Ordinis Romani edi solet, collegit librum suum citra tempus adnotatum non modo ex antiquis & recentioribus Sacramentariis & Officiorum ordinibus Romanis, verum etiam ex aliarum diœceseon & populorum moribus, ut ipse titulo præposito, aut adnotatione facta prudenter admonuit; ut in ipso libri initio, in Episcopi consecratione, in Ecclesiæ dedicatione, in Regum unctione, in nocte Parasceves, & plerisque aliis locis videre est. Nec negotium facessere debet, quod Amalarius & Alcuinus aliquando ex Ordine Romano nonnulla referant quæ in isto secundum verba ipsa deprehenduntur. Nam posteriores Sacramentariorum Collectores non componunt marte suo Sacramentaria, sed exscribunt: Cumque aliquid addunt, id verbis suis non exprimunt, sed ut expressa vident, transcribunt. Autor igitur ille duplicem dedit ordines Majores conferendi formam, priorem antiquiorem & compendiosam: Posteriorem diffusiorem & recentiorem. In priore & compendiosiore de Euangelii Diacono traditione nihil prorsus dixit: In posteriore illam expressit.

VI. Itaque manifestum est ad Diaconatus materiam nullo modo pertinuisse Euangelii traditionem cum Ecclesiæ magna pars eam nunquam usurpaverit, nec etiam nunc usurpet; & pars altera nongentorum annorum

ſpatio eam nunquam uſurpaverit: Et poſt illud tempus nonnullæ Eccleſiæ ſub formulis variis eam amplexæ fuerint, tandemque ſero in unam & eandem formulam conſpiraverint. Quod de Euangelii traditione dictum eſt, multo magis de Dalmatica dicendum. Traditio enim iſtius veſtis multo eſt traditione Euangelii recentior. Sed traditionis ſtolæ ratio eſt peculiaris. Illius enim in ordinatione Diaconi mentionem faciunt omnes antiqui rituales, Græci & Latini, omnes prope autores Latini & Græci qui de his rebus ſcribunt. Nonnulla tamen argumenta referemus quæ ſtolam non ſecus ac alia eximunt.

VII. Secundo Traditionis Euangelii non meminerunt antiqui autores qui de Ordinibus Eccleſiaſticis ſcripſerunt. Sanctus Iſidorus lib. 2. cap. 8 de divinis Officiis varia Diaconorum officia recenſet; nihil tamen quod ad Ordinationem pertineat aliud recenſet tam in hoc ordine quàm in aliis, niſi quod tradunt canones Carthaginenſes. Amalarius lib. 2. de Eccleſiaſticis officiis cap. 11. & 12. evidenter Euangelii traditionem ab ordinatione Diaconi excludit, cum de Euangelii lectione facienda in Miſſa à Diacono ſcribit, *Primævo tempore Diaconus non legebat Euangelium quod nondum erat ſcriptum: Sed poſtquam ſtatutum eſt à Patribus noſtris, ut Diaconus legeret Euangelium, ſtatuerunt ut & Subdiaconus legeret Epiſtolam.* Non inde colligendum Euangelium Diacono in Ordinatione traditum, cum illud in Miſſa legere cœpit: Hoc enim teſte Amalario falſum eſt, nec ullam Euangelii traditionis dum Ordinationis Diaconicæ ceremonias recenſet, mentionem facit. Solum colligitur Euangelii traditionem ad materiam Diaconatus non pertinere, eo quod ex Amalarii ſententia non ſemper Diaconus illud in Miſſa legerit, ſed tantum cum Epiſtolæ lectio Subdiacono demandata eſt, quod tardè contigit. Deinde eodem loco diſerte negat Amalarius Epiſtolæ memoriam fieri in Subdiaconi Ordinatione, licet eam publicè in Eccleſia legat, *Miror qua de re ſumptus uſus in Eccleſia noſtra, ut Subdiaconus frequentiſſimè legat lectionem ad Miſſam, cum hoc non reperiatur ex Miniſterio ſibi dato in conſecratione commiſſum, neque ex literis canonicis, neque ex nomine ſuo.* Et in fine cap. 12. *Additur unum miniſterium Diacono, id eſt, ut legat Euangelium, quod in primo tempore non legebatur.* Itaque ſi non legebat Euangelium, multò minus illi datum in Conſecratione videtur. Deinde dato quod legeret in Miſſa, non tamen inde ſequeretur illi in Conſecratione ſua traditum, ut de Subdiacono ſcribit Amalarius, & in Epiſcopi conſecratione ſimile quid ſervatur. Eadem inconſequentia aliis rationibus & exemplis demonſtrari poſſet. Iſtius quoque traditionis licet de ceremoniis Ordinationis Diaconicæ agant, non meminerunt Alcuinus, & Rabanus Maurus. Denique Durandi tempore ceremonia iſta nondum omnes Eccleſias pervaſerat. Teſtatur enim in 4 diſt. 24. q. 3. ſecundum antiquiſſimum Eccleſiæ Anicienſis cui præerat, Ordinarium, ſive Sacramentarium, Diacono in Ordinatione ſua Euangelium non fuiſſe traditum, ſeque hoc manu ſua addidiſſe Pontificali, ut poſtmodum Eccleſia Anicienſis aliis ſeſe conſormaret.

VIII. Tertiò ex Concilio Carthaginenſi 4 manifeſtè id colligitur, eo modo quo in Presbyteri ordinatione jam factum eſt. *Diaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus qui eum benedicit, manus ſuper caput illius imponit, quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.* Unde eſt quod neceſſaria ad ordinationem Diaconi definire volentes, ſolius manuum impoſitionis mentionem faciunt, & quod eſt præ cæteris ſubſtantiale prætereunt? Unde eſt quod diligenter materias & formas Minorum ordinum, ut etiam nunc ſe habent, explicant & proſequuntur; Majorum verò & ſacrorum, ſi ipſis credere fas eſt, accidentaria tantum, & quæ pauci momenti ſunt, facileque poſſunt adeſſe & abeſſe commemorant? Unde eſt quod omnes rituales antiqui & recentiores in hunc uſque diem, iſta ut præcipua, maximè neceſſaria, & memorabilia initio cujuſque Ordinationis inſerunt, ſi in Majoribus ordinibus, quibus innititur totius Chriſtianiſmi fundamentum, ludicra tantum præcipiunt? Nullus eorum qui ſic cenſent, tam imprudentis & ſtultæ ſcriptionis accuſari vellet. Si cum præcedente canone comparatur canon ſequens, omnia inſtrumenta quæcunque ſint, evidenter excluduntur. *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, Patenam de Epiſcopi manu accipiat vacuam, & Calicem vacuum: De manu vero Archidiaconi urceolum, cum aqua, & mantile, & manutergium.* Inſtrumenta illi dantur, quia manus impoſitionem non accipit. Igitur ſi manus impoſitionem acciperet, inſtrumenta illi non darentur. Ipſorum principium eſt, ad ordinationem faciendam duo hæc ſimul dari non debent. Cui unum datur, alterum dari non debet. Sed Diacono datur manus impoſitio: Nulla igitur inſtrumenta dari debent. Similiter ex S. Dionyſio præſertim, argumentari licet; In ordinationibus Presbyteri & Diaconi tam multas ceremonias, quæ leves videntur, commemorat. Unde eſt quod nullius inſtrumenti meminit?

IX. Quartò idem etiam evidenter colligitur ex Concilio Tolet. 4 c. 27. *Epiſcopus Presbyter aut Diaconus, ſi à gradu ſuo injuſte dejectus in ſecunda Synodo innocens reperiatur, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altario de manu Epiſcoporum. Si Epiſcopus eſt, Orarium, annulum, & baculum. Si Presbyter Orarium, & Planetam. Si Diaconus, Orarium & Albam. Si Subdiaconus, Patenam & Calicem.* Diaconus depoſitus cum reſtituitur, Euangelium illi non datur, ergo in Ordinatione illud non acceperat. Non poteſt igitur illius ordinis eſſe materia. Id confirmatur ex eo quod fieri ſolitum fuit poſtquam Euangelium dari cœptum eſt. Primum enim quod in Diaconi degradatione amoveri præcipitur, eſt Euangeliorum liber cum hac verborum formula, *Amovemus à te poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia Dei, quia id non competit niſi dignis.*

X. Quinto Diaconi apud multas gentes Euangelium non legebant. In Eccleſia Africana hoc officio fungebantur Lectores, ut conſtat ex Sanct. Cypriano Epiſt. 33. in qua de

Aure

Aureliano Confessore quem Lectorem ordinaverat, sic loquitur. *Merebatur talis Clerica ordinationis ulteriores gradus, & incrementa majora non de annis suis, sed de meritis æstimandus. Sed interim placuit, ut ab officio lectionis incipiat, quia nihil magis congruit voci quæ Dominum gloriosa prædicatione confessa est, quam celebrandis divinis lectionibus personare: Post vero sublimia quæ Christi Martyrium prolocuta sunt, Evangelium Christi legere unde Martyres fiunt, ad pulpitum post catastam venire.* Similiter loquitur Epistola sequente de Celerino Confessore quem ad Lectoratum & Euangelium legeret, evexerat. Hippone tamen tempore Sanct Augustini Diaconus hoc faciebat. Id suadent hæc verba sermone 4. de Sanct. Stephano, *Diaconus erat, Euangelia legebat, quæ legis vel audis & tu.* In Hispania eo munere fungebantur Subdiaconi ut constat ex can. 4. Concilii Toletani I. *Subdiaconus defuncta uxore, si uxorem aliam duxerit, ab officio in quo ordinatus fuerat, removeatur, & habeatur inter Ostiarios vel Lectores, ita ut Euangelium & Apostolum non legat.* Ne Euangelium & Apostolum legat ad Ostiarios vel Lectores hoc crimine perpetrato relegatur. Eodem sensu intelligendus canon secundus, *Placuit ut Pœnitentes non admittantur ad Clerum, nisi tantum si necessitas aut usus exegerit, & tunc inter Ostiarios deputentur, vel inter Lectores, ita ut Euangelia aut Apostolum non legant.*

XI. Nec ab hoc usu abhorret Romana consuetudo. Nam in Ordine Romano in Officio Feriæ 5. in Cœna Domini, *finitis Antiphonis Diaconus aut Lector, cui mandatum fuerit, imponat Euangelium secundum Joannem, quasi lectionem legens,* Imponere Euangelium huic autori est legere, ut sæpissimè in hoc opusculo. S. quoque Dionysius Ministris Diacono inferioribus Euangelii lectionem tribuit, non autem Diacono cap. 3. Ecclesiast. Hierarchiæ; ἑξῆς δὲ διὰ τῶν λειτουργῶν ἡ τῶν ἁγιογράφων δέλτων ἀνάγνωσις. *Deinceps a Ministris divinorum librorum lectio recitatur,* Hæc verba sic Pachymerea enarrat, ἑξῆς δὲ διὰ τῶν ἀναγνωστῶν. τούτους γὰρ λέγει λειτουργούς, τῶν θείων γραφῶν, τῶν προφητικῶν, τῶν ἀποστόλων, τοῦ θείου εὐαγγελίου ἡ ἀνάγνωσις γίνεται. *Deinceps per Lectores, (hos enim vocat Ministros) sacrarum scripturarum, Prophetarum, Apostoli, divini Euangelii, lectio recitatur.* Sed ibidem disertè hoc testatur Dionysius. Scribit enim Pontificem psalmodiam incipere concinente toto Clero; postea per Ministros sacras Scripturas & Euangelium legi; deinde Catechumenos, Energumenos, & Pœnitentes foras mitti, solis in Ecclesia remanentibus fidelibus His peractis, Ministrorum alios portis Ecclesiæ clausis adstare, alios aliquid aliud quod ad proprium ordinem pertinet, peragere, τοὺς δὲ τῆς λειτουργικῆς διακοσμήσεως ἐκκρίτους σὺν τοῖς ἱερεῦσιν ἐπὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου προθεῖναι τὸν ἱερὸν ἄρτον. *Electos vero ministrantis ordinis sacrum panem cum Sacerdotibus super divinum altare proponere.* Per electos è Ministris Diaconos intelligit, quos sic ab aliis Ministris distinguere solet, ut paulò post eodem capite. Cum igitur eos qui Euangelium legunt Ministros simpliciter vocat, non Diaconos, sed Ministros Diaconis inferiores intelligit.

XII. Denique plerique autores & antiqui; asserunt Apostolos, & eorum successores Missam sine Epistola & Euangelio celebrasse eamque inchoasse ab his canonis verbis, *Hanc igitur oblationem, &c.* ita Alcuinus de divinis Officiis, capite *de celebratione Missæ.* Walfridus Strabo de rebus Ecclesiasticis c. 22. pauciora ex antiqua traditione tradit, *Quod nunc agimus,* inquit, *multiplici orationum, cantilenarum, & consecrationum officio, totum hoc Apostoli, & post ipsos proximi, ut creditur, orationibus, & commemoratione Passionis Dominicæ, sicut ipse præcepit, agebant simpliciter; &c. Et relatio Majorum est ita primis temporibus Missas fieri solitas sicut modo in Parasceve Paschæ communicationem facere solemus, id est, præmissa oratione Dominica, &c.* Similia testatur Amalarius lib 4. de officiis Ecclesiasticis c. 20 & in proœmio lib 3. Sed ante hos omnes id asseruit Sanct. Gregorius Papa scribens ad Joannem Episcopum Syracusanum, quod etiam ex eo refert Amalarius l. 4. c. 26. & Joannes Diaconus l. 2. ipsius vitæ, *Orationem verò Dominicam idcirco mox post precem dicimus; quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis Hostiam consecrarent.* Multorum igitur annorum decursu Euangelium in sacrificii celebratione lectum non est. Cui fiet credibile Diaconum primum & necessarium sacrificii Ministrum, per illud instrumentum constitutum esse altaris Ministrum quod nec ad altare, nec ad sacrificium ullo modo pertinet?

XIII. His accedit quod postquam Euangelium in Missa legi constitutum est, imò postquam constitutum est lectionem illam à Diacono faciendam esse, lectio illa ad sacrificium non pertinere judicata est, & coram iis facta quibus nec sacrificio addere, nec illud videre licebat. Nota est distinctio inter Missam Catechumenorum, & Missam fidelium. Ad Missam Catechumenorum pertinet Euangelii lectio, cujus lectioni & prædicationi impuri omnes homines Ethnici, Judæi, peccatores publici, Catechumeni, Pœnitentes, Energumeni adesse possunt, & debent: At sacrificio, eorum nullus; omnes sedulò pelluntur, portæ illis occluduntur, neve ingrediantur, & illud videant, nedum participent, Diaconi præ cæteris diligenter invigilant. Qua ratione, quave analogia per illud creabitur Sacerdotis & sacrificii Minister, quod ad sacrificii celebrationem nullo modo pertinet?

XIV. Certum equidem est morem hunc solemnis lectionis Euangelii per Diaconum inter Missarum solemnia faciendæ ab antiquissimis temporibus in Ecclesiæ tam Græcæ quàm Latinæ multis locis invaluisse. S. Clemens lib. 2 Constitut. c. 57. postquam lectiones veteris Testamenti, & Apostolicas lectori tribuit, Euangelii lectionem disertè attribuit non Diacono soli, sed Diacono vel Presbytero. Sanct. quoque Hieronymus in Epistola ad Sabinianum, *Euangelium Christi quasi Diaconus lectitabat.* Videtur tum πρῶτον Euangelii lectio ad Dia-

Diaconum pertinuisse. Concilium Vasense II. sive III. anno 529. celebratum can. 2. *Si Presbyter aliqua infirmitate prohibente per seipsum non potuerit prædicare, Sanctorum Patrum homiliæ à Diaconibus recitentur. Si enim digni sunt Diaconi quæ Christus in Evangelio locutus est, legere; quare indigni judicentur, Sanctorum Patrum expositiones publicè recitare?* Sanct. Gregorius l. 4. indict. 13. Epist. 44. in Synodo Romana, *Constituo ut in hac sede sacri altaris Ministri cantare non debeant, solumque Evangelicæ lectionis officium inter Missarum solemnia exolvant: Psalmos verò ac reliquas lectiones censeo per Subdiaconos, aut si necessitas fuerit, per Minores Ordines exhiberi.* Cantationem quam hic Diaconis prohibet Gregorius, S. Isidorus, & alii quos infra referemus, inter præcipua Diaconorum munera recensent. Sic pro variis temporibus & gentium varietate variant istiusmodi ritus. S. Isidorus l. 2. c. 8. de divinis Officiis, postquam multa Diaconorum officia retulit, *Ipsi etiam ut aures habeamus ad Dominum clamant; ipsi quoque Evangelizant; sine ipsis Sacerdos nomen habet, officium non habet.* Annales Metenses anno 870. de Carlomanno Caroli-Calvi Regis filio, *Carlomannus cum esset parvulus, jussu Patris attonsus, Clericus factus est. De hinc procedente tempore ad Diaconatus officium, quamvis invitus atque coactus in præsentia genitoris ordinatus est, legitque publicè Evangelium, & Pontifici Missam celebranti juxta morem ministravit.* Alcuinus quoque loquitur de Evangelii solemni lectione per Diaconum facta, ut de re suo tempore consueta, in libro de divinis Officiis, capite de Missæ celebratione. Amalarius similiter locis jam citatis, Stephanus Æduensis hoc ministerium Diaconorum multis aliis conjungit c. 7. de Sacramento altaris, *Officium istorum est, præconizare ad orandum, movere genua ad flectendum, legere Evangelium. Horum etiam est Sacramenta Dominici corporis dispensare, mensam Dei adornare. Sacerdos autem de manu Diaconi debet accipere Calicem Domini causa vitandæ præsumptionis*, & post hos recentiores omnes.

XV. Ratio autem solemnis istius lectionis Diacono tributæ, non est quod in ipsius Ordinatione traderetur illi Evangeliorum codex. Antiqua enim Sacramentaria licet in Missæ ordine mentionem faciant Evangelicæ lectionis à Diacono factæ, cum tamen Diaconi ordinationem enarrant, nusquam Evangelii traditionis mentionem faciunt. Apud Græcos quoque Evangelium semper legit Diaconus, nunquam tamen huc usque in ipsius ordinatione traditus est illi Evangeliorum codex. Verum istius moris probabilis ratio mihi videtur, quod universæ Ecclesiæ mos fuit Evangelii lectionem magno cum apparatu & solemnitate celebrare. Ab altari tollitur Evangelium, & magna cum pompa ad Ambonem seu pulpitum defertur, cruce præcedente à Subdiacono gestata, Acolythis quoque thuribulum & accensos cereos ferentibus, & dum legitur adstantibus, deinde eadem cum Pompa à pulpito ad altare referentibus. Eadem lectio apud Græcos est solemnior. Cum igitur hæc solemnitas ab Apostolis ortum habuerit, ab initio multis visum est solemnitatis istius ducem non facere Lectorem, qui Clericatus apud Græcos initium est & primus gradus, apud Latinos secundus, sed Diaconum Sacerdoti autoritate & dignitate proximum. Consuetudinem hanc plurimum confirmavit mos alius qui in universa Ecclesia paulatim invaluit, ut scilicet Lectores juvenes admodum & pueruli eligerentur. Indecorum sanè fuisset, & Ecclesiasticæ gravitati parum consentaneum pueris actionem tam solemnem committere, & tantæ pompæ duces declarare. Quid in hac causa de Alexandrinæ Ecclesiæ consuetudine dicemus, in qua lectores è fidelibus & Catechumenis promiscuè eligebantur, ut testatur Socrates l. 5. historiæ suæ cap. 21. A ratione sanè erat omnino alienum tantæ pompæ Ecclesiasticæ ducem esse Catechumenum.

XVI. Ideo Ecclesiæ solitæ sunt viros graves & honoratos eligere, qui tam solemnem facerent lectionem. Sozomenus lib. 7. historiæ cap. 19. *Hinc etiam sacrum codicem* Evangeliorum *hic* Alexandriæ, *legit solus Archidiaconus, apud alios verò Diaconi: In multis etiam Ecclesiis soli Sacerdotes; diebus autem solemnibus Episcopi, ut Constantinopoli prima Feria Resurrectionis Dominicæ.* Syri Maronitæ, quantum ex eorum ordinatione colligi potest, Alexandrinos imitari videntur. Nam Diacono post suam ordinationem traditur Apostolus, seu liber Epistolarum; Archidiacono vero liber Evangeliorum, cujus pericopen intra Missarum solemnia legit. Nestoriani vero secundos illos imitantur quos Sozomenus commemorat. Juxta enim Nestorianorum ritum Diacono non datur liber Evangeliorum, sed Epistolarum. Lectori vetus Testamentum; sed Presbytero soli cum ordinatur liber Evangeliorum. Itaque hac in re nulla cum necessitate egerunt Ecclesiæ, sed unaquæque in suo sensu sine alterius reprehensione semper abundavit.

CAPUT II.

De forma Diaconatus quadruplex sententia. Formam Diaconatus nullam aliam antiquitus fuisse præter Orationem. Quæ nunc in Pontificali imperative enuntiatur, recentem esse. Non cohærere cum textura Orationis in cujus medio profertur. Orationes quæ in ordinationibus occurrunt, & præcipua Ecclesiæ officia à Pontificibus ante Constantini imperium composita. In quibusdam Provinciis Presbyteri manum Diaconis cum Episcopo imponebant.

I. Quemadmodum de materia Diaconatus quadruplicem attulimus sententiam, sic necesse est quadruplicem ab iisdem autoribus verborum solemnium formulam quadruplici materiæ analogam constitui. Iisdem argumentis & autoritatibus quibus tres posteriores de materia sententiæ confutatæ sunt, confutantur etiam tres posteriores

res de forma Diaconatus sententiæ. Nam destructa materia quæ formæ subest, simul evanescat forma necesse est. Deinde formæ illæ nihil aliud sunt quàm verba quædam solemnia ab ordinante cum materiam profert, & subjicit, pronuntiata. Si igitur demonstratum est materiam ab ordinante nunquam esse subjectam, certum est verba illa solemnia nunquam esse pronuntiata. Consequentiam istam demonstrare, nihil aliud esset quàm solem meridianum facula illuminare. Superest igitur prima sententia, quæ materiæ, manus scilicet impositionis, formam esse ait hæc verba, quæ pronuntiat Episcopus cum Diacono manus imponit, *Accipe Spiritum sanctum ad robur, ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini.* In hac Diaconatus forma acquiescunt permulti Scholastici Doctores, videturque Pontificale Romanum illam tradere, quod passim sequuntur diversarum Provinciarum Pontificalia. Nam cum recitat Episcopus præfationem, quæ in omnibus antiquis & recentioribus ritualibus vocatur, *Consecratio Diaconi*, & præfationis paulò plus quàm mediam partem protulit, manum solus super Diaconi caput imponit, formamque jam relatam pronunciat jubente Pontificali, cujus hæc sunt verba, *Hic solus Pontifex manum dexteram extendens ponit super caput cuilibet ordinando, & nullus alius, quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecrantur, dicens singulis, Accipe Spiritum sanctum, &c.* ut supra.

II. Nihilominus illa verba Diaconatus forma antiqua esse non possunt. Antiquam dico, eo quod, ut jam non semel dictum est, negare nolim nunc formam esse ab Ecclesia recens positam; Verum hac opinione in medio relicta, videtur mihi propter hanc rationem evidentissimum illa verba antiquam non esse Diaconatus formam. Nulli rituales, nulla Sacramentaria antiqua; imo nulla recentia ante quadringentos annos scripta, ista verba repræsentant, multaque iis carent isto tempore recentiora. Verba sunt à paucis seculis addita. Nec nostri rituales tam multi, nec ii quibus usus est Hugo Mainardus, nec antiquus ordo Romanus in Bibliotheca Patrum editus, nec ille qui è Bibliotheca Vaticana Sanct. Gregorii operibus est insertus, istorum verborum unquam meminerunt. Nulli autores divinorum officiorum, Isidorus, Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus, Ivo Carnutensis, Hugo à Sanct. Victore, Lombardus, licet ordinationem Diaconi minutè explicent, illa verba commemorant. Nulli rituales Græci, nec antiqui, nec recentes, nec hodierni illa agnoscunt, Syri, aliique interioris Orientis populi nullum istius formulæ penes se habent vestigium. Qua ratione formula Ordinationi necessaria dici potest, quam mille ducentis annis Ecclesia Romana, totusque Occidens prorsus ignoravit, quæque universo Orienti non modo hactenus inusitata fuit, sed etiam penitus incognita? Idem probatur insuper ex eo quod illa loquendi formula. *Accipe Spiritum sanctum*, à loquendi formula antiquorum Patrum prorsus aliena est. Sed eorum testimonia supra excussimus cum de Presbyteratus forma nobis actum est; inde repeti possunt.

III. Evidenter itaque constat formulam illam in medio Orationis qua sola consecrari & ordinari solebat Diaconus, esse recens adjectam securitatis causa. Cum enim Doctorum magna pars Antiquorum dictis inhærens assereret materiam Diaconatus esse manuum impositionem, vulgatumque esset ordinum formam modo imperativo enuntiandam esse, formamque semper materiæ conjungendam, nihil autem videret imperative enuntiari, sed omnia deprecative dum manus Diacono imponeret Episcopus, crediderunt nonnulli ad rem securius agendam aliquid imperativum esse inserendum dum manus fieret impositio. Hoc autem fecerunt in medio antiquæ Consecrationis Diaconicæ, non rei novæ & extraordinariæ additione, sed ejusdem rei quæ jam deprecativo modo inerat, imperativa repetitione. Hic est antiquæ consecrationis contextus, *Tu horum vitam cœlesti poteris examinare judicio, quo semper prævales, & admissa purgare, & ea quæ sunt agenda concedere. Emitte in eos quæsumus Domine Spiritum sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exequendi septiformis gratiæ tuæ munere roborentur, &c.* Nunc in Pontificali hæc sic interrupta habentur. *Tu horum vitam cœlesti poteris examinare judicio, quo semper prævales, & admissa purgare, & ea quæ sunt agenda concedere. Accipe Spiritum sanctum ad robur, ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus, In nomine Domini Emitte in eos, quæsumus Domine, Spiritum sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exequendi septiformis gratiæ tuæ munere roborentur.*

IV. Facilè judicare potes an hæc intertexta fuerint ab eo qui orationem illam consecratoriam composuit. Pauca verba sunt, textura tamen sua novitatis notam inustam gerunt. Omnia illa generalia Ecclesiæ officia, ut & ea quæ varia tempora spectant, Adventum, Quadragesimam, Dominicas, Festa Paschatis, Pentecostes, Natalis Domini, & ejusmodi, ab antiquis Pontificibus qui Constantinum magnum præcesserunt, composita fuerunt, & omnia illius temporis elegantiam sapiunt. An ea de quibus agimus eadem elegantis leporis gratia imbuta sint, discernat Lector. Denique visum forsan fuisset commodius orationis autori ex Ecclesiæ consuetudine illa verba, *Accipe Spiritum sanctum, &c.* orationem subsequi quàm præcedere. Orandus enim videtur Spiritus sanctus ut veniat, deinde ab Ecclesiæ Ministro confidenter dandus: non autem dandus, deinde orandus ut veniat. Itaque his omnibus diligenter consideratis colligendum videtur unam & eandem esse, semperque fuisse apud Latinos & Græcos Diaconatus materiam & formam; materiam in manus impositione consistere, formam vero in orationibus manus impositioni conjunctis.

V. Amalarius lib. 2. c. 12. reprehendit quendam libellum anonymum de sacris Ordinibus, eo quod edicat solum Episcopum debere manus super Diaconum imponere; quia non ad Sacerdotium consecratur, sed ad ministerium. *Numquid*, inquit, *scriptor libelli doctior, atque sanctior Apostolis qui posuerunt plu-*

S rei

res manus ſuper Diaconos quando conſecrabantur; & propterea ſolus Epiſcopus ponat manum ſuper Diaconum, ac ſi ſolus poſſit precari virtutem gratiarum, quam plures Apoſtoli precabantur? &c. Miratus ſum aliquando quid Amalario cum hæc ſcriberet, inmentem venerit, cum Conc. Carthag. 4. hoc ſtatuat quod dicit libellus ille, & antiqua omnia Sacramentaris illud habeant. Sed proculdubio neſciebat Amalarius Concilium Carthaginenſe hoc edicere, & nonnulla Sacramentaria ſui temporis hunc canonem non habebant, ſed diverſum. Nsm & antiquiſſimorum noſtrorum nonnulla ſtatuunt omnes Presbyteros juxta manum Epiſcopi ſaltem caput Diaconi tangere, ut Gelaſianum antiquiſſimum, & Rotomagenſe. Omnium verò antiquiſſimum quod Gallicum eſt, jubet equidem omnes Presbyteros cum Epiſcopo manus imponere dum ordinatur Presbyter; ſed de Diacono prorſus tacet, veluti eorum arbitrio manus Diacono ſimul cum Epiſcopo imponere, vel non imponere permittens. Sanè libellum iſtum Amalarius nunquam reprehendiſſet, niſi fuiſſet Sacramentariorum quibus utebatur autoritate ſubnixus. Diſputandum nunc eſſet de ſolemni illa Græcorum formula, *Divina gratia quæ infirma curat, & deficientia ſupplet, &c.* quam nonnulli omnium majorum ordinum apud Græcos formam eſſe contendunt, mutato tantum nomine perſonæ ordinandæ, Subdiaconi in Diaconum. Diaconi in Presbyterum, & Presbyteri in Epiſcopum. Sed de hac formula ſupra cum de Epiſcopis ageremus, latè diſputatum eſt.

CAP. III.

De Diaconorum officiis. Diaconorum officia & munera à Levitis antiqui Patres repetere ſolent. Electio & ordinatio Diaconorum unde ſumptæ. Concilii Græcorum in Trullo ſententia improbatur. Quodnam principale Diaconi officium. Varia Diac. officia ex SS. Patribus enarrantur. Diaconi olim adminiſtrabant Euchariſtiam; poſtea hoc illis prohibitum in præſentia Presbyteri. Omnia exteriora negotia Epiſcopi per Diaconos gerere ſolebant. Ideo Diaconi dicti, aures, oculi, os, cor, & anima Epiſcopi. Cauſas Chriſtianorum cum Epiſcopis judicabant. In Concilio eorum officium. Paræciam aliquando regunt. Poſſunt eſſe Vicarii Metropolitarum. Ex tot prærogativis faſtus eorum ortus & repreſſus. Romæ & aliis locis in Occidente ſeptem tantum ſolebant eſſe Diaconi. Antiquitus prædicatio Diaconis non permittebatur, licet Evangelium legerent. Poſtea conceſſa. Privatim & extra Eccleſiam Laicis, nedum inferioribus Clericis data occaſione Chriſtianam religionem docere licet.

I. DE Diaconatus munere & officio pauca hic adnotare non videtur nobis ſupervacaneum. Diaconorum originem & munera plerique Doctores antiqui, & recentiores prope omnes qui de his rebus commenrantur, ab antiquis Levitis repetere ſolent, & Diaconorum noſtrorum miniſteria Epiſcopis & Presbyteris præſtari ſolita ex antiquorum Levitarum miniſteriis ſummo Pontifici & Sacerdotibus præſtitis proportione quadam metiri & digerere. Ita Sanctus Clemens lib. 2. Conſtitutionum c. 25. *Epiſcopi namque ſunt veſtri Pontifices; Sacerdotes vero veſtri ſunt Presbyteri: Levitæ autem veſtri, qui nunc ſunt Diaconi.* Et Sanctus Hieronymus in fine Epiſt 85. ad Evagrium. *Et ut ſciamus traditiones Apoſtolicas ſumptas de veteri Teſtamento, quod Aaron & filii ejus, atque Levitæ in templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi vindicant in Eccleſia.* Ideo autotes omnes Eccleſiaſtici, hos Sacerdotum Miniſtros promiſcuè vocant, modo Diaconos, modo Levitas: Er in eorum conſecratione quæ antiquiſſima eſt, & qua hactenus utitur Eccleſia, Levitis comparantur, & trinis antiquorum Sacerdotum gradibus: *Cujus corpus, Eccleſiam videlicet tuam cæleſtium gratiarum varietate diſtinctam; ſuorumque connexam diſtinctione membrorum per legem mirabilem totius compaginis unitam in augmentum templi tui creſcere, dilatarique largiris; ſacri muneris ſervitutem trinis gradibus Miniſtrorum nomini tuo militare conſtituens, electis ab initio Levi filiis, qui in myſticis operationibus domus tuæ fidelibus excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ ſorte perpetua poſſiderent.* Hoc rurſus non minus evidenter apparet in conſecratione Presbyterorum, qui loco ſecundo, viceque filiorum Aaron funguntur. Ad hunc antiquæ legis ſtatum alludens Optatus Milevitanus, Diaconos dixit in tertio Sacerdotio eſſe conſtitutos, ut & Presbyteri in ſecundo.

II. Hinc S. Iſidorus lib. 2. de officiis Eccleſ. c. 8 Diaconorum originem & officia tractare ſic incipit, *Diaconorum ordo a Levi tribu accepit exordium:* Deinde pergit eorum officia ex Levitarum officiis eruere & explicare. Sic Concilium Aquiſgranenſe c. 7. Amalarius lib. 2. de officiis Eccleſ. c. 12. jacto prius ex Sancti Hieronymi Epiſtola fundamento. Rabanus Maurus de inſtitutione Clericorum lib. 1. c. 7. Stephanus Æduenſis de Sacramento altaris c. 7. Ivo Carnutenſis ſer. 2. de rebus Eccleſiaſticis, Gemma animæ lib. 1. c. 180. Hugo à S. Victore de Sacramentis fidei lib. 2. part. 3. c. 11. Lombardus lib. 4. diſt. 24. & poſt iſtos alii innumeri. Ut Diaconorum originem & officiorum ordinem repetunt antiqui autores à Levitarum inſtitutione, & officiis; ita eorum conſecrationem ab Electione & ordinatione primorum Diaconorum quæ act. 6. refertur, ut Concilium Neocæſari c. ultimo, Sanct. Hieronymus in Epiſtola ad Evagrium, Iſidorus, Amalarius, Rabanus Maurus, cæterique fere omnes autores jam citati. Unde conſequitur Apoſtolos occaſionem primæ Diaconorum creationis à ſecundario ipſorum officio deſumpſiſſe, à cura ſcilicet habenda viduarum, pauperum, & perſonarum miſerabilium. Ideo Sanct. Hieronymus in Diaconorum faſtum invehens, ait, *Quis patiatur ut men-*

mensarum & viduarum Minister supra eos se tumidus efferat, id quorum precesChristi corpus, sanguisque conficitur? &c. sciant quare Diaconi constituti sunt; legant acta Apostolorum, recordentur conditionis suæ.

III. Patres Græci in Concilio Trullano congregati hanc creationis Diaconorum causam asserere reformidarunt c. 16. Quapropter Diaconos sive Ministros tum creatos negaverunt esse Diaconos sive Ministros sacris mysteriis servientes, sed tantùm bonorum quæ Apostolis donabantur, dixerunt esse œconomos & Dispensatores, S. Chrysostomi testimonio in sententiam suam allegato; Conciliique Neocæsariensis canonem qui de veris Diaconis Apostolorum verba interpretatur, infirmarunt, & exautorarunt. Sed priore interpretatione assumpta, credimus eam principali Diaconorum institutioni non contradicere. Cum enim duo sunt fines, licet unus sit alio principalior, nihil prohibet occasionem dari quæ prius moveat causam agentem ut agat nunc propter finem secundarium quàm propter principalem. Ante igitur hanc Diaconorum institutionem Apostoli non modo fungebantur officio Episcoporum & Presbyterorum, sed etiam Diaconorum. Quidni occasio creandorum Diaconorum prius exoriri potuerit propter juvandos pauperes viduas, quàm propter sacrificii necessitatem? Et Apostoli diutius supplere potuerint sacrificii ministerium quàm Pauperum curam?

IV. Principale igitur & palmare Diaconi ministerium est Sacerdoti ministrare: Ideo Diaconus, hoc est, Minister κατ' ἐξοχὴν dicitur. Est autem Diaconus Sacerdoti ita necessarius, ut sine eo Sacerdos fungi Sacerdotio non possit. Sanctus Isidorus lib. 2. c. 8. de officiis Ecclesiast. scribit de Diaconis; *Ipsi clara voce in modum Præconis admonent cunctos, sive in orando, sive in flectendo genua, sive in psallendo, sive in lectionibus audiendo. Ipsi etiam ut aures habeamus ad Dominum, clamant: Ipsi quoque evangelizant. Sine ipsis Sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam sicut in Sacerdote consecratio, ita in Ministro dispensatio Sacramenti. Illi orare, huic psallere mandatur. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam Sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere Calicem, nisi eis traditus fit a Diacono. Levitæ inferunt oblationes in altaria, Levitæ componunt mensam Domini, Levitæ operiunt arcam Testamenti. Non enim omnes vident alta mysteriorum quæ operiuntur a Levitis, ne videant qui videre non debent, & sumant qui servare non possunt.* Hæc officia Diaconus & pleraque alia exercet, adeo necessaria, inquit Isidorus, ut sine eo habeat nomen Sacerdos, non officium. Eadem repetit ex Isidoro, & confirmat Concilium Aquisgran. c. 7. & Rabanus Maurus lib. 1. de institutione Clericorum cap. 7. Multa quoque verbo tenus ex iis mutuatur. Ivo Carnutensis in sermone de excellentia ordinum.

V. Autor tractatus de septem Ordinibus inter opera Sancti Hieronymi hæc omnia habet, & longè plura, *Sine hoc*, inquit, *Sacerdos nomen non habet, ortum non habet, officium non habet.* Et post multa, *Tunc deinde ut aures habeamus ad Dominum Diaconus acclamat; ipse prædicat, ipse hortatur, ipse commonet adstantibus Sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, qua loquitur & pacem adnuntiat, aut negligenter aspicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic ordini tantum per Dominum esse concessum, ut non solus Sacerdos in templo Dei totum agere, & implere videatur. Eget officio Diaconi Sacerdos, sicut & Diaconus Sacerdotis, &c. Diaconus Calicem tradit, testis passionis, testis dispensationis, testis humilitatis, nec elatus in superbiam se qui obtulit, nihil sperandum sibi a Diacono recognoscat.* Autorem adeat, qui plura ex eo scire cupit. His addit Alcuinus, *ponit linteum in altare, ponit panem & Calicem, quæ nec mittendi, nec auferendi habet potestatem Presbyter, si Diaconus adfuerit. Sicut Presbytero officium consecrandi competit, ita Diacono ministrandi.* Amalarius lib. 2. de officiis Eccl. c. 12. *Ex isto libro Numerorum, & verbis S. Hieronymi qui nos jubet differentias sacrorum Ordinum sumere a veteri Testamento discimus ministerium esse Levitarum: ut custodiant Ecclesiam, & vasa ejus atque supellectilem; necnon etiam & quæ necessaria sunt Ecclesiæ portare per iter, portent.*

VI. Nonnulla alia magni momenti Diaconis tribuit Clemens lib. 8 Constit. c. 28. *Diaconus non benedicit, neque dat benedictionem, accipit verò a Presbytero. Non baptizat, non offert. Oblatione verò à Presbytero aut Episcopo facta, ipse Diaconus dat populo, non tanquam Sacerdos, sed tanquam qui ministrat Presbyteris, &c. Diaconus excommunicat Hypodiaconum, Lectorem, & Cantorem.* Ad Diaconum singulariter pertinet sanguinem Domini ab Episcopo aut Presbytero consecratum populo dispensare, non autem corpus Dominicum nisi ipsis absentibus aut jubentibus. Stephanus Æduensis c 7. de Sacr. altaris supra relatus idem habet, & multa alia ex aliis autoribus jam deprompta. Conc. Arelat. 2. c. 15. *Diaconi corpus Christi tradere præsente Presbytero non præsumant. Quod si fecerint, ab officio Diaconatus abscedant.* Conc. Carth. 4. c. 38. *ut Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam corporis Christi populo si necessitas cogat, jussus eroget.* Gelasius I. Epist. 1. sive 9. c. 10. Burchard. l. 4. c. 57. lib. 5. c. 13. Ivo parte 1. c. 252 & part. 6. c. 69. & dist 93. c. Diaconos. Hujus praxis vide multa exempla lib. 8. de Sacramento Pœn. c 23 sect. 12 13. Antiquissimis temporibus videtur illa potestas laxior fuisse: Ita enim Justinus Martyr Apol. 2. Postquam & is qui præest gratias egit, & populus omnis benedixit, ii qui apud nos Diaconi dicuntur, dant unicuique eorum qui adsunt, panem, vinum, & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt, deferuntur. Consimiliter Synodus Ancyrana c. 2. Diaconis qui sacrificaverant, prohibet *panem, aut Calicem deferre.* Nec contradicit, imo potius hoc confirmat Concil. Nicænum c. 18. cum Aquisgranensi c. 41. cum prohibent Diaconis Eucharistiam Presbyteris ministrare. Inferioribus igitur gradibus id possunt Diaconi præstare. Ratio quam reddunt Patres prohibitionis suæ id videtur convincere. *Quia neque canon, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi potestatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Christi.* Illud igitur præstare possunt iis qui hac potestate carent.

VII. Curam etiam Martyrum & Confef- A sorum, atque etiam aliarum miserabilium personarum in carceribus propter confessionem Jesu Christi Domini nostri captivorum, gerere solebant, iis fidelium eleemosynas distribuere, omnia victui necessaria suppeditare, eorum vota, postremaque voluntatis placita excipere, & ad Episcopum deferre. Concil. Carthagin. 4. c. 43. Aurelian. 5. c. 20. Cæciliano à Donatistis crimini imputatum quod cum Archidiaconus esset Martyribus necessaria non modo non suppeditasset, sed etiam suppeditari prohibuisset, ut testatur Optatus Milevit. l. 1. Va- B ria insuper & multiplicia erant Diaconorum officia in sacris Ordinationibus, in baptismis solemnibus Antiquorum, in consecratione Chrismatis, atque ut ita dicam, in omnibus prorsus officiis Ecclesiasticis. Populi oblationes Episcopo celebranti offerebant, *εὐταξίαν* in Ecclesia & consessus decorem procurabant: Populum speculabantur, neve murmur excitaret, aut insolentius sese gereret, in officio continebant, Constitut. Apostolic. c. 27. & 58. Episcopo prædicanti adstabant, ne quid mali aut incommodi ei inferretur diligenter observantes, ut ex Epistola Euaristi Papæ monetur dist 93. c. *Diaconi qui*. C Singula ministeria enarrare operosum nimis, & fastidio plenum. Qui harum rerum curiosus est, antiquum percurrat dicendarum Missarum & baptismorum faciendorum ordinem qui extat in Bibliothecæ Patrum variis editionibus; & si vacat, attendat Rubricas Missalis, & ceremoniale Episcoporum, & experietur quod antiqui dixerunt, Sacerdotem sine Diacono nihil agere, nomen habere, non officium. Hoc in ritibus Græcorum evidentius conspicitur. Nihil enim agit Presbyter, nec in Liturgico officio, nec in quocunque alio, nisi monente eum Diacono, ipsique ministrante, ut paucis, velut in speculo conspi- D citur initio Euchologii, sub primo titulo, *διάταξις τῆς ἱεροδιακονίας*, *Ordo & Constitutio sacri Diaconatus ministerii*. Paucarum paginarum lectione de multiplici Diaconorum officio, velut ex calamo de spica, statim judicabit.

VIII. Verùm præter hoc sacrum ministerium in altari & officiis Ecclesiasticis ab iis præbitum, omnia prope Ecclesiastica negotia cujuscunque generis fuissent, Episcopus per Diaconos gerebat. Nec hæc consuetudo in Ecclesiam recens introducta fuit, cœpit ab ipsis Ecclesiæ incunabulis. Bona Ecclesiæ jubet canon Apostolicus 41. Episcopum per Diaconos pauperibus, & ubi opus est, distribuere, & impendere. Ideo Sanct. Clemens Epistola prima ipsi vulgo tributa de iis sic decernit, E *Diaconi Ecclesiæ tanquam oculi sint Episcopi, oberrantes, & circumlustrantes cum verecundia actus totius Ecclesiæ, & perscrutantes diligentius si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, ut referant hæc ad Episcopum, &c. Negligentiores quoque & eos qui rarius ad audiendum verbum Dei accedunt, nec solicite ad Episcopi tractatum conveniunt, ipsi commoneant, & hortentur, &c. Sed & eos qui secundum carnem ægrotant, solicite perquirant, & plebi, si forte plebi ignoras, indicent de his, ut ipsi visitent eos, & quæ necessaria sunt præbeant eis cum conscientia ejus qui præest. Quod tamen etiam si clam fecerint, non peccabunt. Sed & de peregrinis similiter Episcopo suggerant refovendis, & cæteris his similia, quæ ad cultum Ecclesiæ, & disciplinam ejus pertinent, Diaconis curæ sint.* Idem Clemens l. 2. Constit. c. 44. Similia, sed augustiora statuit, *Diaconus quidem de re omni ad Episcopum referat, ut Christus ad Patrem. Verùm quæcunque potest, facta ab Episcopo potestate, moderetur per se, sicut Christus potestatem creandi & providendi a Patre accepit. Quæ verò majora sunt, Episcopus judicet. Cæterum sit Diaconus Episcopi auris, & oculus, & item os, cor, & anima, ne Episcopus solicitudine multarum rerum, sed graviorum tantum urgeatur.* De Diaconi officio nihil dici potest efficacius, & augustius. Capite 47. prærogativam Diaconis concedit quæ Ministri officium longe superat: Vult eos controversiis Christianorum dijudicandis cum Episcopo & Presbyteris assistere, *Assistant judicio Diaconi, & Presbyteri, qui citra acceptionem personarum tanquam homines Dei justè judicent.*

IX. Similiter si quod negotium necessarium est Episcopis in comitatu Imperatoris, illud per Diaconos procurare debent, ut jubet Concilium Sardicense c. 8. & 9. Ad Concilium Provinciale post Presbyteros ingrediebantur Diaconi, & *corona facta de sedibus Episcoporum, Presbyteri a tergo eorum resideant. Diaconi in conspectu Episcoporum stent.* Concil. Tolet. 4. c. 4. Deinde omnes monente Archidiacono orant, ipsoque iterum monente orationem finiunt. *Et omnibus in suis locis in silentio considentibus, Diaconus Alba indutus codicem canonum in medio proferens, Capitula de Conciliis agendis pronuntiat, &c. Si Presbyter aliquis, aut Diaconus, Clericus sive Laicus de his qui foris steterint, Concilium pro qualibet re crediderit appellandum, Ecclesiæ Metropolitanæ Archidiacono causam suam intimet, & ille Concilio denuntiet. Tunc illi & introeundi & proponendi licentia concedatur.*

X. Verum hæc quæ sequitur prærogativa videtur omnibus excellere. Aliquando Diacono soli concessum est Parœciam regere, Concil. Eliberitanum c. 77. *Si quis Diaconus regens plebem sine Episcopo vel Presbytero, aliquos baptizaverit, Episcopus eos per benedictionem perficere debebit.* Idem colligitur ex can. 7. Concilii Tarracon. anno 517. celebrati, *De diœcesanis Ecclesiis, vel Clero id placuit definiri, ut Presbyteri vel Diaconi qui inibi constituti sunt, cum Clericis septimanas observent, id est, ut Presbyter unam faciat hebdomadam; qua expleta succedat ei Diaconus similiter.* Datum est illis à Concilio sexto Græcorum c. 7. privilegium, ut ante Presbyteros, & etiamnum Episcopos, Diaconus in certo casu sedeat, extra quem licet officiis Ecclesiasticis honorificis fulgeant, prohibentur cum Presbyteris sedere, nedum præsidere. *Quoniam in nonnullis Ecclesiis Diaconos officia Ecclesiastica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante Presbyteros sedere, Statuimus ut Diaconus etiamsi in dignitate, id est, in quovis sit officio Ecclesiastico, ante Presbyterum ne sedeat, præterquam si proprii Patriarchæ vel Metropolitani vicem gerens, adsit in alia civitate super aliquo capite.* Idem honor nec illo tempore, nec multis post seculis

seculis gradibus Diacono inferioribus delatus est.

XI. Tantus honor Diaconis delatus, sed præsertim negotiorum Ecclesiasticorum cura & factio iis ab Episcopis demandata, continuusque cum iis de his rebus tractatus, & inde facilis ad eos accessus, occasionem ambitionis illis dederunt, eorumque animum ita insolenter extulerunt, & inflarunt, ut sæpius auderent Presbyteris sese æquare, & etiamnum præsidere. De hac Diaconorum insolentia plurimum conqueritur autor quæstionum utriusque Testamenti, S. Augustino antiquior, cujus opus illius operibus inseritur, multisque argumentis quæstione 101. eorum insolentiam retundit quæ apud eum loco citato legi possunt. Præcipuam insolentiæ occasionem eam refert quam adnotavimus. *Immemores enim elatione mentis, eo quod videant Romanæ Ecclesiæ se esse Ministros, non considerant quid illis a Deo decretum sit, & quid debeant custodire; sed tollunt hac de memoria assidua stationes Dominica, & officialitas, qua per suggestiones malas seu bonas nunc plurimum potest. Aut timentur enim, ne male suggerant, aut emuntur ut præstent.*

XII. Eodem tempore Sanct. Hieronymus acerrimè restituit huic Diaconorum insolentiæ, ut videre est Epist. 85. ad Euagrium, *Audio quendam in tantam erupisse vecordiam ut Diacones Presbyteris, id est, Episcopis anteferret. Nam cum Apostolus perspicue doceat, eosdem esse Presbyteros quos & Episcopos, quis patiatur mensarum & viduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur?* Tandem postquam hanc insolentiam multis exagitavit, aliam illius occasionem aperit, paucitatem scilicet Diaconorum, & Sacerdotum turbam. *Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium in leges Ecclesiæ vindicas. Omne quod rarum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretiosius est. Diacones paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. Cæterum in Ecclesia Romæ Presbyteri sedent, & stant Diaconi, licet paulatim increbrescentibus vitiis, inter Presbyteros absente Episcopo sedere Diaconum viderim, & in domesticis conviviis benedictiones coram Presbyteris dare.* Causa istius ambitionis à S. Hieronymo reddita admodum est probabilis; Diaconorum illa paucitas diutissimè Romæ observata, æstimationis primum, deinde fastus plurimum contulit.

XIII. Ab antiquo enim Romæ septem tantum creari solent Diaconi, ut testantur Sozomenus lib. 7. cap. 19. Sylvester in Synodo Romana 294. Episcoporum cap. 6. Anacletus Epist. 1. Fabianus Epistol. 1. Cornelius Papa apud Eusebium lib. 6. historiæ cap. 35. Sanct. Ambrosius in 1. ad Timoth. cap. 3. hoc generaliter de Episcopalibus Ecclesiis docet, *Nunc septem Diaconos esse oportet, & aliquantes Presbyteros, ut bini sint per Ecclesias, & unus in civitate Episcopus.* Addit Stephanus Æduensis cap. 7. de Sacramento altaris, *Statuitum Apostolica præceptione ut Vicario Christi in sancta Sanctorum introeunte, septem in sublimiori gradu mensa altaris Assistentes serviant.* Et Ivo Carnutensis sermone de excellentia Ordinum, successores Apostolorum decrevisse, *ut in omni matrice Eccle-* A *sia septem Diaconi circa aram Christi sublimiori gradu tanquam columna altaris assisterent.* Idem etiam voluit Concilium Neocæsar. antiquissimum can. ultimo quem repetit & innovat Concilium Aquisgran. cap. 64. Burchard. l. 2. cap. 219. Quod ad insolentiam istam & fastum Diaconorum attinet, longè ante Sanct. Hieronymum exoriri cœperat. Eum nascentem represserat Concilium Nicænum cap. 18. & canonem renovavit Concilium Aquisgran. c. 41. Idem fecerunt, & in eodem fastus genere, post Concilium Nicænum & S. Hieronymum plurima alia Concilia. Ambitio enim hominum semper virescit, nunquam senescit. Concil. B Laodic. c. 20. Concil. in Trullo c. 7. Carthag. 4 c. 39. Agath. c. 65. Toletan. 4. c. 38. Andeg. c. 3. Tanta cum difficultate primam Apostolorum Constitutionem observabant, quæ est ejusmodi, *Sit solium Episcopi in medio* Ecclesiæ *positum, & ex utroque ejus latere sedeant Presbyteri, & adstent Diaconi succincti.* Constitut. lib. 2. cap. 57.

XIV. Lapsu tamen temporis in nonnullis locis Episcoporum fastus & avaritia non modo Diaconos, sed etiam cæteros Clericos multum repressit, & afflixit, ut de hac re lamentabundus conqueritur autor tractatus de septem C Ordinibus Ecclesiæ jam laudatus, ubi de Diaconis, *Singuli quique pro potentia Episcopalis nominis, quam sibiipsi illicite absque Ecclesia vendicaverunt, totum quod Levitarum est, in usus suos redigunt, nec hoc sibi quod scriptum est, vendicant, sed cunctis auferunt universa. Mendicat infelix Clericus in plateis, & civili operi mancipatus, publicam à quolibet deposcit alimoniam: Et quidem ex eo despicitur à cunctis Sacerdotale officium, dum misericordia desolatus justè putatur ad hanc ignominiam devenisse. Eget in sede Presbyter, in altari Levita, in Secretario Subdiaconus, in lectione Lector, & in templo Ostiarius, in sepultura fossarius. Moriuntur fame qui alios sepelire mandantur: Poscunt misericordiam, qui misereri aliis sunt præcepti.* D *Et dum ista fiunt, Sacerdos qui hoc non fecerit, condemnatur. Solus incubat divitiis, solus ministerio utitur, solus universa sibi vendicat, solus partes invadit alienas, solus occidit universos.* Lamentabilem istam de Episcopis querimoniam fusè persequitur.

XV. In Pontificali Romano Diaconis tria ministeria præsertim tribuuntur, ministrare ad altare, baptizare, & prædicare. Prædicationem quoque illis tribuit autor proximè citatus: Idem videtur facere Amalarius in fine cap. 12. lib. 2. cum illis tribuit Prophetiæ donum, & autor Gemmæ animæ lib. 1. cap. E 180. sed eo loco conditionem necessitatis adjungit: Verum eodem libro cap. 231. id fieri posse cum se dat occasio sæpius innuit. Idem testatur Iuo Carnutensis in sermone 2. de rebus Ecclesiasticis. S. Isidorus & post eum Rabanus Maurus, dicunt Diaconum Euangelizare; sed nihil cogit hoc ad Euangelii prædicationem extendere.

XVI. Aliter tamen se habebat Ecclesiæ antiquior usus. Ordo Romanus initio ritus Ordinationis, duo tantum Diaconis tribuit principalia ministeria, *Diaconum oportet ministrare ad altare, & baptizare.* Ita quoque alter antiquus

ordo manuscriptus qui hic inseritur: cæteri illa prætereunt. S. Clemens Diacono Euangelii lectionem concedit lib. 2. cap. 57. prædicationem verò nunquam. Autor antiquus & Sanct. Ambrosio coætaneus cujus commentarii in Epistolas S. Pauli istius Sancti operibus inseruntur, scribit in 4. cap. Epist. ad Ephesios, *in* primis Euangelii initiis omnes docuisse & baptizasse omni tempore & loco, quod multis exemplis ex Apostolorum Actis demonstrat; sed postquam, inquit, omnia loca circumplexa est Ecclesia, unicuique officia propria credita sunt, & ordinata. Ex quibus infert, *Hinc ergo est unde nunc neque Diacones in populo prædicant, neque Clerici vel Laici baptizant; neque quocunque die credentes tinguntur, nisi ægri.* Atque hoc adeo verum est, ut licet in antiquo ordine Romano, in scrutiniis baptizandorum Vigiliæ Paschatis multa Euangelia legantur, atque in unoquoque Euangelio multi breves tractatus, & Euangelii expositiones ad Catechumenos habeantur, nullæ tamen à Diaconis fiunt, sed à Presbyteris omnes.

XVII. Præterea hujus rei argumentum est, prohibitio prædicandi Alexandriæ Presbyteris facta post exortam Arii hæresim, & solis Episcopis prædicatio permissa, ut testantur Socrates lib. 5. cap. 21. & Sozomen. lib. 7. c. 19. Si prædicatio, Diaconorum erat munus, propter unius Presbyteri crimen plecti non debuerunt Diaconi: Sed ne quidem prohibitionis Diaconis factæ meminerunt; nec erat necesse, cum hoc non attentarent Diaconi. Ideo satis habuit Sozomenus dicere propter Arium Presbyterum, solum Episcopum Alexandriæ prædicare. Similiter paulo ante dixerat, *Cæsarea Cappadociæ, & Cypri die Sabbati, & Dominico semper sub Vesperum accensis Lucernis Presbyteri & Episcopi scripturas interpretantur.* De Diaconis ne verbum quidem. Eadem consuetudo evidenter probatur ex can. 2. Concilii Vasensis 2. in Gallia Viennensi, *Si Presbyter aliqua infirmitate prohibente per seipsum non potuerit prædicare, Sanctorum Patrum homiliæ a Diaconibus recitentur. Si enim digni sunt Diaconi quæ Christus in Euangelio locutus est, legere; quare indigni judicentur Sanctorum Patrum expositiones publicè legere.* Ingruit necessitas prædicandi; Diaconis tamen prædicatio non permittitur, sed sola homiliarum Sanctorum Patrum recitatio, idque cum aliqua permissionis ejusmodi excusatione. Si publicè Euangelium Christi legunt, cur homilias publicè legere eis non permittemus? Quid permissionem datam excusare opus, si quod longè majus erat, & ejusdem generis, ipsis ex officio competebat? Hoc etiam colligi potest ex Sanct. Pauli Epistolis. In prima enim ad Timoth. cap. 3. conditionum quas in Episcopo requirit, sub cujus nomine Presbyterum intelligit, ut manifestum est, & omnes consentiunt, una est, Doctorem esse, Et c. 5. *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo.* Clarius adhuc c. 1. Epist. ad Titum, Episcopo & Presbytero nominatis, inter conditiones utrique necessarias recenset prædicationis officium, *amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.*

XVIII. Alterum hujus rei argumentum sumitur ex eo quod Origeni contigit, cum Alexandria pulsus Cæsaream Palestinæ venit, referente Eusebio lib. 6 historiæ cap. 13. aliàs 20. Episcopus Cæsareæ & vicini Episcopi quibus erat doctrinæ fama notissimus, eum, licet Presbyter nondum esset ordinatus, magnopere rogaverunt ut in communi Ecclesiæ consessu scripturas interpretaretur. Demetrius Alexandriæ Episcopus ad cujus diœcesin pertinebat, hoc graviter tulit, & ad illos Episcopos rescripsit, ut contra Ecclesiæ canonem agentes. Alexander Episcopus Hierosolymæ, & Theoctistes Cæsareæ Demetrio responderunt, hoc non esse ut ajebat, inauditum, sed aliquando ab antiquis factum, cum aliquis, licet non Presbyter, doctrinâ eximiâ excellebat, *Quod autem in literis adjunxeris, nunquam antea auditum, neque jam usurpatum, ut Laici præsentibus Episcopis disputarent, Scripturasque exponerent; in eo mihi nescio quo modo videris perspicue falsa dixisse. Nam ubi idonei & habiles reperiuntur, qui fratribus in verbo Dei adjumento sint, à sanctis Episcopis rogantur, ut populum in verbo instituant: Sicut Larandis Euelpis a Neone; Iconii Paulinus a Celso; & apud Synodas Theodorus ab Attico, qui omnes beati & pii fratres erant. Ac verisimile est quamvis nobis obscurum, & minime cognitum sit, illud idem in aliis locis fieri.* Quum autem hoc contigit jamdudum erat cum Origenes privatas & publicas catecheses Alexandriæ habuerat, sed non in Ecclesia; multos pro Christo labores exantlaverat; seipsum castraverat ut liberius & extra omnem calumniæ aleam catechesibus cum puellis & mulieribus vacaret, ut videre est ejusdem lib. c. 3. & sequentibus. Deinde eodem cap. 13. dicit tantùm Eusebius cum hoc Cæsareæ fecit Origenes, nondum fuisse Presbyterum. Itaque probabile est Origenem tum fuisse Diaconum & ætate provectum, nedum Laicum. Quidquid sit evidenter apparet tam ex Demetrii querela quàm ex Episcoporum responso solos Episcopos & Presbyteros in Ecclesia prædicare solitos. Vult Alexandriæ Episcopus prædicationem aliis nunquam permitti; volunt alii Episcopi permitti quidem posse, sed magna de causa, virisque doctrina & pietate præstantibus. Consentiunt igitur omnes secundum communem & vulgatum Ecclesiæ morem hoc publicè in Ecclesia Diaconis, nedum inferioribus Ministris, esse illicitum.

XIX. Publicè in Ecclesia dico: Nemini enim privatim & domesticè extra Ecclesiam, atque etiam publicè, data legitima occasione, fidem profiteri, docere, & prædicare unquam prohibitum est: Imo sæpe plurimum laudabile fuit. Hoc in actis Apostolorum fecerunt Stephanus & Philippus Diaconi: quanquam eorum facti ratio sit peculiaris. Nondum enim erant definita uniuscujusque officia, sed unusquisque, ut se ferebat occasio, Christum prædicabat. Hoc munere summa eum omnium admiratione diu functus est Origenes, licet cum illud inciperet, annum tantum deci-

decimum ſeptimum ageret. Catecheſes habebat & diſputationes de religione Chriſtiana ἐν τῇ διατριβῇ, ἐν τῷ διδασκαλείῳ, in doctrinæ ludo & gymnaſio, non in Eccleſia. Illuc confluebant Ethnici, Catechumeni, viri, mulieres ut ab eo fidei capita edocerentur, ut videre potes apud Euſebium hiſtoriæ lib. 6. cap. 3.

XX. Hoc officio erga mulieres fungi Diaconiſſarum proprium erat, præſertim cum mulierum domus earum inſtruendarum cauſa erant adeundæ, ut infra dicemus. Idem ſæpe fecerunt homines privati & mulieres ſeculares. Apollo hac in cauſa erat celebris, Actor. cap. 18. 19. licet baptiſmo Chriſti nondum eſſet tinctus. Priſcilla act. 18. verſ. 26. Frumentius & Ædeſius apud Socratem lib. 1. cap. 15. Sozomenum lib. 2. cap. 23. Nicephorum lib. 8. cap. 35. Celebris eſt ſerva illa quæ Iberos cum Rege ſuo ad fidem Chriſtianam convertit, ut refert Rufin. l. 1. cap. 10. & poſt eum Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Nicephorus. Celebris hiſtoricis noſtris, Gregorio Turonenſi, Aimonio, & aliis omnibus Crotildis Regina quæ Clodoveum Maritum ſuum, & cum eo Francorum gentem ad Chriſtum convertit. Celebres innumeræ aliæ quas hic recenſere longum eſſet, & ſupervacaneum. Id quod de Diaconis ſive Miniſtris ex Sancto Dionyſio poſſet opponi, ad rem nihil facit, cum prædicatio ad purgationis actionem quam illis tribuit non pertineat, ſed ad illuminationem quæ juxta ipſius dictata, & philoſophemata, Presbyterorum peculiaris eſt. Purgant Miniſtri in Eccleſia, pſallendo, ſacra oracula legendo, baptizandis veſtem, tibialia, calceos detrahendo, eos ad Occidentem vertendo, rurſuſque ad Orientem convertendo, aliiſque ſimilibus miniſteriis quibus in Sacramentorum adminiſtratione Epiſcopis & Presbyteris inſerviunt. Nec verborum S. Dionyſii ſeries & contextus ex ipſius mente ad plura quam ad ejuſmodi miniſteria diffundendus eſt.

EXERCITATIO X.

DE DIACONISSIS, EARUM ORDINATIONE & miniſteriis ſecundum Eccleſiæ Græcæ & Latinæ praxim.

CAPUT I.

Ordinationi Diaconi benedictio Diaconiſſæ ſimillima. Quatuor genera mulierum enarrantur, quæ antiquitus ad caſtitatem tenebantur. Benedictio Virginis apud Latinos in tribus potiſſimum differt à benedictione Viduæ. Tertium mulierum genus apud Latinos tantum deprehenditur. Rituales omnes antiqui Græcorum repræſentant ordinationem Diaconiſſæ. Iiſque conſentiunt Balſamon & Blaſtares. Quid μαφόριον.

I. TRes illi antiquiſſimi Rituales Græci uno conſenſu, & eodem tenore nobis tradunt Diaconiſſæ ordinationem, & ſimilibus prope ritibus & verbis quibus Diaconi, adminiſtratam. Utraque enim Ordinatio χειροτονία, & χειροθεσία dicitur. Utraque ad altare à Pontifice celebratur, & eodem Liturgiæ loco: In utraque manus imponitur dum adprecatur Pontifex: In utraque ſtola collo apponitur, in altari Ordinatus & ordinata communicantur, Calix Sanguine Chriſti plenus ut ex eo deguſtent, in manus traditur. Hæc videri poſſunt communem Theologorum ſententiam evertere, quæ negat ordinationem ullam mulieribus competere poſſe, imo quæ gravi cenſura contrariam ſententiam afficit. Verum non exiſtimant Græci iſta ceremoniarum communicatione ullam mulieribus propriè dictam χειροτονίαν infundi, ut diſertiſſimè teſtatur Sanct. Epiphanius hæreſi 79. *Quanquam Diaconiſſarum in Eccleſia ordo ſit, non tamen ad Sacerdotii functionem, aut ullam ejuſmodi adminiſtrationem inſtitutus eſt, ſed ut muliebris ſexus honeſtati conſulatur, &c.* Verba capite tertio integra referemus. Nec opinor Theologos aliquos ita ſeveros fore, ut mulieres abdicare velint omni in Eccleſia erga alias mulieres miniſterio, & ſacra aliqua ad illud ſuſcipiendum & conferendum ceremoniali inauguratione. Si aliquis tam auſterus & te-

tricus

tricus fuerit, ut nihil quod ad ordinationem A Ecclesiasticam spectet, mulieribus concedi posse contendat, facilè antiquissima multorum seculorum traditione revincetur, ejusque tetricitas retundetur. Nihil enim nobis perhibent Rituales illi antiqui de Diaconissis & earum ordinatione, quàm quod exploratissimis testimoniis constat olim in Ecclesia tam Latina quàm Græca fuisse usitatissimum. Hoc est quod hac Exercitatione nobis probandum assumimus.

II. Mulierum Deo consecratarum quæ ad perpetuæ virginitatis vel castitatis observationem tenebantur, quatuor genera Patres commemorant. B Primæ sunt Virgines quæ virginitatem Deo vovebant, quales erant quatuor Philippi Diaconi filiæ Act. 21. Ejusmodi Virginum innumera exempla nobis exhibent monumenta Ecclesiastica, antiquissima, & recentiora. Apocalypsis, Sanct. Ignatii Epistolæ, Clemens Romanus, Concilium Eliberitanum, Tertullianus, Sanct. Cyprianus, & post eos innumeri. Earum est in ritualibus antiquis, & hodiernis peculiaris consecratio: Sed nulla illis fit manus impositio, nisi fuerit mater sive Abbatissa. Secundum mulierum genus erant viduæ quæ defuncto marito castitatem Deo C vovebant, ut Virgines virginitatem. Istæ non secus ac Virgines nullo officio in Ecclesia fungebantur: In Monasteriis cum Virginibus vivere solebant, postquam Monasteria condere Christianis Imperatores permiserunt. Vivebant etiam domi suæ aut cum parentibus; sub peculiari tamen Episcopi cura, quod non probat Concilium Parisiense sub Ludovico Imperatore lib. 1. cap. 44. In duobus potissimum Virginum consecratio à Viduarum consecratione differebat. Virginum consecratio & velatio ad Episcoporum pertinebat; Viduarum verò ad Presbyterum. Deinde velum ab D Episcopo consecratum Episcopus Virgini consecratæ imponebat. Vidua verò velum à Presbytero vel Episcopo consecratum ipsissima ab altari sumit, sibique imponit, non Episcopus, non Presbyter, ut disertissimè jubent canones. Concil. Carthag. 2 cap. 3. & 3. cap. 36. Hispal. 2. cap 7. Leo Epist. 88. Gelas. Epist. 1. sive 9. cap. 15. 23. Zacharias Epist. 7. cap. 6. Parisien. Concil. lib. 1. cap. 40. Tribur. cap. 25. Burchard. lib. 8. cap. 35. 36. Iuo part. 7. Decreti cap. 53. 55. Ordo Romanus in consecratione Viduæ.

III. Tertia olim erat differentia & magni E momenti: Vidua non benedicebatur, nec à Presbytero nec ab Episcopo; sufficiebat illi publica castitatis professio coram Presbytero, ut testatur Gelasius l. loco citato. *De viduis sub nulla benedictione velandis superius late sufficienterque prædiximus.* Superius autem nihil aliud præter hæc verba dixerat, *Viduas autem velare, Pontificum nullus attentet, quod nec auctoritas divina delegat, nec canonum forma præstituit.* Zacharias Epist. 7. cap. 6. Et Concil. Turon. 2. cap. 21. *Omnes sciunt quod nunquam in canonicis libris legitur benedictio vidualis; quia solum propositum illis sufficere debet.* Ideo forte in antiquis Ritualibus Latinis rarissimè legitur benedictio sive consecratio Viduarum, ut etiam Diaconarum; reperitur tamen, ut infra dicemus. Hanc distinctionem apud Græcos non legi; solum distingunt Diaconissas à Virginibus, Diaconissasque ordinant ut cæteros Clericos, & altari ut Diaconos admovent. Virginum autem consecrationem à Viduarum consecratione non animadverti eos distinguere; Videntur utrosque uno & eodem modo consecrare.

IV. Tertium mulierum Deo consecratarum genus complectebatur uxores Clericorum quibus cum Maritis suis cohabitare non licebat. Eæ antiquitus apud Latinos, saltem multis in locis, maritorum nomen ferebant: Uxor Episcopi dicebatur Episcopa: Uxor Presbyteri Presbytera; Uxor Diaconi, Diaconissa, sive Diacona. Hujus consuetudinis apud Græcos nulla sunt exempla: Imo Epiphanius negat Viduas dici posse πρεσβυτερίδας, Presbyteras, sed πρεσβύτιδας, *Seniores*. Ratio videtur in promptu: Presbyteri & Diaconi apud Græcos uxoribus post ordinationem utuntur; Ideo consecrari Deo non possunt. Solæ Episcoporum electorum uxores apud eos cum mariti ordinantur, castitatem vovent, & Monasteria ingrediuntur, nec amplius hominum familiaritate & commercio fruuntur, ut vult Concilium in Trullo can. 48. Hinc novæ cognominationis occasio apud eos non oritur. Sed mos ille Presbyterorum & Diaconorum utentium conjugio nunquam fuit in Occidente usitatus. Quapropter cum Episcopi, Presbyteri, Diaconi conjugati ordinabantur, eorum uxores perpetuam castitatem vovebant, nec Monasterium tamen ingredi illis temporibus cogebantur, ut diserte præcipiunt multi canones antiqui, Toletan. 1. c. 18. Epaunense c. 32. Aurelian. 1. c. 15. Martinus Bracarensis collectionis canonum, c. 29. Antisiodor. c. 22.

V. Hinc maritorum nomen apud Latinos illis tributum. Ita Concil. Turon. 2. c. 14. Episcopum, *Episcopum non habentem nulla sequitur turba mulierum, &c.* & can. 20. *Si inventus fuerit Presbyter cum sua Presbytera, aut Diaconus cum sua Diaconissa, aut Subdiaconus cum sua Subdiaconissa, annum integrum excommunicatus habeatur, &c.* Antisiodor. c. 21. *Non licet Presbytero in uno lecto post acceptam benedictionem cum Presbytera sua dormire.* Gregorius II. in Concilio Rom. c. 1. *Si quis Presbyteram duxerit in conjugium anathema sit.* Zacharias Papa in Synod. Rom. c. 5. *Presbyteram Diaconam, Nonnam, aut Monacham, &c. Nullus sibi præsumat nefario conjugio copulare, &c.* Ideo refert S Gregorius l. 4. Dialogor. c. 20. & citatur dist. 32. c. Presbyter, Ursicinum Presbyterum piè admodum regentem Ecclesiam suam, *ex tempore accepti ordinis Presbyteram suam ut sororem dilexisse, sed quasi hostem cavisse, ad se propius accedere non sivisse.* Idem præcipit Sanctus Basilius Paregorio Presbytero septuagenario sub Excommunicationis interminatione, *Ejice illam ex ædibus tuis, & trade in Monasterium. Sit illa enim Virginibus, & tu inter viros ministra.* Epistol. 198. Induebantur etiam vestibus peculiaribus professioni idoneis, ut constat ex S. Gregorio l. 7. Ind. 2. Epist.

Epist. 7. ubi Graviniæ Abbatissæ crimini imputatur, quod *usque ad diem obitus induisse Monachica veste noluerit, sed in vestibus quibus locis illis utuntur Presbytera, permanserit.*

VI. Postremum mulierum Deo consecratarum genus Diaconissas seu Diaconas propriè dictas spectat, quarum ordinationem antiquissimi Græcorum rituales nobis exhibent; quæque, ut ex earum ordinatione unicuique constare potest, nihil habent præter nomen cum antiquis Diaconis Latinorum Diaconorum uxoribus commune. De istis, cæteris dimissis, nobis est hic agendum, demonstrandumque nihil de iis Rituales Græcorum antiquos statuere, nisi quod scriptura sacra, antiqui Patres Latini & Græci multis ante seculis docuerunt. Prius tamen notabit Lector Matthæum Blastarem in Nomocanone nondum edito, litera γ, testari antiquos libros rituales à se Lectos qui eandem quam nunc edimus Diaconissarum ordinationem exhibebant. Blastaris verba ut ab Arcudio lib. 6. cap. 10. Latinè interpretata referuntur, hæc sunt, *Vetusti sanè libri qui ceremonias omnium Ordinationum diligenter complectuntur, etiam annum ætatis quotus esse oporteat, Diaconissa præscribunt, scilicet quadragesimum, & habitum Monachalem, & eum quidem perfectum, & institutum vita, quod nimirum deceat eam cum viris virtute præstantibus certare. Præter ea omnia peragi in ejus initiatione, exceptis paucis, tradunt, qua & in Diaconorum solent. Quippe ad sacram mensam adducta Pallio Pontificis contegitur, extremitatibus pallii à parte anteriore Pontificis pendentibus, ac prolatis illis verbis, Divina gratia, qua infirma sanat, &c. neutrum pedum ad genu flectit, sed tantum caput inclinat, impositaque ipsi manu Pontifex precatur, ut sine reprehensione ministerii opus perficiat, castitatem atque honestam conversationem sectetur; ac ita sacris ædibus præsto sit. Non autem permittit ei immaculata administrare Eucharistia mysteria, nec flabellum ei in manus tradit, ut fit in ordinatione Diaconi; sed stolam Diaconorum subter pallium Pontificis collo ejus imponit deductis extremitatibus stolæ ad partem anteriorem. Tempore verò communionis post Diaconos divinorum mysteriorum participem efficit, Qua accepto Calice ex manibus Pontificis impertit nemini, sed continuò ipsum altari sacro imponit.*

VII. Arcudius apud Blastarem legit ὠμοφόριον, quod etiam habet recentius ex tribus Ritualibus qui Diaconissæ Ordinationem commemorant. Sed alius Blastaris textus legit, & rectè μαφόριον quod est flammeum sive velum longum mulieris Deo consecratæ. Itaque sic vertendum, *ad sacram mensam adducta maphorio velatur, extremitatibus ejus à parte anteriore pendentibus*, nullus commodus sensus ex alia lectione conficitur. Idem cum Blastare testatur Balsamon ad Marcum Patriarcham Alexandrin. rescribens, respons. 35. lib. 5. juris Orient. *olim aliquando ordines Diaconissarum canonibus cogniti fuere*, καὶ εἶχον καὶ αὐταὶ βαθμὸν ἐν τῷ βήματι, *habebantque & ipsa gradum seu dignitatem in Sanctuario.* Balsamon igitur & Blastares viderant Ordinationum rituales antiquos Diaconissæ Ordinationem ut nostri repræsentantes. Quapropter non est audiendus Arcudius cum scribit, *Quod refert Blastarius ex quibusdam antiquis, seu potius Apocryphis, Euchologiis, de stola Diacona, & quod amplius de forma illa enuntianda, Divina gratia qua infirma sanat, &c. erroreum esse judico, immo hæreticum, per consequens improbandum, & omnino rejiciendum, &c.* Blastaris sententia non ex apocryphis Euchologiis, sed ex authenticis expressa est. Id etiam in Arcudio mirandum quod quidquid in verbis Blastaris condemnat hæreseos illud habet Euchologium Patriarchicum Cryptæ Ferratæ, quod Arcudius lib. 6. cap. 9. & alibi sæpius, ut maximè sincerum & authenticum laudat.

CAPUT II.

De Diaconissarum ordinatione seu benedictione. Apostolus & antiquissimi Patres per Viduas univiras intelligunt Diaconas impositione manus ordinatas. Diaconissæ ex omni devotarum genere, & ex Laicis eligi poterant. Diaconarum quænam ad 40. annum, quænam ad 60. ordinabantur. Diaconissæ ad Clerum pertinent, & ordinari dicuntur, & ut Clerici puniuntur. Frequentissimæ fuerunt apud Græcos. Diaconissas & earum ordinationem apud Latinos non infrequenter deprehendi. Quæ de Diaconissis dicta sunt, autoritate Concilii Nicæni primi demonstrantur. Quid ἐξωμίζεσθαι, quid χῆμα in eo canone.

I. His ad mulierum Deo sacratarum, & ritualium nostrorum sinceritatem illustrandam adnotatis, quid antiquissima Ecclesiæ monumenta de antiquis Diaconissis, earum ordinatione & officio nos doceant, inquiramus. Sanctus Paulus cap. 5. 1. Epist. ad Timotheum inter cæteras conditiones quas in viduis postulat, hanc enarrat, ut *fuerit unius viri uxor*, inquit, vers. 9. *Vidua eligatur non minor sexaginta annorum*, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, *quæ fuerit unius viri uxor.* In verbis Apostoli eo loco duo manifesta sunt. Prius eum de Viduis agere quæ castitatem Deo vovent; sequitur enim, *Adolescentiores autem Viduas devita. Cum enim luxuriata fuerint in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Posterius, è numero Viduarum istarum quasdam eligi quæ uni viro nupserant, & præ cæteris erant virtutum exercitio cohonestatæ. Illæ sunt quæ eo tempore Diaconissæ vocabantur, quæ ut Diaconi unam uxorem duxisse tantum debuerant; sic & illæ uni viro nupsisse. Quamobrem requiritur ut uni viro nupserint? Hactenus inauditum est ut à mulieribus castita-

tem simpliciter professuris postulatum fuerit unicum matrimonium. Cum igitur ab his viduis unitas matrimonii requiritur, ad aliquod officium seu dignitatem præter simplex castitatis votum, euehuntur. Et officium illud, quid aliud esse potest quàm Diaconatus seu ministerium aliquod Ecclesiasticum, cujus mentionem alibi facit Apostolus, & qui ipsi coætanei fuerunt?

II. In fine Epistolæ ad Romanos sic additur, πρὸς Ῥωμαίους ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας. *Scripta fuit ad Romanos e Corintho per Phoeben Diaconam Conchreensis Ecclesia.* In oratione secunda quæ fit ad ordinandam Diaconam togatur Deus ut ei quæ in Diaconam consecratur largiatur Spiritum sanctum, & Diaconici ministerii gratiam, ut Phoebæ largiri dignatus est. Ita quoque Apostoli verba de Diaconissis intellexit canon 74. Nicænus Arabicus, Diaconissæ *ex iis* Viduis *eligantur quæ non malè audiant, ex eo usque tempore quo fuerunt adolescentula, sintque annos nata sexaginta, sicut Beatus Paulus ordinavit.* S. Basilius can. 24. *Viduam quæ in viduarum numerum relata est, hoc est, quæ ab Ecclesia in Diaconatum suscepta est, censuit Apostolus nubentem esse despiciendam*, τῆς εἰς τὴν διακονίαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας. Sensus verborum S. Pauli secundum Ecclesiam Græcam clarius non poterat exprimi. Patres in Trullano Conc. can. 40. ex verbis Apostoli colligunt eum statuisse Diaconissam sexaginta annorum ordinandam. Ita Cod. Theodos. de Episcop. & Clericis l. 27. & Cod. Iustin. eodem tit. l. 9.

III. Sanctus Ignatius in Epistola ad Antiochenos, *saluto sanctarum portarum custodes Diaconissas: saluto Christo acceptas Virgines.* Et in Epistola ad Philippenses. ἀσπάζομαι τὸ σύστημα τῶν παρθένων, καὶ τὸ τάγμα τῶν χηρῶν. *Saluto Collegium Virginum, & ordinem Viduarum.* S. Clemens lib. 8. Constit. Apostolicarum c. 19. *De Diaconissa ego Bartholomæus sic constituo; Manus ei Episcope imposnes præsentibus Presbyteris, & Diaconis, & Diaconissis.* Deinde sequitur oratio ἐπὶ χειροτονίας διακονίσσης *in Ordinatione Diacona.* Sacræ autem Virgines οὐ χειροτονοῦνται, *non ordinantur. Mandatum enim Domini non habemus: Certare enim pro præmio Virginitatis, voluntatis est*, inquit c. 24. & c. 25. Idem negat de Viduis quæ non sunt Diaconissæ, sed quæ simpliciter castitatem vovent. χήρα οὐ χειροτονεῖται. *Vidua non ordinatur, sed si jam diu virum amisit, & caste & laudatè vixit, & domesticorum diligentem curam habuit, ut honestissima illa, ac gravissima fœmina Judith & Anna, cooptetur in gradum vidualem.* Secundum igitur antiquam Ecclesiæ traditionem solæ Diaconissæ per manus impositionem orationi conjunctam ordinantur: Virgines autem & Viduæ per solum votum ab ipsis emissum, & ab Ecclesia acceptum Deo consecrantur.

IV. Diaconissæ verò ex tribus illis mulierum Deo consecratarum generibus de quibus initio diximus assumebantur, ut quæque eo munere digna judicabatur; & superaddita voto ordinatione, & Diaconatus gradu constituebatur. Hoc nos docet Clemens lib. 6. cap. 17. *Diaconissa eligatur Virgo pudica. Sin autem non*

A *fuerit Virgo, sit saltem vidua quæ uni nupserit, & fidelis atque honorata sit.* Sanctus Epiphanius in expositione fidei post omnes hæreses, de Diaconissis ait, *Illa quidem univira, & continentes esse debent, vel post unas nuptias vidua, vel perpetua Virgines.* Similiter Concil. Carthag. 4. c. 12. & Justinianus Novellæ 6. c. 6 *Volumus autem & ipsas quæ ad ordinationem perducuntur Diaconissas, sive ex viduitate, sive ex Virginitate, &c.* Ideo vult Clemens lib. 3. Constit. cap. 7. Viduas Diaconissis obedire. Concilium in Trullo c. 48. statuit ut Episcopi uxor postquam consecratus est, Monasterium ingrediatur, *Sin autem digna visa fuerit, etiam ad Diaconatus* B *dignitatem provehatur.* Sancta Theosebia Gregorii Nysseni uxor quam Nazianzenus Epist. 95. vocat, ὄντως ἱερὰν, καὶ ἱερέως σύζυγον, καὶ ὁμότιμον, καὶ τῶν μεγάλων μυστηρίων ἀξίαν, *Verè sanctam Presbyteri conjugem, & honore parem, magnis mysteriis dignam*, quum Maritus ejus Episcopus creatus est, Diaconissa facta est. Idem refert Metaphrastes apud Surium 19. Februarii in vita Sanct. Auxibii de Themistagora qui ad fidem ab Auxibio fratre cum uxore conversus, ab eo Diaconus ordinatus est, & uxor ejus S. Timo Ecclesiæ Diaconissa. Eadem ratio de plerisque Clericorum uxoribus quæ ut mariti C gradum majorem ascenderent, castitatem voverunt.

V. Diaconissarum igitur ordo quartus erat à tribus aliis mulierum Deo consecratarum commemoratis distinctus, qui ex tribus illis assumi poterat, aut etiam ex mulieribus purè Laicis, cum insignis pietatis aliqua judicabatur, Solæ autem omnium per χειροτονίαν, seu manus impositionem & orationem creabantur. Hinc Zonaras in 15. can. Chalcedonensem rationem petit conciliandi quosdam canones cum Apostolo. Nam Apostolus vult Diaconissam eligi è viduis quæ sexagesimum annum attigerunt. At canon Chalcedonensis citatus, & alii, statuunt quadragesimum annum suf- D ficere. Zonaras cum nonnullis aliis quos refert ait Apostolum esse de Viduis intelligendum, canones verò de Virginibus ad eandem dignitatem electis: Virgines eo quod virum passæ non fuerint, nuptiarum desiderio Viduis minus accendi. Patres Concilii Trullani cap. 40. aliam conciliationis rationem ineunt, scilicet Patres qui Diaconissam annorum 40. ordinari χειροτονεῖσθαι permiserunt, *Vidisse Ecclesiam Dei gratia potentiorem ac robustiorem evasisse, & ulterius procedere ad divinorum mandatorum observationem, firmitatem, ac stabilitatem.*

E VI. Diaconissas, & earum ordinationem multa alia monumenta Ecclesiastica demonstrant. Tertullianus c. 7. lib. 1. ad Uxorem. *Quantum fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptia secunda, disciplina Ecclesia & Apostoli præscriptio declarat, cum digamos non sinit præsidere, cum viduam adlegi in Ordinationem nisi univiram non concedit.* Et in fine exhortationis ad castitatem de iisdem viduis verba faciens eodem ordinandi verbo utitur. *Quanta igitur, & quæ in Ecclesiis? Ordinari in Ecclesia solent, quæ Deo nubere maluerunt.* Viduæ illæ Deo consecrantur per benedictionem quæ ordinatio-

nationis nomine, veluti Clericalis, à Sanctis Patribus appellari plerumque solet. Ordinationis enim nomen Tertulliano & authoribus in Africa coævis pro χειροτονία & ordinatione quæ fit Clericis per manus impositionem familiare fuisse constat ex ipso Tertulliano cap. 41. de Præscript. ubi de Hæreticorum Clero, *Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconstantes, nunc Neophytos conlocant, nunc seculo obstrictos*, &c. Et cap. 7. libri de idololatria, *Adleguntur in ordinem Ecclesiasticum artifices idolorum*. Constat idem ex Sanct. Cypriano sæpius, & præsertim evidentissimè ex Epistolis 33. & 68. Quapropter nemini dubium in Africa Tertulliani tempore, ut in Oriente, Diaconissas fuisse ordinatas. Idem colligitur ex can. 12. Concil. 4. Carthag. infra refereodo.

VII. Concilium Universale 4. can. 15. *Diaconissam non ordinandam ante annum quadragesimum, & hanc cum summo libramine. Si vero suscipiens manus impositionem, & aliquantum temporis in ministerio permanens semetipsam tradat nuptiis, gratiæ Dei contumeliam faciens, anathematizetur ejusmodi cum eo qui eidem copulatur.* Ordinatio Diaconissæ dicitur χειροτονία, & χειροθεσία, diciturque per illam manus impositionem gratiam Dei suscipere. Concilium sextum in Trullo cap. 14. *Similiter nec Diaconus ante 25. annos, nec Diaconissa ante quadraginta annos ordinetur*, χειροτονείσθω. Et can. 48. muliebris ille Diaconatus dicitur ἀξίωμα, dignitas.

VIII. Eodem seusu dixit Sanct. Epiphanius hæresi 79. *Diligenter observandum esse Ecclesiasticum ordinem sive officium, usque ad Diaconissas tantum necessarium fuisse*, περιττὸν δὲ ἔτι ἄχρι διακονισσῶν μόνον τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιδεηθῆ τάγμα. Hinc sequitur ex ejus sententia Virgines & Viduas Deo sacratas quæ non sunt Diaconissæ ad Ecclesiasticum ordinem non pertinere. Eodem quoque sensu Sanctus Basilius Diaconissam fornicantem Clericorum more puniendam esse statuit, cap. 44. *Diaconissa quæ una cum Græco fornicata est, ad communionem recipienda est*, (precum videlicet) *ad oblationem autem septimo anno admittetur, scilicet si in castitate vitam agat.* Virgo aut Vidua Deo sacrata, mulier quoque Laica post tanti sceleris perpetrationem ad Pœnitentiam sive Substrationem in qua duri Pœnitentiæ labores imponuntur, relegata fuisset. Verum eo quod Diaconissa Clericorum numero censetur, ad communionem precum, sive Consistentiam cum fidelibus & sacrificii conspectum admittitur; attamen propter sceleris gravitatem Eucharistica communione septem annis privata. Quamobrem, inquies, ad Substrationem non est damnata? Ratio est in promptu. Alio pœnæ genere punita est: nempe à Diaconatu depositione, cui propter enorme crimen segregatio à communione Eucharistica conjungitur. Ita Clerici puniri solent, ne bis idem crimen puniatur, depositione scilicet & severissima Pœnitentia. Hoc eodem loco docet cap. 32. Sanct. Basilius, *Qui peccatum ad mortem peccant Clerici, de gradu quidem dejiciuntur, à Laicorum autem communione non arcentur: Non enim vindicabis bis in idipsum.* Ut igitur Presbyter vel Diaconus fornicationis rei deponerentur, sed ab Ecclesia & precum communione noo arcerentur: Sic Diaconissa à gradu & dignitate sua deponitur, sed à communione non pellitur, ne bis in idipsum vindicetur, quod eadem ratione canon Apostolicus 25. prohibuerat: *Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus fornicationis vel perjurii, vel furti convictus deponatur, & non segregetur. Dicit enim scriptura. Non vindicabis bis in idipsum. Similiter reliqui quoque Clerici.* Manifestum est igitur Diaconissas à Patribus Græcis ordinatas, & Clericorum more punitas. Hunc caoonem eodem sensu commentatur & illustrat Balsamon.

IX. Frequentes autem apud Græcos ejusmodi Diaconissas testantur leges Imperatoriæ. Justinianus Novellæ 3 c. 1. ubi Cleri Constantinopolitani majoris Ecclesiæ numerum definit, prohibet oe plures sint in ea sexaginta Presbyteris, Diaconis masculis centum, fœminis quadraginta. Itaque in una Ecclesia quadraginta erant Diaconissæ. Novellæ autem 6. cap. sexto sæpissimè de ordinatione Diaconissæ mentionem facit, qua ætate, quibus moribus esse debeat, cum ordinatur, qua ratione Ordinationem promereri debeat, qualiter si nupserit post ordioationem, aut peccaverit, punienda. Iterum Novellæ 123. c. 13. *Diaconissam vero non ordinari in sancta Ecclesia, quæ minor est annorum quadraginta, aut ad secundas venerit nuptias.* Heraclii Imperatoris Novella quæ habetur Juris Occident. lib. 2 eundem Diaconissarum numerum in eadem Ecclesia confirmat. In Ecclesia autem Sanctæ Mariæ Virginis in eadem urbe Diaconorum masculorum numerum definit octodecim, fœminarum sex, Subdiaconorum octo, &c. Ante hos Imperatores jusserat Valentinianus, ut refertur lib. 16. Cod. Theodos. Tit. de Episcopis & Clericis lege 27. *ut nulla nisi emensis sexaginta annis, cui votiva domi proles sit, secundum præceptum Apostoli ad Diaconissarum consortium provehatur.* Refertur quoque Cod. Justin. de Episc. & Clericis lege 9. Illius legis Theodosianæ mentiooem facit Sozomen. lib. 7. c. 16.

X. Quæ de Diaconissis Græcorum dicta sunt, ab usu & antiqua consuetudine Latinorum non abhorrere non modo probant quæ jam de iis ex antiquis Latinis relata sunt, sed etiam nonnulla alia quæ ounc referimus. Gregorius II. in Concilio Romano cap. 2. *Si quis Diaconam in conjugium duxerit, anathema sit*, Et can. 14. *Adrianus filius Exhilarati, qui post præstitum Sacramentum in Apostolica confessione, Epiphaniam Diaconam illicito ausu in uxorem habet, anathema sit.* Non videntur loqui Patres de Diaconi uxore. Nam Mariti sese opponentis ejusmodi nuptiis nulla mentio, & si canoo sequens totus ejusdem Epiphaniæ causa sit conditus. Concilium Vormaciense canon 73. renovat Concilii Chalcedoo. c. 15. *Diaconissam non ordinandam ante annum 40. & hoc cum summo libramine. Si vero suscipiens manus impositionem, & aliquantum temporis in ministerio permanens semetipsam tradat nuptiis, gratiæ Dei contumeliam faciens, anathematizetur hujusmodi cum eo qui eidem copulatur.* Hujus canonis in-

innovatio confirmat usum apud Latinos omnium quæ de Græcis Diaconissis demonstrata sunt.

XI. Ordo Romanus in Bibliotheca Patrum editus ritum exhibet & Missam peculiarem Ordinationis Diaconissæ: Ordinatur ad Altare inter solemnia Missæ, post Epistolam & graduales: consecratione peracta, *Tunc ponat Episcopus Orarium in collo ejus dicens. Stola jucunditatis induat te Dominus. Ipsa autem imponat velamen capiti suo, palam omnibus de altari acceptum.* Deinde datur illi annulus; postea torques in capite: Tandem Euangelium legitur, & Missa completur. Initio ritus ante principium Missæ hæc habetur adnotatio, *Episcopus cum Diaconam benedicit, Orarium in collo ejus ponit. Quando autem ad Ecclesiam procedit, portat illud super collum suum, sic verò ut summitas Orarii ex utraque parte sub tunica sit.*

XII. In Bibliotheca Collegii Tolosæ vulgo dicti de Fuxo liber est manuscriptus majori forma, literis magnis & elegantibus, inscriptus, *liber Pontificalis Officii.* In eo sic adnotatur fol. 156. *De benedictione Diaconissæ require in Ordinario. Oratio in Missa, Deus castitatis amator,* &c. Post alias orationes, *Deinde imponit ei Episcopus Orarium sicut in Ordinario continetur: Postea dat ei annulum dicens, Accipe,* &c. *postea torquem sive coronam, dicens, Accipe,* &c. Ordinarium illud ad quod remittit Pontificale non legi. Hinc manifestum non incelebrem fuisse posterioribus seculis apud Latinos Diaconissarum institutionem. Opponi possunt nonnulli antiquorum Conciliorum Gallicorum canones; sed iis infra capite sequente respondebitur.

XIII. Eundem ordinationis Diaconissarum ritum, & in Clero dignitatem docet & stabilit Concilium Nicænum primum cap. 19. non ut tunc institutum, sed ut ab antiquo in Ecclesia usitatum. Definiunt Patres Paulianistas ad Ecclesiam revertentes esse rebaptizandos: Eorum vero Clericos rebaptizatos iterum ordinari posse ab Episcopo Catholico, si Clericali gradu examine facto digni judicentur. *Si vero*, inquiunt, *examinatio eos non esse aptos deprehendit, deponi oportet.* Hoc est, gradus quem apud suos obtinebant, nullo modo est eis pacis causa per novam ordinationem reddendus. Postea sequitur ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζομένων, ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθήσεται. *Similiter autem & de Diaconissis, & universo de iis qui in Clero recensentur, eadem forma servabitur.* Nihil mihi videtur clarius dici potuisse. Volunt definitionem priorem ad Diaconissas & inferiores Clericos extendi, id est, eos non modo iterum baptizari, sed etiam si examine facto digni deprehendantur, iterum ad eundem gradum ordinari quem apud suos acceperant. Diaconissæ igitur autoritate Concilii & ordinabantur, & Clero adnumerabantur.

XIV. Sed verba sequentia difficultatem nectere videntur, ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεισῶν, ἐπεὶ μηδὲ χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι. Relictis diversis interpretationibus quæ nec secum nec cum textu cohærent, quarum refutatio lectori tædium sine fructu pareret, ea

A sic interpretamur, *Meminimus autem Diaconissarum quæ in illo habitu & ordine deprehensæ sunt, ut cum nullam manus impositionem habuerint, omnino inter Laicas recenseantur.* Exceptio est definitionis præcedentis, qua edixerat, *Similiter & de Diaconissis,* &c. In antiquissima canonum collectione Corbeiensi, quæ nunc in Monasterio Sancti Germani Benedictinorum asservatur, ista canonis pericope sic redditur: *Meminimus autem de Diaconissis, quæ in eodem habitu esse probantur, quod non habeant aliquam manus impositionem, & ideo modis omnibus eas inter Laicas deputare debere.* Eadem planè interpretatio cum nostra, & idem ex ea consequitur. Alia est in eodem Mo-
B nasterio vetustissima quidem, sed priori vetustate plurimum cedens, quæ ab ea non differt, nisi quod omittit, *aliquam*, quæ omissio sensum reddit paulo obscuriorem. Posterior ista, prima est è tribus translationibus quæ in Conciliorum editione extant.

XV. Interpretatur igitur Synodus quod de Diaconissis dixerat; se Diaconissas intelligere quæ reapse fuerunt apud Paulianistas Diaconissæ; illudque munus apud eos exercuerunt. Hæ tantum si dignæ probentur, erunt iterum ordinandæ, & Clero Catholico allegendæ postquam baptizatæ fuerint. Si
C vero nondum manus iis fuerit apud suos imposita, quantumlibet fuerint ad Diaconatum dispositæ, destinatæ, electæ, omnino erunt Laicis ab Episcopo Catholico annumerandæ. Genuinus est canonis sensus, qui cum præcedentibus optimè cohæret, nullaque difficultate nisi imaginaria laborat. Itum est in varias & absurdas interpretationes ob præjudicatam de illegitima Diaconissarum ordinatione sententiam. Cum autem tot antiquorum monumentis legitimam esse constet, non est quod quis ab ea verborum nativa interpretatione abhorreat. Quapropter hic canon egregiè confirmat quidquid de Diaconissis hactenus diximus, nedum evertit, ut quidam prava interpretatione decepti contendunt.

D XVI. Ἐξετάζειν autem & ἐξετάζεσθαι rectè explicari apud optimos autores, Thucydidem, Demosthenem, Xenophontem, & alios, *recensere, adnumerare, adhuc extare*, exploratum est. Sed his omissis Lectori satisfaciet ipsius Concilii testimonium cap. 13. Si deploratus & communionem assecutus, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθῇ, *iterum viventibus adnumeretur*, hoc est, convaluerit, adhuc vivat. cap. 16. Presbyteri vel Diaconi, ἢ ὅλως ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, *vel qui omnino in canone recensentur*, id est, qui sunt in canone, canoni sive matriculæ & catalogo Clericorum inscripti. In fine canonis repetitur eadem
E phrasis: Et iterum initio sequentis canonis, σχῆμα quoque non modo habitum, vestem, sed etiam formam, speciem, ornatum, dignitatem significat, ut can. 8 ejusdem Synodi de Novatianis *Ubi ergo omnes, sive in vicis, sive in urbibus, ipsi soli inveniuntur ordinati*, οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ, ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι, *Qui inveniuntur in Clero, erunt in eadem dignitate.* Nova versio, *in eodem ordine.* Rectè antiqua translatio, *Qui inveniuntur in Clero, eo in eodem perseverent*, hoc est,

est, si Novatiani facti Catholici in aliqua urbe, vel pago soli sint Clerici, perseverent in Clero, & in eadem dignitate qua ante conversionem potiebantur. Similiter & in pericope de qua quæstio, Meminimus Diaconissarum τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξεταζομένων, quæ in Clero fuerunt, quæ ordini & dignitati Diaconissarum adnumeratæ sunt: Quod si non habeant aliquam manus impositionem, oportet omnino eas Laicis adnumerare.

CAP. III.

Ex antiquis Patribus varia & multiplicia recensentur Diaconissarum ministeria. Diaconissa Diacono erat subdita, non autem inferioribus Ministris. Quando desierunt in Oriente. Quando in Occidente. Conciliatio multorum canonum Occidentalium qui videntur Diaconissas ante multa secula abrogasse. Sanctimoniales ante 25. annum secundum canones non consecratur. Nullæ fuerunt apud Græcos mulieres πρεσβυτερίδες, Presbyteræ, sed πρεσβύτιδες, seniores.

I. Restat nunc ut de officiis & ministeriis Diaconissarum agamus: Unde constabit antiquos Patres justas earum instituendarum causas habuisse; constabit etiam Ecclesiæ hodiernæ justas earum exauthorandarum causas non defuisse. Pleraque ejusmodi ministeria describit S. Clemens Constit. lib. 3. c. 15. *Eliges quoque Diaconissam fidelem & sanctam ad ministrandum mulieribus. Evenire enim solet aliquando in quibusdam domibus, ut non possis propter infideles mittere Diaconum ad mulieres, mittere vero possis Diaconissam propter cogitationes improborum. Ad multa enim indigemus Diaconissa. Ac primum quidem cum mulieres baptizantur, unget quidem eas Diaconus frontem tantum oleo sancto; post eum vero illinet eas Diaconissa. Non enim opus est ut viri inspiciant fœminas, &c.* Deinde explicato baptismi ritu, ait, c. 16. *Virum quidem suscipiat Diaconus, mulierem vero Diaconissa, ut honeste, & à quibus decet, fiat signum infractum: Postea Episcopus baptizatos chrismate ungat.* Et lib. 2. c. 26. sic edicit, *Ad Diaconum, aut Episcopum nulla mulier sine Diaconissa accedat.* Et lib. 3. c. 7. postquam vitam descripsit quam agere debent Viduæ addit, *Viduas igitur oportet esse honestas, graves; obedientes Episcopis, Presbyteris, Diaconis, adhuc etiam Diaconissis.* Libro autem 8. c. 28, *Diaconissa non benedicit, neque facit aliquid eorum quæ Presbyteri aut Diaconi faciunt, nisi quod januas custodit, & Presbyteris ministrat cum mulieres baptizantur, idque propter decorum & honestatem.* Idem quoque de Diaconissa refert Harmenopulus sect. 2. Epitomes tit 4. can. 14. Diacono subjecta erat Diaconissa, poteratque eam Diaconus absente Presbytero excommunicare; sed nulla erat Hypodiacono in eam autoritas, neque inferioribus Clericis ut statuit Clemens eodem loco. Consessus mulierum in Ecclesia curam gerebat, easque in sede idonea collocabat, ut Diaconi viros, Clemens lib. 2. c. 58. De Primitiis & Decimis, sive oblationibus fidelium quibus Clerici alebantur partes quatuor donabantur Episcopo, tres Presbytero, duo Diacono; Hypodiaconis, Lectoribus, Cantoribus, & Diaconissis, eorum unicuique pars una, lib. 8. c 31. Itaque Clericis Diacono inferioribus exæquabantur.

II. S. Ignatius in Epistola ad Antiochenos jam citata Diaconissis ut principale munus, portarum Ecclesiæ custodiam tradit, portarum videlicet per quas mulieres ad Ecclesiam ingrediuntur. Per diversas enim portas viri & mulieres in Ecclesiam ingredi solebant, quod in Occidente potissimum multis seculis diligenter observatum est.

III. S. Epiphanius in expositione fidei quæ extat in fine Panarii, sive librorum de hæresibus, *Diaconissæ ad hunc unum usum adhibentur, ut mulierum decoris & honestatis causa sint administræ, si id forte necesse fuerit: sive dum baptismo initianda sunt; sive dum earum corpora perscrutanda. Illæ quidem univiræ, & continentes esse debent, vel post unas nuptias Viduæ, vel perpetua Virgines.* Hæresi 79. quæ est Collyridianorum qui mulieribus sacrificandi licentiam dabant, sigillatim magis quæ ad Diaconæ ministerium pertinent, explicat, *Quanquam Diaconissarum in Ecclesia ordo sit, non tamen ad Sacerdotii functionem, aut ullam ejusmodi administrationem institutus est; sed ut muliebris sexus honestati consulatur: sive ut baptismi tempore adsit: sive ut inspiciat si quid passa sit, aut molestia pertulerit: sive ut cum nudandum est mulieris corpus interveniat; ne virorum qui sacris operantur, aspectui sit exposita, sed à sola Diaconissa videatur, quæ Sacerdotis mandato mulieris curam gerit, quo tempore vestibus exuitur. Qua in re cum ordinis illius modestia, tum Ecclesiastica disciplinæ prudenter admodum ex canonis præscripto est consultum.*

IV. Confirmat hæc, & aliquid addit Concilium Carthag. 4. c. 12. videlicet officium docendi mulieres baptizandas. *Viduæ vel Sanctimoniales quæ ad ministerium baptizandarum mulierum eliguntur, tam instructæ sint ad officium, ut possint apto & sano sermone docere imperitas & rusticas mulieres, tempore quo baptizandæ sunt, qualiter baptizatori interrogatæ respondeant, & qualiter accepto baptismate vivant.* Puto ex antecedentibus constare, Viduas illas vel Sanctimoniales electas ad hoc ministerium fuisse Diaconissas, quæ ex Viduis & Sanctimonialibus eligi solebant. Varia fuisse Diaconarum ministeria facilè colligitur ex Clericorum numero, quem definivit Justinianus Novella 3. in Ecclesia majore Constantinopolis, Presbyterorum scilicet sexaginta. Diaconorum masculorum centum, fœminarum quadraginta. Fuisse multiplicia oportet illa ministeria quæ in una Ecclesia quadraginta Diaconissas exercerent.

V. Tota illa disciplina in Diaconissas & ipsæ Diaconissæ, abhinc annos quingentos, & quid amplius, abolitæ sunt & extinctæ in utraque Ecclesia Græca & Latina. Ista desuetudo Doctoribus Latinis permultis antiqui moris ignaris occasionem dedit de hac ordinatione iniquè

Pronuntiandi; sed hoc judicium ratione zeli quo expressum est, facilè excusatur. Vivente Balsamone desierant in Oriente Diaconissæ; ut testatur in can. 15. Chalcedon. Nonnullas quidem Monachas ait adhuc eo nomine Constantinopoli vocari, sed abusivè, eo quod nulla chirotonia consecrentur. Interrogatus tamen à Marco Alexandrino Patriarcha de officio Diaconissarum lib. 5. Juris Orientalis Resp. 35. dicit in Ecclesia Constantinopolitana adhuc vigere; verum propter menstruorum inquinationem ab altari repulsas, & muliebres cœtus tantum Ecclesiasticè dirigere. Præterea omnia Euchologia ab annis quadringentis Diaconissarum ordinationes non amplius nobis exhibent. Earum quoque non meminit Symeon Thessalonicensis, licet Ordinationum ritus & mysteria fusè satis explicet. Eam quoque prætereunt Euchologiorum Græcorum editiones.

VI. Eodem tempore in Occidente omnino evanuerunt Diaconissæ. Sed antiquitus multò infrequentiores fuerunt in Occidente quam in Oriente. Vix enim antiqui rituales seu Sacramentaria earum mentionem faciunt. Deinde Petrus Pictaviensis primus Lombardi commentator in glossis super sententias l. 4. dist. 20. lit. f. septem velorum genera distinguens, unum Diaconissis tribuit, sed desiisse scribit, *Est*, inquit, *velum ordinationis in Diaconissis quadragesimo anno, sed abiit in desuetudinem.* Paucis verbis duo demonstrantur, Ordinationem Diaconissarum ante Petrum in Occidente viguisse; & Petri seculo jam desiisse. Longè ante Petrum desuetudinem illam contigisse, aut saltem incelebrem fuisse consuetudinem illam ex Lombardi & Hugonis Victorini scriptis manifestum est, qui de Sacramento Ordinis, & omnibus ejus partibus, & adjunctis ante Petrum scribentes, nihil tamen de Diaconissis tradiderunt.

VII. Antiqua nonnulla Concilia Occidentis, Galliæ potissimum, videntur contradicere, & omnino evertere quæ de Diaconissis in Occidente diximus, & sensu nostræ sententiæ contrario à permultis Doctoribus explicari solent: diligenter tamen considerata eam stabilire mihi videntur. Singulos canones proferemus, & separatim excutiemus, ut de genuino sensu Lector ipse judicet. Concil. Arausican. 1. c 26 *Diaconissæ omnimodan on ordinandæ. Si quæ jam sunt, benedictioni quæ populo impenditur, capita submittant.* Necesse non est canonem illum de Diaconissarum abrogatione interpretari; sed tantum ex eo colligere, præcipi ne omnimodæ ordinentur, hoc est, ne sine examine, ne ante quadraginta annos, ne præter conditiones à canonibus requisitas. Quod si aliter ordinatæ fuerint, *benedictioni quæ populo impenditur, capita submittant*, id est, Laicæ habeantur.

VIII. Epaunense Concilium cap. 21. *Viduarum consecrationem quas Diaconas vocant, ab omni regione nostra penitus abrogamus, solam eis Pœnitentiæ benedictionem, si converti ambiunt, imponendo.* Aliquid necessario subaudiendum. Quamobrem enim jubent Patres Diaconas illas ad Pœnitentiam publicam relegari si convertantur? Gravia igitur crimina perpetraverant. At omnes crimina perpetrasse, & ad Pœnitentiam amandandas est improbabile. Dicet forsan aliquis non omnes peccasse, sed propter multarum crimina universum ordinem in illis Provinciis extinctum. Id fieri potuit. Verum si hoc factum fuisset; Pœnitentiæ impositionem absolutè & sine ullo discrimine Concilium non decrevisset. Certum igitur de omnibus Diaconissis canonem non esse intelligendum. De quibus vero difficile dictu. Lumen forsan mutuabitur canon ille ex can. 17. Concilii Aurelian. 2. *Fœminæ quæ benedictionem Diaconatus hactenus contra interdicta canonum acceperunt; si ad conjugium probantur iterum devolutæ, a communione pellantur.* Patres igitur Epaunenses universas Diaconas contra canones ordinatas deponunt, quales teste Concilio Aurelianensi 2. plures erant eo tempore; non autem omnes omnino Diaconas. Vult autem Aurelianensis canon ut benedictio Diaconatus contra canones suscepta non liberet eas à castitate quàm voverunt servanda.

IX. Sed Concilium Turon. 2. can. 21. quod post Epaunense annis 60. celebratum est, aliam nobis suppeditat interpretationem. Nam Viduarum consecrationem de qua Epaunense loquitur, interpretatur viduarum benedictionem, non in Diaconissas ordinationem. Certum est autem viduarum benedictionem cum Deo sese consecrant, canonibus prohiberi, ut capite præcedente docuimus. Nihil igitur aliud prohibent Patres Epaunenses quam Viduarum cum velum accipiunt benedictionem, nec ullus est eis de Diaconissis sermo. Turonensis canon est ejusmodi, *Illud verè quod aliqui dicunt, Vidua quæ benedicta non fuit, quare non debet maritum accipere? cum omnes sciant quod nunquam in canonicis libris legatur benedictio Vidualis; quia solum propositum illi sufficere debet sicut in Epaunensibus canonibus à Papa Avito, vel omnibus Episcopis conscriptum est*, Deinde refertur canon ipse Epaunensis, *Viduarum consecrationem quas Diaconas vocant, ab omni religione nostra penitus abrogamus.* Itaque juxta mentem Turonensium Patrum non agitur in canone Epaunensi de Diaconissis propriè dictis, sed tantum de viduis quas vulgus impropriè Diaconas vocabat non benedicendis.

X. Sed admissâ hac interpretatione non immerito quæretur, quis erit sensus verborum istorum, *solam eis Pœnitentiæ benedictionem si converti ambiunt, imponendo*, in canone Epaunensi sequentium. Respondeo, juxta Concilii Turonensis mentem de Viduis agi in canone Epaunensi quæ secundis nuptiis sese implicuerant, quæque crimen suum obtentu benedictionis non acceptæ, excusabant. Definiunt nihilominus Patres non obstante hac excusatione nulli viduæ quæ se Deo consecrat dandam esse benedictionem, solamque, si contra castitatis propositum egerint, relictam esse Pœnitentiæ benedictionem, nec ut à secundis nuptiis abstineant, benedictionem ut Virginibus esse impertiendam. Refert præterea idem Concilium in hujus rei probationem can. 27. Concil. Arelat. 2. ut demonstret viduis castitatem

tatem profeſſis, licet non benedicantur, ad A ſecundas nuptias convolare non eſſe permiſſum: *Et expreſſius decretum eſt in Synodo Arelatenſi, Profeſſas Viduas, ſi in incontinentia perſtiterint, cum raptoribus eſſe damnandas.* Itaque ex can. Epaunenſi argumentari eſt extra ſcopum jaculari. Eodem prorſus ſenſu intelligi poteſt. c. 17. Concilii Aurelianenſis 2. jam relatus.

XI. Sed fortius ſtringere videtur can. 18. ejuſdem Concilii. *Placuit etiam ut nulli poſtmodum fœmina Diaconalis benedictio pro conditionis hujus fragilitate credatur.* B Videtur enim Concilium non omnes Diaconiſſas deponere, & ad Pœnitentiam redigere, ut Epaunenſe, quod eſt abſurdiſſimum; ſed relictis iis quæ jam ordinatæ erant, cavere ne in poſterum aliæ conſecrentur. Non eſſe tamen univerſalem illam prohibitionem ex ratione reddita clarum eſt, *propter conditionis humanæ fragilitatem.* Ergo nulli Virgini Virginitas, nulli viduæ caſtitas credenda eſſet, quod eſt perabſurdum. Intelligendus ergo canon ille ex C antiquorum canonum præſcripto, ut nulli poſtmodum fœminæ diaconalis benedictio credatur ante annum 40. vel ut ſcriptura ſacra, & antiquiſſimi canones jubent, ante ſexageſimum.

XII. Hujus rei præclaram rationem nos docet Sanct. Baſilius c. 24. ad Amphilochium, *Vidua ſexaginta annos nata, ſi rurſus cum viro habitare voluerit, boni communione non dignabitur, donec ab impuritatis perturbatione ceſſaverit. Sed ſi ante ſexaginta annos, eam in* D *numerum retulerimus noſtra eſt, non mulieris culpa.* Concilium Chalcedon. hoc tempus ad annum 40. reduxit, & Concilium in Trullo conſimiliter. Ut igitur Diaconiſſæ crimen imputetur ante ſexageſimum, aut ſaltem ante quadrageſimum annum ad hanc dignitatem non eſt provehenda: Nec canon iſte cum præcedente & aliis comparatus plura exigit. Eadem de cauſa in Concilio Agathenſi quod Au- E relianenſe 2. triginta annis præceſſit, per Sanctimoniales intelligendæ ſunt Diaconæ, cum ait c. 19. *Sanctimoniales quantumlibet vita earum & mores probati ſint, ante annum ætatis ſuæ quadrageſimum non velentur.* Ætas illa Diaconiſſis velandis & ordinandis erat deſtinata; Sanctimonialibus verò Virginibus annus 25. ut illius ſeculi & præcedentis canones & decreta definiunt: Ita Concil. Carthagin. 3. c. 4. Arelat. 2. c. 33. Milevitan. c. 26. Gelaſius I Ep. 1. Turon. 2. c. 21. Non eſt probabile Agathenſes Patres tot canonibus contrarium ſtatuiſſe. Velum igitur Diaconiſſarum intelligunt, quod Sanctimonialibus, ſi neceſſe erat, juxta canones anno quadrageſimo tradebatur. Eodem ſenſu accipiendus eſt can. 8. Concilii Cæſaraugustani: *Item lectum eſt non velandas eſſe Virgines, quæ ſe Deo voverint, niſi quadraginta annorum probata ætate, quam Sacerdos probaverit.* Hac ratione canones omnes ſibi perbelle conſentiunt.

XIII. Supereſt Concilii Laodiceni. c. 11. qui cum aliqua probabilitatis ſpecie opponi poteſt, *Non oportet ſeniores dictas,* πρεσβυτίδας, *vel Præſidentes, in Eccleſiis conſtitui,* καθίστασθαι. Verum non agitur eo canone de Diaconarum ordinatione, ſed de Seniorum mulierum in Eccleſia, quæcunque illæ ſint, ad certam præfecturam in illa regione uſitatam inſtitutione: προκαθεδρίαν iſtam tollit Concilium. Ideo Patres verbo καθίστασθαι utuntur, quod conſtituere & ſtabilire ſignificat; non ordinare per manus impoſitionem, ſive χειροτονεῖσθαι. Zonaras & Balſamon Seniores illas interpretantur vetulas quaſdam mulieres, quæ tum temporis in illa Provincia cæteris mulieribus in Eccleſia ordinis & conſeſſus cauſa præficiebantur. Notabit inſuper Lector malè Interpretes omnes πρεσβυτίδας interpretari Latinè Presbyteras; pejuſque antiquam verſionem paraphraſticè hoc nomen ſic explicare, *mulieres quæ apud Græcos Presbyteræ appellantur, apud nos autem Viduæ, Seniores, Univiræ, & Matriculariæ, &c.* Nullæ enim ſunt apud Græcos mulieres Presbyteræ, πρεσβυτέριδες, ut diſertè negat Sanct. Epiphanius hæreſi 79. & adnotatum eſt ſuprà, ſed tantum πρεσβυτίδες, quo nomine in quibuſdam regionibus vocabantur è Diaconiſſis ætate provectiores.

EXER-

EXERCITATIO XI.

DE VARIIS QUÆSTIONIBUS QUÆ secundum Latinos & Græcos communiter de Subdiaconatu & quatuor Minoribus ordinibus disputari possunt.

CAPUT I.

Subdiaconatum & quatuor minores Ordines demonstratur non esse Sacramenta, eo quod antiqui autores dicunt eos non esse sacros, & ab Ecclesia labente tempore esse institutos. Deinde eo quod olim plures in quibusdam Provinciis fuerunt, in aliis multò pauciores, nonnulli abrogati, alibi viguerunt: Nonnullorum in multis Provinciis nulla unquam memoria. Multi Scholastici asserunt Subdiaconatum non esse Sacramentum: Plurimi de quatuor minoribus id negant. Non omnes Ordines instituti sunt propter Missæ sacrificium. Ordo Custodiæ Martyrum, in quo consistebat. Acolythorum apud Græcos nusquam mentio.

I. HActenus actum est de ordinibus qui in Ecclesia Latina per mannum impositionem & orationem non secus quàm in Græca conferuntur. Nunc de cæteris agendum quos per instrumentorum traditionem conferre in Ecclesia Latina mos est, quoniam, ut ait Concilium Carthag. IV. manuum impositionem non habent. In his igitur conferendis perpetua est & antiquissima Latinorum à Græcis & Orientalibus differentia. Hi enim in eorum collatione solam adhibent cum Oratione manuum impositionem, isti verò solam instrumentorum traditionem. Ordines isti secundùm vulgatum Latinorum usum quinque sunt, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus: Secundum autem Græcos duo, Subdiaconatus, & Lectoratus. Quibusdam, ut Syris, tertius est, Cantoratus. De his quædam quæri possunt, quæ ad omnes ex æquo spectant; alia quæ ad singulos. A Prioribus incipiemus. Primum quæritur, an ordines illi Sacramenta sint, characteremque imprimant. Secundo, an secundus primum necessario supponat; tertius utrumque, & sic de cæteris. Tertiò unde varietas illa materiæ, & quid est quod ei occasionem dedit.

II. Prima quæstio nondum definita est, & in utramque partem à Doctoribus Scholasticis disputatur, ea tamen cum differentia, ut longè plures reperiantur qui quatuor minores Ordines asserant non esse Sacramenta, quàm qui idem de Subdiaconatu prædicent. Omnes ta-
A men in eo conveniunt, quod censeant hanc propositionem probabilem, *Subdiaconatus & quatuor minores Ordines Sacramenta non sunt, nec characterem imprimunt*, licet quà respicit solos minores Ordines, eam judicent probabiliorem, & eorum multi affirmativam, illi contrariam hac repudiata amplectantur. Eam propositionem integram, qua respicit Subdiaconatum, & subsequentes Ordines asserunt Sententiarum Magister l. 4. distinct. 24. Durandus in 4. distinct. 24. quæst. 2. num. 6. Cajetanus Opuscul. tom. 1. tractatu 11. artic. unico.
B Victoria Summa de Sacram. quæstio 2. de Ordine, Martinus Aiala de traditionibus Apostolicis, par. 2. c. de Ordine. Arcudius de Sacrament. l. 6. c. 9. in eam inclinat. His addi potest Alphonsus de Castro adversus hæreses, verbo, *Ordo Sacramentum*, qui hanc contrariæ præfert. Verum qua solos Ordines minores respicit, longè plures ambabus, ut dicitur, manibus eam amplectuntur: Gabriel Vasquez Doctor inter Scholasticos celeberrimus, Tom. 3. in tertiam partem, disput. 237. c. 2. qui qua-
C cunque congessit autores sibi consentientes, Durandum, Cajetanum, Martinum Aialam, Alphonsum ubi supra, Medinam lib. 1. de continentia c. 46. Dominicum Soto in 4. d. 24. q. 1. art. 4. Conclus. 7. & 5. ad argumenta Durandi, ubi addit sibi persuasum habere, si S. Thomas in Summa Theologiæ ad hunc locum pervenisset, amplexurum contrariam opinionem ei quam in 4. dist. 24. tradidit: Et dist. 25. q. 1. art. 2. post 2. Conclusionem, manifestè

feste dicit hanc ſententiam cum Durando ſe conceſſiſſe. Navarrus in Summa c. 22. n. 18. His addi poſſunt alii non pauci, Victoria relectione de Simonia. Angles in 4. eos vocat Sacramentalia. Caranza in Summa Conciliorum inſtitutionis ait eſſe Eccleſiaſticæ, Arcudius lib. 6. c. 9. Eſtius utramque ſententiam ita cenſet eſſe probabilem, ut nihil in alterutram partem definire voluerit.

III. Quum ego examino & perpendo antiquorum Patrum de Subdiaconatu & minoribus Ordinibus teſtimonia, propoſitionem illam qua aſſeritur, & Subdiaconatum, & quatuor minores Ordines, non eſſe Sacramenta, judico tam eſſe certam & evidentem, ut qui ea conſideraverit, ire contra vix poſſit. Scholaſtici qui primi ea de re diſputarunt, argumenta è Pontificali Romano cum antiquorum Patrum dictis & factis non ſatis comparato deprompſerunt. Deinde eorum diſcipuli pauca quæ Magiſtri non viderant, edocti, ab ea quam hauſerant ſententia ſeceſſionem non fecerunt, exiſtimantes iis ſe facilè reſpondere poſſe. Verum ſi quis antiqua monumenta diligentius ſcrutetur, ut Poſteri ſecere tanta contra ſe teſtantium nube obruetur, ut niſi affirmet veri Sacramenti iſtos Ordines rationem non habere, difficillimè de eorum verbis exitum ſit expediturus. An fallar conſideratis quæ ſequuntur, Lector dijudicet. Quatuor argumentis propoſitionem illam demonſtrabimus, ſeu potius Antiquorum teſtimonia in quatuor claſſes digeremus.

IV. Primum argumentum petetur ab iis Antiquorum dictis quæ docent minores illos Ordines ab Apoſtolis non eſſe inſtitutos, ſed ab Eccleſia, creſcente fidelium multitudine adjectos, aliaque enarrant his ſimilia. Uno teſtimonio duos teſtes proferemus, Amalarium Fortunatum vulgo creditum Archiepiſcopum Trevirenſem, & Sanct. Ambroſium ab eo in ſuæ ſententiæ confirmationem allatum, lib. 2. de Officiis Eccleſiaſt. c. 6. *Primò notandum eſt eos Ordines qui potiſſimum neceſſarii ſunt in Eccleſia Apoſtolum Paulum denominaſſe, & eorum mores depinxiſſe, ſine quibus non poteſt rite immolatio altaris celebrari, ſcilicet ſine Sacerdote & Diacono. Ut ſine retardatione Sacerdos vigilet circa hoſtias, neceſſarius eſt Diaconus ad miniſtrandum ea quæ neceſſaria ſunt Sacerdoti: Cæteri Ordines his adjecti ſunt. Creſcente Eccleſia, crevit officium Eccleſiaſticum: ut multitudini Eccleſiæ ſubveniri poſſet, adjiciuntur inferiores in adjutorio Propoſiterum. Unde Ambroſius in tractatu Epiſtola ad Timotheum: illud vero dictis noſtris adjici dignum eſt, quoniam non convenit demirari, ſi neque Subdiaconorum neque Lectorum memoriam Apoſtolus feciſſe videatur. Iidi etenim gradibus functionum qui in Eccleſia neceſſario habentur, iſti poſtea magis ſunt adjecti propter utilitatem miniſterii, quod propter multitudinem credentium per alteros poſtea impleri debere neceſſitas flagitavit. Unde nec Ordinationem ante altare aſſequuntur, eo quod nec myſteriis miniſtrare ſtatuuntur; ſed alii quidem eorum, Lectionum officium implent, alii vero intra Diaconium illa præparant, quæ ad Diaconi pertinent miniſteria; nec non ſolicitudinem implent luminariorum. Nam myſterii miniſterium Presbyteri ſoli implent & Diaconi; alii quidem eorum Sacerdotale opus implentes; alii vero ſacris miniſtrantes.* Nihil mihi clarius his verbis fingi poſſe videtur. Deinde ex iſta Patrum narratione Durandi fundamentum quo probat Subdiaconatum & Minores Ordines vera Sacramenta eſſe non poſſe, & cui Adverſarii illud concedendo reſpondere non poſſunt, falſum evidenter aſſumit: Omnes ſcilicet Ordines ad Sacramentum Euchariſtiæ referri. Ad Synaxis enim celebritatem & decorem auguſtiorem; ad populum regendum & in officio continendum, plerique eorum inſtituti ſunt, non ad Sacrificium altaris peragendum; coram quo non conſecrantur, nec conſecrati miniſtrant. Sanè ſi velis ad ſacrificium eos referre, & idcirco Sacramenta vocare, non ſeptem tantum erunt Ordines, & Sacramenta, ſed centum facilè creabuntur, quorum unumquodque directius & immediatius ad Euchariſtiæ ſacrificium referetur quàm Oſtiariatus, & Exorciſtatus.

V. Urbanus II. in Concilio Beneventano, ut apud Ivonem in Decreto part. 5. c. 72. citatur, *Nullus in Epiſcopatum eligatur, niſi in ſacris Ordinibus religioſe vivens inventus eſt. Sacros autem Ordines dicimus Diaconatus & Presbyteratus. Hos ſiquidem ſolos primitiva legitur Eccleſia habuiſſe: Super his ſolis præceptum Apoſtolicum habemus. Subdiacones verò, quia & ipſi altaribus miniſtrant, opportunitate exigente, concedimus; ſed rariſſime, ſi tamen optata ſint religionis & ſcientia. Quod ipſum ſine Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia non fiat.* Soli hi ordines Majores ſunt, & Apoſtolico jure ſacri: Eccleſia poſtea Diaconatum qui implicitè continet omnes inferiores ordines & dignitates, ſive miniſteria, diverſimodè explicavit pro populi fidelis multitudine, & Eccleſiarum opibus, varios creans utilitatis & ſplendoris cauſâ ordines & dignitates. Ait Subdiaconos altaribus miniſtrare. Jam tùm ab aliquot ſeculis hoc uſurpabatur, ſed non ſic ab antiquo, nec hactenus in Oriente obtinuit. Hic canon refertur quoque diſt. 60. canone ultimo.

VI. Hugo à Sanct. Victore lib. 2. de Sacramentis fidei, part. 3. c. 13. eandem ſententiam ut ſuo tempore vulgatam confirmat, ad canonem præcedentem alludens, *Sacri canones definiunt nullum in Epiſcopum eligendum, niſi qui prius in ſacris Ordinibus religioſe fuerit converſatus. Sacros autem Ordines Diaconatus & Presbyteratus tantum appellandos cenſent, quia hos ſolos primitiva legitur Eccleſia habuiſſe, & de his ſolis præceptum habemus Apoſtolicum*, &c. Paulò poſt Hugonem Gratianus eodem modo philoſophatus eſt diſt. 21. *Levitas autem ab Apoſtolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos & Acolythos, procedente tempore, Eccleſia ſibi conſtituit.* Magiſter Sententiarum omnium Scholaſticorum dux iiſdem annis cum duobus præcedentibus vivens lib. 4. diſt. 24 lit I. *Cumque omnes Ordines ſpirituales ſint & ſacri, excellenter tamen canones duos tantum ſacros Ordines appellari cenſent, Diaconatus ſcilicet & Presbyteratus: quia hos ſolos primitiva Eccleſia legitur habuiſſe, & de his ſolis præ-*

preceptum Apostoli habemus. Apostoli enim in singulis civitatibus Episcopos & Presbyteros ordinaverunt: Levitas etiam ab Apostolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos vero & Acolythos, procedente tempore Ecclesia sibi constituit. His æqualis Petrus Blesensis serm. 47. *Primo notandum occurrit, quia productior est ascensus ad hunc gradum nunc quam in primitiva Ecclesia; in qua qui tantum fidelis erat, Diaconus fiebat vel Sacerdos. Introducti postea sunt quidam minorum Ordinum gradus, per quos tanquam per cantica graduum ascenditur ad Sacerdotium.* Isto consensu nihil expressius requiri potest: cui accedit quod nulli autores antiqui contrarium dixerint, aut istos Ordines ex parte institutionis, sacris æquaverint.

VII. Secundum argumentum, sive secunda testimoniorum classis, petitur ab istorum Ordinum, modo unius, modo alterius, aut etiam plurium cessatione, additione, diminutione, abrogatione, & redintegratione; quibus manifestè evincitur eos Ordines institutionis esse Ecclesiasticæ; & posse pro Ecclesiæ prudentia aut consuetudine, sicut cæteræ Ecclesiæ consuetudines, mutari aut abrogari. Ista multorum exemplorum inductione demonstrari possunt. Primum ex eo quod infra testimoniis innumeris demonstrabimus, ab annis saltem mille & ducentis tres ex istis quatuor ordinibus in Ecclesia Orientali prorsus desiisse; si modo in ea aliquando fuerunt. Sed tanto tempore Latinorum nemo ideo Græcos aut alios Orientales redarguit, aut mutilum esse apud eos Sacerdotium conquestus est. Tot viri sancti, tot Martyres, tot Doctores apud eos fuerunt, quorum apud eos nullus fuit Ostiarius, aut Exorcista, aut Acolythus. Tot sancti Episcopi qui hos Ordines nunquam contulerunt, aut de iis conferendis nunquam cogitarunt

VIII. Secundo Cantoratus seu Psalmistatus, hactenus ordo est apud Græcos & Syros non secus ac Lectoratus, & Subdiaconatus, ut docent omnia eorum Euchologia. Antiquitus eadem erat Latinorum consuetudo: Antiquus ordo Romanus, *Psalmista, id est, Cantores possunt absque scientia Episcopi, sola jussione Presbyteri officium suscipere cantandi, dante eis Presbytero, vel potius Episcopo, Antiphonarium in manus, & dicente sibi, Videte ut quod ore cantatis, corde credatis, & quod corde creditis, operibus probetis.* Idem Concilium Carthaginense 4. c. 10. *Psalmista, id est, Cantor potest absque scientia Episcopi, sola jussione Presbyteri officium suscipere cantandi, &c.* Eadem habent Isidorus lib. 2. de officiis Ecclesiast. c. 12. Rabanus Maurus de instit. Clericor. l. 1. cap. 11. Isidorus quoque loco citato, & in Epist. ad Leudefridum separatim, & capite distincto, non secus ac cæterorum ordinum, Psalmistarum ordinationes & officia, explicat. Rabanus Maurus licet id non faciat separato capite, Psalmistarum tamen ordinationes & officia à Lectoribus dividit: Quibus sanè demonstrant se credidisse ordines esse distinctos, & distinctis actionibus conferendos. Idem credidit Concilium Carthaginense III. quod omnes illos autores præcedit, cum dixit c. 21. *Clericorum nomen etiam Lectores, & Psalmista, & Ostiarii retineant.* S. quoque Gregorius lib. 11. Ep. 54. *Presbyteros, Diacones, Subdiacones, Cantores, Lectores, Clericos appellamus.* Similia Beda in vita S. Cuthberti, c. 16.

VIII. Objicietur forsan dissimilitudinem esse quod Cantoratum poterat conferre Presbyter. Sed hoc nihil ad rem. Erat enim ex antiquorum Conciliorum decretis permissum Chorepiscopis, & Monasteriorum Præfectis, modo Sacerdotes essent, non modo Cantoratum conferre, verum etiam quatuor minores Ordines, atque etiam Subdiaconatum, ut sæpius jam dictum est, & probatum: Constatque hoc præterea manifestò quod ad Chorepiscopos attinet ex Sanct. Isidori verbis lib. 2. de Officiis Ecclesiast. c. 6. Eodem privilegio nunc fruuntur non tantum Cardinales Presbyteri, sed & Cisterciensis Ordinis Abbates. Ut igitur hoc privilegium non impedit Ordinum sic collatorum veritatem; sic nec idem in Occidente Presbyteris Cardinalibus seu Parochis concessum impediet quin Psalmistatus quia per Presbyterum collatus, sit verus Ordo, & Subdiaconatui, cæterisque minoribus Ordinibus æquiparandus. Imo quilibet Episcopus olim in multis Provinciis cui libebat Presbytero jus & autoritatem dare poterat Acolythos & Subdiaconos creandi & consecrandi, ut evidenter testatur Gelasius I Papa in Epistola ad Episcopos Lucaniæ, c. 8. At hic Cantoratus ordo in Ecclesia Latina, ut omnes sciunt, prorsus interiit.

IX. Tertio, nonnulli ordines olim in quibusdam Ecclesiis viguerunt, qui à multis seculis abrogati sunt; & in multis Ecclesiis nonnullorum ex quatuor illis Minoribus nulla erat memoria. Fossariorum ordo in quibusdam Ecclesiis olim erat celebris. Sanctus Hieronymus in Epistola ad Rusticum Narbonensem, aut quivis alius illius Epistolæ autor, sanè antiquus: scribebat enim, ut ex illo opusculo colligitur, florente adhuc in quibusdam Galliæ partibus imperio Romano, de variis Clericorum ordinibus opere speciali scribere sibi proponebat. A quo vero incipit? *Primus*, inquit, *in Clericis fossariorum ordo est*, &c. eumque postea plurimis verbis, ut sequentes ordines describit. Sed Exorcistatum & Acolythatum prorsus præterit. Quamobrem vero hæc? Si in ipsius Ecclesia & vicinis nulla fuisset specialis fossariorum, ut aliorum Ordinum, consecratio; sed Exorcistarum, atque Acolythorum ordines in iis locis à cæteris Ordinibus fuissent distincti? Fossariorum ordo non vigebat tantum in locis quibus Hieronymus ille scribebat, sed etiam in Oriente apud Syros, vicinosque populos, ut ex antiquissimo autore Sanct. Ignatio Antiocheno constat ad Antiochenam plebem suam scribente: *Saluto*, inquit, *Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes, Exorcistas*, &c. Per laborantes intelliguntur fossarii, ut Sanct. Epiphanii verba in expositione fidei demonstrant; qui eosdem Clericis adnumerat, *sequuntur laborantes qui mortuorum corpora curant.* Paulatim tamen Ordines isti extincti

sunt

sunt in illis ipsis locis in quibus instituti fuerant; atque à multis seculis nulla est amplius eorum memoria.

X. Quarto, debet his adjungi Martyrum custodia quæ olim in Ecclesia Romana proculdubio fuit ordo Ecclesiasticus, ut constat ex S. Sylvestro in Epilogo Synodi Romanæ, *Si quis desiderat in Ecclesia militare, aut proficere, sit prius Ostiarius, Lector, Exorcista per tempora quæ Episcopus constituerit. Deinde Acolythus annis quinque, Subdiaconus annis quinque, Custos Martyrum annis quinque, Diaconus annis quinque, Presbyter annis tribus*, &c. Fateor equidem Epilogum istum S. Sylvestro esse multo posteriorem. Verum ea in Epilogum conjecta sunt, quæ ad Concilii substantiam pertinebant. Quidquid sit, cum ista ante annos circiter nongentos citata & approbata deprehendantur, certum est ejusmodi ordinem ante illa secula in Ecclesia Romana fuisse usurpatum. Hæc eadem habet, & eodem ordine Pontificale Damasi in vita S. Sylvestri.

XI. Nemo, quod sciam, explicavit, quale esset officium custodiæ Martyrum, & circa quæ versaretur. Ut id quod sentio explicem, in memoriam revocandum est, Christianorum Ecclesias olim martyria dictas, eo quod in Martyrum cœmeteriis ædificarentur, altariaque Ecclesiarum super ipsa Martyrum cœmeteria construerentur. Martyrium propriè erat Ecclesiæ sanctuarium, in quo erat altare, & subtus altare locus in quo Martyris corpus reconditum erat, in quem locum per aliquot gradus descensus erat. Ab eo loco tota Ecclesia Synecdochicè Martyrium dicebatur. Apud Latinos, Romæ potissimum, locus ille Confessio vocabatur; ut Confessio Sanct. Petri, Sanctuarium est Ecclesiæ Sanct. Petri in quo erat altare Deo dicatum sub Sanct. Petri nomine, & sub altari corpus Sanct. Petri sepultum. Hoc passim Romæ in antiquis Ecclesiis visitur. Custos igitur Martyrum ille dicebatur, cui cura istius Martyrii, seu Confessionis, altarisque suprà ædificati erat demandata; non quidem ut altare curaret, Sanctuariumque ingrederetur, dum celebrabantur mysteria: hoc erat tunc solis Sacerdotibus & Diaconis licitum; verùm ut extra illa tempora curationis istius officio fungeretur: ideo testimonia quæ Custodum illorum mentionem faciunt, eos collocant ante Subdiaconos post Diaconos; Subdiaconi enim propius ad altare accedunt. Hæc obiter de Martyrum Custodibus dicta sunto.

XII. Nec etiam in hac causa minimi momenti esse debet, quod Acolythorum nusquam fit mentio, nisi post annum à Christo nato ducentesimum & quinquagesimum; scilicet apud Sanct. Cyprianum, & in Epistola S. Fabiani: quæ enim antiquiora testimonia referuntur, palam νοθευόν. Verum quidem est de his eo tempore mentionem fieri, ut jam constitutis, & stabilitis, ac proinde Acolythorum creationem illud tempus præcedere. Verùm si sunt ab ipsismet Apostolis instituti, qui factum est, ut antiquissimi autores qui cæteros ordines commemorant, & plures quàm nunc habeamus, Acolythorum non meminerint? Qui factum est, ut apud Græcos autores nulla unquam ætate compareant? Apud Eusebium quidem in historia Ecclesiastica Acolythos legere est, sed hoc à se, aut ex Autore Græco non refert; exscribit tantum verba Epistolæ S. Fabiani Papæ Græcè translata; ex quo solo testimonio, ut ab Eusebio refertur, colligi potest in Ecclesia Romana tum temporis Acolythos viguisse.

CAP. II.

Idem demonstratur iis Antiquorum testimoniis quæ docent Diaconatum & Presbyteratum collatos omissis Subdiaconatu, & aliis minoribus, vel omnibus, vel aliquo, aut aliquibus eorum Presbyteratus ad sui collationem nullum ordinum antecedentium prærequirit, sed ad exercitium requirit Diaconum. Acolythus aliquando pro Subdiacono ponitur. Saltus in Ordinibus antiquitus dupliciter committebatur. Confessoris Christi dignitas licet non esset Ordo, sufficiens tamen erat ad Diaconatum præparatio.

I. TErtia argumentorum classis, seu tertium argumentum ab iis Antiquorum testimoniis petitur, quæ docent istorum ordinum subordinationem in altiorum Ordinum promotione sæpe non fuisse observatam; hoc est, sæpe Lectores ordinatos, qui nunquam fuerant Ostiarii; Acolythos qui nunquam fuerant Ostiarii, Lectores, aut Exorcistæ; Subdiaconos, aut etiam Diaconos, qui nullo minorum Ordinum charactere fuerant insigniti. Unde certè manifestissimum mihi videtur antiquam Ecclesiam istos ordines non existimasse divinitus institutos. Nam si aliter censuisset, qua confidentia unum aut alterum, aut etiam omnes pro arbitrio prætermitteret? Hinc etiam colligitur veritas istius axiomatis vulgati, Episcopatum ut validè conferatur, necessario Presbyteratum præcedentem requirere; Presbyteratum verò nullum antecedentium ordinum: Nullum enim extat exemplum Episcopatus non Presbytero collati. Cæteros quoque antecedentium nullum, ut radicitus inhæreant, supponere. Hoc tamen peculiare habet Presbyteratus quod licet in sui collatione præcedentium nullum requirat, necessario tamen in officii sui exercitio Diaconum postulat, ut sæpe dictum & probatum est. Quapropter licet Diaconatu non præcedente, rata sit Presbyteratus collatio, eo tamen creato, absolutè necesse est Diaconum creari, si nullus jam sit creatus, ut officium suum exequi possit. Ideo sacra Scriptura trium tantum mentionem fecit, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi; Episcopi qui regeret Ecclesiam; Presbyteri qui sacrificaret; Diaconi qui ministraret. Ecclesia postmodum

Episcopum implicitè varios gradus continentem in Metropolitas, Patriarchas, & Primates explicavit: Diaconos in varios gradus sibi invicem subordinatos: deinde multitudine fidelium crescente, & Ecclesiarum opibus, in Ministros alios honoratos, sibi tamen ut conferri possint non subordinatos.

II. Verum id quod assumpsimus exemplis demonstremus. Hujus antiqui moris exempla occurrunt plurima. Multa refert Petrus Arcudius lib. 6. de Concordia Ecclesiæ Occidentalis cum Orientali c. 9. eadem & pleraque alia referemus. Ordinem ducat Concilium Sardicense, c. 10. quem refert in Photium Nicolaus I. ep. 2. Sic autem decernit, *Si quis dives, vel ex foro Scholasticus, Episcopus fieri dignus habeatur, non prius constituatur quàm Lectoris, & Diaconi, & Presbyteri ministerium peregerit, ut in unoquoque gradu, si dignus existimatus fuerit, ad Episcopatus fastigium per progressionem possit ascendere.* Omittunt Patres illi, quorum maxima pars Latinorum erat, Subdiaconatum juxta Græcos; tres alios ordines, juxta Latinos.

III. Huic decreto frequens Ecclesiæ praxis suffragatur. Sanctus Chrysostomus, ut videre est apud Georgium Patriarcham Alexandrinum, Metaphrastem, Leonem Imperatorem, Cassiodorum, & alios qui ejus vitam, gestaque describunt, primo constitutus est Lector à Zenone Tyri Episcopo; deinde Diaconus à Meletio Antiocheno. Denique Presbyter à Flaviano Meletii successore. Licet autem omnia Chrysostomi dicta factaque minutè & fusè nonnulli autores persequantur, neque tamen minorum Ordinum, nec ipsius Subdiaconatus mentionem faciunt: Imo eam vitæ actionem enarrant, quæ nec minores Ordines cæteros, nec Subdiaconatum admittit. Similiter S. Eutychius Constantinopol. Patriarcha, circa annum 550. primum ordinatus est Lector, deinde Diaconus, postea Sacerdos, denique Patriarcha: nec aliorum ordinum susceptorum apud istos autores ulla mentio. Quamobrem autem eos subticuissent, cum enarrati gloriam illis conciliarent.

IV. Pressius adhuc idem probat id quod de Sanct. Epiphanio Constantiæ Cypri Episcopo narrat vitæ illius autor apud Surium 12. Maji, Pappum nempe Citriæ Episcopum ordinasse illum Diaconum invitum; deinde Presbyterum & Episcopum, cum ut ordinationem effugeret Epiphanius sæpius clamaret, & affirmaret se non esse Clericum, hoc est, nondum in Lectorem consecratum, sperans hac vera & constanti assertione Pappum ab ordinatione cessaturum. At Pappus hæc susque deque habens ait, *Vide ô fili nec neges coram tot sanctis Patribus, & condemneris, ut qui abscondit talentum. Dixitque Epiphanius, Non pater, non sum Clericus. Hæc autem cum dixisset Epiphanius, Pappus dedit pacem. Unus vero ex Diaconis, capite Epiphanii apprehenso, eum vi duxit ad Pappum, ad altare; adeo ut multi quoque alii convenerint, ut eum servarent ad altare. Eum itaque ordinat ad altare. Et rursus dat ei pacem, & ipsum ordinat Presbyterum, rursusque fit consequentia, & eum ordinat Episcopum.* Græcè proculdubio pro consequentia habetur ἀκολουθία, officium, ordinationis scilicet Episcopalis. En Subdiaconatus ordinem, cæterosque præcedentes omittit Pappus, insignem Monachum existimans ad Diaconatus susceptionem satis esse dispositum, atque uno & eodem die tres illi confert ordines; Diaconatu enim collato & enim Presbyterum & Episcopum illum ordinat.

V. Epiphanius ipse omissis cæteris ordinibus Paulinianum Monachum Sanct. Hieronymi fratrem comprehensum, ore compresso, ne repugnaret, Diaconum ordinavit & Presbyterum: *Ignorantem eum & nullam penitus habentem suspicionem*, ait Sanct. Epiphanius Epist. 60. apud Sanct. Hieronymum, *per multos Diaconos apprehendi jussimus, & teneri os ejus, &c. & primum Diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Domini, & compellentes ut ministraret, &c. & cum ministraret in sanctis sacrificiis, rursus eum ingenti difficultate tento ore ejus, ordinavimus Presbyterum.*

VI. Hujus rei tria sunt exempla apud Theodoretum in Philotheo cap. 13. refert simplicem quendam, & rusticum Eremitam Macedonium nomine austerissimè in vertice montis viventem, & magna cum sanctitatis fama, in urbem à Flaviano Antiocheno Episcopo, accusationis in eum delatæ prætextu, accersitum, sed revera ut eum Sacerdotio initiaret. *Cum autem*, inquit, *mysticum esset propositum sacrificium, adducit ad altare, & eum cooptat in numerum Sacerdotum. Postquam autem finitum fuit sacrum officium, & hoc ei significavit aliquis, quod enim factum fuerat, ignorabat omnino, primum quidem incessebat omnes maledictis, & conviciis, &c.* Si Lector fuisset, num cum Presbyter consecrabatur, quid sibi fieret, ignorasset, initiantemque & assidentes Diaconos & Clericos convitiis & baculo quem gestabat, persecutus fuisset? Idem evincunt quæ subjicit. Octavo post die qui erat Dominicus eum accersit Flavianus ut celebritatis esset particeps. Legatis vero quid respondet? *Non sufficiunt*, inquit, *vobis ea quæ facta sunt, sed me rursus efficere vultis Presbyterum. Cum ii autem dicerent fieri non posse ut bis eadem fieret ordinatio, non cessit, neque venit, donec tempus, & ejus familiares eum id docuerunt.* Vides quanta hominis ruditas, & quàm ab omni Clericatus ordine aliena! Vixerat enim sanctus ille vir annis 45. in profunda fossa, & 25. in variis tuguriolis. Ideo illum dicit Theodoret. omnis eruditionis expertem, in agris educatum, divinis eloquiis minimè vacantem.

VII. Idem refert cap. 15. alium Eremitam Acepsemam nomine cellæ subterraneæ annis 60. inclusum neminem admisisse, eumque exacto illo tempore se intra quinquaginta dies moriturum prædixisse. Cujus rei vulgata fama ad eum venit Episcopus ut Sacerdotem consecraret, quod morti proximus facilè concessit. *Quoniam*, inquit, *non ita diu abhinc recedam iis quæ hic sunt relictis, jussis non invitus pareo. Statim ergo, nullo dicente, hic quidem flectens genua expectabat gratiam; ille verò manum imponens erat Administrator spiritus. Cum autem accepto Sacerdotio vixisset paucos dies*

dies vitam vita mutavit. Quis suspicari potest hominem rudem, qui in fossâ subterranea annis 60. vixerat, Diaconatu & Subdiaconatu donatum fuisse? Cap. 19. narrat alium Eremitam Salamanum nomine, hominem rusticum se toto vitæ tempore in domuncula subterrânea abdidisse, neminemque ad colloquium admisisse; Episcopum tamen illius civitatis ad quam vicus pertinebat, Sacerdotio donare voluisse; ideo domunculam aliqua sui parte effodi jussisse, & illac ingressum, illi manum imposuisse, & precationem peregisse. Quid postea Episcopus illi, quid ille? *Sæpe quidem ei Episcopus dixit, & quæ ad eum advenerat, gratiam significavit. Cum nullam autem vocem audisset abiit, jubens fossam rursus ædificari.* En Episcopus Sacerdotii gratia eum admonet esse imbutum. Quamobrem vero si præcedentibus ordinibus erat initiatus? Num mysterium quod in eo celebraverat Pontifex hoc dato ignorare poterat?

VIII. Sanct. Cypriano Neophyto idem evenisse ob præclara ejus merita nos docet Pontius ejus Diaconus: *Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cœpit fide, quam pauci fortasse perfecerint; Mora denique circa gratiam Dei nulla, nulla dilatio. Parum dixi, Presbyterium & Sacerdotium statim accepit. Quis enim non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti? Multa sunt quæ adhuc plebejus, multa quæ jam Presbyter fecit.* Manifestum videtur cæteris ordinibus omissis Presbyterium & Sacerdotium statim accepisse, cum eos non commemoret, & illum ea de causa laudet quæ præcedentium ordinum omissionem postulat: Si præcedentes suscepisset, contraria planè ratione eum laudasset, quod scilicet non Neophytus, sed in omnibus sacri ministerii gradibus exercitatus ordinatus fuisset. Illa verba, *Quis enim non crederet*, &c. referuntur ad Presbyterium & Episcopatum, qui soli sunt honorum gradus, alii, gradus sunt ministerii. Hoc demonstrant verba sequentia. *Multa sunt quæ adhuc plebejus*, &c. Nihil medium statuit inter Cypriani statum plebejum & Presbyteralem. Si inferiores ordines accepisset, dixisset proculdubio, multa sunt quæ fecit Diaconus, Subdiaconus, &c. sed horum omnium, altum silentium.

IX. Ita quoque Sanct. Augustinus ex Laico invitus factus est Presbyter, ut evidenter ex Possidonio colligitur. Sic cap. 4 illius Ordinationis circumstantias enarrat. *Eodem tempore in Ecclesia Hipponensi Catholica Valerius sanctus Episcopatum gerebat. Qui cum flagitante Ecclesiastica necessitate de providendo & ordinando Presbytero civitatis, Dei plebem alloqueretur, & exhortaretur; jam scientes Catholici Sancti Augustini propositum & doctrinam, manu injecta, quoniam & idem in populo securus & ignarus quid futurum esset, adstabat. Solebat autem Laicus, ut nobis dicebat, ab eis tantum Ecclesiis quæ non haberent Episcopum suam abstinere præsentiam. Eum ergo tenuerunt, & ut in talibus consuetum est, Episcopo ordinandum intulerunt, &c. Ubertim eo flente, nonnullis lachrymas ejus, ut nobis ipse retulit, tunc superbè interpretantibus, & tanquam eum consolantibus, ac dicentibus, quia locus Presbyterii, licet ipse majore dignus esset, appropinquaret tamen Episcopatui.* Repræsentatur nobis Sanct. Augustinus purè Laicus, cum populo permixtus & adstans, eorum quæ à Clero facienda erant, ignarus. Illa Clerici cum populo permixtio certum erat tunc Clerici depositi argumentum. Deinde ista de urbe in urbem migratio hominis soluti non Clerici testimonium est. Denique Sanct. Augustini Laici metus ille demonstrat canonem in Africa nondum stabilitum prohibentem ne Laici ad Episcopatum præteritis inferioribus ordinibus consecrarentur.

X. Sanct. Cesarius Monachus Episcopo Monasterii incognitus, cum primum virorum illustrium relatione illi innotuisset, ab eo accersitur, & interrogatur, ut scribit ipsius Cæsarii discipulus apud Surium die 27. August. *Ab Abbate Porchario illum expetiit, & licet ab invito etiam impetravit. Illico primum Diaconus, deinde Presbyter ordinatur, &c.*

XI. In Sanct. Austregesili Bituricensis Archiepiscopi ordinatione, Diaconatus quoque omissus est; sed alia via processum. Prætermissis enim omnibus minoribus, si Lectoratum excipias, qui per Clericatum intelligitur, Subdiaconus factus est: Deinde omisso Diaconatu Presbyter, ut refert autor antiquus apud Surium 20. Maji, *Abiit Austregesilus Antisiodorum, & à beato Aunario Episcopo detonsa cæsarie Clericus effectus est, & ordinatus Subdiaconus. Deinde ad memoratum Aetherium profectus est, qui jam Lugduni factus Episcopus, eum cum ingenti gaudio humanissimè accepit, Presbyterumque & Abbatem B. Nicetii Episcopi & Confessoris ordinavit.*

XII. Sanct. Marcellus, ut refert Fortunatus apud Surium primo die Novembris, cum se Ecclesiæ consecraret, primum Lector ordinatus est, deinde Subdiaconus. Sidonius Apollinaris lib. 4. epist. 25. de Joannis cujusdam electione in Episcopum loquens *Lector hic primum, sic Minister altaris, idque ab infantia. Post laborum, temporumque processu Archidiaconus.* Ordinationibus Græcorum hoc ad amussim quadrat, ut & Sanct. Innocentii decretum Epist. 4 c. 4. & 5. *Laici qui habentes uxores baptizati sunt, &c. non prohibentur ad Clericatus sortem assumi, ita sanè ut in eos tempora à Majoribus constituta serventur. Nec citò quilibet Lector, citò Acolythus, cito Diaconus, citò Sacerdos fiat, &c.* Difficultatem non facessat quod Acolythum pro Subdiacono ponit; quia tum Subdiaconatus non erat ordo sacer, eodemque munere apud Latinos fungebatur quo Subdiaconus apud Græcos. Quidquid sit, omittuntur ordines duo minores, & Subdiaconatus, nec ullomodo judicata est illa subordinatio necessaria. Hoc decernit Concil. Bracar. I. c. 38. *Placuit ut ex Laico ad gradum Sacerdotii nemo veniat, nisi prius anno integro in officio Lectorum vel Diaconatus* (alia lectio Subdiaconatus) *disciplinam Ecclesiasticam discat, &c.* Conjunctio *vel* pro & sumitur, ut illo seculo frequens erat.

XIII. Sanct. Bernardus Episcopus Hildesmensis primum Exorcista ab Osdago Episcopo ordinatus est: deinde Subdiaconus ab Wil-

legiſo Archiepiſcopo, *Et cum propter morum honeſtatem, ac vitæ probitatem, religionis in illo profectum ſentiret; Archiepiſcopus Diaconum illum ordinavit, interjectoque non longo ſpatio, Presbyteris eum honore ſublimavit.* Ut in illius vita à præceptore conſcripta apud Surium 20. Novemb.

XIV. Similia decernit Sanct. Siricius Papa ep. 1. c. 9. & 10. *Quicunque ſe Eccleſiæ vovit, obſequiis a ſua infantia ante pubertatis annos baptizari, & Lectorum debet miniſterio ſociari.* En Lectoratus ordo fere ſemper eſt cui primitus etiam pueri & infantes initiari ſolebant. Pergit Siricius, *Qui ab acceſſu adoleſcentiæ uſque ad triceſimum ætatis annum ſi probabiliter vixerit, una tantùm, & ea quam Virginem communi per Sacerdotem benedictione perceperit, uxore contentus, Acolythus & Subdiaconus eſſe debebit: poſt quæ ad Diaconii gradum, ſi ſeipſe primitus continentia præeunte dignum probarit, accedat. Ubi ſi ultra quinque annos laudabiliter miniſtrarit, congruè Presbyterium conſequatur.* Omnes ordines enumerat per quos, ut plurimum tranſeundum erat, antequam ad Epiſcopatum perveniretur: Verum de Exorciſtatu, & Oſtiariatu nihil. Capite ſequenti verba facit de iis qui jam ætate provecti ad ſacram militiam aſpirabant. Sic autem de hujuſmodi decernit, *Deſiderii ſui fructum non aliter obtinebit, niſi eo quo baptizatur tempore ſtatim Lectorum aut Exorciſtarum numero ſocietur.* Utrumque igitur ordinem ſuſcipere non erat neceſſarium. Pueri qui Lectorum ordine inſigniebantur, Exorciſtatui non initiabantur, eo quod hic ordo à pueris exerceri non poterat: ſed iis qui natu grandes Clericatui ſe vovebant, alterutrius eligendi optio dabatur. Idem pari ratione de Oſtiariatu dicendum eſt. Ideo quotquot à pueritia Eccleſiæ conſecrabantur, gradum iſtum potiſſimum, atque Exorciſtatum omittebant. Pergit Siricius, *Qui dum initiatus fuerit,* Exorciſta ſcilicet aut Lector, *expleto biennio per quinquennium aliud, Acolythus & Subdiaconus fiat; & ſic ad Diaconatum, ſi per hæc tempora dignus judicatus fuerit, provehatur.*

XV. Idem omnino, & eadem diſtinctione præpoſita conſtituit Zoſimus Papa ep. 1. cap. 3. ideo nihil repetendum. Utrique Oſtiariatum prætereunt. Verum cap. 1. ejuſdem Epiſtolæ habet nonnulla notatu digna, *Adſueſcat Domini caſtris in Lectorum primitus gradu divini indumenta ſervitii. Nec illi vile ſit Exorciſtam, Acolythum, Subbliaconum, Diaconum per ordinem fieri: nec hoc ſaltu, ſed ſtatutis Majorum ordinatione temporibus:* Lectoratum primum eſſe gradum teſtatur: Deinde illud, *vile non ſit*, docet non neceſſariò præcipi ordines illos eſſe gradatim omnes ſuſcipiendos. Denique ſaltum intelligit alio modo quàm nunc, & à multis ſeculis intelligatur à Canoniſtis, non ordine inferiore omiſſo, ſuperioris ſuſceptionem; ſed inferiore ſuſcepto ſuperiorem non ſervatis temporum interſtitiis inter utrumque à jure conſtitutis ſuſcipere. Ante tamen octingentos annos Concilium Sueſſionenſe in cauſa Hincmari act. 7. ſaltum pro gradus omiſſione poſuit, *Quo ſaltu ſine gradu Diaconi ad Sacerdotium proſilüit, in degradationem debitam reſilire debet.*

XVI. Gelaſius I. Epiſt. 6. ad Epiſcopos Lucaniæ, ſic rigorem canonum quoad interſtitium ordinum remittit propter Clericorum graſſantibus bellis penuriam. Si quis, inquit, è Monaſteriis ad Clericale munus accedat, nec ſecundam mulierem habuerit, nec fuerit Curiæ obnoxius, &c. *Si aſſecutus eſt Literas ſine quibus vix fortaſſis poſſit Oſtiarii implere miniſterium, ut ſi his omnibus quæ ſunt prædicta, fulcitur continuò Lector, vel Notarius, aut certe defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat Acolythus: Maximè ſi huic ætas etiam ſuffragatur. Sexto menſe Subdiaconi nomen accipiat, ac ſi modeſtiæ, converſationis, honeſtæque voluntatis exiſtit, nono menſe Diaconus, completoque anno ſit Presbyter.* Ex his verbis colligitur, primò Lectoratum initio non requiri, ſed illum Notarii aut Defenſoris officium ſupplere. Deinde omiſſo Exorciſtatu rectà ad Acolythatum tranſitum fieri, à quo ad Subdiaconatum, &c.

XVII. Denique ab ipſis Eccleſiæ incunabulis Confeſſoris Chriſti dignitas, licet nullus eſſet ordo, ſufficiens erat Diaconatui ſuſcipiendo præparatio, ut tradit Sanct. Clemens Conſtit. l. 8. c. 23. *Confeſſor non fit ordinatione: hoc enim voluntatis eſt, & tolerantiæ; magno autem honore dignus eſt, &c. Si autem opus eo fuerit, Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinetur.* Supplebat ea dignitas quatuor minorum & Subdiaconatus atque etiam Diaconatus ordinationem. Idem c. 26. negat Exorciſtam Ordinatione fieri; ſed Dei gratia extraordinaria. *Si verò neceſſitas poſtulet, ut fiat Epiſcopus aut Presbyter, tunc ordinatur.* Legitimam in iis perſonis cenſet eſſe ad Presbyteratum diſpoſitionem.

CAPUT III.

Idem demonſtratur ex ſcopo Eccleſiæ in iis ordinibus inſtituendis, & hodierna, multorumque ſeculorum praxi. Ordines illi inſtituti, ne Tyrones, Neophyti, & imperiti Presbyterio fungerentur. A multis ſeculis officia iſtorum Ordinum cum non ordinatis ordinaria praxi communicata ſunt. Officia quorumdam Ordinum ab ordinatis nunquam exercentur. Quid olim fuerit manipulus, & quare inſtitutus. Ridiculè quæritur an Græci ſint ad quatuor minores cogendi. Objectionibus reſpondetur. Principis qui poteſt impedire, tolerantia actus validitatem inducit.

I. QUarta & poſtrema teſtimoniorum claſſis, ſive quartum argumentum quo demonſtramus Subdiaconatum & quatuor minores non eſſe Sacramenta, ſed inſtitutionis purè eccleſiaſticæ, partim ab iis teſtimoniis petitur quæ Eccleſiæ ſcopum in iis inſtituendis & conferendis explicant; partim ab hodier-

hodierna Ecclesiæ praxi quæ ab aliquot seculis invaluit. Prior pars à summis Pontificibus, Zosimo, & Nicolao primo multis exaggeratur. Zosimus c. 1. Epist. 1. *Si enim officia secularia principem locum non vestibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus examinatis temporibus deferunt, quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cælesti militia quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum Tyro ante non fuerit? Prius velit docere quàm discere? Adsuescat in Domini castris, in Lectorum primitus gradu divini rudimenta servitii, &c.*

II. Nicolaus I. sæpius hoc argumentum tractat in Epistol. adversus Photium è Laico electum & consecratum Patriarcham Constantinopolitanum. Ita scribit Epist. 1. *Verum iste Photius, videlicet ante Doctor prorupit, quam Doctus extiterit: Prius Magister videri cupit, quam discipulus audire. Prius auditor esse debuit, ac deinde institutor. Sed hic è contrario cathedram eligens, docere prius elegit, ac deinde cœpit doceri: Prius sanctificare curavit, ac demum sanctificari: Prius illuminare voluit, & postmodum illuminari.* Sirycius Epist. III. Innocentius I. epist. 4 jam citata, ejusdem sensus rationes afferunt, ut & Concilium Sardic. c. 10. & Bracar. I. c. 38. Ratio illa autoritate Sanct. Pauli nititur, qui prohibet Episcopum aut Presbyterum Neophytos consecrare, citoque manus alicui imponere. Pauli sententiam referunt can. Apostol. 80. Concilia Nicæn. I. c. 2. Octavum generale cap. 5. & qui à Græcis vocatur primum & secundum c. 17. pluresque alii autores, quos nihil attinet hic inserere.

III. Potissima igitur ratio quam reddunt canones istius graduum institutionis, & subordinationis hæc est, ne Neophyti sacrorum rudes & Tyrones statim Presbyterio inaugurarentur, antequam fidei dogmata, & Sacramentorum ceremonias didicissent. Discebant autem in gradibus illis subsistendo, cum quotidie pro gradus & ordinis sui ratione Ecclesiæ sacrificiis, precibus & officiis ministrarent. Cum igitur vel necessitas Ecclesiastica id exposcebat; vel personæ sanctitas, doctrina, vel aliqua similis causa extraordinaria, Episcopi hac in re dispensabant, aut interstitia constituta minuendo; aut etiam ordines illos, aut eorum partem transiliendo. Hujus dispensationis facultatem Episcopis disertè concedunt canones omnes proximè citati. Syricius Papa epist. 3. c. 2. Zosimus epist. 1. c. 1. Et de hujus dispensationis causis disserit multis Nicolaus I. cum Photio de hac re disputans. Idem præterea videre est in multis exemplis supra relatis. Verum cum in hac causa duo sint: Prius, Ordines ipsi sibi invicem subordinati: Posterius, temporis spatium inter ordines suscipiendos constitutum. Hoc posterius urgent potissimum Patres ut caveatur. Prius vero posterioris gratia fere introductum est. Ideo vix est ullus è Patribus qui omnes omnino ordines urgeat; sed unus hos omittit, alius istos; hic plures, iste pauciores. Hinc factum est ut nusquam Orientales Ostiariatus, Exorcistatus, & Acolythatus mentionem faciant, licet ordinandos ad omnes ordines suscipiendos sese constringere significent: quia istorum ordinum apud eos usus nunquam viguit. Hoc de personarum multitudine intelligendum. Nam ministeria eadem habent, & semper habuerunt quæ Latini, sed ea cum paucioribus personis communicant.

IV. Si hodiernam praxim quæ ab aliquot seculis usualis est, & argumenti nostri secundam partem facit, attentè consideremus, vel sola convincere mihi videtur Ecclesiæ mentem nunquam fuisse ordines istos, præsertim quatuor minores, in Sacramentorum numerum referre. Ab omnibus quidem suscipiuntur illi ordines, sed nunquam ab iis qui eos susceperunt, exercentur. Quis unquam Ostiarius creatus, eo munere functus est? Hoc præstant mercede conductæ viles aliquæ personæ Ecclesiis habitatione vicinæ. Lector antea omnis Episcopus & Presbyter consecratur. At nihil est in sacrificio Missæ, prout res nunc & à multis seculis transigitur, quod Lector legere possit. Nam in sacrificio Missæ legitur tantum Epistola & Euangelium, cætera preces aut Dei laudes quæ ex officio recitat Sacerdos. At Epistolæ Lectio pertinet ad Subdiaconum, Euangelii vero ad Diaconum. Nunc igitur nulla prorsus est Lectoris functio. Axioma tamen est Scholasticorum vulgatum, omnes ordines ad Eucharistiæ Sacramentum & sacrificium referendos esse. Quis ita Metaphysicâ valet, ut pro hodierna Ecclesiæ disciplina relationem istam deprehendere possit. Objici potest unicum Sabbati sancti officium in quo duodecim Lectiones seu Prophetiæ leguntur & Parasceve Paschatis, in qua una & altera. Sed ex usu Ecclesiæ Lectiones illæ ad omnes pertinent, Presbyteros, Diaconos, &c. atque etiam ad eos qui nullis sunt ordinibus initiati. Deinde illo die multa sunt Ecclesiastica officia præter sacrificium, nec ad sacrificium pertinent illæ Prophetiæ. Sanè si velimus ex eorum axiomate argumentari, Cantoratus esset ordinibus adscribendus, non Lectoratus. In Missis enim solemnibus multæ sunt Cantorum partes: At neque in privatis neque in solemnibus Lectores usquam comparent. Lectoribus præterea tribuitur jus panem & novos fructus benedicendi. Quis Lectorum hoc munere functus est unquam, aut de eo præstando cogitavit?

V. Exorcista ordinatur, ut manus imponat super Energumenos, sive baptizatos, sive Catechumenos. At nunc usus Ecclesiæ mutatus est, & Energumenos exorcizant soli Presbyteri, non Diaconi, aut Subdiaconi, nedum pueri; quales sunt ut plurimum qui minoribus initiantur. De Acolythatu paulò diversa est ratio. Functio ejus semper manet; seu illam exerceant Laici, aut simplices Clerici, aut Subdiaconi; atque etiam in Missis solemnibus Diaconi & Presbyteri Episcopo, aut primario Presbytero ministrantes. Si Acolythus hoc officio fungatur, id fit per accidens; ad officium illud præstandum non attenditur an sit Acolythus, an simplex Clericus, an Laicus. Idem illis quatuor ordinibus accidit, quod plerisque antiquis Ecclesiæ ritibus & ceremoniis,

partim

partim abrogati sunt, partim in alium usum degenerarunt, eorumque functiones longo Ecclesiæ usu, vel abrogatæ sunt, vel omnibus Laicis permissæ. Quid aliud clamat universæ Ecclesiæ consuetudo quàm ridiculum esse Sacramenta vocare eas ceremonias quæ tot mutationibus obnoxiæ sunt, characterem imprimere ut nihil exerceas, ut à nemine distinguaris, ut illud agas quod omnes, quod tu ipse sine illo charactere agere potes?

VI. Præterea sequitur inde quod est maximè absurdum, Ecclesias quo ditiores & opulentiores sunt, eo pluribus abundare Sacramentis. Nam vel cum Ordinum istorum observantia maximè fuit apud Latinos celebris, B Ecclesiasticorumque vigebant seminaria, in quibus pueri & adulescentes ad Presbyteratum, & dignitates Ecclesiasticas capessendas, educabantur, & formabantur, qui gradatim & interstitiis à jure positis, eos ordines non modo suscipiebant, & ab aliis sodalibus & condiscipulis velut quibusdam honoris insignibus distinguebantur, verumetiam ex officio singulas uniuscujusque ordinis suscepti functiones in omnibus Missis publicis exercebant; paucæ tantum Ecclesiæ quæ opulentæ erant, tantam Ministrorum multitudinem alere & sustentare potuerunt. Cæteræ omnes paucissimis utebantur, & pleræque, ut rusticarum C magna pars, uno Diacono qui Presbytero Missam celebranti ministraret. Pauperes igitur Ecclesiæ quorum maximus semper fuit numerus multis Ecclesiæ Sacramentis orbatæ fuerunt; & quo ditiores, eo minus. Quasi vero Sacramenta quæ divinam gratiam animis hominum inspirant & ingenerant, divitum causa tantum instituta sint! Si ardente ob Christi nomen persecutione, aut aliquo infortunio pauper evadas, iis statim priveris?

VII. Subdiaconorum causa paulo videtur favorabilior. Nam in Missis solemnibus soli ministrant Presbytero, & Epistolam legunt. Quanquam nec hoc sit perpetuum. In Pa- D rœciis enim rusticis id faciunt, Subdiaconorum defectu, adolescentes, virique legere gnari, licet nullis prorsus ordinibus initiati. Nonnulli bellè sibi videntur excipere, dicentes hoc quidem in Missa solemni ab iis fieri posse, modo brachium sinistrum manipulo non induant; hoc si fecerint, irregulares fore. Quasi vero manipulus fuerit olim vestis sacra, & Subdiaconorum propria. Manipulus erat Sudarium sive Mappula brachio sinistro alligata, qua faciei sudor & narium pituita abstergebatur, ut nos docent officiorum divinorum autores, in quem usum adhuc cum aliqui eo- E rum scribebant, usurpabatur. Alcuinus, *Mappula quæ in sinistra parte gestatur, qua pituitam oculorum & narium detergimus, præsentem vitam designat, in qua superfluos humores patimur.* Idem Amalarius lib. 2. c. 24. quod multis verbis mysticè explicat. Rabanus Maurus Mappulam illam scribit lib. 1. c. 18. vulgo Phanonem vocari, & olim tergendis manibus inserviisse. Autor Gemmæ animæ lib. 1. c. 208. de antiquo ritu Missæ, *Sacerdos phanonem in sinistrum brachium ponit, qui & Mappula, & Sudarium vocatur, per quod olim sudor, & narium sordes extergebantur.* De ista Mappula, sive Manipula loquitur Hugo à Sanct. Victore, velut si abstersionis prædictæ usus adhuc viguisset, de Sacrament. fidei lib. 2. p. 4. c. 12. Nihil igitur olim Manipulus ad Ordinationem Subdiaconi pertinebat; ideo in nullis antiquis ritualibus commemoratur. Deinde nullum est, nec esse potest in Manipulis hodiernis antiqui usus vestigium. Si aliquid proprium & perpetuum in Subdiaconis notari debet, Alba est, quam tamen induunt ex more pueri Epistolam solemniter lecturi.

VIII. Consideranti ea quæ hactenus dicta sunt, facile est iis respondere qui quærunt an Græci cogendi sint ad minorum ordinum susceptionem. Manifestum est enim quæstionem esse hoc potissimum tempore inutilem, imo ridiculam; Sic quærere, nodum esse in scirpo quærere, & litium semina jacere. Quærendum potius esset quamobrem Latini solemniter ad ordines eos inaugurant qui nunquam illorum ordinum muneribus functuri sunt? Quamobrem cessante illa functionum attributione, non cessaverit ad eas agendas ordinatio? Græci illas ordinum functiones habent, sed quod Latini cum quibusvis Laicis communicant, illi Lectori & Subdiacono solemniter ordinatis tribuunt. Isti enim apud eos præstant omnia, quæ Latini, Subdiaconis, & minorum ordinum compotibus tribuunt. Deinde hæc trium ordinum minorum omissio apud Græcos omnes est antiquissima, ut infra demonstrabimus. Quamobrem igitur ad deserendam antiquissimam consuetudinem suam adigerentur, ut eam amplectantur quæ apud Latinos nusquam ab aliquot sæculis usurpatur. Ponamus igitur illos antiquam suam traditionem mille & trecentorum annorum testimoniis testatissimam dereliquisse; quis derelictionis fructus? iis ordinationibus inaugurabuntur, quarum functiones Laici quique prima data occasione administrabunt. Sæpius Latini cum Græcis conciliati sunt, & in unum corpus coaluerunt. Sed Latinorum nullus de hac differentia litem movit, aut si ab aliquo mota est, statim communi consensu extincta fuit, ut videre est in Concilio Lateranensi quarto, Viennensi II. & Florentino. Quis unquam Latinorum in octavo Conc. Photium reprehendit eo quod minores illos ordines non suscepisset, aut maculam in Sanct. Ignatii ordinatione eadem de causa notavit? Tum tamen Latinorum & Græcorum dissidia vehementer inflammata sunt, & magna utrimque animorum contentione agitata. Quid plura? Græci Romæ ab Episcopo Græco publicè sic ordinantur. Suscepto Lectoratu, transilitis ordinibus cæteris, Subdiaconatus iis confertur. Quis ergo jure velit contra tot, tantasque autoritates, tamquam evidentes rationes obniti; tam inveteratum Græcorum, & aliorum Orientalium morem, à tot, tantisque Confessoribus & Martyribus observatum abrogare?

IX. Cum aliquo vigoris colore objici potest id quod scribit Innocentius IV. ad Episcopum Tusculanum in regno Cypri Pontificium Legatum, *Ad hæc volumus & expressè præcipimus, quod Episcopi Græci septem ordines secundum morem*

rem Ecclesia Romana decætero conferant; cum hucusque tres de minoribus neglexisse, vel prætermisisse dicantur. Illi tamen qui jam sunt taliter ordinati per eos, propter nimiam ipsorum multitudinem, in sic susceptis ordinibus tolerentur. Respondeo primum ex verbis Pontificis constare ordines istos non esse Sacramenta divinitus instituta, sed sacras ceremonias ab Ecclesia introductas, cum nolit eos suppleri; sed sic ministrare qui susceperant. Secundò, præceptum illud Pontificis cum nunquam acceptum fuerit, nullius nunc esse autoritatis. Lex enim decem annorum contraria consuetudine solvitur; quanto magis contraria quadringentorum annorum observatione? Si Lex publicata post decennium hoc modo irrita est, quanto magis præceptum istud privata Epistola contentum, post tot annorum centenarios vigoris omnis jacturam fecit. Tertiò, post hanc Papæ epistolam insignia duo Concilia generalia habita sunt, in quibus Græci Latinis conciliati sunt, Viennense II. & Florentinum, in quibus istius controversiæ nulla mentio est. Si obligatio igitur aliqua virtute istius Epistolæ contracta est, istorum Conciliorum autoritate penitus dissolvitur. Quartò, quid non hac in causa dicemus de tam constante & diuturno hodiernorum Pontificum in his saltem tolerandis consensu? Sanè notum est Principis tolerantiam qui actionem prohibere & impedire potest, actus validitatem inducere, & expressæ approbationi æquiparari. Vide Leges permultas & autores citatos à Salgado in libro de protectione regia vi oppressorum, præludio 3. num. 148. & sequentibus. Quintò, nescimus quid Papæ exposuerit Episcopus Tusculanus. Subticuit forsan sic ab antiquissimis temporibus Græcos ordinare solitos. Forsan non expressit quod verissimum est, Græcos Ordin. minorum functiones exercere solitos; litem fuisse in Insula Cypro inter Græcos & Latinos non de reipsa, seu de ministeriis ordinum illorum; sed an per alias Ministrorum species quam per Lectorem & Subdiaconum exerceri deberent. Existente autem errore facti, licet ratione Judicis inculpabili, rescinditur sententia, & Reus in integrum restituitur. Denique alia ratio est illius temporis & hodierni. Tunc enim Ordinum minorum exercitium in Laicorum sortem non omnino reciderat, ut nunc contigit. Quapropter potior erat tunc ratio quàm nunc illorum restitutionis postulandæ. Nunc sanè postulatio ejusmodi planè intempestiva est, ne quid acerbiùs dicam.

CAPUT IV.

Cum Scholastici affirmant, vel negant Subdiaconatum vel quatuor Minores esse Sacramenta, quæstionem esse potius de verbis quàm de rebus, multisque modis dici posse istos ordines juris esse divini. Unius sive totius triplicis explicatio. Antiqui Scholastici dixerunt ordinem esse totum potestativum, & inferiores Ordines esse analogicè Sacramenta. Qui ajunt totum esse universale necessariò tredecim Sacramenta facere. Quidam dicunt Sacramentalia characterem imprimere. Minores Ordines triplici ratione dicuntur juris divini, etsi non sint Sacramenta. Qua ratione jus gentium dicatur naturale.

I. SI penitus antiquorum Scholasticorum mentem aperiamus, non abs re videbitur ista disputatio, quantum ad eos attinet, magis de verbis quàm de rebus intendi. Cum enim traditione accepissent septem esse Ecclesiæ Sacramenta è quibus Ordo unum esset; ferretque eadem traditio Ordinem in septem varios Ordines esse distinctum, septemque variis vicibus conferri solere, quærere cœperunt qua ratione Ordo unum esset Sacramentum, & non septem distincta Sacramenta. Posterius dicere prohibebat Ecclesiæ traditio: Prius verò qua ratione verum esset, difficile erat explicare. Hanc difficultatem ita conciliarunt Scholasticorum principes, ut licet videantur asserere sept. Ordines, sept. esse Sacramenta, & unumquemque characterem imprimere, attamen cum ad conciliationem ventum est, ita eam conficiunt, ut à negantibus esse Sacramenta verbo potius quàm reipsa dissentiant. Tria unius sive totius genera enarrant. Primum vocant totum integrale quod ex partibus integrantibus constituitur, de quibus totum non prædicatur; ut homo respectu membrorum, capitis, brachiorum, pedum, &c. est ejusmodi totum. Ordo respectu sept. Ordin. non potest esse unum tale. Nam de singulis Ordinibus prædicatur Ostiariatus est Ordo, Lectoratus est Ordo, &c. Hoc equidem verum est de uno sive toto integrali quod in partes heterogeneas dividitur, sive totum illud sit naturale, sive artificiale. Sed cum totum dividitur in partes homogeneas, tum totum de singulis partibus prædicatur, ut para aquæ est aqua, pars ligni lignum, pars butyri butyrum, &c. Nec etiam Ordo potest esse ejusmodi totum: Nam partes ipsius sunt ejusdem prorsus naturæ cum toto, & inter se. Sed Ordines à se invicem tota substantia, materia scilicet & forma, differunt. Secundum totius genus vocant universale, quod in partes subjectivas distribuitur, hoc est, in species dispares de quibus totum illud ex æquo prædicatur. Hoc totum nihil aliud est quàm generis in varias species

X divisio.

divisio. Ordo dici non potest ejusmodi totum respectu inferiorum Ordinum. Hæc enim ratione tredecim essent Sacramenta non septem, à se invicem distinctissima. Hæc tantum esset differentia quod Sacramentum respectu Baptismi, Confirmationis, &c. esset genus proximum, respectu verò Ordinum genus remotum. Sed hoc dato, Ordines à reliquis Sacramentis magis different, quàm reliqua Sacramenta inter se. Nam species sub genere proximo contentæ minus inter se differunt, quàm à speciebus sub eodem genere remoto positis. Verbi gratia, equus minus differt à bove qui cum equo sub eodem genere proximo continetur, quàm à lapide qui sub eodem genere est, sed remoto. Dato igitur Sacramentum genus esse remotum respectu Ordinum, proximum verò respectu baptismi, & cæterorum Sacramentorum, consequetur necessariò baptismum, &c ab ordinibus magis differre quàm à cæteris Sacramentis, & quàm Ordines inter se differant. Ac proinde Sacramentorum species non erunt septem numero, ut vult Ecclesiæ traditio, sed tredecim, eumque numerum fortius & distinctius augebunt ordines, quàm sex reliqua Sacramenta. Perpetua est consuetudo, ut species sub genere propriè dicto contentæ numerum faciant, & augeant. Quamobrem quæso sex aliæ species numerum facient, & septem quæ supersunt non minus quam istæ inter sese differentes non constituent?

II. Antiqui Scholastici his rationibus permoti semper negarunt Ordinem esse unum universale divisum in partes subjectivas. Ideo ad aliud totius genus confugerunt, quod necessariò convincit rationem Sacramenti imperfectè & incompletè quatuor minoribus & Subdiaconatui convenire. Tertium totius genus potestativum vocant, quod dividitur in partes analogas, quæ proportione quadam & incompletè partem totius participant. Totius ejusmodi ratio perfectè & completè in una parte existit, sed in cæteris imperfectè & incompletè. De omnibus equidem partibus prædicatur: Verùm de una per se & propriè, de cæteris per magis & minus. Ordinem esse ejusmodi totum, & nullo modo secundum, tradunt Scholasticorum Principes, & plurimi eorum discipuli, licet postea ordines illos Sacramenta vocent, & characterem imprimere asserant. Quod sanè effatum posterius cum priore quod constantissimè tradunt Scholastici illi celebres, constare minimè potest, nisi dixerimus Ordines illos Sacramenta esse, incompleta, imperfecta, analogicè sic dicta, quod vix aliquis eorum qui ea negant esse Sacramenta, & characterem imprimere, inficiabitur. Ideo omnibus hisce consideratis verborum erit potius quàm terum hæc disputatio. Sed ipsorum Scholasticorum verba attendamus.

III. Sanct. Thomas in 4. dist. 24. q. 2. art. 1. quæstiuncula 1. resp. ad secundum, & in Supplem. q. 37. art. 1. respons. ad 2. *Dicendum quod distinctio ordinum non est totius integralis in partes, neque totius universalis, sed totius potestativi, cujus hæc est natura, quod totum secundum completam rationem est in uno: in aliis autem est aliqua participatio ipsius; & ita est hic. Tota enim plenitudo hujus Sacramenti, est in uno Ordine, scilicet Sacerdotio; sed in aliis est quadam participatio Ordinis, &c. Et ideo omnes ordines est unum Sacramentum.* Et ibidem respons. ad tertium. *Dicendum quod in regno quamvis tota potestatis plenitudo resideat penes regem, non tamen excluduntur Ministrorum potestates, & similiter est in Ordine,* &c

III. Consimiliter Sanct. Bonaventura in eandem dist. part. 1. art. 2. q. 4. in Conclusione. *Dicendum quod Sacramentum Ordinis unum est, multas tamen habet partes, quæ Sacramentum non purificant, pro eo quod non sunt omnino partes subjectivæ; & tamen recipiunt prædicationem totius, quia naturam habent quodammodo partium subjectivarum, & tales sunt partes potestativæ, quæ maxime competunt ordini, tum quia Ordo dicitur, ordinata potestas, quæ ex ordinatione multorum ad unum redditur perfecta; & quodlibet illorum participat rationem potestatis licet non perfecte,* &c. Eodem sensu respondet ad quartum. Eodem modo philosophantur ut eandem difficultatem concilient, Argentina q. unica, art. 2. ad 1. & 2. post primam Conclusionem, Capreolus q. 1. artic. 1. conclus. 2. Paludanus q. 1. art 3. initio, & ad 3. Sylvester in Summo, Verbo, Ordo, l. 2. q. 2.

IV. Ante illos omnes idem multis docuerat Albertus magnus in 4. dist. 24. art. 3. *Unde dico quod hoc totum medium est inter integrale, & universale: Quia in modo constitutionis sive perfectionis ex partibus simile est integrali: hoc est, per respectum partium ad totum: Sed per respectum totius ad partes habet similitudinem cum toto universali; quia prædicatur de qualibet parte. Sed deficit ab utroque in aliquo. Ab universali quidem quia licet prædicetur de omnibus, secundum perfectam tamen rationem suæ potestatis non prædicatur nisi de ultimo; Et de omnibus aliis prædicatur non secundum perfectam rationem, sed prout participatur aliquid de potestate ultimæ partis. Quia in toto potestativo semper pars potestatis antecedentis, est in subsequente;* Et artic. 4. in solutione, *Dicendum quod ordo simpliciter est unum Sacrumentum, sed secundum aliquid, plura. Secundum enim potestates imperfectas est plura: sed secundum perfectionem potestatis est unum solum.* Ideo hanc sententiam communem esse Scholasticorum sui temporis testatur Durandus in 4. eadem dist. q. 2. art. 1. *Confirmatur hoc per commune dictum Doctorum. Dicunt enim communiter quod distinctio Ordinum non est totius integralis in suas partes; nec totius universalis in partes subjectivas; sed totius potestativi; cujus hæc est natura, quod totum secundum completam naturam est in uno, in aliis autem est quadam participatio ipsius: & ita est hic.*

V. Richardus à Mediavilla in eandem dist. art. 4. q. 2. respons. ad primum, idem quod alii docet. Concedit enim ut certissimum quod objiciebatur, *Ex differentibus specie unum per essentiam constitui non posse.* Unde sequitur quod si Ordo in septem Ordines dividitur ut totum universale in partes subjectivas, sive ut genus in species, quod ex iis unum Sacramentum confici non possit. Sed ait, *potest tamen ex illis integrari unum unitate qua hoc Sacramentum dictum est superius unum esse.* Quæ vero illa unitas? Explicaverat art. 3. q. 3. Unitatem

illam

illam esse qua nos unimur cum Deo potissimum per Eucharistiam. Sunt igitur omnes ordines unum Sacramentum, quatenus ad Eucharistiam referuntur: quod sanè Sacerdotium solum facit completè, & perfectè.

VI. Gabrielis Biel supplementum q. 1. art. 2. conclus. 3. eadem via conciliationem init; Septem Ordines unum esse Sacramentum ob finis unitatem, quia sex inferiores ad Sacerdotium tendunt, & hoc ad Eucharistiæ consecrationem. Similiter Petrus à Soto de institut. Sacerdotum lect. 4. de Ordine. Ideo dicit septem Ordines attributione quadam ad Sacerdotium esse unum Sacramentum, in se verò respectivè consideratos specie differre. Petri sententiam laudat & sequitur Gregorius de Valentia q. 1. de Sacram. Ordinis, puncto 4 respons. ad ultimum, *Singules Ordines, quatenus unusquisque est Sacramentum non simpliciter, & absolute, sed propter respectum & ordinem quem omnes habent ad celebrationem ejusdem Eucharistiæ, vel etiam ad Sacramentum ipsum præcipuum nempe ad Sacerdotium, numerari tanquam unum Sacramentum.* Inter se ait specie differre, probabilius tamen individualiter tantum: quod ultimum quomodo verum esse possit, non capio. Ordines enim secundum omnes materia & forma differunt, ac consequenter specie, nec tantum numero.

VII. Henriquez de Ordinis Sacram. c. 4. ab eodem principio istius unitatis rationem petit, sed clariùs & fusiùs lib. 8. de Eucharistia, c. 8. *Suprema pars ordinis quæ constituit Sacerdotem & Episcopum, est reliquis partibus & ordinibus perfectior, &c. Quare ordinis nomen & ratio non diceretur de Acolytho, aut Diacono, qui habet propriam speciem, nisi secundum analogiam ordinentur ad Sacerdotem, ut finem, &c.* Nec minus evidenter c. 3. de Ordine in Adnotation. Marginalibus, *Ordo dicitur analogicè primum de Sacerdote, &c. Secundarie & diminutè de aliis in ordine ad Sacerdotem*, &c.

VIII. Dominicus Soto in eandem dist. q. 1. art. 4. §. *ad autoritatem* eandem rationem videtur amplecti, cum scribit *gratiam & characterem aliorum Ordinum* (juxta ipsum Diaconatus & Subdiaconatus) *esse participationes eorundem effectuum qui sunt in Sacerdotio. Non quod eadem gratia dividatur, & una pars sit in Sacerdote, & alia in Diacono, sed quod gratia inferiorum referuntur ad ministerium Superioris, juxta illud Num. 11. ubi Dominus dixit Moysi, ut 70. viros congregaret, &c.* Franciscus Hallerius celebris Sorbonæ Doctor in libro de Sacris Ordin. part. 2. art. 1. n. 30. utrumque modum amplectitur, singulos Ordines esse participationes majores vel minores Sacerdotii; Sacerdotium verò Ordinem perfectum, omniumque Ordinum unum esse finem, Sacerdotium scilicet & Eucharistiam.

IX. Ex ista doctrina quæ communis est ferè omnibus antiquis Scholasticis & recentioribus, sed potissimum antiquioribus qui minores Ordines censent esse Sacramenta, mihi videtur colligi inter eos, & illos qui hoc negant, disputationem esse potius vocum quàm rei. Quum enim admittunt, & veluti doctrinæ suæ fundamentum substernunt, Sacramenti Ordinis perfectionem & complementum esse in Sacerdotio; in aliis verò Ordinibus Sacramenti rationem esse imperfectam, incompletam, inchoatam, manifestum est minores Ordines juxta illorum mentem non esse propriè Sacramenta, sed tantùm analogicè per quandam similitudinem, & diminutam participationem. Non est enim verum Sacramentum in quo non est tota ratio, & perfectio Sacramento substantialis. Ii autem autores qui negant minores ordines, aut etiam Subdiaconatum esse Sacramenta, intelligunt vera & perfecta Sacramenta. Non enim negaturi essent imperfecta esse Sacramenta, inchoata, incompleta, quæ per quandam participationem & analogiam sive relationem ad Sacerdotium & Eucharistiam tantùm sint Sacramenta. Hoc expressè admittit Durandus in 4. dist. 24. q. 1. respons. ad 2. & q. 2. art. 1. illudque probat ex illo effato Scholasticorum vulgato quod enarratum est.

X. Hanc consequentiæ necessitatem viderunt, Scotus, Major, Almainus, Vasquez, Estius, Koning. Ideo dixerunt Sacramentum Ordinis esse totum universale unitate generali, & Ordinem univocè prædicari de tribus aut septem aliis, ac proinde Sacramentum esse genus remotum ad Sacerdotium & alios ordines; genus verò proximum esse Ordinem; sicque esse septem Sacramenta, quorum unum scilicet Ordo in septem, vel secundum alios qui negant quatuor Minores esse Sacramenta, in tres species dividitur. Rectè equidem hoc modo explicant veram & perfectam Sacramenti rationem esse in unoquoque Ordine; sed admittunt quod alii Scholastici tanto numero & tam constanter negant, divisionem Ordinis Sacramenti esse totius Universalis in partes subjectivas, & consequenter incidunt in incommodum supra ex hac sententia deductum; non esse tantum septem Sacramenta, sed tredecim. Imo plus à cæteris differre septem Ordinum Sacramenta quam cætera inter se. Quia quæ conveniunt tantum genere remoto, plus differunt iis quæ conveniunt genere proximo, ut magis differt ab homine lapis quàm equus. Sed hoc prorsus evertit antiquam de septem Ecclesiæ Sacramentis traditionem. Quapropter antiqui Scholastici propè omnes, qui minores Ordines Sacramenta esse volunt, & Neoterici plures iis in hac sententia adhærentes hanc conciliandi rationem disertissimè, & merito repudiarunt, aliamque de uno potestativo amplexi sunt, qua tandem in sententiam quam videbantur impugnasse, revertuntur.

XI. Duo possunt objici: Prius, Autores qui asserunt minores Ordines esse Sacramenta, non solum verbo tenus hoc dicere, sed etiam verorum Sacramentorum prærogativas illis tribuere, videlicet characteris impressionem, & gratiæ ex opere operato productionem. Respondeo quod objicitur pro autorum maxima parte verum esse: Cum enim contendant vera esse Sacramenta, illis necessario tribuunt quæ sunt verorum Sacramentorum propria: nec aliquid diximus quod huic assertioni contradiceret. Hoc tantum ex præcedenti sermone colligi volumus, illos autores quum explicant qua ratione multa illa Sacramenta sint unum Sacramentum, ita difficultate opprimi, ut

in Adversariorum sententiam concedere tandem cogantur, quemadmodum ex antedictis planum fecisse nobis videmur. Præterea licet quatuor minores Ordines à multis non censeantur vera Sacramenta, nonnulli tamen eorum qui ita censent, characteris impressionem illis arrogant, ut Durandus in eandem distinctionem qu. 3. art. 1. non omnibus enim Scholasticis ante Concilium Tridentinum una & eadem erat characteris Sacramentalis definitio. Ideo nonnulli Doctores characterem characterisque virtutem quibusdam Sacramentalibus tribuere non verebantur. Hac ratione etiam solvebant id quod objiciebatur de Minorum Ordinum iteratione non permissa, non secus ac si de Majoribus actum fuisset. Quanquam iterationis illicitæ causa adæquata, ἢ καθ' ὅλου πρῶτον, ut loquitur Aristoteles, non sit characteris impressio: Nam actiones quibus Deo aliquid consecratur, sive sint rei animatæ, sive inanimatæ, repeti non solent, ut consecratio Ecclesiæ, altaris, calicis non repetitur, sic nec consecratio Abbatis, & Abbatissæ; eadem de causa nec Tonsura. Consentiunt enim Theologi omnes Tonsuram nec characterem imprimere, nec esse repetendam.

XII. Posterior objectio Diaconatum respicit: Ex dictis enim sequi videtur contra id quod asseruimus, nec Diaconatum esse veris Sacramentis annumerandum. Fateor id ex interpretatione totius potestativi consequi quàm ex SS. Thoma, Bonaventura, & aliis multis retulimus. Sed ea interpretatio nostra non est; quare quid ex ea consequatur, nostra non refert. Eam enarravimus, ut quod scopo nostro conferret, ex ea deduceremus, non ut quidquid inde elici potest, approbaremus. Si nobis esset eo argumenti genere utendum, alio modo complexionem necteremus. Diaconatum loco Sacerdotii ut centrum argumentationis collocaremus, cui primò perfectè & completè Sacramenti ratio convenit, cæterisque inferioribus ministeriis diminutè & analogicè, quatenus ad Diaconatum referuntur, eique inserviunt. Licet enim Diaconus ad Sacerdotem necessariò referatur, & subjiciatur, sunt tamen in ratione Sacramenti disparati, & collaterales. Objicienti autem, inde sequi octo esse Sacramenta non septem, responderem Diaconum esse Sacerdotis Ministrum necessarium, unum ad alium necessariò referri, una & mutua relatione unum cum alio conjungi, ac ideo unum dici Sacramentum non plura. Deinde unitas illa ab eodem fine, Eucharistia scilicet, peti potest. Uterque enim & Sacerdos & Diaconus propter Eucharistiam conficiendam instituti sunt. Sacerdos ut consecraret, Diaconus ut ministraret. Reliqui autem Ministri ab Ecclesia postea instituti ut Diacono in ministrando adessent; & eatenus de Sacramenti ratione participant.

XIII. Quanquam cum multis aliis Theologis antiquis & recentioribus dixerimus Subdiaconatum & minores Ordines institutionis esse Ecclesiasticæ, non vera Sacramenta, hoc tamen non impedit quin multis rationibus dici possint juris esse Apostolici, imò & divini, licet de iis instituendis nullum habeamus expressum Christi aut Apostolorum præceptum. Primam hujus rei rationem explicat Sanct. Bonaventura in 4. dist 24. art. 2. q. 1. resp. ad tertium, *Dicendum quod falsum est* (solos Ordines sacros fuisse in primitiva Ecclesia) *imò & alii fuerunt, sed implicite dabantur in impositione manuum, quoniam manus est organon organorum. Ratio autem quare non distinguebantur, erat propter paucitatem ministrantium, & propter paucitatem fidelium; ideo oportebat quod omnia officia darentur uni, &c.* Idem repetierat in resp. ad quartum, & dixerat articulo præcedente q. 4. S. Thom. in eandem dist q. 2. art. 1. resp. ad secundum. *Dicendum quod in primitiva Ecclesia propter paucitatem Ministrorum omnia inferiora ministeria Diaconis committebantur, ut patet per Dionysium, &c. Nihilominus erant omnes prædictæ potestates, sed implicitè, in una Diaconi potestate. Sed postea ampliatus est cultus divinus; Et Ecclesia quod implicite habebat in uno Ordine explicitè tradidit diversis.* Secundum igitur illos Doctores institutionis sunt Ecclesiasticæ, sed in radice sua, in fonte & principio suo, Apostolicæ & divinæ, Diaconatu videlicet quem Apostoli instituerunt. Diaconatus enim non modo eminenter sed etiam formaliter continet omnes inferiores Ordines, quos Ecclesia postmodum crescente fidelium numero de Diaconatu deduxit & explicuit. Sed Diaconus omnia illa ministeria initio præstabat.

XIV. Secunda ratione dici possunt Ordines illi juris esse divini. Certum est ex usu Doctorum omnium, non modo jus naturale dici communissima principia, quæ omnium hominum mentibus insident; sed etiam conclusiones ex illis primis principiis primò deductæ, quæ tamen per se ad jus gentium pertinent. Jus enim gentium dici solet etiam naturale secundo modo, quoniam est naturale homini ratione utenti hanc conclusionem ex antecedente naturali principio deducere. Vide S. Thomam. 2. 2. q. 57. art. 3 & Lect. 12. in l. 5. Ethic. Cum igitur pari Conclus. ex præcepto divino eliciantur variorum Ministrorum Ordines, non secus ac jus gentium naturale dicitur, istorum Ordinum institutio juris esse divini meritò censebitur, & prædicabitur. Quapropter veluti jus gentium partim est naturale, partim positivum, hoc est, ab hominibus constitutum: Num illud est, *quod naturalis ratio apud omnes homines constituit.* l. 9. ff. de justitia & jure, & l. 1. inst. tit. 2. Sic & Ordinum minorum & Subdiaconatus institutio partim divina est, partim humana, cum naturale rationis dictamen ex divino de Diaconatu præcepto eam eruerit, & explicaverit.

XV. Denique juris divini dici possunt, quod ex testimoniis & exemplis tam Vet. quàm N. Testamenti per similitudinem & analogiam deducantur. Quo sensu Doctores multi asseruerunt exemptionem Clericorum quoad personas & bona, juris esse divini: non quod existimarint expressum esse in Scriptura S. de hac immunitate præceptum; sed quod sit testimoniis & exemplis Scripturæ consentanea. Terram enim Sacerdotum Ægyptiorum à vectigalibus immunem esse voluit Josephus, Gen. 47. & Artaxerxes Persarum Rex ab omni tributo Sacerdotes & Levitas Israeliticos exemit, Esdræ 7. Atqui, ut rectè infert Alexander III. cum Concilio Lateranensi, *Non minus decet Ecclesiam Dei liberam esse tempore Principum*

Chri-

Christianorum, quàm fuerit tempore Pharaonis. c. 4. de immunitate in prima Collectione. Eodem sensu Bonifac. VIII. c. quanquam de Censibus in sexto scripsit, *Ecclesiam, Ecclesiasticasque personas, ac res earum non solùm jure humano, quinimo & divino à secularium personarum exactionibus esse immunes*. Quod Doctores intelligendum ajunt juxta Glossæ interpretationem, quæ ut jus illud explicet & probet, loca Scripturæ allegata tantum refert. Pari similitudine & exemplo ex veteri Testamento in quo Nathinæi Levitarum ministerio traditi dicuntur, Subdiaconorum & Acolythorum institutio juris divini ab antiquis divinorum Officiorum autoribus, & Scholasticis plerisque colligitur; atque ex Cantorum & Janitorum varietate à Davide & Salomone in classes tributa, Lectorum & Ostiariorum Ordines: Et universalius, ex variis Levitarum sub Sacerdotibus circa tabernaculum fœderis functionibus & ministeriis, omnes Ministrorum sub Presbyteris Ordines. Eosdem ex novo Testamento colligunt omnes divinorum officiorum autores, Isidorus, Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus, Hugo à S. Victore, Stephanus Æduensis, Simeon Thessalonicensis Archiepiscopus, Lombardus in 4. dist. 24. & post ipsum omnes prope Theologi, cum docent Christum uniuscujusque ordinis ministerio functum esse. Non igitur humano tantum jure, sed etiam Apostolico & divino dicendum est Subdiaconatum & Ordines minores esse institutos, atque inter Doctores Catholicos hac in causa, aut nullam aut pauculam esse differentiam.

CAP. V.

Explicatur occasio varietatis antiquissimæ inter Græcos & Latinos in collatione Subdiaconatus & minorum Ordinum. Apostoli qui majores Ordines instituerunt imitati sunt Judæos. In Minoribus Occidens imitatus Magistratuum Romanorum creationem. Qua ratione creabantur Magistratus Romani tam præsentes, quam absentes, tempore Cæsarum. Codicillis adjungebantur insignia Magistratui præferri solita. Conformitas creationis Magistratuum & collationis minorum Ordinum enarratur. Nonnullæ Ecclesiæ Occidentis minores Ordines & Subdiacon. sine instrumentorum porrectione conferebant.

I. Quemadmodum in Ordinibus majoribus conferendis Occidens cum Oriente ab antiquissimis temporibus in hunc usque diem consensit; ita in minoribus ab eodem tempore dissensit. Ab antiquo enim in Occidente prope universo minores Ordines, hoc est, Subdiaconatus & eo inferiores per instrumentorum traditionem, & verba quædam imperativa collati sunt: In Oriente autem per manus impositionem & orationem. De Occidente hoc testantur Concilium Carthagin. IV. ante annos mille ducentos & quinquaginta celebratum, & omnes antiquissimi Latinorum rituales. De Oriente verò Sanct. Clemens, Dionysius, ipsius Interpretes, & quotquot sunt Græcorum antiqua & hodierna Euchologia. Unde igitur, tanta & tam constans in minoribus Ordinibus varietas, inter Occidentales & Orientales, cum in Majoribus inter utrosque tantus sit consensus, non abs re quæretur. Veras discriminis causas in tantis tenebris difficile est oculis penetrare, & assequi. Quod conjicio in medium proferam. Antiqua Judæorum consuetudo fuit quam supra explicavimus, & de qua pluribus infra erit nobis agendum, adprecantes alicui manus imponere, quod multa veteris & novi Testamenti exempla testantur. Judæi quoque cum post captivitatem Babylonicam multas haberent Synagogas non modo in exteris nationibus, sed etiam in Judæa, in iis constituebant Rabinos seu Doctores quos per manuum impositionem solemniter inaugurabant. Hunc morem quem à Gentilibus suis observari videbant, imitati sunt Apostoli, considerantes a Prophetis antiquitus usurpatum fuisse, & à Christo ipso in novo Testamento sæpe consecratum. Ideo quos sacræ literæ, & antiqua monumenta nobis tradunt ab Apostolis ordinatos, Episcopos videlicet, Presbyteros, & Diaconos, nihil aliud nobis perhibent in eorum ordinatione usurpatum quàm manuum impositionem & orationem. De Subdiaconorum ordinatione ab Apostolis facta, aut aliò inferiori ordine nulla mentio. Posteriùs hoc in variis locis tandem factum est à viris Apostolicis. Sed actio in illis initiis non fuit uniformis: Nam qui in Oriente crearunt Subdiaconos, formulam quam viderant ab Apostolis in Presbyterorum & Diaconorum ordinatione observatam secuti sunt. Qui verò in Occidente, Romæ præsertim, maluerunt formulam creandorum Magistratuum Romanorum quam quotidie præ oculis habebant imitari, quam Judaicam: aut certè formulam mittendi Magistratus in possessionem dignitatis qua insigniti fuerant; quam formulam postea Ecclesia Latina in majoribus ordinibus antiquæ superaddidit.

II. Romani Magistratus ab Imperatore creabantur traditione sub certa verborum formula insigniorum quibus fulgebant. Trajanus, ut autor est Dion, Præfectum Prætorio creans, ei nudum gladium porrexit, dicens, *Accipe hunc ensem, quo si rectè imperavero, pro me uteris; sin minus contra me vertes*. Præfecti Prætorio ex equestri tantùm ordine eligebantur. Quare, ut scribit Capitolinus, cum Commodus Paternum officio Præfecti movere vellet, Laticlavium, quod est vestimenti genus Senatorum proprium, illi dedit, quo cum Senatoria dignitate decorabat, & Præfecti Prætorio dignitate abdicabat. Omnes Magistratus apud Romanos suæ autoritatis insignia partim supra se in vestibus gerebant, partim ante se à Lictoribus præferebantur. De his Ulpianus l. 1. ff. de officio Proconsulis, *Proconsul ubique proconsularia insignia habet, statim atque urbem egressus est*. Et l. 1. §. Casum, de postulan. *Luminibus orbatum a postulando Prætor repellit, quod insignia Magistratus videre, & revereri*

non possit. Virgilius 11. Æneidos, *Et sellam regni, trabeamque insignia nostri.* Præferebantur fasces securibus alligatæ, quarum numerus pro Magistratuum dignitate quibus præferebantur, minuebatur, & augebatur.

III. Cum absentibus Magistratus deferebant Imperatores, Codicillos ad eos mittebant, quibus præter verba institutionem & admonitionem continentia, adpicta erant insignia Magistratibus illis præferri solita. Hujus Codicillorum missionis exempla permulta in Justiniani Novellis leguntur, quibus novos Magistratus instituit, aut duos in unum conjungit. Antiquos enim Imperatores imitatus, & Codicillis eos instituit, & insignibus donat quorum imagines Codicillis adpingebantur. Sic Novella 24. §. penultimo. *Ut autem qui vel hoc Prætoris, vel alia a nobis inventa & invenienda officia suscipiunt, cognoscant quo tandem modo Provincias eos gubernare conveniat, visum nobis est, non tantum signa eis præbere administrationis in Codicillis, ut vocant, sed etiam modum præscribere secundum quem Provinciam administrent. Quæ quidem qui nos antecesserunt Legislatores, consulta quædam præsidialia appellabant, ut ad hæc intentis oculis propriam dirigant administrationem, perque hanc omni ex parte Subditis nostris prosint. Unde & id genus sacra mandata jussimus in sacro laterculo reponi, ut una cum Codicillis præberentur Præsidibus.* Idem Imperator Novella 25. *Siquidem studio habet potentia nostra non tantum ut administrationis signa eis ex codicillis quos vocant, præbeamus, qualia spectabilibus Magistratibus attribui solent, sed etiam ex mandatis principalibus quæ veteres olim Principes & Legislatores, responsa Præsidibus edita vocabant. Quæ cum nos descripsissemus, jussimus in sacro nostro laterculo reponi, ut inde semper unà cum codicillis præbeantur Magistratibus; ac hi quidem ipsum conferant officium; illa verò dirigant administrandi officii rationem.* Novella quoque 26. *Hæc etiam in sacris admonebimus mandatis, quæ unà cum signis Magistratus trademus, ut memores juramentorum quæ præstant, & monitorum quæ illis dabimus, prout nos, nostrumque de illis meretur judicium, & propriam exornent vitam, & traditum gubernent officium; dantes illis, ut dictum est, omnem potestatem, ut tam in pecuniariis, quam criminalibus, & omnibus denique causis judicent.* Ex sequentibus Novellis 27. 28. 29. 30. similia non obscurè colliguntur.

IV. Nonnunquam Codicillos sine imaginum inscriptione Decurionibus concedebant Imperatores. Sed hoc casu Præfectura erat tantum honoraria; nec à nexu & servitute Curiæ ideo liberabantur, nisi aliâ Imperatoris gratiâ Præfecturam illam exercere liceret, ut legere est Novell. 70. Patricii constituebantur quoque per codicillos, quibus acceptis statim & honore & autoritate potiebantur. Sic Justinianus sancit. l. Sancimus, C. de Consulibus, *Sancimus viros excelsos Patricios; quos in hujusmodi dignitatis apicem augusta Majestas extulerit; illicò ab imperialibus codicillis præstitis Patres familias effici, ac potestate liberari paterna.* Istius dignitatis formula sive Codicillus legitur apud Cassiodorum lib. 5. Variarum c. 2.

A Cujusmodi autem essent signa quibus Magistratus unus ab altero distinguebatur, nos docet Notitia utriusque imperii Orientalis & Occidentalis in qua depicta videntur, ad quam nos Lectorem remittimus, cum hæc specialius describere ad propositum nostrum nihil conferat. Verum cum Notitia illa scripta sit paulò post Theodosii majoris tempora, aut etiam ipso regnante, manifestè ex ea colligitur hanc codicillorum & signorum Magistratus pingendorum formam integro seculo, & aliquot annis esse Justiniano antiquiorem. Cùm verò ista exhibeat Notitia non ut recentia, & nuper inventa, sed ut usitata & ordinaria Romanorum dig-
B nitatum insignia, iterum manifestum est, vel ex sola ista Notitia hanc Magistratus & Officiales creandi formam esse antiquissimam. Idem ex legibus Gratiani & Theodosii majoris ante Notitiam datis comprobatur. L. judices, C. de dignit. *Judices qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse convicti, ablatis Codicillorum insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosque & plebejos habeantur.* Et ante hos Valentinianus & Valens l. 5. de officio Rector. Provinc.

V. Cum ipsis Codicillis aliquando ad Magistratus creationem mittebatur cingulum ip-
C sum, aliisque modis eodem conspirantibus id aliquando fiebat. L. 2. C. Ut dignit. ordo servetur, *Secundo veniant vacantes, qui præsentes in comitatu illustris dignitatis cingulum meruerint. Tertium vero ordinem eorum prospicimus, quibus absentibus cingulum illustris mittitur dignitatis;* &c. Eadem Lex in Codice Theodosiano refertur. Codicillorum qui vacantibus dantur, formulas refert Cassiodorus, lib. 6. c. 10. Eorum qui vacantes Proceres fiunt. c. 11. Illustratus vacantis; & c. 12. Comitivæ primi Ordinis vacantis. Plures aliæ formulæ apud ipsum legi possunt. Omnes autem tria hæc continent. Explicatur circa quæ versatur administratio dignitati seu officio concessa; Vel si tantum honoraria sit, aut vacans, quibus privile-
D giis & prærogativis fruatur. Deinde defertur illa dignitas fere semper per multa verba exhortatoria, phrasesque varias ad illam bene & prudenter administrandam. Ideo sæpius repetuntur Imperativi loquendi modi, indicativos sequentes, aut iis permisti. Imperator enim est qui Subditos & Magistratus à se creatos alloquitur. Denique dignitatis illius sive officii præstantia laudibus effertur, doceturque multis virtutibus ad eam rectè administrandam opus esse. Hoc tertium per universam formulam sive codicillum dispersum est. Longiores sunt istæ formulæ, quam huc commodè transferri possint.

E VI. Quicunque hæc animo diligenter perpenderit, & cum ritu Latino quo quatuor minores Ordines, & Subdiaconatus conferuntur, comparaverit, eandem prorsus agendi formam, easdem ceremonias, eundem prorsus loquendi modum deprehendet. Id solùm varietatis animadvertet, quod Episcopus ordinans paucissimis verbis ea complectitur, quæ multis Cassiodori formulæ. Sed nihil unquam prohibuit Episcopum longè plura præfari, quàm quæ adnotata sunt. Adnotantur enim ut doceatur Epis-

Episcopus qua de re ordinandos in unoquoque ordine conferendo monere debeat. Præterea formulis illis utebantur Imperatores cum absentibus per Codicillos dignitatem deferebant. At cum præsentes instituebant, nullum dubium est quin Imperator tradendo præcipua dignitatis insignia, paucissimis verbis uteretur, ea tamen complectentia quæ Justinianus ex antiquo more refert, & quæ pluribus verbis oratorio stylo describit Cassiodorus.

VII. Antiqui & hodierni Libri rituales de Ostiariis præcipiunt: Ostiarii ordinandi, ab Archidiacono primum instruantur, *qualiter in domo Dei debeant conversari*. Deinde Episcopus dat eis claves Ecclesiæ sermone brevissimo, sed exhortatorio eos alloquens, *Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro his quæ istis clavibus recluduntur*. Idem omnino, sed pluribus verbis de Lectore, cui datur liber ab Episcopo dicente, *Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus si fideliter, & utiliter impleveris officium tuum, partem cum his qui verbum Dei bene administraverunt*. Pressior est ea exhortatio quæ Exorcistæ fit, cum ipsi Liber Exorcismorum traditur. Acolythis admonitio fit ab Episcopo ut & Lectoribus; deinde sequitur formula in modum monitionis, quæ eos officii admonet, & cujus causâ eis Ceroferarius traditur. Hoc clarissimè patet in Subdiaconatu. Postquam enim instrumenta, sive materia iis tradita est, subjungit Episcopus. *Videte cujus ministerium vobis traditur. Et ideo si usque nunc fuistis tardi ad Ecclesiam, à modo, debetis esse assidui. Si usque nunc somnolenti, à modo vigiles. Si usque nunc ebriosi, a modo sobrii: Si usque nunc incesti, à modo casti. Ideo vos admoneo, ut tales vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.* In quibusdam manuscriptis longior occurrit exhortatio.

VIII. Ex tanta igitur similitudine manifestum videtur antiquissimos Patres, Ecclesia jam per Romanum orbem diffusa, in minorum Ordinum collatione creationem Officialium Romanorum esse imitatos, ut ante Ecclesiæ diffusionem cum adhuc intra Judææ terminos contineretur, Apostoli in ordinatione Presbyterorum & Diaconorum ceremonias & ritus Judæorum cum quibus vivebant in ordinatione Rabbinorum suorum imitati fuerant. Unicuique ordini post instrumentorum traditionem adjungitur oratio, qua Ordinatus benedicitur, rogaturque Deus ut in Ordine ad quem electus est, sanctè ministret. Consentaneum autem erat ut electi & ordinati Ecclesiæ Officiales Deo per Episcopi orationem offerrentur, & benedicerentur; non autem simpliciter per instrumentorum traditionem cum præscripta verborum formula profano more instituerentur. Nullum enim Sacramentum aut Sacramentale sine oratione, & divini nominis invocatione peragitur.

IX. Quæ diximus initio capitis de antiquitate traditionis instrumentorum per Occidentem, non est ita universaliter verum, ut multæ provinciæ non sint excipiendæ. Constat enim ex Concilio Toletano VIII. c. 6. hunc Ordinationis morem in multis Hispaniæ locis ondum fuisse usitatum an. Christi 650. quo celebratum est. Clara sunt Concilii verba: *Relatum est nobis quosdam Subdiaconos, postquam ad sacrum hujus Ordinis pervenerunt gradum, non solum carnis immunditia sordidari, cum scriptum sit, Mundamini qui fertis vasa Domini; sed etiam quod dictu nefas est, novis uxoribus copulari, asserentes hoc ideo sibi licere, quia benedictionem à Pontifice se nesciunt percepisse. Proinde omni excusationum discisso velamine id præcipimus observari, ut cum iidem Subdiacones ordinantur, cum vasis Ministerii benedictio eis ab Episcopo detur, sicut in quibusdam Ecclesiis vetustas tradit, & sacra dignoscitur consuetudo substare prolata.*

IX. Ex isto canone multa evidentissimè colliguntur. 1. Plurimas Hispaniæ Ecclesias instrumentorum traditione in Minorum collatione usas non fuisse, licet in nonnullis aliis istorum instrumentorum usus esset antiquus. 2. Sola oratione, & mysticè sive secreto pronuntiata, ut apud Græcos moris est, Subdiaconatum, & ordines inferiores datos fuisse. Quomodo enim aliter potuissent objicere verosimiliter quòd benedictionem à Pontifice se nescirent accepisse? 3 Traditionem instrumentorum, quam nunc post ordinationem præstant Græci, nondum apud illos Europæos visitatam fuisse, sed prorsus omissam. Denique sanctos illos Patres qui Concilio aderant frequentissimi (subscribunt enim Episcopi 52. inter quos nonnulli sunt Galliæ Gothicæ, Abbates, 12. Vicarii absentium Episcoporum decem, & Magnates plurimi) utrumque conferendi ordines modum, unum quo orationi junguntur instrumenta, alterum quo oratione sola sine instrumentis, quoad rei substantiam attinet, & validitatem, approbasse. Non enim jubent Subdiaconos sic ordinatos iterum ordinari, sed instrumenta in posterum cum benedictione jungi, ut eorum excusationibus hoc additamento prætextus tollatur.

CAP. VI.

Antiquitus Subdiaconatum, & Minores Ordines apud Latinos non secus ac etiam nunc apud Græcos extra altare & Sanctuarium collatos fuisse. Ordines dividunt Græci in eos qui in Sanctuario, & extra Sanctuarium conferuntur. Quid Græcis Diaconicum, & porta speciosa. Ecclesiæ Græcæ brevis descriptio. Accusatus Chrysostomus quod extra altare ordinaret Presbyteros & Diaconos. Cum Diaconi & Presbyteri ordinantur, prosternuntur: Prosterni non debent Subdiaconi. Quando majores ordines, & quando minores ordines conferri debent. Quando Subdiaconatus cum Majoribus Ordinibus conferri cœpit.

I. ALiud est non leviter prætereundum, sed attente considerandum, in quo Sub-

Subdiaconatus & minores ordines conveniunt. Omnes extra Sanctuarium conferuntur, sed Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus in Sanctuario, ordinandis cum Pontifice ad altare ipsum consistentibus. Antiquus iste ritus diligenter hactenus à Græcis observatus est; à Latinis magna ex parte adhuc observatur. Licet enim quatuor minores ordines extra Missarum solemnia conferre, sed diebus Dominicis, & festis quæ duplici ritu coluntur. Subdiaconatus autem nunquam nisi in celebratione Missæ. Hinc Græci vulgato apud eos loquendi modo distinguunt Ordines in eos qui traduntur in Sanctuario, & qui extra Sanctuarium. Symeon Thessalonicensis ita tractatum suum de sacris ordinationibus exorditur. *Duæ sunt extra Sanctuarium manuum impositiones, Lectoris & Hypodiaconi, &c. Ordinationes autem eximiæ & propriè dictæ, quæ intra Sanctuarium fiunt, & in ipsa sanctissima mensa, tres sunt in Trinitatis similitudinem, de quibus loquitur Sanctus Dionysius, Diaconi, Presbyteri, & Episcopi.* Idem disertè notant Græcorum Euchologia antiqua & recentia, hac tamen cum differentia. Duo antiquissima Lectorem monent, Subdiaconum ordinandum in Diaconico, id est, in Secretario. Hoc dupliciter intelligi potest, quoquo modo intelligas parum refert: vel pro Conclavi seu Pastophorio, quod ad Sanctuarium à latere pertinet, & ei conjungitur, in quo est mensa quam vocant Græci propositionis, in qua hostia consecranda præparatur, cuique inhæret porta Borealis dicta: Vel pro Conclavi aliquo, seu Secretario ad Sanctuarii latus sed remotius collocato, ut apud Latinos moris est. Cætera Euchologia hoc disjunctivè enuntiant, scilicet Ordinationem illam fieri, *stante Episcopo in Diaconico ante sanctam mensam, vel ante magnas templi portas.* Euchologium editum illas portas vocat ὡραίας, speciosas: Simeon Thessalonic. Archieraticon, & Typicum Sanct. Sabæ nonnunquam easdem vocant Basilicas, seu Regias.

II. Ut animo Lector concipiat quo Ecclesiæ loco sint apud Græcos illæ portæ, & consequenter quo loco fieri soleant ambæ illæ ordinationes, Græcæ Ecclesiæ breviter nobis sunt describendæ. Ecclesiæ istæ, præsertim Episcopales & Monachales, in tres partes dividuntur, ἱερατεῖον, ναὸν, καὶ νάρθηκα, Sanctuarium, Templum & Narthecem. In medio Sanctuarii est altare in quo Missa & sacræ Ordinationes, Diaconi, Presbyteri, & Episcopi celebrantur. In Sanctuario tres sunt portæ, media & duæ laterales, quarum una dicitur Borealis, altera Australis: Duo quoque à latere conclavia, sed Pastophoria. Porta media κατ' ἐξοχὴν vocatur semper porta Sancta, vel pluraliter portæ sanctæ propter duas annexas, semper tamen licet pluraliter enuntietur, media intelligitur. Australe Pastophorium cum porta sua aliquando negligitur, sed Boreale cum porta sua ab Ecclesiis Græcorum nunquam abest; eo quod sit ad Missæ Græcæ celebrationem prorsus necessarium. Secunda pars Ecclesiæ ναὸς templum communiter ab annis mille & ultra in typicis dicitur, quandoque etiam

A iis dicitur χορὸς, Chorus, & ad amussim respondet Choro Latinorum, cum Chorus sumitur tantùm pro loco Cantorum sive Canonicorum, in quo ex utraque parte prostant sedilia; non ut vulgo, à plebeiis præsertim, sumi solet, pro illo spatio, & eo quod altare continet, & quæ sunt circa ipsum. Hoc enim modo Templum sive Chorus, Sanctuarium ἱερατεῖον quoque complectitur, & Ecclesia in duas tantum partes distinguitur, in Chorum, & Atrium, sive Ecclesiæ navim, quam hodierni Græci νάρθηκα vocant. Inter Templum
B & Sanctuarium relinquitur spatium aliquod longum sed angustum & strictum cujus pavimentum editius est, quod vocare solent σωλέαν. Templum istud, sive Chorus cum Narthece tribus portis communicat, quarum media maxima est, laterales parvulæ.

III. Nunc ad rem nostram redeamus. Porta magna, speciosa, & Basilica, ea est qua Chorus sive Templum cum Narthece communicat. Latino more diceretur Porta chori inferior qua in atrium Ecclesiæ de choro vel de atrio in Chorum quis ingreditur. Per illam portam speciosam Monachi nonnunquam
C in Narthecem ingrediuntur aliquid in eo cantaturi, aut thure adstantes perfusuri, ut sæpe in Euchologiis & Typicis adnotatur. Idem apud nos in Ecclesiis Cathedralibus aliisque majoribus à Canonicis aut Monachis fieri sæpe videmus. Hæc est illa porta, juxta quam pro loci commoditate, thronus Episcopi ordinaturi collocatur, & minorum apud Græcos Ordinum celebrantur ordinationes. Volunt igitur omnia Euchologia, & qui de his rebus differunt, Ordinationes Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum in Sanctuario ad sanctum altare, & intra Missarum solemnia peragi; Subdiaconi verò & Lectoris Ordinatio-
D nes, antequam Missa inchoetur, vel in Diaconico fieri, vel longè ab altari, ad portam templi speciosam quam nos descripsimus. Inter cæteras calumnias Sanct. Chrysostomo impositas hæc recensetur in Concilio adversus ipsum coacto, cujus præcipua capita recensentur in fine lib. 9. Juris Orientalis. Decima enim tertia accusatio est: *Quod sine altari ordinationes fecerit Presbyterorum & Diaconorum.* Ejusmodi igitur Ordinationes fieri debent in Sanctuario, vel quod idem est, ad ipsum altare. Et consequenter Ordinationes graduum Diaconis inferiorum extra Sanctuarium; cum de hoc non conquerantur ipsius Adversarii.

IV. Antiquitus idem planè in Ecclesia Latina observabatur. Istius ritus testis est S.
E Ambrosius in Epistolam ad Timotheum ab Amalario relatus lib. 2. de div. offic. c. 6. ubi rationem reddit omissæ ab Apostolo Lectorum & Subdiaconorum mentionis. Testimonium illud magna ex parte supra exscriptum est. Postmodùm inquit Sanct. Ambrosius, & cum eo Amalarius, ordines isti adjecti sunt, *Unde nec Ordinationem ante altare assequuntur, eo quod nec Mysteriis ministrare statuuntur: Sed alii quidem eorum, Lectionum officium implent, alii verò intra Diaconium illa præparant, quæ ad Diaconi pertinent ministeria, necnon solicitudinem im-*

implens luminariorum. Nam mysteriis ministerium Presbyteri solo implens, & Diaconi; aliis quidem eorum Sacerdotale opus implentes, aliis vero sacris ministrantes. Antiquum & hodiernum Græcorum ritum graphicè magis depingere non poterat S. Ambrosius. Sed audiamus Amalarium Ambrosii verba resumentem: *Juxta verba Ambrosii intelligimus subjectos Ordines Diacono & Presbytero non debere Ordinationem accipere circa altaria; nec quando Episcopus prosternitur ante altare, debere secum prosternere alios, nisi eos qui provehendi sunt ad Sacerdotale ministerium, vel ad Diaconatus officium.*

XIII. Alludit Amalarius ad morem Ecclesiasticum qui nunc etiam viget, ut sacrorum Ordinum ritus à Litaniis incipiat, & ordinandi omnes cum Episcopo sese prosternant dum cantantur. Verùm nunc, & ab aliquot seculis, illa cantatio & prostratio fit post Acolythorum Ordinationem, ita ut Subdiaconi ordinandorum numero adscribantur, & cum cæteris prosternantur. Amalarius verò juxta Sanct. Ambrosii verba, & sui temporis consuetudinem differens, dicit Subdiaconos & inferiores ordines coram altari prosterni non debere, sed solos Diaconos & Presbyteros. Hunc prostrationis & Litaniæ ordinem sigillatim describit juxta Amalarii monitum Ratoldus. Postquam enim ritum Ordinationis Minorum Ordinum & Subdiaconatus descripsit, tunc publicam & solemnem Diaconorum & Presbyterorum Ordinationem enarrat, eos dicit magna cum pompa ab Archidiacono Pontifici præsentari, postmodum cum Pontifice coram altari procumbere, & Litanias cantari, cæteraque ad consecrationem necessaria compleri. Eundem ordinem observat antiquum Abbatis Constantini Sacramentarium, quod similiter solemnitates illas & prostrationem cum Litaniarum cantatione describit post Ordinationia Minorum & Subdiaconatus ritum, tumque primùm Archidiaconum in his omnibus publicè ministrantem inducit. Idem ordo, & eadem solemnitas post Subdiaconorum ordinationem legitur in Senonensi Sacramentario, & in eo quod edidit Hugo Mainardus. Similis ritua ex Gelasiano codice colligitur; cum separatim & iisdem ceremoniis exponuntur ritus Ordinationis majorum Ordinum, & alio in loco ritus Ordinationis Subdiaconi & minorum Ordinum, ut & Rodradum fecisse adnotavimus. Idem non ita evidenter colligi potest ex antiquissimo nostro codice: Innuitur tamen cum primum allocutio fiat ad populum, & petatur electionis à Clero factæ approbatio, quando Diaconi ordinandi sunt, post Subdiaconorum Ordinationem.

XIV. In Vaticano codice inter opera S. Gregorii edito idem observatur post descriptum ritum ordinationia minorum & Subdiaconatus: Tum separato titulo, ut in plerisque aliis codicibus, exhibetur, Ordinatio Diaconorum & Presbyterorum Archidiacono illos, missa publicè inchoata, solemniter Pontifici præsentante. Notandum autem omnes illos codices adnotare id quod singulariter præcipiunt de Diaconis & Presbyteris ex ritu Romano esse desumptum. Codex autem ille cum antiquissimo Corbeiensi habet aliquid speciale ex quo id quod contendimus necessario colligitur. Initio enim ponitur hic titulus, vel potiua admonitio, *Majores gradus ante Evangelium, Minores vero post communionem dantur, & minores quidem Dominicis diebus, si necesse est: Majores autem in Sabbatis duodecim lectionum per quatuor tempora tantummodo.* Atqui ex illis codicibus, ut ex aliis jam citatis, soli Diaconi & Presbyteri initio Missæ solemnis ab Archidiacono præsentantur Ordinandi. Diaconatus igitur & Presbyteratus soli tum erant Ordines majores, nec inter eos recensebatur Subdiaconatus Ideo videre est in illis antiquis codicibus Subdiaconorum Ordinationem una serie & uno tenore tradi cum Minorum Ordinationibus; sed cum Diaconorum Ordinatio tradenda est, tum adnotari in Sabbatis quatuor temporum tantùm celebrari posse post Missam illius diei inchoatam. Deinde Archidiaconum illos Episcopo præsentare: Episcopum cum Diaconis & Presbyteris ordinandis coram altari se prosternere, Litaniam cantari, & similia in quorum actione non miscentur Subdiaconi.

XV. Ordo Romanus in Bibliotheca Patrum editus breviculum exhibet antiquæ ordinationis Romanæ quod collectioni suæ inservit, sub hoc titulo, *Ordo qualiter in Romana Ecclesia sacri Ordines fiunt.* Antiquus ille ritus id quod dictum est, & S. Ambrosius, atque Amalarius observandum monent, manifestè præcipit, ut unicuique legenti patebit. Quæ tamen post illud Breviculum sequuntur, demonstrant hodiernam consuetudinem, cum codex ille scriptus est, jam invaluisse. Aliud est collectaneum initio istius ritus, quod præ cæteris docet Subdiaconatum antiquitus minoribus ordinibua adnumeratum, & similiter cum iis habitum. Præcipitur ut quicunque pueri reperientur in Schola cantui apti, ex ea Schola transferantur ad Scholam Cantorum, *Deinde sicut Sacramentorum codex continet, quando & ubi fuerit, usque in Subdiaconatus officium ordinentur; Diaconi verò atque Presbyteri nunquam nisi in publica ordinatione* Privatim igitur Adolescentes illi secundum antiquum morem Ordines suscipiebant inclusivè ad Subdiaconatum usque. Sed Diaconi & Presbyteri tantùm in publica Ordinatione consecrabantur. Eadem verba cum pericope antecedente refert Onuphrius ex alio Romano codice in lib. de vocibus Ecclesiasticis obscuris, in voce *Primicerius, &c.*

XVI. Incidi in manuscriptum Andegavensem circa finem seculi undecimi scriptum qui nemine citato ad ea quæ ex Ambrosio & Amalario exscripsimus verbis plerumque iisdem alludebat. *Quare Paulus Apostolus in Epistola sua nominat solummodo Sacerdotes & Diaconos, & non cæteros ordines? Ideo quia tantummodo eos nominavit ibi qui potissimum sunt in Ecclesia necessarii, & sine quibus immolatio in altari non potest rite celebrari. Cæteri ordines postea adjecti sunt propter utilitatem ministerii: quia propter multitudinem credentium per alteros adimpleri debere necessitas postulavit, licet unusquisque Sacerdos*

habeat in se subjecta ministeria, attamen pro magnitudine hominum hoc adimplere non valet. Quare Subdiaconi, & cæteri inferiores Ordines non assequuntur Ordinationem ante altare; sed alii quidem Lectionis officium adimplent, alii vero propter Diaconos illa præparant, quæ ad Diaconi pertinent ministeria. Ex quibus verbis manifestum videtur hanc consuetudinem ordinandorum Subdiaconorum extra altare, Missarumque solemnia, eorumque minoribus ordinibus exæquandorum circa finem seculi undecimi nondum ubique desuevisse. Ubique dico: Nam non tantum ex verbis Amalarii B subobscurè colligitur, nonnullas Ecclesias istius consuetudinis parum sollicitas fuisse, eumque ideò tacitè illas sugillare, verumetiam ex nonnullis antiquis codicibus ætate Amalario æqualibus, aut superioribus, quæ supra huic operi inseruimus, demonstratur, hanc consuetudinem in aliquot locis desiisse, & Subdiaconatum cæteris majoribus ordinibus æquiparatum & conjunctum fuisse.

CAP. VII.

Explicatur triplex differentia porrectionis instrumentorum quæ fit à Græcis in quorundam Ordinum collatione, & ejus quæ fit à Latinis. Illa porrectio non semper à Græcis facta est. Imitati sunt missionem in possessionem rei venditæ aut donatæ jure Romano institutam.

I. Diximus antiquissimam esse in Subdiaconatus & minorum Ordinum collatione differentiam Græcos inter & Latinos, D quod Latini ab antiquissimis seculis eos conferant per instrumentorum traditionem, & verba quædam præscripta, exhortatoria & imperativa; Græci verò per manus impositionem & orationem. Hoc non est ita intelligendum, ut inde colligi possit Græcos nulla unquam in Ordinum collatione tradere instrumenta. Tradunt enim nonnulla, ut videre est in Ordinationum ritibus. Verbi gratia in Lectoratu datur Lectori Liber Apostolicus, & legit de Apostolo sectionem aliquam. In Cantoratu datur Cantori Psalterium de quo Pericopen aliquam legit: In Subdiaconatu datur Subdiacono mantile & malluvium, quibus Episcopo sacra celebranti aquam manibus lavandis infundit, & lotas manus abstergit: In E Diaconatu datur Diacono sanctum flabellum, quo postea more Græco sancta dona ventilat. Hæc autem instrumenta ipsis ab Episcopo ordinante traduntur, & in iis ritibus celebrandis consentiunt omnia ipsorum Euchologia, antiqua & recentia.

II. Inter Græcos tamen & Latinos triplex est hac in causa & maximi momenti discrimen. Primum, quod apud Latinos instrumenta dentur initio ritus Ordinationis, apud Græcos post peractam Ordinationem. Secundum ex A primo consequitur. Dantur apud Latinos instrumenta, ut per ea ordinandus consecretur: apud Græcos, ut per ea ordinatus esse probetur, & demonstretur, ut nonnulla Euchologia specialiter & sigillatim adnotant. E regia Bibliotheca excerptum, *Postea Episcopus mantile accipiens imponit* τῷ τοῦ χειροτονηθέντος ὤμῳ *humero Ordinati, &c.* τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ χειροτονηθεὶς *dum hoc facit Ordinatus*, &c. Et in Ordinatione Diaconi, *Dicto Amen circumponit Orarium* τῷ χειροτονηθέντι *Ordinato, eumque deosculatus tradit ei sanctum flabellum, & collocat eum ex obliquo sanctæ mensæ ut ventilet.* Ita quoque è Bibliotheca S. Andreæ, è Vaticana, atque ex Allatiano excerpta. Hoc disertissimè Simeon Thessalon. c. 2. ubi enarrata Subdiaconi ordinatione ait, *Mantile imponit Episcopus ejus humero, manibus autem malluvium tradit, ipse vero Episcopi manum deosculatus accipit: Huncque honorem ei exhibet Episcopus* ὅτι τὸ τοιοῦτον τετύχηκεν εἶναι, *eo quod hujusmodi rerum contigit ipsi Ministrum esse*; & cætera quæ sequuntur in ejusdem rei argumentum. Idem legere est apud eum, & in omnibus Euchologiis in Ordinatione Lectoris & Cantoris. Notabit Lector antiquissima duo Euchologia instrumen- C torum Subdiacono traditorum mentionem non facere, sed tantùm officii post Ordinationem peractam obiti. Barberinum, *Dicto Amen, qui factus est Subdiaconus*, ὁ γενόμενος ὑποδιάκονος, *ter dicit, Quicunque fideles, datque lavare Episcopo Ordinatori suo.* In Veneta Euchologii editione anni 1638. in fine ritus Ordinationis in media Liturgia, cum secundò lavat Episcopus, longè post ordinationem, male legitur πάλιν νίπτεται ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ λεκανίδιον, ὅπερ φέρει ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι. Legendum ὁ χειροτονηθείς. Prior enim Lectio absurda est, & seriei textus, & rerum actarum contraria. Petrus Arcudius & ipsius exemplaria legunt, ut nos restituimus.

III. Quanquam autem Euchologia distinctè, ne cespitaremus, ista non adnotassent, facile tamen unicuique fuisset idem colligere ex ritus ordine, & contextu. Apparet enim ista instrumenta post ritum peractum dari, ut potestatis & dignitatis jam acceptæ munera exerceant, & officii jam collati & ab ipsis accepti quasi possessionem adeant. Ideò Lectori non solum datur Liber Apostolicus, & Cantori Psalterium, sed reapse de Apostolo & Psalterio aliquid legunt. Similiter Subdiacono non tantum datur malluvium & mantile, sed etiam reapse Episcopi manibus aquam infundit. Nec hoc tantum, sed quod Subdiaconorum est, exclamat Ordinatus, *Quicumque Catechumeni, discedite, &c.* cum Missa fidelium incipit. Idem multò magis in Diaconi ordinatione conspicitur. Hæc autem referunt eodem modo omnia Euchologia.

IV. Tertium inter Latinos & Græcos discrimen, quo idem non minus necessariò & evidenter colligitur, est, quod Græci cum dant ordinatis instrumenta sua nullis utuntur verborum formulis, ut Latini, quibus assignari possit aliqua formæ imago; sed nihil prorsus dicentes ea tradunt, ut officium quod ipsis recens collatum est, jam exercere incipiant.

Qui-

Quibus omnibus inter se comparatis manifestum fit Græcos & Latinos instrumenta porrigere, sed longè diverso scopo, & utriusque traditionis effectum ut & scopus, esse longè diversum.

V. Cum res istas ab origine considero, & in fontes ipsos digitum intendere laboro, Video hunc ritum ab initio religionis Christianæ apud Orientales non fuisse usurpatum, sed progressu temporis antiquis ceremoniis additum. Sanctus enim Clemens & Dionysius Ordinationes uniuscujusque ritus sigillatim enarrant, nec ullam istius traditionis instrumentorum mentionem faciunt. Clarum est eorum seculo nullum fuisse in Ordinatione traditionis istius usum. In Ordinatione dico: Nam ex iisdem autoribus, atque etiam ex reipsa constat, Græcos, & flabella habuisse, quibus sacra dona ventilabant Diaconi, & Malluvium & mantile, Subdiaconosque Episcopis & Presbyteris aquam infudisse, & Lectores scripturas Apostolicas & Propheticas legisse. Sed labente tempore visum est Ecclesiæ Proceribus recens Ordinatos statim ab Ordinatione suscepta in muneris suscepti exercitium & possessionem mittere, ut ipso exercitio functi antequam ab Ecclesia discederent, admonerentur se officiis Ecclesiasticis esse adscriptos & mancipatos, ne unquam de hac re dubitare possent, aut aliquis litem movere.

VI. Occasionem hujus ad ritum antiquum additionis mihi sumpsisse videntur Ecclesiarum Rectores à Romanorum consuetudine, qui in rei venditæ vel donatæ, aut in dignitatis recens collatæ possessionem instrumentorum traditione, vel contactu, aut officii exercitio mittebant. L. 74. ff. de contrahenda emptione, *Clavibus traditis ita mercium in horreis conditarum possessio tradita videtur, si claves apud horrea traditæ sint: Quo facto confestim emptor dominium, & possessionem adipiscitur.* Aut per ingressum rei quam aliquo titulo comparavimus, ut l. 3. §. 1. ff. de acquirenda possessione, *Quod autem diximus & corpore & animo nos acquirere debere possessionem; non utique ita accipiendum est, ut qui fundum possidere velit, omnes glebas circumambulet, sed sufficit quamlibet partem ejus fundi introire, dum mente & cogitatione hac sit, uti totum fundum usque ad terminum velit possidere.*

VII. In donationibus directis, si res erat mobilis, sequi debebat mancipatio, & corporalis traditio. Si immobilis, abscessus Donatoris, ut Donatorio res patefieret. Omissa hac corporalis traditionis & inductionis solemnitate nulla erit firma donatio l. 1. 2. & 7. C. Theodos. de donation. & l. 1. C. Theod. de legit. hæred. Arrepto rerum quolibet corpore aditur hæreditas. Aliter in donationibus causa mortis. Tum enim ususfructus reservatio pro traditione habebatur. Ibidem de donation. l. ultima. In Decretalibus C. ex literis de Consuet. fit mentio traditionis quæ approbatur rei donatæ per apprehensionem glebæ alicujus, aut per illius super altare collocationem. Ita Darius Hydaspes à Scythis, teste Herodoto in signum subjectionis glebulam sibi offerri postulabat. Aliis modis capitur, aut traditur alicujus rei possessio; sed præsertim in dignitatibus quarum veluti possessio, aditur per dignitatis exercitium & administrationem. Remota enim administratione dignitas est tantùm honoraria aut vacans, quæ practicæ longè postponitur, L. 2. C. Ut dignit. ordo servetur, *Primo loco ponuntur ii qui dignitatem collatam exercent: Omnes privilegia dignitatum hoc ordine servanda cognoscant: Primo loco habeantur hi qui in actu positi illustres peregerint administrationes.* Sic videmus in dignitatibus Ecclesiasticis quæ per codicillos conferuntur, per provisiones, Bullas, diplomata, & cætera ejusmodi, ea dignitate donatum in possessionem actualem & corporalem mitti per actum aliquem suæ dignitati convenientem, per Campanarum pulsationem, altaris contactum, sessionem cum collegis in Choro, in Tribunali, per Missarum aut alterius officii celebrationem. Notum est enim dignitatis aut officii collationem, donationis quoque & rei emptæ instrumenta, à possessione & traditione corporali plurimùm differre. Illa præcedere, Missionem verò in istarum rerum possessionem subsequi.

VIII. Sic faciunt Græci in Ordinationibus suis; Postquam aliquem in Lectorem aut Subdiaconum ordinaverunt, Lectorem in novæ dignitatis adeptæ possessionem mittunt, non modo librum tradendo, sed etiam legendo; Subdiaconum, non modo mantile, & malluvium tradendo, sed etiam jubendo ut reapse aquam infundat super ordinatoris manus, cæteraque ministret quæ sunt Subdiaconorum propria. Idem etiam de Diacono observatur, ut videre est in omnibus Euchologiis; atque etiam de Presbytero. Statim enim post ordinationem cum aliis Presbyteris jubente Episcopo sedet, datur illi hostia quam consecrat, & cæteros Presbyteros communione donat. In Episcopi Ordinatione hæc omnia longè sunt evidentiora, si quis ea quæ sunt in postremo istius Ordinationis ritu, & quæ Symeon Thessalonicensis enarrat, oculis lustraverit. Aliquid etiam simile nunc apud Latinos conspicitur: Postquam enim ordinatus est quis Subdiaconus Epistolam solemniter legit; & Diaconus Euangelium; Presbyteri verò si plures sint, omnes consecrant. Itaque Officii recens collati possessionem illud exercendo adeunt. Idem legenti ritum ordinationis Episcopalis pluribus rationibus erit dicendum. Forsan etiam cum primùm instrumentorum usus apud Latinos inolevit, in hunc finem tantùm adhibebantur. Id conjiei potest ex Conc. Toletano 8. c. 6. supra relato. Primum igitur probabile est Subdiaconos & inferiores Ordines sola Episcopi benedictione apud Latinos collatos fuisse: Deinde propter rationes prædictas instrumenta benedictioni conjuncta fuisse. Denique cum Latini plerique non solerent per manus impositionem illos conferre, Visum communi consensu instrumenta unicuique ordini propria tradi debere, ut manus impositio aliquomodo suppleretur.

EXERCITATIO XII.

DE SUBDIACONATUS MATERIA, forma, officiis, & ei adnexis caſtitate, & vaſorum ſacrorum contactu, tam ſecundum Græcos quàm Latinos.

CAPUT I.

De materia & forma Subdiaconatus ſecundum Græcos & Latinos. Multi materiam iſtam, & conſequenter formam plurimum extendunt. Eorum quæ in Pontificali præcipiuntur, nihil omittendum. Quidam falſo principio freti multa neceſſaria ab ea præſcindunt. Traditio Libri in Ordinatione Subdiaconi recens eſt Eccleſiæ inſtitutio. Vix antecedit quadringentos annos. Verba formæ Subdiaconatus exhortatoria. Apud Græcos nihil aliud præter manuum impoſitionem & orationem aſſignari poteſt.

I. NUnc eſt nobis de Subdiaconatu & minoribus Ordinibus particulatim agendum. Primum de Subdiaconatu: Deinde quæ cæteros ordines ſpectant, breviter perſtringemus. De Subdiaconatu tria quæremus. Primum de ejus materia & forma. Hæc duo ſimul conjungemus; cum enim Subdiaconatus ab Eccleſia in auxilium Diaconorum, ut & Minores ordines, ſit inſtitutus, non eſt nobis ea de re operosè contendendum. Secundum de ejus officiis & muneribus. Tertium, quando inter majores ordines eſt relatus, & ei cœlibatus conjunctus. Hæc autem omnia tam ſecundum Græcos quàm ſecundum Latinos ediſſeremus.

II. Doctorum Scholaſticorum maxima pars Subdiaconatus materiam aſſignat, calicis vacui, patenæque vacuæ traditionem ab Epiſcopo factam. Quod iſta traditio Subdiaconatus materia ſit, negari non poteſt; quum & Pontificale Romanum, & antiqui libri rituales omnes Latini, & Concilium Carthaginenſe quartum id evidentiſſimè teſtentur, ratioque ipſa ab eodem Concilio & Libris ritualibus adnotata convincat. Ideò enim ajunt, hæc inſtrumenta illi traduntur, quia manus impoſitionem non accipit. Eſt igitur Subdiacono hæc traditio χειροθεσίας loco. An verò calicis vacui & patenæ vacuæ traditio, ſit Subdiaconatus materia integra non immeritò dubitari poteſt.

III. Medina lib. 1. de continentia c. 44. cenſet non modo traditionem calicis & patenæ Subdiaconatus eſſe materiam; verumetiam, tunicam, manipulum, librumque Epiſtolarum ab Epiſcopo in illa Ordinatione tradita. Eadem eſt Sichardi Epiſcopi Cremonenſis, ſi tunicam excipias, ſententia in libro manuſcripto de inſtitutione Eccleſiæ, quem dum viveret conſervabat in Bibliotheca ſua, Græcis, Latiniſque codicibus optimis divite, eruditiſſimus, & de literis egregiè meritus Dominus de Montchal, Archiepiſcopus Toloſanus, qui ante ſeſquiannum maximo cum literarum Eccleſiaſticarum diſpendio hanc vitam meliore commutavit. Hunc Librum citavit Guilelmus Durandus in Rationali libro primo c. 1. n. 4. & c. 8. n. 10. Sicbardus igitur L. 2. c. 2. ubi de ordinibus agit, hæc ſcribit, *Subdiaconus cum ordinatur accipiat ab Epiſcopo calicem vacuum, & patenam; ab Archidiacono Urceolum cum aquamanili, & manutergio, dicente ſibi Epiſcopo: Vide cujus miniſterium tibi traditur. Merito ab Archidiacono illa ſuſcipiuntur, quoniam ad ejus adjutorium conſecratur. Poſtea tradit ei manipulum dicens, accipe manipulum tuum, & imple miniſterium tuum: potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam. Hæc ergo utenſilia, & hæc verba ſunt hujus Sacramenti ſubſtantia. Dat & Epiſcopus illi tunicam dicens, Tunica jucunditatis, & indumento lætitiæ induat te Dominus. Hæc veſtis & hæc verba pertinent ad ſolemnitatem, non ad ſubſtantiam, quoniam ſine iſta perficiunt Subdiaconi miniſterium ſuum.*

IV. Non mihi videtur improbabilis iſta ſententia, etiamſi juxta Medinæ pronuntiatum materiæ tanquam pars integrans addatur amictus & manipuli traditio. Quidquid enim re-

requirere solent Theologi Scholastici ad materiam formamque Sacramenti constituendam, id in Pontificali Romano legitur clarè enuntiatum, ubi de amictu, manipulo, & libro verba facit: sed præsertim de libro Epistolarum id videtur asserendum; eo quod nullum prorsus discrimen inter modum quo Euangelium Diacono traditur, & quo liber Epistolarum Subdiacono assignari potest. At omnes Theologi ferè contendunt Euangelium esse Diaconatus materiam, & verba quibus traditur, formam. Ergo pari prorsus ratione idem de Libro Epistolarum respectu Subdiaconi affirmandum. Quare nonnihil miror quod tam multi de Euangelio id asserant, de Libro autem Epistolarum tam pauci. Non est, inquam, improbabilis hæc Sichardi & Medinæ sententia. Quum enim ista ex Ecclesiæ instituto pendeant, quid impedit diversas ceremonias diversis temporibus & occasionibus à summo Pontifice, aut Conciliis esse institutas? Nec etiam de hac re summopere est contendendum, modo apud omnes ratum sit Episcopum conferentem Subdiaconatum debere diligenter attendere ad omnes ceremonias in Pontificali præceptas, ut eas omnes exequatur, nec ullam prorsus omittat, credatque nullam sine gravi crimine negligenter omitti posse. Præstat enim omnia in Pontificali præcepta existimare ordinationi necessaria, quàm aliqua hoc præjudicio leviora, prætermittere, aut negligentius observare. Videtur mihi audax nimis & insolens autoritate propria definire in Ecclesiasticis præceptis quid sit actioni substantiale, quid accidentale, nisi præmonuerit Ecclesia, aut evidenter admodum innuerit.

V. Quidam eodem privatæ opinionis amore præcipites resecare audent & amputare à materia Subdiaconatus non modo Librum Epistolarum, tunicam, manipulum, sed etiam antiquissimæ materiæ mediam partem. Volunt enim Urceoli cum aqua, & mantilis & manutergii porrectionem, quia & nunc & secundum antiquum Canonem Carthaginensem, & rituales omnes ab Archidiacono traduntur, non esse hujus ordinis materiam. Tota enim materia, ajunt, à solo Episcopo tradi debet. Si quis negaverit hoc principium qua ratione probabitur? Idem Concilium vult, & confirmant omnes rituales, Archidiaconum Acolytho Ceroferarium & Urceolum vacuum tradere. Nulla igitur fuit in Ordinatione Acolythi materia, donec ab annis forte quadringentis hoc officium ab Archidiacono in Episcopum translatum est. Hic est canon Carthaginensis quem referunt omnes antiqui Libri rituales, *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu accipiat vacuam & calicem vacuum. De manu verò Archidiaconi Urceolum cum aqua, & mantile, & manutergium.* Quam perspicaces & Lynceos esse oportet eos qui in isto canone unius verbi subauditione, & unica periodo continuata, materiam ab accidentibus distinguunt! Illi sanè possunt, Ῥηΐδιον ᾗ νέους κατὰ χθονὸς ἀνυζέσθ. Marte nostro leges nobis figimus, & quæ iis non sunt consentanea, refigimus.

A VI. Sed improbabilis omnino mihi videtur Viguierii in Summa instit. Theologicæ c. 16. §. 6. versic. 1. & paucorum aliorum sententia, qui hujus ordinis materiam in sola Libri Apostolici traditione sitam esse volunt. Traditio enim istius Libri in Ordinatione Subdiaconi recens est Ecclesiæ institutio, cujus mentionem non faciunt, nec Concilium Carthaginense, nec antiqua Ritualia, nec Isidorus de officiis Ecclesiasticis, nec Rabanus Maurus in institutione Clericorum, licet ceremonias Ordinum, & eorum munia sigillatim explicent. Tam altum silentium est argumentum B evidens Subdiaconos antiquitus Epistolam in Synaxi, sive publico Ecclesiæ cœtu ex officio non legisse. Id disertè testatus est ante annos octingentos Amalarius lib. 1. de officiis, cap. 11. *Miror qua de re sumptus usus in Ecclesia nostra, ut Subdiaconus frequentissimè legat lectionem ad Missam, cum hoc non reperiatur ex Ministerio sibi dato in Consecratione commissum; neque ex literis canonicis, neque ex nomine suo. Subdiaconus, ut monstratum est, dicitur, quia sub Diacono est positus. In quibus rebus illi subditus est, consecratio ejus, & canonica institutio monstrant, id est, ut in his ministret Diacono quæ* C *aguntur circa altaris officia. Nam primis ævi tempore Diaconus non legebat Euangelium quod non erat scriptum. Sed postquam statutum est à Patribus nostris ut Diaconus legeret Euangelium, statuerunt ut & Subdiaconus legeret Epistolam, sive Lectionem.* Itaque ex Amalarii verbis manifestum est eo tempore datum non fuisse Subdiacono ordinando Librum Epistolarum. Licet tum Subdiaconi in quibusdam Ecclesiis Epistolam publicè legerent.

VII. Ducentis & quinquaginta post Amalarium annis nondum in Subdiaconorum Ordinatione mos invaluerat traditionis Libri, ut D hujus rei testes sunt rituales quidam codices circa illa tempora descripti, qui traditionem illam prorsus omittunt, non secus ac rituales Libri, ante, circa, & paulò post Amalarii tempora exarati. Idem disertè testatur Micrologus c. 8. qui ante quingentos & aliquot annos scribebat Ecclesiasticas suas observationes: *Solis Subdiaconis inter inferiores gradus Romana autoritas concedit, ut sacris vestibus induti Epistolam legant ad Missam. Quod tamen non ex eorum consecratione, sed potius ex Ecclesiastica concessione meruerunt obtinere.* Micrologo consentiunt qui circa illa tempora vixerunt Officio- E rum Ecclesiasticorum autores, Stephanus Æduensis de Sacramento Altaris c. 5. Gemma animæ lib. 1. c. 179. Hugo de S. Victore in speculo de myster. Ecclesiæ c. 5. Lombardus l. 4. dist. 24. Referunt enim ea instrumenta quibus unusquisque ordo confertur; sed eorum nullus in Subdiaconatus collatione Libri Epistolarum meminit, licet tum temporis propè apud omnes Ecclesias vulgatum esset Epistolæ lectionem Subdiaconorum esse propriam. Quum igitur tantum videamus consensum, & Ritualium antiquorum, & autorum ejusdem ævi de his rebus minutè tractantium qui omnes hanc ceremoniam prætereunt, Amalariusque disertè negaverit in Ordinatione Subdiaconi adhiberi, nullus mihi videtur superesse de

hac re dubitandi locus. Usus tamen invaluit vix ante quadringentos annos, ut Libri ista traditio cum sua formula in Libros Pontificales transferretur.

VIII. Nunc quænam sit forma Subdiaconatus inquirendum. Hanc quæstionem Scholasticorum magna pars prætermisit, quia forsan in ea eruenda nihil esse difficultatis existimarunt. Declarata enim materia, statim quæ sit forma dignoscitur, cum ex Theologorum prope omnium dictatis vicem formæ funguntur ea verba quæ Episcopus materiam applicando pronuntiat. Quapropter qui Materiæ partes constituunt, Librum Epistolarum, Manipulum, Tunicam, Amictum, formam etiam constituent verba quæ ex præcepto Pontificalis pronuntiat Episcopus, cum hæc instrumenta porrigit. Videtur aliqua difficultas inesse verbis quæ pronuntiat Episcopus cum Subdiacono dat calicem & patenam: non sunt enim imperativa, ut postulare solent plerique. *Videte*, inquit Episcopus, *cujusmodi ministerium vobis traditur. Ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis quod Deo placere possitis.* Quidam recentiores putant hæc verba esse amputanda, *Ideo vos admoneo*, &c. & formam contineri verbis quæ antecedunt. Sed Episcopus ista continuò, & eodem tenore pronuntiat. Sanè tenuis est admodum, & μικρολόγος distinctio: Nec video quid intersit inter prioris pericopes sensum, & posterioris. Nihil est in priore magis imperativum quàm in posteriore. Verba imperativi modi non solum imperium sonant, sed etiam exhortationem, & deprecationem. Cum exhortari & admonere aliquem volumus, id ex usu omnium gentium per modum imperativum commodissimè facimus. Vide si fert animus quæ de modis verborum, & præsertim de Imperativo disputavimus lib. 8. de Sacramento Pœnitentiæ, c. 19. Illa autem admonitio quæ in Pontificali hodierno refertur cum vasa Subdiacono traduntur, quamque exscripsimus, paucula pars est admonitionis quæ olim in illa traditione fieri solebat. Olim admonitio illa à priore pericope incipiebat, & cum posteriore desinebat. Intermedia Pontifices sustulerunt, & in admonitione traditionem præcedente cum aliis multis reposuerunt, ut in Pontificali videre est: & admonitionis antiquæ extrema conjunxerunt, ut quisque in antiquis Ritualibus conspicere potest. Notare autem debet Lector antiquitus admonitionem illam præcessisse deinde instrumenta Subdiacono fuisse tradita. Si axiomati suo volunt facere satis, formam veneentur necesse est in traditione Amictus, Manipuli, Tunicæ, & Libri Apostolici. Hæc enim omnia imperativè traduntur. At in antiquitatem incurrent, quæ ista omnia ignorat.

IX. Facile est de Subdiaconatus materia & forma secundum Græcos sententiam ferre. Nihil enim in toto ritu sive antiquo, sive recentiore extat præter manuum impositionem quod materiæ vicem subire possit, aut formæ præter orationem. Mantile quidem & pollubrum manibus lavandis ab Episcopo eis traduntur, multaque alia ministeria exercere jubentur. Sed hæc omnia fiunt

A post ordinationem completam ut munere quod recens acceperunt, fungantur, veluti capite præcedente multis enarratum est.

CAP. II.

De Subdiaconorum officiis & muneribus secundum Latinos. Subdiaconi Sanctuarium ingrediuntur ut præbeant
B *Diaconis quæ necessaria sunt altari. Nulla Lectio ad eos pertinet ex ordinatione sua. Rectè Nathinæis comparantur. Doctoris cujusdam Hallucinatio. Quid propriè ἱερόδουλος. è Levitis multi Cantores erant & Janitores. Nathinæi non erant Gabaonitæ. Unde Nathinæi sic dicti. Vasorum sacrorum vacuorum contactus Subdiaconis semper concessus; sed apud Græcos in magno Missæ introitu non licebat illis ea deferre. Quibusdam in locis idem contactus Acolythis concessus.*

C I. DE Subdiaconorum officiis & muneribus hoc capite agemus. Tractatio hæc curiosa magis est quàm necessaria. Nunc & ab aliquot seculis, ut jam adnotatum est, officium Subdiaconi, ut & quatuor minorum Ordinum, implent Laici, aut supplent Presbyteri cum sacrificant, si quid est quod nefas sit Laicos facere, ut vasa sacra tangere, & si quid aliud. In Missis solennibus magis elucent officia Subdiaconorum. Attamen quia sæpissimè qui in earum celebratione funguntur officio Diaconi & Subdiaconi Sacerdotes sunt, parum attentè quæ sint Diaconi quæve Subdiaconi considerant, sed facilè alteruter alterutrius mi-
D nisteria quum se dat aliqua occasio, sine alterutrius contentione usurpat. Officium enim quo funguntur, transitorium est, & permutatorium: Cras enim Subdiaconum aget, qui hodie Diaconum egit. Quapropter est illis parum curæ quæ ordinum sunt propria scrupulosè sibi attribuere. Reverà pro hodierno disciplinæ Ecclesiasticæ statu parvi refert hæc ab iis diligenter fieri. In Ecclesiis quibusdam Metropolitanis in quibus bis vel ter quotannis Missæ solemnissimæ dicuntur, iis ministrant simul plures Diaconi & Subdiaconi, ista officia distinctiùs & scrupulosius tum observantur. Ni-
E si & Subdiaconatus ipse, & munera illi tributa institutionis essent Ecclesiasticæ, qua ratione cum Laicis aut inferioris ordinis Clericis promiscuè communicarentur, aut à majoribus ordinibus sine ulla necessitate, aut necessitatis prætextu usurparentur? Itaque solius antiquitatis illustrandæ curiosi de his officiis in præsentiarum agimus.

II. Pontificale hodiernum omnia ferè enumerat, Aquam ad ministerium altaris præparare, Diacono ministrare, pallas altaris, & corporalis abluere, Calicem & patenam eidem in usum sacrificii offerre, oblationes quæ veniunt

niunt ad altare suscipere, ut ex iis quantum satis est in altari ponatur. Eadem referunt fere iisdem verbis antiquissima ritualia, & etiam recentiora quæ edidimus. Addit Sanct. Isidorus in epistola ad Leudfridum Cordubensem Episcopum, Urceolum, & aquamanile, & manutergium tenere, & Episcopo, & Presbyteris, & Levitis pro lavandis ante altarium manibus aquam præbere. Notandum ex eodem Isidoro & Rabano Mauro de institut. Clericorum l. 1. c. 8. Subdiaconos ipsos nec calicem, nec patenam, nec oblationes in altari ponere, sed ista Diaconis ante altare tradere solitos, ut ipsi hoc præstarent. Alcuinus de divinis officiis, *Minister Diacono, id est, deferat ei linteum super quod consecrandum est corpus & sanguis Domini. Deferat ei patenam cum oblatis, & calicem in quo vinum & aqua habeantur*, &c. Postea de Diaconatu verba faciens, *Ponit linteum in altari, ponit calicem, &c.* Amalarius lib. 2. c. 11. *Subdiaconus vasa altaris ad eum defert; ipse verò ad altare ut in eo disponat qua disponenda sunt, &c.* Unde colligere licet Subdiaconos tum temporis, quanquam Sanctuarium Diaconis ministrandi causa ingrederentur, & in eo dum Missarum solemnia celebrarentur, consisterent, ad ipsum tamen altare, ut in eo per seipsos juxta morem hodiernum inservirent, non accessisse.

III. Psalmodia tempore Sanct. Gregorii Papæ unum erat ex præcipuis Subdiaconorum officiis, ut constat ex lib. 4. ep. 44. & Synodo Rom. c. 88. refertur dist. 92. c. 2. Diaconis psalmodiam prohibet, *Psalmos verò ac reliquas Lectiones censeo per Subdiaconos, vel si necessitas exigit, per minores ordines exhiberi.* Deinde anathema pronuntiat adversus eos qui contravenerint. Antea tamen & aliis in locis omnes Lectiones in Ecclesia excepto Euangelio à Lectoribus legebantur, ut videre est Constitut. l 8. c. 57. Apud Græcos Epistolam Lector non Subdiaconus legit, in cujus rei testimonium in ipsius Ordinatione Liber Apostolicus illi traditur, cujus statim ea de causa sectionem legit. Eadem ratio Lectoris apud Latinos: ordinatur per traditionem codicis de quo lecturus est, atque ut hoc studiosè faciat etiam nunc ab Ordinatore Episcopo monetur. Sanct. Isidorus eum de distincta & expressa pronuntiatione facienda sedulò monet l. 2. de Eccles. officiis c. 11. Officio isto fungebantur adhuc cum scribebat Amalarius, ut videre est l. 3. c. 11. quod inscribitur de officio Lectoris. Cum scribebat autor libri, *Gemma animæ*, Lectores conversi erant in Cantores, nihilque illis attribuit quàm cantationem, ut videre est lib. 1. c. 167. Cum scriptus est ordo Romanus, Lectores in Missis solemnibus multa legebant, ut videtur in jejunio Pentecostes, in Officio Sabbati sancti, in Scrutiniis quæ de baptizandis, & aliis locis. Imo antiquitùs, ut suprà probatum est, Lectio Euangelii ad eos pertinebat. Nihil autem est in antiqua Ordinatione Subdiaconi quod ad lectionem referri possit.

IV. Hujus ministerii intuitu omnes antiqui autores, quos recentiores secuti sunt, rectè Subdiaconos Nathinæis, qui Levitis ministrabant, compararunt, eorumque vices in Ecclesia Christiana gerere docuerunt. Ut enim Nathinæi Levitis ministrabant, 1. Esdræ c. 8. v. 20. & 3. Esdræ c. 8. v. 50. ita Subdiaconi Diaconis. Quibusdam recentioribus non placet illa comparatio Sed displicentiæ suæ fundamentum hallucinatio est in Scripturæ textu. Primum Librum Esdræ in Bibliis Græcis Sixtinis sumunt pro primo Libro in vulgata, cum primus in Bibliis Sixti sit tertius Vulgatæ, & consequenter apocryphus. Primus autem Vulgatæ sit in Sixtinis secundus, & secundus Vulgatæ sit in Sixtinis tertius. Itaque Librum Apocryphum cum Canonico æqua lance comparant. Quod ad rem ipsam attinet Nathinæos putant servos exterioribus templi ministeriis mancipatos, eo quod ἱερόδουλοι dicantur. Verùm ἱερόδουλος is dicitur qui universi interioris templi curam habet. Itaque timendum potius esset ne quid Subdiacono majus & sacris adytis propinquius significaret. δοῦλος quoque non semper servum αἰχμάλωτον significat, sed famulum, ministrum. Quod Nathinæi Levitis ab Isidoro & aliis in humilitate servire dicuntur, id non vilitatis, sed virtutis causa ab iis dicitur. Quo sensu dixit Sanct. Augustinus, humilitatem esse virtutem solis Christianis communem.

V. Reprehendunt quoque Medinam dicentem Nathinæos semper jungi Levitis, eo quod 1. Esdræ c. 2. & 2. Esd. c. 7. & c. 10 interserantur Cantores & Janitores. Sed Cantores illi & Janitores erant Levitæ. Varia enim erant Levitarum munera; Sacerdotibus in sacrificando inservire, sacra vasa aptare, portare, vela expandere, contrahere, psallere, januas templi custodire. Levitarum autem Sacerdotibus in tabernaculo & sacrificiis ministrantium maximus erat numerus. 1. Paralipom. c. 23 initio: *Numerati sunt Levitæ a triginta annis & suprà, & inventa sunt triginta octo millia virorum. Ex his electi sunt, & distributi in ministerium domus Domini viginti quatuor millia: Præpositorum autem & judicum sex millia. Porro quatuor millia Janitores, & totidem Psaltæ canentes in organis.* Idem colligitur ex toto capite 25. & 26. Sed præsertim v. 19. & 1. Paralip. c. 6. v. 33. &c. & c. 9 v. 14. &c. Ex quibus evidenter demonstratur Cantores illos & Janitores fuisse Levitas. Sed res ista tanti non est, ut fusiùs explicari mereatur.

VI. Nicolaus de Lyra in 1. Paralip. c. 9. Nathinæos existimat fuisse Gabaonitas. Forsan hoc à Judæorum traditionibus acceperat. Nam ea est Eliæ Levitæ sententia in Methurgeman ad vocem נתן Et Philippi Aquiniatis Judæo-Christiani in Libro מערך, sive Dictionar. Hebr. & Chaldaico-Rabbinico, eujus sententiæ autores refert Thalmudic. in Tract Jebamoth. cap. הערל, quod est octavum. Christiani nonnulli hanc sententiam amplectuntur. Hæc tamen sententia parum convenit cum iis quæ de Nathinæis & Gabaonitis in Scriptura dicuntur I. Esdræ c. 8. & III. Esdr. c. 8. v. 50. David & Principes dicuntur Nathinæos dedisse in ministerium Levitarum: Sed Josue & populus Gabaonitas dederant ministeriis externis templi, ut videre

A videre est Josuæ 9. Et versu ultimo dicuntur esse in ministerio euncti populi & altaris Domini: Sed Nathinæi Levitis tantum dati sunt. Denique nulla convenientia ministerii Gabaonitarum cum ministerio Subdiaconorum. Ministeria Gabaonitarum erant prorsus externa: Sed Subdiaconorum in Ecclesia fiunt, & pleraque in ipso Sanctuario. Ministeria Gabaonitis data sunt in pœnam & maledictionem, Josuæ 9. v. 23. Quis hoc de Subdiaconis dicat? Commodissima Nathinæorum explicatio ab etymo videtur mihi petenda. Nathinæi dicuntur, velut dati, oblati, à verbo נתן dedit. Unde Rabbinis, נתינה Nethinah, datio, traditio. Sic dicti sunt à Davide, eo quod ab ipso potissimum dati fuerunt Levitis, ut iis in ministerio altaris & tabernaculi ministrarent. Hoc etymon expressit translatio 70. Interpretum I. Paralipom. c. 9. vertens *δεδομένοι*, deditos, oblatos, R. Salomon Jarki in c. 8. Esdræ nullam aliam tradit, aut etymi, aut ministerii rationem. Multa alia de his quæri possunt, sed frustra, quum de illis nihil aliud in Scripturis habeatur.

VII. His omnibus Subdiaconorum officiis sive privilegiis unum insuper & honorificum addendum est, Sacrorum scilicet vasorum contactus, qui semper illis attributus est, ut secundum Carthagin. Concilium quartum, & antiquos omnes Rituales ex eorum ordinatione constat. Id tamen negant quidam Theologi existimantes olim hunc contactum illis prohibitum fuisse, antequam scilicet Subdiaconatus ordinibus sacris adnumeraretur: postea concessum, atque inde sacrorum ordinum numero accrevisse. In sententiæ suæ confirmationem allegant canon 21. Concilii Laodiceni, *Quod non oporteat Ministres locum habere in Diaconio, & sacra vasa tangere*. Sed rectè Balsamon, aliique huic objectioni occurrunt, hoc canone Subdiaconis prohiberi vasa sacra contingere cum corpus & sanguinem Christi continent: hoc enim est Diaconorum proprium, non autem cum sunt Christi corpore & sanguine vacua.

VIII. Aliter occurrit Zonaras, ita ut Græci moris imperitis Balsamoni videri possit contrarius. Respondet igitur Zonaras, *Quod ita intelligendum est, ut Diaconorum munera obire, ac panem & vinum quæ in Sacrificium efferuntur, contingere non liceat. Non enim permittitur ipsis ea deferre.* Alludit ad Græcorum morem, qui magna cum pompa deferre solent sacra symbola à sacra propositionis mensa ad divinum altare, ut sacrificentur. Diaconus enim præcedentibus lampadibus, & subsequentibus Clericis super humeros sanctum panem defert, Sacerdos verò calicem manibus; Ex hoc apparatu gyro per Ecclesiam facto, omnibusque interim ante sancta symbola procumbentibus, ad altare accedunt Sacerdos & Diaconus, eaque super altare reponunt. Hanc pompam vocare solent Græci *μεγάλην εἴσοδον* magnum introitum, ut à parvo distinguant, qui fit cum sancta Euangelia legenda deferuntur. Hic ritus apud eos antiquissimus est, fitque quoties Missa celebratur. Prohibent igitur Laodiceni Patres secundum Zonaræ sententiam, Subdiaconum ingredi Diaconium in quo est mensa propositionis, & sancta antitypa ad sacrificium præparantur, & in illo magno introitu ea cum Sacerdote deferre: quem ritum in hunc usque diem diligentissimè observant. Hanc interpretationem confirmat Aristænus in brevissima sua canonum interpretatione. *Non tangunt*, inquit, *vasa Dominica Ecclesiæ Ministri, ἀλλὰ παρ᾽ ἱερέων, ἢ διακόνων τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ ταῦτα προσάγονται, sed a Sacerdotibus & Diaconis ad sacram mensam deferuntur.* Non igitur contradicit Zonaras Balsamoni, sed aliquid insuper addit. Nec etiam contradicit perpe- B tuæ Subdiaconorum in vasa sacra prærogativæ. Quamvis enim patenam antitypis onustam illis non liceat in ista solemnitate deferre, non inde consequitur eos sacra vasa tangendi licentiam non habere. Græcos videmus in hunc usque diem utrumque præstare: Solus Diaconus sacra vasa in ea solemnitate defert, & Subdiaconi sacra vasa tangunt, & contrectant.

IX. Antiquitus non modo licebat Subdiaconis sacra vasa tangere, sed etiam Acolythis. Id licebat in Ecclesia Bracarensi, ut ex Collectione Martini Bracarensis deducitur can. C 41. *Non liceat quemlibet ministeria tangere, nisi Subdiacono aut Acolytho in Secretario tangere vasa sacra.* Eadem erat Romanæ Ecclesiæ & aliarum consuetudo, antiquis Ritualibus hoc testantibus. Id potissimum de patena demonstratur. In antiquo ordine Romano de officio Missæ col. 6. editionis Parisiensis an. 1624. *Calicem autem Subdiaconus accipit sequens, & dat Acolytho, & ille revocat in paratorium.* Idem repetitur col. 14. & 21. Calix autem ille est vino plenus misto cum sanguine Christi. Col. 75. in fine ordinis Officii Parasceves, *Subdiaconus teneat ante ipsos calicem cum vino non consecrato, & alter Subdiaconus patenam cum corpore Domini.* De D patena verò sæpius ab Acolytho contrectata, col. 10. *Cumque Episcopus Pater noster finiterit, Accipiens Archisubdiaconus patenam ab Acolytho, offerat eam Archidiacono.* Et col 15. *Venit Acolythus sub humero habens Sindonem in collo ligatam, tenens patenam ante pectus suum in parte dextera usque ad medium canonem,* &c. Item col. 20. & alibi non semel. Itaque ea quæ de vasis sacris, atque etiam de aliis instrumentis edicuntur, non sunt ita strictè intelligenda, ut ex usu celebrium Ecclesiarum aliis etiam ordinibus convenire non possint, sed ut principaliter & ex officio huic ordini conve- E niant; nonnunquam tamen & ex causa per alium ordinem exerceantur.

CAP.

CAP. III.

Christianos omnes ex antiqua & vulgata consuetudine corpus Christi tangere, secum portare, domum & peregrè ferre, & quando libebat, comedere solitos. Qua ratione hoc conciliari potest cum ea consuetudine quæ solis Subdiaconis vasa sacra tangere permisit. Id hoc tempore sibi tribuunt Monachi Græci. Qua ratione in Oriente manus componebant ad corpus Christi suscipiendum. Presbyteri & Diaconi nunc eodem modo sancta dona suscipiunt. Inferioribus Clericis & Laicis genuflexis corpus Christi sanguine mixtum cochleari in os infunditur. In Occidente mulieres illud linteo quem Dominicalem vocabant olim susceperunt. Consuetudo illa corporis Dominici privatim reservandi quomodo, & quando in Occidente prohibita est.

I. His quæ capite præcedente dicta sunt de sacrorum vasorum contactu solis Subdiaconis ex inferioribus Clericis attributo, vehementer opponi videtur alia & certa Ecclesiæ antiquissima consuetudo, quæ omnibus Laicis permittebat sacram Eucharistiam tangere, contrectare, & secum deferre, domique conservare. Si hæc Laicis licent, quanto magis vasa quibus Christi corpus & sanguis continentur. Licentiam autem illam tangendi, contrectandi, & deferendi corporis Dominici antiquitus vulgatissimam fuisse, de qua multi dubitare possunt, nunc nobis probare incumbit; postea qua ratione tanta licentia cum permissione sacra vasa tangendi solis Subdiaconis facta conciliari possit, explicare.

II. Cornelius Papa in Epistola ad Fabium Antiochenum apud Eusebium l. 6. historiæ c. 35. de Novato Schismatis autore hæc habet, *Cum fecisset oblationes, & singulis partem distribuisset, dedissetque, miseros homines & infelices pro benedictione & gratiarum actione jusjurandum dare cogebat, atque suis utrisque manibus manus accipientis prehendens non prius dimisit*, &c. Cogebat eos per Christi corpus jurare quod in manibus tenebant antequam illud comederent, se nunquam illum deserturos, & ad Cornelium accessuros. Idem constat ex historia cap. sequenti relata de quodam Serapione Pœnitente moribundo, & Eucharistiam à Presbytero qui tum forte ægrotabat, per puerum nepotem suum requirente: *Puero exiguam quandam Eucharistiæ partem dedit, præcipiens ut eam madefactam in os senis infunderet, quam puer secum adferens rediit, &c. Particulam igitur puer quam apportarat, madefactam in os senis infudit.*

III. Cyprianus in Tractatu de Lapsis sæpius hoc testatur. Ita scribit versus finem, *Et cum quædam arcam suam in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est ne auderet attingere. Et alius qui & ipse maculatus, sacrificio à Sacerdote celebrato partem cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere, & contrectare non potuit, cinerem ferre se apertis manibus invenit.* Et in Tractatu de spectaculis, *Qui festinans ad spectaculum, dimissus & adhuc gerens secum, ut assolet, Eucharistiam, inter corpora obscœna meretricum tulit; plus damnationis meruit de spectaculo voluptatis.*

IV. Tertullianus in fine Libri de oratione, Accepto corpore Domini & reservato, utrumque salvum est, &c. & lib. 2. ad uxorem c. 5. *Non sciet maritus quid secretò ante omnem cibum degustes? Et si scierit, panem non illum credit esse qui dicitur.* Similia refert & Clemens Alexandrinus Lib. 1. Stromatum initio. *Eucharistiam*, inquit, *cum quidam, ut mos est, diviserint, permittunt unicuique ex populo ejus partem sumere.*

V. Origenes Homil. 13. in Exodum, *Nostis qui divinis mysteriis interesse consuestis, quod cum suscipitis corpus Domini cum omni cautela, & veneratione servatis ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur*, &c.

VI. S. Hieronymus in Apologia ad Pammachium pro Libris adversus Jovinianum, in eos invehitur, qui post nocturnum cum uxoribus congressum Ecclesias ingredi reformidant, non autem Eucharistiam domi accipere, *Quare ad Martyres ire non audent? Quare non ingrediuntur Ecclesias? An alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet, nec domi licet. Nihil Deo clausum est.*

VII. Eandem consuetudinem evidenter docet Sanct. Ambrosius apud Theodoretum histor. l. 5. c. 17. ubi Theodosium sic increpans inducitur, *Qui quase manus injusta cæde & sanguine respersas extendere audes, & eisdem sacrosanctum corpus Domini accipere. Aut quomodo venerandum ejus sanguinem ori admovebis, qui furore ira jubente tantum sanguinem tam iniquè effudisti?* Et in oratione de obitu Satyri fratris, laudat ipsius factum, quod naufragio periclitans, licet adhuc Catechumenus, corporis Dominici particulam ab initiatis in eadem navi cum eo periclitantibus, poposcerit, & involutam collo suspenderit, *sed ne vacuus mysteriis exiret e vita, quos initiatos esse cognoverat, ab his divinum illud fidelium Sacramentum poposcit, non ut curiosos oculos inferret arcanis, sed ut fides suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare.*

VIII. Sanct. Basilius in Epistola ad Cæsariam Patriciam, *Sacerdos particulam tradit; detinet autem eam cum omni libertate is qui accepit, & sic ori admovet propria manu:* Verba quæ præcedunt apud Sanct. Basilium necesse est huc referre, cum Ecclesiæ antiquæ consuetudinem perpetuam pulcherrimè explicent: *Hoc autem*, iuquit Sanctus, *persecutionis temporibus cogi aliquem, absente Sacerdote aut Ministro, communionem propria manu accipere minime esse grave, supervacaneum est demonstrare:*

Propterea quod longa consuetudo id reipsa confirmavit. Omnes enim qui in Eremo solitariam vitam agunt, ubi Sacerdos nullus est, communionem domi servantes per seipsos participant. In Alexandria vero & Ægypto unusquisque etiam ex Laicis, ut plurimum, habet domi suæ communionem, & cum vult per seipsum communicat.

IX. Celebre est etiam quod à Sozomeno refertur lib. 8. c. 5. & Nicephoro lib. 13. c. 7. de Muliere Macedoniana hæresi infecta, quæ cum se marito placitura Orthodoxam simularet, Eucharistiam Sanct. Chrysostomo sacris operante accepit: Deinde velut oratura paululum procumbens eam tradidit Ancillæ suæ, B à qua vicissim panem prophanum accepit, quem cum comedere vellet, in lapidem conversum sensit, qui postea Constantinopoli in perpetuam tanti miraculi memoriam conservatus est. Sanct. Chrysostomus homil. 21. ad populum Antioch. *Cogita quid manu capias, & ipsam ab omni avaritia & rapina liberam conserva. Reputa quod non tantum manu capias, verum & ori admoveas, & linguam custodi a contumeliosis verbis*, &c.

X. Gregorius Nazianzenus orat. 11. de laudibus sororis Gorgoniæ circa finem testatur hanc sanctam mulierem corpus Christi domi C suæ velut pretiosum thesaurum recondidisse. Et in carmine adversus mulieres quæ ambitiosam suæ formæ curam gerunt

Οὐδὲ χέρες φρίσσουσιν ἐπὴν ἐς μύστιν ἐδωδὴν
Τείνεις, αἷς σὺ γράφεις πένθιμον ἀγλαΐην

Neque manus horrent quas ad mysticum cibum extendis, cum iisdem luctuosam pulchritudinem effinxeris. Concilium in Trullo c. 58. Eucharistiam Laicis accipere permittit, sed non sibi, aut aliis distribuere, præsentibus Episcopis, Presbyteris, vel Diaconis, *Nemo eorum qui sunt in Ordine Laicorum divina sibi mysteria impertiat, præsente Episcopo vel Presbytero, vel Diacono.* Videtur igitur hoc illis absentibus facere posse.

XI Denique antiquis Christianis peregri- D nantibus consuetudo erat Eucharistiam secum gestare, ut ea uti possent in extremis, non secus ac Viatico: aut etiam citra hanc necessitatem, quoties insigne aliquod festum occurreret, atque etiam aliis de causis; hæc enim non definiuntur. Hujus moris exempla jam data sunt in Satyro S. Ambrosii fratre, & in antiquis illis Anachoretis ex Sanct. Basilio. Præterea narrat Beda in Martyrologio 18. Kal. Octobris Tharsicium Acoluthum à Paganis in itinere interfectum, eo quod Eucharistiam quam gestabat, illis ostendere noluisset. Et in vita Sanct. Laurentii Episcopi Dublinensis apud Surium 14. Nov. c. 8. quatuor Laurentii tum E Abbatis Monachos peregrè proficiscentes secum Eucharistiam detulisse, & in latrones incidisse, qui iis spoliatis, sanctaque Eucharistia irreverenter habita, divinitus puniti sunt Joannes Diaconus lib. 1. c. 33. de vita Sanct. Gregorii refert Monachos Constantinopolim ad Sanct. Gregorium navigantes Eucharistiam secum portasse, atque in periculo maximo versantes, *omnes sibimetipsis pacem dedisse, & sanguinem redemptoris accepisse.* Eadem refert ipse Grego- A rius l. 3. Dialogorum c. 36. de Maximiano Syracusano Episcopo, & Monachis cum eo in mari gravissimè periclitantibus, *Sibimet pacem dederunt, corpus & sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes*, &c. Viget adhuc consuetudo ista inter Monachos Græcos, ut testis Petrus Arcudius lib. 3. initio cap. 59. Refert Balsamon in can. 58. Concilii in Trullo, morem illum fuisse apud Latinos suo tempore vulgatum, Laicosque Eucharistiam non modo in sinu gestasse, sed etiam aliis distribuisse. Sed hoc unde acceperit, nescio.

XII. Modum autem & formam qua manus disponebant sacrum Christi corpus accepturi B describit Sanct. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi mystagogica 5. versus finem. *Accedens ad communionem non expansis manuum volis accede, neque cum disjunctis digitis, sed sinistram velut sedem quandam subjicias dexteræ quæ tantum regem susceptura est; & concava manu suscipe corpus Christi dicens, Amen. Sanctificans ergo diligenter oculos tam sancti corporis contactu, communica*, &c. Sanct. Damascenus eundem recipiendi manibus corporis Christi ritum docet, sed paulò obscurius Orthodoxæ fidei lib. 4. c. 14. ad finem. *Ardeamus cupiditate ad eum accedamus, manibus in crucis formam compositis crucifixi corpus* C *suscipiamus, atque & oculis, & labiis, & frontibus impositis divini carbonis participes efficiamur, ut ignis desiderii nobis insiti, assumpta ea quæ ex carbone oritur inflammatione, peccata nostra exurat*, Concilium sextum generale in Trullo ejusdem consuetudinis testis est, eamque observari jubet can. 101. *Si quis immaculati corporis in synaxis tempore particeps esse voluerit, etiam antequam ejus fiat communio, manus in crucis formam figurans accedat.*

XIII. Cum Græci communicaturi supponere dicuntur manum sinistram dexteræ, id faciunt in modum crucis: Sed quoniam utramque manum incurvant, crucem concavam manibus effigiabant, ut duorum circulorum qui se per medium vicissim secant. Cum autem Christi D corpus in medio volæ manus curvatæ quiescens consumunt, caput ita inclinant, ut non modo os volæ manus admoveant, sed etiam comedentis oculi & frons volam ipsam & corpus Christi contingant. Hic communicandi modus etiam nunc usurpatur apud Græcos cum Diaconus Missæ ministrans à celebrante communicatur, aut cum plures Presbyteri concelebrant: Qui primus est dat cæteris Presbyteris concelebrantibus, & Diaconis ministrantibus corpus Christi, quod, modo descripto & altari innixi, accipiunt, & comedunt. Sed mos ille communicandi apud eos in sola communione Ordinum majorum viget. Nam Hypodia- E conis, cæterisque Clericis, & universæ plebi, extra sanctuarium ad portam sanctam, genuflexis corpus Christi sanguine imbutum, cum aureo, aut argenteo cochleari, in os infunditur.

XIV. Nescio an modus ille corporis Christi accipiendi aliquando in Occidentali Ecclesia fuerit in usu. Videtur potius vulgari modo sumptus, manuum scilicet digitis, quod etiam Græci fecisse videntur, cum illud ut reservarent sumpserunt. Iste enim sumendi modus à Patribus Græcis descriptus, videtur

tur tantum ab iis qui illud tum comedunt, observari posse. Leguntur mulieres communicaturæ alio modo in Occidente corpus Christi accepisse, manu scilicet linteo, quem Dominicale vocare solebant, involuta, ne nuda corpus Christi tangeret. Concilium Antisiodorense sub Gregorii I. Pontificatu celebratum, omnibus mulieribus universim prohibet can. 36. ne nuda manu Eucharistiam accipiant; & c. 42. mulieribus præcipit, *ut unaquæque quando communicat, Dominicalem suum habeat. Quod si qua non habuerit, usque in aliam diem Dominicum non communicet.* Hæc consuetudo saltem per Africam, ducentis ante hoc Concilium annis invaluerat, ut hujus rei locuples est testis S. Augustinus serm. 252. de tempore, *Majores, inquit, quomodo nitidum exhibent linteolum ubi corpus Christi accipiant; sic corpus castum, ac cor mundum exhibeant, ut cum bona conscientia Christi Sacramenta suscipiant.* Concilium tamen in Trullo can. 101. manum nudam censet esse corpore Christi recipiendo quacunque re in animata digniorem: *Eos qui auro vel ex alia materia quadam loco manus receptacula efficiunt ad divini muneris susceptionem, & per ipsa immaculatam communionem recipiunt, minimè admittimus, ut qui inanimatam, subjectamque materiam Dei imagini præferunt.*

XV. Sed paulatim mos iste antiquus, tam Eucharistiam apud se reservandi, quàm manibus apprehendendi & contrectandi, antiquatus est, & gravissimis pœnis ne id amplius fieret, prohibitum est. Toletan. 1. c. 4. cum severæ pœnæ interminatione interdicit ne quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam reservet. *Si quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus propellatur.* Sic Cæsaraugustanum primum c. 3. *Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam in Ecclesia non sumpsisse, anathema sit in perpetuum.* Abusus multis in locis, & admodum insolens irrepserat, ut quidam Presbyteri Laicis, atque etiam mulieribus, Eucharistiam traderent infirmis deferendam. Concil. Rhem. c. 2 cujus meminit Gratianus de Consecrat. dist. 2. C. Pervenit, hoc ne amplius fiat, prohibet, *Interdicit per omnia Synodus ne talis temeraria præsumptio ulterius fiat; sed omnimodis Presbyter per semetipsum, infirmum communicet.* Abusum istum describit, execratur, & castigat Concilium Parisiense sub Gregorio IV. lib. 1. c. 45. Dicunt Patres se audivisse, & nonnulli se vidisse *in quibusdam Provinciis contra legem divinam, canonicamque institutionem, fœminas sanctis altaribus se ultro ingerere, sacrataque vasa impudenter contingere, & indumenta Sacerdotalia Presbyteris administrare: Et quod his majus, indecentius, ineptiusque est corpus, & sanguinem Domini populis porrigere; & alia quæ ipso dictu turpia sunt, exercere. Miranda sanè res est, unde in illicitue in Christiana religione irrepserit usus, ut quod viris secularibus illicitum est, fœmina aliquando contra fas sibi licitum facere potuerint, &c. Hoc ergo tam illicitum factum, quia ex toto à religione Christiana abhorret, ne ulterius fiat, inhibendum est.* Gelasius I. Epist. 1. sive 9. fine, acerrimè invehitur in eos Sacerdotes qui permittunt mulieres sacris altaribus ministrare. Sed diserte non exprimit vitium quod nunc potissimum insequimur.

XVI. Tandem usus invaluit, ut à contactu corporis Christi Laici omnes, viri & fœminæ, inferioresque Clerici prorsus arcerentur. Antiquus Ordo Romanus exhibet nobis Subdiaconos, ne quidem dum communicant, corpus Christi non attingentes, ut videre est in Ordine processionis ab antiquis Patribus Occidentalibus instituto col. 10. *Presbyteri ergo & Diaconi osculando Episcopum corpus Christi ab eo manibus accipiant in sinistra parte Altaris communicaturi. Subdiaconi autem osculando manum Episcopi ore accipiant corpus Christi.* Alter antiquus ordo manuscriptus qui fuit Constantini Abbatis ante annos septingentos scriptus eandem sententiam sub iisdem verbis, & sub eodem titulo exhibet.

XVII. Quum igitur illa consuetudo tangendi corporis Christi tam antiqua, vulgata, & constans fuerit, quidni & vasa sacra, calicem & patenam? Respondeo longè disparem esse utriusque rationem. Nam corpus Christi res est sacrificata, & actio per quam panis fit corpus Christi est sacrificium. Sed de ratione sacrificiorum est, si demas holocaustum, ut sacrificio adsidentes illius fiant participes, ut docetur Deuter. 12. & c. 18. initio Et Numer. 18. v. 9. & 19 atque alibi. Ergo Christi corpus quod est omnium antiquorum sacrificiorum veritas & perfectio ab omnibus participari debet, & ideo contingi. Deinde Christi corpus, sive Eucharistiæ Sacramentum, est veritas cujus figura erat apud Judæos agnus Paschalis quem unaquæque familia comedere tenebatur. Denique jubet Christus in institutione Missæ omnes accipere, consequenter & contingere. Corpus igitur Christi à fidelibus contingi absolutæ est necessitatis Imò ideò fit panis corpus Christi maximo cum miraculo, ut contingatur à nobis, & contactu suo nos sanctificet, atque ad immortalitatem nos disponat. Eadem erit consequentiæ vis, si Christi corpus in Sacramento consideretur, quatenus scilicet animarum nostrarum medela & ἀλεξιφάρμακον· Prorsus etiam hoc modo contactus est necessarius, & ejus participatio. Sed vasorum longè dispar ratio: Nulla est Laicis imposita necessitas ea contrectandi. Nihil est illis cum vasis commune: Nulla cum iis participationis, & unionis realis utilitas. Nulla figurarum cum veritate relatio. Quapropter jure potuit illis ejusmodi contactus prohiberi. Populus carnibus sacrificiorum participabat, vasa tamen sacra tangere prohibebatur. Vasorum ministeriis deputati erant Levitæ; populi ministerio nihil erat opus. Sunt igitur rationes evidentes propter quas vasorum sacrorum, non autem corporis Christi contactus fuit prohibitus.

XVIII. Verum concesso parem esse utrobique rationem, quod esse non potest; in iis quæ sunt institutionis Ecclesiasticæ, alterum colligi non potest esse prohibitum ex alterius prohibitione. Potissima enim ratio ejusmodi prohibitionum est penes voluntatem & arbitrium instituentis. Sufficere debet legem de uno latam esse, de altero nullam esse.

CAPUT IV.

De Subdiaconorum officiis secundum Græcos. Subdiaconi nomen Græcis & Latinis fere Homonymum. Græcus Subdiaconus maximè convenit cum Acolytho Latinorum. Subdiaconi portas Ecclesiæ observant; ex antiquissima consuetudine Diaconi. Quomodo hoc Subdiaconi officium ab Ostiariorum officio, ubi sunt Ostiarii distinguatur. Antiquissima Ecclesiarum divisio, & portarum situs enarratur. Edictum illud, Quicunque fideles, &c. *qua ratione Diaconis & Subdiaconis tribuatur. Nunc soli Subdiaconi hoc enuntiant.*

I. DE Subdiaconorum officiis secundum Græcos separatim dicere mihi videtur necessarium. Nam si Subdiaconorum Græcorum officia cum hodierna præsertim Latinorum disciplina comparemus: Utrisque nomen Subdiaconi tantum fere ὁμωνυμῶς convenire deprehendemus; tanta est unius ab altero differentia! Subdiaconi Græcorum Acolythis Latinorum longè similiores sunt quàm Subdiaconis. Id quod etiam nunc præcipuum Subdiaconorum apud Latinos officium censetur, nempe Epistolæ solemnis Lectio, hoc Græci tribuunt Lectori. In duobus tantum Græci Subdiaconi cum Latinis Subdiaconis convenire videntur: In utroque tamen convenientia illa magno discrimini connexa est. Prius est vasorum sacrorum contactus & contrectatio. Sed in eo differunt Subdiaconi Græci quod vasa sacra in Missarum solemniis non contrectant; ad altare enim non accedunt. Subdiaconi verò Latini ubique. Posterius, Utriusque gentis Subdiaconis conjugium ex æquo cum Diaconis & Presbyteris prohibetur. Sed in eo differunt, quod Græci ad Subdiaconatum, cæterosque ordines Superiores excepto Episcopatu admittunt conjugio ligatos, modo cum una muliere, eaque Virgine, Latini verò nusquam, nisi post uxoris Virginis mortem; aut si vixerit, post promissam & voto consecratam castitatem, uniusque ab altero separationem.

II. Jam demonstratum est Subdiaconos Græcorum, Ordinationem non consequi in Sanctuario, vasa sacra contingere, abstergere, polire: cætera paucis ex Simeone Thessalonicensi potissimum colligi possunt, quæ cum officiis Latinorum Subdiaconorum Lector comparare poterit. Infundit aquam manibus Episcopi, malluviumque ei subjicit aquæ dum lavat recipiendæ; manutergium deinde offert iis abstergendis. Vasa sacra disponit & ornat in Diaconico, sive mensa propositionis, ut sacrificio offerendo aptata sint: In magno introitu vasa quæ non deferuntur in processio-A ne, sed in mensa propositionis supersunt, conservat. Catechumenos & prophanos jubente Diacono cum scilicet dicit, Catechumeni procedite, ab Ecclesia pellit. In Litaniis & rogationibus publicis crucem gestat, cæteros præcedens. Subdiaconi insuper cereostata in Sanctuario, & Tricerium, & Luminaria præparant, & adornant Sacras portas, id est, Sanctuarii portas custodiunt, tum ne quis prophanorum Sanctuarium ingrediatur, tum ut Diaconorum jussis ad ea capessenda, attentiores sint. Hæc omnia ex Græcorum Euchologiis, Simeone Thessalonicensi, & nonnullis antiquis autoribus quæ statim referen-B tur.

III. Quoniam autem præter Subdiaconos, leguntur apud Græcos, & antiquos, & recentiores Ostiarii fuisse, licet Ordinum numero eos non adscripserint, & per χειροτονίαν sive manus impositionem eos non promoverint, ut infra demonstrabimus, non abs re quæretur qua ratione Portarum custodia Subdiaconis commissa differebat ab ea quæ erat penes Ostiarios. Portarum enim custodia, præcipuum est, & antiquissimum Subdiaconorum munus. In oratione qua ordinatur Subdiaconus, Deum deprecatur Episcopus, ut hoc munus ritè exerceant. *Inde illi amorem honestatis & decoris domus* C *tuæ, ut adstet portis sanctis templi tui.* Concilium Laodic. c. 22. *Quod non oportet Ministrum ferre Orarium, & fores relinquere.* Manifestum est ex priore parte canonis, Ministros de quibus verba faciunt Patres, esse Subdiaconos non Diaconos. Idem Subdiaconorum officium necessario colligitur ex canonibus præcedentibus 20. 21. Item canone 43. *Quod non oportet Ministros vel brevi tempore fores relinquere, & orationi vacare.* Ministros quoque interpretantur Subdiaconos, Zonar. Balsamon, & Harmenopolus sect. 2. tit. 5. Sed Zonaras notat ibidem hunc morem desuevisse: *Quod si hoc tempore nequaquam ad fores Ecclesiæ assident* Subdiaconi, *non* D *est cur miremur. Multi enim alii Ecclesiæ mores, nunc quidem omnino immutati sunt.* Constat tamen aliunde hunc morem non ubique in Græcia extinctum fuisse. Sanct. Maximus qui ante annos mille & aliquot Sanct. Dionysii opera commentabatur, sic ait in c. 5. Ecclesiast. Hierarchiæ, *Nota*, inquit, *quod Diaconi fores tum custodierint, Nunc verò Subdiaconi.* Pachymeres eodem modo in hunc locum, ὅτι διαστέλλει τοὺς ἀμυήτους ἀπὸ τῶν ἱερῶν, τὰς πύλας ἐπιτηρεῖ· οἱ διάκονοι γὰρ πότε τὰς πύλας εἶχον, νῦν δὲ οἱ ὑποδιάκονοι. *Discernit & separat sacros a prophanis, observat portas. Diaconi enim tunc portas obtinebant; nunc verò* E *Hypodiaconi.* Idem quod S. Dionysius de portarum Ecclesiæ custodia Diaconis credita refert Clemens lib. 8. Constitut. c. 11. Sed paulò aliter *Diaconi stent ad januas quibus viri in templum ingrediuntur; & hypodiaconi ad januas quibus mulieres.* Antiquissimis illis temporibus necesse erat Diaconos multa facere quæ postea in varios Ministros distributa sunt. Sed ut difficultatem propositam dissolvamus, & ostendamus quid Ostiariis quid Subdiaconis circa portas Ecclesiæ propriè & singulariter conveniebat, Ecclesiarum antiquissimarum brevis descriptio prætermittenda est.

IV. An-

IV. Antiquissima Ecclesiarum Christianarum divisio bipertita fuit. Sanctuarium erat, deinde navis Ecclesiæ seu atrium. In Sanctuarii medio erat altare, & in eo considebant Episcopi & Presbyteri, stabant Diaconi. Alii Clerici illud non ingrediebantur dum officia Ecclesiastica celebrabantur, nisi in transitu, propter aliquod ministerium præstandum. A duobus Sanctuarii lateribus duo erant Conclavia, S. Clemens ea vocat Pastophoria, S. Paulinus Conchas, nos ea vocaremus Capellas. Utrumque Conclave erat quasi pars Sanctuarii; & in utroque Porta erat qua, de navi Ecclesiæ ingressus erat in Conclave, & de Conclavi egressus in navim. Ideo una porta dicebatur situ Borealis, altera Australis. Ista conspiciuntur adhuc Romæ in omnibus antiquis Ecclesiis, quæ non sunt ab annis ducentis à fundamentis refectæ. Græcarum Ecclesiarum Sanctuaria hanc figuram non obscurè exprimunt; omniaque saltem habent & necessariò aliquid Conclavis Borealis Vicarium. Pars illa Sanctuarii primaria, in qua erectum erat altare, Cancellis erat ab Atrio Laicorum divisa, & insuper magno velo quo quæcunque in Sanctuario peragebantur, ab oculis Laicorum occulebantur, donec contracto velo post expulsos prophanos oculis fidelium paterent. In istis cancellis Sanctuarii erat porta lateralibus longè major, quæ velo prædicto extenso occludebatur, & contracto aperiebatur. Hæc major porta vocabatur, atque etiam nunc vocatur porta Sancta. Ut Sanctuarii erant portæ, sic & Ecclesiæ, quibus universi sive Laici sive Clerici in Ecclesiam orandi gratia intrabant. Per illas ab area & porticu erat ingressus in Ecclesiam: Deinde perambulato Ecclesiæ atrio in Sanctuarium. Postquam ab atrio Ecclesiæ demptus est Chorus, & Cantorum locus, additæ sunt choro portæ, de quibus supra abundè pro scopo satis.

V. Cum igitur jubentur Subdiacooi portas Ecclesiæ diligenter custodire, Portæ Sanctuarii intelligendæ sunt, non priores & exteriores Ecclesiæ portæ: Illarum enim cura Ostiariis demandata erat, ut docet S. Clemens l. 2. Constit. c. 57. *Janitores stent ad introitus virorum custodiendi causa, Diaconissæ verò ad Mulierum*, Cum de Ostiariis agemus pluribus hoc demonstrabimus. Itaque Subdiaconi invigilabant sanctis Portis, caventes sedulo ne quis prophanus Sanctuarium ingrederetur. Id disertè docet Simeon Thessalonicensis in Theoria Subdiaconi, *Custodit portas sacras ne quis prophanorum intra Sanctuarium ingrediatur.* Hoc restringendum est ubi Ostiarii fuere. Nam munus illud humile in Ecclesiis Græcorum rarum fuit; atque ubi fuit, χλήρικῶν numero non accensebatur. Cum igitur nulli erant Ostiarii, quod ubique & semper fere contingebat, ad Subdiaconos utrumque officium spectabat.

VI. Negotinm forsan alicui facessere poterit, quod omnes Liturgiæ Orientalium, SS. Chrysostomi, Basilii, Jacobi, Marci, S. quoque Clemens lib. Const. 8. c. 6. 7. 8. 9. & S. Diooysius c. 5. Hierarch Eccles. tribuunt Diacono proclamationem illam, *Quicunque fideles etiam atque etiam Dominum deprecemur*, quæ fit ejectis Catechumenis, ut & præcedentem qua ejiciuntur: Omnes verò Rituales antiqui & recentes, atque autores citati, Subdiaconis. Facilè tamen hæc conciliantur, si dixerimus, Proclamationem fuisse penes Diaconos, executionem penes Subdiaconos. Illam enim exequi non potest Diaconus; præsertim apud Græcos eo quod in Missa nihil agat Sacerdos nisi monente Diacono; multas verò preces orat Diaconus, & mysticè & publicè dum peragitur sacrificium, quibus Sacerdotis opera non interest. Quapropter Subdiaconum hoc exequi necesse est, aut alterum à ministrante in Sanctuario Diaconum. Hoc nos docet Simeon Thessalonicensis in fine Theoriæ de Subdiacono, *Catechumenos quoque expellit tempore constituto, cum scilicet dicit Diaconus, Catechumeni procedite.* Euchologia tamen aliquid expressius dicunt. Disertè enim affirmant Subdiaconum ipsum statim post ordinationem suam ter clamare, *Quicunque fideles.* Et Zonaras in c. 22. Laodic. de Subdiaconis, *Propterea nunc quoque illud, Quicunque estis Catechumeni procedite, ipsi pronuntiant.* Idem de suo tempore testatur Balsamon in eundem canonem. Itaque videtur dicendum hoc olim Diaconum præstitisse, nunc autem Subdiaconum cum Missæ adsunt Subdiaconi. In Liturgiis autem hoc Diaconi mandatum remansisse, eo quod sæpe Liturgiæ celebrandæ non intersunt Subdiaconi: Deinde notum est multa sæpe in libris Liturgicis relinqui quorum nullus est ampliùs usus, ut in antiquitatis argumentum supersint; velut eo ipso in loco, jubentur exire Catechumeni. Atqui diu est eum apud Græcos, non secus quàm apud Latinos, nulli sunt Catechumeni. Multa quoquo ejusmodi in Latinorum ritualibus occurrunt. Fieri etiam potest ut propter recentem Ordinationem hæc prærogativa Subdiacono concedatur, quæ aliàs ad Diaconos spectat.

CAPUT V.

Subdiaconatum longo tempore post cælibatum illi adnexum; majoribus ordinibus fuisse adscriptum. Demonstratur quo tempore prohibitum fuit Subdiaconis uxores ducere, aut ductis uti. Sensim consuetudine invalescente Subdiaconatus minoribus Ordinibus exemptus est, & majoribus adscriptus; sed apud Græcos locum retinet.

I. DEmonstratum est Subdiaconatum antiquitus apud Latinos minoribus ordinibus adnumeratum, & sicut minores Ordines, ut apud Græcos fieri solet, extra Sanctuarium, & Sabbata duodecim Lectionum, sive aliis diebus quàm in Sabbatis jejunii quatuor temporum, conferri solitum. Deinde de-

monstratum Subdiaconis semper licitum fuisse, quasi jure institutionis suæ, sacra vasa tangere; Prærogativam istam cum Acolythis in Occidente aliquando communicatam. Ideo hac de causa Subdiaconatum sacris & majoribus Ordinibus adscribi non posse, cum semper Subdiaconis sacra vasa tangere licuerit, recensque sit eorum in numerum Ordinum sacrorum & majorum adscriptio. Dicet forsan aliquis Subdiaconatum Majoribus ordinibus insertum fuisse, cum ei cœlibatus est adnexus. Neque etiam hoc jure dici potest: Certum est enim diu post legem de cœlibatu Subdiaconatui conjungendo latam minoribus ordinibus fuisse adnumeratum, & extra Sanctuarium collatum. Nam cum vivebat Sanct. Gregorius Lex de promovendis ad Subdiacooatum iis tantùm qui castitatem voverent, jam universum Occidentem pervaserat; & Orientem eo modo quo ibi in Diaconis & Presbyteris observari solet. Hoc nobis demonstrandum postremo loco elegimus, unde consequetur evidenter Subdiaconatum propter cœlibem vitam non fuisse majoribus ordinibus adnumeratum.

II. Quod ad Diaconos attinet & Presbyteros, ounquam non cœlibes fuere, ut à Theologis passim hoc demonstratur. Canones quoque omnes qui de his rebus aliquid decernunt, cœlibatum aut ab uxoribus cootioentiam in iis supponunt; vel relaxatam hanc disciplinam instaurant, & confirmant. De Subdiaconis aliter affirmandum. Primis enim seculis ad hanc dignitatem & conjuges eligebantur, & Virginibus electis uxores ducere fas erat. Deinde paulatim mos invaluit, ut iis sicut Diaconis conjugia prohiberentur, nec coojuges eligerentur, nisi ab uxoribus continentiam pollicerentur. Varia fuit Provinciarum praxis, hæ citius, illæ tardius hanc consuetudinem amplexæ. Primus canon qui superfit ea de re est Eliberitanus 33. *Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, ac Subdiaconibus positis in ministerio abstinere se à conjugibus suis, & non generare filios.* Ita observatum in Bætica Hispaniæ Provincia, aut saltem Patres illi hanc consuetudinem in Provinciam suam introducere tentarunt. Nain annis centum integris, aut potius ducentis post hoc Concilium, Siricius Pontifex Epistola ad Himerium Tarraconensem Metropolitam ultra Djaconos regulam illam non profert, quem sequitur ipsius Successor Innocentius primus Epist. 2. c. 9. & Ep. 3. c. 1.

III. Concilium Toletaoum I. eodem tempore celebratum c. 1. ita decernit, *Diaconi, si vel integri, vel casti sint, & continentis vitæ, etiamsi uxores habeant, in ministerio constituantur; ita tamen ut si qui etiam ante interdictum, quod per priores ante nos Episcopos constitutum est; incontinenter cum uxoribus vixerint, Presbyterii honore non cumulentur.* Nihil de Subdiaconis; Pœna autem Diacoois cum uxoribus incontinenter viventibus inflicta demonstrare videtur prohibitionem illam ad Subdiaconos nihil pertinuisse. Concilium Carthagineose V. c. 3. *Placuit Episcopos & Presbyteros, & Diaconos, secundum priora statuta etiam ab uxoribus continere; quod nisi fecerint ab Ecclesiastico removeantur officio: Cæteros autem Clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere.* Refertur dist. 84. c 4 Nec in Gallia Narbonensi, nec in plerisque Hispaniæ partibus, centum post Innocentium annis hæc consuetudo in Subdiaconis vigebat. Tantùm enim c. 9. Concilii Agathensis Decretum Siricii Papæ renovatur, quod in Diaconis subsistit. Ita quoque decernitur c. 22. & 23. Concilii Arausicani. Uoiuscujusque Ecclesiæ, ut vult Concilium Carthag. V. consuetudo servabatur.

IV. S. Leo primus Pontificum hoc decrevit, vel potius consuetudinem illam jam in Ecclesia Romana, & plurimis aliis inolitam confirmavit epist. 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonic. *Cum extra Clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum; ad exhibendam tamen perfectæ conscientiæ puritatem, nec Subdiaconibus quidem carnale connubium conceditur, &c. Quod si in hoc ordine, qui quartus a capite est, dignum sit custodiri, quanto magis in secundo, aut tertio servandum est? Ne aut Levitico ministerio, aut Presbyterali honori, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate uxoria necdum frenasse detegitur.* Videtur potius Sanctus Leo consuetudinem approbare, quam decreto aliquo instituere, eaque uti velut argumento quo probet in superioribus Subdiaconatu ordinibus omnino servaodam esse.

V. Nihilominus post illud Leonis Decretum, antiquæ consuctudini inhærebat Concilium Turonense primum ex variis Galliæ Provinciis coogregatum; imò eam aliqua ex parte erga Diaconos relaxat. Sic decernit c. 2. *Licet a Patribus nostris è commissa autoritate id fuerit constitutum, ut quicunque Sacerdos vel Levita, filiorum procreationi operam dare fuisset convictus, à communione Dominica abstineret, nos tamen huic distinctioni moderamen adhibentes, & justa constitutione mollientes, id decrevimus, ut Sacerdos vel Levita conjugali concupiscentiæ inhærens, vel a filiorum procreatione non desinens, ad altiorem gradum non ascendat, neque sacrificia Deo offerre, vel plebi Ministrare præsumat.* Concilium quoque Agatheose è Gallia Narbonensi, & noonullis Hispaniæ Provinciis conflatum c. 9. jam citato ultra Diaconos cœlibatum non urget.

VI. Verùm Concilium Turonense II. quod priore octoginta annis fere posterius est, disertè Subdiaconum cum Diacono in necessaria cœlibatus observatione conjungit, c. 20. *Si inventus fuerit Presbyter cum sua Presbytera, aut Subdiaconus cum sua Subdiaconissa, annum integrum excommunicatus habeatur, & depositus ab omni officio Clericali, inter Laicos se observare cognoscat, eo tamen permisso, ut inter Lectores in Psallentium choro colligatur.* Concilium Aurelianense idem prohibet ferè sub eadem pœna: Præcessit autem Turonense secundum annis 20. & ultra, & refert id se decernere juxta priorum canonum statuta. Itaque ante Concilia ista jam cœlibatus in Gallia Subdiaconis imperabatur, & à Conciliis nationalibus consuetudo illa confirmabatur. Eadem decernit Concilium Antisiodor.

siodor. c. 21. *Non licet Presbytero in uno lecto post acceptam benedictionem cum Presbytera sua dormire, nec in peccato carnali misceri, nec Diacono, nec Subdiacono.* Matiscon. 1. c. 11. ad similem prohibitionem referri potest.

VI. Eodem tempore cum Pontificem ageret S. Gregorius, hac lege in Sicilia non tenebantur Subdiaconi; eos tamen ad eam observandam cum quadam [illegible] adstrinxit, & consuetudinem Romanam nondum in Sicilia vigentem introduxit. Quid hoc fuerit, commodius ex ipsius verbis referetur. Sic scribit ad Petrum Siciliæ Subdiaconum lib. 1. Ep. 42. *Ante triennium Subdiaconi omnium Ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Ecclesiæ nullatenus suis uxoribus miscerentur. Quod mihi durum atque incompetens videtur; ut qui usum ejusdem continentiæ non invenit, neque castitatem ante promisit, compellatur a sua uxore separari; atque per hoc, quod absit, deterius cadat. Unde videtur mihi, ut a præsenti die Episcopis omnibus dicatur, ut nullum Subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurum castè promiserit, &c. Eos autem qui post prohibitionem factam se a suis uxoribus continere noluerint, nolumus promoveri ad sacrum ordinem. Quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.* Post illud seculum vix deprehendetur fieri mentio Subdiaconorum conjugum: Aut si conjuges commemorati fuerint, conjugio utentium. Quod si hoc reperiatur, non amplius toleratur; sed ut canonibus contrarium severè vindicatur, novoque canone eadem cœlibatus Lex hac occasione innovatur. Itaque post sexcentos à nativitate Christi annos, cœlibatus per universum Occidentem Subdiaconatui erat Lege perpetua conjunctus.

VII. Atqui Subdiaconatus aliquot seculis post sanctum Gregorium inter minores Ordines à Latinis reccositus est, & cum minoribus collatus & æquiparatus, ut demonstratum est supra. Cœlibatus igitur Subdiaconatui autoritate Ecclesiæ connexus, causa non fuit illius ad Majores Ordines evehendi. Quid igitur inquies? Respondeo id paulatim obtinuisse, Episcoporum quorundam consuetudine hunc Ordinem ad altare, & intra Missarum solemnia conferentium per vicinas Diœceses sensim invalescente. Cumque mos ille plerasque Provincias occupasset, tandem in necessitatem, & velut in rem judicatam transiit, & regulæ in Pontificalibus inseri solitæ, quæ ordinationum faciendarum rationem explicant, & antea Diaconos & Presbyteros tantùm spectabant; cum Subdiaconis communicatæ sunt. Hoc autem fieri cœptum est ante annos octingentos, ut videtur Amalarius innuere non inevidenter, & nonnulli antiqui rituales circa illa tempora, & seculis posterioribus descripti disertè docent, cum Subdiaconorum ordinationes majoribus Ordinibus, Diaconis & Presbyteris conjungunt, & à minoribus dividunt. Ab eo tempore paulatim desinere cœpit mos Subdiaconatum cum Minoribus ordioibus conjungendi; Vix tamen ante sexcentos annos extinctus est. Hæc omnia evidenter demonstrantur ex iis quæ dicta sunt in explicatione ultimæ convenientiæ Subdiaconatus cum minoribus ordinibus. Quapropter ab eorum demonstratione supersedeo.

VIII. Quod ad Græcos attinet, Subdiaconatus in antiquo ordine suo permansit, & extra Sanctuarium cum minoribus in hunc usque diem confertur, licet eorum Subdiaconi, non secus ac Latini, vasa sacra contrectent & custodiant, iisque more Græco castitas, ut Diaconis & Presbyteris imperata sit. Concilium in Trullo can. 6. *Decernimus ut deinceps nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero, post sui ordinationem conjugium contrahere liceat. Si autem fuerit hoc ausus, deponatur.* Idem statuit Justinianus Imperator ante hoc Concilium 160. annis l. 45. C. de Episcopis & Clericis, sacros canones ut ait, secutus, *Sacris canonibus, neque Deo amantissimis Presbyteris, neque reverendissimis Diaconis aut Subdiaconis, nuptias contrahere post hujusmodi ordinationem permittentibus; sed solis reverendissimis Psaltis & Lectoribus id concedentibus: animadvertimus quosdam despicientes quidem sacros canones*, &c. Eos lege illa graviter punit Imperator. Idem sancit Novell. 123. c. 14. Et longè ante hos omnes Apostolicus canon 26. *Ex iis qui non ducta uxore ad Clerum promoti sunt, jubemus si velint, uxorem ducere solos Lectores & Cantores.* Itaque id secundum Apostolicos canones Subdiaconis non licuit.

EXER-

EXERCITATIO XIII.

DE MINORIBUS ORDINIBUS secundum Latinos.

CAPUT UNICUM.

Lapsu temporis materiæ & formæ Ordinum ab Ecclesia ampliatæ. Materiæ accessio facta non formæ. Contra regulas in Rituali præscriptas non valet ratio. Acolythatus materiæ & formæ, & applicantium varietas multiplex enarratur. Quorundam istorum ordinum officia ab ordinatis non amplius exercentur; aliorum officia cum Laicis communicantur. Antiqua disciplina describitur, in qua istorum ordinum vigebat necessitas. Octavo & nono seculo instaurata illa disciplina, & illius necessitas. Collapsa illa disciplina qua ratione cum fœnore compensata est.

I. POstulat nunc doctrinæ ratio ut de Ordinibus qui vulgo minores dicuntur, singulatim agamus. Quatuor ex omnium Latinorum consensu feruntur, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolythatus. Antiquissimos esse, & partim ab Apostolorum immediatis Successoribus institutos esse Theologi plurimi data opera demonstrarunt: Ideo huic opellæ immorari non est animus. Qui hanc rem edoceri desideraverit, legat Arcudium de Sacramentis lib. 6. c. 19. Hallerium secunda parte de sacris electionibus c. 1. art. 1. Coccium in Thesauro Catholico lib. 8. art. 4. qui omnia fere quæ in hanc causam afferri solent, in unum coegit Similia occurrunt apud obvios quosque Theologos, qui de Sacramentis scripserunt; pleraque etiam ejusmodi testimonia jam aliud agentes retulimus, aut etiam referemus. Quapropter ea citatione supersedemus. Quæ de minoribus Ordinibus à Theologis maximè disputari solent, an scilicet Sacramenta sint, cum de iis communiter ageremus, a nobis pro captu nostro decisa sunt, demonstratumque præterea antiquitus apud quasdam Gentes plures fuisse, qui jam obsoleti sunt; apud alias, quosdam non observatos. Itaque superest tantùm ut de uniuscujusque materia & forma paucis agamus, neque de his scrupulosè. Cum enim sint institutionis Ecclesiasticæ, illa instrumenta materiæ rationem induunt quæ Pontificale Romanum jubet in ipsorum collatione tradi; formæ verò, ea verba quæ dum traduntur jubet idem Pontificale pronuntiari. Si quid aliud aliàs aut alibi traditum aut pronuntiatum demonstratur, colligendum sine scrupulo materias aut formas istorum ordinum esse immutatas. Difficilior & spinosior de minoribus Græcorum ordinibus & eorum numero nos manet dissertatio. Sed quæ ad Latinos spectant, quia pauca sunt & facilia, expediamus.

II. Ostiariatus materia duplex est. Prior, clavium Ecclesiæ traditio, quas Pontifex ordinando Ostiario tradit: Posterior, funis Campanarum quem Ostiario tradit Archidiaconus. Actio illa qua Archidiaconus Ostiarium post clavis acceptionem ad portam Ecclesiæ ducit, eamque aperire & claudere jubet, potestatis jam collatæ executio est, & veluti missio in possessionem ejus. Forma, seu verba institutionis quibus Ostiariatus confertur hæc sunt, *Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro iis rebus quæ his clavibus recluduntur.* Posteriorem illam materiam adjunxit Ecclesia: Antiquitus enim sola prior erat in usu, ut constat ex can. 9. Concilii Carthaginensis IV. ex ordine Romano, & ex antiquissimo Gelasiano. In aliis tamen, etiam plurimum antiquis, ut Rotomagensi, Remensi, Hugonis, Mainardi, & Constantini Abbatis, & aliis quos edidimus, jubetur Archidiaconus illos ad ostium ducere, & illis tradere. Sed funis traditio, & campanarum pulsatio ab antiquis exemplaribus non commemorantur. Sicut tamen Ecclesia priorem materiam instituit, sic potuit & secundam. Secundam primum non instituit, eo quod primis illis seculis consuetum non erat fideles ad Ecclesiam per Campanarum pulsationem convocare; sed invalescente illa consuetudine, adjunctum est antiquæ materiæ istud pulsationis genus. Notandum insuper admonitionem quæ Ostiariis ordinandis nunc fit ab Episcopo, antiquitus ab Archidiacono factam fuisse, ut can. 9. Concilii Car-

thag.

thag. IV. & in antiquis plerisque Ritualibus edicitur.

III. Forma quam retulimus, ad utramque materiam extendenda est, quanquam propriè & juxta verborum expressionem ad priorem tantùm pertineat. Materiæ accessio facta est, formæ non item. Sensus tamen formæ generalis est, ex æquo Campanis & ostio conveniens, licet quod ad specialem applicationem secundæ materiæ nihil fuerit antiquæ formæ superadditum. Objicies forsan formam illam; *Sic agite*, &c. pronuntiari aliquo tempore, antequam funia tradatur: sed in causis moralibus physica illa virtutis præsentia & ὁμόχρονον non requiritur. Objicietur cum majori secundum Scholasticos probabilitate, posteriorem materiam præbere Archidiaconum, non Episcopum: Materiam autem dare & applicare solius esse Episcopi. Respondeo ad eum pertinere materiæ applicationem cui eam attribuit Ecclesia. Vana esse quæcumque contra hoc axioma finguntur argumenta; æquo jure negari posse quo assumuntur. Quia in ejusmodi rebus præcipua ratio institutionis, potestas est & voluntas Ecclesiæ instituentis: Nec valida est consequentia ab uno ordine ad alium, ab una actione ad aliam propter rationis similitudinem aut paritatem, cum Ecclesiæ praxis similitudini aut paritati adversatur.

IV. Ideo nihil colligi potest ex can. 5. Concil. Hispal. II. quo refertur Episcopus quidam Presbyterum & duos Diaconos ordinasse qui postmodum depositi sunt, eo quod manus tantùm illis Episcopus oculorum morbo laborans imposuisset, Presbytero benedictionem pronuntiante. Rituales & Ecclesiæ praxis volunt ut Episcopus non tantum manus imponat, sed etiam benedictionem fundat. Quare irritum meritò pronuntiatur, quod contra mandati formam actum est. Deinde Scholasticorum maxima pars ab hoc testimonio quod solum cum aliqua probabilitatis specie opponi potest, desistit, & desistere cogitur; quoniam Diaconatus materiam non agnoscit manus impositionem, sed Libri Evangeliorum traditionem; eorum verò magna pars negat ad Presbyteratus materiam pertinere dictam manus impositionem: Denique prope omnes constanter negant orationem, quæ per benedictionem necessariò intelligenda est, esse ordinationis alicujus formam. Itaque secundum omnes hoc testimonium hypothesi non quadrat. Neque nobis necesse est ad hypothesim quam magna contentione versant, confugere, qua tres homines in deserto solos fingunt, quorum unus est Catechumenus & in periculo mortis, alii duo Christiani; sed Christianorum unus est mutus, alter brachiis mutilus. Sanè in hac specie necessarium videtur ut mutus materiam præstet, abluat videlicet; alter verò formam proferat. Sed hic Ecclesia litem diremit, materiam inter Episcopum & Archidiaconum divisit. Denique hoc concesso, afficere tantùm potest ordines qui Sacramenta sunt, non eos quibus non inest illa ratio. De proprio facto liberius Ecclesia definit, velique nonnunquam urgente occasione dat retrorsum.

V. Si cui tamen visum traditionem funis ad materiam Ostiariatus non pertinere, eo quod illi pronuntiatio formæ non sit ὁμόχρονος, vel etiam quod ab Archidiacono non ab Episcopo tradatur, vel alia quapiam de causa, in suo sensu abundet: Manifestum tamen mihi videtur, eadem mente & intentione posteriorem istam partem qua prior ab Ecclesia institutam esse. Præterea si signi rationem, in qua Sacramentum potissimum consistit, consideremus, pulsatio Campanarum ad convocandum fideles, ad sacrificii celebrationem, & horas distinguendas, æquè repræsentat & causatur quid spirituale, ac ostii apertio & clausura. Ideo in præfatione quæ ad orationem pro Ostiariis ordinandis fideles exhortatur, dicit Episcopus, *Quos in officium Ostiariorum eligere dignatus es, ut sit eis fidelissima cura diebus ac noctibus, ad distinctionem horarum certarum, ad invocandum nomen Domini*, &c.

VI. Lectoratus materia est codex de quo Lecturi sunt: Forma, Verba exhortatoria, *Accipite & estote verbi Dei relatores*, &c. Omnes antiqui codices, & Concilium Carthagin. IV. in materia & forma cum hodierno Pontificali planè consentiunt. Omnes præterea notant ad Episcopum pertinere admonitionem ad Lectores ordinandos habere: nec ullus his de rebus negotium facessit.

VII. Exorcistatus materia est traditio Libri Exorcismorum, ut docent Concilium Carthaginense IV. c. 7. ordo Romanus editus, & manuscripti rituales omnes, quos in hoc volumine excudi curavimus. Isidor. lib. 2. de divinis officiis c. 13. Rabanus de Instit. Clericorum l. 1. c. 10. Amalarius l. 2. 9. Ivo Carnutensis in sermone de excellentia Ordinum, & parte 6. Decreti c. 16. Hugo a S. Victore, eruditionis Theolog. l. 1. c. 5. Hanc tamen materiam dilatat Pontificale: Permittit enim loco libri Exorcismorum, Pontificalis aut Missalis traditionem. De formis enim istis & materiis disponit Ecclesia, ut æquum esse judicat. Forma Exorcistatus in Conc. Carthagin. IV. in Ritualibus & autoribus antiquis, ut in Pontificali, *Accipite & commendate memoria*, &c. plerumque in singulari numero enuntiatur.

VIII. Acolythatus materia est duplex, & utraque, quantum ex antiquis Ecclesiæ monumentis constare potest, ex æquo antiqua. Una est Ceroferarii cum Cereo traditio; altera Urceoli vacui; Atque in hoc conveniunt omnes antiqui Rituales & recentiores cum Concilio Carthaginensi IV. antiquisque Officiorum autoribus. Sed materiam illam Concilium Carthaginense, omnesque antiqui Rituales volunt ab Archidiacono tradi. Ordo Romanus vult Archidiaconum tradere illam materiam, sed Episcopum formam pronuntiare. Bellovacenses codices utrumque Archidiacono tribuunt. In Corbejensi antiquissimo utraque materia, ut in aliis antiquis, traditur ab Archidiacono. Sed in prioris partis traditione tantùm pronuntiatur forma, & ab Archidiacono, non ab Episcopo. Benedictio tamen sive oratio super Acolythum à solo funditur Episcopo; atque in eo omnes rituales conveniunt. Constan-

tini Abbatis codex ſolus ex antiquis nobis exhibet ab Epiſcopo ſolo materiam traditam, & formam pronuntiatam.

IX. Non minor varietas in conjunctione formæ cum materia colligitur. Pontificale Romanum vult Epiſcopum dicere cum dat ordinandis Ceroſerarium, *Accipite Ceroferarium, cum Cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari, in nomine Domini. Amen.* Cum verò Urceolum, *Accipite Urceolum ad ſuggerendum vinum & aquam in Eucharistiam ſanguinis Christi, in nomine Domini. Amen.* Eadem verba referunt, antiquus Conſtantini Abbatis codex, Ordo Romanus editus, omiſſis tamen his verbis, *In nomine Domini, Amen.* Sed Concilium Carthagin. IV. Antiquiſſimi omnes Rituales, Petaviani duo, Rotomagenſis, Rhemenſis, Senonenſis, Vaticanus, Rodradi, & Tbuani, illam formam prorſus omittunt, cum tamen utramque materiæ partem commemorent. Antiquus autem Corbeienſis codex, Ratoldi quoque, & Bellovacenſes duo, hanc formam exhibent ab Archidiacono pronuntiatam cum datur Ceroſerarius, *Accipite hoc geſtatorium luminis, ut per illud valeatis Adverſariorum tenebras effugare, & veriſſimum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in mundum, fideliter invenire.* Cum verò datur Urceolus, nihil prorſus dicunt, præter Ratoldi codicem qui refert eandem quæ ſupra exhibita eſt formam. Sed quis eam pronuutiet, Epiſcopus an Archidiaconus, dubium relinquit. Alius codex qui pertinet ad Eccleſiam Rotomagenſem annorum circiter 450. nibil ſimiliter, licet junior, in traditione iſtorum inſtrumentorum pro forma repræſentat. Verum recentiore manu additum erat interlineariter ad dictiones *agere ſe debeant*, *Epiſcopo dicente*, *Accipite Ceroferarium cum Cereo*, &c. Deinde in margine è regione dictionis *mancipari*, ſcriptum erat charactere minutiore, ſed antiquo & textui coævo, *Accipite hoc geſtatorium luminis*, ut ſupra. Denique recenti ſcriptura ſuper dictiones, *Accipiant & urceolum* ſcriptum erat, *Accipite urceolum ad infundendum vinum & aquam.* Quibus evidenter demonſtratur olim ubique nihil fuiſſe dictum ab Epiſcopo in iſtius Ordinis collatione; ſed ſolum ab eo officii ſui admonitos fuiſſe, ut notat Concilium Carthag. IV. *Acolythus cum ordinatur ab Epiſcopo quidem doceatur qualiter in officio ſuo agere debeat*, & poſt Concilium Carthaginenſe Rituales omnes. Poſtea viſum eſſe utilius & decentius eſſe aliquid in ea inſtrumentorum traditione pronuntiare. Quod poſterius apud omnes tandem obtinuit, ſed tardè; pronuntiatione tamen formæ diverſimodè facta, tum ratione verborum, tum ratione perſonæ: In aliis Provinciis Epiſcopo ſolo hoc faciente, in aliis etiam Archidiacono. Nunc tamen, & ab aliquot ſeculis, exiſtimo ubique hæc fieri uniformiter.

X. Hæc de Ordinibus vulgo dictis apud Latinos minoribus ſufficiant. Inutiliter de iis curioſius diſputaretur, cum ut jam adnotatum eſt, eorum officia & miniſteria à quolibet occurrente & non initiato, occupentur, & vix aliquando ab initiatis adminiſtrentur. Quis enim Oſtiarius conſecratus oſtia & campanas Eccleſiæ curat? Hæc præſtant viles perſonæ mercede conductæ. Quid præſtat Lectoratui initiatus? Nihil nunc eſt in toto Eccleſiæ officio quod ſingulariter ipſi conveniat. Imò ſi aliquis Epiſcopus vellet Lectorem aliquem ratione gradus ſui miniſtrare, difficillimum eſſet ipſi proprium munus aſſignare, quod ex praxi hodierna vel ad Subdiaconum vel ad Acolythum non pertineat. Exorciſtarum officia ad Presbyteros devoluta ſunt, nec iis ſe immiſcent ampliùs Exorciſtæ; & eo modo illa exercent Presbyteri, ut Exorciſtæ ſimplices de quibus verba facimus, ea non poſſint amplius exercere Habent ſua munera Acolythi, ſed obvii quique Laici, non ſecus ac ipſi Acolythi, iis funguntur. Quamobrem igitur, inquies, iſtos ordines retinuit Eccleſia, & non abolevit, aut ſaltem tribus abolitis, ut Græci, unum ſolum non conſervavit? Id multis de cauſis fecit: Primùm, ut antiquæ diſciplinæ perpetua extarent monumenta, quod ſæpe aliis multis in cauſis fecit Eccleſia. Deinde ut admonerentur Presbyteri & Epiſcopi magna opus eſſe probatione, ad dignitatem quam ſuſcepturi ſunt, aut jam ſuſceperunt, laudabiliter adminiſtrandam, cum viderint ſe Eccleſiæ clementia varios probationis gradus, quaſi momento, percurrere, per quos olim longo temporis ſpatio, & magnis laboribus toleratis ad Presbyteratus eminentiam erat aſcendendum. Denique, ut agnoſcant nullum eſſe vile & contemnendum Eccleſiæ miniſterium, cum omnibus quacuncunque dignitate nunc fulgeant, fuerint initiati,

XI. Sanè poſita, ut nunc inſtituta eſt, Eccleſiæ diſciplina, nullo modo neceſſarium eſt in his gradibus diu ſubſiſtere, eorumque officia per ſe gerere. Contra verò antiquâ redintegratâ, ſtadii hujus Eccleſiaſtici curriculum neceſſariò videtur redintegrandum. Antiquitus Clerici omnes Eccleſiæ eleemoſynis & reditibus pro uniuſcujuſque gradu & neceſſitate ſecundum leges diſtributis alebantur Vix ullus erat vagus, aut abſolutè ordinatus, hoc eſt, ſine titulo Eccleſiaſtico. Omnis Clericus erat aut Presbyter, aut Diaconus, aut Subdiaconus, aut Acolythus, aut Exorciſta, aut Lector, aut Oſtiarius hujus aut hujus Eccleſiæ, nec ulli Clerico licebat ſine literis dimiſſoriis Epiſcopi ſui ad aliam Eccleſiam ſeſe conferre, quæ urgente de cauſa, & ad tempus concedebantur. Si quis Clericus ad alienam Parœciam ſive diœceſim his ſpretis ſeſe conferebat, vel ultra tempus conceſſum ſine legitima excuſatione commorabatur: jus eum repetendi babebat Epiſcopus: nec alienus Epiſcopus qui eum invito Epiſcopo proprio retinuiſſet, impunè ferebat. Presbyteri ſine neceſſitate ſingularis alicujus Eccleſiæ non creabantur, idque fiebat poſt electionem alicujus Diaconi in Presbyterum à Clero factam. Omnes Presbyteri communiter Miſſam ſolemnem celebrabant, omneſque Miniſtri Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, &c. Miſſæ miniſtrabant, niſi aliquem Presbyterum & Miniſtrum ob neceſſitatem populi

Miſſæ

Missæ privatim dicendæ reservasset Ecclesiæ Præfectus.

XII. His sic primitus constitutis, & per multa secula continuatis, cum Parentum devotio filios pueros, & adolescentes Ecclesiæ consecrabat, eosque Clerus in sui consortium, velut in Collegium & Seminarium admittebat, tum veste & tonsura Clericali insigniebantur, & literas, cantum, officia Ecclesiastica, & ceremonias edocebantur. In quibus cum jam profecissent, Ostiarii creabantur, deinde Lectores, postea Exorcistæ & Acolythi, & ita ad Presbyteratum ascendebant. Sed duo notabit Lector: Prius creationem illam & promotionem factam fuisse, præsertim in gradibus altioribus, sic postulante Ecclesia cui erant adscripti, non autem pro uniuscujusque Ordinati arbitrio. Posterius, unumquemque singulis Dominicis, & festis Missæ solemni adstitisse, & officia ordinis sui exercuisse. Non enim tunc in Ecclesiis majoribus unus Diaconus, & unus Subdiaconus Missæ ministrabant: sed multi Diaconi, multi Subdiaconi, multi Acolythi, multi Lectores. Interim Ostiarii portis Ecclesiæ invigilabant, neve in populo murmur excitaretur, aut perturbatio aliqua oriretur, procurabant. Quotidiana illa Exercitatione multis annis continuata ritus Ecclesiasticos & ceremonias universas consummatissimè callebant, rarissimèque, & urgentibus rebus tyrones ad superiorem gradum evehebantur, quod tantopere canones aversantur. Dum his Officiis Ecclesiasticis imbuebantur, linguam Latinam, scientiasque Ecclesiasticas paulatim edocebantur, ut earum cognitione Presbyteratu & Episcopatu digni redderentur.

XIII. Hac disciplina collabente in Occidente, eam instaurarunt Episcopi pii & celebres faventibus Francorum Regibus, Pipino, Carolo magno, & Ludovico: Idque tanto cum profectu & applausu omnium Clericorum, ut brevi majores Ecclesiæ prope omnes disciplinam amplexæ fuerint, præcedente rigidiorem & Ecclesiasticæ vitæ convenientiorem, ut facilè colligitur ex omnibus illorum temporum Conciliis. Hinc Canonicorum ortum est nomen, hinc Canonicorum claustra, Clericorum scilicet Cœnobiticam vitam sub certis regulis colentium. Sed bellis civilibus Francicum imperium, hoc est, omnem prope Latini nominis gentem, vastantibus, vastata est quoque Cœnobitica illa vita, tandemque pro maxima parte cum Caroli magni progenie extincta est. Canonici brevi postea vitam Cœnobiticam tanta cum pietate institutam dimiserunt, & privatam duxerunt, licetque communi consilio administrarentur eorum bona, collecta tamen æquis ut plurimum portionibus viritim distribuebantur, quæ consuetudo in hunc usque diem observatur. Idem factum est per singulas diœceses. Unaquæque Parœcia in titulum pri-

A vato alicui Presbytero affectata est: Collatio vero moriente illo Presbytero propter autoritatis eminentiam Episcopo reservata est; præsentatio verò sive electio inter Capitulum & Episcopum divisa. Præsentationum & beneficiorum alia genera postmodum orta sunt, de quibus hic non est dicendi locus. Quandiu igitur viguit ista disciplina, facile fuit quæ de quatuor minoribus ordinibus canones edicunt, observare. Imo planè insolens erat hoc non observare, videre aliquem derepente Diaconum aut Presbyterum fieri, qui aliquandiu sub B duobus saltem aut tribus ordinibus in Clericorum seminariis non militasset.

XIV. Ab eo tempore, & hac data occasione, paulatim disciplina Ecclesiastica quæ Clericos spectat, tota est immutata, & in eam quam ab annis quingentis stabilitam & statam videmus, degeneravit. Nonnihil postea passa est Ecclesia quod antiquæ disciplinæ redintegrationem vix ferre potest, ita medullitus sese in universum Ecclesiæ corpus insinuavit: Hoc paucis enarrari non potest, præstatque silere quàm pauca dicere. Verum degener illa disciplina secundam procreavit, quæ priorem cum fœnore restituit, & necessitatem in variis illis Ordinum gradibus commorandi sustulit. Docent Patres, ut jam diximus, & res per se ma- C nifesta videtur, gradus illos institutos esse, ut in iis scientiæ Ecclesiasticæ tyrocinium facerent Ordinum candidati. Sed postquam beneficia Ecclesiastica, ut dictum est, privatis personis affectata sunt, atque inde unusquisque Clericus propriis commodis studere cœpit, & variis beneficiis, aut saltem pinguioribus, inhiare, Academiæ institutæ sunt, ad quas velut ad studiorum & scientiarum emporia undique concursum est, in quibus doctrina Christiana perfectius, diligentius, & splendidius quàm in Collegiis & Seminariis Clericorum D tradita est. Itaque quod prioris disciplinæ alteratione de doctrina deperdiderat Ecclesia, frequenti Academiarum institutione cum usura recuperavit: utinam in regimine Pastorum & morum Censura tam felix fuisset: Hac ratione Ecclesiasticæ vitæ candidati paucissimis annis perficiunt, quæ plurimis per gradus Ordinum vix attingere poterant. Fœcundissimo hoc scientiarum rore perfusi & allecti Clerici, de stadio minorum Ordinum decurrendo parum solliciti fuerunt. Quapropter tyrocinio illo canonico primùm sublato, & beneficiorum proprietate unicuique affecta; deinde doctrinæ Ecclesiasticæ commodo Academiarum institutione recuperato, & cum fœnore compensato, E graduum Ecclesiasticorum antea decurrendorum & Episcopi & Clerici facilè fuerunt immemores. Hæc de minoribus Ordinibus, eorum origine, officiis, & causis cessationis secundum Latinos dicta sunto.

EXERCITATIO XIV.

DE MINORIBUS ORDINIBUS secundum Græcos, eorum materia, forma, collatione, & officiis.

CAPUT I.

Demonstratur ab annis mille supra centum, nullam fuiße apud Orientales trium minorum Ordinum memoriam. Imo hoc silentium extendi posse ad tempora Apostolis vicina.

I. DE minoribus Ordinibus secundum Græcos acturi, primum adnotabimus hanc distinctionem Ordinum in majores & minores, non esse apud eos usitatam; ideo nec epithetum *minorum* inferioribus ordinibus ab iis tribui solere. Res tamen epitheto significata, usitatissima est apud eos, non secus quàm apud Latinos, sed non eodem modo. Ex 4. enim ordinibus unum retinuerunt, tres autem reliquos non agnoscunt, videlicet Ostiarium, Exorcistam, & Acolythum. Una est illis Ordinatio, nempe Lectoris; Latinis verò quatuor. Si quis curiosius agere velit, duas illis tribuet; sed secunda est Latinis inusitata, Cantoris scilicet: Solent enim iisdem verbis Græci Cantores ordinare, quibus Lectores. De iis inferius agetur. Ministeria tamen quatuor minoribus Ordinibus à Latinis tributa in Liturgiis & officiis suis Ecclesiasticis non omiserunt Græci, sed ea partim Lectori diviserunt, partim Subdiacono, ut enarravimus suprà eum de Subdiaconatu secundum Græcos ageremus. Itaque his omissis, hoc capite nobis dispiciendum proponimus, an antiqua sit minorum istorum ordinum præteritio. Sanè antiquissimam esse testantur omnia Græcorum monumenta; & ab annis saltem mille supra centum istorum ordinum memoriam apud eos esse sepultam: Imò si quis altius versus Christianæ religionis fontes ascendat, ab ipsis Apostolorum successoribus prætermissos contemplabitur.

II. Antiquitatem istius omissionis primùm testantur omnia eorum Euchologia, antiqua & recentia, quæ communi consensu velut à majoribus accepto, istorum trium ordinum nullam prorsus mentionem faciunt. Quare si petas, quot sunt apud Græcos Ordinationes, nihil aliud respondere possis secundum eorum Euchologia ab annis octingentis scripta in hunc usque diem, quàm adjungendo Episcopatum, quinque esse, Lectoratum, Subdiaconatum, Diaconatum, Presbyteratum, & Episcopatum.

III. Octava Synodus Græcè edita act. 10. c. 5. Latinè verò action. 9. eodem canone sic decernit, *Quod si quis nulla suspicione dictæ ambitionis vel honoris spe tactus, sed recta honestaque Christi disciplina inductus, in Clericum & Monachum attonsus est, perque omnes gradus Ecclesiasticos definitis temporibus vitam agendo inculpatam transisse reperiatur, ita ut in Lectoris munere annum, in Subdiaconi duos, in Diaconi tres, Sacerdotis quatuor annos expleverit, ad Episcopatus honorem evehatur.* ὥστε ἐν τῷ βαθμῷ τοῦ ἀναγνώστου ἐνιαυτὸν πληρῶσαι. Latinè translata hæc Synodus ab Anastasio sanctæ Sedis Apostol. Bibliothecario, qui Synodo octavæ jussu Ludovici pii Imperatoris & Francorum Regis, aderat, quique translationem suam Adriano II. nuncupavit, sic istam canonis pericopen effert. *Si vero quis per nullam suspicionem prædictæ concupiscentiæ expectationis, sed propter ipsum bonum humilitatis, quæ est circa Christum Iesum, abrenuntians mundo, fiat Clericus aut Monachus, & omnem gradum Ecclesiasticum transigens per definita nunc tempora, irreprehensibilis inventus extiterit & probatus, ita ut in gradu Lectoris annum compleat, in Subdiaconi verò duos, sitque Diaconus tribus, & Presbyter quatuor annis, beneplacuit huic sanctæ & universali Synodo eligi hunc, & admitti,* in Episcopum scilicet de quo canon fertur. Breviarium istorum canonum apud Baronium, quod refertur etiam in notis ad illud Concilium, sic canonem illum effert, *Ne quis Laicus in Episcopalem provehatur dignitatem, nisi in ordine Lectoratus annum unum, duos in Subdiaconatu, in Diaconatu tres, in Presbyteratu autem quatuor annos exegerit.*

IV. Nihil potest desiderari clarius; eligendus Episcopus qui per omnes Ecclesiasticos gradus ascenderit. Quinam sunt omnes illi gradus? tres minores gradus omittit, nullosque alios

alios quàm Lectoratum, Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum commemorat Sed velim Lectorem considerare quod est in hac causa maximi momenti. Octava illa generalis Synodus contra Photium præsertim congregata est, eumque è Patriarchatu deposuit, eo quod sex diebus omnes illos gradus contra canones præteriisset. Si consuetum fuisset in Oriente plures Ordines observare, Pontifices Romani qui ejus depositionem, & Ignatii restitutionem maximo conatu prosecuti sunt, proculdubio ipsi exprobrassent ordinem illum contra fas transilisse, ut ipsi exprobrarunt tempus consuetum in unoquoque ordine, ut Ecclesiasticæ doctrinæ tyrocinium fieret, non esse commoratum, sed raptim & uno momento omnes esse prætergressum, ut ad eminentiam Episcopalem rueret. At nihil unquam tale viginti annorum spatio quibus hæc causa agitata est, neque ab Orientalibus, neque ab Occidentalibus illi exprobratum fuit. Nicetas in vita S Ignatii hæc de Photii ordinatione scribit, *Eratque vere cernere, ut fertur adagio, extemporalem, fictitiumque seu personatum sanctum. Nam primo die Monachus ex Laico, altero Lector, tum Hypodiaconus, ac Diaconus, deinde Presbyter. Sexto denique qui fuit Christi natalis, Sacerdotalem conscendens thronum, pacem populo nihil vera pace dignum cogitans, nuntiavit.* Consentit Nicetas Photium per omnes gradus ad Episcopatum ascendisse, sed ut fictitius & personatus sanctus, qui simulasset omnia, nihil veri fecisset.

V. Quid hæc de Photio dico? S. Ignatius per plures gradus ad Episcopatum non ascendit, ut testatur Nicetas in ejus vita, autor ipsi coætaneus. *Primum quidem Lector, sacrarum Literarum præco sanctus: Deinde Hypodiaconus, tum Diaconus, ac deinceps Sacerdos, ordine ac Lege Ecclesiasticorum graduum consecratur.* Quæ postrema verba manifestè probant, non modo Græcorum hanc tum fuisse consuetudinem, sed etiam legitimam ab omnibus existimatam fuisse. Consideretur præterea quis sic ordinatur; quis sic ordinet. Ordinatur vir sanctissimus, qui cum esset è stirpe Imperatoria oriundus, vitam monasticam ab adolescente amplexus fuerat; qui propter vitæ sanctitatem Patriarcha creatus est: Cujus tuendi causa Pontifices Nicolaus I. Adrianus II. adversus Imperatorem Michaelem Bardum, & Photium, Photianosque, susceperunt ingentes labores; qui tandem post innumeras persecutiones à Photianis & Iconomachis toleratas in pace quievit, & in Sanctorum numerum est relatus. Ordinavit autem Sanct. Basilius vir sanctissimus aliorum Pontificum consensu, qui omnes certaminibus pro Catholica fide susceptis erant insignes, ut testatur Nicetas. Quis vero Nicetas rerum istarum Historicus? Vir erat religiosissimus, sanctæ sedis Apostolicæ amantissimus, Photio ut alienæ sedis invasori infensissimus, qui passim Photium ut contra canones ad ordines promotum insectatur. Num S. Ignatius contra inveteratam Ecclesiæ Orientalis consuetudinem, per saltum ad sacros ordines se promoveri passus fuisset? Num Basilius aliique viri religiosissimi id facere voluissent? Num Photius, ipsiusque fautores, id vitii in Adversario reticuissent?

VI. Quid de summis Pontificibus Nicolao I. & Adriano II. qui toties Photio præposteræ ordinationis crimen exprobrant, nunquam tamen trium minorum ordinum omissorum à Photio aut aliis Græcis mentionem faciunt? Cujus omissionis, si nova tum fuisset, aut illegitima, proculdubio gravissimè tum conquesti fuissent; procurassetque Hadrianus II. per Legatos, ut in Synodo octava decerneretur Episcopum septem ordinibus Latinorum more initiandum, non tantum quatuor; quum tamen contrarium, ut dictum est, factum fuerit. Joannes VIII. præcedentium Successor, sedata tandem controversia, paceque cum Photio inita ad Græcorum Imperatorem rescribens, ad plures ordines suscipiendos Græcos non adstringit, & testatur se id secundum canones præcipere, *Volumus autem ut talis promoveatur per singulos gradus Ecclesiasticos probatus, ut sit primum Lector, deinde Acoluthus, postea Diaconus, tum Presbyter, post hæc Episcopus, &c. Hoc modo decet vestros Patriarchas promoveri, non repente percipere singulos gradus, ut in domo Dei nihil inveniatur incompositum, aut inordinatum.* Acoluthus pro Subdiacono positus est. Nam propriè Subdiaconus Græcorum est Acoluthus Latinorum. Tribuunt enim Græci Subdiaconis suis ea prope omnia officia quæ Acolythis suis Latini, ut jam adnotatum est.

VII. Aliud ejusdem rei evidentissimum argumentum ex actuum ejusdem Concilii comparatione colligi potest. Can 4. tam Græci quam Latini textus edicitur, ne ullus à Photio ordinatorum, in eo gradu ad quem promotus est permaneat. Canone vero 25. Latino dicitur Nicolaus Pontifex, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos à Methodio, aut S. Ignatio consecratos, pervicaciter tamen Photio adhærentes, sine spe restitutionis deposuisse. Hinc dubium de Lectoribus illis & iis etiam quos Photius creaverat, emersit; quid scilicet de iis esset agendum. Cum enim Nicolaus & post ipsum Synodus, de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis tantum definiissent, de Lectoribus ambigebatur. De hac re scribit ad Adrianum II. Ignatius Patriarcha, ab eoque petit hujus difficultatis solutionem, *Ut cognoscamus*, inquit, *etiam, & super hac re, vestram voluntatem, atque decretum certissime & manifestissimè, utrum sint digni promoveri ad majores Sacerdotii gradus, an non sint.* Legitur Epistola in fine Synodi VIII. ab Anastasio translatæ. Quamobrem Ignatius similem quæstionem de Ostiariis, Exorcistis, & Acolythis non proponit? Lectores forsan creaverant illi Patriarchæ, nullos vero Ostiarios, nullos Exorcistas, nullos Acolythos. Quamobrem vero, si istorum Ordinum apud eos usus aliquis erat? Post tam certum, evidens, & augustum testimonium nihil superest Lectori quod ad fidem faciendam desiderare possit. Innumera tamen hujus rei occurrunt testimonia.

VIII. Elias Cretensis ante Synodum octavam, Gregorium Nazianzen. commentabatur. Ita scribit Commentario in orat. 19. versus

 finem.

finem. *Porrò per Sacerdotum vocabulum reliquos etiam ſacros ordines complecti mihi videtur, nimirum, Lectorum, Subdiaconorum & Diaconorum: Ex quibus etſi Lectorum ordo altaris non eſt, ut qui nihil in eo ex his omnibus quæ Subdiaconi efficiunt, operari queant, tamen ſacer eſt, ut qui conſecrationis ſymbolum ſuſceperit, &c.* Nullos alios ordines præter enumeratos cognoſcebat.

IX. Ante Eliam Sanct. Joannes Damaſcenus initio Dialogi adverſus Manichæos, non minus evidenter id profitetur. Demonſtrat variis exemplis dictionem, *Principium*, eſſe æquivocam, atque inter cætera hoc utitur, *Principium inſuper de ordine quoque dicitur, ut prima dignitas Lector eſt, deinde Subdiaconus, poſt Diaconus, poſt Presbyter, atque ita demum Epiſcopus dicitur.* An ita loquerentur, ſi quatuor minorum Ordinum uſus apud eos, ut apud Latinos, celebris fuiſſet?

X. Iiſdem gradibus refert Metaphraſtes apud Surium 26. Septemb. Sanct. Cyprianum Antiochenum ad Epiſcopatum aſcendiſſe, *Anthimius Epiſcopus accerſit quam primum Cyprianum, & cum catechiſmo inſtituiſſet, divino quoque expiat baptiſmo, & octavo quidem die ſacrum facit eum præconem & expoſitorem Christi myſteriorum: Viceſimo autem Subdiaconum; triceſimo verò refert in numerum Diaconorum, &c. Cum autem totus annus eſſet tranſactus, dignus judicatur cathedra Presbyterorum, &c.*

XI. Ita Sanct. Theodorus, ut refert Georgius Presbyter, ipſius diſcipulus apud Surium 22. Aprilis. Vivebat ſanctus ille Archimandrita regnantibus Tiberio & Mauritio. Puer ſeſe in ſpeluncam abdidit in qua jejuniis, & corporis macerationibus ita ſeſe exercebat, ut omnibus maximæ eſſet admirationi Theodoſius Anaſtaſiopolis Epiſcopus hujus rei accepta fama, *ſtatim ad eum in Oratorium acceſſit, & conſpecto capitis ejus ulcere, contremuit, & cum illum ſalutaſſet, Lectorem declaravit. Magno autem labore ſordes ejus abluerunt, & pannis lineis ulcera ejus abſtergentes, capitis comam totonderunt: Poſtridie verò Subdiaconum, Diaconum, & Presbyterum inſtituit; Ecce inquiens Dei munere omnes Cleri ordines conſecutus es, ut divina poſſis myſteria peragere. Dominus Deus benignus munerum ſuorum elargitor, dignum te faciat qui & Epiſcopi munere fungaris, & gregem ipſius rectè guberness, & regas. Hæc enim quatuor gratiarum munera adeptus, & habitum etiam monaſticum accepturus, hujus tantum unius expers eſſe videris.* Qua ratione potuit evidentius id quod contendimus, exprimere & definire?

XII. Juſtinianus Imperator ante mille & centum annos Clericorum numerum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ definiens, ſic ſancit Novella 13. *Quapropter ſancimus non ultra ſexaginta quidem Presbyteros in ſanctiſſima majore Eccleſia eſſe; Diaconos autem maſculos centum, & quadraginta fœminas; Subdiaconos verò nonaginta; Lectores autem centum & decem; Cantores viginti quinque; ita ut ſit omnis numerus reverendiſſimorum Clericorum ſanctiſſima majoris Eccleſiæ in quadringentis viginti quinque, & inſuper centum excellentibus his qui vocantur Oſtiarii.*

A Oſtiarios non ſemel in eadem Novella cæteris adjicit: Hic verò diſertè Clericorum numero & nomini eximit, eoſque ſolos Clericos agnoſcit de quibus nobis eſt quæſtio Nam præterquam quod verbis clariſſimis hoc expreſſit, Summa quam colligit, hoc expoſcit, omnis inquit numerus Clericorum eſt 425. At ſexaginta Presbyteri, 140 Diaconi & Diaconiſſæ 90. Subdiaconi, Lectores 110. & Cantores 25. collecti Summa quadrante conficiunt 425. Itaque centum Oſtiarii Clericorum numero ſunt ſuperadditi. Oſtiarii igitur tem- B pore Juſtiniani viles quidam erant, ſed neceſſarii Eccleſiæ CP. Officiales ſeu Miniſtri, qui Clericorum ordinatione, & munere carebant. Ita Novell. 123. c. 10. 13. 14. 19. Clericos omnes recenſet, multa de unoquoque ordine decernit, nunquam tamen ullum è tribus illis ordinibus commemorat. Sic c. 19. *Presbyteros autem, & Diaconos, & Subdiaconos, Cantores & Lectores, quos omnes Clericos appellamus, res quaslibet modo ad eorum dominium venientes habere ſub ſua poteſtate præcipimus.* Hæc verba Novellæ citat Sanct. Gregorius lib. 11. Indict. 6. epiſt. 56. quæ continet Commonitorium Joanni Defenſori datum eunti in Hi- C ſpaniam, ut de cauſa Januarii Epiſcopi depoſiti judicaret, quibus ſub Clerici nomine probat Gregorius Presbyterum contineri. Manifeſtum eſt eo tempore Græcos, nullos Exorciſtas & Acolythos ab his quatuor ordinibus diſtinctos habuiſſe: Oſtiariis quidem uſos, ſed cum quibus nec Clericorum ordinationem, nec nomen communicabant.

XIII. Nec minus eſt evidens Lex. 45. Codicis de Clericis & Epiſcopis, *Sacris canonibus, neque Deo amantiſſimis Presbyteris, neque reverendiſſimis Diaconis, aut Subdiaconis, nuptias contrahere poſt hujuſmodi ordinationem permittentibus, ſed ſolis reverendiſſimis Pſaltis & Lecto- D ribus id concedentibus, &c.* Nullos igitur Clericos præter enumeratos agnoſcit Imperator: alias præter Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, neceſſe eſſet alios Clericos nuptiis abſtinere, quod eſt abſurdiſſimum. Idem argumentum colligitur ex Novell. 6. c. 5. atque ex can. Apoſt. 26. & ex Commentario Zonaræ in eum canonem.

XIV. Ex illa Juſtiniani Imperatoris limitatione quæ Oſtiarios omnes ſpectat, quod dicendum ſit de canone IV. Concilii in Trullo quod quatuor Ordinibus addit Oſtiariatum, facilè colligitur. *Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel Cantor, vel Lector, vel Oſtiarius cum muliere Deo dicata coierit, deponatur.* Proculdubio non E contradiciunt Patres Juſtiniano qui annis 150. eos præceſſit, cum Imperatoris iſtius edicta maximæ ſemper fuerint apud Græcos autoritatis. Sed ut Juſtinianus Oſtiarios cæteris junxit, non ut Clericos, verùm ut Eccleſiæ Officiales, ſic & illi. Præterea hujus rei argumentum evidens eſt canon ejuſdem Concilii ſextus: *Quoniam in Apoſtolicis canonibus dictum eſt, eorum qui non ducta uxore in Clerum promoventur, ſolos Lectores & Cantores uxorem poſſe ducere; & nos hoc ſervantes decernimus, ut deinceps nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono,*

vel

vel Presbytero post sui ordinationem, conjugium A *contrahere liceat.* Ex mente igitur Concilii Ostiarii non sunt Clero adscribendi. Nam Ostiarii possunt uxores ducere: Sed soli Lectores & Cantores ex Clericis possunt uxores ducere. Ostiarii igitur qui idem possunt, ex mente Patrum ad Clerum non pertinent. Ex Libro de jure qui est Basilii, Constantini, & Leonis tit. 5 c. 1. *Episcopus est observator & Curator omnium ad Ecclesiam pertinentium animarum, quæ in ejus Provincia sunt; habens potestatem instituendi Presbyterum, Diaconum, Hypodiaconum, Lectorem, Cantorem, & Monachum.* Refertur in fine lib. 5. Juris Orientalis. Si plures ordinare soliti essent Episcopi B hoc non omisissent tot Imperatores. Denique quid evidentius desiderari, aut etiam cogitari potest, quàm hoc argumentum, saltem contra duos ex tribus illis ordinibus. Justinianus Imperator & Heraclius non modo sæpius ex professo omnes ordines enumerant, sed etiam varias dignitates, & ministeria superaddita; statuunt quot personæ in unoquoque ordine & dignitate esse debent. Exorcistas tamen & Acolythos perpetua oblivione obruunt; Janitores autem ita commemorant, ut à Clericis manifestè distinguant. Isti igitur Ordines illis temporibus apud eos non erant usi- C tati.

XV. Est igitur evidentissimum Græcis & Orientalibus populis abhinc mille & centum annis trium minorum Ordinum nullum fuisse usum, tam longa oblivione obrutos jacuisse. Si verò in tempora antiquiora inquisitionem tantisper egerimus, vix unquam in Oriente frequentatos deprehendemus. S. Ephrem qui floruit, filiis Constantini magni imperantibus, in sermone parænetico de secundo adventu Domini istos Cleri ordines videtur omnino ignorasse, *Tunc*, ait, *fratres separabuntur à fratribus, & amici ab amicis, consanguineique à familiaribus. Tunc Clerici ab aliis dividentur Clericis; Episcopi ab Episcopis, Diaconi ab aliis Diaconis; & Subdiaconi, Cantores, atque Lectores* D *à se invicem, &c.* nusquam aliorum ordinum apud eum mentio.

XVI. Liturgia antiqua S. Marco attributa, quater pro universo Clero orationem fundit, nunquam tres illos ordines commemorat, semper alios. Quarta vice Monachos & viduas superaddit, de Ostiariis verò Exorcistis, & Acolythis altum silentium, *Memento etiam ubique degentium, Orthodoxorum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Lectorum, Cantorum, Monachorum, Viduarum, Laicorum.*

XVII. Idem dicendum de canonibus Apostolorum: Nullos alios referunt præter eos quos E nunc habent Græci, quosque solos habuerunt ab annis mille & centum c. 69. *Si quis Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor, sanctam Quadragesimam non jejunarit, vel quartam, vel Parasceven, deponitor.* Si objiciatur canones Apostolorum supra quinquagesimum à Latinis non recipi, respondebo primùm hoc ad rem de qua disputamus, nihil attinere; satis est antiquissimos esse. Hinc enim demonstratur, sive recipiantur à Latinis, sive non, Ecclesiam Orientalem tres illos Ordines ab antiquo vel ignorasse, vel ut minimè necessarios prætermisisse. Deinde dicam idem contineri in quinquaginta illis quos Ecclesia Latina semper approbavit; & Latini canonum Collectores ante annos mille & centum in suas Summas & compilationes retulerunt. Sic enim sese habent canones 42. & 43. *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, alea vacans aut ebrietatibus, vel desistat, vel gradu suo deponatur. Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor similia faciens vel desinat; vel segregetur; Similiter & Laicus.* Nec alibi canones isti aliorum ordinum mentionem faciunt.

XVIII. Idem quàm evidentissimè docent Apostolorum Constitutiones à S. Clemente digestæ. Lib. 8. c. 16. & sequentibus amplissimè tractat de Ordinationum ritibus; Quomodo, quibusve ceremoniis consecrandi sint, Presbyteri, Diaconi, Diaconissæ, Hypodiaconi, & Lectores. Monet separatim Confessores, Virgines, Viduas, & Exorcistas per Ordinationem & manuum impositionem non fieri. At de Ostiariis & Acolythis altum silentium. De Exorcistis quidem verba facit, sed tantum ut doceat eos non esse ordinibus adnumerandos. Capite tandem 28. singulorum officia recolligit: Quæ possit Episcopus, quæ Presbyter, quæ possit Diaconus, propter quid Diaconissa: tandemque subjungit, *Diaconus excommunicat Hypodiaconum, Lectorem, & Cantorem, & Diaconissam, si hoc facere opus sit absente Presbytero. Hypodiacono non licet excommunicare, οὔτε μὴν ἀναγνώστην, οὔτε ψάλτην, οὔτε διακόνισσαν, ἢ κληρικὸν, ἢ λαϊκόν· ὑπηρέται γὰρ εἰσι διακόνων.* Quæ sic transferenda sunt, *Neque Lectorem, neque Cantorem, neque Diaconissam; non Clericum, non Laicum Ministri enim sunt Diaconorum*, scilicet Hypodiaconi: Non autem hoc modo, *Hypodiacono non licet excommunicare Lectorem, aut Cantorem, aut Diaconissam, aut Clericum, aut Laicum, &c.* Illa enim nomina, ἢ κληρικὸν, ἢ λαϊκὸν, addita sunt ἐπιτατικῶς, ut res ipsa monet. D Non enim Clericus est membrum separatum ab iis quæ enumerata sunt. Postquam igitur docuit distributione facta Hypodiaconum excommunicare non posse Lectorem, Cantorem, aut Diaconissam, colligit exaggerationis causâ; non Clericum, non Laicum, hoc est, neminem prorsus. Imperitè igitur concluderetur ex iis verbis Clementem alios Clericos præter enumeratos subindicasse.

XIX. Idem evidentissimè iterum colligitur ex cap. 31. ejusdem Libri: *Benedictiones quæ in mysticis superant, ex sententia Episcopi, aut Presbyterorum, Diaconi distribuant Clero; Episcopo partes quatuor, Presbytero tres, Diacono* E *duas; Reliquis verò Hypodiaconis, aut Lectoribus, aut Cantoribus, aut Diaconissis, partem unam. Pulchrum enim & gratum Deo est, ut quisque convenienter dignitate sua & gradus honoretur.* Si Clericorum numero alii tum adscripti erant, quo loco quave occasione æquius erat & convenientius eos recensere quàm ista, in qua de eorum mercede & alimentis agitur? In qua distributio quotidiani victus juxta uniuscujusque ordinem & dignitatem dispensatur? Episcopo dantur quatuor partes, Presbyteris tres, Dia-

Diaconis duæ; Hypodiaconis, Lectoribus, Cantoribus & Diaconissis una. Quid Ostiariis, Exorcistis, Acolythis?

CAPUT II.

Objectiones ex antiquorum Patrum testimoniis allatæ, dissolvuntur. Tria genera Clericorum, alii sunt in gradu, alii in ministerio, & dupliciter, vel cum manus impositione, vel sine ea. Quid esse in canone, vel ex canone. Quid Græcis ἀξιώματα, *Quid* διακονίαι. *Præcipua* ἀξιώματα, *sive dignitates Diaconis delatæ, nonnullæ Presbyteris.* ἀξιώματα μεγάλα, καὶ μικρά. *Pura ministeria quæ, & quomodo collata. Dignitates quomodo collatæ. Dignitates apud Græcos in immensum creverunt. A primordiis Ecclesiæ cœpit illud incrementum. Janitoribus quibusdam dignitas tributa. Quid monampulum, & dibampulum. Patriarchæ CP. ignis prælatus.*

I. TAm densæ testium nobi, qui unanimi consensu fidem faciunt apud Græcos, Orientisque Christianos, plures Ordines nunquam viguisse, opponi possunt tria antiquissimorum Patrum testimonia. Primum est Sanct. Ignatii tertii à Sanct. Petro Antiocheni Episcopi, qui in fine Epistolæ ad Antiochenos, omnes istos ordines sigillatim enumerat; *Saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores: Saluto custodes sacrorum vestibulorum in Christo, Diaconissas; Saluto Christo afflatas Virgines, quibus fruar in Domino Jesu. Saluto populum Domini a parvo usque ad magnum, &c.* Secundum, est Laodiceni Concilii canon 24. *Quod non oportet sacratum a Presbytero usque ad Diaconum, & deinceps, quemlibet Ecclesiastici ordinis, usque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios, vel Exercitatorum ordinis in cauponam ingredi.* Tertium est Sanct. Epiphanii in expositione fidei quam inseruit operi suo, post omnium hæreseon confutationem. Enarratis ordinibus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & explicatis iis personis è quibus eligi debent, Lectoribus quoque & Diaconissis, subjicit: *Post illos omnes deinceps Exorcistæ sequuntur, & linguarum Interpretes, tam in Lectionibus quàm in Concionibus. Sequuntur laborantes, qui mortuorum corpora curant. Tum Janitores, ac reliqua disciplina causa ordines instituti.* His conjungi potest can. 10. Concilii Antiocheni, qui Hypodiaconis & Lectoribus Exorcistas conjungit; Quorum trium ordinum creationem vult Chorepiscopis licere.

II. Ipse Clemens quem in contrariam sententiam capite præcedente retulimus, videtur aliquando eam docere & amplecti lib. 3. A c. 11. & Janitores Clericis adjungere. *Imò neque reliquis Clericis potestatem baptizandi facimus, ut Lectoribus, Cantoribus, Janitoribus, aut Ministris.* Et paulò post, *Neque Presbyteris potestatem damus ordinandi Diaconos, aut Diaconissam, aut Lectores, aut Ministros, aut Cantores, aut Janitores, sed Episcopis tantum.* Ministros vocat Subdiaconos; quia Diaconis ministrant. His testimoniis addi potest aliud ejusdem autoris ex lib. 6. c. 17. in quo Janitores Subdiaconis & Lectoribus adnumerat. Et quod in hac causa est magni momenti, monogamos, sicut cæteros majores Clericos esse jubet. Lib. 2. c. 57. *Janitores sicut ad introitus vi-* B *rorum custodiendi causa.* De Janitoribus ibi & eorum officio solitariè loquitur.

III. Primum hæc omnia concedo, ut verba sonant, imò plusquam verba sonant. Nihil inde sequitur nisi id quod non inviti fatemur, ordines istos ante mille & centum annos apud Orientales populos in usu fuisse. Ab eo enim tempore usque in hunc diem nullo probabili testimonio demonstrari potest trium istorum ordinum aliquem Græcos usurpasse, cum è contrario tota Ecclesia Latina scateat ejusmodi exemplis. Attamen si rem ipsam medullitus consideremus, & nos ipsos anticipata opinione spoliemus, allata argumenta non vi- C dentur necessariò demonstrare ordines illos χειροτονιῶν seu Ordinationum numero esse adscribendos: Sed tantùm Clericorum nomen latiùs à Sanctis Patribus sumi, aliquando strictius; ideo antiquiores Patres numero Clericorum adscripsisse quos posteriores distinctius ista definientes, ab ea classe exemerunt. Distinctionem illam non marte nostro cudemus, sed ex disertis verbis antiquorum illius ætatis Patrum eruemus.

IV. Sanct. Basilius can. 51. Epistolæ ad Amphilochium, statuit tria genera Clericorum. Primum eorum qui sunt in gradu; deinde duo eorum qui sunt in ministerio, eo quod D sit ministerium duplex; Prius quod datur per manus impositionem; posterius quod datur sine manus impositione. Talis est canon, *Quod adversus Clericos statutum est, canones indefinitè ediderunt, unum in iis qui lapsi sunt, supplicium decerni jubentes, à ministerio scilicet motionem, sive sint in gradu, sive etiam in ministerio, quod non impositis manibus datur, perseverent:* εἴτε ἐν βαθμῷ τυγχάνοιεν, εἴτε ἐν ἀχειροτονήτῳ ὑπηρεσίᾳ παραμένοιεν. Idem & quid amplius colligitur ex can. 2. Concilii Chalcedonensis, *Si quis Episcopus, &c. propter pecunias ordinaverit Episcopum, vel Chorepiscopum,* E *vel Presbyterum, vel Diaconum, vel aliquem eorum qui in Clero annumerantur; vel propter pecunias promoverit œconomum, vel Defensorem, vel Paramenarium, vel omnino aliquem ex canone turpis quæstus gratia, qui hoc tentasse convictus fuerit, de proprio gradu in periculum veniat: & qui est ordinatus ex ordinatione vel promotione qua instar Mercatorum venundatur, nihil juvetur; sed sit à dignitate vel curatione* ἢ τοῦ φροντίσματος *(vel cura, officio) alienus quam pecuniis adeptus est.* Vides iterum duo ex usu illius temporis distincta, ordinare, χειροτονεῖν, Ordinatio χειροτονία, & promovere, προβάλλεσθαι, promotio,

motio, προβολή. Episcopum, Presbyterum, & alios χειροτονεῖσθαι ordinari: Defensorem verò & Oeconomum, προβάλλεσθαι promoveri; Priores Clero propriè adnumerari. Ab iis verò qui ordinantur, & Clero annumerantur, Defensorem, Oeconomum, & Paramonarium distingui. Iterum eodem canone utrosque distingui, licet utrique χειροτονούμενοι ordinati dicantur, ordinati scilicet ἐκ τῆς χειροτονίας, ἢ προβολῆς, ex ordinatione, vel promotione. Denique utrosque esse canoni sive matriculæ Ecclesiæ inscriptos: hoc enim est esse in Clero, aut ex Clero, ut videre est can. Nic. 17. *Multi qui in canone recensentur, &c.* hoc est, qui in Clero: & paulò post, *è Clero deponatur, & sit alienus à canone*, quod de Clericis tantùm dici potest. Quum igitur Concilium Chalcedonense dicit, Defensorem, Oeconomum, &c. esse in canone, eo ipso Clericis eos adscribit, sed iis qui sicut dicit S. Basilius, ministerium nanciscuntur, quod sine manuum impositione datur.

V. Illustre ejusdem interpretationis argumentum petitur è Gennadio Patriarcha CP. & Concilio ipsius autoritate convocato in Epistola Encyclica ad omnes Metropolitanos, quæ legitur lib. 3. Juris Orientalis, citaturque à Zonara, commentario in 29. can. Apostolic. Vivebat Gennadius sub Leone, Marciani, sub quo celebratum fuerat Concil. Chalcedon. successore. Citatur can. Chalcedonen. integer in ea Epistola, sed pro iis verbis, *vel omnino aliquem ex canone*, ponit ut ὅσοδυναμοῦντα *vel omnino aliquem ex Clero*. In canone igitur esse & in Clero, sanctis illis Patribus erat unum & idem.

VI. Antiquissima etiam est Græcorum consuetudo, conjungere, & unire dignitates illas sive ministeria antiquis ordinibus per manuum impositionem traditis. Vulgatam fuisse consuetudinem ante mille & aliquot annos testatur Heraclius in Constitutione de Clericis Majoris Ecclesiæ CP. quæ refertur lib. 2. Juris Orientalis. Dignitates illæ communi voce vocabantur ἐπιτάγματα ἢ ὀφφίκια mandata, subsidia, officia. Referuntur ibidem in una Ecclesia, Syncelli duo, Cancellarii duodecim, &c. Recentiores Græci hæc disertius distinxerunt. Sacris enim Ordinationibus duo officiorum genera, ut plurimum, addiderunt, quorum unum est ordinationi sacræ superadditum, & insitum; alterum est simpliciter additum, non insitum. Ista fusè enarrantur lib. 5. Juris Orientalis à Joanne Episcopo Citri, ex quo breviter illa. Prius vocant ἀρχοντικιον, Magistratum, dignitatem, officium: Posterius διακονίαν ministerium. Horum ἀρχοντικίων & principalium officiorum nonnulla vocant magna, eorum scilicet qui Patriarchæ in rebus præcipuis agendis, & judiciis ferendis assident. Alia parva quæ in ministerium Patriarchæ instituta sunt. Rursus ea ratione personarum distinguunt. Quædam enim ad Diaconos pertinent, & ea fere præcipua sunt, & autoritatis maximæ: Quales sunt magnus Oeconomus, magnus Sacellarius, magnus vasorum Custos, Chartophylax, & ejusmodi plures quos refert Codinus in Libello

A de officiis Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Erant autem officia ista in multas classes divisa cum Græcorum imperium floreret. Alia pertinebant ad Presbyteros, hoc est Presbyteris non Diaconis conferri solebant, ut Catechistæ, Orphanotrophi, quatuor Defensorum, Luminariorum, Præsidis, Eleemosynarii, &c. Alia pertinent ad Lectores, velut esse Domesticum dextri chori, Domesticum sinistri, Populi collectorem, Præfectum Contaciorum, Protocanonarchum, &c. Nonnulla etiam pertinent ad Presbyteros & Diaconos: Ut Constantinopoli in duabus Ecclesiis vasorum B Custodes quatuor erant Presbyteri, sex autem Diaconi, ex Constitutione Heraclii Imperatoris, quæ refertur Juris Orientalis lib. 2.

VII. Διακονίαι, sive pura ministeria tria erant, Theororum, Deputatorum, & Camisatorum. Eorum ministerium circa altare versabatur. Theoris custodia sacrorum vasorum & velaminum committitur. Deputati verò pallia induti, præeunt cum lampadibus sanctum Evangelium, cum ad ambonem legendum defertur, & sacra dona cum ad sanctum altare deferuntur, & cum ad mensam propositionis referuntur. Quædam manuscripta Eu-C chologia addunt, Deputatum ante Pontificem incedere, removentem & expellentem è via plebem, ne ab ea Pontifex incedens comprimatur. Camisati denique in carbonibus ignis ad altare comportandis occupantur, & lebetibus sacris calfaciendis, ut illinc more solito aqua fervens sacris poculis infundatur, aliisque similibus ministeriis incumbunt. Personæ his ministeriis deputatæ per χειροτονίαν, id est, manuum impositionem non inaugurabantur, sed per solam electionem & designationem. De qua capite sequenti. Id etiam præstare solebant per orationem, sed manuum impositioni D non conjunctam, ut in Deputatus collatione visum est supra tam in Allatiano Euchologio, quàm in antiquissimo Ferratensi. Designabatur autem Deputatus, ut testatur Simeon Thessalonicensis ante Lectoratum, qui omnium Ordinationum primus gradus est. Deinde post ductam secundam uxorem Pœnitentia acta officio fungi potest, ut legitur Juris Orientalis pag. 347. in responsis ad Nicetam Chartophylacem; quod ei si inter Clericos recensitus fuisset, non licuisset, ut constat ex can. 17. Apostol. & Balsamone in hunc locum. Non erat tamen parvipendendum ministerium; E cum referente Codino c. 17. de officiis aulæ Constantinopol. Imperator Constantinopolitanus in coronatione sua, dum sancta processio sacrorum donorum fiebat, Deputati locum occuparet, & vice ejus fungeretur.

VIII. His explicatis & demonstratis, facile est præcedentibus testimoniis quæ in speciem positioni nostræ contradicere videntur, respondere, eaque cum recentioribus testimoniis conciliare. SS. Epiphanius, Ignatius, & Laodiceni Patres quosvis Clericos complectuntur, quotquot videlicet canoni Ecclesiastico inscripti erant, qui aliquod ministerium in Ecclesia præstabant, aut dignitate aliqua fulgebant, ut ex ipsa enumeratione demonstratur. Præter enim Exorcistas & Janitores catalogo suos inserunt

quos ne Latini quidem in ſacrarum Ordinationum numerum admittunt, Laborantes, Confeſſores, Linguarum Interpretes, Diaconiſſas, Virgines, Exercitatores: Addit inſuper Epiphanius, quaſi non omnes recenſuiſſet, *ac reliqui diſciplinæ cauſa inſtituti.* Quinam autem eſſe poterant reliqui illi tam longa enumeratione non comprehenſi? Hoc nos docuit Concilium Chalcedonenſe, Oeconomi, Defenſores, Paramonarii, & alii fortaſſe. Manifeſtè igitur docent Sanct. Epiphanii verba cum de quibuſlibet Eccleſiæ Miniſtris verba facere ſive in miniſterio fuerint χειροτονητοὶ, ſive ἀχειροτόνητοι. At quum Græci poſteriores ab annis mille ſupra centum commemorant tantùm quinque ordines, juncto Epiſcopatu, ordines intelligunt qui cum manuum impoſitione conferuntur, non ſola deſignatione καὶ προβολῇ. Ita can. Laodic. 26. interpretandus. Οὐ δεῖ ἐφορκίζειν τοὺς μὴ προαχθέντας ὑπὸ ἐπισκόπων. *Non oportet Exorciſmos facere eos qui ad hoc officium ab Epiſcopis promoti, & evecti non ſunt.* Non dixit χειροτονηθέντας, eo quod Exorciſtæ illi χειροθεσίᾳ non inſtituebantur, ſed tantùm ad hoc munus ab Epiſcopis deputabantur, ideo dixit, ὑπὸ ἐπισκόπων προαχθέντας, de quibus non loquimur. Oppoſitio igitur ambiguitate laborat, qua diſcuſſa res plana eſt. Quinque ſunt tantùm ordines apud Græcos manuum impoſitione collati, ut tot autores & omnia ipſorum Euchologia continua traditione teſtantur: Sed præter iſtos ordines multæ ſunt, partim dignitates, partim miniſteria, quæ ſola Clericorum electione, aut Epiſcopi deſignatione conferuntur. Hoc poſterius nemo negat, ut prius nemo negare debet. Dignitates autem illæ & officia creverunt in immenſum apud Græcos, ut apud Codinum videre eſt, & variis iſtarum dignitatum notitiis quas Jacobus Goartius in Euchologio ſuo Græco-Latino edidit; atque ex ea quam ſupra Ritualibus noſtris ſubjunximus. Si quis iſtiuſmodi occaſione Græcarum Ordinationum numerum multiplicare velit, pari jure Ordinationes Latinas non ſeptem, ſed innumeras affirmare poterit: Archidiaconatum, Archipresbyteratum, Decanatum, Subdecanatum, Præpoſitum, Theſaurarium, Sacriſtam, Præcentorem, &c. Æditum, Foſſorem, Campanarum Pulſatorem, Maſſiferos, & alios quos enumerare longum eſſet. Quæ igitur differentia inter ſeptem Ordinationes Latinas, & has dignitates ſeu miniſteria, eadem inter Græcas χειροτονίας & ἀρχοντίκια illa καὶ διακονίας.

IX. Hæc ſacris Ordinationibus ſuperadditio non modo Sanctorum Epiphanii & Baſilii ſeculo cœpit; ab ipſis prope Eccleſiæ incunabulis initium ſumpſit. Creſcente Eccleſia jacta ſunt additionis illius primordia, ut colligi poteſt ex Sanct. Clemente. Conſtitutiooum capite ultimo recenſens Ordinationum initium, nullas præter quinque juncto Epiſcopatu refert, *A Moyſe namque qui fuit Deo chariſſimus, conſtituti ſunt Pontifices, Sacerdotes, & Levitæ; à Chriſto autem Salvatore noſtro nos tredecim Apoſtoli, Ab Apoſtolis vero ego Jacobus, & ego Clemens, & alii nobiſcum, ne omnes recenſeamus: Communiter vero à nobis omnibus Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, & Lectores.* Initio quoque libri octavi ubi multis ſingulas Ordinationum per manus impoſitionem χειροθεσιῶν ceremonias ſigillatim enarrat, nullius alterius quàm iſtarum ritum refert. Nec hoc feciſſe contentus, nonnullos quos Ordinibus alii adſcripſerunt, verbo tenus commemorat, ſed ut Lectores ſuos admoneat eos non eſſe ſacris ordinibus adnumerandos, tantùm abeſt ut Ordinationis ritum illis præſcribat. *Exorciſta,* inquit, *non fit Ordinatione,* &c. οὐ χειροτονεῖται. Similia de Confeſſore tradit, ὁμολογητὴς οὐ χειροτονεῖται. *Si autem opus eo fuerit, Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinetur. Si quis vero Confeſſor non ordinatus, aliquam hujuſmodi dignitatem ſibi propter Confeſſionem vendicaverit, deponatur iſte, & ejiciatur.* Janitores poſtea conſtituti ſunt, teſte eodem Clemente locis jam oppoſitis; ſed qui portarum exteriorum non ſanctarum curam haberent. Quodcunque autem fuerit illorum officium, nunquam dicuntur χειροτονεῖσθαι, aut χειροτονιῶν numero abſcribuntur. Quo ſanè manifeſtum fit Eccleſiam primis illis ſæculis habuiſſe Miniſtros impoſitione manuum non conſtitutos.

X. Oſtiarii illi ſive Janitores, aut ſaltem ex eorum numero aliqui ad dignitates Eccleſiaſticas labente tempore evecti ſunt. Unde Joannes Citri Epiſcopus in 13. officio, poſt Exocatacelos numerat tres Oſtiarios, *Duodecimus, Secundarius Diaconorum. Poſt eos Oſtiarii tres; deinde tres Magiſtratus Eccleſiarum,* οἱ ἱερεῖς ἄρχοντες τῶν ἐκκλησιῶν. Codinus cap. 1. Libelli de Officiis Eccleſiæ CP. Primum Oſtiarium collocat primo loco, & ſecundum ſecundo ſexti quinarii officiorum Eccleſiaſticorum, aitque officium primi eſſe fores cuſtodire, dum ordinationes peraguntur. Secuodi autem Monampulum tenere. In nono verò & ultimo quinario collocat primo loco Domeſticum Oſtiorum, hoc eſt, Portis Præfectum. Alius Officiorum catalogus è Bibliotheca regia manuſcriptus, primo loco quinti Quinarii ſic habet, *Oſtiarius facem Patriarchæ tenet, & portas in Electionibus.* Videtur is codex interpretari id quod Codinus vocaverat Monampulum. Conſtat ex meditato Balſamonis de Patriarchis lib. 7. Juris Orientalis, Patriarchis ignem præferri ſolitum, Imperatori quoque & Imperatrici. Sed Imperatoria fax, inquit, geminis circumcingitur corollis aureis; Imperatricis verò & Patriarchæ una ſola. Itaque Imperatrici & Patriarchæ præfertur μονάμπυλος, Imperatori verò διβάμπυλος. Multa philoſophatur Balſamon de cauſis ignis iſtius præferendi, quæ harum rerum curioſus Lector apud eum leget: Velim tantum eum notare Acolythi nomen apud Græcos tam antiquos quàm recentiores nunquam extare, cujus tamen nomen & officium apud Latinos permanſit. Reperiri autem Exorciſtarum & Janitorum nomina, ſed alio ſenſu; quorum ſola nomina apud Latinos permanſerunt, officia exoleverunt.

CAP.

CAP. III.

Explicatur ex Symeone Thessalonicensi discrimen perfectæ & Sacramentalis Ordinationis ab imperfecta, & non Sacramentali, qua Ecclesiæ dignitates instituti solent. Tres differentiæ inter utramque enarrantur. Reduci possunt ad differentiam Scholasticam inter Sacramentum & Sacramentalia. Antiquorum Patrum inter hæc distinctiones cum Symeone consentiunt. Objectionis solutio. Varietas in imperfecta ordinatione explicatur.

I. DIfficultatem istam alio modo explicat Symeon Thessalonicensis capite ultimo Libri de ordinatione: Eam enim sibi enodandam data opera eo loco proponit Quærit quid intersit inter Ordinationem Oeconomi, Sacellarii, Cartophylacis, &c. & inter Ordinationem Diaconi, Presbyteri, & Episcopi. Utrisque enim non dedignatur χειροτονίας, seu ordinationis nomen tribuere: Sed fundamentum distinctionis suæ longè profundius jacit. Illud enim accersit à distinctione ordinationum quæ fiunt extra altare, & Ecclesiæ Sanctuarium, ab iis Ordinationibus quæ intra Sanctuarium, & in altari: Affirmat autem convenientem officiis illis ordinationem, extra Sanctuarium celebrari. Unde consequitur eum Ordinationes Subdiaconi & Lectoris conjungere cum officiis illis & ministeriis. Deinde hoc jacto fundamento tres differentias inter utramque ordinationem recenset. Primam, Ordinationem officiis illis tributam esse imperfectam, cum ea quæ celebratur in Sanctuario sit perfecta. Secunda differentia majoris vel minoris perfectionis est argumentum. In ordinationibus, inquit, quæ fiunt intra Sanctuarium, scilicet Diaconi, Presbyteri, & Episcopi, pronuntiatur illud decretum, *Divina gratia*, propter doni quod in illa ordinatione confertur, perfectionem. At in illis quæ fiunt extra Sanctuarium dicit Episcopus, *Gratia sanctissimi Spiritus promovet te, vel Oeconomum, vel aliquod officiorum quæ in sanctissima Ecclesia nostra frequentantur. Et statim cruce illum signat.*

II. Tertiam differentiam petit ab effectu utriusque ordinationis, qui longè dispar est Gratia, inquit, per ordinationes propriè dictas concessa, universalis est: *Omnes enim Diaconi unam gratiam, sed perfectam, secundum ministerium possident; unam quoque Presbyteri virtutem ad mysteriorum operationem. Unam denique vim & energiam omnes Episcopi ad munera Episcopalia exercenda, licet in eis varii sint thronorum & principatuum ordines.* Gratia autem per alias ordinationes tradita, partialis est. Supponit enim in iis quibus confertur, ordinem perfectum præcedentem, Diaconatum, Presbyteratum, vel alium inferiorem, cui novus huic superadditur ad bonum ordinem in Ecclesia conservandum. Deinde hoc donum partiale est, eo quod sit ad unum aliquod officium determinatum, præter quod aliud exercere non potest, nisi nova ordinatione gratiæ alicujus communicativa instituatur: Sed hoc, vel illud exercere potest perseverans Diaconus vel Presbyter; & uno se abdicans, altero donari. *Istud igitur dicere, Gratia sanctissimi Spiritus, &c. universale aliquod & perfectum donum non significat, nec ex Subdiacono Diaconum, vel ex Diacono Presbyterum consecrare, sed aliquem perseverantem in Diaconatu vel Presbyteratu, unum aliquod ministerium sacrum ad bonum Ecclesiæ ordinem conservandum insuper operari. Illud verò a gratia Spiritus accipit, videlicet a differentibus gratiæ donis quæ unicuique ordini, ut inde augeatur & perficiatur, conferuntur. Partiale igitur est, & uni gradui inhærens. Alius enim ejusdem gradus & ordinis, iterum aliud possidet.*

III. Hac ordinationis distinctione, & omnibus istis circumscriptionibus, nihil aliud intelligit Symeon, aut significare vult, quàm quod paucis verbis efferunt Scholastici distinctione Sacramenti à re Sacramentali. Itaque secundum ipsum quinque tantum sunt veræ & perfectæ ordinationes, quæ dici possunt vera Sacramenta specifica, unum Sacramentum genericum, Ordinem, constituentia; quæ gratiam perfectam & permanentem conferunt: Sacramentalia verò permulta, Ecclesiæ autoritate constituta, & Episcoporum benedictione collata, quibus gratia aliqua spiritualis Dei beneficio Ecclesiam suam foventis, eique per Spiritum sanctum semper incubantis, conjuncta est. Probabile tamen est Symeonem tres tantùm perfectas Ordinationes agnoscere, Diaconi, Presbyteri, & Episcopi, & Subdiaconatum, Lectoratumve ab ea classe excludere, & Sacramentalium classi adjudicare, cum extra Sanctuarium conferantur, & in eorum collatione illud solemne, *Divina gratia*, &c. non proclametur. Verùm quidquid sit de hac sententia, manifestum est Græcos à Scholasticorum dictatis hac in causa nihil prorsus differre.

IV. Distinctiones ex antiquissimis Patribus cap. 2. hujus Exercitationis allatæ, licet verbis à Symeone varient, reipsa tamen consentiunt, ut quæ eo capite dicta sunt, diligenter examinanti manifestum erit. Quid enim aliud Sanctus Basilius intelligere potuit per Clericos cum manus impositione & sine manus impositione ordinatos? Quid aliud per eos qui sunt in gradu, & qui in ministerio? Longè clarius Concilium Chalcedonense. Nam non modo χειροτονίαν ἀπὸ τῆς προβολῆς, distinguit; sed etiam iis qui ordinantur χειροτονεῖσθαι, adnumerat Episcopum, Presbyterum, Diaconum, iis vero qui promoventur, προβάλλεσθαι, Oeconomum, Defensorem, Paramonarium. Itaque ordinationes Presbyteri, Diaconi, &c. ad primarias illas ordinationes pertinent, ad secundarias autem, Oeconomi, Defensoris, & cæterorum Officialium ordinationes, seu promotiones. Longè ante istos Patres idem erat S. Clementis sensus, cum tam diligenter notat

efficia quædam tum usurpari cœpta, cum Dei gratia accedente dari & suscipi; χειροτονίαν tamen nullam habere, neque cum ea conferri debere. Idem quoque ab antiquissima & continua traditione in hunc usque diem acceptum habent Græci, cum à veris & propriè sic dictis ordinationibus, distinguunt ἀρχοντίκια, καὶ διακονίας, sive διακονήματα, dignitates, & ministeria; eaque in Clericos veris & perfectis ordinationibus imbutos distribuunt.

V. Symeonis dictis validissimè opponi posse videtur Allatiani Euchologii de ordinationibus excerptum, quod Protopresbyteri, Oe- B conomi, & Archidiaconi ordinationes nobis exhibet cum ea solemni proclamatione *Divina gratia*, &c. contra Symeonis disertis verbis affirmationem. Unde corruere necesse est distinctionem Ordinationum quam suæ affirmationi superstruit Symeon. Attamen omni dubio procul certum est vera dicere Symeonem, & in officialium ordinationibus Constantinopoli, Thessalonicæ finitimisque regionibus istam proclamationem, *Divina gratia*, &c. non fuisse pronuntiatam. Quis enim melius & certius scire potuit quàm Symeon vir doctus & Archiepiscopus de his rebus tanto conatu scribens? Quod ad argumentum autem ex Euchologio Allatiano C depromptum, attinet, ex eo tantùm colligitur, in illa Provincia, in qua usurpabatur istud Euchologium, in Officialium institutione pronuntiatum fuisse istud Orientalium solemne, *Divina gratia*, &c. Unde iterum conjici potest Euchologium istud Græcorum fuisse Patriarchatui Antiocheno subditorum: Maronitæ enim idem faciunt cum primarios Officiales suos instituunt.

VI. Regeres, ita sit: Inde tamen consequitur Symeonis observationem, & argumentationem nullius esse momenti, cum distinctio à Constantinopoli, & in suis Provinciis observata, alibi non observetur, &, *Divina gratia*, ex æquo in perfectis & imperfectis ordinationibus alibi pronuntietur. Respondeo, ejusmodi ritus vim habere ex Ecclesiæ instituto. Ideo fieri posse, ut unus & idem ritus à diversis Ecclesiis institutus, diversa, imò contraria significet, & contrariorum sensuum sit argumentum. Sæpe enim una & eadem actio, aut tantillùm variata, una in regione habetur honesta, in alia inhonesta: In una regione sit unius rei argumentum, in alia alterius rei. Imò in eadem regione diversis temporibus diversa significet. Itaque ista significatio metienda est ex usu regionis, & intentione Ecclesiæ, quæ ceremoniam instituit, quæ diversis locis potuit esse diversa. Deinde Symeon potuit hallucinari, & in explicatione mentis Ecclesiæ decipi. Ipsum autem retulimus, ut quid de his rebus sentiret, aperiremus; non ut argumenta quibus sensum suum demonstrat, omnia probaremus.

VII. Istos Officiales duorum generum facit, & unicuique generi peculiarem ordinationem tribuit. Vel enim sunt è majoribus Judicibus, vel è minoribus. Si prius, ipsis Euangelium in ordinatione datur; & antequam ad Episcopi osculum admittantur, eos sic Episcopus adhortatur, *dicit Dominus, in quo judicio judicatis, ju-* A *dicabimini. Tremendus sermo, ut enim quis judicabit, judicabitur. Oportet insuper ut secundum Euangelium judicet; atque, ut ipse ait, non secundum speciem, sed rectum judicium judicare.* In ordinatione tamen istorum Officialium secundum Euchologium Allatianum, Euangelii dati, & istius exhortationis nulla mentio. Si autem sint è minoribus Judicibus, nihil horum observatur in eorum inauguratione. Sunt & aliæ apud Græcos utriusque ordinationis perfectæ & imperfectæ distinctiones, quas capitibus sequentibus enarramus.

CAP. IV.

Quænam est tertia promotionis species à Zonara & Balsamone memorata, quæ fit per σφραγῖδα sigillum. Quamobrem Lectorum & Cantorum propria. Multis testimoniis probatur σφραγῖδα & σφραγίζεσθαι absolutè sumi, pro signo crucis, & cruce se signare. Tonsura Lectoris, vel Cantoris dicitur absolutè σφραγὶς, & σφραγὶς ἐπικαιρίδιος, dicitur etiam σφραγὶς σταυροειδὴς, sigillum cruciforme. Explicantur tria sigilla solemnia in Ordinatione Episcopi fieri solita. Explicantur quoque duo μηνύματα, μικρὸν καὶ μέγα, duæ renuntiationes Electionis Episcopi, parva & magna. Codinus σφραγῖδα sumit ἀντὶ μηνύματος. Quid μηνύματα Jurisconsultis.

I. CApite secundo demonstratum est antiquissimos Græcos, non tantum re- D centiores; præter ordines manus impositione collatos, habuisse quoque alios qui προβολῇ promotione, designatione, & electione sola conferebantur, quique communi vocabulo a Latinis mutuato dicebantur ὀφφίκια, officia: Eosque duorum fuisse generum; Priores dictos esse primùm ἐπιτάγματα, mandata: Explicari etiam possunt subsidia, eo quod in antiquorum & primigeniorum subsidium creati primùm fuissent; deinde, ἀρχοντίκια, Magistratus, Principatus, dignitates. Posteriores verò διακονίας, Ministeria. Priores, ut plurimùm, exercuisse Presbyteros, Diaconos, & Lectores: Posteriores verò aliquando Diaconos & Lectores. Verùm duæ difficultates occurrunt quarum solutio à proposito nostro E non videtur aliena. Prior difficultas oritur ex verbis Zonaræ & Balsamonis, qui commentantes canonem 51. Sancti Basilii, & secundum Chalcedonensem, tres species Clericorum constituunt, quarum una ab illis canonibus non commemoratur, cujusque capite præcedente non meminimus. Illi σφραγίζεσθαι dicuntur, & creari διὰ τῆς σφραγῖδος per characterem, per sigillum ordinari. Ita dicunt ordinari Lectores, & Cantores. Hinc non abs re hæc quæruntur: Quid est illud sigillum? Quid per sigillum ordina-

dinari? Quare Lectores & Cantores præ cæteris per sigillum ordinari dicantur? Posterior difficultas respicit varios modos & varias rationes in Ecclesia Græca usitatas τῆς προβολῆς, promotionis, & designationis ad dignitates, & ministeria Ecclesiastica.

II. Priorem difficultatem his verbis enarrat Zonaras in can. 2. Concil. Chalcedon. *In eo canone*, inquit, *sigillatim enumerantur, & qui per manuum impositionem ordinantur, & qui promoventur: Nam alii ordinantur, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Hypodiaconi, alii σφραγίζονται μόνον, signantur tantum; quod ipsum ad manus impositionem spectat, veluti Lectores, Cantores, & his similes. Alii promoventur προβάλλονται, ut Oeconomi, Defensores*, &c. Balsamon verò in eundem canonem sic commentatur, *Episcopi, Chorepiscopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi ordinantur, χειροτονοῦνται: Cantores, Lectores, Præsides*, (ἄρχοντες dignitate præditi) *& alii σφραγίζονται, signantur*, (vel ut alii vertunt, charactere designantur) *Oeconomi autem, Chartularii, Pacamonarii, & alii προβάλλονται, promoventur. Et hoc ex præsenti canone ostenditur, qui dicit: Ex Ordinatione vel promotione quam sibi Mercatorum venundatur, nihil juvetur. Ordinationis enim nomine etiam characteris impressio comprehenditur, cum manu fiat, sed non promotio. Ipsa enim sine sigillo perficitur*, &c. Idem Balsamon in can. S. Basilii 51. discrimen illud evidenter aperit, *Sanctus definiit propter omne peccatum Clericos per solam depositionem puniri. Sed quia nonnulli dixerunt illos reputari Clericos qui ordinati sunt; non autem eos qui per solum characterem constituti sunt in gradibus Ecclesiasticis: Illos enim magis puniri volebant, definiit Sanctus per præsentem canonem, omnes similiter Clericos per solam depositionem seu prolapsionem a convenienti sacro ministerio puniri; sive sint ordinati ut Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, sive per solum characterem, operationem Sacerdotalem habeant, ut Lectores, Cantores, Ianitores, & similes.* In Græco textu legitur θυωροὶ, Inspectores, & Curatores vasorum sacrorum, & supellectilis sacræ, de quibus supra ex Joanne Episcopo Citri; non θυρωροὶ, Janitores, sive πυλωροί.

III. Ut rectè intelligatur quæ sit illa Sacerdotalis operatio per characterem qua speciali modo creantur Lectores & Cantores, cujus mentionem faciunt Zonaras & Balsamon, videndum quid sit illis σφραγὶς & σφραγίζεσθαι. Notum est σφραγῖδα apud autores prophanos signum significare, & sigillum, seu notam alicui rei impressam, aut etiam instrumentum quo nota illa imprimitur. Apud autores Christianos per quandam antonomasiam, sed usu vulgatissimam, σφραγὶς signum crucis significat, & σφραγίζεσθαι signo crucis signare. In hujus significationis demonstrationem tantisper digredi juvat, ut obiter consideret Lector quænam fuerit antiquissimorum Christianorum in Oriente, & quænam hodie sit hac in causa consuetudo & praxis.

IV. Justinus Martyr quæstione 118. τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐν ὀνόματι χριστοῦ κατασφραγίζομεν τοὺς τῆς σφραγῖδος ταύτης δεομένους. *Dextera manu in nomine Christi consignamus qui sigillo tali indigent.*

V. S. Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus Cathechesi 4. Christianos sic exhortatur; μὴ τοίνυν ἐπαισχυνθῶμεν σταυρῷ τοῦ χριστοῦ· ἀλλὰ κἂν ἄλλος ἀποκρύπτῃ, σὺ φανερῶς ἐπὶ μετώπου σφραγίζου. *Ne erubescamus crucem Christi. Quod si quis illam occultet, tu palam signa te in fronte.* Hoc est, tu palam facito signum crucis in fronte. Et Catechesi 13. ὅταν γὰρ ἴδωσι τὸν σταυρὸν ὑπομιμνήσκονται τοῦ ἐσταυρωμένου, φοβοῦνται τὸν συντρίψαντα τὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος· μὴ διὰ τὸ δωρεὰν καταφρόνει τῆς σφραγῖδος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον τίμησον τὸν εὐεργέτην. *Cum enim viderint crucem, recordantur crucifixi, reformidant eum qui contrivit caput Draconis. Ne contemnas σφραγῖδα, signum crucis propter liberalitatem, & doni facilitatem, verum propter benefactorem magis honora.*

VI. S. Gregorius Nazianzenus orat. 3. in Julianum, refert id quod Juliano Apostatæ Dæmones consulenti contigit. *Phasmatis*, inquit, *insolentibus perterritus, ad crucem, veteremque remedium confugit, hocque adversus terrores sese consignat; & eum quem persequebatur, opitulatorem adsciscit. At quæ sequuntur magis tremenda.* ἰσχύει ἡ σφραγὶς, ἡττῶνται οἱ δαίμονες, λύονται οἱ φόβοι· εἶτα τί; ἀναπνεῖ τὸ κακόν· θρασύνεται πάλιν, αὖθις ὁρμῇ· καὶ οἱ αὐτοὶ φόβοι, καὶ ἡ σφραγὶς πάλιν, καὶ ἠρεμοῦντες οἱ δαίμονες, &c. *valuit σφραγὶς signum crucis factum, vincuntur dæmones, solvuntur terrores. Quid deinde? respirat malum. Rursus audaciam concipit, rursus aggreditur: rursus iidem terrores urgent. Rursus ἡ σφραγὶς signum crucis facit, & dæmones conquiescunt.* Vides hic graphicè descriptam eandem quam in hunc usque diem sæpissimè Catholici frequentant consuetudinem.

VII. S. Gregorius Nyssenus S. Basilii frater circa finem vitæ S. Gregorii Thaumaturgi, refert historiam cujusdam Diaconi qui balneum à Diabolis obsessum lavandi causa ingressus est, frustra dissuadente Diaconum hospite, multosque mortales Dæmonis violentia pessimè exceptos proponente. Quibus vero armis adversus Dæmonem Balneo præsidentem sese Diaconus tutatus est? Cum inquit Sanctus, varia spectra conspiceret, aliaque audiret circum se frementia, τὴν σφραγῖδα ἑαυτῷ προβαλλόμενος, καὶ τὸ τοῦ χριστοῦ ὄνομα ἐπικαλῶν, ἀπαθὴς τὸν πρῶτον διεξῆλθε τὸν οἶκον, *Signum crucis σφραγῖδα ante sese objiciens, Christique nomen invocans, primum Conclave illæsus transiit*, &c. Ad interiores ædes progressus terribiliora conspicit, quibus à Nysseno descriptis, Quid tum Diaconus? Καὶ πάλιν αὐτῷ τὸ ἴσον ὅπλον, ἡ σφραγὶς, καὶ τὸ τοῦ χριστοῦ ὄνομα, καὶ ἡ διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ διδασκάλου βοήθεια τὰ φοβερὰ τῶν φαινομένων τε καὶ γινομένων διέλυσεν. *Ac tum iisdem armis, signo videlicet crucis σφραγῖδι, & nomine Christi, præsidioque precum Magistri, terrores earum rerum quæ tum apparebant, tum fiebant, dissolvit.* Lotus vero, addit Sanctus, cum è balneo discedere vellet, januam obsidet Dæmon ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν τὸ κώλυμα διὰ τῆς ἴσης δυνάμεως αὐτομάτως ἐλύετο, τῇ σφραγῖδι τῆς θύρας ὑποχωρούσης. *Verum etiam hoc rursus impedimentum per eandem vim, sponte sua janua cedente, signo crucis σφραγῖδι discutiebatur.* Vides nomen σφραγὶς absolutè semper pro signo crucis usurpari.

VIII. S. Chrysostomus orat. 6. in Judæos

ad

ad finem πῶς δὲ καὶ εἰσελεύσῃ εἰς τὴν συναγωγὴν; κἂν μὲν σφραγίσῃς τὸ πρόσωπον, εὐθέως ἀποπήδησεν ἡ πονηρὰ δύναμις, ἡ τὴν συναγωγὴν ἐνοικοῦσα· ἂν δὲ μὴ σφραγίσῃς, ἀπὸ τῆς θύρας εὐθέως τὸ ὅπλον ἔῤῥιψας· εἶτα γυμνὸν καὶ ἄοπλόν σε λαβὼν ὁ διάβολος μυρία διαθήσει δεινά· *Et quomodo ingredieris Synagogam? Si signaveris frontem tuam, illico fugiet prava potestas Synagogam inhabitans. Sin vero non signaveris, in ipsis foribus protinus arma abjecisti; mox nudum & inermem abreptum te Diabolus malis innumeris afficiet.* Hom. 54. in Matth. paulò post medium. ὅταν τοίνυν σφραγίζῃ, ἐννόει πᾶσαν τοῦ σταυροῦ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα πάθη· ὅταν σφραγίζῃ, πολλῆς ἐμπλήσον τὸ μέτωπον παῤῥησίας, &c. *Cum igitur signo crucis te signas, cogita omnem crucis materiam & argumentum, & extingue iracundiam & cæteras omnes passiones. Cum te signas, multa confidentia frontem imple, & serena.* Ibi semper σφραγίζομαι absolute, pro signo crucis se signare.

IX. Denique S. Epiphanius hæresi 30. quæ est Ebionitarum, non longè ab initio, ubi refert celebrem illam Josephi Judæorum Patriarchæ conversionem, scribit Josephum illum mulierem Christianam formosissimam, sed hujus amoris nesciam deperiisse, simulque cum ea, ut mos erat, in balneis Gadarensibus sese lavantem illius lateri latus suum affricuisse. Quid agit mulier Christiana juvenis illecebras sentiens? ἡ δὲ ἑαυτὴν ἐσφραγίσατο εἰς ὄνομα Χριστοῦ, οἷα δὲ Χριστιανὴ οὖσα. *Illa verò seipsam signat in nomine Christi, ut pote Christiana existens.* Paulò post verba facit S Epiphanius de alia muliere quam idem Josephus magicis artibus in sui amorem pervertere tentabat, ὡς οὐκ ἐκατίσχυσαν οἱ γόητες· διὰ γὰρ τῆς σφραγῖδος τοῦ Χριστοῦ καὶ πίστεως ἐβοήθη ἡ γυνή. *Cum igitur non prævalerent Incantatores, Sigillo enim Christi & fidei adjuvabatur mulier.* Deinde subjicit Epiphanius hoc axioma velut vulgare Christianorum dictum, ἔνθα ὄνομα Χριστοῦ, καὶ σφραγὶς σταυροῦ, *Ubi est nomen Christi, & crucis sigillum* non valere incantationes. Manifestum est ab ipsis Ecclesiæ incunabulis non modo crucis signum Christianis usitatissimum fuisse; sed etiam Græcos ab illis ipsis Ecclesiæ incunabulis in hunc usque diem consuetudine non interrupta voces τῆς σφραγῖδος καὶ τοῦ σφραγίζεσθαι absolutè pro signi crucis impressione & designatione usurpare.

X. Hujus significationis apud Græcos antiquæ & hodiernæ exempla prostant plùrima in Græcis Ritualibus quos edimus. Sæpissimè enim σφραγὶς, σφραγίζεσθαι, & ab iis conjugata usurpantur; sed vix unquam alia significatione quàm pro signo crucis, aut signi crucis factione. Eadem ratio Euchologiorum & Typicorum Græcorum quibus continentur omnes gentis illius ritus Ecclesiastici, & officiorum ordines. Quapropter ex iis testimonia congerere planè supervacaneum, quum nihil sit apud Græcos, non secus quàm apud Latinos, usitatius.

XI. Dictionum σφραγὶς & σφραγίζεσθαι enarrata significatione, quæritur quamobrem Zonaras & Balsamon dixeruot Lectores & Cantores per sigillum sive crucis signum ordinari, non autem Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, cum signum crucis non minus in horum quàm in istorum ordinatione adhiberetur? Nulla alia ratio mihi videtur dari posse quàm differentia impressionis signi crucis in Lectoribus & Cantoribus, ab impressione ejusdem signi quæ fit aliis Clericis in eorum Ordinatione. In Lectorum enim & Cantorum consecratione propriè imprimitur & inciditur sigillum crucis ipsorum capiti. Tondentur enim ab Episcopo in formam crucis, ut disertè adnotant omnia Euchologia: Super alios autem manu tantùm adumbratur. Itaque ut sigillum impressum post impressionem manet, & extat, sic in Lectorum & Cantorum ordinatione, signum crucis per cæsionem Capillorum, ut adnotant rituales, efformatum in iis permanet. Simeon Thessalonicensis in Ordinationis Lectorum ritu hæc sigillatim explicat. Ad Episcopum adducitur ordinandus Lector, & primum *benedicitur, signo crucis ab eo ter manu perfecto.* εἶτα καὶ σφραγίζεται· κείρει γὰρ τὰς αὐτοῦ τρίχας τῆς κεφαλῆς σταυροειδῶς ὁ ἀρχιερεὺς τὸ θεῖον καὶ φρικτὸν ὄνομα ἐπιλέγων αὐτῷ τῆς Τριάδος. *Postea sigillatur. Tondet enim Episcopus capillos capitis ipsius in formam crucis, divinum & tremendum Trinitatis nomen super eum invocans.* Cæteras sigillationis istius ceremonias in ipsius textu legito. Postea idem Simeon κατ᾽ ἐξοχὴν signi istius impressionem vocat σφραγῖδα, *Deinde signo crucis ter signatur super sigillum tonsurâ impressum: Et Episcopo ponente manum super hoc sigillum, &c.* εἶτα ἐπάνω τῆς σφραγῖδος σφραγίζεται τρὶς, καὶ θημένη τὴν χεῖρα ἐπὶ τῇ σφραγῖδι τοῦ ἱεράρχου. Eo loco σφραγὶς pro illa impressione sigilli permanente sumitur: σφραγίζεται autem pro simplici manus motione in figuram crucis. In solis autem Lectoribus & Cantoribus fit ista Capillorum resectio σταυροειδῆς, ideò à Zonara & Balsamone dicuntur soli διὰ σφραγῖδος χειροτονεῖσθαι. per sigillum, sive sigillationem & characterem ordinari.

XII. Hoc sensu intelligendi sunt Zonaras & Balsamon locis citatis, de quorum intelligentia quæstio mota est. Ista interpretatio ex eodem Balsamone confirmatur in can. 14 Concil. Nicæni II. *Nec quis Scripturas divinas aliter in suggestu legat, quam si Tonsuræ sigillum,* σφραγῖδα ἐπισκοπικὴν *acceperit per Episcopalem manus impositionem.* Zonaras in eundem canonem, *Et verò Lectorem manuum impositione creare in suo duntaxat monasterio, si modo ab Episcopo sigillum* σφραγῖδα *accepit, & Sacerdotio initiatus fuerit, ipse Monasterii Præfectus potest.* Interpretantur ambo canonem qui permittit Monasteriorum Præfectis Lectores ordinare, hoc est, tondere, ipsisque manum imponere, si modo ab Episcopo Tonsuram ipsi acceperint, & Sacerdotes fuerint. Quomodo hoc interpretatur Zonaras? Si modo ab Episcopo sigillum σφραγῖδα acceperint. Balsamon, Si Tonsuræ sigillum σφραγῖδα ab Episcopo acceperint. Ipsis igitur in causa Lectoratus nihil aliud est sigillum, quàm ipsa Tonsura σταυροειδὴς cum manus impositione accepta. Postea qui sic ordinati sunt σφραγισθέντας sigillatos vocant. Balsamon in can. 62. Apostol. οἱ σφραγῖδα ἐπισκοπικὴν λαβόντες, *qui sigillum Tonsuræ acce-*

cepe-

ceperunt, &c. Et in can. Trull. 33. *σημείωσαι δὲ ὅτι ἅμα τῷ δέξασθαι ἵνα σφραγῖδα ἐπικειμένου ἀπὸ χειρὸς ἀρχιερατικῆς, κληρικὸν τοῦτον ἔχει ὁ κανών. Nota quod simul ac aliquis sigillum Tonsuræ accepit ab Episcopali manu, eum a canone Clericum censeri.* Quod Balsamon dixit Tonsuræ sigillum, sive characterem, Concilii Patres Sacerdotalem Tonsuram vocant; edicentes ne quis eorum qui in Clericorum catalogum relati sunt, sacras Scripturas in Ambone populo legat, nisi prius Sacerdotali Tonsura insignitus fuerit.

XIII. Non videtur hic prætereundum tria sigilla sive *σφραγῖδας* in Ordinatione Episcopi apud Græcos solemnia haberi: hoc est, Episcopum cum ordinatur, ter ab Archiepiscopo solemniter cruce signari: Quo insuper demonstratur signi crucis factionem super aliquem à Græcis absolutè sigillum vocari. Hæc sigilla disertè adnotat & explicat Symeon Thessalonicensis, ubi ceremonias Ordinationis Episcopalis enarrat. Primum sigillum datur postquam ab Episcopis Archiepiscopo præsentatus est Episcopus ordinandus, & ter in modum Choreæ circumductus est circum altare, tum antequam genua flectat, *ἡ πρώτη σφραγὶς καὶ ἀπαρχὴ τῆς χειροτονίας παρὰ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως τῇ κεφαλῇ τοῦ χειροτονουμένου γίνεται· εἶτα κάμπτει ἄμφω τὰ γόνατα. Primum sigillum, & ordinationis primitiæ a primo Episcopo fiunt capiti illius qui ordinatur. Postea flectit utrumque genu.* Paulò post fit secundum sigillum, scilicet statim post pronuntiatam illam proclamationem, *Divina gratia*, terque decantatum, *Kyrie eleison*, *Καὶ τοῦ Κύριε ἐλέησον τρὶς ᾀδομένου, ἡ δευτέρα γίνεται ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ τελειουμένου σφραγίς. Ter cantato Kyrie eleison, secundum sigillum fit super caput consecrandi.* Eo sigillo facto, statim Euangelium aperitur, & imponitur capiti illius qui consecratur. Tertium sigillum fit post Episcopi ordinationem, dum Euangelium est à capite Ordinati removendum, *διὸ καὶ τὴν τελευταίαν ποιεῖται σφραγῖδα ἐν τῇ κεφαλῇ εἰς δεῖγμα τοῦ τελειῶσαι· καὶ οὕτω τὸ μὲν ἱερὸν εὐαγγέλιον αἴρων τίθησι τῇ τραπέζῃ, ὅτι τὴν χάριν αὐτοῦ ὁ χειροτονηθεὶς λαβὼν ἔχει. Propter quod sigillum postremum ipsius capiti imprimit in consecrationis consummatæ argumentum. Et sic sacrum Euangelium attollens reponit in mensa, quia ordinatus ipsius gratiam habet.*

XIV. Codinus Curopalates c. 20. de officiis Ecclesiasticis Ecclesiæ CP. *σφραγῖδα* & *σφραγίζεσθαι* accipit pro electionis renuntiatione, illiusque per electi consecrationem confirmatione. Ideo *διττὴν σφραγῖδα* recenset, parvam & magnam. Supra totum caput Græcè & Latinè relatum est sub titulo, *De Electione & Consecratione Patriarchæ*, &c. Eo recurret Lector. Ait Codinus Imperatoris renuntiationem parvi sigilli vicem tenere in Ordinatione Patriarchæ, eo quod Electum Episcopum ipse magna cum pompa renuntiat, quam loco citato describit: Cæteros vero Episcopos duplici renuntiatione facta ordinari. Curopalatem falli nullus dubito, & *σφραγῖδα ἀντὶ τοῦ μηνύματος λαβεῖν*, & sigillum pro indicatione & renuntiatione sumere. Id nos satis evidenter docet Symeon Thessalon. in progressu ritus ordinationis Episcopalis. Ante tria sigilla de quibus diximus, duo fiunt *μηνύματα*, duæ renuntiationes: Id est, bis declaratur Electio Episcopi facta. Primò non omnino publicè: Secundò publicè & solemniter in media Ecclesia. Prior vocatur parva indicatio, Posterior magna indicatio. Res ita se habet. Convenientes Provinciales Episcopi, tres in Episcopos eligunt quos Archiepiscopo offerunt. E tribus unum eligit Archiepiscopus: Illique electionem significat. Hæc est prima indicatio, *πρῶτον μήνυμα*, cujus vicem tenet renuntiatio Imperatoris. E tribus enim electis & ipsi præsentatis unum, sed solemnissimè, renuntiat.

XV. Hoc facto Archiepiscopus certum Ordinationi Electi diem dicit, quo in Ecclesiam conveniant, ipse, Episcopi, Clerus, & universa Ecclesia. Intra Ecclesiam comparet Electus, vestes sacras Sacerdotales indutus, cantatoque trisagio, absolutisque nonnullis aliis precibus, ante fores Sanctuarii se sistit. Tum in medium Templi, & in omnium conspectum ab Archiepiscopo mittunt qui in ipsum intuentes *τὰ τοῦ ἱεροῦ μηνύματος λέγουσιν, Sanctissimus Archiepiscopus, & qua cum eo est Synodus, promovent Sanctitatem tuam in Episcopum sanctissimæ Ecclesiæ, N.* Hæc est secunda & magna indicatio, qua peracta, quæ ad Episcopi consecrationem pertinent, ait Symeon, præparantur. Hæc indicatio, post Patriarchæ ab Imperatore renuntiationem, in Ecclesia, ut in aliorum Episcoporum causis mos erat, solemniter habebatur. Hæc multis enarrat Symeon. In eo desiderari tantum possent Indicationis Epitheta, *parva, magna.* Sed loco *magna* legitur, *ἱεροῦ sacra.*

XVI. Confirmat hoc evidentissimè Malaxus Pelopponesius in historia Patriarcharum CP. post urbem à Turcis captam. Sæpè enim de Electione Patriarcharum verba faciens *τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου μηνύματος* mentionem facit, & eodem loco quo Symeon. Scribit Georgium qui primus post Urbem à Turcis captam creatus est Patriarcha, facta Synodo unanimi Patrum consensu electum fuisse, *Καὶ ὡς ἔδωκαν αὐτῷ τὸ μικρὸν μήνυμα, διὰ τὸ νὰ κάμουν πατριάρχην, τελείως δὲ ἤθελε νὰ ἀκούσῃ, οὐδὲ νὰ τὸ στέρξῃ διὰ νὰ γένῃ πατριάρχης. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ Κληρικοί, καὶ ὁ λαὸς ὅλος, καὶ ἐναντίως αὐτοῦ, ἔκαμαν αὐτὸν πατριάρχην, δώσαντες αὐτῷ καὶ τὸ μέγα μήνυμα. Ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλείας μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ἀρχιερέων,* &c. *Cum autem dederunt illi parvam indicationem, ut eum facerent Patriarcham, eam nullo modo voluit audire, neque acquiescere ut esset Patriarcha. Sed Episcopi & Clerici, atque universus populus etiam invitum fecerunt eum Patriarcham, dantes ei & magnam indicationem. Ordinavit eum Heraclea Episcopus cum aliis multis Episcopis, &c.* Sic & in Joasapho, *τοῦτον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Ἰσιδώρου, πατριάρχην τὸν ἐψήφισαν, καὶ δώσαντες αὐτῷ τὸ μικρὸν μήνυμα, καὶ τὸ μέγα, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλείας. Hunc post mortem Isidori Patriarchæ suffragiis elegerunt, & datis ei parva & magna indicatione, ordinavit eum Heraclea Episcopus,* &c. In Marco Xylocarbe, *τοῦτος ψηφισθεὶς πατριάρχης, καὶ λαβὼν τὰ μηνύματα, τὸ μικρὸν καὶ τὸ μέγα, πατριάρχην τὸν ἐχειροτόνησεν, καὶ*

τὴν

τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἔλαβε τοῦ ποιμαίνειν αὐτήν. *Hunc suffragiis lectum Patriarcham, acceptis indicationibus, minore & majore, Patriarcham ordinaverunt, & Ecclesiam Christi regendam accepit.* Ita in sequente Patriarcha. *Καὶ μετὰ τὰς ψήφους ἔδωκαν τὰ δύο μηνύματα, τὸ μικρὸν, καὶ τὸ μέγα· καὶ τὴν χειροτονίαν ἐποίησαν. χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ Ἡρακλείας. Post lata suffragia dederunt ei duas indicationes, parvam & magnam, ordinationemque fecerunt, ordinatus ab Episcopo Heracleensi, &c.*

XVII. Ubique semper in relatione institutionis Patriarchæ hunc ordinem observat: Primò Synodi convocationem commemorat, deinde suffragia lata: Postea utramque indicationem factam: Denique Electi ordinationem. Qua ratione, & quando indicationes illæ fiant, sigillatim enarrat Symeon Thessalonicensis hoc opere editus, & hoc capite ex ipso breviter retulimus. Itaque mihi videtur Curopalates hic cespitasse, & sigilla pro indicationibus usurpasse. μηνύματα quoque dicuntur Jurisconsultis citationes juridicæ, seu denuntiationes quibus quis in jus legitimè vocatur. Sic Balsamon in meditato de Defensore, scribit eum qui ob causam civilem vel criminalem ad Defensoris tribunal vocatur ὀφείλειν μετακαλεῖσθαι διὰ μηνυμάτων τριῶν, καὶ καταδικάζεσθαι μὴ ὑπακούοντας, *Tribus denuntiationibus citari debere, & non parentem condemnari.* Sed in causa Ordinationis Episcopalis μηνύματα sunt renuntiationes Electi in Episcopum, quales erant magistratuum Romanorum qui suffragio populi electi fuerant.

CAPUT V.

Explicantur tres modi quibus promotiones, & collationes dignitatum apud Græcos olim fieri solebant. Quid προβιβάζειν, & cui jus competebat τοῦ προβιβάζειν.

I. Posterior difficultas προβολὴν, promotionem ad dignitates Ecclesiasticas, quas diximus Græcos recentiores passim ἀρχοντίκια vocare spectat. Enarrandum videlicet qua ratione ista promotio, designatio, atque etiam institutio fiat. Multa hic quæri possent, ad quæ respondere non possumus, ut pote his rebus ex Græcorum commentariis nondum satis instructi: Quæ tamen adnotavimus, licet imperfecta, expromemus. πρόβλησις designatio Patriarchæ ab Imperatore magno apparatu fieri solebat, quem ex Codino supra integrum retulimus. Aliorum designationem, electionem, præsentationem, & institutionem, tribus modis fieri ex Joannis Episcopi Citri responsis ad Constantinum Cabasilam, quæ Juris Orientalis lib. 5. extant, colligimus. Primus modus sive ordo erat earum dignitatum, quæ pro nutu & voluntate Episcoporum conferebantur. Dignitatum Ecclesiasticarum magna pars erat hujus generis. Hinc Joannes conqueritur confusionis in dignitates Ecclesiasticas introductæ, & antiqui ordinis immutati. Consentire videtur Balsamon in canon. Carthag. 89. *Clericorum unusquisque honoratur prout est prior tempore ordinationis propria. In gradu autem dignitatum Ecclesiasticarum hoc non servatur, sed ex voluntate Episcoporum qui eos instituunt, status eorum honoratur.* Quod Balsamon non probat, ut nec Joannes Citri Episcopus. *Cum eorum*, inquit, *institutio pendeat ex voluntate Antistitum, quorum sententia & voluntates differunt, propterea vetus ordo confusus est. Indeque nec dignitatum status in sua firmitate mansit, sed juxta Episcoporum placitum labefactatus fuit. Confusio autem ipsa in eorum multis vigorem legis tandem obtinuit.* Notabit Lector institutionum istam, designationem, seu πρόβλησιν ab Episcopo factam fuisse signi crucis impressione. Quod enim transtulimus, *Cum eorum institutio pendeat ex Antistitum voluntate*, Græcos textus habet ἐπεὶ ἡ τούτων εἰς σφραγῖδος τοῦ θελήματος τῶν ἀρχιερέων ἐξήρτηται. Et apud Balsamonem, *Qui eos instituunt*, Græcè σφραγιζόντων. Itaque illi non simplici πιττακίῳ seu codicillo, sed signo crucis abhibito ab Episcopis instituebantur.

II. Quædam dignitates pro arbitrio Pontificum non conferebantur, sed pro personarum merito. Itaque in istarum collatione tenebantur Episcopi merita personarum inquirere, & attendere, & secundum ea judicare. Talis erat Archidiaconatus, qui non donabatur ἐκ φιλοτιμίας ἀρχιερατικῆς, *ex munificentia Episcopali*; *sed erat* περιφορᾶς πολλῶν ἡλίων συμπέρασμα, *circumvolutionis multorum solium conclusio & effectus. Ideoque ut temporis & proprii laboris donum, Archidiaconus habet inter omnes Diaconos Eminentiam, sive officiis quibusvis ornati sint, sive non, & tam in templo, & Sanctuario, quàm in divinorum Sacramentorum perceptione.* Miror qua ratione eo loco Joannes Citri neget Archidiaconatum esse ἀρχοντίκιον Magistratum, dignitatem, cum ex ipsius sententia dignitatibus præeat; nisi forsan existimet ἀρχοντίκια omnia ab Episcopi nutu pendere. Ejusmodi dignitas erat, τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων, Secundarii Diaconi, sive vices gerentis Archidiaconi. Promotio enim ad istud officium *non fit absolutè, sed per electionem. Hujusmodi namque officium requirit virum aptum & idoneum, qui convenientia ministeria inculpatè adimpleat.* Officiis autem multis fungi debet, quæ à Joanne eodem loco enarrantur. *Ob eam causam*, inquit, *dicitur, secundarius, non quod in ordine Diaconorum sit secundus.* Antiqua quædam notitia Officiorum sic habet, ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων πρῶτος τῶν κοινῶν διακόνων, καὶ εἰσάγει τοὺς διακόνους. *Secundarius Diaconorum primus est inter communes Diaconos, & introducit Diaconos ad altare.*

III. Tertius modus ad dignitates provehendi, fieri solebat solis codicillis, & imperio, πιττακίῳ μόνῳ, καὶ προστάγματι: forsan ideo dignitates ejusmodi adepti, dicti sunt διαταγματικοὶ ἄρχοντες Dominici Magistratus in Sententia Synodali Patriarchæ Nicolai, lib. 3. Juris Orientalis. Hoc usurpabatur duobus modis. Aliquando ejusmodi literis honorabant Episcopi Diaconos vel Presbyteros, nullo officio vel dignitate ordinationi superaddita qui his literis

tre-

freti antecedebant priores ordinatione Diaconos & Presbyteros. Aliquando codicillis suis dignitatem aliquam conferebant. Utrumque improbabat Joannes Citri. Audiamus ipsius verba, *Præponere autem aliquos per chartulas, etiamsi officia habeant, supra eos qui priore loco ingressi sunt, nullo modo est receptum, ut & manifestò iniquum. Ordo enim & conditio introitus Diaconorum cum tempore componitur, firmaturque, & est immobilis. Iis autem quibus honor præ aliis concessus est; sufficit sacrificante Antistite, in introitu & in communione, tunc tantùm præferri aliis qui priores sunt ingressi, non ob aliud quam quod officiis & dignitatibus decorati sunt. Sine Antistite verò nullo usquam modo hac prælatione fruentur. Cum si nec officii jura habeant, maior fit iniquitas. Cur enim simplex Diaconus alii præferetur simplici Diacono qui prior ordinatus est?* Censet igitur Presbyterum, vel Diaconum, dignitate per codicillum ipsi collata, præferri debere prius ordinatis in duobus sanctissimæ Liturgiæ locis, cum videlicet in Liturgia celebratur magnus ad tremendum sacrificium introitus, id est, in solemni comitatu sanctorum donorum, cum è mensa propositionis ad altare deferuntur; Et cum in fine missæ celebratur communio. Si vero nulla dignitate fruantur, injustum esse sola codicilli consideratione recens ordinatum senioribus præferri. Nec etiam prius ab omni injustitia vindicat.

IV. *προεισοδεύειν* Interpres explicat, priore loco ingredi: explicari potest in introitu sive in comitatu Euangelii, cum defertur ad legendum, vel in comitatu sanctorum donorum, cum ad altare deferuntur, priorem incedere, seu alios præcedere. Incessus autem ille ordinationem sequebatur, id est, præcedebat, qui prior ordinatus fuerat. Praxis hujus rei in Missa apud Latinos est inusitata, sed apud Græcos qui plures Presbyteri & Diaconi Missam simul celebrare solent, est usitatissima. Qnid simile in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis cum officium Ecclesiasticum communiter celebratur, quotidie videmus: Unusquisque enim Canonicus in statu canonico prior posteriorem, nisi aliqua dignitate fulgeat, in Ecclesiasticis officiis quæ communiter celebrantur, semper præcedit. Ideo eodem redit, sive interpreteris *προεισοδεύειν*, aut priorem ingredi, aut priorem in solemnitate introitus incedere. Notat Balsamon. in can. 17. Apostol. multos Lectores bigamos suo tempore in suis gradibus conservatos, & per Episcopalia pittacia ad majores gradus promotos. Verum hanc licentiam non probat. Qui hæc attentè legerit, multa forte quæret, sed cum quæstionibus illis conjectura tantum respondere possim, Lectori locum conjiciendi cedam.

CAPUT VI.

De Lectore, & Cantore, eorumque officiis secundum Orientales. Utriusque materia & forma juxta Græcos & Syros definitur. Eorum officia enarrantur. Cantorum officium alii facilè usurpant, ipsi autem aliorum non ita facilè. Lectoratus & Cantoratus apud Græcos disparatè se habent, non subordinatè, ut apud Syros. Lectores videntur Libros veteris Testamenti, non novi, apud Syros legere. Subdiaconi & Lectores apud Maronitas & Nestorianos orarium deferunt, ut Diaconi, Subdiaconi: Lectores à Nestorianis extra Sanctuarium ordinantur.

I. DEmonstrato itaque antiquissimam esse apud Græcos & Orientales populos trium minorum ordinum præteritionem; vix apud eos comparere: Si quando compareant, alicubi in singulari quadam Provincia, & ad tempus id contigisse; aut non ordinum numero & majestate, sed ministeriorum quorundam censu & æstimatione habitos: demumque Clericis & Laicis pro Episcoporum arbitrio sine ulla manus impositione, sed sola designatione per codicillos, vel per quid simile significata, collatos: Resolutis quoque nonnullis perplexis quæ opponi poterant, superest ut de Lectoratu qui solus ex illis quatuor apud eos viget, sigillatim verba faciamus. Quamuis enim nomen habeat cum Latino commune, & creationis ratio, & officia sive ministeria sunt longè diversa. De Lectoratu igitnr Græcorum duo quæremus, Pıimum quæ sit ejus substantia; deinde quæ officia. Ex omnibus Græcorum Euchologiis constat Lectoratus materiam nullam esse præter manuum Episcopalium impositionem; formam verò nnllam aliam esse posse præter Orationem isti manus impositioni adhibitam. Antiquissimam esse hanc ordinandi Lectoratus consuetudinem testatur c 14 Conc. VII. generalis, qui de Lectoris ordinatione verba faciens solam manus impositionem commemorat. *Lectoris autem manus impositionem licet in proprio Monasterio, etiam soli unicuique Abbati facere, &c. similiter & ex antiqua consuetudine Chorepiscopos Episcopi permissu oportet per manuum impositionem Lectores creare.* Lectoris creatinnem, sive ordinationem, & manus impositionem, quam semper oratio comitatur, velut synonyma Patres usurpant, unumque alio velut *ἰσοδυναμοῦντα* permutant. Quod autem capite præcedente diximus, Lectorum & Cantorum ordinationem ab ordinatione Diaconorum & Subdiaconorum distingui: eo quod illa per sigillum διὰ σφραγῖδος fiat; hæc vero per manuum impositionem, *φιλοσόφημα* est Zonaræ & Balsamonis, qui in Lectoribus & Cantoribus præter manus impositionem ipsis & cæteris ordinibus superioribus commu-

nem, notaot signum crucis in eorum capillis A cæsione impressum, non tantum manu adumbratum. Verum, ut ipsi adnotarunt in can 2. Chalcedon; Tonsura illa σταυροειδὴς manus impositionem habet conjunctam: idque demonstrat quotidiana praxis.

II. Constitutiones Clementis Apostolicis temporibus vicinæ libro 8. nihil aliud referunt in Ordinatione Lectoris quàm orationem, & manus impositionem. Eadem ratio Syræ ordinationis: Non modo nihil aliud commemorant, verum etiam disertè testatur eorum ritus Lectorem & Psalten manus impositione consecrari, *Scindit cœlum Spiritus Deus, & descen-* B *dit ut elargiatur donum per manus Episcopi, &c.* Postea, *Donum tuum cœleste immitte in nos, & in opus manuum nostrarum*, &c. Paulò post sic orant pro ordinando, *Pro auxilio & redemptione, & incolumitate servi tui N. qui accepturus est per impositionem manus, inhabitationem Spiritus sancti, &c. Per Sacerdotium misericordiam consequatur, & per impositionem manuum consecretur, &c.* In ordinatione Lectoris multa sunt ejusmodi. Examinato sigillatim Orientalium unoquoque ritu, nihil aliud occurret præter hæc, in quo cum aliqua rationis specie Ordinationis substantia residere possit. C Objiciet forsan aliquis, Lectori cum ordinatur, Librum Epistolarum tradi. Cantori verò Psalterium. Sed jam simili argumento responsum est. Instrumenta illa rationem materiæ habere non posse, eo quod ipsis jam ordinatis & consecratis tradantur, & nihil in illa traditione ab Episcopo aut quovis alio proferatur. Itaque traditio illa fit non ut ordinentur: res enim est peracta, sed ut Lectione in possessionem ordinationis & dignitatis acceptæ mittantur, ut jam supra multis argumentis & testimoniis est demonstratum.

III. Lectores apud Græcos longè pluribus D officiis funguntur, quàm apud Latinos, licet secundum utrosque Liber Apostolicus tantùm in ordinatione sua tradatur. Præcipuum Lectoris munus ut ipsum nomen sonat, est Scripturarum sacrarum publica in Ecclesia Lectio, non tantum Prophetarum aut veteris Testamenti, sed etiam Actuum Apostolorum, & Epistolarum. Hoc munere eos in hunc usque diem apud Græcos fungi, ex quotidiana praxi, & Sanctorum Basilii & Chrysostomi Liturgiis evidenter colligitur: In iis enim Lector semper jubetur Epistolam legere, quam soli Subdiaconi apud Latinos legunt. Balsamon in c. 4. E Concilii in Trullo videtur Lectionem illam restringere ad Lectiones quæ fiunt post matutinum: *Lectorum ordo non ut ipsi cantarent, institutus est; sed ut in Ambone divinas Scripturas legerent, post finitum matutinum.* Sed hoc intelligendum ἀναγνωστικῶς, non μελῳδικῶς, ita ut sit officii eorum ampliatio ad alias lectiones præter eas quæ in Missa fiunt. Aliàs enim Balsamon, & quotidianæ praxi, & Liturgiis suis, & ritualibus contradiceret. Conqueritur Zonaras in c. 22. Concil. Laodiceni Lectores suo tempore cantui potius operam dare quàm Lectioni, *Divinas Scripturas in conventu populi recitare, &c. proprium Lectorum officium fuit: quibus tamen plurima hoc tempore canendi cura, cum eos lectioni rarò admodum operam navare contingat.* Invaserat hæc labes regionem in qua vivebat Zonaras. Sed non sequitur idem ubique factitatum fuisse.

IV. Ex Simeone Thessalonicensi, & Liturgiis, alia Lectoris officia colliguntur. Cereos & lampades altaris accendit: Ignem ad Sacerdotem in Missarum solemniis affert, cum calici aqua calida infundenda est: Præit sanctis Mysteriis luminaria ferens; in introitu scilicet quem magnum vocant. Oblationes, vinum & aquam, Sacerdoti celebranti defert: Singula quæque in Ecclesia præparat & ornat, Hymnos Cantoribus præcinit. Forsan ideo in Epistola ad Martyrium Antiochenum Episcopum quæ extat lib. 4. juris Orientalis; & in qua enumerantur omnes Clericorum ordines, postremus nec dicitur Cantor, nec Lector, sed nomine ex utroque composito ψαλταναγνώστης. Denique omnia prope divina ministeria in Ecclesia exercet.

V. De Cantoratus materia & forma idem quod de Lectoratu dicendum est. Eadem enim est utriusque ordinatio. Nomen tantum Lectoris in Psaltæ mutatur: Et ordinatione peracta Cantori non Liber Apostoli, sed Psalterium traditur. Officia tamen sunt longè diversa. Nec ita facilè Cantores Lectoris & Hypodiaconi officia usurpare possunt, ut illi Cantorum. Nam Cantorum officium est fere continuum in Ecclesia: Deinde multitudo vocum harmoniam reddit gratiorem & numerosiorem. Ideo pluralitas Cantores juvat, non perturbat. Verum alia est reliquorum officiorum ratio. Statis horis exercentur, & nimia multitudine Officialium perturbantur. Hinc fit quod Lectores, aliique ordines, quod Cantorum est facile usurpent, & aliquando hoc necessitas exigit. Sed Cantores vix possunt aliorum officia exercere. Hinc est quod supra Zonaras conquestus est, Lectores prope omnes proprio munere derelicto Cantorum officium usurpasse. Speciale quid narrat Balsamon in c. 4. in Trullo de sui temporis Cantoribus. *Ante omnia nota ex hoc præsenti canone, quod olim Cantorum Ordo non ex Eunuchis solum, ut hodie fit, constituebatur, sed ex iis qui non erant ejusmodi.*

VI. Discrimen notandum est inter Cantoratum & cæteros Ordines, quod cæteri ordines subordinati sunt, & ideo inferior suscipiendus, ut Superior legitimè suscipiatur. Verum Lectoratus & Cantoratus sese disparatè habent; sunt collaterales, non inferiores. Unus alterius susceptionem non postulat. Sed apud Syros Maronitas, res alio modo sese habet, Cantoratus est gradus ad Lectoratum. Ideo diversæ sunt ordinationes; ut videre quis potest in eorum rituali à nobis Latinè & Syrè edito. Aliæ sunt differentiæ Syri ritus à Græco. Apud Syros tam Cantor quam Lector ante altare consecrantur, & post consecrationem ipsi altari admoventur, quod Græci nunquam faciunt. Cantori seu Psaltæ datur Liber Psalmorum gestandus: Non dicitur quod ex eo aliquid legat. Ratio videtur in promptu: Quoniam ipsius munus non est legere, sed cantare. Initiatus igitur legere non debet; Psallere vero cum cantu non est opus, videtur indecens.

cens. Ideo Pſalterium datur illi ad geſtandum, non ad cantandum. Quis autem illi det Pſalterium, non definitur, ſicut nec in ritu Lectoris. Non enim apud eos refert, an Epiſcopus, an alius, an ipſemet, cum apud Orientales non conſideretur inſtrumenti traditio, ſed illius uſus, & exercitium. Lectori apud Syros duæ in ritu tribuuntur Lectiones, una Ezechielis, altera Iſaiæ, nulla Apoſtoli. Unde colligi poſſe videtur apud eos officium Lectoris ultra lectiones veteris Teſtamenti ſeſe non diffundere. Præter lectiones iſtas, nullum colligitur aliud ex ritu Syro Lectoris officium; cætera miniſteria ad Subdiaconum pertinent. Lectores & Subdiaconi apud Syros Maronitas, ut etiam A apud Neſtorianos, Orarium deferunt, non ſecus ac Diaconi; ſed Pſaltis apud neutros conceditur iſta prærogativa. Verùm quantum ex Neſtorianorum ritu colligi poteſt, Cantoratus non eſt illis ordo peculiaris; nec Lectoratus & Subdiaconatus conferuntur apud eos in Sanctuario, nec Libri Ordinatis aut ordinandis traduntur. Nihil denique apparet præter manus impoſitionem & orationem, quod in eo- B rum ordinationibus materiæ & formæ rationem induere poſſit. Hæc de Ordinibus & Ordinationibus Latinorum, & Græcorum, aliorumque populorum Orientalium dicta & diſputata ſunto.

EXERCITATIO XV.

DE TONSURA CLERICALI SECUNDUM Latinos & Græcos.

CAPUT PRIMUM.

Tonſuræ Clericorum & Monachorum antiquitas, & cauſæ enarrantur. Plures aliæ cauſæ teſtimoniis Patrum demonſtrantur. Tonſura comæ Latinis & Græcis Ethnicis ignominioſa. Tonſuræ figura circularis, ideo dicta corona. Quanta fuerit.

I. DE Tonſura Clericali verba facturi, tractationem noſtram in octo potiſſimum capita dividemus. Primum inquiremus in iſtius Tonſuræ antiquitatem: Dein de illius inſtituendæ cauſis agemus: Tertio de figura Tonſuræ diſputabimus. Quarto Clericos duplicem coronam vulgo geſtaſſe demonſtrabimus. Quintò, an corona per raſuram facta antiquæ ſit obſervationis. Sextò Tonſuram olim ab omni ordinum gradu non fuiſſe ſeparatim ut nunc datam, ſed cum primo collatam. Septimò qua occaſione mos inolevit, ut ſeparatim conſerretur. Denique quomodo hæc omnia ſeſe habeant apud Græcos, explicabimus.

II. Antiquiſſimum eſſe Clericos tondendi morem dubitari non poteſt. Cum enim faſtus ſecularis ex comæ ornatu, cincinnorumque fimbriis calamiſtratis gloriolam captare ſoleat, dubium non eſt quin iſtius vanæ oſtentationis anſam omnem Capillorum reſectione Clericis ademerint primi Eccleſiæ Chriſtianæ fundatores. Sic de hac re teſtatur Pontificale Damaſi in Aniceti Pontificis vita, *Conſtituit ut Clericus comam non nutriat, ſecundum præceptum Apoſtolicum.* Carthag. IV. c. 44. *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat.* Agath. c. 20. *Clerici qui* C *comam nutriunt, ab Archidiacono, etiamſi noluerint, inviti detondeantur,* quod repetitur Capit. c. 234. lib. 7. Idem decernunt multa alia Concilia, Barcinon. c. 3. Toletan. 4. c. 40. Romanum ſub Gregorio II. c. 7. Autor vitæ S. Suiberti apud Surium 1. Martii, *Scientiam ſacrarum Scripturarum, & bonorum operum ſumens exemplum, Tonſura Eccleſiaſtica coronam devotè ſuſcepit,* Sæpe apud Greg. Tur. de Laicis qui ſeculari vitæ renuntiant, ut Eccleſiaſticæ ſeſe conſacrent, D dicitur, Tonſuratus eſt, Tonſurari ſe fecit, veluti de primo gradu quem figebat vitæ Clericalis candidatus. Ut hiſtor. l. 6. c. 9. de Badegeſilo Majore domus regiæ, ſtatim ac à Rege in Epiſcopum deſignatus eſt, dicit. *Qui tonſuratus, gradus, quos Clerici ſortiuntur, aſcendens, poſt quadraginta dies migrante Sacerdote ſucceſſit.* Lib. 5. c. 5. *Mundericus a Rege indultus ac tonſuratus, Epiſcopus ordinatur.* Et paulò poſt eodem capite, *hic tonſo capite Presbyter ordinatur.* Ita cap. 29. lib. 10. Cap. 8. vitæ S. Audoeni, de eo ſcribitur E *Clerici Tonſuram accepit, uno, eodemque tempore etiam ipſo Eligio viro Dei comam ponente.* Ideo cum S. Gregorius declaraſſet ſe velle per viros Eccleſiaſticos quælibet miniſteria & negotia Eccleſiaſtica tractare, magna Laicorum multi-

tudo Ecclesiasticam vitam profiteri voluit. Quibus verbis hoc enuntiat Joan. Diaconus? *Ob hoc se nonnulli Procerum sub obtentu Religionis primo tonsurare cœperunt.* Lib. 2. c. 15. vitæ S. Gregorii. Ad eam tamen eos admittere nolebat, nisi prius longo tempore in Laico habitu, aut Monastico, constitutos probasset, ut idem capite sequente refert. Cyrillus in vita S. Euthymii scribit Otreium Melitensem Episcopum, qui regnante Theodosio seniore vivebat, Euthymium baptizatum totondisse, & in Lectorum numerum cooptasse. Euagrius lib. 2. c. 26. de quodam scribit, coma tonsa Presbyterum esse factum. S. quoque Gregorius Nazianzenus de nonnullis conqueritur qui nihil aliud contulerant ad Episcopatus dignitatem, quàm quod comam, cui alendæ & ornandæ turpiter studuerant raserint, oratione in Maximum. Hæc evidenter demonstrant Tonsuram Clericalem esse in utraque Ecclesia, Occidentali & Orientali antiquissimæ observationis, illiusque originem ab aliis non esse quàm ab Apostolis derivatam.

Eadem erat Monachorum observantia, ut ex S. Dionysio constat, qui Tonsuræ istius Monachalis rationes fusè persequitur, atque etiam ex Socrate histor. l. 3. c. 1. qui scribit Julianum abrasa cute vitam Monasticam simulasse. Ideo S. Augustinus c. 33. de opere Monachorum, acriter Monachos reprehendit, qui relicta tonsura comam alebant. Epiphanius quoque hæresi 80. eadem de causa in nonnullos Mesopotamiæ Monachos graviter invehitur, ut & S. Hieronymus in Epistola ad Eustochium de custodia Virginitatis, *Sed ne tantum videar disputare de fœminis, viros quoque fuge quos videas catenatos, quibus fœminei contra Apostolum crines, hircorum barba, pallium nigrum, & nudi in patientia frigoris pedes, &c. Sunt alii, de mei ordinis hominibus loquor, qui ideo Presbyterium & Diaconatum ambiunt, ut mulieres licentius videant. Omnis his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat, crines calamistri vestigio rotantur.* Imo ista in secularibus non ferebant primi Christiani, ut videre est apud Clementem Constitut. lib. 1 c. 3. *Pulchritudinem a Deo tributam ne insuper ornes, quin potius tempera eam modestè apud homines, non capillum nutriens, imo conscindens, ac concirpens, ne pexus & comatus, aut unguentis delibutus, eas mulieres ad te pellicias, &c.* Ita Tertullianus de cultu fœminarum c. 8. & Concilium in Trullo c. 96. & in hunc canonem Zonaras, qui in pravos sui temporis mores invehitur. Idem de Christianis autores Ethnici non obscurè testantur. Lucianus in Dialogo qui Philopatris inscribitur, Clericum Christianum describit è montibus ad Ecclesiam venientem, detonsa coma, nomenque & Prophetiam quandam literis hieroglyphicis deferentem Ammianus quoque li. 12. testatur Theodorum quendam Ecclesiæ ædificandæ Præfectum Juliano imperante, morte affectum, qood *cirros puerorum licentius detonderet*: Pueros innuit à Theodoro Clericatui initiatos. Tonsuræ Clericalis antiquitatem ista mihi videntur necessario demonstrare.

IV. Illius usurpandæ causa jam adnotata est, & comprobata, ut scilicet fastus secularis variæ comæ compositione intumescere solens, A non modo deprimeretur, verum etiam illius occasio penitus præscinderetur. Duas alias istius moris causas reddunt autores Ecclesiastici. Illum enim ab imitatione Nazaræorum veteris Legis derivant, de quibus c. 6. Numerorum multa Moses. Hanc sententiam amplectitur Isidorus de officiis Ecclesiasticis lib. 2. c. 4. *Hujus ergo exempli usus ab Apostolis introductus est, ut hi qui in divinis cultibus mancipati, Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est, sancti Dei, crine præciso innoventur, &c. Hoc & Nazaræos illos Priscillam & Aquilam in actibus Apostolorum primos fecisse legimus, Paulum quoque Apostolum, & quosdam Discipulorum Christi, qui* B *in hujusmodi cultu imitandi ex iterunt.* Quem sequuntur Patres Conc. Aquisgranensis c. 1. fusè repetitis Isidori verbis. Eandem originem notant, Alcuinus de divinis officiis, cap. de Tonsura Clericorum, Rabanus Maurus lib. 1. cap. 3. Gemma Animæ c. 193. Hugo de S. Victore l. 2. de Sacramentis part. 3. c. 3. Lombardus lib. 4. dist. 24. & eos secuti plerique Scholastici.

V. Nonnulli alii antiqui autores Tonsuræ Clericalis occasionem à S. Petri Apostoli consuetudine repetunt; in qua sententia est Ceolfridus Abbas in Epist. ad Naitanum Pictorum regem, quam refert Beda historiæ Anglor. l. C 5. c. 22. & approbat Amalarius lib. 4. de Ecclesiast. officiis c. 39. licet de hac Epistola l. 2. c. 5. antequam eam apud Bedam legisset, dubitaverit. Ceolfr. verba hæc sunt, *Neque verò ob id tamen in coronam attondemur, quia Petrus ita attonsus est; sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis ita attonsus est: idcirco & nos qui per eandem passionem salvari desideramus, ipsius passionis signum cum illo in vertice, summa videlicet corporis nostri parte gestamus*, Deinde exaggerata illa ratione, quod Christus nos per passionem à peccatorum tribulis & spinis liberavit, æquum esse ut illius insignia in capite perpetuo gestent Clerici, non secus ac Ecclesia universa crucem, qua admonemur carnem nostram cum vitiis & concupiscentiis crucifigere, con- D similes addit rationes, *Ut se etiam irrisiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo sufferre, ipso etiam frontispicio doceant. Ut coronam vitæ æternæ quam repromisit Deus diligentibus se, semper expectare, proque hujus perceptione, & adversa se mundi, & prospera, contemnere designent.* Antiquus ordo Romanus oratione in ordinationem Clerici ad hanc rationem alludit, *Oremus Dominum nostrum Iesum Christum pro hoc famulo suo N, qui ad deponendam comam capitis sui pro ejus amore, & exemplo B. Petri Apostoli festinat, &c.* Eadem nonnulli alii rituales supra relati.

VI. Aliam rationem reddit S. Isidorus loco E citato, *Est autem in Clericis tonsura signum quoddam, quod in corpore figuratur, sed in animo agitur: scilicet, ut hoc signo in religione vitia resecentur, & criminibus carnis nostræ quasi crinibus exuamur, atque inde innovatis sensibus, ut comis rudibus enitescamus, expoliantes nos, juxta Apostolum, veterem hominem cum actibus suis, &c.* Eandem rationem fusius prosequitur Amalarius lib. 2. c. 5.

VII. Alias rationes paucis verbis reddit Rabanus Maurus c. 3, lib. 1. tam ex sua quàm alio-

rum sententia, *Sunt quoque quidam Doctorum, qui asserunt diversis ob causas Petrum Apostolum hunc ritum primum sumpsisse primitus, ut formam & similitudinem Christi in capite gestaret, dum pro redemptione nostra crucis patibulum subiturus, à nefanda Judaeorum gente acutis spinarum aculeis crudeliter coronaretur. Deinde ut Sacerdotes veteris & novi Testamenti in tonsura & habitu discernerentur. Postremò ut idem Apostolus, suique successores, & sesquipedes, ridiculosum natura ludibrium in populo Romano portarent; quia & horum Barones, hostes exercitus superatos, sub corona vendere solebant.* Hæc descripsit verbum è verbo Rabanus de Epistola Althelmi Britannorum Episcopi ad Gerontium Britonum Regem, Edita est Epistola illa 44. inter S. Bonifacii Epistolas. De Althelmo autem, & ejus sanctitate & doctrina multa habet Beda l. 5. histor c. 19.

VIII. Postremam hanc rationem confirmat autor Gemmæ animæ lib. 1. c. 195. *Petrus quoque Apostolus a gentibus captus, & ad ludibrium Christianorum traditus, barba rasus, & capite decalvatus. Quod ipse deinceps in ministerio fieri jussit, quod incredulos quamvis inscios, tamen Deo permittente, in figuram operatos intellexit: Sicut & crux olim fuit subsannatio, nunc est Ecclesiæ gloriatio,* &c. Germanus Episcopus Constantinopolitanus in theoria rerum Ecclesiasticarum idem mysterium Tonsuræ Clericalis enarrat, institutam scilicet *ut imaginem referret venerandi Apostoli Petri, qui cum missus esset ad prædicationem Domini & Magistri, ei tonsa est coma ab iis qui ejus sermoni non credebant, ut illuderetur ab ipsis, eique Christus Magister benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam convertit,* &c. Ante omnes hanc rationem reddiderat Gregorius Turonensis c. 8. lib. de gloria Martyrum, *Petrus Apostolus ad humilitatem docendam caput desuper tondi instituit.*

IX. Hæc autores illi appositè satis ad morem Ethnicorum Latinorum & Græcorum, quibus tonderi & radi ignominiosum erat, servitutisque insigne. Unde Suetonius in Cajo c. 35. *Pulchros & comatos quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat*, & Philostratus in Apollonio Tyanæo lib. 7. scribit eum à Domitiano Imperatore in carcerem conjectum, & ejus jussu, ignominiæ causa, capillo barbaque tonsum. Eâdem ignominia refert Prochorus c. 10. Joannem Euangelistam ab eodem Imperatore affectum. Idem narrat Sanct. Cyprianus Epistola 77. de multis Martyribus ad metalla damnatis. Græcis quoque servitutis indicium erat coma tonsa. Unde Aristophanes in Avibus, ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις. *Servus cum sis comam geris*, quod apud eos in proverbium abierat, sicut & περικείρειν τὸν πλοκάμους, circumtondere comam pro, ludibrio aliquem habere. Hinc Lucianus in Misanthropo, sic Jovem irridet ἀλλ' ὁ γενναῖος, καὶ γιγαντολέτωρ, καὶ τιτανοκράτωρ, ἐκάθησο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ' αὐτῶν, *Sed egregius Gigantum exterminator, & Titanum domitor, sedebas, cum tibi cæsaries ab illis circumtonderetur.* Quod igitur primis Ecclesiæ Institutoribus ludibrio factum est, ipsi postea in trophæi argumentum, & insigne converterunt.

X. De Tonsuræ istius figura nunc est nobis agendum. Antiquissima illius figura fuit, ut nunc, circularis. Anicetus Papa apud Ivonem Decreti p. 6. c. 46. Gratiano dist 23. c. 21. *Clerici juxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant.* Ad quid aliud alludit Sanct. Augustinus epist. 47. ad Proculejanum Episcopum Donatistam, *Honorant nos vestri: honorant vos nostri: Per coronam nostram nos adjurant vestri; per coronam vestram vos adjurant nostri.* Eundem morem, ut ex iisdem verbis apparet, conservaverant Donatistæ ab Ecclesia discedentes. Ita quoque qui ad Sanct. Augustinum scribit Epist 26. *Fratres tuos, Dominum meum Alypium, & Dominum meum Euodium, ut meo nomine salutes precor coronam tuam.* Sanct. Hieronymus, sive quis alius 12 q. 1. c. Duo sunt, de Clericis verba faciens, *Hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ab institutione Romana Ecclesia in signum regni quod expectatur.* Antiquus autor in vita Sanct. Gaugerici apud Surium 11. Augusti, scribit Magnericum Trevirensem Episcopum. *Gaugericum suis manibus sua super eum benedictione totondisse, regiaque ac Sacerdotali corona Domino perpetuò famulaturum insignivisse.* Gregorius Turonensis in vita SS. Patrum c. 17. de S. Nicetio verba faciens, *Ab ipso ortus sui tempore Clericus est designatus. Nam cum partu fuisset effusus, omne caput ejus, ut est consuetudo nascentium Infantium, a capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu vero modicorum pilorum ordo apparuit, ut putares ab eisdem coronam Clerici fuisse signatam.* Sidonius Apollinaris lib. 4. Ep. 13. de Germanico Episcopo hoc habet, *Vestis adstricta, tonsus cothurnus, crinis in rotæ speciem accisus, barba intra rugarum latebras mersis ad cutem secta forficibus.* Beda loco cit. & in fine ejusdem capitis, aliisque locis, ut lib. 4. c. 1. de Theodoro Romæ in Cantuariensem Archiepiscopum consecrato, *Qui Subdiaconus ordinatus quatuor expectavit menses, donec illi coma cresceret, quo in coronam tonderi posset.* Lib. 5. ejusdem historiæ, ad finem cap. 13. Et in vita S. Cuthberti Episcopi, *Postquam servitutis Christi jugum, Tonsuraque Petri formam in modum coronæ spineæ caput Christi cingentis, Domino adjuvante, susceperat,* &c. Idem asserunt S. Germanus Constantinopolitanus Patriarcha Bedæ æqualis, Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus locis prænotatis; Ivo Carnutensis in sermone Ordinandorum, aliique post eos innumeri.

XI. Explicata Tonsuræ Clericalis figura, de ejus quantitate non immeritò quis percontabitur, An scilicet parvus fuerit circulus in summo capitis vertice, an verò circulus multò major maximam capitis partem complectens: ut nunc Monachorum esse solet corona, aut saltem qualem nunc Episcopi gestare solent? Tonsuram illam longè ampliorem fuisse, quàm nunc esse soleat, omnino videtur asserendum. Qualis illa fuerit describi non potest exactius quàm Concilii IV. Toletani verbis, c. 40. *Omnes Clerici, vel Lectores, sicut Levitæ & Sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquant. Non sicut huc usque in Galliciæ partibus facere Lectores videntur, qui prolixis ut Laici comis, in solo capitis apice modi-*

modicum circulum tendent.° *Ritus enim iste in* A *Hispaniis huc usque Hæreticorum fuit*, &c. Eandem coronæ figuram & amplitudinem nobis repræsentant Isidorus & Concilium Aquisgranense locis citatis. *Quod verò detonso capite superius, inferius circuli corona relinquitur, Sacerdotium, regnumque Ecclesiæ in eis existimo figurari. Tiara enim apud Veteres constituebatur in capite Sacerdotum: Hæc ex bysso confecta, rotunda erat quasi sphæra media; & hoc significatur in parte capitis tonsa. Corona autem latitudo est circuli aurei qua Regum capita cingit. Utrumque itaque signum exprimitur in capite Clericorum, ut impleatur etiam corporis quadam similitudine, quod scriptum est, Petro Apostolo perdocente. Vos* B *estis genus electum, regale Sacerdotium, &c.* Comparatio illa Tonsuræ cum aureo circulo quo caput reges cingunt, nec non verba illa, *detonso capite superius, inferius circuli corona relinquitur*, quantæ fuerit olim amplitudinis corona ista manifestè docent. Nam præterquam quod verba ista vix aliter possunt explicari, eadem sunt quibus Concilium Toletanum allatum describit figuram illam coronæ latam & amplam, qua Clericos omnes insigniri jubet. Idem non obscurè docent Beda, & alii plures supra citati, qui spineæ coronæ Christi formam referre dicunt, ut & antiquus ordo Ro- C manus, & alii Rituales, in oratione post acceptam tonsuram, *Et sicut similitudinem coronæ tuæ eum gestare fecimus in capite, sic tuam virtutem, & hæreditatem subsequi mereatur in corde.*

CAP. II.

Clericos duplicem gestasse coronam, majorem & minorem. Majore tantum Monachi insigniebantur. Monachi longos capillos gestantes improbantur. Clerici antiquitus radi prohibebantur. D *Solvuntur quæ contra objici possunt. Tonsura coronæ minoris, erat altera depressior antequam rasura esset in usu. Figura Tonsuræ varia. Triplex figura in Anglia olim commemorabatur, quarum una tantum probabatur. Quorundam Hæreticorum in Hispania peculiaris.*

I. QUarto loco nobis proposuimus rem explicandam quæ multis non modo nova, sed etiam improbabilis videbitur, Clericos olim duplici corona insigni- E tos fuisse, majore, & minore; majore quæ circulus erat capitis longè majorem partem occupans, cujus ratione dicta est dimidio sphæræ similis; minore quæ extabat in vertice capitis, & in prioris umbilico, quæ majore longè depressior erat. Antiquorum tamen testimonia hoc mihi videntur non inevidenter innuere. Illa referam, ut de iis Lector quid sentiendum sit, judicet. Hanc duplicem coronam perspicuè mihi videtur describere au- A tor Gemmæ animæ lib. 1. c. 193. *Christus Rex & Sacerdos, fecit nos sibi & Sacerdotes & reges. Pars capitis rasa est signum Sacerdotale, pars crinibus comata, signum regale. Sacerdotes quippe Legis tiaram, id est, pilleolum ex bysso, in modum quippe sphæræ rotundum in capite portabant; Reges aureas coronas gestabant. Ergo rasa pars capitis tiaram, circulus crinium refert coronam.* Et clarius c. 197. *Nostra autem Tonsura in Lege exprimitur, dum coronula quatuor digitorum super mensam coram altari, & desuper minor coronula aurea fieri præcipitur. Per mensam in qua propositio panum ponebatur, nostrum altare accipitur, cui quotidie panis Christi impo-* B *nitur. Corona quatuor digitorum per circulum crinium nostrorum exprimitur, superior autem coronula per plattam figuratur.* Per *plattam* dictionem Gallicam, superiorem coronam intelligit autor, qui erat Augustodunensis Presbyter. Platta dicebatur vulgo propter rasuram. Gallis, Plat, est aliquid planum, lævigatum, extensum.

II. Amalarius trecentis annis isto autore antiquior idem videtur docere l. 2. c. 5. *Quapropter capilli in inferiore parte capitis manent. Circulus verò capillorum virtutem æqualitatis rationi undique consentientem significat, &c. Superiorem partem capitis rasorio sæpe renovamus,* C *cum foris sollicitudine superfluas, temporariasque cogitationes de superiori parte animi resecamus. In inferiore parte coronam portamus, cum ea quæ secundum mundum necessariò gubernare debemus, concorditer cum ratione æquamus.* Eodem tempore Hulcbaldus Monachus scribens Sanct. Lebuini vitam, sic nobis istius sancti coronam figurat, *Præterea gestans quasi tiaram veri Sacerdotii in detonsa superioris capitis parte, necnon exprimens in inferiori dignitatem regalis coronæ, gaudebat munus expleri in hac typica similitudine, quod B. Apostolus Petrus universali collatum gaudet Ecclesiæ. Vos*, inquit, *estis genus electum, regale Sacerdotium, &c.* Eandem Tonsuræ Clericalis figuram Isidorus su- D pra citatus, Concilium Aquisgranense, aliique verba Isidori repetentes non obscurè exprimunt his verbis, *Quod verò detonso capite superius, inferius circuli corona relinquitur, Sacerdotium regnumque Ecclesiæ in eis existimo figurari, &c. Utrumque itaque signum exprimitur in capite Clericorum, &c.*

III. Althelmus de quo capite præcedente in Epist. ad Geruntium Britonum Regem, idem videtur non obscurè significare. *Cæterum in veteri Testamento Tonsura signum à Nazaræis, id est, Sanctis, ni fallor sumpsit exordium. Est enim regale, & Sacerdotale stemmatis indicium. Nam tiara apud veteres in capite* E *Sacerdotum constituebatur. Hæc ex bysso retorta rotunda erat, quasi sphæra media: & hoc significatur in parte capitis tonsa; corona autem, latitudo aurea est circuli, qua Regum capita cingit. Utrumque ita signum exprimitur in capite Clericorum, Petro dicente, Vos estis genus electum, regale Sacerdotium. Hoc ritu tondendi & radendi, ut vitia resecentur, signatur, ut crinibus carnis nostra quasi criminibus exuamur.* Pleraque ista ex Isidoro transcripsit. Idem de Hugone à S. Victore dicendum l. 2. de Sacramentis,

tis, p. 3. c. 1. & de Magistro Sententiarum l. 4. dist. 24. Petrus Pictavinus in glossis ad hunc Sententiarum locum, *Est corona Clericalis nudata & abrasa partis capitis circumductio. Nudatio est in vertice, Tonsura est ab inferiori parte, id est, circa aures & oculos.*

IV. Id confirmat Germanus CP. Patriarcha in Theoria rerum Ecclesiasticarum, *Rasura capitis Sacerdotis, & rotunda ipsius sectio per medios crines, est vice coronæ spineæ quam Christus gestavit. Duplex illa corona ex capillis expressa, caput Sacerdotis cingens; repræsentat venerandum Apostoli Petri caput, qui missus ut Dominum & Magistrum prædicaret, ab incredulis ludibrii causa tonsus est, &c.* Stephanus Gerlachius Constantinopoli ad Crusium de Græcorum ritibus scribens Hieremiæ Patriarchæ tonsuram sic describit: *In medio capitis rasura est, in syncipite corolla, in occipitio & temporibus longi capilli, sicut in omnibus illis Monachis.* Omnes Monachi Græci, omnesque Episcopi, qui ex iis fere semper eliguntur, tonsuram rotundam latissimam in medio capite gestant, subtus verò capillos prælongos, & fere muliebres. A quo tempore hic mos cœperit, ignoro: Id in quibusdam Mesopotamiæ Monachis plurimùm improbat Sanct. Epiphanius hæresi 80. Itaque antiquitus Clerici duplicem coronam gestasse videntur, amplam unam, quæ ad eam quam nunc Monachi deferunt, proximè accedebat. Sed hæc novacula, seu capillorum abrasione non figurabatur; solummodò capilli depressius ibi forfice tondebantur, quàm in parte inferiore, ita ut circulus exprimeretur, qui coronæ regalis vicem mysticè referebat, & hæc propriè erat tonsura Clericalis. Alteram longè minorem in summo capitis vertice novacula expressam, quæ tiaræ Sacerdotalis vicem mysticè gerebat. Hac posteriore Monachi non insigniebantur, ut nec Pœnitentes priore, sed æqualiter per totum caput in luctus & mœroris signum tondebantur.

V. Quæri potest an coronula ista per rasuram vertici capitis impressa, ima antiquitate nitatur. Obstare videntur Sanct. Hieronymi verba in c. 44. Ezechielis, quæ disertissimè testari videntur rasuram Christianis Clericis fuisse insolentem. *Quod autem sequitur, ne caput suum radant, neque comam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua, perspicue demonstratur, nec rasis capitibus sicut sacerdotes, cultodesque Isidis, atque Serapis nos esse debere; nec rursum comam demittere, quod propriè luxuriosorum est, barbarorumque, & militantium; sed ut honestus habitus sacerdotum facie demonstretur, &c. Juxta quod dicimus, nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos esse demittendos, ut operta sit cutis, &c. Caput viri Christus est, quod peccator conculcat, & despicit, & ut ita loquar, radit novacula, & aufert ejus pulchritudinem.* Hunc morem fuisse non Occidentis tantùm, sed etiam Orientis ex Sanct. Hieronymo manifestum est, qui generaliter loquitur, nec Orientem ab Occidente distinguit. Erat autem senex cum illos commentarios scriberet, totumque Orientem non modo sæpius peragraverat, verum etiam in eo, ut omnes sciunt, magnam vitæ partem transegerat. His favet quod rasuræ antiquiores autores mentionem non faciunt, sed crinium tonsuræ, ut ex antecedentibus patet. Imò plurimùm miratur Sanct. Epiphanius quosdam Mesopotamiæ Monachos qui Barbam radere solebant. Epiphanio consentiunt Concil. Chartagin. IV. c. 44. & Barcinon. c. 3. Licet Gregor. VII. lib. 8 Registri, ep. 10. Occidentalem Ecclesiam dicat ab ipsis Ecclesiæ Christianæ primordiis Barbam radendi morem conservasse. Sed Gregorius memoria falsus morem ab aliquot seculis inductum, credidit esse perpetuum.

VI. Multa tamen videntur objici posse Sanct. Hieronymo, tam ex coætaneis, quàm ex antiquioribus autoribus. Gregorius Nazianzenus Orat. 19. Patris sui mores describens, ait illi non fuisse *promissam barbam, aut capitis ad cutem usque rasi exornationem.* Videtur innuere cæteros Clericos ex more capitibus fuisse rasis, quos tamen ipsius Pater non imitabatur. Verum Nazianzenus rasuram novacula factam non intelligit, sed veras & synceras humilitatis actiones fictis & veris opponit, alludens ad nonnullos Clericos & Monachos qui simulandæ humilitatis causa, barbam promissam gestabant, & capillos ad cutem usque tonsos, hoc est, tonsuram cæteris profundiorem. Elias Cretensis in hunc locum, *per exornationem in cute, profundam tonsuram, atque ad pellem usque accedentem intelligit.* Ab hac hypocrisi Patrem suum alienissimum fuisse scribit, & modestiam mediocritatemque, in qua virtus consistit, semper coluisse. Deinde rasuræ nomen non expressit Nazianzenus, sed dixit, ἢ κεφαλῆς ἐν τῷ χρῷ κόσμησιν, *vel capitis in cute ornatum.* Itaque hæc verba Monachorum aut Clericorum rasuram non arguunt, sed tonsuram solito profundiorem quam Pater ipsius, ut & cætera extrema, semper vitavit. Minoris roboris est argumentum petitum ex orat. 28. ubi Maximum perstringens ait, Nonnullos ad pastoralis muneris administrationem nihil aliud contulisse, *quam quod comam, cui ornandæ & alendæ turpiter studuerant, raserunt.* Græcè enim sic habetur, οὐδὲν εἰς ποιμαντικὴν εἰσενηνοχότας, ἢ τὸ κεῖραι κόμας ἃς κακῶς ἤσκησαν. *Qui ad pastorale munus nihil aliud contulerunt, quam quod comam totonderunt, cui turpiter ornandæ studuerant.*

VII. Eodem sensu intelligenda sunt quæ de Juliano Apostata ait Socrat. l. 3. c. 1. historiæ, *abrasa cute vitam Monasticam simulasse,* ἐν χρῷ τε κειράμενος τὸν τῶν μοναχῶν ὑπεκρίνετο βίον. *in cute tonsus vitam Monasticam simulabat,* id est, profundiore, & depressiore utens tonsura. Minus urget quod dicere videtur Euagrius lib. 3. c. 26. Martianum quendam rebellantem, victum & latitantem captum esse, & coma abrasa Presbyterum factum: Græcè enim scribitur, καὶ τὴν κόμην ἀποθέμενος πρεσβύτερος χειροτονεῖται. *Et coma deposita Presbyter ordinatur.* Sanct. Paulinus epist. 7. ad Sever. videbitur forsan evidentius rasuram à Clericis & Monachis usurpatam demonstrare, cum de iis ait, *nec improba attonsi capitis fronte crinitos, sed casta informitate capillum ad cutem cæsi, & inæqualiter semitonsi, & destituta fronte prærasi.* Sed contrarium potius mihi videtur colligendum. Notat enim Laicorum morem qui prælongos crines

circa

circa frontem in gyrum attondebant. Contrà A ait Monachos facere, & capillos frontem attingentes præradere, ne eos calamistro iourendi, & crispandi occasio daretur. Sed hanc rasuram, si concedatur, de pauculis tantùm pilis qui super frontem variis cum artificiis attrahi possunt, intelligere debemus; de cæteris capillis ait tantùm, partim ad cutem tonsos fuisse, partim semitonsos. Clericorum igitur capilli in universum tonsi erant modestè; partis scilicet superioris tonsura longè erat inferiore depressior, sed qui circa frontem capilli videbantur prærasi. Denique objici potest Aniceti Pontificis Epistola, qui Clericis prohibet *ne comam nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant.* B Sed hæc Epistola quam præfert antiquitatem non sapit, nec est hic amplius in eam inquirendum.

VIII. Oritur ex præcedentibus nova quæstio: Si capitis rasura antiquioribus illis temporibus à Clericis non usurpabatur, Quomodo tum duplex illa corona distinguebatur, major scilicet quæ tonsurâ figurabatur, & minor quæ rasurâ? Constare enim videtur duplicem coronam in usu fuisse antequam mos radendi capitis invaluisset. Respondeo ista distincta fuisse eminentiori & depressiori tonsura, ita ut major fuerit eminentior, & longiore capillo; minor verò depressior, quæ lapsu temporis in rasuram degeneravit. Dici etiam posset ad ra- C suram, illam propter exiguam admodum sui quantitatem, antiquos non attendisse.

IX. Percontaberis an una & eadem fuerit ubique Tonsuræ figura Difficile est huic quæstioni generaliter respondere. Dici potest quod Ceolfridus Abbas Naitano Pictorum regi scribebat apud Bedam, historiæ Anglorum lib. 5. c. 22. *Verum si profiteri nobis liberum est, quia tonsuræ discrimen non noceat quibus pura in Deum fides, & charitas in proximum syncera est, maximè cum nunquam Patribus Catholicis, sicut de Pascha vel fidei diversitate conflictus, ita etiam de Tonsuræ differentia legatur aliqua fuisse controversia.* D *Inter omnes tamen quas vel in Ecclesia, vel in universo hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam nobis amplectendamque jure dixerim ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait, Tu es Petrus, &c.* Tonsuræ Clericalis erat in Anglia celebris triplex figura. Primam vocabant Angli Tonsuram S. Petri, quæ erat Romanorum & totius Occidentis propria. Secundam Sanct. Pauli, quam in Oriente Monachi gerebant. Hoc docet Beda cap. 1. libr. 4. historiæ Anglorum, ubi refert Theodorum Monachum Græcum à Vitaliano Papa post ordinationem suam in Angliam missum esse. E *Subdiaconus*, inquit, *ordinatus quatuor expectavit menses, donec illi coma cresceret, quo in coronam tonderi posset. Habuerat enim tonsuram more Orientalium Sancti Pauli Apostoli.* Quamobrem vocent Angli Tonsuram Orientalium, Tonsuram Sancti Pauli à nemine hactenus explicatum legi. Tertiam Tonsuræ Clericalis formam vocabant per ludibrium Angli, Simonis Magi coronam. Hanc Tonsuram gestabant, Britones, Scoti, & Picti. Illius figuram describit Ceolfredus apud Bedam l. 5. histor. c. 22. *Quæ aspectu in fronte quidem superficie corona videtur speciem præferre; sed ubi ad cervicem considerando perveneris, decurtatam eam quam te videre putabas, invenies coronam. Ut merito talem Simoniacis, & non Christianis habitum convenire cognoscas.* Unde hanc Tonsuræ Clericalis figuram acceperint Angli à Simone Mago originem accepisse, nec ipsi explicant, nec ab aliis explicatum legi: Erat tamen apud eos eo tempore res vulgatissima. Forsan cum Romanæ Tonsuræ quam amplectebantur, S. Petrus autor prædicaretur; Tonsuræ gentium sibi exosarum à sua dissimilis originem, ad majorem dissidii execrationem, in Simonem Magum S. Petri capitalem inimicum derivarunt.

IX. In Hispania alius mos invaluerat quem Toletani Patres decreto suo tollere conantur. Quidam Laicorum more comas promissas toto capite gestabant, solummodo in summo capitis vertice circulum modicum tondebant, ut illis esset coronulæ loco. Prohibetur ejusmodi corona Concil. Tolet. IV. c. 41 eo quod sit Hæreticorum proprius, jubeturque ut omnes Clerici *detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquant.* Monachi nonnulli Mesopotamiæ nullam videntur habuisse coronam in capite, sed more mulierum longos capillos, barbam vero rasam, quod plurimum improbat Sanct. Epiphanius. Alii mores mihi incogniti forsan apud alios viguerunt. Si quis comparaverit Tonsuræ hodiernum morem, & coronæ pro gradus eminentia dilatationem cum iis quæ ex Antiquorum scriptis retulimus, colliget quoque Tonsuræ Clericalis figuram hodiernam ab antiqua nonnihil variasse.

CAPUT III.

Tonsura simul cum primo Ordinum gradu antiquitus conferri solebat, eratque pars illius ceremonialis. Quando & qua occasione Tonsura & vestis Clericalis, separatim ab omnibus ordinibus dari cœpit.

I. MOs ab aliquot seculis inolevit, ut Tonsura Clericalis separatim ab omni gradu Ordinationum conferretur, quasi gradus quidam esset, & ordo ab omnibus separatus; illique paulatim plurima & eximia privilegia concessa sunt, quibus frui quotidie videmus qui ea sola insigniti sunt. Pinguiora enim Sacerdotia, quæque paucissimis, & levissimis oneribus sunt obnoxia, ejusmodi Clericis ut plurimum donantur, licet nullo gradu Ecclesiastico, ne ostiariatu quidem, aut Lectoratu donati sint. Hinc passim videre est, præsertim in Gallia, puellos reditibus Ecclesiasticis quàm opimis undique circumfluentes, in ea Tonsura senescere, nulloque unquam gradu Ecclesiastico initiari. Ideo quæri jure potest an antiquitus res sic se haberet, an verò Tonsura pars quædam ceremonialis esset gradus, sive ordinis, qui primò confe-

rebatur-

rebatur, Ostiariatus, aut Lectoratus, aut alterius pro regionis consuetudine primò collati. Separatim datam non fuisse, sed simul cum primo ordine, velut ritus illius collationi annexus, multa suadere videntur. Hujus rei conjectura est, mea quidem sententia, admodum probabilis, quod antiquiores canones & Decretales, Tonsuræ Clericalis nullam mentionem faciunt, sed statim à Laicatu transeunt ad Ostiariatum. Constat tamen Clericos tonsos fuisse. Primus igitur ad Clericatum gradus erat Ostiariatus, seu Lectoratus; atque in ejus collatione, tonsuræ Clericali inaugurabatur Laicus, eoque primo gradu suscepto tum Clericus dicebatur. Siricius Epist. 1. c. 8. *Quicunque se Ecclesia voverit obsequiis, à sua infantia ante pubertatis annos, baptizari, & Lectorum debet ministerio sociari, qui ab accessu adolescentia usque ad tricesimum ætatis annum, si probabiliter vixerit, una tantum, & ea quam Virginem communi per Sacerdotem benedictione percepit, uxore contentus, Acolythus, & Subdiaconus esse debebit*, &c. Zosimus Epist. 1. c. 1. *Quis ille tam arrogans, &c. qui prius velit dicere quam discere? assuescat in Domini castris, in Lectorum primitus gradu, divini rudimentis servitii, nec illi vile sit, Exorcistam, Acolythum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri, nec hoc saltu, sed statutis majorum ordinatione temporibus.* Et capite 3. *Hæc autem in singulis gradibus observanda sunt tempora, si ab infantia Ecclesiasticis officiis nomen dederit inter Lectores, usque ad vigesimum ætatis annum continuata observatione perduret. Si major jam & grandævus accesserit, ita tamen ut post baptismum statim se divina militia desideret mancipari, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinquennio teneatur, exinde Acolythus, &c.*

Similiter Concilium Bracarense c. 38. *Ex Laico ad gradum Sacerdotii nemo veniat, nisi prius anno integro in officio Lectorum, vel Diaconatus, disciplinam Ecclesiasticam discat, & sic per singulos gradus ad Sacerdotium veniat.* Pontificale Damasi in Cajo, *Cajus constituit ut omnes ordines in Ecclesia sic ascenderent: Si quis Episcopus fieri mereretur, ut esset Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, sequens Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, exinde Episcopus ordinaretur.* Idem probant nonnulli canones Synodi Romanæ sub S. Sylvestro habitæ, nec non evidentissimè qui sequuntur, Carthagin. III. c. 19. *Placuit ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.* Et Vasense II. c. 1. *Cum ad ætatem perfectam Lectores pervenerint, si aliquis eorum pro carnis fragilitate uxorem habere voluerit, potestas ducendi conjugem non negetur.* Pueri igitur cum Clericatui offerebantur, simul quoque Lectoratui initiabantur, nec tum consueverant Episcopi ordinibus non initiatos tondere. Hujus rei exemplum nobis suppeditat S. Sulpitii vita apud Surium 17. Januar. *Austregesilus Bituricensis Antistes à Theoderico principe obtinuit, ut liceret ipsi S. Sulpitio docendi in Ecclesia munus deferre. Videbat enim doctrina gratia multitudinem censinere. Annuit sine mora rex, ut tonsis capillis in Clerum ille transiret. Itaque per gradus ad altiora promotus, etiam Leviticum est adeptus ministerium.* Tonsus est, & in Clerum cooptatus, ut populum docere inciperet. Quid aliud est quàm simul cum tonsura ad Lectoratum esse provectum? Alia ejusdem moris apud Latinos exempla plurima capite primo istius Exercitationis relata sunt, & capite sequenti eundem morem apud Græcos hactenus vigere demonstrabitur.

III. Tantùm abest ut aliqui ordinibus non initiati dicerentur Clerici, ut dubitatum aliquando fuerit an minorum ordinum Clerici, eo nomine vocari deberent. Responsum tamen est à Concilio Carthagin. III. c. 21. in eorum favorem, *Clericorum nomen, etiam Lectores, & Psalmista, & Ostiarii retineant.* S. Isidorus initio l. 2. de officiis Eccles. ubi incipit de Clericis verba facere, sic Clericum definit, *Itaque omnes qui in Ecclesiastici ministerii gradibus ordinati sunt, generaliter Clerici nominantur.* Deinde toto libro agens de Clericis, quibus adjungit Psalmistas, Custodes sacrorum, Chorepiscopos, ne verbum quidem facit de eo hominum genere quod sola Tonsura sine ullo ordine insignitum est. In eo tamen Libro postquam de illis omnibus Clericis, & eorum ordinibus egit, separatis Capitulis de Monachis, de Pœnitentibus, de Virginibus, de Viduis, Conjugatis, Catechumenis verba facit. Agit equidem de Tonsura, sed non ut de ceremonia solitaria, sed ut communi omnibus ordinibus, & omnibus Clericis, & omnium qui Dei cultui consecrati sunt, propria. Nec ullo verbo doceti potest cum agnovisse Tonsuram aliquam Clericalem extra omnes ordines collatam. Hactenus ejusmodi est Græcorum & antiquissima & recentissima praxis. Tonsuram clericalem simul cum Lectoratu conferunt, ut capite sequenti docebimus.

IV. Septimò quæritur, quando, & qua occasione Tonsura Clericalis dari cœpit, & ab ordinibus separari. Id mea sententia factum est circa annum à Christo septingentesimum, hac data occasione. Parentes filios suos impuberes, imò fere infantes Ecclesiasticis officiis consecrabant, & Episcopis instituendos offerebant. Eos Episcopi in eadem domo educandos & instruendos curabant, ut essent Cleri reparandi velut Seminarium. Eorum institutioni senex aliquis è Clero præficiebatur, atque ut plurimum Archidiaconus. Cum autem propter ætatis infirmitatem Ostiariorum aut Lectorum officiis in Ecclesia fungi non possent, Ordines istos illis non conferebant, sed solam Tonsuram cum veste Clericali: Tonsuram ideo ab ordine separantes, ne pueri isti Ecclesiæ ministeriis parentum pietate devoti, ut prorsus seculares & prophani, hominum oculis comparerent. Longo post tempore quod in pueris fiebat propter ætatis infirmitatem, in ætate valentibus usurpatum est, Tonsuraque Clericalis, ut ordo quidam ab aliis separatus, quibuscunque separatim collata est.

V. Hæc assertio, si varia illorum temporum testimonia simul comparentur, non inevidenter constare poterit. Concilium Toletan. II. c. 1. *De his quos voluntas Parentum à primis infantiæ annis Clericatus officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox cum detonsi,*

A *vel ministerio Lectorum contraditi fuerint, in domo Ecclesiæ sub Episcopali præsentia à Præposito sibi debeant erudiri. At ubi octavum decimum ætatis suæ compleverint annum coram totius Cleri plebisque conspectu, voluntas eorum de expetendo conjugio ab Episcopo perscrutetur, &c.* Et Tolet. IV. c. 24. *Si qui in Clero impuberes, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant deputati probatissimo Seniori, quem Magistrum Doctrinæ, & testem vitæ habeant, &c.* Concilium Aquisgran. c. 125. idem statuit, atque in statuti confirmationem B refert canonem præcedentem.

VI. Ordo Romanus editus, qui continet ceremonias omnes in Ecclesia Romana observari solitas ante circiter septingentos annos, atque etiam multò antiquiores, ubi de ordinibus agit, ita præfatur, *In quacunque schola reperti pueri bene psallentes tollantur inde, & nutriantur in schola Cantorum, & postea fiant cubicularii. Si autem Nobilium filii fuerint, statim in cubiculo nutriantur, & hanc accipiant potestatem ab Archidiacono, ut liceat eis super linteum villosum sedere, quod mos est ponere super sellam equi: Deinde sicut Sacramentorum codex* C *continet, quando & ubi fuerit, usque in Subdiaconatus officium ordinentur: Diaconi verò atque Presbyteri nunquam nisi in publica ordinatione.* Sed ante omnia tonsura illis adhuc puellis conferebatur, ut constat ex oratione quæ ibi ad tonsurandum refertur, *Domine Iesu Christe qui es caput nostrum, & corona omnium Sanctorum, respice propitius super infantiam famuli tui N. &c.* atque etiam ex titulo orationis, *Oratio ad puerum tonsurandum.* Vestem quoque mutabant, & induebant Clericalem, ut patet ex prima & secunda præfatione ad Clericum faciendum, *Adesto Domine supplicationibus nostris, & hunc famulum tuum N. benedicere dignare cui in tuo sancto nomine habitum* D *religionis sacra imponimus, &c.* Nonnulli alii Rituales antiqui supra editi eadem cum ordine Romano nobis exhibent. Tum temporis pueris illis adultis cæteri ordines ad Diaconatum usque nonnunquam illis privatim conferebantur, ut ex testimonio supra allato manifestum est: Aliàs Ostiarii, Lectores, &c. publicè à Clero eligebantur ad certum titulum, sive Ecclesiam, cui ut deservirent, consecrabantur, ut ex eodem ordine constat, paulò post in titulo, *Invitatio Ordinandorum.*

CAP. IV.

Tonsura Clericalis apud Græcos & Syros simul cum Lectoratu traditur, estque pars ritus dandi Lectoratus. Aliquando Tonsura pro Lectoratu sumitur. Quare concessum Abbatibus regularibus minores ordines conferre, idque sine petita ab Episcopis venia. Quatuor Tonsuræ genera apud Græcos B *enarrantur. Clericalem Tonsuram tria hominum genera conferre poterant, & quo jure Tonsuram Clericalem non esse Sacramentum, licet multæ rationes hoc videantur suadere.*

I. Morem illum qui apud Latinos ab aliquot seculis invaluit nec Græci nec Syri hactenus usurparunt. Hactenus enim Tonsuram Clericalem cum Lectoratu conjungunt. Primò invocata Sancta Trinitate, & sigillo crucis interim peracto, tondetur in C formam crucis Lectoratui inaugurandus. Deinde manus illi ab Episcopo in Lectoratum imponitur, ut videre potes in variis Lectoris ordinationibus, quas supra ex antiquissimis Euchologiis excerptas exhibuimus, & insuper evidentissimè apud Simeonem Thessalonicensem qui singulas hujus ritus minutias persequitur. Quapropter nihil necesse est ista hîc referre. Non inde debet Lector colligere Tonsuram Clericalem apud Græcos cum Lectoratu confundi; sunt enim res distinctissimæ, & variis actionibus collatæ: Sed Lectoratus ordo non datur, nisi præcedat Tonsura; nec Tonsura nisi statim subsequatur Lectoratus; ita ut Tonsura apud eos sit D velut ceremonia ad Lectoratus collationem pertinens. Hunc Græcorum morem præter Euchologia recentia, & antiqua, multa alia confirmant.

II. Scribit Metaphrastes apud Surium sexto Aprilis in vita Sancti Eutychii Patriarchæ Constantinopolitani, qui sedebat regnante Justiniano I. cum celebraretur quintum Concilium generale, Eutychii capillos dum Constantinopoli in Ecclesia Dei genitricis Lector ordinaretur, inviro Tonsore in baptisterium cecidisse, sicque Lectoratus gratia esse sanctificatum; atque inde innumerabilis homi- E num multitudinis quam erat conversurus, augurium sumptum. Individuo nexu conjunguntur Tonsura & Lectoratus. Hinc est quod pueri tam in Oriente quàm in Occidente antiquitus Lectoris munere in Ecclesia publicè fungerentur, ut de Viatore Sanct. Justi Lugdunensis Episcopi comite refert ipsius vita antiquitus scripta apud Surium 2. Septembris, *Nec quisquam Justo se adjunxit Comitem præter unum Viatorem cujus supra mentio facta est; egregiæ sanè indolis puerum, qui tum in Ecclesia Lectoris munere fungebatur.* Et Metaphrastes apud eundem 29. Sept, in vita S. Quiriaci

riaci Anachoretæ, *Tempus ejus ortus fuit finis imperii Theodosii, junioris scilicet. Sancto verò fuit avunculus Petrus Apostolus Corinthiorum, qui Petrus B. Quiriacum cœptat in gradum Lectoris ejusdem Ecclesiæ adhuc in tenera ætate.* Testatur etiam Theodoretus in vita Zenonis, se puerum sacros Libros in Ecclesia publicè legisse. Hujus rei nulla alia ratio est, nisi quod pueri à parentibus Ecclesiæ devoverentur; nec dum mos esset eos Clericali Tonsura sine ordinis alicujus collatione insignire. Ideo Juvenes admodum ordinum alicui initiabantur. Prohibuit quidem Justinianus Imperator Novella 19. aliquem creari Lectorem ante annum ætatis 18. Sed hoc observatum non fuit, cum nec prohibitio illa, nec canones pœnam transgredienti legem illam imponant, ut notat Balsamon in can. 14. septimæ Synodi.

III. Id præterea confirmatur evidenter ex can. 33. Conc. VI. in Trullo, ubi decernunt Patres *nulli eorum omnium qui sunt juxta ordinem Clero allecti licere in ambone divinas scripturas recitare, nisi talis Sacerdotali tonsura præditus sit, & benedictionem a proprio Pastore susceperit.* Ubi simul jungunt, velut unum cum altero connexum; tonsura insignitum esse, & Lectorem esse. Hinc etiam colligitur multos tum temporis Clericorum catalogo inscriptos fuisse, qui non essent Clerici, utpote nondum Lectoratum assecuti, sed illius candidati, quibus Scripturas sacras in Ecclesia legere non licebat. Balsamon hunc canonem commentans, *Similiter & in suggestu eos solos legere debere, qui ad hoc in Clericorum numerum relati sunt, eos scilicet qui habent Episcopales Tonsuras*, id est, ab Episcopis collatas. Et aliquanto post, *Nota, quod simul ac acceperunt aliqui Tonsura characterem de manu Antistitis, eos pro Clericis habet canon.* Tonsuram de manu Episcopi collatam pro Lectoratu accipit, ob eorum individuam conjunctionem. Ideo reprehendit eos qui volunt sola Tonsura ab alio quàm ab Episcopo data insignitos, esse Clericos & Lectores. Eodem sensu commentario in Nomocan. Photii tit. 1. c. 31. Clericis solum adnumerat Presbyteros, Diaconos, Hypodiaconos, Lectores, & Cantores, nec alios Clericos ipse Photius, nec Novella Justiniani 123. noverunt.

IV. Idem & can. 14. Concilii septimi, *Quoniam ergo videmus nonnullos a pueris Cleri Tonsuram accipientes, nondum accepta Episcopi manuum impositione, & in Congregatione in suggestu legentes, & id non canonice facientes, hoc ne fiat abhinc in posterum mandamus, hoc ipsum etiam in Monachis servari.* Adeo vulgatum erat Tonsuram Clericalem, & Lectoratum idem esse, ut tum nonnullis Sacerdotes permitterent puellos tonsura, nigrisque vestibus à Parentibus indutos, publicè in Ecclesia sacras Scripturas legere, quod Concilium prohibet, donec ab Episcopo Tonsuram Clericalem cum manuum impositione susceperint. Quod apertè, & multis verbis docet Balsamon in hunc canonem. Pauca referam: *Apertè enim ostenditur quod quando quis Tonsura manuum impositionem susceperit ab Antistite, is est protinus Clericus; ut ei etiam in suggestu legere sit permissum.* Ratio propter quam est Clericus, est quod ei legere in Ambone sit

A concessum; statimque à Lectoratu accepto fit Clericus, & Tonsura ab Episcopo accepta Lector. Tonsuræ enim collatio ceremoniæ in Lectoratu accipiendo habendæ pars est. Consimiliter in can. 6. Chalcedon. *Dicimus etiam Lectores esse Clericos, & habere Antistitis manuum impositionem.* Nonnulli enim denegabant Lectoribus Clerici nomen, nedum sola Tonsura insignitis.

V. Verùm sicut dubitatum fuerat an νυμφόθεν μηλανειμονοῦντες, ut loquitur Balsamon, qui à pueris vestes nigras induti sunt, Tonsuramque, sed non per manum Episcopi susceperant, verè Clerici essent & Lectores, responsumque
B à Patribus fuit, Lectores non esse, & teneri Tonsuram ab Episcopo suo petere: Sic dubitatum est, an Tonsura Monachalis esset etiam Clericalis; hoc est, an qui Tonsura Monachali sola donatus erat, Lectoratus officio fungi posset? Respondetur à Patribus idem esse dicendum de Tonsura Monachali, quod de puerili per quam pueri Ecclesiæ consecrantur, Clericalem scilicet non esse; & opus insuper esse, ut Monachus ab Episcopo cum manuum impositione tondeatur. Hujus rei rationem reddit Balsamon in Photii Nomocan. tit. 1. c. 31 *Si datum fuerit ex sola Tonsura Monachos esse Lectores, Mo-*
C *nachi indistinctè Lectoris munia omnino exercebunt, etiamsi a Monachis Sacerdotibus tonsi fuerint, qui nec sunt Antistites Monasteriorum, nec ab Episcopis facultatem acceperunt, quod absurdum est. Porro autem fœminis quoque Monachis hoc concedetur propter Tonsuram, quod est absurdissimum.*

VI. Cum verò, ut rectè conjicit Balsamon in hunc canonem, Monachi ut plurimum deserta habitent, difficileque sit illis urbes adire, ut Episcopali manu Tonsuram accipiant, ideo Patres Præfectis eorum, modo Presbyteri sint, tonsuram Clericalem seu Lectoratum illis conferendi dant potestatem, ut canonis textus qui sequitur, evidenter docet. *Lectoris autem ma-*
D *nuum impositionem licet in proprio Monasterio etiam soli unicuique Abbati facere, si ipsi Abbati, scilicet ab Episcopo, manus est imposita, qui sit & ipse Presbyter.* Eadem potestas fit Chorepiscopo in eodem canone, vel potius conservatur. *Similiter & ex antiqua consuetudine Chorepiscopos, Episcopi permissu, oportet per manuum impositionem Lectores facere.* Lectorum tantùm meminit iste canon, sed ulterius progreditur Synodus Antioch. c. 10. Præter Lectoratum enim eis attribuit jus Subdiaconos, & exorcistas creandi, quæ repetuntur Ep. 4. S. Damaso attributa, in Concilio quoque Parisiensi, sub Ludovico & Lothario,
E lib. 1. c. 27. quæ pluribus cum de Episcopis ageremus, enarrata sunt.

VII. Scribit Balsamon nonnullos quæstionem movere, an id possit Monasterii Præfectus sine Episcopi proprii permissu, & quosdam asserere id ei non esse licitum. Sed ipse non solùm in hunc canonem, sed etiam in can. VI. Concilii Carth. contrarium opinatur, & rectè. Hoc enim privilegium Abbatibus concedunt Patres nulla Episcopalis permissionis facta mentione. Ut quid igitur illud ad Episcopi arbitrium revocare? Chorepiscoporum alia ratio: disertè enim edicit canon, ut hoc faciant tantùm cum

Episcopi permissu. Præterea illa Chorepiscoporum (A) actio plebem Christianam respicit; Abbatum verò solum suum Monasterium. Hinc obiter colligendum, Lectoratum eo tempore ordinum apud Græcos fuisse primum.

VIII. Ex iis quæ hoc capite & alibi dicta sunt, colligitur quatuor fuisse, atque etiam nunc esse apud Græcos Tonsuræ genera. Primum est Tonsura quæ fit infanti à Sacerdote, paulò post Baptismum, cujus ceremoniæ ab antiquis Euchologiis explicantur, easque in suum Euchologium retulit R. Pater Jacobus Goartius. Tonsuram illam de Infantibus esse intelligendam, multa verba demon- (B) strant, ut cum in oratione Tonsuræ dicitur, *εὐλόγησον τὸ παρὸν νήπιον benedic hunc præsentem infantem*, *νήπιον*, Infantulus, loqui impotens. Ita titulus, *εὐχὴ εἰς τὸ κουρεῦσαι παιδίον*, oratio *ad tondendum puellum*. Sæpius in eo officio dicitur *παιδίον* puellus. Et in oratione *benedic præsenti huic famulo tuo, una cum susceptore ejus*. Quod sanè de Infantulo tantùm dicitur. Sed Simeon Thessalonicensis rem definit: Quærit agens de baptismo *Διὰ τί κουρὰ ἐν τοῖς βαπτιζομένοις τελεῖται? Propter quid Tonsura fit in Baptizatis?* Respondet, *μετὰ δὲ τὸ χρῖσμα, τὸ πανάγιόν φημι μύρον, κεί-* (C) *ρει τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σταυροειδῶς τρίχας. Post Chrismationem autem, Unguenti sacri dico unctionem, tondet in crucis figuram capillos capitis ejus.* Certum est igitur paulùm à baptismo Infantulum apud Græcos tonderi, cum omnes chrismentur à Sacerdote incontinenter ab accepto baptismo. Deinde allatis variis rationibus subjungit, *ὅτι δὲ καὶ ὡς ἀπαρχὴ καὶ θυσία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐπὶ τοῦ βαπτισθέντος αἱ τρίχες Χριστῷ φέρονται· ἐκ γὰρ ὅλου σώματος ὡς ἀναθυμιάσεις εἰσίν· διὸ ὃ καὶ ὁ ἱερεὺς ἔχει ταύτας λαβὼν, οὐχ ὡς ἔτυχε ῥίπτει, ἀλλ' ἐν τόπῳ ἱερῷ τίθησιν. Insuper capilli Christo offeruntur veluti primitia & sacrificium humani corporis in baptizato. Sunt enim velut totius corporis exhalatio. Ideo Pontifex iis acceptis non ut fors tulit,* (D) *negligenter projicit, sed in loco sacro reponit.* Ajunt Sacerdotem quibusdam in locis capillos detonsos in susceptoris manum tradere, qui postea reverenter eos habet, & ad imaginem Christi crucifixi appendit.

IX. Secundum Tonsuræ genus est quod pueris jam grandioribus, quos Parentes ordinibus Ecclesiasticis consecrant, confertur, de quibus loquitur Concilium VII. can. 14. quos prohibet Scripturas sacras in ambone legere, eo quod Tonsuram per Episcopalem manus impositionem non susceperunt: Quos etiam ait Balsamon in eundem canonem, vestibus nigris à pueritia indui, ut eorum consecratio cultui (E) divino denotetur, de quibus egimus. Tertium Tonsuræ genus erat Monachale quo Monachi ad cutem usque tondebantur, longe scilicet maxima capitis parte, à vertice ad aures descendendo, prope quas circulus capillorum per totum caput inferius gyrabat. Orientales sinebant capillos illos superstites in muliebrem fere modum crescere, breviores gestabant. Occidentales Monachi, ut etiam nunc apud utrosque moris est. Tonsura Clericalis quartum erat genus de qua hactenus verba fecimus. Tria hominum genera eam conferre poterant. Primum, Episcopi jure suo & nativo; Secundum Chorepiscopi cum permissu & licentia Episcopi sui: Tertium, Monasteriis Præfecti ex Conciliorum privilegio, modo Presbyteri essent, & eam Monachis suis conferrent. Ista cum Lectoratu apud Græcos semper collata est. Hanc vulgo Græci nomine novo vocant *παπαλήθρα*, ut testatur Balsam. in can. 21. Concil. in Trullo, eoque nomine utitur qui edictum de Donatione Constantini Græcè transtulit, ut videre est apud eundem Balsam. commentario in Nomocanonem Photii tit. 8. c. 1. Tres posteriores Tonsuræ species apud Latinos usurpatæ sunt, ut ex jam enarratis constat. Primam verò nullum antiquum aut recentius monumentum mihi cognitum commemorat.

X. Quæstiones nonnullæ hic cieri possunt, quæ à Scholasticis & Canonistis disputari solent, An Tonsura Clericalis sit Sacramentum, an characterem imprimat; & his datis quæ sit ipsius materia, quæ forma. Multorum insignium Doctorum præsertim Canonistarum sententia est, Tonsuram esse Sacramentum, characteremque imprimere. Sic sentiunt Angelus in summa, Verbo, Ordo. 1. n. 1. Major in quartum dist. 24. Eckius homil. de Ordinationibus, Glossa, Innocentius III. Panormitanus, Ancharanus, & alii in cap. Contingit, de ætate & qualitate Ordinandorum. Huic sententiæ probabilitatem multa conciliant. Videmus enim ex usu Ecclesiæ Tonsuram semel susceptam, quidquid agat, vel patiatur Tonsuratus nunquam repeti, etiamsi propter crimina Clericatu degradatus fuerit. Tonsuratum beneficiorum esse capacem, Abbatem esse commendatarium, atque eo jure Monachorum priores seu Præfectos eligere, ad Sacerdotia quibus sæpe animarum cura adnexa est, nominare. Videmus nonnunquam sola Tonsura donatos omnem jurisdictionem Episcopalem exercere, Presbyteris imperare, Jurisdictionem tam in foro interno quàm externo conferre, officio abutentes punire, suspendere, excommunicare. Quæ sunt Ostiarii officia? percutere cymbalum, aperire Ecclesiam, sacrarium, & Librum ei qui prædicat. Quam leves hæ sunt prærogativæ, si cum præcedentibus comparentur.

XI. Objicies, hæc Tonsurato, qua talis est, non convenire, sed ex Papæ delegatione. Verum equidem est, sed cogita quanti momenti sit hoc ipsum in rebus Ecclesiasticis, omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ capacem esse. Rem tantam extra omnem Papæ delegationem nativa Tonsuræ Clericalis virtute habet ea decoratus. Iterum, extra specialem Papæ delegationem eadem virtute potest Abbas esse commendatarius, & consequenter Prioratus conferre, quibus varia jurisdictio conceditur. Quidni igitur Tonsura Clericalis Sacramentum fuerit, cujus collatio tantas res spirituales Tonsurato causatur. Comparentur Tonsuræ istius effectus ex ea præcisè emanantes, cum effectibus ordinum qui minores dicuntur. Sanè concesso quod ordines

mino-

minores Sacramenta ſint, multò magis Tonſura Clericalis Sacramentum erit, cum Tonſuræ effectus res ſpirituales magis attingant, gratiamque longè ampliorem, & auguſtiorem ut exerceantur, poſtulent. Inſtabis. Tonſura Clericalis eſt diſpoſitio ad ordines. Ergo non eſt ordo. Negatur conſequentia: Ita enim ſibi invicem ſubjecti ſunt ordines, ut inferior ſit ad ſuperiorem diſpoſitio, ut per ſe clarum eſt, & ex evidenti canonum mente conſtat. Itaque ut Tonſura, quia prima eſt, diſponit ad omnes ſubſequentes ordines, ſuſcipiendos; ſic Oſtiariatus od omnes qui eum ſequuntur. Idem eſt de cæteris dicendum. Facile præterea eſt materiam & formam Tonſuræ Clericali aſſignare. Cum enim materiæ & formæ ejuſmodi ſint Metaphyſicæ, in omni re morali depreheñduntur.

XII. Sed in hac materia ulterius progredi ſementem eſſet in aquam jacere. Exiſtimamus enim Tonſuram, non ſecus ac quatuor minores ordines, Sacramentum non eſſe, & con- A ceſſo quatuor minores ordines Sacramentum eſſe, potiore jure Tonſuram Clericalem Sacramentorum numero eſſe adſcribendam. Tonſuram autem non eſſe Sacramentum conſtare mihi videtur evidentiſſimè ex iis quæ demonſtrata ſunt. Antiquitus enim ab ordinum minorum primo non diſtinguebatur, ſed erat pura puta ceremonia ejus collationi connexa; B qui mos, ut dictum eſt apud Græcos adhuc perſeverat. Deinde cum ab ordinum primo disjungi cœpit, in puerorum gratiam qui minorum ordinum capaces non erant, id factum eſt; poſtea omnibus ſacrorum ordinum candidatis ſeparatim, & ante quemvis ordinem collata eſt. Denique antiqua Eccleſiæ monumenta teſtantur primò inventam & datam pro- C pter rationes quæ cum Sacramentorum natura & inſtitutione quadrare non poſſunt. Quæ ſanè omnia jam explicata & demonſtrata mihi videntur evidenter probare Tonſuram Clericalem nec Sacramentum eſſe, nec eſſe poſſe.

EXERCITATIO XVI.

DE QUATUOR ANTIQUIS DIGNITATIBUS quibus juriſdictio ab Eccleſia tributa eſt, Archipresbyteris, Archidiaconis, Oeconomis, Defenſoribus ſecundum Græcos & Latinos; atque etiam de Græcorum Chartophylace.

CAPUT PRIMUM.

Præfatio qua dignitatum Eccleſiaſticarum creandarum occaſio enarratur; & ratio aperitur qua perſuaſus autor has dignitates, non alias, hic explicandas ſibi propoſuit.

I. QUandiu Eccleſia Chriſtiana perſecutionum procellis agitata fuit, pauciſſimis contenta eſt divinorum officiorum Miniſtris. In ipſo Euangelicæ prædicationis initio ſolis præter Apoſtolos contenta erat Epiſcopis & Presbyteris: Imò ſi S. Hieronymo credimus, plurimiſque antiquis autoribus ipſius ſententiam amplectentibus; utebatur ſolis Epiſcopis, nec dum ab iis diſtincti erant Presbyteri. Vinea Domini palmites ſuos latiùs diffundente, atque ideo negotiis variis emergentibus, Apoſtoloſque prementibus, ut in Actis docetur, Diaconi per orationem & manuum impoſitionem inſtituti ſunt. Horum ordinum tantùm D meminerunt ſacræ literæ Creſcente tamen in dies fidelium multitudine, Diaconi ſoli non potuerunt ampliùs miniſteriis Eccleſiaſticis defungi. Paulatim etiam officii Eccleſiaſtici apparatus & pompa crevit, ſplendidiorque & auguſtior facta eſt, ſacrificiumque pluribus cum ceremoniis, cantibus, ſacris Lectionibus, luminaribus, celebrari cœpit; quæ omnia præſtare non poterant ſoli Diaconi. Quapropter Apoſtoli, quique ipſis ἀμέσως ſucceſſerunt, varios ſub Diaconis Miniſtros inſtituerunt, Subdiaconos, Acolythos, Lectores, Cantores, Exorciſtas, Foſſores, Janitores, quorum, ut Eccleſiæ Miniſtrorum, mentionem

faciunt antiquissimi autores Ecclesiastici.

II. Idem in Officiorum apparatu fecisse mihi videtur Ecclesia, quod facere solent, qui ex pauperibus divites fiunt. Quandiu enim in tenui fortuna victitant, sibi ipsis ancillantur, necessaria quæque ipsissimi parant sibi, ministrantque. Fortuna pinguiore facta servum comparant, atque eo solo contenti, per eum sordida, vilia, honesta administrant; secundiorem nacti, amplificant familiam, eoque magis quo prosperius res illis cedunt; adeo ut si spectabiles, illustresque evaserint, domi servorum in varios ordines distributorum, quotum alii aliis officiorum dignitate subsunt, multitudine abundent, foras verò famulitium ingens secum pompaliter trahant, incedantque comitatissimi: Ita quoque Ecclesia. Initio Presbyteris, aut Episcopis, seu Apostolis nulli erant ministri, sive Diaconi. Crescente fidelium multitudine, & ditescente Ecclesia, Diaconos primum sibi asciverunt Apostoli, quæque agere non poterant, illis commiserunt, ita ut mos inde inoleverit; Sacerdotes in officiis publicis vix quidquam sine Diaconis agere. Evadente postea Dei Ecclesia in numerosam plebem, divitiisque ejus fidelium oblationibus plurimum auctis, Subdiaconos Diaconis allegerunt, cæterosque jam enumeratos. Verum postquam Ecclesia universum orbem domuit, Imperatoresque Christi jugo caput submiserunt, his sacrorum officiorum Ministris & Officialibus non contenta, Pontificum suorum majestatem plurimis aliis circumfulgere voluit; néve multitudo perturbationem & confusionem in officio peragendo pateret, alios aliis præesse.

III. Ex his duobus principiis emanarunt omnes dignitates Ecclesiasticæ, quæ sacris Ordinationibus lapsu temporis superadditæ sunt, & insertæ. Cum enim Ecclesia Christiana non modo urbes, verum etiam oppida, pagos, vicos, villas, ad verum Dei cultum convertisset, oportuit ingentem esse in unaquaque Diœcesi Presbyterorum multitudinem, quæ sanè ab uno Episcopo sine administris commodè regi non potuit. Hinc Archipresbyteros, & Chorepiscopos ereari necessum fuit, quorum opera & ministerio Episcopi Presbyterorum & inferiorum ordinum turbas per latam Diœcesin diffusas in officio continerent. Naturæ enim humanæ infirmitas unicuique dictat neminem regendæ maximæ hominum multitudini per varia loca dispersæ, per se solum sufficere. Iethro, ut refertur Exodi 18. Mosen qui se solum quid simile facere sperabat, rectè monuit, *Stulto labore consumeris, & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium. Solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea, & consilia, &c. Provide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & Decanos, qui judicent populum omni tempore, quidquid autem majus fuerit, referant ad se, & ipsi minora tantum judicent, leviusque sit tibi partito in alios onere.* Hoc semper observarunt, observantque Respublicæ omnes, Reges, & Monarchæ, Christiani, Ethnici, & Barbari.

IV. Huic Ecclesiæ incremento & disseminationi per universam circumquaque terram,

A accesserunt sponte sua, & velut ex natura rei maximæ divitiæ Ecclesiarum Rectoribus & Ministris pietate fidelium concessæ. Reges quoque & Imperatores Christiani facti, Ecclesias munificentissimè fundaruut, eorumque Pastores liberalissimè dotarunt, ut harum divitiarum magnam partem in cultum Dei, Ministrorumque ejus alimoniam expenderent. Eos præterea in Consiliarios suos, Assessores, & Comites asciverunt, & Purpuratis suis æquales, aut etiam Superiores constituerunt. His positis, rectæ rationi consentaneum fuit cultum Dei ampliari, ritus, ceremoniasque multiplicari, ejusque Ministros consequenter. Deinde æquum non erat, Episcopos, Sacrorum Principes, di-
B vitiis abundantes, parcè, jejunè, & ignobiliter, ut è vulgo Presbyteri, sacra mysteria, officiaque divina celebrare. Oportuit ipsis plures Ministros seu Diaconos adesse, ipsisque Diaconis inferiores Ministros inservire. Hinc Archidiaconi, & Archisubdiaconi temporis progressu nati sunt. Cum autem bonis mobilibus & immobilibus abundarent Ecclesiæ, creari planè necessarium fuit Oeconomos & Defensores: Oeconomos, qui bonorum omnium curam agerent, annuos redditus conservarent, eosque juxta canonum præscripta dispensarent, & administrationis suæ rationem Episcopo, Senatuique Ecclesiastico exponerent: Defensores, qui non modo bona Ecclesiastica ab hominibus litigio-
C sis, fraudulentis, & rapacibus defenderent, verumetiam personas Ecclesiasticas à potentum injuriis atque insolentia, aliorumque calumniis & fraudibus.

V. Hinc primum ortæ sunt quatuor illæ dignitates Ecclesiasticæ, ipsa necessitate velut eas pariente & promovente; ideo omnium sunt antiquissimæ. Ex eadem radice lapsu temporis plures succreverunt. At iis vix aut nulla est attributa in Clericos & plebem jurisdictio, sed institutæ tantum sunt, ut peculiari alicui muneri & officio præessent: Eorum aliquæ puræ putæ sunt dignitates, quibus honor adnexus est, officium nullum. Dignitates nobis explicandas tanti fecerunt nonnullæ Ecclesiæ Orientales,
D ut cum eas alicui deferrent id facerent instar Ordinationum sacrarum, cum solemni consecratione, cujus ritus ex Euchologiis expressos exhibuimus. Quapropter licet potuissemus hic subsistere, & veris ordinationibus fine imposito colophonem operi nostro imponere, mihi tamen visum est scopo nostro admodum consentaneum si antiquissimas istas dignitates quarum antiqua Ecclesiarum monumenta adeo sæpe meminerunt, quas nonnullæ, ut ordinationes sacras habent, præcedentibus adjungeremus, earumque more nostro originem, progressum, officium, autoritatem, incrementa quoque & decrementa explicaremus. Illis Chartophylacis dignitatem addidimus, eo quod
E in Oriente, & antiqua sit, & ejus ministerio omnia prope in Patriarchatu suo agat Patriarcha Constantinopolitanus. Cæteras dignitates, ut novitias, & ad propositum nostrum nullomodo spectantes, prætermittimus.

CAP.

CAP. II.

De Archipresbyteris.

Quando primùm instituti sunt, & qua occasione. Græci Archipresbyterum vocant tantùm πρωτοπρεσβύτερον. Archipresbyter apud Latinos multis parœciis præest. Qui antiquitus dicebantur Presbyteri Cardinales. Protopresbyter apud Græcos præsidet tantùm parœciæ suæ Presbyteris. In Sanctuario primas habet. Curia Imperatoris habebat suum Archipresbyterum seu Protopapam. Romæ tres tantùm Archipresbyteri, olim plures. Quæ fuerit olim, & quæ nunc, Archipresbyteris apud Latinos jurisdictio, Archipresbyter dictus parochialis omnium Sacerdos. Archipresbyteri ab antiquo in oppidis constituti, dictique Decani. Quæ fuerit illis tributa jurisdictio. Etiam nunc in quibusdam locis Archipresbyteri præcedunt Archidiaconos.

I. DE Archipresbyteris verba facturi sex capita potissimum explicabimus. Primum quando & qua potissimum occasione instituti sunt. Deinde Græcos, etsi verborum pompam ament, simpliciore tamen vocabulo eos significare quàm Latinos. Tertium, alio sensu Latinis dici Archipresbyteros, alio Græcis. Quartum, aperiemus quæ sint Græcorum Archipresbyterorum, hoc est, Protopaparum & Protopresbyterorum officia, quæ jurisdictio. Quintum, quæ Archipresbyterorum Latinorum antiquissima, quæ recentior. Denique duplices fuisse antiquitus Latinis Archipresbyteros, Urbicos & Vicanos, & qua ratione hi ab illis distinguerentur.

II. Archipresbyterorum mentio primum occurrit in Concilio Carthaginensi IV. ita tamen ut eorum institutio longè videatur antiquior. Sic Patres c. 17. *Episcopus gubernationem Viduarum, & Pupillorum, ac Peregrinorum, non per seipsum, sed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.* Longo post tempore ad instar aliarum Provinciarum videntur primum instituti in Emeritensi Provincia: Ita enim c. 10. *Sancimus, &c. ut singuli nostrum in Cathedralibus nostris Ecclesiis Archipresbyterum, Archidiaconum, & Primiclerum habere debeamus.* Prima instituendi Archipresbyteri occasio hinc orta videtur. Nascente in aliqua urbe Ecclesia, Unus Presbyter cum uno Diacono regendæ Ecclesiæ sufficiebat: Verum multiplicata plebe, non uno tantum Presbytero, sed pluribus opus fuit, & tanto pluribus quanto magis plebis multitudo crevit. Cum igitur amplæ urbis maxima pars religionem Christianam amplexa fuisset, multos ibi creari Presby-

A teros necesse fuit, & consequenter eorum aliquem principem locum tenere. Primis illis temporibus principatus ille, ut mihi fit probabile, ab ordinationis antiquitate petebatur, primusque erat qui ordinatione Presbyterali cæteros antecedebat. Ideo apud antiquos autores non leguntur Archipresbyteri, ut nec Archiepiscopi. Imo prohibuerunt olim Africani Episcopi ne quis apud eos Princeps Episcoporum diceretur, sed tantùm Primas, & c. Apostolico 33. Metropolita seu Archiepiscopus dicitur tantùm primus Episcopus, *Episcopos uniuscujusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, & existimare ut caput; & nihil facere quod sit arduum, aut magni momenti præter*

B *illius sententiam.* Simplicior erat antiquissimorum Patrum nostrorum autoritas.

III. Pullulante tamen Ecclesia, & radices, palmitesque per agros & vicos diffundente, Archipresbyteris opus fuit, qui non modo Presbyterorum urbicorum, sed etiam rusticorum curam gererent. Satis tum non fuit aliquem Presbyterum honore & consessu aliis præferri. Necesse fuit unum cæteris præfici, & solicitudinem Episcopalem cum autoritate sublevare. Multiplicatis enim per varias Diœcesis Parœcias Presbyteris difficile fuit Episcopis solis tot Presbyterorum & Parœciarum solicitudinem habere. Itaque unum cæteris præposuerunt, qui iis invigilaret, leviora quæque corrigeret,

C & de difficilioribus ad Episcopum referret. Quando & ubi Archipresbyteri primum instituti fuerint, difficile dictu, quum antiquiora monumenta Ecclesiastica quæ de iis mentionem faciunt, eos nobis perhibeant jam institutos, & in Ecclesia celebres.

IV. Græci qui linguæ suæ elegantia & molli flexu abutentes, verbis phaleratis & pomposis plurimum gaudent, hac tamen in causa simpliciore verbo quàm Latini usi sunt. Archipresbyteros enim suos tantum primos Presbyteros vocant, quos una voce elegantius quàm Latinè efferunt, πρωτοπρεσβυτέρους, πρωτοϊερεῖς, καὶ πρωτοπαπᾶς. In Concilio adversus Sanctum Chrysostomum coacto Juris Orientalis l. 9. p. 557. Arsacius qui S. Chrysostomo

D successit, dicitur πρωτοπρεσβύτερος. Concilii Chalcedon. action. 10. Libanius quidem dicitur quoque πρωτοπρεσβύτερος. In Euchologiis dicuntur duo Presbyteri, ὁ πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος Presbyterum ordinandum assumere, & Episcopo præsentare. In Euchologio Allatiano exhibetur consecratio πρωτοπρεσβυτέρου, nunquam Archipresbyteri. Nunc apud Græcos vulgarius est, & populari sermone multò magis tritum, Protopapæ nomen quàm πρωτοπρεσβυτέρου, aut πρωτοϊερέως.

V. In primis autem Lectori animadvertendum est, quod nobis tertio loco enarrandum proposuimus, non omnes Presbyteros qui

E multis Presbyteris præsunt, Latinis Archipresbyteros vocari, sed eos tantum qui variis Presbyteris in variis Parœciis præponuntur. Qui multis Presbyteris in eadem Parœcia præsunt, Parœci sive Parochi, Pastores, Rectores, seu Curiones, dicuntur, Romæ & aliis locis dicebantur olim Presbyteri Cardinales. Ita quoque Diaconi Cardinales, qui in

eadem

eadem Ecclesia cæteris Diaconis præerant. S. Gregorius multis locis hoc nomen in ea significatione usurpat. Epist. l. 3. Indict. 12. ep. 14. & lib. 2. Indict. 11. Ep. 13. 14. & Indict. 10. Ep. 6. 25. Joannes Diaconus in ejus vita l. 3. c. 8. 10. 15. 16. 19. 21. Eo sensu Cardinalis nomen sumit Zacharias Papa ep. 7. ad Pipinum Regem & Francorum Episcopos, cap. 1. & 4. *De Presbyteris agrorum, quam obedientiam debeant exhibere Episcopis, & Presbyteris Cardinalibus*, atque item c. 15. Concilium Meldense c. 54. constituit, *ut titulos Cardinales in Urbibus vel Suburbiis constitutos Episcopi canonicè, &c. ordinent & dispenant.* Flodoard. l. 3. historiæ Remensis c. 21. versus med. & l. 4. c. 6. post medium; Denique Adrianus II. Epist. 2. tom. 3. Concil. Galliæ. Hinc etiam in locis citatis aliquando occurrit, *Ecclesiæ incardinare, Ecclesiæ incardinatus*, pro, Presbyterum in Ecclesiæ cardine instituere, in Ecclesiæ cardine institutus: atque etiam generalius, pro, instituere, præficere. S. Gregorius nonnunquam hæc nomina usurpat de Episcopis qui à sede sua expulsi sunt, & in vacantem forte fortuna sedem à Metropolita ad tempus ordinantur, ut in ea functiones omnes Episcopales, ut veri Pastores exerceant, quos dicit Ecclesiæ incardinari, & in ea Ecclesia Cardinales constitui Episcopos. In eadem significatione usus est hac dictione Adrianus II. loco citato. Sed hoc dimisso, ne materiæ à scopo alienæ diutius incumbamus, Archipresbyteri non dicuntur Parochi seu Parœciarum Rectores, Plebani, seu Presbyteri Cardinales, qui regunt Parœcias suas, & præsunt Presbyteris, si forte contingat plures in iis incardinari; sed ii qui ejusmodi Parochis, Rectoribus, & Cardinalibus præponuntur.

VI. Alia est apud Græcos consuetudo: Nam eorum Protopapæ & Protopresbyteri nihil aliud sunt quàm nostrates Parochi, & iis tantum præsunt Presbyteris qui degunt intra Parœciæ suæ limites. Ideo Codinus, & Notitiæ Officiorum Ecclesiasticorum, eos inter postremos Ecclesiæ Ministros recensent, & illis prærogativas tantum in Sanctuario, & sacris officiis deferunt. Antiqua Notitia *Protopapas celebrante Pontifice super sinistri chori officiis constituitur. Dat Episcopo sanctam communionem, & similiter Protopapa Episcopus, & in Ecclesia primas in omnibus obtinet.* Nonnulla alia ex Notitiis aliis in adnotationibus nostris ad ordinationes Græcas supra retulimus adnot. 22. quæ est in Protopapæ dictionem. Turcogræciæ p. 218. Theodosius quidam autor Græcus Protopapam atque ejus Vicarium sic breviter describit, *ὁ μὲν πρωτοπαπᾶς, πρῶτος τῶν ἱερέων, ὁ δὲ δευτερεύων, μετὰ τὸν πρωτοπαπᾶν ὀφφίκιον*, *Protopapas quidem primus est Sacerdotum: Qui verò secundas obtinet, officium est post Protopapam.* Habebat quoque Imperator Græcus in Comitatu suo Protopapam Clero Comitatus Præfectum, ut testatur Codinus c. 17. Hoc sanè ab antiquo. Zonaras enim in Nicephoro II. qui imperabat circiter annum 964. mentionem facit cujusdam Styliani, Palatii Protopapæ. Cedrenus quoque in Constantino VIII. qui ante illud tempus regnavit, refert Protopapam palatii cum venerandis lignis ante exercitum procedere jussum. Cum ea ætate, & nomen & officium idem Protopapæ in Palatio usurpata fuerint, certum est argumentum idem longè antea in Ecclesia viguisse, cum nemini dubium esse possit hunc morem ab Ecclesia in palatium derivatum esse. In terris Reipublicæ Venetorum subjectis Protopaparum autoritas magis diffunditur, & ad antiquorum Archipresbyterorum Jurisdictionem propius accedit, favente huic jurisdictioni Republica, ut ad exteros minus frequens sit religionis causa recursus.

VII. Romæ tres sunt Archipresbyteratus tribus Ecclesiis Patriarchalibus Basilicæ scilicet Lateranensi, Basilicæ Sanct. Petri in Vaticano, & Basilicæ Sanct. Mariæ Majoris attributi, qui ab aliquot seculis, Cardinalibus tantum conferri solent. A Bonifacio VIII. qui regulares Canonicos S. Joannis Lateranensis in seculares commutavit, inquit Octavius Pancirola in libro Italico de thesauris absconditis almæ urbis Romæ, omnes Archipresbyteri Lateranenses fuere Cardinales. Ante Bonifacium VIII. Jacobus Columna Cardinalis erat Sanct. Mariæ Majoris Archipresbyter, ut idem refert Pancirola. Antiquitus præter istos alii erant. In Synodo prima Romana sub Symmacho subscribit Cœlius Laurentius Archipresbyter S. Praxedis. In Synodo Romana sub Leone IV. subscribit Romanus Archipresbyter tituli S. Pudentianæ: Et in Synodo Romana sub Adriano II. relata in VIII. Synodo generali act. 7. commemoratur Georgius Archipresbyter tituli Sanct. Laurentii in Lucina. In Synodo generali VII. Petrus Archipresbyter Sancti Petri Legatus est Pontificis.

VIII. Superest nunc ut quæ monumenta Ecclesiastica de antiqua & recentiore Archipresbyterorum Latinorum jurisdictione, muniis, & officiis nos docent, exponamus. Jurisdictionem pro locorum & temporum varietate variam esse, modo restringi, modo ampliari, aliquando prope extingui, præscriptione quoque augeri vel minui, nemini dubium est. Quæ fuerit antiquitus Archipresbyterorum jurisdictio ex antiquis canonibus qui supersunt, aliquomodo potest adumbrari. Concilium Aquisgran. II. c. 4. Archipresbyteros & Archidiaconos vocat Episcoporum Ministros. Capitulare verò 3. Ludovici Imperatoris, quod extat p. 463. tom. 2. Concil. Galliæ eosdem vocat c. 5. Adjutores ministerii Episcopalis. Ex quibus verbis colligitur eos magna per Diœcesim autoritate gaudere. Concilia quæ sequuntur κατὰ μέρος in qua consistat, explicat. Concil. Carthagin. jam citatum docet eos curam & administrationem gessisse Viduarum, Pupillorum, & Peregrinorum. Concil. Epaun. c. 8. visitandi Diœcesim dat illis autoritatem, & de Ecclesiæ bonis ipsius nomine disponendi, *Archipresbyter dum Diœcesim tenet, de his quæ emerit, aut Ecclesia nomine Scripturam faciat, aut ab ejus quam tenet, Ecclesiæ ordinatione discedat.* In Presbyteros, Diaconos, & inferiores Clericos jus dicebat, & eos poenis coercebat, Turon. Concil. II. c. 20.

Illis

Illi verò Archipresbyteri qui talem cautelam super Juniores suos habere noluerint, & non eos habuerint studio distringendi, ab Episcopo suo in civitate retrudantur in cellam, ibique mense integro panem cum aqua manducent, & Pœnitentiam pro sibi credito Clero agant, &c. Inter juniores autem illo canone Presbyteri recensentur. Laici eos plurimùm colere tenebantur: Si quid agebant contrà, severè plectebantur, Concil. Antisiodor. c. 44 *Si quis ex secularibus institutionem aut commonitionem Archipresbyteri sui contumacia faciente audire distulerit, tamdiu à liminibus sanctæ Ecclesiæ habeatur extraneus, quamdiu tam salubrem institutionem adimplere distulerit. Insuper & multam, quam Rex præcepto suo instituit, sustineat.* Huc etiam referri potest c. 5. Concilii Ticin. sub Ludovico II. Canonicos regere solebant Episcopi per Archipresbyteros, ut videre est regulæ Chrodogangi c. 8. Ideo forsan dixit Walfridus Strabo c. ultimo libri de rebus Ecclesiasticis, *Sunt etiam Archipresbyteri, in Episcopiis Canonicorum curam gerentes.* Concilium Nannetense c. 11. dicit, velut ex antiqua consuetudine, eorum esse ordinandos Episcopo præsentare. *Episcopus quando Ordinationem facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, ferià quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civitatem, una cum Archipresbyteris, qui eos præsentare debent.* Referunt eundem can. Ivo p. 6. c. 21. Gratian. dist. 24. c. *Quando Episcopus.* Cum tanta esset Archipresbyteri autoritas Concilium Turon. 2. c. 7. severè prohibet Episcopo ne eum ab officio deponat *sive omnium suorum Compresbyterorum & Abbatum consilio.*

IX. In Decretalibus Gregorii IX. titulo de officio Archipresbyteri, nonnulla alia munera illis tribuuntur, aut eadem evidentius enuntiantur: Ad officium Archipresbyteri pertinere dicitur, *super omnes Presbyteros in ordine Presbyterali positos curam agere animarum, & assiduè in Ecclesia stare, & in Episcopi sui absentia ad vicem ejus Missarum solemnia celebrare, & Collectam dicere; diligenti cura providere ministerium Sacerdotum Cardinalium, qui solemne debent agere officium, ne aliquando cedant aut scurrilitate torpeant. Si Episcopus defuerit, providere cuncta quæ in Sacerdotum ministerio perfici debent, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, Pœnitentem infirmum consulto Episcopo reconciliare, Pœnitentiam cunctis aliis Sacerdotibus injungere.* Denique non malè à recentioribus nonnullis Autoribus dicitur post Episcopum parochialis omnium Sacerdos, quantum attinet ad Sacramentorum administrationem. Ea enim officia illo titulo ei tribuuntur, quæ hanc prærogativam evidenter demonstrant. Cui etiam conveniunt ea quæ can. 6. antiqui Concilii Regiaticini de Archipresbyterorum officio constituuntur. Sed eorum magna pars jam à longo tempore desuevit, & vix olim observata est. Quidquid sit Jurisdictiones ejusmodi consuetudine ampliantur aut minuuntur; tantumque potest quilibet, quantum consuetudine sibi conservavit, aut acquisivit: Nec consuetudo unius aut plurium locorum præjudicium infert consuetudini alterius loci. Qui de consuetudine hodierna, & Doctorum neotericorum dictatis in Archipresbyterorum jurisdictionem plura scire avet, legat Augustinum Barbosam de canonicis & dignitatibus Ecclesiasticis c. 6. deprehendet in eo quod curiositatem expleat.

X. Denique Archipresbyteri non tantùm in civitatibus instituebantur, sed etiam in oppidis, & majoribus vicis, ut colligitur ex Concilio Ravennatensi sub Joann. IX. secundæ partis c. 12. & refertur extra eodem loco, c. *ut singula.* Et multis seculis ante Joann. IX. Concilium Turon. II. c. 20. Archipresbyteros Vicanos commemorat. De iisdem videtur loqui canon, *Si in plebibus, dist.* 63. Rurales isti Archipresbyteri dicuntur etiam Decani, ut testatur Innocentius III. extra de offic. Archidiacon. c. *Ad hæc*: Et longè ante Innocentium idem docuerat Concilium Agath. ut refertur dist. 50. c. 64. & à Burchardo lib. 19. c. 26. & Ivone Decreti p. 15. c. 45. Archipresbyteri dicti videntur Decani, eo quod antiquitus Diœceses erant per Decanias divisæ, quibus præerant Archipresbyteri, ut videre est in Capitul. Caroli Calvi c. 3. tom. 3. Concil. Galliæ. Istiusmodi Archipresbyteris Concilium Ravennatense videtur tantum inspectionem & observationem morum, admonitionemque tribuere, defectûsque observati ad Episcopum relationem, non autem correctionem & coercitionem, *Propter assiduam erga populi Dei curam singulis plebibus Archipresbyteros præesse volumus. Qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verumetiam eorum Presbyterorum qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & qua unusquisque industria divinum opus exerceat Episcopo suo renuntient. Nec obtendat Episcopus, non egere plebem Archipresbytero, quod ipse eam per se gubernare valeat. Quia etsi valde idoneus est, decet tamen ut partiatur onera sua: Et sicut ipse matrici præest, ita Presbyteri præsunt plebibus, &c. Cuncta tamen ad Episcopum referant, nec aliquid contra ejus decretum ordinare præsumant.* Hic canon integer desumptus est verbum è verbo ex can. 13. Concilii Regiaticini, quod an. 850. scribitur celebratum. Nunc contra ordinem antiquum Archipresbyteri subsunt Archidiacono: Quando, quàve de causa hoc contigit capite sequente referemus. Antiquus tamen mos in quibusdam Ecclesiis perseveravit, ut Paduæ & Taurini, ubi Archipresbyteri Archidiaconos præcedunt. Jure equidem, & merito: Archipresbyter enim dicitur summus Presbyter, ut interpretatur Honorius in Gemma Animæ c. 182.

CAPUT III.

De Archidiaconis.

Archidiaconorum quando primum mentio apud Latinos. Frequens est & Antiqua apud Græcos. Dicitur & πρωτοδιάκονος. Quæ fuerit olim, & quæ nunc Archidiaconorum jurisdictio. Quæ officia intra & extra Ecclesiam. Apud Græcos nunc & ab aliquot seculis nulla est Archidiaconis jurisdictio. Ad Chartophylacem devoluta est. Tria enarrantur in quibus tamen apud Græcos præfertur summis dignitatibus. Diaconorum ambitio Presbyteris dominandi à multis Conciliis repressa; ab Hieronymo quoque & Augustino. Ambitionis Diaconicæ occasio. Spuria periodus Epistolæ assuta autoritatis Archidiac. in Presbyteros occasio. Quando Episcopi quidam Cardinales dici cœpere. Quando cæteris Episcopis præferri, & qua occasione. Quando Presbyteri Cardinales & Diaconi Episcopis, &c. Permutandorum titulorum quæ illis occasio fuit. Romæ & Constantinopoli ab aliquot seculis nulli Archidiaconi. Quæ hujus rei occasio.

I. ARchidiaconorum institutio eadem ratione, & iisdem de causis cœpit, quibus & Archipresbyterorum. Qui priores fuere, difficile dictu est. Nihil enim de hoc ex antiquis monumentis Ecclesiasticis conjici potest. Archidiaconorum ut jam vulgo institutorum mentio sæpius habetur in Concilio Carthaginensi quarto. Optatus lib. 1. Cæcilianum qui furente Diocletiani persecutione Episcopus creatus est, Archidiaconum appellat, *Cum correptionem Archidiaconi Cæciliani ferre non posset*, &c. Eum Archidiaconum vocavit ex consuetudine quæ suo tempore jam invaluerat, primum Diaconum appellandi Archidiaconum: Aliàs enim eum semper Diaconum appellat; & ita semper vocatur in exscriptione actuum proconsularium jussu Constantini Augusti facta in retractatione Causæ Donatistarum de traditoribus Deificorum codicum, quos Petrus Pithœus in lucem edidit. Idem dicendum de Pontificali Damasi cum scribit Cornelium & Lucium Pontifices ad Martyrium petitos Ecclesiæ bona Stephano Archidiacono tradidisse. S. Hieronymus in Ep. ad Euagrium dignitatis Archidiaconicæ, ut suo tempore ordinariæ mentionem facit: Sic Toletan. Concil. I. c. 20. Agath. c. 20. 23. Emerit. c. 10. Antisiodor c. 6 20. 43. Bracar. I. c 5. Isidor. l 2. de divinis officiis c. 10. & post hos Latini innumeri.

II. Frequens etiam fuit hæc dignitas apud A Græcos in majoribus potissimum Ecclesiis Initio actionum Concil. Chalcedon. recensetur Photinus Archidiaconus vices agens Theoctisti Episcopi. Et initio action. 2. Photinus alter Archidiaconus vices agens Dorothei Neocæsariensis Episcopi. Et action. 1. post hunc titulum, *Ephesi acta*, commemoratur Ætius Archidiaconus regiæ Constantinopolis, & præterea Primicerius Notariorum. Actionis sextæ initio Porphyrius Archidiaconus subsignat, vices agens Uranii Emiseni Episcopi. Hormisdas Papa B Epist. suam 30. scribit ad Theodosium Archidiaconum C P. & Veranius apud Dardanos Episcopus ad Gelasium I. per Archidiaconum, ut videre est tom. 1. Epistol. Pontificum. Sozomenus lib. 7. c. 19. historiæ varias Ecclesiarum consuetudines enarrans, scribit Alexandriæ solum Archidiaconum legere Euangeliorum codicem, in aliis Ecclesiis Diaconum. Mentionem quoque Archidiaconi sui facit S. Chrysostomus in Epistola ad Innocentium Papam, & Innocentius Epist. 27. aliàs 22. Vitalis Archidiaconi Græci, qui ab Episcopis Macedoniæ ad ipsum literas attulerat. Probabile est Archidiaconum à Græcis primò vocatum esse πρωτοδιάκονον. Sic C vocatur in Concilio adversus S. Chrysostomum convocato, Juris Orientalis lib. 9. eo sensu quo πρωτοψάλτας, πρωτοαποστολαρίους, & πρωτοπαπάδας dixerunt. Utrumque usurpatur apud S. Gregorium initio lib. 2. Epistolar. *Temporibus Papæ Gregorii, Consulatus Mauricii Augusti anno 7. depositus est Laurentius, qui primus fuerat in ordine Diaconi sedis Apostolicæ, propter superbiam & mala sua quæ tacenda duximus. Et factus est Archidiaconus Honoratus coram omnibus Presbyteris, & Diaconibus, Notariisque, & Subdiaconibus*, &c. Primus Diaconus est Archidiaconus. Ita quoque aliquando Diaconus absolutè positus, est Archidiaconus, ut lib. 1. Epistol. 10. D S. Gregorius inscribit Epistolam Honorato Diacono Salonitano, in fine tamen eum vocat Archidiaconum.

III. Archidiaconorum varia sunt sub Episcopis officia: Ideo non abs re in tertio Capitul. Ludovici Imperatoris tom. 2. Concil. Galliæ, Ministerii Episcopalis dicuntur Coadjutores. Primùm in sacris Ordinationibus celebrandis quæ describuntur in Conc. Carthag. IV. c. 5. 6. 9. quæ etiam colligi possunt ex libellis ritualibus Ordinationum quos edidimus. Varia quoque sunt illius officia in reconciliatione publica Pœnitentium, quæ legere est in Pontificali, & in antiquo ordine Romano. Cum Episcopi & Pontifices Missas solemniter celebrant, ceremoniarum magna pars ad ipsos spectat, ut legere E est Ordinis Romani quatuor primis capitibus, in quibus ceremoniæ antiquitus à Pontifice, & Episcopis observari solitæ describuntur. Viduarum, Pupillorum & Peregrinorum cura illis sicut Archipresbyteris competebat ex statuto Conc. IV. Carthag. Cum Archipresbyteris quoque bona Ecclesiæ temporalia administrabant, & administrationis rationem Episcopo reddebant, ex Conc. Bracar. I. c. 7. Curabant cæterorum Clericorum in vestibus & oris habitu modestiam; ideo jubentur à Conc. Agath. c. 20. Clericorum comam indecoram, etiam invitorum, detondere. Parœciarum Rectores ab iis

chr.sma

chrisma quotannis petebant, Antisiod. c. 6. Cum in Concilio solemnis aliqua oratio erat habenda, more solito præmonebat, *Orate*, Concil. Tolet. IV. c. 4. Si quis Clericus aut Laicus ad Concil. provocabat, provocationem suam Archidiacono Metropolitano denuntiabat, ille verò Concilio, cujus opera ad Concil. causam acturus admittebatur: Ibid. Diaconos excommunicat, Concil. Chalced. act. 10. Clericos Parochiarum in Potentum domibus constitutarum curabant, & corrigebant, Aurelian. IV. c. 26.

IV. Plurima Archidiaconi officia simul complectitur S. Isidorus Hispalensis Episcopus in Epist. ad Leudefredum Cordubensem Episcopum: Ideo quæ Archidiaconum spectant huc transferemus prout eam Garsias ad finem Conc. Toletani VIII. ex antiquo codice descripsit, *Archidiaconus imperat Subdiaconibus & Levitis, ad quem ista ministeria pertinent. Ordinatio vestiendi altaris à Levitis; cura incensi, & Sacrificii deferendi ad altare; cura Subdiaconorum de subinferendis ad altare in sacrificio necessariis: solicitudo, quis Levitarum Apostolum & Evangelium legat, quis preces dicat, seu responsorium in Dominicis diebus, aut solemnitatum: Solicitudo quoque Parochitanorum, & ordinatio, & jurgia ad ejus pertinent curam. Pro reparandis diœcesanis Basilicis ipse suggerit Sacerdoti: Ipse inquirit Parochias cum jussione Episcopi, & ornamenta vel res Basilicarum parochitanarum, gesta libertatum Ecclesiasticarum Episcopo idem defert. Collectam pecuniam de communione ipse accipit, & Episcopo defert, & Clericis partes proprias idem distribuit. Ab Archidiacono nunciatur Episcopo excessus Diaconorum. Ipse denuntiat Sacerdoti in sacrario jejuniorum dies, atque solemnitatum, & ab ipso publicè in Ecclesia prædicatur.* Denique omnia quæ de Diaconorum officiis dicta sunt, si magna cum solemnitate exequenda sunt, Archidiaconus exequitur.

V. Non est hic negligenda autoritas qua ante octingentos annos potiebantur, cujus mentionem facit Hincmarus in Capitulis suis quæ in fine tom. 3. Concil. Galliæ inserta sunt. Electio Decanorum ruralium ad eos potissimum spectabat, quam tamen Hincmarus eodem loco multis modis restringit. En Cap. 5. parag. 13. in quo ista commemorantur. *Si Decanus in ministerio vestro, aut negligens, aut inutilis, & incorrigibilis fuerit; vel aliquis eorum obierit, non inconsideratè Decanum eligite. Et si ego in propinquo sum, ad me illam electionem referte. Et si ego in longinquo sum, Decanum illum qui electus est, interim constituite, donec ad meam notitiam electio illa referatur, ut mea constitutione, aut confirmetur, aut immutetur.*

VI. In jure Decretalium lib. 1. Titulo 23. qui est de officio Archidiaconi, vix aliquid inseritur, quod præcedentibus non contineatur, ut de Visitatione Parœciarum singulis trienniis, de Abbatum & Abbatissarum in sede solemni collocatione: De jurisdictione in eorum Monasteria ipsis deneganda, nisi eam legitimè præscripserint; de missione Donatorum beneficiis in possessionem beneficii, & si quid aliud. Hæc autem omnia intelligenda sunt pro ratione consuetudinis legitimè præscriptæ. Ideo horum permulta jam ubique obsoleverunt; alia quibusdam tantùm in locis, ibique alii mores inducti. Itaque idem de Archidiaconorum jurisdictione nunc dicendum, quod de Archipresbyterorum diximus, Consuetudinem quæ in regione sua invaluit, esse sequendam. De hodierna consuetudine, & de ea scribentibus plura Barbosa cap. 5. de Canonicis & dignitatibus.

VII. Apud posteriores Græcos res omnino sese aliter habet. Licet enim apud eos vigeant Archidiaconi, omni tamen jurisdictione extra Sanctuarium & sacra officia spoliati sunt. Ea tota ad Chartophylacem & alios Exocatacœlos delata est. Hinc apud eos vulgatum est Archidiaconatum non esse dignitatem ἀρχοντικὸν, principatum, sed officium; cui etiam adjungunt ab ipso secundum. Antiquæ officiorum notitiæ, ἰδίον γὰρ ὅτι ὁ ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ δεύτερος τῶν διακόνων, ταῦτα οὐκ εἰσὶν ἀρχοντικὰ, ἀλλὰ ὀφφίκια εἰσὶ μόνον. *Sciendum quod Archidiaconus, & secundus Diaconorum, non sunt dignitates & principatus, sed officia tantum.* Idem Joannes Episcopus Citri in responsis ad Constantinum Cabasilam Dyrrachii Archiepiscopum. Interrogaverat eum Cabasilas, cujus ordinis & gradus esset Archidiaconicum officium an præesset omnibus Diaconis ut Archidiaconus, & unus è numero Dignitatum Ecclesiasticarum, & an omnibus præferretur in sacrorum mysteriorum perceptione? Respondet Archidiaconicum officium non esse ἀρχοντικὴν dignitatem, nec ex ambitiône Pontificali pendere, sed esse laboris multo tempore desudati compensationem. Deinde Archidiaconum omnibus Diaconis, sive sint in dignitatibus constituti, sive non, in tribus præferri, in Ecclesia, in altari, & in divinorum mysteriorum participatione. Similiter antiqua notitia, *Archidiaconus præ cæteris omnibus officiis honoratur, in templo, in sancto altari, & in sanctorum mysteriorum participatione.* In his tribus Chartophylaci, & cæteris Exocatacœlis Archidiaconi præferuntur: sed in regimine Diœcesis, cæterisque ad illud spectantibus, nullam habent autoritatem. Ideo nullum aliud illi officium assignatur quàm in Ecclesia & in altari. Antiquæ duæ notitiæ: *Magnus Archidiaconus, & secundus Diaconorum sunt officia. Archidiaconus quidem celebrante Pontifice dicit Evangelium: Si dicere noluerit, alius quem ipse jusserit. Secundus Diaconorum absente ab Ecclesia Archidiacono, ipsius locum tenet.* Cætera quæ posteriores Græci Archidiaconis tribuere solent, sunt ejusdem generis.

VIII. Non mihi videtur leviter prætereundus mos hodiernus qui ab aliquot seculis invaluit, quo Archidiaconi præponuntur non modo Presbyteris, sed & Archipresbyteris. Ita in jure præcipitur extra de off. Archidiaconi c. Ad hæc, *Archipresbyteri, qui a pluribus Decani nuncupantur, ejus* (Archidiaconi) *jurisdictioni se noverint subjacere.* Gratianus ante Innocentium III. idem retulerat ex Sanct. Isidoro in decretum distinct. 25. *Archipresbyter verò se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis, sicut Episcopi sui, sciat obedire; & quod specialiter ad ejus ministerium pertinet, supra omnes Presbyteros in ordine positos curam agere.* Mos iste

tam insolens tandem ubique obtinuit, & in consuetudinem canonicam degeneravit, vixque Ecclesia reperitur quæ antiquum morem observet. Refert Augustinus Barbosa, ubi supra, post Alexandrum consilio 142. n. 6. ut quid longè extraordinarium, & juri canonico adversum, Archipresbyterum in Ecclesia Paduensi & Taurinensi Archidiacono præponi, cum tamen hæc observatio sit antiqui moris nondum penitus abrogati superstes monumentum.

IX. Multis seculis hanc aut similem supra Presbyteros præstantiam ambiverunt Diaconi, semperque Conciliorum & Pontificum autoritate fuerunt repressi, sed tandem hoc obtinuerunt. Cum autem consuetudo ista semel invaluit, ex ea orta est alia longè magis ab antiqua recedens, ut non modo Diaconi, verumetiam Subdiaconi, & omnis gradus Clerici, non modo Presbyteris & Archipresbyteris, sed & Episcopis & Archiepiscopis facile data levi occasione summorum Pontificum indulgentia præponantur. Inhiantes huic honori Diacooos primum coercuit & in ordinem redegit Concilium Nicæn. c. 14. Laodicæn c. 24. Concil. Carthaginense IV. c. 37. & sequentibus, Agath. c. 65. Arelat. I. c. 14. Aodegau. c. 2. *Ut Diaconi Presbyteris noverint cum omni humilitate deferendum esse.* Gelasius I. Pontifex epist. IX. *Diaconos quoque propriam constituimus servare mensuram, nec ultra tenorem paternis canonibus deputatum quippiam tentare permittimus. Nihil eorum penitus suo ministerio applicare, quæ primis ordinibus propriè decrevit antiquitas, &c. Non in Presbyterio residere cum divina celebrantur, aut Ecclesiasticus quicunque habetur tractatus.*

X. Tot Ecclesiasticæ constitutiones ambitionem Diaconicam frænare non potuerunt. Lapsu temporis non modo πρωτοκαθεδρίαν in Presbyteros usurpavit, sed etiam jurisdictionem. Huic insolentiæ obviam iverunt Concilia, præsertim Gallicana: Parisiense sub Ludovico & Lotbario c 25. *Non solum rumore, sed etiam evidentibus factis comperimus quorundam Episcoporum Ministros; non solum in Presbyteris, sed etiam in plebibus Parochiæ avaritiam potius exercere, quam utilitati Ecclesiasticæ dignitatis inservire, &c* Postquam Concilium hoc scelus detestatum est, istorum Ministrorum avaritiam coercere jubet Episcopos: *Communi consensu statuimus, ut unusquisque Episcoporum super Archidiaconis suis deinceps vigilantiorem curam adhibeant; quoniam propter eorum avaritiam, & morum improbitatem multi scandalizantur, & ministerium Sacerdotale vituperatur, & in Ecclesiis à Sacerdotibus multa propter eos negliguntur*, sic & Aquisgran. II. c. 4.

XI. Adversus eandem Archidiaconorum in Presbyteros dominationem acriter invehitur Concil. Cabillon. II. c. 15. *Dictum est quod in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parochianos quandam exerceant dominationem, & ab eis census exigant, quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis ordinem pertinet, &c.* Refertur in Decreto dist. 94. cum hoc titulo, *Archidiaconi super Presbyteros jurisdictionem non exerceant.* Diligenter Archidiaconos suos admonebat Hincmarus, Ne Parochias circumeuntes Presbyteros gravarent, neve quid tale facerent, multis constitutionibus cavebat, quas videre est tom 3. Concil. Galliæ p. 642. 643. Hæc juxta constitutiones Apostolicas l. 8. c. 28. in quibus dicitur *Presbyter excommunicare eos quos habet infra se, si hujusmodi pœna teneantur; Diaconus verò excommunicare Hypodiaconum, Lectorem, & Cantorem, & Diaconissam, absente Presbytero, si hoc opus sit.* Hoc jure dicitur in Concilio Chalcedonensi act. 10, Maras Diaconus ab Archidiacono excommunicatus.

XII. Insolentia ejusmodi cujusdam Diaconi audita, exhorruit S. Hieronymus, ut ipse testatur in Epistola ad Euagrium, *Legimus*, inquit, *in Esaia fatuus fatua loquetur. Audio quendam in tantam erupisse vecordiam ut Diacones Presbyteris, id est Episcopis anteferret. Nam cum Apostolus perspicuè doceat eosdem esse Presbyteros quos & Episcopos, quis patiatur Mensarum & Viduarum Minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur.* Multa alia in eandem sententiam congerit, quæ alibi retulimus.

XIII. In eandem sententiam non minus acriter invehitur Sanctus Augustinus, seu autor quæstionum in utrumque Testamentum, qui S. Augustino paulò antiquior fuit, *Quidam qui nomen habet Falcidii*, inquit, quæstione 101. *duce stultitia, & civitatis Romanæ jactantia, Levitas Sacerdotibus, & Diaconos Presbyteris coæquare contendit: Non dicam præferre, quia stultum est, & forte incredibile videtur; ut nos non emendatores, sed calumniatores habeamur.* Istius æqualitatis absurditatem multis exemplis & rationibus Hieronymus, & Augustinus demonstrant. Conc. Tolet. IV. Patres c. 39. hanc insolentiam non minus exhorrent, *Nonnulli Diaconi in tantam erumpunt superbiam, ut sese Presbyteris anteponant; atque in primo choro ipsi priores stare præsumant, Presbyteris in secundo constitutis. Ergo ut sublimiores se Presbyteres agnoscant, tam hi quam illi in utroque choro consistant.*

XIV. Istius Diaconorum insolentiæ duas causas explicant, SS. Hieronymus & Augustinus, aut Augustino attributum opusc. S. Hieronymus causam refert in Diaconorum paucitatem, Presbyterorum verò multitudinem, *Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium in leges Ecclesia vindicas? Omne quod rarum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretiosius est. Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit.* Hieronymus & Augustinus de Diaconis Romanis potissimum agunt. Innumeri erant Romæ Presbyteri; Diaconi verò ex antiqua consuetudine tantùm septem, cum in aliis majoribus civitatibus plures essent Diaconi quàm Presbyteri. Verbi gratia actione 10. Concil. Chalcedon. Clerus Edessenus libellum supplicem offert, cui subscribunt 15. Presbyteri, Diaconi 38. Supra ex Imperatore Justiniano relatum est Clerum majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ definitum fuisse Presbyterorum 60. Diaconorum masculorum 100. foeminarum 40. &c. De cæteris Ecclesiis par ratio.

XV. S. Augustinus ejusdem insolentiæ aliam

aliam causam multis exaggerat: *Immemores enim elatione mentis, eo quod videant Romana Ecclesia se esse Ministros, non considerant quid illis a Deo decretum sit, & quid debeant custodire. Sed tollunt hæc de memoria assidua stationes domestica, & officialitas, quæ per suggestiones malas seu bonas nunc plurimum potest. Aut taceatur enim ne male suggerant, aut emunitur ut præstent. Hi sunt qui faciunt eos ordinis sui non considerare rationem. Dum enim per adulationem subsequuntur illis illicite, præcipites illos faciunt, ut plus putent sibi licere; quippe cum videant non sic deferri Sacerdotibus, ac per hoc anteferri se putant.* Diaconi semper æstimati sunt velut oculi Episcopi, ut loquitur autor Epistolæ primæ Sanct. Clementi ante octingentos annos attributæ, ut & prioris quæ Euaristi nomen præfert. Hoc officium postea Innocentius III. extr. de officio Archidiaconi c. 7. ad Archidiaconos decreto suo restrinxit: sed ab ipsa Archidiaconorum institutione multis ante Innocentium seculis usurpabatur, ut hoc capite multis canonibus demonstratum est. Cum igitur tam multiplex Diœcesis administratio illis esset commissa, denuntiationisque jus haberent, Episcoporum familiaritatem sibi conciliarunt, tandemque non modo Ecclesiæ consuetudine, sed etiam decreto, in Presbyteros & Archipresbyteros autoritatem & jurisdictionem obtinuerunt.

XVI. Huic rationi quæ plurimùm semper potuit, alia accessit, quam operæpretium est explicare. Citat Gratianus dist. 25. c. 1. Isidori Hispalensis jam commemorati Epistol. fere integram, cui assuta est hæc periodus, *Archipresbyter vero se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis sicut Episcopi sui sciat obedire, & quod specialiter ad ejus ministerium pertinet, supra omnes Presbyteros in ordine positos curam agere, & assiduè in Ecclesia stare, & quando Episcopi sui absentia contigerit, ipse vice ejus Missarum solemnia celebret, & collectas dicat, vel cui ipse injunxerit.* Tota hæc periodus abest ab antiquissimo manuscripto Bibliothecæ regiæ Madricensis, ex quo eam exscripsit Garcias in notis ad Concil. VIII. Tolet. neque reperitur in eadem Epist. prout refertur à Burchardo lib. 3. c. 50. & Ivone Panormiæ lib. 3. c. 41. Qui Ivonis decretum edidit, ad ea verba sic in margine adnotat, *Hæc non habentur in codice regio, suspectaque mihi perpetuò visa sunt, quod Archipresbyter subdatur Archidiacono, quod vetustum non esse in canonibus Conciliorum vel mediocriter versatus nemo ignorat.* Repugnat præterea hæc periodus officio Archidiaconi ab Isidoro paulo ante enarrato. Imperium enim illi tantùm tribuitur in cæteros Diaconos, & inferiores Clericos; de Presbyteris nulla mentio: Ubi vero Presbyteri cum Archidiacono componuntur, commemoratur semper Archidiaconus, ut Presbyterorum minister, nunquam ut Dominus, velut legenti perspicuum erit.

XVII. Spurium istud additamentum non immeritò forsan dici potest præposteræ istius autoritatis occasio. Æquum enim judicatum est quod viri sancti & antiqui testimonio confirmabatur. Refertur quoque ex Concilio Tolet. extr. de officio Archipresbyteri c. 1. Sed non magis deprehenditur in Conciliis Toletanis quàm in Isidori Epistola. Deinde multis aliis canonibus Toletanis quorum aliqui jam citati sunt, adversantur. Qui supposuit hanc periodum, dicebat cum Oreste in Electra Sophoclis

δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν·

nec sane falsus est: Tandem enim ubique fraus obtinuit, & secundum eam jure judicatum est. Alia ex Hincmaro conjici potest istius autoritatis usurpandæ occasio. Archidiaconalis illa dignitas Presbyteris in multis regionibus deferebatur, ut colligere est ex Capitulis quæ dedit Hincmarus Archiepiscopus Remensis Comministris suis an. 874. Archidiaconos enim è Presbyteris instituit, iisque eam in Diœcesis Presbyteros autoritatem delegat. Hæc igitur jurisdictio Presbyteris qui Archidiaconi erant, concessa, facilè postea in Archidiaconos qui simpliciter Diaconi erant, prorogari potuit.

XVIII. Autoritas ista quæ antiquitus præpostera judicabatur, semel acceptata & stabilita occasionem dedit instituendæ multiplicis jurisdictionis, & dignitatis antea inusitatæ. Originem & progressum istius moris in Ecclesia Romana qua spectat dignitatem, & προκαθεδρίαν, seu consessus præcessionem ex Onuphrii Libello de Episcopatibus, titulis, & Diaconiis hic exhibebimus, ex quo proportione quadam de cæteris quæ prætermittemus, judicium fieri poterit. Certum est, inquit Onuphrius, à prima Cardinalium origine ad Gregorii VII. aut etiam Urbani II. Pontificatum, Episcopos Cardinales dictos aliis non fuisse præpositos, sed consecrationis ordinem in consessu, & quolibet congressu secutos. Non enim dicti sunt Episcopi Cardinales, ut Presbyteri, aut Diaconi Cardinales, quod essent Episcoporum primi. Usque enim ad tempora notata prorsus inauditum fuit Episcopum simplicem alia ratione quàm consecrationis tempore alium præcedere. Quamobrem igitur dices, Episcopi quidam Cardinales vocabantur? Respondet Onuphrius, Cardinalium nomen Episcopis multò recentiùs attributum esse, quum Episcoporum æqualitati ab antiquitate tantopere adamatæ non conveniat, sed lapsu temporis septem Romæ, vicinos Episcopos dictos esse Cardinales, eo quod Pontifici in Ecclesia Lateranensi celebranti ministrarent, ut septem alii Presbyteri Cardinales in aliis quatuor Ecclesiis Patriarchalibus. Hoc olim Romæ usitatum fuisse commemorant antiqui Rituales; & initio Ordinis Romani, tertio scilicet & quarto titulo qua ratione id fieret, explicatur: Ubi etiam quidam Episcopi dicuntur hebdomadarii, quibus celebrante Pontifice varia munia in eodem ordine assignantur. Alia forsan potior fuit ratio, quod soli ex Episcopis Romanæ Provinciæ in Pontificis electione Presbyteris & Diaconis Cardinalibus assiderent.

XIX. Post Urbani II. Pontificatum Cardinales Episcopi cæteris Episcopis præferri cœperunt, aliquanto post Archiepiscopis, tandem Patriarchis. Verùm usque ad Alexandri III. Pontificatus extrema tempora, subactum-

que, ut ita dicam, Fridericum Ahenobarbum, hoc est, ad annum Christi 1180. ista Cardinalium supra quoslibet Episcopos πρωτοκαθεδρία ad Cardinales Episcopos tantùm pertinebat. Quod ad Presbyteros Cardinales attinet, licet cæteris Presbyteris tum præferrentur, Episcopis tamen habebantur multò inferiores, gradusque erat ad Episcopatum cardinalitia dignitas; solebantque ut plurimum ex Cardinalibus Presbyteris, aut etiam Diaconis eligi Episcopi, qui consecrati præterito Cardinalis nomine, ut Pontificatus splendore extincto, Episcopos tantùm sese insigniebant.

XX. Eo igitur tempore cœperunt Cardinales Episcopi cæteris Episcopis præferri, sed præcessionis initium ab Episcopis sumptum est, hoc est, Episcopi Cardinales cæteros Episcopos præcedere cœperunt, deinde Presbyteri, demum Diaconi. Nimium enim à vulgata & ubique observata consuetudine abhorruisset, si quis initio Presbyter Cardinalis & Episcopus dictus fuisset. Ab Episcopatu igitur Cardinali incipere oportuit: Et quidem inceptum est casu, non animi deliberatione. Primus iter aliis stravit Conradus Archiepiscopus Moguntinus hac occasione. In Schismate Friderici cum Alexandro III. Conradus secutus est Friderici partes, & ideo à Friderico pulsus est Archiepiscopatu, sed Pontifex ipsius misertus Sabinensem Episcopatum illi tradidit. Sedato Schismate, Conradus pristinum Archiepiscopatum recuperat; sed eo recuperato non se Sabinensi abdicavit, verùm utrumque retinuit, seque Cardinalem Sabinensem Episcopum, & Moguntinum Archiepiscopum appellavit. *Primus omnium Cardinalium*, inquit Ciaconius in Alexandro III. *duas Ecclesias simul obtinuit, novo, nec unquam audito exemplo.* Hinc primum mos inolevit, ut eum aliquis Episcopus exterus Cardinalis crearetur, non titulus, multò minus Diaconia, sed Episcopatus Cardinalis illi tribueretur. Brevi tamen postea ipsi Episcopi exteri titulos ambierunt, Presbyterique & Diaconi dici non exhorruerunt, sed vehementer ambierunt, eo quod qualibet Cardinalatus dignitas eos supra cæteros Episcopos longè efferebat.

XXI. Illustrissimum istius consuetudinis incipientis exemplum est Wilelmus Remensis Archiepiscopus, Theobaldi Comitis Blesensis, & Adelaidis seu Adelæ uxoris Ludovici VII. frater, Philippi Augusti Avunculus, qui creatus est ab Alexandro III. an. 1179. Presbyter Cardinalis tituli S. Sabinæ, ut refert Ciaconius. Utrumque titulum, & Archiepiscopi, & Cardinalis assumebat, & utroque ab Innocentio III. decorari solebat, ut constat ex plurimis Epistolis quas ad eum scribit, quæ habentur lib. 1. Epist. Innocentii III. Atque etiam ex sententia quam idem Pontifex pro legitimatione liberorum Philippi Augusti ex filia Ducis Moraviæ susceptorum pronuntiavit, quæ exscribitur in Gallia Christiana. Sed illis initiis dignitas Episcopalis Cardinale Presbyterali major censebatur. Ubique enim Innocentius Guillelmum nuncupat Remensem Archiepiscopum, deinde S. Sabinæ Cardinalem. Nec tantum sem-

A per id observat eum ad eum scribit, sed etiam eum ad alios, ut eodem lib. *N. Archiepiscopo Senonensi, & Petro S. Mariæ in via lata Diacono Cardinali, Apostolicæ sedis legato.* Et, *N. Veronensi Episcopo S. Romanæ Ecclesiæ Cardinali.* Ideo Rigordus Philippi Augusti Historicus, sæpissimè de Guilelmo mentionem facit, sed eum Remensem tantùm Archiepiscopum vocat, prætterita dignitate Cardinalitia, velut per Archiepiscopalem claritatem obscurata, exceptis duobus locis historiæ initio, in quibus eum Remensem primò Archiepiscopum, deinde Presbyterum S. Sabinæ Cardinalem. Malè eum dicit
B Ciaconius a Lucio tertio factum Episcopum Cardinalem Prænestinum. Diu enim post Lucii obitum S. Sabinæ tantùm vocatur Cardinalis.

XXII. Longo tempore hæc disciplina perseveravit, ut Cardinales, Episcopatus, titulos, vel Diaconias perpetuò conservarent, ita ut qui semel creatus fuerat Episcopus Cardinalis nusquam Episcopatum illum alio commutaret. Ita qui titulum Presbyteralem nactus fuerat, eum semper conservabat, nisi de Presbytero consecratus fuisset in Episcopum: Tum enim relicto titulo Episcopatum Cardinalem accipiebat. Idem de Diacono dicendum. Non prius Dis-
C coniam dimittebat quàm titulo donatus fuisset; tum dimissa Diaconia Presbyter creabatur, ut titulum presbyteralem possidere posset. Eximia hæc disciplina post annum Christi 1400. à Bonifacio IX. & Alexandro. V. primùm quatiæcœpit. Quod etiam his verbis testatur Ciaconius in Alexandro V. *nullum Cardinalem novum creavit: sed tantùm quosdam titulos mutavit. Nam ob schisma contigerat, ut plerumque duo essent in eodem Sacerdotio titulares. Hinc mutandorum titulorum in Romana Ecclesia usus manavit, quod ad eam usque diem inauditum fuerat.* Verùm quod illi necessitate & utilitate cogente fecerant,
D Posteri pro arbitrio fecerunt. Tam magni interest à canonum præscripto nunquam deflectere!

XXIII. Præterea ad Sixtum IV. usque, hoc est, post annum 1480. Diaconiæ tantum Diaconis, tituli tantùm Presbyteris, Episcopatus tantùm Episcopis concessi fuerant. Verùm Xistus hanc disciplinam primus solvit, titulosque Diaconis, & Diaconias Presbyteris tradidit. Postea longiùs ab antiquo more recessum est: Diaconiæ iis nonnunquam concessæ sunt, qui nulli gradui Ecclesiastico, sed soli capillorum tonsuræ initiati erant. Hoc postremum nescio
E an vivente Onuphrio contigerat. Consuetum est equidem ab ipsis prope, Ecclesiæ incunabulis ut Presbyteri à Metropolitis & Patriarchis ad Concilium missi ipsorum loco ante Episcopos sederent, & sententiam dicerent, ut videre est in omnibus Conciliis generalibus, & in aliis. Concilium sextum hoc extendit c. 67. ad Diaconos. Sed longè dispar ratio, alterius vice cum principibus viris sententiam dicere, & locum eorum delegatione repræsentare, atque id autoritate propria & naturali præstare. Deinde longè diversa sunt misceri & aggregari cum iis qui nativa autoritate pollent, & suffragia sua cum eorum suffragiis conjungere, & solo suo suffragio & autoritate propria superiorem ordine, absolvere, aut condemnare. Prius jure

com-

communi & luminis naturalis dictamine nititur. Posterius, privilegium est contra jus commune hoc & præterito seculo tantùm concessum, quod sola Ecclesiæ tolerantia, & benignitate exercetur.

XXIV. Contrarium tamen iis quæ modo dicimus fecisse videtur Sanct. Gregorius. Vices enim suas non tantùm Presbyteris & Diaconis commisisse legitur, sed etiam Subdiaconis. Verbi gratia Epist. 1. lib. 1. Petrum quendam Ecclesiæ Romanæ Subdiacouum in Siciliam mittit Vicarium suum, idque ait se facere ex Prædecessorum suorum consuetudine. Si quis tamen diligentius Epistolam consideret, & cum variis Gregorii Epistolis ad eundem Petrum eodem libro scriptis 9. 18. 39. 42. comparet, delegationem illam temporalia tantùm spectare animadvertet. Ubique enim res temporales illi commendat. Hujus rei causa est amplum patrimonium quod Ecclesia Romana possidebat in Sicilia, ut ex S. Gregorio & aliis demonstratur. Ad regendum istud Patrimonium procuratorem mittere solebant Pontifices. Idem dicendum de Anthemio Subdiacono ad quem sæpe simili de causa rescribit Sanct. Gregorius. Nec his contradicunt postrema verba Epistolæ primæ ad Episcopos Siciliæ, quibus semel injungit ut ad Concilium conveniant, *Quatenus qua ad utilitatem Provinciæ, Ecclesiarumque pertinent, sive ad necessitatem pauperum, oppressorumque sublevandam, sive ad monitionem omnium, atque correctionem eorum quorum excessus contigerit demonstrari, congrua cum eodem Petro Subdiacono sedis nostra debeatis moderatione disponere.* Nam hîc nihil de Petri Subdiaconi præsidentia in illo Concilio; imò nihil de ipsius sessione. Præterea nihil est quod ad rerum temporalium curam non possit optimè referri. In Conciliis enim cum quotannis semel aut bis celebrabantur, res Ecclesiasticæ, non modo spirituales, sed & temporales tractabantur.

XXV. Quanquam Romæ multi sint Cardinales, Diaconi, Presbyteri, Episcopi, & inter Presbyteros Cardinales, tres sint Archipresbyteri, nullus est Archidiaconus. Imò Romæ Archidiaconi omnes sunt extincti, qui olim plures fuere. Refert Onuphrius in libello de Interpretatione vocum Eccles. obscurarum hoc factum fuisse tempore Gregorii VII. & in Archidiaconi locum Camerarium successisse, officium Curiæ Romanæ nunc longè maximum, antea inauditum: Qua occasione id contigerit, ipse non enarrat. Forsan maximus honos Cardinalibus paulò post delatus hoc obtinuit. Nam cum Archidiaconus non tantùm Diaconos præcedat, sed etiam in eos jurisdictionem habeat, Qua ratione in Diaconos Cardinales tanta dignitate pollentes jurisdictionem suam exercuisset? Id fiet probabilius si consideremus Gregorium VII. non fuisse ultimum Archidiaconum Romanum, ut scripsit Onuphrius; sed Papam factum, Joannem quendam creasse Archidiaconum, qui postea ad Clementem tertium Antipapam defecit; *post quem,* ait Ciaconius, *nullum præterea in Romana Ecclesia Archidiaconum fuisse observavi.* Idem etiam postea factum est in Ecclesia Constantinopolitana ut testatur Codinus c. 17. *Olim quidem Ecclesia habebat suum Archidiaconum, nunc verò nequaquam: Sed habet illum Clerus Imperatoris. Causa quæritur.* Eam tamen silet Codinus. Referri posset ad Chartophylacem, cujus tanta est Constantinopoli autoritas, ut nulla supersit Archidiacono. Deinde cum Chartophylax necessariò debeat esse Diaconus, cui Chartophylacis dignitas superadditur, nihil committitur contra canones, si Archidiaconi officio fungatur. Archidiaconum illum aulicum ut esset universo comitatui honoratior, eligebat Imperator ex Exocatacœlis primariis post Patriarcham Clericis, ut docet Codinus cap. 3.

CAPUT IV.

De Græcorum Chartophylace.

Chartophylax licet Diaconus sit, consuetudine & edicto Episcopus, nedum Presbyteris, Constantinopoli præit, & præsidet. Quando hoc privilegium cœpit. Cæteris Exocatacœlis tributum. Qui, & quot Exocatacœli. Olim erant Presbyteri, nunc tantùm Diaconi. Chartophylax est Vicarius Episcopi, & manus illius dextera. Exocatacœlorum varia etyma. Quid stauropegium. Chartophylacis officium, & amplissima jurisdictio verbis Græcorum multis describitur. Chartophylax malè vertitur Chartularius. Jurisdictionis Chartophylaceæ antiquitas. Chartophylax unde dictus. Ex variis notitiis Chartophylacis munus describitur. Quando, & qua occasione magni nomen illi datum est.

I. Quod diximus tandem usurpatum fuisse apud Latinos, ut scilicet quidam Diaconi ratione dignitatis Diaconatui conjunctæ, non modo Presbyteris, verumetiam Episcopis extra sacrum tribunal, hoc est, extra functiones ad sacrificium Missæ directè pertinentes præferrentur; id etiam apud Græcos, Episcopis licet reclamantibus, tandem Constantinopoli eodem prope tempore obtinuit. Sic Balsamon in can. 18. Nicæn. *Ut autem nonnulli ex Ecclesiasticis Diaconis in Congregationibus quæ sunt extra sacrum tribunal ante Sacerdotes sedeant, fieri videmus. Et existimo hoc fieri propter dignitates seu officia. Soli enim qui à Patriarcha officiis Ecclesiasticis digni sunt habiti, sedent ante Sacerdotes, &c. At is qui nunc est sanctissimæ Ecclesiæ Chartophylax in Congregationibus quæ fiunt extra Synodum, sedet non solum ante Sacerdotes, sed etiam ante Pontifices ex constitutione inclyti Imperatoris Domini Alexii Comneni.* Refert equidem Balsamon

ſamon Epiſcopos huic privilegio ſortiter ſeſe oppoſuiſſe, ut pote canonibus contrario; ſed coactos cedere Imperatoris edicto. Edictum exſcribit eodem loco, quo teſtatur Imperator nihil ſe de hac re ſtatuere, niſi quod longa conſuetudine invaluerat; *Non ferendum regiæ meæ majeſtati viſum eſt, ut res quæ tanto tempore approbata eſt, & à prioribus Patriarchis, & ab aliis Pontificibus, ſed & ab iis qui nunc ob rem non honeſtam contendunt, longiſſimi temporis ſilentio, nunc obiter aboleretur.* Tandem concludit Imperator, quod ſi hoc non ferunt ob canonum contemptum, urbe regia excedant. Fatetur Balſamon hoc fieri παραλόγως præter rationem. Sed in tractatu de Chartophylace & primo Defenſore Juris Orientalis lib. 7. ubi de hac re permulta, iſtam conſuetudinem tuetur, quæ, inquit, multa ſcandala diverſis temporibus excitavit, variéque definita fuit, donec Alexii Comneni edicto finis huic diſceptationi imponeretur. Iſtud Alexii edictum, ſive Novella integra refertur quoque lib. 2. Juris Orientalis, eſtque decima inter ipſius Novellas.

II. Hoc privilegium nondum uſurpari cœperat paulò poſt annum Chriſti ſeptingenteſimum, quando Concilium in Trullo celebratum eſt, ut manifeſtum eſt ex illius c. 7. Licet tum Diaconi quidam ratione dignitatis ſibi collatæ πρωτοκαθεδρίας in Preſbyteros ambitioſè effectarent. *Quoniam in nonnullis Eccleſiis Diaconos officia Eccleſiaſtica habere didicimus; & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante Preſbyteros ſedere, ſtatuimus, ut Diaconus, etiamſi in dignitate, id eſt, in quovis ſit officio Eccleſiaſtico, ante Preſbyterum, ne ſedeat,* &c. Hæc ſtatuunt Conſtantinopoli in Imperatoris palatio, ducenti & viginti ſeptem Orientis Epiſcopi.

III. Annis 170. poſt hoc Concilium nondum invaluerat hæc Chartophylacis prærogativa, ut evidenter colligitur ex Scholio Anaſtaſii Bibliothecarii quod extat act. 2. Synodi 8. atque etiam ex ipſa Synodo hoc loco. Ita notat Anaſtaſius de quodam Paulo Chartophylace, *Paulus iſte Archiepiſcopus quondam fuit a Photio conſecratus: ſed quia cum cæteris qui à Photio manus impoſitionem ſuſcepere, ſecundum ſententiam Papæ Nicolai condemnatus eſt; & quoniam is erat utilis, pro conſolatione damnationis, ab Ignatio Patriarcha Chartophylax effectus eſt. Scripſerat enim & Papa Romanus, ut alia illum, excepto Sacerdotio, quantacunque vellet, dignitate ditaret.* Ignatius ne tranſgrederetur mandatum Pontificis prohibentis ne Paulo Sacerdotium redderetur, eum Chartophylacem creavit. Nondum igitur Chartophylacis dignitas Sacerdotalem, nedum Epiſcopalem antecedebat. Idem demonſtrat tota Synodus ad Nicolaum ſcribens, & inſtantiſſimè rogans, ut, ſi fieri poſſet, cum eodem Paulo Chartophylace diſpenſet, quatenus dignitatem Epiſcopatus conſequeretur. Paulò igitur, ut vult Balſamon, ante Alexium Comnenum Epiſcopis præferri cœpit Chartophylax Conſtantinopolitanus, hoc eſt, paulò poſt Græcorum a Latinis ſchiſma vulgatum. Cum autem variæ exorirentur de hac re diſceptationes inter Epiſcopos, & Chartophylacem, tandem interceſſit Alexii Comneni Imperatoris ſententia quæ litem diremit. Harmenopulus in Epitome Canonum ſect. 2. tit 4. in Scholio ad can. 7. Trull. hanc litis compoſitionem tribuit Imperatori Michaeli, *Sciendum ſoli majoris Eccleſiæ Chartophylaci conceſſum eſſe tum ex longa conſuetudine, tum ex conſtitutione ſcripta Imperatoris Domini Michaelis, ut in conventibus extra altare ante Epiſcopos ſedeat.* Michael ille Imperator eſt Michael Ducas qui paucis annis Alexium Comnenum præceſſit, & regnare cœpit, ut nonnulli adnotant, anno Chriſti, 1071. Ab eo enim ad Michaelem Palæologum nullus eſt hujus nominis intermedius. Sed Palæologus Harmenopuli ætatem ſubſequitur: Quapropter de eo intelligi non poteſt.

IV. Quæ de Chartophylace dicta ſunt, intelligi quoque debent de cæteris Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Exocatacœlis. Exocatacœli quinque aut ſex recenſentur. Antiquitus inter eos non recenſebatur primus Defenſor, πρωτέκδικος. Georgius Xiphilinus illum cæteris primus addidit, honoremque cæteris debitum cum eo communicavit. Notitiæ pleræque Officiorum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ab eo tempore deſcriptæ ſex Exocatacœlos nobis repræſentant: quanquam nonnullæ ſint quæ primo loco tertii quinarii eum ſtatuant, & leviorum cauſarum judicia tantùm ei tribuant, ut infra, cum de eo ſigillatim agemus, pluribus enarrabimus. Joannes Citri Epiſcop. ad Cabaſilam, lib. 5. Juris Orientalis, & quædam Notitiæ quas ex Bibliotheca Regia, & aliis locis exſcripſit & edidit Jacobus Goartius tam in adnotationibus ad Codinum, quàm in Euchologio Græcorum à ſe Latinè tranſlatio, idem faciunt. Codinus quoque, licet titulum Officiorum ſuperſcribat, πρώτων πιττακίων, ſex tamen enumerat primos Officiales, πρωτέκδικον primum Defenſorem cæteris 5. conjungens. Exocatacœli ſunt primi poſt Patriarcham Eccleſiæ Officiales, qui hoc ordine conſtanti recenſentur, Magnus Oeconomus, Magnus Sacellarius, Magnus Vaſorum cuſtos, Chartophylax, Præfectus Sacelli, primus Defenſor. *Hi,* inquit, *Codinus, in ſacris concionibus, ſeu conventibus, cum Patriarcha ſedent.* Quinque ſive ſex illi Exocatacœli Patriarchæ Conſtantinopolitano idem fere præſtant quod Cardinales Pontifici Romano. Nihil ad Eccleſiam quoquomodo pertinet, quod non adminiſtrent. Protonotariatus, licet eſſet primi Quinarii dignitatum prima dignitas, erat tamen ſecundum Codinum, & officialium Patriarchalium Notitias, janua & gradus ad Exocatacœlorum dignitatem aſſequendam.

V. Notat Codinus Kuropalates Exocatacœlos initio Sacerdotes fuiſſe, propriamque Eccleſiam, propriumque Clerum habuiſſe. *Quapropter,* inquit, *cum magnis & illuſtribus feſtis quilibet ſua in Eccleſia occuparetur, Patriarcha miniſtris honoratioribus carebat. Quidam ex Patriarchis voluit eos eſſe tantùm Diaconos, ut ipſi ſervirent in ejuſmodi feſtis: Quod & reipſa perfecit.* Sanè à longo tempore Preſbyteri non ſunt. Act. 1. Concilii ſexti Georgius quidam ſubſcribit

scribit Chartophylax & Diaconus. Sanè ex Novella 2. Heraclii Imperatoris colligi videtur dignitatem illam modo Presbyteris modo Diaconis fuisse eo tempore collatam. Novellæ verba capite sequenti referemus. Quidquid sit, sive ita sit, sive non, certum est istos Exocatacœlos ab aliquot seculis, & esse tantùm Diaconos, & Chartophylacem Episcopos, nedum Presbyteros antecedere. Videtur dubitari non posse tres Exocatacœlos Chartophylace priores ante Episcopos sedisse, cum Chartophylacem præcesserint. Controversia non ita facilè cum aliis emersit, ut cum Chartophylace, eo quod aliorum munera vix cum Episcoporum officiis & negotiis concurrunt. Chartophylaci enim, ut statim explicabimus, creditur omnis prope Patriarchalis jurisdictio; & officio Constantinopoli fungitur, quali apud Latinos Officialis & Vicarius Episcopi: Quali etiam antiquitus Archidiaconi. Sunt enim Chartophylaces Archidiaconi: Ita Chartophylax in fine Concilii Florentini sese appellat. Ideo sæpe contingebat ut cum Episcopis ageret & consideret. Nec etiam eadem prærogativa duobus posterioribus videtur deneganda, cum ejusdem fuerint classis & dignitatis. Sunt itaque ab aliquot seculis apud Græcos sex Diaconi quorum dignitas Episcopalem supereminet. Initio Conc. Florent. Græci Exocatacœli post Patriarcham primi Papam salutarunt, cumque in genis soli cum Episcopis osculati sunt; manum verò cæteri. Præter hos eminentiam supra Episcopos in ipsis sacrorum solemniis ambierunt Syncelli, sive familiares & Domestici Patriarchæ, ut testatur Cedrenus in Romano Argyro Imperatore, *Die Pentecoste sacro tumultuatum est, ob sessionem in sacro officio, Metropolitis non ferentibus superiore loco ipsis sedere syncellos.* Non refert quid tum aut in posterum definitum fuerit. Sed hoc tentasse, quidquid sit de eventu, insigne est Syncellorum ambitionis argumentum.

V. De voce, *Exocatacœli*, ἐξωκατάκοιλοι viri docti variè sentiunt: Nonnulli ita absurdè, ut pigeat illorum sententiam referre. Probabilius videtur dici ἐξωκατακοίλους, sive ἐξωκατακέλλους (bis enim modis deprehenditur illa dictio scribi,) quasi, extra Patriarchæ cellam babitantes, ut σύγκελλοι, viri autoritate præcipui qui in ejus palatio habitant. Alii ajunt Patriarchium in loco humili & depresso situm esse, & ideo Presbyteros, Diaconos, Monachos qui in Patriarchio, aut circa Patriarchium habitant, κατακοίλους dictos, bumiles, depressos: Eos vero qui extra hanc κοιλότητα, concavitatem, in locis eminentioribus habitabant, ἐξωκατακοίλους, Exocatacœlos. Sed præstat hic ignorantiam profiteri, quàm temerè aliquid asserere. Nomina rebus sæpe casu fortuito imponuntur. Sæpe contingit ut illo ipso tempore quo res incipiunt novo appellari nomine, unde illis advenerit, nesciatur. Quapropter præteritis his etymis, & aliis quæ excogitari possunt, certum hos Exocatacœlos fuisse Clericos in Patriarchatu Constantinopolitano post Patriarcham omnium honoratissimos; quartumque ordine fuisse Chartophylacem, de cujus officio & autoritate hoc capite nobis est agendum.

VII. Breviter ista nobis describit Codinus c. 1. n. 5. *Chartophylax tabulas habet & instrumenta quæ jura Ecclesiastica continent. Iudex est omnium causarum Ecclesiasticarum: causis quoque matrimonialibus præest. Quin & in cæteris Clericorum litibus judex est, tanquam dextera Patriarchæ manus.* Quanquam potestas hæc à Codino descripta, sit maxima, Balsamon qui è Chartophylace Constantinopolitano factus est Patriarcha Antiochenus, eam ampliorem describit. Distinguit bifariam τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια Ecclesiastica jura; in ea quæ variis modis ad Ecclesiam pertinent, & ea quæ sunt specialiter per canones Patriarchæ attributa. Prioris generis, inquit, administratio quatuor dignitatibus tradita est; posterioris autem soli Chartophylaci. Qualis sit, & in quibus versetur prioris generis administratio; ex enumeratione istarum dignitatum & brevi officii uniuscujusque enarratione facilè constabit. Sic eas describit Balsamon cui consentit Codinus. Prima est magni Oeconomi dignitas qui prædiorum Ecclesiasticorum curam gerit. 2. Magni Sacellarii, qui tam urbana quàm ulterius sita Monasteria procurat. 3. Scevophylacis, qui vasa & Ecclesiæ supellectilem custodit.

VIII. Demptis his officiis quæ tribus illis dignitatibus attribuuntur, cætera omnia quæ ad Patriarcham pertinebant, administrabat Chartophylax. Itaque omnis jurisdictio Patriarchalis, tam quæ respicit forum externum quàm quæ internum illi committitur; multis verbis hoc describit Balsam. Chartophylax, inquit, Patriarchale Bulloterium pectori suspensum gestat. Unde colligere est Patriarchæ fuisse loco illius quem nos Cancellarium vocamus, δι' οὗ τοὺς ἐλαθρεύοντας ἀσφαλίζεται σὺν σφραγῖδι, καὶ χάριτι· τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπιστρέφει σὺν γραφίδι καὶ μέλανι, τοὺς καταπονουμένους διεκδικεῖ σὺν βακτηρίᾳ, καὶ σύριγγι, καὶ τοὺς ἀξίους τῷ πνεύματι χαρισμάτων ἱερατικῶν ἀξιοῖ· τοὺς μὲν ἐκτὸς τοῦ βήματος κληρικοποιῶν, τοὺς δὲ ἐνδὸς τελειοποιῶν· διὰ τούτου καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην σχεδὸν πατριαρχικὰ καταγράφεται καὶ δίδωσι σταυροπήγια. *Per quod vim & perniciem inferentes propulsat cum sigillo & gratia; peccatores convertit cum stylo & atramento; afflictos tuetur baculo, & fistula: Et dignos per spiritum donis Sacerdotalibus dignatur: Hos quidem extra tribunal Clericos faciens, illos verò intra perficiens. Per illud describit & dat stauropegia per universam prope terram.* Metaphoricè explicat quæ per Bulloterium conficiuntur, eo quod sigilli impressione ut hæc rite fiant, opus est. Si quis ista simpliciter, atque ut sonant, interpretaretur, in multa rueret absurda, atque à consuetudine Græcorum alienissima. Stauropegium illis est jus figendæ crucis, id est, ædificandæ Ecclesiæ quod ad Patriarcham in universo Patriarchatu pertinet, & Ecclesiam ab ordinario Episcopo in suam jurisdictionem transfert.

IX. Præterea jus habet transferendi Clericos ex alienis urbibus ad urbem regiam, multaque alia illi licent multo augustiora, *Dat etiam Patriarcha Chartophylaci claves regni cœlorum, sicut charo illi Petro & discipulo data sunt a Domino. Quippe sicut Dominus ad hunc, ita*

magnus Pontifex ad illum inquit, Quidquid solveris in terra, erit solutum in cœlis; & quidquid ligaveris in terra, ligatum erit etiam in cœlis. Et quod imprimis est novum, non solùm hic tanta potestatis largam consecutus est gratiam, verumetiam si qui gratiam hanc ab ipso accipiunt. Facit enim potestatem Monachis Sacerdotii munere fungentibus audiendi confessiones hominum, & peccatorum chirographa discerpendi. Temperanda sunt Balsamonis verba. Videtur dicere Chartophylaci jus esse, in foro interno, ut ajunt, peccata dissolvendi. Verùm verba illius de jurisdictione tantùm intelligenda, quæ jus dat Presbyteris confessiones audiendi, & nonnullas censuras ferendi, licet sit tantùm Diaconus. Nunquam legi aut audivi usurpatum in Græcia Diaconum confessiones peccatorum ullo casu audivisse, iisque veniam dedisse: Nec Balsamonis verba hoc necessariò demonstrant. Inde tantùm necessariò colligitur, potestatem jurisdictionis apud Græcos, non secus quàm apud Latinos, aliquando à potestate ordinis separari, iisque delegari qui potestatem ordinis nullam habent.

X. *Præterea*, inquit Balsamon, *patriarchales cognitiones in literas refert, subscribit, & sigillo munit.* Istud sigillandi privilegium ita cuivis Chartophylaci convenit, inquit Joannes Episcopus Citri Juris Orientalis lib. 5. ut Episcopus præsente Chartophylace hoc munus alteri demandare non possit, ne semel quidem, nisi propter longum iter, causamque emergentem; id fieri necesse sit. Addit insuper Balsamon, *Magno tribunali præsidet, & jus cum homini cuivis dicit, cujuscunque tandem fortunæ sit ac sexus in quæstionibus Ecclesiasticis & animi delictorum emendatione; tum verò Sacerdotibus & Monachis in quavis criminali & civili causa. Quippe vel ad ipsas usque Gades jurisdictio Chartophylacis pertinet, si quis concesserit, etiam illic antiquos habitare CP. solio subjectos. Iam vero quod præsidet ipse duodecim Patriarchalibus notariis, αὐτοπιςίαν ἐχόντων, quibus per se certa fides habetur, &c. Ac ratione consimili, quod Metropolitanis præsidet in electionibus Episcoporum ad vacantes Ecclesias, & in iis publicis congressibus, qui extra Patriarchale fiunt tribunal. Imo etiam in festorum publicis ceremoniis atque conventibus, non solum ipsas intra portas Ecclesiæ, verumetiam quovis in loco, &c. Quonam quæso referes, auditor prudentissime? Omnino fatearis horum omnium potestatem ei tributam, propterea quod existimetur esse os, & labia, & manus quodammodo Patriarchæ,* &c. En quanta est Constantinopoli Chartophylacis autoritas. Balsamonis Interpres χαρτοφύλακα fere semper Chartularium, interpretatur, sed χαρτελάριος longè aliud sonat, Ministrum scilicet Scripturarium, Commentariensem; habetque ejusmodi aliquos Chartophylax in potestate sua, ut & Oeconomus, & alii præcipui Ecclesiæ Officiales. Joannes tamen Diaconus in vita S. Gregorii l. 2. & l. 1. c. 45. per Chartularium videtur intelligere Chartophylacem, aut virum ampla & simili dignitate præditum.

XI. Ea autem non tempore Balsamonis primum inolevit; longè est antiquior. Anastasius sanctæ Sedis Apostolicæ Bibliothecarius, qui sedentibus Nicolao I. & Hadriano II. Pontificibus scribebat, hæc adnotat in action 2. Concilii octavi quod Latinè vertit: *Chartophylax interpretatur Chartarum custos. Fungitur autem Chartophylax apud Ecclesiam Constantinopolitanam, quo Bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet infulis Ecclesiasticorum Ministrorum, & agens ecclesiastica cuncta prorsus obsequia, exceptis illis solis quæ ad Sacerdotale specialiter ac propriè pertinere probantur officium. Sine illo præterea nullus Præsulum aut Clericorum a foris veniens in conspectum Patriarchæ intromittitur. Nullus Ecclesiastico conventui præsentatur. Nullius Epistola Patriarchæ missa recipitur, nisi forte a cæteris Patriarchis mittatur: Nullus ad præsulatum vel alterius ordinis Clericorum, sive ad Præposituram Monasteriorum provehitur, nisi iste hunc approbet, & commendet, atque de illo ipsi Patriarchæ suggerat, & ipsi præsentet.* Hanc Chartophylacis autoritatem testatur Michael Anchialus Patriarcha l. 3. Juris Orientalis, nullum scilicet ad ordines sacros admittendum nisi ab eo prius examinatum, & de doctrina, ætate, vita & moribus testimonium ejus ferentem. Nihil Anastas. de privilegio illo quo Episcopos & Metropolitas præcedit; nondum enim illud usurpaverat.

XII. Anastasius rectè Chartophylacem ab etymo, chartarum custodem interpretatur. Nihil enim aliud sonat vox illa; & probabile est cum primum institutum est istud officium, nihil aliud in mandatis habuisse quàm vigilem actorum Ecclesiæ CP. & tabulariorum custodiam; sed progressu temporis amplificatam esse à Patriarchis illius autoritatem. Repugnat tamen Balsamon, sed frigida fultus ratione. *Nonnulli nomen Chartophylacis, ex eo derivant, quod membranas sive codices custodiat. Ante omnia tollendum quod inde nasci posset scandalum. Chartophylax non est custos secreti, & Ianitor (nam Ostiariorum vetus ea professio est) sed idoneus jurium Episcopalium curator.* Ratio ista priorem non tollit. Nihil enim impedit Ostiarios illos esse sub potestate Chartophylacis, & officio suo subordinatos. Nicolaus Patriarcha qui sedebat quatuor seculis integris ante Balsamonem, idem Ostiariis munus tribuit libro 4. Juris Orientalis prope initium, cum edicto prohibet ne Ostiarii mercede accepta Patriarchalium literarum exemplaria tradant; in eodem tamen edicto dicuntur Ostiarii Jurisdictioni & correctioni Chartophylacis subesse.

XIII. Alia multa addit eodem loco, & in adnotationibus ad titulum 8. Nomocanonis Photii, quæ ad honorem & ipsius magnificum incessum & comitatum pertinent, quæque ex falso Constantinianæ donationis decreto per comparationem cum Pontifice Romano & ejus Cardinalibus deducta sunt. *Ius autem habet ex hoc edicto Chartophylax equitandi in festo Sanctorum Notariorum* (Apostolorum) *equum Patriarchalem cum albo linteamine. Oporteret autem ejus caputque utpote Patriarchalis Cardinalis tegi aurea tiara, quæ etiam in Chartophylacio reservatur.* Et Juris Orientalis l. 7. iis assentitur qui fabulantur Chartophylacem cùm ejusmodi ornamentis & apparatu olim publicè incessisse. Sed mittamus Balsamonem cum purpureo suo Chartophylace hiberas nænias ut de aliis loquitur Sanct. Hieronymus libris authenticis præse-

præferentem. πάντ' ἐκεῖνα ὑπομνήματα ἐνέχεται, A καὶ ἐπὶ τῶν συνόδ'.

XIV. Variæ sunt Officiorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ Notitiæ, sed omnes magnam hanc Chartophylacis autoritatem confirmant. *Magnus Chartophylax*, inquit, Notitia una è regia Bibliotheca, *causarum omnium Index est, & Patriarcha manus dextera.* Autor Turcogræciæ ex antiquo Pachymeræ codice Augustanæ Bibliothecæ, χαρτοφύλαξ ὁ πᾶσαν ὑπόθεσιν διεξάγων, *Chartophylax ille est qui omnem causam administrat, & componit.* Alia Notitia, *Magnus Chartophylax cum celebrat Pontifex, juxta dona sancta stat. Archidiaconi quoque provinciam agens, Ad regem & Deum accedite pronun-* B *tiat. Adest vero etiam litibus omnibus in sancta Ecclesia contingentibus nomine Pontificis sententiam daturus. Sacra insuper registra matrimoniorum penes se habet, quæ postquam in registra recensuerit, ad talis Ecclesiæ Presbyterum mittit, ut illis benedicat. Adest adhuc in Episcoporum consecrationibus, consecrandum Pontificem præsentaturus. Habet sub se Chartularium & Episcoporum sententias recenset, easque ad Archiepiscopum vel Patriarcham refert.* Alia notitia sic ejus jurisdictionem describit, *Chartophylax suis vestibus indutus juxta sacras fores stat, & sancta communionis tempore dicit; Sacerdotes accedite. Offert & Patri-* C *archa suffragium Pontificibus, & Patriarchæ personam in omnibus judiciis sustinet prolaturus sententiam. Assistit quoque sponsalitiis, quarum arrha in conspectu ejus dantur, & eorum pacta describit, Sacerdote deinceps nuptias ipsas benedicturo.* Chartophylacis munia & privilegia, cum Simeonis Thessalonicensis verbis, enarrando finiam, ὁ δὲ τὰ τῶν ἱερέων ἐπισκοπεῖ, καὶ αὐτοῖς τούτοις, καὶ ἱερολογεῖ τὰ περὶ αὐτῶν, προσαγομένους ἐξετάζει, καὶ πρὸς τὸ ἱερᾶσθαι προσάγει, καὶ τὰ τῶν γάμων νομίμως φροντίζει γίνεσθαι· τὰ τῶν ἐπισκόπων δὲ καὶ τὰ τῶν κρίσεων ἐξυπηρετῶν δικαιώματα· γνώμην τοῦ ἱεράρχου, καὶ τὰ ὑπομνήματα φυλάσσει· καὶ γὰρ ὅλως ἡ δεξιά ἐστι τοῦ ἀρχιερέως. *Chartophylax quæ ad Sacerdotes spectant, regit, &* D *constituit; eos in ordinem convenientem collocat: in mores & vitam eorum inquirit; ad ordinationem præsentatos examinat, & ad consecrationem offert; matrimonia legitimè fieri procurat. Iura Episcopalia & quæ spectant ad eorum jurisdictionem administrat. Sententiam Episcopi in tabulas relatam, & memorialia ipsius custodit. Est enim totus & omnibus modis dextera Episcopi.*

XV. Posteriores Græci magni nomen illi imposuerunt. Verùm recens est admodum illa appellatio. Occasionem refert Joannes Cantacuzenus historiæ libr. 2. c 1. Andronicus Junior imperium adeptus Cytalem Chartophylacem cujus opera, & consilio usus fuerat, remunerare voluit. Sed ipse ampliores hono- E res constanter recusavit. Quod cum videret Imperator, magni nomen illi indidit, quod huc usque successores retinuerunt.

CAPUT V.

De Oeconomis.

Instituendi Oeconomi causæ enarrantur. Bona Ecclesiastica olim quomodo administrata, & divisa. E quibus personis eligebantur Oeconomi. Qui erant Electores. Imperatores Græci hoc jus sibi aliquando tribuerunt. Primus Officialium Patriarchalium erat Oeconomus. Hoc nunquam Latinis Oeconomis tributum. Latinorum & Græcorum Oeconomorum varia officia describuntur. Magnus Oeconomus quare apud Græcos sic dictus. Viget adhuc apud eos hæc dignitas. Antiqua hæc dignitas quando in Ecclesia Latina desiit. Nomen in ea non est extinctum. Quæ illi ministeria jure novo tributa sunt.

I. OEconomi officium antiquum esse non modo colligitur ex Conciliorum & Pontificum canonibus & decretis, sed etiam certa conjectura. Notum est fundos Ecclesiasticos antiquitus viritim non fuisse Clericis divisos, sed ad Episcopum, omnemque Clerum indivisim atque in solidum pertinuisse, ea tamen lege ut Episcopo, Clericis, Ecclesiarum refectioni, & pauperibus, certâ quadam à canonibus definitâ proportione fructus distribuerentur. Concil. Romanum sub Sylvestro, *De reditibus Ecclesiæ quatuor partes fiant, quarum una cedat Pontifici ad sui sustentationem; alia Presbyteris, & Diaconis, & omni Clero; tertia templorum & Ecclesiarum reparationi; quarta pauperibus, Infirmis, & Peregrinis.* S. Gregor. ad interrogata Augustini resp. 1. *Mos Apostolicæ sedis est Ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut ex omni stipendio quod accedit, quatuor fieri debeant portiones; una videlicet Episcopo & familiæ propter hospitalitatem & susceptionem; alia Clero; tertia Pauperibus; Quarta Ecclesiis reparandis.* Similia ex antiqua consuetudine cum multis Conciliis statuerunt: Simplicius epist. 2. Gelasius ep. 1. c. 29. & alii Pontifices. Viguit longissimo tempore mos iste, ut ex Epist. 3 Gregorii II. Conciliis Toletan. 16. c. 5. Moguntino sub Rabano c. 10 Vormatiensi c. 7. Triburiensi c. 13. Parisiensi sub Ludovico & Lothario lib. 1. c. 15. Nannetensi c. 10. & aliis evidenter colligitur.

II. A prima autem Ecclesiæ fundatione quid simile factitatum fuisse ratio ipsa convincit, & antiquorum Clericorum vitæ forma, qui ex fidelium oblationibus potissimum sustentabantur. Licet enim Clerus tum magis confideret Episcopo suo quàm postea, typho seculari crescente; oportuit tamen rerum temporalium curam specialem aliis quàm Episcopis committi, ne à spiritualibus ministeriis avocarentur. *Non est æquum*, inquiebant Apostoli, Act. 6. *nos*

nos dereinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Ideo tum temporis, licet rerum ejusmodi cura esset modica, per Diaconos tamen agebantur, sed ex scientia & præscripto Episcopi, ut constat ex actis & canon. Apostolicis 5. & 41. & canone Gangræno 7. *Si quis vult fructus Ecclesiæ oblatos accipere, vel dare extra Ecclesiam præter Episcopi sententiam, vel ejus cui cura eorum tradita est, & non cum ejus sententia, ea velit agere, sit anathema.* Canone 8. anathema iterum dicitur danti & accipienti. Facilè etiam in suspicionem boni communis male administrati venire potest ipse Episcopus, ut clarum est ex c. 25. Ant. Concilii: Si Episcopus inquit res Ecclesiæ in proprios usus convertat, *& Ecclesiæ reditus vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum vel Diaconorum sententia administret, sed suis cognatis, vel fratribus, vel filiis præbeat facultates, ut per hæc rationes Ecclesiæ latenter lædantur, is det Synodo Provinciæ rationem. Sin autem aliàs insimuletur Episcopus, vel qui sunt cum eo Presbyteri, ea quæ pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel ex quacunque alia causa Ecclesiastica, ad seipsos referre, &c. ii quoque correctionem assequantur.*

III. Cum igitur bona tam immobilia quàm quotidianæ fidelium oblationes ad omnem Clerum pertinerent, nec esset designata aliqua pars, quæ hujus vel illius esset Clerici, his bonis curandis, administrandis, & distribuendis deputatus erat è Clero aliquis quem Oeconomum canones appellant, ne si Episcopus ea solus administrasset, excepisset, distribuisset, suspectus aliquando fieret rei communis malè administratæ, surreptæ, sibi vindicatæ, atque eo nomine apud Clerum & Laicos male audiret. Hæ fuerunt Oeconomi instituendi rationes, quæ illius necessitatem continuam quandiu primævus bonorum Ecclesiasticorum status viguit, planè demonstrant: Ex quibus quoque ipsius officium nullo negotio colligitur, ut etiam ex ipsius nominis etymo. Præter canones allatos, Concilium Chalcedonense c. 26. id evidenter definit, *Quoniam in nonnullis Ecclesiis, ut sæpe a nobis auditum est, Episcopi absque Oeconomo tractant res Ecclesiasticas, placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum ex proprio Clero Oeconomum habere, ut nec sine testibus sit Ecclesiæ administratio, nec ideo res ejus dissipentur, & probrum ac dedecus Sacerdoti inuratur.* Canon iste confirmatur, & neglectus innovatur in Tolet. IV. c. 48. & Hispalensi II. c 9

IV. Cum hæc Oeconomorum instituendorum consuetudo nonnihil remitteretur, Concilium Nicænum II. c. 11. providit diligenter ne in posterum negligeretur: *Si unusquisque Metropolitanus in sua Ecclesia Oeconomum constituit, bene habet, Sin minus Constantinopolitano Episcopo propria autoritate licebit Oeconomum in sua Ecclesia præficere. Similiter & Metropolitanis, si qui eis subsunt Episcopi nolunt in sua Ecclesia Oeconomos constituere. Hoc ipsum autem servari etiam in Monasteriis oportet.* Oeconomorum officium in Monasteriis etiam nunc viget, sed alio vocari nomine solent. Ii enim sunt qui vulgo Procuratores & Cellerarii nuncupantur: Utrumque Officium amplectitur Oeconomatus. Sed in Clero desiit: nec etiam mutata rerum Ecclesiæ temporalium administratione admodum necessarii sunt. Mancipes seu Conductores quos habent Canonicorum collegia, omnibus Collegii necessitatibus ex Canonicorum præcepto abundè satisfaciunt.

V. Quæri potest an Oeconomi isti semper è Clero eligerentur. & Laici esse non possent. E Clero eligi disertè præcipiunt Concilia, Chalcedonense c. 26. Tolet. IV. c. 48. & Hispal. II. c. 9. Postremum hoc multis rationibus contendit Laicum esse non posse bonorum Ecclesiasticorum Oeconomum, idque canonibus Sanctorum Patrum esse definitum. Quinam autem è Clero eligi solerent ad hoc officium, alii canones docent, Presbyteros scilicet & Diaconos. Sic canones Apostolici 4. 41. Antioch. 25. In Concilio Ephesino tom. 2. c. 29. & 30. subscribit Charisius quidam Ecclesiæ Philadelphiensis Oecooomus & Presbyter.

VI. Secundò quæri potest, quis ad hoc officium eos eligeret, an Episcopus solus, an Episcopus cum Clero. Varia fuit observatio. Justinianus Imperator, C. de Episc. & Clericis l. 42. Oeconomos creari jubet *cum judicio & diligenti discussione, scientibus ipsis quod singulis annis rationem referant sanctissimo Episcopo suæ administrationis & quæcunque in re videbuntur res Ecclesiasticas minuisse vel læsisse, vel proprium quæstum quæsisse, hæc ecclesiasticis rebus restituent.* Verùm ad quem pertineat ista creatio disertè non definit; quanquam ex ipsius verbis non obscurè colligatur, ex multarum sententiarum concertatione & consensu fieri debere. Certum videtur ex canonibus Chalcedon. 26. Gangræno 8. Antioch. 25. Tolet. 48. Meld. c. 47. aut à toto Clero aut à magna parte electos esse qui isto officio fungerentur. Id etiam apertè docet Theophilus Alexandrinus in Commonitorio c. 9. *Totius Sacerdotalis ordinis sententia alius renuntietur Oeconomus, in quo Apollo quoque Episcopus consensit, ut bona Ecclesiastica, ut debent insumantur.* Postrema verba rectè explicat Balsamon, *Quid sit autem, in ea quæ oportet impendere, sequens docet canon: Viduæ, & pauperes & peregrinantes hospites omni quiete fruantur; & nemo ea quæ sunt Ecclesiæ, ut sua usurpet.* Hispalense tamen Concilium II. hanc prærogativam soli Episcopo, aut ipsi præsertim, tribuere videtur, ut & loco jam citato Concilium Nicænum II. quod lapsu temporis multis locis obtinuit. Quisquis enim cæteris autoritate, & dignitate prævalet, quacunque vi & arte potest, ad *αὐθεντίαν ἢ αὐτεξουσίαν* fertur. Hinc Imperatores ut electionem Patriarchæ sibi aliquando vendicarunt, ita & Oeconomi atque Scevophylacis, ut testatur Zonaras in Isacio Comneno. *Rerum Ecclesiasticarum administrationem Ecclesiæ restituit, Oeconomo & Scevophylace ad ejus usque tempora ab Imperatore institutis: ille verò utrumque id munus Patriarchæ potestati subjecit amota publica autoritate.* Quidquid sit de illa observationum varietate, quæ sanè pro locis & temporibus multiplex fuit, certum est præterito Episcopo nunquam esse creatos Oecono-

conomos, nisi forsan creationem illam aut negligeret, aut impediret, aut animi & corporis infirmitate dejectus ei attendere non posset. Tum enim ad Superiorem, aut etiam ad Episcopos cum Cleri consilio institutio devolvebatur, ut citati canones præcipiunt. Nicæn II. c. 11. Hispal. II. c. 9. Meld. c. 47. Lapsu tamen temporis usu valuit ut in hac causa Capitulum posset adversus Episcopum præscribere, ut docet Glossa, in c. Quoniam 16. q. 7.

VII. Oeconomi dignitas apud Græcos tandem eminentissima fuit. Primi omnium Patriarchalium Officialium erant quinque Exocatacœli, de quibus actum est supra: Exocatacœlorum autem primus erat magnus Oeconomus; ut videre est apud Codinum de officiis Ecclesiæ CP. Balsamonem in meditato de officiis Chartophylacis & primi Defensoris, atque etiam in plerisque officiorum Ecclesiasticorum Græcis Notitiis. Itaque post dignitates Patriarchalem & Episcopalem prima est apud Græcos Oeconomica. Nullibi apud Latinos, quod ego quidem legerim, aut fando audiverim, ad tantam dignitatem evecti sunt Oeconomi. Capitular. l. 2. c. 29. commemorantur Archiœconomi, sed nulla illis sedes aut præcessio designatur.

VIII. Iam ostensum est è Clero Oeconomum eligi necessum fuisse: è quo ordine Cleri eligerentur, non satis explicant Patres. Rationes tamen quibus probant è Clero esse eligendos, videntur etiam probare hunc dignitatem solis Diaconis aut Presbyteris esse deferendam. Codinus c. 9. de officiis Ecclesiæ CP. refert olim Exocatacœlos, quorum primus erat magnus Oeconomus, Presbyteros fuisse, Parœcias & proprium Clerum habuisse: Cumque ideo in festis solemnibus eorum quilibet in propria Ecclesia occuparetur, Patriarcha quidam dolens ea de causa se Ministris honoratioribus diebus solemnibus privari, eos Diaconos effecit, ut sibi quando vellet, ministrarent. Ab eo tempore ad usque urbem à Barbaris triumphatam hæ dignitates in Diaconorum potestate permanserunt. Presbyteros olim has dignitates obtinuisse quod ad Oeconomicam attinet, docet Anastasius in historia sua ad an. Zenonis septimum. Scribit enim Joannem Tabennesiotem ex Presbytero & Oeconomo Ecclesiæ Alexandrinæ consecratum fuisse Episcopum Alexandrinum. Et in Heracleona Imperatore, Paulum ex Presbytero & Oeconomo Constantinopolitano creatum fuisse Patriarcham CP.

IX. Præcipua Oeconomi autoritas, ut nominis etymon arguit, versabatur circa fidelium oblationes Ecclesiæ factas, & bona ejus temporalia, velut ex omnibus prope Antiquorum testimoniis jam allegatis tam Græcis quàm Latinis, demonstratur, quibus hæc addimus, ut evidentius Lectori innotescant Oeconomi munia & autoritas. Sanct. Isidorus in Epistola ad Leudefredum omnia prope ejus ministeria recenset. *Ad Oeconomum*, inquit, *pertinet reparatio Basilicarum, atque constructio. Actiones Ecclesiæ in judiciis, vel in proferendo, vel in respondendo; tributi quoque acceptio, & rationes eorum quæ inferuntur: Cura agrorum, & cultura vinearum, causa possessionum, & servitalium; stipendia Clericorum, Viduarum, & Devotarum pauperum: Dispensatio Vestimenti, & victus Domesticorum Clericorum, servitalium quoque & Artificum. Quæ omnia cum jussu & arbitrio sui Episcopi ab eo complentur.* Quæ ait de actionibus Ecclesiæ juridicis confirmatur Cod. de Episc. & Clericis l. 33. §. 2. & 4. Vult enim Imperator si Sacerdotes in causis propriis conveniantur, Oeconomum pro iis fidejubere: Si vero causæ sint Ecclesiasticæ, Oeconomum ipsum conveniri.

X. Statuunt etiam Imperatores Carolus & Ludovicus Capitul. l. 2. c. 29. Oeconomos præstare debere omnia damna quæ Ecclesia tulerit ex injusta alienatione, & eos insuper ab officio deponendos; eo quod ab alienatione bonorum Ecclesiasticorum Episcopos prohibere debuerunt. Jubet Concilium Pontigonense quod refertur tom. 3. Concilior. Galliæ p. 442. Ut bona Ecclesiæ & Episcopi defuncti Oeconomo tradantur, ne à Clericis & Laicis diripiantur. Ita Concilium Vormatiense c. 76. *Redditus Ecclesiæ viduatæ penes Oeconomum ejusdem Ecclesiæ integri reserventur.* Innocentius II. innovavit & confirmavit canonem Chalcedonensem, ut refertur 12. q. 2. c. 47. *Quod in sacro Chalcedonensi Concilio constitutum est, irrefragabiliter conservari præcipimus: ut videlicet decedentium bona Episcoporum à nullo omnino hominum diripiantur; sed ad opes Ecclesiæ & successoris sui, in libera Oeconomi, & Clericorum permaneant potestate.* Eadem mens erat Concilii Regiensis c. 5. Valentini in Hispania c. 2. & Trullani c. 35. licet Oecon. specialis in iis non fiat mentio.

XI. Balsamon illius munus brevissimè describit in meditato de primo Defensore, *Qui possessionum Ecclesiasticarum curam gerit.* Ita Hincmar. in Epist. ad Clerum Tornac. *Oeconomum, id est, Ecclesiasticarum facultatum dispensatorem.* Codin. de off. Eccles. CP. *Qui omnes Ecclesiæ possessiones, omnesque redditus, & pensiones ex iis provenientes in sua potestate habet, easque Patriarchæ, & Ecclesiæ dispensat.* Symeon Thessal. de Oeconomi officiis, *Ordinatur Oeconomus, ut possessionum, proventuum, & unicuique datorum curam habeat. Oportet enim illum de his boni publici, & recti rerum Ecclesiasticarum ordinis causa, esse solicitum. Testatur hoc Sanct. Stephani, & cæterorum Diaconorum administratio, qui non tantùm vacaverunt Doctrinæ, & prædicationi, sed etiam necessitatibus, & mensis fratrum.*

XII. Græcæ Officialium Ecclesiasticorum Notitiæ nonnulla tribuunt Oeconomis in Missis solemnibus & intra Sanctuarium ministeria, quorum nulla est apud Latinos memoria: Quædam præterea non contemnenda privilegia quæ præcedentibus non continentur. Notitia una ejusmodi à R. Patre Jacobo Goartio edita in Euchologio suo Græco-latino ita describit magni Oeconomi officium: *Magnus Oeconomus tunica sua ornatus à dextro altaris latere stat, & Pontifice celebrante sanctum flabellum tenet. Ad eum spectat habere notitiam censuum, expensarum, & ratiociniorum in Episcopatu,*

patu, eaque recipere, & conservare. Cura ideo cujuscunque possessionis illi demandata est, & subservientem illi habet Chartularium, & quoscunque Episcopatui obvenientes fructus in scripta refert, & bis singulis annis rationem dat Pontifici. Adest etiam & in judiciis. Offert quoque Sacerdotem consecrandum. Gubernat etiam Episcopatum post Episcopi obitum usque ad Successoris adventum. In Electione suffragium primus habet. Et tandem debitas partes ex annuis Episcopatus bonis unicuique fratrum suorum ex æquo dividit.

XIII. Alia notitia ab eodem evulgata illud officium describens nonnulla præcedentibus addit, quæ alicujus momenti videntur, *Magnus possessionum administrator debet esse Diaconus. Cum autem celebrat Pontifex, indutus tunica sua & stola, stat ex una parte sanctæ mensæ sacrum flabellum manu sua tenens. Offert quoque Clericum ordinandum Pontifici. Omnem quoque agrum, & Ecclesiæ possessionem disquirit, census, expensas, ratiocinia de omni re quam Episcopatus possidet, recenset; habet sub se Chartularium quo cum ista describit. Quater in anno de omnibus ad Pontificem rationem refert. Viduata Episcopo Ecclesia ipse curam habet, & omnia ejus bona usque ad alterius adventum administrat. Adest quoque ad dexteram Pontificis in judiciis ferendis.*

XIV. Dictus est autem magnus Oeconomus, eo quod plures essent Oeconomi, & omnibus præsideret aut antestaret. In magnis enim Ecclesiis plures eandem administrationem exercebant, quorum primarius dicebatur ὁ μέγας, vel ὁ πρῶτος, magnus, vel primus, ut ab inferioribus distingueretur. Hujus rei argumentum est Heraclii Augusti Nov. 2. in jure Orient. in qua prohibetur ne novæ ejusdem generis dignitates creentur, donec Syncellorum numerus ad duos redactus sit; Cancellariorum ad duodecim, Defensorum ad decem, Scevophylacum, qui Presbyteri sint, ad quatuor, qui Diaconi ad sex, qui Lectores ad duos; præcipiturque ut hic numerus in posterum retineatur, nec ullus ei adjiciatur. Idem de cæteris majoribus Ecclesiarum Officialibus dicendum, licet in ista Novella non commemorentur. Ita Codinus, & Ecclesiasticorum officiorum notitiæ. *Secundarius ex Diaconis, primus est inter communes Diacones*, Protopapas, primus inter Presbyteros, qui iis præsidet; Protopsaltes, Præfectus Psaltis, & cantoribus; Primicerius Lectorum; Protonotarius, primus Notariorum, iis Præfectus.

XV. Perseverat adhuc apud Græcos hæc dignitas quantum sub tyrannide Turcorum pati potest miserrimus illius Ecclesiæ status. Verùm ab annis quingentis in Ecclesia Latina prope extincta est. Vigebat adhuc in Gallia, atque idem par est de cæteris Provinciis conjicere, cum Fulbertus esset Episcopus Carnutensis: Scribit enim Epist. 83. ad Ecclesiæ Aurelianensis Oeconomum, qui ejus sententiam de quæstione difficili percontatus fuerat; Et Epistola 86. ad Robertum Regem, illi significat mandata sua *per R. sanctæ crucis Oeconomum* accepisse. Sub finem ejusdem seculi Urbanus II. Oeconomatus ut dignitatis adhuc in Ecclesia vigentis mentionem facit, cæterisque majoribus adnumerat, 1. q. 3. C. *Salvator*. Nec centum annis post Fulbertuum extincta erat illa dignitas, ut constat ex Innocentii II. decreto in Concil. Lateranensi II. quod paulo ante retulimus.

XVI. Sed tandem mutato rerum Ecclesiasticarum temporali regimine, stata illa dignitas, aut in omnibus Occidentis Provinciis, aut in plerisque extincta est. Oeconomi tamen nomen, & illius umbræ perseverarunt. In Decretalibus Gregorii IX. unde jus canonicum in Ecclesiam Latinam ab annis quadringentis potissimum emanavit, Oeconomus dicitur Procurator ad certum tempus, aut designatam aliquam causam, ab Episcopo, quadam peculiari Ecclesia, aut Monasterio constitutus. Extr. de Juram. Calumniæ C. Imperatorum. Conceditur Monachis si jurare nolint, *ut in suo Monasterio Oeconomum statuant, qui pro eis petere, & excipere, atque juramentum de calumnia, cum necesse fuerit, valeat exhibere.* Glossa ibidem, *Idem est Oeconomus quod Syndicus, sive Procurator, vel Actor, in causa Universitatis, sive Collegii.* De Officio Jud. Ordin. C. Cum vos. Quando Pastorum in Ecclesiis institutiones longo tempore, quaqunque de causa, contingit differri, vult Pontifex ut *appellatione remota ponantur Oeconomi qui debeant fructus percipere*, &c. Glossa in hunc locum, *Quando Patroni non concordant de præsentanda persona, vel malum præsentant, tunc debet Episcopus statim ponere Oeconomum, qui conservet bona Ecclesiæ.* De Capellis Monachorum, C Dilectus, exemplum habes Oeconomi qui pro Ecclesia sua litigat. Glossa dicit illum qui in textu dicitur Oeconomus, fuisse Ecclesiæ suæ procuratorem.

XVII. Autor Glossæ in C Salvator, 1. q. 3. ad nomen, Præpositum, scribit consuetudinem sui temporis, ut opinor, spectans, *Præpositum & Oeconomum nomina esse diversa, sed idem significare, sicut Primas & Patriarcha in dist. 99. c. 1.* Videtur Glossa respicere ad Canonicorum Præpositos, quibus erat olim bonorum temporalium ad Canonicos pertinentium cura demandata. Hæc dignitas in quibusdam Ecclesiis, ut in Carnutensi, & Sanct. Martini Turonensis huc usque viget; sed licet opimis redditibus dotata sit, omni tamen prorsus onere liberata est. Ideo cum Præpositure illæ sint opimæ admodum, sed otiosissimæ, & desidiosissimæ, ab omnibus affectari plurimùm & ambiri solent. De Electione. C. Avaritiæ, in Sexto, prohibetur Electo ad quamcumque dignitatem, ne Ecclesiæ administrationem in spiritualibus vel temporalibus capessat, *sub Oeconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæsito colore, per se vel per alium*, &c. donec confirmata fuerit ejus Electio. Ecclesiis vacantibus solent creari Oeconomi, quorum officium Electo confirmato finitur. Lege de hac re Concilium Tridentin. sess. 24. de reformat. c. 16. Toto illo capite varia de Oeconomorum institutione præcepta tradit: Sat erit prima capitis verba referre. *Capitulum sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum vel*

vel plures fideles ac diligentes decernat, qui rerum Ecclesiasticarum, & proventuum curam gerant, quarum rationem et, ad quem pertinebit, sint reddituri.

CAPUT VI.

De Defensoribus Ecclesiarum.

Defensores non fuerunt ante Christianos Imperatores. Eorum creandorum causa & occasio demonstrantur. Defensores cur civitatibus & pagis creabantur. Istius officii duratio & eorum munera explicantur. Cum Cleri consensu eligendi erant. Defensorum Ecclesiasticorum officia. Leviores causas judicabant, graviores ad Episcopum remittebant. Quis primus eos ad primum officialium Græcorum ordinem evexit. Eorum functiones e variis Græcorum Notitiis eruuntur: Antiquitus ad alia extensas. Sanct. Gregorius autoritatem tantùm temporalem illis deferebat. Varios Defensores variis Patrimoniis destinabat. Creationis formula editur. Qualis & quanta potestas illi tributa. Exempla instructionis Defensori à S. Gregorio datæ. Clerici potissimum eligebantur in Defensores. Sic semper S. Gregorius. Aliquando tamen electi Laici.

I. Quarto & postremo loco nobis est de Ecclesiarum Defensoribus agendum, de quibus octo præcipuè capita nobis occurrunt explicanda. Primum quæ fuerit hujus dignitatis Ecclesiasticæ instituendæ causa & origo. II. De origine & munere Defensorum civilium. III. Circa quæ versabatur Defensoris Ecclesiæ munus, & jurisdictio. IV. An necessariò Clerici fuerint. V. Quosdam initio Laicos fuisse. VI. Cui Clericorum ordini hæc dignitas deferebatur. VII. Illis Jurisdictionem spiritualem concessam non fuisse. VIII. Quinam Romæ dicebantur Defensores Regionarii. Hæc ordine prosequemur.

II. Defensores Ecclesiarum ante Romanum orbem à Christo domitum in Ecclesiis fuisse, nullis, ut opinor, documentis demonstratur; nec etiam recta ratio permittere videtur, ut eos tum fuisse conjici possit. Defensores enim potissimum instituti sunt, ut pro Ecclesiæ, personarumque ecclesiasticarum defensione, earum privilegiis, immunitatibus, & prærogativis tuendis apud Principes, & summos Magistratus intercederent. Contingit enim semper in omni Republica quantumlibet bene constituta, ut nonnulla violenter contra leges à potentibus, & pervicacibus hominibus perpetrentur, quæ Magistratus ordinarii autoritate non facilè vindicantur, sed ad ea corrigenda, & restinguenda, opus sit sua premam Principis potestatem invocare. Hoc in Ecclesia Christiana contingere sæpissimè deprehensum est. Cum enim armis autoritatem suam non tueatur, & lata in rebelles Excommunicatione, nihil amplius habeat, quod in eos agat, accidit sæpenumerò ut contemptis, susque deque habitis ecclesiasticis censuris, pervicaces & seditiosi homines in Ecclesiam, ecclesiasticasque personas ferocius insurgant, universumque Catholicum cœtum tumultibus impleant. Deinde propter multas Ecclesiæ cum imperio necessitudines, uniusque cum altero connexionem atque individuam societatem, fieri aliter non potest quin nonnunquam unum cum altero confligatur. Suscepit insuper Ecclesia ex antiquissimo usu, & singulari Dei providentia, Pauperum, Orphanorum, Viduarum, aliarumque miserabilium personarum curam & protectionem. Verùm eum Ecclesia inermis sit, ac consequenter injuriis exposita, à Magistratibus Urbicis & Provincialibus, necnon à multis privatis personis vexari, turbari, opprimi contingebat, & inde afflictorum protectionem quam susceperat, inutilem esse, eum ipsa sese tueri, sibique sufficere non posset. Quapropter Ecclesiis Defensores dari oportuit, eosque autoritate seculari armari, ut Ecclesiam, personasque illius fidei commendatas, vel autoritate sua tuerentur; vel, saltem ut Procuratores, causas earum civiles & criminales apud Imperatores, eorumque judices & legatos prosequerentur. Hæc est Defensorum Ecclesiasticorum causa & origo: Ex qua constat officium istud à Christianis Imperatoribus initium duxisse; & ante eos apud Christianos rem & nomen inusitata fuisse. Quæ dicta sunt, Antiquorum testimoniis probare & illustrare operæpretium.

III. Concilium Milevit. c. 16 sic decernit, *Placuit etiam ut petatur à gloriosissimis Imperatoribus, ut jubeant Judicibus dari secum sibi defensores Scholasticos, qui in actu sint, vel in officio Defensionum causarum Ecclesiastica-rum more Sacerdotum Provinciæ, ut iidem ipsi qui defensionem Ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis Ecclesiarum, quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum calliditate decipientibus, vel obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, ingredi Judicum Secretaria.* Hic canon repetitur in Conc. Afric. c. 64. additurque initio quæ Defensorum institutionem non parum illustrant. *Placuit etiam urgeant ex nomine Provinciarum omnium, legati perrecturi Vincentius & Fortunatianus à gloriosissimis Imperatoribus, ut dent facultatem Defensores constituendi Scholasticos qui in actu sunt, vel in munere defensionis causarum, ut more Sacerdotum Provinciæ*, &c. ut supra. Eadem verba leguntur in eodem Concilio Græcè reddito, c. 97. in postrema Conciliorum editione Coloniensi, & apud Balsam. c. 100. Ex quibus evidenter colligitur Defensores istos ab Episcopis summè desideratos propter necessitates à nobis enarratas, & ab Imperatoribus, petitos & iisdem de causis esse concessos.

IV. Alia insuper ratio c. 9 Concilii Carthag. V. refertur. *Ab Imperatoribus, universis visum est postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut Defensores eis adversus potentias divitum cum Episcoporum provisione delegentur.* Itaque pauperum causas Episcoporum nomine Defensores agebant. Hoc autem non est tantùm de pauperibus intelligendum, sed ex æquo de Viduis & Orphanis quorum curam Ecclesia non secus ac Pauperum suscipiebat. Can. Carth. consentit S. Gregor. l. 4. Ep. 25. aliisque multis in locis. Ait enim Vincomalem Defensorem se constituere, *ut quidquid pro Pauperum commodis tibi a nobis injunctum fuerit, incorrupte & vivaciter exequaris, usurus hoc privilegio quod in te habita deliberatione contulimus, ut omnibus quæ tibi à nobis fuerint injuncta complendis, operam tuam fidelis exhibeas, &c.*

V. Hæc fuit Defensorum instituendorum prima, ut opinor, causa, sive occasio; Verùm illis institutis ad alia multa prorogata est eorum autoritas, quam nunc breviter ex antiquis monumentis describemus. Sed antequam hoc aggrediamur, operæpretium mihi videtur de civitatum Defensoribus aliquid dicere. Instar enim Defensorum civilium, atque easdem ob causas Ecclesiastici mihi videntur instituti, quod ex dicendis Lector intelliget. Ut Roma habebat Senatum, Consules & Tribunos plebis; sic & multæ urbes sub illius imperio habebant pro Senatu Curiam, pro Consulibus Duumviros, pro Tribunis Defensores plebis, qui nonnunquam in jure Defensores locorum, Patroni, & Defensores Rusticorum dicuntur, l. 3. 4. Cod. de Defensor. Civitatum l. 1. Cod. de off. Jurid. Alex. Horum munus erat quinquennale l. 4. Cod. de Defensor. Civit. Sed postea Novell. 15. biennio definitum est. De causis civilibus ad certam usque summam cognoscebant; leviora quoque crimina judicabant, sed graviora ad Præsidem remittere tenebantur. Plura legenda sunt eadem Novella 15. & Cod. de Defensoribus civitatum, & nonnullis aliis titulis in quibus obiter de iis fit mentio. Sed ad propositum nostrum ista non faciunt: Institutionis occasionem tantùm referemus.

VI. Illa ex ipsorum munere potissimum petenda est. L. 4. Cod. eodem de Defensoribus civit. Sic eorum munus describunt Imperatores, *Ut in primis parentis vicem plebi exhibeas, descriptionibus rusticos, Urbanosque, non patiaris affligi: Officialium insolentiæ, & Judicum procacitati, salva reverentia pudoris, occurras: Ingrediendi cum voles ad Judicem liberam habeas facultatem; superexigendi damna vel spolia plus petentium ab his quos liberorum loco tueri debes, excludas; nec patiaris quicquam ultra delegationem solitam ab his exigi quos certum est nisi tali remedio non posse reparari.* Lex sequens paucis verbis idem exprimit, *Plebem vel Decuriones ab omni improborum insolentia & temeritate tueantur, ut id tantum quod esse dicuntur, esse non desinant.* Et l. 6. *Non sinant crimina impunita coalescere, removeant patrocinia quæ favorem Reis, & auxilium scelerosis impertiendo, maturari scelera fecerunt.* Causæ similes Episcopos ad Defensores Ecclesiarum petendos & constituendos primùm impulerunt, ut enarratum est. Lege autem cautum erat ne alii quàm Christiani hoc officio fungerentur; ideo ne fraus fieret Episcoporum & Clericorum consensus in eorum creatione erat necessarius. L. 8. Cod. eodem, & in §. Inferiores Authent. eodem.

VII. Quemadmodum Defensoribus civilibus jurisdictionem aliquam concedebant Imperatores: Judicabant enim causas pecuniarias inter rusticos, & pauperes, vilesque civitatis personas, aliorumque civium, ad quinquaginta usque Aureos; Leviora quoque crimina audiebant, & puniebant. Ita quoque Episcopi nec non Concilia Defensoribus Ecclesiarum jurisdictionem non contemnendam detulerunt. Nunc nobis inquirendum circa quæ versabatur, quod tertio loco nobis proposuimus. Plures erant Constantinopoli Defensores; ideo qui cæteris eminebat πρωτοέκδικος dicebatur, *Primus Defensor.* Antiquæ quædam Notitiæ illius jurisdictionem angustis limitibus definiunt. *ὁ πρωτοέκδικος κρίνει μετὰ δώδεκα ἐκδίκων μικρὰς ὑποθέσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀναφέρει δὲ πάντας τῷ ἀρχιερεῖ. Primus Defensor cum duodecim aliis Defensoribus leves causas ad Ecclesiam delatas judicat, easque ad Episcopum refert.* Alia Notitia, *ὁ πρωτοέκδικος κριτὴς ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως· κρίνει δὲ ὑποθέσεις μικρὰς μετὰ τῶν δύο ἐκδίκων, τὰς εἰσερχομένας εἰς ἐπισκοπήν. Primus Defensor Judex est vice Episcopi; & cum duobus aliis Defensoribus lites parvi momenti judicat, quæ ad Episcopatum deferuntur.* Rem antiquitus ita se habuisse, ut testantur istæ notitiæ, autor est Joannes Citri Episcopus lib. 5. Juris Orientalis. *Primi,* inquit, *Defensores officium, cum antea esset inter inferiora, post in eminentiorum ordinem statutum est à beata memoria Patriarcha Constantinopolitano Georgio Xiphilino. Hanc autem actionem subsecuta est praeclara sententia sancti Metropolitani Thessalonices Eustathii, id laudans & extollens, ut justè, & extra reprehensionem factum.* Xiphilinus autem ille Patriarcha vivebat circa annum Christi 1194. Ab eo tempore primis Officialibus æquatus est, ipsiusque autoritas supremis par facta. Antea, ut illæ Notitiæ nos docent, tertii quinarii Officialium primus tantùm erat. Istud Defensorum officium, prout notitiæ explicant, ab antiquo fine propter quem instituti sunt, degenerasse videtur, aut obscurè, & generatim nimis illud explicant. De generis hujus variationis causa potuit esse quam Joannes Cypri eodem loco notat, Episcoporum scilicet voluntas à qua pendent ejusmodi officia. *Inde,* inquit, *nec officiorum conditio in sua firmitate mansit, sed juxta Episcoporum placitum immutata est. Consuetudo autem ipsa in eorum multis vigorem tandem legis obtinuit.*

VIII. Quidquid sit, aut Defensorum munus in nonnullis Provinciis immutatum fuit, aut antiquæ quædam Notitiæ sese non satis explicaverunt. Postquam tamen inter officia primæ classis collocatum fuit, ita illud à Græcis definitum est, ut primæ institutionis radii quidam illuxerint. Codinus Defensoris primi officium ita describit, *εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι*

νεάδ τοὺς αἰχμαλώτους, ἐ κριτὴς τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. Institutus est *ad adjuvandum & protegendum captivos, atque ut sit Iudex causarum criminalium.* Vaga est Codini descriptio. Non definit enim inter quos criminales illæ causæ vertantur, an utraque pars disceptans Ecclesiastica esse debeat, an una tantùm: An disceptantes Clerici sint ordinis inferioris, an etiam Presbyteri & Episcopi. Defensores quidam Constantinopolitani jurisdictionem suam in præjudicium Chartophylacis ad quoslibet Presbyteros & Diaconos prorogare conati sunt, argumentoque Libri cujusdam, cui nomen erat *Defensoris officium* abutebantur, in quo legebatur, *Si quis Presbyterorum & Diaconorum cum aliquo litem habuerit, eum qui accusatur, oportet testium citare juxta indicatum modum, & non parentem condemnare.* Verùm contra ejusmodi Defensores peculiari opusculo disputans Balsamon, hæc verba ex ipso textu & nonnullis evidentibus argumentis quæ in jure Orientali pag 455. legi possunt, restringit ad eos quos Presbyteri aut Diaconi ad Defensorum tribunal accessunt, χάριν ἐλευθεροβοώντων, ἢ δουλαγωγουμένων, ut libertatem inclamantes protegant, aut in servitutem abreptos defendant. Hoc solum actionis genus primo Defensori Constantinopolitano, & qui sub eo sunt Defensoribus competere asserit, commentario in can. 78. Carthag. Itaque causæ illæ criminales à Codino memoratæ ad afflictas ejusmodi personas ex Balsamonis mente referendæ videntur. Sic & Zonaras in can. 3. Chalcedon. dicit Ecclesiam certorum hominum patrocinium suscipere, *Tales sunt,* inquit, *qui Dynastarum metu, per quos injuste vexantur, ad Ecclesiam confugiunt; quive, licet aliquid forte offenderint, suppetias sibi nihilominus ab Ecclesia ferri postulant; tales qui cum liberi sint, servitutem servire coguntur; cæterique hujusmodi,* δι' οὓς ἔκδικοι γίνονται *propter quos sublevandos Defensores creantur.* Ad hæc Zonaræ verba videtur Blast. respexisse, c. 33. τοῦ E elementi. οἱ δὲ βοηθείας δεόμενοι, ἤτοι ἀφ' ὧν, οἱ τῇ ἐκκλησίᾳ προσφυγόντες ἐπηρείας δυναστῶν ἐκτρεπόμενοι, ἢ οἱ πρὶν τι πταίσαντες, ἢ εἰς δουλείαν ἑλκόμενοι, καὶ ζητοῦντες ἐπικουρίαν, δι' οὓς καὶ ἔκδικοι γίνονται. *Illi autem opus habent auxilio Ecclesiæ qui ad eam confugerunt, ut potentum violentiam vitarent. Vel qui prius aliquid deliquerunt; vel in servitutem abducti auxilium implorant, propter quos tuendos Defensores instituti sunt.*

IX. Eandem limitationem videtur etiam Codinus intellexisse. Paragrapho enim superiore agens de Chartophylace, ejus cognitioni omnes causas Ecclesiasticas, etiam matrimoniales, attribuit. Solæ igitur causæ ejusmodi miserabilium personarum, quæ per analogiam quandam Ecclesiasticæ dici possunt, ad Defensores Constantinopolitanos pertinebant. Balsamon tamen eodem loco juris Orientalis, paulò latiùs quàm libertatis conservandæ aut recuperandæ causa, Defensorum jurisdictionem diffundit: Eam enim ad omnes extendit qui ad Ecclesiam confugiunt, quibus opitulari debet quando & quomodo jubent leges. Quo sensu Turcograeciæ autor non malè πρωτέκδικον interpretatur pag. 218. qui confugientes ad Ecclesiam recipit. Antiqua quoque Notitia è Bibliotheca regia, ὁ πρωτέκδικος τοὺς προσφυγὰς ἀναδεχόμενος, καὶ κρίνων τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις. *Primus Defensor suscipit transfugas, & quæstiones Ecclesiasticas judicat.* Alia Notitia perspicuè magis ista declarat, ὁ πρωτέκδικος ἔχει τὴν οἰκονομίαν τῶν ἐκδίκων, καὶ τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ζητούντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν βοήθειαν χάριν ἐλευθερίας, καὶ τῶν λοιπῶν προσφύγων, εἶτα ἀντιποιεῖσθαι, καὶ ἐκδικεῖν ἀπὸ τῶν ἐπηρεαζόντων αὐτούς. *Primus Defensor habet sub regimine suo cæteros Defensores, auxiliaturque eis qui libertatis tuendæ causa protectionem Ecclesiæ implorant, & ad eam confugientes suscipit, atque ab affligentibus eos & vexantibus defendit.* Servorum libertatis causa ad Ecclesiam confugientium exemplum, & Alexii Comneni Imperatoris hac de re illis faventis legitur Juris Orientalis lib. 2. Novella illius Imperatoris 11. Hinc patet quousque apud Græcos prorogata fuerit ista jurisdictio.

X. Defensorum jurisdictionem olim ad alia se extendisse, etiam apud Græcos, ex canone 23. Chalcedon. colligitur. Edicit enim adversus nonnullos Clericos & Monachos, qui sine Episcopi sui mandato Constantinopoli otiosi commorabantur, *ut ii primo a sanctissima Constantinopolitana Ecclesia Defensore admoneantur ut imperiali urbe excedant. Si autem in iisdem negotiis impudenter perseverent, ut per eundem Defensorem ejiciantur, & in propria loca revertantur.* L. 33. §. 2. *Cod. de Episcopis & Clericis.* Quum Clerici in propriis actibus & contractibus lite pulsantur, Defensores Ecclesiarum ad quas pertinent, præbere tenentur in fidejussores. Et § 4. Oeconomus Ecclesiæ pro rebus Ecclesiasticis conventus, Defensoris Ecclesiæ fidei committendus est. L. 42. §. 10. Ecclesiæ Defensor inquirere potest in Clericos quoscunque, qui cum Liturgia celebratur, officio suo, & præsertim psalmodiæ, non vacant.

XI. Sanct. Gregorius sæpissimè de istis Defensoribus in Epistolis scribit, magnamque illis autoritatem tribuit. Sed præterita autoritate quam jure communi domi, id est, in Ecclesiis propriis fruebantur, de ea tantùm verba facere solet, quam ipse & Prædecessores ipsius extra Romam illis delegare solebant. Mos erat antiquitus Romanorum Pontificum varios Defensores cum ampla potestate in exteras Provincias mittere, qui Patrimonia ibidem Ecclesiæ Romanæ subjecta regerent. Velut videre est lib. 7. Indict. 11. Epist. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 23. 39. lib. 2. ep. 21. & aliis pluribus quorum nonnullas alia de causa infra referemus. Istorum Defensorum in Patrimoniis Ecclesiæ Romanæ instituendorum formula ex Epist. Greg. 17. ad Rom. quem Defensorem instituebat, facilè colligitur, *Propositi nostri cura nos admonet Ecclesiasticas utilitates strenuis agendas mandare personis, & ideo quia te Romanum Defensorem fidelem solicitumque esse probavimus extitisse, patrimonium sanctæ Romanæ cui Deo miserante deservimus, Ecclesiæ, in partibus Syracusanis, Catinensibus, Agrigentinis, vel Milensibus constitutum, a præsenti secunda Indictione gubernationi tuæ pervidimus committendum. Unde necesse est te illic indifferenter accedere, ut*

divini consideratione judicii, nostra quoque admonitionis memoria, te efficaciter ac fideliter studeas exhibere, ut nullius neglectus vel fraudis, quod absit, inveniaris sustinere periculum. Magis autem id agas, quatenus de fide & industria tua divinæ possis gratiæ commendari. Ad familiam vero ejusdem Patrimonii secundum morem præcepta direximus, ut nihil sit quod te, ad peragenda ea quæ tibi injuncta sunt, in aliquo valeat impedire. Eadem formula confirmatur ex nonnullis aliis epistolis, ut ex 34. lib. 9. Indict. 4. & 46. l. 10. Indict. 5. quæ adversus eos scriptæ sunt qui sine ejusmodi Epistola nomen Defensoris sibi arrogabant, quos ideo jubet graviter puniri.

XII. Qualis autem quantáve fuerit potestas Defensoribus tribui solita, Epistola sequente ad colonos Patrimonii Syracusani de more scripta, evidenter explicat S. Gregorius, quam ideo hic inserimus.

Gregorius colonis Patrimonii Syracusani. Cognoscatis volo, quia ad solicitudinem vos Defensoris nostri dispositio nostra pertinere constituit. Et ideo præcipimus ut ea quæ vobis peragenda pro utilitatibus Ecclesiasticis prævideris, & injunxerit, sine aliqua debeatis difficultate obedire. Cui talem dedimus potestatem ut eos qui inobedientes, vel attentaverint contumaces existere, districta ultione corripiat. Pariterque illi demandavimus, ut mancipia quæ foris latitant, vel à quoquam aliqui fines invasi sunt, sollicitudinis suæ instantia jure Ecclesiastico revocare non differat. Hinc unicuique in promptu colligere est autoritatem hac charta concessam fuisse tantùm œconomicam, & circa res Ecclesiæ, colonosque ejus, & mancipia exercitam: cujus rei exempla nonnulla in Epistolis Sanct. Gregorii prostant, ut lib. 10. Epist. 27. 46. & lib. 11. Epist. 62. in quibus legere est ejusmodi absolutæ jurisdictionis in dictas personas exercitium, ita ut etiam in exilium relegare Defensori concedatur. S. Gregorius prætereа literas scribit ad Magnates Patrimonio vicinos, ut Defensori suo gratiam apud eos conciliet, qua fretus illud facilius regere possit, ut conspicere est in tribus literis eam quæ ad colonos Ecclesiæ missa est, sequentibus.

XIII. Verùm quando res erat Defensori cum aliis quàm cum personis Ecclesiæ Romanæ obnoxiis, cum hominibus scilicet liberis, longè aliter à Sanct. Gregorio instruebatur, ita tamen ut autoritatis spiritualis nihil mihi videatur concessum. Operæpretium est viri sancti instructionem huc referre. Ita scribit Fantino Defensori l. 10. Ep. 4. Quæstio erat de quodam fundo seu massa ecclesiastica quam sibi Ecclesia Panormitana contra Victorem quendam Episcopum vendicabat, *Ideo experientia tua reverendissimum fratrem & Coepiscopum nostrum Victorem servato honore commoneat, ut aut pacificè causam ipsam sine dilatione studeat terminare, aut certè si utilius sibi esse crediderit, eam judicio definiri, omni mora cessante, vice sua personam legaliter instituat, quæ de eadem massa apud gloriosissimum filium nostrum Dominum Venantium Patricium, & experientiam tuam, debeat subire judicium, ut causa ipsa possit cognita veritate distingui; aut certe alios sibi, si partes voluerint, te immiuente eligant Cognitores: Et quidquid medius sacro-sanctis Evangeliis ab eis fuerit statutum, ita lege servata, tua volumus ad effectum executione perduci, ut nihil inter partes remaneat, unde posthac recidivo possint litigio fatigari.* Autoritatem dat Pontifex Defensori suo non tam judicandi cum Venantio in hac causa, quàm arbitrandi; cùm litigantibus integrum esset Judices alios eligere. Quidquid sit causæ cardo circa rem temporalem tantum versatur.

XIV. Epistola ejusdem libri 47. quæstio agitur de recuperando Ecclesiæ servo quem sibi vendicabat Salustius vir clarissimus. Monet Defensorem ut Electorum Judicum sententia terminetur; ipse verò quod definitum fuerit, diligenter exequatur. Libro vero 9. Indict. 4. ep. 35. 36. Conquerebatur Faustus quidam, homo liber, partem possessionis suæ ab Episcopo Syracusano vi esse ereptam. Scribit Defensori Gregorius hoc illi si cognitum fuerit, provideat, ut apud Judices electos causa agatur. Libro quoque 11. Epist. 59. Conquerente Matrona quadam aliquid à Vitale Defensore sibi & Monasterio injustè ablatum, jubet Pontifex ut electorum Judicum sententiam subeat. Agitur semper de re temporali, daturque illis potestas Judicum eligendorum, aut etiam judicio cum eis assidendi. His exemplis & testimoniis, qualis, quantàve fuerit potestas Defensoribus tribui solita constare videtur.

XV. Dispiciendum quarto loco est, an Defensores illi Clerici fuerint, an Laici, an verò ex utroque genere eligerentur. Balsamon in opusculo de Chartophylace & primo Defensore, contendit Defensores antiquitus tantùm Laicos fuisse, atque hoc esse manifestum ex can. Carthagin. 75. apud Zonaram 81. & Balsam. 78. *De Defensoribus Ecclesiarum qui ab Imperatore peti debent, visum est universis petendos ab Imperatoribus propter afflictionem pauperum*, &c. Idem rursus probat ex Novella 15 cujus verba refert, *Defensores ex Incolis cujuslibet urbis per vices eligi, licet illustres aliqui sint, & clarissimi, atque hos duntaxat biennio defensionis munus sustinere.* Repetit sed pluribus verbis hoc idem testimonium ex eadem Novella commentans can. 78. Carthaginensis collectionis. Sed ad rem non facit Novella illa cum loquatur de Urbium Defensoribus, qui Magistratus erant instar Tribunorum Romanorum civitatibus dati, ut jam explicatum est. Ideo nihil mirum si Laici erant ejusmodi Defensores.

XVI. Dico igitur ex antiquis monumentis constare istos Ecclesiarum. Defensores potissimum fuisse Clericos Dicit enim Synodus Chalced. *Si Oeconomum aut Defensorem aut Paramonarium promoveat Episcopus*, &c. Sed Oeconomus erat Clericus, ergo & Defensor. Deinde dignitatem illam conferebat Episcopus: Probabilissimum est igitur nulli alii quàm Clerico illam contulisse. Præterea ejusdem Conc. can. 23 autoritatem dat Defensori Constantinopolitano urbe ejiciendi Clericos & Monachos in ea sine Episcopi mandato diversantes, eosque domum repetere cogendi. Sanè non videntur Patres Laico homini pote-

potestatem istam in Clericos & Monachos concessuri. Hoc confirmat ejusdem Concilii actio 1. in qua sæpius refertur Joannes quidam Presbyter & Defensor; & infra videbimus quendam Romanum Defensorem Sacerdotali dignitate insignitum. Solebat enim Gregorius Defensores & Rectores Patrimoniorum Ecclesiæ Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos constituere, ut legere est in ejus vita apud Joannem Diaconum lib. 1. c. 53. Imo & Episcopos, ut ipse testatur, lib. 10. Epistol. 46.

XVII. Id potissimum confirmatur Sanct. Gregorii testimoniis qui sæpissimè ad ejusmodi Defensores scribit, vel eos suis Epistolis instituit. Lib. 4. Indict. 13. Ep. 25. *Ecclesiasticæ utilitatis intuitu, id nostro sedis arbitrio, ut si nulli conditioni vel corpori teneris obnoxius, nec fuisti Clericus alterius civitatis, aut in nullo tibi canonum obviant instituta, officium Ecclesiæ Defensorum accipias.* Illa conditio, *nec fuisti Clericus alterius civitatis*, docet Defensores oportere esse Clericos, sed illius Ecclesiæ cujus sunt Defensores. Eadem iisdem verbis leguntur lib. 9. Indict. 4. Epist. 33. Præterea lib. 7. Ep. 17. concedit Gregorius Defensoribus ut in quolibet Clericorum conventu, absente Pontifice, sedeant. Sæpe etiam causas Ecclesiasticas, aut saltem quæ ad bona Ecclesiastica pertinebant, dijudicabant, jubente sic Pontifice, atque etiam aliis Episcopis: Quod certè aliis quàm Clericis permissum non fuisset, ut videre est lib. 7. Indict. 1. epist. 10. & lib. 8. ep. 26.

XVIII. Hoc evidenter confirmat Joannes Diaconus lib. 2. vitæ Sanct Gregorii c. 11. Laicos enim omnes ab omnibus domesticis muneribus removit, nedum ab Ecclesiasticis: *Cæterum prudentissimus Rector Gregorius removit a suo cubiculo secularibus, Clericos sibi prudentissimos Consiliarios, familiaresque delegit; inter quos Petrum Diaconum coætaneum suum, cum quo postea disputans quatuor Dialogorum libros composuit, Æmilianum quoque Notarium, qui quadraginta homilias Evangelii cum sociis suis excepit. Paterium æquè Notarium qui ab eo secundicerius factus, ex libris ipsius aliqua utilissima desloravit, & Joannem Defensorem, qui ejus jussu in Hispanias cognitor destinatus Iannarium Episcopum civitatis Malacitanæ ab Episcopis suis Compatriotis depositum sedi propria restituit, & depositores ejus cum eo qui in locum ejus obrepserat, pari sententia condemnavit.* Non modo igitur Defensores, sed etiam Notarii à S Gregorio creati, Clerici erant. Idem Joannes c. 15. sic scribit, *Nemo Laicorum quodlibet Palatii ministerium, vel Ecclesiasticum Patrimonium procurabat, sed omnia Ecclesiastici juris munia Ecclesiastici viri subibant; nimirum Laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc se nonnulli Procerum sub obtentu religionis primò tonsurare cœperunt.* De ejusmodi hominibus loquitur S. Gregorius l. 10. epist. 46. quos Tonsuratores vocat, (Legendum potius tonsuratos,) qui autoritate propria Defensorum nomen assumebant. Istos homines qui plures erant in Sicilia, jubet Romanum Siciliæ Defensorem examinare, atque ad se referre, ut si qui ad id munus idonei sunt, eos literis suis erect.

XIX Quibusdam tamen in locis Defensores Ecclesiarum ex Laicis creabantur, ut apertè nos docet Zosimus Pontifex in fine Epistolæ primæ, *Sanè ut etiam Defensores Ecclesiæ qui ex Laicis fiunt, supradicta observatione teneantur, si meruerint esse in ordine Clericatus.* Observatio illa est, ut gradus sive ordines inferiores suscipiant, antequam superioribus insigniantur. Hoc Zozimi Decretum inseritur Ordini Romano, & plerisque antiquis Ritualibus manuscriptis, initio ritus Ordinationis veluti admonitio Ordinandis facienda. Unde manifestum videtur non infrequenter olim Defensores è Laicis eligi solitos. Defensores igitur Ecclesiæ nonnunquam è Laicis eligebantur, quod ne fieret amplius, exemplo suo docuit S. Gregorius, ut ex Joanne Diacono didicimus; Imo & præcepto. Sic enim scribit l. 7. Epist. 66. *De cætero cavendum a fraternitate vestra est, ne secularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus cujuslibet res Ecclesiæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis, in quibus si quid reperiri poterit pravitatis ut in subditos emendare quod illicitè gestum fuerit, valeatis; quos videlicet apud vos habitus sui officium magis commendet quàm excuset.* Optima sanè ratio: Prohibet Sanctus ne Laicis patrimonia Ecclesiastica commendentur; eo quod Laicis iniquæ dispensationis pœna ab Episcopo infligi non possit.

XX. Laici quoque erant ii quos commemorant canones Carthaginenses supra citati: Neque tantum Laici erant, sed etiam in tribunalibus secularibus Advocati, & causarum Patroni, ut ex canonum verbis evidenter constat; talesque præ cæteris videntur optasse sibi Patres Africani, *ut iidem ipsi*, inquiunt, *qui defensionem Ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis Ecclesiarum quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum callidè decipientibus vel obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, ingredi Iudicum secretaria.* Alios tamen Ecclesiarum Defensores, vel simul cum istis fuisse, vel saltem antequam isti in Africa constituti fuissent, ex ipsis canonibus colligitur. Petunt enim ejusmodi Defensores Laicos, ut more Sacerdotum Provinciæ causas Ecclesiasticas procurent, & possint insuper, necessitate exigente, Judicum Basilicas & Secretaria penetrare. Collectio Græca apud Balsamonem c. 100. expressius, *ut tanquam Provinciæ Sacerdotes, iidem Ecclesiarum defensione suscepta*, &c.

CAP. VII.

Defensores olim apud Græcos erant Presbyteri, nunc Diaconi. Apud Latinos inferioribus ordinibus potissimum tributi. Monachis olim concessa hæc dignitas. Autoritas illis delata non erat in res spirituales, neque in Presbyteros, multo minus Episcopos. Pontifices multa commiserunt Defensoribus Patrimoniorum Ecclesiæ Romanæ commoditatis causa, quæ ad Defensoris officium non pertinebant: Quod aliis Episcopis ob autoritatis defectum non licuit. Hujus commissionis multa exempla referuntur. Delegatio quæ Defensoris autoritatem excedebat, Defensori Presbytero committebatur.

I. SExto nobis propositum fuit definire cui Clericorum gradui hæc dignitas deferri antiquitus solebat. Constat ex Concilio Chalcedonensi dignitatem illam tum temporis apud Græcos Presbyteris conferri solitam. Refert præterea Codinus antiquitus Presbyteros & Parœcos ea donatos, sed quendam Patriarcham hanc dignitatem cum quibusdam aliis ad Diaconos transtulisse, ut ipsi possent cum majori splendore sibi ministrare sacra facienti. Ab eo tempore in hunc usque diem hæc dignitas apud Græcos Diaconis semper confertur. Joannes tamen Citri Episcopus scribit quatuor Defensorum officium Presbyteris maximè convenire. Probabile tamen existimo hanc dignitatem in Ecclesia Romana potissimum Diaconis & Subdiaconis atque etiam Acoluthis fuisse concessam, eo quod præcipuum Defensorum munus quod in miserabilium personarum protectione consistit ad Diaconorum & Subdiaconorum officium & institutionem proximè spectat. S. Gregorius de Defensoribus sæpissimè scribit, vix tamen, si unum aut alterum locum excipias, aliter eos quàm Defensoris nomine vocat. Ideo sicut ex illius scriptis evidenter demonstratur illos esse Clericos; ita difficile ex iis demonstratur ad quem præcisè Clericorum ordinem pertinuerint.

II. Gelasius I. c. 2. Epist. 9. ad Lucaniæ Episcopos, non modo Monachos istius dignitatis compotes esse scribit; verumetiam innuit inferioribus ordinibus esse concedendam. *Si quis etiam de religioso proposito, & disciplinis Monasterialibus eruditus, ad Clericale munus accedat, in primis ejus vita præteritis acta temporibus inquiratur: Si nullo gravi facinore probatur infectus, &c. Ut si his omnibus quæ sunt prædicta, fulcitur, continuò Lector, vel Notarius, aut certè Defensor effectus, post tres menses existat Acolythus, &c.* Videtur ex Gelasii sententia Monachus Clericatum suscepturus Defensoris dignitate, ut ordine aliquo inferiori donandus, & insigniendus. Quidquid sit ex Gelasii verbis colligitur insignem illam dignitatem suo tempore inferioribus Clericis nonnunquam delatam fuisse. Pelagius tamen Pontifex non judicabat dignitatem istam Monachis convenire. Ideo Antoniam Patriciam quæ ægrè ferebat Monachum quendam cui favebat, Defensoris dignitatem non esse assecutum, consolatur, quod ea Monachum à proposito suo avocet, nec possit quæ Deo promisit, adimplere. Quod ut probet, præcipua Defensoris officia ante oculos Antoniæ exponit, & Monachorum professioni opponit. *Illic enim quies, oratio, labor manuum. At hic, Causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit.* Hoc referunt Ivo p. 7. c. 23. Gratianus 12. q. 1. C. *De Præsentium.* Sed aliud est actionem aliquam alteri præferre, aliud improbare, aliud condemnare & prohibere. Quidquid sit, ex desiderio istius Monachi, & Antoniæ Patriciæ favore, evidenter colligitur Monachis dignitatem istam aliquando fuisse collatam.

III. Idem demonstrat ritus antiquus de officio Missæ, initio ordinis Romani editus. Explicantur minutim ceremoniæ, cum Missam solemniter celebrat Pontifex, observari solitæ. Sæpius commemorantur Defensores, Defensores Regionarii, Primicerius Defensorum, semperque locus illis in ea sacra pompa inter inferiores Clericos assignatur: Col. 11. *Diebus itaque solemnibus, sicuti est Pascha, primò omnes Acolythi regionis tertiæ, & Defensores omnium regionum, &c. præcedunt Pontificem pedestres ad stationem.* Et Col. 15. *Primicerius, & Secundicerius, & Primicerius Defensorum cum omnibus Regionariis, & Notariis ascendunt ad altare, & stant in ordine suo.* Ex dictis duo manifesta videntur: Prius dignitatem illam ex consuetudine Romana Clericis tantùm collatam fuisse; Posterius, Clericis tantùm inferioribus, aut illis maximè.

IV. Autoritas autem illis in Occidente demandata, tantùm erat temporalis, in res Ecclesiæ, non in personas, præsertim illustres. Si quid ejusmodi illis delegabatur, præjudiciale tantum erat, & ad sententiam de causa spirituali præparatorium. Hoc ex variis Sanct. Gregorii Epistolis qui solus in Occidente de Defensoribus istis multa scripsit, potissimum colligitur. Epistolam ipsius 32. lib. 9. integram referimus, quia brevis est, & quæstionem clarissimè explicat, Sic scribit Romano Defensori Siciliæ, *Pervenit ad nos quod si quis contra Clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum Episcopis eosdem Clericos in tuo facias judicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hac tibi autoritate præcipimus; ut hoc denuò facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo Judices deputentur. Aut si forte ad Arbitros eundum est, partes ad eligendum Judicem ab ipso executio deputata compellas. Si quis verò vel Clericus, vel Laicus contra Episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certè*

teri te admonente sibi Judices eligant. Nam si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud per nos agitur, nisi ut per nos per quos Ecclesiasticus debuit ordo custodiri, confundatur? Item nunciatum est nobis quia quosdam Clericos qui a reverendissimo fratre Joanne Episcopo exigente culpa in Pœnitentiam missi sunt, nesciente illo tua illos exinde autoritate eveceris. Quod si verum est, rem te omnino inhonestam, & non leviter increpandam fecisse cognoscas. Eosdem Clericos Episcopo suo sine mora restitue, & hoc de cætero cave committere; Quia si neglexeris, nostros te noveris non mediocriter motus incurrere. A

V. Certum videtur ex hoc loco & aliis Epistolis hunc Romanum qui tanta in Episco- B pos invito Gregorio audebat, Presbyterum fuisse. Qua enim fronte Diaconus hoc ausus fuisset in aliena Diœcesi adversus Episcopum? Sed hoc vehementer improbat Sanct. Gregorius, nec ullam jurisdictionem spiritualem Defensori suo tribuit. Permittit quidem ut interponat se, id est, intercedat apud litigantes, amicabiliter, & gratiose lites eorum componat, quod cuique viro pio & prudenti licet. Ejusdem quoque lib. Ep. 7. ad eundem Romanum scribit ut adjuvet Theclam quandam Neapoli Abbatissam, ut causa quæ diu dilata fuerat, tandem judicetur. Sed nihil de jurisdictione Defensoris. Ita quoque Epist. 35. 36. ejusdem libri, jubet in actione spoliationis ut Defensor curet spoliatum C redintegrari: Deinde ut per electos Judices causa definiatur, quod supra est cum nonnullis aliis relatum.

VI. Epistola ejusdem libri 74. habet aliquid quod in hac causa, adnotatione speciali dignum videtur. Sic inter cætera scribit Bonifacio Corsicæ Defensori, *Quia verò multi illic pauperes opprimi ac pati præjudicium perhibentur, experientia tua solicitudinem gerat, & gravari eos contra justitiam non permittat; sed ita studeat, ut nec agentes contra rationem impediri, nec hi contra quos agitur, injustè valeant dispendium sustinere.* Hoc est Defensorum proprium & genuinum officium. *Præterea pervenit ad nos quod quidam Clericorum te illic posito a Laicis teneantur. Quod si ita est, tua hoc culpa noveris* D *reputari; quia hoc fieri, si homo esses, non debuit. Et ideo de cætero solicitudinem te habere necesse est, ut hoc fieri non permittas. Sed si quis contra aliquem Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat. Qui si forte suspectus fuerit, executor vel ab ipso, aut si & hoc actor refugerit, a tua est experientia deputandus, qui partes sibi mutuo consensu judices compellat eligere à quibus quidquid fuerit definitum, ita vel tua vel Episcopi solicitudine, servata lege, modis omnibus compleatur, ut non sit unde se possint litigiis fatigare.* Ista confirmantur & illustrantur, præsertim qua respiciunt Judicum electionem, & ad standum judicato compulsionem, iis quæ E scribit idem Sanctus eodem libro Epist. 85. & 107. & lib. 8. Epist. 28. necnon etiam Epist. 11.

VII. Ex quibus iterum patet Defensores illos, Protectorum, Patronorum, Executorum munus obiisse, non Judicum, nisi forte, ut jam dictum est, Arbitri eligerentur: collaborabant tamen cum Episcopis ad judicati executionem. Cum enim nomine Pontificis & Ecclesiæ Romanæ, cujus patrimonium regebant, negotiarentur, eorum gratia, favor, & autoritas apud Provinciarum Præsides sive quoscunque Judices electos magna semper fuit. Ideo licet causarum spiritualium supra Episcopos Judices non essent qua Defensores, magna tamen erat eorum potentia in illis Patrimoniis ad Episcopos & Presbyteros commendante Pontifice coercendos, & in ordinem cogendos. Quomodo autem compellerent non explicatur. Coactione juridicia per sese id non potuerunt: fuissent enim Judices, quod textus illis denegat. Aliis igitur rationibus id præstabant Defensores, quæ multæ esse potuerunt, sive ratione administrationis suæ, sive favoris demonstrandi, iis qui obsequebantur, sive coactionis juridicæ a Judicibus Laicis hac in causa implorandæ, sive delationis causæ, aut appellationis ad Metropolitam, aut etiam ad Pontificem, sive id aliis rationibus factum fuerit, quas causarum aut personarum circumstantiæ, aut occasiones è reipsa emergentes, suggerere possunt.

VIII. Eodem modo intelligenda nonnulla alia testimonia in quibus executio sententiæ Pontificiæ Defensoribus istis commendatur; ut Epist. 53. lib. 11. Indict. VI. in qua Vitali Defensori Caralitano commendat executionem Excommunicationis quam adversus nonnullos Januarii Malacitani Episcopi Consiliarios tulerat. Executor enim sententiæ latæ, & litis definitæ constituitur, non litis definiendæ judex, aut sententiæ ferendæ Arbiter. Idem aliorum quorundam testimoniorum judicium. Sanè Pontifices Defensoribus quos in diversas regiones mittebant ad patrimonia Ecclesiæ regenda, multa commoditatis causa committebant quæ ad Defensoris officium non pertinebant, ut sumptibus parcerent, quos aliis personis delegando facere oportuisset; vel alias ob causas quæ ex temporum & rerum circumstantiis oriri poterunt. Imprudenter igitur quis Defensores aliarum Ecclesiarum autoritate Defensorum Ecclesiæ Romanæ metiretur.

IX. Præterea videtur mihi admodum probabile, Defensores illos Executores, atque etiam alios Clericos, Subdiaconos, Diaconos, Presbyteros, de quibus Gregorius (nonnunquam enim licet Defensores non essent, Patrimonii Ecclesiæ Romanæ cura, & ejusmodi executiones illis demandabantur, ut ex variis S. Gregorii Epistolis colligi potest) esse similes iis de quibus verba facit Concilium Africanum can. 105. in Epistola ad Cælestiuum Papam, Zonaras quoque & Balsamon in fine collectionis Græcæ canonum Carthaginensium. Solebant Pontifices in Africam mittere Clericos qui sententias à se latas executioni mandarent. Hæc autoritas Patribus Africanis gravis nimium videbatur, deque ea ibidem conqueruntur. Sed quidquid fit de eorum querelis, idem præstabant Defensores illi, & Patrimoniorum Rectores nomine Pontificis, quod Executores illi Clerici, ad executionem alicujus sententiæ, specialiter ab

ab antiquis illis Pontificibus in Africam delegati. Quapropter istis Defensoribus Romanis multa tribuuntur propter summam Pontificis Romani autoritatem quæ aliarum Diœcesium Defensoribus nullo modo convenire possunt. Verbi gratia quod injungit Romano Defensori Siciliæ lib 8. Ep. 11. ut scilicet Basilium Episcopum qui causis secularibus & prætoriis nimium vacare accusabatur, *ita ad revertendum districta executione compellat, quatenus ei, te illic insistente, quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat*. Similiter ejusdem lib. Epist. 1. eidem Romano præcipit, ut Lucilium Episcopum moneat, ut Ecclesiæ suæ restituat, quod eripuerat. Quod si facere noluerit, unà cum Joanne Episcopo Syracusano sedens rei veritatem inquirat; ut palam, si convictus fuerit, reddat quod clam abstulit. Huc etiam referri potest quod Sabino Subdiacono Regionario præcipitur eodem lib. epist. 5. ut diligentissimè inquirat de immanibus quibusdam vitiis quorum accusabatur Sisinnius Regitanæ civitatis Presbyter, *Et si qua indicia*, inquit Pontifex, *apprehendere hujus rei potueris, eum in custodia districta, quousque nobis renunties, ut qualiter immanissimum facinus discuti debeat ac puniri deliberare possimus*. Subdiacono committitur tanti criminis inquisitio; sed tamen & discussionem libellorum, & judicium, sententiæque pronuntiationem sibi reservat Pontifex.

X. Ulterius videtur progressus Pontifex Epist. 61. lib. 11. autoritatem enim sententiæ pronuntiandæ Defensori suo defert. Verum ista rarissimè contingunt. Sic ad eum scribit, *Sed & Clerum ejus* (Exhilarati Episcopi) *admonere te volumus ut humilitatem illi ac obedientiam quam Dominus mandat, exhibeat, ne in aliquo illi superbus præsumat existere. Quod si quis eorum, id est, Laicus, sive Clericus, admonitionem tuam neglexerit, ex hac nostra autoritate, canonica correctione inobedientiæ culpam, aut ut sicut prævideris, corrige, aut nobis renuntiare festina, ut disponere valeamus qualiter disciplina frænum extra iter suum eos pergere non permittat, quos ad excessum aculeus prava mentis irritat.* Quod correctionis genus, & in quos Clericos illi permissum sit; non explicatur. Sed hæc hypothesis est peculiaris: Agitur enim de Episcopo propter delicta à Sanct. Gregorio graviter castigato, quem Pœnitentia completa in Diœcesim remiserat. Patrimonium illud erat aut intra Diœcesim, aut Diœcesi vicinum, cui Fantinus præerat ut Defensor. Jubet illum Sanct. Gregorius istius Episcopi actiones observare, *atque eum frequenter admonere, quatenus se ad impendendum Clericis suis charitatem benignum & si res exegerit ad corrigendas culpas debeat se exercere sollicitum*. Quia vero probabiliter timeri poterat, ne Clerus suus illi esset inobediens, ea verba immediatè subjicit, quæ superius relata sunt. Dubium esse non potest Pontificem aliquando data occasione nonnulla propter summam ipsius potestatem per Defensores quos in Provinciis præsto habebat, egisse, quæ ordinariam Defensorum potestatem longè excedebant.

XI. Aliud occurrit lib. 11. Epist. 54. Joanni Defensori datur autoritas Monasterium Capricanæ Insulæ visitandi, *Et qua resecatione digna repererit, sicut canonicus ordo desiderat, congrua ultione corrigere*. Verum poterat istud Monasterium exemptum esse ab ordinaria Episcopi potestate: Imò admodum probabile est, cum tota Epistola nullam Episcopi mentionem faciat. Cum igitur Joannem illum Defensorem in Hispaniam propter causam Januarii Episcopi mitteret, Visitationem istius Monasterii, quod erat, ut dicitur, insulæ Majoricæ vicinum, illi committit. Sed Joannes iste licet Defensor esset Romanus, non tamen ut Defensor hoc fecit, sicut nec ut Defensor in Hispaniam ad Januarii causam judicandam delegatus est. Quid enim impedit Defensorem Presbyterum in varias Provincias pro quibuslibet arduis negotiis Pontificis esse legatum? Huic legationi non magis repugnat esse Defensorem, quàm Archipresbyterum, aut Cardinalem Presbyterum.

XII. Alterius generis legitur lib. 7. indict. 2. Ep. 39. Relatum fuerat Gregorio multos Siciliæ Episcopos prætextu solatii in una domo cum mulieribus conversari. Ea de causa sic Romano Defensori scribit, *Si quis Episcoporum quos commissi tibi patrimonii finis includit, cum mulieribus degunt, hoc omnino compescas, & de cætero eas illic habitare nullo modo patiaris, exceptis eis quas sacrorum canonum censura permittit*. Duo notanda sunt in istis verbis: Prius, licet scandalum istud Episcopi potissimum Laicis præberent; attamen Defensori in mulieres tantùm data est potestas: Posterius, quod ista potestas circumscripta est patrimonii Ecclesiastici finibus. Unde consequitur quod jam demonstratum, jurisdictionem Defensorum temporalem tantùm fuisse, atque extra fines patrimonii quod administrabant, se non extendisse. Eodem sensu accipi debent quæ dicuntur Epist. 59. ejusdem libri, de re scilicet in patrimonio perpetrata.

XIII. Videntur aliquando Defensores cum Episcopis in pœna inferenda conjungi; sed tamen quidquid est jurisdictionis Episcopis est deferendum, ut apparet manifestè comparando Epistolam 10. lib. 7. Indict. 1. cum antecedente. Ita lib. 8. Indict. 3. si comparetur Epist. 26. cum antecedente evidens fiet Subdiacono Campaniæ patrimonium administranti nihil aliud esse delegatum, quàm ut inquisitioni ab Episcopo de Clerico suo faciendæ assideret; quia apud Gregorium conquestus fuerat testes adversum se productos levissimè examinatos. Idem præterea colligitur ex eo quod liberum illis facit Maurentium Laicum virum clarissimum sibi adjungere.

XIV. Peculiare omnino est, atque ordinariam Defensorum autoritatem excedit, quod de Joanne Defensore legitur lib. 11. Indict. 6. Epist. 55. Hic enim speciali delegatione quæ Defensoris munus non spectat, quæque amplissimè continetur Epist. 52. Iudex à Pontifice constituitur, ut de depositione Januarii Episcopi Malachitani sententiam ferat; si justa, eam confirmet; si injusta, cum sedi suæ restituat, puniat verò eum qui intrusus est,

&

& qui intruserunt. Ideo Joannes ille sic causa cognita extraordinariè pronuntiat. *Dum jussione beatissimi atque Apostolici Domini mei Papa Gregorii, ego Ioannes Defensor inter Iannarium Episcopum Malachitana civitatis, atque inter illos & illos Episcopos Cognitor resedissem, &c. Unde solicitè relegens qua acta sunt, & veritatem diligenti investigatione perquirens, nullam in antedicto Iannario culpam, qua exilio vel depositione digna esset puniri, sed magis illum ejectum de Ecclesia violenter inveni. Et quanquam ejusmodi temeritatem legum censura districtissime feriat; Ego tamen legis vigorem Sacerdotali moderatione temperans, mediis sacro-sanctis Evangeliis quibus prasentibus ab initio, in hoc cognitor resedi judicio, ea qua contra eum statuta sunt, licet jure non teneant, nec alicujus sint momenti, injusta tamen & infirma esse pronuntio, atque illos & illos memoratos Episcopos, &c. condemnans in Monasterio recipiendos ad agendum in tempus pœnitentiam statuo, atque decerno*, &c. Notandum Ioannem illum Defensorem fuisse Presbyterum, ut ipse testatur his verbis, *Ego tamen legis vigorem Sacerdotali moderatione temperans*, &c. Evidens est ex sententiæ tenore, atque ex Commissione quæ legitur Epist. 52. hanc cognitionem in Episcopos extra ordinem Defensori delegatam esse, illi tamen Defensori qui Presbyteratu insignis erat, ut Ecclesiæ consuetudo ferebat, atque decernit Sardicense Concilium. Ex æquo enim eligere potuit Pontifex Presbyterum Defensorem, Presbyterum Cardinalem, aut Archipresbyterum, aut alium quemvis Presbyterum.

CAPUT VIII.

Quis Pontifex primus Defensores regionarios instituit. Quamdiu viguerunt. Defensoribus successerunt Ecclesiarum Advocati. Quando cœperunt illi Advocati eligi aut dari. Varii autores de iis mentionem faciunt, & eorum officia describunt. Graphiones eodem munere aliquando functi. Prohibetur Advocatis ne novas Angarias ab Ecclesiis exigant. Qui olim dicebantur in Ecclesiis Vicedomini. Quando in Ecclesiis primum instituti. Varii autores eos & eorum officia commemorant. Quando desierunt illi Advocati & Vicedomini.

I. POstremum quod nobis inquirendum proposuimus, spectat Defensores dictos Romæ Regionarios. Primus eos instituit Sanct. Gregorius I. ut ipse testatur lib. 7. Epist. Indict. I. Epist. 17. *Quia Defensorum officium in causis Ecclesia, & obsequiis noscitur laborare Pontificum, hac eos concessa prospeximus recompensationis prarogativa gaudere: constituentes ut sient in schola Notariarum atque Subdiaconorum per indultam longè retro Pontificum largitatem sunt regionarii constituti; ita quoque in Defensoribus septem qui ostensa sua experientia utilitate placuerint, honore regionario decorentur.* Septem creat Defensores, binis scilicet quibusque urbis regionibus Defensorem unum, sicut antea binis quibusque regionibus unus erat Subdiaconus, & unus Notarius attributus. Concedit præterea ibidem ut absente Pontifice sedeant in conventu Clericorum, & eum qui Defensorum primicerius erit, licet in aliam Provinciam mittatur, primas semper retineat.

II. Diu Romæ viguit hæc Gregorii constitutio: Anastasius enim in vita Constantini Papæ refert Joannem quendam primum Defensorem eum Constantinopolim proficiscentem esse comitatum. Hoc autem contigit post annum Christi 708. Aliquanto post Gregorius III. celebrata Romæ Synodo, illius decreta ad Leonem Isaurum per Constantinum Defensorem mittit: Et paulo post adhortatorias litteras ad eundem per Petrum alium Defensorem. In Adriani primi vita quidam Gregorius Defensor regionarius homicidii accusatur, referturque Adrianus Anastasium primum Defensorem cum Pardo Abbate Sanct. Sabæ ad Desiderium Longobardorum Regem ut urbes quas Pipinus Rex Francorum Apostolicæ sedi jamdudum dederat, reciperent. Diu post hæc ordo Romanus col. 12. 14. 15. 16. 18. 20. 21. commemorat Defensores Regionarios, Primum Defensorum, Primicerium Defensorum Missis à Pontificibus solemniter celebratis assidentes & ministrantes.

III. Constitit & viguit Romæ, plerisque aliis in locis Defensorum dignitas à nato Christo ad seculum usque undecimum. Post eam ætatem vix unquam, ut opinor, reperietur illius memoria. In aliis Occidentis Regionibus magna jurisdictionis eorum pars ad Laicos nobiles & potentes devoluta est, qui Episcopatuum & Monasteriorum vulgo dicti sunt Advocati, hoc est, Defensores, Protectores, ut glossa nomen hoc interpretatur, in c. *Si quis Presbyterorum de rebus Ecclesia non alien.* Sic ante Glossam illud nomen Urbanus II. in Epist. Paschalis I. Prædecessoris sui per Advocatum interpretatus fuerat, 1. q. 3. *C. Salvator.* Lapsu temporis facta est dignitas illa quibusdam potentibus familiis hæreditaria, atque ideo in illis Episcopatibus & Monasteriis jure Advocationis istius gaudebant certis prærogativis & privilegiis, quæ inter eos definita erant & stata. Cœperunt autem ejusmodi Advocati assumi, aut etiam dari finiente seculo post Christum natum octavo, & ineunte nono. Illorum temporum atque etiam sequentium autores non infrequenter eos commemorant. Concilium Moguntiacum an. 813. celebratum c. 50. *Omnibus Episcopis, Abbatibus, cunctoque Clero omnino pracipimus, Vicedominos, Prapositos, Advocatos, sive Defensores bonos habere, &c.* Capitular. l. 3. c. 11. *De Advocatis, Vicedominis & Centenariis ut tollantur & tales eligantur, quales & sciant & velint,*

juste

justè causas discernere & terminare. Et lib. 7. c. 303. edicitur ut *Executores, vel Advocati, seu Defensores quotius necessitas ingruerit, a principe postulentur.*

V. Carolus magnus Augiensi Abbatiæ in Germania, Advocatum & Defensorem dedit Adelbertum cognatum suum; *Qui Advocatus & omnes sui successores, quale,* inquit, *servitium in præfata villa Ulma ab Angensi Abbate, ejusdemque Ministris deinceps percepturi, vel qualem justitiam ipsis Abbatibus sint facturi, breviter hic determinavimus, &c. Quod si præsens Advocatus, vel quisquam suorum Successorum hæc nostra statuta transgrediatur, sine judicio, & absque spe recuperationis, jubemus ut Advocatia statim privetur.* Constitutionis istius chartam integram refert Nauclerus ad ann. Christi 809. Imperante Ludovico Caroli magni filio Monasterium Hirsaugiense fundatum est. Otgarius Moguntinus Archiepiscopus dedit illi Advocatum Comitem Erlafridum *sub ea conditione,* inquit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, *ut mortuo Patre, filius in Advocatione non succedat, nisi fuerit ad eam per Abbatem & Monachos assumptus.* Refert insuper Trithemius in eodem Chronico Adelbertem Comitem multis bonis Hirsaugiente Monasterium ditasse, & concessisse ut Abbas & Monachi ex suis Posteris Advocatum eligere possent: Qui si Monachis gravis esset, alium undecunque ipsi sufficere possent. Henrici Regis diploma, quo hæc omnia & alia pleraque confirmantur, datum anno 1075. refert eodem loco: Et paulo post aliud diploma Urbani II. quo Godfridus Adelberti filius Advocatus sive protector istius Monasterii instituitur. Mulierum Monasteriis Advocati similiter constituebantur, & potiori ratione quàm virorum. Quo enim debiliores sunt, & injuriis magis expositæ, eo pluribus Defensoribus egent. Nam *Defensores Ecclesiarum adversus potentias Secularium vel Divitum ab Imperatore sunt poscendi,* ut dicitur Capitul. l. 5. c. 31. Istius consuetudinis quod ad Mulieres attinet, disertè meminerunt eadem Capitularia lib. 3. c. 62.

V. Inter Hincmari opera Parisiis an. 1615. edita, Dialogus est de statu Ecclesiæ in quo scribitur, *Sancta Ecclesia, &c. per sanctos Sacerdotes eligit sibi in singulis Ecclesiis, Vicedominos, Advocatos, Defensores, &c.* Flodoard. Ecclesiæ Remensis l. 2. c. 19. mentionem facit cujusdam Radulphi Vicedomini & Advocati Remensis Ecclesiæ, cujus opera Ebboni Archiepiscopo mancipia nonnulla restituta sunt. Idem fecisse dixerat cap. 18. Vulfarium Archiepiscopum per Ecclesiæ Advocatos, atque etiam procurasse ut Ecclesiæ bonos Advocatos & Vicedominos haberent. Advocatos ejusmodi Ordo Romanus col. 12. vocat Advocatores, & in Ceremoniis Pontificem cum Plebis Proceribus sequuntur. Eorundem Advocatorum mentionem facit autor quidam in historia translationis corporis S. Sebastiani, apud Quercetanum, in vita Henrici primi Francorum Regis; Et alium ibidem in gestis Ludovici VII. ad an. 1177. & 1179. Bethuniæ Advocatum commemorat.

VI. Eodem sensu usurpabat hanc vocem S. Bernardus Epist. 139 ad Lotharium Imperatorem: *Est Advocati Ecclesiæ arcere ab Ecclesiæ infestatione Schismaticorum rabiem.* Et Epist. 224. de Ludovico VII. Frsncorum Rege scribens, *Rex & Advocatus Ecclesiæ, adversus Ecclesiæ Amatorem & Defensorem denuò sociatur.* Ita quoque supra ex usu sui temporis Defensores interpretabantur Urbanus II. 1. q. 3. C. *Salvator,* & Gloss. in C. 6. *de rebus Eccles. non alienandis.* Paulo post Urbanum Godefridus Dux Lotharingiæ, & Comes Lovanii terras Abbatiæ donans, *Advocatus vero loci erit quicunque Lovaniæ Comes fuerit. Qui Advocatum alium nullum pro se substituet, nec de Advocatia illa aliud beneficium exiget.* Chartam donationis integram refert Molanus lib. 2. de Canonicis c. 46. dataque est an. 1125. Alius Godofredus capta Jerosolyma se Dominici sepulchri Advocatum insigniebat. Carolus magnus in privilegio Monachis Utenbuichensibus concesso, cujus partem refert Molanus, concedit ut *eligant suis competentibus locis Advocatos & Defensores, si opus habeant.* Eosdem Defensores dictos etiam aliquando Graphiones licet rarissimè, colligitur ex c. 2. l. 5. Capitularium ex Synodo an. 742. *Decrevimus ut secundum canones unusquisque Episcopus in sua Parochia solicitudinem habeat, adjuvante Graphione qui Defensor est Ecclesiæ, ut populus Dei paganias non faciat.* Graphiones autem erant quidam Francorum proceres. Anastasius in vita Adriani I. verba faciens de profectione Caroli magni ad Urbem, *Abstollens secum diversos Episcopos, Abbates etiam & Judices, Duces nempe & Graphiones, Romam per Thusciæ partes properavit.* Idque paulo post eodem ordine repetit. In legibus Ribuariorum tit. 55. Judex fiscalis explicatur: Sed melius Comes, altera post Ducem dignitas: Ita etiam nunc Comites suos Germani appellant.

VII. Extra *C. Præterea de jur. Patron.* ejusmodi Ecclesiarum Advocatis prohibetur sub gravissimis Censuris ne aliquid novum ab Ecclesiis exigant *præter antiquos & moderatos redditus a locorum Episcopis institutos.* Solebant enim propter jus defensionis & patronatus varias Angarias, Fodrum, Albergarias, Regium, & similia ab Ecclesiis, velut à propriis Rusticis, ut inquit canon, extorquere. Eadem prohibitio facta est à Gregorio X. In Concilio generali Lugdunensi, quæ refertur C. Generali, de Electione in Sexto, qua Excommunicationi ipso facto subjacere declarat eos *qui Regaliæ, custodiam, sive Guardiam, Advocationis seu defensionis titulum in Ecclesiis, Monasteriis, seu quibuslibet aliis piis locis de novo usurpare conantur,* &c. Nonnunquam in jure Advocatus ejusmodi pro patrono, & Advocatia pro patronatu sumuntur, ut extra, de jure Patron. C. *Quia Clerici, & C. Cum autem.* Revera enim magna erat inter utramque dignitatem affinitas: Omnisque beneficii Patronus, erat etiam illius Advocatus, licet illius propositionis non esset Universalis reciprocatio

VIII. Vicedomini quorum mentio fit in quibusdam testimoniis citatis, longe sunt Advocatis ejusmodi in Ecclesia Dei antiquiores.

ii erant Clerici, & familiæ Episcopalis Recto- A res, Episcopumque in multis ministeriis domesticis sublevabant. S. Gregorius l. 9. Epist. 66. *Volumus ut Paschasius frater noster, & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domus, quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel causis quæ eveniunt, idoneus & paratus existere.* Et Epist. 11. lib. 1. *Diaconum Anatolium quem ad vos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse, causa magis modus quam rigoris austeritas facit. Vicedominum enim eum constituimus, cujus arbitrio Episcopium commisimus disponendum.* Anastasius in Vigilio Pontifice scribit eum, Ampliatum Presbyterum, & Vicedominum suum cum Valentino Episcopo Romam misisse ad custodien- B dum Patriarchium Lateranense & gubernandum Clerum. Hinc Lateranensis Patriarchii pars in qua Vicedominus Romanus habitabat, Vicedominium vocabatur, ut videre est apud Anastasium in vita Stephani III. seu quarti. Eodem in loco mentio fit cujusdam Theodori Episcopi qui Pontificis dicitur Vicedominus: Alterius item in Papa Constantino qui erat Diaconus.

IX. Ex dictis manifestum est Vicedominos cum primum instituti sunt, è præcipuis Clericis electos esse, & Episcopi bona familiamque rexisse, velut peculiares domus Episcopalis Oeconomos. Hac de causa non malè Ho- C norius dixit lib. 1. de ritu Missæ, c. 182. *Vicedominum esse, qui vicem Episcopi agit.* Ut & Glossa in C. *Volumus* distinct. 89. Vicedominum exponit, *Oeconomum rerum Episcopalium.* Eadem ratio Vicedominorum qui in Monasteriis constituebantur, ut luce clarius conspicere est in Æginardi Abbatis qui tempore Caroli magni vivebat, Epistolis 23. & 37. Eorum præterea mentionem facit Epist. 12. & 18. Ideo forsan dicuntur in 3. Capitulari Ludovici pii tom 2. Concil. Galliæ, non secus ac Archipresbyteri & Archidiaconi, ministerii Episcopalis coadjutores, atque etiam in Ordine Romano col. 11. in pompa solemni processus Pontificii D cum Vestiario, Nomenclatore, & Sacellario post equum Pontificis primi equitare. Tanta autem erat ejus autoritas ut ibidem col. 15. Notarium habere dicatur. Tales erant ii de quibus Concilium Remense sub Leone III. c. 24. *Præpositi & Vicedomini, secundum Regulas vel canones constituantur.* Idem videtur judicandum de iis quos commemorat Flodoardus lib. 1. c. 17. & lib. 2. cap. 13. aliisque locis historiæ Remensis; Ut & de iis quos Dialogus de statu Ecclesiæ jam citatus. Imò colligitur ex capite *Consulere*, extra de Simonia, hanc dignitatem, saltem multis in locis, tempore Gregorii IX. fuisse Ecclesiasticam, neque vendi sine Simonia potuisse. Lib. 2. Capitul. c. 28. Abbatissæ dicuntur Vicedominos habere: quales illi fuerint, non mihi liquet, nisi forsan cum aliis comparatione facta.

X. Tandem Ecclesiastica illa dignitas in secularem prorsus degeneravit, nihilque antiqui ministerii præter nomen retinuit. Ea gaudent adhuc in multis locis, viri, & mulieres quædam potentes, velut à parentibus jure hæreditatis accepta, quibus unde ad ipsos eorumque parentes pervenerit, sollicitare in mentem nunquam venit. Si quid olim honorificum aut utile erat illi conjunctum, ambabus manibus amplexi sunt, & constrinxerunt: Si quid vile & onerosum ambobus pedibus fugerunt: Diu autem est cum cœpit degener ille usus. Juo enim Epist. 38. meminit Vicedominæ, *Sicut dicet vobis domna Hilescendis Vicedomina.* Certum est autem Laicam mulierem quantumvis nobilem Ecclesiasticæ dignitatis non esse capacem. Sed Advocatis non licuit esse tam beatis. Ejusmodi enim Advocatia prorsus, ut opinor, extincta est, aut summorum Principum potestati tandem coaluit. Nisi forsan quis istis Advocatis comparare velit Conservatores quos ab annis quadringentis dare solent summi Pontifices, de quibus multa *C. Statuimus, C. Quia Pontificalis, & cap. finali, de officio Judicis delegati in Sexto*, quorum vagam autoritatem Concilium Tridentinum sess. 14. c. 5. de reformatione coercuit, & repressit. Hæc de antiquis Ecclesiarum Advocatis & Vicedominis, occasione Defensorum præter primigenium nostrum scopum breviter & αὐτοσχεδιάσως addita, Lectori sufficiant.

Exercitationum jam satis. Liber ipse monet manum è tabula subducere, & operi coronidem imponere. Fruatur Lector labore nostro, si quid illius palato sapit: sin minus aliquid utile conantem scribere patienter ferat. Si Exercitationibus nostris illi videmur aliquando nobis ipsis velut Amantes, somnia fingere, somniis condonet propter veritatem aliis in locis lucentem. Recordetur neminem Mortalium omnibus horis sapere, felicem qui minus desipit. Desipientiæ & erroris remedium quod omnibus Catholicis præsto semper est, lubentissimi amplectimur, Romanæ scilicet Ecclesiæ censuram, cui omnia dicta, scripta, & facta nostra humillimè subjicimus.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

NOTABILIUM.

Ubi poſt litteram p. occurrit num 3. tertia pars Libri ſignificatur & numerus ſequens notat tertiæ partis paginas, litera ſ. ſectionem.

A.

ABbatis promotio. pagin 78. 84. 96.

Acolythi Ordinatio. p. 212. 220. 231. 237. 245. 254 259. 272.

Acolythatus materiæ & formæ & applicantium multiplex varietas. p. 3 p. 192 193. & ſ. 8. & 9.

Acolythorum apud Græcos nulla mentio. p. 3 96. ſ. 12.

Αδελφάτον confratria, annua penſio ex ea ſolvebantur. p. 192. n. 85

Adoratio omnis & ſacra proſtratio, quid ſignificat. p. 118.

Qui dicti ſunt Advocati Eccleſiarum, quod eorum officium, quando cœperunt. p. 3 251 252. ſ. 5. 6. 7. quando eſſe deſierunt. ſ. 7. Monaſteriis mulierum dati. ſ. 4. Multa borum exempla. ibid. ſ. 4. 5. 6

Ægyptus urbibus abundantiſſima ab uno Epiſcoporegi non potuit, ejus diviſio. p. 3. 126. 127 128 ſ. 13. 14. 15. S. Athaoaſius ab urbe Epiſcopi neceſſitatem colligit. ibid. ſ. 16

Æthiopia nonnunquam dicitur India. p. 367

Æthiopes cum eorum Rege Rom. Eccleſiæ reconciliati ſunt ſub Clemente VII. & Paulo IV. præfat. in ritum Jacob, p. 404

Alexandrina Eccleſia nunquam tulit ut per ſolos Presbyteros Patriarchatus ſine Epiſcopis regeretur & ipſe per Presbyteros aliquando conſecraretur. p. 3. 123. & 124. ſ. 1. & 2

Αναβάθρα, quid, & illius uſus. p. 194. n. 104

Angelorum ordines ſecundum Syros. p. 3. 320. & 324.

Novem Ordines Sacerdotii reſpondent novem Ordinibus Angelorum. p. 336. 337. 341

Seraphim Angelorum infimi apud Maronitas, Angeli vigiles medii. p. 341

Angelorum Hierarchias & Choros aliter diſtingunt Maronitæ quàm S. Dionyſius. Adnot. 22. in Syr. Ordin.

Ordines Angelorum dicunt Neſtoriani eſſe Sacerdotio inferiores. p. 381

Hierarchia Angelorum Vigilum Neſtorianis celebris ut Maronitis. p. 383

Antidorum εὐλογία, ἀντίδωρον, κατακλαστόν. Quomodo diſtribuitur. A jejunis comeditur, Illius figura. p. 196. Typus eſt virginalis corporis Deiparæ. ibid. n 116. Quamobrem ad Miſſæ finem diſtribuitur. ibid.

Αντιμήνσια, Panni quidam conſecrati ejuſdem Privilegii cum altaribus noſtris portatilibus p. 206. n. 163.

Apoſtoli & 72. Diſcipuli ante multiplicatum Euangelium ſoli munere Epiſcopali fungebantur. p. 3. 38. 39. 40

Quis uſus Aquilæ figuratæ, & fluviorum in Ordinatione Epiſcopi. p. 189. 190. n. 67

Archidiaconi Maronitici ordinatio. 334

Archidiaconorum quando primùm mentio. p. 3. p. 220. ſ. 1. 2

Archidiaconi creatio. 94

Archidiaconus initio dictus Græcis primus Diaconus. p. 3. p 227. ſ. 2

de Archidiaconis. p. 3. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. ſ. 1. 2. & ſeq.

Archidiaconi apud Græcos extra Sanctuarium omni authoritate ſpoliati ſunt. Hinc apud eos vulgatum Archidiaconatum non eſſe dignitatem. p. 3. p. 228. ſ. 7

Archidiaconi Epiſcoporum Coadjutores dicti, varia eorum officia enarrantur. p. 3. p. 227. & ſeq.

Ab aliquot ſeculis Archidiaconi præſunt Presbyteris & Archipresbyteris: fruſtra huic inſolentiæ ſeſe oppoſuerunt Concilia. Cauſa hujus moris. p. 3. p. 312. ſ. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Iſtius inſolentiæ Archidiaconorum cauſa additamentum ſpurium canoni factum. ibid. ſ. 16. 17

A quo tempore Romæ nullus eſt Archidiaconus p. 315. ſ. 25. Conſtantinopoli quoque nullus Archidiaconus. ibid.

Archiepiſcopatus dignitas recentioribus Græcis dignitas Metropolitica inferior. quando cœpit, & qua occaſione. p. 206. n. 154

Ubi primùm Archipresbyterorum fit mentio. p. 3. p. 215. s. 2
De Archipresbyteris p. 215. 216. 217. 218. s. 1. 2. 3
Episcopus consecrans Archipresbyt. insufflat in faciem ejus, p. 348
Qua occasione creati Archipresb. p. 3. p. 275. s. 3
Protopresbyteri creatio, p. 215
Græci Archipresbyteros vocant tantùm Protopresbyteros. p. 3. p. 216. s. 4
Archpresbyteri Latinis dicuntur qui Presbyteris in variis Parœciis præsunt. p. 3. p. 216. s. 5
Quæ fuerit olim Archipresbyt. jurisdictio. p. 3. p. 217. s. 8. Quæ hodierna. ibid. p. 218.
Archipresbyteri Vicani olim ut nunc instituti p. 3. p. 218. s. 10
Armenos nonnulli dicunt esse Nestorianos, alii Eutychianos. p. 2. p. 367
de Auxilio Formoso coætaneo & ejus scriptis ineditis p. 3. p. 67. 68.
Auxilius, Exterus, Francus, Presbyter, à Formoso Papa Ordinatus, a R. Patre Vigniero acceptus codex. p. 282. 283
Magni fecit auxilium Cardinalis Baronius. p. 242
Auxilius non erat Italus. p. 2. & 307
Auxilii liber primus Baronio incognitus. p. 242
Auxilius credidit Liberium Papam Hæreticum fuisse. p. 290
Auxilius nonnulla habet à veritate evidenter aliena, quæ notantur, p. 284
Baptismum per vim datum Auxilius censet valere. p. 294. 295. 309
Distinguendum dicit Auxilius inter sedem Pontificalem, & in ea Præsidentem, illi semper obediendum, non autem huic, p. 302
Auxilius vult expectari Concilium generale ut definiatur causa de ordinat. Formosi. p. 293

B.

Baptismalis Fons dicitur sinus propitians, & uterus Virginalis. Adnot. 93. in Syr. Ordin.
Quæ sit Blasphemia in Spiritum sanctum. p. 288.
Distributiones menstruæ redituum Ecclesiasticorum qua proportione fiunt apud Græcos. 207. 208. n. 167. apud Latinos in 4. partes fiebant, &c. vide 208
Bonosiaci aliquando vocati Photiniani. p. 3. p. 78. sect. 8
Βυλλωτήριον, Archetypum. Βύλλα, Ectypum. p. 199. n. 125. quadruplicis materiæ. patriarchæ sigillum, illius figura.
Βυτιστής, Immersor ejus officium. p. 207

C.

Calogeri Monachi. 189. quare sic dicti. ibid. antiquum hoc Epithetum. ibid.
Quando, & qua Occasione S. R. E. Cardinales titulos mutare cœperunt. p. 3. p. 222. 223. s. 22
quando Diaconiæ Cardinales Presbyteris datæ sunt, & tituli Presbyterales Diaconis. p. 3. p. 222. s. 23.
quando & qua occasione Episcopi Cardinales aliis præponi cœperunt, p. 3. p. 221. s. 18. 19. 20
Episcopi qui erant Cardinales Presbyteri cum primum Presbyteratus Cardinalis jungi cœpit Episcopatui, dignitatem Episcopalem præferebant Presbyterali. p. 3. p. 222. s. 21
Principium & causa hodie distincta. Antiqui Patres Latini patrem Filii causam ut Græci dixerunt, p. 195. n. 113
quid κέλλιον, κελλαρίτης, κελλάριον. 205.
Cellarii promotio, 95.
quid χαλκόξεστον, μαζηλόν, p. 185. n. 40. 41
de Charactere variæ Scholasticorum sententiæ referuntur, cum Autoribus. Multi eorum sentiunt à Patribus testimonium non habere. Ejus disertam mentionem non faciunt recentiores Patres, nedum antiquiores. Sed post modum duo Concilia generalia rem dubiam definierunt, p. 3. p. 25. s. 1. & seq.
Sacerdotium Charactêrem imprimit, principium fidei, p. 3. p. 102. s. 1
Characteris virtutem ab Ecclesia suspendi posse, ita ut si velit agere, nihil producat. p. 3. p. 107. s. 10. 11. 12.
Doctores Canonistæ celebres asserunt Papam leges novas ferre posse, quarum contemptus impediet Sacramenta Characterem imprimere. p. 3. 56. s. 12. 13. 14
Carthophylacis officium, ministeria, autoritas, p. 3. p. 225. s. 7. 8. & seq. Chartophylacis officia ex variis Notitiis, & Symeone Thessalonic. enarrantur, p. 227. s. 14. 15. Qua occasione illi datum magni nomen. Ibid. s. 15. Est veluti Officialis & Vicarius Episcopi. ibid. s. 4
Inquiritur quando Chartophylax qui est tantùm Diaconus, sedere cœpit, frustra renitentibus Episcopis ante Episcopos, p. 3. p. 223. 224
de Græcorum Chartophylace, p. 224. 225. 226. 227. s. 12. & seq.
quid esse in Canone vel ex Canone, p. 3. p. 197. 198. sect. 4. & 5
Canones antiquitus difficillimè solvebantur, p. 3. 86. 87. s. 18
Κανονάρχης, & Protopsaltes distinguuntur, utriusque officium, p. 191. n. 76
Nestoriani & Eutychiani summum suum Pontificem vocant Catholicum. 368. antiquitas istius Epitheti. ibid.
Hymnus Cherubicus quid, & quando in Missa Græcorum decantari solet. p. 174. n. 5
Joannes Darensis Etymon Cherubim perperam tradit. Adnot. 22. in Syr. Ordin.
χειροτονία, quid apud Græcos, quid Ordo apud Latinos significent, p. 3. 10. 11. 12. s. 1. 2. 3. 4. 5
Dictio χειροτονία vix in novo Testamento occurrit, in Ritualibus perpetua, p. 11. s. 3. 4. Ea non est usus Dionysius, ut nec aliis vocabulis vulgaribus, p. 11. s. 4.
Quæ fuerit Chorepiscopos instituendi occasio, p. 3. p. 42. s. 9
In Oriente Chorepiscopi peculiari ritu Ordinabantur, non ita in Occidente, p. 3. 47. s. 16
Quid sit propriè Chorepiscopatus, p. 3. p. 54. 55. s. 6
Chorepiscopi in Africa nulli commemorantur, in Gallia & Germania ab annis nongentis frequentes, p. 43. & seq.
Ab uno Episcopo, & eo cui subjectus est Canones jubent Chorepiscopum Ordinari, p. 44. 45. s. 3
de Chorepiscoporum nomine, origine, institutione, & progressu tam in Oriente quam in Occidente, p. 3. p. 40. s. 2. seq.
De Chorepiscopali potestate, p. 3. p. 55. 56. s. 8. 9 10. 11
Chorepiscoporum officia & munia latè descri-

buntur, p. 3. 42. 43 & seq.
Epistolæ S. Damasi de Chorepiscopis spuriæ, una quoque Leoni tributa. p. 3. p. 41. 42. s. 5 6.
Episcopi aliquando sed raro Chorepiscopi vices agunt, p. 52. s. 6. & 7.
Chorepiscopi aliquando sub nomine Episcopi intelliguntur, p 55. s. 7.
Episcopi depositi aut ab hæresi conversi Chorepiscopatu aliquando misericorditer donantur, p. 3. p 46. 47. s. 12. & 13.
Chorepiscopi de quibus tam sæpè Canones & antiqua Ecclesiæ monumenta loquuntur, non fuere Episcopi, p 3. p. 4. 5. s. 1.
Balsamonis glossa, de Chorepiscoporum Presbyteros & Diaconos Ordinandi potestate, ineptiæ redarguitur. p. 3. 53 Canon Ancyr. ambiguus examinatur & emendatur, p 53. s. 9. De Chorepiscoporum Ordinandi potestate antiquorum testimonia, p. 53. s. 1. & 2. Sancti Chrysostomi, & Hieronymi contra Chorepiscopos dicta explicantur. p. 54. s. 5. 6
Variæ causæ ob quas Chorepiscopi, contra Pontificum, & Conciliorum de iis delendis decreta, conservati sunt. p. 3. p. 53. & 54.
quando & qua occasione Chorepiscopi defecerunt in Oriente, & Occidente. Quinam ipsis in Occidente, qui in Oriente successerunt. In Patriarchatu Alexandrino Episcopos Chorepiscopi extinxerunt, p. 3. p. 56. 57. s 1. 2. 3. 4
Antiqui Autores & Canones Chorepiscopis autoritatem Presbyteros & Diaconos Ordinandi delegarunt, modo id agerent consentiente loci Episcopo, p. 3. p. 48. & 54. s. 1. 2.
quid καθιερῶν, p. 183. n. 25.
χερνιβῶν, χερνιβόξεστον, quid significent, p. 184
Accusatus Chrysostomus quod extra altare ordinaret Presbyteros & Diaconos. p. 3. p. 184. s. 11
Tria Clericorum genera, p. 3. p. 207. s. 4
qua ratione antiquitus recepti sunt Clerici tam apud Græcos in Catholica Ordinati, sed ad hæreticos transfugæ, cum resipiscentes ad Ecclesiam revertebantur, &c. Annis 350. nullum exemplum eos cum Ordinibus suis receptos. p. 87. 88. 89. 90. 91. s. 1 2. & seq respondetur exemplis in contrarium. Ibid s. 3 4.
Clerici antiquitus radi prohibebantur, p. 3. 207 208. s. 6. 7
quæ fuerat olim vera communio Ecclesiastica & unde dicta, p. 129. 130. s. 22
Concha genus calicis Judæis & Latinis. Adnot. 78. in Syr. Ordin.
Pastophoria seu Capellæ dicuntur Conchæ. Adnot. 78. in Syr. Ordin.
Κοντάκιον. quid? 188. n. 53
quis color στιχάριο Græcis recentioribus. p. 201. n. 142
Constitutiones Clementis nomine vulgatæ, sunt disciplina ecclesiastica Orientalis Ecclesiæ, ante Constantinum primum. p. 17. s. 5
Constitutiones S. Clementis, saltem Concilium Nicænum & S. Athanasium videntur antecedere, p. 17. s. 1
Κρηπὶς, crepido Sanctuarii. quid & quo loco. p. 180.
Cruces in capite gestare, σταυροφόροι qui? p. 192. n. 81. dignitatis insigne. ibid.
Ordo custodiæ martyrum. p. 158. 189
כומרא Syris Pontificem notat. Judæis malè audit. Adnot. Syra 41.

D.

Variis argumentis docetur ex ipsius libris Joannem Darensem Syrum esse autorem recentiorem. Adnot. 22. in Syr. Ordin.
S. Ephrem meminerunt omnes fere autores Græci. Joannis Darensis nullus, ne quidam Anastasius Sinaita, & Damascenus Syri, &c. Adnot. 22. in Syr. Ordin.
Defensorum creandorum causæ enarrantur, p. 3 p. 229. s. 3. 4
Defensorum officia apud Græcos multis enarrantur & demonstrantur, p. 3. p. 232. 233. s. 8. & seq.
Apud Græcos Defensores leves causas judicabant, graviores ad Episcopum remittebant 232 sect. 9. Afflictos potissimum curabant. ibid s. 8
Defensores olim apud Græcos potissimum Presbyteri nunc Diaconi, & à quo tempore. p. 237 Apud Latinos inferioribus concessa dignitas. 237. s. 2. Monachis quoque concessa. ibid. s. 3
Explicatur autoritas quam olim Romani Pontifices Defensoribus concedebant. p. 3. 233. 234. s 11. 12. instituendi Defensoris formula ex S. Gregor. ibid. s 12. 13. Autoritas illi erat tantùm in res temporales, ibid. Autoritatem spiritualem illis non delegabat Gregorius, nec in Presbyteros, p. 3. p. 237. s. 5. 6. & seq:
legatio ad Defensoris munus non pertinebat. Delegari tamen poterant, p. 3. p. 238 atque etiam ut causarum Judices. Ib. s. 12
multa Defensoribus Patrimonior. concedebantur commoditatis causa, quæ ad Defensores non pertinebant. 237. s. 8. Hujus commissionis multa dantur Exempla. ibid. s. 9. 10
Urbium & oppidorum Defensores, & eorum officium p. 3. p. 232. s. 6. quandiu durabant, ibid.
de Defensoribus Ecclesiarum, p. 3. 131. 232. 233. 234. 235. 236. 237. &c. s. 12. & seq.
quis primus Defensores regionarios instituit, & quare sic dicti, p. 3. p. 239. s 1. Quot numero, quandiu viguerunt. 240. s. 2. 3. Tandem ad Laicos nobiles devoluta est hæc jurisdictio qui dicti sunt Advocati. 240. s. 3. 4. 5. Advocatio illa fuit hæreditaria, 240
In Occidente Defensores erant Presbyteri, vel Diaconi, aut etiam Subdiaconi, p. 234. 235. s. 15. 17. & seq Nonnulli tamen constituebantur Laici, sed Hoc aversabatur S. Gregorius, p. 135. s. 19. 20.
Ακόλουθος, ministerium (non est Ordo) ejus idem officium quod Latini Acholythi, p. 3. p. 176 desiit apud Græcos. ibid.
è Levitis Cantores multi erant & Janitores. p. 3 p. 175. s. 5
Electio & Ordinatio Diaconorum unde sumpta, p. 3. p. 138. & 139. s. 2. 3
Diaconi Ordinatio, p. 69. 75. 79. ex S. Philippi Constitutione, 88. 109. & seq. cum mystica expositione variis officiis, &c. 212. 213. 214. 218. 228. 232. 238. 240. 246. 247. 254. 260. 261. 270. 273. 278. 326.
Traditio Euangelii in Ordinatione Diaconi recens, verba quibus traditur multum variata sunt, p. 3. p. 133. s. 4
quatuor de materia Diaconatus Theologorum sententiæ

sententiæ, p. 3. p. 132. & 133. f. 1. 2. 3. 4
de forma Diaconatus quadruplex sententia, &c. p. 3 p. 137. 138. f. 1. 2. & 3
forma Diaconatus antiquitus nulla alia fuit præter orationem, p. 3. p. 137. f. 2. 3
quæ nunc in Ordinat. Diaconi imperativè pronuntiantur, recentia sunt, p. 3. p. 137. & 138
Diaconi & Diaconissæ Ordinatio manuum impositione & invocatione perficitur, p. 21
In quibusdam Provinciis Presbyteri manus Diaconis cum Episcopo imponebant, p. 3. 138. f. 5
Unicum genu flectunt Diaconi quod unicum talentum acceperint, p. 377
quando desierunt Diaconissæ in Oriente quando in Occidente, p. 3. 149. 150. 151. f. 5. & seq.
Ubique gentium Diaconus stolam seu Orarium super unum humerum gestat. Adnot. 3. in Syr. Ordin.
Varia Diaconorum officia ex SS. Patribus. p. 3. p. 139. 140.
De Diaconorum officiis, p. 3. p. 139. f. 1. 2. & 5
Diaconi olim ministrabant Eucharistiam, sed hoc prohibitum in præsentia Presbyteri, p. 3. p. 139. f. 6
Ex magnis Diaconorum prærogativis fastus eorum ortus est, Romæ præsertim, sæpe repressus nunquam oppressus, 140. 141. f. 11. 12. 13 & seq.
Causas Christianorum cum Episcopis judicabant. p. 3. p. 140. f. 8
Omnia exteriora negotia per Diaconos agebant Episcopi, ideo dicti aures, oculi, os, cor & anima Episcopi, p. 3. 140. f. 8. 9. 10. &c.
Parœciam regere aliquando illis concessum est, p. 3. p. 140. f. 10
Antiquitus prædicare publice illis non licebat. tandem concessum, p. 3. p. 141. 142. f. 16. 17. 18. sed privatim Laicis & mulieribus id licuit, 143. f. 19. 20
Diaconicæ preces quid? p. 172. n. 4
quid Διακονικά, p. 3. p. 137. f. 7
Diaconicum, Secretarium, Sacristia, quid & ubi? p. 179. n. 15
διακονικόν, ἐσωθεν ἀρχιερατικὴ p. 179. n. 117
Dignitatum Ecclesiasticarum creandarum Occasio, & ratio aperitur, qua persuasus autor has dignitates, non alias hic explicandas sibi proposuit, p. 3. p. 214. 215. f. 3. 4. 5
Præcipuæ dignitates sive ἀρχοντίκια, Diaconis delatæ apud Græcos, p. 3. p. 193. f 7
ἀρχοντικια Græcis quid? p. 3. p. 193. 194 f. 6. 7. & seq.
quæ pura ministeria sunt apud Græcos, non dignitates aut officia, p. 3 p. 193. f. 7. Qua ratione conferuntur tum ministeria, tum dignitates, ibid.
Diaconissæ ex omni Devotarum genere eligi poterant. Quæ ad 40. annum, quæ ad 60. ordinabantur, p 3. p. 147. f. 7. & 8
Diaconissæ, & earum Ordinatio olim apud Nestorianos in usu. Adnot. 103. in Syr. Ordin.
Diaconissæ frequentissimæ apud Græcos, apud Latinos non infrequentes, p. 3. p. 147. f. 9. 10
Ordinationi Diaconi benedictio Diaconissæ simillima, p. 3. p. 143. & 144. f. 1
Diaconissæ ordinationem antiqui omnes Græcorum Rituales repræsentant, p. 3. p. 144. f. 6
De Diaconissarum Ordinatione seu Benedictione, p. 3. p. 145. f. 1. & 2
Diaconissæ ad Clerum pertinent, ordinari dicuntur, & ut Clerici puniuntur, p. 146. f. 8. & 9
varia & multiplicia Diaconissarum genera ex antiquis Patribus, & cui subdita erat Diaconissa, p. 3. p. 149. 150. f. 1. 2. 3. 4
Diaconissæ Ordinatio, p. 80
Concilium Nicænum, quæ de Diaconissis dicta sunt approbat, p. 3. p. 148. 149. f. 13. 14. 15. Conciliatio multorum canonum Occidentalium qui videntur Diaconissas ante multa secula abrogasse, p. 3. p. 150. f. 7. 8. 9. 10
Traditio stolæ Diacono in Occidente & Oriente antiquissima, p. 139. & 140. f. 6. 7. 8. 9. 10
Dionysii Parisiensis querela in filios ingratos, p. 26. f. 1. Duplicis rei criminis qui hunc cum Atheniensi confundunt, ibid.
Librorum Dionysianorum scriptio, initio quinti sæculi saltem, ante Concilium Chalcedonense assignanda, p. 42. f. 22. De eorundem stylo, & elocutione, ibid. f. 13
Gregorius Turonensis, Fortunatusque Poëta, Dionysium Parisiensem ne semel quidem Areopagitæ ornant elogio, p. 34. & 35. Hilduinus Gregorio Turonensi collatus, ibid.
Innocentius III. neutri problematis de Dionysio parti præjudicari vult, p. 26. f. 13
Difficultatem de Dionysio problematicam fecerunt viri Docti Catholici. Utraque problematis pars nobis perinde est & favet, p. 23. f. 3 tota hæc contentio critica est Chronologica.
pro Dionysio varia testimonia, S. Gregorii Photii, &c. ibid. f. 12
Traditionis de Dionysio Areopagita Parisiensi Episcopo, nulla mentio apud Gallicos authores, aliosve ullos, nisi post annum à Christo nato octingentesimum, pag. 29. f. 1.
Continua publicaque Ecclesiæ Parisiensis traditio duos agnoscit, distinguitque Dionysios, p. 33. f. 6. Joannes de Launoy, Parisiensis Theologus, idem diligentia indefessa demonstravit, ibid. f. 7
Dionysius ipse nunquan se dicit Areopagitam, nec Episcopum, nedum Atheniensem. p. 26
Quotquot de Areopagita supradicti Autores meminerunt de Parisiensi tacent, p. 26. f. 4
primum antiquissimum de Dionysio Areopagita Parisiensi monumentum in Portentosa narratione Visbii, sive potius Hilduini sub ejus persona latentis. p. 32. 33. f. 4. & seq.
Antiquissimum de hoc Dionysio testimonium, p. 24. f. 7. Aliud testimonium præcedenti secundum, ibid. f. 9. Catholici tandem hos libros amplexi: iisdem in Eutych. aliisque posteriores hæreticos usi, p. 25. f. 11
Dionysius in Gallias non potuit proficisci, nisi natus annos saltem quinque aut sex supra centum, p. 28. f. 6. ejus oratio & scribendi ratio quæ & qualis? ibid. f. 7. scopus doctrinæ f. 8. 9. 10
Dionysius Areopagita vulgo dictus Timotheo scribit longo post mortem Timothei tempore, p. 35. f. 1
Dionysius Timotheum vocat Filium, ibid. f. 4. Jerothei elementa Theologica se non capere scribit, f. 5. Apocalypsin & alia posteriora citat quasi traditio seculo quinto ac-

cepta & ſtata, omnibus retroactis ſeculis viguerit, p. 36. 37. Idem de millenariis, de Monachis, ἀσυστάτως, p. 38. 39 De ἰσία & ὑπάρξει, Hierothei præceptoris ſtylo, ἀσύστατα. p. 40. 41. 42.
Dionyſius Corinthi Epiſcopus, de Areopagita ad Athenienſes ſcribens, de his ejus ſcriptis, univerſaque ejus Pariſienſi hiſtoria penitus tacet, p. 27. ſ. 2
Dionyſii opera per hæreticos orbi Chriſtiano primùm innotuerunt, reclamantibus Catholicis, p. 23. ſ. 5
Dionyſii Pariſienſis ſepulchrum in ipſo Pariſienſis urbis meditullio poſitum, miraculiſque clarum jam ante Dagobertum Regem. p. 30 ſ. 4 & ſeqq.
Author geſtorum Dagoberti, & Hilduinus, ambo Monachi Dionyſiani, fabulatoreſque meri, p. 29 ſ. 2 3. Neuter alterius ſcripta videtur legiſſe, ibid. ſ. 4
Dagobertus Rex in Eccleſia Dionyſiana intra urbem ſepultus, p. 31. ſ. 11
Joannis Darenſis Epiſcopi commentarii Syri in S. Dionyſii libros examinantur, & recentiores eſſe demonſtratur. Adnot 22. in Syr. Ordi.
In Syrorum Miſſali Miſſa quædam Syra falsò tribuitur S. Dionyſio. Adnot. 23. in Syr. Ordin.
Etymon Seraphim & Cherubim perperam protulit S. Dionyſius. Adnot. 22. in Syr. Ordin.
quid S. Dionyſio ἀνάῤῥησις. p. 3. p. 22. 23. ſ. 1. 2. 3
Divinatio ex verbis ſcripturæ fortuito apertæ, p. 191. n. 75. olim uſitata.
quid Græcis Diaconicum & porta ſpecioſa, p. 3. p. 168. ſ. 2.

E.

S. EPhrem multa verſu compoſuit, & ejus hymnos in Eccleſia potiſſimum uſurpant Maronitæ. Adnot. 10. Syr. Ordinat.
Epirrhiptarium, capitis tegimen, pileus, p. 203. n. 147
Epiſcopi nomen genericum, p. 2. p. 155
in Epiſcopi electione Canones volunt plurium ſuffragia vincere. Labentibus annis tres à Clericis & civibus urbis eligebantur, optioque Ordinanti Metropolitæ deferebatur: Orta inter Patriarcham & Metropolitam contentione, Imperator Nicephorus autoritatem Epiſcopos deſignandi omnem ſibi vindicavit. Imperatoris authoritas ſic diu prævaluit. Paulatim tamen res ita videtur temperata, ut tres eligeret Clerus, è tribus unum Imperator, p. 156. 157.
Epiſcopi ſuffragia ferunt. Archiepiſcopus de tribus unum eligit in Epiſcopum. p. 125. Quemadmodum ſors aliqua divina ipſis relicta, p. 126 Si primus è tribus electis recuſaverit ſecundus deſignatur, ſi tres, iterum ſuffragia feruntur, ibid
Epiſcopus a cuncto populo eligitur, electus ter confirmatur, p. 17. Invocatio in ejus Ordinatione, p. 19. 20. Tres ſaltem Epiſcopi ordinant, ibid. p. 19
transferri poſſe Epiſcopum certis de cauſis ex una Eccleſia in aliam, p. 285. 286. &c. demonſtratur, p. 305. 306.
nomina Epiſcoporum qui tranſlati ſunt ad aliam ſedem, p. 286. 287. 304. Objectiones ſolvuntur, p. 286.
Sacerdotii gradus quærere licet; Epiſcopatus verò non licet, nec poſſibile eſt ſine electione & ſuffragiis, p. 122
Epiſcopi Ordinatio, p. 72. 77. 87. 92. 122. & ſeq. 210. 212. 215. 216. 224. 225. 227. 233. 234. 238. 239. 242. 249. 262. 263. 267. 274 [illegible]
Epiſcopatus nihil intrinſecum addit Presbyteratui, ſed tantum denominationem extrinſecam. p. 3. p. 28. 29. ſ. 11. 12. 13. hoc aſſerunt nonnulli Autores, ibid.
tria ſigilla ſolemnia in Epiſcopi Ordinatione fieri ſolita explicantur, p. 3. p. 199. 200. ſ. 14. 15
magnæ Eccleſiæ portæ, Regiæ, ὡραῖαι p. 183.
Eccleſiarum diviſio juxta Syros, Græcos & Judæos. Adnot. 94. in Syr. Ordin.
tres portæ in Sanctuario Græcorum, & illarum uſus, p. 186. n. 50
antiqua Eccleſiarum diviſio & portarum ſitus enarrantur, p. 3. p. 181. ſ. 4
Eccleſia Græca deſcribitur, p. 3. p. 168. ſ. 11
quid ἐγκόλπιον. 197. n. 119
Latini & Græci in materia Epiſcopatus conveniunt, p. 3. p. 15. 16. ſ. 2
de forma Epiſcopatus, p. 3. 18. & 11. ſ. 1. 2. 3. 4. 5
forma Epiſcopatus non eſt imperativa. p. 3. 18. ſ. 2
traditio Euangelii Epiſcopo facta poſt Ordinationem recens eſt, p. 3. 20. ſ. 5
qua ratione Epiſcopus Ordinatur, p. 349. & ſeq. inſufflat in faciem ejus, p. 350
Euangelii ſuper caput conſecrandi impoſitionem non eſſe materiam Epiſcopatus: in Euangelii impoſitione triplex varietas, p. 3. 16. 17. ſ. 1. 2. 3. 4. & ſeq.
Euangelium apertum ſuper caput Epiſcopi conſecrandi, quid myſticè? p. 3. p. 125
Epiſcopus totus eſt Euangelium, p. 133
Epiſcopi donis gratiæ Apoſtolicis & Propheticis fruuntur. Unguntur etiam quemadmodum Reges. p. 130
Epiſcopus recens Ordinatus ut Chriſtus Domini per Spiritum, Imperatorem, Chriſtum Domini chriſmate factum, benedicit, p. 136. 137
Oſculum quater datur Epiſcopo Ordinando, p. 139. Ordinationis canonicè factæ teſtimonium ſcripto accipit Ordinatus, quod ab Archiepiſcopo ſubſcribitur, & Bulla propria obſignatur, p. 140
Epiſcopus (perverſo nunc Ordine) coram Imperatore ſe proſternit, & precatus illius dexteram oſculatur, p. 137. Iſta non tam ab Imperatoribus quam ab adulatoribus fiunt, p. 138. Ideo confuſiones & afflictiones noſtræ multæ factæ ſunt, ibid.
à duobus tantum Epiſcopis Ordinati non judicantur Epiſcopi, ſed Ordinantes & Ordinatus puniuntur, p. 3. 44. & 45. ſ. 2. & 5
Epiſcopus ab uno Epiſcopo non poteſt Ordinari in Epiſcopum niſi in extrema neceſſitate, p. 48. & 49. 50. ſ. 14. & 15
Epiſcopatus regnum Chriſto ſubegit, & Chriſtianorum Imperium conſtituit, p. 145
Epiſcopus Dei, Presbyter Chriſti, cæteri Angelorum locum tenent, p. 165
Epiſcopi Græcorum pallia geſtant multicrucia, p. 177
tres Sententiæ enarrantur de Primatu Epiſcoporum in Presbyteros, p. 3. 34. Epiſcopatus jure divino

no esse Presbyteris superiores nondum ut de fide ab Ecclesia definitum. Probatur tamen ex Scriptura, ex antiquissimis Ecclesiæ monumentis & exemplis, atque ex antiqua Ordinatione Episcopi. Verba S. Hieronymi explicantur. p. 3. p. 23. & seq.
de distinctione Episcopatus à Presbyteratu quatuor Scholasticorum sententiæ enarrantur. p. 3 26. f. 5.
Instituti sunt Episcopi ab Apostolis ante illud initium Schismatis quod scribit S. Hieronymus occasionem huic creationi dedisse, p. 3, p. 38. 39. f 20
Episcopiani Chartophylacis, qui dicuntur p. 3. 189.
Epimanicia vestis sacræ genus. Illius forma, usus, quid significet. p. 188. n. 58
Primitus Euangelium in Missa non legebatur, p. 3 p. 135. f. 12
Euangelii impositio super Episcopum ordinandum multis locis non fuit usitata, p. 3. p. 16. f. 6
Euangelii lectio per Diaconum antiquissima, p. 3. p. 135. f. 14 Quare id fiebat, 136. f. 15. Apud nonnullos id fiebat per Archidiaconum, 136. f. 16. In multis locis inferiores Ministri Euangelium legebant. p. 3. p. 136. f. 10. Romæ quoque id factum est, 137. f. 11.
Monachi Græci etiam nunc peregrinantes Eucharistiam secum deferunt, p. 3. 178. f. 11
Christiani omnes ex antiqua & vulgata consuetudine Eucharistiam seu Corpus Christi tangere secum portare quando libebat comedere solebant, &c. p. 3. 177. 178. f. 1. 2. 3. & seq. Quibusdam in locis idem contactus erat Acolythis licitus, p. 3. 176 f. 9
Inferioribus Clericis & Laicis genuflexis corpus Christi sanguine mixtum Græci infundunt, p. 3 p. 178. f. 13
Consuetudo Corporis Dominici reservandi privatim, quomodo & quando in Occidente prohibita est, p. 3. 179. 180. f. 15. 16. 17. 18
Præsentiam Corporis & sanguinis Christi in Eucharistia docere omnes Syros demonstratur, Adnot. 36. in Syr. Ordin. Vide Adnot. 114
Eutychius Patriarcha Alexandrinus in paucis verbis multum mendax, p. 3. 120. 121. 122. 123 f. 3. 4. 5. 6. & seq.
Dionysii axiomata in ritum suum intruserunt Eutychiani. Adnot. 23. in Syr. Ordin.
Exarchi antiquitus media dignitas inter Patriarchas & Metropolitas, 203. n. 147. Hæc dignitas extincta, ibid. Exarchi hodierni sunt tantùm Metropolitæ superbis titulis ab Imperat. ornati, ibid.
Quinam Exarchi Patriarchici: & eorum officium, 203. n. 147
quæ Excommunicatio sit contemnenda, quæ non, p. 300. 301. 302. 303
quid ἐξετάζεσθαι, quid σχῆμα in eodem Can. Nicæno, p. 3. 148. f. 16
Exocatacœli quot, Diaconi tantùm sunt, Episcopis tamen præsident, p. 3. p. 224 f. 4. 5. quando cœpit illa præsidentia. Ibid. Unde dicti Exocatacœli, p. 3. p. 225. f. 6
Exorcistæ Ordinatio, p. 212. 219. 228. 230. 231. 237. 253. 259.

F.

FLabellum, ejus usus Diaconis antiquissimus, materia, forma, p. 178
Formosus a Joanne Papa VIII. propter varia & atrocia crimina anathematizatus semel & iterum a Marino Joannis successore absolutus, 284. à sede Portuensi (crimen Romanis moribus planè insolens) ad Romanam translatus, 183
Formoso quum translatus est, manus non est imposita: sed tantùm oratio facta, p. 306
Formosus Apostolica autoritate depositus, Apostolica autoritate reconciliatus est, p 302. 307
Stephani VII. Pontificis in Formosum Papam mortuum actio est anceps: totum illud dissidium ad fidem nullo modo spectabat, 284
Scelus in corpus Formosi defuncti perpetratum, p. 306
Stephani VII. Pontificis in Formosum Pontificem atrox vindicta, p. 3. p. 67. f. 1. Stephani acta rescidit Joan. IX & Joannis IX Sergius III. 69
Formosi Ordinationes qua de causa iteratæ, p. 3 p. 146, f. 5. 6. 7
Enarrantur magna incommoda quæ sequuntur si Formosi Ordinationes sint irritæ, p. 297
Formosi Papæ Ordinationes iteratæ sunt, 283
Clericorum Italorum longè major pars Ordinationes Formosi nihil esse, & iterandas dicebat, p. 299. 300. 301
etiamsi Formosi Ordinatio legitima non fuerit, Ordinationes tamen quas fecit, ratæ sunt, p. 296 297. 298

G.

GRæcarum Ordinationum eadem substantia quæ Latinarum, p. 2. f. 3
quid Græcis recentioribus ἐνορία, & ἐνορίτης. p. 204. n. 147
quid apud Græcos, νέα πέμπτη. quinta dies nova. quid ἑβδομὰς διακαινήσιμος, septimana renovationis, quid Antipascha, p. 198. n. 121
Alexandri IV. Constitutio notanda Græcè & Latinè, p. 6. 7. 8
Leonis X. & Clementis VII. Bulla, Græcorum ritus & Ordinationes approbat, severissiméque prohibet ne Græcis ea de re molestia creetur, p. 10. 11. 12.
Concilium Florentinum, Græcarum Ordinationum vitium nullum deprehendit, nedum reprehendit, p. 9. f. 1. &c.
Clementis VIII. Decretum anno 1595. Græcorum Ordinationes ita approbat, ut rem planè absolvat; praxisque hodierna Ecclesiæ Romanæ planissimè plenissimeque confirmat, p. 12. f. 11
ἀλλάσσειν, ἄλλαγμα, ἀλλαξιμάριον quid Græcis. Neotericis, p. 189. n. 63
Oratiunculis in sacris sæpe utuntur Maronitæ & Græci. Adnot. 13. in Syr. Ordinat.
Græcus non debet Latino more consecrari, nec Latinus Græco, p. 5. f. 3
Mos Græcorum de rebus divinis loquentium omnia ad Deum, nihil ad se refert, p. 3. p. 20. f. 8
quando cœpit Schisma Græcorum cum Latinis, p. 2. 3. f. 1. 2
Ecclesiæ mens semper fuit Latinorum cum Græcis concordiam firmare, p. 5. f. 5
quando Latini ritus in Oriente primùm interdicti,

dicti, p. 2. f. 5. fed hoc non eft ab omnibus factum, ibid. f. 4. & 5
varii Pontifices enumerantur qui Græcas Ordinationes probarunt, p. 4. f. 1. & feq.
Urbanus VIII. Clementis Paulique Conftitutionem de Epifcopo Græco, Romæ Ordinationes Græco ritu celebraturo innovat & ampliat,. p. 12. 13. f. 16
Eugenius IV. in Concilio Florentino poft unionis Decretum varia quærit à Græcis.
vafta admodum quorundam conciliandi ratio explicatur: aliæ enarrantur, ex quibus idem planè confequitur, p. 3. 6. 7. 8. 9. 10. f. 1. 2. 3. & feq.
Infanientibus Græcis par pari non referunt Pontifices Romani, p. 5
quid Græcis recentioribus μνημοσυνῶν. 199. n. 126
Explicatur occafio varietatis antiquiffimæ inter Græcos & Latinos in collatione Subdiaconatus & minorum Ordinum, p. 3. p. 165. f. 1. 2
Græci nec diebus feftis jejunant, nec diebus jejunii facrificant, 178. 179.
Græci actionem facram in Deum femper referunt, directè vel indirectè. Tondetur, ungitur, baptifatur fervus Dei, p. 186. Antiquis exemplis hoc docetur, ibid.
Pauli V. Bulla 1615. de Ruthenorum unione, & Græcorum Ordinationum validitate. Calumniatores acriter increpat, p. 12. & 13
Poft confecrationem, jam communicaturi fervidam Calici mifcent Græci, 191.
Concilium generale Lugdunenfe anno 1274. celebratum, nihil in Græcorum Ordinationibus culpandum videt, p. 8. f. 26
quinam erant antiquitus Graphiones, p. 3. p. 240
S. Gregorius Nazianz. ex Safima Conftantinopolim tranflatus, p. 286
S. Gregorius licet Hierarchica S. Dionyfii axiomata cognoverit, contraria tamen fecutus eft. Adnot. 22. in Syr. Ordin.
quid ἀναγυριῶν, γωνιῶν. p. 206. n. 158

H.

HÆretici nomen quo fenfu fumatur Can. Apoft. 68. p. 3. 76. f. 1
Varietas admiffionis Hæreticorum Clericorum ad Ecclefiam ab ejus decreto & difpenfatione pendet, p. 3. p. 90. 91. f. 1. 2. 3. Ubi nullum extat de hac re difertum Ecclefiæ decretum, illius confuetudo fequenda, ibid. f. 3
qua ratione Clerici Hæreticis extra Ecclefiam ordinati refipifcentes ad Ecclefiam admittebantur, p. 94. 95. 96. f. 1. & feq.
Hierarchia fecundum vulgatum Areopagitam triplex eft, Cœleftis, Legalis & noftra, p. 43. 44. Miniftrorum item Ordo triplex, expians, illuftrans, perficiens, p. 44. 45. Hoc eft Pontificum, Sacerdotum, Diaconorum, p. 45. 46. Ordo fuperior inferiorum vires complectitur: at non vice verfa, p. 46. Sacer Ordo ideo triplex. Quia ipfe Deus tria eadem operatur in mente, p. 45.
Hierarchia cœleftis an expiatione indigeat, p. 52
Sententia S. Hieronymi de differentia Epifcopi à Presbytero erat illo tempore communis in Ecclefia, & à pofteris ad Scholafticos ufque difertè, & repetitis verbis ipfius, afferta & prædicata, p. 3. p. 31. f. 7. Hæc ibid. multis Antiquorum teftimoniis probantur.
S. Hieronymus in æftu contentionis indulgere folet exaggerationibus Rhetoricis. Et revera indulfit agens de Primatu Epifcopi in Presbyteros, p. 3. 39. f. 21. f. 22
dictum S. Hieronymi de poteftate Presbyterorum prima fronte videtur contra canones Occidentalis Ecclefiæ & praxim, p. 3. 55. f. 8
de antiquo ufu boftiæ confecratæ Epifcopis & Presbyteris poft Ordinationem fuam datæ per 40. dies confumendæ, p. 3. p. 130. 131. f. 1. 2. 3. Quando hic ritus cepit & defiit. Ibid. f. 4.

I.

JAcobitæ Hæretici funt Eutychiani à quodam Jacobo dicti quem dicunt hærefim iftam plurimùm amplificaffe præfat. in ritum Jacobiticum, p. 402
Secta Eutychiana feu Jacobitica plurimùm diffeminata eft, & latiffimè: referuntur nationes quæ eam amplectuntur, præfat. in ritum Jacobit. ibid
Non erubefcunt fe Jacobitas vocitare, præfat. in ritum Jacob. ibid
de fecta Jacobitica plures autores fcripferunt, præf. in ritum Jacobit. p. 403
Diaconi cum Ordinantur, unum genu flectunt, quia purificant tantùm, Ordin. Jacob. p. 407
Presbyter Ordinandus procumbit in duo genua, eo quod Presbyter purificat & illuminat. Ordin. Jacob. p. 410
Confeffionem fidei publicè edit Epifcopus Ordinandus Ordin. Jacob. p. 413. 414
Ante quadringentos & aliquot annos Patriarcha Confeffionem apud eos fuftulit, & quamobrem, præf. in ritum Jacob. p. 403
Apud Æthiopas tamen irrepere hactenus non potuit ille error, ibid.
Gratia divina, &c. pronuntiatur in Ordinatione Diaconi Eutychiani. Ordio. Jacob. p. 407. 414
Indicatur unde ritum illum Jacobiticum feu Eutychianum habuimus. præfat. in ritum Jacob p. 405. Ibidem ex ipfis codicibus demonftratur ad Eutychianos pertinere.
Epifcopus Jacobiticus manum impofiturus effundit de fanguine Chrifti in manum fuam. Ordin. Jacob. p. 407. 411
Epifcopo Ordinato datur mitra & pedum paftorale. Ordin. Jacob. p. 415
multæ particulares actiones Eutychianorum cum manus Ordinandis imponunt. Ordin. Jacob. p. 409. 412. 414
Jacobitæ profitentur fe fubeffe throno Antiochiæ. Ordin. Jacob. p. 408
Patriarcha Æthiopum Eutychianus eft, feu Jacob, & Alexandrino fubjectus. præf. in ritum Jacob. p. 403
Janitoribus Græci nonnullas dignitates tribuerunt, p. 3. p. 194. f. 10
magna differentia inter poftremam Epiftolarum S. Ignatii editionem & priores, unde fluxit, p. 3 p. 36. f. 11
quid ἱμάτιον, & quotuplex, p. 184
quando Imperatores coronari cœperunt à Patriarchis, quando autem ungi. 198. n. 122. Unctionis iftius fecundum Græcos efficacia. ibid. Cum illi Imperatores aliquem Imperatorem aut Cæfarem creabant, illum quoque ipfi corona-

ronabant. ibid.
Archimandritæ & Protosyncelli à Patriarcha electi ab Imperatore pedum accipiunt, ut & Patriarcha, p. 159 160
Verba Passiva quæ significant passionem ab alio illatam Imperativo carent. Adnot. 28. in Syr. Ordin.
quid Ecclesiæ incardinare, p. 3. p. 215. 216. f. 5.
Porrectio instrumentorum in collatione quorundam Ordinum non semper facta est à Græcis, p. 178. f. 5
Traditio Instrumentorum Græcis & antiquis Latinis ignota: in traditione varietas, p. 3. p. 103 104. 105. 106. f. 8. 9. & seq.
Triplex differentia porrectionis Instrumentorum quæ fit à Græcis, & ejus quæ fit à Latinis, p. 3. p. 169. 170. 171. f. 1. 2. & seq.
Antiqui Autores & Rituales Instrumentorum in Ordinatione Presbyteri non meminerunt, p. 3 p. 103. 104. 105 f. 12. 13. Sic nec canones. ibid. f. 14
Apostolica traditio est Ordinationem Catholicam legitimè factam nunquam esse repetendam, p. 3. 80. & 81. f. 3. 4. & seq.
Donatus damnatus quod rebaptizasset, & Ordinationem Catholicam iterasset, p. 3. p. 96. f. 18. 19
quæstio de Ordinationum iteratione a nonnullis judicatur difficilis & insolubilis, p. 3. p. 60. f. 8
An Ordinationes ab Hæreticis, Schismaticis, Simoniacis, Degradatis factæ essent iterandæ, p. 64. 65 66. f. 1. 2. 3. & seq.
Meletiani Clerici iterum ordinari voluit Concilium Nicænum, p. 3 p. 95. 96. quare pronuntiantur irritæ licet in Ecclesia factæ. 96. f. 17
Illegitimè Ordinatus nec est nec fuit Episcopus, p. 77. & 78. f. 4. 5. & seq.
Ordinatio contra canones facta judicatur irrita quandiu Canones vigent, p 3. p. 82. 83. 84. f. 3 4 & seq.
quandiu ea Sententiarum varietas pro Ordinationum iteratione in Ecclesia viguit, p. 3. 61. 62. f. 10. 11. & seq.
Leo IX. omnes Simoniaconorum Ordinationes irritas declaravit, posteà Decretum ad Simoniacè Ordinatos restrinxit. Gravius Nicolai II. Decretum. Multorum de istis Ordinationibus sententiæ, p. 3 64 65. 66. f. 9. 10. 11. & seq. Tempore Petri Damiani obscura admodum inter Catholicos & litigiosa hæc quæstio, p. 64. f. 7. 8. 9. Quæ causa tantæ anxietatis in hac causa definienda, p. 64. 65. f. 11. 12 Plurimi dicebant à Simoniaco Ordinatum nihil à Laico differre, p. 66. f. 15
Variæ antiquorum Scholasticorum de iteratione Ordinationum sententiæ, Lombardi, Petri Pictaviensis, Hugonis à S. Victore, &c. p. 3. 58. 59. 60. f. 1. 2. 3. & seq
quando primum instrumentorum additio ritui facta est, p. 3. p. 105. f. 16
Propter revocandos fratres licet hæreticos suscipere Ordines quos apud eos habent iterando, p. 3. 78. 79 & 80. f. 13
Ordinationes Hæreticorum inanes, &c. esse asserit Innocentius, aut nimius est exaggerator, p. 3. 78. & 79 f. 9. 10. & seq.
Receptio Hæreticorum per solam manus imposi-tionem Græcis est inusitata, p. 3. p. 95. f. 14
An Ebbonis Archiepiscopi Rhemensis Depositi Ordinationes post depositionem factæ ab Hincmaro fuerint bene iteratæ, p. 3. p. 69. 70 71 f. 1. 2. & seq. Diu in Gallia de hac re variè disputatum, Ibid. f. 7
Stephanus IV. Constantini Papæ Ordinationem irritam & cassam declaravit: nec non omnium qui ab eo fuerant Ordinati, approbante Concilio Italorum, Gallorum & Germanorum Episcoporum, p. 283
Constantini Papæ Laici contra Canones electi & Ordinati consecratio depositio, & ab ipso Ordinatorum reordinatio enarrantur, p. 3. p. 17 & 18. f. 1. 2. 3. 4. 5
Constantini Papæ Ordinationes iniquè & contra canones iteratæ sunt, p. 297
Joannes XII. in Leonem Pseudo-papam, idem statuit in Concilio Romano, quod Stephanus olim in Constantinum, p. 285.
Varia testimonia Ordinationum iterationem approbant, p. 3. 76. & 77. f. 1. 2. 3
Photius Patriarcha depositus, judicatus est nec Episcopus esse, nec Presbyter, & ipsius Ordinationes repetitæ sunt, Ecclesiæ & altaria reconsecrata: ejus acta in Ignatium, Nicolai I. verba quibus ejus Ordinationem describit, &c. p. 3. p. 72. 73. 74. 75. f. 1. 2. 3. 4. 5. 6 9. 10 11. 12
Chrismationem Photii iterarunt Legati Pontificis; ita ipse Ignatii, p. 3. p. 74. f. 5
Ecclesiæ ab Hæreticis consecratæ iterum consecrantur, p. 3. 77. & 78. f. 6. & 7. Ita Ordinationes Clericorum Hæreticorum solent à Græcis iterari. Ibid.
Lucius III. Papa cum consensu Cardinalium Ordinationes Schismaticorum iterare promittit, p. 3. p. 60. & 61. f. 9
A deposito Episcopo ordinati nothi sunt, non Filii, p. 3. 75 f. 7. & 8
Conciliatio difficultarum quæ ordinum iterationem suadere videntur, variis distinctionibus tentatur, toto capite 9. Exercit. V. p. 82. 83 & seq.
Ut baptizatus iterum baptizari nequit, ita nec Ordinatus, p. 289 290. 291. 294. 298. 300
Plurimi Episcopi reconciliati sunt. Non iterum Ordinati, p. 303
omnes Judæorum historici hebraicè scripti, sunt recentissimi, &c. p. 3. p. 116. 117. f. 18. 19
Monstrosa Judæorum ingestis nationis suæ ignorantia. p. 3. p. 116, 117. f. 18 19. & seq. Testimonio tamen Scripturæ semper confirmatur, ibid.
Judæorum Grammatici duplex futurum constituunt. Adnot. 28. in Syr. Ordin.
Proselytorum apud Judæos duo genera. Adnot. 32. in Syr. Ordin.
omne justum Judicium quatuor personis consummatur, p. 306
qua ratione Jus Gentium dicatur naturale, p. 3 p. 170. f. 14

L.

de Lectore & Cantore eorumque officiis secundum Orientales, p. 3 p. 201. 202. 203 f. 1. 2. & seq.

Lectoratus & Cantoratus materia & forma juxta Græcos & Syros, p. 3. p. 202. 203
Lectoris Ordinatio, p. 67. 68. 78. 86. 106. 107. 228 236. 245. 253 259 272. 318.
Lector finistrum genu flectit ante altare cum Ordinatur apud Syros, p. 319
Ordinatio Lectoris qua ratione fit, p. 319. & seq.
Cantoris promotio, 85
Maronitæ dicunt Cantorem signo crucis constitui. Adnot. 3. in Syr. Ordin.
Lectoratus & Cantoratus apud Græcos disparatè se habent, non subordinatè ut apud Syros, p. 3 p. 202. s. 6
Orario apud Maronitas utuntur Lectores & Subdiaconi. Adnot. 21. in Syr. Ordin.
Subdiaconi & Lectoris Ordinationem impositio manuum & invocatio perficiunt, p. 22
quid λογειάζειν, p. 206. n. 157

M.

Machusa, & Machazia, quid. Adnot. 102. in Syr. Ordin.
qua ratione creabantur Magistratus Romani tam præsentes quam absentes tempore Cæsarum, p. 3. p. 165. 166. 167. s. 1. 2. 3. 4. 5
quid olim erat Manipulus & illius usus, p. 3. p. 160. s. 7
impositio manus à Mose pervenit ad Joannem, à Joanne in Christum, p. 337
Manus impositio secundum quam Judæi Rabbinos suos creant, & alii creationis modi, ex antiquis & recentioribus Judæorum monumentis explicatur, p. 3. p. 112. 113. 114. &c
Syri omnes & Græci successionem manus Impositionis maximi faciunt. Adnot. 35. in Syr. Ordin.
Manus impositio latius patet quam Ordinatio, p. 190 n. 71
Manus impositio can. 8. Nicæno significat Ordinationem, p. 3. 79. 80. s. 14. & 15
Manus impositio quomodo sit intelligenda c. 8 Nicæno ex SS. Patribus, ratione & textu ipso demonstratur, p. 3. p. 94. s. 9. 10. & seq.
quid Patribus manus impositio, p. 3. 110 s. 3
absurdè Manuum impositio interpretatur instrumentorum porrectio ab Episcopo facta, p. 3 109. s. 1. & 2
Omnes populi Christiani conjungunt semper Orationem Manuum impositioni. Adnot. 28. in Syr. Ordin.
Manus impositionis ceremonia à Judæis derivata ad quos effectus usurpetur, p. 3. p. 111. & 112. s. 4. & 5
sola Manuum impositio Presbyteratus est materia, p. 3. p. 102. 103. 104. & seq.
triplex Manus impositio in Presbyteri Ordinatione & quæ censenda Ordini substantialis, p. 3. 103 s. 5. & 6
Priscis authoribus & ante 500. annos incognita ista manus impositio, p. 3. p. 107. 108 109. s. 4. 5 & seq. Idem demonstratur ex nonnullis canonibus, s. 8. & ex Concilio Tridentino. Ibid. s. 9
quando cœpit & cum qua varietate manuum impositio, & ejus formula quæ hodie ritum finit, p. 3. p. 107. & 108. s. 2. & 3
qua ratione fit impositio manus à Maronitis ad consecrandum Episcopum, p. 359
Patriarcha manus Episcopo impositurus prius imponit super Corpus & sanguinem Christi, & eas velo tegit, p. 358
μανδύλιον, quid. p. 184. 185. n. 37
Maphorium, quid? 178. n. 14. Pallium Monialium. ibid.
quid Maphorium Syris & Chaldæis significet & unde dicitur, Adnot. 100. in Syr. Ordin.
quid μαφόριον, p. 3. 145. s. 7
Mardaitæ in monte Libano, an iidem cum Maronitis, p. 310
Maro Presbyter & Monachus valde pius ad quem scribit Chrysostomus, Monasterium condidit, p. 311
Maronia sedes Episcopalis ab Antiochia 30. miliariis distat, p. 310. 311
Maronitæ. Gens est Syra montem Libanum & vicinas planities incolens, p. 310. Dicti sunt à Marone Hæresiarcha Monothelita, cujus errores annis quingentis amplexi sunt: Fidei Catholicæ professionem in Concilio Lateranensi IV. ediderunt. 312. Ab illo tempore in hunc usque diem Maronitæ fideliter permanserunt in fide Catholica, & Ecclesiæ Romanæ obedientia. 313. Gregorius XIII. in urbe fundavit istius nationis Collegium. Ibid. Consuetudines Græcorum ut plerumque sequuntur. Diaconi & Sacerdotes eorum conjugati sunt: sed matrimonio ante Ordinationem suscepto. Qui tamen conjugati non sunt maximè honorantur. Confirmationis Sacramentum statim à baptismo & continua actione infantibus referunt. Semel tantum singulis diebus Missam in Ecclesia celebrant. Nec sine urgente necessitate, & Episcopi licentia bis in die super uno & eodem altari sacrificant, p. 313
Guilielmus Tyrius, Vitriacus, Sanutus, Aitonus scribunt Maronitas fuisse Monothelitas, sed Catholicam religionem amplexos, p. 312. 313
de variis Maronitarum hymnis, versibus, Responsis: aliquando iis utuntur ἀντιστρόφως. Adnot. 6. 7. in Syr. Ordinat.
apud Maronitas novem sunt Ordines. Adnot. 3. in Syr. Ordin. & 41
Ordinatio Psaltæ qua ratione fit apud Maronitas, p. 314. & seq.
Subdiaconi apud Maronitas gestant Orarium, p. 324. & apud Nestorianos. Ibid. p. 372
Diaconus Maroniticus cum ordinatur genu dexterum ante altare flectit, p. 326
Officia Subdiaconi Maronitici, p. 324
Diaconi apud Maronitas gestant flabella, p. 332
qua ratione apud Maronitas Archidiaconus consecratur, p. 332. & seq.
Episcopus consecrans Archidiacon. insufflat in faciem ejus in crucis figuram, p. 333
quomodo fit Presbyteri ordinatio apud Maronitas, p. 334. & seq.
qua ratione Archipresbyter consecratur apud Maronitas, p. 340 & seq.
qua ratione Chorepiscopus consecratur apud Maronitas, p. 345. & seq.
Episcopus cum ordinat Chorepiscopum apud Maronitas insufflat in faciem ejus, p. 348
Episcopo Maronitico dum consecratur datur

Mitra & pedum pastorale, p. 359. 360
qua ratione Patriarcha Maronitarum consecratur, p. 352. & seq.
Maximus Cynicus per Simoniam Ordinatus, nec est nec putari debet Episcopus: Ita Photius, p. 3. p. 74. f. 4. 7
Matthiæ sors quid? διάζχισαν δώρεις, &c p. 48
Christiani quidam in Oriente dicuntur Melchitæ. unde sic dicti sint, & qui sint eorum mores Ecclesiastici ex antiquis & neotericis Scriptoribus demonstratur, præf. in ritum Jacob. p. 405
Mensa propositionis ubi, & illius usus, p. 186 187. n. 50
μετάνοια Syris ut Græcis recentioribus pœnæ genus in Pœnitentiam impositæ. Adnot. 78. in Syr. Adnot.
μετάνοια, quid? p. 183. parva, magna, in pœnam imposita. ibid.
Minores Ordines dicunt Patres se instituisse ne Tyrones & Neophyti Presbyterio fungerentur, p. 3 p. 158. 159. f. 1. 2. 3
qua ratione Latini Presbyteri cum ordinantur unam Missam simul & cum Episcopo celebrent, p. 3. p. 126. f. 7. Referuntur Scholastici multi qui de hoc ritu variè disputant, p. 3. p. 126. f. 6. Ritus ille apud Græcos Ordinarius explicatur, 126. 127. f. 7. Antiquorum canonum & Patrum tam Græcorum quàm Latinor. testimoniis probatur, 127. 128. f. 8. 9. 10. p 129. 130 Hic ritus clarissimè describitur in antiquis Officiorum Ordinibus Romanis, 129. f. 20. 21
ab annis mille supra centum nulla fuit apud Orientales trium minorum Ordinum memoria. Immo hoc silentium extenditur ad tempora Apostolis vicina, p. 3. p. 188. 189. 190. 191. 192. 193. & seq.
Varietatis antiquissimæ occasio Græcos inter & Latinos in collatione Subdiaconatus & minorum Ordinum, p. 3. p. 165. f. 1
antiquitus Minores Ordines Latini ac nunc etiam Græci extra Sanctuarium conferebant, p. 3. p. 168. f. 12. 169. f. 13
Subdiaconatus & quatuor minores Ordines non esse Sacramenta multis argumentis & exemplis ab antiquitate depromptis ostenditur, p. 3 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. & seq. usque ad 165. f. 1. 2. & seq.
Varia absurda consequentia si Minores Ordines Sacramenta dicuntur, p. 3. p. 159. p. 160
nonnullæ Occidentis Ecclesiæ Minores Ordines & Subdiaconatum sine instrumentorum porrectione conferebant, p. 3. p. 167. 168. f. 8. & 9
Minores Ordines etsi Sacramenta non sint, triplici ratione dici possint juris divini, p. 3. p 164 f. 13. 14. 15
Occidens in Minoribus imitatus est Magistratuum Romanorum creationem, p. 3 p. 165. f. 1 & 166. 167. f. 6. & 7.
quando Majores Ordines conferri, quando Minores debent. Quando Subdiaconatus cum Majoribus Ordinibus conferri cœpit, p. 3. p. 168. 169. 170. f. 12. 13. 14. 15
antiquitus Presbyteri multi etiam & Episcopi passim unà simul Missam concelebrare solebant, p. 3. p. 124. 125. 126. f. 1. 2. 3. 4. 5. & 6
Quomodo Presbyteri & Diaconi consacrificantes sanctâ domâ suscipiunt, p. 3. p. 178. f. 13
Tres apud Græcos Monasticæ vitæ gradus, triplici vestium genere distinguuntur. Quid apud eos parvi habitus Monachi, & magni habitus, 197. Quando hæc cœperunt, apud Græcos, 197. n. 118
Officium spiritualis paternitatis, non conferendum Monachis idiotis. Solis Episcopis convenit. Non autem ipsis Presbyteris secundum Canones, nisi urgente necessitate, cum licentia Episcopi, ipsoque absente, p. 154. Ipsissima est Apostolorum gratia, p. 154
Monachi longos capillos habentes improbant, p. 3. p. 207. f. 4
qui sint Archimandritæ, tandem Præfectis Monasteriorum facti superiores, p. 201. n. 144
qui Monachorum Præfecti dicantur Pantocratoreni, p. 201. n. 144
Monasticæ consecrationis mysterium, p. 50
Monachus stans consecratur, ejus significatio mystica, p. 50. vestis detractatio, & alterius inductio, ut in Baptismo, quid? p. 51
quid duo μηνύματα, μικρὸν καὶ μέγα, duæ renuntiationes, parva & magna in Electione Episcopi, p. 3. p. 200. f. 16
μοναχός, γάμος. 195. n. 107. & eorum correlata explicantur, ibid.
quid μηνύματα, τυφανιστικά, ευφρονιστικά. 208
quid μηνύματα Jurisconsultis, p. 3 p. 200 f. 17
quid Monampulum & dibampulum, p. 3. 194 f. 10

N.

NAthinæi non erant Gabaonitæ. Unde Nathinæi dicti, p. 3. p. 175. & 176. f. 6. Subdiaconi iis rectè comparantur, 175. f. 4
Nestorius in Mesopotamiam elapsus hæresim suam per universum Orientem & Indiam disseminavit, p 364
Princeps Nestorianus in Tartaria, p. 365
Nestoriani multi in Tartarorum & Sinensium Provinciis, p. 365
Theodorum Mopsustenum Nestoriani vocant mare sapientiæ, p. 390
quomodo cruce signant Nestoriani, p. 371. 379 ubique sicut & cæteri Syri crucis signo utuntur,
Successionem impositionis manuum maximi faciunt Nestoriani, p. 385. 396
qua ratione Nestoriani creent Lectorem, p. 370 371
qua ratione Syri Nestoriani ordinent Diaconum, p. 373
Bis munus Diacono in Ordinatione Nestoriana imponitur, p. 377. 378
Nestoriani consecrantes Presbyterum bis super eum manus imponunt, p. 384. 385
Episcopo cum consecratur à Nestorianis datur ei baculus seu pedum pastorale, p. 399. 400
Ecclesia Cucorum Nestorianorum caput. Adnot. 102. in Syr. Ordin.
Ecclesia Cucorum matrix omnium Ecclesiarum Nestorianorum, p. 396. 397
sex potissimum Metropolitæ adsunt Ordinationi Catholici Nestorianorum, Adnot. 105. in Syr. Ordin.
Nestoriani variis temporibus sæpius Ecclesiæ Ro-

Romanæ unionem petierunt & obtinuerunt, p. 368. 369. Patriarcha Nestorianorum Mosul à Pontifice sæpius confirmatus. Ibid. Tradunt antiquitus concessum esse illis à Pontifice Rom. propter longissimi itineris incommoda, ut soli Patriarcham suum crearent, Ibid.

O.

de OEconomis, p. 3. p. 227. 228. 229. 230. 231 f. 2. & seq.
Apud Græcos fuit eminentissima Oeconomi dignitas, p. 3. p. 229. f. 7
Oeconomi antiquum est Officium illius instituendi causæ enarrantur, p. 3. p. 227. 228. f. 1. 2. 3 E quibus personis eligebantur. Qui erant Electores, p. 227. f. 4. 5. 6
Oeconomi dignitas perseverat in Oriente ab aliquot seculis in Occidente extincta, p. 3. p. 230 231. Quæ officia nunc, dici possunt illorum vicem sustinere, p. 230. f. 16. 17.
Oeconomi promotio, p. 114
Oeconomi primum erant Presbyteri, aut Diaconi quare postmodùm tantùm Diaconi, p. 3. p. 229. f. 8
quare Oeconomus magnus dictus, p. 3. 229. f. 14
Oeconomi officia describuntur, p. 3. p. 230. f. 9 10. 14. & sequentibus ex Græcis officiorum Notitiis.
προσκομιδη, Offertorium apud Græcos duplex, p. 192. 193. f. 88
Horarium Diaconi, cum Angelorum ordinem consecutum esse significat, p. 115
Oratio connexa apud Græcos quid. parva, magna, Diaconorum propria, p. 185. n. 42. Quid apud Latinos illi respondet, ibid. Sæpe preces ejusmodi dicuntur, τὰ διακονικὰ, ϗ εἰρηνικὰ. ibid.
quid Syris Oratio inflectionis. Adnot. 3. in Syr. Ordin.
Orationes apud Orientales secretò pronuntiari solent, fine seu conclusione excepta, p. 183 n. 24
Εκτενὴς Oratio quare dicta, idem quod συναπτὴ, supra, 200. n. 128
Apostoli dum Majores Ordines instituerunt Judæos imitati, p. 3. 165. f. 1
Ordinis in opere suo rationem reddit Autor, p. 3 1. sect. 1
Ιερωσυνη, strictè Sacerdotium; latè quilibet Ordo, p. 3. 197.
Ordinis definitio & ipsius potestas. Ordinum numerus varius. Ordines majores, minores, sacri, non sacri, p. 3. p. 11. & 12. f. 6. & 7
Ordines dividunt Græci in eos qui in Sanctuario, & extra Sanctuarium conferuntur, p. 3. p. 167. 168. f. 1
quare concessum est Abbatibus regularibus Ordines conferre, idque sine petita ab Episcopis venia, p. 3. p. 211. & 212. f. 5. 6. 7
duæ extra Sanctuarium Ordinationes; tres autem propriè dictæ intra, p. 106
Antiqua disciplina describitur, in qua istorum Ordinum vigebat necessitas: Collapsa illa disciplina cum fœnore compensata est, p. 3. 186 187. 188. f. 12. 13
Innumeris testimoniis demonstratur majores Ordines potissimum per manus impositionem dari, p. 3. p. 111. f. 6
Ab annis quadringentis concors sententia Doctorum, Ordinationes Hæreticorum, &c. secundum Ecclesiæ formam factas quoad substantiam validas esse, & non iterandas, p. 3. 81. f. 7
Christus officia uniuscujusque gradus Ordinationum per se ipsum exercuit, p. 148
Materia sacrati Ordinis secundum quosdam Græcos, p. 164
Lapsu temporis materiæ & formæ Ordinum ab Ecclesia ampliatæ, p. 3. 184. 185. 186. f. 1. 2. & seq.
Forma Episcopatus apud Græcos ab Arcudio aliisque assignata divina gratia, &c. est tantùm Decreti de Electione facti promulgatio. Eadem quoque est, mutato nomine, in Presbytero & Diacono. In Episcopo variatur pro Consecrantis dignitate, p. 3. p. 19. f. 2. & seq.
Idem Decretum de Electione, & solemnius ab antiquis Latinis Ordinantibus ter pronuntiabatur. Et hujus moris vestigia etiam nunc supersunt, p. 3. p. 21. f. 12
Idem Decretum, *Divina gratia*, &c. Esse electivum ex S. Dionysio & Interpretibus Græcis probatur, p. 3. p. 22. 23. Non semper usi sunt hoc Decreto Græci, p. 24. f. 8. 9 10
Verbum אתסרח quod Litteris & pronuntiatione potest esse præteritum & Imperat. esse eo loco tertiam personam præteriti demonstratur. Adnot. 28. in Syr. Ordin.
quorundam Ordinum officia non exercentur; aliorum officia cum Laicis communicant, p. 3. p. 186. f. 10. & 11
Pontificis, Sacerdotis, Ministri, secundum Dionysium consecratio brevissimè absolvitur, p. 47. Quid commune, quid proprium omnibus & singulis. Quid genuflexio, impositio manus, libri Euangeliorum. Quid crucis signum, quid nominis & dignitatis declaratio, perficiensque salvatio, mysticè significent, p. 48. 49. 50
Tres differentias ponit Symeon Thessalonic. inter Ordinationes quæ Sacramenta sunt, & quæ Sacramentalia, p. 3. p. 195. f. 1. 2. Patrum in his distinctiones cum Symeone consentiunt, ibid. f. 4.
Oeconomus, Scevophylax, Chartophylax, Protœcdicus, p. 152. hæ Ordinationes à sacra diversæ, p. 153. Omnia ista sacra Officia conferri debent viris sacratis, non autem secularibus & Sacerdotio nondum Ordinatis, p. 154
Discrimen perfectæ & Sacramentalis Ordinationis ab imperfecta, & non Sacramentali, quâ Ecclesiæ dignitates institui solent en Symeone Thessalon. explicatur, p. 3. p. 195. 196 197. f. 12. & seq.
de ritu Græcorum qui sancti panis particulam Ordinato Presbytero tradunt, reddendam Pontifici tempore communionis. Hujus ritus ratio; varietas in illius exercitio, p. 3. p. 131. f. 5 6. Ordinis materia esse non potest. Quando apud eos cœpit. Ibid.
Alexandriæ, Presbyter, electus Patriarcha non con-

coosecrabatur. Sed alia actione inaugurabatur, p. 3. p 30. s.4
Variæ Græcarum Ordinationum cum Latinis conciliationes à recentioribus Scholasticis inventæ, p. 3. p. 4. & 5. s. 6. 7. 8. 9. 10. 11
saltus in Ordioibus antiquitus dupliciter intelligebatur, quorum unus exolevit, p. 3. p. 158. s. 15
Osius multis modis docetur hæreticus fuisse, p. 288. 304.
Ostiarii Ordinatio, p. 212. 219. 228. 230

P.

POssunt Pontifices agere & disponere ex probabili sententia, p. 3. p. 85. s. 14.
Simplicem Presbyterum delegatione Pontificis posse Diaconos & Presbyteros Ordinare docuerunt Autores multi antiqui & recentiores, p. 3. p. 48. 49. 50. s. 1. 2. & seq. Hæc sententia S. Patrum Canonibus & dictis videtur conformis, p. 50. 51. s. 1. & 2. Longè plures id de Diaconatu concedunt, ibid.
quid παπαλήτρεσ, p. 185.
non obediendum Pastori in iis quæ manifestè crimina sunt, p. 292. 301. 302
Varii Episcopi Patriarchæ Mosul subditi enumerantur, p. 365. mille quidam dicunt, ibid.
Patriarcha Mosul Nestorianus Catholicus dictus duos Primates in Oriente creat, p. 365
Patriarchæ Constantinopolitani promotio, 140 158. 160
Patriarcha Constantinopolitanus sic fit. Tribus electis à Clero Imperatori optio datur quem è tribus maluerit in Patriarcham designandi, qui postea unanimi Episcoporum consensu impositione consecratur, p. 155. Hoc electionis genus antiquis & recentioribus Canonibus contrarium est, ibid.
eo modo quo Patriarcha CP. renuntiatur electus, ab Imperatore sic & alii, p. 159. 160
ritus & ceremoniæ Electionis Patriarchæ Constantinopolitani & renuntiationis ab Imperatore factæ describuntur, 119. & seq.
quo ritu Patriarcha CP. electus à Turcarum Domino declaratur, p. 160
Anno 1595. Patriarcha Alexandrinus per Legatos ad Clementem VIII. ea de causa Missos Ecclesiæ Romanæ publicè reconciliatus est, præfat. in ritum Jacobit. p. 404
qui in Patriarcham ordinatur, Canonibus tantùm subjectionem promittit, p. 146. 147
Pax vobis, inquit Patriarcha inthronizatus, p. 143. 144
Patriarchæ CP. ut Imperatori ignis prælatus, p. 3 p. 194. s. 10
quid Promotio Constantinopolitani Patriarchæ? Imperator nihil illi dat, sed potius ab eo accipit, p. 142
Nugantur qui dicunt, Imperator Patriarcham creat, p. 141
quid sit Græcorum Phenolium & qua forma, unde dictum, p. 175. n. 7. Triplex apud Græcos Phenolion, ibid. p. 176
quæ de Photii Ordinatione dicuntur comparantur cum verbis S. Augustini quibus significat ratum esse baptismum, p. 3. p. 75. 76. s. 12
Photius primus erroris accusavit Latinos, p. 2. s 1
quid τάμματα in palliis Episcoporum. p. 197
Distinctio inter ea quæ alicui conveniunt potestate propria, & delegata, p. 3. 55. 56. s. 10
dies solemnitatis Præsanctificatorum, quid? p. 178 quando illius usus, ibidem, n. 12
Sacerdotii Etymon, p. 163
Presbyter 30. annorum & quare, p. 116
Presbyter idipsum est quod Episcopus, p. 305. 306
Episcopi & Presbyteri una Ordinatio, p. 3. p. 31 32 & seq.
Presbyteri qui multis Presbyteris in eadem parœcia præsunt, Pastores, Parochi, Cardinales dicuntur, p. 3. p. 215. 216. s. 5
flectunt duo genua Presbyteri ordinandi, eo quod duo talenta acceperunt, p. 383
Talenta duo Presbyteris data, baptismus & mysteriorum sanctificatio, p. 382
Presbyteri Ordinatio, p 72. 76. 82. ex Constitut. Philuineni 90. & seq. cum mystica expositione, &c. 228. 212. 214. 217. 221. 233. 238 241 248. 255. 261. 270. 271. 274. 279. 280. 334
quinque de Sacerdotii materia sententiæ, p. 3 p. 180. 181. 182. s. 1. 2. 3. 4
forma Presbyteratus, nec inesse in verbis quæ proferuntur in instrumentorum traditione, nec in istis, *Accipe Spiritum sanctum*, quanquam hæ voces possent ex Ecclesiæ præcepto formæ vicem tenere, p. 3 p. 117. 118 119. 120. s. 1. 2. 3. & seq. Ex S. Augustino & Amalario probatur antiquos non solitos dicere, *Accipe Spiritum sanctum*, p. 123. s. 8. 9
Presbyteris Ordinatio impositione manuum, & invocatione absolvitur, p. 3. p. 19
quæ sit manuum impositio Presbyteratui substantialis, p. 106. s. 1
Presbyter recens Ordinatus jubetur 7. dies continuos celebrare, p. 3. p. 132. & 133 s. 7
omnium Presbyterorum in Sanctuario sedes communis p. 3. p. 128. s. 13
Presbyter Joannes Rex potens Nestorianus, p. 364. 365
Rex Presbyter Joannes, Persas & Medos devicit. p. 366. cum delerunt Tartari, & quomodo, ibid. Ubi ejus præcipua sedes. Ibid. Est adhuc in Tartaria Princeps Christianus ex illius origine, ibid. Recentiores crediderunt Presbyterum Joannis esse in Æthiopia, ibid. Quæ causa istius falsæ opinionis, 367. Unde dictus Presbyter Joannes, Ibid.
Privilegium uni Ecclesiæ factum ad alias non licet extendere, p. 3. p. 91. s. 3
tres modi quibus Promotiones & collationes dignitatum apud Græcos olim fieri solebant. p. 3. 199. & 200. s. 1. 2. 3
quænam tertia Promotionis species à Zonara & Balsamone memorata, quæ fit per σφραγῖδα sigillum, p. 3. 197. 198. s. 1. & 2. Cantorum propria.
Προχείρησις, προβλησις, χειροτονία, Promotio, Ordinatio, p. 179. 180. n. 17. qua ratione distinguntur, ibid.
Προχειρίζεσθαι quid propriè significet, p 3. 20. s. 9
quid [illegible], p. 3. 201. s. 4
Non simul & semel, sed paulatim Apostoli præcepta quæ politiam spectabant, executi sunt, p. 3. 37. s 15.
Protopapas, [illegible]. p. 182, 183. illius Officiū, autho-

authoritas, ibid. n. 12
quid Protopapæ Græci, p. 3. p. 216. ſ. 6
Pſaltæ Ordinatio, p. 314

R.

Quod diſcrimen ſignificationis dictionis Rabbi ante captivitatem Babylonicam & poſt eam. Adnot. 22. in Syr. Ordin.
Morales habitudines & reſpectus licet nihil entitatis, addant ſubjecto ſunt nihilominus efficaciſſimæ, p. 3. p. 28. 29. ſ. 13
ſcopus Autoris in tot Ritualibus Latinis colligendis explicatur, p. 209.
Ritualia Latina recentiora continent quidquid antiqua, & multa inſuper, p. 3. 10. ſ. 29
Pontificale Romanum hodiernum omnia continet quæ antiqua; ſed antiqua non omnia continent quæ hodiernum, p. 3. 10. ſ. 30
antiquiſſimi Rituales Latini, Græcis antiquis ſunt ſimillimi, p. 209 210. Recentiores Latini & Græci non tantum cum antiquis, verum etiam cum Patrum & Canonum dictis & Sententiis, conveniunt, etſi plura contineant. Ibid.
Barberinus Codex antiquiſſimus, octingentorum minimum annorum Epiſcopi Ordinationem exhibet, p. 53. 54. Presbyteri, p. 55. Diaconi 56. Diaconiſſæ 57. Subdiaconi 58. Lectoris Cantoris, ibid. Abbatis 59. Monachi & Monialis, p. 59
Criptæ Ferratæ Codex Epiſcopi Ordinationem exhibet, p. 60. 61. Presbyteri 62. 63. Diaconi 63. 64. Diaconiſſæ 65. Subdiaconi & Lectoris, 66. Ceroferarii: Deputati: Abbatis, p. 66. 67
Ritualia Latinorum antiquiſſima Græcis ſunt ſimillima, p. 211
Ordo Romanus quo tempore ſcriptus, p. 3. 133 & 134. ſ. 5
Ritualia Ordinum Græca & Latina inter ſe non pugnant, ſed pronuntiata Scholaſtica cum Ritualibus Græcis, p. 3. p. 9. & 10. ſ. 29
ex comparatione antiquorum Ritualium Latinorum cum Græcis non colligitur in materia Ordinum eſſe aliquid immutandum, p. 3. p. 3. 4. ſ. 1. & 2
in antiquiſſimis Latinorum Ritualibus formæ & materiæ hodiernæ Sacramentorum Scholaſticæ non comparent, p. 15. ſ. 4
antiqua & hodierna Græcorum Euchologia ſunt ſimillima: ergo & Ordinationes antiquæ & hodiernæ pariter ratæ, p. 3. 16. ſ. 2
quando & qua de cauſa additum ritui, *Accipe Spiritum ſanctum*, p. 3. p. 17. 18. ſ. 4.
Regula colligendi materias & formas Ordinum ex utriſque Ritualibus Græcis & Latinis, p. 3. p. 4. ſ. 3.
Ritualium Maroniticorum Autores S. Dionyſii libros aut non legerunt, aut non magni fecerunt Adnot. 22. in Syr. Ordin.
Romæ tres ſunt Archipresbyteri, olim plures, p. 3. p. 116. ſ. 7
Romani à Latinis diſtincti, p. 8. ſ. 25
Clementis VIII. Ruthenos recipit cum iis Ordinibus quos apud ſuos acceperant: ne mota quidem ſuper iis lite. p. 12. 13. ſ. 12. & 13

S.

SAcerdos in Ordinatione ſua ſacrificandum accipit Jeſum ipſum, panem viventem & non alium, 119
qua occaſione & quando cœptum eſt Sacramenta explicare per materias & formas, p. 3. p. 12 & 13. ſ. 1. 2. & 3
materiæ & formæ in Sacramentis Metaphyſicæ & Logicæ intelligendæ ſunt, per analogiam ad Phyſicas ſic dictæ. Quid ſit materia & forma Phyſica & quomodo concipiatur, p. 3. p. 13. 14. ſ. 9
Sacramentum dubium ſive in jure, ſive in facto repetitur, p. 3. p. 85. 86. ſ. 15. 16. 17
differentia Sacerdotii Levitici ab Euangelico, p. 330
quas formas Magiſter, Hugo à S. Victore, & alii intelligunt, quum eas in Sacramentis aſſerunt. Quam diſparem materiam ab hodierna enarrent, p. 3. p. 13. & 14. ſ. 4. & 5
qua ratione antè hanc doctrinæ methodum explicabatur ſubſtantia Sacramentorum, p. 3. 14 & 15. ſ. 10
Sæpe Patres in adminiſtratione Sacramentorum actionem ſuam Deo commendant, & piè credunt Deum quod deeſt ſuppleturum, p. 3. p. 94 ſ. 8
Tria Sacramenta dicuntur manus impoſitio, p. 3. p. 110. ſ. 5
Schiſmatici duplices, & dupliciter de eorum ad Eccleſiam admiſſione pronuntiandum, p. 3 p. 92. S. Baſilii ſententia de hac re difficilis, Ibid. ſ. 2. 3. 4
antiqui Scholaſtici Græcarum Ordinationum ignari decepti ſunt in forma Baptiſmi Græci; eam tamen denique probarunt, p. 3. 4. ſ. 4. & 5
quis Scholaſticorum primus diſertè materiæ & formæ methodum in Sacramenta invexit. In Orientem tandem eum approbatione penetravit, p. 3. 13. & 14. ſ. 6. 7. 8
antiqui Scholaſtici dicunt Ordinem eſſe totum poteſtativum, & inferiores Ordines eſſe analogicè Sacramenta, p. 3. p. 162. ſ. 4. & ſeq.
Scholaſtici qui dicunt Sacerdotium eſſe totum univerſale tredecim Sacramenta neceſſariò faciunt, p. 3. p. 161. ſ. 1 2
Multi Scholaſtici affirmant Subdiaconatum non eſſe Sacramentum, longè plures id negant de quatuor Minoribus, p. 3. p. 152. ſ. 1. 2. 3
pauci quidam & obſcuri Scholaſtici, Græcorum Baptiſmum improbarunt, p. 3. p. 5. & 6. ſ. 12
quid Græcis σταυροπήγιον, quis habeat jus σταυροπηγίου ubique, 204. Huic juri aliquando ſe ſcopoſuerunt Epiſcopi Græci, p. 204. 205. Adnot. 147
Symeon Theſſalonicenſis tunc ſcribebat cum Franci in Græcia dominabantur, p. 104
Symeon Theſſalon. ut Canoniſtæ, exiſtimat omnia quæ in Rituali habentur, eſſe facienda, ut Sacramentum ſit efficax, p. 3. 20. ſ. 5
Solea ſpatium inter Chorum & Sanctuarium, p. 187. multis hoc demonſtratur. Ibid. n. 52. Solea magnifica, p. 188
Subdiaconi nomen Græcis & Latinis ferè Homonymum, p. 3. p. 187. ſ. 1. maximè convenit cum Acolytho Græcorum, Ibid.
Subdiaconatus materia & forma apud Græcos ſola manuum eſt impoſitio & oratio, p. 3. p. 17 ſ. 11
de materia & forma Subdiaconatus ſecundum Græcos & Latinos, p. 3. 172. 173. ſ. 1. 2. 3. 4. 5 6

Tra-

Traditio libri in Ordinatione Subdiaconi recens est Ecclesiæ institutio, p.3.p.173.174.f.6.& 7 antecedit quadringentos annos. Ibid.
Verba formæ Subdiaconatus exhortatoria, p. 3. p. 174. f. 8
quare istud Decretum, *Divina gratia*, in Subdiaconorum & Lectorum Ordinatione non pronuntiatur, p. 3. p. 24. 25
Syri omnes hoc Decreto, *Divina gratia*, &c. utuntur, p.3.24.25.f.11. ad hoc Decretum alludere videntur SS. Chrysostomus & Nazianzenus, p. 24. f. 10
Subdiaconis ex Ordinatione sua nulla Lectio convenit, p.3.p.175.f.3
Ordinatio Hypodiaconi qua ratione fit apud Maronitas, p.322. & seq.
Subdiaconi & Lectores apud Maronitas & Nestorianos Orarium deferunt, p. 3. p. 202. f. 6
Sensim Subdiaconatus est majoribus Ordinibus adscriptus: sed apud Græcos locum retinet, p. 3. p. 183. 184. f. 7. & 8
Subdiaconatus longo tempore post cœlibatum illi adnexum majoribus Ordinibus adscribebatur, p. 3. 181. 182. f. 1
quo tempore prohibitum Subdiaconis uxores ducere, aut ductis uti, p. 182. 183. f. 2. 3. & seq.
Subdiaconi Ordinatio, p. 68. 75. 76. 78. Ex S. Thomæ constitutione 87. 88. 108. cum mystica significatione, 213. 229. 231. 246. 254. 268. 270 275. 280. 322
Subdiaconi fores Ecclesiæ custodiunt, antiquitus Diaconi, p. 170. n. 16
Subdiaconi portas Ecclesiæ nunc observant apud Græcos olim Diaconi ipsi, p. 3. p. 180. f. 3
De Subdiaconorum officiis & muneribus secundum Latinos, p 3. 174. 175. 176. f. 1. 2. 3. & p. 177. f. 7. & 8
de Subdiaconorum officiis secundum Græcos, p. 3. p. 180. 181. f. 2. 3. 5
Vasorum sacrorum vacuorum contactus semper Subdiaconis permissus. Sed apud Græcos in magno Missæ introitu non licebat illis ea deferre, p. 3. p. 176. f. 7. 8
Edictum illud, Quicunque fideles, &c. quaratione Diaconis & Subdiaconis tribuatur. Nunc soli Subdiaconi apud Græcos hoc enuntiant, p. 3. p. 181. f. 6
quid Syncelli, Protosyncelli. Unde sic dicti. Unde eorum autoritas, quæ maxima fuit, derivata, quando cœpit, p. 201. 202. Adnot. 145 Aula Imperatoris habuit Syncellos, & Protosyncellum 203. Maximus apud Græcos est Syncellorum numerus, 203
quid Synthronos in Græcorum Ecclesiis, ubi collocatur & illius usus, p. 182. 183. n. 20
Syri multi vocabula à Græcis mutuati sunt. Adnot. 61. in Syr. Ordin.
Neophytum Syri vocant puerum disciplinæ. Adnot. 61. in Syr. Ordin.
quid nomen *Shamlojo* significet ex Autoribus Syris Chaldæis & Hebræis docetur. Adnot. 1 in Syras Ordin.
fiduciam Syri vocant revelationem faciei. Adnot. 62. in Syr. Ordin.
Chutino, quid Syris & Chaldæis significet, & unde. Adnot. 117, in Syr. Ordin.
Personarum enallage frequens apud Syros. Adnot. 45. in Syr. Ordin. & Adnot. 56.
Syri omnes, ut videre est in omnibus Ordinationibus, Ecclesiam & altare thure & odoramentis adolent & suffumigant, p. 373. & ubique.
magna Syrorum Hæreticorum in Eucharistiam reverentia, p. 2. Adnot. 1. 4. in Syr. Ordin.
Syri in sacris Officiis sæpissime utuntur hac Litania. Kyrie eleison. Adnot. 19. in Syr. Ordin.

T.

Theodori Mopsvesteni scripta maximi fiunt à Nestorianis. Adnot. 97. in Syr. Ordin.
quid Græcis recentioribus θεοκάμηνλος, 200. 201
quid Theotocion, p. 189. n. 60
Tonsura comæ Græcis & Latinis & Latinis Ethnicis erat ignominiosa, p. 3. 205. f. 9
antiquissimum est puellos per Tonsuram Capillorum Ecclesiæ devovere, p. 185. n. 39
Tonsura Lectoris vel Cantoris dicitur absolute σφραγὶς, sigillum, p. 3. p. 199. f. 12
Clericalem Tonsuram poterant conferre tria hominum genera; & quo jure Tonsura Clericalis non sit Sacramentum, p. 3. 212. 213. f. 2. 10. 11. 12
quatuor Tonsuræ genera apud Græcos, p. 3. 212 213. f. 8. 9.
Tonsura apud Græcos duplex, collata à Presbytero, & ab Episcopo, qua simul Lectoratus confertur, p. 3. 177. 178
apud Anglos Tonsura triplex, S. Petri, S. Pauli & tertia quam vocabant Symonis Magi, p. 3 208. f. 9
Tonsuræ in Anglia figura olim triplex fuit, p. 3 p. 298
Tonsuræ figura varia, p. 3. 208. 209. f. 9
Tonsura in crucis figuram, ejusque mystica explicatio, p. 107
Tonsuræ figura circularis, & quanta, p. 3. p. 205 206. f. 10. 11
Tonsuræ figura circularis, ideo dicta corona, quanta fuerit, p. 3. 205. & 206. f. 10. & 11
Tonsura Clericalis apud Græcos & Syros cum Lectoratu traditur. & aliquando pro Lectoratu sumitur, p. 3. 210. 211. f. 1. 2. 3. 4
Tonsura simul cum primo Ordinum gradu conferri solebat, eratque pars illius ceremonialis, p. 3. p. 208. 209. f. 1. 2. 3
quando & qua occasione Tonsura & vestis Clericalis separatim ab omnibus Ordinibus dari cœpit, p. 3. p. 209. 210 f. 4. 5. 6
Clerici duplicem gestarunt coronam majorem & minorem, p. 3. 206. f. 1. 2. 3 minor erat altera depressior, p. 208. f. 8
Tonsuræ Clericorum & Monachorum antiquitas & causæ, p. 3. p. 203 204. 205. f. 1. 2. & seq.
Majore corona Monachi insigniebantur, p. 3. 207 f. 4
Tricerium gestare in sacris est Episcoporum Græcorum solemne, p. 187. n. 51. Tricerii forma, usus Ibid. Bicerium, ibid.
Tricerium in omnibus sacris Episcopi operationibus, p. 123
Hymnus τελώνιον quando primum, quave occasione celebrari cœptus est, p. 173. n. 1. quo Missæ loco decantatur, ibid.
Troparia, p. 189. n. 59. Unde dicta, varietas, quando eorum cœpit usus, ibid.

V.

VElo triplici Græci utuntur ad tegenda sacra dona, quod unicuique nomen, p. 193. n. 89

VESTES SACERDOTALES.

quadruplex vestis genus enarratur, p. 176
Orarium pro sudario, linteo faciali: ab ore, p. 174 pro stola ab Orando, p. 175. apud Latinos & Græcos propriè Diacono convenit. Apud Syros etiam Subdiaconis & Lectoribus, p. 175 Distinctio inter Diaconum & Presbyterum in gestando Orario antiquissima, ib. Orarii usus Græcis antiquissimus ab iis ad Latinos. Ejus gestatio dupliciter apud Græcos differt à Latina, ibid. Horarii Etymon apud Græcos triplex, p. 175
Horarii à sinistro humero in dexterum translatio in Ordinatione Presbyteri quid mysticè, p. 118. 119
ἐπιτραχήλιον, Sacerdotum proprium. ὠράριον Sacerdotibus & Diaconis convenit cum discrimine, p. 193. n. 92. quid mysticè significet, ibid.
Pallium prophanum & Ecclesiasticum. Græco vix aliquid cum Latino commune, p. 180. & seq. Græcum, ornamentum Episcopale. Latinum, insigne jurisdictionis Archiepiscopalis, p. 181. 182. à Græcis quando gestandum, ibid. 181
Pallium Episcopi quid mysticè? adimit dum legitur Euangelium, quare? p. 133. 134
μανδύας seu μανδύον quadruplex, militare, Imperatorium, Monachale, Episcopale μετὰ τ̃ ποταμῶν. 196. 197. Adnot 118
Saccus Summorum Pontificum Græcorum & Imperatorum proprius, 200. n. 130. illius figura significatio. Ibid.
Phenolium sine manicis, quid mysticè? p. 118 119
Super geniculare quid mysticè? in consecratione Episcopi, p. 128
antiquitus casulæ seu Planetæ erant apud Latinos rotundæ, p 177.
ἐπιγονάτιον. ὑπογονάτιον, 190. n. 69 vestis sacra illius usus, non omnibus permissus. Ibid.
Stola longè aliud significat sacris autoribus Latinis quam Græcis, aut etiam prophanis Latinis, 200. n. 132
Monasteriis dati Vicedomini, p. 3. 241. sect. 9 Varia nomina iis attributa, ibid. Mulieres quædam hoc munere functæ sunt, s. 10. Tandem Vicedomini facti sunt merè seculares s. 10
qui dicti sunt Vicedomini Ecclesiarum, eorum officium, antiquitas, duratio, p. 3 240. 241 242 s. 8. 9. 10
Vigilius Papa desperatus servatur ad Pœnitentiam, p. 276. 277.
Sanctimoniales Virgines ante 25. annum consecrare non licet, p. 3. p. 151. s. 12
Benedictio Virginis apud Latinos in tribus potissimum differt à benedictione Viduæ, p. 3. p. 144. s. 2. 3
quatuor genera mulierum antiquitus ad castitatem tenebantur, quænam p. 3. 144. & 145 s. 1 3. 4. 5
Non leguntur apud Græcos, ut apud Latinos mulieres Episcopæ, Presbyteræ & Diaconæ, & quamobrem. p. 148. 149. s. 5
Nullæ fuerunt apud Græcos mulieres πρεσβυτερίδες, Presbyteræ, sed πρεσβύτιδες, seniores, p. 3. 135 s. 13
Apostolus & antiquissimi Patres per viduas univiras intelligunt Diaconas impositione manus Ordinatas, p. 3. 145. 146. 147. s. 1. 2. 3 4. 5. 6
Unctionis & Sanctitatis Imperialis, ab Episcopali discrimen, p. 131
Græcis Presbyterorum & Episcoporum unctio nunquam usitata, p. 87. 88. 89. s. 1. 2. & seq.
Unctio Episcopalis antiquior est Presbyterali, p. 3. 98. s. 1
In Ordinationibus Presbyteri & Episcopi nulli Syri unctione utuntur. Adnot. 69. in Syr. Ordin. Omnes spiritualiter interpretantur unctionem. ibid.
Presbyterorum unctio Romæ non erat in usu tempore Nicolai I p. 3. p. 99. s. 3. Sed Episcopalis vigebat vivente Leone I. Ibid. s. 2
Varietas magna in unctione adhibenda explicatur, p. 3. p. 100. s. 6
Unctio quibus in locis antiquior quibus recentior. Pacianus & Optatus de Unctione explicantur, p. 3. 99. 100. 101 s. 2. & seq.

INDEX MAXIMÆ PARTIS

AUTHORUM

QUI HOC OPERE CITANTUR, EXPLICANTUR, EXAMINANTUR, ILLUSTRANTUR, EMENDANTUR.

Primus numer. ſequens Litteram p. Libri partem ſignificat, ſequentes pagin.

A

Abnel Maſſali, p. 2. 200
Aben Eſdra, *Adnot. Syra* 22.
Abraham Ekellenſis, p. 2. 313. 405. *ſæpe* 403. *Adnot. Syra* 22. 36. 69. p. 3. 121 122. 123.
R. *Abraham Levita*, p. 3. 113. 116
R. *Abraham Zacuth*, p. 3. 113
Acacius, p. 2. 172
Achmes, p. 2. 179
Hadrianus I. p. 2. 26
Adrianus II. p. 3. 216
Adrianus Papa Scholaſt. p. 3. p. 5. ſ. 8
Ægidius, p. 3. 28. 29. ſ. 13
Æginardus, p. 3. 241
Agatho Papa, p. 2. 25
Aimonius Monachus, p. 2. 283
Albertus Krantzius, p. 3. 60
Albertus magnus, p. 3. p. 5. ſ. 12. p. 25. ſ. 1. 26. ſ. 6. p. 25. ſ. 14. p. 162.
Alcuinus, p. 3. p. 16. ſ. 6. 33. ſ. 16. 99. 135 139.
Alcuinus, p. 2. 186. p. 3. p. 19. p. 2. 174
Alfricus Archiepiſc. Cantuar. p. 3. 120. 121
Alexander Canoniſta, p. 3. 220
Alexander Halenſis, p. 3. p. 6. ſ. 12. p. 8. ſ. 24. p. 26 ſ. 6. p. 29. ſ. 14. p. 126.
Alexander IV. Conſtitut. p. 1. 6
Alexii Comneni Novella, p. 3. 194
Almainus, p. 3. 24. ſ. 7
Alphonſus de Caſtro, p. 3. 152
Alvarez, p. 2. 301
Althelmus, p. 3. 206
Amalarius, p. 3. p. 16. ſ. 6. p. 33. ſ. 17. 100 119. 134. 135. 138. 139. 140. 153. 160 168. 173.
Amalarius, p. 3. 204. 206
Ambroſius, p. 2. 23. 175
S. Ambroſius, p. 3. p. 31. ſ. 7. p. 121. 142 *ſæpe* 168. 169. 177.
Amphilochius, p. 2. 35. *Adnot. Syra*. 22.
Anacletus, p. 3. 178
Anaſtaſius II. Pontifex, p. 3. 90
Anaſtaſius Bibliothecarius, p. 2. 202. p. 3. 47 73. 74. 83. 188. 224. 226. 227. 229. 240 241.
Anaſtaſius Synaita, *Adnot. Syr*. 22. p. 2. 364
Ancharanus, p. 3. p. 56. 93. 212
Anicetus, p. 3. 208
Angelus de Glavaſio, p. 3. p. 48. 93. 107 126. 212.
Anglez, p. 3. 126. 230
Autor Anonymus apud Quercetanum, p. 2. 32. p. 3. 240.
Autor geſtorum Dagoberti Regis, p. 2. 29 *ſæpius*.
S. Anſelmus, p. 3. 33. ſ. 19
Antonius Galatæus, p. 1. 12
S. Antonius, p. 3. 16. ſ. 3
Aquila, p. 2. 14
Philippus Aquinas, p. 3. 176
Iſaacus Angelus, p. 2. 196
Archieraticum, p. 2. 187. 188
Archieraticum, p. 2. 190. 195. 196
Archieraticum, p. 2. 181. 182. 187. 188 190. 194. 195.
Arcudius, p. 2. 176. 177
Arcudius, 189. 196

Arcudius, p. 3. p. 5. f. 11. p. 19. f. 1. & *seq*. p. 97. 98. 126. 131. 145. 146. 152.
Arelatenſe, p. 3. p. 151
Ariſtænus, p. 3. p. 51. 176
Ariſtarchus Chronographus, p. 2. p. 33
Ariſtoteles, p. 2. p. 40
Ariſtoteles, p. 2. p. 205
Ariſtophanes, p. 2. p. 129
Ariſtophanes, p. 3. 205
Artemidorus, p. 2. 176
Author Aruch, *Præf. in Copt. Ordin.*
Athanaſii quæſtiones ad Antioch. p. 2. 25. *Adnot. Syra* 22.
S. Athanaſius, p. 3. 14. 88. 89. 121. 122. 124. 128. 171.
Athanaſius, p. 2. p. 39
Athenæ, p. 2. p. 176
S. Audoënus, p. 2. 30. *ſæpe* 31
Auguſtinus, p. 2. 40. 124. 191. 195
S. Auguſtinus, p. 3. p. 10. f. 1. p. 11. 31. 32. 33. 51. 61. 81. 88. 94. 96. 109. 110. 111 118. 135. 140. 179. 204. 205. 220. 221 *ſæpe*.
Aureolus, p. 3. 27. f. 6. p. 49
Auxilius, p. 3. 67. 68. 69. *ſæpius* 72

B

Joannes Baconis, p. 3. 48. 49
Balſamon, p. 1. 2. 3. 4. *ſæpius*, p. 2. 175. 176 178. 179. 181. 185. 188. 190. 192. 193 196. 197. 198. 201. 203. 204. 205. p. 3. 52 53. 77. 92. 94. 96. 147. 149. 151. 176. 178
Balſamon, p. 3. 197. 198. 200. 201. 211. *ſæpius* 212. 213. 223. 226. *ſæpius*.
Barboſa, p. 3. 217. 219. 220
S. Barnabas, p. 2. 37
Baronius, p. 1. 12. p. 2. 27. 28. 36. 38. 39. 182 282. 284. p. 3. 47. 67. 68. 188.
Baſilica, p. 1. 3
Baſilius, p. 2. 39. *ſæpius*. 156. 174. 178. 179 183. *Adnot. Syra* 22. 35.
S. Baſilius, p. 3. p. 41. 51. 53. 89. 92. 93. 94. 95. 111. 144. 147. 151. 177. 192.
Joannes de Baſſolis, p. 3. 61
Martinus Becanus, p. 8 9. f. 23. 24. 25. 131
Beda, p. 2. 174. p. 3. 33. 111. 154. 178. 204. 205. 206. 208.
Bellarminus, p. 2. 284. p. 3. 27. 133
S. Bernardus, p. 3. p. 240
Bernardus Canoniſta, p. 3. p. 49
Bertholdus, p. 3. p. 63
Biblia Sixtina, p. 3. 174
Gabriel Biel, p. 3. p. f. 8. p. 25. f. 2. p. 126. 163
Bielis ſupplementum, p. 3. 49
Matthæus Blaſtares, p. 2. 157. 203. 204. p. 3 145. 146. *ſæpius*, 233. 238.
Petrus Bleſenſis, p. 3. p. 154
Boerius, p. 3. 93
Bonacina, p. 3. p. 118
Bonaventura, p. 3. 25. 26. 107. 132. 162. 164
Franciſcus Boſquetus Lutubenſis Epiſcopus. *Adnot. Syra* 22.
Bonifacius VIII. p. 3. 165
Bonifacius Moguntinus, p. 3. p. 205
Carolus Bovius, p. 3. 16. f. 3
Varia Breviaria referuntur, p. 2. p. 34
Budæus, p. 3. 20. f. 9
Bullarium Cherubini, p. 1. 5
Burchardus, p. 2. 175. p. 3. 77. 85. 139. 144. 217. 221.
Bzovius, p. 2. 165. 368. 406. 312

C

Cabaſilas, p. 1. 4. 2. 183. 189. 190. 196
Cæleſtinus III. p. 1. 5. p. 3. 111
Aloiſius Cadamuſti, p. 2. 366
Caniſius, p. 2. 406. 312
Canones Apoſtolici, p. 3. p. 76. 80. 87. 88 126. 139. 159. 188. 191. 197. 215.
Cajetanus, p. 2. 156. p. 3. 25. 126
Varia Calendaria referuntur, p. 2. p. 32. 33
Joannes Cantacuzenus, p. 2. 155. 179. 184 187. 201. p. 3. 227.
Capitular. p. 3. 229. *ſæpe* 240. *ſæpe* 241 *ſæpe* 243.
Capitularia Caroli & Ludovici, p. 3. p. 42 f. 6. 43. 46. 51. 54. 57. 77. 240. 241.
Capreolus, p. 3. 27. 126. 162
Caranza, p. 3. 153
Caſſianus, p. 2. 179
Cedrenus, p. 2. 36. 156. 182. 183. 186. 188 202. p. 3. 20. 225.
Cenſorinus, p. 2. 175
Ceolfredus, p. 3. p. 208
Domitius Chamerota, p. 3. p. 102
Chrodogangus, p. 3. p. 217
Chronicon Alexandr. p. 3. p. 121. *Arabicum*, p. 2. *Præf. in Copt. Ordin*. 403. *ſæpe* 404 405.
Chronicon Hirſaugienſe, p. 31. *ſæpe*.
S. Chryſoſtomus, p. 2. 174. 175. 178. 179 182. 183. 186. 188. 193. 196. 200.
S. Chryſoſtomus, p. 2. 210. p. 3. p. 16. 24. p. 54. 97. 111. 121.
Clementis Conſtitutio, p. 2. 178. 179. 182. p. 3. 194. 202. 204.
Ciaconius, p. 3. 222. 223
Cicero, p. 3. p. 11. f. 1. 3
Sanctus Clemens, p. 3. p. 20. 24. 27. 35. 36. *ſæpius* 37. 38. 55. 110. 111. 126. 135. 138 139. 140. *ſæpius* 146. 149. 158.
Clemens VII. Bulla, p. 1. 10
Clemens VIII. Conſtitut. Bullarium, p. 1 12.
Clemens Alexandrinus. p. 2. 37
Coccius, p. 3. 184
Codex Iuſtiniani, p. 3. p. 123. 146. 166. 167. 171

166. 171. 183. 190. 228. 229. *sæpius* 233. 234.
Codex Theodosii, p. 3. 146. 166. 171
Codinus, p. 2. 156. 157. 176. 177. 182. 184 185. 186. 187. 188. 189. 192. 193. 194. 196. 197. 198 199. 200. p. 3. 194. *sæpius* 195. 196. 198. 199. 215. 223. *sæpius* 224. 229. 230. 231.
Collectio Arobica, p. 3. p. 43. *sæpius* 47. 146
antiqua Collectio manuscripta, p. 3. p. 148
Concil. African. p. 3. 232 233. 234. *sæpius* 235
Concil. Agath. p. 3. 182. 203. 218. 219. 220
Concil. Agathense, p. 3. 127. 141. 151
Concil. Ancyran. p. 2. p. 198. p. 3. p. 42. p. 43 53. *s.* 10. *sæpe* 128.
Concil. Audegau. p. 3. 220
Concil. Antiochenum, p. 2. p. 156 p. 3. 11 40 41. 44. 47. 51. 53. 228. 229. *sæpius*
Antisiodor. p. 3. 144. 182. 183. 179. 217. 218
Concilium Aquisgran. p. 3. 33. *s.* 17 p. 40. 51 116. 138. 139. 140. 141. 206. 220.
Concil. Arausicanum, p. 3. 45 150. 182
Concil. Arelatense, p. 3 45. 46. 78. 81. 139 220.
Concil. Aruern. p. 3. 127
Concil. Aurelianense I. p. 2. 175
Concil. Aurelian. p. 3. p. 140. 150. *sæpius* 151. 182. 119.
Barcinonense, p. 3. 207
Concil. Bracarense, p. 2. 175. 208. p. 3. 209 218. 219.
Concil. Cæsaraugustanum, p. 3. 76. 77. 151. 177
Concil. Carthagin. p. 3. 45. 55. 63. 77. 98 101. 105. 107. 110. 128. 134. 138. 141 144. 154.
Concil. Carthag. p. 3. p. 182. 185. 203. 209 211. 215. 218. 232. 233.
Concil. Chalcedonense, p. 2. 180. 203. 206 p. 3. 41. 128. 147. 193. 218. 221. 228 234.
Concil. Universale II. p. 3. 16
Concil. Constantinopolitanum I. p. 2. 172. *sub Mena,* p. 311
Concil. CP. p. 3. 91
Collatio CP. p. 2. p. 14
Concil. Cabillon. p. 3. p. 220
Concil. Eliberitan. p. 3. 140. 182
Concil. Emeritense, p. 2. 208
Concil. Epaunense, p. 3. 144. 150. 216
Concil. Ephesinum, p. 3. p. 41. *s.* 3. p. 89. 128
Concil. Florentinum, p. 1. 9. p. 2. 195. p. 3 8. 25. 80. 225
Concilia Galliæ, p. 2. 283. p. 3. 216. 217. 220. 240
Concilia Galliæ, p. 3. 42. 45. 46. 53. 70
Concil. Gangrænum, p. 3. 228
Concil. Hispal. p. 3. 198. *s.* 6. *sæpius* 43. 50 55. 108. 144. 183.
Concil. Laodicenum, p. 2. 175. 178. 179. 182 p. 3. 141. 151. 176. 186. 191. 194. 220.
Concil. Lateranense, p. 1. 5. p. 3. 60. 164
Concil. Lateranense sub Martino I. p. 2. 26
Concil. Lugdunense, p. 1. 9
Concil. Meldense, p. 3. 42. 43. 54. 105. 141 216. 228.
Concil. Matiscon. p. 3. 183
Concil. Lugdun. generale, p. 3. 240
Concil. Metense, p. 3. 43. 46
Concilium Milevitanum, p. 3. p. 231
Concil. Moguntinum, p. 2. 175. 208. p. 239
Concil. Nannetense, p. 3. p. 117. 227. p. 2. 300
Concil. Neocæsarcense, p. 3. 42. 43. 53. 127
Concil. Nicænum, p. 3. 11. *s.* 5. p. 20. *s.* 9. p. 40 46. 94. 95. 122. 125. 127. 139. 148. 193
Concil. Nicænum, p. 2. 156. 187. 190
Concil. Nicænum II. p. 155. p. 3. 40. 89. 91. 93 201. 211. 229. *sæpe.*
Concil. octavum, p. 3. 73. *sæpius* 50. 74. 188 189. 222
Concil. Parisiense, p. 2. 208. p. 3. 42. 55. 145 179. 211. 224. 227
Synodus Placentina, p. 3. p. 63.
Concil. Pontigonense, p. 3. 229
Concil. Ravenn. p. 3. 57
Concil. Regiaticin. 217. *sæpius.*
Concil. Regiense, p. 3. 41. *s.* 4. p. 44
Concil. Remense, p. 3. 179
Synodus Romana sub Sylvestro, p. 3. p. 209
Concil. Rom. sub Joanne XII. p. 2. 284
Concilium Sardicense, p. 2. 284. p. 3. 156
Concilium sextum univers. p. 3. 128. 138. 141 146. 151. 178. 179. 183. 190. 202
Concil. sextum, p. 2. 25. 368. *Adnot. Syra* 22 p. 3. 204. 211. 219. 224. 229
Concilium Suessionense, p. 3. p. 69. *sæpe* 70 *sæpe* 158
Concil. Tarracon. p. 3. p. 140
Concil. Tolet. VIII. p. 3. 51. 55. 81. 84. 105 127. 135. 140. 142. 144. 167. 171. 179 182
Concil. Toletan. p. 3. 203. 205. 208. 209 218. 221. 227. 228
Concil. Toletanum IV. p. 2. 174. 208
Concil. Tiburiense, p. 2. 208. p. 3. 148. 227
Concilium Tridentinum, p. 3. 12. 14. 18. 25. 34 48 80. 84. 102. 108. 118. 230. 241
Concil. Turon. p. 3. 144. 150. 182. 216. 217
Concil. Valentin. Hispaniæ, p. 3. 229
Concil. Vasense, p. 2. 186
Concilium Vasense, p. 3. p. 136. 142
Synodus Vormatiensis, p. 2. 208. p. 3. 51. 55 147. 229
S. Cornelius, p. 3. 100. 177
Covarruvias, p. 3. 27

Gregorius Nyssenus, p. 2. 39. *Adnot. Syra* 22. p. 3. 197.
S. Gregorius, p. 3. 226. *sæpissimè* 218. 223. 227. 232. *sæpius* 233. *sæpius* 235. 236. 238. *sæpe.*
S. Gregorius, p. 3. 47. 55. 78. 81. 89. 91. 99. 111. 135. 144. 149. 175. 178. 184. 190.
S. Gregorius, p. 2. 25. 208
S. Gregorius, p. 3. 238. 239. 241
S. Gregorius. *Adnot. Syra* 22. *sæpius.*
Georgius Presbyter, p. 3. 189
Gregorii XIII. Bulla, p. 2. 312
Gregorius de Valentia, p. 3. 27. *f.* 7. p. 48. 118. 126. 133. 163.
Gregorius Hieromonachus, p. 1. 3.
Gretserus, p. 2. 188. 191
Guilelmus Altisiodor. p. 3. 14. 27. 47. 49
Gregorius Lecapenus, p. 2. 206
Guilelmus Raymundi Glossator, p. 3. 49
Guilelmus Parisiensis, p. 3. 14. 26. 60
Guilelmus Tyrius, p. 2. 201. 311. 368

H

Isaacus Habertus, p. 2. 178. p. 3. 98
Haitonus, p. 2. 312. 365. 366. 406
Hallerius, p. 3. 6. p. 7. p. 9. p. 28. p. 133. 170
Harmenopulus, p. 3. 51. 92. 93. 109. 180. 224
Hebed Iesu, p. 2. 365. *Adnot. Syr.* 78 p. 3. 122
Hegesippus, p. 3. 38. *f.* 20
Henriquez, p. 3. p. 28. p. 48. 126. 133. 163
Heraclii Imper. Constitutio, p. 3. 193
Hesychius, p. 2. 184. 176. 196
Herodotus, p. 3. p. 171
Herveus, p. 3. p. 39
Hieremias Patriarcha CP. p. 3. 14. *f.* 8
S. Hieronymus, p. 3. 30. *& seq.* p. 35. 37. 38. 54. 55. 88. 110. 111. 121. 135. 136. 139. *sæpius* 141. 154.
S. Hieronymus, p. 3. 156. 177. 205. 207. 220. *sæpe Adnot. Syra* 22. *sæpe* 78.
Hieronymus, p. 2. 37. 38. 39. 40. *sæpe* 41. 114. 195. 310.
Hierotheus, p. 2. 41. 42
Hilarius Pontifex, p. 3. p. 111
Hildebertus, p. 2. 178
Hilduinus, p. 2. 29. 32. *sæpius* 33. 34.
Hincmarus, p. 3. 33. 54. 69. 219. 220. 221. 229.
Chronicon Hirsaugiense, p. 3. 240. 241
Homerus, p. 2. 23. 184. 188. 367
Cardinalis Hosius, p. 3. 137
Cardinalis Hostiensis, p. 3. 23. 61. 84
Honorius Augustodun. p. 3. 33. 107. 138. 148. 166.
Honorius Augustodun. p. 3. 173. 175. 204. 206. 241.
Horatius, p. 2. 24
Hucbaldus, p. 2. 206
Hugo à S. Victore, p. 3. p. 13. p. 26. p. 33. 59. 105. 107. 109. 138. 153. 160. 173. 185.
Hugo de S. Victore, p. 2. 175
Hugo Canonista, p. 3. 48
Hugo Mainardus, p. 3. 133
Hugo Menardus, p. 2. 178
Hugolinus Canonista, p. 3. 49

I

Iarricus. p. 2. 365. 404. *sæpe*
S. Ignatius, p. 2. 27. 35. p. 3. 35. 36. *sæpius* 139. 146. 149. 189. 192.
Innocentius I. p. 2. 178
Innocentius I. p. 57. 79. 80. 82. *sæpius* 90 95. 99. 115.
Innocentius I. p. 3. 157. 159. 182
Innocentius II. p. 3. 230
Innocentius III. p. 3. 23
Innocentius III. p. 1. 3. p. 2. 26. 125. 212
Innocentius IV. p. 1. 8. p. 3. 6. 48. 56. 57. 166
Instituta Iustiniani, p. 3. 164
Isidorus, p. 3. 17. 32. 40. 42. 51. 99. 134. 136. 139. 154.
Ioannes Citri Episcopus, p. 1. 3. p. 2. 184. 188 207. p. 3. 184. 194. 200. 219. 226. 294.
Ioannes Diaconus, p. 3. 135. 178. 226. 235 *sæpe* 236. 204.
Ioannicius Hieromonachus, p. 2. 181
Ioseph Indus, p. 2. 365. 367. 368. 369
Ioseph Græcus, p. 3. 117
Ioseph Gorion, p. 3. 116
Thargum Ionathan. *Adnot. Syra* 1.
Ioannis VIII. Epistolæ, p. 2. 283. p. 3. 189
Irenæus, p. 2. 36. 37
Isaac Lingonensis, p. 3. 40. 42. 46
Isambertus, p. 3. 61. *f.* 14. *& seq.* p. 8. 27 *f.* 7. p. 29. *f.* 13. p. 48. 103. 133.
Isidorus, p. 2. 176
Isidorus Pelusiota, p. 2. 180. 181
Isidorus, p. 3. 174. 175. 204. 205. 218. 219 220.
Isidorus Hispal. p. 3. p. 221
Ivo, p. 3. 50. 84. 99. 105. 107. 138. 139. 241 153. 185. 216. 217.
Ivo Carnutensis, p. 2. 175. p. 3. 221. 241
Ius Orientale, p. 3. 77. 92. 128. 145. 149 168. 191. 192. 193. 194. 200. 205.
Ius Orientale, p. 3. 216. 218. 224. 225. 231
Ius Orientale, p. 1. 3. p. 2. 199. 200. 184 203. 207.
Iustinianus, p. 2. 173
Iustinus Martyr, p. 2. 35. p. 3. 197
Iustinus Martyr, p. 3. 95. 139
Iuvenalis, p. 2. 176

P

Pachymeres, p. 2. 37. 41. p. 3. 135
S. Pacianus, p. 3. 100
Palladius, p. 2. 201. 177. 189. *Adnot. Syra* 22
Paludanus, p. 3. 4. 27. 133. 162
Pamelius, p. 2. 186
Abbas Panormitanus, p. 3. p. 49. 56. 212
Papias, p. 2. 37. 38
S. Paulinus, p. 3. p. 207. *Adnot. Syr.* 78
Pauli V. Bulla, p. 1. 13
Paulus Jadrensis Episcopus, p. 3. 132
Paulus Venetus, p. 2. 364. *sæpe* 366. 367 *sæpe* 368
Pelagius Pontifex, p. 3. p. 236
Perionius, p. 2. 41
Petrus Pictaviensis, p. 3 p. 26. 58. 150. 206
Phavorinus, p. 2. 174. 179. 184. 185. 196
Philo Judæus, p. 2. p. 38
Photius, p. 2. 178. 367. p. 3. 38. 211 *Adnot. Syr.* 22
Georgius Phranzes, p. 2. 157. 161. 183
Plinius, p. 3. *Præf. in Copt. Ordin.*
Joannes de Plancarpio, p. 2. 366
Plutarchus præfat. in Cop. Ordin.
Pontificale Damasi, p. 3. 55. 71. 155. 203 209
Pontificale Romanum. p. 3. 16. 17. 105. 137 141. 174
Antiquum Pontificale manuscriptum, p. 3. 148
Pontius Diaconus, p. 3. 157
Possidonius, p. 3. *ibid*
Præpositus, p. 3. 5. 6. 50. 59
Primasius, p. 3. 111
Prochorus, p. 3. 205
Procopius, p. 2. 368
Claudius Ptolomæus, p. 3. 123. *Præf. in Copt. Ordin.*
Robertus Pullus, p. 3. p. 59
Joannes Puteanus, p. 3. 5. 27. p. 103. 133

Q

Quercetanus, p. 3. 240

R

Rabanus Maurus, p. 2. 174
Rabanus Maurus, p. 3. 33. p. 41. 42. 43 138. 139. 154. 160. 175. 204
Rabbinorum interpretatio. Adnot. Syra 62
Rationale ceremoniarum manuscriptum, p. 3 125
Raymundus de Agiles, p. 2. 311
Remigius Lugdunensis, p. 3. p. 33.
Leges Ribuariorum, p. 3. 240
Richardus Schol. p. 3. p. 27. 126. 133. 162
Vincentius Riccardus, p. 2. 172
Rigordus, p. 3. 222
Ritualis Goensis. Adnot. Syra 35. 109. 112
Antiquum ceremoniale manuscriptum, p. 3 125
Robertus Gallia Christiana, p. 3. 222
Rogerus de Hoveden, p. 3. 60
Cardinalis Roffensis, p. 3. 132
Ludovicus Romanus Patricius, p. 2. 367
Gulielmus de Rubione, p. 3 103
Ruardus Tapperus, p. 3. 133
Ruffinus, p. 3. 88 143
S. Raymundus, p. 3. 23. 61. 86

S

Sacramentar. Gregorian. p. 3. 106
Sacramentarium Gregorianum, *Menardi.* p. 2. 185.
R. Salomon Jarki, p. 3. 176
Salgado, p. 3. 161
R. Salomon Jarki. Adnot. Syra 1. 22. 100
Translatio Samaritana, *Adnot. Syra* 1. 22 67
Sanchez, p. 3. 56. 93
Marinus Sanutus, p. 2. 312. 364 368. 402 403. 405. 406
Saracenus S. Dionys. Interpres, p. 2. p 41
Josephus Scaliger, p. 2. 367
Scholiastes Sophoclis, p. 2. 106
Seder holam Zutha, p. 3. 116
Joannes Seldenus, p. 3. 120. *& seq. sæpius.*
Seder holam Rabba, p. 3. p. 116
Scotus, p. 3. 25. 29. 132
Scotus interpres S. Dionysii, p. 2. p. 41
Sedulius Scotus, p 3. 32. 111
Servius, p. 179
70. *Interpretes*, p. 3. 39. *Adnot. Syr.* 1
Sicbardus, p. 3. 132. 172
Sidonius Apollinaris, p. 3. 157. 205
Sigebertus, p. 2. 284. p. 3. 57. 67. 68. 69
Symeon Thessalonicensis, 175. 176. 177. 179 181. 182. 183. 186. 187. 188. 189. 191. 192 *&c. usque ad* 204. p. 3. 19. 20. 23. 131. 168 170. 181. 195. 196. 198 212 227. 229
Siricius Papa, p. 3. 158. 159. 182. 209
Jacobus Sirmundus, p. 2. 26. 33
Socrates, p. 2. 39. 40. *sæpe* 41. 202
Socrates, p. 3. 90. 98. 111. 123. 136. 142. 143 204. 207
Sophocles, p. 2. 30. p. 3. 221
Soncinas, p. 3. 27
Sophronius, p 2. 25
Dominicus Soto, p. 3. 5. 27. 28. 48. 118. 133 152. 163
Petrus Soto, p. 3. 27
Sozomenus, p 2. 38. 201. *Adnot. Syr.* 22
Sozomenus, p. 3. 90. 96. 98. 136. 141. 142 143. 147. 178. 180
Stephanus *III.* p. 2. 32
Stephanus *Aeduensis*, p. 3. 105. 107. 136. 138 139. 141. 173
Stephanus Gerlachius, p 3. 207
Strabo, p. 2. 367. *Præf. in Copt. Ordin.*
Petrus Strozza, p. 2. 365. 368
Stylianus, p. 3. 74
Franciscus Suarez, p. 3. 4. 29. 126. *Præf. Operis.*

Sue-

Suetonius, p.3.205
Suidas. p. 2. 179. 185. 190. 206. *Adnot. Syr.* 99
Surius, p. 3. 146. 157. *sæpius*. 203. 207. 209 210
Summa Astensis, p. 3. 49. 56. 61. 86. 133
S. Sylvester, p. 2. 208. p. 3. 141. 150. 227
Sylvester, p. 3 6. 27. 93. 126. 133. 162
Sylvius, p. 3. p. 27. 103. 126. 133
Synesius, p. 3. 111

T

Tacitus, p. 2. 176
Talmud Hierosolymitanum, p. 3. 115 *Præf. in Copt. Ordin.*
Talmud Babylonicum, p. 3. 113. 115. *Adnot. Syr.* 22. 32. 61. 102. *Præf. in Copt. Ordin.*
Glossa Talmudica, p. 3. 115. 116. *Præf. in Copt. Ordin.*
Chaldæi Interpretes. *Adnot. Syra* 32. 89. 100
Tannerus, p. 3. 28. 103. 126
Tertullianus, p. 3. 87. 110. 146. 177. 204
Tharasius, p. 2. 190
Themistius, p. 2. 112
Themistius Monothelita, p. 2. 25
Theodoretus, p. 2. 310. *Adnot. Syr.* 10. 22 p. 3 24. 90. 94. 98. 111. 123. 156. 157. 211
Theodorus Lector. p. 2. 189
Theodosianus, p. 2. 368
Theodorus Mopsuestenus. *Adnot. Syra* 97
Theodorus Studita, p. 3. 76. 91. 93. 104
Theodotion, p. 2. 40
Theodulphus, p. 3. 99. 100
Theophanis Chronicon, p. 2. 173
Theophilus Alexandr.. p. 3. 94. 228
Theophylactus, p. 2. 182. 202. 205. p. 3. 111
Augustinus Thuanus, p. 2. 365
S. Thomas, p. 2. 195. p. 3. 5. 6. 26. 29. 126 133. 162. 164
Thomas de Argentina, p. 3. p. 5. p. 26.
Timotheus Presbyter, p. 3. 92
Toletus, p. 3. 5. *s.* 8
Historia Tripartita. *Adnot. Syra* 22
Turco Græcia Crusii, p. 2. 161. 197. 199. 203 204. p. 3. 216. 227. 233
Joannes de Turrecremata, p. 3. 27. *s.* 6
Turrianus, p. 2. 182. p. 3. 16

V

Vasquez, p. 3. 5. 28. 48. 50. 51. 81. 103. 126 133. 152
Victoria, p. 3. 126. 152
Viguerius, p. 3. 133. 173
Vincentius, p. 2. 365. 366. 367. 368
Vincentius Albus, p. 2. 367
Virgilius. *Adnot. Syra* 78. p. 3. 11. 119. 166
Visbius, p. 2. p. 32. *sæpius*.
Jacobus de Vitriaco, p. 2. 364. 368. 402. 403 405. 311
Vitæ Sanctorum variæ referuntur, p. 2. 34
Vopiscus, p. 2. 174. p. 3. 120
Guilelmus Vorilong, p. 3. p. 5. *s.* 8
Urbanus. II. p. 3. 62. 63. 111. 240
Urbani VIII. Constitut. p. 1. 12
Abbas Urspergensis, p. 3. 60

X

Xenophon, p. 3. 148

Z

Zacharias Papa, p. 3. 144. 216.
Zonaras, p. 2. 156. 159. 178. 179. 189 190. 202. 310. p. 3. 11. 44. 51. 76. 96. 146 151. 176. 181. 190. 197. 198. 202. 216 228. 233. 234
Zosimus Papa, p. 3. 236

F I N I S.

Ex Typographia BARENT VAN LIER.

